KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD

ONDER REDACTIE VAN

MR P. J. M. AALBERSE.

ZESDE JAARGANG.

1907.

UITGEGEVEN DOOR DE MAATSCHAPPIJ
DE KATHOLIEKE ILLUSTRATIE, 's HERTOGENBOSCH.

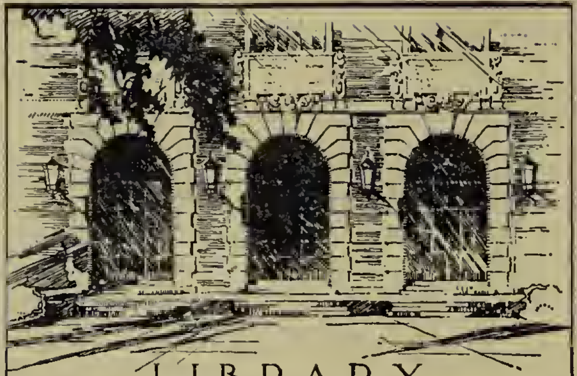

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS
335.705
KA
v.6

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

ONDER REDACTIE VAN

MR P. J. M. AALBERSE.

ZESDE JAARGANG.

1907.

BIBLIOTHECA
ORD - MIN
FRANCISCANA ... -SITTARD

UITGEGEVEN DOOR DE MAATSCHAPPIJ
DE KATHOLIEKE ILLUSTRATIE, 's HERTOGENBOSCH.

335.705
KA
v.6

REGISTER.

*[De grootere artikelen zijn met een * gemerkt].*

BLZ.

Aanbestedingsvoorwaarden. (Vgl. Gemeente-politiek, Arbeidsduur, Arbeidsloon).

Aanbestedingen 132
Aanbestedingsvoorwaarden 522
Besteksbepalingen 391, 524
Roomsche besteksbepalingen 608
Overheid en arbeidsvoorwaarden. . 548, 584

Agrarische Questie (in 't algemeen). Vgl. Boerenbond, Graanrechten, Landbouwcrediet

*De trek naar de steden en Kath. Soc. Actie op het platteland, door P. fr. ILDEPHONSUS, Ord. Cap. 219
*De volksvermeerdering in stad en land . 533
*Industrie en landbouw 605
Landbouwongevallenverzekering . . 84, 547
Stedelijke en landelijke gezondheid. . . 96
*Vervalsching van levensmiddelen en veevoer, door A. H. DE MILLIANO . . . 523
Hongaarsche landarbeiders 475
Strijd tegen groot-grondbezit 203

Alcoholisme. (Zie: Drankbestrijding).

Ambtenaren. (Vgl. Gemeente).

Collectief optreden van ambtenaren. 300, 415
Staatsarbeiders en Coöperatie 180
Rijkswerklieden 512
*Vakvereenigingen voor ambtenaren 234, 247, 256, 275. 294, 344, 390

Anarchisme. (Vgl. Socialisme, Vakorganisatie).

I. Inleiding. . . . . . . , ... 7
II. Proudhon 31
III. Stirner 65, 77
IV. Bakounin 102, 137
V. Netchajeff 138
VI. Anarchisme in West-Europa . . . 197
VII. Kropotkin 245
VIII. Reclus 270
IX. Fransche, Oostenrijksche en Duitsche Anarchisten 270
Tegen de staking der «vrijen" 228

Arbeid (in 't algemeen). Vgl. Sociale Questie

Gevangenis-arbeid 252, 343
Gebrek aan goede werkkrachten. . . . 360
*De Economisch-juridische toestand der arbeidersklasse in den tegenwoordigen tijd 520, 530, 544

Arbeidsbeurzen. (Vgl. Werkloosheid, Gemeente).

Arbeidsbeurzen 390, 488
*Over Arbeidsbeurzen. 462, 570
*Arbeidsbeurzen in Frankrijk 113, 127, 138, 150
Onderlinge Arbeidsbeurs. 439
Arbeidsbeurzen-bond 404
Arbeidsbeurs-systeem 180
Arbeidsbeurs opgeheven. 584
De plicht van Arbeidsbeurzen. 299
*Gemeentelijke Arbeidsbeurzen 358
Gemeentelijke Arbeidsbeurs . . . 287, 608
Gemeentelijke Arbeidsbeurs en Werkloozenverzekering. 439

BLZ.

*De Haagsche Arbeidsbeurs 415
Voor rondreizende werkzoekenden . . . 391

Arbeidersvraagstuk. (Zie: Sociale Questie).

Arbeidersvereenigingen. (Zie: Vereenigingswezen).

Arbeiderstuinen. (Zie: Woningvraagstuk).

Arbeiderspensioneering. (Zie: Invaliditeits- en Ouderdoms-verzekering).

Arbeidsbureau. (Zie: Kamers van Arbeid).

Arbeidscontract.

Arbeidscontract. . . . 107, 548, 596, 607
*Arbeidscontract en Geestelijkheid . 57, 248
*De S. D. A. P. en de Wet op het Arbeidscontract 34
Arbeidscontract en Arbeidsloon door Mr. H. Th. HOLTHAUS 73, 86
*Gedwongen Winkelnering en het arbeidscontract . . . . , 594
Dienstbodencontract 390
*Arbeidscontract en kantoorbedienden. . 47
Contractbreuk 228
Ontslag bij aangenomen werk. 548
Premie op voorzichtigheid 312
Geen opzegtermijn 475
Arbeidsvoorwaarden 36
Overheid en arbeidsvoorwaarden. . 548. 584

Arbeidscontract. (Collectief).

Collectief contract. 47, 72, 108, 180, 215, 299, 360, 475, 511, 584
*De geldigheid van collectieve contracten. 323
De kracht van collectieve contracten 12, 144, 451
*Verbreking van een collectief arbeidscontract 606
*Collectief arbeidscontract in de bouwvakken te Amsterdam. 321, 391
*Twee belangrijke collectieve arbeidscontracten 341
Collectief optreden van Ambtenaren . . 300
Collectief contract en huisarbeid. . . . 343
Alles collectief 48
Een collectieve loonkwestie. 475
Collectief contract en leerlingwezen. . . 427
Sociaal-democratie en een collectief contract 264
*'t Onzekere der Duitsche collectieve contracten 389
*Het collectief arbeids-contract en het wetsontwerp der Fransche Regeering . 555
*Collectieve contracten in Oostenrijk 192, 404
Russisch collectief Arbeidscontract . . . 391

Arbeidsduur. (Vgl. Zondagsrust).

Arbeidsduur 59, 343, 446, 498
De duur van huisarbeid. 352
*Wettelijke Regeling van Arbeidsduur. . 152
*Wettelijke Regeling van den Arbeidstijd, door J. W. RATTÉ 171, 195
*Maximumloon en Maximum-arbeidsduur, door J. W. RATTÉ 37
Maximumloon en Maximum-arbeidsduur. 204
*Invloed van den Arbeidsduur op productie en loon 459
*Arbeidsduur. (Statistiek en Wetgeving) . 470

BLZ.

*De Maximum-Arbeidsdag door Mr. A. TEPE 515, 527
*Maximum-Arbeidsdag 482
Achturendag 203, 214, 250, 264, 276, 312, 451
Negenurendag 120
*Negenurendag ter stadsdrukkerij te Amsterdam 481
*Tienurendag voor fabrieksarbeiders . . 311
Drieploegenstelsel 143, 511
*Nationaal Congres voor afschaffing van nachtarbeid in het bakkersbedrijf. 36, 321
Afschaffing van den nachtarbeid in het bakkersbedrijf. 275
Nachtarbeid afgeschaft 204, 596
Arbeidsverkorting 120, 204, 275, 298, 299, 343
De beperking van den arbeidsduur in België 23
Portugeesche Rustwet. 440
Wekelijksche rustdag 560
Zaterdagmiddagsrust of «de Engelsche week". 215, 500
Maximum-loon en Maximum-arbeidsduur. 143
Verkorting van arbeidstijd bij slapte . . 464
Amerikaansche Arbeidsbeperking . . . 287
Overuren 275
Arbeidstijd en binnenscheepvaart . . . 450
*Vrije dagen voor arbeiders . . . 357, 439

Arbeidsinspectie.

Arbeidsinspectie 536
Inspectrices (van den arbeid) 204
De Engelsche fabrieks-Inspectie 344
Inspectie in Frankrijk. 324
Arbeidinspectie in Italië 108
Arbeidsinspectie en gevangenis 450

Arbeidsloon.

Bisschoppelijke woorden over rechtvaardig loon 191
*Het princiep der regeling van het Arbeidsloon, door TH. KWAKMAN, *pr.* 4
*Arbeidscontract en Arbeidsloon, door Mr. H. HOLTHAUS 73, 86
Kinderarbeid en kinderloon 536
*Minimumloon en Maximum-Arbeidsduur, door J. W. RATTÉ 37
Maximumloon en Maximum arbeidsduur. 204
Minimum loon en vakontwikkeling . . . 352
Naast minimum-loon minimum-arbeid. . 380
*Invloed van den Arbeidsduur op productie en loon 459
Looncommissies voor de huisindustrie. . 95
Huisarbeid en loon. 416
Geen huisindustrie met stukloon. . . . 36
*Belangrijke loonsverhooging 214
't Langzaam stijgen der loonen 108, 120, 440
Aandeel in de winst 250, 299, 386, 428. 607
Winstaandeel voor het personeel bij gemeentebedrijven 595
Werklieden-Commanditaire vennooten. . 35
Zorg voor 't loon 299
Ziekte en loon 343
Loonbeschermende belasting 457
Bijslag wegens duurte. 60
Besparingspremie 344
*Loonactie der Timmerlieden te 's Gravenhage 118
Een collectieve loonkwestie. 475

BLZ.

Arbeidsraad. (Zie: Kamers van Arbeid).

Arbeidswetgeving (in 't algemeen). Zie: Arbeid, Arbeidsduur, Arbeidsloon, Arbeidscontract, Woningvraagstuk, Drankbestrijding, Verzekeringswezen, Kamers van Arbeid, Sociale Hygiëne, Werkstakingen, Vrouwenarbeid, Kinderarbeid, Sociale Wetgeving.

Armenzorg.

*Armenzorg en Arbeidersverzekering . . 351
Ouderdomsverzekering en bestedelingen . 276
*Weenen's Armenpflege-Anstalt: Een Model-Armhuis, door Dr. DRIESSEN, *Ord.-Carm.* 405
Armenverzorging 192
*Kerk- en Armbesturen en Landerijen, door G. J. VAN VELDHOVEN 49
Ondersteuning en belasting. 380
Werkdwang 511
Voor Landloopers, enz 167
Brokkenhuis 264

Auteursrecht.

Bankwezen. (Vgl. Landbouwcrediet. Verzekeringswezen).

Bedienden. (Handels-, Kantoor-, en Winkel-).

*Arbeidscontract en kantoorbedienden. . 47
Handels- en kantoorbedienden 608

Bedelarij en Landlooperij. (Zie: Armenzorg).

Belastingwezen. (Vgl. Vrijhandel en Protectie).

*Algemeene dienstplicht en Weerbelasting door H. J. A. FEBER 169, 193
Belasting op de Waardevermeerdering. 156, 179, 212, 227, 288, 336, 500, 524, 548
Loonbeschermende belasting 547
Ondersteuning en belasting. 380
*Belasting op verbruiks-vereenigingen. . 340
Sociaal-democratische belastingpolitiek . 322

Bevolkingsvraagstuk. (Vgl. Moraal).

*De Volksvermeerdering in stad en land. 533
Overbevolking en Groot-burgerrechten . 48
Dalend geboortecijfer. 343
Bedrijfs- en beroepstelling 108, 167

Bimetallisme. (Zie Geldwezen).

Boerenbond. (Vgl. Agrarische Questie, Landbouwcrediet).

*Het Tweede Congres van den Ned. Boerenbond te Nijmegen 1907, door A. KELLENAERS, J. B. ZN. . . 441, 480, 497
Belgische Boerenbond. 416

Brandassurantie. (Zie Verzekeringswezen).

Christelijke Democratie. (Vgl. Sociale Actie).

Christendom. (Zie: Godsdienst).

Collectivisme. (Zie Socialisme).

Communisme. (Zie: Socialisme).

Concurrentie.

*Het Concurrentiebeding. 418
Het Concurrentie beding 192, 299, 300, 352, 358
Musicale concurrentie. 12

Coöperatie. (Vgl. Middenstand).

*Over Coöperatie, (naar de lessen van Prof. Dr. A. POTTIER, gegeven aan het Leonijnsch Instituut te Rome door TITUS BRANDSMA, *pr.* . 551, 564, 575, 587, 602
*Middenstand en Coöperatie 448
Wat Coöperatie vermag 35
*Belasting op verbruiks-vereenigingen. . 340
Consumptie-Coöperatie in Spanje . . . 287
Coöperatie in België 275
De Coöperatie in Duitschland. 451
Coöperaties in Groot-Brittanië en Ierland. 119
Coöperatieve Ongevallen-verzekering . . 251

BLZ.

Een Coöperatie-kantoor 167
Coöperatie in de kazerne 323
Coöperatieve R. K. Bakkerij 608
Een Coöperatief Hôtel 168
Studiebeurzen door Coöperatie 96
Staatsarbeiders en Coöperatie. 180

Crediet. (Vgl. Bankwezen, Landbouwcrediet).

Gemeentelijke spoor- en voorschotbank . 227
Gemeentelijke hypotheken 240
*Crediet of Contant, door G. BULTEN. . 396
Middenstandscrediet 167
*Credietvereenigingen voor den Middenstand 604
*De ambachtsnijverheid en het credietvraagstuk 599
Contante betaling 96

Crises.

*Dure tijden 568

Democratie. (Zie: Christelijke democratie).

Dienstboden. (Vgl. Verzekeringswezen).

*Over dienstboden 79, 91
Dienstboden-contract 390
*Katholieke dienstboden-vereenigingen . 438
Dienstbodenverzekering 144
Stedelijke dienstboden-verzekering . . . 143
Dienstbodennood 500
Roode dienstboden. 463

Drankbestrijding.

Drankbestrijding. 512, 560
Studie van het Alcoholisme 240
*De strijd tegen den Alcohol . . . 306, 318
*De Katholieke Kerk en het Alcoholvraagstuk door Pr. fr. ILDEPHONSUS, *Ord.-Cap.* 304
*De beginselen der katholieke drankbestrijding door G. BRUNA. 585
*Ondeugd en Ziekte, door H. J. WEEVER *pr.* 467
*Beleening en Drankmisbruik, door G. A. H. CASTERMANS 28
*Het Dr. ARIËNSfonds, door P. fr. ILDEPHONSUS, *Ord.-Cap.* . 361, 372, 432, 443
*Dr. ARIËNS-fonds 320, 351
*Dr. ARIËNS' Portret, door GER. BROM . 369
*Drankbestrijding en Patronaten, door A. J. CLARIJS, *pr.* 477
Tweede Nederlandsch Katholiek Congres tot bestrijding van het Alcoholisme. . 359
Tweede Limburgsche Drankbestrijdersdag. 72
Limburgsch Kruisverbond 23
Sobriëtas Lichtkogels. 300
*De verhooging van den Accijns op gedistilleerd, van drankbestrijders-standpunt beschouwd, door L. SIMONIS 56
Alcohol-bestrijding door den Staat . . . 96
Alcoholbestrijdings door de Vakvereeniging 96
Alcohol en ongelukken 96
Bier en Ongevallen 439
Alcohol-Gasthuis 144
Collectieve drankweer. 204
Geen drinkdwang 167
Premie voor geheelonthouders 343

Economie. (Zie: Sociale Economi).

Eigendomsrecht.

Erfrecht.

Fabriek. (Zie: Sociale Questie. Sociale Wetgeving).

Fabrieksraden. (Zie: Kamers van Arbeid).

Familie.

Feminisme. (Vgl. Vrouwenbeweging. Voor *Meisjesbescherming* zie: Moraal).

Geldwezen. (Vgl. Bankwezen).

Geloof. (Zie: Godsdienst),

Gemeente. (Gemeenterecht, Sociale Gemeentepolitiek; — Vgl. Arbeidsbeurzen Werkloosheid, Belastingwezen. Woningvraagstuk).

*Sociale Gemeente-Politiek. . . . 334, 380

BLZ.

*Weenen's Armenpflege-Anstalt: een Model-Armhuis, door Dr. DRIESSEN, *Ord.-Carm.* 405
Gemeente-Coöperatie 524
Gemeente-exploitatie . . . 59, 156, 336, 595
Winstaandeel voor het personeel bij Gemeentebedrijven 595
Gemeentewerklieden. 547
R. K. Gemeentewerklieden. 228
*Een «Neutrale" Bond van Gemeentewerklieden 70
Gemeentelijk Rechtskundigbureau . . . 500
Gemeentelijke steenkolenmijnen 336
Gemeentelijke cursus 559
Een Gemeentelijke Spaar- en Voorschotbank 227
Gemeentelijke Hypotheken. 240
Stedelijke slagerij 572
Stadsvleeschhal 452
Gemeentelijke bakkerij op de flesch . . 300
Gemeentelijke keuringsdienst 500
Gemeentelijke Laboratoria 132
Gemeente-zorg voor parken 500
Stedelijke dienstboden-verzekering . . . 143
Rechtspositie van Gemeente-Ambtenaren. 583
Stedelijk Werkliedenreglement . . . 336, 548
*Negenurendag ter stadsdrukkerij te Amsterdam 481
Kern van Gemeentewerklieden 299
Gemeente-pensioenen 500

Gezondheid. (Zie: Sociale Hygiëne).

Gilden. (Zie: Vereenigingswezen).

Godsdienst.

*Een Retraitehuis te Venloo en het werk der Volksretraite's in België, door A. KELLENAERS, JBZ 40
*Volksretraites 82
Gemengde huwelijken in Amsterdam . . 226
Godsdienst en Gezag 108
*Excellentie HAEKEL 322
*Katholieke Geloofsleer en Katholieke sociologie 281
*De Nieuwe Encycliek 448

Grondrechten. (Zie: Vrijhandel en protectie).

Handel, (in 't algemeen. — Voor *kleinhandel* zie: Middenstand).

*Een Handelshoogeschool, door A. KELLENAERS, J. BZN. 328
Handelsonderwijs 360, 416, 560
*Handelsrechtbanken 404

Handels- en Kantoorbedienden. (Zie: Bedienden).

Hooger Onderwijs. (Zie: Onderwijs).

Huisarbeid. (Vgl. Sociale Questie).

*Huisindustrie door J. KLOOSTERHUIS . . 28
Huis-industrie. 108, 257, 360, 368, 476, 499
*De Londensche huis-industrie en de hongerloonen der vrouwen 508
Thuiswerkende Sigarenmakers. 227
Thuis-uitbuiting 299
Patroons tegen huisarbeid 312
Looncommissies voor de Huis-industrie . 95
Huisarbeid en loon. 416
Geen huis-industrie met stukloon . . . 36
De duur van huisarbeid 352
Kinderarbeid en Huisindustrie 352
Huisarbeid en zindelijkheid. 352
*Wetsontwerpen op de huis-industrie . . 547
Bescherming van den Huisarbeid . . . 203
Huis-industrie en organisatie 60
Collectief contract en huisarbeid. . . . 343
Thuiswerkstersbond 368
Overal bonden 343

Hygiëne. (Zie: Sociale Hygiëne).

Industrie, (in 't algemeen. — Vgl. huisindustrie. — Voor klein-industrie, zie: Middenstand).

*Industrie en landbouw 605
Industrie en Sociale-politiek 535
*Tuberculose en Industrie 33

BLZ.

*De Sociale instellingen aan de fabriek der firma FR. BRANDTS te M. Gladbach, door A. KELLENAERS, J. BZN 540
Een Turksche Tapijtfabriek 227
Sigarenfabrieken. 311
Machinale flesschenblazerij 596

Invaliditeits- en Ouderdomsverzekering. (Vgl. Verzekeringswezen).

*Ouderdomsverzekering, door J. W. RATTÉ. 503
Ouderdomsverzekering 167, 368
Ouderdomsverzekering in Frankrijk. . . 596
*Ouderdoms- en Invaliditeitsverzekering in Oostenrijk 425
Ouderdomspensioen 168, 352
*De Wet tot bevordering der Ouderdomspensioenen in België, door A. B. MICHIELSEN 100
Ouderdomsverzekeringen van bestedelingen. 276
*Ouderdomsverzorging 378
Een met de goede zeden strijdende pensioenkas 180
Gemeente-pensioenen 500
Met twee maten, S. D. A. P. en Invaliditeitspensioen) 131

Invoerrechten. (Zie: Vrijhandel en Protectie).

Jachtwetgeving.

Kamers van Arbeid.

*De Kamers van Arbeid en Arbeidsgeschillen, door H. J. WEEVER, *pr* . . 111
*Reorganisatie der Kamers van Arbeid . 129
*Arbeidsraden. 46
Arbeidsraad 12
Vakraad (Arbeidsraad) 72
Arbitrage 476
*Verplicht Scheidsgerecht 532
Wettelijke Scheidsgerechten . . . 215, 415
De opheffing der wettelijke Scheidsgerechten in Nieuw-Zuid Wales 391
Scheidsgerechten. 300, 312, 511
Bond van Scheidsgerechten 512
Een minister als scheidsrechter 44
Verzoeningsraad 120
De Fransche verzoeningsraden 324
Spoorwegarbitrage 476
Voorlichtingsbureaux 191
Rechtskundige Bureaux 143
Bond van rechtsbureaux. 548
Gratis rechtskundig advies 203
Rechtskundige bijstand 440
Gemeentelijk Rechtskundig Bureau. . . 500

Katholicisme. Katholieke Kerk. (Zie: Godsdienst).

Kapitalisme. (Vgl. Sociale Economie).

Kerk. (Zie: Godsdienst).

Kinderarbeid en Kinderbescherming. (Vgl. Sociale Wetgeving).

Kinderellende. 391
Kinderarbeid 476, 559
Kinderarbeid en Kinderloon 536
Kinderarbeid en Huis-industrie 352
Kinderarbeid op school 463
Kindersterfte 107, 143, 215
*Kindersterfte en drinkwater 558
Kinderverzorging. . 180, 191, 215, 228, 584
*Verwaarloosde jeugd. 35
*De Kindergevangenis. 155, 177
Een fabrieks-kinderbewaarplaats . . 391, 464
Kinderrechtspleging 560

Koloniën, Koloniale Politiek.

*De inlander en zijn geschiktheid tot besturen en het voeren van beheer, door F. T. VAN DER MADEN 505

Kunst.

Kwakzalverij.

Woord en Daad. 450

Landbouw. (Zie: Agrarische Questie).

Landbouwcrediet.

BLZ.

Landlooperij. (Zie: Armenzorg).

*Bedelarij en landlooperij 468

Landverhuizers.

*Iets over landverhuizing 343
Landverhuizers 351

Leerlingwezen.

Leerlingwezen 36, 191, 368, 379, 427
Collectief-contract en leerlingwezen. . . 427

Legerzaken. (Vgl. Militairisme).

*Algemeene dienstplicht en Weerbelasting, door H. J. A. FEBER . . . 169. 193

Levensverzekering. (Vgl. Verzekeringswezen).

Liberalisme.

Liberalisme en Sociale Politiek 142
*Hoe een liberaal-socialist verbond ontstond 558
Radicaal bevorderd. 45

Loon. (Zie: Arbeidsloon).

Lock-outs. (Zie: Werkstakingen).

Maatschappij.

Middenstand. (Vgl. winkelsluiting).

*Middenstandsstudiën 402
Middenstands-enquête. 47
Middenstandsvoordeelen 144
Aangroei van Handelsbedrijven 48
*R. K. Middenstands-organisatie 284, 296, 388
Middenstand en R. K. Volksbond . . . 130
*Middenstandsbeweging 582
Middenstandsactie 120, 511
*Middenstandspolitiek. 307
*Ambt voor den middenstand in België door RÊNÉ DEBRUIJNE 16
*De Staat en het Middenstandsvraagstuk in Oostenrijk, door Dr. J. NOUWENS 205, 217
*Regeling van bedrijf en kleinhandel in Oostenrijk, door J. W. RATTÉ. . . . 419
*Het Middenstandsvraagstuk in Beieren, door FELI BEX 573
Tusschenhandel. 227
Middenstand en Vuilhandel 96
Handelsonderwijs . . . 252, 360, 416, 560
Dagschool voor handel en nijverheid . . 312
*Sociale cursus voor handwerkers . . . 579
Permanente Tentoonstelling voor de Ambachtsnijverheid 23
*De Internationale Tentoonstelling van Ambachtswerktuigen in Amsterdam door A. KELLENAERS J. Bzn. 385
*Tentoonstelling van Ambachtswerktuigen 34
Sociale tentoonstelling 299
*Over Warenhuizen. . . 162, 174, 310, 548
Warenhuis-idylle 323
Koopmans-rechtbanken 204
*Middenstand en Coöperatie 448
Informatie en Incassobureau 500
Incassobureau van den Middenstand . . 72
Invordering van kleine schulden. . . . 572
*Crediet of Contant, door G. BULTEN. . 396
Middenstandscrediet 167
*Credietvereenigingen voor den Middenstand 604
*De ambachtsnijverheid en het credietvraagstuk, door J. KLOOSTERHUIS . . 599
Contante betaling 227
Rabatzegels en korting 96
Stands-bureau in België. 252
*Vaststelling van prijzen door vereenigingen 606
Opeenhooping van bestellingen 427

Militairisme. (Vgl. Legerzaken).

*Algemeene dienstplicht en weerbelasting, door H. J. A. FEBER 169, 193
*Oorlogslasten, door H. C. A. de BLOCK. 241
*Militairisme, door H. C. A. de BLOCK. 283
*Oorlogsbegrooting, door H. C. A. de BLOCK 135
*Militairisme, Imperialisme en Sociaaldemocratie 141

BLZ.

Mijnwezen. (Vgl. Industrie, Arbeidsduur, Arbeidswetgeving).

Jeugdige mijnarbeiders 203

Moraal. Moraalphilosophie.

Huizen van Ontucht 156
Stadsvoogden, (voor buiten echtgeb. kinderen). 144
Sexueele lectuur. 131
Middenstand en vuilhandel. 96
*Het vrouwenvraagstuk en de christelijke zedeleer 566, 577
*Zedelijkheid en Ziekteverzekering . . . 58
«Vaderlooze" kinderen 391

Naamlooze Vennootschappen. (Zie: Kapitalisme).

Onderwijs en Volksontwikkeling. (Vgl. Sociale Actie, Sociale Hygiëne).

De strijd om de jeugd 297
Studiebeurzen door Coöperatie 96
*Patronaten en Herhalings-Onderwijs door A. J. CLARIJS, *pr* 207
*Opvoeding der jeugd tot socialen arbeid. 352
*Schoolspaarbanken, door Dr. ALPH. ARIËNS 85
De Coëducatie in Frankrijk 156
Landelijke Scholen. 311
Kinderarbeid op school 463
Schoolzuinigheid 584
*Nieuwe Frontbeweging, door G. M. A. JANSEN . . . . , 266
*De opleiding van den Onderwijzer, door G. M. A. JANSEN. 428
*De Wellevendheid. 579
*Geschiedenis van de Ontwikkeling der Schoolgezondheidszorg. 400
Schoolartsen . . 216, 299, 323, 336, 343, 524
Schoolvoeding 240, 391, 475
Volksontwikkeling 523
*Door Volksontwikkeling tot Maatschappelijken Vrede . . , ... 271
*Het karakter der Volkshoogescholen, door J. W. RATTÉ 243, 253, 552
*Propaganda voor Katholieke Lectuur, door Dr. ALPH. ARIËNS 145
Sociale Leerstoelen. 251
*Hoogleeraar voor sociaal recht 261
*Geschiedenis ook noodig voor den arbeider, door G. BULTEN. 278
Sociale School te Antwerpen 475
*Sociale Cursus 262
*Wat uit een studiekring groeien kan. . 202
*Sociale cursus voor handwerkers . . . 579
Vakonderwijs. 168, 228, 251, 488
Handelsonderwijs . . . 252, 360, 416, 560
*Een Handelshoogeschool 328
Dagschool voor Handel en Nijverheid. . 312
Kleermakers-cursus. 252
Vakschool voor Typografen 108
Wie een ambacht heeft geleerd, (gevangenis-statistiek) 440

Ongevallenverzekering. (Vgl. Verzekeringswezen).

Coöperatieve Ongevallen-verzekering . . 251
Bedrijfsongeval 264
Cholera een bedrijfs-ongeval 512
Herstellenden. 583
Internationale Ongevallenverzekering . . 572
Landbouw-ongevallen 84
Landbouw-ongevallenverzekering 547

Ouderdomsverzekering. (Zie: Invaliditeits-verzekering).

Patronaten.

*Drankbestrijding en patronaten, door A. J. CLARIJS, *pr.* 477
*Patronaten in het Bisdom Haarlem . . 498
*De patronaten in het Aarts-Bisdom . . 517
*Patronaten en Herhalings-Onderwijs, door A. J. CLARIJS, *pr.* 207

Pauperisme. (Zie: Armenzorg).

Pensioen. (Zie: Invaliditeit).

BLZ.

Pers.
Ons propagandafonds 258
Geen verweer. 461
Schandelijke persmanieren 474, 487
De Katholieke Pers 84
K. S. A. en Voorhoede 486
*Gratis Maandblad »Futura" No. 1 . . . 32
*De Katholieke Pers in Duitschland . . 285
*Neutrale Pers 199
*Leesbroederschappen, door C. SCHADE . 285
Patroons-Vakblad 352
Ons Vakblad 60

Personalia.
*Het Apostolaat van den H. Joannes Chrysostomus † 14 September 407, door Prof. B. P. AALBERSE *Pr.* 417
*Een Sociaal Bisschop 190
*Een groote Bisschop (KETTELER) en een Mieserige peuteraar. 67
*VON KETTELER en LASSALE . . . 409, 421
TROELSTRA en SCHAPER. 119
*Dr. ARIËNS-Portret, door GERARD BROM 369
*Dr. T. BÖDIKER † 81
MARX contra ENGELS 323
R. MURRI 203
*FREDERIC LE PLAY 8, 17. 42, 53
P. L. TAK † 402

Protectie. (Zie: Vrijhandel, Graanrechten).

Raiffeisenbanken. (Zie: Landbouwcrediet).

Rechtswetenschap. (in het algemeen) (vgl. Moraal, Staat, Strafrecht).

*Hoogleeraar voor Sociaal Recht. . . . 261
Gemeentelijk Rechtskundig Bureau. . . 500
*Handelsrechtbanken 404
Rechtskundige Bureaux 143, 191, 203, 440, 548
*Verwaarloosde jeugd 35
Kinderrechtspleging 560
Koopmans-rechtbanken . . . . 204.

Scheidsgerecht. (Zie: Kamers van Arbeid)

SocialeActie. (vgl. Christelijke democratie, vereenigingswezen).

*Ter Inleiding, door Mr. P. J. M. AALBERSE 1
Sociale Actie. 427
*Centrale vergadering van de Kath. Soc. Actie. 510
*Eerste Jaarboek van de Katholieke Sociale Actie in Nederland, door H. M. H. BARTELS, *Pr.* 453, 475
*De trek naar de steden, en K. S. A. op het platte land, door P. fr. ILDEPHONSUS, *Ord.-Cap.* 219
K. S. A. en Voorhoede 486
*Scheiding van Sociale actie en Politiek, volgens Pauselijke voorschriften, door J. D. J. AENGENENT, *Pr.* 537
*De Katholieken ten voorbeeld gesteld 131, 308, 333
*De Katholieke Sociale Actie in Italië 71, 83
De Bond van MURRI 142
R. MURRI 203
*De Katholieke Sociale beweging in Spanje 580
*Katholieke Sociale beweging in Portugal 414
Verslag Sociale Week 1906 387
*De Tweede Sociale Week, door ARNOLD SMITS. 381
*De Tweede Sociale Week . . . 390, 424
*Sociale Week, door ANT. MUTSAERS *Pr.* 561
*Een Katholieke Sociale Week in Italië 165, 463, 474
*Katholiek Sociaal Congres. 249
*Congres der vijf Diocesane Werkliedenbonden, door ARNOLD SMITS . . . 345
Katholiek Sociaal Congres 's Hertogenbosch 377, 451, 488
*Propaganda voor Katholieke Lectuur, door Dr. ALPH. ARIËNS 145
*Negende Limburgsche Katholiekendag te 19 en 20 Mei 1907. 178
*De opvoeding der jeugd tot Socialen arbeid 352
Van een koopersbond, die als bemiddelaar optrad. 379
Hulp in het huishouden 203, 276

BLZ.

Sociale Economie. (Vgl. Moraal, Maatschappij, Staat).

*Katholieke Geloofsleer en Katholieke Sociologie 281
*De plaats der Waardeleer in de Economie, door Mr. Dr. L. GEELEN . . . . . , 465
*Een Economie zonder waarde, door Mr. Dr. GEELEN. 489
Sociale leerstoelen 251
*Hoogleeraren voor Sociaal Recht . . . 261
*Dure tijden 568
*Geldduurte en Werkloosheid, door J. KLOOSTERHUIS 486

Sociale Hygiëne.

Volksgezondheid. 264, 523
Stedelijke en landelijke gezondheid . . . 96
Zorg voor de gezondheid 500
*Statistiek van de sterfte 590
Kindersterfte 107, 143, 215
*Kindersterfte en drinkwater 558
Lijkverbranding 338, 349, 355
*Ziekenverpleging op het platteland, door Mr. P. J. M. AALBERSE 449, 597
Tegen vervalsching van levensmiddelen . 132
Voedingsmiddelenwet in Amerika . . . 168
*Vervalsching van levensmiddelen en veevoer, door A. H. DE MILLIANO . . . 523
Een keuringsdienst van eet- en drinkwaren 227, 500, 524, 595
Gemeentelijke Laboratoria 132
Herstellingsoorden 275
Bestrijding van tuberculose 12
Huisverzorging 488
Bond van longlijders 252
Schoolvoeding 240, 391, 475
Geschiedenis van de ontwikkeling der schoolgezondheidszorg 400
Schoolartsen 216, 323, 336, 343, 524
Schoolartsen in Berlijn 299
Kindertuinen 96, 500
Stadstuinen en parken 84
Speelplaatsen op het dak 311
Speelterreinen 228
Ziekte en loon 343
Loodwithoudende verven 524, 595
Loodwit of Zinkwit? 168
Loodwitvergiftiging. 571
*Zandsteen. Een betreurenswaardige stap terug 543
Gezondheid van Steenhouwers 47
Phosfornecrose 415
Huisarbeid en zindelijkheid. 352
*Tuberculose en Industrie 33

Sociale Questie. (In 't algemeen).

*Het Sociale Vraagstuk, ontstaan en oplossing, door JOS. KLEIJNTJES, S. J . 501, 513
*Sociale Wetenschap, door TITUS BRANDSMA, O. L. 455
*Sociale Hervorming en Reform-Katholicisme, door Prof. Dr. DECURTINS . . 365
*Sociale Antiquiteiten, door Mr. H. J. W. PELSTER. 574
Diplomatie en Sociologie 144
*De Economisch-Juridische toestand der arbeidersklasse in den tegenwoordigen tijd. 520, 530, 544
Vakorganisatie en Maatschappelijke Hervorming 473
*Nederlandsche Arbeiders in het Buitenland 109, 132
*Nederlandsche arbeiders in het Buitenland, door P. fr. ILDEFONSUS, *Ord.-Cap.* 133
De Japansche Arbeiders-Wereld 120
Een fabrieks-kinderbewaarplaats . . 391, 464

Sociale Wetgeving, in 't algemeen. (Vgl. Verzekeringswezen. Middenstand, Agrarische questie, Vrouwenarbeid, Kinderarbeid, Staat).

't Resultaat van Sociale Wetgeving. . . 416
*Wetsontwerpen op de huisindustie. . . 547
Anti-clericalisme en Sociale Wetgeving . 888
*De S. D. A. P. en de Sociale Wetgeving, door Mr. P. J. M. AALBERSE 75
*Sociaal-democratie en Sociale Wetgeving. 179

BLZ.

Duitsch Centrum en Sociale Wetgeving . 130
De Sociale Wetgeving in de Vereenigde Staten. 156
Sociale Wetgeving in Frankrijk . . 463, 572
Sociale Wetgeving onder de Zwarten . . 368

Socialisme en Sociaal-democratie.

*De keer in de Internationale Sociaaldemocratie, door JOH. C. AALBERSE, *pr.* 13, 382, 393
*Het jongste Congres van de S. D. A. P. 164
*Het bankroet van de Sociaal-democratische Wetenschap 116
*Sociaal-democratie en Wetenschap. . . 487
*Geen klassenstrijd, door J. D. J. AENGENENT 301
Tegen het collectivisme 227
*Het Janus-gezicht der Sociaal-democratie 380
De Soc. Dem. Arbeiders-Partij 191
Ledental S. D. A. P. 143
Sociaal-democratie en Vakorganisatie . . 392
Sociaal-democratie en Collectief contract. 264
*Sociaal-democratie en Vrijhandel . . . 259
*Sociaal-Democraten als Werkgevers 60, 273, 439
*De S. D. A. P. en de Sociale Wetgeving, door Mr. P. J. M. AALBERSE 75
*Sociaal-democratie en Sociale Wetgeving 103, 118, 238
Sociale Wetgeving en S. D. A. P. . . . 179
*De S. D. A. P. en de Wet op het Arbeidscontract 34
Met twee maten (houding socialisten invaliditeitspensioen 131
Sociaal-democratische belasting-politiek . 322
*Internationale Sociaal-democratie . . . 388
*Uit de Internationale Sociaal-Democratie 199
*De Duitsche Sociaal-democratie en het Internationale Socialisme 437
*De S. D. A. P. en de Duitsche Verkiezingen 94
*Het Parlement der Volken (S. D. Congres Stuttgart) 412
*Het Spaansche Socialisme. 593
*„Der Sozialismus in den Vereinigten Staaten von Nord-America". 320
Sociaal-democratie en Godsdienst 96, 105, 131, 203, 226
De S. D. A. P. niet clericaal! 276
*Sociaal-democratische leiders als Vrijmetselaars 534
*Mr. TROELSTRA'S Kerstrede 10
De Groninger Schoolmotie (der Soc.-dem.) 119
Andere taktiek 534
*Een Neutraal Congres 95
S. D. A. P. en Koningschap . . . 203, 298
*„Wie liegt?" door Mr. P. J. M. AALBERSE 181
*De afrekening, door Mr. P. J. M. AALBERSE 229
Het antwoord van „Het Volk" 203
*De Zegsman. 237
*Tot Besluit 249
Wie liegt? 216, 334, 350, 368, 462
*Leugens uit »Het Volk" . 23, 58, 152, 220
Waarheidsvrienden 214
MARX contra Engels 323
P. L. TAK † 402
*VON KETTELER en LASSALLE . . 409, 421
*Een groote Bisschop (KETTELER) en een mieserige peuteraar. 67
TROELSTRA en SCHAPER 119
Onder Partijgenooten 143, 153, 188
Partijdiscipline 120
*Sociale en Democratische Ingenieurs en Architecten. 165
Collectivistische strijd. 390
De partij der arbeiders 131
De Sociaal-democratie in rok 323
*Hoe een liberaal-socialistisch verbond ontstond 558
*Pech in de S. D. A. P. 69
*Gegraaide bloempjes (Congres S. D A. P. 1907) 175
Zoet gefluit 548
*Volksopruiing 45
*Radicaal bewind 45
Begrijpelijke Woede 179
Roode verwoedheid 212
*Scheld-rhapsodie 225
Pech (Kwakzalversadv.) 203
Naäperij? (Socialistische Scheurkalender). 390

BLZ.

*Twee Maten (tegenover Chr. en soc. vakorganisatie) 129
Openbaarheid 390
Pachters van verantwoordelijkheidsgevoel 595
Volksbeleediging 240
Het doel bereikt (S. D. agitatie en Berlinramp) 131

Sparen.

Bond van spaarbanken 84
*Schoolspaarbanken, door Dr. ALPH. ARIËNS 85
Spaarbankwezen 299
Een Gemeentelijke spaar- en voorschotbank 227

Staat. (Vgl. Sociale Wetgeving).

Statistiek. (Zie op de verschillende onderwerpen).

Strafrecht.

Criminaliteit in Duitschland 24
Gevangenisarbeid 24
Arbeidsinspectie en gevangenis 450
Wie een ambacht heeft geleerd. (Gevangenis-statistiek) 440

Trades-Unions. (Zie: Vereenigingswezen).

Trusts.

Tuberculose. (Zie: Sociale Hygiëne).

Universiteit. (Zie: Onderwijs).

Uitsluitingen. (Zie: Werkstakingen).

Vakonderwijs. (Zie: Onderwijs).

Vakvereenigingen. (Zie Vereenigingswezen).

Varia.

*Voor onze Vrienden 20
Feestbestellingen 560
Afgunst 263

Veiligheid. (Vgl. Ongevallen-verzekering).

Veiligheidstentoonstelling 535
Ook een Veiligheidsmaatregel (Taalkennis a. b. v. schepen) 548
Premie op voorzichtigheid 312

Vereenigingswezen. (Vgl. Agrarische Questie en Middenstand).

*Bibliografie (Arbeidersbeweging) . . . 288
*De Vereenigingen tot Onderlingen Bijstand in het Bisdom Breda, door A. v. D. NOORT, *pr* 51, 63
Het eerste Kath. Arbeidershuis in Oosterwijk 535
*Kosthuizen voor Werklieden, door CHR. STULEMIJER 277, 308
Weduwnaars tehuis. 251
Arbeidsters-restauratiën 288
Z. H. de Paus over «Le Sillon» 263
«Geloof en Wetenschap” te Amsterdam . 583
Pastoors-vereeniging 324
Alweer een Koopersbond 167
Boycot door Koopers 427
Vakorganisatie 523
*Vakorganisatie en Maatschappelijke Hervorming 473
*Uit de vakbeweging 379
*Aansprakelijkheid van Vakvereenigingen 213
Ned. R. K. Vakvereenigings-Congres . . 180
Katholieke Vakorganisatie. 168, 191, 352, 403, 463, 488
R. K. Vakvereenigings-Congres 36
*Katholieke Vakorganisatie, door J. D. J. AENGENENT, *pr* 549
*Godsdienst en Vakorganisatie, door Mr. P. J. M. AALBERSE 61
*Godsdienst en Vakorganisatie 129
*Vakorganisatie onder eigen banier. 553, 566
*Katholieke of Christelijke Vakvereeniging? 166, 198, 474
*Gemengd-Christelijke of Federatief-Christelijke Vakorganisatie? 22, 23
*Reorganisatieplannen van «Unitas” 11, 377, 449
*«Neutrale” Vakorganisatie, door Mr. P. J. M. AALBERSE 97, 121, 146

BLZ.

*Neutrale en Katholieke organisatie (Eindhoven) 236
Neutraliteit. 226
«Neutrale” Vakorganisatie. 119, 179, 261, 416, 591
*Sociaal-democratie en Neutrale Vakorganisatie. 260
*Neutrale organisatie en politiek. 11, 20, 44
Politiek buiten de vakvereeniging . . . 36
Breekijzers 107, 359
Sociaal-democratie en vakorganisatie . . 392
*Twee maten, (Chr. en Soc. vakver.) . . 129
Alcoholbestrijding door de vakvereeniging. 96
*De Neutrale Vereeniging en de R. K. Ziekenverpleegsters en Verplegers . . 59
*Vakvereenigingen voor ambtenaren 234, 247, 256, 275, 294, 344, 390
Collectief optreden van ambtenaren en beambten 300, 415
Rijkswerklieden 512
R. K. Gemeente-werklieden. 228
Gemeentewerklieden 547
*Een «Neutrale” Bond van Gemeente-Werklieden. 70
Coöperatieve Koetsiers-vereeniging . . . 299
Kellners en Kellnerinnen 403
R. K. Metaalbewerkers 359
Secretariaat voor R. K. Cacao-, Chocoladeen Suikerbewerkers 24
De Federatie van R. K. Werkliedenbonden 103
R. K. Schippers-organisatie. 60
*Katholieke dienstboden-vereenigingen. . 438
Handels- en Kantoorbedienden 608
Van Koper en Diamant. (Jaarfeest Diamantbewerkers) 188
Een R. K. Schippers-organisatie 179
Doctor- beroepsvereenigingen 24
Patroonsbonden 156, 584
Patroons-solidariteit 192
Bond van Sigarenfabrikanten 119
Internationale reedersbond 380
Patroonsvakblad. 352
Ons Vakblad 60
Organisatie-dwang 144
De organisatie van Patroonswege verplichtend gesteld 426
Premiën voor ongeorganiseerden 351
Vereenigings-uitgaven. 464
Vak-Secretarissen 427
Georganiseerde werklieden 47
Muzikale belangenstrijd 204
Zieke musici 275
Voor wie op zijn vak reist 275
Een linzensoep-vereeniging 275
De Duitsche brouwersgezellen. 452
«Hannekemaaiers” 323
De Arbeiderskrachten in Pruisen. . . . 299
Hollanders in Duitschland 276
De Christelijke vakvereenigingen in Zwitserland 344
Eenige conclusies behandeld op het Congres der Trade Unions te Liverpool . . . 132
Vakvereenigingen in Engeland 108
De Hongaarsche landarbeiders 439
Russische vakvereenigingen. 475

Verkeerswezen.

Arbeiderstreinen. 24
Spoorwegpersoneel. 84
Spoorwegarbeiders 264
Spoorweginstructie 311
Spoorweg-arbritrage 476

Verzekeringswezen. (Vgl.: Invaliditeits-, Ouderdoms-, Levensverz., Ongevallenverz., Werkloosheid, Werkstaking, Ziekte).

*Armenzorg en Arbeidersverzekering . . 351
Finantieele basis voor de verzekering . . 547
De Verzekering van Arbeiders in Amerika 392
*Kraamvrouwenverzekering 189
Trouwfondsen 48
Internationale verzekering 156
Dienstbodenverzekering 144
Stedelijke dienstbodenverzekering . . . 143

Verzoeningsraden. (Zie: Kamers van Arbeid).

BLZ.

Vincentius-vereeniging. (Zie: Armenzorg).

Voorwaardelijke veroordeeling. (Zie: Strafrecht).

Vrijhandel en Protectie.

*Sociaal-democratie en Vrijhandel . . . 259

Vrouwenarbeid en Vrouwenbeweging.

Vrouwenarbeid 36, 311
*De Londensche huisindustrie en de hongerloonen der vrouwen 508
Vrouwenbescherming 476
*Gehuwde vrouwen bij de Post 131
Katholieke Arbeidsters in Duitschland . 71
*Het Vrouwenvraagstuk en de Christelijke zedeleer 566, 577
*De Duitsche Katholieke Vrouwenbond, door H. C. VAN ROGGEN-BLOMHERT. . 454
Katholieke Vrouwenbond in Engeland . 461
*Een Katholieke Vrouwendag te Weenen 568
Vrouwelijke kiezers en gekozenen . . . 300
Een meisjes-lyceum 392
*Vereeniging van R. K. Verpleegsters, door W. P. WITTEMAN, *Pr.* 200

Waarde. (Zie: Sociale Economie).

Werkloosheid. (Vgl. Verzekeringswezen, Arbeidsbeurzen).

*De Werkloosheid, haar oorzaken en geneesmiddelen, door J. KLOOSTERHUIS. . . 159
Werkloozenstatistiek 48
Werkloozentelling 488
*De Werkloosheid in het bouwvak, door RENÉ DEBRUIJNE 255
*Geldduurte en Werkloosheid, door J. KLOOSTERHUIS 406
*Werkloozenfonds, door J. KLOOSTERHUIS 291
*Gemeentelijke Werkloozenfonds, door A. J. OOSTDAM 232
*Werkloozen-verzekering 388, 607
Gemeentelijke Arbeidsbeurs en Werkloozen-verzekering 439
Verzekering tegen Werkloosheid 167, 404, 462, 475, 523, 535, 595
Staatswerkloozen-verzekering . . . 324, 536
*Gemeente en Werkloozen 596, 608
Bestrijding Werkloosheid 's-Gravenhage . 427
Het Gentsche stelsel 132
*Intercommunaal Werkloozenfonds van Gent 189
*De Deensche Wet van 9 April 1907, op de erkende Werkloosheidskassen. . . 331

Werkstakingen.

*De werkstakingen, hare politieke en economische oorzaken, door JOS. SUYS. 346, 353
Werkstakingen 108
Stakingsstatistiek 451
Te veel stakingen 204
Een staking van 37 jaar, ... 344
Stakende knapen 584
*De Staking en Uitsluiting te Eindhoven 239, 251, 263, 274, 296, 309
*Over Rijssen. 21, 69
*«Het Volk» en Rijssen 57
Rijssen 33, 188, 211, 228, 240
De staking te Rijssen en de politiek . . 323
*De staking in de Rotterdamsche Haven, door A. H. J. ENGELS. 492
Een Artsen-staking op politieke gronden. 359
Schadevergoeding bij staking . . . 336, 359
«Zwarte lijst» schade 608
Ook al «Grober Unfug» (verzet tegen onderkruipers) 179
Ook al Pressie? (onderkruipers) 275
Een onderkruiper veroordeeld. 344
Tegen de staking der «Vrijen» 228
Stakingswet 227
Een bepaling tegen stakingen. 156
Werkstakingen in Duitschland 342
Japansche staking 416

Wetenschap.

Wetgeving. (Zie: Sociale Wetgeving).

Winkelbedienden. (Zie: Bedienden).

BLZ.

Winkelsluiting. (Vgl.: Bedienden en Middenstand).

Vervroegde winkelsluiting 120, 324, 343, 351, 392, 450

Winkelnering (gedwongen) (Zie: Arbeidscontract).

Woeker.

*Bestrijding van den Woeker 546

Woningvraagstuk.

*Het Woningvraagstuk en de Woningwet door J. W. Ratté 314, 325
Woningvraagstuk 36, 227, 524
Woningcongres 276
Woningwet 59, 107
Voorschriften volgens de Woningwet . . 511
Subsidies ingevolge de Woningwet . . . 607
Woninginspectie. 476
*Vereeniging tot verbetering van den Woningtoestand in de gemeente Deventer, door G. Koekkoek 337
*Haagsche Arbeiderswoningen, door C. D. Wesseling. 157
Woningbouw. . . . 12, 276, 426, 464, 476
Stedelijke Woningbouw 144
Gemeente en Woningbouw. 343
Woningbouw en Huur 488
Woningbeurs. 463, 512
*Kosthuizen voor Werklieden, door Chr. Stulemeijer 277
Betrouwbare kosthuizen voor werklieden. 308
Kost en inwoning 360
Huurders en verhuurders 368
Arbeiderstuinen 392

Zedelijkheid. (Zie: Moraal).

Ziekte-Verzekering. (Vgl. Verzekeringswezen).

*Ontwerp-Ziekteverzekeringswet, door Alb. v. d. Kallen. 125
*Wetsontwerp Ziekte-verzekering, door Ferd. Franssen. 365
*Wettelijke Ziekteverzekering, door Ferd. Franssen 289, 313
Rapport Ziekteverzekering 198
*Rapport in zake Ziekteverzekering. 209. 222
*Zedelijkheid en Ziekteverzekering . . . 58
Ziekte en loon 343

Zondagsrust. (Vgl. Arbeidsduur).

Zondagsrust. 24, 96, 180, 204, 264, 276, 324, 403, 476, 488, 536
*Katholieke Sociale Actie in Italië en Zondagsrust 71
Zondagsrust in Zwitserland. 312
De Zondagsrust in Frankrijk 312
Portugeesche Zondagsrust 584

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Ter Inleiding, door MR. P. J. M. AALBERSE. — Het princiep der regeling van het arbeidsloon, door TH. KWAKMAN, pr. — Schetsen voor Sociale Voordrachten: Het Anarchisme. — Uit Tijdschriften: FREDERIC LE PLAY. — Berichten en mededeelingen: MR. TROELSTRA's Kerstrede. — Neutrale organisatie. — Reorganisatieplannen »Unitas". — Korte berichten: Musikale concurrentie. — Bevordering van woningbouw. — Arbeidsraad. — Hoe een collectief contract bindt. — Bestrijding der tuberculose. — Permanente Tentoonstelling voor de ambachtsnijverheid. — Limburgsch Kruisverbond. — Nieuwe Boeken.

TER INLEIDING.

Zoo liggen dan thans vijf volle jaargangen achter ons. Het eerste lustrum is voleind. Daar is heel wat arbeid opgestapeld in die meer dan 6000 kolommen. Wie zich de moeite geeft, om de vijf alfabetische registers eens door te zien, zal nauwelijks éen onderwerp, op sociaal gebied van aanbelang, kunnen uitdenken, of hij vindt er tal van artikelen over.

Het past ons hier, een woord van warmen dank te richten tot onze vele vaste medewerkers. De rijke verscheidenheid en de degelijkheid der artikelen in het *K. S. W.*, thans vijf dikke deelen vormende, is hun onverdroten arbeid te danken.

Het vertrouwen, dat zij, en ook anderen, wier bijdragen wij zoo gaarne zouden opnemen, indien zij ze ons maar zonden, ook in de volgende vijf jaren hun steun ons niet zullen onthouden, zal zeker niet beschaamd worden.

⁂

Vijf malen nu schreven wij reeds een »Inleiding" voor een nieuwen jaargang van het *Kath. Soc. Wbl.* Wij lazen ze nog eens door, en daarbij moest 't wel frappeeren, hoe die korte inleidingen tezamen zoo geheel juist streven en richting van ons *Weekblad* aangaven.

Het zij ons vergund, uit elk dier artikelen slechts éen zinsnede aan te halen, en daarbij telkens een korte opmerking te plaatsen.

⁂

1902: *„Ziehier daarom in twee woorden doel en streven van ons Weekblad: door het verspreiden van sociale* kennis *aan te sporen tot degelijke sociale* actie."

Goed weten, *wat* gedaan moet worden, en *hoe* het gedaan moet worden, is de eerste voorwaarde voor alle degelijke werkzaamheid, dus ook voor werkzaamheid op maatschappelijk gebied.

En die werkzaamheid is noodig in 't belang van Maatschappij en Kerk.

Het is krachtig gezegd door Mgr. IRELAND:

»De Wereld heeft behoefte, de Kerk heeft behoefte, thans gelijk steeds, thans meer dan ooit, aan mannen, die beter zijn toegerust dan de anderen, aan mannen, die verder zien, die hooger zich verheffen, die krachtiger handelen dan de anderen. Niet noodig is, dat hun aantal groot zij: hun getal is nimmer groot geweest. Maar, zelfs weinigen in getal, zullen zij de menigte met zich meevoeren, en de menschheid redden. Eén enkele man, met een groote ziel, met een vastberaden karakter, redt heel een land, één enkele man redt heel de Kerk.... Het tijdstip is gunstig voor mannen van talent en karakter onder de zonen der Kerk van God. De routine van een vroegeren tijd is thans verderfelijk; de gewone middelen dragen thans het kenmerk van het verval des ouderdoms; de crisis vraagt wat nieuw, wat niet gewoon is; en het is alleen op die voorwaarde, dat de Katholieke Kerk zal kunnen boeken de grootste harer overwinningen in de grootste der historische eeuwen." [1])

Tot die nieuwe werkzaamheid op te wekken, bij dien moeilijken arbeid voor te lichten, dat was de taak mede van dit *Weekblad.*

Vijf jaren is zij thans vervuld.

Is er eenig resultultaat bereikt?

Met een feit mogen wij deze vraag beantwoorden.

Het buitengewoon slagen van de *Sociale Week*, in September voor het eerst te Utrecht gehouden, was wel voor ons, was wel voor allen, een blijde verrassing. Door honderden werd deze groote sociale cursus bezocht.

Daar werd ook, door een propagandist, gewerkt voor het *K. S. W.* Met het gevolg, dat hij, in die heele week, aanwierf het enorme getal van drie abonné's!

Een fiasco in schijn, een succes in werkelijkheid.

Van een ieder ontving hij ten antwoord: „al sinds lang geabonneerd."

Van *post* tot *propter* besluiten is veelal zeer gewaagd.

---

[1]) *L'Eglise et le Siècle,* blz. 25, 27.

Maar zou hier niet eenig oorzakelijk verband aanwezig geweest zijn? Zoude er zooveel belangstelling voor degelijk sociaal onderwijs geweest zijn, indien ook niet het *K. S. W.* ruim vier jaren lang, elke week weer aan, die belangstelling had opgewekt en gaande gehouden?

Doch wij willen meer bereiken, dan alleen belangstelling voor sociale studie, — wij willen deze slechts als middel om te komen tot practische werkzaamheid.

WINDTHORST heeft het eens, ik meen op den Katholiekendag te Breslau, geestig opgemerkt: „Een ieder spreekt over de sociale quaestie en haar oplossing; dan gaat men een pijp rooken, en men drinkt een glas wijn. Maar niemand wil er aan werken!"

Dit verwijt mogen wij niet beloopen. Ons schrijven en spreken over sociale vragen mag nooit het hooge doel uit het oog doen verliezen, dat dit alles alleen waarde heeft, wanneer wij daardoor komen tot waarlijk goede sociale actie, tot practische werkzaamheid op sociaal gebied.

Daarom: de studeerkamer uit! en gegaan tot het volk!

* * *

1903: „*Wij moeten gaan tot het volk, met een groote liefde, die miskenning niet acht, maar* dienen *wil, als de* Meester *zelf wilde.*"

Ook deze weinige woorden drukken een geheel program uit.

Een woord van DE MUN licht het toe:

»Daar is in Europa, in heel de wereld, een beweging, die niet meer tot stilstand zal komen: zij zal niet overwonnen worden door het geweld, noch verdwijnen in de vergetelheid. Alles is afgestuit, alles zal afstuiten op haar onweerstaanbare kracht, omdat zij haar loop neemt in het gevoel van de onrechtvaardigheid, het diepste, dat ter wereld bestaat, het sterkste, dat op de zinnen der menschen werken kan. Ofwel zal deze groote beweging, die onzen tijd beheerscht, worden overgeleverd aan het toeval der hartstochten en der belangen, en dan zal zij de christelijke naties tot barbarisme doen wederkeeren, ófwel zij, wier taak en last het is de maatschappij te redden, zullen vastbesloten zich van haar meester maken, en haar leiden naar vruchtbare hervormingen." [1])

In deze groote beweging van onzen tijd hebben wij allen, de een meer, de andere minder, onze taak te vervullen. Wie haar niet of niet goed vervult, laadt de zwaarst denkbare verantwoordelijkheid tegenover God en de menschen op zijn schouders.

Een taak, aldus opgelegd, wordt volbracht om haarzelfswil. Wie bij dezen arbeid zichzelf zoekt, bedriegt niet alleen het volk, maar bedriegt allermeest zichzelf.

Het was van LASSALLE, dat DR. SCHAEPMAN eens getuigde: »Hij had niet geleerd, dat voor wie in den maatschappelijken strijd als heervoerder wil optreden, de eerste eisch is: zelfverloochening; de tweede: zelfverloochening; de derde: zelfverloochening." [2])

Wie aan dezen arbeid tijgt, om eigen eer, of eigen voldoening, doet beter hem nimmer te beginnen. Bittere ontgoocheling zal gewis zijn deel zijn. Wie hier niet uitgaat met liefde in zijn hart voor het volk, dat zijn steun behoeft, — met voldoende geestkracht, om miskenning en misduiding te dragen vooral ook van hen, die hij naar beste krachten helpen wil, — met een groote opvatting van zijn levenstaak, die hij vervullen wil, omdat God dit van hem vraagt, — hij zal na langer of korter tijd tot de bittere ervaring komen, dat hij langs dezen weg niet vinden kan, wat hij voor alles zocht: zichzelf.

Dit is inderdaad de hooge en zware eisch, aan een ieder, die tot het volk wil gaan, te stellen: Ga enkel uit liefde tot het volk en om de liefde van God. Indien niet — blijf dan waar gij zijt, dat is het beste voor het volk, en het beste ook voor u zelf.

Het beste voor het volk, want het volk heeft geen erger vijanden, dan die schijn-vrienden, wien men naar 't hoofd kan werpen, hetgeen eens VON VOLMAAR waarschuwend BEBEL toeriep: daar is niet alleen een Byzantinisme, dat buigt voor Vorstentronen, maar ook een Byzantinisme, dat knielt voor het volk.

En het eene is niet minder verachterlijk dan het andere.

Toch komt hij daartoe, die werkt, in schijn voor het volk, in waarheid alleen voor zich zelf. Het volk heeft hij noodig, om zich zelf omhoog te heffen. In plaats daarvan zal de vrees, om de volksgunst te verliezen, er hem toebrengen, dat hij de slaaf wordt der groote, onbarmhartige menigte.

Een adelaar — zegt de fabel — zag eens boven in een grooten eik een slak zitten. „Hoe zijt gij daar gekomen?" vroeg de zonnevogel verbaasd. „Ik ben naar boven gekropen."

De slijmerige slak, die zich aan een hoogen eik vastklampt en vastzuigt om hooger op te komen, dat is het verachtelijk beeld van den volksbyzantinist, die, zich zelf zoekende, den moed niet heeft, om het volk de waarheid te zeggen.

Zijn onrust, zijn kwelling, zijn val ten slotte, — 't is verdiend loon, dat geen medelijden eischt.

Maar wel te beklagen is het volk, dat misleid door deze schijnvrienden, gevleid en gepaaid, opgeruid en opgezweept, den rechten weg verlaat, om het eigen verderf tegemoet te gaan.

Wie wil gaan tot het volk, schrijve in zijn vaan, wat VONDEL dichtte, „ter bruiloft van J. DE WITT en W. BICHERS":

„Bekoort door niemants gunst, verschrikt voor niemants haet."

Alleen hij, die in karakter aldus stevig staat, zal ten slotte de kracht vinden om onder zijn onbevlekt blazoen als wapenspreuk te schrijven: „Ich dien". [1])

Het volk dienen in een geest van warme liefde en groote oprechtheid, dat is de hoogste taak, voor ons weggelegd, en alleen met behoud van karakter te vervullen door hem, die haar volbrengt niet om zich zelf, maar tot eer van God, en uit liefde tot den evenmensch.

* * *

1904: „*Trouw aan de lessen van den Heiligen Stoel,*

[1]) *Discours*, I, blz. 531.

[2]) *Menschen en Boeken*, I, blz. XXXVIII.

[1]) Het devies van JAN V. BOHEMEN—LUXEMBURG, die in 1346 te Crécy sneuvelde.

trouw aan de leiding onzer Bisschoppen, door God boven ons gesteld, willen wij blijven strijden t e g e n *wie wij mee en, dat vijanden zijn van den christennaam, blijven strijden* v o o r *wat wij meenen, dat niet anders is, dan het christendom in toepassing.*"

Ook deze woorden geven een voornaam deel van ons program weer.

Hier mogen wij het fiere woord van LOUIS VEUILLOT tot het onze maken:

»Wij zijn, wat wij geweest zijn, wij zullen blijven, wat wij zijn, kinderen en dienaren der Kerk, aanvaardend wat Zij aanvaardt, eerend wat Zij eert, vijanden van Haar vijanden. In deze zoo rechte lijn zullen wij niet alleen ontmoeten, wat natuurlijk is, tegenstanders, maar ook lasteraars. Men zal zoeken, men zal zelfs vinden, men heeft het reeds gedaan, welke persoonlijke belangen ons leiden; maar wijl in spijt dezer mooie ontdekkingen het slechts van ons, en van ons alleen, afhangt, om een grond voor dezen laster te geven, zijn wij gerust." [1])

* *
*

1905: *„Zonder eenheid in het noodige, is krachtige actie nooit mogelijk. En zonder gehoorzaamheid aan de Opperleiders is eenheid niet te verkrijgen. En zonder kinderlijk vertrouwen is gehoorzaamheid een ijdel woord.*"

Dat is, in drie woorden weergegeven, de grondslag, waarop onze gezamenlijke werkzaamheid moet steunen: e e n h e i d, g e h o o r z a a m h e i d, v e r t r o u w e n.

Zonder eenheid geen kracht.

Zonder gehoorzaamheid aan het kerkelijk gezag geen ware k a t h o l i e k e actie, zooals LEO XIII en PIUS X ons die geleerd en bevolen hebben.

Zonder vertrouwen geen gehoorzaamheid, maar slechts ijzeren discipline, waarvoor wij Hollanders nu eenmaal niet geschapen schijnen.

Eenheid, door het volgen van één opperleiding, en door vertrouwen in die leiding.

Ook door aangroeiend, o n d e r l i n g vertrouwen. Zoolang deze ontbreekt, zal stevige samenwerking onmogelijk zijn.

* *
*

1906: *„Wij... gelooven in de mogelijkheid, dat het Katholicisme weer worden zal in onze moderne Maatschappij de bronader der menschelijke beschaving; wij... gelooven in de katholieke kultuur van de Twintigste Eeuw, wanneer Geloof en Wetenschap en Kunst hand in hand zullen gaan, om in heerlijke opbloeiing weer heel het menschdom te omvâmen.*"

Zoo hebben wij, voor 't aardsche leven, omschreven ons aller dagelijksche bede: *adveniat regnum tuum:* dat kome Uw Rijk!

Want dat is ten slotte de korte inhoud van heel ons katholiek sociale program: de weder-praktijk-wording van het Christendom in onze moderne maatschappelijke verhoudingen.

Nog zien wij, te midden der hooge golven, welke heel onze samenleving dreigen te overweldigen, als hooge bergtoppen boven de woelende wateren uitstaan, onwrikbaar, de hooge waarheden van het Katholicisme.

Maar wij willen meer, dan die enkele overblijfselen, meer dan die enkele uitstekende punten, — wij willen heel de maatschappelijke samenleving weer doordeesemen met het ware, warme sociale Christendom. Want dat is in zijn diepsten grond heel het Sociale Vraagstuk onzer dagen, dat het Christendom nog wel voortleeft in veler harten, maar dat Staat en Maatschappij, wel niet geheel doch in velerlei opzichten niet meer d o o r d r o n g e n zijn van de eenig ware, de katholieke beginselen.

Waren alle werkgevers en arbeiders werkelijk Katholiek, in praktijk brengend niet alleen stiptelijk de Rechtvaardigheid maar ook de Naastenliefde, — waren de Staat en de Maatschappij nog in wetgeving, bestuur en inrichting gegrondvest en doortrokken van de beginselen, door CHRISTUS ons geleerd, — waar zou het arbeidersvraagstuk bestaan?

„Indien de Maatschappij — schreef Kardinaal GIBBONS — den hefboom van het Christendom ontvangt, dan zal zij weer groot worden en zich ontwikkelen; maar indien de christelijke beginselen worden teruggestooten, is zij veroordeeld, gelijk het Romeinsche Rijk, tot verval en ontbinding."

Voor wie w e e t en v o e l t, wat het Katholicisme in werkelijkheid is, een levens- en wereldbeschouwing, die heel ons wezen en daardoor heel de menschelijke samenleving moet doordeesemen, voor hem behoeft deze bewering geen bewijs.

Maar wordt het zelfs door alle Katholieken goed begrepen?

Daar was een tijd, dat vele Katholieken zich lieten verblinden door de dwaling van het rationalistisch Liberalisme, dat eischte eerst scheiding van Kerk en Staat, — thans scheiding van Politiek en Godsdienst.

Daar zijn wij over heen. Wie der onzen nog zóó denken, behooren, althans in ons land, tot de uitstervende soort.

Maar vergissen wij ons niet, dan komt er allerwegen op, ook onder Katholieken, ook in ons land, een andere, vrijwel gelijksoortige dwaling, welke evenzeer in enkele woorden aldus is saam te vatten: scheiding van Kerk en Maatschappij, scheiding van Godsdienst en Sociale Actie.

Men vangt aan, met scherp te gaan onderscheiden tusschen al of niet zuiver economisch, aldus onmiddellijk een fout makend, wijl, stel dat de scheiding voor *zaken* juist ware, zij toch in geen geval zou opgaan voor handelingen, die *per se* alle vallen onder 't gebied der moraal.

Doch men verdedigt die onderscheiding, om daarna onmiddellijk tot de conclusie te komen: *dus* heeft de Kerk er niet mee te maken.

Van de „zuiver-economische" zaken, komt men tot de „zuiver-economische" *vereenigingen*, — alsof het zich vereenigen niet op zichzelf reeds een handeling ware, — alsof men zich niet vereenigt, om gezamenlijk te handelen!

Langs dezen valschen weg komt men dan tot het vooraf gewilde besluit: dus de Kerk heeft niets te maken met de vereenigingen, in elk geval niets met de vakvereenigingen.

---

[1]) *Parti Catholique*, blz. 115.

Wij kunnen, dit alles vergelijkende met de ontwikkeling van het Liberalisme op staatkundig gebied, er niets anders in zien, dan een nieuwe phase van rationalistisch Liberalisme—principieel er goeddeels mee gelijk staande, — doch tot uiting komende op maatschappelijk gebied.

Wij twijfelen geen oogenblik aan de goede trouw der Katholieken, die met deze beweging min of meer meegaan. Men misleidt niemand zoo gemakkelijk dan zichzelven.

Maar toch — wie onzer hoorde niet de herhaalde en steeds dringender vermaningen van LEO XIII en PIUS X, om tegen dit streven, om de Kerk uit onze sociale beweging te schakelen, met kracht te waarschuwen?

Indien wij werkelijk en ten volle Katholiek zijn, — indien wij begrijpen, wat het Katholicisme is, ook op staatkundig en maatschappelijk gebied, — hoe kunnen wij er dan toe komen, om juist de Kerk te sluiten buiten die groote macht tot omvorming der Maatschappij: de vakorganisatie?...

In de goede ontwikkeling der vakorganisatie ligt de hoofdvoorwaarde voor een geleidelijke en definitieve oplossing der Sociale Questie.

Maar die oplossing zal niet verkregen worden zonder de krachtige doorwerking van het Christendom in individu, huisgezin en samenleving.

En zouden wij nu, van voren af, willen gaan beletten, dat de Kerk reeds Haar invloed uitoefende, Haar stempel drukte op de ontwikkeling der vakorganisatie?

Wij noemen dit éene punt slechts, omdat de hier met den vinger aangewezen denkrichting van sommige katholieken vooral op dit punt het klaarst tot uiting is gekomen. Maar wie geen vreemdeling is in de internationale litteratuur, weet evenzeer als wij, dat ook op velerlei ander gebied, de sociale werkzaamheid betreffende, dezelfde, naar onze heilige overtuiging valsche, richting zoekt door te dringen.

Welnu, dat is onze richting niet, en wij hopen en vertrouwen, dat zij ook nooit zal worden de richting van het *Katholiek Sociaal Weekblad.*

MR. P. J. M. AALBERSE.

HET PRINCIEP DER REGELING VAN HET ARBEIDSLOON.

De bedoeling van dit artikel is niet, den lezers van dit Weekblad hoogzwevende wijsheid of praktische kennis mee te deelen; ook niet: interessant nieuws te vertellen; wie dus zoo iets zoekt, zal over mijn geschrijf heel erg ontevreden zijn.

Mijn bedoeling is alleen: eenige nuchtere redeneeringen te onderwerpen aan het oordeel der sociologisch-ontwikkelde en in economische vraagstukken belang stellende lezers. En wel eenige redeneeringen, die uitgestuurd zijn op onderzoek naar het beginsel, waarnaar het recht op arbeidsloon zich richt.

De vraag, waarover ik ga schrijven, is dus niet: wat is het *minimum*-loon van den arbeider; in welken regel kan men den grens aangeven, waar beneden het loon onrechtvaardig is? De vraag is deze: naar welken maatstaf moet gemeten worden, als men, afgezien van contracten, afgezien van minimum- en maximumwenschen, wil berekenen, wat de arbeider met zijn werken verdiend heeft; naar welk beginsel moet men beoordeelen, of het loon »volkomen beantwoordt aan den arbeid" *(Rerum novarum).*

Pater BRUIN *(Sociologische Beginselen, No. 159)* geeft den volgenden regel:

»De strikte rechtvaardigheid vordert, dat het loon gelijk is aan de waarde, die in gegeven omstandigheden de arbeid heeft."

Wat moet nu onder »waarde" van den arbeid verstaan worden?

In No. 162a spreekt hij over de *innerlijke waarde* van den arbeid.

Uit No. 162a en c blijkt, dat die innerlijke waarde bestaat in de »*kracht,* waarvan de arbeider het gebruik geheel »en al afstaat" en sommige omstandigheden, welke den »arbeid raken, b. v. als er zekere opleiding gevorderd wordt."

Om dus de waarde van den arbeid te bepalen, moet die arbeid *in zich* worden beschouwd; ze moet niet berekend worden naar de waarde, die het product door dien arbeid gekregen heeft, met het rijzen en dalen van de prijzen der producten behoeven de loonen niet op en neer te gaan, omdat de zaak aan den werkgever behoort en hij dus de risico daarvan draagt en het voordeel geniet (res crescit et perit domino).

Hoofdzaak is, dat volgens deze opvatting de waarde van het arbeidsloon gelijk moet zijn aan de *innerlijke* waarde van den arbeid.

Hiertegen heb ik drie bezwaren:

Vooreerst. Pater BRUIN gaat uit van de veronderstelling, dat het arbeidscontract een soort *huur*contract is, waarbij de arbeider zijn krachten verhuurt aan den werkgever, en van deze de huurwaarde van die krachten in geld terug ontvangt (wat dus »ad aequalitatem rei ad rem" moet zijn).

Deze opvatting nu is moeielijk te verdedigen.

God heeft het dominium directum van ons leven, van onze natuur en al hare vermogens. Ons heeft Hij het dominium utile gegeven. Dat dominium utile is onvervreemdbaar ons eigendom. Een ander kan met mijn verstand niet denken, met mijne beenen niet loopen. Ik kan dus mijn verstand en mijne beenen niet tot object van een huurcontract maken. Ik kan me wel verbinden met mijn hoofd of mijne beenen een of ander werk te doen ten voordeele van een ander, maar mijne vermogens tijdelijk afstaan, ter beschikking stellen van een ander, gaat niet. Ook blijven we zelf altijd en noodzakelijk het doel van ons werken.

Daarom heeft Mr. LOEFF de definitie van Mr. DRUCKER:

»Arbeidersovereenkomst is de overeenkomst tusschen een arbeider en een werkgever, waarbij de arbeider tegen loon zijne arbeidskracht, geheel of voor een gedeelte, voor zekeren tijd *ter beschikking stelt* van den werkgever."

aldus veranderd:

»De arbeidsovereenkomst is de overeenkomst, waarbij de eene partij, de arbeider, zich verbindt, om in dienst van de andere partij, den werkgever, tegen loon, gedurende zekeren tijd arbeid te verrichten."

Het arbeidscontract is geen *huur*contract, maar een contractus innominatus »facio ut des."

De H. THOMAS zegt (I II 9. 114. a1) »Id merces dicitur quod alicui recompensatur *pro retributione operis vel laboris,* quasi quoddam pretium ipsius." (1)

WEISZ noemt het arbeidsloon » Entschädigung für die Mühe" *(Sociale Frage und Sociale Ordnung.* II 698.) (2)

Objectum materiale van het arbeidscontract zijn dus niet menschelijke vermogens, maar menschelijke handelingen.

Iemands handelingen naar de waarde van zijne vermogens betalen, zou onredelijk zijn, omdat de grootste bode grootste domheden kan uithalen.

Derhalve is het fundament van pater BRUINS' sententie te verwerpen, naar mijn oordeel.

Ten tweede. Vind ik dien maatstaf (de *innerlijke* waarde van den arbeid) onbruikbaar, om het loon ook maar eenigermate aan de verdienste der arbeiders te doen beantwoorden.

Ga eens onder formules zetten: de arbeidskracht van A: 10 = de arbeidskracht van B: 12.

De vereischte kennis van A: 4 = die van B tot 5.

En zoo met alle omstandigheden, die de innerlijke waarde van het werk der arbeiders vergrooten of verkleinen.

Welke natuurlijke vermogens (scherpzinnigheid, algemeene ontwikkeling, kennis van talen, natuurkunde, handigheid), welke deugden en ondeugden (b. v. of iemand een dronkaard is of niet) moet men dan op meetkundige wijze behandelen? En hoe, als een heel buitengewoon mensch zich in dienst heeft gesteld van een patroon? Dan zou het niet te betalen zijn.

De maatstaf van pater BRUIN is dus m. i. onbruikbaar.

Ten derde. De vergelijking tusschen de innerlijke waarde van den arbeid en de waarde van zooveel guldens is in zich absurd. — Of men nu als object van het contract de menschelijke vermogens, of de menschelijke handelingen neemt, maakt hierbij geen verschil. — De actus humanus ontleent zijne waarde aan de natuur, waardoor hij wordt voortgebracht (agere sequitur esse, zeggen de filosofen). Daarom is een handeling van God oneindig, die van een engel eindig, maar meer waard dan die van een mensch.

De waarde van den actus humanus wordt bepaald door zijne ziel, het hoogste der twee deelen, waaruit zijne natuur bestaat.

Nu spreekt het van zelf, dat een handeling van de ziel zoozeer van welk stoffelijk ding ook verschillend is, dat van geen vergelijking, van geen tegen elkander wegen sprake kan zijn.

Wie krijgt het in zijn hoofd, te zeggen: twee gelukkige invallen zijn evenveel waard als drie petroleumkachels, vlugheid van begrip en kennis van het Grieksch evenveel als zes stoelen en één tafel?

Dingen, die geheel en al van natuur verschillen, kunnen niet aan elkaar gemeten, niet met één maatstaf beoordeeld worden.

Als een schilder een portret langen tijd niet goed heeft kunnen krijgen, en het lukt hem eindelijk ineens door één gelukkigen veeg, dan zal hij misschen zeggen (als zijne werken ten minste al zoo prijzig zijn): »die veeg is me vijf honderd gulden waard." Hij wil daarmee niet zeggen, dat de innerlijke waarde van dien veeg vijf honderd gulden is, maar dat hij hem vijf honderd gulden opbrengt. En hiermee ben ik meteen aan de tweede opvatting gekomen.

Als men nu de schatting van het loon naar de innerlijke waarde van den arbeid verwerpt, wat moet dan als maatstaf worden genomen, om het loon aan den arbeid te doen beantwoorden?

WEISZ zegt, dat het loon moet zijn:

»... ein Betrag, dessen Höhe... nach dem Producte oder dem Ertrage des vom Kapital und Arbeit gemeinsam geführten Geschäftes berechnet werden musz..."

Ter verklaring hiervan het volgende:

De psychologische ontleding van het arbeidscontract is volgens genoemden geleerde aldus: Een baas en een arbeider komen bij elkaar, om samen een werk te ondernemen. De baas heeft kapitaal, d. w. z. alle hulpmiddelen die noodig zijn, om het werk te kunnen volvoeren. De baas heeft ook arbeidskracht — geestelijke of lichamelijke. De arbeider heeft alleen arbeidskracht.

Het product van hun arbeid zou, als ze nu zonder contract, in vennootschap gingen werken, procentsgewijze eigendom zijn van beiden, naar gelang van hun causaliteit. De baas kreeg dus een deel voor zijn werk en de arbeider een deel voor zijn arbeid.

Maar wie weet, wanneer dat product verkocht wordt? De arbeider kan zijn geld zoolang niet missen. Wie weet ook, wat het product te lijden geeft, of het niet waardeloos wordt, of geheel ten gronde gaat? Die risico is voor den arbeider te hachelijk.

Nu spreekt hij aldus met den kapitalist af: neem U het product in eigendom, dan is de risico voor U, en dan kan U op het geld wachten, maar neem als vergoeding daarvoor een gedeelte van hetgeen mij van de opbrengst eigenlijk toekomt voor mijn arbeid, maar betaal me wekelijks, ook vóórdat de zaak verkocht is; en omdat het product uw eigendom wordt, zal ik ook onder uw leiding werken.

Is dit afgesproken, dan kan de arbeider niet ten volle opvorderen, wat in den prijs van het product aan zijn arbeid beantwoordt, omdat hij een gedeelte afgestaan heeft. Maar het loon, wat hem toekomt voor zijn werk, is wel afhankelijk van de waarde, die hij door zijn arbeid aan het product heeft gegeven (d. w. z. niet onder het minimumloon, want daaronder mag een werkgever — behalve in geheel buitengewone omstandigheden — een arbeider niet laten werken. Maar boven het minimum wordt zijn recht bepaald door zijn aandeel en de waarde der zaak, min hetgeen hij afgegegeven heeft).

Hoofdzaak is in deze opvatting: bepaling van het loon naar de stoffelijke waarde, welke het product door den arbeid heeft gekregen.

Voor de waarheid van deze opvatting twee bewijzen:

Ten eerste. Met valor of waarde van een persoon of

(1) Loon wordt genoemd wat iemand wordt gegeven *voor het vervaardigen van een werk of voor het doen van moeite,* bij wijze van prijs daarvan.

(2) Vergoeding voor de moeite.

zaak moet bedoeld zijn — met geleerde woorden uitgedrukt —: valor entitativus of valor operativus, innerlijke waarde of vruchtbaarheid in handelingen.

Welnu de waarde van het arbeidsloon kan niet overeenkomen met den valor entitativus; — al bewezen —; moet dus overeenkomen met den valor operativus.

Wat is het doel van den arbeid? Niet actus humani te stellen, die onder alle opzichten (psychisch, hygiënisch, aestetisch) zoo volmaakt mogelijk zijn, maar een product te maken, wat zooveel mogelijk geld waard is. Dat is het eenige (directe) doel van den arbeid, en hoe meer de arbeid tot dat doel meewerkt, des te verdienstelijker is hij. Derhalve naar de waarde van het product moet het loonrecht berekend worden. Als een werkman een tafel door zijn arbeid f 100 waard maakt, heeft zijn werk meer waarde, al was hij misschien dronken, terwijl hij het deed, dan dat van een ander, die aan hetzelfde hout een waarde van f 75 geeft. Is het product geen geld waard, althans niet meer dan de grondstoffen, waarvan het gemaakt is, al zouden dan de grootste bekwaamheid en de uiterste zorg aan besteed zijn, alle moeite is geen cent waard.

Als dus de arbeid naar zijn waarde beloond moet worden, dan kan die waarde alleen berekend worden naar de grootere of kleinere geldwaardigheid van het product.

Tweede bewijs. Het product brengt een bepaalde som gelds op. Beiden, patroon en arbeider, hebben recht op een deel van die som. Beiden kunnen elkaar onrecht doen door te veel te nemen.

Voor den arbeider bestaat dus niet alleen een minimumloon, maar ook een maximum. Wanneer gaat hij boven het maximum, zoodat hij het recht van den patroon schendt?

Natuurlijk, als hij zooveel van den prijs neemt, of zich met geweld bedingt, dat de patroon onder zijn minimum komt.

Ook de patroon moet voor zich zelven en voor zijn huisgezin kunnen zorgen, hij heeft recht op de vruchten van zijn kapitaal, op de vergoeding voor het dragen van risico, voor het wachten op zijn geld.

Hem wordt onrecht gedaan, als hij te weinig krijgt van den opbrengst der producten.

De arbeider doet dus onrecht of geen onrecht naar gelang hij zich te veel of niet te veel van die opbrengsten toeëigent.

Zijn recht op loon is dus van de waarde der producten afhankelijk.

Dit is in het algemeen gesproken waar, niet altijd.

Als van de opbrengst is afgenomen het minimum van den patroon en het minimum van den arbeider, dan blijft gewoonlijk nog iets op tafel liggen. Dit overblijvende kan de vrucht zijn van toevallige stijging van den prijs. Dan wordt het alleen den patroon ten goede, omdat het product zijn eigendom is. Hetzelfde geldt, als het de vrucht van zijn arbeid is. Maar als het geheel of gedeeltelijk door den arbeid van den werkman is voortgebracht, dan blijkt duidelijk, dat zijn werk meer verdienste had, dan hem met zijn minimum vergoed is.

Nu nog eenige opwerpingen die tegen deze loonbepaling misschien kunnen gemaakt worden.

Vooreerst, om maar met het ergste te beginnen: is dat geen Socialisme; is dat geen Marxisme? Het ziet er verdacht uit.

Toch niet: kijk maar eens goed. MARX loochent in het product alle waarde van grondstof, van kapitaal en zegt dat de waarde *alleen* bestaat in den arbeid, aan het product besteed, zoodat hij het product „gecondenseerden arbeid" noemt. Als men dit aanneemt, dan hebben patroon en arbeider gelijke rechten op de opbrengsten, d. w. z. zooveel behoort hun toe als ze er door hun arbeid waarde aan gegeven hebben; derhalve in gewone gevallen den arbeiders meer dan den patroon.

WEISZ echter erkent, dat de patroon niet alleen recht heeft op de vruchten van zijn arbeid maar ook van zijn kapitaal, van alles wat hij ingebracht heeft en wat meewerkt, om waarde aan het product te geven. Volgens hem bevat de prijs dus meer dan de waarde van den arbeid. Ook geeft hij den patroon recht zijn risico in rekening te brengen en het nadeel wat hij lijdt — of althans den last — door het wachten op zijn geld tot het verkoopen van het product en soms nog langer.

Het verschil tusschen de opvatting van MARX en die van WEISZ omtrent het recht op arbeidsloon is essentieel.

Ten tweede. Heeft de arbeider door zijn contract met den werkgever geen afstand gedaan van hetgeen zonder contract zijn arbeid waard zou zijn; m. a. w. kan een arbeider, die vrijwillig zich verhuurt voor een loon, wat niet beneden het minimum is, ooit zeggen, dat hij recht heeft op meer?

Hoe bewijst men, dat de arbeider door zijn contract afstand doet van zijn recht, als hij recht heeft op meer dan in het contract staat uitgedrukt? Het contract is bilateralis (wederkeerig): de patroon verplicht zich loon te geven; de arbeider te werken. Dat hij door een contract zekerheid wil hebben, ten minste zóóveel te ontvangen, bewijst niet, dat hij door dat contract nog een tweede verplichting op zich bedoelt te nemen, n. l. om een deel van zijn verdienste aan den patroon af te staan. Over zijn recht spreekt hij zich niet uit, maar meer dan de in het contract genoemde som kan hij van den patroon niet los krijgen. Als iemand me honderd gulden schuldig is, en hij zegt: ik zal je morgen tien gulden brengen, wil ik, door daarmee in te stemmen, niet zeggen: houd de rest maar, al voorzie ik, dat ik ze nooit krijgen zal.

Ten derde. Het is moeilijk te berekenen, hoeveel waarde ieder door zijn arbeid aan het product gegeven heeft.

Ja, dat is ook moeielijk. Daarom moeten de economen hun hoofd maar eens goed gebruiken, om middelen te vinden die de moeilijkheid helpen oplossen. Verder is het aan het oordeel en het geweten van patroons en werklieden overgelaten, evenals nu. En zou de arbeid niet gemakkelijker beoordeeld worden naar de opbrengst dan naar de innerlijke waarde? Een nauwkeurige bepaling is nooit te geven, het blijft een moreele schatting, zoo ten naaste bij. Een moreele schatting van de arbeidswaarde is uit de prijzen wel op te maken.

TH. KWAKMAN, *pr.*

Amsterdam.

SCHETSEN VOOR SOCIALE VOORDRACHTEN.

HET ANARCHISME. I.

Litteratuur.

G. ADLER, *Der Anarchismus* art. in *Handwörterbuch der Staatswissenschaften* I, 252 ff. en in *Neue deutsche Rundschau* IX Bd., 10. Heft S. 1085 ff. FR. ENGELS, *Zur Wohnungsfrage.* Leipzig 1872. id., *Die Bakunisten an der arbeit.* Leipzig 1873. EMANUEL, *Der Anarchismus und seine Heilung.* Leipzig 1891. J. GARIN, *Die Anarchisten.* Leipzig 1887. HERMANN GREULICH, *Theorie der Anarchie* in *Jahrb. für Socialwissenschaften und social-politik.* Zürich 1879/80. G. DELVILLE, *Der Anarchismus in „Deutsche Warte."* 1885 Wien. E. BERNSTEIN, *Die soziale Doctrin des Anarchismus* in *Neue Zeit* XI. G. PLECHANOW, *Anarchismus und Socialismus.* Berlin 1894. RUD. STAMMLER, *Die Theorie des Anarchismus.* Berlin 1894. A. MÜLBERGER, *Studiën über Proudhon.* Stuttgart 1891. E. ZEUCHER, *Der Anarchismus.* Jena 1895. E. HARTMANN, *Der Anarchismus* in *„Die Gegenwart"* van 2 Januari 1897. Berlijn. ST. VAN DUNIN-BORKOWSKI *„Aufsätze über der Anarchismus"* in de *„Stimmen aus Maria-Laach"* Band LVI. Heft 1, 2, 4, 5. HEINRICH PESCH S. J., *Liberalismus, Socialismus und christliche Gesellschaftsordnung* in de reeks „Die Sociale Frage, beleuchtet durch die *„Stimmen aus Maria-Laach"* 14 bis 16 Heft. S. 44 env. MR. H. P. G. QUACK. *De Socialisten, personen en stelsels*, Amsterdam 1891.

F. DOMELA NIEUWENHUIS. *Het Socialisme*, 1896.

DR. K. DIEHL. P. J. PROUDHON, *seine Lehre und sein Leben.* Dritte abtheilung (Jena 1896). S. 1 en volg. SAINTE BEUVE. *Sa vie et sa correspondance.* Paris 1875. C. STEYMANN und C. HUGO. *Handbuch des Socialismus.* Art. PROUDHON (Zürich 1894) S. 666 en volg.

Inleiding.

Zooals wij beloofden zouden we, na een uitzetting te hebben gegeven van de sociaal-democratische leer, ook het anarchisme in deze artikelen-reeks behandelen.

De aanhangers van het anarchisme hebben geheel andere ideeën dan de sociaal-democraten; hun geheele leer omtrent de noodige maatschappij-ordening staat lijnrecht tegenover die der sociaal-democraten.

Het samengaan van anarchisten en sociaal-democraten bij de spoorwegstaking van 1903 in ons land vloeide dan ook niet voort uit eenstemmigheid in de leer, maar geschiedde om opportunistische redenen.

De felle oneenigheid, die na het eindigen der stakingen tusschen beide partijen ontstond, zou evengoed gekomen zijn, ja veel feller geweest zijn, wanneer de staking zou zijn gelukt. Beider leerstellingen zijn daarvoor, zooals we zullen zien, van te uiteenloopenden aard.

De anarchisten gaan uit van de idee, dat in een maatschappij-ordening, zooals de sociaal-democratie die zich droomt, niet voldoende rekening gehouden wordt met de eischen der persoonlijke vrijheid. De bron aller ellende, waaronder de tegenwoordige maatschappij gedrukt gaat, ligt volgens hen in de bestaande heerschersverhoudingen, in den dwang en het gezag der huidige politieke en sociale ordening. Daarom eischen zij een toestand van anarchie, d. i. algeheele afwezigheid van het gezag met absolute zelfstandigheid van het individu, zonder dwang van den Staat of van eenige organisatie. In plaats der wet komt de vrije wil, het vrije contract, de vrije vereeniging. Hierop rust het beginsel van de anarchistische leer. Daarmee wil het anarchisme de gemeenschap niet opruimen; integendeel hoopt het uist door de onbeperkte vrijheid, door de uitbreiding van het laisser faire, tot alle daden der menschen, een geordende samenleving te krijgen.

Proudhon.

PIERRE JOSEPH PROUDHON wordt meesttijds voorgesteld als de »vader van het anarchisme," hoewel anderen hem dat vaderschap betwisten en KROPOTKINE met dien naam betitelen.

PROUDHON werd den 15 Januari 1809 te Besançon uit arme ouders geboren. Tot zijn twaalfde jaar hielp hij in huis of verdiende eenige stuivers met veehoeden. Toen hij twaalf jaar oud werd zou hij met zijn vader, die kuiper was, mee naar het werk gaan, doch door de zorgen van zijn moeder en een welgesteld burger uit Besançon kwam PIERRE op de Latijnsche school, waar hij een zeer vlugge leerling was. Op zijn achttiende jaar verliet hij die school. Hij moest nu zijn kost gaan verdienen. Het drukkersvak trok hem aan. Hij bekwaamde zich in korten tijd in zijn vaderstad en doortrok vervolgens als werkman geheel Frankrijk. Toen hij 26 jaar oud was, kwam hij in Besançon terug, waar hij met een compagnon een eigen drukkerijtje begon, dat echter niet erg vlot liep. Juist echter had de Academie van Besançon een beurs te begeven van 1500 gld., PROUDHON dong er naar en verkreeg ze. Nu trok hij naar de Parijzer Universiteit (1837.) In 1840 verscheen zijn eerste werk »*Qu'est ce que la proprieté?* (Wat is eigendom?) In 1841 en 1842 gaf hij nieuwe geschriften over den eigendom uit. Nadat hij een paar jaren in dienst van een Lyoneesche reedersmaatschappij was geweest, keerde hij in 1847 weer naar Parijs terug.

In 1846 was intusschen zijn hoofdwerk verschenen: *Contradictions économiques.* Na de Revolutie van 1848 werd PROUDHON uitgever van het blad *Le représentant du peuple,* dat tot 1850 bleef bestaan en achtereenvolgens de namen *Le Répresentant du Peuple, Le Peuple, La voix du Peuple,* en wederom *Le Peuple* droeg.

Als volksafgevaardigde gekozen, hield hij den 31 Juli 1848 in de Nationale Vergadering een beroemd geworden redevoering over de inrichting van den Staat, het recht op arbeid en leven. Hij ontwikkelde in die redevoering mede de wenschelijkheid van volksbanken, welke aan alle deelgenooten crediet om-niet zou verleenen op de producten, die men dáár bracht. [1])

Een dergelijke bank heeft een korten tijd bestaan; PROUDHON was er directeur van, in korten tijd steeg het aantal leden tot 20 duizend; een driejarige gevangenisstraf, wegens opruiende artikelen in zijn blad, maakte echter een einde aan de bank.

In 1850 verscheen het werk *De la Justice* van hem. Naar aanleiding van dit boek werd hij veroordeeld tot 4000 francs geldboete of drie jaren gevangenisstraf. Om aan die straf te ontkomen vluchtte hij naar Brussel, vanwaar hij in 1862 weer naar Parijs terugkeerde.

Den 19 Januari 1865 stierf hij te Passy, een voorstad van Parijs.

Reeds in zijn geschrift: »*Qu'est ce que la proprieté?* (Wat is eigendom?) beleed PROUDHON zijn anarchisme met de woorden: »Ik ben anarchist." In het in 1849 verschenen geschrift *Les confessions d' un Revolutionaire* en in de verhandeling *Idée générale de la Revolution au XIX Siècle*, verschenen in 1887, komt PROUDHON uitvoerig op het anarchisme terug: »Alle menschen zijn gelijk en hij, die zijn hand op mij legt, om mij te regeeren, is een verdrukker, een tyran, ik verklaar hem tot mijn vijand! De uitbuiting van den eenen mensch door den anderen is diefstal. Het heerschen van den eenen mensch over den anderen is slavernij."

---

1) Zie PROUDHON, *„Banque du Peuple"* in de Oeuvres complètes, tome VI pag. 259—312; PROUDHON, *„Les confessions d'un Revolutionaire."* Editie 1869 bladz. 195—206 en 215—216.

»En iedere godsdienst, die het dogma van het gezag huldigt, is niets anders dan een aanbidding van menschen door menschen, is idolatrie.

»Het absolutisme, de grondzuil van troon en beurs, heeft de mensch in zijn netten gevangen. Daarom weg met alle regeering, weg met alle absolutisme. Daarom ook geen democratie, geen volksregeering, ook dan zou de eene mensch den anderen besturen, bevelen, gelasten, dus daden doen die de vrijheid aan banden legt.

»Geen partijen, geen gezag, absolute vrijheid voor alle menschen," ziedaar de drie hoofdpunten van Proudhons' politieke en sociale geloofsbelijdenis.

Maar hoe, langs welken weg, zullen die ideeën verwezenlijkt worden?

Men verandere slechts de economische verhoudingen, naar Proudhons inzichten, en iedere behoefte aan een centrale regeeringsmacht zal verdwenen zijn. De werkkring van ieder burger is door de natuurlijke arbeidsverdeeling en door de vrije keuze van bestuursmiddelen geregeld. De sociale functies staan in zoo'n natuurlijke verbinding tot elkander, dat zij te zamen een harmonisch geheel vormen. Uit de vrije werkzaamheid van allen kan een zoodanige ordening ontstaan, zonder een allesomvattend en allesregelend gezag. In plaats van een millioen wetten is éene wet voldoende, welke eigenlijk geen wet is, maar de elementaire vorm van rechtvaardigheid, het beginsel der wederzijdsche hulp: Doe anderen niet, wat gij niet wilt, dat u geschiedt, en doe aan anderen, wat gij wilt, dat men voor u doet. Breekt dit geluk van wederkeerige hulp baan, dan kan in plaats van allen heerschersdwang de heerschappij van de vrije overeenkomst komen. De eenige sociale band is dan de vrije overeenkomst; die band is niet kwellend en knellend, doch is geheel naar wensch van het individu. Door die vrije overeenkomsten van burgers ontstaan zelfstandige productie-genootschappen, welke door overeenkomst onderling in verbinding kunnen staan. Wijl elke sociale band slechts rust op een overeenkomst, blijft ieder contractant zich bewust, dat in de nieuwe ordening niemand heerscht dan zijn vrije wil, en voor zoo ver in de nieuwe ordening nog sprake is van besturen, zoo is er toch geen andere bestuurder of regeerder dan het individu zelf. Waar de ordening rust op de vrije overeenkomst is geen rechter of geen dwangwet noodig. De rechtvaardigheid beheerscht alles.

De rechtvaardigheid is een gewetens-daad en juist daarom vrijwillig. Het geweten alleen kan slechts zijn eigen rechter zijn. Al het overige is Gezagsheerschappij en geweld. »Ik begrijp", zegt Proudhon, »dat zij, die een diefstal of een moord hebben begaan, op voet van oorlog staan met de maatschappij, dat van hen geëischt wordt vergoeding voor de aangerichte schade, en dat zij veroordeeld worden tot een geldboete om eeniger mate als genoegdoening te dienen voor 't gedane kwaad. Ik begrijp een dergelijke daad van de Regeerders tegenover hun onderdanen volkomen, doch dat men bovendien de overtreders gevangen zet, hen pijnigt naar lichaam en geest, hen guillotineert, vind ik een onrechtmatige daad, tot een dergelijke tyranny acht ik den Staat niet gerechtigd.

»Daarom moeten de gerechtshoven, de justitie en politie en alle centrale gezagsinstellingen opruimen. Dat moet de eerste eisch zijn der volksrevolutie."

Om een vollediger denkbeeld te krijgen van Proudhons' anarchistische theorie en van de middelen, die hij wil aanwenden om zijn maatschappij, zonder Staat, zonder loonstelsel en met de grootst mogelijke individueele vrijheid, door te voeren, moeten we Proudhons' economische inzichten eenigszins nader beschouwen; daarmede beginnen we in ons volgend artikel.

S.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

FREDERIC LE PLAY.

De honderdste gedenkdag van Le Play's geboorte, welke onlangs gevierd werd, heeft weer de aandacht doen vestigen op zijn werk.

Wel zelden hoorde men zulk een eenstemmigheid in loftuitingen; zelden was een school meer vol moed en leven, inniger verbonden door eenheid van inzicht.

Het waren niet alleen gelegenheidslofredenen, zooals dat veelal het geval is; de redenaars, staatslieden en geleerden van den eersten rang toonden zich bij al den lof, dien zij den meester toezwaaiden, niet alleen wierookbrandende bewonderaars, maar ook zelfdenkende leerlingen.

Om deze redenen mag een korte studie van Le Play en zijn werk hier niet ontbreken.

Slechts vluchtig kunnen wij de hoofdpunten van zijn leer schetsen; zijn voorarbeid; de weerlegging der valsche leeringen op sociaal gebied; zijn methode; zijn leer zelf: de grondslagen der moderne maatschappij, godsdienst en huisgezin.

Hoe kort dit alles ook moet samengevat worden, toch hopen wij een volledig denkbeeld te geven van het werk van Le Play.

Om Le Play en zijn werk goed te beoordeelen, moet men hem zien in de omstandigheden, waarin hij leefde

Frankrijk had zich nog niet hersteld van de buitensporigheden der groote Revolutie, het was verzwakt door de onophoudelijke oorlogen, had alle innerlijke kracht en standvastigheid verloren. In alle partijen had men een zucht naar verandering, en men deed zijn best de punten van verschil zoo sterk mogelijk te doen uitkomen, niemand offerde een stukje van hetgeen hij zijn principe achtte, op. Geen hoop was er, dat de partijen tot elkaar zouden komen, zooals men gescheiden was van de menschen met wien men leefde: zoo ook van de voorgangers, eerbied voor het verledene was een onbekend iets. Verschillende gouvernementen volgden elkander op, met het plan bijna zoo weinig mogelijk te gelijken op het voorafgaande; een doorloopende gedragslijn was er in het geheel niet; het eenige, waarin zij op elkaar geleken, was dat geen enkel, hetzij door eigen schuld, hetzij door de fouten van de aanhangers, aan de behoeften des volks voldeed. Het land was voortdurend in onrust, dan weer bruiste het plotseling op in hevigen toorn, dan weer had het lange tijdperken van machtelooze ontspanning en lusteloosheid.

Overigens, de industrie doorleefde een tijdperk van bloei, de hoogere klassen hadden een deel van hun invloed herkregen, de godsdienst herstelde zich van de geleden schade.

Plotseling evenwel brak het kwaad in volle hevigheid uit; de stoommachine, het machinale weefgetouw, de naaimachine en meer dergelijke uitvindingen verbraken het evenwicht in de productie. In korten tijd behaalde de groot-industrie de zege over de klein-industrie, ontzaggelijke particuliere vermogens ontstonden ten koste van den ondergang van vele klein-industrieelen; daardoor werd de ongelijkheid en de vijandelijke gezindheid tusschen de verschillende klassen nog grooter. Nog te levendig waren de ideeen van oproer en geweld, die door de groote revolutie in eere waren gekomen, te scherp ook was de tegenstelling tusschen de ellende der eenen en den voorspoed der anderen, dan dat iedereen zijn rampen in geduld zou hebben gedragen; de economische crisis gaf dus aan het socialisme, het kind der revolutie, een geheele serie eischen, waaraan het uiting kon geven en als welker verdediger het zich kon opwerpen. De zorgeloosheid van de regeering deed het gevaar nog grooter worden en het Katholicisme, op dat oogenblik werkeloos, scheen den vroegeren invloed op de maatschappij verloren te hebben. Had de leer der Kerk tegenover die vragen, die met den dag meer in aantal en meer

ingewikkeld werden, niet haar kracht verloren, moest men niet aan een nieuw systeem een gedragslijn vragen, meer in overeenstemming met de behoeften van het oogenblik?

Er was op deze vraag nog geen ernstig antwoord beproefd, intusschen groeide het socialisme. Het werd met steeds grooter ijver gepropageerd, het sloeg in bij het volk, dat het opzweepte en meesleurde. Nieuwe rampen kon men hieruit verwachten, want het socialisme predikt in zijn program den klassenstrijd.

Op dit oogenblik verscheen Le Play. Geen mensch was ooit meer geschikt voor zijn zending. De drogredenen der revolutie hadden de openbare meening bedorven; de afkeer, die men had voor de vroegere toestanden, het ancien régime, had de leidende klassen met al de oude tradities doen breken, de oude tradities, het kapitaal van wijsheid door onze voorouders opgegaard. Le Play had van zijn meester eerbied voor het verledene meegekregen en de oude beschaving kwam hem van zijn familie.

De groote massa was afkeerig geworden van wijsgeerige beschouwingen, zij waren al zoo dikwijls beetgenomen door scheppers van droombeelden en Utopia's; de nieuwe uitvindingen hadden hen voor de positieve wetenschappen gewonnen. Aan deze behoefte kon Le Play voldoen. Hij was ingenieur, man van wetenschap, gevormd door de Polytechnische school.

Zijn opvoeding was niet, zooals men wel eens beweerd heeft, on- of anti-christelijk, maar wel degelijk christelijk, altijd geloofde hij aan de kracht van het christendom tot oplossing der sociale vragen.

Als meerderen zijner landgenooten zag hij het dreigend gevaar en wierp zich met ijver op de studie der opkomende vragen, die toen aller geest bezig hielden.

De meeningen waren verdeeld; twee partijen stonden tegenover elkander. Sommigen, bedrogen door de ijdele en niet vervulde beloften der revolutie, zeiden wel, dat de stoffelijke voorspoed niet het gevolg was van de deugdelijke sociale instellingen, maar durfden toch nog niet den terugkeer tot de oude instellingen te verdedigen. Anderen zetten het begonnen werk voort, zij behielden den geest der vernieuwing, het geloof aan de uitmuntendheid van de grondbeginselen van '89, en zij stelden de regeering verantwoordelijk voor den slechten toestand der natie. Onder deze laatsten behoorden de socialisten en anderen, die trachtten het sociale gebouw naar hun smaak in te richten en zoo de oude revolutionaire eischen in vervulling te doen gaan.

Van zijn jeugd af had Le Play dezulken bestreden. Hij trachtte hen te overtuigen, maar aldra bemerkte hij, dat het voor hem zelf genoeg was vast overtuigd te zijn, dat hij de waarheid verdedigde, maar dat die overtuiging weinig afdoende was voor menschen, die boven alles naar feiten vroegen en reeds met de dwaling besmet waren.

Toen nam hij zich voor om op de reizen, die voor zijn loopbaan als ingenieur noodig waren, ook de sociale feiten in de verschillende plaatsen en landen nauwkeurig te bestudeeren. Hij had weinig smaak in speculatieve wetenschap, in fantastische beschouwingen, die op geen enkel goed bevestigd feit steunen, daarom wilde hij, zoo al niet een nieuwe, oorspronkelijke wetenschap vestigen, dan toch die nieuwe wereld doorzoeken, welke de nog jonge sociologische wetenschap nog niet geheel had doorschouwd, waarvan zij de wetten nog niet had gevonden. Hij wierp zich evenwel maar niet in den blinde op die studie, zonder andere bagage dan zijn wetenschap, niet wetend, of de wetten, die hij zou trachten te ontdekken, wel algemeene of onveranderlijke wetten waren, hij geloofde voor zich vast aan de sociale kracht van het Christendom en hij zag die schijnbaar zoo duistere wetten dagelijks in beoefening gebracht door de verstandigste mannen van elke natie, zonder dat zij die wetten zouden kunnen formuleeren.

Dit was zijn doel en zijn punt van uitgang. Eerst 25 jaren later zag men de eerste uitkomsten van zijn werken. In 1865 kwam in „*Réforme Sociale en France*", zijn leer en het algemeen karakter van zijn werk aan het licht. Hij wilde niet afbreken maar verbeteren, niet uitvinden maar hervormen.

Men begrijpt, dat hij eerst een menigte dwalingen moest weerleggen. Die voorbereidings-arbeid is noodig om de menschen tot het hervormingswerk te brengen.

Daar hij overtuigd was, dat de vooroordeelen, door de encyclopidisten ingegeven, de oorzaak waren van al de beroering, waaronder Frankrijk meer dan een halve eeuw had geleden, richtte hij tegen hen zijn eersten aanval. Deze vooroordeelen zijn zoo verderfelijk, dat zelfs de beste menschen er door worden bedorven, en dat men er niet half en half mede kan blijven sympathiseeren, maar dat men ze in eens en geheel en al en voorgoed moet op zij zetten.

Er zijn meer en minder belangrijke; er zijn er, waarop het geheele systeem steunt, zoo bijv. dat de sociale wetenschap geheel moet vernieuwd worden, dat de mensch niet ten kwade geneigd is. Andere dwalingen zijn niet van zooveel belang, maar richten toch ook schade aan, bijv. dat het verval op een zeker tijdperk niet is te ontkomen, op een ander tijdstip de vooruitgang niet is tegen te houden, dat de physieke gesteldheid van een ras zooveel invloed heeft; ook eenige historische dwalingen, veroorzaakt door de renaissance of de revolutie, de dwaling over het recht van oproer kunnen de volksconciëntie op een dwaalspoor en tot erge misvattingen brengen.

Zijn methode.

De methode van Le Play is niet nieuw, zelf protesteert hij daartegen herhaalde malen en als men hem dit toevoegde, vatte hij het op als een beschuldiging. Zooals vele wetenschappelijke mannen van zijn tijd, maakte hij zich de reactie tegen het overdrijven der zuiver deductieve redeneering ten goede en ontleende aan het positivisme zijn methode, zonder evenwel zich de vleugels der deductieve redeneering te laten uittrekken.

Hij wilde èn zien èn redeneeren.

Maar waarom weigerde hij dan de hulp der openbaring, der christelijke godgeleerdheid en wijsbegeerte? Konden deze hem dan niet tot hulp zijn om zijn doel te bereiken?

Le Play zoekt geen steun bij eenige wijsbegeerte en laat de theologie geheel buiten beschouwing, omdat hij meent, dat de wijsbegeerte verdacht blijft, zoolang zij voor de praktijk niets anders voortbrengt dan niet-overeenstemmende meeningen (*Réforme Sociale* I 31) en omdat hij een sociologie wil opbouwen, die wetenschappelijk is in dezen zin, dat zij evenals de andere sociale wetenschappen haar grondslagen heeft buiten den godsdienst, buiten welke sekte ook.

Om deze reden noemden Katholieken, die hem niet kenden, Le Play een Scepticist. Volgens zijn bedoeling evenwel moet zijn sociale methode zich niet stellen in plaats van het leerend gezag der Kerk, maar was zij slechts een voorbijgaand middel, om dat gezag a priori te helpen, toen het dreigde machteloos te worden tegenover den modernen geest, die streeft naar positieve verklaringsmethoden.

De menschen van onzen tijd zijn gemakkelijk toegankelijk voor de evidentie der feiten. Veel minder voor den gang eener redeneering. Daarom moet in plaats van het leerend onderwijs, dat onvoldoende is geworden, een misschien minder verheven, maar meer overtuigend onderwijs komen, waarbij geen dwalen mogelijk is. Daarom volgde Le Play zijn methode, in plaats van de deductieve, wijsgeerige redeneering.

Hij onderscheidde in zijn arbeid twee punten: het verzamelen van talrijke sociale feiten en de verklaring dier feiten. Voor het eerste doen vooral de monographieën van arbeiders-families dienst,

zij zijn de solide grondslag, waarop het gebouw zich verheft. Verschillende onderzoekingen moeten licht werpen over de verhouding der hoogere klassen tot het volk. Een diepgaande studie der Europeesche volkeren moet dienen, hetzij tot punt van vergelijking, hetzij tot model voor de stichting of de hervorming der sociale instellingen.

Wat is een monographie? en waarom vooral monographiën der arbeidersbevolking?

Een monographie is als een panorama, waar men heel het leven eener familie aanschouwt. De bewerker der monographie tracht eerst het vertrouwen van den werkman te winnen. Zijn leven mee te leven, zijn verlangens, genoegens, en zorgen te leeren, dit voor den moreelen kant. Voor den stoffelijken kant is het middel beter omschreven, meer wetenschappelijk, n.l. het budget van zijn inkomsten en uitgaven. „Het huiselijk budget, aldus VIGNES, geeft alles, wat tot de kennis van het huisgezin noodig is, geeft in cijfers de bevestiging der geobserveerde feiten. Alle doen en laten van het huisgezin heeft invloed op de uitgaven en besparingen. Door overschot of tekort geeft het budget getrouw den staat en de gewoonten der familieleden weer, hun verkwisting of voorzorg, hun werken of niet-werken, hun gezondheid of ziekten, hun voor- of tegenspoed. Daardoor krijgen wij inlichtingen over de noodzakelijkheid van inkomsten boven het loon, van vrouwenarbeid, enz." (M. VIGNES, *La science sociale d'après les principes de* LE PLAY. I p. 52.)

De budgetten en rekeningen, die bij de monographieën gevoegd zijn, zegt hij elders (p. 47), vergemakkelijken niet alleen de vergelijking tusschen verschillende huisgezinnen, zij brengen ook andere voordeelen; zij zijn een leiddraad voor dengene, die het onderzoek doet, dwingen hem om de verschijnselen in dat huisgezin volledig te beschrijven, er zich volledige zekerheid te geven omtrent de opgegeven feiten, door op te merken welken invloed zij gehad hebben op het budget."

R. C. S. *(Wordt vervolgd).*

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

MR. TROELSTRA'S KERSTREDE.

MR. TROELSTRA pleegt telken jare te Amsterdam op het Kerstfeest een groote redevoering te houden. Ditmaal was zij als geheel niet bijster interessant. Wij zullen er dan ook slechts enkele dingen aan ontleenen. (Zie Verslag in *Het Volk* van 28 Dec. 1906.)

Vooreerst sprak hij over de Vakorganisatie der Ambtenaren deze te onthouden woorden:

„Wij eischen erkenning der vakorganisatie van ambtenaren en rijkswerklieden, opdat zij hun belangen kunnen bevorderen; maar ook voor wat anders. De staat is voor ons niet een bureaukratisch mechaniek, ook voor de voortbrenging en de verdeeling. De arbeidersorganisaties moeten daarbij een groote rol vervullen. De staat zal de spoorwegen moeten exploiteeren, maar in de plaats van de aandeelhouders, die nu het geheel beheeren, moet de organisatie komen van het personeel dat den dienst verricht.

„De gemeente zal verschillende takken van industrie tot zich trekken; de gemeentewerklieden zullen daarin een groote rol moeten vervullen; in de socialistische industrie zal de vakorganisatie haar deel krijgen — wij willen dus dat meer en meer de vakorganisatie wordt betrokken in de regeling der produktie.

Hier ziet men duidelijk uit, waar de Sociaal-democraten met hun vakorganisatie van ambtenaren en miliciens heen willen.

Tegen deze opvatting moeten wij vierkant ingaan.

Vereenigingen van ambtenaren, goed, maar die vereenigingen moeten niet ten doel hebben zich een machtspositie te vormen tegenover de Overheid, veel minder, den Socialistischen toekomststaat voor te bereiden.

* * *

Over het tegenwoordig ministerie zei hij ook opmerkelijke dingen.

O. m. deze gulle bekentenis: »De regeering hangt steeds van ons af." Dat is tenminste openhartig, al zullen de Liberalen 't niet erg prettig vinden!

Natuurlijk wordt nog eens goed op 't »KUYPER-Regime" afgegeven, doch tevens verklaart MR. TROELSTRA van 't Ministerie DE MEESTER, hetwelk hij steunt: »de sociale hervormingen dezer regeering is een mager beestje."

Van Minister STAAL verklaart hij:

»Het voorstel van den minister was hetzelfde, als wat wij verleden jaar voorstelden, en de argumenten van den minister van toen, waren thans de argumenten van de konservatieven tegen den minister.... Wij kunnen de regeering drijven om te hervormen in onze richting."

Dus..... een Minister van Oorlog, die door de Sociaal-democraten wordt gedreven, om het leger te hervormen in *hun* richting!

Lief Vaderland, wil rustig zijn!.....

* * *

De kiesrecht-questie, vooral de blanco-artikel-questie, beschouwt MR. TROELSTRA als een welkom middel, om verdeeldheid in de anti-revolutionaire en katholieke gelederen te brengen:

„De antithese op sociaal en demokratisch gebied komt op in de antirevolutionaire partij, en ook in de katholieke. Wij hebben ze eerst bij de liberalen zien opkomen. Meent gij, dat de christelijke partijen ervoor bewaard zullen blijven? Stond in '94 niet antirevolutionair tegen antirevolutionair om het kiesrecht van Tak? Zoodra de nieuwe kieswet komt, breekt konservatief en demokraat van elkaar, en de sociaaldemokratie, vrij en zelfstandig, zal waar noodig, de demokraten tegen de konservatieven helpen. Heeft de grondwetsherziening haar beslag gekregen, dan is de kiesrechtkwestie aan de orde, en begint de nieuwe partijgroepeering."

Daarom moeten de Sociaal-democraten alles doen, om de Christelijke arbeiders te lijmen, — en hen vooral niet afstooten. Hoor slechts:

«Wijzelf zijn nog te klein om de leiding der zaken over te nemen. Wanneer de russische revolutie had overwonnen, en zich over Duitschland had voortgezet, dan zouden wij misschien onvoorbereid de leiding moeten in handen hebben nemen. Thans kunnen wij slechts indirekt onzen invloed laten gelden. Maar eenmaal zal de tijd toch komen, dat de sociaaldemokratie van de bourgeoisie de zaken overneemt. Nu zijn wij nog een kleine Gideonsbende. Nog staat de arbeidersklasse van Nederland grootendeels òf onverschillig òf vijandig tegenover ons. Hoe ook bedrogen en misleid door hun Talma's, Sybrandi's, Kuyper's en Kolkman's, nog steeds richten zij hun hoop op de politieke bourgeoisie. Hebben wij wel alles gedaan, om onze broeders tot ons te trekken? Een flink zelfonderzoek past ons in dit opzicht. *(Applaus).* Om het vertrouwen der arbeiders te winnen, is het noodig, dat zij weten, ook voor hun dagelijksche nooden en behoeften bij ons steun te vinden. Als hun voorvechters moeten zij ons kennen. Ons program moet uitdrukken de wenschen en de nooden van de arbeidersklasse in Nederland. Willen wij het proletariaat, zooals het leeft, werkt en dikwijls hongert, tot ons trekken, dan moet er zijn eenheid in onze gelederen; dan moet het niet worden afgestooten door strijd en wantrouwen onderling, dan moet van ons uitgaan een reuke van liefde *(luid, langdurig applaus)* van solidariteit; dan moet het een lust en een liefde zijn onder ons te leven, niet een ergernis. *(Applaus).*"

Die „reuke van liefde", welke van de Sociaal-democraten moet uitgaan, is kostelijk. Onze arbeiders, denkend aan 't jongste congres van de S. D. A. P., en de ruzies tusschen TROELSTRA en v. D. GOES c.s., zullen wel zeggen: daar is een luchtje aan!

Een „reuke van liefde"....

Onderwijl is deze geheele Kerstrede een groote verdediging van de slappe houding der Soc. Dem. Kamerfractie tegenover het Ministerie-DE MEESTER, — een houding, welke doet denken

aan een ander gevleugeld woord van Mr. Troelstra, voor anderhalf jaar tegenover Mr. Goeman Borgesius gebruikt, toen hij den President der Liberale Unie beschuldigde van „stinkend opportunisme".

Geurig is 't in elk geval.

Mr. A.

NEUTRALE VEREENIGINGEN EEN POLITIEK GEVAAR.

Meermalen hebben wij er in het *K. S. W.* reeds op gewezen, welk een groot politiek gevaar voor ons „neutrale" vereenigingen, hetzij van patroons, van arbeiders of van middenstanders, opleveren.

In de verkiezings-agitatie, welke thans in Duitschland onder de leuze „weg met het Katholieke Centrum", in vollen gang is, vinden wij onze meening weer krachtig bevestigd.

Zoo bestaat er in Duitschland, — gelijk in ons land bereids is nagevolgd, — een „Vlootvereeniging", waarvan vele Katholieken lid zijn. In haar statuten staat uitdrukkelijk, dat zij niet aan politiek mag doen. In een rondschrijven, d.d. 16 December aan de afdeelingen gericht, schrijft het Hoofdbestuur: „dat wij geen politieke vereeniging zijn en dat onze Bond niet direct in de verkiezingsagitatie voor bepaalde candidaten mag optreden." En dan heet het in denzelfden adem, dat alle vrienden en leden moeten meewerken, „opdat mannen in den Rijksdag komen, die aan de Regeering niet de middelen weigeren, welke voor de instandhouding onzer wereldpositie en het behoud van onze nationale eer bevorderlijk zijn." Er wordt op gewezen, dat dit „met voorzichtigheid" moet geschieden. Men moet „in de afdeelingen, welke katholieke leden hebben, er vooral op wijzen, dat men een goed katholiek kan zijn, zonder in het speciale geval zich bij het partijpolitieke streven der vroegere rijksdagmeerderheid aan te sluiten". De Vlootvereeniging als zoodanig kan „ook in zijn onderafdeelingen niet aan den verkiezingsstrijd deelnemen, want zij is niet een politieke vereeniging." Daarom moet men in openbare vergaderingen, welke zij als zoodanig houdt, uitdrukkingen als *verkiezing, kiezers*, vermijden," en »zooveel mogelijk neutrale onderwerpen behandelen, neutraal in zoo ver, als zij op den eigenlijken verkiezingsstrijd niet uitdrukkelijk betrekking hebben." Maar..... wel kunnen »in besloten vergaderingen, en wel na het sluiten der officieele bijeenkomsten der plaatselijke afdeelingen enz., de leden enz., klaar en duidelijk tevens privatim over den toestand worden ingelicht, en worden aangespoord, met alle middelen persoonlijk er toe mede te werken, dat de verkiezingen een goed resultaat opleveren."

Het gevolg is thans, dat verschillende katholieken hun lidmaatschap hebben opgezegd. Maar onderwijl heeft deze »neutrale" vereeniging haar kwaad gesticht!

In de Tweede Kamer werd op 24 Dec. gezegd, dat de Staat niet aan Katholieke, maar alleen aan »neutrale" vereenigingen subsidie mag geven. Wij komen hierop spoedig terug.

Doch 't is voor ons duidelijk, dat, indien waar is, dat katholieke vereenigingen propaganda-vereenigingen zijn, de »neutrale" dat niet minder kunnen heeten.

Er is, in een gemengd land als het onze, voor ons, Katholieken, maar één weg, die deze gevaren vermijdt: ons afzonderlijk in Katholieke vereenigingen organiseeren, maar dan tevens met andere niet-katholieke vereenigingen zoo krachtig mogelijk federatief samenwerken.

Zoo krachtig mogelijk, met deze éene *mits:* dat wij onze zelfstandigheid algeheel en onverkort bewaren.

De »neutrale" d.w.z. Sociaal-Democratische Vakvereenigingen gaan denzelfden weg van verkiezings-agitatie op.

De *Vorwärts* (No. 300) schrijft daaromtrent:

»De *Kölnische Volkszeitung* is erover uit, dat de vakpers der vrije vakvereenigingen in de tegenwoordige verkiezingsbeweging openlijk voor de S. D. A. P. optreedt. S. D. A. P. en Vakvereenigingen — zoo meent dit blad — toonen hier weer eens, dat ze een zijn. Het ware te verwonderen, indien het anders zou zijn. Indien ooit, dan is het in dezen verkiezingsstrijd geboden, dat Partij en Vakvereenigingen één zijn."

En dan vallen de Soc. Democraten nog om van verbazing, wanneer wij beweren, dat in de „neutrale" vakvereenigingen voor goede Katholieken geen plaats is!

Neen, ook in de vakbeweging willen wij onze eigen, Katholieke vakvereenigingen, die — de ervaring leert het, dan met andere òf federatief óf tijdelijk kunnen samenwerken.

Doch ook met deze eene *mits*: dat wij onze zelfstandigheid bewaren.

Mr. A.

REORGANISATIEPLANNEN »UNITAS."

Van den Secretaris van het Internationaal Secretariaat van de Textielarbeiders ontvingen wij de navolgende mededeeling:

«De internationale Commissie van de internationale Vereeniging van Christelijke Textielorganisaties, die zijne vertakkingen heeft in Nederland, België, Duitschland, Oostenrijk, Zwitserland en Italië, vergaderd te Düsseldorf op 21 en 23 December 1906, neemt met het oog op de reorganisatie plannen van den Nederl. Christelijken Textielarbeidersbond «Unitas" de volgende *houding* aan.

Overwegende;

1° dat het doel der christelijke vakorganisaties in hoofdzaak bestaat in het nastreven van betere loons- en arbeidsvoorwaarden voor de beroepsgenooten en dit doel slechts door aanwending van geoorloofde middelen en niet in strijd met de grondbeginselen van het christendom nagestreefd mag worden;

2° dat dit streven het best bevorderd wordt door machtige centrale organisaties, die alle beroepsgenooten omvatten, die op den bodem des christendoms staan;

3° dat de confessioneele arbeidersvereenigingen onder geestelijke leiding even zoo gerechtigd en noodzakelijk zijn als *zelfstandige, onafhankelijke* vakorganisaties der arbeiders, ofschoon een samensmelting van deze beide soorten van organisaties slechts nadeelig kan zijn, wijl beide vereenigingen naast gemeenschappelijke ook een gescheidene afzonderlijke taak te vervullen hebben; dat echter beide soorten van organisaties naast elkaar bestaan en zooveel mogelijk hand aan hand zullen werken; dat het verder als nadrukkelijke wensch — niet echter als onvoorwaardelijke verplichting — moet worden uitgesproken, dat de leden der Christelijke vakbonden ook lid zijn der Confessioneele arbeidersvereenigingen en omgekeerd de leden der Confessioneele arbeidersvereenigingen aangesloten zijn bij de Christelijke vakbonden;

4° dat de geestelijke overheid eerst dan in de vakorganisatie tusschen beide mag komen, wanneer in deze vakorganisatie de godsdienstige beginselen zouden worden verloochend; in geenen deele echter kan zij in zuiver sociaal-economische vragen beslissen,

besluit de Commissie:

a. de organisatie van den Bond «Unitas" moet — de Nederlandsche toestanden in aanmerking genomen, de besluiten van het internationaal Congres te Luik 1905 nakomen,

b. de intern. Commissie kan niet toestaan, dat de Geestelijke Overheid in den bond „Unitas" bij hun *zuiver* sociaal en economisch streven — wat betreft de verbetering van den toestand der arbeiders — een beslissenden invloed uitoefent, daar zich het recht der geestelijke overheid tot het godsdienstig gebied beperkt; het *recht* van *veto* komt de geestelijkheid met volle recht dan toe, als de bond „Unitas" in zijn handelen of streven de paden van het Christendom verlaten zou, b.v. als hij socialistische tendenzen nastreeft of zich op den bodem van den klassenstrijd plaatst;

c. het lidmaatschap van eene confessioneele arbeidersvereeniging resp. eener vakafdeeling in genoemde arbeidersvereeniging mag niet als volstrekte voorwaarde gelden voor het lidmaatschap van den bond „Unitas" wijl de *zelfstandigheid* en *onafhankelijkheid* dezer vakvereeniging eene noodzakelijkheid is; de internationale Commissie spreekt echter den dringenden wensch uit, dat de leden van „Unitas" ook tot een arbeidersvereeniging van hunne godsdienstige richting toetreden of behooren.

Voor het overige wijst de intern. Commissie op de positieve feiten, dat in alle landen ook de christelijke ondernemers in zoogenaamde neutrale organisaties vereenigd zijn, wier tendenzen en handelingen

zeer dikwijls met den geest des Christendoms in tegenspraak zijn — in tegenstelling met de organisatie der christelijke arbeiders.

De intern. Commissie kan met het oog op den oogenblikkelijken toestand geen beslissende houding ten opzichte vrn den Nederlandschen Christelijken Textielarbeidersbond „Unitas" aannemen.

Zij wacht de besluiten van den bond „Unitas" af en laat de eindbeslissing aan het eerstvolgend internationaal Congres over.

* * *

Aldus de ons toegezonden mededeeling.

Voorshands slechts enkele korte kantteekeningen. Later komen wij uitvoerig op dit stuk terug.

1º. Deze motie, op 23 Dec. aangenomen, dus vóór dat op 26 Dec. d. a. v. *Unitas* zich zou uitspreken, komt ons voor te zijn ontijdig en ongepast. Internationale aaneensluiting wil allerminst zeggen onder-voogdij-stelling der nationale organisaties.

2º. Deze motie, van een internationaal »gemengd-christelijk" of »interconfessioneel verbond" is ook in een ander opzicht van bevreemdende aanmatiging. Deze gemengd-christelijke heeren van verschillende nationaliteit zullen ons, Katholieken van Nederland, verklaren, dat zij »niet kunnen toestaan", dat onze Bisschoppen zich met onze vakbeweging bemoeien.

Wat zouden de Duitschers zeggen, wanneer wij hier in Holland eens bij motie gingen decreteeren, dat wij hun in Duitschland niet konden toestaan, dat de »Polizei" zich met hun vakvereenigingen en dezer vergaderingen bemoeit, maar dat zij een wet moeten hebben op dit stuk zoo breed van opvatting als onze Nederlandsche wet al sinds een halve eeuw is, en zooals de Duitsche wet 't nog wel in geen vijftig jaren zal worden: zie 't bij den Rijksdag aanhangig geweest zijnde wetsontwerp!

Zouden zij niet — en terecht — antwoorden: wat spreekt gij van niet-toestaan? Wij hebben als goede christenen eenvoudig aan onze Staats-overheden te gehoorzamen.

Volmaakt juist. Maar wij, Nederlandsche Katholieken, hebben even zoo goed òòk te gehoorzamen aan onze Kerkelijke Overheid, die ons uitdrukkelijk heeft verklaard, dat zij wenscht, dat de Nederlandsche Katholieken zich in Katholieke vereenigingen organiseeren.

Vanwaar een internationale interconfessioneele vereeniging het recht haalt, om ons, Nederlanders, dat »niet toe te staan," valt moeilijk te begrijpen.

3º. Het »argument" aan 't slot, gewagend van de neutrale patroons-organisaties, bewijst òf te veel òf niets.

Te veel, immers men moet, *als* 't een argument is, er uit besluiten: dus moeten de arbeiders zich ook neutraal, en dus zelfs niet »christelijk" organiseeren.

Te weinig, omdat in ons land de Verklaring van het D. Episcopaat geldt voor *alle* katholieken, patroons, middenstanders, arbeiders.

En ook hierom bewijst die slot-passage *niets,* omdat de vraag niet is: òf alle christelijke arbeiders samen, òf de katholieken geheel afzonderlijk, — maar geheel anders: òf gemengd christelijk òf federatief christelijk.

Het laatste achten wij voor ons land niet alleen principieel, maar vooral ook op practische gronden, verreweg het beste.

Wij hebben niet veel pretentie. Wij koesteren groote hoogachting voor het werken der Duitsche Katholieken op sociaal en politiek gebied. Men heeft ons zelfs meermalen verweten, te veel naar Duitschland te zien. Maar dit houde men ons ten goede: wat voor ons land practisch het beste is, wagen wij te verklaren zelf beter te kunnen beoordeelen dan Duitschers of Belgen, die in hun land met andere menschen en andere toestanden te maken hebben.

En wij zien niet in, dat men ons, van Duitschland uit, het recht daartoe zou kunnen betwisten.

Wij kunnen er ons dan ook slechts over verheugen, dat op de Jaarvergadering van *Unitas* reeds tot den federatief-christelijken vorm van organisatie is besloten, — en wij hebben goede redenen, om te verwachten, dat men 't spoedig over de praktische uitwerking dezer grondgedachte eens zal zijn. MR. A.

KORTE BERICHTEN.

Musikale concurrentie. — De *Burger-musici* in Duitschland, die zich ernstig beklaagden over de concurrentie, welke de militaire muziekcorpsen hen aandeden, hebben in zooverre succes van hun noodgeschrei, dat bij keizerlijk decreet den militairen musici o. m. geboden is, dat zij — bij bekomen verlof van hun regiments-commandant om ergens een concert te geven, welk verlof niet mag verleend als rechtmatige klachten van burger- of andere militaire muziekcorpsen te vreezen zijn — niet voor minder geld mogen spelen dan het plaatselijk minimum-tarief voorschrijft. Extra reclame met het militair karakter der corpsen is voorts verboden, terwijl bij openbare uitvoeringen van dansmuziek de uniform niet mag gedragen worden.

De strijd om het bestaan wordt zoo voor de burger-musici wat makkelijker, want er zijn in Duitschland heel wat leger-muziekcorpsen!

Bevordering van woningbouw. — De onlangs in Hongarije aangenomen wet ter bevordering der industrie bevat ook artikelen ter bevordering van den bouw van arbeiderswoningen. Er is groot gebrek aan zulke huisjes en om nu tot wegneming dier leemte aan te moedigen wordt:

a. aan werkgevers, die in aansluiting met hun bedrijf arbeidershuizen bouwen voor hun personeel, daarvoor de grootst mogelijke belasting-vrijdom verleend;

b. voor arbeiderswoningen, niet door werkgevers gebouwd, gedurende 20 jaar een beperkte belastingvrijdom gegeven.

Arbeidsraad. — De Chileensche regeering, zeker ook daaromtrent door minister KRAUS ingelicht, diende een wetsontwerp in tot instelling van een Arbeidsraad, die de sociale wetgeving moet voorbereiden. In afwachting daarvan moet het college alvast een statistiek van loonen en prijzen der levensmiddelen samenstellen.

Nog zoo'n kwaad begin niet.

Hoe een collectief contract bindt. — Het Gewerbegericht te Weenen kreeg onlangs zijn eerste zaakje te behandelen — 't eerste ook wat gansch Oostenrijk betreft — betreffende een vak, waarin een collectief arbeidscontract bestaat. En het besliste al dadelijk, dat het contract voor *alle* in dat vak werkzame patroons en arbeiders verbindend was.

Ongetwijfeld een uitspraak van beteekenis.

Bestrijding der tuberculose. — De 's-Gravenhaagsche Vereeniging tot bestrijding der Tuberculose, die reeds een stedelijk subsidie geniet van *f* 2000 per jaar, krijgt bovendien kosteloos in gebruik gedurende 5 jaar een oppervlakte Gemeentegrond groot ongeveer 1 H.A., gelegen in de duinen ten Westen van den Pompstationsweg. Het terrein mag uitsluitend gebezigd worden voor het daarop hebben van lighallen met toebehooren voor tuberculoselijders en een gebouw, bestemd voor administratie, keuken, bergplaats enz. en tevens gelegenheid verstrekkende voor de opname van eenige patiënten. Nu, daarvoor was 't ook juist gevraagd, terwijl na 5 jaar het gebruik wel zal worden verlengd, tenzij de uitbreiding der stad verplaatsing der inrichting noodig mocht maken. Daar in de buurt zal echter vooreerst nog wel niet druk gebouwd worden. O.

NIEUWE BOEKEN.

H. MOCQUILLON. L'art de faire un homme. Conseils pratiques d'éducation moderne. Paris, 1906. 8º. 429 pp. 5 fr.

E. L. THORNDIKE. Principles of Teaching based on Psychology. London, 1906. 8º. 6 sh. 6 d.

Abhandlungen, volkswirtschaftliche und wirtschaftsgeschichtliche. Herausgegeben von W. Stieda. Neue Folge. 8. Heft. Die Aachener Hütten-Aktien-Verein in Rote Erde 1846—1906. Die Entstehung und Entwicklung eines rheinischen Hüttenwerks. Von W. Rabius. Jena, 1906. 8º. VII, 145 pp. Mit 5 Kurven. M. 4.

T. H. ASCHEHOUG. Socialekonomik. En videnskabelig Fremstilling af det menneskelige Samfunds okonomiske Virksomhed. 20—21. Heft. Kristiania, 1906. 8º. p. 401—560. 1 kr. 60 ö.

P. ASHLEY. Local und Central Government. Comparative Study of England, France, Prussia and the United States. London, 1906. 8º. 408 pp. 10 sh. 6 d.

ALB. v. BALIGRAND. Der Ehevertrag. München, 1906. 8º. VIII, 153 pp. M. 4.50.

L. BERNHARD. Handbuch der Löhnungsmethoden. Eine Bearbeitung von David F. Schloss, Methods of industrial Remuneration. Leipzig, 1906. 8º. XLIV, 234 pp. Mit Fig. u. 4 Taf. M. 7.60.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 12 JANUARI 1907. No. 2.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f $1.12^1/_2$; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen $7^1/_2$ Cent.

INHOUD: De Keer in de Internationale Sociaal-democratie, door JOH. C AALBERSE, *Pr.* — Ambt voor den middenstand, door RENÉ DEBRUYNE. — Uit Tijdschriften: FREDERIC LE PLAY II. — Berichten en mededeelingen: Voor onze vrienden. — Neutrale organisatie en politiek. — De staking te Rijssen. — Gemengd-christelijke of federatief christelijke organisatie. — Leugens uit *Het Volk*. — Korte berichten: Permanente Tentoonstelling voor de ambachtsnijverheid. — Limburgsch Kruisverbond. — De beperking van de arbeidsduur in België. — Arbeiderstreinen. — Criminaliteit in Duitschland. — Dokters-beroepsvereenigingen. — Zondagsrust. — Secretariaat voor R. K. Cacao-, Chocolade en Suikerbewerkers. — Gevangenisarbeid. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

DE KEER IN DE INTERNATIONALE SOCIAAL-DEMOCRATIE.

Italië.

I. Ontstaan en ontwikkeling. 1)

Van een eigenlijk-gezegde soc. dem.-beweging kwam in Italië eerst in de laatste vijftien jaren sprake, toen, gelijk SOMBART zegt: »de gezamenlijke Italiaansche volkshuishouding uit het stadium van klein burgerlijke industrieele productie-verhoudingen, van landbouwerlijke zelfgenoegzaamheid getreden en in de wisselvalligheden der wereldmarkt getrokken" was. Wel krioelde het reeds vóór dien tijd in Italië, waar volgens den anarchist BAKUNIN »het lompen-proletariaat overwegend was, dat den ganschen geest en de gansche kracht der toekomstige, maatschappelijke revolutie in zich sluit", (DRAGOMANOW. M. BAKUNINS *Sozialpolit. Briefwechsel.* Deutsch von MINZÈS, Stuttg. 1895 blz. LXII.) van revolutionaire vereenigingen, zooals de genootschappen der *Carbonari*, de radicaal-democratische organisaties van MAZZINI, enz. Bijna iedere stad had de hare. Moeilijk is het juiste karakter van deze vereenigingen weer te geven. Omstreeks 1863 werd de revolutionaire beweging dezer vereenigingen voor een deel meer geaccentueerd, toen BAKUNIN naar Italië kwam. »In Zuid-Italië — schreef *B.* in 1866 — is het grootste deel der Mazzinische organisatie, de *phalanx sacra*, in onze handen overgegaan." (DRAGOMANOW t. a. p. blz. 118.) Het anarchisme voerde in de los-van-elkander-staande arbeidersvereenigingen, evenals in de later opgerichte *Italiaansche Arbeiders-partij* den boventoon. Slechts langzaam werd het italiaansche particularisme overwonnen. Een poging om een band te vormen tusschen de verstrooide elementen der arbeiders-beweging slaagde eerst in 1885: de *Italiaansche Arbeiders-partij* werd opgericht, welke in hetzelfde jaar een Congres hield, waarop 132 vereenigingen door 99 afgevaardigden vertegenwoordigd waren. De Regeering wachtte niet lang om tegen de nieuwen bond op te treden: de *Arbeiders-partij*, die toen bijna 20,000 leden telde, werd voor ontbonden verklaard en de leden van het Centraal Comité werden achter slot en grendel gezet. Tegen het jaar 1887 had de *Arbeiders-partij* zich opnieuw geconstitueerd.

»Het Congres van Genua (1892) — schrijft de soc. dem. LEONIDA BISSOLATI (*Die Entscheidung in Rom*, in *Soz. Mon. Hefte*, Nov. 1906, II 914) — geeft de geboorte-acte der Socialistische Partij."

»In *Genua* constitueerde zich de soc.-dem. Partij, terwijl zij zich van de *Arbeiders-partij* en de anarchisten losmaakte. De *Arbeiders-partij* was een soort *Trade-unionisme;* zij poogde in de arbeidersmenigte een klasse-bewustzijn tegenover de bourgeoisie op te wekken, maar zag met wantrouwen naar het gebruik der politieke wapenen. De anarchisten zochten deze organisatie op den weg van den opstand te dringen. Intusschen erkende op het Congres te Genua een groot deel van de vertegenwoordigers der *Arbeiders-partij* de noodzakelijkheid, de Partij onder de banier van het Collectivisme in den politieken strijd te voeren, en zwoer de anarchistische methode af." (t. a. p. 914).

De anarchistische methode was wel „afgezworen," maar de anarchistische geest bleef in de italiaansche soc. dem. Part voortleven:

»Het moet bemerkt worden, — zegt BISSOLATI — dat de stichters der Soc. Partij in het jaar 1892 nog niet het klare bewustzijn hadden van de historisch-logische beteekenis der beginselen en methoden, die zij aan de nieuwe Partij tot grondslag gaven. Er bleef in hen een zekere *anarchistische* geest achter, volgens welken zij den klassen-strijd beschouwden als de systematische recruteering en mobiliseering van het arbeiders-leger, dat op den grooten dag der groote catastrophe tot het aangrijpen van de burgerlijke maatschappij moet worden gevoerd." (t. a. p. 915).

Evenzeer duurde het „wantrouwen in het gebruik van de politieke wapenen" voort. Vandaar het besluit der Partij: geen samengaan met andere partijen, geen stemmen voor een ministerie, dus *absolute intransigentie:*

»Het soc. dem. Congres te Reggio Emilia (1893) legde de besluiten van het Congres van Genua in den zin eener absolute

1) Zie meer uitvoerig over den tijd vóór de oprichting eener soc. dem. Partij: ABBÉ WINTERER, *Le Socialisme international* (Paris-Mulhouse, 1890) blz. 181—188. Vgl. CARL. GRÜNBERG, art. *Sozialdemokratie* in *Wörterbuch der Volkswirtschaft* (Jena, 1898) II. blz. 520—521.

intransigentie uit, welke zich, zoowel tot de verkiezingstaktiek, als tot de houding der soc. dem. afgevaardigden uitstrekte, wien het strikt verboden werd, om welke reden of onder welken vorm ook voor een ministerie te stemmen." (t. a. p. 916).

Aldus was de vrijheid der soc. dem. afgevaardigden gekurkt! Zoo bleef het tot 1897, toen het Congres van Bologna een zekere transigentie als uitzondering toeliet. Weldra kwam nu een groote wending in de houding der soc. dem.:

»Deze zielstoestand der Partij — aldus BISSOLATI — kreeg een wijziging van den grond af, toen de periode der reactie (1898-1900) tusschenbeide kwam, waarin de noodzakelijkheid van een samengaan met de democratische partijen tot gemeenschappelijke verdediging der vrijheid met onweerstaanbaar geweld zich opdrong." *(Die Krise in der ital. Sozial-demokratie* in *Soz. Mon. Hefte.* Mei 1906, I. 368).

Een „monsterverbond" tusschen de soc. dem., radicale, republikeinsche en liberale partijen kwam tot stand; het ministerie ZANARDELLI-GIOLITTI werd op het kussen gebracht. Het Congres van Rome (1900), zich bij de feiten neerleggend, stond administratieve en politieke verkiezingsbondgenootschappen met burgerlijke partijen toe, maar zeide niets over de mogelijkheid, eventueel voor een ministerie te stemmen. De soc. dem. afgevaardigden, die al vast een vinger gekregen hadden, namen de heele hand: zij brachten hun votum voor het ministerie uit. *Inde ira!*

2. Verschillende richtingen.

A. Reformisten en revolutionairen.

„Het was juist dit votum (der soc. dem. afgevaardigden) — schrijft BISSOLATI — dat voor de eerste geestelijke crisis in de Partij beslissend werd:

»De Partij zag zich openlijk in twee richtingen verdeeld, die als de *reformistische* en de *revolutionaire* werden aangeduid. Toch trad tot het Congres van Imola (1902) en nog een goed stuk later, het onderscheid tusschen de beide richtingen noch op praktisch, noch op theoretisch gebied duidelijk aan het licht. De banierdrager van het *revolutionaire* deel, ENRICO FERRI, had.... voor het liberale ministerie gestemd; zoo ook andere afgevaardigden, die op het Congres te Imola als revolutionairen optraden. Nog moeilijker was op theoretisch gebied de tegenstelling tusschen *reformisme* en *revolutionairisme* te begrijpen. Het eenig onderscheidingspunt scheen het vraagstuk der toelating van een regeeringsgezind votum te zijn; alleen dit onderscheidingsteeken werd op het oogenblik onduidelijk en ongenoegzaam, toen de *revolutionairen* toestonden, dat het proletariaat slechts door een reeks van hervormingen, met uitsluiting van geweld-stakingen, tot zijn bevrijding komen kon, en als zij verder toestonden, dat de soc.-dem. fractie voor de Regeering in een aantal gevallen stemmen kon, wanneer gelijktijdig aan de Regeering een in den zin der Partij liggende richting gegeven werd." *(Die Krise* t. a. p. 368, 369).

In denzelfden geest verklaarde het Congres van Imola (1902) in een resolutie »het bestaan van twee *verschillende* richtingen als toch *vereenigbaar*" en »erkende de *zelfstandigheid* der soc.-dem. Kamer-fractie in haar besluiten." Met de aanneming van deze compromis-resolutie was de strijd geenszins uit de Partij:

»Wanneer nu ook noch praktisch, noch theoretisch het onderscheid diep was, zoo werd toch met veel ijver en bitterheid de strijd tusschen beide richtingen gevoerd. Het kwam zoo ver, dat de door FERRI aangevoerde *revolutionaire* richting op het Congres van Bologna (1904) er niet tegen op zag, om ter overweldiging van de *reformistische* richting zich met een andere groep te verbinden, die zich juist onder het teeken van *half anarchistische* strevingen geconstitueerd had. Het was de groep, die zich later als de *syndicalistische* ontwikkelde. Op het Congres van Bologna vergenoegde deze groep zich, om zich met de richting-FERRI te kunnen verbinden, met een resolutie, waarin *het revolutionarisme in een verbod voor de Kamer-fractie om ten gunste van een Ministerie te stemmen, tot uitdrukking kwam." (Die Krise,* t. a. p. 369)

Toen nu FERRI, tegen het besluit van Bologna in, in overeenstemming met de *reformisten*, de soc.-dem. Kamerfractie bewoog, voor het Kabinet-SONNINO te stemmen, stiet hij de half-anarchistische groep zijner Partij van zich af. Zoo vormden zich in de ital. Partij drie richtingen: een uiterste linkerzijde, de *Syndicalisten*, onder ARTURO LABRIOLA, WALTER MOCCHI en ENRICO LEONE; een uiterste rechterzijde, de *Reformisten*, onder TURATI, PRAMPOLINI en BISSOLATI, en een midden-partij, de *Integralisten* onder CABRINI, MORGARI, RIGOLA en thans ook FERRI.

B. Syndicalisme, Reformisme en Integralisme.

a. *Syndicalisme.*

Wat de *Syndicalisten* willen, werd nog onlangs uiteengezet door den aanvoerder dezer richting, ART. LABRIOLA, in een artikel van *Le Mouvement Socialiste (Syndicalisme et Socialisme en Italie*, Oct. 1906, No. 179):

»Het *syndicalisme* neemt tot uitgangspunt van al zijn overwegingen *het fundamenteele postulaat van de arbeiders-revolutie.* Wij hebben gezien, dat dit postulaat bestaat in de *wegruiming van het conflict tusschen de heerschende macht der productie, die het kapitaal is, en de massa der arbeiders* . . . . . Het gaat over een inwendig proces . . . . . het socialisme is de uitdrukking van de *technische rijpheid* der arbeiders-klasse en van de mogelijkheid, het huishoudelijk [econom.] leven beter te *organiseeren*, om aldus het *onderscheid* tusschen den arbeider, die uitvoert, en den kapitalist, die beveelt, te doen verdwijnen . . . Een zoodanige revolutie kan *niet* het resultaat zijn van uitwendige wijzigingen buiten de werkplaats, van politieke hervormingen van welken aard ook of van nieuwe administratieve instellingen, welke een kunstmatige wetgeving geschapen heeft, *maar van de ontwikkeling der arbeidersklasse, van hare kracht en geschiktheid* (t. a. p. 53, 54) . . . . De politieke partij en de wetgeving zijn geen wezenlijke elementen der socialistische revolutie (t. a. p. 56) . . . . *De huishoudelijke [econom.] vereeniging der arbeiders (syndicaat) moet worden opgevat als het instrument van verwerkelijking der maatschappelijke revolutie.* . . . Daarom besluit het *syndicalisme*, dat de maatschappelijke revolutie niet het werk kan zijn van een partij of van een secte, maar het werk der syndicaten zelf (t. a. p. 58) . . . . *Het socialisme ligt geheel in de algeheele werkstaking* (t. a. p. 61). . . Het behoort aan de soc. partij, *het revolutionair sentiment der proletarische organisaties levendig te houden* en haar de oogen zonder ophouden te doen verheffen naar het hoogste doel der arbeiders-beweging, hetwelk de eischen van den dagelijkschen strijd soms wil verduisteren (t. a. p. 63) . . . *Voor ons, syndicalisten, staat de prediking van de algemeene werkstaking gelijk met de bevestiging, dat het socialisme moet zijn: proletarisch, huishoudelijk [econom.] en revolutionair"* (t. a. p. 64).

»Het kamp der Ital. Syndicalisten — zegt O. DINALE *(Controverses sur le syndicalisme italien* in *Mouv. Soc.* Aug.—Sept. 1906. No. 177—178. blz. 361) — was in tweeën verdeeld: het had ook zijn rechter- en linkerzijde:"

„Volgens zijn wezen is het rev. syndicalisme *anti-parlementair.* Wel prediken niet alle rev. syndicalisten de stem-onthouding — *de meest logischen onder hen hebben reeds deze consequentie ge-*

trokken — maar ook degenen, die de deelneming aan het parlementaire leven toelaten, willen zich van het parlement slechts als van eene tribune met sterken resonans-bodem bedienen, om van daar uit de klassen-tegenstellingen bloot te leggen en met meer nadruk dan ergens anders mogelijk is, oproepen tot de *direkte actie* te doen." (BISSOLATI, *Die Krise* t. a. p. 371).

Naast dit helle rood van het Syndicalisme *gelijkt* het rood van het Reformisme een weinig verschoten rose!

b. *Reformisme.*

»Tusschen opvatting en methode der beide groepen [synd. en ref.] — schrijft BISSOLATI *(Die Krise*, t. a. p. 372) — bestaat *een tegenstelling welke misschien grooter is dan die tusschen tegenover-elkander-staande burgerlijke partijen:*"

„Terwijl de *revolutionaire syndicalisten* alleen op het uitwendige dwangmiddel der staking wijzen, bedient het *reform. soc.* zich *zoowel van de direkte arbeiders-actie als van de parlementaire actie.* Terwijl het *syndicalisme* bij iedere gelegenheid den Staat bestrijdt, benuttigt het *reform. soc.* den Staat, *wijl het hem wapenen ter verdediging van het proletarisch leven en tot bescherming der proletarische organisatie afeischt.* De *rev. syndicalisten* wilden slechts in het parlement treden, om de onverzoenlijkheid der klassen-tegenstellingen te proclameeren, terwijl *de reform. soc.* daarin treden, *om door bedachtzaam laveeren tusschen de verschillende burgerlijke fracties de grootst mogelijke som van voordeelen voor het proletariaat te verkrijgen.* Eindelijk geven de *rev. syndicalisten* in overeenstemming met den anarchistischen oorsprong van hun leer niet toe, dat het régime der bourgeoisie door welke hervormingen ook gewijzigd zou kunnen worden en verwachten zij alles van de groote *Kladderadatsch;* voor de *Reform.* daarentegen beteekenen de door de bewuste kracht van het proletariaat veroverde en staande gehouden hervormingen *de kiem eener nieuwe maatschappij-vorming.*" (t. a. p. 372.

Voor dit *reform. soc.* blijkt dus »zaken doen" het parool, en kieskeurigheid in de middelen een bourgeois-idee te zijn. Je reinste opportunisme dus!

„Het reformisme — schrijft HENRI LAGARDELLE — ziet in de hervorming louter de hervorming. *Het kijkt slechts naar het verkregen resultaat op welke wijze men het ook verkrijgt.* TURATI heeft het verklaard: *hij zal den Paus en den Koning gaan opzoeken, als het noodig is, om de loonen met een kwartje te verhoogen.* Dit zal misschien een gang zijn, die een „goed zaakje" voor het ital. proletariaat, maar verkeerd zal wezen voor het socialisme. Aldus bezien, heeft de arbeiders-strijd, geheel vervuld van een burgerlijken geest, niet meer waarde voor de historische toekomst dan *een gelukkig speculeeren, resultaat van behendige beloften, die de een of andere groep kapitalisten zal doen.*" (Mannheim Rome, Amiens, *in Mouv. soc.* Oct. 1906. No. 179, blz. 23). „Men begrijpt, tegenover het bankroet van het parlementair revolutionairisme, de evolutie van menschen als TURATI. Wanneer *de feiten dagelijks de theorieën logenstraffen, wanneer men jaar in jaar uit zijn krachten heeft gewijd aan een vergeefsche propaganda, wanneer de moreele vorming en wezenlijke organisatie der arbeiders-klasse nauwelijks een vloosprong [saut de puce] gevorderd zijn,* dan komt het oogenblik, dat op de teleurstellingen ontmoediging volgt. Men stelt zich tevreden met het kleine dagelijksche werk, *men repareert, wat men niet verwoesten kan.*" (t. a. p. 22).

E. *Integralisme.*

»De uiterste vleugels van het socialisme [*ref.* en *synd.*] — zegt SERGIO PANUNZIO *(La situation socialiste en Italië* in *Mouv. Soc.* Aug. Sept. 1906. No. 177—178, blz. 367) — waren niet geheel gescheiden en onderscheiden: veel *trait d'unions*, veel aanknoopingspunten waren er tusschen."

Half-reformisten, half-revolutionairen en »pure" socialisten, voor wie de strijd der richtingen niet bestond, vormden een midden-partij of liever de midden-partijen. Aan dit heterogene centrum zou FERRI de beide uiteinden der Ital. soc. dem. Partij vastknoopen. Zoowel *Reformisten* als *Syndicalisten* verlangden, van de Partij een *federatieve* organisatie te maken. Dit kwam FERRI voor een »gemaskeerde scheuring" te zijn. Boven alles wilde hij de »eenheid" der Partij bewaren. Het *Integralisme* moest de lijm zijn, om de verschillende brokstukken der partij aan elkander te maken.

Wat het *Integralisme* is?

FERRI — schrijft SERGIO PANUNZIO — neemt den parlementairen strijd en de direkte actie, de verovering der politieke macht, met den steun verleend aan de Regeering, en de algemeene staking aan: hij maakt van dit alles een hutspot en vormt er van het *eclectisch integralistisch* socialisme.... Men moet niet, zegt FERRI, overdrijven, noch rechts, noch links. Men moet het evenwicht bewaren, het ware midden. *(La situation soc. en Italie.* t. a. p. 376).

»*Het integralisme* — aldus HENRI LAGARDELLE — *is louter dubbelzinnigheid*.... Het is de kunst, de tegenstellingen met elkander in overeenstemming te brengen, de onverzoenlijken te verzoenen, iedereen tevreden te stellen." (Mannheim, Rome, Amiens, t. a. p. 16, 18).

De *Intregralisten* waren dus van alle markten thuis, niet slechts in de theorie, maar ook in de praktijk. De hoofden dezer groep — meest afgevaardigden — handelden in het parlement en in de vakbeweging gewoonlijk in overeenstemming met de *Reformisten*, ook traden zij bij de solidariteitsstaking van Sept. 1904, bij de spoorwegpersoneel-staking, met de *Reformisten* tegen het drijven der *Syndicalisten* op, doch op het Congres van Bologna (1904) vereenigden zij zich met de *Syndicalisten*, om de *Reformisten* te verstaan. „Noch rechts, noch links, maar vooruit" — had FERRI gezegd. Op het congres van Rome (1906) kwam echter een eind aan het laveeren der *Integralisten*: zij gingen naar *rechts.*

3. Het Congres van Rome.

A. *Vóór het Congres.*

De drie richtingen stuurden vóór het Congres ieder een manifest de wereld in. De *Integralisten* veroordeelden in hun manifest het bestaan van verschillende richtingen in de soc. dem.: weg met de richtingen! zeiden zij, de partij moet vrij gehouden worden, zoowel van de burgerlijke, als van de anarchistische ontaarding; op de eerste plaats is de moreele eenheid voor de Partij noodzakelijk. *Reformisten* en *Syndicalisten*, beiden hadden genoeg van het bocht der *Integralisten*, zij wenschten klaren wijn. Het vraagstuk der richtingen moest in duidelijken zin opgelost! Beiden was het te doen, om het integralistisch blok te doen springen. De *Reformisten* wisten wel, dat dit blok voor een groot deel uit reformistisch gezinde elementen bestond; van den anderen kanten wisten de *Syndicalisten*, dat zich onder de *Integralisten* vaste aanhangers der absolute intransigentie bevonden, die zich natuurlijk voor het revolutionarisme moesten verklaren.

B. *Op het Congres.*

De discussie voor het vraagstuk der richtingen duurde

op het Congres maar even drie dagen. *Reformisten* en *Syndicalisten* betoogden de onvereenigbaarheid van hun beider theorieën, en kwamen tot dezelfde conclusie: het *Integralisme* is niet anders dan een verkapt *Reformisme*. »Wij gaan geheel accoord — zeide TURATI — over het het feit, dat er tusschen *Integralisme* en *Reformisme* geen verschil is." Hetzelfde verklaarde LABRIOLA: „Achter het *Integralisme* zult gij slechts het *Reformisme* vinden en achter den klassen-strijd het expedient van de klassen-medewerking." De *Integralisten* van hun kant zochten hun groep van de andere groepen af te perken, maar het gelukte hun niet, te verbergen, dat de eigenlijke, diepe en organieke kloof tusschen hen en de *Syndicalisten* stak. De reformistisch-gezinde elementen onder de *Integralisten* kwamen in beweging, zóódat door de *Integralisten* aan het Congres een resolutie werd voorgesteld, welke de volgende punten bevatte:

»Het Socialisme groeit *langzamerhand in den schoot der burgerlijke maatschappij.* — De Partij tracht het collectivisme in den vorm van vergemeenschappelijkingen door gemeente en Staat uit te breiden. — De Partij laat onder zekere voorwaarden *het samenwerken met de Regeering* toe. — De Partij veroorlooft *bondgenootschappen met naastliggende partijen* onder voorwaarde, dat de Partij haar eigen zelfstandigheid en gedaante bewaart. — De Partij verwerpt *het beroep op het geweld* en *het buitensporig gebruik der algemeene staking*, die veeleer voor *uiterste* gevallen te bewaren is. — De Partij keurt goed, dat de soc. fractie bij uitzondering *ten gunste van het ministerie stemmen kan*, wanneer het besluit in een gemeenschappelijke vergadering met de vertegenwoordigers der partij-leiding genomen is. In de Partij-leiding zullen de vertegenwoordigers der groote huishoudelijke (econom.) organisaties zitting hebben." (Aldus bij BISSOLATI, *Die Entscheidung in Rom.* t. a. p. 921).

»Met de opstelling van deze beginselen en deze methoden — zegt BISSOLATI — *scheidde de integralistische* groep zich *geheel en al* van de *revolutionaire Syndicalisten* af en *versmolt met het Reformisme*" (t. a. p. 921). Het revolutionaire deel der *Integralisten* was een dergelijke verloochening der stelselmatige intransigentie, als in de resolutie tot uiting kwam, allerminst naar den zin; daarom kwam het met een eigen voorstel. De resolutie echter werd met 26000 stemmen *aangenomen; revolutionaire* *Integralisten* en *Syndicalisten* brachten te samen slechts 6000 stemmen uit.

C. *Beteekenis van het Congres van Rome.*

»Wat beteekent het Congres-besluit?" vraagt BISSOLATI: „*Het beteekent de door de overweldigende meerderheid der ital. socialisten uitgesproken veroordeeling van het oproerige Revolutionarisme.* Dat is het treffende punt, waarvoor al het andere terugwijkt... Wanneer de *syndicalisten* niet toe, maar afgenomen zijn, dan beteekent dit duidelijk, dat hun leer — of liever hun werk, want de proletariërs lezen hun boeken niet, maar meten de leer aan de daden — de *werkelijkheid der dingen tegen zich had.* En de veroordeeling van het revolutionaire *syndicalisme* kon slechts worden uitgesproken door middel van *de bevestiging van die beginselen en die methoden, welke tot dusver als reformistisch aangeduid werden, en welke nu het recht hebben, zich zonder meer Socialistisch te noemen*.... Thans laat het Congres — zij het ook bij uitzondering — het votum voor een ministerie toe, als de vertegenwoordigers der groote huishoudelijke [econom.] organisaties er in toestemmen, die tot dat doel tot deelneming aan de Partij-leiding geroepen worden. *Wij bevinden ons alzoo duidelijk op den weg der reformistische vakbeweging*, waaraan de fractie en het geheele reformistische deel der Partij, 'van vroeger af, gearbeid heeft... *Hiermede heeft de Partij de pessimistische verklaring van het Marxisme verworpen*". (*Die Entscheidung in Rom.* t. a. p. 922).

Duidelijker, dan in deze woorden geschiedt, kan het wel niet worden gezegd, *dat ook in Italië de soc.-dem. zich gekeerd heeft naar rechts.*

Leimuiden. JOH. C. AALBERSE.

AMBT VOOR DEN MIDDENSTAND.

Het *Staatsblad* van België kondigde in zijn nummer 351—352 (17—18 December 1906) een koninklijk besluit af, geteekend te Laeken den 15en, de inrichting meldende van een »ambt voor den Middenstand."

In officiëele (!) Vlaamsche taal is deze inrichting als volgt beschreven:

Art. 1. Het Ambt der Middelstanden heeft in opdracht inlichtingen te verzamelen en samen te ordenen omtrent de omstandigheden, waaronder kleine ambachten en handelsbedrijven worden uitgeoefend en, over 't algemeen, omtrent den economischen toestand der lieden tot de middelstanden behoorende.

In voorkomend geval zal het zich van deze opdracht door bemiddeling der bevoegde besturen kwijten.

Zijne opzoekingen zullen o. a. over de volgende punten loopen:

De beroepsopleiding der kinderen en jongelingen in de school, in de werkhuizen, in de winkels en te huis;

de aangewende technische werkwijzen en gereedschappen;

de wijze en de voorwaarden van aankoop der grondstoffen;

de wijze en de voorwaarden van verkoop der waren;

de vereenigingen van huishoudkundigen (economischen) aard onder ambachtslieden, bedienden, kleine bazen en handelaars opgericht;

de kredietinstellingen, waartoe die personen hunne toevlucht nemen en, over 't algemeen, de geldmiddelen, waarover zij beschikken;

de mededinging, welke hun wordt aangedaan;

de openbare lasten, welke zij moeten dragen;

de belemmering in sommige beroepen.

Art. 2. Het Ambt der middelstanden heeft insgelijks in opdracht:

de meest geschikte programma's van volksonderwijs om de kinderen en de jongelingen voor te bereiden tot hunne beroepsopleiding te bestudeeren en te verspreiden en te onderzoeken aan welke voorwaarden de leerkrachten te dien einde moeten voldoen;

de beste en doelmatigste leerwijzen in de school, in de werkhuizen en te huis op te zoeken en te verspreiden, onder andere door de oprichting of uitbreiding van behoorlijke instellingen van vakonderwijs te verwekken; door de sluiting van leerlingschapovereenkomsten, de inrichting van bijzondere examens, de tusschenkomst en het toezicht van wege de openbare besturen, de vakvereenigingen en de weldadigheidsinstellingen te weeg te brengen en, in voorkomend geval door toelagen te verleenen;

de inrichting van bijkomende middelen tot verbetering, ten voordeele der bedienden, kleine bazen en handelaars, te bestudeeren en te bevorderen door de instelling van bijzondere leergangen, voordrachten, wedstrijden, getijdelijke tentoonstellingen, musea, door de stichting van beurzen om in het buitenland te reizen, enz.

Art. 3. Tot de bevoegdheid van het Ambt der middel-

standen, behooren de bestuurlijke en opzichtsdiensten betreffende de Mijnschool en de Polytechnische Falculteit der provincie Henegouw, de Hoogere Weefstofschool van Verviers, het Hooger Handelsgesticht van Antwerpen en de andere scholen voor hooger handelsonderwijs, de nijverheids- en beroepsscholen, de weefscholen, de leerwerkhuizen, de middelbare en lagere handelsscholen, de huishoudscholen en -klassen, de openbare leergangen, de practische leergangen van hedendaagsche talen, de handelsleergangen, de beroepsmusea.

Tot zijne bevoegdheid behooren insgelijks de boekhouding en de vereffening der aan deze instellingen verleende toelagen, de benoemingen der leden van de beheerraden en de aanneming van de leerkrachten, de inschrijvingen op werken betreffende het nijverheids-, beroeps-, handels- en huishoudonderwijs, de inrichting van zendingen en reizen in 't belang van dit onderwijs, de verordeningen betreffende den hoogeren Raad voor vakonderwijs en den hoogeren Raad voor de middelstanden.

Art. 4. Het Ambt der middelstanden heeft in opdracht te bestudeeren en bekend te maken den gang en de uitslagen der buitenlandsche wetgeving betreffende:

1° de beroepsvereenigingen, vakvereenigingen samenwerkende maatschappijen, uitsluitend onder ambachtslieden, kleinhandelaars en bazen opgericht;

2° de instellingen van onderling en samenwerkend crediet en, over 't algemeen, de inrichting van het klein crediet wat dezelfde personen betreft;

3° de politie van den handel met vasten zetel, van den handel zonder vasten zetel (het leuren) en van den tusschenpoozenden handel (veilingen, enz.);

4° de dienstovereenkomst (indienstneming der bedienden en reizigers);

5° de vertegenwoordiging van de huishoudkundige belangen der handels- en nijverheidsmiddelstanden;

6° alle andere zaken welke rechtstreeks en voornamelijk die belangen betreffen.

Het draagt bij tot de studie van de nieuwe wetgevende maatregelen en van de verbeteringen, welke in te voeren zijn in de bestaande wetgeving betreffende die verschillende zaken.

Art. 5. Het Ambt der middelstanden verleent zijne medewerking, door middel van adviezen, raad, openbare voordrachten en door andere wijzen van bestuurlijke tusschenkomst, tot de verspreiding en uitbreiding der vereenigingen van huishoudkundigen aard, onder ambachtslieden, kleinhandelaars en bazen opgericht, onder andere der vereenigingen voor het aankoopen van grondstoffen, voor gereedschap, voor arbeid, voor verkoop-tentoonstellingen, voor inlichtingen, alsook tot de inrichting van het crediet voor dezelfde klassen van personen, tot de verbetering van het klein gereedschap en van de bedrijfskunde, tot de inrichting van tentoonstellingen der voortbrengselen van de kleine nijverheid, tot de oprichting van bijzondere Inrichtingen voor den verkoop en den uitvoer dezer voortbrengselen.

Het houdt zich onledig met het onderzoek van de vraagstukken, waartoe aanleiding geven de verordeningen op de veilingen van nieuwe koopwaren en op het leuren, alsook met de voorbereiding en uitreiking der bijzondere eereteekens aan de bevorderaars en beheerders van vereenigingen, welke slechts bestaan uit personen die tot kleinhandel- en -bedrijf behooren.

Art. 6. Behalve de ambtenaars en beambten, die voor de bureelen van het Ambt noodig zijn en behooren tot de kaders van het personeel van het hoofdbeheer van het departement, mag de Minister tijdelijke afgevaardigden belasten met zekere bepaalde werkzaamheden.

Art. 7. Het Ambt der middelstanden zal een tijdschrift uitgeven, waarvan het ambtelijk gedeelte de wetgevende en bestuurlijke bescheiden van dit beheer bevat.

Een niet ambtelijk gedeelte zal huishoudkundige of technische inlichtingen bevatten nopens de verschillende door het ambt bestudeerde vraagstukken, nopens de voornaamste gebeurtenissen welke den toestand van de middelstanden, van de nijverheid en van den handel treffen en nopens de buitenlandsche wetgeving, welke op dezelfde vraagstukken betrekking heeft.

Art. 8. Het Ambt der middelstanden zal, in afzonderlijke uitgaven, de uitslagen der krachtens artikel 1 van het vorig besluit ondernomen onderzoekingen laten verschijnen, alsook de werken waarin de wetgeving in het buitenland en hare uitslagen worden uiteengezet, zooals in artikel 4 wordt gezegd.

Art. 9. Het onderzoek der vraagstukken, waartoe de verordeningen op de verkoopingen van nieuwe waren en op het leuren aanleiding geven, behoort niet meer tot de bevoegdheid van het Bestuur der nijverheid.

De dienst van maten en gewichten wordt verbonden aan het Bestuur der nijverheid.

Art. 10. Onze Minister van Nijverheid en Arbeid is belast met uitvoering van dit besluit, welk van kracht wordt op 1 Januari 1907.

Nog dit: 't Is M. STEVENS, een gunstig gekend figuur, die aan 't hoofd van 't »Ambt der Middelstanden" is geplaatst.

En nu dit vraagje: Zal DR. NOUWENS niet jaloersch zijn, dat hij soortgelijk »Ambt" in Nederland nog niet heeft kunnen doen tot stand komen?

Gent. RÉNÉ DEBRUYNE.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

FREDERIC LE PLAY. II.

De monographie, zooals LE PLAY die wilde, was verdeeld in 13 §§, vervat in 4 Hoofdstukken:

1. Bepaling van de plaats, de industrie, het huisgezin.
2. Middelen van bestaan.
3. Wijze van bestaan.
4. De Geschiedenis.

Hij geeft bij voorkeur de beschrijving van arbeidershuisgezinnen, om vele redenen: in de tegenwoordige inrichting der maatschappij zijn de arbeiders de groote meerderheid van voortbrengers en verbruikers, van den anderen kant hangt van hen de sociale vrede af; de studie van zulke huisgezinnen is gemakkelijk en het is licht daaruit algemeene conclusies te trekken; zij zijn zeer gebonden aan hun woonplaats, bewaren beter de oude tradities, bieden langer weerstand aan veranderingen.

Om al deze redenen is de studie der arbeidende klasse noodzakelijk en gemakkelijk, gemakkelijk evenwel niet in dien zin, dat de uitkomsten van zelf er uit voortkomen; de verklaring der monographieën is dikwijls zeer lastig, al was het alleen maar om het groote getal (in 1865 waren er 300) en het is niet aan iedereen gegeven ze met evenveel succes te gebruiken: »de man heeft even veel waarde als de methode."

Behalve de reeds opgenoemde voordeelen der monographieën is er nog een, dat wij onmogelijk stilzwijgend kunnen voorbijgaan, want het kenmerkt het werk van LE PLAY geheel en al; het is n.l. dit, dat die monographieën als 't ware een proefondervindelijken grondslag vormen voor de sociologie. De sociologie zweeft maar al te dikwijls in de lucht, de monographieën doen haar steunen op een solide basis, maakt haar tot een praktische wetenschap, die zich bezighoudt, niet met den mensch, zooals

hij misschien moest zijn, maar met den mensch, zooals hij in werkelijkheid is.

Dit doet GAUTIER (*Réforme sociale 26e année,* n. 13, p. 99) goed uitkomen, als hij zegt: »Laten wij, zooals LE PLAY opmerkt, wel oppassen, al te voren onze conclusies op te maken door uit te gaan van abstracte grondstellingen, hoe waarschijnlijk zij ons ook mogen voorkomen. Een natuurkundige, een scheikundige, hebben geen waarheden a priori. Laten wij doen als zij, den arbeider, den landman, den herder niet nemen in abstracto, maar dien bepaalden arbeider, dien bepaalden landman, of liever nog, dat type van van visscher of wever, dat wij in een bepaalde streek en in nauwkeurig vastgestelde omstandigheden telkens weer ontmoeten. Laten wij ontleden, door cijfers en nauwkeurige gegevens de omstandigheden vaststellen, waarin die familie leeft, haar bronnen van inkomsten, haar uitgaven, haar zeden en gewoonten. Laten wij aldus onbetwistbare bewijsstukken bijeenbrengen, zuivere, op de werkelijkheid steunende monographieën. De monographieën, zullen als ze verzameld zijn, den grondslag vormen voor de studie der tegenwoordige maatschappij. Door de monographieën te vermenigvuldigen zal men ze kunnen vergelijken, kunnen onderzoeken, wat de typen met elkander gemeen hebben, in hun principen, in de goede of slechte uitkomsten, en zoo zullen wij ons besluit kunnen trekken, of dit of dat nuttig ofwel gevaarlijk, of de leer, welke tot die sociale of economische feiten heeft geleid, kracht heeft of niet; daardoor zullen wij niet kunnen besluiten over de leer zelf, maar over het goed of kwaad, den vooruitgang of den achteruitgang, waartoe zij geleid heeft."

Zoo gaf LE PLAY een levend bewijs van de voortreffelijkheid zijner sociale principen, zonder zijn toevlucht te nemen tot een proefneming, die hij voor misdadig en onrechtvaardig hield.

Wij hebben zooveel nadruk gelegd op dat gedeelte zijner methode, dat betrekking heeft op het verzamelen van feiten, omdat dit gedeelte het voornaamste en het meest oorspronkelijke is. Wij zullen nog maar een enkel woord zeggen over zijn twee middelen ter controleering: de model-volkeren en de gezaghebbenden in de maatschappij.

Zijn de besluiten, waartoe de socioloog na zijn uitgebreid en nauwkeurig onderzoek komt, zeker? Neen, want er moet nog een vergelijkende studie plaats hebben. De onvermoeide onderzoeker zal nogmaals de verschillende volkeren der aarde nagaan en ter plaatse zelf de werking der verschillende instellingen beschouwen. LE PLAY vergelijkt dus met elkander de verschillende Europeesche volken, die het hoogst staan in beschaving, en geeft aan het model-volk een plaats in de sociologie. Een volk moet om dien naam te verdienen, voldoen aan de volgende voorwaarden: het moet vrij zijn, de openbare macht moet zich niet mengen in het private leven, het bestuur moet zoo weinig mogelijk door ambtenaren van beroep worden uitgeoefend, zooveel mogelijk door particulieren, het moet in voorspoed leven, d. w. z. de particuliere rijkdom, voortkomend uit handel en nijverheid, de intellectueele beschaving en de macht naar buiten moet boven het gemiddelde zijn.

Die vrijheid, die in zekeren zin van zelf dien voorspoed medebrengt, is alleen mogelijk door deugd.

Door de deugd dus, — en daaronder verstaat LE PLAY het onderhouden der christelijke moraal — kan men bij het zoeken naar het beste model, dat men moet navolgen, met zekerheid, zonder vrees voor dwaling den waren voorspoed onderscheiden van dien voorspoed, welke binnen korteren of langeren tijd tot verval zal komen, daardoor kan men de kathedraal, die op vasten grond is gebouwd onderscheiden van die andere, die op drijfzand staat en vroeg of laat in puin zal vallen.

Een model-volk toont ons de bronnen, waaraan de voorspoed ontspringt, toont hoe voortreffelijk die instellingen en gewoonten zijn, en leert, hoe zij werken.

De onderzoeker, die in details wil gaan, en datgene wat plaatselijk en voorbijgaand is wil onderscheiden van hetgeen algemeen en blijvend is, gaat nog tot een andere bron: hij gaat tot de verstandige menschen, die zonder ze in woorden te kunnen brengen, de meest vruchtbare grondstellingen der sociale wetenschap in praktijk brengen; LE PLAY noemt hen „Autorités sociales".

Op bizondere personen toegepast, omvat die benaming de gezaghebbenden, „de mannen, die, zelf meewerkend en nauw met hun werkvolk verbonden..... rijkdom hebben en de deugd en het talent, die noodzakelijk zijn om in de gezinnen of werkplaatsen, die zij besturen, of in de plaats, die zij bewonen, de goede gewoonten te handhaven en te doen onderhouden door de macht van het goede voorbeeld en zè over te leveren aan hun nakomelingschap" (DE RIBBE. *Vie de* LE PLAY p. 35.)

Past men deze benaming toe op een groep individuen, het huisgezin bijv. in zoover het een middenpunt is van sociaal werken, dan heeft zij een ruimer beteekenis. „Sommige families, aldus LE PLAY (*organisation du travail.* p. 12), zelfs in zeer nederige omstandigheden, bezitten de allernuttigste wetenschap, n.l. die welke de eenheid onder de menschen bewaart. Men herkent ze aan eenzelfde kenteeken, zij oefenen op hun geburen invloed uit, hebben over hen als een wettig gezag, steunend op eerbied en liefde."

De sociale methode, aldus samengesteld, bewaart den onderzoeker, door het nasporen der dwalingen zijner voorgangers, voor alle vooropgezette meening; door de monographieën dringt hij door tot den grondslag der maatschappij, „doet hen, zooals CURSEM zegt, als een geneesheer borst en longen van den lijder ausculteeren, en hem de pols voelen." Zoo leert hij den grond kennen, waarop de fundamenten rusten; dan gaat hij stap voor stap omhoog, geleid door de „autorités sociales". Nog een stap hooger en hij overziet het geheele samenstel van sociale instellingen en gewoonten van een land, daardoor leert hij kennen het kapitaal, dat in de tradities door de voorgangers is opgelegd, en is hij ervoor bewaard om in kortzichtigheid zich te bepalen tot de studie van éene beschaving en van éen volk. Bij elke schrede, die hij doet, is hij op zijn hoede om al te haastig vooruit te gaan, al te haastig zijn conclusies te trekken; allerlei opinies hoort hij aan, vergelijkt en beoordeelt ze; dat is de dorschvlegelslag op het verzamelde koren, de windstoot, die het kaf doet vervliegen en het goede zaad laat liggen.

De Godsdienst.

LE PLAY, die ingenieur was en boven alles man van de daad, vond het weinig belangrijk, om door geleerde historische onderzoekingen of diep-wijsgeerige beschouwingen den oorsprong der godsdienstige praktijken na te gaan. Het was hem voldoende het historisch vaststaande feit te constateeren, dat er nooit een maatschappij zonder godsdienst gesticht is; hoever men ook terugga in de geschiedenis, men vindt geen volkeren zonder God. Nooit is er een Staat gesticht, zegt J. J. ROUSSEAU, of de godsdienst was er de grondslag van.

Maar de godsdienst is niet alleen noodig voor een Staat, die pas gesticht is, LE PLAY zal het door de feiten bewijzen, de volkeren nagaande, die op het toppunt staan van stoffelijke ontwikkeling, dat godsdienst altijd de noodzakelijke voorwaarde tot voorspoed is. Hij spreekt aldus over de werking van den godsdienst: „Godsdienst onderdrukt bij de lagere typen het ruwe instinkt door hen te doen vooruitzien, ... en bij de hoogere typen is de invloed van den godsdienst nog meer vruchtdragend, hij geeft hun hulpmiddelen, die zij in zich zelf niet zouden vinden", en verder: „De godsdienstige gevoelens zijn een natuurlijk tegenwicht tegen de gewoonten, die voortkomen uit het onophoudelijk bezig zijn met winst en met sparen." (*Ouvriers Européens* I p. 253).

De godsdienst oefent zulk een invloed uit, dat hij niet alleen voordeelig, maar zelfs onontbeerlijk is.

Dit gevoelen vindt in onze dagen tegenspraak bij vele geleerden; zij willen wel toegeven, dat de godsdienst in de oudheid een sociale rol vervuld heeft, maar meenen, dat hij door de ontwikkeling der beschaving zelf ter dood is veroordeeld. De vooruitgang zou dus onoverkomelijk voeren tot vernietiging van iederen godsdienst, tot begunstiging en overwinning van het atheïsme. Bevestigt een vluchtige blik op de geschiedenis hun meening niet? Heeft de Katholieke Kerk zich tijdens de Middeneeuwen niet alleen staande gehouden door de routine en de hulp der regeeringen? De eenheid der Katholieke Kerk kan alleen bewaard blijven door dwang, dwang door pijnbanken enz., dwang op de gewetens. Zoo spoedig de verdraagzaamheid doorbrak, zag men plotseling de grootst mogelijke verscheidenheden opkomen, die in alle staten van Europa bijna leidden tot de scheuring van het Protestantisme.

Daartegenover zegt Le Play: de godsdienst is nog even noodzakelijk, godsdienst is en blijft de noodzakelijke grondslag voor elken Staat.

Het bederf onder den clerus en de verslapping door den overmatigen rijkdom waren de hoofdoorzaken der Hervorming, en het is valsch als men zegt, dat het de kracht was der al te lang bedwongen menschelijke rede. Als men de geschiedenis nagaat, vindt men dit gemakkelijk bevestigd. Wanneer de weigering van vrij onderzoek door de Kerk aanleiding tot de Hervorming ware geweest, dan zou een tijdperk van verdraagzaamheid, dat te laat kwam, na lange oorlogen, waardoor de partijhaat nog meer moest aangewakkerd zijn, tot eenig gevolg gehad moeten hebben een nog scherper te voorschijn treden van het scepticisme. Het tegendeel evenwel gebeurde. De regeering van Henri IV, die, volgens Le Play, tusschen de beste lieden van beide richtingen zich wilde verdeelen, uitspattingen van hun ijver voorkomend, herstelde den socialen vrede door verdraagzaamheid. En uit deze proef kwam het Katholicisme glanzend te voorschijn, het behield zijn overwicht, terwijl het scepticisme, wel eens voorgesteld als tusschending, voor goed werd uitgedreven.

Evengoed als de verdraagzaamheid vrede bracht, zoo bracht de onverdraagzaamheid weer oorlog. Lodewijk XIV, die genoot van al het goede, dat het wijze bestuur van z'n voorgangers hem had gebracht, deed het tot zijn persoonlijk genot dienen, ook al moest hij daardoor de bron zelf doen opdrogen.

Onder hem sluipen de oude misbruiken weer in: de landheeren verlieten hun kasteelen, het volk werd gedrukt onder belastingen. Het slechte voorbeeld van den koning, al te spoedig door het hof nagevolgd, dreigde navolging te vinden in het gansche land. Daarbij kwam de onverdraagzaamheid; de herroeping van het edikt van Nantes wekte een nieuwen godsdienstoorlog op, en het fanatisme voerde tot de ergste buitensporigheden.

Het onderzoek van de tijden van het Regentschap, van de regeering van Lodewijk XV, vooral van de Revolutie en de Restauratie, leidt tot eenzelfde besluit. Uit zoo vele historische bewijzen, die allen zijn stelling bevestigen, mag men besluiten, dat de godsdienst niets heeft te vreezen van een grondig en onpartijdig historisch onderzoek, dat elke geest van vernieuwing, in het bizonder de Fransche Revolutie, een afdwaling was, en dat die leerstellingen zich niet verdragen met voorspoed en vrede.

Integendeel, in al de tijdperken van den strijd tusschen het reine en het bedorven plichtsgevoel der gezaghebbenden in de maatschappij, van welk plichtsgevoel overeenstemming en bestendigheid bij een volk afhangen, bemerken wij, dat de godsdienst een machtigen invloed uitoefent, wanneer hij in zuivere zeden bewaard blijft, vrij van weelde, van slaafsheid en van onverdraagzaamheid.

Dit is de verdediging van den godsdienst tegen de lasteringen, welke een valsche historische school in massa tegen hem heeft verspreid. Deze verdediging heeft meer dan negatieve waarde, daardoor wordt niet alleen bewezen, welk een invloed de godsdienst in den loop der tijden had op den welvaart of het verval der volkeren, maar ook toont zij eenige voorwaarden aan, zonder welke die invloed geheel wordt weggenomen.

Die onderzoekingen hebben echter nog een aanvulling noodig n.l. het bewijs, dat de godsdienst *op dit oogenblik* noodzakelijk is. Dit bewijs haalt Le Play bij de model-volkeren, hij gaat na, hoe zij den godsdienst eeren en beschermen, en welk voordeel zij daaruit trekken.

Wij zullen alleen de algemeene uitkomsten van dit onderzoek hier aanhalen.

Rusland is bij uitstek het land der onverdraagzaamheid, waar de Staat den invloed van den godsdienst alleen tot eigen voordeel tracht te doen dienen. Heel de clergé is er aangetast door slaafschen geest en bederf; ook daar evenwel schrijven staatslieden eenstemmig het behoud van voorspoed toe aan het behoud van den godsdienst; de godsdienst, in stand gehouden door de onwrikbare gehechtheid des volks aan het verledene, vormt een machtigen dijk tot behoud van den Staat.

De jongste gebeurtenissen bevestigen deze meening; zoodra in Rusland nieuwe leeringen doorbraken en de gehechtheid aan het verledene deden wankelen, breekt de band, waarmede zwakke godsdienstige overtuiging de hartstocht beteugelde, en daarmede begint het verval.

In de Vereenigde Staten toonen allerlei feiten, dat de toenemende welvaart op economisch gebied gelijken tred houdt met den bloei van den godsdienst. Zijn er teekenen van naderend verval, dat door overmatigen rijkdom wordt veroorzaakt, dan zijn dezen afkomstig van het atheïsme, voortkomend uit moderne wijsgeerige leeringen. Het verdwijnen der zedelijkheid, dat er het gevolg van is, zal drijven tot overmatige weelde, tot al te ver gedreven feminisme, tot ontbinding van de banden des huisgezins.

Tot twee conclusies kunnen wij nu reeds komen:

1°. De voorspoed der maatschappij is des te grooter, naarmate de godsdienst meer in eere is.

2°. Vele volkeren hebben een staatsgodsdienst als Rusland, eerbiedigen gelijkelijk iederen godsdienst als de Vereenigde Staten, of komen, zooals Frankrijk, tot het Scepticisme.

Hoe meer Le Play de oorzaken van het verval van den godsdienst bestudeerde, des te dieper vestigde zich zijne overtuiging, dat er mogelijkheid is op herstel en, door wegneming der slechte invloeden, mogelijkheid van herlevenden bloei. Hervorming is dus mogelijk, maar er is op eenige voorwaarden te letten, die als het ware een wetboek van hygiëne vormen, en welke aan den godsdienst zijn reinheid, zijn eenheid, en zijn weldoende werking in de maatschappij verzekeren.

De eerste voorwaarde is dat men *geen dwang* gebruike. Het christelijk Apostolaat heeft geen andere dan de gewone middelen ter overreding noodig. Het richt zich tot het verstand, gebruikt alleen zedelijken dwang. Al te dikwijls gebeurde het, dat sommige leden der Kerk van hun macht misbruik trachtten te maken, wat voor de vijanden der Kerk een welkome aanleiding is, de Kerk zelve van proselietenmakerij te beschuldigen. „Wij moeten, zeide Le Play, die vaste gedragslijn volgen, die vertrouwen geeft in de waarheid." Daardoor weerleggen wij het beste het verwijt, dat de Protestanten ons doen, als wij toonen: „dat gewetensdwang niet het streven is der Katholieken." (*Réforme Sociale* I p. 200).

De tweede voorwaarde hangt nauw samen met de eerste en vloeit daaruit voort. Wanneer het apostolaat het beste wordt uitgeoefend door zachtheid, dan is een al te nauwe aansluiting

bij het tijdelijk gezag te vermijden. In het lastige vraagstuk van de betrekking tusschen Kerk en Staat, geeft Le Play de voorkeur aan de scheiding. „De Kerk, zoo zegt hij, heeft van een bondgenootschap met den Staat alles te vreezen." (t. a. p. p. 200). Als de Kerk machtig is, dan is de Staat altijd geneigd zich in het private leven der burgers te mengen; door het lokaas van rijkdom tracht hij de geestelijkheid tot zich te trekken, somtijds lokt hij hen door steun te beloven voor nieuwe veroveringen; niets is zoo noodlottig voor de Kerk als zulk een toestand, waarin de geestelijkheid haar onafhankelijkheid prijs geeft, terwijl de onafhankelijkheid juist een onmisbare voorwaarde is, opdat haar deugden en voorbeelden invloed kunnen uitoefenen; bovendien loopt de reinheid van zeden groot gevaar, zoodra de geestelijkheid zich al te nauw aan een bedorven hof verbindt.

Men zal misschien opmerken, dat dit verwijt alleen dan geldt, wanneer de regeering de Kerk tot een werktuig maakt, om haar doel te bereiken; maar, als de Staat Katholiek is, alleen bezorgd om te doen wat tot zijn gebied behoort, moet de Kerk dan den steun weigeren, die Haar zooveel voordeel kan verschaffen? Neen, zegt Le Play, als de eenheid tusschen de beide machten ongedwongen is, dan zal zij aan beiden tot voordeel zijn; toch zal evenwel die eenheid blootstaan aan die plotselinge wisselingen, waaraan wij in onze tegenwoordige maatschappij gewoon zijn geworden; zelfs al is het verbond tusschen Kerk en Staat gewaarborgd door een constitutie, dan kan het wel eens in een of ander geval, maar ook meer niet, voordeelig zijn.

Om deze vluchtige schets van de ideeën van Le Play te voltooien, wijzen wij nog met een enkel woord op de raadgevingen, die Le Play van praktisch standpunt richt tot de geestelijkheid. Sommigen zijn bepaaldelijk voor de Fransche clergé bestemd, anderen meer algemeen; zij hebben betrekking op den omgang met Protestanten, den inwendigen eeredienst, de aanwerving van geestelijken, overdrijving en misbruik van gezag.

Tegenover andersdenkenden past een geest van gematigdheid en wijs beleid, zooals de geest van het Christendom is. Is het Protestantisme voortgekomen uit de tekortkomingen der geestelijken, „die altijd staan beneden hun hooge roeping", dan moeten hun strenge zeden, hun zuivere leer, hun geest van verdraagzaamheid den afgrond overbruggen, die hen scheidt. En zonder vooruit te loopen op de plannen der goddelijke Voorzienigheid, hoopt Le Play met vele andere Katholieken, „dat het schisma der XVIe eeuw in de plannen der Voorzienigheid niet anders is geweest dan een middel om ons de Kerk van Frankrijk haar voorrang terug te geven." (*Réforme sociale* I p. 204—207.)

De geestelijkheid moet voortkomen uit alle rangen der maatschappij; de reden daarvan is, dat de godsdienst noch democratisch noch aristocratisch is, maar allen gelijkelijk omvat. Met hart en ziel moet de geestelijkheid hangen aan haar Bisschop en haar opperhoofd den Paus. Zij moet oppassen de principen te overdrijven, wat zoo gemakkelijk geschiedt, en wat Le Play deed zeggen: „De Katholieke Kerk moet er voor waken, de menschen niet te verlagen en de nationale gevoelens te kwetsen door het principe van gezag en eenheid tot de uiterste grenzen door te zetten." (t. a. p.) R. S. C.

Wordt vervolgd.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

VOOR ONZE VRIENDEN!

Toen wij onzen vorigen jaargang aanvingen, deelden wij den juichkreet mee van het „*Organ des Verbandes Katholischer Arbeitervereine Westdeutschlands*": de *Westdeutsche Arbeiter-Zeitung*, dat juist zijn vijftig duizendsten abonné had bereikt!

En wij zeiden: konden wij 't dit jaar eens tot vijf duizend brengen!

Nu, ook in 1906 zijn we weer vooruitgegaan. Doch op 5000 staan we nog in lange niet!

En de *Westdeutsche Arbeiter-Zeitung*?

In het nummer van 29 Dec. ll. heft het opnieuw een juichkreet aan: de 75.000ste abonné werd zoo juist opgeteekend!

Dit zijn getallen, om van te watertanden. Welk een vooruitgang in één jaar!

Mogen wij daarom nog eens een krachtig beroep doen op al onze vrienden?

Laten zij, nu 't eerste lustrum achter den rug is, en het nieuwe aanvangt, nog eens bij hun vrienden en bekenden, die het *K. S. W.* nog niet lezen, aankloppen. Er zijn er zoo velen, die slechts een kleine aansporing noodig hebben, om ze over te halen, eens voor een jaar zich te abonneeren: — f 1.— per drie maanden, — 't is toch zoo'n schat niet voor een boekdeel van meer dan 600 bladzijden!

Doch, gelijk men weet, onze uitgeefster is ook bereid, om tegen toezending van **75 cents** per postwissel of in postzegels, het *K. S. W.* gedurende drie maanden *op proef* te zenden.

Ontmoet men dus iemand, die zich niet wil abonneeren, omdat hij 't *K. S. W.* niet kent, haal hem dan over voor drie kwartjes een proef-abonnement te nemen. Maar wees slim. De enkele belofte is niet voldoende; hij vergeet haar waarschijnlijk weer, zoodra gij weg zijt. Zie dus de drie kwartjes dadelijk los te krijgen, en zend ze dan, met zijn nauwkeurig adres, zelf aan onze Uitgeefster te 's-Hertogenbosch.

En — de ervaring heeft 't geleerd — wie een proefabonnement van drie maanden heeft gehad, blijf secuur voor goed abonné!

Helpt ons dan, vrienden, om in deze maand het *K. S. W.* eens een flink eind vooruit te brengen!

Gij steunt daarmee het *K. S. W.*, omdat er voor allen, die aan een blad meewerken, geen krachtiger prikkel is, om hun besten arbeid te leveren en met opgewektheid voort te gaan, dan te zien, hoe anderen meewerken, om hun lezerskring uit te breiden. Gij kent de juiste opmerking van Hello: wie schrijvers steunt en aanmoedigt, wordt indirect vaak de oorzaak, dat een mooi boek, een nuttig artikel verschijnt.

Gij steunt daarmee echter niet alleen ons *K. S. W.*, maar gij bevordert daardoor ook onze katholieke sociale beweging.

Want wie geregeld het *K. S. W.* leest, is daar ten slotte óok voor gewonnen!

Laten we in *dit* jaar dus de 5000 eens halen! Mr. A.

NEUTRALE ORGANISATIE EN POLITIEK.

In ons vorig nummer wezen wij er nog eens op, hoe thans in Duitschland weer bleek, welk een ernstig gevaar »neutrale" organisaties voor ons op politiek gebied opleveren.

Wij wezen toen vooral op een circulaire van het Hoofdbestuur der Vlootvereeniging.

Thans nog een paar andere voorbeelden.

Behalve »christliche" en »vrije", d. w. z. sociaal-democratische vakvereenigingen, heeft men in Duitschland o.m. ook nog zich *neutraal* noemende z.g.n. »Hirsch-Dunckersche Gewerkvereine."

Deze hebben een officieel orgaan, genaamd *Das Gewerkverein.*

In het nummer van 19 December ll. treffen wij een artikel aan, getiteld »*Auf die Schanzen*", dat aan de Rijksdagverkiezingen is gewijd.

Daarin deze passage:

»Wanneer de Regeering den nieuwen Kolonialdirektor Dernburg den bons zou hebben willen geven, dan zou het Centrum ook wel bereid geweest zijn, de aanvullingsbegrooting goed te

keuren. Misschien zou ook een klein handelszaakje ook wel deze verandering teweeggebracht hebben."

't Is duidelijk, dat deze hatelijke insinuatie doelt op het bekende lasterpraatje, dat Paus LEO XIII zich indertijd zou hebben laten omkoopen voor twee en een halve ton, om 't Centrum te bewegen, voor de Septennaatswet te stemmen.

Hierbij slechts dit:

1°. dat dit een *laster*praatje is, en

2°. dat het Centrum tot tweemaal toe *tegen* de Septennaatswet gestemd heeft!

Doch dit »neutraal" orgaan van deze »neutrale" vakvereenigingen laat 't niet bij deze gemeene insinuatie, doch geeft ook positief den raad, niet op een sociaal-democraat, en niet op een Centrumsman te stemmen.

Het schrijft:

»Met het oog echter op den algemeenen toestand, waarin de Duitsche »Gewerkverein" zich bevinden, in den harden strijd met de sociaal-democratische en »christliche" vakvereenigingen, kunnen wij onze sympathie niet geven aan de partijen, waarbij zich de genoemde organisaties hebben aangesloten of waarop zij tenminste steunen."

In het vorige nummer (n°. 61) had *Das Gewerkverein* — als culminatiepunt van neutraliteit — reeds dezen onzin neergeschreven: »Evenals in den Rijksdag zoo zullen ook in den verkiezingsstrijd Centrum en sociaaldemocratie samenwerken. Of dit zwart-roode verbond bij het radicale deel der arbeidersklasse veel sympathie zal vinden, staat zeer te bezien."

Dus ook de katholieke leden dezer Hirsch-Dunckersche »neutrale" vakvereenigingen worden in hun officieel orgaan aangespoord, om niet alleen niet op een sociaal-democraat, maar ook niet op een Centrumsman te stemmen!

Het is te vertrouwen, dat de katholieke arbeiders, die nog lid zijn dezer »neutrale" vakvereenigingen, zullen doen, wat de katholieken, die lid waren der Vlootvereeniging, bereids deden: hun ontslag nemen.

Voor ons is de conclusie: alle zoogenaamd neutrale organisatie bergt voor ons, katholieken, een groot politiek gevaar in haar schoot.

Met tal van voorbeelden, uit ons land, gelijk uit 't Buitenland, hebben wij dit reeds aangetoond.

Zij dit een les en waarschuwing voor allen, — patroons en middenstanders, evengoed als werklieden!

Want niet alleen de »neutrale" arbeiders-vakvereenigingen kiezen thans in Duitschland partij tegen het Centrum, ook andere neutrale vereenigingen doen mee.

Zoo hebben de *Bund der Landwirte für das Königreich Bayern*, de *Fränkische Bauernbund*, de *Mittelfrankische Bauernverein*, en de *Nordbayerische Mittelstandsvereinigung* een gezamenlijk verkiezingsmanifest uitgevaardigd, waarin zij hun leden opwekken niet te stemmen op »de vijanden van ons Vaderland," — de sociaal-democraten en de Centrumsleden! MR. A.

DE STAKING TE RIJSSEN.

Het Volk van 1 Jan. l.l. is buiten zichzelf van woede, omdat de christelijke Bestuurdersbond te Amsterdam — hoewel sympathiseerende met het oprichten van een steunkomité voor Rijssen — toch weigerde dit te doen *in samenwerking met* den sociaal-democratischen Amsterdamschen Bestuurdersbond.

Dit nu noemt *Het Volk* eenvoudig een »schandaal", »zeer laakbaar," enz.

Die uitdrukkingen zijn in hooge mate onvoorzichtig.

Immers waarom heeft *Het Volk* dan niet nog veel heftiger geprotesteerd, toen zijn eigen partijgenooten in Duitschland niet alleen weigerden met christelijke arbeiders een steuncomité te vormen, maar zelfs... om met christelijke organisaties samen te staken, als het gold een zuiveren *verdedigings*-strijd?

In *Die Neue Zeit*, — het orgaan van KAUTSKY en BEBEL — n° 31 (1906) lazen wij toch over de christelijke vakvereenigingen deze liefelijke ontboezemingen:

»De moderne [= sociaal-democratische] vakvereenigingen moeten haar concurreerende organisaties niet alleen niet erkennen, maar zij moeten *in geen geval* samen met haar meer een verdedigings-strijd voeren, indien zij tenminste niet door de christelijke vakvereenigingshelden geterroriseerd willen worden."

Het wil ons zoo voorkomen, dat *Het Volk* in deze een toontje lager kon zingen.

Maar bescheidenheid is nu juist niet de deugd, waardoor de Heeren sociaal-democraten het meest uitblinken.

Dit bewees dezer dagen ook weer de Heer OUDEGEEST.

Men weet, welk een rol hij in de timmerlieden-staking te Leiden heeft gespeeld. Het was en blijft onze stellige overtuiging, dat dit onhandige optreden de grootste oorzaak is geweest van 't geheel verliezen dezer staking.

Wel schreef *Het Volk*, dat die staking niet zonder voordeel was geweest, want... de S. D. A. P. had eenige leden gewonnen! — doch wij zijn gewoon een ietwat anderen maatstaf aan te leggen.

De vraag is niet: hoe slaan wij uit een staking het meest munt voor onze partij? — doch: was is het meest in 't belang der stakers?

Wanneer dan ook de Heer OUDEGEEST zich zoo bitter verontwaardigd toont, dat ik mij met de staking te Rijssen, dat toch in het district Almelo ligt, zoo weinig *in 't openbaar* bemoeid heb, dan wil ik hem daarop wel eens een openlijk en openhartig antwoord geven.

Toen tijdens de groote staking bij de Firma VAN HEEK, DR. SCHAEPMAN *als bondsadviseur* zich openlijk ten gunste der stakers uitsprak, werd daarvan door de fabrikanten onmiddellijk partij getrokken, door het voor te stellen, alsof deze staking was een strijd van de Roomschen tegen de liberale fabrikanten. En nog heden zijn er in Twente arbeiders, die meenen, dat dit goedbedoelde optreden van DR. SCHAEPMAN hun geen goed heeft gedaan.

Nog eigenaardiger is thans de toestand in Rijssen. Een der fabrikanten moet aftreden als Statenlid voor Overijsel, — en men weet, dat in die Staten, met 't oog op de Eerste Kamer, alles van éen zetel, door de onzen te winnen, afhangt.

In verschillende liberale bladen is 't dan ook al voorgesteld, als zou deze staking alleen begonnen zijn met het oog op de a. s. Statenverkiezing.

Was daarvan ook maar *iets* waar, dan zouden wij niet aarzelen, om dit openlijk en krachtig af te keuren. Wij zouden het schandelijk noemen, wanneer men al de ellende, die een staking steeds met zich meebrengt, zou gebruiken om eenig politiek voordeel te behalen.

Maar juist, omdat daarvan niets waar is, moet in het belang der stakers, *alles* vermeden worden, wat er toe zou kunnen leiden, deze valsche meening een schijn van waarheid te geven.

Wij zijn daarom van meening, dat hoe minder *politieke* personen in dezen strijd thans op den voorgrond treden, hoe beter dat voor de stakers is. En nu ligt het een weinig voor de hand, dat de liberale fabrikanten in Twente, in den afgevaardigde van Almelo thans bij uitstek een politiek persoon zien.

Nu is mij bekend, dat de sociaal-democraten daarvan op perfide wijze gebruik maken, om de christelijke partijen in Twente bij de arbeiders verdacht te maken.

Er valt weer munt voor de S. D. A. P. te slaan. En — gelijk steeds — blijkt ook hier weer het *partij*belang bij sommige sociaal-democraten hooger te staan dan het *arbeiders*belang.

Wij, die dit in anderen zoo krachtig afkeuren, moeten ons wel wachten, in dezelfde fout te vervallen.

Toen mij dan ook gevraagd werd, om in een groote meeting ten gunste der Rijssensche arbeiders te komen spreken, heb ik daarin slechts toegestemd op deze twee voorwaarden:

1º dat het Bestuur van *Unitas* daartegen geen bezwaar had, en

2º dat ook sprekers van andere richting, bijv. een vrijzinnig- of een sociaal-democraat, zouden worden uitgenoodigd.

En alleen op deze zelfde voorwaarden heb ik mij bereid verklaard, om een poging tot bemiddeling te doen.

Wij kunnen ons voorstellen, dat *Het Volk*, dat in deze dagen niet veel anders doet dan visschen in het troebele water van Rijssen, van een dergelijke houding niets begrijpt. Maar ook die sociaal-democraten, die in stakers iets anders zien dan voor de Partij in te palmen ongelukkigen, zullen onze houding — zij 't ook slechts stilzwijgend! — moeten goedkeuren.

Zoodra deze staking tot een — naar wij hopen: goed — einde is gekomen, zullen wij op deze dingen nog wel uitvoeriger terugkomen. Zonder de arbeiders te schaden in hun rechtvaardigen strijd, zal er dan iets meer kunnen worden gezegd over de houding der sociaal-democraten in deze, en over die van ons.

Er is eenige kans op, dat hetgeen wij dan wellicht, noodgedrongen, zullen zeggen, nu juist aan *Het Volk* niet bijster aangenaam zal zijn. MR. A.

GEMENGD-CHRISTELIJKE OF FEDERATIEF-CHRISTELIJKE VAKORGANISATIE?

Dat is de groote vraag.

Ook wie willen katholieke vakvereenigingen, bedoelen daarmee niet, dat de katholieken zich in een onvruchtbaar isolement moeten opsluiten.

Steeds is onzerzijds dan ook bij den eisch: *katholieke organisatie*, in één adem de andere eisch gevoegd: *federatieve samenwerking*.

Onjuist is dus de tegenstelling: katholiek òf (gemengd) christelijk.

De tegenstelling is in laatste instantie alleen deze: gemengd-christelijk òf federatief-christelijk.

Om alle misverstand te voorkomen, kan hierop niet genoeg nadruk worden gelegd.

En nu doet het ons genoegen te kunnen constateeren, dat „*Patrimonium*” in deze zoo vierkant zijn meening zegt.

In het nummer van 20 Dec. l.l. kwam een tweetal artikelen voor, waarvan wij niet dan met levendige instemming gewag kunnen maken.

Het eerste handelt over de voorgenomen reorganisatie van *Unitas*.

Na een uiteenzetting der voorstellen gegeven te hebben, schrijft *Patrimonium*:

»Zoo tracht men de moeilijkheden te ondervangen, waarop nu telkens gestuit wordt. Ook nu is plaatselijke oplossing van Prot. en Kath. organisaties een utopie.

En nu tracht men langs dezen weg te komen tot wegneming der geschillen, tot bevordering van den vrede en tot krachtige uitbreiding van de vak-organisaties.

Inderdaad hebben we hier met een ernstig voorstel te doen. Het is eene stem uit de praktijk, van mannen, die jarenlange ervaring hebben en de eersten in ons land waren, die op samenwerking tusschen protestantsche en katholieke werklieden aanstuurden.

Wanneer zij zeggen, dat herziening hunner organisatie noodig is, dan heeft dat groote beteekenis.

En ook wij gelooven, dat het inslaan van dezen weg verstandiger is, dan het halsstarrig vasthouden aan een idee, waardoor de inwendige vrede bedreigd en de uitwendige kracht verminderd wordt.

In het afgetrokkene moge men philosopheeren, dat er in vakaangelegenheden geen verschil moest bestaan tusschen protestantsch en katholiek, op onze Soc. Conferentie is er reeds op gewezen, dat in de werkelijkheid deze verschillen van zoo ernstigen aard zijn, dat er mee gerekend *moet* worden.

„*Door vrijheid tot eenheid*”, dat is onder ons steeds de leuze der christelijke levensgedachte geweest en waar *Unitas* dien weg op wil, daar kan ze succes hebben.

Aan elke overtuiging moet die ruimte gegeven worden, die ze noodig heeft, om zich vrijelijk te kunnen ontplooien. Elke band, die daarin belemmert, wekt tegenstand. De liberalen hebben het ervaren met hun pogen om onze natie te dwingen in het eenvormig verband der openbare school, en het is volkomen mislukt.

Hunne leuze: „door eenheid tot vrijheid”, ook het vorig jaar onder aanvoering van den heer BORGESIUS opgeheven, verwerpen we als onjuist.

„Door vrijheid tot eenheid” is de samenvatting van de beste methode om tot het doel te komen,

Ook op het terrein van de vakorganisatie mag daaraan wel gedacht. Mits het streven om tot eenheid te komen van meetaf levendig is. Geene eindelooze versnippering onder de leuze van vrijheid, om den lust der ongebondenheid te genieten. Dat is verzwakking, verbrokkeling van kracht.

Maar vrijheid in eigen kring, om van daaruit tot samenwerking te komen dunkt ons de beste weg, om alle man van christelijke belijdenis, hetzij katholiek of protestant, ten slotte naast elkander in 't geweer te brengen. Zoo wordt het ook in *Unitas* verstaan en heel de oplossing in twee bonden bedoelt niet anders dan om tot hoogere, meer gefundeerde eenheid te komen in de Federatie.”

* *
*

Het tweede artikel heeft betrekking op hetgeen wij schreven (*K. S. W.* 1906 blz. 597) over de herziening der statuten van den (Protestantsch) christelijken Bond van Metaalbewerkers.

Ter wille onzer nieuwe lezers laten wij hier nog eens een gedeelte van 't door ons geschrevene volgen:

„Zijn wij goed ingelicht, dan is *onder Duitschen invloed*, tot deze statutenwijziging besloten, om van dezen protestantsch christelijken Bond een z.g.n. „christelijke” vakvereeniging, dus een inter-confessioneelen Bond, te maken, in de hoop, dat de katholieke arbeiders er thans, zij het geleidelijk, zullen willen binnengaan. En naar 't schijnt zijn andere Protestantsche vakvereenigingen reeds bezig, dit voorbeeld te volgen.

Wij gelooven niet, dat deze taktiek eenige kans van slagen heeft. Ook al zou men 't anders wenschen, katholieke arbeiders voelen zich op den duur niet thuis in eene vereeniging, waarvan zoowel de leden als het bestuur in meerderheid protestantsch is, en vermoedelijk zal 't omgekeerde niet minder het geval zijn. Hoe voorzichtig men 't ook aanlegge, zelfs 't gewijzigd artikel 9 zal soms ongewild aanstoot geven. Hiervan spreekt de ervaring in ons land bereids opgedaan.

Wij zouden ook willen vragen, of de Protestantsche arbeiders onder „Gods Woord” precies hetzelfde verstaan als de katholieke, voor wie bovendien de geboden der kerk evenzeer beslissend zijn?

Wij zouden willen vragen, wat in art. 1 wordt verstaan onder het vereischte, dat de leden moeten belijden „*den* christelijken godsdienst”? Vermoedelijk toch zullen protestantsche arbeiders het katholicisme toch wel niet beschouwen als *den* christelijken godsdienst?

Zoo zou er meer zijn op te merken, zelfs al laten wij de vraag achterwege, hoe katholieke arbeiders het toetreden tot deze vereeniging zullen rijmen met de uitdrukkelijke verklaring hunner Bisschoppen?

Wij zijn en blijven overtuigd van twee dingen:

1e. dat op 't gebied der vakbeweging protestantsche en katholieke arbeiders zoo krachtig mogelijk moeten samenwerken, — maar ook

2e. dat *in ons land* die samenwerking veel krachtiger en *veel duurzamer* zal verkregen worden, wanneer men sticht afzonderlijke Bonden, met een federatief bestuur er boven, dat de gemeenschappelijke weerstandskas beheert.

Zoo verkrijgt men éénheid met behoud toch van de eigen principieele zelfstandigheid. Wie de boven vermelde Unitas-voorstellen eens onbevooroordeeld bekijkt, zal toegeven: gezien de eigenaardige verhoudingen in ons land, is dàt de beste weg om tot eenheid en dus tot kracht te komen.”

Patrimonium verklaart zich hierbij te kunnen aansluiten. En voegt daar dan nog deze behartigenswaardige opmerkingen aan toe:

»Na ernstige overwegingen heeft ook de Chr. Conferentie van 1905 zich vereenigd met conclusie II, die afzonderlijke organisatie van protestantsche en katholieke werklieden als de juiste weg aanwees.

Deze conclusie is daarna ook aangenomen op de jaarvergadering van Patrimonium. Het komt ons derhalve gewenscht voor, dat de hier en daar opgekomen ambitie voor interconfessioneele vereenigingen zich nader rekenschap geeft van haar streven, alvorens ze ingaat tegen de besluiten, in 1905 met zoo treffende eenstemmigheid genomen.

Vooral in de vakvereenigingen komt het op de praktijk aan en deze vindt men door de werkelijkheid, zooals die zich aan ons voordoet, goed onder de oogen te zien. En juist die werkelijkheid heeft geleid tot de conclusie II van de Soc. Confer.

Het verwondert ons daarom geenszins, dat men van kath. zijde het plan der metaalbewerkers van te voren afkeurt. Er moet samenwerking zijn. Daarover zijn we het allen eens. En dat is reeds groote winst. Zoover zijn we slechts langzaam gekomen. En het besef dringt steeds verder door. Dat gaat goed, mogen we daarvan zelfs zeggen. Er komt zelfs meer overeenstemming in streven. Maar nu verstore men de ontwikkeling der verhoudingen niet door ontijdig tot samensmelting, tot fusie te brengen, wat op federatief samenwerken aangelegd is.

„Door vrijheid tot eenheid". Deze oude leus, onder onze vaderen reeds in eere, zal ook hier de beste weg blijken."

Wij verheugen ons zeer, over deze openlijke en ondubbelzinnige uitspraak.

Er blijkt ten duidelijkste uit, dat de weg, thans door *Unitas* in de Hengelosche motie ingeslagen, tot den vrede leidt.

En hierover zullen wij 't allen wel eens zijn: alleen wanneer wij *allen* éen lijn trekken, is er kans op een krachtige ontwikkeling onzer vakorganisatie.

En daar is het ten slotte toch ons allen om te doen.

MR. A.

LEUGENS UIT »*HET VOLK*."

In *Het Volk* van 30 Dec. treffen wij een korte bespreking aan van No. 6 der door *Futura* uitgegeven *Volksbibliotheek*, de door den Heer A. J. OOSTDAM op zoo uitstekende wijze bewerkte brochure over »*De Wettelijke Regeling van het Arbeidscontract*."

Het boekje-zelf wordt zéer gunstig beoordeeld:

»Voor zoover wij kunnen nagaan, wordt de geheele wet in dit boek korrekt medegedeeld. De schrijver houdt zich in 't algemeen nauwkeurig aan de woorden der wet en ontkomt zoo aan het gevaar van »uitleggen", dat maar al te vaak »inleggen" van eens schrijvers eigen meening wordt. De droge wetstaal is echter in wat meer populairen vorm gegoten. Omtrent het stakingsrecht volgt de schrijver de opvatting van den minister van justitie, van wiens wetsverklaring echter de juistheid volstrekt niet vaststaat; de Hooge Raad zal hier op den duur moeten beslissen hoe de wet uitgelegd moet worden, en wanneer staking kontraktbreuk is."

Het Volk meent hier echter het navolgende, van onjuistheden wemelende, zinnetje aan te moeten toevoegen:

»Het boekje is door den Haagschen kerkelijken boekencensor gekeurd en goed bevonden; de aanvraag daartoe is blijkbaar uitsluitend geschied om aan het boekje boven andere van dien aard een afzet in kerkelijke kringen te verzekeren; de heer OOSTDAM zal toch wel zelf niet vinden, dat pater P. ZWART meer van het Arbeidskontrakt weet dan hijzelf? Maar de roomsche kerk heeft niet alleen in den Index haar zwarte lijst van boeken, maar houdt er ook een witte lijst op na, waarmee vrome en van een zoet winstje niet afkeerige schrijvers en uitgevers gaarne hun voordeel doen."

Hier worden dus drie onwaarheden gedebiteerd:

1°. De Kerkelijke Goedkeuring zou »blijkbaar uitsluitend" zijn aangevraagd, om het boekje in kerkelijke kringen meer afzet te verzekeren.

2°. De Kath. Kerk geeft niet alleen een Index van verboden boeken uit, maar ook een »witte lijst."

3°. De »van een zoet winstje niet afkeerige schrijvers en uitgevers" doen daar »gaarne hun voordeel" mee.

Zou *Het Volk* nu werkelijk niet weten, dat de »Kerkelijke Goedkeuring", in een boek voorkomende, niets anders wil zeggen, dan dat het geen dwalingen op godsdienstig en zedelijk gebied bevat, maar hoegenaamd niet beduidt een goedkeuring, veel minder een aanbeveling, van den overigen inhoud?

Zou *Het Volk* ons kunnen aangeven, sinds wanneer de Kath. Kerk een »witte lijst" van boeken erop nahoudt?

Zou *Het Volk* eens willen meedeelen, waaruit in OOSTDAM's brochure »blijkt", dat de Kerkelijke Goedkeuring »uitsluitend" aangevraagd is, om een bepaald afzetgebied te verkrijgen?

Weet *Het Volk* niet, dat vele niet-katholieken opzettelijk een boek niet koopen, wanneer ze zien, dat er een »Kerkelijke goedkeuring" in staat?

Zou *Het Volk* ons ook even kunnen voorrekenen, hoe groot het »zoete winstje" is der uitgevers van een brochure, groot tachtig bladzijden, na aftrek van honorarium en exploitatiekosten (recensieexemplaren, advertentiekosten, boekhandelaars-provisie, enz.), wanneer die brochure verkocht wordt voor de kapitale som van tien heele centen?

Zou *Het Volk* — door bijv. bij JOS. LOOPUIT eens te informeeren — ons niet kunnen zeggen, tot welke geestelijke orde Pater ZWART behoort? Misschien tot dezelfde orde als de niet-bestaande Pater PASSIE, waarvan hij zulke mooie citaten wist aan te halen?

Meent *Het Volk* bij nader inzien niet, dat zijn opmerking, dat Pater ZWART minder van de Wet op 't Arbeidscontract weet, dan de Heer OOSTDAM, minder is dan dun, wijl de censor niet te oordeelen heeft over de vraag: is de wet goed uitgelegd? maar alleen en uitsluitend over deze: bevat het boekje iets, dat met godsdienst of zedelijkheid in strijd is?

't Zijn zoo maar enkele vragen, waarop wij wel gaarne een antwoordje zouden ontvangen! MR. A.

KORTE BERICHTEN.

Permanente Tentoonstelling voor de ambachtsnijverheid. — Te Karlsruhe is een permanente tentoonstelling ingericht van hulpmiddelen voor het klein bedrijf, dus in den geest van ons te Amsterdam bestaand schoolmuseum.

De ambachtsbaas is nu niet meer afhankelijk van reizigers, maar kan de machines twee maal per week aan het werk zien. Hij kan daar van onpartijdigen raad krijgen, en weet, dat niets hem zal worden aangepraat. Gaat hij tot aankoop over, dan wordt hem raad gegeven over het beste werktuig voor zijn zaak, over de onkosten, waarop hij moet rekenen, over de wijze van betaling, zonder dat hem daarvoor iets in rekening wordt gebracht.

Alleen het nieuwste zal tentoongesteld worden. Veel fabrikanten deden reeds toezegging. Indien alles naar wensch gaat, zal ook een modelwerkplaats worden ingericht, b.v. voor houtbewerking.

Beweegkracht voor het drijven der werktuigen wordt gratis geleverd, evenzoo poetsen, smeren en bediening.

Bovendien zijn aan het museum verbonden meester-cursussen en een cursus voor boekhouding.

Te Stuttgart is het »Landesgewerbemuseum" uitgebreider en tevens telt het twee afdeelingen, n.l. een voor de kunstambachten en een voor de nijverheid.

De keuze van plaatsing geschiedt hier na vergelijkende proeven door den directeur. Werktuigen die grove constructiefouten vertoonen, worden dadelijk teruggezonden. Aan binnenlandsch fabrikaat wordt alleen dàn de voorkeur gegeven, wanneer van één type verschillende exemplaren worden aangeboden en slechts één kan worden geplaatst.

Limburgsch Kruisverbond. — Het Limburgsch Kruisverbond houdt den *2den Limburgschen Drankbestrijdersdag* te Maastricht op Maandag 28 Januari 1907.

In de vergaderingen, die in de Stichting de STUERS plaats hebben, zullen de volgende onderwerpen behandeld worden:

I. *Positieve actie.* Inleider: Dr. G. BROM (Maastricht).

II. *Propagandaclubs en alcoholcursussen.* Inleider: Dr. P. Th. COEBERGH (Maastricht).

III. *De zakelijke zijde van het Dr. Ariënsfonds.* Inleider: Mr. C. M. F. KNEEPKENS (Weert).

IV. *Wat willen wij?* Inleider Pastoor P. SCHMEITZ (Venray).

De beperking van den Arbeidsduur in België. Het algemeen Sekretariaat der christene beroepsvereenigingen van België, Holstraat, 32, Gent, heeft aan al de aangeslotene syndikaten volgenden omzendbrief gezonden:

De aanstaande bespreking in de Kamers over de regeling van den Arbeidsduur voor volwassenen zal van groot belang zijn. Daarom is het noodig, dringend noodig, dat wij aan onze vertegenwoordigers

de noodige argumenten bijbrengen, die de werklieden ten voordeele der werkurenvermindering aanvoeren.

Het nut der beperking van den arbeidstijd, ja zelfs de noodzakelijkheid, wordt door weinigen meer betwist. Sommige nijveraars en handelaars nochtans, *trachten* tegen de aanstaande kamerbespreking te bewijzen, dat de vermindering der werkuren de voortbrengst zal doen verminderen en den voortbrengstprijs doen stijgen, en aldus de mededinging met den vreemde onmogelijk maken.

't Is daarop dat door onze werkliedenorganisaties afdoende moet geantwoord worden. Het Algemeen Sekretariaat der christene beroepsvereenigingen van België verzoekt aan al de Christene vakvereenigingen hem *zoohaast mogelijk* de volgende inlichtingen te verschaffen:

1⁰. Middelmatig getal werkuren per dag in uwe stad en in uwe nijverheid.

2⁰. Hetzelfde tien jaren geleden.

3⁰. Middelmatig loon.

4⁰. Hetzelfde tien jaren geleden.

5⁰. Werd door de vermindering van arbeidsduur minder voortgebracht? Geef een praktisch bewijs van het tegenovergestelde.

6⁰. Bewijs door een voorbeeld uit de nijverheid uwer stad dat de voortbrengstprijs niet gestegen is. Q.

G.

Arbeiderstreinen. Daar zal wel geen enkel land zijn, waar zooveel arbeiders van de z.g. arbeiderstreinen gebruik maken als in België.

Er zijn in België 720.000 arbeiders in de industrie werkzaam; 16 procent van hen is houder van een werkmanskaart voor de treinen. Daarbij komen nog de abonnementen op de buurtspoorwegen en tramwegen.

Er zijn drie soorten van werkmanskaarten.

a. weekretours;

b. enkele reisbiljetten voor 6 of 7 dagen per week, waarbij dus de werkman te voet op andere wijze teruggaat;

c. zes of zeven retours per week.

Deze laatste zijn de meest voorkomende. Het tarief der onder c. genoemde kaarten wisselt van 8 centimes per dagkilometer bij reizen over slechts 1 K.M. tot $^3/_4$ centime per dagkilometer over afstanden van bijna 100 K.M.

Op sommige fabrieken maakt soms de helft der arbeiders gebruik van werkmanskaarten.

Op de ijzergieterijen van BOUILLET bij Charleroi zijn slechts 1101 van de 2339 arbeiders inwoners der plaats. Bij COCKERILL zijn slechts 5130, d. i. 53 pCt. der werklieden inwoners van Seraing.

Criminaliteit in Duitschland. Naar de statistiek leert is over 1905 de criminaliteit in Duitschland verminderd. In 1905 vermeerderde de bevolking met 1.6 pCt., terwijl het aantal misdrijven slechts met 0,6 pCt. toenam. Er werden 520.389 personen, w. o. 51,223 van jeugdigen leeftijd veroordeeld. Van deze hadden 94.586 o. w. 2366 jeugdigen de wetten, betreffende den Staat, de openbare orde en den godsdienst overtreden; 219.105, w. o. 12.654 jeugdigen waren met het personenrecht, 205.538 o. w. 36.194 jeugdigen met de wetten betreffende het vermogen in botsing gekomen en 1160 o. w. 18 jeugdigen werden gestraft wegens misdrijven in de uitoefening van hun ambt.

Dokters-beroepsvereenigingen. De Berlijnsche geneesheeren ten getale van 2647 hebben zich in 34 vereenigingen georganiseerd. Hun eisch is loonsverhooging. Met 1 Januari a. s. zou het honorarium voor bezoeken en bijzondere verrichtingen door hen verhoogd worden.

Zondagsrust. Het tweede nationaal congres voor Zondagsrust zal gehouden worden op 24 en 25 April a.s. te Den Haag. Als sprekers zullen o. a. optreden: Prof. J. D. J. AENGENENT, Warmond, Dr. D. BOS, lid der Tweede Kamer. Dr. E. LAULILLARD, Amsterdam; Mr. J. A. N. PATIJN, Den Haag: Prof. P. H. RITTER, Utrecht; A. S. TALMA, lid der Tweede Kamer en Prof. VAN VEEN te Utrecht.

Secretariaat voor R. K. Cacao- Chocolade en Suikerbewerkers. Op Zondag 23 Dec. j.l. heeft te Utrecht een vergadering plaats gehad van R. K. Cacao enz. bewerkersvereenigingen in Nederland. Besloten werd een secretariaat te vormen voor die organisatie's. Het voorloopig secretariaat wordt waargenomen door den heer A. Termeulen. Bilderdijkkade 45, Amsterdam.

Gevangenisarbeid. Zooals overal wordt ook in de Vereenigde Staten geklaagd over de concurrentie, welke particulieren ondervinden van den gevangenisarbeid. Men is naar den omvang van dezen arbeid eens gaan onderzoeken en wel wat betreft 257 strafinrichtingen met jaarlijks gemiddeld 74771 bewoners (93.7 % mannen en 6.3 % vrouwen) en 39 verbeteringsgestichten voor de jeugd met gemiddeld 11264 logées (91.9 % jongens en 8.1 % meisjes). Van die allen bleek 59.5 % met handenarbeid bezig; de overigen waren invalide, ziek, of verrichtten huishoudelijke diensten, terwijl van de vakwerkers meerderen (schoenmakers, kleermakers enz.) voor huishoudelijk gebruik, ook van andere staatsinrichtingen arbeidden. In aanmerking dient voorts genomen, dat er ook wel gevangenen als knecht verhuurd werden, vooral bij boeren, of bezig gehouden met wegaanleg en anderen publieken arbeid.

Wat nu betreft het in de gevangenissen geleverde werk voor particulieren, dat vertegenwoordigde per jaar een waarde van 33.110.396 dollar, waarvan $^1/_4$ alleen voor rekening der schoenmakers komt, de rest voor de 79 overige bedrijven, zooals kleermaken, borstelmaken, mandenvlechten enz.

Een vergelijking met het werk in particulieren dienst buiten de gestichten toonde aan, dat de 51000 gedetineerden ongeveer evenveel uitvoerden als 32000 vrije arbeiders, wat aantoont, dat de gevangenen zich niet bijster haasten. De jeugdige bewoners der verbeterhuizen werken ijveriger dan de volwassen veroordeelden; genen maken trouwens een leertijd door, terwijl dezen het werk meer beschouwen als tijdverdrijf.

Tot een bepaalde conclusie voerde het onderzoek niet, wat wel aantoont, dat men over de afschaffing van den gevangenisarbeid nog niet hard denkt. Enfin, men kent er nu ten minste den omvang van.

Hoe is het hiermede in Nederland gesteld, waar de klachten ook luide zijn, waar ontginning en wegaanleg niet tot het werk der gedetineerden behoort? Als we eens begonnen met Amerika in dit opzicht naar te volgen. Het bestaande «Elmira-stelsel», waaraan burger HUGENHOLTZ zijn hart verpand heeft, kunnen we dan later nog wel eens invoeren.

ONTVANGEN BOEKEN.

Klein-industrieën ten platten lande, bewerkt door Mr. E. M. MEYERS, Inleiding en I. Het vervaardigen van rolmatten in het noorden van Overijsel, uitgegeven door het Centraal Bureau voor sociale adviezen. 72 bladz. Zwolle — De Erven J. J. TIJL — 1906.

NIEUWE BOEKEN.

F. BEROLZHEIMER. System der Rechts- und Wirtschaftsphilosophie. IV. Bd. Philosophie des Vermögens einschliesslich des Handelsverkehrs. München, 1907. 8⁰. X, 333 pp. S. Nr. 880. M. 8.50.

C. BISOCCHI. Acquisto e perdita della nazionalità nella legislazione comparata e nel diritto internazionale. Milano, 1907. 8⁰. XXXIV, 616 pp. 9 l.

W. J. BROWN. Austinian Theory of Law. London, 1906. 8⁰. 10 sh. 6 d.

E. COSTA. Storia del diritto romano pubblico. Firenze, 1906. 16⁰. 300 pp. 2 l. 50 c.

J. B. CROZIER. Wheel af Wealth. Reconstruction of Science and Art of political Economy on Lines of modern Evolution. London, 1906. 8⁰. 546 pp. 12 sh. 6 d.

F. DAMME. Das deutsche Patentrecht. Ein Handbuch für Praxis und Studium. Berln, 1906. 8⁰. XIV, 549 pp. M. 10.

Darstellung, vergleichende, des deutschen und ausländischen Strafrechts. Vorarbeiten zur deutschen Strafrechtsreform. Herausgegeben auf Anregung des Reichs-Justizamtes von K. BIRKMEYER, F. VAN CALKER, RHD. FRANK u. a. Besonderer Tl. VIII Bd. Bankerutt. Untreue. Wucher und Ausbeutung. Verletzung fremder Geheimnisse. Jagd- und Fischereivergehen. Bearbeitet von WACH, FREUDENTHAL, RCH. SCHMIDT, FINGER und NAGLER. Berlin, 1906. 8⁰. XIII, 529 pp. Subskr.-Pr. M. 11.90; Einzelp. M. 15.30.

J. DELVAILLE. La vie sociale et l'éducation. Paris, 1906. 8⁰. 3 fr. 75 c.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 19 JANUARI 1907. No. 3.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD. Beleening en drankmisbruik, door G. A. H. CASTERMANS. — Huisindustrie, door J. KLOOSTERHUIS. — Schetsen voor sociale voordrachten: Het Anarchisme II. — Boekbesprekingen: — Berichten en mededeelingen: Tuberculose en industrie. — Steun voor Rijssen. — De S. D. A. P. en de Wet op het Arbeidscontract. — Tentoonstelling van Ambachtswerktuigen. — Verwaarloosde jeugd. — Korte Berichten: Aan de abonnés 1906. — Werklieden. — Commanditaire vennooten. — Wat coöperatie vermag. — Geen huisindustrie met stukloon. — Volkshuisvesting. — Vrouwenarbeid. — Leerlingwezen. — Arbeidsvoorwaarden. — Congres voor afschaffing van den bakkersnachtarbeid. — R. K. Vakvereenigings-congres. — — Politiek buiten de vakvereeniging. — Ontvangen- en Nieuwe Boeken.

BELEENING EN DRANKMISBRUIK.

In een drankbestrijdersorgaan [1] werd onlangs gevraagd naar het verband tusschen de beleening in de zoogenaamde pandjeshuizen en het misbruik van drank. Bij het stellen der vraag werd o. a. gezinspeeld op de bekende plaat van den Volksbond: *„hun laatste stuk goed"*.

In den laatsten tijd is nopens het bedrijf der pandjeshuizen veel aan het licht gekomen en het zou voorzeker van belang wezen te weten, welke rol de drank in dat bedrijf speelt. Men weet echter nog betrekkelijk weinig van die inrichtingen, en veelal moet op vermoedens worden te werk gegaan. Waarschijnlijk is dit te wijten aan het clandestiene van de nering; de pandjeshouder heeft er immers belang bij, aard en omvang zijner financieele operatie zooveel mogelijk geheim te houden.

Ten aanzien van de officieele Banken van Leening daarentegen beschikken wij over zorgvuldig verzamelde gegevens en cijfers. Het zal daarom beter zijn de vraag te stellen, of ook een verband bestaat tusschen het gebruik maken van de officieele beleenbanken en den drank. Dan zal de vraag van het drankbestrijdersorgaan wel niet direct worden beantwoord, maar toch de richting zijn aangegeven, waarin hare beantwoording moet worden gezocht. De bedrijven van de pandjeshuizen en de officieele banken stemmen immers in sommige opzichten overeen. *Formeel* dragen de eersten wel den naam van huizen van koop of verkoop met recht van wederinkoop, doch in *werkelijkheid* zijn het bedekte leenbanken, waar voorschot op onderpand wordt verstrekt. Het verschil bestaat hoofdzakelijk hierin, dat de pandjeshuishouder meer rente uit zijne „affaire" weet te slaan en dat hij allerlei middelen toepast, die in de officieele bank niet zijn toegelaten.

Waar de *aard* van het bedrijf dus dezelfde is en de Banken van Leening gerustelijk hun oordeel over het boven besproken vraagstuk mogen zeggen, daar zullen wij, steunende op onze ervaring bij de Stadsbank van Leening te Maastricht, het antwoord op de aldus gewijzigde vraag trachten te geven.

Wij weten niet, hoe elders door de publieke opinie in het algemeen gedacht en gesproken wordt over de personen, die van de Banken van Leening gebruik maken. In onze gemeente is dat oordeel niet erg gunstig. Men beschouwt die lieden meestal als lagere wezens, verkwisters en dronkaards, die hun goedje wegbrengen om te drinken en feest te vieren, en die hunne huisgezinnen veel onheil bezorgen. Men gelooft stellig, dat zij met kermis en andere feestelijke gelegenheden alles, wat zij bezitten, naar oom Jan brengen, om in die dagen goed te kunnen genieten.

De Banken van Leening hebben zeer zeker hunne keerzijde, doch naar onze meening, wordt het wezen dier instellingen vaak al *te* zeer uit het oog verloren, en *te* veel afgegeven op de personen, die van de banken gebruik maken. Een oningewijde zal het dan ook vreemd in de ooren klinken, als hij hoort, dat de statistiek van de beleeningen, gesloten bij gelegenheid van de voornaamste feestdagen in onze stad, juist het tegendeel aantoont van hetgeen algemeen stellig wordt aangenomen. Niet alleen wordt dan minder beleend dan op gewone tijdstippen, doch ook de lossing (het terughalen der panden) is alsdan grooter dan anders en grooter dan de beleening.

Het volgend staatje — waarbij als maatstaf zijn genomen de cijfers van de weekpanden [2] van *éène* week en van de gewone [3] panden over 2 dagen — geeft hiervan een duidelijk overzicht.

Deze cijfers zijn ontleend aan de boeken der beleende en geloste panden, welke bij de Bank gehouden worden.

[1] Zie *Drankweer* no. 1 van 1906 (Orgaan van het Limburgsch Kruisverbond en den Limburgschen Mariabond).

[2] Weekpanden zijn panden, die 's Maandags en volgende dagen beleend en Zaterdags van diezelfde week weder gelost worden.

[3] Gewone panden zijn panden, die 14 maanden kunnen blijven staan vóór zij gelost worden.

Jaren.	Nieuwjaar. Beleening. Aantal.	Nieuwjaar. Beleening. Bedrag.	Nieuwjaar. Lossing. Aantal.	Nieuwjaar. Lossing. Bedrag.	Vastenavond. Beleening. Aantal.	Vastenavond. Beleening. Bedrag.	Vastenavond. Lossing. Aantal.	Vastenavond. Lossing. Bedrag.	Paschen. Beleening. Aantal.	Paschen. Beleening. Bedrag.	Paschen. Lossing. Aantal.	Paschen. Lossing. Bedrag.
		Gulden		Gulden		Gulden		Gulden		Gulden		Gulden
1901	602	814	710	975	688	967	887	1254	599	797	1006	1398
1902	574	771	644	933	654	856	1012	1328	733	886	1104	1535
1903	693	849	837	1110	664	825	1039	1295	622	736	1024	1361
1904	497	584	612	755	747	950	974	1244	704	840	986	1277
1905	698	875	894	1185	724	920	961	1260	751	927	974	1304

Jaren.	Kermis. (September) Beleening. Aantal.	Kermis. Beleening. Bedrag.	Kermis. Lossing. Aantal.	Kermis. Lossing. Bedrag.	Gemiddelde cijfers der beleening en lossing in de voorafgaande feestdagen. Beleening. Aantal.	Bedrag.	Lossing. Aantal.	Bedrag.	In een gewone week. Beleening. Aantal.	Bedrag.	Lossing. Aantal.	Bedrag.
		Gulden		Gulden		Gulden		Gulden				
1901	727	910	1086	1392	654	872	922	1254	Gemiddeld 800.	Gemiddeld fl 950.	Gemiddeld 800.	Gemiddeld fl 950.
1902	839	1089	1177	1623	700	900	984	1354				
1903	795	971	1100	1488	693	845	1000	1313				
1904	771	955	1048	1432	698	832	900	1177				
1905	819	986	1200	1518	748	922	982	1317				

Uit het nevenstaande overzicht blijkt dus:

1°. dat bij groote feestelijkheden ruim 100 panden *minder* beleend worden dan op gewone tijdstippen;

2°. dat op die buitengewone dagen ruim 400 panden *meer* worden gelost dan beleend.

De algemeen verspreide meening, dat vóór gemelde dagen het meest van de banken van leening gebruik wordt gemaakt en het geld van de bank in die dagen dan naar den zak van den kroeghouder verhuist, wordt door deze cijfers afdoende weerlegd.

Vraagt men ons naar de verklaring van het verschijnsel dier mindere beleening en meerdere lossing, dan geven wij daarop het volgende antwoord.

Weken vóór de feestdagen wordt reeds minder beleend dan op gewone tijdstippen. Er moet nl. gezorgd worden, dat er geld voorhanden is om met de feestdagen de meerwaardige kleedingstukken en versierselen, die reeds eenigen tijd in de Bank staan, terug te halen. Zou nu in die voorafgaande weken evenveel als anders beleend worden, dan zou dit tot gevolg hebben, dat er niet voldoende geld aanwezig was om zoowel de vroeger gebrachte, (de meerwaardige), als de in de laatste week beleende goederen terug te halen. Hierbij komt ook nog, dat er geld moet zijn om die dagen feestelijk door te brengen. In die weken wordt dus gespaard en zuiniger geleefd. Onze herbergiers zouden dit kunnen bevestigen, omdat ook zij — weken vóór groote feesten — het minste verkoopen. Men beschikt vóór de feesten over meer geld, vandaar dat meer wordt gelost, minder beleend en het in die dagen verteerde geld is dus geen geld van de Bank, maar zijn de in de voorafgaande weken opgespaarde penningen.

Uit het voorafgaande volgt intusschen nog niet, dat er geen verband bestaat tusschen drankmisbruik en beleening in het algemeen.

Hier is het van belang te wijzen op een verschijnsel, dat zich voordoet nopens den *omvang* van den verkoop van verjaarde panden.

Wij voor ons zouden meenen, dat bij drankmisbruik van eenigen omvang onder de pandgevers, een groot aantal panden niet meer zouden worden teruggehaald. Drank*misbruik* onder eene toch reeds behoeftige bevolking zou immers moeten leiden tot het maken van schulden en het vervallen tot volslagen armoede, dus tot de onmogelijkheid om de beleende goederen terug te halen.

De statistiek onzer Bank betreffende den verkoop van verjaarde panden over de laatste 10 jaren toont evenwel aan, dat van de 100 panden, die gemiddeld beleend worden, 98 worden teruggehaald; terwijl 2 panden *niet* teruggehaald en dus verkocht worden. Op 100 panden zegt dit niet veel, doch op 60000 panden, welke hier jaarlijks beleend worden, pleit het o. i. vóór de pandgevers, dat er ongeveer 59000 worden teruggehaald en slechts een goede 1000 worden achtergelaten.

Van die 59000 panden wordt bovendien $^2/_3$ teruggehaald binnen de 8 à 14 dagen na de beleening, en wat de 1000 verkochte betreft, wij zouden voor dat laten verkoopen tal van oorzaken kunnen opnoemen, die ons later bekend worden, doch waar de drank al zeer weinig of niet mee te maken heeft.

Ook deze cijfers betreffende den verkoop, weerspreken dus de heerschende meening, als zouden de goederen beleend worden om ze te laten verkoopen en te drinken.

Indien wij thans, ons onderzoek voortzettend, den loop der lossing en beleening in de verschillende maanden van het jaar eenerzijds, konden vergelijken met den loop van het drankmisbruik in diezelfde maanden anderzijds, dan zou daarmede een belangrijk gegeven voor de beantwoording der vraag, die ons bezig houdt, zijn verkregen.

Een algemeen erkend feit is het, dat in de zomermaanden in de Banken van Leening het meest omgaat. Dit feit geldt ook voor M a a s t r i c h t. Zoo werden in 1905 alhier beleend in de maanden: Mei, Juni, Juli en Aug...... 23272 panden, Jan. Febr. Nov. Dec..... 18709 panden.

In vorige jaren is tusschen zomer en winter een gelijk verschil waar te nemen. Voorts beschikken wij over voldoende statistieken, om den loop van lossing en beleening in de verschillende maanden van het jaar voor onze bank te kunnen vaststellen.

Maar wat is bekend omtrent het drankmisbruik in de verschillende maanden van het jaar?

In zijne dissertatie over het *„onderzoek naar den invloed der dronkenschap op de criminaliteit"* (H a a r l e m, de erven LOOSJES, 1902), zegt de heer A. H. J. MERENS

op bldz. 210, dat de schrijvers, die dit punt behandelen, tot tegenovergestelde conclusies komen.

Wij lezen daar:

„LACASSAGNE acht het alcoholgebruik het grootst in „den winter, zonder zich uit te spreken over het directe „gevolg daarvan, de dronkenschap. TARDE zegt uitdruk- „kelijk: „c'est dans la saison froide qu'on s'enivre le plus," „SULLIVAN niet minder stellig: „en été, quand l'ivresse „est très fréquente". Uitvoeriger behandelt BAER deze „quaestie naar aanleiding zijner onderzoekingen over „der „Einflus der Jahreszeit auf die Trunksucht", zonder even- „wel tot een positief resultaat te komen wat betreft de „frequentie der dronkenschap. Hij deelt o. a. mede, dat „HUSS het gebruik van alcoholia 's zomers en in den herfst „het grootst achtte als gevolg van gunstiger economische „toestanden, evenzoo BURY, omdat de warme avonden „meer tot drankexcessen uitlokken. „Es ist sehr wohl „denkbar", zegt BAER zelf, „das in der warmen Jahreszeit „bei grösseren Erwerb und bei vermehrten Durstgefühl „während der Arbeit mehr Alcoholica consumirt werden „als in der kalten Jahreszeit. Dazu kommt, dass in den „langen Tagen und in milder Witterung die bevölkerungs- „klassen weiniger für sich abgeschlossen, mehr zusammen „und in geselligem verkehr leben und auch hierdurch der „Alcoholkonsum ein grösserer wird". Toch meent BAER, „dat het gebruik vrijwel gelijkmatig in de verschillende „jaargetijden plaats heeft."

Een vergelijking te måken tusschen beleening en lossing eener-, en drankmisbruik anderzijds in de verschillende maanden is dus niet mogelijk, omdat het laatste element der vergelijking, nl. den loop van het drankmisbruik in de verschillende maanden, ons ontbreekt.

Om nu verder omtrent onze vraag eenig licht te kunnen verspreiden, dient men te weten, *waardoor* de menschen naar eene Bank van Leening gedreven worden. Daarvoor kunnen verschillende motieven bestaan, doch bij het onderzoek hieromtrent stuit men op ééne groote moeilijkheid. De meeste menschen nl. brengen hun goedje zelf niet, maar laten het door anderen, in den regel vaste personen, bezorgen. De eigenlijke pandgevers kent men dus maar ten halve. Men zou echter deze personen en hunne huishoudelijke omstandigheden moeten kennen, om de oorzaken, die hen tot beleening nopen te kunnen opgeven. Waar evenwel vaste gegevens ontbreken is het moeilijk iets met zekerheid te zeggen.

Een onderzoek, door welke categorieën van personen en voor welke doeleinden gewoonlijk beleend wordt, treffen wij aan in het bekende rapport over de Banken van Leening, (¹) uitgebracht door eene Commissie van zes leden.

Deze Commissie zegt:

„Naar hare meening moet men twee hoofdsoorten van „beleening onderscheiden: die tot *verbruik* en die tot „*voortbrenging;* zulks in navolging van A. BLAISE, die in „zijn bekend werk „*Les monts-de-piété*" het alternatief „stelde: „prêts pour consommer ou pour produire".

„De beteekenis dezer onderscheiding, zegt de Commissie, „is duidelijk: de *consumptieve* beleening heeft ten doel het „ontvangen voorschot te verbruiken, hetzij voor levens- „behoeften, hetzij voor andere improductieve uitgaven; „de *productieve* beleening daarentegen bedoelt geld te ver- „krijgen, om daarmee te handelen en winst te maken. (blz. 46). De commissie verkreeg den indruk, dat deze *productieve* beleeners ongeveer 34 % van alle beleeners uitmaken. (bladz. 49). Hiermede staat voor ons al reeds dit vast, dat ten aanzien van 34 % der beleeners de drank geen invloed uitoefent. Hoe is het nu gesteld met de 66 % consumptieve beleeners. Hoe velen van hen heeft drankzucht naar de bank gedreven? Een antwoord op deze vraag wordt in boven aangehaald rapport niet gegeven. Toch laat het ons niet geheel in den steek. Immers wij treffen als bijlage C een staat aan van den Directeur der Bank van Leening te Rotterdam (zie bladz. 140—141), waarin het percentage van het aantal beleeningen „*uit drankzucht en verkwisting*" geschat wordt op 5 %. Tot deze en de verschillende andere aanleidingen voor beleening is de Directeur te Rotterdam gekomen, na de observatie van de beleeners en panden door zijne bankhouders. De verschillende doeleinden voor beleening zijn in dien staat verdeeld in 5 rubrieken, welke weder gesplitst zijn in 18 categorieën.

Voor hen, die belang stellen in het onderwerpelijke vraagstuk, bevelen wij eene lezing van dien staat ten zeerste aan. Die lezing zal mede helpen weerleggen de algemeene verspreide dwaling, dat de drank in zeer nauw verband staat met de beleening, eene dwaling, die, (wij vernamen het uit den mond van een bevoegde) zelfs tot onze volksvertegenwoordigers, eerstdaags geroepen eene wet op de banken van leening, tot stand te brengen, is doorgedrongen.

De *consumptieve- of verbruiksbeleeners* worden door de commissie weder onderscheiden in *occasioneele* beleeners en *habitueele- of gewoonte-beleeners.* Welke personen onder die verschillende soorten van beleening in aanmerking komen is door de commissie uitvoerig behandeld.

De classificatie van de verschillende soorten van beleeners, zooals ze door de commissie is opgemaakt, vinden wij in de officieele verslagen der Bank te Maastricht niet terug. Wel kunnen ook daar de beleeners gerangschikt worden in de door de commissie aangegeven onderscheiding der twee hoofdsoorten van beleening: *verbruik* en *voortbrenging* en van de splitsing der consumptieve beleeners in occasioneele en gewoonte-beleeners. De laatste soort nl. de gewoontebeleeners, vormen vrijwel te Maastricht het grootste contingent. Het zijn die personen en huisgezinnen, die geregeld om de 8 of 14 dagen van de Bank gebruik maken, ten einde van het voorschot, dat zij op hun goed krijgen, eene week of 14 dagen te leven, huishuur en andere vaste uitgaven te voldoen, en dan zoo mogelijk binnen de 14 dagen het goed weer lossen met behulp van het alsdan ontvangen weekloon. Zoowel uit deze wijze van periodieke beleening als uit de soort der beleende goederen is op te maken, dat de eigenaars bijna allen behooren tot den arbeidersstand, die hun loon om de 8 of 14 dagen ontvangen.

Neemt men in aanmerking dat de arbeiders alleen reeds $^3/_5$ van de totale bevolking der gemeente uitmaken en dat de Bank van Leening de eenige (althans de minst kwade) gelegenheid voor hen is om zich crediet te ver-

(¹) Uitgave van het Nut 1904, (S. L. VAN LOOY, Amsterdam).

schaffen, dan is het niet te verwonderen, dat deze categorie het meest van de Bank gebruik maakt.

Gezien de positie en levensomstandigheden van den arbeider en vooral gelet op het feit, dat het evenwicht in het budget van een arbeidershuishouden spoedig is verbroken, dan gelooven wij dat — uitzonderingen daar gelaten — de beleeningen in zijn stand meestal worden afgesloten om zich het noodige crediet te verschaffen ten einde in zijn levensonderhoud te voorzien en de periodiek voorkomende andere uitgaven van zijn gezin te bestrijden.

De Bank van Leening is naar onze meening dan ook niets meer, maar ook niets minder, dan eene sociale instelling tot het verschaffen van crediet aan den kleinen man.

Maastricht. G. A. H. CASTERMANS,
Directeur der Bank van Leening.

HUISINDUSTRIE.

De verleden voorjaar in het meest aristocratisch gedeelte van Berlijn — *Unter den Linden* — gehouden tentoonstelling van huisindustrie en de door haar gebleken vroeger over het algemeen onbekende stoffelijke en zedelijke ellende hebben niet alleen in Duitschland maar ook elders de gemoederen der ware volksvrienden in beweging gebracht, en de idee wortel doen schieten, dat met bekwamen spoed deze zee van maatschappelijke ellende behoort gedempt te worden. M. a. w. het inzicht, dat men òf door eigen aanschouwen, òf door de persverslagen dier tentoonstelling van de *in das grosze Deutsche Vaterland* aan de huisindustrie vastgeketende proletariërs-ellende kreeg, bracht ook in het eigen vaderland menigeen de vraag op de lippen: Hoe zou het hier met de huisindustrie c. a. geschapen staan?

Een vraag, welke alleszins recht van bestaan had. Nl. niet alleen wegens de resultaten der daaruit voortgevloeide enquêtes en onthullingen, maar ook uit hoofde van het feit, dat de boom, waarvan de huisindustrie en haar aankleve giftige vruchten zijn, sinds tal van jaren in ons vaderland wellicht nog dieper wortel geschoten heeft, en nog weliger groeit en bloeit dan in Duitschland.

Die boom, of beter gezegd, die woekerplant is niets anders dan de Manchester-School, welke, hoewel zij heden ten dage door haar eigen liberalistische scheppers verloochend, in de pers en volksvergaderingen telkens weer aan in al haar naaktheid voor het voetlicht gebracht, en door de wetgevende en staatsmachten in den vorm van sociale wetten en besluiten aan banden gelegd wordt, toch nog steeds onze industrieele en handelswereld beheerscht, of naar haar pijpen dansen doet.

Om aan de mazen van het steeds grooter wordend net der sociale wetgeving te ontsnappen op een wijze welke hen niet met vrouwe Justitia in botsing bracht, verplaatsten de ondernemers in bedrijven, welke geen bijzondere werktuigen of inrichtingen vereischen, de productie hunner handelswaren naar de krotten, kelder- en zolderkamertjes der groote en kleine werknemers en werkneemsters. Een productie-wijze, waardoor zij niet alleen ontkwamen aan de lasten der sociaal-politieke wetten, maar ook het geld bespaarden noodig voor het bouwen en onderhoud, voor de verwarming en verlichting van fabrieken en werkplaatsen; terwijl zij bovendien in de thuiswerkende gezinnen gewilliger en goedkooper werkkrachten vonden dan in een door vakvereenigingen samengesnoerd en in de eischen des levens geschoold fabriekspersoneel. De huisindustrie heeft toch door haar hongerloonen en urenlange werktijden haar slachtoffers naar lichaam en geest zoodanig uitgemergeld en ontzenuwd, dat het hun ontbreekt aan het noodige inzicht en de noodige kracht, om door het in practijk brengen van de spreuk »eendracht maakt macht", voor zich zelven en de hunnen betere arbeids- en levensvoorwaarden te bemachtigen. Eenzaam en onbeschermd, als zij over het algemeen was, verloor de huisindustrie hoe langer hoe meer haar vroegeren faam van waarachtige huiselijkheid en gezellig familieleven, doordien zij een gemakkelijk te bemachtigen prooi werd van de teugellooze hebzucht der concurrentie en de gevoelloosheid der bezitters. Zoo zijn de productie en de handel harer artikelen schier het monopolie geworden van slechts weinigen, die de massa's thuiswerkers en thuiswerksters vanaf het piepjonge kleinkind tot de stokoude grootmoeder een juk konden opleggen, dat slechts weinig van dat der slaven verschilt.

In dit uit de inleiding der weergalooze Encycliek *Rerum Novarum* samengestelde vonnis over den huidigen aard en omvang der huisindustrie schuilt volstrekt geen overdrijving.

Zulks bewijzen, behalve de van schrik en medelijden getuigende ontboezemingen van Duitschland's Keizerin en Staatssecretaris van Binnenlandsche Zaken VON POSADOWSKY — b.v. ter zake van het enorme verschil tusschen de grondstoffen- en productie-prijzen eener-, en de winkelprijzen der onderhavige artikelen anderzijds, o.a. niet alleen de kiekjes, welke indertijd de Pers ten beste gegeven heeft van de Berlijnsche huisindustrie-tentoonstelling met haar aankleve van photographieën en kaarten, welke den bezoekers een helder inzicht verschaften van het onmenschwaardig bestaan, dat haar tallooze slachtoffers van beiderlei geslacht en meest onderscheiden leeftijd beschoren is, maar ook de staaltjes, welke in den loop van dit jaar over den groei en bloei dezer giftplant in ons eigen vaderland meegedeeld zijn. Getuige o. a. de bevindingen van de arbeidsinspectrice, mej. VUYNINK, omtrent de hongerloonen der oude kantwerksters, te 's Gravenmoer, die met hard werken per week slechts f 2 schoon(?)geld verdienen. Welk kolossaal weekloon, verminderd moet worden eerstens met de rente- en slijtagekosten van kantkussen en klossen, welke de kantwerksters voor eigen rekening aanschaffen, en bijgevolg zich uitgaven van f 8 tot f 10 getroosten moeten, en tweedens met de verdiensten, welke de patroons door de meesten dier kantwerksters in winkelwaren in plaats van in geld uittebetalen, in hun zak steken. Liet deze inspectrice ook nog het licht vallen op de karige loonen, welke in een door haar met »G" aangeduide gemeente in een paar andere takken van huisindustrie uitbetaald worden — nl. dekenweven en garenspoelen, welke elders reeds naar de fabrieken verhuisd zijn — de inspecteurs voor Zeeland en Groningen deden indertijd merkwaardige onthullingen omtrent het erwten-lezen, waarmee vooral vrouwen en kinderen zich bezig houden. In de door den adj.-inspecteur H. J. SCHOLTE 737 bezochte gezinnen der steden Middelburg, Vlissingen, Goes, Arne-

muiden en Zierikzee namen niet minder dan 1122 kinderen aan dien voor hen eentonigen en ingespannen arbeid deel. 536 dier kinderen waren den twaalfjarigen leeftijd gepasseerd en 358 waren tusschen de 12 en 16 jaar oud; terwijl de rest, of 228, tot de categorie behoorden, die ook volgens de Arbeidswet, welke aan kinderen beneden den ouderdom van 12 jaar het verrichten van allen beroepsarbeid verbiedt, niets anders te doen hebben dan het versje in toepassing te brengen: »Mijn leeren is spelen, en mijn spelen is leeren."

Maar evenals deze wordt ook de bepaling der Arbeidswet, welke den arbeid voor de kinderen beneden den 16-jarigen leeftijd tot 11 uur per dag — vallende tusschen 's morgens 5 en 's avonds 7 uur — beperkt, blijkens de bevinding van den heer SCHOLTE *in casu* als een doode letter beschouwd, of juister, herhaaldelijk overtreden. In enkele der door hem bezochte gezinnen werden er zelfs door schoolkinderen na afloop van den middagschooltijd — d. w. z. vanaf vier uur — erwten gelezen tot 's avonds 9, 10, 11 en dikwijls 12 uur; terwijl zij den daarop volgenden morgen reeds vanaf vijf, of zes uur tot aan schooltijd zich daarmee weer druk bezig hielden. Wat er bij zoo'n langen, ingespannen en gejaagden arbeid vóór en na schooltijd van het onderwijs terechtkomt, laat zich gemakkelijk denken. D. w. z. door groote vermoeidheid zullen zij wel geheel en al ongeschikt zijn, om het onderwijs behoorlijk te volgen. Van de 550 leerlingen der kostelooze school te Middelburg lazen er bijna de helft, of 270, vóór schooltijd erwten. Ook de kleinsten deden er aan mee. Zoo hielden zich 16 van de 50 peuters tusschen de 6 en 7 jaar daarmee in plaats van met spelen onledig.

Wat er voor het erwten-uitzoeken betaald wordt? Voor één HL., waarvoor men 20 uur noodig heeft, 60 tot 85 cts., of 3 tot 4 cts. per uur. De Groninger inspecteur, die voor het erwten-sorteeren ongeveer dezelfde uurloonen aangaf, constateerde dat daarmee een vijfde deel der gezinnen den Zondag zoek bracht, wat ook in Zeeland niet tot de zeldzaamheden behoort. In beide provinciën zit dikwijls en in het bijzonder ten tijde van werkloosheid het geheele gezin 's avonds in een klein, bedompt, spaarzaam verlicht vertrek rondom de tafel, waarop een deel der uitteschiften erwten uitgespreid ligt, in koortsachtigen haast de aangestoken vruchten uittezoeken; terwijl inmiddels het ongezonde stof der niet-gezuiverde erwten hun mond, neus, oogen en ooren binnendringt. De inspecteur der provincie Utrecht deelde als zijn bevinding op het gebied der huisindustrie o. a. mee, dat met het vlechten van stoelmatten, waarvoor 10 cts. per stuk uitbetaald wordt, één gezin in een geheele week slechts f 1,90 verdient. Precies als bij ons, kan men in het noorden van Overijsel, waar deze tak van huisindustrie ook veel voorkomt, naar waarheid getuigen; want *nota bene* door kinderen geholpen oude vrouwen kunnen daarmee bij een werkdag van 16 à 17 uur geen hoogere hongerloonen bedingen dan zegge 35 heele centen. En wat de rolmatten-fabricatie aangaat, blijkens de onlangs door het Centraal Bureau voor Sociale adviezen uitgegeven studie van mr. E. M. MEIJERS brengt ook deze gedurende den wintertijd in bedompte woon- en slaapvertrekken uitgeoefende industrie aan de minder welgestelde bewoners uit dit Overstichtsche gedeelte en in het bijzonder van Genemuiden geen rijkdommen aan. De biezen- en bontmatters die voor eigen rekening werken, kunnen toch geen hoogere uurloonen dan gemiddeld 6 à 7 cts. maken, terwijl de russchenmatten-fabricatie hun nog veel lagere verdiensten oplevert. Wegens de zeer lage uurloonen beproeven de meesten hunner door langere werktijden hoogere daggelden te maken. Schatten kunnen zij met dit werk ook dan niet verdienen, en nog minder overhouden, al worden zij ook geholpen door hun vrouwen en kinderen boven de 13 jaar. En toch is deze soort matters uit een financieel oogpunt naar evenredigheid nog in een 30 à 40 % betere conditie, dan de vakgenooten, die voor rekening van opkoopers biezen-, bonte- en russchenmatten weven. Als biezen- en bontematters kunnen deze laatsten het n.l. niet hooger brengen dan tot een weekloon van f 3; terwijl zij als russchenmatters zelfs per week nog f 1 minder verdienen.

Een gevolg van de uit deze hongerloonen voortvloeiende slechte voeding en even onmenschwaardige woningtoestanden is, zooals men in de genoemde studie van den heer MEIJERS lezen kan, dat de tuberculose in de vijf Overijselsche mattengemeenten Genemuiden, Grafhorst, IJselmuiden, Wilsum, en Zalk en Veecaten procentsgewijs meer slachtoffers onder de volwassen bevolking maakt dan in eenige andere gemeente van ons vaderland en bijgevolg ook van Overijsel.

Bedroeg in Nederland van 1875—1900 de tuberculose-sterfte 19,9 per 10000 mannen en 19,2 per 10000 vrouwen, en in Overijsel 25 en 27,7, in de zooeven vermelde vijf matters-gemeenten waren die cijfers resp. 28 en 43,1, 35,1 en 37,3 21,3 en 34,8 45 en 64,5, 30,9 en 43,1 of gemiddeld 28,8 en 42,3.

Wijzen voorts bijna alle vaderlandsche gemeenten voortdurend lagere tuberculose-sterftecijfers aan, zoo'n daling kan niet in betrekking tot de mattengemeenten geconstateerd worden. Zelfs is hier, aldus verklaart de heer MEIJERS verder, onder de mannelijke bevolking een percentagestijging duidelijk merkbaar.

De tuberculose-sterfte onder de vrouwen der onderhavige gemeenten wordt, wat het percentage aangaat, slechts door die onder de steenhouwers overtroffen.

Deze cijfers zouden nog hooger zijn, wanneer zij niet over de geheele gemeente, maar slechts over de daarin gevestigde mattersgezinnen omgeslagen werden.

Als oorzaak, dat de tuberculose in deze Overijselsche gemeenten onder de vrouwen meer slachtoffers maakt dan onder de mannen, gaf de heer MEIJERS aan, dat de eersten binnenshuis dagelijks veel meer tijd doorbrengen dan de laatsten. Welk oordeel blijkbaar steunde op de eenstemmige verklaring der aldaar in een te gering aantal gevestigde geneesheeren, dat de groote sterfte aan tering bovenal op rekening geschreven moet worden van de combinatie: «huisindustrie en allertreurigste woningtoestanden».

Valt aan de waarheid der door den heer M. aangevoerde sterfte-cijfers niet te twijfelen, dan zou men het onderhavig vijftal Overijselsche matten-gemeenten terecht kunnen qualificeeren als «teringkolonie».

Deze qualificatie herinnert ons aan de critieken, welke door minister VEEGENS, en de beide afgevaardigden van Twente, de Heeren AALBERSE en Van KOL, d.d. 24 Dec. j.l. op het Binnenhof uitgeoefend zijn op de diep treurige economische en hygiënische toestanden, welke als even zoovele droevige gevolgen van de huisindustrie in het Twentsch fabriekstadje Rijssen heerschen.

Afgaande op het hoofdartikel „*Teringteelt*" in het tweede avondblad A van „*Het Vaderland*" d. d. 5 Jan. j. l. en bovenal op de dáárin geciteerde sterfte-cijfers wegens tuberculose en andere ziekten in de ademhalingsorganen, door den heer VAN KOL aangevoerd, kan men geneigd zijn te gelooven, dat de hygiënsche toestanden te Rijssen nog ergerlijker zijn dan in de bovenvermelde Overijsselsche mattengemeenten. Of in elk geval minstens even erg. Het getal sterftegevallen ter oorzake van tuberculose en van andere ziekten in de ademhalingsorganen per 1000 inwoners becijferde toch de heer VAN KOL op 9,11 voor Rijssen, op 6,63 voor de 15 Overijselsche textiel-industriegemeenten en voor het geheele land op 5,52. Was Z.Exc. VEEGENS, zooals door „*Het Vaderland*" gereleveerd werd, zoo »voorzichtig", het oorzakelijk verband tusschen dit hooge sterfte-cijfer en de jute-huisindustrie niet openlijk te beamen, hij noemde toch het getal zieken onder de fabrieksarbeiders te Rijssen bijzonder hoog. Voor welke bewering Z.Ex. als bewijsmateriaal aanvoerde, dat op de 975 leden van het ziekenfonds der Rijssensche fabrieken over de jaren 1901 en '02 niet minder dan 5868 ziektegevallen of 6 per arbeider en per persoon voorkwamen.

Nu moge Z.Ex. VEEGENS d.d. 24 Dec. jl. door het niet openlijk beamen van het causaal verband tusschen huisindustrie en tuberculose, blijk gegeven hebben van liefde voor het spreekwoord, wie te veel beweert, bewijst niets, of m. a. w. van voorzichtigheid; maar wat meer durf in deze materie had men van hem terecht mogen eischen, Wanneer toch tal van buiten- en binnenlandsche medici — als DR. BRENTANO en de Noordoverijselsche geneesheeren — de in krotten, of in daarmee op één lijn te stellen woonvertrekken beoefende huisindustrie een vruchtbaren bodem voor tering en andere besmettelijke ziekten noemen, dan kan men redelijkerwijs eischen, dat het licht dezer medicinale wetenschap ook valt op Rijssen, dat zoowel door de eerste als door de laatste menschenplaag geteisterd wordt.

Noodzakelijk werkende oorzaken brengen nl. onder dezelfde voor het verrichten van dien arbeid geëischte voorwaarden altijd en overal dezelfde werken voort.

Of het aan het inzicht dezer waarheid te danken is, kunnen wij niet zeggen, maar toch valt uit haar bovenvermelde „Teringteelt"-critiek de gevolgtrekking te maken, dat de door BRENTANO c. s. op den wetenschappelijken kandelaar geplaatste waarheid bij „*Het Vaderland*" wel herberg vinden kan.

In deze beschouwing wordt n.l. nogmaals de aandacht gevestigd op het kommervol en ellendig leven, dat Rijssen's fabrieksarbeiders met vrouwen en kinderen in hygiënsch, economisch en sociaal opzicht op deze wereld leiden. Bij gevolg niet alleen op de lage loonen, welke in de fabrieken zelven uitgekeerd worden, maar ook op de karige bijverdiensten, welke mannen zoowel als vrouwen in hun „woningen" voor het naaien van jute-zakken ontvangen; terwijl voorts ook in de breedte en lengte gewezen werd op de gevaren, welke gezondheid en leven, zoowel van de thuis-jute-zakken-naaiende menschen, als van de in fabrieken zwoegende jute-wevers, jutespinners alsmede dito weefsters en spinsters bedreigen.

De huisindustrie behoort thans op de jute-fabrieken der door de Rijssensche werkstaking bekend geworden firma TER HORST tot het verledene. Maar wat geeft de volgens de onlangs door de „*Standaard*" vermelde bewering dier firma in betrekking tot de in haar fabrieken vigeerende loonstandaard te denken?

„Het zakkennaaien moet als een zeer gewenschte en „op prijs gestelde bijverdienste beschouwd worden."

Nota bene een bijverdienste, welke voor een den geheelen dag doornaaiende vrouw niet hooger is dan 18½ cent, of 37 halve centen.

Evenmin als de jonge en oude kantwerksters, erwtensorteersters, mattenvlechtsters en zakkennaaisters te Rijssen worden er ook over het algemeen geen groote schatten verdiend door de kleermakers en naaisters, die thuis voor magazijnen en winkels in het confectie- en linnenvak werkzaam zijn. Daar zorgen onze liberale ministers en volksvertegenwoordigers wel voor, die, doortrokken als zij zijn met het Manchester-zuurdeesem, er volstrekt geen been in vinden, dat de vaderlandsche ridders met de naald een geweldigen strijd te voeren hebben niet alleen tegen den hier bijna vrij-entrée hebbenden banjert der buitenlandsche huisindustrie-producten, maar ook tegen den arbeid in de gevangenissen.

Om een paar voorbeelden te noemen; zoo zal wel geen redelijk denkend mensch durven beweren, dat verdiensten als f 1,25 voor het maken van een colbertpak, f 1,12⁵ voor een demi-saison en zegge 4 cts. voor een hemd een menschwaardig bestaan kunnen opleveren, laat staan dat de thuiswerkers en thuiswerksters daarvan vet kunnen worden. »Daarin moet verandering komen! Maar hoe?" — zegt men bij het lezen van bovenstaand beschuldigingsmateriaal tegen de Nederlandsche huisindustrie reeds onwillekeurig Duitschland's Keizerin na.

Juichen wij ook al de Nederlandsche huisarbeid-tentoonstelling-idee en de belofte van Z.Exc. VEEGENS betreffende een wettelijke regeling der huisindustrie van ganscher harte toe, wij meenen toch een bevestigend antwoord te moeten geven op de vraag:

Had deze minister, hetzij persoonlijk, of door 's Meesters pen, of mond, niet vroeger op het Binnenhof de indiening van zoo'n wetsontwep behooren aan te kondigen?

Het bericht uit het hoofdorgaan der socialistische vriendjes betreffende een 12-jarigen lupuslijder te Ridderkerk, die zich met tabaksstrippen onledig hield, doch bovenal de onhullingen van Mej. VUIJNINK en der bovenvermelde andere inspecteurs van den arbeid wettigen o. i. alleszins een bevestigend antwoord op deze vraag.

Zoo'n verzuim had indertijd Dr. KUIJPER eens moeten plegen! Wat zou het dan in de Linksche hoek en in het bijzonder in de *Van Dag tot Dag*-causerieën van den lyrischen heer CHARLES BOISSEVAIN gestormd hebben!

Na een critiek of panegyriek, aan het adres van graaf POSADOWSKY, welke er alleszins op berekend was, om DR. KUIJPER vol schaamte zijn ministerieele portefeuille ter beschikking van H. M. onze geëerbiedigde Koningin te doen stellen, hadden dan zijn Katholieke medestanders een lofrede te verduwen gekregen op de werkmansliefde en kranige arbeidzaamheid van het *Duitsche Centrum*, dat in bondgenootschap met de andere niet-socialistische partijen reeds 16 Maart j. l., of korten tijd na de Berlijnsche huisindustrie-tentoonstelling, de regeering verzocht, ter bestrijding van dien volkskanker een wetsontwerp in gereedheid te brengen, waarin bepalingen voorkwamen als:

1°. Allen, die buiten werkplaatsen personen in een of andere industrie in het werk hebben, moeten daarvan een nauwkeurige lijst houden met opgaaf van naam, geslacht, woonplaats enz., en geregeld aan de politie een afschrift dezer lijsten overleggen.

2°. Voor zoover loonboeken ingevoerd worden, moeten de gegeven opdrachten geregeld aangeteekend worden. Voorts willen de voorstellers in dat ontwerp de inspectie van den arbeid tot de huisindustrie uitstrekken, en met dat toezicht, als het mogelijk is, bijzondere ambtenaren alsmede vrouwen en mannen uit den arbeidersstand belasten; terwijl zij verder in overweging geven, om in streken, waar de huisindustrie een grooten omvang heeft, speciale comité's van toezicht in het leven te roepen. En bovendien op voordracht der arbeids-inspecteurs aan de politie de bevoegdheid verleenen, om ter bescherming van de gezondheid en zedelijkheid voor bepaalde werkplaatsen bijzondere voorschriften te geven, en daarin den arbeid tijdelijk te verbieden.

Het is dan ook een ernstige waarheid, dat het voor den wetgever een strenge plicht van sociale rechtvaardigheid is, om daar, waar het meest geleden wordt, en de gezondheid en het leven van lichaam en ziel aan de grootste gevaren blootgesteld zijn, het eerst en het krachtigst in te grijpen. Wat het zwaarst is, moet ook bij hem het zwaarst wegen.

Wij kunnen er ons daarom ten zeerste over verheugen, dat DR. KUIJPER in zijn Ontwerp-Arbeidswet ook de huisindustrie heeft willen regelen. Wat hij voorstelde ging reeds tamelijk ver. Tenminste in het Voorloopig Verslag werd er door eenige leden over geklaagd, dat hij naar hunne meening veel te ver ging!

Wij willen thans niet langer weeklagen over de langzame sociale actie der huidige regeering, doch voorloopig liever een afwachtende houding aannemen betreffende *tijd* en *wijze*, waarop Minister VEEGENS zijn, den 24en Dec. j.l. op het Binnenhof afgelegde belofte inwisselen zal. Het daarvoor benoodigde materiaal kan door hem gemakkelijk achterhaald worden.

N.l. uit het bovenvermeld ontwerp der Duitsche antisocialistische partijen, uit de wetten, waarmee Engeland, Zuid-Australië en Victoria, alsmede tal van Staten der Noord-Amerikaansche Unie de vele en schromelijke misbruiken op huisindustrie-gebied bestrijden, en last not least uit de verslagen onzer arbeids inspecteurs.

Voorschriften omtrent de localiteiten, waar de huisindustrie uitgeoefend wordt, minimum loonstandaard [1]) voor de betrokken werklieden van beiderlei geslacht, maximum arbeidsdag voor de daarin werkzame vrouwen, en strengere handhaving van de bepalingen der Arbeidswet betreffende de knapen en meisjes van beneden 12 en beneden 16 jaar; — ziedaar een korte, zij het dan ook vage, schets, welke o. i. voldoende in het licht stelt, dat het voor ons huidig ministerie volstrekt geen heksenwerk was, om met bekwamen spoed de zedelijke en stoffelijke welvaart van het Nederlandsche volk door een wet op de huisindustrie voor verdere inzinking te vrijwaren.

Heerenveen. J. KLOOSTERHUIS.

[1]) Hoe dit ooit in een *wet* zou kunnen worden geregeld, vooral waar het de huisindustrie geldt, is ons niet duidelijk.

Red. K. S. W.

SCHETSEN VOOR SOCIALE VOORDRACHTEN.

HET ANARCHISME II.

Proudhon (Vervolg).

PROUDHON gaat van de stelling uit, dat slechts een ruil van gelijke waarden geoorloofd is. Alleen door overmacht of bedrog kan iemand iets verruilen tegen een te lage waarde. Volgens hem is het een feit, dat de arbeider bij de tegenwoordige loonsverhoudingen niet het volle loon terug ontvangt voor den door hem gepresteerden arbeid. Werd de Rechtvaardigheid betracht dan moest, wanneer bijv. 20 arbeiders met een kapitalist samenwerkten en ieder dezer 21 mannen evenveel bijdroeg tot de vervaardiging van een product, ieder der 21 na aftrek van 't kapitaal in 't product gestoken, evenveel recht hebben in de opbrengst van dat voorwerp. In plaats daarvan krijgt de arbeider een loon, welks ontoereikend-zijn reeds daaruit blijkt, dat de arbeider met zijn loon, het door hem vervaardigde product niet terugkoopen kan. De kapitalist ontvangt bij ruil zijner producten van den arbeider meer, dan hij aan hem betaalt; volgens PROUDHONS leer is de loonovereenkomst, noch vrij, noch rechtvaardig. De kapitalist benut de gunstige positie, waarin het kapitaal hem geplaatst heeft, om het rechtvaardige aandeel van den arbeider te beknibbelen. Hij eigent zich een deel van het arbeidsproduct toe, zonder iets daarvoor gedaan te hebben, oogst, hoewel hij niet zaait, verteert hoewel hij niet produceert, en geniet hoewel hij niet arbeidt. Zoo biedt hem zijn eigendom van productiemiddelen de gelegenheid tot diefstal [1]), en de bezitter van eigendommen kan in dezen zin dief genoemd worden: La proprieté c'est le vol! Eigendom is diefstal.

De vermindering van het rechtvaardige loon veroorzaakt, volgens PROUDHON, crises in den afzet.

Omdat de arbeider met zijn te weinig loon het door hem vervaardigde product niet kan terugkoopen, blijft een deel van het geproduceerde onverkoopbaar. Dit leidt tot beperking der pro-

[1]) PROUDHON bestrijdt niet iederen eigendom, doch de tegenwoordige eigendomsregeling met geld, rente, winst. Hij eischt een ordening van den eigendom, waarbij «gelijke waarden geruild worden en ieder arbeider het volle bedrag van zijn arbeidspraestatie ontvangt.»

Dien nieuwen, op arbeid berustenden eigendom noemt PROUDHON *possession individuelle,,* persoonlijk *bezit,* dit bezit (niet «bezit» in juridischen zin) stelt PROUDHON tegenover *eigendom.* Het stelsel over den eigendom van PROUDHON is noch helder, noch consequent. Menigmaal spreekt hij zich tegen.

ductie, waardoor werkloosheid ontstaat [1]). Werkloosheid is voor den arbeider hetzelfde als ellende, voor de maatschappij staat het gelijk met pauperisme. »Vandaag de werkplaats gesloten, morgen hongerend op straat, overmorgen dood in het armhuis of opgesloten in de gevangenis!"

»Het scheppen van een toestand, waarin ieder de volle waarde van zijn arbeid ontvangt, is de groote taak der sociale hervormingen." Als hoofdhulpmiddel wilde PROUDHON een volksbank. Deze volksbank zou ten doel hebben, geld en rente, de inkomsten der kapitalisten — tevens de bronnen van het pauperisme — te vervangen en een geheel nieuwen, gezonden basis te leggen voor ruil- en credietverkeer. De bank zal openstaan voor ieder producent, die zijn producten, tegen bons wil inruilen. Brengt bijv. een schoenmaker een paar schoenen, dan krijgt hij daarvoor een met de waarde overeenkomende bon.

Door middel daarvan kan hij in de bank een ander product inruilen. De prijzen worden berekend naar de duurte der grondstoffen en naar den werktijd, alle andere voordeelen vervallen. PROUDHON verwachtte, dat alle producenten en alle consumenten voor en na van de Bank gebruik zouden maken. Dan zou het geld overbodig zijn en alle omzet door tusschenkomst der Bank plaats hebben. Er zouden slechts gelijke waarden verruild worden. In welke branche de arbeid verricht werd, zou om 't even zijn. Een uur schilderen wordt even hoog betaald als een uur kolenscheppen. Er is geen hooger loon noodig, meende PROUDHON, om RAPHAEL tot schilderen en BEETHOVEN tot componeeren te dwingen, zij uiten hun genie, zonder den prikkel van het geld.

Van groote beteekenis is het gratis-crediet der Bank. De Bank neemt geen rente, maar slechts een commissieloon tot dekking der onkosten, van hoogstens 1 % 's jaars. Daardoor vervalt ieder kapitaal-voordeel. Men zal geen geld tegen hooge rente gaan leenen, en niet als loonarbeider in dienst treden, daar men het kapitaal, benoodigd voor de productie zonder rente van de Bank verkrijgen kan. De kapitalisten, die zoo hun inkomsten zullen zien verdwijnen, zullen hun kapitaal verbruiken, en ten slotte naar de ruilbank gaan om te kunnen werken en produceeren. [2]) Op deze wijze bewerkt de ruilbank, dat alle eigendom, welke uit improductief inkomen voortkomt, ophoudt; dat de productiemiddelen door de gemeenschap worden overgenomen en de arbeidende producenten de vrije rentelooze beschikking daarover hebben.

Wat nu de organisatie van den arbeid betreft in de nieuwe ordening, deze zal volgens PROUDHON, wat betreft den landarbeid, minder geëigend zijn voor gemeenschappelijke productie. In iederen tak van industrie daarentegen, welke arbeidsverdeeling eischt, waarin meerderen werken aan één product, moet een »vrije associatie" onder de arbeiders der inrichting worden opgericht. Het moet echter aan niemand verboden zijn een eigen werkplaats te hebben. Bijzonder wanneer de productie geen arbeidsverdeeling eischt, doch door één persoon of één gezin mogelijk is, zijn de associaties niet noodig. Door deze hervormingen, zegt PROUDHON, zal de anarchie van zelve ontstaan. Men zal spoedig de overbodigheid van elke regeering inzien, wanneer haar taak van thans, de voorrechten der rijken te beschermen tot schade van de armen en talrijksten, geëindigd is. Grond en bodem zijn van dan af, evenals alle productiemiddelen voor alle burgers en zich vormende »vrije" productie-associaties, verkrijgbaar. Dan begint de gelukkige tijd, in welken de contracten de plaats der wetten innemen, ieder mensch, iedere associatie geeft zich zelf wetten; alle gerechtshoven en tribunalen zullen door eenvoudige scheidsgerechten vervangen worden, en de verstandelijke en vrije mensch zal zich in dit nieuwe milieu alleen laten leiden door de in hem levend-geworden Rechtvaardigheid.

Over 't geheel is dus deze »Revolutie" als een vreedzaam proces gedacht. Geweld is echter niet geheel uitgesloten.

In 1852 publiceerde PROUDHON zijd werk *Du Principe fédératif,* [1]) waarin hij het zuivere anarchisme als een practisch onuitvoerbaar ideaal schetst en in plaats daarvan het Federalisme als de eenig ware maatschappij-orde aangeeft. Ook dat federalistische principe kent geen machts-centralisatie in de hand van een gezags-regeering. Alles komt van onder op, berust op het initiatief der massa. De arbeidersgroepen verbinden zich tot politiek-souvereine gemeenten, kantons, provinciën of Staten met contracten, waarbij de contractanten meer rechten, vrijheden en gezag behouden, dan ze prijs geven. In iederen Staat ontstaan zelfstandige administratieve lichamen, rechtstreeks door het geheele volk gekozen. Zij hebben de contrôle over rekeningen en budgetten, geschillen te beslechten en voor den goeden gang van 't geheel te waken.

De federalistische theorie verwerpt derhalve niet, zooals de theorie van het zuivere anarchisme, alle politieke functies als overbodig. Zij verlangt veeleer uitdrukkelijk het kiezerskorps, het algemeen stemrecht en lichamen met wetgevende en uitvoerende macht. S.

(Wordt vervolgd.)

[1]) ADLER zegt in zijn aangehaalde studie. Art. *Der Anarchismus*, in *Handwörterbuch der Staatswissenschaften I*, bladz. 252 e.v.g.: «Naar PROUDHONS meening ontstaan de crises alleen doordat de arbeider niet het volle loon voor zijn arbeidspraestatie ontvangt, dus dat hij niet in staat is, al 't door hem geproduceerde te koopen en derhalve een deel onverkoopbaar moet blijven. PROUDHON ziet hierbij over 't hoofd, dat de kapitalist zooveel meer neemt, als de arbeider te weinig krijgt. Daar de fabrikant met deze kapitalistische winsten rekening houdt, zal hij artikelen voor het massa-verbruik slechts in die hoeveelheid produceeren, als hij denkt te kunnen afzetten en verder Luxe-artikelen produceeren, die hij in kapitalistische kringen kan verkoopen. Op de door PROUDHON aangegeven gronden, kunnen de crises derhalve niet ontstaan. Hun werkelijke oorzaak ligt veeleer in de stelselloosheid bij het produceeren. Dit stelsellooze blijft echter in PROUDHONS stelsel bestaan."

[2]) In Januari 1849 begon die bank haar werkzaamheden. Niettegenstaande de vele tegenwerking steeg het cijfer der deelnemenden in korten tijd tot twintig duizend. Den 28sten Mei 1849 werd PROUDHON echter wegens het schrijven van scherpe artikelen in zijn krant veroordeeld tot 3000 francs boete en 3 jaar gevangenisstraf.

Zijn Bank moest geliquideerd worden, nu hij zelf de directie niet meer kon voeren; zijn tegenstanders zeggen, dat de gedwongen vereffening hem niet onaangenaam heeft kunnen zijn; zelf protesteerde hij echter steeds tegen dat vermoeden.

[1]) *Oeuvres complètes*, t. XVII.

BOEKBESPREKINGEN.

GRATIS MAANDBLAD „FUTURA", No. 1.

Vanaf haar oprichting, nu twee jaar geleden, heeft de Leidsche Uitgeversvennootschap »*Futura*", zoowat om de maand een nieuw boek uitgegeven. Nauwelijks was een exemplaar der „*Volks bibliotheek*" verschenen, of er kwam een nummer der „*Sociale*" of „*Politieke Studiën*" Was van een en ander niets ter perse, dan kwam een werk uit, buiten genoemde reeksen, zooals nu onlangs weer mgr. EGGER'S »*Katholieke Kerk in de Twintigste Eeuw*", terwijl de *Sociale Scheurkalender* zich in tienduizenden stuks bij dit al kwam scharen.

Hoe nu al die uitgaven, wier titels alleen heel wat ruimte beslaan, voortdurend onder de aandacht van 't publiek te brengen? Met adverteeren en recenseeren is dat waarlijk niet bij te houden! De vindingrijkheid des heeren SMITS wist er echter wel wat op: *Futura's* directeur besloot tot de uitgave van een eigen orgaan, waarvan het eerste nummer voor me ligt.

't Is een handig, in 25000 exemplaren verspreid bladje, waarin

„het boek van de maand” besproken wordt, ditmaal door niemand minder dan prof. AENGENENT, die van mgr. EGGERS bovengenoemd werk o. m. zegt:

„Een zóó hartverheffend katholiek geschrift is in langen tijd niet verschenen. En er was toch zulk een behoefte aan. De hoogwaardige schrijver wist, dat er in onze dagen zoovele katholieke kringen zijn, „welke door godsdienstige stroomingen buiten „de Kerk en door uitingen over hervormingen onder de katho- „lieken zelve verontrust, op velerlei wijzen in de war geraken, „en oriënteering noodig hebben.” Welnu met den doordringenden blik van den man, die midden in het leven staat, overschouwt hij van uit zijn hoogepriesterlijke stelling den werkelijken toestand met zijn afgronden en zijn lichtpunten, en spreekt hij een woord, dat door een warmkloppend hart en een vurige liefde voor de Katholieke Kerk hem naar de lippen wordt gedrongen. En dat woord is niet bestemd alleen voor geleerden, maar voor allen, die belang stellen in de taak, die de Kerk in de twintigste eeuw te vervullen heeft.”

De medewerking van den ZeerEerw. heer AENGENENT stempelt het maandblaadje, dat voorts op *Futura's* streven en boeken wijst, tot een ernstige uitgave, die een ander karakter draagt dan we op dit gebied in de boekenwereld gewoon zijn.

Men vrage het maar eens aan of, beter nog, bestelle een of ander boek bij *Futura*, dan ligt het er meteen in. O.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

TUBERCULOSE EN INDUSTRIE.

Dat de tuberculose, de tering, de groote volksziekte is, welke telken jare een ontzaglijk aantal slachtoffers eischt, weet nu wel iedereen.

Toch is het goed, zich deze harde waarheid van tijd tot tijd nog eens door die onmeedoogenloose cijfers luid in de ooren te laten roepen.

Te Amsterdam stierven in 1905 per 10.000 inwoners 136.57. Alleen aan tuberculose stierven er 18.39.

Of wil men de absolute cijfers: In Amsterdam stierven in 1905 7573 menschen, waarvan aan tuberculose 1019.

Dus in een jaar meer dan 1000 menschen, en bijna $^1/_7$ van alle overledenen!

Te Rotterdam stierven in hetzelfde jaar 5328 menschen, waarvan aan tuberculose 672, dus ongeveer $^1/_8$.

Voor het geheele Rijk waren deze cijfers: 85,016 dooden, waarvan 9954 aan tuberculose.

Dus bijna *tien duizend* menschen sterven in ons land in één jaar tijds aan tuberculose, en daarvan enkel aan *long*-tuberculose 7533.

Men kan, volgens sommigen, daarom aannemen, dat ongeveer *dertig duizend* menschen in ons land aan deze ziekte in vrij ernstigen graad lijdende zijn.

En daarbij heeft het beroep ongetwijfeld grooten invloed. Vooral de *industrie* heeft hier groote schuld.

Ziehier een statistiek voor Duitschland, zij betreft de invaliditeit.

Op 1000 gevallen van invaliditeit bij mannelijke personen komen daar voor met als oorzaak *long-tuberculose*:

Leeftijd.	Land- en boschbouw, veeteelt.	Industrie, mijnen en bouwvakken.	Handel en verkeer.
20—24	354	548	424
25—29	286	521	414
30—34	250	459	344
35—39	204	407	239
40—44	169	322	238
45—49	129	232	182
50—54	87	149	107
55—59	56	86	66
60—64	30	48	37
65—69	17	27	25

Dit zijn waarlijk ontzettende cijfers! Vooral wanneer men bedenkt, dat bij de *industrie* gevoegd zijn de mijnen, waarin, gelijk bekend is, betrekkelijker wijze weinig long-tuberculose voorkomt.

Op den leeftijd van 20—24 jaar komen dus van de 1000 gevallen van invaliditeit, er in de industrie enz., niet minder dan 548, dus *veel meer dan de helft,* op rekening van long-tuberculose!

En dan te weten, dat »de tuberculose, van alle sleepende ziekten, de gemakkelijkst geneesbare is!”

Lucht en en licht en krachtige voeding, aanvankelijk gepaard gaande met absolute rust, — ziedaar het geneesmiddel.

Maar wie zal dat voor de slachtoffers der industrie, en in 't algemeen voor de minder-gegoeden betalen?

Daar zullen wij allen de handen ineen moeten slaan, en door gezamenlijk te helpen velen steunen.

Daarom moeten wij met alle macht de mannen helpen, die het initiatief namen tot de oprichting van een R. K. *Sanatorium voor longlijders.*

Mogen wij op dit werk vooral de aandacht vestigen onzer dames-lezeressen?

Hier valt een heerlijk en noodzakelijk werk te doen. Zij zullen zich daaraan niet onttrekken. MR. A.

STEUN VOOR RIJSSEN.

Het zal dan, helaas, te Rijssen hard tegen hard moeten gaan. Zoowel in het belang van patroon als arbeiders hadden wij het zoo gaarne anders gewenscht.

Een zeer ernstige poging, om bemiddelend op te treden, is afgestuit op de onverzettelijke weigering der Firma TERHORST, om de vakorganisatie te erkennen, of ook maar verder iets toe te geven.

Met eigen oogen en ooren hebben wij ons overtuigd van de gezindheid der stakers en hun leiders; zij zijn voor iedere redelijke schikking te vinden, indien maar hun organisatie erkend wordt.

De Firma zegt het laatste te doen, daar zij toch het plaatselijk Bestuur wel heeft willen ontvangen. Doch wanneer men bedenkt, dat te Rijssen maar één fabrikant is, dan begrijpt men ook, dat dit »onderhandelen” met het plaatselijk Bestuur is niets anders dan het mededeelen van uitdrukkelijke, eenzijdige wilsverklaringen van den patroon aan de eigen arbeiders. Maar dat de Frma absoluut weigert de voormannen van *Unitas* en *Eendracht* — VERVELD en VOOGSVEERD — te ontvangen, op grond, dat deze van het jute-vak geen verstand zouden hebben, en in elk geval, omdat de Firma alleen met haar eigen arbeiders wil spreken, is het beste bewijs, dat in haar diepste wezen deze staking is een strijd om de erkenning der vakorganisatie.

En hierin staan de stakers sterk in heel het land.

Of arbeiders loonsverhooging noodig hebben, — of de patroon hooger loon geven kan, — dat is voor buitenstaanders altijd moeilijk te beoordeelen.

Maar dat de erkenning van de vakorganisatie is de eerste stap tot den socialen vrede, — is het eenig afdoend middel, om op den duur werkstaking zooveel mogelijk te voorkomen, — is de beste bestrijding van de anarchistische directe actie, die zoowel voor patroons als werklieden een ramp moet worden genoemd, — daarvan zijn wij allen ten volle overtuigd.

Daarom moet ieder, die kan, deze stakers steunen, opdat op zijn minst door dezen strijd dit verkregen worde: dat de vakorganisatie in werkelijkheid door den patroon erkend worde.

Reeds konden wij aan den Penningmeester van *Unitas* f 25.— toezenden, en aan het Stakings-Comité f 250.— ter hand stellen. Doch er is per week ongeveer drie duizend gulden noodig!

Wie onzer vrienden stelt ons in staat nog eens een paar flinke bedragen naar Rijssen te zenden. MR. A.

DE S. D. A. P. EN DE WET OP HET ARBEIDSCONTRACT.

Men herinnert zich het geweldig kabaal, dat de Sociaal-Democraten gemaakt hebben tegen de Wet tot regeling van het A r b e i d scontract.

In de Kamer stemden ze dan ook als éen man er t e g e n.

Hadden zij dus hun zin gekregen, dan ware deze wet niet aangenomen.

Wie schetst nu onze verbazing, toen wij in *Het Volk* van 4 Jan. ll. plotseling den lof van die zoo luid gescholden wet hoorden verkonden?

De aanleiding was deze. De Heer M. VAN BEURDEN te K a a t s h e u v e l, een katholiek fabrikant, heeft bekend gemaakt, dat hij zijn winkel in koloniale waren zal sluiten.

Prachtig! Een navolgenswaardig voorbeeld!

Het Volk vindt dit àl te mooi. Het heeft er wat opgevonden, en schrijft:

»Doch de Heer VAN BEURDEN zal wel weten, dat de inwerkingtreding van het Arbeidscontract aanstaande is, waardoor het den patroons-winkelhouders voor een goed deel onmogelijk wordt, schandelijke hooge winst uit de winkelnering te slaan.

Ziedaar de binnen eenigen tijd, (als het Arbeidscontract is in werking getreden?) te verwachten »arbeiders-vrindelijke daad" van bedoelde katholieke grootheid.

Gedwongen fraaiigheid, niets meer!"

Hier dus de ruiterlijke erkenning, dat de wet op het Arbeidscontract de gedwongen winkelnering voor een goed deel onmogelijk zal maken.

En toch.... hebben de Sociaal-Democratische Kamerleden er *tegen* gestemd!

Daar zit nog eene flinke logica in!

* * *

In dit verband is 't wel aardig even te herinneren aan het woord, dat BEBEL op den partijdag te J e n a (1906) sprak: »Men kan het niet betwisten, dat wij, wijl wij minderheid zijn, in de politiek op het defensief, de k r i t i e k, zijn aangewezen!"

Een verbazend goedkoope taktiek: alles afkeuren, en niet mee helpen, iets goeds tot stand te brengen.

't Blijkt, dat ook onder sociaal-democraten die gemakkelijke taktiek steeds minder bewonderaars vindt.

Zoo merkt de *Korrespondent*, het officieel orgaan van den sociaal-democratischen Boekdrukkersbond (No. 116), hoonend op:

»Zulk een taktiek en politiek is s c h r i k b a r e n d g e m a k k e l i j k; men kan zich daarbij alle mogelijke bokkesprongen veroorloven, en bewijzen wat voor een kranige kerel men is. Jammer maar, dat de vakvereenigingen zich bij hun arbeid niet met zulk een uitvlucht kunnen behelpen, maar met alles en eenieder klaar moeten zien te komen. Wil BEBEL dan uit het defensieve, de kritiek, eerst dan treden, wanneer zijn partij de meerderheid in het volk heeft? Eerst dan, wanneer de Partij in plaats van drie, zeven millioen kiezers in touw kan brengen? Wij hopen dat het Duitsche volk reeds veeleer de politiek van het defensieve hartelijk beu zal zijn!"

Dit snuifje zij onzen Nederlandschen sociaal-democraten vriendelijkst gepresenteerd! Allereerst aan MR. TROELSTRA, die in *Het Volk* van 17 Jan. ll. weer eens komt goedpraten, dat de Sociaal-democraten *tegen* het »arbeidscontract" hebben gestemd!

MR. A.

TENTOONSTELLING VAN AMBACHTSWERKTUIGEN.

Dezer dagen hield de commissie voor de jaarvergaderingen en congressen, die gehouden zullen worden tijdens de tentoonstelling van Ambachtswerktuigen, welke in Augustus 1907 te Amsterdam geopend wordt, een zitting ter vaststelling van het reglement en van de vraagpunten van het Nationaal Congres voor de Ambachtsnijverheid, dat op 11 en 12 September 1907 in het Paleis voor Volksvlijt zal gehouden worden.

Aangezien besloten werd het Congres, wegens verschillende reden, niet langer dan twee dagen te doen duren, moesten enkele vraagpunten, door afgevaardigden gesteld, afvallen; o. a. die betreffende oneerlijke concurrentie en betreffende de lasten, welke de sociale wetgeving op de schouders van de patroons legt. Ten slotte werd bij stemming besloten de navolgende vraagpunten op het Congres aan de orde te stellen:

I. C r e d i e t w e z e n:

1. Verdient voor de ambachtsnijverheid het stelsel Raiffeisen of het stelsel Schulze-Delitz de voorkeur?

2. Moeten de ambachtsnijveren zich vaksgewijze vereenigen, of hebben de voorkeur meer uitgebreide vereenigingen; en wel vereenigingen, waarin behalve ambachtsnijveren ook winkeliers, landbouwers, enz. worden opgenomen?

3. Wat leert de ervaring hier te lande en elders omtrent de inrichting en werking van coöperatieve vereenigingen: tot aankoop van grondstoffen? b. tot aanschaffen van werktuigen? c. tot bewerken van grondstoffen? d. tot verkoop van producten?

4. Zijn wijzigingen en aanvullingen noodig in de wet op de coöperatieve vereenigingen?

5. Door welke andere maatregelen kan het credietwezen van de ambachtsnijveren bevorderd worden?

II. V e r t e g e n w o o r d i g i n g van de ambachtsnijveren:

1. Vinden de belangen der ambachtsnijveren een voldoende vertegenwoordiging in de Kamers van Koophandel?

2. Zoo niet, is het gewenscht om aan de ambachtsnijveren een afzonderlijke vertegenwoordiging te geven, of verdient het de voorkeur, dat zij met den handeldrijvenden middenstand een gezamenlijke vertegenwoordiging verkrijgen?

3. Hoe is de vertegenwoordiging in te richten? Welke moeten hare bevoegdheden zijn?

III. L e e r l i n g w e z e n:

A. 1. Is het wenschelijk het leerlingwezen te regelen bij de wet?

2. Zoo ja, wat moet het leerlingcontract inhouden en hoe is het toezicht te regelen op het nakomen der bepalingen?

3. Is een gezellen-examen in te stellen? Zoo ja, hoe is dit te regelen, en wie moet het afnemen?

4. Dient op het gezellen-examen te volgen een meesters-examen? Zoo ja, zijn aan het met goed gevolg afleggen van dergelijke examens voorrechten te verbinden?

B. 1. Hoe is den leerling de kennis bij te brengen, welke hij niet in de werkplaats kan verwerven?

2. Dient aanvullend schoolonderwijs te zijn avond-onderwijs of dag-onderwijs?

3. Dient het schoolbezoek verplicht te worden gesteld? Zoo ja, tot welken leeftijd?

4. In hoeverre kunnen patroonsleergangen bevorderlijk zijn aan de betere ontwikkeling van het leerlingwezen?

C. 1. Bij sommige bedrijven doet zich het verschijnsel voor, dat leerlingen geweerd worden, of slechts in beperkt getal worden toegelaten. Zijn hiertegen maatregelen te nemen? Zoo ja, welke?

A a n b e s t e d i n g e n:

1. Is het wenschelijk en mogelijk om meer dan tot nu toe hier te lande het geval is, de aanbestedingen te splitsen naar de verschillende vakken?

2. *a.* Is het aan te bevelen om werken, welker aard zulks toelaat, bij toerbeurt toe te kennen aan de verschillende patroons volgens een vast te stellen tarief?

b. Op welke andere wijzen zijn de bezwaren tegen eene algemeene mededinging te ondervangen voor zooveel deze tot misstanden aanleiding geeft?

3. Op welke wijze kan de rechtspostitie der onder-aannemers verbeterd worden?

De commissie noodigt hen, die geneigd zijn een of meer der bovenstaande vraagpunten in te leiden, of nota's wenschen in te leveren omtrent de vraagpunten, uit, zich te wenden tot den algemeenen secretaris mr. TH. MULLER-MASSIS, Heerengracht No. 357, Amsterdam.

Het is te hopen, dat vooral door de ambachtsnijveren zelf zal gebruik worden gemaakt van deze gelegenheid om door het meedeelen van belangrijke gegevens uit de praktijk de beraadslagingen vruchtbaar te maken.

VERWAARLOOSDE JEUGD.

Dezer dagen verscheen in Oostenrijk een zeer interessant boek *„Die Ursachen, Erscheinsungsformen und die Ausbreitung der Verwahrlosung von Kindern und Jugendlichen in Oesterreich."* Het is een boek van 533 bladzijden.

De volksvertegenwoordiger Dr. VON BAERNREITHER schreef de voorrede. Het geheele boek is een aangrijpende ellende-schildering, en tevens een rauwe aanklacht tegen de openbare zorg voor de opvoeding, voor zoover School en Staat daaraan verplichtingen hebben. Wij willen eenige staaltjes van ergerlijke verwaarloozing meedeelen. Beginnen we een overzicht over de toestanden in Neder-Oostenrijk, waartoe Weenen behoort.

Dr. GUSTAV SCHUSTER V. BONNOT schrijft: „Onze schoolvereeniging werd het verwijt gemaakt, dat de scholen te veel werk maken van de verstandelijke ontwikkeling der leerlingen, ja ze overdrijft, terwijl ze te weinig gewicht legt op de ethisch-zedelijke en de lichamelijke opvoeding, (schoolartsen, school-hygiene), dat bovendien in de groote steden, bij gebrek aan ruimte en leerkrachten het getal leerlingen voor elk onderwijzer te groot is, dat derhalve van een individualiseerenden invloed op de leerlingen geen sprake kan zijn en aan de achterlijke kinderen niet genoeg werk kan besteed worden. Ook wordt geklaagd, dat de tuchtmiddelen onvoldoende zijn, dat de schoolverordening van September 1905, vooral met het oog op „lastige" ouders dringend veranderd moet worden. Van de zijde der onderwijzers werd aangedrongen op de weder-invoering van de vergunning tot lichamelijke tuchtiging, zooals in andere Staten geoorloofd is. Een zeer moeilijk hoofdstuk vormt het bij wijze van straf verbieden van de school. Daar noch tucht- of verbeterscholen bestaan, kunnen de schoolbesturen moeilijk het verblijf aan lastige kinderen ontzeggen; daar zoo'n uitsluiting slechts een geheel en al prijsgeven aan de verwaarloozing zou zijn, de misdadigheid der jeugd zou er slechts door toenemen, wijl voor dergelijke kinderen de huiselijke opvoeding ook geheel en al ontbreekt. Voor de nog niet geheel bedorven jeugd is het verbieden der school een gevaar, daar zij in dit verbod slechts een welkome gelegenheid ziet om den leerplicht te overtreden. Zoowel in de stad als op 't land vindt men dit euvel. Bijzonder treurig is de uitsluiting van school voor meisjes uit minder nette gezinnen. Niet alleen leeren zij niets, doch soms gaan die schoolkinderen reeds den weg op der prostitutie. Hoe gevaarlijk zulke kinderen (?) zijn, wanneer zij weer op school worden toegelaten, is te begrijpen. Uit alle deelen van Oostenrijk komen berichten van het treurige gedrag van kinderen, wien de school verboden is. Diefstal en straatschenderij, zelfs viel meermalen verkrachting en eenmaal zwangerschap voor bij die jeugdige straatboefjes."

FRANSZ JANISCH, bezirksrichter in Friedland in Bohemen, schrijft:

„Komt de drank in een gezin, dan treedt, afgezien nog van de schadelijke werking op lichaam en geest een algeheele verwildering de kinderen in. Dikwerf is vader een onverbeterlijke drinker en soms ook drinkt de moeder. Nachtelijke scènes, kibbel- en vechtpartijen, lawaai, kindermishandeling en vuile praat worden dan schering en uitslag. De kinderen geraken er langzaam geheel en al aan gewend. Geheel de opvoeding loopt spaak. Vuilheid, zedeloosheid, dieverijen, straatschenderij, brutaliteit zijn de eerste gevolgen van een dergelijke opvoeding (!)

„Een jongen van twaalf jaren ziet zijn vader dronken in de goot liggen en aan het hoofd van zijn kornuiten gooit die jongen zijn eigen vader met slijk en steenen, jouwt hem uit en schreeuwt hem na!

„Niet enkel onder de steeg-bewoners neemt de verwaarloozing der jeugd onrustbarend toe, doch ook onder de betere standen is die verwaarloozing dikwerf allergrootst. In tal van gezinnen wordt de geheele opvoeding der kinderen toevertrouwt aan gouvernantes of minnen, terwijl de ouders zich absoluut in 't geheel niet met de kinderen bemoeien.

„Het buitenecht samenwonen is in industriestreken niets opvallends, het getal onechte geboorten is derhalve daar ontzettend groot. Het samenwerken van personen van beider geslacht in fabrieken, de éénkamer-woningen, de arbeid der moeders in de fabrieken en het alleen thuis zijn der kinderen, dat alles is oorzaak van de onzedelijkheid, is oorzaak, dat jongelui van 16, 17, 18 jaar met meisjes van denzelfden leeftijd buiten echt gaan samenwonen.

„Het buiten echtelijk leven wordt meestal voortgezet tot een der partijen stervens-ziek is.

„Dergelijke treurige toestanden konden daar eerst ontstaan, toen de godsdienst er verdween. Men heeft hem bespot en de godsdienstleeraars veracht."

„Alleen" schrijft rechter JANISCH „wanneer de godsdienst weer hersteld wordt, en de godsdienstige opvoeding weer tot zijn recht zal komen, is op verbetering te hopen."

Wat deze twee citaten ons zeggen, is waarlijk ontzettend!

En toch hebben wij, uit eerbied voor onze lezers, er nog geheele zinsneden in geschrapt.

En... zij handelen over daden van kinderen! S.

KORTE BERICHTEN.

AAN DE ABONNÉS 1906. — Met een der eerstvolgende nummers zal verzonden worden een omslag en uitvoerig alphabetisch Register voor den Jaargang 1906.

Men doet dus goed, nog enkele dagen te wachten met het inbinden van den Jaargang 1906.

Werklieden-Commanditaire vennooten. Door 98 werklieden en 82 beambten van het personeel der Machinefabriek van GEBR. STORK & Co. te Hengelo is ingeschreven voor de commanditaire deelneming van f 100,000, dezen zomer door de firma aan de Vereeniging geschonken; eerstgenoemden schreven in voor 254 aandeelen, laatstgenoemden voor 553 aandeelen. Om de eersten nu nog gelegenheid tot deelnemen te geven, zijn inschrijvingen boven 10 certificaten voorloopig niet gegund, waardoor nog 334 aandeelen beschikbaar zijn.

Wat Coöperatie vermag. Bij Lecoffre, rue Buonaparte te Parijs is verschenen de geschiedenis van de grootste coöperatieve bakkerij van Frankrijk, n. l. de *Union* van Roubaix. Behalve, dat zij het brood per K.G. $2^1/_2$ centime per K.G. goedkooper levert en winstuitkeering doet, verschaft zij aan haar leden nog de volgende voordeelen:

1°. Eene levensverzekering ten voordeele van de kinderen bij het overlijden der ouders in verhouding tot hun broodverbruik en hun leeftijd bij hun toetreding tot de vereeniging;

2°. Recht voor het lid, in geval van ziekte, op gratis-levering van 10 brooden per week, als de ziekte een week of langer duurt;

3°. Recht op tien brooden per week in geval van een ongeval bij den arbeid;

4°. Recht voor den vader, bij de geboorte van ieder kind, op acht brooden per week gedurende 21 dagen;

5°. Recht voor de vrouw en hare kinderen, bij den dood van het gezindshoofd, gedurende 15 dagen, op gratis-levering van al haar brood;

6°. Recht voor ieder, die gedurende 30 jaar lid en 60 jaar oud is, op gratis-levering van brood, gedurende zijne geheele verdere leven.

* *
*

Als leden der coöperatieve groot-inkoopvereeniging in Oostenrijksch Zuid-Tyrol (Sindicato agricole industriale) vinden we ook vermeld 3 stichtingen, n. l.:

Het „Séminaire sacerdotal du prince-évêque", het „institut d'éducation des Salésiens" en het „comité diocesain" met een groote drukkerij en boekwinkel.

Geen huisindustrie met stukloon, maar fabrieksindustrie met vast loon is ingevoerd door een firma in heerenconfectie te Berlijn. Ofschoon de loonen nu hooger zijn, zijn de uitkomsten voor de firma zeer gunstig. Buiten dit voordeel komt nu nog de betere hygiënische omstandigheden, waaronder gearbeid wordt.

Volkshuisvesting. De gemeente Schiedam heeft van het Rijk ontvangen een voorschot van f 60,000 om de vereeniging „Volkshuisvesting" in staat te stellen 24 woningen te bouwen.

Vrouwenarbeid. In Frankrijk en Engeland doet hoe langer hoe meer de vrouw haar intrede in de bakkerij, vooral na de invoering der nieuwere machines, die zoo licht werken. Dat de loonquestie hier van zeer grooten invloed is. ligt voor de hand, al tracht men dit te verbergen door het argument, dat veel werk in de bakkerij zeer goed door vrouwen kan geschieden.

Leerlingwezen. In een werkje getiteld: *De leertijd voor de burgerbedrijven in de Toekomst* geeft de Heer HECTOR LAMBRECHTS, afdeelingsoverste aan het Belgische ministerie van Arbeid en Nijverhied, een pleidooi voor het weder instellen van den leertijd, en beschrijft hij hoe men in België daartoe zal kunnen komen, o. a. door het beschikbaar stellen van leerlingenbeurzen door den Staat. Tevens wijst hij aan, welke rol de Vakvereenigingen bij deze reorganisatie kunnen vervullen. R.

Arbeidsvoorwaarden. Gedeputeerde Staten van Noordbrabant hebben bij de aanbesteding van drukwerk voor het provinciaal bestuur benoodigd, gedurende de jaren 1907, 1908 en 1909 de volgende voorwaarden gesteld:

De aannemer is gehouden geen lagere loonen uit te keeren dan

aan een volwassen bekwaam drukker	f 9.—
niet volwassen of minder bekwaam drukker	» 6.—
leerjongen	« 3.—
eerstbeginnenden	« 1.50

Voor werklieden, die wegens ouderdom of invaliditeit niet als volle werkkrachten zijn te beschouwen, kan van het boven aangegeven minimumloon worden afgeweken, alleen op schriftelijk verzoek van den aannemer aan Gedeputeerde Staten.

Ten hoogste 50 % van het personeel mag minder dan f 9 verdienen. De maximum arbeidsduur is 10 uur. Alleen met goedkeuring van Ged. Staten mag langer gewerkt worden.

Voor extra-arbeid moet de aannemer betalen:

het gewone loon voor het 1ste overuur;

20 % extra	«	« 2de «
30 % «	«	« 3de «
50 % «	«	arbeid tusschen 10 uur 's avonds en 5 uur 's morgens.
100 % «	«	arbeid op Zon- en christelijke feestdagen.

Congres voor afschaffing van den Bakkersnachtarbeid. Door het R. K. Vak-secretariaat voor bakkers is de oprichtingsvergadering van het voorbereidings congres-comité vastgesteld op 13 Februari in Krasnapolsky te Amsterdam.

Vijf bakkers-vakbonden van verschillende richting, zoowel van patroons als van werklieden, zullen er aan deelnemen.

R. K. Vakvereenigings-congres. Zondagmiddag te 12 uur vergaderden te Utrecht in het St. Josephshuis de Besturen der Nederl. R. K. en Diocesane Vakbonden, onder voorzitterschap van den heer P. J. J. Haazevoet, ter verdere regeling van het te houden vakvereenigings-congres.

De Voorzitter deed, namens het „comité van voorbereiding" verslag van de werkzaamheden. Op 29 Dec. was geconfereerd met het Bestuur der Federatie, van de vijf Diocesane Werkliedenbonden.

In deze conferentie was voorloopig overeengekomen, het algemeen-sociaal congres, hetwelk door de federatie in voorbereiding is, tegelijk te houden met het vakvereenigings-congres. Het comité van voorbereiding had omtrent deze samenwerking een concept-overeenkomst aan het Bestuur der Federatie voorgesteld.

Deze concept-overeenkomst, die heden eveneens door de Federatie behandeld werd, werd met eenige wijzigingen door de gecomb. bestuursvergadering goedgekeurd.

De benoeming van een congres-voorzitter werd tot de volgende vergadering aangehouden.

Als uiterlijke datum voor het indienen van voorstellen, werd 15 Februari e.k. gesteld. Het comité drong aan, alleen voorstellen van organisatorischen aard als zijnde heden het urgentst — in te dienen.

Het comité, dat voorloopig was, werd permanent verklaard.

Politiek buiten de Vakvereeniging. Vooral wanneer de leden van een vak- of bedrijfsvereeniging, als op zich zelf staande personen gebruik kunnen maken van hun politieke rechten, is de verleiding wel eens sterk om de politiek tevens te brengen in de vak- of in de bedrijfsvereeniging. Zoo hebben we gezien, en niet enkel in het buitenland, dat de politiek van zulke vereenigingen verlammend werkt op de krachtsontwikkeling der zuiver-politieke partijen. Men denke aan het voeren der Middenstands-politiek in Duitschland en ook aan de inmenging in de politiek van Winkeliers-vereenigingen en de vereeniging „Vergunning".

In verband met dit feit is het wel goed eens nadrukkelijk onder de aandacht te brengen, dat in het nummer van 4 Januari van *De Hanzebode* zeer ernstig gewaarschuwd wordt tegen het opnemen van de politiek in de *Hanze*. De Gemeenteraad van Tilburg heeft afwijzend beschikt op een aanvrage om subsidie voor een cursus in handelsonderwijs, opgericht door de Tilburgsche Hanze.

Zéér natuurlijk wordt het genoemd dat de leden voor *hun rechten* wenschen op te komen, maar dan moeten zij allen zonder uitzondering lid worden van de R. K. Kiesvereeniging. Dáár kunnen zij dan hun belangen behartigen. De waarschuwer acht het niet meer dan billijk, dat er in den raad mannen zitten, die de belangen van alle standen behartigen, maar de afdeeling der Hanze moet zich van politiek onthouden.

ONTVANGEN BOEKEN.

De Kippen van den Majoor, door F. A. BUIS, 32 bladz. 5 ct. H. J. VAN DE MUNNIK, Haarlem.

NIEUWE BOEKEN.

R. FRUIN. Tien jaar uit den tachtigjarigen oorlog 1588—1598. Goedkoope uitgaaf. 's Gravenhage, 1906. 8°. 8, 345, 2 pp. 1 fl. 90 c.

A. L. HICKMANN. L'Or et l'argent monnaie du globe entier. Paris, 1906. 8°. 44 pp. Avec 44 planches. 2 fr.

B. E. HOWARD, German Empire. London 1906. 8°. 8 sh. 6 d.

A. V. W. JACKSON, Persia, past and present. Book of Travel and Research. London, 1906. 8°. 502 pp. 17 sh.

A. LANG, Homer and his Age. London 1906. 8°. 350 pp. 12 sh. 6 d.

H. C. LEA, History of the Inquisition of Spain. Vol. II. London, 1906. 80. 620 pp. 10 sh. 6 d.

Hm. PAASCHE, Deutsch-Ostafrika. Wirtschaftliche Studien. Berlin, 1906. 8°. IV, 430 pp. Mit 18 Vollbildern. M. 8.

H. PAUL. History of modern England. Vol. V. London, 1906. 80. 414 pp. 8 sh. 6 d.

WRIGHT, M. R., South America. The New Brazil., its Resoucres and Attractions, historical, descriptive and industrial. Philadelphia, 1906. 10 D.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's Hertogenbosch.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

Redacteur: Mr. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Minimumloon en Maximum-Arbeidsduur, door J. W. Ratté. — Een retraitehuis te Venloo en het werk der volksretraites in België, door A. Kellenaers J.Bzn. — Uit Tijdschriften: Frederic Le Play III. — Berichten en Mededeelingen: Neutrale organisatie, een politiek gevaar. — Volksopruiing. — Radicaal Bewind. — Arbeidsraden. — Arbeidscontract, kantoorbedienden. — Korte Berichten: Gezondheid van Steenhouwers. — Georganiseerde werklieden. — Middenstands-enquête. — Collectief contract. — Alles collectief. — Overbevolking en Grootburgerrechten. — Werkloozenstatistiek. — Trouwfondsen. — Aangroei van Handelsbedrijven. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

MINIMUM-LOON EN MAXIMUM-ARBEIDSDUUR.

a. Oorzaak der beweging.

Men kan veilig zeggen, dat de oorzaak der beweging voor minimum loon en maximum arbeidsduur ligt in de mislukking van het stelsel, dat men als een verbetering had aangeprezen van het gildestelsel, n. l. in de mislukking van het „vrije contract”. De revolutie had de gilden afgeschaft en met deze ook de verzekering van wederzijdsche rechten en plichten. Het vrije contract, het ideaal der liberale economie, kwam de plaats innemen van een geheel samenstel van bepalingen, welke — dit dient erkend — niet meer overeenkwamen met de ontwikkeling der industrie. Het keurslijf — om met Mr. Aalberse te spreken — waarin de gilden moesten besloten zijn, was te nauw geworden. Dit laatste was natuurlijk de oorzaak, dat men met beide handen greep naar „het vrije contract.” Dit zou, zoo meende men vast, de industrie tot den hoogsten bloei voeren. En waarlijk, velen is het met dat „vrije contract” goed gegaan. Wie het geluk had naar arbeidskracht te zoeken dààr, waar zij lag opgehoopt, en dàn, als die arbeidskracht geen anderen kooper kon vinden, kon zijn slag slaan en voor den minst mogelijken prijs den meest mogelijken arbeid koopen. Wie een nieuwe industrie begon, of een oude overbracht naar een oord, waar zij tot nog toe vreemd was, zag de arbeidskrachten naar zich toe stroomen en de „vrijheid van contract” noodzaakte dien arbeid zoo goedkoop mogelijk te koopen. De arbeid zelf *moest* zich verkoopen. De honger noodzaakte hem. En waar er tientallen zouden geweigerd hebben voor een te laag loon aan den gang te gaan, stonden er honderden gereed, om de geweigerde plaatsen in te nemen. Het „vrije contract” was nu eenmaal het stelsel, door grooten en kleinen aangenomen. Zelfs zij, die het „vrije contract” op zich voelden drukken als den zwaarsten levenslast, wisten niet beter, of het hoorde zóó.

Maar er kwam reactie. Het christelijk beginsel, dat de arbeider zijn loon waard is, kon niet altijd, bijna verstikt, blijven liggen onder het vooroordeel van „liberale” principen, het werkte zich weer naar boven, niet het minst door de stemmen der groote christelijke sociologen. Er *moest* en er *zou* een einde komen aan het valsche begrip, dat arbeid koopwaar is, gewone koopwaar, waarvan de prijs afhankelijk is van aanbod en vraag. Men moest grenzen gaan stellen. Dit is de oorzaak der beweging voor minimumloon en maximum arbeidstijd, dit is de oorzaak, dat een christelijke reactie is gevolgd op een liberaal tijdperk.

b. Doel der beweging.

1. Uit den aard der bovengeschetste reactie volgt, dat de maatregelen, waarvan die reactie zich wil bedienen, in de allereerste plaats bedoelen *het tegengaan van den loondruk*. Het loon moet niet meer uitsluitend afhankelijk zijn van vraag en aanvoer. Men wil een basis, waar beneden niet mag worden gecontracteerd. De „vrijheid van contract” geheel afschaffen, wil men niet, het beginsel zelf is in zich niet kwaad, maar het wordt kwaad, als de christelijke moraal wordt op zij gezet, wat trouwens bij zeer veel wat men verkeerd noemt, de oorzaak van het verkeerde is. De loonen mogen „vrij” naar de hoogte gaan, alléén ze mogen niet dalen beneden de vastgestelde grens. Als basis neemt men dan gewoonlijk een uurloon. Dit laatste dient om te voorkomen, dat een hooger weekloon worde verkregen door een vermeerdering van het aantal werkuren per week. Want met de beweging bedoelde men ook

2. *het tegengaan van overmatigen arbeidsduur.*

Men wilde niet alleen een weekloon, waarvan te leven was, men wilde ook den noodigen tijd om te kunnen rusten, om te kunnen genieten van de door den arbeid verkregen goederen, om de plichten van echtgenoot en vader te kunnen vervullen, om naar ontwikkeling te streven, om, ten slotte, niet voortdurend te verkeeren in een toestand van inspanning, welke alleen werd afgewisseld door haastig eten en dikwijls onvoldoenden slaap. In het kort, men wilde niet vóór den tijd versleten zijn. Redelijke verlangens zeker, zóó redelijk, dat het niet noodig

is, droeve schildering te geven van wat een werkman is, die zich overwerkt heeft.

De arbeidstijd moest dus naar boven begrensd worden door een andere grens dan die der uitputting en het niet meer kunnen. Door toepassing van dezen laatsten maatregel stelde men zich ook voor te geraken tot

3. *vermindering van werkloosheid.*

De vereenvoudiging van productie door de toepassing van machines en de verdeeling van den arbeid hadden tot gevolg, dat door minder menschelijke arbeidskracht méér kon worden geproduceerd dan voorheen, terwijl daar tegenover als equivalent niet stond een evenredige vermeerdering van den afzet. Gevolg was dus, dat vele handen leeg kwamen en dientengevolge de magen eveneens leeg.

Het leger der werkloozen groeide voortdurend aan. Kunstmiddelen om dit euvel tegen te gaan, konden niet helpen, landverhuizing kon voor een korten tijd den stroom van werkloozen afleiden, maar een voortdurende verbetering van dezen ongelukkigen toestand was alleen te bereiken, zoo oordeelden sommigen, door verkorting van den arbeidsduur, in de eerste plaats van hen, die overmatig lang werkten, in de tweede plaats van hen, die, hoewel nu juist niet *overmatig* lang werkend, toch wel een gedeelte van hun werk konden overlaten aan werklooze makkers. De solidariteitsidée, die steeds sterker wordt onder de arbeiders, deed velen afstand doen van aanspraak op overuren, ten bate van hun minder gelukkige vakgenooten. Schijnbaar in strijd met dit feit is wel, dat een verkorting van arbeidsduur niet steeds vermindering van productie ten gevolge heeft, een waarheid, waarop we later terug komen —, maar men bedenke, dat ook voor de grootere intensiteit der arbeidskracht bij korteren arbeidstijd een grens is. Voor de lange arbeidsdagen van 12 en 13 uur, ja, langer nog! geldt wel, dat vermindering van arbeidstijd, vermindering van productie is, dus meer kans voor werkloozen om aan den arbeid te gaan. Een direct gevolg van vermindering van werkloosheid is

4. *verhooging der loonen.*

Immers, hoe minder er is aanbod van hen, die, tot welken uitersten prijs ook, hun arbeidskracht verkoopen, — hoe meer de werkgever geneigd is door een opslag op het gewone loon voldoende werkkrachten te verkrijgen, — hoe meer ook zij, die hun arbeidskracht aanbieden, hoogere loonen durven en kunnen bedingen. Hierin zien de voorstanders van het »vrije contract" wel een bezegeling van hun beginsel, maar zij zien over het hoofd, dat een stijging naar boven ophoudt, waar de industrie de verhooging der loonen niet meer *kan* dragen, terwijl een daling naar beneden steeds mogelijk blijft, zoolang er nog werkloozen zijn.

c. De factoren, die deze grenzen bepalen.

Deze factoren kunnen zijn meestal drie in getal, n.l. 1e hij, voor wiens rekening of ten wiens behoeve gearbeid of geleverd wordt, in het algemeen de verbruiker; 2e hij, die tegenover den verbruiker de zorg voor de levering op zich neemt en 3e de uitvoerder van den voor de levering benoodigden arbeid.

Oppervlakkig gezien hebben beide eerste factoren er niet het minste belang bij, dat de grenzen van loon en arbeidstijd worden vastgesteld. Hoe goedkooper de eerste kan koopen, hoe beter, hoe goedkooper de tweede de arbeidskracht betaalt, hoe voordeeliger voor hem. We herhalen echter, dat dit oordeel slechts is te vormen na oppervlakkige kennisname van de toestanden. Bij aandachtige overweging zullen beiden echter tot het besef komen, dat het voor de richtige uitvoering van een werk, voor de qualiteit van een levering van belang is, dat de arbeid geleverd is door menschen, die niet oververmoeid waren, die geheel hun frissche arbeidskracht konden leveren. Het zal den werkgever ten goede komen, als de geleverde arbeid de resultante is van kennis, kunde, lust en energie, en niet maar bloot het product van sleur en moedeloosheid.

De heer D. E. C. KNUTTEL, Rijksbouwkundige, zegt in zijn praeadvies, te dezer zake uitgebracht: „Het is zeer gewenscht, dat de besteder zich zekerheid verschaft deugdelijke werklieden te verkrijgen, zoowel als deugdelijke materialen. Een voorschrift echter om werklieden te keuren, zooals men zulks met materialen doet, gaat niet; de directie kan niet alle werklieden aan een examen onderwerpen. Welnu, zij kan denzelfden weg volgen als ook bij sommige materialen geschiedt; zij bepaalt een prijs, met andere woorden in het bestek wordt een minimum-loon vastgesteld, zoodanig, dat daarvoor bekwame werklieden te verkrijgen zijn. De aannemer, *eenmaal dat loon moetende betalen,* zal natuurlijk ook trachten waar voor zijn geld te krijgen en geen werklieden aannemen, die dat loon niet verdienen."

Dat de derde factor belang heeft bij begrenzing naar beneden van loon en naar boven van arbeidsduur volgt uit hetgeen is gezegd over oorzaak en doel der beweging.

Afgezien echter van het materieele belang mag toch zeker ook wel geëischt worden, dat de beide eerste factoren op zedelijkheidsgrond er naar streven aan de werkers te verzekeren een redelijk loon voor een redelijken arbeid bij redelijken arbeidstijd.

d. Hoe is het doel nu te bereiken?

In landen, waar de werklieden in krachtige vakvereenigingen vereenigd zijn, die in staat zijn een standaardloon in hun vak te handhaven, kunnen feitelijk de vakvereenigingen zelf grenzen stellen. Waar dit nu echter niet het geval is, en daarbij behoort — behoudens een enkele uitzondering — ook, helaas! ons land, moet de hulp ingeroepen worden van de beide andere bij den arbeid betrokken personen.

Het ligt in den aard der zaak, dat de arbeiders zich het eerst wenden tot de patroons. Laten we zien met welk gevolg. Waren de patroons goed georganiseerd en zagen ze in, dat het in hun eigen belang was, dat de loonen in de 1e plaats bij allen gelijk waren, en in de 2de plaats voldoende, dan was het doel gemakkelijk te bereiken. Maar met de patroonsorganisatie is het over het algemeen nog niet te best gesteld, en voor het maken van vrijgevige loonregelingen is het meerendeel nog niet te vinden, hetzij door gewoonte, hetzij door een minder juist inzicht in de verhouding tusschen energieken arbeid en sleur.

Het ligt dus voor de hand, dat nu steun gezocht werd bij hem, te wiens behoeve de arbeid geschiedt, als ten minste deze persoon of dit lichaam bekend is. In vele

gevallen toch, weet de arbeider niet, wie het voorwerp zal gebruiken, dat hij vervaardigd heeft of heeft mee helpen maken. In al deze gevallen is dus een beroep op den verbruiker niet mogelijk. Alleen dáár kan dit beroep geschieden, waar de patroon werkt op last van een derde, en nog bepaalder dan, wanneer de patroon bij het leveren heeft te voldoen aan verschillende bepalingen, welke gesteld zijn om een richtige uitvoering en aflevering van het werk te verzekeren, en waarbij de patroon aanneemt het werk af te leveren voor een bepaalde som. Het stellen van die som nu is niet enkel afhankelijk van den patroon. Deze laatste moet, bij het bepalen der som, rekening houden met het feit, dat ook nog anderen dan hij willen aannemen het werk te maken, en dat het werk in den regel gegund wordt aan den laagsten inschrijver. Dat het gevolg hiervan is, zoo laag mogelijke berekening, ligt voor de hand. Waar er patroons zijn, die met lage berekening nog niet de gelukkigen zijn, komen zij er toe, te gaan beknibbelen op de loonen. Op grondstoffen en ander materiaal kan niet licht bezuinigd worden. Het toezicht op de levering waakt daartegen, maar van de loonen kan dan nog wel wat af en dus.... betalen de werklieden het. Dat er aannemers zijn, die op de elasticiteit van het loon rekenen, is natuurlijk een verdrietig middel voor *die* aannemers, die een goed loon bij den arbeid als eisch stellen. Hoever deze concurrentie de inschrijvingssommen doet uiteenloopen, is ieder aandachtig courantenlezer bekend.

Het staat dus vast: opneming in de bestekken van bepalingen tot vaststelling van een minimumloon en maximumarbeidsduur is in het belang van eerlijke concurrentie onder de aannemers, dus ook in het belang van het doel der aanbesteding.

Om het doel te bereiken, wendt men zich dus tot de aanbesteders, zoowel bij de uitbesteding van nieuwe- en onderhoudswerken als bij levering.

e. De openbare lichamen als werkgevers.

Deze verkeeren hierbij in een bijzondere positie, vooreerst om het feit, dat zij onder de voornaamste werkgevers behooren, — een werkkring, welke zich voortdurend uitbreidt — en ten andere, doordat hun voorbeeld van groot zedelijk gewicht is voor andere werkgevers.

Als werkgever hebben die lichamen er groot belang bij, dat het werk goed is. De boven reeds genoemde heer KNUTTEL zegt hieromtrent:

„Openbare besturen wenschen gewoonlijk goed werk en terecht, daar slecht werk zich wreekt in groote onderhoudskosten. Is het dan ook juist, dat de materialen van de beste in hun soort worden verlangd, eenige meerdere uitgaven ten nutte van een zorgvuldige bewerking, schijnt mij toch niet als een ongeoorloofde greep in de algemeene kas te moeten worden bestreden...."

En tegenover de bewering van de tegenstanders, dat n.l. de besturen niet enkelen mogen bevoordeelen ten koste van allen, plaatst dezelfde:

„Zij mogen ook de gemeenschap niet een voordeeltje bezorgen ten koste van een bepaalde categorie van medeburgers."

Jhr. BOREEL VAN HOOGELANDEN, Burgemeester van Haarlem schreef aan den Gemeenteraad aldaar:

„Het doel moet hier zijn, dat de gemeente, omtrent minimum loon en maximum arbeidsduur, het voorbeeld geve, want het is het algemeen belang en dus ook het belang der gemeente, dat de arbeider beter dan vroeger gelegenheid zal hebben zich geestelijk te ontwikkelen en zijn huiselijk leven te veraangenamen."

Mr. E. FOKKER zeide in 1897 te Rotterdam:

„De gemeente behoort, ook waar zij niet zelve als onmiddellijke werkgeefster optreedt, maar middellijk werk verschaft — door aanbesteding — er tegen te waken, dat de door haar uitgelokte mededinging uitloope op verslimmering van den toestand des werkmans."

Bij de debatten gevoerd in de Tweede Kamer over het opnemen van bepalingen omtrent minimumloon en den maximalen arbeidsdag in de Rijksbestekken, oordeelde de heer PIJNAPPEL:

„dat niemand, hetzij particulier of gemeente of Rijk, zich er af kan maken met te zeggen: wat de aannemer doet tegenover zijne werklieden, gaat mij niet aan.....

Voorkomen moet worden, dat er misbruiken gepleegd worden ten behoeve van of in elk geval in het geldelijk voordeel van den Staat, ten koste van den werkman...."

Het aantal openbare lichamen, welke tot het opnemen van min of meer volledige bepalingen in hun bestekken overgaan, neemt dan ook sterk toe. Zoo zijn te noemen: Binnenlandsche Zaken, Justitie, Waterstaat, H. en N. en Oorlog, de provinciën Friesland, Zuid-Holland, Gelderland en Limburg, terwijl het aantal gemeenten, welke de bepalingen opnemen, van 11 in 1901 is gestegen tot 29.

Deze toename is wel de beste weerlegging van de bezwaren, in andere gemeenten tegen de opname aangevoerd.

f. De bezwaren.

De bezwaren, welke tegen het vaststellen der grenzen worden geopperd, kunnen door de practijk geheel weerlegd worden. We staan hier voor verschillende vragen, die eigenlijk geen vragen meer zijn.

Men vreest o. a. kunstmatige opdrijving der loonen, maar de toepassing bewijst, dat die vrees denkbeeldig is. Immers, de loongrens kan drieërlei zijn, 1e lager dan het normale plaatselijke loon, 2e gelijk daaraan, 3e hooger.

Zou men de grens lager stellen, dan miste men het doel: tegengaan van loondruk, dus dat doet men *niet*.

Stelt men de grens *gelijk* aan het normale loon, dan wordt het doel bereikt: loondruk is vermeden. Een stijging der loonen boven het normale kan echter het gevolg hiervan niet zijn, wel, dat de te lage loonen tot het normale worden opgevoerd, en dit laatste is tevens doel van een goede sociale beweging.

Zou men het minimumloon hooger stellen dan het normale loon, dan zouden zich de ondernemers daartegen ten sterkste verzetten en de geheele ambachtswereld zou in zulk een plaats in de war loopen.

Wel is voorgekomen, dat tengevolge van een stijging der plaatselijke loonen, ook de minima in de bepalingen moesten worden verhoogd.

Algemeene stijging direct is dus hierdoor buiten gesloten.

Een ander bezwaar acht men de verhooging der inschrijvingsprijzen. *Juist* kan men den invloed der bepalingen niet schatten of onder cijfers brengen, daar er zooveel invloeden, ook opzettelijke invloeden, op werken, maar te Amsterdam acht men die verhooging tusschen $^1/_2$ en 1 %. Blijkbaar is ze een gevolg, niet van de stijging

der normale loonen, maar van een nadering tot de normale loonen van de te lage loonen.

Dat men door begrenzing vast te stellen een natuurlijke stijging van het loon zou tegengaan, houdt men sommigen werklieden wel eens als een bezwaar voor, maar sedert de arbeiders weten, dat een minimumloonstandaard verhooging daarbuiten niet uitsluit, maar slechts tegengaan van loondruk bedoelt, gelooven ze dit niet meer. Als er hoogere loonen gegeven worden, geschiedt dit uit behoefte aan de knapste werklieden, òf om buitengewone behoefte aan arbeidskracht, òf om langdurigen dienst. Factoren dus, die met wettelijke begrenzing van het loon niet in verband staan.

Men noemt wel eens een ander bezwaar, n.l. dat alleen de meest bekwamen werk zouden krijgen. Of men dit in ernst meent, valt te betwijfelen.

Prof. DRUCKER zegt hieromtrent:

»Één van beiden: òf die bepalingen en bestekken worden algemeen, en dan zullen de aannemers, die onder die bepalingen werken, ook tot de minder bekwame werklieden moeten komen, òf die bepalingen worden niet algemeen, en dan zal de minder bekwame nog altijd werk kunnen vinden daar, waar de bedoelde bepalingen niet gelden."

Bovendien verlieze men niet uit het oog, dat het minimumloon gelijk is aan het *normale* loon, dus de belooning is van den *normalen* werkman. De besten krijgen tòch meer.

g. De voordeelen van korten arbeidsduur. Deze zijn velerlei. Afgezien van het voordeel voor den werkman zelf, wat niet betwijfeld kan worden, is er ook aanmerkelijk voordeel voor de industrie zelf: Beter werk, grooter intensieve krachtsontwikkeling, minder onkosten aan licht, verwarming, slijtage, en ook, een betere gezondheidstoestand der werklieden.

Een door den Heer PASSTOORS in zijn zeer aanbevelenswaardig werkje over «Minimumloon en Maximum-Arbeidsduur» aangehaalde statistiek eener jalouzieënfabriek te Hamburg—Berlijn, geeft aan, dat sedert de vermindering van den werktijd in die fabriek van $9^1/_2$ uur en hooger in 1888, tot 8 uur in 1893 de ziektedagen verminderd zijn van $7^1/_2$ uur per hoofd in 1888 tot $6^1/_2$ uur in 1891. Het bewijs wordt te sterker, doordat de verbetering evenredig was met de vermindering van werktijd.

De Commissie, voor dit onderwerp in Amsterdam benoemd, zegt, in antwoord op de vraag of de inkrimping van den werktijd van 11 tot 10 uur invloed zou kunnen hebben op de kosten, dat dit slechts in den beginne het geval zal zijn, aangezien de aannemers spoedig den gunstigen invloed van den korteren arbeidsduur op de werkkracht van hun arbeiders zullen bespeuren.

De drang naar een 10-urigen arbeidsdag wordt steeds sterker en meer algemeen, en ook gaat de industrie steeds meer inzien, dat in vermindering van werktijd voordeel is gelegen. We geven hier vier korte berichten ontleend aan het genoemde werkje van den heer W. C. J. PASSTOORS.

1. De heer STORK uit Hengelo schreef op een vraag van DR. MOUTON, dat een vermindering van den dagelijkschen werktijd van 10 uur op 9.40 minuten de productie niet had doen verminderen.

2. Op de werf «Conrad» te Amsterdam is de arbeidstijd van $62^1/_2$ uur 's weeks verminderd tot $59^1/_2$ uur, het gevolg was, dat de werklieden evenveel verdienden en meer procudeerden.

3. Op de kaarsenfabriek te Gouda is de arbeidstijd verkort van 84 tot 72 uur per week, er is evenveel loon betaald als vroeger en er werd niet minder geproduceerd.

4. Aan de Leidsche broodfabriek is de arbeidsduur met 12% verminderd, maar de resultaten waren er niet minder gunstig.

De rubriek in het *Kath. Soc. Weekblad:* Verkorting van Arbeidsduur, geeft nog heel wat andere voorbeelden.

Dit staat vast, waar een beweging bestaat voor een 10-urigen arbeidsdag, wordt er van de zijde der patroons, die hierin niet willen treden, geen enkel steekhoudend argument bijgebracht.

Over het kroegloopen zwijgen we; als het kroegloopen omgekeerd evenredig zou zijn met den arbeidsduur, zou het er met veel renteniers en zooveel anderen, niet-werklieden, treurig uitzien.

Wel kunnen we ons voorstellen, dat een oververmoeid werkman, als hij eenmaal zit op den herbergstoel, niet licht oprijst.

Bij deze beweging spreekt men in hoofdzaak over minimum loon en maximum arbeidsduur, maar het ligt voor de hand, dat men, als men eenmaal beide gaat begrenzen door bepalingen, dat men dan ook verder gaat, en bepalingen wenscht omtrent velerlei, dat voor den werkman van belang is, n. l.... betaling van overwerk en Zondagsarbeid, voor gedwongen verzuim, betaling en gebruik van jeugdige en oude arbeidskrachten, wijze, plaats en tijd van uitbetaling van het loon, stukwerk, onderdeelen van het werk binnen de gemeente uit te voeren, verbod van het voorhanden zijn van alcoholische dranken op het werk, enz.

Uit het feit, dat nog betrekkelijk weinig gemeenten de bepalingen hebben opgenomen in de bestekken, volgt, dat er voor de arbeidersorganisaties nog heel wat werk in deze te doen is. Maar ook kan tot hun aanmoediging geconstateerd worden, dat het aantal dergenen, die, hoewel buiten de arbeiderswereld staande, warme voorstanders zijn, gestadig toeneemt.

J. W. RATTÉ.

EEN RETRAITEHUIS TE VENLOO EN HET WERK DER VOLKSRETRAITE'S IN BELGIË.

Te Venloo zal men weldra beginnen met den bouw van een groot retraitehuis. Daardoor is aan Venloo de eer en het voorrecht van het eerste groote retraitehuis in Nederland.

Een voorrecht, dat niet alleen door de stad Venloo en de provincie Limburg, maar door geheel het Katholieke Nederland wordt op prijs gesteld.

Zooals de *Venloosche Courant* onlangs mededeelde, zullen de retraites gegeven worden door eenige Eerw. paters Jezuieten, die zich metterwoon in het gesticht zullen vestigen en bereid zullen zijn om het geheele jaar door (hoogstens twee retraite's per week) de geestelijke oefeningen te leiden.

De *Nieuwe Koerier* voegt hieraan nog toe, dat er telkens plaats zal zijn voor 80 retraitanten.

Dat is dus eene plaats voor 160 retraitanten per week, of voor ruim 8000 retraitanten per jaar, waaruit wel blijkt, dat het retraitehuis niet alleen voor zijne omgeving, maar voor het geheele Katholieke Nederland een zegen worden kan.

Zooals ons uit hoogst vertrouwbare bron is medegedeeld zullen de retraite's te Venloo geheel geschoeid worden op den leest der gesloten volksretraite's in 't naburige Belgenland. Vooral de *arbeiders* zullen van die retraite's kunnen profiteeren. En als men nagaat de schoone resultaten, die 't werk der gesloten retraite's in België in 't bijzonder voor den arbeider heeft afgeworpen, dan kunnen wij ons over deze organisatie van ganscher harte verheugen; maar dan voegt het ons ook tegelijkertijd een oprecht woord van hulde te brengen aan Z. D. H. den Bisschop van Roermond, die mede het initiatief nam tot de oprichting van het retraitehuis, aan de beide milde gevers van den grond, waarop het retraitehuis zal gebouwd worden, met name de heeren THIJWISSEN, en aan het Comité, dat de voorbereidende werkzaamheden onder handen genomen heeft.

* * *

Zooals wij reeds in de *Venloosche Courant* hebben medegedeeld is het groote doel der gesloten volksretraite: *het apostolaat van den arbeider door den arbeider.*

Verwijder den mensch van het gewoel der wereld en laat hem enkele dagen vertoeven bij zijnen goddelijken Zaligmaker, om daar krachten te verzamelen voor den strijd des levens en gij zult spoedig ondervinden met welk een verjongde kracht hij dien strijd voeren zal.

Geen wonder dan ook, dat de geleerde Belgische Jezuiet pater VERMEERSCH sprekende in zijn *Manuel Social* over 't werk der gesloten retraite's in Belgie dit werk noemt het aangewezen middel om ware christenen te vormen, die sterk genoeg zijn om weerstand te bieden aan de invloeden onzer bedorven eeuw en om met moed het goede tot stand te brengen.

De volksretraite draagt er dan ook toe bij, dat degene, die haar met ernst volgt, een man wordt met rotsvaste overtuiging.

Zij leert den arbeider, dat ook hij een persoonlijke meening moet hebben, dat hij met onvermoeiden tred den weg van zijne plichten volgen moet en dat hij in alles het goede moet zoeken. Zij doet nog meer: zij ontwikkelt hem op *sociaal* gebied en door van hem een goeden Christen te maken bereidt zij hem voor tot apostel voor elke goede zaak.

Sedert 1891, toen het eerste retraitehuis in 't naburige Belgenland te Fayt-lez-Manage werd opgericht, heeft men steeds meer en meer kunnen ondervinden, de heerlijke resultaten door deze instellingen afgeworpen. En het beste bewijs daarvan is wel hierin te vinden, dat van 1891 tot 1904 een zevental retraitehuizen in verschillende plaatsen van België werden opgericht, terwijl het aantal personen, dat de gesloten retraite's in de huizen volgde tot het respectabele cijfer van 65 duizend geklommen is.

Om het schoone doel der gesloten retraite's nog beter te begrijpen, zullen wij hier in 't kort de resultaten van het werk in België nader mededeelen en tegelijkertijd bijvoegen hoe algemeen dit werk in België wordt gewaardeerd.

* * *

Zooals in de verslagen der gesloten volksretraite's van België wordt medegedeeld, is door dit werk menige bekeering van socialisten tot stand gebracht, menige glansrijke overwinning behaald op slechte levensgewoonten en hartstochten, menige daad van heldenmoed en toewijding aan de goede zaak verricht.

Men denke nu niet, dat de harten, die haat en nijd overwonnen hebben, zich stom en leidzaam aan alle ongelijk en willekeur onderwerpen. De patroons, die het werk der retraite's steunen en aanbevelen weten wel goed, dat zij daarmede geen wapen gevonden hebben tot despotisme en onderdrukking. Zij weten, dat de *waarheid* en de *deugd* het rechtsgevoel slechts verhoogen.

»De retraite bekeert den arbeider in den besten zin des woords, maar verre van hem te verlagen geeft zij hem zijne waardigheid van mensch en Christen terug", aldus de Belgische democratische oud-Minister COOREMAN.

Maar, zal men misschien vragen, kunnen deze retraite's, die toch slechts een betrekkelijk kleinen kring van arbeiders bereiken, wel nuttig zijn voor 't algemeen? Hierop antwoordt pater VERMEERSCH:

»De geschiedenis leert ons, dat het steeds eene kleine schare van dapperen was, die de overwinning op het menschdom behaalde. Millioenen menschen werden in het ongeluk gestort door slechts enkele leiders. En ook om het menschdom op sociaal gebied in de goede richting te leiden zal het voldoende zijn, dat de retraite's voor goede leiders zorgen."

En welke uitbreiding de gesloten retraite's in België reeds hebben gewonnen, zien wij het best uit de cijfers in de verslagen der officiëele commissie van Leuven:

Van 1891 tot het einde van 1903 werden in Fayt-lez-Manage 406 retraite's gehouden, die door 13267 arbeiders gevolgd werden. Het retraitehuis van Gent heeft zijn werkkring over geheel Vlaanderen uitgebreid. Zijne retraite's worden jaarlijks door ongeveer 1200 werklieden bezocht. In 1903 was het bezoek der 40 retraite's te Gent 1343 arbeiders, waaronder 473 inwoners van Gent.

De Vereeniging van oud-retraitanten te Brugge had bij hare generale H. Communie op 18 Maart 1903 600 deelnemers. Dezelfde vereeniging te Kortrijk telt 300 leden, die te Yperen 125 leden.

In dorpen als Deerlijk enz. zijn maandelijksche H. Communie's van 120 tot 130 mannen (oud-retraitanten).

In de eerste vier jaren van zijn bestaan werd het retraitehuis van Lierre in de Kempen door meer dan 10,000 retraitanten bezocht. In 1903 was het bezoek op 2753 arbeiders gestegen, die in 67 groepen verdeeld werden.

De retraitanten van Antwerpen gingen in 1903 ten getale van 700 ter gemeenschappelijke H. Communie, en in het Lof 's avonds waren zij ten getale van 8000 in de oude Kathedraal van Antwerpen vergaderd.

De centrale commissie voor de retraite's te Leuven,

die zeer werkzaam is heeft alleen 808 mannen naar de verschillende retraitehuizen gezonden.

En het bekende retraitehuis van Luik gaf in een tijdperk van 3 jaren 100 retraite's aan 4900 man.

Onder dit getal behooren 7 retraite's voor heeren, 4 voor militairen, 3 voor bedienden, 1 voor bedienaren van Kerken, de overige voor de arbeiders.

Ook de retraite's voor vrouwen werden druk bezocht. Zoo werden (om een enkel voorbeeld te noemen) tot 1902 te Namen 1.498 vrouwelijke retraitanten in het retraitehuis opgenomen, en 2303 in Antwerpen.

Wij willen besluiten met eenige getuigenissen aan te halen, die nog beter dan cijfers de goede uitkomst der gesloten retraite's bewijzen.

* *
*

Zoo zeide een van het socialisme bekeerde Gentsche arbeider: „In Gent doet men veel voor den werkman, maar niets is bij het werk der retraite's te vergelijken; dank zij de retraite ben ik de gelukkigste der menschen geworden, en niemand zal mij weer van God scheiden."

Een arbeider uit Ardoye zeide ongeveer hetzelfde, een andere deed bij het einde der retraite deze mededeeling aan zijn tafelgenoot: »Ik was de schrik van mijn vrouw en kinderen, ik voerde een leven van uitspatting en goddeloosheid, maar nu gevoel ik mij als in den Hemel, mijn hart is vol vreugde, vrede en tevredenheid, ik gevoel een geluk, dat mij tot nu toe onbekend was en dat ik niet beschrijven kan."

Eene vrouw zeide: »Mijn huis is van een hel een paradijs geworden, mijn man vloekt niet meer, drinkt niet meer, en brengt al zijn geld thuis."

Maar niets bewijst beter het hooge sociale doel van het werk der gesloten retraite's dan de hooge goedkeuring of beter gezegd de veelvuldige aanmoediging, die het ondervond van de zijde van den Kardinaal Aartsbisschop van Mechelen en de Bisschoppen van België. Zij allen bevelen dit werk voortdurend aan en onderschrijven eensgezind den wensch van zijn Em. den overleden Kardinaal Goossens:

»Oh kon dit werk toch al mijne diocesanen bereiken, die arbeiden en zwoegen, dan was ik van hun eeuwig geluk verzekerd!

„Konden alle patroons en werkgevers u toch helpen met hun persoonlijken bijstand, ik zoude hen met luider stem willen toeroepen: Steunt in hoogste mate het bezoek der retraite's door Uwe arbeiders en ondergeschikten, en gij zult de eersten zijn om de vruchten van dit schoon werk te plukken."

Meerloo. A. Kellenaers J.B.Zn.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

FREDERIC LE PLAY. III.

Het Huisgezin.

Wanneer wij het leven der menschen zouden mogen vergelijken met het leven der planten, dan zouden wij den eigendom beschouwen als den vruchtbaren bodem, waarin diepe wortelen zich vasthechten en voedsel vinden; de godsdienst is de vruchtbare regen, die de planten doet groeien, het licht, dat ze kleuren geeft en schoonheid, de warmte die de vruchten doet rijpen; het huisgezin is de levende boom, die opgroeit, zich uitbreidt en zich vermenigvuldigt over de aarde.

Wij zullen derhalve nu gaan spreken over den mensch zelf, in het bizonder over het huisgezin, dat hij vormt tot instandhouding van zijn geslacht.

Le Play acht het noodzakelijk eenige onderzoekingen te doen voorafgaan, om nl. onder al de tegenstrijdige strevingen te ontdekken de natuurlijke gaven, de essentieele behoeften, die aan de menschen gemeen zijn, hij noemt ze *les faits permanents de l'humanité.*

Eerst na 45 jaren arbeid, toen hij bij zijn volgende studiën niets wat daarmede in tegenspraak is had gevonden, maakte hij die „feiten" bekend en had er niets aan toe te voegen.

Een eerste karakteristieke eigenschap van alle vereeniging van menschen is haar onstandvastigheid. Terwijl de dieren, die somtijds om hun bestaan zich in troepen vereenigen, eeuwen lang, met hun instinkt alleen tot gids, zonder strijd of zonder verandering in dien toestand blijven, veranderen de vereenigingen van menschen telkens, die hen tot vereeniging brachten, onophoudelijk, zij verdeelen zich, bestrijden elkaar ten koste van hun voorspoed, ten koste zelfs van hun leven.

Toch staat de mensch ongetwijfeld boven het dier, maar opdat hij zich kunne ontwikkelen, moet hij zich aan enkele wetten onderwerpen, die hem trouwens sinds zijn eerste bestaan bekend zijn. (*La Constitution essentielle de l'humanité* p. 20).

Hij heeft derhalve een vrijen wil, dat is de eerste van zijn natuurlijke gaven, hij kan vrij kiezen tusschen zijn geluk en zijn ongeluk. Verschillende oorzaken doen hem de wetten vergeten, die hem geopenbaard zijn en die hem door de praktijk van verschillende generaties zijn overgeleverd: het instinkt kan den invloed ervan wegnemen, ondeugd kan ze vervalschen, evengoed als onwetendheid en dwaling; maar bovendien en dit is het voornaamste: in den mensch is een ingeboren, onbeperkte neiging naar het kwaad, die den mensch tot zelfs beneden het dier kan verlagen: de erfzonde.

Deze openbaart zich in verschillende mate bij verschillende personen, maar altijd heeft zij eenige kracht. Zij brengt onder de menschen de zedelijke ongelijkheid, „welke, zooals Le Play zegt, een gewoon deel zijn van de maatschappelijke harmonie."

De vrije wil wordt dus nu eens naar het goed, dan eens naar het kwaad gelokt, maar naar het laatste meestal het sterkste.

Aan deze *„faits permanents"* beantwoorden twee noodzakelijke behoeften: vooreerst heeft de mensch noodig voedsel voor zijn lichaam, zijn dagelijksch brood, vervolgens de moraal, die even noodzakelijk is, als men er aan denkt, tot welke noodlottige buitensporigheden de onweerstaanbare neiging tot het kwaad kan voeren. Door geboden en verboden werkt de moraal dit kwaad tegen, zij schrijft aan ieder den weg voor dien hij heeft te volgen, wijst hem op gevaren, leidt hem in moeilijkheden langs het pad, dat naar zijn doel voert. De moraal is noodzakelijk in de maatschappij, want de neigingen, welke zij tegenhoudt, kunnen gevaarlijk worden voor de maatschappij, want het kwaad werkt aanstekelijk, lokt aan, terwijl de deugd dikwijls vervelend schijnt.

Wie zal voor het kind, dat niet voor zich zelf kan zorgen, in deze behoeften voorzien?

Voorbeelden of onderricht of opvoeding in deugd, ofwel door de ouders zelf van het kind of door vrienden.

De gezaghebbenden in de maatschappij — menschen, die door natuurlijke neiging tot hetgeen goed is of door de beoefening van deugden door de openbare meening gehouden worden voor modellen ter navolging, kunnen den kinderen ten voorbeeld strekken. Maar zij zullen geen invloed hebben, wanneer niet in de prilste jeugd opvoeding is voorafgegaan, bovendien hebben

zij geen invloed op allen. Onderricht is op zich zelf onvoldoende, waarom zien wij later.

Om met goed gevolg de ingeboren neiging tot het kwaad te kunnen bestrijden, de voorschriften der zedelijkheid den menschen te kunnen inprenten, is meer noodig dan een voorbeeld, waarvan men eerst op lateren leeftijd de kracht begrijpt. Van het eerste ontwaken der rede af, moet het kwaad worden bestreden; stap voor stap moet men het kind in zijn zedelijk leven volgen, het aanmoedigen, tegenhouden, bedwingen, sterken, kortom een kind eischt een bizondere opvoeding. Maar nergens zal die opvoeding met vrucht kunnen geschieden, dan alleen in het huisgezin; niemand kan beter het karakter van het kind kennen dan de ouders, niemand heeft liefde genoeg voor dat kind om het met geduld en wijze voorzichtigheid te leiden, als zij alleen.

Het huisgezin is dan ook een noodzakelijk element in de maatschappij. Het feit alleen, dat niets den invloed van het huisgezin kan vervangen, zegt genoeg.

Maar als het huisgezin ten volle de taak wil vervullen, waartoe het geroepen is, dan is het een onmisbare voorwaarde, dat het duurzaam zij, duurzaam gedurende de 20 jaren, waarin het met alle mogelijke hulpmiddelen, goed voorbeeld, liefde en zachtheid, dwang, als 't moet, elk kind moet onderrichten, het een ambacht leeren, vooral aan dat kind geven een groote zedelijke kracht, waardoor het later met die hulpmiddelen en met de eigen opgedane ondervinding de sociale positie kan veroveren, die het meest beantwoordt aan zijn krachten en zijn talenten. Deze taak is op zich zelf reeds moeilijk, ook al geeft men aan den vader de grootst mogelijke macht over zijn kinderen, al zijn zij geheel hun jeugd door onder zijn onbeperkte macht, maar zij wordt onmogelijk, wanneer zijn kracht telkens wordt gebroken of tegengewerkt zelfs, hetzij door de regeering, hetzij doordat de stoffelijke voorwaarden, welke het huisgezin duurzaam maken, afwezig zijn.

Uit al deze redeneeringen besloot Le Play, dat als het huisgezin in onze maatschappij nog stand houdt, dit niet is als in de woestijn, omdat het voor het stoffelijk leven noodig is, ook niet door de bescherming der wetten; het is niet om aan de kinderen het dagelijksch brood te verschaffen, maar het is een noodzakelijk gevolg der door God ingestelde natuurwetten, om in de jeugd, de toekomstige maatschappij, de slechte neigingen te bestrijden.

De model-volkeren, begrijpende hoe het huisgezin voortdurend op de geheele maatschappij werkt, trachten het dan ook in volle zuiverheid te bewaren, te bestrijden het individualisme, door aan de jeugd eerbied voor hun ouders in te prenten en het te brengen tot verzaking van hun eigen onafhankelijkheid. Zij zorgen, dat de vader geëerd wordt en daarom geven zij hem de volle vrije beschikking over zijn goederen, dragen hem op, de erfopvolging bij testament te regelen.

Na Le Play gevolgd te hebben bij zijn verdediging van het huisgezin, zullen wij hem volgen in zijn onderzoek, naar de voorwaarden, die tot den voorspoed van het huisgezin noodzakelijk zijn. Eene vraag ga vooraf: Zijn de verschillende vormen van het huisgezin, die heden bestaan, allen even goed en heeft men het recht te kiezen? Om het antwoord op deze vragen te geven, moeten wij met Le Play de verschillende typen nagaan, de voor- en nadeelen van elk type opsporen.

Men heeft drie soorten: 1. *la famille patriarcale,* — 2. *la famille instable,* — 3. *la famille-souche.* [1])

1. De patriarchale familie is als een klein koninkrijk, waar de stamvader over al zijn nakomelingen gebiedt. Niemand mag zich zonder zijn toestemming verwijderen, zoolang er voor de zich vermenigvuldigende huisgezinnen genoeg is. Wordt het bestaan te moeilijk, dan vormen zich kolonies, die elders heengaan, dezelfde patriarchale inrichting behoudend.

In de allervroegste tijdvakken was deze inrichting noodzakelijk, daar afzondering te veel gevaren met zich meebracht, zij is nog de gewone vorm bij de Nomaden. Zij drijven geen ruilhandel, hebben geen voorraad van geld of voedsel noodig; de eigendom is gemeenschappelijk.

Deze inrichting heeft zoowel voordeelen als nadeelen. »Het kenmerkend onderscheid ervan is, zegt Le Play, dat er zedelijke orde heerscht, doordat het bederf door rijkdom en de tyrannie van heerschers er niet voorkomen". (*Organisation de la famille,* p. 15). Bovendien hebben de minder zedelijken, minder bekwamen, minder eerzuchtigen er deel aan het algemeen geluk.

Maar de nadeelen zijn er niet minder groot. In de stoffelijke orde is de bekoring, die uitgaat van al wat nieuw is, een groot middel tot vooruitgang; deze is daar afwezig. Ook wordt de ontwikkeling van het individu, zooals bij allen gemeenschappelijken eigendom er tegengehouden.

2. De min of meer *zwervende,* niet op een bepaalde plaats wonende, familie, zooals zij vooral in het Westen voorkomt, is nog minder voordeelig. Bij de jager-volkeren was zij noodzakelijk. »Jagen is een individueele bezigheid, zegt Le Play, daarom wordt door het jagen het gemeenschappelijk leven verwoest.

»Het huisgezin wordt zoo klein mogelijk. Het bestaat uit de beide echtgenooten, korte jaren zijn er kinderen in huis, die zich zoo spoedig mogelijk zelf vestigen. Het huisgezin gaat spoorloos ten gronde bij den dood der ouders". (t. a. p. pag. 17).

»Als het waar is, dat men den boom en elke inrichting kent aan de vruchten, dan heeft geen inrichting minder of zulk kwaad voortgebracht. De oude Galliërs hadden dezen vorm, zij brachten het nooit tot een standvastige beschaving en moesten ondanks hun dapperheid wijken voor volkeren, die beter georganiseerd waren. Daarentegen vermeerderden hun overwinnaars, de Romeinen, bij elke generatie, door wat tegenstanders goed hadden over te nemen, maar getrouw te blijven aan de wetten des huisgezins, aan de gevoelens van patriotisme, en aan de overgeërfde deugden van hun ras, de macht, die hen de wereld deed veroveren. (t. a. p. pag. 20)."

Deze voorbeelden bewijzen, dat de huisgezinnen, die zich onttrekken aan den invloed der traditie, die zich ontslagen rekenen van alle verplichtingen tegenover hun verwanten, een vasten grondslag missen, waarop hun vooruitgang kan steunen.

In onzen tijd zijn die nadeelen wel minder, dank aan de beschaving, die ons het leven gemakkelijk maakt; geheel verdwenen zijn zij echter niet. Er is vooruitgang, maar niet duurzaam; in een verspreide maatschappij zijn er voortdurend moeilijke toestanden, »korte tijdperken van bloei komen alleen voor door den invloed van enkele buitengewone mannen". Terecht zegt Le Play, dat ongelukkige tijden telkens terugkeeren door buitensporig individualisme en onverzadigbaar verlangen naar nieuwigheden. In geen groote onderneming is er solidariteit, in akkerbouw, in veeteelt, in de verspreiding van hooge zedelijke begrippen, overal zoekt men elkaar te verdringen. De huwelijken blijven onvruchtbaar, men aast op erfenissen en de eene erfgenaam dreigt al meer met processen dan de ander, terwijl de oude bloedverwanten aan hun lot overgelaten en geminacht worden. »Men vindt geen eeuwenoude boomen meer in vruchtbaren grond, waaraan krachtige loten groeien, zegt Le Play, maar men ziet alleen magere boompjes, waaraan men maar al te duidelijk kan zien, hoezeer de bodem uitgeput is". (*Constitution essentielle de l'humanité,* pag. 42).

»Op al mijn reizen heb ik geen maatschappelijke organisatie gezien, die in dezelfde mate met de wetten der stoffelijke en der zedelijke orde in strijd is".

[1]) *Souche* = stam, stamvader.

Het patriarchale huisgezin is een verouderde vorm, die der „*famille instable*," waarbij het huisgezin zich zooveel mogelijk verspreidt, is een schadelijke vorm; er blijft dus nog de derde vorm over: de *famille-souche*.

3. Meer nog dan bij het patriarchale huisgezin wordt hier het huisgezin duurzaam, meer nog worden hier de heilzame tradities bewaard, terwijl de individueele vrijheid binnen de juiste grenzen wordt beperkt. Zij vormt een beperkte gemeenschap, waarin de eigendom persoonlijk en vrij blijft. Echter berust bij het hoofd der familie alleen de leiding van het erfgoed. Zijn zijne kinderen meerderjarig geworden dan kiest hij onder hen dengenen, die het hoogst staat door de gaven van verstand en hart, die hem het meest geschikt schijnt om zijn werk voort te zetten, dezen neemt hij als zijn bizonderen helper naast zich. De zoon, die erfgenaam-associé is, huwt en blijft in het vaderlijk huis tot den dood zijns vaders onder zijn onmiddellijke leiding; de andere kinderen ontvangen, wanneer hun leertijd om is, een gift uit het geld, dat door den gemeenschappelijken arbeid bespaard is, en hebben volkomen vrijheid te blijven of heen te gaan. De erfgenaam-associé heeft dus wel veel voordeelen, maar hij heeft ook al de lasten, die er aan verbonden zijn. Deze lasten zijn talrijk. Behalve dat hij de administratie moet voeren, is hij ook aan zijn broers en zusters en andere verwanten hulp en bescherming verschuldigd, wanneer zij die noodig hebben.

Men ziet gemakkelijk in, welke de voordeelen zijn van deze inrichting. Zij voldoet aan alles wat een familie eischt, past op hen, die willen blijven en op hen, die willen heengaan.

Geen enkele kracht gaat er verloren; doordat het vaderlijk huis blijft, blijven al de tradities, al de gewoonten, heel de schat van nuttige kennis, door de voorouders opgezameld, ongeschonden voortbestaan.

De zonen maken zich die gewoonten eigen, nemen die kennis ongemerkt over door het voorbeeld hunner vaderen, dat zij dagelijks onder hun oogen hebben en hun opvoeding gaat zonder onderbreking voort. Zij leeren het huisgezin beschouwen als een blijvend middenpunt, waar bescherming en hartelijke ontvangst en hulp te vinden is bij alle moeilijke omstandigheden.

Wanneer een huisgezin zoo is ingericht zijn schokken van buiten af, hoe sterk ook, niet in staat, het omver te werpen. Verschillende families, die zich eeuwen lang op denzelfden grond handhaafden, zoo in Frankrijk als in Duitschland, werden door Le Play bestudeerd.

Het bestaan van zulk een familie kan slechts bedreigd, haar werkzaamheid slechts gebroken worden door het bederf, dreigend bij ieder nieuw geslacht door de erfzonde.

Aan dit derde type geeft Le Play de voorkeur, »behalve de voordeelen, die wij reeds opnoemden, geeft het naast deugd ook een ontwikkeling van rijkdom aan de individuën en van macht aan de bestuurders". (*Organisation de la famille*, pag. 11). Maar — en daarom vooral stelt hij dit type tegenover de dwalingen van het socialisme en de rampen, welke de uiteenrukking der huisgezinnen over Frankrijk gebracht heeft, — het is een bolwerk tegen het collectivisme, heeft duurzaamheid en bewaart in ieder, wat er geoorloofd is, in zijn neigingen". *(La Réforme sociale en France,* pag. 392). R. S. C.

(Wordt vervolgd).

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

NEUTRALE ORGANISATIE, EEN POLITIEK GEVAAR.

Reeds vele voorbeelden haalden wij ervan aan, hoe in Duitschland, bij den heftigen verkiezingsstrijd, vele neutrale vereenigingen, waarvan ook Katholieken lid zijn, zich in den strijd mengen tegen het Katholieke Centrum. Thans nog enkele voorbeelden.

De *Postwelt*, het »neutrale" »Organ für die Postbeambten", roept de postlui op »zur Rettung des Vaterlandes", en bezweert hen »hun steun niet ten gunste der zwarte of der roode vaderlandsverraders in den weegschaal te werpen, maar alleen mannen te kiezen van beproefde Staats- en Keizerstrouw".

Een tweede voorbeeld:

In een vergadering van den Bond van »reisenden Kaufleute Deutschlants", op 20 December te Maagdenburg gehouden, hield de Voorzitter een formeele verkiezingsspeech, en stelde voor een telegram van huldebetuiging te zenden aan den Kolonialdirektor Dernburg »voor zijn manmoedig optreden en het waken voor de nationale eer in den Rijksdag".

Een derde voorbeeld:

De Hessische *Kamerad*, orgaan van den „neutralen" Bond van „kriegervereine" in het Groothertogdom Hessen, drukt in zijn nummer van 4 Januari 1907 een artikel af van de *Deutsche Tageszeitung*, waarin gesproken wordt van het machtsmisbruik, door het Centrum in den Rijksdag uitgeoefend, — van de ondraaglijk geworden druk der drieste Centrums-pressie, — van de welgedane Centrums-heeren, enz. En in het voorafgaande nummer schreef de Redactie van dit „neutrale" *Bondsblad* zelf: „Allen roepen wij op, om slechts zulke mannen te kiezen, die het Vaderland geven wat des Vaderlands is"!

Een vierde voorbeeld:

Het „*Zentralverband deutscher Industriellen*," een groote „neutrale" Bond, waarbij ook vele Katholieke Fabrikanten zijn aangesloten, — heeft een circulaire rondgezonden, waarin de grootindustrieelen worden aangespoord, om den verkiezingsstrijd tegen Centrum en Sociaaldemocratie krachtig financieel te ondersteunen, en wel door één Mark per arbeider te storten. In een „vertrouwelijke" circulaire wordt dan, ter verduidelijking, nog verklaard, dat deze gelden allereerst zullen worden gebruikt in die kiesdistricten, welke bij de vorige verkiezing met eene kleine meerderheid door het Centrum of de Sociaal-democratie gewonnen zijn, en vervolgens in die, waar de liberalen en conservatieven gevaar loopen, een zetel aan een dezer twee partijen te verliezen. Maar in geen geval, — zoo wordt ter geruststelling van de vrijzinnig-democratische leden erbij gevoegd! — zullen deze gelden gebruikt worden, om het Centrum tegen de Sociaal-democratie te helpen.

Vermoedelijk zullen de katholieke industrieelen thans wel inzien, dat zij in dergelijke „neutrale" patroons-vereenigingen niet thuis hooren. Ze hadden er echter nooit lid van moeten worden.

Een vijfde voorbeeld:

Het Hoofdbestuur van den Deutschen „Beambtenbund" heeft ook een „*Wahlaufruf*" gericht tot alle Rijks-, Stads- en Gemeente-ambtenaren, waarin zij worden aangespoord te stemmen op de candidaten, die zich melden voor lotsverbetering der ambtenaren, mits.... die candidaten „op nationalen bodem staan." Dit wil, in het verkiezingstaaltje, dat thans in Duitschland gesproken wordt, zeggen: stemt niet op sociaal-democraten noch op Centrumsleden!

Zoo zien wij dus de voorstanders van een krachtige vloot, — de Boerenbonders, — de Middenstanders, — de Postlui, — de Handelsreizigers, — de oudstrijders, — de groot-industrieelen, — de rijks- en gemeente-ambtenaren — enz., neutraal georganiseerd, *in* hun neutrale organisaties, opgezweept worden tegen het Katholieke Centrum.

En dan zijn er nog, vooral in ons land, die maar niet kunnen inzien, hoe wij toch in die onschuldige neutrale vereenigingetjes van patroons, middenstanders, ambtenaren, enz. een politiek gevaar kunnen zien!

De Hanzebode van 18 Jan. l.l. haalt nog weer eens een frap-

pant staaltje aan, om te bewijzen, waarheen „neutrale" Middenstands-organisatie voert op politiek gebied.

Te Amsterdam zijn vergaderd geweest de besturen van gedelegeerden der vereenigingen, aangesloten bij het Comité, dat tracht een wettelijk sluitingsuur te verkrijgen. Verschillende „neutrale" vereenigingen waren aanwezig.

Behandeld werd de vraag, op welke wijze men het doel zou trachten te bereiken. Voorgesteld werd onder alinea *e:* „het aanbevelen en steunen van candidaten bij verkiezingen voor bestuurs- en regeeringslichamen."

Dit was niet doen aan politiek, werd gezegd, doch aan.... sociale politiek!

Alsof op 't gebied der sociale politiek de beginselen niet evenzeer doorwerken, althans moeten doorwerken!

Alinea *e* werd echter met 5 tegen 3 stemmen aangenomen.

De Hanzebode vraagt nu, terecht:

„Nu zouden we willen vragen, welke gedragslijn de talrijke *Katholieke* leden van die *neutrale* vereenigingen moeten volgen, wanneer zij b.v. bij verkiezingen voor Gemeenteraad of Tweede Kamer tusschen een katholiek, tegenstander van wettelijke sluiting, eenerzijds, en een liberaal of socialist, voorstander anderzijds?

„Zullen zij dan tegen hun overtuiging in hun stem moeten uitbrengen op den liberalen of rooden candidaat?

„Moeten onze hoogste belangen dan wijken voor een gering ondergeschikt belang?...."

Ziedaar, tot besluit, een enkel versch voorbeeld uit ons eigen land. Gelijk men zich herinneren zal, hebben wij er vroeger reeds meer gegeven.

Men versta ons echter wel. Uit al wat wij reeds over dit onderwerp geschreven hebben, zal het voor eenieder wel duidelijk zijn, dat wij niet alleen, zelfs niet allereerst, om het politieke gevaar tegen zoogenaamde neutrale vereenigingen gekant zijn! Er zijn nog vele andere krachtiger redenen, die onze meening en houding in deze bepaald hebben. Mr. A.

VOLKS-OPRUIING.

Ontzettende berichten komen uit België.

In het industriedistrict van Charleroi gist het sinds eenigen tijd op bedenkelijke wijze. Op gewetenlooze wijze worden de arbeiders door hun leiders tot woede geprikkeld en opgehitst.

In een mijn is een man ontslagen, naar de meening der werklieden ten onrechte. Zij kiezen zijn partij, en om de directie te dwingen hem weer in dienst te nemen, gaan ze tot staking over. De staking werkt aanstekelijk, en slaat op andere mijnen over.

In den avond nu van 6 Januari ll. werd te Gosselies een zoogenaamde zwarte meeting gehouden, waarbij de deelnemers gemaskerd verschijnen, terwijl tijdens de vergadering alle lichten worden uitgedoofd. Deze wijze van handelen, bestemd om op de minder ontwikkelde arbeiders diepen indruk te maken, is ons uit de oude geschiedenis der Engelsche Vakvereenigingen wèl bekend: doch, vergissen we ons niet, dan is dit in Engeland al meer dan een halve eeuw achter den rug!

Zulk een »zwarte meeting" werd nu ook te Gosselies gehouden. In deze duistere vergadering werd door verschillende gemaskerde sprekers er bij de arbeiders op aangedrongen, dat zij de onderkruipers zouden doodschieten, wanneer zij, niettegenstaande de staking, toch in de mijnen aan 't werk zouden gaan.

En aldus is gebeurd....

Toen op 7 Januari enkele arbeiders in de mijn wilden afdalen, werden ze door een dichten drom stakers omringd. Eensklaps trad een gemaskerde met een geladen revolver te voorschijn, en schoot een arbeider op de plaats dood. De andere stakers verdrongen zich om den moordenaar, om zóo zijn ontkoming te vergemakkelijken. En wijl hij gemaskerd was, weet niemand, wie hij is.

Denzelfden middag werd wederom een aanslag op een onderkruiper gepleegd.

Ziedaar de verschrikkelijke feiten.

Welk een ontzettende verantwoordelijkheid laden deze volksopruiers op hun geweten, niet alleen tegenover de slachtoffers, die gedood of verwond worden, — niet alleen tegenover de misleiden, die zij door hun ophitsing tot schier zinnelooze woede weten op te zweepen, — maar ook tegenover den geheelen arbeidersstand, dien zij bij de groote menigte van alle sympathie berooven.

En eenieder weet, hoeveel er aan gelegen is, dat bij een staking de publieke opinie ten gunste der arbeiders is.

Wie zich herinnert de opruiende redevoeringen, die in 1903 ook in ons land door verschillende sociaal-democraten gehouden werden, zal toegeven, dat het pas geeft, deze dingen ook in ons land nog eens bekend te maken, — omdat feiten, als deze afschuwelijke moorden, het duidelijkst aan alle goedgezinde arbeiders bewijzen, welk een gevaar zij en hun stand loopen, wanneer zij willig het oor leenen aan de onverantwoordelijke opruiers van het volk! H. L.

RADICAAL BEWIND.

De fransche Regeering, radicaal-socialistisch, heeft bij vele andere deugden ook deze: dat zij zoo uitstekend de middelen weet te kiezen, om het doel, dat zij zich stelt, te bereiken.

Zij is — 't staat nummer éen op haar program! — krachtig voorstander van pensioneering van de ouden van dagen. Zij begint nu met de pensioenen van geestelijken, die reeds bestaan, in te trekken.

Zij heeft herhaaldelijk verklaard, hoogen eerbied te hebben voor de oude kunst, als het beste middel tot opvoeding van het volk, daarom laat zij thans de mooie gebeeldhouwde kerkdeuren door hare trawanten met hakbijlen bewerken, terwijl het onderhoud der oude kerkgebouwen aan de goede zorgen der gemeentebesturen, die niets voor oude kerkelijke kunst voelen, zal worden overgelaten.

Het moeilijke vraagstuk der toenemende werkloosheid laat deze radicaal-socialistische Regeering geen rust; zij peinst en peinst op middelen, om een goede oplossing te vinden. Zij werd gevonden! De kloosters worden gesloten; de kloosterlingen over de grenzen gezet, en de velen, die werkten voor de kloosters, kunnen zich thans bij het groote leger der werkloozen gaan voegen.

Apothekers, — zoo wordt ook in Frankrijk geklaagd — zijn te duur. Dat benadeelt de volksgezondheid. De bevordering der volksgezondheid is een voorname taak der Regeering. Vooral in Frankrijk, waar de geboorten sterk verminderen en de natie alleen op gewone sterkte kan blijven, indien de sterfgevallen wat minder worden. Natuurlijk! zegt deze radicale Regeering, en daarom stellen wij voor... een belasting te heffen van de apotheken, van de geneesmiddelen! De apothekers zullen dan, natuurlijk, onmiddellijk hun prijzen verlagen! Booze tongen verzekeren zelfs, dat minister Caillaux van plan is, om een recognitie te heffen van het gebruik, dat men zal willen maken van een zeer beroemd instrument, dat in vele blijspelen van Molière zulk een voorname rol speelt. Vermoedelijk is dit de eerste stap tot »verstaatlichung". In elk geval verstaat deze minister niet alleen de kunst om de pil te vergulden, doch ook om uit pillen guldens te slaan, die dan uitstekend te pas zullen komen, om de verhoogde tractementen der heeren afgevaardigden, anders gezeid volksvertegenwoordigers, te betalen.

Ik wilde maar zeggen: wat is 't toch een zegen voor een land, wanneer het een radicaal-socialistisch ministerie heeft, dat de vrijheid van godsdienst wil, en daarom begint met de Katholieke Kerk te vervolgen! H. L.

ARBEIDSRADEN. [1])

Dr. H. Koch, S. J. heeft de sociale litteratuur verrijkt met een veelzijdige, degelijke en duidelijke studie over *Arbeidsraden.*

Allereerst geeft Dr. Koch een geschiedkundig overzicht van de ontwikkeling en van den huidigen toestand der arbeidsraden. Hoogst interessant is daarin de mededeeling, dat in het Frankfurter parlement in 1849 reeds een minderheid verlangde de wettelijke invoering van fabrieksraden, geheel in den geest zooals het latere Centrumsvoorstel luidde. De eerste practische toepassing hebben de raden gevonden onder den naam van »Aeltesten-Kollegiën" (Raad van Oudsten) in de fabrieken van D. Peters en Co. in Neviges (1861), op de Marienhütte bij Kotzenau (1874) en F. Brandts in M. Gladbach (feitelijk reeds in 1873, met statuten in 1881). Zij waren het eerst bedoeld als inrichtingen van geheel privaten aard, tot stand gebracht, om aan de arbeiders onderling hulpbetoon te verzekeren. In Februari 1890 werden bij Keizerlijke Boodschap wettelijke bepalingen in het vooruitzicht gesteld omtrent den vorm, welken deze instellingen »ter totstandkoming van den vrede tusschen werkgevers en arbeiders" zouden kunnen aannemen om te worden officieele lichamen, »waarin de arbeiders door vertegenwoordigers, die hun vertrouwen bezaten, aan de regeling der gemeenschappelijke belangen zouden deel hebben, en welke lichamen de bevoegdheid zouden hebben om hun belangen bij onderhandelingen met de werkgevers en met de regeeringsorganen te behartigen."

De arbeidswet in 1890 bracht echter slechts het voorschrift, dat de arbeiders vóór de vaststelling van een arbeidsreglement »gehoord" moesten worden en hun de gelegenheid moest worden geschonken hun oordeel over het reglement te zeggen. Verder zou overal, waar reeds arbeidsraden bestonden, het »hóóren" dier lichamen voldoende zijn.

Het voorstel van het Centrum en van de Duitsch-vrijzinnige partij om de invoering der arbeidsraden verplichtend te stellen, werd verworpen. Hierbij dient in herinnering gebracht te worden, dat de Sociaal-democraten de heftigste tegenstanders waren en tot die verwerping den doorslag gaven.

De verwachtingen, die op de arbeidswet van 1891 gebouwd waren, zijn niet vervuld geworden. Een groot getal van arbeidsraden, die toenmaals werden samengesteld met het doel om hun oordeel te zeggen over arbeids- en fabrieksreglementen, zijn door gebrek aan doelmatigen vruchtdragenden arbeid weder verdwenen.

De groote verdienste van Dr. Kochs studie nu bestaat hierin, dat hij op grond van de verslagen der inspecteurs van den arbeid, op grond der gegevens, neergelegd in een omvangrijke verzameling van den bond »Arbeiterwohl", en in verband met het over tientallen van jaren loopend materiaal, dat de »Zentralstelle für Arbeiterwohlfahrtseinrichtungen" in Berlijn ter beschikking had gesteld, heeft aangetoond, dat dit mislukken der arbeidsraden niet een gevolg is van die lichamen zelf als zoodanig, maar slechts te wijten is aan het gebrek aan belangstelling en aan kennis bij de betrokkenen zelf.

Dr. Koch laat de ervaringen der werkgevers en arbeiders, zoowel als van de stadsbesturen uitvoerig aan het woord komen en waardeert de werkzaamheid der arbeidsraden in haar principieele en practische beteekenis. Hij beoordeelt de verhouding der arbeidsraden tot de Vakvereenigingen en Kamers van Arbeid en toont aan, dat zij deze niet overbodig maken, maar aanvullen. Eindelijk geeft hij aan de hand van wel een honderdtal statuten en verslagen een verhandeling over de samenstelling en organisatie der arbeidsraden en besluit met practische voorstellen en denkbeelden over wettelijke uitbreiding en over de verhouding tusschen werkgevers en arbeiders.

Verscheidene statuten en verslagen en een normaalstel-statuten zijn aan de uitgave toegevoegd. Deze laatste vooral kunnen goede diensten aan werkgevers en werklieden bewijzen.

Met bijzondere genoegdoening wijst de schrijver, in zijn voorwoord, op de verandering, welke reeds bij mijneigenaars en mijnwerkers in het Ruhrbekken in de laatste jaren is te constateeren ten opzichte van hun houding tegenover de arbeidsraden. Terwijl de eigenaars tot nu toe een zeer nadrukkelijken tegenstand hadden geboden zoowel tegen de vrijwillige als tegen de wettelijke invoering der arbeidsraden, hebben zij zich nu onder aandrang van de beweging der mijnwerkers meerendeels bereid verklaard ook de loonquestie aan het oordeel der arbeidsraden te onderwerpen; en terwijl de sociaaldemocratische arbeiders de wettelijke arbeidsraden zóó minderwaardig achtten, dat zij aan de verkiezingen daarvoor in het geheel geen deel namen, maken zij zich nu die arbeidsraden gaarne ten nutte, om ook hunne klachten en wenschen te doen gelden. En terwijl de sociaal-democratische partij in 1890/91 nog het voorstel tot wettelijke invoering der arbeidsraden ten val bracht, maken zij in het nieuwste voorstel in den Rijksdag tot bescherming der mijnwerkers dezen eisch tot den hunnen!

De zich sterk uitbreidende vakvereenigingen der laatste jaren dringen de tegenstelling tusschen de verschillende belangen meer en meer op den voorgrond. De organisaties stellen zich meer en meer tusschen werkgever en arbeider. Vooral de strijd om arbeidsloon en arbeidstijd neemt alle belangstelling in beslag. Macht wordt uitgespeeld tegen macht. In dezen strijd traden de arbeidsraden met hun arbeid tot vreedzame overeenkomst natuurlijk op den achtergrond. De tijd van conflicten, van het meten van elkaars macht, moest komen; hij was in onze industriëele ontwikkeling even onvermijdelijk als hij dit in Engeland geweest was. Er zullen ook weder rustiger tijden volgen; men zal uit bittere ondervinding leeren, dat ook hier vrede voordeel geeft, en strijd nadeel; dat rechtvaardig onderzoek van wederzijdsche eischen, dat wederzijdsche overeenstemming de eenige weg is tot vooruitgang en vrede, en zoowel de industrie als de arbeiders dient. De wederzijdsche organisaties komen samen tot gemeenschappelijk overleg, zij sluiten overeenkomsten — collectieve contracten — waarbij de arbeidsvoorwaarden door de beide organisaties voor langeren tijd vastgesteld worden. Klachten-commissies (tarifamter) en scheidsgerechten worden samengesteld, om uitbrekende geschillen met bindende kracht te beslechten. Zoo wordt ook weder den weg gebaand tot een betere verhouding tusschen werkgevers en arbeiders in de afzonderlijke bedrijven.

Men zal dan weder persoonlijk tot elkander komen en de overtuiging verkrijgen, dat het veel verstandiger is, zich tegenover elkander uit te spreken en een weg te zoeken om tot overeenkomst te geraken, dan in bitteren haat en wantrouwen elkander het leven te vergallen. Het middel tot deze overeenstemming in de afzonderlijke bedrijven is de arbeidsraad of fabrieksraad.

Moge dit geschrift zoowel bij werkgevers als werknemers, en niet minder ook bij regeeringen en partijen, de verdiende aandacht vinden — tot nut der industrie, tot maatschappelijke en geestelijke verheffing van den arbeidersstand, tot bevordering van den socialen vrede. R.

ARBEIDSCONTRACT EN KANTOORBEDIENDEN.

Maar al te veel wordt de wet op het Arbeidscontract louter beschouwd in verband met de eigenlijk gezegde werklieden. Hoe-

[1]) *Arbeiterausschüsse* door Dr. H. Koch. Verlagsabteilung der Zentralstelle des Volksvereins für das Katholische Deutschland, prijs 2 M.

zeer ook andere categorieën van »arbeiders" er van zullen profiteeren, toont het zoo juist verschenen rapport eener enquête naar de arbeiderstoestanden onder de handels- en kantoorbedienden te 's Gravenhage, gehouden door een drietal vakorganisaties aldaar.

Slechts op 19 van de 240 ingevuld ingekomen lijsten stond vermeld, dat bij den aanvang der dienstbetrekkiug een contract was gesloten, terwijl 33 gevallen werden opgegeven, waarbij het gemis van zoodanig contract door den betrokken bediende was gevoeld; een dezer was in twee betrekkingen zonder opgegeven reden op staanden voet ontslagen.

Wat de opzegtermijn betreft, ruim 10% der ingekomen opgaven bevatten geen mededeelingen daaromtrent; 121 personen verklaarden, dat op hun kantoor geen dergelijke termijn bestond; 7 hadden een opzegtermijn van twee weken, 67 een van een tot twee maanden, 17 een van drie maanden en langer. Voorts bleek, dat soms op hetzelfde kantoor niet voor alle bedienden dezelfde termijn van opzegging gold, ja, bij één firma bleek die termijn te varieeren van 1 tot 6 maanden.

We vinden verder een geval vermeld van een bediende, die 6 maanden van te voren moest opzeggen en een waarborgsom storten; enkele maanden na zijn indiensttreden failleerde de firma; de waarborgsom was in de baten opgenomen, maar.... kwam er niet uit. Zóó was het dus met het staangeld onder de oude wet! Onder de nieuwe wet is dit niet meer mogelijk. Toch stemden de soc.-democraten tegen deze wet, omdat het staangeld er in geregeld werd!!

Omtrent de boeten bleek de grootste willekeur te bestaan; van één kantoor werd zelfs medegedeeld, dat daar boeten geheven werden van buitensporige grootte in verhouding tot de salarissen en om de nietigste redenen, terwijl omtrent de bestemming der boeten niets bekend was. Van een ander kantoor werd nadrukkelijk opgegeven, dat de boeten kwamen in de kas van de zaak.

De salarissen werden geregeld betaald; slechts 2 gevallen van het tegendeel werden vermeld, terwijl één bediende maar eventjes 1½ jaar op zijn loon had gewacht en 't toen door tusschenkomst van een rechtskundige nog slechts ten deele had gekregen. De wet op het Arbeidscontract, die in alle bovenstaande gevallen vanzelf verbetering brengt, zou speciaal dezen bediende in vrij wat beter conditie hebben gebracht.

Nu we toch over dit rapport bezig zijn, nog een paar typische aanhalingen:

Het kantoorpersoneel van een coöperatieve vereeniging had wel contractueele werkuren, maar tevens was in 't contract opgenomen de clausule, »dat op twee dagen in de week de arbeid niet als geëindigd beschouwd wordt dan wanneer het te verrichten werk is afgedaan".

Wat in 't algemeen de arbeidsduur betrof: 82 personen werden in de rubriek van 8½—10 uur per dag, waarvan er 48 nog overwerk moesten verrichten. Op 16 kantoren gold een arbeidsduur van 10½—12 uur, waarbij op 12 nog overwerk kwam, terwijl 4 bedienden zelfs langer dan 12 uur werkten, waarvan 3 met overwerk bovendien. Mooie toestanden!

Op 46 kantoren werd geen vacantie toegestaan, terwijl een bediende opgaf, sinds 1879 bij één firma in dienst te zijn, zonder dat ooit op dat kantoor vacantie was gegeven. Gelukkig was hij 't eenige slachtoffer.

O.

KORTE BERICHTEN.

Gezondheid van Steenhouwers. Naar aanleiding van mededeelingen voorkomende in de laatste verslagen van inspecteurs van den arbeid omtrent den zeer ongustigen gezondheidstoestand der steenhouwers tengevolge van de uitoefening van hun beroep, wendde het Bestuur der Sociaal-Technische Vereeniging zich eenigen tijd geleden tot eenige ingenieurs- en architecten-vereenigingen, met het voorstel gezamenlijk een Commissie te benoemen om te onderzoeken op welke wijze bestrijding dezer misstanden mogelijk is (hetzij door verbetering der arbeidsvoorwaarden, hetzij door het weren van de meest schadelijke steensoorten).

Deze Commissie is thans tot stand gekomen en heeft zich geconstitueerd als volgt:

JOS. TH. J. CUYPERS, C. B. I. (Architectura & Amicitia), Voorzitter.
H. A. VAN IJSSELSTEIJN, C. I. (Vereeniging van Delftsche Ingenieurs).
D. A. V. MARGADANT, Architect. (Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst).
F. M. L. KERKHOFF, C. B. I. (Vakafd. voor Bouw- en Waterbouwkunde v/h. Kon. Inst. van Ingenieurs.)
P. BAKKER SCHUT, C. I. (Sociaal-Technische Vereeniging.) Secretaris.

De Commissie verzoekt mededeelingen, welke bij haar onderzoek van belang kunnen zijn, te zenden aan het adres van haren Secretaris, Obrechtstraat Nr. 146, den Haag.

Georganiseerde werklieden. Aangaande de sterkte der georganiseerde werlieden lazen wij in de *Textilarbeiterzeitung* van 12 Jan. j.l. het volgende:

	Ledental:	Procent der totale bevolking:
Vereenigde Staten	2,000.000	2,64
Grootbrittannië-Ierland	1,866,755	4,50
Duitschland	1,822,343	3,23
Frankrijk	781.341	2,00
Oostenrijk	323,099	1,24
Italië	260,102	0,80
België	128,700	1,92
Zweden	105,000	1,92
Australië	100,626	2,64
Denemarken	90,911	3,71
Hongarije	71,173	0,37
Spanje	56,905	0,31
Zwitserland	48,000	1.44
Nederland	**37,221**	**0,73**
Nieuw-Zeeland	27,714	3,58
Noorwegen	16,227	0,73

Een veelzeggend lijstje, dat duidelijk bewijst, dat er nog heel wat werk aan den winkel is voor de leiders der vakbeweging in Nederland. Een goeden raad wenschen we naar aanleiding van bovengenoemd lijstje te geven: bestudeert de vakbeweging van Engeland, maar vooral van Duitschland, misschien komt zij dan ook na eenige jaren van 0,73 tot 3,23 of 4.50 in ons land. Bestudeeren, maar op de practische *toepassing* komt het aan.

H.

Middenstands-enquête. In Duitschland is een officieele middenstands-enquête op til, welke zal gehouden worden als het onderzoek naar het Kartellwezen geëindigd is. Het »Zentralverband Deutscher Kaufleute und Gewerbe-treibender" beijvert zich alvast, om die enquête in een bepaalde richting te drijven, nl. dien kant uit, dat zij licht verspreidt over den achteruitgang van den handeldrijvenden middenstand en de oorzaken daarvan. Daartoe moet o. m. onderzocht worden de schade, welke die stand, speciaal de kleinhandel, ondervindt van de coöperatieve vereenigingen van Staats- en Gemeente-ambtenaren. En zoo heeft de vereeniging nog meer speciale wenschen.

't Is goed bedoeld, maar 't komt ons toch beter voor, een enquête te houden zonder vooropgestelde bedoelingen, opdat de eventueele resultaten en conslusiën des te meer naar waarheid zijn. R.

Collectief contract. In Duitschland begint dit instituut ook de metaal-industrie binnen te dringen: te Munster is een collectief contract gesloten tusschen de »Isarzählerwerken" en hun arbeiders, zij 't dan na een langdurige onderhandelingen. Minimumloon en 9 urige arbeidsdag zijn daarin vastgelegd. De tegenwoordige werklieden ontvangen terstond een toelage van 2 Pfg., de arbeidsters een van 1½ Pfg. Na 1 November 1907 worden deze toelagen verhoogd. De prijs voor aangenomen werk is zoodanig vastgesteld, dat 20 %

boven het uurloon kan verdiend worden; korting mag pas dan intreden, als 40 % boven het gewone uurloon verdiend wordt.

Ter bijlegging van te rijzen geschillen is een »Schlichtungs-commission" benoemd.

Alles collectief! De »Bond der Lichtdruckanstalten" te Leipzig neemt slechts tot leden aan die inrichtingen, welke zich houden aan het collectief arbeidscontract van den Bond, terwijl de leden slechts zoodanige knechts aannemen, die van volgens dat contract werkende inrichtingen komen. Op zoo'n manier zal het contract, dat weer pas voor drie jaar werd vernieuwd, wel spoedig algemeen zijn.

Overbevolking en Groot-burgerrechten. Dat er verband bestaat tusschen deze beiden wordt o. a. ook aangetoond in het jongste werk over de mattenindustrie. Zoo is de bevolking te Genemuiden te talrijk voor de aanwezige bronnen van bestaan. Men trekt er niet uit en dus is er niet voldoende bloedververschïng. Tot dit niet spoedig verlaten van den geboortegrond werken vooral mede de finantieele voordeelen, die van het groot-burgerrecht van Genemuiden verbonden zijn. Men verliest dit recht, indien men zich elders vestigt, of huwt met een vrouw, die dit recht niet bezit. Het finantieele voordeel van dit recht (bestaande in de bevoegdheid om ¾ koe, in de gemeene weide te laten weiden, een bevoegdheid, welke men aan een ander verhuren kan) is op ongeveer f 25 à f 30 's jaars te schatten. Hoe weinig dit bedrag is, toch is dit in de oogen van den arbeider belangrijk genoeg om te zorgen zijn groot-burgerrecht niet te verliezen, hij kan daarmede immers bijna zijn geheele huishuur betalen, want deze bedraagt voor de meeste arbeiderswoningen aldaar niet meer dan f 0.65 f 0.75 per week (bij een weekloon van f 3 à f 4 ongeveer).

Werkloozenstatistiek. — Hoe moeilijk het is een goede statistiek der werkloosheid te verkrijgen, ondervond dit winterseizoen het bestuur der Haagsche Arbeidsbeurs. B. en W. hadden gegevens gevraagd van den omvang der werkloosheid in de bouwvakken daar ter stede en de resultaten van het onderzoek — ingesteld bij 387 werkgevers, bij 't Bouwtoezicht, Kamer van Arbeid, vereenigingen en instellingen — waren zoodanig, dat het bestuur er zelf van zeide: «Ze strekken dan ook allerminst om den werkelijken omvang der heerschende werkloosheid vast te stellen, doch zijn slechts te beschouwen als gegevens ter beantwoording van de moeilijke vraag" en hebben »ook als zoodanig slechts betrekkelijke waarde." Nu is 't waar, dat het bestuur slechts korten tijd te zijner beschikking had. maar mededeelingen als deze: de schilderpatroons melden vermeerdering van personeel, terwijl bij den »N. R. K. V." de werkloosheid onder de schilders van 8 tot 22 % steeg — zulke mededeelingen zijn al te onbetrouwbaar.

We zullen uit het rapport dan ook geen cijfers aanhalen: wat zou dat baten? De moeite waard evenwel is wat het bestuur aan 't slot schrijft. Er op wijzend, dat de werkloosheid-statistiek eener arbeidsbeurs altijd slechts betrekkelijke waarde heeft, wijl zoovele werkloozen zich niet tot de beurs wenden, geeft het bestuur in overweging, om in verband met toekomstige maatregelen tegen de werkloosheid, vooral voorzooveel de bouwvakken betreft. een jaarlijks te herhalen telling van de werkloozen omstreeks denzelfden tijd te houden.

Door kennisgevingen in de dagbladen, aan de vakvereenigingen, en door aanplakbiljetten, zouden dan de werkeloozen in de verschillende vakken tegen verschillende dagen worden opgeroepen. Een Commissie uit het Bestuur van de Arbeidsbeurs zou op die dagen zitting houden en telkens uit het vak, waaruit de werkloozen worden opgeroepen, een werkgever en een werknemer verzoeken aan het onderzoek deel te nemen. Iedere werklooze die zich aanmeldt, zou een telkaart moeten invullen, waarop de volgende punten waren te vermelden: persoonlijke omstandigheden van den werklooze (ook gezins-sterkte); oorzaak der werkloosheid, duur daarvan, laatste werkgever; sedert wanneer hij in de Gemeente is; of hij is aangesloten bij een vakvereeniging; of hij uitkeering geniet bij werkloosheid, en hoeveel.

De juistheid der gedane opgaven zoude moeten worden nagegaan. Zulk een onderzoek zou geld en tijd vorderen, doch het is de manier om den grondslag te leggen voor een deugdelijke werkloozenstatistiek.

O.

Trouwfondsen. Het *Hoog-ambacht* bevat het eerste van een reeks artikelen over een trouwfonds, zooals er reeds verschillende zijn opgericht in verband met meisjespatronaten. De meisjes ontvangen voor hun arbeid loon, en de winst wordt gevormd tot een trouwfonds. Als resultaten worden aangegeven, dat de meisjes werkzaam en deugdzaam blijven en bij trouwen niet in schuld behoeven te zitten.

Aangroei van handelsbedrijven. In Duitschland groeide van 1882—1905 het aantal handelsbedrijven aan van 452725 tot 647138, dat is ongeveer 40 pCt., bij een toename van bevolking gedurende denzelfden tijd met 13 pCt. In Pruisen is het aantal dergenen die voor hun beroep het handelsbedrijf uitoefenen in 50 jaren gestegen van 1 pCt. tot ongeveer 2½ pCt. der bevolking. Voor de Oud-Pruisische provinciën mag men aannemen, dat in de jaren 1837, 1861 en 1895, respectievelijk 33, 44 en 77 open winkels waren op iedere 10000 inwoners.

Van de 647.138 koopmanszaken in Duitschland zullen er ongeveer 430.000 open winkels zijn. 183.000 daarvan waren kruidenierswinkels.

In 1846 was ieder 40ste, in 1890 ieder achttiende inwoner van Berlijn, dus ongeveer ieder 4e of 5e volwassen man een koopman. En in ons land. Zou 't daar wel veel anders zijn?

R.

ONTVANGEN BOEKEN.

Adresboek voor het Katholieke Vereenigingsleven in Limburg, uitgegeven door het Centraal Bureau der Limburgsche Katholiekendagen. Maastricht, 1907.
1 ex. 15 ct.; p. 10 ex. f 1,20; 100 ex. f 11.—.

Tariefovereenkomst, tusschen wagenmakers in de gemeenten Hulst, Hontenisse, Stoppeldijk, Boschkapelle, Graauw, Langendam en Zaamslag, den 10 December 1906 verleden voor den notaris H. A. VAN DALSUM te Hulst.

„Sobriëtas", Orgaan der Federatie van R. K. Diocesane Bonden tot bevordering der christelijke matigheid en tot bestrijding van het Alcoholisme. Hoofdredacteur: Dr. ALPH. ARIËNS. — Jan. 1907. 16 blz. Prijs per jaar (12 afl.) f 1.25.

NIEUWE BOEKEN.

H. E. GREVE. Openbare leesmusea en volksbibliotheken. Amsterdam, MAAS & VAN SUCHTELEN. (10 en 384). 1906. f 3.90; geb. f 4.90.

M. C. NIEUWBARN. Het heilig misoffer en zijne ceremoniën. Een verklaring van mystiek en liturgie. Met bisschoppelijke aanbevelingen. Nijmegen, L. C. G. MALMBERG. (155). 1906. f 0.45; geb. f 0.70.

A. M. WEISZ. Levenskunst. Uit het Duitsch vertaald naar de 4e uitgave. 's-Hertogenbosch, G. MOSMANS ZOON. (499). 1906. f 1.50; geb. f 2.40.

Brochure van de Vereeniging ter bevordering van den nationalen arbeid gevestigd te Utrecht. In verband met de financieele voorstellen van den minister van financiën. Sommelsdijk, W. BOEKHOVEN. (11). 1906. f 0.10.

P. VAN HOEK. Hooger landbouwonderwijs. 's-Gravenhage, Gebr. J. & H. VAN LANGENHUYSEN. (6 en 102). 1906. f 0.75.

D. KOOIMAN. Landbouwwetgeving. Verzameling van wetten en besluiten betreffende land- en tuinbouw. Maarssen, J. GOETHEER. 1906. geb. f 1.60.

H. MULDERIJE. Waar de gelden te vinden voor pensioen-, invaliditeits- en ziekteverzekering? Zutphen, M. G. SJOER. (16) 1906. f 0.15.

Ongevallenstatistiek betreffende het tijdvak 1 Februari—31 December 1903, samengesteld ter voldoening aan de bepaling van artikel 17 der ongevallenwet 1901. ('s-Gravenhage, Boekhandel vh. Gebr. BELINFANTE). (60 en 423). 1906. f 3.—.

A. M. VAN SCHENK BRILL. Is verzekering noodzakelijk en ingrijping door den Staat noodig? Een overzicht van het verzekeringswezen in Duitschland, Oostenrijk-Hongarije, Frankrijk, België, Denemarken, Engeland en Nederland, benevens een korte schets der ongevallenwet 1901 en een overzicht van het wetsontwerp ziekteverzekering 1907. Amsterdam, J. H. VAN DAM. (48). 1906. f 0.30.

J. R. THORBECKE. Aanteekening op de grondwet. (Nieuwe tweede uitgave) 2 dln. 's-Gravenhage, MART. NIJHOFF. (14 en 355; 6 en 342). 1906. f 8.50.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's Hertogenbosch.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Kerk- en Armbesturen en Landerijen, door G. J. VAN VELDHOVEN. — De vereenigingen tot onderlingen bijstand in het Bisdom van Breda, door A. V. D. NOORT, Pr. — Uit Tijdschriften: FREDERIC LE PLAY IV. — Boekbesprekingen. — Berichten en Mededeelingen: Arbeidscontract en geestelijkheid. — *Het Volk* over Rijssen. — Leugens uit *Het Volk.* — Zedelijkheid en Ziekteverzekering. — Neutrale vereeniging en de R. K. Ziekenverplegers en verpleegsters. — Korte Berichten: Woningwet. — Gemeente-exploitatie. — Arbeidsduur. — Ontslag. — De Socialisten als werkgevers. — R. K. Schippersorganisatie. — Bijslag wegens duurte. — Huisindustrie en organisatie. — Ons Vakblad. — Nieuwe Boeken.

KERK- EN ARMBESTUREN EN LANDERIJEN.

Er zijn in den loop der tijden door vele geloovigen aan „Kerk" of „Armen" hunner parochie landerijen vermaakt. Meestal geschiedde dit met de uitdrukkelijke bedoeling, dat gedurende een bepaalden tijd uit de opbrengst ervan goede werken zouden worden gedaan ten bate van de ziel van den afgestorven gever. Andere stukken werden geheel „vrij" geschonken. Die schenking — hoe dan ook gedaan — had steeds de goede strekking, wel te doen. Bovendien hebben kerk- en armbesturen nu en dan landerijen aangekocht en zoo hun bezitting vergroot. Dit laatste is geschied, om de liggende gelden zoo zeker mogelijk te beleggen: een motief, dat in zich zeer goed te noemen is. Immers, de besturen dragen de verantwoordelijkheid voor de hun toevertrouwde fondsen, zij zijn verplicht die fondsen voor inkrimping te bewaren, en ze zoo zeker en voordeelig mogelijk te beheeren. Toch waag ik het, hier als mijn meening neer te schrijven: landerijen, in het bezit van kerk- of armbesturen, zullen, ondanks alle zorg, ondanks het motief: zoo voordeelig mogelijk, op den duur een groote, zeer groote schadepost worden.

Wat toch is 't geval? De besturen zelf kunnen noch mogen de landerijen gebruiken of bebouwen. Dus om de vier, zes jaar heeft de verhuring plaats. En hoe geschiedt deze verhuring? De wijzen zijn in onderscheidene parochiën zeer verschillend.

Op sommige plaatsen verhuurt men publiek, geeft, om de animo te vergrooten, strijkgeld, kent het land toe aan den meestbiedende, en eischt van dezen het stellen van één of twee soliede borgen. Bij deze manier van verhuren springt het verkeerde onmiddellijk in het oog, vooral in parochiën met stijgende bevolking. Het aantal liefhebbers is groot, veel grooter dan het aantal perceelen. Tusschen hen wordt als 't ware om de huur gevochten, terwijl dat gevecht nog wordt verscherpt door de steeds trouw op post zijnde strijkgeldjagers, die weten dat Jan of Piet het perceel niet missen kan, omdat zijn «bouw» anders te klein wordt, of omdat hij misschien heelemaal geen «bouw» meer zal hebben. Hart hebben zij niet; alleen het strijkgeld lacht hun toe, en onbarmhartig jagen zij de belanghebbenden hooger en hooger. Dezen, toch al vreezende voor andere liefhebbers, besteden dientengevolge een prijs, die de verhuurders menigmaal doet hoofdschudden, overtuigd als zij zijn, dat tegen dat geld het land niet rendeeren kan. «Alweer zooveel gulden hooger dan den vorigen keer!» klaagt de huurder. »Waarom hebt ge mij hetzelfde stukje land maar niet ondershands verhuurd tegen denzelfden prijs? Heb ik er de vorige vier jaar niet goed op gepast?» En 't antwoord luidt: »Klaas, daar valt niets op te zeggen; je bouw ziet er best uit. Maar onderhands verhuren mogen we niet; het is kerkeland; de overige parochianen hebben evenveel recht er op als gij." Daar valt niet veel op te zeggen, en — de arme huurder begint zes jaren van arbeid in het vaste vooruitzicht, dat er geen droog brood te verdienen valt, of zelfs, als Onze Lieve Heer niet buitengewoon zegent, dat er nog geld bij moet. Stel je nu toch eens iemand voor, die onder zulke omstandigheden huurder is geworden. Zeg eens: is het te verwonderen, dat hij op andere manieren eruit tracht te halen, wat hij kan? Kunt gij u niet voorstellen, dat hij op de mest tracht te beknibbelen, zooveel maar mogelijk is? Niet in de eerste drie jaren; dan zou hij zich zelven straffen, maar het laatste jaar... «dan doe je maar wat, want je weet toch niet, of je weer huurder wordt.»

Maar, hoor ik zeggen: daar is toch tegen te waken. Waarom in het huurcontract geen bepaling opgenomen, dat de mest op een bepaalden tijd op het land aanwezig moet zijn? Laat ik daarop antwoorden, dat in de meeste contracten zulk een bepaling prijkt, en toch ondanks alle waakzaamheid gebeurt het nog, dat de mest 's nachts weer wordt weggevaren. Dat is slechts één ding.

Maar wie verklapt al de andere manieren, waarop de

verhuurders worden beetgenomen? Hoeveel kan er uitgewonnen worden aan arbeidsloon door b.v. slecht spitten, slecht reinigen? Zulk een handelwijze is oneerlijk en slecht, zeer zeker, maar waartoe komt men niet, als men in de war zit? En met dat al gaat het land achteruit, ieder jaar een onmerkbaar beetje, maar al die beetjes te zamen zullen arm land en een arme parochie maken.

Toch niet alle huurders zijn zoo slecht? O neen. Er zijn er ook, die als huurder eerlijk hunne verplichtingen nakomen, maar den winkelier en den bakker niet betalen. Ook al slecht, hoor ik zeggen. Toch niet. Zij zijn gewoon op 't jaar te betalen. (Ik zet het den mannen, die „contante betaling" wenschen, om dat misbruik op onze dorpen binnen afzienbaren tijd uit te roeien). Eerlijk en waarachtig hebben zij het voornemen, dit nu ook weer te doen. Het jaar is om. „Zóóveel ontvangen,. zóóveel eraf aan mest, pootgoed en huur..., bakker, ik heb niet. Met den besten wil van de wereld kan ik je niet betalen."

En stel je nu eens voor, dat diezelfde bakker — het komt vaak voor — ook nog borg is, en dat de huurder zelfs den huurprijs niet kan opbrengen, dan moet de man, die 't heele jaar het huisgezin te eten gaf, bovendien nog betalen. De stakker schuift af en..... brengt geen brood meer, denkt ge? Mis, hij zal 't wèl doen. «'k Weet, dat de man eerlijk is en..... wie weet wat wonderen Onze Lieve Heer het volgend jaar verricht. Bovendien laat ik hem in den steek, dan jaag ik hem naar een concurrent!» Aldus redeneert de bakker, en helpt zoo den bouwer en zich zelf nog een beetje dieper in den put.

«Maar,» wordt mij tegengeworpen, «als nu zoo'n huurder de huur beslist niet kan betalen, dan zullen toch Kerk- en Armbestuur wel wat door de vingers zien en een gedeelte kwijtschelden?» Mijn antwoord luidt: Konden zij handelen alleen volgens hun hart, o ja, zij zouden het zeer zeker doen. Evenwel, 't is hun verboden. Immers: zij beheeren niet hun eigen zaak, en deden zij het bij den een, dan had ook de ander er aanspraak op. »Maar ze weten toch van elkaar niet, als ondanks dat alles toch aan een of twee een gedeelte van den huurprijs is kwijtgescholden?» Och kom, wie zoo spreekt, kent het kleine kringetje niet, waarin wij dorpelingen wonen. Neen, de leden der betrokken besturen kunnen niet schipperen, en hoewel velen van hen den achteruitgang zien, zijn zij genoodzaakt, tot den laatsten penning op te eischen en aldus òf de verarming van het land, òf de verarming van de huurders en hunne leveranciers in de hand te werken.

Op andere plaatsen heeft men de scherpte van de publieke verhuring eenigszins weggenomen door 1e geen strijkgeld toe te kennen, 2e door niet aan andersdenkenden en buitenwonenden te verhuren. 't Is al iets gedaan. Maar toch blijft het bezwaar bestaan, dat er meer liefhebbers dan perceelen zijn, en daardoor wordt toch de huurprijs nog buitengewoon hoog. Zeer zeker, de schuld ligt bij de huurders zelf. Maar vertel me nu eens: als al die gegadigden dat nu eens helder inzagen, een vereeniging gingen stichten, zelf den huurprijs vaststelden en dùs vóór de verhuring de huurders aanwezen, wat dan? We zijn op onze dorpen over 't algemeen nog niet zoover, maar 't wordt reeds toegepast onder andersdenkenden — en wat ziet men daar gebeuren? Daar is een andere eveneens ongezonde toestand ontstaan; daar hangt het bestuur af van de willekeur der vereeniging!

In *Onze Courant*, uitg. H. STUMPEL te Hoorn, vond ik niet lang geleder een plannetje van verhuren aangegeven, dat inderdaad in zoover groote aanbeveling verdient, dat het 't groote bezwaar: te hooge huurprijs, ondervangt. De inzender wilde het volgende: Het Kerk- en Armbestuur bepaalt voor ieder der landerijen een billijken prijs. Het roept de gegadigden op, maakt den prijs van het perceel, dat aan de beurt is, bekend, en vraagt wie der aanwezigen dat perceel huren wil. De liefhebbers steken een briefje, waarop hun eigen naam staat, in een bus en nadat deze goed is d orgeschud, wordt een briefje getrokken. Dat briefje wijst den huurder aan. 't Spreekt vanzelf, dat evenals bij de oude wijze van verhuren, gunnen of niet-gunnen aan de besturen blijft behouden. Men ziet het: het is de loterij. Maar een loterij, die dan toch het gevaar voor verarming der huurders zeer vermindert en zeer zeker ook het bouwland ten goede komt.

Maar het bezwaar van het verhuren op korten termijn blijft bestaan, ja, het wordt zelfs door de laatste loterijmanier vergroot, omdat de huurder nu in 't geheel niet kan bepalen, of hij in de volgende periode weer hetzelfde perceel zal bebouwen. En die onzekerheid is het, welke de huurders ertoe brengt, het laatste jaar van de huurperiode op bemesting en andere zaken te beknibbelen, zooveel zij maar kunnen. En als men den termijn zou verlengen en dien b.v. op 8 jaar bracht? Zeker, dan zou de achteruitgang minder snel plaats hebben en het tijdstip der volslagen armoede zou worden verschoven, doch eenmaal komt het, dat is niet te ontkennen.

Maar kunnen de besturen dan niet tegen de knoeierijen waken; zij kunnen toch met het contract in de hand de overtreding constateeren? Volgens mijn meening: neen. De middelen, die den huurders ten dienste staan om het huurcontract in een of ander punt niet na te komen, zijn velerlei, en zij kunnen — laat ik zeggen — het percentage achteruitgang zoo gering maken, dat het in de opvolgende jaren zelfs aan het scherpziend oog der bestuurders ontgaan moet.

Dan maar verhuurd op termijn, die telkens voor verlenging vatbaar is. Ik zeide het reeds: dat mag niet. De besturen zijn niet de eigenaars; zij zijn de beheerders van het eigendom der parochie. En kon het wel, dan werd daar allicht een stelsel van bevoorrechting uitgeboren, dat insgelijks zeer heillooze gevolgen na zich zou sleepen. Wat dan te doen tegen de langzame maar zekere verarming der landerijen, door onze kerk- en armbesturen beheerd, ja, beheerd met de grootst mogelijke zorg? Hoe toch te voorkomen, dat de als zegen bedoelde gave, eenmaal voor de parochie een vloek worden zal? Eerlijk gezegd: ik schrik van de conclusie, die zich aan mij opdringt, maar ik zie geen andere dan deze: Laten kerk- en armbesturen hunne landerijen stuk voor stuk verkoopen en hunne gelden in andere soliede fondsen beleggen.

Bovenkarspel. G. J. v. VELDHOVEN.

Naschrift. Gaarne namen wij dit frisch geschreven

artikel op, zonder daarmee geacht te willen worden, met de conclusie, waarvan de schrijver verklaart, zelf te schrikken, geheel in te stemmen.

Het wil ons toch voorkomen, dat de feiten, waarop de schrijver wijst, en de nadeelen voor boer en land, aan het pachtcontract verbonden, welke hij opsomt, aan het stelsel zelve inhaerent zijn, ook nog afgezien van de vraag, wie eigenaar van den grond is, een particulier of een zedelijk lichaam.

Herziening van het pachtcontract, dat is, o. i., de conclusie, waartoe men noodzakelijk komt, wanneer men de feiten beschouwt. Eerst daarna zou dan de vraag ter sprake moeten komen: blijven, ook na deze herziening, nog groote bezwaren over, wanneer Kerk- en Armbestuur landbezit hebben? *Red. K. S. W.*

DE VEREENIGINGEN TOT ONDERLINGEN BIJSTAND IN HET BISDOM VAN BREDA. I.

Op den 3den Bredaschen Katholiekendag, gehouden te Bergen-op-Zoom den 15 Aug. 1906, werd de wensch uitgesproken, dat in het Bisdom van Breda zouden opgericht worden: vereenigingen tot Onderlingen Bijstand, ten einde de gemeenschappelijke belangen te behartigen van den mindergegoeden stand.

Van bevoegde zijde mocht deze instelling, zooals zij in de parochie Steenbergen bestaat, belangstelling en waardeering ondervinden. Mannen van naam op sociaal gebied zijn van gevoelen, dat door deze vereeniging ook elders in ons land veel nut kan gesticht worden en betreuren het, dat zij niet in breeder kring bekend is en dat zij door sommigen, bij gemis aan genoegzame kennis, verkeerd wordt beoordeeld. [1])

Om aan veler verzoek te voldoen en aan de vereeniging meer bekendheid te geven, hebben wij dit artikel geschreven.

De Vereeniging tot Onderlingen Bijstand volgt het stelsel van onderlinge verzekering, wederzijdsche hulp, der sociaal-economische vereenigingen, welke in vele landen van Europa bestaan en genoemd worden, Ond. Bijstand, Mutualité, Friendly societies, enz.

Haar vaderland is Belgie, waar zij in de eerste helft der vorige eeuw werd opgericht.

Destijds bestond het coalitieverbod, (verbod van vereeniging en werkstaking), waardoor vakvereenigingen onmogelijk waren, doch niet uitgesloten was samenwerking in den vorm van wederzijdsche hulp op economisch gebied.

Hieruit besluiten sommigen, dat de Ond. Bijstand in België zijn grooten bloei te danken heeft aan dat coalitieverbod, en dat hij zonder dit verbod van vrije vereeniging niet zou tot stand zijn gekomen, of zeker zijne takken niet zoo ver zou hebben uitgebreid. Volgens hunne bewering zou men dan zijne toevlucht genomen hebben tot de vakvereeniging.

Zij verliezen echter uit het oog, dat de Ond. Bijst. en de vakvereeniging zeer veel van elkander verschillen. Hun doel is verschillend en zij beschouwen hunne leden van geheel verschillend standpunt. De uitkomst heeft dan ook bewezen, dat die meening onjuist is.

Het opheffen van het coalitieverbod heeft in België geen nadeeligen invloed gehad op de vereenigingen tot Ond. Bijst., en de ontwikkeling der vakbeweging heeft den vooruitgang dier vereenigingen niet gestuit. In de eerste halve eeuw van haar bestaan volgden de vereenigingen tot Ond. Bijst. een slakkengang. In 1885, dus lang na de opheffing van het coalitieverbod, was haar aantal nog slechts gestegen tot 204. Toen kwamen de sociale congressen te Luik; het wachtwoord klonk uit Rome; er kwam algemeene beweging in het katholieke kamp. De vakbeweging werd met kracht ter hand genomen, doch tevens steeg het aantal vereenigingen tot Ond. Bijst. in 1890 tot 369, in 1895 tot 752, in 1899 tot 2915. Het katholieke ministerie toonde op de hoogte te zijn van de eischen des tijds. De sociale wetten van 10 Mei 1900, aangevuld door die van 20 Aug. 1903, gaven een krachtigen stoot aan deze vereenigingen, zoodat in 1900 het aanzienlijke getal van 4996, in 1905 van 7079 bereikt werd. Het voorbeeld van België vond weldra navolging in andere landen van Europa, waar die instelling eene hooge vlucht nam. In Frankrijk telt men 18.343 vereenigingen, in Engeland 27.452. In grooten getale zijn zij vertegenwoordigd in Luxemburg, Zwitserland, Oostenrijk, Italië, tot zelfs in de Argentijnsche Republiek.

Het begrip onderlinge bijstand (mutualité), waarop die vereenigingen steunen, is eene wederkeerige hulp, welke, bij wijze van onderlinge verzekering, wordt toegezegd door een bepaald aantal personen (de leden), die tegelijk verzekeren en zelf verzekerd zijn. Door het bijeenbrengen van een fonds, gevormd door eene vooraf vastgestelde contributie, dragen zij te zamen elkanders risico's en dekken zij, volgens de bepalingen van het Reglement, de schade of het verlies dat de leden treft.

Dit beginsel kan toegepast worden op verschillende nooden, waardoor de mindergegoede stand bedreigd wordt. Alle vereenigingen, steunende op dat stelsel, verdienen evenzeer den naam van vereeniging tot Ond. Bijstand. Om echter verwarring te voorkomen diene gezegd, dat in België de naam «Ond. Bijstand» uitsluitend gebezigd wordt om aan te duiden:

1e. Pensioen- of lijfrentemaatschappijen.

2e. Ziekenfondsen.

Deze alleen dragen den titel van: «wettelijk erkende maatschappijen van Ond. Bijstand». (Sociétés mutualistes reconnues.) De andere vereenigingen, welke zich ten doel stellen de nadeelige gevolgen te verzachten van sterfgevallen, brand, hagelslag of verliezen in den stal, enz., ofschoon opgericht volgens het begrip van mutualiteit,

---

[1]) Gaarne gaven wij aan dit artikel een plaats in het *K. S. W.*, nadat wij in den vorigen jaargang een ander artikel hebben opgenomen, waarvan de Schrijver minder gunstig over deze Vereenigingen dacht. Het is steeds ons streven geweest, om in het *K. S. W.*, met vermijding van onderlinge polemiek, zooveel mogelijk de verschillende meeningen tot uiting te laten komen. Wij teekenen hierbij echter alleen aan, dat de oorzaak, waarom anderen minder gunstig over deze Vereenigingen denken, o. i. minder is ongenoegzame kennis, dan wel de ernstige vrees, dat zij aan de ontwikkeling der vakorganisatie weinig bevorderlijk, zooal niet beslist schadelijk zullen zijn.
Red. *K. S. W.*

U. OF ILL. LIB.

staan in België niet bekend als eigenlijk gezegde vereenigingen tot Ond. Bijstand.

Sprekende dus over den Ond. Bijstand in België, kan men deze onderlinge vereenigingen stilzwijgend voorbijgaan, om alleen de aandacht te vestigen op de pensioenmaatschappijen en de ziekenfondsen.

1e. de Pensioen- of lijfrentmaatschappijen dragen niet zelf de risico's. Haar doel is alleen, de leden aan te sporen om deel te nemen aan «Caisse de Retraite», de Pensioenkas, gewaarborgd door den Staat, en voor hen de formaliteiten daartoe vereischt te volbrengen.

Ten onrechte worden deze vereenigingen «Ond. Bijstand» genoemd. Zij steunen niet op het beginsel van wederzijdsche hulp, de een wordt niet geholpen door den ander.

Door de wetten van 10 Mei 1900 en van 20 Aug. 1903 werden verschillende voorrechten geschonken aan hen, die hunne stortingen bij de Pensioenkas doen door bemiddeling eener vereeniging tot Ond. Bijstand. Gevolg was, dat reeds in 1900 ruim 136.000 nieuwe pensioenboekjes werden uitgegeven, en het aantal deelnemers steeg tot 500.000. Het officieel verslag van 1905 geeft op 5202 vereenigingen met 780.000 leden, die gedurende dat jaar gestort hebben 12.685.000 francs.

De vereenigingen zijn verdeeld als volgt.

190 Sociétés Patronales: opgericht door werkgevers voor hunne ondergeschikten.

765 Sociétés scolaires: opgericht in de scholen.

4247 Sociétés diverses: gewone vereenigingen tot Ond. Bijstand.

Nu moge het waar zijn, dat nog zeer veel werklieden aan de pensioenkas niet zijn verbonden; toch valt niet te ontkennen, dat in de laatste jaren het getal deelnemers reusachtig toeneemt. De 5202 vereenigingen, welke nog steeds aangroeien en die gevonden worden tot in de kleinste plaatsen, doen met grond verwachten, dat de achterblijvers spoedig zullen overtuigd worden van hun plicht, om zich een onbezorgden ouden dag te verzekeren.

In ons land wordt wel eens het vermoeden geuit, dat de pensioenkas in België alleen een zegen is voor kleine burgers, beambten en dergelijken, doch dat zij weinig nut oplevert voor den arbeider, den werkman, omdat zijn loon hem niet toestaat de vereischte stortingen te doen.

Deze pessimisten zullen door het volgend staatje wel gerust gesteld worden:

Van de 85.138 nieuwe boekjes, welk in 1905 werden aangevraagd, behooren 41.728 aan werklieden, 7866 aan dienstboden en huishoudsters, 28.482 aan minderjarigen, vooral schoolkinderen, dus grootendeels van den werkenden stand, slechts 7062 of 8.3 % aan niet-werklieden.

2°. Eene nauwkeurige beschouwing verdienen de andere vereenigingen tot Ond. Bijst.: de ziekenfondsen. Deze nemen ofwel alleen mannen aan boven de 18 jaar, ofwel zij strekken hare zorg ook uit tot vrouwen en kinderen.

Zij verstrekken aan de zieke leden geneeskundige hulp, eene ondersteuning in geld tijdens ongeschiktheid tot den arbeid, en den overleden leden eene passende begrafenis, indien hunne naastbestaanden in behoeftige omstandigheden verkeeren.

De meeste vereenigingen moedigen daarenboven door premies hare leden aan, om deel te nemen aan de pensioenkas, en bezitten nog eene bijzondere kas om hulp te verleenen aan oude of invaliede leden, wier recht op onderstand is vervallen en om tijdelijken steun te bezorgen aan behoeftige weduwen en wezen van leden. De leden hebben recht op geneeskundige hulp en ondersteuning gedurende 3 achtereenvolgende maanden.

Deze vereenigingen verheugen zich zeer in de sympathie der meergegoeden, die hunne belangstelling toonen door bijdragen als donateur of begunstiger. In elke plaats vindt men ontwikkelde personen, die daarenboven bereid zijn belangloos het bestuur bij te staan in de administratie, het onderhouden der voorgeschreven formaliteiten, de boekhouding en de finantieele operaties.

Jaarlijks wordt door den Staat, door vele Provincies en Gemeenten, ook aan deze vereenigingen eene toelage verleend.

Als hoofdbeginsel echter geldt bij alle, dat de gewone uitgaven moeten gedekt worden door de contributie der werkende leden, zoodat de werking der vereeniging niet afhangt van den geldelijken steun van buitenstaanders.

Bij de intrede wordt van de leden geëischt, dat zij vrij zijn van ziekten of geheime kwalen. De leden hebben vrije keuze tusschen de geneesheeren, die praktijk uitoefenen binnen den kring der vereeniging, en om elk begrip van armenverzorging weg te nemen, wordt een tarief vastgesteld door de Dokters en Apothekers in overleg met het bestuur en wordt iedere visite en behandeling, ieder consult en recept in rekening gebracht.

De ziekenfondsen houden in hunne uitbreiding gelijken tred met de pensioenmaatschappijen. Telden zij in 1856 slechts 28 vereenigingen met 4568 leden, en in 1886 220 met 32.042 leden; in 1896 klommen zij reeds tot 948 vereenigen met 120.715 leden en bereikten in 1904 het respectabele cijfer van 6760 met 750.000 leden.

De werking dezer vereeniging in België is bepaald heilzaam.

Men moet haar niet alléén vergelijken met eene onderlinge spaarkas, welke geopend wordt om de mindergegoeden te helpen in sommige benarde omstandigheden des levens; deze vereeniging is ook eene bron van vele zedelijke voordeelen.

De katholieke vereenigingen eischen van hare leden een goed zedelijk gedrag. De band, welke de leden aaneen hecht is vriendschap, broederschap, christelijke naastenliefde. Hun doel is niet het egoïsme, het eigenbelang, doch hulp en steun te bieden aan ongelukkige kameraden, om zelf in geval van nood door hen geholpen te worden. Zij vorderen voortdurende spaarzaamheid, waartoe de leden zich vrijwillig verplichten door het geregeld betalen der vastgestelde contributie. Dit kweekt orde en zuinigheid in de huishouding en spoort aan tot matigheid en vermindering van vertering. Het besef, dat zij zelf door hunne wekelijksche bijdrage de kas vormen, dat zij dus met hun eigen geld het leed verzachten, den nood lenigen hunner beproefde makkers, dat geeft den leden een gevoel van eigenwaarde, dat versterkt de edelmoedigheid van karakter en doet hen tevens zonder schaamte de ondersteuning van het fonds aannemen, als hen een ongeluk treft. De

Ond. Bijst., zegt een bekend Belgisch Staatsman, is eene groote familie, wier leden solidair zijn en die de leuze huldigen: »ieder voor allen en allen voor eenieder."

De omvang der ziekenfondsen en pensioen-maatschappijen in België dwingen onze bewondering af en het bevreemdt ons, dat die grootsche beweging op sociaal gebied van onze naburen, in ons land nauwelijks de aandacht heeft getrokken, bij de groote menigte schier onbekend is.

Is de vraag niet gewettigd: Zou het de moeite niet waard zijn voor onze sociologen, hunne aandacht te schenken aan een stelsel, dat in België en vele landen van Europa, „juist in de laatste jaren" en „naast de zich ontwikkelende vakbeweging" zulk eene vlucht heeft genomen? Zou het verloren tijd zijn, het stelsel ernstig te bestudeeren en te overwegen, op welke wijze het kan toegepast worden?

Een veroordeelend vonnis vellen over iets wat men niet of slechts zeer oppervlakkig kent, is minstens voorbarig, zoo niet vermetel. Het spreekt van zelf: het Belgisch stelsel in zijn geheel, ongewijzigd te willen overnemen, dat ware roekeloos. Zou het echter onmogelijk zijn op den hechten grondslag van wederzijdsche hulp, van Ond. Bijstand, een Nederlandsch gebouw op te trekken, dat voldoet aan de eischen en behoeften van onze eigen maatschappelijke toestanden?

Op bescheiden wijze is hier de proef geleverd. Voor het Bisdom van Breda heeft zij de goedkeuring erlangd van den Katholiekendag te Bergen-op-Zoom.

Over de motieven, waarop die proef steunt, en de wijze waarop zij is ingericht, in een volgend artikel.

Steenbergen. A. v. d. Noort, Pr.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

FREDERIC LE PLAY. IV.

Laten wij, in een laatste artikel, nu nog Le Play een oogenblik volgen in zijn onderzoek naar de eigenschappen, welke een goed huisgezin noodzakelijk hebben moet.

Drie dingen zijn noodig in het stoffelijke: eigendom van het familiegoed, eigendom der roerende goederen, eigendom van het familiegraf. Hierover behoeven wij niet verder te spreken.

De zedelijke voorwaarden zijn van meer gewicht. Daarbij komt Le Play op twee dwalingen van onzen tijd: de gelijkstelling der beide seksen en de vrouwen-emancipatie. Hij toont verder ook het voordeel van deze inrichting voor allen: voor vrouwen, kinderen, weezen, ongehuwden en dienstboden.

Zedelijke eischen stelt deze inrichting vooral aan den vader en de moeder.

Over deze laatste het eerst.

De rol van de vrouw in het huisgezin bestaat alleen in toewijding, die rol blijf altijd dezelfde, daar de voorwaarden, waarin die toewijding wordt uitgeoefend, altijd dezelfde blijven.

Is dan het beginsel van de gelijkheid der seksen valsch? Onomwonden antwoord Le Play: ja. „Weinig opmerkingsgave is er noodig, om tusschen man en vrouw in alle opzichten verschil in aard en aanleg te ontdekken. De pogingen om de beide seksen gelijk te doen zijn, hebben dit verschil slechts te duidelijker doen uitkomen." (t.a.p. I. blz. 416 vlgd.)

Ook op dit gebied is men op een dwaalspoor geraakt; men mag er dus geen verbetering van het lot der vrouwen van verwachten. Men moet veel liever rekening houden met de voordeelen behaald door sommige volken, die aan de eeuwenoude praktijken zijn getrouw gebleven.

Is het inderdaad niet opmerkelijk, dat bij sommige volkeren, nog op lagen trap van beschaving, zooals bijv. het Joodsche volk bij het begin van zijne geschiedenis, de taak der vrouwen in het huisgezin zoo volmaakt is omschreven, dat die beschrijving bijna zonder verandering past in onze moderne maatschappij?

Toch onleent Le Play zijn voorbeelden niet aan die volkeren der oudheid, maar aan de gewoonten, die nu nog gelden onder de Angelsaksers, eveneens uitgaande van de ongelijkheid der seksen.

Die instellingen geven aan de vrouw het volledig bestuur, de leiding aan den huiselijken haard; zij moet de kinderen voeden en groot brengen, zij moet dus ook in volle vrijheid kunnen handelen.

Daardoor is er in het huisgezin de noodzakelijke eenheid van leiding. Alles groepeert zich in het huisgezin om het kind. De vrouw moet dus de leiding hebben, zij heeft daarvoor gewoonlijk takt en kracht genoeg, zooals de ondervinding leert.

De zorgen buiten het huisgezin drukken op den man, handelsondernemingen, bestuur van de goederen, dingen, die kennis en stuwkracht vorderen, dikwijls reizen en heen en weer trekken noodzakelijk maken, waarbij zijn mannelijke kracht zich kan ontwikkelen.

Dezelfde ongelijkheid bestaat in het erfrecht. De zoon-erfgenaam krijgt van zijn vader de woning, het bedrijf en alles, wat daarbij behoort en waaraan de vader voor de eer van zijn geslacht niet mag raken. Wat er gewonnen wordt, wordt tusschen de andere kinderen zonder onderscheid van sekse verdeeld. Somtijds gaat het testament nog verder en geeft aan de dochters alleen een huwelijksgift, zooveel als noodig is om een huisgezin te beginnen.

Het eerste gevolg hiervan is, dat er geen rijke erfdochters meer zijn, geen huwelijken om het geld, wat niet dan een goeden invloed hebben kan. Wanneer alle vrouwen even of bijna even arm zijn, dan oefent het geld geen invloed meer uit op de keuze der jongelieden. De jonge vrouw zal aantrekken niet door haar huwelijksgift, maar door haar eigenschappen. Men zoekt elkander niet om bijkomstige redenen, en dit kan niet anders dan een goeden invloed uitoefenen, ook in het huwelijk, waaruit al het onaangename, dat aan huwelijken om geld aankleeft, verbannen blijft. De echtgenoote geniet van de goederen, welke haar echtgenoot ter harer beschikking stelt, zonder belemmerd te worden in haar vrijheid van handelen. Door de vrijheid van testeeren, (erflaten, testament-maken) wordt het huisgezin niet bedreigd met uiteenrukking van het vaderlijk erfgoed, en daarmede zijn de beletselen voor de vruchtbaarheid weggenomen.

Door al deze eigenschappen heeft het huisgezin in Engeland een geluk, een zekerheid, zooals men elders weinig vindt; daaruit trekt Le Play het besluit, dat „deze inrichting gunstig is voor den maatschappelijken toestand der vrouw, voor de waardigheid van den man, voor de physieke en moreele verbetering van het ras." (t. a. p. p. 422).

Wanneer men nu tegenover deze voordeelen stelt het Fransche huisgezin, dat uiteengerukt is en tot onvruchtbaarheid gedoemd, dat door de gedwongen verdeeling ten onder gaat, dan is geen twijfel meer mogelijk. Zien wij het sombere tafereel, door Le Play geschetst: „Zelfs in den middenstand ziet men de vrouw zich steeds meer overgeven aan buitensporigheden, waaraan in vorige eeuwen alleen dames aan het hof zich overgaven. Zij laten zich medesleepen door dwaze weelde, zij omringen zich van een meubilair, dat niet getuigt van goeden smaak, alleen maar van rijkdom, zij misvormen zich in kleeding en betalen voor een kleed voor zich alleen meer

dan vroeger voor de kleeding van een geheel huisgezin noodig was; zij maken zich slavinnen van koningin Mode, die aan het het huisgezin zwaarder belasting oplegt dan welke koning ook, zij nemen manieren aan, overeenkomend met de dwaasheden van hun kostuum, in een woord, zij schijnen hun best te doen de grenzen uit te wisschen, zelfs voor den uiterlijken schijn, die vroeger deugd en ondeugd scheidde. De opsomming is lang en toch niet volledig, maar dit alles bedreigt in hooge mate het geluk der huisgezinnen." (t. a. p. p. 430.)

De Angelsaksische gewoonten geven ook de oplossing voor een der voornaamste punten van het moderne feministen-program, den luid uitgesproken eisch, om dezelfde arbeidsregeling voor de vrouw als voor den man. De Angelsaksische inrichting ontkent niet, dat de vrouw de eigenschappen mist om de leiding van zaken op zich te nemen, maar zij toont aan, hoe de natuurlijke orde wordt verstoord, wanneer dit gebeurt. Een gering stoffelijk voordeel kan er uit voortkomen, maar tegenover dit geringe voordeel staan ontzaggelijke nadeelen; de voornaamsten daarvan zijn: dat het den man toekomend gezag daardoor wordt verminderd, dat daardoor aan den huiselijken haard verwarring wordt gesticht, dat aan de vrouw lasten en zorgen worden opgelegd, die haar moesten bespaard blijven.

Le Play is nog niet gereed met de opsomming van alle voordeelen dezer inrichting, maar wij dienen hier te eindigen.

Al deze eigenschappen weet Le Play in zijn science sociale samen te vatten, want daardoor wordt eenheid gebracht tusschen recht en zedewet bij de moeilijke vragen over de verhouding tusschen de beide seksen. De voornaamste eigenschappen der vrouw: liefde, takt, wijsheid kunnen aan den huiselijken haard bij talrijke gelegenheden in beoefening gebracht worden; haar zwakheid wordt daar ontzien en bewaard voor vele stoffelijke zorgen, beschermd tegen de gevaren der verleiding. Daar wordt haar de eerbied geschonken, die aan het zwakkere geslacht toekomt, ofschoon het betrekkelijk minder is in sommige opzichten. De talrijke voordeelen, welke zij in Engeland zien van het in stand houden dezer inrichting, naast de verwachtingen opgewekt door het opheffen dezer regeling, zooals wij in Frankrijk en omliggende landen zien, zijn leering in overvloed, hoe die oude gebruiken voortreffelijke zijn en hoe moeilijk, zoo niet onmogelijk het is, andere, die beter zijn, uit te vinden.

Van alles, wat het moderne feminisme eischt, is Le Play het slechts met eene zaak eens: beter onderwijs. »Men moet, zegt hij, voldoen aan hetgeen met recht meer en meer door de vrouw wordt gevraagd, beter te leeren kennen de uitkomsten van het werk der maatschappij, niet alleen om de waardigheid der vrouw zooveel mogelijk te verhoogen, maar ook om de mannen aan te sporen, ook hun kundigheden steeds meer uit te breiden." (t. a. p. p. 444).

Echtscheiding werpt hij zoover mogelijk weg als anti-maatschappelijk en anti-christelijk: „Wanneer het huwelijk onontbindbaar is, dan is de huwelijksband in de oogen des volks verhevener... en niet zoo onnadenkend knoopt men een band, die bindt voor het geheele leven. De gehuwden zullen voor elkaar meer inschikkelijk zijn bij de moeilijkheden, die uit verschil van karakter kunnen voortkomen. De kinderen zullen beter kunnen rekenen op de zorgen en de toewijding der ouders." (t. a. p. p. 444.)

De moeder werkt in het huisgezin zonder eenigen dwang op haar kinderen, bij den vader is het anders. Belast door de natuur in de maatschappij, welke hij gesticht heeft, de orde te handhaven, moet hij over krachtiger middelen kunnen beschikken.

Le Play gaat nauwkeurig na, waaraan de vader dat gezag ontleent, hij leidt het af uit het natuurrecht, dat van kracht is bij beginnende beschaving, zoowel als bij hoogere ontwikkeling. Hij neemt het als derde onder de noodzakelijke grondslagen der menschelijke maatschappij.

Mag de vader gezag uitoefenen in zijn huisgezin? Ja — zegt Le Play — en zijn gezag is heiliger en meer gegrond dan dat van een vorst in zijn koninkrijk. Het huisgezin ontleent zijn oorsprong aan den vader, terwijl een koning slechts bestuurt in een rijk, dat niet zijn oorsprong aan den koning te danken heeft. De macht van andere gezaghebbenden is een gedelegeerde macht, die des vaders niet: dat gezag is niet door een wet ontstaan: hij heeft dit gezag van rechtswege.

Meer nog: dat vaderlijk gezag is in overeenstemming met het verschil, door de natuur gemaakt tusschen de beide seksen. De vrouw is zwakker, minder tegen gevaren gewapend, is in sommige tijden van haar leven onmogelijk in staat te voorzien in haar levensbehoeften, de man daarentegen sterk en krachtig, niet neer te slaan dan door ziekte. Het gezag behoort te berusten bij den sterkste, die het meest in staat is, om dat gezag te doen eerbiedigen.

In tegenstelling met het staatsgezag, dat alleen maar dient om met onpartijdigheid sommige wetten toe te passen, berust het vaderlijk gezag op liefde. „Na de moederliefde, is de liefde eens vaders de meest duurzame, de minst zelfzuchtige," zegt Le Play. Met welk recht zou men hem een gezag weigeren, dat zulk een hechten grondslag heeft en welks gestrengheid hij gemakkelijk zal weten te matigen door een zoo edel en krachtig gevoel?

Dit is nog niet alles. Wanneer hij het gezag van een vader vergelijkt met het gezag der Kerk, dan zegt hij dat aan het vaderlijk gezag de grootste invloed toekomt bij de opvoeding der kinderen. „De bemiddeling van vader en moeder is ten allen tijde het zekerste middel geweest om van jongs af de vreeze Gods, liefde tot den naaste, geloof in een toekomstig leven in de kinderen aan te kweeken." De Kerk laat deze taak, de gewichtigste van allen, aan de ouders over. Later geeft de Kerk zelf het onderricht, de vertroostingen en de verplichtingen van den eeredienst, maar zij oefent haar invloed eerst uit, nadat de ouders hun werk hebben gedaan. De godsdienstige opvoeding is een van de voornaamste plichten; daarnaast komt de zorg voor het onderhoud der kinderen, en de zorg hun afdwalingen van de goede orde te voorkomen.

Maar — en hier ziet men den samenhang — om in het onderhoud van zijn huisgezin te kunnen voorzien door zijn arbeid, heeft de vader een vrij en persoonlijk eigendom noodig. Bovendien, opdat het erfrecht niet aan kinderen, die slecht hun plicht vervullen, het genot geve van de maatschappelijke voordeelen, is ook noodig vrijheid om bij testament vrij over dat eigendom te beschikken. Door deze beide zaken kan het vaderlijk gezag zich in al zijn volheid doen gelden.

Zien wij nu nog de taak van dit vaderlijk gezag. In het begin hebben wij reeds gezegd, dat het doel van het gezin niet alleen is, om aan de kinderen het dagelijksch brood te verschaffen, maar ook en vooral om hun een degelijke zedelijke opvoeding te geven.

Vooral op den vader rust in dit opzicht een zware plicht. Hij moet aan zijn zonen liefde inboezemen voor alles wat goed is, bij hen onderdrukken de altijd sterkere neiging ten kwade.

Maar hoe, waarom is hier het vaderlijk gezag noodig, terwijl die neiging tot het kwaad toch eerst veel later voor den dag komt en dan de Staat met veel meer macht, met veel meer gelijkvormigheid voor allen, het kan bestrijden door het onderwijs?

Hierop antwoordt Le Play, dat niet alleen het groeien des lichaams, maar veel meer de opvoeding der ziel den man maakt tot wat hij is. Bovendien ook reeds bij zeer jeugdige kinderen ziet men dikwijls de slechte aard reeds aan den dag komen.

Kan het onderwijs, het aanleeren van kundigheden de zedelijke orde versterken? Is de kracht der wetenschap zoo sterk, dat zij aan den mensch de wapenen in handen geeft, welk zijn werk vruchtbaar doen zijn? Moet de vader, die door verloop van tijd

eenige routine heeft gekregen, de leiding der zaken afstaan aan den zoon, die door onderricht meer op de hoogte is?

Op al deze vragen geeft Le Play het volgende antwoord: „De wetenschap kan nooit èn de stoffelijke èn de zedelijke orde der menschheid regelen.” Wie dit beweert, schrijft aan de wetenschap een macht toe, welke zij niet heeft; zoowel door de onbekwaamheid der kinderen als door de ontoereikendheid der meesters in het schoolonderwijs onmachtig. Buitengewone geesten zijn zeldzaamheden, slechts zeer weinigen kunnen de gezamelijke wetenschappen in haar geheel overzien. En in dit geval alleen bereikt het onderwijs zijn doel.

Zijn pleidooi voor het herstel van het vaderlijk gezag tegen de beweringen der revolutionairen sluit Le Play met de opmerking, dat het verschil in opvatting en neiging volstrekt geen reden tot voortdurenden strijd tusschen vader en zoon behoeft te zijn. „De natuurlijke samenwerking tusschen vader en zoon voldoet aan alle voorwaarden om zijn ijver te prikkelen en zijn onervarenheid te leeren.”

Het huisgezin, zoo beschouwd, is niet alleen maar de vereeniging tusschen twee personen tot voortbrenging van kinderen, het is een schakel in den keten, die door den dood van vroegere geslachten is gescheiden, een keten, uit verschillende schakels, vereenigd door de traditie. Door het huisgezin blijven de op elkaar volgende geslachten in het bezit van de onschatbare ondervindingslessen door de voorouders bijeengebracht; de vader op de eerste plaats is de aangewezen persoon om die tradities te bewaren en dien schat van zedelijke waarheden, verzameld sedert de schepping des menschen, over te leveren en door opvoeding neer te leggen in de harten van hen, die ze op hun beurt zullen bewaren. Hij voegt er de schatten zijner eigene ondervinding bij, werkt zoo in groote mate mede tot verhooging der beschaving.

Hieruit ziet men, dat de werkkring des vaders in de maatschappij van grooten invloed is. Meer dan iemand anders draagt hij bij tot de bestendigheid en den bloei van het ras. Als het huisgezin goed is ingericht, is ook de inrichting van den Staat goed, daarentegen de beste staatsinrichting op papier zal in werkelijkheid weinig vermogen als de huisgezinnen slecht zijn van zeden.

Dit is het laatste argument van Le Play voor de *famille-souche*. Geen enkele inrichting inderdaad eerbiedigt zoozeer de rechten des vaders, geen enkele stelt meer vertrouwen op zijn persoonlijke geschiktheid. Wij kunnen derhalve zeggen, dat geen enkele een betere oplossing geeft van al de vragen, die voortkomen uit de menigvuldige eischen, die de maatschappij stelt, uit de verschillende verplichtingen, welke zij oplegt. Een talrijk kroost voortbrengen, het de eerste opvoeding geven van het karakter tijdens de kinderjaren, het gedurende de jeugd de zedelijke verplichtingen inprenten, het geschikt maken voor de verschillende maatschappelijke functies, waartoe het later zal worden geroepen; aan de vrouw een werkkring aanwijzen, die geëigend is voor haar natuurlijke eigenschappen, met de lagere klassen de voordeelen der tijdelijke goederen deelen, haar medewerking verkrijgen en tegelijk door haar opheffing den strijd wegnemen, die onherroepelijk uitbreekt als zij aan zich zelf worden overgelaten, aan het eigendomsrecht het heiligste en tegelijk meer vruchtbare karakter geven, aan den godsdienst, de eereplaats, die hem toekomt, alles voorzien, ieder zijn taak aanwijzen, zoodat geen enkel zaak, waaruit de maatschappij voordeel kan trekken, verloren gaat, dat is het werk der ideale volmaaktheid, welke deze instelling heeft voortgebracht en nog dagelijks voortbrengt, waar ze bestaat.

Om al deze redenen heeft Le Play alle middelen gebruikt om deze ideeën ingang te doen vinden.

Deze vraag nog tot slot. Toegegeven, dat deze instelling werkelijk zoo voortreffelijk is, is het zeker, dat zij ook nu zulk een invloed ten goede zou hebben?

Het is toch niet te ontkennen, dat vele omstandigheden, die vroeger tot dien gunstigen uitslag meewerkten, op het oogenblik niet meer bestaan. De reinheid van zeden, de diep godsdienstige geest, de geest van onderwerping aan meesters, de noodzakelijkheid om op de plaats, waar men geboren was, ook zijn bestaan te zoeken, waren gunstig voor het behoud der tradities. De overvloed van grond maakte het iedereen gemakkelijk te genieten van het voordeel van den eigendom.

Nu is het evenwel geheel anders. Terwijl het eenige middel tot succes een blijvende vereeniging was, terwijl bestendigheid noodzakelijk was, kan ieder tegenwoordig door de zooveel gemakkelijker middelen van verkeer, waar hij maar wil, binnen weinige jaren een bloeiende stichting doen verrijzen. Die oude inrichting beantwoordde dus niet meer aan de tegenwoordige toestanden en geraakte daardoor in verval, zooals met de toeneming der beschaving alle oude gewoonten zijn vervallen. Deze ontwikkeling is ontegenzeggelijk vooruitgang, want zij brengt in plaats van de uiteenloopende belangen en verscheidenheid van gemeenten, de eenheid van georganiseerde staten. Hoe ingewikkelder de toestand wordt, des te meer gaat men over tot centralisatie, opheffing van oude gewoonten, reglementeering in wetten, eenvormigheid.

Als dit alles op waarheid berustte, dan zou de stelling van Le Play alle praktische waarde missen, hoogstens een prachtige maar onvruchtbare lofrede zijn op het verledene.

Er is hier echter waarheid en dwaling dooreen gemengd. Dat de levensvoorwaarden veranderd zijn, dat de opheffing van oude gewoonten in den regel het gevolg zijn der beschaving, Le Play beproeft niet eens het te ontkennen. Maar dat een tot het uiterste gedreven centralisatie, de alles beheerschende bureaucratie, de reglementeering van alles, de eenvormigheid in alles een noodzakelijk gevolg der beschaving zijn, dit ontkent hij ten sterkste.

Ofschoon hij voor zich zelf ten volle overtuigd was, „dat de meeste oorzaken, die in de XIIIe eeuw de gemeenten gelukkig maakten, dit nu nog zouden kunnen doen,” (*L'organisation de la famille* p. 58) gelooft hij niet, dat de *famille-souche*, zooals hij ze beschreven heeft, aan alle eischen, welke de tegenwoordige tijd stelt, zou kunnen voldoen.

Hij meent ook door voorbeelden uit Engeland en Duitschland aangetoond te hebben, dat het behoud der oude gewoonten het behoud is van den voorspoed, dat de opheffing ervan in Frankrijk alleen veroorzaakt is door de revolutionairen, die een nieuwe maatschappij op nieuwe grondslagen wilden vestigen. Maar daardoor gingen ook zoovele krachten verloren, dat niemand die opheffing een vooruitgang zal willen noemen.

Zoo weet Le Play alle objecties te beantwoorden.

Wij wagen ons er niet aan, na deze uiteenzetting een algemeene beoordeeling van Le Play's leer te geven. Ons doel was alleen een uiteenzetting, niet een beoordeeling te geven.

En ook hij, die niet in alle opzichten met Le Play instemt, zal toch toegeven, dat het ten volle de moeite waard is, om met de denkbeelden van dezen waarlijk grooten man, die een school heeft gesticht, eens kennis te maken.

In 't kort volge hier nog een samenvatting: Bij het begin van zijn werk zien wij in Le Play belangeloosheid, wetenschappelijke rechtschapenheid, zorg voor nauwkeurigheid; deze eigenschappen behield hij tijdens zijn 54-jarige loopbaan. Nooit werkte hij, zooals zijn brieven getuigen, voor eigen roem, hij wilde niet, dat men de sociale wetenschap zijn werk noemde. Het voornaamste kenmerk dier wetenschap moest zijn haar onpersoonlijkheid, alleen

gelijkend op de feiten, waarop zij steunt, opdat men haar alleen om de klaarblijkelijkheid der wetenschappelijke principen zou kunnen aannemen. Met een enkel voorbehoud op enkele punten is hij daarin geslaagd.

Hem is het te danken, dat de vooroordeelen tegen het ancien régime, werden weggenomen, dat opnieuw de band gelegd werd, waardoor de nieuwe geslachten zijn verbonden met den schat van de leeringen der voorvaderen.

Is het hem gelukt een universeele Katholieke Sociale Wetenschap te stichten? Hierover zijn de meeningen verdeeld.

Zeker is het, dat zijn leer nooit in tegenspraak is gekomen met de katholieke moraal; dat vele verwijten, welke de modernen slingerden tegen die moraal, o. a. dat zij de vlucht der beschaving tegenhoudt, dat zij zich alleen door onverdraagzaamheid kan staande houden, door hem schitterend zijn weerlegd; bovendien weten wij nu ook en kunnen wij bewijzen, dat wat de Openbaring ons leert, invloed uitoefent zoo op zedelijk als op stoffelijk gebied, dat de mensch daarin vindt niet alleen het heil voor zijn ziel hiernamaals, maar ook zijn stoffelijk geluk hier op aarde.

Heel de sociale vraag is dus een moreele vraag. Deze stelling bevestigde LEO XIII weinige jaren later met zijn hoog gezag.

Het komt ons voor, dat het werk van LE PLAY tot op dit oogenblik is het meest onpartijdige, het best bewezene en het meest volkomene. R. S. C.

BOEKBESPREKINGEN.

De Verhooging van den Accijns op Gedistilleerd, van drank-bestrijders-standpunt beschouwd door *L. Simonis.* Uitg. van het Secr. van »Sobriëtas" te *Maastricht.* 8 ct.

Gelijk men weet, is door Minister DE MEESTER een wetsvoorstel aanhangig gemaakt, om den accijns op gedistilleerd van f 63 te brengen op f 90 per H.L. ad 50 % — en wel met het doel, om een verlaging van den suiker-accijns met f 10 per 100 K.G. mogelijk te maken.

In bovengenoemd vlugschrift beschouwt L. SIMONIS deze verhooging van den accijns op gedistilleerd — van *drankbestrijdersstandpunt.* Of dit standpunt nu het juiste is? Wij merken alleen op, dat de schr. van de verlaging van den suiker-accijns, welke met de verhooging op gedistilleerd verband houdt, *alleen* maar gewaagt, om te zeggen, dat »uit dit verband alvast blijkt, dat het *niet* in de *bedoeling van den Minister* ligt, het drankverbruik door de verhooging te bestrijden . . ." (blz. 4) en er verder met geen enkel woord meer over spreekt. Dat met deze verhooging een maatregel verbonden is, waardoor de suiker, welke toch niet maar een genotmiddel, doch een krachtig voedingsmiddel is, meer binnen het bereik der lagere volksklassen gesteld wordt, is toch wel een factor, die in aanmerking dient te worden genomen, door wie zich plaatsen op het breeder standpunt van de bevordering der volkswelvaart.

Van zijn drankbestrijdersstandpunt ziende, vindt de schr. »dat de voorgestelde accijnsverhooging op gedistilleerd geen bruikbaar middel is in den strijd tegen het alcoholisme. En wel: 1°. omdat ze *niets ten goede* der drankbestrijding zal uitwerken, en 2°. omdat ze *veel ten nadeele* der drankbestrijding zal ten gevolge hebben" (blz. 3).

Vooreerst *niets ten goede.* Het gebruik van gedistilleerd zal èr niet door afnemen. »Eene kleine verhooging en zelfs eene groote verhooging, die uit kleine verhoogingen bij tusschenpoozen is voortgekomen, drukt het verbruik niet merkbaar en niet duurzaam" (blz. 4). Om dit feit te bewijzen, haalt schr. de opeenvolgende geringe accijns-verhoogingen in ons land aan en noemt hij verder *Zweden, Frankrijk, Engeland* en *Amerika.* Door sommige drankbestrijders wordt van een plotselinge groote accijnsverhooging wèl gebruiksvermindering verwacht, en wordt door hen daarom gewezen op *België.* Daar werd de accijns op gedistilleerd van 64 fr. in 1896 op 100 fr. en vervolgens in 1903 op 150 fr. per H.L. ad 50 % gebracht. Het hoofdelijk gebruik daalde nu met de verhooging van 1896 van 10,62 L. tot 9 L. en na die van 1903 tot 5,37 L. (1903), — 5,94 L. (1904), — 5,78 L. (1905). Schr. geeft toe, dat dit een mooi resultaat is, maar zegt, dat tegelijk ook andere factoren hiertoe hebben »*medegewerkt*" bv. vooral de wetten op de vergunningen, op het »onbeslagbare" van loonen, de woningwet enz. Dit spreekt van zelf. Maar is daarmee bewezen, dat de flinke accijnsverhooging daartoe *niet* heeft medegewerkt? Die bestaan toch hier ook! — Vergeleken bij de accijnsverhooging in *België* is de hier voorgestelde verhooging een *geringe*, meent de schr. Omdat »geringe" toch maar goed te laten uitkomen, pakt schr. de *twee* verhoogingen in *België* te zamen en stelt ze tegenover de *eene* verhooging, welke hier is voorgesteld. Hier een verhooging van 43 %, en in België — twee te samen genomen! — van 134 %. Een enorm verschil, niet waar? Doch stelt men nu de laatste verhooging in *België* tegenover de hier-voorgestelde, dan krijgt men: in *België* een verhooging van 50 %, hier eene van 43 %! Nu is het verschil toch waarlijk zoo groot niet. 't Pakt minder, doch is meer waar!

Vervolgens zal de accijns-verhooging op gedistilleerd, zegt Schr., *veel ten nadeele* der drankbestrijding ten gevolge hebben. Onder die nadeelen vooral twee. Vooreerst: millioenen opgebracht door het volksdeel, dat de minste draagkracht heeft. Om aan te toonen, dat de voorgestelde verhooging niets ten voordeele der drankbestrijding zal uitwerken, wijst Schr. op bldz. 8 er o. a. op, dat wegens de onderlinge concurrentie de borrel toch wel op 5 cts. en het maatje op 8 cts. zal worden gehouden b. v. door de gewone sterkte van den jenever, die nu circa 39 % is bij den klein-verkoop, met een paar % te verminderen — of door den drank met schadelijke bestanddeelen te vermengen, — of door de glaasjes iets kleiner te maken. Dus geen prijsverhooging van borrel of maatje! Maar op blz. 11 heet het weer: „Die 72 ton [door den Minister geraamd als hoogere opbrengst van den gedistilleerd-accijns] zullen worden opgebracht vooral door het volksdeel, dat de minste draagkracht bezit — door hen, bij wie het geld het slechtst gemist kan worden!!" Wel zoo! de kroeghouders dus ook gerekend tot „het volksdeel, dat de minste draagkracht heeft!" Hoe is het anders mogelijk, als, naar de Schr. veronderstelt, ondanks de accijns-verhooging, de prijs dezelfde blijft? Of is het hier een meten met twee maatjes?

Op de tweede plaats een nadeel van zedelijken aard: de Staat raakt steeds vaster aan het drankgebruik vastgeklampt. „Hoe zal er — vraagt Schr. — op de invoering van een van beide stelsels [local option of Gotenburger stelsel] ooit eenige kans komen, indien de Schatkist maar aldoor grooter belang krijgt bij vermeerdering van het drankgebruik?" (blz. 14). Alsof de Staat, als b. v. het Gotenburger stelsel ingevoerd is, heelemaal niet meer bij het drankgebruik geinteresseerd is! De Schr. weet toch ook, dat in N o o r w e g e n, waar het Got. stelsel zijn beste toepassing vindt, de Staat eerst 25 pCt., doch sinds 1901 65 pCt. trekt van de winst der *Samlags* (vereenigingen van eerzame burgers, aan wie het monopolie voor den klein-verkoop van sterke dranken is toegestaan en die jaarlijks niet meer dan 5 pCt. van hun geld mogen trekken.) Vgl. DR. BERTILLON. *L'Alcoolisme.* Paris, 1904, blz. 194.)

De Schr. komt ten slotte tot de conclusie: „Derhalve is, mijns inziens, voor ons, drankbestrijders, het juiste standpunt: *tegen de verhooging.*"

Ons dunkt: evenals de drankbestrijding, is ook een accijnsverhooging een hulpmiddel tot oplossing van het alcohol-vraagstuk.

Neem elk van beiden *afzonderlijk*, geen van beiden zal het alcohol-vraagstuk geheel tot oplossing brengen. Doch, neemt men èn accijns-verhooging, èn drankbestrijding èn de middelen, die in het algemeen tot oplossing van het maatschappelijk vraagstuk bieden, dan zal een oplossing van het alcohol-vraagstuk mogelijk zijn. De brochure van den Eerw. Heer SIMONIS heeft ons niet overtuigd, dat flinke accijnsverhooging een aftewijzen hulpmiddel is.

J. A.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

ARBEIDSCONTRACT EN GEESTELIJKHEID.

Met verwondering zal men in sommige katholieke bladen de polemiek gevolgd hebben over de vraag, of onze geestelijken ook onder de nieuwe wet op het arbeidscontract vallen.

Men scheen zich erover te verbazen, dat aan deze gewichtige kwestie blijkbaar in de Tweede Kamer in 't geheel niet gedacht was.

Inderdaad niet, om de eenvoudige reden, dat niemand vermoedde, dat men later er ook maar éen oogenblik over in twijfel zou verkeeren, dat de geestelijke, die door zijn Bisschop tot Kapelaan of Pastoor wordt benoemd, op eenigerlei wijze zonder het zelf te weten, een arbeidscontract zou hebben gesloten in den zin dezer wet.

De enkele lezing van artikel 1637*a* lost het raadsel, zoo het tenminste een raadsel kan genoemd worden, naar onze bescheiden meening, onmiddellijk en algeheel op.

Er is een arbeidscontract gesloten, wanneer de arbeider zich *verbindt*, om *in dienst* van den werkgever *tegen loon* gedurende zekeren tijd arbeid te verrichten.

Met wien sluit de geestelijke, die door den Bisschop tot Kapelaan wordt benoemd, een overeenkomst?

Eenvoudig met niemand.

Niet met den Bisschop, die hem vandaag te X benoemt, en over een of twee jaar naar Y overplaatst. Immers voor een overeenkomst zijn twee contracteerende partijen noodig. Indien men hier absoluut van een „overeenkomst" zou willen spreken, dan is deze gesloten bij de Priesterwijding, op het oogenblik, dat de Wijdeling den eed van gehoorzaamheid aflegt. Maar wel niemand zal van meening zijn, dat het afleggen van dezen eed de beteekenis heeft van het sluiten eener arbeidsovereenkomst in den zin der wet. Loon wordt daarbij niet bepaald; er wordt aan „loon" zelfs niet gedacht.

Een arbeidsovereenkomst wellicht met den Pastoor? Doch deze krijgt eenvoudig kennis van de benoeming van den Kapelaan, maar denkt er niet aan, met hem eenigerlei overeenkomst aan te gaan. 't Geval kan zich zelfs voordoen, dat een Pastoor den nieuwen Kapelaan allesbehalve gaarne ziet komen.

Een arbeidsovereenkomst dan met het Kerkbestuur, indien dit het „loon" uitbetaalt? Ook weer niet, omdat de door den Bisschop benoemden Kapelaan in geenerlei opzicht „in dienst" van het Kerkbestuur staat, noch zich verbindt, om *in dienst* van het Kerkbestuur arbeid te verrichten.

Wat hier van den Kapelaan gezegd wordt, geldt *a fortiori* van den Pastoor. Ook van hem zal niemand kunnen zeggen, dat hij met het kerkbestuur een overeenkomst sluit, waarbij hij zich verbindt, om i n d i e n s t van het Kerkbestuur, tegen loon, arbeid te verrichten.

Er is gevraagd: maar neem eens het ongelukkig geval, dat een Geestelijke kwaad wil, en, om zich aan de jurisdictie van zijn Bisschop te onttrekken, werkelijk een arbeidscontract met het Kerkbestuur sluit, dan blijkt toch, dat het noodzakelijk is, te bepalen, dat deze wet nooit op geestelijken toepasselijk kan zijn.

Alsof dat iets helpen zou! *Indien* een geestelijke dit zou willen doen, dan zou hij, overeenkomstig de bepalingen van ons verbintenissenrecht, tòch een volkomen gelijke arbeidsovereenkomst met het Kerkbestuur kunnen sluiten, en nog veel gekker verbintenissen kunnen aangaan.

Dit bezwaar (?!) heeft dus al zoo lang bestaan als ons Burgerlijk Wetboek bestaat, en... zich nimmer voorgedaan.

Voor katholieke geestelijken daarom eenigerlei uitzonderingsbepaling in de Wet op 't arbeidscontract te maken, lijkt ons daarom in alle opzichten overbodig.

En dus s c h a d e l ij k.

Wij moeten onzen Wetgever er niet aan wennen, om buiten *zéér dringende* noodzakelijkheid, uitzonderingswetten voor onze Geestelijken te maken.

Mr. A.

„*HET VOLK*" EN R IJ S S E N.

Wat ons in hetgeen *Het Volk* over R ij s s e n schrijft het meest ergert, is de wijze, waarop het ook weer den toestand van deze ongelukkige stakers gebruikt, om reclame voor de S. D. A. P. te maken. Terwijl in R ij s s e n zelf VOOGSGEERD met VERVELD krachtig samenwerkt, en door zijn flink en bezadigd optreden sympathie wekt ook van niet-soc.-democraten, — zit de Redactie van *Het Volk* dag in dag uit op de loer, om te zien, of er nog niet een politiek muntje uit deze ellende te slaan is.

Dit moet, dunkt ons, op den duur ook soc.-democratische vakvereenigingsmannen ergeren.

Nemen wij slechts één voorbeeld.

Het Volk heeft 't uitgebulkt van verontwaardiging, dat het Centraal Bestuur van den Ned. R. K. Volksbond nog niet tot steunen had opgewekt, omdat het daartoe door de betrokken organisaties nog niet was aangezocht.

Doet echter iedere verstandige organisatie, ook een soc. democratische, niet evenzoo?

De Bondsbanier, het *Weekorgaan van den Rotterdamschen Bestuurdersbond*, van welk blad de soc. democraat SPIEKMAN redacteur is, schrijft in zijn nummer van 26 Jan. ll. een artikel, getiteld: *Zorgt, gereed te zijn*, — een artikel, waarmee wij grootendeels volkomen instemmen.

De schrijver, — blijkbaar de heer SPIEKMAN zèlf, — waarschuwt krachtig tegen onbezonnen stakingen, die maar, zonder overleg te plegen, begonnen worden, in 't vertrouwen, dat anderen, — *in casu* zijn Bestuurdersbond — wel zullen helpen. Hij verklaart te verlangen:

„... dat zij — wanneer zij niet bij een landelijken [nationalen] bond zijn aangesloten, en dus de hulp van onzen Bestuurdersbond moeten afwachten — e e r s t, v ó ó r h e t t o t s t a k i n g k o m t, m e t o n s b e s t u u r o v e r l e g p l e g e n. Dan kunnen wij eerst alle moeite doen, de staking te voorkomen, en beoordeelen, in verband met àndere stakingen, of er op dat oogenblik gesteund kan worden.

„Dat hebben nòch de koffieleesters gedaan, en daardoor *konden* en *mochten* wij niet steunen, zoodat de staking verloren ging.

„Dat hebben ook de cementwerkers *niet* gedaan, en daarom hadden we, indien de staking voortgezet had *moeten* worden, ook *niet* voldoende kunnen steunen, wijl zij *niet* bij den R. B. B. waren aangesloten.

„De last en de nadeelige gevolgen ondervindt men dan pas, als de strijd gaande is, maar dan is het te laat.

„*Wie dus meent, in staking te moeten gaan, en onzen steun noodig te zullen hebben, die kome eerst bij het bestuur er over spreken.*"

Ieder, die eenig begrip van organisatie heeft, zal hier den heer SPIEKMAN volkomen gelijk geven.

Verder brengt hij nog in herinnering:

»het besluit van den Bestuurdersbond, om gedurende de eerste weken van staking *niet* te steunen, omdat elke vakvereeniging moet zorgen, zóóveel geld bijeen te hebben, dat ze de eerste weken zelf uitkeering kunne verleenen. Dat besluit was *noodig*, opdat elke vereeniging wete, de verantwoordelijkheid die zij heeft."

Men moet dus zorgen voor voldoend hooge contributies van

de eigen leden. Daardoor gaat de organisatie zeker *niet* achteruit. Dat leert de ervaring. De Houtbewerkersbond in Duitschland had 26000 leden — bij een contributie van 9 cent per week, — en bij een verhoogde contributie van 22 cent... 130.000!

Evenzoo bij den Metselaarsbond: bij 12 cent contributie 12500 leden, — bij een verhoogde contributie van 36 cent... 170.000 leden.

De Metaalbewerkersbond, bij een contributie van 10 cent, 33000 leden; bij een contributie van 30 cent.... 280.000 leden!

Men zorge slechts, dat de verhooging geleidelijk ga!

* * *

Aldus de heer SPIEKMAN, die hier als verstandig vakvereenigingsman spreekt.

Stel daarnaast *Het Volk*, dat voor partij-agitatie moet zorgen; of een staking gewonnen wordt, dat is minder. Of zij door die agitatie benadeeld wordt, gelijk bij de timmerliedenstaking te Leiden het geval was, dat doet er niet toe. Als aan 't eind *Het Volk* maar schrijven kan: de staking, hoewel verloren, was niet zonder gunstig gevolg, — de S. D. A. P. won eenige leden!

Daar is 't alleen om te doen. Doch we hopen, dat dit treurige spel door alle verstandige arbeiders doorzien zal worden.

Het Volk zou dan ook beter gedaan hebben, zijn krokodillentranen niet om de handelwijze van den R. K. Volksbond te schreien. Wat de heer SPIEKMAN in zijn Bondsbanier schreef, lag geheel in dezelfde lijn.

* * *

Wij ontvingen van O. v. N. t. S. te N. voor de stakers te Rijssen f 40.— en van N.N. te H. f 100.—.

Zij dit een voorbeeld, dat door vele anderen gevolgd moge worden.

Mr. A.

LEUGENS UIT *HET VOLK*.

In het nummer van het Zondagsblad van „*Het Volk*", dat thans de „*De Notenkraker*" heet, d.d. 20 Jan, l.l., kwam een plaat voor, waarop de Paus stond afgebeeld als zaaier. De zaden, die hij uitstrooide over den Franschen bodem, waren slangen van haat, tweedracht en andere ongerechtigheden. En het onderschrift is deze profanatie van het woord der H. Schrift: „Een zaaier ging uit om te zaaien." Hiertegen komt de Eindhovensche sociaal-democraat EDUARD REDELÉ in „*Het Volk*" zelf in verzet. Hij schrijft:

Waarde Redactie.

Het is waarlijk ongehoord, dat „*De Notenkraker*" een plaat durft brengen, die honderden partijgenooten in 't diepst van hun gemoed moet kwetsen en verbitteren. Maar nog oneindig veel betreurenswaardiger is toch, dat wij zoo onwaardig optreden, nu het verheven schouwspel aan de wereld geschonken wordt van een paus, die, onbegrepen door zijn vijanden en zelfs de meeste zijner medestanders, alle overwegingen van menschelijk verstand en belang op zij zet, om in vlekkelooze ongereptheid zijn hoog beginsel te handhaven.

Deze kerkvorst zal blijven leven als een held in 't spiritueele, ontheven van alle banden van het stoffelijke en het tijdelijke en tegen zijn argeloozen eenvoud en zijn vastheid als een rots, zinkt heel de bewierookte handigheid en welwillendheid van een Briand volkomen in het niet.

Op dit krachtig protest, dat den schrijver eert, laat de Redactie van „*Het Volk*" deze perfide aaneenschakeling van leugens volgen:

„REDELÉ zou dit stukje voorzeker niet hebben geschreven, indien hij de grondgedachte der plaat van Hahn begrepen had. De klerikalen speelden zich in Frankrijk over 't algemeen uit als de vaderlandlievenden, de nationalisten, tegenover de „aan 't buitenland verkochte internationalisten en Dreyfusard." Thans doet de kerk haar uiterste best om een revolutionairen toestand te scheppen, omdat men haar onder een nieuwe wet plaatst. De „argeloosheid" van den paus is iets, waar sommigen over meesmuilen, „erge loosheid" dunkt hun juister. Men wil met alle geweld martelaar wezen, in de hoop daardoor sympathieën te winnen. Indien de republikeinsche regeering de klerikalen met dezelfde munt betaalde, waarmede vroeger de klerikale regeeringen hun tegenstanders bedachten, waren er stroomen bloeds gevloeid.

En dat waarvoor? Om eenig beginsel? Neen, want de scheidingswet laat alle beginsel onaangetast, regelt alleen de verhouding tusschen kerk en staat, neemt de kerk geen spijker af, geeft haar integendeel een tot nu toe ongekende vrijheid. Wie van beiden, de paus of Briand, 't hoogste staat, daarover zullen we niet twisten, doch het verhevene in de houding der kerk, waarover Redelé zoo opgetogen is, hebben we nog niet kunnen ontdekken. We vinden de houding der Fransche republiek, die een macht, welke nooit anders deed dan haar bestaan belagen, met zóóveel gematigdheid en welwillendheid behandeld, heel wat verhevener."

Waarlijk, voor onze lezers is het niet noodig, om ook maar één woord tot weerlegging van dit schandelijk stukje proza op te nemen.

Men kan bijna zeggen: zooveel woorden, zooveel leugens!

Het is toch een genot, lid van de S. D. A. P. te zijn!....

H. L.

ZEDELIJKHEID EN ZIEKTE-VERZEKERING.

De lezers van het *K. S. W.* weten, dat een ontwerp ziekteverzekeringswet door minister KUYPER is ingediend, door het huidig ministerie ingetrokken en één jaar later bijna ongewijzigd opnieuw aan de Tweede Kamer werd aangeboden.

Wij zeiden: bijna ongewijzigd. Op twee veranderingen wil ik even de aandacht vestigen; ze lijken mij onderling zoo heel inconsequent.

Volgens het ontwerp van minister KUYPER werd bij overlijden van den verzekeringsplichtige of van eenig lid van het gezin een begrafenisgeld uitgekeerd; uitgezonderd werden echter de verzekerde kinderen beneden den leeftijd van 5 jaren. Deze uitzondering werd aldus gemotiveerd: »De wet moet in geen geval ten gevolge hebben, dat misdrijven tegen het leven van zeer jonge kinderen, in verband met bedongen uitkeeringen bij overlijden, in de hand worden gewerkt.» (M. v. T. van min. KUYPER.)

De Christelijke minister was dus bevreesd in zijn wet eenige aanleiding te geven tot misdrijf, tot onzedelijkheid; dit zou dan ook tegen het algemeen belang zijn en in een goede wet niet thuis behooren.

De vrijzinnige minister VEEGENS is nog veel meer bevreesd voor misdrijven tegen het leven en schijnt nog meer bezorgd voor de zedelijkheid in de wet. Den leeftijdsgrens van vijf jaren door minister KUYPER getrokken, vindt hij willekeurig, en hij meent, dat hetzelfde gevaar van misdrijf tegen het leven of van minder goede behandeling bij ziekte voor alle verzekerden van elken leeftijd bestaat, en dus moest vermeden worden door het begrafenisgeld geheel uit deze wet te doen vervallen.

Minister VEEGENS redeneert als volgt; »Hieruit» (het toekennen van begrafenisgeld aan verzekerden) »kan bij sommige personen, zoo al niet verleiding tot misdrijf, dan toch eene zekere onverschilligheid voor het leven van den verzekerden huisgenoot voortvloeien, die op de verzorging van den zieke van nadeeligen invloed kan zijn en waarbij geenerlei leeftijdsgrens valt aan te wijzen. Om deze redenen komt het den ondergeteekende verkieslijk voor, de ziekteverzekering niet tot uitkeering van begrafenisgeld uit te strekken." (M. v. T.)

In hoofdstuk VI van het ontwerp wordt geregeld, welke schadeloosstellingen den verzekerden bij ziekte en bevalling worden verleend, a) verloskundige hulp, b) verband- en desinfectiemiddelen etc., c) geldelijke vergoeding die kraamgeld genoemd wordt.

Minister KUYPER bepaalde, dat de schadeloosstellingen sub a,

en b bij zwangerschap en bevalling zouden gegeven worden *alleen aan de gehuwde vrouw* of de vrouw, die in de laatste 300 dagen, te rekenen van den dag der bevalling, was gehuwd geweest.

De redelijkheid van deze uitzondering begrijpt eenieder. En minister VEEGENS heeft ze dus gehandhaafd?

Dit zou men verwachten na zijne redeneering bij de schrapping der begrafenisgelden. Doch neen, de minister gevoelde zich geroepen deze uiterst redelijke en zedelijke uitzonderingsbepaling te verwijderen en zoowel de ongehuwde als de gehuwde vrouw in de genoemde omstandigheden onder de bescherming dezer wet te stellen. Dit is de inconsequentie.

Er is echter meer dan inconsequentie te betreuren.

Het komt ons n.l. voor, dat het gevaar van deze gewijzigde bepaling voor de zedelijkheid in de practijk niet moet worden onderschat.

Wel is het waar, dat de minister door de uitzonderingsbepaling van min. KUYPER te doen vervallen niet direct de onzedelijkheid bevordert. Maar zal de opvatting van het bedoelde misdrijf, niet al te mild worden, zal het zedelijkheidsgevoel niet verslappen, wanneer van staatswege kostelooze behandeling wordt verschaft aan personen, die door onzedelijkheid hulpbehoevend zijn geworden? En is dat geen indirecte bevordering der onzedelijkheid?

»De menschelijke wetten zijn gemaakt, opdat uit vrees ervoor de overmoed der menschen bedwongen worden en de onschuld veilig zij te midden der boozen"; Isidorus Libr. V Etymol. C.XX.

Dit kan niet van deze wet gezegd worden, zoolang de uitzonderingsbepaling van min. KUYPER haar plaats niet heeft herkregen. En wij zouden de afwezigheid ervan moeten noemen eene indirecte sanctie der onzedelijkheid, dewijl het eene wettelijke gelijkstelling zou zijn van de gehuwde en ongehuwde moeder, van den »gezegenden staat» en den staat van schande.

Wij willen door deze bemerking den minister niet het verwijt maken van gebrek aan zedelijkheidsgevoel, maar wij meenden om wille der gezonde en Christelijke beginselen over zedelijkheid in de wetgeving te mogen wijzen op wat wij noemen een verderfelijke inconsequentie.

Waar het begrafenisgeld uit het ontwerp van min. KUYPER werd geschrapt uit zedelijkheidsbeginsel; daar moest om dezelfde reden de uitzonderingsbepaling bij bevalling en zwangerschap buiten het huwelijk gehandhaafd worden.

Dit te meer, omdat het niet de eenige uitzonderingsbepaling zou zijn. In artikel 136 van het ontwerp van minister VEEGENS wordt de aanspraak op schadeloosstelling geweigerd aan verzekerden, wanneer zij een ziekte hebben opgedaan bij het deelnemen aan of bij eene poging tot misdrijf, ter zake waarvan zij tot straf zijn veroordeeld. Alsook geen aanspraak op ziekengeld kan worden gemaakt wegens eene ziekte, welke het gevolg is van herhaald misbruik maken van sterken drank.

Vooral bij deze laatste categorie hadden de personen in quaestie, die zich schuldig hadden gemaakt aan misdrijf tegen de zedelijkheid, niet voorgetrokken mogen worden.

Mocht evenwel de qualificatie »inconsequent» te hard wezen voor deze handelwijze, raadselachtig is zij zeker. En 't is te wenschen, dat bij eventueele behandeling verklaring wordt gevraagd, en wijziging aangebracht.

A. St.

DE NEUTRALE VEREENIGING EN DE R. KATH. ZIEKENVERPLEEGSTERS EN VERPLEGERS.

In het nummer van October 1906 komt op bladzijde 513 een schrijven voor over »Gemengde vakorganisaties," met naar m. i. z. geen aanbevelende woorden om dezen weg te volgen.

»Zelfs bij de bespreking van vakzaken komen de beginselen te pas" lezen we. Nu, zou het dan niet hoogst noodzakelijk wezen om de ziekenverpleging ook te organiseeren o. m. voor hen, die in de algemeene gestichten of in de particuliere verpleging werkzaam zijn?

Naar ik meen is te Haarlem reeds een adres-bureau opgericht voor R. K. ziekenverpleegsters. Zou er b.v. in de andere groote steden ook daartoe geen stappen kunnen gedaan worden? Men gaat nu op in andere bonden. Men heeft zelf nog geen georganiseerde R. K. Vereeniging voor verpleegsters en verplegers.

Zoo komt het b.v. dat zich reeds enkelen wilden aansluiten bij een hier bestaanden Chr. Bond voor Ziekenverpleging, maar om den grondslag daartoe niet konden toetreden. Hun werd er wel op gewezen, om met der zake kundige personen dit eens te bespreken, maar tot nog toe hoorde ik van oprichting eener dergelijke vereeniging niets. En nu was mijn oog geslagen op het *K. S. W.* dat misschien deze zaak eens krachtig kan aanpakken, opdat ze in neutrale kringen »niet pronken met eens andermans veeren." Een ieder *moet* zich op eigen terrein organiseeren, geen vermenging, want men moet indien men daartoe toch overgaat, veel van eigen beginsel laten varen, om de z. g. neutrale lieden in hun denken en doen vrijen teugel te geven en niet in hun handelingen te beperken.

Ik hoop dat deze regelen mogen bijdragen tot verwezenlijking van het plan. Dan zal dit ook meewerken tot zuiverder verhoudingen.

A. J. O.

KORTE BERICHTEN.

Woningwet. Steenwijk geeft f 50.000 voorschot aan een bouwvereeniging tot het bouwen van een aantal goed ingerichte woningen.

Gemeente-exploitatie. Uit het verslag betreffende de gemeentebelastingen in Engeland blijkt, dat de gemeente-bedrijven dooreen $6^1/_4$ pct. winst afwerpen.

Te Chester (50.000 inw.) wordt de gemeente in haar pogingen om rekening-courant te openen met de aldaar gevestigde bankiers door dezen bemoeilijkt, waarvan men de verklaring zoekt in het feit, dat die bankiers belang hebben bij groote particuliere ondernemingen aldaar.

Nu wil men daar natuurlijk ook de gemeente zelf bankier laten zijn, evenals te King's Lynn, waar de gemeente binnen 10 dagen, zonder kosten, het benoodigde bedrag, tegen $3^1/_2$ % bijeen had.

Arbeidsduur. De *Christen Metaalbewerker*, orgaan van het Belgisch Metaalbewerkersverbond stelt twee firma's volgenderwijze tegenover elkander:

Wij kennen een werkhuis te Brussel, waar men zich onledig houdt met het vervaardigen van allerlei verlichtingstoestellen, wiens faam aan alle belangstellenden overbekend is.

Welnu, in gezegd werkhuis wordt slechts 54 uren per week gearbeid en worden tevens de grootste loonen betaald.

Te Gent bestaat een soortgelijk werkhuis, waar gewoonlijk 69 uren per week wordt gewroet en waar tevens de loonen in evenredigheid veel kleiner zijn.

Het Brusselsch huis mag als een echt voorbeeld aangetoond worden, alle noodige werktuigen zijn van eerste hoedanigheid en in voldoende getal. Voor wat het tweede werkhuis betreft, het is een dergenen, waarvan gezegd kan worden, dat het eenvoudig volgt den ouden slenter.

* * *

Een Zwitsersch geleerde, DR. MORSIER, zegt in een werk over vermindering der werkuren, dat de arbeidsduur voor hem is een zaak van overwegend belang in het arbeidersvraagstuk. O. a. zegt hij: »Wanneer het menschelijk lichaam overspannen is tengevolge der lange werkdagen; wanneer anderzijds het loon onvoldoende is om aan de noodigste levensbehoeften te voldoen en de werkkracht van den arbeider te onderhouden, dan is de werkersklas rijp voor eene

algemeene verontzedelijking, eene zenuwachtige vermoeidheid, den walg voor het leven en den geest van opstand.

Die noodlottige opgewondenheid heeft haren schadelijken invloed op de machinen, op de behandeling van deze en dientengevolge op de voortbrengst.

De werkman is om zoo te zeggen vereenzelvigd met de machine. De hoedanigheid en de hoeveelheid der voortbrengst van een machine hangen zoowel af van het oppassen van den werkman als van de snelheid en de regelmatigheid der raderen.

Met het stelsel van korte werkdagen zal de menschelijke machine beschermd worden, de sterfte onder de arbeiders en de arbeidsongevallen zullen verminderen.

Vermindering van arbeidsduur, en hier beroept hij zich in hoofdzaak op de Engelsche nijverheid, kan geen schadelijken invloed uitoefenen op de productie, de loonen en den productieprijs.

Ontslag. Op de ijzergieterij en machinefabriek van Jager te Elberfeld werd aan 200 georganiseerde arbeiders het werk opgezegd, wijl zij op het ontslag van de niet-georganiseerde arbeiders aandrongen.

De Socialisten als werkgevers. De *Hanzebode* geeft onder bovenstaanden titel het een en ander over den toestand der socialistische verbruiks-vereenigingen in Duitschland, ontleend aan een officieel rapport. Aan 837 vereenigingen was de rondvraag gedaan en daarvan hebben 774 geantwoord.

Slechts in 79 vereenigingen bestaat de 8-urensluiting. In de andere wordt later gewerkt, soms tot 10 uur.

Overtredingen van den wettelijken rusttijd zijn aan de orde van den dag.

In 150 gevallen is op Zondag een werktijd van 5 uur en langer voorgeschreven.

De loonen zijn doorgaans zeer gering. In 't bijzonder is dit 't geval met de vrouwelijke magazijnhouders.

R. K. Schippersorganisatie. Het maandverslag van het Centraal Bureau der K. S. A., opgenomen in No. 27 der «Mededeelingen" van dat Bureau, wees aan, dat er aan het Centraal Bureau ook inlichting is gevraagd omtrent Schippersorganisatie.

Toevallig kwam dit nummer in handen van een R. K. schipper, met het gevolg, dat deze een warme oproep zond om op den weg van organisatie van R. K. schippers voort te gaan, want.... het is zoo hard noodig, zoowel in stoffelijk als in geestelijk opzicht.

Door het liggen op plaatsen, waar geen R. K. kerken zijn, door het missen van een band, die hun aan een eigen parochie bindt, zijn voor de schippers velerlei de gevaren, welke tot geheele onverschilligheid op godsdienstig gebied voeren.

Allereerst zouden de schippers noodig hebben, vooral voor hun kinderen, gelegenheid tot ontwikkeling. Komen ze ergens liggen, dan staat de openbare school voor hen open, maar onze schipper zou wenschen, dat ook de katholieke scholen die schipperskinderen, al is het voor nog zoo kort, zouden ontvangen.

Wil men, zoo zegt de schrijver, de schippers behouden, dan eerst voor de schipperskinderen gezorgd.

Voorts zou hij wenschen, dat er iets gedaan werd om de opgeschoten schippersjeugd in de patronaten op te nemen en aan de schippers goede lectuur te verschaffen, want aan dit laatste is, vooral in tijden van gedwongen werkloosheid, groote behoefte.

Het is moeilijk, de schippers te organiseeren, maar men moet er toch aan beginnen, want dan komt men vanzelf verder. De schippers kennen elkaar grootendeels en komen met veel collega's in aanraking. Had men maar eenmaal een goeden kern, dan zou de organisatie wel blijken levensvatbaarheid te hebben.

Ons dunkt, dat met deze wenschen van den schipper rekening moet en kan worden gehouden. In Duitschland althans slaagt de R. K. Schippersorganisatie naar wensch en dit moet bij ons te lande, ja zelfs nog eer, ook het geval zijn.

Om te beginnen, zij allen propagandaclubs aangeraden, bij hun verkoop van lectuur ook de schepen langs te gaan en vooral te trachten een R. K. schipper in den arm te nemen.

Vervolgens zou de gelegenheid moeten worden opengesteld, om met den schrijver in connectie te treden.

Dit laatste is gemakkelijk.

Aan serieuse aanvragers wil de redactie van het K. S. W. dit adres wel meedeelen.

Bijslag wegens duurte. — De Pruisische minister van openbare werken heeft, wegens de in vele gemeenten heerschende duurte, bijzondere middelen beschikbaar gesteld van de spoorwegdirecties, om daaruit beambten en arbeiders die hulpbehoevend zijn, ondersteuning te verleenen. Bij de verdeeling van de middelen zal vooral gelet moeten worden op gezinnen met vele kinderen, op huishoudens waar ziekte heerscht enz. In het geheel zal een som van een half millioen uitgekeerd worden, en met het begin van het volgende jaar weer een gelijk bedrag.

Goed voorgaan doet toch maar volgen, dachten we bij 't lezen van dit bericht, want onze „S.S." is ook altijd zoo practisch-royaal.

Huisindustrie en organisatie. — Deze blijken ook best samen te gaan. Bij de handschoenindustrie te Breslau werd zelfs een collectief arbeidscontract verkregen, terwijl te Weenen de meerschuim- en barnsteenbewerkers loonsverhooging verwierven. De uurwerkmakers in het Schwarzwald zijn druk in de weer om loonsverhooging, meerdere vergoeding voor overuren, nacht- en Zondagsarbeid enz. te bekomen, terwijl uit meerdere Duitsche plaatsen gelijkluidende berichten komen. En dit alles door de bekende „Huisuitbuiting-tentoonstelling te Berlijn, die den werkers een flinken ruggesteun gaf. Moge de Nederlandsche copie dezer expositie even gunstige resultaten hebben. Men late er b. v. in een klein vertrekje, waarin geen zon kan schijnen, jute-zakken naaien. Probatum est!

»Ons Vakblad." — Daar moeten we nu toch eens even met genoegen melding van maken, van dat mooie propagandanummer, uitgegeven door *Ons Vakblad* het nu twaalfjarige orgaan van het »Nederlandsch Roomsch Katholiek Vaksecretariaat voor brood-, koek- en banket-bakkers, cacao-chocolade en suikerwerkers." 't Is voorwaar een groot formaat brochure van 20 pagina's met omslag — wel een bewijs dat er leven is in die bakkerij.

Voorop staat het portret van den heer H. van Oosterom, voorzitter van het secretariaat, wiens verdiensten worden gehuldigd door den heer N. J. Appelman, sinds de oprichting redacteur van *Ons Vakblad* Vervolgens betoogt prof. Aalberse — tot zijn vertrek naar Hageveld adviseur van dit orgaan en toen in deze functie opgevolgd door kapelaan Louridtz — dat voor den geregelden gang van zaken in onze maatschappij vakorganisatie even noodig is als de slinger voor een uurwerk. De overige inhoud bestaat uit artikelen, betreffende de organisatie en de toestanden in de bakkerswereld, terwijl het geheel, het zij nogmaals getuigd, een aangenamen indruk van opgewekt vereenigingsleven vestigt. O.

ONTVANGEN BOEKEN.

Abhandlungen des staatswissenschaftlichen Seminars en Jena, herausgegeben J. von Pierstorff. III. Bd. 3. u. 4. Heft. Jena. 1906. 8°. 6 M. 50. — Inhalt: III. 3. Zur Entwicklung der Baumwolindustrie in Deutschland. W. von Lochmuller. VII, 127 pp. Mit 3 Kurven im Text. 3 M. 30. — 4. Die deutschen Uberseebanken. R. von Hauser. V, 97 pp. 3 M.

P. Eltzbacher. Die Unterlassungsklage. Ein Mittel vorbeugenden Rechtsschutzes. Berlin, 1906. 8°: XI, 267 pp. 6 M. — Entscheidungen des Reichsgerichts in Strafsachen. Herausgegeben von den Mitgliedern des Gerichtshofes un der Reichsanwaltschaft. XXXVIII. Bd. Leipzig, 1906. 8°. 476 pp. 4 M.

M. Erzberger. Die Zentrumspolitik im Reichstage. Reichstags-Session vom 28. XI. 1905 bis 28. V. 1906. Eine Ubersicht über die Tätigkeit der Zentrumsfraktion im I. Tagungsabschnitt der 2. Session der XI. Legislaturperiode. Coblenz, 1906. 8°. XV, 167 pp. 1 M. 25 sh.

D. P. D. Fabius. De doodstraf. Amsterdam, 1906. 8°. 160 pp. f 2.25

N. M. Fovel. Scienza politica e scienza dell'amministrazione. Bologna, 1906. 16°. III, 188 pp. 2 l.

R. Furlani. Delinquenza e correzione dei minorenni. Roma, 1906. 8°. 480 pp. 4 l.

6e JAARGANG. ZATERDAG 9 FEBRUARI 1907. No. 6.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Godsdienst en Vakorganisatie, door MR. P. J. M. AALBERSE. — De vereenigingen tot onderlingen bijstand in het Bisdom van Breda II, door A. v. D. NOORT, Pr. — Schetsen voor Sociale Voordrachten: Het Anarchisme III. — Uit Tijdschriften: Een groote Bisschop en een miezerige peuteraar. — Berichten en Mededeelingen: Over Rijssen. — Pech in de S. D. A. P. — De „neutrale" Bond van Gemeente-werklieden. — Katholieke Sociale Actie in Italië en Zondagsrust. — Korte Berichten: Katholieke Arbeidsters in Duitschland. — Collectief Arbeidscontract. — Vakraad. — Incassobureau van den middenstandsbond. — Tweede Limburgsche Drankbestrijdersdag. — Nieuwe Boeken.

GODSDIENST EN VAKORGANISATIE.

Dat hooren wij ons door de Sociaal-Democraten en . . . anderen steeds toevoegen: maar wat heeft nu toch de godsdienst met de vakbeweging te maken?!

Meer dan zij denken, of misschien juister: meer dan zij openlijk willen erkennen!

Constateeren wij allereerst het feit, dat zij zelf toegeven, dat de vakorganisatie wel degelijk iets met de zedelijkheid te maken heeft, wijl haar doel niet enkel is de stoffelijke, maar ook de zedelijke verheffing van den arbeider.

Zoo sprak de Sociaal-democraat HENRI POLAK op de eerste algemeene vergadering van het Nederl. Verbond van Vakvereenigen *(N. V. V.)*, op 2 en 3 April 1906 te Amsterdam gehouden: «Wij zijn gekomen als de kampioen, als de bevorderaar der stoffelijke en ook der geestelijke belangen der arbeiders, wij zullen trachten, dat zoo goed mogelijk te doen.» (*Verslag*, blz. 3).

Constateeren wij verder het feit, dat wij in de statuten van verschillende neutrale, d. w. z. Sociaal-democratische vakvereenigingen, dit zedelijk doel ook uitdrukkelijk zien aangewezen.

Een paar voorbeelden:

a. Artikel 2 van den *Bond van Gemeentewerklieden* te Amsterdam luidt: «De bond beoogt de bevordering der stoffelijke en zedelijke belangen zijner leden.»

b. Artikel 2 van de *Vereeniging van Gaswerkers in dienst der gemeente 's Gravènhage* verklaart: «Het doel der vereeniging is op geheel onpartijdige wijze de zedelijke en maatschappelijke positie der leden te bevorderen.»

c. Artikel 2 van de *Metaalbewerkersvereeniging «Vooruit»* te Rotterdam: «Het doel der vereeniging is: het behartigen van de belangen der Rotterdamsche metaalbewerkers, in het bijzonder, die van de arbeiders in andere vakken, zoowel op stoffelijk, als op zedelijk en verstandelijk gebied, en het verbeteren hunner maatschappelijke positie.»

d. Artikel 1 van den *Nederlandschen scheeps- en bootwerkersbond*, te Rotterdam: «De Nederlandsche scheeps- en bootwerkersbond stelt zich ten doel 1. de stoffelijke en zedelijke belangen van de vakgenooten te bevorderen, om in de toekomst betere levensvoorwaarden te verkrijgen; 2. de stoffelijke en zedelijke verheffing zijner leden.»

e. Artikel 2 van den *Nederlandschen Stukadoorsbond* te Haarlem: «De Bond heeft ten doel de verbetering van den maatschappelijken en zedelijken toestand van de stukadoorsgezellen enz,"

f. Artikel 2 van den *Bond van Nederlandsche gemeentewerklieden* te Leeuwarden, thans gevestigd te Rotterdam: «De Bond van Nederlandsche gemeentewerklieden heeft ten doel, de bevordering der stoffelijke en zedelijke belangen van zijne leden en hunne gezinnen.»

In al deze Statuten zien wij het uitdrukkelijk erkend, dat het doel der vakvereenigingen niet is enkel stoffelijk, doch ook zedelijk.

Doch. . . wat is zedelijk?

Daar zijn menschen, die het Neo-Malthusianisme zeer zedelijk vinden. Wij keuren het principieel af. Stel nu, dat in een vakvereeniging, welke zich ten doelt stelt de bevordering der zedelijke belangen, zelfs der huisgezinnen, (zie boven onder *f!*), door een lid voorgesteld wordt propaganda voor het Neo-Malthusianisme te maken, o. m. op dezen grond, dat alleen daardoor op den duur de werkloosheid bestreden en de zedelijke en stoffelijke welvaart in de huisgezinnen bevorderd kan worden.

Hoe men over zulk een quaestie nu op «geheel onpartijdige» wijze kan beslissen (zie boven onder *b!*) wil ons niet duidelijk worden!

Voor ons, katholieken, is de zedelijkheid nauw verbonden met den godsdienst. Onze opvatting omtrent het-

geen zedelijk of onzedelijk is, gaat geheel samen met ons antwoord op de vraag: heeft God, of in den naam van God de Kerk, ons dit of dat geboden of verboden?

Wie dus toegeven, zooals zelfs de sociaaldemocraten dat toegeven, dat de vakorganisatie wel degelijk verband houdt met de zedelijkheid, — zelfs ten doel heeft de zedelijke opheffing der arbeiders, kan als katholiek, niet zeggen: maar toch niet met den godsdienst!

* * *

Ook de voorstanders van gemengd-christelijke vakvereenigingen erkennen, dat de vakorganisatie verband houdt met de zedelijkheid.

Zoo lezen we in de brochure „*Christliche Gewerkvereine*" (M. Gladbach, 2e dr. blz. 15):

»De zedelijke verheffing van den arbeidersstand komt slechts in zooverre in aanmerking [in de vakvereenigingen], als de organisatie allereerst alles moet vermijden, wat een beleediging van Godsdienst of zeden beteekent. Verder echter moet zij door haar geheelen geest daarheen werken, dat de godsdienstige grondslagen, in zooverre zij reeds door de Natuurwet gegeven zijn, weder stevigheid verkrijgen (zedelijkheid, reinhouding van het gezinsleven, opvoeding van de jeugd, matigheid in genoegens, eerlijkheidsgevoel enz.)"

Wij kunnen hierbij allereerst opmerken, dat dus de in ons land nog al eens vernomen bewering, dat de vakvereenigingen »zuiver-economische" vereenigingen zijn, nu juist geen stevigen grond in dit citaat vindt, noch ook in de klaarblijkelijke opvatting zelfs der sociaal-democraten.

Overigens, het kan niet genoeg herhaald worden, zuiver-economische handelingen bestaan niet, en daarom dus alreeds vallen ook de handelingen en besluiten der vakvereenigingen onder het gebied der moraal.

Hetgeen zelfs een bekend niet-katholiek — Prof. Mr. TREUB, in zijn redevoering *De ontwikkeling der staathuishoudkunde tot sociale economie*" (blz. 28) — schreef over de sociaal-economische wetenschap, geldt nòg sterker voor de vakvereenigingen: »Wanneer de moraal regelen stelt, om de individuen, die in een zelfde maatschappij leven, in en door die maatschappij tot hooger uiterlijke en zedelijke ontwikkeling te brengen, kan de Staathuishoudkunde als wetenschap van de bevordering der materieele belangen *niet* leeren, wat de moraal veroordeelt."

Dit is zoo juist, dat het ons dan ook niet verwonderen kan, dat, wanneer wij het mooie boek van Prof. DIEPENHORST over *Calvijn en de Economie* lezen, we verschillende, en zeer voorname, punten aantreffen, bijv. over den eigendom, den woeker, den interest, enz., waarin de Calvinisten beslist andere economische denkbeelden aanhangen dan wij, Katholieken. En de grond is, in den regel, een verschillende zedelijke beoordeeling, die weer daarom verschilt van de onze, omdat er tusschen hen en ons verschil bestaat over de uitlegging van enkele Bijbelplaatsen.

Zoo zien we, — in dit verband zeer treffend, — hoe verschil in godsdienstige opvatting oorzaak is van verschillend gevoelen omtrent het zedelijk geoorloofde, terwijl dit laatste verschil weer leidt tot verschillende meeningen omtrent economische onderwerpen als eigendom, woeker, interest, enz.

Wanneer dus de voorstanders van »christelijke" vakvereenigingen erkennen het nauw verband niet alleen tusschen moraal en economie, doch ook dat de taak der vakvereeniging niet enkel is de stoffelijke, doch ook de zedelijke verheffing der arbeiders, dan moeten zij, evenzeer erkennende het innig verband tusschen godsdienst en zedelijkheid, het tenslotte wel gewonnen geven, dat *indien* katholieke vakvereenigingen mogelijk zijn, dat ze inderdaad dan ook beter moeten genoemd worden.

* * *

Doch daar is meer.

De *Kölnische Volkszeitung* (17 Sept. 1903) schreef eens: »Tegenover den stoffelijken belangenstrijd onzer dagen, moet steeds weer er aan herinnerd worden, dat het Katholicisme is een bij uitnemendheid ideale wereldbeschouwing. Aan niemand zou het zich dus zoo bitter wreken, als aan de katholieken, wanneer zij de idealen vergeten wilden, en daarom moeten de katholieken bij hunne politieke en sociale strevingen de economische en ideale belangen op gelijke wijze trachten te behartigen."

Voeg daarbij, dat het de overeenstemmende meening is van alle katholieke sociologen der geheele wereld, dat het juist het afwijken van de katholieke beginselen was, sinds de Renaissance, hetwelk de oorzaak van de Sociale Quastie, ens peciaal van het arbeidersvraagstuk, is geweest. Als eenige werkelijk afdoende oplossing der sociale vragen moet dus beschouwd worden: een terugkeer tot de christelijke beginselen, een weder-practijk-wording in onze moderne arbeidsverhoudingen en toestanden van het volle, ongerepte Christendom.

Welnu, naar de evenzeer eenstemmige meening van alle in deze bevoegden, moet de vakvereeniging juist het groote middel zijn, waardoor de praktijk van het Christendom weer het maatschappelijk leven gaat beheerschen en regelen.

Zoo lezen wij in het Sociaal Program der Italiaansche Katholieken, dat door Paus LEO XIII goedgekeurd, en door Paus PIUS X geprezen is: »De vakvereenigingen hebben niet alleen een economisch doel, maar beoogen vooral, de maatschappij, die door een ongezond individualisme ontwricht is, weer te maken tot een gezond organisme.... Het heerlijk doel, dat wij willen bereiken, is: het herstel van het heerlijk en duurzaam gebouw der christelijke sociale orde."

In 1903 publiceerde Graaf MEDOLAGO een door Paus LEO XIII goedgekeurde circulaire, waarin wij de navolgende zinsneden kunnen lezen: »De vakvereenigingen zijn het middel, om het arbeidscontrat te hervormen.... De Katholieken beschouwen — ten tweede — de vakvereenigingen als een der factoren van sociale wetgeving en staatsbestuur..... De Katholieken beschouwen ten slotte de vakvereeniging als een wettigen eisch en een middel tot opvoeding der arbeidende klasse; deze zal het bewustzijn verkrijgen, dat zij op eigen recht steunend en anderer recht eerbiedigend, een eigen onafhankelijk bestaan kan verwerven, en dat die vereenigingen hen daartoe helpen..... Het is van hoog belang te verklaren, wat de Katholieken met dit geheele samenstel van instellingen en werkzaamheid ten gunste van het volk, bedoelen..... Het geldt daarom voor ons een *program van christelijke beschaving*.... [Het

einddoel is te verkrijgen een] *christelijke ordening naar beroepsstanden* . . . ."

En in het program van het Duitsche »*Central Comité der Katholischen Vereinigungen der arbeitenden Stände*," dat onder meer de handteekeningen draagt van de Paters LEHMKUHL, MEYER, PESCH, WEISS, enz. lezen wij: »Alle Katholieke sociaal-politici zien daarom het doel van hunne sociale hervormingen in de organisatie der maatschappij naar beroepsstanden *op christelijken grondslag*, en wel in den vorm, die overeenkomt met de sociale en economische verhoudingen van onzen tijd, met door den Staat gewaarborgde rechten van zelfbestuur, alsmede voor vertegenwoordiging hunner belangen bij de staatswetgeving."

Zietdaar, wat wij, Katholieken, in laatste instantie willen bereiken met ons streven naar en bevorderen van vakorganisatie. In één woord laat het zich omschrijven: een herleving van het Christendom in de praktijk des levens, — een nieuwe Renaissance, nu niet van de heidensche cultuur, maar van de echt-christelijke beschaving.

Het is voor vele Katholieken beschamend juist gezegd door een Duitsch jong-liberaal, Dr. JOHANNSEN: »Ofwel in het handelen der menschen, in hun verkeer op de markt en op het schouwtooneel van het openbare leven, in huisgezin, gemeente en volksvertegenwoordiging is Godsdienst, òf de menschen hebben absoluut niet dat, wat den naam van Godsdienst verdient." [1])

Wie dat begrijpt, voelt ook, waarom onze Bisschoppen er zoo krachtig op aangedrongen hebben, dat de Katholieken van Nederland zich zouden vereenigen in katholieke vereenigingen.

En had daar niet reeds de *Rerum Novarum* met kracht op aangedrongen?

«Hoedanig — zoo schrijft Paus LEO XIII [2]) — die genoemde inrichting en organisatie der bonden, in haar afzonderlijke deelen wezen moet, dit kan, zoo zijn Wij van oordeel, niet met zekere en bepaalde regels worden uitgemaakt, daar dit veeleer moet worden vastgesteld in overeenstemming met den aard van ieder volk, met de uitkomsten der practijk, met soort en opbrengst der nijverheid, met den omvang van het handelsverkeer, en met andere omstandigheden van zakelijken aard en van tijd, welke men met verstand dient te wikken en te wegen. Wat de zaak in haar geheel genomen betreft, deze om zoo te zeggen algemeene en blijvende wet moet vastgesteld, dat de werkliedenbonden zóó ingericht en zóó bestuurd moeten worden, dat zij de middelen aan de hand doen, die het meest geschikt en het meest dienstig zijn voor het voorgestelde doel, hetwelk hierin bestaat, dat ieder der bondsleden afzonderlijk, zooveel als 't kan, vermeerdering verkrijge van al wat goed is naar lichaam, naar ziel en in betrekking tot zijn vermogen. 't Is echter duidelijk, dat de godsdienstige en zedelijke volmaking als voornaamste doel beoogd moet worden; en bovenal door dat doel de richting van de organisatie der vereeniging moet worden bepaald. Anders toch zouden zij tot een ander karakter ontaarden, en zouden ze zeker niet veel boven dat soort bonden staan, waarin men gewoon is met den godsdienst geheel geen rekening te houden.»

MR. P. J. M. AALBERSE.

[1]) Geciteerd in de *Kölnische Volkszeitung*, 3 Nov. 1903.
[2]) Vertaling-ZOETMULDER.

DE VEREENIGINGEN TOT ONDERLINGEN BIJSTAND IN HET BISDOM VAN BREDA. II.

Waarom werd de Ond. Bijstand opgericht in het Bisdom van Breda?

Hoe meer het vereenigingsleven zich uitbreidde en de vakbeweging zich ontwikkelde, des te meer bleek de behoefte aan een nieuwe vereeniging.

De bestaande vereenigingen moet men onderscheiden in 3 soorten volgens de belangen, welke zij behartigen.

De belangen van den middenstand worden behartigd door de Hanze met hare vakgilden van winkeliers, bouwvakken, slagers, molenaars enz.

De belangen van den landbouw worden beschermd door den Ned. Christ. Boerenbond, welke den boerenarbeider, vooral in streken, waar geen scheidingslijn te trekken is tusschen werkgever en arbeider, opneemt in de plaatselijke afdeeling, en elders vooral in de klei-streken, het oprichten aanmoedigt van zelfstandige arbeidersvereenigingen, onder het hoofdbestuur van den N. Chr. Boerenbond.

De belangen der werklieden van ambachten en industrie worden bevorderd vooral door den Volksbond en de vakvereenigingen, welke deze opricht.

Het verschil van belangen, de levenswijze, de gewone omgang der leden wijst eene natuurlijke scheiding aan tusschen deze bonden. Daardoor wordt veelvuldig samenzijn ongewenscht en ineensmelting ontraden.

De scheiding tusschen deze drie vereenigingen werd gesanctioneerd op den Katholiekendag te Roosendaal. Daar werd bepleit, dat de ondergeschikten van ambachten en industrie zouden toetreden tot den Volksbond, dat echter de zelfstandigen, de bazen op hun plaats zijn in de Hanze. Daar werd ook de wenschelijkheid, betoogd, dat de deur van den Volksbond zou gesloten blijven voor de boerenarbeiders.

Aan ieder van deze vereenigingen is dus een natuurlijke, eene gewettigde grens aangewezen, waarbinnen zij hare leden kunnen werven.

Al deze vereenigingen hebben ten doel de vakbelangen harer eigen leden te behartigen. Maar behalve de vakbelangen, welke aan ieder der genoemde vereenigingen eigen zijn en alleen door ieder op haar eigen terrein kunnen behartigd worden, zijn er nog belangen, welke al de leden der verschillende vakvereenigingen gemeen hebben en waarbij ook een groot aantal mindergegoeden belang hebben, die nimmer in de gelegenheid zullen zijn zich bij eene vakvereeniging aan te sluiten. Zoo heeft ieder minder gegoede er belang bij, dat de nadeelige gevolgen van ziekte, ongeschiktheid tot den arbeid, sterfgevallen, verliezen in den stal enz. zooveel mogelijk worden vergoed. Een aangewezen middel om deze gemeenschappe-

lijke belangen van *alle* mindergegoeden d. i. van allen, die in sommige omstandigheden des levens zich zelf niet kunnen helpen en dringende behoefte hebben aan hulp en steun, op de meest voordeelige wijze te behartigen, is de wederzijdsche hulp door het dragen van elkanders risico's. Daartoe is niet bij machte eene vereeniging, welke slechts leden van een bepaald vak of bedrijf omvat. Daarvoor is noodzakelijk eene vereeniging, welke geheel den mindergegoeden stand eener plaats omvat en wier doel is, de gemeenschappelijke belangen der leden te behartigen door het oprichten van nuttige instellingen en van fondsen, steunende op het stelsel van wederzijdsche hulp, d. i. eene vereeniging tot Ond. Bijstand.

Haar doel sluit alle strikte vakbelangen uit. Zij neemt de zorg op zich voor de ondergeschikte belangen van geheel den mindergegoeden stand eener plaats, welke ieder der bovengenoemde vereenigingen alleen voor haar eigen leden kan behartigen. Deze krijgen dus de handen vrij, om met volle kracht te streven naar het hoofddoel : de vakbelangen der leden.

Die natuurlijke scheiding tusschen de verschillende vereenigingen maakt ook voor andere streken van ons land de Ond. Bijstand wenschelijk, zoo niet noodzakelijk, als men aan geheel den mindergegoeden stand gelegenheid wil geven de gemeenschappelijke belangen te behartigen. Laten wij uitzonderen de grootere steden, de centra van industrie en de Gemeenten, waar men eene opeenhooping aantreft van eenzelfde soort werklieden. Desnoods kan men uitzonderen de plaatsen, waar een bestaande bond reeds fondsen bezit en bereid is alle mindergegoeden, die rechtens geen lid kunnen worden van die vereeniging, toch te laten deelnemen aan de fondsen.

In de overgroote meerderheid der plaatsen echter, waar het vereenigingsleven op sociaal-economisch gebied nog niet is doorgedrongen, kan ik mij geen middel voorstellen, om, zonder nadeel voor de vakorganisatie, op doeltreffender wijze en gemakkelijker de gemeenschappelijke belangen van geheel den mindergegoeden stand te behartigen dan : de vereeniging tot Ond. Bijstand.

„Zonder nadeel voor de vakorganisatie."

De meening, dat deze verzekeringsfondsen noodig heeft voor haren bloei, is mijns inziens ongegrond.

Zie Duitschland met zijne forsche vakorganisatie; de meeste fondsen zijn daar in handen van den Staat.

Zij kan zich ontwikkelen niettegenstaande den bloei der fondsen. Zie Engeland met zijne bloeiende vakvereenigingen naast 27.000 vrije Friendly Societies. Een voorbeeld van nabij. De parochie Steenbergen bezit een kleinen Boerenbond, welke zich uitsluitend met vakbelangen bezighoudt en welke in het officieel verslag van den laatsten Katholiekendag genoemd wordt het ideaal eener vereeniging. Hij is opgericht op denzelfden dag, door bemiddeling derzelfde personen, als de vereeniging tot Ond. Bijstand.

Ik acht zelfs den Ond. Bijstand eene opleidingsschool tot de vakbeweging. De tastbare voordeelen, welke de fondsen van stonde af aan bezorgen, maken de leden vatbaar voor de overtuiging, dat zij, op gelijke wijze, door de vakvereeniging, ook hunne vakbelangen kunnen behartigen »op doeltreffende wijze." Ik wil niet beweren, dat de Ond. Bijst. in alle behoeften voorziet van den mindergegoeden stand en van de aarde een Hemel kan maken. Zeker is het, dat hij in staat is, van meet af, veel kommer en zorg te verzachten en de leden te waarborgen tegen de stoffelijke nadeelen van vele onvoorziene rampen, waardoor het huisgezin der mindergegoeden in zeer benarde omstandigheden kan komen.

»'t Is een gemakkelijk middel."

Geene vereeniging is zoo gemakkelijk op te richten en in stand te houden als de Ond. Bijstand.

Dat de mindergegoeden hunne gemeenschappelijke belangen willen behartigen, bewijzen zij door zich in grooten getale te verzekeren bij bestaande maatschappijen als begrafenisfonds, communiefonds, levensverzekering enz. Zij begrijpen zeer goed, dat zij zich een aanmerkelijk voordeel kunnen bezorgen, door onderling zulke fondsen op te richten. Zij voelen echter hunne onmacht en hebben hulp noodig van meer ontwikkelden, om hen voor te lichten bij het vaststellen van tarieven, de administratie, de finantieele operaties en het veilig bewaren der geldswaarden. Dat bezwaar is spoedig opgelost. Het schijnt iets aantrekkelijks te hebben den mindergegoeden bij dit streven voort te helpen. In iedere plaats vindt men achtenswaardige en meer ontwikkelde burgers, die belangeloos tijd en kennis daarvoor beschikbaar stellen. De feiten bewijzen het, dat onze ontwikkelde burgers in hulpvaardige liefde niet bij hunne naburen achterstaan.

Niet minder gemakkelijk is deze vereeniging in stand te houden. Bijna wekelijks ziet men in zijne omgeving de tastbare voordeelen, welke zij oplevert. Daardoor worden de leden nauwer aan de vereeniging gehecht en vragen zij de oprichting van steeds meer fondsen. Daardoor worden ook de anderen aangespoord zich daarbij aan te sluiten. Daarenboven een eigen lokaal is niet noodig. Eéne algemeene vergadering is jaarlijks voldoende; daarom kunnen in deze vereeniging, zonder bezwaar, personen worden opgenomen, die in het gewone leven geen omgang hebben met elkander.

Rest mij nog een overzicht te geven van de wijze, waarop de vereeniging tot Ond. Bijstand in het Bisdom van Breda is ingericht. De vereeniging stelt zich op zuiver katholiek standpunt en vordert van hare leden,

dat zij een goed zedelijk gedrag hebben,

dat zij hunne godsdienstplichten naar behooren vervullen,

dat zij eene andere katholieke vereeniging niet in 't openbaar tegenwerken,

dat zij in het maatschappelijk leven niet behooren tot een bond, waarmede het lidmaatschap der vereeniging niet vereenigbaar is.

Geloovige Protestanten kunnen, als hospitant der vereeniging, deel nemen aan de fondsen.

Het doel der vereeniging, de gemeenschappelijke belangen behartigen van geheel den mindergegoeden stand eener plaats, vordert: 1e. dat zij zich niet bemoeit met vakbelangen, doch hare leden aanspoort deze te behartigen door aansluiting bij de vakbeweging; 2e. dat haar arbeidsveld zich niet bepaalt tot het oprichten van een

of twee fondsen, doch zich uitstrekt tot alle gemeenschappelijke belangen. Niet dat in elke plaats alle fondsen, alle instellingen moeten worden opgericht, maar die, welke overeenkomen met de plaatselijke toestanden en gevraagd worden door de plaatselijke behoeften; 3e. dat zij als voorwaarde voor het lidmaatschap niet stelt het uitoefenen van zeker ambacht of bedrijf, doch dat men eene bepaalde grens van welstand niet overschrijdt en voldoet aan zekere eischen gesteld door de statuten.

Door eenheid in werken, in leiding en bestuur aan de plaatselijke actie te verzekeren, wordt de vereeniging tot Ond. Bijstand beschouwd als de moedervereeniging. Haar bestuur richt de fondsen op en geeft aan elk eene bestuurscommissie uit zijne leden. Deze commissie is rekening en verantwoording schuldig aan de overige bestuursleden van den Ond. Bijst., die het hoofdbestuur vormen van alle fondsen.

Wil iemand deelnemen aan een fonds, dan moet hij eerst lid worden van den Ond. Bijstand. Om echter niemand van deze verplichting af te schrikken, is de jaarlijksche contributie gesteld op 10 cent.

Met dit bedrag, gevoegd bij de donateursgelden, zorgt de moedervereeniging voor de administratiekosten der fondsen. Houdt zij over, dan verdeelt zij het saldo onder de fondsen; komt zij te kort, dan springen de fondsen volgens hun ledental bij. Als hoofdbeginsel geldt voor ieder fonds, dat de gewone uitgaven moeten gedekt worden door de contributie der werkende leden.

Overtuigd van de noodzakelijkheid om hulp van buiten te ontvangen voor administratie, beheer en bewaring van geldswaarden, verzoeken de 8 bestuursleden van den Ond. Bijst., die door de werkende leden worden gekozen, aan 3 of 5 meer ontwikkelde-burgers, het aantal bestuursleden aan te vullen. Het zelfbestuur blijft dus behouden; de werkende leden hebben in het bestuur de groote meerderheid.

Ieder fonds, in den vorm van onderlinge verzekering, vordert eene goedvoorziene reservekas, om in buitengewone omstandigheden de meer dan gewone uitgaven te kunnen dekken. Om in deze behoefte te voorzien en tevens als grondslag voor nog grootere eenheid, is vastgesteld, de vereenigingen tot Ond. Bijst. diocesaan te verbinden en elk harer fondsen, bij wijze van herverzekering, eene centrale waarborgkas te doen vormen.

De diocesane organisatie mag op de zelfstandigheid der aangesloten vereenigingen geen inbreuk maken. Met behoud der grootst mogelijke autonomie voor iedere plaatselijke vereeniging, sluiten zij zich aan een in eene zoo nauw mogelijke diocesane federatie.

Aldus ingericht, past het stelsel van Ond. Bijst. aan België ontleend, zeer goed aan de maatschappelijke toestanden van Nederland.

De proef genomen in de parochie Steenbergen, om de Belgische plant te acclimatiseeren in Nederlandschen bodem, is naar wensch geslaagd. Opgericht in het voorjaar 1905 klom de Ond. Bijst. in ledental tot ± 300.

Achtereenvolgens werden opgericht:

Een ziekenfonds voor mannen boven de 18 jaar. Zij genieten gratis geneeskundige behandeling bij vrije dokterskeuze en 50 cent ondersteuning per werkdag, in geval van ongeschiktheid tot den arbeid. De contributie bedraagt wekelijks 10 cent.

Een ziekenfonds voor vrouwen en kinderen. Een begrafenis- en communiefonds, dat in weinige maanden reeds 400 polissen sloot. Een varkensfonds, dat het aantal verzekerde varkens dit jaar zag stijgen van 23 tot ruim 200.

Een bureau voor kostelooze adviezen, waar tevens requesten, verzoekschriften enz. gratis worden opgemaakt; alleen zegelrechten en porto's worden in rekening gebracht.

Behoef ik te zeggen, dat de vereeniging tot Ond. Bijst. zeer in den smaak valt bij de mindergegoeden, en dat de leden zich beklagen deze niet vroeger gekend te hebben?

Verre van mij de bedoeling, door deze beschouwing eene les te willen geven aan hen, die zich bezig houden met de sociale questie. Ik beoog alleen de aandacht te vestigen op een stelsel, dat in vele landen van Europa de schoonste resultaten oplevert, doch dat bij ons ongekend en daarom miskend of verkeerd beoordeeld wordt.

Ik heb de wijze aangetoond, waarop beproefd is dat stelsel in overeenstemming te brengen met onze eigen maatschappelijke toestanden en behoeften.

Aan bekwamer krachten, aan forscher schouders laat ik het over, met de bijeengegaarde bouwstoffen en andere een statig gebouw te doen verrijzen, op den hechten Belgischen grondslag, in zuiver Nederlandschen stijl.

Zoo eenige onzer sociologen door bovenstaande bewogen worden, dit onderwerp hunne aandacht waardig te keuren, dan is mijn doel ten volle bereikt.

Steenbergen. A. v. d. NOORT, *Pr.*

SCHETSEN VOOR SOCIALE VOORDRACHTEN.

HET ANARCHISME III.

PROUDHON *(slot)*.

Niet alleen wil PROUDHON kleinere groepen door contracten aan elkaar gebonden, maar volgens zijn federalistisch stelsel is ook verbinding geoorloofd tusschen grootere lichamen. Deze nauwere verbinding tusschen gemeenten, of groepen, of staten moeten elkanders souvereiniteit en de vrijheid hunner burgers waarborgen, zij moeten maatregelen treffen tot beslechting van geschillen en tot waarborg der gemeenschappelijke veiligheid en welvaart. Een raad, uit de afgevaardigden der souvereine groepen of staten gekozen, waakt over de uitvoering der overeenkomsten en over de gemeenschappelijke belangen.

Het geheele federalisme van PROUDHON is derhalve niets anders dan een systeem van wederkeerige waarborgen en wederkeerige bescherming en hulp, rustend op 't algemeen stemrecht.

In zijn nagelaten werk: [1] „*De la capacité politique de la classe ouvrière*," in 1864 verschenen, heeft PROUDHON zijn federalistische theorie duidelijk bloot gelegd: dienst om dienst; product om product; leenen om leenen; verzekering om verzekering; crediet om crediet; burgerschap om burgerschap; veiligheid om veiligheid enz. Dat is de wet.

Het is een soort van omgekeerde toepassing van het oude vergeldingsrecht: oog om oog, tand om tand, leven om leven. Uit het strafrecht en de ruwe praktijk der bloedwraak overgebracht op het economische recht, den arbeid en het burgerlijk leven. Alles berust bij PROUDHON op dit principe: wederkeerige verzekeringen, wederkeerig crediet, wederkeerige ondersteuning, onderlinge ruil etc. Van dit principe wil PROUDHON de geheele

maatschappij doordringen, die onderlinge hulp zal even gemakkelijk als voordeelig zijn, politie noch onderdrukking, noch dwang zullen meer noodig zijn.

Uitbreiding dus van het mutualistische principe, ook op politiek gebied; de politieke organen behooren echter zoo ingericht te worden, dat de souvereine vrijheid der afzonderlijke burgers en groepen zoo ruim mogelijk tot zijn recht komt.

Dat met deze stellingen voorop PROUDHON zich niet kon verzoenen met de school van LOUIS BLANC, is te begrijpen. Deze nam de betrekking tusschen de burgers en den Staat op als van een ondergeschikte tot een bovenstaande, liet dus het gezag bestaan. PROUDHON wil in zijn federalistische theorie van een dergelijke verhouding niets weten; hij beschouwt de maatschappij in het geheel niet als een hierarchische instelling, maar rustend op 'n systeem van wederkeerigheid, van evenwicht tusschen vrije krachten; waarbij ieder zeker is, gelijke rechten te genieten als anderen, wanneer hij gelijke plichten op zich neemt, dezelfde voordeelen te ontvangen, in ruil tegen gelijke diensten; waar de nog overblijvende politieke organen uitsluitend in dienst zijn van het volk en de doorvoering van het mutualistische princiep op economisch, zoowel als politiek gebied.

Wie hiertegen aanvoert, of het federalistische principe de sociale ordening wel genoegzaam waarborgt, antwoordt PROUDHON, door op den in den Mensch levenden rechtvaardigheidszin te wijzen. Volgens hem leeft deze in iederen mensch krachtig, en wel zóó krachtig, dat hij zijn egoïsme daaraan kan ondergeschikt maken.

* * *

Een grondige kennis der menschelijke natuur zou PROUDHON ongetwijfeld tot een juister beoordeeling der menschen en een zuiverder idee der behoeften van het maatschappij-leven gebracht hebben. Iedere philosophie over sociale toestanden, die niet bouwt op een grondige kennis van menschen en toestanden, loopt dood in Utopisme. Zonder twijfel zou een zeer groote dosis van PROUDHONS „rechtvaardigheids-gevoel" in der menschen harten moeten leven, om de losse banden zijner federalistische samenleving bij elkaar te houden. PROUDHON, die eenmaal zeide, dat van de 100 burgers er 97 „schoften" waren, zal zelf wel aan zijn „rechtvaardigheids-menschen" getwijfeld hebben.

In ieder geval is voor 't Anarchisme geen aanbeveling, dat de „vader" van het systeem op rijperen leeftijd zijn ideeën prijs gaf. PROUDHON heeft de onuitvoerbaarheid der anarchie en de noodzakelijkheid eener regeering uitdrukkelijk erkend: [1])

„Men heeft nooit een geordende natie gezien, zonder regeering.... zonder regeering zinkt de maatschappij in den wilden toestand terug, — voor de menschen: geen eigendom, geen vrijheid, geen vooruitgang. De regeering is tegelijkertijd het schild, dat het Recht beschermt, de degen, welke 't wreekt, de evenaar, die het vaststelt, het oog, dat het bewaakt. Bij de minste storing trekt zich de maatschappij te zamen en groepeert zich om haar opperhoofd; van haar verwacht de menigte slechts heil, de grootste verachters der discipline, aanbidden haar als een almachtige godheid. De anarchie komt naar het voortdurend getuigenis der historie evenmin voor als de wanorde in het heelal."

Na den agitator PROUDHON willen wij thans behandelen den philosoof MAX STIRNER, die een zeer belangrijken invloed heeft gehad op de anarchistisch-denkenden.

Max Stirner.

MAX STIRNER heette eigenlijk JOHAN CASPAR SCHMIDT. [2]) Den 25sten October 1806 werd hij als zoon van een armen muziekinstrumenten-maker te Bayreuth geboren. Daar zijn vader een half jaar na de geboorte van JOH. CASPAR stierf, en zijn moeder, die spoedig hertrouwde, een vrij zwervend leven leidde, kwam de jonge JOHAN al spoedig buiten het ouderlijk huis. Op twaalfjarigen leeftijd treffen we hem terug bij zijn peetoom in zijn geboortestad. Na de klassen van het gymnasium doorloopen te hebben, trok hij op 20-jarigen leeftijd als student naar Berlijn, waar hij in de letteren studeerde. Daar hij uit geldgebrek niet geregeld de lessen volgen kon, vlotte zijn studie niet best: op 29-jarigen deed hij zijn candidaats-examen. Den docterstitel haalde hij niet. Na veel tobben kreeg hij na een viertal jaren, die hij in groote armoede doorbracht, een betrekking aan een particuliere meisjesschool. Nu hij van de broodzorg af was, werkte hij zich meer in de maatschappelijke kwesties, en bezocht de kringen der socialisten. Een tijd lang was hij correspondent van de *Rheinische Zeitung* van KARL MARX, ook schreef hij eenige kleine boekjes. In 1845 kwam zijn bekend werk: *Der Einzige und sein Eigenthum* (De eenling en zijn eigendom), welks inhoud we nader zullen bespreken.

Dit boek is zijn eenige belangrijke werk; wel vertaalde en bewerkte hij na dien tijd veel, doch leverde geen enkel belangrijk boek meer. In 1856 stierf hij in zeer behoeftige omstandigheden.

STIRNER ziet in de tegenwoordige ontwikkeling der menschheid een voortdurend bevrijdings-proces. Op den antieken staats-cultus, volgde de christelijke godsdienst. Deze werd volgens hem vervangen door den modernen cultus der menschheid en der vrijheid. Nog echter zijn er spookbeelden onzer eigen fantasie, schepsels van ons eigen ik, waarvoor de schepper zich buigt als voor iets objectiefs, iets eeuwigs, iets onveranderlijks. Daartoe behooren o. a. de begrippen, waarheid, recht, zedelijkheid, eigendom, liefde, enz. Noch de moderne philosophie, noch het politieke, noch het sociale liberalisme (sociaal-democratie) hebben de ware vrijheid gebracht. STIRNER plaats tegenover de liberale vrijheid het indivualisme, hetwelk alleen de echte vrijheid kan geven: de absolute zelfmacht van het individu.

»Hoe kan men van de moderne philosophie zeggen, dat zij ons de vrijheid gebracht heeft, daar zij ons niet van de macht van anderen over ons bevrijdde?»

»Zijn wij vrij, wanneer wij wel niet den persoon der machthebbers behoeven te vreezen, maar wel iedere verwaarloozing van eerbied, dien ik hem schuldig ben? Evenzoo is het met den nieuwen tijd. Hij veranderde de bestaande objecten, de werkelijke machthebbers, in denkbeeldige, dat is: voor begrippen, voor welke de oude eerbied niet verdween, doch nog intensiever werd. Den bestaanden Staat, de bestaande wetten omver te werpen ondervond weinig bedenken, doch tegen het *begrip* Staat, het *begrip* wet op te treden, wie, die het waagde? Men bleef »staatsburger," en „wettelijk" loyaal mensch, ja men achtte zich juist erg wettelijk, hoe meer rationalistisch men tegen de oude „gebrekkige" wetten optrad. De macht is gebleven, zij is slechts in haar object verwisseld. De personen werden veranderd in gedachten en begrippen, doch de macht bleef.»

STIRNER eischt de radicale zuivering van onze hersenen van alle ideale spookbeelden. Wanneer men den werkelijken Staat heeft omvergeworpen, het heerschende Recht heeft vertrapt, en zich van de gebruikelijke zeden heeft losgemaakt, moet ook de idee van Staat, van Recht en van Zedelijkheid verdwijnen.

„De nieuwe philosophie en kritiek," schrijft St. VON DUNIN-BORKOWSKI in Bd. LVI, heft 4, bladz. 376 evg. van de *Stimmen aus Maria Laach* „heeft alle titels, die maar eenigszins een heerschen over den afzonderlijken mensch konden geven, vernietigd. De eenling wil ook thans daarnaar leven. Geen idee of begrip mag hem tot onderdanigheid dwingen. Hij schept zich die denkbeelden, hun waarde en inhoud naar eigen inzicht, naar eigen welgevallen.

[1]) *Justice* II, 6. DIEHL. Dritte Abtheilung. (Jena 1896) bladz. 166 evg. (CONRADS Sammlung VI Bd. 4 Heft).

[2]) SCHMIDT kreeg den bijnaam STIRNER (Stirn: voorhoofd) om zijn in 't oogvallend hoog voorhoofd.

Geen deugd-ideaal mag hem dwingen, doch ook geen ondeugd hem beheerschen, hij wil uitsluitend leven naar eigen innerlijke aandrift; dit zal hem echter op den duur maken tot zijn eigen dienaar, tot slaaf der alledaagschheid.

»Naar zijn voortdurende ontwikkeling schept hij zich steeds naar behoefte en behagen een nieuw doel. Iedere daad is naar eigen beginsel, zijn oogenblikkelijk handelen komt voort uit zijn innerste drang, zij vormen stuk voor stuk zijn moraal-codex. Zijn daden, door niets gebonden of geleid, voortkomende uit eigen wil, ziedaar de aanschakeling van zijn leven. Men ziet, wie van een philosophisch systeem spreekt, begrijpt STIRNER niet. In de *Revue des deux mondes* heeft SAINT RÉNÉ TAILLANDIER het duidelijk gezegd: „Iedere weg van STIRNER tot zijn medemensch is verbroken, geen verbinding is mogelijk." Geheel juist. Ik ben i k naast andere i k - k e n, alles aan mij is zoo als 't aan geen ander is, zoo denkt de eenling. STIRNERS ideeën, geweld uit zijn innerlijkheid, zijn voor anderen hoogstens een voorbeeld, waarnaar zij zich naar eigen goeddunken de wereld scheppen, wederom geheel verschillend van STIRNERS schepping." S.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

EEN GROOTE BISSCHOP EN EEN MIEZERIGE PRUTELAAR.

In de sociaal-politieke arbeid van het Centrum ziet de sociaaldemocratie 't grootste beletsel voor hare agitatie.

Geen wonder, dat zij bedacht is op alle middelen, om de sociaalpolitiek van 't Centrum te belasteren. Aan deze taak heeft zich in 't bijzonder gewijd de sociaaldemocratische literator A. ERDMANN, die op deze wijze zijn door revisionistische uitlatingen bij de partijgenooten bevlekte reputatie, weder glad wil strijken tot nieuwen glans.

Dit doel heeft hij trachten te bereiken in zijn brochure: »*Der Schwindel der klerikalen Arbeiter-politik*" waarin hij echter een schitterende rechtvaardiging van het Centrum levert. Want ten zeerste teekenend is het, dat de man geheel den sociaalpolitieken arbeid van het Centrum in den Rijksdag en in de Landdagen stilzwijgend voorbijgaat, en zich er slechts toe bepaalt, de sociale werkzaamheid van Bisschop VON KETTELER van alle zijden aan te vallen, en de sociale besluiten der »Generalversammlungen" van 1848—1870 na te gaan. Begrijpelijk, zeer begrijpelijk voor een sociaaldemocratischen agitator, dat hij van den medearbeid van 't Centrum op wetgevend gebied eenvoudig.... zwijgt. Want, wilde hij iets zeggen, dan moest hij toegeven, dat al de sociaal-politieke wetten onder de krachtigste ondersteuning van het Centrum, zoo niet op zijn initiatief, ontstaan zijn en dat dus de resultaten, die de Duitsche arbeiders verkregen hebben, en waarvan zij heden de weldaden genieten — dat zij niet gering zijn, wordt vaak ook door den een of anderen partijgenoot erkend — aan het Centrum te danken zijn. Liever echter, dan zoo iets te zeggen, bijt een waar partijgenoot zich de tong af. Wist men niet, dat de Sociaaldemocratische partijmoraal het gebod »Gij zult niet liegen" uit zijn moraalkodex geschrapt heeft, men zou geneigd zijn, van den plicht der waarheid te spreken.

Een prachtige illustratie, wat bij de Sociaal-democratische partijmoraal van de feiten gemaakt wordt, levert ons ERDMANN'S brochure.

Een paar proeven uit de roovergeschiedenissen van dezen ouden eerlijken zeeman.

1. In 't jaar 1848 was KETTELER van F r a n k f o r t, waarheen hij gezonden was als afgevaardigde der Nationale Vergadering, naar M a i n z gekomen voor de eerste »Generalversammlung" der Duitsche Katholieken. Bij 't feestmaal, waarmede de werkzaamheden besloten werden, bracht KETTELER, altijd een welgezinde vriend der armen, nadat hij in zijn hoofdrede over de sociale vraag gesproken had, een »Hoch" uit op de armen van het Duitsche volk. Dat feit vertelt de nieuwe geschiedschrijver en bemerkt daarbij:

»Naar aanleiding van KETTELER'S rede had onder de feestvierende gasten ten bate van het arme volk een geldinzameling plaats, die een bedrag van 125 gulden en 42 kreutzer opleverde. De ultramontane arbeiderspolitiek is, zooals men ziet, zeer klein begonnen en men behoeft zich bij de ontoereikendheid der aangewende middelen niet te verwonderen, dat van de onderneming voor de arbeiders niet veel is terecht gekomen."

Wij bemerken, dat in die »Hoch" KETTELER zeide:

»Mijn bedoeling is, U uit te noodigen, in deze voor ons zoo blijde stonden met hart en hand voor het arme volk te werken en de armoede helpend ter zijde te staan." En het bedrag van die collecte was niet bestemd ten bate van het »arme volk" maar voor de armen der stad M a i n z.

Een kleine noot hierbij: Er hebben in de laatste jaren herhaaldelijk in verscheidene Duitsche steden Sociaal-democratische partijdagen plaats gehad, waaraan ten besluit banketten en boottochten werden verbonden. Van een collecte voor de armen in de betrokken stad is nooit iets bekend geworden.

2. Een ander punt: grimmig valt onze criticus den Bisschop aan, wijl hij de van nature door de erfzonde verdorven menschennatuur in verband brengt met de sociale quaestie. Ware de Bisschop behept geweest met dezelfde denkoppervlakkigheid der partijgenooten, dan zou hij de utopistische idee gehuldigd hebben, dat niet een verandering van gezindheid bij rijk en arm, maar slechts een verandering der uiterlijke verhoudingen noodig was om de menschen tot engelen te maken, en zoo een toekomststaat van algemeen geluk te voorschijn te roepen. Niet ter rechtvaardiging des Bisschops, maar ter onderrichting van de heeren soci, zij dezen het woord van SPENCER toegevoegd: »Er is geen politieke alchemie, waardoor gij uit lóóden krachten gouden levensvoering maken kunt." Hoezeer de verandering van onderlinge gezindheid noodig is, om een dragelijk tezamenleven der menschen mogelijk te maken, moest de sociaal-democraat ERDMANN zien uit de partijtwisten, welke iedereen, die niet met een krokodilshuid voorzien en niet ten eenenmale verhard en gevoelloos is geworden, eigenlijk moesten doen afvallen. »Uit het partijmoeras" is een vaste rubriek in de pers geworden, en haar inhoud riekt nu juist niet naar Eau de Cologne. En het gevolg bleef niet uit! Dat bleek bij de jongste verkiezing!

3. Niet nalaten kan de edele Heer ERDMANN den Bisschop te verdenken, dat hij het proletariaat als »haatdragend, genotzuchtig en arbeidschuw" geteekend heeft, en dat het zijn ellendige toestand te wijten heeft aan eigen schuld. De Heer ERDMANN kan zich bij zijn partijgenoot WURM gaan informeeren, hoe 't dezen bekomen, is toen hij in den Rijksdag met dezelfde beschuldiging aankwam. Die moest zich een rake weerlegging laten welgevallen. Want met recht heeft de afgevaardigde ERZBERGER den edelen citatenkunstenaar bewezen, dat hij KETTELER het proletariaat liet aanwrijven, wat deze in werkelijkheid het hartlooze kapitaal voorwerpt en alzoo dus een gedachte uitsprak, die anders door de Sociaal-democratie met bijzondere voorliefde wordt opgeworpen. Overigens zal ook de Sociaal-democraat ERDMANN bezwaarlijk kunnen wegredeneeren het feit, dat uit eigen schuld werkelijk veel ellende voortkomt.

4. Verder is de Heer ERDMANN zeer boos er over, dat KETTELER over den plicht der bezitters, om hun bezit voor het algemeen welzijn aan te wenden, gesproken heeft als zijnde slechts een vrijwillige plicht van liefdadigheid en niet een dwingend, gebod. Dit schijnt hem absoluut waardeloos, wijl het »tot heden nog geen enkele vrome ziel der Christelijke kapitalisten

ingevallen is, het bedrag van zijne bezittingen voor 't gemeenebest op te offeren." Wij willen daarom dezen hardhoofdigen socialist met een zeer begrijpelijk voorbeeld duidelijk maken, dat de zaak toch niet zoo waardeloos is als hij meent. Bisschop KETTELER heeft de rijken aan hun plichten herinnerd, dat »zij niet de uitsluitende heeren van hun eigendom zijn" en hij zelf heeft gehandeld naar zijn woorden en zijne geheele vermogen tot leniging der armoede weggeven: hij is inderdaad arm gestorven. Partijgenoot BEBEL — van hem heeft toch ERDMANN wel gehoord — woedt steeds gruwelijk tegen de kapitalisten; als echter BEBEL uit de nalatenschap van den zonderlingen luitenant KOLKMANN 245000 M. erfde, toen schonk hij 45.000 M. in de partijkas en stak 200.000 in zijn zak [1]). Want nemen is zaliger dan geven en de rechterhand mag niet weten, hoeveel de linker genomen heeft. Misschien streeft ERDMANN slechts daarom naar een dwangplicht voor de rijken, om de mammonlievende hoofdpartijgenooten tot verzaking van den boozen mammon te kunnen brengen. Zeker, wie zulke ervaringen bij eigen aanvoerders opdoet, gelooft niet licht aan de kracht van een vrijwilligen liefdadigheidsplicht. Laat hij daarom slechts in eigen kringen de zoo door hem gewenschte dwangplicht invoeren! We zullen dan zien, hoe hem de proef bekomt.

Onderwijl noteere hij 't bericht, dat dezer dagen een katholiek, die onbekend wil blijven, f 50.000.— aan een armen- en weeshuis schonk (Rotterdam).

5. Wat KETTELERS eigenlijke eischen betreft daarvan weet deze partijgenoot natuurlijk te vermelden, dat ook reeds toen (1873) de sociaal-democratie met veel grootere eischen is opgetreden. Voorzeker, in *eischen* waren de partijgenooten steeds zeer sterk. De overtroefpolitiek is steeds hun hoogste beginsel. Voor ons is het de hoofdzaak dat wij bepaalde »eischen stellen, die geen andere partij stellen kan», heeft BEBEL eens gezegd. Welnu als partijgenoot VOLMAR deze overtroef-politiek met het beginsel »of alles of niets" als kinder-politiek geteekend heeft, dan is de Bisschop gerechtvaardigd, als hij met zijn eischen op den bodem der feiten gebleven is en niet naar »Wolkenkuckucksheim" gevlogen is, wat voor de sociaal-democratie een gaarne bezocht uitvluchtsoord is, zonder dat daarmee de arbeidersstand geholpen wordt.

6. Een gansche bundel aanklachten tegen den grooten Bisschop fabriceert ERDMANN vervolgens uit den brief dien KETTELER aan LASSALLE liet schrijven, en waarin hij zonder zijn naam te noemen LASSALLE verzocht om verklaring aangaande de »productie-Associaties» tot welker stichting hij de som van 50.000 gulden wilde bijeenbrengen.

a. Eerstens teekent hij dit feit als »een gebeurtenis waarvan de klerikale lofredenaars gewoonlijk niets verhalen» (Pag. 10). Hier moet hij echter als bron voor zijn bericht KETTELER's levensbeschrijving door den Jezuit PFÜLF aanvoeren! Als nu klerikale lofredenaars niets er van verhalen, wie heeft de zaak dan partijgenoot ERDMANN meegedeeld?.... Een klerikale lofredenaar!

b. KETTELER heeft niets van het sociale vraagstuk begrepen. Om dit te bewijzen wordt een citaat aangehaald, waarin KETTELER van zich zelf zegt, dat hij geen tijd heeft om zich met volkshuishoudelijke zaken grondig bezig te houden. En hier houdt ERDMANN, de citatenkunstenaar, stil.

Wat verder volgt, past niet goed in zijn kraam. Welnu, de Bisschop gaat voort: »Daarentegen wijd ik mij aan dezelve (de volkshuishoudelijke zaken) voor zoover zij op het heil der arbeiders betrekking hebben, met geheel mijn ziel, en dat, wat ik sinds jaren door aanhoudende waarneming der verhoudingen als diepste overtuiging in mij had vastgelegd, heb ik in schrift samengesteld." (PFÜLF II pag. 183). Dat past natuurlijk al bitter slecht bij het streven, om den Bisschop als een onwetende voor te stellen, daarom laat men het weg!

c. ERDMANN maakt den Bisschop een verwijt, »dat het hem ontbrak aan Christelijke ridderlijkheid" (pag. 11) wijl hij LASS LLE zijn naam niet noemde. Maar heer partijgenoot ERDMANN! Een katholiek Bisschop heeft toch grootere zorg te dragen voor zijn naam dan een sociaal-democratisch partijleider à la SINGER, die in de oogen zijner vrienden niets in achting verliest, doordat hij openlijk met mejuffrouw SCHETTLER verkeerde! Dat LASSALLE van hetzelfde zedelijk kaliber was, is natuurlijk iets waarover de sociaal-democratische lofredenaars gewoonlijk zwijgen. Daardoor was het echter voor den katholieken Bisschop onmogelijk om openlijk met LASSALLE om te gaan. Niet gebrek aan ridderlijkheid is dus de oorzaak van de geheimhouding des naams, maar de dringend geboden achting voor de reinheid van het eigen kleed.

d. ERDMANN meent verder een trotschen lach te moeten doen hooren, als hij zegt:

»Hoe zal LASSALLE, die van den Staat 100 millioen Thaler vorderde voor zijne associaties, gelachen hebben over den »sonderbaren Schwärmer" die met 50000 gulden de kapitalistische wereld uit hare hengels heffen en de sociale quaestie oplossen wilde."

Neen, waarde Heer! »de kapitalistische wereld uit hare hengsels heffen en de sociale quaestie oplossen" wilde de »sonderbare Schwärmer" in 't geheel niet, maar de Hessische sigarenmakers en handwerksters helpen, dàt wilde hij: terwijl LASSALLE zijn 100 millioen Taler in 't geheel niet vorderde om de arbeiders, die op hem vertrouwden, te helpen, maar, zooals uit zijne private brieven duidelijk is geworden, om hen iets voor te liegen en hen te bedriegen. Vandaar dat hij ook niet lachtte om dezen »sonderbaren Schwärmer"; maar het offervaardige voorgaan van KETTELER dwong hem eerbied af en hij schreef hem in zijn antwoord: »Uwe bedoeling is zoo welwillend, dat zij, welke plaats gij ook inneemt, steeds slechts tot uwe eer strekken kan (PFULF II pag. 185).

e. Gelijk KETTELER bij het vraagstuk der productie-associaties den agitator LASSALLE vertrouwde en hem voor een eerlijken arbeidersvriend hield, zoo ook bij het vraagstuk der ijzeren loonwet. Deze heeft KETTELER van LASSALLE overgenomen, dat is waar, maar hij heeft haar overgenomen te goeder trouw en niet tegen beter weten in als een blinddoek voor het volk. En dit laatste heeft de sociaal-democratie gedaan. Bewijs is de verklaring van LIEBKNECHT op den partijdag te Halle 1890, waar hij uitdrukkelijk getuigde: »Een ijzeren loonwet, dat moesten wij reeds in Gotha (15 jaar vroeger) zeggen, bestaat werkelijk niet. De zoogenaamde »wet" is aan de bourgeois-economie ontnomen. De uitdrukking is agitatorisch door LASSALLE gebruikt en heeft haar doel ook voortreffelijk bereikt."

Wie is nu de geblameerde Europeër? De Bisschop, die den man voor een eerlijken arbeidersvriend en niet voor een gewetenloozen intrigant hield, of de partijgenooten die zijn bedriegerijen kenden, en als zoodanig ook erkenden, en toch overnamen?

f. Zeer verstoord is de Heer ERDMANN er over, dat KETTELER het in 1866 me. de plichten van een katholiek Christen »niet onvereenigbaar" achtte, lid te zijn van de Lassallesche arbeidersvereeniging, en dat hij daartegenover 10 jaar later van meening veranderd was. Als grond voor deze verandering geeft ERDMANN aan: »Het wil hem niet bevallen in de beweging, dat zij als hoofddoel nastreeft een algeheele ommekeer der maatschappelijke verhoudingen in het aanwerven en verdeelen van de goederen dezer wereld, de zoogenaamde socialistische maatschappij."

De schrijver misleidt hier zijn publiek niet weinig. Wat den Bisschop bracht tot een algeheele verandering van inzicht

[1]) Dezer dagen verklaarde BEBEL, dat hij een klein gedeelte ook nog aan de onterfde erfgenamen had geschonken. *Vert.*

omtrent de mogelijkheid van 't lidmaatschap van een Christen bij de Lassallesche arbeidersvereeniging, was het feit, dat die vereeniging meer en meer heenstuurde naar het anti-christelijke godsdienst-vijandige vaarwater der sociaal-democratie. Wij bevelen de Heer ERDMANN aan in zijn brochure deze desbetreffende uitlatingen van KETTELER in te lasschen: »Wat in 't bijzonder de persoonlijke verhouding van LASSALLE tot de geloofswaardigheden des Christendoms betreft, zoo was hij zelf geen geloovig Christen, maar ook, tenminste in den laatsten tijd, toen hij zich aan 't arbeidersvraagstuk wijdde, voor zoover ik het beoordeelen kan, geen blinde partijman, *geen verbitterde vijand van de Christelijke*, *Katholieke denkwijze.* Onder zijne leiding werd, voor zoover ik geloof, de algemeene arbeidersvereeniging, *van zijne bestemming, om voor het heil der arbeiders te zorgen*, *niet afgebracht*, *en nooit als middel tot anti-katholieke strevingen misbruikt.*»

De Sociaal-democraat ERDMANN, de woedende godsdiensthater, heeft natuurlijk alle reden, deze woorden ter zijde te laten, want zij zouden voor hem, — om in socialistischen trant te spreken, — een klinkende oorvijg beduiden.

Zwendelarij betitelt ERDMANN zijne brochure. Hij heeft ze daarmee zelf gekarakteriseerd. In *Het Volk*-stijl kunnen wij hem ook noemen »een miezerigen peuteraar." J. Z.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

OVER RIJSSEN.

In een weinig sympathiek artikel in de *Nieuwe Courant* van 31 Jan. l.l. komt de heer D. W. STORK, dien het *K. S. W.* nimmer den lof van zelf een humaan werkgever te zijn heeft onthouden, onbedoeld vrijwel alles bevestigen, wat wij in dit blad over Rijssen geschreven hebben.

Allereerst toch waarschuwden wij er voor, door de ervaring in Enschede (1902) geleerd, toch alles te vermijden, wat aan deze staking een politieken schijn zou kunnen geven.

De heer STORK doet in dit artikel al zijn best, om dezen schijn te wekken, wat ons van hem verwondert, omdat, wie zich werkelijk behoorlijk op de hoogte stelde, toch wel tot de meening komen moest, dat politieke overwegingen tot deze staking allerminst gedreven hebben. Dat de heer STORK eerst zoo uitdrukkelijk gewaagt van „den liberalen fabrikant, den liberalen afgevaardigde voor de Prov. Staten", om daarna schamper te verklaren „er zit geen politiek achter den aanloop tegen den liberalen fabrikant en het Statenlid" — houdt eene beschuldiging in, zóó buitengewoon ernstig, dat een man als de heer D. W STORK haar niet uitspreken mag, zonder haar te kunnen waar maken. En hij zal dit bezwaarlijk vermogen te doen, daar de heer TER HORST aftreedt in een district, waarin, naar ons verzekerd werd, voor een niet-liberalen candidaat geen de minste kans van slagen bestaat.

Een ander punt, waarover wij onze meening uitspraken, was dit: deze staking is in haar diepste wezen een strijd van den patroon tegen de erkenning der vakorganisatie. De firma TER HORST *wil* niets toegeven, omdat dit zou beschouwd worden als een overwinning voor de vakorganisatie, met wier voormannen zij absoluut weigert te spreken.

Ook dit wordt door den heer D. W. STORK volmondig erkend. Hij spreekt er echter geen woord van afkeuring over uit. Doch hij trekt er deze wonderlijke conclusie uit:

„Hoeveel sympathie men ook moge hebben met de stakers, welk medelijden men ook moge koesteren, vooral met de ongelukkigen, die buiten hun schuld onder den strijd gebukt gaan — zij, die ingrijpen, (en dat doet elk, die de staking steunt) moet zich deze twee vragen stellen: is er een middel te bedenken, waardoor beide partijen, zonder hun principieel standpunt te verlaten, tot elkander worden gebracht, en, zoo niet, bestaat er eenige kans — hoe gering ook — dat de firma TER HORST zal toegeven?

„Op deze tweeledige vraag geef ik dit antwoord. 't Middel ter verzoening schijnt niet gevonden te kunnen worden, en de heeren TER HORST zullen hun principieel standpunt niet prijsgeven."

Dus — concludeert hij — men dient de zaak der arbeiders niet, door deze hopelooze staking te steunen.

De conclusie is allermerkwaardigst.

Doch de Heer STORK kon dan nog wel wat verder gaan. Indien zijn conclusie juist ware, dan zou dus elke staking, wanneer de patroon maar onmiddellijk verklaart: ik geef in geen geval iets toe! — even onmiddellijk moeten opgeheven worden. En aangezien zulk een verklaring uiterst goedkoop is, en iedere werkgever haar wel grif zal willen afleggen, zou de Heer STORK, als vriend der arbeiders, er in de Eerste Kamer maar eens op moeten aandringen, dat wij weer gaan doen, wat zijn oud-liberale vaderen gedaan hebben: bij de wet alle werkstakingen verbieden.

Maar zou de Heer STORK gaarne voor veertien dagen alle patroons te gast hebben, die nog veel fierder dan de firma TER HORST verklaard hebben, nooit iets te zullen toegeven, en nooit de organisatie der werklieden te zullen erkennen, — en die toch ten slotte, na langer of korter werkstaking, tot de wetenschap kwamen, dat het zoowel in het belang van hen zelf als dat hunner werklieden was, wanneer zij een minder onverzoenlijke houding aannamen?.... Wij zouden vreezen, dat die gastvrijheid zelfs den Heer D. W. STORK ietwat bezwarend zou voorkomen!

Laten de Twentsche collega's van de Rijssensche Firma haar eens duidelijk maken, wat het anarchisme in de vakbeweging voor patroons en arbeiders voor onheils brengt. Laten zij haar eens aan 't sociaal weinig ontwikkeld verstand brengen, dat zij thans, door haar onverzoenlijke en verouderde houding tegenover de vakorganisatie, de krachtigst denkbare propagandist voor de anarchistische vakbeweging in Twente is. Laten zij haar eens voorhouden, hoe onverstandig en hoe weinig nobel haar antwoord was, toen dit door de bemiddelings-commissie werd opgemerkt, en zij daarop verklaarde: „daar (voor het anarchisme) zijn de arbeiders in Rijssen te christelijk voor."

Acht de Heer D. W. STORK dit speculeeren door, gelijk hij zegt, een *liberalen* fabrikant op het godsdienstig weerstandsvermogen der orthodox-geloovige arbeiders tegen anarchistische invloeden prijzenswaard?...

Wij rekenen er stellig op, dat althans onze lezers, door deze stakers in hun volkomen rechtvaardige staking te steunen, een zeer duidelijk antwoord op deze vraag zullen willen geven.

De leiding is in betrouwbare handen. Zoodra de leiders werkelijk overtuigd zijn, dat deze staking absoluut onhoudbaar en hopeloos is, zullen zij haar geen dag langer dan noodig is laten voortduren.

Doch zoo lang zij haar niet hebben opgegeven, zullen wij, die daar buiten staan, onze sympathie voor deze stakers niet omzetten in het woord van den Heer STORK: „zachte heelmeesters maken stinkende wonden," doch in een daad van werkelijke naastenliefde.

Mr. A.

Wij ontvingen nog: van F. W. te H. f 0.50. — J. N. te N. f 30. — N. N. te Tilburg f 10. — R. K. Volksbond, Eindhoven f 10. — R. K. Tabaksbewerkersgilde »St. Petrus" Den Bosch f 10.

PECH IN DE S. D. A. P.

't Is misère in de Duitsche S. D. A. P. Maar ook in ons land is de opgewektheid niet groot.

In *Het Volk* van 29 Jan. ll. deelt de secretaris van de Federatie te Amsterdam mee, dat die Federatie 1800 leden telt, doch dat op de jaarvergadering, behalve de 10 bestuursleden, maar aanwezig waren .... 43 leden!!

Dan worden onze groote vergaderingen van de *K. S. A.* beter bezocht!

De jaarvergadering werd nu uitgesteld — er waren gewichtige onderwerpen aan de orde! — tot 4 Febr. De secretaris verklaart: „En nu verwachten wij allen, die niet den indruk willen vestigen, dat de Amsterdamsche beweging alleen leeft als er relletjes zijn!"

't Heeft er toch veel van!

* *
*

Nòg iets moois: In *Het Volk* van 31 Jan. ll. lezen wij in een verslag van de Partij-bestuursvergadering:

„V. Van een afdeeling in een onzer groote steden kregen wij het bericht, dat door het wanbeheer van het bestuur, inzonderheid van den secretaris, de afdeeling zeer sterk achteruit was gegaan en in zeer moeilijke financieele omstandigheden verkeert, weshalve kwijtschelding van naar haar oordeel te hoog gerekende contributie werd verzocht.

„Het P.B. besloot de oorzaken nader te onderzoeken."

't Schijnt toch ook in ons land den sociaal-democraten niet erg voor den wind te gaan!

* *
*

Nog iets leerzaams:

In *Het Volk* van 1 Febr. staat een klacht, dat niet minder dan 100 afdeelingen van de S. D. A. P. niet eens de moeite nemen, om een jaarverslag in te zenden!

Vlak daarboven vraagt een inzender — o, de onnoozele! — hoe het kwam, dat te Amsterdam, waar JHR. MR. VAN NISPEN TOT SEVENAER sprak over werkstaking en uitsluiting in verband met het wetsontwerp tot regeling van het Arbeidscontract, en waar de kopstukken van de S. D. A. P. te Amsterdam, benevens de Kamerleden TROELSTRA en TAK tot debat waren uitgenoodigd, geen dezer heeren aan die uitnoodiging gevolg had gegeven. De inzender vraagt: „waren ze verhinderd, [allemaal tegelijk!!], of.... zit hier iets anders achter?" Hij acht een antwoord dringend noodig „opdat geen andere en verkeerde vermoedens gewekt worden."

De Redactie van *Het Volk*, die natuurlijk gemakkelijk even had kunnen informeeren, verklaart doodleuk: „Wij weten niet hoe 't zit."

Ach kom!

Was de Duitsche débacle wellicht oorzaak van eenige katterigheid?

Ze hadden er anders al zoo'n goeden moed op, op de Duitsche verkiezingen, al verklaart *Het Volk*, dat natuurlijk alles weet, behalve als 't iets niet weten wil: we hadden wel verwacht, dat 't mis zou loopen!

Wie blijkbaar toch niet zoo gedacht had, is onze oude vriend P. L. TAK, de Redacteur van *De Kroniek*.

Hij schreef in zijn blad van 26 Januari, toen hem de uitslag nog niet bekend was:

„Maar wat zij (de eerste stemming van 25 Jan.) wel zal geven, is de stof voor een vergelijking omtrent de vorderingen der partij sinds Juni 1903. En dan wordt wel met de meeste belangstelling afgewacht, wat het socialisme zal gewonnen hebben in de industriestreken, waar de arbeidersbevolking overwegend katholiek en orthodox-protestant is. Dat zijn dus de arbeiderskiezers, die zich voorloopig nog niet aanmelden als sociaal-democraten, maar die in de sociaal-democratie de aangewezen leiding zien van het strijdende arbeidersbelang. De kiezers, die, ondanks alle sociale actiën, worden afgestooten door het essentieel burgerlijk karakter der kerkelijk-politieke partijen."

En wat zeggen nu de cijfers?

Volgens de *Dortmunder Arbeiterzeitung* — een sociaal-democratisch blad, — is het stemmenaantal der sociaal-democraten in Rijnland en Westfalen, — dus de streek, welke de Heer TAK speciaal op 't oog had — gestegen met 50.000.

Het Centrum daarentegen zag daar zijn stemmenaantal stijgen met 175.000!

Inderdaad, de verwachting van den Heer TAK is wel een beetje beschaamd. In 9 industrie-kiesdistricten (Borken, Essen, Duisburg, Krefeld, M. Gladbach, Dusseldorf, Mülheim-Wipperfurth, Köln-Land en Aachen-Land, heeft het Centrum 48.000 stemmen gewonnen, dus bijna evenveel in slechts deze 9 districten, als de sociaal-democratie er gewonnen heeft in de gezamenlijke 53 kiesdistricten van Rijnland in Westfalen! [1])

Deze arbeiders, die zich dus voorloopig nog niet als sociaal-democraten aanmelden, zien derhalve blijkbaar ook nog niet in de S. D. A. P. *de* aangewezen leiding van het strijdend arbeidersbelang!

't Leek hen blijkbaar veel meer de partij van de onder elkaar strijdende arbeiders en... niet-arbeiders.

Een reden te meer, om in onze eigen, katholieke beweging zooveel mogelijk de eendracht te bewaren, en alle onderling gekijf en gescheld uit ons midden gebannen te houden.

De S. D. A. P. is het beste, waarschuwende, voorbeeld, hoe spoedig een partij tot verval komt, die inwendig is verdeeld, en waarin onderling wantrouwen de plaats van het vertrouwen in de leiding heeft ingenomen.

Mr. A.

EEN „NEUTRALE" BOND VAN GEMEENTE WERKLIEDEN.

Er bestaat een „neutrale" „Bond van Nederlandsche Gemeentewerklieden," waarvan, om de neutraliteit goed te laten uitkomen, een sociaal-democraat voorzitter en een sociaal-democraat bezoldigd secretaris is.

Deze Bond is absoluut neutraal, ieder gemeente-werkman kan er lid van worden, — zoo beweren tenminste de voormannen.

Deze Bond is neutraal, — bemoeit zich niet met politiek. Maar... hij is aangesloten bij het *N. V. V.*, waarvan de sociaal-democraat POLAK Voorzitter, en de sociaal-democraat OUDEGEEST, — uit 1903 wel bekend! – bezoldigd secretaris is, — en dat de economische tweelingzuster van de S. D. A. P. is. Neutraal op politiek gebied, — en op de vergadering van het N. V. V. dringt juist de afgevaardigde van dezen Bond met kracht erop aan, dat de vakvereenigingen propaganda voor het algemeen kiesrecht zullen maken!

Deze Bond is neutraal, — bemoeit zich dus ook niet met den godsdienst. Toch bevat het officieel orgaan — *De Gemeentewerkman* — van 24 Jan. 1907 een artikel, door den Voorzitter van den Bond geschreven, waarin op de allerschandelijkste wijze, met misbruikmaking van een tekst uit het H. Evangelie, op de Katholieke Geestelijkheid afgegeven wordt!

Wij lezen daarin o. a.

„Zij (de Priesters), welke op de eerste plaats geroepen waren, de ongelukkige, beroofde en uitgebuite arbeiders te helpen, kijken nauwelijks naar hen, althans doen niets om aan dezer stelselmatige berooving een einde te maken, werken het (nl. die berooving) nog in de hand, door de arbeiders van hun organisatie af te houden, het eenige middel om hen te beschermen tegen de verschrikkelijke uitbuiting der kapitalisten."

En deze zelfde schrijver citeert later in hetzelfde artikel de krachtige wijze, waarop Paus LEO XIII in de *Rerum Novarum* het uitbuitend kapitalisme heeft veroordeeld! En zelf schrijft hij daarna:

„Ziehier het oordeel van een uiterst gematigd man, die met het hoogste gezag in de R. K. Kerk bekleed was, over den tegenwoordigen toestand der arbeiders, hetwelk wij nog met

[1]) Volgens *Het Volk* van 3 Febr. l.l. wonnen in geheel Duitschland de sociaal-democraten 240.238 stemmen, doch het Katholieke Centrum . . . . 398.005!

verschillende uitspraken van sociologen, kerkvaders en bisschoppen zouden kunnen aanvullen."

En toch heet het eerst, dat de Priesters langs den uitgebuiten werkman ongevoelig voorbij gaan, het aan den sociaal-democratischen samaritaan overlatende, olie in zijn wonden te gieten!!

Hier achterhaalt de waarheid toch al zeer snel den leugen!

Na dan aan de Priesters van Leiden, Rijssen en Breda een schrobbeering gegeven te hebben, verklaart de schrijver — omdat hij voorzitter is van een neutralen Bond! — :

„Onze strijd is te waardig, te verheven, om ten slotte alle arbeiders niet in begeestering te brengen.

„Het gaat bij ons niet tegen den godsdienst, niet tegen een richting, niet tegen personen, maar tegen een stelsel."

Onmiddellijk daarna wendt hij zich weer zeer heftig tegen het „ultramontanisme" met een citaat van den bekenden KRAUS, om dan zelf weer te vervolgen :

„Is het nu niet duidelijk genoeg, dat ook de arbeiders afkeerig worden van hen (de Priesters), die wel hun beschermers moesten zijn, maar inderdaad hun verdrukkers worden, althans niets doen, om hen op krachtdadige wijze te beschermen, hen zelfs in zulke klein mogelijke vereenigingetjes te versnipperen, terwijl het kapitaal te samen trekt in groote vennootschappen en organisaties.

„Alleen de patroons *mogen* zich in groote krachtige neutrale organisaties vereenigen. De christelijke arbeiders *moeten* zich in kleine uitsluitend roomsche en dan nog wel diocesane vereenigingen organiseeren.

„Waarom???"

Wij onderschrapten de woorden *mogen* en *moeten*. Wederom maakt de schrijver zich aan een aperten leugen schuldig. De bekende verklaring onzer Bisschoppen richt zich tot *alle* katholieken, volstrekt niet alleen tot de arbeiders, maar ook tot de Middenstanders en patroons.

Maar wat kunnen de sociaal-democraten hier tegen afzonderlijke katholieke vakvereenigingen aanvoeren? Maken zij zich dan niet evengoed aan krachtsversnippering schuldig? Waarom hebben ze dan zich van het *N. A. S.* afgescheiden, om het nieuwe *N. V. V.* op te richten?

Om dezelfde reden, waarom wij zijn voor katholieke vakorganisatie: omdat zij hun *beginselen* in hun vakorganisatie willen doen doordringen.

Daar hebben zij van hun standpunt schoon gelijk in. Doch laten zij dan zoo eerlijk zijn, om te erkennen, dat wij evenzeer het recht hebben, onze eigen principieele vakvereenigingen op te richten. Zijn wij daarom krachtversnipperaars, zij zijn dan op dit punt geen haar beter!

De Voorzitter van dezen „Neutralen" Bond eindigt zijn artikel in het „neutrale" Bondsorgaan met deze dubbel overgehaald neutrale beschouwing :

„Als straks de arbeider dat met twee maten meten (nl. dat de patroons zich wel neutraal *mogen* organiseeren!!) in de gaten krijgt, dan moet men hem niet zoo kwalijk nemen, dat hij zich afwendt van hen, die hem bedrogen hebben, die hem steenen gaven in plaats van brood. Dan moet men niet de mannen der vakvereeniging de schuld geven (die waren immers neutraal?!!) dat de arbeider in den geestelijke ziet iemand, die hem misleid heeft op *economisch* terrein, en denkt dat hij ook misleid wordt op godsdienstig gebied, **en daarom ongodsdienstig wordt.**

„Maar dan ligt de schuld geheel bij hem, die toonde niet de *naaste* van den werkman te zijn, die hem geen barmhartigheid bewees, toen hij in nood verkeerde, maar hem liet liggen. Want er staat geschreven : Gij kunt niet God dienen en den Mammon."

Nu is er één moeilijkheid. *Als* de geestelijken zich met de vakbeweging bemoeien, dan heet het in koor : weg met de adviseurs! blijf in de sacristij! — Thans worden zij beschuldigd, zich er niet genoeg mee te bemoeien!

Zou de schrijver nu werkelijk meenen, dat het de taak der Priesters was, om de arbeiders aan te sporen, dat ze lid van zijn »neutralen", — d. w. z. Sociaal-democratischen — Bond van Gemeentewerklieden moeten worden?

In elk geval zijn wij hem dankbaar voor zijn heftig artikel. Hij heeft er nog eens goed duidelijk door aangetoond, dat Katholieke gemeentewerklieden geen lid van zijn »neutrale« vereeniging kunnen blijven of worden!

Daarvan nemen wij gaarne nota!

En wij vertrouwen, dat de katholieke gemeentewerklieden dit ook zullen doen. Mr. A.

KATHOLIEKE SOCIALE ACTIE IN ITALIË EN ZONDAGSRUST.

In den loop dezer maand zal in de Italiaansche volksvertegenwoordiging het wetsontwerp op de Zondagsrust van den afgevaardig COCCO ORTU behandeld worden. Om dit ontwerp nog te verbeteren en aan te vullen heeft het Centraal Bureau van de K. S. A. in Italië een oproep gedaan tot alle plaatselijke comité's daar te lande om een actie vóór Zondagsrust op touw te zetten. Het Centraal Bureau wil de eischen, die van christelijke zijde omtrent Zondagsrust worden gesteld, doorgevoerd hebben, het houdt zich bovendien aan de uitspraak der internationale congressen voor Zondagsrust, bijzonder aan de moties aangenomen op het in October 1906 te Milaan gehouden congres.

Het Centraal Bureau heeft zijn wensch in de volgende 6 punten saamgevat ; in iedere plaatselijke afdeeling moeten ze behandeld worden en de resultaten van die behandeling zullen in handen gesteld worden van eenige afgevaardigden, opdat deze de wenschen van de Katholieken kunnen kenbaar maken en verdedigen.

1. Het is noodig en rechtvaardig de verplichte Zondagsrust in te voeren en wel met zoo weinig ontheffingen, dat de wet niet tot een sinecure wordt.

Wat den duur betreft is het wenschelijk de Zondagsrust te stellen op 36 uren, aanvangende Zaterdags-avonds ; vooral voor vrouwen en kinderen, die thans reeds op 24 uur rust recht hebben, moet de 36-urige Zondagsrust verplichtend zijn.

2. De Zondagsrust moet vooral worden toegepast op Staats-, provinciale- en gemeentewerken. Goederenstations der spoorwegen moeten Zondags gesloten blijven en goederentreinen moeten dien dag niet loopen; uitgezonderd bijzondere gevallen. De brief-bestellingen zoo weinig mogelijk en postpakketten Zondags in 't geheel niet doen plaats hebben ; tot op twee uur de opening der post-kantoren beperken en voor telegrammen en telefonische gesprekken op Zondag dubbel tarief heffen.

In de aanbestedingsvoorwaarden van rijks- provinciale of gemeentewerken moet het verbod van Zondagsarbeid worden opgenomen.

Aan de soldaten moeten Zondags marschen, instructies en revues zooveel mogelijk bespaard worden.

3. Zondagsarbeid mag op landbouwgebied slechts in hoognoodige gevallen worden toegestaan.

4. Aan industrieele inrichtingen mag slechts in hoognoodzakelijke gevallen ontheffing van Zondagsrust worden toegestaan.

5. Ook aan de journalisten moet een Zondagsrust van minstens 24 uur worden gewaarborgd.

6. Voortdurende ontheffing voor sommige industrieeën (b.v. ijzersmelterijen) mag slechts verleend worden door een daarvoor bij de wet speciaal aangewezen lichaam. Opdat de uitvoering van de wet goed worde nagekomen, moet de contrôle worden toevertrouwd aan provinciale arbeidsbureaux, waarin zijn vertegenwoordigd belanghebbenden uit alle kringen. S.

KORTE BERICHTEN.

Katholieke Arbeidsters in Duitschland. Het „Verband katholischer erwerbstätiger Frauen und Madchen" heeft in 1906, het tweede jaar van zijn bestaan, een groote werkzaamheid ontwikkeld. Zijn 13000 leden zijn verdeeld over 110 vereenigingen in Rhein-

land, (Diocees Trier) in Silezië, Brandenburg, Saksen, Pommeren, West- en Oost-Pruisen, Würzburg in Beieren en Paderborn.

Overeenkomstig zijn doel heeft het „Verband" naar beste krachten getracht, den godsdienstigen, zedelijken en maatschappelijken toestand zijner leden te verbeteren. Daar zijn secretariaat in Trier, het eerste geheel door een vrouw geleide Duitsche secretariaat, kosteloos advies geeft, requesten aan overheden schrijft, heeft het reeds veel gedaan. Op één fabriek heeft het verschillende misstanden, die aan den eigenaar zelf onbekend waren (overwerk, onvoldoende loon, enz.) verbeterd. Ook maakte het den Inspecteur van den arbeid opmerkzaam op voortdurend overwerk in een confectiefabriek en verkreeg bescherming voor de daar werkzame vrouwen en meisjes.

Om dezen beschermenden arbeid in meer streken in te voeren, houdt de secretaresse in verschillende oorden, maandelijksche vaste spreekuren, waarbij het aan vraagsters uit verschillende beroepen, zooals dienstmeisjes, winkeljuffrouwen en andere arbeidsters niet ontbreekt. In Berlijn werkt de secretaresse op dezelfde wijze en ook in Breslau zal een arbeidsterssecretariaat opgericht worden.

Maar bovendien genieten de leden nog andere voordeelen. Tegen een geringe maandelijksche bijdrage van 10 pfg. ontvangen ze alle 14 dagen het orgaan: „*Frauenarbeit*", terwijl ze bij den inkoop van naaimachines, en andere zaken flinke kortingen ontvangen. Voor een tweede bijdrage van 10 pfg. in de maand hebben de leden recht op een uitkeering bij overlijden van 60 Mark. De ziekenkas verzekert bij 10, 20, 30 en 40 Pfg weekcontributie een wekelijksche uitkeering bij ziekte van 3, 6, 9 of 12 Mrk.

Ofschoon vreedzame bemoeiing op den voorgrond staat, was 't Verbond toch gedwongen een werkloozenkas (weerstandskas?) te stichten voor de leden, die tengevolge van uitsluitingen of stakingen broodeloos waren, te helpen. In Ohlau en Reichenbach gelukte het aan het verband een beduidende loonsverhooging te verkrijgen, tot wel 30 % toe.

Thans is men ijverig bezig den toestand der dienstmeisjes te verbeteren en zich op de hoogte te stellen van de treurige misstanden, door huisarbeid veroorzaakt, om daarna recht te verschaffen, waar dit noodig blijkt.

Het verband zal dan ook deelnemen aan de Conferentie over arbeidersbelangen, welke 1 en 2 Maart in Berlijn wordt gehouden, en waartoe de regeering de noodige lokalen heeft afgestaan.

Collectief Arbeidscontract. — De vijf timmerlieden vereenigingen te 's Gravenhage zijn niet gelukkig geweest in hun pogingen, om met de patroons een overeenkomst aan te gaan voor een bepaalden tijd, omtrent loon, arbeidsduur, enz.

Het rapport, door een commissie in een der patroonsvereenigingen, n.l. «Onderneming en Vrijheid» uitgebracht, zegt, dat de door de 5 timmerliedenvereenigingen opgestelde 9 artikelen van overeenkomst door de commissie zoo spoedig mogelijk aan een uitvoerige bespreking zijn onderworpen, dat herhaalde malen met die vereenigingen is gecorrespondeerd en dat een paar malen met de voorstellers een conferentie plaats had, zonder evenwel tot eenig resultaat te kunnen komen en dat wel om de, volgens de commissie grondige redenen, dat de commissie in deze *niets* kan en ook *niets* mag doen zonder medewerking van de Aannemersvereeniging «De Nijverheid», met welke vereeniging de commissie te dier zaken voeling heeft gehouden, maar die de bedoelde artikelen van overeenkomst nog niet in eigen boezem schijnt (!) behandeld te hebben, en de Commissie stelt daarom voor, een afwachtende houding aan te nemen tot de vereeniging «De Nijverheid» met haar rapport gereed is.

De patroons moeten dus noodig aan de arbeiders de zwakte hunner organisatie verwijten.

Alles te zamen: Een beleefde weigering. 't Is jammer!

Vakraad (Arbeidsraad.) De pogingen, in 't werk gesteld door de Prot. Chr. Vakvereeniging van Kalk- en Steenbewerkers en het Kath Kalk- en Steenbewerkersgilde van den Ned. R. K. Volksbond, om een Vakraad tot stand te brengen zijn vooralsnog mislukt.

Een der patroonsvereenigingen «Onderneming en Vrijheid" meent dat de door genoemde vereenigingen bedoelde vakraad niet aan 't beoogde doel zal beantwoorden en 't bouwbedrijf daar niet 't minst mee gebaat zal zijn, en wel:

1° Omdat gebleken is, dat de Kamer van Arbeid geen invloed heeft en dus moet verwacht worden, dat een particulier lichaam dat nog minder zal hebben;

2°. Omdat, hoewel met lof over de beide Chr. Kalk- en Steenbewerkersvereenigingen gesproken kon worden, over de vele pogingen, die zij gedaan hebben en nog doen, om wat orde en regel in de bestaande anarchie te brengen — hoewel ook het ontwerp statuten en reglement van een door haar gedachten vakraad getuigt van groote studie en veel goeden wil om haar doel te bereiken — die vereenigingen in het bouwbedrijf niet de aangewezen vereenigingen zijn om de groote massa te beheerschen, en zij *niet* de werklieden bevat, welke de leden van «Onderneming en Vrijheid" voor hun bedrijf noodig hebben.

Daarom, krachtige vakvereenigingen zijn broodnoodig!

Incassobureaux van den Middenstandsbond. De Afd. Vlissingen van den Middenstandsbond staat voor een geval, dat ook voor alle middenstandsvereenigingen van groote beteekenis is. Zij bezit n. l. een Incassobureau, dat zeer goed werkt. Van de aangeboden pretentiën was 20 pCt. geind, terwijl nog 40 pCt. in behandeling is waarvan verschillende zeker betaald zullen worden. De meeste posten werden betaald na de eerste aanmaning. Het publiceeren der namen van personen, welke het Bureaubestuur noodig oordeelt bekend gemaakt te worden, werkt uitstekend, zoodat verwacht mag worden, dat het gebruik maken van het Bureau meer algemeen zal worden.

Nu heeft een der ingezetenen, een echt brutaal heer zonder twijfel, wiens naam herhaaldelijk onder de waarschuwing van het Incassobureau gepubliceerd is, een aanklacht en een eisch tot schadevergoeding bij het Kantongerecht te Middelburg ingediend.

De Afd. Vlissingen wil de beslissing doorvoeren in hoogste instantie en ze rekent hierbij op den steun van zusterafdeelingen en den geheelen Bond. R.

Tweede Limburgsche Drankbestrijdersdag. — Maandag 28 Januari werd vanwege het Limburgsche Kruisverbond te Maastricht de tweede drankbestrijdersdag gehouden, die niet alleen door de voormannen, bestuurders der plaatselijke Kruisverbonden en andere heeren belangstellenden der provincie, maar ook door *verschillende dames* (leden van Anna- en Maria-vereenigingen) werd bijgewoond. 't Viel echter op, dat dit jaar geen enkele dame aan de beraadslagingen deelnam.

Evenals verleden jaar te Sittard was ook dit jaar Z.Exc. de Commissaris der Koningin in Limburg op een der vergaderingen aanwezig.

De Voorzitter van *Sobriëtas*, de heer JHR. CHARLES RUYS DE BEERENBROUCK leidde de beraadslagingen, die zooals gewoonlijk over zeer practische onderwerpen liepen, zooals Dr. Ariëns-fonds, herstellingsoorden voor drankzuchtigen, propaganda-clubs voor drankbestrijding enz.

Als inleiders der verschillende onderwerpen traden op DRS. G. BROM, MR. KNEEPKENS, DR. COEBERG en pastoor PASCAL SCHMEITZ, terwijl vooral de Eerwaarde geestelijkheid der provincie levendig aan de debatten deelnam.

Terecht merkte Drs. G. BROM op, dat in Limburg de drankgewoonten zoo zijn doorgedrongen, dat vele Limburgsche ouders hun kroost het eerst «den weg naar den kelder" getoond hebben. En als dan later die kinderen schuin uit den kelder terugkwamen, dan is door dat «dierbaar"! kroost geheel een maatschappij ondergekelderd geworden. Inderdaad kranig gezegd en........ helaas maar al te waar........

Het was jammer, dat wegens den werkdag vele arbeiders en vooral ook de onderwijzers, die allen «school hadden» verhinderd waren deze belangrijke vergaderingen bij te wonen. K.

NIEUWE BOEKEN.

M. HESSE. Der Rechtsschutz der Geschäfts- und Betriebsgeheimnisse in Deutschland, unter Benutzung der Rechtssprechung und einschlägigen Literatur dargestellt. Leipzig, 1906. 8. III, 120 pp. 2 M. 40 sh.

N. F. HESSELTINE. A Digest of the Law of Trademarks and unfair Trade. Boston, 1906. 8°. 48, 390 pp. pst. 5.00.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 16 FEBRUARI 1907. No. 7.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Arbeidscontract en Arbeidsloon, door MR. H. TH. HOLTHAUS. — De S. D. A. P. en de Sociale Wetgeving, door MR. P. J. M. AALBERSE. — Schetsen voor Sociale Voordrachten: Het Anarchisme IV. — Uit Tijdschriften: Onze Dienstboden I. — Berichten en Mededeelingen: DR. T. BÖDIKER †. — Retraitehuizen. — De Katholieke Sociale Actie in Italië. — Korte Berichten: De Katholieke Pers. — Bond van Spaarbanken. — Spoorpersoneel. — Stadstuinen. — Landbouwongevallen. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

ARBEIDSCONTRACT EN ARBEIDSLOON.[1])

Zooals het opschrift reeds aangeeft, zullen deze artikelen gewijd zijn aan een theoretische onderzoeking omtrent het wezen van het arbeidscontract en van het arbeidsloon. Vooral het bedrag van het loon wensch ik tot onderwerp van studie te maken, zoodat het wezen van het arbeidscontract dan ook slechts in zooverre zal worden besproken als noodzakelijk is voor de oplossing van het probleem omtrent het arbeidsloon. Verder kan ik reeds dadelijk zeggen, dat ik hier onder arbeidscontract niet versta elke overeenkomst tot het verrichten van arbeid tegen loon, maar mij wensch te bepalen tot het geval, dat hij, die zich tot het verrichten van arbeid heeft verbonden, ook is arbeider in den gewonen zin des woords. Misschien zal de lezer hieronder ook de dienstboden rekenen, maar ook deze zullen we voor het gemak er buiten laten. Vestigen we dus onze aandacht op den fabrieks- en vakarbeider.

I. *Het Arbeidscontract.*

Het arbeidscontract behoort tot de bilaterale, wederkeerige contracten, waarvan het kenmerk is, dat ze voor beide partijen verbintenissen vestigen, terwijl die beide verbintenissen wederkeerig elkaars oorzaak zijn, d. w. z. de éene partij neemt een verplichting op zich om daarvoor in ruil te ontvangen een vorderingsrecht op de andere partij, die zich van zijn kant verbonden heeft tot een praestatie in ruil voor de tegenpraestatie; daarom worden ze ook wel eens ruilovereenkomsten genoemd, niet te verwarren met het eigenlijke ruilcontract, waarbij eenvoudig twee zaken tegen elkaar verruild worden. Tegenover het wederkeerig contract staat de eenzijdige, unilaterale overeenkomst, waarbij slechts één partij verbonden wordt, bijv. de schenking; de tegenpartij wordt tot niets verplicht, doch heeft het recht de beloofde zaak op te eischen.

Behalve het arbeidscontract zijn er nog twee andere overeenkomsten, waarbij de eene partij op zich neemt arbeid te verrichten tegen een (meestal geldelijke) vergoeding nl. 1° dezulke, waarbij alleen het verrichten van enkele handelingen tegen een belooning wordt bedongen, bijv. wanneer een kruier voor een kwartje een koffer bezorgt, 2° de aanneming van werk, waarbij de aannemer zich verbindt voor den aanbesteder tegen een bepaalden prijs een bepaald werk tot stand te brengen. Het verschil tusschen deze beide is niet zoo heel groot en bestaat voornamelijk hierin, dat in het eerste geval één of meer afzonderlijke *handelingen* worden verricht, in het tweede een *werk* wordt tot stand gebracht, waarbij dikwijls nog komt de levering van verschillende stoffen. De onderscheiding is voor ons trouwens van weinig belang; ik vermeldde ze slechts volledigheidshalve. Bovendien moest ik ze vermelden ter onderscheiding van het arbeidscontract d. i. zooals het in behandeling zijnde Ontwerp op het Arbeidscontract zegt: „de overeenkomst, waarbij de eene partij, de arbeider, zich verbindt in dienst van de andere partij, den werkgever, tegen loon gedurende zekeren tijd arbeid te verrichten." Het verschilt met de beide voorgaande contracten dus hierin, dat de *wijze* van arbeidsverrichting grootendeels afhangt van den wil van den werkgever; verder ook in dit opzicht, dat hier *meestal* een meer blijvende verhouding tusschen beide contractanten wordt aangetroffen. Toch komt het ook bij aannemingen van werk voor, dat ook deze elkaar geregeld opvolgen, hetgeen bij de thuiswerkers van verschillende industrieën zelfs gewoonte is. Het is daarom dan ook, dat het Ontwerp in art. 1637c al. 2 de thuiswerkers op één lijn stelt met de arbeiders, om ook hen de bescherming van de wet te doen genieten, daar zij *feitelijk* geheel met arbeiders gelijk staan.

[1]) Naast het artikel van den W.Eerw. Heer KWAKMAN, (*K. S. W.* 1907, blz. 4,) vestigen wij zeer de aandacht onzer lezers op deze andere beschouwingen over hetzelfde onderwerp.

Red. K. S. W.

Het is er verre van af, dat de opvatting omtrent het wezen van het arbeidscontract, nl. dat het is een *contractus sui generis*, een overeenkomst van een bijzondere soort, zoo oud is als het contract zelf. De oorzaak daarvan is, dunkt me, hoofdzakelijk te vinden in de omstandigheid, dat het Romeinsche recht, waaruit voor een groot deel ons privaatrecht is ontstaan, omtrent het wezen van het arbeidscontract wanbegrippen heeft gevestigd, hetgeen op zijn beurt te verklaren is uit de slavernij, die de arbeidscontracten bijkans onnoodig maakte. Zoo heeft de idee van huurovereenkomst wortel geschoten, en eenmaal bestaande kost het heel wat moeite ze uit te roeien.

Een andere opvatting is deze, dat men het beschouwt als een vennootschapsovereenkomst, een maatschapscontract, d. i. zooals art. 1655 Burgerlijk Wetboek zegt: »eene overeenkomst, waarbij twee of meerdere personen zich verbinden om iets in gemeenschap te brengen, met het oogmerk om het daaruit ontstane voordeel met elkander te deelen." Daaraan voegt het volgende artikel toe, dat alle maatschap tot het gemeenschappelijk belang der partijen aangegaan moet worden, m. a. w. elke maatschap heeft een gemeenschappelijk doel. Deze opvatting wordt door velen daarom voorgestaan om aldus te bewijzen, dat de arbeider recht heeft op een aandeel in de winst van het bedrijf. De redeneering is deze: arbeid en kapitaal werken hier samen en dus moeten ook beide een aandeel in de winst hebben. Mijn antwoord daarop is dit: het is zeer zeker *mogelijk*, dat in een maatschap één der partijen slechts arbeid inbrengt en toch aanspraak heeft op een winstaandeel, indien het werkelijk een maatschap is; maar evenals soms het in een onderneming gestoken kapitaal geen winstaandeel (*dividend*) geeft, doch slechts een vaste *rente*, zoo kan het ook zijn, dat de in een bedrijf verrichte arbeid zijn vergoeding vindt in een vaste som gelds nl. het loon. Zoo vloeit de rente van het kapitaal voort uit het leencontract, het loon van den arbeid uit het arbeidscontract, en van maatschap is noch in het ééne, noch in het andere geval sprake.

Dat het arbeidscontract geen vennootschapsovereenkomst is, volgt uit de drie volgende waarheden: 1°. de gemeenschap ontbreekt hier, want de fabriek bijv. waarin de arbeider werkzaam is, blijft het *uitsluitend* eigendom van den patroon; de arbeider heeft er niet het minste recht op. Wil de patroon zijn fabriek veranderen, het staat hem vrij; de arbeider behoeft daarin niet gehoord te worden, mits het geen verandering brengt in zijn arbeidsvoorwaarden. 2°. Er is hier geen gemeenschappelijk doel. Het doel van den arbeider is loon te verkrijgen om in zijn onderhoud te voorzien, het doel van den patroon is het produceeren van waren om die te verkoopen. Het werk, dat verricht wordt, geschiedt alleen in het belang van den patroon. Dat het doel eener onderneming niet is een gemeenschappelijk doel, doch slechts het bijzonder belang van den patroon betreft, wordt zeer duidelijk bewezen in »*De Katholiek*" jaargang 1905 pag. 339. »De »patroon als leider," zoo lezen we daar, »richt de werk»krachten zijner arbeiders op niets anders dan op het »voortbrengen van een economisch goed, welks voortbren»ging het eigenaardig, het onmiddellijk doel der onderneming »is. Want voor geen ander onmiddellijk doel is er samenwer»king zijner arbeiders, en om samenwerking te verkrijgen, »is er leiding noodig. Eene suikerfabriek bijv. heeft tot »eigenaardig, tot onmiddellijk doel suiker voort te brengen, »en op dat doel richt de directeur alle krachten, aan de »fabriek werkzaam. Welnu de voortbrenging van dat econo»misch goed, is geenszins een gemeenschappelijk doel, »maar slechts het bijzonder doel van den patroon. Immers »voor den patroon alleen wordt dat economisch goed »voortgebracht, aan den patroon alleen behoort dat voort»brengsel in vollen eigendom toe." 3°. Noch de praestatie van den arbeider n.l. de arbeid, noch die van den patroon nl. de beschikbaarstelling van zijn fabriek voor de onderneming is *inbreng*, want ze geschieden niet in een gemeenschap, niet voor een gemeenschappelijk doel, hetgeen uit het voorgaande duidelijk moge zijn geworden.

Wel *kan* den arbeider een aandeel in de winst worden toegekend, hetzij in plaats van loon, hetzij als toeslag op het loon, maar ook dan hebben we niet altijd te doen met een maatschap, omdat meestal een gemeenschap ontbreekt.

Alleen van den arbeider, werkzaam in, tevens lid eener coöperatieve vereeniging, kan men zeggen, dat hij met een vennoot gelijk staat.

Wien het onbillijk voorkomt, dat de arbeider geen aandeel in de winst krijgt, bedenke, dat de patroon met het *loon* de moeite van den arbeider vergoedt, ten minste *moet* vergoeden m.a.w. het loon moet rechtvaardig zijn, waarover in een volgend artikel. Het ligt verder ook in den aard der zaak, dat de arbeider niet ontvangt een winstaandeel, maar een vast loon, omdat hij geen kapitaal heeft om mogelijke verliezen te dekken, noch om van te leven, totdat het bedrijf winst oplevert.

Hierboven merkten we op, dat onder den invloed van het Romeinsche recht de opvatting zich heeft gevestigd, dat het arbeidscontract is een huurcontract. Van dat idee gaat ook ook ons Burgerlijk Wetboek uit, waar het handelt over »Huur van dienstboden en werklieden." Dit dwaalbegrip is zeer ruim verbreid. Het ligt zelfs ten grondslag aan de definitie van het Ontwerp-DRUCKER, die door BRUIN in zijn »*Sociologische Beginselen*" is overgenomen n. l.: arbeidsovereenkomst is de overeenkomst tusschen een »arbeider en een werkgever, waarbij de arbeider tegen loon zijne arbeidskracht, geheel of voor een gedeelte, voor zekeren tijd ter beschikking stelt van den werkgever."

Welk is nu het bezwaar, dat kan worden aangevoerd tegen de bewering, dat het arbeidscontract is een overeenkomst van huur? Daarop antwoorde ik met een wedervraag: welke is de praestatie, waartoe de huurder zich verbindt? Daarop krijg ik natuurlijk tot bescheid de opmerking, dat een huurder bijv. van een huis, dat huis moet *beschikbaar stellen* en dat zoo ook de arbeider zijn *arbeidskracht* moet *beschikbaar stellen*. Doch ik vraag, wat dat kan beteekenen *zijne arbeidskracht beschikbaar stellen?* Is de arbeider dan van de zaak af, of moet hij nog meer doen, afgezien van bijkomende verplichtingen? Ik kan me voorstellen, dat iemand zijn huis, zijn paard of alle mogelijke zaken ter beschikking stelt van een ander d. w. z. hem het gebruik er van geeft, maar

dat is ten aanzien van de arbeidskracht onmogelijk. Immers het huis gebruik ik door er in te gaan wonen, het paard door het te berijden; noch in het éène, noch in het andere geval is eenige werkzaamheid van de tegenpartij d. i. den verhuurder noodig. Maar als *ik* de arbeidskracht van den arbeider gebruik, dan wil dit niets anders zeggen dan dat die arbeider zelf werkt ten mijnen behoeve, of nog beter in mijn dienst, onder mijn leiding; en wanneer we nu bedenken, dat hij zich daartoe juist verbonden heeft, dan ligt het, dunkt me, voor de hand, dat we zeggen, dat de arbeider volgens het contract niet gehouden is zijn arbeids*kracht* beschikbaar te stellen, maar *arbeid* te verrichten. Doch daarmee is tevens het bewijs geleverd, dat het arbeidscontract niet is een huurovereenkomst. Het zal verder ook duidelijk zijn geworden, waarom de definitie in het Ontwerp-DRUCKER niet goed is, nl. omdat daarin het ter beschikking stellen van de arbeidskracht wordt voorgesteld als de praestatie van den arbeider. Over andere grieven tegen deze begripsbepaling spreek ik hier maar niet.

(Wordt vervolgd).

MR. H. TH. HOLTHAUS.

DE S. D. A. P. EN DE SOCIALE WETGEVING.

In *Het Volk* van 17 Januari is MR. TROELSTRA nog eens teruggekomen op de oude questie, of de sociaaldemocraten eigenlijk wel zulke warme voorstanders van sociale wetgeving zijn, als ze dat zelf altijd uitbazuinen.

Wij behoorden — en MR. TROELSTRA herinnerde er in een snauw nog even aan, — tot degenen, die nu juist niet van de engelen-onschuld der sociaal-democraten in dezen overtuigd waren.

En waarlijk niet zonder reden!

Wie in de voorafgaande jaargangen van het *K. S. W.* in het Register eens opslaat *„Sociaal-democratie en Sociale wetgeving,"* zal een schat van feiten en citaten, welke onze meening bevestigden, vinden.

Het hoongeroep der sociaal-democraten: leugenaar, leugenaar! was wel luide, — daar zijn we bij deze heeren aan gewoon, die doen nu eenmaal altijd wat luidruchtiger dan andere menschen, — doch ieder verstandig man begreep, dat hoe harder de Heeren scholden, hoe klaarblijkelijker zij ongelijk bekenden. Scheldwoorden zijn altijd de zwakste tegen-argumenten. Doch boven al het gescheld uit, bleef toch klinken de groote phonograaf, waarin aldoor maar herhaald werd, wat BEBEL had gesproken op het op het Partijcongres te Erfurt:

„Het gaat er ten slotte niet om, of wij 't een of ander bereiken, *voor ons* (sociaal-democraten) *is de* hoofdzaak, *dat wij bepaalde eischen stellen, die geen andere partij stellen kan.*

* * *

Zoo stond de zaak in 1903. (Zie vooral *K. S. W.* 1903, blz. 369 evg.)

Thans — in 1907 — komt MR. TROELSTRA er weer op terug. Hij zelf pleegt tegenover tegenstanders nog al eens met de opmerking te komen aandragen, dat misdadigers steeds neiging hebben, om terug te keeren naar de plaats des misdrijfs. Wij zullen dat tegenover hem niet doen, daar 't minder wellevend is.

Doch bezien wij alleen, wat hij thans aanvoert.

* * *

1. MR. TROELSTRA erkent, dat de Duitsche sociaaldemocraten tegen verschillende verzekeringswetten hebben gestemd, doch hij meent, dat 't argument, daaraan ontleend, voldoende wordt weerlegd door de opmerking, „dat onze partijgenooten in zulke gevallen eerst getracht hebben, bij amendement die wetten te verbeteren, en daarbij steeds waren gestuit op den tegenstand der burgerlijke partijen."

Juister zou zijn, indien hier MR. TROELSTRA de authentieke woorden aan BEBEL had gebruikt, dat zijn partijgenooten bij de behandeling der sociale wetten „bepaalde eischen stelden, die geen andere partij stellen kon"! Het was een politiek van over-troeven, van alles-of-niets, die inderdaad *ernstigen* voorstanders van sociale wetgeving onwaardig was.

Reeds in 1891 werd dit vlijmscherp door den sociaaldemocraat VOLLMAR geschreven: „Een politiek, die zegt, wanneer ik mijn geheelen wil niet krijg, speel ik in 't geheel niet meer mee, — zulk een wijze van optreden is niet de politiek van mannen, doch van kinderen." [1])

En in den laatsten tijd gingen er uit de kringen der sociaal-democratische arbeiders herhaaldelijk stemmen op, waaruit bleek, dat zij zich met dat amendementen-voorstellen en tégen-de-wetten-stemmen allesbehalve vereenigen konden. Zij konden daar evenmin als wij groote liefde voor het tot-stand-komen van sociale wetten in ontdekken.

Zoo lezen wij in den *Korrespondent*, het officieele orgaan van den Duitschen Boekdrukkersbond (1905, nº. 169):

„Laat de Partij zich steeds verder en verder in haar, het werkelijke leven ontkennende, sociaal-revolutionnarisme drijven, — zouden de 80 afgevaardigden in den Rijksdag zich niet kunnen verstaan tot het voeren van een compromis-politiek, die voor de arbeiders zoo noodig is als het dagelijksch brood?"

En in no. 65 konden wij het volgende lezen:

„Thans vereenigt de sociaal-democratie meer dan drie millioen stemmen op zich, en heeft in den Rijksdag 78 vertegenwoordigers. Men zou nu denken, zulk een macht moest zich een invloed op de politieke vorming der dingen in Duitschland weten te verzekeren, een politiek ingeslagen hebben, welke het aan een Regeering onmogelijk maakte, een zoo groote partij als niet-aanwezig te behandelen. Gelijk men zelfs in de meest hardhoorende ondernemerskringen niet langer de vakbeweging kan ignoreeren, zoo moest dit ook in de wetgeving het geval zijn, wanneer niet de sociaal-democratie — zie Dresden — zich op het standpunt zou willen stellen: *iedere tegemoetkoming aan de bestaande orde der dingen is af te keuren*, en: *ik ben de doodvijand van de burgerlijke maatschappij*, enz. Men zal hier tegenwerpen: met de door ons noodzakelijk geachte tegemoetkoming zou de sociaal-democratie haar revolutionnair karakter verliezen en niet bekwaam zijn om actie te voeren. Toegegeven, dat dit sociaal-revolutionnair karakter daarbij te kort zou komen, toch zou bij de partij de bekwaamheid om actie te voeren door een positieve politiek verhoogd, en een feitelijken, niet enkel een agitatorischen invloed op de Rijkspolitiek gewonnen worden! Zoo sprak toch ook de sociaal-democratische Rijksdag-afgevaardigde KÖRSTEN te Keulen: *Wij moeten in het leven concessies doen.* Waarom ook niet in en door de Partij? of staat die buiten

[1]) VOLLMAR, *Ueber die nächsten Aufgaben der Deutschen Sozialdemocratie*, 1891, blz. 17.

het leven? Het klonk als een noodkreet door de congresberaadslagingen: *Geeft ons een bodem, waarop wij kunnen werken, veroordeelt ons niet tot stomme onderworpenheid tegenover onmogelijkheden, helpt ons, het gaat zoo niet langer!....*

En ook dit: „De vakbeweging heeft het historisch betoog van BERNSTEIN niet noodig, zijn uitlatingen zijn slechts het bewijs voor de politieke hulpeloosheid der Partij, die niet vooruit en niet terug kan, wijl ze met handen en voeten gebonden is door een program, dat niet meer met den tijd overeenstemt, en de daaruitvoortvloeiende verkeerde politiek."

Zoo schreef de badensche sociaal-democraat KOLB in de *Sozialistische Monatshefte* (1905, blz. 784): „In de wereld der realiteiten (werkelijkheid) kan men nu eenmaal niet zonder compromissen klaarkomen."

Ziet, zóo oordeelen de sociaal-democraten thans zelf over de alles-of-niets-politiek van de Rijksdagfractie.

Hadden wij dus geen recht in 1903 er een scherp vonnis over uit te spreken?

Ons vonnis kon onmogelijk scherper zijn, dan 't reeds in 1891 door den sociaal-democraat VOLLMAR geveld was, toen hij op blz. 16 van zijn bovengenoemde brochure schreef:

„Ieder streven, om stap voor stap positief aan de verbetering van den toestand des volks te werken, wordt als onbeduidend, ja als tijdverlies, ja als een soort van verraad aan onze beginselen voorgesteld.... Te Berlijn werd vlakuit de bewering verkondigd: alle sociale wetten ten gunste der arbeiders zijn totaal waardeloos, hebben voor den arbeider geen nut, ja, zijn zelfs voor de bevrijding des volks slechts schadelijk en hinderlijk. Wie zich met kleine, oogenblikkelijke verbeteringen bezig houdt, is voor de revolutie verloren; onze oogen mogen in het heden slechts de ellende, slechts hare onverbeterlijkheid zien, en moeten overigens slechts op de hevig begeerde toekomst gericht zijn.... Zulk een opvatting wordt ongetwijfeld door haar aanhangers als bizonder beginselgetrouw aangezien, maar in den grond is zij niets anders dan de politiek der onvruchtbaarheid en der vertwijfeling. Haar grondstelling is het anarchistische woord: *hoe slechter het den menschen gaat, des te beter.*"

Let wel, hier is een onverdacht sociaal-democraat aan het woord, sprekend over de houding van zijn partijgenooten tegenover de sociale wetgeving.

En dan verbaast zich MR. TROELSTRA, dat wij, ook nadat hij en zijn partijgenooten *tegen* de wet op het arbeidscontract gestemd hebben, nog steeds niet „te bewegen zijn, ongelijk in dezen te erkennen."

Inderdaad, daartoe zijn wij voorshands nog niet geneigd.

Alleen willen wij toegeven, dat er vooral onder de vakvereenigingsmannen in de sociaal-democratie steeds krachtiger tegen de alles-of-niets-politiek der Rijksdagleden getoornd wordt.

* * *

2. Ten tweede voert MR. TROELSTRA nog eens tegen ons aan, dat toch BISMARCK zelf erkend heeft, dat hij met de sociale wetten kwam, in de hoop, dat daardoor de invloed der sociaal-democraten zou verminderen, en dat zelfs Prof. FABIUS erkend heeft, dat BISMARCK met sociale wetten kwam „ten einde de socialistische beweging te stuiten."

Hiermede wil MR. TROELSTRA bewijzen..... dat de sociaal-democraten warme voorstanders van sociale wetten zijn, *zelfs als ze er bijna permanent tegen stemmen!*

Inderdaad, wij bekennen nederig het orgaan te missen, om de kracht van deze logica in te zien!

BISMARCK dacht: uitzonderingswetten helpen niet, — azijn baat blijkbaar niet, — laat ik 't nu eens met honig probeeren.

Je ziet dus maar, dat alleen vrees voor de sociaal-democratie tot de eerste sociale wetten van BISMARCK leidde! roept MR. TROELSTRA triomfantelijk uit.

Indien dit al waar was, wat bewees het dan nog?

Stel: in een dorp is een raadslid, dat neiging heeft om brand te stichten. Dat weet men. Doch de dokter vindt hem niet gek genoeg, om hem op te laten sluiten. Men probeert eerst hem onder politie-toezicht te stellen. 't Helpt niet, — telkens ontsnapt hij weer aan 't wakend oog des veldwachters. De burgemeester zegt nu: 't wordt toch gevaarlijk met dien kerel; ik stel voor een handbrandspuit te koopen. De maniak, als raadslid recht van meespreken krijgend, begrijpt heel goed, dat dit tegen hem gericht is. Slim als hij is, zegt hij: ik ben ook gloeiend voor 't aankoopen van een brandspuit, doch.... ik stel voor een groote stoombrandspuit. Terecht voert men hem tegen: „waarde vriend, dat kan de gemeente niet betalen!" „Dat doet er geen sikkepit toe, ik acht 't in 't belang der gemeente, dat we een stoombrandspuit koopen, — en dat stel ik voor!"

Dat voorstel wordt natuurlijk afgestemd.

Daarna wordt er gestemd over de handbrandspuit, — en nu stemmen vele anderen vóór, doch hij stemt tegen.

Het dorp krijgt zijn handbrandspuit.

Bij de eerstvolgende raadsverkiezing houdt hij een groote verkiezingsspeech, waarin hij betoogt, dat aan hem — als brandstichtings-maniak — toch maar te danken is, dat er een brandspuit is gekomen!

„En je stemde tegen?"

„O ja, — omdat ik veel meer wou: een stoombrandspuit!"

„Nu ja, dat was immers niet te betalen! En in elk geval was 't toch beter een handspuit, dan in 't geheel geen spuit! Als je dan toch zoo voor een brandspuit waart, waarvoor stemde je dan tegen?"

„Omdat 't er voor mij niet omgaat, of ik 't een of ander bereik, voor mij is de hoofdzaak, dat ik bepaalde eischen stel, die geen ander raadslid stellen kan. En in elk geval, ze hebben alleen voor die handspuit gestemd, omdat ze bang waren, dat ik brand zou stichten. *Dus* hebben jelui die brandspuit aan mij te danken!"

De boeren, die gezonde hersens hebben, lachen den kerel uit en stemmen niet meer op hem, — evenals de Duitsche arbeiders, die gezonde hersens hebben, de sociaal-democraten hebben uitgelachen, en.... niet op hen hebben gestemd, terwijl zij het Centrum trouw bleven, al beweerden de sociaal-democraten dan ook nog zoo luid, dat het Centrum *vóór* stemde, — hoewel eigenlijk *tegen* de sociale wetten zijnde, — en zij *tegen*, hoewel eigenlijk er *vóór* zijnde!

* * *

3. Mr. TROELSTRA constateert ten slotte met buitengewoon groot genoegen, dat de sociale wetten er dus kwamen in de hoop, dat daardoor de sociaal-democratie zou worden teruggedrongen, doch:

„dat door de tot stand gebrachte arbeidswetgeving het doel, de sociaal-democratie te verzwakken, niet is bereikt; dat integendeel met en door de wetgeving de sociaal-democratie maar aldoor is gegroeid, — dat is een erkentenis, volkomen juist, en die aan-

toont, dat onze tegenstanders volkomen ongelijk hebben, als zij beweren, dat de sociaal-democraten reden zouden hebben uit partijbelang de sociale wetgeving tegen te werken."

't Staat er, doch 't is weer zonderlinge logica!

Omdat *achteraf* gebleken is, dat niettegenstaande de sociale wetgeving toch de sociaal-democratie gegroeid is, zou bewezen zijn, dat de sociaal-democraten van 1880—1890 niet tegen die sociale wetten stemden, uit vrees, dat de arbeiders te weinig revolutionair, te veel tevreden zouden worden!

Alsof de boven gegeven aanhalingen niet precies het tegenovergestelde bewezen!

En dan deze redeneering: alle sociale wetgeving is aan de sociaal-democratie te danken, omdat men ze indient en er vóór stemt, alleen in de hoop, de sociaal-democratie te keeren.

Doch... Mr. TROELSTRA heeft zelf erkend, dat gebleken is, dat de sociale wetgeving dit socialisten-keerend vermogen niet bezaten!

Hoe verklaart hij 't dan, dat toch vele niet-sociaal-democraten thans nog even krachtig voor sociale wetten opkomen als vroeger?

Dat is dan toch *niettegenstaande* het feit, dat de sociaal-democraten de aangenomen sociale wetten steeds als propaganda-middel misbruiken.

Wij kunnen niet zeggen, dat de Heer Mr. TROELSTRA in dezen zooveel gelukkiger in zijn polemiek is, als wijlen de Heer P. L. TAK!

MR. P. J. M. AALBERSE.

NASCHRIFT. — Nog een geweldig zwaar bewijs voor de groote liefde voor sociale wetgeving bij de S. D. A. P. is.... het officieel partij-program zelf.

Wij maakten onlangs (*K. S. W.* 1906, blz. 598) de opmerking, dat de sociaal-democraten, als brave ministerieelen, zoo juichten over het feit, dat Minister VEEGENS de ouderdoms- van de invaliditeits-verzekering wilde afscheiden, — een feit, dat door schier alle werkelijke voorstanders van sociale wetgeving ten zeerste betreurd werd, — wijl het hun wensch: zuivere Staatspensionneering nader tot vervulling heet te brengen.

Een kinderhand is gauw gevuld!

Het Program van de S. D. A. P. eischt:

1°. *Verzekering* tegen ziekte en ongelukken.

2°. *Pensionneering* der werklieden *op kosten van den Staat.*

Naar aanleiding daarvan vroegen wij: Hebben de sociaal-democraten dus heelemaal de *Invaliditeits*-verzekering in hun Program vergeten?

Of hebben zij er wel aan gedacht, en haar dan begrepen onder het woord *pensionneering?* Dus willen zij ook deze geheel op kosten van den Staat?...

Doch — zoo vroegen wij verder — hoe konden zij 't dan zoo toejuichen, dat minister VEEGENS de ouderdoms-pensionneering *apart* wil behandelen, en de Invaliditeits-*verzekering* bij ongevallen- of ziekte-*verzekering* wil voegen?

Immers dan komen ze beslist in strijd met hun Program, dat geen Invaliditeits-*verzekering*, doch Invaliditeits-*pensionneering op kosten van den Staat* wil?...

Thans komt *Het Volk* ons uit den droom helpen, en verklaart (26 Jan. l.l.).... wij, die zoo sterk voor sociale wetgeving zijn, hebben, — terwijl bijna alle burgerlijke partijen, die in hun hart *tegen* sociale wetgeving zijn, zich vóór invaliditeits-verzekering verklaarden — wij, sociaal-democraten, hebben.... hebben.... de heele invaliditeits-verzekering in ons program glad vergeten!

Ziehier de eigen woorden van *Het Volk:*

„Wij voor ons zijn van meening, dat het partij-program alleen het ouderdoms-pensioen in het oog heeft, en over het invaliditeits-pensioen geheel zwijgt."

En dat noemt zich nu DE arbeiderspartij!!

MR. A.

SCHETSEN VOOR SOCIALE VOORDRACHTEN.

HET ANARCHISME IV.

Max Stirner. (Vervolg).

Naar STIRNERS opvatting was het individualisme op het gebied der gedachten lang niet ver genoeg gegaan, de zoogenaamde »vrijheden" van het politieke Liberalisme konden hem dan ook geenszins bekoren: de absolute monarchie was alleen van naam verwisseld. Vroeger droeg zij den naam koning, thans den naam volk, staat, natie; politieke vrijheid wil zeggen, dat de Staat vrij is, godsdienstvrijheid, dat de godsdienst vrij is, evenals gewetensvrijheid beteekent, dat het geweten vrij is; derhalve niet, zegt STIRNER, dat *ik* vrij ben tegenover den Staat, den godsdienst of het geweten. Zij beteekent niet, verduidelijkt hij, mijne vrijheid, maar de vrijheid van een mij beheerschende en dwingende macht; zij beteekent dat mijn heerscher Staat, Godsdienst of geweten vrij is. »Staat, Godsdienst en Geweten, deze dwingelanden maken mij tot slaaf, en hun vrijheid is mijn slavernij." Aldus STIRNER.

Even scherp keert STIRNER zich tegen het sociale liberalisme, zooals hij het communistische socialisme noemt. De vrijheid van den mensch is in het politieke liberalisme de vrijheid van personen, van persoonlijke overheersching: de waarborg van ieder afzonderlijk tegenover anderen, persoonlijke vrijheid. De een heeft den ander niets te bevelen, de wet alleen beveelt. Zijn echter de personen gelijk geworden, het bezit niet. De arme gebruikt den rijke en de rijke den arme. De arme gebruikt het geld van den rijke, en de rijke den arbeid van den arme. Niemand gebruikt den ander als persoon; maar hij gebruikt hem als gever, dus als iemand, die wat te geven heeft, als houder van iets, als bezitter. Het bezit maakt dus den man. En in bezit zijn de menschen ongelijk. Daarom zegt het sociale liberalisme, moet niemand bezitten, gelijk bij het politieke liberalisme, niemand te bevelen heeft dan de Staat, mag in het sociale liberalisme niemand bezitten dan de gemeenschap.

Gelijk de Staat, naar het politieke liberalisme, de bron van alle Recht is, en de eenling slechts zooveel aan Recht bezit, als de Staat hem toekent, zoo zal de sociale Staat, gemeenschap genoemd, de eenige bezitter zijn, en de eenling krijgt slechts zooveel aan bezit, als de gemeenschap hem gelieft te geven. Voor den hoogsten gebieder, zegt STIRNER, den eenigen bevelgever, zijn wij allen gelijk geworden, gelijke personen, d. i. nullen.

Voor den hoogsten bezitter zijn wij allen gelijke »Lumpen" geworden. Thans is de eene in het oog van den ander een »Lump", een niets-bezitter; dan echter, wanneer het sociale liberalisme triomfeert, zegt STIRNER, zijn wij *allen* Lumpen en de geheele communistische gemeenschap kunnen wij noemen »Lumpen-gesindel".

Om de hersenschimmen der liberale vrijheid voor goed te verdwijnen moeten wij echter nieuwe wegen inslaan. »De ware verbetering kan slechts gevonden worden in den triomf der ikheid, in de alzijdige emancipatie van het Ik".

Die ik-heid, zegt STIRNER, is de eigenlijke schepster van al datgene wat men thans op rekening zet der genialiteit, die steeds origineel is. De vrijheid leert ons: maakt u los, schud al 't hinderlijke van u; zij leert u echter niet, wat gij zelf zijt. Los! vrij, is het machtwoord en gij, begeerig dezen roep volgend, wordt los van u zelf »verloochent u zelven". De ik-heid roept u echter tot zich-zelf, zij spreekt: »kom tot mij".

Onder het schild der vrijheid kan men zich van veel losmaken, doch nieuwe machten komen u opnieuw beheerschen.

Als ik-heid zijt gij echter werkelijk vrij. De zelfstandige persoon is de geboren vrije, de vrije van huis uit. Zonder macht geen vrijheid, de macht is echter bij den eenling, bij den zelfstandigen persoon. Mijn macht, zegt STIRNER, is mijn eigendom, mijn macht geeft mij eigendom, mijn macht ben ik zelf. Macht en recht zijn identiek.

Tot alles waartoe ik de macht heb, ben ik gerechtigd. Ik ben, aldus STIRNER, gerechtigd tegen God op te treden en hem te vernietigen, wanneer ik kan; kan ik dat niet. zoo is God tegen mij in zijn recht en zijn macht; ik zal Zijn recht en macht vreezen, en doen wat mij naar Zijn macht en recht bevolen wordt te doen, evenals de Russische grenswachter zich gerechtigd voelt om ontvluchte gevangenen te dooden, zooals hem bevolen wordt.

Ik ben echter door mij zelven gerechtigd tot moorden, wanneer ik 't mij zelf niet verbied, wanneer ik zelf voor moord niet als voor een onrecht terugdeins. Ik ben slechts dan niet tot moord gerechtigd, wanneer ik het niet uit vrije overtuiging doe. Ik heb te constateeren, of het recht daartoe in mij is, b u i t e n m i j i s g e e n r e c h t. Komt het mij als recht voor, dan is het recht. Mogelijk dat het voor anderen nog geen recht is; dat is hun zorg, niet de mijne, zij mogen zich verzetten. En lijkt mij iets Recht, en verschilt de geheele wereld daarin van mij, dan stoor ik mij daaraan absoluut niet, ik wil het dan en daarmee uit.

Zoo doet een ieder, die eigen waarde kent; macht gaat voor recht. Alle bestaande Recht wijst STIRNER dan ook als recht van vreemden af; alle rechtbanken en vonnissen eveneens; om te oordeelen of ik recht handel heeft slechts één te beslissen, dat ben ik zelf. De wetten zijn slechts ten dienste der heerschende machten. Iedere Staat, zelfs de absoluut democratische, is despotisch. Aanvaard ik heden een wet, dan ben ik morgen haar knecht. Doch het Ik kent geen plicht, kan zich niet binden of laten binden.

Daar Recht en macht identiek zijn, heeft ieder recht op dat deel der aarde, dat hij neemt en verdedigen kan. Wat is mijn eigendom? niets, dan wat ik in mijn macht heb. Op welk eigendom heb ik recht? Op dat, wat ik in mijn bezit kan houden. Dat recht verkrijg ik, tegelijk wanneer ik mijn eigendom neem, of mij die macht over dat eigendom toeëigen. Hierheen is ook aangegeven de eenig bestaande weg om 't pauperisme te overwinnen. Alle liefdadigheid en alle wetten zullen niets baten. Alleen het egoïsme kan het gepeupel helpen, die hulp moet het gepeupel zich zelf verschaffen. De eigendomskwestie wordt slechts opgelost door den krijg van allen tegen allen. Wat zal er komen als de bezitloozen hun positie veroverd hebben?

Dat zal men moeten afwachten.

De »macht van het Ik" lost naar STIRNERS meening alle sociale vraagstukken op, alle kwesties van politieken en socialen aard, alle vraagstukken van bezit en arbeid. Zij beteekent de absolute vrije concurrentie, de onbeperkte strijd om het bestaan, de overwinning van den brutaal-sterke, te midden van een negatief communisme, zonder positief gevaarlijken eigendom der gemeenschap, en bij voortdurend neemrecht zonder eenige erkenning van privaatbezit.

STIRNER zelf moest toch ook terugschrikken voor de gedachte, dat men zijn have dag aan dag, uur aan uur, met den knuppel in de hand zou moeten verdedigen. Den eenling kon daartoe de macht wel ontbreken, vooral wanneer allen zulke egoistische eenlingen geworden zijn als STIRNER wenscht. Daarom geeft STIRNER ook niet aan, hoe het er zal uitzien, wanneer zijn »eenlingen" triumfeeren. De eenlingen zullen elkaar zoeken, wanneer en omdat zij elkaar noodig zullen hebben. »Wanneer ik een ander gebruiken kan, zoo zal ik met den ander een overeenkomst aangaan, om daardoor mijn macht te versterken."

Verliezen de menschen den eerbied voor den eigendom, dan dan zal ieder eigendom hebben, evenals alle slaven vrije menschen werden, toen zij de heeren niet meer als »heeren" erkenden. Hiervoor zijn vereenigingen een uitstekend middel, zij vermenigvuldigen de eenlingen om hun aangevochten eigendom te waarborgen. Naar de meening der communisten moet de gemeente eigenares zijn. Het is echter omgekeerd, *ik* ben de eigenaar en overleg met anderen over mijn eigendom. Zoo de gemeente het recht schendt, verzet ik mij tegen haar en verdedig mijn eigendom. De vereenigingen, die STIRNER hier bedoelt en welke dan tot taak zouden hebben den aangevochten eigendom te verdedigen, zijn zeer los en moeten ieder oogenblik ontbonden kunnen worden. Zonder een zekere beperking der vrijheid is echter een dergelijke vereeniging toch ook niet denkbaar. »De vereeniging is echter mijn schepping, mijn werktuig. Zij dient mij, niet ik haar. Evenmin als ik een slaaf mijner meerderen mag zijn, maar haar aan mijne kritiek onderwerp, evenzoo en nog minder onderwerp ik mij aan de vereeniging en offer haar mijn wezen, ik ben en blijf mijn eigen Staat, mijn eigen Kerk, mijn eigen God enz. Ik ben dus ver boven de vereeniging verheven."

STIRNER heeft zijn boek »*De eenling en zijn eigendom*" als motto medegegeven »Ik hab' mein Sach' auf Nichts gestellt". Dit motto zouden we de beste en kortste kritiek op zijn werk kunnen noemen. Het geheele werk is een aaneenschakeling van willekeurige, onbewezen en voor een groot deel elkaar tegensprekende beweringen. Ten slotte offert STIRNER, die zoo hoog verheven ik-heid aan de »vereeniging van egoisten," welke toch alleen door beperking der zelfstandigheid tot stand kan komen.

Mozes Hess.

Van de D u i t s c h e anarchisten zullen we nog een paar noemen. die min of meer op den voorgrond traden.

MOZES HESS, in 1812 te B o n n geboren, was, zooals zijn naam reeds verraadt, een Israëliet; zijn vader was een rijk koopman. Aan de universiteit te B o n n, waar MOZES studeerde, kwam hij in aanraking met de revolutionaire elementen, die men daar in het begin der dertiger jaren vond. Daar deze connecties zeer tegen den zin van zijn vader waren, kwam het hierdoor tot een familiebreuk, MOZES ging naar 't buitenland, waar hij een armoedig bestaan leidde. Met schrijven zocht hij zijn kost te verdienen. Zijn bekendste geschriften zijn twee opstellen: *„Socialismus und Communismus"* en *„Philosophie der That,"* in het werk *„Ein und zwanzig Bogen aus der Schweiz"* van GEORG HERWEGH, en *„Deutsches Bürgerbuch fur 1845"* waarin eveneens een paar opstellen van zijn hand voorkwamen. Verder gaf hij nog een tijd lang een maandschrift uit *„Gesellschaftsspiegel"*, later herdoopt in *„Die gesellschaftlichen Zustände der civilisirten Welt."*

Zijn theorie is nog meer anarchistisch dan die van PROUDHON. Niet slechts Staat en Kerk moeten verdwijnen, maar ook ieder ander machtslichaam. Slechts de innerlijke macht moet blijven, wijl iedere macht van buiten — zij het de zweep van den slavendrijver, de honger van den proletariër, de hebzucht van den handelaar — slechts last en ondeugd zijn. Iedere arbeid moet in de anarchistische toekomst naar tijd en wijze geheel van de opvatting van den eenling afhangen, en de belooning in zich zelf bevatten.

De maatschappij evenwel moet alles bieden, wat tot ontwik-

keling en bevrediging der behoefte noodig is. De arbeiders-associaties van PROUDHON keurde HESS geheel en al af. Tot bloei van het anarchisme eischte hij veeleer — behalve een verbeterd opvoedings-systeem en... algemeen stemrecht — de door PROUDHON zoo heftig bestreden nationale werkplaatsen, vrije genotzuch zonder verplichte productie.

HESS, die ook na 1848 een werkzaam aandeel aan de propaganda nam, stierf in 1875.

(Wordt vervolgd.) S.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

OVER DIENSTBODEN I.

De volgende levenswaardige opmerkingen treffen we aan in *Sociale Kultur*.

Het artikel is van den bekenden directeur van het Centraal Bureau van den Volksverein fur das Katholische Deutschland te Gladbach, DR. PIEPER.

De klachten over het dienstpersoneel zijn oer-oud. In den »goeden, ouden tijd" klaagde men niet minder dan tegenwoordig; men behoeft slechts een deel der klachten te gelooven, dan nog zou men het dienstpersoneel zoowel op het land als in de stad, lui, aanmatigend, zedeloos en koppig moeten noemen, en men zou de overtuiging krijgen, dat het slechts met de uiterste gestrengheid in bedwang kan gehouden worden. DR. STILLICH haalt daarvoor in zijn boek *Die Lage der Weiblichen Dienstboten in Berlin* (Berlin, J, EDELHEIM 1902) in een historisch overzicht tal van bewijzen aan. Reeds LUTHER noemde »de grootste klacht ter wereld", die over de dienstboden. Herhaaldelijk treft men bij predikers en zedenmeesters de klacht »dat nooit in eenigen tijd zoo geklaagd werd over de dienstboden dan thans."

Zoo wij tot goed begrip der oorzaken willen komen, waaruit de tegenwoordige ongunstige toestanden in de dienstbodenwereld zijn ontstaan, moeten wij de historische ontwikkeling der dienstboden-verhoudingen nagaan. Tot het einde der 18de en het begin der 19de eeuw was het dienstpersoneel op het platteland nog geheel afhankelijk van de dorpsheeren. Zij waren nog in zekeren zin lijfeigenen. Geen meisje mocht zich ergens verhuren, zonder aan den landheer, onder wiens „heerschappij" zij woonde, haar diensten gepresenteerd te hebben. Eerst wanneer deze daarvan geen gebruik maakte, kon zij zich elders verhuren.

In sommige streken van Duitschland was het nog strenger: iedere zoon of iedere dochter van een pachter kon door den landheer tot dienstbodenwerk *gedwongen* worden. Wie door de vlucht zich trachtte te onttrekken aan dien dwang, liep strenge straffen der overheid op. Dat die gedwongen diensten niet met veel amimo verricht werden, is gemakkelijk te begrijpen.

In de steden bestond daarentegen geen eigenlijke dienstdwang. De stadslucht maakte vrij. Toch werd ook over het dienstpersoneel in de stad een zekere macht uitgeoefend. Wettelijke bepalingen tot bescherming der dienstboden bepaalden zich tot bescherming tegen lijfstraffen. De overheden in de stad, zoowel als op het land, waren er in die dagen bijzonder op uit om het dienstpersoneel onderdanig te houden. Herhaaldelijk werden verordeningen uitgevaardigd, waarbij dienstboden verboden werd, eigen zaken te beginnen; zij moesten dienstbaar blijven. Meermalen werden personen uit de armere kringen gedwongen tot het in dienstbetrekking gaan. Ook werd soms een maximumloon vastgesteld en zware straffen opgelegd aan hen, die daarboven gingen, terwijl het geven van mindere loonen toegestaan was. Van den kansel werden dikwerf strenge maatregelen afgekondigd tegen de dienstboden. Later kwamen mildere bepalingen, die wij thans zeer hard zouden noemen, doch in het licht dier tijden beschouwd moeten worden.

Thans echter bestaat tusschen dienstboden en haar meesters het vrije contract. De ontwikkeling en de welvaart der volksklasse, waaruit hoofdzakelijk de vrouwelijke dienstboden worden gerecruteerd, zijn beduidend gestegen. Door die stijging is voornamelijk het conflict in de huiselijke dienstbetrekkingen ontstaan. Ongetwijfeld zijn de loonen (kost, inwoning en geld) der dienstboden hooger dan die der fabrieksarbeidsters. Over de loonen wordt dan ook zoo erg niet geklaagd. De hoofdgrond, waarop de meisjes fabrieksarbeid of handel prefereeren boven dienstbodenbetrekkingen en waarom dienstmeisjes afgunstig op deze neerzien, is de persoonlijke afhankelijkheid. De dienstboden zijn om zoo te zeggen voortdurend tot werken verplicht, zij hebben geen geregelde werkuren met vaste rusttijden, zij zijn niet als in de fabriek aan vaste arbeidsreglementen gebonden, doch moeten elk oogenblik en voor ieder uit haar huis tot werken klaar staan en wel zonder tegenspraak.

Nog menig ander euvel komt hierbij, doch de bovengenoemde zijn wel de hoofdoorzaken der voortdurende ontevredenheid.

Het steeds stijgend gebrek aan dienstboden noopt tot oplossing dezer kwestie in het belang der dienstboden-houdende gezinnen; doch ook is oplossing in het belang der volksklasse zelf, daar het voor toekomstige vrouwen der kleinere boeren en ambachtslieden, van arbeiders en beambten zoo hoogst nuttig is, dat zij in plaats van naar de fabriek te gaan, huishoudkennis opdoen.

Welke maatregelen kunnen nu genomen worden om het dienstboden-beroep weer aantrekkelijker te maken?

1. *Regeling der dienstverhoudingen.*

De huisvrouwen moeten rekening houden met het feit, dat niemand meer verplicht is diensten voor anderen te verrichten. Wie derhalve anderen in haar dienst neemt, heeft met haar als gelijkberechtigden een overeenkomst te sluiten en met haar billijke wenschen en behoeften rekening te houden.

De aloude dienstboden-plichten, die eenzijdig, geheel naar believen der huurders waren, vervallen derhalve. Het gebrek aan dienstboden heeft vele huursters wel een toontje lager doen zingen, doch ook de mogelijkheid, dat die aloude plichten gevergd kunnen worden, moet vervallen. Voor beslechting van eventueele geschillen is het instellen van speciale instellingen een behoefte. Ziekte- en ongevallen-verzekering moet ook uitgebreid worden tot de dienstboden. Een nauwlettend toezicht moet van overheidswege geordend worden op grootte en ligging der slaapkamers der dienstboden.

Een moeilijke kwestie is de regeling van de vrije middagen en avonden. Er zal niet eerder rust onder de dienstboden komen, tot men vaste rust op dit punt getroffen heeft. De dienstboden zijn eigenlijk de eenigen, die het recht op vasten vrijen tijd ontberen, terwijl dit voor arbeidsters, kantoorbedienden etc. wel bestaat. Bij besluit van den Duitschen Bondsraad is zelfs voor het personeel in cafe's en restaurants, waar het zoo moeilijk gaat, een wekelijksche vrije tijd van 6 uur (over dag), een rustdag van 24 uur iedere drie weken en een nachtrust van acht uur verordend. Er moet voor de dienstboden minstens een vermindering van Zondagsarbeid verkregen worden, bovendien een minimum-rusttijd van negen of acht uur ononderbroken, b.v. van 9 of 10 uur 's avonds tot 6 uur 's morgens; voor buitengewone gevallen kunnen maatregelen genomen worden. Het verlangen naar meer vrijen tijd is billijk. Een adres van den bond van Duitsche vrouwen-vereenigingen vraagt een vrijen middag per week, welke om de andere week op een Zondag moet vallen. Bij ziekte der huisgenooten of andere dringende gevallen, moet de dienstbode natuurlijk afstand doen van haar recht.

Nu is huisarbeid van dienstboden zeker niet zoo inspannend als de arbeid op fabrieken. Hij kan ook meermalen onderbroken worden. Dikwerf brengt haar werk haar ook op de straat. Ander-

zijds is haar eisch om een vasten uitgaansavond en voldoende nachtrust te hebben, begrijpelijk.

Men behoeft slechts aan eigen verlangen te denken om dat van haar te billijken. De werklust der dienstboden zal ongetwijfeld toenemen, wanneer haar dat recht wordt toegekend.

Anderzijds moet de dienstbode en vooral de minderjarige in aanmerking nemen, dat zij in een gezin is opgenomen en zich naar de gebruiken in dat gezin heeft te schikken. Wat de dochters uit het gezin in het belang der goede zeden verboden is, b. v. het 's avonds langs de straat slenteren en het bezoeken van café's, moet ook de dienstbode laten. In vele gezinnen regelt men den vrijen tijd zóó, dat de dienstboden de eene week een vrijen middag hebben om uit te gaan en de andere week een vrijen middag om hun kleeren te verstellen, brieven te schrijven of te lezen.

Menige huisvrouw, die deze eischen onmogelijk zou kunnen inwilligen, overdenke eens of met eenig beter overleg van het werk, die vrije tijd niet gevonden kon worden.

De regeling van den arbeidstijd, uitgenomen de nachtrust, zal moeilijk wettelijk te regelen zijn.

Daar echter de dienstboden zoo'n regeling wenschen, zullen de huisvrouwen zich wel, zij het niet goedschiks, dan kwaadschiks, in een dergelijke regeling moeten schikken, willen zij goede dienstboden houden. Hoe oprechter zij voor den dag komen bij het huren, des te beter en prettiger voor beide.

De eischen der sociaal-democraten om de geldende bepalingen over arbeidstijd en arbeidsduur, Zondagsrust en nachtarbeid ook tot de dienstboden uit te breiden is moeilijk uit te voeren, daar de huiselijke arbeid zich niet laat regelen, gelijk de industrie-arbeid. Als dus de bovengenoemde eischen der dienstboden ingewilligd zijn, zal altijd nog de dienstboden-arbeid een grootere beperking der persoonlijke vrijheid en een meerdere onderdanigheid mede brengen, dan de industriearbeid. Hiermede echter hebben de huisvrouwen rekening te houden. Zij mogen b.v. niet tot meerderen arbeid prikkelen, door er op te wijzen, dat zij zelf, vooral als talrijke kinderen aanwezig zijn, nog harder werken dan de dienstbode.

Wat de huisvrouwen aan offers brengen voor haar eigen gezin, kunnen zij niet op anderen verhalen. De arbeid der meeste dienstboden is echter meestal niet ten volle betaald met het gebruikelijke loon en den kost. Voor het meerdere werk, vooral voor het gemis aan dagelijkschen vrijen tijd en den vrijen Zondag en de daardoor ook te missen uitspanning moet de dienstbode als vergoeding krijgen, h e t o p n e m e n i n d e n h u i s e l i j k e n k r i n g; zij moet in het gezin deelname vinden in haar leed en in haar vreugde, zij moet het gezin, waar zij dient haar vertrouwen kunnen schenken. Eertijds toen de klassetegenstellingen nog niet zoo scherp waren en de vrouw des huizes meer waardeering toonde, ging dit gemakkelijker, vooral ook omdat de volwassen dochters zelf medewerkten. In dezelfde mate als de huisvrouwen met minachting neerzien op het werk der dienstboden, in dezelfde mate neemt de ontevredenheid onder de dienstmeisjes toe en verwijdt de kloof tusschen haar. Hoeveel waarde de dienstboden hechten aan huiselijkheid blijkt ten volle aan het informeeren naar omgang in het gezin bij het zich verhuren in burgergezinnen.

Verder dient de huisvrouw ertoe mede te werken, dat de dienstbode zich verder in het huishouden kan bekwamen. Eendeels moet de dienstverhouding een leerverhouding zijn, daardoor zullen de meisjes uit minder onbemiddelde kringen lichter en liever in dienstbetrekkingen gaan. Vooral op het land is dit de reden, waarom vele ouders hun meisjes in de stad in dienstbetrekking laten gaan. Het moet haar leertijd zijn; gelijk de zoons van stad tot dorp trekken om zich voor het volgend leven te bekwamen, zoo moeten de dienstboden zich in haar diensten kunnen bekwamen voor het leven. Wie zijn dochter niet naar de huishoudschool kan zenden, moet haar ten minste als dienstbode kunnen laten werken aan haar vorming tot huisvrouw. Het nalaten van dezen plicht door de huisvrouwen, hetzij uit trots, hetzij uit gemakzucht of uit eigen onbekwaamheid, draagt er veel toe bij, dat de lust om dienstbode te worden minder wordt. Wie in de dienstboden-betrekking slechts een middel ziet om geld te verdienen, gaat veel eerder naar fabriek of werkplaats, naar winkel of kantoor.

De huisvrouw, die niet medewerkt aan de ontwikkeling der dienstboden, aan haar vorming tot huishoudsters, zal meer loon en meer vrijen tijd moeten geven, dan de industrie aan de meisjes belooft.

Het opnemen der dienstboden in den huiselijken kring eischt echter veel werk van de huisvrouw. Haar persoonlijke taak is het om het dienstboden-beroep gewild te maken.

Als mooiste doel moet hier aangemerkt worden de dienstboden op te voeden tot bekwame huisvrouwen. Die opvoedingsarbeid kost geduld, offers en veel liefde. Wie kan echter liefde en opoffering van de dienstboden verwachten, wanneer zij niet worden voorgegaan in voorbeelden? Zal zij zich thuis gevoelen bij haar meesteres en haar dagelijksch gemis aan vrije uren gemakkelijk dragen, dan moet zij zich in het gezin met genoegen bewegen. De huisvrouw moet in alle vreugde en alle verdriet der dienstbode hare deelneming toonen, belangstellen in haar familie, zorgen, dat kleeding en wasch van haar in orde is en dat de huur naar de spaarbank wordt gebracht. De huisvrouw moet zelf medewerken en daardoor toonen, dat zij den huiselijken arbeid weet te waardeeren. Alle huisgenooten moeten op dezelfde wijze optreden. Het moet de dienstboden diep kwetsen, wanneer de kinderen uit het gezin haar als een minderwaardige behandelen. Het werkt heel verkeerd, wanneer de huisvrouw haar gezag niet weet te bewaren, wanneer zij grillig is, nu eens spoedig boos, dan weer overdreven lief. Goed met dienstboden omgaan is een kunst, die geleerd moet worden. Zij moet op kost- en huishoudscholen geleerd worden en ter sprake gebracht worden in de vrouwenvereenigingen. Al te veel vrouwen uit de zoogen. hoogere standen achten zich echter veel te hoog om zich op bovengestelde wijze met de dienstboden in te laten. In haar leeft nog de reeds lang uitgediende heerschers-idee, dat de armere menschen op de wereld zijn om de rijkere te dienen.

Ook de dienstboden echter laten dikwerf veel te wenschen over. De hoofdoorzaak der vele fouten onder haar is de geringe opvoeding, die zij van huis medebrengen. Hoe minder opgevoed, hoe aanmatigender, is niet enkel een fout van het mannelijk geslacht.

Het bijna totaal ontbreken van eenige gelegenheid tot opleiding van dienstboden is eveneens een groote fout: meestentijds nemen de dienstmeisjes meer op zich, dan ze kunnen. En juist omdat zij slechts op die wijze in de gelegenheid zijn iets te leeren. Dat zou nu niet zoo heel erg wezen, wanneer zij nu ook lust en liefde meebrachten, en eenige erkentelijkheid voor hetgeen haar te leeren geboden wordt. De meisjes begrijpen echter meestal niet, dat een dienst geen gewone arbeidsverhouding is, doch meer een voorbereidingsschool voor het leven. Zij zien over 't hoofd, dat zij niet alleen op 't loon moeten letten, maar ook op de betere voeding, die zij krijgen en op de beschaafde omgeving, waarin zij verkeeren. Meestentijds vergeten zij geheel en al, dat zij gelijk de leerling bij een baas, zich ook bekwamen. Dikwerf ook vergeten zij, dat zij door haar omgang met de kinderen uit het gezin een grooten invloed daarop uitoefenen, niet altijd denken ze in haar gesprekken daaraan.

De dienstbode moet dus beschouwd worden, zoowel als arbeidgevende en als leerende. Het huiswerk, dat zij verricht, moet beschouwd worden als een middel tot leeren van het huishouden,

dat zij later moet bestieren. Daarin schuilt de eigenaardigheid der verbetermiddelen, daarin ligt de weg, welke leiden moet tot een gezonden toestand in het dienstboden-beroep. S.

(Slot volgt.)

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

Dr. T. BÖDIKER. †

Een groot en beminnelijk man is gestorven, van wien wij met trots kunnen boekstaven, dat hij een der onzen was: Dr. TONIO BÖDIKER.

Tweemalen mocht ik hem ontmoeten, in 1905 op het Middenstandscongres te Luik, en in 1906 op de Jaarvergadering van den *Verband zum Studium der Verhältnissen des Mittelstandes,* te Neurenberg. Hij was een dier mannen, die men, wanneer men ze ook maar eens gesproken heeft, nimmer vergeten kan, omdat zij zelfs in korten tijd dien diepen indruk op uw ziel maken, welken men van een waarlijk grooten geest steeds ontvangt.

Deze forsche, stoere Hannoveraan was de vriendelijkheid zelve. Levendig voel ik nog de verkwikking, toen hij mij, in ons hotel te Neurenberg na een lange eenzame spoorreis aankomende, onmiddellijk herkennend, te gemoet trad met een hartelijk: „Da ist Holland, Willkommen! Wie geht's?...."

Wie had, na eenige dagen weer vertrekkende, kunnen denken, dat zijn wensch: „Auf Wiedersehen in Wien!" had moeten luiden: tot wederziens in 't hiernamaals?....

Aan de nagedachtenis van dezen man een woord van dankbare hulde te wijden, is plicht van eerbied en erkentelijkheid.

In 1834 geboren, studeerde BÖDIKER aan de universiteiten van Heidelberg, Berlijn en Göttingen. In 1871 kwam hij aan het Ministerie van Binnenlandsche Zaken in Pruisen, en werd in 1875 benoemd tot Landraad in het district M. Gladbach, welke stad hem later, wegens zijn groote verdiensten, tot Eereburger benoemde.

In 1881 trad hij in het Rijksambt van Binnenlandsche Zaken, waar hij adviseur werd in nijverheids- en verzekeringszaken. In die qualiteit werd hij belast met de verdediging der sociale verzekeringswetten in den Duitschen Rijksdag, wier samenstelling en invoering grootendeels zijn hoogst verdienstelijk werk zijn geweest. Daarom werd hij in 1884 benoemd tot voorzitter van het nieuw gestichte „*Reichsversicherungsamt.*"

In die hoedanigheid vooral heeft BÖDIKER een buitengewone arbeidskracht en schitterend organiseerend talent getoond. Alleen aan een man van zijn beteekenis is het mogelijk geweest, die groote organisatie van het duitsche verzekeringswezen zoo snel in geordende en goede banen te leiden.

Zoo kan men hem terecht noemen den eigenlijken schepper van het groote *Reichsversicherungsamt.* Als geen ander, heeft hij het verstaan, naar 't scheen onverzoenlijke tegenstellingen te overbruggen, en juist in die volkskringen, wier wel en wee hij als hoofd van dat departement had te verzorgen, een onbegrensd vertrouwen te verwerven.

Kort maar treffend juist was het woord, dat een der werklieden-afgevaardigden op 19 Juni 1897, uit naam der Duitsche arbeiders in den Rijksdag tot hem sprak: »Gij hebt, mijnheer de President, een onvergankelijke gedenkzuil in het hart van iederen Duitschen arbeider opgericht." Dit woord moest hem te dieper treffen, omdat hij op dien dag juist zijn ontslag nam, op grond dat de Duitsche Regeering een weg wilde inslaan, die naar zijn innigste overtuiging niet naar het hooge doel, dat hij zich gesteld had: de verzekering der Duitsche arbeidersklasse, voeren kon.

De ziekte-verzekeringswet van 1883, de ongevallenwet van 1884, evenals de groote Gewerbeordnungsnovelle waren vooral zijn werk, dat hij dan ook zelf namens de Duitsche Regeering in den Rijksdag te verdedigen had. Keizer WILHELM en Vorst BISMARCK droegen hem dan ook groote hoogachting toe, om de schitterende wijze, waarop hij zich van deze moeilijke taak gekweten had.

Nog zijn van hem, uit de jaren 1883 en 1884 dateerend, het wetsontwerp tot regeling van het privaatverzekeringswezen en de grondlijnen voor de Invaliditeits- en Weduwen- en Weezenverzekering, evenals de wetsontwerpen betreffende de ongevallenverzekering van landarbeiders (1886), bouwvakwerklieden (1887) en zeelieden (1887), en ten slotte de groote Invaliditeits- en ouderdoms-verzekeringswet van 1889.

De meesterlijke bewerking dezer op geheel nieuwe gezichtspunten berustende en bijna den geheelen arbeidersstand van Duitschland omvattende organisatie is voor alle andere landen een voorwerp van bewondering geweest en navolging.

Buiten Duitschland werd BÖDIKER vooral bekend wegens zijn deelnemen aan de internationale arbeidersverzekeringscongressen te Bern (1891), Milaan (1894), Brussel (1897), Parijs (1900), Düsseldorf (1902) en Weenen (1905), waarop hij vooral was de krachtigste voorvechter van de waarlijk baanbrekende gedachten, welke aan de groote Duitsche arbeidersverzekeringswetten ten grondslag hebben gelegen. Men zegt zeker niet te veel, wanneer men BÖDIKER noemt den geestelijken leider van deze congressen, die zoo grooten invloed gehad hebben op den voortgang der sociale wetgeving in alle beschaafde landen, en wier eere-president hij was. Juist op deze congressen, waarop niet alleen nationale, doch ook principieele en sociale tegenstellingen dikwijls met elkaar in botsing kwamen, gaf hij blijken van zijn schitterend talent, om steeds op het juiste oogenblik het juiste woord te vinden, en om de tegenover elkaar staande meeningen in het brandpunt van het gemeenschappelijk belang en het gemeene doel te vereenigen. Zijn profetisch woord, op een dier congressen uitgesproken, dat de arbeidersverzekering zegepralend door heel de wereld haar loop zou nemen, werd niet geloofd. Toch heeft hij haar zelf nog voor een groot deel vervuld mogen zien!

Ook het Middenstandsvraagstuk had zijn volle aandacht. Vandaar werd hij in 1904, bij de oprichting van den *Internationalen Verband zum Studium der Verhältnissen des Mittelstandes*, onmiddellijk tot Voorzitter benoemd.

In die qualiteit had ik het voorrecht dezen man te mogen leeren kennen. En wanneer hij op zijn korte, krachtige, buitengewoon klare wijze over middenstandsvragen het woord voerde, dan kwam onwillekeurig telkens de gedachte bij mij op: is dat nu de groote man van de Duitsche *arbeiders*verzekering?

Eenzijdig was hij allerminst. Al is de organisatie van de Duitsche arbeidersverzekering zijn grootste werk geweest, met vragen van middenstandspolitiek, nijverheid, armenzorg, openbare hygiëne, enz. heeft hij zich meer dan oppervlakkig bezig gehouden, zooals in woord en geschrift en daad is gebleken. [1])

[1]) Talrijk zijn zijn geschriften op practisch sociaal en hygiënisch gebied. Wij zullen slechts de voornaamste noemen:

Die Kommunal-besteuerung in Engeland und Wales (1873).

Die Preusische Aus- und Einwanderung seit 1844 (1879).

Die Höhe der Reservefonds und die Verwendung der Ueberschüsse bei den Offentlichen Sparkassen. (1883)

Gewerberecht des Deutschen Reiches (1883)

Die Unfallgesetzgebung der Europäischen Staaten. (1884)

Die Arbeiterversicherung der Europäischen Staaten. (1884).

Die Gewerbe- und Versicherungsgesetzgebung des Deutschen Reiches (2e dr. 1887).

Die Reichsversicherungs-Gesetzgebung (1888).

Bovendien treft men van zijn hand talrijke artikelen aan in het door hem opgerichte *Gewerbliche Zeitschrift,* en in *Schmoller's Jahrbuch, Preussische Jahrbucher* enz.

Zoo is een groote zoon van Duitschland heengegaan, een groote zoon ook der Katholieke Kerk. Hoewel ambtenaar in Duitschen Rijksdienst, heeft hij zich nooit geschaamd, om voor zijn geloof rond uit te komen. Steeds als hij te Rome kwam werd hij door Paus Leo XIII, wiens persoonlijk vertrouwen hij in hooge mate genoot, ontvangen. Aan tal van katholieke liefdadige en kerkelijke instellingen werkte hij krachtig mede.

Wij kunnen ons dan ook begrijpen, dat de *Kölnische Volkszeitung*, waaraan wij bovenstaande levensbijzonderheden grootendeels ontleenden, hem ten afscheid dit schoone getuigenis geeft:

„Zoo kan het Duitsche volk en vaderland met recht treuren over het heengaan van dezen edelen, echt Duitschen man, wiens leven en succesvol werken aan zijn vaderland behoorden. Doch vooral de Duitsche arbeiders, wier vertrouwen hij in hooge mate bezat, zullen hem, om zijn zegenrijken arbeid, steeds een eervol aandenken bewaren."

Doch ook de liberale pers wist woorden van oprechte hulde te vinden.

De *Kölnische Zeitung* schreef van hem:

„Men zegt niet ten onrechte, dat BÖDIKER aan de wieg der Duitsche arbeidersverzekering heeft gestaan.... Wij kunnen hem dezen roem nageven, dat hij er steeds voor zorgde, dat de uitspraken van het *Reichsversicherungsamt* van den socialen geest doordrongen waren. De leidsters bij zijn werkzaamheid waren de sociale boodschappen des Keizers van het jaar 1881. De beste inrichting voor den toekomstbouw eener ééne arbeidersverzekering lag hem steeds nauw aan het hart. Zijn nagedachtenis blijve in eere!"

Doch wat wellicht meer zegt, zelfs het hoofdorgaan van de Sociaal-democratie, *de Vorwärts,* wist bij het doodsbed van dezen katholieken socioloog woorden van waardeering te vinden en uit te spreken. Het schreef:

„Hij gebruikte zijn groote zaakkennis, zijn bestuurstalent en zijn sociaal voelen onpartijdig, en streefde ernaar de sociale wetgeving met rechtvaardigen en socialen geest te handhaven. De levendige, tot daden dringende wensch, om de sociale wetgeving uit eigen innerlijke overtuiging, zonder naar boven of naar beneden te zien, in sociaal plichtsgevoel met rechtvaardigheid te vervullen, de menschen achtende, innemende wijze, waarop hij met de vertegenwoordigers der arbeiders, met de door een ongeval getroffenen, de een invaliditeits- of ouderdoms-pensioen trekkenden omging, hebben dezen overledene, niettegenstaande de tegenstrijdige politieke richting, de warmste erkentelijkheid der arbeiders verschaft.

„Toen hij in 1897, tengevolge van den druk eener anti-sociale richting in de Regeeringskringen, uit het *Reichsamt* zijn ontslag wilde nemen, baden hem de arbeiders levendig, helaas echter tevergeefs, dat hij dat niet doen zou. De afscheidswoorden, welke de vertegenwoordiger der arbeiders, GUTHEIT, tot hem richtte, stelden op den voorgrond, dat „de naam van DR. BÖDIKER in de harten van alle Duitsche arbeidersgezinnen een goede plaats had en behouden zou." Dat zal zoo zijn, ook nu, nadat hij gestorven is. Geheel tegenovergesteld aan degenen, die met sociale frasen en anti-sociale daden aankwamen, stelde DR. BÖDIKER zonder vreeze steeds op den voorgrond, dat de geheele sociale wetgeving eerst een kleine afbetaling was op de eischen der arbeiders. De zoo vroeg overledene schatte de sociale wetgeving heel wat hooger dan wij, en was onze politieke tegenstander. Dat heeft ons tijdens zijn ambtsduur en tijdens zijn leven niet verhinderd, om zijn hooge verdiensten te erkennen. Na zijn dood is het dubbele plicht, om het eerlijke sociaal-politieke werk van DR. BÖDIKER, de onbevooroordeelde onpartijdigheid, het medegevoelen met den toestand der arbeiders door den overledene te doen uitkomen."

Zeldzame lof, voorwaar, in sociaal-democratischen mond!

Deze man heeft wederom bewezen, dat de beste apologie van de Katholieke Kerk is de eerlijke, wetenschappelijke arbeid harer zonen.

Ook buiten de grenzen van Duitschland zal de nagedachtenis van DR. T. BÖDIKER in eere blijven. MR. A.

VOLKSRETRAITES.

Het was voorzeker een gelukkig samentreffen, dat op denzelfden dag, waarop in verschillende Katholieke dagbladen gepubliceerd werd de circulaire van de wakkere mannen, die het initiatief namen voor de stichting van een retraite-huis te Venlo, ook het *Kath. Soc. Wkbld.* een uitvoerig artikel bevatte over dit zelfde onderwerp.

Bij niemand, die nadenkt, kan het missen, of dit groote werk moet warme sympathie wekken.

Wanneer niet bij al onze actie tot verbetering in den economischen toestand van ons volk komt een krachtige opleving van het godsdienstig bewustzijn, en daardoor een hooger heffing van het zedelijk leven, zal al onze arbeid, hoe goed ook bedoeld, vergeefs blijken.

Het was daarom een gelukkig verschijnsel, dat schier tegelijk met de *K. S. A.* ook opgericht werd de *Apologetische vereeniging*, tot afweer van de aanvallen op het katholicisme gedaan.

Afweer alleen is niet voldoende. Verbreiding van onze positieve leer in eigen kring, en vooral opwekking van het innerlijk godsdienstig leven bij individu en huisgezin, zijn daarvan het noodzakelijk complement.

Wie ooit zelf een retraite meemaakte, zal erkennen, dat niets zoozeer dat inwendig godsdienstige wekt en opleven doet, dan de stille afzondering gedurende enkele dagen van gemeenschappelijk gebed en overdenking, onder verstandige leiding.

Deze behoefte, om uit 't drukke gewoel van het aldagelijksche leven zich eenigen tijd terug te trekken, om buiten zorg voor het stoffelijk bestaan enkele dagen geheel aan het geestelijke te wijden, wordt door mannen van allen stand gevoeld. In dit opzicht bestaat wel de meest volkomen gelijkheid!

Voor velen echter is dat onbereikbaar, indien anderen hen daarbij niet helpen, niet geheel of gedeeltelijk steunen. Allereerst door het oprichten van een Retraite-huis, vervolgens door, indien noodig, eenige geldelijke tegemoetkoming in reis- en verblijfkosten.

Een 26-tal mannen hebben daarom, onder goedkeuring van het Doorluchtig Episcopaat, en met bijzondere aanbeveling van Z. D. H. den Bisschop van 's-Hertogenbosch, zich tot hun geloofsgenooten gewend met een circulaire, waarin zij om bijdragen verzoeken tot stichting van dit nuttige en noodige werk.

Zij slaan in dat rondschrijven het nut en de noodzakelijkheid zeker niet te hoog aan, wanneer zij zich op de krachtige getuigenissen kunnen beroepen der Pausen LEO XIII en PIUS X.

Terecht toch verklaren zij:

De hooge maatschappelijke waarde dezer retraiten wordt door Pausen en Bisschoppen luide verkondigd.

Den 8sten Februari 1900 richtte Z. H. LEO XIII een Breve tot den H. E. P. Generaal der Jesuieten, om hem aan te sporen dit werk in alle landen te verbreiden. „Immers, zoo schreef Z. H., daar van de „deugdelijkheid harer leden de deugdelijkheid der maatschappij af- „hangt, lijdt het geen twijfel of die retraiten bevorderen niet enkel „de heiliging der afzonderlijke personen, maar ook het algemeen „nut der maatschappij. Daarom bidden wij God uit geheel onze ziel „uwe pogingen overvloedig te zegenen. Ja, wij wenschen zelfs dien „zoo lofwaardigen ijver nog meer te zien toenemen, opdat dit werk „zoo gelukkig in Frankrijk en België begonnen, zich met „gelijken uitslag in andere landen moge uitbreiden."

Niet minder krachtig was de goedkeuring en aanmoediging van Z. H. Paus PIUS X. In een Breve van 8 December 1904 schreef Z. H. aan den Overste van het retraitenhuis te Xhovément, Pater GASTON CRIQUELION: „Altijd hebben wij de hooge waarde begrepen „van het houden der Geestelijke oefeningen, gelijk Uw stichter, de „H. IGNATIUS, dat op geheel hemelsche ingeving heeft ingevoerd. „Maar thans, verheven op den Apostolischen Stoel, zien wij met nog „helderder klaarheid het groot belang van deze oefeningen voor het „doel van al ons streven, „alles te herstellen in Christus," vooral

„wanneer niet enkel de geestelijken maar ook de leeken daar meer „en meer aan zullen deelnemen.

„Voorzeker geen beter middel hadt gij kunnen aanwenden om de „arbeidende klasse, in onze dagen aan zoo dreigende gevaren bloot-„gesteld, ter hulp te komen."

Zoo mogelijk nog welsprekender zijn de getuigenissen der Bisschoppen, die met eigen oogen de heerlijke vruchten van dit werk mochten aanschouwen.

Het werk der gesloten retraiten is in de laatste tientallen jaren in de meeste anden van Europa ingevoerd en bereids tot hoogen bloei gekomen. In België bestaan reeds *zeven* huizen waar sinds 1890 ruim *zestig duizend mannen* in de retraite kracht vonden voor den strijd des levens, en zich vormden tot apostelen voor het goed. Italië, Spanje, Zwitserland, Engeland, Duitschland tellen hun retraitenhuizen. Reeds sedert 200 jaren bestaat het werk in Bretagne, en de Bisschoppen schrijven hieraan de onwankelbare trouw van het Bretonsche volk aan het H. Geloof toe.

Ook in ons vaderland is in den afgeloopen zomer een begin gemaakt met dit groote en heilzame werk. Uit verschillende steden van Noord-Brabant en Limburg togen achtereenvolgens een 500 mannen naar Luik en Aken ter retraite. Allen keerden terug, hoogst voldaan, bezield met nooit gevoelde kracht ten goede, het meerendeel besloten om met fiere onverschrokkenheid en kalm beraad zich te weer te stellen tegen de overtalrijke verleiders en opruiers uit hun eigen midden.

Krachtig hebben onze Doorluchtige Bisschoppen deze pogingen gesteund. Door woord en daad hebben zij getoond in deze retraiten het groote middel te zien om de kwaal onzer dagen in den wortel aan te tasten, en de ontkerstening onzer maatschappij met kracht tegen te gaan.

Aan zoo welsprekende getuigenissen onzerzijds nog iets toevoegen, ware water dragen naar de zee.

Ten volle vertrouwen wij dan ook, dat velen zich geroepen zullen gevoelen, om aan deze stem gehoor te geven.

Er wordt veel gevraagd, voor allerlei, en door velen. Doch deze vragers hebben één ding op sommige anderen voor: zij vragen niet alleen, maar zij zijn begonnen met zelf te geven.

Hun schoon voorbeeld vinde heerlijke navolging! [1]

Mr. A.

---

[1]) Giften neemt in ontvangst o.a. de ZeerEerw. Pater W. Cramer, s. J., te Maastricht.

DE KATHOLIEKE SOCIALE ACTIE IN ITALIË.

Het Centraal Bureau.

Ook in Italië leeft de anti-clericale propaganda op. Tegen 17 Februari a.s. heeft een nationaal comité een anti-clericale manifestie voorbereid. Het radicale orgaan »*Vita*", dat met zeer veel ophef van die manifestatie gewaagde, begint echter reeds een zachter toontje aan te slaan, nu het naar 17 Februari gaat en de deelneming niet zoo heel groot lijkt. Nog meer, juist door hun drijven, zijn de Katholieken er thans actiever dan ooit. Het Centraal Bureau der K. S. A. in Italië is het meest levende bewijs er van.

Dit Centrale Bureau, thans sinds een drietal maanden geopend, is de eerste vrucht van de Katholieke Sociale Actie in Italië, welke bij encycliek van 11 Juni 1905 door Z. H. Paus Pius X daar ingesteld werd. Dit bureau is gevestigd te Florence.

De *Civiltà Cattolica* van 12 Januari bevatte een artikel over het Centraal-Bureau van de hand van den bekenden Jesuïet, Pater Pavissich.

Een en ander zullen we hier laten volgen.

Pater Pavissich schildert eerst de verwoedheid der anti-clericale propaganda en vraagt zich af waartoe deze leiden zal.

Er is slechts één antwoord op te geven, schrijft hij, de groei der anti-clericale campagne zal geheel afhangen van den weerstand, dien de Katholieken bieden. De krachtdadigheid van hun weerstand hangt af van hun organisatie. Men moet geheel niet zien, wat er gebeurt, als men niet ziet, dat een minderheid de meerderheid kan overheerschen en tyranniseeren, wanneer die meerderheid niet een stevige organisatie ter verdediging heeft. In de dagen van strijd, die wij doormaken, zien we, dat de ongeorganiseerde meerderheid meer en meer verbrokkelt, terwijl de minderheid voortdurend in sterkte toeneemt."

De Italiaansche Katholieken, die nog $^9/_{10}$ van de bevolking uitmaken, beginnen zich eindelijk te organiseeren. Het te Florence geopend Centraal Bureau is een uitnemend begin. Pater Pavissich geeft eenige aanwijzingen, die de noodzakelijkheid van een dergelijk bureau bewijzen, alsmede de taak, die het heeft te vervullen, wil het Kerk en Land beschermen tegen de aanvallen van het moderne anti-clericalisme.

»Twee zaken", schrijft hij dan, »zijn beslist noodlottig in oorlogstijd, en dat zijn: te meenen, dat men in oorlogstijd dezelfde gemakken kan hebben als in vredestijd, en te meenen, dat men zijn vijanden met oude wapenen verslaat."

„In alle landen staan de Katholieken voor deze dubbele dwaling.

„Men meent schier overal genoeg gedaan te hebben voor godsdienstverdediging, wanneer men nauwkeurig de godsdienstoefeningen bijwoont en de liefdadigheid beoefent.

„Er rust op ons een dubbele plicht: men moet terugkeeren tot de oorzaken van het moderne ongeloof, om 't te bestrijden in zijn wetenschappelijke, litterarische, politieke en economische principen, men moet het volgen in al zijn middelen, om het te bestrijden en terug te stooten met gelijke middelen."

»Door de schittering der godsdienstplechtigheden, het pompeuze der kerkelijke feesten, de overtalrijke werken van liefdadigheid, worden de harten der geloovigen tot enthousiasme opgewekt en zijn zij tot vele giften bereid. Maar wanneer gij hen spreekt van hervormingen, van christelijke inrichtingen voor wetenschap en letteren, voor scholen en dagbladen, van katholieke vereenigingen voor arbeiders of middenstanders, zal men u negen van de tien keer als fanaticus behandelen. Wanneer zij de vervolgers het hoofd zien opsteken, zullen zij hevig klagen en tot de Voorzienigheid bidden.

„En toch gaf de Voorzienigheid hen reeds de wapenen in de hand. Hij heeft de klagers geboren doen worden en doen leven in een tijd, waarin het Katholicisme, in naam der beschaving, wordt bestreden met alle middelen, die de moderne beschaving biedt en door de krachtige aaneensluiting der vijanden. Zou men nu meenen den godsdienst anders te kunnen verdedigen, dan in den naam der ware beschaving, met dezelfde beschavingsmiddelen en door eenzelfde nauwe aaneensluiting van al wat gelooft."

Pater Pavissich dringt vooral aan op organisatie.

De hierarchie is van Goddelijken oorsprong, zij is en was voor de Kerk door alle tijden noodig; maar is zij niet voldoende om haar tegen de moderne aanvallen te verdedigen, daarvoor heeft de Kerkelijke Hierarchie de moderne volksvereeniging noodig.

Resumeerend zegt de schrijver: »men moet de bestaande hierarchische vereeniging te hulp nemen om met één slag over geheel Italië een organisatie van militante Katholieken op te richten, die den godsdienst moeten verdedigen met al de wettige middelen der moderne beschaving."

Ziehier het plan:

»Opdat deze organisatie zal slagen en onmiddellijk een groot leger ter beschikking heeft, moet men haar zoo inrichten, dat men gemakkelijk lid kan worden, bijzonder moet het gewone volk gemakkelijk kunnen toetreden. Opdat de vereeniging populair worde, moet zij zich bezig houden met de vraagstukken, die thans de geheele maatschappij beroeren. Daartoe moet het Centraal Bureau de opwekking en leiding geven."

Zooals het Bureau is ingericht kan het die leiding en opwekking geven.

Volgens de statistiek over 1904 zijn in Italië 68.844 wereldlijke geestelijken. Wanneer 20.000 dezer priesters zich laten inschrijven als lid der K. S. A. en ieder van hen 4 leeken aanwerft, zijn er het eerste jaar reeds 100 duizend leden; bij een contributie van één franc brengt dit reeds een inkomen van honderd duizend francs.

Daarmee zal heel wat propaganda kunnen gemaakt worden over Italië, zoowel schriftelijke als mondelinge; er moet eenheid gewekt worden voor alle nuttige instellingen. In zeer populairen vorm moeten bij honderdduizenden exemplaren vlugschriften worden verspreid, die eenheid en strijdlust onder alle soldaten van het Katholieke Sociale leger moeten brengen.

Wanneer onze Italiaansche — en Nederlandsche! — geloofsgenooten op die manier gaan werken, zullen zij voor hun land voorkomen, wat thans Frankrijk teistert. S.

KORTE BERICHTEN.

De Katholieke Pers. — Gelijk de Bisschop van Haarlem spoorde ook de Bisschop van den Bosch de geloovigen aan, om de katholieke pers te steunen.

Mgr. van de Ven besluit die aansporing met de navolgende woorden:

„In elk Katholiek huisgezin, zeide onlangs het *Katholiek Sociaal* „*Weekblad*, moet minstens een *katholieke* krant zijn. En zoo is het. „Waar deze in eere is, daar zal ook het denken en het spreken en „het werken en het leven katholiek zijn en blijven in volle kracht."

Bond van Spaarbanken. — Dezer dagen werd te Rotterdam een bond van «gemeentelijke" spaarbanken opgericht. De reeds toegetreden vereenigingen vertegenwoordigen 240.000 spaarders met een gezamenlijk te goed van 46 millioen gulden. Daar het geheele tegoed bij spaarbanken, andere dan de Rijkspostspaarbank, 85 millioen gulden bedraagt, is deze bond reeds nu levenskrachtig te noemen. Het doel is nieuwe banen te openen voor het spaarbankwezen. Het doel zal men trachten te bereiken door het vormen van een bibliotheek, het in het leven roepen van een bureau, dat voorlichting geeft in spaarbankaangelegenheden, het op gezette tijden mededeeling doen van de belangrijkste zaken op spaarbankgebied, zoo van binnen- als buitenland, en het houden van spaarbankdagen. S.

Spoorpersoneel. Van het gestadig slinken van den arbeidsdag van het locomotief- en treinpersoneel in Pruissen (en Hessen) geeft volgend staaltje een werkwaardig overzicht.

Locomotiefpersoneel.		Dienstpersoneel.	
Gemiddelde dagelijksche diensttijd:	Aantal beambten:	Gemiddelde dagelijksche diensttijd:	Aantal beambten:
tot 8 uren	1 247 (1 066)	tot 8 uren	610 (188)
meer dan 8 tot 8½ uren	2 863 (1 469)	meer dan 8 tot 8½ uren	1 144 (415)
„ „ 8½ „ 9 „	4 929 (2 393)	„ „ 8½ „ 9 „	2 632 (851)
„ „ 9 „ 9½ „	9 546 (3 346)	„ „ 9 „ 9½ „	6 279 (2 350)
„ „ 9½ „ 10 „	12 689 (5 231)	„ „ 9½ „ 10 „	10 980 (5 004)
„ „ 10 „ 10½ „	2 164 (5 995)	„ „ 10 „ 10½ „	12 200 (8 152)
„ „ 10½ „ 11 „	925 (5 557)	„ „ 10½ „ 11 „	7 495 (13 270)
Samen	34 163 (25 057)	Samen	41 340 (30 230)

De tusschen haakjes geplaatste getallen geven den stand aan van 't najaar 1899, zoodat de lange werkdagen aanzienlijk blijken te zijn verminderd in aantal, terwijl de korte werkdagen beduidend, de gemiddelde belangrijk vermeerderden. Over 't algemeen is wat de werktijd betreft, het locomotiefpersoneel in gunstiger conditie dan dat van de treinen, wat vooral blijkt uit de werkdagen van 9½ tot 11 uur.

In 't geheel zijn er bij de Pruisische (en Hessische) Staatsspoorwegen 419734 beambten en arbeiders. Hiervan hebben er 40505 een diensttijd tot 8 uur; 65555 van 8 tot 9 uur; 120678 van 9 tot 10 uur; 104928 van 10 tot 11 uur; 63743 van 11 tot 12 uur; 12829 van 12 tot 13 uur; 7422 van 13 tot 14 uur; 3964 van 14 tot 15 uur. Deze laatste gelukkigen zijn ongetwijfeld de beambten enz. van kleine stations en van zijlijnen, waar weinig verkeer en de dienst dus niet zwaar is. Anders ware 't ook niet uit te houden.

In 1896 waren er nog ongeveer 3500 personen van 15 tot 16 uren dienst per dag, maar dit is uit, officieel ten minste, want met overuren zullen er nog wel van die dagen gemaakt worden.

Wat de rustdagen betreft: 5150 man genoten slechts 1 rustdag per maand, 10325 slechts 1½, 99223 niet meer dan 2 per maand. De rest der aangestelden zijn de arbeiders van de werkplaatsen, het baanonderhoud enz. Nu, die hebben van zelf vrij geregelde Zondagsrust.

De loonen zijn de laatste 10 jaar met gemiddeld 50 Pfg. oftewel 30 cents per dag gestegen; van 2.39 Mark dus tot 2.89 Mark. Ook geen vetpot, vooral niet waar de levensmiddelen zoo welwillend waren in prijs te stijgen. O.

Stadstuinen. — Wat »Floralia" in 't klein doet: de menschen in de gelegenheid stellen planten op te kweeken, doet de Duitsche stad Siegen in 't groot. Zij heeft een achter het stedelijk hospitaal gelegen stuk grond van 1032 vierkante roeden in 33 tuinen verdeeld, die aan de ingezetenen verpacht worden voor 10 jaar met recht tot opnieuw pachten, indien de tuin goed verzorgd is. Het eerste jaar behoeft niet betaald te worden; gedurende het tweede wordt 10 Pfg. per vierkante roede, gedurende het derde 20 Pfg. het vierde en vijfde 30 Pfg. het zesde en zevende 40 Pfg. en van het achtste tot en met het tiende jaar 50 Pfg. per vierkante roede geheven. De tuinen worden afgedeeld door een doornhegge, welke de huurders tweemaal per jaar moeten snoeien. Van stadswege worden in iederen tuin terstond vier hoogstammige vruchtboomen geplant: een peer, een pruim en twee appels. Voor de verdere beplanting met vruchtboomen en struiken moet de pachter zorgen.

Landbouwongevallen. — In de Oostenrijksche statistiek staan de landelijke motor-bedrijven, wat betreft de ongevallen aan kinderen overkomen op de derde plaats in de rij der 16 bedrijven, waarover die statistiek loopt. We vinden 273 gevallen vermeld van kinderen beneden 15 jaar, die bij zoo'n landbouwbedrijf een ongeluk bekwamen, waarvan 14 met doodelijken afloop, 156 met voortdurende onbekwaamheid tot werken. 't Zijn vooral de landbouw- en voedermachines, die dat op haar geweten hebben. Waarom worden daar ook kinderen bij geplaatst!

Deze droeve gevallen komen natuurlijk ook elders voor. In de Duitsche Rijnprovincie werden gedurende 1903 niet minder dan 1384 verminkten beneden 16 jaar geteld, die bij landarbeid zoo geworden waren. Van 757 daarvan was de oorzaak niet eens juist bekend, zoo weinig acht was er op geslagen! O.

ONTVANGEN BOEKEN.

De ongeziene wereld, eene uiteenzetting van de leer der Katholieke theologie in betrekking tot het moderne spiritisme, aflev. 2, door Pr. Alenius M. Lépicier, doctor in de H. Godgeleerdheid, Professor aan het College van de Propaganda te Rome, Consultor van de H. Congregatie de Propaganda Fide enz., vertaald door J. Waterreus Sr. Utrecht, Wed. J. R. van Rossum, 1907.

Rapports Annuels de l'inspection du travail en Belgique. 11me Année (1905). Bruxelles 1906.

NIEUWE BOEKEN.

T. F. Millaud. New Far East. Examination into new Position of Japan and her Influence upon Solution of Far Eastern Question. London, 1906. 8°. 334 pp. 6 sh.

Ugo Matteucci. Questioni sociologische. Serie I. Pisa, 1906. 8°. XVI, 250 pp. 8 l.

N. V. Drukkerij voorh. H. Berger, 's Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 23 FEBRUARI 1907. No. 8.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD. Schoolspaarbanken, door DR. ALPH. ARIËNS. — Arbeidscontract en Arbeidsloon, door MR. H. TH. HOLTHAUS. — Uit Tijdschriften: Over Dienstboden II. — Berichten en Mededeelingen: S. D. A. P. en de Duitsche verkiezingen. — Een Neutraal Congres. — Korte Berichten: Looncommissie voor de Huisindustrie. — Kindertuinen. — Studiebeurzen door Coöperatie. — Zondagsluiting. — Middenstand en Vuilhandel. — Rabatzegels en Korting. — Stedelijke en landelijke gezondheid. — Alcohol-bestrijding door den Staat. — Alcohol en ongelukken. — Alcoholbestrijding door de vakvereenigingen. — Sociaal-democratie en Godsdienst. — Propagandafonds. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

SCHOOLSPAARBANKEN.

Over bovenstaand onderwerp is in den laatsten tijd heel wat geschreven. Door voor- en tegenstanders.

Wie het pleit heeft gewonnen, ligt aan mij niet, om uit te maken. Wel meen ik, dat de schoolspaarbank een zaak van zoo groot belang is, dat, wie overtuigd voorstander is, verplicht is zich te laten hooren.

M. i. nu pleiten drie redenen ten gunste van de oprichting van schoolspaarbanken:

1°. de buitengewone beteekenis van het sparen, uit christelijk en sociaal oogpunt;

2°. de doeltreffende wijze, waarop het sparen door een schoolspaarbank geleerd wordt;

3°. de geringe practische bezwaren, blijkende uit de snelle uitbreiding van dit instituut in de ons omringende landen.

Over elk dezer drie punten een enkel woord.

Wat ten 1e de *buitengewone beteekenis* betreft van het sparen, beschouwd uit *christelijk* oogpunt, deze moet duidelijk zijn voor ieder, die bedenkt, dat sparen in den goeden en eigenlijken zin des woords niets anders is dan een practische toepassing van het groote gebod der christelijke zelfverloochening. Wie dit gebod ernstig opvat, is herhaaldelijk verplicht om te sparen. Hij kàn 't „zoo gewonnen, zoo geronnen" niet toepassen; hij mag 't geld niet altijd terstond omzetten in een persoonlijk genot, al zit in 't laatste op zich zelf ook geen kwaad, maar zal gedurig wat op zij moeten leggen, om 't later (al is 't ook spoedig) op nuttige wijze te besteden voor zich of diegenen, wier onderhoud hem door God is toevertrouwd. Welnu, dat is sparen. En wie dat niet doet, handelt niet christelijk. En ieder mensch komt voortdurend in omstandigheden, waarin hij zoo doen moet. 't Is eenvoudig een levenswet.

Uit *sociaal* oogpunt is sparen al even belangrijk.

Hoe geringer het loon is, hoe meer sparen noodig is. Niet in den zin van: wegbrengen naar de spaarbank, maar in zijn eigenlijke, zooeven aangeduide beteekenis van: op zij leggen voor de noodigste uitgaven, door opoffering van een oogenblikkelijk genot.

Maar ook bij hooge loonen is toepassing van dienzelfden spaar-regel de onmisbare voorwaarde voor sociale verbetering. Men denke aan de jammerklacht van POLAK over de akelige verkwisting der diamantbewerkers.

Vervolgens: wij leven in den tijd der arbeidersverzekering. Waar zullen de daarvoor noodige schatten vandaan komen, als niet gespaard wordt? Ja wat is de heele verzekering anders dan een gedwongen sparen?

Eindelijk: het sociale vraagstuk zit vast aan het alcoholvraagstuk en het sparen is van overwegenden invloed op het drankgebruik. »Wie een spaarboekje heeft, zei VLEKKE, is een verloren zieltje voor den drankduivel."

Zoo zijn nog heel wat toepassingen te maken, en evenzeer voor de midden- en hoogere standen. Menschen, die zich zelf niet weten te beperken, die hun geld maar wegslingeren aan allerlei grillen, m. a. w. niet weten te *sparen*, zullen, al bezitten zij ook schatten, altijd behooren tot de sociale nietsnutters of schipbreukelingen. En daarom lijdt 't geen twijfel, of aan het sparen moet — zoowel uit christelijk als sociaal oogpunt — een geheel buitengewone, ja éénige beteekenis worden toegekend. Daarom moet die onmisbare, christelijke en maatschappelijke deugd ook bevorderd worden met alle kracht, en heeft al wat daartoe strekt, aanspraak op aller belangstelling en steun.

Zoo zijn we tot het 2e punt genaderd: de schoolspaarbank is het *meest doeltreffende middel* om het volk sparen te leeren.

Het kleine volkje is immers het groote volk van later, en nog hooger dan het aanschouwelijk onderwijs staat het eigen-oefenings-onderwijs.. Hoeveel het woord van een kundig man ook vermag, vooral als 't voorbeeld er bij komt, — de hoogste macht blijft altijd aan de gewoonte, die eén tweede natuur wordt. Laat de kleinen dus gewend

raken om voor de centen, die zij van vader en moeder krijgen, spaarzegels te koopen, dan zal later, uit kracht dier gewoonte, het loopmeisje van 14 jaar haar kwartjes, en de timmermansknecht van 18 jaar zijn guldens van zelf naar de spaarbank brengen.

Men zal misschien zeggen, dat zooveel drukte niet noodig is, dat sparen ook nog wel op andere wijze kan aangeleerd worden dan juist door een schoolspaarbank. Dat is voor velen waar, maar 't gaat toch niet zoo gemakkelijk als 't oppervlakkig wel lijkt. Het is er mee als met 't matig-zijn. Als 't kind dat niet van zijn prille jeugd af *leert* door een *practijk* van onthouding, maar van allerlei likeurtjes gebruiken mag, zooals 't van nature graag doet, zal het aanleeren der matigheid in latere dagen heel wat moeite kosten. Een tegenovergestelde gewoonte heeft zich dan al vastgezet. Met 't sparen is 't juist zoo. Dat doet 'n mensch van nature niet graag. De eerste levensjaren doen dat al voelen. De snoepzucht en zucht tot opschik liggen op de loer. Als dan niet geijverd wordt om de gewoonte van sparen aan te kweeken, zal 't blijken — bij de velen, die niet van-huis-uit erg huishoudelijk zijn aangelegd — dat op den leeftijd van 12 jaar reeds een tegenovergestelde gewoonte zich van hen heeft meester gemaakt: de zucht van opmaken, van alles opofferen aan de grillen van het oogenblik.

Maar zijn aan het schoolsparen ook geen moeilijkheden verbonden? Kunnen — terwijl de duivel der verkwisting wordt uitgedreven — niet door de achterdeur meerdere ondeugden binnenkomen, als gierigheid, afgunst, hooghartigheid, die nog wél zoo slecht zijn als dat beetje snoepen en verkwisten?...

Zeker, dat *kan.* Anders bestonden er stellig geen tegenstanders. Die bezwaren schijnen zelfs zóó groot, wanneer men als leek er kennis van neemt in de geschriften der tegenstanders, dat men geneigd is, zich over te geven en het pleit van de schoolspaarbank verloren te achten.

Maar één feit, doet, dunkt mij, die bezwaren te niet — dit is het 3e, m. i. beslissende punt in deze materie — en dat is *de praktijk der ons omringende landen.*

De schoolspaarbank is wel hier te lande grootendeels nog een zaak van bespiegeling, maar niet meer in het buitenland. Wanneer nu het schoolsparen daar hand over hand is toegenomen, en in steeds wijderen kring ingang heeft gevonden, dan is dat, dunkt me, wezenlijk een bewijs, dat de tegenstanders zich vergissen, en de practische bezwaren gering zijn, — althans met eenigen tact van de zijde der onderwijzers (en wie zal hun dezen ontkennen?) gemakkelijk overwonnen kunnen worden.

Ziehier voor België. Op 31 Dec. 1902 bedroeg daar het aantal Lagere Scholen 9991 en op 7412 van deze werd gespaard. Van de 1.151.736 leerlingen waren 359.877 spaarders, of 31 %.

Nog teekenachtiger zijn de op de schoolspaarbanken ingelegde bedragen:

In	1866	3.104	franken.
»	1870	75.928	»
»	1876	155.487	»
»	1896	6.382.900	»
»	1906	9.628.438	»

In Frankrijk waren in 1871 8033 schoolspaarbanken, in 1886 reeds 23900. Het getal sparende leerlingen wordt nu al geschat op 25 %.

In Engeland waren in 1877 nog maar 1008 schoolspaarbanken; in 1899 was het cijfer geklommen tot 10.000. Een der warmste voorstanders was GLADSTONE.

In Duitschland werkt zelfs een bijzondere vereeniging voor de oprichting en ontwikkeling der schoolspaarbanken, de *Verein für Jugendsparkassen*, die in 1905 zijn zilveren jubilé mocht vieren en Prins BISMARCK onder zijn begunstigers telde. Na 25 jaren practijk kon deze vereeniging schrijven: „Neue Gegner sind uns nicht bekannt geworden, wohl aber viele neue Freunde und Förderer." [1])

Met 't oog op deze *algemeene* ervaring kan, dunkt me, iemand die zelf niet van ondervinding kan spreken, niet anders besluiten, dan dat de practische bezwaren niet groot kunnen zijn, en moet een eerlijke proefneming ten onzent niet slechts aanbevelenswaardig, maar ik zou durven zeggen: geboden genoemd worden.

Steenderen. DR. ALPH. ARIENS.

1) Vergel. *Schoolspaarbanken* door Mr. A. Baron VAN WIJNBERGEN (*Sociale Studiën* No. 5). Futura, Leiden, f 0.50, waaraan deze gegevens door mij zijn ontleend.

ARBEIDSCONTRACT EN ARBEIDSLOON. II.

II. *Het arbeidsloon.*

Tegenover de verplichting van den werknemer om arbeid te verrichten staat de verplichting van den werkgever om een *rechtvaardig* loon uit te keeren. Is dat hetzelfde als het bedongen loon? Het lijkt er niet naar, want voor een in alle opzichten geldig contract is de vrije toestemming van beide partijen noodig. De vrijheid nu, door de Revolutie gepredikt, is, vooral door het liberalisme, ten aanzien van het contracteeren aan allen toegekend. Afgeschaft is alle gildendwang, afgeschaft alle wettelijke privilegiën: gelijkheid voor allen, vrijheid voor den patroon, vrijheid ook voor den arbeider! Vrijheid echter slechts in naam, niet in werkelijkheid. Of wordt de arbeider niet dikwijls door honger en ellende gedwongen met elk loon, ook het kleinst denkbare, genoegen te nemen? Tegen die opvatting kant zich tegenwoordig de sociale wetgeving, die niet uitgaat van het idee: *gelijkheid voor de wet,* maar die, wat feitelijk ongelijk is, ook ongelijk behandelt, d. i. die de economisch zwakken beschermt tegen de sterken.

Alleen dan zal de patroon een rechtvaardig loon uitkeeren, wanneer niet alleen het *bedongen* loon wordt uitbetaald, maar ook een rechtvaardig loon bedongen wordt. Immers het is een eisch der rechtvaardigheid bij alle wederkeerige overeenkomsten, waartoe, zooals we in ons eerste artikel opmerkten, ook het arbeidscontract behoort, dat er gelijkwaardigheid van praestatiën is, dat de verplichtingen van de beide partijen tegen elkaar opwegen, tenzij bij die partij, die de zwaarste verplichting op zich genomen heeft, de bedoeling heeft voorgezeten de andere partij te bevoordeelen, hetgeen men van den arbeider in het algemeen bij het arbeidscontract niet kan verwachten.

Die eisch van gelijkheid van praestatiën komt misschien wel het duidelijkst uit in het woekerverbod der Kerk: niet alleen werd verboden buitensporig hooge rente te vragen voor uitgeleende gelden, maar elke, ook de kleinste rente was, in den regel althans, niet geoorloofd, omdat het onrechtvaardig is meer te nemen dan te geven. Welnu het bedingen van te lage loonen is een vorm van woeker, zou men kunnen zeggen, en wel een van de ergste soort, want zooals ik reeds zeide, we kunnen niet aannemen, dat het de bedoeling van den arbeider in een dergelijk geval is geweest den patroon te bevoordeelen, hem iets te schenken. Niet alleen zal de arbeider hiertoe nauwelijks in staat zijn, zoodat het niet van hem te verwachten is, maar het zal hem *in den regel* ook niet geoorloofd zijn, daar hij zijn *volle* loon noodig heeft om zich en zijn gezin te onderhouden, waartoe hij verplicht is. Zeer duidelijk zegt dit ook Paus LEO XIII z.g. in zijn beroemde encycliek »*Rerum Novarum*," waaruit een ietwat lange aanhaling mij om het belang der zaak veroorloofd zij:

»In verband hiermede gaan wij thans over tot het bespreken »van een vraag van zeer groot gewicht, bij welke veel op juist »verstaan aankomt, om niet ter eene of ter andere zijde in dwa»ling te vervallen. Wijl omtrent het bedrag van het loon met »den arbeider wordt overeengekomen, zou het den schijn kunnen »hebben, als ware de arbeidgever na uitbetaling van het loon »van alle verdere verplichting ontheven. Men zou tot het denk»beeld kunnen komen, dat alleen dan onrecht werd gepleegd, »als de werkgever een gedeelte van het loon inhield, of de werk»man niet in alle deelen den arbeid verrichtte, dien hij op zich »had genomen, en dat alleen in die gevallen voor de overheid »wettige reden van inmenging aanwezig was om ieder het zijne te »geven. Deze conclusie evenwel kan niet geheel worden toege»geven: immers in den gedachtengang bestaat eene leemte, aan»gezien een hier ter zake dienend punt van groote beteekenis »wordt voorbijgezien. En wel dit: arbeiden wil zeggen zijn krachten »inspannen om in het levensonderhoud en in alle aardsche be»hoeften te voorzien. »In het zweet uws aanschijns zult gij uw »brood eten". Twee kenmerken aldus zijn den arbeid eigen: hij »is persoonlijk, wijl de in het werk gestelde kracht en inspanning »persoonlijk toebehooren aan den arbeider, en hij is noodzakelijk, »wijl hij het levensonderhoud moet verschaffen, en een strenge, »natuurlijke plicht de instandhouding des levens gebiedt. Als »men nu den arbeid beschouwt alleen in zooverre hij persoonlijk »is, dan valt het niet te loochenen, dat het aan het goeddunken »van iederen arbeider vrij staat, met elke vermindering van loon »vrede te nemen: immers, hij verricht den arbeid uit vrijen wil »en kan zich met een gering loon vergenoegen of van zijn loon »geheel afstand doen. De zaak vertoont zich echter in een ander »licht, als men het tweede, onafscheidelijke kenmerk van den »arbeid mede in aanmerking neemt, n.l. de noodwendigheid. »Het leven te onderhouden is voor een ieder de noodzakelijke »plicht. Hebben allen van natuurswege recht op levensonderhoud, »dan is voor den onvermogende handenarbeid de eenige weg »om het te vinden. Indien dus al de overeenkomst tusschen »werkgever en werknemer, bepaaldelijk wat het loon aangaat, »van beide zijden een vrijwillige is, zoo blijft toch altijd de eisch »van het natuurrecht, dat het loon niet zoo laag mag wezen, of »een matig rechtschapen arbeider moet daarvan kunnen bestaan."

Kan het loon ook te hoog zijn? Zeker, want ook de patroon kan door allerlei omstandigheden worden gedwongen, om een arbeidscontract te sluiten, waarin het loon overmatig hoog is, zoodat er voor hem misschien in het geheel geen ondernemerswinst overblijft. Maar, zal men misschien opwerpen, wanneer de patroon er geen voordeel van had, zou hij het contract niet sluiten. Ik antwoord: toch wel, want ook hij moet leven van zijn arbeid; bovendien kan het geval zich voordoen, dat hij aldus alleen de rente van zijn in het bedrijf gestoken kapitaal moet goed maken, zoodat hij groote schade zou lijden, als hij het werk geheel liet stilstaan, maar nu voor zijn moeite toch geen vergoeding krijgt, waarop hij recht heeft. Intusschen zal een over het algemeen te hooge loonstandaard niet blijvend zijn, want na eenigen tijd zal de ondergang van vele bedrijven er het gevolg van zijn, zoodat de arbeiders wegens de daardoor ontstaande werkloosheid van zelf hun eischen zullen matigen.

Dat ook bij het bedingen van het loon de rechtvaardigheid moet worden in achtgenomen, meen ik hiermee voldoende te hebben aangetoond. Het is trouwens ook niet zoo heel moeilijk in te zien. Meer zwarigheden ontmoeten we bij de beantwoording van de vraag: hoe groot moet het loon dan zijn, als het aanspraak wil maken op den naam *rechtvaardig loon?* Het antwoord daarop zal moeten luiden: het bedrag van het loon moet overeenkomen met de waarde van den verrichten arbeid. Wat is echter de waarde van den arbeid? Pater BRUIN verstaat daaronder de innerlijke waarde, die volgens hem een vaste waarde is, omdat de menschelijke arbeidskracht uit haar aard ten doel heeft den mensch in zijn onderhoud te voorzien, omdat die kracht voor den arbeider zoo kostbaar is en hij er nu het gebruik geheel en al van afstaat. Deze opvatting is een consequentie van de definitie van het arbeidscontract, die als object der verbintenis aanneemt niet het verrichten van arbeid, maar het ter beschikking stellen van arbeidskracht. Veel behoef ik hierover niet te zeggen, omdat de eerw. heer KWAKMAN de onhoudbaarheid van deze stelling naar mijn inzien overtuigend heeft bewezen in een artikel in dit weekblad (jaarg. 1907 N⁰. 1, pag. 4). Daar lezen we o.a.: „Iemands handelingen naar de waarde van zijne vermogens betalen, zou onredelijk zijn, omdat de grootste bol de grootste domheden kan uithalen." Toch wil P. BRUIN dit, want hij let niet op hetgeen door den arbeider is geproduceerd, maar op zijn arbeids*kracht*, op zijn arbeids*vermogen*, dat zooveel waarde voor hem bezit, hetgeen ik nog betwijfel, als hij geen middelen heeft om die kracht nuttig te gebruiken. Bovendien, is het niet zonderling, dat de waarde beoordeeld wordt naar het nut, dat de zaak, die verruild wordt, heeft voor dengene, die ze afstaat? Wanneer ik, door den nood gedwongen, een boekenkast ga verkoopen, zal ik daarvoor dan een hoogen prijs kunnen bedingen, omdat ik er zelf zooveel waarde aan hechtte bijv. omdat ze zoo goed bij mijn andere meubelen paste? Zeer zeker niet, en toch zegt BRUIN, dat de arbeidskracht zooveel waard is, omdat ze voor den arbeider, die er afstand van doet, zoo kostbaar is.

Wanneer dus het nut der zaak voor dengene, die er afstand van doet, niet in aanmerking komt voor de bepaling harer waarde, wordt deze dan gefixeerd door het nut, dat de ontvanger er van trekt? Neen, evenmin. Een voorbeeld moge dit aantoonen. Veronderstel, ik wil een huis verhuren; hoeveel huur kan ik daarvoor vragen? Niet zooveel als ik wil, want als wederkeerig contract eischt de huurovereenkomst gelijkwaardigheid van de twee praestatiën m. a. w. de huurprijs moet in overeenstemming zijn met het verschafte genot van het huis. Maar als nu de huurder van plan is dat huis slechts voor de helft van

den huurtijd te bewonen en er dus weinig genot van trekt, heeft dit dan invloed op de vaststelling van den huurprijs? Neen, want ik vraag zooveel huur als het genot van het huis *in het algemeen* voor huurders waard is, m. a. w. ik vraag zooveel als de huurwaarde is. Dat is een bekende grootheid, het is de ruilwaarde. Trekt de huurder daarentegen uit het huis een genot veel grooter dan iemand anders er uit zou kunnen trekken, dan wordt daardoor de huurwaarde niet grooter, want deze hangt niet af van hetgeen het huis een bepaald persoon waard is, maar van hetgeen het in het algemeen waard is. Zoo is het nu ook met de waarde van den arbeid: deze hangt niet af van het nut, dat in een bepaald geval een patroon daarvan trekt, maar van het nut, dat die arbeid over het algemeen heeft.

Waardoor wordt nu het nut van den arbeid bepaald? Door zijn voortbrengselen natuurlijk. De arbeid toch, die meer producten levert dan een andere arbeid, is ook nuttiger, niet alleen voor den patroon, in wiens dienst de arbeider heeft gewerkt, maar ook in het algemeen. Het spreekt van zelf, dat niet alleen in aanmerking komt het getal der producten, maar ook de soort daarvan. Want natuurlijk is de arbeid, die een beeld heeft voortgebracht, meer waard dan die, welke slechts een ruwe steenklomp uit de rots gehouwen heeft, omdat een beeld meer waard is dan een ruwe brok steen. Onze conclusie is dus: de waarde van den arbeid is afhankelijk van de waarde van het daardoor voortgebrachte. Hieruit volgt onmiddellijk, dat een arbeider, die met veel inspanning en met groote kunstvaardigheid een zaak heeft geproduceerd, welke weinig of niets waard is, ook resp. weinig of geen loon zal ontvangen. Stel iemand maakt met zeer primitieve werktuigen, zonder de hulp van machines een gewoon zilveren horloge, dat in alle opzichten gelijkt op een fabrieksproduct, dat in den handel f 10 kost; hij heeft er dus langen tijd aangewerkt en er was bovendien veel kunstvaardigheid voor noodig een horloge samen te stellen uit ruw ijzer, koper en zilver; toch zal hij voor zijn product niet meer kunnen krijgen dan f 10, omdat zijn horloge niets meer waard is dan een gewoon fabriekshorloge; zijn moeite zal dus uiterst karig beloond worden. Ziehier in anderen vorm het bewijs van de stelling, dat de waarde van den arbeid niet afhangt van de in het werk gestelde moeite, kunstvaardigheid, van de arbeidskracht, maar van de waarde van het geproduceerde.

Is nu de arbeidswaarde gelijk aan de waarde der producten met aftrek van de productiekosten, waaronder vallen prijzen der grondstoffen, kapitaalrente en andere bedrijfsonkosten? Ja, als de arbeider zelfstandig heeft gewerkt; neen, als de arbeider heeft gewerkt in dienst, onder de leiding van een ondernemer, want ook deze zal aanspraak maken op een deel dier waarde, daar ook hij niet zonder vergoeding zijn diensten zal willen bewijzen en het risico dragen. Dit laatste geval hebben we nu in 't bijzonder op het oog, daar we zoeken naar het bedrag van het loon van den arbeider, die in dienst van een ander werkt. Het komt er dus nu maar op aan vast te stellen, welk deel van de opbrengst den arbeider, welk deel den patroon toekomt. Dat zal natuurlijk weer moeten afhangen van het aandeel, dat ieder van hen in de productie gehad heeft, van de waarde, die ieder van hen door zijn arbeid aan het product gegeven heeft. »Dat is moeilijk te berekenen", zegt de eerw. heer KWAKMAN in zijn boven aangehaald artikel; »daarom moeten de eco»nomen hun hoofd maar eens goed gebruiken, om mid»delen te vinden, die de moeilijkheid helpen oplossen." Daartoe wil ik een poging aanwenden.

De zaak is heel moeilijk of heel gemakkelijk, zooals men het nemen wil. Moeilijk, omdat het nooit mogelijk zal zijn een maatstaf te vinden, waarmee men het aandeel van den arbeider in de productie kan meten. Na al het bovenstaande behoeft het immers geen betoog, dat hiervoor niet in aanmerking kan komen de tijd, gedurende welken, en de inspanning en kunstvaardigheid, waarmee de arbeid is verricht door den arbeider, vergeleken met tijd, inspanning en zakenkennis, die de patroon aan de productie heeft ten koste gelegd. Op het resultaat, niet op de inspanning komt het aan. Het product is de vrucht van de vereenigde krachten van patroon en arbeider; die vereeniging is echter in het product niet weer te scheiden; we kunnen daarin niet zien, hoeveel waarde de arbeider, hoeveel waarde de patroon er aan gegeven heeft.

Toch noemde ik de kwestie tevens heel gemakkelijk, omdat de waarde, die de arbeider aan het product heeft gegeven, haar uitdrukking vindt in de ruilwaarde van den arbeid, die, als elke waarde, berust op een schatting, waarover straks meer, wanneer we spreken over de wet van vraag en aanbod. Een voorbeeld moge dit duidelijk maken. Veronderstel, ik wil weten, hoeveel loon ik een arbeider moet geven; wat doe ik dan? Ik ga na, hoeveel lichaamskracht voor het werk noodig is, hoeveel bekwaamheid, hoeveel gevaar voor leven of gezondheid enz. Vervolgens onderzoek ik, hoe groot *in den regel* het loon is voor een arbeid, waarbij ongeveer evenveel lichaamskracht, bekwaamheid, gevaar enz. wordt aangetroffen: zooveel loon geef ook ik mijn arbeider, want dat is de waarde, welke *die* arbeid in het algemeen heeft, m. a. w. dat is zijn ruilwaarde, evenals we van het verhuurde huis zeiden, dat het een huurwaarde heeft. In de praktijk is de zaak nog veel eenvoudiger, want die vergelijking verrichten we bijna werktuiglijk.

De aandachtige lezer zal misschien meenen mij op een inconsequentie, ja op een formeele tegenspraak betrapt te hebben. Ik ben nl. begonnen met te zeggen, dat voor de waarde van den arbeid niet in aanmerking komt de arbeidskracht, die aan den arbeid is ten koste gelegd, maar alleen het door den arbeid voortgebrachte; toch beweer ik, dat men om het rechtvaardige loon te berekenen, te letten heeft op inspanning, bekwaamheid, enz. Ligt daarin geen tegenstrijdigheid? Neen, dat is slechts schijn, want wanneer ik ter berekening van het loon let op inspanning, gevaar, enz. dan is dit niets anders dan een hulpmiddeltje om te komen tot de waarde van den arbeid. Veronderstel, ik volg een anderen weg om tot vaststelling daarvan te geraken: ik slaag er in de verhouding te vinden (nemen we eens een oogenblik aan, dat dit mogelijk is) van de waarde, door den arbeider aan het product gegeven, tot die, welke de patroon er aan

toegevoegd heeft bijv. 9 : 1. Wanneer het product nu met veel tijdverlies en inspanning is gemaakt en bijv. een waarde heeft van f 10 (men denke aan het handwerk-horloge van hierboven) dan zal de arbeider een loon ontvangen van f 9 voor een arbeid van misschien 9 maanden, d. i. ± f 0.25 per week. Met opzet kies ik een overdreven voorbeeld om duidelijk te doen zien, dat de arbeider in een soortgelijk geval, ook al is het loon niet zóó veel beneden het gewone peil, ander werk zal zoeken, waarbij de productie meer zal opleveren en hij dus ook een hooger loon zal krijgen. Of liever gezegd, hij zal in 't geheel niet met dat weinig productieve werk beginnen, maar dadelijk een vak kiezen, waarin niet alleen een groote bekwaamheid te pas komt, maar waarin de producten een zeer groote waarde hebben, zoodat hij een flink loon zal ontvangen. In werkelijkheid zien we dan ook, dat die arbeid het best betaald wordt, waarvoor de meeste bekwaamheid vereischt is. Waarom? Omdat alleen *die* veel bekwaamheid vereischende bedrijven geëxploiteerd worden, waarvan de producten veel waard zijn. Dalen die producten aanzienlijk in prijs, dan zullen de bekwame arbeiders dat bedrijf verlaten en de aankomende werlieden zullen niet meer trachten de daarvoor noodige kunstvaardigheid zich eigen te maken. Wanneer ik dus bij de berekening van het loon let op inspanning, gevaar, enz. dan is dit werkelijk niets anders dan een hulpmiddeltje : immers, wanneer ik dan het bedrag heb vastgesteld, ga ik toch altijd na, of de opbrengst van mijn bedrijf zoo groot is, dat er voor mij een behoorlijke ondernemerswinst overblijft na aftrek van de loonen. Daaruit zien we, dat wel degelijk de waarde der producten beslist over het bedrag van het loon ; want was die waarde te klein, dan neem ik *die* arbeiders niet in mijn dienst, doch kies een ander bedrijf of een andere werkwijze, waarbij minder inspannende arbeid noodig is, waarvoor het gewone loon zooveel minder is, dat ik zelf iets overhoud.

Een tweede opmerking, die gemaakt zou kunnen worden, is deze: gij hebt gezegd, dat iedere soort van arbeid een ruilwaarde, een min of meer vaste waarde heeft, maar het kan toch zeer goed zijn, dat die waarde veel te laag is m. a. w. dat de arbeiders over het algemeen een onbehoorlijk laag loon ontvangen; mag nu een ondernemer een loon uitkeeren, dat wel zoo groot is als in het algemeen gegeven wordt, maar dat toch eigenlijk te laag is?

Die vraag is zeer moeilijk te beantwoorden, maar toch mogen we ze niet ontwijken. We hebben hier te doen met de kwestie van het minimumloon, het loon dat in elk geval den arbeider toekomt, omdat hij anders zich en zijn gezin niet kan onderhouden. Ook LEO XIII zegt, zooals we gezien hebben, dát het altijd een eisch van het natuurrecht blijft, dat het loon niet zoo laag mag wezen, of een matig, rechtschapen arbeider moet daarvan kunnen bestaan.

Nu moeten we twee dingen wel onderscheiden nl. een loon, waarvan de arbeider *niet* bestaan kan, en een loon, waarvan hij niet *behoorlijk* kan leven. Over het eerste geval behoeven we niet veel te zeggen, omdat het loon waarschijnlijk nooit beneden het physieke minimum zal dalen en mocht dit ook al voorkomen, de arbeider daarvoor zal weigeren te arbeiden. De heele kwestie is dus deze: hoe te handelen als de ruilwaarde van den arbeid niet een behoorlijk loon verzekert?

De kwestie schijnt mij ten deele onoplosbaar toe.

De oorzaak van den te lagen loonstandaard kan tweeërlei zijn: 1° is het mogelijk dat er te weinig geproduceerd wordt, 2° dat de ondernemerswinst of de kapitaalsrente te hoog zijn.

Wanneer we nu onze aandacht vestigen op het eerste geval, dan valt aanstonds op het betrekkelijke van het woord *behoorlijk*. Wat is een *behoorlijk* bestaan? Het is niet met mathematische juistheid aan te geven, maar toch kunnen we het soms wel met zekerheid constateeren. We stellen ons nl. voor, dat te weinig wordt geproduceerd in een land; de menschen kunnen van het voortgebrachte nog wel leven, maar ze missen die welvaart, welke noodzakelijk is voor een opbloeien van het geestelijke leven. Dan leiden ze een onbehoorlijk bestaan. Veronderstellen we nu, dat het geen voorbijgaande crisis is, bijv. tengevolge van een slechten oogst, maar een toestand van blijvenden aard. Wat moet dan gedaan worden aan de verhooging van den loonstandaard? het ondernemersloon inkorten? Neen, dat gaat niet, want ook dezen verdienen niet te veel, en ook hier blijft de noodzakelijkheid van ongelijkheid van standen bestaan. Het eenige middel is: flink werken om de industrie, landbouw en handel tot bloei te brengen; dan zullen niet alleen de loonen, maar ook de ondernemerswinst van zelf stijgen. Immers, wanneer we spreken over een minimumloon, dan bedoelen we daarmee niet het geldelijke, maar het werkelijke loon, d. w. z. het loon behoeft niet altijd hooger te zijn dan bijv. f 10 per week, maar zooveel geld moet de arbeider wekelijks ontvangen, dat hij daarvoor waren kan koopen voldoende om behoorlijk in zijn onderhoud te voorzien. Het geldelijk loon kan dus staan blijven, terwijl het werkelijk loon stijgt, nl. wanneer de goederen dalen in prijs en dit zal geschieden, als er meer geproduceerd wordt. Daarom zei ik dan ook, dat als de welvaart maar toeneemt, d. i. wanneer er meer goederen komen, zal het loon nl. het werkelijke loon stijgen.

Het zal den lezer nu duidelijk zijn, waarom ik de kwestie ten deele onoplosbaar noemde. Immers de moeilijkheden kunnen zoo groot zijn, dat met de verhooging der welvaart niet jaren, maar eeuwen gemoeid zijn, vooral wanneer niet alleen de stoffelijke, maar ook de zedelijke welvaart in verval is geraakt. Hoe lang zal het bijv. nog duren, voordat de Javaansche arbeiders een behoorlijk loon ontvangen?

De tweede oorzaak, waardoor de loonstandaard te laag kan zijn, is deze, dat er wel genoeg geproduceerd wordt, maar dat de ondernemers (of de kapitalisten) met het grootste deel van de opbrengst gaan strijken. We stellen nog eens voorop, dat verschil van standen noodzakelijk is. Ik ga dit niet bewijzen, omdat ik anders het heele socialisme zou te bestrijden hebben.

Hoe groot moet het standenverschil zijn? Dit is onmogelijk te zeggen. We kunnen echter in den regel wel zien, of het bestaande verschil niet *veel* te groot is. Wanneer we nl. opmerken, dat de hoogere standen in weelde baden, terwijl de arbeidersstand overgegeven is aan ellende, vooral

wanneer de lichamelijke krachten der arbeiders door ziekte en gebrek gesloopt worden en de verwildering van zeden niet alleen bij de armen, maar ook bij de rijken meer en meer toeneemt, dan weten we, dat het standenverschil te groot is en kunnen we ons in den regel voorbereiden op geweldige schokken en beroeringen. Wilt gij een voorbeeld? Zie naar Rome, waar duizenden en duizenden verdrukte slaven opstonden tegen hun meesters; zie naar Frankrijk, waar millioenen en millioenen vertrapte arbeiders de al te groote ongelijkheid niet langer konden dragen, doch nu — wat zoo vaak gebeurt — tot het andere uiterste oversloegen en beweerden, dat er moest en kon zijn geheele gelijkheid. Ja, de zedelijke inzinking wijst ons in een dergelijk geval op een te groot verschil van standen, op te lagen loonstandaard vergeleken bij de groote inkomens van ondernemers en kapitalisten. De taak van regeerders en sociale leiders is het dit euvel in zijn eerste ontstaan te ontdekken en te bestrijden. Daarvoor is een scherpe blik, een helder inzicht noodig.

Wat is daartegen nu te doen? Daarvoor is noodig een krachtige sociale actie, een krachtige sociale politiek om den toestand der arbeidende klasse te verbeteren bijv. verbod van vrouwen- en kinderarbeid, hetzij geheel, hetzij alleen des nachts, toezicht op de werkinrichting, beperking van arbeidsduur en desnoods wettelijke vaststelling van een minimumloon. Verder zal de Staat zijn best doen de openbare zedelijkheid te bevorderen en den godsdienst te steunen. Van den anderen kant moet de al te groote weelde aan banden worden gelegd bijv. door ze zwaar te belasten; vooral het groot kapitaal zal moeten getroffen worden door sterke progressie, terwijl de arbeiders zooveel mogelijk vrij van belasting moeten zijn en het klein bedrijf behoort te worden aangemoedigd om zooveel mogelijk arbeiders tot ondernemers te doen worden. Overigens zal de sociale actie de arbeiders niet alleen aansporen tot het vormen van vakvereenigingen om aan hun eischen tegenover de patroons meer kracht te kunnen bijzetten, maar ze zal bij patroons, zoowel als bij werklieden gevoelens van toenadering doen ontstaan en de ideeën van klassenstrijd, die zoo licht voortkomen uit verdrukking van den lageren stand, doen verdwijnen.

Toch moet zoowel de wetgever als de arbeider er op bedacht zijn, dat groote loonsverhooging onmogelijk in zeer korten tijd kan worden verkregen. Immers het ligt niet alleen aan den wil der patroons, maar ook aan den wil der consumenten. Bij hoogere klassen heeft zich nl. langzamerhand te goedertrouw het idee gevormd, dat de bestaande toestand goed is. Vooral dat idee moet gewijzigd worden en dat gaat niet zoo spoedig. In het bijzonder moet echter een vakvereeniging er zich voor wachten voor één vak al te hooge loonen te bedingen, vergeleken bij de loonen in andere vakken. Immers zal het ook bijv. door staking gelukken den patroon daartoe te dwingen, het gevolg er van zal zijn werkloosheid, want wanneer de patroon er ook honderdmaal van overtuigd is, dan zal hij toch de loonsverhooging voor het grootste deel zijn afnemers in rekening moeten brengen en het gevolg kan niet uitblijven: minder bestelling, omdat de consumenten niet zóóveel meer voor de waren willen geven, daar zij het beschouwen als een ongemotiveerde prijsverhooging.

Evenzeer als het standenverschil te groot kan zijn, kan het ook te gering zijn. Dat zal te merken zijn aan verschijnselen van geheel anderen aard: de bedrijven zullen achteruitgaan in de eerste plaats, omdat de ondernemerswinst te gering is om de energie te prikkelen; in de tweede plaats zullen de bedrijven kwijnen, omdat vele arbeiders, die door de hooge loonen zich eenig kapitaal verzameld hebben, zelf een bedrijf zullen opzetten om, eerst als het te laat is, tot het inzicht te komen, dat ook een ondernemer kennis van zaken moet hebben. Ik ga hierop echter niet verder in, daar ik zou vreezen het geduld van den lezer al te zeer op de proef te stellen.

Wanneer nu de loonstandaard te laag is, moet dan toch de patroon een behoorlijk loon uitkeeren? Neen, want het zal hem eenvoudig onmogelijk zijn, daar de concurrentie hem belet de prijzen zijner waren in evenredigheid te verhoogen. Wel zal hij echter, naar mijn inzien, zich eenige vermindering van zijn winst moeten getroosten om de loonen iets te verhoogen, doch dit is, dunkt me, geen plicht van rechtvaardigheid, maar een sociale plicht, die op hem rust, niet als werkgever, maar als lid der maatschappij. Ieder toch, daartoe in staat, zal moeten medewerken tot opheffing van den in verval geraakten stand en de patroon is daartoe allereerst in de gelegenheid. De rechtvaardigheid eischt echter, dunkt me, niet meer dan een loon uit te keeren gelijk aan de ruilwaarde van den arbeid.

Nu komt het voor, dat in een bepaalden tak van bedrijf, vooral waarin vrouwen werkzaam zijn, het loon veel lager is dan in andere bedrijven, waar soortgelijke arbeid wordt verricht. Toch zal ook hier de patroon dikwijls niet bij machte zijn plotseling dat loon te verhoogen; doch hier rust op hem nog meer dan elders de sociale plicht om de loonen naar boven te drijven, hetgeen natuurlijk met een prijsverhooging der producten gepaard moet gaan. Is dit laatste evenwel niet noodig, m. a. w. keert de patroon schandelijk lage loonen uit, hoewel hij zelf veel meer verdient dan andere ondernemers, dan aarzel ik niet te verklaren, dat hij onrechtvaardig handelt. Een beroep op de ruilwaarde van dien arbeid baat hem hier niets, omdat die ruilwaarde hier kunstmatig laag is gehouden. Ja, we kunnen zelfs zeggen, dat het eigenlijk geen ruilwaarde is, omdat die arbeid *in het algemeen* meer waard, is blijkens de hoogere loonen in de verwante bedrijven.

We komen nu ten slotte nog tot de vraag, of de wet van vraag en aanbod ook haar invloed doet gelden op de arbeidsloonen. Zullen de loonen bijv. dalen, als het aanbod van arbeidskrachten toeneemt? Stellig, naar ik meen. Een voorbeeld moge dat aantoonen.

Iedereen zal toestemmen, dat de waarde van een K.G. goud grooter is dan die van een K.G. graan. Waarom? Niet omdat goud nuttiger is dan graan. Het nut van een zaak hangt af van de geschiktheid om menschelijke behoeften te bevredigen; naarmate die behoeften meer of minder dringend zijn zal het nut grooter of kleiner zijn. De meeste zaken evenwel voorzien in behoeften van verschillende intensiteit. Wanneer nu de hoeveelheid van een soort

goederen beperkt is, dan zullen daarmee natuurlijk de meest dringende behoeften het eerst bevredigd worden en de waarde dier zaken regelt zich dan naar de minst dringende van die behoeften, welke er mee bevredigd worden, hetgeen gemakkelijk is in te zien, wanneer men bedenkt, dat een verlies van een zekere hoeveelheid van die goederen zou ten gevolge hebben, dat die minst dringende behoeften niet bevredigd werden. Wat volgt hieruit? Dat de waarde der goederen niet alleen bepaald wordt door haar nut, maar ook door hare hoeveelheid.

Zoo is het nu ook met de waarde van den arbeid. Hoe grooter het aanbod van arbeidskrachten is, des te kleiner wordt de waarde van den arbeid. Immers is het aanbod gering, dan zullen alleen die ondernemers arbeiders in hun dienst kunnen krijgen, die de hoogste loonen kunnen uitkeeren. En wie zijn dat? Dat zijn zij, die in hun bedrijf het meest verdienen. Wordt dus de vraag naar arbeidskrachten grooter, dan zal de waarde van den arbeid stijgen, omdat van de meerdere bedrijven, die nu behoefte hebben aan arbeidskrachten, alleen die bevredigd zullen worden, die een hooger loon kunnen uitkeeren dan het laagste, dat eerst werd uitgekeerd. De arbeiders zullen dus de minder winstgevende bedrijven verlaten voor die, welke meer productief zijn.

Maar hoe is het nu met deze wet van vraag en aanbod met betrekking tot de ruilwaarde van den arbeid in werkelijkheid? Is die ruilwaarde werkelijk altijd gelijk aan het laagste loon, m. a. w. is het loon in elk bedrijf gelijk? Neen, er zijn altijd verschillen waar te nemen, die verklaard worden uit allerlei oorzaken. Eenige wil ik hier noemen.

1°. De patroons zijn verschillend in hun eischen, wat betreft de ondernemerswinst. Waar sommigen de loonen te hoog achten om een winstgevend bedrijf uit te oefenen, zijn anderen over de overblijvende winst ruim tevreden. Het gevolg daarvan is, dat zij ook al licht iets hoogere loonen zullen uitkeeren, want

2°. In de practijk zullen niet uitsluitend commercieele overwegingen den doorslag geven en dat behoort ook niet. Een patroon, die het goed kan missen, zal dikwijls, ja meestal iets meer geven dan het kleinste loon. Dikwijls zal hij daarvoor een vergoeding vinden in verhoogde werklust zijner arbeiders.

3°. De theoretische economische wetten kunnen, even als de natuurkundige, niet altijd hun volle werking uitoefenen, daar er dikwijls krachten van tegengestelde werking tegenover staan, terwijl bovendien sommige omstandigheden de werking wel niet geheel opheffen, doch slechts vertragen. Voor een zuivere werking toch van de bedoelde economische wet is noodig, dat de heele wereld één arbeidsmarkt is m. a. w. niet alleen wordt vereischt, dat een vermeerdering van vraag bijv. over de heele wereld in een minimum van tijd zal bekend zijn, maar ook de verplaatsing van arbeidskrachten mag niet al te veel zwarigheden opleveren. Daar echter deze en dergelijke voorwaarden niet zullen vervuld worden, zal de wet van vraag en aanbod ook slechts in groote trekken, op den duur werken zonder alle kleine afwijkingen volkomen op te heffen.

Met deze waarheid heb ik rekening gehouden. Daarom heb ik steeds tot toelichting van het woord *ruilwaarde* bijgevoegd de uitdrukking, »zooveel als hij *in 't algemeen* waard is." Toch spreekt het van zelf, dat een kleine afwijking van het *gemiddelde* loon door de omstandigheden wel geëischt kan worden. Ware het anders, een verandering van loonstandaard zou onmogelijk zijn.

Is nu elke vermeerdering van arbeidskrachten voor den arbeider nadeelig? Neen, want in de eerste plaats zij opgemerkt, dat die vermeerdering misschien geneutraliseerd wordt door een verhoogde vraag tengevolge van kapitaalsvermeerdering. Bovendien zal een loondaling soms een prikkel zijn voor velen om een onderneming te beginnen en wanneer dit met kennis van zaken geschiedt, zal handel en industrie bloeien, waardoor prijsdaling van goederen ontstaat; dan zal het geldelijk loon misschien lager blijven maar het werkelijke hooger worden.

Intusschen is het niet te ontkennen, dat door de werking van de wet van vraag en aanbod het arbeidsloon zoo laag kan dalen en ondernemers en kapitalisten zulke hooge winsten maken, dat het standenverschil buitensporig groot wordt. Dan is er een wanverhouding ontstaan tusschen arbeid en kapitaal, niet in dien zin, dat er te weinig kapitaal in de maatschappij wordt aangetroffen vergeleken bij de groote hoeveelheid arbeidskracht, maar in dezen zin, dat het kapitaal teveel is opgehoopt in enkele handen, dat er te weinig menschen mèt kapitaal zijn, te veel zonder. Dan dus vooral worde het klein bedrijf aangemoedigd en trachte de Regeering de juiste middelen te vinden voor het in het leven roepen van een goede verhouding tusschen kapitaal en arbeid.

Groningen. MR. H. TH. HOLTHAUS.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

OVER DIENSTBODEN II.

Verdere hervormingsmiddelen.

Hoe beter de meisjes worden opgeleid tot dienstboden, hoe meer pleizier zij in hun betrekking zullen vinden. Derhalve moet op dit punt in de allereerste plaats worden ingegrepen. Als eerste hervormingsmiddel is derhalve te noemen:

Opleiding der dienstboden.

De meeste dienstmeisjes komen van het platteland. Vandaar brengen zij hun gebreken en fouten mede. Op het platteland moet derhalve begonnen met de vorming van goede dienstboden. Omdat de meeste meisjes van het land een dienst in de stad zoeken, moet in de hoogste klassen der volksschool gewezen worden op de eigenschappen en plichten van goede dienstboden. Van zeer veel belang is, dat die eerste beginselen door anderen, dan de vrouw, waar het dienstmeisje het eerst in betrekking komt, worden gegeven; ook in de godsdienstonderrichtingen kan het zijn nut hebben, bij de behandeling der plichten van oversten en dienstboden, niet enkel op de zedelijke rechten en plichten te wijzen maar ook de pedagogische beginselen aan te roeren. Het best zal echter een en ander bereikt worden door huishoud-onderwijs op de volksschool, of door verplicht herhalingsonderwijs ook voor meisjes, waarbij huishoudonderwijs dan 'n voornaam deel van het leerplan in beslag moet nemen.

Huishoudonderwijs zal de lust om dienstbode te worden zeer aanmoedigen.

Tegelijkertijd moeten de meisjes op de dorpen reeds bekend ge-

maakt worden met en daardoor gewapend worden tegen de gevaren in de stad. Wanneer de meisjes van het land in de stad zedelijk ondergaan, vindt dit zijn oorzaak hoofdzakelijk in de landelijke eenvoudigheid en onbekendheid met de slechte dingen; eigenschappen, die nu juist geen schutse voor de deugd zijn. De stelling, door het kwaad verborgen te houden beschutten voor de gevaren, heeft schipbreuk geleden bij nagenoeg allen, die in 't volle leven kwamen.

Daar echter thans de dienstboden over 't algemeen nog zonder eenige ontwikkeling in de stad komen, moeten ook in de steden inrichtingen gesticht worden, waar de dienstboden beroepskennis kunnen opdoen. Verplichte herhalingsscholen voor meisjes, die in een eersten dienst komen, zouden 't best werken. Zoolang deze er nog niet zijn, kunnen vrije inrichtingen deze vervangen.

In de tehuizen voor meisjes, welke thans dikwerf als arbeidsbeurzen voor dienstboden fungeeren, moet gelegenheid geboden worden, alvorens de meisjes voor 't eerst in betrekking gaan, deel te kunnen nemen aan een huishoud-kursus. Voor zoover dit nog niet gebeurt, moeten de plaatselijke afdeelingen van den Vrouwenbond hiertoe medewerken. Natuurlijk moet dit onderwijs overdag gegeven worden. De huisvrouwen zullen spoedig ondervinden hoe gunstig het bezoek aan huishoudscholen werkt. Daarnaast kunnen in de grootere steden nog afzonderlijk kursussen opgericht worden voor kindermeisjes, kamermeisjes etc.

Een verder middel tot ontwikkeling is het onderricht in de huizen zelf. De vrouwenvereeniging »Arbeiterinnenheim" in M u n c h e n b.v. werkt sedert 1890 op die wijze. Een »kommissie tot onderrichting van vrouwelijke dienstboden" bezorgt leermeisjes aan huishoudonderrichtgevende huisvrouwen.

De leden dier kommissie bezoeken regelmatig de meisjes en kontroleeren zoo het onderwijs. Maandelijks komen die meisjes in een vergaderlokaal samen; behalve gelegenheid tot uitspanning wordt een korte ontwikkelingskursus gegeven, waarin practische wenken worden gegeven en zij worden voorbereid tot de lessen, die de huisvrouw geeft. Op vaste avonden worden bovendien naai- en verstelkursussen gegeven. De ervaring heeft geleerd, dat sinds deze kursussen werden ingesteld, meer kleine ambtenaren en ambachtslieden hunne dochters dienstboden lieten worden. Ook met op dergelijke wijze opgeleide dienstmeisjes deed men goede ervaring op. Ook de meisjes zelf bevalt de opleiding: het werk wordt voor haar gemakkelijker en zij hebben kans op betere diensten.

In de bovengenoemde vereenigingen kan bovendien veel gedaan worden tot algemeene ontwikkeling en opvoeding der dienstmeisjes. Op de bijeenkomsten moeten natuurlijk geregeld doeltreffende verhandelingen gegeven worden, kursussen gehouden worden en geschikte lectuur ter lezing worden geboden. De huisvrouwen kunnen in deze vereeniging zeer nuttig werkzaam zijn en haar ervaring en kennis ten nutte doen strekken. Een blad voor dienstboden, dat dient voor sociale ontwikkeling en verspreiding van vakkennis, zal zeer nuttig kunnen werken.

Inlichtingen-bureaux.

Naast de toerusting met vakkennis is bovenstaand punt, zoowel voor de dienstboden als voor de huisvrouwen, van zeer veel belang. Zij moeten over »open diensten" en betrekking-zoekende dienstboden zoo volledig mogelijk inlichtingen kunnen geven. De gewone bureaux kunnen voor Katholieken geen voldoende inlichtingen geven. De inlichtingen betreffende godsdienst en zeden vooral moeten wederzijds zeer betrouwbaar zijn. De besturen van dergelijke inrichtingen moeten uit ervaren dienstboden en huisvrouwen gevormd worden.

Tot hervorming der dienstverhoudingen kan zoo'n bureau zeer veel ten goede uitrichten; vooral ook omdat de vraag naar dienstboden op 't oogenblik het aanbod ver overtreft. De huisvrouwen, die dienstboden noodig hebben, en naar 't inlichtingenbureau komen, zullen daar van het bestuur verstandige wenken meekrijgen. Misstanden tegenover dienstboden kunnen door het bestuur bij beleidvol optreden worden weggeruimd.

De ouders der dienstmeisjes moeten deze bureaux ook vooral steunen. Jammer, dat zij, die er de beste vruchten van zouden kunnen plukken, zich er over 't algemeen zoo weinig aan laten gelegen liggen. Zoo'n inlichtingen-bureau moet voortdurend in connectie staan met de geestelijkheid uit die streken van waar veel dienstboden naar de stad komen.

Het moet volledige inlichtingen inwinnen omtrent de meisjes, die zich komen aanmelden, met de ouders der meisjes voortdurend in briefwisseling blijven; zij moeten bovendien geschikte meisjes op het land zien te bewegen naar goede »diensten" in de stad te komen. Om dergelijke meisjes op het land te kennen, moeten de bureaux ook correspondenten hebben onder de dames op het land.

Tehuizen voor dienstboden.

Dergelijke inrichtingen zijn onontbeerlijk. Zij moeten een veilig onderdak bieden voor de meisjes, die tijdelijk zonder dienst zijn, en voor meisjes van 't land, die aan huishoud-kursussen in de stad komen deelnemen.

Waar een eigen gebouw nog niet tot stand kan komen, kan men zorgen voor goed vertrouwde kosthuizen.

Vereenigingen van Dienstboden.

Evenals voor de fabrieksarbeidsters vereenigingen noodig zijn, zoo hebben ook dienstboden de hare noodig. Dienstbodenvereenigingen zijn noodig voor de godsdienstig-zedelijke ontwikkeling, voor de algemeene ontwikkeling en tot voorbereiding der dienstboden voor 't latere leven. Zij kunnen ook de oprichting ter hand nemen van spaar- en ondersteuningskassen, bureaux voor rechtkundig advies, bibliotheken, kookkursussen en inlichtingenbureaux.

Dergelijke vereenigingen bestaan reeds in vele steden van D u i t s c h l a n d sinds jaren; men noemt ze er »Magdevereinen". Hier en daar hebben zij zich echter een te beperkte taak gesteld, door zich bijna uitsluitend met godsdienst-onderricht en gezellig samenzijn bezig te houden. Dikwerf ook vallen die vereenigingen bij de huisvrouwen niet in den smaak. Een reorganisatie der bestaande is dan ook dringend noodig, zij moeten evenals de vereenigingen van arbeidsters op modernen leest geschoeid worden.

Het voornaamste in de dienstboden-vereeniging blijft de persoonlijke inwerking op de afzonderlijke leden, de mogelijkheid open stellen, dat ieder lid een vrouw vindt, wie zij haar vertrouwen schenkt en tot wie zij zich in voorkomende moeilijke gevallen kan wenden. Een kring van ontwikkelde, sociaal-handelende vrouwen moet dan ook tot hulp van iedere dienstboden-vereeniging staan. Zoo'n dienstboden-vereeniging kan natuurlijk hare leden niet verplichten om alle zondagen of alle 14 dagen naar vergaderingen te komen. Daarom moet op door-de-weeksche middagen in het vereenigingslokaal of in een gehuurd vertrek gelegenheid zijn om inlichtingen in te winnen, kennissen te ontmoeten, brieven te schrijven, boeken te leenen, tijdschriften te lezen enz.

Waar nog geen afzonderlijke vereenigingen voor dienstboden kunnen opgericht worden, verdient het aanbeveling, afdeelingen voor dienstmeisjes in de jonge dochters-vereenigingen op te richten. Die onderafdeelingen kunnen een groot deel der zelfde werkzaamheden als de zelfstandige dienstboden-vereenigingen verrichten.

De vakbelangen der dienstboden.

De boven geschetste dienstboden-vereenigingen kunnen evenmin

als de arbeidsters-vereenigingen de taak van een vakvereeniging vervullen. Een belangrijken invloed op de regeling der arbeidsverhoudingen kan van haar niet uitgaan. Toch mag een streven naar gunstiger dienst-voorwaarden aan de dienstmeisjes zoo maar vlakweg niet verboden worden. Een vakvereeniging, zooals wij ze hebben voor de industrie-arbeidsters, zal voor dienstboden in de naaste toekomst en waarschijnlijk in een verre toekomst nog wel niet wenschelijk zijn. Reeds boven schreven we, dat een wettelijke regeling van arbeidsvoorwaarden, zooals we die in de industrie (arbeidswet) kennen, voor de dienstboden niet doorgevoerd kan worden. Huiselijke arbeid kan noch omschreven, noch binnen zekere uren beperkt worden. Noch moeilijker zou dit gaan, waar het meerendeel der dienstboden, »in dienst gaat" om het huishouden te leeren. Daardoor is de verhouding van dienstboden tot huisvrouw en omgekeerd, geheel anders dan van fabrieksarbeidster tot werkgever. De dienstbode vindt dikwerf in hare huisvrouw een vertrouwde, zoo behoort 't althans. Dat alles maakt, dat de dienstverhouding en dienstvoorwaarden niet die eenvoudigheid kunnen en mogen hebben, die men met arbeidscontracten krijgt, door vakvereenigingen ontworpen. Een organisatie tot onderlingen steun, zooals we bij de fabrieksarbeidsters reeds aantreffen en ook bij vereenigingen van vrouwelijke ambtenaren en bedienden, zou wel kunnen opgericht worden in de grootere steden voor oudere dienstboden, voor wie het dienen geen huishouding-leeren meer is, maar meer een beroeps-uitoefening.

In de door de sociaal-democratische partij opgerichte dienstboden-vereenigingen vindt men voornamelijk kamermeisjes, buffetjuffrouwen en dienstmeisjes uit groote hôtels, eigenlijke dienstboden hoogst zelden.

Waar echter, zooals we aantoonden, een vakvereeniging haar eigenaardige, niet te ondervangen bezwaren meebrengt, moet er toch een lichaam zijn, dat rechtvaardige klachten aanhoort en de oorzaken daarvan tracht weg te nemen. Een dergelijke vereeniging zou iets moeten hebben van onze Kamers van Arbeid. Een commissie zou moeten gevormd worden, bestaande voor een gelijk deel uit dienstbodenhoudende vrouwen en oude ervaren dienstboden. Dienstboden en huisvrouwen zouden deze commissie moeten kiezen. Kiesgerechtigd zouden zijn, dienstboden, die lid van een dienstbodenvereeniging zijn, en huisvrouwen, die haar dienstboden door tusschenkomst van het dienstboden-inlichtingsbureau betrekken of dit bureau financieel steunen.

De taak dezer commissie zou moeten zijn:

a. Het dienstbodenberoep in zijn oude eer herstellen.

b. Bevordering eener goede harmonie tusschen dienstboden en huisvrouwen en zooveel mogelijken steun verleenen aan rechtvaardige sociale eischen van dienstboden en huisvrouwen. Deze eischen zullen wel nagenoeg overeenkomen met de door ons reeds vroeger genoemde. Een verzoeningscommissie kan als onderafdeeling opgericht worden; misschien is een vast huurtarief te regelen.

c. Het oprichten van instellingen ten nutte der dienstboden, voor zoover de dienstboden-vereenigingen daar niet reeds voor gezorgd hebben.

Niet overal zullen dergelijke commissies bloeien. Alles hangt af van de daarin gekozenen. In plaatsen, waar reeds vrouwen-vereenigingen bestaan, zal men gemakkelijker een goede commissie krijgen, dan in kleinere plaatsen, waar het vereenigingsleven nog geheel onbekend is.

Het is wel eigenaardig, dat Dr. Pieper, de vurige man voor de *christelijke* vakvereenigingen, hier zuiver *katholieke* vereenigingen wil. Hij wil dit vooral omdat de jonge dienstmeisjes ook nog zoo dringend behoefte hebben aan godsdienst-onderwijs.

Het gebrek aan dienstboden.

De commissies, waarvan wij boven schreven, hebben ook tot taak om middelen te zoeken, die het gebrek aan dienstboden opheffen. Zij moeten op het land connecties hebben, en steeds meer meisjes opwekken om dienstboden te worden. Meisjes, die een dienst zoeken, moeten overgehaald worden, dit te doen door tusschenkomst van hun inlichtingen-bureau. Wanneer de katholieke pers schrijft, dat die diensten, welke aanbevolen worden door het inlichtings-bureau, goed zijn, en billijke eischen der dienstboden inwilligen, dan zullen ongetwijfeld alle huismoeders, die hun dienstboden betrekken door tusschenkomst van zoo'n bureau, spoedig geholpen zijn. Nog meer zal dit het geval zijn, wanneer de dienstmeisjes de zekerheid krijgen goede huishoudcursussen mede te kunnen maken. Het dienstboden-beroep zal op die wijze geëleveerd worden. Huishoud-cursussen in de vereenigingen der fabrieksarbeidsters zullen menige fabrieksarbeidster overhalen dienstbode te worden, vooral wanneer zij van de gewaarborgde voordeelen hoort, die de dienstboden-vereeniging en de plaatselijke commissies hebben weten te verkrijgen.

Op die manier is het gebrek aan dienstboden te ondervangen.

Het verbieden van fabrieksarbeid aan meisjes beneden 16 of 18 jaar, wat men ook als een middel noemde, zal weinig baten. Door dwang zal niemand tot een ander beroep overgaan. Tal van arbeiders-leiders verklaren, dat het overgroote deel der industrie-arbeiders hun dochters liever in goede diensten zien, dan op de fabriek.

Doch, zeggen zij, er zijn bijna geen goede diensten meer, er zijn bijna geen huisvrouwen, die met ernst en liefde de opvoeding van de dienstmeisjes ter hand nemen. Waar zij in de meeste gezinnen slechts als huis-arbeidster beschouwd worden, verwondert het heelemaal niet, dàt zij den vrijeren, beter betaalden fabrieksarbeid prefereeren.

Dienstboden op het land.

Tot hiertoe bespraken we slechts de dienstboden in de stad. Onze hervormingsplannen voor de dienstboden, zooals we die uiteen hebben gezet, zijn moeilijk op het land toe te passen. De boerendienstbode is even druk werkzaam bij akkerbouw en veeteelt als in het huishouden. Ook hier moet de dienstbetrekking een opleiding zijn tot huisvrouw. Het meerendeel der dienstboden zal later huismoeder worden en dan toepassen wat zij al dienende leerden. Het werken op het veld en in den tuin is tevens een deel der werkzaamheden, die zij later als vrouw van den kleinen boer of daglooner zal moeten kennen. Niet altijd wordt dit op het land voldoende gewaardeerd door de dienstboden en haar ouders, en niet genoeg toegepast door de dienstboden-houdende boerinnen. Des winters moesten op de dorpen huishoudscholen worden opgericht, waar de dienstboden onderwijs konden krijgen in tuinbouw en melkerij, in vee-voedering etc. Zeer zou dit te pas komen als zij later vrouwen zijn geworden van boerenarbeiders, kleine boeren of dorps-ambachtslieden. De boerenbonden zouden een nuttig werk doen met een stoot in die richting te geven.

Slot.

Het dienstboden-vraagstuk wordt steeds dringender. De vrouwen-vereenigingen hebben hier een mooie, doch niet te verwaarloozen taak. De nieuwere denkbeelden omtrent het dienstbodenvraagstuk moeten zoowel onder dienstboden als huisvrouwen gebracht worden. Wanneer de bodem bereid is, kan met practische instellingen begonnen worden. Van de eene instelling kan men dan langzaam tot de andere komen.

Om ergens met succes te werken, moet men beginnen met een nauwkeurig onderzoek naar de toestanden, hetzij langs den weg eener persoonlijke enquête of met vragenlijsten ter beantwoordingen aan huisvrouwen en dienstboden te zenden.

Dan komt men van misstanden en van wenschen op de hoogte en kan practisch gewerkt worden.

Litteratuur.

Onze Hollandsche litteratuur over 't dienstbodenvraagstuk is nog zeer arm. De meeste artikelen vonden we nog in het *Kath. Soc. Weekblad*:

Jaargang 1902, bladz. 43, een artikel vertaald uit *La Réforme Sociale*. — Bladz. 107, zelfde jaarg. een artikel van MEVR. VAN DER VELDEN-VISSER. — Jaargang 1903, bladz. 62: een artikel van MEVR. C. D. F. SMITZ. — Jaarg. 1906. Bladz. 459 een artikel van MEJ. ANNA DAMEREAU.

De Duitsche is rijker. Voor de dames, die zooveel belang in dit vraagstuk stellen, dat zij er een vollediger studie van willen maken, geven wij hier eenige titels van boeken en artikelen:

STILLICH, *Die Lage der weiblichen Dienstboten in Berlin* 1902, 443 bladz., Berlin, J. EDELHEIM.

LANGE-BÄUMER, *Handbuch der Frauenbewegung*. Hierin is een hoofdstuk (23 bladz.) gewijd aan het dienstbodenvraagstuk, Berlin, B. MOESER.

Belangrijke artikelen vindt men verder nog in *Soziale Praxis*: GNAUCK-KÜHNE, *Dienstbotenmangel und Frauenfrage*, jahrg. 1900/1901, S. 449, u. 594; SUSMANN, *Die Berliner dienstbotenbewegung* id. S. 1189; *Zur Dienstbotenfrage. Reformen im Dienstbotenwesen* 1906/07 10, 41.

In *Die Frauen-bewegung* treffen we aan in Jahrgang 1900, S. 58 OLBERG, *Zur Dienstbotenfrage*. S. 11 zelfde jahrg. *Die stellung der Dienstbaren in 18 Jahrhundert.*

In *Die Frau* vinden we, 1905, S. 153: WEINOLDT, *Zur groszstädtischen Dienstbotenfrage*, en Jahrg. 1900 S. 112: REGNIER, *Zeitgemäsze Betrachtungen über die Dienstbotenfrage.*

S.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

DE S. D. A. P. EN DE DUITSCHE VERKIEZINGEN.

De Sociaal-democraten zijn er bij de laatste Rijksdagverkiezingen bekaaid afgekomen!

Dat gaan ze zoo onderhand nu wel toegeven.

In alle Duitsche Sociaal-democratische bladen en tijdschriften vinden we nu beschouwingen, waarin de oorzaken worden nagevorscht.

Vooral twee opmerkingen, die, door Sociaal-democraten gemaakt, ons wel sterk moeten frappeeren, komen herhaaldelijk terug: wij hebben te veel onderling gescholden, en.... wij hebben te erg gelogen!

1. *Er is teveel onderling gekijf geweest.*

Dat geeft zelfs het Partij-bestuur toe!

In een proclamatie, tot de partijgenooten gericht, schrijft het:

«Het mag verder niet verzwegen worden, dat de veelvuldige meeningsverschillen, welke wij in de laatste jaren hadden, in de pers en in allerlei vergaderingen dikwijls op een zoodanige wijze tot uiting kwamen, dat er onzen tegenstanders stof tot aanvallen door gegeven werd, vooral wanneer zij daarvan op de gebruikelijke tendentieuze wijze, uit het verband gerukt, gebruik van maakten. Hier hebben wij in de toekomst, zonder uitzondering, ons de grootste reserve op te leggen. Moeten meeningsverschillen in 't belang der Partij tot uiting komen, dan moet dit steeds op streng zakelijke wijze geschieden. Wij mogen geen oogenblik vergeten, dat wij partijgenooten zijn, en ieder van ons het recht heeft te verlangen, dat zijn afwijkende meening als eerlijk gemeend en in 't belang der partij geuit, beschouwd wordt."

't Is een late erkenning, maar ze is er dan toch!

Ook BERNSTEIN (*Sozialistische Monatshefte*, Febr. 1907 blz. 113) wijst op hetzelfde euvel:

«Ja, zelfs de aanhang der loonarbeiders kan, gelijk de geschiedenis van verschillende landen getoond heeft, voor de Sociaal-Democratie verloren gaan, zoodra zij hun vertrouwen verspeelt. In 't kort, de nimbus, d. w. z. het geestelijk aanzien van de partij, is absoluut geen onverschillige zaak. Tot voor weinige jaren was hij in Duitschland buitengewoon groot. De jeugd van alle bevolkingsklassen stroomde formeel de partij binnen. Toen echter kwamen de Congressen, waarop de partij voor zich aan 't ketterjagen ging, daar begonnen de journalistische verdachtmakingscampagnes, die het tegendeel van de gepredikte verhevenheid boven de burgerlijke journalistiek aan den dag lieten komen, en een deel van onze pers verviel in een soort van polemiek, welke zelfs voor menschen met sterke zenuwen tenslotte onverdraaglijk werd."

Deze uitlatingen zijn wel leerzaam, — en dat niet enkel voor Sociaal-democraten.

Ook in onze kringen is al meer dan eens gebleken, dat onderlinge polemieken slecht werken. Men kan met de beste voornemens bezield zijn, zoo zacht mogelijk van stapel loopen, — soms sluipt een onvoorzichtig woord uit de pen, — gij bedoelt het niet eens zoo kwaad, — doch uw tegenstander vat vuur en is in zijn wederwoord ook niet bijster lief; nu wordt het u te gortig; gij denkt aan venijnzuigerij, en... gij maakt ook van uw hart geen moordkuil.

Och, we zijn allemaal menschen, en wie, journalist, in deze zonder zonde is, mag de eerste steen werpen.

Doch het onheil, dat de Duitsche S. D. A. P. zich door heftige onderlinge polemieken heeft gesticht, is een wel leerzaam voorbeeld.

Wij moeten het zoover weten te brengen, dat, om te beginnen, alle katholieke bladen evenals het *K. S. W.*, in eigen kolommen alle polemiek tusschen medewerkers weren. De ervaring leert, dat ook zonder polemiek, toch wel degelijk aan afwijkende meeningen uiting kan worden gegeven.

En wellicht kunnen wij dan een stap verder gaan; en ook alle polemiek tusschen katholieke bladen binnen zoo eng mogelijke perken brengen.

Wij voor ons zijn van plan, in 't vervolg niet meer met katholieke bladen te polemiseeren, tenzij aangevallen, en dan nog alleen, indien zwijgen werkelijk verkeerder moet schijnen, dan spreken. Waarlijk, 't verleden geeft lessen genoeg voor de toekomst!

2. *Er is te hard gelogen.*

Dat is wel het zeer frappant *mea culpa*, dat de Duitsche S. D. A. P. thans — o, wonder! — op haar eigen borst slaat.

Vooral RICHARD CALWER, die in de *Sozialistische Monatshefte* van Febr. 1907 een artikel geschreven heeft, getiteld »Der 25 Januar," biecht hier openhartig en luide.

Sarcastisch schrijft hij:

«Het is zoo eenvoudig, met de oude, overgeleverde, wapenen uit het arsenaal der agitatorische periode der Sociaal-Democratie de economische strijdvragen door te hakken, dat het tijdvermorsen zijn zou, zich om de meeningsuitingen te bekommeren van lieden, die van de vragen der arbeidsmarkt een bijzondere studie gemaakt hebben. Zoo was ook voor dezen verkiezingsstrijd het parool gauw gevonden. Zij heette Hongerverkiezing. Dit parool moest trekken; men behoefde 't niet te bewijzen, al om deze zeer eenvoudige reden, dat voor iederen arbeider elke verkiezing een hongerverkiezing is en zijn zal."

Uitvoerig betoogt hij 't sterk overdrevene van dit parool, en verklaart daaruit, dat het niet pakte. Iedere kiezer weet, dat juist in de laatste jaren de loonen gestegen zijn met 5—10 %. En het gevolg?

«De kiezer, die uit eigen ervaring 1903 en 1906 kon vergelijken, wordt kriebelig van dit pakkend hongerparool, hij wordt wantrouwig en veralgemeent dit enkele geval: het is niet waar, dat mijn toestand sinds 1903 verslechterd is, dat weet ik heel zeker, omdat ik 't zelf beleefd heb. Bij andere beweringen is het veel moeilijker voor hem, of zelfs onmogelijk, om ze te toetsen. Daarom komt hij tot de analogische conclusie: als gij, sociaal-democraten, reeds daar waar ik 't kan nagaan, iets beweert, wat niet juist is, hoe zal 't er dan wel met die andere beweringen uitzien, die ik gelooven moet, zonder ze te kunnen nagaan". (blz. 102—103).

Nog zoo dom niet geredeneerd!

CALWER meent dan ook, dat die leugenachtige parolen de S. D. A. P. veel kwaad doen. Hij zou 't veel beter gevonden hebben, als men maar eerlijk bekend had, dat werkelijk de toestand der arbeiders iets beter was geworden. Doch, zegt hij, dat wil men niet, immers zonder de holle oogen van den honger schijnt geen Socialisme denkbaar! (blz. 103).

Kostelijke bekentenis!

Even hard hebben de sociaal-democraten overdreven, dus gelogen, bij de behandeling der vragen omtrent protectie en handelspolitiek.

CALWER schrijft (blz. 103):

«Ik begrijp er niets van, en geen enkel sociaal-democraat zal het kunnen begrijpen, waarom de sociaal-democratie wel niet in haar program, doch wel feitelijk, voor den zuiversten vrijhandel kan optreden. Zulk een positie-nemen vloeit voort uit het Liberalisme, en dan nog slechts op een bepaalde trap van ontwikkeling. Daarentegen kan zich het Socialisme nooit en nimmer voor de ongebreidelde vrije concurrentie op de wereldmarkt verklaren. Ook de tegenwoordige protectie-politiek is ongetwijfeld voor de arbeidsmarkt te bestrijden, en wij hebben op goeden grond tegen het nieuwe tarief van invoerrechten gestreden. Edoch, de uitwerking van dit zoogenaamd *woekertarief* is sterk overdreven en opgeblazen geworden.

Wat voor zwarte beelden heeft men het volk niet op den muur geschilderd! Dat men met het nieuw tarief absoluut geen handelstractaten zou kunnen sluiten, was nog een der minst verschrikkelijke. Onze uitvoerhandel zou een deuk krijgen, die niet meer te herstellen zou zijn, zoo werd voorspeld. Handel en industrie zouden in een onophoudelijke crisis geraken. Alle brood en koren zou in geheel Duitschland met het volle bedrag van het invoerrecht duurder worden. Dat zijn zoo eenige der vele pessimistische voorspellingen."

En hoe veel minder erg zijn de dingen geworden!

Ook dit is een der oorzaken, waardoor de kiezers de sociaal-democraten niet meer gelooven. Immers, zoo gaat CALWER voort:

»In 1903 hebben de kiezers, vooral het proletariaat en de niet-bezittende volkslagen, de Sociaal-democratie op haar woord geloofd, wat betreft al die verschrikkelijke gevolgen van de protectie. In 1906 was echter achteraf gebleken, dat die gevolgen of wel niet, of wel minder erg waren gekomen. Ja, gelooft men dan, dat de kiezers niet zooveel inzicht en verstand hebben, dat zij de voorstellingen van toen niet met de feiten van heden vergelijken kunnen? Zij doen het en zij hebben het gedaan, en de uitwerking is m. i. niet uitgebleven." (blzd 104.)

Inderdaad, de S. D. A. P. heeft te hard gelogen!

Ook hieruit is voor ons een les te trekken, een tweevoudige les:

Vooreerst, dat de verbetering in de economische positie, waarvan de Duitsche arbeiders thans genieten, aan den invloed der S. D. A. P. afbreuk heeft gedaan.

En vervolgens, dat de bij verkiezingen beste bestrijding der sociaal-democratie is: de kiezers duidelijk te maken, op enkele voor hen bevattelijke punten, hoe sterk de sociaal-democraten overdrijven en liegen, — de rest gelooven ze dan ook niet meer.

Wij kunnen er voor ons zelf ook deze les uit trekken, dat wij met onze kritiek op wetten, die door een ministerie worden voorgesteld, niet moeten overdrijven. Afgezien, dat dit niet eerlijk is, is 't ook dom: later herinneren de kiezers, hoe sterk overdreven is, en de *kern* van waarheid, die in de overdreven kritiek schuil ging, ontgaat hun dan geheel, terwijl wij hun vertrouwen verspeeld hebben.

Ook BERNSTEIN komt in een artikel »*Was folgt aus dem Ergebnis der Reichtagswahlen?*" in hetzelfde tijdschrift opgenomen, o. m. tot de conclusie: wij hebben te hard gelogen!

Zoo haalt hij als typisch staaltje aan, dat in een verkiezingsmanifest van de Sociaal-democraten beweerd werd, dat de Duitsche Koloniën allemaal niet anders waren dan zandwoestijnen! (blz. 111).

Bovendien wijst hij op de overdreven voorspellingen omtrent de gevolgen van het toltarief, om tot dezelfde conclusie te komen als CALWER.

Nog eens: deze dingen zijn leerzaam, in velerlei opzicht.

Laat men er dan ook bij ons de noodige leering uit trekken.

MR. A.

EEN NEUTRAAL CONGRES.

Het sociaal-democratisch *Vakverbond*, te zamen met de *S.D.A.P.*, gaat een Sociaal Congres organiseeren over den Arbeidsduur.

Het doel ervan is propaganda maken voor den algemeenen tien-uren-dag, om zoo gelijdelijk tot den algemeenen acht-uren-dag te komen.

Op het congres zullen als sprekers optreden ... zes sociaal-democraten!

Alle vereenigingen worden nu verzocht daaraan deel te nemen.

Het Centraal Bestuur van den Ned. R. K. Volksbond adviseert natuurlijk aan zijn Afdeelingen, om van die invitatie geen gebruik te maken.

Wij noemen dat natuurlijk. Immers het spreekt vanzelf, dat wij weigeren, achter de Heeren Sociaal-democraten als zoete ja-en-amen-zeggers na te sukkelen.

Op sociaal gebied stellen wij onze eigen eischen, gegrond op onze eigen beginselen.

Wil een of andere Bond een Sociaal Congres, waaraan *alle* sociale vereenigingen deelnemen, organiseeren, dan zal men èn in de voorbereiding èn in de uitvoering ons daarin hebben te erkennen.

Maar dit congres, enkel en alleen opgetuigd als reclame paardje voor *S.D.A.P.* en *Vakverbond*, is eenvoudig een bespotting van alle niet sociaal-democratische vereenigingen.

Elke niet-sociaal-democratische vereeniging, die dit paardje mee helpt optuigen, maakt zich onsterfelijk belachelijk.

't Is dan ook gewoonweg potsierlijk, wat *Het Volk* (1°. Febr. l.l.) schrijft naar aanleiding van de zeer juiste houding van den R. K. Volksbond:

»Natuurlijk, zetten wij hierboven. Het zou een al te groot wonder zijn, als deze lieden er eens toe konden besluiten in het belang van de arbeiders hun politiek van verdeeld houden op zij te zetten.

»En het geldt hier een arbeidersbelang, dat zeker niet in de laatste plaats een belang voor de katholieke arbeiders is. Want in het katholieke deel des lands heerschen mede de langste arbeidsdagen, de kindersterfte is er het grootst, in 't algemeen is arbeiderswetgeving er noodiger dan ergens elders.

»Maar wat deert dat alles het bestuur van den R. K. Volksbond? Zijn kerkelijk goedgekeurde taak is verdeeldheid te doen heerschen onder degenen die lijden onder het kapitalistische stelsel, en daaraan moeten de arbeidersbelangen maar worden geofferd!"

De huichelachtigheid ligt er bij dit stukje proza al heel dik op!

»'t Belang der arbeiders" zou op den voorgrond moeten staan.

Alles wat verdeeldheid zou kunnen brengen moet zorgvuldig vermeden worden.

Jawel, en daarom beginnen de Heeren Sociaal-democraten met *enkel* sociaal-democratische sprekers uit te noodigen, — hoewel ze zeer goed konden begrijpen, dat ze daarmee alle niet-sociaal-democratische arbeiders — d. w. z. de overgroote meerderheid van de Nederlandsche arbeiders! — een slag in 't aangezicht gaven!

Toch zijn 't nu *die* arbeiders, die verdeeldheid zouden brengen!

Wij zijn van de Sociaal-democraten veel gewoon. Wij weten, dat zij werkstakingen eenvoudig exploiteeren als reclamemiddelen voor hun partij, — ook al moet daardoor een staking verloren worden. »De arbeidersbelangen moeten maar aan de partijbelangen worden opgeofferd!"

Maar dat zij zoo huichelachtig op durven treden als thans met dit congres, — dat verbaast ons ... zelfs van hen!

En dat zegt wat!

MR. A.

KORTE BERICHTEN.

Looncommissies voor de huisindustrie. — Bij het Engelsche Lagerhuis is een wetsvoordracht aanhangig — ontsproten aan het particulier initiatief van een aantal leden — de instelling beoogend van looncommissies, die bevoegd zijn minimumloonen vast te stellen, om te beginnen voor de volgende huisindustrieën: mannen- en vrouwen-kleeding-confectie en wasscherij van lijfgoed, die takken van bestaan dus, waarbij de loonen het meest gedrukt worden en de

uitbuiting het grootst is. De Minister van Binnenlandsche Zaken zal het recht hebben ook andere vakken aan de wet ondergeschikt te maken. Het minimumloon kan voor iedere soort van werk, zoowel in tijdloon als in stukloon, en voorts met betrekking tot plaatselijke omstandigheden, aard van het werk en de persoonlijkheid der huiswerkers vastgesteld worden.

Een looncommissie zal bestaan uit vertegenwoordigers van patroons en arbeiders in gelijk aantal (minstens 4, hoogstens 6), die een onpartijdigen voorzitter kiezen; gelukt de keuze niet, dan benoemt de regeering er een. De commissiën worden voor minstens 2 en hoogstens 5 jaar ingesteld. Iedere vakvereeniging of patroonsbond, die met huisarbeid te doen heeft, kan om toepassing der wet vragen; ook hebben 6 patroons of 6 arbeiders dit recht. Het ontwerp bevat ook bepalingen met betrekking tot arbeiders, die wegens ziekte, verminking en zwakte minder dan het minimumloon verdienen kunnen.

De contrôle over het loon wordt opgedragen aan de arbeidsinspectie. O.

Kindertuinen. — De stad Breslau heeft 5 kindertuinen ter gezamenlijke grootte van 15530 M²., welke aan 1076 knapen van 43 volksscholen gelegenheid bieden, onder toezicht hunner onderwijzers zich in hun vrijen tijd met tuinarbeid bezig te houden. De gemeente had al 1000 M². voor dat doel beschikbaar; een vrijgevige stichting stelde haar in staat, er zoo'n uitbreiding aan te geven.

Studiebeurzen door coöperatie. — Dit jaar voor 't eerst geeft «Eigen Hulp" een studiebeurs van f 500—f 800. Deze beurs wordt bestreden uit een stamkapitaal van «Eigen Hulp" ad f 12.500 vrijwillige giften, legaten, jaarlijksche bijdragen en gekweekte renten. Deze beurs kan worden begeven voor elken tak van studie aan verschillende inrichtingen, waaronder ook seminaria.

Zondagssluiting. — Men kan met eenigen goeden wil welzeggen, dat te Boxtel de beweging voor sluiting der winkels op Zondag algemeen is, d. w. z. dat de aandrang daartoe komt van alle kanten. In de *Volksbode* van 1 Feb. kan men vermeld vinden, dat op verzoek der (neutrale) patroonsvereeniging de Raad bevolen heeft, dat de herbergen onder de Hoogmis moeten gesloten zijn. d. i. van 10—11 uur. En de werkliedenvereeniging heeft aan bovengenoemde patroons verzocht, niet meer op Zondag uit te betalen. Beide verzoeken vullen elkander dus zeer geschikt aan.

Middenstand en Vuilhandel. — In de vereeniging «Winkeliers- en Handelsbelangen" te Rotterdam wees de Voorzitter er op, dat er in den laatsten tijd, speciaal één winkelier onzedelijke platen exposeert. Hij constateerde nadrukkelijk, dat het dezen man niet past den middenstand door zulk optreden te bekladden en zegt toe, dat de vereeniging harerzijds zeker tegen zulk optreden steeds zal protesteeren.

Het paste dien man niet! 't Is erg vergoelijkend gezegd, maar 't is ook een neutrale vereeniging.

Rabatzegels en Korting. — In de vereeniging «Winkeliers- en Handelsbelangen" te Rotterdam verdedigde de Secretaris namens het Bestuur de invoering van een kortingstelsel voor de leden der vereeniging, en dit ter bestrijding van de rabatzegels. Het stelsel zou worden uitgevoerd door een eigen kantoor. Het bestuursvoorstel werd echter met 55 tegen 28 stemmen verworpen. Men zag er een belasting in, welke de winkeliers zich zelf opleggen, nl. van 5 pCt. Men houdt liever *redevoeringen* tegen de coöperatie! R.

Stedelijke en landelijke gezondheid. — Terwijl in Pruisen van 100 dienstplichtingen op 't land er 58 bruikbaar zijn, daalde dit percentage „in een overwegend landelijk maar met een drie-millioenenstad gezegend district" tot 41, in Berlijn zelfs tot 33.

Zulke cijfers schreeuwen het uit; terug naar 't land, indien ge gezond wilt zijn. Men hapt er meer lucht, krijgt er beter eetlust, kan er allicht wat ruimer wonen, wat vooral met 't oog op het slapen van groot nut is, enz.

Alcohol-bestrijding door den Staat. Men schijnt dan toch in Frankrijk te gaan inzien, dat er nog andere „vijanden" te bestrijden zijn dan de katholieke kerk. Er vormden zich ten minste parlementaire commissies — hygiënisch-neutrale, zegt men — die op 't voorbeeld van Noorwegen, met wettelijke maatregelen het alcoholisme willen bestrijden. Inzonderheid zal op het absinth-misbruik gelet worden.

Goed succes!

Alcohol en ongelukken. Welsprekender staaltje dan het volgende zagen we nog zelden. 't Betreft de Ilseder ijzerfabrieken, waar sedert 1901 de bierverkoop in eigen beheer is genomen en daaraan werd toegevoegd 't verkrijgbaar stellen van mineraalwater en koffie.

Jaren	Aantal Arbeiders	Bierverbruik Flesschen à o. 6 Liter	p. hoofd Liter	Mineraal-water Flesschen	Koffie Liter	Aantal verplicht aangegeven ongevallen.	
1897	1 046	Handel met bier door kooplieden		—	—	158	in doorsnede 130
1898	1 138			—	—	127	
1899	1 138			—	—	132	
1900	1 193			—	—	113	
1901	1 298	586 728	287	19 342	64 973	74	in doorsnede 57
1902	1 325	547 152	248	22 306	65 937	65	
1903	1 340	502 344	224	32 074	65 890	45	
1904	1 377	535 264	233	38 941	66 600	44	

Zoodra dus de bierventers, wier verkoop niet te controleeren viel, uit de fabriek werden geweerd, nam het aantal ongevallen beduidend af. En naar gelang mineraalwater en koffie — evenals het fabrieksbier tegen den kostenden prijs verstrekt — beter gaan smaken, namen ook de ongelukken in veelvuldigheid af, in sterke mate zelfs.

Wie leverde ooit duidelijker betoog dan deze ervaring?

Alcoholbestrijding door de vakvereenigingen. — In een ijzerfabriek te Halberg (D.) werd in Dec. 1905 een proef genomen met het verkrijgbaar stellen van warme melk. Deze proef beviel zoo goed, dat thans een tweede melkhuisje gebouwd wordt. Het alkoholverbruik is zeer afgenomen; 's morgens wordt er volstrekt geen sterken drank meer verbruikt.

Op de keizerlijke werf te Kiel heeft een ambtelijk verbod tegen het geven van rondjes op verjaardagen van arbeiders nooit veel uitgehaald, maar nu de vakvereeniging zich tegen dit misbruik gaat verzetten wordt het al bijna niet meer waargenomen.

Sociaal-democratie en Godsdienst. — De Sociaal-democraten willen 't altijd doen voorkomen, alsof ze niet tegen den Godsdienst zijn. Wat denkt men toch van hen? Een katholiek kan zeer goed Sociaal-democraat zijn.

Zoo nu en dan echter, in 't vuur der redeneering, verspreken de heeren zich wel eens, en komt de ware aap uit hun mouw kijken!

Zoo schrijft in het jongste nummer van de *Sozialistische Monatshefte* (Febr. 1907), de Sociaal-democraat RICHARD CALWER (blz. 106):

«Wij bestrijden de Katholieke Kerk, wegens haar leerstuk van de onfeilbaarheid."

Ah zoo!

PROPAGANDA-FONDS.

Ontvangen: v. Z. en L. en H. Gymnasium Venray . . . *f* 3.—
A. K. te M. „ 1.—

ONTVANGEN BOEKEN.

Les Industries à Domicile en Belgique, Volume VIII édité du ministère de l'industrie et du travail en Belgique.

MARYAN MORAWSKI. Bij het meer van Genève, met aanteekeningen van H. ERMANN, S. J. 336 bladz. 60 cts. Uitgegeven te Rotterdam bij OTTO FRITSCHY.

C. HASERT, *Antwoorden der natuur*, bewerkt naar het Duitsch door E. PETRY, 358 bladz. *f* 1.40. Uitgave N. ALBERTS, Kerkrade.

NIEUWE BOEKEN.

S. LE KOCK.. Elements of political Science. London, 1906. 8°. 7 sh. 6 d. —

Lovleksikon, Dansk. I. Tillægsbind. 12 Hefte. Kjobenhavn, 1906. 8°. 1 kr. 50 ö.; compleet 18 kr.

N. GERBINI. La materia e il congegno della fianza italiana. Torino, 1906. 8°. 544 pp. 6 l.

EUG. LAUTERBACH. Die Staats- und Kommunal-Besteuerung in Deutschland, England, den Vereinigten Staaten von Nordamerika und den englischen Kolonien. Berlin, 1906. 8°. XI, 241 pp. 6 M.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 2 MAART 1907. No. 9.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD. Neutrale Vakorganisatie. door MR. P. J. M. AALBERSE. — De wet tot bevordering der ouderdoms-pensioenen in België, door A. B. MICHIELSEN. — Schetsen voor Sociale voordrachten: Het Anarchisme V. — Documenten: Federatie van R. K. Werkliedenbonden. — Berichten en Mededeelingen: Sociaal-democratie en sociale wetgeving. — Sociaal-democratie en godsdienst. — Woningwet. — Korte Berichten: Kindersterfte. — Breekijzers. — Arbeidscontract. — Godsdienst en Gezag. — Loonstijging. — Werkstakingen. — Vakvereenigingen in Engeland. — Vakschool voor Typografen. — Arbeidsinspectie in Italië. — Bedrijfs- en beroepsstelling. — Huisarbeid. — Collectief contract. — Briefwisseling. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

»NEUTRALE" VAKORGANISATIE.

In ons artikel „*Godsdienst en Vakorganisatie*" gaven wij kortelijk de redenen aan, waarom o. i. de katholieken zich moeten vereenigen in katholieke vakvereenigingen.

Vakvereenigingen, welke neutraal heeten of zich neutraal noemen, bestaan. Maar vakvereenigingen, die werkelijk neutraal zijn, treft men nergens aan.

En dat is ook natuurlijk. Ieder mensch, hij zij sociaal-democraat of katholiek, heeft beginselen, principes. En bij al onze handelingen, op welk gebied ook, komen de beginselen, nu eens duidelijker, dan weer minder gemakkelijk waarneembaar, doch steeds te pas.

Vandaar dat principieele vakvereenigingen, vereenigingen die op bepaalde beginselen berusten, voor denkende menschen de eenig mogelijke zijn.

En dat geven de sociaal-democraten zelf ook steeds meer toe, ook in ons land.

Anarchisten en sociaal-democraten hebben één hoofdpunt gemeen: beiden staan op 't standpunt van den klassenstrijd.

Aanvankelijk groepeerden daarom al hunne vakvereenigingen zich om het Nationaal Arbeiders-Secretariaat *(N. A. S.)*, dat 27 Aug. 1893 is opgericht.

Toch hebben de sociaal-democraten, onder aanvoering van POLAK en OUDEGEEST, zich geleidelijk daarvan afgescheiden en in 1905 opgericht het *Nederlandsch Verbond van Vakvereenigingen (N. V. V.)* dat 2 en 3 April 1905 zijn eerste algemeene vergadedering te Amsterdam hield.

Van het *N. A. S.* verklaarde POLAK *(Verslag* blz. 3) dat het was »in waarheid de georganiseerde partij der anarchisten."

Ook MIRANDA *(Verslag* blz. 17) erkende het, dat dit de eigenlijke reden was, waarom men er niet meer mee wilde samenwerken. Men wilde een *eigen* organisatie.

Dat echter nu het *N. V. V.* neutraal zou zijn, werd door niemand beweerd. Uitdrukkelijk werd verklaard, dat men in de S. D. A. P. *de* politieke partij zag, waarmee men samen moest werken.

MIRANDA zei: »Het is niet heelemaal juist, dat het *N. V. V.* niet voor algemeen kiesrecht gaat ageeren.... Er wordt bovendien door de politieke partij — de S. D. A. P. — scherpen en sterken strijd gevoerd voor het algemeen kiesrecht." (*Verslag* blz. 17). Hij drong krachtig aan op goede samenwerking met de S. D. A. P. »Ten opzichte van de geheele actie voor arbeiderswetgeving — zoo spreekt hij — moeten wij ons kunnen verstaan met de politieke partij, anders zou het wel eens kunnen gebeuren, dat er twee standpunten werden ingenomen, wat schadelijk is. Bovendien is contact noodig met de mannen, die in het Parlement de zaken moeten verdedigen. In beginsel moet er dus samenwerking zijn. Hoe dat moet gebeuren, dient nader besproken te worden." (*Verslag* blz. 28).

Ook de Voorzitter, HENRI POLAK, verklaarde: »Die samenwerking met de politieke partij is een uiterst moeilijke en delicate kwestie, en zeer zeker zullen wij dat al heel spoedig ernstig onder de oogen hebben te zien." *(Verslag* blz. 29).

Wij zien dus het innige verband, dat er bestaat tusschen de S. D. A. P. en het N. V. V.

Dit kan ons niet verwonderen. Evenals onze S. D. A. P. een afspiegeling is van de Duitsche Partij, zoo is 't ook met de soc. democratische vakorganisatie, die geheel op Duitschen leest geschoeid wordt.

En in Duitschland bestaat sinds lang het zelfde verband tusschen de politieke partij en de „*freie Gewerkschaften*."

Zoo schreef reeds KAUTSKY in de *Neue Zeit* in 1903, dat de leden der vakorganisaties van den socialistischen geest moesten vervuld zijn, dat »een democratische partij, wier kerntroepen niet de vakvereenigingen vormen.... op zand gebouwd" heeft. »De socialistische propaganda onder de vakvereenigingen moet hand in hand gaan met de propaganda voor de

vakvereenigingen in de partij-agitatie. Vooral van veel waarde voor vakvereenigingen en sociaal-democratie is de personeele unie van beide in dien vorm, dat vertrouwensposten in de eene gelijk in de andere in één hand vereenigd worden."

Terecht schrijft de *Kölnische Volkszeitung* (12 Sept. 1903), aan wie wij dit citaat ontleenen, hierbij: »moge men op deze beschouwingen van katholieke zijde goed de aandacht vestigen!"

Immers wij zien herhaaldelijk, dat de sociaal-democratische vakvereenigingen zich tegenover katholieke arbeiders veel onschuldiger voordoen! Zij trachten, door economische eischen op den voorgrond te stellen, de katholieke arbeiders tot het lidmaatschap te bewegen, om ze zoo, dóór de »neutrale" vakvereeniging, voor de S. D. A. P. te winnen.

Dit is niet een pure fantasie van ons, maar een te bewijzen taktiek.

De sociaal-democraat PARVUS schreef in 1903, dat het veel moeilijker was het Centrum te verslaan, dan het Liberalisme, dat men ten deele met zijn eigen wapens bestrijden kan.... „Den vrijzinnigen arbeider waren onze ideeën geestelijk verwand, wij behoefden slechts aan te knoopen aan datgene, wat was, — maar den katholieken zijn zij vreemd. Door politieke eischen alleen, winnen wij den katholieken arbeider niet, wij moeten hem pakken onmiddellijk bij zijn stoffelijke arbeidersbelangen." (Vgl. *Westd. Arb. Zeit.* 26 Sept. 1903).

Ook KAUTSKY had er al vroeger in de *Neue Zeit* voor gewaarschuwd, dat men geen gemeene zaak met de vrijdenkers moet maken; hij stelt zich in den strijd tegen de Kerk veel meer voor van de macht der klassenstrijd-theorie tusschen arbeiders en bezitters. »Wij zouden onze positie bij hen (de Katholieke arbeiders) onherstelbaar compromitteeren, wanneer wij tegenover hen en hun Kerk arm in arm met de vrijer-denkende beambten en burgers opmarcheerden, en niet den klassenstrijd, maar den Kulturkampf in hunne rijen wilden brengen. Wij moeten de katholieke arbeiders veel meer toonen, dat de klassenstrijd sterker is dan alle godsdienstige geschillen, moeten hun belangstelling voor kerkelijke of theologische vragen niet aanwakkeren, maar verzwakken, doordat wij hun opmerkzaamheid op de vragen van het stoffelijk leven concentreeren."

De *Leipziger Volkszeitung*, die dit stuk citeert, gaat daar geheel mee akkoord, en verklaart: „Inderdaad, is hiermee de geheele politiek aangegeven, die van wege de Partij tegen den verderfelijken invloed der Kerk op de arbeidersmassa's uitgeoefend kan worden. Zoodra de nog in de schaduw der Kerk biddende arbeidersmassa's erkennen, dat de geestelijkheid als leden der bezittende en heerschende klassen met de vrijdenkende Bourgeois in den grond veel meer aanknoopingspunten gemeen heeft dan met het proletariaat, hoe vroom dat ook zijn mag, zoodra ook zullen zij voor den proletarischen klassenstrijd gewonnen zijn." (Vlg. *Westd. Arb. Zeit.* 8 Nov. 1902.)

Ziehier heel de perfide taktiek, om dóór de vakvereenigingen de arbeiders aan de Kerk te ontrukken, om ze daarna tot sociaal-democraten te maken, met buitengewoon groote openhartigheid en volkomen duidelijkheid blootgelegd.

Nu begrijpt men ook, waarom juist in de „neutrale" vakvereenigingsorganen zoo bij voortduring op de geestelijkheid afgegeven wordt.

Wij wezen onlangs (*K. S. W.* 1907, blz. 70) op een vakblad, dat door vele katholieke arbeiders, helaas, gelezen wordt: „*De Gemeentewerkman*". Aan het nummer van 24 Jan. l.l. ontleenen wij alsnog de navolgende zinsneden:

»Zoo vervulde ook vroeger reeds de verachte samaritaan de plaats en den plicht, welke de priesters en de levieten moesten vervullen. Doch Christus zeide het hier zoo duidelijk, de priesters trokken er zich niets van aan, zij lieten den beroofde aan zijn lot over, eveneens de leviet.

»Zoo ook gaat het thans nog. Zij, welke op de eerste plaats geroepen waren, de ongelukkige, beroofde en uitgebuite arbeiders te helpen, kijken nauwelijks naar hen, althans doen niets om aan deze stelselmatige berooving een einde te maken, werken het zelfs nog in de hand, door de arbeiders van hun organisatie af te houden, het eenige middel om hen te beschermen tegen de verschrikkelijke uitbuiting der kapitalisten.

. . . .

Maar neen, men is ongevoelig voor het lijden der menschheid, men beseft het lijden der arbeiders niet of wil het niet zien.

Overal, waar wij onze blikken ook wenden, kunnen wij hen vinden, die uitgeplunderde en met wonden overdekte reizigers, belichaamd in het lijdend proletariaat, de arbeidersklasse.

Zien wij slechts naar Leiden,

hoe daar die werklieden anderhalf jaar gevraagd en gesmeekt hebben zelfs om een paar centen meer per uur, een hap brood meer, doch de hardvochtige patroons weigerden en de arbeiders moesten den strijd van broodeloosheid aanbinden om iets meer te krijgen.

Ook hier lieten de geestelijken hun steun ontbreken aan den beroofden werkman.

Zien wij naar de REGOUTS in Maastricht, hoe daar de arbeiders uitgebuit worden onder de oogen van alles wat vroom is.

Zien wij naar Rijssen, hoe daar de armsten der armsten sedert geslachten en jaren door hebzuchtige patroons worden beroofd en uitgemoord. Hoe daar bij wijze van gunst dien armen menschen zelfs thuis het werk nog wordt opgedrongen, om het met hun heele gezin, ook de kleine kinderen, lange, lange dagen te verrichten voor een schijntje loon, opdat zij maar arm en hongerig zullen blijven, de beste prikkel om gewillig het zwaarste en moordende werk te verrichten.

. . . .

En ofschoon alles daar vroom en kerkelijk is, liet men de arbeiders uitmoorden.

Zie naar het katholieke Helmond,

hoe daar die arme fabriekslaven bestolen worden op hun loon, op hun arbeidskrachten, overal op, totdat.... zij het neergooiden, totdat zij staken moesten, om althans wat verbetering af te dwingen.

Zie naar de keethol Langstraat, waar de schoenmakers, niet alleen voor een schandelijk hongerloon moeten werken, maar bovendien nog, door de gedwongen winkelnering hun karig loontje weer geheel in de zakken van hun broodroovers zien verdwijnen.

Ach overal zien wij het zelfde stelsel.

Ook in Breda, de katholieke stad.

Ook hier worden de werklieden uitgebuit op een ergerlijke wijze.

Ook hier worden de werklieden niet alleen als slaven, maar als dieren behandeld. En dat niet alleen in particuliere maar óók in Gemeente dienst.

. . . .

Jarenlang heeft deze toestand geduurd, en jarenlang had hij misschien nog geduurd. Want de priesters kwamen er dagelijks voorbij, zagen al de ellende, al de armoede, zij zagen al den roof die er op hen gepleegd werd, zij wisten dat er in overvloed was, óók in Breda; maar zij dachten er niet over ook maar een enkele poging te wagen, om die menschen uit den poel van ellende en versuffing te trekken en hun een betere plaats in de maatschappij te bezorgen.

Ook de levieten kwamen voorbij.

Ook zij, de Gem. raadsleden, de directeuren, en de R.-K. Volksbonders enz. enz. zij allen zagen het leed, althans zij konden de armoe weten van hun medemenschen, de gemeentewerklieden.

Maar zij allen waren egoïst, zij liepen voorbij, en bekommerden zich niet om het lot der beroofde werklieden. Totdat eindelijk kwam de verachte, de vreemdeling, de samaritaan, dien men niet anders wist te betitelen dan met

vuile socialist.

De mannen der moderne vakbeweging, de propagandisten der nieuwere idee, van naastenliefde, de solidariteit.

. . . .

Is het nu niet duidelijk genoeg, dat ook de arbeiders afkeerig worden van hen, die wel hun beschermers moesten zijn, maar inderdaad hun verdrukkers worden, althans niets doen, om hen op krachtdadige wijze te beschermen, hen zelfs in zulke klein mogelijke vereenigingetjes te versnipperen, terwijl het kapitaal te samen trekt in groote vennootschappen en organisaties.

Alleen de patroons mogen zich in groote krachtige neutrale organisaties vereenigen. De christelijke arbeiders moeten zich in kleine uitsluitend roomsche en dan nog wel diocesane vereenigingen organiseeren.

Waarom ? ? ?

Wij zullen de vraag niet beantwoorden, maar laten het aan den lezer over. Doch dit willen wij zeggen als straks de arbeider dat meten met twee maten in de gaten krijgt, dan moet men hem niet zoo kwalijk nemen, dat hij zich afwendt van hen die hem bedrogen hebben, die hem steenen gaven in plaats van brood. Dan moet men niet de mannen der vakvereeniging de schuld geven, dat de arbeider in den geestelijke ziet iemand, die hem misleid heeft op *economisch* terrein, en denkt dat hij ook misleid wordt op godsdienstig gebied en

daarom ongodsdienstig wordt.

Maar dan ligt de schuld geheel bij hem, die toonde niet de *naaste* van den werkman te zijn, die hem geen barmhartigheid bewees, toen hij in nood verkeerde, maar hem liet liggen.

Want er staat geschreven:

„Gij kunt niet God dienen en den Mammon."

* * *

Opzettelijk hebben wij deze citaten nog eens wat uitvoeriger gegeven. Vooreerst, omdat het wel goed is, dat men eens weet, w a t o n z e k a t h o l i e k e a r b e i d e r s l e z e n, hoe giftig zij opgeruid worden, niet alleen tegen de patroons, doch vooral tegen de G e e s t e l i j k h e i d. Alleen wie weet, welk gif is toegediend, kan er over oordeelen, welk tegen-gif noodig is. En dan is noodig niet wat schelden tegen de socialisten, — niet alleen katholieke vakvereenigingen oprichten, — niet alleen tegen de zich noemende „neutrale" vakvereenigingen krachtig waarschuwen, — maar meer dan dit alles is noodig: een krachtige sociale actie, en vooral: een flinke actie der vakorganisaties. Wij, die er buiten staan, moeten ze steunen, zoo krachtig mogelijk. Doch zij zelven moeten ook flink de handen uit de mouwen steken.

Alleen zóó kunnen wij het vertrouwen van het volk behouden, — of daar, waar het helaas reeds ondermijnd of verloren is, langzaam aan weer herwinnen.

Wie de bovenstaande citaten uit *De*(n) *Gemeentewerkman* leest en bedenkt, dat het nummer, waarin ze voorkwamen, in Brabant op zeer ruime schaal is verspreid, dus door tal van katholieke arbeiders is gelezen en besproken, — hij zal ons wel toegeven, dat er *periculum in mora* is!

Niet dralen, daarin ligt voor ons het gevaar. Niet wachten, „tot eerst de socialisten komen". Als ze gekomen zijn, dan is dat 't beste bewijs, dat wij de zeer zware schuld en ontzettende verantwoordelijkheid op ons geladen hebben, d a t w ij t e l a a t k w a m e n.

Wie alleen het volk in zijn gerechtvaardigde eischen helpen wil en steunen, u i t v r e e s v o o r d e s o c i a l i s t e n, hij is de ware broeder niet: hij zal 't vertrouwen der arbeiders niet verliezen, zeker, doch alleen . . . omdat hij 't nooit recht bezeten heeft!

Waar werkelijk misstanden zijn, die verholpen kunnen worden, daar moeten wij niet aarzelen, dat openlijk te erkennen, en de arbeiders bij te staan, om in de nooden te voorzien, om die onrechtvaardigheden te doen ophouden.

Want of er socialisten zullen komen of niet zullen komen, wat onrechtvaardig is en verkeerd, wordt daar geen zier beter door.

Dit zijn zoo enkele waarheden als koeien. En men staat er alleen maar verbaasd over, dat men ze . . . nog zoo dikwijls moet herhalen!

* * *

Vervolgens haalden wij deze citaten aan, om het voor ieder katholiek gemeente-werkman duidelijk te doen zijn, dat hij niet thuis hoort in deze *neutrale* vereeniging van gemeente-werklieden.

Zij hebben nu eens gezien, hoe de voorzitter van dien Bond in het Bondsorgaan schrijft. De secretaris ervan is evenzeer een bekend sociaal-democraat. Van neutraliteit is daar geen sprake. [1]) Wie dus lid is van dezen Bond of een zijner afdeelingen, hij ga er uit, liever vandaag nog dan morgen.

* * *

Doch vooral haalden wij deze citaten aan, omdat ze zoo volkomen duidelijk illustreeren, wat PARVUS en KAUTSKY den sociaal-democraten aangaven als 't beste recept, om katholieke arbeiders voor de S. D. A. P. te winnen:

---

[1]) Ziehier nog een citaat uit hetzelfde nummer van dit »neutrale" Bondsorgaan der Gemeente-Werklieden:

»Tienis. — O is dat je bedoeling, ga dan je gang maar, want ik heb daar ook wel het een en ander over te zeggen. Hoe mooi klonk voor de opening het «Wien Neerlands bloed" van dat fanfarekorps door de zaal, en wat rezen ze eerbiedig op van hunne stoelen, die volksbonders.

Jan. — Wat dat nu bij die vergadering noodig had, begrijp ik niet, en ik wil er direct wel bij zeggen, dat ze met dat stukje onze koningin nu juist niet zoo aangenaam zullen stemmen, want je weet toch Tienes, dat onze koningin van een Duitsche moeder afkomstig is en Prins Hendrik, haar man, geen druppel Neerlands bloed in zijn aderen heeft, dus nog het bloed van de koningin, nog dat van haar gemaal is van

vreemde smetten vrij.

Willen ze haar werkelijk eeren, laat ze het dan doen, wanneer het daarvoor tijd is, en bovendien geloof ik, dat ze onze koningin een grooteren dienst zouden bewijzen als ze wat meer zorgden voor de vrijheid van het woord."

De onzin, die hier verhaald wordt, is bar. Doch de *bedoeling* is zéér duidelijk.

Dezelfde »neutrale" Bond van N e d e r l a n d s c h e Gemeente-Werklieden geeft een Jaarboekje uit, »uitgegeven door het hoofdbestuur."

In dat voor 1907 komen 7 blz. »advertentiën" voor, waaronder $^1/_2$ blz. met neo-malthusiaansche middelen, en 1 blz. met de volledige adressen der »deskundigen," — dus meer dan 20 % zijn gewijd aan de bevordering van het Neo-Malthusianisme.

Op blz. 71 worden gegeven »Adressen van Landelijke Vakbonden," — toevallig komt daar geen enkele katholieke vereeniging bij voor. Zoo ook worden alleen de adressen der soc.-democratische Bestuurdersbonden opgegeven.

Vermakelijk is, dat de uitvoerige Kalender wel de algemeen-christelijke en de I s r a ë l i t i s c h e Feestdagen vermeldt, doch niet de Katholieke. Wel worden op blz. 7 als *de* »Katholieke Feestdagen" vermeld Maria-Hemelvaart, Allerheiligen, en... Asch-Woensdag!

1. De stoffelijke eischen voorop zetten, en ze daardoor in de „neutrale” vakvereenigingen lokken.

2. De geestelijken verdacht maken als kapitalistenvriendjes.

3. Zóó het godsdienstig gevoel ondermijnen.

4. Dan ze op sociaal-democraten laten stemmen.

5. Ten slotte ze over halen lid van de S. D. A. P. te worden.

't Sluit logisch in elkaar als een bus.

Ten bewijze, dat dit niet alleen theorie is, doch ook getrouw in Duitschland, en reeds vrij duidelijk ook al in ons land, in praktijk wordt gebracht, zullen wij in een volgend artikel dit eens in de Bengaalsche verlichting der Duitsche en Nederlandsche „neutrale” vakpers zetten.

Mr. P. J. M. Aalberse.

DE WET TOT BEVORDERING DER OUDERDOMSPENSIOENEN IN BELGIË.

Er is een tijd geweest, dat men ons Katholieken durfde te kwalificeeren als de meest achterlijke, domperige, conservatieve wezens, welke zich denken laten; met fierheid konden wij dan echter wijzen op het roemrijk verleden van het Duitsche Centrum en de vooruitstrevende Regeering van het Katholieke België, welke laatste eerlang 25 jaren zal hebben getoond, dat waar de Katholieken in de meerderheid zijn niet wordt teruggedeinsd voor de meest belangrijke maatregelen op sociaal gebied.

Gode zij dank leeft het vooruitstrevend beginsel in de Katholieke partij ook in ons land den laatsten tijd sterk op. Dit mag voor ons echter geen aanleiding wezen, de schoone voorbeelden van het buitenland te veronachtzamen, integendeel, wij moeten zooveel mogelijk trachten ons op de hoogte te stellen, en te profiteeren, zij het in gewijzigden vorm, van datgene, waarin ons onze geloofsgenooten elders zoo goed zijn voorgegaan.

Om deze reden ook wenschte ik in het *Katholiek Sociaal Weekblad* eene uiteenzetting te geven van de Belgische wet tot bevordering der ouderdomspensioenen en van een en ander wat daarmee verband houdt.

Men kan zich in België een ouderdoms-pensioen verzekeren, waarvan het genot kan ingaan na verloop van ieder ouderdomsjaar tusschen 55 en 65 jaar, bevorens te bepalen.

De wet van 10 Mei 1900 (*Staatsblad* 14—15 Mei 1900 nos. 134—135) bepaalt, welke premiën de Belgische Staat toekent aan diegenen, welke zich een ouderdomspensioen willen verzekeren en de voorwaarden, welke aan het genieten dezer premiën verbonden zijn.

De Staat kent z. g. aanmoedigingspremiën toe:

1°. aan hen, die bij de Algemeene Lijfrentekas, onder waarborg van den Staat, zijn verzekerd, door bemiddeling van eene door de Regeering erkende «Maatschappij van Onderlingen Bijstand,” mits het bedrag van de door hen gedane stortingen niet meer dan 60 francs voor het geheele jaar bedraagt.

De Algemeene Lijfrentekas (de eigenlijke titel is Algemeene Spaar- en Lijfrentekas) is eene te Brussel gevestigde instelling, welke is opgericht bij wet van 16 Mei 1865, en welke door den Staat is gewaarborgd.

Men kan zich bij deze Algemeene Lijfrentekas een pensioen verwerven door tusschenkomst van eene door de Regeering erkende »Maatschappij van Onderlingen Bijstand.”

Zoo'n Maatschappij van Onderlingen Bijstand ontvangt de stortingen der leden, zendt die gelden op bepaalde tijdstippen naar de Lijfrentekas en reikt aan belanghebbenden de boekjes, vermeldende het bedrag der stortingen, uit, welke haar te dien einde van uit Brussel gezonden worden.

Een Mij. v. O. B. neemt, behalve gewone leden (dat zijn die voor pensioen storten) nog eere-leden aan, die door hun gezag of wel financieel, de vereeniging kunnen steunen. De baten dezer vereenigingen, verkregen wordende door rijks-toelagen, giften der eere-leden, boeten en interesten, worden, na aftrek de bestuurskosten, op de lijfrenteboekjes der werkende leden bijgeschreven.

Men kan de Mij. v. O. B. ook in verschillende afdeelingen splitsen, b. v. voor kinderen der bewaarschool; voor mannelijke schoolleerlingen; voor vrouwelijke schoolleerlingen en voor alle overigen.

Op de hulp der school voor het verwerven van ouderdomspensioenen kom ik terug in een volgend artikel.

De statuten dezer Mijen v. O. B. bepalen hoeveel ieder werkend lid minstens moet inleggen; dit kan b. v. bedragen 12⁵ cent per maand voor de volwassenen.

De Mij. v. O. B. belast zich ook met de uitbetaling der lijfrenten en met de uitbetaling van de begrafeniskosten aan de nabestaanden van de rente-trekkenden, welke onvermogend komen te overlijden.

Ten tweede kent de Staat aanmoedigingspremiën toe, aan hen, die rechtstreeks bij de Lijfrentekas voor pensioen storten.

Deze Kas heeft, gelijk onze Rijkspostspaarbank, in alle gemeenten hare agentschappen of hulpkantoren.

Men kan op de hulpkantoren geld plaatsen voor twee doeleinden: 1° voor het rentegevend beleggen van spaargelden; 2° voor het verwerven van een ouderdomspensioen.

De twee verschillende boekjes zijn ook, gelijk hier te lande met de Rijkspostspaarbankboekjes het geval is, op alle hulpkantoren geldig. Er zijn echter verschillende redenen, waarom het wenschelijk is in eene gemeente naast de bestaande gelegenheid op het hulpkantoor nog een Mij. v. O. B. op te richten:

1° de hulpkantoren nemen alleen stortingen aan van 1 franc of veelvouden daarvan — bij de Mij. v. O. B. kan men storten zooveel en zoo weinig tegelijk als men wil, zelfs met 1 cent;

2°. bij de hulpkantoren kunnen slechts zij storten, die ouder zijn dan 16 jaren — bij de Mij. v. O. B. kan men met het 6de jaar beginnen;

3° al diegenen, welke bij eene Mij. v. O. B. storten krijgen eene aanmoedigingspremie van den Staat — zij die bij het Postkantoor inleggen en een zekere som belasting betalen, krijgen geene premie van den Staat, hunne echtgenoote en inwonende kinderen evenmin;

4° de Mijen. v. O. B. krijgen jaarlijks van den Staat eene bijdrage ad 2 francs voor elk boekje, waarop minstens

3 francs gestort werd, welke zij natuurlijk op de boekjes bijschrijven — zij, die bij hulpkantoren storten, ontvangen die bijdragen niet;

5° de bijdragen der eere-leden van de Mijen. v. O. B. komen ten bate van de werkende leden (storters), terwijl hiervan bij de hulpkantoren geen sprake kan zijn.

Om van de aanmoedigingspremiën te kunnen genieten moet men:

1°. Belg zijn en in België verblijfplaats hebben.

Voor vreemdelingen is het stelsel van reciprociteit aangenomen, d. w. z. zij, die 10 jaren in België wonen, kunnen ook de aanmoedigingspremiën bekomen, wanneer zij behooren tot een Staat waar dergelijk voordeel ook aan Belgen is toegekend.

2°. Houder zijn van een boekje der Algemeene Lijfrentekas (dat de Staat voor inlagen bij particuliere maatschappijen geen aanmoedigingspremiën geeft, spreekt wel van zelf.)

3°. Op dit boekje stortingen hebben gedaan gedurende het jaar aan het begrootingsjaar voorafgaande.

Stortingen door een derde op het boekje van een verzekerde gedaan, of door de Mij. v. O. B. op het boekje van haar werkend lid, gelden eveneens voor het ontvangen der aanmoedigingspremiën.

Men kan op tweeërlei wijze storten voor pensioen d.w.z. met *voorbehouden* en met *afgestaan kapitaal.*

Met voorbehouden kapitaal d. w. z. dat de nabestaanden van iemand, die voor pensioen heeft gestort, het gestorte nagenoeg geheel terugontvangen, wanneer de verzekerde komt te overlijden.

Met afgestaan kapitaal d. w. z. dat bij overlijden vóór den datum, voor het intreden van het pensioen des verzekerden bepaald, de nabestaanden niets terugontvangen en het gestorte aan de Lijfrentekas vervalt.

De eerste stort dus feitelijk alleen den interest, de tweede stort kapitaal *en* interest, toch komen beide stortingen evenzeer in aanmerking voor aanmoedigings-premiën, maar deze premiën komen niet ten bate der nabestaanden van hem, die zich met voorbehouden kapitaal heeft verzekerd.

De Lijfrentekas kan ook aan een verzekerde, die gestort heeft met voorbehouden kapitaal, nadat hij in het genot is getreden van zijn pensioen, een groot gedeelte van de gestorte premiën plus hetgeen de Mij. v. O. B. gedurende al die jaren op zijn boekje heeft bijgeschreven, terugbetalen.

Dit kan zeer goed zijn wanneer, b. v. hij die zich aldus een pensioen heeft verzekerd geen kinderen nalaat, of deze allen in goeden doen zijn. Zoo iemand krijgt dus pensioen en krijgt nagenoeg al zijn gestorte premiën terug plus de Staatstoelage ad 2 francs per jaar (voor zoover hij jaarlijks zelf 3 francs heeft gestort.)

De aanmoedigingspremie, door den Staat aan den houder van ieder boekje jaarlijks te verleenen, bedraagt 30 cent voor iederen door den verzekerde gestorten franc, doch niet meer dan 15 × 30 cent.

De premiën worden echter niet meer verleend, zoodra de op het boekje van een verzekerde ingeschreven sommen voldoende zijn om een jaarlijksche lijfrente van 360 francs op te brengen op 65-jarigen leeftijd.

Wij hebben bereids gezien, dat de verzekering van ouderdomspensioenen in België wordt bevorderd door de navolgende jaarlijksche voordeelen:

1 toelage van de Mij. v. O. B. voor het boekje . . . 2 francs
1 aanmoedigingspremie . . . . . . 30 cent per gestorte franc (tot een bedrag van 15 gestorte francs)

de bijdragen der eereleden.

Maar nog op andere wijze worden de verzekerden geholpen, zoo geven de provinciën verschillende toelagen, welke soms wel de helft bedragen van hetgeen de verzekerde zelf heeft gestort. En ook de gemeenten kunnen de ouderdomspensioenen bevorderderen, zooals op verschillende plaatsen geschiedt, door de eerste storting voor iemand te doen, en door een jaarlijksche toelage te verleenen voor ieder boekje, door de Mij. v. O. B. afgegeven.

Zoo kan het gebeuren, dat het pensioen van iemand berekend wordt naar een bedrag 4 maal zoo groot als de premie, die hij zelf heeft gestort.

Dit mag voorwaar eene krachtdadige bevordering der ouderdomspensioenen geheeten worden.

Het spreekt van zelf, dat aan eene wet als de onderhavige zekere overgangsbepalingen niet mochten ontbreken, met het oog op hen die reeds op meer gevorderden leeftijd gekomen zijn en wie dus de gelegenheid ontbreekt om zich nog op de aangegeven voorwaarden een beduidend pensioen te verzekeren.

Daarom kent de wet aan hen, die op 1 Januari 1900 den leeftijd van 40 jaren hadden bereikt eene jaarlijksche aanmoedigingspremie toe van 30 cent per gestorte franc, niet tot een beloop van 15 gestorte francs, maar van 24 francs.

Belgen die werkman of oud-werkman zijn, daar te lande wonen, in nood verkeeren en op 1 Januari 1900 den leeftijd van 65 jaren hadden bereikt, krijgen jaarlijks eene toelage van 65 francs.

Zij, die op 1 Januari 1901 den leeftijd van 55 jaren hadden bereikt, krijgen met het volbrengen van hun 65e jaar, dezelfde toelage. Indien zij echter op gemelden datum nog niet den leeftijd van 58 jaren hadden bereikt moeten zij ten minste 3 jaren stortingen in de Algemeene Lijfrentekas doen tot een bedrag van minstens 3 francs per jaar en tot een gezamenlijk bedrag van 18 francs op 65-jarigen leeftijd van bovengenoemd pensioen te kunnen profiteeren.

Tot dekking van alle uitgaven uit de wet van 10 Mei 1900, tot bevordering der ouderdomspensioenen, voortvloeiende, worden jaarlijks 12 millioen francs op de Staatsbegrooting gebracht, terwijl in geval van ontoereikendheid der geldmiddelen nog een buitengewoon voorschot kan worden verleend, hetwelk echter moet gerestitueerd worden.

* *
*

Ik heb hier voor mij liggen het verslag eener Mij. v. O. B. over de eerste 5 jaren van haar bestaan op een Belgisch dorp van 1500 zielen. Eene bijdrage van gemeentewege werd daar niet toegekend.

Ik ontleen aan dit verslag nog het volgende om mijn

artikel te sluiten, om aan te toonen op hoe krachtdadige wijze de Belgische Staat de ouderdomspensioenen bevordert, en welke schoone resultaten daarmede bereikt kunnen worden.

„De persoonlijke stortingen der leden over die 5 jaren „bedragen 4685 francs. De Staat verleend 2316 francs „aanmoedigingspremiën. Daar allen met voorbehoud van „kapitaal zijn verzekerd, zullen de erfgenamen der verze- „kerden dus terugontvangen 4886 + 2316 = 7002 francs.

„De toelagen van Staat en Provincie beloopen 5099,20 „francs.

„Het op de boekjes ingeschreven bedrag zou, indien „geen enkele cent meer werd gestort, toch later recht „geven op 3888,88 francs pensioen.

„100 francs brengen dus gemiddeld 82 francs pensioen „of interest voort.

„De 10 hoogste pensioenen beloopen reeds 83,62—73,77 „—59,36—57,05—56,58—54,62—54,29—52,71—42,08—48,77 francs.

„Het getal leden bedraagt 170.

„De tijd zal spoedig komen, dat aan de spaarzame „bevolking van dat dorpje 30.000 francs pensioen zal „uitbetaald worden".

Voorwaar mag zulk een instelling, welke aan iedereen waarborgt, dat hij met een gerust gemoed de nu niet meer duistere toekomst kan te gemoet gaan, een zegen voor eene gemeente genoemd worden.

Ten bewijze dat het nijvere Belgische volk deze weldaad op prijs wist te stellen, kan b.v. gelden, dat nadat de wet op 1 Januari 1900 in werking was getreden, alleen in de maand December van dat jaar 75.000 boekjes werden afgegeven.

IJsselstein. A. B. MICHIELSEN.

SCHETSEN VOOR SOCIALE VOORDRACHTEN.

HET ANARCHISME V.

Karl Grün.

In dezelfde richting als HESZ, doch meer oppervlakkig, werkte terzelfder tijd in Duitschland KARL GRÜN. In 1813 te te Lüdenscheid in Westfalen geboren, studeerde hij te Bonn en Berlijn philosophie. Na het bekomen van den doctorsgraad werd hij leeraar in de moderne talen aan het gymnasium te Colmar. Slechts korten tijd bleef hij in die betrekking en ging weldra naar Mannheim, waar hij journalist werd en als zoodanig de *Mannheimer Zeitung* redigeerde. Door 'n conflict met de badensche regeering moest hij uitwijken naar Keulen, waar hij het radicale blad „*Der Sprecher*" redigeerde. Langzamerhand vervormde zich zijn denkwijze van radicalisme tot socialisme, zijn blad „*Der Sprecher*" ondervond er natuurlijk den invloed van. In het midden der veertiger jaren maakte hij een studie-reis door België en Frankrijk, zijne opmerkingen en ondervinding legde hij neer in „*Die Sociale Bewegung in Frankreich und Belgiën.*"

Op deze reis (het boek verhaalt er veel van) kwam GRÜN in aanraking met PROUDHON, en nam vele zijner ideeën over.

In 1849 werd GRÜN afgevaardigde der Pruisische volksvertegenwoordiging gekozen. Na een veelbewogen leven verhuisde hij in 1860 naar Weenen, waar hij in 1887 stierf.

GRÜN wilde, gelijk HESS, het anarchisme op het communisme bouwen. Het product van den eenen, wordt niet betaald met het product van den ander, maar ieder betaalt uit de algemeene productie. Daarbij bestaat de absolute vrijheid om naar believen te werken en te genieten: Predikt de sociale vrijheid van consumptie, zoo hebt gij de ware vrijheid van productie. Vrees voor gebrek aan productie? De nieuwste uitvindingen op natuur- en wetenschappelijk terrein kunnen u geruststellen. Weldra zullen kinderen van 15 jaren als machine-bestuurders alle benoodigde productie kunnen leveren. In feestkleederen, als spel ter verstrooiïng! Natuurlijk is er volgens hem ook geen Staat, geen Regeering, geen Wet, geen Justitie, geen Politie meer in de anarchistische toekomst. Wat het tot stand komen van een dergelijken Staat betreft, geloofde GRÜN niet, zooals PROUDHON en HESS aan een zich van zelf voltrekkende verwerkelijking van het anarchisme langs den weg van sociale en ekonomische hervormingen. Hij nam aan, dat de ellende der arbeiders in de tegenwoordige maatschappij tot een ondragelijke hoogte zou stijgen, dan zou de sociale revolutie komen, waarvoor nu reeds propaganda gemaakt moet worden.

Wilhelm Marr.

Nog rest, even aan te stippen den stichter of beter den hervormer van den Bond van *Jong-duitschers*, later omdoopt in *Den Zwitschersch-Duitschen Arbeidersbond.* MARR was een handelsreiziger, in 1819 te Maagdeburg geboren. Als twee en twintig jarige jonge man kwam hij in bovengenoemde vereeniging. Hij behoorde tot het anarchisme van PROUDHON. Kerk, Staat, Eigendom en ook het Huwelijk moesten verdwijnen, in zijn strijd tegen het huwelijk week hij dus van PROUDHON af.

De sociale revolutie moet het middel zijn tot invoering van het anarchisme. Tot voorbereiding van die sociale revolutie zou volgens MARR het atheïsme de beste hulp zijn. Hij propageerde dit dan ook ijverig.

Michael Alexandrowitch Bakunin.

De vertegenwoordigers van het anarchisme, waarover wij tot dusver schreven, hebben weinig practische gevolgen van hun agitatie gezien, slechts PROUDHON heeft maar een korten tijd invloed op 't volk gehad.

En die weinige invloed ging met de beweging van 1848 en de daarop volgende reactie spoedig geheel verloren. In de zestiger jaren toen over het geheele vasteland de arbeiders-beweging opleefde, toen LASSALLE de duitsche arbeiders vereenigde, in Frankrijk en in Zuid-Europa de vierde stand krachtig opstond en in 1864 de *Internationale* werd opgericht stak ook het anarchisme weer zijn kop op. De geweldige agitator en propageerder van dit verjongd anarchisme was de Rus BAKUNIN.

Sinds 1848 waren socialisten en anarchisten Rusland binnengeslopen en vonden er vruchtbaren bodem. Apostels der nieuwe leer werden TSCHERNISCHEVSKY, DOBRONLIBOW, HERZEN, OGARJOW, enz. Langzamerhand ontwikkelde zich uit hun stelsels het nihilisme. Dit wil alles, Staat, Kerk en gezin vernietigen, omdat niets van het oude meer genezen kan worden. Op de ruïnen van het bestaande kan de herboren menschheid slechts vrij en gelukkig leven. Hier af te dalen in bijzonderheden over het russisch nihilisme ligt thans niet op onzen weg. Enkel zij, die uit de vermenging van de nihilistische verwoestings-gedachten met enkele elementen der oude anarchistische ideeën het moderne anarchisme te voorschijn riepen, interesseeren ons.

MICHAEL ALEXANDROWITCH BAKUNIN werd in 1814 uit een adellijk geslacht te Torsjok in het gouvernement Twer tusschen Moskou en St. Petersburg geboren. Achttien jaar oud ging hij uit de kadettenschool te St. Petersburg over in het leger, dat hij echter reeds zes jaar later verliet. Doordat hij met den Hegeliaan STANKEWITCH in aanraking kwam, kreeg hij lust in de philosophische studiën, waarop hij zich eerst in

St. Petersburg, later in Berlijn en Dresden met hart en ziel toelegde. Reeds spoedig hadden de socialistische ideeën een belijder in hem, en in 1842 lezen we in de *Deutsche Jahrbücher für Wissenschaft und Kunst* talrijke zeer scherpe artikelen van hem. «De democratie», zoo lezen we daar reeds, «moet al het positieve, al 't bestaande vernietigen.» Zijn geschriften trokken de aandacht, de Russische politie eischte hem op. Alvorens Duitschland echter tot zijn uitlevering over ging, week hij uit naar Parijs, vanwaar hij spoedig daarna naar Zwitserland vertrok. Ook hier was hij niet veilig, en nu zien we hem achtereenvolgens bij de revolutie van 1848 te Parijs, bij den opstand in Praag, bij het Dresdener oproer in 1849, dan bij Russische nihilisten in Bern of Zurich, bij Proudhon in Parijs. Driemaal werd hij ter dood veroordeeld: voor de eerste maal te Dresden, na het oproer, voor de tweede maal in Oostenrijk, voor de derde maal in Rusland. Ten slotte begenadigd werd hij opgesloten in de Peter en Paul-vesting om echter in 1855 verbannen te worden naar Siberië.

In 1861 ontvluchtte hij en wist Londen te bereiken, waar hij zich in verbinding stelde met de leiders der *Internationale*. Rusteloos trekt hij voort en in 1861 nam hij weer deel aan den Poolschen opstand, achtereenvolgens leefde en agiteerde hij in Londen, Italië, Geneve, Locarno, Bern etc. Den 1sten Juli 1876 stierf hij, door weigering van alle voedsel, in het ziekenhuis te Bern.

Talrijk zijn de geschriften van zijn hand, doch niet een is een volledig uitgewerkt geheel van zijn ideeën.

Eenmaal zei BAKUNIN: „mijn leven is een fragment", ook zijn geschriften zijn 't.

De voornaamste werken laten wij hier volgen:

Die Reaction in Deutschland, in *Deutscher Jahrbücher* 1843, onder het pseudoniem JULES ELIZARD. „*Rusland, wie es wirklich ist*", Mannheim 1848. „*Die volkssage*", Londen 1862; — „*Féderalisme, socialisme et anti-théologisme* uitgegeven in *Michel Bakounine, Oeuvres Complètes,* Paris 1895. „*Dieu et l'Etat*", uitgegeven door CASIERO en E. RECLUS, Genève 1882, Paris 1893. *L'Empire Knoutogermanique et la Revolution Sociale*, Neuchâtel 1871. *L'Etatisme et l'Anarchie*, Zürich 1874. *La commune de Paris et la notion de l'Etat*, in Le Travailleur, 1878. *Allianz der Internationalen Brüder*", Brunswijk 1874. Ook is een deel van zijn briefwisseling uitgegeven door PROF. DRAGOMANOW, uit het Russisch vertaald door DR. BORIS MINZÈS, Stuttgardt 1895. In ons volgend artikel zullen we een en ander omtrent BAKUNIN's beginselen mededeelen. S.

DOCUMENTEN.

DE FEDERATIE VAN R. K. WERKLIEDENBONDEN.

Op een d.d. 6 Februari j.l. aan Z. H. den Paus verzonden schrijven is — door tusschenkomst van Mgr. GIOVANNINI — het volgende antwoord ontvangen:

Den WelEd. Heer Passtoors, Voorzitter van de „Federatie der Katholieke Werkliedenbonden in Nederland,"

Amsterdam.

WelEdele Heer!

Met levendige voldoening heb ik aan den H. Vader het adres van de Federatie der Kath. Werkliedenbonden in Nederland overhandigd, mij toegezonden door Mgr. den Zaakgelastigde van den H. Stoel te 's Gravenhage. Zijne Heiligheid heeft bij de lezing daarvan grootelijks voldoening ondervonden wegens den geest, die de bedoelde vereenigingen bezielen, den geest van volkomen eenheid met de Bisschoppen van uw land en van algeheele verknochtheid aan den H. Stoel. Niet minder groot is de voldoening, welke de H. Vader heeft getoond over uwe zoo edele betuigingen met betrekking tot de verwoede vervolging, waaraan de Kerk blootstaat in Frankrijk; betuigingen, welke Zijne Heiligheid, diep bedroefd door de betreurenswaardige gebeurtenissen onder dit volk, tot grooten troost hebben gestrekt.

Vandaar dat ik in naam en op last van den doorluchtigen Opperpriester U, weledele heer, en de andere onderteekenaars van het genoemde adres dank zeg voor de aan Z. H. betuigde gevoelens van trouw en U mededeeling doe van den bijzonderen zegen, welke Z. H. uit heeler harte heeft verleend aan de priesters, die deze verdienstvolle Bonden ter zijde staan en aan al de leden ervan, evenals aan hunne bloedverwanten.

Mij van de vereerende opdracht van Z. H. kwijtende, heb ik de eer mij met gevoelens der meeste hoogachting van U WelEdele te noemen.

de dienstvaardige dienaar,
(*w.g.*) Card. MERRY DEL VAL.

Rome, 14 Febr. 1907.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

SOCIAAL-DEMOCRATIE EN SOCIALE WETGEVING.

Het is bekend, dat de Duitsche sociaal-democraten tegen zoo ongeveer alle sociale wetten gestemd hebben.

De Heeren bleken — gelijk Jhr. van Nispen tot Sevenaer het te Amsterdam zoo juist opmerkte — steeds te zijn reuzen in het afbreken, doch dwergen in het opbouwen!

Thans gaan ze wel voelen, dat hun die »alles-of-niets-politiek" geen goed gedaan heeft, en 't schijnt, dat sommigen er op terug willen komen.

De *Neue Gesellschaft* bevatte dezer dagen — wij ontleenen het citaat aan de *Kölnische Volkszeitung* van 19 Febr. l.l. n⁰. 148 — een artikel over den uitslag der Rijksdagsverkiezingen, en daarin lezen wij:

«Geheel anders gestemd en gezind dan de 81 op 3 December 1903 traden op 19 Februari 1907 de sociaal-democratische afgevaardigden den duitschen Rijksdag binnen. In plaats van gerechtvaardigden trots en vroolijke voldoening, woede en bittere ontgoochelingen, in plaats van hoogvliegende verwachtingen, koel overleg, nadenkend inzicht. Rondom een menigte vreemde gezichten, de overwinnaars van 25 Januari, en vergeefs zocht het oog naar vele gewende, bevriende gestalten.....

«De socialistische Rijksdagfractie zal niet kunnen volstaan met enkel kritiek uit te oefenen. Wel is haar de mogelijkheid, om positieven arbeid voor de algemeene volksbelangen te presteeren door de samenstelling van den nieuwen Rijksdag meer afgesneden dan ooit. Toch, of liever juist daardoor, drukt op haar de bewijslast, dat zij het is, die in den Rijksdag practischen, positieven, opbouwenden arbeid wil verrichten, en dat het odium der bloote negatie van allen politieken en socialen vooruitgang, van onvruchtbare ontkenning der gerechtvaardigde arbeidersbescherming, der onverstandige belemmering der democratische ontwikkeling, op hare tegenstanders terugvalt."

In hetzelfde nummer van hetzelfde tijdschrift schrijft de sociaal-democraat AUGUST MÜLLER, een artikel getiteld: *Kritisches und Antikritisches zu den Reichtagswahlen*, waarin wij lezen:

«De tegenwoordige tijd verwacht van ons voor alles positieven arbeid, maar een verkeerde opvatting van de politieke meeningen bij de bourgeoisie werkt dit tegen. Wij kennen deze nog niet, omdat wij hoegenaamd geen moeite gedaan hebben, ze te leeren kennen. Onbekommerd om de stroomingen en ideeën, die andere lagen der bevolking bewegen, leven wij ons eigen leven heen, een tocht van zelfgenoegzaamheid waait door onze heele beweging. Wij, de dragers van de idee der ontwikkeling, schrikken ervoor terug, onszelf te veranderen, daarom beproeven wij het, ook zulke verhoudingen te overmeesteren, waartegenover wij voorloopig machteloos zijn en machteloos blijven. In meer dan één opzicht zijn bij ons kenteekenen van theoretische vermummiing bemerkbaar, en van aanpassing van onze taktiek aan de verhoudingen is ook reeds sinds lang geen sprake meer, of men zou het opkomen van de revolutionaire phrase voor een verandering van taktiek moeten houden... Een herziening van onze theoretische opvattingen is reeds geëischt geworden; mooi, zij kan niets schaden! Doch nog meer schijnt mij de opvatting, die

wij otnutoe van onze verhouding tot den positieven arbeid in het tegenwoordige hebben, besproken te moeten worden."

Ook MR. TROELSTRA schijnt 't met deze kritiek op het verleden der S. D. A. P. eens te zijn.

Immers te Amsterdam sprak hij onlangs (*Het Volk*, 22 Febr. 1907):

«Verwijt men ons, te veel aan het bereikbare te denken, en wil men, dat wij het in het kapitalisme onmogelijke eischen, dan ga ik daar niet zonder meer mee mede. Onze eischen moeten vol en frisch en gaaf uit het arbeidershart zijn gesproken, maar de nederlandsche arbeiders moeten ze dan ook voelen, de breede massa van arbeiders, die wij mee moeten hebben, moeten niet zeggen: wat die kerels willen, is te gek om los te loopen [de dorps-stoombrandspruit!!] Om hier de grenzen te kennen, moet men zin hebben voor de werkelijkheid."

Wordt nu in deze kritiek, door sociaal-democraten op de houding der sociaal-democraten uitgeoefend, niet ten volle bewezen, onze stelling: gij hebt altijd hard opgegeven van uw liefde voor sociale wetgeving, doch 't was u er niet om te doen, om iets voor de arbeiders te bereiken, uw eenig doel was hooge eischen te stellen, die geen andere partij stellen wilde, omdat ze eenvoudig onmogelijk waren, en dat deedt ge enkel en alleen om de arbeiders tot u te lokken?

M. a. w. 't was zuiver kiezersbedrog om kiezersvangst.

Dit bleek ook overtuigend bij 't bedoelde Amsterdamsche debat.

Het ging o. a. over de behandeling van het »arbeidscontract."

WIJNKOOP sprak (*Het Volk*, 21 Febr. 1907):

»TROELSTRA zei, dat de strijd daarover een strijd moest zijn tegen het kapitalisme, niet tegen de regeering. Maar hoe groot is het verschil in optreden tusschen de Kamerfraktie en het komitee. Van de Kamerfraktie ging niets naar buiten. SPIEKMAN zelf heeft den stilstand in de beweging te Rotterdam geweten aan het feit, dat in de Kamer bij het arbeidskontrakt niet naar behooren was gewerkt. TROELSTRA stootte in de Kamer het komitee van zich. Hij had dan minstens evenzeer tegen het kapitalisme te velde moeten trekken.

»Met de ziekteverzekering staat het niet zooals TROELSTRA beweert, dat de marxisten een ander principe in de wet willen. Neen, wij hebben bezwaar tegen de wijze, waarop dit ontwerp in de krant is behandeld, ook door TROELSTRA. Wij willen met elke wet tegen de regeering optreden, eruit halen wat eruit te halen is, aan de arbeiders aantoonen wat eraan ontbreekt. Dat dit met deze wet kan, bleek onder KUYPER, toen TROELSTRA reeds vóór de wet er was, zijn vrees uitsprak voor verslechtering van de ongevallenwet. Waarom moesten wij anders staan tegenover de liberale regeering?"

Inderdaad een ernstige beschuldiging tegen MR. TROELSTRA! Het ontwerp-KUIJPER had hij dus al reeds bestreden en verdacht gemaakt, nog voor het verschenen was! Thans, nu het schier ongewijzigd weer door een liberaal minister is ingediend, staat hij daar »anders tegenover"!

De arbeiders zullen nu toch wel 't schandelijk spel inzien, dat tijdens het Ministerie-KUIJPER door de sociaal-democraten is gespeeld!

Kostelijk bovendien is de bekentenis, dat men de sociale wetten vooral moet afbreken, om de arbeiders maar ontevreden te krijgen! Dat heet dan »uithalen, wat er uit te halen is!"

WIJNKOOP liet zich nòg leelijker in de kaart kijken.

Hij zeide ook:

»Verder de brochure van DE VOOYS (door MR. TROELSTRA met instemming genoemd). Het speet spreker, dat deze gewone bourgeois als partijgenoot is voorgesteld. Hij (DE VOOYS) is overtuigd, dat er betere arbeiders moeten komen in Nederland, en voelt dus wel wat voor hervormingen. Zijn brochure is door en door burgerlijk, en spr. staat er versteld van, dat TROELSTRA het er grootendeels mee eens is."

Maar, zal men zeggen, de sociaal-democraten beloven toch bij verkiezingen wel sociale wetten?

Wat, beloven! zegt WIJNKOOP,

»Aan ons program blijft de gekozene natuurlijk gebonden; maar niet aan wat de kandidaat aan de kiezers belooft."

Ook een standpunt! Maar eerlijk is toch anders!

Een ander sociaal-democraat, de bekende A. S. DE LEVITA, neemt TROELSTRA een beetje in bescherming. Hij verklaart (*Het Volk* 21 Febr. 1907):

»De kritiek op het werk van onze kamerfraktie wordt wel wat overdreven. Maar toch is er een kontrast tusschen nu en vroeger. Er zit niet meer in het bevredigende voor de partij. Dat gevoel bestaat te Amsterdam sterk. Het optreden der fraktie oefent niet meer de revolutioneerende kracht naar buiten. Reeds vooraf te laten gevoelen, dat wij rekening willen houden met wat de bourgeoisie wil en kan geven, is nooit onze opvatting van hervormingsarbeid geweest, anders moeten wij ons program inrichten naar wat op het oogenblik mogelijk is, **en dan blijft er niet veel meer over.**"

De laatste woorden, die wij met vette letters drukken, zijn wel waard om onthouden te worden! Hier hebben wij dus een onverdacht en onvervalscht sociaal-democraat, die met de meest mogelijke openhartigheid staat te verklaren, dat er in 't heele program van de S. D. A. P. niet veel staat, dat »op 't oogenblik mogelijk is."

Je moet toch maar de pretentie hebben, van de arbeiderspartij te zijn!

Den volgenden dag kwam WIJNKOOP nog eens terug. Hij verklaart zich ronduit voor de taktiek van BEBEL: het onmogelijke eischen om de arbeiders te lokken!

Immers hij zegt (*Het Volk* 22 Febr. 1907):

«Wij moeten in Nederland oppassen voor een praktische politiek, die niet bij uitstek praktisch is. Wie alleen let op het mogelijke van het oogenblik, komt bij de vrijzinnig-democraten. Men krijgt veel meer, door het zoogenaamd onmogelijke te eischen, het onmogelijke in de kapitalistische maatschappij. Daardoór worden wij de sterke revolutionaire partij, die ten slotte het kapitalisme opruimt."

»De wonden openhouden," — 't is het oude recept!

Maar liefde voor werkelijke sociale wetgeving blijkt daar niet uit!

Al het gepraat bij verkiezingen over sociale wetgeving, en al het georeer en het »amendementen-voorstellen" bij de behandeling dier wetten, — 't is enkel bedoeld als pure kiezersvangst.

Wij hebben 't zelfde vroeger aangetoond bij de behandeling van de school-motie op het Groninger Congres van de S. D. A. P. In schijn verklaarde de S. D. A. P. zich toen vóór het bizonder onderwijs, — in schijn, omdat daarbij aan het bestuur der bijzondere school eischen werden gesteld, die niet voor inwilliging vatbaar waren. Niettegenstaande hun liefde voor de bijzondere school, stemden de sociaal-democraten dan ook feestelijk tegen de schoolwet-KUYPER!

Men kon moeilijk anders van hen verwachten.

Op den sociaal-democratischen Partijdag in Pruisen (1904, *Protokol*, blz. 49, 50) zeide de sociaal-democraat DR. ERDMANN het ronduit:

«Ik ben van meening, dat het godsdienstonderwijs uit de school verbannen moet worden.... Ik zou het liefst willen zeggen: weg met allen godsdienst uit de school!"

Even duidelijk was de sociaal-democraat DR. ARONS (*Protokol*, blz. 42):

«Maar wij, sociaal-democraten, moeten ons aan de spits stellen in den strijd om de school met dezen eisch: weg met den godsdienst uit de school *(Daverend applaus)*."

En de Rijksdag-afgevaardigde ZUBEIL sloot zich hierbij volkomen aan, verklarende (*Protokol*, blz. 59):

»Voor mij staat op de eerste plaats de bestrijding van het godsdienstonderwijs in de school."

Dat het dus bij de Groninger schoolmotie, toen onze S. D. A. P. het wilde doen voorkomen, alsof de sociaal-democraten toch wèl voor 't bijzonder onderwijs zouden zijn, enkel gold kiezersvangst, werd in 't Amsterdamsch debat zoo rond mogelijk erkend.

WIJNKOOP zei (*Het Volk*, 21 Febr. 1907):

«TROELSTRA wil naar de religieuze arbeiders kijken en desnoods een beetje zijn wat wij noemen idealistisch, maar wat niet socialistisch is."

En... MR. TROELSTRA geeft 't zonder blikken of blozen toe. Hij zeide (*Het Volk* 22 Febr. 1907):

»Mijn motief bij de schoolmotie was: hoe halen wij de kerkelijke arbeiders het best onder de christelijke burgerpartijen vandaan. Daarover kan men verschillend denken, maar men mag niet zeggen, dat wij niet zijn bezield door den ernstigen zucht om ons sterk te maken in den klassenstrijd. Een paar zgn. marxisten wilden konsekwent: verbod van de bijzondere school. Ik had wel eens willen zien, hoe gij tegenover de christelijke arbeiders kondt verdedigen, dat de strijd tusschen hen en ons niet gaat om den godsdienst. Dan hadden wij een anti-klerikalen strijd tegen de arbeiders moeten voeren. De antithese uit de bourgeoisie zou zijn doorgezakt onder de arbeiders. Nu verwijten de marxisten, dat VLIEGEN de antithese erkent; dan hadden wij ze zelf op de felst mogelijke manier tusschen de arbeiders gebracht. Waar die gedachtengang ons bezielde, ontzeg ik, onze gedragslijn toe te schrijven aan zucht tot toenadering tot de bourgeoisie...

»Wat mij ontzaglijk heeft gegriefd, is dat er bij de school- en bij de agrarische kwestie mijn politieke eerlijkheid is verdacht gemaakt. Dat was voor de partij en de beweging niet nuttig. GORTER was de eerlijke, ik was de kiezersvanger. Zelfs kwam in *Het Volk* een stukje voor van een partijgenoot, die geen Kamerleden wilde in de agrarische kommissie, omdat zij de plattelandskiezers te veel naar de oogen moesten zien. Mijn werfkracht onder de arbeiders is daarmee voor de helft verlamd. Zonder de christelijke arbeiders onder de burgerpartijen weg te halen, komen wij er niet. Maar de uitingen van »eerlijke" partijgenooten waren de beste wapenen tegen de propaganda van »den slimmen tacticus" TROELSTRA."

Prachtig komt ook 't huichelachtige van de Groninger schoolmotie uit in een motie, welke de afdeeling Schoonhoven voor 't aanstaand Congres van de S. D. A. P. voorstelt:

«Het Congres, enz.

«zich plaatsende op het standpunt der *Groninger motie*,

«kennis genomen hebbende van het streven van verschillende vereenigingen, om zich aan te passen bij het vigeerende subsidiestelsel,

«van meening, dat alle onderwijs van kinderen vrij moet zijn van staatkundige en godsdienstige dogma's,

«verklaart zich in beginsel voor de openbare neutrale staatsschool." (*Het Volk*, 19 Febr. 1907).

Dit is geheel in overeenstemming met het telegram uit Rome, dat d.d. 20 Febr. l.l. in de bladen verscheen: «BISSOLATI (soc.-democraat) zal morgen met 16 andere afgevaardigden, die allen tot de uiterste linkerzijde behooren, in de Kamer een motie voorstellen, waarin door de Kamer aan de Regeering verzocht wordt, om het lager onderwijs een wereldlijk karakter te verzekeren, en te verbieden, dat godsdienstonderwijs, in welken vorm ook, gegeven wordt."

Wij behoeven hier niets bij te voegen.

Het bevestigt volkomen, wat wij in 1902, onmiddellijk na de aanneming der Groninger motie zeiden: ze meenen er niets van, 't is alleen om de christelijke arbeiders te bedotten. (K. S. W. 1902 bl. 140 en 141).

Liefde voor 't bijzonder onderwijs? Rechtvaardigheidsgevoel tegenover de conscientie der arbeiders? Allemaal mooie woorden, uit zucht tot kiezersvangst. Thans erkent Mr. TROELSTRA zelf, dat de consequentie van het Marxisme is: «verbod van de bijzondere school." Men durfde dat niet zeggen, omdat men dan de christelijke arbeiders, die men juist voor de S. D. A. P. lijmen wil, van zich zou afstooten.

Daarom zegt de Sociaal-democratie: wij zijn vóór Sociale Wetgeving, wij zijn vóór de bijzondere school.

En toen wij zeiden en bewezen: dat is een leugen, werd als eenig tegenbewijs het scheldwoord aangeheven: leugenaar!

Enfin, — nu de kok en de keukenmeid te Amsterdam aan 't kijven zijn geweest, hebben wij de waarheid gehoord, en is gebleken, wie indertijd de leugenaar was!

Bij dit debat heeft ook onze oude vriend JOS. LOOPUIT, — bijgenaamd Pater Passie — zich een kostelijke bekentenis laten ontvallen.

Men herinnert zich, dat toen onlangs JHR. MR. O. V. NISPEN TOT SEVENAER te Amsterdam over 't Arbeidscontract kwam spreken, de kopstukken van de S. D. A. P., — TAK, TROELSTRA, LOOPUIT, e. a., waren uitgenoodigd, om te komen debatteeren.

Ze schitterden allen door afwezigheid, deze anders zoo op debat beluste heeren!

Een eenvoudige sociaal-democraat vroeg toen in *Het Volk*: waarom bleven ze weg? 't is noodig, dat dit gezegd wordt, anders zal men denken, dat ze niet durfden. Wat was dan de reden van hun wegblijven?

De Redactie van *Het Volk* antwoordde met het snoeperig waarheidje: wij weten 't niet!

Thans deelt JOS. LOOPUIT het mee (*Het Volk*, 22 Febr. 1907):

»Op de eerste vergadering van het Vakverbond heeft de voorzitter [HENRI POLAK] moeten zeggen: de Kamerfractie der S. D. A. P. is toch ook niet zoo geheel vertrouwbaar. [Prettig, MR. TROELSTRA en TAK!!]. Als TROELSTRA had gewild, had men de aktie niet behoeven te laten vallen. **DAAROM** ben ik niet naar de vergadering-VAN NISPEN gegaan."

M. a. w. de Heeren waren met hun figuur verlegen, ze durfden niet!

O nimbus van de S. D. A. P.!... MR. A.

SOCIAAL-DEMOCRATIE EN GODSDIENST.

Nog steeds gaan de sociaal-democraten voort, om te betoogen, dat een katholiek gerust sociaal-democraat kan zijn, — en evenzeer gaan zij voort, om, als dat in hun kraam te pas komt, ook precies het omgekeerde te beweren.

Daar nu volgens onze overtuiging, katholicisme en sociaal-democratie, als twee gansch verscheiden wereldbeschouwingen, lijnrecht tegenover elkaar staan, kan men ons niet kwalijk nemen, dat wij alleen dan de sociaal-democraten als oprecht beschouwen, wanneer ze ronduit uitkomen voor hun vijandschap tegenover het Katholicisme, en aan hun eerlijkheid sterk twijfelen, wanneer ze een andermaal zich in schaapsvacht aan geloovige arbeiders voordoen.

»Christendom en Socialisme staan tegenover elkaar als vuur en water", — schreef BEBEL terecht (*Christentum und Sozialismus*, 1901, blz. 16).

Boven zagen wij, hoe de sociaal-democraten — als ze oprecht zijn — zich tegen de bijzondere school, en zelfs tegen alle godsdienst-onderwijs op school verzetten. De onoprechte Groninger schoolmotie wordt dan ook door vele sociaal-democraten openlijk afgekeurd. Zoo zeide, bij het Amsterdamsch debat JOS. LOOPUIT (*Het Volk*, 22 Febr. 1907):

„Zonder de schoolmotie hadden wij hetzelfde gedaan als wat wij deden. Zij heeft het christelijk bewustzijn versterkt, en in dit opzicht ben ik een verstokt anti-clericaal: Wat het christelijk bewustzijn versterkt, vindt in mij een aartsvijand."

Dit komt overeen met tal van andere uitspraken van sociaal-democraten.

Nu zegt men wel: ja, dat is zoo, doch dat is slechts de persoonlijke meening van enkelen!

Eenig raison zou dit verweer hebben, als die »enkelen" niet zoo overtalrijk waren, en... indien de sociaal-democraten, in een eerlijke bui, niet zelf de reden opgaven, waarom zoovele partijgenooten tegen den godsdienst zijn: nl. wijl Sociaal-democratie en Christendom onvereenigbaar zijn, lijnrecht tegenover elkaar staan.

Vroeger hebben wij tal van deze getuigenissen in het *K. S. W.* opgenomen (zie *K. S. W.* 1903 blz. 531 en 541 en jaarg. 1906, bladz. 425, 438, 449).

Wij zullen daar thans enkele nieuwe bijvoegen:

De Sociaal-democraat LOSINSKY schreef in de *Sozialistische Monatshefte*, 1902, I, blz. 130:

„In 't algemeen zouden wij dus kunnen zeggen, dat er nauwelijks een ander sociaal-ethisch systeem gevonden wordt, dat zoozeer in tegenspraak is met het socialisme, als het christendom. Socialist zijn beteekent tevens anti-christen zijn; de definitieve zegepraal van het Socialisme zal slechts mogelijk zijn door de definitieve nederlaag van het Christendom."

De Sociaal-democraat HAENISCH, redacteur van de *Arbeiter-Zeitung*, sprak op het congres van de S. D. A. P. in Pruisen, dat in 1904 gehouden werd (*Protokoll*, blz. 54):

„Wij als socialisten kunnen toch niet de met de algemeene productie- en kultuur-verhoudingen steeds zich wijzigende zedelijke begrippen uit den christelijken openbarings-godsdienst willen afleiden! Waar blijft dan onze principieele historisch-materialistische opvatting?"

Juist wat van katholieke zijde steeds is betoogd: de leer van het historisch-materialisme, waarmee de sociaal-democratie staat of valt, is lijnrecht in strijd met onzen christelijken godsdienst.

Niet minder duidelijk is, wat de groote wetenschappelijke voorman KAUTSKY schrijft in het Voorwoord van zijn brochure *Die Soziaal-demokratie und die Kath. Kirche*:

»Het aannemen van een persoonlijken God en een persoonlijke onsterfelijkheid is onvereenigbaar met den huidigen stand der wetenschap. Onvereenigbaar echter vooral met het wetenschappelijk socialisme is de idee van een God-mensch of Boven-mensch, wien het gegeven was, door de kracht van zijn persoonlijkheid de menschen te verlossen of op een hooger trap van bestaan te verheffen."

KAUTSKY zegt het dus uitdrukkelijk, dat het geloof aan de Godheid van onzen H. Verlosser is »onvereenigbaar met het wetenschappelijk Socialisme". En toch ... zou een goed katholiek een goed sociaal-democraat kunnen zijn!!

Heel wat oprechter dan de katholieke-arbeiders-misleiders, die dit maar steeds blijven uitbazuinen, was de sociaal-democraat DR. ERDMANN, toen hij in de *Sozialistische Monatshefte* (1905, I, blz. 516) schreef:

»Er bestaat voor ons geen aanleiding, om het te verhelen, dat de Sociaal-democratie vijandig staat tegenover de Kerk, — hetzij dan de Katholieke of de Protestantsche — en dat wij onze eischen met bijzondere beslistheid juist daarom stellen, wijl wij weten, dat wij daarmee de macht der Kerk breken zullen."

En in de *Neue Gesellschaft* (1905, n°. 11) schreef dezelfde sociaal-democraat:

»Een geloovige, die op een sociaal-democraat stemt, komt daardoor in strijd met zijn kerkelijke plichten, hij houdt dus, in den zin der Kerk, op, een geloovig christen te zijn.... Wij willen naar ons program en de besluiten onzer toonaangevende lichamen beoordeeld worden, doch dan moeten wij er ons ook aan houden, wat de Kerk in haar leer en de door haar erkende autoriteiten als geloofsregel voor haar aanhangers vaststellen. En van dit standpunt beschouwd, moet de vraag, of een christen sociaal-democraat kan zijn, met neen worden beantwoord."

Deze eerlijke verklaring van een sociaal-democraat, waarvan niemand zal ontkennen, dat hij het Marxisme en de Sociaal-democratie voldoende kent, geven wij ter ernstige overweging aan hen, die — laat ons hopen te goeder trouw — van meening blijken te zijn, dat zij als Katholiek tevens Sociaal-democraat kunnen zijn!

Bij dit alles sluiten zich, ten deele althans, zeer goed aan, de stellingen, welke onlangs de Sociaal-democraat RESINK te Amsterdam verdedigde. (*Het Volk*, 21 Febr. 1907).

Zij luidden:

7. De *politieke* bovenbouw der gerevolutioneerde nieuwe samenleving is de nieuwe *staat*, de *geestelijke* bovenbouw de verjongde *kerk*.
8. De eindstrijd is de revolutioneering van den staat èn van de kerk.
9. Een wetenschap, die leiding geeft in den strijd tegen de kerk ontbreekt tot nu toe.
10. De religieuze geschillen in de partij en de strijd om de privaatzaakleer bewijzen, dat de politieke instincten, die moeten leiden bij deze revolutioneering van de kerk, bezig zijn zich te vormen in de partij.
11. De theoretici hebben den plicht de nieuwe theologie als de leer van den ideologischen bovenbouw te zoeken om in den chaos der ideologieën in de partij eenheid te brengen. *De reform van de kerk* is *partijzaak*, evenals de reform van den staat.
12. Het kerk- en staat-geschil kan alleen worden opgelost door dat de nieuwe politieke instincten, die bezig zijn zich te vormen in de partij, de voor-socialistische kerk en staat hervormen tot de levende eenheid, die de katholieke theologie bedoelt.
13. Het reform-katholicisme en het reform-liberalisme bewijzen symptomatisch, dat de voor-socialistische menschheid bezig is zich in de partij op te lossen.

De korte zin van deze stellingen, in voor gewone menschen verstaanbaar Hollandsch, is deze: het socialisme bedoelt niet enkel den Staat geheel te veranderen, maar ook de Kerk, wier leer in strijd is met de Wetenschap; wij zijn echter nog niet klaar met een nieuw theologisch systeem, doch het reform-katholicisme wijst er op, dat het in wording is. Wel staat in ons partijprogram, dat godsdienst privaatzaak is, doch in elk geval is de hervorming van de Kerk een zaak, waar de S. D. A. P. zich mee moet bemoeien.

't Is wel teekenend, dat MR. MENDELS enkele dagen te voren precies hetzelfde te Amsterdam verkondigd had. (Zie uitvoerig verslag in *Het Volk* 19 Febr. 1907).

Hij komt er tegen op, dat de stelling, in het program der S. D. A. P. »*godsdienst is privaatzaak*" zóódanig wordt opgevat alsof nu de S. D. A. P. maar poeslief tegenover elken godsdienst zou moeten staan. *Het Volk* geeft deze redevoering aldus weer:

«Men gaat zelfs zóó ver, dat men kritiek op eenige kerkelijke leer of godsdienstvorm die vijandig optreedt tegen onze partij, zou willen verbieden. Dat is misbruik en ontaarding van het «Godsdienst is privaatzaak."

Wij bestrijden *als zoodanig* geen enkelen godsdienst, op de kleine konditie, dat hij ons ook niet bestrijdt.

Wij zeggen niet: omdat wij soc. dem. zijn, bestrijden wij den godsdienst. Maar wij zeggen evenmin: wij bestrijden geen enkelen godsdienst, omdat het godsdienst is. Wij bestrijden den godsdienst zoodra hij kapitalistisch, anti-socialistisch is. De soc. dem. is vereenigbaar met elken godsdienst, mits die godsdienst vereenigbaar is met de soc. dem.

Wie in onze partij godsdienstig is, is niets minder, maar — en dat mag wel eens duidelijk uitgesproken worden — ook niets *meer* dan de ongodsdienstige partijgenoot.

Heeft iemand echter een godsdienstige overtuiging welker konsekwenties hem nopen moeten in zijn denken en handelen de soc.-dem. vijandig te zijn, dan kunnen wij die godsdienstige overtuiging niet ongemoeid laten.

Wanneer b.v. in een debat mij een godsdienstonderwijzer zou zeggen: de huidige maatschappelijke ordening mag niet veranderd, omdat de bijbel het verbiedt, dan zou ik niet, als helaas sommige partijgenooten, zeggen: dan moet ge geen soc.-dem. worden. Of ik zou niet mijnerzijds den bijbel opslaan om teksten te zoeken, die de huidige maatschappij veroordeelen. Want dat wordt een onvruchtbaar spiegelgevecht, een theologisch dispuut. Ik zou in zoo'n geval zeggen: «Ik kan als leek niet uitmaken of wat gij daar zegt juist is; wat ik wel weet is, dat er predikanten en katholieke priesters zijn, die op grond van het evangelie soc.-dem. geworden zijn. [?!!] Maar als *uw* christendom u gebiedt het kapitalisme met al zijn gruwelen en verschrikkingen in stand te houden, wee dan dat christendom. Zulk een godsdienstige overtuiging moeten wij bestrijden, *niet* omdat het *godsdienst* is, maar omdat het *kapitalistische* godsdienst is. Met respekt voor zoo iemands eerlijke overtuiging, moeten wij den *inhoud* dier overtuiging bestrijden.

In de bekende encycliek van Paus Leo XIII »Rerum Novarum« wordt de klassenstrijd afgekeurd. Als nu een katholiek arbeider zegt: op grond daarvan kan ik geen soc. dem. zijn, dan mogen wij niet antwoorden: laat dan de soc. dem. maar varen, maar: laat *dat* geloof varen.

In een volgende encycliek over de christelijke demokratie, wordt als hoogste doel het handhaven der bestaande klassen en standen aangegeven, wijl zij door God zijn ingesteld. Dat is niet vereenigbaar met de soc. dem. en *zulk* een godsdienstige overtuiging kunnen wij niet onaangetast laten. Want wij zijn er niet om elken vorm van godsdienst te ontzien, maar om de soc. dem. te dienen en om te bestrijden wat zich vijandig tegenover haar plaatst.

Daarom acht ik de oplossing der schoolkwestie in onze partij verkeerd. M. i. mag de soc. dem. onder geen enkele voorwaarde geldelijken steun geven aan instellingen die broeinesten zijn onzer tegenstanders. De christelijke school van thans is het instrument om de kinderen het anti-socialistisch instinkt bij te brengen, niet om de ethische en zedelijke zijde van het evangelie te onderwijzen. Het lijkt mij verkeerd, om zelf de ammunitie te verstrekken waarmee de politieke christenen de kanonnen tegen ons zullen laden.

Zoo zien wij dus duidelijk, hoe misleidend de leuze is: »godsdienst is privaatzaak".

Ze beteekent in elk geval: al ontzien wij „den" godsdienst, het Katholicisme bestrijden wij zoo krachtig mogelijk.

Een Katholiek, die sociaal-democraat wil worden, moet eerst zijn geloof laten varen, of... hij weet blijkbaar niet wat hij doet.

MR. A.

WONINGWET.

Aangaande de wijze waarop tot nu toe gebruik gemaakt is van de bepalingen der Woningwet betreffende het oprichten van bouwvereenigingen en den geldelijken steun der overheid bij het bouwen van woningen is het niet gemakkelijk gegevens bijeen te brengen. Van de jaarverslagen die van Regeeringswege krachtens artikel 52 van die wet moeten worden ingebracht is dat over 1904 eerst sinds eenige dagen verschenen. De volgende cijfers zijn uit de *Staatscourant* daaromtrent verzameld.

Bouwvereenigingen, toegelaten krachtens de Woningwet als uitsluitend werkzaam in het belang van verbetering der volkshuisvesting zijn er thans 29, verdeeld over de provinciën als volgt:

Friesland	8
Noord-Holland	6
Zuid-Holland	5
Overijssel	4
Groningen	3
Utrecht	1
Noord-Brabant	1
Limburg	1
Te zamen	29

Hiervan zijn:

Vereenigingen, overeenkomstig de wet van 1855	23
Naamlooze vennootschappen	2
Stichtingen	3
Coöperatieve vereenigingen	1
Te zamen	29

Voorschot van rijkswege aan gemeenten, ten einde aan bouwvereenigingen geldelijken steun te verschaffen, is gegeven aan vijf gemeenten en wel tot de volgende bedragen:

Zuidhorn	f 1.800
Tietjerksteradeel	- 7.600
Schiedam	- 60.000
Maastricht	- 140.400
Deventer	- 180.000
Totaal	f 389.800

Daarenboven zijn er drie gemeenten, die zelve den bouw van kleine woningen hebben ter hand genomen, waarvoor door het Rijk de volgende voorschotten zijn verstrekt.

Edam	f 15.883.61
Vries	- 700.—
Franeker	- 30.000.—
Totaal	f 46.583.61

Door het Rijk is dus ruim vier ton ten behoeve van woningbouw voorgeschoten, een weinig beteekenend bedrag vergeleken bijv. bij hetgeen in Duitschland, met tienmaal grooter bevolking dan ons land, door openbare kassen voor dit doel ter beschikking is gesteld. Daar is door de „Versicherungsanstalten" alleen, een bedrag van ruim 140 millioen Mark ten dienste van den bouw van kleine woningen ter leen verstrekt. Z.

KORTE BERICHTEN.

Kindersterfte. Dat vooral in 't Zuiden des lands de kindersterfte zeer groot is, mag als bekend worden ondersteld.

Het blijkt echter, dat men met succes dit groote euvel bestrijdt. Het *Dagblad van Noord-Brabant* (23 Febr. ll.) deelt daaromtrent de navolgende hoogst merkwaardige cijfers mee:

„De sterftecijfers in Breda over 1906, gepubliceerd door de Gezondheidscommissie alhier, zijn werkelijk gunstig in vergelijking met vorige jaren.

Op de 1000 levendgeborenen stierven er te Breda beneden den leeftijd van één jaar:

In 1904	202.04
In 1905	231.97
In 1906	**165.46**

Door deze belangrijke daling der kindersterfte zakte ook het algemeen sterftecijfer, dat in de laatste drie jaren achtereenvolgens was: 17.09, 17.32, en 19.78 op **14.83.**

Het cijfer voor het Rijk was verleden jaar 15.42, voor Maastricht 25.04, voor Zaandam 10.81.

Het jaar 1906 was dus voor Breda een heel gunstig."

Wat heeft men gedaan, om dit gunstige resultaat te bereiken?

Sinds begin 1905 o. a. dit:

„Zoo krijgt ieder vader, die de geboorte van een kind aangeeft, in vele plaatsen vanwege de gezondheidscommissie een boekje, bevattende nuttige wenken voor de opvoeding van het kind. Onze geestelijkheid vestigde al langen tijd haar bizondere aandacht aan de bestrijding van het euvel der kindersterfte. Openbare vergaderingen werden belegd, b. v. door de Mariavereeniging, en dokters spraken er over de opvoeding der zuigelingen. Bovendien liet de provinciale pers geen gelegenheid ongebruikt om mee te helpen."

Bravo!

Breekijzers. Wanneer onze Vakvereenigingen eens weigeren, om met een sociaal-democratische vakvereeniging mee te werken, hetzij om te staken, hetzij voor een congres, dan roept heel de roode pers: Breekijzers!!

Doch thans komt een sociaal-democraat in *Die Neue Zeit* (1907, No. 20. blz. 662 evg.) de vraag beantwoorden: „*Kan in de toekomst met de christelijke vakvereenigingen nog op eenigerlei wijze gemeene zaak gemaakt worden?*"

En — met een vloed van de grofste scheldwoorden — betoogt hij dan:

„Neen! Hier moet onvoorwaardelijk verandering in komen!

„Geen overeenkomsten, geen samengaan in geen enkel opzicht meer, zelfs op 't gevaar af, dat de christelijken ons bij alle werkstakingen in den rug vallen. Laten zij ook dit middel nog maar tegen ons gebruiken, alle anderen hebben zij reeds sinds lang gebruikt. Zij hebben ons belasterd en bezoedeld, beschimpt en verraden, getrapt en bevuild, laten zij nu ook nog tegen ons staken, zij zullen het doen, want zij zijn organisaties niet tot bestrijding der ondernemers, maar van de arbeiders. (Precies hetzelfde zeggen de anarchisten van de sociaal-democraten!!)

„Onze vroegere houding. bij werkstakingen en sociale verkiezingen met hen gemeene zaak te maken, heeft hun eerst het relief eener arbeiders-organisatie gegeven, anders zouden ze niet boven de beteekenis van godsdienstige vereenigingen zijn uitgekomen, en doordat wij ze weer isoleeren, moeten wij dit relief weer vernietigen....

„Hoe zal men echter de arbeiders duidelijk maken, dat de christelijke vakvereenigingen doelloos zijn, *wanneer wij voortdurend met hen gemeene zaak maken?* Zij kunnen er steeds weer op wijzen, dat zij toch met ons gemeenschappelijk voor hetzelfde doel gestreden hebben!.... Om echter den strijd tegen de „christenen" met goed gevolg te voeren, moeten wij *voor alles op godsdienstig gebied de strengste neutraliteit bewaren.* Maar juist hiertegen is tot heden al te veel gezondigd....

Laten wij ons op dit gebied niet meer blootgeven, ontnemen wij aan de demagogische arbeidersverdeelers daardoor de laatste wapenen tegen ons, die wij hun tot heden zoo goedkoop geleverd hebben tot onze eigen schade en tot schande der gemeenschap, dan zullen zij ook hun aantrekkingskracht verliezen, en alleen deze weg voert naar mijne meening tot de eenheid der arbeiders." (blz. 667 en 668).

't Zijn kostelijke bekentenissen, die we hier zoo openhartig zien afgelegd.

Dat men ze onthoude!

Doch vooral verzuime men niet, de artikelen «*Neutrale Vakorganisatie*" in 't *K. S. W.* te lezen. Daar blijkt overduidelijk uit, hoe waar is, wat deze sociaal-democraat zegt: dat juist de soc.-democratische vakvereenigingen zoozeer gezondigd hebben tegen de neutraliteit op godsdienstig gebied!

Arbeidscontract. MR. MENDELS zei te Amsterdam: „Het arbeidscontract is een stuk uit de klerikale erfenis. Wij zijn het er allen over eens, dat de verbeteringen die het brengt maar van luttele beteekenis zijn."

En op denzelfden dag sprak MR. TROELSTRA te Rotterdam: „Het Arbeidscontract zal de positie der arbeidersklasse niet verbeteren."

Aldus is te lezen in *Het Volk* van 23 Febr. 1907.

Doch wat schreef *Het Volk* van 4 Jan. 1907?

Dat de Brabantsche patroons thans de gedwongen winkelnering afschaffen, niet omdat ze zoo „arbeiders-vrindelijk" zijn, maar ... omdat „de inwerkingtreding van het arbeidscontract aanstaande is." Dus: „Gedwongen fraaiigheid, niets meer!"

Wie jokken nu, MR. MENDELS en MR. TROELSTRA, of.... de republikeinsche Redactie van *Het Volk*?

Godsdienst en Gezag. In *De Vrije Socialist*, het orgaan van den heer F. DOMELA NIEUWENHUIS. bevatte 23 Februari l.l. een godslasterlijk hoofdartikel, getiteld *Is er een God?* en onderteekend M. J. C. MOELAERT.

Het is zóó, dat het niet wel mogelijk is, het hier uitvoerig te citeeren. Het slot ervan is echter, wegens de bekentenissen, die erin liggen besloten, zeer opmerkelijk:

„Wij willen geen gezag, wij willen geen meesters, wij hebben behoefte aan vrijheid, om tezamen een harmonisch geheel te kunnen vormen.

„God is de inkarnatie van 't gezag, wie dus 't gezag bestrijdt, komt vanzelf in strijd met God en Godsdienst en daarom zijn wij de grootste tegenstanders van den Godsdienst.

„Dit is de uiterste konsekwentie en daaraan ontkomt niemand: men is vóór gezag maar dan moet men gelooven aan God of men is tegen 't gezag en dan vervalt 't geloof aan God, Gezag zonder God is gelijk aan een huis zonder fundament. Beiden zijn onmogelijk.

„De strijd zal zwaar zijn, aan beide zijden zal alles ingespannen worden om 't doel te bereiken, dat is voor den een hooghouding van 't gezag, d. w. z. de bestendiging van de ellende van heden, en aan de andere zijde hen, wier eenigste wensch is, om in vrijheid te kunnen leven. En nu moet gij kiezen, wij roepen u toe: neemt deel aan *onzen* strijd dat is ook *uw* strijd, want het is in 't belang der menschheid, dat wij zoo krachtig mogelijk strijden tegen alles en ieder, die den geest der menschen wil beknotten, en dit is de godsdienst in de eerste plaats."

Dit is wel om te onthouden! Laten de sociaal-democraten eens even eerlijk hun meening zeggen.

Loonstijging. — Blijkens een onderzoek, door het «Bureau of Labor Statistics" der Vereenigde Staten van N. A. ingesteld naar de loonen van 35000 georganiseerde arbeiders, zijn de uurloonen sinds 1897 met 13.7 % gestegen. Bovendien werd geconstateerd, dat er tegenwoordig regelmatiger arbeid wordt verstrekt, zoodat er b.v. door de bouwarbeiders in 1905 gemiddeld 272 dagen werd gearbeid tegen 237 in 1897. Daardoor kwam voor dezen de loonsvermeerdering per jaar op 36.2 % te staan. De stijging der levensmiddelen bedroeg in genoemd tijdsverloop 29.2 %, zoodat de uurwerkers, die in zoo gunstigen samenloop van omstandigheden zich konden verheugen, er op vooruitgingen. Die tegen vast loon arbeiden hebben echter minder reden om in hun schik te zijn.

Werkstakingen. Naar het *Maandschrift van het Centr. Bureau voor de Statistiek*, aflev. 1, 2e jaargang, meldt, zijn er in 1906 in ons land uitgebroken 172 werkstakingen met ongeveer 10 duizend werklieden. De uitslag dezer 172 stakingen was: einde December duurden nog 6 voort. Van 18 was de uitslag onbekend; 28 vielen uit ten voordeele der werklieden, 58 werden gemiddeld; 55 eindigden in het nadeel der werklieden en 1 bleef onbeslist.

Vakvereenigingen in Engeland. — In een der jongste afleveringen van de *Labour Gazette* lezen we een statistiek der Engelsche vakvereenigingen over 1905. Het totaal aantal vereenigingen was 1136 met 1.887.820 leden. Sedert 1896 is het aantal leden met ongeveer 25 % toegenomen. Het aantal vrouwelijke leden steeg van 123.102 in 1903 tot 135.235. De 100 voornaamste vereenigingen hebben 1.190.000 leden en een kas van 4.808.000 pond sterling (een pond sterling is *f* 12).

Vakschool voor Typografen. — De raad der gemeente Utrecht heeft aan de op te richten vakschool voor typografen een subsidie toegezegd, mits ook vanwege het rijk en de provincie Utrecht ten behoeve dezer school jaarlijks subsidie wordt verleend. Voor 't eerste jaar, te rekenen van het tijdstip waarop de school in exploitatie komt is de gemeentelijke subsidie *f* 2500, voor het tweede jaar *f* 3500 en voor elk daarop volgend exploitatie-jaar *f* 4500.—

Arbeidsinspectie in Italie. — Voor deze inspectie is het Rijk in drie districten verdeeld, welker hoofdzetels gevestigd zijn te Turijn, Milaan en Brescia. Deze inspectie is speciaal voor de naleving der wetten op den vrouwen- en kinderenarbeid en op de veiligheid. Voor den Mijn- en Bergbouw bestaat een afzonderlijk toezicht.

Bedrijfs- en beroepstelling. — Evenals in 1875, 1882 en 1895 zal ook dit jaar in Duitschland, behoudens goedkeuring door den Rijksdag, een bedrijfs- en beroepstelling gehouden worden. De kosten worden op maar eventjes $4\frac{1}{2}$ millioen geschat.

Geen wonder, dat men er in ons land voor terugdeinst, 't zou hier naar verhouding wel minder kosten, maar toch nog altijd een aanzienlijk bedrag.

Valt echter — wij opperden deze vraag al meermalen — zoo'n beroepstelling niet samen te smelten met de algemeene volkstelling? Op de biljetten daarvoor staat toch al zooveel, dat er nog wel een paar vragen bij kunnen.

Huisarbeid. — Behalve te Amsterdam is ook te Frankfort a.M. en te Birmingham een huisarbeidtentoonstelling in voorbereiding, terwijl in Zwitserland gelijk plan opkomt.

Als dat maar geen publieke vermakelijkheden worden, want daarvoor is de zaak te ernstig.

Collectief contract. — Luxemburg heeft thans ook zijn collectief arbeidscontract voor de drukkersbedrijven; het geldt tot 1910 en biedt de gebruikelijke voordeelen: 9-urige arbeidsdag; een minimumloon van 27 francs; voor overuren tot middernacht 25 pct., na middernacht 100 pct. bijslag per uur; met 1908 worden de bestaande dagloonen met 25 pct. verhoogd, terwijl de machinezetters 25 pct. meer genieten dan handzetters. Voorts is bepaald, dat slechts georganiseerde patroons en gezellen met elkaar zullen arbeiden, dat er een scheidsgerecht zal wezen, enz. Jammer dat het leerlingwezen ongeregeld bleef en ook jammer, dat het contract zakelijk nog alleen in de hoofdstad van kracht is: elders kan men nog niet genoeg op de lui bouwen. Mogelijk zal dit nu weleer komen. O.

Briefwisseling. — Herhaaldelijk ontvingen wij in den laatsten tijd jaarverslagen van vereenigingen en coöperaties, en verslagen van jaarvergaderingen. Gelijk reeds herhaaldelijk is meegedeeld, hooren deze thuis in de speciale arbeiders- en vakbladen en in de dagbladen. Ze zouden van het *K. S. W.* te veel ruimte vergen.

ONTVANGEN BOEKEN.

Prof. ERNST HAECKEL, door J. SCHMUTZER, Leiden, G. F. THEONVILLE 1907, 116 bladz.

E. C. VAN DORP en E. WYNANDTS-FRANCKEN-DYSERINCK, Een knuppel in 't Hoenderhok. — Haarlem. H. D. TJEENK WILLINK & ZOON, 1907.

Verslag der oprichting en werkzaamheden van de federatie der vijf R. K. Diocesane Werkliedenorganisaties in Nederland. 14 bladz.

De Drankwet en hare toepassing, eenige wenken voor de herziening door S. 168 bladz. Amsterdam, VAN HOLKEMA & WARENDORF.

De navolging van CHRISTUS, met gebeden en oefeningen, 384 bladz., in linnen band, rood op snee fr. 0.40; in linnen band, rood op snee, gepolijst fr. 0.45; in linnen band, verguld op snee fr. 0.60; chagrijnleder, goud op rood fr. 0.85. DESCLEE, DE BROUWER & Cie, Brugge.

Kort verhaal van het leven van O. H. JEZUS-CHRISTUS, naar de vier H.H. Evangeliën, 120 bladz. met 5 groote en 13 kleinere platen fr. 0.50; geb. fr. 0.90. Maatschappij »*Sint Augustinus*." DESCLEE, DE BROUWER & Cie. Brugge.

NIEUWE BOEKEN.

BERTH. OTTO. Vom königlichen Amt der Eltern. Leipzig, 1906. 8°. 130 pp. 2 M. 40 sh.

K. SCHMIDT-JENA. Deutsche Erziehungspolitik. Eine Studie zur Sozialreform, mit einem Anhang: Die deutsche Reformschule. Leipzig, 1906. 8°. 47 pp. 1 M.

L. NEPPI-MODONA. La legislazione operaia e l'ufficio del lavoro. AREZZO, 1904—6. 8°. 329 pp. 8 l. 50 c.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's Hertogenbosch.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

Redacteur: Mr. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD. Nederlandsche arbeiders in het Buitenland. — De Kamers van Arbeid en arbeidsgeschillen, door H. J. Weever, pr. — Uit Boeken: Arbeidsbeurzen in Frankrijk I. — Berichten en Mededeelingen: Het Bankroet van de sociaal-democratische wetenschap. — Sociaal-Democratie en Sociale Wetgeving. — Loonactie der timmerlieden te 's-Gravenhage. — Korte Berichten: „Neutrale" Vakorganisatie. — Troelstra en Schaper. — De Groninger Schoolmotie. — Bond van sigaren-fabrikanten. — Coöperaties in Groot-Brittanië en Ierland. — Middenstandsactie. — Japansche Arbeiderswereld. — 't Langzaam stijgen der loonen. — Negenuur-dag. — Arbeidsverkorting. — Verzoeningsraad. — Winkelsluiting. — Tusschenhandel. — Partijdiscipline. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

NEDERLANDSCHE ARBEIDERS IN HET BUITENLAND. [1]

«Er moet voor deze menschen meer gewerkt worden!» — Zoo luidt het algemeen gevoelen der Katholieke Nederlandsche pers, zoo leest men tevens in sommige andersdenkende bladen, zoo spreekt ook eenieder, die den godsdienstigen, moreelen en stoffelijken toestand onzer uitgewekenen van nabij, of zelfs maar van verre kent.

Welnu, dit gaf ons aanleiding om in het *Katholiek Soc. Weekblad* ook eens op deze zaak te wijzen.

Wij hebben hier inderdaad te doen met eene aangelegenheid, die ten nauwste met de algemeene belangen van ons vaderland verband houdt.

Ofschoon er geen juiste statistiek van bestaat, zoo kan toch veilig worden aangenomen, dat het aantal onzer Nederlandsche arbeiders, wat jaarlijks tijdelijk of voor goed naar Duitschland trekt, ontzettend groot is.

Vooral drie bisdommen zijn hiermede gemoeid.

En wel, het aartsbisdom en de bisdommen den Bosch en Roermond. In deze bisdommen zijn gemeenten, van waaruit 1/10 deel der bevolking naar Duitschland trekt.

Enkele jaren geleden gaf reeds de heer van Wijck zaliger in de Tweede Kamer een statistiek, waaruit o. m. bleek, dat uit Friesland meer dan 6000 personen naar Duitschland gaan werken, dat van uit Glanerbrug, Hengelo en Enschede meer dan 3000 personen naar Duitschland werk gaan zoeken, dat in de Duitsche stedekes Rheine en Amt-Rheine meer dan 4000 Nederlandsche arbeiders zijn, en dat er uit Limburg jaarlijks wel 10,000 arbeiders naar Duitschland trekken. Maaslander, een practisch redacteur van het *Venloosch Nieuwsblad*, schrijft, dat met betrekking tot Limburg dit cijfer veel te laag is en dat men 't aantal Limburgsche arbeiders in Duitschland gerust op 20.000 stellen mag.

De secretaris van *Patrimonium* schreef reeds een vijftal jaren geleden, dat uit geheel Nederland meer dan 60.000 arbeiders in 't *grosze Vaterland* gaan werken, en dat de trek met het jaar op onrustbarende wijze toeneemt.

Uit Oss wordt ons medegedeeld, dat van daaruit (en uit geheel de omgeving) jaarlijks *honderden* arbeiders naar Duitschland gaan werken, dat het aantal Noordbrabantsche werklieden in Duitschland niet veel minder is dan het aantal Limburgsche.

***

Wij spraken hierboven van den godsdienstigen, moreelen en stoffelijken toestand der Ned. werklieden in Duitschland.

Over 't algemeen genomen is deze gewoonweg ellendig te noemen.

Dr. H. Poels zeide op den Limburgschen Katholiekendag te Weert:

«De lente is nog niet in 't land of onze Limburgsche metselaars en brikkenbakkers trekken met gansche troepen het groote Pruisen in. Eerst tegen den winter komen zij in de Heimath weer; en hebben zij geen gaten meer in de kousen en in de beurs, zij kregen dikwerf een leelijk gat in hun braaf, echt-Limburgsch volkskarakter.»

Waaruit wel blijkt, dat zelfs de *spaarzame* arbeiders in Duitschland volstrekt niet in deugd toenemen.

En een inzender in de *Noordbrabanter* voegt hieraan toe:

«De trek naar Pruisen is ook in Noordbrabant een *ramp*. Alles, wat gedaan kan worden om het gaan naar Duitschland te verminderen òf om hun lot aldaar te verbeteren, moet welkom zijn aan iedereen, die gevoelig is voor eene groote zedelijke ellende, die daar het deel is van vele mannen» ....

Hoe groot en veelvuldig de gevaren zijn, die onzen

[1] Van hooggeachte zijde verzocht men ons opname van dit belangrijke artikel, aan welk verzoek wij zeer gaarne voldoen, ten volle respecteerende de bezwaren tegen onderteekening ervan. Deze uitzondering bevestigt echter onzen regel, van geen ongeteekende hoofdartikelen op te nemen. *Red. K. S. W.*

arbeiders in Duitschland bedreigen, kan men verder opmaken uit de geschriften, die de bekende Duitsche *Volksverein* van M. Gladbach over «*die Abwanderer vom Lande*» heeft uitgegeven:

Als de arbeider nog op het land of in zijn ouderlijke huis vertoeft, kunnen ouders en zielzorgers zijn levenswandel nagaan, doch niet zoodra heeft hij zich begeven naar de industriestad, of men kan zich al zeer weinig meer om hem bekommeren. De arbeider, die van 't rustig land zoo in eens in den vreemde komt en overal vreemde gezichten om zich ziet moet dan eerst vragen, waar de parochiegeestelijke woont, wanneer de H. Missen beginnen enz.

Ja..... een bekend Hollandsch pater, die veel in Duitschland werkt, deelde ons nog kort geleden mede, dat hij in de buurt van Hamborn en andere industrieplaatsen, die zich in de laatste jaren op enorme wijze hebben uitgebreid, nederzettingen van 3000 en meer Katholiek geboren arbeiders had aangetroffen, waarvan er nog geen 300 meer naar de kerk gingen.

Daarbij komt nog, dat vooral de landarbeiders op de werkplaats bijna dagelijks met socialisten verkeeren, die er wel voor zorgen, den nieuweling voor de partij te winnen, omdat zij er van overtuigd zijn, dat die nieuweling zich spoedig vinden laat, en zoo een der beste krachten voor de partij worden kan.

Terecht zeide dan ook eens in een interview de algemeene secretaris der *Christliche Gewerkschafte* van Duitschland aan een medewerker van *de Tijd* «dat vele der gevaarlijkste socialisten als «Abwanderer vom Lande» naar de industriestreek gekomen waren."

***

Ook de stoffelijke gevaren, die onzen uitgewekenen in 't buitenland bedreigen, zijn zeer groot. Niettegenstaande in Duitschland hooge loonen verdiend worden (de eerste de beste Hollander krijgt aan de hoogovens al dadelijk 3—4 Mark per dag) komt er van sparen al zeer weinig terecht.

Vooral de ongehuwde arbeiders, die dat vele geld niet in de beurs kunnen verdragen, raken in verteringen en drinkgelagen voor goed het spoor bijster.

«In dichte drommen trekken zij des Zondags naar groote steden als Dusseldorf en Essen om..... ja om niets anders te doen dan er den beest uit te hangen. Vandaar dan ook, dat de «Holländer» zoo'n slechten naam in Duitschland hebben», zoo zeide dezer dagen nog iemand, die uitstekend met de plaatselijke toestanden van Dusseldorf en Essen vertrouwd mag heeten.

Het is dan ook een feit, dat vele dezer menschen armer van Duitschland terug komen, dan zij er heen gingen. Het eerste het beste armbestuur eener plaats, van waaruit arbeiders naar Duitschland gaan, zal u daarvan het sprekende bewijs leveren.

Zeker, er zijn uitzonderingen op dezen regel.

Ons zijn, van den anderen kant, arbeiders bekend, die *zoo goed* hebben opgepast, dat zij naderhand in Nederland zelfs in staat waren eene geheele boerderij te koopen.

Maar juist deze menschen moet men aanhooren om nog beter te begrijpen hoeveel *moeite* en *opofferingen* het kost, om buiten den verwoestenden stroom van verkwisting en zedebederf te blijven.

Geheel onbeschermd, onbekend met de zeden en gewoonten des lands, komen jaarlijks honderden onzer arbeiders in 't buitenland in de diepste ellende om, die (ware er in Nederland genoeg werk voor hen geweest of waren zij in het buitenland voldoende *beschermd*) wellicht tot tot sieraad gestrekt hadden van onzen arbeidersstand.

En wie hiertegenover nog zou willen beweren, dat men onze uitgewekenen maar stil moet laten begaan, die moge zich katholiek socioloog noemen, maar met alle respect voor zijn goede katholiciteit, begrijpt hij van het wezen eener *echte* katholieke sociale actie geen steek.

Het behoort dan ook zeer zeker thuis op het terrein onzer sociale actie om nog vele arbeiders in 't buitenland op godsdienstig, zedelijk en stoffelijk gebied te beschermen.

En om tot dat doel te geraken zullen wij ons oog moeten vestigen op het voorbeeld dat eenige andere landen op dit gebied reeds gegeven hebben, te weten een speciale vereeniging tot bescherming van arbeiders in het buitenland.

***

Zoo bestaat er in 't Noorden van Frankrijk te Kamerijk eene vereeniging, die zich noemt *Association des émigrants du Nord de France* en die zich ten doel stelt door practische middelen, zoowel de stoffelijke als de godsdienstige en zedelijke belangen der arbeiders te bevorderen, die in den vreemde werk gaan zoeken.

Deze vereeniging heeft een centraal bureau of secretariaat gesticht, hetwelk voortdurend in correspondentie staat met andere plaatselijke arbeidssecretariaten, pastoors van verschillende parochie's en andere autoriteiten in binnen- en buitenland.

Tal van arbeiders, die den vreemde ingaan, sluiten zich bij deze organisatie aan tegen een zeer matige contributie.

Voor 10 stuivers zijn deze arbeiders in den vreemde tegen ziekte verzekerd, geregeld krijgen zij een blad der vereeniging, wat hun het nieuws brengt van hun vaderland; geregeld kunnen zij gebruik maken van een rechtskundigen dienst, die hun inlichtingen verschaft omtrent de buitenlandsche wetten en verordeningen. Zij begeven zich dan maar naar den correspondent of den *vertrauensman* hunner plaats, die met 't centraal bureau in correspondentie staat, en dadelijk zullen zij vinden, wat zij zoeken. Met de grootste oplettendheid wordt door de verschillende afdeelingen gelet op de zedelijke en godsdienstige belangen der arbeiders; en dit geschiedt volgens het rapport van den leider van het werk, abbé FRANÇOIS, met de schoonste resultaten. Op nagenoeg dezelfde wijze werkt de vereeniging van de Italiaansche arbeiders «*l'Association des ouvriers italiens emigrés*», die in 1900 op initiatief van den Bisschop van Cremona gesticht werd.

Ziehier het program van werkzaamheden dezer vereeniging, zooals dat ook onlangs in *de Tijd* voorkwam:

1°. Aan de uitgeweken arbeiders paspoorten bezorgen en alle andere papieren, die zij noodig mochten hebben.

2°. Kosteloos vertalingen, correspondentie en geldzendingen voor hen bezorgen.

3°. De noodige maatregelen treffen, opdat zij bij ongevallen in den arbeid schadevergoeding krijgen.

4°. De arbeiders, die hun land wenschen te verlaten, inlichten over de arbeidsvoorwaarden en de gelegenheden om in den vreemde werk te vinden.

5°. Den uitgewekenen van goede couranten, vakbladen en boeken voorzien.

Daarbij is er nog een spaarkas aan het werk verbonden, die zoo uitstekend werkt, dat in 1901 bijvoorbeeld de Italiaansche arbeiders, die aan den Simplon-tunnul arbeidden meer dan 50,000 francs van hunne gespaarde penningen naar hunne gezinnen in Italië verzonden, eene som, die zeker grootendeels verloren zou zijn geraakt, als men de arbeiders maar rustig had laten begaan.

Ook de godsdienstige en zedelijke belangen worden door de vereeniging op de beste wijze behartigd.

De vereeniging zoekt de verschillende emigranten in groepen te verdeelen. Naar die verschillende groepen worden priesters en zusters-missionarissen gezonden, die gesteund worden door de buitenlandsche geestelijkheid, der arbeidssecretariaten etc.

Zoo heeft bijv. de vereeniging een groep of kolonie te Basel, St. Gallen, Freiburg, Lyon enz.

Om de luitjes van de straat en de kroeg te houden worden in den boezem dezer kolonie's of groepen avondscholen gehouden, leeszalen en leesbibliotheken opgericht.

Nog meer: De bisschop van Cremona bezoekt jaarlijks meerdere dezer kolonie's. Een aangrijpend schouwspel vond bijvoorbeeld in 1905 plaats. Den 20 Augustus begaf zich de bisschop van Cremona naar de Zwitsersche bergen, waar zijn landgenooten werkten. Wat waren die landgenooten gelukkig *hun* bisschop in hun midden te zien. Maar hunne geestdrift en liefde tot den godsdienst steeg ten top, toen de prins der Kerk met *zijne* arbeiders den 4000 meter hoogen Jungfrau-berg besteeg, en daar boven op de bergen opdroeg het Allerheiligste sacrificie der Mis!

* * *

Welnu... zou men in dezen geest wellicht ook voor onze uitgewekene arbeiders kunnen werken? Bij eenigen goeden wil gelooven wij van wel.

Zeker, er zullen moeilijkheden en kosten mede gepaard gaan. Maar wij zouden wel eens willen vragen of die moeielijkheden en kosten niet ruimschoots opwegen tegen de ontzettende gevolgen, die de trek onzer arbeiders, (zooals die thans is) op den duur voor onze maatschappij en niet 't minst voor onzen godsdienst moet medebrengen.

Ons eerste doel zou moeten zijn: aansluiting te zoeken bij de Duitsche geestelijkheid, bij de Duitsche arbeidssecretariaten, en niet 't minst bij de zoogenaamde *Vertrauensmänner* der Volksverein.

Is dit doel bereikt, dan kunnen op de eerste plaats de Volksbonden en Boerenbonden, die zeker 't meeste belang bij deze zaak hebben, de behulpzame hand reiken.

Dit is ook de gedachte van de redactie van de *Nieuwe Koerier*, die een eventueel centraal secretariaat, met medehulp dezer bonden, wil tot stand zien gebracht.

Waar een wil is, daar is ook een weg.

En waar de goede wil is, daar lijdt het geen twijfel of uit den practischen zin onzer voormannen der Katholieke Sociale Actie, zal ook de goede weg gevonden worden.

DE KAMERS VAN ARBEID EN ARBEIDS-GESCHILLEN.

Onze Kamers van Arbeid hebben volgens de wet ook ten doel »het voorkomen en vereffenen van geschillen over arbeidsaangelegenheden, ook — voor zoover noodig — door te bewerken dat een scheidsrechterlijke uitspraak tusschen de partijen tot stand kome" (art. 2*d*).

Wat kunnen zij doen om dit doel te bereiken? Wanneer er eenig arbeids-geschil dreigt te ontstaan of ontstaan is, dan kan hun tusschenkomst schriftelijk worden ingeroepen of door de partijen of door den burgemeester of door den Commissaris des Konings. Geschiedt dit, dan moet het bestuur der Kamer — als het meent, dat het geschil van eenvoudigen aard is, trachten dit in der minne te beëindigen. Vindt het daartoe geen termen of gelukt de aangewende poging niet, dan wordt het geschil ten spoedigste bij de Kamer aanhangig gemaakt. Is deze van oordeel, dat de tusschenkomst kan leiden tot voorkoming of vereffening van het geschil, dan benoemt zij een verzoeningsraad.

Deze verzoeningsraad onderzoekt de zaak, beraadslaagt daarover en deelt daarna aan de betrokken partijen schriftelijk zijn oordeel mede over het geschil en de middelen tot verzoening. Is de raad niet éénstemmig in zijn oordeel, dan wordt, als de minderheid dit verlangt, ook haar gevoelen in dit verslag opgenomen. De raad kan dit verslag geheel of gedeeltelijk openbaar maken. Indien partijen het geschil aan een scheidsrechterlijke uitspraak onderwerpen, zijn ook vrouwen tot scheidrechters benoembaar. (Hoofdst. V.)

Hiertoe bepaalt zich de bevoegdheid dezer kamers. Zij zijn dus niet meer dan bemiddelaars tusschen de geschilhebbende partijen. Deze zijn niet gehouden tot medewerking bij het onderzoek, en behoeven zich ook niet te houden aan het oordeel van den verzoeningsraad; de Kamers kunnen zelfs geheel buiten de geschillen worden gelaten. Wel is het eenige malen voorgekomen, dat Kamers v. A. bij dreigende of ontstane geschillen zelf hunne diensten aanboden, waarbij zij dan ook vaak ondervonden, dat die aangeboden diensten niet aangenaam waren. De wet echter kent dit niet, maar veronderstelt, dat de bemiddeling ingeroepen wordt.

Te oordeelen naar de verslagen over de jaren 1900—1903 incl. (verder reiken deze verslagen nog niet) werd de bemiddeling der Kamers v. A. in zeer vele geschillen niet ingeroepen; zeer zelden geschiedde dit als een geschil dreigde te ontstaan, wat toch het meest wenschelijk zou zijn, en bijna nooit bij groote geschillen.

Verschillende verslagen bevatten klachten hierover. In een der verslagen wordt deze klacht aldus uitgedrukt: »De Kamer heeft ook in het jaar 1901 de treurige ervaring opgedaan, dat deze (geschillen) zich beperken tot kleine oneenigheden tusschen één patroon en één of twee werklieden, die naar hun meening onrechtvaardig zijn behandeld, zaken dus, die veeltijds beter door den kantonrechter dan door de Kamer v. A. kunnen worden uitge-

maakt. Bij groote belangen-geschillen, voor welker bijlegging de Kamers v. A. toch hoofdzakelijk zijn opgericht, werd de Kamer v. A. eenvoudig voorbijgegaan, hetgeen op de stemming der leden, ook ten opzichte der in art. 2 der wet genoemde werkzaamheden (het verzamelen van inlichtingen, het dienen van advies) een neêrdrukkenden invloed uitoefent". Dezelfde Kamer herhaalt die klacht in 1902. Ofschoon er toen ernstige werkstakingen voorkwamen in bedrijven door haar vertegenwoordigd, werd zij daarbij niet gekend. Bovendien werden twee groote stakingen, tot een einde gebracht door bemiddeling van derden, zonder dat de kamer gelegenheid kreeg zich daarin te mengen — ja zelfs werd voor de bijlegging van één staking een verzoeningsraad met onpartijdigen voorzitter benoemd, doch deze werd gevormd geheel buiten de Kamer om." — »Onder deze omstandigheden — zegt zij — heeft zich bij de Kamer het gevoel ontwikkeld van een lichaam te vormen, dat in een eigenlijke behoefte niet voorziet, en dit maakt, dat zij hare werkzaamheden tot het hoogst noodige beperkt."

Deze Kamer is niet de eenige, die in dien zin klaagt; het is trouwens uit de verslagen zeer goed te bemerken, dat daartoe reden bestaat. Het schijnt er mede te gaan als met het Hof van Arbitrage en de geschillen tusschen de Mogendheden: in gevallen, waarin het toch wel geen vechten zal worden, wil men er zich wel van bedienen, maar oorlogen blijven er niet door uit.

Toch mag het resultaat der Kamers v. A. — dunkt mij — niet onderschat worden ook in het bijleggen van die kleinere geschillen. Verschillende van die zaakjes kwamen toch door hare bemiddeling tot een min of meer bevredigend einde; wie reden tot klagen meent te hebben heeft ten minste een adres waar hij hulp kan zoeken; klachten die ongegrond zijn — ook dit acht ik een voordeel — komen dikwijls tot hun waarde; en men kan — als werkelijk onrecht werd gepleegd — den weg tot den rechter wijzen of vergemakkelijken. Al zou nu veel meer door de Kamers kunnen verricht zijn, als men zich meer wilde bedienen van hunne bemiddeling, wat verricht is, moet daarom niet worden voorbijgezien.

Ongetwijfeld zou men zich ook meer tot de Kamers wenden, als hare bemoeiingen altoos tot eenig gevolg konden leiden; doch bij de tegenwoordige regeling is dit niet te verwachten. Immers al wordt de bemiddeling der Kamers in eenig geschil ingeroepen, dan staat zij in vele gevallen machteloos om iets te doen, bij gebrek aan medewerking der betrokken partijen. Niemand is verplicht de Kamer de noodige inlichtingen te geven: zij kan partijen daarom verzoeken, hen oproepen, doch als deze niet willen, kan zij niets doen dan hare afkeuring uitspreken. En al is het dikwijls niet vermetel te veronderstellen, dat de partij, die onwillig is, ongelijk heeft in het geschil, op inlichtingen, slechts van één zijde ontvangen, kan toch geen Kamer voldoende haar oordeel vormen.

Veelvuldig nu waren de gevallen, waarin de Kamers op zulken onwil stuitten. Het zal niemand verwonderen, dat de geschillen meestal werden aangebracht door werklieden, dit ligt in den aard der zaak. Welnu, zeer dikwijls kon een Kamer van den betrokken patroon dan geen inlichting krijgen. Hoe gemakkelijk het hun ook werd gemaakt: hun werd keus gegeven zelf te komen of het bestuur te ontvangen, dag en tijd door hen konden bepaald worden, het antwoord was dikwijls: òf »zij hadden geen tijd" — òf: »zij wilden heer en meester blijven in hun zaak en dulden geen inmenging van derden", »dulden niemand tusschen zich en hun werkvolk", of: »men verzocht van dergelijke uitnoodigingen verschoond te blijven, daar men het nut eener bespreking niet inzag"; zelfs verklaarde één patroon, dat aandringen van de Kamer voor den werkman nadeelig zou kunnen worden, en een ander, dat hij hierom niet toegaf, omdat de Kamer v. A. er bij was gehaald. Verwonderlijk is het zeker onder deze onwilligen ook aan te treffen twee patroons, die zelf leden van een Kamer v. A. waren; ook dat eenmaal het dagelijksch bestuur van één onzer groote gemeenten aan een zijner ambtenaars verlof weigerde om door een Kamer v. A. gehoord te worden, een ander gemeentebestuur aan de Kamer in 't geheel niet antwoordde. In het minder voorkomend geval, dat het geschil werd aangebracht door den patroon, [1] werd dikwijls dit gebrek aan medewerking eveneens van den kant der werklieden ondervonden. Opmerkelijk is hierbij de verklaring door één werklieden-vereeniging meermalen afgelegd, dat zij staat op het standpunt »van zich met officieele lichamen niet in te laten."

Het is daarom wel te begrijpen, dat verschillende Kamers erop aandrongen, dat hun het recht van enquête zou worden verleend; in een Adres der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid aan H. M. de Koningin betreffende het vereffenen van belangen-geschillen, het voorkomen van werkstakingen en uitsluitingen en het beëindigen daarvan wordt eveneens gevraagd: »dat aan partijen, getuigen en deskundigen de verplichting worde opgelegd (behoudens wettelijk verschooningsrecht), om op eene oproeping van Kamer of verzoeningsraad te verschijnen en inlichtingen te geven". Laat ik hier bijvoegen, dat één Kamer den tijd om het recht van enquête te geven nog niet gekomen achtte, een andere wettelijke macht voor de Kamers van A. in 't algemeen niet noodig vond.

Misschien zou het aanbeveling verdienen, dat de Kamers bij onwil van één der betrokken partijen, meer nog dan tot dusverre gebruik maakten van hare bevoegdheid om publiciteit te geven aan het verslag van den verzoeningsraad. Doch dan moet er een verzoeningsraad worden benoemd; en het is te begrijpen, dat een Kamer daarin niet veel heil ziet, indien zij te voren al onwilligheid bij één der partijen ondervond.

Alle arbeid der Kamers en verzoeningsraden kan bovendien vruchteloos zijn — en was het ook dikwijls — omdat partijen zich niet voegen naar het oordeel van den verzoeningsraad over het geschil en de middelen tot verzoening. De Wet verplicht partijen hiertoe niet, en zoo kan het gebeuren, dat na vele besprekingen van het Bestuur en vergaderingen van den verzoeningsraad — als ten slotte diens oordeel wordt uitgesproken het geschil blijft zooals het was, wat natuurlijk voor de leden van die raden zeer ontmoedigend is. In sommige gevallen verbonden partijen zich te voren om zich aan het oordeel van

[1] Dat ooit door een burgemeester of Commissaris des Konings de bemiddeling der Kamers werd ingeroepen heb ik niet kunnen bemerken.

den verzoeningsraad te houden: dat is zeker wel de rechte weg tot beëindiging van het geschil. Maar de verzoeningsraad hangt hierin af van de verzoeningsgezindheid der partijen. Zouden wellicht de Kamers zich niet tot regel kunnen stellen om tot partijen te voren de vraag te richten of zij voornemens zijn zich aan het oordeel van den verzoeningsraad te houden? De wet geeft hun toch de bevoegdheid om te beoordeelen of hun tusschenkomst kan leiden tot voorkoming of vereffening van het geschil, alvorens zij een verzoeningsraad benoemen. Indien nu partijen niet bereid zijn zulk eene verklaring af te leggen, zou dit dan geen reden kunnen zijn om te oordeelen, dat de tusschenkomst der Kamer het geschil niet zal voorkomen of vereffenen?

De vrees, dat de bemoeiingen der Kamers geen gevolg zouden hebben, omdat hunne uitspraken niet verbindend zijn, werd ook aangegeven als een der redenen, waarom de Kamers v. A. bij voorkomende geschillen werden voorbijgegaan; en dit lijkt zeer waarschijnlijk. Vele Kamers vroegen dan ook om meerdere bevoegdheid, ten einde met meer vrucht werkzaam te kunnen zijn. Al is het wat overdreven wat één Kamer beweerde, dat door dit gemis (van verbindende kracht hunner uitspraken) »deze lichamen, hoe nuttig zij overigens ook zijn, menigeen terecht tot *spotternij* aanleiding geven", het is toch duidelijk genoeg, dat de overweging: »het geeft toch niets" in vele gevallen er van terughoudt om zich tot de Kamer v. A. te wenden.

Toch lijkt mij de volgende bewering in één der verslagen niet ongegrond.

»De kennisneming van zooveel mogelijk geschillen of klachten kan haar (de kamers) beter dan iets anders leeren, welke de zwakke punten zijn in de bestaande verhoudingen tusschen patroons en werklieden. Indien de werklieden (en de patroons — voeg ik er bij) zich niet enkel afvroegen, of de tusschenkomst der Kamer in hun speciaal geval voor hen persoonlijk kans op succes zal geven, doch als regel met hunne klachten tot de Kamer kwamen, zou deze in telkens wederkeerende klachten van gelijken aard aanleiding kunnen vinden te trachten verbetering te brengen, *hetzij* door zoo noodig in overleg met patroons en werklieden eene regeling te ontwerpen, *hetzij* door op wettelijke regeling aan te dringen."

Onder de bestaande wetgeving is de bemiddeling der Kamers v. A. zeker geen afdoend middel tot voorkoming of vereffening van arbeids-geschillen, vooral niet van die groote geschillen — werkstakingen en uitsluitingen — waartegen juist zulk een afdoend middel zoo gewenscht is. Hierbij komt toch niet alleen het belang der personen in het geschil betrokken, maar ook dat van velen, die buiten den strijd staan meestal zeer erg in het gedrang. Zou de zorg voor het maatschappelijk welzijn, voor de openbare orde, het den Staat niet tot plicht maken zich van meer afdoende middelen te bedienen? Of de Staat die taak dan zou moeten opdragen — al zou dit kunnen — aan de Kamers v. A., zooals deze thans zijn samengesteld, is een andere vraag. Het is wel opmerkelijk, dat bij sommige groote geschillen men wel bemiddeling wenschte, doch niet die der Kamer v. A., maar van anderen. Soms werd ronduit te kennen gegeven, dat men geen vertrouwen stelde in zulk eene Kamer, of die niet onpartijdig genoeg achtte; en ik betwijfel of soms de leden dier Kamers wel genoeg buiten de geschillen staan, die zij te beoordeelen hebben, en of het niet beter zou zijn voor de waardeering van hun oordeel, als zij meer boven de partijen stonden. Indien aan hunne uitspraken een bindende kracht zou worden toegekend, zou dit nog tot meer bedenking aanleiding geven.

Ofschoon het slechts éénmaal voorkwam, vind ik ook het volgende bepaald bedenkelijk. Eénmaal kon in een geschil bij de Kamer aangebracht geen verzoeningsraad worden gevormd, daar alle leden-patroons der Kamer weigerden lid van dien raad te worden. Van den kant der leden-werklieden zou natuurlijk hetzelfde kunnen geschieden; en aldus alle mogelijkheid tot oplossing van het geschil aan de Kamer worden ontnomen, daar buiten de leden der Kamer niemand, behalve de Voorzitter, tot lid van een verzoeningsraad mag worden benoemd, en die raad ook niet alleen uit werklieden of alleen uit patroons mag bestaan. Eene voorziening tegen deze mogelijkheid zou — dunkt mij — noodig zijn.

Ten slotte blijft toch ondanks de gebreken, die de bestaande Kamers v. A. mogen hebben, de wenschelijkheid, dat men zich meer nog van hare bemiddeling moge bedienen ter vereffening en liever nog ter voorkoming van arbeids-geschillen. Geheel nutteloos is de tusschenkomst der Kamers toch niet; en des te beter zal het dan blijken, hoe de bestaande gebreken kunnen verholpen worden. In de eerste veertien dagen zal een nieuwe wet in deze zaak nog wel niet worden ingediend; intusschen met de bestaande wet maar zoo goed mogelijk gewerkt.

H. J. WEEVER, PR.

UIT BOEKEN.

ARBEIDSBEURZEN IN FRANKRIJK. I.

Ook in ons land nemen de arbeidsbeurzen — ook de gemeentelijke — in aantal toe.

Met het oog hierop is het wellicht van belang eens te lezen welke geschiedenis de arbeidsbeurzen in Frankrijk hebben doorgemaakt.

Aan eene brochure van LÉON DE SEILHAC, over dit onderwerp, ontleenen wij het volgende.

Arbeidsbeurs. — Arbeidsmarkt.

Volgens de belangrijke waarnemingen van MARTIN SAINT-LÉON, Bibliothecaris van het *Sociaal Museum*, waren er in 1804 twee gemeentelijke arbeidsbeurzen, opgericht door de Keizerlijke Prefecten, en wel te Angers en te Chartres.

Deze beurzen hadden echter slechts ten doel, om het, toen almachtig, monopolie van plaatsing, dat berustte bij de werkliedenvereenigingen, op te heffen. (1)

Dit is inderdaad de werkelijke uitbeelding der beurzen, het idee van hunne stichters, evenals men markten heeft van goederen en waarden. De arbeid, zeide men, is een koopwaar, die men verhandelt als elk andere, die zijne rijzing en daling heeft. Het komt er slechts op aan den gang vast te stellen en te regelen.

Dat was de meening van den Parijschen Gemeenteraad, op 2 Maart 1790, dat was de meening van DE MOLINARI in 1845, dat werd de meening van den Prefect van Politie DUCOUX in 1845, van DELATTRE, Gemeenteraadslid, in 1875, van MANIER, van MESUREUR en van vele anderen.

De arbeidsbeurs moest worden de arbeidsmarkt. Maar hoe

(1) MARTIN SAINT-LÉON. *Le Compagnonnage.*

moeilijk was de uitvoering van dit grootmoedig ontwerp en hoe verschillend werd het uitgevoerd.

Dit maakte ook, dat het ontwerp, in den vreemde, terstond werd ter hand genomen.

In Dresden werd in 1840 reeds de oprichting van een officieel bureau van den arbeid beproefd.

In 1848 diende de Prefect van politie van Parijs Ducoux aan den Gemeenteraad van deze stad een compleet ontwerp van een Arbeidsbeurs in, met bestek en teekening.

Aangezien dit ontwerp nog niet was behandeld toen Ducoux volksvertegenwoordiger werd, diende hij het den 3n Februari 1850 in bij de Wetgevende Vergadering. Het ontwerp werd opnieuw teruggehouden, onder voorwendsel, dat het bij de Gemeente thuis behoorde. En, in verband met de verheffing van het Keizerrijk werd de quaestie voor langen tijd uitgesteld.

Het idee werd weer opgevat te Weenen, in 1856, door Marx Wirth, die een tijdschrift oprichtte: de *Arbeitgeber*, met het doel om overeenstemming te brengen tusschen vraag en aanbod van arbeid.

't Was in 1875, dat acht leden van den Parijschen Gemeenteraad de zaak opnieuw behandelden en den volgenden wensch uitspraken (24 Februari 1875): »De ondergeteekenden »spreken den wensch uit, dat worde overgegaan tot het onderzoek »naar de oprichting van een arbeidsbeurs in de Rue de Flandre, »of ten minste van een gesloten en overdekt gebouw, om de »talrijke groepen van werklieden te beschutten, die zich iederen »morgen aanmelden om werk te bekomen.

Het had dus slechts ten doel een wijkplaats te geven aan de ongelukkige werkloozen, die blootgesteld aan de ruwheden van het seizoen, wachten, totdat zij worden aangenomen. Dit was de afschaffing van de zoogenaamde »*hoeken*" (samenscholingen op de hoeken van bepaalde straten) waar iedere soort van werklieden zich plaatste en waar de werkgever gewoon was dien handenarbeid te komen huren, waaraan hij behoefte had.

Deze »hoeken" waren gebleven een der merkwaardigste gewoonten van oud-Parijs. En men zal gemakkelijk begrijpen, dat ze slechts verdwenen, op voorwaarde, dat ze werden vervangen door verschillende Arbeidsbeurzen, verspreid over geheel Parijs, en ieder voor een bepaalde categorie van werklieden bestemd.

De »hoeken" bestonden inderdaad in die wijken, waar de verschillende beroepen worden uitgeoefend. De vleeschhouwers bij voorbeeld, vereenigen zich in de Rue de Flandre, de koperslagers Boulevard de la Villette, de inpakkers Faubourg St. Dénis, de daglooners Rue Dupetit-Thouars, Place Saint-Gervais, Boulevard Ménilmontant, plein de la Chapelle, Rotonde de la Villette, de metselaars bij het Hôtel de Ville, Place Saint-Gervais, Boulevard de Montparnasse, Avenue de Villiers, Boulevard Rochechonart, Boulevard de la Villette, Rue Mazarin, de leerlooiers Avenue des Gobelins, de schrijnwerkers en timmerlieden Boulevard Rochechonart, enz. Lodewijk XI heeft intertijd zelf zijne goedkeuring verleend aan deze verzamelplaatsen voor werkzoekende arbeiders.

De motie der acht gemeenteraadsleden werd teruggezonden naar de vijfde commissie uit den Raad, die een gunstig advies uitbracht. En, ... daar bleef het bij.

Drie jaren later evenwel, in December 1878 hernieuwde Delattre, een der voornaamste onderteekenaars van het voorstel, den wensch, maar deze werd eerst onderzocht door eene daartoe benoemde commissie, op 23 Juli 1883. Het rapport dezer commissie werd den 19 November vastgesteld en besproken op 26 November, 3 en 6 December 1883, 7 April en 25 Juli 1884, 25 Juni 1885 en 12 April 1886. Mesureur bood het eind-rapport aan, dat eindelijk werd aangenomen. — Aan alles komt een einde!

Twaalf maanden later, den 3n Juli 1887 werd een gebouw voor de Arbeidsbeurs geopend. Het moest dienen voor alle vakken en totdat het definitieve gebouw voor de Centrale Arbeidsbeurs in de Rue du Château d'Eau gereed zou zijn. — Mesureur, voorzitter van den Gemeenteraad, opende de plechtigheid, en sprak: »Ik ga inhuldigen: eene instelling, die geheel gewijd zal worden »aan den arbeid, aan zijne organisatie en zijne vrijmaking."

En, zich wendende tot de afgevaardigden der werklieden-groepen, voegde hij erbij: »Wij dragen heden aan U over: de eer »van dit gemeenschappelijk gebouw, waarin *gij*, van morgen af, »*thuis zult zijn*."

Er bleef nu aan de werklieden-organisaties over zich in te richten in dit huis, dat geheel aan hen was afgestaan.

De taak van de commissie was nu de lokalen te verdeelen onder de beroepen, en de kosten vast te stellen. De begrooting beliep al terstond 20.000 francs. Administratie 7536 fr. (1e secretaris 310 dagen van 8 fr. voor acht uur; 2e secretaris, idem; penningmeester 52 dagen van 8 fr. één dag per week, enz.), Bureaukosten 2500 fr; officieel tijdschrift 3860 fr. (namelijk 5080 fr. kosten en 1220 fr. inkomsten), enz.

Deze beurs werd beheerd door een comité-generaal, samengesteld uit afgevaardigden van de werklieden-syndicaten of *groepen*.

Dit comité benoemde eene commissie van 21 leden, belast met het toezicht op de uitvoering der besluiten.

De Administratieve Commissie werd verdeeld in vijf afdeelingen: 1e Administratie, 2e Finantiën, 3e Propaganda, 4e Statistiek en 5e Redactie van het Tijdschrift.

Het comité-generaal had de uitgebreidste rechten ten opzichte van de Administratie der Beurs, ten gevolge van het Huishoudelijk Reglement, door dat comité gemaakt. De Gemeenteraad oefende de controle uit.

Een tijdschrift, het *Bulletin officiel de la Bours du Travail* zou wekelijks verschijnen en de beraadslagingen van het Comité mededeelen.

Organisatie van een Arbeidsbeurs.

Er zijn verschillende manieren om de verspreide syndicaten te vereenigen. Men kan ze vereenigen naar het beroep en aldus die machtige organisaties vormen, waarvan de meest bekende zijn: de Fédération du Livre, Fédération des Mineurs, Fédération de la Métallurgie. Deze federaties bewegen zich op elk gebied en zijn onderling verbonden door een tijdschrift, een arbeidsbureau en congressen.

Maar dikwijls wordt deze manier niet toegepast. In verschillende beroepen bestaan weinig talrijke vereenigingen, in sommige zelfs in 't geheel niet. Moeten deze vereenigingen afgezonderd blijven? Neen. Zij moeten zich federatief verbinden met andere beroepen, die geen anderen bond hebben voor hulp in dezelfde stad, en zij vormen aldus een bond van vereenigingen of *Arbeidsbeurs*. Wij zouden zeggen: *Bestuurdersbond*.

Daarenboven is de verbintenis aan eene federatie geen beletsel voor de aansluiting bij de Arbeidsbeurs.

Indien de verschillende beroepslichamen geen onmiddellijk algemeene belangen hebben, is het voor de afdeelingen ook niet hetzelfde vereenigd te zijn in een zelfde stad of in een zelfde industrieele streek. De industrieele crisis omvat alle beroepen en ze zijn solidair zoowel in tijden van voor- als van tegenspoed.

Men kent de groote beteekenis, die de sociale wetenschap toekent aan den invloed der *plaats* en men kan zich dan ook slechts verwonderen, dat de arbeidsbeurzen overal zijn geslaagd. De arbeidsbeurs is geworden de arbeiderskring; de vereenigingsplaats, waar de werkman zijne kameraden vindt; waar hij de beroepsquaesties bestudeert in de bibliotheek; waarheen hij zich

begeeft in geval van werkloosheid; waar hij gegevens bekomt omtrent de arbeidsmarkt en omtrent de vraag naar arbeidskrachten.

De arbeidsbeurs voorziet in een behoefte van den werkman, hij vindt er hulp en steun, lessen en goeden raad.

De arbeidsbeurs omvat in den regel een secretariaat, een kas, archief, bibliotheek, plaatsingsbureau, en dikwijls een weerstandskas voor werkloozen en een ondersteuningsfonds voor doortrekkende werklieden.

Een arbeidsbeurs die geen andere inkomsten heeft dan de bijdragen der syndicaten die zij bevat, moet voor lokaalhuur betalen: gemiddeld 800 fr., voor schoonhouden en verwarming 300 fr., jaarwedde van bedienden: ongeveer 300 fr. voor den secretaris en 200 fr. voor den penningmeester.

Beurzen met meer financieele kracht betalen een secretaris en een verantwoordelijke penningmeester, tegen 3 uur per dag, gemiddeld met één franc per uur. Belangrijke beurzen salariëeren den secretaris met 150 fr., 200 fr. en 240 fr. per maand en den penningmeester met ongeveer 75 fr. voor presentiegeld. Dikwijls moet nog betaald worden een concierge, alsmede kosten voor kantoor en bibliotheek. Van kleine beurzen zijn de bureaukosten 200 fr., voor meer belangrijke 500 fr. Kosten van beroeps-informaties zijn slechts van beteekenis voor belangrijke beurzen.

Volgens PELLONTIER geeft onderstaande tabel een overzicht van de kosten voor verschillende beurzen.

SOORT VAN KOSTEN.	CATEGORIËN.			
	1°.	2°.	3°.	4°.
Huur	fr. 800	fr. 800	fr. 1500	fr. 2000
Vuur en licht . . .	„ 300	„ 300	„ 300	„ 600
Bureaukosten. . . .	„ 200	„ 200	„ 300	„ 500
Bibliotheek	„ 120	„ 200	„ 300	„ 500
Secretaris	—	„ 300	„ 1500	„ 2300
Penningmeester . . .	—	„ 200	„ 950	„ 1800
Onvoorziene uitgaven.	„ 200	„ 300	„ 500	„ 1000
Vak-onderricht (gereedschappen, vergoeding aan leeraren, prijzen, enz.)	—	—	—	—
Totaal. . . .	fr. 1620	fr. 2300	fr. 5350	fr. 8700

Gaan we nu over tot de ontvangsten.

Een beurs, waarvan de uitgaven 1600 fr. bedragen en die 700—900 leden, van pl.m. 15 syndicaten telt, moet het aandeel per lid van ieder syndicaat op 20 à 30 centimes bepalen, of gemiddeld 10 fr. per aangesloten vereeniging.

Maar bij de beurzen — vooral bij de weinig belangrijke — die niet op andere bijdragen kunnen rekenen, is dit nog al moeilijk. De gemeenten verleenen subsidies, of lokalen met subsidies, en dikwijls nemen zij nog op zich de kosten voor verlichting, verwarming en kantoor en helpen zij nog aan de uitgaven voor de plaatsing, aankoop van boeken of gereedschappen.

De Arbeidsbeurs van Parijs ontvangt heden meer dan 320.000 fr., alleen voor de uitoefening van den inwendigen dienst.

Ziehier de berekening:

ADMINISTRATIE.

1 Directeur	fr. 6.000	
2 secretarissen	„ 5.200	
1 bibliothecaris	„ 2.700	fr. 16.300
1 adjunct-bibliothecaris	„ 2.400	
Schadeloostselling aan den bibliothecaris	fr. 300	
Id. aan den adj.-bibliothecaris . . .	„ 200	„ 500
Presentiegeld voor de leden van de Commissie van Advies	fr. 1.400	
Vergoeding aan den secretaris der Commissie	„ 500	fr. 2.000
Vergoeding aan de Commissie van onderzoek der begrooting	„ 100	

CENTRALE BEURS.

Personeel.

1 Hoofdopzichter	fr. 2.400		
1 Concierge	„ 2.000		
16 Opzichters à fr. 1800 . . .	„ 28.800		
16 id. » » 1600 . . .	„ 25,600		
1 Kantoorknecht	„ 1.700	fr. 68.900	
Vergoeding voor nachtdienst aan de opzichters	„ 6.800		
Id. aan den hoofdopzichter . .	„ 400		
Gratificatie aan de opzichters. .	„ 1.200		fr. 140.700

Materieel.

Kleeding der agenten	fr. 4.500		
Aanschaffing en onderhoud van materieel voor het schoonhouden.	„ 1.000		
Verlichting en verwarming . .	„ 53.300		
Id. des nachts. . . .	„ 3.000	fr. 71.800	
Abonnement op tijdschriften en onderhoud van boeken . .	„ 2.000		
Drukwerken en bureaukosten. .	„ 5.000		
Aankoop van nieuwe boeken. .	„ 3.000		

BIJGEBOUW.

(Rue Jean-Jacques-Rousseau.)

Personeel.

1 Concierge-opzichter	fr. 2.000	
2 Opzichters à fr. 1800.	„ 3.600	
1 id „ „ „	„ 1.700	fr. 8.100
Vergoeding voor nachtdienst voor opzichters en concierge	„ 800	

Materieel.

Huur	fr. 10.000	
Grondbelasting	„ 970	
Assurantie	„ 150	fr. 15.900
Verwarming	„ 3.500	
Onvoorziene uitgaven.	„ 780	
Aankoop van boeken.	„ 500	
Huur van het Gebouw Rue Château d'Eau, naast de Centrale Beurs		» 2.500
Totaal		fr. 186.000

Hier moet nog worden bijgevoegd:

Toelagen, verleend aan de syndicaten voor het organiseeren der plaatsing-bureaux	fr. 131.000
Voor onderhoud van gebouwen	„ 17.000
Te samen	fr. 334.000

Berekenen wij vervolgens de oprichtingskosten van de Centrale Beurs in de Rue du Château d'Eau en van het bijgebouw in de Rue Jean-Jacques Rousseau.

Een decreet van 28 December 1889, geteekend door CONSTANS, Minister van Binnenl. Zaken, machtigde den Prefect der Seine, om in naam der stad Parijs, te koopen, of in der minne, of door onteigening: een perceel, gelegen Nr. 26, Rue de Bondy en Nr. 3, Rue du Château d'Eau, met een oppervlakte van 1735 Meter, dat geschat werd op 1.010.000 francs. De kosten van aankoop en beschrijving bedroegen 2 millioen 930.000 francs.

De bouw van de Centrale Beurs kostte 3 millioen francs.

De andere beurzen waren die van Marseille, Saint-Etienne, Lyon, Bordeaux, Beziers, Montpellier en Cette.

In 1888 trok de Gemeenteraad van Marseille een bedrag van 28.000 francs op de begrooting uit voor de verandering van een oude vischmarkt in een Arbeidsbeurs. Een jaarlijks crediet van 6.000 francs werd toegestaan voor salaris van het personeel. De beurs had haar blad »*l'Ouvrier syndiqué.*"

In Saint-Etienne werd de Beurs gevestigd in een huis, door de Gemeente gehuurd voor 2500 fr. De Gemeente verleende verder voor de Beurs eene jaarlijksche toelage van 12.000 francs.

Te Nimes werd een beurs gesticht, tengevolge der beraadslagingen van den Gemeenteraad op 4 Maart 1887. Een lokaal werd gehuurd en de Raad verleende in 1891 een crediet van 49.650 francs voor de inrichting der Beurs. De stad verleende 1160 fr. per jaar, de provincie 500 fr. Het orgaan der Beurs heette: *Bulletin officiel de la Bourse du Travail de Nîmes.*

Te Lyon huurde de stad een ouden schouwburg voor 13.000 fr. per jaar en verleende 10.000 fr. subsidie aan de aangesloten vereenigingen. Een weekblad „*Le Travail*" was het orgaan van de Beurs.

Te Bordeaux waren 2 beurzen, de eene onafhankelijk, de andere genoot toelage. De onafhankelijke of vrije Beurs werd beheerd door eene Commissie van uitvoering en deed een blad verschijnen: *Le Bulletin officiel de la Bourse de travail indépendante.*

Beziers richtte zijn Beurs op den 5en April 1891. De kosten bedroegen 29.000 francs. De gemeentelijke toelage was 6.500 francs per jaar. Het orgaan heette »*Le Travailleur*".

De Arbeidsbeurs van Montpellier was een oud schoolgebouw. Een vaste som van f 1500 fr. verstrekte de stad jaarlijks voor de bediening; verder een toelage voor huur en administratiekosten, alsmede het salaris van den bewaarder.

In Cette was de toelage voor de Beurs 3.000 fr. per jaar.

(Wordt vervolgd.) JOHS. B.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

HET BANKROET VAN DE SOCIAAL-DEMOCRATISCHE WETENSCHAP.

Het Partij-bestuur van de S. D. A. P. heeft een commissie benoemd, om het officieel partij-program te herzien.

Deze commissie is niet klaar gekomen, en heeft een hoogst merkwaardig schrijven tot 't Partij-bestuur gericht, om wat uitstel te vragen en tevens aanvulling van de commissie met onvervalschte, orthodoxe marxisten als V. D. GOES, GORTER, MEVR. HOLST, e.a.

Dit schrijven is, onvoorzichtig genoeg, openbaar gemaakt in *Het Volk* van 22 Februari 1907.

Wij lezen er deze merkwaardige zinsneden in:

»In het program komt, zoo werd opgemerkt, de voor het proletariaat gunstige tendenz der proletarische actie, door MARX en ENGELS erkend, niet voldoende tot zijn recht. Dat de werkloosheid toeneemt, gelijk het program verklaart, werd onbewezen geacht, terwijl omtrent de crisissen de formuleering van het program niet genoeg ruimte laat voor de mogelijkheid. dat de organisatie der productie door trusts enz. de crisissen kan doen verminderen. Ten opzichte van de bedrijfsbeweging in den landbouw werd het program foutief geacht, al doet dit niets af aan de zekerheid van het socialisme ook in het landbouwbedrijf. Ook wat de vermogensbeweging betreft, werd niet houdbaar geacht de verzekering, dat de arbeidsmiddelen in handen van een steeds kleiner wordend aantal personen komen, maar moest, naar men meende, alleen van een relatieve afname der bezitters gesproken worden. Daarentegen wijst het program er niet op, dat de onteigening (door hypotheken als anderzins) en de kapitaalsmacht ook doordringt in die voortbrengingsterreinen, waar het kleinbedrijf nog stand houdt. Dat de armoede der niet-bezitters toeneemt, werd in ieder geval onjuist geoordeeld, afgezien van de vraag, of het al dan niet gewenscht is, een relatief afnemenden proletarischen levensstandaard te aanvaarden. Het historisch beeld der economische ontwikkeling in het huidig program werd verward genoemd; het houdt niet voldoende rekening met het verschil tusschen het ongebreideld kapitalisme en het kapitalisme, waarin de proletarische actie als tegentendenz werkt. Ook wordt in het program ten onrechte het verband der sociaaldemocratie als politieke partij met vakbeweging en coöperatie niet genoemd.

Voorts werd opgemerkt, dat in het program verscheidene overdreven en dus niet houdbare uitdrukkingen voorkomen. Zoo wordt gezegd, dat de arbeidsmiddelen in handen van „enkele" personen zijn en dat er een klasse is die van „alle" bezit ontbloot en „totaal" afhankelijk van de bezittende is.

De ondergang van den middenstand werd te eenvormig voorgesteld geacht, terwijl het program geen aandacht wijdt aan het opkomen van een nieuwen middenstand en over de bizondere positie van het landbouwbedrijf in deze geheel zwijgt.

In het algemeen, aldus luidde een opmerking, houdt het program te weinig rekening met de psychische werking der economische invloeden in het proletariaat, zoo wat het gevoel van „Verelendung" als het ontwaken van een strijdbaren geest betreft.

Voorts werd de meening geuit, dat in het program moest uitkomen, hoe bij de groepeering in den klassenstrijd wel voornamelijk het belang den doorslag geeft, maar toch ook meerderen tegen hun klasse- en persoonlijk belang in de zijde der arbeiders kiezen.

Nog werd de wenschelijkheid uitgesproken van eene verklaring dat het lidmaatschap der partij wel aan het politiek-economisch stelsel van MARX, maar niet aan zijn wijsgeerige denkbeelden bindt.

Eindelijk was er een element in de commissie, dat nu reeds voor zich zelve tot de conclusie gekomen was, dat schier de geheele gedachtengang van het program onjuist is, hoewel het van een juist uitgangspunt tot een juiste conclusie komt."

Zou er ooit van niet-sociaal-democratische zijde zulk een waarlijk vernietigende critiek op het Partij-program zijn uitgeoefend?

Eerst verklaart de sociaal-democraat A. S. DE LEVITA te Amsterdam, dat, indien men in 't program zou schrappen, wat voor 't oogenblik onmogelijk vervulbaar is, er dan niet veel meer overblijft (*Het Volk,* 21 Febr. 1907) — en nu komt me warempel de officieele partij-commissie met dit alles-over-boord werpend schrijven!

Toch kan dit alles hem, die in de internationale socialistische litteratuur een weinig thuis is, niet verwonderen. Steeds luider worden in sociaal-democratische kringen de beweringen, dat de oude, orthodoxe marxistische leer wetenschappelijk onhoudbaar is.

Wij zullen dit, door eenige losse grepen in het rijke litteratuurmateriaal te doen, voor een ieder duidelijk aantoonen.

Eerst de socialistische toekomststaat. Men weet, hoe daarmee voor de arbeidersoogen geschermd wordt. Hij is het hooge ideaal, dat hen begeesteren moet, waarbij vergeleken alle verbeteringen, door sociale wetgeving aan te brengen, eenvoudig in 't niet verzinken.

Wat schrijft nu de sociaal-democraat EDMUND FISCHER?

»De gedachte, de geheele privaatkapitalistische voortbrenging, dat geweldig groote mechanisme, dat uit honderdduizenden en millioenen raderen en radertjes bestaat, die zich in den loop van vijf eeuwen in elkaar gevoegd hebben, in weinige dagen, maanden of jaren te willen overnemen en opnieuw te organiseeren, — dat grenst niet aan waanzin, dat is waanzin. En wanneer KAUTSKY ook maar eenmaal een kleine coöperatie of welk ander bedrijf, gesticht en een jaar lang geleid had, om alle die honderden van kleine en groote moeilijkheden van een nieuwe organisatie op dit gebied te leeren kennen, en tot de ervaring te komen, dat de menschen geen getallen zijn, die men geduldig op het papier schrijven kan.... — wanneer KAUTSKY daarvan eenig begrip had, zou hij er niet toe gekomen zijn, van een plotseling overnemen van de geheele voortbrenging door het proletariaat te spreken.« (*Sozialistische Monatshefte,* 1904, blz. 266).

Reeds had VOLLMAR in zijn meermalen door ons geciteerde brochure *Ueber die nächste Aufgabe der deutschen Sozialdemokratie* (blz. 19) geschreven:

„Ik vraag u: gelooft een uwer, dat het geheel of gedeeltelijk bereiken dezer eischen (nl. het practische werk) voor het arbeidende volk van Duitschland onverschillig zou zijn, of zonder beteekenis? Of zouden zij niet veel meer den toestand van millioenen feitelijk verbeteren, ze lichamelijk en geestelijk tot verder streven naar verbetering sterken? Zou ons volk voor het bereiken dezer eischen

meer dank weten, dan voor de krachtigste phrasen en de mooiste toekomstbeelden?"

Men denkt hier onwillekeurig aan de voorspellingen van Bebel — telkens gelogenstraft door de feiten, en dan weer eenige jaren verschoven — dat spoedig de groote ineenstorting der kapitalistische maatschappij zou komen, en de sociaal-democratische heilstaat een aanvang nemen!

Doch, gaan we na, wat meer speciaal over 't sociaal-democratisch-program door sociaal-democraten geschreven is.

Het rijksdaglid Dr. David, een der knapste koppen der Duitsche S. D. A. P., schreef in de *Sozialistische Monatshefte* (1905, blz. 846):

„Verschillende stellingen van het principieele deel van het Erfurter program zijn bewezen wetenschappelijk onhoudbaar te zijn, en de Dresdener motie dicht aan het zoogenaamde revisionisme onware beschouwingen en bedoelingen toe. Wanneer het socialisme moet zijn, volgens het woord van Bebel *de wetenschap, die met klaar bewustzijn en volle kennis op alle gebiea van menschelijke werkzaamheid is toegepast*, dan moet de Partij ook ten allen tijd den moed hebben, voortdurend die stellingen af te breken, die niet meer door de wetenschap gedekt worden. De Partij heeft zich in Jena een nieuwe organisatie gegeven, moge zij nu niet langer meer dralen met haar officieele geestelijke wapenrusting aan een herziening te onderwerpen."

De *Korrespondent*, het orgaan der Duitsche (soc.-democratische) Boekdrukkers (1905, no. 116) schreef:

»Men heeft, geachte Heer Bebel, bij de sociaal-democratie al heel wat *in den zak gestopt* en al menig *principieel standpunt* verlaten. Wij herinneren slechts aan de ijzeren loonwet, aan de verarmingstheorie, waarvan zelfs de *Leipziger Volkszeitung* schrijft: *„De lang door onze Partij gekoesterde, ook in het eerste deel van het Erfurter Program nog opgeborgen meening omtrent de steeds zich verscherpende armoede, is niet meer vol te houden."* Terwijl men in den Rijksdag tegen de Begrooting stemt, stemmen diezelfde partijgenooten in Beieren voor de Staatsbegrooting; terwijl men den klassestaat en het Koningsschap den oorlog tot 't uiterste verklaart, erkennen diezelfde partijgenooten in Baden de Grondwet, omdat ze deze »door eenvoudig, zij het dan ook nog zoo dikwijls herhaald, negeeren niet uit de wereld kunnen helpen».... Hoe was het met het toestaan van de geweren in den Rijksdag, toen Auer verklaarde, men kan toch de soldaten niet met stokken in den oorlog zenden? Heeft men er ook niet voor gepleit, dat donkere uniformen en zwarte knoopen in de plaats van de tegenwoordige uitrusting moeten komen, en heeft het toestaan van een subsidie voor een groote stoombootmaatschappij ook niet in 't belang der kapitalisten gelegen? Hebben wij niet in den laatsten tijd gekregen het toestaan van een crediet voor den veldtocht tegen de Herero's — en met »Kanonnen voor volksrecht!« zou eigenlijk alles te teekenen zijn!"

Over deze laatste militairistische neigingen der sociaal-democraten spreken wij in een ander stukje in een volgend nummer.

Het (sociaal-democratisch) vakblad *Der Zimmerer* (1905, no. 22) schreef:

»Het is een publiek feit, dat de sociaal-democratische Partij (wij kunnen zonder tegenspraak in den kring onzer kameraden te ontmoeten, gerust zeggen: *onze* Partij) zich sinds langen tijd in een onaangename situatie bevindt, die in den naasten tijd nog erger dreigt te worden. Hare theoretische leerstellingen zijn gebleken onhoudbaar, althans betwijfelbaar te zijn. De *verarmingstheorie* is opgegeven moeten worden, de *ineenstortingstheorie* is niet staande te houden, de *crisistheorie* wordt zeer betwijfeld, en evenzoo staat het met de opvatting omtrent de *chronische overproductie* en andere leerstellingen. In elk geval vinden al deze theorieën in de economische ontwikkeling der laatste tientallen van jaren geen voldoenden steun. In de kringen der arbeiders is wel nog een betrekkelijk sterk geloof aan deze leerstellingen te vinden, maar in de kringen der partijleiders niet, en in elk geval niet in de politieke arbeiderspers. Daardoor komt de Partij reeds in den toestand van een slingerend schip, en van de partijgenooten maakt zich steeds meer het gevoel meester, dat men ook bij de passagiers van een slingerend schip kan waarnemen. Alles wordt zenuwachtig!»

Een van die zenuwachtigen is de sociaal-democraat Soep, — A. B. Soep — die, volgens *Het Volk* van 28 Febr. 1907, te Amsterdam zeide:

»Pannekoek zegt, dat de revisionisten geen juist inzicht hebben in de kapitalistische maatschappij. Waartoe men komt met dat verkeerd inzicht, ondanks enorme kennis, heeft bijv. Max Schippel geleerd, die de regeering kanonnen wilde geven, als de regeering volksrechten wilde geven. Calwer zegt nu: de partij moet haar koloniaal standpunt herzien. Schippel zegt: de tariefkwestie is verkeerd behandeld, het standpunt ten opzichte der invoerrechten moet herzien. Het sterkste voorbeeld echter levert Bernstein in de *Monatshefte* van Oktober. Hij noemt de gedachte van het loonsysteem af te schaffen, utopisch.

»Ook in ons land werken deze dingen door. Tegenover Troelstra is Bernstein al uitgespeeld in het *Kath. Soc. Wkbld.*"

Bedankt voor de eervolle vermelding!

De Heer A. B. Soep zal echter bemerken, dat wij nog meer pijlen uit Bernstein's koker op onzen boog hebben!

Bernstein toch — de bekende revisionistische sociaal-democraat, die vooral de moed had den bijl aan de vermolmden boom der orthodoxe marxistische wetenschap te leggen, — schreef in de *Sozialistische Monatshefte* (Mei 1906, blz. 385):

»Welke diep-ingrijpende economische, en daarmee ook sociaal-politieke tegenstellingen heeft niet alleen de ontwikkeling der syndicaten en kartells in de burgerlijke klassen gedragen, tegenstellingen, die zich tenslotte ook noodwendig in het partij-politieke leven moeten doen gelden. De uiterst simpele economische opvatting concludeerde uit het opkomen van het kartell-wezen tot een toekomstige samensmelting der burgerlijke belangen. Zij zag echter slechts éene zijde der ontwikkeling!. De werkelijkheid heeft ook wel samensmelting, maar daarnaast of tegelijk daarmee nieuwe splitsing van belangen gebracht, zoodat het eindresultaat het tegendeel van die vereenvoudiging der verhoudingen en vraagstukken is, welke men oorspronkelijk verwachtte, en die in onze toekomstberekeningen ingeschoven worden».

Zoo kwam alles, wat over den toekomststaat geschreven en met zooveel zekerheid voorspeld was, op losse schroeven te staan. Er komt steeds meer verwarring in de partij, niemand weet nu eigenlijk recht meer, hoe 't met de wetenschappelijke grondslagen staat! Wat de een nog vasthoudt en krampachtig verdedigt, wordt door den ander al reeds weer losgelaten, als wetenschappelijk onhoudbaar. En de arbeiders, die al die mooie, eenvoudige theorieën goedsmoeds hadden geloofd, begrijpen er nu niets meer van. En die mooie toekomststaat, die men hun steeds had voorgespiegeld, en die elk jaar op 't punt stond van te komen, bleek steeds verder in de toekomst weg te deinzen, al verder en verder, zoo ver zelfs, dat niemand hem meer weet te zien.

Het sociaal-democratisch orgaan de *Leipziger Volkszeitung* (1905, no. 245) althans zag er zelfs met een verrekijker niets meer van. Het schreef:

»Dat moet allereerst gezegd worden, dat gedachten over den toekomststaat bij ons tolvrij zijn. Ieder individu heeft het recht, zich zijn ideaal van een toekomstige maatschappij zoo uit te schilderen, als het hem lust. Niemand wordt door zijn gedachte aan den toekomststaat sociaal-democraat, en even weinig kan iemand, die sociaal-democraat is, deze eigenschap daardoor verliezen, omdat hij zich den toekomststaat anders voorstelt dan een ander. Het is een dwaling van onze tegenstanders, wanneer zij steeds weer beweren, dat er een zekere officieel voorgeschreven meening omtrent den toekomststaat in de sociaal-democratie bestaat. Het socialisme van de Duitsche sociaal-democratie berust op de wetenschap. En dit moet steeds worden vastgehouden, dat de wetenschap zich niet met toekomstspeculaties afgeeft, maar op feiten berust, op de feiten van het verleden en van het heden. In een zekeren, matigen omvang bouwt zij op die feiten conclusies op, die in de toekomst reiken. Die zijn echter hemelsbreed van de droomerijen over den toekomststaat verwijderd!»

't Is niet erg eerbiedig gesproken over het hooge einddoel van de sociaal-democratie!

Doch wat zeggen wij, einddoel?

De sociaal-democratie heeft geen einddoel meer, het oude hangt in de lucht, en het nieuwe is nog niet gevonden!

Dit wordt uitdrukkelijk verklaard door het *Zentralblatt der sozialdemokratische Partei der Schweiz:* »Het Socialisme heeft ook geen einddoel, en zelfs kan het geen einddoel hebben, omdat het ontwikkelingsproces der wetenschap

onophoudelijk doorgaat.» (Geciteerd in de *Westd. Arbeiter-Zeitung* 19 Juli 1905).

Wie dit alles eens kalm leest en herleest, zal tenslotte met BEBEL op den Partijdag van Jena (*Protokoll*, blz. 313) uitroepen:

»Een zoo volkomen verwarring over de grondbeginselen is er in de Partij nog nooit geweest!»

MR. A.

Naschrift. — Het bovenstaande was reeds geschreven, toen wij in *Die Neue Zeit* van 16 Febr. l.l. (no. 20 blz. 649 enz.) het hoofdartikel *Nach den Wahlen* lazen.

Men staat inderdaad versteld, wanneer men daarin leest:

»Geheel in tegenstelling tot die enkele ontzenuwende en ontmoedigende stemmen, spreekt zich de *Hamburger Echo* uit. Men kan dit partijblad noch star marxisme, noch welke neiging ook tot inwendige partij-kibbelarijen verwijten; het is in dit opzicht vermoedelijk meer terughoudend dan ieder ander partijblad. Maar in zijn kolommen komt dikwijls het proletarisch massa-gevoelen tot de krachtigste uitdrukking, en moeilijk is het ooit tot zulk een krachtige uitdrukking gekomen, als toen de *Hamburger Echo* na het verliezen der mandaten in de laatste verkiezingen er den nadruk op legde, dat het noodzakelijk was, dat de sociaal-democratie naast de met allen ijver te verrichten arbeid in het tegenwoordige, er meer op bedacht moet zijn, het socialistische toekomstideaal meer als tot nu toe op den voorgrond te stellen. De meesleepende begeestering der massa's laat zich nooit door kleinarbeid verkrijgen, maar alleen door voorlichtende ontwikkeling van die socialistische kultuurwereld, gelijk zich het klassebewuste proletariaat deze wil opbouwen!»

Men schijnt 't dus nu weer eens met den toekomststaats-zwendel te willen probeeren!

Alsof de arbeiders niet gelezen hebben, dat de Heeren zelf dien Toekomststaat allang doodgeredeneerd hebben!

SOCIAAL-DEMOCRATIE EN SOCIALE WETGEVING.

Het Volk is blijkbaar niet erg lekker over wat wij in het *K. S. W.* over dit onderwerp geschreven hebben.

Althans in *Het Volk* van 24 Febr. ll. komt een hoofdartikel voor, getiteld *„Een domme legende."*

Het is een heel dom artikel, omdat het alleen bewijst, dat BISMARCK, FRANZ, e. a. gezegd hebben: zonder de sociaaldemocratie ware de sociale wetgeving niet gekomen, en daaruit concludeert: *dus* zijn de sociaal-democraten de krachtigste voorstanders van sociale wetgeving!

Bij voorbaat *(K. S. W.* 1907, blz. 103) hebben wij aangetoond — men herinnere zich onze vergelijking van de dorps-stoombrandspuit — hoe weinig houdbaar dit betoog is.

Wij komen daar thans niet op terug.

Alleen willen wij er *Het Volk* even opwijzen, dat het weer — een oude onhebbelijkheid! — met valsche citaten werkt.

Het blad schrijft:

„Een der sociaal-politici van het *Centrum,* KONSTANTIN FRANZ, schreef op blz. 18 van zijn werk *Sozial politik:* „Het is een feit — enz."

Aldus *Het Volk!*

Zou de geachte Republikeinsche Redactie zoo goed willen zijn, om aan zijn argelooze lezers te willen meedeelen — al of niet met de complimenten van ons —:

1. dat KONSTANTIN FRANZ nooit een boek *„Sozialpolitik"* heeft geschreven. Het boek, dat *Het Volk* hier vermoedelijk op 't oog heeft, heet *„Die Soziale Steuerreform als die conditio sine qua non, wenn der sozialen Revolution vorgebeugt werden soll."* Dit boek kwam uit in 1881 bij FRANZ KIRCHHEIM, te Mainz. *Het Volk* heeft dus blijkbaar het boek, dat 't tegen ons citeert, nimmer in handen gehad, — anders zou 't moeilijk dezen titel kunnen citeeren als *„Sozialpolitik"*, welk woord in den ganschen titel zelfs niet te vinden is!

2. dat de Heer K. FRANTZ, die in 1891 stierf, niet Katholiek was, en ook nooit tot het duitsche Centrum heeft behoord!

Prosit!

Eén ding verwondert ons bij dit alles.

Namelijk, dat dit artikel niet onderteekend is: JOS. LOOPUIT. 't Spijt ons ook, hij zou ons dan tevens eens de lang verwachte inlichtingen gegeven hebben omtrent zijn citaten van den nietbestaanden Pater PASSIE, en de onvindbare citaten van REICHENSPERGER!

MR. A.

LOONACTIE DER TIMMERLIEDEN TE 's-GRAVENHAGE.

Toen in Maart van het vorig jaar door het R. K. Kalk- en Steenbewerkersgilde «St. Marinus», onderafd. van den Ned. R. K. Volksbond afd. 's-Gravenhage, aan den Raad der gemeente 's-Gravenhage een adres werd verzonden om in de gemeente-bestekken bepalingen op te nemen om den maximalen arbeidstijd en het minimum loon voor metselaars, stukadoors en opperlieden te willen wijzigen, zoodat voor een metselaar 30 cent, stukadoor 30 cent en voor een opperman 25 cent per uur, bij een arbeidsdag van 10 uur werd verzocht, hadden adressanten zeker niet voorzien, dat hun vraag zoo lang onbeantwoord zoude blijven.

Immers van vertrouwbare zijde werd ons medegedeeld dat eerst dezer dagen door den Raad aan de Kamers van Arbeid voor de Bouwbedrijven om advies werd verzocht aangaande bovenbedoeld adres.

Naar aanleiding daarvan werd door de Federatie van Timmerliedenvereenigingen, bestaande uit 7 vereenigingen te 's-Gravenhage en Scheveningen een Adres aan den Raad verzonden insgelijks met het verzoek om in de Gemeentebestekken bepalingen op te nemen om het loon, dat sedert eenige jaren op 25 cent per uur stond, thans te verhoogen en te brengen voor een normaal Timmerman als minimum van 30 cent per uur met een maximalen arbeidsdag van 10 uur in den zomer- en 9 uur in de wintermaanden.

De hoofdzaak eigenlijk was, dat de Timmerlieden van meening waren op rechtsgelijkheid met de Metselaars aan te dringen, daar in de gemeentebestekken het loon van Metselaars en Timmerlieden steeds gelijkluidend was.

Zouden de Haagsche Timmerlieden nu ook zoo lang op een antwoord hunner Vroede Vaderen moeten wachten?

Wij gelooven het niet, daar B. en W. aan den Raad voorgesteld hebben het Adres der Timmerlieden, dat hun werd gerenvoijeerd ter fine van praeadvies, nader in hun handen te stellen ter afdoening.

B. en W. beroepen zich ter motiveering van hun voorstel op vroegere beslissingen in dien geest in soortgelijke gevallen.

Alhoewel er op het oogenblik te dezer stede werkloosheid heerscht, heeft de Federatie van Timmerlieden-Vereenigingen gemeend om de loonbeweging welke verleden jaar hangende bleef, daar de Aannemers-Vereeniging »de Nijverheid" een weigerend antwoord zond, verder voort te zetten.

Dit antwoord luidde: dat zij met bovengenoemde federatie niet eerder kon onderhandelen, dan nadat uit hunne vereeniging, (welke eigenlijk een z. g. Societeit is) een Patroons-Vereeniging gevormd zou zijn.

Aan de Aannemers-Vereeniging »de Nijverheid" werd nu verzocht, zoo de Patroons-Vereeniging tot stand is gekomen, een conferentie uit te schrijven.

Ook werd insgelijks aan de Bouwkundige Vereeniging »Onderneming en Vrijheid" het verzoek gericht om met de federatie te gaan onderhandelen.

»Onderneming en Vrijheid" zond wel in het begin der loonactie, welke tot stand kwam in het begin van het vorig jaar een schrijven, dat zij besloten had niets te doen buiten de A. V.

»de Nijverheid" doch moet nu de Vereeniging »Onderneming en Vrijheid" wachten tot hare Zustervereeniging geconstitueerd is?

Zou het, al eerbiedigen wij volkomen een genomen besluit, niet meer mannelijk zijn nu reeds te gaan onderhandelen?

Toen verleden jaar de mannen van »de directe actie" z.g. zelfdoeners, de bouwwerken onveilig maakten, werd door de Bouwkundige Vereeniging »Onderneming en Vrijheid" den wensch geuit om met de federatie van Timmerlieden-Vereenigingen een collectief contract te sluiten.

O en V. meent nu zeker door de werkloosheid niets meer te vreezen te hebben van deze actiemannen.

Misschien komen zij hier of daar weder in conflict, dan maar wederom de Timmerlieden federatie aangezocht.

De nieuw opgerichte Christelijke Patroons-Vereeniging »Boaz" is tot heden niet aangezocht om met de federatie te onderhandelen.

Misschien zou het zijn nut kunnen hebben om ook met deze Patroons-Vereeniging in contact te komen.

Werd er vroeger wel eens voor de Vakvereenigingen minachtend de schouders opgehaald, thans wordt in tegenstelling daarvan wel degelijk met de vereenigingen voornoemd rekening gehouden.

Immers het Bestuur van de Gemeentelijke Arbeidsbeurs te dezer stede, noodigde dezer dagen eenige Bestuursleden der Vakvereenigingen uit om de bezwaren, welke zij hadden over het werken der Beurs, aan bovengenoemd Bestuur bekend te maken.

Het Bestuur der Arbeidsbeurs beloofde al hetgeen te zullen doen om mede te werken in den geest als bedoeld door de vingerwijzingen der Vakvereenigingen.

Voorwaar een stap in de goede richting.

P. M.

KORTE BERICHTEN.

„Neutrale" vakorganisatie. In *De Handels- en Kantoorbediende* (1907, Febr. 1907) lezen wij;

„Als men als kantoorslaaf, oftewel bediende, d o c h t e v e n s a l s s o c i a l i s t, in de arbeidersbeweging meeleeft en begrijpt de groote worsteling tusschen kapitaal en arbeid .... enz."

En in hetzelfde nummer, op blz, 2:

„W i j w i l l e n d u s h e t s o c i a l i s m e! Dat zal ook het doel van de vakbeweging moeten zijn: d e o p h e f f i n g v a n h e t k a p i t a l i s m e e n v a n d e n p r i v a a t e i g e n d o m."

Dat is al zeer duidelijk gesproken!

Troelstra en Schaper. — Tot nu toe scheen het tusschen MR. TROELSTRA en SCHAPER nog al tamelijk te boteren. Doch ook tusschen hen wordt het nu al hommeles.

MR. TROELSTRA had gezegd, dat van de bourgeois-partijen niets te verwachten was. Daar was SCHAPER in *Het Volk* op teruggekomen, hij vroeg opheldering. Toen deze achterwege bleef, vroeg hij haar nog eens.

Thans antwoordt MR. TROELSTRA (*Het Volk* 28 Febr. 1907) vrij korzelig:

„SCHAPER wist, na 2 dagen mij waarschijnlijk in de Kamer te zullen ontmoeten. Toch grijpt hij haastig naar de pen. Ik heb gedacht: als mij dat zoo eens uitkomt, en ik vind dat het noodig is, zal ik er wel eens op antwoorden. [Aardig uit de hoogte!] Ik heb gezegd, van de bourgeois-partijen n i e t s te verwachten. Later: „zeer weinig". Op de muggenzifterij[!] over 't verschil dier woorden ga ik niet in. Denkt SCHAPER er anders over, laat hij het ontwikkelen. Waartoe, zoo vraagt hij, dan het kongres voor den tienurendag? Wel, juist omdat zonder het optreden der arbeiders zelven niets verkregen kan worden. Elke eenigszins belangrijke hervorming moet worden afgedwongen. Het is „verbijsterend", dit nog te moeten zeggen aan een soc.-dem. Kamerlid, en voor mij zeer onaangenaam."

SCHAPERTJE, ook niet op zijn mond gevallen, grijpt, om met MR. TROELSTRA te spreken, weer haastig naar de pen, om in *Het Volk* van 2 Mrt. 1907 het volgende te publiceeren:

Nu nog mooier!

TROELSTRA zegt in de bewuste vergadering te Amsterdam: «Inzake arbeidsduur, belastingen, militarisme, vakbeweging kunnen wij van de bourgeoispartijen niets verwachten. Hoe verder wij komen, des te minder zullen wij krijgen...,»

In den eersten zin staat *niet:* «uit eigen beweging», of «zonder den drang of den dwang der arbeiders», en de tweede zin sluit *eigenlijk* zulk een reserve uit.

Ik vraag om inlichtingen en hoop — in het belang der Partij — een aanvullende verbetering te krijgen. die *publiek* moet gegeven worden, niet in een onderonsje.

Wat doet TROELSTRA? Hij antwoordt niet, maakt vervolgens van niets «zeer weinig», zegt nu in Amsterdam: «Elke eenigszins belangrijke hervorming moet worden afgedwongen», en durft er bij te zeggen, dat mij dat blijkbaar nog gezegd moet worden, dat is sterk! *Over die bijvoeging loopt de heele kwestie!* Maar waarom dat dan niet even verbeterd?

Wil nu TR. zeggen, dat dit ook terstond zoo bedoeld is, a la bonne heure, dan stap ik daar heel gaarne over heen. Maar dat rijmt dan nog niet met het werkelijk verbijsterende in de verklaring: «Hoe verder wij komen, des te minder zullen wij krijgen». Dat slaat geheel op het «niets verwachten» zonder reserve.

Laat ons hopen, dat er is of had moeten worden bijgevoegd: «Als we ons op het veroveren van hervormingen zelf ook niet krachtig toeleggen».

Ik heb hierover geschreven, omdat we van de woorden van TR. in de dagen van strijd pleizier hadden kunnen beleven en er gedeeltelijk nòg van kunnen hebben. Wie steunt gaarne een partij, die *minder* bereikt naarmate ze *sterker* wordt?!

Gelukkig is het 10-urenkongres volgens uitspraak van TR. nu geen farce meer.

Dat TR. altijd op deze wijze den strijd over taktiek moet verwarren!

J. H. SCHAPER.

't Is toch een lollige verhouding tusschen de Heeren sociaal-democratische leiders. Hier zijn me nu twee van de allereerste mannen uit de Partij openlijk met elkaar aan 't kibbelen door middel van «Ingezonden stukken» in de krant. Wat een figuur!

Niemand kan 't verwonderen, wanneer, gelijk in Duitschland, de arbeiders er ten slotte genoeg van krijgen!

De Groninger Schoolmotie. — In het vorig nummer van het *K. S. W.* is nog weer eens aangetoond, dat de soc.-democratische schoolmotie, op den Groninger Partijdag aangenomen, alleen diende, om de christelijke arbeiders in de S. D. A. P. te lokken.

Thans erkent MR. TROELSTRA dit zelf!

In *Het Volk* van 28 Febr. 1907 staat, dat hij te Amsterdam zeide, over die motie sprekende:

„Ik heb een breeden armslag van propaganda, ook buiten den kring der partij, onder arbeiders. Men noemt mij een volksman. Ik heb de bewijzen van vertrouwen van niet soc.-dem. arbeiders. D a t i s e e n w a p e n i n m ij n s t r ij d v o o r d e s o c i a a l - d e m o c r a t i e, en in dit opzicht ben ik getroffen, WIJNKOOP zegt: m e n z i e t t e v e e l n a a r d e r e l i g i e u z e [!] a r b e i d e r s. Wat wilt gij dan hebben? Geen studenten. Geen kleine burgers. Alléen de groot-industrieele arbeiders. M a a r z i t t e n d i e n i e t j u i s t v o o r e e n z e e r g r o o t d e e l i n d e r e l i g i e u z e s t r e k e n? M o e t e n w ij e r d a n g e e n r e k e n i n g m e e h o u d e n, d a t d i e a r b e i d e r s r e l i g i e u s z ij n? Hoe zullen wij dan den klassenstrijd voeren? M a a r i n d e s c h o o l k w e s t i e h e e f t m e n h e t m ij o n m o g e l ij k g e m a a k t, o n d e r d e r e l i g i e u z e a r b e i d e r s p r o p a g a n d a t e m a k e n, m ij a f g e b r o k e n i n m ij n k r a c h t."

Dit is volkomen juist. Uit de debatten op het Groninger Congres bleek te duidelijk, wat de werkelijke bedoeling was met deze misleidende motie!

Het is volkomen juist, ook in dit opzicht, wat de soc.-democraat VAN DER WAERDEN te Amsterdam zei (*Het Volk* 23 Febr. 1907): „W a s h e t b ij d e s c h o o l m o t i e n i e t z o o s c h e r p t e g e n e l k a a r i n g e g a a n, w a s d a n d e o n d e r g r o n d z o o g o e d b l o o t g e k o m e n?"

Want thans ligt de w e r k e l ij k e ondergrond bloot voor eenieder, die maar wil zien.

Bond van Sigarenfabrikanten. — De R. K. Patroonsbond van Tabaks- en Sigarenfabrikanten in het bisdom van 's Bosch zal een eigen maandblad uitgeven. Hoofdredacteur is Prof. L. VAN AKEN, pr., Heeswijk.

Coöperaties in Groot-Brittanië en Ierland. — Volgens de laatste statistieken is het getal coöperaties in Engeland geklommen tot 2093 met 2,259,468 leden, d. i. 9,1 pCt. der bevolking van 20 jaar of ouder.

Het totaal kapitaal dezer vereenigingen is 497,8 millioen gulden. De omzet was 1278 millioen, de netto winst 124,8 millioen.

Het aantal in dienst der coöperaties zijnde personen bedroeg 104,839.

Men heeft drieërlei coöperaties: productie-coöperaties, verbruiks-coöperaties voor groothandel, en verbruiks-coöperaties voor kleinhandel. Vooral de productie-coöperaties nemen sterk toe. Hun omzet, die in 1905 204 millioen gulden bedroeg, was dit jaar toegenomen met 129,7 pCt.

Middenstands-actie. — Van wege den middenstandsbond zal in 1908 te Amsterdam een tentoonstelling gehouden worden. Het jaarlijksche congres zal dit jaar den 18 Juli te Nijmegen gehouden worden.

De Japansche arbeiderswereld. — In Japan zijn thans meer dan 400.000 arbeiders werkzaam in de groot-industrie, wat veel is als men in aanmerking neemt, dat voor 25 jaar die industrie er zelfs ternauwernood was. Van dat aantal werken er bij de Zijde-industrie 129000, bij de Spinnerij en Weverij 113000, bij de Metaalindustrie 129000, bij den Machinebouw 29000.

Een zoo scherpe scheiding tusschen fabrieks- en huisarbeid als in Europa bestaat ginds niet; veeleer staan ook kleine werkplaatsen in dienst der groot-industrie. Zoo arbeiden te Kyoto 4000 kleine scheepswerven voor de ééne firma Mitsoni.

De vrouwenarbeid komt er echter veelvuldiger voor dan in Europa. Te Tokio en Baba is het aantal arbeidsters soms 7 of 10 maal grooter dan dat der mannelijke collega's. De weverij «Kanefugashi" in eerstgenoemde stad heeft 3000 werknemers, waarvan zelfs 2700 vrouwen.

De sociale wetgeving heeft niet veel om 't lijf. Er is wel een wet van 1902, welke 't hebben van leerlingen beneden 11 jaar verbiedt, maar die betreft niet de spinnerijen en evenmin — hoe is 't mogelijk! — de.... mijnen. Nu, daar vindt men dan ook arbeiders van.... 7 en 8 jaar. In de spinnerijen is 11 uren per dag het minimum, maar 15 en 17 uur is alles behalve zeldzaam, ondanks een wettelijk voorschrift, ten gunste van onvolwassenen en vrouwen, van 12 uur.

De mannen brengen het maar zelden tot *f* 1.— per dag, de vrouwen verdienen geregeld minder dan *f* 0.50 per dag, terwijl het daggeld der kinderen van *f* 0.10 tot *f* 0.25 bedraagt. 't Best betalen de Staatsspoorwegen, wier machinisten soms *f* 2.— per dag maken; lagere beambten krijgen echter minder, soms niet meer dan twaalf stuiver per dag.

Vóór 20 jaren waren de loonen aanzienlijk minder, bedroegen vaak niet meer dan de helft van thans. Verhooging werd gaandeweg noodzakelijk door de stijging van den prijs der levensmiddelen, zoodat de arbeiders er feitelijk niet beter van werden, terwijl de industrie, die meer moest uitleggen, minder scherp concurreeren kon met de Europeesche Nijverheid.

Nu, deze vermindering van het «gele gevaar" is in ieder geval niet onaangenaam. We hebben dubbele reden om de Japansche werklieden loonsverhooging toe te wenschen.

't Langzaam stijgen der loonen. — In Oostenrijk heeft men dit waargenomen. Ziehier een staaltje betreffende de jongste 10 jaar:

Jaar.	Volwassen arbeiders.	Dagloon.	Jaarloon.	Jaar.	Volwassen arbeiders,	Dagloon.	Jaarloon
		Kr.	Kr.			Kr.	Kr.
1895	236 020	$8.^{014}$	$913.^{2}$	1900	284 126	$8.^{234}$	$970.^{3}$
1896	264 325	$2.^{046}$	$914.^{2}$	1901	284 341	$3.^{265}$	$979.^{4}$
1897	269 374	$3.^{122}$	$936.^{8}$	1902	289 190	$3.^{255}$	$976.^{5}$
1898	283 233	$3.^{114}$	$943.^{6}$	1903	297 487	$3.^{267}$	$978.^{0}$
1899	284 345	$3.^{197}$	$959.^{2}$	1904	314 264	$3.^{297}$	$989.^{0}$

Het dagloon van een arbeider is dus in die tien jaar met 76 kronen (per dag met 21 Heller), dus met 8.3 pCt. toegenomen. In 1902 was er achteruitgang; 't was toen een jaar van algemeene malaise.

Negenuur-dag. — In de Berlijnsche metaal-grootindustrie is thans de 9 urendag overheerschend. Bij 45 der grootste firma's met meer dan 17000 arbeiders is in den loop van 1906 de $9^1/_2$ of 10 urendag tot 9 uur verkort.

Arbeidsverkorting. — Alweer een getuigenis! Bij de Pruisische (en Hessische) Staatsspoorwegen heeft de verkorting van den arbeidstijd in de werkplaatsen de gebruikelijke wederzijds-gunstige gevolgen opgeleverd.

Welke die gevolgen zijn behoeven wij voor onze lezers, aan dergelijke berichten gewoon, niet meer uiteen te zetten.

Verzoeningsraad. — Gedurende 1906 werd 95 maal (in '04 nog slechts 31 maal) de tusschenkomst ingeroepen van den Verzoeningsraad van 't Gewerbegerecht te Munchen. Van die 95 quaesties eindigden er 77 met het sluiten van een collectief contract.

O.

Winkelsluiting. Aan 't uitvoerig rapport, door een Raadscommissie, te Dordrecht aan den Raad ingediend, is 't volgende ontleend:

Van de 1500 aan de winkeliers gezonden vragenlijsten kwamen er 447 terug. Op de 37 gehouden commmissiezittingen kwamen 150 van de 361 uitgenoodigde winkeliers op. Niet veel belangstelling dus.

Nog erger: van de winkelbedienden verscheen geen enkele.

Van de 447 winkeliers verklaarden 281 zich vóór wettelijk geregelde algeheele Zondagssluiting; 14 waren voor gedeeltelijke sluiting. 216 verklaarden zich voor vervroegde sluiting in de week.

De conclusie der commissie is in zake Zondagssluiting:

De eene helft meent, dat de gedwongen Zondagssluiting zich zou aanpassen bij den heerschenden toestand.

De andere helft meent, dat de winkeliers niet *genoodzaakt* zouden willen zijn.

In zake vervroegde sluiting in de week raadt de groote meerderheid der commissie den raad aan zich te onthouden, èn om de gebleken weinige belangstelling, èn omdat het hier niet zou gelden maatregelen in 't algemeen belang der burgerij, maar wel in 't belang eener bepaalde klasse, èn omdat hier sprake zou zou van dwangmaatregelen, èn omdat de proviandeering der schippers moeilijkheden tegen vervroegde sluiting medebrengt.

Partijdicipline. Dat een socialistisch administrateur van een coöperatie de gelden der coöperatie voor niet-coöperatieve doeleinden, eigenmachtig gebruikt, kan natuurlijk niet op de debetzijde van de sociaal-democratie geschreven worden, maar de argumenten, welke we vermeld vinden, om een dergelijk tekort goed te praten, zijn curieus. Alles draait zich daarbij om 't heilig huisje der partij.

Te Bossu in België kwam de coöperatie, door *eigenmachtig* handelen van den administratuur, om 't op zijn zachtst uit te drukken 36.370 frs, te kort.

Het kassaldo moest zijn	10.381 frs.	Er was 0 fr.
Aan aangekocht materiaal	7.000 frs.	Niet te vinden
Te innen posten	11.282 frs.	Namen onbekend.

Zooals de *Volksbode* meldt, werd door de leden in een woelige vergadering hun geld teruggevraagd, maar tot troost kregen zij ten antwoord van den ontrouwen voorzitter en administrateur, dat hij toch steeds werkzaam geweest was in het belang der partij, en dat hij te onderhouden had, een courant, een fanfare enz., die op hun beurt weer in dienst der partij waren geweest, zoodat de partij hem niets te verwijten had.

Dividend dus, 10% socialistisch bestuur en 5% fanfare. R.

ONTVANGEN BOEKEN.

Vierde verslag van de Vereeniging van Werkgevers in het Vreemdebedrijf te Amsterdam, uitgebracht aan de leden op de algemeene vergadering van 22 Februari 1907.

NIEUWE BOEKEN.

D. F. van Zetten. Hypotheken en hypotheekbanken. Eene populair-wetenschappelijke beschouwing. Veendam, M. D. de Lange. (8 en 176). 1906. f 1.25.

A. Rauwerda. Handleiding bij de landbouw-boekhouding, Leeuwarden, R. van der Velde. (96). 1906. f 0.90. — Landbouw-boekhouding. Leeuwarden, R. van der Velde. fol. gekart. 1906. — Greidplaats. I en II. (72; 52). elk f 1.25; Gemengd bedrijf. I en II. (76; 62) elk f 1.25.

Woeste, C., Le règne de Napoléon III. Bruxelles, 1906. 80 270 pp. 5 fr.

N. V. Drukkerij voorh. H. Berger, 's Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 16 MAART 1907. No. 11.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Neutrale Vakorganisatie II, door MR. P. J. M. AALBERSE. — Ontwerp-ziekte-verzekeringswet, door ALB. VAN DER KALLEN. — Uit Boeken: Arbeidsbeurzen in Frankrijk II. — Berichten en Mededeelingen: Twee Maten. — Godsdienst en Vakorganisatie. — Reorganisatie der Kamers van Arbeid. — Korte Berichten: Duitsche Centrum en Sociale Wetgeving. — Middenstand en R. K. Volksbond. — Sexueele Lectuur. — De christelijken ten voorbeeld. — Godsdienst en Sociaal-Democratie. — Het doel bereikt. — Met twee Maten. — De Partij der Arbeiders. — Gehuwde vrouwen bij de Post. — Aanbestedingen. — Nederlandsche Arbeiders in Duitschland. — Gemeentelijke Laboratoria. — Het Gentsche stelsel. — Huizen van Ontucht. — Gemeentelijke exploitatie. — Tegen vervalsching van levensmiddelen. — De coëducatie in Frankrijk. — Eenige conclusies behandeld op het congres der Trades-Unions te Liverpool. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

„NEUTRALE" VAKORGANISATIE. II.

De taktiek der Sociaal-democraten in de vakbeweging gaven wij in de volgende vijf punten kortelijk aan:

1. De stoffelijke eischen voorop zetten, en de arbeiders daardoor in de «neutrale» vakvereenigingen lokken;
2. De Geestelijken verdacht maken als kapitalistenvriendjes;
3. Zóo het godsdienstig gevoel ondermijnen;
4. Dan de arbeiders op sociaal-democraten laten stemmen;
5. Tenslotte ze overhalen lid van de S. D. A. P. te worden.

Men herleze de citaten van de sociaal-democraten PARVUS, KAUTSKY en de *Leipziger Volkszeitung*.

Thans de feiten tot bewijs.

1. Het vooropzetten van de stoffelijke eischen, de verzekering, dat men niet tegen den godsdienst is, — dat is zóo gewoon, dat we daarvan bijna geen bewijzen behoeven aan te halen. Wel heet het in de statuten, dat men ook de «zedelijke» verheffing der arbeiders wil, doch wat daarmee bedoeld wordt, is in propaganda-geschriften en vakbladen niet zoo gemakkelijk te achterhalen.

Het *Orgaan van de Ned. Vereeniging van Spoor- en Tramwegpersoneel* (20 Oct. 1906) schreef: »Onze belangen als spoorwegmannen hebben absoluut niets uitstaande met onze godsdienstige gevoelens.» Katholieke en Christelijke vakvereenigingen kunnen dus alleen in stand blijven, «omdat de verdeelende invloed van de geestelijke herders der verschillende kerkgenootschappen sterker is dan het gezond verstand van de bij zulke organisaties aangesloten leden.»

In een propaganda-geschrift «*Waarom moeten de metaalbewerkers zich vereenigen?*», zoo juist verschenen, lezen wij op blz. 11 en 12.

„Het is toch al te gek te meenen: dat Protestanten, katholieken, of welken godsdienst ook belijdende metaalbewerkers verschillende wegen moeten inslaan, om hun arbeidsvoorwaarden te verbeteren. Het is toch al te gek, voor iedere groep een vakvereeniging te stichten, en daardoor krachten te versnipperen, die we zoo hoog noodig moeten samen trekken op één punt, om lotsverbetering te erlangen. Ziet gij dit de patroons doen?...

„Waarom worden er dan christelijke vakvereenigingen voor de arbeiders gesticht? Omdat zij als tegenwicht moeten dienen tegen den toenemenden invloed in de steeds meer om zich heen grijpende actie van de onafhankelijke, moderne vakvereenigingen....

„Er wordt den arbeiders altijd wijsgemaakt: dat onze organisatie niet neutraal is, dat zij zich bemoeit met dingen, die niets te maken hebben met de economische belangen van de leden....

„De handen moeten wij ineenslaan. Wij, die dezelfde belangen hebben, moeten met elkander strijden....

„Daarom moet ge heenstappen over verschillende bezwaren, die in uw oog groot zijn, maar in werkelijkheid niets beteekenen in vergelijking tot de groote belangen, die ge wederzijds hebt." (blz. 13).

Hier hoort men 't zoet gefluit van den neutralen vogelaar, die niets tegen den godsdienst heeft, doch alleen wil zorgen voor de stoffelijke belangen, die toch aan alle arbeiders, van welken godsdienst ook, gemeen zijn! Wat kan ons godsdienst of politiek schelen? Lotsverbetering wilt gij, welnu, dat willen wij ook, komt tot ons, vereenigt u met ons!

En de katholieke werkman, die dit hoort en niet begrijpt wat er achter schuilt, wordt lid van de neutrale vereeniging.

Dan krijgt hij het Bondsorgaan gratis thuis, — of liever: hij betaalt het met zijn contributies!

***

2. Nu begint de »neutrale« actie tegen de geestelijkheid. Zoolang die katholieke werkman nog gelooft, dat zijn Pastoor of Kapelaan brave menschen zijn, die het goed met hem meenen, is hij niet voor de groote zaak, de S. D. A. P., te winnen.

Zoo bevatte *De Bierbrouwersgezel*, het orgaan van den Alg. Bierbrouwersgezellenbond, van 15 Febr. 1907 (No. 18) onder het opschrift: *Het juiste antwoord*, een stukje over een Pastoor, die behoort tot »de heeren, die alles beproeven om tweedracht te zaaien« in de organisatie, en

een wagenrijder tegenkwam. De volgende samenspraak vond plaats:

»De Pastoor: Ik heb gehoord, dat u ook in de vereeniging zijt.
Wagenrijder: Jawel, eerwaarde.
De Pastoor: Weet u ook, dat deze vereeniging socialistisch is en men u daar het geloof afnemen wil?"

De wagenrijder schrok, maar na een korte bezinning antwoordde hij rustig: Ja, eerwaarde, reeds 10 jaren ziet u mij des Zondags gedurende den kerktijd voorbij rijden, en u heeft nog niets daartegen gedaan, de sociaal-democraten zijn eerst eenige weken bij ons, en zij bemoeien zich ijverig het door te voeren, dat ik op Zondag niet meer werken zal."

De pastoor wachtte niet af, wat de eenvoudige arbeider hem nog te zeggen had, maar ging het hoofdschuddend verder en dacht zeker over de slechtheid der menschen en over de veranderde tijden na.

De wagenrijder ging verder, overtuigd een goed antwoord aan den pastoor te hebben gegeven, en zich verwonderend, waarom zijn eerwaarde zoo slecht te spreken was over menschen, die *werkelijk* werken aan de zedelijke en economische verheffing van de arbeiders."

De Heeren »Neutralen" vinden dit blijkbaar een prachtig verhaaltje.

De Rotterdamsche Bestuurdersbond nam het in zijn orgaan over, en daaruit wordt het weer in verschillende »neutrale" vakbladen overgenomen.

Zoo ontmoeten wij het onder den titel »*Een gepast antwoord*" weer in *De(n) Bakkersbode* van 9 Maart 1907, het officieel orgaan van den »neutralen." Bakkersgezellenbond.

In een lang naschrift wordt het dan nog eens aangedikt. Dit vangt aldus aan:

»Het is maar waar: in het christelijke kamp leuteren ze wel over verbeteringen der toestanden, doch daar blijft het toch bij. Krachtdadig ingrijpen, waar noodig, hebben wij tot heden gemist. Zij bepalen zich tot het uitspreken der wenschelijkheid, en daarmede uit. Eerwaarde heeren pastoors, dominés, en diverse »eerwaarden" vinden het wel verschrikkelijk erg, dat de arbeiders zóó lang tegen laag loon en des Zondags moeten werken, maar bij die uiting van »verschrikkelijk" blijft het." Enz. Enz.

* *

Het vakblad of het propaganda-geschrift begint dus met des arbeiders geloof aan de goede trouw der Priesters te ondermijnen. Hoe schandelijk daarbij gelogen wordt, zullen ook de volgende aanhalingen u leeren:

In een pasverschenen »*Propaganda-geschriftje, uitgegeven door den Bond van Nederlandsche Gemeentewerklieden no. 3.*« en dat tot titel draagt: »*Christelijke of Moderne vakbeweging?*" lezen wij:

„Er is een tijd, een zeer lange tijd geweest, dat den arbeiders gepredikt werd, en d a t n o g w e l d o o r g o d s d i e n s t l e e r a r e n, dat de arbeiders moesten berusten in hun lot, dat zij tevreden moesten zijn, z i c h n i e t m o e s t e n o r g a n i s e e r e n, doch met berusting afwachten de dingen, die komen zouden. Later.... hiernamaals zouden zij hun loon voor hun arbeid en lijden dubbel ontvangen....

„Later zagen de arbeiders in, dat zij *in dit opzicht* door hun geestelijke voorgangers misleid waren, met het natuurlijk gevolg, dat het vertrouwen in de geestelijke leiding geschokt was, ook in andere zaken. De arbeiders dachten: zij die mij misleid hebben op economisch gebied, die misleiden mij waarschijnlijk ook op godsdienstig gebied....

„De moderne vakorganisatie der arbeiders groeide intusschen stevig aan, en noodzaakte de patroons en bezitters den arbeiders vele voordeelen en rechten af te staan, zeer zeker ten spijt van eerstgenoemde.

„Daar nu de geestelijken voor een zeer groot deel uit de bezitters zijn voortgesproten, althans in nauwe verbinding met hen staan, was dit voor beiden een reden te meer, de groeiende kracht der vakbeweging met leede oogen gade te slaan. En ofschoon de patroons zich steeds hechter organiseerden, werd er geen middel gespaard, om datzelfde bij de arbeiders te beletten.

„Zoo werd dan de splijtzwam geworpen (!!) te midden der zich organiseerende arbeiders en werd het bevel uitgevaardigd, dat de christelijke arbeiders zich niet bij de neutrale of moderne vakorganisatie mochten aansluiten, omdat.... zij de arbeiders godsdienstloos en slecht maakt." (blz. 7 en 8).

Ten bewijze, dat de n e u t r a l e, d. w. z. s o c i a a l - d e m o c r a t i s c h e organisatie, de menschen zedelijk verbetert, haalt dan de schrijver 't bekende statistiekje aan over de criminaliteit:

Op duizend		Gereformeerden	0.66
»	»	Israëlieten	1.72
»	»	Ned. Hervormden	2.77
»	»	Roomsch Katholieken	3.27

Indien dit iets voor de »neutrale« organisatie bewees, dan zou de schrijver van deze brochure eerst eens bewijzen moeten, dat in verhouding meer gereformeerde dan roomsche arbeiders lid der »neutrale« vakvereenigingen zijn, en wel zóoveel meer, dat daardoor de criminaliteit bij hen zoo sterk verminderen kon!!

Dit ter opvroolijking.

Gaan wij de Duitsche »neutrale« vakpers na, dan vinden wij daar precies dezelfde beweringen.

Eenige voorbeelden:

De *Zimmerer* (1905, no. 6), het orgaan van den Timmerliedenbond schrijft:

„Noch de Katholieke, noch de Protestantsche arbeider kan van zijn kerk verdraagzaamheid verwachten. Godsdienstige belijdenis en vrijheid zijn onverzoenlijke tegenstellingen. Alleen de vormen zijn verschillend, waarin het p a p e n d o m der verschillende godsdiensten de zielen, die zich aan hen toevertrouwen verdrukt en nekt."

De *Holzarbeiterzeitung* (1905, no. 7), het orgaan der houtbewerkers, schrijft:

„Een andere eisch, die door ons gesteld wordt, is de algeheele verwereldlijking der scholen. W e g m e t d e n g o d s d i e n s t u i t d e s c h o o l! De godsdienst heeft in de school niets te zoeken, noch op pedagogische, noch op ethische gronden. Het G o d s d i e n s t o n d e r w i j s draagt voor alles het brandmerk van de taak, d e b e l a n g e n d e r h e e r s c h e n d e k l a s s e n t e d i e n e n. Het moet niet het religieus gevoel bevorderen, het moet de e c o n o m i s c h e e n s o c i a l e s l a v e r n i j d e r a r b e i d e n d e k l a s s e i n s t a n d h o u d e n. Het dient niet de verzorging van het religieus gevoel, maar het werktuigelijk inpompen van d o g m a t i s c h e f o r m u l e s, d i e o p d e m e e s t k r a s s e w i j z e i n t e g e n s p r a a k z i j n m e t d e r e s u l t a t e n v a n d e w e t e n s c h a p e n m e t d e w e r k e l i j k h e i d."

In het verslag, door den redacteur van het orgaan van den duitschen Beeldhouwersbond uitgebracht, (April 1905) lezen wij:

„Het overige groote deel der bevolking ligt i n d e h a n d e n v a n h e t C l e r i c a l i s m e d e r K a t h o l i e k e K e r k....

„Ook Münster i. W., d e z e v e s t i n g v a n h e t C l e r i c a l i s m e e n v a n d e r e a c t i e, w a a r i n d e v i j a n d e n v a n e l k e n v o o r u i t g a n g h e e r s c h e n, wat alle vrije vakvereenigingen van Duitschland bekend is, ook dit Münster moet goed- of kwaadschiks het noodlot ondergaan, aan de moderne vakbeweging de poorten te openen."

Het *Schuhmacherfachblatt* (1901, no. 43), het orgaan van den Schoenmakersbond, schreef:

„Kan de menschheid zonder theologisch priesterdom bestaan en gedijen? De priesters waren steeds op de allereerste plaats erop uit, het volk de wijsheid en wetenschap te onthouden, en het in de bekrompenheid van het verstand te houden. Zeer natuurlijk! Alleen bij een onwetend en bekrompen volk was zijn bestaan mogelijk."

En, zooals wij boven reeds aantoonden, — bij ons maken deze »neutrale« bondsorganen en vakbladen 't niet beter. Vooral de adviseurs moeten het bij ons ontgelden!

Absoluut in strijd met de waarheid beweert *De Meubelmaker*. Orgaan van den Algemeenen Meubelmakersbond, (1906, no 8), dat te Leiden de Katholieke Timmerlieden niet staakten, omdat de geestelijke adviseur het hun verboden had. En het schrijft dan:

„Dat het geestelijk advies zoo luidde, is begrijpelijk. Heel het oprichten der christelijke vakorganisatie, wat slechts geschiedt, als de onzen den grond bewerkt hebben, is slechts ingericht op 't verdeel en heersch; 't devies, waarmee de z. g. n. christelijke kopstukken ten duidelijkste bewijzen, dat ze slechts de getrouwe dienstknechten van het kapitaal zijn, en die hen voor hun diensten dan ook betaalt."

Evenzoo *De Schilder*. Orgaan van den Nederlandschen Schildersgezellenbond, (1906, no. 1.) Van de Katholieke vakvereenigingen heet het daar:

„Gesteld onder het toezicht van den geestelijken adviseur, die, vreemd aan de nooden der arbeidersklasse, het patroonsbelang zwaar laat wegen, wordt er staag een druk op hen uitgeoefend, die hen in kritieke tijden noopt tegen het arbeidersbelang te handelen. Wat ook de voormannen der katholieke vakorganisatie mogen beweren, de feiten toonen aan, dat de leden der kath. vakorganisatie worden misbruikt als hulptroepen voor kath. en niet-kath. patroons, om de voor verbetering van levenstoestand worstelende arbeiders terneer te slaan."

Het zou eenigszins meer in overeenstemming met de waarheid zijn, wanneer deze bladen eens verteld hadden wat iedereen in Leiden weet: dat de timmerliedenstaking niet verloren werd door die paar katholieke niet-stakers, doch door 't blufferig optreden van den secretaris van het N. V. V., waardoor de sympathie der burgerij werd verloren, — terwijl het Vakverbond, toen de winter kwam en er geen werk meer was, de stakers schandelijk in den steek liet, het aan de barmhartigheid der uitgescholden burgerij overlatende, ze door het geven van aalmoezen door den winter heen te helpen.

Doch men ziet de taktiek dezer »neutrale" vakvereenigingen en haar organen duidelijk uitkomen: eerst moeten de katholieke arbeiders worden binnengelokt, door het voor te stellen, alsof de organisatie geheel neutraal is, en uitsluitend wil zorgen voor wat hooger loon.

Zoodra ze lid zijn, ontvangen ze voor hun eigen geld het Bondsorgaan, het Vakblad, thuis, — en dan begint men hun heel zachtjes aan tegen de geestelijken op te zetten; die zijn geheel onbetrouwbaar, ze hangen immers van den patroon af; ze zijn immers zelf zonen van patroons, enz. enz.

Is men zoo ver, dan gaat men een stapje verder, en wordt de godsdienst zelf aangevallen, en uit het hart der arbeiders geroeid.

* * *

3. Ook dit zullen wij bewijzen.

In ons land komen — voorloopig althans — de anarchistische vakbladen veel eerlijker voor hun meening uit, dan de sociaal-democratische.

Zoo lezen wij in *De*(n) *Vrije*(n) *Textielarbeider*, het Orgaan van de Landelijke Federatie van Textielarbeiders, 1907, No. 1:

„Wij zullen door een k r a c h t i g e p r o p a g a n d a t e g e n d e n G o d s d i e n s t de oogen openen van hen, die nu door het gevoel van goddelijkheid zijn betooverd. Dezen menschen moet duidelijk gemaakt worden, dat de Godsdienst niets anders is, dan een instrument in handen der kapitalisten.

„Zoo lang de massa zich aan deze leer niet heeft ontworsteld, blijft er verdrukking en slavernij op aarde.

„In de onafhankelijke vakorganisatie zullen we strijden voor een vrije samenleving. De godsdienst laat geen vrijheid toe, doch eischt onderdanigheid. Alles wat den groei van die samenleving in den weg staat, moet worden bestreden. Doen wij dat niet, dan krijgen wij geen zelfstandige menschen, welke een vrije samenleving moeten vormen.

„Een van de hinderpalen, die ons beletten tot die vrije maatschappij te komen, en d i e w i j k r a c h t i g m o e t e n b e s t r i j d e n, i s w e l i n d e e e r s t e p l a a t s d e g o d s d i e n s t."

Zoo duidelijk durven bij ons de sociaal-democratische vakbladen nog niet te schrijven.

In Duitschland zijn ze echter reeds minder voorzichtig.

De »*Grundstein*«, het orgaan van den centralen metselaarsbond, (1904, No. 49) schreef:

„Gij moet binnen dringen in het rijk der natuur, derhalve u tot de natuurwetenschappen wenden. Zij zullen u vertellen, d a t n i e t G o d d e w e r e l d i n z e v e n d a g e n g e s c h a p e n h e e f t, maar dat zich alles, wat bestaat, volgens eeuwige, onafwendbare, natuurlijke wetten ontwikkeld heeft....

„Tracht het wezen van uw geslacht, v a n d e n m e n s c h te erkennen, waarvan de Theologie (Godgeleerdheid) u zegt, dat God hem geschapen heeft. D e W e t e n s c h a p l e e r t i e t s a n d e r s."

Die ongeloovigheid schijnt speciaal veel met de bouwvakken te maken te hebben, althans de *Bauhilfsarbeiter* (1904, No. 43) schrijft:

„Vroeger lieten zich de hongerigen en de dorstigen, de armen en behoeftigen met een wissel op de eeuwigheid afschepen, zij lieten zich troosten, als kinderen op het Kerstfeest; het kapitalisme heeft in vereeniging met het moderne papendom, dat kindergeloof vernietigt; thans kan men met zulke beloften geen hond meer achter de kachel lokken."

De *Tabakarbeiter* (1900, no. 15) schreef:

„Het christelijk Paaschfeest is niets anders dan een l e g e n d a r i s c h met den persoon des godsdienststichters in verband gebrachte viering van de afstooting van het verwelkte, oude, overleefde, — van de zegepraal, welke licht en warmte over duisternis en koude van den winter jaarlijks behalen, een viering van het weder-ontwaken, van de opstanding der verjongde natuur."

Dus de Opstanding van Christus, de hoeksteen van ons H. Geloof, wordt in dit »neutrale« vakblad eenvoudig verklaard, een legende, een fabeltje, te zijn!

Eenzelfde profanatie van het Paaschfeest lezen wij in het *Verbandsorgan des Deutschen Textilarbeitersverbandes* (1899, 15 Dec.):

„Reeds schemert de morgen van uw jubelfeest, of gij Heiden zijt, of Jood, of Christen, — die u van alle zorgen bevrijdt, dat is uw verlosser, de socialist!"

't Is of een satanische inblazing deze »neutrale« vakvereenigingsmannen ertoe drijft, om vooral op de hooge feestdagen van het Christendom, hun godslasteringen in de huizen der arbeiders te brengen!

Zoo schreef het Orgaan van den Centralen Metselaarsbond, de *Grundstein*, (1901, no. 21) op het Pinksterfeest:

„De Kerk, het officieele Christendom, viert de uitstorting van den H. Geest, — voor haar is Dogma (leerstelling) geworden, wat aan de fantasie van den vromen waan is ontsprongen. Wij, die in het streven naar kennis ons bevrijd hebben van den dwang van het wondergeloof, vieren Pinkster in een a n d e r e n zin. Voor ons is het het heerlijkste feest der vernieuwing van de macht en levensvolheid in de natuur en in de menschenwereld. Aan deze betoovering ons over te geven, dat is o n z e godsdienst, de e c h t e en w a r e godsdienst."

En op het Kerstfeest lezen wij in dit zelfde »neutrale« vakblad (1901, no. 51):

„O arme, die in waan bevangen gelooft, dat een hemelgod uw noodlot bestuurt, — u, wien geest en kracht geheel ontroofd is, kinderen der ellende van de wieg tot het graf, — ontwaakt uit uw dwazen verlossingsdroom!..... Het is slechts mythe (fabel) wat u, verdrukten, het Kerstfeest beteekent..... Wanneer met vroom gebaar de huichelarij om u heen sluipt, luister dan naar den Tijdgeest, den eenig waren..... Genoeg met den waan! Op menschheid, uit den droom! Wees zelf uw God, uw eigen verlosser!"

Dat is nu de neutraliteit van een S. D. A. P'er, die absoluut niet tegen den godsdienst zegt te zijn!...

Die Heeren doen alleen onverstandig, door zelf zoo dikwijls 't woord *huichelarij* te gebruiken!

De »*Duitsche Metallarbeiterzeitung*« drukte in zijn nummer van 11 Mei 1901 nog eens »*de Tien Geboden uit het jaar 1848*« af. Het 9e Gebod luidde:

»Gij zult uw oor gesloten houden voor de papen. De boom der kennis is de boom des levens. De papen, die niets doen en toch zwelgen willen, houden u af van den boom der kennis. »Niet hier — zeggen zij — moet gij genieten, maar hiernamaals. Hier moet gij dulden, daarboven wordt gij beloond."

Het »neutrale« vakblad voegt hier tenslotte nog bij:

»Overigens zijn de bovenstaande Tien Geboden der arbeiders, trots hun 51 jaren, nog zoo toepasselijk en behartigenswaard, alsof ze eergisteren door den samensteller ervan geschreven waren, en dat is ook zeer natuurlijk, want de Waarheid blijft altijd Waarheid, hetzij ze oud is, of pas kort geleden ontdekt geworden."

Ziedaar nu de bladen, die de officieele organen der »neutrale« d.w.z. sociaal-democratische vakvereenigingen zijn! 't Is toch wel prettig voor Roomsche arbeiders, dat met hun eigen zuur verdiend geld, de drukkers en redacteuren betaald worden, die aldus samenspannen om hen eerst tegen hun geestelijken op te zetten, om hun daarna, langzamerhand, hun geloof te ontnemen! [1])

En waarom dat alles?

Gelijk we zagen, dat het volkomen erkend werd, alleen: om zóo de arbeiders te brengen tot de S. D. A. P. Geloovige arbeiders worden geen sociaal-democraten. Dit is duidelijk en ook algemeen bekend. Daarom moet hun allereerst het geloof worden ontnomen, terwijl zij vervolgens alvast moeten overgehaald worden, om, zonder nog sociaal-democraat te zijn, toch bij verkiezingen op de sociaal-democraten te stemmen.

* * *

4. Ook deze taktiek willen wij door tal van onwraakbare getuigenissen bewijzen.

De *Bergarbeiter-Zeitung*, het orgaan van den »neutralen« d. w. z. sociaal-democratischen Mijnwerkersbond, schreef (1901, no. 45):

»Wie zakelijk oordeelt, moet toegeven, dat in de mijndistricten met het opbloeien onzer organisatie, ook de sociaal-democratische beweging toenam..... Honderden getuigen brengen wij voor, zij zullen bevestigen, dat onze Vakvereeniging onder de mijnwerkers de sociaal-democratische beweging niet belemmerd, doch bevorderd heeft. Wanneer het weer verkiezing voor den Rijksdag zijn zal, dan zal hiervoor zulk een afdoend bewijs geleverd worden, dat ook onze nijdigste critici verstommen."

1) In *Het Volk*, 23 Febr. 1907, in een artikel over Rijssen, lezen wij: „Na deze ernstige overwegingen der *N. Arn. Ct.*, met die van *Apeldoorns Dagblad* incluis, hebben, dunkt ons, ook de vele arbeiders, die zulke kranten nog steunen, eveneens iets in ernstige overweging te nemen n.l. of het met de eer en het belang van hun klasse overeenkomt, om nog langer met hun abonnementsgeld mede te helpen aan de instandhouding van dergelijke wapenen voor de patroons."

Katholieke arbeiders, — past dit toe op de »neutrale" vakpers!

En men heeft woord gehouden. Want in 1905 schreef de Redacteur van dit Vakblad, LEIMPETERS, in de *Sozialistische Monatshefte* (Juni 1905, bladz. 493):

„Reeds toentertijd zeiden wij den zuiveraars, ze moesten de Rijksdagverkiezing afwachten; deze zou wel duidelijk aantoonen, welken invloed de werking der vakvereenigingsactie op de ontwikkeling der Partij uitgeoefend had. De boven alle verwachting gunstige uitslag heef ons in eere hersteld, en wij kregen rust."

Op den Partijdag te Jena, in October 1905, werd het openlijk en luide verklaard:

„Hebben niet de [neutrale!] vakvereenigingen tot in het verste dorp het zaad van het Socialisme gedragen?... Wij hebben het steeds slechts voor de taak der vakvereenigingen gehouden, voor de Partij te agiteeren.... Er is ook geen enkele in de vakvereeniging werkzame partijgenoot, die daar niet den socialistischen geest verbreidde." (*Protokol*, blz. 263 en 266).

In de *Sozialistische Monatshefte* van Sept. 1905 (blz. 734) schreef de sociaal-democraat VON ELM:

„De van den socialistischen geest doordrongen vakvereenigings-agitator en organisator kan en zal in dezen geest, bij de behandeling van actueele vragen, steeds werken zonder dat hij het noodig heeft door ostentatieve op-den-voorgrond-stelling van, het einddoel tot dusver vèr-staande, kringen voor het hoofd te stooten, en hun ervan af te houden, lid der (neutrale!) vakvereeniging te worden."

Ook hier zien we weer zeer openhartig de dubbelzinnige handelwijze der »neutrale« vakvereenigingen blootgelegd! Voorzichtig werken, — net doen of je neutraal bent, — en dan de lui, zonder dat ze 't merken, voor de S. D. A. P. inpalmen!

Zouden er nog veel katholieke arbeiders zijn, die zoo weinig uit hun oogen kijken, dat ze daar in loopen?

Wij hebben betere gedachten van hen!

Vooral leerzaam is in dit opzicht het optreden der der »neutrale« vakvereenigingen bij de jongste verkiezing voor den Duitschen Rijksdag.

»Het »*Korrespondenzblatt der Generalkommission der Gewerkschaften Deutschlands*« schreef — en de *Vorwärts* van 23 Dec. 1906 noemde het een voortreffelijk artikel!:

„En zoo verwachten wij van de georganiseerde arbeiders van Duitschland, dat zij op den verkiezingsdag hun kiesplicht vervullen, zooals het elken politiek-mondigen staatsburger betaamt. Geen stem mag weggeschonken worden, geen stemrecht ongebruikt gelaten worden. Niemand kieze een tegenstander van het vereenigings- en Rijksdagkiesrecht, — niemand geve zijn stem aan een tegenstander van het zelfbestuur der arbeiders of een duurdermaker der levensmiddelen. Daarentegen moge iedere arbeider ertoe meewerken, dat alle arbeidersstemmen zich vereenigen op de keuze van vertegenwoordigers der sociaal-democratie. Dat is de beste dienst dien hij aan zichzelf, zijn vakvereeniging en zijn arbeids- en klassegenooten bewijzen kan."

En de verschillende „neutrale" vakbladen zongen in hetzelfde koor dapper mee!

Zoo schreef *Der Zimmerer*, het officieel orgaan van den Centralen Bond van Timmerlieden en verwante beroepsgenooten, in zijn nummer van 22 Dec. 1906:

»Thans is de gelegenheid gekomen, om de Regeering met interest terug te betalen, wat zij aan de arbeiders misdaan heeft. De Regeering wil een vertrouwensvotum; zij moet er een hebben, waarin zij geen pleizier zal vinden. In de vijfjarige periode 1898—1903 is het sociaaldemokratische kiezersleger gestegen van 2.107.000 tot 3.025.000. Laat ieder arbeider het zijne doen, opdat een even groote toename ook thans plaats hebbe, en het vierde millioen bereikt worde!

»De vakvereenigingsmannen op vooruitgeschoven posten, in de kleine steden en op het platteland, hebben thans een trotsche,

heerlijke taak. Waar het gedrukte woord van onze partijpers niet binnendringt, waar andere redenaars geen zaal kunnen krijgen, wijl het »in het nationaal belang" ligt, aan het volk de waarheid verborgen te houden, waar dus de kiezersmassa nietvoorgelicht voortdommelt, daar moeten onze vakvereenigingsmannen werkzaam zijn. Zij moeten er voor zorgen, dat onze vlugschriften in de laatste hut binnendringen. Zij moeten mondeling agiteeren...."

Even duidelijk was de *Grundstein*, het reeds meermalen geciteerde officieele Orgaan van den Centralen Bond van Metselaars in Duitschland. Dit »neutrale« vakblad schreef (22 December 1906):

»De verkiezingsstrijd zal voor de sociaaldemocratie een ongemeen vruchtbare aanleiding zijn, om een geweldigen oproep tot het volk te richten om des volks wille!.... Met deze Rijksdagontbinding is het duitsche volk op een groot politiek keerpunt gekomen. Zijn verkiezingsleuze kan slechts die zijn, waarmee de sociaal-democratie in den verkiezingsstrijd treedt: *Strijd, uiterste strijd onder inspanning van alle krachten tegen het reactionaire regeeringsbeleid en zijn bondgenootschap! Strijd tegen de koloniale politiek, de oeverlooze vloot- en wereldmachtspolitiek, strijd tegen de volksuitbuitende invoerrechten en belastingpolitiek! Strijd voor het Recht, de Vrijheid, de Welvaart van de Duitsche Natie!*

»Vrienden en Partijgenooten! Met vlammende begeestering stemmen wij in met deze verkiezingsleuze. Moge zij door de duitsche landen als een storm dóór-bruischen, en de geheele arbeidersklasse oproepen tot vervulling van haar plicht. Aan rustige en gemoedelijke Kerstmis- en Nieuwjaars-feestdagen is, zooals van zelf spreekt, niet te denken. Wij moeten strijden, wij moeten kampen, man voor man, opdat het resultaat der nieuwe verkiezing zij een glanzende zegepraal voor de zaak des volks!

»Op, metselaars van Duitschland! met de geheele arbeidersklasse: sluit de gelederen in dichte rijen met den stormroep: Hoog het volk! Hoog de sociaal-democratie!"

't Is gelukkig, dat het woord *neutraal* al bestaat, anders zouden wij 't moeten uitvinden, om de volmaakte onzijdigheid van de *Freie Gewerkschafte*, zooals die uit het bovenstaande proza zoo schitterend aan den dag komt, een juiste benaming te kunnen geven!

Alleen... »neutraal« is zoo langzamerhand, waar het burgers geldt, gelijk beteekenend geworden met »liberaal«, »vrijzinnig«, — en waar het arbeiders geldt, met »sociaaldemocratisch«, of »anarchistisch«.

Daarom, of wij katholieken, patroons, middenstanders of arbeiders zijn, 't doet er weinig toe, — maar in »neutrale« vereenigingen hooren we geen van allen thuis!

Immers wat de genoemde Duitsche vakbladen schreven, staat volstrekt niet op zichzelf. In bijna *alle* »neutrale« vakbladen [ook van patroons en middenstanders! Zie *K. S. W.* 1907, blz. 44] treffen wij gelijksoortige, hetzij dan vrijzinnige, hetzij soc. democratische, verkiezingsartikelen aan.

Zoo schreef de »*Graphische Presse*« (1906, no. 52), het orgaan van de lithographen, steendrukkers, enz.:

„Aan welke zijde wij op den verkiezingsdag te vinden zullen zijn, is niet noodig te zeggen; maar wel noodig is erop te wijzen, dat wij niet ledig naast den weg staan, wanneer het geldt onze levendste belangen te vertegenwoordigen."

»*Der Fleischer*«, het orgaan der vleeschhouwers, schreef in no. 51 van 1906:

„Aan ons, vakgenooten, is het nu, voor de verkiezing van sociaal-democratische candidaten te zorgen, wijl wij alleen van dezen verwachten kunnen, dat ook onze belangen verzorgd zullen worden!"

»*Der Vereinsanzeiger*«, het orgaan van de schilders, lakkers, enz. (no. 51, 1906) verlakt zijn »neutraliteit« door de volgende ondubbelzinnige aansporing:

»Het is een aangenaam kerstgeschenk, dat ons de Regeering heeft toegedacht, en wij zijn bereid, er in den zin van het moderne socialisme gebruik van te maken. In de volgende weken zullen wij onvermoeid werkzaam zijn, en alles ervoor over hebben."

De »*Metallarbeiterzeitung*« (1906, no. 51) geeft een even onvervalscht rood koperen klank:

„Wie ernstig van meening is, dat met dit systeem van Pruisch-Duitsche regeerkunst, met dit geknoei van de zigzagloop, met dit systeem van persoonlijk bestuur moet gebroken worden, hij stemme op 25 Januari voor den sociaal-democratischen candidaat van zijn kiesdistrict. Slechts dan heeft hij den waarborg, dat hij een man gekozen heeft, die ernstig van plan is, aan deze schandelijke toestanden een einde te maken."

»*Die Sattlerzeitung*« (1906, no. 51) het »neutrale« orgaan der zadelmakers, slaat heelemaal op hol, en draaft aldus door:

„Er staan gewichtige vakvereenigingsbelangen op het spel, en wij hebben dus als vakvereenigingsmannen een groot belang bij den uitslag der aanstaande verkiezingen. De verzorging dezer belangen is des te gewichtiger, als er toch slechts één partij is, waarin wij een onvoorwaardelijk vertrouwen kunnen hebben, en deze partij is eenig en alleen de Sociaal-democratie.

„Tevens moet het ook ons doel zijn, de partijpers nog meer ingang te verschaffen, om zóó de voor ons [!!] stemmende kiezers blijvend tot de Sociaal-democratie te brengen. Om dit alles te kunnen bereiken, is de medewerking onzer in de vakvereenigingen georganiseerde arbeiders noodzakelijk. Thans kan het bewijs geleverd worden, dat de woorden van Stuttgart, Keulen, en van het Congres te Mannheim geen holle frasen geweest zijn. Ook onze vakgenooten zullen in de eerste rijen moeten staan."

Duidelijker dan deze zadelmakers het hier doen, is wel niet aan te toonen, dat het doel der »neutrale« vakvereenigingen is, eerst de leden ertoe te brengen, om op sociaal-democraten te stemmen, om, heeft men ze zóóver, ze dan met huid en haar voor de sociaaldemocratie in te palmen.

Dat dit laatste steeds meer en meer openlijk geschiedt, ook in ons land, zullen wij tenslotte nog aantoonen.

In elk geval hopen wij aan onze Katholieke vakvereenigingsmannen en vakbladen al reeds voldoende materiaal verschaft te hebben, om afdoende te antwoorden op het lokkend lied der »neutralen«: »komt bij ons, *alle* arbeiders hooren in onze organisatie thuis!«

Mr. P. J. M. AALBERSE.

(Slot volgt.)

ONTWERP-ZIEKTE-VERZEKERINGSWET.

Over het ontwerp ziekteverzekeringswet valt heel wat te zeggen. Meer dan in de normale ruimte van een artikel kan worden verwacht. Daarom wil ik het voorbeeld van anderen, die in dit *Wkbl.* over het ontwerp schreven, volgen en een bepaald punt naar voren brengen, waarop, naar mijne meening, nog niet genoeg de aandacht is gevestigd.

Het tweede lid van art. 24 luidde in het ontwerp-KUYPER als volgt:

»Een erkende ziekenkas, welke eene vereeniging is, kan de verzekering bovendien weigeren in de gevallen, in hare statuten bepaald."

De Memorie van Toelichting schreef omtrent dit tweede lid van art. 24:

»In de statuten kan b.v. bepaald zijn, dat een persoon, om bij de ziekenkas te kunnen worden verzekerd, een bepaald beroep moet uitoefenen, of tot een bepaald kerkgenootschap moet behooren."

Art. 28 eerste lid *b* van het ontwerp-VEEGENS zegt: »Het sluiten eener verzekering wordt door de ziekenkas geweigerd,

»in de gevallen, in de statuten of in het reglement der ziekenkas bepaald."

In orde, zou men zeggen.

Maar art. 20 omschrijft de beperkingen, welke door de statuten mogen worden gemaakt. De tweede alinea van dit artikel luidt:

»Het verzekeringsgebied van een bijzondere ziekenkas omvat eene of meer aan elkander grenzende gemeenten en *kan beperkt zijn tot bepaalde bedrijven, vakken of beroepen.*"

Men merkt het verschil tusschen de ontwerpen KUYPER en VEEGENS.

Beiden laten de bijzondere kassen vrij om in hare statuten beperkende bepalingen op te nemen, maar het ontwerp-KUYPER gaf die vrijheid geheel, het ontwerp-VEEGENS besnoeit ze.

Een bijzondere kas kan haar gebied beperken tot bepaalde vakken, bedrijven en beroepen.

Van kerkgenootschappen wordt niet gerept.

Enkel vrijheid om te bepalen in de statuten, dat slechts vakgenooten worden aangenomen, geen bevoegdheid om andersdenkenden uit te sluiten.

Dus staan de katholieke fondsen open voor allerlei slag verzekeringsplichtigen, voor socialisten en anarchisten desnoods.

En minister VEEGENS wenscht zijn wettelijke verzekering op *bestaande* organisaties te enten....

* * *

Het behoeft wel geen betoog, dat onze katholieke organisaties groot belang hebben bij de wijziging, welke de heer VEEGENS het ontwerp-KUYPER heeft doen ondergaan. Er zijn nu eenmaal tal van katholieke zieken- en ondersteuningsfondsen en als deze zich zullen inspannen om aan de aanstaande bepalingen der wet te voldoen, zal het natuurlijk slechts zijn onder beding, dat zij haar katholiek karakter behouden. En dat zal niet gaan, tenzij de door ons gecursiveerde woorden van art. 20 worden geschrapt.

Waartoe dienen ze eigenlijk?

Art. 28*b* geeft al de bevoegdheid aan de beperkingen, door art. 20 bedoeld in de statuten te schrijven. Speciale bevoegdheid om de leden eener ziekenkas te beperken tot vakgenooten is totaal overbodig, tenzij de minister andere bevoegdheden heeft willen uitsluiten.

Is het echter zijn doel, — en wij moeten dit wel aannemen — dan dient daartegen een krachtig verzet te gaan.

Want het kan niet zonder verzet worden toegelaten dat de minister, die beweert zijn wet te willen passen op bestaande toestanden, den sinds jaren in onze organisaties gegroeiden toestand onmogelijk maakt.

Wij hebben eerst gesticht onze sociale vereenigingen en daarin ontstonden de vakvereenigingen. De sociale vereenigingen behartigen de *algemeene* stoffelijke en zedelijke belangen van den werkman, dus ook de verzekering tegen de gevolgen van ziekte. Wat wil de minister nu? Dat de sociale vereenigingen haar verzekeringen opheffen en er tien andere, in elke vakorganisatie eene, voor in de plaats zullen stellen? Op die manier zullen de bijzondere kassen niet regel en de districtskassen uitzondering worden, gelijk de minister beweert te wenschen. Want die het ontwerp heeft bestudeerd, weet welke voorrechten de districtskassen zullen genieten, is overtuigd, dat slechts bijzondere kassen van een zekeren omvang aan concurrentie met de rijksinstellingen zullen kunnen denken. Er kan geen sprake van concurrentie zijn, indien de bestaande kassen in kleinere zouden worden onderverdeeld.

Wil dus de minister door de gecursiveerde woorden van art. 20 de ziekteverzekering bij de vakorganisatie brengen, dan drijft hij in een richting, welke den bloei der bijzondere kassen zeker niet bevorderen zal.

Maar bovendien, wat zou 't ons helpen, indien wij de ziekteverzekering aan de vakorganisatie overlieten. Er zijn vaklieden van allerlei richting en het katholiek karakter der ziekenkassen ware dus toch niet gered.

De minister gaat door zijn stelsel dwars tegen de algemeen ten onzent geldende begrippen van werkliedenorganisatie in.

Wij willen onze sociale vereenigingen dienstbaar maken aan de algemeene belangen van den werkman, de zedelijke en de stoffelijke.

Verzekering tegen den ouden dag is ongetwijfeld een stoffelijk belang, dat bij de sociale vereenigingen thuis behoort. Of iemand smid is of timmerman, hij kan in hetzelfde ziekenhuis; de eerste heeft in geval van ziekte geen andere zorgen noodig dan de tweede. Daar nu een verzekering voordeeliger werkt, naarmate zij over een grooter aantal leden wordt omgeslagen, spreekt het vanzelf, dat onze fondsen in de algemeene, de zgn. sociale vereenigingen worden ondergebracht, nog daargelaten het feit, dat ze in deze vereenigingen het beste thuis zijn.

Maar die sociale vereenigingen bevorderen ook de algemeene zedelijke belangen van den werkman. Dus hooren er, naar onze meening, slechts werklieden in van één beginsel, van één godsdienstig beginsel zelfs, daar de bevordering van zedelijke belangen, los van den godsdienst o. i. niet mogelijk is.

Men kome dus straks niet met de vraag, of de verzekering tegen de gevolgen van ziekte ook al door de antithese wordt beheerscht.

Wij geven gaarne toe, dat neutrale ziekenkassen niet anders behoeven te werken dan katholieke.

Doch daar ligt de kwestie niet.

Het feit is, dat de bijzondere kassen gegroeid zijn en ook in den vervolge zullen groeien uit onze sociale vereenigingen en dat deze katholiek moeten zijn in verband met de bevordering der zedelijke belangen van de leden.

Ziekenkassen, buiten de sociale vereenigingen om, moeten intusschen evengoed de katholieke vlag in top kunnen voeren. Want het moeten, om aan de bedoeling der wet te beantwoorden, verzekeringen worden in eigen kring, opdat er goede contrôle mogelijk zij. Eigen krin-

gen worden echter slechts gevormd door gelijkdenkenden gelijkgezinden, die elkander kennen uit hun organisaties. Begrijpen wij de bedoeling des ministers goed, dan zou hij hier antwoorden, dat eigen kringen ook worden gevormd door vakvereenigingen. Maar wij spreken hier over ziekenkassen, welke buiten de werklieden-organisaties om werken. Die *in* deze organisaties wonen, kiezen o. i. geen vakvereeniging, maar een sociale vereeniging tot huis. Zulke inwonende ziekenkassen bespraken wij boven; wij bedoelen hier de zelfstandige. En voor dezen vragen wij evengoed vrijheid om door hare statuten andersdenkenden uit te sluiten, al ware het maar alleen in het belang dier kassen zelf, in het belang der contrôle in eigen kring, het groote voorrecht, dat de bijzondere kassen boven die van het Rijk genieten, de eenigste hoop der vrije kassen om te kunnen concurreeren met de districtskassen.

Om al deze redenen meen ik, dat wij schrapping moeten vragen der door mij gecursiveerde woorden van art. 20.

De minister zegt zijn wet te willen aansluiten bij den bestaanden toestand; welnu, er bestaan tal van verzekeringen tegen de gevolgen van ziekte, die ontstaan zijn in onze katholieke organisaties en bij die behooren.

De minister noemt als het groote middel van bijzondere kassen de gemakkelijkheid der contrôle; maar dat voordeel is niet te behouden, tenzij de vrije kassen de bevoegdheid behouden haar verzekeringsgebied te beperken tot eigen kring.

Breda, ALB. VAN DER KALLEN.

UIT BOEKEN.

ARBEIDSBEURZEN IN FRANKRIJK. — II.

III. *Oprichting van de Centrale Beurs, te Parijs.*

De oprichting der Centrale Beurs had plaats op 22 Mei 1892.

Begonnen op 27 October 1888, onder directie van BOUVARD, heeft dit monument gekost 3 millioen francs. — De voornaamste façade op den hoek van de Rue du Château d'Eau en Boulevard Magenta meet 36 Meter. Drie groote ijzeren deuren geven toegang tot de vestibule, waardoor men komt in de vergaderzaal, met 2500 plaatsen. Deze zaal ligt in het midden van het gebouw en de honderdvijftig arbeidsbureaux liggen op de verdiepingen om deze, door glas afgescheiden zaal heen.

In het sous-terrein is nog een zaal voor de werkloozen, groot 426 M^2. en hoog 5 Meter.

SAUTON, destijds Voorzitter van den Gemeenteraad, sprak de openingsrede uit.

Herinnerende aan de gesproken woorden van zijn voorganger MESUREUR, bij de opening van het hulpgebouw, deed hij opmerken, dat vijf jaren waren noodig geweest om de belofte te vervullen; maar, die tijd is niet verloren geweest, omdat de ondervinding bewezen heeft: de mogelijkheid om de oude werkwijze der beurzen en de verantwoordelijkheid hiervan aan de werklieden-organisaties te herstellen. De werklieden waren, van hun kant, in staat die verantwoordelijkheid te dragen, door het vakonderwijs, door hen tot heden genoten. — Hij voegde er bij, dat alle sociale krachten waren georganiseerd, het crediet had zijn instellingen; de handel zijn beurzen, zijn kamers en rechtbanken; de arbeid, hoofdbron van allen rijkdom, zou nu evenzoo zijn bestaan en zijne rechten bevestigd zien.

Burger GILLES, deken van de uitvoerende Commissie, antwoordde SAUTON en roemde met hem de weldaden van deze zoo noodzakelijke instelling. Vervolgens verklaarde burger ROUSSEL, dat de arbeid geen vijanden zou kennen aan gene zijde de grenzen, doch dat hij alleen vijanden zag in de arbeids-exploitanten en parasieten, zoowel te Weenen als te Berlijn, te Rome als te Parijs.

Burger ROSSIGNOL zei, op zijn beurt, dat de verovering van de Arbeidsbeurs slechts was: een eerste stap van het proletariaat, dat nog droomt ook Gemeenteraad en Parlement te zullen winnen.

Burger KEUFER bedankte, in het algemeen, den Gemeenteraad, maar voegde er bij, dat de arbeidsstand slechts op zich zelf heeft te rekenen. Vervolgens begaf hij zich op vaderlandsch terrein en voegde er bij, dat Frankrijk, omgeven van monarchieën, steeds gereed moest zijn om zich te verdedigen. Deze uitdrukking was niet naar den zin der afgevaardigden die riepen: »Geen grenzen."

De arbeidsbeurs was klaarblijkelijk geopend voor alle vereenigingen, al of niet opgericht volgens de wet van 1884. De tekst van het in 1892, bij de opening der Beurs door den Gemeenteraad gemaakte reglement was duidelijk in dit opzicht.

Artikel 1. »Het gebouw, gelegen Rue du Château d'Eau 3, en Rue de Bondy 26, evenals dat in de Rue Jean Jacques Rousseau, 35, is gesticht door de stad Parijs, en ter *beschikking* van de syndicaten en *vereenigingen van arbeiders* in de industrieën van Parijs en van het departement der Seine, voor de inrichting van een Centrale Beurs en van een bijkantoor.

. . . .

»De Centrale Beurs en het bijkantoor worden *bestuurd* en *beheerd* door de Kamers en de *groepen*, toegelaten tot de arbeidsbeurs, door middel van gedelegeerden, vereenigd in comité-generaal.»

POUBELLE, Prefect van de Seine, heeft op een vraag om toelichting van BINDER, nog de volgende uitlegging gegeven:

»Men vraagt mij, zeide POUBELLE, voor wie de Beurs geopend zal zijn, en ik antwoord: voor de syndicaats-kamers.

»Er zijn, ik weet het, naast de syndicaten, gevormd naar de wet van 1884, ook *andere groepen, die niet aldus zijn opgericht. Maar wat gaat mij dat aan?* De Gemeenteraad heeft van deze beide soorten gezegd: Hij kan in deze details niet treden. Van den anderen kant heeft de Procureur van de Republiek, die belast is te waken tegen verkrachting der wet, deze groepen ook niet gescheiden. Ik houd mij daaraan.»

Evenwel deed POUBELLE, den 2e Juni 1893, aan de Arbeidsbeurs, het volgend document aanplakken:

»De Prefect der Seine,

»Bericht aan de syndicaten, die niet voldaan hebben aan de bepalingen van artikel 4 van de Wet van 21 Maart 1884, dat hen, na 5 dezer, nog een maand is toegestaan voor de regeling hunner stichting.

»Na dien tijd zullen die syndicaten, welke hunne statuten niet hebben gedeponeerd met aanduiding der namen en functies der personen, die met hunne administratie of directie belast zijn, — niet mogen voortgaan te genieten van de voordeelen van hunne installatie in de Arbeidsbeurs.»

Van de 270 bestaande syndicaten op de Beurs hadden 150 aan de wet voldaan, maar zij verklaarden zich solidair met degenen, die zich niet aan de Wet hadden onderworpen.

Alzoo had het ultimatum van den Prefect geen ander gevolg dan de uitsluiting van alle syndicaten, zonder uitzondering.

De openbare macht scheen nu te zoeken naar een motief om de Beurs te sluiten, en — natuurlijk — zij vond iets en maakte zich er meester van.

IV. *Het sluiten der Beurs.*

Op 6 Juli 1893, des namiddags om half twee, bemachtigden politie-agenten, onder aanvoering van een Commissaris van Politie en den Chef der Gemeentepolitie, de Arbeidsbeurs.

Burger Lhermite, Chef der Secretarie, beproefde zich te verzetten tegen deze inbezitneming, die de syndicaten niet hadden verwacht. — Op het zelfde oogenblik werd ook het bijkantoor in de Rue Jean-Jacques-Rousseau, door de politiemacht bewerkt.

— »Dat is afschuwelijk!» protesteerde burger Lhermite, »wij zijn hier in een gebouw, dat ons door den Gemeenteraad gegeven is. Wij zijn hier thuis, en eensklaps, zonder eenige kennisgeving, verjaagt men ons. Wij hebben in deze kantoren onze papieren en onze boeken!»

— »Gij kunt ze meênemen», zeide Gaillot, Chef der Gemeente-politie.

— »Maar wat is dat?» antwoordde burger Lhermite, »wij zijn omsingeld door troepen en men kan ons niet naderen!»

Toch werden, dank zij het rijtuig van een journalist, die op het nieuws afkwam, de registers van het Secretariaat gered.

Onder geleide van Baumé, Secretaris van de Beurs, die het nut van zijne hulp begreep, en pijnlijke tooneelen wilde vermijden, doorliep Clement, Commissaris van Politie, alle étages van de Beurs en beval aan iederen syndicaats-secretaris zijne papieren naar elders over te brengen. Een en twintig syndicaten werden aldus uitgedreven, zonder groot protest, uitgezonderd het syndicaat van spoorweg-ambtenaren, hier vertegenwoordigd door Guerard, bekend om zijn wilde energie.

— »Ons syndicaat is volkomen in orde», protesteerde burger Guerard, »het heeft de noodige formaliteiten vervuld. Aan onze zijde is het recht».

— »Dat gaat mij niet aan!» antwoordde de Commissaris.

Hierna vroeg burger Guerard toestemming om er een ambtenaar te laten voor de bewaking der brandkast.

— »Niet noodig», zei de Commissaris; de Beurs wordt bewaakt.»

— »Door politie-mannen? dat is ons niet voldoende.»

— »Bij de liefde van den goeden God! zwijg!

— »Ik ken geen goeden God!»

— »Bij de liefde voor al wat ge wilt, zwijg!»

Eindelijk is de ontruiming geëindigd en de Beurs bezet door de troepen.

De Uitvoerende Commissie plakte een »Oproep tot het volk» aan en door de socialistische en radicale afgevaardigden van de Seine werd het navolgend manifest gericht tot het Parijsche volk.

Aan het Parijsche Volk!

Burgers!

Het geweld van het Gouvernement gaat door.

Na gedurende drie dagen te hebben ingehakt op burgers, die zich niet verdedigen konden, te hebben gesabeld op de menigte, en overweldigd de hospitalen, viel het Gouvernement heden de Arbeidsbeurs aan.

De stad Parijs had, op de vraag van den Prefect der Seine, die het Gouvernement vertegenwoordigt, de Beurs geopend voor *alle* werklieden, zonder onderscheid.

Alle werklieden-vereenigingen waren er gevestigd; zoowel die volgens de wet van 1884, als andere, vonden er een voldoend verblijf.

Eensklaps, zonder af te wachten de beslissing der rechtbank, komt de Minister het gemeentelijk huis der arbeiders door militairen bezetten, en er de wettelijk gerechtigden uit wegjagen.

Burgers!

In 't gezicht dezer uitdaging manen Uwe afgevaardigden U aan, U, met kracht, tegen deze wreedheid te verzetten.

Val niet in den strik, dien men U spant.

Verleen aan de vijanden van het volk niet de gelegenheid van een dag.

Blijf kalm in Uwe kracht en in Uw recht.

Hoe durft in onze burgerlijke twist zich te mengen: het leger, dat de verdediger is van het Vaderland, tegen aanvallen van buiten.

Herinner U de Republiek en stoor U niet aan de uitdagingen van dit Gouvernement van één dag, dat zijn leger verzamelt, om er zich van te bedienen tegen het volk.

Uwe afgevaardigden zijn met U, voor de verdediging Uwer rechten.

De aanstaande uitroeping van de Fransche Republiek zal Parijs wreken.

Leve de Republiek!

Geteekend:

Senatoren: Goblet, Lefévre.

Afgevaardigden: Barodet, en 16 anderen.

Gemeenteraadsleden: Attout-Taillefer, en 49 anderen.

V. *De vrije Beurs.*

Verdreven van de Beurs, vonden de Syndicaten weldra een schuilplaats in een eenvoudig gebouw in de Rue de Bondy, Nr. 80.

Ten gevolge der sluiting vereenigden zich een aantal syndicaten, om een onderzoek intestellen omtrent het door hen in te nemen standpunt, alsmede omtrent het proces, dat tegen de Uitvoerende Commissie van de Arbeidsbeurs was begonnen. Negen en zestig syndicaten gaven aan den oproep gehoor en besloten tot betaling van een gedeelte der kosten.

In het proces werd gepleit den 10n Augustus 1893 en het eindigde met veroordeeling. Den 11n November d.a.v. werd appel aangeteekend, den 16n Januari 1893 werd deze veroordeeling, bij verstek, bevestigd; doch eindelijk op 28 Januari 1895 gratie verleend.

Toen werd de vrije Beurs gesticht, d.w.z. op 1 Februari 1895. Een oproep werd gezonden aan alle syndicaten van de oude Beurs, 80 antwoorden werden ontvangen, 69 betuigden onmiddellijk hunne instemming.

Het personeel van deze nederige instelling werd samengesteld uit een secretaris, Baumé, voor 1 fr. per uur, tegen 8 uur per dag en een penningmeester met wien men tegen 2 werkuren per dag overeenkwam.

Huur en bureaukosten vorderden een uitgaaf van 450 francs per maand. 500 francs werden bijgedragen door de aangesloten syndicaten, door middel van een maandelijks aandeel van 2½ fr. tot 10 fr. in verhouding van het aantal leden.

In den loop van het jaar 1896 steeg het aantal, bij de vrije Beurs aangesloten syndicaten tot 77.

Toen, tengevolge van het decreet Mesureur, een syndicaal referendum besliste tot heropening der Officieele Beurs besloten de syndicaten van de Vrije Beurs hunne organisatie te behouden, ten einde op alle gebeurtenissen voorbereid te zijn en gereed te wezen wanneer opnieuw het gemeentelijk monument zou moeten worden verlaten, of indien de noodzakelijkheid daarvan opnieuw mocht blijken.

Men weigerde echter aan deze syndicaten het recht om de titel van »Vrije Beurs» te behouden

Zij namen toen den naam aan van: *Union des Syndicats de la Seine,* welke nog heden bestaat.

(Wordt vervolgd). Johs. B.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

TWEE MATEN.

In *De*(n) *Stucadoor* van Maart 1907 (no. 11), het officieel orgaan van den »neutralen" *Nederlandschen Stucadoorsbond*, wordt de vraag besproken — en natuurlijk krachtig bevestigend beantwoord! — of deze Bond zich bij het soc.-democratisch Vakverbond zal aansluiten.

Immers, zoo wordt gevraagd, tot wien zullen wij ons anders in geval van staking, om steun wenden?

«De «christelijke" Vakbonden? De praktijk bewijst maar al te goed, dat, als je daarop bouwt, 't op «los zand" doet. Eer er daarop vertrouwd kan worden, moet nog heel wat gebeuren. (Zie naar Rijssens steun)."

De laatste woorden zijn eenigszins onduidelijk. Vermoedelijk wordt echter bedoeld, dat de R. K. Volksbond en de R. K. Arbeidersvereeniging alleen wilden steunen, wanneer eerst — *na* 't proclameeren van de staking! — om steun aan de centrale Besturen wordt gevraagd.

Welnu, zoo mogen wij vragen, kunnen de Heeren Stucadoors dan niet lezen?

Hun wordt aangeraden, niet op de »Christelijke bonden" te rekenen, doch zich aan te sluiten bij 't Soc. Dem. Vakverbond.

En wat eischt nu 't Vakverbond, vooraleer het een staking steunt? Behalve dat *per jaar* en *per lid* 10 à 25 cent aan 't Vakverbond betaald moet worden, behalve de na 1908 *verplichte* stortingen in gevallen van staking, nog dit:

«Omtrent elk voorgenomen aanvallend of verdedigend optreden moet door de betrokken organisatie overleg worden gepleegd met het Dagelijksch Bestuur [van het Vakverbond]; indien zulk overleg niet heeft plaats gehad, zal geen steun worden verleend."

't Is dus duidelijk, het Soc. Dem. Vakverbond eischt veel meer dan de „Christelijke Bonden"! Deze werden door *Het Volk* uitgejouwd, wijl ze eischten vóór steun te verleenen, dat ook om steun werd gevraagd *na* 't proclameeren der staking.

Het Vakverbond echter eischt, dat *voor* het proclameeren der staking al overleg wordt gepleegd! De staking moet dan *vooraf* door 't Dagelijksch Bestuur van 't Vakverbond zijn *goedgekeurd.*

De Stucadoor meet hier met twee maatjes, om zijn „neutrale" vakvereeniging toch maar bij 't Soc. dem. Vakverbond aangesloten te krijgen!

Nog iets.

Wanneer bij ons de Adviseur ook een woordje meespreekt over de vraag of een staking in een bepaald geval al of niet rechtvaardig is, — dan hoort men wel eens zeggen: hoe kan een niet-vakman daar nu een oordeel over vellen?

Doch wat blijkt nu bij 't Soc.-Dem. Vakverbond?

Daar moet een staking, — bijv. van de textielarbeiders, of van de timmerlieden, — *vooraf* goedgekeurd worden door 't Dagelijksch Bestuur van het Vakverbond, — dus door den Diamantbewerker Polak, en den oud-spoorwegman Oudegeest!

Dit werpt toch wel een eigenaardig licht op het stoken tegen onze adviseurs, als zijnde geen vakmannen!

En dit klemt te meer, omdat ten slotte bij ons de beslissing ligt bij den Secretariaats- of Bondsadviseur, die jarenlang met de mannen van een bepaald vak omgaat, en zoo, ook zonder vakman te zijn, al voor een groot deel zelfs van de techniek van 't vak op de hoogte komt, voorzoover de kennis daarvan in de vakbeweging noodig is.

Daar loopt toch heel wat zwendel onder de felle kritiek, welke men op onze katholieke vakorganisatie uitoefent!

Mr. A.

GODSDIENST EN VAKORGANISATIE.

Tegen hetgeen wij onder dezen titel in het *K. S. W.* (1907, blz. 61) schreven, komt *De Vakbeweging* (1 Mrt. 1907), waarvan de Heer J. Oudegeest redacteur is, en dat het officieel orgaan zich noemt van het *Nederlandsch Verbond van Vakvereenigingen (N. V. V.)*, in heftig verzet.

Betoogt de Heer Oudegeest, dat onze bewijsvoering onjuist is?

Volstrekt niet.

Hij verheugt zich zelfs over onze »bekentenis," dat verschillende neutrale, d. w. z. sociaal-democratische vakvereenigingen in haar statuten hebben staan, dat zij niet alleen werken voor de stoffelijke doch ook voor de *zedelijke* verbetering der arbeiders. Doch hij veroorlooft zich o. m. deze grofheden:

„Maar het was carnavalstijd toen deze heer schreef, en dan denkt 'n Roomsche onwillekeurig aan het Nieuw-Malthusianisme, omdat anders die vervloekte neutrale bladen nòg meer lawaai maken over de groote kindersterfte in de plaatsen der twee provinciën.

„Indien dus godsdienst en zedelijkheid samen gaan, en *daarom* volgens Mr. A. de katholieken niet in een kleurlooze vakvereeniging mogen gaan, dan verheugt ons dat zeer. Want de zedelijkheid in Roomsche plaatsen bestaat in hoereeren, zuipen, vechten, kindermoord en onderkruipen.

„En voor die zedelijkheid passen wij en bewaren wij onze leden zooveel mogelijk."

Aldus de Heer J. Oudegeest, die om dit te schrijven bezoldigd wordt door de bij de *N. V. V.* aangesloten »neutrale» vakvereenigingen.

Indien er in die aangesloten vereenigingen nog katholieken zijn, dan zullen zij zich na deze bot-grove beleediging door den Heer J. Oudegeest, indien zij nog eenig zelfrespect hebben, weten wat hun te doen staat, n.l. de »neutrale» vereeniging, die dergelijk geschrijf duldt en met *hun* geld bezoldigt, onmiddellijk verlaten.

De Heer Oudegeest zal overigens wel niet verwachten, dat wij met hem over het begrip zedelijkheid zullen gaan discussiëeren.

Wij willen hem echter wel onzerzijds onzen dank betuigen, dat hij zóo openlijk en duidelijk heeft gezegd, hoe gunstig hij over de katholieke arbeiders denkt, en hoe over de »neutraliteit« van het *N. V. V.*, waarvan hij als secretaris 't officieel orgaan redigeert!

Mr. A.

REORGANISATIE DER KAMERS VAN ARBEID.

De Commissie, benoemd door de Vereeniging van voorzitters en secretarissen van Kamers van Arbeid in Nederland, ten einde een rapport uit te brengen over de reorganisatie van die colleges, werd op Donderdag 7 Maart j.l. te 's-Gravenhage door den voorzitter der vereeniging den heer Jos. de Sterke, patroon-voorzitter van de K. v. A. voor de Confectiebedrijven te Rotterdam, met de volgende rede geïnstalleerd:

»Namens de Vereeniging van voorzitters en secretarissen van Arbeid in Nederland, die mij heeft opgedragen U als commissie te installeeren, wensch ik U in de eerste plaats hier welkom te heeten en U dank te zeggen voor de bereidwilligheid, waarmede gij de benoeming tot lid der commissie van reorganisatie der K. v. A. hebt aanvaard en spreek de beste wenschen voor uwen arbeid uit.

Alvorens gij uwe werkzaamheden aanvangt zij het mij vergund U met een enkel woord van, wat men gewoonlijk noemt, »de stand der quaestie" op de hoogte te brengen.

Onze vereeniging werd geboren uit de reeds lang gevoelde behoefte aan meerdere samenwerking tusschen de K. v. A. onderling.

De bekende circulaire van den Minister van Binnenlandsche

Zaken van 14 April 1903 verhinderde, dat daartoe een bond van K. v. A. werd gevormd.

Op initiatief van de Rotterdamsche Kamer van Arbeid voor de Confectiebedrijven werden eenige jaren later pogingen in het werk gesteld om langs een anderen weg hetzelfde doel te bereiken.

In navolging van de Vereeniging van Burgemeesters en Secretarissen werd den 23sten Juli 1906 te Utrecht eene Vereeniging van Voorzitters en Secretarissen van Kamers van Arbeid in Nederland opgericht, die in art. 2 harer statuten haar doel als volgt omschrijft:

a. samenwerking te verkrijgen tusschen voorzitters en secretarissen der Kamers van Arbeid in Nederland;

b. het onderling verschaffen van voorlichting door de leden ter bevordering van eenheid in de toepassing der wet op de Kamers van Arbeid door deze colleges.

c. het doen van zoodanige stappen als leiden kunnen tot verbetering van de positie der Kamers van Arbeid in Nederland;

d. het doen inleiden en bespreken van onderwerpen in verband met de Kamers van Arbeid en hare taak.

Het bestuur onzer Vereeniging, daartoe aangespoord door stemmen uit en buiten den kring van de K. v. A., plaatste als eerste punt van behandeling op hare agenda: »herziening der wet en daarmede gepaard gaande reorganisatie der K. v. A.".

In een praeadvies aan de leden waarvan U allen een exemplaar is toegezonden, zette het bestuur uiteen de redenen, die z. i. tot eene herziening der wet moeten leiden.

Van den aanvang af waren wij echter overtuigd niet alleen van de omvangrijkheid van het werk om eene dergelijke reorganisatie te ontwerpen, maar ook van de moeilijkheid dier taak. Tal van quaesties toch komen daarbij ter sprake, die onze bestaande wetgeving op allerlei gebied raken.

Mij alleen maar tot de hoofdzaken beperkende, zou ik U willen noemen:

de vraag of de K. v. A. moeten worden vervormd tot eene vertegenwoordiging van den arbeid in dien zin, dat de geheele arbeid in ons land en niet alleen, zooals thans enkele bedrijven in enkele gemeenten in die colleges is vertegenwoordigd;

de vraag of, indien men hiertoe zou overgaan, het dan niet noodig is, meer verband te leggen tusschen de vakvereenigingen en de K. v. A. en daarbij aan die vakvereenigingen in zekere opzichten een publiekrechtelijk karakter te geven;

de vraag, of de K. v. A. in één college gecentraliseerd moeten worden en daardoor beter dienstbaar gemaakt aan het verkrijgen van meer kennis omtrent arbeidstoestanden over het geheele land;

de vraag of het wenschelijk is aan de K. v. A. het behandelen van arbeidsgeschillen te blijven toevertrouwen en of het niet veeleer gewenscht is hiervoor afzonderlijke colleges (arbeidsrechtbanken) te vormen die dan tevens verzoeningsraden kunnen benoemen, waartoe in onze vereeniging een sterke strooming bestaat;

de vraag of en zoo ja welk verband er is te leggen tusschen de K. v. A. en het collectief arbeidscontract.

Ziedaar een aantal vragen, waarvan wij van den aanvang af overtuigd waren, dat zij door ons alleen niet konden worden opgelost.

Wel achten wij ons als mannen van de praktijk in staat een oordeel te vellen over de werkzaamheden der tegenwoordige Kamers van Arbeid en de gebreken der wet van 1897, maar om eene betere wet te ontwerpen meenden wij de hulp noodig te hebben van mannen van sociale studie en van mannen uit het vakvereenigingswezen.

Nadrukkelijk zij U erop gewezen, dat wij uwe Commissie in geen enkel opzicht bij haren arbeid willen binden.

Niettemin zouden wij er hoogen prijs op stellen, wanneer gedurende uwe werkzaamheden steeds voeling kon blijven bestaan tusschen U en onze vereeniging, vooral waar de praktijk aan het woord is.

Wij stellen ons die voeling zoodanig voor, dat aan onze vereeniging de gelegenheid zal worden gegeven zoo mogelijk enkele in uwe Commissie voorkomende hoofdpunten, in hare algemeene vergaderingen te doen bespreken.

En nu, mijne heeren »aan den arbeid»! Ik ben overtuigd, dat niet alleen zij, die onmiddellijk bij de K. v. A. zijn betrokken maar ook alle anderen, die belang stellen in de ontwikkeling van ons maatschappelijk leven, vol verwachting de resultaten van uwen arbeid tegemoet zien. En onze Vereeniging is ervan verzekerd, dat gezien uwe samenstelling, die verwachting door U niet zal worden teleurgesteld.

En hiermede, M. H., verklaar ik uwe eerste vergadering als Commissie tot reorganisatie van de K. v. A. voor geopend."

Na haar installatie ging de Commissie over tot het benoemen van een voorzitter en een secretaris. Tot voorzitter werd benoemd MR. H. L. DRUCKER en tot secretaris MR. E. M. MEIJERS, waarna eenige voorloopige besprekingen werden gehouden en den loop der werkzaamheden werd vastgesteld. De Commissie thans aldus is samengesteld:

MR. H. L. DRUCKER te Leiden, MR. PH. FALKENBURG te Amsterdam, W. HAVERS te 's-Gravenhage, MR. E. M. MEIJERS te Amsterdam, JHR. MR. O. F. A. M. VAN NISPEN TOT SEVENAER te Nijmegen, HENRI POLAK te Laren, J. H. SCHAPER te Geestbrug, JOS. DE STERKE te Rotterdam, A. S. TALMA te 's-Gravenhage, J. VAN WAARDHUIZEN te Rotterdam en MR. J. H. VAN ZANTEN te Amsterdam.

KORTE BERICHTEN.

Duitsche Centrum en Sociale Wetgeving. — 't Is de gewone taktiek der Sociaal-democraten, om, wanneer wij op hun eigenaardige liefde voor sociale wetgeving, zich uitend in herhaaldelijk *tegen*-stemmen, wijzen, te antwoorden met de beschuldiging: juist van 't *Duitsche Centrum* is geen sociale wetgeving te verkrijgen!

Alsof dit dan nog iets ten *hunnen* gunste zou bewijzen!

Doch 't is ook door en door valsch.

Dit wordt, in een eerlijke bui, zelfs door Sociaal-democraten wel erkend.

Zoo schreef *Der Zimmerer* (1907 no. 8), het officieel orgaan van het soc. democratisch timmerliedenverbond, in een artikel, getiteld *„Der neue Reichstag und die Gewerkschaftsbewegung"*, dat het van den nieuwen Rijksdag weinig goeds verwachtte, en dat zelfs beknibbeling van de arbeidersrechten te wachten was.

Waarom?

„Tot nu toe was er in den Rijksdag steeds nog een meerderheid, die besloten was, zulke wettelijke maatregelen te verhinderen. In den ontbonden Rijksdag waren de Sociaal-democratische- en de Centrumspartij tezamen sterk genoeg, om zulk een meerderheid te vormen."

Aldus schrijft een Sociaal-democraat!

Toch zal bij onze aanstaande Statenverkiezing door onze Sociaal-democraten weer verre de voorkeur worden gegeven aan een conservatief oud-liberaal boven een vooruitstrevend katholiek of anti-revolutionair!

Toch is de S. D. A. P. niet... anti-clericaal!!

Middenstand en R. K. Volksbond. — In *De Volksbanier* van 28 Febr. ll. komt o. m. een debat voor, over de vraag, of de Middenstand zich *in* of *naast* den R. K. Volksbond moet organiseeren.

Velen dachten, dat deze vraag geen vraag meer was na de rede van Mgr. CALLIER op den Delftschen Katholiekendag, en nadat de R. K. Volksbond het initiatief had genomen tot de oprichting van de „Federatie der Katholieke *Werklieden*-bonden in Nederland."

Hoe het zij, wij wenschen ons buiten deze questie te houden; alleen merken wij op, dat zeker onjuist is het aangevoerde argument „dat volgens de Encycliek *Rerum Novarum* alle Katholieken in één vereeniging tehuis behooren, zoowel burgers als werklieden."

Terecht werd er reeds door den Heer SMIT, van Amsterdam, op gewezen, dat dit in de *Rerum Novarum* niet te lezen staat.

De Paus immers verklaart uitdrukkelijk:

«In onzen thans meer ontwikkelden tijd bij de nieuwe zeden, bij de vermeerdering ook der benoodigdheden voor het dagelijksch leven, is het ongetwijfeld noodig, dat de werklieden-vereenigingen zich vervormen naar de tegenwoordige behoefte. Dat algemeen zulk soort vereenigingen tot stand komen, hetzij geheel uit werkliedensaamgesteld, hetzij uit beide klassen gemengd, is ons aangenaam."

't Is dus duidelijk, dat de Paus zoowel de enkel uit werklieden bestaande als de gemengde vereenigingen goedkeurt.

Sexueele lectuur. — Onder dezen titel is in *Het Volk* van 10 Mrt. ll. een bijdrage opgenomen, naar aanleiding van het feit, dat enkele besturen van arbeiders-bibliotheken zich verontrusten over het verschijnsel „dat de boeken over het geslachtsleven en wat daarmede verband houdt, het meest gevraagd en gelezen worden, dat goede en degelijke lectuur weinig aftrek vond."

Met het artikel zelf kunnen wij ons slechts ten deele vereenigen. Doch de navolgende zinsneden, die voor velen een zeer noodige waarschuwing bevatten, nemen wij er met instemming uit over:

„Doch daarnaast rust op de besturende kommissie de verantwoordelijkheid er voor te zorgen, dat alleen goede lektuur in de handen der arbeiders komt. Er worden onder de vlag van populaire wetenschappelijkheid tal van boekjes verspreid, die slechts spekuleeren op de sexueele hartstochten. Het zijn vaak de vuilste en liederlijkste geschriften, met schunnige en foutieve voorstellingen, met alles, behalve wetenschap, die door gewetenlooze spekulanten in den handel gebracht worden. Deze geschriften gaan vlug van de hand, er wordt veel geld aan verdiend, zij worden versierd met platen, die of onjuist of overbodig zijn. De leek, op den titel, den omslag, de „vaktermen" afgaande, meent ernstig werk in handen te krijgen. Het bibliotheekbestuur zal daarom verstandig doen, alvorens dergelijke boeken aan te schaffen, deze eerst ter inzage te zenden aan een bevoegd beoordeelaar. Overal is wel een medicus te vinden, die dezen kleinen dienst wil bewijzen."

Ouders, waakt ervoor, dat dergelijke vuile lectuur niet in de handen uwer kinderen komt!

Hoelang zal de Regeering nog talmen, met aan den verkoop van dergelijke pornografische werken paal en perk te stellen?

De Christelijken ten voorbeeld! — In het vakblad *De Amsterdamsche Gemeente-werkman* 16 Febr. 1907 komen een tweetal artikelen voor over de organisaties der gemeentewerklieden in Amsterdam.

Jarenlang waren de Amsterdamsche Gemeentewerklieden lid van den *neutralen* [anarchistischen] Centralen Bond. Na de Aprilhistorie van 1903 trokken de christelijken veruit, en stichtten den Christelijken (Protestantschen) Bond en de Katholieke vereeniging *St. Laurentius.*

Steeds meer kwam dat anarchistisch karakter der oude vereeniging uit.

In het genoemde vakblad lezen wij nu deze aansporing:

»Zouden wij, nu onze vereeniging E. v. O. zich op anarchistisch terrein gaat bewegen, door haar aansluiting bij een anarchistische Federatie, ons ook niet afscheiden en aansluiten bij die organisàtie, welke met onze ideeën overeenstemt?"

't Is zeer verstandig opgemerkt.

Wij zullen de laatste zijn, om dezen schrijver te laken.

Maar blijkt nu niet overduidelijk het huichelachtige van het geschreeuw der sociaal-democraten, wanneer zij *ons* «breekijzers" noemen, wanneer wij ons ook «aansluiten bij die organisatie, welke met onze ideeën overeenstemt?"

Van ganscher harte zeggen wij 't dezen schrijver na: «Schommel u niet langer in slaap met de gedachte: *Ik wil geen scheuring brengen in de afdeeling,* — dat is hoogst verkeerd."

Uit de neutrale vereeniging!

In de katholieke vereeniging!

Doen *allen* dat, dan wordt onze organisatie sterk, en kan zij, waar noodig en gewenscht, met andere organisaties samenwerken.

Alleen *niet* met zich *neutraal* noemende.

Want die zijn de verkeerdste van al!

Met een eerlijk tegenstander is desnoods samengaan nog mogelijk, als men maar goed uit zijn oogen ziet.

Doch met een *huichelaar* niet.

En de »neutralen" *zijn* huichelaars.

Godsdienst en Sociaaldemocratie. — Mr. MENDELS sprak te Utrecht *(Het Volk,* 2 Mrt, 1907):

„Toen GORTER waarschuwde tegen het calvinisme, bedoelde hij, dat calvinistische arbeiders nog geen betrouwbare klassenstrijders zijn, omdat zij den kapitalistischen godsdienst nog aanvaarden. Een arbeider, die nog gelooft, dat de klassenstrijd zondig is, dat het kapitalisme een gevolg is van de erfzonde, en het alleen door Godsgenade beter kan worden, kan geen sociaal-democraat tegelijkertijd zijn."

Dat is zeer duidelijk!

Het Volk mag wel weer eens probeeren, dit in een hoofdartikel goed te praten!

Het doel bereikt! — Verleden jaar stierf te Rotterdam iemand in de gevangenis. De sociaal-democraten hebben daar heel wat spectakel over gemaakt, terwijl 't resultaat *nihil* was, of liever negatief: voor de nagedachtenis van den overledene ware 't maar beter geweest, indien zij wat minder lawaai over 't geval gemaakt hadden.

HERMANS — de propagandist van de S. D. A. P., die dit zaakje opwarmde — denkt over 't resultaat heel wat gunstiger. In zijn jaarverslag (opgenomen in *Het Volk* van 8 Mrt. ll.) verklaart hij: «ons optreden [heeft] ons vele vrienden bezorgd onder de werklieden aan het abattoir (waar de overledene werkzaam was) en die vroeger zeer vijandig of zeer onverschillig tegenover het socialisme stonden.»

Het doel is bereikt!

Niet alleen de ellende van stakers, zelfs de plotselinge dood van een ongelukkige wordt misbruikt, om propaganda voor de S. D. A. P. te maken!

Vergelijk hier nu mee 't gehuil van *Het Volk* over de «exploitatie» van den ramp aan den Hoek van Holland ten bate van het Koningschap!

Met twee maten. MR. MENDELS zei te Utrecht *(Het Volk,* 9 Mrt 1907):

„VEEGENS laat de invaliditeitspensioneering los; hij troost de lieden met de verzekering: zij zal toch weinig kosten, want de staat betaalt alleen de administratie. Toen KUYPER precies hetzelfde deed, schreef VLIEGEN van hem: wie zoo iets doet, is een man zonder hart. Nu echter is geen woord van kritiek gehoord."

Integendeel!

Wat weer bewijst, welke brave ministerieelen de S. D. A. P.'ers geworden zijn.

Toch geen opportunisme!

De partij der arbeiders! — In *Het Volk* van 8 Mrt. ll, komt ook voor het jaarverslag van de soc.-democratische Kamerfractie.

Daarin lezen wij deze ruiterlijke beteekenis: *«Door de 10 pCt. op de bedrijfsbelasting werden te veel «kleine luyden» getroffen.»*

Toch stemden alle sociaal-democratische Kamerleden *vóór* deze belasting, die «te veel kleine luyden» trof!

Om 't liberale ministerie te redden!

Ook dit is geen «stinkend opportunisme.»

Gehuwde vrouwen bij de Post. Vrouwelijke ambtenaren bij den Post- en Telegraafdienst krijgen, in het huwelijk getreden, eervol ontslag en thans wordt de maatregel voorbereid om haar in dit geval, bij minder dan tien dienstjaren, de reeds gestorte pensioenbijdragen terug te geven.

Het *„Maandschrift"* van het Centraal Bureau voor de statistiek geeft een opgaaf van buitenlandsche regelingen op dit punt, waaruit blijkt, dat alleen in Duitschland gehandeld wordt als bij ons.

In België zijn de vrouwen bij de post- en telegraaf alleen toegelaten in ondergeschikte betrekkingen. Zij blijven, als regel, bij huwelijk in den dienst gehandhaafd en het vragen van eervol ontslag wordt de gehuwde vrouw gemakkelijk gemaakt — want ook in België treedt vaak ongeschiktheid in — door toekenning van een jaarlijksche toelage van minstens frs. 300. Deze maatregel had tot nu echter weinig resultaat.

Denemarken heeft geen afzonderlijke regeling voor den postdienst. Slechts éénmaal kwam het in dien dienst voor, dat een vrouwelijke ambtenaar huwde. De meeste harer zijn in tijdelijken deinst en dan aangewezen voor minder belangrijk werk.

Niet echter bij den telegraafdienst, waar de gehuwde vrouw in haar betrekking gehandhaafd blijft. Bij aanstaande bevalling en daarna moet zijzelf haar vervanging bekostigen, maar voor niet langer dan vier weken en tot geen hooger bedrag dan haar traktement over dat tijdvak. Overigens wordt afwezigheid wegens bevalling als afwezigheid wegens ziekte beschouwd.

De vrouwelijke telegraafambtenaren zijn vrij gesteld van nacht- en technische diensten en in ondergeschikte betrekkingen werkzaam.

In Zweden verliezen gehuwde vrouwelijke postambtenaren haar betrekking, maar kunnen als surnumerairs op een postkantoor worden toegelaten. Bij de telegraaf verliezen zij haar betrekking, maar kunnen, indien zij met een telegraafambtenaar huwen, in tijdelijken dienst blijven. Overlijdt de echtgenoot, dan kan de weduwe weer telegrafiste worden.

Telefonisten worden, bij huwelijk, ontslagen.

De Zwitsersche vrouwelijke ambtenaar kan, gehuwd, in tijdelijken dienst blijven onder voorbehoud van onmiddellijk ontslag wanneer deswege in eenig opzicht moeilijkheden ontstaan.

Bij den telegraaf- en telefoondienst worden de gehuwde vrouwelijke ambtenaren ontslagen en in geval van invaliditeit of langdurige ziekte, wordt de jaarwedde eerst verminderd en daarna ingehouden.

Frankrijk en Italië behouden de gehuwde vrouw in haar dienstverband; Engeland ontslaat met een huwelijksgratificatie tot een maximum van haar jaarwedde; Oostenrijk-Hongarije laat alleen ongehuwde vrouwen toe en kinderlooze weduwen of gescheiden vrouwen.

Opvallend in deze gegevens is, dat bijna algemeen geconstateerd wordt, het geringere uithoudingsvermogen van de vrouwelijke ambtenaar en het bij haar veelvuldiger voorkomen van afwezigheid wegens ziekte; en ook is bijna algemeen de bepaling, dat de vrouwen in ondergeschikte betrekkingen worden werkzaam gesteld.

Dat laatste is bij ons niet het geval en inderdaad maakt Nederland hier een uitzondering.

Aanbestedingen. In Krefeld is een nieuwe regeling van het aanbestedingswezen ingediend. Leveranties zullen zooveel mogelijk gesplitst worden aanbesteed om ook kleine handwerkslieden gelegenheid te geven mede te dingen. De aanbesteding zal zooveel mogelijk openbaar zijn. De inschrijvingen zullen in 't openbaar worden geopend. Aan een wensch van de handwerkslieden om den laagsten inschrijver *per se* uit te sluiten, werd niet voldaan, doch bepaald, dat uit de laagste drie inschrijvers zal worden gekozen. Afbetaling in termijnen is toegestaan en de afrekening zal zoo spoedig mogelijk volgen. Bij voorkeur zal gegund worden aan hem, die zich houdt aan collectieve arbeidscontracten in zijn vak. Voor iederen dienst zal een lijst worden aangelegd van handwerkslieden, wien zonder aanbesteding een opdracht is gegeven en een raadscommissie zal onderzoeken, of daarop niet steeds dezelfde voorkomen en zoo ja, of hiervoor voldoende grond bestaat.

Nederlandsche Arbeiders in Duitschland. — Naar *Zelandia* verneemt, heeft het bestuur van de afd. Hulst van den *Kath. Volksbond* het hoofdbestuur van den *Kath. Boerenbond* in Z.-Vlaanderen O. D., ingevolge een desbetreffend artikel in het *Kath. Soc. Weekbl.* uitgenoodigd, tot een conferentie om middelen te beramen tot verbetering van den toestand der veldarbeiders, ten einde het »trekken naar Duitschland" tegen te gaan, dat oorzaak is van het zedelijk verval onzer boerenarbeiders.

Gemeentelijke Laboratoria. Ook Zaandam gaat een eigen laboratorium stichten voor microscopische en bacteriologische onderzoekingen. Kosten: f 300 inrichting, f 800 instrumenten, f 300 verhooging salaris keurmeester.

Het Gentsche stelsel. Straatsburg is de eerste stad in Duitschland, waar 't Gentsche stelsel van werkloozenverzekering wordt ingevoerd.

Tegen Vervalsching van levensmiddelen. De Zwitsersche Coöperatieve Bond, waartoe in September 1906, 229 vereenigingen behoorden, met een debiet van 9,143,129 frs. heeft sedert het einde van 1906 gesticht een permanente tentoonstelling van stalen en monsters en een scheikundig laboratorium.

Het eerste heeft ten doel om aan de afgevaardigden der vereenigingen de verschillende soorten en verpakkingen der koopwaren te toonen en om hun aandacht te vestigen op de verschillende qualiteiten van voortbrengselen. Het zal gelijkelijk dienen als middel voor de cursussen voor directeuren, die men bezig is te organiseeren. Het laboratarium heeft tot taak de contrôle van alle waren, die het Centraal Bureau aan de bondsvereenigingen levert.

Door een goede registratie en administratie is het mogelijk juis te controleeren of de leveringen volgens monster zijn. R.

Eenige conclusies, behandeld op het Congres der Trade-Unions te Liverpool. (1906.) Noemen we allereerst het verworpen voorstel van BEN TILLET, van de dokwerkers te Londen, hetzelfde, dat hij op 't vorig congres te Hanley had voorgesteld, n.l. dat betreffende de verplichte arbitrage. Het werd hevig bestreden door BRAU (mijnwerkers) en WARD (lid v. h. Parlement), die oordeelden, dat deze hervorming streed met de belangen der arbeiders. Met 938,000 tegen 541,000 stemmen werd het verworpen.

Het congres nam een voorstel aan van MOSSEO (modelmakers), waarbij aan het Parlementair Comité werd verzocht langs wetgevenden weg te verkrijgen, dat het werken in overuren geheel zou worden afgeschaft.

„De wet, zoo zeide de voorsteller, moet de werkloozen te hulp komen."

Omtrent de loonen, werd een resolutie aangenomen, door GORDON (blikwerkers) voorgesteld, en waarvan de strekking was om den tekst te wijzigen van de resolutie van Februari 1891 betreffende de „fair wages", „redelijke loonen". Het woord „Standaard-loon" moest vervangen worden door: „Loon, overeenkomstig de tarieven der trade-unions."

HULME zag zijn orde van den dag, waarbij gevraagd wordt de instelling van een nationaal tarief van minimumloonen, aangenomen.

Op voorstel van BORNES (Parlement), sprak het congres zich uit voor een Rijks-ouderdoms-pensioen, voor iedereen, mannen en vrouwen, van f 3.— per week.

Mej. ARTHUR van de vrouwen-liga wenscht, dat de ongevallenverzekering staatsverzekering werd. De maatschappijen trachten steeds de uitkeering te ontduiken of te verminderen.

Aan het Parlementair Comité zal, op voorstel van TAYLOR verzocht worden om den Minister-President uit te noodigen in de volgende zitting het vraagstuk der arbeiderswoningen ter hand te nemen. Het congres hechtte zijn goedkeuring aan het in het Lagerhuis gedeponeerd voorstel van STEADMAN, dat wenscht, dat de arbeiderswoningen door een speciale wet beschermd worden, in dien zin, dat bij beslag wegens huurschuld, het meubilair tot een waarde van f 20.— onaantastbaar is.

Met algemeene stemmen nam het congres een voorstel aan van GILMOUR, waarbij uitgesproken wordt, dat langs wetgevenden weg moet verhinderd worden, dat bij stakingen en uitsluitingen de werklieden met hun gezinnen door de patroons uit hun woningen worden verdreven. CAMPBELL BANNERMAN, tot wien de Schotsche mijnwerkers, aan wie dit overkomen was, zich gewend hadden, was van meening, dat het Parlement daaraan moest voldoen. O.

ONTVANGEN BOEKEN.

De Sociale Vraag of »Rerum Novarum» en »Graves de Communi re» van Päus Leo XIII, in vragen en antwoorden, door CHR. BOOMAARS, Redemptorist, nieuwe herziene uitgave, J. J. ROMEN en ZOON, Roermond. — 80 bladz.

Een goed voorbeeld, zes artikelen uit de *Nieuwe Courant* over het lager onderwijs te Zürich, met twee plaatjes, derde duizendtal, uitgave van de afdeeling Amsterdam van den Bond van Nederlandsche Onderwijzers. 1906. — 29 bladz.

NIEUWE BOEKEN.

H. H. HORNE. The psychological Principles of Education. New-York, 1906. 12°. 14, 435 pp. sh. 1.75.

H. BRUGMANS, en G. W. KERNKAMP. Algemeene geschiedenis. Vol. IV. Nieuwste geschiedenis, door G. W. Kernkamp. Leiden, 1907. 8°. Illustr. Vol. II—III je 10 fl. 80 c. — 10 fl. 80 c.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 23 MAART 1907. No. 12.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Nederlandsche Arbeiders in het Buitenland, door P. fr. ILDEPHONSUS, Ord. Cap. — Oorlogsbegrootingen, door H. C. A. DE BLOCK. — Schetsen voor Sociale Voordrachten: Het Anarchisme VI. — Uit Boeken: Arbeidsbeurzen in Frankrijk III. — Berichten en Mededeelingen: Militairisme, Imperialisme en... Sociaal-democratie. — Korte Berichten: De bond van MURRI. — Liberalisme en Sociale Politiek. — Ledental S. D. A. P. — Onder Partijgenooten. — Sterfte-cijfers. — Drieploegenstelsel. — Minimum-loon en maximum-arbeidsduur. — Stedelijke dienstbodenverzekering. — Rechtskundige bureaux. — Zuigelingensterfte. — Middenstandsvoordeelen. — Diplomatie en Sociologie. — Een minister als scheidsrechter. — Dienstboden verzekeringen. — De kracht van collectieve contracten. — Stadsvoogden. — Alcohol-gasthuis. — Organisatie-dwang. — De Sociale wetgeving in de Vereenigde Staten. — Jeugdige mijnarbeiders. — Achturendag. — Stedelijke woningbouw. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

NEDERLANDSCHE ARBEIDERS IN HET BUITENLAND.

Zeer velen met mij zullen met innig genoegen het artikel hebben gelezen, dat het voorlaatste nummer van dit Weekblad onder bovenstaand opschrift bevatte. Waar in den laatsten tijd steeds meer en meer stemmen opgingen om zich het lot onzer arbeiders in Duitschland aan te trekken, is het een heugelijk verschijnsel, een groote stap voorwaarts, wanneer ook van „hooggeachte" zijde op deze zaak de aandacht wordt gevestigd.

De kwestie is te gewichtig, er hangt te veel van af en te veel mede samen, dan dat niet iedere steun met dankbaarheid zal worden aanvaard. Daarom wenschten wij ook een steentje bij te dragen.

Met den meesten nadruk zetten wij echter voorop, dat het allerminst in onze bedoeling ligt, in deze op te treden als architect. Wat er moet gebeuren, welken weg 't op moet, in het kort: het program van actie, wij laten dat alles gerust over aan hen, die òf wel zich ambtshalve voor onze broeders en zusters in den vreemde interesseeren òf wel meer onmiddellijk onder hen arbeiden of willen gaan arbeiden. Alleen wilden wij wijzen op iets, dat naar onze bescheiden meening *noodzakelijk, absoluut* noodzakelijk gebeuren moet, wil men geen slagen in de lucht gaan doen, wil men degelijk werk leveren of m. a. w. op den duur succes hebben van zijn arbeid.

Onder meer blijkt de schrijver van bovengenoemd artikel de meening toegedaan, dat hier een heerlijke taak is weggelegd voor de Volksbonden en Boerenbonden.

Nog eens: wij blijven er buiten. Maar willen beide Bonden werkelijk iets in deze richting doen en willen de pogingen, welke ook, die zullen worden aangewend, niet in die mate mislukken, dat de moeite, welke men zich getroosten zal, bijna niet wordt beloond, dan is ook gebiedend noodig, *dat in de plaatsen en in de streken, waaruit velen naar Duitschland trekken, het katholiek vereenigingsleven bloeit, zoodat zij, die over de grenzen gaan arbeiden, eenig idee van ware vereeniging hebben en daar ook iets voor voelen.*

Het vereenigingsleven heeft zich tot nu toe eigenlijk alleen nog maar ontwikkeld in de steden. Slechts dorpen, waar fabrieken zijn of die aan fabrieksteden grenzen, kennen vakorganisatie of arbeidersvereenigingen. Maar overal elders zijn de vereenigingen nog zeldzaam. Op het katholieke platteland, in de katholieke dorpen, die het grootste contingent arbeiders aan Duitschland leveren, is van vereenigingsleven òf wel nog geen spoor te vinden òf wel is dit nog lang niet, wat het wezen moet.

En dit is juist de grootste hinderpaal, welke de bescherming van Nederlandsche arbeiders in den weg staat en, wanneer daar geen verandering in komt, in den weg zal blijven staan.

De praktijk zal hier wel de meeste bewijskracht hebben.

Hoe is de toestand op vele dorpen, vooral op vele katholieke dorpen?

Als de jongelui uitgaan — en zij gaan uit, voornamelijk op katholieke dorpen — dan kennen zij doorgaans geen ander vereenigings- en uitspanningslokaal dan de herberg. En kieskeurigheid wordt hun hieromtrent niet geleerd. Want op een katholiek dorp wordt bijna iedere herberg een geschikte gelegenheid voor samenkomst geacht, omdat zij overal gezelschap ontmoeten, dat Roomsch is.

Ziedaar veelal hùn vereenigingsleven; maar ziedaar dan ook alles.

Vertrekken deze jongelingen, gedwongen door de economische wantoestanden in hun omgeving of aangelokt door de hooge loonen of omgepraat door vrienden, die reeds „boven" werken en het daar zoo „lollig" vinden, naar Duitschland, dan komen zij daar aan zonder eenig begrip van en zonder het minste gevoel voor het *eigenlijke* vereenigingsleven, met een door gewoonte gevormde onweerstaanbare neiging om de herbergen af te loopen.

En dit nu werkt zoo verderfelijk. Daar zit 'm voor het grootste gedeelte de knoop.

In tegenstelling met hun dorp, vinden zij daar niet altijd Roomsch gezelschap, doch dikwijls andersdenkenden, die hen met hun andersdenkende zusters in aanraking brengen; socialisten, die de kunst verstaan om hen spoedig in te palmen; spotters met God en godsdienst, wier gesprekken een allerverderfelijksten invloed op hen uitoefenen; onzedelijken, die hen op verkeerde wegen brengen.

Het gevolg is al spoedig, dat zij hun Zondagsplichten verwaarloozen. Het duurt niet lang, of zij komen in geen kerk of kluis meer; en na eenige jaren is ook het gedaan met het vervullen der Paaschplichten. Niet weinigen zelfs zijn in de eerste drie tot zes maanden al totaal bedorven.

Het is geen bloote bewering, die wij hier neerschrijven. maar het zuivere beeld van de treurige werkelijkheid.

Meer misschien dan iemand was ik in staat dit te achterhalen. Ik woon hier in Babberich met mijn geachten Confrater INNOCENTIUS, die reeds bijna 'n drietal jaren onder de Nederlandsche arbeiders in Duitschland voor hun geestelijk welzijn werkzaam is, die geregeld het Ruhrgebied *(Sterkenrath. Styrum, Oberhausen, Duisburg. Hamborn, Meidrich, Ruhrort)* intrekt, daar huisbezoek doet in de kazernewoningen, in de fabrieken doordringt, in de mijnen afdaalt, de havens afloopt. Wanneer hij aan het vertellen is, wat hij daar hoort en ziet, wat hij daar ondervindt, welke diep rampzalige toestanden daar op godsdienstig en zedelijk gebied heerschen, dan slaat men eenvoudig de handen in elkaar en staat verpletterd. Onwillekeurig, al hebt ge uzelf ook nog zoo leeren bedwingen, schiet u een traan in het oog.

En de oorzaak van al die ellende?

Voorzeker, zij zijn vele. Maar een *hoofdoorzaak* is, dat zij, die uit de *katholieke* streken van *Noord-Brabant, Limburg* en *Gelderland* afkomstig zijn, helaas, geen ander idee van vereenigingsleven hebben dan gelijk boven is gezegd.

En de bewijzen?

P. INNOCENTIUS heeft op het oogenblik 4 St. Jozefsvereenigingen opgericht te *Styrum, Duisburg, Oberhausen* en *Sterkenrath.* Wie kan hij er met geen stok bij krijgen? Hen, die komen van het *katholieke* platteland, uit de *Roomsche* dorpen.

In de fabriekssteden van Duitschland wordt door de *Vereins-Präsides* het meest geklaagd niet over de katholieken, in de stad geboren en getogen, maar over de jongelui, die van het *katholieke platteland* door de hooge verdiensten of anderszins naar de fabrieken worden getrokken.

»Domme Hollanders« worden deze laatsten door Duitschers genoemd, omdat zij geen »Bildung« hebben en nergens iets voor *voelen* dan voor drinken, eten en lol.

Als zij zich ergens bij aansluiten, dan is het bij een lolclub. In *Styrum* b. v. bestaat een algemeene Hollandsche vereeniging, waar iedereen lid van kan worden. Deze bond beoogt niets dan vermakelijkheden. Voor dàt lidmaatschap melden zij zich wel *terstond* aan.

Mij dunkt, dat uit dit alles ten duidelijkste blijkt, hoe noodzakelijk het is, dat vooral op de *katholieke* dorpen, op het *katholieke* platteland het vereenigingsleven tot hoogen bloei komt. Mocht dat toch begrepen worden daar, waar, om zoo te zeggen, nog niets is, omdat men het niet noodig acht!

Laten wij ons spiegelen aan Duitschland! Daar bleek vroeger bij iedere volkstelling, dat het percentage der katholieken verminderde. Doch in den Kulturkampf leerde men de hooge noodzakelijkheid van het katholieke »Vereinsleben» inzien. De jonge Geestelijkheid — daarom »Hetzkapläne« genoemd — pakten dit middel met al hun jeugdige krachten aan, en sinds de drie laatste volkstellingen gaat het percentage der Duitsche Katholieken weer omhoog.

Zoo moet het ook bij ons gaan, wil het werk onder de Ned. arbeiders in Duitschland slagen. Een krachtige katholieke sociale actie op het *platteland*, in *alle katholieke dorpen*, waaruit velen naar Duitschland hun geluk gaan zoeken, moet vóór alles de leuze zijn.

Overal dus, zooveel mogelijk, volksbonden, arbeidersvereenigingen en dergelijke opgericht! En wat *vooral* niet mag vergeten worden, dat zijn de *patronaten.* Het vereenigingsleven moet er van jongsaf aan inkomen. En daar kunnen de patronaten alles aan doen. Maar dan verder ook *drankbestrijding*, *kruisverbonden* en *jongensbonden.* Niet omdat ik drankbestrijder ben, leg ik daar zooveel nadruk op; maar om het nuchtere feit, dat de alcohol in het Ruhrgebied zijn tirannie in de hoogste mate uitoefent. Het drinken, om geen platter woord te gebruiken, is daar gewoonweg verschrikkelijk. Hier drinkt men 'm nog al met het glas; maar daar drinken ze 'm met de flesch. 'n Massa havenarbeiders, die *6* à *8* Mark daags verdiènen verbrassen gemiddeld *2* M. per dag aan den drank. Vier of 5 dagen van de week werken en de overige dagen boemelen, neen, laat ik de waarheid zeggen, den beest uithangen, totdat ze geen rooien duit meer op zak hebben, dat is daar onder onze katholieke jongelui van Brabant, Limburg en Gelderland maar al te dikwijls de mode. Verschillende vrouwen, wier mannen een weekloon hebben van *30* tot *40* Mark, schreien en weeklagen,dat zij door hard werken het huishouden op de been moeten houden. 's Zondags 's avonds ontmoet men troepjes aangeschoten jongelingen, die nergens anders over praten dan over drinken en of men zijn centen al op heeft en, zoo niet, dat men ze den volgenden dag nog wel op zal krijgen.

Drankbestrijding zal er dus langzamerhand ook moeten komen. Maar wil dat gelukken, dan is de noodzakelijke voorwaarde, dat elk dorp zijn *Kruisverbond* krijgt, opdat zij, die hun geboorteplaats met Duitschland verwisselen, eenig idee van drankbestrijding hebben en iets voor het Kruisverbond beginnen te voelen.

De Tijd schreef Woensdag 13 Maart jl.: »Er is in onzen tijd in het binnenland zooveel op katholiek sociaal gebied te doen, dat men tot dusverre de bescherming der buitenlandsche arbeiders nog niet heeft kunnen aanpakken, zooals men het zou gewenscht hebben. Maar dat het eenmaal, en wij vertrouwen binnen niet al te langen tijd, b. v. op initiatief der K. S. A. van woorden tot daden zal komen, in onze vaste meening. Men verlieze daarom den moed niet, maar blijve wijzen op het *Duitsche* gevaar."

Ongetwijfeld een waar woord, waarmede wij volkomen instemmen. Wij zouden er echter gaarne aan willen toevoegen: Laat de Kath. Soc. Actie intusschen ook met alle kracht in het *binnenland* blijven arbeiden en vooral in geheel haar uitgestrektheid trachten door te dringen in het platteland, in de dorpen.

Dàn bestaat er kans, dat onze Roomsche arbeiders in den vreemde voor het *vereenigingsleven* op *godsdienstigen* grondslag zullen gewonnen worden. En dàn zijn zij behouden; anders nooit!

Babberich. P. fr. ILDEFONSUS,
Ord. Cap.

NASCHRIFT. Volgaarne gaven wij ook aan dit artikel een plaats in het *Kath. Soc. Wkbl.*, omdat het op zoo krachtige wijze aanvult het artikel, dat wij voor veertien dagen de eer hadden op te nemen.

Beide kunnen samengevat worden in het bekende woord: men moet het eene doen, en het andere niet laten. Volksopvoeding, volksontwikkeling, organisatie, drankbestrijding, niet alleen in de steden, maar vooral ook op het platteland, in de dorpen, dat is het eerst-noodige. Maar daarbij mag het niet gelaten worden. Wanneer onze arbeiders, zóo beter voorbereid en toegerust naar Duitschland trekken, moeten wij ook daar hen niet aan hun lot overlaten.

Ziedaar wat wij moeten doen, ziedaar ook, wat wij niet mogen laten.

Moge daarom het ernstig vermaan, door de feiten gegeven, overal worden verstaan.

Met krachtige eenstemmigheid heeft de Katholieke Pers in deze de roepstem om hulp ondersteund.

Laten de mannen van de daad, met even groote eensgezindheid thans de handen ineenslaan.

Zijn wij goed ingelicht, dan staat het nu al reeds vast, dat het niet bij woorden en wenschen blijven zal, doch dat spoedig vernomen zal worden van daden, recht evenredig aan de grootheid van het te bestrijden kwaad.

Doch ook onze groote taak tot ontwikkeling en organisatie van het platteland, noodig, zeker ook met 't oog op „het Duitsche gevaar", maar noodig niet minder ook voor hen, die onze landspalen niet zullen overschrijden, — deze onze groote en zware taak worde door niemand op wien in deze eenige verantwoordelijkheid rust, uit het oog verloren! *Red. K. S. W.*

OORLOGSBEGROOTINGEN.

Nu het militaire vraagstuk meer en meer de aandacht trekt en niet alleen de vakbladen, maar de geheele pers gedurende de laatste maanden de oorlogsbegrooting zoo druk bespraken, kwam het ons niet ondienstig voor in dit weekblad eenige cijfers te noemen.

Het eindcijfer der begrooting van Hoofdstuk VIII was direct en indirect het onderwerp van den dag, slechts hoogst zelden werd dit echter vergeleken met de oorlogsbegrootingen van andere landen, terwijl ook onvoldoende de aandacht werd gevestigd op tal van daarmede nauw samenhangende factoren, die op het gebied liggen der sociale wetenschappen.

Heeft men zich uit positieve gegevens een zuiver beeld gevormd van het oorlogsbudget in economischen zin, is eene op cijfers gegronde basis in deze aanwezig, dan kunnen de aanhangige vraagstukken rustiger onder de oogen worden gezien en winnen de beschouwingen aan waarde.

Wij meenen kortheidshalve niet beter te kunnen doen, dan hier in de eerste plaats de statistiek aan het woord te laten, waarbij uit den aard der zaak alle tendens gemeden wordt.

Hoe droog statistische opgaven *schijnen*, de cijfers spreken. Zie Staat op volgende bladzijde.

Mogen enkele toelichtingen ten slotte haar plaats vinden.

Wij namen als maatstaf de begrootingen over 1904, daar wij hierover de meest betrouwbare gegevens konden verzamelen.

Slechts bij die landen waar achter de noot (a) vermeld is, zijn in de oorlogsbegrooting de militaire pensioenen begrepen, terwijl bij die van noot (b) voorzien, de kosten der Gendarmerie (Marechaussee enz), ook op het oorlogsbudget vallen.

Melding dient gemaakt te worden, dat het artikel vergoedingen aan miliciens onder de wapenen slechts bij Nederland en België voorkomt.

In België valt de hiervoor uitgetrokken som, ad 7 millioen gulden, echter niet onder de oorlogsbegrooting, evenmin als het bedrag voor Gendarmerie ad 4.36 millioen gulden.

Nog zij aangeteekend, dat het Nederlandsche oorlogsbudget over 1904 *tijdelijk* verzwaard is met eene som van *f* 2.969.000.— voor aanschaffing van het nieuwe snelvuurgeschut.

In de rubriek Nederland B. zijn de bovenvermelde posten, t. w.:

Militaire pensioenen	*f* 2.923.000.—
Marechaussée	» 853.000.—
Vergoeding aan miliciens (kostwinners)	» 370.000.—
Buitengewoone uitgave voor nieuw snelvuurgeschut	» 2.969.000.—
Totaal.	*f* 7.115.000.—

niet begrepen in de aldaar genoemde som der oorlogsbegrooting, zoodat wij daardoor dus de meest zuivere vergelijking verkrijgen van dit butget met die der andere rijken.

Volledigheidshalve vermelden wij nog de begrootingen van Hoofdstuk VIII, met inbegrip van alle buitengewone uitgaven, van de laatste jaren.

Zij bedroegen:

1900	*f* 23.718.000.—	
1901	» 22.844.000.—	
1902	» 23.424.000.—	
1903	» 26.370.000.—	
1905	» 29.048.000.—	waarvan *f* 2.391.000.— voor aanschaffing van nieuw snelvuurgeschut.
1906	» 27.995.000.—	

JAAR 1904.

	Duitschland.	Engeland.	Oostenr. Hongar.	Bulgarijë.	Denemarken.	Spanje.	Frankrijk.	Griekenland.	Italië.	Noorwegen.	Rumenië.	Rusland.	Servië.	Zweden.	Zwitserland.	België.	Portugal.	Nederland. A.	Nederland. B.
Bevolking in millioenen:	59	42.9	48.4	3.7	2.5	18.6	38.9	2.4	33	2.2	6	130	2.6	5.2	3.3	7	5.4	5.5	5.5
Het geheele budget in millioenen:	1510.5	2719	1609	53	52.5	484.5	1782.5	60	918	71.2	109.2	4142	44.5	121.5	57.5	263.8	141.8	175	175
Per hoofd der bevolking:	25.41	63.32	33.25	14.35	21.30	26.00	45.82	25.00	27.81	32.36	18.21	32.00	17.14	23.37	17.42	37.7	26.26	31.8	31.8
Oorlogs-begrooting in millioenen:	396.7 (b)	356	167 (b)	13.2	9.4	87 (b)	338 (b)	10.4	120 (b)	12.15	19 (b)	721.5 (b)	11.4	39	16 (c)	27.6	13.9	29 (a) (b)	21.9
Per hoofd der bevolking:	6.67	8.30	3.45	3.56	3.75	4.67	8.69	4.32	3.63	5.52	3.16	5.5	4.38	7.50	4.85	3.94	2.52	5.27	4.00
Verhouding van de oorlogsbegrooting tot het geheele budget in %:	26	13	10	25	18	18	19	17	13	17	17	17	26	32	28	10	10	16.6	12.5
Uitgave voor de defentie in millioenen (oorlog-marine):	539.5	788	248.5		14.5	105	494.5	14.6	171.8	16.1	19.7	948.5		53.8			243	55.5	
Per hoofd der bevolking:	9.07	18.35	5.13		5.91	5.64	12.71	6.11	5.21	7.34	3.29	7.50	4.38	10.34			4.51	10.10	
Verhouding defentie uitgaven tot het geheele budget in %:	36	29	15		28	22	27	24	19	23	18	23		44			18	31.7	
Staatsschuld in millioenen:	1864.5	9931	2725	147	172.5	4471	15187.5	443.5	6307.5	179	691.3	13258	232.9	242	59.2	1494	2212	1133	
Per hoofd der bevolking:	31.36	231.28	56.30	39.73	70	240.5	390.42	184.79	191	81.36	115	102	89.52	46.57	17.82	213.3	409.5	206	
Vredessterkte (offic. en minderen), in duizendtallen:	606.9	217	328	51.9	13.7	114.9	602	22	221	9		1115	30.8			44 + 3 Gendarmerie.	31.8	30	
Verhouding van de vredessterkte tot het aantal inwoners als tot:	98	197	148	71	179	162	64	109	149	250		117	84			159	170	183	
Oorlogssterkte in duizendtallen:	7100	662	3273	345	66	420	4536	159	3367	72	171	9763	269	485	531	167	258	210	
Verhouding van de oorlogssterkte tot het aantal inwoners als 1 tot:	8	65	15	11	37	44	8	15	10	31	35	13	9	11	6	42	21	26	

Opmerkingen.

De geldswaarden zijn uitgedrukt in guldens.

De opgaven voor het meerendeel oorspronkelijk in francs vermeld, zijn tot guldens herleid, hierbij gemakshalve de f 1 = frs. 2 stellende.

(a) Met inbegrip der pensioenen.

(b) Met inbegrip der Gendarmerie; echter niet van Hongarijë.

(c) In 1905 fl 15.5 millioen, 1906 „ 16.4, 1907 „ 19.8, 1908 geschat fl plm 20.0

Hierbij zij aangeteekend, dat men om de militaire uitgaven in Zwitserland zuiver aan te geven bij de oorlogsbegrooting in rekening dient te brengen, de militaire uitgaven die op de budgetten van Binnenlandsche zaken en Finantiën en op die der cantons vallen. Deze bedroegen o.a. voor 1904 resp. fl 0.59 millioen en fl 0.8 millioen, alzoo totaal fl 1.39 millioen.

Nog dient op een factor de aandacht gevestigd te worden, die zelden ter sprake kwam, n. m. de geleidelijke opheffing der schutterijen.

Eene berekening van den Luitenant-Generaal JHR. DE BEER POORTUGAEL, stelde de kosten van deze wapenmacht op eene som van $4^1/_2$ millioen gulden jaarlijks, alzoo eene vermindering van finantieëlen druk per hoofd der bevolking van *f* 0.82.

Het mocht ons niet gelukken een rubriek *Maatschappelijk Vermogen* der verschillende landen samen te stellen, noch een maatstaf aan te geven van de welvaart der behandelde rijken. Statistische opgaven over het eerst vermelde zijn in bewerking; de uitkomsten van dit zeer ingewikkelde vraagstuk zullen nog geruimen tijd op zich doen wachten. [1].

Het komt ons echter voor, dat juist deze rubriek uit een sociaal standpunt een groot gewicht in de schaal werpt bij statistieken en beschouwingen over begrootingen.

's Gravenhage. H. C. A. DE BLOCK,
Kapitein der Grenadiers.

(1) DR. VERRIJN STUART berekent (1888) ons *vermoedelijk maatschappelijk vermogen* (1883—1886) op rond 10 milliard gulden. L. VACHER (Journal de la Société de statistique de Paris 1878), becijfert het maatschappelijk vermogen (1875—1876) van Frankrijk op rond 201 milliard francs; van Engeland op rond 165 milliard francs.

SCHETSEN VOOR SOCIALE VOORDRACHTEN.

HET ANARCHISME VI.

Bakunin.

Als onontbeerlijken grondslag van het anarchisme noemt BAKUNIN het moderne atheïsme, speciaal het materialistische Darwinisme. De ontwikkeling der menschen begint bij het dierlijke en eindigt in het menschelijke. De eerste mensch, zegt BAKUNIN, onderscheidde zich van den aap, doordat hij kon denken en zich kon ontwikkelen.

Er zijn drie elementen in den mensch: de dierlijkheid, de denkkracht, en de tot vrijheid voerende aandrift. Godsdienst en revolutie zijn onverzoenlijke tegenstellingen. De stelling, welke het anarchisme inneemt tegenover den godsdienst is dus duidelijk. De Gods-idee, zegt BAKUNIN, sluit in zich afstand van het menschelijk verstand, zij is de vernietiging van de menschelijke vrijheid en leidt natuurlijkerwijze tot slaafschheid, zoowel in theorie als in praktijk. Derhalve geen heerschappij van God over ons, doch ook geen heerschappij der menschen over de menschen. De vrijheid van den mensch bestaat uitsluitend en alleen daarin, dat hij de wetten der natuur gehoorzaamt, omdat hij die opvolgen *moet* en zij niet voortvloeien, volgens BAKUNIN, uit een goddelijke, een collectieve of een individueele macht. Wij verwerpen iedere wet, ieder gezag, iederen officieelen, wettelijken invloed, ook wanneer die voortvloeit uit het algemeene stemrecht; vooral omdat een dergelijken invloed slechts aan een kleine heerschende en uitbuitende groep ten voordeele zal komen.

A n a r c h i e i s d u s h e t d o e l. Iedere Staat moet vernietigd worden, want iedere Staat heeft noodwendig heerschers; iedere Staat is uit zich zelf een moordenaar der vrijheid. Niet in den vorm van den Staat, maar in zijn wezen schuilt het despotisme. In plaats van den Staat moet de staatlooze »vrije» maatschappij komen. Daar is geen klasse-onderscheid, daar zijn geen heerschers-verhoudingen meer. Wanneer de godsdienst verdwijnt, verdwijnen ook de godsdienstige tegenstellingen. Nationaliteits- en rasverschillen moeten verdwijnen. De idee eener algemeene menschenverbroedering predikte BAKUNIN reeds in 1848. Later, als lid van het centraal comité der Berner vredesliga, streed hij voor eene »vrije federatie aller Europeesche volkeren.» De innerlijke solidariteit der menschen, die BAKUNIN in alle menschen veronderstelde, leidde tot deze idealistische stellingen. Slechts dan kan de door de solidariteit geleide mensch zich vrij gevoelen, wanneer hij ziet, dat alle overige menschen zich in gelijke vrijheid verheugen. Van dit solidariteitsgevoel hoopte BAKUNIN de vrije ordening eener anarchistische gemeenschap; waar PROUDHON bouwde op het in den mensch veronderstelde rechtvaardigheidsgevoel, neemt BAKUNIN de solidariteit tot basis.

Op economisch terrein wil BAKUNIN de vrije arbeidersgroepen. Plaatselijke groepen, die zich vrijwillig vormen en zich weer gemakkelijk kunnen ontbinden, wanneer zij dat wenschen, of zich bij andere groepen kunnen aansluiten, nemen het kapitaal in bezit en produceeren naar believen.

Dergelijke instellingen zullen, naar BAKUNIN meent, den arbeider zijn geheel product waarborgen. Nauwkeuriger omschrijvingen over die organisaties geeft BAKUNIN niet, ook hij bepaalt zich dus tot zeer vage aanduidingen omtrent de anarchistische toekomst. Is de bestaande Staat maar weg, dan volgt al het andere van zelf. Alleen zal de vorming van een nieuwen Staat dan slechts verhinderd moeten worden.

De triomf van het Anarchisme hoopt BAKUNIN — tengevolge der onwetendheid der onderdrukte klasse eenerzijds en het intrigeeren der hoogere standen anderzijds — niet van het algemeene stemrecht. Slechts het geweld kan de nieuwe maatschappij brengen. De anarchie is daarvoor noodig. Zonder bloedvergieten zal deze wel niet slagen, zegt BAKUNIN, hoewel hij tegen de Blanquisten met hun „bloedige revolutie" was. Hij beval zijnerzijds lijdelijk verzet aan, op politiek en maatschappelijk gebied, de algeheele onthouding van de politiek en tevens de algemeene werkstaking, welke de kapitalisten in een maand tijds zal dwingen tot toegeven of tot het bestrijden der arbeiders. In dit laatste geval zullen de arbeiders zich volgens BAKUNIN natuurlijk verzetten.

Over BAKUNIN wordt zeer verschillend geoordeeld. Zijn vrienden prijzen hem uitbundig. De marxisten verwijten hem, dat hij de Internationale in den grond heeft getrapt door de stichting van een geheim verbond en daarmee in de kaart der bourgeois heeft gespeeld, men neemt hem vooral kwalijk zijn betrekkingen met NETCHAJEFF, die tal van misdadigers binnen de rijen der internationale vereenigingen smokkelde; zoo BAKUNIN al geen bezoldigde agent was om de arbeidersvereenigingen in discrediet te brengen, staat toch vast, dat een bezoldigde agent niet meer kwaad had kunnen doen.

DRAGOMANOW tracht BAKUNIN van de schuld aan de latere anarchistische aanslagen schoon te wasschen. Ook G. ADLER schrijft (zie *Handwörterbuch der Staatsw.* I, art. »*Anarchismus*» S. 258) dat tusschen BAKUNIN en den moordapostel NETCHAJEFF een groot verschil in principen is aan te toonen. DUNIN-BORKOWSKI zegt in *Stimmen aus Maria-Laach* Bd. L VI, Heft I, S, 36 evg. dat die mildere practische toepassing der ideeën bij BAKUNIN slechts uit oppertunisme voortvloeide. Men moet in BAKUNIN twee personen onderscheiden: den nihilist en den anarchistischen west-Europeeër. De nihilist is beslist radicaler. Als natuurlijke weg tot een radicale omwenteling wordt openlijk m o o r d aanbevolen: de uit-den-weg-ruiming van hooggeplaatsten moet met daden van eenlingen beginnen. Dat »werk» zal aldoor gemakkelijker worden: de daden der eenlingen moeten worden daden der massa. Het tegenwoordige geslacht moet al het bestaande zonder onderscheid vernietigen: zoo spoedig en zoo volledig mogelijk.

»Het gezonde, onbedorven verstand der jeugd zal begrijpen, dat het oneindig veel menschelijker is, honderden gehaten op te ruimen als door hen te laten leven medeplichtig te worden aan de kwellingen en martelingen van millioenen boeren. Mogen alle gezonde, jonge koppen deelnemen aan de heilige zaak der uitroeiing aller boozen, de zuivering van den geheelen Russischen bodem door vuur en zwaard en mogen zij zich te dien einde broederlijk vereenigen met hen, die hetzelfde in geheel Europa willen."

Netchajeff.

De steeds meer tot gewelddaden overhellende richting van het moderne anarchisme brengt ons in aanraking met NETCHAJEFF, den vriend en makker van BAKUNIN.

SERGIUS NETCHAJEFF werd in 1846 te Petersburg geboren als zoon van een hofbediende. Hij werd onderwijzer in zijn vaderstad. In 1865 trok hij naar Moskou, waar hij onder de studenten der landbouwschool een geheime vereeniging stichtte, die zich als onderdeel van de Internationale beschouwde. Op meerdere plaatsen werden dergelijke vereenigingen opgericht. In 1869 gaf hij met BAKUNIN de brochure „*Paroles adressées aux étudiants*" uit; in deze brochure werden de studenten opgewekt de universiteiten te verlaten en „onder het volk" te gaan werken. Wie eenigszins met de russische beweging van de laatste dertig jaar op de hoogte is, weet hoe talrijk velen aan dien oproep gehoor gaven.

Een korte samenvatting zijner leer, van de al-verwoesting met het einddoel: de invoering van het Anarchisme, lezen we in NETCHAJEFF's revolutionairen katachismus.

De revolutionair moet breken met alles, wat hem lief en dierbaar is, zich niet bekommeren om wet en zeden, familie en Staat, vreugde en leed, en zich opofferen voor zijn taak: de omverwerping van alles. De revolutionair spot met alle Doctrinairisme, hij kent slechts eene wetenschap: de vernieling. Daarvoor alleen en enkel bestudeert hij mechanica, physica, chemie en zelfs de medicijnen, met hetzelfde doel bestudeert hij dag en nacht de levende wetenschap — de menschen, hun karakter, hun geheele doen en laten. Het hoofddoel blijft steeds bij alles: de snelst en afdoendst mogelijke verwoesting van het bestaande. Voor hen bestaat slechts één genot, één troost, één bron, één bevrediging: het loon der revolutie. Dag en nacht moet slechts éene gedachte hem beheerschen: onverbiddelijke verwoesting.

Tot bereiking van zijn doel moet de revolutionair dikwerf in de volle maatschappij leven, dikwerf in een omgeving, die hem geheel vreemd is. Hij moet dringen in de hoogste kringen, zoowel in 't kantoor van den koopman, als in militaire bureaux ja tot bij de geheime politie, tot zelfs in hofkringen. In de eerste plaats moet ieder worden opgeruimd, die de revolutionaire idee in den weg staat. Anderen laat men leven, om ze te doen dienen als voorbeelden van slechtheid der tegenwoordige maatschappijorde of om ze te gebruiken ten dienste der anarchistische plannen, vooral vrouwen kan men dikwerf hiervoor gebruiken. Het geluk der toekomst, de absolute vernietiging van ieder staatsbegrip, de anarchie, kan slechts de vrucht zijn van een alles verwoestende volks-revolutie. Hoe de maatschappij in te richten na de revolutie, kunnen we veilig overlaten aan hen, die dan leven. Onze arbeid is de onverbiddelijke, algemeene verwoesting.

Ook in andere geschriften heeft NETCHAJEFF de revolutionaire daad gehuldigd, niet enkel als middel der omwenteling maar meer nog als bloedige reclame voor het Anarchisme, als middel om de aandacht en de belangstelling voor het Anarchisme bij het volk te wekken: Het woord heeft slechts waarde, wanneer het door de daad op den voet gevolgd wordt. Niet alles is echter „daad," wat dien naam draagt, zoo zijn b.v. de zoo zorgvuldig verborgen blijvende geheime vereenigingen slechts kinderspel. Optreden naar buiten is noodig. Het ombrengen van een persoon, die de volksemancipatie in den weg staat, dat is optreden naar buiten. Zonder vreeze voor ons leven, moeten wij met een rij opzienbarende, ja zinnelooze aanslagen in het sleurleven dringen en de bestaande machten doen sidderen.

In 1869 vluchtte NETCHAJEFF, nadat hij zijn vriend IWANOW, door wien hij vreesde verraden te worden, vermoord had, naar BAKUNIN, die destijds in Zwitserland verbleef. Doordat zij oneenigheden kregen, vertrok NETCHAJEFF naar Londen, waar hij een krant: „*Die Gemeinde*" oprichtte, waarin hij BAKUNIN scherp hekelde. In 1872 werd hij aan Rusland uitgeleverd, sinds heeft men nooit meer iets van hem vernomen.

De meening, dat al het bestaande moet vernietigd worden, zoodat dan de anarchistische ordening van zelve ontstaat, alsmede het streven om door moord, brand, plundering en dynamietaanslagen de heerschende klassen om het bestaan van het anarchisme opmerkzaam te maken en onzekerheid voor de toekomst te wekken, is sedert het optreden van BAKUNIN en NETCHAJEFF de kenmerkende eigenschap van het nieuwere anarchisme geworden en gebleven. S.

UIT BOEKEN.

ARBEIDSBEURZEN IN FRANKRIJK. III.

VI. *De heropening van de Arbeidsbeurs.*

Den 8en Maart 1896 vergaderde het federatief comité van Arbeidsbeurzen in de voorloopige Beurs, Rue de Bondy, Nr. 80, ter bespreking van de heropening van de officieele Arbeidsbeurs, welke het Gouvernement opnieuw aan de syndicaten aanbood.

De Secretaris der Federatie, burger BAUMÉ, had voorgesteld, om aan alle werklieden-syndicaten de navolgende twee vragen te stellen:

1°. Is Uwe organisatie van plan opnieuw toetetreden tot de Arbeidsbeurs van de Rue du Château d'Eau, aannemende het decreet van 7 December 1895 en het reglement van den Gemeenteraad van 6 Januari 1896?

2°. Is Uwe organisatie van meening, dat, welke ook de uitslag der besprekingen in de syndicaten moge zijn, de minderheid zich moet voegen naar het oordeel der meerderheid?

De eerste vraag alleen is belangrijk. Van de 297 geraadpleegde organisatiën, antwoordden er 118, waarvan 65 behoorden tot de Arbeidsbeurs en 53 waren van de vrije syndicaten.

51 aangesloten syndicaten antwoordden »ja"; 39 niet-aangeslotenen gaven hetzelfde antwoord. Er waren dus, in dit volksbesluit 90 stemmen vóór de heropening der officieele Beurs; dus de meerderheid.

* * *

De Arbeidsbeurs, heropend voor de syndicaten, werd geplaatst onder een nieuw bestuur, dat gehouden was aan het decreet van 7 December 1895, geteekend door MESUREUR.

MESUREUR was de officieele vertegenwoordiger der stad geweest bij de schenkings-akte van de stad Parijs aan de Arbeidsbeurs.

In 1896 vertegenwoordigde hij het Gouvernement der Republiek, door het Ministerie van Handel.

Men behoefde dus zijne edelmoedige bedoelingen niet te verdenken. En toch werd het door hem geteekend besluit wreed en onrechtvaardig aangevallen.

Het reglement, dat we hebben voorbereid, zeide Mesureur, bevat de besluiten, die voor de Beurs handhaven het karakter van openbare arbeidsmarkt en van gemeentelijke instelling en die, tegelijker tijd, aan de werklieden-syndicaten, die er bij zijn aangesloten zullen waarborgen: de volkomen vrijheid voor hare inwendige organisatie, en de verdediging harer arbeids-belangen.

Nu rijst de vraag: Past het ons tot de Beurs toe te laten: alle organisaties, die zich bezig houden met de kostelooze plaatsing? Neen. De beurzen hebben, naar het oordeel harer stichters, naast hun hoofddoel, dat is de werkloozen te plaatsen, óók ten doel gehad om aan de werklieden-syndicaten de studie en de verdediging hunner beroepsbelangen te vergemakkelijken en hun te verstrekken: kostelooze vereenigingszalen, een sociale zetel en alle middelen, die kunnen medewerken tot bespoediging of tot volmaking van de economische opvoeding der arbeiders; diensten, die niet in verhouding zijn tot hunne schrale bronnen.

Indien nu de Beurs ter beschikking wordt gesteld van alle arbeiders, ter bespreking en verdediging hunner belangen, dan volgt uit de opneming in de bureaux van deze publieke instelling, voor hen de verplichting om als arbeiders-syndicaat te zijn opgericht, volgens de wet van 21 Maart 1884; welke tevens eischt de nederlegging hunner statuten, alsmede opgaaf van de namen der bestuursleden.

Volkomen vrijheid wordt aan de syndicaten gelaten voor de administratie in hunne bureaux, alsmede voor het houden van vergaderingen.

Er wordt slechts gevraagd de verbintenis om natekomen: de bepalingen der decreten en reglementen, die de Arbeidsbeurs moeten beheeren.

De Administratie der Beurs was toevertrouwd aan den Prefect der Seine, die zich er deed vertegenwoordigen door een Bestuurder, een bewaarder en een administrateur. Deze bestuurder werd Dumay, oud-revolutionnair afgevaardigde van Creusot. Het recht van aanneming van syndicaten had de Prefect aan zich behouden.

De zaal voor de aanwerving van arbeiders, gelegen in de benedenverdieping van het gebouw was toegankelijk voor alle patroons, werklieden en bedienden van alle beroepen, onverschillig of ze tot een syndicaat behoorden of niet.

In 't kort, ieder die werk aanbood of werk zocht, ging er heen. Het was er meermalen eene zoodanige verwarring, dat deze zaal moest gescheiden worden van de andere gebouwen, terwijl toch de Beurs slechts zou worden opengesteld voor de syndicaten, die voorzien waren van een inschrijvingskaart. Toen men echter de Beurs opende op deze manier en de groote deuren aan alle voorbijgangers, en dus ook aan alle misdadigers vrije toegang gaven, toen zou dit later de oorzaak worden van allerlei schandalen, welke de vijanden van de Arbeidsbeurs zich beijveren zouden openbaar te maken.

Een raadgevende Commissie zou advies geven over alle quaesties, aangaande de werking en de inwendige administratie der Beurs, die aan haar was onderworpen door den Prefect der Seine, en zou zich bijzonder bezighouden met de aanneming en uitsluiting der syndicaten, de verdeeling der lokalen, de toewijzing der vergaderzalen, de uitgave van het *Annuaire* en van het *Bulletin de la Bourse* (¹), met den toestand der vermoedelijke uitgaven voor het volgend dienstjaar, en eindelijk met de werking en den stoffelijken toestand der stichting.

Deze raadgevende commissie zou worden samengesteld uit 10 leden, gekozen door de syndicaten, zetelende in de Arbeidsbeurs; verder 10 leden van den Gemeenteraad, twee afgevaardigden van de Prefectuur der Seine en twee vertegenwoordigers van het Arbeidsbureau.

Een algemeen reglement waarvan de inrichting was voorbereid door Champondry, lid van den Raad en gemachtigd door den Raad, begeleidde en verklaarde het decreet van 1895.

Ziehier de hoofdlijnen van dit reglement:

De syndicaten, groepen, vereenigingen, beroeps-federaties moeten hun verzoek om toelating tot de lokalen der Beurs richten aan den Prefect der Seine, die daarop beslist, na advies der Raadgevende commissie. Deze commissie geeft slechts advies. De Directie berust niet meer bij de oude uitvoerende commissie, doch werd nu verleend aan den Prefect der Seine.

»De ondervinding der laatste jaren, had Mesureur gezegd, heeft het noodig gemaakt nauwkeurig te bepalen het doel van het beheer, welke behoort bij de openbare macht in de administratie der Beurs, zonder daardoor aantetasten de vrijheid der arbeiders, welke geroepen zijn om voordeel te trekken uit hare diensten."

Maar dit nieuwe reglement werd door de syndicaten niet aangenomen zonder heftig protest. Zij beschouwden de Beurs als hun eigendom en vonden het verschrikkelijk, dat men hen dit ging betwisten. Evenwel, de heropening der Beurs werd aangenomen door de meerderheid der syndicaten; deze heropening had plaats met grooten luister en wel op Zaterdag 11 April 1896, onder voorzitterschap van Landrin, secretaris van den Gemeenteraad, bijgestaan door een 12-tal leden.

Landrin noodigde de syndicaten uit tot aaneensluiting om sterk te zijn in den strijd tegen patroons-exploitatie.

Navarre, President der Gemeentelijke Arbeids-Commissie schetste nog eens de gebeurtenissen, die de sluiting voorafgingen en noemde den Minister van Binnenlandsche zaken, Dupuy, het *„génie malfaisant."* Het decreet van 7 December 1895, geteekend door Mesureur, voegde hij er bij, is slechts een daad van gedeeltelijk herstel, die er nog ver van af is, voldoening te geven aan de vereenigde arbeiders. Afwachtende de volkomen vrijmaking der arbeiders, zal deze Arbeidsbeurs in hunne handen zijn: een middel tot opwekking, een strijdleger waarmede zij de schandelijke macht der vereenigde kapitalen in bedwang zullen houden. Navarre eindigde met den uitroep: »Leve de Revolutie!", en bevestigde, dat, indien de instelling nog weifelde tusschen verschillende tegenstrijdige meeningen, het algemeen reglement, uitgevaardigd door den Gemeenteraad, voldoende is om haar te beschermen.

Deze verzekering scheen minstens roekeloos. Want, nu de socialistische of radicaal-socialistische meerderheid in den Gemeenteraad was veranderd in eene nationalistische meerderheid, liet men aan de gebeurtenissen geen tijd, om het te bewijzen.

VII. *Het Decreet van 17 Juli 1900.*

Zelfs voor de komst van Millerand, was de Minister van Handel reeds bezig om het decreet van 1895 te hervormen. De Gemeenteraadsleden, benoemd in de Raadgevende Commissie, waren er nooit tegenwoordig en het Ministerie, maar bovenal de Directie van den Arbeid verlangde aan de arbeiders meer vrijheid te geven en hen alléén optedragen de zorg om zich zelf te besturen.

De Gemeenteraad was toen nationalistisch en werd in de commissie vertegenwoordigd door die leden, welke door de revolutionaire werklieden werden beschouwd als hunne bitterste vijanden.

Van den anderen kant, Millerand was Minister van Handel. De bezwaren tegen de samenstelling der commissie kwamen in overvloed in bij het Ministerie, en toen gaf men dat verschrik-

(¹) *Annuaire* en *Bulletin* verschenen in de eerste periode der Arbeidsbeurs regelmatig, doch zijn na de heropening opgeheven.

kelijk decreet uit, dat de nationalisten beschouwden als gericht tegen hunne vertegenwoordigers in de commissie.

Al het belang van het decreet van 1900 bestaat in de algeheele wijziging van samenstelling der commissie.

Artikel 10. Er wordt ingesteld eene Administratieve Commissie van de Arbeidsbeurs te Parijs.

Deze commissie is samengesteld uit vijftien leden, gekozen voor één jaar, door de afgevaardigden der bij de Beurs aangesloten syndicaten.

Maar wat het decreet niet zeide, dat is: dat het zou worden gevolgd door een algemeen reglement, uitgevaardigd door den Gemeenteraad, en bestemd om de goede uitvoering ervan te verzekeren.

Dit reglement werd echter niet uitgevaardigd en aldus was de Administratieve Commissie meesteresse van de Arbeidsbeurs, hetgeen volkomen overeenstemde met de werkelijkheid der feiten maar in 't geheel niet strookte met het idee, dat de Prefect der Seine had van zijne waardigheid en verantwoordelijkheid.

In 1901 ontstonden moeielijkheden tusschen den Gemeenteraad en het Gouvernement van Waldeck-Rousseau, waarvan Millerand Minister van Handel was. Er was twist tusschen den nationalistischen Gemeenteraad en het socialistische Handels-ministerie, en het eerste gevolg van dit verschil van gevoelen openbaarde zich door de weigering en bloc, van den kant van den Raad, van het algemeen crediet, dat bestemd was voor de Arbeidsbeurs, ter ondersteuning der door de arbeiders-syndicaten georganiseerde plaatsing-bureaux. Dit crediet van 110.000 francs werd dan toevertrouwd aan de Commissie van Advies, die zich belastte met de verdeeling onder alle syndicaten.

Ballière, President der plaatselijke Commissie van toezicht op de plaatsing-bureaux richtte, in de maand Juni 1901, den volgenden brief aan de syndicaten, geinstalleerd in de Arbeidsbeurs, die om geldelijke hulp vroegen;

»Gij hebt een verzoek gedaan om ondersteuning te verkrijgen van de stad Parijs, ten behoeve van het plaatsing-bureau, opgericht door het werklieden-syndicaat, dat gij vertegenwoordigt.

»Om aan de Commissie op deze vraag te kunnen adviseeren, zal u verplicht zijn onderstaand vragenlijstje in te vullen en mij deze circulaire terugtezenden, onderteekend door een der leden van het bureau."

De nationalistische Gemeenteraad verwierp slechts het crediet van 110.000 francs, tot dusver steeds zonder contrôle toegestaan aan de Administratieve Commissie der Beurs, om het in een ander hoofdstuk der Begrooting toetestaan tot ondersteuning van alle plaatsing-bureaux, die georganiseerd zijn door de arbeiders-syndicaten. Dit was de deur openen voor alle syndicaten, geel of rood, die werden gehuisvest in de Officieele Beurs, of in de Beurs die Lanoir ging openen in de Rue des Vertus, of eindelijk vrij van de een of andere organisatie.

„De ministerieele dagbladen, verklaarde Galli, nationalistisch gemeenteraadslid, beschuldigen ons een slag te hebben willen toebrengen aan de Arbeidsbeurs. Dat is eene belachelijke beschuldiging die niet is voltehouden.

„Het crediet, bestemd voor de werking der Beurs, bedraagt ongeveer drie honderd duizend francs. Wij hebben niet geraakt aan dit crediet, dat bestemd is om het bestaan te verzekeren der Beurs, welke zal voortgaan te werken, op dezelfde wijze. Wij hebben ons vergenoegd met de opheffing van het crediet van 110,000 francs, dat tot doel heeft de syndicale kamers te helpen bij de plaatsing van werklieden, en dat werd verdeeld door de Administratieve commissie der Arbeidsbeurs.

„En nog is dit niet eene zuivere en eenvoudige opheffing, omdat wij dit crediet terstond hebben veranderd in eene speciale reserve, bestemd tot ondersteuning der plaatsing-bureaux, georganiseerd door de werklieden-syndicaten. Deze gaan dus voort hunne ondersteuning te ontvangen, maar in plaats van hen te worden toebedeeld door de Administratieve commissie zal zij haar direct worden verstrekt door den gemeenteraad, die vrij is de subsidies te verdeelen, naar goeddunken, en na daarvan de noodzakelijkheid te hebben nagegaan. Wij doen elders evenzoo met weldadige of opvoedkundige instellingen die onze hulp vragen.

»Tot aan dit jaar 1901 bevat de Administratieve commissie zes leden van den Gemeenteraad en twee vertegenwoordigers van de Prefectuur der Seine. Dat was een waarborg. Thans is die waarborg weggenomen door het decreet van Millerand, die eene commissie heeft ingesteld van enkel werklieden. Wij moeten dus onze contrôle wel op andere wijze uitoefenen.«

Maar de revolutionaire syndicaten, sterk door den steun, dien de Minister van Handel hun verleende, weigerden eene ondersteuning te vragen, waarop zij beweerden recht te hebben. En de Prefect der Seine ondersteunde deze bewering en weigerde last te geven tot betaling der gevoteerde credieten ten gunste der syndicaten, die er om gevraagd hadden. Deze credieten zouden, op zijn advies, en bloc moeten worden toegestaan door den Raad en verdeeld door de Administratieve Commissie. En dat was ook, inderdaad, het begrip van artikel 10 van het decreet van 1900:

»De Administratieve Commissie........ *regelt de verdeeling der ondersteuningen, toegestaan aan de syndicale kamers......* Zij maakt elk jaar eene begrooting op en onderwerpt die aan het oordeel van den Gemeenteraad.«

Den 11n Juli 1901 besloot de Raad tot verdeeling van een eerste som van 28.680 francs onder de syndicaten, die deze gunst gevraagd hadden. Dit besluit werd niet vernietigd, doch niet uitgevoerd. Den 8n November 1901 handhaafde de Raad zijn ontwerp van verdeeling, maar er werd niet méér rekening mede gehouden dan de eerste keer.

Evenwel kon deze toestand niet zoo blijven. De Raad besloot, in 1902, eene som van 110.000 francs ter beschikking te stellen der syndicaten, waarvan 80.000 francs alleen zou worden toegekend aan de syndicaten van de Arbeidsbeurs, terwijl het meerdere werd toegekend aan de gele syndicaten, niet aangesloten bij de Arbeidsbeurs.

De syndicaten van de Beurs, die rechtstreeks aan den Gemeenteraad subsidie hadden gevraagd, werden door de Administratieve Commissie uitgesloten van het Gemeentelijk gebouw.

De Union Fédérative des syndicats et groupements ouvriers professionels de France et des Colonies. *(Bond van gele syndicaten, onder directie van Lanoir)*, richtte den 16n Augustus 1901 een protest aan Millerand, Minister van Handel.

De syndicaten van Lanoir meenden beter te doen door de Gemeentelijke subsidies te aanvaarden, dan die van buiten aan te nemen, — hoewel de revolutionaire syndicaten zich niet aan de subsidies van buiten onttrokken, doch slechts om haat aan te stoken en werkstaking uit te lokken.

De verdreven syndicaten vertegenwoordigden 85.000 aangesloten werklieden.

De Gemeentelijke Beurs werd alzoo niet meer de zetel en het eigendom van alle vak-arbeiders-syndicaten, doch de sociale zetel der meest oproerige politieke partij.

De verkiezingen, voegde Lanoir erbij, die pas hebben plaats

gehad, voor de vernieuwing der leden van de Administratieve commissie, hebben de volgende resultaten gehad:

Syndicaten ingeschreven aan de Beurs 297.

Aantal stemmen, verkregen door de meestbegunstigden van de collectieve 125.

„Het is dus in naam van eene kleine minderheid van ingeschreven syndicaten, dat de gekozen commissie zich het recht aanmatigt tot uitdrijving van de meerderheid der werklieden-syndicaten."

Dat was inderdaad het recht van uitsluiting, zonder appèl, van alle wettelijk geconstitueerde werklieden-syndicaten, dat toegekend was aan de uitvoerende commissie, door het decreet van 1900, dat door het algemeen reglement niets was verbeterd.

De gemeenteraad, beleedigd in zijne waardigheid, vond het niet noodig over deze beslissing te beraadslagen.

De verkiezingen voor den gemeenteraad maakte een eind aan deze zaak, door de opheffing der nationalistische meerderheid.

Het eerste werk van den nieuwen raad was het crediet te herstellen en de verdeeling er van toe te vertrouwen aan de commissie van de Beurs.

Maar er bleef niets van over, dan dat de Administratieve commissie, absolute meesteresse van het gemeentegebouw, den raad der stad Parijs scheen te trotseeren en te kwellen, welke raad haar bestaan verzekerde, want er was geen gewijzigd reglement.

De waardigheid van den Bestuurder kwam onophoudelijk in botsing met den onwil der commissie. Eindelijk profiteerde de prefectorale macht van de verschillende fouten, die onmogelijk te verhinderen zijn in een stichting, die voor iedereen toegankelijk is, en vroeg wijziging van het decreet van 1900. DUBIEF, Minister van Handel, zeide hem deze verandering toe.

(*Slot volgt*). JOHS. B.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

MILITAIRISME, IMPERIALISME EN ... SOCIAAL-DEMOCRATIE.

Mr. TROELSTRA heeft in *Het Volk* een reeks artikelen gewijd aan den uitslag der duitsche Rijksdagverkiezingen.

In het nummer van 21 Febr. kwam hij dan ook over het militairisme en het imperialisme te spreken:

«De vrijzinnigen, vroeger daartegen, zijn sedert DERNBURG's optreden daarin vurige helpers der Regeering geworden; zij hebben in deze verkiezingen vóór de Regeering het koloniale, ja het nationale vaandel uitgedragen — *zij kunnen niet meer terug*. Voor hare imperialistische en militaire eischen heeft de Regeering thans een meerderheid van 214 stemmen; de nederlaag der sociaal-democraten is oorzaak, dat zij daarin thans haar gang kan gaan. De baan is open voor een imperialistische wereld-politiek; nu de «inwendige vijand» is «neergereden», kan Duitschland zich in het zadel zetten, om ook de buitenlandsche konkurrenten neer te rijden."

Jammer dat het Centrum nu juist niet een warm voorstander van de overdreven koloniale politiek is, anders had het meteen een veeg uit de pan kunnen krijgen.

Doch Mr. TROELSTRA haalde in dit opzicht toch zijn hart op, toen hij, te Rotterdam sprekende over Minister STAAL, zich volgens *Het Volk* van 23 Febr. 1907, aldus uitliet:

«Al de jaren dat spreker in de Kamer zit, heeft hij zich verbaasd over het schouwspel, dat altijd weer die christelijken, volgelingen van Jezus, te vinden zijn dáár, waar de oorlogs-gelden vele zijn, waar kanonnen, geweren, oorlogsschepen gevraagd worden."

Jammer voor Mr. TROELSTRA, dat zijn duitsche partijgenooten zoo langzamerhand een beetje ... gelijk wij over deze dingen gaan denken en ... schrijven!

Reeds in 1899 troffen wij — het zij erkend met eenige verbazing, waarvan wij echter reeds lang weer bekomen zijn — een krachtig pleidooi voor een sterke oorlogsvloot aan in ... men raadt 't niet in tienen! ... in de *Sozialistische Monatshefte*. (Dec. 1899):

«De noodzakelijkheid van uitwendige machtsmiddelen — zoo lezen wij daar — voor een volksgemeenschap zal slechts hij betwisten, die bij voorbaat van meening is, dat men alle belangenconflicten langs den goedigen weg kan beslissen .... De handelsbelangen van twee gemeenschappen zijn door de geheele geschiedenis de gewichtigste oorzaken van oorlogen geweest, in de Middeleeuwen, evenals bij het begin van den nieuwen tijd en in onze eeuw. Ook thans zijn er van die economische tegenstellingen, die de kiem van verwikkelingen in zich dragen .... Maar dat Duitschland dan in volle rusting tot aan de tanden gewapend staat, dat het over het gewichtigste instrument in den toekomstigen grooten handelsoorlog, een sterke vloot, beschikken kan, dat is ook voor de duitsche arbeidersklasse van het allergrootste gewicht .... Wat de uitvoer-industrie treft, treft ook haar, en zij heeft het meest dringend belang erbij, zelfs met geweld van wapenen het verdere opbloeien van den buitenlandschen handel en der uitvoerindustrie te verzekeren. En juist Duitschland zou wellicht het eerst door den gang der ontwikkeling gedwongen kunnen zijn, met het zwaard in de hand zijn positie te behouden. De markt beheerscht alleen hij, die zeker is, die haar onder de bescherming der kanonnen weet, en wanneer eens de dag komt, dat, in den strijd om de markt, de volkeren er toe komen, de markt der door hen bezette landen uitsluitend voor zich en hun eigen industrieën te reserveeren, dan heet het voor de duitsche uitvoer-industrie en daarmee voor de duitsche arbeidersklasse: Ga ten gronde, of dwing u toegang af met de wapenen in de hand!"

Men staat verbaasd, zóóveel gezond verstand aan te treffen bij een sociaal-democraat, als men 't geschetter van onze hollandsche soci gewoon is.

Hoor bijv. hoe Mr. MENDELS te Amsterdam spreekt (*Het Volk*, 23 Febr. 1907) over 't votum der Eerste Kamer tegen Minister STAAL:

„Wat leert het ons? Ziet hier een bewindsman die het staande leger wil versterken door uitbreiding der lichtingen, — aardig militaristisch dus. Daarbij komt hij met een klein maatregeltje om de persoonlijke lasten een ietsje te verminderen ... en daar steekt uit de bourgeoisie een storm op, die den bewindsman wegvaagt.

Van wat wij willen, stond het mijlen ver af. Ons strijdprogram, dat slechts de eischen bevat die geacht worden binnen het raam dezer maatschappij verwezenlijkt te kunnen worden, eischt afschaffing van het militaire stelsel, het staande leger, — invoering van het volksleger, zoodat het niet meer kan zijn het geweldinstrument, waarmee het kapitalisme zijn positie verdedigt.

Maar het staat voor mij nu wel vast, dat wij tot een volksleger niet zullen komen, zoolang de bezittende klasse de macht heeft. De bourgeoisie heeft zelfs Staal reeds „halt" toegeroepen. Het is een utopistische gedachte dat de bourgeoisie onzen vollen eisch wel zou toegeven. Hij is door en door revolutionair. Hoe langer zoo meer blijkt het, dat voor verwezenlijking van elken vollen eisch van ons strijdprogram al onze krachten zullen moeten worden ingespannen.

Ja, de bourgeoisie zal wat doen tot beperking van den arbeidstijd, aan verzekeringswetgeving, wat meer democratische financieele politiek, dat alles is ten slotte de kwestie van wat dubbeltjes. Maar zoodra wij komen op militair gebied vinden wij de geheele bourgeoisie tegenover ons, want zij zal uit eigen beweging haar klasse-wapen niet verzwakken.

Het volksleger is geen algemeen burgerlijk-democratische eisch meer, maar een zuiver proletarisch-revolutionaire. De Eerste Kamer heeft gezegd: voor de dubbele kluisdeur onzer brandkast willen wij een schildwacht; het staal van die deuren is ons meer waard dan de STAAL van dit ministerie. (*Applaus*)."

Herinner u tevens de schampere opmerking van Mr. TROELSTRA over het stemmen der Rechterzijde voor kanonnen, geweren en oorlogsschepen.

En hoor dan, wat BEBEL op 15 Jan. 1896 in den Rijksdag verklaarde: „Zooals thans de natiën staan, is het leger een noodzakelijkheid" — en wat AUER uitriep op den Partijdag van Hamburg (1897, *Prot.* blz. 159): »Wij kunnen toch de soldaten niet met tandenstokers gewapend in 't veld sturen!"

En lees dan, wat CALWER schreef in de *Sozialistische Monatshefte* (Nov. 1905, blz. 920):

„Men kan van het eigen land niet eischen, dat het een uitzonderingspositie inneme, welke zeer rampzalig zou kunnen worden. Gelijk thans de werkelijke verhoudingen liggen, hangt het aanzien van den Staat in het buitenland af van onze slagvaardigheid te water en te land. De Japansch-Russische oorlog heeft dit zeer duidelijk geleerd."

En lees dan wat BERNSTEIN schreef in de *Sozialistische Monatshefte* (4e jaargang, afl. 5, blz. 249):

„Wij zijn thans nog niet zoo ver, dat wij alleen van het inzicht en de broederlijke gezindheid de verzekering van den vrede kunnen verwachten, zijn waarborg moeten wij veeleer tevens zoeken in het behoud der weerbaarheid."

En lees dan wat de sociaal-democraat, die onder den schuilnaam *Atlanticus* schrijft, en door KAUTSKY zoo luide geprezen werd, schreef in zijn werk *Produktion und Konsum im Sozialstaat* (Stuttgart, 1198, blz. 19—20):

„Er wordt dikwijls over de ruwheid der Duitsche ambtenaren in Afrika geklaagd, en als gevolg daarvan gevorderd: het opgeven van de kolonien. Dat is precies even verstandig, als wanneer men zijn longen zoù willen uitsnijden, omdat zich daarin enkele bacteriën genesteld hebben, in plaats van eenvoudig te trachten, die bacteriën te verwijderen. In elk geval is het bezitten van koloniën voor Duitschland een zelfs beslissende factor voor de oplossing van het sociale vraagstuk, en de eenige zorg moet zijn, dat niet te veel land door particulieren met speculatie oogmerken verkregen wordt, en de staat niet later gedwongen wordt, milliarden daarvoor uit te geven, wat hij nu voor niets heeft... De sociaal-democratie zou in haar eigen belang handelen, wanneer zij, in plaats van de begrooting van koloniën grof te bestrijden, voorstelt, jaarlijks eenige millioenen te besteden voor wetenschappelijk onderzoek en het stichten van eenige dozijnen proefstations, minstens moet met iedere militaire post een proefplantage verbonden worden, waar het noodig is, drainage- (afwaterings- en bevloeiings-) inrichtingen opgericht worden.

En lees dan, wat in het tijdschrift van KAUTSKY, *Die Neue Zeit* (15 Aug. 1905, blz. 651) geschreven staat:

„Het economisch leven van Europa dwingt tot economische opening der geheele wereld, maar onder de bestaande juridische en politieke verhoudingen kan deze drang slechts door conflicten en zwaren strijd bevredigd worden. Het middel om deze conflicten op te lossen, is de zeemacht: oorlogsschepen, oorlogs-havens overzeesche kolenstations en steunpunten, beheersching van gewichtige zeewegen."

Lees dit alles, en onthoudt wat gij gelezen hebt — en gij weet ook wat gij te antwoorden hebt aan de Heeren Sociaal-democraten, wanneer zij ons verwijten voor geweren, kanonnen en oorlogsschepen te stemmen!

* * *

Er komt ook in ons land kentering.

Men herinnert zich de zwabberende houding van de sociaal-democraten bij de behandeling der jongste oorlogsbegrooting.

Eerst kwam MR. TROELSTRA minister STAAL den mantel uitvegen van wat ben je me. Voor de begrooting van oorlog stemmen? Zoo iets was niet van de sociaal-democraten te verwachten.

Zoo sprak MR. TROELSTRA, toen hij dacht, dat een tiental Katholieken vóór STAAL zou stemmen.

't Bleek weldra, dat de stukken anders op het parlementaire schaakbord stonden.

MR. TROELSTRA beklom weer de spreektribune en verklaarde nu: vóór de begrooting stemmen, kunnen wij niet — er tegen stemmen, willen wij niet, — dus gaan we, als 't stemmen is, achter 't schutje staan.

Een daverend hoongelach begroette deze ferme verklaring.

Toen kwam 't derde bedrijf. 't Bleek dat verschillende leden van Rechts *voorloopig* hun stem aan minister STAAL nog niet wilden onthouden.

MR. TROELSTRA vroeg nog eens 't woord, om thans weer zijn draai te nemen en te verklaren, dat de soc.-democraten nu toch maar *tegen* zouden stemmen.

Doch thans heeft hij ook daar weer berouw over. In *Het Volk* van 2 Maart ll. schrijft hij een artikel, waarboven als titel had moeten staan: *„Hendrik, keer terug! Alles is vergeven!"* Immers, hij betoogt erin, dat 't ministerie DE MEESTER weer terug moet komen met minister STAAL. En . . . . en . . . . dan zullen we héél zoet zijn, en . . . . en . . . . zelfs vóór de begrooting van Oorlog stemmen.

De S. D. A. P. mag thans met den beroemden duitschen hofkapper uitroepen: *Es ist erreicht!* MR. TROELSTRA is thans rijp voor het ministerschap.

Mr. A.

NASCHRIFT. Het bovenstaande was al gezet, doch wegens plaatsgebrek niet opgenomen, toen *Het Volk* van 9 Maart ll. het verslag bracht van een rede, door Mr. MENDELS te Utrecht gehouden.

Hij sprak:

„TROELSTRA schreef in *Het Volk*, dat als er, ook onder het staande leger maar een aanzienlijke verlichting van lasten kwam, de soc.-democraten er over zouden kunnen denken, vóór de oorlogsbegrooting te stemmen. Dat is een nieuw geluid, en als het niet zeer duidelijk wordt uiteengezet, wordt er door onze tegenstanders allerlei munt uit geslagen."

Mr. TROELSTRA antwoordde:

„De mogelijkheid, dat wij zouden stemmen voor een oorlogsbegrooting. MENDELS keurt het goed, dat als STAAL terugkomt, wij voor diens begrooting stemmen, om ze in de Eerste Kamer te brengen. [1])

Verder heb ik te Rotterdam gezegd: wij zullen voor een oorlogsbegrooting stemmen, als dit een stem is tegen het militarisme...

„Ik stel mij in de Kamer altijd voor, dat wij zelf kunnen geroepen worden, ons strijdprogram uit te voeren. Het is voor mij niet zoo zeker, dat dit nog vele tientallen jaren zal duren."

Wij hadden dus blijkbaar Mr. TROELSTRA's innerlijkste bedoeling goed begrepen!

[1]) In *Het Volk* van 10 Mrt. ll. komt echter Mr. MENDELS verklaren, dat hij dit *niet* goedkeurt. Alweer meeningsverschil! Dat belooft wat, vooral als men bedenkt, dat de Sociaal-democratische Kamerleden de Kredietweg voor Oorlog zonder hoofdelijke stemming en zonder eenige verklaring hebben laten aannemen in de Tweede Kamer. Een verstandige daad, maar die door de orthodoxe Marxisten wel als een wraakroepende zonde zal worden afgekeurd!

KORTE BERICHTEN.

De Bond van Murri. In Italië gaan MURRI en de zijnen steeds verder den anderen weg op dan die welken de Paus verlangt. Zij hebben onlangs opgericht de *Lega democratica nazionale*. Een der bestuursleden van dezen Bond, de advocaat STURATI, schreef over hun streven in een te Rome verschijnend blad:

„Onze politiek is thans gelijk vroeger een politiek van oprechtheid en van moed tegenover de kerkelijke overheden: van oprechtheid, omdat wij niet verhelen, dat ons welke inmenging ook der geestelijkheid op sociaal-politiek gebied niet wenschenswaard toeschijnt, en van moed, omdat wij herhaaldelijk deze onze meening openlijk uitspraken, wijl wij op dezen weg onbeschroomd voort willen gaan, alle ons tegenstroomende hindernissen ten spijt. Vóór alles streven wij naar volle vrijheid van politieke actie, wij zijn van plan alleen zelf de verantwoordelijkheid voor onze politieke en sociale daden te dragen, en streven er niet naar, door allerlei compromissen en lofzangen op de goedkeuring of ondersteuning der plaatselijke geestelijkheid te steunen. Openlijk zijn wij gekant tegen een verbroedering van Troon en Altaar, uitsluitend ten gunste der conservatieve beginselen, daar zoo iets naar onze meening schade doet aan de democratie en een remmen van den vooruitgang beteekent."

Op de vraag, of de Bond dan anti-monarchaal is, antwoordt hij, dat deze vóór alles de volkssouvereiniteit hooghoudt; doch overigens de vraag, over den regeeringsvorm voor niet actueel houdt. De arbeiders moeten in éen grooten bond georganiseerd worden, zonder eenigen zweem van confessionaliteit.

Zoo ziet men deze groep, met zoo hooge idealen aangevangen, steeds verder den weg der openlijke rebellie inslaan.

Liberalisme en Sociale politiek. MR. TREUB verklaarde onlangs te Voorschoten, dat *de* katholieken, behoudens zéér enkele uitzonderingen, conservatief zijn.

Dr. W. ZIMMERMAN, redacteur van *Soziale Praxis* daarentegen schreef in het *Monatschrift des Reichsverbandes der Vereine der nationalliberalen Jugend* (1907, no. 3, Maart) een krachtige philippica juist tegen het Liberalisme, wegens zijn gebrek aan sociaalpolitieken organisatie- en kleinarbeid. Het Centrum daarentegen noemt hij «de partij der sociale hervormingen"; met bewondering gewaagt hij van

de *Volksverein für das katholische Deutschland* — de duitsche K. S. A. — met haar «uitstekenden onvermoeiden *Bildungs-und Werbearbeit.*"

Tot de liberalen keert hij zich dan als volgt:

«In het protesteeren, in het negatieve politiseeren, in het scheppen van anti-bonden is het duitsche «Liberalisme" of de schaar van hen, die vooral als zijn woordvoerders optreden, van oudsher steeds groot geweest. In den positieven opbouw van vruchtbare organisaties, die taai en onvermoeid het harde akkerland beploegen en bewerken, om daardoor de liberaal voelende massa's brood in plaats van steenen te kunnen bieden, heeft het duitsche Liberalisme tot heden al bitter weinig gepresteerd."

En welke groote arbeiders- en middenstands-organisaties hebben de L i b e r a l e n in *ons* land gesticht?

MR. TREUB zal, als vrijzinnig-democraat, zeggen, dat hij de Liberalen niet te verdedigen heeft.

Doch herinnert hij zich niet, hoe bij de behandeling van het Arbeidscontract in de Tweede kamer de Heeren AALBERSE, RUYS DE BEERENBROUCK en VAN WIJNBERGEN tal van amendementen voorstelden, waarvoor hij en de sociaal-democraten stemden, doch die de stemmen van verschillenden zijner partijgenooten niet verwierven?

Dat dus *de* katholieken altijd conservatieven zijn, is een wel eenigszins stoute bewering, zelfs in zijn mond!

Ledental S. D. A. P. — Volgens *Het Volk* van 8 Mrt. ll. bedroeg op 31 Dec. 1905 het ledental van de S. D. A. P. uit 6805 mannen en vrouwen, verdeeld over 150 afdeelingen.

Dit getal was op 31 Dec. 1906 gestegen tot 167 afdeelingen met 7471 leden, dus een toename van 17 afdeelingen en 666 leden.

En dit is nu **de** arbeiderspartij, — de partij die beweert de vertegenwoordigster te zijn van de v e l e h o n d e r d d u i z e n d e n N e d e r l a n d s c h e a r b e i d e r s!

Onder Partijgenooten. In ons vorig nummer zagen wij hoe lief uit de hoogte MR. TROELSTRA zijn partijgenoot SCHAPER behandelde.

Te Utrecht maakte hij het niet veel beter. MR. MENDELS beschuldigde hij van „straatjongensrepliek". Den sociaal-democraat A. B. SOEP noemde hij spottend „Professor SOEP."

Aldus *Het Volk* van 9 Mrt 1907, waarin ook deze merkwaardige uitlating van MR. TROELSTRA, tegenover partijgenooten, die — volgens BEBEL's recept — onmogelijke eischen willen stellen, om zoo de arbeiders te lokken: „Het is heel gemakkelijk te strijden voor een eisch, die niet wordt ingewilligd".

Precies wat wij er van gezegd hebben. (*K. S. W.* 1907, blz. 104).

Ook in Duitschland wordt de toon er nog niet beter op. De *Vorwärts*, het soc. democratisch hoofdorgaan van Duitschland, had een zeer hatelijk artikel over den soc.-democraat BERNSTEIN geschreven.

Deze komt daar in het nummer van 12 Maart l.l. aldus op terug:

„Het mij betreffend artikel in het nummer van de *Vorwärts* van heden, brengt mij ertoe, het navolgende te antwoorden, hetgeen ik moet verzoeken, onverkort op te nemen. Het artikel bestaat uit een a a n e e n s c h a k e l i n g v a n g r o v e o n w a a r h e d e n."

Hij beschuldigt dan de Redactie, herhaaldelijk artikelen te verdonkeremanen. En dan wemelt het van uitdrukkingen als „nauwelijks te overtreffen onwaarachtigheid," „totaal onhoudbare verdachtmakingen," „voogdij-uitoefening," „misleiding der lezers," „verzonnen," enz.

Hij eindigt aldus:

„Wanneer men het bovenstaande overziet, dan zal men het niet overdreven vinden, wanneer ik ook van dit door de *Vorwärts* tegen mij gerichte artikel verklaar, dat het, verre van te voldoen aan de eischen, welke men aan een debat met een partijgenoot mag stellen, n i e t e e n s i n e e n p o l e m i e k m e t t e g e n s t a n d e r s t e v e r o n t s c h u l d i g e n z o u z i j n. Het heeft, m e t z i j n v e l e o n w a a r h e d e n e n b e r e k e n d e o n n a u w k e u r i g h e d e n s l e c h t s i n d e r e v o l v e r - j o u r n a l i s t i e k z i j n s g e l i j k e."

De *Vorwärts* verklaart onmiddellijk, met BERNSTEIN niet te willen twisten over revolver-journalistiek, d a a r h ij i n d i t v a k e e n m e e s t e r i s, en besluit haar wederwoord aldus:

„Aan de zoo buitengewoon partij-vriendelijk geschreven fantasiebeelden van BERNSTEIN schenken wij de verdiende „Nichtbeachtung."

D. w. z. de man loopt met molentjes, laat hem maar praten!

't Schijnt, dat de uitslag der Rijksdagverkiezing aan de sociaaldemocratie nog niets hoegenaamd geleerd heeft.

Ook bij ons niet!

Sterfte-cijfers. Naar de laatst uitgekomen statistieken is het sterftecijfer in ons land voortdurend dalende.

Per 1000 zielen was het gemiddeld in:

1860—1869	24.80
1870—1874	24.49
1880—1889	21.27
1890—1899	18.67
1900	17.87
1901	17.20
1302	16.26
1903	15.58
1904	15.92
1905	15.32

Noordbrabant komt nog voor met het hooge cijfer 18.74 en Limburg met 18.55

Driéploegenstelsel. De gemeenteraad van Enschedé heeft afwijzend beschikt op een verzoek der werklieden aan de gasfabriek en waterleiding om invoering van het drieploegenstelsel. Te Leiden is zij in voorbereiding.

Minimumloon en maximumarbeidsduur. De levering van drukwerk, papier en enveloppen ten dienste van het provinciaal bestuur is door Gedeputeerde Staten van Noordbrabant aanbesteed onder de navolgende voorwaarden;

De aannemer is verplicht aan zijn werklieden geen lager loon uit te betalen dan:

1. aan een volwassen, bekwamen drukker f 9 per week.
2. aan een niet-volwassen of minder bekwamen knecht f 6 per week.
3. aan een leerling f 3 per week.
4. aan een beginneling f 1.50 per week.

Voor werkkrachten, die wegens ouderdom of invaliditeit niet als volle werkkrachten beschouwd kunnen worden, kan op schriftelijke aanvrage door Gedep. Staten aan den aannemer ontheffing van bovenstaande bepalingen verleend worden.

Minstens 50 pCt. der werklieden moet het onder sub. 1 genoemde loon verdienen.

De maximum-arbeidsduur mag slechts 10 uur zijn. Alleen Ged. Staten kunnen hiervan ontheffing verleenen.

Voor overwerk is de volgende regeling:

Eerste uur gewone loon, 2de uur 20 %, 3de uur 30 %, voor werk tusschen 's avonds 10 en 's morgens 5 uur 50 %, voor Zondagsarbeid 100 % boven het gewone loon. S.

Stedelijke dienstbodenverzekering. — Deze bestaat te Frankfort a.M. Voor een dienstbode wordt door »meneer" of «mevrouw" betaald 5 Mark per jaar, voor 2 dienstboden 6.50, voor 3 stuks 8 Mark.

Met 1 Januari waren 11585 »werkgevers" met 15390 dienstboden aangesloten, dat is resp. 78 en 75 %.

In 't verzekeringsjaar 1905 werden voor 1696 dienstboden gedurende 36725 dagen de verplegingskosten uit de verzekeringskas betaald.

Rechtskundige bureaux. In Duitschland zijn 70 van deze uit het vereenigings-initiatief voortgesproten inlichtingsbureaux voor arbeiders. Een voorname plaats neemt daarbij in het bureau voor vrouwen en meisjes te Frankfort a. M., dat gedurende 1905 in niet minder dan 2884 gevallen van raad diende, — alles gratis. Maar dit gaat niet langer. Er wordt nu een bezoldigde «Berufsjuristin" aangesteld. Daarvoor zal zoowat 5000 Mark per jaar noodig zijn.

Zuigelingensterfte. — Deze is in Duitschland onevenredig groot: 19.8 pCt. Ziehier over de jaren 1903-'04 het percentage der voornaamste Bondsstaten: Pruisen 19.4 en 18.5 pCt.; Wurtemberg 22.2 en 25.1 pCt.; Saksen 24.7 en 24.4 pCt.; Beieren 25 en 23.9 pCt. Beduidend lager is 't in andere Europeesche landen: Italië 14.2 pCt.; België 15.5, Frankrijk 13.7, Engeland 14.6, Zweden 8.6 en Noorwegen 7.9 pCt.

Duitschland kan dit natuurlijk niet verkroppen. Onder bescherming der keizerin gaat men te Charlottenburg — deze stad gaf den grond ter waarde van 400.000 Mark ten geschenke — een gesticht tot bestrijding der zuigelingsterfte bouwen, dat tevens ziekenhuis wordt

voor kraamvrouwen enz. De kosten van bouw en inrichting worden geraamd op 1.200.000 Mark, waarvoor Pruisen 20.000 Mark, de Rijksbegrooting 40.000 uitkeert. De bedrijfskosten zullen jaarlijks 100,000 Mark bedragen.

Is één groot gesticht wel practisch voor een zoo alom verbreid euvel?

Middenstandsvoordeelen. De 's-Gravenhaagsche winkeliers-vereeniging, die thans 2 jaar bestaat, heeft tot stand gebracht:

1°. een collectieve glasverzekering, waardoor elk lid op zijn premie 35 % reductie geniet, terwijl degenen, die toezeggen hun loopend contract te zullen eindigen om daarna bij de maatschappij der vereeniging over te gaan, van deze Mij. nu reeds een zeker percentage naar gelang den duur van het contract, in contanten ontvangen;

2°. een overeenkomst met een glazenwasscherij, waardoor de leden 25 % korting genieten;

3°. een systeem van roode kaarten ter signaleering van kwade betalers waardoor al menigeen voor schade wordt gevrijwaard;

4°. een onderlinge spaarzegel-vereeniging van winkeliers, wier bestuur, als aansporing tot toetreden, er op wijst, hoe de Tilburgsche „Hanze" na 1½ jaar strijdens met dergelijke vereeniging versloeg de particuliere spaarzegelonderneming „Societé anonyme l'Univers." (Den Haag telt twee van zulke ondernemingen.)

Bestudeerd worden het instellen van een Informatie- en Incasso-bureau (waarmede o. a. te Amsterdam goede resultaten worden bereikt) en het Credietvraagstuk.

Woorden wekken, maar voorbeelden trekken. Daarom meenden wij op deze dingen even te mogen wijzen.

Diplomatie en sociologie. Aan 't Engelsche gezantschap te Berlijn wordt een „sociale attaché" toegevoegd, die in opdracht heeft een wetenschappelijk onderzoek naar de levensvoorwaarden der Berlijnsche arbeidersklassen in te stellen en ook zijn regeering op de hoogte moet houden van alle nieuwe verschijnselen in de Duitsche sociale wetgeving. Men hoopt daar dan te Londen zijn voordeel mee te doen.

Een minister als scheidsrechter. De vereeniging van Berlijnsche metaalwarenfabrikanten en de vakvereeniging der Duitsche machinenbouw- en metaalarbeiders hebben een collectief arbeidscontract aangegaan en minister VON BERLEPSCH al bij voorbaat verzocht als bemiddelaar te willen optreden voor het geval de scheidsrechterlijke uitspraak niet helpt. De minister heeft het aangenomen.

Wij hebben hier dus het omgekeerde van toen DR. KUYPER eens zijn bemiddeling aanbood. Wie zouden op hooger standpunt staan: de nu verzoekende Duitschers of de indertijd weigerende Nederlanders?

Dienstbodenverzekering. — De Landdag van Hessen heeft een wetsontwerp tot verplichte ziekteverzekering van dienstboden aangenomen.

Zoodra ons Arbeidscontract in werking is zullen we hier wel iets vrijwilligs van dien aard krijgen.

De kracht van collectieve contracten. Te Dantzig was een timmerman op staanden voet ontslagen, hoewel hij recht meende te hebben op een opzegtermijn en dus schadevergoeding vorderde. Zijn patroon beriep er zich evenwel op, dat te Dantzig een collectief arbeidscontract voor de bouwbedrijven in werking was getreden, hetwelk den opzegtermijn uitsloot. Al had dus de ontslagene, die geenerlei voorbehoud had gemaakt of maakte, vóór dat contract recht op een opzegtermijn van 14 dagen, na dat contract was 't recht vervallen, betoogde de patroon. En met dit betoog vereenigde zich het gerecht, hetwelk den eisch tot schadevergoeding afwees.

Stadsvoogden. — Te Dresden en te Halle wordt sinds 1 Jan. 1907 een stedelijke beambte tot voogd aangesteld over de buiten echt geboren kinderen. Op die manier kan de overheid ten bate dier kleintjes toezicht uitoefenen.

Alcohol-Gasthuis. — De „Landesverein Sächischer Volksheilstatten für Alcoholkranke" heeft haar eerste inrichting geopend: een boerenhoeve bij Moritzburg, die voor 25 personen plaats biedt. De verpleegden, die 1.50 of 2 Mark daags betalen, worden, indien hun toestand dat gedoogt, gedurende 7 à 8 uren daags met landelijken arbeid bezig gehouden; 's winters wordt huisarbeid voor hen gezocht.

Deze inrichting is voor mannen; zoodra de middelen der vereeniging het gedoogen, wordt er ook een voor vrouwen geopend.

De Saksische Landdag geeft 1000 Mark per jaar subsidie.

Organisatie-dwang. — De metselaar ST. deelde — 't is in Duitschland gebeurd — aan twee met hem werkzame christelijk georganiseerde arbeiders mede, dat hij en de overige metselaars niet langer met hen aan den arbeid zouden blijven, indien zij niet tot ST.'S vereeniging toetraden. De twee christelijke arbeiders weigerden, waarop de overigen staakten en de patroon eerstbedoeld tweetal ontsloeg om hun collega's tot hervatten van den arbeid te bewegen.

't Werd een rechtszaak, waarbij ST. tot gevangenisstraf werd veroordeeld, de overigen echter vrijgesproken, wijl zij jegens de christelijke arbeiders geen bedreigingen geuit hadden; dat zij 't met hem eens waren, werd door 't Landgerecht niet strafwaardig geacht.

Het Kamergerecht. waarbij 't O. M. in hooger beroep ging, was 't met die uitspraak echter niet eens: ST. was terecht veroordeeld, maar de overigen gingen ook niet vrij uit en daarom werd de zaak naar een ander Landgerecht verwezen ter nieuwe behandeling.

We hopen de einduitspraak ook mede te deelen, want die is van belang.

Stedelijke Woningbouw. De stad Venetië, die 100.000 Lire aan premiën heeft uitgegeven voor den bouw van goedkoope woningen, maar daarmede toch geen voldoende voorziening in den woningnood bereikte, nam zelf het bouwen ter hand. Verscheidene blokken heeft zij klaar of onderhanden. Zij heeft reeds 94 huurders, meest arbeiders en lagere beambten; weldra zal er voor nog 87 plaats zijn.

In Nederland is van zulk gemeentelijk bouwen nog niet veel te vinden. O.

ONTVANGEN BOEKEN.

Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek, 2de jaargang, aflev. 2, per aflevering 10 cent. GEBR. BELIFANTE, Den Haag.

Twintigste jaarverslag van het Instituut of Gesticht voor R. K. Blinden te Grave, over 1906.

Pro en Contra, betreffende vraagstukken van Algemeen Belang, *Staatsexploitatie van Spoorwegen.* Pro: U. G. SCHILTHUIS, lid van het hoofdbestuur van den Vrijzinnig-Democratischen Bond te Groningen. Contra: Jhr. Mr. H. SMISSAERT, secretaris der vereeniging van Ned. Werkgevers te 's-Gravenhage, per serie van 10 *f* 3, afz. per nummer 40 ct. Baarn, Hollandia-drukkerij.

Het Godsdienstig Leven, een gebedenboekje met Raadgevingen voornamelijk voor ontwikkelde personen, vertaling van *Das Religis Leben* van P. TILMANN PESCH S. J. Naar gelang den band van *f* 0.90 tot *f* 3.—. C. L. van LANGENHUISEN, Amsterdam.

Studiën voor onzen Tijd, serie IV, no. 1.

Christelijke Kunst door J. W. H. BERDEN. 54 bladz, Haarlem, Drukkerij De Spaarnestad.

Jaarverslag van den Ned. R. K. Volksbond afd. Krommenie en omstreken over het jaar 1906.

NIEUWE BOEKEN.

YOUNG, F. Christophor Columbus and the New World of his Discovery. 2 vols. London, 1906. 80. 756 pp. 1 pst. 5 sh.

L. FISHER. Nature of Capital and Income. London, 1906. 8°. 12 sh. 6 d.

L. FONTANA RUSSO. Trattato di politica commerciale. Milano, 1907. 8°. XVI, 640 pp. 9 l.

C. F. GABBA. Introduzione al diritto civile internazionale italiano. Roma, 1906. 4°. 46 pp. 4 l.

ALFR. GURTLER. Der Rhythmus des Arbeitsmarktes. 1. Heft. Das Problem des Rhythmus des Arbeitsmarktes und die Methode seiner Erfassung und Darstellung. Graz, 1906. 8°. 120 pp. M. 3.

W. R. LAWSON. American Finance. Part 1. Domestic. London, 1906. 8°. 398 pp. 6 sh.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's Hertogenbosch.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Propaganda voor Katholieke Lectuur, door DR. ALPH. ARIËNS. — Neutrale Vakorganisatie III, door MR. P. J. M. AALBERSE. — Uit Boeken: Arbeidsbeurzen in Frankrijk IV. — Berichten en Mededeelingen: Wettelijke regeling van Arbeidsduur. — Leugens uit het Volk. — Onder Partijgenooten. — Een Kindergevangenis. — Korte Berichten: De sociale wetgeving in de Vereenigde Staten. — Een bepaling tegen stakingen. — Patroonsbond. — Belasting op waarde-vermeerdering. — De coëducatie in Frankrijk. — Gemeentelijke exploitatie. — Huizen van Ontucht. — Internationale verzekering. — Nieuwe Boeken.

PROPAGANDA VOOR KATHOLIEKE LECTUUR.

Het lezen van katholieke bladen is in Steenderen den laatsten tijd beduidend toegenomen, en misschien kan 't zijn nut hebben voor andere kleine plaatsen, dat ik u mededeel hoe dat gegaan is.

In overleg met het Bestuur van het kruisverbond heb ik drie portefeuilles laten rondgaan bij de 66 gezinnen waaruit onze parochie bestaat. Elke portefeuille bevatte een exemplaar van *Het Kerkklokje*, *De Godsdienstige Katholiek* (G. BRUGGEMAN, Oldenzaal), *De Kath. Illustratie* en het mooie maandschrift voor de jeugd, dat onder den naam van *De Engelbewaarder* wordt uitgegeven door de Fraters te Tilburg. Bladen als *De Post*. *De Boerenstand*, *Centrum* en *Huisgezin* bleven achterwege, als reeds voldoende ingeburgerd. De bedoeling was, lectuur in te voeren waar nog hoegenaamd niets gelezen werd, of een aanvulling van meer godsdienstigen aard te verkrijgen waar uitsluitend »politiek« of »landbouw« op de leestafel kwam.

Mijn verwachtingen waren niet hoog gespannen. Ik had in de kerk wel gezegd, dat de portefeuilles zouden circuleeren en 't beter was iets goeds te lezen dan *niets* te lezen, maar mij van allen aandrang onthouden. Als drie of vier iets genomen hadden, was ik voldaan geweest.

In plaats daarvan kwamen 3 abonnementen binnen op *Het Kerkklokje*, 16 op *Godsd. Katholiek* en 3 op *De Engelbewaarder*; *De Kath. Illustratie* was voor onze menschen, die allen met hard werken den kost moeten verdienen, blijkbaar te duur.

De stand van zaken is nu als volgt.

Van de 66 gezinnen zijn geabonneerd:

2 op Het Centrum.
5 » Het Huisgezin.
9 op De Post.
26 » De Boerenstand.
16 » De Godsd. Katholiek.
4 » De Engelbewaarder.
3 » Het Kerkklokje. [1])
5 » Het Offer (van de Paters Nobertijnen te Heeswijk).
1 » De Volks-missionaris en het Sittardsche Blauwe Boekje.

Verder zijn er nog 10 abonnementen op de neutrale *Nieuwe Zutf. Ct.* (2 maal per week), 6 op het neutrale (?) weekblad de *Steenderendsche Ct.*, 1 op het Liberale Dagblad de *Zutfensche Ct.* en 1 op de vakbladen: *De Schilderscourant*, *Vraag en Aanbod*, *De Pluimgraaf*, *De Kruidenier* en *De Bode*.

De Pastorie is in deze statistiek niet meegeteld; anders waren *De Tijd* en *K. S. W.* ook genoemd en hadden *Centrum* en *Post* een cijfer hooger moeten staan.

Als we nu voor oogen houden, dat de 5 ex. van *Het Huisgezin* in 8 en de 9 ex. van *De Post* in 17 gezinnen komen, dan krijgen we als eindresultaat, dat in 10 van de 66 gezinnen een dagblad en in 27 een katholiek politiek blad gelezen wordt.

Op een of 2 uitzonderingen na, wordt in elk gezin waar een neutraal blad als de *Zutf.* of *Steend. Ct.* binnenkomt, ook een katholiek blad gelezen. In slechts 5 gezinnen komt geen enkel blad op tafel, maar om de bijzondere huiselijke omstandigheden mag dit niet als een fout worden aangemerkt.

De drankbestrijdingslectuur is goed vertegenwoordigd: het mooie maandblad van kapelaan SIMONIS, »*Drankbestrijding*«, wordt gevonden in al de gezinnen, waar kruisverbonders worden aangetroffen.

De moraal is, dat met kleine middelen veel kan uitgericht worden. Ik had al lang met die portefeuilles kunnen werken — wat helpt 'n algemeene vermaning om katholieke lectuur te nemen! — maar de gedachte, om de propaganda op deze wijze ter hand te nemen, schoot mij niet eerder te binnen. Natuurlijk was een beslissend

[1]) *Het Kerkklokje* zou vermoedelijk meer abonné's gekregen hebben, als de druk even goed was geweest als van *De Godsd. Kath.* De slechte druk belemmert evenzoo de propaganda voor *De Post*.

punt voor het succes de keuze van bladen, die berekend waren voor de ontwikkeling van geest en gemoed onzer menschen. Een blad opdringen van een bepaalde richting, die men zelf is toegedaan, is dwaas en onbezonnen werk.

Een andere manier van propaganda, die mij ook zeer geschikt leek, heb ik voor eenigen tijd waargenomen in een stadsparochie in Overijssel. De geestelijken deden bij het huisbezoek speciaal onderzoek naar de bladen, die gelezen werden, en boden, waar een neutraal blad huisvriend was (of niets gelezen werd), een gedrukt formulier aan, waarop genoteerd kon worden, welk blad men wenschte: *Centrum, Tijd, Huisgezin, Morgenpost, Kath. Werkman, Kruisbanier* enz. [1]) Die formulieren werden afgegeven aan de Propagandaclub; deze zorgde dat het verlangde, gedurende eenigen tijd gratis werd toegezonden en gewoonlijk volgde daarop een abonnement.

Een massa katholieken toch lezen neutrale bladen, omdat men hen nooit in kennis bracht met een katholiek blad, of ook omdat men hun slechts een *enkel* blad voorhield, dat wel katholiek was, máar nu eenmaal niet met hun geestesrichting overeenstemde.

DR. ALPH. ARIENS.

[1]) Naar gelang van plaatselijke of gewestelijke omstandigheden moeten natuurlijk andere bladen op het formulier voorkomen, als: *Residentiebode, Gelderlander, Nieuwe Koerier, Dagbl. v. N. Br.* enz. enz. Dat spreekt van zelf.

»NEUTRALE" VAK-ORGANISATIE—III.

Wij betoogden, dat de taktiek, welke de Sociaal-democraten in de »neutrale" vakvereenigingen tegenover katholieke arbeiders volgen, aldus is samen te vatten:

1. Men begint met de stoffelijke eischen voorop te zetten, om de arbeiders daardoor in de »neutrale" vakvereenigingen te lokken. Wij, arbeiders, hebben gemeenschappelijke belangen, laten wij daar ook gezamenlijk voor zorgen. Waarom zouden de godsdienst of onze verschillende politieke meeningen ons beletten, om voor de behartiging onzer zuiver stoffelijke belangen hand aan hand te gaan?

2. Heeft men zoo de katholieke arbeiders binnen de »neutrale" poort gelokt, dan bewerkt men hen verder, door de geestelijkheid bij hen verdacht te maken. Zijn de priesters niet zelf zoons van werkgevers? Zijn de Pastoors niet van de goede gaven der rijken afhankelijk? Vertrouwt hen dus niet! Wanneer zij u zeggen, dat gij u in katholieke vakvereenigingen moet organiseeren, dan is dat alleen, om u te verdeelen, en zoo de patroons te helpen!

3. Is aldus het vertrouwen in de geestelijkheid geschokt, dan krijgt de godsdienst zelf een beurt. De wetenschap immers heeft al lang bewezen, dat al die verhalen in den Bijbel onmogelijk waar kunnen zijn! Dat zijn oude fabels, waaraan verstandige menschen niet meer gelooven. Men maakt u wijs, dat er een God is, doch de wetenschap leert ons, hoe al het bestaande zich van zelf heeft ontwikkeld.

4. Onderwijl worden de leden bij verkiezingen in het vakblad bewerkt, om op sociaal-democraten te stemmen. Dat zijn toch pas kerels, die voor de arbeiders durven opkomen! Zij letten alleen op de belangen der arbeiders. Wel stemmen ze in den regel *tegen* de sociale wetten, doch dat doen ze enkel en alleen, omdat ze die nòg beter, nòg voordeeliger voor de arbeiders willen hebben. Daarom moet ieder waar vakvereenigingsman steeds op een sociaal-democraat stemmen!

5. Zijn de katholieke arbeiders aldus geestelijk gemasseerd, — is hun geloof verslapt, geheel verloren gegaan wellicht, — zijn ze gewoon geworden, om bij verkiezingen steeds op de sociaal-democraten te stemmen, — dan is de tijd gekomen, om hen een stap verder te laten zetten, — de laatste stap, ze moeten ertoe bewogen worden, om tot de S. D. A. P. toe te treden.

Met tal van citaten, waarvan we steeds precies de bron opgaven, zoodat een ieder de juistheid ervan controleeren kan, hebben wij de eerste vier punten in alle opzichten bewezen.

Rest ten slotte het vijfde punt.

*
* *

Allereerst begint men in de »neutrale" vakbladen, te betoogen, dat een katholiek, een geloovig protestant, toch wel sociaal-democraat *kan* zijn.

Zoo lezen wij in *De*(n) *Metaalbewerker*, het officieel orgaan van den *Algemeene*(n) *Nederlandsche*(n) *Metaalbewerkersbond* (16 Febr. 1907, no. 7), in een bespreking, gewijd aan een brochure van den sociaal-democratischen dominé S. K. BAKKER, die overigens o n t k e n t, dat een christen met de wijsgeerige leer van MARX zou kunnen instemmen:

»Maar, zegt de predikant: »In geen enkel program of resolutie wordt van de partijleden instemming gevraagd met de wijsgeerige inzichten van MARX...."

»Verder aan 't slot: »En daarom moet hij, wien het een reden is tot dankbare vreugde en trots, dat hij zich mag scharen onder de banier des kruises, d a a r n a a s t h o o g h e f f e n d e r o o d e v a a n — en dat rood is geen teeken van bederf, maar het profeteert van een nieuwen dageraad, die eens lichten zal over de menschheid."

»Mooie, hartverheffende woorden zijn het, die ons uit deze rede tegemoet klinken, en kan niet anders dan elk lezer tot hooger mensch-zijn verheffen. De prijs van dit mooie boekje is 6 cents."

Zóó wordt dus in dit »neutraal" orgaan propaganda gemaakt voor de S. D. A. P., met den leugen voorop, dat het wijsgeerig Marxisme niets met de sociaal-democratie te maken heeft! (Zie *K. S. W.* 1907, blz. 123.)

De Duitsche vakbladen zijn op dit punt, de onvereenigbaarheid van godsdienst en sociaal-democratie, heel wat oprechter.

Der Zimmerer (1 Maart 1902), het »neutraal" orgaan der Timmerlieden, schreef:

»De moderne arbeidersbeweging zou zich een lastige pijl in het vleesch laten steken, wanneer zij omtrent haar verhouding tot het Kerkgeloof ook maar eenige onduidelijkheid zou laten bestaan. D e S o c i a a l - d e m o c r a t i e a l s w e r e l d b e s c h o u w i n g k a n t o t d e K e r k a b s o l u u t g e e n a n d e r e s t e l l i n g i n n e m e n, a l s d a t z i j H a a r v e r v o e r i n g s m i d d e l e n v e r w e r p t, e n v e r r e w e g d e m e e s t e h a r e r l e e r s t e l l i n g e n z o o k r a c h t i g m o g e l i j k b e s t r i j d t."

Toch willen de heeren sociaal-democraten ons in ons land

wijs maken, dat men uitstekend Katholiek, en toch tegelijkertijd een overtuigd sociaal-democraat kan zijn!

Dat is alles de meest eerlijke oprechtheid, waarom deze heeren dan ook altijd geneigd zijn, om anderen voor leugenaars en volksbedriegers uit te schelden!

De *Grundstein*, het »neutrale« orgaan der Duitsche metselaars, schreef in 1905 in zijn Paaschnummer:

»O schoone boodschap der wederopstanding! Een verheven en heerlijke belofte, die in ons opwekt een heet verlangen in oneindige volheid en den echten geest der Paaschviering. Deze Geest heeft met theologische dogmata (leerstellingen der Kerk) en met den waan van het geloof aan wonderen niets gemeen; hij is een kind der Waarheid en der Werkelijkheid, een vrucht van de vrijdenkerij.

»Dogmengeloof baart geen nieuwe, ontvonkende gedachten, geen nieuwe begeesterende Idee. Wat het heden leert en bidt, dat leerde en bad het reeds voor meer dan duizend jaren, — onvruchtbaar gelijk toen!

»Het Evangelie der »Verlossing" is nu spoedig twee duizend jaar gepredikt, en eeuwen lang hebben de volkeren aan deze boodschap geloofd! Maar door dit geloof is niets geheeld geworden; aldoor moest de menschheid haar eigen Heiland zijn!....

»De verkondiger en voorvechter van dezen geest is in onze dagen de Sociaal-democratie. In haar is begrepen de erkenning van het algeheele menschenrecht, van de volle menschenwaarde. Haar Boodschap is het echte en rechte Evangelie voor de onderdrukte, uitgebuite, geminachte en mishandelde millioenen van het arbeidende volk!"

Men ziet, de »neutraliteit« der vakvereenigingen verdraagt zich volkomen goed met het uitbraken van de schandelijkste Godslasteringen in het officieele, neutrale, Bondsorgaan! Wie dit leest, begrijpt echter ook, waarom men de arbeiders eerst tegen de priesters, en daarna tegen de Kerk wil opzetten, vóór men tracht er goede sociaal-democraten van te maken!

Hetzelfde vakblad, *Der Grundstein*, schreef in 1904, no. 33:

»Ten opzichte van het onderwerp *Vakbeweging en politiek* staan wij op dit standpunt: dat ieder individueel lid der zelfstandige arbeiders-vakorganisatie politiek in den zin der Sociaal-democratie werkzaam is, komt ons voor te zijn een natuurlijke gevolgtrekking uit het lid-zijn dezer organisatie. Maar dit werkzaam-zijn kan niet door de besluiten van een internationaal Congres gedecreteerd worden, het kan slechts het gevolg zijn der politieke voorlichting. Wij beschouwen het ook als vanzelf sprekend, dat de organen, de besturen, de propagandisten der vakvereenigingen zoo krachtig mogelijk medehelpen, om deze voorlichting te geven en te verbreiden, gelijk zij dit in Duitschland steeds gedaan hebben."

»*Der Bau-Hülfarbeiter*« het officieel orgaan der hulparbeiders in de bouw-, aarde- en steenbakkerij-nijverheid (1904, no. 42) schreef even duidelijk:

»Van een tegenstelling tusschen de vakvereenigingen en de Sociaal-democratie kan in het geheel geen sprake zijn;... kort gezegd: de politieke en vak-beweging zijn met denzelfden geest bezield."

Het officieel orgaan der houtbewerkers, — de »*Holtzarbeiter-Zeitung*« zei het dan ook zoo vierkant mogelijk (1905, no. 6):

»Welaan dan, laten wij ons Sociaal-democratisch noemen, dat kan ons in den zwaren economischen strijd der toekomst, welken den broodwoeker heeft opgewekt, slechts dienstig zijn, wanneer wij dit bewustzijn van ons doel hebben, dat in het woord *Sociaal-democratisch* ligt, en ook zedelijk verkrijgen wij door die benaming een overwicht."

Dit is in zooverre zeker juist, als het zeggen van de waarheid, het nalaten van bedrog, een der eerste zedelijke plichten is.

In gelijken geest sprak ook de sociaal-democraat PFANNKUCH, van Berlijn, op den Partijdag te Bremen in 1904 (*Protokoll*, blz. 151):

»Het moet natuurlijk het streven der Partij zijn, de arbeiders, die tot verdediging hunner stoffelijke belangen tot de vakvereenigingen getrokken, en voor de organisatie gewonnen zijn, tot overtuigde Sociaal-democraten te maken. Wat was daarom natuurlijker, dan dat de leiders der vakvereenigingen uit de rijen der Sociaal-democratie kwamen? Het is een der meest geliefde argumenten onzer tegenstanders, de vrije [neutrale] vakvereenigingen als Sociaal-democratisch te stempelen. Ik ben echter van meening, dat de vakvereenigingen zich er niet tegen moeten verzetten, met den eeretitel Sociaal-democratische vakvereenigingen genoemd te worden. *(Zeer juist!)*. Daar, waar het erop aankomt, zal het hun steeds gelukken, te bewijzen, dat zij niet direct onder de leiding der S. D. A. P. staan, dat zij er echter als overtuigde Sociaal-democraten belang bij hebben, de vakbeweging te voeren zooveel mogelijk in den zin der op het standpunt van den klassenstrijd staande arbeiderspartij, de Sociaal-democratie."

Zoo werd gesproken op 't Congres van de S. D. A. P.

Laten we nu eens enkele vakvereenigings-congressen bezoeken.

Bij de opening van het Vakcongres te Keulen (1904) sprak LEGIEN, voorzitter der »Generalkommission der sozialdemokratischen Gewerkschaften« aldus (*Protokoll*, blz. 111):

»Men heeft voor dit Congres — ik weet niet op welken grond — twist voorspeld tusschen de vakvereenigings- en de politieke arbeidersbeweging... Ik geloof niet, dat dit het geval zal zijn. Ik geloof het reeds vooruit te kunnen verklaren, dat, bij den innigen samenhang, die tusschen beiden richtingen der arbeidersbeweging bestaat, wijl het ten slotte toch dezelfde personen zijn, diegenen dwalen, die hopen of vreezen, dat op dit Congres zich een tegenstelling tusschen vakvereenigingen en politieke beweging [S. D. A. P.] zal voordoen.

Van LEGIEN kon ons deze uitspraak niet verwonderen. Immers het jaar te voren had hij reeds in de *Sozialistische Monatshefte* (1903, afl. 5, blz. 323) geschreven:

»De vakvereenigingen hebben een vertegenwoordiging in den Rijksdag noodig.... Deze vertegenwoordiging kunnen zij slechts van de S. D. A. P. hebben. Dat blijkt, geheel afgezien van de principieele positie, uit de beraadslagingen van den Rijksdag over de sociaalpolitieke wetsontwerpen. Dat zal en moet ook in alle toekomst zoo blijven, want in de grondgedachten, evenals in de eischen voor het heden, dekt zich het streven der vakvereenigingen met dat der S. D. A. P."

De voorzitter van het 5e Vakcongres te Keulen, — BÖMELBURG —, sprak zich in zijn slotrede in gelijken zin uit (*Protokoll*, blz. 266):

»Ik heb op het Congres te Stuttgart [1902] het woord gesproken: *De Sociaaldemocratie en de [vrije] vakvereenigingen zijn één.* Men heeft deze uitspraak in den loop der jaren zeer veel gebruikt in de agitatie tegen de moderne arbeidersbeweging. Ik herhaal deze mijne meening heden *(Bravo!)*. Zij zijn één en zij zullen ook één blijven, en ik zou heden tot hen, die tot heden die uitspraak tegen de arbeidersvereenigingen gebruikt hebben, wel de dringende bede willen richten, dat zij in 't vervolg in iedere vergadering zeggen: Sociaaldemocratie en vrije vakvereenigingen zijn één. *(Bravo!)*"

In het officieel orgaan van het Duitsche »Vakverbond«, — het zoo even reeds genoemde »*Korrespondenzblatt der Generalkommission der Gewerkschaften Deutschlands*« lezen wij dan ook in een artikel, waarin eerst de leden der »neutrale« vakvereenigingen worden opgewekt, om bij de Rijksdagverkiezing op 25 Jan. 1907 op de sociaal-democratische candidaten te stemmen, dat dit nog niet genoeg is, maar dat ze bovendien ook *lid* van de S. D. A. P. moeten worden:

»Wie toch als staatsburger op politiek gebied wil werkzaam zijn, aan zijn stembiljet ook politieken invloed verzekeren wil, hij moet ook lid worden van een politieke organisatie. Zonder organisatie geen resultaat, zonder vereeniging geen macht. Dat weet ieder vakvereenigingsman. Daarom is het niet voldoende vóor de Sociaaldemocratie te stemmen, maar de arbeiders hebben ook den plicht, lid te worden van de Sociaaldemocratische kiesvereenigingen en voor dezer uitbreiding te werken."

Wij behoeven er ons niet over te verwonderen, dat de *Vorwärts* dit artikel in zijn nummer van 23 Dec. 1906 met groote instemming overnam!

Rond komt dan ook de sociaal-democraat ED. BERNSTEIN er in de *Sozialistische Monatshefte* (Febr. 1907, blz. 109) voor uit, dat er bij de jongste Rijksdag-verkiezingen in Duitschland vele factoren voor de S. D. A. P. werkzaam waren. »Waarbij nog kwam — zoo schrijft hij letterlijk — dat de organisaties der Partij, de van den socialistischen geest doordrongen vakvereenigingen en de sociaal-democratische pers sinds 1903 reusachtig in uitbreiding en werkkracht waren vooruitgegaan.«

Even duidelijk schreef het vakblad *Der Zimmerer* (1905 no. 22): »Het is een publiek feit, de Sociaal-democratische Partij (wij kunnen zonder tegenspraak in den kring onzer kameraden te ontmoeten, gerust zeggen *onze* Partij) bevindt zich sinds langen tijd in een onaangename situatie.«

* * *

Men ziet het dus duidelijk, — en het is een verheugend verschijnsel — dat de soc.-democraten zelf hoe langer hoe rondborstiger de vroeger zoo vooropgestelde »neutraliteit« der vakvereenigingen gaan opgeven.

Zoo schreef de *Metallarbeiterzeitung* (1905, no. 10):

»Er bestaat geen zuiver partijpolitieke neutraliteit. Alles wat men daartegen aanvoert is ofwel dwaling, ofwel zelfbedrog, ofwel misleiding.... De belangen-vertegenwoordiging der arbeiders is de Sociaaldemocratie."

En even openhartig schreef ook het officieele »*Korrespondenzblatt*" van de »*Generallkommission*" der vakvereenigingen (1904, no. 39):

»De duitsche vakvereenigingen hebben nimmer het politiek-neutrale standpunt der Engelsche vakvereenigingen ingenomen. Zij staan op den bodem van den klassenstrijd der arbeiders, en zullen aan dezen klassenstrijd altijd vasthouden.... Zij hebben het niet als een schande beschouwd, *sociaaldemocratisch* genoemd te worden, en het nooit onder stoelen of banken gestoken, dat de Sociaaldemocratie de eenige partij en de eigenlijke arbeiderspartij is, die zonder voorbehoud voor de klassen-eischen der arbeiders in de bres springt. Zij staan even goed als de Sociaaldemocratie op den bodem van den klassenstrijd, zij wijzen ook hun leden met vernieuwden aandrang steeds meer op de noodzakelijkheid, dat zij zich ook politiek organiseeren. En is het resultaat der vakvereenigingsactie ook niet aan de S. D. A. P. ten goede gekomen, gelijk de uitslag der jongste Rijksdagverkiezing (1903) bewijst?"

Zoo blijkt dan steeds meer bewaarheid het woord van BÖMELBURG, een onverdacht sociaal-democraat: (neutrale) »vakvereenigingen en S. D. A. P. zijn één."

En ook bij ons gaat 't, hier en daar alleen nog een beetje schuchter, steeds duidelijker denzelfden weg op.

De Plattelandspost, het orgaan van den Bond van Brievengaarders in Nederland, waarvan vooral in het Zuiden ook vele katholieken lid zijn, schreef (1907, Febr. no. 7):

»Twee afgevaardigden van één en dezelfde partij hebben het bij de beraadslaging [in de Tweede Kamer over de Begrooting van Waterstaat] voor ons opgenomen. Alle anderen hebben gezwegen, althans dáárover, als Duitschers.

»Alleen de S. D. A. P. heeft ditmaal bewezen, zich de moeite te willen getroosten onzen toestand, onze grieven te onderzoeken en tot verbetering ervan te willen medewerken.

»Waar ben je nu met uw Brabantsche afgevaardigden, beste Brabantsche vrienden?"

De bedoeling van dit stukje is duidelijk, ook al heeft 't gepraat van »de S. D. A. P.« niet het minste succes gehad!

Indien de brievengaarders, naar in dit nummer te lezen staat, even ontwikkeld zijn en dus dezelfde bezoldiging moeten genieten als de gemeenteontvangers, dan zullen ze ook wel weten, dat dit gepraat in de Kamer, waarnaar zoo wat niemand luistert, nu juist niet 't meest geëigende middel is, om verbetering in hun positie te brengen! [1])

Het aanteekenen waard is ook, wat te lezen staat in *De*(n) *Bondsbanier*, het orgaan van den Rotterdamschen Bestuurdersbond (23 Febr. 1907, no. 9):

»De arbeiders hebben in hun vakorganisatie *niet* te vragen naar politieke of godsdienstige overtuiging, maar moeten als *organisatie* willen: den strijd voeren *met de middelen van den klassenstrijd* [alsof dat niet lijnrecht in strijd was met de godsdienstige overtuiging der christelijke arbeiders!] Ze hebben zich met hun organisatie *niet* aan te sluiten bij eenigerlei partij, maar wèl samen te werken met de partij, die hen *steunt* in den strijd voor betere levensvoorwaarden, tegen de patroonsklasse, en *steunt* in den strijd voor arbeidswetgeving [!!]. Dat ze daarbij herhaaldelijk in samenwerking komt met de S. D. A. P. spreekt van zelf, en is een noodwendig-natuurlijk verschijnsel, wat zich in alle landen voordoet."

[1]) *De Posthoorn*, orgaan van den Nederlandschen Bond van Post- en Telegraafbeambten *De Post:* 1907, no. 8, sprekende over Zondagsrust schreef echter:

«Wij moeten erkennen, dat tot nog toe hoofdzakelijk van Christelijke zijde nog *iets* hiervoor is gedaan, door het niet willen ontvangen van correspondentie."

't Is voorzichtig gezegd, maar toch zelfs voor minder goede verstaanders nog wel héél bevattelijk!

Het *N. V. V.* (Vakverbond) heeft tot voorzitter den sociaal-democraat HENRI POLAK, en tot secretaris de sociaal-demoraat OUDEGEEST. Het organiseerde, samen met de S. D. A. P., een congres over den arbeidsduur, waarop ze alle andere sociale vereenigingen uitnoodigt! Alsof daar één in zou loopen! Want teekenend is ook, dat op dit Congres uitsluitend sociaal-democratische inleiders zijn uitgenoodigd!

Doch het merkwaardigste is, wat wij lezen in een hoofdartikel van *De Vakbeweging* (15 Febr. 1907), het officieel orgaan van het *Nederlandsch Verbond van Vakvereenigingen*; polemiseerend met het [vrijz. dem.] *Sociaal Weekblad* over neutraliteit:

»Maar wij betreuren, dat nu die neutraliteit òns in de schoenen wordt geschoven, terwijl wij ons niet bewust zijn ons ooit neutraal te hebben verklaard, en àls wij het gedaan mochten hebben.... dan is het heusch per ongeluk geschied.

Want de vrijzinnig-democraten mogen neutraal zijn, *wij niet.* Wij voeren den strijd tegen de bezittende klasse evengoed als de S. D. A. P. Uit hetzelfde beginsel als deze: dat die bezittende klasse een sta-in-den-weg is voor de algeheele verbetering der toestanden onder de arbeidersklasse.

Dit is onze gemeenschappelijke grondslag; verder gaat de gemeenschap dan ook niet: wij hebben onze eigen beginselen, onze eigen taktiek, maar de klassenstrijd is ons uitgangspunt, en daarom is *de* S. D. A. P. *de* partij in de oogen van *de* vakbeweging."

Zelfs de *schijn* van neutraliteit wordt aldus vermeden. Wij juichen dit van harte toe.

Zeker zal deze taktiek aan de S. D. A. P. nieuwe kracht en nieuwe leden geven.

Doch vooreerst leert de ervaring, dat zij daardoor ook op den duur een groot deel van haar revolutionair karakter, van haar marxistische tendenz, en haar alles-of-niets-politiek zal moeten prijs geven. Daardoor zal ze later een deel van haar werfkracht onder de groote massa weer inboeten; gelijk in Duitschland thans overtuigend gebleken is.

Vervolgens: de scheiding in de ongeloovige vakbeweging zal er steeds scherper door worden: Anarchisten en Sociaal-democraten komen niet alleen op politiek, doch ook op vakvereenigingsgebied lijnrecht tegenover elkaar te staan. Daardoor zal in de praktijk de sociaal-democratische vakbeweging eerst dan iets gaan beteekenen, wanneer zij steun zoekt bij de christelijke en katholieke. En gegeven ons grooter getal in de toekomst, zullen dezen daardoor de leiding in handen kunnen krijgen. Zie reeds in Rijssen.

Een derde voordeel is dit: nog steeds worden er onder ons gevonden, die de verouderde meening aanhangen, als zouden vakvereenigingen zuiver-economische vereenigingen zijn. Dat is een noodlottig misverstand. Het brengt er hen toe, om met smartelijk verlangen te haken naar onmogelijk bestaanbare «neutrale» vakvereenigingen, of althans naar «gemengd-christelijke», waarin de principieele grondslag, althans in Duitschland, steeds minder merkbaar wordt.

Wanneer niet alleen de katholieken, doch ook de sociaal-democraten zoo vierkant ervoor gaan uitkomen, dat alleen *principieele* vakorganisatie deugdelijk kan zijn, — dan zullen ook bij die twijfelaars in ons kamp des te spoediger de oogen opengaan.

Ten vierde: thans plegen socialisten, — om wille der propaganda onder minder ontwikkelde katholieke arbeiders —, ons, wanneer wij ons afzonderlijk in katholieke vakvereenigingen organiseeren, in den regel «breekijzers» te schelden. Hoe meer zij zelf een principieel standpunt in de vakbeweging gaan innemen, hoe minder zij zelfs den schijn van recht zullen hebben, om ons aldus te betitelen.

Want 't is toch al te gek, ons «breekijzers» te noemen, terwijl niet wij een wig drijven in de arbeidersklasse, doch het de ideeën, de beginselen zijn, die ons verdeeld houden. En wie zijn dan de breekijzers, — de katholieken, die sinds eeuwen onveranderd dezelfde hoogere beginselen zijn blijven aanhangen en belijden, — of zij, die zich van die eeuwenoude denkbeelden hebben afgekeerd?.....

Ten slotte: niets is verkeerder noch gevaarlijker voor de onzen, dan dat allerlei schijn-neutrale vereenigingen blijven bestaan. Die worden toch nooit wat zij moeten zijn. *Economische* kracht kunnen zij desnoods ontwikkelen, doch dat zij krachtige factoren zullen zijn voor de *sociale* hervorming, voor de wederorganisatie der maatschappij, kunnen wij niet gelooven.

Op waarlijk uitstekende wijze is dit in 1903 gezegd in een Duitsche Vakblad, nl. in het officieel orgaan van het Duitsche (sociaal-democratische) Tuinliedenverbond.

In dat artikel lezen wij met schier algeheele instemming de navolgende zeer ware beschouwingen en treffend juiste opmerkingen:

»Terwijl men nog voor eenige jaren altijd het *neutraliteitsstandpunt* op den voorgrond moest stellen, om tot den werkelijk modernsten of den eigenlijk modernen vakvereenigingsman gerekend te worden, loopt thans reeds ieder, die dat nog doet, groot gevaar, wegens deze opvatting bespot of gehoond te worden. En in zekeren zin ook gansch niet ten onrechte: de met grondigheid en zakelijkheid gevoerde debatten hebben ons ten slotte daarvoor de oogen geopend, dat van een neutraliseering der Duitsche vakbeweging in den oorspronkelijk nagestreefden zin, nooit sprake kan zijn.

»Het is eenvoudig onmogelijk tot het zuiver stoffelijke, tot het zoogenaamd slechts economische, de vakvereenigingsactie te beperken.

»Gelijk de enkele mensch niet van brood alleen kan leven, zoo kan ook een zoo geweldige sociale beweging, gelijk dat de vakvereenigingsbeweging is, niet bestaan van het zuiver-stoffelijke; zij moet zich ook om andere zaken bekommeren, om zaken die direct in het politieke partijleven insnijden, en om zulke, die het menschelijk gemoedsleven aangaan. Zich echter om deze vragen bekommeren, dat is stelling tot haar nemen, dat is, in een of anderen vorm, zelf partij zijn. En aldus is met natuurnoodzakelijkheid gegeven, wat daar is: dat gescheiden marcheeren der verschillende richtingen."

Zooveel zinnen, zooveel juiste gedachten.

De schrijver gaat dan betoogen, dat juist dat principieel positie-nemen der vakvereenigingen een groot

element van werfkracht is. Dat hebben de sociaal-democraten ondervonden. Dus, gaat hij voort:

»Het zou voor andere vakvereenigingsrichtingen slechts in haar eigen belang te wenschen zijn, dat zij hun beginselverklaring even bepaald en bondig uitdrukten. Het kan ieder vakvereenigingsorganisatie slechts ten zegen gedijen, wanneer zij haar belijdenis van principieele ideeën in de duidelijkst mogelijke vormen ziet. Door een of ander ideaal, welk dan ook, moet iedere beweging gedragen worden; hoe verhevener dat ideaal is, hoe krachtiger het tot het gemoedsleven spreekt, des te enger zullen zich de massa's samenvoegen, — des te grootere begeestering zullen zij toonen voor de verwezenlijking van hun taak, — des te meer offervaardigheid en volhardingsvermogen zullen zij betoonen.

»Maar als een zware nachtmerrie drukt altijd en overal die sap- en krachtlooze »Neutraliteit".

»Te betreuren, ja oprecht te betreuren, zijn al die vakvereenigingen, die om wille van haar bestaan, in den bedoelden zin neutraal moeten zijn, waarin ieder woord op een goud schaaltje moet worden gelegd om precies afgewogen te worden, of het niet een »partijklank« afgeeft.

»Het gaat absoluut niet aan, de gedachten der vakgenooten slechts op de economische en stoffelijke voordeelen te vestigen; het gaat vooral niet aan, de geheele beweging van dit gezichtspunt uit te leiden. De gewichtigheid en nuttigheid van hierop gegronde inrichtingen zullen wij geenszins ontkennen; maar veel hooger als deze zijn aan te slaan: de zorg voor het idealisme, de opheffing van de neergeslagen en neergedrukte ziel tot die hooge doeleinden, en de begeestering van de massa's daarvoor!"

Met een vergelijking tusschen neutrale en principieele-vakvereenigingen, haar opkomst en omvang en kracht, besluit deze sociaal-democratische schrijver zijn betoog, dat juist de beginselen, ook in de vakbeweging, de grondslag der actie moeten zijn, en dan, door de groote aantrekkingskracht, welke de hoogere beginselen, alle eeuwen door, op de groote massa's der volken hebben gehad, juist een der voornaamste oorzaken der opkomst en bloei der vakvereenigingen zullen worden.

Dat komt ook ons voor, zeer juist gezien te zijn, — des te juister, naar mate men niet alleen let op het heden, doch vooral op 't geen de vakvereenigingen in de toekomst moeten worden, als factoren van de hervorming der maatschappij.

Want dit is de groote fout van velen, ook onder de Katholieken, dat zij de vakvereenigingen te veel als *economische* middelen, te weinig als *sociale* factoren beschouwen.

Deze fout is de hoofdoorzaak van het streven naar »christelijke", in plaats van naar *Katholieke* vakvereenigingen, en ook van de scheiding, die sommigen willen maken tusschen *arbeiders*vereeniging en *vak*vereeniging.

Over deze, en andere onderwerpen, de vakorganisatie betreffende, zullen wij in eenige volgende artikelen handelen.

MR. P. J. M. AALBERSE.

UIT BOEKEN.

ARBEIDSBEURZEN IN FRANKRIJK IV. *Slot.*

VIII. *Het decreet van 11 Augustus 1905.*

»Met het doel te verzekeren: de goede werking der Arbeidsbeurs« — en door goede werking verstond hij: onderwerping van de arbeiders-commissie aan de prefectorale macht — was de Gemeenteraad eindelijk, den 7n Juli 1905 besloten, het Algemeen Reglement, bedoeld in artikel 9 van het decreet van 17 Juli 1900 aan te nemen.

De Gemeente-raad had er den noodigen tijd voor genomen om dit reglement goed te doen zijn, maar toch is er nog veel verschil van gevoelen geweest.

Vermakelijk is: men is verplicht het decreet te wijzigen om het in overeenstemming te brengen met het reglement.

Artikel 10 van het decreet van 1900, het fameuze artikel 10, dat de reinste versiering was van het decreet van MILLERAND, zou worden veranderd.

Er stond in werkelijkheid: »Deze Commissie (Administratieve Commissie) is samengesteld uit 15 leden, gekozen voor een jaar door de afgevaardigden der syndicaten, aangenomen bij de Beurs.«

Maar de Gemeenteraad, na gehouden beraadslaging over de condities der stemming, en gezien de wijze van samenstelling en contrôle der lijst van gekozenen, vond het noodig artikel 10 aantevullen op de volgende manier: ». . . . . op de voorwaarden en op de grondslagen, voorgeschreven door het reglement, bedoeld bij artikel 9."

Verder voorzag het reglement in appel, op de besluiten der Commissie, bij den Gemeenteraad.

Het was algemeen noodig de rechten van den Prefect te bepalen, tot handhaving der orde, naleving der wet en tot het nemen, in laatste ressort, van alle maatregelen, noodig voor de uitoefening der macht, hem verleend door het decreet van 1900. Evenzoo werd de bevoegdheid van de commissie begrensd door de macht van den Gemeenteraad, die diende van appel aan den eenen kant; en, aan den anderen kant, door de prefectorale macht, belast met de inwendige orde der Beurs en de bewaring der goede orde.

Eindelijk was de samenstelling en de wijze van stemming van de Administratieve commissie, volkomen gewijzigd door het Gemeentelijk reglement: het ministerieel decreet regelde de vorming van eene voorloopige commissie, samengesteld uit ambtenaren en belast met het toezicht op de overdracht der waardigheden en op de nieuwe verkiezingen. Deze overdracht van functiën geschiedde o. a. onder contrôle van eene commissie van werklieden, gekozen om — en belast met toetezien op de regelmatigheid der verkiezing van de Administratieve Commissie.

Het decreet van 1905 scheen dus, op 't eerste gezicht, eene uiteenzetting en eene verduidelijking te zijn van het decreet van 1900. Een oppervlakkig onderzoek zou dat aantoonen, doch, indien men zich de moeite gaf de verklarende artikelen te onderzoeken, dan zou men zich gemakkelijk rekenschap kunnen geven, dat de werking der Administratieve Commissie er streng in begrensd is.

Welke zijn nu de redenen, die het liberalisme der hooge functionarissen van het Handels-Ministerie hebben genoodzaakt tot het maken van eene engere begrenzing, nu zij het zelf waren, die MILLERAND het breedvoerig decreet van 1900 hadden ingegeven.

Dat is omdat de Administratieve Commissie zich mengde in iedere zaak met de Union des Syndicats de la Seine, welke Union, sedert het decreet van 1905 een der posten zijner drie secretarissen moest opheffen.

Deze drie secretarissen waren BAUMÉ, DUBEROS en DESPLANQUES; maar, in werkelijkheid was DESPLANQUES gekozen geworden tot het houden van het Secretariaat der Administratieve Commissie. Nu echter deze Commissie, ontsnapt aan de macht der Union des Syndicats, weigerde deel te nemen aan zijne verkiezing, werd de post van DESPLANQUES overbodig en dus opgeheven. Men herinnert zich, dat de Union des Syndicats de la Seine slechts is

eene voortzetting der Vrije Arbeidsbeurs, geboren op het oogenblik van de sluiting der Officieele Beurs.

Deze Union, zuiver revolutionair, weigerde gele of zelfs vrije syndicaten aantenemen, en ontzag zich niet om ze van de Beurs te drijven. De Prefectorale Macht moest zelfs met kracht weder bij de Arbeidsbeurs aandringen: een syndicaat, dat verdreven was geweest, omdat het zijne vakplichten had vergeten.

Nu was de Arbeidsbeurs opgericht geworden voor alle syndicaten en was het onmogelijk aantenemen, dat zij werden onderworpen aan het bezit van een vakbewijs, noodig om te worden toegelaten in het Gemeentelijk Gebouw. Het beroep voor ongemotiveerde uitsluiting bij den Gemeenteraad moest deze fouten beletten.

Om een voorwendsel te hebben tot wijziging van het zoo liberale decreet van 1900 nam men zijn toevlucht tot handelwijzen, die wij niet nader wenschen te qualificeeren. Men berichtte alle diefstallen en andere ongeregeldheden, die bijna dagelijks aan de Arbeidsbeurs voorkwamen en stelde daarvoor de Administratieve Commissie aansprakelijk. Men moet evenwel weten, dat deze commissie onmachtig was om toezicht te houden; men zou gewild hebben, dat zij dit deed, terwijl ze niet de geringste macht kon uitoefenen, aangezien de opzichters benoemd waren door den Prefect.

De opzichters moesten, volgens het aangenomen beginsel oudwerklieden zijn; weldra echter werden alle posten toevertrouwd aan onder-officieren, aldus slechts geregeld door revolutionaire anti-militairisten, die de Commissie uitmaakten.

Wilde een der leden dezer commissie aan een opzichter een order geven, dan hield deze er geen rekening mede. Dikwijls gebeurde het, dat een opzichter wien gelast werd een dronken rustverstoorder weg te brengen, ten antwoord gaf: dat hem dit niet aanging. De commissie kon dus niet verantwoordelijk worden gesteld voor de treurige feiten, die door ROUSSEL aan den gemeenteraad werden gemeld.

Te meer terwijl de Beurs, opgericht voor de syndicaten, slechts zou worden geopend voor hen, die een syndicaats-kaart bezaten.

De manier, waarop de ambtenaren der Arbeidsbeurs werden benoemd, was eveneens treurig.

De Bibliotheek der Beurs is zeer belangrijk en bevat 3000 à 4000 deelen. Men heeft voor de functie van bibliothecaris gekozen: een jongen, die niets wist van de titels der boeken, welke de bibliotheek bevat „Hebt gij een geschiedenis der Arbeidsbeurs?" vroeg hem LÉON DE SEILHAC. „Niets." „Maar een zekere PELLONTIER heeft, als ik mij niet vergis, die geschiedenis geschreven." „Ik weet het niet." Hij zeide nu nog dat PELLONTIER secretaris der federatie van Arbeidsbeurzen is geweest, en dat dit een man was, die zich bijzonder wijdde aan de organisatie en den vooruitgang der werklieden-beweging. Doch de bibliothecaris wist het niet.

* * *

Nu men eene commissie van contrôle had benoemd, die belast was met het toezicht op de verkiezing der Administratieve Commissie, zooals die was voorbereid door het decreet van 11 Augustus 1905, was de verkiezing geldig, ongeacht het aantal stemmen. Twee en dertig syndicaten slechts namen er aan deel, waarvan tien waren aangesloten bij de Union des syndicats de la Seine, die zich beijverden voor de uitsluiting, om ze te straffen voor hun plichtsverzuim. Geen enkele der groote werkliedenorganisaties: metaalbewerkers, mecaniciens, typografen, spoorwegarbeiders, vormers of diamantbewerkers kwam op de kiezerslijsten voor.

De stemopneming had plaats op 30 Augustus 1905, te midden van beleedigingen en geschreeuw van de vertegenwoordigers der vijandige syndicaten en onder het zingen der »*Internationale*." Gekozen werden CARRIÈRE (van de sigarenmakers), CHALUT (kastenmakers), VAYSSIER (kok), DESSESSART (graveurs), en Madame MICHEL van het syndicaat der stenografen, dat verwijderd werd door de Union des syndicats en weder toegelaten door den Bestuurder, als vertegenwoordiger der Prefectorale Macht. De uitslag der verkiezingen werd bekend gemaakt te midden van ontzettend tumult.

De verkiezing van de definitieve Administratieve Commissie werd uitgesteld tot meer kalme tijden. Men hoopte, door deze manifestatie uittestellen tot het begin van het volgend jaar, alle syndicaten te dwingen er aan deel te nemen, en ze te lokken door de gemeentelijke toelage, waarvan deze commissie de eenige uitdeelster was.

IX. *De ware organisatie der Arbeidsbeurs.*

Zoo hebben we dan beproefd, schrijft LEON DE SEILHAC, om in het kort te schetsen: de Parijsche Arbeidsbeurs, die alléén — bemerk dit wel — heeft ontvangen: het officieele stempel, — en die zoo verschillende staatsinrichtingen is gepasseerd. Eerst een regime van volkomen vrijheid, dat uitliep op de sluiting van 1893, gevolgd door dat van 1895, van gematigd syndicaal initiatief, het meest tegengewerkt door de prefectorale macht. Verder het regime van 1900, dat aan de syndicaten de vrijheid teruggaf en in werkelijkheid het verdere beheer van het gemeentelijk instituut toevertrouwde aan de Union des Syndicats de la Seine, in den blinde daartoe uitgekozen, misleid door hun revolutionair complot. Eindelijk het regime van 1905, dat de Administratieve Commissie sterk breidelde.

Welke is nu het beste regime voor deze syndicaten? Wij gelooven te moeten antwoorden: Volkomen vrijheid zonder subsidies. De Gemeenteraad heeft niets te doen dan de toelagen te verdeelen, die zeer dikwijls niet worden gebruikt naar het gevoelen van hen, die ze verleenden. — Deze toelagen moeten alleen de plaatsing der werkloozen ten goede komen. Nu is er bewezen geworden, dat talrijke syndicaten niet aan plaatsing deden en toch toelagen ontvingen.

De honderd tien duizend francs, die de Gemeenteraad gaf aan de syndicaten, om hen de organisatie der plaatsing zijner leden te vergemakkelijken, werden dus vrij dikwijls anders besteed. En het ergste is, dat de Administratieve Commissie aan den Gemeenteraad het recht betwistte om zich te bemoeien met de verdeeling dezer subsidies.

Dat men aan de werklieden-syndicaten een verblijfplaats gaf, het zij zoo; maar verder moet men ze vrij laten werken en organiseeren. Dit is de grootste dienst, dien men hun kan bewijzen. Men houde hen niet voor zwakke kinderen, die men een voogd moet geven.

De Beurs zonder subsidie zou de gemeente-financiën eene jaarlijksche uitgaaf besparen van 315.000 francs en de Gemeente zou niet tusschen beiden behoeven te komen in allerlei bijzondere gevallen.

De meest vooruitstrevende syndicaten, de Confederatie van den Arbeid en de voornaamste vak-federaties hebben elders een voorbeeld gegeven en zijn gevestigd in een huis: no. 23, Rue Grange aux Belles, waarvan deze organisatie regelmatig de huur betalen.

Deze confederatie is, indertijd, van de officieele Beurs gejaagd, waar zij, op grond van het decreet niet mocht verblijven. De groote federaties zijn evenwel de confederatie gevolg den deelen in haar lot.

* * *

Uit het vorenstaande blijkt welk een wisselvallig bestaan de Arbeidsbeurzen in Frankrijk leidden.

Hoe jammer dat het groote nut van dergelijke beurzen voortdurend wordt te niet gedaan, door schijn-argumenten, welke inderdaad blijken te zijn: twisten tusschen personen of corporaties of wel politieke oneenigheid.

JOH. B.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

WETTELIJKE REGELING VAN ARBEIDSDUUR.

In *Het Volk* van 15 Maart 1907 lezen wij dit stukje:

Het vaticaan tegen den wettelijken arbeidsdag. Het bekende orgaan van het vaticaan bevat een oordeelvelling over het streven in de Belgische Kamer geuit, ook door katholieken, om den mijnarbeid tot acht uur per dag te beperken.

Volgens Belgische reactionaire bladen heeft het blad, de *Osservatore Romano*, het volgende geschreven:

»Noch menschelijke, noch goddelijke wet legt aan den gezonden, kloeken, werkzamen man op slechts acht uren te werken, in plaats van tien of twaalf.

»Wanneer het werk niet zoolang duurt, dat het schaadt aan de gezondheid, is het een kostbaar bestanddeel van levenskracht en lang leven.

»Het wettelijk beletten zou eene inbreuk uitmaken op de persoonlijke vrijheid, eene onwettige beperking van het kostbaarste menschelijk vermogen, dat van den arbeid met hand of hoofd.

»De eenige oorzaak der beperking van den arbeid bestaat wanneer die arbeid schadend kan zijn en dan alleen wordt zij door zedelijke en maatschappelijke redenen gewettigd.

»Zeer rechtvaardig is dus de wet tegen den langen duur van het werk in die nijverheden en fabrieken, die nadeelig zijn voor de gezondheid, zooals in de behandeling van phosphor, kwik enz., evenals de wet tot bescherming van vrouwen en kinderen.

„Maar die wetten betreffen een uitzondering, welke den regel bevestigt en er de onschendbaarheid van verzekert."

Dus het vatikaan spreekt zich uit tegen een algemeene wettelijke regeling van den werkdag.

De klerikale pers zal wel voortgaan te vertellen dat niet de klerikalen, maar de sociaaldemocraten tegenstanders van sociale wetgeving zijn."

Hierbij enkele kantteekeningen.

Allereerst zij gesignaleerd de schoone voorstelling, alsof hetgeen de *Osservatore Romano* schrijft, reeds daarom is de meening van den Paus. Herhaaldelijk is er in dat blad zelf tegen gewaarschuwd, dat zijn berichten en artikelen geen *officieele* waarde hebben, dan wanneer er dat uitdrukkelijk bij staat.

Vervolgens, dat *Het Volk*, wanneer het nog iets verder gelezen had, gezien zou hebben, dat de *Oss. Rom.* zich tot staving van haar meening beroept op de uitspraken van de Katholieke Sociale Congressen. 't Is nog al duidelijk, dat, wanneer de Paus-zelf zijn meening uitspreekt, *hij* dat eigener autoriteit doet, en niet noodig heeft zich op de uitspraken van katholieke congressen te beroepen!

Ten slotte: geheel valsch is de voorstelling van *Het Volk*, als zou hij, die is tegen een wettelijke vaststelling van den *acht*-urigen, of zelfs van den *tien*-urigen werkdag is voor *alle* volwassen arbeiders, doch uitdrukkelijk verklaart te zijn voor een wettelijke regeling van den arbeidsduur voor vrouwen en kinderen, *en zelfs voor volwassenen in de ongezonde of zware bedrijven* — als loodwitfabrieken, mijnen enz. — *daarom* zou moeten heeten *»tegenstander van sociale wetgeving"!*

Vele bekende voorstanders van sociale wetgeving, zoowel niet-katholieken als katholieken, zijn van meening, dat in de mijnen, in glasblazerijen, in gasfabrieken, enz. de acht- of negen-urendag *wettelijk* ingevoerd mag, ja moet worden, doch dat daarentegen in andere, zeer lichte bedrijven, een werkdag van elf uren nog niet bovenmatig behoeft te heeten, zoodat er geen voldoende reden is, waarom ook in zulke bedrijven de Staat het recht zou hebben, aan iemand te verbieden langer dan 8 of 9 uur te werken, — en dat dus de Staat, ingrijpende, daar waar ingrijpen noodzakelijk is voor de gezondheid en zedelijkheid, niet kan volstaan met *in 't algemeen* den tienurendag te decreteeren voor alle bedrijven, omdat hij voor sommige bedrijven daarvoor zijn bevoegdheid *te buiten* zou gaan, en voor andere, zwaardere, in zijn plicht zou *te kort* schieten.

Anders staat de zaak in de gemeente- en in de staatsbedrijven. Daar is de Overheid zelf werkgeefster, en kan er alles voor gezegd worden, dat zij daar geen langen werkdag eischt.

Zoo heb ik zelf in den Leidschen Raad den tienurendag voor de gemeentewerklieden erdoor gekregen, en steeds aangedrongen op den achturendag voor de stokers op de gasfabriek.

Een ieder voelt het verschil.

In die gevallen is de Staat of Gemeente zelf werkgever, en dient hij aan anderen het voorbeeld van goede arbeidsvoorwaarden te geven.

Doch wat de sociaal-democraten willen: dat de Staat *aan een ieder* verbiede, langer dan 8 uren te werken, — dat is, ook naar onze meening, niets anders dan misbruik maken van de Staatsmacht.

Hier heeft de Staat een plicht te vervullen, zeer zeker, doch dien plicht vervult hij niet, door willekeurige vrijheidsbeperking, doch alleen door datgene te verbieden, wat voor gezondheid en zedelijkheid schadelijk is, en welks verwijdering door het particulier initiatief niet of niet voldoende kan bewerkt worden.

Men kan dus van meening zijn dat een 8 of 9-urige werktijd om verschillende redenen *als regel* te verkiezen is boven langer arbeidstijd, zonder daarom toe te geven, dat de Staat nu het recht zou hebben *daarom* a a n e e n i e d e r het langer dan 8 of 9 uren werken per dag t e v e r b i e d e n.

Volkomen deelen wij in dit opzicht de meening van de *Osservatore Romano:* »De eenige reden voor [wettelijke] beperking van den arbeidsduur bestaat, wanneer die arbeid schadelijk kan zijn, en dan alleen wordt zij — die wettelijke beperking — door zedelijke en sociale redenen gewettigd."

MR. A.

LEUGENS UIT *HET VOLK*.

Wij zijn, gelukkig, niet de eenigen, die klagen over de „leugens van *Het Volk*."

Zelfs vooraan-staande sociaal-democraten spreken dit openlijk uit.

Zoo zei V. D. GOES, sprekende over de benoeming van een commissie tot program-herziening: „De opdracht was niet een van de partij, gelijk men thans weder in *Het Volk* leest. L e u g e n e n n o g m a a l s l e u g e n!"

Aldus staat te lezen in *Het Volk* van 23 Maart 1907.

Dat zijn nu de Heeren, die ons altijd „leugenaar" schelden!

En gevraagd: b e w ij z e n! weten zij niet anders aan te voeren, dan dat wij — drie jaren terug — geschreven hebben, dat de Sociaal-democraten ten onzent *tegen* de Ongevallenwet gestemd hadden. Inderdaad was dat fout. Maar *Het Volk* zegt er nooit bij, dat wij *onmiddellijk,* nadat wij op de vergissing opmerkzaam waren gemaakt, *de fout hersteld hebben!*

Het Volk echter, dat wij herhaaldelijk op verkeerde voorstellingen betrappen, doet steeds, alsof er niets tegen gezegd is, en herstelt zoo goed als *nooit*.

Dat is 't verschil.

Nog een bewijs uit de laatste weken.

Het Volk van 24 Febr. ll. kwam met een citaat van „een der sociaal-politici van het Centrum KONSTANTIN FRANZ", en wel uit diens boek „*Sozialpolitik*".

Wij constateerden (*K. S. W.* 1907, blz. 118):

1°. dat KONSTANTIN FRANZ niet katholiek was,

2°. dat hij nooit tot het Centrum behoord had, en

3°. dat hij nooit een boek *Sozialpolitik* geschreven heeft!

Het Volk nam n i e t s terug, en zweeg als een mof!

Thans komt het (26 Mrt. 1907) weer met een verhaal over „een Centrumsleider"; een raadslid uit „de vrome, katholieke

stad Keulen." Deze man — ZILKENS genaamd — is 20-voudig millionair. *Het Volk* heeft blijkbaar verlof gekregen, om zijn brandkast eventjes na te zien. „Die fabuleuze rijkdommen — schrijft *Het Volk* — heeft de man begonnen te verzamelen toen hij in de tachtiger jaren door het Centrum in den gemeenteraad werd gekozen."

Wat is hier van waar?

1°. dat te Keulen bij de laatste gemeenteraads-verkiezingen het Centrum in de minderheid is gebleven, en dat de Rijksdagzetel voor het Centrum slechts behouden bleef door de hulp der liberalen, die den sociaal-democratischen tegen-candidaat wilden weren! „Het vrome, katholieke Keulen" is dus niet geheel correct gezegd!

2°. dat het bewuste Centrumslid begonnen is met zijn rijkdommen op te stapelen, nadat hij in de tachtiger jaren tot Raadslid gekozen was „waardoor hij — gelijk de *Vorwärts* schrijft — kennis van de stedelijke bebouwingsplannen kreeg", is ook niet geheel juist. Vaststaat:

a. dat hij eerst in 1890 in den Raad gekozen werd,

b. dat toen het stedelijk bouwplan al sinds verscheidene jaren gepubliceerd en algemeen bekend was,

c. dat hij toen al een man van fortuin was.

Het Volk verklaart bovendien, dat vooral de vroegere wethouder SIEBERGER sensationeele onthullingen deed.

Het voegt er echter niet bij, dat juist op voorstel van de katholieke gemeenteraadsleden een commissie is benoemd, om de „onthullingen" van dezen wethouder te onderzoeken.

Hieruit blijkt, dat het Centrum een deugdelijk onderzoek niet te vreezen heeft.

Dat ZILKENS rijk is geworden door koop en verkoop van grond, kan best waar zijn. Wij zullen waarlijk zulke speculaties niet verdedigen.

Doch *Het Volk* moest hier een toontje lager zingen. Weet het dan niet, dat toen in den Rijksdag op 1 Mei 1896 het wetsontwerp behandeld werd, hetwelk verbood den beurstermijnhandel in koren en meel, dat toen het Centrum vóór stemde, doch de Sociaaldemocraten... *tegen?!*

Mr. A.

ONDER PARTIJGENOOTEN.

't Wordt dagelijks vriendschappelijker, de wijze waarop de Sociaal-democraten elkander te lijf gaan.

In *De*(n) *Nieuwe*(n) *Tijd* (1907, no. 3) schrijft de sociaal-democraat W. VAN RAVENSTEIJN Jr. een beoordeeling over het onlangs verschenen boek van zijn partijgenoot W. H. VLIEGEN *„Het kapitalisme in Nederland."*

Dit werk, bedoeld als een wetenschappelijk geschrift, noemt hij „een tendenz-geschrift in den slechten zin van het woord" (blz. 189), — het is „onwetenschappelijk" (189), hoe men 't verbloemen moge, dat is „de treurige concrete werkelijkheid" (190); het boek wemelt van „tallooze en ontelbare fouten" (191) en „op de tergendste en hatelijkste wijze van drukfouten" (191); het bevat „een armelijk en slecht verwerkt statistisch materiaal" (193); maar ook het niet-statistisch deel „is nog slechter dan het practisch statistische" (194); „wij worden schromelijk teleurgesteld." (194). Het boek is niets anders dan „een waterige brei van half verteerde en half gare afkooksels van anderer theoriën, een *misch-masch* van allerlei van hot en her er bij gesleepte brokken" (194). „Naast gemeenplaatsen halve waarheden, en naast halve waarheden heele verzinsels, ongerekend datgene, wat voor het overzicht noodig zou geweest zijn, maar wat is weggelaten." (194). Wat hij aan „praehistorische reminiscenties" geeft, is „niet minder dan onzin." (195). Wat hij van 't ontstaan der slavernij schrijft „laat aan spitsburgerlijkheid niet te wenschen over," is „nonsens van het begin tot het einde." (196). En toch betreft 't hier „heel eenvoudige zaken, die onzen schrijver, zou men zoo zeggen, ook bekend moesten zijn." „Enkele weinige opmerkingen" zijn voldoende, „om den lezer aan te toonen, hoe ondoordacht onze schrijver maar wat uit zijn duim heeft gezogen." (196). Weet VLIEGEN werkelijk niet beter? »Och ja, maar het is zooveel eenvoudiger, niet waar, om, in plaats van eens wat te studeeren in de geschriften van onze theoretici of zelfs maar een goed werk van burgerlijke zijde ter hand te nemen, een schijnbaar voor de hand liggende, gezonde-verstandsmeening neer te schrijven. Het ergerlijke is, dat dit geschiedt door den leider van een socialistisch orgaan [*Het Volk!*] en voor een publiek van arbeiders.« (197).

Wat VLIEGEN over de hoorigheid vertelt, is al even verkeerd als wat hij over de slavernij bazelt. »De schrijver heeft weer de klok hooren luiden, maar hij weet niet, waar de klepel hangt, en tast dus in het onzekere rond. Wat hier staat, is weer klinkklare onzin.« (197). Doordat den schrijver niet duidelijk is, waarom de feodale eigendomsrechten in strijd waren met de burgerlijke, komt hij tot zulk een jammerlijken onzin.« (198). RAVENSTEIJN geeft „nog een staaltje van de ellendig-oppervlakkige redeneerwijze van VLIEGEN" (198), doch hij heeft »een aantal fraais overgeslagen, dat onmogelijk door den beugel kan. Schier iedere zin tusschen pag. 4, 5 en 12 zou met een commentaar moeten voorzien worden, om den eenvoudigen lezer te waarschuwen tegen de onjuistheden of onvolledigheden, welke er in zijn" (199).

Al even dwaas is het, wat VLIEGEN schrijft over de kansen der arbeiders, om kapitalist te worden. »Het nieuwe is slechts, dat hier een sociaal-democraat dezen nonsens — in de ontwikkeld-kapitalistische maatschappij namelijk — klakkeloos overneemt, niet om den onzin ervan aan te toonen, maar om de *kansen* als iets schoons voor te stellen." (199). Dan wijst de partijgenoot-criticus nog even op de 3e alinea van pag. 8 als een sterk voorbeeld van VLIEGEN's „slordigheid bij het neerschrijven van wat hij meent." Die alinea is „eenvoudig klinkklare dwaasheid." (199).

Aan wien, vraagt RAVENSTEYN ten slotte, moet men nu geloof slaan, »aan MARX, ...of aan VLIEGEN, die alles in een pot smijt, en dien hutspot dan kapitalisme noemt?" (201).

Ziedaar dus het groote boek — »een geschriftje" zegt RAVENSTEYN! — van den »hoofdredacteur van een sociaal-democratisch hoofdorgaan" (201), beoordeeld door een sociaal-democraat, die van dien hoofdredacteur persoonlijk nog bemerkt, dat hij lijdt aan »onvoldoende theoretische en wetenschappelijke vorming" (191), hij heeft er »maar op los geflodderd" (192), hij »schrijft zoo slordig, dat zijn zinnen al te vaak onzin worden," het is »een beleediging voor de lezers" (192), en dat is erg, want »het proletariaat behoeft waarachtig van zijn voorgangers ook nog niet surrogaten op geestelijk gebied voorgezet te worden, gelijk margarine en paardenvleesch" (192). VLIEGEN is »verblind van revisionistischen hoogmoed" (194), hij »springt van den hak op den tak" (198).

De gemoedelijke lezer van het K. S. W. heeft wellicht meelijden gekregen met den armen VLIEGEN, die hier zoo, ten aanschouwe van heel Nederland, als een kwajongen over de knie wordt gelegd.

Och, wees niet te gauw met uw meelij. VLIEGEN zelf is geen haar beter dan zijn bestrijders.

In dezelfde aflevering van *De*(n) *Nieuwe*(n) *Tijd* aait hij zijn partijgenoot J. SAKS.

Hij vangt aldus liefelijk zacht aan:

»Als 't op overdonderen aankomt, is *De Nieuwe Tijd*-redacteur SAKS niet de eerste de beste. Hij kan zijn mond aardig vol nemen, en aan zelfbewustzijn ontbreekt het hem niet.» (blz. 234).

En verder:

»Hoe kregel SAKS wordt, als hij van mijn bewijsmateriaal moet afblijven, zooals de kat van de heete brij, blijkt uit den volgenden pruttelzin." »Met een letterknechterij, die elke orthodox hem zou kunnen benijden, staat hij op zijn stuk. Er staat geschreven....» » Ja SAKS, er staat geschreven! Dat is lastig, maar het is zoo. En is het niet koddig, dat deze polemist, die zoo oordeelt over *mijn* werken met citaten, eenige bladzijden later, als een lange trein van zandschuiten... citaten bij sleept.» (235.)

En ten slotte:

»Het verstandigste wat hij doen kan, die beweren wil, dat de absolute verarmings-theorie nooit gehuldigd is, is *beweren*, zonder redeneeren en vooral zonder op de bewijzen in te gaan, dat doet SAKS dan ook vlijtig. Sla daarbij een hoogen toon aan, vertel er een aantal keeren bij, dat de ander er niets van weet, dat hij er nog minder van weet dat de *inboorlingen van Maarssen*, allicht laat de argelooze lezer zich overdonderen." (237).

En vriendschappelijk klopt hij SAKS op den schouder en stelt hem voor: »als we elkaar nu eens niet voor den gek hielden?" (239), terwijl hij hem toevoegt: »Uwe monopoliseering van het Marxisme is niets dan bespottelijke aanmatiging. Ziedaar, beste Saks, in korte, doch eenigszins duidelijke woorden de kern van de zaak." (240.)

»Beste SAKS" antwoordt onmiddellijk.

Hij begint — MR. TROELSTRA noemde dit van MR. MENDELS »Straatjongens-repliek,« — precies als VLIEGEN: »als 't op overdonderen aankomt, is de *Volk*-redacteur VLIEGEN niet de eerste de beste. Hij kan zijn mond aardig volnemen, en aan zelfbewustzijn ontbreekt 't hem niet." (241).

Waarschuwend zegt hij echter tot VLIEGEN: »Waar wij ons voor elkander niet behoeven te geneeren, laten wij dan denken om de buren. Voor ons, waarde partijgenoot, komt er dit minder op aan: wij huizen naast de anarchisten, en daar gaat het in dit opzicht: van dik hout zaagt men planken. Maar gij zijt door een halfsteensmuurtje slechts van de zéér fatsoenlijke familie der vrijzinnige democraten gescheiden." (242)

Hij vangt dan aan met »de behandeling der minderwaardigheid van enkele (der) meeningen« van VLIEGEN, »die eenige zinsneden der programma's uit het verband met hun slotconclusie licht, en daarmee zijn dogmatische campagne drijft«. (242, 243).

Met verbazing vraagt hij zich af: »Weet VLIEGEN deze eenvoudige dingen niet; geeft hij zich niet eens de moeite zich even op de hoogte te stellen, vóór hij zijne reputatie als theoreticus van het revisionisme door dergelijk geflodder in de waagschaal stelt?» (244). Er is meer. »VLIEGEN moet erkennen, dat zijn stelling, als zou dit de uitsluitend geschrevene en gepropageerde theorie zijn, onjuist is; hij doet tevens een poging, om het naast elkaar staan van de twee absoluut tegenstrijdige opvattingen te verklaren. Maar zooals zijne erkenning is zonder gratie, zoo is zijn verklaring zonder vernuft; zooals zijn erkenning onbeholpen is, zoo is zijn verklaring de plompheid zelve.» (245.)

SAKS bewijst dan zonneklaar, dat VLIEGEN omtrent de stoffelijke vooruitzichten der arbeidersklasse onder het kapitalisme, in October 1906 en in Januari 1907 twee totaal met elkander in strijd zijnde meeningen heeft gepubliceerd. VLIEGEN tracht dit goed te praten. Volgens SAKS is dat maar een »verlegenheidspraatje». »Geen haarlemmerdijkjes, waarde partijgenoot: *er staat geschreven*." »En zoo er iemand bengelen moet, dan zijt gij het zonder den lichtsten twijfel. Want binnen den tijd van eenige maanden spreekt gij niet uit twee, maar zelfs uit drie monden,» (248)

Dan beschuldigt hij VLIEGEN, dat hij werkt met »uit het verband gerukte citaten» (289), en dat hij »de lociga beleedigt» (250).

Enz. enz. enz.

Wij willen maar zeggen: laten onze propagandisten dit stukje eens zuinig bewaren. Wanneer VLIEGEN dan eens ergens in een vergadering optreedt, kunnen zij dit eens voorlezen. De arbeiders weten dan, hoe VLIEGEN door zijn eigen partijgenooten als wetenschappelijk en betrouwbaar man wordt beoordeeld!

En vermoedelijk zullen zij daarmee in die vergadering wel eenig succes hebben!

Wij begrijpen nu, dat *Het Volk* van 20 Maart de partijgenooten bezweert, toch dat onderling afbreken te staken. Want.... ze geven *ons* daarmee maar materiaal!

Inderdaad is dat een der niet onverdienstelijken zijden van 't onderling gekibbel der heeren.

Als de kok en de keukenmeid aan 't kijven gaan.....

Bij dit alles is één ding opmerkelijk.

Wanneer wij met citaten komen, waarmee de Heeren sociaaldemocraten geen weg weten, dan gebruiken ze steeds 't gewone dooddoenertje: die citaten zijn uit 't verband gerukt!

't Schijnt, dat ze dit kunstje thans ook tegen elkaar gaan uitspelen.

Tot tweemaal toe, zien wij VLIEGEN beschuldigen, dat hij de citaten, die hij aanvoert, uit hun verband rukt.

Ook MR. TROELSTRA werd in den laatsten tijd herhaaldelijk beschuldigd van 't gebruikmaken van verkeerde citaten.

A. B. SOEP, zei te Amsterdam: »Van PANNEKOEK's brochure geeft TROELSTRA een verwrongen beeld" en »Hij (Mr. T.) deelt de marxisten in bij de anarchisten, op grond van een citaat van MEVR. HOLST, uit zijn verband gerukt» (*Het Volk* 28 Febr. 1907).

WIJNKOOP was al vroeger van dezelfde meening geweest. Hij verklaarde te Amsterdam: «Maar TROELSTRA heeft PANNEKOEK's bewering uit haar verband gehaald« (*Het Volk*, 21 Febr. 1907). En den volgenden dag ging hij aldus voort: „TROELSTRA heeft van Mevr. HOLST's beweringen een verkeerd beeld gegeven»... »Zou Mevr. HOLST hebben beweerd organisatie is niet noodig? Dat is een flauwiteit»...

»Onjuist is ook TROELSTRA's voorstelling der bespreking van Mevr. HOLST van het congres te Mannheim« (*Het Volk*, 22 Febr. 1907.)

En JOS. LOOPUIT, die bij onze lezers bekend is wegens eenige vreemde citaten van een niet-bestaanden Jesuiet, wierp ook zijn duit in dit zakje: »TROELSTRA is op de brochure [van PANNEKOEK] niet ingegaan. Een enkel hoofdstukje ervan heeft hij uit zijn verband gerukt en verkeerd voorgesteld"...

»Van verraad heeft hij [PANNEKOEK] TROELSTRA niet beschuldigd. Dit kan men slechts lezen, als men den zin uit zijn verband rukt." (*Het Volk*, 22 Febr. 1907).

VAN DER GOES doet ook al mee aan dit openlijk beschuldigen van MR. TROELSTRA. Te Amsterdam zei hij, volgens *Het Volk* van 23 Maart ll.: »In de brochure zal spr. [V. D. GOES] voor den dag komen met absoluut bewuste leugens van TROELSTRA."

»Toen ik over de Ziekteverzekering een bescheiden, althans gematigd, volgens velen te gematigd artikel schreef, gaf TROEL-

STRA daarvan een volkomen valsche voorstelling." — »Zeer grievend en grof is de onwaarheid, dat wij TAK hebben geprest, om aan te blijven aan *Het Volk*."

Dat is dus goed geteld, binnen kort tijdsverloop, tien keer, dat voormannen als TROELSTRA en VLIEGEN door hun eigen partijgenooten worden beschuldigd te werken met uit verband gerukte citaten en 't daardoor geven van onjuiste voorstellingen! En tot tweemaal toe wordt TROELSTRA door V. D. GOES openlijk beschuldigd, bewuste leugens te verspreiden!

't Is nu — gedachtig aan een leelijk spreekwoord — niet onverklaarbaar, waarom de sociaal-democraten ons zoo gaarne van dit kwaad betichten! MR. A.

EEN KINDERGEVANGENIS.

Dat was een buitenkansje voor *Het Volk*, dat BAART van MAASTRICHT zijn onthullingen had gedaan over de kindergevangenis, waarin een Maastrichtsch fabrikant kinderen hield opgesloten, die, om hen 't wegloopen te beletten, in een onderaardschen gang naar en van de fabriek gedreven werden.

Heel Nederland moest voor zulk een schanddaad op stelten worden gezet.

Spoedig moest *Het Volk* zelf erkennen, dat van al deze verschrikkelijkheden weinig waar was. De »gevangenis" was een kosthuis, waarin de jongens het bijzonder goed hadden, en dat alleen afgesloten was door een lage schutting, waar een jongen, die weg wou loopen, met gemak over heen kon klimmen. 's Zondags gingen ze over straat en wegloopen was, desgewild, uiterst licht, daar geen pogingen werden gedaan eventueel wegloopenden te achterhalen.

Alleen ... de vrijheidsberooving!!

Die zag er misschien verschrikkelijk uit voor iemand, die zelf niet op een kostschool geweest is. Doch alles wat *Het Volk* daarvan vertelde, is precies zooals op elke, zelfs de duurste, kostscholen, waarin de rijkelui's kinderen »gevangen" gehouden worden. Zelfs is daar de „vrijheidsberooving" in den regel veel strenger!

Ook dat viel dus ten slotte niet mee.

Om echter uit 't zaakje zooveel mogelijk munt te slaan, kwam nu *Het Volk* weer met ijzige »onthullingen" over den directeur van het kosthuis, abbé SANTOL.

Als zuivere bron, waaruit *Het Volk* weer zijn lasterpraatjes putte, werd gebruikt ... het beruchte Fransche blad *Le Matin*.

Dat is zoo ongeveer hetzelfde, als wanneer wij, om te bewijzen, hoe slecht de sociaal-democraten zijn, onze gegevens gingen ontleenen aan *Le Libre Parole*. Wat zou *Het Volk* antwoorden?

Hoe het zij, de *Nieuwe Koerier* heeft deze »onthullingen" afdoende beantwoord.

We laten het antwoord hier volgen:

„Nu is 't niet meer de inrichting die niet deugt, maar de geestelijke leider, de abbé SANTOL.

Hoe *Het Volk* dat te weten kwam?

Wel, 't ging haar licht opsteken bij .... de *Matin* te Parijs, het poenigste blad van Europa, zoo niet der wereld.

Het blad, waarvan de Parijsche correspondent der liberale *Nieuwe Courant* onlangs nog meldde, dat het in Parijs en ver daar buiten iedereen bekend is, dat de sleutel om in zijn redactiebureau door te dringen een „zilveren" is.

Dat protsig blad dat de gemeenste beurs- en politieke speculaties op zijn geweten heeft, wordt nu als bron aangehaald door *Het Volk*, de grondige haatster van alles wat *Beursblad* is.

Het Volk en *Le Matin*, men zou zeggen: „hoe vinden ze mekaar"!!

Intusschen *Het Volk* is wat blij met het gezelschap en schrijft, zich verkneuterend:

Wij zijn thans in staat een en ander uit het jongste verleden van dezen priester mede te deelen naar de inlichtingen, die het Parijsche dagblad *Matin* er over verstrekt heeft. Men zal daaruit vernemen, aan welk een monsterachtigen kinderhandelaar de heer REGOUT de zorg heeft toevertrouwd voor de arbeidersjongens, die hij aan hun ouders ontrukt heeft.

In het licht van deze mededeelingen neemt het voortbestaan van de Maastrichtsche kinderkazerne de afmetingen van een zoo weerzinwekkend schandaal aan, dat in het belang van zedelijkheid en menschelijkheid, er zoo spoedig mogelijk een einde aan moet komen.

Daarna worden aangehaald stukken uit een achttal nummers der *Matin*, wier publicatie tot gevolg hebben gehad, dat een hevige vervolging tegen abbé SANTOL aanving.

Zóó verhaalt *Het Volk* uit de *Matin* van 29 Juli 1906 o. a.:

Gisteren nu heeft het parket een huiszoeking gedaan in het bureau van „l'oeuvre du placement familial", staande onder leiding van den abbé SANTOL. Daarna volgde een huiszoeking in een filiaal van de stichting van den abbé SANTOL. De abbé SANTOL is beschuldigd van ontvoering van minderjarigen. Er zijn belangrijke sommen gelds en vele stukken in beslag genomen, die door den rechter zullen worden onderzocht wanneer de abbé SANTOL teruggekeerd is uit België, waar hij nu een filiaal van zijn vereeniging sticht.

En hoort nu naar wat de abbé in een brief aan den rechter van instructie BOUCART schrijft, opgenomen in het nummer van 10 Sept. 1906 van de *XXe Siècle*:

In 1904 nog noemde de *Matin* onze instelling te Parijs het *glazen huis*, uiteenzettend daarmede te bedoelen, dat alles er wars was van geheimzinnigheid, alles voor 't oog der geheele wereld gebeurt. En nu in 1906 vertelt hetzelfde blad dat ik een millioen jaarlijks verdien met *Placement familial*. Welnu, ik durf zonder mij te verheffen, zeggen, ik leef van mijn werk, ja van mijn vasten, daar ik nu reeds 6 jaar lang de late huwelijksmissen lees in de kerken rondom mijn domicilie. En mijn kas voedt 't kind dat honger heeft, kleedt het kind dat naakt is en staat open om die arme stumpers vooruit te helpen. Daar komt in mijne afwezigheid op 28 juli de inspecteur BLOT een huiszoeking doen en de eerste vraag is: »Waar is de geldkist?" Mijne medewerkers antwoordden: «er is geen geldkist." Nauwkeurig onderzoek daarop. Toen niets gevonden werd, herhaalde vraag; «ge hebt toch fondsen?" Eenparig antwoord: «er is niets."

En er werd niets gevonden.

Maar *Het Volk* vertaalt grif uit de *Matin*: «er zijn belangrijke sommen in beslag genomen."

Nog een greep! Uit het nummer van 3 Aug. 1906 der *Matin* vertaalt *Het Volk*, dat een ouderenpaar PONCET, op een goeden dag hun 14-jarig zoontje kwijt was, daar abbé SANTOL het als 't ware had opgelicht en naar een werkplaats gezonden. Een aanklacht had de vader gedeponeerd over deze vrijheidsberooving.

Wat nu is de zaak? Op 27 Januari 1907 heeft zich bij het *Oeuvre du placement familial* een kind aangemeld, verklarende te heeten MARCEL PONCET, geboren 2 November 1890. Hij gaf een briefje af luidende: Paris 25 Jan 1905. Monsieur J'autorise mon fils de se placer chez M. l'abbé SANTOL pour la campagne. — Femme PONCES, Plaine des Malassis (Saint Ouen). Bij ondervraging door l'abbé PERRIN zeide de knaap dat zijn vader dood was en dat zijn moeder niet kon komen, vreezend anders haar werk te verliezen. Er werd vertrouwen in de geschreven verklaring gesteld en de jongen werd te Romesnil geplaatst. Echter de vader leefde en haalde den jongen terug, waarna hij een aanklacht tegen abbé SANTOL deponeerde.

De aanklacht evenwel werd niet ontvankelijk verklaard, toen abbé SANTOL bewees, dat er te goeder trouw was gehandeld.

't Is het agentschap *Fournier*, dat destijds deze rectificatie aan de bladen zond.

Ook naar de *Matin*, doch daar was de redactiekamer niet open te krijgen zonder „zilveren" sleutel.

Uit het nummer der *Matin* van 20 Dec. neemt *Het Volk* nog over: een zekeren G., oud-beambte van den abbé SANTOL, die gevangen genomen was wegens onzedelijke handelingen met de hem toevertrouwde kinderen.

Welnu, die G. — hij heet Grillon kunnen we er aan toevoegen — is inderdaad veroordeeld tot 2 jaar gevangenisstraf wegens genoemde feiten, doch de man is nooit een beambte van den abbé geweest. Integendeel hij heeft soms van den abbé een hapje gekregen, als hij het medelijden kwam inroepen van den goedhartigen abbé op oogenblikken, dat de nood voor hem ten toppunt was gestegen.

Wat meer is, diezelfde GRILLON, die de *Matin* genoemde fatale leugens op den mouw gespeld heeft om aan den kost te komen, diezelfde G. dan heeft dezer dagen juist voor den *procureur de la République* moeten bekennen, dat hij nooit in dienst was van abbé SANTOL en dat de abbé geen sommen verdiende met zijn werk.

Een gisteren avond te Maastricht uit Parijs aangekomen en ons ter inzage gegeven schrijven van abbé PERRIN, *directeur de la Revue du Placement Familial*, maakt er met trots gewag van, dat de procureur der Republiek met genoegen deze leugens weder als ontmaskerd heeft verklaard.

Hier ligt o. a. nog voor ons een zeer, zeer waardeerend artikel uit de *Univers*, waaruit we dezen zin lichten:

Het arme kind, het kind dat geen toekomst had als de zwarte armoede, heeft in abbé SANTOL zijn vader gevonden, die aan het groote huisgezin, dat hij vrijwillig en zonder winstbejag tot zich nam, zijn geheele hart, zijn geheele leven heeft gegeven.

Van zulke arme stumpers heeft de abbé SANTOL er in 5 jaren tijd 16.000 gered van den ondergang, door ze te plaatsen in een goeden werkkring.

En de afgevaardigde MAURICE SPRONCK schreef een fraai artikel over abbé SANTOL in *La Liberté*, waarin hij in bijzonderheden

de gemeene vervolgingen uiteenzette, waaraan de abbé blootgestaan had en nog stond. Het artikel eindigt:

Allen, die den abbé SANTOL kennen in zijn leven en werken, moeten eerbied voor hem hebben. Hij leeft als een kluizenaar om een weinigje hulp te kunnen brengen aan de arme verstootenen der maatschappij. Hij onderwijst de menschelijke solidariteit, niet door holle woorden, doch door zijn voorbeeld. En tot heden heeft zijn bewonderenswaardig zwoegen hem niets gebracht dan beleedigingen en vervolgingen.... Wij vragen de groote filantropen, die mooie baantjes hebben gekregen door hun filantropie niet, dezen Vincentius à Paulo der 20e eeuw te helpen, doch misschien zullen zij een eind willen maken aan hun brutalen, laffen haat tegen den edelen priester en hem met rust laten werken.

Ten slotte zij nog medegedeeld, wat wij in de *XXe Siècle* van 22 Aug. 1906 lezen in een artikel, waarin dit blad het werk van abbé SANTOL hoogelijk prijst:

„Dank zij de lage houding der magistraten en politiemannen van een CLEMENCEAU, zullen wij spoedig in Brussel een werk hebben, het *Oeuvre du placement familial* van abbé SANTOL, waarover wij ons zeer verheugen. Z. D. H. de aartsbisschop van Mechelen, heeft den armen vervolgden priester SANTOL doen schrijven: dat hij hem in zijn persoon en zijn werken van heeler harte zegent."

Uit een en ander meenen wij vluchtig een beeld gegeven te hebben, wie abbé SANTOL is en hoe hij wordt vervolgd.

Ook welke de waarde is der onthullingen van de *Matin*, waarmede *Het Volk* Donderdagavond extra en met hoorngeschal heeft laten colporteeren in Maastricht.

Inderdaad, wanneer *Het Volk* trachten wil een treurig figuur eenigzins dragelijk te maken, dan kome het met zuiverder bronnen te voorschijn; niet met een *Matin* als de „bonte hond" bekend en berucht!

En vooral, het poge niet flaters met nieuwe flaters goed te maken. De „bewuste" *Volk*lezers moge dat misschien slikken, de overige menschen danken er voor!"

En wat heeft *Het Volk* hierop geantwoord?

»Van onzentwege" kan 't allemaal onwaar zijn, doch... Abbé SANTOL is toch leverancier van kinderen.

Dit is geen antwoord, dat overeenkomt met de ernst der beschuldigingen, welke *Het Volk* heeft uitgesproken. H. L.

KORTE BERICHTEN.

De sociale wetgeving in de Vereenigde Staten. Al meermalen gaven we er hier staaltjes van, hoe gebrekkig en onvolledig het met de sociale wetten in de U. S. A. gesteld is. Worden niet in de zuidelijke staten reeds kinderen van 8 jaar in de trommelindustrie uitgebuit? Komt het niet voor, dat meisjes van 12 jaar reeds als volwassen gelden en nachtarbeid verrichten? Nu, als 't zoo met de jeugd staat, behoeft ge niet te vragen naar de bescherming der ouderen. Slechts in vier staten is de nachtarbeid voor vrouwen geheel of gedeeltelijk verboden; in negentien staten is een maximum arbeidstijd voor vrouwen vastgesteld, zij 't per dag uitgedrukt, zij 't per week genomen — welk laatste stelsel alweer op verslapping neerkomt, wijl dan immers op een gegeven dag het werk zoo lang kan gerekt worden als noodig mocht worden geacht. Bepalingen, welke vrouwen den arbeid in gevaarlijke bedrijven verbieden, bestaan nergens. 't Zal duidelijk zijn, dat 't met de bescherming der mannen nog treuriger gesteld is.

De invoering van sociale wetten wordt in de V. S. hierdoor ernstig belemmerd, dat iedere staat op dit gebied vrij is, zoodat concurrentie met de staten rechts en links al spoedig gevreesd wordt. Bovendien worden door de rechters sociale wetten maar al te spoedig ter zijde gesteld als strijdig met de persoonlijke vrijheid. In New-York wordt nu ten minste toegegeven, dat verbod van nachtarbeid voor vrouwen en jeugdige personen rechtmatig is.

Uncle Sam heeft slechts dollars in zijn borstkas.

Een bepaling tegen stakingen. — De Duitsche textielfabrikanten zullen eerlang een vergadering houden ter bespreking van het plan om gemeenschappelijk in alle leveringscontracten met hun afnemers deze bepaling op te nemen, dat bij 't uitbreken van een ongerechtvaardigde staking de termijn van aflevering der goederen zoolang verschoven wordt als de staking duurt. Een commissie zal uitmaken of een staking al dan niet gerechtvaardigd is.

't Doel der bepaling is duidelijk: de schade, welke een patroon door staking dreigt te lijden wordt erdoor verminderd, wijl immers zijn verplichtingen tegenover zijn afnemers een poosje opgeschort worden.

Patroonsbond. — De Bond van Saksische industrieelen telt 3024 firma's met gezamelijk meer dan 300,000 werklieden. Alleen in 1906 zijn 1074 firma's toegetreden, terwijl slechts weinige den Bond verlieten.

Belasting op de waardevermeerdering. — De financieele commissie van den Berlijnschen gemeenteraad heeft met acht tegen vier stemmen verworpen het voorstel der stedelijke overheid om een belasting op de waardevermeerdering in te voeren. Berlijns financiën staan er goed voor, zoo redeneerden de heeren, en hebben dus die nieuwe belasting niet noodig. Men verwacht dat de meerderheid in den Raad deze zienswijze wel zal deelen; zoodat de »Wertzuwachssteuer" begraven zal worden.

't Is jammer, want dat financiën-argument is er geen. Indien immers de Berlijnsche schatkist zoo vol is, waarom dan niet een of andere min-practische of ongelijk drukkende belasting afgeschaft of gereorganiseerd om de daardoor te verwachten vermindering aan te vullen met de mooie belasting op de waardevermeerdering, die geld vraagt van wat meer geld waard wordt? In dezen geest handelt het gemeentebestuur van Reinickendorf, bij Berlijn, waar de opcenten op de Rijksinkomstenbelasting verminderd worden.

Zijn er al Nederlandsche gemeenten, die een belasting op de waardevermindering hebben? Ook onze bouwmaatschappijen en grondspeculanten mochten wel eens een meer evenredig deel aan de gemeenschapskas bijdragen, vooral waar het uitgaven uit de kas zijn, welke hun slapend of ternauwernood ontwakend bezit in waarde doen stijgen. O.

De coëducatie in Frankrijk. Minister BRIAND heeft de prefecten per circulaire er aan herinnerd, dat letter en geest beide der wet en ook de schoolreglementen voorschrijven, dat dáár, waar door het geringe aantal der bevolking een gemengde school voor jongens en meisjes noodig is, die scholen bij voorkeur moeten bestuurd worden door onderwijzeressen en niet door onderwijzers.

De gemengde school wordt toegestaan bij een bevolking van minder dan 500 zielen.

Dat deze herinnering noodig was, blijkt wel hieruit, dat 65 % van die gemengde scholen bestuurd worden door onderwijzers. Dit moet ophouden. Afgezien nog van finantieele overwegingen, legt hij den nadruk op de zedelijke zijde die zegt hij woordelijk: »redenen van pedagogischen aard en ook de behoorlijkheid (*de convenances*) waarop niet verder behoeft ingegaan, moeten u aansporen voor die gevallen onderwijzeressen te verkiezen boven onderwijzers.

Gemeentelijke exploitatie. Karlsruhe maakt een winst van 25 Mark per varken met haar gemeentelijke varkensfokkerij.

Huizen van ontucht. In Grenoble zijn de huiseigenaren aangewezen, om hun huurders, die zich op eenigerlei wijze aan clandistine prostitutie overgeven of er aan medewerken, uit de huizen te verwijderen, op straffe van òf hun huizen als »bordeelen" te zien behandeld, òf gelast te worden tot algeheele sluiting met verwijdering der vrouwen.

Internationale verzekering. Tusschen België en het groothertogdom Lunenburg is een overeenkomst gesloten, volgens welke de ongevallenverzekering van arbeiders in beide landen wederkeerig werkt; ook de arbeiders bij 't verkeerswezen, die slechts tijdelijk in een dier Staten komen, zijn daarbij inbegrepen.

14 Januari is de overeenkomst van kracht geworden. R.

NIEUWE BOEKEN.

HM. HESSE. Die Landfrage und die Frage der Rechtsgültigkeit der Konzessionen in Südwestafrika. Ein Beitrag zur wirtschaftlichen und finanziellen Entwicklung des Schutzgebietes II. Tl. Jena, 1906. 8⁰. IX, 288 pp. M. 10.

J. A. HOBSON. Evolution of modern Capitalism. London, 1906, 8⁰. 466 pp. 6 sh.

RDF. KAULLA. Die geschichtliche Entwicklung der modernen Werttheorien. Tübingen, 1906. 8⁰. VIII, 282 pp. M. 6.

JOS. KOHLER. Urheberrecht an Schriftwerken und Verlagsrecht. 2 Lfg. Stuttgart. 8⁰. p. 161—352. M. 4.80.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 6 APRIL 1907 No. 14.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Haagsche Arbeiderswoningen, door C. D. WESSELING. — De werkloosheid, haar oorzaken en geneesmiddelen, door J. KLOOSTERHUIS. — Uit Tijdschriften: Warenhuizen I. — Berichten en Mededeelingen: Het jongste congres van de S. D. A. P. — Sociale en Democratische Ingenieurs en Architecten. — Een Katholieke Sociale Week in Italie. — Katholieke of Christelijke vakvereeniging. — Korte Berichten: Ouderdomsverzekering. — Een coöperatie-kantoor. — Geen drinkdwang. — Verzekering tegen werkloosheid. — Beroeps- en bedrijfstelling. — Omkoopgeld. — Middenstands-crediet. — Voor landloopers. — Alweer een koopersbond. — Snelle ontwikkeling. — Vakonderwijs. — Voedingsmiddelenwet in Amerika. — Loodwit of zinkwit. — Ouderdomspensioen. — Een coöperatief hotel. — Rectificatie. — Nieuwe Boeken.

HAAGSCHE ARBEIDERSWONINGEN.

Dat het Woningvraagstuk een probleem is van de grootste maatschappelijke beteekenis, wordt tegenwoordig vrijwel algemeen erkend. De totstandkoming der Woningwet legde daarvan mede getuigenis af en gaf een krachtigen stoot tot de verbetering der volkshuisvesting, daar zij eenerzijds het besef verlevendigde, dat hier een volksbelang bij uitnemendheid om verzorging roept en anderzijds den lust tot helpend optreden aanwakkerde, door beschikbaarstelling van verschillende hulpmiddelen in den strijd tegen onvoldoende woontoestanden.

Die toestanden zullen niet kunnen verbeteren dan wanneer opruiming, door de Gemeenten, van onbewoonbare huizen mogelijk wordt en gepaard gaat met ruimen aanbouw van nieuwe, gezonde en indien mogelijk, ook geriefelijke woningen. En dat zulke betere woningen er in voldoende mate komen, ook dáár waar het winstzoekend bouwbedrijf *niet* in de behoefte voorziet, dáárvoor heeft in de eerste plaats het particulier initiatief te zorgen, het initiatief nl. van opzettelijk in het belang van de Volkshuisvesting in het leven geroepen Vereenigingen van particulieren, werkzaam met den moreelen en financiëelen steun van de Overheid.

Dat het winstzoekend bouwbedrijf in onze dagen van hooge grondprijzen er geen voordeel meer in ziet om woningen te bouwen voor de arbeidende klasse, is een feit. Voornamenlijk in de groote steden. Verheugend is het dus m.i. dat langzamerhand mannen en vrouwen uit allerlei stand de handen gaan ineenslaan om in den steeds grooter wordenden woningnood te voorzien. Toch heeft het lang geduurd eer het hooggeroemde »particulier initiatief« voor deze moeilijke taak te vinden bleek. Sinds de Woningwet van 22 Juni 1902 (Staatsblad 158) zijn, vergis ik mij niet, nog pas aan zes vereenigingen, via de gemeente, voorschotten verstrekt en wel te Zuidhorn en Schiedam (1906), te Tietjerksteradeel, te Maastricht, te Deventer en te Wildervank (allen in dit jaar). In de eerste maanden van dit jaar schijnt echter meer levendigheid op dit gebied te zijn ingetreden. Ik acht het wenschelijk, dat vrienden van goede volkswoningen elkaar op de hoogte houden van wat er in verschillende plaatsen van ons land in deze materie gebeurt. Ter onderlinge voorlichting en opwekking. En waar zouden de katholieken elkaar dan beter en gemakkelijker vinden dan in het *K. S. W.*? Om deze redenen hier enkele woorden over Haagsche plannen.

* * *

In de Koninklijke Residentie heerschen wantoestanden zóó verschrikkelijk, dat zelfs Hagenaars er geen vermoeden van hebben. In de nabijheid der vorstelijke en andere paleizen staan krotten zòò ellendig, dat zelfs onze Vincentianen, en die zijn krachtens hun heerlijk troostend werk heel wat gewend, ze niet dan noode betreden. Ik zelf heb mannen, vrouwen en kinderen zien bijeengehokt, — want anders kan men het niet noemen, — in verblijven zonder licht en lucht (althans frissche) waarin men zijn honden of varkens nog niet huizen zou. Sterker nog, hoe groot is het aantal zwervelingen, dat geheel zonder dak nu hier, dan daar, in gangen en poorten, onder wagens of op de banken der parken en pleinen hun nachtleger opslaan? Op een soort mesthoop onder een overdekte poort in een zijstraatje van de Bagijnestraat (beruchte buurt) vonden wij twee vrouwen, die daar wekenlang haar nachtleger hadden bereid. Slachtoffers van het alcoholisme (spiritus-drinksters) waren zij blijde, daar althans nog eenige beschutting voor haar wrakkig lichaam te kunnen vinden. En wat zouden de z.g. slaapsteehouders(sters) en de directeuren van de »Toevlucht voor daklozen« veel kunnen vertellen van de onnoembare misère, welke in onze mooie, vroolijke luxestad geleden wordt. Maar genoeg, ik zou van onze (*) plannen spreken. Deskundigen hebben mij verzekerd, dat, wilden in onze stad woning- en gezondheidswet afdoende worden gehandhaafd, zeker meer dan

duizend krotten den stempel »onbewoonbaar verklaard« moesten opgedrukt krijgen.

De onbewoonbaarverklaring gaat echter slechts langzaam en in het uiterste geval. Immers, waar moeten de aldus verjaagden heen? Meerdere plannen zijn in onze stad reeds ontwikkeld en min of meer tot bespreking gekomen, om in de binnenstad zelf de tegenwoordig door krotten bezette terreinen (vooral in en om de z.g. Jodenbuurt) te amoveeren, om er daarna nieuwe en gezondere wijken op te trekken. De moeilijkheden waren echter onoverkoombaar. Onze vereeniging in wording zag van dergelijk pogen af, om al haar aandacht te wijden aan z.g. nieuwen aanbouw. Een tweeledig doel staat haar daarbij voor oogen. Zij meent in de eerste plaats, dat dringende behoefte bestaat aan geschikte woningen voor den arbeidenden stand. De ervaring heeft ruimschoots geleerd, dat te dezer stede het commerciëel bouwbedrijf in deze behoefte niet voldoende voorziet. In de dáárdoor ontstane leemte voorziening te beproeven: werkelijke *arbeiders*woningen te bouwen, vormt het eerste en voornaamste gedeelte van hetgeen zij zich heeft voorgesteld.

Maar daarnaast eischt een tweede categorie ingezetenen verzorging, t. w. de uit »onbewoonbaar verklaarde« perceelen verdrevenen. Wil men de Volkshuisvesting werkelijk verbeteren, dan moet niet slechts worden opgebouwd, maar ook afgebroken. Waarheen moeten echter de verdreven bewoners zich wenden? De onbewoonbaar te verklaren panden bevinden zich gewoonlijk in de oude stad en hun bewoners plegen vooral om tal van redenen aan dat gedeelte van de Gemeente de voorkeur te geven. Het meest wenschelijke ware dus, wanneer de Vereeniging kon bewerken, dat goede woningen dáár voor hen beschikbaar komen.

Pogingen in die richting zijn, zooals boven reeds gezegd, gedaan, maar slaagden vooralsnog niet, vooral door de in verband met bestaande straten te ondiepe parcelleering in de oude stad. Onder die omstandigheden en overminderd hetgeen *wellicht later* nog in het centrum der stad zou kunnen worden ter hand genomen, scheen het wenschelijk, thans te beginnen met aanbouw van een aantal woningen van een zeer eenvoudig type, aan den buitenkant der Gemeente. Aldaar zouden dan uit onbewoonbaar verklaarde perceelen gekomenen zich kunnen vestigen, voor zooveel zij zich niet aan het centrum der stad gebonden achten, terwijl bovendien, wellicht mede door opschuiving, een goede woning zou kunnen worden verschaft aan personen die, in de oude stad, tot nog toe in een, zij het dan niet bepaald onbewoonbare, dan toch minder gunstige woning zijn gehuisvest.

Ten einde dezen tweeledigen aanbouw te kunnen uitvoeren, is ons oog gevallen op een terrein, eigendom van de Gemeente 's-Gravenhage en gelegen tusschen Vaillantlaan, Wouwermanstraat en het Verlengde van den Parallelweg. Dat terrein, op een klein gedeelte waarvan zich reeds een lagere school en een tramremise bevinden, schijnt uitnemend gelegen voor een arbeiderswijk; het is door een tramlijn met de verschillende gedeelten der stad verbonden en zal wellicht van de Gemeente in erfpacht kunnen worden verkregen.

Het terrein zou ruimte bieden voor een 250-tal huizen. Ieder pand zou één beneden- en één bovenwoning bevatten, zoodat een 500-tal woningen beschikbaar zouden komen. De woningen, voorloopig in 5 verschillende typen geprojecteerd, zouden deels één, deels twee kamers (met een keuken) bevatten. De nader vast te stellen huurprijzen zouden — althans voorzooveel betreft de pl. m. 90 woningen, bestemd voor uit onbewoonbaar verklaarde perceelen gezette personen — aanzienlijk minder dan de kostprijs moeten bedragen; deze woningen zouden b.v. voor f 1.15 à f 1.25 per week kunnen worden verhuurd.

Zooveel mogelijk is door de indeeling van het terrein getracht, eventueele bezwaren uit de nabuurschap der beide soorten bewoners van het te stichten kwartier te ondervangen.

Nog is overwogen of in het plan niet kon worden opgenomen een aantal inrichtingen, voor de bewoners van de nieuwe wijk van belang, als: een badhuis, een kinderbewaarplaats, een vereenigingsgebouw, een speelplaats. Al wordt het stichten van dergelijke instellingen onvoorwaardelijk wenschelijk geacht, — het verdiende aanbeveling, voorloopig niet verder te gaan dan tot het reserveeren in het plan van de daarvoor eventueel noodige terreinen, zoowel met het oog op de kosten van het ontwerp, als met dat op andere, mogelijkerwijs bestaande bezwaren. Dit punt zal eventueel nog nader moeten worden onderzocht.

Wil het bovenstaande plan kunnen worden verwezenlijkt, dan is geld noodig en veel geld. Het moge waar zijn, dat een goede woning door de verhooging van het stoffelijk en zedelijk peil harer bewoners rijke vruchten draagt, het moge óók waar zijn, dat zoover dit met het nagestreefde doel in overeenstemming is te brengen, door een practischen commerciëelen opzet zooveel mogelijk moet worden getracht tekorten te vermijden, dat alles neemt niet weg, dat aanstonds moet kunnen worden beschikt over een niet onaanzienlijk kapitaal.

De vereeniging stelt zich voor, dat dit kapitaal een deel, b.v. tot f 200.000, door uitgifte van aandeelen ad f 500, en voor de rest, ruim f 700.000, door een Gemeentelijk voorschot, zou moeten worden verkregen. Op de aandeelen zou 4 % rente kunnen worden toegezegd. Het voorschot zou door een annuïteit in 50 jaar kunnen worden gedelgd. Na 50 jaar zouden de woningen aan de Gemeente moeten overgaan, tegen zoodanige vergoeding dat uit het langs dien weg verkregene het aandeelenkapitaal zou kunnen worden terugbetaald.

De jaarlijksche onkosten zouden zooveel mogelijk moeten worden gedekt door de huuropbrengst. Mochten zij niet geheel daaruit kunnen worden bestreden — wat waarschijnlijk is — dan zou tevens een jaarlijksche bijdrage van de Gemeente moeten worden gevraagd.

De grondslag van al het voorgaande is dus het aandeelenkapitaal van f 200.000. Eerst wanneer dat is geplaatst, kunnen verdere stappen worden gedaan om rechtspersoonlijkheid te krijgen en de subsidiën van het Rijk en de Gemeente.

Intusschen is er niet stilgezeten. Bestekken en teekeningen zijn reeds gemaakt, die, behoudens natuurlijke aan-

merkingen van ondergeschikten aard, zeker de instemming van een ieder zullen verwerven. Het woord is dus voorloopig aan het particulier kapitaal, dat nu ook eens iets anders dan winst-maken alleen kan te doen vinden. Dat ook de Roomsche stadgenooten hun aandeel zullen bijdragen meen ik met grond te mogen verwachten.

Den Haag. C. D. WESSELING.

(*) Voorloopig hebben o.a. hun medewerking toegezegd de volgende stadgenooten: E. Deen, J. Doorman, Jhr. mr. W. Th. C. van Doorn, H. J. van Ingen, jhr. mr. H. A. v. Karnebeek Jr, jhr. mr. Smissaert, J. M. Pijnacker Hordijk, M. A. gravin Van Hogendorp, dr. E. C. Heijnzing, mr. W. K. F. P. graaf Van Bylandt, R. H. Driessen, dr. H. J. de Dompierre de Chaufepié, mr. Joh. J. Belinfante, J. A. van der Loeff, A. Volker, mejonkvrouwe A. de Ranits, mr. H. Goeman Borgesius, C. D. Wesseling, M. M. Couvée Jr., mr. J. Limburg, mr. J. C. graaf van Randwijck, mr. L. J. Plemp van Duiveland, mr. J. A. N. Patijn, Gerard Veth, M. Hijmans van Wadenoyen en mr. J. C. A. Everwijn, H. A. Just de la Paisières en mr. A. L. Scholtens.

DE WERKLOOSHEID, HAAR OORZAKEN EN GENEESMIDDELEN.

Het »Centraal Bureau voor de Statistiek« biedt in de eerste aflevering van den tweeden jaargang van zijn »Maandschrift« degenen, die zich met de studie der economische en sociale vraagstukken van den dag bezig houden, voorzeker leerzame lectuur aan.

Ook opwekkende lectuur? Deze vraag zal men o. i. wel niet geneigd zijn, bevestigend te beantwoorden, na met de noodige zaken-kennis o. a. zijn aandacht geschonken te hebben aan het overzicht van den stand der arbeidsmarkt gedurende de maand Dec. van het vorige jaar.

Zoo zal reeds dadelijk het tafereel, dat de onderhavige aflevering van den toestand in de bouwvakken ophangt, wel door geen enkel redelijk denkend mensch genoten kunnen worden, zonder met medelijden voor de huisgezinnen der daarin betrokken werklieden vervuld te worden.

Was de toestand in de bouwvakken — aldus kan men daarin lezen — gedurende den zomer van '06 reeds niet gunstig, tegen het einde des jaars namen, vooral toen de vorst inviel, slapte en werkeloosheid zoodanig toe, dat in meerdere gemeenten dringender dan in andere jaren de noodzakelijkheid gevoeld werd, maatregelen ter bestrijding van de geldelijke gevolgen der werkloosheid te nemen.

Een dier maatregelen, o. a. te 's Hage toegepast, was een beroep op den milddadigheidszin der ingezetenen, om hen op te wekken, door het schenken van ruime giften, hetzij in geld, of in natura, de buiten hun schuld tot werkloosheid en broodeloosheid vervallen stadgenooten zooveel mogelijk voor ellende en gebrek te vrijwaren.

Het komt niet in ons op, dergelijke beroepen op de liefdadigheid te veroordeelen. En dat nog des te minder, dewijl zij een der schoonste karaktertrekken van het Nederlandsche volk voor de zooveelste maal gelegenheid geven zich op daadwerkelijke wijze te openbaren. Doch veel beter zouden wij het vinden, dat er tijdig maatregelen genomen werden, welke het onnoodig maakten, dat Charitas en philantropie zich gedwongen gevoelden, ook olie en wijn in de door de werkloosheid geslagen wonden te gieten. immers hoe dikwijls hoort en leert men ook in jaren, waarin de werkloosheid minder dan thans de arbeiderswereld doet zuchten en weenen, niet de noodkreet van armbesturen en liefdadigheids-instellingen, dat hun financieele middelen lang niet toereikend zijn, om in alle werkelijke nooden en behoeften behoorlijk te voorzien?

Een probaat middel, niet zoozeer om de werkloosheidplaag zelve, maar om deszelfs weeën en naweeën, zooal niet geheel, dan toch gedeeltelijk, te doen verdwijnen, zou zijn een verzekering volgens het welbekende Gentsche stelsel, of, indien dit laatste wegens het ontbreken van invloedrijke vakvereenigingen voorhands niet mogelijk is, een door de samenwerking van particulier initiatief en gemeentelijke overheid in het leven geroepen werkloozen-verzekering.

Amsterdam, Utrecht en Arnhem kan men reeds gelukwenschen, hetzij omdat zij door het bereids nemen van de daarvoor noodige maatregelen weldra op het bezit van die zoo nuttige instelling kunnen bogen, of daarvan reeds in het bezit zijn.

Het is o. i. aan geen redelijken twijfel onderhevig, dat, indien men zoowel in deze, als in andere steden van ons vaderland, en met name te 's Hage, er eerder op bedacht geweest was, gehoor te geven aan de roepstem van mannen als dr. CHARLES RAAIJMAKERS — of m. a. w. den werklieden in de bouw- en andere vakken reeds vóór het intreden der slapte, of werkloosheid den zegen der verzekering tegen de geldelijke gevolgen van werkloosheid te doen gevoelen — er dezen winter vrij wat minder armoede en gebrek in de arbeiderswereld zouden geheerscht hebben, dan helaas het geval geweest is.

Wij zeiden zooeven »den werklieden in de bouw- en andere vakken«; en terecht. Immers niet alleen in de bouwvakken heerschte en heerscht de plaag van slapte en werkloosheid. Ook in andere vakken deed, of doet zij haar noodlottigen invloed gevoelen.

In de onderhave aflevering van het »Maandschrift« vindt men toch geconstateerd, dat de toestand der arbeids-markt in de jongste December-maand »over het geheel niet »gunstig was.«

Wat betreft de bedrijfstakken der houtbewerking bleef de stand der arbeidsmarkt plaatselijk zeer verschillen; vrij algemeen bevredigend was de toestand slechts in de meubelindustrie. Voor kistenmakers was in sommige plaatsen veel werk. Deze mededeeling doet ons denken aan de waarheid der letterlijke beteekenis van het spreekwoord: »des eenen dood is des anderen brood«; terwijl zij bovendien tusschen de regels door te lezen geeft, dat in die »sommige plaatsen« het sterfte-cijfer gedurende de maand December alles behalve reden tot blijdschap gaf.

Wij hebben het echter niet over sterfte-cijfers, maar over verzekering tegen de geldelijke gevolgen van werkloosheid, wat ook voor de in de metaalindustrie betrokken werklieden een goed ding zou zijn.

De hier meer genoemde »Maandschrift«-aflevering geeft toch verder te lezen, dat de toestand in de metaalbewerking in December niet meer overal zoo gunstig was als in de vorige maanden, alsmede dat in enkele gemeenten toen reeds werklieden wegens slapte ontslagen waren.

Wie evenwel een radicale verbetering van de economische

toestanden in de arbeidswereld ernstig wil nastreven, dient zijn hart op de verwezenlijking van nog andere idealen dan de onderhavige verzekering te zetten. N. l. op het werkelijkheid-worden van dezulken, waardoor de oorzaken der werkloosheid in de onderscheidene vakken zooveel mogelijk weggenomen kunnen worden.

Wat de huidige slapte en werkloosheid in de bouwvakken aangaat, dezen moeten, zoo niet geheel dan toch gedeeltelijk op den kerfstok geboekt worden van de crises, waardoor de Noord- en Zuid-Hollandsche hypotheekbanken in de laatste jaren bezocht zijn. En wel in die mate, dat haar koersen, in het bijzonder gedurende het tijdperk April—Nov. '06 aanmerkelijk daalden, en haar bedrijf met lamheid geslagen werd. Het gevolg hiervan was, dat het niet alleen voor eigenaars van onroerende goederen, maar ook voor de zoowel soliede, als insoliede bouwondernemers, wier affaire op de voorgeschoten gelden dier banken geheel, of grootendeels dreef, hoe langer hoe moeilijker werd, de voor de voortzetting hunner zaken noodige gelden op te nemen; zelfs als zij bereid waren, daarvoor ietwat hoogere rente te betalen.

Zulks was in het bijzonder het geval met de er maar op los timmerende bouwondernemers, wier ondernemingsgeest hun financieele krachten ver te boven ging. Toen de maar-raak-bouwende waaghalzen den ruggesteun der door het wanbeheer en de speculatiewoede harer directeuren insolvent-geworden hypotheekbanken misten, gingen velen van hen, de een na den ander, failliet; terwijl degenen, die ternauwernood aan den faillissements-dans ontkwamen, gedreven door de maar al te gegronde vrees, dat zij anders op de flesch zouden gaan, insgelijks zich gedwongen gevoelden, hun bouwplannen te laten.

Dit laatste was en is echter niet alleen met de voorloopig aan den bankroet-dans ontsprongen insoliede, maar ook met de soliede bouwondernemers het geval. Immers de gespannen toestand in de geldwereld maakte het ook deze laatste soort huizenbouwers steeds moeilijker, zoo niet vrijwel onmogelijk, geld te krijgen tegen een rente, welke hen in staat stelde, hun affaire zonder verlies voort te zetten.

Door deze geheel, of gedeeltelijke staking der bouwplannen, geraakten degenen, wier vak het is, ze tot werkelijkheid te brengen — n. l. aannemers, metselaars, timmer- en opperlui — buiten werk; hetgeen voor de laatste drie categorieën alsmede verversknechten natuurlijk meteen zeggen wilde: derving van de voor een menschwaardig bestaan noodzakelijke levensbehoeften.

Is nu een werkloosheid — gelijk dezen winter met de bouwvakken te 's Hage, Hilversum en elders het geval geweest is, of thans nog is — van langen duur, dan zal men o. i. moeilijk kunnen beweren, dat de daaruit voortespruiten armoede en ellende door de bovenvermelde verzekering op den duur in voldoende mate afgewend, of tegen gehouden kunnen worden. Dit laatste vermogen alleen middelen, welke in staat zijn, de oorzaken der werkloosheid zooveel mogelijk weg te nemen.

Uit hetgeen wij boven omtrent het ontstaan der werkloosheid in de bouwvakken geschreven hebben, valt volgens ons bescheiden oordeel de gevolgtrekking te maken, dat een verbetering van het credietwezen, in het bijzonder door een herziening der wet op de naamlooze vennootschappen en wettelijke regeling van het accountantswezen, zeer veel bijdragen kunnen, om in de toekomst de bouwvakken voor een herhaling van den huidigen crisis te vrijwaren. Daardoor kan toch eenerzijds de bouwmanie van menschen, die over veel meer courage dan geld beschikken, aan banden gelegd en anderzijds een solied bouwondernemer in staat gesteld worden, tegen een redelijke rente het voor zijn bedrijf noodige geld te bekomen. Bovendien bleven daardoor de bouwvakken voor de beide uitersten in de werkzaamheden bewaard. D. w. z. bewaard voor den last, dat zij het eene jaar tegen een vliegende drukte en het andere jaar tegen vreeswekkende slapte te kampen hebben. Wat de bestrijding van deze twee uitersten in de timmer-, verver- en ander vakken verder betreft, indien men van particuliere zijde zich vinden liet in de drukke periodes van het jaar niet gezamenlijk op de bazen storm te loopen, en dezen, als ware 't onder »spoed-werk« te begraven, maar werkelijk minder spoed-eischende karweien in de slappe tijden te laten verrichten, kon men terecht aanspraak maken op de eer, dat men op daadwerkelijke wijze mee hielp, om een gezonde oplossing van het arbeidsvraagstuk in het leven te roepen.

In het bijzonder geldt zulks in betrekking tot de bouw-, timmer- en verversvakken voor de particuliere huizenbouwers en huiseigenaars. Want wat is meest met deze beide categorieën klanten het geval? In plaats van hun aantebesteden werk, of karweien in zoover er geen haast bij is, op den vooravond van, of gedurende den slappen tijd aan den winkel te brengen, wacht een groot, zoo niet het grootste deel van hen — men zou bijna geneigd zijn te zeggen »bij onderlinge afspraak«, want daar lijkt het zeer veel op — daarmee, tot het lieve voorjaar met zijn drukken schoonmaaktijd in het land verschenen is. Met het gevolg, dat dan de bazen tal van handen, of juister knechten, te kort komen, om aan alle, zoowel in de huizen der klanten zelven, als in den winkel uittevoeren bestellingen, te kunnen voldoen. Zoodat, wanneer zij al hun klanten tot vriend willen houden, zij genoodzaakt zijn, tegen den drukken tijd een heel leger werkvolk in dienst te nemen, trots de wetenschap dat zij dit voor het grootste deel bij de intrede der slappe periode weer »gedaan werk« moeten geven.

Het wil er bij ons niet in, dat iemand, die tot redelijk oordeelen in staat is, een dergelijke werk-opstopping met haar gevolgen van slapte en werkloosheid een gezonden toestand noemt, en ontkennen zal, dat zij zoowel den werklieden, als den patroons tot groote schade strekt, en geenszins aan een redelijke oplossing der sociale quaestie bevorderlijk is. Integendeel wij meenen van zoo'n iemand tegenovergestelde uitspraken te moeten verwachten; of juister de metterdaad in het licht gestelde noodzakelijkheid — zoo hij tot een der beide, of tot beide bovenvermelde categorieën werkverschaffers behoort — van een redelijke arbeidsverdeeling over het geheele jaar.

Welke goede diensten bovenvermelde middelen in den strijd tegen de slapte- en werkloosheidplaag ook bewijzen kunnen, en hoe noodzakelijk het ook moge zijn, ze gezamenlijk, zoowel als ieder afzonderlijk, te baat te ne-

men, toch is het maar al te zeer te vreezen, dat zij in dien strijd niet als overwinnaars uit de arena treden zullen, indien door een protectionistische wetgeving geen paal en perk gesteld wordt aan den stortvloed der buitenlandsche producten. Deze bajert van buitenlandsche fabrieks- en huisindustrie-voortbrengselen heeft door haar dagelijksche overstrooming onzer vaderlandsche markten sinds jaar en dag de welvaart van tallooze nijvere middenstanders verzwolgen, en den loonstandaard in een groot deel der arbeiderswereld op een peil doen dalen, dat onmogelijk een menschwaardig bestaan opleveren kan.

Voor wij deze waarheid o. a. met verwijzing naar een artikel, door den heer A. L. H. OBREEN, oud-hoofdredacteur van *De Telegraaf*, onlangs in de *Utr. Ct.* geschreven, nog eens belichten, meenen wij eerst als ons beslist oordeel te moeten uitspreken, dat, al heeft »het vrijzinnigdenkend deel« van de quaestie »vrijhandel, of protectie« ook een politiek vraagstuk gemaakt, dit gedoe toch als valsch gebrandmerkt moet worden; dewijl het veeleer een economisch probleem is. Met dit te constateeren, hebben wij het oog niet gevestigd op de politiek van JOHN BULL uit de laatste helft der vorige eeuw; omdat juist aan deze politiek het vrijheidsstelsel zijn leven, groei en bloei te danken gehad heeft; hetgeen alleen mogelijk was, doordien vooral destijds JOHN BULL in de wereld van handel en industrie de lakens uitdeelde, of de eerste viool speelde. Om overeenkomstig zijn geliefkoosd refrein: *rule Brittannia, rule the waves«!* dit baasschap in de toekomst met succes te kunnen handhaven, liet Albion, naast den »enkelen« of »gouden Standaard«, — de z. g. vrijheidsvlag hijschen.

Door dit laatste mocht het ook al den schijn op zich laden, met zijn aartsprotectionistisch circa tweehonderdjarig verleden, en in het bijzonder met zijn evenoude acte van navigatie te breken; maar in werkelijkheid was zulks niet het geval. Immers met het proclameeren van den enkelen gouden Standaard en het vrijhandels-dogma beoogde Engeland hetzelfde doel te bereiken als vroeger door het uitvaardigen van en het vasthouden aan de acte van navigatie. N. l. zich de alleenheerschappij, of de oppermacht in de wereld van handel en nijverheid te verzekeren. Want aldus redeneerde, de sluwheid in eigen persoon zijnde, JOHN BULL — scharen de andere mogendheden zich onder de door mij gefabriceerde dubbele vlag, dan heb ik volkomen vrijheid, met de producten mijner reeds volwassen industrie op haar eigen erf haar nog in de kinderschoenen loopende nijverheid te bestoken en dood te drukken; terwijl ik zelf daarentegen, geruggesteund door een reeds sinds lang opgestapelde voorraad goud-specie en hooge haven-rechten, niet bevreesd behoef te zijn voor den afloop van een oorlog, welke in mijn land als uitvloeisel van het vrijhandels-dogma soms gevoerd mocht worden tusschen de voortbrengselen van mijn mannelijke en die van de kinderlijke buitenlandsche nijverheid.

Dat bovenstaande karakterschets van JOHN BUL'S staathuishoudkunde op waarheid aanspraak maken kan, blijkt uit het feit, dat in de laatste jaren Engelsche conservatieven en unionisten de vrijhandelsvlag ontrouw geworden zijn. Aan welke ontrouw de protectionistische politiek van Duitschland, Frankrijk en Amerika wel niet vreemd zal zijn.

Het Nederlandsche volksdeel, dat bij het door lage invoerrechten verwaterde Cobden-dogma zweert als een Turk bij den baard van den Profeet, wil echter van zulk een ontrouw niets weten. Integendeel degenen, die zich krampachtig, hetzij uit beginsel, of uit berekening aan de z. g. vrijhandels-idee vastklampen, geven, wat de dekking der door de sociale wetgeving noodzakelijk geworden uitgaven betreft, veeleer de voorkeur aan verhooging van directe belastingen, waardoor nog meer kapitalisten met hun geldbuidels over de grenzen en, de middenstand nog dieper in het moeras gejaagd worden, en de loonstandaard der werklieden nog verder naar beneden daalt.

Uit deze ook door den heer OBREEN in zijn bovengenoemd artikel belichte waarheid valt gemakkelijk de gevolgtrekking te distilleeren, dat de huidige crisis in de bouwvakken voor een zeer groot deel op rekening van het vrijhandelstelsel geschreven moet worden. Immers kapitalisten, die om verhooging hunner belastingen te ontsnappen, buitenlands trekken, zullen er wel voor zorgen dat zij den fiscus van het door hen verlaten land zoo weinig mogelijk gelegenheid geven, om op hen zelven op andere wijze de door hun emigratie geleden schade te verhalen. Hetgeen o. a. zeggen wil, dat zij uit louter weelde in hun gewezen vaderland wel geen nieuwe kasteelen en villa's zullen bouwen, welke uit hoofde der personeele en verhoogde grondbelasting den fiscus prachtige melkkoetjes opleveren zullen.

Evenmin kan redelijkerwijs verwacht worden, dat de door de vrijhandelspractijken aan lager wal geraakte nijvere middenstanders het bouwen en verbouwen van fabrieken, magazijnen, winkels en woonhuizen zullen aanbesteden.

En wat de woningquaestie in de arbeidswereld aangaat, pogingen, om deze op voldoende wijze op te lossen, kan men geen groot succes voorspellen, zoolang de werklieden wegens den lagen loonstandaard onmachtig zijn hoogere woninghuren te betalen.

Dat vrijhandel en lage loonstandaard maar al te dikwijls, zoo niet altijd, in betrekking tot elkaar staan als oorzaak en gevolg, wordt ook ronduit verklaard door den heer OBREEN in zijn bovengenoemd artikel. Wij lezen daarin toch: »Aangezien de nijverheid zich" (tengevolge van de vrijhandelspractijken, schr.) »niet ontwikkelen kan, en de »bevolking intusschen sterk toeneemt, is bij ons te lande »het arbeidsloon belangrijk lager dan in de nabuurstaten. »Want ofwel de Nederlandsche werklieden zijn gedwon»gen te verhuizen naar het buitenland, waar zij door vak»genooten worden aangekeken als vreemdelingen en als »onderkruipers, ofwel zij zijn gedwongen hier te lande een »erg mager bestaan te leiden."

Reflecteerende niet alleen op deze uitspraak, maar bovenal op de werkelijke beweegredenen, welke, zoolas wij boven uiteengezet hebben, het in merg en been protectionistisch Engeland overgehaald hebben, in de jaren 1850 de vrijhandelsvlag te ontplooien, wordt men schier gedwongen, de volgende vaak door den heer OBREEN gehoorde bewering een plaats onder de waarheden interuimen. N.l.: „dat de ware reden, waarom de Twentsche

„fabrikanten voorstanders van een laag tarief zijn, een-„voudig gelegen is in hun vrees, dat een hooger tarief „een zeker aantal nieuwe fabrieken en dus ook meerdere „vraag naar arbeiders zal doen ontstaan. Krijgt de nijver-„heid meerderen omvang dan zal het arbeidsloon stijgen „en dan zullen zij hun arbeiders zooveel meer moeten „geven. Vasthouden aan het lage tarief van invoerrechten „is dus niets anders dan kunstmatige neerdrukking van „arbeidsloon.«

De waarheid dezer laatste beschuldiging kan men ook opdiepen uit dat deel der bekende liberale-unie-rede van het »vrijzinnig« Kamerlid De Boer, waarin deze, na eerst geconstateerd te hebben, dat het Nederlandsche volk ten behoeve der sociale wetgeving in de toekomst te kiezen heeft tusschen het in hoofdzaak directe belasting-plan van het ministerie-De Meester en het invoerrechten-tarief der vorige regeering, onze boeren bezweert, door aanvaarding van het plan-De Meester het gevaar af te koopen, dat voor hen in een tweede editie van het ont-werp-Harte gegeven is. „Het gevaar nl., van in de con-„currentie om de noodige arbeidskrachten het onderspit „te zullen delven, want deze concurrentie kan hij slechts „dan met succes volhouden, zoolang hij niet staat tegen-„over een kunstmatig beschermde nijverheid.«

Wij kunnen niet gelooven, dat op de eerste plaats de patroons- en werklieden in de bouwvakken er voor te vinden zullen zijn, om met deze, op boerenvangst bere-kende smeekbede van den heer De Boer in te stemmen. Vooral niet, na vooraf zich vertrouwd gemaakt te hebben met de bovenvermelde uitspraken van den heer Obreen.

Zij zullen toch wel in het bezit zijn van zoo'n groote dosis natuurlijke logica, om uit deze uitspraken de rede-neering op te bouwen:

Kwamen er tengevolge van het protectionisme in Twente en andere fabrieksstreken van ons vaderland meer fabrie-ken, en klommen daardoor tevens de loonen der betrok-ken werklieden, dan kregen wijzelven ook meer werk aan den winkel. En wel niet alleen door het bouwen dier meer-dere fabrieken, maar ook dewijl dan door die stijging van den loonstandaard arbeiders, als de stakers te Rijssen, hun met tering-bacillen doortrokken krotten tegen nieuwe gezonde woningen zouden verwisselen. Want dat menschen, als de zooeven vermelde stakers en staaksters, niet voor hun pleizier hun leven in dergelijke ellendige vertrekken slijten, maar daartoe feitelijk door hun schamele verdien-sten gedwongen worden, blijkt zonneklaar: a) Uit hun lage weekloonen. b) Uit hun gedwongen staking. c) Uit de door de firmanten Ter Horst zelven geuite bewering, dat de vrouwen der fabrieksarbeiders in de *zeven en dertig halve centen*, welke zij daags met het naaien van jutte-zakken verdienden, een welkome bijverdienste zagen."

Want, om even op sub a) terug te komen, meenen thans fabrikanten, als de Twentsche firma Ter Horst, door zich achter de buitenlandsche concurrentie te ver-schuilen, een rechtvaardige oplossing der loon-quaestie, of rechtmatige aanvragen om loonsverhooging, veilig te kunnen weigeren, de binnenlandsche concurrentie der door het protectionisme te verrijzen meerdere fabrieken zou hen naar alle gedachten wel tot het inzicht brengen, dat het een eisch van welbegrepen eigenbelang was, zoo spoedig moge-lijk een simpele f 16 000 te besteden voor verhooging van de loonen hunner arbeiders en arbeidsters, teneinde dezen in staat te stellen, zich zelven en hun gezinnen betere woningen, of m. a. w. meer een wenschwaardig bestaan te verschaffen.

Welke betere levensvoorwaarden uiteraard niet zouden nalaten, op haar beurt een gunstigen invloed uit te oefe-nen op het verkeer en de nering in de andere deelen der arbeiderswereld. En met name door een daadwerke-lijke oplossing der woning-quaestie en die der bouwvakken.

Heerenveen. J. Kloosterhuis.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

WARENHUIZEN. I.

Een zeer lezenswaardige »*Bijdrage tot het Warenhuizen-vraag-stuk*," dat, hoewel reeds eenige jaren aan de orde, nog niets van zijn actualiteit heeft verloren, werd onlangs geleverd door Dr. Engel in de *Soziale Revue*. Aan het artikel van Dr. Engel is het volgende ontleend.

1. *Uit de geschiedenis der Warenhuizen.*

Frankrijk is eigenlijk de bakermat der Warenhuizen. Groot-kapitalistische détail-bedrijven kende men te *Parijs* reeds ten tijde van Louis Philippe. Een kranten-artikel van het jaar 1844 (aldus Cossignon, *Les coulisses de la mode*, blz. 153) beschrijft heel aardig het gedwarrel van het publiek in het geopende maga-zijn »*La ville de Paris*," dat wel 150 bedienden had. Reeds toen deed de concurrentie der »*Grands magasins*" zich op die wijze aan de kleinhandelaren gevoelen, dat men een afzonderlijke be-lasting op de groote winkelzaken verlangde en werkelijk ook verkreeg. Van *Parijs* vonden de magazijnen spoedig hun weg naar de provincie-steden, zoodat tegenwoordig in de meeste groote steden van *Frankrijk* Warenhuizen te vinden zijn. De voornaam-sten onder de Parijsche huizen van dezen aard zijn »*Bon Marché*" en »*Louvre*"; dan volgen »*Printemps*," »*La belle Jardinière*," »*Le Samaritaine*." De »*Grands magasins du Louvre*," die in 1905 hun vijftig-jarig bestaan vierden, hadden in hun eerste jaar een omzet van 9 millioen fr.; in 1885 noemt men reeds 135 millioen. Bij »*Bon Marché*" bedroeg tegen het einde van 1880—1890 de jaarlijksche omzet 134 millioen fr. en waren op den-zelfden tijd ruim 4000 bedienden werkzaam.

Het karakter der Parijsche *Grands magasins* stemt echter niet geheel en al met het Duitsche warenhuis-begrip overeen. De parijsche warenhuizen waren in den beginne slechts *branche-zalen* in grooten stijl. Wanneer zij nu in den loop der jaren er toe zijn overgegaan, waren van verschillende soort te verkoopen, dan is ook thans nog, gelijk in vroeger tijd, de verkoop van confectie- en mode-artikelen hun hoofdbedrijf gebleven. »*Bon Marché*" en »*Louvre*", evenals de Londensche firma *Robinson en Whiteley* en de Berlijnsche *Hertzog en Gerson* zijn niet zoo-zeer voor warenhuizen als wel voor *branche-zaken* aan te zien, welke zich tot toon-aangevende mode-huizen niet slechts op de plaats zelf, maar ver over de grenzen ervan, hebben opgewerkt.

Een groot verschil met deze *Grands magasins* geven de Duit-sche warenhuizen in hun ontwikkelingsgeschiedenis te aanschouwen. De stichtingstijd der eerste Duitsche warenhuizen ligt een twintig jaar terug. Als hun voorloopers gelden de groote *bazaars*. Een korte geschiedenis van de firma's *Tietz* en *Wertheim* verschaft ons een denkbeeld van de ontwikkeling der Duitsche warenhuizen.

Julius Tietz, de oudste der familie, richtte in het jaar '60 te

Birnbaum (Posen) geheel naar het voorbeeld der branche-zalen in dien tijd een winkel van kleine artikelen op. In het jaar 1882 opende OSCAR TIETZ die er aanspraak op maakt, het warenhuis-beginsel op Duitschen bodem geplant te hebben, te *Gera* met een kapitaal van 1500 M. een bazaar op de volgende grondslagen: verkoop van alle mogelijke waren, billijke, vaste en duidelijk aangegeven prijzen, geduchte reclame, inkoop en verkoop slechts tegen contante betaling. De bazaar bloeide, ook de overige winkelzaken van de familie werden naar het voorbeeld van GERA ingericht en spoedig vinden wij TIETZ in *Weimar*, *Greiz*, *Coburg*, *Heidelberg*, *Karlsruhe*, eindelijk ook in *Munchen*, *Hamburg* en andere groote steden. Zooals de »*Konfektionär*» van 16 Maart 1905 mededeelt bezit tegenwoordig alleen de firma HERMANN TIETZ zoo wat een dozijn warenhuizen. Naast deze komen dan nog LEONARD TIETZ & Co., H. en C. TIETZ en JULIUS TIETZ. Het grootst is de firma LEONARD TIETZ, die hoofdzakelijk in de *Rijnprovincie* en nog in *Nederland* en *België* niet minder dan een twintig winkels heeft. De jaarlijksche omzet van de geheele TIETZ-affaire zal thans nagenoeg 100 millioen M. bedragen. De »*Konfektionär*» rekent TIETZ met JANDORFF, WERTHEIM, BARASCH, SCHMOLLER, WRONDER en KNOPF tot de duitsche »warenhuiskoningen» en spreekt niet zonder reden van een »dynastie TIETZ.»

Eveneens heeft de firma WERTHEIM zich van onder af tot haar tegenwoordige hoogte opgewerkt. Een gewone manufactuurwinkel te *Stralsund* was het begin. Langzamerhand ging WERTHEIM ook andere waren verkoopen, vervolgens richtte hij te *Rostock* een filiaal op en in 1885 trok hij naar *Berlijn*. Gelijk verteld wordt opende hij daar een bazaar. Zijn zaken-praktijken wekten in die mate den spot en den tegenzin der Berlijnsche bevolking, dat spoedig een comedie »Lucas en Wertheim» op de planken van een berlijnsche volksschouwburg kwam. Hoe meer de Berlijners om «Lucas en Wertheim" lachten, des te voller werd de kas in de bazaar. WERTHEIM richtte ras een tweede en derde huis op en thans heeft de firma met vijf huizen een jaarlijkschen omzet, die tot de grootsten behoort, welke in het algemeen door de duitsche warenhuizen bereikt zijn.

Daar het onderscheid tusschen warenhuizen en soortgelijke groote zaken ook zelfs niet door warenhuis-belastingwezen altijd nauwkeurig vastgehouden wordt, treft men natuurlijk verschillende opgaven van het aantal warenhuizen in *Duitschland* aan. J. WERNICKE *(Die wirtschaftliche und Soziale Bedeutung der Warenhäuser in der modernen Volkswirtschaft)* schat hun getal op 150 en hun gezamenlijken jaarlijkschen omzet op 300 millioen M.

Begrijpelijker wijze worden de klachten der winkeliers over de schade, die door de warenhuizen aan den handeldrijvenden middenstand wordt aangedaan, van jaar tot jaar luider en dringender. Zij zien, hoe de warenhuizen altijd meer het koopend publiek bij heele troepen tot zich trekken en missen echter in hun hand de krachten en de middelen, om de drukkende concurrentie ook maar eenigermate krachtdadig tegen te gaan. Een gevoel van onmacht maakt zich van hen meester.

2. *Oorzaken en voorwaarden van het succes der warenhuizen.*

a. Vraagt men naar de oorzaken van het succes der warenhuizen, dan wordt allereerst gewezen *op de weinig vertrouwbare wijze van zaken doen* van den kant der warenhuizen. Zonder twijfel staat het door de ondervinding en gerechtelijke vonnissen genoegzaam vast, dat warenhuizen niet zeldzaam slimheden en praktijken van bedenkelijken aard in toepassing brengen, om de klanten te lokken en de concurrenten te verslaan. Wanneer ook thans misschien eenige voorname warenhuizen, die ook heden van de hoogere klassen onder hun regelmatige bezoekers en koopers tellen, van zulke middelen langzamerhand afstand schijnen gedaan te hebben, zoo staat het gros der warenhuizen nog te veel in de schoenen van hun bazaar-verleden, om ze geheel op zijde te zetten. Zij weten heel best, dat dergelijke middelen altijd het meest succes hebben bij een publiek, dat gewoon is, schijn voor goede munt te nemen. Ook moet men niet voorbijzien, dat zekere winkeliers zich op denzelfden weg hebben begeven. Dit verandert evenwel niets aan het feit, dat een dikwijls niet onbedenkelijke wijze van zakendoen voor de warenhuizen een niet gering succes heeft opgeleverd. Men gaat echter te ver, als men beweert, dat louter en alleen de aanwending van bedenkelijke middelen de Warenhuizen tot hun succes gebracht heeft.

b. Onder de dingen, die tot het ontstaan van onjuiste voorstellingen over de voortbrengingskracht der Warenhuizen in het handelsbedrijf aanleiding hebben gegeven, moeten de *verbazende onkosten* gerekend worden, op welke de bouw der verkoop-paleizen, de schitterende inrichting der winkels, de groote reclame en de overige kosten van dienstpersoneel, verwarming, verlichting, reiniging, vervoer, enz. den Warenhuizen te staan komen. Dit echter heeft natuurlijk een grens, en die grens wordt bepaald door den omvang der zaak. Onkosten en omzet moeten aan elkander evenredig zijn. Is de berekening fout, krijgt de omzet geen met de onkosten evenredigen omvang, dan zijn ook daar faillissementen evenmin uitgesloten, als bij andere zaken. Het is trouwens geen zeldzaam verschijnsel, dat warenhuizen hun budget met onkosten (reclame, enz.) vooral in den beginne buiten mate belasten, de markt verkeerd beoordeelen, zich in het omzet-bedrag bedrogen zien en ten slotte de zaak sluiten. Overigens geldt, gelijk voor de nijverheid, ook voor den handel de stelling, dat de bedrijfsonkosten, minstens ten deele, bij vergrooting van het bedrijf, evenredige uitbreiding der werkzaamheid en invoering eener rationeele bedrijfsregeling, procentsgewijze afnemen.

Allereerst komen hierbij de *verkoopslokalen* in aanmerking, die zoowel van buiten als van binnen imponeeren. De bouw en inrichting dezer localen vorderen ongetwijfeld groote sommen gelds. Doch daarmee wordt nog volstrekt niet gezegd, dat het gebruik er van naar verhouding meer geld kost dan bij kleinere localiteiten. De prijzen van den grond, de bouw en inrichting, het aangrenzende materiaal, de benuttiging der ruimte geven hier merkwaardige verschillen.

De onkosten voor het winkel-gebruik worden het sterkst door de hoogte van de *grondwaarde* beïnvloed. In de winkel-buurten van de middelmatige en groote steden, waar de warenhuizen gewoonlijk staan, draagt de winkel-ruimte dikwijls *negentienden* van de grondrente. Dit komt hierdoor, dat meestal slechts drie vierden — meermalen zelfs niet eens zooveel — van een effen grond voor winkel gebruikt wordt en de woningen in deze huizen niet duurder, doch zelfs goedkooper zijn, dan in de straten, waar de grond aanmerkelijk goedkooper is. Trekt men nu van den prijs voor duren slechten grond in de winkelstraten den normalen grondprijs van het woonhuis af, dan vindt men, dat de winkel tot negen tienden van de grondrente te dragen heeft.

Hieruit volgt noodzakelijk deze berekening: hoe meer ruimte van het winkelhuis voor winkel gebruikt wordt en hoe meer van den goedkooperen achter-liggenden grond bij den winkelgrond getrokken wordt, des te goedkooper ook de winkeloppervlakte in het geheel per M^2. zal kosten.

Dan komt er nog dit bij, dat de benuttiging der ruimte in een groot warenhuis rationeeler kan geschieden dan in kleinere winkels. In de groote warenhuizen gaat het verkeer geregeld door, het stokt niet; doorgangen enz. kunnen daar dus nauwer gemaakt worden dan in kleinere zaken, waar een groote ruimte tusschen de toonbanken voor het wachtend publiek moet open blijven. Bijgevolg neemt een afzonderlijk bedrijf in een groot warenhuis niet zoo veel ruimte in beslag dan in een particulier

huis. Zoo is het in een gunstig geval mogelijk (Vgl. ENGEL, *Detaillistenfragen. M. Gladbach*), dat wanneer op een stuk grond dat 500 M. per M^2. kost, een warenhuis wordt opgericht en alle verdiepingen voor winkel gebruikt worden, de winkel-oppervlakte per M^2. slechts zoowat 20 tot 25 M. aan renten te dragen heeft tegenover 80 tot 100 M, in kleinere lokaliteiten. Naarmate nu bij de dure stukken grond van 500 M. per M^2. goedkoope achterliggende grond getrokken wordt, daalt de prijs van de winkel-oppervlakte tot 10 M. per M^2. Tegenover 100 M. per M^2 voor een afzonderlijken winkel staat 10 M. per M^2 voor een groot Warenhuis. Volgens DAMASCHKE *(Aufgaben aer Gemeinde-politik, Jena*, 1904) is voor het groote Warenhuis van *Berlijn* (A. WERTHEIM) een M^2 aan huur zoo wat duizend procent goedkooper dan een M^2 voor een gewonen winkel in dezelfde straat. Naar SAINT MARTIN *(Les grands magasins, Paris*, 1900*)* berekent, bedragen bij de parijsche warenhuizen de huurkosten 1/150, bij de kleine winkels 1/25 (dus zesmaal zooveel) van den omzet. De » *Westfälische Handwerkerfreund*« deelde 1905 in een bericht mede, dat de kosten voor grond van een warenhuis, welks omzet 50 millioen M. bedraagt, 1.8 millioen minder zijn, dan de huurkosten van 1000 kleine zaken.

Wat verder de *inrichting* der groote warenhuizen aangaat, deze is geenszins altijd zoo kostbaar als de inrichting van fijnere winkels. In een groot warenhuis imponeeren al gauw een mooie aanleg van trappen, het verguld ijzerwerk der etalage, een of ander kolossaal beeld of ornament, doch is de overige inrichting eenvoudiger gehouden, wijl minder de inrichting zelf dan wel de opgehoopte massa waren het oog trekt. In een winkel evenwel moeten de uitstal-kasten en toonbanken bizonder rijk uitgevoerd zijn, om aan de fijne artikelen een passende omlijsting te geven. Daarom kan de inrichting van een warenhuis, per M^2 gerekend zooveel goedkooper gemaakt worden dan van een fijne zaak. Ook spreekt het vanzelf, dat de benoodigdheden tot inrichting van een warenhuis, in massa vervaardigd, ook goedkooper in prijs zijn dan die voor kleinere winkels.

Vervolgens zijn de kosten voor reclame veel minder voor een warenhuis, dan voor een aantal winkels. Gesteld, dat een warenhuis voor dit of dat artikel een krachtige reclame in de kranten wil maken, dan beschikt het over een geheele bladzijde van een krant voor den prijs van misschien 300 M. Wil nu een winkelier die het 20ste deel van den jaarlijkschen omzet, welke het warenhuis heeft bereikt, zich dezelfde reclame-kosten veroorloven, dan komt hem de reclame twintigmaal duurder te staan dan het warenhuis. Zou hij echter de reclame-kosten in dezelfde evenredigheid met zijn omzet houden, als het warenhuis, dan kon hij in dat geval slechts het 20ste deel van 300 M., dus 15 M., voor reclame besteden. Dat met zulk een geringe som geen krachtige reclame te maken is, behoeft geen betoog.

Naarmate het bedrijf wordt uitgebreid, verminderen de onkosten. Zelfs in de veronderstelling dat de omzet per M^2. grond in een groot warenhuis en in den kleineren winkel precies gelijk is, werkt het warenhuis voordeeliger. Bij stijgenden omzet wordt de toestand voor het warenhuis nog gunstiger. Want de onkosten als huur of interest van het kapitaal voor bouw en gebruik, inrichting, de kosten van verlichting en reiniging enz. blijven tamelijk dezelfde, onverschillig of de omzet x of $x + y$ bedraagt. Hoe grooter dus de omzet wordt, des te geringer worden procentsgewijze (in verhouding tot den omzet) de onkosten.

c. Voor een spoedigen en grooten omzet is het warenhuisbedrijf geknipt. Het handelsbeginsel der warenhuizen wordt door den warenhuis-bezitter MOURET in den roman van *Zola: »Au bonheur des dames»* aldus samengevat: »Kleine verdienste op elk artikel; maar ten slotte worden het toch millioenen. Alleen altijd maar nieuwe dingen en verkoop bij massa's.» De Duitsche warenhuizen — voor zoover zij onder het Duitsche en niet onder het Parijsche warenhuis-type vallen — verkoopen in hoofdzaak gangbare midden-artikelen en goedkoope algemeene benoodigdheden.

Zij rekenen daarbij voornamelijk op de breede scharen van *koopers uit de lage en midden-klassen.* Bij gevolg kunnen zij ook slechts daar bloeien, waar deze standen in voldoende mate vertegenwoordigd zijn. Daarom vinden de warenhuizen hun terrein in groote steden, provincie-steden van eenigen omvang en dicht bevolkte nijverheidsstreken, waar namelijk arbeiders, beambten en bedienden het grootste deel der bevolking uitmaken. In plaatsen echter, waar de lage- en midden-klassen niet zoo omvangrijk zijn, doch veeleer leden der welgestelde standen, die meer op de kwaliteit letten, en middenstanders, welke aan oude en met opzicht van hun eigen zaken geboden klandizie vasthouden, het hoofdcontingent der koopers vormen, werkt het warenhuis in een voor zich ongunstig klimaat. Tot de levensvoorwaarden van een warenhuis behoort op de eerste plaats een *talrijke bevolking*, welke overeenkomstig haar maatschappelijken toestand, *aan een massa gelijksoortige en goedkoope artikelen behoefte heeft.* Deze voorwaarde van een in het warenhuis verwezenlijkte uitbreiding van het detailhandelsbedrijf tot groot-bedrijf heeft eerst de nieuwere ontwikkeling van de duitsche volkshuishouding in het leven geroepen. De ontwikkeling van de duitsche nijverheid, verkeer en handel in de laatste jaren heeft eerst die groote arbeiders-bevolking en dat beambtenleger doen ontstaan, welke het warenhuis-bedrijf vooral in het leven houden. J. A.

(Slot volgt.)

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

HET JONGSTE CONGRES VAN DE S. D. A. P.

Met de Paaschdagen heeft de S. D. A. P. te Haarlem haar Jaarvergadering gehouden.

Dit Congres was alleen in zooverre van eenig belang, omdat het antwoord zou geven op de vraag: zijn de orthodoxe Marxisten voorgoed geslagen, of hebben de Opportunisten alreeds terrein verloren?

Het antwoord is ondubbelzinnig geweest: de Orthodoxie heeft het finaal afgelegd, het Opportunisme heeft gezegevierd.

Wie in 't *K. S. W.* de artikelen-reeks: *De Keer in de Internationale Sociaal-democratie* met aandacht gevolgd heeft, zal zeker niet anders verwacht hebben. Wij hopen, dat de Schrijver ze zal voortzetten, verrijkt met de gegevens dezer Congres-debatten.

Overigens valt van dit Congres weinig te zeggen.

Onzinnig, als steeds, en tastbaar leugenachtig, is wat *Het Volk* ervan schrijft (3 April 1907):

„Onze Partij heeft in deze dagen een prachtig beeld van kracht en eenheid gegeven. De firma AALBERSE, SYBRANDY & CO. mag straks gaan kluiven aan ons kongresverslag. Zij mag pogen er een nieuw bundeltje „Allemaal Socialist" eruit bijeen te graaien Het *„Kath. Sociaal Wbld."* mag tot het volgend kongres eraan smullen. [1]) Dat zal het onwederlegbaar feit niet uit de wereld helpen, dat het haarlemsch kongres voor onze partij een tijdperk opent van nieuw gesmede e e n h e i d, van nieuwen strijdlust en nieuwe strijdkracht."

Zeker, er is getracht om „eenheid" te smeden met de hamers der wederzijdsche dreigementen: de Marxisten dreigden de Partij uit te gaan, — de Kamerfractie dreigde eenstemmig te staken of ontslag te nemen, — TROELSTRA dreigde, heelemaal in de »assurantie" te gaan, — 't was hameren en smeden van links en rechts, — doch wat er bij elkaar gesmeed werd, 't was waarlijk niet de waarachtige e e n h e i d!

En nieuwe strijdlust, nieuwe strijdkracht?

Teekenend is ook, dat de brochure, waarin VAN DER GOES de „bewuste leugens" van Mr. TROELSTA zal weerleggen, nu slechts in 30 exemplaren zal uitkomen, bestemd voor de hooge Oomes

[1]) De Heeren schijnen toch niet erg lekker te zijn bij dat vooruitzicht!

in de soc. dem. *Arbeiders*-partij! Toch zal *Het Volk* wel blijven bluffen: wij doen alles in openbaarheid!!

't Bovenstaande bewijst al, wat dit zeggen wil. Welnu, de Heeren mogen opkomen, wij wachten hen rustig af. Alleen..... een Partij, op welker jaarvergadering de leiders elkaar openlijk en bij herhaling voor *leugenaars* uitmaken, moet toch ietwat voorzichtig zijn!

En zijn de Heeren er zoo zeker van, dat thans niet meer gebeuren zal, wat nog voor enkele maanden gebeurd is: *dat een Katholiek Kamerlid ongevraagd van een sociaal democraat het materiaal ontving, om Tak in de Kamer te beantwoorden?* .....

Ziedaar der heeren strijdlust en eenheid!

Het einde zal dan ook zijn de scheiding, tenzij een of andere buitenlandsche revolutie of binnenlandsche verwikkeling eensklaps de oud-Marxisten weer aan invloed en macht helpen zal.

Er is één ding, dat in de verslagen van alle „burgerlijke" bladen, die wij konden nagaan, voorkwam, doch in 't verslag van *Het Volk* wordt gemist. En dat is de tusschenroep van de partijgenoote MENSING: *„De arbeiders zijn stommerikken"*, — waarop MR. TROELSTRA vaardig antwoordde: *„Ja, dat zijn ze"* [2])

Van protest tegen deze qualificatie blijkt niets.

Dit is 't meest afdoende bewijs van het feit, dat we hier te doen hebben met een Kongres van de Nederlandsche A r b e i d e r s! — waarop de Heeren leiders elkaar bij herhaling voor l e u g e n a a r s uitmaakten, en de aanwezige en niet aanwezige arbeiders kalmweg als „stommerikken" werden betiteld.

Ziedaar 't bengaalsche vuur, dat wel bij deze apotheose past!

Mr. A.

---

[2]) In 't Verslag van *Het Volk* is tusschenroep en antwoord samengesmolten tot 't eene poeslieve zinnetje: „De arbeiders missen de noodige voorstudie".

SOCIALE EN DEMOCRATISCHE INGENIEURS EN ARCHITECTEN.

In 1904 is opgericht een »S o c i a a l-t e c h n i s c h e V e r e e n i g i n g v a n D e m o c r a t i s c h e I n g e n i e u r s e n A r c h i t e c t e n, gevestigd te 's-Gravenhage. In de wandeling wordt ze kortweg genoemd de »Sociaal-democratische Ingenieurs-vereeniging."

Is die benaming juist?

N e u t r a a l is deze vereeniging zeker niet.

Volgens art. 4 stelt zij zich ten doel:

a. h e t b e v o r d e r e n d e r v o l k s w e l v a a r t, voornamelijk waar deze beïnvloed wordt door maatregelen op technisch gebied;
b. h e t b e v o r d e r e n v a n d e n g r o e i v a n h e t S t a a t s w e z e n i n d e m o c r a t i s c h e n zin, voor zooverre zulks met het sub *a* genoemde verband houdt;
c. het behartigen van de maatschappelijke belangen der ingenieurs in het algemeen en van de leden in het bijzonder,"

Uit *c* volgt, dat ze een zuivere vakvereeniging is, — uit *a* en *b*, dat zij aan politiek doet, — aan »democratische« politiek, zooals die door »sociale« ingenieurs en architecten verstaan wordt.

't Klinkt vaag, en daarom is groote voorzichtigheid geboden.

In een circulaire, gericht »aan de Ingeschrevenen aan de T. H. S.« te Delft, o.m. door den voorzitter S. LINDEMAN — uit 1903 wèl bekend! — onderteekend, lezen wij:

«Onnoodig is het wel, nogmaals te vermelden, dat het een vereeniging als de onze, die in een b e p a a l d e m a a t s c h a p p e l i j k e r i c h t i n g werkzaam wil zijn, geenszins te doen is, om maar veel leden te krijgen, wanneer deze niet t e n v o l l e o n z e b e g i n s e l e n z i j n t o e g e d a a n. Ons doel is de *beslist* d e m o c r a t i s c h e e l e m e n t e n onder de ingenieurs en architecten en onder de a. s. ingenieurs en architecten en onder de a. s. ingenieurs etc. tot een organisatie te vereenigen. A l l e e n *oprechte* d e m o c r a t e n z i j n o n s d a a r o m w e l k o m.

„Bij vele studenten aan de T. H. S. en jonge ingenieurs bestaat de lust tot werkzaamheid i n d e d o o r o n s v o o r g e s t a n e r i c h t i n g. Maar door geen band vereenigd, zijn zij tot weinig in staat, en bij het verlaten der T. H. S. gaat ook zoo licht zelfs alle

Dit alles is vaag; doch een goed verstaander heeft soms aan een half woord wel genoeg.

Niet veel wijzer worden wij uit een circulaire, door het Hoofdbestuur verspreid. Daarin lezen wij:

„Onze vereeniging... wil haar arbeidsveld ook zoeken buiten dezen engen kring en trachten mede te werken tot oplossing van v r a a g s t u k k e n o p s o c i a a l e n s t a a t k u n d i g g e b i e d, inzonderheid waar deze m i n o f m e e r met de techniek verband houden.

„Hiertoe zou eene vereeniging van heterogene, o p s o c i a a l e n p o l i t i e k g e b i e d geheel verschillend denkende personen onmogelijk eenige kracht kunnen ontwikkelen; vandaar dat wij onze medewerking hebben verleend tot de oprichting eener vereeniging van *democratische* technici."

En verder:

„Bij de steeds toenemende concurrentie voor alle technische betrekkingen, zal in de toekomst de a c t i e a l s v a k v e r e e n i g i n g noodig kunnen zijn."

Wanneer men dit alles zoo leest, dan zal men wel begrijpen, dat het voor katholieke studenten en technici zaak is, zeer voorzichtig te zijn. Zijn zij werkelijk »o p s o c i a a l e n p o l i t i e k g e b i e d gelijkdenkend«?

Zoo neen, dan hooren zij volgens de eigen verklaring der voormannen in deze *sociaal*-technische vakvereeniging van *democratische* ingenieurs n i e t t h u i s.

D.

EEN KATHOLIEKE SOCIALE WEEK IN ITALIË.

Eigenlijk zouden wij deze bijeenkomst der Italiaansche katholieken moeten noemen: Katholieke Sociale Dagen, want deze »week» duurde maar 3 dagen, 7, 8 en 9 Februari. Zij werd georganiseerd door de *Fascio democratico-cristiano Davide Albertario* naar het voorbeeld der Sociale weken in Holland, Duitschland en Frankrijk. Achtereenvolgens zullen zij in alle groote Italiaansche steden worden gehouden. Zijne Emm. Kardinaal FERRARI, aartsbisschop van Milaan, presideerde de openingszitting. Prof. TONIOLO, voorzitter der *Unione Popolare* was de eigenlijke voorzitter; verder zaten aan de bestuurstafel Kanunnik MINORETTI, professor aan 't groot seminarie te Milaan, bekend als schrijver van een belangrijke katholieke economie, ABBÉ VERCESI, redacteur der *Osservatore cattolico*. Ook was er HENRI LORIN, de voorzitter der Katholieke Sociale Actie in Frankrijk.

De vergaderingen werden gehouden in het vereenigingslokaal der Milaneesche katholieken: »Cabinetto Cattolico." Een talrijk en aandachtig publiek woonde de vergaderingen bij.

Na een morgen- en middag-vergadering werd een groote avondvergadering gehouden in de Aula van het gymnasium.

* *
*

Op de laatste avondvergadering sprak professor TONIOLO.

Met zeldzame helderheid karakteriseerde hij het historische moment, waarop wij leven. Hij schetste de resultaten der sociale theorieën in de afgeloopen eeuw, de stijgende reactie tegen het revolutionaire individualisme. De 19de eeuw zag voor haar eindiging nog de triomfeering der christelijke sociale economie, door hare erkenning in de wetgeving aller landen.

Thans echter willen de tegenstanders van het christendom het sociale programma der katholieken ignoreeren, zij willen op de ruïne van de christelijke maatschappij een heidensche ordening stichten.

In enkele landen hebben zij reeds geduchten invloed gekregen, en trachten dien ook in andere landen te krijgen. Zij gebruiken dien invloed om de maatschappij geheel los te maken van het christendom. Vandaar de hevige strijd tegen de godsdienstige vrijheid.

Tegen dit sloopingswerk, zegt prof. TONIOLO, moeten de katholieken zich verzetten, zij moeten het verloren terrein herwinnen, door deze drievoudige vrijheid: vrijheid van onderwijs, vrijheid van opvoeding, vrijheid van het christelijk geweten. Deze drie punten moeten niet te licht geacht worden; nooit

mogen de katholieken het onderwijs uit handen geven, welke moeilijkheden ook in den weg worden gelegd; wat de opvoeding betreft, de katholieken mogen niets verwaarloozen van wat mede kan werken om de vrouw weer haar taak van opvoedster terug te geven; hetzij door beperking van fabrieksarbeid, hetzij door de stichting van huishoudscholen. En wat het christelijk bewustzijn betreft, overal en altijd moet men het recht verdedigen, dat de Kerk heeft om zich met het sociale leven te bemoeien.

* * *

Prof. Toniolo memoreerde verder de zes lessen of rapporten, die gedurende die drie dagen werden gegeven.

De heer Meda had gesproken over *de evolutie van het socialisme in Italië;* abbé Rovelli over *de sociale beteekenis van den eigendom;* de afgevaardigde Mauri over *den Socialen plicht van den Staat;* Dr. Chiri over *de vakbeweging* en eindelijk Graaf Agliardi over *het Kapitalisme en de economische beweging.*

Het onderwerp van den heer Meda scheen de bijzondere belangstelling der socialisten gaande te hebben gemaakt. *Avanti* en *Azione,* de twee voornaamste organen der socialisten verwierpen eenstemmig de conclusies, welke de heer Meda uit zijn helder betoog trok. (De *Avanti* is het politieke orgaan der italiaansche socialisten, de *Azione*, het orgaan der socialistische vakvereenigingen). Zij toonden zich zeer geraakt. Geen wonder, scherper, klemmender en raker critiek als zij van den heer Meda kregen zullen de socialisten zelden te verduren hebben gehad.

De italiaansche arbeiders-partij bestond vroeger uitsluitend uit werklieden en werd door werklieden geleid. Met Ferri kwamen er de politici in en in enkele jaren tijds is de geheele werklieden-organisatie van uit de handen der arbeiders overgegaan in handen van heeren-politici. De werklieden-partij werd eerst omgedoopt in socialistische italiaansche arbeiders-partij, later kortweg in socialistische partij. De werklieden zelve zijn buiten het bestuur gedrongen, geheel de partij is in handen van politiseerende bourgeois.

Geestig en striemend behandelde de heer Meda dit onderwerp op een magnifique wijze. Hij besloot zijn rede met eenige regelen ontleend aan de *Temps*, geschreven naar aanleiding van het onlangs verschenen boek van Harnack:

„Het christendom is de vijand, dien wij moeten bestrijden. De christelijke geest is een drukkende last, dien wij met een beslisten moed van ons moeten werpen." Meda antwoordt hierop „wij zeggen op onze beurt, het socialisme is de vijand, dien wij moeten bestrijden, de christen-geest is het kostbare erfstuk, dat wij tot iederen prijs moeten bewaren, zonder opofferingen of moeilijkheden te ontzien. Wanneer wij dit zeggen, zal niemand ons van overdrijving kunnen beschuldigen; wij zouden integendeel schuldig zijn aan verzuim, als wij wachten tot het socialisme sterker is."

* * *

Ieder der sociale dagen is doortrokken geweest van den geest: geen compromis met het socialisme, geen betuiging van onmacht tegenover de opdringende sociale vraagstukken, maar op een kloeke en beleidvolle manier deze vraagstukken onder de oogen zien en ze trachten op te lossen naar de Katholieke leer.

De sociale functie van den eigendom zal erkend en zijn plichten zullen nauwkeurig omlijnd worden. De sociale plichten van den Staat zijn onbetwistbaar, men herinnerde aan de plichten, die hij als zoodanig heeft: de instelling van een ministerie van den arbeid; publiek-rechtelijke vakorganisatie; arbeidswetten etc. Nadat men gewezen had op de noodlottige afwijkingen in de vakbeweging, drong men sterk aan op de vervulling der drievoudige functies, die de vakbeweging in de maatschappij moet vervullen om mede te werken aan het herstel der christelijke ordening, op economisch, op politiek, op sociaal terrein.

De rol en de macht van het kapitaal onderzoekende werd er op gewezen door welke maatregelen meer algemeene welvaart zou kunnen werden verspreid: door betere vakopleiding, door coöperatie, door instellingen ten voordeele van de klein-industrie.

Henri Lorin wees hier op de gelijke wijze van werken in andere landen en op de groote verdiensten van graaf Medolago Albani en prof. Toniolo. S.

KATHOLIEKE OF CHRISTELIJKE VAKVEREENIGING.

Naar aanleiding van een artikel over Christelijke of Katholieke Vakorganisatie, geschreven door een mijnwerker, ontving de Limburgsche Pers een brief, door het Diocesaan Bestuur van de Kath. Soc. Actie in Limb. aan den R. K. Volksbond gericht.

Daar deze brief een onderwerp behandelt, dat de aandacht wel verdient, deelen wij hem hierbij aan onze lezers mede:

Maastricht, 1 Maart 1907.

Aan
het Bestuur van den Limburgschen
R. K. Volksbond.

»In eene op 27 Februari jl. gehouden vergadering van het Dioc. Comité voor de K. S. A. in het Bisdom Roermond werden door verschillende leden moeielijkheden ter sprake gebracht in zake de verhouding tusschen de Duitsche Christelijke Gewerkschaften en de Katholieke vak- en werklieden-vereenigingen in Limburg. Krachtens den wensch van het Nederlandsch Episcopaat kunnen de werklieden zich alleen aansluiten bij Katholieke vereenigingen, en is aansluiting bij de Christelijke Gewerkschaften voor in Duitschland werkende en in Nederland wonende werklieden toegelaten.

»In Venlo doen zich hieromtrent eigenaardige moeielijkheden voor. Aldaar is nl. met goedvinden der plaatsel. R. K. geestelijkheid opgericht een bouwvakvereeniging op Christelijken grondslag, in den geest der Duitsche Christ. Gewerkschaften. Deze vereeniging neemt voortdurend in ledental toe en zal hierdoor bereiken, dat de Katholieke vakvereeniging geleidelijk op den achtergrond wordt geschoven.

»In bovengenoemde vergadering werd er verder op gewezen, dat de Christelijke Gewerkschaften ook in andere grensplaatsen van Limburg als Vaals, Kerkrade, Heerlen enz. — tot groot nadeel der Katholieke Vakvereenigingen, — voortdurend propaganda maken en zich uitbreiden.

»In de Vergadering werd erkend, dat hierdoor op den duur allicht in strijd met den wensch van de Nederlandsche Bisschoppen zou kunnen gehandeld worden, doch aan den anderen kant werd toegegeven dat de plaatselijke toestanden, en de ligging van Limburg met betrekking tot Duitschland de moeielijkheid zeer in de hand werken. Een der voornaamste oorzaken, waardoor de overgang van leden der Christ. Gew. naar Katholieke vereenigingen niet plaats heeft, schijnt wel gelegen te zijn in het verschil tusschen de regeling betreffende de heffing en uitkeering van gelden uit de fondsen, hier en in Duitschland.

„Daar de bijdragen in die fondsen in Duitschland hooger zijn dan in ons land, worden de leden der Christ. Gewerkschaften er van teruggehouden, zich bij de Katholieke vereenigingen alhier aan te sluiten, omdat zij hunne rechten op uitkeering bij de Christ. Gewerksch. verliezen of althans gedeeltelijk verbeuren.

„Het kwam der vergadering wenschelijk voor, dat hier naar een middel diende gestreefd te worden tot oplossing der bestaande moeielijkheid, een middel dat misschien kon gevonden

worden door het treffen eener overeenkomst tusschen de vereenigingen hier en in Duitschland, waarbij wederkeerige aansluiting mogelijk is.

„De heer VLIEGEN, penningmeester van ons bestuur en voorzitter v. d. Limb. R. K. Volkbond deelde mede, dat eene dusdanige overeenkomst, ontworpen tusschen den Volksbond en de Christ. Bouwvakvereeniging, op onderteekening wacht.

„De Statuten der K. S. A. *verbieden* ons te treden op het gebied der bestaande Katholieke sociale Organisaties; de onderwerpelijke zaak behoort tot Uwe Vereeniging.

„In de gehouden besprekingen echter vond de vergadering aanleiding ons Bestuur op te dragen aan U de vraag te richten of de gesignaleerde bezwaren er toe zouden kunnen leiden, de kwestie aanhangig te maken bij Z. D. H. den Bisschop van Roermond, en Z. D. H. in overweging te geven in overleg te treden met Z. D. H. den Kardinaal-Aartsbisschop van Keulen, ten einde samenwerking tusschen de Duitsche en de Nederlandsche Vereenigingen te verkrijgen.

Het Diocesaan Bestuur voor de K. S. A. in het Bisdom Roermond:

(get.) CH. RUIJS DE BEERENBBOUCK, Voorzitter.
(get.) G. CASTERMANS, Secretaris.

KORTE BERICHTEN.

Ouderdomsverzekering. — In afwachting van Minister VEEGENS' wet, die bij den Raad van State is, zullen we alvast de bijzonderheden mededeelen der plannen van de Engelsche Regeering op dit stuk.

De Lord van de Schatkist wil uit de overschotten van dit jaar een grondkapitaal vormen van 12 millioen gulden, uit volgende batige saldo's aan te vullen tot 120 millioen. Gelukkig land, waar dit zoo maar van den overvloed af kan!

Uit de eerste 12 millioen zullen vooreerst de nooddruftige personen van 75 jaar gesteund worden, wier aantal op 600.000 geschat wordt. De gemiddelde bijdrage zal later 3 gulden per week bedragen en uitgekeerd worden op den 65-jarigen leeftijd.

Uitgesloten zijn allen, die buiten de Britsche eilanden geboren zijn; voorts degenen, die een reeks van jaren in 't buitenland vertoefd hebben, misdadigers en personen met meer dan 6 gulden inkomen per week.

Een coöperatie-kantoor. — Het in 1894 gestichte „Groszeinkaufsgesellschaft Deutscher Konsumvereine" sticht in Hamburg een «Genossenschaftshaus", waarvan de grond 350.000 Mark, de opbouw 450.000 Mark kost. waarbij dan nog bijv. 120.000 Mark komt voor de inrichting der drukkerij. De rest van 't gebouw strekt tot kantoren.

Het «Groszeinkaufsgeselschaft" had in 't jongste jaar een omzet van ruim 45.000.000 Mark, bezit in een groote reeks drukke steden eigen winkels en in Hamburg een groot pakhuis.

Geen drinkdwang! — Een voorwerker was ergens in Duitschland ontslagen omdat hij een onder hem gesteld werkman tijdens den arbeid tot drinken van een «schnaps" had overgehaald. Het «Gewerbegericht" keurde dit ontslag goed: verleiden tot drinken vond het — om met onze wet op 't Arbeidscontract te spreken — «dringende reden" tot onmiddellijk ontslag, zonder inachtneming dus van den opzeggingstermijn.

Verzekering tegen werkloosheid. — Het Deensche Folkething heeft in derde lezing goedgekeurd het wetsontwerp waarbij hoogstens 240.000 kronen per jaar wordt beschikbaar gesteld voor de werkloozenkassen, die echter 2/3 harer uitgaven zelf moeten bestrijden, met dien verstande, dat de gemeenten weer 1/6 hiervan mogen bijdragen.

De toestemming van het Landsthing wordt zeker geacht.

Beroeps- en bedrijfstelling. — De Duitsche Rijksdag heeft niet alleen de gelden toegestaan voor de dezen zomer te houden beroeps- en bedrijfstelling, maar ook den wensch uitgesproken, dat dergelijke telling minstens om de 10 jaar moge gehouden worden. Voorts zag men gaarne bij de vragen omtrent den arbeid van jeugdige personen onderscheid gemaakt tusschen kinderen (onder de 14 jaren) en van jongelui (van 14 tot 16 jaar). Men wil blijkbaar precies weten, hoe het met den kinderarbeid gesteld is.

Nog werd den Rijkskanselier verzocht bij die telling inlichtingen te doen inwinnen omtrent de eigendomsverdeeling van landerijen en bosschen in verband ook met o.a. de grootte en het aantal der agrarische bedrijven. Dat kan op die manier een ingewikkelde historie worden.

Omkoopgeld. — Een aanvulling van het Strafwetboek stelt in Engeland strafbaar de agenten, bedienden enz. in den handel, die van leveranciers enz. hunner principalen eenigerlei voordeel aanvaarden. Ook die voordeel toezeggen of schenken zijn strafbaar. 't Is duidelijk, dat een en ander moet strekken om den handel te vrijwaren tegen afspraakjes tusschen de leveranciers en het personeel, waardoor de patroons kunnen benadeeld worden.

Een strafvervolging te dezer zake wordt slechts op aanklacht ingediend. Indien de justitie in de vervolging toestemt, worden de kosten door den Staat gedragen.

Middenstandscrediet. — Een merkwaardige staat bevat het 56e jaarverslag der te 's-Gravenhage gevestigde „Hulpbank," die aan neringdoenden en met dezen gelijk staande burgers onder borgtocht geldelijke voorschotten geeft tegen 3 pCt, met wekelijksche aflossingen. In 't jaar 1906 klopten 467 personen om hulp bij haar aan — een aantal, dat wel eens wat hooger is geweest, in 1888 b. v. klom het tot 544. Zou hieruit af te leiden vallen, dat de behoefte aan crediet verminderd was, wijl immers de stad zich zeer uitbreidde, een overzicht van de grootte der voorschotten leert 't toch anders.

Tot het jaar 1860 werden geen hoogere voorschotten genomen dan van f 100, maar in genoemd jaar kwamen reeds 46 personen om f 200 vragen, terwijl in 1864 aan 31 personen f 300 werd verstrekt. Bleven de aanvragen beneden dit bedrag, tot f 50 toe, met wat grooter en kleiner schommelingen nagenoeg stationnair, de aanvragen van f 300 klommen gestadig in aantal: van genoemde 31 tot 123 in 1905, terwijl er in 1896 zelfs 144 waren. In 1906 zien we echter hun getal plotseling tot 71 dalen, maar waardoor? Er kwamen toen 60 aanvragen om f 400, welk bedrag in 1905 voor 't eerst werd uitgegeven en wel aan 10 personen.

Waar we hier slechts te doen hebben met een kleine instelling (kapitaal f 31250; uitgeleend bedrag in 1906 totaal f 88980), welke bovendien uitsluitend door kleine luyden wordt bezocht, toonen deze cijfers welsprekend aan, hoezeer de behoefte aan wat ruimer en daarbij niet duur crediet stijgende is.

Voor landloopers, enz. De kolonie «Hoffnungstal» bij Berlijn, in 1905 opgericht om daklooze zwervelingen een tijdig onderdak te verschaffen, opdat zij kunnen aansterken en geschikt worden voor een of andere betrekking, heeft thans ruimte voor 330 kolonisten. Zoo groot is de aanloop, dat uitbreiding der inrichting dringend noodig is.

In den regel heeft een zwerver drie maanden noodig eer hij in staat is het werk te aanvaarden, dat voor hem gezocht is.

't Zou wel de moeite loonen als van die driemaandsche terechtgebrachten een juiste statistiek werd bijgehouden nopens hun verdere lotgevallen. We zijn een beetje sceptisch omtrent zulke zwervers, die meerendeels te zeer aan de vrijheid verknocht zijn om zoo gauw in nijvere werkers herschapen te worden.

Alweer een koopersbond. Mede als uitvloeisel van de thuisuitbuitingstentoonstelling is te Berlijn, door vertegenwoordigers van allerlei goedwillende vereenigingen, een «koopersbond» opgericht, welke het koopend publiek — dus iedereen — meer verantwoordelijkheidsgevoel wil inprenten. Men weet wat dat beteekent: de koopers moeten letten op de arbeidsvoorwaarden, welke golden bij de vervaardiging van wat zij behoeven. Een moeilijke taak, welke echter door elders in 't buitenland bestaande bonden van dien aard verlicht wordt door aan de voorwerpen van wege de vereeniging gehechte etiketjes. De fabrikanten zijn natuurlijk op die etiketten zeer ge-

steld, maar kunnen ze niet bekomen als hun arbeiders te klagen hebben.

't Is allemaal mooi, maar wij vreezen toch, dat het gros der menschen vóór alles op de koopjes zal blijven letten. Niemand zal dan ook de verbetering der sociale toestanden op den invloed dier koopersbonden willen doen aankomen. O.

Snelle ontwikkeling. Aangaande den snellen ontwikkelingsgang van de christelijke vakorganisatie der Duitsche mijnwerkers bemerkt de *Bergknappe,* orgaan dier organisatie, het volgende: «Wel was de strijd, dien de stichters en pioniers der vakvereeniging strijden moeten, zwaar, maar het ging voorwaarts. Dit zou niet mogelijk zijn geweest, indien de beroepsvereeniging een overbodige versnippering der arbeiders, een overbodige stichting was. Van jaar tot jaar toonde zich duidelijker, hoe noodzakelijk een op christelijk-nationalen grondslag staande arbeidersbeweging is.

Het ging en gaat voorwaarts, zooals de ontwikkeling van het ledental toont. Dit ledental bedroeg aan het einde van het jaar:

1895	5500	1901	36000
1896	8000	1902	40000
1897	21000	1903	42000
1898	28000	1904	43000
1899	22000	1905	66000
1980	29000	1906	75000

Het ging en gaat voorwaarts! Dat blijkt uit de uitbreiding der organisatie.

In het eerst wilde men de uitbreiding en werkzaamheid tot het «Oberbergamtsbezirk Dortmund" beperken, zooals ook de oorspronkelijke naam der vakvereeniging aangeeft. Doch reeds in 1897 veranderde de «Algemeene Vergadering" den titel in «*Gewerkverein christlicher Bergarbeiter Deutschlands.*" Van af dien tijd heeft hij zich ook in andere districten gevestigd. Vooral in de laatste jaren heeft de «Gewerkverein" in de overige mijndistricten een krachtige propaganda ontwikkeld. Thans heeft hij buiten het Ruhrrevier, ook in Wurm- en Saarrevier, in den Pfalz, in het links-Rijnsche bruinkolenrevier, in Lotharingen, in Pensbergerrevier, in Siegerland, in Lahn- en Dillrevier. in Sauerland, bij Osnabrüch en Ibbenbüren, in Midden-Duitschland, Saksen. Schleziën en Beijeren, in Holland en België vasten voet gekregen.

Het gaat voorwaarts! Dat blijkt ook uit de telkens verhoogde contributie, een bewijs van de offervaardigheid der leden. Bij de stichting der organisatie werd de contributie op 25 Pfg. (15 c.) per drie maanden gesteld; in 1899 stelde men de contributie op 20 Pfg. (12 c.) in 1900 op 40 Pfg. (24 c.) en in 1902 op 50 Pfg. (30 c.) per maand. Op 1 October 1905 werd een wekelijksche contributie van 40 Pfg. (24 c.) ingevoerd.

Deze verhooging van contributie toont welsprekend de innerlijke versterking van genoemde vakorganisatie.

Wat *last not least* een krachtige stoot aan de ontwikkeling van bovengenoemde vakorganisatie heeft gegeven is het aanstellen van tal van **vrijgestelde beambten,** die dag uit, dag in voor de behartiging van de belangen der leden werkzaam zijn.

In de vrijstelling van propagandisten schuilt het geheim van de krachtige ontwikkeling eener vak- en andere organisatie.

H.

Vakonderwijs. De Hooge Arbeidsraad (Le Conseil supérieur du Travail) in Frankrijk heeft in 1906 het volgend plan ontworpen voor regeling van het vakonderwijs.

Er worden kostelooze verplichte vakcursussen opgericht voor jongelieden van beiderlei geslacht, beneden 18 jaar, die werkzaam zijn in den handel en de industrie, uitgezonderd in de beroepen, voor welke de Vakraden van patroons en arbeiders beide ze nutteloos achten. Die cursussen kunnen ook door de patroons georganiseerd worden in hun eigen fabrieken. Een regeeringsbesluit wijst de gemeenten aan, waar de cursussen noodig geacht worden. Daar zullen ze dan georganiseerd worden door Plaatselijke vakcommissies.

De patroons moeten voor het volgen der cursussen vrijen tijd geven, welke wordt afgenomen van den werkdag, doch de 8 uur per week niet mag te boven gaan, uitgezonderd echter dáár, waar de arbeidsdag niet meer dan 8 uur is of de werkweek niet meer dan 40 uur telt.

De patroons, die zich verplichten de praktijk van het vak bij leerling contract te onderwijzen en hun leerlingen den cursus doen volgen, zullen verminderd worden in hun patentbelasting.

Voedingsmiddelenwet in Amerika. Op 1 Januari j. l. is in Amerika de wet op genees- en voedingsmiddelen aangenomen, waardoor deze stoffen onder contrôle worden gebracht. De voedingsmiddelen mogen alleen verkocht worden voor wat zij werkelijk zijn. Op de verpakking der patent-geneesmiddelen moet de samenstelling vermeld worden.

Wanneer zal dit bij *ons* wet worden? Of is er bij ons te veel eerbied voor vakgeheimen?

Loodwit of Zinkwit? Van wege het Dep. van L. N. en H. is thans uitgegeven een voorloopig rapport, door de loodwitcommissie in October 1906 aan den Minister uitgebracht.

Hoewel de commissie thans nog bezig is met verschillende proeven. ten opzichte van verschillende oliën en verfmolens en de draagkracht der verflagen, kan toch reeds worden vastgesteld dat het zinkwit zeker in geen enkel opzicht in dekvermogen bij loodwit ten achter staat, ja zelfs eerder nog iets beter dekkend kan genoemd worden.

Voorts blijkt, dat die zinkwitverf bij gelijke of betere bedekking en naar de thans geldende prijzen nog iets goedkooper is dan de loodwitverf.

Dat kan dus best uitloopen op verbanning van het moordende loodwit.

Ouderdomspensioen. Het bestuur der coöperatieve verbruiksvereeniging «Vooruitgang" te Rotterdam (niet S.-D.) heeft voor al het personeel in haren dienst een ouderdomsverzekering gesloten, voor *f* 7.— per week op 60-jarigen leeftijd, benevens een invaliditeitsverzekering à *f* 3.50 per week.

Een coöperatief Hotel is door de Belgische coöperators reeds 4 jaar in gebruik, en wel op de badplaats Ostende. R.

RECTIFICATIE. — In 't vorig nummer van 't *K. S. W.* werd in het stukje „*Kindergevangenis*" een uitvoerig citaat meegedeeld van den *Nieuwen Koerier,* dit moet zijn: den *Limburger Koerier* (Maastricht).

NIEUWE BOEKEN.

MCH. LONGO. Psicologia criminale. Torino, 1906. 8⁰. 281 pp. 6 l.

MEATH. Earl and Countess. Thoughts on Imperial and social Subjects. London, 1906. 8⁰. 300 pp. 6 sh.

ST. REYNAUD. La question sociale et la civilisation paienne. Paris, 1906. 16⁰. 3 fr. 50 c.

ROSSI. La soledarietà professionale e la libertà del lavoro. Palermo, 1906. 8⁰. 174 pp. 4 l.

E. SELLA. Le trasformazioni economiche del capitale fondiario. Cesena, 1906. 8⁰. 252 pp. 5 l.

EDM. SÖCHTING. Das landwirtschaftliche Genossenschaftswesen in der Provinz Sachsen. Halle, 1906. 8⁰. X, 343 pp. M. 10.

M. STERIO. La giunta municipale. Messina, 1906, 8⁰. XXXVI, 704 pp. 8 l.

Studien, Münchener volkswirtschaftliche. Herausgegeben von L. Brentano und Wth. Lotz. Stuttgart, 1906. 8⁰. XII, 145 pp. M. 5.

M. B. SYNGE. Short History of social Life in England. London, 1906. 8⁰. 424 pp. 6 sh.

F. DE BERNHARDT, Les capitales modernes. Londres et la vie à Londres. Bruxelles, 1906. 4⁰. pp. Illustr. 10 fr.

DOUAIS. L'Inquisition. Ses origines, sa procédure. Paris 1906. 8⁰. XI, 371 pp. 7 fr. 50 c.

H. BARNARD. Pestalozzi and his educational System. Syracuse, 1906 8⁰. 571 pp. *With Illustr.* pst. 3.50.

Handbuch, encyklopädisches, der Pädagogik, herausgegeben W. VON REIN. VIII. Bd. I. Ergänzungsbd. 2. Hälfte. Langensalza, 1906. 8.⁰ VI u. p. 481—962. 7 M. 50 sh.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's Hertogenbosch.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

Redacteur: Mr. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Algemeene Dienstplicht en Weerbelasting I, door H. J. A. Feber. — Wettelijke Regeling van den Arbeidstijd I, door J. W. Ratté. — Uit Tijdschriften: Warenhuizen II. *(Slot.)* Berichten en Mededeelingen; Gegraaide Bloempjes. — De Kindergevangenis. — Negende Limburgsche Katholiekendag te Maastricht. — Korte Berichten: Begrijpelijke woede. — Een R. K. Schippersorganisatie. — Sociale Wetgeving en S. D. A. P. — Neutrale Vakorganisatie. — Ook al Grober Unfug. — Belasting op Waardevermeerdering. — Collectieve Contracten. — Zondagsrust. — Stadsarbeiders en Coöperatie. — Kinderverzorging. — Een met de goede zeden strijdende pensioenkas. — Arbeidsbeurs-systeem. — Ned. R. K. Vakvereenigings-Congres. — Rectificatie. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

ALGEMEENE DIENSTPLICHT EN WEERBELASTING. — I.

Het militaire vraagstuk staat in het teeken van den algemeenen dienstplicht. In woord en geschrift, in vergaderingen — vooral politieke — en partijprogramma's, in adressen en petities, in en buiten de Kamers, men hoort en ziet overal de leuze: afschaffing van de loting, hervorming van het leger op den grondslag van den algemeenen dienstplicht. Als de »*Pinkpillen*« voor de aan alle kwalen lijdende menschheid, wordt de algemeene dienstplicht aanbevolen als *het* geneesmiddel voor ons zoo kranke leger, met zijn zoo breed uitgemeten gebreken en talrijke verouderde instellingen.

Begrijpelijk, dat tegen een zoo geruchtmakende propaganda een andere beweging is gesteld, waarvan als een uiting is te beschouwen de onlangs opgerichte »Bond tegen den Algemeenen Dienstplicht.«

Het behoeft geen betoog, dat een aanzienlijke uitbreiding van het contingent, om nog niet van invoering van algemeenen dienstplicht te spreken, zich sterk in alle lagen der maatschappij zou doen gevoelen, waarom een bespreking van dit onderwerp in dit Weekblad ons alleszins gewettigd voorkomt.

Door de voorstanders van den algemeenen dienstplicht werden verschillende motieven aangevoerd, waarom zij deze legerhervorming wenschelijk, ja noodzakelijk, achten.

En dan hooren wij in de eerste plaats verkondigen, dat de algemeene dienstplicht door de Grondwet wordt geeischt; handhaving van de loting heet een *verkrachting van de grondwettelijke bepalingen.*

Wij achten deze meening eene onjuiste.

Art. 180 van de Grondwet luidt:

»Alle Nederlanders, daartoe in staat, zijn verplicht mede »te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het »Rijk en tot verdediging van zijn grondgebied.

»Ook aan ingezetenen, die geen Nederlanders zijn, kan »die plicht worden opgelegd."

en art. 181:

»Tot bescherming der belangen van den Staat is er »eene zee- en eene landmagt, bestaande uit vrijwillig die»nenden en uit dienstplichtigen.

»De Wet regelt de verplichte krijgsdienst. Zij regelt »ook de verplichtingen, die aan hen, die niet tot de zee- »of landmacht behooren, ten aanzien van 's Lands verde»diging opgelegd kunnen worden."

Met uitzondering van hen, die om een of andere reden ongeschikt worden geacht mede te werken tot verdediging van het Rijk, rust dus op alle Nederlanders de verplichting hun diensten tot dit doel ter beschikking van het Vaderland te stellen.

Maar zij kunnen op verschillende wijzen aan dien plicht voldoen: 1e door bij de zee- of landmacht te dienen, 2e op andere wijze, door de wet aan te geven.

Terwijl de vorige Grondwet in het overeenkomstige artikel nadrukkelijk bepaalde:

»Het dragen der wapenen tot handhaving der onafhanke»lijkheid van den Staat en het beveiligen van zijn grond»gebied blijft een der eerste pligten van alle ingezetenen."

Wordt het dragen van de wapenen thans niet meer geeischt, om aan 's lands verdediging te kunnen medewerken?

De bedoeling van de artikelen 180 en 181 van de Grondwet is ook blijkens de toelichting op de voorstellen der Staats-Commissie tot grondwetsherziening (1884) de vroegere beperkende bepaling voor een ruimere opvatting te doen plaats maken; ook buiten het leger kan tot de verdediging van het grondgebied van den Staat worden bijgedragen.

En in het Verslag der Staats-Commissie tot voorbereiding der wettelijke regeling van den militairen dienstplicht (1888) wordt dit beginsel nader uitgewerkt. Waar het handelt over hen, die niet in tijd van vrede worden geoefend, zegt het verslag:

»Voor zoover de hier bedoelde personen reeds in tijd »van vrede vrijwilligerskorpsen hebben gevormd en de »verplichtingen op zich nemen, voor het geval eener »mobilisatie voor de leden dier korpsen, van Regeerings- »wege vastgesteld, zouden zij van andere diensten vrij- »gesteld worden.

»Zij, die hiertoe niet overgaan, worden reeds in tijd »van vrede, òf bestemd tot het vervullen van bizon- »dere diensten in tijden van oorlog ten be- »hoeve van 's lands verdediging, òf zij blijven beschikbaar »om in tijden van oorlog tot oefening te worden »opgeroepen, ten einde daarna tot aanvulling te dienen »van het leger, de landweer of de reserve der landweer."

De regeling nu van de verplichtingen aan deze categorie van personen op te leggen en van de bijzondere diensten, welke van hen kunnen worden geëischt, moet in een »Landstormwet« worden opgenomen, waarbij dient te worden opgemerkt, dat echter ook nu reeds, krachtens een bijzondere wet, in oorlogstijd diensten van hen ten bate van de verdediging kunnen worden gevorderd.

Met een beroep op art. 180 van de Grondwet mag dus een Landstormwet worden geëischt; de meening, dat de loting in strijd is met dat artikel en alleen door invoering van den algemeenen dienstplicht ten volle aan de Grondwet kan worden voldaan, achten wij niet slechts in strijd met de letter, maar ook met de bedoeling van die Wet.

Voorts wordt de invoering van den algemeenen dienstplicht bepleit als het eenige middel om het Nederlandsche Volk het noodige gevoel van zelfbewustheid bij te brengen, belangstelling in onze defensie op te wekken, om leger en volk meer tot elkaar te brengen.

Hoe kan het Leger zijn een nationale instelling, hoe kan de belangstelling algemeen zijn, hoe kunnen Volk en Leger één zijn? — zoo wordt geredeneerd — als volgens de bestaande wetten 2/3 van de Nederlanders buiten elke aanraking met het leger wordt gehouden en hun de gelegenheid ontnomen is den eersten plicht jegens het Vaderland te vervullen.

Vooreerst zij er op gewezen, dat deze voorstelling niet geheel juist is; het wordt voorgesteld alsof jaarlijks slechts 1/3 van de beschikbare jongelingschap in het Leger wordt ingelijfd, en dat is niet overeenkomstig de waarheid.

Het aantal ingelijfden bedraagt ongeveer 1/3 van de ingeschrevenen, maar hieronder bevindt zich een aantal, dat wegens gebreken, te geringe maat, wordt vrijgesteld of om andere redenen ontheffing van den werkelijken dienst krijgt. Houdt men hiermede rekening, dan blijkt dat 42 à 43 % van den voor den dienst geschikt geoordeelden worden ingelijfd. Zegt men dus, dat slechts 1/3 van de Nederlandsche jongelingschap wordt ingelijfd, dan geeft men 10 % minder op, dan feitelijk het geval is.

En wat nu de belangstelling in het leger aangaat, wij hebben, dunkt ons, daarover den laatsten tijd allerminst te klagen, althans wat betreft de mate van belangstelling, wel over den aard dier zg. belangstelling, want die laat niet zelden heel wat te wenschen over. Ongetwijfeld is door de invoering van den persoonlijken dienstplicht in ruimer kring belangstelling voor ons defensie-instituut gewekt, wat volkomen verklaarbaar is, omdat daardoor categorieën jonge mannen in het leger werden gebracht, die daaraan vroeger geheel vreemd bleven; maar of door invoering van den algemeenen dienstplicht naast het brengen van meerdere belanghebbenden — grooter in aantal, maar niet in soort, in de militaire rijen ook een ander soort van belangstelling — en dat is het wat men eigenlijk verlangt — voor het leger zou worden gewekt, meenen wij, gelet op onzen volksaard, te mogen betwijfelen.

Ons volk is niet militair aangelegd, zonder daarom anti-militair te mogen worden genoemd. Zonder onverschillig te zijn voor het Vaderland en zijne verdediging, geraakt de groote massa daarvoor niet in vuur. Afgezien nog van volksaard en heerschende burgerbegrippen, moet niet vergeten worden, dat daar ook de langdurige vredesperiode het hare toe heeft bijgedragen, en dat jarenlang, inzonderheid door de hoogere standen, zoo al geen afkeer, dan toch een verregaande onverschilligheid voor 's lands defensie is getoond. En nu kunnen wij het betreuren, dat een zoo bij uitstek nationale zaak als 's lands-verdediging, nog zoo weinig tot het hart van het Nederlandsche volk is doorgedrongen, wij hebben het als feit te aanvaarden en moeten er bij het militaire vraagstuk rekening mede houden, op straffe anders in onze verwachtingen te worden teleurgesteld.

Wij behooren niet tot dezulken, die meenen dat invoering van algemeenen dienstplicht voldoende zou zijn om in deze een algeheelen ommekeer te weeg te brengen; een meer geleidelijke ontwikkeling in die richting, een als het ware stelselmatige opvoeding in dien zin achten wij noodig om bij de groote menigte juiste begrippen in zake onze nationale verdediging ingang te doen vinden.

Het motief, dat in den regel het laatst voor invoering van den algemeenen dienstplicht wordt aangevoerd, maar o. i. het meeste gewicht in de schaal legt, is de onbillijkheid, welke in het lotingstelsel is gelegen. Door afschaffing van de loting zou die onbillijkheid geheel kunnen worden weggenomen, maar — zooals nader zal worden uiteengezet — achten wij invoering van den algemeenen dienstplicht op het oogenblik en ook in de naaste toekomst een onmogelijkheid, en daarmede een correctief noodzakelijk om op andere wijze die onbillijkheid, althans eenigermate, weg te nemen.

Nog op een ander voordeel, dat invoering van den algemeenen dienstplicht, of liever uitbreiding van het contingent *kan* brengen, wenschen wij te wijzen, nl. op de vermindering van dienst tijd (niet te verwarren met oefeningstijd), welke daarvan het gevolg kan zijn; wij bedoelen, dat — een bepaalde legersterkte tot grondslag nemende — vergrooting van contingent gepaard gaat met vermindering van het aantal lichtingen.

Wie kennis heeft genomen van de actie allerwege gevoerd om het aantal herhalingsoefeningen te doen verminderen, weet dat deze beweging haar oorzaak vindt in den zwaren druk, welke deze oefeningen vooral de

oudere lichtingen opleggen. Een vermindering alzoo van den diensttijd b.v. van 15 jaren (waarvan 8 jaar bij de militie en 7 jaar bij de Landweer) op 10 jaren, met een daarmede gepaard gaande vermindering van het aantal herhalingsoefeningen (juist de zwaarst drukkende, nl. die op ouderen leeftijd te volgen zouden komen te vervallen) zou voor het meerendeel der dienstplichtigen van zeer veel belang zijn, den persoonlijken druk in niet geringe mate verlichten.

Vergrooting van het contingent *zou* alzoo in dit opzicht moeten worden toegejuicht, ware het niet, dat het den voorstanders van den algemeenen dienstplicht niet slechts om vermeerdering van het aantal jaarlijks in te lijven manschappen, maar ook om opvoering van de totale legersterkte te doen is. Alzoo geen verkorting van den diensttijd, of slechts eene, welke op verre na niet evenredig is met de vergrooting van het contingent.

Voor de noodzakelijkheid om thans reeds, nu de Legerwetten van 1901 nog niet eens ten volle hebben doorgewerkt, de legersterkte te vergrooten, moet het bewijs nog geleverd worden.

Geldt voor de groote mogendheden het concurrentiesysteem, wordt het eene Rijk gedwongen zijn leger te vergrooten, tot meerdere machtsontwikkeling genoodzaakt, omdat een mogelijke tegenstander zijn legersterkte heeft opgevoerd, voor ons, met een bepaald doel bij de landsverdediging voor oogen, gelden dergelijke overwegingen niet.

Bij het tot stand komen van de Legerwetten is verzekerd geworden, dat Nederland daardoor de beschikking over een voldoend sterke strijdmacht zou verkrijgen en nog werd in de M. v. A. op de Oorlogsbegrooting voor 1906 de legersterkte, welke wij thans hebben, zeer voldoende genoemd.

Blijkt uit het bovenstaande, dat wij invoering van den algemeenen dienstplicht niet noodzakelijk en allerminst als door de Grondwet geboden achten, en vergrooting van het contingent alleen wenschen te aanvaarden onder beding van een verminderden diensttijd, tenzij mocht worden aangetoond, dat de tegenwoordige legersterkte ontoereikend is, wij meenen ook te kunnen aantoonen, dat de invoering van den algemeenen dienstplicht voorshands onmogelijk is.

(Slot volgt). H. J. A. FEBER.

WETTELIJKE REGELING VAN DEN ARBEIDSTIJD.

Over bovenstaand onderwerp is een belangrijk rapport ingediend op het IIIe Congres van „l'Action Libérale Populaire". De conclusies van dit rapport zijn aangenomen, zoodat het zeer juist aangeeft, in welke richting de Katholieke sociale denkbeelden gaan.

Basis van dit rapport was een artikel van G. MAZE-SENCIER, dat ook verschenen is in *L'Association Catholique* van December 1906.

De bedoeling van dit artikel was niet, in slechts enkele bladzijden dit ernstige vraagstuk tot een beslissing te brengen, die alle moeilijkheden opheft; ook niet om den lezers aan te wijzen, welke meening ze moeten bezitten omtrent zulk een vraagstuk.

De schrijver wenschte alleen in alle openhartigheid de gegevens voor het vraagstuk voor te stellen.

Nu dit vraagstuk ook ten onzent zeer actueel wordt, moge hier, in de lijn van genoemd artikel en rapport, een korte verhandeling volgen:

I. *Over het Recht van den Staat.*

Heeft de Staat het recht tusschen beiden te komen om den arbeidstijd van volwassenen te verminderen?

Eerst dient echter een andere vraag gesteld te worden, want van deze zal het antwoord afhangen op de vraag, die ons bezighoudt.

Is de arbeid eenvoudig koopwaar, die onderworpen is aan de brutale wet van aanbod en vraag? Of is hij integendeel een menschelijke daad, de daad bij uitnemendheid, waardoor de mensch zich onderwerpt aan de Goddelijke wet, welke hem verplicht zijn brood in het zweet zijns aanschijns te verdienen?

In het eerste geval is de werkman slechts een werktuig om te produceeren. In het tweede geval is hij een verantwoordelijk wezen, dat de hooge waardigheid draagt, welke den arbeid en de arbeiders omringt, en die steeds het teeken van adel blijft voor ieder mensch.

Zeker, de werkman is een verantwoordelijk wezen, en daarom heeft hij recht op wettelijke en zedelijke bescherming door den Staat: er bestaat een niet te ontkennen sociaal belang, om niet alleen den industrieelen arbeid van vrouwen en kinderen, maar gelijkelijk ook dien van volwassen mannen te begrenzen. Overmatige mechanische arbeid heeft als noodzakelijk gevolg de uitputting van den werkman, hij benadeelt het individu, benadeelt den arbeid zelf en heeft dus bijgevolg treurige noodzakelijke gevolgen voor de geheele maatschappij. Men moet dus deze lichamelijke, verstandelijke en zedelijke uitputting verhinderen.

De mensch moet niet veroordeeld zijn tot een arbeid, die hem ondermijnt en gelijk stelt met een ware machine: hij heeft een gezondheid, welke men niet met opzet moet blootstellen aan vermoeienissen of aan gevaren, die haar bederven.

Bovendien, wanneer de arbeider een gezin heeft en een eigen thuis, moet hij zijn plichten als echtgenoot en als vader vervullen. Men moet nooit vergeten, dat »de arbeider een vrij, verstandelijk wezen is, een burger, een echtgenoot, een huisvader, en dat hij bijgevolg verplicht is te voorzien in de behoeften, die voortvloeien uit zijn natuur en uit zijn betrekkingen tot de echtelijke en sociale orde?" [1])

De wil van de patroons moge nog zoo goed zijn, hun bedoelingen mogen nog zoo rechtvaardig zijn, men kan toch nooit onderstellen, dat er een beweging der meeningen zal komen, voldoende om tot algemeene oplossing te geraken van een maatregel, welks kracht niet werkelijk is als hij niet tevens algemeen is. De Staat moet dus tusschen beiden komen.

---

[1]) Congrès catholique de Tarragone.

De woorden van de Encycliek *Rerum Novarum* zijn duidelijk en klaar. „Indien de patroons de gezondheid der werklieden in de waagschaal stellen door het opleggen van een buitensporigen arbeid, die niet in verhouding is met hun leeftijd en hun geslacht, in al deze gevallen moet men tot zekere grenzen de kracht en het gezag der wetten toepassen."

II. *Op welke grondslagen moet de arbeidsdag worden vastgesteld?*

Wij meenen, dat het de voorkeur verdient, om als basis aan te nemen, een maximalen arbeidsdag. Want door het tamelijk gecompliceerde van het vraagstuk en het verschil van toestanden, heeft een dergelijke vaststelling van een maximum het voordeel, dat de hervorming minder moeilijk wordt om in de practijk uitgevoerd te kunnen worden; zij verhindert immers niet, dat in sommige gevallen de dagelijksche werkdag blijft beneden het aangewezen maximum.

De meeste groote medische hygiënisten van België, Duitschland, Oostenrijk en Zwitserland achten, dat voor zeer vermoeienden, afmattenden arbeid, deze voor volwassenen de 10 uren niet mag te boven gaan; voor weinig inspannenden arbeid meenen zij, dat men kan gaan tot 12 uur, doch dan is het vraagstuk alleen beschouwd van hygiënisch standpunt.

Het is onmogelijk een uniformen arbeidsdag voor allen vast te stellen.

Kan men bij voorbeeld de textielindustrie, den mijnbouw en de ijzerindustrie met elkander vergelijken? Kan men in elk dezer drie industrieën zelfs de velerlei beroepen gelijkstellen, zooals ze door duizenderlei bezigheden van de industrie als geheel en naar gelang van plaatselijke toestanden gevraagd worden?

Het Congres van *La Ligue démocratique* van Leuven (Brussel, September 1903) gaf een billijke oplossing aan de hand, door het formuleeren van de volgende wenschen:

»Het vaststellen in iedere industrie van den normalen arbeidsdag, zóó dat de krachten der werklieden niet overschreden worden."

»De bepaling van den duur van den normalen arbeidsdag opdragen, voor iedere industrie, aan de zorg van de bevoegde vereeniging (corporation compétente) of bij gebreke daarvan, aan de Industrie- of arbeidsraden." (Conseils de l'industrie et de travail).

»De wet bekrachtigt den maximalen arbeidsdag, zooals die door de Vereenigingen of de Industrie- of Arbeidsraden is vastgesteld."

Is nu de achturige arbeidsdag in de praktijk mogelijk? Is ze integendeel niet slechts een utopie? ..... De achturige arbeidsdag is, als formule, zonder twijfel een gevaarlijke utopie, want bij het geringste nadenken is gemakkelijk te begrijpen, dat hij niet kan worden uitgestrekt tot alle takken der industrie. Dat hij integendeel in bepaalde gevallen langzamerhand mogelijk wordt en van toepassing kan zijn op bepaalde takken van arbeid, er is alle reden toe om dit te onderstellen, en dat zulk een hervorming ooit practisch mogelijk is, daarover moet men zich verheugen. [1])

Sedert eenigen tijd is een belangrijke beweging te constateeren om de vaststelling en reglementeering van den arbeidsdag te vervangen door een globaal stelsel van een wekelijkschen arbeidstijd. Dit denkbeeld is echter slechts een herhaling van wat reeds vroeger vervat was in het voorstel van Graaf DE MUN van 7 December 1889, waarbij hij (art. 9) vroeg, dat de werkelijke arbeidsduur de 58 uren per week niet zou te boven gaan. Dit stelsel wordt uitgevoerd in Engeland, waar de gewoonte, die daar sterker is dan de wet in menig ander land, een wekelijkschen arbeidstijd heeft vastgesteld van 54 tot 56 uren. Het voordeel van zulk een stelsel is, dat de rust op Zaterdagnamiddag mogelijk is. De Handelskamer van Belfort nam in 1902 het initiatief voor een beweging in den zin van een vaststelling van een wekelijkschen arbeidstijd, omdat ze meende, dat dit dienstig was zoowel voor de belangen van den werkman als van den patroon.

Het is onnoodig meer, in te gaan op het groote sociale belang, dat de Zaterdagmiddagrust heeft voor het werkmansgezin. Men kan werkelijk zeggen, dat de Zondagsrust zelfs afhangt van dezen eersten maatregel.

III. *Tegenwerpingen.*

Welke tegenwerpingen worden nu gemaakt door de tegenstanders van de verkorting van arbeidstijd voor volwassenen?

1°. Zegt men: De begrenzing van den werkdag is een aanslag op het beginsel van vrijheid van arbeid. Volwassenen zijn vrij hun zaken zelf te regelen, zooals hun belangen dit vragen.

Daarop moet geantwoord, dat de vrijheid feitelijk niet bestaat in het systeem der grootindustrie: Een arbeider kan niet vrij beslissen of zelfs onderhandelen over de arbeidsvoorwaarden. De werkman is tegenover zijn patroon noch onafhankelijk, noch vrij; hij heeft noch kapitaal, noch crediet, en hij is ten slotte zedelijk gedwongen de voorwaarden te aanvaarden, die hem worden opgelegd.

De Staat zegt niet tot den burger, die voor eigen rekening werkt; na zóóveel uren werken moet ge ophouden, moet ge uw werk neerleggen: dàt zou waarlijk een aanslag zijn op de vrijheid van arbeid. De Staat zegt alleen tot den werkman, tot hem, die zijn krachten en zijn werkzaamheid in dienst van een ander stelt: gij moogt u niet verbinden boven een vastgesteld aantal uren in dienst van een ander te werken; sociale belangen en het sociaal behoud staan hier op het spel.

Wat men dus wil regelen is *niet* de bovenmatige arbeid in zich zelf, want ieder blijft natuurlijk vrij persoonlijk te werken zooveel hem goeddunkt; wat men wèl moet regelen, dat is de verbintenis, welke iemand aangaat om alleen voor rekening van een ander boven een vastgesteld aantal uren per dag te werken.

2°. Deze bescherming, zóó zegt men verder, waarvan

[1]) Bijzonder helder en met kennis van zaken is dit onderwerp behandeld in het zeer volledig en goed gedocumenteerd werk van MARCEL LECOQ.

de voorstanders beweren, dat ze in 't belang van den arbeider is, is òf slechts denkbeeldig òf wel gevaarlijk; zij loopt ten slotte uit op een vermindering van het loon.

Het bepalen van een maximalen arbeidsdag heeft geen noodzakelijke loonsverlaging ten gevolge, omdat de productiviteit van den arbeid niet juist evenredig is met den arbeidsduur. De arbeidsduur is een van de factoren der productiviteit, maar hij is niet de eenige. [1]) Men moet ook rekening houden «èn met de kracht, èn met de innerlijke waarde van den arbeid». Met moet niet als een axioma aannemen, dat de matige vermindering van de arbeidsduren ook naar dezelfde verhouding de productiviteit van den arbeid vermindert en dus bijgevolg het bedrag van het loon. Door ernstige enquêtes is bewezen, dat in verschillende gevallen door een matige vermindering («réduction modérée») van den arbeidstijd de productiviteit niet was verminderd. De economisten erkennen zeer algemeen (wij meenen hierop bepaald de aandacht te moeten vestigen) »dat de waarde van de productie niet altijd geheel evenredig is met den arbeidsduur; zij is evenredig met den arbeidsduur, gecombineerd met de arbeids*kracht;* welnu, het is een feit, door de ondervinding bewezen, dat de kracht van den arbeid, binnen een bepaalden tijd, aanmerkelijk vermindert na een zeker aantal uren." In Engeland b.v. heeft de Regeering in de werkplaatsen der marine en van de artillerie den arbeidsdag verminderd van tien tot acht uur zonder vermindering van resultaat. Natuurlijk, men moet niets tot het uiterste opdrijven en in 't oog houden dat wat in een bepaald land voor een industrie mogelijk is, ook eveneens geschikt is voor alle landen en voor alle industrieën, men moet ook niet aan de patroons verzekeren, dat in acht uur zooveel zal gedaan worden als b.v. in twaalf, maar men kan naar alle waarschijnlijkheid te recht onderstellen, dat de arbeid gedurende een *redelijk* verkorten arbeidsdag in bepaalde gevallen krachtiger en productiever zal zijn, en dus niet als een noodzakelijk gevolg zal meebrengen vermindering van loon.

Behalve voordeel voor den werkman, zal de vermindering van arbeidstijd overigens ook even voordeelig voor den patroon kunnen zijn; althans hij kan er geldelijk belang bij hebben den arbeider b.v. niet 10 maar slechts negen uur te laten arbeiden en een hooger eisch van productiviteit aan den arbeid te stellen, omdat hij door deze vermindering van uren zou genieten een vermindering van algemeene exploitatiekosten, (verlichting, verwarming, minder slijtage aan materiaal, enz.)

De nauwere begrenzing van den arbeidstijd is geen stap op den weg van het socialisme, gelijk sommige aanhangers van de oude liberale school vreezen, neen, men moet den maatregel beschouwen als geboden door de hygiëne, door »industriëele waakzaamheid", als ingegeven door het denkbeeld, »dat de menschelijke kracht," zooals LIESSE zegt, »niet naar willekeur kan uitgerekt worden en zeer spoedig haar hoogtepunt bereikt door inspanning, en die inspanning is veranderlijk, al naar den leeftijd van den mensch en de som van geestkracht, welke hij bezit."

Zal de vermindering van arbeidsduur een oplossing brengen van het vraagstuk der werkloosheid, voorzooverre deze ontstaan is door de machine en de overproductie?

Door hen, die te veel werken, minder te laten arbeiden, zal men, zoo zegt men dikwijls, werk vinden voor hen, die geen arbeid hebben.

Deze meening, die zoo dikwijls is verdedigd door sommige socialisten, wordt integendeel weer verworpen door een andere socialistische school; deze meenen op goeden grond, dat het vraagstuk der werkloosheid, ondanks de vermindering van arbeidsduur, in zijn geheel blijft, en dat de productiviteit van den arbeider niet alleen afhangt van den arbeidsduur, maar van veel en velerlei omstandigheden (vernieuwing of vervolmaking van machines, steeds hooger stijgende uitvindingen, den stand der markt, vakkennis van den werkman, verdeeling van den arbeid, en ten slotte van de meer of mindere geschiktheid van den arbeider en van het werk).

En wanneer men nu de theorie aanneemt, dat de grootere kracht en de meerdere waarde van den arbeid compenseerend werkt tegenover vermindering van arbeidsduur, dan moet men, als men consequent wil zijn tegenover zich zelf, ook erkennen, dat de vermindering van arbeidsduur geen oplossing brengt van het werkloosheid-vraagstuk, althans slechts een zeer onvoldoende verbetering.

3°. Als men het aantal arbeidsuren inkrimpt, zoo zegt men verder nog, zullen de werklieden meer naar de herberg loopen.

Dit argument ligt voor de hand, als men denkt aan de vermeerdering van het aantal herbergen en aan het groeiend alcoholgebruik, maar het berust in werkelijkheid slechts op een eenvoudige bewering; zij kan waar zijn voor sommige personen, maar ze in het algemeen toepassen op de werklieden, zou niet rechtvaardig zijn. De ondervinding alleen zou de gegrondheid van zulk een bewering kunnen aantoonen. In een zeer geroemd werk heeft RAE, na een zeer uitvoerig en ernstig onderzoek, met talrijke gegevens aangetoond, dat een dergelijke bewering op een dwaling berust.

4°. Ten slotte beweert men, zijn het de eischen van internationale concurrentie, welke ons beletten om, zonder gevaar, den arbeidstijd in te korten.

We geven nu de hypothese toe, dat wettelijke regeling van den arbeidstijd een groot gevaar zou kunnen doen ontstaan voor onzen buitenlandschen handel en ons in den weg staat om met gelijke wapenen op de internationale markten te strijden, maar we merken toch op, dat een dergelijke tegenwerping geheel vervalt, als er sprake is van bescherming van arbeiders, die gebruikt worden voor een localen arbeid, dus als het gaat over beroepen, ten opzichte van welke het onmogelijk is, de eischen van den internationalen handel als bestrijding op te roepen (kappers, bakkers, kruideniers, drogisten enz.) Voor deze catagorieën van arbeiders is niets gedaan. Waarom niet? Omdat voor hen werkelijk niets te doen is, als de wet niet ingrijpt.

Het vraagstuk is zonder twijfel internationaal en daardoor is het moeilijker tot oplossing te brengen, maar is dit een reden om de studie ervan ter zijde te schuiven?

GIDE zegt: de ondervinding heeft aangetoond, dat volken, die zedelijk zoo vooruit waren, dat zij den arbeids-

---

[1]) Zie: PAUL PIC. d. III. ch. v.

tijd verkortten, ook industrieel te sterk waren om de concurrentie te moeten vreezen van landen met een langen arbeidsdag.

De hervormingen, die langs internationaal-wetgevenden weg gevraagd worden, beantwoorden aan algemeene behoeften, die overal bestaan; moralisten en economisten erkennen éénstemmig, dat die hervormingen hun grondslag hebben in de zedewet, die universeel is en overal en op iedereen toepasselijk.

DECURTINS schreef: «Overal komt de wetgeving overeen in hare fundamenteele beginselen, en hoe zou dit ook anders kunnen? Zijn het niet dezelfde beginselen van sociale economie, welke de toestanden beheerschen? Zijn zij het ook niet, die dezelfde goede of slechte verschijnselen teweegbrengen? Bijgevolg moeten ook de wegen en middelen om de verkeerdheden te bestrijden, overal met elkander overeenkomen.»

Ze moeten overeenkomen en niet gelijk zijn: want, zooals het feit der internationale concurrentie bestaat voor alle volkeren, het verschil van toestanden is zeer groot, de tusschenbeidenkomende wetgeving zou niet in details moeten treden en zou rekening moeten houden met de fundamenteele punten van verschil tusschen de landen.

De tegenstanders van internationale wetgeving zullen zeggen, dat zij hersenschimming is, omdat zij geen sanctie kan krijgen. Maar men moet niet vergeten, dat er steeds beroep mogelijk is op de nationale rechtbanken zoowel als op diplomatieke tusschenkomst.

(Slot volgt). J. W. RATTÉ.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

WARENHUIZEN. II.

3. Huishoudelijke (econom.) en sociaal-politieke werking der warenhuizen.

Door de wederzijdsche belanghebbenden, de warenhuis-bezitters aan den eenen en de klein-handelaars aan den anderen kant, wordt heftig over de gevolgen der warenhuis-ontwikkeling gestreden. De kleinhandelaarskringen zijn van oordeel, dat het warenhuis hun bestaan ruïneert, terwijl de warenhuis-bezitters en de verdedigers van dezer belangen het tegendeel beweren: *Juist in de nabijheid der warenhuizen*, zeggen de laatsten, *bloeien de kleine zaken.* De secretaris van het »Verbond der Duitsche waren- en koophuizen", WERNICKE, voert in zijn reeds genoemd werk nog dit bewijs ten gunste der warenhuizen aan, dat de omzet der circa 150 warenhuizen van 300 millioen *niet meer dan 1 ½ procent* van den minstens 20 milliard bedragenden omzet van den gezamelijken duitschen détailhandel uitmaakt. Toegegeven, dat deze berekening juist is, dan voert zij toch op een dwaalspoor. Men kan den omzet der warenhuizen maar niet met den omzet van den gezamenlijken détail-handel vergelijken. Want het is duidelijk dat de omzet der meeste warenhuizen slechts voor den detail-handel van hun *standplaats* en hoogstens van hun naaste omgeving, doch niet voor den détail-handel van geheel Duitschland in aanmerking moet genomen worden. Ook de bewering, dat de zaken in de nabijheid van een warenhuis bloeien, behoeft een beperking. Gelijk wij gezien hebben, bepalen de warenhuizen zich hoofdzakelijk tot den verkoop van goedkoope gewone waren. Natuurlijk is daarvan het gevolg, dat voornamelijk slechts *de winkels voor fijnere artikelen* naast de warenhuizen een gegeven terrein vinden. Verder voeren de warenhuizen nog de *groote toename van zaken en zaakjes* ten hunnen gunste aan. Dit gaat niet op. De overmatige vermeerdering van den klein-handel heeft met het warenhuis-wezen niets te maken. Altijd zijn er nog menschen, die zich niettegenstaande de moeilijke tijdsomstandigheden zelfstandig maken, daarbij nog zeer dikwijls zonder genoegzaam bedrijfskapitaal en handelskennis. Zij verkeeren in den waan, dat koopman te spelen gemakkelijk en geld er bij te verdienen niet ongemakkelijk is. Weldra moeten zij erkennen, dat koopman te worden heel licht, maar het te blijven zeer moeilijk is. De warenhuizen dragen er nu hoogstens toe bij, dat zulke slecht toegeruste nieuwelingen zoo gauw mogelijk weer uit de rijen van den zelfstandigen handeldrijvenden middenstand verdwijnen.

Zonder twijfel is het een feit dat de warenhuizen den plaatselijken detailhandel *erg benadeelen.* Zelfs wanneer men de klachtliederen der kleinhandelaars niet als een geldig bewijs daarvoor wil aannemen, moeten de naakte cijfers en de dagelijksche ondervinding wel die overtuiging geven. Volgens de Pruisische warenhuisbelasting, hadden in het jaar 1903 73 warenhuizen een gezamenlijken omzet van omstreeks 150 millioen M., waarvan 7 warenhuizen alleen een gezamenlijken omzet van 84 millioen M. Nemen wij nu maar het getal van 150 warenhuizen met een omzet van 300 millioen M. in het geheel als juist aan, dan heeft ieder warenhuis een omzet van 2 millioen M. Van de bovengenoemde 7 Pruisische warenhuizen heeft elk een gemiddelden omzet van 12 millioen M. Een warenhuis nu met een omzet van 2 millioen per jaar maakt, wanneer de behoefte gelijk blijft, 40 zaken met een omzet van 50.000 M. per jaar onnoodig; een warenhuis met 12 millioen jaarlijkschen omzet vervult de plaats van 240 zaken met een jaarlijkschen omzet van 50.000 M. Feitelijk wordt het verlies over den geheelen detailhandel verdeeld en werkt daarom niet zoo duidelijk verwoestend, maar doet zich toch geducht gevoelen. — En wat leert de dagelijksche ondervinding? Wordt ergens een Warenhuis geopend, dan stroomen er de menschen bij hoopen heen om te kijken, alsof het om den heiligen Steen van Mekka ging. Duurt dan ook die »religieuze" ijver van het publiek al niet met dezelfde kracht onverminderd voort, toch behoudt het Warenhuis in de oogen van zekere volksklassen tegenover de oude gewone winkels den voorrang van een soort »bedevaartsplaats." Waar de Warenhuizen den vruchtbaren bodem met de overeenkomstige »chemische" bestanddeelen en het gunstig »klimaat" gevonden hebben, gaat het voortdurend in en uit. Zij werken als »circus"-voorstellingen tegenover kleinere »spullebazen" op de kermis.

Welke houding moet men nu op *sociaal-politiek* gebied tegenover de Warenhuizen aannemen? Uit het bovenstaande is gebleken, dat de Warenhuis-beweging een natuurlijke grens heeft in de huishoudelijke (econom.) ontwikkeling. Slechts daar, waar een talrijke, uit de minder-bemiddelde volksklassen bestaande bevolking dicht opeengehoopt is, kunnen de Warenhuizen in hun tegenwoordigen vorm met succes werken. De vraag valt dan te beantwoorden: Vertegenwoordigen de Warenhuizen zulk een huishoudelijken (econom.) en maatschappelijken *vooruitgang* in de organisatie van den kleinhandel, dat men daarom de ernstige nadeelen van den handeldrijvenden middenstand, zij het ook onder een levendig betreuren, in het belang van den algemeenen vooruitgang *rustig zou kunnen laten geschieden?* Ik geloof deze vraag rondweg met: Neen! te moeten beantwoorden, en wel om de volgende redenen.

Vooreerst een concessie. Het kan aan geen twijfel onderhevig zijn, dat de Warenhuizen in zekere richting een huishoudelijker (econom.) vorm der warenverdeeling vertoonen dan de kleinere zaken, om de eenvoudige reden, wijl zij groot-bedrijven zijn, welke een goedkoopere en meer rationeele verdeeling der waren mogelijk ma-

ken. Dat dit voordeel bij de warenhuizen overal en in iedere richting ten gunste van het publiek werkt, mag met recht betwijfeld worden na de ervaringen, die men met betrekking tot de wijze van zaken-doen der warenhuizen (lok-artikelen, enz.) heeft opgedaan. Een wezenlijken vooruitgang bevat verder de bij warenhuizen streng doorgevoerde *contante betaling* in verbinding met den verkoop volgens vaste, duidelijk aangegeven prijzen. Daarmee hebben de warenhuizen zich zeker een verdienste verworven. Doch deze dingen behoeven nog geen karaktertrek of monopolie der warenhuizen te zijn. Het is te wenschen, dat ook de overige zaken in haar eigen belang deze verkoop-methode invoeren. Ook hebben diegenen niet geheel onrecht, die aan de warenhuizen een zekere opvoedende kracht tegenover andere winkels in zoover toeschrijven, als dezen het publiek prompt en flink bedienen.

Dit alles echter toegegeven, bestaat er toch geen dwingende reden, de warenhuizen ongestoord te laten voortwerken. Men zou hier aan een analoog geval kunnen denken: fabriek en handwerk; de eerste heeft men ook ongestoord laten werken. De analogie gaat niet geheel op. De strijd tusschen fabriek en handwerk beteekent een honderdjarige ontwikkelingsperiode, die nog geenszins is afgesloten. De ontwikkeling in den kleinhandel verschilt van die in de nijverheid geheel door haar *tempo*.

In de nijverheid een langzame, in den klein-handel een meer plotselinge ontwikkeling. In het jaar '80 de eerste bazaar in *Duitschland*, en thans in talrijke groote steden prachtige warenhuispaleizen. De overgang is hier te snel, daarom de werking des te smartelijker. In het belang van het algemeen welzijn — en dit wordt zeer bedreigd, als een aanzienlijk deel van een stand aan zware schokken wordt blootgesteld — is de wensch niet van de hand te wijzen, het tempo der warenhuis-ontwikkeling door buitengewone maatregelen eenigszins te *verlangzamen*. Hierbij moet de bedoeling zijn, vooreerst aan de, door de warenhuis-beweging getroffen, zaken gelegenheid te geven, zich allengs aan de nieuwe tijdsomstandigheden en behoeften aan te passen, en vervolgens haar, zoo noodig en mogelijk met staatshulp, daarin te ondersteunen. Staatsmaatregelen tot dit doel zijn van sociaal-politiek standpunt gerechtvaardigd, ook al moeten zij met offers voor de groot-bedrijven gepaard gaan.

Ook nog dit valt op te merken. De warenhuizen bevorderen *op ongezonde wijze* den kooplust van het publiek en door hun fascineerende werking op de koopers en bezoekers geven zij bizonder aanleiding tot onnoodige en slecht besteede uitgaven. Dit punt kan, zooal geen bijdrage tot rechtvaardiging van bovengenoemde buitengewone maatregelen, dan toch gelegenheid bieden tot nadere overweging van het vraagstuk, hoe het beste voor een gezonde huishoudingsopvoeding onzer huismoeders, vooral uit den arbeidersstand, kan worden gezorgd. Ook dit is een stuk middenstandskwestie.

Op de maatregelen, welke van den kant der afzonderlijke staten tegenover de warenhuizen tot nu toe genomen zijn, en op de middelen, die het particulier initiatief der klein-handelaars tot versterking van hun concurrentie-vermogen aanbiedt, willen wij hier niet verder ingaan. Nog alleen dezen wensch willen wij uitdrukken, dat de klein-handelaars hun tijd wel begrijpen en niet aan het oppervlak blijven hangen, maar de zaken *grondig* bekijken.

J. A.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

GEGRAAIDE BLOEMPJES.

Het Volk sprak reeds zijn vrees uit, dat wij weer in het congres-verslag zouden gaan »graaien.« [1])

[1]) Het korte stukje, dat wij in 't vorig nummer aan dit Congres reeds wijdden, was niet fortuinlijk. De alinea «Teekenend is ook . . .» kwam terecht tusschen den tekst, hoewel ze thuis behoorde in noot. Het won daarmee niet aan duidelijkheid!

En op het congres zelf — *het* congres, dus 't congres van *de* S. D. A. P. — sprak Tijhoff van Enschede deze opmerkelijke woorden:

«Men vraagt ons wel eens, waarom wij geen bres kunnen schieten onder de christelijke arbeiders. Maar zoolang wij het *Kath. Soc. Wkbl.* gelegenheid geven met allerlei halfverdraaide citaten tegens ons te werken, is dat onmogelijk." (Het Volk, 4 April 1907).

Wij moeten Tijhoff bedanken voor deze tweevoudige hulde: allereerst, dat het naar zijne meening (de orthodoxe Marxisten zullen haar beslist in strijd met de historisch-materialistische theorie moeten verklaren) aan onzen arbeid in het *K. S. W.* te danken is, dat de S. D. A. P. onder de christelijke arbeiders nog geen bres heeft kunnen schieten. En vervolgens: dat wij slechts werken met *half*-verdraaide citaten.

Daarin ligt wel de grootste hulde, die een sociaal-democraat aan een niet partijgenoot kan brengen! Immers de voormannen Troelstra, van der Goes, Loopuit, enz. beschuldigen elkaar openlijk met heelemaal verdraaide citaten te werken, (Zie *K. S. W.* 1907 blz. 154) ja zelfs met »bewuste leugens.» Waar zoo de eigen partij-genooten tegen elkaar optreden, is 't toch wel een extra hulde, — in den mond van een sociaal-democraat tenminste, — wanneer hij getuigt, dat als wij citaten tegenover onze *tegenstanders* aanvoeren, dat wij ze dan maar *half* verdraaien!

Jammer alleen, dat Tijhoff niet eens een paar staaltjes van die »half verdraaide« citaten heeft opgenoemd! Zooals bijv. Gorter deed, toen hij aan de Redactie van *Het Volk* verweet, dat zij de waarheid omtrent de fransche verkiezingen zóó in elkaar gedraaid weergaf, dat zij niet meer te herkennen viel *(Het Volk*, 3 April 1907: »de cijfers van onze partij-genooten en die der onafhankelijke socialisten [werden] bij elkaar geteld«), — of v. d. Goes luide uitriep, »dat Troelstra zijne woorden willens en wetens vervalscht had,« *(Het Volk*, 3 April 1907), — of, zooals Vliegen den partij-genoot Mendels toevoegde: «Zijn voorstelling van het gebeurde op het Haagsche Kongres, is totaal onjuist.» *(Het Volk*, 4 April 1907.)

Dat zijn feiten, waarop de aangevallene kan antwoorden.

Doch laten wij tevreden zijn met de hulde ons gebracht!

* * *

Tot de merkwaardige dingen op dit congres, behoort zeer zeker de rondborstigheid, waarmee de Heeren leiders van de S. D. A. P. elkaar flinkweg voor leugenaars uitmaken.

Duys vertelt iets van van der Goes, — deze brult: dat is gelogen!

Twee andere partijgenooten komen echter weer bevestigen, dat Duys gelijk had! Heeft dus nu van der Goes eventjes gejokt?

Duys vertelt iets van v. d. Waerden, — deze schreeuwt: gelogen!

Loopuit, die nooit jokt en altijd met onberispelijke citaten aankomt — bijv. van Pater Passie! — heeft terecht eens den zedemeester gespeeld, en verklaart plechtig: »De manier, waarop Duys optrad, is het peil van het Kongres verlagen." Daar kunnen wij dit heerschap wel eens aan herinneren, als hij tegen ons debatteert!

Mevrouw Roland Holst — die, tusschen haakjes, haar rede met dezen werkelijk mooien zin aanving: »Daar is een muur van wantrouwen langzaam gebouwd tusschen u en ons", dat klinkt als de aanvang van een sonnet; — mevrouw Holst dan beklaagt er zich over, dat *Het Volk,* toen zij over Frankrijk schreef, haar openlijk beschuldigde opzettelijk »de feiten te verdraaien."

Van der Goes verklaart, dat toen hij Troelstra's brochure las, »zijn indruk anders is geweest dan die van eerlijkheid en goede trouw", — en daarom had hij te Amsterdam van T.'s »bewuste leugens" gesproken. Dit woord neemt hij, na T.'s verklaring, dat hij 't toch eerlijk bedoeld had, hoe ongelooflijk hem dat ook voorkwam, thans terug.

Dit alles is te vinden in *Het Volk* van 4 April 1907.

En let wel, de schrik zat er bij de Heeren in, ze waren bang voor onze »graaiende" vingers. Daarom is 't verslag in *Het Volk* dit jaar zoo mat. De meest heftige uitlatingen en scènes, welke men in de uitvoerige verslagen der groote bladen aantreft, zijn in *Het Volk* òf verdonkeremaand, of weggedoezeld. Zoodat, willen de *Genossen* een juist verslag van hun Congres lezen, ze hun officieel orgaan ditmaal ongelezen kunnen laten!

Doch niettegenstaande dit voor de buitenwereld bestemde van het *Volk*-verslag, blijkt zelfs daaruit wel, hoe liefelijk het was, toen de broeders te Haarlem tezamen waren.

GERHARD sprak:

«Laat alles maar uitgeblaft worden! *(applaus).* Er moet niets meer op het hart blijven. *(applaus).* Ook ik keur het hanengevecht af ['t debat TROELSTRA-GORTER!!], maar GORTER en MENDELS voeren struisvogelpolitiek. Laat ons maar beginnen! Blaft nu maar! *(applaus).*" (*H. V.* 3 April).

'n Mooie voorstelling van 't officieele Partij-Congres: 'n troep blaffende — en elkaar niet bijtende! — honden En dat wordt toegejuicht!

Den Voorzitter werd 't te machtig. Hij verklaart:

«Hij komt er tegen op dat telkens van kletsen en blaffen te spreken. Dat vermindert de waardigheid der Partij!" *(H. V.* 3 April.)

De waardigheid der S. D. A. P.!?!...

Als de vriendelijke lezer een weinig van zijn lachbui bekomen is, gaan we verder.

GORTER spreekt:

«Het is dus geen strijd van woorden, door bekrompen dogmatici gevoerd. Dat heeft TROELSTRA gezegd, maar dat laat mij zoo koud als een bot. Ik ben al zooveel uitgescholden, en of TROELSTRA het doet of een ander, in dit opzicht is TROELSTRA voor mij niet meer dan de eerste de beste." (*H. V.* 3 April.)

O, waardigheid van de S. D. A. P.!

DUYS noemde v. RAVENSTEIJN, SAKS, en andere vooraanstaande, door GORTER en ROLAND HOLST hoogelijk geprezen schrijvers in *De*(n) *Nieuwe*(n) *Tijd:* »een stelletje schreeuwleelijken." (*H. V.* 4 April.)

Nu, dat is zeker, als er één in de S. D. A. P. is, wie het toekomt, andere partijgenooten openlijk »schreeuwleelijk" te schelden, dan is het deze bescheiden ambtenaar aan de Rijksverzekeringsbank, de Heer DUYS.

Wanneer men dit alles zoo, in het gekuischte, met een stofzuigmachine schoongemaakte, Congres-verslag van *Het Volk* leest, en dan nog deze brokjes achtergelaten vindt, dan begrijpt men, dat de verslagen in andere bladen ietwat dichter bij de waarheid geweest zijn! Maar men begrijpt ook, dat de Voorzitter van het Congres het volste recht had, om met trots te gewagen van het talent en... temperament, dat er zit in de S. D. A. P., en te spreken over eenheid en onderling vertrouwen! *(H. V.* 5 April.)

't Is toch altijd maar prettig, als je zoo de gave hebt van het het juiste woord op de juiste plaats te zeggen!

Een gave, welke ook de republikeinsche Redactie van *Het Volk* in zoo ruime mate bezit. Schreef het niet terecht, na dit congres, dat te Haarlem aanwezig was geweest »een keur van de beste krachten der Partij?" — en is 't niet juist, dat de S. D. A. P. op dit Congres »onderging" een »verfrissching, verjonging en versterking?" Immers hoe treurig steekt tegenover die broederlijke eensgezindheid en loyale kameraadschappelijkheid van de sociaaldemocraten af de »bourgeoisie, wurmend en kibbelend, verdeeld in zich zelf," gelijk *Het Volk* terecht opmerkt!

En men behoeft zich niet eens de vroegere uitlatingen van SCHAPER te herinneren, over de aanlokkelijkheid van het lidmaatschap van de S. D. A. P. [1]) om ten volle in te stemmen met de Redactie van *Het Volk*: »Er is in het leven geen grootscher en heerlijker werk, dan te strijden in de rijen der Sociaal-democratie!" (H. V. 4 April 1907.)

Hier zijn echter bij ongeluk twee woorden weggevallen: »tegen elkander«!

In de dagen van Minister KUYPER werd er — naar beweerd werd, — een enkele maal wel eens een burgemeester benoemd, die nog niet zoo heel lang tot de Anti-Rev. Partij behoorde.

De sociaal-democraten maakten daar heftig kabaal tegen, — zooals ze deden tegen alles, wat van Minister KUYPER kwam, bijv. de ziekte-verzekering, die, nu KUIJPER weg is, eensklaps tamelijk mooi is geworden.

Doch wat bleek nu op dit Congres?

Dat juist in de S. D. A. P. bekeerlingen en berouwhebbende zondaars goede kans op een baantje hebben!

FORTUYN flapte er dit uit:

«Hij heeft bezwaar tegen de benoeming van den brochuren-handelaar. MEYER was, voor zoover wij weten, slechts korten tijd lid. Hij was vroeger lid geweest. Of dat in verband staat met de benoeming, weet spr. niet. Maar men moet niet partijgenooten benoemen in functies, die, om welke reden dan ook, de partij in- en uitloopen.

«Dan maakt spreker bezwaar tegen de benoeming van Schotting [tot Redacteur van *Het Volk*]. Tot voor korten tijd was hij lid van de redactie van het [anarchistische!] *Volksdagblad.* Hij noemde zichzelf in dat blad *gewezen redactielid.* Dit orgaan heeft ons het felst van alle bestreden, en Schotting was daarvoor mede verantwoordelijk." (*H. V.* 5 April.)

Volgens de «burger"-verslagen verklaarde FORTUIJN hier nog, dat de S. D. A. P. blijkbaar nog stond op het oude christelijke standpunt, dat er meer vreugde moet zijn over één zondaar, die zich bekeert, dan over honderd rechtvaardigen!

***

FORTUYN flapte er meer uit, dat ernstiger was!

Hij sprak:

«Wij moeten de kiezers niet met alle middelen winnen. TROELSTRA zegt in zijn brochure dat in ons land de beweging moet zijn eenigszins idealistisch, rekening houdend met de religieuze gevoelens der arbeiders. Maar onze partij moet zijn anti-kerkelijk, anti-godsdienstig. *(Protesten).* Wij moeten de arbeiders voorhouden, dat zij in onze partij hunne godsdienstige gevoelens kwijt raken. *(Protesten).* Ik vind het een gevaar, om naast het kruis de roode vaan te plaatsen." *(H. V.* 3 April 1907).

En later komt hij er nog eens op terug, het afkeurende, dat de brochure-handel propaganda maakt voor de brochure van Ds. BAKKER: *Naast het Kruis de Roode Vaan*, waarin *notabene* betoogd wordt, dat men zeer goed sociaal-democraat kan zijn zonder het wijsgeerig Marxisme als waar te erkennen. Vraag dat eens aan de echte Marxisten!

FORTUYN zegt:

«Wij zijn een anti-godsdienstige, laat ik zeggen: een godsdienstlooze partij. Moet het worden, dat naast de Roode Vaan het Kruis wordt geplant? De *N. Tijd* heeft nu een mohamedaan als abonnee gekregen. Moet nu naast de Roode Vaan de Maan komen. *(Protesten).* Wij hebben de meening te vestigen, dat niet naast de roode vaan nog iets anders moet staan. Tal van Joden zullen zeggen: de vaan van DAVID moet er bij!" *(H. V.* 5 April 1907).

Deze rondborstige taal wekte groote ontroering onder de broeders. Niet, dat iemand opstond, om te zeggen: dat is onjuist! Er werd bij deze rede — 't is op dit congres zeer opmerkelijk, — geen enkele maal geinterrumpeerd: »gelogen."

Maar men *protesteerde* tegen FORTUYN's eerlijke bekentenis, omdat.... omdat.... ja, zie je, als 't *K. S. W.* in het verslag gaat graaien!... En hoe komen wij dan ooit onder de Christelijke arbeiders klaar?

Teekenend is, dat juist de Voorzitter en de Secretaris van den *neutralen* Bond van Gemeentewerklieden opstonden, om tegen FORTUYN's uitlatingen te protesteeren. De Voorzitter voegde FORTUYN toe: »Gij, die wellicht niet dagelijks met kerkelijke arbeiders in aanraking komt, begrijpt niet, welk een groote propagandistische kracht het werkje van Ds. BAKKER is." *(Applaus).*

Daar zit 'em dus de kneep! Daarom wordt het in bijna alle »neutrale" vakbladen zoo warm aanbevolen!

[1]) ROOSJE VOS had hem verweten, dat de groote meerderheid zijner kiezers geen sociaal-democraten zijn. SCHAPER antwoordde daarop in *Het Volk* van 20 Mrt. 1906:

«Of het tegenwoordig *aanlokkelijk* is in de S. D. A. P. te treden, laat ik daar; als ik kiezer-ziek was, en de zaak er niet te ernstig voor was, zou ik een pleidooi kunnen houden voor den goeden smaak mijner kiezers"!

Fluks werd er een motie in elkaar geflanst, die . . . 't zuiverste boerenbedrog is.

Zij luidt:

«Het Kongres,

«gehoord de uitlating van partijgenoot FORTUYN, als zou onze partij anti-godsdienstig zijn,

«verklaart met nadruk . . . .

Wat? Dat dit o n w a a r, of, om in de terminologie van 't Congres te blijven: dat dit g e l o g e n is?

O neen, — heel iets anders:

«Verklaart met nadruk, dat onze partij haar standpunt handhaaft: *godsdienst is privaatzaak*,"

«en gaat over tot de orde van den dag."

Volkomen begrijpelijk, verklaarde FORTUYN, dat hij tegen *die* motie volstrekt geen bezwaar had: »zij zegt niets."

En . . . ze werd met algemeene stemmen aangenomen.

Zelfs FORTUYN stemde voor!

Welk eerlijk man in de S. D. A. P. schaamt zich nu niet over dit b o e r e n b e d r o g?

Men onthoude deze geschiedenis goed, — vooral, dat FORTUYN zelf verklaarde, dat deze motie *niets* zei, en dat óók hij ervoor stemde.

Want er zal in ons land met deze motie g e z w e n d e l d worden onder de christelijke arbeiders!

* *
*

Hoe gruwelijk saai het werk ook is, het loont toch altijd de moeite, deze Verslagen met eenige attentie door te lezen.

Er werd door een der sprekers deze verzuchting geslaakt: Hoe kunnen 20 menschen in een partij van 7000 man toch zoo'n lawaai maken ?!

En menig lezer zal wellicht evenzoo verzucht hebben: Hoe kan een groepje van 7000 menschen, in een land met meer dan vijf millioen zielen, toch zoo'n spektakel maken?

Och, op beide vragen is 't afdoende antwoord het bekende woord, dat met gulden letters moest geschreven staan op de roode vlag der Sociaal-democratie: e e n b r u t a a l m e n s c h h e e f t d e h a l v e w e r e l d.

Mr. A.

DE KINDER-GEVANGENIS.

De questie van het Jongenskosthuis, door *Het Volk* met zooveel virtuositeit opgeblazen, is in de Dagbladpers zoo uitvoerig behandeld, dat wij in 't K. S. W. kunnen volstaan met die punten te registreeren, welke het goed is, voor later te bewaren, om het antwoord bij de hand te hebben, wanneer de legende weer opduikt van »de kindergevangenis te Maastricht."

Wij ontleenen het volgende aan *De Tijd:*

De «abbé» SANTOL aan het woord. Eenige dagen geleden deed Mr. VAN HAMEL in het *Handelsblad* een artikel opnemen van zijn hand, waarin verschillende beschuldigingen voorkwamen, gericht aan het adres van den abbé SANTOL, den geestelijke, welke het meerendeel der knapen aanbracht, werkzaam aan de fabriek «De Sphinx» te Maastricht.

Twee rechters van instructie hadden Mr. VAN HAMEL op zijn desbetreffende vraag geantwoord, dat hetgeen in den *Matin* tegen den abbé was aangevoerd, in hoofdzaak juist moest heeten. De «abbé» zou de vlucht genomen hebben uit Frankrijk, naar aanleiding van een huiszoeking bij hem gehouden, welke het bewijs geleverd had, dat hij bij verschillende werkgevers kinderen had geplaatst zonder goedkeuring der ouders en van anderen de papieren vervalscht had, om dergelijke plaatsing mogelijk te maken.

De «abbé» antwoordt op deze beschuldigingen in een zeer uitvoerig schrijven, opgenomen in *De Limburger Koerier* van heden. Hij is Frankrijk niet ontvlucht, schrijft hij, maar bevond zich, toen de *Matin* zijn aanklacht tegen hem richtte en te Parijs huiszoeking plaats had in zijn bureau, ernstig ziek in België. Ondermijnd door tien jaar «stationswerk» om arme kinderen uit de ellende te redden, had hij daarna tegen den winter het voorstel van den heer REGOUT, directeur van de «Sphinx» aangenomen, om eenige maanden rust te nemen en zoolang te verblijven onder de knapen, welke in het Kinderhuis der fabriek verpleegd worden.

Het laatste, meest zakelijke gedeelte van het schrijven luidt als volgt:

»Men beschuldigt mij er primo van kinderen geplaatst te hebben zonder goedkeuring der ouders.

En men heeft drie gevallen op de 17000 plaatsingen geciteerd!

Deze uitzonderingen bevestigen den regel van onze gestrengheid en voorzichtigheid bij het definitief toelaten der jongens. Het heeft mij of een mijner medewerkers kunnen gebeuren een kind aangenomen te hebben van een huisgezin, waarvan vader en moeder gescheiden waren, zoodat wij op een dwaalspoor gebracht zijn bij wien der ouders het kind wettig behoorde; het is ook voorgekomen dat wij opgenomen, gevoed, gekleed en geplaatst hadden eenige jeugdige vagebonden, die zeiden weezen te zijn (en wier verklaring door niets weerlegd werd,) tot wij later ontdekten, dat de ouders wel degelijk leefden.

In die gevallen is er niets geweest, waarmede wij meer haast maakten dan onze goede trouw te bewijzen en de jeugdige vagebonden aan hun familie terug te geven. En deze families hebben bijna steeds ons dank gezegd en ons het kind gelaten.

Men beschuldigt mij secundo valsche identiteits-papieren vervaardigd te hebben en men citeert eveneens drie gevallen op de 17000 plaatsingen.

Maar welk belang, vraag ik mij af, zouden ik en mijne medewerkers met mij er bij gehad hebben, valsche papieren te vervaardigen en gefingeerde boekjes, terwijl wij alle moeite hebben bij gebrek aan voldoende plaatsen, alle kinderen, die men ons zendt, een plaats te bezorgen?

Zeker, ongetwijfeld, bij die menigte jongens, bij dien toevloed van ongelukkige ouders, wanhopig hun kinderen geen brood te kunnen verschaffen, heeft het kunnen voorkomen, dat ons door zekere families door middel van uitkrassingen, vervalschte geboortebewijzen zijn in de handen gestopt.

Echter, nadat wij gewaarschuwd zijn voor het gevaar, dat wij daarmede liepen, hebben wij geen enkel geboortebewijs aangenomen zonder ons, door ze tegen het licht te houden, overtuigd te hebben, dat er niet aan geradeerd was. Op dezelfde wijze pasten wij op, waar het betrof de werkboekjes voor de oudere jongens; ja sedert eenigen tijd eischen wij het overleggen der familieboekjes, om aldus te voorkomen alle onregelmatigheid, die steeds mogelijk blijft bij menschen, die zulk een groote haast hebben zich van kinderen te ontdoen.

Men beschuldigt mij ten slotte millioenen te verdienen door al die arme kinderen een plaats te verschaffen.

Op die enormiteit zal ik niet verder ingaan.

Voor meer dan de helft kosten die kinderen ons veel geld, daar wij hen geheel gratis aannemen en jaarlijks meer dan 30.000 francs aan reisgeld voor hen uitgeven. Evenals zij zijn ook wij allen arm, daar bij ons op het bureau, ook wij leven van hun schamel voedsel van dag tot dag, naar mate er aalmoezen en giften bij het Oeuvre inkomen.

Inderdaad wij achten ons rijk, wanneer wij een biljet van 1000 francs in kas hebben.

Dit bescheiden bestaan heeft de socialisten niet belet in hun couranten infame lasteringen af te drukken van hetgeen zij noemen: »Onze handel in menschenvleesch.»

Die «handel» heeft dan toch mijn geheele fortuin en mijne persoonlijke inkomsten verzwolgen.

Die «handel» is zoo voorspoedig geweest, dat wij op 17000 plaatsingen slechts 12 gevallen van overlijden sedert de inrichting van ons Oeuvre te betreuren hadden.

En hoeveel honderden van onze jongens zouden vermoedelijk bezweken zijn in de Parijsche krotten bij gebrek aan voedsel, door bloedarmoede, tuberculose en andere ziekten zonder onze welwillende en volhardende tusschenkomst.

Die «handel» eindelijk heeft ons de achting bezorgd van alle weldenkenden en het vertrouwen van ongelukkigen en gebrekkigen; en dat vertrouwen, dat steeds voortleeft is ons eervoller en bemoedigender dan de achting der gelukkige menschenkinderen.

Die »handel" ten slotte is zoo productief, dat het mij vaak

onmogelijk is jaarlijks een nieuw kleed te koopen, zooals ik mij toch veroorloven kon te doen, toen ik een nederig dorpspastoor was.

Het bewijs overigens, dat ik met mijn werk geen millioenen verdien, zooals de *Matin* zegt, straalt hieruit genoegzaam door, dat de sous-chef van de Sureté te Parijs, vergezeld van een groot aantal inspecteurs, onverwacht een huiszoeking in mijn bureau hebben gedaan en overal nauwkeurig rondsnuffelend, niets hebben gevonden dan armoede, een meer dan bescheiden meubilair en geen centime in onze kas. Wanneer ik op dat oogenblik te Parijs was geweest, zou ik den heer BLOT het groote fortuin en de rijkdommen van ons »Oeuvre« getoond hebben, nl. al die arme kinderen, die men dagelijks tot ons brengt, die armen, stervend van honger, haveloos gekleed, die wij zooveel wij kunnen opnemen en op kosten van het »Oeuvre« een plaats bezorgen.

Met dank voor de afgestane plaatsruimte.

Abbé SANTOL.

Naar *De Limb. Koerier* mededeelt, zijn gedurende de Paaschdagen een 28tal ouders van in het kosthuis verzorgde jongens, naar Maastricht gekomen, met het vaste voornemen hun kinderen mede te nemen. Na alles zelve in oogenschouw te hebben genomen, zijn de ouders hoogst voldaán heengegaan, hun kinderen vol vertrouwen achterlatend. Van al de jongens, die gerende de beide feestdagen de grootst mogelijke vrijheid hebben genoten, is geen enkele weggeloopen en de jongens die hunne families gedurende die dagen zijn wezen bezoeken, kwamen allen zonder uitzondering weer terug.

Voegen wij hierbij nog hetgeen de *Volksbode* (5 Apr. ll.) schrijft:

»Van dit alles namen wij kennis, en door persoonlijke relaties is ons bekend, dat abbé SANTOL een priester is, die alles geofferd heeft voor zijn instelling en een zeer armoedig leven leidt; die ten koste van zijn particulier vermogen en van zijne positie zijn leven heeft gewijd aan de redding van verwaarloosde kinderen, die in ieder geval volstrekt niet de harde verwijten verdient, welke men hem naar het hoofd slingert.

Ten overvloede zij nog eens gezegd, dat wij met de instelling van den heer P. REGOUT in geen enkel opzicht sympathiseeren, maar waar zoo brutaal gelogen wordt als *Het Volk* dit doet, zelfs in tegenspraak met den eigen correspondent van dit blad, daar achten wij ons tot protesteeren verplicht." H. L.

* *
*

De Maasbode en *Het Volk* zijn erover gevallen, dat wij over dit onderwerp niet persoonlijk geschreven hebben; *De Maasbode* ziet daarin schromelijke nalatigheid, *Het Volk* een erkenning der onverdedigbaarheid.

Wij meenen ons noch het een, noch het ander, te behoeven aan te trekken. Dit is questie van appreciatie, evenals het oordeel van *De*(n) *Maasbode* over onze artikelen «*Neutrale Vakorganisatie.*» Anderen op wier oordeel wij niet minder prijs stellen dan op dat van het Rotterdamsche Kath. Orgaan, spraken er een andere meening over uit. Hoe zal men daarover twisten, en met welk gunstig gevolg?

Wat de zaak zelf betreft, zoowel de betrokken fabrikant als de aangevallen geestelijke bleken beiden mans genoeg, zichzelf te verdedigen, wat zij dan ook, direct of indirect, met succes gedaan hebben. Hetgeen uit hun verdedigingsgronden wenschelijk was, om voor de toekomst bewaard te blijven, drukten wij in 't *K. S. W.* af.

In 't algemeen willen wij wel verklaren, dat wij niet de minste roeping gevoelen, om voor elk relletje, dat *Het Volk* gelieft op touw te zetten, onmiddellijk al ons ander werk stop te zetten, en aan 't onderzoeken te slaan. Daar kunnen omstandigheden zijn, waarbij dit noodig blijkt, maar zoodanige omstandigheden waren hier naar onze meening niet aanwezig. Te minder, waar de Limburgsche Pers, zoo dicht bij de bron van informatie zittende, onmiddellijk met beslistheid *Het Volk* beantwoordde.

Of verwachtte men van ons, afgezien van het speciale feit, een verdediging van het *systeem* der jongens-kosthuizen, door fabrikanten ten behoeve van hun industrie gesticht? Dan willen wij, *óók afgezien van het speciale feit,* wel verklaren, dat dit *systeem* als zoodanig zóó licht tot allerlei misbruiken en misstanden voeren kan, dat wij 't niet gaarne in 't algemeen zouden aanbevelen.

Dat het «Werk der plaatsing in gezinnen» ook iets anders beoogt dan de plaatsing in soortgelijke fabriekskosthuizen, zal toch ook wel door niemand worden betwist. Mr. A.

NEGENDE LIMBURGSCHE KATHOLIEKENDAG TE MAASTRICHT, 19 en 20 Mei 1907 (Pinksteren).

Zondag 19 Mei. Vergadering van de Vereeniging »De Katholieke Pers".

Gesloten Algemeene Vergadering van de Commissie der Limburgsche Katholiekendagen.

Des avonds te 9 uur. Bijeenkomst der afgevaardigden van de verschillende Bonden.

Lokalen: Stichting de Stuers, Kruisheerengang (bovenlokalen).

Maandag 20 Mei. Afdeelingsvergaderingen. Limburgs Kruisverbond.

Stellingen in te leiden door den Heer J. J. Verbeeten te Echt.

1. De onthouding van een genotmiddel uit hoogere beweegredenen moet een van de gronddenkbeelden zijn der drankweer, in Christelijken zin opgevat.
2. De geheel-onthouding is in de opvoeding der jeugd een krachtig middel tot vorming van een zedelijk-godsdienstig karakter. Daarom moet dit beginsel zoowel in opvoedingsgestichten als in het huisgezin ingang vinden.
3. Godsdienstige en sociale vereenigingen zullen vruchtbaar werk verrichten, als zij met beide voorgaande stellingen rekening houden.

Limburgsche R. K. Volksbond. *Stellingen* in te leiden door den heer L. H. EVERS te Roermond.

1. Geen Christelijke maatschappij dus ook geen Christelijke arbeidersstand is mogelijk zonder een innerlijk leven der leden.
2. Zedelijke en godsdienstige verheffing van den arbeidersstand is het hoogste doel van zijne maatschappelijke organisatie.
3. Vermeerdering van stoffelijke welvaart sluit in: vermindering van genotzucht en van drinkgewoonten.
4. Het bijwonen eener gesloten retraite verdubbelt de kracht van den georganiseerden katholieken arbeider en overtuigt den ongeorganiseerde van zijn plicht in den socialen strijd positie te nemen.

R. K. Onderwijzersbond van het Bisdom Roermond. *Stellingen* in te leiden door den heer P. MESKER te Maastricht.

1. De katholieke onderwijzer is geroepen de verstandelijke ontwikkeling en in samenwerking met den Priester de zedelijke en godsdienstige vorming van den leerling te bevorderen.

De taak houdt niet op, wanneer de knaap den wettelijk verplichten leeftijd heeft doorloopen, daar zijn verstandelijke ontwikkeling nog leiding, zijn godsdienstige en zedelijke vorming nog meer zorgen vraagt.

2. De katholieke onderwijzer neme dus een werkzaam aandeel aan de Kath. Soc. Actie, waar zij meer in 't bijzonder beoogt de leemten in de opvoeding aan te vullen van die jongens, voor wie 't lager onderwijs eindonderwijs was, hen te ontwikkelen en tegen ongeloof en zedenbederf te bewaren.
3. Hij steune daartoe:

a. Het Kath. Sociaal werk der patronaten,
b. De oprichting van school- en volksbibliotheken,
c. De opvoeding gepaard gaande met geheelonthouding.

»De Hanze" *R. K. Vereeniging van den Handeldrijvenden en Industrieelen Middelstand in Limburg.*

Stellingen in te leiden door den heer P. J. JANSSEN te Helden.

I. *a.* Ontheiliging van den Zondag,
b. Het niet-lezen van Katholieke boeken en bladen,
c. Menschelijk opzicht,
zijn voor ons innerlijk Christelijk leven in de praktijk groote hinderpalen.

II. Ter bevordering hiervan zijn onder meer als zoodanig aan te merken:

a. het deelnemen aan parochiale plechtigheden als: Processies, Communies en Kerkelijke diensten des Zondagnamiddags;
b. Heiliging van het huisgezin o. a. door:
1°. Dagelijksch Rosenkransgebed in den familiekring,
2°. Opvoeding der kinderen in echt Christelijken zin;
c. Eigen heiliging door deelneming — zoo mogelijk — aan *gesloten* retraites.

Na afloop der vergadering korte Voordracht door den heer P. PAULUSSEN. Directeur der Coöperatieve Spaar-, Crediet- en Wisselbank te Maastricht, over *18 maanden werken van de Nelandsche Middenstands-bank. Stelling:*

De oprichting van Coöperatieve Middenstandsbanken, vereenigd in centraal verband, is een der beste middelen tot versterking van den Handeldrijvenden en Industrieelen Middenstand.

R. K. Patroonsbond in het Bisdom Roermond. *Stellingen* in te leiden door den heer P. A. BOSCH te Gulpen:

1. De moderne samenleving staat in het teeken van materialisme en ongeloof; factoren, welke het algemeen welzijn en meer bepaald het innerlijk leven van het individu schaden.
2. Een groot middel om de maatschappij in goede banen te houden of te brengen is de sociale hervorming in Christus, welke dient te beginnen met de *persoonlijke* hervorming.
3. Tal van misstanden, die opgeruimd en misbruiken, die uitgeroeid dienen te worden, belemmeren die hervorming.
4. Vele zijn daarentegen de middelen, welke den Katholiek ten dienste staan om zijn eigen heil en het algemeen welzijn te bevorderen.

R. K. Secretariaat van Spoor- en Tramwegpersoneel. *Stellingen* in te leiden door den heer H. TERRA te Blerick:

1. De spoorwegman moet in zijn Christelijk leven, d. i. zijne reis naar den Hemel, vier gevaarlijke tochtgenooten vermijden:
a. de genotzucht,
b. de ontheiliging van den Zondag,
c. het menschelijk opzicht,
d. de tweeslachtigheid.
2. Onze wil moet gestaald, ons hart veredeld, onze geest verlicht worden, door degelijke, ernstige Volksontwikkeling en *vooral* door het bijwonen der gesloten retraites.
3. Ons innerlijk godsdienstig leven moet zich uiten en gevoed worden door Godsdienst-oefeningen en gebed.
4. Ieder Christen, maar vooral de voormannen der Sociale beweging moeten door hun voorbeeld protesteeren tegen Godslasteringen en zedelooze dubbelzinnige gesprekken.

Limburgsche Maria-bond. *Stellingen* in te leiden door Mej. E. GEELEN te Maastricht.

1. De vrouw is door het Christendom tot gelijkwaardige van den man gemaakt, geroepen om door hetzelfde Christelijke leven te komen tot hetzelfde hemelsche loon.
2. De eerste roeping der vrouw is de opvoeding van het kind: een lichamelijke en godsdienstig-zedelijke vorming, berekend voor de eischen en gevaren van den volwassen leeftijd. Wijl tegenwoordig meer gevorderd wordt van de opvoeding, moet ook de opvoedster beter beslagen zijn, en godsdienstig èn sociaal.
3. Georganiseerde vrouwelijke liefde is ook buiten de kloosters tegenwoordig noodig. Met het oog op de natuurlijke geaardheid der vrouw komen als sociale liefdewerken op de eerste plaats in aanmerking: bescherming van de zedelijkheid van het meisje, zorg voor het verwaarloosde kind, deelname aan de drankbestrijding, verspreiding der kennis omtrent gezondheidsleer en huishoudkunde.

Algemeene Vergaderingen, des namiddags te 4 uren.

A. in de Dominicanen kerk (Groote Straat). Spreker de heeren: Pater BORROMEUS DE GREEVE O. F. M. (Vorden); MR. A. BARON VAN WIJNBERGEN (Arnhem).

B. in de Sphinx-zaal (Boschstraat). Sprekers de heeren: Notaris O. HAFFMANS (Helden); Directeur F. BRUNE (Venlo).

KORTE BERICHTEN.

Begrijpelijke woede. *Het Volk* is woedend om dit zinnetje uit ons vorig nummer:

«Zijn de Heeren er zoo zeker van; dat thans niet meer gebeuren zal, wat voor enkele maanden gebeurd is: *dat een katholiek Kamerlid ongevraagd van een sociaal-democraat het materiaal ontving, om Tak in de Kamer te beantwoorden?*....”

Het Volk meent het recht te hebben te verklaren: *gij liegt,* zoolang wij niet bereid zijn den naam van dezen sociaal-democraat te noemen.

Welnu, dan kan het lang wachten. Zou *Het Volk* in het omgekeerde geval wel bereid zijn, namen te noemen?

Hoe het zij, *Het Volk* moge 't gelooven of niet gelooven, dat laat ons volkomen koud, doch wat wij schreven was de zuivere waarheid.

En het toen gezonden materiaal is nog in ons bezit, zuinig bewaard als treffend bewijs van de ontzaggelijke woede, welke er onderling tusschen de sociaal-democratische partijgenoten heerscht.

Zouden wij dan zoo grif gelooven, dat de «eenheid” plotseling is hersteld?....

Wij kunnen echter *Het Volk* alvast een verrassing voor ons volgend nummer aankondigen.

Namelijk een antwoord op zijn beschuldiging *gij liegt,* — een antwoord, dat den Heeren vermoedelijk nog lang heugen zal!

Een R. K. Schippersorganisatie. — Als gevolg van een artikel in het *Kath. Soc. Wkbl.*, en op het voetspoor van Duitschland, alwaar de schippers een bloeiende organisatie bezitten, zal ook eerlang in ons land een dergelijke vereeniging tot stand komen.

Hoe moeilijk het ook is schippers bijeen te krijgen, is het toch reeds zoover gekomen, dat een voorloopige commissie gevormd is bestaande uit de heeren:

P. Hornstra, Amsterdam.
G. van Rooijen, Utrecht.
J. Reevers, Amsterdam.
W. Lelyveld, Jr. St. Pietersplein, 's-Bosch.

Zij, die willen toetreden tot deze organisatie, worden dringend uitgenoodigd hun bewijs van instemming te zenden aan den laatst ondergeteekende.

Sociale wetgeving en S. D. A. P. — Wij lezen in het *Weekblad van de A. N. D. B.* van 15 Maart 1907:

«Zoo stond het met den arbeider in Duitschland ten tijde toen er van een sociale hervormingspolitiek nog geen sprake was. Er is sedert dien een geduchte bres geschoten in het bolwerk der vrijheid van contractregeling, veel wat voor onze Nederlandsche arbeiders nog in meer of minder ver verschiet ligt, kwam in het Duitsche Rijk tot stand: ziekte-verzekering, invaliditeits- en ouderdoms-verzekering.”

Vrage: aan wie is dit in Duitschland te danken, aan het Centrum of aan de S. D. A. P?....

Neutrale vakorganisatie. — Op het Haarlemsch congres van de S. D. A. P. sprak VAN HINTE, de secretaris van den *neutralen* Bond van Gemeentewerklieden, volgens het verslag van *Het Volk* (3 Apr. 1907):

«Onze arbeidersbeweging komt nu zoo mooi op, de vakbeweging komt in zoo mooi verband met de Partij, werkt daaraan mee!”

Vandaar het woord *neutraliteit!*

Ook al «Grober Unfug.» — Een aantal stakende bouwarbeiders te Augsburg waren ieder aan een tafeltje gaan zitten in een volkskosthuis, waarin een kolonne «onderkruipers» het maal kwam nuttigen. Deze waren dus genoodzaakt bij de stakers aan tafel te gaan zitten.

Hierin zag het gerecht «Grober Unfug» en veroordeelde de stakers tot 6 dagen hechtenis, overwegende:

«Hoewel de «onderkruipers» op geenerlei wijze worden lastig gevallen of beschimpt; hoewel het gesprek tusschen stakers en arbeidswilligen zich rustig afwikkelde, is toch het gedrag der stakers «Grober Unfug», want reeds het gaan zitten aan de tafel om de anderen te dwingen: gij moet u bij ons nederzetten en ons aanhooren, is «Grober Unfug».

't Is kras!

Die stakers hebben 't wel aardig overlegd en daar zij zich blijkbaar netjes gedroegen, was er o. i. geen reden voor een veroordeeling. Men schijnt echter in Duitschland jegens onderkruipers zoo iets als majesteitsschennis te kunnen plegen.

Belasting op de waardevermeerdering. — Met 65 tegen 54 stemmen heeft de Berlijnsche gemeenteraad zich in beginsel verklaard voor de invoering eener belasting op de waardevermeerdering.

't Heeft moeite gekost om het zoover te brengen: het debat was al jaren hangende.

Collectieve contracten. — Officieel bekend zijn in Duitschland 1500 collectieve arbeidscontracten, die ongeveer 500.000 arbeiders omvatten. Men schat echter, dat er wel 3000 contracten bestaan, waarvan 800.000 arbeiders profiteeren. En steeds worden er meer gesloten!

Zondagsrust. — Zondagsarbeid op kantoren is in Duitschland bij plaatselijke verordening verboden te Barmen, Bleichrode, Eszlingen, Frankfort a. M., Lampertheim, Ludwigshafen, Mannheim, Offenbach, Straatsburg en Stuttgart. Op 5 tot 10 Zondagen is arbeid toegestaan te Neurenberg, op hoogstens 8 Zondagen in Elberfeld, iederen 4n Zondag in Leipzig, iederen 3n Zondag in Chemnitz, om den anderen Zondag in Aschaffenburg, Fürth en Keulen, maar beperkt tot 1½ uur.

Tot 1 uur is de tijd beperkt in Bingen, Burgstadt en Hagen, tot 1⅓ uur in Bayreuth, Freiberg, Freiburg i. Br. en Mainz, tot 1¾ uur in Danzig, tot 2 uur in Berlijn, Charlottenburg, Darmstadt, Dresden, Friedberg, Karlsruhe ('s winters 3 uren), Maagdenburg, Mitweida, Munchen (in Juni en Juli volledig verboden), Penig en Rochlitz.

Langer dan 2 uur, maar hoogstens 4 uur staan andere steden den Zondagsarbeid in kantoren toe, n.l. Stettin, Bautzen, Wiesbaden, Aken, Plauen, Königsberg, Kiel, Langewiezen, Münden en Ravensburg.

In den kleinhandel is de verkoopstijd Zondags opgeheven te Dresden, Frankfurt a. M., Leipzig, Neurenberg, Offenbach, Stuttgart; beperkt tot 2 uren in Barmen, Darmstadt, Elberfeld, Freiburg i. Br., Karlsruhe, Lampertheim, Ludwigshaven, Mainz, Mannheim, Munchen en Straatsburg.

Dantzig en Stettin staan 2¾ uur toe, maar vroeg: van 7 tot 9¾ uur in den ochtend. Zes steden achten nog 3 uur noodig, zeventien van 3¼ tot 4 uur, de overige den wettelijk veroorloofden tijd.

De Handelsvereeniging te Munchen constateert in haar jaarverslag, dat de voorloopig geldende Zondagsrust geen schadelijke werking gehad heeft. Bij een omvraag onder haar leden verklaarde dan ook 85 pCt zich vóór verdere inperking, slechts 15 pCt. er tegen.

Ook een ambtelijke enquête leverde in genoemde stad op dat stuk gunstig resultaat.

Bovenstaande voorbeelden mogen dus zonder bezwaar trekken.

Stadsarbeiders en coöperatie. — Drie jaar geleden werd het den gemeentelijken werklieden te Dresden verboden, deel uit te maken van een consumptie-vereeniging. Uiterlijk 31 Dec. 1905 moesten zij allen hun lidmaatschap hebben opgezegd en hieromtrent een schriftelijke verklaring afleggen. Zij deden dit, maar...... toen werden hun vrouwen lid, zoodat zij evengoed hun waren van de consumptie-vereeniging betrokken als vroeger. Het verbod is nu maar opgeheven.

Kinderverzorging. — Zeven en zeventig Berlijnsche vereenigingen en instellingen, die zich op eenigerlei wijze met de verzorging van het kind bezig houden, zijn aangesloten bij een «Zentralstelle für jugendfürsorge» wat niet alleen voor die vereenigingen zelve maar ook voor de autoriteiten van groot gerief is. Het jaarverslag getuigt dan ook van even drukke als krachtige werkzaamheid.

Een met de goede zeden strijdende pensioenkas. — De firma «Aktiengesellschaft für Glasindustrie vorm. FRIEDRICH SIEMENS» te Dresden, vordert van de beambten, die zij aanstelt, het toetreden tot haar pensioenkas. De contributie hiervoor bedraagt 3 % van het loon, terwijl als entréegeld moet betaald worden $^1/_{24}$ van het jaarlijksch inkomen, welk bedrag gedurende het eerste jaar der aanstelling in gelijke maandelijksche termijnen wordt ingehouden. Wie den dienst der firma verlaat, krijgt de betaalde contributie zonder rente terug, maar in geen geval het ingehouden entréegeld.

Nu doet zich, volgens opgave der beambten, de merkwaardigheid voor, dat velen van hen met of zonder opgaaf van reden na een jaar ontslagen worden; dit geschiedt ongeveer 33 pCt. der aangestelden, die tot dusverre berustten in het verlies hunner entrée-gelden en dus de kas, die 16 jaar bestaat en nog slechts aan één lid pensioen uitkeert, aan haar kapitaal hielpen.

Onlangs echter vorderden er twee — van wie er een pas kort, de ander ongeveer een jaar in functie was — hun geld ad 15.75 Mark en 137.70 Mark terug. Het gerecht stelde hen in 't gelijk: de firma moest ook het entréegeld terugbetalen, wijl de statuten der pensioenkas niet in overeenstemming met de goede zeden werden geacht.

De zoo slim (?) gegrondveste kas zal nu wel doodbloeden want alle ontslagenen komen natuurlijk om hun dubbeltjes.

Arbeidsbeurs-systeem. — In het groothertogdom Luxemburg ziet het er hiermede al zeer goed uit. Sinds 1 December 1892 doen daar reeds alle post- en telegraafkantoren dienst als arbeiders-beurzen, waarbij het kantoor in de hoofdstad als centrale fungeerde: daar kwamen alle aangiften en aanvragen bijeen. Op den duur voldeed zulks echter niet wijl de werkzaamheid dezer centrale zich eenvoudig bepaalde tot het publiceeren van lijsten en dus niet in de behoeften voorzag. Daarna werd in 1904-'05 de dienst herzien. In de hoofdstad werd een afzonderlijke, ambtelijk bestuurde arbeidsbeurs gesticht, die vooreerst plaatselijk werkt en ook het postkantoor als centrale vervangt. Alle overige post- en telegraafkantoren zijn als locale beurzen in werking gebleven, maar zenden nu wekelijks hun opgaven van nog vacante plaatsen en niet geplaatste arbeidskrachten aan de beurs te Luxemburg, waar de gegevens worden verwerkt tot een geheel, dat wordt aangeplakt aan alle post- en telegraafkantoren stations enz. en aan meerdere buitenlandsche arbeidsbeurzen terwijl de pers de verspreiding in de hand werkt.

Natuurlijk staan de centrale beurs en de locale met elkander ook in voortdurende verbinding — post en telegraaf staan vlak bij de hand! — zoodat heel Luxemburg dag aan dag voor de arbeidzoekende wordt afgevischt.

Ten slotte nog dit: aan iedere arbeidbeurs is ook een woningbeurs verbonden. Wat wil men meer! O.

Ned. R. K. Vakvereenigings-Congres. — Zondag jl. vergaderden de Besturen der Nederl. R. K. en Diocesane Vakbonden in het St. Josephhuis te Utrecht.

Er werd o.m. besloten, ter wille van den Diocesanen Katholiekendag in het bisdom 's-Hertogenbosch en met 't oog op de Sociale Week, welke beiden nog dit jaar zullen gehouden worden, het Vakvereenigings-congres niet in 1907 maar in de lente of — het begin van den zomer van 1908 te doen plaats hebben.

Uit Groningen was een verzoek ingekomen om een Nederlandsch R. K. Secretariaat voor Behangers en Stoffeerders op te richten. Besloten werd, aan dit verzoek gevolg te geven en hiervoor op Zondag 26 Mei e.k. eene vergadering te Utrecht te houden in het Sint Josephhuis, Balkstraat, 's middags 12½ uur.

R. K. Vereenigingen, die genoemde vakmannen in hun vereeniging hebben, worden verzocht een afgevaardigde te zenden. Tot goede regeling dezer zaak is het noodig, dat de namen der afgevaardigden worden opgegeven binnen 4 weken, aan P. J. HAAZEVOET, voorzitter van den Ned. R. K. Diamantbew.-vereeniging te Amsterdam, Heerengracht 489.

RECTIFICATIE. — In ons vorig Nummer heeft de zetter een regel laten uitvallen en wel de onderste regel van de eerste kolom van pag. 165, waar men nog gelieve te lezen: »voeling met g e l i j k g e z i n d e elementen in de technische wereld verloren."

ONTVANGEN BOEKEN.

Catechismus voor de Maria-Vereeniging en de St. Anna-Vereeniging. Uitgave van het Secretariaat van Sobriëtas, Maastricht, 1 ex. f 0.08; 25 ex. f 1.25; 50 ex. f 3; 100 ex. f 5.

Boekenschouw voor Godsdienst, Wetenschap en Kunst No. 3. Tweede jaargang. E. v. D. VECHT, Amsterdam.

NIEUWE BOEKEN.

RUNDNAGEL. Die Haftung der Eisenbahn für Verlust, Beschädigung und Lieferfristüberschreitung nach deutschem Eisenbahnfrachtrecht. Leipzig, 1906. 8⁰. XII, 302 pp. 6 M.

SOMBART, W., Warum gibt es in den Vereinigten Staaten keinen Sozialismus? (Durchgesehener Abdruck aus: »Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik.) Tübingen, 1906. 8⁰. 142 pp. 1 M. 50 sh.

VAMBERY, H., Westlicher Kultureinfluss im Osten. Berlin, 1906. 8⁰. VI, 437 pp. 8 M.

6e Jaargang. ZATERDAG 20 APRIL 1907 No. 16

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

Redacteur: Mr. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD. — Wie liegt? door mr. P. J. M. Aalberse. — Berichten en mededeelingen: Van Koper en Diamant. — Rijssen. — Onder Partijgenooten. — Kraamvrouwen-verzekering. — De Sociaal Bisschop. — Intercommunaal Werkloozenfonds van Gent. — Korte Berichten: Onze Vakorganisatie. — De Soc. Dem. Arbeiders-Partij. — De Christelijken ten voorbeeld. — Leerlingwezen. — Zuigelingenzorg. — Voorlichtingsbureaux. — Het concurrentie beding. — Patroons-solidariteit. — Bescherming van nen huisarbeid. — Armenverzorging. — Collectieve verdragen in Oostenrijk — Bisschoppelijke woorden over rechtvaardig loon. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

WIE LIEGT?

In *Het Volk* van 18 Juli 1905 schreef Mr. P. J. Troelstra:

»Men heeft een tegenstander verlamd, »onschadelijk gemaakt, als men hem zijne »betrouwbaarheid bij het publiek heeft »ontnomen. Hij mag dan alle argumenten »aanvoeren, om zijne zaak te verdedigen, »en honderdmaal gelijk hebben, — de men»schen, die hij moet bekeeren, gelooven »hem niet. Zijn kracht is gebroken; hij »kan wel thuis blijven; hij heeft *afgedaan*."

Dit perfide afmakingssysteem, dit doelbewuste leugenaarschelden, — ziedaar de diep-treurige taktiek, welke *Het Volk* sinds ruim vier jaar met onverdroten ijver en groote stelselmatigheid tegen ons heeft toegepast.

Thans, nu deze ploertige campagne, na de te Haarlem herwonnen »eenheid" weer met vernieuwde kracht schijnt te gaan beginnen, lust het ons, deze heeren eens de volle laag te geven.

Niet door, gelijk zij, zonder argumenten voor 't vaderland weg maar *leugenaar! leugenaar!* te schreeuwen, doch door man en paard precies te noemen.

In *Het Volk* van 1 April 1907 kwam het volgende stukje voor:

Een gemeene beschuldiging.

Het Kamerlid Aalberse bespreekt in zijn *Kath. Soc. Weekblad* ons kongres. Hij gelooft niet aan «de waarachtige eenheid» onzer partij, — dat zal ons een zorg zijn — maar hij schrijft, en daarop vestigen wij de aandacht:

»Zijn de Heeren er zoo zeker van, dat thans niet meer gebeuren »zal, wat voor enkele maanden nog gebeurd is: *dat een Katholick »Kamerlid ongevraagd van een sociaaldemocraat het materiaal ontving, »om Tak in de Kamer te beantwoorden?....*"

Spreekt het Kamerlid Aalberse hier waarheid, dan spreekt hij niet de volle waarheid, want dan behoort hij ook den naam te noemen van dien gesignaleerden «sociaaldemocraat». Zoolang hij dat niet doet heeft hij niet het recht, te eischen dat men hem gelooft; integendeel, zoolang mogen wij veilig veronderstellen, op grond van wat wij van den ernst en de waarheidsliefde van dezen schrijver en politicus totnogtoe hebben ervaren: *hij liegt!*

Wat het bedoelde feit betreft, het is waar.[1]) Het begeleidend schrijven is bij het bedoelde Kamerlid gebleven, het gezonden »materiaal« is nog heden in ons bezit.

Al brult *Het Volk* dus nòg zoo hard »hij liegt!« — de waarheid blijft er niet minder waarheid om.

Dit geval is ons echter een gereede aanleiding geweest, om nog eens de twee laatste jaargangen van het *Kath Soc. Wkbl.* door te bladeren, en eens bij elkaar te voegen het heele stelletje leugens, dat wij in die twee jaren in *Het Volk* aanwezen, terwijl dit geloofwaardig blad bijna nooit, zoover ons bekend eenige rectificatie opnam.

In November 1905 gaf *Het Volk* een groote plaat, waarop een arbeider, flink en forsch, met lichtende flambouw voorop ging — de S. D. A. P.! — en wij, klein en mager, met een vetkaarsje volgden.

Wij schreven toen: die plaat is zoo kwaad niet, — in vergelijking toch met de grrroote S. D. A. P. zijn wij maar klein, en naast den proletarier Tak staande, niet dik te noemen. Alleen 't onderschrift deugt niet.

Dat moet luiden: »we zullen jelui eens bijlichten!"

Dit zullen we nu dan ook eens doen, en zóo, dat 't *Het Volk* vermoedelijk nog lang heugen zal.

* * *

Wie liegt?...

Het Volk van 26 Mei 1905 schreef:

„*Ze voelen nattigheid.* Het duitsche Centrum heeft nu ook bij den Rijksdag een voorstel tot wijziging der Gewerbe-Ordnung met 't oog op de mijnwerkers ingediend. Beter konden ze niet toonen, dat hun doel alleen is den sociaaldemocraten den wind uit de zeilen te nemen."

Wij constateerden het feit, dat minstens veertien dagen *voor* dat de sociaal-democraten hun ontwerp indienden, de hoofdinhoud van het Centrumsontwerp al in de

[1]) Onjuist is echter, wat verschillende bladen ervan maakten, doch door ons *niet* was gezegd, dat dit feit zou hebben plaats gehad bij gelegenheid van de behandeling van het arbeidscontract. Dat is een aar geleden, niet »enkele maanden".

Köln. Volkszeitung gepubliceerd was! *(K. S. W.* 1905, blz. 272.)

Zoover ons bekend, gaf *Het Volk* geen rectificatie.

Wie liegt?...

In *Het Volk* van 30 Mei 1905 werd verklaard, dat het duitsche Centrum »in aantal stemmen achteruit gaat."

In het *K. S. W.* 1905, blz. 274, spraken wij dit tegen met een beroep op den duitschen sociaal-democraat KAUTSKY, die in de *Neue Zeit* (1903, no. 16) geschreven had:

«Wanneer bij gelijkblijvende, eer afnemende, landbouwende bevolking het getal der op het Centrum uitgebrachte stemmen met 400.000 steeg, dan wijst dat op een toename van het aantal ultramontaansche kiezers."

Zoo ver ons bekend, gaf *Het Volk* geen rectificatie, evenmin als 't ooit, niettegenstaande onze opmerking, herroepen heeft den grooten leugen, in zijn nummer van 19 Febr. 1904 verkocht: dat GALILEI »*door de priesters op den brandstapel werd gebracht.*"

De man is in 1642 rustig op zijn bed gestorven!

Wie liegt?...

In de *Neue Zeit* (1903—4, blz. 5) schreef KAUTSKY:

«Een der gewichtigste zedelijke grondbeginselen is, de plicht van waarachtigheid tegenover partijgenooten (*Genossen*). Tegenover vijanden heeft men dezen plicht nooit erkend, daarentegen is zonder hem geen blijvende samenwerking tusschen gelijke partijgenooten (*Genossen*) bestaanbaar."

Wij citeerden deze woorden in het *K. S. W.* 1905, blz. 239.

Het Volk van 3 Juni 1905 trachtte dit goed te praten: de bedoeling van KAUTSKY was alleen een historisch feit te constateeren.

In *Het Volk* van 7 Juni d. a. v. komt KAUTSKY zelf die onvoorzichtige woorden verdedigen. »Genossen" beteekent volgens hem *naaste!* Alsof de zin dan nog loopt! Toch erkent hij wel, de stelling verdedigd te hebben: »dat er ook voor een sociaal-democraat oogenblikken kunnen zijn, waarop hij het tot nog toe geldend gebruik moet volgen, en den vijand *in het belang der partij* beliegen."

Hij verstond dus onder »*vijand*« zeer duidelijk *niet-partijgenoot.* Dus klaarblijkelijk onder *Genosse* wel degelijk *partijgenoot.* Wat ook de gewone duitsche beteekenis van dit woord is.

Hechten sommigen nu nog zooveel aan een «verklaring» van *Het Volk*, in 't partijbelang gedaan?

Wie liegt?....

In zijn werkje *Op de bres* had de Heer SCHAPER verklaard, dat ik de »samenflanser" was van het boekje »*Allemaal Socialist?!*"

Na mijne besliste ontkenning schreef hij in *Het Volk*: dat de samenstellers dan toch uit het *Kath. Soc. Weekbl.* hadden geput.

Wat vooreerst niet het zelfde is!

En wat vervolgens ook onwaar was: De eerste druk van »*Allemaal Socialist?!*" verscheen ongeveer Mei 1901. Het eerste nummer van het *Kath. Soc. Weekbl.* verscheen 4 Jan. 1902.

Hoe konden nu de samenstellers van de eerste uitgave van dat boekje uit het *K. S. W.* putten??

Aldus merkten wij op in 't *K. S. W.* 1905, blz. 287.

Voor zoover ons bekend, heeft *Het Volk* geen rectificatie opgenomen.

Wie liegt?....

Het Volk van 15 Juli 1905 beweerde, dat wij door onze »taktiek" (bedoeld is: wijze van bestrijding der sociaal-democratie) de kiezers van ons hadden afgestooten.

In het *K. S. W.* (1905, blz. 345) herinnerden wij aan deze verrassende cijfers: in het district Almelo was de sociaal-democratische candidaat sinds 1903 met 268 stemmen *achteruit*gegaan, terwijl de Katholieke candidaat, die de kiezers van zich vervreemd zou hebben, met 1293 stemmen *vooruit*gegaan was.

Het Volk heeft echter, voor zoover ons bekend, geen rectificatie opgenomen.

Wel klaagde SCHAPER in *Het Volk* van 24 Aug. 1905 over »de droevige wijze" waarop in de S. D. A. P. tegen het *Arbeidscontract* was geageerd, en hij voegde daarbij:

«Dat onze Partij in Juni in een 12-tal districten stemmen *verloren* heeft, terwijl stilstand reeds achteruitgang zou zijn, komt naar mijne overtuiging intusschen mede door hare houding in dezen."

En getuigde TIJHOF — de tegencandidaat te Almelo! — niet op 't jongste Congres van de S. D. A. P. te Haarlem:

«Men vraagt ons wel eens, waarom wij geen bres kunnen schieten onder de christelijke arbeiders. Maar zoolang wij het *Kath. Soc. Wkbl.* gelegenheid geven met allerlei halfverdraaide citaten tegens ons te werken, is dat onmogelijk." (*Het Volk*, 4 April 1907).

Toch zouden *wij* het zijn, die de kiezers door onze wijze van optreden van *ons* vervreemden!

Wie liegt?...

In *Het Volk* van 11 Dec. 1904 werd in een hoofdartikel betoogd, dat de bestrijding der tuberculose behoort tot de taak van den Staat.

Volkomen juist!

Doch volkomen onjuist werd door *Het Volk* verder beweerd:

«Wat wordt er nu bestreden van de groote kwalen des volks? Wat heeft de christelijke regeering gedaan, om maar een begin te maken? Men ziet, wij zijn niet veeleischend, wij vragen maar een begin."

In 't *K. S. W.* 1904 blz. 611 wezen wij op deze onwaarheid: in 1903 immers was, op voorstel van de »christelijke regeering", een post van f 10,000.— op de begrooting uitgetrokken tot bestrijding der tuberculose.

Wij vroegen: »Zou *Het Volk* genoeg eerlijkheid bezitten, om zijn fout te herstellen?"

En het antwoord moet luiden: neen! Immers *Het Volk* antwoordde schamper: »Dat noemt de man een begin!« (24 Dec. 1904.)

Doch wat gebeurt?

In 1905 is de Heer TAK — in 1904 hoofdredacteur van *Het Volk* — zelf Kamerlid. Hij stelt nu voor, dezen post met f 5000.— te verhoogen. Doch na een kort speechje van Minister RINK — die o. a. meedeelde, dat Dr. KUYPER dezen post aanvankelijk ook hooger had willen ramen! — trok TAK zijn voorstel weer in!

Toen was die f 10.000.— dus blijkbaar wèl »een begin"!!

Wij wezen hierop in 't *K. S. W.*, 1905 blz. 608.

Zoover ons bekend, heeft echter *Het Volk* geen rectificatie opgenomen!

*
* *

Wie liegt? . . .

Het Volk van 3 April 1906 maakt melding van een vlugschrift, dat te M. Gladbach zou uitgekomen, en verspreid zou zijn door Katholieke leden van christelijke vakvereenigingen, en waarin erg op het Centrum werd afgegeven.

Aanstonds merkten wij op, dat dit vlugschrift uitging van een klein groepje Daensisten. (*K. S. W.* 1906, blz. 177).

Later kwam Jos. Loopuit nog weer eens op deze menschen terug, die nu gepromoveerd werden tot »Centrumsarbeiders." Hij deelde in *Het Volk* (25 Nov. 1906) mede, dat te M. Gladbach — »de plaats waar het hoofdkwartier van de Duitsche *Katholieke Sociale Actie* gevestigd is!" — een vergadering van katholieke arbeiders gehouden was, waarin het bestuur de opdracht kreegt, een manifest uit te vaardigen, in hetwelk scherpe kritiek op het Centrum zou worden uitgeoefend.

Wat was hiervan waar? — vroegen wij in het *K. S. W.* 1905 blz. 560.

Van de hoofdzaak *niets*.

De vergadering, waarvan Jos. Loopuit sprak, — de vergadering van de Centrumspartij, — was te M. Gladbach werkelijk gehouden, doch . . . had *niets* met dat manifest te maken, dat van een groepje Daensisten uitging.

Onwaar was, dat aan 't Bestuur dier vergadering opgedragen was, zulk een manifest uit te vaardigen. Integendeel! Die vergadering werd juist besloten met een . . . . daverend *Hoch* op de Centrumspartij! Er was niet in gesproken over de algemeene politiek, doch . . . alleen over gemeente-politiek!

En 't manifest?

Onwaar is 't, dat dit uitging van »Centrums-arbeiders«. 't Groepje Daensisten, waarvan 't uitging, had bij de laatste verkiezing (1903) juist een eigen candidaat *tegen* den centrumscandidaat gesteld, en . . . bracht toen ongeveer 150 stemmen uit! Hun aanvoerder is een man, die met kracht de christelijke vakvereenigingen bestreden heeft. Men heeft indertijd geweigerd hem tot de Katholieke Arbeiders-vereenigingen toe te laten.

Jos. Loopuit citeerde uit dat manifest:

«Eerstens wordt het *Centrum* verweten, dat het overal de arbeiders achteraf zet, en hen slechts *als stemvee gebruikt.* ['t Lijkt waarlijk de S. D. A. P. wel, waarin de arbeiders ook te »stom" worden verklaard, om zelf over de Marxistische leer te oordeelen!] Het bestuur van de arbeidersvereeniging wendde zich namelijk het eerst met zijn verzoek tot de leiding der Partij in M. Gladbach, doch ontving ten antwoord, dat men zich door de arbeiders de wet niet liet voorschrijven."

Wij constateerden, dat *bewezen* was:

1⁰. dat 't partijbestuur zich op geenerlei wijze aldus had uitgelaten, en 2⁰. dat *alle* arbeidersvereenigingen, vijf in getal, reeds een vertegenwoordiger in het partij-bestuur hebben!

Op dit alles z w e e g *Het Volk* als een mof!

Wie liegt? . . .

Het Volk van 6 Juni 1906 schreef:

„Principieel staat tegenover de aanslagen op vorsten niemand sterker dan wij . . . . De menschen, die deze aanslagen plegen, komen schier altijd voort uit de landen, wier geschiedenis door de Kerk beheerscht is. Bijna altijd zijn het Italianen."

Leugen of onkunde? vroegen wij (*K. S. W.* 1906, blz. 276). Van 1801 tot en met 1902 kwamen 73 aanslagen voor, waarvan *elf* gepleegd door Italianen. Toch . . . . »*Bijna altijd!*"

Doch daar zit propaganda in, tegen de Kerk. Waarheid is daarbij niet noodig.

Voor zoover ons bekend, heeft *Het Volk* niets gerectificeerd!

Wie liegt? . . . .

Toen de Verklaring der Bisschoppen verschenen was, over de Katholieke vereenigingen, schreef *Het Volk*:

„Intusschen wordt met dit versnipperingsbevel maar mooi in de kaart der patroons gespeeld. Tegen het zich vereenigen van alle mogelijke geloovige met alle mogelijke ongeloovige patroons is nog nooit een bisschoppelijk verbod verschenen. Zóó staat de Kerk in dienst van het kapitalisme."

Wij antwoordden hierop onmiddellijk (*K. S. W.* 1906 blz. 332):

1⁰. dat de Bisschoppen zoo algemeen mogelijk verklaard hadden: »dat het Hun ernstig en uitdrukkelijk verlangen is, *de hun onderhoorige Katholieken* te vereenigen en vereenigd te houden in katholieke organisatiën";

2⁰. dat hier geen onderscheid wordt gemaakt tusschen patroons en arbeiders;

3⁰. dat het dus een leugen was, wanneer *Het Volk* zegt, dat hier weer eens blijkt, dat »de Kerk in dienst van het kapitalisme staat", — »in de kaart der patroons speelt."

Voor zoover ons bekend, heeft *Het Volk* geenerlei rectificatie opgenomen. Integendeel, het is voortgegaan met steeds weer dezelfde valsche voorstelling te herhalen.

Wie liegt? . . . .

In *Het Volk* van 1 Aug. 1906 kwam een artikel voor over het Duitsche »Rijksverbond tegen de Sociaal-democratie«. Tot tweemaal toe werd daarin beweerd, dat een dergelijke vereeniging wel ons ideaal zou zijn, dat wij er wat voor over zouden hebben, om «van deze affaire een filiaal in Nederland (te) stichten."

Wij wezen er op, dat wij reeds in 1905 (*K. S. W.* blz. 322), toen er plannen schenen te bestaan een dergelijke negatieve vereeniging in ons land te stichten, daar met kracht tegen g e w a a r s c h u w d hadden. »Een speciale federatie — zoo schreven wij — enkel tot bestrijding der sociaal-democratie, lijkt ons overbodig, en dus g e v a a r l i j k. . . . Wie zich verloopen gaat in zuiver negatief werk, heeft ten slotte tijd noch zin meer voor de zoo hoog noodige positieve werkzaamheid." En wij voegden erbij: »Ik ben benieuwd, in hoeverre *Het Volk* thans dezen leugen zal herroepen."

Doch. . . *Het Volk* herriep n i e t s!

Wie liegt? . . .

Het Volk van 28 Aug. 1906 deelde mede, dat Pastoor G. te Enschede »maling had aan de verklaring van het Episcopaat in zake de christelijke vakorganisatie."

Bewijs: deze Pastoor had in de kerk afgekondigd, dat er een vergadering was der vrouwen-afdeeling van St. Severus, aangesloten bij Unitas, en niet kerkelijk goedgekeurd.

Wij deelden mede, (*K. S. W.* 1906, blz. 416) dat de

bedoelde vereeniging niet was een christelijke doch een katholieke, en dat hare statuten kerkelijk goedgekeurd waren!

Het Volk verklaarde, dat zijn correspondent wel nadere inlichtingen zou sturen.

Doch tot heden kwamen die niet!

Wie liegt?...

Het Volk van 28 Aug. 1906 deelde mede:

„De heer SARTO, die Paus is te Rome, heeft door één enkele zinsnede het Vaticaansche Concilie van 1870 te niet gedaan. Deze vergadering dekreteerde de onfeilbaarheid van den Paus, — en nu hebben wij een paus, die op een leugen is betrapt."

Wij merkten op (*K. S. W.* 1906, blz. 416):

1°. dat, toen *Het Volk* met dit lasterpraatje kwam, het al reeds in de katholieke pers duidelijk weersproken was, en

2°. dat dit in elk geval absoluut niets te maken had met het leerstuk der pauselijke onfeilbaarheid, daar deze slechts betreft uitspraken *ex cathedra* over geloofspunten.

Zoover ons bekend, nam *Het Volk* geen rectificatie op.

Wie liegt?...

Het Volk van 3 Aug. 1906 had beweerd, dat de katholieke en anti-revolutionaire bladen »niets anders zijn, dan kapitalistische ondernemingen, gedreven ten einde den geldschieter aan winst te helpen."

Wij merkten daartegen op (*K. S. W.* 1906, blz. 394), dat *Het Volk* zelf toch maar steeds bleef opnemen de advertentie betreffende »breimachines", waartegen reeds herhaaldelijk was gewaarschuwd.

Was dat ook niet om de lieve centen?

Het Volk antwoordde, dat zijn Redactie stond »volstrekt buiten allen invloed op de administratie," doch ... dat nu (eerst na onze opmerking!!) «de plaatsing der advertentie, *na van wege de administratie zelve ingesteld onderzoek*, gestaakt is."

Dat praatje van dat zelfstandig onderzoek der administratie, was klaarblijkelijk een leugen.

Immers reeds 16 Maart 1906 — dus vier en een halve maand tevoren! — had WIBAUT al in *Het Volk* over deze breimachines geschreven, als een »verfijnd kapitalisme", — »de uitbuiting van den huisarbeid in zijn allervolledigsten, allerscherpsten vorm." En zijn conclusie was geweest: »Op een tentoonstelling van de meest verfijnde manieren om den huisarbeid uit te buiten, verdient het stelsel een gouden medaille."

Toch zou eerst na 4½ maand — toen wij erop gewezen hadden! — de administratie een onderzoek ingesteld hebben. Geloofde zij WIBAUT dan niet??

Op onze vraag, waarom *Het Volk* niet evenals verschillende anti-revolutionaire en katholieke bladen — o. a. het zoo luid bescholden *Kath. Soc. Wkbl.!!!* — weigerde *kwakzalversadvertenties* op te nemen, kregen wij geen antwoord. Doch 't Congres te Haarlem (1907) besloot uitdrukkelijk, ze te *blijven* opnemen. De gezondheid der arbeiders is dezen Heeren blijkbaar minder waard dan de lieve centen.

Toch zijn *wij* een »kapitalistische onderneming", gedreven uit winstbejag, en ... *Het Volk* NIET!!

Wie liegt?...

Het Volk van 9 Sept. 1906 schreef over LAMENNAIS, »den vromen schrijver":

«LAMENNAIS werd uitgeworpen door dezelfde Kerk, welker groote geloofswaarheden hij tot zijn einde toegedaan bleef, en voortging te prediken."

Wij antwoordden (*K. S. W.* 1906. blz. 443):

«LAMENNAIS door de Kerk uitgeworpen, hoewel hij tot zijn einde toe katholiek bleef! LAMENNAIS, die ten slotte verviel tot een atheïstisch socialisme, — LAMENNAIS, die elken positieven godsdienst loochende, — LAMENNAIS, die zelfs op zijn sterfbed weigerde zich met God te verzoenen, — LAMENNAIS, die zelfs op zijn graf geen kruis heeft geduld, — hij wordt aan de lezers van *Het Volk* voorgesteld als een braaf katholiek, als een vroom schrijver!"

Het Volk deed, alsof het niets gelezen had!

Wie liegt?...

Het Volk van 23 Sept. 1906 schreef onder den titel: *De staking der Leidsche timmerlieden*, dat de burgemeester van Leiden, »tot nog toe geen vinger (had) uitgestoken, noch voor de eene, noch voor de andere partij. Hij schijnt volkomen vrede te hebben met den oorlog onder de burgerij."

Wij deelden mede (*K. S. W.* 1906, blz. 465) »dat de Burgemeester van Leiden, reeds voor eenige weken, gepoogd heeft, de patroons tot een toeschietelijker houding over te halen. Dit geschiedde in een, op zijn initiatief, ten stadhuize gehouden conferentie met het Bestuur van den Patroonsbond."

Zoover ons bekend, nam *Het Volk* ook dezen leugen niet terug.

Wie liegt?...

Het Volk schreef 13 Sept. 1906:

»De bourgeoisie-bladen kunnen alles achterbaks houden, bij ons komt alles in 't volle daglicht te staan."

Hoe leelijk dit gelogen is, werd aangetoond door... den Sociaal-democraat WIJNKOOP in *Het Volk* zelf van 29 Sept. d.a.v., die zijn betoog met tal van feiten staafde!

Wie liegt?....

Het Volk van 28 Dec. 1906 beweerde in een artikel »*Een gebarsten zeepbel*," niet alleen, dat in den STAAL-nacht de *zeepbel* der Rechterzijde met een *luiden knal* gebarsten was, — dat was alleen belachelijk, wegens den leuken onzin, — maar ook, dat de Rechterzijde 't Ministerie-DE MEESTER wilde laten vallen, met behulp der Sociaal-democraten, doch dat dezen, handig als altijd, dit spel doorzagen, en door te verklaren, dat ze niet aan de stemming zouden deelnemen, de Rechterzijde dwongen tot ... de capitulatie (overgave).

In 't *K. S. W.* 1906, blz. 621, wezen wij er op, hoe leelijk de Heeren weer aan 't liegen waren.

Immers, stel, 't ware zoo, dat de Rechterzijde 't Ministerie-DE MEESTER had willen laten vallen, werd zij, door 't niet-stemmen der socialisten, in dat plan verhinderd?

Absoluut niet!

Tel maar op: *voor* STAAL hadden dan gestemd 42 leden van Links, en *tegen* 48 van Rechts, *plus* de Heer V. KARNEBEEK, dat maakt 49. De begrooting van oorlog zou dus *verworpen* geweest zijn met 49 tegen 42 stemmen.

Ziedaar de waarheid.

En ... 't nieuwe leugentje van *Het Volk*, dat niets herriep.

Wie liegt? . . . .

In *Het Volk* van 24 Febr. 1907 werd een citaat aldus ingeleid.

»Een der sociaal-politici van het *Centrum,* CONSTANTIN FRANZ, schreef op blz. 18 van zijn werk *Sozial-politik:* Het is een feit, enz."

In 't *K. S. W.* 1907, blz. 118 toonden wij aan:

1⁰. dat KONSTANTIN FRANZ nooit een werk *Sozial-politik* geschreven heeft, en dat dit citaat daaraan dus niet ontleend kon zijn,

2⁰. dat hij niet Katholiek was, en

3⁰. dat hij ook nooit, zelfs niet als hospitant, tot het *Centrum* had behoord.

Zoover ons bekend, heeft *Het Volk* dit tot op heden niet gerectificeerd!

Wie liegt? . . . .

In *Het Volk* van 23 Maart 1907 kwam een verslag voor van een rede, door den sociaal-democraat VAN DER GOES gehouden. Hij sprak o. a. over de benoeming van de program-herzienings-commissie, en zei: De opdracht was niet een van de partij, gelijk men thans weder in *Het Volk* leest. L e u g e n e n n o g m a a l s l e u g e n!

Zóo oordeelt een sociaal-democraat over *Het Volk!*

Wie liegt? . . . .

In *Het Volk* van 26 Maart 1907 kwam een verhaal voor over een *Centrums*leider, een raadslid uit de »vrome, katholieke stad Keulen." Deze man — ZILKENS genaamd — zou schatrijk geworden zijn, doordat hij, in de tachtiger jaren door het *Centrum* in den gemeenteraad gekozen, gebruik maakte van de kennis, welke hij daardoor van de stedelijke bebouwingsplannen kreeg, op uitgebreide schaal aan bouwgrond-speculaties had gedaan.

Wij wezen er in het *K. S. W.* (1907, blz. 152) op:

1⁰. dat te Keulen bij de laatste gemeenteraads-verkiezingen het Centrum in de minderheid is gebleven, en dat de Rijksdag-zetel voor het Centrum slechts behouden bleef door de hulp der liberalen, die den sociaal-democratischen tegen-candidaat wilden weren! „Het vrome, katholieke Keulen" is dus niet geheel correct gezegd!

2⁰. dat het bewuste Centrumslid begonnen is met zijn rijkdommen op te stapelen, nadat hij in de tachtiger jaren tot Raadslid gekozen was „waardoor hij — gelijk de *Vorwärts* schrijft — kennis van de stedelijke bebouwingsplannen kreeg", is ook niet geheel juist. Vaststaat:

a. dat hij eerst in 1890 in den Raad gekozen werd,

b. dat toen het stedelijk bouwplan al sinds verscheidene jaren gepubliceerd en algemeen bekend was,

c. dat hij toen al een man van fortuin was.

Het Volk verklaart bovendien, dat vooral de vroegere wethouder SIEBERGER sensationeele onthullingen deed.

Het voegt er echter niet bij, dat juist op voorstel van de katholieke gemeenteraadsleden een commissie is benoemd, om de «onthullingen» van dezen wethouder te onderzoeken.

Hieruit blijkt, dat het Centrum een deugdelijk onderzoek niet te vreezen heeft.

Zoo ver ons bekend heeft *Het Volk* hierop boe noch ba geantwoord, — en ook zijn onjuiste voorstelling niet teruggenomen.

Wij kunnen hier thans nog bijvoegen, dat volgens de *Köln. Volksz.* 1907, no. 315 (13 April) in een procedure over eene brochure, welke deze lasterpraatjes over ZILKENS in de wereld had gebracht, de Rechtbank («Strafkammer») in haar vonnis o. m. verklaarde:

«dat *niet* bewezen is, dat ZILKENS ongerechtvaardigde voorstellen, wier inhoud het opzet verraden tot verrijking en eigen voordeel, ten schade der stad, gedaan had;

dat *niet* bewezen is, dat ZILKENS officieele stukken onbevoegd in handen heeft gehad, door welke kennismaking hij persoonlijke voordeelen ten nadeele van de stad of van andere personen zou hebben kunnen behalen, welke hij anders niet zou hebben kunnen behalen;

dat *niet* bewezen is, dat hij de wetenschap, welke hij uitsluitend als raadslid bezat, op oneerlijke wijze bij grond- en bouwspeculaties gebruikt heeft;

dat dus *niet* bewezen zijn de beweringen der brochure [van HEWEL, tegen wien ZILKENS dit proces wegens laster begonnen was] dat ZILKENS trachtte zijn openbare ambten ten schade der gemeenschap te gebruiken."

Van dit vonnis heeft *Het Volk* als een muisje zoo stil . . . gezwegen!

Wie liegt? . . .

In het *K. S. W.* (1907, blz. 165) herinnerden wij er aan, dat op het Haarlemsche Congres van de S. D. A. P. op een tusschenroep «*De arbeiders zijn stommerikken!*» Mr. TROELSTRA, volgens de verslagen in de «burgerlijke» bladen, zou geantwoord hebben: «*Ja, dat zijn ze.*»

Wij vonden zoo iets nog al curieus op een *arbeiders*-congres!

Onder den voor *Het Volk* nog al gedurfden titel «*Hoe zij liegen!*» beweert dit waarheidlievende blad, dat dit behoort tot «de leugens over ons congres.»

Waarom?

1⁰. *N. R. Crt.* en *Nieuwe Courant* vermeldden het niet;

2⁰. Het *Handelsblad*-verslag gaf: «Mej. MENSING: Ja, de arbeiders zijn stomkoppen.»

3⁰. Het *Telegraaf*-verslag gaf: «Een ander: zijn de arbeiders soms stomkoppen?, waarop Mr. TROELSTRA antwoordde: *Ja, dikwijls wel!*»

Men zou zoo zeggen, dat dit nu juist niet bewijst, dat *wij* liegen!

Doch daar is meer:

1⁰. **VERZWIJGT** het eerlijke *Volk*, wat het zeer uitvoerige verslag van *Het Vaderland* gaf, — namelijk dit:

«Een stem: De arbeiders zijn stomkoppen.

«Mr. TROELSTRA: J a, z i j z i j n s t o m k o p p e n.

2⁰. Komt nu ook de verslaggever van de *Nieuwe Courant* (15 April 1907) verklaren (wat *H. V.* wederom *verzweeg!*):

«Dat de heer TROELSTRA de arbeiders-partijgenooten in 't algemeen voor «stommeriken» liet doorgaan, in elk geval met een: «Ja dat zijn ze» de vraag of ze 't waren, beantwoord heeft, durf ik tegenover de ontkenning van *Het Volk* pertinent volhouden. De woorden, in dat verband uitgesproken, zijn me bijgebleven, omdat ze mij, zelfs uit den mond van iemand als den heer TROELSTRA, bijzonder kras voorkwamen"

Het blijkt dus, dat hetgeen wij schreven volkomen juist was, doch dat alleen de naam van Mej. MENSING, door *Het Handelsblad* genoemd, volgens *Het Volk* moet zijn: Mej. ROOSJE-STEL, — aan welke wij dan ook gaarne de eer van dien ironischen of vragenden tusschenroep geven willen.

Maar blijkbaar gelogen heeft *Het Volk*, toen het beweerde, dat Mr. TROELSTRA *niet* geantwoord had: «*Ja, dat zijn ze!*»

En daar ging 't alleen om.

* * *

Ziedaar *Het Volk* in de laatste twee jaar!

En nu nemen wij alleen nog maar die gevallen, waarin de onjuiste voorstellingen van *Het Volk* in weinige regels waren samen te vatten en te weerleggen.

En bovendien: alleen die »onjuistheden," waarop door het *K. S. W.* gewezen was. Op hoevele andere werd door andere bladen aanmerking gemaakt?

Ten slotte: wie zich herinnert de uitvoerige artikelen

over »Sociaal-democratie en Sociale Wetgeving," — »Het Centrum en de Sociale Wetgeving," — »Godsdienst is Privaatzaak," — »De Groninger Schoolmotie," — enz. enz., welke thans onvermeld bleven, zal erkennen, dat wij ons materiaal nog volstrekt niet uitgeput hebben.

Wij hebben stof genoeg voor nòg een artikel, van minstens gelijken omvang!

Dit alles overwegende, durven wij de vraag wel stellen: w i e l i e g t?

* * *

Nemen wij thans van *Het Volk* afscheid, dan is 't toch niet oninterressant, ten slotte nog even de vraag te stellen en te beantwoorden: hoe denken de voormannen der S. D. A. P. over elkaar?

Verrassend is 't antwoord, dat zij zelf ons, met buitensporige openhartigheid, geven! Het blijve geheel voor hun eigen rekening, wij zullen niet trachten uit te maken, wie van hen al of niet gelijk heeft.

Op het Elfde Congres van de S. D. A. P. (1905) sprak de Sociaal-democraat MULDER:

«Wij werden [door OUDEGEEST] bestreden met lompe, lage leugens.... Het antwoord op de grieven bestond slechts in persoonlijk afmaken op grond van feiten uit het particuliere leven, in hoofdzaak weer gebaseerd op laster en leugen." «Wij werden [door OUDEGEEST] voor schurken, leugenaars en gewetenlooze bedriegers uitgemaakt." «Tegen de candidaatstelling van zoo'n leugenaar en lasteraar als OUDEGEEST verzetten wij ons.'" (*Het Volk* 26 April 1905).

Op het Twaalfde Congres van de S. D. A. P., in 1906 te Utrecht gehouden, ging het nog amicaler toe.

GORTER zei van Mr. TROELSTRA's brochure *In zake Partijleiding:* »Dit boek zit vol van eenzijdige, scheeve voorstellingen. Het is onbetrouwbaar" *(Het Volk,* 19 April 1906.)

VAN DER GOES voegde Mr. TROELSTRA toe: »Dat doet geen eerlijk man!« *(Het Volk,* 19 April 1906.)

Mr. MENDELS sprak: »Terwijl op mij zit die smet, dat ik de arbeiders had staan voor te liegen [over 't Arbeidscontract] meende ik niet te kunnen deelnemen aan de partijleiding.... SCHAPER heeft gezegd, dat ik heb staan liegen.« *(Het Volk,* 19 April 1906.)

SCHAPER riep uit, doelende op het agitatie-comité tegen 't *Arbeidscontract:* »Maar moeten wij dan in de Kamer wit zwart noemen? Agitatie buiten de Kamer is goed, maar dan geleid door conscientieuze lui.« *(Het Volk,* 18 April 1906.)

Dat was toch niet tegen *ons* gericht!

VAN DER GOES verklaarde: »De Kamerfractie heeft op de vraag, of maar een tiende deel waar was van TROELSTRA's artikel, of wij volleerde kritikasters waren, ontkennend geantwoord.« *(Het Volk,* 19 April 1906.)

Ziedaar enkele bloempjes uit het debat op dezen Partijdag, waarvan *Het Volk,* dat nooit onwaarheid spreekt, (18 Apr. 1906) verklaarde:

«Het kongres kenmerkte zich door een prachtigen ernst van toon, en hooge waardigheid van discussie.

«Ernstige strijd over de partijbelangen, doch gelukkig diepe behoefte om elkaar te sparen, elkaar niet te wonden.... De eenheid der partij is hechter geworden, wij hebben elkaar meer leeren waardeeren, elkaar wederzijdsch respect ingeboezemd, thans liggen de handen in elkaar."

Dit werd geschreven toen 't voor iedereen duidelijk was, dat nu de ruzie eens flink beginnen zou!

En ze begon dan ook!

Wie liegt?...

In *De*(n) *Nieuwe*(n) *Tijd* (1907, no. 3) schreef de sociaal-democraat W. VAN RAVENSTEIN een beoordeeling over het onlangs verschenen boekje van den redacteur van *Het Volk* W. H. VLIEGEN »*Het Kapitalisme in Nederland.*«

Dit werk, bedoeld als een wetenschappelijk geschrift, noemt hij »een *tendenz-geschrift* in den slechten zin van het woord« (blz. 189). »Naast gemeenplaatsen *halve waarheden*, en naast halve waarheden *heele verzinsels*, ongerekend datgene, wat voor het overzicht noodig zou geweest zijn, maar wat is *weggelaten*« (blz. 194). »Enkele weinige opmerkingen« zijn voldoende, »om den lezer aan te toonen, hoe ondoordacht onze schrijver maar wat *uit zijn duim heeft gezogen*,« (blz. 196).

In de zelfde aflevering van hetzelfde tijdschrift bewijst de sociaal-democraat SAKS zonneklaar, dat dezelfde Redacteur van *Het Volk*, VLIEGEN, omtrent de stoffelijke vooruitzichten der arbeidersklasse onder het kapitalisme, in October 1906 en in Januari 1907 twee totaal met elkaar strijdige meeningen heeft gepubliceerd, en hij voegt hem toe: »Binnen den tijd van eenige maanden spreekt gij niet uit twee, maar zelfs uit drie monden.« (bl. 248), om hem ten slotte te beschuldigen, dat hij werkt met »uit het verband gerukte citaten« (bl. 289).

Over citaten gesproken!

De Sociaal-democraat A. B. SOEP, zei te Amsterdam: »Van PANNEKOEK's brochure geeft TROELSTRA een v e r w r o n g e n b e e l d« en »Hij (Mr. T.) deelt de marxisten in bij de anarchisten, op grond van een citaat van MEVR. HOLST, u i t z i j n v e r b a n d g e r u k t« *(Het Volk*, 28 Febr. 1907).

De Sociaal-democraat WIJNKOOP was al vroeger van dezelfde meening geweest. Hij verklaarde te Amsterdam: »Maar TROELSTRA heeft PANNEKOEK's bewering u i t h a a r v e r b a n d g e h a a l d« *(Het Volk,* 21 Febr. 1907.) En den volgenden dag ging hij aldus voort: «TROELSTRA heeft van Mevr. HOLST's beweringen een v e r k e e r d b e e l d gegeven«... Zou Mevr. HOLST hebben beweerd organisatie is niet noodig? Dat is een f l a u w i t e i t« »O n j u i s t is ook TROELSTRA's voorstelling der bespreking van Mevr. HOLST van het congres te Mannheim« *(Het Volk*, 22 Febr. 1937.)

En JOS. LOOPUIT wierp ook zijn duit in dit zakje: »TROELSTRA is op de brochure [van PANNEKOEK] niet ingegaan. Een enkel hoofdstukje ervan heeft hij u i t z i j n v e r b a n d g e r u k t en v e r k e e r d voorgesteld«... »Van verraad heeft hij [PANNEKOEK] TROELSTRA niet beschuldigd. Dit kan men slechts lezen, als men den zin uit zijn verband rukt.« *(Het Volk*, 22 Eebr. 1907.)

VAN DER GOES doet natuurlijk ook mee aan dit openlijk beschuldigen van Mr. TROELSTRA. Te Amsterdam zei hij, volgens *Het Volk* van 23 Maart 1907: »In de brochure zal spr. [V. D. GOES] voor den dag komen met a b s o l u u t b e w u s t e l e u g e n s van TROELSTRA.« »Toen ik over de Ziekteverzekering een bescheiden, althans gematigd, volgens velen te gematigd artikel schreef, gaf TROELSTRA daarvan een v o l k o m e n v a l s c h e voorstelling.« »Z e e r g r i e v e n d e n g r o f i s d e o n w a a r h e i d, dat wij TAK hebben geprest, om aan te blijven aan *Het Volk*.«

MR. TROELSTRA had gelijk, toen hij op het Kerstfeest te Amsterdam zeide, dat er van de S. D. A. P. uitging „een reuke van liefde en solidariteit!"

Wie liegt? ....

Herinner u het gesprokene op het jongste Congres te Haarlem (1907).

De sociaal-democraat DUYS vertelt iets van VAN DER GOES, — deze brult: dat is gelogen!

DUYS vertelt iets van V. D. WAERDEN, — deze schreeuwt: gelogen! Doch *Het Volk* van 11 April verklaart, dat DUYS gelijk had; dus jokte V. D. WAERDEN?

VAN DER GOES riep uit, dat MR. TROELSTRA »zijne woorden willens en wetens vervalscht had."

VLIEGEN voegde MENDELS toe: »zijn voorstelling van het gebeurde op het Haagsche Congres is totaal onjuist."

Mevrouw ROLAND HOLST beklaagt er zich over, dat *Het Volk*, toen zij over Frankrijk schreef, haar openlijk beschuldigde opzettelijk »de feiten te verdraaien."

VAN DER GOES verklaart, dat toen hij TROELSTRA'S brochure las, »zijn indruk anders is geweest dan die van eerlijkheid en goede trouw", — en daarom had hij te Amsterdam van T.'s »absoluut bewuste leugens« gesproken. Na TROELSTRA'S verklaring, dat hij volkomen eerlijk was geweest, neemt hij nu dat woord terug.

Zie dit alles in *Het Volk* van 3 en 4 April 1907.

*
* *

Wie liegt?...

Over *Het Volk* hebben wij zelf een boekje opengedaan.

Omtrent de leiders van de S. D. A. P. hebben wij die leiders zelf laten spreken.

Met gerust hart wachten *wij* thans het antwoord af op de vraag: wie liegt?

Herhaaldelijk wanneer *Het Volk* ons leugenaar schold, hebben wij het gesommeerd, dat het die leugens dan eens zou opsommen.

Eéns, — het was nog onder TAK —, kregen wij daarop het antwoord; twee feiten werden genoemd:

Vooreerst hadden wij een scheeve voorstelling gegeven van het verhandelde op het Katholiek Sociaal Congres van Luik in 1890.

Dit werd niet nader toegelicht.

Op onze vraag: waar, wanneer en hoe hebben wij dat gedaan, heeft noch TAK noch *Het Volk* ooit geantwoord!!

Zoover ons bekend, is de scheeve voorstelling van dit congres niet door ons, doch... door TAK gegeven. Hij immers noemde eerst het Congres van Brussel van 1889 — dat nooit gehouden is, — en kwam met citaten, die niet overeenstemden met het verslag.

Op dit laatste antwoordde hij — ter verontschuldiging!! — dat hij ze had uit een of anderen *duitschen* krant, hij wist niet meer welke!

Terwijl wij bij onze citaten steeds precies opgeven, waar men ze vinden en controleeren kan!

Blijft alleen het tweede feit: dat wij in het *K. S. W.* Jaargang 1903, blz. 292, na er op gewezen te hebben, dat de *Duitsche* Sociaal-democraten tegen zoo wat *alle* sociale wetten gestemd hebben:

«En bij ons zijn deze heeren arbeidersvrienden al geen haar beter gebleken; de sociaal-democraten stemden *tegen* de wet op de kamers van arbeid, *tegen* de wet betreffende de ongevallenverzekering, *tegen* de wet op den leerplicht, ofschoon leerplicht in hun oog vooral voor den arbeider van belang is."

't Laatste was juist, doch dat zij bij ons tegen de wet op de kamers van arbeid en de ongevallenverzekering gestemd hebben, was onjuist.

Ziedaar 't **eenige** feit, dat de Sociaal-democraten kunnen aanhalen, en waarmee zij, na vier jaren, nog trouw op elke vergadering aankomen, om te bewijzen, welk een geweldig leugenaar ik ben!!

Doch deze eerlijke heeren verzwijgen daarbij altijd twee dingen:

1⁰. dat op het Utrechtsch Congres van de S. D. A. P. in 1896 gehouden, een *motie* is aangenomen, waarin het Congres verklaart, omtrent het wetsontwerp op de Kamers van Arbeid:

«zich met het beginsel van het ontwerp niet te kunnen vereenigen;

«het ontwerp, zooals het daar ligt, niet te kunnen steunen."

Indien er dus toen Sociaal-democraten in de Kamers geweest waren, zouden ze zeker *tegen* gestemd hebben, omdat 't beginsel der wet niet gewijzigd werd.

't Was dus alleszins begrijpelijk, dat wij, na zeven jaren, ons deze zaak te goeder trouw zóo konden herinneren, dat de Sociaal-democraten, die zich tegen die wet uitdrukkelijk *uitgesproken* hadden, er ook werkelijk tegen *gestemd* hadden.

2⁰. dat wij ONMIDDELLIJK, nadat de Heer TAK ons op onze vergissing gewezen had, haar zonder haarlemmerdijkjes, rondweg, erkenden EN HERSTELDEN IN HET EERST UITKOMEND NUMMER VAN HET KATH. SOC. WKBL. (1903, blz. 370), — terwijl onze grief tegen *Het Volk* juist is, — niet, dat het zich ook wel eens vergist: wien overkomt dat niet? — maar dat het, wanneer op de fout gewezen is, eenvoudig weigert haar te herstellen. En zóo worden *hare* vergissingen of fouten wat VAN DER GOES noemt »absoluut bewuste leugens.«

Wat dus te zeggen van dit waarheidlievend blad, dat zelf er maar op los schrijft, en niets herstelt, doch ons, die, ons éenmaal vergist hebbende, de gemaakte fout *onmiddellijk* herstelden, dit verzwijgende, steeds nog maar uitscheldt voor leugenaar?

Laat *Het Volk* dit zelf zeggen!

't Geschiedde in Maart 1905, dat *Het Volk* iets geschreven had, dat — hoe is 't ter wereld mogelijk, zal men zeggen! — niet waar was. Namelijk dit, dat de opzeggingstermijn volgens het wetsontwerp op het arbeidscontract langer dan 14 dagen kon zijn.

De Heer GERRITSEN had daaraan herinnerd.

Gloeiend van heilige verontwaardiging schreef toen de Redactie van *Het Volk*:

»Wij hebben die vergissing onmiddellijk hersteld, zoodat het al buitengewoon ongepast van den heer GERRITSEN is, daarmee nu nog [d. w. z. enkele dagen later!] te komen aandragen."

Welnu, dat zelfde eerlijke *Volk* spreekt thans, na jaren, nog steeds van onze »leugens," ofschoon de éenige vergissing, onzerzijds gemaakt, waarop het zich daarbij beroept, onmiddellijk door ons hersteld was!

Van den Heer GERRITSEN had *Het Volk* met een beetje goeden wil nog kunnen veronderstellen, dat hij de rectificatie van *Het Volk* over het hoofd had gezien. Dat ware toch zeer goed mogelijk, zelfs hoogst waarschijnlijk. Toch heette zijn herinnering aan die begane vergissing: »b u i t e n g e w o o n o n g e p a s t."

Stel daar tegenover, dat *Het Volk* o n z e rectificatie *zeer zeker* gelezen heeft: immers op 't artikel, waarin zij voorkwam, heeft het uitvoerig geantwoord.

Het Volk qualificeert dus zelf zijn handelwijze tegenover ons als »b u i t e n g e w o o n o n g e p a s t."

* * *

Ziedaar dus naast elkaar: de »leugens« van ons zelf, en de werkelijke leugens van *Het Volk.*

Het antwoord op de vraag: **WIE LIEGT?** laten wij thans met een zeer gerust hart aan elk eerlijk man over.

MR. P. J. M. AALBERSE.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

VAN KOPER EN DIAMANT.

12 October 1894 werd te Amsterdam de *Diamantbewerkers-Vereeniging „St. Eduardus"*, in 1901 georganiseerd en herdoopt in *Nederlandsche Roomsch-Katholieke Diamantbewerkers-Vereeniging*, of korter: *N. R. K. D. V.*

Deze Katholieke vakvereeniging vierde op 12 April haar koperen feest. Een feit, waard te herdenken, ook door hen, die geheel buiten deze organisatie staan.

Want *St. Eduardus* is wel de best georganiseerde onder onze Katholieke vakvereenigingen. Haar leden zijn mannen, die niet enkel met hun woord de idee der Katholieke vakorganisatie hebben verdedigd, doch door hun daad gepropageerd.

Een degelijk, uitstekend geredigeerd vakblad, hooge contributies, flinke fondsen tot ondersteuning bij ziekte, werkstaking, enz., welvoorziene kassen, een afdeeling leerlingen, een vakschool, enz. — ziedaar de bewijzen, dat er fut zit in de mannen van *St. Eduardus.*

Doch het bewijst ook, dat zij onder uitstekende leiding hebben gestaan.

En dan mogen wij hier zeker wel noemen den naam van den wakkeren voorzitter P. J. J. HAAZEVOET, die thans, indien zijn nederigheid het hem niet verbood, wel zou mogen getuigen, terugziende op het werk dezer eerste twaalf jaren: *quorum pars magna fui:* waarvan ik het grootste deel heb gehad.

Een woord van hartelijken gelukwensch aan de feestvierende vakvereeniging, een woord van warme hulde voor haar kranigen leider!

Moge de *N. R. K. D. V.*, over zilver en goud heen, eens, steeds toenemende in omvang, doch vooral in innerlijke kracht, voortspruitend uit waarachtige eendracht, vieren haar diamanten feest!

MR. A.

RIJSSEN.

Nog steeds blijft de strijd der gekruiste armen te Rijssen voortduren.

Wat organisatie vermag, blijkt wel hier!

Tot voor kort een voortdommelende groep van door ellende als versuften, heeft de organisatie dezen arbeiders gebracht de groote moreele kracht, om zóolang den ongelijken strijd vol te houden, voor wat naar hun heiligste overtuiging is hun goed recht.

Die mannen in hun rechtvaardigen strijd te steunen, zóo, dat een niet al te onvoordeelige vrede hem besluiten kan, ziedaar een werkelijk goed werk.

Het verheugt ons dan ook, dat wij deze week wederom f 252.50 naar Enschedé konden zenden.

Den gevers hartelijk dank! Mr. A.

ONDER PARTIJGENOOTEN.

In 't *K. S. W.* (1907, blz. 153) deelden wij mede, hoe de Redacteur van *Het Volk* W. H. VLIEGEN, in het tijdschrift *De*(n) *Nieuwe*(n) *Tijd* was afgedroogd door zijn partijgenoot W. VAN RAVENSTEIJN, naar aanleiding van zijn boek »*Het Kapitalisme in Nederland.*"

Dat was vóor het Haarlemsch Congres.

Thans is de eenheid hersteld. Wel werd op 't Congres VAN RAVENSTEIJN door DUYS een »schreeuwleelijk" genoemd, — doch thans is er eenheid en eendracht in de S. D. A. P. gekomen, — geen hard woord zullen de partijgenooten meer tegen elkaar uiten, althans niet in 't openbaar, als wanneer het vermaledijde *K. S. W.* aan 't »graaien" gaat!

Zoo heette het.

Zien wij thans wat daarvan *na* het Congres terecht komt.

In de zoo juist verschenen aflevering van *De*(n) *Nieuwe*(n) *Tijd* zet de sociaal-democraat W. VAN RAVENSTEIJN de ontleedkundige les, op VLIEGEN's corpus gedemonstreerd, onverdroten voert.

VLIEGEN's boek handelt over »*Het Kapitalisme in Nederland.*" De eerste voorwaarde van degelijke behandeling is wel, dat de schrijver weet, wat is *Kapitaal*, wat *Kapitalisme.* Vernietigend is dan ook VAN RAVENSTEIJN's verklaring, dat deze begrippen voor VLIEGEN... »t e n e e n e m a l e v e r b o r g e n gebleven" zijn! (blz. 318).

VLIEGEN doet pogingen, om de verhouding van kapitaal en arbeid te definieeren. »Beide pogingen zijn even s c h r o m e l i j k m i s l u k t" (blz. 319). »VLIEGEN heeft zich den weg tot een oplossing van de door hem gestelde vraag versperd d o o r z i j n o n w e t e n d h e i d" (blz. 320). Herhaaldelijk maakt hij dan ook grove fouten, doch... »dergelijke *kleine* v e r g i s s i n g e n kunnen ons nu moeilijk meer verbazen, aangezien wij zagen, dat VLIEGEN de begrippen waar en waarde v r e e m d z i j n g e b l e v e n." »De bladzijden 20 en volgende, wij zeiden het reeds, leveren één onafgebroken verder bewijs, voor wie het nog behoeft, d a t d e n s c h r i j v e r h e t a b c. v a n d e p r o l e t a r i s c h e e c o n o m i e v e r b o r g e n is gebleven." (blz. 321). In een noot volgt dan een citaat van MARX, waarin deze spreekt, van den »burgerlijken econoom wiens b e k r o m p e n h e r s e n s de verschijningsvormen vermogen te onderscheiden van datgene, wat in die vormen verschijnt," waarop de Heer VAN RAVENSTEIJN liefjes vraagt: »Moet men mutatis mutandis deze woorden niet eveneens helaas op VLIEGEN toepasselijk verklaren?" (blz. 321). Na dan over »de VLIEGEN'SCHE v a a g h e d e n" geklaagd te hebben, wijst hij op »nog een g r o v e o n j u i s t h e i d," en zijn »t e n d e n t i e u z e e n g r o o t e n d e e l s n i e t m e t d e f e i t e n o v e r e e n s t e m m e n d e meening" omtrent de machinale productie (blz. 323), later een »dwaasheid" genoemd (blz. 324). VLIEGEN blijft »geheel aan de o p p e r v l a k t e der maatschappelijke werkelijkheid," — hij maakt »geen andere opmerkingen, dan die elk niet domme bourgeois ook maken kan," zoodat — ernstige beschuldiging tegen een redacteur van *Het Volk!* — »blijkt zijn v o l k o m e n o n b e k e n d h e i d met een specifiek-proletarische zienswijze!" (blz. 324). Na dan nog even over het »t e n d e n t i e u z e laatste hoofdstukje" (blz. 325) gesproken te hebben, verklaart hij: »wij hopen te hebben aangetoond, h o e w e i n i g c o m p e t e n t VLIEGEN is, om over de materie, waaraan hij

zich heeft gewaagd, te spreken." (blz. 325), en geeft dan »alweer een staaltje van o n k u n d e, onbegrijpelijk bij een sociaal-democraat," (blz. 327), nl. de wijze waarop VLIEGEN van de ijzeren loonwet spreekt. Hij wilde »nog even er op wijzen, hoe l i c h t v a a r d i g, ja l i c h t z i n n i g zou men haast zeggen, wanneer men bedenkt, dat we hier met een arbeider van geboorte en a r b e i d e r s l e i d e r te doen hebben, VLIEGEN optimistische conclusies trekt." (blz. 327). »De hemel beware de arbeiders voor zulk een optimisme!" roept hij uit, om dan te geven »nog een ander voorbeeld, om VLIEGEN's l i c h t v a a r d i g e wijze van argumenteeren te kenschetsen." (blz. 327).

Doch genoeg.

Vermelden wij ten slotte nog alleen de conclusie, waartoe de sociaal-democraat VAN RAVENSTEIJN ten slotte komt over het werk van den sociaal-democraat VLIEGEN, redacteur van het officeel partijorgaan *Het Volk:*

„De schrijver van *Het Kapitalisme in Nederland* heeft met dit boekje een bewijs gegeven van een b e t r e u r e n s w a a r d i g g e b r e k a a n k e n n i s van de specifiek-proletarische maatschappijleer, d. w. z. van d e M a r x i s t i s c h e e c o n o m i e, en van een z o o o p p e r v l a k k i g e b e s c h o u w i n g s w i j z e der maatschappelijke verschijnselen, dat daarmee een veel te optimistische kijk op de maatschappelijke beweging moet samengaan."

Deze zoetsappige kritiek is wel 't beste bewijs, dat wij volmaakt ongelijk hadden, toen wij betwijfelden, dat op 't Congres te Haarlem de vrede onder de sociaal-democratische broederen hersteld was!

VLIEGEN zal echter wijs doen, met voorloopig maar van de vlakte te blijven! Zijn eigen partijgenoot heeft onzen propagandisten nu toch wel al te ruim van materiaal tegen hem voorzien!

MR. A.

KRAAMVROUWEN-VERZEKERING.

Onder den titel: »Wat doet Nederland voor zijne arbeidsters-kraamvrouwen?" schrijft MARIE JUNGIUS in de *Vragen des Tijds* van Februari van dit jaar een artikel, dat als vervolg kan beschouwd worden op haar artikel »Wenschelijkheid en Werkelijkheid," ook in de *Vragen des Tijds* en later als goedkoope uitgave van het Nationaal-Bureau van Vrouwenarbeid verschenen.

De »werkelijkheid," welke uit een ingesteld onderzoek bleek, was deze: dat de goede bedoeling van art. 8 der arbeidswet: „het is verboden een vrouw arbeid te doen verrichten in fabrieken en werkplaatsen binnen vier weken na hare bevalling," tot nul werd gereduceerd, òf doordat de arbeidster als zwangere vrouw van de fabriek voor goed werd ontslagen en dus tegen haar kraamtijd ophield fabrieksarbeidster te zijn, òf doordat de arbeidster na 2 à 3 weken reeds haar arbeid hervatte, òf doordat ze gedurende haar kraamtijd anderen bezoldigden arbeid verrichtte; en dit wel uithoofde van denzelfden economischen nood, die de arbeidsters indertijd de fabriek of werkplaats had binnengedreven.

Een tweede onderzoek is door het genoemde bureau ingesteld naar de kraamvrouwenverzekering, welke als een aanvulling van art. 8 der arbeidswet wenschelijk mag worden genoemd. Ten einde dit onderzoek ten uitvoer te leggen, verzocht het Bureau aan den Minister van Binnenl. Zaken dr. A. KUYPER, gebruik te mogen maken van de »lijst der instellingen van verzekering tegen ziekte, kraam of overlijden in de 11 provinciën in Nederland." Welwillend werd dit verzoek toegestaan en werd daarop aan 2600 adressen een vragenlijst toegezonden, benevens aan nog 1500 adressen van fabrikanten. Deze vragenlijst bevatte een 9-tal vragen, om te weten te komen, òf, in welke mate, en op welke wijze deze verzekering bestond.

Van de ruim 4000 uitgezonden brieven en lijsten kwamen slechts 813 beantwoord terug, waarbij 100 van onwaarde voor het onderzoek.

De beroepstelling van 1899 had aangewezen, dat 6000 gehuwde vrouwen als ondergeschikten in fabrieken en werkplaatsen werkzaam waren, en nu bleek weder dat een groot aantal fabrikanten geen gehuwde vrouwen in dienst te hebben. Hetzelfde was bij de vorige enquête gebleken uit de antwoorden der vroedvrouwen. Hoe zit dat? vraagt de schrijfster. Geen wonder, dat met nieuwsgierigheid betreffende dit punt de beroepstelling van 1909 wordt tegemoet gezien. Dat deze een vermindering van 't aantal gehuwde arbeidsters zal aantoonen, mag, merkt de schrijfster tevens op, worden afgeleid uit het feit, dat de verslagen van den inspecteur van den arbeid 1901/'04 slechts eens of twee maal spreken over art. 8 der arbeidswet, in tegenstelling met die over 1899/1900, waar zesmaal dit punt wordt aangeroerd.

Vast staat, dat nu reeds 180 fabrikanten mededeelden, dat zij in 't geheel geen vrouwen in dienst hadden; en 199, dat zij *geen gehuwde arbeidsters* hadden.

Wel bleek, dat de gehuwde vrouw, juist door deze vermindering, gedwongen is, haar toevlucht te nemen tot den seizoen- of huisarbeid. Uit Kaatsheuvel, Loon op Zand, enz. werd gemeld, dat de gehuwde vrouw, voor 't schoenboren, een huisarbeid, welke zij tot eenige uren vóór de bevalling en 3 à 4 dagen daarna weer doen, 80 cts per 100 paar, ontvangen.

Voorts meldden, van de nog overige 334 antwoorden, er 252, dat geen fonds voor kraamvrouwen aan het betreffende ziekenfonds verbonden is, of dat kraamvrouwen in de voorrechten van het fonds *niet* deelen, en dat in enkele gevallen, zooals in het ziekenfonds voor Enschede en Lonneker, de vrouwen tijdens haar kraambed wel moeten betalen en slechts voor een a n d e r e ziekte ondersteuning krijgen, doch eerst 30 dagen n a de bevalling.

Slechts 82 antwoorden, $^1/_{50}$ deel van het aangezochte aantal ziekenfondsen en fabrikanten, bevatten i e t s omtrent eenige geordende kraamvrouwenverzekering.

Slechts 20 gevallen zijn daarbij, die geheel of gedeeltelijk rekening houden met art. 8 der arbeidswet.

Wat de fondsen betreft, is de hulp meestal onvoldoende. Hier en daar wordt de nood aangevuld door *kraamvrouwenvereenigingen*, waarvan we van enkele de werkzaamheid zien genoemd. Leiden bedeelde aldus per jaar 600, de ver. «Van vrouwen voor vrouwen te Rotterdam" 364, de Israël. Ver. aldaar 40, de katholieke 234, de Maastrichtsche Société de Charité 200, Middelburg 67, Enschede 38, Sneek 40, Koog 13, Genemuiden 10, de Utrechtsche St. Elisabeth's vereen. 47 en de N.-Brabantsche Ver. 451. Jammer, dat een enkele maal het luiergoed, door behoeftige vrouwen aan huis genaaid, was geleverd op een loonlijst, die niet ver van een hongerloon verwijderd scheen.

Een beschouwing over den stand van dit vraagstuk in enkele andere landen besluit dit artikel. In Denemarken is de toestand iets beter dan bij ons, in Duitschland is het door de ziekteverzekering tamelijk goed geregeld. In Luxemburg is dit eveneens het geval; daar zijn de *huisindustrieelen* ook *verzekeringsplichtig.* België wacht nog, evenals Nederland, ja zelfs, Frankrijk is nog niet verder dan twintig jaar geleden, toen men begon met de zaak te bespreken. Zwitserland sukkelt. Oostenrijk heeft de knoop doorgehakt, echter niet voor de huisindustrie. In Italië tracht men een afzonderlijke kraamvrouwenverzekering in te voeren. Amerika doet niets.

Resumeerend, komt de schrijfster tot het besluit, dat kraamvrouwenverzekering een onafwijsbare eisch is. Maar..... vraagt ze.... »Wie moet de premie betalen?"

R.

INTERCOMMUNAAL WERKLOOZENFONDS VAN GENT.

Zooals bekend, zijn bij het Werkloozenfonds van G e n t thans

ook aangesloten de aanpalende gemeenten Ledeberg, St. Amandsberg en Gentbrugge. Dertig vakvereenigingen en drie spaarfondsen zijn erbij aangesloten met circa 14.000 leden. Het getal afzonderlijke spaarders blijft sinds een tweetal jaren 13 — het ongeluksgetal!

Hier de cijfers over 1906:

MAAND.	UITBETAALD DOOR		TUSSCHENKOMST DER AANGESLOTEN GEMEENTEN.			
	De vakvereenigingen.	Het interc. Werkloozenfonds.	Gent.	Ledeberg.	St. Amandsberg.	Gentbrugge.
Januari	7.569.31	3.617.28	3.275.51	189.66	136.06	16.05
Februari	4.079.04	2.110.88	1.954.83	58.00	84.00	13.45
Maart	2.474.46	1.188.69	1.035.01	56.02	35.70	61.96
April	1.869.50	812.77	715.41	32.80	31.60	32.96
Mei	2.071.57	801.37	732.52	16.38	41.11	11.36
Juni	1.439.80	693.71	617.46	11.40	11.85	53.00
Juli	6.507.03	1.707.90	1.639.70	23.60	35.00	9.60
Augustus	2.666.72	1.129.34	1.005.29	41.30	56.55	26.20
September	3.401.14	1.410.67	1.252.54	58.05	67.48	32.60
October	2.608.13	1.142.41	933.78	49.30	83.18	76.15
November	2.350.49	1.138.94	979.64	34.70	82.00	42.60
December	4.711.49	2.520.09	2.164.15	102.68	188.35	64.91
Totaal . . .	41.738.66 fr.	18.274.25 fr.	16.305.84 fr.	673.89 fr.	852.88 fr.	440.84 fr.

Aan degenen die reeds het volle bedrag van hunne vereeniging uitgekeerd kregen en voorts werkloos bleven, werd door het Werkloozenfonds nog uitbetaald 1686.36 fr.

De totale werkloozenondersteuning over 1906 bedraagt dus: 41.738.66 + 18.274.25 + 1.686.36 = 61.699 fr. 27.

Het bedroeg in:

1901 (van Augustus tot December)	24.129.03	fr.
1902 » » » »	57.381.80	»
1903 » » » »	57.318.34	»
1904 » » » »	68.000.59	»
1905 » » » »	55.811.19	»

Sins het ontstaan van het Werkloozenfonds (1 Augustus 1901) werd aan werkloozenondersteuning dus reeds uitgegeven 324.340 fr. 22. Daarvan 214.086 fr. 71 van de vakvereenigingen — dus eigen hulp, en 110.253 fr. 51 van de aangesloten gemeenten.

Na zulke cijfers betwiste men toch 't nut der vakvereenigingen niet meer!

Wat het stelsel van gemeentelijke aanmoediging en ondersteuning betreft, daarop zal Gent steeds fier blijven. Wie zou dit de stad der Artevelden durven benijden?

Gent. R. D.

EEN SOCIAAL BISSCHOP.

Op den morgen van het feest Maria-zuivering 1907, overleed te Rochester, Minn., de geleerde en algemeen geachte bisschop van Fall River, Mass. Mgr. Dr. W. Stang.

Een levensschets te leveren van dezen eminenten man ligt niet in mijn bedoeling. Een paar grepen uit zijn leven, een paar aanhalingen uit zijn werken vormen den inhoud van dit artikel.

Wellicht is er geen prelaat in de Ver. Staten die meer voor het welzijn der kerk heeft gedaan dan de overledene bisschop van Fall River.

Als vice-rector van 't Amerikaansch college te Leuven oefende hij een buitengewoon heilzamen, blijvenden invloed uit op de jonge levieten. Met wat enthusiasme voor de verhevenheid der priesterlijke roeping wist hij de studenten te bezielen en wat ijver legde hij ten toon om hen te vormen tot machtige missionarissen van het land der toekomst. Dit heilig enthusiasme en deze vrome ijver in de harten zijner leerlingen overgegoten, blijft nog steeds voortduren in talrijke priesters en zal blijven voortduren zonder einde. Want is de geestelijke wereld niet solidair evenals of nog meer dan de stoffelijke?

De geest van Mgr. Stang was de geest van Christus, de geest der Kerk. Men kent het karakter van den man, wanneer men zijn twee voornaamste werken leest: *Pastoral Theology* en *Christianity and Socialism.*

Als Aartsbisschop Ireland zijn seminarie bezoekt, richt hij tot de toekomstige priesters gewoonlijk deze drie vermaningen: Be pious, be learned, be gentlemen. (Zijt vroom, zijt geleerd, zijt beleefd). De pastoreele theologie en het leven van Dr. Stang, geven op dezen tekst een uitgebreide commentaar. Leest wat hij schrijft over het goddelijk vuur, dat den waren herder bezielen moet, hoe hij dient te trachten voor zijn geestelijke kudde steeds het voorbeeld te zijn van alle deugden en vooral de vriend der armen; en gij meent een herrezen H. Paulus te hooren.

Heerlijk schoon is zijne voorrede van *Christianity and Socialism.* In vloeiende en krachtige taal — ofschoon Duitscher van geboorte was hij de Engelsche taal volkomen meester — veroordeelt hij de onverstandige en ongeloovige volksmenners van Amerika, die de geesel der arme arbeiders zijn. Doch nog scherper is zijn veroordeeling van de onverzaadbare gierigheid en wraakroepende ongerechtigheid der kapitalisten.

„Ziet, zoo schrijft hij, de machines in de fabrieken, hoort het gesnor en gebrom, het getik en gekletter als van een legioen duivelen losgelaten uit hun verblijf van eeuwig wee; harten bloeden zich ten doode onder wreede vreeselijkheden van het sweating-systeem (hongerloon voor hard werk); het verstand staat op tegen de schandelijke onrechtvaardigheid van patroons en het gemoed wordt hopeloos onder het juk van monopolies en kapitalisten. De slechte toestand van zoovele huizen in onze groote steden, menschenwoningen zonder licht en zonneschijn, maken mij afkeerig van dat gepraal met onze moderne beschaving."

Toch dit zal veranderen in den christelijken toekomststaat. Een herschepping der maatschappij is noodig; maar om dit te bereiken moet eerst hernieuwd worden 's menschen hart en geest. Daarom, zegt hij, bidde iedere Amerikaan elken dag met gebogen knieën voor de komst van den Geest Gods, die het aanschijn der aarde vernieuwen zal.

Het getik en gesnor der machines heeft Mgr. Stang vaak van nabij gehoord. Het grootste gedeelte van zijn leven in Amerika heeft hij doorgebracht als pastoor der kathedraal in Providence, R. J. en als bisschop van Fall River, Mass. Beide zijn groote fabrieksteden en Dr. Stang was de voortdurende vriend en vertrouwde raadsman der werklieden. Hij bezocht hen in hunne huizen en in hunne werkplaatsen. Als pastoor en bisschop hield hij tot hen toespraken, somtijds zelfs in de fabriek. Met een gloedvolle overtuiging, die alleen een vast en onwrikbaar geloove kan schenken, sprak hij over de plichten en rechten der patroons en arbeiders. Eerst de plichten, dan de rechten. Want als de werkgevers en werklieden wederkeerig hun plichten vervullen,

dan zullen de rechten wel voor zich zelven zorgen. Wanneer men de rechten Gods handhaaft zijn de rechten der menschen gewaarborgd. Daarom kan alleen de christelijke Kerk het evenwicht in de maatschappij herstellen en den klassenvrede bewaren wijl zij leert dat men eerst het goddelijk recht verkracht, alvorens men de rechten van zijn evenmensch schendt.

Omtrent een week voor zijn dood hield Mgr. STANG een welsprekende rede tot »de ridders van Columbus» een invloedrijke Amerikaansche vereeniging. Hij sprak over den geest van het ridderschap die iederen christen bezielen moet. Hij spoorde hen aan te leeren van de Duitsche katholieken, die een voorbeeld zijn voor de christene kruisridders in ieder land. Hij zelf is als een ware ridder gestorven, den helm op het hoofd, het harnas om de borst, het zwaard in de hand.

Paus PIUS X heeft bisschop STANG zijn »filius praedilectionis" genoemd. De apostolische Paus die thans aan 't roer van Petrus' scheepken staat vond in Mgr. STANG, een man naar zijn hart. Een vroom en geleerd priester, een volmaakt »gentleman" was de overledene bisschop van Fall River, maar boven alles een apostel. Het missiehuis te Washington, waar jeugdige priesters gevormd worden om de protestantsche sekten van Amerika tot de Kath. Kerk te bekeeren werd op zijn aanraden gebouwd. In de leerlingen dezer school zal zijn geest blijven voortleven evenals in de *mission-band* van het bisdom Providence, waarvan hij de stichter en eerste overste was.

Zeker schrijver heeft gezegd: »Sommige menschen worden groot geboren, anderen maken zich groot, wederom anderen worden groot door kruiwagens." Mgr. STANG is groot geworden door zijn rotsvast geloof, zijn opofferende liefde, zijn onvermoeiden ijver. Men kan van hem herhalen wat hijzelf schreef van Mgr. KETTELER: Zijn bekoorende persoonlijkheid won alle harten tot God. Dit winnen van zielen voor God was het eenige doel zijns levens. Niets anders beoogde hij dan door woord en daad het Amerikaansche volk te brengen tot de kennis der Kerk van Christus, waarvan zijn landgenoot SCHILLER in schoone verzen heeft gezongen:

»Die Kirche ist's, die heilige, die hohe,
Die zu dem Himmel uns die Leiter baut;
Die algemeine, die Katol'sche heisst sie;
Dem nur der Glaube aller stärkt den Glauben.
Wo Tausende arbeten und verehren,
Da wird die Glut zur Flamme, und beflügelt
Schwingt sich der Geist in alle Himmel auf."

G. RIJBROEK, Ord. Praem.

KORTE BERICHTEN.

Onze Vakorganisatie wordt in den regel door de socialisten bespot.

Een uitzondering maakt de sociaal-democraat J. VAN DEN TEMPEL, die in *De(n) Nieuwe(n) Tijd* (1907, no. 4, blz. 266), schrijft: De «moderne» (lees soc. democratische!) vakvereenigingen

«hebben voorshands meer het winnen aan invloed van de *christelijken* dan van de *vrijen* [anarchisten] te duchten, want al mogen eerstgenoemden thans nog over weinig deugdelijke organisatie beschikken, zij hebben vat op een groot gedeelte der arbeidende bevolking, kennen de kracht van discipline en staan onder het commando van weltoegeruste, geslepen leiders uit het burgerlijk kamp."

Om te noteeren!

De Soc. Dem. Arbeiders-Partij. — Wij zijn waarlijk niet de eenigen, die wat lachen om de Soc. dem. ARBEIDERS-Partij.

Van de hand van de Sociaal-democraat J. W. GERHARD, lezen wij in het *Weekblad van den A. N. D. B.* 5 April 1907:

«Wat zijn b.v. de 1800 leden der Amsterdamsche federatie (der S. D. A. P.)? Grootendeels diamantbewerkers, onderwijzers en verdere proletariers met 'n hoed op en 'n klein aantal meer of minder welwillende dames en heeren. Ik bedoel natuurlijk niets kwaads te zeggen aan 't adrés dezer leden (ik ben zelf ook onderwijzer, zooals gij weet), maar dat zij de massa vormen van de moderne arbeidersbeweging in Amsterdam is 'n ongezond verschijnsel daarvan. Neen zoolang de bouwvakarbeiders, de fabrieksarbeiders, de arbeiders in metaal- en ijzerindustrie, de typograven enz. enz. buiten de politieke beweging staan, kan er geen sprake zijn van een gezonde Soc. dem. arbeiderspartij."

GERHARD verklaart, dat hij dit geschreven heeft in een vlugschrift, dat alleen voor leden van de S. D. A. P. bestemd was.

Dus zoo iets als een voorloopertje van V. D. GOES' brochure!

Als die er dan later óók zelf uit citeeren gaat....

Bisschoppelijke woorden over rechtvaardig loon. Te Roubaix zeide, naar *l'Association Catholique* mededeelt, Mgr. DELAMAIRE tot een publiek van industrieelen:

„Sluit u zoo dicht mogelijk bij het volk aan; vermijdt de weelde, verpletter de werklieden niet door uw rijkdom; toon u eenvoudig voor uw werklieden... Als wij het ijs breken, dat ons van 't volk scheidt, indien die arme lieden zich niet meer verbeelden, dat wij hen verdrukken, dat wij een kaste zijn en zij een andere, als zij wisten, dat gij alleen de oudere broeders waart, als gij dat alles deedt, mijne heeren, ik ben zeker dat twee derden van de questies, die ons van 't volk scheiden, haar oplossing zouden hebben gevonden."

„Maar", zoo vervolgde hij, na de liefdadigheid der Roubaixenaren te hebben geloofd, „maar liefdadigheid is niet alles. Het volk leest tegenwoordig, het rekent, het volk werkt, het denkt, het overweegt. Men moet rechtvaardig jegens hen zijn, goed, breed, zeer breed, rond en open en vorstelijk hun tegemoet gaan. Ik geef de voorkeur aan 50,000 francs, die gebruikt zijn in den vorm van rechtvaardig loon, boven een millioen, verdeeld als aalmoezen."

Woorden! zoo zal men zeggen? Den dag na deze toespraak liet een der groote fabrikanten van Roubaix aan den Aartsbisschop weten, dat hij het loon zijner werklieden verhoogd had. R.

Leerlingwezen. — De «Gewerbe-deputation» der Berlijnsche overheid heeft door aanplakbiljetten bekend gemaakt, dat leerlingen, die dit voorjaar hun leertijd bëeindigen, zich voor het leerling-examen hebben aan te melden. Er wordt met nadruk op gewezen dat de leermeesters ten plicht hebben, al hun gezag aan te wenden om hun leerjongens aan die examens te doen deelnemen en hun de nadeelen van 't verzuim voor de oogen te houden. 't Is geenszins voldoende, als de patroons eenvoudig de aandacht der jongelui op die examens vestigen, zeggen de biljetten, welke daarbij herinneren aan de straffen, welke de bazen kunnen beloopen, die ten deze aan hun plicht te kort schieten (maximum 150 Mark boete, terwijl bij recidive ook de bevoegdheid hun wordt ontnomen om leerlingen te houden.)

Een en ander klinkt in onze Hollandsche vrijheids-ooren wat vreemd, maar bewijst niettemin, hoe groot gewicht ginds aan de goede opleiding der a. s. ambachtslieden wordt gehecht. Dit doen wij hier ook wel, zeker, in .... theorie.

Zuigelingenzorg. — Te Erfurt bestaat, in navolging van Leipzig, zoo'n streng systeem van contrôle op uitbestede kinderen, dat «engelenmaken" er zoo goed als onmogelijk is. Niet alleen zijn er bezoldigde huisbezoeksters, maar de pleegmoeders zijn ook verplicht de kinderen op gezette tijden aan den stadsgeneesheer te komen toonen. Van de 613 moeders (armlastigen) en pleegmoeders weigerden er slechts 5, aan dit voorschrift te voldoen. Natuurlijk worden zij door de huisbezoeksters bijzonder in 't oog gehouden, terwijl «engelenmaaksters" heelemaal geen zin hebben in zoo'n contrôle en haar «liefderijke zorgen" dus niet aanbieden. O.

Voorlichtingsbureaux. — Duitschland is vrij goed voorzien van instellingen, die ten doel hebben speciaal de minderbemiddelde arbeiders — «meerbemiddelde" arbeiders zullen er wel niet veel wezen

— rechtskundige voorlichting en bijstand te verleenen. Er zijn 82 arbeidssecretariaten van vakvereenigingen; 70 gemeentelijke rechtskundige bureaux; 10 christelijke volksbureaux; 64 katholieke arbeiderssecretariaten en volksbureaux speciaal voor vrouwen; 11 algemeene instellingen, terwijl voorts hier en daar nog bureaux bestaan, welke niet onder deze categoriën zijn te brengen.

Voorlichting genoeg. Het doet aangenaam aan. de Katholieken zoo goed vertegenwoordigd te vinden. Alle gezindten kunnen op die Roomsche bureaux terecht.

Mooi, heel mooi! zeggen we hier in Nederland.

Onze vakvereenigingen volgen dat laatste voorbeeld echter nog niet druk na.

Het concurrentie beding. Bij de Berlijnsche warenhuizen schijnt het regel, dat het personeel zich bij contract verplicht, niet binnen zekeren tijd na ontslag in dienst te treden van in dat contract bij name genoemde firma's. Zoo legt het warenhuis A. WERTHEIM de verplichting op, niet binnen 't jaar in betrekking te gaan bij TIETZ of JANDORF, noch bij een firma, waarbij genoemden betrokken zijn.

Nu was een verkoopster van WERTHEIM tegen hooger loon overgegaan bij het nieuwe «Kaufhaus des Westens", waarbij, zonder dat zij 't wist, de firma JANDORF betrokken was. Op grond van het concurentie-beding diende WERTHEIM een aanklacht in, waarvan het gevolg was, dat de verkoopster door het «Kaufmansgericht" veroordeeld werd terstond de betrekking bij het «Kaufhaus" te verlaten, anders zou zij 10 Mark boete per dag moeten betalen.

De firma WERTHEIM had ook aangedrongen op hechtenisstraf, wijl haar concurrent eventueele boeten van haar personeel pleegt te betalen, zoodat veroordeeling daartoe de overtreding van het concurrentiebeding niet tegengaat. Hierop ging het gerecht echter niet in.

Nog 90 voormalige bedienden van WERTHEIM wacht eenzelfde proces.

Men mag met recht vragen, of het niet is een verkrachting van het karakter der concurrentie-bedingen, om deze aan eenvoudige verkoopsters enz. op te leggen, die toch waarlijk niet in staat zullen zijn, geheimen te verraden, om de eenvoudige reden, dat zij daarin niet worden ingewijd. En zou het ook niet een al te zware druk zijn op die laag bezoldigde categorie van werknemers, indien zoo'n concurrentiebeding in een stad algemeen werd gemaakt, zoodat zij eerst na een jaar leegloopen een betere betrekking zouden mogen aanvaarden?

Hebben Hollandsche warenhuizen die Berlijnsche gewoonte soms al geïmporteerd?

Collectieve contracten in Oostenrijk. — Bij 't einde van 1906 bestonden in Oostenrijk 448 collectieve arbeidscontracten, waarvan de meeste (110) in de metaal en- machineindustrie.

Ziehier een duidelijk staatje:

Industrieklassen.	Aantal der verdragen.	Geldig voor een	Geldig voor meer	Totaal der Bedrijven.	Totaal der Arbeiders.
		bedrijven.	bedrijven.		
Mijnbouw	1	1	—	1	887
Glas- en Aardewerk-Fabric.	12	5	7	63	3481
Metaal- en Machine-Industrie.	110	95	15	869	21261
Houtbewerkers-Industrie . .	45	19	26	1197	12454
Leder-Industrie	33	28	5	51	1482
Textiel-Industrie	40	32	8	107	11489
Tapijtfabricatie	3	—	3	360	1089
Kleedermakersbedrijf . . .	77	29	48	5541	38262
Papierfabricatie	8	—	8	672	4450
Levensmiddelen-Industrie. .	49	33	16	874	7155
Bouwbedrijven.	59	3	56	2294	70270
Grafische vakken	6	—	6	592	5300
Verkeerswezen.	3	—	3	24	694
Bijzondere bedrijfs-Industrie.	2	2	—	2	350
Totaal . .	448	247	201	12647	181633

192 dezer contracten werden langs geheel vreedzamen weg gesloten; 237 na een staking of uitsluiting; 19 nadat slechts een deel der betrokken arbeiders gestaakt had.

De meeste contracten werden gesloten te Weenen, n l. 168; voorts in Neder-Oostenrijk (behalve Weenen) 57, en Stiermarken 21, en Tilro en Vorarlberg 14, in Praag 12, in Bohemen (behalve Praag) 77, in Mähren 46, en Silezië 14, en de 8 overige deelen des lands 39.

Een werkdag van 8 uur hebben de juweliers en litografen; van $8^1/_4$ uur de krantenzetters; van $8^1/_2$ uur de foto-chemigrafen; van $8^3/_4$ uur de drukkers (in verschillende branches), stucadoors en houtschilders. Een en ander betreft hoofdzakelijk Weenen. Over 't algemeen heerscht de 9 urendag voor hout- en ijzerbewerkers, stoffeerders en boekbinders (behalve die in drukkerijen), de werkdag van $9^1/_2$ uur voor de bouwvakken en de lederbewerkers; de 10 urendag voor kleermakers, handschoenmakers, wasscherijen en textiel-arbeiders; de 11 urige voor schoenmakers en die van 10 tot 12 uur voor de bedrijven in levensmiddelen.

Eén contract schrijft een werkdag van .... 14 uren voor. Daar zal je collectief voor gaan contracteeren!

Omtrent de loonbepalingen zullen we geen bijzonderheden geven: 't is te ver uit de buurt, zoodat de omstandigheden toch te zeer verschillen met de hier heerschende. Wel kan natuurlijk vastgesteld, dat de invloed der contracten ook in dit opzicht gunstig is.

Wat de geldigheidsduur der overeenkomsten betreft deze was:

$^1/_2$, 1, $1^1/_2$, 2, $2^1/_2$, 3, 4, 5, 6, 8 jaren in
7, 49, 13, 77, 19, 63, 5, 5, 2, 1 gevallen.

Ten slotte zij opgemerkt, dat in den regel de contracten tot stand kwamen op initiatief der vakvereenigingen. Vaak traden ook organen der overheid tusschenbeide, een enkele maal een patroonsvereeniging.

O.

Patroons-solidariteit. Verschillende Duitsche firma's in het zijdevak hadden een overeenkomst aangegaan, om geen bedienden van elkander in dienst te nemen zonder eerst hun voormalige chefs te hebben geraadpleegd.

De bedienden waren hierover niets gesticht en overwogen, wat zij tegenover dien maatregel stellen zouden. Gelukkig kwam de publieke opinie hen hierbij te hulp, zoodat de overeenkomst te niet werd gedaan nog vóór een protest-vergadering aanving.

Armenverzorging. Op 't voorbeeld van andere steden werken thans ook te Dessau de kerkelijke en particuliere weldadigheid samen met de Stedelijke armenverzorging. Er is een archief aangelegd, waarin de bedeelden met naam en toenaam, inkomen en aalmoes vermeld staan. Ieder bedeelde heeft in 't archief zijn folio en van deze zijn er reeds 5000.

Hoe nuttig deze samenwerking is, blijkt hieruit, dat 111 armen van twee, 29 van drie en 8 zelfs van vier kassen ondersteuning wisten los te kloppen. Zulke dubbelgangers zijn er nu natuurlijk niet meer.

ONTVANGEN BOEKEN.

Cathechismus voor Bestrijders van het Drankmisbruik door het Kruisverbond in het Groot-Seminarie te Hoeven. Uitgave Sobriëtas Maastricht. 50 bladz. 1 ex. 10 ct., 10 ex. 80 ct., 25 ex. f 1.75; 50 ex. f 3.—, 100 ex. f 5.

NIEUWE BOEKEN.

DEL VECCHIO, G., Su la teoria del contratto sociale. Bologna, 1906. 8⁰. 118 pp. 3 l.

Statistik, österreichische. Herausgegeben von der k. k. statistischen Zentralkommission, LXXIII. Bd. 3. Heft u. LXXVIII. Bd. 4 Heft. Wien, 1906. 4⁰. 10 M. 70 pf.

Statistik, preussische. Herausgegeben in zwanglossen Heften vom königl. preussischen statistischen Landesamte in Berlin. 174., 185., 191. u. 198. Heft. Berlin, 1906. 4⁰. 38 M. 60 pf.

v. WENDT, G., Die Proportionalwahl zur finnischen Volksvertretung. Ihre Entstehung, Voraussetzungen und Anwendung. Leipzig, 1906. 8⁰. 46 pp. 1 M.

COSTE DE LAGRAVE. Hygiène alimentaire du tuberculeux. Paris, 1906. 8⁰. 466 pp. 7 fr. 50 c.

DORADO, P., Los peritos médicos y la justicia criminal. Madrid, 1906. 8⁰. 295 pp. 5 pes.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 27 APRIL 1907 No. 17

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD. — Algemeene dienstplicht en weerbelasting II, door H. J. A. FEBER. — Wettelijke Regeling van den arbeidstijd II, door J. W. RATTÉ. — Schetsen voor Sociale Voordrachten: Het Anarchisme VII. — Berichten en mededeelingen: Rapport Ziekteverzekering. — Katholieke of Christelijke vakvereenigingen. — Neutrale Pers. — Uit de Internationale Sociaal-Democratie. — Vereeniging van R. K. Verpleegsters. — Wat uit een studiekring groeien kan. — Korte Berichten: Pech. — Antwoord van *Het Volk*. — R. Murri. — S. D. A. P. en Koningschap. — Sociaal-democratie en Godsdienst. — Strijd tegen groot-grondbezit. — Bescherming van den huisarbeid. — Hulp in 't huishouden. — Gratis Rechtskundig advies. — Jeugdige mijnarbeiders. — Achturendag. — Nachtarbeid afgeschaft. — Muzikale belangenstrijd. — Te veel stakingen. — Zondagsrust. — Inspectrices. — Koopmans-rechtbanken. — Verkorting van arbeidsduur. — Collectieve drankweer. — Minimumloon en maximum-arbeidsduur. — Rectificatie. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

ALGEMEENE DIENSTPLICHT EN WEERBELASTING. — II.

Vergrooting van het jaarlijksch contingent moet noodzakelijk gepaard gaan met vermindering van eersten oefeningstijd, wil het stelsel niet te groote financieele offers vragen, een niet te zwaren druk op de bevolking leggen. Het verband tusschen eersten oefeningstijd en sterkte van de lichting werd dan ook indertijd ondanks het verzet van den ontwerper in de Militiewet 1901 vastgesteld, en werd ook door de voorstanders van den algemeenen dienstplicht erkend; vandaar ook het streven naar verkorting van den eersten oefeningstijd als middel om tot het doel, algemeenen dienstplicht, te geraken.

Wij wenschen hier niet te bespreken, of verdere verkorting van den eersten oefeningstijd mogelijk kan worden geacht, zonder schade te doen aan een deugdelijke opleiding, en tot hoever daarmede zou kunnen worden gegaan zonder de zekerheid van voldoende geoefendheid in gevaar te brengen. Maar onbetwist mag worden aangenomen, dat ten onzent, waar verplichting tot vooroefening geheel ontbreekt, een zoodanige verkorting van den eersten oefeningstijd, dat de dienstplicht algemeen zou kunnen worden ingevoerd, voorshands onmogelijk moet worden geacht. Slechts ten koste van zware geldelijke offers en grooten druk op de bevolking zou invoering van den algemeenen dienstplicht mogelijk zijn, en hiertoe is men hier te lande allerminst genegen.

En dit wordt ook door de pleitbezorgers voor den algemeenen dienstplicht zeer wel gevoeld. Vandaar, dat zij verscherping van de keuringseischen verlangen, inzonderheid een opvoeren van de minimum-lengte van de ingelijfden, niet slechts om daardoor het recrutenmateriaal te verbeteren, maar ook om het aantal geschikt geoordeelden te verminderen. Wanneer men nagaat, dat volgens de thans van kracht zijnde keuringsbepalingen reeds het meerendeel der afgekeurden slechts een klein gebrek heeft, zij niet zelden geheel onbewust waren van het bestaan van een dergelijk gebrek, dat hun nimmer tot schade of hinder is geweest, dat van de voor den militairen dienst afgekeurden slechts een klein gedeelte als werkelijk hulpbehoevend mag worden gerekend, dan zal verscherping van de keuringseischen met het doel op die wijze tot algemeenen dienstplicht te geraken, tot een stelsel voeren, even onbillijk als thans de loting wordt genoemd.

Neem alleen de physiek zeer krachtigen in het Leger op, de besten uit de geschikten, zoo wordt gezegd, ten einde den eersten oefeningstijd te kunnen verkorten en invoering van den algemeenen dienstplicht mogelijk te maken, maar men ziet daarbij over het hoofd, dat dan de algemeene dienstplicht meer in schijn, dan in werkelijkheid zou bestaan.

Zal dan vrijstelling van de minder geschikten, die echter wel in staat mogen worden geacht te kunnen medewerken tot handhaving van de onafhankelijkheid van het Rijk, niet in strijd zijn met art. 180 van de Grondwet?

Thans heet het, dat ten onzent van een ware belangstelling in het Leger geen sprake kan zijn, zoolang de Nederlandsche jongeling het trekken van een hoog nummer bij de loting als een buitenkansje beschouwt!

Maar zal bij het stelsel van den zoogenaamden algemeenen dienstplicht diezelfde jongeling het niet evenzeer als een lotje uit de loterij beschouwen, als hij voor den militairen dienst wordt afgekeurd, omdat hij een cM. beneden de maat is?!

Maar gesteld, dat men op deze wijze den algemeenen dienstplicht — zij het dan ook slechts in naam — heeft ingevoerd, hoe dan te handelen bijv. over 10 jaar? Door de toename van de bevolking neemt ook het aantal

jaarlijks ingeschrevenen geregeld toe (met ruim 1000 per jaar) en zal men dan het contingent weer vergrooten, den eersten oefeningstijd andermaal verkorten .... of de keuringseischen opnieuw verscherpen?

Andere bezwaren, welke tegen den algemeenen dienstplicht kunnen worden aangevoerd, zullen wij laten rusten; wij meenen in het vorenstaande voldoende duidelijk te hebben laten uitkomen, dat afschaffing van de loting in de naaste toekomst niet is te wachten. De bestaande toestand zal dus gehandhaafd blijven, d. w. z. alle vredeslasten, ter wille van de landsdefensie volgens de wet den Nederlanders opgelegd, worden door slechts een deel van hen gedragen, een ander gedeelte gaat geheel vrij uit, zonder in welk opzicht ook, tot eenigen dienst in vredestijd te worden verplicht.

Reeds in het vorig artikel wezen wij op deze onbillijkheid, gevolg van zoo ongelijken druk door de Wet op deze beide categorieën van jonge mannen gelegd, een tegenstelling, die verscherpt is geworden door de in 1901 ingevoerde Legerwetten, nl. door de opheffing van de schutterijen eenerzijds, door verlenging van den diensttijd bij de militie en overgang bij de Landweer anderzijds. Hij die vrijloot heeft volgens het bestaande stelsel geen enkelen militairen plicht te vervullen, hij, die door het toeval als dienstplichtig wordt aangewezen, is voor 15 jaren gebonden. Na beëindiging van den eersten oefeningstijd moet hij als regel gedurende die jaren vijf maal voor herhalingsoefeningen onder de wapenen komen, nl. driemaal tijdens zijn dienstplicht bij de militie en nog tweemaal (gedurende een korteren tijd) tijdens zijn verblijf bij de Landweer.

De militaire wetten leggen hem dus een zwaren last op, in sterke tegenstelling met de vrijgelatenen.

De groote massa voelt scherp deze onbillijkheid, en dit mag mede als een der oorzaken worden beschouwd, waarom het leger zoo weinig wordt gekend en gewaardeerd.

Wij rekenen het daarom plicht die tegenstelling te verzachten, zoo mogelijk de groote scherpte er af te nemen. Daartoe kan men geraken, eensdeels door den druk op de dienstplichtigen gelegd, waar mogelijk, te verlichten, aan de andere zijde door hen, die niet voor den dienst worden aangewezen, op andere wijze althans eenigen druk op te leggen, en dat zouden wij wenschen te doen in den vorm van een weerbelasting.

Reeds dadelijk zij hier nadrukkelijk verklaard, dat wij een dergelijke geldelijke bijdrage niet wenschen te zien aangemerkt als een afkoopsom voor de op ieder Nederlander rustende dure verplichting in de ure des gevaars het Vaderland te helpen verdedigen. In geenen deele; wordt de onafhankelijkheid van den Staat bedreigd, dan wordt de medewerking aan de verdediging geëischt van allen, hetzij zij in het leger dienen of hebben gediend, of niet. Een »Landstormwet« moet ons de beschikking over al die krachten waarborgen.

Wij wenschen de weerbelasting beschouwd te zien uitsluitend als een correctief voor de vrijstelling in vredestijd; waar de dienstplichtigen in vredestijd hun krachten en hun tijd voor een deel in den dienst van het algemeen moeten stellen, waarbij niet zelden de eigen belangen ernstig worden geschaad, wenschen wij als equivalent voor deze materieele nadeelen, daartegenover een weerbelasting te stellen, op te leggen aan hen, van wie deze diensten niet behoeven te worden gevorderd.

Een krijgsbelasting, in verschillende Europeesche Staten ingevoerd, werd ook in ons land reeds bij herhaling ter sprake gebracht.

De Staats-Commissie tot herziening van de Grondwet (1883) gaf in de toelichting op hare voorstellen te kennen, dat bij de wet een geldelijke bijdrage zou kunnen worden gevorderd van hen, die niet bij zee- of landmacht dienen, en de Commissie tot voorbereiding der wettelijke regeling van den militairen dienstplicht nam ook de »krijgsbelasting" in den kring harer beschouwingen op. Volgens het verslag erkende deze Commissie de juistheid van het beginsel een bepaalde som als krijgsbelasting te mogen heffen van hen, die niet in werkelijken dienst worden geroepen, maar zij meende de invoering eener dergelijke belasting om verschillende redenen niet te mogen aanbevelen. De eenige reden, welke de Commissie in haar Verslag kenbaar maakte, was de moeilijkheid om een goeden maatstaf ter bepaling van de grootte van deze belasting te vinden.

En ook bij de behandeling van de Legerwetten in 1901 maakte de krijgsbelasting een onderwerp van beraadslaging uit.

Nadat n.l. van Katholieke zijde was voorgesteld de betrekkingen van z. g. kostwinners gedurende hun verblijf onder de wapenen door het toekennen van een geldelijke vergoeding, zij het dan ook slechts ten deele, voor het gemis schadeloos te stellen, werd van antirevolutionaire zijde aan dat voorstel de kwestie van een »Weergeld" gekoppeld.

Hoewel beide denkbeelden aanvankelijk door de Regeering ernstig werden bestreden, ondergingen zij niet eenzelfde lot. Het voorstel tot het toekennen van een vergoeding vond in de Kamer een gunstig onthaal, en het beginsel van de schadeloosstelling werd in de Militiewet — later ook in de Landweerwet — opgenomen; het amendement betrekkelijk het »weergeld« werd ingetrokken, de voorstellers bepaalden zich tot het indienen van een motie, de wenschelijkheid uitsprekende ook voor ons land een weerbelasting in te voeren.

Nu ontkennen wij geenszins de moeilijkheid, waarop in bovengenoemd Verslag van de Staatscommissie van 1888 werd gewezen en ontveinzen ons niet, dat ook andere bezwaren tegen een krijgsbelasting zijn aan te voeren, maar wij achten die bezwaren niet onoverkomenlijk, en daarmede ter wille van de billijkheid de invoering van een weerbelasting gewenscht.

Het lag slechts in onze bedoeling het beginsel van een weerbelasting, als door de billijkheid gevorderd, opnieuw onder de aandacht te brengen, niet in een uitvoerige beschouwing te treden omtrent de wijze, waarop een dergelijke belasting zou moeten worden geheven en tot

welke doeleinden de opbrengst zou moeten worden aangewend; deze regeling zou buiten de militiewet in een afzonderlijke wet of wel in de Landstormwet kunnen worden opgenomen.

Hieromtrent zij slechts het volgende aangeteekend. De aanslag in deze belasting zou kunnen bestaan in een klein vast bedrag, vermeerderd met een verhooging afhankelijk van den welstand van den belastingplichtige. Voor de bepaling van deze verhooging zouden de aanslagen naar vermogen en inkomen als maatstaf kunnen worden genomen, terwijl dan — armlastigen, hulpbehoevenden, enz. uitgezonderd — tot betaling van deze weerbelasting verplicht zouden zijn allen, die in vredestijd niet tot den krijgsdienst worden geroepen, hetzij zij dan op grond van loting, of wegens minder krachtig physiek van dezen dienst zijn vrijgesteld.

De opbrengst van deze belasting zou volgens de bepalingen van de grondwet in het belang van 's lands-verdediging moeten worden aangewend. Het is duidelijk, dat daardoor een gebruik tot verschillende doeleinden mogelijk is, en nu zouden wij haar in de eerste plaats wenschen aangewend zien tot tegemoetkoming aan de d i e n s t p l i c h t i g e n voor geleden materieele schade gedurende hun verblijf onder de wapenen, alsmede tot het verleenen van steun bij terugkeer in de burgermaatschappij.

Reeds werd opgemerkt, dat bij de bestaande regeling 42 à 43 % van de geschiktbevondenen bij leger en vloot worden ingelijfd; zelfs bij uitbreiding van het contingent, zal — mede rekening houdende met de jaarlijksche aanwas van het aantal voor de militie ingeschrevenen — een groot aantal van de jonge mannen van den militairen dienst worden vrijgesteld. Door van hen een Weerbelasting te vorderen zal niet slechts de scherpe tegenstelling met de ingelijfden worden verzacht, maar, wordt aan de opbrengst dier belasting geheel of ten deele een bestemming gegeven als hiervoren werd aangegeven, dan zou een dergelijke maatregel o. i. in hooge mate v e r z o e n e n d werken. Het billijkheidsgevoel zal meer worden bevredigd, indien zij, die niet hun persoon in den dienst van het algemeen behoeven te stellen, dan toch door een bijdrage in geld — afhankelijk van hun vermogen — indirect tot de verdediging van het Rijk, rechtstreeks tot verlichting van den dienst der ingelijfden zullen medewerken.

H. J. A. FEBER.

WETTELIJKE REGELING VAN DEN ARBEIDSTIJD. — II.

IV. *De stand van het vraagstuk in het Buitenland.*

Een overzicht over den stand van het vraagstuk in het buitenland zal ons aantoonen, dat het bijna overal is gesteld.

Duitschland. — De Duitsche wetgeving heeft geen enkele wet, die den arbeid van volwassenen in 't algemeen beperkt; maar langs indirecten weg is de wetgever er feitelijk toe gekomen den arbeidsduur te begrenzen zoowel in de groot- als in de klein-industrie. De ontwikkeling van het vereenigingswezen heeft op dit punt de aanraking van werklieden en patroons gemakkelijker gemaakt en bijzonder in de grootindustrie heeft zij veel bijgedragen tot een veelvuldige toepassing van het collectief arbeidscontract.

De arbeid is er langs den weg van regeeringsbesluiten geregeld. Door gebruik te maken van het recht, dat de wet aan den Bondsraad toestaat, heeft deze voor den arbeid van volwassenen in sommige gevaarlijke of ongezonde beroepen uit *sanitaire* overwegingen een maximum vastgesteld; feitelijk is hij er aldus toegekomen den arbeidsduur te begrenzen in alle gevallen, waarin de gezondheid der werklieden hem ernstig bedreigd scheen.

Art. 123 der *Gewerbeordnung* luidt: »In industrieën, waarin de dagelijksche duur van den arbeid buitenmatig is en dus een gevaar wordt voor de gezondheid van den arbeider, kan de Bondsraad het begin, het einde en den duur van den werkdag vaststellen en rusttijden voorschrijven."

Langzamerhand heeft de contrôle van den Staat zich uitgestrekt van de arbeiders in de industrie tot die bij den handel betrokken, en in den laatsten tijd ook over de handelsbedienden.

Oostenrijk. — Regeling van den arbeid van volwassenen bestaat wel in Oostenrijk, maar ze is slechts toepasselijk op de *fabrieks*arbeiders en zondert de werklieden bij de klein-industrie uit. Men moet echter opmerken, dat de feitelijke bescherming van deze laatsten door de practische werkzaamheid der vakvereenigingen zeer gemakkelijk is. De arbeidsduur voor fabrieksarbeiders heeft als maximum 11 uur, terwijl de langste werkdag voor ondergrondschen arbeid 9 uur is.

Rusland. — Hier is een maximum voor volwassenen van 11½ uur, Zaterdags en de dagen vóór feesten 10 uur. Eveneens is de maximum-arbeidsduur voor nachtploegen 10 uur.

België. — Uitgezonderd voor wat de openbare werken betreft, heeft het Belgische Parlement tot op kort geleden geweigerd wettelijke goedkeuring te verleenen voor vermindering van arbeidsduur voor volwassenen. Feitelijk is de gemiddelde arbeidsduur voor volwassenen in de mijnen gedaald tot 10 uur.

Dezer dagen heeft de Belgische Kamer getracht tot wettelijke beperking van den duur bij de mijnarbeiders te geraken, doch deze poging had een kabinetscrisis ten gevolge. De Regeering wilde zich niet vereenigen met een amendement-BEERNAERT, dat met 76 tegen 70 stemmen werd aangenomen en aldus luidde:

«Ten einde te beletten dat er misbruik wordt gemaakt van de lichaamskracht der arbeiders, en bij gebreke van een bijzondere wet, betreffende dit onderwerp, zal een koninklijk besluit, gehoord den Mijnraad, den Hoogeren Arbeidsraad en de bevoegde afdeelingen der Raden van Nijverheid en Arbeid, het dagelijksch getal uren bepalen, gedurende welke de werklieden ondergronds mogen arbeiden aan de werkelijke ontginning van brandstofmijnen in het Noorderbekken.»

Zwitserland. De Bonds-Wet stelt den arbeidsduur vast op hoogstens 11 uur; des Zaterdags en de vooravonden van feestdagen is het maximum 10 uur: de kantonnale wetten hebben de bondswet aangevuld en verbeterd.

Engeland. Hier is geen enkele wettelijke regeling van

den arbeid van volwassenen te constateeren in de particuliere industrie, maar de Engelsche Staat heeft den *8-urigen* werkdag vastgesteld voor de aannemers van openbare werken. Dit voorbeeld, maar ook de invloed, die door de machtige Trade-Unions wordt uitgeoefend, hebben zoodanig gewerkt, dat thans Engeland een der landen is, waar de arbeidsduur het meest verkort is. Werkdagen van 10 uren zijn uitzonderingen en aan vele inrichtingen bestaat reeds de 8-urige werkdag.

De eerlijkheid eischt er bij te voegen, dat tengevolge van de geduchte concurrentie, welke aan Engeland door Duitschland wordt geboden, sommigen er aan denken en er op aandringen weer terug te keeren naar een langeren arbeidsdag.

In *Australië* en *Nieuw-Zeeland* heeft de machtige organisatie der vakvereenigingen haar veroorloofd den 8 urigen arbeidsdag te veroveren. Een wet op minimumsalaris en op een wettelijk loon berekent dit loon op de basis van een 8urigen werkdag. Overuren moeten beloond worden.

De Vereenigde Staten. De Uniewet van 28 Juni 1868 reeds schrijft den 8urigen arbeidsdag voor voor alle werklieden, die arbeiden in dienst van den Staat of voor diens rekening. Eenige wettelijke regeling van den arbeidstijd voor de particuliere nijverheid is echter niet aan te wijzen. Zeker is echter, dat, dank aan de actie der werkliedenvereenigingen, de patroons langzamerhand den werkdag hebben ingekort tot *10, 9, en 8 uren*, evenals bij openbare werken. De werkdag van *8 uur*, merkt PIC op, schijnt een maximum te zijn. Sommige Staten schrijven voor, *dat de normale werkdag acht uur is* voor alle categorieën van arbeiders en beambten, zoolang het tegenovergestelde niet gecontracteerd is: men kan dus den werkdag verlengen, maar dan tevens met verhooging van salaris. Er behoort echter bijgevoegd te worden, dat het vèrdoorgedreven protectiestelsel het voor de Vereenigde Staten zeer gemakkelijk heeft gemaakt den arbeidsdag zóó te bekorten.

In *Uruguay* heeft de Regeering bij de Kamers een wetsontwerp ingediend, waarbij voor de meeste beroepen den negenurigen werkdag wordt ingesteld voor het eerste jaar na de aanneming der wet, en vervolgens de achturige werkdag voor de volgende jaren.

In Frankrijk beslist de wet van 29 Juni 1905, dat de mijnwerkers na een vast te stellen tijdstip niet langer mogen werken dan *acht uur*.

Bij wet van 1905 is besloten. dat de arbeid in staatsfabrieken *negen uur* zal duren.

De wet van 1900 legt een maximum op van *tien uren* in fabrieken, waar volwassenen werkzaam zijn met vrouwen en kinderen. Op deze wet zijn echter zóovele uitzonderingen toegelaten, dat zij practisch van weinig belang is.

Hoe ver men te dezen opzichte is vooruitgegaan blijkt hieruit, dat het decreet van 9 September 1848 den arbeidsduur vaststelde op *twaalf uur* in alle inrichtingen, waar mechanische beweegkracht werd aangewend of waar meer dan 20 arbeiders werkzaam waren.

Geen beperking in den arbeidsduur is voorgeschreven voor volwassen arbeiders, die alléén werken buiten fabrieken, voor de arbeiders der klein-industrie, en voor hen, die bij de bereiding en verdeeling der voedingsmiddelen werkzaam zijn, magazijn, winkel- en kantoorbedienden.

V. *Besluit*.

Ter gelegenheid van de discussies, welke plaats hadden voor de vaststelling van bovengenoemd decreet van 1848, sprak de Fransche Minister van Binnenlandsche Zaken deze woorden, die ten volle waard zijn herhaald te worden:

»Boven al deze redenen, voorgeschreven door de industrieele belangen, zoowel van binnenlandsche als van buitenlandsche zijde, bestaat er een machtiger reden, die al de andere in de schaduw stelt; n l. het belang der menschheid. Laten we niet tusschenbeide komen in het arbeidscontract om er de handelsvoorwaarden van voor te schrijven, maar laten wij er over waken, dat het gesloten wordt niet anders dan met menschelijke voorwaarden".

Wij vinden in deze enkele regels de aanwijzing van den weg, dien wij nu nog moeten volgen, en wij moeten te beslister voortgaan, daar er voor ons een waarlijke rechtvaardigheidsdienst is te vervullen en omdat, als we alles wel overwegen, de gevraagde hervorming, bij redelijke toepassing, in zich zelve niet nadeelig is voor de economische belangen, voor welke een natie kan en moet zorgen.

De volgende regels, getrokken uit een rapport der inspecteurs van Elzas-Lotharingen, over de toepassing van de Duitsche wet van 1 Juni 1891, zijn algemeen toepasselijk.

»In industrieele kringen krijgt men meer en meer de overtuiging, dat de vermindering van den arbeidsduur *binnen zekere grenzen* niet het minst letsel meebrengt voor de industrieele belangen."

Zeer ernstige redenen strijden ten voordeele van de vermindering van den werkdag in talrijke industrieën. De werkman, meer vrij geworden, minder in beslag genomen door de drukkende vermoeienis van zijn dagtaak, zal zich wellicht méér met zijn vakbelangen bezighouden; hij zou een werkzamer aandeel kunnen nemen in het familieleven, alsook in het burgerlijk leven en hij zou in den nieuwen toestand, die voor hem geschapen wordt, een middel vinden tot physieke en zedelijke verheffing.

De tusschenkomst van den wetgever schijnt dus wettig en noodzakelijk in dit geval; maar wij gelooven ook, dat de voordeelen grootendeels denkbeeldig zouden zijn, als de wet niet zou steunen, om zoo te zeggen op de zwijgende instemming der natie, dat is, op een breed en uitgebreid toegepast stelsel van vakvereenigingen. Van al die landen, waar de wettelijke regeling van den arbeidstijd van volwassenen thans het best werkt, dat is, op verschillende wijzen, in Engeland, de Vereenigde Staten, Duitschland en Oostenrijk, in al die landen zegt ons de geschiedenis, dat de wet, toen zij tusschen beide kwam, om zoo te zeggen niets anders deed dan sanctionneeren wat door het vereenigingswezen of onder de pressie van machtige of machtig georganiseerde vakvereenigingen gewoonte was geworden.

Resumeerende, kunnen wij zeggen, dat, zoo de wet moet tusschenbeide komen in een dergelijke zaak, zij dit slechts werkdadig en duurzaam kan doen, als de arbeidswereld, dat is dus de massa der werklieden en der patroons goed zijn georganiseerd volgens het stelsel van vakvereenigingen.

Als de wet ingrijpt, zal ze bovenal moeten gehoorzamen aan twee zaken: zij zal tegelijkertijd moeten in het oog houden, de zorg voor de hooge economische belangen van het land, en de nog hoogere zorg voor de aan de arbeiders verschuldigde rechtvaardigheid.

J. W. RATTÉ.

Bibliographie: MARCEL LECOQ. *Vers la journée de huit heures.* (CHEVALIER et RIVIÈRE).

PAUL PIC. *Traité élementaire de Législation industrielle.* (A. ROUSSEAU).

MAX TURMANN. *Le Catholicisme sociale.* (F. ALCAN).

P. ANTOINE. *Cours d'Economie sociale.* (GUILLAUMIN).

JOHN RAE. *La journée de huit heures.* (GIARD).

PAUL LOUIS. *La journée de huit heures.*

LOUIS NIEL. *La journée de huit heures.* (Bourse du Travail de Montpellier).

DE MORSIER. *La journée de huit heures et le Prolétariat.* (Genève, KUNDY 1906).

E. VINCK. *La Réduction des heures de travail.* (LAMERTIN, Bruxelles).

RAVAL JAY. *Rapport sur la limitation légale de la journée de travail.*

Association Catholique. Passim. Vooral van de jaren 1890 en 1891 en 15 Juni 1906.

Autour des huit heures, J. ZAMANSKI.

SCHETSEN VOOR SOCIALE VOORDRACHTEN.

HET ANARCHISME. VII.

Het anarchisme in West-Europa.

Wij zullen thans nagaan, hoe die wreede, waanzinnige leer niet enkel door de Russische nihilisten werd aangenomen, doch ook aanhangers in West-Europa kreeg.

BAKUNIN was meer agitator dan theoretiker. Rusteloos maakte hij persoonlijk propaganda voor het anarchisme. In 1864 stichtte hij in Italië het verbond der sociale democratie. BAKUNIN schreef in een brief, gedateerd 19 Juli 1866, aan HERZEN en OGAJEFF:[1]) „Gij hebt mij stilzitten verweten in een tijd, dat ik meer deed dan gij: ik bedoel de laatste 3 jaren. Mijn geheele werken was er op gericht een internationale, revolutionair-socialistische, geheime organisatie te krijgen... Na 3 jaren van harden arbeid heb ik positieve resultaten bereikt. Wij hebben vrienden in Zweden, in Noorwegen en Denemarken, ook in Engeland, België, Frankrijk, Spanje en Italië. Er zijn Polen en tal van Russen bij. Het grootste gedeelte der Mazzinistische organisaties in Zuid-Italië is in onze handen."

De anarchistische beweging in Italië dateert van af die dagen. In 1867 was in Bern opgericht de Ligue de la paix et de la liberté (Bond van vrede en vrijheid.) Zij was ontstaan door het propageeren van den Amerikaan ELIHU BURRITT, met zijn blad *Les Etats unis de l'Europe.* (De Vereenigde Staten van Europa.) Hier meende BAKUNIN een vruchtbaren bodem voor zijn ideeën te vinden. Hij werd in het bestuur der vredesliga gekozen en vond al spoedig aanhangers voor zijn anarchistische ideeën. De geheele vereeniging in een anarchistische om te zetten, mislukte hem echter. Het kwam tot scheuring. De radicalen groepeerden zich in de Alliance de la démocratie sociale. Wel stelde deze groep zich op atheïstisch standpunt, doch ging zij niet op politiek terrein, zooals de andere groep, die zich onder den naam van Internationale socialistische vereeniging vormde en volledig omverwerpen van alle politieke instellingen predikte.

1) DRAGOMANOW. *Briefwechsel,* Brief 41.

Zooals wij vroeger, bij de behandeling der sociaal-democratie, reeds zagen, was in 1864 een Internationale arbeidersvereeniging, opgericht, kortweg de Internationale genoemd. Het was natuurlijk zeer verleidend voor BAKUNIN om zijne kracht op deze organisatie te beproeven. Hij wilde beginnen met de Fransch-Zwitsersche groepen der Internationale. Zijne pogingen mislukten. Nu wendde BAKUNIN zich rechtstreeks tot het hoofdbestuur der Internationale te Londen. Den 22sten December 1868 kwam reeds een afwijzing van dit voorstel. Een jaar daarna kwam echter een gunstiger beschikking van het hoofdbestuur: wanneer de internationale anarchisten-vereeniging werd opgericht konden de afdeelingen zich bij de Internationale aansluiten. BAKUNIN ging oogenschijnlijk op den voorslag in, doch liet de anarchistische vereeniging in het geheim voortbestaan. Een poging van BAKUNIN op het Bazeler-congres in 1869 om met behulp van zijn geheimen Bond de leiding in de Internationale te krijgen mislukte: Drie jaar lang duurde de strijd tusschen MARX en BAKUNIN om de opperheerschappij. De Bakunistisch gezinde afdeelingen drongen op zelfstandigheid der afdeelingen aan, op algeheele onthouding aan verkiezingen en politiek, terwijl het Marxistische hoofdbestuur alles in het werk stelde om de macht te centraliseeren.

De oneenigheid tusschen MARX en BAKUNIN was echter reeds ouder. MARX toonde steeds wantrouwen tegenover de onrustige, onbesuisde Russen. Anderzijds bevielen de theorieën van MARX absoluut niet aan BAKUNIN. Reeds in 1847 (28 December) schreef BAKUNIN van uit Brussel aan ANNENKOFF: »MARX drijft hier dezelfde verderfelijke politiek als vroeger, hij bederft de arbeiders, daar hij politici van hen maakt." Op het Congres der vredesliga te Bern in 1869 bestreed BAKUNIN het communisme: »ik verafschuw het communisme, wijl het de ontkenning der vrijheid is en ik niets menschelijks kan vinden zonder die vrijheid. Ik ben geen communist, omdat het communisme alle kracht der maatschappij in den Staat concentreert en ten slotte leiden zal tot opeenhooping van den eigendom in handen van den Staat, ik, daarentegen wensch veeleer de afschaffing van den Staat — de algeheele, radicale uitroeiing van het gezags-principe. De Staat, die voorgeeft de menschen te beschermen, te verbeteren, heeft ze tot op den huidigen dag slechts geknecht en uitgebuit. Ik wil de ordening der maatschappij en van den eigendom van onder naar boven, door middel der vrije associaties, en niet van boven naar onder, door middel van een gezag, om 't even welk. Wijl ik de afschaffing van den Staat verlang, wil ik de afschaffing van den privaten, erfelijken eigendom. In dien zin ben ik collectivist en volstrekt geen communist."

Bij dergelijke opvattingen was overeenstemming met het marxisme uitgesloten. De strijd tusschen BAKUNIN en MARX in de Internationale moest met den zege van een der twee eindigen, de Internationale moest anarchistisch of communistisch worden. Op het congres te La Chaux de Fonds (April 1870) kwam het tot scheuring. MARX werkte ondertusschen vlijtig aan een uitwerping der Bakunisten. Zijn connecties met NETCHANEFF (zie K. S. W. 1907 bladz. 138) en de mislukte opstand in Lyon schaadden BAKUNIN ten zeerste. De oude anarchistische alliance splitste zich in 1871 in een afdeeling der sociaal-revolutionairen en een afdeeling der socialistische atheïsten. Op de Londener conferentie in 1871 kwam opnieuw de tegenstelling tusschen MARX en BAKUNIN voor den dag.

De afdeelingen der Jura, die een broeinest der anarchie vormden, kwamen overeen zich af te scheiden en een afzonderlijken bond te stichten. Deze kwam in November 1871 tot stand te Sonvillier en verklaarde zich tegen ieder gezag, tegen iedere dictatuur, ook tegen die der Internationale. Dit standpunt werd door hen gehandhaafd op hun congres in 1872 te La Chaux de Fonds

gehouden. Evenzoo deden de Italiaansche anarchisten, die te Rimini congresseerden.

Ook MARX zat niet stil.

Den 2den September 1872 werd het congres der Internationale te den Haag gehouden; MARX c. s. wisten de uitsluiting van BAKUNIN en zijn aanhangers te verkrijgen. De uitgeslotenen, meest afgevaardigden uit de Jura, Spanje, België en Italië vergaderden nog hetzelfde jaar te St. Imier en stichten den Bond van Anti-Autoritaire Socialisten. Hun tweede congres in 1873 te Genève, leidde tot stichting eener nieuwe anarchistische Internationale, zonder hoofdbestuur, met geheele zelfstandige afdeelingen. Een Centraal-Bureau echter zou ten dienste van het onderling verkeer der afdeelingen dienen; van nu af krijgen we in ieder land een nagenoeg zelfstandige anarchistische beweging. De Jura-groep deed haar invloed echter gelden ook buiten de Jura. Dr. PAUL BROUSSE uit Montpellier, de hoofd-redacteur van het blad der Jura-groep, de *Avant-Garde*, trok door zijn propaganda voor de daad de aandacht in wijderen kring. »Daden schreef hij, worden allerwege besproken; zelfs de anders zoo onverschillige massa, zoekt en vraagt naar de oorzaken dier daden, zij wordt opmerkzaam voor de nieuwe leer en bespreekt ze. Daarom zijn opstand, opruiing en aanslagen voortdurend noodig, vooral ook uit 'n oogpunt van propaganda. De Zwitsersche regeering verbood BROUSSE's blad in 1878. Hij zelf werd wegens ophitsing tot koningsmoord gestraft. (Hij had de aanslagen op Keizer WILHELM I door HÖDEL en NÖBILING verheerlijkt) BROUSSE scheidde zich later van de anarchisten af.

Wanneer men na het Genèver congres van 1873 in Italië en Spanje nog van de Internationale spreekt, verstaat men meestal daaronder den anarchistischen Bond. Juist in Italië zocht BAKUNIN aanhang te verkrijgen. Toch ook in Spanje werd, gelijk FRIEDRICH ENGELS in zijn werkje: »*Die Bakunisten an der Arbeit*« getuigt, met succes het anarchisme gepropageerd. GARCIA VINAS gaf op het Genèver congres op, dat in Spanje ongeveer 300.000 anarchisten waren. Volgens andere berichten rekende de partij daar te lande in 1873 zelf op 50 duizend leden. De bloedige oproeren (1873) in Barcelona, Malaga, Alcoy, Cartagena, Carmona, Sevilla, etc. bewezen het revolutionaire karakter van het Spaansche anarchisme. Een formeelen strijd moest de regeering tegen de opstandelingen voeren; Carthagena moest zelfs belegerd worden. In 1874 was de opstand onderdrukt. BAKUNIN verweet den Spaanschen leiders, dat zij de regeeringsgebouwen niet verbrand hadden: vele voorrechten en eigendomspapieren zouden vernietigd zijn en een algeheele terugkeer tot de oude ordening zou moeilijk geweest zijn. Ook in Italië zien we in de zeventiger jaren op verschillende plaatsen bloedige opstanden. In het begin der tachtiger jaren werden tal van aanhangers gewonnen, vooral door de progaganda van MALATESTA.

In België had in 1865 een internationaal studenten-congres plaats, waar behalve socialistische ook anarchistische redevoeringen gehouden werden. Een der studenten, BRISMEÉ, zeide o. a. »Wanneer de bourgeoise tegenstand biedt, moet men haar dooden. Burgers, gij weet het, heden ten dage zijn de goede lieden moordenaars en dieven...... De kapitalistische, aristocratische, banko-cratische bourgeoisie, moet ten gronde gaan." Met dergelijke tiraden zouden BAKUNIN en NETCHANEFF wel tevreden kunnen zijn. De anarchistische propaganda bleef bij Belgen en Hollanders in die jaren echter zonder resultaat. Voor we het anarchisme in Frankrijk behandelen, zullen we echter eerst een artikel wijden aan KROPOTKIN, die een bijzonderen invloed uitoefende op 't anarchisme in Frankrijk.

S.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

RAPPORT ZIEKTE-VERZEKERING.

Door de *Federatie der vijf R. K. Diocesane Werkliedenorganisaties in Nederland,* is bij adres aan de Tweede Kamer een uitvoerig Rapport ingediend over het wetsontwerp regelende de Ziekte-verzekering.

Niet ten onrechte vestigt het Bestuur der Federatie de bijzondere aandacht der Kamer op dit degelijk en zakelijk Rapport. Eerst werd het wetsontwerp in de afdeelingen der vijf Bonden onderzocht, waarna uit de aldus verkregen gegevens het eind-rapport door eene speciale commissie werd saamgesteld.

Deze commissie bestond uit de Heeren B. J. GROBBEN, Dordrecht, *(Voorzitter)*, J. H. GRUNDMEYER, Zeist *(Secretaris)*, ALB. v. D. KALLEN, Breda *(Rapporteur)*, G. SANDERS, Nijmegen en J. G. LINSSEN, Amroy.

Een woord van hulde komt deze commissie toe voor den omvangrijken arbeid, door haar op zoo uitstekende wijze verricht.

Daar vermoedelijk deze week de Commissie van 12 in de Tweede Kamer zal worden benoemd, is het juist op tijd verschenen.

Indien ons blijkt, dat daartegen bij de *Federatie* geen bezwaar bestaat, stellen wij ons voor, dit Rapport in zijn geheel in 't *Kath. Soc. Wkbl.* op te nemen; anders echter een uitvoerig overzicht.

Mr. A.

KATHOLIEKE OF CHRISTELIJKE VAKVEREENIGINGEN.

In het *K. S. W.* (blz. 166) namen wij een schrijven op van het Dioc. Comité van de K. S. A. in het Bisdom Roermond.

Op verzoek nemen wij thans, onder denzelfden titel, ook op een ander schrijven, van het Bestuur van den R. K. Volksbond te Venlo, hetwelk op dezelfde aangelegenheid betrekking heeft, en wel vooral op deze alinea in 't schrijven van 't Dioc. Comité.

»In Venlo doen zich hieromtrent eigenaardige moeilijkheden voor. Aldaar is nl. met goedvinden der plaatsel. R. K. geestelijkheid opgericht eene bouwvakvereeniging op Christelijken grondslag, in den geest der Duitsche Christ. Gewerkschaften. Deze vereeniging neemt voortdurend in ledental toe en zal hierdoor bereiken, dat de katholieke vakvereeniging geleidelijk op den achtergrond wordt geschoven."

Hierop geeft het Bestuur van den R. K. Volksbond de navolgende nadere inlichtingen:

In Venlo bestond vroeger eene neutrale metselaarsvereeniging, aangesloten bij den (meer socialistischen dan neutralen) Ned. Metselaarsbond. Onze metselaars zagen het verderfelijke dier aansluiting in en scheidden zich af. Zij verlieten hun neutraal standpunt en plaatsten zich op Christelijken grondslag. Ondertusschen was eene insgelijks neutrale vereeniging van hulparbeiders in het bouwvak alhier opgeheven.

Nu werd opgericht »de Venl. Bouwvakvereeniging," die in hare statuten schreef:

Art. 2. »De vereeniging heeft ten doel metselaars, stucadoors en »hulparbeiders van Venlo en omgeving tot één lichaam te vereenigen »enz.; art. 3: De vereeniging plaatst zich op *christelijk* standpunt enz."

Als men in de bovenaangehaalde alinea leest: »Aldaar (te Venlo) »is met goedvinden der plaatselijke R. K. Geestelijkheid opgericht »eene bouwvakvereeniging op Christelijken grondslag enz." dan zou men wellicht in den waan kunnen verkeeren, dat genoemde geestelijkheid zich niet hield aan de bekende verklaring van het Doorl. Episcopaat.

Niets echter is minder waar! Uit ervaring weten wij, dat ook onze geestelijkheid met hart en ziel de *katholieke* vakvereeniging wenscht en bevordert. Doch in dit geval heeft zij zich vergenoegd met het voorshands bereikbare en niet met alle strengheid het betere en beste geëischt. Allereerst gold het de afscheiding van de roode nationale organisatie te verkrijgen. Overigens verlieze men niet uit het oog, dat wat wij over de onderwerpelijke vereeniging mededeelden, reeds geschied was den 24 December 1905, terwijl eerst in den loop van 1906 de verklaring van het Doorluchtig Episcopaat verscheen.

Nog aarzelen wij niet, hier als onze meening uit te spreken, dat de minder groote toeschietelijkheid der ondergeschikte bouwvaklui alhier, om zich op *katholieken* grondslag te organiseeren, voor een

groot deel moet geweten worden aan het voorbeeld, wat onze katholieke bouwvakpatroons geven, die nl. geheel neutraal georganiseerd blijven.

Wij vervolgen. Inmiddels had de Venlosche Bouwvakvereeniging zich aangesloten bij het Centraal Bureau der Christl. Gewerkschaften in Duitschland en werd door dat Bureau als eene afdeeling erkend. Daardoor aangemoedigd maakte de nieuwe afdeeling propaganda in de omgeving en wel te Blerick, Grubbenvorst, Tegelen en Venraai, alwaar men onderafdeelingen trachtte te vestigen.

Velen zagen zulks met leede oogen en schreven de luttele toename en de geringe actie der R. K. Organisaties aan het optreden der Christelijke Bouwvaklieden toe. Daarvandaan de klacht geuit in de vergadering van het Diocesaan Comité voor de K. S. A. in ons Bisdom.

Wij willen het verband tusschen de oprichting der onderafdeelingen op genoemde plaatsen en het gemaakte verschijnsel niet beoordeelen. Alleenlijk wagen wij de vraag: of 't vóór die oprichting met het katholiek vereenigingsleven beter vlotte? Ook zouden wij desgevraagd wel andere oorzaken van den slechten groei der R. K. Vereenigingen vermogen aan te wijzen.

Slechts wat Venlo betreft, willen wij verklaren, dat het ten eenenmale onjuist is, wat wij hierboven aanhaalden: »Deze (de bouwvak»vereeniging op Christelijken grondslag) neemt voortdurend in ledental »toe en zal hierdoor bereiken, dat de Kath. vakvereeniging geleidelijk »op den achtergrond wordt geschoven."

Vooreerst bestaat hier geene Katholieke vakvereeniging van metselaars, stucadoors of hulparbeiders.

Verder is de afdeeling van den Volksbond, de St. Gerardus Majella-vereeniging, bestaande uit werklieden, die geen eigen Kath. organisatie hebben, in 1906 en tot den huidigen dag toe zeer in aantal van leden toegenomen, zoodat het ledental verdubbeld is.

Van de hier bedoelde bouwvakken telt die Kath. vereeniging thans meer leden dan voorheen.

Het rusteloos propagandeeren en den opofferingszin der Christ. Bouwvakvereeniging (met hare hooge contributie) werkt als voorbeeld gunstig op den vereenigingsgeest der Katholiek georganiseerde werklieden, die maar al te vaak slechts wenschen de lusten en schrikken voor de lasten.

Wij zouden teedere kwesties moeten aanroeren om eenige ware oorzaken te noemen, waarom onze Kath. Volksbond en vakvereenigingen nog zoo verre van een bloeitijdperk verwijderd zijn. Doch ze zijn voor openbaarheid minder geschikt. Wij zijn echter steeds bereid aan des-bevoegden onze meening mede te deelen. Alleenlijk stippen wij aan, dat over het algemeen onze Kath. Organisaties den steun missen van hen, van wie ze dien allereerst met recht konden verwachten.

Slotsom is dat wij ontkennen, tot nu alhier een ongunstigen invloed van de werking der Christel. Bouwvakvereeniging ondervonden te hebben.

Uit den aard der zaak kunnen wij in dergelijke quaesties van *localen* aard geen partij kiezen. Hoe wij over den *principieelen* kant van het vraagstuk denken, is overigens voldoende bekend.

Eén ding is echter zeker: een zuiver plaatselijke vakvereeniging kan in den regel niets, zonder steun van buiten. Wanneer nu op de eene plaats de vakorganisatie »christelijk", op de andere »katholiek" is, hoe komen wij dan ooit, wij vragen nog niet eens tot Nationale, maar zelfs tot Diocesane vakbonden?

En dat de leiding, de eigenlijke kracht, moet uitgaan van den Bond, waarbij de Plaatselijke vakvereenigingen zijn aangesloten, daarover zijn toch alle vakvereenigingsmannen 't wel eens.

Daarom moeten wij ook, zooveel maar eenigszins mogelijk, over 't heele land één lijn trekken!

Mr. A.

NEUTRALE PERS.

Daar is maar één roep in den lande: er moet een groot Katholiek Dagblad komen!

Prachtig. Als dat kan!

Doch dan zijn we er nog in lange niet!

Hoe zal dat groote, en dus betrekkelijk dure, blad ooit de kleine locale »neutrale" nieuwsbladen verdringen?

Tegenover de duizenden, welke door de groote liberale bladen bereikt worden, staan de tienduizende katholieken, die door de kleine locale, zoogenaamd neutrale, bladen op een dwaalspoor worden gebracht.

Dit gevaar — zoowel op godsdienstig als op politiek gebied — onderschatte men niet!

Een treffend staaltje, op hoe »neutrale" wijze de kleine locale pers zijn lezers voorlicht, troffen wij aan in »*Ons Weekblad*" Nieuws- en Advertentieblad voor Uithoorn en Kwakel.

Men leze dit knipseltje:

Maar in Maastricht gebeuren meer vreemde dingen. REGOUT heeft er een jongenskosthuis ten behoeve van zijn fabriek, waarvoor een zekere Fransche abbé S., die het met de Fransche justitie niet te best eens kon worden en daarom zijn land uitliep, hem jongens levert. — Die jongens hebben het er heel goed, maar of het doel van zoo'n kosthuis nu wel zoo prachtig is, zal menigeen zeker betwijfelen. En de genoemde Fransche abbé schijnt nu juist ook niet de ware man om zulke zaken mee te doen. Hij wordt in Frankrijk vervolgd, omdat hij kinderen heeft geplaatst buiten weten van hun ouders en schijnt onder voorspiegeling van plaatsing in boerengezinnen onvermogende ouders bewogen te hebben hem kunne kinderen af te staan en kinderen onder onware voorstellingen te hebben laten meetroonen van de straat en naar de fabrieken te hebben gebracht. De kinderen, die de ouders hem voor plaatsing in boerengezinnen afstonden, leverde hij dan aan fabrikanten met wie hij in geregelde verbinding stond tot het leveren van ongeschoolde werklui. Iets als een handel in kinderen dus! En deze gewoonten schijnt hij nu ook in ons land te hebben ingevoerd. Maar wij zijn er — de heer REGOUT dan blijkbaar uitgezonderd — niet erg op gesteld.

Dat wordt zoo leukweg verteld, en 't vindt zijn weg wel bij de onontwikkelde lezers.

Voelt men niet, welk een groot gevaar die kleine »neutrale" pers oplevert?

En dat men daartegen met het »groote Dagblad" hoegenaamd niets uithaalt?

Er valt dus nòg meer te doen! H: L.

UIT DE INTERNATIONALE SOCIAAL-DEMOCRATIE.

De ruzie, welke bij ons tusschen Marxisten en Opportunisten bestaat, treft men overal aan:

In **Italie** is slechts met de grootste moeite en 't gebruiken van de volle autoriteit der partijleiders en kamerleden FERRI, BISSOLATI en MORGARI gelukt, de reeds op 't Congres te Bologna aan den dag gekomen scheur tusschen de leiders der verschillende richtingen te krammen.

Tot nu toe gold onbestreden als officieel orgaan der sociaaldemocratie van Midden- en Zuid-Italië het te Rome verschijnend blad *Avanti*, terwijl voor de noordelijke provinciën het door den gematigden TURATI geleide, te Milaan uitkomend blad *Tempo* den toon aangeeft.

In December van 't vorige jaar stichtte ENRICO LEONE, de leider der vakvereenigingsmannen te Rome, het blad *l'Azione*, dat zoowel wat vorm als inhoud betreft, de *Avanti* voorbijstreeft.

Vandaar groote »opgewektheid" bij 't Partijbestuur en de officieel gesteunde Redactie van de *Avanti*, welk blad zich, door de concurrentie van de *Azione*, in zijn bestaan bedreigd achtte.

Men vroeg zich af: hoe komt de *Azione* aan het geld voor haar gewaagde onderneming? De Partij-secretaris, het Kamerlid MORGARI, stelde op eigen gelegenheid daaromtrent een onderzoek in, waarvan 't resultaat in de *Avanti* van 30 Maart l. l. wordt gepubliceerd.

Hij tracht te bewijzen, dat de door LEONE opgegeven mededirecteuren van de *Azione* niet slechts onbemiddelde stroomannen zijn, maar zelfs personen, wier gezindheid allesbehalve van socialistische offervaardigheid getuigenis aflegt. Tusschen de regels door laat MORGARI lezen, dat aan 't hoofd van het concurreerend blad uitsluitend menschen zijn aangesteld, die er alle belang bij hebben de S. D. A. P. te discrediteeren (afbreuk te doen), en de *Avanti* te vernietigen, en meer dan ooit eischt het de eer en het behoud van de Partij, dat zuivere koffie worde geschonken.

De *Azione* heeft zich nu tot de vervloekte klassejustitie gewend met een aanklacht tegen FERRI c. s., terwijl de hoofdredacteur

der *Azione* in het Paaschnummer de Redacteuren van de *Avanti* beschuldigt, dat zij zich als parasieten ten koste van het arme proletariaat vetmesten, en drukt tevens de bijvalsbetuigingen af, welke hij van voorname Partijgenooten ontvangen heeft!

Het Volk is van meening, dat de mannen van de *Azione* thans, als anarchisten, uit de S. D. A. P. zullen worden geroyeerd.

* *
*

Te Lyon, in **Frankrijk**, kwam met Paschen ook het nationale Congres van de fransche S. D. A. P. bijeen. De fransche S. D. A. P. bestaat uit onafhankelijke socialisten, die 't niet eens zijn met de »vereenigden", noch met den »Arbeidersbond". Aan 't hoofd dezer Partij staan de Kamerleden GERAULT-RICHARD, ZÉVAÈS, CARNOUD, VIOLETTE, COLLIARD, BÉNEZECH. De leiders der »vereenigden" zijn JAURÈS, JULES GUESDE, VAILLANT.

Op dit Paasch-congres te Lyon werd de *„directe actie"*, welke YVETOT onlangs te Nantes zóo omschreef: »Het snijden van knoopsgaten in het lichaam der Bourgeoisie", afgekamd en bij motie afgestemd.

Wat de algemeene werkstaking betreft, deze werd evenzeer bij motie veroordeeld, op grond dat zij, na de opgedane ervaring, voor de arbeidersklasse even gevaarlijk is als de »directe actie;" bovendien: het fransche proletariaat bezit in de vereenigde politieke en vakvereenigings-actie het snelste en werkzaamste middel tot zijn emancipeering.

Evenzoo verwerpt de Fransche S. D. A. P. het anti-patriotisme, ofschoon toch het Internationalisme de grondvoorwaarde van het Socialisme is. Zij wil den vrede tusschen de volkeren, en daarop heenwerken, maar de internationale solidariteit tegen de heerschappij van het kapitalisme mag niet in den weg staan van het recht en den plicht, om zich tegen een aanval van buiten te verdedigen. [En dan natuurlijk zorgen, dat er een voldoend geoefend leger is!]

In de Kamer moeten de Socialisten, omdat zij allen niets vermogen, met de radicale [vrijz. democratische] groepen samengaan, die naar de noodzakelijke sociale en economische hervormingen streven.

Zoo ziet men, welken weg ook bij ons de sociaal-democraten, na de congressen van Utrecht en Haarlem, op willen en ten deele al opgaan.

Hadden nu GORTER c. s. zoo verschrikkelijk ongelijk, wanneer zij VLIEGEN en SCHAPER toeriepen: gij zijt slechts door een halfsteensch muurtje meer van de vrijzinnig-democraten gescheiden?...

* *
*

Gaan we nu nog even naar **België**.

Ook het Belgische Paasch-congres der sociaal-democraten heeft groot verschil van meening aan het licht gebracht. Het congres besloot dat het samengaan bij de verkiezingen met de bourgeois-partijen der oppositie bij uitzondering geoorloofd zou zijn, daar waar zulk een vereeniging de overwinning zou verzekeren aan de anti-clericalen. Niettemin hebben de meeste sprekers zich tegen zulk samengaan verklaard. Onder de leiders der partij hecht men nog altijd aan de toenadering tot liberale partijen; de onverzoenlijken echter, die tegen alle burgerpartijen strijd willen voeren, winnen terrein. En hun tactiek schijnt noodzakelijk, wil de socialistische partij zich handhaven tegenover de beweging der vakvereenigingen, die meer en meer de arbeiders afbrengen van de eigenlijke socialistische organisatie. Met algemeene stemmen werd een motie tegen Senator PICARD aangenomen — door een der *Genossen* in de Kamer een „kwakzalver" genoemd, — die nu niet meer, zelfs voluit onderteekend, in *Le Peuple* mag schrijven, wat hij waar acht. De Redactie moet zijn artikelen weigeren, wanneer zij ze niet zuiver in de leer acht. Doch waarom zou die Redactie 't nu beter weten dan PICARD??

Dus ook hier dezelfde ruzie als bij ons. 't Ziet er toch wel leuk uit met de internationale solidariteit der sociaal-democraten, die in geen enkel nationaal verband niet als leeuwen tegenover elkaar staan! H. L.

VEREENIGING VAN R. K. VERPLEEGSTERS.

In het *K. S. W.* 1907, blz. 59 schrijft J. O. over de »Neutrale Vakvereeniging en de R. K. Ziekenverpleegsters en Verplegers." De geachte schrijver bepleit de wenschelijkheid van een vereeniging voor R. K. Verpleegsters en Verplegers en hoopt, dat zijn schrijven in het *K. S. W.* tot oprichting van zoodanige vereeniging moge medewerken.

Het zij mij geoorloofd den geachten schrijver erop te wijzen, dat zulk een vereeniging reeds bestaat.

En daar uit dit schrijven wéér blijkt, dat nog velen aangaande deze jeugdige vereeniging in onwetendheid verkeeren, wensch ik, hoewel persoonlijk aan deze beweging niet meer verbonden, toch nog het een en ander daaromtrent te schrijven.

Met volle recht bepleit de schrijver het oprichten van een R. K. Vereeniging voor hen, die als leeken van de ziekenverpleging hun levenstaak maken. Want wanneer het in 't algemeen waar is, dat een neutrale vereeniging voor katholieken een gevaar, organisatie in katholieke vereenigingen beslist noodzakelijk is, veel meer geldt dit nog voor de katholieke leekenverpleegster.

Immers daar is geen betrekking, waar men als katholiek zóó zeer buiten alle katholiek leven wordt geplaatst, als dit het geval is met de leekenverpleegsters.

Waar toch moeten deze menschen hun opleiding zoeken? In de neutrale gestichten en ziekenhuizen, waar iedere ongodsdienstige en anti-godsdienstige meening eerbiediging vindt en overvloedig zich ontwikkelt; waar het soms zeer moeielijk gemaakt wordt om als katholiek zijn plichten te vervullen.

Door welke leeraren wordt zulk een verpleegster opgeleid in den cursus? Door de geneesheeren dier inrichtingen, over het algemeen geheel onkundig van de katholieke geloofsleer, somtijds zelfs zeer anti-godsdienstig ook in hun optreden, die dus zeer gemakkelijk van hun positie als leeraar misbruik kunnen maken om de verpleegster denkbeelden in te prenten met haar geloofs- en zedeleer in strijd.

Daar zijn gelukkig gestichten, waar dit gevaar niet zoo ernstig is. Ik denk hier aan het gesticht Meerenberg en het Binnengasthuis te Amsterdam, waar de heeren directeuren tegenover de katholieken zeer welwillend optreden.

Maar de ondervinding geeft ook veel treuriger resultaten.

En verder: Onder welke patienten komen onze verpleegsters?

Meestal onder niet-katholieken. De katholieken beschouwen haar nog veelal als personen, voor wie men voorzichtig wezen moet.

Gelukkig heeft het informatiebureau, gevestigd te Haarlem, Spaarne 80 Haarlem onder leiding van de volijverige directrice Mevrouw de Wed. KOKS—KAVELAARS, hierin eenige verbetering gebracht. Vele katholieken van naam hebben hunne groote tevredenheid uitgesproken over de verpleegsters door dit bureau uitgezonden. Maar het informatiebureau kan niet alles doen. Het is dan ook slechts een onderdeel van den Bond, wiens statuten 2 Nov. 1905 door Z. D. H. den Bisschop van Haarlem zijn bekrachtigd.

Deze Bond van R. K. Verpleegsters (het bestuur besloot geen *verplegers* als leden aan te nemen) stelt zich ten doel:

a) het bevorderen der ziekenverpleging door R. K. Verpleegsters;

b) het bevorderen der geestelijke en stoffelijke belangen der R. K. Verpleegsters;

c) het instandhouden van een Informatiebureau van R. K. Verpleegsters.

Deze vereeniging nu neemt als haar leden op alle R. K. Verpleegsters, in dit land werkzaam, die haar godsdienstplichten getrouw vervullen. En zoodra de mogelijkheid blijkt, dat in een bepaalde gemeente een afdeeling kan worden opgericht, dan moet zulks volgens de statuten geschieden. Deze afdeelingen moeten minstens 5 leden-verpleegsters tellen.

De oprichting van zulke afdeelingen zal vooral heilzaam werken. Immers door deze afdeelingen krijgen de verpleegsters een band, waardoor zij niet meer geisoleerd staan in hun geloof zooals voorheen.

Door deze afdeelingen, waaraan een geestelijke als adviseur moet worden toegevoegd, kan veel worden verricht voor de geestelijke en stoffelijke belangen der leden.

In deze afdeelingen is ook de levenskracht van den Bond gelegen, daar deze zonder haar niet kan blijven bestaan, of tenminste niet krachtdadig kan werken.

Daarom is het zeer te hopen, dat het bestuur dezer vereeniging er in slagen moge *binnen korten tijd* afdeelingen op te richten o. a. te Amsterdam, Den Haag en Rotterdam. Ook op het gesticht Meerenberg alleen kan zulk een afdeeling worden opgericht, daar ongeveer 25 R. K. Verpleegsters op dit gesticht werkzaam zijn.

Men heeft het wel eens willen doen voorkomen alsof de quaestie van organisatie der R. K. Verpleegsters een nieuwigheid was, waaraan men niet veel gewicht moet hechten, en die vooral niet moet worden in de hand gewerkt.

Tegen deze lieden wil ik een paar cijfers aanhalen, die spreken als boeken. In den loop van het vorige jaar heeft de directeur van een groot neutraal ziekenhuis aan de eminente penningmeesteresse van onzen Bond, mevrouw Baronnesse van Oldenseel een sollicitantenlijst getoond, waarop tachtig namen voorkwamen van dames, die verpleegster wilden worden, waarvan de grootste helft katholiek was.

Voor één neutraal ziekenhuis dus ruim 40 jonge dames als candidaten. En wanneer men nu weet, dat aan een ander Rijksgesticht van de elf verpleegsters in den loop der tijden tien van haar katholiek geloof zijn afgevallen, dan vraag ik: Is hier sprake van een nietswaardige nieuwigheid, of geldt het hier niet het geestelijk heil van vele katholieke vrouwen?

Men zal misschien zeggen: het is te betreuren, dat zoovele katholieke vrouwen als leeken van de ziekenverpleging, waar zooveel gevaren zijn, haar levenstaak maken. Ik zal daarop thans niet ingaan. In ieder geval met zoo te spreken brengt men geen verbetering.

Het feit staat vast, dat thans meer katholieke vrouwen meenen in de ziekenverpleging een eervol bestaan zich te kunnen verzekeren. En eveneens staat het vast, dat de positie voor de *katholieke* vrouw luide om verbetering roept, terwijl nog zeer weinig tot verbetering is verricht.

Maar wat wilt ge dan, zal men allicht vragen, nu toch een Bond is opgericht tot bevordering van de geestelijke en stoffelijke belangen dezer menschen?

Radicaal zal de toestand verbeterd worden, maar ook dan alleen, wanneer we krijgen *een katholieke opleidingsschool.*

Hierin *alleen* is een afdoend middel tot verbetering gelegen.

Hoe zal zulk een opleidingschool het gemakkelijkste worden opgericht?

Mij dunkt, wanneer onze groote gasthuizen, die door religieusen bediend worden, een gedeelte van hun zalen aanwijzen voor de leekenverpleegsters, die daar werken onder toezicht van een gediplomeerde religieuse, en wanneer de medicus van zulk een ziekenhuis een cursus geeft aan deze menschen tot opleiding voor het diploma, dan zijn wij al een goed eind vooruit.

Natuurlijk zijn hieraan offers en vooral financieele offers verbonden. Vooral omdat de verpleegsters *intern* moeten zijn, en dus gelegenheid moeten hebben voor recreatie, een refter en slaapkamers, welke van die der religieusen geheel gescheiden moeten zijn.

Zeer gemakkelijk zou het zijn, zooals, meen ik, te Utrecht geschiedt, waar eenige katholieke dames opleiding ontvangen aan het katholieke ziekenhuis, maar die 's avonds weer naar huis gaan. Dit zou een aanmerkelijke vermindering van onkosten geven. Maar de president van den Bond van R. K. Verpleegsters Dr. v. d. Berg te Haarlem, is op informatie uitgegaan, bij het hoofd van de vereeniging »Het Witte Kruis" en deze bekende medicus gaf als zijn meening te kennen, dat personen, die aldus waren opgeleid, niet voor het diploma van het »Witte Kruis" in aanmerking kwamen, omdat ze niet *intern* zijn.

Nu kan men wel doen, zooals in het Zuiden is geschied, en een eigen diploma gaan uitreiken. Maar de vrees voor versnippering in het uitreiken van diploma's en in het stellen van eischen daaraan verbonden, heeft ons van geneeskundigen kant bij het oprichten van den Bond reeds tegenwerking bezorgd.

Waarom zullen wij dan zonder noodzakelijkheid weer een nieuw diploma gaan uitreiken bij het ernstig streven van zoovele deskundigen naar uniformiteit op dit gebied?

Bovendien is er niets tegen om de verpleegsters te onderwerpen aan de examens van het »Witte Kruis" en andere reeds bestaande vereenigingen, waaraan de beroemdste geneesheeren uit ons land verbonden zijn.

Wat zou er voor het oprichten van een R. K. opleidingschool thans een schoone gelegenheid bestaan, nu het bestuur van de R. K. Ziekenverpleging te Amsterdam besloten heeft het O. L. Vrouwengasthuis te gaan uitbreiden.

De eminente directeur Dr. van Spanje zou zulk een oprichting aan dat ziekenhuis zeer toejuichen.

Ook de bekende en wakkere Moeder-Overste heeft mij zelve verklaard geen principieele bezwaren te hebben, mits maar voldaan wordt aan bepaalde zedelijke eischen door haar gesteld.

Ook Z. D. H. de Bisschop van Haarlem zou gaarne zulk een R. K. Opleidingschool zien opgericht.

Wat draaldt men dan?

Och, het geldt hier weer een quaestie, die voor ons nog nieuw en ongewoon is. En zooals altijd ziet men er tegenop de eerste te zijn op dezen weg.

En het vraagt geldelijke offers.

Beide overwegingen mogen zich doen gelden, voorzeker.

Maar ze mogen niet te zwaar wegen.

Daarom ben ik ervan overtuigd, dat men, na rijp deze zaak overwogen te hebben, niet langer dralen zal.

Ons verleden getuigt het in volle klaarheid, dat onze katholieken, eenmaal overtuigd van het goede en noodzakelijke eener zaak, tegen geen geldelijke offers opzien en hun meeningen weten te wijzigen, wanneer het blijkt dat verandering van tijden dit laatste vraagt.

En ten slotten wend ik mij weer tot den geachten schrijver van het *K. S. W.*

Naar aanleiding van zijn schrijven heb ik deze quaestie hier behandeld. Wil de schrijver van deze vereeniging nog meer weten, hij vrage aan den secretaris toezending der statuten en geve zich als weldoener van dezen Bond op. Want ook hier is geld noodig.

Maar een dringend verzoek tot slot.

Hij schrijft over personen, die zich wilden aansluiten bij een

Chr. Bond voor Ziekenverpleging. Deze menschen kennen blijkbaar onze vereeniging niet, en het bestuur van den Bond kent *hen* niet.

Dat hij daarom tusschenbeiden kome en hen den weg wijze naar de Vereeniging van R. K. Ziekenverpleegsters. Dan werkt hij mede aan het goede werk, waarin hij zooveel belang stelt.

Het bestuur is aldus samengesteld.

Dr. v. d. Berg, Spaarne 6, Haarlem, President; Mr. Arn. Leesberg, Advocaat en Procureur, Haarlem Secretaris; Mevrouw Baronesse v. Oldenseel, Amersfoort, Penningmeesteresse; Zr. Debrus, Hoofdverpleegster, Binnengasthuis, Amsterdam; Zr. Molenaar, Verpleegster Amsterdam; Zr. Buhlman, Verpleegster Bussum; Zr. Veltman, Verpleegster, Asten; Geestelijk adviseur is kapelaan Beijsens, Spaarne, Haarlem.

Wassenaar. W. P. Witteman Pr.

WAT UIT EEN STUDIEKRING GROEIEN KAN.

Aan de *Univers* ontleenen we het volgende:

»Welke resultaten zullen ooit die kleine studiekringetjes kunnen afwerpen, die tegenwoordig allerwege opgericht worden? Wat zullen die »vrienden" tot stand brengen, die zoo iedere week bij elkaar komen om onder elkaar de sociale vraagstukken te bespreken en de wereld te hervormen?" .....

Wij allen hebben die sceptische woorden gehoord uit den mond van mannen, die van oordeel waren, dat deze nieuwe vorm, waaronder de Katholieke Actie zich sedert enkele jaren voordeed, overbodig en ontijdig was.

Er zijn nu nog in Frankrijk veel te veel mannen, die overtuigd blijven, dat de werkman zoo goed als niets kan doen voor zijn verbetering en dat hij niet in staat is om te kunnen verkrijgen die kennis van zaken en die democratische deugden, welke onontbeerlijk zijn voor ieder, die een werkdadig aandeel neemt in het sociale leven.

Gelukkig zijn de feiten er, om daarop afdoend te antwoorden.

Door hier een vluchtige schets te geven van een studiekring, waarvan wij het bescheiden begin gezien hebben, en die gediend heeft als uitgangspunt voor een geheele reeks bloeiende instellingen, willen we trachten een voorbeeld te geven van wat de geestkracht en volharding vermogen van eenige mannen, wanneer die zich in dienst gesteld hebben van een schoone zaak.

In December 1899 werd te Orleans gesticht »un cercle ouvrier d'études sociales", dus een »sociale studiekring voor arbeiders." Die kring telde toen slechts vijf leden, die Zondagsmorgens bij elkander kwamen, nu bij den een, dan bij den ander. Zij werkten gedurende lange maanden, met medewerking van een jongen priester, een student en een leeraar, om zich op de hoogte te stellen van de beginselen der sociologie. Hun voordrachten of liever gesprekken hadden niets plechtigs, ieder zei er eenvoudig zijn gedachte en deelde er de resultaten van zijn ondervinding of van zijn lezen mede. De werklieden lichtten hun vrienden in over de moeilijkheden van allerlei aard, waarmee eerlijke werklieden te worstelen hebben, en die vrienden op hun beurt trachtten voor enkele van die moeilijkheden een middel te vinden met behulp van het licht, dat zij in boeken vonden.

De aandacht der werklieden van de groep werd zoo weldra getrokken op de coöperatie. Een onderzoek, ingesteld naar de hoogte der loonen te Orleans, deed hen constateeren, dat de meesten van hun makkers van den eenen dag in den anderen leefden en in de wreede onzekerheid, wat de dag van morgen hun brengen zou. Het bleek, dat de meesten voor het onderhoud van 't huishouden alles moesten uitgeven, wat zij verdienden,... soms nog meer. Het idee kwam bij hen op, om aan hun makkers voor te stellen, dat deze zich met hen zouden vereenigen om enkele van hun inkoopen gemeenschappelijk te doen.

Een eerste vergadering had plaats in Augustus 1900 op een kleine binnenplaats en een twintigtal werklieden namen aan, zich met de leden van den kring te vereenigen voor den aankoop van cokes en houtskool.

Weldra dacht men aan meer en het eerste succes spoorde daartoe krachtig aan. Zij stichtten een verbruiksvereeniging. Maar om zóóver te komen, was een geheel jaar van studie en krachtsinspanning noodig. Eindelijk, den 18den Juli 1901 werd de zoo lang verbeide coöperatie definitief gesticht en wettig georganiseerd. Zij begon met 24 deelhebbers en een kapitaal van twee duizend franc.

De *Ruche orléanaise* (de Bijenkorf van Orleans) zat nu in haar meubels, de leden van den kring hadden alles gemaakt. Na lange avonden te hebben doorgebracht met het zorgzaam samenstellen der statuten van hun coöperatie, hadden zij zich aan den arbeid gezet om hun bescheiden kruidenierswinkel een flink aanzien te geven.

Zóóveel volharding moest beloond worden: den 1en Januari 1903 telde de coöperatie 113 deelhebbers en had 10,000 franc omgezet. In September van hetzelfde jaar werd de coöperatie overgebracht naar een veel ruimer winkel; náást den winkel van de *Bijenkorf* werd een volkshuis geopend, dat de heer Marc Sangnier kwam ópenen met een redevoering over de *Werkliedenbeweging*.

Maar het initiatief, door deze volijverige jeugdige democraten, die vol vertrouwen in de toekomst waren, was hiermede niet tot staan gebracht.

Hun arbeid had de aandacht getrokken niet alleen, maar hun ook veler sympathie bezorgd. Eens op een avond kwam Mgr. Touchet, bisschop van Orleans, heel gemoedelijk een bezoek brengen aan den kring en hun arbeid van nabij volgen.

De bisschop heeft zèlf van dit bezoek volgenderwijze verteld: »Ik heb bijzondere herinneringen bewaard van de discussie over het leerlingcontract. Wij waren met ons vijftien, waaronder »camarade" Serrier, zooals men hem noemt, en een vicaris van Saint-Paterne, zat met de anderen rond de snorrende gloeiende kachel op gebrekkige stoelen onder het twijfelachtig licht van een kleine lamp. Het »bureau" werd gevormd door een voorzitter-typograaf, bijgestaan door een schrijnwerker en een beambte van een bank. De geheele inrichting was zeker niet schitterend, maar wat een gezond verstand en wat een vuur!"

Sedert toen had de kring geen warmer vriend dan de bisschop van Orleans. Toen het plan ter tafel kwam om een bouwvereeniging te stichten om goede en goedkoope woningen te bezorgen aan de werklieden, en toen men dit onderwerp in studie nam, beloofde hij terstond zijn steun en medewerking. De eerste duizend franc werden door hèm aangebracht. Bovendien bezorgde hij aan de bouwvereeniging »La Ruche ouvrière", »société de crédit à capital variable, pour habitation à bon marché," den steun van de hertogin de la Rochefoucault. Deze edelmoedige vrouw leende aan de vereeniging 20.000 franc tegen $1\frac{1}{2}$ %. En een weinig later leende de hertog d'Esstissac op zijn beurt 5.000 franc onder dezelfde voorwaarden.

De „Bijenkorf" heeft reeds acht huizen gebouwd, eenvoudignette huizen, tegen een gemiddelden prijs van 4000 franc. Maar er zijn vijftien huisvaders, die hard en ijverig werken, en die zoo gaarne zouden willen ontsnappen aan een huur van 150 franc voor ongelukkige woningen; doch het geld voor verderen bouw is niet aanwezig.

Maar met vertrouwen ziet men de toekomst tegemoet. Als een studiekring van vijf personen en zes jaren van arbeid een coöperatie heeft gesticht, een volkshuis en een bouwvereeniging, is de waarde van de leden daarmede aangetoond. R.

KORTE BERICHTEN.

Pech! — Terwijl nog in 't vorig nummer van het *K. S. W.* geconstateerd werd, dat *K. S. W.* g e e n kwakzalverij-advertenties opneemt, wist toch zoo waarlijk zulk eene listig op het omslag binnen te sluipen!

Bij onderzoek bleek, dat zij dat te danken had aan 't feit, dat de Administrateur, wegens treurige familie-omstandigheden, afwezig was.

Doch zoo ergens, dan is hier wel waar, dat de uitzondering de regel bevestigt!

Nog een ander vreemd verschijnsel deed zich voor. *Het Volk* verklaarde, het vorig nummer van 't *K. S. W.* niet te hebben ontvangen, en vroeg: is dat toeval?

Bij onderzoek bleek ons, dat 't nummer *wel* van uit Den Bosch aan *Het Volk* is verzonden. Heeft de Redactie dus dat nummer niet in handen gekregen, dan ligt de schuld daarvan bij de post of bij... 't personeel van *Het Volk*. In elk geval *niet* bij de Administratie van 't *K. S. W.*

Het antwoord van „Het Volk". — In *Het Volk* van 24 April 1907 komt *Het Volk* te spreken over het artikel *Wie liegt?*

Na in enkele regels er een caricatuur van te hebben gegeven, verklaart het:

«Als men eens tijd heeft, gaat men dien rommel eens na, maar als men wat beters te doen heeft, doet men dat."

Als dàt geen Jantje van Leiden is!..

Evenals Mr. TROELSTRA zijn partijgenoot MENDELS onlangs toevoegde: *straatjongensreplick,* meent *Het Volk* te kunnen volstaan met de verzekering, dat het artikel *Wie liegt?* «slechts waarde heeft onder straatjongens."

Toch is er één groot verschil tusschen *Het Volk* en ons.

Wanneer wij tot *Het Volk* zeggen: *gij liegt,* dan noemen wij man en paard, en *bewijzen,* dat *Het Volk* gelogen heeft.

Doch wanneer *Het Volk* tot ons roept: *gij liegt,* dan blijft het in gebreke, eenig bewijs aan te voeren.

Ziedaar het groote verschil.

Het Volk heeft blijkbaar nog niet geleerd, dat een grofheid slechts is het bedriegelijk nabootsel van een krachtig argument.

R. Murri. — Wat velen met droefenis sinds lang zagen aankomen, is geschied. ROMOLO MURRI is gesuspendeerd. Steeds hardnekkiger weigerde hij gehoorzaamheid aan de leiding des Pausen op sociaal gebied, terwijl hij op theologisch gebied meeningen verkondigde, welke slechts weinigen van hen, die hem vroeger verdedigden, zullen deelen.

Wij kunnen hier slechts herhalen, hetgeen wij vroeger reeds omtrent hem schreven (*K. S. W.* 1905, blz. 142): «Een gestrand schip is een baken in zee. Zij dit voor ons allen de moraal uit deze droevige geschiedenis".

S. D. A. P. en Koningschap. — Om taktische redenen verbergen de Nederlandsche Sociaal-democraten gewoonlijk hun anti-monarchale gezindheid. Onze Koningin is populair, dat weten zij, en... zwijgen dus maar.

Maar een enkelen maal vallen ze door de mand.

Zoo schreef *Het Volk* (31 Maart 1907), in een artikel, getiteld *„Vorstin"*:

„Het Koningschap is een stuk oud zeer in onze maatschappij, dat de bourgeoisie niet heeft durven uitsnijden...

„Snijdt uit dan toch dat oud zeer, dat bezig is, als een stuk bederf voort te woekeren in onze samenleving, zou men hun toeroepen....

„Het Koningschap is een shade voor de gezonde ontwikkeling van het volksleven, een schade, die aanvreet al datgene, waarmede het in aanraking komt, en dat slechts bestaat, omdat een gewetenlooze bourgeoisie het noodig heeft tot verblinding en knechting van het door haar uitgebuite en onderduchte volk."

't Zijn me toch rare politieke bondgenooten, die de Liberalen er op na houden!

Sociaal-democratie en Godsdienst. — In Oostenrijk zijn er binnenkort verkiezingen. Vreemde dingen vernemen wij uit dezen verkiezingsstrijd. Zoo meldt de *Reichspost* (18 April 1907), dat de Sociaaldemocraat DASZYNSKI de kiezersvergaderingen in landbouwdistricten opent met den christelijken groet: „Geloofd zij Jezus Christus!"

Ziet, dit bewijst toch wel overtuigend, dat de Sociaal-democraten niet tegen den godsdienst zijn.... in verkiezingsdagen.

Strijd tegen groot-grondbezit. — Bij het Engelsche Lagerhuis is een landwet voor Schotland ingediend, die zeker niet zonder heftigen strijd van de zijde der land-lords zal worden aangenomen. Het eigenlijke doel der wet is het groot-grondbezit af te schaffen en den landbouw-arbeider grondbezit te verschaffen. Daar dit enkel kan geschieden, wanneer men de groot-grondbezitters dwingt het land af te geven, bepaalt deze wet, dat alle bezittingen van meer dan 150 morgen door een te benoemen landcommissie ter verdeeling, desnoods door onteigening, kunnen worden opgeëischt. Bezittingen beneden 150 morgen mogen onteigend worden, wanneer de bezitter daarvan nog meer grond heeft. Ook de pachtcontracten zullen aan de contrôle der bovengenoemde landcommissie onderworpen worden. SINCLAIR, de secretaris voor Schotland en de ontwerper dezer wet, verklaarde, dat de regeering vertrouwde, dat door dezen maatregel de landbouw in Engeland weer tot bloei zou geraken. Het is de eenige weg om de plattelanders aan hun streek te binden en hen, die het land reeds verlieten weer terug te krijgen naar de streek, die onder de verhoudingen van thans hun geen bestaan waarborgde. De plattelandsbevolking is de stut der natie, daarom is het dringend noodig het platteland opnieuw te bevolken. S.

Bescherming van den huisarbeid. — In Pruisen wordt hiertoe krachtiger overgegaan en wel eerstens ten aanzien der tabaksindustrie, waarvoor wettelijke maatregelen in voorbereiding zijn.

't Is toch maar een mooie sociale leerschool daar over onze oostergrenzen.

»Hulp in 't huishouden." — De H a a g s c h e vereeniging van dezen naam (men kent haar doel: de arbeidersvrouw bij ziekte een helpster thuis te zenden, opdat zij spoedig en volkomen kunne herstellen) die vereeniging dan heeft wat nieuws verzonnen. Zij stelde n.l. voor vrouwen uit arbeidersgezinnen de gelegenheid open, zich voor hulp in haar huishouding in geval van acute ziekte of kraambed te v e r z e k e r e n. Bij voldoende deelneming zal een wekelijksche premie van 5 cent voldoende zijn om een recht op 3 weken hulp per jaar te verzekeren.

Aangezien 't stelsel pas met 1 Januari 1907 is ingevoerd, valt over de resultaten nog niets te zeggen. 't Wil ons voorkomen, dat vele vrouwen het wel een mooi systeem zullen vinden.

Gedurende 1906 werd aan 80 gezinnen te zamen 4273 dagen hulp verleend, d. i. gemiddeld 53.5 dagen per gezin. De verzorgsters genieten f 4 per week, terwijl voor 't doen der wasch — als regel gaat die naar de »Coöp. Volksinrichting," welke aan de vereeniging reductie toestond — f 0.50 extra gegeven wordt.

Gratis rechtskundig advies. — De „Rechtsauskunftsstelle" aan het bureau voor sociale politiek te Berijn, dat volstrekt geen geld vraagt voor zijn voorlichting, heeft van 1 Januari 1906 tot 31 Maart 1907 niet minder dan 3580 adviezen gegeven: 3027 mondelinge en 553 schriftelijke, waarbij in aanmerking dient genomen, dat het bureau slechts des voormiddags open is. Of er dus aan zulke bureaux ook behoefte is.

Van de rechtzoekenden was slechts 4 pCt. werkgevers, 14 pCt. vrouwen, van welke laatste niemand georganiseerd was. Van de advies-vragende arbeiders was 26 pCt. georganiseerd.

De adviezen betroffen de meest uiteenloopende zaken: van de Gewerbeordnung (960) tot den militairen dienst (12), van het burgerlijk recht (444) tot naam-quaesties (10), die wel meest door de werkgevers zullen geopperd zijn.

Jeugdige mijnarbeiders. In de Engelsche mijnen hebben de jongmaatjes, die reeds op 14-jarigen leeftijd worden toegelaten, denzelfden werktijd als de volwassenen en moeten daarbij vaak het zwaarste werk doen: hun kleine, lenige gestalte eigent zich nl. het best voor smalle, lage mijngangen.

Dat daar de gezondheid, ook van het toekomstig geslacht, ernstig onder moet lijden, is duidelijk.

Merkwaardig, dat de invoering van den achturendag afstuit op den tegenstand der arbeidersorganisaties in Durham en Northumberland.

Men kon echter toch minstens wel voor die jongmaatjes zorgen, ook door verhooging van den leeftijd, waarop ondergrondschen arbeid wordt toegestaan.

Achturendag. Sinds 1 Dec. 1906 bedraagt de werktijd voor de stokers in de gasfabriek te Breslau 8 uren. Zondags wordt een bijslag van 1 Mark gegeven.

Nachtarbeid afgeschaft. In Italië kan de nachtarbeid van bakkers bij gemeentelijke verordening verboden worden. Dit is bereids geschied in de volgende plaatsen: San Remo, Allexandria, Sesto Florentino, Cremora, Parma, Casale Monferrato, Torino, Udine, Mirandola, Matorva, Vercelli, Viella, Pisa, Promtino, Messina, Nizza, Monferrato, Chieri en Ravenna. In negentien gemeenten dus is daar de bakkersarbeid des nachts verboden, en wel van 10 tot 4 uur, terwijl de maatregel natuurlijk geenerlei schadelijke gevolgen heeft. Deze of gene moet misschien 's morgens genoegen tegen wil en dank nemen met een oudbakken boterham, maar dat beteekent niemendal.

Wanneer beginnen we er in ons land ook eens aan? Zou minister VEEGENS misschien *al* een zijner speciale regelingen klaar hebben?

Muzikale belangenstrijd. — Het Duitsche «Musikdirectorenband" heeft het initiatief genomen tot stichting van een werkgeverskartel, waartoe zullen behooren theaterintendanten en -directeuren, kapelmeesters, baddirecties enz. Doel: verweer tegen de eischen der muzikantenvereenigingen.

't Is het gewone sociale verschijnsel. Maar wat doen die kapelmeesters in dat werkgeversverbond? Zij moesten veeleer met de musici, wien zij toch feitelijk nader staan, één lijn trekken.

De musici gaan intusschen nogal tegen de directeuren te keer, zoodat de verhouding toch niet is, zooals die o. i. moest wezen.

Aan wien de schuld?

Te veel stakingen. — Zoowel het officieele orgaan der Duitsche steenbewerkers als dat der timmerlieden waarschuwen tegen het overijld en zonder overleg met de organisatie staken. Het hoofdbestuur der timmerlieden toont aan, dat in 1906 de uitgaven voor arbeidsgeschillen 60 pCt. gestegen zijn, nadat ze in 1905 ook reeds een bedenkelijke rijzing vertoonden. Dat gaat zoo niet langer, ook wijl de leiding daardoor met groote zwarigheden te kampen krijgt. Het bestuur wil dan ook voortaan aan stakingen, buiten zijn voorkennis uitgebroken, geen ondersteuning meer verleenen.

Zondagsrust. — Te Munchen moest een nieuwe plaatselijke verordening op de Zondagsrust ontworpen worden. Dat nu leidde tot verscherping der bepalingen.

De magistraat heeft besloten, dat van 1 April tot 31 Augustus de winkels den geheelen Zondag gesloten moeten zijn; van 1 September tot 31 Maart mag van 10 tot 12 uur verkocht worden. Voor de wintermaanden durfde men 't algeheele verbod nog niet aan.

't Zal wel komen.

Wanneer krijgen we in ons land ook eens wat anders dan *congressen* over Zondagsrust?

Inspectrices. — Frankrijk heeft 18 inspectrices van den arbeid, waarvan 12 te Parijs. Wel een zonderlinge verdeeling, al vinden zij in de hoofdstad werk genoeg! 't Zijn ten deele gehuwde vrouwen; slechts enkele genoten een academische opleiding.

Koopmans-rechtbanken. — De Duitsche «Kaufmansgerichte" bevallen maar opperbest. Een voorbeeld: ongeveer 86 pCt. der bij dit gerecht te Frankfort aanhangig gemaakte zaken werd binnen een week beslecht. Binnen een week! 't Is om jaloersch te worden. Kom daar hier eens om.

In slechts 19 gevallen ging de in 't ongelijk gestelde partij in hooger beroep bij 't «Landgerecht", om meerendeels .... de eerste uitspraak bevestigd te zien, wat het vertrouwen in het «Kaufmansgericht" nog meer bevestigde.

Eén inconvenient is er. Doordat de handel bij zijn eigen billijk en snel werkende rechtbanken blijft, die vooral tusschen partijen een vergelijk trachten te treffen, verliezen de gewone rechten hun voeling met de handelswereld. Een gevolg hiervan zijn tegenstrijdige uitspraken bij zaken van hooger beroep, wat ongerustheid wekt bij den handel. Dit kan voorkomen worden door de instelling van een «Reichs-Keufmansgericht", dat in hoogere instante beslist. Eenheid in de rechtspraak zal daardoor bevorderd worden.

We zien ginds zoo'n instelling mag wel eens komen. terwijl hier... Laten we maar eens zuchten. O.

Verkorting van arbeidsduur. — In de militaire werkplaatsen te Spandau zal de 10-urendag vervangen worden door dien van 9 uren. 't Gaat goed zoo!

Collectieve drankweer. — Het collectieve arbeidscontract der particuliere gasfabriek te Straatsburg (een Engelsche maatschappij heeft daar dit bedrijf in handen) bevat, behalve de gebruikelijke bepalingen omtrent loon, arbeidsduur, vrije dagen, scheidsgerecht enz. ook deze bepaling:

De arbeiders verplichten zich, gedurende den arbeidstijd en in de rusturen geen alcoholische dranken te gebruiken; de directie zal voor thee en koffie (Malzkoffie) van goede hoedanigheid zorg dragen.

Een navolgenswaardige bepaling, vooral wijl hierbij de onderlinge controle der arbeiders de drankweer in de hand zal werken.

Minimumloon en maximumarbeidsduur. — Te Breda zijn bij Raadsbesluit van 16 Feb. 1907 bepalingen vastgesteld omtrent minimumloon en maximum arbeidsduur, op te nemen in de gemeente-bestekken. Regel in 11 uur arbeid. Uurloon voor volslagen timmerman, metselaar, stucadoor, smid, 18 cent, verver 17 cent, loodgieter en behanger, 16 cent, straatmaker 20 cent en opperman 13 cent. Overwerk 1e uur 10 pCt., 2e uur 20 pCt. 3e uur 30 pCt, en volgende uren 50 pCt. meer. Zondagsarbeid, indien toegestaan 50 pCt. meer. Voor voldoende contrôle is gezorgd. Op elke overtreding staat voor den aannemer f 10. — boete. R.

RECTIFICATIE. — Ter verbetering van een ingeslopen fout zij medegedeeld, dat in nummer 12 van 23 Maart j.l. van dit blad de cijfers op blz. 136 in kolom Nederland A regels 7, 8 en 9 van boven moeten gelezen worden:

Uitgave voor de defensie (oorlog en marine) 45,5.

Per hoofd der bevolking 8,27.

Verhouding defensie uitgaven tot het geheele budget in % 26.

H. C. A. DE BLOCK.

BRIEFWISSELING.

»*Boekverkoopersbediende.*" Indien u een lezer van het *K. S. W.* waart, zoudt u weten, dat dit blad geen »*Ingezonden Stukken*" opneemt, en nog veel minder hatelijke polemiekjes, als u wenscht uit te lokken.

* * *

Ontvangen van J. v. d. B. te U. voor *Rijssen*, postwissel f 10.—.

ONTVANGEN BOEKEN.

Het nut van de verkorting van den arbeidsdag. Rede gehouden in de Vergadering van de Propaganda-club *Leo XIII*, door J. B. G. VAN HEST. — Tilburg, Tilburgsche Handelsdrukkerij, 1907. — 12 blz.

Wat doet Nederland voor zijne arbeidsters-kraamvrouwen? Een bijdrage tot het leven der arbeidster-moeder, — door MARIE JUNGIUS. Amsterdam, W. VERSLUIJS, 1907. — 35 blz. — 25 cts.

NIEUWE BOEKEN.

HEYCK, E., Deutsche Geschichte. Volk, Staat, Kultur und geistiges Leben. VIII. Abtlg. Bielefeld, 1906. 8°. 3 M.

KLEIN-HATTINGEN, OSK. Napoleon I. Eine Schilderung des Mannes und seiner Welt. I. Tl. Berlin, 1906. 8°. p. 1 —160. Mit Bildnis. (verschijnt in 6 à 7 deelen.) 3 M.

BUITENRUST HETTEMA, F,, en A. TELTING. Een bezoek aan een Nederlandsche stad in de XVIe eeuw. 's-Gravenhage, 1906. 8°. 10, 193 pp. 3 fl. 25 c.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 4 MEI 1907. No. 18

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: De Staat en het Middenstandsvraagstuk in Oostenrijk, door DR. J. NOUWENS. — Patronaten en Herhalings-onderwijs, door A. J. CLARIJS Pr. — Rapport in zake Ziekteverzekering I. — Berichten en Mededeelingen: Rijssen. — Roode verwoedheid. — Belasting op de meerwaarde. — Aansprakelijkheid van Vakvereenigingen. — De achturige arbeidsdag. — Belangrijke loonsverhooging. — Korte Berichten: Waarheidsvrienden. — Kinderverzorging. — Een merkwaardig collectief contract. — Zaterdagmiddags-rust. — Kindersterfte. — Wettelijke scheidsgerechten. — Schoolartsen. — Wie Liegt. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken. — Rectificatie.

DE STAAT EN HET MIDDENSTANDSVRAAGSTUK IN OOSTENRIJK.

Nu in den laatsten tijd in Nederland meer stemmen opgaan ten gunste van een afdeeling voor de behartiging der middenstandsbelangen aan een onzer ministerie's, kan het zijn nut hebben na te gaan, hoe een dergelijke instelling de zoogenaamde »*Gewerbeförderungsdienst*" aan het handelsministerie van Oostenrijk werkt.

Een geschikte gelegenheid daarvoor vinden wij in het artikel, hetwelk LUDWIG ERHARD schreef in het laatste nummer der Annalen van dat instituut.

Volgens de laatste bedrijfstelling in Oostenrijk, waren er op 3 Juni 1902 1.317,116 personen werkzaam in het handwerk, verdeeld over 587.677 bedrijven, waarin niet meer dan 10 personen arbeidden.

Reeds in 1883 wist de handwerkersstand in Oostenrijk, door de verordeningen op den arbeid het vereenigingswezen en het bekwaamheidsdiploma verplichtend te stellen. En nu nog streeft hij naar vele andere organisatiemaatregelen te zijnen behoeve.

Het wezen der middenstandspolitiek ten volle beseffende, heeft de Oostenrijksche Staat deze pogingen ten krachtigste ondersteund, hetgeen o. a. blijkt uit de subsidie's, die van Regeeringswege tot bevordering van het handwerk worpen toegekend, en die van 1892—1907 successievelijk van 20.000 Kronen tot 782.950 Kronen gestegen zijn, behalve nog de zeer belangrijke subsidie van het vakonderwijs.

De uitvoerende macht van dit alles is toevertrouwd aan den *Gewerbeförderungsdienst* van het Handelsministerie. Hoe is nu deze dienst georganiseerd?

Dit werd reeds met een enkel woord medegedeeld in de artikelen »*De Oostenrijksche Staat en de Klein-industrie*", voorkomende in den 4en jaarg. van dit blad (nres 35 en 36).

Aan het hoofd van den dienst staat een directeur, bijgestaan door leden der directie en verschillende beambten, waaronder rechtsgeleerden, kooplui, ook onderwijzers, werkmeesters enz.; meest allen mannen, die *practisch* gevormd zijn.

Vele vereenigingen uit het land, bijna alle Kamers van handel en ambachten en talrijke gemeenten bevorderen naar vermogen handel en nijverheid volgens inzicht dezer Staatsactie.

Wij hopen in de navolgende beschouwingen eenigszins een denkbeeld te geven over de manier van werken, der verschillende instellingen, welke aan den »*Gewerbeförderungsdienst*" zijn verbonden, en over de goede uitkomsten welke daarmede verkregen zijn.

* * *

Op de eerste plaats komt in aanmerking de machinehal van den »*Gewerbeförderungsdienst.*"

In deze machinehal heeft eene voortdurende, maar steeds afwisselende tentoonstelling plaats van zulke moderne arbeidswerktuigen, die òf in particulier, òf in gemeenschappelijke werkplaatsen gebruikt kunnen worden. De machinehal heeft een tweevoudig doel. Ten eerste moet zij zijn eene leermeesteres, die aan industriëelen en handwerkers de noodige kennis der technische werktuigen verschaft. En ten tweede is zij eene proefinrichting voor den dienst tot bevordering van handel en ambachten. Daar worden geprobeerd de machine's, die aan vereenigingen (gemeenschappelijke werkplaatsen) kunnen overgedragen worden. Tot dat doel is de hal voorzien van meetapparaten om de werking der motoren te beoordeelen, en van dynamometers om het krachtverbruik der machine's te bepalen. Om den machinefabrikanten de tentoonstelling hunner nieuwste producten te vergemakkelijken wordt er noch huur voor de plaats, noch vergoeding voor de bedrijfsmiddelen, nòch provisie voor den verkoop gevorderd. De *Gewerbeförderungsdienst* hecht er evenwel gewicht aan dat alleen zulke machine's worden toegelaten, die werkelijk in de practijk voldoen, en vooral, dat de inlandsche machinebouw een eerste plaats inneemt.

Door minstens 12000 personen wordt de machinehal jaarlijks bezocht. Eveneens werden van 1902—1906 aan

313 handwerkers buiten Weenen studiebeurzen verleend, waardoor onbemiddelde handwerkers in de gelegenheid gesteld werden onder leiding van deskundigen tijdens het bezoek aan de machine-tentoonstelling hunne kennis te vermeerderen.

Ook worden in de machinehal vaktentoonstellingen georganiseerd.

In 1906 werd zoo'n vaktentoonstelling door 17.120 personen bezocht.

Tevens is de hal een machinemarkt, waar belanghebbenden met voorliefde hunne machine's koopen, omdat ze meest allen van uitstekend fabrikaat zijn.

De *Gewerbeförderungsdienst* koopt zooveel mogelijk de machine's en verkoopt die weer aan belanghebbenden. Maar daarover later meer.

* * *

Het plan van den *Gewerbefördenungsdienst* om den handwerkers de goede uitkomsten van den machinebouw, op het gebied van bedrijf en techniek, ook buiten de machinehal te doen kennen, leidde tot de rondtrekkende tentoonstellingen.

In aansluiting bij de lands- en kantontentoonstellingen werden er in Oostenrijk reeds 21 rondtrekkende tentoonstellingen gehouden. De machine's en werktuigen werden ook daarvoor deels door de machinehal van den *Gewerbeförderungsdienst*, deels door fabrikanten ingezonden.

Bekwame vaklui en leermeesters hadden de leiding der tentoonstelling en gaven met 't grootste succes den bezoekers den noodigen raad.

Ook werd door den *Gewerbeförderungsdienst* aan verschillende wereldtentoonstellingen deelgenomen.

* * *

Een paar der schoonste instellingen door den *Gewerbeförderungsdienst* in 't leven geroepen, zijn de *Modelbedrijven* en *Patroonsleergangen*.

In het ambtsgebouw van deze instelling te Weenen zijn modelbedrijven voor schoenmakers, timmerlui, kleermakers enz. De ondernemer of directeur van zoo'n modelbedrijf is meestal een *self-made* man, een handwerker, die door eigen kracht en energie naar voren trad. Maar in zijne plaats kan ook een bedrijfs- of ambachtsvereeniging treden.

De modelbedrijven zijn ingericht naar ambacht, bedrijven van middelgrootte, en niet alleen voorzien van motoren, werktuigen, machine's, maar ook van werkplaatsen met werk- en schaafbanken, smidsvuur en aanbeeld, terwijl er tevens de verschillende grondstoffen voorhanden zijn.

Dat het in stand brengen en onderhouden van zulke bedrijven met onkosten gepaard gaat, is licht te begrijpen.

De inrichtingen voor schoen- en kleermakers en timmerlui kosten alleen reeds 1.375.000 kronen!

In tegenstelling met de machinehal, waar onderzocht wordt, wat de motoren kunnen presteeren, hoeveel zij verbruiken, en in hoeverre de werktuigmachine's de noodige geschiktheid hebben, zijn deze modelbedrijven ingesteld om de productie zelf op technisch en economisch gebied te onderzoeken, de talrijke in de vaklitteratuur bestaande recepten en gegevens te examineeren, en indien mogelijk, nieuwigheden aan te schaffen, die met voordeel in de practijk kunnen aangewend worden.

Het zou ons te ver voeren, na te gaan hoe al deze modelbedrijven werken.

Noemen wij er slechts enkele.

Zoo werden in 't kleermakersbedrijf stoffen en weefsels onderzocht en proeven genomen met gas-, spiritus en electrische persijzers; terwijl de nieuwste methode's van maatnemen en knippen werden toegepast.

In 't modelbedrijf der houtbewerkers, werden o.a. nieuwe methode's beproefd om het hout te drogen en te bewaren, terwijl de machine's voor houtbewerking nauwkeurig naar haar practisch gehalte onderzocht werden.

Ook was 't interessant een kijkje te nemen in 't modelbedrijf der schoenmakers. Daar werd o. m. een speciale studie gemaakt over de verschillende voetvormen; en die studie gaf zelfs aanleiding tot 't oprichten van een vakblad.

Verder worden door patroons z. g. *meisterkürse* of patroons-leerlangen gehouden.

De *Gewerbeförderungsdienst* richtte van 1895—1901 patroonsleergangen met dagonderwijs op voor schoen- en kleermakers, timmerlui, sloten- en werktuigmakers en galvano-technici.

De patroonsleergangen worden overal gegeven om den deelnemers het gebruik te leeren kennen van die methodes, en hulpmiddelen, welke in een modern ingericht bedrijf te pas komen.

En om ook de min of meer behoeftige handwerkers in de gelegenheid te stellen om de leergangen te volgen, worden studiebeurzen beschikbaar gesteld.

Zoo duurt de patroonsleerlang voor de schoenmakers 6 weken. Tot einde 1906 werden in dat vak 60 leergangen gehouden met 975 deelnemers.

Voor de kleermakers werden tot 1906 53 leergangen gehouden met 825 deelnemers.

De patroonsleergangen voor de schrijnwerkers duren 8 weken. 38 Leergangen met 505 deelnemers vonden tot 1906 plaats, terwijl voor timmerlieden 20 leergangen met 293 deelnemers gehouden werden.

De patroonsleergangen voor sloten- en werktuigmakers vonden ten getale van 25 met 300 deelnemers plaats, terwijl tot 1906 9 cursussen met 101 deelnemers voor galvano-technici gehouden werden.

Nog een duidelijker beeld van het reusachtig succes dezer leergangen, en van de toewijding, die men in Oostenrijk voor de bevordering van het handwerk aan den dag legt, verkrijgt men, als men leest, dat tot 1906 totaal 205 patroonsleergangen met 3026 ambachtslieden werden gehouden, terwijl voor beurzen en reiskosten eene ronde som van niet minder dan 400.000 Kronen vergoed werd.

Naast deze vaste patroonsleergangen heeft men de zoogenaamde *Wandermeisterkürse* of wandelpatroonsleergangen. Deze leergangen kunnen buiten Weenen overal gegeven worden, waar de behoefte zich doet gevoelen; zij zijn op practisch gebied niet zoo uitgebreid en zijn ook korter van duur dan de vaste leergangen, die te Weenen worden gegeven. Maar evenals de vaste patroonsleergangen zijn ze niet voor leerlingen maar voor reeds in de practijk staande handwerkers.

De gezamenlijke onderrichtingen geschieden, des namiddags of des avonds. Voormiddags kan de vakleeraar

de werkplaats bezoeken, en daar met raad en daad behulpzaam zijn. Zulke leergangen gaf men tot nu toe voor schoenmakers, kleermakers, schrijnwerkers, slotenmakers en steenhouwers.

De wandelpatroonsleergangen overtroffen in deelname nog verre de vaste leergangen, en werden tot 1906 door pl. m. 8000 deelnemers bezocht. Bijna al deze leergangen konden op goeden uitslag roemen, en overtroffen de stoutste verwachtingen; zoodat de *Gewerbeförderungsdienst* zelfs niet aan alle aanvragen kon voldoen. Door rijke subsidie's en beurzen van de talrijke comité's, kamers van koophandel, en gemeenten was het mogelijk, de patroonsleergangen op zoo ruime schaal te houden.

Ook vonden nog leergangen voor het *boekhouden* plaats; want men is er in Oostenrijk tevens van doordrongen, dat niet alleen practisch ambachts-onderwijs, maar ook practisch handelsonderwijs voor het moderne handwerk, een dringende noodzakelijkheid is.

DR. J. NOUWENS.

PATRONATEN- EN HERHALINGS-ONDERWIJS.

Dat volksontwikkeling in onze dagen, waarin op godsdienstig en maatschappelijk gebied in alle rangen en standen zoo'n geduchte strijd wordt gevoerd, allernuttigst om niet te zeggen noodzakelijk is, wordt door iedereen toegegeven, die de teekenen des tijds begrijpt. In onzen democratischen tijd van vereenigingen en vergaderingen, van kiesrecht en sociale wetten, van propaganda en beroering moet ook »de gewone man«, de werkman en de fabrieksarbeider, meer weten, dan wat van de lagere school mocht »beklijven«. Ditzelfde geldt ook voor de dorpen en het »platte land,« niet alleen voor de velen, die de »wereld« ingaan om in steden of vreemde landen hun geluk te beproeven of hun dagelijksch brood te zoeken; maar ook voor de buitenmenschen, die geen plan of vooruitzicht hebben hun dorp te verlaten. In verschillende streken van ons vaderland, in Zeeland bijv., zijn de vruchten duidelijk zichtbaar, die vooral de niet-katholieken weten te plukken van cursussen in den landbouw, veeteelt, bemesting, boterbereiding enz.

Zeker met prijzenswaardigen ijver wordt er door werklieden-vereenigingen, Volksbonden en dgl. in de steden, door boerenbonden op het platte land, gestreefd naar verheffing en ontwikkeling; met onvolprezen volharding wordt er door de mannen van K. S. A. vooral aangedrongen op »volksontwikkeling«; in overtuigende taal heeft de onvermoeide leider der K. S. A. het aan de wereld verkondigd: »dat volksontwikkeling noodig is in het belang van de volkswelvaart, in 't belang van een vol, rijk, gelukkig leven .... Een behoorlijke graad van ontwikkeling is in onze dagen beslist noodzakelijk om op den duur een levendig geloof te bewaren ... in 't belang van de zedelijkheid ook ...« — maar al deze pogingen zullen m.i. zeer weinig baten, door dit alles zal de volksontwikkeling slechts in geringe mate stijgen, wanneer de grondslag daarvoor ontbreekt. *Deze grondslag is voldoend lager-onderwijs*, waardoor een zeker gemak van lezen, schrijven en rekenen en een weinig algemeene ontwikkeling is aangebracht en bijgebleven.

Bij de tegenwoordige inrichting echter der lagere school, waar veel meer op »multa« dan op 't »multum« wordt gelet, wordt dáár geen voldoende grondslag gelegd.

Wat CATHREIN van Duitschland zegt, is ook van ons land waar: »de tegenwoordige volksschool streeft hare roeping voorbij. Waartoe de volkskinderen bij de wet dwingen hun hersens op te vullen met allerlei oppervlakkige kennis van plant-, dier-, natuurkunde en geschiedenis, die zij in hun later leven toch niet behoeven en spoedig vergeten zullen? Deze overdrijving is niet alleen nutteloze tijdsverspilling, maar ook een beletsel voor de degelijke behandeling van datgene, wat de school moet verschaffen. Men heeft reeds herhaaldelijk in onze stadsscholen de ondervinding opgedaan, dat de kinderen van alles wisten te vertellen over aardmeetkunde, natuurkunde enz., daartegenover slechts zeer gebrekkig lezen, rekenen en schrijven konden.« [1])

In 1898 schreef de bekende socialist J. W. GERHARD: »Aangenomen, dat *alle* schoolgaande kinderen na 't doorloopen der *zesde* klasse de school verlieten, zou daardoor de volksontwikkeling noemenswaard verhoogd worden? M. i. niet veel. Kinderen, die met hun 12e jaar de school verlaten, en verder geen onderwijs meer ontvangen, hebben op 17, 18 en meerjarigen leeftijd 't meeste van de opgedane schoolkennis verloren. Overgebleven is alleen 'n beetje (werktuigelijk) lezen, schrijven en rekenen.«

En wie bij jongens of meisjes 3 of 4 jaar na 't verlaten der school eens een proef wil nemen zal ondervinden, dat de toestand nog niet is verbeterd, ja zelfs, dat 't »beetje werktuigelijk-lezen, schrijven en rekenen (dit laatste vooral) een heel klein beetje« is.

Maar wat baat het dan geschriften, brochures, bladen en boeken te verspreiden, zooals met bewonderenswaardigen ijver door de K. S. A. wordt gedaan, als er nog zoovelen voor wie deze persproducten bestemd zijn, ze nauwelijks kunnen lezen, ze zeker niet verstaan; wat baat 't den besten spreker te laten optreden over de R. K. pers, over woningwet en dgl. wanneer de noodzakelijke algemeene ontwikkeling ontbreekt om de argumenten te begrijpen?

Het Diocesaan Comité voor de K. S. A. in 't Aartsbisdom heeft dat dan ook begrepen en op zijn vergadering van 24 Maart te Zwolle de noodzakelijkheid van R. K. herhalings-onderwijs erkend. Inderdaad, waar op de lagere school de noodzakelijke grondslag voor volksontwikkeling niet, of niet voldoende, wordt gelegd, daar is aanvulling daarvan door herhalings-onderwijs beslist noodzakelijk; herhalingsonderwijs in steden en op dorpen.

Wanneer deze stelling vaststaat, dan komt van zelven de vraag: hoe dan aan Katholieke kinderen dat herhalings-onderwijs te verschaffen?

Me dunkt voor iemand, die op de hoogte is van het publieke katholieke leven en streven van onze dagen, kan de beantwoording niet moeilijk zijn.

De Patronaten, zooals ze thans worden opgericht en be-

[1]) (*Moralphil.* II p. 579.)

stuurd, zijn de aangewezen inrichtingen om in deze behoefte te voorzien. Zoowel de voorstanders van herhalingsonderwijs als de ijveraars voor patronaten moeten evenzeer daardoor hun belangen zien gediend. Het is een door de ondervinding gestaafd feit, dat 't onderwijs op en door het patronaat verschaft trouwer wordt gevolgd dan wat op andere wijze wordt gegeven. Terwijl een paar jaar geleden het herhalingsonderwijs op stads- en Vincentiusscholen te Amsterdam slechts met groote moeite een klein getal leerlingen trok, was op het St. Josephs-patronaat aldaar het getal leerlingen steeds zeer bevredigend.

Daarenboven is er voor katholieken nog een dubbele reden om het herhalingsonderwijs met de patronaten te verbinden.

1⁰. Door deze regeling kan dat onderwijs geheel en al gegeven worden in den geest der H. Kerk. De H. Kerk is krachtens hare roeping, waaraan zij in den loop der eeuwen steeds heeft beantwoord, de opvoedster der volkeren en eischt daarom het recht op om ook het onderwijs, dat voorname middel der opvoeding, te regelen en te geven.

Waar 't dus mogelijk is, heeft zij ook den plicht zelven hare kinderen te onderwijzen. En niemand zal toch beweren, dat dit recht en deze plicht beperkt is tot de kinderen der lagere school: ook na den schoolleeftijd heeft de knaap (en het meisje) opvoeding en opvoedend onderwijs noodig. Daarom zegt onze Synodis Provincialis: »Als de knaap jongeling is geworden ... kan de Kerk die godsdienstige verzorging, waarmede zij den kinderleeftijd omringt, niet verwaarloozen en den argeloozen jongeling te midden der gevaren laten zonder voort te gaan hem met haar heilzaam gezag te steunen en met haar hemelsch licht en kracht hem verder te geleiden.» En al zegt de Syn. dit van den jongeling, die meer dan lager-onderwijs geniet, het geldt minstens evenzeer voor andere jongens, voor wie onze Bisschoppen niet minder bezorgd waren. In een vorig hoofdstuk immers (Art. IX, Cap. V) noemt de Syn. het een groot kwaad, dat de kinderen op te jeugdigen leeftijd naar fabrieken en werkplaatsen gaan, wat de pastoors zooveel mogelijk moeten zien te beletten (zoo werd reeds in 1866 door de kerkelijke overheid in ons land bepaald) en laat er dan op volgen: »En daar er dikwijls tallooze gevaren voor verleiding bestaan, waaraan de jongelingen in de fabrieken zijn blootgesteld, moet de pastoor daarenboven met alle kracht er voor zorgen, dat de regeling op de werkplaatsen zij volgens christelijke ordening. Daar nu de Zondagsscholen, waarin de beginselen van den godsdienst en de kunst van lezen, schrijven en rekenen worden onderwezen, vooral aan dit soort jongens, die op het werk zijn, groot voordeel kunnen bezorgen en een krachtig verweermiddel zijn tegen de dreigende gevaren, daarom verlangen wij zeer vurig en bevelen de oprichting van zulke scholen dringend aan, voor jongens en meisjes op afzonderlijke uren te houden, in die parochies vooral waarin fabrieken worden gevonden en in alle grootere steden en plaatsen van ons land.»

De patronaten van onze dagen beantwoorden zeker ten volle aan dit uitdrukkelijk verlangen onzer kerkelijke overheid.

Ten 2⁰: op de patronaten kan men de bekende zedelijke gevaren aan herhalingsonderwijs verbonden, gemakkelijker ondervangen. Het bestuur van het patronaat kan de uren regelen, de ouders waarschuwen, thuiskomst der leerlingen controleeren, hun gedrag bij komen en gaan bespieden enz.

Wanneer nu echter iemand zou meenen: in mijn gemeente wordt er of kan er herhalingsonderwijs gegeven worden in den geest der kerk en zonder gevaar voor de zedelijkheid; daarvoor is hier geen patronaat van noode; — dan zou ik aan dezulken willen antwoorden: het zij zoo; maar bedenkt dan, als het herhalingsonderwijs het patronaat niet behoeft, het patronaat heeft behoefte aan het herhalingsonderwijs.

Het nut en de noodzakelijkheid der patronaten hier bepleiten ligt buiten het bestek. 't Is voldoende er aan te herinneren, dat onze H. Vader Pius X de patronaten, zooals zij in het bisdom Haarlem bestaan, geprezen heeft en aanbevolen »als een noodzakelijk middel om het geloof en de deugd in de harten der jongelingen te bewaren en te versterken.»

Op 't congres de l'Association Catholique de la Jeunesse Francaise, begin van Maart dit jaar te Bordeaux gehouden, verklaarde de Bisschop van Angers: »Als ik te kiezen had tusschen een bijzondere school of een patronaat, dan nam ik een patronaat.» Deze woorden worden door de feiten bekrachtigd. Waar er op 't oogenblik in Frankrijk om finantieele redenen bezwaren bestaan om tegelijk met een christelijke lagere school een patronaat te onderhouden, daar wordt de bijzondere school opgeofferd om het patronaat te redden.

Mgr. EGGER, de Bisschop die zoo'n open oog toont te bezitten voor de kwalen onzer dagen, zeide in een redevoering tot de presidenten van de Kath. Jongelingsvereenigingen in Zwitserland (10 Oct. 1904): »Onze jeugdige generatie wandelt aan den rand van een afgrond en steeds meerderen zullen er in storten, wanneer men de wanverhoudingen (tusschen de meerdere gevaren en de slechtere opvoeding) niet kan verbeteren. Als een onontbeerlijk middel daartoe zijn de jongelingsvereenigingen te beschouwen.»

Maar voor de instandhouding en den bloei der patronaten is het herhalingsonderwijs een der krachtigste, zoo niet het krachtigste middel.

En wij, katholieken van Nederland, zijn daarbij in veel gunstiger conditie dan die in vele andere landen, waar verplicht herhalingsonderwijs bestaat. Daar immers kan men slechts met de grootste inspanning de patronaten aantrekkelijk maken; en omdat het zoo moeilijk is om door ontspanning op den duur den jongeling te binden, tracht men thans vooral door beoefening van allerlei sport en van turnen daarin te voorzien.

't Is dan ook voor de katholieken van ons vaderland, wanneer ooit de kwestie van verplicht herhalingsonderwijs wederom aan de orde zou komen, een zaak van groot gewicht eens te overwegen in hoeverre daardoor de patronaten geschaad kunnen worden.

Op de patronaten kan niet alleen zeer geschikt herhalingsonderwijs worden gegeven, maar worden daarenboven door zoovele andere middelen de gebreken in de opvoeding aangevuld.

Door de patronaten alleen is er kans, dat we krijgen brave katholieken en degelijke burgers in alle standen die christelijk opgevoed en voldoende ontwikkeld zijn; die uit overtuiging en met kennis de pers steunen, sociale wetten begrijpen en waardeeren, vakvereenigingen tot bloei brengen en krachtig zullen medewerken aan de christelijke organisatie der maatschappij.

Zeker we begrijpen, dat de K. S. A. aandringt op zooveel mogelijk herhalingsonderwijs overal; we ondersteunen dat streven; maar we meenen ook en hebben het, hopen we, met bewijzen gestaafd, dat herhalings-onderwijs en patronaten moeten dienstbaar worden gemaakt aan elkander.

Dat zij de leuze: overal patronaten en op en door de patronaten herhalings-onderwijs; ontwikkeling door opvoeding, vooral door opvoeding in de patronaten.

A. J. CLARIJS, Pr.

RAPPORT IN ZAKE ZIEKTE-VERZEKERING. I.

Door eene commissie uit de *Federatie der vijf R. K. Diocesane Werklieden-organisaties in Nederland*, is het navolgende rapport opgesteld, hetwelk bij adres door het Bestuur der *Federatie* aan de Tweede Kamer is toegezonden:

Invaliditeit.

Alvorens onze beschouwingen over het ontwerp te beginnen, wenschen wij er op te wijzen, hoe volgens dit ontwerp lijders aan chronische ziekten (art. 7g). invaliden dus, en zij die langer dan 180 dagen ziek zijn (art 120), aan de publieke liefdadigheid worden overgeleverd.

De noodzakelijkheid eener spoedige indiening *der invaliditeits-verzekering* springt hier naar voren. Nu de gezonde werklieden zich mogen verheugen in de zorg der Regeering, een ziekteverzekering zien voorbereid, welke hen en hunne gezinnen de vrees voor den kwaden dag helpt verminderen, terwijl bovendien een verzekering van den ouden dag in uitzicht wordt gesteld door de Regeering, wenschen zij niet te vergetèn hunne invalide kameraden, tot werkloosheid gedoemd door chronische kwalen, tot bedelen gedwongen door vroegtijdige invaliditeit, en het is dus met volle overtuiging, dat zij deze gelegenheid gebruiken om de Regeering dringend te verzoeken het niet te laten bij deze ziekteverzekering, het straks niet te laten bij een ouderdomspensioen, waarvan slechts weinigen zullen genieten, doch ook te zorgen voor den armen invalide.

Splitsing van verzekering voor geneeskundige behandeling en geldelijke uitkeering.

Wij willen het niet ontveinzen, dat naast blijde ingenomenheid met het doel van het ontwerp, in al onze afdeelingen vele grieven zijn gerezen omtrent de regeling er van. De voornaamste oorzaak van dezen grievenvloed schijnt ons gelegen in de poging van het ontwerp, om de verzekering voor geneeskundige behandeling en geldelijke uitkeering in één verband te leggen, wat ons een poging lijkt, die boven de kracht eens wetgevers gaan moet. Deze beide verzekeringen immers, zijn er twee van zeer verschillend karakter, en ofschoon ze beide voor alle categoriën van arbeiders even gewenscht zijn, dunkt ons beider geschiktheid voor alle soorten van arbeiders niet even groot. Men kan zeggen, dat een verzekering voor geneeskundige behandeling voor ongeveer alle arbeiders bereikbaar is, doch dit kan niet beweerd worden van de verzekering eener geldelijke uitkeering.

Wij, die bij de samenstelling van dit adres grepen uit de practijk, en hoofdzakelijk op grond van eigen en anderer ondervinding onze meening hebben gevestigd, mogen zeker bij dit voorname punt wel naar de leering der practijk verwijzen.

Hoe groeide de verzekering in het leven der organisaties?

Op de meeste plaatsen als zoogenaamde zieken- en ondersteuningsfondsen. Dat is onzen arbeiders als de meest natuurlijke zaak ter wereld voorgekomen, dat zij een apart fonds moesten stichten voor de verzekering van geneeskundige hulp, en een apart voor de verzekering van geldelijke uitkeering. Want niet alle arbeiders zijn even sterk en niet allen kunnen beide verzekeringen aangaan. Er is een veel grootere verscheidenheid onder de arbeiders, dan die, welke het ontwerp er ziet.

Het ontwerp verdeelt de arbeiders in vaste en losse, en beslist dan, dat de eerste categorie zich moet verzekeren, terwijl de tweede vrij blijft. Maar tusschen den vasten (fabrieks)arbeider en den lossen sjouwer werkt nog een breede tusschensoort, die minder zekerheid heeft dan de eerste en meer dan de laatste. Arbeiders die maanden, jaren soms bij een werkgever in dienst zijn, maar toch elke week uit dien dienst kunnen worden ontslagen. Wij wijzen op de seizoenwerkers en op de arbeiders in de bouwvakken. Het gebeurt helaas meermalen, dat deze langer dan 30 dagen, de termijn gedurende welke een werklooze van premiebetaling is vrijgesteld, zonder arbeid zitten. Wat dan? De verzekeringsplicht eindigt, *de werkman noch zijn gezin* is dan verzekerd. Dat hij de verzekering eener geldelijke uitkeering mist, hij zal er niet over klagen, doch zich zelfs verheugen van premiebetaling te zijn vrijgesteld; trouwens, hij verdient geen loon, kan zich dus evenmin verzekeren tegen verlies er van.

Maar de werkloosheid ontstaat in den regel tegen den winter. Hij, vrouw en kinderen kunnen straks ziek worden, zullen dokter en apotheker noodig hebben. Moet hij dan trekken »van den arme"? Zoolang hij eenigszins kan, zal hij de premiën van de nu bestaande ziekenfondsen blijven betalen. Wordt echter het ontwerp ziekteverzekering wet dan zal hij, juist in de moeielijke dagen zijner werkzaamheid, daarbij de grootste zwarigheid ondervinden. Want van de gewone tarieven der wettelijke erkende bizondere of der districtskassen zal hij niet kunnen profiteeren. Hij moet de extra-tarieven der niet verzekeringsplichtigen opbrengen. En is hij oud geworden, zoodat zijne verzekering aan de kassen hooge risico oplevert, hoe zwaar zal die premiebetaling hem dan niet drukken? Wordt ze voor hem niet onbereikbaar? En denken wij ons een arbeider, die twintig jaar in vasten loondienst werkte, 20 jaar dus lid was eener wettelijke kas, wordt hij niet uitgesloten, als hij op betrekkelijk hoogen leeftijd om een of andere reden buiten werk geraakt? Is het niet dubbel wreed, als hij zijne betrekking verloor wegens ziekte of althans wegens zwakte of geringer vermogens tot arbeidspraestatie? Waar zal hij dan terecht komen, om ten minste voor zijn lijdend lichaam genees- en heelkundige behandeling te verkrijgen? Zijn verzekeringskas stiet hem uit, hij was niet langer verzekeringsplichtig en als vrijwillig verzekerde wil men hem niet meer, tenzij tegen een zeer hooge premie.

Nog eens, dat zulke menschen vrij komen van de verzekering eener geldelijke uitkeering ingeval van ziekte, is gewenscht, maar hun moet de gelegenheid blijven tot verzekering der geneeskundige behandering voor hen en hunne gezinnen.

En daarom behoort, naar onze bescheiden meening, de gelegenheid van *verzekering der geneeskundige behandeling* te worden uitgestrekt tot alle arbeiders, de vaste en losse, opdat de verzekering niet dadelijk eindigt als een vaste arbeider ophoudt vast werkzaam te zijn, doch eerst als hij met premiebetaling ophoudt.

De *verplichte verzekering van geldelijke uitkeering* zouden wij dan wenschen te beperken tot de vaste arbeiders met dien verstande, dat de term vaste arbeiders minder wijd worde genomen, dan zulks gedaan wordt door het tegenwoordige ontwerp, en dus enkel die werklieden omvatte, welke inderdaad een eenigszins duurzame zekerheid van arbeid hebben.

De *losse arbeiders en de kleine bazen* worden door het nu aanhangige ontwerp uitgesloten, omdat het moeielijk zou zijn de door hen verschuldigde premie te berekenen.

Inderdaad ware zulks ondoenlijk in het stelsel van het ontwerp. Maar de premie der verzekering voor geneeskundige behandeling is niet afhankelijk van het door den werkman verdiende loon. Of iemand f 8 verdient dan wel f 15, als hij ziek wordt kosten beiden aan dokter en apotheker evenveel.

Wat deert het de bizondere- of districtskas, of iemand veel of weinig verdient, of hij zijn loon wint als vast óf als los arbeider of zelfs als kleine baas? De premie der verzekering voor geneeskundige behandeling kan voor allen gelijk zijn. En als een werkman buiten zijn vasten loondienst zou geraken, dan behoefde hij en zijn gezin niet plotseling buiten elke verzekering gesloten te worden; doch zou hij, de ondervinding leert het, nog langen tijd de premie der verzekering van geneeskundige behandeling voor zich en zijn gezin kunnen voortbetalen. Overigens zou de termijn van 30 dagen, nu in art. 162 genoemd, bij splitsing der beide verzekeringen voor die van geneeskundige behandeling belangrijk kunnen worden verruimd.

Het komt ons voor, dat deze regeling meer in overeenstemming is met de bestaande arbeidersmaatschappij. Er zijn nu eenmaal zeer velen, die de benaming »vast werkman« zeer gemakkelijk verliezen, en hun toestand zou te onzeker worden, indien ze daarbij voor *zich zelven en hunne gezinnen* de gelegenheid tot verzekering van geneeskundige behandeling verloren of althans de kans op een voordeelige verzekering.

Slechts hij, die den titel van vast werkman betrekkelijk zeker heeft, moet tot beide verzekeringen worden verplicht.

Overigens schijnt het ons al te veel gevergd van *gezinshoofden*, die in de vier laagste loonklassen vallen, het betalen van premiën te vorderen. Voor ongehuwden is het geen bezwaar; maar gezinshoofden, die 5 à 6 gulden verdienen, kunnen geen verzekeringspremie missen. Zij vallen nu onder de armenpraktijk en, indien de wet ze gratis in de ziekenkassen brengt, worden de begrootingen der armbesturen er door onlast.

De Staat heeft hier een goede gelegenheid om de gemeentelijke begrootingen, welke hij door tal van wetten heeft bezwaard, nu eens te verlichten.

Premiebetaling.

Terwijl wij dus door ons voorstel tot splitsing der beide verzekeringen de losse arbeiders, zooals het ontwerp die thans verstaat, in de verzekering van geneeskundige behandeling brengen, en ook de eigenwerkers, wijl de premie voor allen kan worden gelijkgesteld, geven wij toe, dat deze twee klassen verzekerden de premiën geheel zullen moeten betalen, wijl een bijdrage van werkgevers hier niet te verkrijgen is. Intusschen lijkt ons dit geen bezwaar om de splitsing door te voeren, wijl verzekering enkel van geneeskundige behandeling geen hooge premiën vorderen kan. Trouwens, eigenwerkers hebben geen patroons. En als de wet dan weer den werkgever laat meêbetalen in de premie, zoodra hij een werkman 6 dagen in de week of 10 dagen in de twee weken in dienst heeft, en als de gezinshoofden in de vier laagste loonklassen worden uitgesloten, dan blijft er al een zeer klein gedeelte losse arbeiders voor wie het betalen der geheele premie voor de verzekering van geneeskundige behandeling een bezwaar zou zijn.

Wij wenschen dus den term »vast werkman«, zooals het ontwerp hem in art. 1 omschrijft, te behouden voor de verplichte verzekering van geneeskundige behandeling met bijdrage van den werkgever (1/8 der premie).

Dezelfde bijdrage wenschen wij in de premiebetaling voor de verplichte verzekering van geldelijke uitkeering, doch de verplichting zouden wij willen beperken tot zulke arbeiders, die inderdaad een duurzame zekerheid van arbeid hebben.

Voor alle overige arbeiders en eigenwerkers beneden zekeren financieelen standaard wenschen wij de gelegenheid geopend, zich vrijwillig te kunnen verzekeren èn voor geneeskundige behandeling èn voor geldelijke uitkeering, tegen dezelfde tarieven, onder dezelfde voorwaarden en rechten als de verzekeringsplichtigen; zij immers, die onder dezelfde levensomstandigheden verkeeren als de verzekeringsplichtigen, en vrijwillig doen, waartoe de wetgever om technische bezwaren hen niet wil of kan verplichten, moeten daartoe aangemoedigd worden onder toekenning van dezelfde voorrechten als verzekeringsplichtigen; de verzekering en premiebetaling is voor deze personen een vrijwillige daad.

De gezinshoofden, vallende in de laagste loonklassen, wenschen wij in de ziekenkassen opgenomen te zien op kosten van den Staat; betreft het een verzekeringsplichtige, dan dient de desbetreffende werkgever daarin zijn aandeel te betalen.

Arbeidscontract en ziekteverzekering.

Een tweede gewichtige reden voor de splitsing lijkt ons het bepaalde in artikel 1638*c* van het zoogenaamde ontwerp op het arbeidscontract. Zooals het ontwerp nu luidt, zoude gemeld artikel en dat der ziekteverzekering elkander neutraliseeren, terwijl zij elkander zouden kunnen helpen en sterker maken.

Art. 1638*c* van de wet op de huur van dienstboden en werklieden (arbeidscontract) legt namelijk den werkgevers de verplichting op, bij ziekte der arbeiders, de uitbetaling van loon te bestendigen gedurende betrekkelijk korten tijd, naar billijkheid te bepalen. Wat hier door de wet op het arbeidscontract zou worden gegeven, dreigt die op de ziekteverzekering voor 70 pCt. weer weg te nemen, want de arbeider betaalt door zijn premie zelf de voortzetting der loonbepaling voor zeven tiende gedeelten. Indien men nu de verzekering voor geneeskundige hulp en geldelijke uitkeering splitst, zouden degenen, wier loonbetaling door de arbeidsovereenkomst met den werkgever ingeval van ziekte gedurende b. v. 14 dagen door dezen (den werkgever) verzekerd ware, zeer voordeelige tarieven kunnen bedingen bij de kassen ter verzekering van geldelijke uitkeering voor den *verderen duur* der ziekte. Immers, bij de berekening der premie worden de tarieven van fondsen, die geldelijke uitkeering verstrekken in geval van ziekte, in den regel zeer verzwaard door de veelvuldig voorkomende ziektegevallen van korten duur. Men kan zeggen, dat een ziekte van langen duur aan een gezond mensch zelden overkomt; daarentegen lijdt ieder op zijn beurt al eens aan tijdelijke ongesteldheid. Dus zouden de tarieven der kassen aanmerkelijk kunnen worden verlaagd voor die werklieden, welke zich slechts voor ziektegevallen van langen duur zouden hebben te verzekeren, terwijl de voortzetting der loonsbetaling in ziektegevallen van korten termijn hun door een arbeidscontract zou zijn gewaarborgd.

Het behoeft wel geen betoog, dat van dit alles zonder splitsing geen sprake kan zijn, aangezien er geen waarborg is, dat alle werklieden een overeenkomst zullen kunnen sluiten, welke dit punt loyaal regelt. De door den Minister ontworpen regeling der ziekteverzekering belet echter den werkman van de gunstige bepalingen eener arbeidsovereenkomst (Art. 1638*c*) gebruik te maken, aangezien allen — of de werkgever al dan niet loyaal voortgezette betaling van loon in geval van ziekte waarborgt — toch gedwongen worden voor eigen rekening zich zelf 70 pCt. van dat loon te verzekeren.

Een derde reden voor splitsing vinden wij in de adressen van heeren doctoren en van het bestuur van het Algemeen Ziekenfonds voor Amsterdam, welker argumenten in zake splitsing ons voor een groot deel zeer gegrond voorkomen. Wij onthouden ons echter van nadere bespreking er van.

Bizondere kassen regel, districtskassen uitzondering.

Wij stellen voorop, dat wij oprechte waardeering koesteren voor de poging des Ministers, om het bestaan der bizondere kassen te bevorderen. Als zoodanig apprecieëren wij de afschaffing van het door het ontwerp 1905 geëischte Waarborgfonds; en het afsnijden der uitkeering bij overlijden schijnt ons daarvoor een niet te hooge prijs. Niettemin achten wij het zeker, dat de Minister door dit onderwerp het doel *niet* zal bereiken, dat hij zich heeft voorgesteld »de districtskassen uitzondering en de bizondere kassen regel te maken.”

Daar is allereerst het voornemen om volgens de doode gegevens der Bevolkingsregisters het land te verdeelen in verzekeringsdistricten en in elk district dadelijk een rijkskas te stichten. Wat zal het gevolg zijn? Dat de ongeorganiseerde arbeiders, vormende nog altijd de groote massa, zich zullen opgeven bij de districtskassen; misschien zelfs, zorgeloos als zij zijn, zullen wachten tot zij er ambtshalve bij worden ingelijfd.

De bizondere kassen krijgen geen kans om een aanval op die massa te doen. Het ontwerp houdt zelfs geen rekening met de mate van bloei der bizondere kassen in een bepaalde streek, richt maar distriktskassen op, waar de bevolkingsregisters een genoegzaam aantal inwoners aanwijzen. Wij zouden daarentegen wenschen, dat districtskassen werden opgericht naarmate er behoefte zou zijn, naarmate er dus min of meer verzekeringsplichtigen *buiten* de bizondere kassen zouden blijven. Bedoeld is, dat niet gevraagd moet worden hoevele inwoners deze of gene streek telt, doch hoevele verzekeringsplichtigen bleven er buiten de bizondere kassen. Zelf zouden wij gaarne overwogen zien de mogelijkheid, om aan bizondere kassen gedurende de eerste jaren een fair trial, een loyale kans te geven en de districtskassen pas nà dien termijn in werking te stellen.

Hier vragen wij slechts overweging der mogelijkheid, want toegeven aan dezen wensch zou een uitstel der verplichting tot verzekering beteekenen en een buiten werking stellen van eenige der ontworpen wetsartikelen.

Intusschen, de prijs kan, naar onze bescheiden meening, niet te hoog worden geacht door hen, die bizondere kassen wenschen als regel.

Met aandrang vragen wij voorts *opheffing van de bevoorrechting der districtskassen.*

Wil de bizondere kas regel, de districtskas aanvulling worden, dan mag het niet voordeelig, niet aantrekkelijk gemaakt worden om zich aan te sluiten bij eene districtskas, wel bij eene bizondere; volgens dit beginsel mag aan de districtskas geen voorrecht worden verleend, wel aan de bizondere kassen.

Het *voorschot*, waarvan art. 194 spreekt, kan evengoed verleend worden aan de bizondere kassen; zoo moet de toelage voor *administratiekosten* ook aan de bizondere kassen worden toegekend, en deze vergoeding naar onze meening worden vastgesteld per lid of per verzekerd bedrag. Zoude het te veel gevraagd zijn, aan alle erkende kassen de voorgeschreven boeken, registers, staten enz. gratis te verschaffen?

Het *betalen der premiën* voor den verzekeringsplichtige kan evenzeer bij de bizondere kassen, als bij de districtskassen worden opgedragen *aan den werkgever.* Het laten voelen van simulatie, waarvan de Memorie van Toelichting spreekt, is voor het tegendeel geen geldige reden. De werkman voelt het evengoed, als de werkgever meer van zijn weekloon afhoudt en hem minder uitbetaalt, als wanneer hij zelf persoonlijk wekelijks wat meer moet geven.

De bepaling, dat eene verzekering *5 jaren* moet geduurd hebben om te kunnen overgaan in eene andere ziekenkas, zou niet moeten gelden voor de verzekerden bij eene districtskas, tenzij zij ambtshalve wegens wanbetaling daarbij verzekerd zijn.

Wij zeiden hierboven al, dat het betalen der premie door den werkman zelven geen voorbehoedmiddel is tegen simulatie. Deze moet door strenge contrôle worden bestreden, en als die niet helpt, de kas dus te lijden heeft van hardnekkige kwaadwilligen, zal de betaling der premie door den werkman zelven, waardoor hij naar de optimistische meening des Ministers de verhooging er van méér zou voelen dan wanneer de werkgever hem minder loon zou uitbetalen, evenmin eenig effect hebben.

Premie of omslagberekening.

Ook verwachten wij geen gunstig gevolg van den jaarlijkschen omslag der uitgaven eener bizondere kas over de verzekerde leden. Dit zal evenmin, ingeval er kwaadwillige leden zijn, die door contrôle of opname in een ziekenhuis niet zijn te bedwingen, simulatie verminderen. Immers, niet de kwaadwilligen betalen de simulatie, maar alle leden zouden er aan bijdragen. En als eenige honderden de kosten van de weken vacantie, welke kwaadwillige simulanten zich veroorloven te nemen, moeten betalen, wordt de straf voor het misdrijf zóó gering, staat het nadeel in zoo verre verhouding tot het voordeel der simulatie, dat de strafschuldigen zich gaarne hun kleine portie aan straf en nadeel zullen getroosten ter wille van het in verhouding groote profijt.

Voordeelen zijn er aan het stelsel des Ministers dus geene verbonden. Daarentegen groote bezwaren. Want de bizondere kassen worden er door, ten opzichte hunner tarievenberekening, in een benauwend keurslijf gesloten.

Liep de omslag nu nog over eenige jaren, er zou tenminste eenige vrijheid van beweging zijn. Doch een omslag *elk* jaar beteekent een fatale kans op een plotselinge abnormale stijging der premiën. Eén ongunstig jaar, één tijdperk van epidemie, kan de premiën verdubbelen, met het gevolg van een algemeenen exodus der leden, die daartoe vrijheid hebben (5 jaar lid zijn.)

Reservefonds. (Art. 68.)

Het reservefonds zou in juistgenoemde omstandigheden slechts een tergende tantaluskwelling zijn. Aan dit fonds mag immers door de bizondere kas niet worden geraakt, daar het ingeval van faillissement in zijn geheel aan de districtskas moet worden overgedragen. Het is voor *dezen* een waarborg, maar voor de bizondere kas *geen* reserve.

Indien de Minister aan zijn stelsel van omslaan der uitgaven wil vasthouden — wat wij zouden betreuren, daar we aan dit systeem geen enkel voordeel verbonden achten —, zou die omslag toch op zijn minst moeten geschieden over een tijdvak van 5 jaren en moeten de bizondere kassen de eerste 5 jaren mogen werken met vaste tarieven.

En in ieder geval mag het reservefonds voor de bijzondere kassen niet enkel in naam bestaan, doch moet dat fonds b.v. voor de helft voor de bijzondere kassen beschikbaar zijn.

De kassen zullen immers toch een tweede reservefonds trachten te stichten boven het volgens artikel 169 alinea 3 en 4 wettelijk vereischte en met inachtneming der bepalingen van art. 61 sub *e,* zoodat aan het wettelijk fonds, wat voor de bijzondere kas volgens dit ontwerp een dood fonds is, niet zoo spoedig zal worden geraakt. Intusschen kunnen de ongunstige jaren een nieuw opgerichte kas dadelijk overvallen, wanneer er van een tweede fonds nog geen sprake zou kunnen zijn. Wil men dus werkelijk de bijzondere kassen als regel, hetgeen beteekent dat men haar een ruime levenskans wenscht te geven, dan stelle men het wettelijke reservefonds voor de helft aan de bijzondere kassen ter beschikking. *(Slot volgt.)*

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

RIJSSEN.

De strijd te Rijssen is geëindigd...

Welk een ontmoediging spreekt uit die weinige woorden, wanneer men bedenkt, dat zoo lange, lange weken met mannen-

moed is stand gehouden, zoo groote offers zijn gebracht, zoo vele pogingen tot bemiddeling zijn beproefd, en dat alles vergeefs!

En toch, aan een gevoel van ontmoediging mogen wij niet toegeven. Al is schijnbaar het bereikte niet groot, zonder vrucht was ook dit werken niet. Wie waardeert in geld, wat gewonnen werd aan zedelijke verheffing, aan dieper inzicht, aan gekweekte solidariteit? Wie zou voor enkele jaren gedacht hebben, dat de Rijssensche jute-arbeiders tot zulk kloek volhouden in staat zouden zijn?

Neen, daar is reden óók tot goede hoop voor de toekomst. Harde lessen zijn ontvangen, — doch ze zullen zijn verstaan. Daags na den strijd, is niet de geschikte dag, om deze op te sommen, uit te werken, en met rustig hoofd en nuchter verstand te overwegen.

Thans valt iets anders nog te doen.

Naar verluidt, zullen er ongeveer 150 arbeiders niet meer de fabriekspoort binnengaan. Deze menschen mogen wij niet aan hun lot overlaten.

Evenals na den strijd, de liefdezusters het slagveld betreden, om de gewonden bij te staan en te verbinden, zoo ook moet thans de hand der liefde zich uitstrekken, om deze slachtoffers te ondersteunen.

Daarom roepen wij allen, die iets te missen hebben, toe: steunt hen!

De dapperen hebben het verdiend. Mr. A.

ROODE VERWOEDHEID.

Het Volk was boos, en is nu nog nijdiger geworden.

Maar toorn is nóg slechter raadgever dan vrees.

Zoo gaat 't blad (1 Mei 1907) heftig te keer tegen »onze Roomsche politici, vooral die welke den zonderlingen smaak hebben, zich door het *Kath. Sociaal Weekblad* te laten vertegenwoordigen."

En waarom?

Om 't feit, dat wij indertijd eens de heele lange lijst der sociale wetten gaven, waartegen de duitsche sociaal-democraten gestemd hebben, zij, de kokend heete voorstanders van sociale wetgeving!

En om 't feit, dat in België de meerderheid der Katholieke Kamerleden voor eenige weken gestemd hebben tegen den achturen-dag voor de mijnwerkers — van licht tot licht —.

Zonderlinger verwijt werd ons zelden toegevoegd!

Is *Het Volk* vergeten de motie-NOLENS in ons Parlement — waarvoor wij stemden?

Is *Het Volk* vergeten, dat zijn partijgenoot-SCHAPER zelf in de Kamer citeerde, wat wij ter afkeuring van de sociale politiek der Belgische meerderheid indertijd geschreven hebben?

Zoo iets, dan is dit wel duidelijk, dat »onze Roomsche politici, die den zonderlingen smaak hebben zich door het *Kath. Sociaal Weekblad* te laten vertegenwoordigen," *indien* ze in België woonden, in deze aan de zijde van BEERNAERT c. s. zouden gestaan hebben!

De pijl, welke *Het Volk* zoo verwoed op ons afschoot, mist veer en punt.

Doch raak was ons verwijt vroeger tot de S. D. A. P.: zwets niet zoo over uw liefde voor sociale wetten, — uw duitsche partijgenooten — die voor u de model-partij vormen, — hebben tegen bijna *alle* sociale wetten gestemd.

En gij hebt dat niet afgekeurd, doch v e r d e d i g d!

Mr. A.

BELASTING OP DE MEERWAARDE.

Zoo iets hebben we in Nederland nog zoo goed als niet. Wat razend jammer is, want speciaal voor de gemeenten is zoo'n belasting je ware; ze treffen er precies mee wie voor een verhoogden aanslag in de termen vallen.

Laten we dit even toelichten. Ieder kijke eens rond in zijn omgeving en zal daar dan wel een straat vinden, die verbreed, of een gracht, die gedempt is, wat ten gevolge had, dat de huizen daar in waarde stegen. Dit is natuurlijk heel pleizierig voor de eigenaars dier perceelen: ze behoefden geen cent uit te geven en gingen toch in bezit vooruit.

Dit lijkt even eenvoudig en natuurlijk, als billijk. Maar dit laatste is het toch niet. En ziehier, waarom niet.

Voor die straatverbreeding of grachtdemping — om maar bij deze twee voorbeelden, welke lichtelijk vermeerderd kunnen worden, te blijven — is geld besteed uit de gemeentelijke kas; geld dus van iedereen; geld, bijeengebracht door alle belastingschuldigen. En ziet: dit geld blijkt voor sommige belastingschuldigen een bijzonder voordeel op te leveren. Zij profiteeren niet alleen van het uitgevoerde openbare werk zelf, maar.... worden er ook rijker door, wijl hun eigendommen in waarde stijgen. Zou het nu niet billijk zijn, dat zij de publieke kas in die waardevermeerdering lieten deelen?

Indien ergens een werk van openbaar nut moet uitgevoerd worden, best! Dan zullen we daar — via de gemeentekas of de schatkist — allemaal aan bijdragen, al zullen velen van ons er nooit direct voordeel of pleizier van hebben. Maar degenen, voor wie dat direct voordeel wel bestaat, mogen dan ook wel extra bijdragen.

En dit is nu de belasting op de meerwaarde, ook wel bekend als het «betterment»-stelsel, volgens hetwelk dus bij de uitvoering van openbare werken de omringende grond- of huiseigenaars mee moeten opdokken in de kosten.

Eenvoudig, nietwaar?

In theorie ten minste. In de practijk doen zich natuurlijk moeilijkheden voor. Om maar iets te noemen: de vraag, *welke* perceelen in waarde zullen stijgen en *hoeveel* dit zal bedragen, van welker beantwoording de bepaling van het bedrag der bijdrage afhangt. Onoverkomelijk zijn deze bezwaren echter niet, want meerdere buitenlandsche steden hebben ze al met succes overwonnen.

Een tweede vorm van «betterment» is deze, dat van onbebouwde grondstukken meer belasting wordt geheven naarmate ze b.v. door stadsuitbreiding, welke hen dichter bij de bebouwde kom brengt, of door wegenaanleg meer waard worden. Ook in deze gevallen kunnen de eigenaars, die »al slapende" rijk worden, best wat meer in 't algemeen belang missen.

Natuurlijk zou, om ten deze de gemeenten te gerieven, wijziging in onze belasting-wetgeving, speciaal van de grondbelasting, noodig zijn. Laten we hopen, dat de Staatscommissie voor de Gemeentefinanciën ten deze eens voorstellen doet, wat te meer aanbeveling zou verdienen, wijl — naar we in de *N. Arnh. Ct.* eens terecht vonden opgemerkt — geen belasting zuiverder verband houdt met den economischen toestand der gemeenten. Terwijl in de stedelijke gemeenten, in 't bijzonder in de groote, de belasting op 't gebouwd een hoofdbron van inkomsten zou kunnen vormen, vonden de landelijke gemeenten de meeste baat bij de opbrengst der belasting op 't ongebouwd. Zoo bedroeg in 1903 de opbrengst (hoofdsom + opcenten), per aanslag berekend, in Zuid-Holland voor gebouwd f 47.93, ongebouwd f 13.03; in Friesland, met zijn groote landelijke gemeenten, waren deze cijfers respectievelijk f 13.38 en f 18.79; in de gemeenten met meer dan 20.000 inwoners f 74.09 en 2.47; in die met minder dan 5001 inwoners f 10.58 en f 11.59. Men zou dus bezwaarlijk een belasting vinden, welke zich juister aanpast aan de economische toestanden der verschillende gemeenten.

We zeiden boven, dat meerdere buitenlandsche steden reeds een »betterment”-stelsel hebben, speciaal in Engeland en Duitschland. Bij deze schijnt zich nu ook Berlijn te gaan voegen. Een commissie uit den gemeenteraad heeft een voorstel ontworpen, volgens hetwelk de »Wertzuwachssteuer” zou bedragen; bij een waardevermeerdering van 10 tot 20 pCt: 5 pCt — van 20 tot 30 pCt.: 6 pCt. — van 30 tot 40 pCt.: 7 pCt. — van 40 tot 50 pCt.: 8 pCt. — van 50 tot 60 pCt.: 9 pCt. en zoo telkens 1 pCt. meer tot een maximum van 20 pCt. Van bebouwde grondstukken zullen deze »opcenten” slechts dan geheven worden als sinds de jongste verwisseling van eigenaar hoogstens 5 jaar verloopen zijn. Bedraagt deze tijdruimte meer dan 5 en hoogstens 10 jaar dan wordt ²/₃ en bedraagt zij meer dan 10 jaar dan wordt ¹/₃ der verhooging geheven — welke berekening blijkbaar bedoeld is als verzachtingsmaatregel voor die eigenaars, wien ’t er niet om te doen is met de waardevermeerdering hunner panden te speculeeren.

Dit voorstel moet groote kans hebben, aangenomen te worden, wijl anders de gewone opcenten op de inkomstenbelasting meer dan 100 pCt. zouden moeten bedragen.

De bemerking komt op de lippen: waarom wacht zoo’n stad ook zoo lang met de invoering van die rationeele en veel belovende belasting op de meerwaarde? Wij, Nederlanders, mogen daar echter wel over zwijgen, vooral wijl we bijna een eeuw lang verzuimden, een wetsbepaling betreffende het »betterment”-stelsel in toepassing te brengen al werd in onze Gemeentewet een klein begin gemaakt.

De wettelijke regeling, waarop men zich had kunnen beroepen, was het Napoleontische decreet van 1810, hetwelk in artikel 30 zeide, dat, indien voor eenig publiek werk, bevolen of goedgekeurd door de Regeering, particuliere eigendommen konden belast worden met ’t betalen van een vergoeding, deze klimmen kon tot de helft van het voordeel, dat zij er door zouden genieten.

Uitstekend, nietwaar? Maar... sinds 1904 is dit een doode letter. Wat wil toch het geval? De bepaling, waarop dat decreet sloeg, komt voor in een wet van 1807 betreffende het droogmaken van moerassen. En nu bezat zij — dank zij een toevoeging — wel wijdere strekking, doch ten jare 1904 werd die oude wet ingetrokken bij gelegenheid van de toen vastgestelde wet op de verveningen.

Geen Minister, geen Kamerlid, geen ambtenaar, die toen op de Napoleontische wijsheid heeft gelet, wat zeer te betreuren valt, want eer we nu zoo’n bepaling krijgen moeten we een tijdperk doormaken, waarin de geleerden het eens moeten worden over de beste formuleering, de beste uitwerking, enz.

En dat kan lang duren, tenzij de Commissie voor de Gemeentefinanciën er in slagen mocht, alle bezwaren te ondervangen.

Den Haag. A. J. O.

AANSPRAKELIJKHEID VAN VAKVEREENIGINGEN.

De Rechtbank voor Burgerlijke Zaken van Château-Gontier heeft door een vonnis uitspraak gedaan ten opzichte van de aansprakelijkheid van Vakvereenigingen. Hoewel die uitspraak natuurlijk berust op de Fransche Wet, is ze, doordat ze een internationale beweging betreft, ook voor niet-Franschen van belang.

Een arbeider in de leigroeven wilde geen lid worden van de voor zijn vak bestaande vakvereeniging. Deze laatste organiseerde daarom een staking met het eenige doel het ontslag van dien arbeider te verkrijgen. De patroon aarzelde niet dit toe te staan en de patroons der andere leigroeven weigerden het aannemen van den werkman, wiens tegenwoordigheid een werkstaking zou kunnen doen uitbreken, ook in hun ondernemingen. De arbeider, die daardoor in de onmogelijkheid was, om te werken, klaagde de zes bestuurders der vakvereeniging aan bij de Burgerlijke Rechtbank te Château-Gontier, ieder in hun qualiteit en vroeg op dien grond schadevergoeding.

Deze Rechtbank stelde eischer bij vonnis van 13 Nov. 1906 in ’t gelijk en veroordeelde, niet de vakvereeniging, maar genoemde bestuursleden tot hoofdelijke betaling aan eischer van fr. 3000.— schadevergoeding.

Het vonnis werd als volgt gemotiveerd:

Ten aanzien van het feit moet worden geconstateerd, dat er hier niet in ’t minst sprake was van een conflict tusschen de werklieden der leigroeven en hun patroon over een questie van vakbelang, welke betrekking had op de verdediging van economische, industrieele of handelsbelangen van de vereeniging.

In rechten kan geen enkel werkman gedwongen worden deel uit te maken van een vakvereeniging. De wet van 1884 bedoelt de persoonlijke vrijheid der werklieden te eerbiedigen; zij heeft zelfs hun onafhankelijkheid nadrukkelijk uitgesproken door in haar artikel 7 aan ieder lid van een vakvereeniging toe te staan zich elk oogenblik aan de vereeniging te onttrekken, ongeacht iedere andere bepaling.

Al zijn stakingen, of bedreigingen met staking, zonder geweldpleging of bedriegelijke handelingen door een vakvereeniging tegenover een patroon, tengevolge van een overeenstemming onder de leden, geoorloofd, als zij ten doel hebben, de verdediging van vakbelangen, zij worden ongeoorloofd, als haar doel is om te komen tot een resultaat, dat door de wet niet is voorzien en zelfs verboden.

De feiten nu, n.l. een werkman willen dwingen om lid te worden van een vakvereeniging en de werkstaking te proclameeren om den patroon, die dien arbeider in dienst heeft, te dwingen hem te ontslaan, ingeval deze weigert zijn ontslag te nemen, deze feiten vormen de verboden handelingen, welke reden zijn tot schadevergoeding, wanneer zij tot resultaat hebben, dat een arbeider van zijn arbeid beroofd wordt.

En wie zal aansprakelijk zijn voor die schadevergoeding? De vakvereeniging? *Maar de veroordeeling van een vakvereeniging, die een zedelijk lichaam is, om een schadevergoeding te betalen, zou in de meeste gevallen illusoir zijn, daar het zeer gemakkelijk is, de vakvereeniging te ontbinden, om ze kort daarna weer te vervangen door een nieuwe, die niet belast is met de schuld van de oude.*

In het belang der benadeelde personen, zegt de Rechtbank van Chateau-Gontier, *is een straffer sanctie noodig* en deze wordt verkregen door hoofdelijk aansprakelijk te stellen de personen, die de verboden handelingen hebben gepleegd, dat zijn de leiders der vereeniging en de bestuursleden.

De vertegenwoordiger (dus de bestuursleden) *kan ontheven worden van de nadeelige gevolgen zijner daden, om ze geheel op de vertegenwoordigde* (de vakvereeniging zedelijk lichaam) *over te brengen, wanneer er sprake is van contractueele handelingen en die handelingen een geoorloofd gevolg hebben.*

Bovendien hebben bedoelde bestuursleden een werkzame en persoonlijke rol gespeeld in de organisatie en de afwikkeling der treurige feiten; de voorzitter, door aan den patroon de beslissing der vakvereeniging te beteekenen; de secretaris, door te redigeeren en op de werven te doen circuleeren een bekendmaking, welker slot aldus luidde: »Het is goed er aan te herinneren, dat zij, die zich niet gedragen volgens de genomen beslissingen, het voorwerp zullen zijn van demonstraties en dat wij niet kunnen instaan voor wat zou kunnen geschieden;” de andere leden, door zich volkomen en voortdurend solidair te verklaren met hun voorzitter en hem te steunen door hun collectief gezag.

De solidariteit in ’t strafbare feit, zoo besluit de Rechtbank, heeft noodzakelijk tengevolge de solidariteit in de herstelling

van 't kwaad. Bovendien gaat het hier over collectieve handelingen, waarbij het onmogelijk is juist ieders aandeel te bepalen. Er is dus reden om de leden van 't bestuur solidair te veroordeelen tot de toegestane schadevergoeding. R.

DE ACHTURIGE ARBEIDSDAG.

De Heer Fromont, directeur-gérant der Chemische Fabriek te Enghien in België, heeft kort geleden een brochure uitgegeven, waarin hij de volgende resultaten meedeelt, welke hij in zijn fabriek heeft verkregen door de invoering van den 8-urigen arbeidsdag sedert 1892.

De fabrieken werden opgericht in 1888 en 't voornaamste deel van den arbeid was de ontzwaveling der blenden, (zinkerts, zwavelzink), het gelijktijdig opvangen van het zwavelgas en het condenseeren van dit laatste tot zwavelzuur.

Vroeger werden de ovens bediend, in hoofdzaak door één werkman, die gedurende 24 opeenvolgende uren moest verblijven bij zijn ovens. Hij had slechts recht op drie uren rust gedurende den nacht, maar *bij* zijn oven, waar hij ook zijn maaltijden moest gebruiken. Voegde men de kleinere en groote rustpoozen bijeen, dan kwam men tot een rusttijd van ongeveer 6½ uur per 24 uur.

Deze organisatie van den arbeid verwoestte de gezondheid der werklieden en leidde hen tot alcoholisme.

Toen de Maatschappij betere ovens aanschafte, wilde zij ook den 12-urigen arbeidsdag invoeren, zooals deze reeds practisch werkte in andere fabrieken, met name in die van Plegberg.

Zij stuitte echter bij de oude werklieden op onverzettelijken tegenstand en men was verplicht een geheel nieuw personeel te nemen en zich daarbij tevreden te stellen met physiek de minste krachten, daar de sterksten hun arbeid aanboden bij de steenbakkerijen.

Opdat dezelfde groep niet altijd nachtwerk zou hebben, was het noodig, dat iedere week nog een groep gedurende 24 uur werkte.

Ofschoon men zich inspande om het werk zoo min mogelijk ongezond te maken, constateerde de ondervinding nog steeds een veel te groote uitputting der werklieden, en de toestand van de ziekenkas wees maar al te juist dien slechten gezondheidstoestand der arbeiders aan. Ondanks den goeden wil der werklieden werd hun weerstandsvermogen zichtbaar minder.

Daar de directie echter niet haar toevlucht wilde nemen tot vreemde hulp, besloot ze te trachten het drie-ploegen stelsel in te voeren, dus met een werkdag van acht uur. Iedere drie weken moest dan dezelfde groep 16 uur werken om tot afwisseling van uren te komen.

Met het stelsel van 12 uur was de tijd als volgt verdeeld: Effectieve arbeid, 29.6 pCt.; absolute rust 70.4 pCt.

Doordat de werklieden weinig zelfvertrouwen hadden, boden ze aan het nieuwe plan de hevigste oppositie, omdat ze een vermindering van hun loon vreesden.

In 't eerst waren de resultaten treurig en de »doctrinairen der industrie" lieten niet na de directeuren van Enghien voor te stellen als »gevaarlijke invoerders van nieuwigheden" »dangereux novateurs."

Gelukkig hielden zij vol en weldra kwam er wijziging in de energie van het personeel. De werklieden begonnen te gevoelen, dat de verbetering van hun gezondheid hen geschikt maakte tot grooter en constanter krachtsinspanning. In minder dan een half jaar was de productie van 7½ uur effectieven arbeid van thans, even groot als die van 10 uur effectieven arbeid van vroeger.

Ten slotte waren de resultaten de volgende:

In verhouding tot de periode van 12 uur (10 uur effectief) was de vermeerdering van de geproduceerde hoeveelheid en van de salarissen 68, 75 pCt. per uur.

In verhouding tot de periode van 24 uur, was die vermeerdering 92.85 pCt. voor de geproduceerde hoeveelheid en 86.20 pCt. voor de salarissen.

Vooral teekenend is daarenboven, dat de gezondheidstoestand der werklieden voortdurend verbetert en de toestand der ziekenkas steeds gunstiger wordt. Het alcoholisme is tezelfdertijd volkomen verdwenen.

Bij al deze voordeelen moet nog gevoegd worden het industrieele voordeel van vermindering van productiekosten en de verbetering der hoedanigheid. R.

BELANGRIJKE LOONSVERHOOGING.

Eene der voornaamste nijverheden van Gent is die van 't vlas, die ongeveer 10.000 arbeiders gebruikt.

De toestand van die nijverheid is sinds een paar jaar bijzonder gunstig.

Gansch natuurlijk hebben de arbeiders getracht daarvan te profiteeren. De actie door de vereenigingen verwekt, had reeds voor gevolg dat de loonen van die 10.000 arbeiders (ongeveer ¾ zijn meisjes en vrouwen) gemiddeld met 2 cent per uur stegen. Dit mag zoo geschat worden op eene totale vermeerdering van jaarlijksch inkomen van 600.000 frank.

Den 18en April l.l. hebben de vereenigde vlasfabrikanten nu besloten, voor één jaar, eene nieuwe algemeene loonsverhooging toe te passen van 10 %. Na één jaar zal het fabrikantensyndikaat opnieuw over den toestand beraadslagen, nazien of de loonopslag nog langer kan gehandhaafd blijven.

Deze nieuwe loonopslag mag wel middelmatig berekend worden op 1.50 fr. per hoofd en per week, 75 fr. per jaar. Voor al de werklieden samen zoo ongeveer 75.000 frank.

Deze nieuwe loonopslag is de eerste toepassing te Gent van het princiep der »beweegbare loonschaal."

Algemeene beweging voor loonsverhooging. — 't Is niet in de vlasnijverheid alleen, dat de Gentsche arbeiders dezen winter loonopslag hebben bewerkt.

De houtbewerkers bekwamen eene loonsverhooging van 2 cent per uur. Ook de bouwarbeiders (metselaars, stucadoors, opperlieden en aardewerkers).

Voor die twee vakken komt de verhooging van jaarlijksch inkomen op 210.000 fr. (ongeveer 3500 arbeiders).

Duizend schilders bekwamen eene loonsverhooging van 3 à 4 cent per uur.

Op dit oogenblik wordt nog onderhandeld door schaliedekkers. steenkappers, behangers en loodgieters.

Ook in de katoenindustrie is er volop gisting, werd reeds menige opslag toegezegd.

Onnoodig te zeggen, dat al die verbetering uitsluitelijk te danken is aan de vakorganisatie. De christen-vakvereenigingen houden zich ook niet ten achter.

Voor de vakorganisatie in 't algemeen is 't oogsttijd. 't Regent overal nieuwe leden.

Sinds Nieuwjaar zagen de christene vakvereenigingen hun ledental met niet minder dan 1000 toenemen. We zijn de 5000 reeds te boven!

Voor eene stad als Gent, waar de groot-industrie in groote meerderheid in handen zit der liberalen, echte Manchesterianen, en waar het fanatiek socialisme een grooten invloed uitoefent, zijn het wel verheugende cijfers.

Enkel te bereiken door aanhoudende en krachtige propaganda!

R. D.

KORTE BERICHTEN.

Waarheids-vrienden! — De — neutrale — Timmerliedenbond heeft te Zwolle zijn jaarvergadering gehouden. Uit het verslag in

Het Volk van 1 Mei 1907 blijkt, dat tijdens de timmerliedenstaking te Leiden, het officieel orgaan van den Bond opgemerkt had, dat de Christelijke Bond van Timmerlieden reeds 8 weken steun inzamelde zonder er schijnbaar om te denken, iets af te dragen aan het Stakings-Comité. Na een waarschuwing, werd gevraagd: „Hoe zit dat?"

De Voorzitter van den Bond, VERDORST, wien bekend was, dat de gelden reeds afgedragen waren, zond een bericht aan het vakblad, om dit mede te deelen.

En de Redacteur — VAN ROOIJEN — weigerde beslist dat op te nemen!

Op 't congres was over dit feit heel wat te doen.

Resultaat?

Het Volk vermeldt, dat werd voorgesteld „VAN ROOIJEN voor een jaar weer te benoemen, waarop applaus volgde."

Dat spreekt boekdeelen!

Kinderverzorging. — In Hongarije worden verwaarloosde, ongezonde en gebrekkige kinderen, natuurlijk voor zoover zij armlastig zijn, alle van staatswege ondergebracht in geschikte gezinnen. Er zijn wel achttien Toevluchten — in ieder district van het koninkrijk een — maar deze zijn slechts tijdelijke verblijven, doorgangshuizen, waarin de kinderen worden opgenomen, zoodra zij onder de zorg van den Staat zijn gekomen. Na een kort verblijf in die Toevlucht, aan 't hoofd waarvan een geneesheer en een administrateur staan, welk verblijf voornamelijk strekt om de karaktereigenschappen van de kinderen te leeren kennen, worden zij overgeplaatst in gezinnen, die zich voor de verzorging hebben aangemeld. De wet schrijft dit beslist voor. Slechts de zieken en zwakken kunnen langer dan den vastgestelden termijn in de Toevlucht blijven. Aan iedere Toevlucht is een sanatorium verbonden, benevens geïsoleerde barakken voor lijdertjes aan besmettelijke ziekten, terwijl in Boedapest een groot kinderziekenhuis wordt gebouwd, dat bestemd zal zijn voor de opneming van kinderen, uit de Toevluchten, die een afzonderlijke behandeling moeten ondergaan. Tot dusver zijn slechts een zeer klein aantal kinderen. ongeveer 5 %, niet in staat geweest de ziekenzalen der Toevluchten te verlaten!

De directeur maakt een lijst op van de kinderen, die de Toevlucht kunnen verlaten en plaatst achter den naam van elk kind dien eener pleegmoeder, die hij voor de verzorging van dat kind geschikt acht. De pleegmoeders kunnen dus niet uitzoeken of kiezen; zij moeten het kind nemen, dat de directeur haar toewijst, of zij worden van de lijst geschrapt. Onnoodig te zeggen, dat de pleegmoeders met zorg worden gekozen, terwijl een ambtelijke inspectie nagaat, of zij haar plicht betrachten. Bij voorkeur worden de kinderen uitbesteed op de dorpen; de dorpsmeester wordt meer in 't bijzonder verplicht met de zorg voor de pleegmoeders en haar aangenomen kinderen.

Dit stelsel van kinderverzorging werd in 1903 in Hongarije ingevoerd, en thans zijn reeds 28,000 kinderen in verpleging genomen. De kindersterfte is nu reeds belangrijk verminderd.

In 1900 stierven 22.2 % van de kinderen, voordat zij een jaar oud waren.

In 1904 was dit tot 19.67 % gedaald, en
in 1905 tot 15.39 %.

Het sterftecijfer onder de staatskinderen was in 1904 7.87 %, in 1905 9.30 %.

De kosten vallen bijzonder mee. Behalve de achttien district-Toevluchten, het kinderziekenhuis te Boedapest en een paar andere inrichtingen, heeft de Staat trouwens geen stichtingen noodig.

De geheele uitgave voor den Staat was in 1905 — toen 20,960 kinderen bij het begin van het jaar en 25,900 kinderen bij het einde ervan verpleegd werden — f 1,700,000. Van dit bedrag werd f 1,525,000 uitgegeven voor de kinderen, of gemiddeld f 77,50 per jaar en per kind. Aan salarissen voor directeuren en ambtenaren werd besteed f 190,000.

Een en ander ontleenden we, via 't «Hbld.», aan een boekje van mej. SELLERS, die uit eigen aanschouwing de gunstige werking van het stelsel beschreef.

Een merkwaardig collectief contract. — In Italië is tusschen de organisatie van metaalbewerkers en een vennootschap voor de vervaardiging van automobielen een drie jaren geldend collectief contract gesloten, dat tevens dienstbaar is aan het bestrijden van stakingen en aan... het bouwen van arbeiderswoningen.

Mooi bedacht, maar of 't niet spaak zal loopen? Enfin, zie hier de vernuftige bepalingen van dat contract.

De auto-maatschappij verbindt zich, slechts georganiseerde arbeiders aan te stellen, terwijl de vakvereeniging instaat voor de zedelijkheid en de vakkennis dier arbeiders. De vennootschap moet gedurende 3 jaren een bepaald loon betalen en de arbeiders inschrijven bij een verzekeringskas. De vakvereeniging neemt de verplichting op zich, gedurende 3 jaar tegenover de auto-mij. geen geheele of gedeeltelijke staking te organiseeren; een uitzondering wordt gemaakt voor een eventueele algemeene staking der arbeidende klasse, maar overigens is de vakvereeniging zedelijk en geldelijk verantwoordelijk voor den ongestoorden gang van het bedrijf.

Nu komt het mooie. De vakvereeniging moet voor de richtige naleving van het contract een cautie storten van 60.000 lire, langzamerhand bijeen te brengen door de arbeiders, die daarvoor aandeelen krijgen van hoogstens 150 lire. Deze waarborgsom gebruikt de auto-mij. voor den bouw van arbeiderswoningen, waarvan de arbeiders door hun aandeelen mede-eigenaars zijn.

Hoe dat gaan moet als de arbeiders-aandeelhouders de fabriek en de organisatie verlaten is ons niet duidelijk, en zal ons ook wel nooit duidelijk worden, want we hebben heusch een hard hoofd in dat plannetje.

Het contract bevat intusschen nog meer meldenswaardige bepalingen. Als daar zijn:

De dagelijksche werktijd is op 10 uur vastgesteld, maar kan verminderd worden, zoodra meer dan de helft der arbeiders in de automobiel-bedrijven — wie telt dat precies uit? — een korteren arbeidsdag geniet.

Als de vakvereeniging niet genoeg leden kan aanwijzen voor het bedrijf, mag de vennootschap ook arbeiders aannemen, die niet georganiseerd zijn, waarbij evenwel er naar zal gestreefd worden, dat dezulken zich na hoogstens 2 maanden bij de organisatie aansluiten.

Arbeiders, die in de vakvereeniging worden geroyeerd, moeten ook ontslagen worden uit de fabriek, die voorts verplicht is achterstallige contributies van de loonen in te houden.

Is dat nu niet een merkwaardig contract? Maar nog eens: of 't wel in leven zal blijven, staat te bezien. 't Is te mooi. O.

Zaterdagmiddagsrust. Van arbeiderszijde in de textiel-industrie te Enschedé werden tot dusver vergeefsche pogingen in het werk gesteld, om des Zaterdags om 12 uur 's middags „stop" te verkrijgen.

Op de Bandfabriek der firma J. A. en N. A. Scholten werkten de arbeiders tot nu toe altijd tot Zaterdagmiddags 1 uur en hadden den geheelen middag dan voor zich. Daarin wordt thans door deze firma verandering gebracht. Van nu af zullen de arbeiders slechts tot 12 uur 's middags werken.

Kindersterfte. Naar aanleiding van een stukje over kindersterfte, voorkomend in ons no. van 2 Maart zendt een vriendelijke lezer ons een «Catechismus, inhoudende de regels in acht te nemen bij de voeding van zuigelingen.» Deze gaat uit van de vereeniging «Het Groene Kruis» afd, 's-Hertogenbosch en is, meenen we, van de hand van DR. DANIËLS, Arts te 's-Hertogenbosch.

Door de vereeniging «Het Groene Kruis» wordt aan een ieder die een jonggeborene ten gemeentehuize komt aangeven, door bemiddeling van een der ambtenaren van het bureau Burgerlijke Stand een exemplaar van bovengenoemden «Catechismus» uitgereikt met verzoek het aan de moeder of de verzorgster van den nieuwen wereldburger te willen ter hand stellen.

Deze maatregel van het Bossche «Groene Kruis» kan niet genoeg worden aanbevolen, want nog steeds blijft het waar, dat aan goede raadgevingen ten opzichte van kindervoeding veel behoefte is, méér dan aan raad om diezelfde voeding niet noodig te doen zijn.

Dat het boekje hoogst eenvoudig is, is een verdienste te meer.

Wettelijke Scheidsgerechten. — Een zeer belangrijke wet is 't vorig jaar in Zweden aangenomen op verzoeningsraden en scheids-

gerechten. De inrichting daarvan is als volgt: het koninkrijk is verdeeld in een zeker aantal districten; in ieder daarvan bestaat een verzoeningsrechter, die belast is met het bewerken der verzoening bij de verschillende conflicten, die zich kunnen voordoen, hetzij tusschen patroons en hun werklieden, hetzij tusschen de patroons en groepen van arbeiders. Zoodra er een geschil ontstaan is, moet de verzoeningsrechter persoonlijk tusschenbeide komen, de partijen tot elkander brengen en scheidsrechters benoemen om in overeenstemming met hem tot een oplossing te geraken. Wanneer een der partijen zich weerspannig toont tegenover de uitnoodiging van den verzoeningsrechter, moet deze zijn uitnoodiging tot verscheidene keeren toe herhalen. Indien alle pogingen om tot overeenstemming te geraken, vergeefsch zijn, is de verzoeningsrechter verplicht aan partijen. een scheidsgerecht voor te stellen, waaraan men de uitspraak opdraagt. Deze uitspraak wordt kosteloos aan partijen en aan den verzoeningsrechter medegedeeld. Als een geschil zich over meerdere districten uitstrekt moet ieder der verzoeningsrechters een rapport indienen bij de regeering, die een algemeenen verzoeningsrechter *ad hoc* benoemt.

De Zweedsche wet beteekent dus een merkwaardige stap op den weg, die leidt tot de *verplichte arbitrage*.

Schoolartsen. Ook Maarssen heeft 2 geneesheeren tot schoolartsen aangesteld en voor hen een instructie vastgesteld, welke o. a. inhoudt, dat zij om beurten minstens eenmaal per week een onderzoek moeten instellen. R.

„Wie liegt?" — Zooals onze lezers op den omslag van dit nummer kunnen zien, is het recht van uitgave van het artikel »*Wie liegt?*" van MR. P. J. M. AALBERSE, toegestaan aan de Uitgeversvennootschap *Futura* te Leiden. Natuurlijk kan dus thans aan de verschillende verzoeken, om hetzelfde artikel in brochurevorm of als Vlugschrift uit te geven, niet meer worden voldaan.

Bij *zeer groote* getallen zullen door *Futura* op de toch reeds lage prijzen (bij 1000 exemplaren 1 cent, franco toezending, voor een Vlugschrift van **12 kolommen** druks) nog wel extra korting gegeven worden.

Laten dus de Propagandaclubs er zich nu flink voorspannen, om dit pakkende Vlugschrift ruim te verspreiden. Het leent zich uitstekend voor colportage op straat of in vergaderingen.

De Redactie van *De Volksbanier* beval het reeds met warmte aan voor de Encycliek-meetings.

ONTVANGEN BOEKEN.

Jaarverslag van de Vereeniging voor R. K. Jongelieden *Katholiek Leven* te Rotterdam over 1906.

Verslag der R. C. Vereeniging ter Bescherming van meisjes Afdeeling Amsterdam, over het jaar 1906.

NIEUWE BOEKEN.

Huisindustrie.

BITTMANN, DR. KARL — Hausindustrie und Heimarbeit im Grossherzogtum Baden, zu Anfang des XX Jahrhunderts.
Bericht an das Grossherzoglich Badische Ministerium des Innern, herausgegeben von der Fabrikinspection.
Karlsruhe — Macklot'sche Druckerei — 1907.

Office du Travail (Ministère de l'industrie et du Travail — Belgique) — Les industries à domicile en Belgique.
Vol. I. ANSIAUX, MAURICE — L'industrie armurière liégeoise.
TARDIEU, EUGÈNE — L'industrie du vêtement pour hommes à Bruxelles.
GÉNART, CHARLES — L'industrie coutelière de Gembloux.
» II. DUBOIS, ERNEST — L'industrie du tissage du lin dans les Flandres.
ANSIAUX, MAURICE — L'industrie du tressage de la paille dans la vallée du Geer.
PÉLICHY, Baron CH. GILLES DE — L'industrie de la cordonnerie en pays flamand.
» III. GÉNART, CHARLES — L'industrie cloutière en pays wallon.
BEATSE, GEORGES — L'industrie de la ganterie. (Provinces de Brabant et de Flandre orientale).
Vol. IV. VERHAEGEN, PIERRE — La dentelle et la broderie sur tulle. T. I.
» V. VERHAEGEN, PIERRE — La dentelle et la broderie sur tulle T. II.
» VI. GÉNART, CHARLES — Les industries de la confection de vêtements pour hommes et de la cordonnerie à Binche.
THONNAR, ALBERT — L'industrie du tissage de la laine dans le pays de Verviers et dans le Brabant Wallon.
BEATSE, GEORGES — L'industrie du tissage du coton en Flandre et dans le Brabant.
» VII. DUBOIS, ERNEST — L'industrie de la bonnetterie.
DEREXCHAMPS, LÉON — L'industrie de la cordonnerie à Herve.
» VIII. BEATSE, GEORGES — L'industrie du meuble à Mâlines.
VERMANT, ROBERT — La broderie sur linge et l'industrie du col, du corset, de la cravate et de la chemise.
GÉNART, CHARLES — L'industrie du vêtement confectionné pour femmes à Bruxelles.
ZUTTERE, CHARLES DE — L'industrie de la corderie.
Bruxelles — Office de publicité Société belge de librairie 1899—1907. par tome fr. 5.—

Socialisme.

BEBEL, A. — CHARLES FOURIER, sein Leben und seine Theorien. Mit einem Porträt Fouriers und eine Abbildung des Phalanstères. 3 Aufl. Stuttgart — J. H. W. DIETZ. — Nachf. 1907. f 1.30.

DIETZGEN, JOZEF — Die Religion der Sozialdemokratie. Kanzelreden.
Berlin — Vorwärts — 1906. f 0.30.

ENKA (Mej. A. v. D. VLIES) — Kan een rechtzinnig Christen Socialist zijn?
Levensvragen, een brochurenreeks voor allen, die in den geestesstrijd onzer dagen belang stellen. Serie I. No. 7.
Baarn — Hollandia-Drukkerij — 1907. f 0.40.

LUXEMBURG, ROSA — Massenstreik, Partei und Gewerkschaften.
Im Auftrage des Vorstandes der Sozialdemocratischen Landesorganisation Hamburgs und der Vörstande der Sozialdemokratischen Vereine von Altona, Ottensen und Wandsbek.
Hamburg — ERDMANN DUBBER — 1906. f 0.30.

Sozialdemokratischer Verein (Frankfurt a. M.) Socialdemocratie und Stadtverwaltung in Frankfurt a. M.
Zugleich Rechenschaftsbericht der Sozialdem. Stadtverordneten-Fraktion. Zu den Stadtverordnetenwahlen 1906 herausgegeben vom — Frankfurt a. M. Union-Druckerei — 1906. f 0.30.

LEEUWEN, DR. J. VAN — Eenheid, geen verdeeldheid.
Een woord tot de leden der S. D. A. P. naar aanleiding van de »partijgeschillen."
Rotterdam — H. A. WAKKER & Co. — 1907. f 0.05.

VOOYS, IS. P. DE — Pseudo-Marxisme.
Amsterdam, MAAS & v. SUCHTELEN 1907. f 0.25.

RAVESTEIJN Jr., W. VAN — Pseudo-socialisme en echt-revisionisme.
Rotterdam — H. A. WAKKER & Co. — 1907. f 0.10.

W. H. V. — Gelukkig Holland. Brieven van een werkman. Een vrije navolging van Blatchtord's »Merrie England."
Amsterdam — Brochurenhandel S. D. A. P. — 1907.

Coöperatie.

HUGENBERG, DR. A. — Bank- und Kreditwirtschaft des deutschen Mittelstandes. München — J. F. LEHMANNS Verlag — 1906.

PETERS, DR. PHIL. W. — Zur neuesten Entwicklung des Genossenschaftswesens im Handwerk.
Crefeld — WILHELM GREVEN — 1906. f 1.80.

Preussische Central-Genossenschafts-Kasse — Mitteilungen zur deutschen Genossenschaftsstatistik, bearbeitet von Dr. A. PETERSELIE für das Jahr 1901*—1903—1904. Sonderabdruck respectievelijk aus dem XXI, XXII u. XXV Erg. heft zur Zeitschrift des Königlich Preussischen Statistischen Bureaus.
Berlin 1904—1906.

* Over 1902 zijn geene mededeelingen gepubliceerd.

RECTIFICATIE. — In het artikel van den WelEerw. Heer W. WITTMAN over »*Vereeniging van R. K. Verpleegsters*" staat als adres van het informatie-bureau voor verpleegsters: Spaarne 80 Haarlem, dit moet zijn Spaarne 50.

Pag. 261 2de kolom, regel 26 van onder staat zedelijke in plaats van redelijke.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 11 MEI 1907. No. 19

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Het Middenstandsvraagstuk in Oostenrijk II, door DR. J. NOUWENS. — De trek naar de Steden en de Kath. Soc. Actie op het Platteland, door P. FR. ILDEFONSUS, *Ord. Cap.* — Rapport in zake Ziekteverzekering II. — Berichten en Mededeelingen: Scheld-Rhapsodie. — Gemengde Huwelijken te Amsterdam. — Korte Berichten: Sociaal-democratie en Godsdienst. — Leugens uit *Het Volk*. — Neutraliteit. — Een gemeentelijke Spaar- en Voorschotbank. — Een keuringsdienst van eet- en drinkwaren. — Woningvraagstuk. — Tusschenhandel. — Tegen het Collectivisme. — Belasting op Waardevermeerdering. — Stakingswet. — Thuiswerkende Sigarenmakers. — Een Turksche Tapijtfabriek. — Contante Betaling. — Contractbreuk. — R. K. Gemeentewerklieden. — Tegen de Staking der „Vrijen". — Kinderbescherming. — Vakonderwijs. — Speelterreinen. — Voor Rijssen. — Nieuwe Boeken.

HET MIDDENSTANDSVRAAGSTUK IN OOSTENRIJK. II.

De oude gilden regelden de wijze van productie en den prijs der producten. Zij bepaalden het aantal gezellen en leerlingen, evenals den kring van het debiet, en zochten op die manier aan den handwerkersstand het brood te verzekeren.

Wij zouden niet gaarne den gildentijd in zijn ouden bedrijfsvorm terug wenschen, want ook daarmee waren vele gebreken verbonden. Maar het oude gildenwezen geëigend aan de hedendaagsche toestanden, zou menig euvel van den tegenwoordigen tijd kunnen bestrijden.

Met de handelsvrijheid werden al de maatschappelijke krachten uit haar verband gerukt, en de groote ondernemingen trokken al dadelijk de productie tot zich. Maar dezelfde technische ontwikkeling, die de massa-productie en het internationaal warenverkeer tot stand bracht, verwekte ook een scherpe concurrentie tusschen de verschillende industrietakken. Deze concurrentie veroorzaakte menige sociale crisis, waarvan overproductie wel de gevaarlijkste is.

De vroegere theorie leerde, dat 't aldus verstoorde evenwicht tusschen vraag en aanbod bij dalende prijzen het best te herstellen was, doordat ieder ondernemer zooveel minder produceerde, totdat weer een normale prijsverhouding intrad.

Maar de industrieel kan niet, zooals de koopman, het kapitaal uit zijn bedrijf trekken, en zich op iets anders toeleggen, zijn kapitaal zit in de machines en in de fabrieksgebouwen en zijn technische werktuigen zijn alleen geschikt één soort waren te vervaardigen.

Eenige ondernemers verdubbelden zelfs hunne productie om de waren goedkooper te maken, en een mindere prijsnoteering te verkrijgen.

De groote schade, die zulk een concurrentie berokkende was oorzaak, dat de groote fabrikanten van dezelfde aanverwante artikelen zich aaneensloten om het onderkruipen te beletten.

En nu staat de hedendaagsche handelswereld voor het merkwaardige feit, dat zich juist bij de meest ontwikkelde industrietakken de oude gildegeest, die met de handelsvrijheid verdwijnen moest, weer te voorschijn komt in den vorm van allerlei verbintenissen en verdragen.

Meer dan elke andere Staat in Europa geeft Oostenrijk ons daarvan een bewijs. Evenmin als wij blinde vereerders zijn van den middeleeuwschen bedrijfsvorm, kunnen wij al de wettelijke maatregelen, die in Oostenrijk genomen worden, goedkeuren. Toch is dit land in vele opzichten ten voorbeeld te stellen.

In zijne credietorganisatie en niet minder in zijne gezamenlijke aan- en verkoopsvereenigingen voor het handwerk treedt dit ten duidelijkste aan het licht.

* * *

Wat de credietorganisatie betreft, is het van belang te vernemen, dat kort geleden door de Oostenrijksche Regeering een wetsontwerp is ingediend, waarbij een *Centraal crediet-instituut* (*Zentral-Genossenschafts-Kasse*) voor 't handwerk wordt in 't vooruitzicht gesteld.

De Regeering heeft zich bereid verklaard voor dit instituut *zes millioen* Kronen à 2 % en een jaarlijksche toelage van 100,000 Kronen te bewilligen. Ook Hongarijë steunde op dergelijke wijze de kredietinstellingen voor den middenstand, en geeft jaarlijks nog een subsidie van 100,000 Kronen. Nederland... trok dit jaar voor het eerst een som van 4000 gld. uit op de begrooting, en nog onder de noodige reserven. Waarlijk 't is voor ons, Nederlanders, om van te watertanden!

Overigens heeft zich, in navolging van Duitschland, de credietorganisatie in Oostenrijk, ook door middel van het particulier initiatief, op merkwaardige wijze uitgebreid.

In verschillende deelen des lands bijzonder in Moravië en Silezië zijn credietvereenigingen voor de handwerkers opgericht, die reeds tegen 't einde van 1905 een omzet van Kr. 1,306,459.65 hadden.

Verder werden sedert 1898 door het handelsministerie kleine leeningen verstrekt aan bedrijfsvereenigingen, om het werk dezer vereenigingen meer en meer aan te moedigen. In 't geheel werden op deze wijze aan de verschillende organisatie's ruim 600.000 Kr. uitgegeven.

Ook heeft de *Gewerbeförderungsdienst* van het Handels ministerie een zoogenaamde «overdracht van machine's» georganiseerd.

Door het helpen aanschaffen van machine's, wil de *Gewerbeförderungsdienst* bestaande, voor ontwikkeling vatbare, bedrijven voorthelpen, maar geen nieuwe stichten.

In de laatste jaren werd voor het overdragen van machine's aan bedrijfsvereenigingen de som van 100.000 Kr. beschikbaar gesteld. Daar het ministerie evenwel de conditie maakt, dat de landcomité's, de Kamers van Ambachten, ook een overeenkomstig subsidie verleenen, zoo worden in 't geheel beduidend grootere sommen uitgegeven.

De resultaten dezer hulp voor het aanschaffen van machine's zijn over 't algemeen zeer bemoedigend, wat wel blijkt uit het feit, dat tot 1905 door de vereenigde handwerkers in Oostenrijk voor een som van ruim 850.000 Kronen verschillende machine's en motoren op deze wijze werden aangekocht.

* * *

Van groote beteekenis is ook de gezamenlijke aankoop van grondstoffen door de handwerkersvereenigingen. Ook deze vereenigingen worden door den *Gewerbeförderungsdienst* met geldleeningen gesteund. Opmerkelijk is het, dat in de bekleedingsbedrijven het meest vereenigingsgeest woont.

Sedert 1898 werd door het Ministerie van Handel in het geheel aan toelagen en leeningen voor den gezamelijken aankoop van grondstoffen 92.000 Kr. uitgegeven.

Verder bevordert het Handelsministerie op de krachtigste wijze het debiet der Kleinbedrijven door het gunnen van leverantie's voor het leger.

Sedert een reeks van jaren wordt $^1/_4$ deel der leverantie van het schoenwerk voor een bedrag van 650.000 Kr. en ook van de andere uitrustingsdeelen ten bedrage van circa 250.000 Kr. aan de eigenaars van Kleinbedrijven gegund.

Het Ministerie van Oorlog bewijst den handwerkers nog een bijzonderen gunst, doordat geen borgstelling gevorderd wordt. Ook bepaalt de administratie zelf den prijs, om het onderkruipen te voorkomen.

Tot het jaar 1899 werden de leverantie's aanbesteed door de corpsintendanten en wel zoo, dat de verdeeling geschiedde in evenredigheid met de aanvragen.

Daar er gewoonlijk zeer veel aanvragen waren, was gewoonlijk de netto-winst nihil.

Thans heeft de uitschrijving plaats door 't Ministerie van Oorlog en de aanbiedingen moeten ingezonden worden aan de Kamers van Koophandel en Nijverheid. Deze leggen ze met een woord van aanbeveling aan het Ministerie van Handel voor, dat op zijn beurt den *Gewerbeförderungsdienst* belast met het opmaken van een project over de verdeeling der leverantie's. Dit project wordt goedgekeurd door een commisie, bestaande uit leden der kamers van Handel en Nijverheid, die dan ook de bestellingen verdeelen. Om bezwaren van verdeeling te vermijden, tracht men zooveel mogelijk de leverantie's aan genootschappen en vereenigingen te gunnen, waardoor zeker het vereenigingswezen onder den industrieelen middenstand op de krachtigste wijze gesteund wordt.

* * *

Tevens heeft de *Gewerbeförderungsdienst* een informatiebureau in 't leven geroepen, waar eventueele aanvragen zakelijk en zoo beknopt mogelijk beantwoord worden.

Verder zijn de verschillende onderafdeelingen van den dienst met de bibliotheek en de openbare bekendmakingen een universeel inlichtingenbureau.

De inlichtingen, welke gegeven worden, hebben meestal betrekking op de beste bronnen van aankoop der grondstoffen, werktuigen, werktuigmachine's, op de manier van werken en nieuwe methode's ter vervaardiging en veredeling van bedrijfsproducten, op de moderne inrichting van werkplaatsen, het oprichten van bedrijfsgenootschappen, over boekhouden; echter niet over al of niet vertrouwbaarheid van firma's.

De inlichtingen worden gratis verstrekt.

* * *

Hadden wij het tot hiertoe in hoofdzaak over hetgeen er in Oostenrijk van Staatswege geschiedt voor de *patroonsambachten*, van niet minder belang is het te vernemen, wat er voor de *belangen* van het klein-bedrijf gedaan wordt. Het is inderdaad treurig, zooals het tegenwoordig met het leerlingwezen gesteld is.

Alle rechtschapen handwerkers noemen de leerlingenfokkerij van den hedendaagschen tijd een der grootste rampen van den ambachtsstand. Daardoor ontstaan een menigte gezellen, die, nauwelijks hunnen meester ontgroeid, zich als patroon vestigen, en zoo het parasitairaanhangsel van den middenstand te voorschijn roepen.

Dezen toestand tracht men in Oostenrijk te bestrijden door zooveel mogelijk gelegenheden te openen tot de vorming van kundige, practisch gevormde leerlingen.

En op de eerste plaats noemen wij hier de herhalings- en vakscholen, zoomede de vak-tentoonstellingen voor leerlingen.

* * *

De vak-tentoonstellingen van leerlingen worden in Oostenrijk gehouden om aan de leerlingen gelegenheid te geven in het openbaar te toonen, wat zij op de werkplaats hebben geleerd.

Maar niet alleen de leerling, ook de patroon heeft bij die tentoonstelling belang.

Valt een leerling een onderscheiding te beurt, de eer er van komt mede aan den patroon, en de openlijke dank is een hulde aan de goede zorgen van den meester.

In 1897 opende de *Gewerbeförderungsdienst* de onderhandelingen om zulke tentoonstellingen te verkrijgen in de voornaamste plaatsen, vooral daar, waar Kamers van handel en nijverheid, bedrijfsvereenigingen, genootschappen, handelsmusea etc. bestonden.

Naar verhouding werd iedere tentoonstelling door de Regeering gesubsidieerd.

Van af 1898—1905 werden er op deze wijze meer dan 400 plaatselijke tentoonstellingen van het werk der leer-

lingen georganiseerd, waarop niet minder dan *26.833* leerlingen exposeerden.

En wat nog schooner is, er werden ook *dertig* centraal-tentoonstellingen van bekroonde werken met 5587 deelnemers gehouden. Daar kon men dus ook proeven het neusje van den zalm.

De onkosten dezer tentoonstellingen beliepen samen 280.256 Kr. Het Handelsministerie verleende aan deze tentoonstellingen een subsidie van 83,693 Kronen, dus bijna 1/3 deel der totale uitgaven.

Sedert eenigen tijd koestert de *Gewerbeförderungsdienst* het plan nog meer invloed uit te oefenen op het leerlingwezen door middel van den zoogenaamden gesubsidieerden leertijd. Hierdoor zouden die patroons, die de leerlingen in 't bijzonder behartigen, van wege den *Gewerbeförderungsdienst* eenige subsidie verkrijgen. Daarvoor zouden dan vooral in aanmerking komen die ambachten, die technische moeilijkheden opleveren, en die bijzondere bedrijven, waarvoor geen vakscholen bestaan.

Ten slotte zoekt het Handelsministrie van Oostenrijk nog verder het lot der leerlingen te verbeteren door voor hen op te richten zoogenaamde tehuizen voor leerlingen.

Dit zijn op de eerste plaats philantropische instellingen, maar ze staan toch met de vakopleiding in verband, daar aan de leerlingen door voordrachten, lectuur enz. gelegenheid wordt gegeven zich verder te bekwamen. De tehuizen moeten door de gilden of ambachtsvereenigingen worden opgericht.

Tot nu toe steunde de *Gewerbeförderungsdienst* 52 tehuizen voor leerlingen met een bedrag van 11.250 Kr.

* * *

Ziedaar dan, wat het Oostenrijksche Handelsministerie, in den laatsten tijd ten gunste van den industrieelen middenstand heeft tot stand gebracht.

Als men nagaat, hoe de *Gewerbeförderungsdienst* zich gedurende zijn 14-jarig bestaan ontwikkelde, dan mag men veilig met LUDWIG ERHARD zeggen, dat het jonge boompje inderdaad welig groeide.

Dat is waarschijnlijk wel het meest te danken aan zijn persoonlijke kracht.

Trots alle hindernissen en moeilijkheden is de kern van den Oostenrijkschen *Gewerbeförderungsdienst* gezond genoeg, om ook in de toekomst nog talrijke vruchten te doen rijpen, die de bedrijven ten goede komen, zonder te letten op de toestanden door partijen, spraakgeschil enz. geschapen.

Zijn ontwikkeling biedt het in Oostenrijk zeldzame schouwspel, dat een bedrijfstak de goedkeuring vindt van alle in den Rijksraad vertegenwoordigde Koninkrijken en landen. Bij de budgetbehandelingen bleek zulks duidelijk. Afgevaardigden, die in 't Parlement elkaar vijandig gezind zijn, arbeiden eendrachtig aan 't welzijn van den handwerkersstand.

De *Gewerbeförderungsdienst* kent maar één politiek: de politiek der *daden*, en heeft maar éene leus : de technische en maatschappelijke bevordering van het handwerk.

DR. J. NOUWENS.

DE TREK NAAR DE STEDEN EN KATH. SOC. ACTIE OP HET PLATTELAND.

In n⁰. 12 van dit Weekblad wijdde ik onlangs eenige regelen aan: »Nederlandsche arbeiders in het Buitenland.« Ik wees op een voorwaarde, die m. i. absoluut noodzakelijk vervuld moet worden, wil men met vrucht iets voor die menschen gaan doen, n.l. *het ontluiken, de groei en bloei van het katholiek vereenigingsleven op het platteland*, vooral daar, vanwaar velen naar Duitschland trekken, opdat de emigranten *eenig begrip* van vereenigingen en bonden hebben en voor aansluiting daarbij *iets voelen*, zoodat er gegronde hoop bestaat, dat zij ook over de grenzen voor het vereenigingsleven op godsdienstigen grondslag zullen gewonnen worden.

Ons artikel mocht zich over een waardeerend naschrift der geachte Redactie verheugen, hetwelk eindigt: »Doch ook onze groote taak tot ontwikkeling en organisatie van het platteland, noodig, zeker ook met 't oog op »het Duitsche gevaar,« maar noodig niet minder ook voor hen, die onze landspalen niet zullen overschrijden, — deze onze groote en zware taak worde door niemand, op wien in deze eenige verantwoordelijkheid rust, uit het oog verloren !«

Dit deed mij besluiten om andermaal en al zoo spoedig de gastvrijheid van het Kath. Soc. Weekblad te vragen.

Reeds den vorigen keer hadden wij de aandacht erop willen vestigen, dat hetgeen wij geschreven hadden in betrekking tot de Hollandsche werklieden in Duitschland ook van toepassing was op hen, die van het *platteland*, uit de *dorpen* naar de *steden* en *fabrieksplaatsen* trekken. Bij nader inzicht oordeelde ik het echter beter en nuttiger, dit onderwerp liever in een afzonderlijke bijdrage te behandelen; en de noot van den geachten Redacteur deed mij de uitvoering van mijn besluit verhaasten.

* * *

Nauwelijks had ik achter mijn vorige verhandeling een punt gezet en ze nog eens met alle aandacht overgelezen, of de gedachte kwam bij mij op: »ge zult zien, nu zullen velen zeggen: in ons dorp is het een hooge uitzondering, dat iemand naar Pruisen trekt; dus wij kunnen de patronaten en de vereenigingen wel missen.«

Dat die vrees ook eenigszins wordt gedeeld door de Redactie van dit blad, blijkt, dunkt mij, tamelijk duidelijk uit de woorden, welke ik boven citeerde.

Daarom verklaren wij thans met nadruk: patronaten, volksbonden, vereenigingen, in één woord krachtige Katholieke Sociale Actie, is niet slechts gebiedend noodig daar, waar aspiranten zijn voor Duitschland, maar op het *geheele* katholieke platteland, in *alle* dorpen, en wel om hen, die zich in de *steden* gaan vestigen of hun brood gaan zoeken in *fabrieksplaatsen*.

Wij vergen allerminst, dat men dit zoo maar voetstoots aanneemt. Niemand heeft zich gewonnen te geven, alvorens wij *op goede gronden* bewezen hebben, dat *bijna in ieder dorp de trek naar de stad* bestaat en dat *dit juist* o. m. een *hoofdreden* uitmaakt, waarom *ook het platteland flink dient georganiseerd*. Maar slagen wij erin een en ander afdoende aan te toonen, dat men dan niet terugdeinze

voor de consequentie, doch overal de handen uit de mouwen steke en aanpakke.

Het trekken naar Duitschland vindt lang niet overal plaats; althans wat van eenige beteekenis is; dat zijn hoofdzakelijk bepaalde streken. Maar er zullen weinig dorpen zijn, welke niet een niet onbeduidend aantal werkkrachten van allerhande soort leveren aan de stad.

Wie ook maar een weinig met de toestanden in de stad op de hoogte is, geeft dit gereedelijk toe. Hij weet al te goed, dat de arbeidende klasse in de steden volstrekt niet uitsluitend bestaat uit personen, in de stad geboren en getogen; doch dat er velen van buiten komen uit de omliggende plaatsen, maar ook even goed uit ver verwijderde dorpen.

Zeer practisch kan men zich ook hiervan overtuigen, wanneer men zich op hooge feestdagen, bij gelegenheid der kermis, wanneer het gilde teert, of bij een of ander dorpsfeest, toevallig daar bevindt. Het aantal personen van beider geslacht, die dan thuis zijn uit de stad om ouders en familieleden te bezoeken en mee te feesten, is dan veelal niet gering.

Men reflecteert er zoo niet op; doch uit ieder dorp dienen en werken er gewoonlijk meer in de stad dan men erg in heeft.

Ik heb voor de aardigheid *het verslag van den toestand der Provincie Gelderland over 1905* (dat over 1906 is nog niet verschenen) er eens op opengeslagen, *hoofdstuk XIII*: *Bevolking*. O. m. kan men daar zien, hoeveel mannen en vrouwen zich in den loop van 1905 in de verschillende gemeenten gevestigd hebben en hoeveel er vertrokken zijn.

Mij bleek, dat Gelderland *116* gemeenten telt. Daarvan *vertrokken* uit *69* meer *mannen* dan *er zich vestigden*, en in *82* gemeenten was het aantal *vertrekkende vrouwen* grooter dan het getal van haar, die *er zich metterwoon vestigden*. Opmerkelijk is het, dat deze plaatsen *bijna alle* ressorteeren onder de *dorpen*. In de *steden* integendeel, eveneens in de *grootere* dorpen en op *aantrekkingspunten* en en in de *fabrieksplaatsen* was het *juist andersom*. Daar *vestigden* zich over het algemeen (*Tiel, Wageningen* en *Zutfen* uitgezonderd) meer personen dan er *vertrokken*.

Hier volgt een klein overzicht:

Vermeerdering of vermindering der bevolking door:

GEMEENTEN.	VESTIGING.		VERTREK.		Meer vestiging dan vertrek.	
	M.	Vr.	M.	Vr.	M.	Vr.
Apeldoorn	1101	1195	1015	1014	86	181
Arnhem	2553	2572	2466	2443	87	129
Barneveld	286	264	280	226	6	38
Bergh	205	208	196	203	9	5
Doetinchem	240	227	237	215	3	12
Ede	544	497	440	382	104	115
Elst	334	237	221	232	13	5
Herwen en Aerdt	262	259	201	204	61	55
Millingen	64	112	46	103	18	9
Nijmegen	2824	2478	2505	2273	319	205
Rheden	579	816	564	752	15	64
Winterswijk	304	264	267	219	37	45

In het geheel *vertrokken* uit de verschillende gemeenten *499* mannen en *655* vrouwen meer dan er *zich vestigden*.

Dat schikt nog al, zal misschien iemand opmerken; wanneer dit loopt over resp. *69* en *82* gemeenten, bewijst deze statistiek weinig voor de ontvolking van het platteland.

Men mag echter niet uit het oog verliezen, dat het totale *vestigings*cijfer het getal der *vertrekkenden* zoo nabij komt, omdat men in zoo *breede* rijen naar *de grootere plaatsen* trok. Vandaar het geringe verschil tusschen *vestiging* en *vertrek*.

Men vergelijke bovenstaand lijstje.

Zoo kan iedereen den toestand van zijn eigen Provincie nagaan, en wij twijfelen niet, of men zal overal voor verrassende cijfers komen te staan, vooral in sommige Provinciën als Noord-Holland met zijn Amsterdam, Zuid-Holland met Rotterdam en den Haag, Noord-Brabant en Overijsel met hunne fabriekstreken. Elk provinciaal verslag zal uitwijzen, dat de trek naar de steden werkelijkheid is.

Ten slotte, als de trek uit de dorpen niet zoo algemeen was, waarom hoort en leest men dan tegenwoordig zoo herhaaldelijk over de ontvolking van het platteland? Mij dunkt, dat geeft te denken en zeide op zichzelf reeds meer dan genoeg.

»Een merkwaardig sociaal verschijnsel", merkte voor een paar jaar *S.* in dit weekblad op, »is de voortdurende trek van plattelanders naar de steden. 't Is een breede stroom van meest frissche, jonge krachten, die niet tevreden met de eenvoudige levenswijze op het platteland, of uit hoop op beter levensomstandigheden, naar de steden golft." En even tevoren had dezelfde *S.* geconstateerd: »We zien tegenwoordig een volksverhuizing, veel grooter in omvang en beteekenis dan die in de eerste eeuwen onzer jaartelling.

»In drommen trekken de nauwelijks de school ontgroeide knapen naar de stad en vullen de werkplaatsen als leerlingen en de koopmanshuizen als bedienden. De geschiktste jongelingen vinden plaatsing als huisknecht, magazijnknecht, koetsier, voerman, daglooner, opperman, of komen in de fabrieken terecht. 't Is opmerkelijk, hoevelen van hen, die als soldaat gediend hebben, als werkman of beambte in de stad blijven hangen. 't Stadsleven heeft hen bekoord . . .

»Bij velen is 't enkel de zucht naar hoogere verdiensten dan door den landbouwer kunnen gegeven worden; bij anderen is het de lust om lichter en prettiger werk te hebben; bij anderen de zucht om vrijer te leven, om te kunnen profiteeren van de gemakken en genoegens, die de stad boven 't dorp heeft; bij vele anderen is het enkel de idee, dat de toekomst beter, de zorg minder is voor den arbeider in de stad dan op 't land, die hen drijft. De trek van het land naar de stad is onloochenbaar. Wij kunnen het met eigen oogen zien."

* *
*

Evenmin valt het te betwijfelen, dat *juist* die trek naar de stad een flinke organisatie van het platteland zoo dringend noodig maakt.

Ik moet hier in een korte herhaling vallen. Dezelfde

reden immers, waarom ik in mijn voorgaand artikel aandrong op krachtige katholieke sociale actie in de streken, waaruit velen naar Duitschland trekken, geldt voor het geheele platteland, voor alle dorpen met 't oog op hen, die daar vertrekken maar binnen onze landspalen blijven.

Zooals gezegd, het eenigst begrip van nog zeer veel dorpelingen en bewoners van het platteland omtrent vereeniging is veelal niets anders dan: samenkomst in de herberg. Dat komt er van jongsaf in, en met dat idée begeven zij zich naar de stad. Maar de herbergen en café's in de stad zijn niet even onschuldig als die op de dorpen. Daar hooren de jongelui meer, daar zien zij meer, daar ontmoeten zij ander gezelschap, daar kent niemand hen, daar is de verleiding veel grooter. En het gevolg? Het duurt niet lang of zij nemen het zou nauw niet meer met den godsdienst, allerhande socialistische ideeën zetten zich spoedig in hun geest vast, zij kennen al heel gauw den weg naar de befaamde buurten, zij komen overal behalve in de R. K. Bonds-gebouwen en R. K. Vereenigingslokalen.

Wij constateeren maar 't liefst feiten.

Priesters, die jarenlang aan het zielenheil in de steden hebben gearbeid, ondervonden steeds, dat het geloof en de zeden van zeer veel buitenmenschen in de stad schipbreuk leden, dat vele plattelanders zelfs binnen zes maanden na aankomst in de stad reeds totaal bedorven zijn.

Personen, die op de hoogte zijn, hebben mij verzekerd, dat het erge Misverzuim en de aanzienlijke verwaarloozing der Paaschplichten in Rotterdam voor een groot gedeelte te wijten is aan de immigratie van Noord-Brabantsche en Zeeuwsche katholieken.

De propagandisten der katholieke vereenigingen in de steden kunnen er nog wel eens in slagen, proselieten te maken onder hen, die niet uit uitsluitend katholieke streken afkomstig zijn; doch alvorens zij hen, die op het katholieke platteland werden opgevoed, op het spoor zijn, zijn dezen dikwijls al veel te ver afgedwaald.

De lijsten der leden trouwe-bezoekers der R. K. Militairen-vereenigingen leggen hier ook een onafwijsbaar getuigenis af.

De lotelingen uit katholieke dorpen schitteren niet zelden door hun afwezigheid. Mij is altijd bijgebleven, wat ik eens voor eenige jaren las in »de Maasbode" omtrent de feestviering, ik meen het zilveren stichtingsfeest, van de R. K. Militairen-vereeniging te Gorinchem. Het was een luisterrijk feest, waaraan velen deelnamen; maar, zoo werd geklaagd, jammer dat geen enkele katholiek van de overzijde, d. i. uit Noord-Brabant aanwezig was.

Tegen feiten valt nooit te redeneeren; maar tegen zulke feiten, dunkt me, zeker niet.

Wij zeggen het daarom ten volle Mr. AALBERSE na: »moge het ernstig vermaan, door de f e i t e n gegeven, overal worden verstaan."

Laat men toch nooit meer zeggen: bij ons zijn het allemaal brave en eenvoudige menschen; wij hebben geen patronaten, bonden en vereenigingen noodig.

Dien tijd hebben wij gehad. 't Is hoog tijd, dat overal flink gewerkt wordt en op alle manieren krachtige sociale actie worde gevoerd, en niet het minst op het platteland.

Geschiedt dit, wordt de landelijke jeugd voor het leven opgevoed en ontwikkeld in en door de patronaten, worden zij daar godsdienstig goed onderlegd en met nuttige kundigheden verrijkt, worden zij daar gevormd tot wakkere strijders voor «Eer en Deugd» en gewonnen voor de drankbestrijding, leer zij daar sparen, en worden zij zoodoende geknipt voor het vereenigingsleven, en is dit op de dorpen in vollen bloei, dan zal de trek naar de stad een tegenwicht hebben; want dan worden de dorpers afgericht voor den komenden levensstrijd en trekken zij naar de stad, dan zullen zij zich niet terstond laten medesleepen en over halen, doch moedig *strijden* en, wij twijfelen niet, ook zegevieren. De een of de ander moge dan nog eens stukken maken of een scheeve schaats rijden — want dat voorkomt men nooit — doch wij maken ons sterk, dat men toch over het algemeen niet zooveel geloofsafval, verwaarloozing van den godsdienst, onverschilligheid en onmatigheid onder de katholieke plattelanders in de steden zal te betreuren hebben, maar dat velen zullen behouden blijven voor het geloof.

* * *

Met dat al willen wij geenszins ontkennen, dat de katholieke sociale actie ten plattelande op meerdere plaatsen op ernstige bezwaren zal stuiten. Twee der voornaamste zullen wij vermelden.

Vooreerst *het gebrek aan een centrum, het gemis van een geschikte localiteit.* Ik zou wel beginnen met een kruisverbond, met een patronaat, met een volksbond, zegt menig dorpspastoor, maar ik weet niet, waar ik met de menschen heen moet, waar wij vergaderen moeten; wij kunnen nergens anders over beschikken dan over een herberg.

Ongetwijfeld, een groote hinderpaal! Hoe minder vergaderingen in een herberg hoe beter; en er is alles voor, dat men niet afhangt van, noch zijn toevlucht behoeft te nemen tot de kasteleins.

Maar, hoe dan die moeilijkheid uit den weggeruimd?

Ja, goede raad is hier duur. Toch weten wij een oplossing. Het spreekwoord zegt: waar een wil is, daar is een weg. Zou dit hier ook niet kunnen bewaarheid worden?

Te oordeelen naar hetgeen meerdere dorpen gepraesteerd hebben, zou ik zeggen van wel. Het kan gerust iets minder zijn dan »Concordia« te Enschede. En al moest men zich in den beginnen wat behelpen, was ook niet slim. Ik heb wel eens gehoord, dat DR. ARIËNS aan een Pastoor, die dezelfde opwerping maakte tegen de oprichting van een Kruisverbond, vroeg: hebt Ge geen oude turfschuur?

De tweede moeilijkheid, die ook nog al eens dikwijls door de Geestelijkheid geopperd wordt, is, dat men de sociale actie wel zou willen aanpakken, ware het niet, dat de zorgvuldige uitoefening der geestelijke bediening zooveel tijd in beslag nam en zooveel inspanning eischte.

Ook zeer veel van waar! Vooral als een Pastoor alleen voor een parochie staat.

Nochtans hier is, dunkt me, toch ook nog wel een uitweg.

Is er ter plaatse een Kapelaan, dan kan deze uitstekende diensten bewijzen. Deze zal het heel graag doen; hij is in den regel jong en sterk en weet gemakkelijk nog

wat tijd te vinden om zich aan de actie te wijden. En wanneer de Pastoor dan applaudiseert en aanmoedigt, dan gaat het van een leien dakje.

Rust al het parochiewerk op de schouders van Pastoor alleen, dan kunnen een paar leeken meehelpen.

Op elk dorp zijn wel eenige menschen te vinden, die aan den christelijken geest van opoffering wat taktiek en kennis paren, mannen met een helder hoofd en een warm hart en met practischen zin, met wier hulp de wagen zonder veel moeite aan het loopen te krijgen is.

Wij kennen meer dan één dorp, waar op zoo'n manier aardig en met heel veel vrucht gewerkt wordt.

Uiterst leerzaam is hier, wat de Heer HENRI HERMANS, Secretaris van Sobriëtas en Secretaris van den Arbeid te Maastricht, het vorig jaar schreef in *De Volksbode*, weekblad voor het katholiek Vereenigingsleven in het Zuiden. »Ik heb de Paaschdagen doorgebracht in mijn geboortedorp B l i t t e r s w ij k, 600 zielen groot, gelegen in het noordelijk deel van L i m b u r g en afgescheiden van alle groote verkeermiddelen. In dat nederige dorpje heb ik . . . sociale actie bewonderd!

„Hoe die »nieuwigheid" daar gekomen is? Och, op een ouderwetsche manier. Ik zal het eens vertellen; anderen mogen er een voorbeeld aan nemen.

„Men is begonnen met 't oprichten eener H. Familie — ook al iets »nieuws" op zulk een dorp. Dit »nieuwe" viel echter in den smaak; want er waren al spoedig 77 leden toegetreden. In de bijeenkomst dier H. Familie spreekt de directeur over godsdienstige vraagstukken, over drankmisbruik en andere sociale ongerechtigheden; over de middelen tot genezing en vooral tot voorkoming van dat kwaad. Zóó wordt gewerkt aan een algemeene ontwikkeling, welke noodig is om met vrucht aan sociale actie mee te doen. Naast de H. Familie werd opgericht eene Congregatie voor de vrouwen met ongeveer hetzelfde program.

„Er kwam tevens tot stand een Boerenbond, in welks statuten wordt bepaald, dat de vereeniging jaarlijks twee godsdienstige vergaderingen houdt. Deze vergaderingen hebben gezamenlijk plaats met die der H. Familie. Zóó tracht men beide vereenigingen te bevorderen door ze een paar malen bij elkaar te brengen.

„Er werd opgericht een veeverzekering, welke reeds op goede resultaten wijzen mag.

„Ten slotte werd aan de H. Familie verbonden eene leesbibliotheek.

„De plannen, welke het eerst tot uitvoering zullen komen, zijn: een ziekenfonds voor de leden der H. Familie en daarnaast, in de congregatie, een cursus voor ziekenverpleging.

„Natuurlijk zal men ook, nadat door de vergaderingen der H. Familie en congregatie en door de bibliotheek daaromtrent goede ideeën zijn verspreid, beginnen met vereenigingen voor drankbestrijding.

„Aan de beurt kunnen dan komen een jongenspatronaat, waarvoor reeds een geschikte zaal in aanbouw is, en een Comité voor Kath. Sociale Actie, in samenwerking met nabijgelegen dorpen.

«Ziedaar sociale actie in een dorpje van 600 zielen!»

En vele lezers van het *Kath. Soc, Weekblad* zullen zich nog wel herinneren de sociale actie van dien dorpspastoor in Frankrijk te Avaux-le-Chateau, een dorpje van 600 inwoners (4e jaargang no. 23, Zaterdag 10 Juni 1905.)

Men ziet dus: katholieke sociale actie op het platteland is geenszins onmogelijk. Moge zij daarom niet langer uitblijven; omdat ze hoog noodig is, vooral met het oog op den trek naar de steden!

Babberich. P. fr. ILDEFONSUS,
Ord. Cap.

RAPPORT IN ZAKE ZIEKTE-VERZEKERING. II.

De premiën.

Ook achten wij de concurrentie der vrije kassen met de districtskassen onmogelijk, wanneer de laatste gaan werken volgens de tarieven voorkomende in de Memorie van Toelichting.

De ziekenfondsen, die niet zoo ver als het ontwerp gaan in de behandeling bij ziekte, heffen *minstens* eene wekelijksche bijdrage van 20 cents voor man en vrouw (en gezin).

De ondersteuningsfondsen, die geldelijke uitkeeringen verstrekken bij ziekte, en welker uitkeering niet zoo ruim plaats heeft als volgens het wetsontwerp, omdat zij o. a. geen kraamgeld uitkeeren, heffen gemiddeld 2 percent van het uit te keeren bedrag.

Weliswaar eischt het wetsontwerp gelijke bijdragen van de ongehuwden, doch dit voordeel is grootendeels schijn; de meeste werklieden zijn gehuwd of huwen op betrekkelijk jeugdigen leeftijd; bovendien geeft het ontwerp gelegenheid aan b.v. alle ongehuwde dienstboden, om zich in een daartoe bijzonder fonds te verzekeren.

Wij stellen hier onze berekening tegenover de vermoedelijke premie der districtskassen.

Loonklasse	Weekloon	Uitkeering ad 70 %	Weekpremiën in centen.						
			Gevarenklasse				Onze berekening voor		
			I	II	III	IV	geneesk. behandeling	2 % der uitkeering	Totaal
1	*f* 1.50	*f* 1.05	13.2	15.6	18.-	20.4	20	2.1	22.1
2	„ 3.—	„ 2.10	15.6	18.-	21.-	24.-	20	4.2	24.2
3	„ 4.20	„ 2.94	17.4	19.8	23.4	26.4	20	5.88	25.88
4	„ 5.40	„ 3.78	18.6	22.2	25.8	29.4	20	7.56	27.56
5	„ 6.60	„ 4.62	19.8	24.-	28.2	31.8	20	9.24	29.24
6	„ 9.—	„ 6.30	22.8	28.2	33.-	37.8	20	12.60	32.60
7	„ 12.—	„ 8.40	27.-	33.-	39.-	45.-	20	16.80	36.80
8	„ 15.—	„ 10.50	31.2	37.8	45.-	51.6	20	21.—	41.—
9	„ 18.—	„ 12.60	35.4	43.8	51.-	57.6	20	25.2	45.2
10	„ 21.—	„ 14.70	39.6	49.2	58.2	67.2	20	29.4	49.4

Wij voegen hieraan toe, dat, wanneer de geneeskundige behandeling, het verstrekken van genees- en heelmiddelen, de uitkeering van zieken- en kraamgeld moet geschieden gelijk het ontwerp zulks verlangt, en de boekhouding, contrôle het opmaken van staten en statistieken plaats moet hebben gelijk het ontwerp zulks regelt, de door ons berekende weekcontributiën, voorkomende in de laatste drie kolommen, een belangrijke verhooging zullen ondergaan.

Verreweg het meerendeel der verzekerden zullen ondergebracht worden in de eerste twee gevarenklassen, en juist, met deze tarieven der Memorie van Toelichting kunnen de bijzondere kassen beslist niet concurreeren.

Nog rest ons de opmerking, wanneer de districtskas bij toepassing van het ontwerp-tarief tekort komt, de Staat bijspringt met voorschot en in ieder geval de schadeloosstellingen waarborgt; de ziekenkassen, welke door dit wetsontwerp voor een geheel

nieuwen, bijna onbekenden toestand komen te staan, zullen de premiën niet hooger kunnen stellen dan die der districtskassen, met het zeer waarschijnlijk gevolg, spoedig voor een tekort te staan, waarvoor geen bron is te vinden om daarin oogenblikkelijk te voorzien.

Om deze redenen achtten wij, bij doorvoering van het ontwerp-tarief der districtskassen, het bestaan en oprichten van vrije kassen eene onmogelijkheid.

Ondernemingskassen.

Tegen de ondernemingskassen hebben wij dit bezwaar, dat zij gevaar opleveren voor de vrijheid van beweging der arbeiders. Immers, hoe gemakkelijk zal het niet een werkgever vallen om den arbeider aan de ondernemingskas te binden, b.v. door hem in tijden van schaarsche verdiensten de kosten der premie voor te schieten. Waar de vereenigingen van patroons en het verbod, om elkanders werklieden over te nemen, het voor den arbeider toch dikwijls al moeilijk maken om zijn positie te verbeteren, moet naar onze meening, alle gevaar worden vermeden, dat de werkman nog op andere wijze aan een fabriek of eene inrichting worde gebonden.

De Ziekteverzekering en de Ongevallenwet.

Het is een geheel nieuwe opvatting, welke den Minister ertoe heeft geleid, om de kosten van verpleging bij bedrijfsongevallen gedurende de eerste negen weken te wentelen op de ziekteverzekering. Is daarmede niet het beginsel der Ongevallenwet, het beginsel ook dat leidde tot de invoering van zoovele gevarenklassen in deze wet, verlaten?

Van tweeën een, het is *al* of *niet* redelijk, dat de werkgever het bedrijfsrisico drage, en dus de gevolgen der bedrijfsongevallen.

Is het *niet* redelijk, dan schaffe de Minister eerst de Ongevallenwet af en ruime voorts de bepalingen uit dit ontwerp op, welke den werkgever de verhooging der premie doet dragen, zoo zijn fabriek of werkplaats in een hoogere gevaarklasse valt.

Is het *wel* redelijk, waarom blijft dan de werkgever aansprakelijk voor grootere ongevallen, en waarom niet voor kleinere? Het schijnt ons inkonsekwent, den arbeider te doen betalen voor de gevolgen van kleine ongevallen en hem vrij te laten bij grootere; even inkonsekwent als het is, den werkgever geheel aansprakelijk te stellen voor grootere ongevallen en die aansprakelijkheid voor het grootste deel weg te denken bij kleiner ongeval.

De Minister verdedigt door deze wijziging der Ongevallenwet zijn voornemen om den werkgever te doen bijdragen in de ziekteverzekering. Maar in de Memorie van Toelichting vinden wij nog een ander o. i. alleszins voldoend motief voor deze bijdrage des werkgevers: »Elke »dienstbetrekking", zegt de Memorie van Toelichting, »brengt een zeker gemis aan vrijheid teweeg, en »levert daarom een bepaald gevaar voor ziekte op. Dat ziekte-»gevaar wordt in de meeste dienstbetrekkingen nog verhoogd »door dat, hetwelk verbonden is aan het in de dienstbetrekking »uitgeoefend beroep."

Dus omdat zulke dienstbetrekking een gemis aan vrijheid meebrengt en van zelf meer gevaar om ziek te worden, is het billijk, dat de werkgever meêbetaalt in de premie. Dit motief schijnt ons volstrektelijk voldoende om het meêbetalen des werkgevers te rechtvaardigen, en de Minister had het beginsel der Ongevallenwet en dat zijner eigen gevarenklassen niet behoeven los te laten, om de bijdrage des werkgevers te verdedigen.

De gevolgen der wijziging in de Ongevallenwet schijnen ons overigens voor de ziekenkassen veel te zwaar. Volgens het jaarverslag 1905 der Rijksverzekeringsbank bestonden de schadeloosstellingen in bijna ¾ van het totaal der ongevallen, zijnde 52571, alleen in geneeskundige behandeling en tijdelijke uitkeeringen; dit betreft de schadeloosstellingen van ongevallen afloopende binnen 6 weken.

Volgens het ontwerp Ziekteverzekering komen de schadeloosstellingen voor bedrijfsongevallen in de eerste 9 weken ten laste der ziekteverzekering.

Veilig kunnen wij o. i. aannemen, dat bij toepassing der laatstgenoemde bepaling, nl. schadeloosstelling gedurende de eerste 9 weken nà het ongeval, ongeveer 90 pCt. der bedrijfsongevallen ten laste der ziekteverzekering zullen komen.

Dit zal de ongevallenverzekering zeer bevoordeelen, doch de ziekteverzekering ontzaglijk bezwaren.

Dit alles wil echter niet zeggen, dat de ziekenkassen, ter bevordering van spoedige hulp, niet dadelijk zouden kunnen helpen bij een ongeval, mits de kosten van zulke hulp voor rekening blijven der Rijksverzekeringsbank en niet ten laste der ziekteverzekering komen.

Kraamgeld.

Tegen het verstrekken van kraamgeld aan ongehuwde verzekeringsplichtige vrouwen, meenen wij ons krachtig te moeten verzetten.

En wel in het algemeen belang.

Wij behoeven wel niet te zeggen, dat de Katholieke beginselen der zedeleer buitenechtelijke samenleving veroordeelen; de positieve wetten des lands doen hetzelfde door de wettelijke regeling van het huwelijk. Wordt hierdoor buitenechtelijke samenleving en het verwekken van buitenechtelijke kinderen terecht als een kwaad gebrandmerkt, dan kan het niet in het algemeen belang zijn, als een ziekteverzekeringswet aan wat kwaad is elken schijn van kwaad ontneemt, door het te behandelen als elke willekeurige ziekte *onvrijwillig* opgeloopen.

Dat spreekt al dadelijk uit de gevolgen, welke het uitkeeren van kraamgeld aan ongehuwde vrouwen hebben zou. Immers velen worden ongetwijfeld van bovenbedoeld kwaad weerhouden, wijl het openbare geweten het veroordeelt en er een schande aan hecht, waaraan de schuldige door een levend teeken, het kind, gedurende lange jaren wordt herinnerd.

Maar wordt *die* schande er niet geheel aan ontnomen, indien de wet zulk een misstap gelijk stelt met elke andere ziekte en daardoor elk begrip van kwaad eraan onttrekt?

Het komt ons voor, dat de wetgever met de eene hand zou afbreken, wat hij met de andere poogt op te bouwen.

Door de wettelijke regeling van het huwelijk tracht hij n.l. op te bouwen eene ordelijke, zedelijke samenleving en de wanorde der vrije liefde te weren. Door de ziekteverzekeringswet zou hij echter afbreken, wat hij in de huwelijkswetgeving heeft trachten op te bouwen; zou hij tegelijkertijd het begrip van kwaad en van schande aan het verwekken van buitenechtelijke kinderen onttrekken, wat ongetwijfeld het kwaad zou bevorderen, wijl het niet langer als kwaad zou worden gekend en de preventief werkende schande er aan ontnomen zou zijn.

Redenen genoeg om in het algemeen belang de uitkeering van kraamgeld aan ongehuwde vrouwen uit de wet te lichten.

Bovenstaande klemt te meer, als wij zien dat art. 136 aan zieke alkoholisten elke schadeloosstelling onthoudt.

Hier teekent het onderwerp alkoholisme als een kwaad en treedt het op als bestrijder er van. Doch terwijl het alkoholisme daardoor een wettelijk schandeteeken krijgt opgedrukt, wordt dit te sneller ontnomen aan het verwekken van buitenechtelijke kinderen. Wij bedoelen dit: de schande en het begrip van kwaad wordt aan dit verwekken alreeds onttrokken door de uitkeering van ziekengeld, maar de openbare meening zal zulks te eerder en te scherper voelen, indien een ander kwaad door de wet als zoodanig zou worden gekenmerkt en gestraft.

Dus staat ons betoog, dat de uitkeering van kraamgeld aan ongehuwde vrouwen strijdig noemt met het algemeen belang, op zichzelf vast, doch het wordt versterkt door artikel 136 alinea 2;

en ook, al zou deze alinea vervallen, dan nog bleef ons betoog op zichzelf sterk.

Intusschen vraagt elke maatregel, hoe duidelijk ook genomen in het algemeen belang, een rechtstitel. Maar deze ligt, naar onze meening, voor de hand. Een ziekte-verzekeringswet kan niet de behandeling van *alle* ziekten verzekeren, het is zelfs redelijk, dat zij er eenige uitsluit, chronische ziekten b.v., en zulke, welke afhangen van een vrije wilsdaad.

Sluit men zulke ziekten uit, dan blijven deze natuurlijk buiten de berekening der factoren, welke den prijs der verzekering vaststellen, en dus betaalt men voor die ziekte-gevallen ook geene premie.

De wetgever nu kan ongetwijfeld een aantal ziekten uitsluiten bij de berekening der premiën, daartoe heeft hij stellig het recht.

En het is redelijk en billijk, dat hij, behalve de cronische ziekten, ook die, welke volgen uit een vrije wilsdaad, buitenhoudt, wijl er voor den Staat geen reden is de burgers te verzekeren tegen een ziekte, welke zij zich zelven aandoen, en zulke ziektekansen, als volgende uit den vrijen wil, totaal onberekenbaar zijn.

Uitkeering van kraamgeld weigeren wij dus in het algemeen belang; wij achten den Staat volkomen gerechtigd deze ziektegevallen (?) buiten de berekening bij het vaststellen der premiën te houden, en oordeelen zulks billijk en redelijk om bovengenoemde redenen.

Wat de *gehuwde verzekeringsplichtige vrouwen* aangaat, achten wij het in het belang van moeder en het te verwachten kind, dat geenerlei werkzaamheden, waardoor zij verzekeringsplichtig is, door haar worden verricht gedurende eenigen tijd vóór en nà de bevalling; de bepaling, dat bij gedeeltelijken arbeid de helft van het kraamgeld wordt uitgekeerd, lokt tot arbeiden uit in een tijd, dat de vrouw absolute rust behoeft. Het schijnt ons gewenscht, in zulke tijden de vrouwen tot deze rust zoo krachtig als deze wet zulks kan te dwingen.

Geneeskundig onderzoek.

Verlangt een ziekenkas keuring van een kandidaat of wel verlangt een kandidaat keuring omdat een ziekenkas hem weigert wegens vermeende gebreken, ziekten of kwalen, dan wenschen wij dat onderzoek te doen plaats hebben door een geneesheer ter keuze van den kandidaat, door hem te kiezen uit een drietal geneeskundigen, aan te wijzen door de desbetreffende ziekenkas.

Dit ter bevordering der vrijheid in de keuze van een geneeskundige bij het in te stellen onderzoek.

Wordt de kandidaat goedgekeurd, dan komen de kosten ten laste der ziekenkas, bij niet goedkeuring ten laste van den Staat, gelijk het ontwerp aangeeft.

Overeenkomst met genees- en heelkundigen en apothekers.

Gewenscht komt het ons voor, dat in eene en dezelfde gemeente of aangrenzende gemeenten, liefst in één verzekeringsdistrict, eene en dezelfde overeenkomst wordt getroffen met genees- en heelkundigen en apothekers, krachtens welke genees- en heelkundige behandeling wordt verleend en heelmiddelen verstrekt aan de verzekerden van alle daar werkende ziekenkassen.

De zeer onaangename onderlinge concurrentie tusschen genees- en heelkundigen en apothekers eenerzijds, en de ziekenkassen anderzijds, wordt daardoor vermeden.

Deze onze wensch klemt te meer, nu uit adressen van heeren geneeskundigen gebleken is, dat zij enkel Rijkskassen wenschen en geen bijzondere kassen. Hun afkeer van de bizondere kassen zou hen n.l. kunnen verleiden tot het stellen van hoogere eischen aan deze particuliere instellingen, waardoor voor deze concurrentie met de Rijkskassen onmogelijk zou worden. Overigens zullen de bizondere kassen, indien de heeren doktoren van ééne plaats de vrijheid behouden om verschillende tarieven te eischen van de verschillende kassen, in een toestand van volkomen afhankelijkheid komen ten opzichte der geneeskundigen. Verhoogen immers de geneeskundigen het tarief, dan kan de getroffen kas niet meer concurreeren.

De vrees voor een dergelijke verhooging zal de vrije kas elke zelfstandigheid ten opzichte der geneeskundigen doen verliezen.

Dus is één tarief in eenzelfde omgeving zeer gewenscht.

Wat de salariëering der genees- en heelkundige diensten en de kosten der geneesmiddelen aangaat, achten wij een belooning van geneeskundigen gewenscht per abonnement en van apothekers per recept.

Bij betaling per visite van den geneeskundige springt de algemeene, en o. i. voor geneeskundigen krenkende, overtuiging naar voren, dat alsdan meer visites zullen worden afgelegd en in rekening gebracht dan noodzakelijk is.

Wij wenschen ten dezen opzicht te verwijzen naar de klaagtonen, opgegaan in de Tweede Kamer der Staten-Generaal over de hooge rekeningen voor genees- en heelkundige hulp, verleend bij de behandeling der bedrijfsongevallen.

De visites van H.H. medici zijn niet te controleeren en eene poging daartoe van de zijde der ziekenkassen achten wij ongewenscht en in strijd met de waardigheid van geneesheer en heelkundige; de apotheker daarentegen is wel te controleeren wijl hij geene middelen afgeeft dan tegen recept van doctoren.

Onbeperkt verzekeringsgebied.

Algemeen was de wensch, de verzekeringskassen vrij te laten in het bepalen van haar verzekeringsgebied, en haar te ontdoen van het nieuwe keurslijf, waarin het ontwerp haar steekt, te weten beperking tot eene of meer aangrenzende gemeenten.

De wenschelijkheid kan blijken en alsdan dient de mogelijkheid opengesteld te zijn om een zoo krachtig en groot mogelijke ziekenkas te verkrijgen in het belang van een zoo groot mogelijk getal verzekerden.

Het algemeen beginsel is toch, naarmate de risico is verdeeld over een grooter verzekeringsgebied, naarmate de lasten over meerderen worden omgeslagen, zal de druk daarvan zich op ieder in het bizonder minder doen gevoelen.

Welke grenzen de kassen in hare statuten mogen trekken.

Het ontwerp-Ziekteverzekeringswet 1905 sprak van vereenigingen, welke als erkende ziekenkassen in hare statuten konden opnemen, dat een persoon om zich bij haar te verzekeren tot een bepaald kerkgenootschap moest behooren. (Zie de M. v. T. bij art. 24).

Het tegenwoordig ontwerp zag echter, dat eene bizondere kas haar verzekeringsgebied kan beperken tot bepaalde bedrijven, vakken of beroepen (art. 20).

Dit strijdt naar onze meening, weer vlakweg tegen het beginsel, dat de bizondere kassen regel zullen zijn.

De Minister schijnt de meening toegedaan, dat de bizondere kassen verbonden zijn of zullen worden aan de vakvereenigingen, want hij laat beperking van het verzekeringsgebied toe tot bepaalde bedrijven of vakken.

De vakvereenigingen echter hebben, naar onze opvatting, een heel andere taak dan het oprichten van verzekeringskassen. Dit ligt meer in de lijn der zoogenaamde sociale vereenigingen, organisaties, welke zijn ingericht om de *algemeene* belangen der werklieden — de stoffelijke en zedelijke — te bevorderen en dus niet speciaal de vakbelangen. In die algemeene vereenigingen treden van zelf slechts leden eener bepaalde richting toe en deze leden vormen weer de ziekenkassen.

En nu grondt zich de hoop, dat deze kassen tegen die van het Rijk zullen kunnen concurreeren, hoofdzakelijk hierop, dat men vertrouwt in eigen kring strengere contrôle te kunnen uitoefenen.

Die hoop vervliegt natuurlijk, indien het ontwerp de grenzen van dien eigen kring zou uitvegen en de kas toegankelijk zou maken voor vreemden, over wie contrôle zoo goed als onmogelijk zou zijn.

Enkel dus op grond van het beginsel dezer wetsvoordracht, volgens welke de bizondere kassen behooren te worden voorgetrokken, vragen wij erkenning der bestaande toestanden en vrijheid dus, om door de statuten eener bizondere kas zulke leden uit te sluiten, die niet tot eigen kring behooren, vrijheid om ons te beperken tot den kring waarover onze strenge contrôle mogelijk is.

Tegenspraak bij Arbeidscontract en Ziektewet. Aan de aandacht Uwer hooge vergadering veroorloven wij ons voorts te onderwerpen art. 21 van het ontwerp Ziekteverzekeringswet en art. 1637*s* van het ontwerp Arbeidscontract,

Artikel 21 van het ontwerp Ziekteverzekeringswet zegt:

»Elke bepaling in eene arbeidsovereenkomst, houdende beperking der aan den werkman volgens deze wet toekomende vrijheid om aan zijn verzekeringsplicht te voldoen bij de ziekenkas zijner keuze, is nietig".

Artikel 1637*s* van het ontwerp Arbeidscontract somt eenige gevallen op, welke ongeoorloofd en nietig zijn, en vervolgt dan:

»van deze bepalingen zijn uitgezonderd:

1°. het beding, waarbij de arbeider deelneemt in eenig fonds, mits het fonds voldoet aan de voorwaarden bij algemeenen maatregel van bestuur gesteld".

Naar onze bescheiden meening komen deze bepalingen met elkander in tegenspraak.

Wij spreken eindelijk de hoop uit, dat het ontwerp tot wet moge worden verheven, gewijzigd in den geest als door ons werd voorgesteld, en wij vleiën ons met de hoop, dat Uwe hooge vergadering aan de beschouwingen, door ons gebouwd op de rapporten van onze afdeelingen, eenige aandacht zal willen schenken.

Op grond van bovenstaande beschouwingen dringen wij er bij Uwe hooge vergadering op aan:

1°. dat de verzekering van geneeskundige behandeling en geldelijke uitkeering worde gesplitst, zooals in de praktijk de ziekenen ondersteuningsfondsen afzonderlijk zijn gegroeid;

a. opdat ook losse arbeiders en eigenwerkers (kleine bazen) in de verzekering van geneeskundige behandeling tegen dezelfde tarieven als de verzekeringsplichtigen kunnen worden opgenomen;

b. opdat de vaste arbeider, ophoudende vast werkman te zijn, niet dadelijk voor zich en zijn gezin de beide soorten verzekering verlieze;

c. opdat artikel 1638*c* van het ontwerp Arbeidscontract beter tot zijn recht kome en de tarieven eener verzekering van geldelijke uitkeering belangrijk kunnen worden verlaagd;

2°. dat alzoo in de verzekering van geneeskundige behandeling tegen dezelfde tarieven worden opgenomen alle arbeiders, losse en vaste, en de eigenwerkers beneden zekeren financiëelen standaard; zullende echter alleen de vaste arbeiders, zooals art. 1 van het tegenwoordige ontwerp ze omschrijft, tot verzekering worden verplicht, op de wijze als het ontwerp thans voorschrijft, n.l. met medewerking der werkgevers in de premiebetaling, terwijl de *gezinshoofden*, vallende in de vier laagste loonklassen, op kosten van den Staat in de klassen worden opgenomen;

3°. dat echter tot verzekering van geldelijke uitkeering enkel worden verplicht zulke vaste arbeiders, die een eenigszins duurzame zekerheid van arbeid hebben, terwijl aan losse arbeiders en eigenwerkers de gelegenheid gegeven worde, zich op dezelfde voorwaarden, rechten en tarieven vrijwillig te verzekeren;

4°. dat de bizondere kassen dezelfde voorrechten mogen genieten als de districtskassen:

a. aanspraak op het voorschot van art. 194;

b. toelage voor administratie;

c. premiebetaling door den werkgever;

d. recht op vaste tarieven of minstens omslag over 5 jaar;

e. aanslag op de helft van het reservefonds;

f. terwijl wij eindelijk van meening zijn, dat de tarieven der districtskassen, in de Memorie van Toelichting genoemd, de concurrentie voor bizondere kassen onmogelijk maken;

5°. dat het oprichten van ondernemingskassen ongewenscht is;

6°. dat de schadeloosstellingen, voortspruitende uit bedrijfsongevallen, geheel ten laste der Rijksverzekeringsbank behooren te blijven;

7°. dat uitkeering van kraamgeld aan ongehuwde vrouwen in het algemeen belang niet mag plaats hebben, en het kraamgeld aan gehuwde vrouwen ten volle moet worden uitgekeerd drie weken voor en drie weken na de bevalling, onder verbod van eenig werk te mogen verrichten;

8°. dat, ingeval van keuring, de candidaat vrije keuze hebbe uit drie door de ziekenkas aangewezen geneeekundigen;

9°. dat er voor de geneeskundigen en apothekers van eenzelfde verzekeringsdistrict één tarief worde vastgesteld, geldig voor alle kassen van dat district;

10°. dat de geneeskundigen per abonnement, de apothekers per recept worden uitbetaald;

11°. dat het verzekeringsgebied der vrije kassen niet worde beperkt;

12°. dat de vrije kassen echter evenals in het ontwerp 1905 de vrijheid mogen hebben in hare statuten zulke bepalingen op te nemen, dat slechts leden kunnen worden aangenomen, behoorende tot een bepaald kerkgenootschap.

De Commissie van Onderzoek:

B. J. Grobben, Dordrecht, *Voorzitter.*
J. H. Grundmeijer, Zeist, *Secretaris.*
Alb. v. d. Kallen, Breda, *Rapporteur.*
G. Sanders, Nijmegen.
J. G. Linssen, Amby.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

SCHELD-RHAPSODIE.

Het Volk, dat eerst minekes maakte, om op 't artikel »*Wie liegt?*" niet te antwoorden, is thans eensklaps losgebroken.

In het nummer van 7 Mei vangt het aan, en 't .... »*Wordt vervolgd.*"

We zullen dit zaakje eens kalm afwachten; onze baggerlaarzen zijn tegen dat vuil wel bestand.

Op één ding willen wij echter nu reeds wijzen, een enorme fout van *Het Volk*: dit eerste artikel is één groote scheldpartij.

Enkele staaltjes:

Eerst over het *Kath. Soc. Weekbl.* — Dit heet een »vergaarbak", een »politieke Asmodée", een blad, dat leeft van »schunnige kleine trucjes, listigheidjes, kunstjes," enz.

Is 't echter niet, alsof *Het Volk* spreekt over de *Vorwärts,* die herhaaldelijk geheime regeeringstukken, particuliere brieven, enz. publiceerde, wanneer het over 't *K. S. W.* schrijft: »Over 't algemeen maakt dit krantje 'n vieze indruk, de indruk, die een spion maakt als hij de snippermanden van de bespionneerden plundert om papiertje aan papiertje te lijmen," enz.

Wij zelf worden o.a. genoemd: »scharrelaar op het gebied der sociale actie", met »gebrek aan eergevoel", »diefjesmaat", »straatjongen", enz. Wij maken 't zóó bont, dat de Katholieke Pers ons maar liefst negeert: »Als gewoonlijk laat de overige katholieke

pers hem begaan. Wel wacht men zich solidariteit te toonen, wèl zorgt men eventueel te kunnen vertellen: wij zijn niet als deze..."

Hoe geraffineerd dit gelogen is, weet ieder, die in de laatste weken katholieke kranten inzag.

Van het artikel »*Wie liegt?*" verklaart *Het Volk*, dat »ouwe koek, nonsensikale verdraaiingen, ongehoorde domheden, pietluttige vervalschingen, brutale beweringen, dat alles te zamen vormt het geheel".

Ziedaar enkele liefelijkheden, in nog geen anderhalve kolom druks dicht bijeen, als de krenten in een pracht-paaschbrood.

En na dit alles gelezen te hebben, kunnen wij ons slechts verheugen over dezen aanhef van dit verweer. Indien *Het Volk* ooit bewees zwak te staan, dan wel nu!

Wie goede argumenten heeft, behoeft zijn toevlucht niet te nemen tot scheldwoorden.

Dit werd al zeer terecht opgemerkt in *Het Volk* van 2 Sept. 1905: »S. beweert, dat al wat ik geschreven heb l e u g e n of een k w a j o n g e n s s t r e e k is. Dat zijn in den regel woorden van iemand, d i e z i c h n i e t k a n v e r a n t w o o r d e n o f v e r d e d i g e n, e n z i e t, d a t h ij o n g e l ij k h e e f t".

Inderdaad, dit getuigt van menschenkennis. Scheldwoorden zijn juist het tegenovergestelde van argumenten.

»S c h e l d w o o r d e n w o n d e n n i e m a n d, d a n w i e z e u i t."

Dit zeer ware woord kon men op 29 Maart 1904 lezen in... *Het Volk!*

Vermoedelijk ligt nu de geheele republikeinsche Redactie al in het gasthuis! MR. A.

GEMENGDE HUWELIJKEN TE AMSTERDAM.

In de »*Voorloopige Jaarcijfers over het jaar 1906*," dezer dagen uitgegeven door het Bureau van Statistiek der gemeente Amsterdam, wordt aangetroffen een tabel van de huwelijken naar den godsdienst der echtgenooten.

De volgende cijfers kunnen daaruit worden afgeleid, betrekkelijk het aantal huwelijken in Amsterdam.

JAAR	KATHOLIEK MET		DOOR EEN KATHOLIEK AANGEGAAN IN 'T GEHEEL (2)	VERHOUDING CIJFERS VAN (1) EN (2) PER 100
	KATHOLIEK	NIET KATH. (1)		
1899	584	639	1223	52,2
1900	615	701	1316	53.3
1901	615	645	1260	51,2
1902	618	733	1351	54,3
1903	618	772	1390	55,5
1904	654	723	1277	56,6
1905	630	777	1407	55,2
1906	615	857	1472	58,2

Van de gemengde huwelijken zijn er ruim 3 ten honderd met Israëlieten en personen met geen of onbekenden godsdienst, de overige zijn met Protestanten.

Uit deze cijfers blijkt, hoe het aantal gemengde huwelijken steeds *toeneemt*, zoowel absoluut als in verhouding tot het aantal huwelijken door een katholiek aangegaan.

In 1899 was die verhouding 52,2 per 100; er werden toen dus reeds meer gemengde dan zuiver katholieke huwelijken gesloten. Met kleine schommelingen was die verhouding gestadig stijgend en werd in 1906 58.2 per 100.

In dit jaar, waarin het aantal huwelijken van katholieken met katholieken even groot was als vijf jaar terug, klom het aantal der gemengde huwelijken van 645 in 1901, tot 857.

Of de actie tegen het gemengd huwelijk in Amsterdam ook noodzakelijk is! En elders niet minder! Z.

KORTE BERICHTEN.

Sociaaldemocratie en Godsdienst. — Een der sterkste uitspraken omtrent de verhouding van het Socialisme tot het Christendom is de verklaring, welke de Sociaaldemocraat LOSINSKY schreef in de *Sozialistische Monatshefte* (1902, blz. 130):

«In het kort kunnen wij zeggen, dat *geen sociaal-ethisch stelsel zoo scherp in strijd is met het Socialisme, als het Christendom. Wie sociaist wil zijn, moet atheïst zijn.* D e e i n d o v e r w i n n i n g v a n h e t S o c i a l i s m e i s s l e c h t s m o g e l ij k d o o r d e e i n d n e d e r l a a g v a n h e t C h r i s t e n d o m.»

De schrijver-zelf bracht de cursiveering aan!

't Is even kras, als wat BEBEL schreef in zijn boekje: *Christendom en Socialisme.* (blz. 16):

«Wat er goeds is in het Christendom is niet christelijk, maar algemeen menschelijk; wat het Christendom bizonders heeft, zijn kraam van leerstukken en dogma's, s t a a t v ij a n d i g t e g e n o v e r d e m e n s c h h e i d.»

't Is duidelijk, wanneer *wij* zeggen, dat Christendom en Sociaaldemocratie onvereenigbaar zijn, dan zijn *wij*... leugenaars!

Leugens uit „Het Volk." — Onder den titel «E e n *klinkend* p r o t e s t" vermeldde *Het Volk* d.d. 3 Mei 1907:

„Onlangs werd in dit blad medegedeeld, hoe extra hoog DR. KUYPER zich voor een spreekbeurt voor een christelijke jongelingsvereeniging liet betalen. Thans hebben wij een tegenhanger daarvan ten toon te stellen uit de andere helft der coalitie. De pater-jezuït Hendrichs uit Amsterdam heeft voor de Katholieke Sociale Actie te Nijmegen gesproken als protest tegen de «geloofsvervolging" in Frankrijk, in navolging van Amsterdam, Rotterdam en Londen. Maar wat blijkt nu achteraf? Dat de ZeerEerw. spreker, die tegenover de liberale kranten, welke gevraagd hadden: waartoe dient zoo'n protest? met zooveel vuur het recht van protesteeren opeischte, dat protest niet wenschte te komen leiden tegen 'n behoorlijke vergoeding van reis- en verblijfkosten: de tijd, dat hij zoo iets om niet deed, was voorbij! Evenmin tegen een voor het slecht bij kas zittend comité vrij aardig honorarium van *f* 25.— dat was voor een stad als Nijmegen te weinig! Het moest *f* 50.— zijn. Het comité, dat de protestmeting belegde, staat dan ook voor een financieel tekort. Zoo is deze vriend bezig uit de «geloofsvervolging" een aardig slaatje te slaan. Voor den eerwaarde wordt dat een zeer «klinkend" protest."

Bij onderzoek bleek ons het volgende:

1. Onjuist is, dat deze vergadering uitging van de K. S. A.
2. Onjuist is, dat het plaatselijk Comité van de K. S. A. staat voor een »financieel tekort," tengevolge van deze vergadering.
3. Onjuist is, dat P. HENDRICHS weigerde een honorarium van *f* 25.— aan te nemen.

't Eenige wat in dit bericht juist is, is 't bedrag van *f* 50.—. Edoch.... laat *Het Volk* er dit nu ook eens bij vermelden: dit bedrag was niet voor P. HENDRICHS, maar.... voor de Bibliotheek van G. en W. te Amsterdam!

Wij zullen zien, of *Het Volk* door 't artikel «*Wie liegt?*" wat wijzer is geworden, en nu in 't belang van zijn eigen reputatie deze «onjuistheden" herstellen zal.

Anders worden 't weer leugens!

Neutraliteit. — *Het Volk* van 5 Mei 1907 bevat nog een artikeltje over de staking te Rijssen. Er wordt in betoogd, dat de vakorganisatie niets uithaalt, als de arbeiders niet tevens sociaal-democraten worden.

„Het is een les voor heel de vakbeweging, dat zonder socialistische overtuiging bij de leden, de vakstrijd onmogelijk is.

Wat er in dezen tijd in Engeland plaats vindt, bewijst dat weer overduidelijk. De vakbeweging daar is de oudste en nog de grootste van Europa, maar het socialisme vindt men er slechts spaarzaam verbreid. En als het Duitsche kapitalisme onderkruipers noodig heeft, stuurt het zijn werf-agenten de Noordzee over. Eerst in Hamburg en nu te Dresden zijn het Engelschen die zonder eenige aarzeling de plaatsen van stakers en uitgeslotenen innemen.

In Holland gaat het in dit opzicht gelukkig goed. Het Vakverbond leeft in de beste verstandhouding met de S. D. A. P. En sprak niet op het congres van den Timmerliedenbond de voorzitter een warm woord van aanbeveling voor *Het Volk*?

Maar er kan niet genoeg gewaakt worden voor een ontaarding der vakbeweging tot een louter egoistische beweging, tot een z a a k j e. Dat is de groote les die Rijssen ons leert."

Dit bewijst wel de geweldig neutrale neutraliteit van het *N. V. V.* en van den neutralen Timmerliedenbond!

In hetzelfde artikel schrijft *Het Volk* nog:

«Er is helderheid en frischheid gekomen in de hoofden; zij [de Rijssensche arbeiders] kunnen het nooit vergeten, hoe van allen kant het Nederlandsche p r o l e t a r i a a t aan hun zijde stond, hoe hen de ondubbelzinnigste blijken van kameraadschap zijn bewezen."

Wij voegen er ook bij, dat zij ook niet zullen vergeten, dat o. a. in het *K. S. W.* t w e e keer een gift vermeld stond van f 250.—, een van f 100.—, een van f 40.— enz., giften, die nu juist niet van «proletariërs" afkomstig waren!

Een Gemeentelijke Spaar- en Voorschotbank is door den Raad van Ambt-Doetinchem opgericht. Zij zal worden beheerd door een directeur en drie commissarissen, door den Raad te benoemen. De rente zal bedragen van $2^1/_2$ pCt. tot $3^1/_4$ pCt. al naar de opzegging, terwijl de rente van voorschotten 5 pCt. zal bedragen. De ingebrachte gelden worden door de gemeente gewaarborgd.

Een Keuringsdienst van eet- en drinkwaren wordt nu ook te Groningen ingesteld met een directeur-scheikundige en een keurmeester. Vlaardingen begint met een vee- en vleeschkeuring, ook van toebereide vleeschwaren.

Woningvraagstuk. In Duitschland werkt men met veel activiteit aan de oplossing van het moeilijke vraagstuk, om voor de werklieden gezonde en tevens goedkoope woningen te bouwen. De *Deutscher Verein für Wohnungsreform*, heeft het resultaat van haar arbeid over 1904 en de eerste maanden van 1905 gepubliceerd. In 1904 spande men alle krachten in om huizen te bouwen en daartoe het noodige kapitaal te verkrijgen.

De coöperatieve bouw-vereenigingen groeiden aan van 493 in 1903 tot 550 in 1904, en in 1905 tot 600. Verzekeringsmaatschappijen hebben in 1904 15 millioen Mark uitgegeven voor arbeiderswoningen, het rijk heeft daartoe 5 millioen besteed.

Pruisen heeft voor dit doel sedert 1885 50 millioen uitgegeven.

Met die fondsen heeft men gebouwd 8175 huizen, die aan den Staat behooren, 7479, die eigendom zijn van coöperatieve vereenigingen en 750 waarvan de bewoners tevens eigenaar zijn.

Beieren heeft tot dit doel in 1904 besteed 1,300,000 Mark, de provincie Posen en Homburg respectievelijk 1,400,000 en 100,000 Mark. De werkzaamheid der gemeenten was nog merkwaardiger en men begint zich nu bezig te houden met 't bouwen van woningen ten platten lande.

De staking in het Ruhrbekken heeft de aandacht doen vestigen op de moeilijkheden, die kunnen ontstaan, doordat de patroons eigenaars zijn der woningen, waarin hun werklieden wonen. Ter bestrijding van deze moeilijkheden, welke voortvloeien uit de clausule in het huurcontract, dat de huur eindigt, wanneer het arbeidscontract verbroken wordt, heeft men in den Rijksdag voorgesteld, te beslissen, dat in geval van verbreking van het arbeidscontract de werkman kan doorgaan met het bewonen van het huis, gedurende een maand nog na de verbreking.

Tusschenhandel. De landbouwcoöperaties in O o s t e n r ij k hebben met het oog op den vleeschnood een zeer gewichtig besluit genomen, dat vèrstrekkende gevolgen hebben kan. Het Bestuur van den Algemeenen Bond van Landbouw-coöperaties in O o s t e n r ij k heeft zich over de hooge vleeschprijzen als volgt uitgesproken: De veehandel op coöperatieven grondslag is beslist noodzakelijk om aan den tusschenhandel paal en perk te stellen, om te zorgen dat de steden op de marktdagen van goed en voldoende vee voorzien zijn en om meer gelijkmatige, niet onder den invloed van speculatiën en toevallen staande prijzen te krijgen. R.

Tegen het collectivisme. — Duidelijk is, dat het *socialisme*, in den scherpen, absoluten, collectivistischen vorm, bezig is, te verwateren; het wordt langzamerhand een *reformisme*, meer of minder verzacht of meer of minder ontdaan van de oude utopistische ideeën; het wordt menschelijker, mogelijker, practischer, omdat het tenslotte geen socialisme meer is.

De symptomen van die beweging zijn talrijk. En zeer sprekend is, wat in Engeland nog niet lang geleden is geschied.

Op het in Jan. te Belfast gehouden congres, waar bijna een *millioen* arbeiders door 300 afgevaardigden vertegenwoordigd waren, trachtte KEIR HARDIE, de stichter der *Independant Labour Partij*, met enkele vrienden van het congres te verkrijgen, dat het zich zou uitspreken ten voordeele van het *collectivisme*. De discussie was lang en ernstig, doch niettegenstaande alle pogingen werd het voorstel verworpen 835,000 tegen 98,000 stemmen.

Belasting op de waardevermeerdering. — Tot de belastingplannen der Britsche regeering behoort, dat de schatting van de belastbare waarde van eigendommen zal behandeld worden met een drieledig doel: 1°. een eind te maken aan de verwarring tusschen de waarde van onbebouwde gronden en de waarde van die, waarop gebouwen staan of komen zullen; 2°. de gemeentebelastingen te regelen naar het betalingsvermogen; en 3°. de t o e k o m s t i g e t o e v a l l i g e w a a r d e v e r h o o g i n g te ondervangen.

'tIs speciaal dit derde punt, waarop wij hier willen wijzen, en waarvan het erkende doel is „de eene of andere klasse van lieden te verhinderen, onder de bescherming en medewerking van de wet, steeds rijkdommen te verwerven, in de schepping waarvan zij geen aandeel had, en die niet aan haar, maar aan de gemeenschap behooren."

Nederland mocht daar toch ook wel eens over gaan denken.

Stakingswet. — De kantonnale raad van Bern heeft met 140 tegen 19 stemmen een stakingswet aangenomen, waarvan de voornaamste bepaling luidt:

„Wie tijdens een werkstaking iemand, die wenscht te werken, door gewelddadigheid, bedreigingen, beleedigingen of door hem ernstig lastig te vallen (erhebliche Belästigung) de uitoefening van zijn beroep belet of tracht te beletten, wordt gestraft met een gevangenisstraf van 1 tot 60 dagen; in gevallen van geringe beteekenis kan een boete tot 100 francs worden opgelegd. Wanneer het een vreemdeling is, kan hij bovendien voor een tijd van 2 tot 10 jaar uit het land worden gewezen.

„Wie tijdens een staking door gewelddadigheid, bedreigingen, beleedigingen of ernstig lastig vallen iemand belet of tracht te beletten aan een werkstaking deel te nemen, wordt met gelijke straffen bedreigd."

In ernstige gevallen kan tot onmiddellijke inhechtenisneming worden overgegaan.

Thuiswerkende Sigarenmakers. Bij den Duitschen Rijksdag is een wetsontwerp ingediend met verschillende nuttige voorschriften over de vervaardiging van sigaren in de huisnijverheid. Het bepaalt o. a. dat geen tabak bewaard of bewerkt mag worden in slaapvertrekken en dat de tabak in huiskamers en keukens alleen in vochtigen toestand gemengd mag worden. De kamers, waar de tabak gestript, gewikkeld, gerold en uitgezocht wordt, moeten vensters hebben, die rechtstreeks met de buitenlucht in verbinding staan en voor ieder persoon 10 kubieke meters lucht bevatten.

Een Turksche Tapijtfabriek. Dicht bij Constantinopel, aan de golf van Ismid, staat een Keizerlijk-Duitsche tapijtfabriek, waarin het tapijtenknoopen uitsluitend 't werk is van vrouwelijke arbeiders; en dit wel van Turksche en Grieksche meisjes in den ouderdom van 4—15 jaren.

'tIs jong, vooral wanneer men in aanmerking neemt, dat de werkdag 11 uur bedraagt. De kleinste meisjes zijn echter niet aan den elfurigen arbeid gebonden: die mogen rusten als ze moe zijn, en dan vervullen in dien tusschentijd weer anderen hun plaats. Elke arbeidster heeft in 't voorjaar een heele maand vacantie, met behoud van haar gemiddeld loon.

En dat in Turkije! zeggen wij met *Het Hoogambacht*, waaraan wij dit ontleenen. Men zou 't ginds minder verwacht hebben.... al blijft 4 jaar en nog heel wat meer toch beslist te laag.

Genoemd blad weet over de inrichting der fabriek, waar binnenkort 1150 personen zullen werken, veel goeds te zeggen. Behalve een school, een moskee en een ziekenhuis, zijn er twee tehuizen voor meisjes, die niet elken avond naar haar familie kunnen terugkeeren. De arbeidslokalen zijn doorgaans helder, luchtig en zuiver. Nu, een en ander hebben in 't overig deel van Europa ook alle fabrieken, behalve dan die moskee..... Hm!

Contante betaling. — Sinds October 1906 bestaat te Brusse een bond, die tot eenig programpunt heeft: Contante betaling.

Leden zijn zoowel koopers als verkoopers. Eerstgenoemden verplichten zich tot promptheid bij 't betalen, terwijl de winkeliers den leden van den Bond 2 pCt. rabat geven als zij binnen 30 dagen betalen, 't Voordeel is wel wat al te veel aan de zijde der klanten. Enfin, de verkoopers zijn op hun beurt ook wel weer koopers, zoodat 't ongeveer overeen uit kan komen.

Contractbreuk. — Scherp veroordeelt het orgaan van den Duitschen Bond van handels- en transportarbeiders, dat soms arbeidersorganisaties, daar waar zij de macht in handen denken te hebben, de door haar gesloten collectieve contracten verbreken. Onlangs deed zulks de kolenwerkersvereeniging te Munchen.

«'t Is het graf der constitutioneele, de wederopstanding der absolute arbeidsverhoudingen, de zelfmoord onzer standsverheffing.»

Precies. Als 't maar algemeen zoo wordt ingezien, zal 't wel gaan.

R. K. Gemeente-Werklieden. Zondag 28 April 's middags ten 1 uur werd in het bondsgebouw van den N. R. K. Volksbond, Afdeeling Amsterdam, een bijeenkomst gehouden van Afgevaardigden van Vereenigingen van R. K. Gemeente-Werklieden in ons land. Na grondige bespreking werd gesticht: Het Nederlandsch Secretariaat van R. K. Gemeente-Werklieden-Vereenigingen.

Het voorloopig bestuur, gevestigd te Amsterdam, werd bij acclamatie als zoodanig gehandhaafd, en werd daar nog aan toegevoegd een bestuurslid der Afd. Rotterdam en een der Afd. Utrecht. Besloten werd tevens te stichten een Orgaan voor R. K. Gemeente-Werklieden.

Het correspondentie bureau is G. C. BEKKERING, Kanaalstraat 86III Amsterdam, alwaar belangstellenden inlichtingen kunnen bekomen.

Tegen de staking der „Vrijen". Het congres van den Nederl. Textielarbeidersbond «De Eendracht» zal behandelen een voorstel van de afdeeling Enschede, dat leden van den Bond, die deelnemen aan eene werkstaking, zonder dat van het voornemen om tot staking over te gaan kennis is gegeven aan het afdeelings- en hoofdbestuur, vervallen zullen worden verklaard van het lidmaatschap van den Bond en hun alle rechten en aanspraken op de bondseigendommen worden ontzegd.

Kinderbescherming. — De Duitsche wet op den kinderarbeid leidt tot eenige tegenstrijdigheden, welke haar populariteit in den weg staan. We lezen dienaangaande in een officieel rapport:

»Wordt de moeder voorgehouden, dat zij tegen de wet handelt als zij haar kind kranten laat rondbrengen voor derden, een uitgever of agenten, dan wijst zij op den bakker, die iederen ochtend vroeg en bij iedere weersgesteldheid door zijn even oud kind, zoo lang hij wil zijn waren laat wegbrengen. Voor haar maakt het geen verschil, of de ouders zelfstandig handelen dan wel afhankelijk zijn van een patroon; zij houdt alleen rekening met het bloote feit van den arbeid benevens met zwaarte en duur daarvan.

»De verspreider van een tijdschrift in een stad werd bestraft, wijl hij een knaap in dienst had, die nog geen 12 jaar was, terwijl de plattelands-postbode, die geen bedrijf uitoefent maar ambtenaar is, op elk uur van den dag en zoo lang hij wil door zijn jonger zoontje de hem toevertrouwde stukken mag laten rondbrengen.

»De gemeentelijke lantaarnopsteker neemt op zijn ronde ook 's avonds na achten nog later en bij iedere weersgesteldheid zijn zoontje mee om hem te helpen, maar de moeder, die 's avonds haar kind helpt garen opwinden moet na 8 uur alleen daarmede voortgaan, wijl dat garen niet door haar wordt verkocht, maar in een fabriek moet verwerkt worden.

»Buiten reinigt het achtjarige dochtertje van den boerenarbeider in 't zonnetje de straat voor 't huis van pachter of notabele; gaat het zesjarige kind van den daglooner aan vader, en wellicht ook nog aan andere verwanten, langs den stoffigen, schaduwloozen landweg het middageten brengen; maar binnen, in de koele kamer, moet de krachtige knaap der zieke arbeidster werkeloos toezien hoe zijn moeder met sidderende hand tabak tracht te strippen, omdat hij nog geen 12 jaar oud is."

Inderdaad, zulke dingen zijn weinig geschikt om de naleving eener wet te helpen bevorderen, zoodat het voor wetgevers zaak zal zijn, zooveel mogelijk algemeene regels te stellen; niet te vragen: v o o r w i e werkt het kind, maar: w a t doet het kind.

Op dit laatste komt het trouwens ook maar aan.

Vakonderwijs. — In de «economische verslagen" van onze diplomatieke en consulaire ambtenaren, welke als bijlagen het regeeringsweekblad «Handelsberichten" vergezellen, komt een rapport voor van den Londenschen consul-generaal MAAS over vakonderwijs voor winkelbedienden.

Deze titel is intusschen wat weidsch. Er wordt slechts in gehandeld over dusdanig onderwijs aan bedienden in het kruideniersvak en aanverwante bedrijven. Maar dit lijkt dan ook in Engeland goed te worden aangevat. Ongeveer 9 jaar geleden heeft de «National Association of Grocers' Assistants" te Londen het initiatief genomen voor een vakcursus en een bedrijfsmuseum, waarna niet alleen de beweging zich uitbreidde over meerdere steden, maar ook door den Bond van kruideniersbedienden een enquete naar de inrichting van dat onderricht werd ingesteld. Naar aanleiding der ingekomen rapporten heeft genoemde Bond —de «Federation of Grocers' Assistants» — een schema opgemaakt voor een programma, bevattende alle onderwerpen, welke dat vakonderricht — in cursussen te geven — zou dienen te omvatten. Een examen zou dan na afloop moeten leiden tot het uitreiken van diploma's.

Men zal beseffen, dat — vooral in onzen tijd van vervalschingen — bevordering der vakkennis in voedingsbedrijven van groot algemeen nut is.

Speelterreinen. — Den Haag krijgt zijn eerste volksspeelterrein, voorloopig nog een particulier, waarvoor de stad echter niet alleen den grond gratis beschikbaar stelt, omrastert, in orde brengt en van eenvoudige gebouwtjes voorziet, maar ook een jaarlijksche subsidie van f 1000 geeft. Op deze gunstige condities zal dan een vereeniging het exploiteeren. Het terrein ligt bij de oude gasfabriek te midden van arbeidersbuurten. O.

Voor Rijssen. — Voor de slachtoffers van de staking te Rijssen ontvingen wij een postwissel, groot *f* 2.50.

NIEUWE BOEKEN.

Almanach de la coopération socialiste, illustrée pour 1907. Edité sous le patronage de la Bourse des cooperatives socialistes de France. Rouen — Imprimerie cooperative fédérale — 1906.

DOEBERITZ, HUGO v. KNEBEL — Das Sparkassenwesen in Preussen. Berlin — Ernst Siegfried Mitler u. Sohn — 1907. f 2.40.

HANNEMANN, ADOLF — und FRANZ HANNEMANN — Die Schulsparkassen Friedenau. Berlin — CARL HEYMANNS Verlag — 1907. f 0.65

BROICHER, C., John Ruskin und sein Werk. Kunst-Kritiker und Reformer, 2. Reihe. Essays. Jena, 1907. 8. VI, 299 pp. 5 M.

CALO, GI., Il problema della libertà nel pensiero contemporaneo. Palermo, 1906. 16⁰. XII, 228 pp. 3 l. 50 c.

CECIL, W., GASCOYNE. Science and Religion. London, 1906. 8⁰. 106 pp. 3 sh. 6 d.

DEJOB, CH. La foi religieuse en Italie au XIVe siècle. Paris, 1906. 12⁰. 3 fr. 50 c.

HOCH, ALEX., Papst Pius X. Ein Bild kirchlicher Reformtätigkeit. Leipzig, 1907. 8⁰. IX, 250 pp.

LAPPONI, J. L'Hypnotisme et le spiritisme. Etude médico-critique. Paris, 1996. 16⁰. 3 fr. 50 c.

DE MONTESQUIOU, L., Le système politiqe d'Auguste Comte. Paris, 1906. 18⁰. 3 fr. 50 c.

THWING, C. F., Higher Education in America. London, 1906. 8⁰. 12 sh. 6 d.

ALETRINO, A., Is celstraf nog langer geoorloofd en gewenscht? Amsterdam, 1906. 8⁰. 6, 170 pp. 2 fl. 25 c.

ALTMANN, P., Die Verfassung und Verwaltung im Deutschen Reiche und Preussen. Handbuch des öffentlichen Rechts der Gegenwart. I. Bd. Deutsches Rech. Berlin, 1907. 8⁰. XII, 407 pp. 8 M.

FERRARI, C., Nazionalismo e internazionalismo. Palermo, 1906. 16⁰. 280 pp. 3 l.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 18 MEI 1907. No. 20

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: De afrekening, door MR. P. J. M. AALBERSE. — Gemeentelijk werkloozenfonds, door A. J. OOSTDAM. — Uit Tijdschriften: Vakvereenigingen van Ambtenaren. — Berichten en Mededeelingen: Neutrale en Katholieke Organisatie. — De Zegsman. — Sociaal-democratie en sociale wetgeving. — De Eindhovensche uitsluiting. — Korte Berichten: Volksbeleediging. — Schoolvoeding. — Gemeentelijke Hypotheken. — Studie van het Alcoholisme. — Voor Rijssen.

DE AFREKENING.

Het Volk is uitgeraasd. In vier artikelen heeft het vuur en vlam gespuwd, zóo, dat de Vesuvius er maar een in brand vliegend lucifersdoosje bij is.

En heel die scheldpartij noemen de heeren dan hun »afrekening»!!

De beste »afrekening» onzerzijds zou thans zijn, naast elkaar af te drukken, wat wij schreven, en wat telkens door *Het Volk* is geantwoord, of.... leukweg, *niet* geantwoord is. Doch eenerzijds, wijl het ons niet lust de gore beleedigingen van *Het Volk* over te nemen, en anderzijds aan deze wijze van afrekenen niet minder dan een geheel nummer zou moeten opgeofferd worden, terwijl bovendien *Het Volk* van hetgeen wij schreven *niets* citeert, zullen wij ons daarvan onthouden.

Een oogenblik dachten wij er over, vooral na de vergelijking met een luis, aan 't slot van des *Volks*-artikelenreeks, eenvoudig niet meer te antwoorden. Daar zijn zekere grenzen, waarbinnen zelfs een blad als *Het Volk* dient te blijven.

Doch — tien tegen een — zou dan *Het Volk* victorie gekraaid hebben, en hebben uitgebazuind: hij weet niets meer te antwoorden.

Zij het dan met den tegenzin, waarmee gij de vuiligheid, welke straatjongens op uw stoep wierpen, wegspoelt, wij willen nog eens *Het Volk* voor ieder, die eerlijk oordeelen wil, aan den kaak stellen, door eenige punten op den voorgrond te brengen. 't Is leerzaam voor een ieder die *zien* wil van welk een opperste waarheidlievendheid 't officieel orgaan van de S. D. A. P., *Het Volk*, is!

* * *

Wij schreven:

»*Het Volk* van 26 Mei 1905 schreef:

«*Ze voelen nattigheid.* Het duitsche Centrum heeft nu ook bij den Rijksdag een voorstel tot wijziging der Gewerbe-Ordnung met 't oog op de mijnwerkers ingediend. Beter konden ze niet toonen, dat hun doel alleen is den sociaaldemocraten den wind uit de zeilen te nemen"

Wij constateerden het feit, dat minstens veertien dagen *voor* dat de sociaal-democraten hun ontwerp indienden, de hoofdinhoud van het Centrumsontwerp al in de *Köln. Volkszeitung* gepubliceerd was! (*K. S. W.* 1905, blz. 272.)

Zoover ons bekend, gaf *Het Volk* geen rectificatie."

Ziehier hoe *Het Volk* met ons »afrekent»:

«Het eerste ding door AALBERSE besproken en dat «een leugen" van ons moet beteekenen, is het volgende. Wij schreven (26 Mei 1905), dat het Duitsche Centrum nattigheid voelde, want nu had het ook een wijziging van de Gewerbe-Ordnung ingediend, met het oog op de mijnwerkerstoestanden.

«Dat is een leugen, zegt AALBERSE, want het Centrums-ontwerp was vóór het socialistische ingediend. Wij vinden het niet de moeite waard dit geval na te gaan slaan. Want ieder weet wel dat, als het Centrum een ontwerp indient, dat de arbeiders ietwat bevoordeelt — er is trouwens niets van terecht gekomen — zulks gebeurt om de sociaal-demokratie den wind uit de zeilen te nemen. Dat is een te algemeen bekend feit dan dat wij daarover met den heer AALBERSE zouden gaan twisten.

«*Het Volk* gaf geen rektifikatie", sputtert AALBERSE. Neen werkelijk niet, *Het Volk* houdt staande wat het schreef."

Als bewijs, dat 't Centrum de sociaal-democraten naäapt, noemde *Het Volk* het feit, dat de Centrums-voordracht *na* die der Sociaal-democraten was gekomen. Wij toonden aan, dat zij reeds 14 dagen van te voren gepubliceerd was. Doet er niet toe, zegt *Het Volk*, het feit moge onjuist zijn, wij houden toch staande wat wij schreven! »Da's kras", schreef *De Tijd* terecht!

Wij schreven, dat *Het Volk* nimmer den grooten leugen had herroepen, welke voorkwam in zijn nummer van 19 Febr. 1904: dat Galileï »*door de priesters op den brandstapel* werd gebracht." De man is in 1642 rustig op zijn bed gestorven!

Ziehier wat *Het Volk* antwoordt, *Het Volk*, dat er een groot lawaai over maakt, dat onlangs in eén citaat, voorkomend in een blijkbaar ongecorrigeerd opgenomen stukje, in 't *K. S. W.* een *e* voor een *i* stond!:

«Als een leugen van *Het Volk* wordt ten derde door het *Kath. Soc. Weekbl.* aangehaald een vergissing van onzen Kamerverslaggever, die op 19 Febr. 1904 schreef, dat GALILEÏ door de priesters op den brandstapel was gebracht. Inderdaad is verzuimd deze vergissing te herstellen. Maar wat heeft dat met leugen te maken? Is het een leugen als iemand een historische vergissing begaat? Nu, dan zijn er weinig historici die niet een hoop leugens op hun geweten hebben."

Wanneer *Het Volk* een moord op rekening van de Kerk schuift, en na twee of driemaal gesommeerd te zijn, deze leugen te herroepen, zich stiekum stil houdt, dan is dat

een »vergissing", — doch wanneer de zetter van 't *K. S. W.* een foutje maakt, van geen beteekenis, dan is dat een opzettelijke vervalsching, door de Redactie gepleegd!

Dat riekt wel naar tweeërlei moraal!

Zoo ook dit: *Het Volk* was gekomen, met een citaat van het katholiek Centrumslid KONSTANTIN FRANZ. Wij deelden mee, dat deze heer nooit lid van 't Centrum geweest was, en Protestant. *Het Volk* echter zweeg dit dood. Wat zegt de Redactie thans? Dit:

«dat is een onbeteekenende vergissing, die de katholieke pers elk oogenblik overkomt, als ze het over socialistische sprekers of schrijvers heeft."

Doch indien *Het Volk* thans erkent, dat 't verkeerd aangegeven en gebruikte citaat »een vergissing" was, waarom heeft 't dan vroeger, na onze opmerking, die vergissing niet gerectificeerd?

Zeker uit overmaat van waarheidsliefde!

Wij schreven:

»Wie liegt?...

Het Volk van 23 Sept. 1906 schreef onder den titel: *De staking der Leidsche timmerlieden*, dat de burgemeester van Leiden, »tot nog toe geen vinger (had) uitgestoken, noch voor de eene, noch voor de andere partij. Hij schijnt volkomen vrede te hebben met den oorlog onder de burgerij."

Wij deelden mede *(K. S. W.* 1906, blz. 465) »dat de Burgemeester van Leiden, reeds voor eenige weken, gepoogd heeft, de patroons tot een toeschietelijker houding over te halen. Dit geschiedde in een, op zijn initiatief, ten stadhuize gehouden conferentie met het Bestuur van den Patroonsbond."

Zoover ons bekend, nam *Het Volk* ook dezen leugen niet terug."

Sta nu vast. *Het Volk* gaat nu met ons »afrekenen". Sidderend van angst gaan wij de afstraffing lezen, en... en... wij lezen...

NIETS.

Het Volk erkent dus stilzwijgend, dat zij een onwaarheid geschreven en, beter ingelicht, niet herroepen had, en ook thans nog niet herroept.

Nog een ander typisch staaltje van de wijze, waarop *Het Volk* tracht den dans te ontspringen:

Wij schreven:

»Wie liegt?...

In *Het Volk* van 11 Dec. 1904 werd in een hoofdartikel betoogd, dat de bestrijding der tuberculose behoort tot de taak van den Staat.

Volkomen juist!

Doch volkomen onjuist werd door *Het Volk* verder beweerd:

»Wat wordt er nu bestreden van de groote kwalen des volks? Wat heeft de christelijke regeering gedaan, om maar een begin te maken? Men ziet, wij zijn niet veeleischend, wij vragen maar een begin."

In 't *K. S. W.* 1904 blz. 611 wezen wij op deze onwaarheid: in 1903 immers was, op voorstel van de »christelijke regeering", een post van f 10,000.— op de begrooting uitgetrokken tot bestrijding der tuberculose.

Wij vroegen: »Zou *Het Volk* genoeg eerlijkheid bezitten, om zijn fout te herstellen?"

En het antwoord moet luiden: neen! Immers *Het Volk* antwoordde schamper: »Dat noemt de man een begin!« (24 Dec. 1904.)

Doch wat gebeurt?

In 1905 is de Heer TAK — in 1904 hoofdredacteur van *Het Volk* — zelf Kamerlid. Hij stelt nu voor, dezen post met f 5000.— te verhoogen. Doch na een kort speechje van Minister RINK — die o. a. meedeelde, dat Dr. KUYPER dezen post aanvankelijk ook hooger had willen ramen! — trok TAK zijn voorstel weer in!

Toen was die f 10.000.— dus blijkbaar wèl »een begin"!!

Wij wezen hierop in 't *K. S. W.*, 1905 blz. 608.

Zoover ons bekend, heeft echter *Het Volk* geen rectificatie opgenomen!"

't Is duidelijk, de kracht van ons betoog zat vooral in 't slot: de houding van TAK in de Tweede Kamer.

Ziehier alles, wat *Het Volk* antwoordt:

«Op 11 Dec. 1904 werd in ons blad betoogd dat de bestrijding der tuberculose behoorde tot de taak van den Staat.

En in dat artikel werd gezegd, dat de regeering op dit gebied niets had uitgevoerd. Daartegen kwam het *Kath. Soc. Wkbl.* op en wees er op, dat de »christelijke" regeering 10.000 gulden subsidie voor dit doel had gegeven.

Daarop antwoordde *Het Volk*, o. i. zeer terecht: »dat noemt die man een begin"!

Dus *Het Volk* heeft toen melding gemaakt van die subsidie. Waar de leugen nu zit, mag JOOST weten."

Nu, men behoeft geen duivelsche slimheid te hebben, alleen een weinig eerlijkheid, om dit te ontdekken. *Het Volk* althans zag 't zeer goed, en *zweeg* dus wijselijk over het feit, dat 't beweerd had, dat »zelfs geen begin" was gemaakt en evenzeer *zwijgt* het ooer hetgeen TAK in de Kamer feitelijk erkende.!

Een curiosum als intermezzo. *Het Volk* beweert, dat hetgeen wij schreven naar aanleiding zijner beschuldiging, dat Pastoor G. te Enschedé »maling had aan de verklaring van het Episcopaat in zake de christelijke vakorganisatie», maar wijselijk is weggelaten in de overdrukken van ons artikel *Wie Liegt?*» — van welke overdrukken, — dit kunnen we er hier ten pleiziere van *Het Volk* nog bijvoegen — er al 110.000 verspreid zijn!

Curieus genoeg staat 't echter onveranderd vermeld op blz. 3, kolom 1, in 't midden, en in de Amsterdamsche uitgave op blz. 2, kolom 2. De Heeren hebben dus blijkbaar met hun neus gekeken!

Uitvoerig staat *Het Volk* stil bij 't geval ZILKENS.

Het Volk had beweerd, dat het Katholieke Raadslid te Keulen, ZILKENS, schatrijk was geworden, doordat hij misbruik maakte van de kennis, welke hij als Raadslid kreeg van de stedelijk bebouwingsplannen.

Wij toonden aan, dat deze beweringen in alle opzichten onjuist waren, o.a. door te vertalen hetgeen in de *Köln. Volkszeitung* (1907, 13 April) gestaan had als uittreksel uit een vonnis van de Strafkamer.

Het Volk antwoordt met veel ophef, dat die feiten — waar 't alleen over ging!! — nu in dat vonnis wel onbewezen waren verklaard, doch.... dat er andere feiten gebleken waren, o.a. dat hij heeft getracht »achter den rug van den hoofdambtenaar om een afschrift te krijgen van de 1e en 2e klasse kiezers, waarschijnlijk om ze tot verkiezingsdoeleinden te gebruiken.»

Wij hadden dit niet vermeld 1⁰ omdat 't niets ter zake deed, — en 2⁰ — wat nog meer afdoende is! — wijl 't ons volmaakt onbekend was: wij kenden van 't vonnis alleen 't uittreksel, dat de *Köln. Volkszeitung* gegeven had.

Voegen wij er thans bij, dat wij deze handelwijze natuurlijk afkeuren, al moeten wij eerlijkheidshalve ook meedeelen, dat dezelfde liberale hoofdambtenaar, die met zooveel ophef dit geval-ZILKENS publiceerde, later, naar de *Köln. Volkszeitung* mededeelde, bleek voor de liberalen wel zulke afschriften gemaakt te hebben, althans te hebben laten maken!

Prosit!

Wij schreven:

»Op onze vraag, waarom *Het Volk* niet evenals verschillende anti-revolutionaire en katholieke bladen — o. a. het zoo luid bescholden *Kath. Soc. Wkbl.* !!! — weigerde *kwakzalversadvertenties* op te nemen, kregen wij geen antwoord. Doch 't Congres te Haarlem (1907) besloot uitdrukkelijk, ze te *blijven* opnemen. De gezondheid der arbeiders is dezen Heeren blijkbaar minder waard dan de lieve centen.

Toch zijn *wij* een »kapitalistische onderneming", gedreven uit winstbejag, en . . . *Het Volk* NIET!!"

Hierop antwoordt *Het Volk* met ons »afrekenende».... niets! Wel spreekt 't over de breimachines, maar de kwakzwalvers-advertenties zwijgen de heeren wijselijk dood!

Wij schreven:

»Wie liegt?...

Het Volk van 28 Aug. 1906 deelde mede:

«De heer SARTO, die Paus is te Rome, heeft door één enkele zinsnede het Vaticaansche Concilie van 1870 te niet gedaan. Deze vergadering dekreteerde de onfeilbaarheid van den Paus, — en nu hebben wij een paus, die op een leugen is betrapt.

Wij merkten op (*K. S. W.* 1906, bladz. 416):

1°. dat, toen *Het Volk* met dit lasterpraatje kwam, het al reeds in de katholieke pers duidelijk weersproken was, en

2°. dat dit in elk geval absoluut niets te maken had met het leerstuk der pauselijke onfeilbaarheid, daar deze slechts betreft uitspraken *ex cathedra* over geloofspunten.

Zoover ons bekend, nam *Het Volk* geen rectificatie op."

Hierop antwoordt *Het Volk*: de Paus *heeft* gelogen: alle bourgeois-bladen (behalve de Roomsche en anti-revolutionaire) zeggen het. En dan is 't zoo! Wanneer alle bourgeois-bladen, incluis de Roomsche en anti-revolutionaire, beweren: *Het Volk* liegt, gelooft *Het Volk* 't dan ook?

Voor onze lezers nog betoogen, dat de Paus *geen* onwaarheid heeft geschreven, ware water naar de zee dragen. Constateeren wij alleen 1°. dat zelfs meerdere liberale bladen later, beter ingelicht, hun beschuldiging terugnamen, en 2°. dat door de publicatie der Montagnini-papieren nog weer eens duidelijk bleek, dat hetgeen de Paus geschreven had, volkomen waar was geweest.

Op hetgeen we over dien onfeilbaarheids-onzin schreven, geeft *Het Volk* geen asem.

De lezer gelieve vooral te bedenken, dat *Het Volk* met *ons* »afrekent!"

Thans even 't citaat van KAUTSKY.

Wij schreven:

»Wie liegt?...

In de *Neue Zeit* (1903—4, blz. 5) schreef KAUTSKY:

«Een der gewichtigste zedelijke grondbeginselen is, de plicht van waarachtigheid tegenover partijgenooten (*Genossen*). Tegenover vijanden heeft men dezen plicht nooit erkend, daarentegen is zonder hem geen blijvende samenwerking tusschen gelijke partijgenooten (*Genossen*) bestaanbaar.»

Wij citeerden deze woorden in het *K. S. W.* 1905, blz. 239. *Het Volk* van 3 Juni 1905 trachtte dit goed te praten: de bedoeling van KAUTSKY was alleen een historisch feit te constateeren.

In *Het Volk* van 7 Juni d. a. v. komt KAUTSKY zelf die onvoorzichtige woorden verdedigen. »Genossen» beteekent volgens hem *naaste!* Alsof de zin dan nog loopt! Toch erkent hij wel, de stelling verdedigd te hebben: »dat er ook voor een sociaaldemocraat oogenblikken kunnen zijn, waarop hij het tot nog toe geldend gebruik moet volgen, en den vijand *in het belang der partij* beliegen.»

Hij verstond dus onder »*vijand*» zeer duidelijk *niet-partijgenoot*. Dus klaarblijkelijk onder *Genosse* wel degelijk *partijgenoot*. Wat ook de gewone duitsche beteekenis van dit woord is.

Hechten sommigen nu nog zooveel aan een «verklaring» van *Het Volk*, in 't partijbelang gedaan?"

Ziehier, onverkort, het antwoord van *Het Volk*; 't zou zonde en jammer zijn, indien we 't niet in zijn geheel bewaarden!

«KAUTSKY schreef, zoo luidt de uiting na de klerikale vervalsching, dat „waarachtigheid tegenover partijgenooten verplicht is. Tegenover vijanden heeft men dezen plicht nooit erkend."

Men merkt hier al terstond dat er van een „leugen" van *Het Volk* geen sprake is, doch alleen van een uiting van KAUTSKY die volgens klerikale opvatting de leugenachtigheid tegenover vijanden verdedigt.

KAUTSKY zelf heeft indertijd in ons blad de zaak al recht gezet. De heer AALBERSE vervalschte hier door een onjuiste vertaling. KAUTSKY schreef «waarachtig tegenover Genossen" en bedoelde daarmede tegenover den *naaste*. Genosse wordt als partijgenoot gebruikt, zooals men ook kameraad en in België gezel gebruikt, maar daarom is iedere gezel en iedere kameraad niet steeds een partijgenoot.

Beschouwt men de partij van het proletariaat als een leger in den strijd, dan is het een vanzelfsprekend iets dat men somtijds, bv. bij stakingen, niet de volle waarheid publiceert. Een rechter van instruktie liegt als hij den eenen beklaagde vertelt dat de andere heeft bekend, om hem zelf tot bekentenis te brengen. Een legeraanvoerder moet schijnbewegingen uitvoeren, leugens verspreiden omtrent zijn bedoelingen.

In dien zin heeft KAUTSKY gesproken van het niet verplicht zijn tot waarachtigheid tegenover «den vijand". AALBERSE maakt er van: «Hij (KAUTSKY) verstond dus onder «vijand" zeer duidelijk *niet-partijgenoot*".

Alsof het volk, in zijn groote geheel, onze vijand was. Het tegendeel is waar. Wij beschouwen het volk als onze Genossen, als onze kameraden, als onze hoop, waarop wij bouwen. Wij beoogen niets anders dan het volk in zijn geheel te zien regeeren en zijn wil te doen. Daarom staat geen partij zóó waarachtig tegenover het volk als wij.

Hieruit een leugenachtigheid onzer partij te distilleeren, daarvan te maken alsof wij b.v. in ons blad niet de waarheid wilden, dus ook onze eigen lezers en partijgenooten wilden beliegen, dat is de grootst mogelijke nonsens, en ook lijnrecht in strijd met KAUTSKY'S uiting."

Wij hebben de 4e alinea *gecursiveerd*. Terecht toch merkte *Het Centrum* reeds op, dat, indien wij nog een bewijs noodig hadden, dat *Het Volk* 't dan met die zinsnede ons gaf!

In den klassenstrijd zijn de bourgeois de »vijanden« van de arbeiders, voor wie *Het Volk* zegt op te komen. Uitdrukkelijk verklaart het nu, dat 't er volstrekt geen been in ziet, om in dien strijd desnoods ook met leugens te werken.

't Is te onthouden!

Tenslotte LAMENNAIS, den vromen katholiek!

Wij schreven:

»Wie liegt? . . .

Het Volk van 9 Sept. 1906 schreef over LAMENNAIS, »den vromen schrijver":

«LAMENNAIS werd uitgeworpen door dezelfde Kerk, welker groote geloofswaarheden hij tot zijn einde toegedaan bleef, en voortging te prediken.»

Wij antwoordden (*K. S. W.* 1906. blz. 443):

«LAMENNAIS door de Kerk uitgeworpen, hoewel hij tot zijn einde toe katholiek bleef! LAMENNAIS, die ten slotte verviel tot een atheïstisch socialisme, — LAMENNAIS, die elken positieven godsdienst loochende, — LAMENNAIS, die zelfs op zijn sterfbed weigerde zich met God te verzoenen, — LAMENNAIS, die zelfs op zijn graf geen kruis heeft geduld, — hij wordt aan de lezers van *Het Volk* voorgesteld als een braaf katholiek, als een vroom schrijver!»

Het Volk deed, alsof het niets gelezen had!"

En lees thans het antwoord van *Het Volk*:

«Hier hebben wij weer met niets anders te doen dan met een krasse geschiedenisvervalsching van AALBERSE.

LAMENNAIS werd door de kerk uitgeworpen, dat ontkent AALBERSE niet. De vraag is dus of dat geschiedde niettegenstaande hij geloovig en vroom katholiek was.

Welnu, LAMENNAIS die door den bul van den paus «Singulari nos" uitgeworpen werd, bleef katholiek. Laat AALBERSE eens iets uit zijn werken halen dat een anti-godsdienstigen geest ademt.

Dat hij geen kruis op zijn graf wilde hebben was niet uit vijandschap tegen het kruis, maar uit eenvoud, uit vijandschap tegen uiterlijk vertoon.

Hier ook weer hebben wij gelijk en AALBERSE liegt."

Men slaat de handen in elkaar, bij zulk een brutaliteit.

LAMENNAIS loochende elken positieven godsdienst, —

weigerde een priester aan zijn sterfbed, — wilde geen kruis op zijn graf, — niets van dit alles wordt door *Het Volk* ontkend. En toch houdt *Het Volk* vol: hij was een »g e l o o v i g e n v r o o m k a t h o l i e k.«

De franschman zou zeggen: haal thans de ladder maar weg.

Ten allen overvloede zij hier nog vermeld, wat het *Staatslexicon* III² 938 over LAMENNAIS schrijft:

»Hij maakte uit de katholieke wijsbegeerte een pantheïsme, dat alle bovennatuurlijke orde, iederen positieven godsdienst loochent. In de in 1846 gepubliceerde vertaling der Evangeliën . . . schrikte hij voor den positieven twijfel aan Christus' leer niet meer terug...

»De vele pogingen tot toenadering en bekeering van den kant zijner oude vrienden had hij ruw afgewezen; in deze stemming stierf hij den 27 Febr. 1854 te Parijs, zonder zich met de kerk verzoend te hebben."

Toch was hij, volgens *Het Volk*, een »geloovig en vroom katholiek,« die alleen »uit eenvoud,« »uit vijandschap tegen uiterlijk vertoon«, geen kruis op zijn graf wilde! . . .

* *
*

Het zij ons vergund, thans een speld erbij te steken.

Alleen, mocht de onbevangen lezer zich nog erover verwonderen, dat *Het Volk*, blijkens zijn scheldend maar slap antwoord, wel zelf overtuigd van ongelijk, toch zoo goed als niets herroept, integendeel, botweg volhoudt dat zijn onwaarheid waarheid was, dan zullen wij niet meer herinneren aan het citaat van KAUTSKY, noch aan 't boven vermelde commentaar, dat *Het Volk* er op geeft, doch dan brengen wij alleen in herinnering, hetgeen *Het Volk* schreef op 21 Mei 1905:

»H e t i n t r e k k e n v a n d e n l e u g e n g e e f t e e n i n d r u k v a n l a f h a r t i g h e i d. M e n k r i j g t z o o o n w i l l e k e u r i g d e g e d a c h t e: h a d d e v e n t n u t e n m i n s t e n o g m a a r v o l g e h o u d e n, d a n w a s h i j t e n m i n s t e e e n k e r e l!«

Hieruit — en uit de geheele polemiek — volgt tweeërlei:

1⁰. dat *Het Volk*, in dit opzicht althans, werkelijk *niet* lafhartig« is, het toont zich »een kerel!« — en

2⁰. dat *Het Volk* het bij uitstek bevoegde en aangewezen orgaan is, om over de waarheidsliefde van anderen te oordeelen.

MR. P. J. M. AALBERSE.

GEMEENTELIJK WERKLOOZENFONDS.

B. en W. van Den Haag, terecht van oordeel, »dat de werkloosheid [1]), zooals deze zich tegenwoordig voordoet, een verschijnsel is, waarmede de Overheid zich heeft in te laten", en het voorts, evenzeer terecht, ongeraden achtend te wachten tot de Staat zich van dezen Overheidsplicht gaat kwijten, wijl dit »zeer ingewikkelde sociale vraagstuk nog verkeert in een tijdperk van proefnemingen" en »een toekomstige regeling voor het Rijk (toch wel) de gemeente als uitgangspunt zal nemen", zoodat »hetgeen de gemeenten tot stand brengen (daartoe) een nuttige voorbereiding kan zijn" — B. en W. van Den Haag dan stellen kort en goed voor: een Gemeentelijk Werkloozenfonds te stichten.

Natuurlijk wordt dat fonds gebaseerd op het zgn. »Gentsche stelsel" van bijslag op wat de vereenigingen bereids aan haar werklooze leden uitkeeren. Welk ander stelsel zou men kiezen? 't Is immers het ei van Columbus, dat echter reeds te Dyon, Limoges en in de provincie Luik op zijn punt stond vóór de Gentsche advocaat VARLEZ er de stad zijner inwoning en zichzelf roem mede bezorgde.

B. en W. der Residentie wijzen uitvoerig op de vooren nadeelen van het Gentsche stelsel, dat zij willen uitbreiden tot *alle* vereenigingen, niet dus beperkt tot de vakorganisaties. Zij komen tot de conclusien, dat de voordeelen overwegend zijn te achten mits iets anders worde in de plaats gesteld voor de zgn. Spaarinrichting, waarmede men in genoemde Vlaamsche stad ook de niet-georganiseerden aan de voordeelen der vereenigingsverzekering deelachtig meende te kunnen maken.

Behalve dat dit spaarsysteem feitelijk het organisatiebeginsel van het stelsel ondermijnt, deed men er ook geen gunstige ondervinding mede op. De eerste jaren werd er in Gent geen gebruik van gemaakt. Het »Comiteit" van het Fonds verleende toen de toeslagen niet meer uitsluitend aan de spaarders persoonlijk, maar liet de bemiddeling toe van voor dit doel gevormde spaarfondsen. En wat geschiedde nu? Op blz. 47 van haar verslag over 1904 en 1905 zegt dat Comiteit:

»In werkelijkheid gaat het met de spaarfondsen, die »zijn gevormd in eenige beroepen waarin veel werkloos»heid voorkomt, als volgt: in het gunstige jaargetijde »storten de leden een zeker sommetje, dat ze allen terug »komen halen, vermeerderd met 50 of 75 % toeslag, in »den loop van den winter, om het den volgenden zomer »op nieuw te storten en 's winters wederom terug te »halen. Bij deze stortingen valt niets te verliezen: indien »het onwaarschijnlijke geval zich voordeed dat geen »werkloosheid intrad, indien het lid kwam te overlijden »of de stad te verlaten, zou hij nog zijn spaarpenningen »terugkrijgen, dan wel zonder toeslag, maar ook zonder »verlies."

En elders op blz. 48: »het eigenbelang der vereeniging, »dat als een stootkussen werkt tusschen de vraag om »uitkeering en het Fonds, is (bij de spaarinrichting) niet »aanwezig; er is reden voor bedrog te vreezen, zoodra »de zelfwerkende bescherming verdwijnt, die de mede»werking der vereenigingen biedt." [1])

Even ongunstig waren de ondervindingen, met de spaarinrichting opgedaan te Schaarbeek (waar ze wegens het groote misbruik, dat er van gemaakt werd, is opgeheven), te Antwerpen, Leuven en Brugge. Zich hieraan spiegelend namen Mechelen, Luik, Cherbourg, Arnhem, Straatsburg en Amsterdam haar, bij invoering van uitkeering aan de vereenigingen, niet over.

Geen wonder, dat het bestuur der Haagsche Arbeidsbeurs, door B. en W. geraadpleegd, eenparig ontried, de spaarinrichting na te volgen. Maar nu rees de vraag: wat moet er voor in de plaats komen?

[1]) B. en W. schrijven «werkeloosheid". Is dit echter wel taalkundig juist? O. i. is ieder, die om een of andere reden (ook luiheid b. v.) niet werkt, werk*e*loos, terwijl werkloos (zonder e dus) slechts diegenen zijn, die geen werk kunnen bekomen. Aan de taalkundigen intusschen om dit uit te maken — als zulks ten minste in onzen kollewijnschen tijd nog de moeite waard is.

[1]) 300 spaarders onttrokken aan het Gentsche fonds in 1905 2.825.70 francs, tegen 11000 verzekerden 17.426.20 francs.

De minderheid van het bestuur der Beurs achtte door de openstelling van het fonds voor iedere vereeniging, die aan de te stellen voorwaarden voldoet, gelijkheid voor allen voldoende gewaarborgd; de meerderheid zag hierin evenwel een gelijkheid alleen op het papier. »Wie niet tot een vereeniging behoort, omdat er in zijn vak geen bestaat, waarbij hij zich, om welke reden dan ook, wil aansluiten, kan geen uitkeering bekomen. Van dezen te eischen dat hij eerst een vereeniging opricht, staat natuurlijk in de meeste gevallen met weigering van de uitkeering gelijk; vooral wanneer men bedenkt dat, om met eenige kans van welslagen een verzekeringskas op te richten, het aantal deelnemers vrij aanzienlijk moet zijn en dat de bestaande, groote vereenigingen in oneindig gunstiger omstandigheden verkeeren.«

***

Iets anders dus dan een spaarinrichting. Maar nog eens: wat? Van de vele pogingen in deze richting gedaan, werd navolgenswaardig geacht de regeling, die in Noorwegen op 1 October 1906 in werking trad. Daar is bepaald, dat de vereenigingen, die op steun uit het fonds aanspraak maken, zich verplichten werklieden uit het eigen vak tot de verzekering toe te laten, ook al treden zij niet als lid tot de vereeniging toe. Dezen worden dus alleen deelnemers in de verzekeringskas, maar ontvangen bij werkloosheid niet alleen gelijken toeslag uit het gemeentelijk fonds doch ook gelijke uitkeering uit de vereenigingskas als de leden der vereeniging. Deze is echter bevoegd hun bijdrage tot 10 pCt. (in sommige gevallen 15 pCt.) hooger te stellen dan die der leden, als aandeel in de algemeene administratiekosten. De toekomst zal intusschen, ook wijl ten deze de ervaring in Noorwegen nog van jongen datum is, moeten leeren of de aan de vereenigingen op te leggen verplichting deze niet weerhoudt van op de gemeentelijke uitkeeringen aanspraak te maken.

De vrees is geuit, dat als deelnemers voornamelijk zullen toetreden personen, voor wie het gevaar van werkloos te worden groot is; anders dan voor het lidmaatschap, zouden de vereenigingen immers niet vrij zijn in het al dan niet toelaten dezer personen. Met de meerderheid in het Beursbestuur deelen wij echter de vrees voor toestrooming van slechte risico's niet, omdat alleen zij, die zekeren tijd bijgedragen hebben, voor uitkeering in aanmerking komen en de ondervinding telkens weer geleerd heeft, dat zij die veel aan werkloosheid blootstaan, tot geregeld storten niet in staat of niet te bewegen zijn.

Luide wordt ook uitgesproken deze vrees: dat ongeorseerden nu toch zullen kunnen deelen in een der voordeelen van de organisaties. 't Is zoo en wij kunnen ons best begrijpen, dat wie louter het belang der organisaties op den voorgrond stellen, van zulke »klaploopers« niets moeten hebben en sterk tegen dit stelsel gekant zijn. Maar is het, onpartijdig gezien, niet denkbaar, dat de verzekeringskas de brug kan blijken, waarlangs tot de organisaties komen wie tot dusverre daarbuiten bleven? Zullen deze gaandeweg niet liever de verhooging hunner bijdrage — zie boven — storten in den vorm van contributie, waardoor zij nog meerdere voordeelen deelachtig worden? Om evenwel van den aanvang af het karakter der vereeniging ongerept te laten, dienen deze de bevoegdheid te hebben, niet alleen op het vak, maar ook op de staatkundige en godsdienstige richting te letten. Men zou anders de meest zonderlinge combinaties kunnen krijgen.

Een ander bezwaar tegen de regeling is, dat ingegrepen wordt in de inwendige huishouding der vereenigingen; de Gemeente zou, door het opleggen van bovenvermelde verplichting, den kring harer bevoegdheden overschrijden.

De meerderheid van het Beursbestuur is van oordeel dat die verplichting alleen is te beschouwen als een voorwaarde, welke de Gemeente vrij is te verbinden aan de door haar verleende ondersteuning, en dat ingrijpen in de huishouding der vereenigingen tot op zekere hoogte toch reeds voor de uitoefening van het toezicht noodzakelijk is; ook te Gent moeten de reglementen der vereenigingen door het Bestuur van het Fonds worden goedgekeurd. Aan deze weerlegging zouden wij nog dit willen toevoegen, dat motief tot de gemeentelijke verzekering tegen werkloosheid niet is — al volgt het er natuurlijk wel uit — bevordering van het vereenigingswezen, maar het streven om zooveel personen als eenigszins mogelijk is ten nutte te zijn. En aan dit hooger staand streven dienen waar noodig de belangen der organisatie, mits deze niet worden geschaad, ondergeschikt te zijn.

***

Ten einde de opinie van belangstellenden nader te hooren hebben B. en W. over de navolging van de Noorsche regeling het oordeel van de Kamers van Arbeid gevraagd. Drie daarvan, die voor de Voedings- en Genotmiddelen, voor de Drukkersbedrijven en voor de Winkel- en Grossiersbedrijven, vereenigen er zich mede. Die voor de Confectiebedrijven eveneens, behoudens de juiste opmerking, dat ook bij deze regeling de moeilijkheid blijft heerschen, hen te verzekeren, in wier vak geen vereeniging bestaat. De Kamer voor de Bouwbedrijven deelt de vrees van de minderheid van het Bestuur der Arbeidsbeurs voor toestrooming der slechte risico's en ziet geen middel om personen, die niet bij vereenigingen zijn aangesloten, uit het Fonds te steunen. De Kamer voor het Logement en Koffiehuishoudersbedrijf is tegen het Noorsche stelsel, o. a. omdat daarin een streven kon worden gezien om de vereenigingen geheel te brengen onder de supervisie van de Overheid. Een mooi bezwaar, dit laatste! Niet alleen dat de vereenigingen in haar eigen huishoudelijke zaken totaal vrij blijven, mag toch zeker aan steun der Overheid wel toezicht gepaard gaan, vooral voor zooverre dit noodzakelijk is?

Ziehier thans de slotoverwegingen van B. en W. Ook deze »achten de bezwaren tegen de Gentsche spaarinrichting overwegend, terwijl toch de steun, naar zij meenen, niet moet beperkt worden tot de leden der werkliedenvereenigingen. Het gaat niet aan hen, die niet tot een vereeniging zijn toegetreden, van den van Gemeentewege te verleenen steun uit te sluiten en aldus aan de Besturen der vereenigingen de beslissing te geven over het al dan niet toekennen van een uitkeering uit het Fonds. Dat de regeling, overgenomen uit het democratische Noorwegen, de vereenigingen in te groote afhankelijkheid van het Fondsbestuur zou brengen, kan niet worden toegegeven. De bevoegdheden van dit Bestuur moeten zeer ruim wezen, zijn

dit ook te Gent. doch gaan nooit verder dan voor zooveel betreft de uitkeeringen uit de werkeloozenkas der vereeniging.

»Tegen een dergelijk voorstel, waarmede nog nergens ondervinding van eenigen duur is opgedaan, zijn natuurlijk bedenkingen in te brengen. De oplossing der moeilijkheden bij de uitvoering zal grootendeels afhangen van het eerste Fonds-bestuur. Bij den tegenwoordigen stand van het vraagstuk moet men echter niet te huiverig zijn voor het nemen van een proef. In het allerongunstigste geval onderwerpen de vereenigingen zich niet aan de voorwaarden der uitkeering en gebeurt er niets. Dan zou het echter nog te bezien staan of bij eene bloote navolging van de Gentsche uitkeering aan de vereenigingen meer zou zijn bereikt. In ieder geval lost het Gentsche stelsel het vraagstuk niet op en verdient een weloverwogen poging om hiertoe (wel) te geraken, toejuiching."

B. en W. getuigen te vertrouwen, dat zij niet tevergeefs een beroep doen op de medewerking ook van de vakvereenigingen. Indien deze de zaak zelve ter harte gaat, zooals h. i. verondersteld mag worden, en zij met B. en W. van oordeel zijn dat vóór alles naar bestrijding van de gevolgen der werkloosheid moet worden gestreefd, zullen zij deze proefneming met alle kracht steunen, vooral wijl ondersteuning der in hoofdzaak door vakvereenigingen beheerde werkloozenkassen ook aan de ontwikkeling dier vereenigingen zal ten goede komen. Nu, in de Residentie — en daar alleen? — kunnen deze nog best een stootje tot meerderen bloei gebruiken.

* * *

Op de bijzonderheden der Haagsche regeling gaan wij hier, als zijnde van locaal belang, niet in; ze komen trouwens in hoofdzaak overeen met wat het Gentsche stelsel eischt en dit mogen wij bij onze lezers als bekend onderstellen. Slechts zij medegedeeld:

Dat geen bijslag wordt gegeven aan hen, die werkloos zijn door werkstaking, uitsluiting, ziekte, lichamelijke ongeschiktheid of ongeval; dat de bijslag nooit grooter zal mogen zijn dan de uitkeering van de vereeniging, en aan éénzelfden persoon tot een bedrag van ten hoogste *f* 0.50 per dag, gedurende niet langer dan 60 dagen in een tijdvak van 12 maanden, mag worden gegeven; dat men minstens 6 maanden regelmatig moet hebben bijgedragen wil men bijslag kunnen erlangen; dat over de eerste 3 dagen der werkloosheid geen bijslag wordt gegeven; dat de verzekerde verplicht is gedurende de werkloosheid zich dagelijks aan te melden op de Gemeentelijke Arbeidsbeurs en geen bijslag ontvangt indien hij weigert voor hem passenden arbeid te verrichten; dat reisgeld kan worden voorgeschoten aan personen, die hiervoor worden aanbevolen door de Arbeidsbeurs, voor welk doel echter in een jaar ten hoogste een tiende gedeelte der inkomsten van het Fonds mag worden bestemd.

Wat de wachttijd betreft zal het Haagsche fonds al zeer schappelijk zijn. Deze bedraagt bij de Belgische vakvereenigingen gewoonlijk 1—7 dagen, soms langer (Charleroi 14 dagen). In het algemeen is 7 dagen de meest gebruikelijke wachttijd (aldus de Bazelsche werkloozenkas, de meeste Duitsche en Deensche vakvereenigingen). Bij de Engelsche trade unions is hij van 3—8 dagen. De Noorweegsche wet stelt hem op 3 dagen, evenals B. en W. der Residentie voorstellen.

Wat het bedrag van den toeslag aangaat, dit bedraagt ten hoogste: bij de Belgische fondsen 1 franc of minder gedurende 60 dagen of korter; in Noorwegen 50 % van het gemiddelde loon gedurende 90 dagen; in Amsterdam en Arnhem 50 cts. gedurende 50 dagen, terwijl in de Residentie wordt voorgesteld f 0.50 gedurende 60 dagen. Hooger dan 1 franc is de bijslag slechts in Lyon.

De kosten van het fonds behoeven waarlijk niet af te schrikken, want het aantal dergenen, die wanneer zij werk hebben geregeld een bijdrage, kunnen en vooral willen storten, is zelfs in Gent niet groot en hier niet onwaarschijnlijk nog kleiner. De uitkeeringen van het Fonds zijn ginds dan ook in verhouding tot het loonverlies, door werkloosheid geleden, zeer gering. In genoemde stad, zonder de voorsteden, werd in 1905 frs. 13.455 betaald. Toch is de verzekering tegen werkloosheid daar ter plaatse veel meer onder werklieden gebruikelijk dan ten onzent. In 1900, d. i. vóór de oprichting van het Fonds, werd door werklieden-vereenigingen 25000 frs. aan werklooze leden uitgekeerd; te 's-Gravenhage geschiedt het op kleine schaal door een zevental vereenigingen. Het Gemeentelijk werkloozenfonds te Arnhem keerde in de laatste 4 maanden van 1906 f 67.85 uit, in Januari en Februari 1907 f 372.55[5].

B. en W. der Residentie denken in 't eerste jaar aan f 2000 genoeg te hebben, wat inderdaad niet veel is. Moge dit bedrag steeds stijgen, niet natuurlijk door de toenemende werkloosheid maar door den immer toenemenden bloei der organisaties — een bloei, welke ook daarom verblijdend zou wezen, omdat er uit zou blijken, hoezeer de werklieden in verzekeringskracht vooruitgaan.

Voor wie die kracht niet bezitten zal, als altijd, de liefdadigheid moeten blijven zorgen. De stichting van het Fonds zal dan ook de kosten van den armenzorg niet doen dalen.

Maar zoo treden we onwillekeurig toch al meer in bijzonderheden. Daarom: stop. Slechts deze wensch: moge de Haagsche Gemeenteraad de behandeling van dit belangrijke voorstel zoozeer bespoedigen, dat het Fonds reeds gedurende den a.s. winter in werking kunne zijn.

Den Haag. A. J. OOSTDAM.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

VAKVEREENIGINGEN VAN AMBTENAREN.

Over dit onderwerp is in den laatsten tijd meer dan eenmaal de pen gevoerd in het *K. S. W.* Thans verscheen ook in de »*Revue Sociale Catholique*« een artikel onder denzelfden titel, en wel van de hand van PIERRE HARMIGNIE, meester in de Rechten. Daar het verscheiden nieuwe gezichtspunten biedt, doen wij er hier de vertaling van volgen.

Het vraagstuk betreffende vakvereenigingen van ambtenaren is in Frankrijk aan de orde van den dag. Het ministerie CLEMENCEAU heeft het, bij 't aanvaarden van de regeering, genoemd onder degenen, waarvan het zich voorstelt eene oplossing te geven.

Hoe is het met dit vraagstuk bij de franschen gesteld?

Welke beteekenis en welk belang heeft het, zoo algemeen mogelijk beschouwd?

De Fransche wet op de vakvereenigingen van 21 Maart 1884 was, volgens de meening harer samenstellers, slechts toepasselijk op industrie-arbeiders in private ondernemingen. Deze wet kende aan werklieden het recht toe om zonder machtiging vakvereenigingen op te richten en om federaties van vakvereenigingen te stichten, ten doel hebbend: de studie en de verdediging van hunne belangen op 't gebied van economie, industrie, handel en landbouw.

De vakvereenigingen, niet de federaties, hebben de bevoegdheid om in rechten op te treden en te beschikken over contributiegelden, maar ze kunnen geene andere onroerende goederen verkrijgen, dan die welke bestemd zijn voor hunne vergaderingen, hunne bibliotheek en hunne cursussen voor vak-onderricht.

Sinds 1894 heeft men toegegeven, dat deze wet zich moet uitstrekken tot werklieden en beambten in industrieele- en handelsondernemingen van den Staat, zooals de Régie-fabrieken en tuighuizen. Maar de ambtenaren in engeren zin, dat is degenen, die zijn aangesteld in een bestuurstak, welke als een essentieel bestanddeel van den Staat te beschouwen is, heeft men er uitdrukkelijk van uitgesloten.

Uitspraken in dezen zin te over: achtereenvolgens hebben de volgende ministers het verklaard: Spuller in 1884, Roche in 1891, Bourgeois in 1892, Jonnart in 1894, Combes in 1895, Rambaud in 1897, Etienne in 1902 — in overeenstemming met het Hof van Cassatie, dat in twee arresten, van 27 Juni 1885 en 8 Februari 1902 weigerde aan ambtenaren het voorrecht van de wet van 1884 toe te kennen.

Men verwachtte, dat de wet op de vereenigingen van 1 Juli 1901 zou voorzien in de behoefte van ambtenaren, die verlangden zich te vereenigen. En inderdaad hebben volgens deze wet alle fransche burgers, leeken zoowel als geestelijken, ambtenaren zoowel als niet-ambtenaren, het recht om zich te vereenigen, met inachtneming van de door die wet vereischte formaliteiten; te weten: de wet kent hen het recht toe om zich zonder machtiging te vereenigen tot welk doel ook, mits niet in strijd met wetten en goede zeden. Door middel van eene voorafgaande aangifte krijgen de vereenigingen de bevoegdheid om in rechten op te treden en om officieele toelagen en contributies alsmede de tot de verwezenlijking van haar doel strikt noodzakelijke onroerende goederen in bezit te hebben en te beheeren.

Uit juridisch oogpunt kent de wet van 1901 voorrechten toe van gelijke waarde als die van de wet van 1884. »De juridische bevoegdheden zijn nagenoeg identiek — er is slechts deze geringe afwijking, dat volgens de wet van 1901 de mogelijkheid om giften en legaten te verkrijgen aan bepaalde voorwaarden gebonden is." (Antwoord van den minister van Koophandel aan de Vereeniging van lagere ambtenaren bij de Posterijen, 1905). De vereenigingen kunnen zich bovendien aan deze bepalingen betreffende schenkingen door volmaakt wettige middelen onttrekken; bij voorbeeld door in de statuten de mogelijkheid te voorzien van zóó hooge facultatieve contributies, dat deze binnen eenige jaren belangrijke schenkingen vormen. Het is waar, alleen de vakvereenigingen hebben het recht om te kiezen voor den Centralen Arbeidsraad, en slechts voor hen is het genot der arbeidsbeurzen; maar tegen deze minderwaardigheid (van vereenigingen volgens de wet van 1901) weegt gedeeltelijk op het feit, dat de wet van 1901 eenige, in de wet van 1884 voorkomende bepalingen van verbiedenden en beperkenden aard, heeft afgeschaft; bij voorbeeld: slechts personen, die »eenzelfde beroep uitoefenen of gelijksoortige bedrijven, of beroepen, die in eene zekere verhouding tot elkaar staan, daar ze gezamenlijk het verkrijgen van bepaalde produkten ten doel hebben" (art. 2) mogen vakvereenigingen oprichten. — »Directeuren en administrateuren van vakvereenigingen moeten Franschen zijn" (art. 4). — »Vakvereenigingen hebben *uitsluitend* ten doel de studie en de verdediging van hare belangen op 't gebied van economie, industrie, handel en landbouw" (art. 3). Practisch is derhalve de vraag, welke van beide regelingen de meest verkieslijke is, moeilijk te beantwoorden.

Evenwel is de beweging ten gunste van het recht om vakvereenigingen op te richten, na de wet van 1901 geenszins verzwakt. Onder alle mogelijke namen, doch in werkelijkheid vrij onbewimpeld ten doel hebbend de vakbeweging, hebben zich tal van combinaties gevormd; zoodat M. Leroy, een van hunne voorstanders, kon zeggen: »feitelijk zijn alle vereenigingen van ambtenaren vakvereenigingen." [1])

»De verstandigste staatslieden, aan wie in die troebele dagen de zorg voor de Republiek was ten deel gevallen, waren, in den aanvang gedwongen door de noodzakelijkheid om de Republiek te verdedigen, daarna door het »bloc", omzichtig genoeg om geen strijd te beginnen tegen de nieuwe vereenigingen." [2])

Een wijzigingsontwerp van de wet van 1884, in 1905 door de Commissie van arbeid voorgedragen aan de Kamer van afgevaardigden, met het doel om de vakorganisatie uit te breiden door omvangrijkere burgerlijke rechten aan de vakvereenigingen toe te kennen, maakte de onderscheiding tusschen ambtenaren die wel en ambtenaren die niet deel hebben aan het publiek gezag, terwijl het voorstelde om aan deze laatsten het recht toe te kennen om zich in vakvereenigingen aaneen te sluiten. M. Barthou aanvaardde deze onderscheiding in zijn verslag over dit ontwerp, maar hij kon niet nalaten op te merken, »dat zij niet gemakkelijk toe te passen is, en dat de formule van de Commissie wegens hare vaagheid zeer zeker aan kritiek onderhevig is."

Maar met deze toeschietelijkheid was men niet tevreden. Dit was een van de beweegredenen voor het Bestuur van den Algemeenen Bond van vakvereenigingen van burgerlijke Staats-ambtenaren om den 31 October 1905 de volgende motie aan te nemen: »aan geene klasse van burgers behooren de voordeelen ontzegd te worden van eene zoo bij uitstek demokratische wet, en voor alle soorten van werklieden, zoowel in staatsdienst, als in dienst van de industrie, dient de mogelijkheid te bestaan, om over hunne belangen te onderhandelen met hunne werkgevers en in 't gegeven geval met het publieke gezag, dat den Staat-werkgever vertegenwoordigt."

Ten slotte hebben eenige groepen, die beweerden van nu af »recht te hebben op het voorrecht van de wet van 1884," zich, om hun onwankelbaren wil te kennen te geven, openlijk tot vakvereenigingen gevormd, gelijk daar zijn de lagere ambtenaren van de Post en Telegrafie.

Intusschen namen de chefs der laatste ministerskabinetten allen eene meer of minder gereserveerde houding aan, zoodra men hen vroeg naar de gedragslijn, die zij van plan waren te volgen.

M. Rouvier beriep zich den 7 November 1905 op het wezen van den Staat: »Ik ben hier," zeide hij, »om, daar het mijne vaste overtuiging is, te verklaren, dat geen enkele regeering, let wel, geen enkele regeering, zelfs al was zij samengesteld uit degenen, die er thans uit alle macht bij ons op aandringen, dat wij aan onderwijzers, aan beëedigde Postbeambten en aan tal van andere categorieën in publieken dienst, het recht zullen toekennen om vakvereenigingen op te richten, dat geen enkele regeering hierin zou kunnen toestemmen, zonder zich zelf den doodsteek toe te brengen, zonder zelfs het bestaan in gevaar te

1) Les transformations de la puissance publique. — p. 216.

2) J. Paul Boncour, Les syndicats de fonctionnaires (*Revue Sozialiste*. Janvier 1906, p. 6).

brengen, niet slechts van de Republiek, maar van elke geregelde en ordelijke staatsinrichting."

Het ministerie SARRIEN liet zich in soortgelijken zin uit: »Terwijl we aan ambtenaren het recht om te staken moeten ontzeggen, daar men hen dit niet zou kunnen toestaan, zonder het openbaar belang in gevaar te brengen, zouden wij u willen voorstellen hen door middel van een reglement tegen willekeur te vrijwaren." [1])

Ten slotte drukte M. CLEMENCEAU zich, in zijn op 5 November 1906 in de kamer voorgelezen ministerieel program nagenoeg in dezelfde bewoordingen uit: »de regeering zal u, met 't oog op 't tot stand brengen van een reglement voor ambtenaren, een wetsontwerp voorleggen, dat hunne beroepsvrijheid verzekert, en hen vrijwaart tegen willekeur, maar dat er tevens voor zal waken, dat zij hunne plichten zullen blijven vervullen jegens den Staat, die verantwoordelijk is voor publieke diensten."

Men zou kunnen zeggen dat deze woorden zoowel eene belofte als eene bedreiging behelzen. Het dagblad »*le Temps*", waarvan men zich onwillekeurig afvraagt of het de tegenwoordige regeering inspireert, of door deze geïnspireerd wordt, zou ons wellicht de beteekenis van deze bedreiging kunnen verklaren. In zijn nummer van 6 December 1906 schreef het met betrekking tot vakvereenigingen van onderwijzers: »Men kan niet toestaan, dat ambtenaren van het onderwijs, onderwijzers of inspecteurs, hetzij door middel van individueel initiatief, of van oproerige samenwerking, zich verstouten om de hiërarchie te negeeren, hunne meerderen te brutaliseeren en zich te verzetten tegen den wil van den aansprakelijken minister en van de volksvertegenwoordiging. Wanneer men deze verwaten lieden, die men ten slotte wegens hun grootspraak over hun priesterschap toch veracht heeft, hun gang liet gaan, zouden zij weldra eene bevoorrechte klasse vormen, evenals de geestelijkheid van het oude régime, een ware Staat in den Staat. Hunne vereenigingen en vakorganisaties zouden in plaats, en ter plaatse van Vertegenwoordiging en Regeering, de wetgevende en uitvoerende macht in handen krijgen. Dit is eene onduldbare aanmatiging, ten eenenmale in tegenspraak met den geest der Republiek...."

Zoo zien we dan van den eenen kant een door vele ambtenaren hoe langer hoe beslister gestelden eisch om zich het recht tot vakorganisatie te zien toegekend. Van den anderen kant den aanvankelijk onwrikbaren, tegenwoordig met belangrijke concessies gepaard gaanden tegenstand van de Staatsleiders.

Welke oorzaak nu is er te vinden voor deze beweging, die onderwijzers, douane-beambten, brievenbestellers, accijns- en belasting-beambten, ja zelfs ambtenaren van den publieken dienst meesleept? En hoe te verklaren de tegenwerking welke deze beweging ondervindt van den kant van mannen, van wie men, vóórdat ze de macht in handen kregen, of de verantwoordelijkheid, welke die macht medebrengt, begrepen, zou verwacht hebben, dat ze haar gunstig moesten gezind zijn?

* *
*

Op 't eerste gezicht levert het feit, dat staatsambtenaren het recht eischen om vakvereenigingen op te richten, een bewijs op voor het veldwinnen van het socialisme. De tot nu toe slechts onder de arbeiders in de privaat-industrie verspreide socialistische idee van klassenstrijd, dringt door tot de lagere ambtenaren der publieke administratie en vindt onder hen gaandeweg talrijke aanhangers. Dat is de zaak.

De zoo vaak herhaalde kreet: »proletariërs, vereenigt u", heeft de door den Staat bezoldigden doen ontwaken. Zij zijn zich bewust geworden van hunne solidariteit met die arbeiders, welke door de kapitalisten worden uitgebuit. Op een goeden dag nam de Staat, voor wien zij arbeiden, in wiens dienst zij hunne krachten voelen afnemen, voor hen de gedaante aan van een patroon, die hen onderdrukte, van een gehaten kapitalist.

Hunne broeders in de ellende, ofschoon even zwak als oneenig, hadden toch ten slotte het wapen ter bevrijding gesmeed: de vakvereeniging, die schrik der bevoorrechte klasse.

Waarom zouden ook zij dit wapen niet gebruiken? Waarom zouden zij niet, naar het voorbeeld hunner kameraden in fabrieken en mijnen, onderhandelen met den Staat, als gelijken, of, zoo dit niet mogelijk was, als vijanden elkaar bestrijdend, en met hem in overleg treden over de voorwaarden van arbeid, loon en bevordering? Waarom ook niet, daar de Staat toch slechts een patroon is »die zich moet onderwerpen aan de bepalingen der wet en aan de verplichtingen, waaraan alle patroons onderworpen zijn jegens degenen, wier diensten zij gehuurd hebben"? [1])

Inderdaad, van het eerste oogenblik af droegen de vakvereenigingen van ambtenaren het karakter van eene door den socialistischen geest tot stand gebrachte hervorming. Het is eene inlijving van nieuwe bataillons, van officieele troepen in het leger van proletariërs, dat voor den klasse-strijd is uitgerust.

Feiten en texten in overvloed om dit aan te toonen.

In 't departement Var en in de oostelijke Pyreneën hebben de onderwijzers-vereenigingen hunne instemming betuigd met de arbeidsbeurs, deze in 't oog loopend socialistische strijd-organisatie.

»De onderwijzer, aldus de *Revue Socialiste,* is een arbeider, niettegenstaande zijn uiterlijk aanzien, een arbeider gelijk de anderen. Zijn toestand is met dien der proletariërs te vergelijken." 2) »Wij wenschen vurig, dat er slechts één klasse van werklieden zij. Wij eischen openlijk onzen proletariër-titel."

»Vreest de Regeering, dat er onderwijzers in de arbeidsbeurzen zullen binnendringen, om er broederlijk te gaan leven met de werklieden, en gemeene zaak met hen te maken ter bevrijding van het proletariaat?" 3)

»De Kamer van Afgevaardigden kent geen andere zorg, dan de verdediging van het kapitaal; er moeten wapenen gesmeed worden tegen den Staat, want de strijd gaat beginnen." 4)

»Er bestaat een ambtenaren-proletariaat onder bevel van den Staat-Patroon, die de verdediger is van de economische ongelijkheid." De Staat drijft zijne ondernemingen »op dezelfde kapitalistische wijze als particuliere ondernemers."

Deze eerste karaktertrek van de beweging ten gunste der vakvereenigingen van ambtenaren, geeft eene verklaring van de sympathie welke de organen der socialistische partij voor haar aan den dag leggen. »De regeling van het lot der Staatswerklieden en beambten, zoo schrijft M. MILLERAND, vormt slechts een bijzonder geval van een algemeen vraagstuk; men dient beide volgens dezelfde beginselen op te lossen." 6)

(Slot volgt.) T.

[1]) *Journal officiel.* Chambre des députés, 12 Juni 1906.

[1]) Verslag over het ontwerp-wetswijziging van 1884, van M. BARTHOU.

[2]) G. RODRIGUES, *Revue Socialiste,* October 1905.

[3]) Publieke verklaringen van onderwijzers, geciteerd in de *Revue Socialiste,* Nov. 1905.

[4]) Verklaring van M. SUBRA op 't congres van Ambtenaren der Posterijen en Telegrafie, volgens *le Temps* van 1 Juni 1906.

[5]) MAX LEROY, op. cit. p. 220.

[6]) *Petite République* van den 24 Februari 1906.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

NEUTRALE EN KATHOLIEKE ORGANISATIE.

Te Eindhoven is een groote uitsluiting uitgebroken, waardoor, naar gemeld wordt, 2800 arbeiders getroffen worden.

Elders in dit nummer vindt men een uitvoerig relaas van een onzer medewerkers.

Waar wij echter de volle aandacht op willen vestigen, is het

feit, dat deze R. K. Patroons, die grootendeels in een neutralen Bond zijn vereenigd, hun arbeiders willen dringen het lidmaatschap der Katholieke vakvereeniging op te zeggen.

Wij lezen toch in *De(n) Tijd* van 13 Mei l.l.:

Algemeen wint de meening veld, dat het rechtstreeks gaat tegen de machtige organisatie van het R. K. Gilde, dat, overtuigd van den te lagen loonstandaard, in de laatste jaren nu hier dan daar verbetering zoekt.

De patroonsbond is van gevoelen, dat zoo iets niet kan blijven, daar de concurrentie scherp en de tabaksprijzen hoog zijn.

De meening, dat de maatregel genomen is rechtstreeks tegen het Gilde, wordt bevestigd door de bekendmaking, Zaterdag bij de grootste firma opgehangen en luidende:

Voorloopige maatregel.

«Hierdoor brengen wij ter kennis van onze werklieden, dat alle onvereenigde werklieden, die lid konden zijn van het St. Franciscus Xaverius Gilde, doch daarbij uit vrijen wil niet aangesloten zijn, voorloopig een uitkeering krijgen van het halve gemiddelde weekloon, indien voor hen geen werk op de fabriek mocht zijn.

MIGNOT & DE BLOCK."

Wie dit leest, wrijft bei zijn oogen nog eens uit. En toch... het staat er!

Indien deze patroons bezoldige propagandisten der *neutrale* arbeiders-vakorganisatie waren, zouden zij, èn door hun voorbeeld, èn door deze daad, niet beter propaganda voor de neutrale vakorganisatie kunnen maken!

Het is mogelijk, dat er scherpe quaesties zijn, tusschen den neutralen patroonsbond en de katholieke vakorganisatie. Niet gaarne zouden wij daar thans reeds een vaststaand oordeel over uitspreken.

Doch dat katholieke patroons, zelf *neutraal* vereenigd, op deze wijze optreden tegen een *katholieke* vakorganisatie, ziet, dit zal door weinigen in de lande kunnen worden goedgekeurd, behalve door de sociaal-democraten, die verheugd zullen uitroepen: wij hooren het groeien!

MR. A.

Naschrift. — Het bovenstaande was reeds geschreven, toen wij *Het Volk* van 15 Mei ll. lazen.

Ziehier, hoe thans reeds het lidmaatschap der katholieke patroons van een *neutralen* Bond door de sociaal-democraten wordt uitgebuit tegen de *katholieke* arbeidersorganisatie:

«Onderhoud met Sloots.

«SLOOTS, sedert eenigen tijd bezoldigd propagandist van het tabaksbewerkersgilde van den R. K. Volksbond alhier, is het type van een mageren, bleeken sigarenmaker.

Hij vertelde mij dat zijn gilde in 1897 met 80 leden en een maandelijksche kontributie van 12 cent was begonnen, doch in den loop der jaren, wegens het geringe aantal leden, weinig kon uitvoeren.

Eerst een $2^1/_2$ jaar geleden begon de aktie van het gilde tegen een bedreiging met loonsvermindering op de fabriek van MEIJER en Co.

Wel bestond in 1905 de fabrikantenbond óók al, doch deze kwam eerst op, toen de werklieden krachtiger voor hunne belangen begonnen te werken.

Als het gilde en de »Internationale« tegen een fabrikant in aktie waren geweest, was de werkgever geen drie dagen daarna lid der werkgevers-vereeniging.

Tot eindelijk, na de loonkwestie met de firma's Hoppenbrouwers en Tinchant de organisaties van de R. K. en van de Internationalen bond respektievelijk 1150 en 150 leden telden.

Sloots zei daarop nog dat de fabrikanten thans de organisaties wilden vernietigen, doch getracht zou worden dit te voorkomen.

Ik vroeg hem of de kerkelijke arbeiders niet eigenlijk door de geestelijken in de kerkelijke organisaties werden gedreven en of het niet dikwijls gebeurde dat R. K. vaklieden, als zij zich bij neutrale vakorganisaties aansloten, huisbezoek kregen van den geestelijke om hen te bewegen weer in de kerkelijke vakvereeniging terug te keeren.

— Welnu, SLOOTS, wat zegt ge dan van die katholieke fabrikanten die feitelijk den neutralen patroonsbond in de tabaksindustrie in stand houden? Zouden ook die huisbezoek krijgen van den geestelijke om hen op het verkeerde van hun daden te wijzen?

— Zeker wel, zei SLOOTS,.... maar....

— Ze lappen 't ân hun laars!....

— Dat zal wel zoo zijn! antwoordde de voorzitter van de R. K. sigarenmakers-vakvereeniging. Ze zijn in dien neutralen bond, vervolgde SLOOTS, om zich sterk te maken tegenover de werklieden.

— Om hun geldbuidelbelang gaan de politieke en godsdienstige geschillen naar de rommelkamer.

— Ja, zei SLOOTS flauwtjes.

— Dunkt u dan niet dat de werklieden zich lang genoeg hebben laten verdeelen en het nu tijd wordt dat zij zich niet langer door die kunstmatige afscheidingen van elkaar verwijderd houden?

— Ik ben voor degelijk federatief samenwerken, antwoordde hij. Zelfs wanneer er vier bonden waren en we werkten flink federatief samen, waren we met ons vieren even sterk als de patroons in één vereeniging. Waarmee ik niet bedoel dat er zooveel mogelijk klubjes moeten komen, doch in federatieve samenwerking, als de goede solidariteit er zit, zie ik alle heil."

Spreekt dit korte stukje geen boekdeelen?

Voelen Katholieke patroons nu niet, welk een zware verantwoordelijkheid zij op zich laden, door hun arbeiders het voorbeeld van *neutrale* organisatie te geven?

Laten wij hopen, dat de Katholieke arbeiders aan hun Katholieke organisatie trouw zullen blijven. De sympathie van geheel Katholiek Nederland zal daardoor aan *hunne* zijde zijn!

DE ZEGSMAN.

Naar aanleiding van de „herstelde eenheid" op 't jongste Congres van de S. D. A. P., schreven wij in het *K. S. W.*:

»Zijn de Heeren er zoo zeker van, dat thans niet meer gebeuren »zal, wat voor enkele maanden nog gebeurd is: *dat een Katholiek »Kamerlid ongevraagd van een sociaaldemocraat het materiaal ontving, »om Tak in de Kamer te beantwoorden?....*"

Het Volk verklaarde, dat dit »gelogen" was, en sommeerde ons den naam van den »verrader" te noemen.

Wij meenden daartoe niet het recht te hebben.

Thans echter komt de Heer J. I. DE HAAN — vroeger vast medewerker aan *Het Volk* — in *Het Volk* van 16 Mei ll. zelf verklaren: ik was die man.

Wij hebben nu geen reden meer, het zwijgen te bewaren, en kunnen dus bevestigen, dat dit inderdaad zoo was.

Het Volk triomfeert nu, en zegt: dus gij hebt *gelogen*, want toen DE HAAN dat materiaal aan het kamerlid PASSTOORS zond, was hij geen lid van de S. D. A. P. meer.

Wij willen aannemen, dat dit laatste waar is, en deelen het daarom onmiddellijk mede. Het is niet *onze* gewoonte, om aan tegenstanders rectificatie te weigeren, gelijk *Het Volk* voortdurend doet. Men denke aan de beschuldiging tegen den Burgemeester van Leiden. Men denke aan de beschuldiging, dat GALILEI door de Priesters verbrand was (in 1904 geuit, in 1907 eerst, na door ons minstens driemaal gesommeerd te zijn, als een »vergissing« hersteld). Men denke vooral aan het volhouden van *Het Volk*, dat LAMENNAIS is gestorven als een »vroom katholiek,« niettegenstaande zijn leer lijnrecht stond tegenover de katholieke, — niettegenstaande hij weigerde, zelfs op zijn sterfbed, zich met de Kerk te verzoenen, — niettegenstaande hij zelfs geen kruis op zijn graf wilde hebben. Toch houdt *Het Volk*, ook na onze herhaaldelijke tegenspraak, maar steeds vol: hij was een »vroom katholiek,« en worden aanhalingen uit zijn geschriften geciteerd, als de uitspraken van een »vroom katholiek.«

Wij nemen dus gaarne aan, dat juist is, wat *Het Volk* meedeelt, dat de heer DE HAAN al sinds langer dan een half jaar geen lid van de S. D. A. P. meer is.

Vast staat echter:

1°. dat uit 't gezonden materiaal — een buiten sociaal-democratische kringen vrijwel onbekende »*Open brief aan* P. L. TAK«, — blijkt, dat DE HAAN in 1905 nog lid was van de S. D. A. P. (Amsterdam V);

2°. dat hij vroeger vast medewerker aan *Het Volk* was;

3°. dat wij nimmer vernomen hadden, dat hij als lid van de S. D. A. P. zijn ontslag had genomen of gekregen.

4°. dat ook in 't begeleidend schrijven van den heer DE HAAN *niets* stond, waaruit bleek, dat hij geen lid van de S. D. A. P. meer was.

Derhalve, zoo vragen wij, waaraan ontleent *Het Volk* het recht, om thans te schrijven:

»*Wij kunnen dus, nu alles bekend is, met volle recht zeggen:* AALBERSE *loog.*"

Het Volk zou alleen dan het recht hebben, dit te verklaren, indien het bewijzen kon, dat het ons, toen wij de bedoelde zinsnede neerschreven, bekend was, dat de Heer DE HAAN op het oogenblik, dat hij 't materiaal zond, opgehouden had lid van de S. D. A. P. te zijn.

Dit bewijs KAN *Het Volk* niet leveren, om de eenvoudige reden, dat wij werkelijk ten volle overtuigd waren, dat de Heer DE HAAN nog steeds was, wat hij, naar *Het Volk* zelf erkent, vroeger was: lid van de S. D. A. P.

Hoe heeft *Het Volk* dan het recht, om te beweren, dat dit ons wèl bekend was?

Deze vraag klemt te meer, wijl wij het BEWIJS in handen hebben, dat de Redactie van *Het Volk* op 13 Mei TEN VOLLE VAN ONZE GOEDE TROUW OVERTUIGD WAS.

Wij sommeeren dus *Het Volk*, zijn beschuldiging in te trekken.

MR. A.

SOCIAAL-DEMOCRATIE EN SOCIALE WETGEVING.

Meermalen reeds is er in het *K. S. W.* op gewezen, dat de Duitsche Sociaal-democraten tegen verreweg de meeste sociale wetten gestemd hebben.

Indertijd hadden wij daarover een geruchtmakend polemiekje met den Heer P. L. TAK.

Merkwaardig was, dat de Nederlandsche sociaal-democraten steeds deze vreemde houding hunner partijgenooten trachten goed te praten.

Thans is er echter in Duitschland een Sociaal-democraat opgestaan, die het niet onder stoelen of banken steekt, dat hij 't toch wel anders gewenscht zou hebben. 't Is JOHANNES HEIDEN die in de *Sozialistische Monatshefte* (1907, Mei) een artikel publiceerde, waar boven staat »*Die Stellung der sozialdemokratischen Partei zur sozialpolitischen Gesetzgebung. Auch ein Nachwort zu den Reichstagwahlen.*" (blz. 355 verg.).

Op blz. 357 schrijft hij het volgende:

«Een der hoofdgrieven, die ook reeds bij vroegere verkiezingen tegen ons aangevoerd is, is het stemmen door de sociaal-democratische fractie tegen sociaal-politieke wetten. Het *Centrum* maakt sinds jaren van dat stemmen tegen de sociaal-politieke wetten door de sociaal-democratie tegen haar gebruik. Het kan wel niet ontkend worden, dat de groote vastheid van het *Centrum*, ook in industrieele districten, althans voor een deel aan deze handige agitatie der Centrumspartij te wijten is.... Zeker hebben ook nog andere oorzaken ertoe bijgedragen, dat het Centrum zijn aanhang in de kringen der industriearbeiders niet slechts behouden, doch zelfs nog vergroot heeft, maar het stemmen tegen de sociaalpolitieke wetten, vooral tegen de verzekeringswetgeving, is een der oorzaken."

Blijkbaar keurt de schrijver 't dan ook af, dat zijn partijgenooten tegen de sociale wetten gestemd hebben, al vermeent hij, dat 't wel uit de parlementaire verhoudingen te verklaren is. Hij wijst op den roemvollen arbeid der vakvereenigingen, die nemen, wat ze krijgen kunnen, en niet doen aan wat VON VOLLMAR noemde een onvruchtbare »alles-of-niets-politiek."

Hij gaat dan achtereenvolgens eenige wetten na, waartegen de sociaal-democraten gestemd hebben, en vraagt dan: was dat noodig?

«De Sociaal-democratie heeft in de tachtiger jaren tegen de drie verzekeringswetten gestemd. Geen dezer drie wetten, noch de ziekteverzekeringswet, noch de ongevallenverzekeringswet, noch de wet op de invaliditeits- en ouderdomsverzekering heeft bij de eindstemming de stemmen van de arbeiderspartij gekregen. Dit tegenstemmen is begrijpelijk, wanneer men de parlementaire stelling der sociaal-democratie bedenkt. Zij telde weinig leden in den Rijksdag, en haar werd zelfs het deelnemen aan commissievergaderingen geweigerd. Hun verbeteringsvoorstellen, die men gewis niet als onaannemelijk kan beschouwen, werden alle afgewezen, zij zijn thans trots verschillende herzieningen, nog niet geheel vervuld. Doch deze wetten hielden toch in, de buitengewoon vruchtbare gedachte der verplichte verzekering der arbeiders bij de ziekteverzekering, hoewel om allerlei redenen deze slechts tot enkele categorieën van arbeiders beperkt bleef. Bij de ongevallenverzekering werden ondernemersvereenigingen geschapen, die althans voor de arbeiders het voordeel hadden, dat ze soliede waren, en de verwezenlijking der schadevergoedings-aanspraken niet lieten schipbreuk lijden op de onsoliditeit van den schuldenaar, gelijk dat vroeger wel dikwijls genoeg zal zijn voorgekomen. Bij deze voordeelen kwam als niet onwezenlijk voordeel nog de door de ziekteverzekeringswet in 't leven geroepen organisatie der plaatselijke ziekenkassen."

Na nog andere »treffende" dingen ten gunste der ziekteverzekering te hebben aangevoerd, gaat deze openhartige sociaaldemocraat voort:

«Legt men de boven gegeven maatstaf aan, dat voor iedere wet gestemd kan worden, welke een vooruitgang bij de bestaande verhoudingen beteekent, dan blijkt dat de sociaal-democratische fractie zeer goed — hoe begrijpelijk ook het tegenstemmen uit de parlementaire stelling der partij is — zonder hare principieele stelling prijs te geven, voor deze wetten zou hebben kunnen stemmen.»

De schrijver vermeldt dan, dat de sociaal-democraten stemden in 1889 *tegen* de Invaliditeits-verzekerings-wet, in 1891 *tegen* de verbeterde arbeidswet, en in 1892 *tegen* de verbeterde ziekteverzekeringswet.

Hij erkent, dat 't niet te betwisten valt, dat de verbeterde arbeids-wet van 1891 »niet onwezenlijke verbeteringen bracht." Zij gaf aan de Regeering de bevoegdheid, om niet alleen in zeer ongezonde bedrijven den arbeidsduur te beperken, maar ook in andere bedrijven kon zij tegen een voor de gezondheid schadelijken te langen arbeidsduur optreden. (blz. 361).

Toch stemden de sociaal-democraten *tegen!*...

Eenige verandering kwam er in de tweede helft der negentiger jaren. De sociaal-democraten stemden vóór het Wetboek van koophandel (1897), evenals voor de gewijzigde Gewerbeordnung (1900), ook voor de herziene invaliditeitsverzekeringswet (1899) en de herziene ongevallenverzekeringswetten (1900) en de wet tot bescherming van kinderen (1903).

Doch nu komt er weer eensklaps verandering. HEIDEN schrijft:

«Reeds bij de herziene ziekteverzekeringswet, die nog kort voor de verkiezingen van 1903 in de Rijksdag afgedaan werd, stemde de fractie tegen. Men kon niet beweren, dat zij geen verbeteringen bracht. Zij breidde de ondersteuning uit van 13 tot 26 weken, gaf meerdere voorzorgen voor bevallen vrouwen, en voerde op voorstel der Sociaaldemocratie een ondersteuning van zwangeren in, en deed de wet op voorstel der fractie ook uitstrekken tot de handelsbedienden, evenzoo schrapte zij de vroegere ontzegging van ziekengeld in geval van geslachtsziekte. Daarentegen poogde de novelle het bestuursrecht der verzekerden aan te tasten. Deze bepalingen waren de reden, waarom de fractie tegen de wet stemde. Weegt men verbeteringen en verslechteringen tegen elkaar af, dan wil het mij voorkomen, dat ook hier de verbeteringen zwaarder wegen"....

«Ook tegen de gewichtige wet betreffende de handelsrechtbanken werd in 1904 door de Sociaaldemocraten gestemd. 't Spreekt van zelf, dat deze wet niet ten volle overeenstemde met de wenschen der handelsbedienden, maar zij was toch vergeleken met den bestaanden toestand een aanzienlijke vooruitgang.... Er werden rechtbanken gegeven, wier samenstelling en inrichting minstens zoo goed was als de nijverheidsrechtbanken volgens de novelle van 1901, waar *voor* de Sociaaldemocraten stemden. Desniettegenstaande stemden de Sociaaldemocraten *tegen*.... Evenzoo als de fractie in 1901 kon *voor* stemmen, had zij 't toch in 1904 kunnen doen. Hier treffen wij een tegenspraak aan, welke niet in de zaak gegrond is. (blz. 364).

De schrijver aarzelt dan ook niet te verklaren, dat, wanneer door het tegenstemmen der Sociaal-democraten in 1904 de wet gevallen was, dat dan »de handelsbedienden een door hen hoog geschat voordeel zouden ontberen." (blz. 364).

Ziedaar de *feiten*. Ze zijn welsprekend genoeg! Evenals deze woorden van den schrijver:

«Het zou zeer buiten het kader van dit artikel vallen, wilde ik er over rechten, of het standpunt der onvoorwaardelijke ontkenning gerechtvaardigd is, of niet. Slechts dit worde hier kort gezegd: De gewoonlijk tot zijne verdediging aangevoerde gronden, dat geen wet, die de stemmen van de meerderheid van den Rijksdag verwerft, onze eischen geheel vervult, en dat vóórstemmen is een votum van vertrouwen, *zijn niet steekhoudend*. Wilde men hiermee consequent handelen, dan zou dit ertoe voeren, dat men absoluut zou weigeren aan elken parlementairen arbeid deel te nemen.» (blz. 359).

* * *

Wij maken van deze gelegenheid gebruik, om een vraag, welke ons onlangs gesteld werd, te beantwoorden.

Deze vraag luidde: »Meent gij inderdaad, dat de Sociaal-democraten tegen de sociale wetten stemden, omdat ze in hun hart tegen alle sociale wetgeving zijn?"

Wij antwoorden hierop: ja en neen.

Ja — voor de eerste jaren. Evenals vele »burgelijke" sociaal-politici waren de Sociaal-democraten van meening, dat door de sociale wetten de arbeiders tevreden zouden worden, en zóó voor de Sociaal-democratie verloren gaan. Het is onze stellige overtuiging, dat deze overweging — »men moet de wonden openhouden!" — in de eerste jaren beslist de voornaamste reden was, waarom de Sociaal-democraten tegen de sociale wetten stemden: ze waren er werkelijk in hun hart tegen.

Neen — voor de latere jaren. Toen was wel gebleken, dat *niettegenstaande* de sociale wetgeving, toch de Sociaal-democratie krachtig in aanhang won. De diepere reden voor 't tegenstemmen verviel daardoor. Waarom ze 't dan toch wel bleven doen? Om twee redenen:

1°. om toch vooral te doen uitkomen, hoe bitter slecht die wetten waren: al kregen de arbeiders dus wat, door dit als een »bedelsoep" voor te stellen, werd het gebruikt, om ze toch nòg ontevredener te maken; zóó werd 't anti-revolutionnair gevolg, dat aanvankelijk van de sociale wetten werd gevreesd, voorkomen, — en

2°. om tactische redenen, 't best geformuleerd in de woorden van Bebel, dat men hooge eischen moet stellen, zóó hoog, dat geen andere partij — die spoedig tot de Regeering geroepen kan worden! — ze stellen kan. Men kan dan bij de kiezers komen en zeggen: ziet, hoe weinig die anderen u geven; 't was ons de moeite van 't aannemen niet waard; — en ziet daarnaast onze amendementen, ziet, hoeveel wij u wilden geven!

Een enkele maal is hier bijgekomen een principiëel verzet, tegen een of andere bepaling.

Ziedaar o. i. de ware redenen van 't *tegen*-stemmen der sociaal-democraten, waarmee zij zich zoo leelijk geblameerd hebben!

Mr. A.

DE EINDHOVENSCHE UITSLUITING.

Op 't oogenblik is het weer erg troebel in de wereld van den arbeid.

Stakingen en uitsluitingen zijn aan de orde van den dag.

Nauwelijks was achter den rug de groote uitsluiting in Enschede, die een kleine 10.000 menschen op straat zette, of de staking in Rijssen bracht weer 't land in opschudding.

In den zelfden tijd staakten de bootwerkers in Hamburg, bij duizenden, om — ellendig verschijnsel — door duizenden onderkruipers te worden vervangen.

Nu weer is het in New-York niet pluis. Tengevolge van stakingen zijn verschillende groote schepen met halve lading of minder, naar Europa vertrokken.

In Frankrijk zijn de stakingen niet van de lucht.

In Berlijn zijn weer 50.000 bouwvakarbeiders uitgesloten.

Ook ons land heeft in de laatste dagen weer twee van deze feiten te boeken, bij de reeds bestaande der landarbeiders in 't Oldambt: de staking der arbeiders, gevolgd door uitsluiting van de zijde der patroons, in de sigaren-industrie te Eindhoven, en de staking der glasblazers te Delft. Intusschen gist en kookt het in de Rotterdamsche havens, tengevolge der bekende Elevator-kwestie, zoodat ook elk oogenblik dáár zich allerlei verwikkelingen kunnen voordoen, die staking of uitsluiting tengevolge hebben.

Voor 't heden zullen we ons bepalen tot de poging om van het geweldige en stuitende feit der uitsluiting te Eindhoven een zoo juist mogelijk beeld te ontwerpen.

Gemakkelijk is dat niet.

De ervaring leert, dat bij dergelijke gelegenheden, patroons en werklieden dikwijls met groote behendigheid allerlei motieven, die mede gewicht in de schaal legden, weten te verbergen, en alleen datgene openbaren wat voor hun »belang" het beste is.

En dat is, in dergelijke gevallen de publieke opinie gunstig te stemmen, en voor zich in te nemen.

Uit hetgeen bladen van verschillende richting publiceeren blijkt, dat aanleiding tot de staking gaf het feit, dat bij de firma Aalfs en de Jongh een 5-tal — volgens anderen zijn het 7 — werklieden een soort sigaren maakten als handwerk, waarvoor ze 60 cent per 100 ontvangen.

«Nu zou dit werk voortaan als vormwerk worden gefabriceerd. De patroons meenden nu dat, wijl vormwerk gemakkelijker is en minder kunde vereischt, dit merk met 45 cent per 100 voldoende te kunnen betalen, en ook de patroonsvereeniging keurde deze regeling goed en achtte ze billijk.

Zoo echter niet de werklieden. Dezen brachten de zaak voor het Hoofdbestuur hunner organisaties (in casu den Ned. R. R. Tabaksbewerkersbond en den Internationalen Bond.) Dit deelde de meening der betrokken werklieden en zeide: «Jongens, jullie kunnen het er niet voor doen, je moet staken", hetgeen ook werkelijk geschied is, en als gevolg waarvan alle patroons, willen ze hun prestige handhaven en het eenmaal gesloten contract niet schenden, waarop een zware boete is gesteld, Zaterdagavond moeten sluiten, alhoewel vele patroons, naar mijne overtuiging, hiertoe noode overgaan.

Daargelaten de vraag of in *dit* geval de werklieden het recht aan hunne zijde hebben (met de verandering van hand- in vormwerk is dit door geen leek te beoordeelen) is toch de loonstandaard in de sigaren-industrie (volgens het oordeel van iemand, dien ik nog dezer dagen interviewde en op dit punt alleszins bevoegd is) *hier veel te laag*. Bedoelde persoon was echter met mij en vele anderen van meening, dat de werklieden ontactisch gehandeld hebben met *nu* niet toe te geven. Daar de weerstandskas de stakers nog geen week kan ondersteunen, de fabrikanten pal staan en bovendien vele fabrieken een tijdlang van magazijn kunnen leveren, heeft deze beweging voor de werklieden alle kans van mislukken." *(De N.-Br.)*.

Schoon men geheel kan instemmen met de meening van den correspondent van »*De Noordbrabanter*," »dat verandering van hand in vormwerk voor een leek niet te beoordeelen is," is toch de gepubliceerde meening der werklieden in dit geval niet geheel van beteekenis ontbloot.

Deze meening komt hierop neer:

Bij voldoend aantal vormen, 8 of 10, en in evenredigheid vermeerdering der bosjesmakers, zou het loon wel dezelfde hoogte kunnen houden: *voor een sigarenmaker*.

Het loon der bosjesmakers zou echter zeer laag moeten zijn, van wege hun te groot aantal.

De patroons willen dezen weg graag op, daar het groote aantal halve vaklui, vrouwen en kinderen, hun een leger »unskilled labour" zou bezorgen, dat gemakkelijk te be-en-overheerschen is.

Voor 't oogenblik geschiedt dit echter niet. Maar nu heeft er iets anders plaats wat niet minder afkeuring verdiendt.

De patroons geven weinig vormen. Doch eischen een zorgvuldige afwerking; zóó, dat de naden, die vormwerk eigen zijn, verdwijnen en de sigaar het uitzicht heeft van handwerk.

Bij »vergissing" wordt dan aan deze sigaar wel eens het merk handwerk opgedrukt.

Dat kan gebeuren, hé! 't Verschil is nagenoeg weg. Deze toestand heeft echter voor den patroon het dubbele voordeel:

dat eerstens zijn sigaar als handwerk, dat is duurder, wordt betaald,

en tweedens, dat hij zijn arbeiders 15 cts. op de 100 minder betaalt.

Zoo snijdt 't mes aan twee kanten. Men noemt dit geloof ik vakkennis, of ook wel «vakgeheimen».

Deze handelwijze zet bij de arbeiders evenwel geducht kwaad bloed. Zij zijn overtuigd, dat hun patroon op deze wijze méér verdient, en zien zich ondanks dat, tóch nog met 'n gulden in de week minder afgescheept, omdat ze «minderwaardig vormwerk verrichten». Deze voorstelling der zaken levert een geheel anderen kijk op de kwestie, en verklaart toch wel voor 'n groot deel de «ontevredenheid» der arbeiders. Vooral als men er bij voegt, — wat de correspondent van de *N. Br.* doet, — dat de loonen *veel te laag zijn.*

Geheel in overeenstemming hiermede is de verklaring van den Z.E.H. A. J. VAN ERP, Bondsadviseur, die in een uiteenzetting ook der handwerk- of vormkwestie in «*De Tijd*» o. m. het volgende neerschrijft:

»Ligt daarin nu een voldoende reden om zulk een dwangmiddel toe te passen?

»Mij dunkt, dat de werklieden het recht hebben zich te vereenigen en langs rechtvaardigen weg tot verbetering van den loonstandaard te werken, en dat bijgevolg de patroons in Eindhoven *zondigen* niet alleen tegen *de liefde*, maar ook tegen de *rechtvaardigheid* door zulk een verschrikkelijken boycot." (curs. van mij.)

Intusschen zijn in Eindhoven verschillende vergaderingen gehouden waar het aan sympathie-betuigingen met de stakers en uitgeslotenen niet heeft ontbroken.

Over het algemeen laat men het zwaarste deel der schuld vallen op de patroons. *Hun* houding vooral is het die scherp gecritiseerd wordt. En niet zonder reden.

Toen de Ned. Bisschoppen een uitdrukkelijke verklaring de wereld inzonden, dat de katholieken zich zouden vereenigen in katholieke organisatie's, — toen stichtten als antwoord daarop de Eindhovensche sigarenfabrikanten een *neutrale* patroonsvereeniging.

Hierdoor gaven zij aan de werklieden die neiging toonden hun organisatie in te richten naar de wenschen der Bisschoppen, een allerbedroevendst voorbeeld.

Blijkbaar huldigden ze meer het economisch liberalisme, en wenschten ze *dit* te gebruiken als richtsnoer hunner daden, liever dan de leer der Kerk, die hen gebiedt rechtvaardig te zijn, en de *rechten* hunner werklieden te erkennen.

Paus Leo XIII roept de arbeiders toe in zijn Encycliek Rerum Novarum: »Arbeiders vereenigd U!"

De heeren MIGNOT en DE BLOCK doen het tegendeel. Zij doen in hun fabriek aanplakken den volgenden:

Voorloopige(n) Maatregel.

«Hierdoor brengen wij ter kennis van onze werklieden, dat alle onvereenigde werklieden, die lid konden zijn van de St. Franciscus Xaverius Gilde, doch daarbij uit vrijen wil niet aangesloten zijn, voorloopig eene uitkeering krijgen van het halve gemiddelde weekloon, indien voor hen geen werk op de fabriek mocht zijn.

MIGNOT en DE BLOCK."

In het protestschrijven van het R. K. Gilde wordt deze maatregel genoemd «een brutale aanranding van het katholiek vereenigingsleven"; zeker is het een premiestelsel contra het kath. vereenigingsleven en maakt men den strijd er niet minder scherp door.

Hier gaat men nog een streepje verder dan de Twentsche fabrikanten. Blijkbaar hebben de statuten dezer beruchte organisatie, de Eindhovensche patroons tot voorbeeld gediend.

Hun manier van optreden is in ieder geval een trouwe copie van wat herhaaldelijk reeds, met name in Enschedé geschiedde. Daar trachtte men ook «elke poging tot verzet» in een algemeene uitsluiting te smoren. Om het *recht* bekommerde men zich daar niet. Daar gold óók slechts de *macht*. En om die *macht* eens te doen gevoelen, daar hebben naar het schijnt de Eindhovensche fabrikanten naar gehunkerd.

De *N. Courant*, het blad dat in den laatsten tijd gewoon is, onomwonden en zonder flousjes, de meening der liberale werkgevers te verkondigen, schrijft althans in zijn No. van 11 Mei:

In de vergadering der fabrikanten was men algemeen van oordeel, *dat het nu maar eens tot een uitbarsting moest komen, aangezien er sedert lang wrijving was, dan hier, dan daar.* En de tabak is veel duurder geworden, wel 60 pCt.; de concurrentie is zeer scherp en, met de toenemende eischen der arbeiders, zoo meende men, is het op den duur niet vol te houden.

De reden, waarom men zoowel de niet-georganiseerde arbeiders als de georganiseerde zal uitsluiten, vindt zijn oorzaak hierin, dat op sommige fabrieken, het grootste gedeelte georganiseerden op andere daarentegen, zooals bij MIGNOT & DE BLOCK, slechts enkele georganiseerde arbeiders zijn.

Door toepassing van de uitsluiting alleen op georganiseerden, zouden dus verschillende fabrieken kunnen doorwerken, terwijl andere zouden moeten sluiten.

Inderdaad zou het ook vreeselijk geweest zijn, wanneer er nog fabrieken waren blijven draaien. Dat maakte »de maatregel onvolkomen."

Hoe men ook denken moge over de daad der arbeiders, om ter wille van 5 of 7 personen een staking te proclameeren, het optreden der patroons overtreft hier alles. Want om ter wille hiervan te antwoorden met een bijna *algemeene uitsluiting* gaat toch alle perken te buiten. B.

KORTE BERICHTEN.

Volks-beleediging. In het Zondagsblad van *Het Volk* van 5 Mei ll. komt een plaat voor, waarop de slaapkamer van het Koninklijk echtpaar zeer poenig is afgebeeld. Prins Hendrik is bezig, zekere diertjes uit zijn hals te verwijderen.

Het onderschrift luidt: »*Dat is nu elk jaar 't zelfde met die beestjes. Waarom karren ze ons ook zoo door die volksbuurten!*"

Vermoedelijk bedoelt men hier iets hatelijks te zeggen aan 't adres van Koningin en Prins.

Doch wie even nadenkt, zal moeten erkennen, dat *Het Volk* hier beweert, dat als men te Amsterdam door de volksbuurten rijdt, met »beestjes" thuis komt.

Inderdaad, een fijn complement over de bewoners der Amsterdamsche Volksbuurten!

Schoolvoeding. Het verst op dit gebied gaat de Italiaansche stad Vercelli. Bij plaatselijke verordening is daar de schoolvoeding verplichtend; alle — arme — kinderen moeten aan dezen «eetplicht» deelnemen, tenzij de dokter hen daarvan vrijstelt.

Gemeentelijke hypotheken. Wijl het bij uitgifte van grond «in erfpacht» voor de pachters zoo moeilijk is hypotheek te krijgen, heeft Dresden sedert 5 jaar een gemeentelijke hypotheekbank opgericht, die met succes werkt. Zij levert jaarlijks aan genoemde stad gemiddeld 80.000 Mark netto winst op en heeft bovendien reeds een belangrijk reservefonds gevormd.

Een dergelijke bank bestaat ook te Dusseldorf en te Frankfort a. M.

Studie van het alcoholisme. Te Berlijn werd onlangs de vierde cursus gehouden ter bestudeering van het alcoholisme. De talrijke deelname toonde het nu. Er waren 411 mannelijke en 132 vrouwelijke bezoekers, waaronder 10 buitenlanders. Men telde 109 onderwijzers en onderwijzeressen, 82 studenten van beiderlei kunne, 51 geneesheeren, 49 ambtenaren van staat of gemeente, 42 geestelijken. Er waren voorts arbeidersvertegenwoordigers benevens afgevaardigden van fabrieken (o. a. van de »Königliche Pruisische Porzellanmanufactur") en vereenigingen.

***

„Voor Rijssen." Ontvangen van N. N. C. . . . . f 5.—

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 25 MEI 1907. No. 21

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Oorlogslasten, door H. C. A. DE BLOCK. — Het karakter der Volkshoogescholen I, door J. W. RATTÉ. — Schetsen voor Sociale Voordrachten: Het anarchisme VIII. — Uit Tijdschriften: Vakvereenigingen voor ambtenaren II. — Berichten en Mededeelingen: Arbeidscontract en geestelijkheid. — Tot Besluit. — Katholiek Sociaal Congres. — Achturendag. — Aandeel in de winst. — De staking en uitsluiting te Eindhoven. — Korte Berichten: Coöperatieve Ongevallenverzekering. — Weduwnaars tehuis. — Vakvoorlichting. — Sociale leerstoelen. — Bond van longlijders. — Handelsonderwijs. — Stands-bureaux in België. — Gevangenisarbeid. — Kleermakerscursus. — Nieuwe Boeken.

OORLOGSLASTEN.

Bij de behandeling van dit onderwerp moeten wij andermaal de statistiek aan het woord laten. Uitvoerige beschouwingen over de vele factoren, die de bron vormen van deze cijfers zou tot te groote uitgebreidheid voeren voor een artikel in dit weekblad. Wij zullen dus trachten de verschillende gegevens in gecondenseerden vorm samen te passen en voor hen, die nader op dit onderwerp zouden wenschen in te gaan, in eene noot, enkele schrijvers vermelden, die détails nader uitwerkten.

Kwistig zal ditmaal met millioenen, zelfs soms met milliarden, worden omgesprongen, echter slechts op papier.

Bij de berekening der sommen zijn de buitenlandsche munten omgezet in guldens, zooals geschiedt bij de berekening van de waarde van buitenlandsche fondsen t. w. 1 gouden roebel = f 2.—, 1 frs = f 0.50. enz. enz.

Het »wee den overwonnene« heeft door alle eeuwen heen geklonken.

De beschaving bracht geleidelijk met zich, dat de nederlagen niet meer betaald werden met leven of slavernij. Daarentegen had de zich steeds ontwikkelende welvaart, het verdwijnen der huurlegers, het optreden van »das Volk im Waffen«; zoomede de uitbreiding der legersterkte als gevolgen: steeds stijgende oorlogskosten, meerdere kapitaal-vernietiging; ernstiger economische schokken en grootere lasten, als uitvloeisel van niet produceerende arbeidskrachten.

Gegevens over de jaren vóór 1850 zijn in 't algemeen vaag en loopen zeer uiteen.

Zoo vermeldt THIERS, dat door de oorlogen van 1800—1850 in Europa 2 millioen menschen het leven lieten. PAIXHANS [1]) geeft aan, dat die van 1792—1798 aan Europa gekost hebben 21 milliard gulden, terwijl dit bedrag van 1798—1815 nog grooter zou geweest zijn en de verschillende regeeringen van Europa in 1815 met een schuld belast bleven van 35 milliard. Sir FRANCIS DUVERNOIS berekent de verliezen, alleen door Frankrijk in den Revolutietijd tot 1799 geleden, op 1½ millioen menschenlevens, terwijl BARCLAY DE TOLLY in een uitgewerkt rapport aan den Czaar het aandeel van Rusland aan den oorlog met Frankrijk (1812—1815) raamt op f 311 millioen. Eindelijk schat KOLB het verlies aan menschenlevens door de Europeesche oorlogen in het Napoleontische tijdvak op 5½ millioen.

Als voorbeeld van de verhoudingen van oorlog tot vrede in den »goeden ouden tijd« (?) zij nog aangeteekend, dat Oostenrijk(—Hongarije) in 400 jaren (1495—1895) 227 oorlogs- en 173 vredesjaren telde.

Alvorens tot eenigszins meer positieve berekeningen over te gaan, zij nog vermeld, dat de groote wiskundige FLAMMARION berekent, dat van het begin der Aziatisch-Europeesche geschiedenis tot het einde der 19de eeuw de gevoerde oorlogen zouden gekost hebben 1200 milloen menschenlevens.

Een overzicht van de lasten, die de wild geplante vrijheidsboom en de bedriegelijke leus »Vrijheid, gelijkheid en broederschap« in het Napoleontische tijdvak voor ons Vaderland met zich sleepten, zal later een afzonderlijk punt van bespreking uitmaken.

De jaren van 1815—1853 kenmerkten zich niet door groote oorlogen, behoudens in het oosten van Europa. Wij zullen kortheidshalve dit tijdvak buiten beschouwing laten en overgaan tot de gegevens over de jaren vanaf 1853 neergelegd in den navolgenden staat.

---

[1]) *Constitution militaire de la France* 1849.

OORLOGEN.	Landen die hieraan deelnamen	Verlies aan menschenlevens per land.	Verlies aan menschenlevens Totaal (rond)	Directe oorlogslasten in millioenen guldens. per land	Directe oorlogslasten in millioenen guldens. Totaal	OPMERKINGEN.
Krim 1853–1856	Frankrijk	95615	600000(b)		4250(*b*)	
	Engeland	22182				
	Piemont	2194				
	Turkije	35000				
	Rusland	630000				
Amerikaansche Burgeroorlog 1861—1865	Noordelijk	281000	800000	11750	17500	
	Zuidelijk	519000		5750		
In Italie 1859	Frankrijk	15000	45000		750	
	Sardinië-Oostenrijk	30000				
In Sleeswijk Holstein 1864	Pruisen en Oostenrijk		3500		90	
1866	Denemarken		45000		825	
	Pruisen-Oostenrijk					
	Italië.					
1870/1871	Duitschland	43182	182000	(¹) 6333(²) (*c*)	6333	(¹) gedekt door oorlogsschatting van Frankrijk. (²) met indirecte lasten f 12500 millioen. (³) geschat op $^1/_3$ van Rusland. (⁴) tot einde Sep. '01. (⁵) Volgens Louis Botha.
	Frankrijk	138871				
1877/1878	Rusland	119901	180000	2150	3225	
	Turkije	60000(³)		1075(³)		
1899/1902	Engeland	22289(⁴)	30000	2070	2445	
	Transvaal	4400(⁵)		375		
1904/1905	Rusland	113500	196000	3600	4500	
	Japan	82386		900		
	Totaal		2281500		39918	

Alzoo afgerond 2 millioen 3 honderdduizend menschenlevens en 40 milliard gulden.

Dit wat betreft de *voornaamste* oorlogen in dit ± 50 jarig tijdvak waarbij niet in becijfering werd getreden over buitenlandsche expedities (Mexico, Abessinië e. a.) en evenmin werden beschouwd de Koloniale oorlogen (Engelsch- en Nederlandsch Indië, Mahdi e. a.

Nog dient vermelding, dat het overzicht slechts bevatte de *directe* verliezen in zooverre zij te berekenen zijn. Rest dus feitelijk nog onder cijfers te brengen de *indirecte* n.l. die, welke het gevolg zijn van de vernietiging van schepen, oorlogsmateriaal, verwoesting van steden, dorpen, kunstwerken, oogst, enz. enz. Niet te boud is het gezegd, dat eene verzameling van deze opgave in waarheid nog tot vele milliarden zou voeren.

Niet te overzien is mede het reusachtige cijfer, dat zou aangeven het verlies aan arbeidskrachten van deze honderdduizenden economisch *niet* produceerende individuen.

Tot welke *directe* kosten een toekomstige oorlog zou leiden wordt door enkele schrijvers berekend.

(*b*) F. Leroy Beaulieu. *Recherches économiques sur les guerres contemporaines.*
(*c*) Molinari. *Journal des Economistes.*

Empirisch stelt von Bloch [1]) op grond van den Russisch-Turkschen oorlog van 77/78 de kosten bij een krijg per man en per dag op f 5.— voor verpleging, vervoer, enz.

Aannemende, dat bij een Europeesch conflict voorloopig slechts worden uitgebracht, die afdeelingen, welke in eerste linie optreden, zoomede de bezettingstroepen (dus geen landstorm of soortgelijke reserven) dan leidt dit tot eene uitgave **per dag** van het navolgende:

Rusland	4.5 millioen man ad f 5	=	22.5 millioen gulden.			
Duitschland	3 » » » »	=	15.	»	»	
Frankrijk	2.4 » » » »	=	12.	»	»	
Oostenrijk-Hongarije	1.8 » » » »	=	9.	»	»	
Italië	1.1 » » » »	=	5.5	»	»	
	totaal		64.	»	»	

Voor Nederland ad 210000 man zijn de kosten rond op 1 millioen gulden per dag te stellen.

Dit alleen wat de *land*legers betreft.

Schäffle [2]) becijfert dat een toekomstige oorlog tusschen Duitschland en Frankrijk voor een tijdduur van 9 maanden zou voeren tot eene som van f 15000 millioen, terwijl sinds het tijdstip dat deze geleerde zijne berekeningen maakte, de legersterkten wederom zijn gestegen.

Nog dient vermelding het bedrag benoodigd tot ondersteuning der achterblijvende familieleden van de onder de wapenen zijnde manschappen, dat uit den aard zal stijgen met de vermeerdering van laatstgenoemden en met den duur van den krijg. Hieromtrent zijn geen berekeningen voor de toekomst te maken.

Slechts zij vermeld, dat tijdens den jongsten Russisch-Japansche oorlog in Rusland aan 1.886.936 personen [3]) gedurende 18 maanden eene ondersteuning werd verleend van f 43.997.388.

Het mocht ons niet gelukken het bedrag te becijferen, dat aangeeft het verlies aan arbeidskrachten geleden bij een uitbrekenden oorlog door het economisch niet produceeren dezer honderdduizenden.

Wel maakt von Bloch eene berekening hieromtrent, wij achten deze te vaag en de gegevens verouderd. Evenmin kon ons het economisch verlies, geleden door werkstakingen tot een cijfer in deze voeren, daar statistieken over dit gedeelte nog onvolledig zijn. Gegevens uit de jaren 1880—1890 [4]) geven wel *gemiddelde* loonen over meerdere landen, zoomede het gemiddelde inkomen per hoofd der bevolking in verschillende rijken, wij vermeenen echter, ook met het oog op den stijgenden loon-

[1]) von Bloch *«Der Krieg.»*
[2]) *Deutsche Revue* 1887—1888; *Zeitschrift für die ges. staatsw.* 1887.
[3]) *Journal de St. Petersburg* No. 288 van 1906.
[4]) *De Toville; Mulhall; Rapport Royal Commission on labor; Handwörterbuch Staatswissenschafte* 1890.
Office du Travail 1900—1901; *Bijdragen van het Statistisch Instituut.*

standaard, hierin geen *positieve* bazis voor eene berekening te mogen aantreffen.

Dr. Liebknecht [1]) stelt het economisch verlies per dag, per man op frs 3, geeft echter geen gronden hiervoor aan, zoodat wij, evenmin tot eene berekening op dezen maatstaf overgingen. Bovendien zijn de artikelen van dezen schrijver steeds zeer tendensieus.

Thans rest ons nog een kort overzicht over de lasten, die Nederland drukten bij de laatste groote Europeesche oorlogen, waarin ons Vaderland gewikkeld werd.

Het onderhoud van 25000 man Fransche troepen van 29 Juli 1795 tot 20 Maart 1797, dus in 20 maanden kwam den lande op f 20.811.467.

De vrede in 1795 werd gekocht met f 100 millioen en de afstand van Limburg, Staatsvlaanderen, Vlissingen, benevens ontzaglijke verplichtingen opgenomen in het geheim vredesverdrag. [2])

De kosten betaald door de Bataafsche Republiek voor het onderhoud der Fransche troepen en als uitvloeisel der gesloten verdragen tot 31 December 1804 bedroegen f 229.127.901, ongerekend het ontzettend bedrag, dat ons vaderland voor eigen wapening zoo ter zee als te land jaarlijks besteedde [3]) [4]).

Toen de Fransche benden in 1795 Holland binnentrokken bedroeg de schuldenlast van de Vereenigde Nederlanden f 787 millioen. In Januari 1804, was zij vermeerderd met f 939 millioen, terwijl van 1795 tot einde 1803 aan gewone belastingen geheven was het bedrag van f 276 millioen en f 339 millioen uit de kapitalen en buitengewone en gedwongen heffingen, dus te samen gemiddeld f 77 millioen per jaar.

Hoe drukkend de belastingen waren blijkt uit het navolgende.

In den grootsten bloei van het gemeenebest bedroegen zij nimmer meer dan f 34 millioen en de behoeften voor 1804 vereischten f 85.6 millioen.

In 1806 werd ruim f 19 millioen besteed voor het oorlogsbudget en bijna f 17 millioen voor dat van Marine.

Utrecht betaalde van 1795—1814, alleen aan kosten van inkwartiering van krijgsvolk, de som van f 2.375.000 [5]).

Schmidts [6]) berekent het bedrag onzer staatsschuld in April 1814 op f 1.221.655.190.

Alzoo sedert 1795 eene vermeerdering van f 543 millioen, ongeacht de drukkende, boven onze krachten gaande belastingen, boven vermeld. Teekenend is hiervoor o. a. dat de hoofdelijke omslag in den Franschen tijd tot 25 % steeg.

Bovendien was de *rente* der Staatsschuld in 1809 ad f 38.888.332 door de tierceering op f 12.962.774 gebracht, wat eveneens in rekening dient gebracht te worden.

En deze druk rustte op eene bevolking van ongeveer 1.7 millioen inwoners [7]), terwijl de betrekkelijke waarde van het geld in die jaren (volgens d'Avenel) bij ongeveer 2 maal die van den tegewoordigen tijd te stellen is.

Eindelijk zij hier volledigheidshalve nog aangeteekend, hoewel niet *geheel* onder *oorlogs*kasten vallende, dat van 15 Januari 1829—31 December 1839 de Staatsschuld wederom vermeerderde met f 408.170.609, terwijl van de uitgestelde schuld was afgelost een som groot f 31.548.200.

De lezer zal na het voorgaande uit den aard der zaak tot de korte conclusie komen: »Die Waffen nieder«, hetwelk natuurlijk een ieder wenscht. Nog meer zal men enthousiast de 2e Vredesconferentie tegemoet zien, als zijnde wederom eene enkele — zij het ook zeer korte — schrede nader tot eene verbeterde rechtsverhouding tusschen de Staten.

De wereldgeschiedenis gaat echter langs lijnen van geleidelijkheid.

De fantasie kan ons wel idealen voor den geest tooveren, de koude werkelijkheid, de economische strijd om het bestaan der volken onderling, in een woord: de praktijk van het leven, leert thans helaas nog anders.

De slotconclusie in deze moet dan ook luiden:

dat zoolang die toekomstbeelden niet verwezenlijkt zijn, en de groote Staten niet dien idealen weg betreden hebben, de kleine rijken zeer zeker in deze het voorbeeld niet *kunnen* geven. Zij zouden òf het gelag betalen (de historie is zeer leerzaam in dit opzicht), en economisch ten gronde gaan, òf hunne zelfstandigheid als natie inboeten.

Het betalen der premie voor ons volksbestaan is dus thans nog een onafwijsbare eisch.

De grootte hiervan, m. a. w. het bedrag van het tijdelijk budget vast te stellen, ligt uit den aard der zaak buiten het bestek van dit artikel.

's-Gravenhage.

H. C. A. de Block,
Kapitein der Grenadiers.

[1]) *Militarismus und antimilitarismus* 1907.
[2]) Sabron. *De oorlog van 1794/1795* 2e deel.
[3]) R. J. Schimmelpenninck. (IIe deel).
[4]) Sillem: *De Werkzaamheid van I. J. A. Gogel.*
[5]) *Utrechtsche Courant* 26 Januari 1814,
[6]) *De Nederlandsche Staatsschuld sedert 1814*, door Mr. J. F. Buijs.
[7]) *Bijdrage Stat. Instituut.* No. 1 van 1900.

HET KARAKTER DER VOLKSHOOGESCHOLEN. I.

A. Noorsche Hoogescholen.

In verhandelingen over »Volkshoogescholen,« vindt men dien naam in den regel verbonden aan een naam van Engelschen oorsprong »University-Extension.« En dit wel, omdat beide namen dienen om te noemen wat gedaan wordt om het volk deel te doen nemen in het hooger onderwijs. Bij ons te lande zijn beide namen niet in gebruik, ofschoon er ook wel wat gedaan is, wat met beide namen zou kunnen worden aangewezen. Wij hebben onze volksvoorlezingen, volkscursussen, onze Sociale Week.

Het deelnemen van het volk aan een volledig of aan een gedeeltelijk hooger onderwijs wordt verschillend beoordeeld. De voorstanders verwachten er veel van voor de algemeene maatschappelijke ontwikkeling, de tegenstanders vinden 't belachelijk en zelfs gevaarlijk. Zij meenen, dat het volproppen met geleerdheid, welke niet verduwd kan worden, eer nadeelig dan voordeelig werkt.

Zoo in 't algemeen, moet men den tegenstanders gelijk

geven, of liever en juister: een algemeen oordeel is niet wel mogelijk, juist omdat het karakter der verschillende pogingen om het universitair onderwijs aan zoovelen mogelijk dienstbaar te doen zijn, zoo verschillend is. Iedere inrichting dient daarom op zich zelf beoordeeld.

Wanneer we kennisnemen van wat in de Noorsche Staten op dit gebied is tot stand gekomen, dan zien we, dat de »Volkshoogeschool« dààr is een inrichting om het volk de practische middelen te verschaffen ten einde zich als volk op te werken, om de algemeene volkswelvaart te verhoogen door versterking der volkskracht.

De oudere richting, de richting van den stichter KOLB, was in de eerste plaats een »religiöse Weckung« terwijl de jongere richting meer de »intellektueele Anregung« in het oog heeft.

In het leerplan de Noorsche hoogescholen staat de »Vaderländische Sprache« aan het hoofd van de vele vakken, echter niet als grammatica geleerd, maar onmiddellijk uit goede vaderlandsche auteurs. Dagelijks wordt daaraan een uur gewijd. Evenzoo aan Vaderlandsche G e s c h i e d e n i s die ook niet als de geschiedenis van dynastieën en veldslagen geleerd wordt, maar als volks- en beschavingsgeschiedenis. Buitendien vinden we onder de vakken genoemd: Staatsinrichting, statistiek, wetgeving, gemeentekennis. Verder worden er geleerd Noorsche mythologie, aardrijkskunde, natuur- en scheikunde, dier- en plantkunde, élementaire wiskunde, physiologie, landbouw en veeteelt, rekenen, boekhouden, teekenen, sloïd, oud-Noorsch, Engelsch, zingen en turnen.

In ieder jaar begint, zoodra de herfstarbeid op het land eindigt en November gekomen is, een groote uittocht. Van alle boerenhoeven stroomen leergierige mannen en jongelingen, in den ouderdom van 17 tot 45 jaar, naar de »volkshoogescholen.«

In het voorjaar trekken de »Kerle" dan weer naar huis, of, wat zij nog liever doen, gaan ergens tijdelijk in dienst. In hun plaats trekken dan de meisjes weg, wier cursussen meest in den zomer plaats vinden.

Onder de 20 inwoners van Denemarken is er één, die een »hoogeschool" bezocht heeft. De gunstige gevolgen daarvan zijn niet uitgebleven: de Deensche poëzie en geschiedenis zijn voor het volk toegankelijk geworden, de liefde tot het Vaderland is gevoed, de verstandelijke gezichtskring der landbevolking is verwijd en de klassentegenstellingen zijn merkbaar verzacht geworden.

Behalve dit alles zijn ook reëele gevolgen aan te wijzen. De handwerkstand op het land heeft zich verheven en de landbouw is in staat geweest, zich zonder noemenswaardige hulp van den Staat te herstellen.

B. De Engelsche Volkshoogeschool.

a. Inrichting en Doel.

Bij het schetsen der Engelsche »Volkshoogeschool", aldaar »college" genoemd, zullen we bij verschillende bijzonderheden iets langer stilstaan, omdat het Engelsche systeem naar veler meening de voorkeur verdient boven bijv. het Fransche.

Als meest bekend type zullen wij ons bepalen tot het Ruskin-College van de universiteitsstad Oxford en gesticht in 1899. Het is bestemd voor »handwerkslieden, die bijzondere geschiktheid hebben, die »de noodige stof" bezitten om afgevaardigde hunner medearbeiders te worden, of wel administrateurs van vakvereenigingen of cooperaties." Voor f 12.50 per week of f 650 per jaar heeft de werkman-student er huisvesting, voeding, bewassching en onderricht. Behalve een kok zijn er geen bedienden. Ieder is er op zijn beurt bediende of administrateur, want 2 uur per dag kan van ieder gevergd worden voor 't onderhoud van 't College.

In 7 Jaren zijn er 270 studeerende werklieden geweest. In 1905 31, die de volgende beroepen uitoefenden:

9 machinestellers (bankwerkers).	1 bediende.
	1 steenhouwer.
9 mijnarbeiders.	1 dokwerker.
1 metselaar.	3 wevers.
1 kettingmaker.	2 scheepsbouwers.
1 timmerman.	1 touwslager.
1 wagenmaker.	

Zoo we zien dus, allen op één na werklieden. Maar de vraag rijst: Blijven die allen werklieden? Ze zijn het allen gebleven, zooals blijkt uit de verzameling briefkaarten, die de oud-leerlingen iedere maand zenden om hun wedervaren bekend te maken.

Dit zal ons verwonderen. En op een ongeloovige vraag zouden u de professoren antwoorden:

»Waarom zou de student-werkman er geen voldoening in vinden in zijn sociale klasse te blijven? Zijn er dan in de werkliedenklas geen posten, welker gezag, welker macht groot genoeg zijn om aan zijn ambitie te voldoen? Hij weet door persoonlijke ondervinding, welk een druk door de tegenwoordige sociale verhoudingen wordt uitgeoefend op millioenen; en de gedachte, dat hij, dank zij een breeder onderwijs en volmaakter opvoeding geschikt gemaakt is om aan de ontwikkeling van zijn geheele klasse te arbeiden — is die gedachte niet in staat geestdrift op te wekken en te voldoen aan een hoog persoonlijk verlangen? . . . . Wij ontvangen honderden brieven van werklieden, die het verlangen te kennen geven, hun klasse niet te verlaten, maar te helpen aan hare emancipatie, naar de mate hunner krachten."

Maar behalve het »Ruskin-College" kent Engeland nog een *correspondence school.* Deze klassen hebben tot heden toe 6,500 studenten gehad, die per maand f 0,62⁵ aan hun professoren betalen. Er wordt op twee wijzen gewerkt: 1e geïsoleerd en 2e in groepen.

1°. Geïsoleerd studeeren de deelnemers gedurende 4 of 6 weken één uur per dag. Men zendt hun een handleiding, «syllabus» genaamd voor ieder onderwezen onderwerp. Het werk van den student bestaat in het lezen en het maken van aanteekeningen uit een handboek, vervolgens moet hij hetzelfde doen met uitgebreider werken, om ten laatste een proefschrift te schrijven. Wedstrijden of concoursen geven recht op beurzen voor het «Ruskin-College.»

2°. Behalve dit persoonlijke werk wordt nog in groepen gearbeid, ééns per week. Een van de deelnemers wordt aangewezen om het aangekondigde onderwerp te behandelen; de anderen debatteeren.

We zien dus, dat de inrichting dezer laatste klassen veel gelijkt op de sociale cursussen, zooals ze te München-

Gladbach zijn en worden gegeven en zooals we ons ook kunnen voorstellen, dat ze te eeniger tijd bij ons te lande zullen tot stand komen. Wanneer? Vermoedelijk zal er nog veel water door Rijn en Maas moeten loopen, voor de vakorganisatie bij ons zóó krachtig is, dat ze zich zoo iets, — wat toch waarlijk geen weelde zou zijn, — kan veroorloven.

Kracht en goede wil is noodig: sedert 1903 betalen de 95.000 leden van de »*Amalgamated Society of Engineers* jaarlijks 6 cent ieder. Negen van hun leden hebben daarvoor gratis toegang tot het college.

Op de lijst der donateurs van de stichting komen o a. voor: 46 *Trade Unions*, 43 *Coöperaties*, 9 *Handelsraden* en *Matigheidsgenootschappen*.

Om het karakter van het Ruskin-college het duidelijkst voor te stellen, vertalen we hier het slot van een brochure, ter progagandeering van 't College uitgegeven:

»Het is gesticht met het doel om te geven een *opvoeding, een burger waardig*, en onder het bereik van ieder, man en vrouw. Tot nu toe is een methodische kennis van de problemen onzes levens en van ons bestaan een ongehoopte weelde geweest, waartoe de groote meerderheid onzer arbeiders het nooit kon brengen. En die mannen zijn evenwel onze medeburgers, onze kiezers, de makers onzer wetten.

De arbeiders in de fabriek, de handelaar in zijn winkel, de daglooner op het veld hebben de toekomst van 't land in hun handen. Zullen zij van hun macht met kalm en gezond oordeel gebruik maken, of zullen zij gehoorzamen aan de impulsie van vooroordeelen, gevolgen van onwetendheid? Dat zal afhangen van de som van kennis, welke zij bezitten.

«Ruskin-College» is dus gesticht, opdat zij *de groote sociale en politieke vraagstukken wetenschappelijk zouden kunnen bestudeeren.*

»Geen enkel redelijke poging om de levensvoorwaarden te verbeteren, kan beproefd worden, als wij niet eenige feiten kennen, beoordeeld door de menschelijke ondervinding, niet eenige wetten, *die den mensch hebben geleid in zijn vorderingen tot de huidige beschaving.*

«Ons doel is die feiten en wetten te onderwijzen, zoo eenvoudig en compleet mogelijk. Wij trachten in ieder student te scheppen een levendig gevoel van verantwoordelijkheid. Hij leert zóó, dat hij zijn klasse kunne *verheffen* (raise) en niet zoo, dat hij ze *verlaat*, (rise out).»

Uitdrukkelijk moet nu geconstateerd worden, dat de professoren aan het Ruskin-College al hun krachten inspannen om te strijden tegen alles, wat bij hun leerlingen zou kunnen verzwakken het gevoel van sociale verantwoordelijkheid.

De stellingen, die een aanslag inhouden tegen het burgerlijke gezag worden beslist van het *Bulletin* geweerd. Gebannen worden dus:

1°. Het individualisme. »We citeeren *Young Oxford* deel 1, no. 11, p. 18: »De oorlogskreet der oude democratie was: *Rechten.* De idée verspreidde zich bij allen, dat de maatschappij niet anders was dan een opeenhooping van individuen, zonder eenig ander verband dan dat, 't welk de aardappels bijeenhoudt in den mand. Sedert het eind der 19e eeuw echter zien we weer een klimmende socialiseering van de democratie. Het begrip van een levende organische maatschappij vervangt de opvatting van vroeger.«

2°. De klassenstrijd — die tweede graad van 't individualisme — wordt niet minder veroordeeld. Het Marxisme wordt beschouwd als een »tot werkelijkheid verheven abstractie,« »een der ergste hersenschimmen van onzen tijd.« Er zijn geen precies afgebakende grenzen tusschen sociale groepeeringen. In het leger, dat tegen den tegenwoordigen socialen toestand strijdt, »zijn mannen van alle klassen.« Ruskin-College dient niet de belangen van éene klasse; het werkt aan de nationale Eenheid.

3. Het anti-patriotisme — den derden graad van het individualisme — wordt eveneens verworpen. Bij de debatten, in de bekroonde proefschriften, beroepen meesters en leerlingen zich op de fierheid van hun ras. Het mag niet bedorven worden door de onwetendheid en ellende.

Slot volgt. J. W. RATTÉ.

SCHETSEN VOOR SOCIALE VOORDRACHTEN.

HET ANARCHISME VIII.

Peter Kropotkin.

Prins PETER KROPOTKIN stamt uit een der oudste adellijke geslachten van Rusland. In 1842 werd hij te Moskou geboren, waar hij als knaap reeds in dienst trad; achtereenvolgens was hij page, officier en kamerheer der keizerin. Een geheim enthousiasme voor de volkszaak en een langzaam groeienden haat tegen het russische regeer-systeem, die door de bloedige onderdrukking van den Poolschen opstand in 1863 werd aangewakkerd, deed hem besluiten den militairen dienst te verlaten. Hij liet zich inschrijven als student aan de Petersburgsche academie, waar hij de lessen in geologie en geografie volgde. Ter voltooïng dier studiën deed hij reizen door Azië en Europa. In 1872 bezocht hij België en Zwitserland, kwam er in aanraking met socialisten en sloot zich aan bij de Internationale.

Teruggekeerd in Rusland werd hij in korten tijd een der felste revolutionairen. Zijn brochure »*Is de revolutie noodig*", die in die dagen verscheen draagt er het duidelijke kenmerk van. In den winter van 1872 gaf hij onder een aangenomen naam geheime voorlezingen aan de arbeiders over de Internationale. Door verraad kwam de justitie hem op 't spoor en in 1873 werd hij in de gevangenis opgesloten. Drie jaren had hij hierin doorgebracht toen hij, met behulp van vrienden, wist te ontvluchten. Hij week uit naar Zwitserland, vestigde zich te Genève, sloot zich bij den anarchistenbond der Jura aan en stichtte het blad »*Le Révolté.*"

Zoowel in Zwitserland als in Italië en Frankrijk propageerde hij ijverig de anarchistische ideeën. Wegens zijn deelnemen aan de onlusten te Lyon in 1881—1882 werd KROPOTKIN tot 5 jaar gevangenisstraf veroordeeld. Na drie jaar in de gevangenis te hebben doorgebracht, werd hij begenadigd.

Hij vertrok naar Londen, waar hij tot 1894 verbleef, sinds dien tijd liet hij weinig van zich hooren, tot hij dezer dagen weer van zich deed spreken, door zijn optreden op het in Engeland gehouden congres van Russische revolutionairen.

Volgens KROPOTKIN bestaat de anarchie in de bevrijding des arbeiders van het juk van het kapitaal, in de gezamenlijke productie en in het vrije genot van alle producten van den gezamenlijken arbeid; in losmaking van den Staat en iedere Regee-

ring, in vrije ontwikkeling der individuen in groepen en deze groepen tot federaties; in de vrije organisatie van enkelingen tot te-zamen-gebrachten opklimmend naar behoeften en wederkeerige neigingen; ten slotte in de omzetting van de godsdienstige moraal en in een vrije moraal, zonder verplichting en zonder sanctie, voortspruitend uit de maatschappij zelve.

Wanneer de Staat, welke KROPOTKIN een burgerlijke uitvinding tot steun van het uitbuiters-dom noemt, eenmaal weg is, wanneer in zijn plaats het »systeem der niet-regeerders» een werkelijk *Laisser faire* heeft ingevoerd, zal het solidariteitsgevoel trachten de menschen tot een voor de maatschappij nuttiger werkkring bestemm en; wees vrije menschen, en vertrouwt op de natuur der vrije menschen; al de menschelijke fouten spruiten voort uit de macht, die de mensch over zijns gelijken uitoefent of die hij van zijns gelijken ondergaat.

»Wij zijn overtuigd, dat een kind, wanneer het op zekeren dag begint te loopen, dit zal doen op zijn twee beenen en niet zijn handen daarbij zal gebruiken, omdat het uit ouders geboren is, die tot het geslacht mensch behooren. Men verbreke de tegenwoordige kluisters en de reine Mensch zal voor den dag komen."

Op maatschappelijk terrein ontwikkelde KROPOTKIN een systeem, dat op vele punten met dat van HESZ en GRÜN verwant is. PROUDHON wilde de opheffing van den individueelen en erfelijken eigendom en van de overige productie-middelen. Deze moeten gezamenlijk eigendom worden, niet aan de gemeenschap in zijn geheel behooren, maar aan groepen naar verhouding hunner grootte.

Dit systeem wordt genoemd collectivisme, in tegenstelling met het socialistische communisme, hetwelk de productie-middelen en de leiding der productie door de gemeenschap eischt. PROUDHON hoopte, dat de duur der nieuwe collectivistische ordening zich zou staande houden zonder ingrijpen eener staats- of gemeenschaps-macht.

Al had hij door zijn leer van ruil van gelijke waarden de rente doen verdwijnen, zoo liet hij toch den eigendom, »het invididueele bezit" van producten, aan de voortbrengers. Dat hierdoor ten slotte weer maatschappelijke ongelijkheid etc. moet ontstaan, is onvermijdelijk. KROPOTKIN meende aan deze moeilijkheid te ontkomen door zijn anarchistisch communisme. Hij bestreed daartoe iederen vorm van belooning, zoowel Saint-Simons stellingen: »ieder naar zijn bekwaamheid," als PROUDHONS stelling: »ieder naar zijn krachten, ieder naar zijn behoeften." Geen loon moet er gegeven worden; geen »volle bedrag" aan den arbeider, geen vast loon, geen vaste arbeidstijd, geen collectief bezit; alles behoort aan allen. Ieder neemt naar genoegen en naar behoefte. Alles wordt op een hoop gebracht en allen staat het vrij, te nemen wat zij willen. Vrije keuze, volop van alle levensmiddelen, die rijkelijk voorhanden zijn; van dingen, die slechts in beperkte hoeveelheid voorhanden zijn, verdeeling naar behoefte, met in aanmerking nemen van kinderen, grijsaards, en zwakken.

Ziedaar KROPOTKINS leer.

Hoe stond KROPOTKIN echter tegenover de propaganda door de daad?

DRAGOMANOW schrijft in de inleiding tot »*Bakunins Brieven*": »De eenige thans bestaande russische anarchist KROPOTKIN, neemt aan de anarchistische beweging zuiver platonisch deel, hij schrijft in Engelsche tijdschriften over anarchisme stellingen, die eerder een philantropisch dan een revolutionair karakter hebben." Zonder twijfel had KROPOTKIN in de *Nineteenth Century* het anarchisme niet met propaganda-door-de-daad-middelen verdedigd. Wanneer men echter daaruit concludeert, dat hij de propaganda-middelen van de daad, zooals het nieuwere anarchisme die kent, verwerpt, dan dwaalt men.

Op de vraag: hoe is 't anarchisme te verwezenlijken? antwoordt KROPOTKIN [1]):

»De daad, de voortdurende, onophoudelijk vernieuwde actie der minderheid zal de maatschappelijke herschepping brengen.

»Kloeke mannen, die zich niet met woorden tevreden stellen, maar naar de verwerkelijking dier woorden door daden streven, reine, hooge karakters, die daad en idee onscheidbaar achten, welke kerker, ballingschap en dood niet schromen, onverschrokken mannen, die weten, wat men wagen moet, om te slagen, zijn als zelfopofferende voorposten noodig, welke den strijd beginnen lang voor de massa in beweging komt, om de vaan des opstands te ontrollen en met de wapens in de hand voor de vervolging hunner rechten te strijden. De zoogenaamde theoretici lachen om de »dwazen». Doch die »dwazen» vinden sympathie bij de menigte, deze juicht hen toe en zij vinden navolgers. Voor iederdergenen, die men verbant, ophangt, in gevangenis of bagno sluit, staan meerdere anderen op. De aanslagen, de «daden» nemen toe. Een ieder moet er zich ten slotte mee bemoeien. Aller aandacht trekken ze, duizenden koppen worden er door beroerd. Een «daad» maakt meer aanhangers, dan duizenden boeken.

»Ten slotte zal een revolutie de tegenwoordige maatschappij opruimen en de anarchie doen triomfeeren."

Ziehier hoe hij zijn fantasie laat spelen, als hij over die komende revolutie schrijft:

«Die revolutie moet komen,» zegt KROPOTKIN, «dat is onweerlegbaar zeker; het zal er nu om gaan ze te benutten, het zal anders moeten gaan, dan in 1848, toen na 3 maanden strijden nog absoluut niets bereikt was. Alles zal moeten onteigend worden! Het volk moet onmiddellijk de voedingsmiddelen in bezit nemen, alles opschrijven, niets mag achterblijven; die bijeengezamelde levensmiddelen, zullen spaarzaam uitgedeeld, door den eersten crisis heen helpen.

»Wie zal dat alles moeten regelen?

»De welgezinden, zullen zich in alle wijken van Parijs organiseeren en boek houden van alle voorraden. In 24 uur zal deze geheele arbeid, waartoe tot heden alle statistische bureaux niet in staat waren, afgeloopen zijn.

»Zou zoo iets mogelijk *kunnen* zijn? merkt men op. Als slechts de theoretici, de geleerden en de bajonetten wegblijven, zal het wonderbare organisatorische talent van het volk alles regelen. Slechts zij, die hun geheele leven hun neus in oude boeken steken, kunnen dat ontkennen. Binnen acht dagen zal de geheele levensmiddelen-verdeeling uitstekend loopen. Wanneer slechts de vrijheid er is! In die dagen zal men tevreden zijn met een stuk brood en een worst! Voor nu en later blijft overigens een vast princiep: wat in overvloed voorhanden is, op een hoop! een ieder neme zooveel hem belieft. Loopt het spaak, dan kan men verdeeling invoeren. Alle levensmiddelen zullen na een maand op zijn, zeggen de critici. Des te beter, zegt KROPOTKIN, dan zal dit slechts bewijzen, dat zich voor de eerste maal in hun leven de proletariërs verzadigd hebben."

Intusschen zorgt men reeds voor de toekomst. Blijven we in het revolutionnaire Parijs. De invoer uit het buitenland zal ophouden. KROPOTKIN geeft dit toe. Ook in Frankrijk zelf zal de landman in de toekomst niet meer zoo hard werken. De graanproductie zal dus afnemen.

Nu goed, dan moeten de Parijzenaars aan 't werk. Aan grond is er geen gebrek, men denke slechts aan de millioenen hectaren grond, die nu als parken bij de slotheeren in gebruik zijn. De Parijzenaars zullen ophouden met kleeren te maken voor de Russische grootvorstinnen en de Rumeensche Bojarinnen en voor de vrouwen en dochters der Berlijnsche bankiers.

---

[1]) *L'Esprit de revolte* p. 7.

Nieuwe machines worden benut, nieuwe uitvindingen zullen den veldarbeid verlichten.

Wij willen echter niet spotten.

Wij geven toe: met een grooten schijn van geleerdheid, op grond van diepgaande studiën, zoekt KROPOTKIN te bewijzen, dat de fransche bodem bij een intensieve cultuur 100 millioen menschen kan voeden. Hij berekent ook, dat 15 millioen dagwerken van 5 uur de $3^1/_2$ millioen inwoners der twee departementen Seine en Seine-et-Oise voldoende van graan voorzien kunnen en dan was slechts de bebouwing van $^1/_8$ van de bodemoppervlakte noodig. Degelijke studies over de veeteelt leeren, dat o. a. 1.200.000 volwassen mannen in 25 dagen van 5 werkuren 342 millioen menschen met brood, vleesch en melk kunnen voeden. Is eenmaal alles geregeld, heeft ieder zijn vier of vijf uur werken voor zijn brood verricht, zoo rest hem nog genoeg tijd voor liefhebberij-werk. Duizenden groepen zullen zich vormen. De literatoren en geleerden zullen dan de vreugde leeren kennen, met behulp hunner bewonderaars hun werk zelf te zetten en te drukken. Terecht veronderstelt KROPOTKIN, dat onder deze omstandigheden menig boek minder omvangrijk zal worden. Andere geleerden en kunstenaars zullen evenzoo moeten doen. Wie een vleugelpiano wil hebben, moet in de groep der instrumentmakers treden. De beminnaar van astronomische studiën moet zijn teloskoop zelf maken.

Lacht niet vrienden, in allen, hoogen ernst schrijft KROPOTKIN dergelijken onzin.

Staat, politie, rechters, dat alles wordt afgeschaft. Wie zal tot arbeid aanzetten?

Niemand!

De een zal den ander in vlijt zoeken te overtreffen, en ieder neemt, wat hij voor zich noodig heeft!

Of KROPOTKIN ook menschenkenner was! S.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

VAKVEREENIGINGEN VOOR AMBTENAREN II.

Uit een ander gezichtspunt doen zich de in vakvereenigingen aangesloten ambtenaren voor als erfgenamen van de Fransche Revolutie, die hun deel van de erfenis opeischen.

De Revolutie, zoo zeggen zij, heeft als program, ter verwezenlijking, als toekomstbeeld, om naar te streven, aan de moderne maatschappij de ideeën gelijkheid en vrijheid gelegateerd. De nieuwe Democratie meent, dat ze met deze ideeën de monarchie ondermijnd, de aristocratie tot wankelen gebracht, de burgerlijke vrijheid verwezenlijkt en de politieke gelijkheid verkregen heeft.

Maar op de puinhoopen der oude privileges zijn twee nieuwe ongelijkheden verrezen: de Plutocratie, waartegen het voor economische gelijkheid strijdende proletariaat in opstand is gekomen, en de Bureaucratie, wier macht steeds meer 't karakter van onderdrukking aanneemt, naar gelang de werkzaamheden van den Staat worden uitgebreid.

Tegen die Bureaucratie verzetten zich de ambtenaren, die de vrijheid eischen om vakvereenigingen op te richten.

Er is strijd tusschen de rechten, waarvan de Staat zich tegen hen bedient, wanneer hij hen in dienst neemt, en hunne rechten als mensch en burger, die door de constitutie van dienzelfden Staat erkend worden.

De democratische republiek maakt er inderdaad aanspraak op het individu te hebben vrijgemaakt en aan het volk de beschikking over zijn eigen lot te hebben gegeven. Maar de ambtenaren, die in Frankrijk schrikbarend toenemen in getal, zijn onderworpen aan een ongenoemd gezag, en afhankelijk van eene verborgene macht. De Administratie houdt hen gevangen, beheerscht hen, slaat hen in boeien. Zij behooren niet meer aan zich zelve; zij hebben de beschikking over zich zelve verloren.

De ambtenaar is, van het oogenblik af, dat hij zijne intrede doet in de administratie, overgeleverd aan willekeur en eigendunk. De toelatingsvoorwaarden zijn uitdrukkelijk omschreven, maar dit is het werk van het centraal bestuur zelf; middelen om de nakoming er van te verzekeren of overtredingen te herstellen, zijn er niet. De ambtenaren-vakvereenigingen hebben hunne verontwaardiging te kennen gegeven, toen M. CHAUMIÉ, Minister van Justitie, de volgende woorden gesproken had: „De regeering kan naar welgevallen ambtenaren benoemen."

Er bestaan voorschriften met 't oog op bevordering, loonsverhooging en disciplinaire straffen. Maar worden ze ook in acht genomen? De volgende motie werd aangenomen door den centralen Raad van de federatieve vereeniging van Staats-werklieden, naar aanleiding van eene loonsverhooging, die aan eenige als bekwamer beschouwde werklieden was toegekend: „Na kennis genomen te hebben van de ministerieëele circulaire van den 10 Augustus 1905, waarbij door middel van premies wegens bekwaamheid, die werklieden worden bevoordeeld, die de Administratie voor het meest bereid houdt om zich aan al hare eischen te onderwerpen, ten nadeele van de gezamenlijke tuighuis-werklieden, betuigt de Centrale Raad zijne instemming met den storm van verzet, uitgegaan van den Marine-bond, en wekt hij alle werklieden van den Staat op, om, ingeval de arbeiders er toe mochten komen het werk te staken, zich bij hen aan te sluiten!"

Zijn bovenstaande regelen niet voldoende? Kort geleden (December 1906) stelde de »Unie van vakvereenigingen der centrale administratie« voor, om een speciaal artikel van den volgenden inhoud in te lasschen in de begrootingswet: »Binnen zes maanden na afkondiging dezer wet, zal een reglement voor de publieke administratie, aan alle ministeries gemeen, de aanstelling en bebevordering, alsmede de tucht en bezoldiging van ambtenaren van de centrale administratie regelen."

Men moet wel aannemen, dat de klachten niet ongegrond zijn, daar de tegenwoordige Regeering bij monde van M. CLEMENCEAU, beloofd heeft: »de ambtenaren tegen willekeur te zullen beschermen.«

Maar er is meer. Vóór eenige jaren schreef een staathuishoudkundige in een werk, dat gericht was tegen de voortdurende aanmatigingen van den modernen Staat: »De Staat slaat zijn personeel in boeien. Hij wil, dat degene die in zijn dienst eene betrekking bekleedt, hem geheel en al toebehoore: hij eischt niet slechts zijne beroepswerkzaamheid, dat is te zeggen zijne medewerking onder alle omstandigheden; maar hij verlangt dat de opvattingen van den ambtenaar in elk opzicht zullen strooken met die welke hijzelf juist huldigt; hij staat hem nauwelijks toe eene eigene opvatting te hebben in zake letterkunde en kunst! Maar hij dwingt hem tot bepaalde meeningen omtrent onderwerpen van godsdienst, wijsbegeerte en opvoeding. In de groote centra kunnen de ambtenaren aan dien dwang ontsnappen, door zich schuil te houden in de menigte, maar op het platteland zijn zij er geheel aan blootgesteld.« 1)

De leiders van de beweging ten gunste van vakvereenigingen van ambtenaren klagen op hun beurt over dezelfde slavernij.

Tijdens de werkstaking in de tuighuizen, veroorzaakt door het verleenen van ontslag aan werklieden, die er van beschuldigd werden in eene publieke bijeenkomst opruiende redevoeringen gehouden te hebben, publiceerde het »federatief comité van de vereenigde werklieden der haven- en marine-werkplaatsen te Toulon« den 6den November 1905 de volgende verklaring:

1) LEROY-BEAULIEU, *l'Etat moderne*, p. 81.

»Kameraden en burgers, de Staat heeft zoo juist het beginsel verkondigd, dat de werkgever in volstrekten zin heer en meester is over zijne werklieden, hetgeen niets minder beteekent dan een terugkeer tot de onzedelijke leenheer-rechten; de werklieden zouden moeten zwijgen, iets wat ze zelfs in Rusland niet meer zouden dulden«.

»De ambtenaren, zegt MAXIME LEROY in een pas verschenen werk, zijn de werktuigen der machtigen. Deze machtigen eischen van hen gehoorzaamheid, ja zij gaan zelfs zoo ver dat ze van hen verlangen: afstand, zelfs buiten hunnen dienst, van dat gedeelte hunner vrijheid, dat op hun eigen macht inbreuk zou kunnen maken en dit noemt men dan: hierarchie en tucht. »Weest onderdanig of scheert u weg«, voor deze keus plaatst men hen. Maar tegenwoordig streven de ambtenaren er naar om te ontkomen aan eene onzelfstandigheid, waardoor, onder voorwendsel van behartiging van 't algemeen belang, een vorm van gezag tegen hen wordt gehandhaafd, die eertijds het natuurlijk gevolg was van de persoonlijke betrekkingen tusschen den vorst en zijne dienaren«.1)

»Daar ieder mensch vrij en als zijn eigen heer en meester geboren is, kan niemand hem, onder welk voorwendsel dan ook, zonder zijne eigene toestemming, aan zich onderwerpen." 2) Hij moet derhalve het juk afschudden, de boeien verbreken, zijne onafhankelijkheid heroveren. Maar hoe kan men ambtenaar zijn en — om nogmaals den onvergelijkelijken drogredenaar aan te halen — »desniettegenstaande slechts zich zelve gehoorzamen en even vrij blijven als te voren?" 3)

»De verschillende takken van staatsdienst, — zoo luidt het antwoord van een staatsrecht-beoefenaar, die intusschen kabinet-chef van M. Viviani, den minister van Arbeid, geworden is, — zullen autonoom moeten worden; hunne inrichting zal worden toevertrouwd aan lichamen, die enkel onder toezicht van de Regeering en onderworpen aan de wetten, die inrichting geheel zelfstandig zullen regelen." 4) Deze lichamen zullen zelf hunne begrooting vaststellen.

Van hierarchie, zooals men die tegenwoordig opvat, zal bij deze toekomst-regeling geen sprake zijn; de ambtenaren zelf zullen de toelatings-, bevorderings- en loon-voorwaarden vaststellen; zij zullen zelf de personen kiezen onder wier leiding zij komen, hetgeen geheel iets anders wil zeggen, dan: die hen zullen bevelen, want »het is ondenkbaar, dat menschen, die gelijk zijn, over elkaar regeeren." 5)

»Wil de arbeider inderdaad mensch zijn, en werkman van eene sociale republiek, dan moet hij een levend en zelfbewust bestanddeel uitmaken van eene huishoudelijke organisatie; de harmonie der krachten, de voor iedere onderneming vereischte samenwerking moeten verkregen worden niet door inwerking van hooger hand en door dwangmiddelen, maar door den vrijen wil en de werkkracht van iederen arbeider.

»Het ideaal dat gij voor elk uwer bureaux moet trachten te verwezenlijken is, dat de wil van ieder uwer mede-arbeiders deel hebbe aan de inrichting van den dienst, en dat eene verstandige samenwerking vol toewijding door allen, ten slotte een volmaakten gang van zaken tot stand brenge." 6)

»De vakvereenigingen moeten zich derhalve voorbereiden tot het samenstellen van plannen voor autonome organisaties, aan welke de Staat het zal overlaten er voor te zorgen, dat onder zijn en hun eigen wederkeerig toezicht, de verschillende takken van staatsdienst meer en meer een sociaal karakter krijgen." 1)

Dit streven naar emancipatie, deze zucht naar onafhankelijkheid, heeft de mannen van het gezag schrik aangejaagd. En het verklaart den uitroep van M. ROUVIER: »hun eischen toestaan zou zijn zich zelf den doodsteek toebrengen, en 't bestaan van de Republiek blootstellen aan gevaar.» Ook het tegenwoordig Kabinet is, ofschoon zijne invloedrijkste leden aanhangers zijn van Revolutie en Socialisme, van meening, dat men »den toestand van ambtenaren, voor zoover betreft de nakoming hunner plichten jegens den voor publieke diensten aansprakelijken Staat, moet laten gelijk hij is."

Men moet hieruit wel de gevolgtrekking maken, dat er tegenwoordig twee verschillende opvattingen omtrent den Staat, ja zelfs omtrent de geheele sociale inrichting gangbaar zijn.

Volgens de eene is de Staat een volkomen mechanisme, welks veelledig en ingewikkeld in elkaar grijpend raderwerk geheel in beweging gebracht wordt door de hand van het centraal gezag. De democratische overheid heeft den tegenwoordigen Staat met zijne oude napoleontische structuur, en zooals die weleer door een alleenheerscher tot eigen gebruik werd ingericht, overgenomen, en zij beschouwt hem als de essentieele, noodzakelijke, onaantastbare, eenig mogelijke inrichting.

»Toegeven aan de eischen der ambtenaren, zegt M. ROUVIER, zou gelijk staan met 't in gevaar brengen van elke geregelde en ordelijke staatsinrichting."

Volgens andere opvatting tracht men het begrip vast te stellen van een organisme, met talrijke zelfstandige, min of meer plaatselijke, maar bovenal bedrijfs-centra, welke binnen hun kring eene zekere mate van zelfstandigheid bezitten en niet meer uitsluitend van bovenaf in gang gehouden worden.

Tusschen deze twee opvattingen zal de strijd van nu af gevoerd worden. T.

(Slot volgt.)

1) MAX. LEROY, op. cit, pp. 162 en 166.
2) J. J. ROUSSEAU, *Le contrat social*, boek IV, hoofdstuk 2.
3) idem, ibid. I. 6.
4) J. PAUL BONCOUR, *Revue socialiste*-Januari 1906—p. 19.
5) MAX. LEROY, op. cit. p. 13.
6) Rede van M. SEMBAT bij het feestmaal van de Algemeene Postbeambten-vereeniging Juni 1905.

1) Manifest van onderwijzers-syndicaten «*Humanité*», 24 Nov. 1905.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

ARBEIDSCONTRACT EN GEESTELIJKHEID.

Onder dezen titel schreven wij in het *K. S. W.* (1907, blz. 57) onze meening neer over een vraag, in de katholieke Pers gesteld en verschillend beantwoord, nl.: is het niet gewenscht, dat de Eerste Kamer tegen de wet op het arbeidscontract stemt, wanneer niet uitdrukkelijk vaststaat, dat onze geestelijkheid niet onder haar bepalingen valt?

Wij achtten een speciale uitzonderingsbepaling onnoodig en dus schadelijk, daar o. i. uit de redactie van art. 1637*a* duidelijk volgt, dat de Katholieke geestelijkheid *niet* onder deze wet valt.

Aldus lichtten wij dit toe:

«Er is een arbeidscontract gesloten, wanneer de arbeider zich *verbindt*, om *in dienst* van den werkgever *tegen loon* gedurende zekeren tijd arbeid te verrichten.

Met wien sluit de geestelijke, die door den Bisschop tot Kapelaan wordt benoemd, een overeenkomst?

Eenvoudig met niemand.

Niet met den Bisschop, die hem vandaag te X benoemt, en over een of twee jaar naar Y overplaatst. Immers voor een overeenkomst zijn twee contracteerende partijen noodig. Indien men hier absoluut van een «overeenkomst" zou willen spreken, dan is deze gesloten bij de Priesterwijding, op het oogenblik, dat de Wijdeling den eed van gehoorzaamheid aflegt. Maar wel niemand zal van meening zijn, dat het afleggen van dezen eed de beteekenis heeft van het sluiten eener arbeidsovereenkomst in den zin der wet. Loon wordt daarbij niet bepaald; er wordt aan «loon» zelfs niet gedacht.

Een arbeidsovereenkomst wellicht met den Pastoor? Doch deze krijgt eenvoudig kennis van de benoeming van den Kapelaan, maar denkt er niet aan, met hem eenigerlei overeenkomst aan te gaan. 't Geval kan zich zelfs voordoen, dat een Pastoor den nieuwen Kapelaan allesbehalve gaarne ziet komen.

Een arbeidsovereenkomst dan met het Kerkbestuur, indien dit het «loon» uitbetaalt? Ook weer niet, omdat de door den Bisschop benoemde Kapelaan in geenerlei opzicht «in dienst» van het Kerkbestuur staat, noch zich verbindt, om *in dienst* van het Kerkbestuur arbeid te verrichten.

Wat hier van den Kapelaan gezegd wordt, geldt *a fortiori* van den Pastoor. Ook van hem zal niemand kunnen zeggen, dat hij met het kerkbestuur een overeenkomst sluit, waarbij hij zich verbindt, om in d i e n s t van het Kerkbestuur, tegen loon, arbeid te verrichten.

Er is gevraagd: maar neem eens het ongelukkig geval, dat een Geestelijke kwaad wil, en, om zich aan de jurisdictie van zijn Bisschop te onttrekken, werkelijk een arbeidscontract met het Kerkbestuur sluit, dan blijkt toch, dat het noodzakelijk is, te bepalen, dat deze wet nooit op geestelijken toepasselijk kan zijn.

Alsof dat iets helpen zou! *Indien* een geestelijke dit zou willen doen, dan zou hij, overeenkomstig de bepalingen van ons verbintenissenrecht, toch een volkomen gelijke arbeidsovereenkomst met het Kerkbestuur kunnen sluiten, en nog veel gekker verbintenissen kunnen aangaan.

Dit bezwaar (?!) heeft dus al zoo lang bestaan als ons Burgerlijk Wetboek bestaat, en... zich nimmer voorgedaan.

Voor katholieke geestelijken daarom eenigerlei uitzonderingsbepaling in de Wet op 't arbeidscontract te maken, lijkt ons daarom in alle opzichten overbodig.

En dus s c h a d e l i j k.

Wij moeten onzen Wetgever er niet aan wennen, om buiten *zéér dringende* noodzakelijkheid, uitzonderingswetten voor onze Geestelijken te maken."

Thans wordt dit zelfde onderwerp weer besproken en wel naar aanleiding van een verklaring, voorkomende in de *Memorie van Antwoord* op het *Voorloopig Verslag* van de Eerste Kamer.

De Minister schrijft in deze *Memorie*:

»Terecht werd aangenomen, dat ingevolge art. 1637a allen die zich verbonden hebben in dienst van een ander tegen loon gedurende zekeren tijd arbeid te verrichten, arbeiders zijn in den zin van het ontwerp. Dit blijkt duidelijk uit de redactie van dit artikel, en staat vast ook zonder behulp van eene redeneering a contrario, uit art. 1637z afgeleid. *Indien het dus juist is* [1]) dat de bezoldigde bedienaren van den godsdienst zich verbonden hebben om in dienst van het kerkgenootschap hun arbeid te verrichten, *dan* zijn zij aan de bepalingen van het ontwerp onderworpen, vermits een kerkgenootschap, welke ook zijn ware juridieke aard moge wezen, niet is een publiekrechtelijk lichaam in den zin van art. 1637z en de te wachten regeling der rechtspositie der burgerlijke ambtenaren dan ook wel niet voor hen zal gelden. Zooveel is intusschen zeker, n.l. dat het ontwerp, wordt het wet, in den bestaanden toestand in dit opzicht geen principiëele veranderingen zal brengen: valt de bedienaar van den godsdienst onder art. 1637a, dan is thans art. 1585 Burgerlijk Wetboek op hem van toepassing. Welke bijzondere zwarigheden daarvan te vreezen zouden zijn, wordt in het verslag niet aangegeven en zoolang zij niet genoemd zijn kan daarover ook geene meening worden uitgesproken."

Welnu — zoo schrijft o. a. een ongenoemde in het *Dagblad van Noord-Brabant* (15 Mei 1907):

«Wat nu ook Mr. Aalberse en anderen mogen zeggen, de Minister v. Justitie heeft nu verklaard, dat de bezoldigde bedienaren van den Godsdienst arbeiders zijn en dus onder dat wets-ontwerp vallen.»

Met dezen geachten schrijver verschillen wij beslist van meening. Neen, dit wordt door den Minister *niet* verklaard. De Minister zegt zeer voorwaardelijk: *indien* de definitie van arbeidscontract, in art. 1637*a* gegeven, dekt de arbeidsverhouding van den geestelijke, *dan* valt hij onder de wet.

[1]) Wij *cursiveeren*.

Volkomen juist.

Maar — men herleze ons bovenstaand betoog — die definitie klopt *niet* met die verhouding.

Derhalve zegt, indirect, ook de Minister, dat de arbeidsverhouding der Katholieke geestelijken *niet* onder deze wet valt.

Evenmin — gelijk de geachte schrijver zelf opmerkt — als thans de arbeidsverhouding van Katholieke Geestelijken volgens jurisprudentie en schrijvers valt onder de ruimere definitie van art. 1585 B. W. — evenmin zal zij vallen onder de nog engere omschrijving van art. 1637*a*.

Ook na het antwoord van den Minister van Justitie blijven wij dus bij onze meening: een uitzonderingsbepaling is onnoodig, en dus schadelijk.

Mr. A.

TOT BESLUIT.

Het Volk deelt aan zijn geduldige lezers niets mee, van hetgeen wij in het artikel *De Afrekening* schreven, doch verklaart alleen — prettig, als je dat zelf zoo zeggen kunt! — dat *wij* 't in deze polemiek finaal hebben afgelegd.

Wij zijn onzerzijds ietwat meer bescheiden, en laten het eindoordeel aan de lezers over.

Twee dingen wenschen wij nog slechs te constateeren:

1e. dat *Het Volk* n i e t s antwoordt op ons laatste artikel, waarin wij, door eenige typische gevallen aan te halen, het slappe verweer van *Het Volk* karakteriseerden. Dat het daarvoor onnoodig was, nog weer eens *alle* gevallen opnieuw te behandelen, is duidelijk. En duidelijk evenzeer, dat wij ook omtrent die niet andermaal behandelde gevallen ten volle het vroeger geschrevene handhaafden. En

2e. dat *Het Volk* (23 Mei 1907), zij het onder een nieuwen vloed van scheldwoorden en denigreerende uitdrukkingen, v e r k l a a r t o v e r t u i g d t e z i j n d a t w ij, toen we schreven, dat een sociaal-democraat aan een katholiek Kamerlid materiaal had gezonden, om een sociaal-democratisch Kamerlid te bestrijden, d a t w i j t o e n t e g o e d e r t r o u w m e e n d e n, d a t J. J. de Haan n o g s t e e d s l i d v a n d e S. D. A. P. w a s.

Van deze verklaring namen wij nota.

Slechts één opmerking nog.

Het Volk deelt thans mee, das J. J. de Haan reeds *sinds anderhalf jaar* geen sociaal-democraat meer is.

Op gezag van *Het Volk* willen wij dat als juist aannemen: hij is dus ongeveer November 1905 uit de S. D. A. P. getreden.

Blijkbaar is aan dit feit echter weinig ruchtbaarheid gegeven.

Althans in September 1906 was het aan een der voormannen onder de Sociaal-democraten nog totaal onbekend.

Ziehier het bewijs:

In het *Weekblad van de A. N. D. B.* van 14 September 1906 schreef niemand minder dan Henri Polak een artikel, waarin hij polemiseert tegen een artikel van den zelfden J. J. de Haan. In dat artikel van Henri Polak komt deze zinsnede voor:

«E n w a a r a c h t i g, h e t h e e l e s t u k v a n De Haan, **die Sociaal-democraat is**, h e e f t g e e n a n d e r e n i n h o u d.»

Indien wij dus aannemen, dat waar is, hetgeen *Het Volk* meedeelt, dat De Haan reeds in 1905 uit de S. D. A. P. getreden was, dan is het toch ook waar, dat dit feit aan een man, die *in* de S. D. A. P. leeft, b ij n a e e n j a a r l a t e r, n o g n i e t b e k e n d w a s.

Vrage: is 't dan niet *zeer* begrijpelijk, dat het ons, die *buiten* de S. D. A. P. staan, een tiental weken later óok niet bekend was?

Mr. A.

KATHOLIEK SOCIAAL CONGRES.

Gelijk reeds medegedeeld, zal het door de Federatie van de vijf R. K. Diocesane werklieden-organisaties georganiseerd Katho-

liek Sociaal Congres gehouden worden op Zaterdag 10 en Zondag 11 Augustus 1907 te 's Hertogenbosch.

Congres-Bestuur is als volgt samengesteld:

Eere-Voorzitter: Mr. J. A. LOEFF, oud-Minister van Justitie.

1e Voorzitter: De Voorzitter der Federatie, W. C. J. PASSTOORS, te 's Gravenhage.

2e Voorzitter: De Vice-Voorzitter idem, H. BROUWER, te Hilversum.

Secretarissen: B. LAMMERS, te Amsterdam, en J. W. C. HERBOLDT, te 's Hertogenbosch.

Penningmeester: W. C. MENTINK, te Breda.

Leden: De overige Bestuursleden der Federatie, n.l. B. H. KOENDERS, te Culemborg; J. M. SCHOLTE, te Breda; G. SANDERS, te Nijmegen; A. H. VLIEGEN, te Gulpen, en A. J. KÖBBEN, te Maastricht.

Eere-Leden: De Voorzitter, de Algemeene Secretaris en de Algemeene Geestelijke Adviseur der Katholieke Sociale Actie, Jhr. O. VAN NISPEN TOT SEVENAER, Mr. P. J. M. AALBERSE en Prof. J. D. J. AENGENENT.

Voorbereidings-Commissie: Mgr. G. W. KONINGS, Eere-Voorzitter; Rector F. X. W. BULT, Voorzitter; W. C. J. PASSTOORS, en B. LAMMERS, Secretaris.

Plaatselijke Commissie van Ontvangst: Pastoor C. C. PRINSEN, Eere-Voorzitter; J. W. C. HERBOLDT, Voorzitter; JOS. VERSTEYNEN, Secretaris; W. VAN HOOFT, A. HURKMANS en J. KUYPERS.

De voorloopige regeling van het Congres luidt als volgt:

Zaterdag 10 Augustus, des avonds *zeven uur,* Openingsvergadering in het »Casino", waarna behandeling van punt I van het programma n.l. »Het Verzekeringswezen." Inleider de Heer B. J. GROBBEN, Voorzitter van den »Ned. R. K. Volksbond" te Dordrecht.

Zondag 11 Augustus, des morgens *half negen,* H. Mis in de St. Jacobskerk.

Des voorm. *half elf* bijeenkomst der *eerste* sectie in het »Casino," ter behandeling van punt II: »Verkorte Arbeidsdag". Inleider de Heer A. VAN RIJEN, Secretaris van den Arbeid in het diocees Den Bosch, te Tilburg.

Op hetzelfde uur bijeenkomst der *tweede* sectie in de zaal der Militairen-vereeniging »Concordia", ter behandeling van punt III: »Vrouwen- en kinderarbeid in fabrieken en werkplaatsen". Inleider de Heer P. A. BOSCH, Voorzitter van »Credo-Pugno" te Gulpen.

Des namiddags *vier uur* Algemeene Vergadering in het „Casino". Sprekers: Mgr. G. W. KONINGS, te Amsterdam, Rector F. X. W. BULT, te Utrecht, en Pastoor C. C. PRINSEN, te 's Hertogenbosch.

Daarna sluiting van het Congres door den Voorzitter.

* * *

Met belangstelling zal men kennis nemen van deze Mededeelingen. Zal *Het Volk* nu zijn bewering intrekken, dat dit Congres georganiseerd is als een uiting der arbeiders *tegen* de door de „Kath. Soc. Actie" georganiseerde *Sociale Week?*

DE ACHTURENDAG.

Zaterdagavond is in Berlijn een uitsluiting van 50 à 60 duizend bouwvak-arbeiders begonnen. Eene bijna evengroot getal, opperlieden, loodgieters, behangers, schilders enz. worden door deze uitsluiting eveneens werkloos. Deze reuzen-uitsluiting spruit niet voort uit een loonverschil, doch uit den strijd om den achturigen werkdag. De werklieden eischen dien, doch de patroons willen hem in geen geval toestaan.

De achturige werkdag staat op het strijdprogram der Duitsche sociaal-democraten, niet lang echter nog. In 1890 streden zij nog voor den 10-urigen werkdag, in 1894 verscherpten zij den eisch tot 9 uur, terwijl sinds 1896 de 8-urige werkdag een officiëele partij-eisch is geworden. Den 4 Februari 1897 werd voor de eerste maal in den Rijksdag over een sociaal-democratisch voorstel gedelibereerd, om »een wetsontwerp in te dienen, waarbij een regelmatige arbeidsdag van 8 uur werd voorgeschreven voor alle in loon-, arbeid- en dienstverhouding staande personen, betrokken bij handel en industrie."

De sociaal-democraten kwamen dus met den eisch, zoo scherp mogelijk gesteld. Afstemming was dan ook beslist zeker. De *Frankf. Zeitung* schreef daaromtrent: »De voorstellers kunnen geen oogenblik verwachten, dat de algemeene invoering van den achturigen werkdag door den tegenwoordigen Rijksdag zal worden voorgeschreven en ook maar eenigszins in Duitschland thans mogelijk is. Het geheele voorstel moet dus als een demonstratie beschouwd worden."

In tegenstelling met het onpractische voorstel der sociaal-democraten, streefde het centrum naar het bereikbare. DR. HITZE en FHR. VON HERTLING stelden namens het centrum voor het maximumgetal werkuren per week te stellen op 63 uur voor fabrieksarbeid.

Deze eisch kwam practisch neer op een ongeveer tien-urigen werkdag. Dit zou het begin zijn om tot een nòg grootere beperking te geraken. Terecht kon Dr. HITZE den 4den Februari 1891 in den Rijksdag verklaren: »wanneer wij eenmaal den tienurigen werkdag hebben, dan zal de ondervinding ons van zelf brengen tot de negenurigen, misschien tot den achturigen. Dien weg moeten wij op." Dat die weg de juiste was, leerden reeds de daaropvolgende Rijksdag-debatten.

Het voorstel der sociaal-democraten werd door den afgevaardigde FISCHER verdedigd, doch door geen der andere partijen gesteund. De centrums-spreker DR. HITZE ondervond het succes, dat de sprekers, die na hem kwamen allen min of meer met zijn opvattingen meegingen. Doch een meerderheid was ook voor de arbeidsweek van 63 uur in den Rijksdag niet te vinden.

Het Centrum kwam nu met een nieuw voorstel: Het wilde, dat onderzocht zou worden in welke bedrijven door overmatigen arbeidsduur de gezondheid der arbeiders geschaad werd, en waar noodig den arbeidstijd regelen. De behandeling van dit voorstel duurde drie dagen, het werd ten slotte aangenomen met vóórstemming van alle partijen.

Het Centrum bleef steeds bij deze richting. Nog onlangs antwoordde Graaf POSODOWSKY op een interpellatie van een der centrumsleden, dat hij een wetsontwerp zou indienen, waarin hij den maximum-arbeidsduur van fabrieksarbeidsters op 11 uur zou bepalen.

Wat nu de eisch der Berlijner metselaars om den achturen-dag betreft, zelfs de sociaal-democraten zien, dat die eisch beslist niet ingewilligd zal worden. De leiders hebben dan ook steeds op kalmte aangedrongen; thans schijnen de radicale elementen echter meer invloed te hebben gekregen en is de uitsluiting een feit.

S.

AANDEEL IN DE WINST.

Zaterdag 27 April ontvingen de werklieden der Ned. Fabriek van werktuigen en spoorwegmaterieel te Amsterdam, voor de vierde maal hun uitkeering als aandeel in de »Netto winst."

Dit jaar was het bedrag f 14,40 voor alle werklieden, welke per uur 19 cents verdienen of meer, alsmede voor de gehuwden onder de 19 cents.

De ongehuwden ontvingen een week loon, hetwelk is 2 pct. berekend over het bedrag van hun loon in 't afgeloopen jaar ontvangen.

Deze verdeeling is in overleg met de arbeiders geregeld.

Toen in 1904 de Directeur, op de vergadering met de ver-

tegenwoordigers der werklieden dier fabriek belegd, hen mededeelde dat er f 25.000 beschikbaar was gesteld voor de werklieden als aandeel in de winst (het was een voordeelig jaar, daar de aandeelhouders 6 pct. deelden, hetwelk voor de arbeiders 1½ week loon beteekent) deed hij hun de vraag op welke wijze men dit wilde verdeelen: ieder volgens zijn dagloon of volgens een andere regeling? De werklieden meenden, dat men in deze de gelijkheid wel in toepassing mocht brengen en regelden met de Directie de thans bestaande wijze van uitkeering.

Wanneer de aandeelhouders 4 pct. deelen, ontvangen de werklieden ½ week; deelen zij 5 pct., dan ontvangen de arbeiders 1 week, en zoo voort.

Wij zijn hier getuige van een zeer waardeerbare samenwerking, welke ten volste navolging verdient, en drukken de hoop uit, dat andere lichamen spoedig deze schoone richting zullen volgen. P. B. K.

DE STAKING EN UITSLUITING TE EINDHOVEN.

Ten dien opzichte zijn we reeds de tweede week ingegaan.

Pessimistische beschouwingen die tegen het midden der eerste week »troebelen« voorspelden, zijn tot nog toe niet in vervulling gegaan. Integendeel de stakers gedragen zich voorbeeldig. Voor 'n groot deel is dit te danken aan verschillende Eerw. Heeren Geestelijken, die in dezen moeilijken tijd de arbeiders met raad en daad ter zijde staan en hen, die hun leven lang gewoon zijn hard en onafgebroken te werken en die nu niets te doen hebben, eenige gewenschte afleiding te bezorgen.

Tot deze rust werkt anderzijds ongetwijfeld mee het vooruitzicht dat, bij de zeer symphatieke houding welke de R. K. Pers over het algemeen heeft aangenomen, de steun aan stakers en uitgeslotenen niet zal ontbreken.

Nu reeds staat volgens *Het Volk* vast, dat het R. K. Gilde 4 weken steun zal kunnen uitkeeren.

Al de Burgemeesters in de omgeving van Eindhoven hebben verlof gegeven tot het houden van openbare inzamelingen, ten gunste der uitgeslotenen. De vrees (of hoop?) der socialisten dat de katholieken niets dan mooie woorden voor de menschen zouden over hebben, wordt dus niet bewaarheid, wat trouwens voor ons van te voren reeds vast stond.

Alleen is te betreuren dat bij dergelijke gelegenheden altijd *direct* de toevlucht gezocht moet worden bij 't publiek.

De vakvereenigingsmannen moesten toch beter begrijpen en gevoelen dat, wanneer ze een staking proclameeren die een uitsluiting ten gevolge kan hebben, dat ze dan minstens eenige weken zoo niet maanden den strijd moeten kunnen volhouden.

Dit verwijt geldt nu ziet zoo zeer de besturen; deze, het is bekend, doen vaak hun uiterste best betere ideeën aan hun menschen in te prenten; maar het is een ernstige vingerwijzing voor de honderden vaklui, die, ook al zijn ze lid, er toch niet toe te bewegen zijn een behoorlijke contributie te betalen. Bij gelegenheden als deze blijkt dan ook ondanks een flink aantal leden, de eigenlijke onmacht der vakvereeniging.

Hadden de Eindhovensche stakers een flinke kas gehad, misschien ware de uitsluiting en de staking voorkomen. De preventieve werking eener flinke weerstandskas is dikwijls even groot, zoo niet grooter dan haar daadwerkelijke. Ook de eer der vakbeweging vordert dat men flink op eigen beenen sta.

Wat de patroons betreft, opmerkelijk is, dat een der leden van de neutrale? patroonsvereeniging nu niet gebleken is socialist te zijn, neen, maar toch iemand die „op congressen om vooraanstaande partijgenooten heendraaide". Aldus de verslaggever aan *Het Volk*.

Verder deelt deze verslaggever mede dat deze patroon de man is, die voor 'n groot deel de oorzaak is, dat in Eindhoven de ongelukkige huisindustrie is ingevoerd.

Iemand dus die nog al iets op zijn geweten heeft. 't Is nu alleen maar jammer dat *deze* man door HAHN in zijn plaat in *De Notekraker* niet kon worden voorgesteld als 'n voorbeeldig Katholiek!

Veel bijzonder nieuws is er op het oogenblik niet. Men spreekt van groote oneenigheid onder de werkgevers, tengevolge van de uitsluiting. Deze zou zich hebben geopenbaard op een gehouden vergadering zóó dat er zelf handtastelijkheden zouden zijn voorgevallen. Wat er van waar is, is moeilijk uit te maken.

Een ander bericht meldt dat er een samenkomst tusschen de besturen der patroons en arbeidersvereenigingen zou plaats hebben, waar over een mogelijke beëindiging van 't conflikt zou worden gesproken.

Of dit laatste wel zoo gemakkelijk zal gaan, staat nog te bezien. Zóó spoedig zal 't conflict wel niet eindigen. B.

* *
*

Voor de uitgesloten te Eindhoven ontvingen wij van ARN. W. postwissel, groot f 2.—.

KORTE BERICHTEN.

Coöperatieve Ongevallenverzekering. Een groep ambtenaren in Frankrijk hebben een onderlinge ongevallenverzekering ingericht voor ambtenaren, advocaten, dokters, journalisten, artisten, dus voor de beoefenaars der vrije beroepen, wij zouden zeggen in 't algemeen voor hen, die niet onder de ongevallenwet vallen.

Voor 't geval er onder onze Nederlandsche lezers zijn, die zoo iets ook voor ons land practisch zouden vinden volgt hier 't adres: 35 rue Le Peletier. Paris (9e).

Weduwnaars tehuis. Te Frankfort heeft De «Actiëngesellschaft für kleine Wohnungen" een »Witwerheim" ingericht, waarvan gedurende 1906 door 23 mannen met 76 kinderen gebruik is gemaakt, n. l. door 15 weduwnaars, 5 mannen, wier vrouwen ziek of krankzinnig waren, en 3, die met hun lieve echtvriendin een scheidingsproces voerden. Door de tusschenkomst van het «Actiengesellschaft" werd het huishouden dezer werkelijke en onbestorven weduwnaars waargenomen door de Frankforter »Hauspflegeverein", die voor de kinderen werd bijgestaan door het «Kindergärtnerinnen-Seminar".

Hoewel het »Witwerheim" alleen openstond voor wie wat konden uitleggen, zou de rekening toch met een nadeelig saldo sluiten indien de stad niet met 8000 Mark bijsprong. Flinke subsidies zijn in Duitschland toch aan de orde van den dag.

De Frankforter weduwnaars zijn zeer in hun schik met hun tehuis. Geen last met huishoudsters, de kinderen behoorlijk verzorgd, *mein Liebchen* enz. Echtscheiders moesten ze er echter niet toelaten. Die behoeven 't niet makkelijker te hebben dan ze het zichzelf maken.

Vak-voorlichting. — Te Breslau hebben de vereenigde besturen der gezellenvereenigingen een centraal-bureau voor 't leerlingwezen geopend. Ouders, die hun kinderen op een vak doen, kunnen daar te weten komen, in welke beroepen bereids te veel arbeidskrachten zijn en welke betere vooruitzichten bieden. Ook een overzicht der loonen is er voorhanden, evenals inlichtingen over de patroons, dit laatste om te verhinderen dat de kinderen in de handen van leerling-uitbuiters vallen.

Sociale leerstoelen. — De afgevaardigde TRIMBORN — een welbekende naam voor ons — heeft in de Pruisische Kamer het denkbeeld bepleit. aan de Universiteiten leerstoelen voor sociaal recht op te richten. Voor juristen is het, vooral waar de sociale wetgeving steeds voortschrijdt en de meeningen wijzigt, dringend noodig daarvan studie te maken.

Van regeeringswege stond men niet vijandig tegenover dit denkbeeld, al vond men dat de national-economie, op het leerplan der universiteiten voorkomend, in die richting reeds veel gaf. Men zou

intusschen overwegen en naar mogelijk rekening houden met het betoog van den heer TRIMBORN.

't Gaat goed zoo. In een der volgende nummers komen wij uitvoeriger op deze zaak terug.

Bond van longlijders. — De sinds jaren in Duitschland bestaande vijf vereenigingen van oud-patienten der sanatoria te Belsiggütergotz, Görtersdorf, Bach en Beelitz hebben zich nu tot een bond gevormd, welks zetel gevestigd is te Berlijn. Doel is: bevordering van de gezondheid der leden door onderrichting omtrent levenswijze enz., door het des noodig verleenen van steun aan wie hier of daar een «kuur» moeten doormaken, door 't bevorderen, dat de tuberculose vooral in den aanvang worde waargenomen en bestreden, enz.

Zou die bond niet een unicum zijn?

Handelsonderwijs. — Terwijl dit onderricht bij ons te lande nog in zijn eerste stadium van ontwikkeling verkeert, is te Weenen het gebouw voor de hoogere handelsschool, ofschoon expresselijk voor dit doel gebouwd, na 30-jarig gebruik te klein geworden en de Weensche vereeniging van kooplieden wil een nieuwe «Handelsakademie» gaan bouwen. die 1,400,000 kr. kosten zal. Dit is veel geld, maar de groote banken, de aanzienlijke firma's, de rijke fabrikanten, de beursvereeniging voor den goederen- en effectenhandel hebben beloofd een handje te helpen, terwijl de rest van het geld door rijks- en gemeentesubsidie en door een leening zal verkregen worden. Men gaat er bovendien een particuliere handelsschool voor meisjes oprichten, die in 't najaar haar lessen zal aanvangen. Een vrouwelijke doctor in de letteren zal aan het hoofd staan en de lessen zullen, op enkele uitzonderingen na, door dames worden gegeven. Behalve voor den handel zal gelegenheid bestaan om voor gouvernante en voor het huisonderwijs te worden opgeleid.

Stands-bureaux in België. — Het Belgische ministerie van nijverheid en handel beschikte tot dusverre voor de bevordering der arbeidersbelangen over de «Arbeidsbureaux» en den «Hoogere n) Arbeidsraad»; voor die van den middenstand over een «Middenstandsbureau», eerlang te vervolledigen met een «Hoogere raad van den Middenstand»; voorts was er een «Hoogere Raad voor Nijverheid en Handel», waarbij het nu afgetreden Kabinet wilde voegen een «Nijverheidsbureau», dat theoretisch en practisch de belangen der nijveraars zou dienen. Men vertrouwt, dat het nieuwe Kabinet dit denkbeeld zal overnemen.

Gevangenis-arbeid. — Dit blijkt toch maar overal een struikelblok! De gevangenissen staan nu eenmaal niet midden op de hei, zoodat b.v. tegen ontginningsarbeid ook transportbezwaren bestaan en daarom sukkelt men maar voort met binnenwerk.

In Duitschland wordt den gevangenen in de eerste plaats opgedragen het werk voor de vervaardiging van kleeren en huishoudelijke benoodigdheden voor gevangenissen en andere staatsinrichtingen. Ook reparatiewerk aan de gebouwen mogen zij verrichten.

In Pruisen heeft verder het legerbestuur met gevangenisdirecteuren contracten gesloten voor de vervaardiging van kleedingstukken en huishoudelijke benoodigdheden, elders worden in de gevangenissen drukwerken voor den Staat gemaakt.

Maar al geeft het hier genoemde velen handen arbeid, de hoeveelheid van het werk is nog niet voldoende allen gevangenen werkzaamheid te verschaffen. Men kan er niet buiten den gevangenen ook werk voor particulieren te laten doen. Dit geschiedt op drieërlei wijze. In het eerste geval wordt de arbeidskracht der gevangenen verhuurd aan een werkgever, in wiens opdracht het werk in de gevangenis wordt verricht. In het tweede geval — het regiebedrijf — werken de gevangenen voor rekening der gevangenis; in het derde geval eindelijk wordt door den werkgever de stof geleverd, die tegen een bepaald loon in de gevangenis moet worden bewerkt.

In de verschillende bondsstaten zijn maatregelen genomen om te voorkomen, dat de gevangenissen goedkooper zullen werken, dan het particuliere bedrijf. Zoo is voor enkele takken van bedrijf de gevangenisarbeid geheel en al verboden.

In het regiebedrijf werken slechts 5.6 % der gevangenen, waarbij dan nog een groot onderscheid is te maken tusschen de verschillende bondsstaten, waarvan enkele, zooals bijv. Baden en Oldenburg, het werken van gevangenen voor patroons niet kennen, zoodat het regie-bedrijf hier de hoofdzaak is.

In het geheel werkten in het afgeloopen jaar 28,230 gevangenen voor den Staat en 41,567 voor particulieren; daar echter die arbeidskracht over een aantal en over zeer uiteenloopende bedrijven is verdeeld, wordt de concurrentie der gevangenissen met het particuliere bedrijf niet meer zoo gevoeld. Vooral ook door de waarborgen, die men van regeeringswege tegen een schending van het belang van het particulier bedrijf heeft trachten te geven door elken prijsdruk van de zijde der gevangenissen tegen te gaan.

Kleermakers-cursus. — Minder goed moet het er in Den Haag uitzien met de vakkennis der kleermakersgezellen. De patroons toch hebben eene vereeniging gesticht, speciaal voor de oprichting eener vakschool. Zij vragen daarvoor steun van Staat, provincie en gemeente. O.

NIEUWE BOEKEN.

Hygiëne.

Ned. Congres voor Openbare Gezondheidsregeling — Rapport betreffende vuilafvoer ten plattenlande.
Rijswijk — Broek & v. Gheel Gildemeester — 1907.

Maatschappelijke Hervorming.

Wegweiser für Arbeiterinnen. Herausgegeben vom Komitee zur Errichtung von Arbeiterinnenheimen.
Grunewald — Verslag Arb. Versorgung — 1905.

Jahresbericht (1ster) über das erste Arbeiterinnenheim in Berlin S. O. Brückenstr. 8. Berlin — H. S. Hermann — 1900.

——— (3ter) über die Arbeiterinnenheime: Brückenstrasse 8 u. Usedomstrasse 7. Berlin — F. Sommer — 1906.

Praktisch-sozialer Kurs. Zugleich Organ für charitative Bestrebungen. Herausgegeben von Eugen Sibler, redigiert von H. C. Chlad.
Jahrg. I. Heft I. 1907. Innsbrück.

Centralstelle für Jugendfürsorge in Berlin — Verhandlungen über die Wirksamkeit des Fürsorgeerziehungsgesetzes.
Konferenz der — am 15 u. 16 Juni 1906 in Berlin.
Berlin — Carl Heymanns Verlag — 1906. *f* 1.20.

Greve, H. E. — Openbare leesmusea en volksbibliotheken. Academisch proefschrift. Amsterdam en Leipzig — Maas & van Suchtelen — 1906.

Erstes Oesterreichisches Kinderschutzkongress — Gutachten zu den Verhandlungsgegenständen des — in Wien 1907, gesammelt und herausgegeben von dem vorbereitenden Komitee. Schr. d. Ersten Oesterreichischen Kinderschutzkongresses' in Wien 1907. Bd. II Wien — Manz'sche k. u. k. Hofverlags- und Universitätsbuchhandlung — 1907. M. 5.20.

Armenzorg.

Velde, Dr. Th. van de — Verbeterde verzorging van minvermogende kraamvrouwen. Haarlem — Erven F. Bohn — 1907.

Hermans, L. M. — en H. Spiekman — Gemeente-Armen. Wat zij krijgen, wat zij noodig hebben. Resultaten van een onderzoek naar den toestand en de bedeeling van de Huiszittende gemeente-armen te Rotterdam. Rotterdam — H. A. Wakker & Co. — 1907.

Verslag over de verrichtingen aangaande het armbestuur in het Koninkrijk der Nederlanden over 1904. 's-Gravenhage 1906.

Arbeidscontract.

Brocard, Lucien — Rapport sur le contrat de travail, présenté au nom de la Commission du contrat de travail. Société d'études législatives. *f* 1.65.
Extrait du Bulletin de la Soc. d. Et. législ.
Paris — Arthur Rousseau — 1906.

Langlois, Henri G. Le contrat de travail. Une étape de l'évolution sociale.
Paris — Librairie générale de droit & jurisprudence — 1907. *f* 4.40.

Woningvraagstuk.

Dundee Social Union — Report on housing and industrial conditions and medical inspection of schoolchildren.
Dundee — John Leng & Co. — 1905. *f* 1.—.

Baker, Charles E. — Landlords, tenants and lodgers.
8 th. edit. London 1900. *f* 0.65.

Visscher, Ds. J. A. — Van de arme Friesche heide. Uitgaaf van Noord-Jeruël, Vereeniging tot evangelisatie en philantropie te Rottevalle. Rottevalle.

Gemeentelijk Bouw- en Woningtoezicht-Amsterdam — Verslag, opgemaakt ter voldoening aan het bepaalde in art. 52 der Woningwet, over het jaar 1905. Amsterdam 1907.

—— Verslag omtrent de verrichtingen van het — te Amsterdam over 1905. Amsterdam 1907.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 1 JUNI 1907. No. 22

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Het karakter der Volkshoogescholen II, door J. W. RATTÉ. — De werkloosheid in het Bouwvak, door RÉNÉ DEBRUYNE. — Uit Tijdschriften: Vakvereenigingen voor Ambtenaren III. Berichten en Mededeelingen: Ons Propagandafonds. — Sociaal-democratie en vrijhandel. — Sociaal-democratie en neutrale vakorganisatie. — Neutrale Vakorganisatie. — Hoogleeraren voor sociaal recht. — Huisindustrie. — Sociale Cursus. — Staking en uitsluiting te Eindhoven. — Korte Berichten: — Z. H. de Paus en *Le Sillon*. — Afgunst. — De achturendag. — Sociaal-democratie en collectief arbeidscontract. — Volksgezondheid. — Bedrijfsongeval. — Zondagsrust. — Spoorwegarbeiders. — Brokkenhuis. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

HET KARAKTER DER VOLKSHOGESCHOLEN II.

b. *Methode.*

Wat de methode betreft, deze heeft tweeërlei karakter: A. de studies zijn begrensd, en B. zij worden beheerscht door paedagogische eischen.

A. Het programma is beperkt tot de kennis, welke voor een ernstig man noodig is om zijn burgerlijke plichten te vervullen. In een eerste categorie vinden we: Engelsch, Fransch, rekenen, het schrijven van een opstel en het houden van een rede.

De tweede catagorie, met de talrijkste deelnemers, heeft les in sociologie, volkshuishoudkunde, geschiedenis der industrie, der arbeidersbeweging en der politiek, admistratief recht en logica.

B. We hebben reeds gezien, dat de studenten «au tour de rôle» huisknecht zijn. Dit wordt aldus verdedigd: «Het ineenzetten van theorieën is zonder twijfel een nuttige bezigheid, maar het vormen van karakters bewijst méér diensten aan de samenleving en aan het ras.» Voor de vorming van het karakter is noodig, dat men geleerd hebbe zijn wil te buigen en te gehoorzamen aan een regel.

Volgen we verder, om de paedagogische strekking gemakkelijk te zien, de studenten bij hun arbeid. Zij luisteren naar de les, lezen over het gedoceerde onderwerp, bespreken dit met hun professor en trekken zich daarna terug in hun kamer om een opstel te maken. In een tweede onderhoud met den meester verdedigen zij de conclusies van deze dissertatie. Deze herhaalde persoonlijke aanraking veroorlooft den professor op den leerling een duurzamen invloed uit te oefenen.

In de correspondentieklassen wordt dit alles schriftelijk gedaan.

De waarde van een proefschrift wordt aldus verdedigd: «Men kan een dozijn boeken lezen, een honderd conferenties bijwonen, zonder nog zijn gedachten in orde en regel te brengen; maar niemand kan een proefschrift schrijven zonder zijn hersens aan 't werk te zetten. De redactie legt krachtsinspanning op; men moet het ingeslapene opwekken en ophalen uit de diepte: dat werk eischt concentratie en discipline van den wil.»

Wat den godsdienst betreft, klachten over òngodsdienst zijn er niet. JACQUES BARDOUX, die een bijzondere studie van de volkshoogescholen, zoo in Engeland als in Frankrijk gemaakt heeft, zegt daaromtrent in *Le Museé Social* 1907 no. 2: »Het laïciseeren van de moraal is voor de Engelsche meening *nonsens*. Voor haar is er geen godsdienstig leven zonder zedelijke actie, noch zedelijke actie zonder godsdienstig leven.«

Bijzonder teekenende karakteristiek vinden we nog vermeld. Het meest zal deze spreken, als we daartegenover plaatsen een schets van het Fransche hoogere volksonderwijs.

c. *De »Fransche Université populaire.*"

Tegenover het practisch streven der Engelschen staat het intellectueel idealisme der Parijsche »Université populaire,« door een groep werklieden volgenderwijs gedemonstreerd in een circulaire, in 1896 te Montreuil gepubliceerd:

»Met het doel natuurwetten te onderzoeken en te bestudeeren, hebben verscheidenen uwer kameraden zich vereenigd tot groepen om hun weten te vermeerderen door lectuur, causerieën en conferenties. Zij, die daartoe het initiatief namen, meenden, dat zij door aldus het wederkeerig onderwijzen en opvoeden te vergemakkelijken, voldeden aan het verlangen van veel arbeiders, n.l. het verlangen om niet noodzakelijk geheel en al onwetend te blijven ten opzichte van de vorderingen der wetenschap. Die groep wil zich vormen om de verschillende theorieën te bestudeeren, welke door de geleerden worden opgebouwd als resultaten van een experimenteel onderzoek.

De wetenschap philosophisch bestudeeren en politieke en godsdienstige disputen vluchten, ziedaar ons doel.»

En niet minder hoog en verheven en .... vaag luidt het «Manifest de la Société des Universités populaires.“

»Onze ambitie is groot: wij willen de waarheid, het schoone, een zedelijk leven voor allen; wij willen dat het volk worde toegelaten om deel te hebben aan die goederen, die het eigenlijke «vaderlijk erfdeel zijn van de menschheid.»

Genoemde BARDOUX acht eenige commentaren bij deze karakterteekening niet ongewenscht, zelfs noodig en hij doet dit volgenderwijs op echt Fransch-geestige wijze:

«Te Oxford tracht men burgerlijke gewetens te vormen; te Parijs volkomen denkbeelden. Te Oxford wil men burgers maken; te Parijs menschen. Te Oxford houdt men zich bezig met wat de studenten-werklieden zullen *doen;* te Parijs met wat zij zullen *weten.* Ginds een beperkt terrein, hier een grenzeloos. Ginds «le geste utile» hier «le geste beau.»

Over de Fransche methode kunnen we kort zijn. Het karakter geeft die methode duidelijk aan. ’t Is encyclopedisch onderwijs over alles, zoo algemeen mogelijk. En op de vraag, waarom, weet BARDOUX geen ander antwoord te geven dan dit: Omdat de werklieden het vroegen. »Het onderwijs is er philosophisch, objectief en mondeling.» Aldus definieert men de methode. Hoever dat philosophische gaat, zullen we in ’t midden laten, de waarde van ’t uitsluitend mondelinge kunnen we niet hoog taxeeren, als we waarde hechten aan de argumentatie, waarmede men in de Engelsche Volkshoogescholen het maken van een proefschrift verdedigt, doch over ’t objectieve zijn we geneigd onze schouders op te halen. Wel zien we geconstateerd, dat het gehoor zijn ontevredenheid luchtte over twee leeraars, die propaganda maakten voor hun idee, en waarvan de een tot »la gauche avancée« behoorde en de andere was een »orateur teinté de nationalisme«, doch we hebben ook geglimlacht bij de op naïeven toon gegeven verzekering, dat als men b. v. aan professoren van de *Sorbonne* zou vragen te komen spreken en als deze bekentenis aflegden van hun onmacht om alles te begrijpen en alles te verklaren, sommige leerlingen ze terstond zouden beschuldigen van het aannemen van Katholieke dogma’s.

Vandaar het woord »objectief«.

Ter illustratie nog een bepaald feit.

Young Oxford t. I. n. 8 geeft als een bekroond proefschrift »*Franciscus van Assisië.*« Hoe heeft de vervaardiger zijn arbeid opgevat? Als een historisch, onpartijdig exposé, eerbiedigend de bijzonderheden die het leven van St. FRANCISCUS hebben omringd. En welke waren de onderrichtingen, welke de werklieden-studenten kunnen putten uit het leven van den H. FRANCISCUS? Evenals hij, moeten zij de armen en ongelukkigen lief hebben en met al hun krachten pogen om het niveau der arbeidende klassen te verhoogen. Dit werk is dus een analyse van feiten: het bevat geen abstracte ideeën.

Alvorens nu mede te deelen, hoe de Franschen zulk een taak zouden opvatten, n.l. als een algemeene dissertatie over het kloosterleven, het katholicisme, het mysticisme en het ascétisme, waarbij zij natuurlijk zouden uitkomen in philosophische discussies, acht genoemde BARDOUX beslist noodig de volgende excuse:

»Ik vind het niet noodig u te zeggen, dat het onmogelijk zou zijn aan de leerlingen der »universités populaires» een opstel te vragen over den H. FRANCISCUS van Assisië. Wie dat deed, zou uitgescholden worden voor «verkapte Jesuiet.»

We zien dus hoe ver Fransche objectiviteit kan gaan.

Wat de Engelsche werklieden zelf bedoelen met hun gang naar het hooger onderwijs, blijkt uit eenige antwoorden op een vragenlijst, welke aan de nieuwelingen wordt voorgelegd.

De antwoorden hebben tweeërlei karakter. Uit de eenen spreekt een streven naar een zedelijk ideaal. Een wever van 17 jaar uit Lancashire schreef als antwoord op de vragen; «Welk doel geeft gij aan uw levensarbeid?» en «Hebt gij bepaalde godsdienstige of politieke overtuigingen?» het volgende: »Ik heb geen bepaalde overtuiging, maar ik wil een eervol leven leiden en goed doen aan wie mij omgeven.”

Een ander: «Ik verlang goed mijn plicht te doen en ik ben bereid goeden raad te aanvaarden» Nog een ander wenschte alles te leeren, wat hem kon doen medewerken aan de «sociale evolutie.»

En in Frankrijk?

Geven we hier weer, wat de heer RIBOT als voorzitter zeide in de vergadering, waarin de «Volkshoogescholen» werden besproken.

«Het Ruskin-College, dat gij zoo goed hebt besproken, heeft in Frankrijk zijn wedergade niet. Als wij aan onze vakvereenigingen zouden vragen om eenige hunner voormannen, voor hunne rekening naar een College te zenden, geloof ik, dat zij ons eerstens naar den Staat zouden verwijzen en vervolgens zouden informeeren of er misschien ook een cursus zou worden gegeven in «sociale revolutie.»

We gelooven, dat RIBOT zijn pappenheimers wel schijnt te kennen, de gebeurtenissen der laatste dagen stellen hem niet weinig in ’t gelijk.

Nu we eenigszins uitvoerig hebben stil gestaan bij deze tweeërlei opvatting van «Volkshoogeronderwijs,» en we zonder eenige reserve verre de voorkeur moeten geven aan wat de Engelschen onder ontwikkeling verstaan, kunnen we tevens constateeren, dat hetgeen van Katholieke zijde in deze richting wordt gedaan, zoowel in Duitschland als ten onzent, ligt op den practischen weg.

De sociale cursussen en conferenties te München-Gladbach, waar de kranige Duitsche sociale leiders gevormd worden, zijn genoegzaam bekend. Daar is een kern van mannen, die zich geheel aan die taak kunnen geven, die daar het volledige materiaal in de Zentral-Stelle vinden en die — dit is niet van ’t minste belang — het vertrouwen der groote massa hebben, zoowel als van de allerhoogste zijde.

Ook ten onzent gaan we dien weg op, langzaam, maar dit getuigt juist van een natuurlijken groei. We zien alomme de sociale cursussen uit den grond rijzen, bewijzen van behoefte aan sociale voorlichting eenerzijds en een teeken van socialen arbeidslust ten anderen. Maar ook zijn velen van deze te beschouwen als vruchten van de Eerste Sociale Week, zoo te pas en zoo practisch te Utrecht

gehouden. Daar werd gebroken met het oratorisch systeem. Daar had men een schema van de te behandelen stof vóór zich, daar kon men van te voren lectuur over de te behandelen onderwerpen naslaan, daar kon men toetsen aan wat bekend was, daar werd onze voorstelling van feiten en van feitenverband helderder, dáár ten slotte, maakten velen der afgevaardigden van organisaties hun aanteekeningen, om een proefschrift af te leveren aan wie hen zonden.

Daar is alleen nog maar krachtiger organisatie noodig, om dit alles te hervormen tot een meer stelselmatig geregeld onderwijs.

Voorlichting en aansporing is het parool, óók van onze sociale organisatie. Voorlichting om allen langs één weg, in één pas, tot één doel te laten marcheeren; aansporing tot handelen, niet tot philosopheeren à la française, maar tot sociaal *doen*.

J. W. RATTÉ.

DE WERKLOOSHEID IN HET BOUWVAK.

't Gebeurt wel meermalen, dat men Gent te pas brengt als men handelt over werkloosheid.

Deze maal hebben wij het wederom over de Arteveldestad, en wel over de werkloosheid in het bouwvak.

Wat hier volgt, is eene kleine statistiek over de werkloosheid in gemeld vak, zooals zij zich in den verloopen winter voordeed. Wellicht kunnen de cijfers anderen tot gids dienen.

Vooraf dit: Te Gent hebben de bouwvakarbeiders (metselaars, helpers, stucadoors, enz.) in 1891 eene christene vakvereeniging gesticht, die er eene onderstandskas tegen onvrijwillige werkloosheid op nahoudt.

Zooals vele organisaties heeft ook deze sinds hare stichting nogal wat verandering ondergaan. Doch overbodig dit hier allemaal op te sommen. Sinds een 5tal jaren is de ondersteuning bepaald op 5 frank per week; de tijd der ondersteuning is vastgesteld op 5 weken, voorkomende in de maanden December, Januari en Februari, zijnde de maanden dat er meest werkloosheid heerscht in 't bouwvak.

Elk lid heeft dus kans 5 × 5 = 25 frank te trekken, dit voor eene bijdrage, vastgesteld op 25 centiemen per week, of 13 frank per jaar. Zooals bekend is, geeft het gemeentelijk werkloozenfonds een toeslag op elken frank, door de vereeniging als werkloozenondersteuning uitbetaald. In den verloopen winter bedroeg deze bijlage 75 % tot op een bedrag van 1 frank daags. Zoodat de ondersteuning dezen winter feitelijk bedroeg 5 fr. + 5 × 75 % = 8.75 fr. per lid en per week.

Bekend is, dat de verloopen winter een strenge was, te Gent zoowel als te Leiden, en dat «vriezeman» gauw een groot deel van het bouwvak kan stilleggen.

Was de winter onder dat opzicht ongunstig, integendeel was er tamelijk veel werk voorhanden, méer zelfs dan normaal. (Uit vele andere plaatsen mochten wij vernemen, dat er dezen winter in 't bouwvak daar ook meer werk was dan vele voorgaande jaren. De algemeene bloei der nijverheid zit daar stellig wel voor iets in.)

Hier nu ons stukje statistiek:

Genoemde vereeniging telde op 1 December 1906, zijnde den datum dat de werkloozenondersteuning in voege kwam, 215 leden, waarvan 208 recht hadden op onderstand (den vereischten tijd — 1 jaar — tot de vereeniging behoorden).

Van die 208 leden zijn er 176 een of meer dagen werkloos geweest gedurende de opgegeven drie maanden. Samen hebben zij 3130 dagen werkloosheid gehad, zijnde gemiddeld 17.7 dagen per hoofd. Twee en dertig leden, 15.4 %, hadden dus volstrekt geen werkloosheid, ondanks de strengheid van het weder. Van de overige 84.6 % waren er 57, of 36.4 %, die hunnen trok ten volle uitdeden — zelf nog langer werkloos bleven dan hun onderstandsrecht reikte.

De anderen putteden hun onderstandsrecht niet uit. In 't geheel werd door de vereeniging aan werkloozen-ondersteuning 2594.33 frank uitbetaald. De vermeerdering of bijleg van het gemeentelijk werkloozenfonds was van 1945 frank. Totaal: 2594.33 + 1945 = 4539.33 frank.

Voor de eerste maal sinds het bestaan der vereeniging overtroffen de uitgaven de inkomsten.

De bijdragen der leden beliepen tot 2645.70 fr., het boetengeld tot 48.65 fr.; daarbij nog eene vrije gift (deel van de opbrengst eener inschrijvingslijst) van 400 frank. Totaal inkomen: 3.094 fr. 65.

De totale uitgaven zijn geweest 3463 fr. 52, waarvan zooals gezegd 2594 fr. 33 voor werkloozen-ondersteuning, 535 fr. 45 aan de federale kas (5 cent per lid en per week), het overige aan propaganda en bestuurkosten.

Het deficit van 't maatschappelijk jaar van 368.87 fr., is gedekt door vroegere boni's.

Bij eene loonsbeweging, dezen winter op touw gezet en thans tot een goed einde gebracht, wist de vereeniging in kwestie de weldaden van 't vereenigingsleven in zooverre te doen kennen en waardeeren, dat het ledental thans tot boven de 500 is gestegen.

Om in 't vervolg voor geen deficit te staan, heeft de vereeniging thans besloten tot eene verhooging van contributie. Van Mei af wordt zij gebracht op 35 centiemen per week, op 18.20 fr. per jaar.

Maar van den volgenden winter af wordt de ondersteuning ook gebracht op 1 frank daags, 6 fr. per week. Met inbegrip van den bijleg van 't gemeentelijk werkloozenfonds, berekend aan 75 %, zal dit komen op 10.50 fr. per week. Op vijf weken dus 10.50 × 5 = 52.50 fr. Wel een schoonen intrest op het uitgezet kapitaal van 18.20 fr.!

Eenige beschouwingen om te sluiten:

Bij de werking der Christene Metselaarsvereeniging van Gent wordt nu juist wel geene bepaalde oplossing gegeven aan het vraagstuk der werkloosheid in het bouwvak. De werkloosheid zelf wordt erdoor niet uit de wereld geholpen, maar de gevolgen ervan worden veel verzacht, en dit door vooruitzicht en onderlingen steun.

Gaarne ook wordt toegegeven, dat genoemde vereeniging nog onder alle opzichten geen voorbeeld van organisatie kan genoemd worden. De contributie o. a. voor het weerstandsfonds is stellig te klein. Ook wordt *al* de werkloosheid en van *al* de leden nog niet vergoed, want feitelijk zijn er velen die langer dan 5 weken per winter zonder werk

zijn, voornamelijk de bejaarden en min-bekwamen. Wij hebben zelfs geenszins de illusie, dat wij met ons stelsel al den nood zullen kunnen weren. Maar wij zullen toch verder gaan, de organisatie gedurig verbeteren. Reeds bestaat het plan om binnen de zomermaanden eene hooge contributie te vragen. 't Is zelfs zoo onwaarschijnlijk niet, moest de contributie van af het volgend jaar binnen de zomermaanden gebracht worden op 1 frank per week. Naarmate de loonen verhoogen, de levensstandaard verbetert, mag er ook eene hoogere contributie af. Daarbij hetgeen de leden offeren voor hunne organisatie, wordt hun met hoogen intrest erbij terugbetaald.

Zooals wij hierboven met cijfers bevestigden, weten wij, dat een zuiver inkomen van 15 frank per lid en per jaar voldoende is om gedurende 5 weken 1 frank daags te betalen, — met den bijleg van 't gemeentelijk werkloozenfonds 1.75 frank.

Naarmate nu dat inkomen door verhoogde contributie wordt vergroot, zal het onderstandstermijn kunnen uitgebreid of de ondersteuning per dag mogen hooger gesteld worden.

De vereeniging, die wij hier bespreken, heeft wel een hard verleden gehad. Immers, de bouwwerkers zijn hier juist de vooruitzichtigste en de ontwikkeldste niet. Maar des te schooner lacht haar thans de toekomst tegen. Hare weldaden zijn te groot om niet de overgroote meerderheid der Gentsche bouwwerkers te bekoren. Die weldaden dezen winter ondervonden door 200 bouwwerkers, deed in de laatste weken het ledental tot boven de 500 stijgen. Naar dit cijfer kan men dan gemakkelijk de uitbreiding berekenen, die zich den volgenden winter zal voordoen.

Maar bij het verhoogen der loonen en het verleenen van onderstand bepaalt zich het doel der vereeniging natuurlijk niet. Ingrijpend is ook haar invloed op het gebied der zedelijkheid! 't Is als de weg naar een gansch nieuw en edeler leven, die door haar wordt gebaand.

Sluitend kan ik enkel den vurigen wensch uitdrukken, dat de afkondiging dezer cijfers en korte beschouwingen elders ernstige proefnemingen op dezelfde basis mogen uitlokken, aldus meer dan te voren moge geijverd worden om de gevolgen der werkloosheid bij de bouwvakarbeiders te verzachten, en op die wijze ook, naast de stoffelijke verheffing van die nuttige arbeiders moge worden bewerkstelligd.

Gent. RENÉ DEBRUYNE.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

VAKVEREENIGING VOOR AMBTENAREN III. *(Slot).*

Deze vrijheidsdroomen, dit streven naar autonomie en decentralisatie van ambtenaren, zijn van den anderen kant voor de, naar de verwezenlijking van hun ideaal strevende socialistische denkers, een veeg teeken, eene ernstige waarschuwing, een goede les.

Zien we hier niet de faillietverklaring van het centraliseerende collectivisme juist door degenen die het reeds in toepassing brengen?

In één opzicht bestaat er van socialistische zijde overeenstemming: namelijk in het streven om het kapitalisme te doen verdwijnen.

Maar welke economische inrichting zal er aanvankelijk en welke politieke en sociale zal er naderhand voor in de plaats komen?

De toekomst zal het leeren; van te voren bepalen kan men het niet.

Wanneer men de socialisten vraagt, wat er in de toekomst zal gebeuren, ligt het voor de hand, ja is het zelfs onvermijdelijk, dat ze zich in het geheel niet of slechts onder voorbehoud en met omzichtigheid uiten.

En toch staat het vast, dat de meesten onder verwezenlijking van het collectivisme verstaan, het aan zich trekken en exploiteeren door den Staat van alle ondernemingen van nijverheid en landbouw, — welke op 't oogenblik in de handen van particulieren zijn en door persoonlijk initiatief bestuurd worden, — hetzij geleidelijk de eene na de andere, of zelfs allen tegelijk.

En deze voorstelling dreigen de werklieden van den Staat, die 't recht van vakvereeniging begeeren, in duigen te doen vallen.

Evenals ROUSSEAU den burgers van den derden stand voorspiegelde, dat ze na afschaffing van de privileges van het Ancien Régime vrij zouden zijn, zoo verzekeren de collectivisten, dat de arbeiders onder socialistisch bestuur zullen verlost worden van de overheersching door het kapitaal, en dat de proletariërs eigenaar zullen worden van de genationaliseerde productiemiddelen.

De anarchisten, PROUDHON aan het hoofd, hebben met zeldzame kracht van uitdrukking de ijdelheid van Rousseau's beloften aangetoond. De voorstanders van vakbeweging zijn nu druk bezig de denkbeeldigheid aan te toonen van de door de collectivisten aan de arbeiders gedane beloften.

Anderen vóór hen hadden beweerd, dat het collectivisme in praktijk zou gebracht worden door het feit, dat alle arbeiders zouden komen in dienst van den Staat, den oppermachtigen, den eenigen eigenaar. Maar nu zien we hoe talrijke arbeiders, die reeds werklieden van den Staat zijn, beweren, dat zij zwaarder geboeid zijn, dan de werklieden in de privaat-industrie, en dat hun patroon minder inschikkelijk en toegeeflijk is, dan de onbeschaamde kapitalist.

Voor zoover men het socialisme met het centraliseerende staats-collectivisme mag vereenzelvigen, brengen de vakorganisaties van ambtenaren het een ongenadigen slag toe. Zij eischen de onteigening van den gemeenschappelijken eigendom ten bate der vakvereenigingen. Zij wenschen den socialen eigendom aan den Staat te ontnemen. Deze phase van economische ontwikkeling had MARX niet vermoed.

* * *

De vakbeweging der ambtenaren verdient niettegenstaande de hare buitensporigheid in denken en spreken, toch de aandacht van die sociale hervormers, wier streven het is om op niet-socialistischen grondslag onze economische en politieke inrichtingen te verbeteren.

Eén van de gebreken onzer economische toestanden is de voortdurende strijd tusschen kapitaal en arbeid, welke in hoofdzaak daaraan te wijten is, dat die beiden geheel gescheiden zijn.

De socialisten willen aan dien strijd een einde maken door één der strijdende partijen te vernietigen.

Anderen, die van dit in één vorm gieten van alle dienstverhoudingen niets willen weten, maar die evenmin vertrouwen hebben in de voortreffelijkheid en levensvatbaarheid van den bestaanden toestand, verwachten van een nieuwen vorm van vereeniging van kapitaal en arbeid de beslechting van den strijd.

Tot dezen behooren de coöperatie-voorstanders, wier uitstekende woordvoerder M. GIDE is.

Verder de „Geelen", wier program den 15n Juni 1906 in de kamer van afgevaardigden werd uiteengezet door M. Bietry en wel in den loop eener bespreking van de politiek des ministers Sarrien, en vervolgens den 8en December jongstleden in de bespreking van het ontwerp tot naasting van de Westelijke spoorwegen door den Staat. Hij stelde namelijk voor, het westelijke spoorwegnet te doen exploiteeren door eene nieuwe vereeniging, op te richten door het personeel van alle rangen, op 't oogenblik in dienst bij de spoorwegmaatschappij van het Westen. De Staat, of eene vereeniging, zou er voor moeten zorgen, dat ieder arbeider zich een aandeel in de onderneming kon koopen; tot betaling van de voor dit voorschot verschuldigde rente zouden de arbeiders in staat gesteld worden door de zuivere winst van de onderneming, en langzamerhand zouden zij ook het kapitaal zelf kunnen aflossen. Dit plan zou, volgens de bewering van zijn ontwerper de volgende voordeelen hebben: 1°. dat het in de moderne wetgeving het beginsel zou invoeren van deelneming door de arbeiders aan den eigendom van ondernemingen, waarin zij werkzaam zijn; 2°. dat het de vorming tegengaat van groote staatsmonopolies, welke zouden leiden tot eene inrichting, waarin alle menschen ambtenaren zijn, dat wil zeggen: overgeleverd aan de willekeur der uitvoerende macht, enz.

Eindelijk en vooral behooren hiertoe de voorstanders van corporatie, vertegenwoordigd door positivistische sociologen als Schaeffle, diens leerling in Frankrijk: M. Durkheim, en door de katholieke mannen van de praktijk, zooals von Vogelsang in Oostenrijk, Hitze in Duitschland, de Mun en de la Tour du Pin in Frankrijk, en G. Helleputte in België, welke laatste, de daad bij 't woord voegend, den Belgischen »Boerenbond«, eene gedeeltelijke verwezenlijking van het corporatie-program, gesticht heeft.

Een van de gebreken onzer staatsinrichting is, dat de grondslag van de samenstelling der volksvertegenwoordiging een plaatselijke is. Het Parlement, door afgebakende districten gekozen, is geenszins eene weerspiegeling van het volk; naar gelang zijne werkzaamheden menigvuldiger en meer van uiteenloopenden aard worden, springt zijne ongeschiktheid meer in het oog; bij het nagenoeg niet verantwoordelijk uitvoerend gezag is het zwaartepunt, niet meer het volk, noch ook zijne lasthebbers, maar de Administratie is oppermachtig.

Volgens de corporatie-voorstanders is beroeps-vertegenwoordiging het geneesmiddel. Van dit stelsel werd in België eene praktische regeling voorgesteld door M. Helleputte, tijdens de Grondwetsherziening van 1892, en het draagt de goedkeuring weg van theoretici van beteekenis, als daar zijn M. Charles Benoist in Frankrijk en M. Ad. Prins in België.

Ook de »Geelen« in Frankrijk zijn er voor, om aan de vakvereenigingen op 't gebied der wetgeving een zekeren invloed toe te kennen. Zoo zegt Pierre Bietry in »les Jaunes de France,« p. 100: »Het grondbeginsel eener georganiseerde vereeniging is, dat de Staat zorg drage voor de regeling van de betrekkingen en belangen der verschillende vak-organisaties; maar hij heeft niet het recht om zich te bemoeien met hun inwendig bestaan.

»En meent gij, dat de belangen van het land, wanneer dit alom in omvangrijke vakorganisaties is aaneengesloten, welke door kiezers-kamers vertegenwoordigd worden, niet beter zouden behartigd worden dan door die onbekwamen, die door het algemeen kiesrecht tot de Kamer of den Senaat geroepen zijn? Deze kiezers-kamers zouden de kiesgerechtigden van geheel Frankrijk vertegenwoordigen, werklieden, boeren, industriëelen, enz. Daar, en niet in het Paleis-Bourbon, zouden de ware belangen van het volk gewikt en gewogen worden, door vergaderingen, die bepaalde landstreken en beroepen vertegenwoordigen. Met volkomen bevoegdheid zouden zij de rol spelen van de zoo onbevoegde commissies van de Kamers van afgevaardigden, waar toch ieder afgevaardigde zich bemoeit met zaken, die hij nooit bestudeerd heeft, en de van deze vergaderingen uitgaande ontwerpen zouden voortaan tot voorlichting en richtsnoer strekken aan de beraadslagingen der wetgevende vergaderingen.

»Tusschen deze plannen van sociale hervorming en het streven van de leiders der beweging ten gunste van vakvereenigingen van ambtenaren, is eene toenadering te bespeuren. Een overtuigd en scherpzinnig voorstander der vakvereeniging schrijft: »Wij wenschen en voorzien als eindpunt van deze evolutie, waarin de tegenwoordige beweging ten gunste der ambtenaars-vakvereeniging verdwijnt als een druppel water in den stroom, dat de Republiek zal zijn samengesteld uit groote beroepsklassen" [1])

* * *

Om kort te gaan, het vraagstuk betreffende de vakvereenigingen van ambtenaren is uit verschillende gezichtspunten belangrijk.

De vakorganisatie-beweging der ambtenaren is ongetwijfeld uit een revolutionairen en socialistischen geest ontstaan.

En toch keert zij zich te gelijk tegen Revolutie en Socialisme, aan beiden een geweldigen leugen ten laste leggend.

Der Revolutie verwijt zij het niet nakomen harer beloften van vrijheid en gelijkheid.

Tegenover het Socialisme bewijst ze proefondervindelijk de ijdelheid van den droom over 't collectivisme.

In haar verward tot uitdrukking komende bedoelingen is daarentegen eene zekere analogie te bespeuren met het streven, dat zich in ten eenen male anti-socialistische en anti-révolutionaire kringen baan breekt.

De veldtocht der ambtenaren ten gunste der vakbeweging is derhalve meer dan eene toevallige politieke gebeurtenis bij onze naburen. Hij is eene uiterst belangrijke sociale gebeurtenis, en overwaard om de aandacht te trekken van staatslieden en wijsgeeren. T.

[1]) A. Berthod. „*Les syndicats de fonctionnaires et l'organisation de la Démocratie.*" (*Revue polit. et parlem. mars* 1906. p. 428.)

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

HUISINDUSTRIE.

Over dit onderwerp lezen wij in het Belgisch Blad *Het Handelsblad van Antwerpen* (19/20 Mei 1907):

Meermalen reeds waren wij in de gelegenheid, de aandacht der mannen van hart te wijzen op de schandelijk lage loonen, die de grootnijverheid betaalt voor den arbeid, door stielbeoefenaars verricht in hunne eigene woning.

Engeland en Duitschland hebben reeds door tentoonstellingen bewezen dat daar noodzakelijk verandering in gebracht moet worden. En wij zouden in September van 't verleden jaar ook zoo eene tentoonstelling te Mechelen hebben gehad, indien de moeilijkheid van de uitvoering zulks niet tot nader orde hadden belet.

Wel werd er hier en daar een officieel onderzoek gedaan; maar men weet wat officieele gegevens somtijds geven.

Iets practischer is te Antwerpen verricht.

Daar heeft de vakvereeniging van kleermaaksters het initiatief genomen en een onderzoek, door vaklieden gedaan, zal zeker op veel hechtere gronden rusten dan dit van ministerieele bureeloversten of anderen, die soms maar de helft begrijpen van wat wordt verklaard.

Die vakvereeniging heeft niet alleenlijk een onderzoek nopens de loonen aan de tehuiswerksters uitbetaald, ingesteld; ze heeft aankoopen gedaan om zich des te meer te kunnen overtuigen betreffende de ware loonen aan die soort werksters gegeven, en

de volgende lijst in het vakblad der Belgische kleernijverheid afgekondigd:

a. Hemden.

1° Hemden met koppeltjes, versierd met broderie en lint. Maakloon: 25 centiemen; arbeidsduur: 3 uren. Loon per uur: 8 centiemen.

2° Hemden met platstuk en broderie, versierd met lint. Maakloon: 25 centiemen; arbeidsduur: 3 uren. Loon per uur: 8 centiemen.

3° Hemden met tusschenzetsels in broderie, versierd met lint; Maakloon: 25 centiemen; arbeidsduur: 3 uren. Loon per uur: 8 centiemen.

4° Hemden met puntig platstuk bestaande uit zeer kleine koppeltjes en tusschenzetsels in broderie en versierd met lint; Maakloon: 25 centiemen; arbeidsduur: 3 uren. Loon per uur: 8 centiemen.

5° Gewone hemden afgelegd met kant. Maakloon: 20 centiemen; arbeidsduur: 2 uren. Loon per uur: 10 centiemen.

6° Kinderhemden versierd met kant. Maakloon: 10 centiemen; arbeidsduur: 1 uur. Loon per uur: 10 centiemen.

7° Jongenshemden. Maakloon: 15 centiemen; arbeidsduur: 1½ uur. Loon per uur: 10 centiemen.

8° Vrouwenhemden afgelegd met kant. Maakloon: 11 centiemen; arbeidsduur: 2 uren. Loon per uur: 5 centiemen.

B. Broeken.

9° Broeken, los model, versierd met broderie, engrelure en lint. Maakloon: 25 centiemen; arbeidsduur: 2 uren. Loon per uur: 12 centiemen.

10° Broeken afgelegd met engrelure en gegarneerd met broderie en lint. Maakloon: 25 centiemen; arbeidsduur: 2 uren. Loon per uur: 12 centiemen.

11° Gewone broeken, waarvan de kanten gefestoneerd zijn. Maakloon: 25 centiemen; arbeidsduur: 2 uren. Loon per uur: 12 centiemen.

c. Rokken.

12° Kinderrokjes versierd met kant. Maakloon: 10 centiemen; arbeidsduur; 1 uur. Loon per uur: 10 centiemen.

13° Witte onderrokken met volant. (de volant is gemaakt van koppeltjes schuins genomen, tusschen 5 koppel eene entre-deux en afgemaakt van onder met broderie). Maakloon: 90 centiemen; arbeidsduur: 10 uren. Loon per uur: 9 centiemen.

d. Flanellen.

14° Mansflanellen gemaakt met stiksels in rood en knopsgaten. Maakloon: 45 centiemen; arbeidsduur: 3 uren. Loon per uur: 15 centiemen.

15° Flanellen-manshemden met gestikt voorste en knopsgaten. Maakloon: 12 centiemen; arbeidsduur 2 uren. Loon per uur: 6 centiemen.

e. Cace-corset.

16° Cace-corset gemaakt met kleine koppeltjes, tusschenzetels van broderie en daarbij gegarneerd met festons, engrelure en lint. Maakloon: 25 centiemen; arbeidsduur: 2½ uren. Loon per uur: 10 centiemen.

17° Cache-corset versierd met engrelure, festons en lint. Maakloon 25 centiemen: arbeidsduur 2½ uren. Loon per uur: 10 centiemen.

18° Cache-corset versierd met festons en cache points. Maakloon: 10 centiemen; arbeidsduur: 2½ uren. Loon per uur: 5 centiemen.

f. Bloezen.

19° Bloezen met koppeltjes. Maakloon: 25 centiemen; arbeidsuur: 4 uren. Loon per uur: 6 centiemen.

g. Fluweelen.

20° Fluweelen met 5 knopsgaten. Maakloon: 7 centiemen; arbeidsuur: 2 uren. Loon per uur: 3 centiemen.

Uit bovenstaande inlichtingen blijkt dus, dat de linnenwerksters, die tehuis voor rekening van groot magazijnen arbeiden, een loon trekken *tusschen 3 en 15 centiemen per uur*; doch men vergete niet, dat die loonen feitelijk nog lager zijn, gezien de werkster haar eigen naaimachien moet bezitten, voor licht en vuur moet instaan en lange uren te verspelen heeft om haar werk af te halen en terug te bezorgen en ook om naar haar werk in de huizen te wachten.

Men merke nu nog op dat sommige huizen de stukken, die niet bevallen doen los tarren en hermaken, zonder een centiem vergoeding. Anderen geven hiervoor eenige centiemen vergoeding.

* * *

En nu weten de dames, die geerne schoon en goedkoop gekleed gaan en die bij het thuisbrengen van het werk soms zeggen: »Hoe kunnen ze 't er toch voor geven! wat daarvan de oorzaak is: een »hongerloon«.

ONS PROPAGANDA-FONDS.

Zoo langzamerhand schijnt »Ons Propagandafonds" in het vergeetboek te raken.

Zoo ruim als in vorige jaren de giften binnenkwamen, zoo schraal is dit jaar de ontvangst. En toch blijft krachtige propaganda met het *K. S. Weekblad* dringend noodig.

Veel moet nog gewerkt om afgesleten, oude ideeën te vervangen door jonge, frissche denkbeelden, en om hen, die in den vollen strijd geplaatst zijn, leiding en werk- en weerkracht te geven.

Tot bereiking van dit doel is veler medewerking noodig.

Een ieder kan die geven.

De een in werk, de ander in geld.

De een, door het aanvragen van nummers ter verspreiding of het opgeven van adressen, waar misschien nieuwe abonnementen te plaatsen zijn.

De ander door geld, want de kas van ons propaganda-fonds is .... leeg, nog erger: er is schuld.

Ziehier de stand van zaken:

Sinds 1 Juli 1903 werden verspreid 17105 gratis-nummers, welke kostten:

aan drukloon	f 384.87⁵
„ porto's	- 85.51
„ bandjes, etc.	- 5.—
totaal	f 475.38⁵
Het tekort op 1 Juli 1903 was	- 70.64⁵
Totaal uitgaven	f 546.03
Ontvangsten:	
Van 1 Juli 1903—31 Dec. 1903	f 173.31⁵
In 1904	- 242.49
„ 1905	- 58.48
„ 1906	- 28.—
„ 1907	- 4.—
	f 506.28⁶
Te kort	f 39.74⁵

Wie onzer lezers wil medehelpen om dit tekort te doen verdwijnen en om opnieuw de propaganda krachtig ter hand te nemen?

Steeds meer blijkt, welk een kracht er van het *K. S. W.* uitgaat. Het is een baanbreker, een wegbereider geweest. Dit bleek op de eerste Sociale Week; er konden slechts twee abonné's door de propagandisten gewonnen worden, omdat ... alle bezoekers reeds geabonneerd bleken te zijn!

Maar stilstand is teruggang.

Overal moeten wij doordringen!

Vrienden van 't *K. S. W.*, helpt ons, steunt ons, hetzij met uw arbeid, hetzij met uw geld! S.

SOCIAAL-DEMOCRATIE EN VRIJHANDEL.

't Is een verwonderlijk iets, als men even nadenkt, dat de S. D. A. P. ten onzent zoo warm loopt voor den vrijhandel. De Sociaal-democratie is — naar verklaring van MR. TROELSTRA zelf — *in beginsel* vóór vrijhandel, tegen protectie. Toch is de principieele vrijhandel een dogma van de oud-liberale economie!

In *Het Volk* van 21 Febr. 1907 kwam MR. TROELSTRA nog eens krachtig voor den vrijhandel op. Hij verweet de duitsche vrijzinnigen onder meer juist op dezen grond, dat zij tegen de sociaal-democraten waren opgetrokken in den verkiezingsstrijd:

«Tegenstanders, hoewel weifelende, van het protektionisme, hebben zij (de duitsche vrijzinnigen) met de ergste protektionisten de kampagne gevoerd tegen de eenige partij, die praktisch en principieel den honger der grond- en fabrieksheeren naar hooger prijzen op kosten des volks voert."

En verder:

«De tragiek der vrijzinnigheid is, dat zij, hier en elders, in de sociaal-demokratie de beste verdedigster vindt van hare ernstigste eischen en idealen; de Duitsche vrijzinnigheid moet in de nederlaag der sociaal-demokratie, die harer beste traditiën beweenen, en kan in haar eigen overwinning slechts den volslagen ondergang van haar streven zien."

En ten slotte:

«Het Centrum is, voor zoover men het noodig heeft, van huis uit bereid, aan de politiek van uitbuiting mede te werken."

Wij hebben het nooit onder stoelen en banken gestoken, dat wij voor een klein land, als het onze, geen bewonderaars zijn van een algemeen stelsel van protectie; maar evenzeer hebben wij ons nooit tot principieele voorstanders van den vrijhandel verklaard.

Geheel anders de sociaal-democraten. Zij zijn — volgens MR. TROELSTRA — principieel vóór den vrijhandel.

Waarom?

In verkiezingsdagen heet het steeds: protectie is een belasting op de armen, ten bate van de groot-kapitalisten, zij is »woeker«, »uitbuiting«, enz. Daarom koos men in Duitschland het parool »honger-verkiezing«, — omdat — gelijk de sociaal-democraat CALWER in de *Soz. Monatshefte* (1907, Febr. blz. 103) sarcastisch opmerkte, omdat nu eenmaal zonder de holle oogen van den honger geen socialisme denkbaar schijnt!

Hij begrijpt er dan ook niets van, waarom de S. D. A. P. voor den vrijhandel principieel zou moeten opkomen.

Hij schrijft (t. a. p. blz. 103):

«Ik begrijp er niets van, en geen enkel sociaal-democraat zal het kunnen begrijpen, waarom de sociaal-democratie wel niet in haar program, doch wel feitelijk, voor den zuiversten vrijhandel kan optreden. Zulk een positie-nemen vloeit voort uit het Liberalisme, en dan nog slechts op een bepaalde trap van ontwikkeling. Daarentegen kan zich het Socialisme nooit en nimmer voor de ongebreidelde vrije concurrentie op de wereldmarkt verklaren. Ook de tegenwoordige protectie-politiek is ongetwijfeld voor de arbeidsmarkt te bestrijden, en wij hebben op goeden grond tegen het nieuw tarief van invoerrechten gestemd. Edoch, de uitwerking van dit zoogenaamde woekertarief is sterk overdreven en opgeblazen geworden. Wat voor zwarte beelden heeft men het volk niet op den muur geschilderd! Dat men met het nieuw tarief absoluut geen handelstractaten zou kunnen sluiten, was nog een der minst verschrikkelijke. Onze uitvoerhandel zou een deuk krijgen, die niet meer te herstellen zou zijn, — zoo werd voorspeld. Handel en industrie zouden in een onophoudelijke crisis geraken. Alle brood en koren zou in geheel Duitschland met het volle bedrag van het invoerrecht duurder worden. Dat zijn zoo eenige der vele pessimistische voorspellingen."

En hoe veel minder erg zijn de dingen geworden! Ook dit is een der oorzaken, waarom de kiezers de Sociaal-democraten niet meer gelooven. Immers zoo gaat CALWER voort:

«In 1903 hebben de kiezers, vooral het proletariaat en de nietbezittende volkslagen, de Sociaal-democratie op haar woord geloofd, wat betreft al die verschrikkelijke gevolgen van de protectie. In 1906 was echter onderhand gebleken, dat die gevolgen of wel niet, of veel minder erg waren gekomen. Ja, gelooft men dan, dat de kiezers niet zooveel inzicht en verstand hebben, dat zij de voorspellingen van toen niet met de feiten van heden vergelijken kunnen? Zij doen het, en zij hebben het gedaan, en de uitwerking is m. i. niet uitgebleven." (blz. 104).

Ook in het *Vorwort* zijner in 1907 verschenen brochure *Arbeitsmarkt und Handelsverträge* was dezelfde sociaal-democraat opgekomen tegen het waandenkbeeld, — dat zelfs iemand als MR. TROELSTRA nog parten speelt! — als zou de S. D. A. P. principieel voor den vrijhandel moeten zijn.

Hij schrijft o. a.:

«De Sociaal-democratie te willen beschouwen als een partij van den vrijhandel, getuigt van een volslagen miskenning van het wezen van het Socialisme. [o, MR. TROELSTRA!] Immers vrijhandel beteekent, op de wereldmarkt den sterke tegen den zwakke, de goed toegeruste tegen den slecht toegeruste, den uitbuiter tegen den uitgebuitene los laten gaan, zonder dat de Staatsmacht in dezen wedstrijd eenigszins matigend en verdeelend tusschen beide mag komen. [o, MR. TROELSTRA!] Nu ligt het echter in het wezen van het Socialisme, in den concurrentiestrijd van allen tegen allen ten gunste van het zwakkere deel tusschenbeide te komen.

....Het valt dus niet te betwijfelen, dat de vrijhandel zelfs tegenovergesteld is aan de Socialistische gedachte."

En MR. TROELSTA — ook een sociaal-democraat (tenzij *Het Volk* alsnog mocht meedeelen, dat hij als lid van de S. D. A. P. bedankt heeft!) — verklaart, dat de S. D. A. P. is principieel *vóór* den vrijhandel!

MR. TROELSTRA kan antwoorden, dat toch MARX óók was voor den vrijhandel, — dat is ook zoo, — maar...... niet principieel, niet, omdat hij de »ernstigste eischen en idealen van het liberalisme« verdedigde, — neen, alleen hierom, gelijk hij in een op 9 Jan 1848 uitgesproken rede verklaarde:

»Het systeem van de handelsvrijheid bespoedigt de sociale Revolutie. En slechts in dezen revolutionairen zin stem ik voor den vrijhandel!«

Is MR. TROELSTRA 't hier mee eens?

Dat hij 't dan zegge!

En ook verder, is het wel waar, wat MR. TROELSTRA beweert, dat de duitsche sociaal-democratie principieel voorstander is van den vrijhandel en absoluut tegenstandster van alle bescherming?

Op den partijdag te Stuttgart werd het vraagstuk uitvoerig behandeld. KAUTSKY stelde een motie voor, waarvan het 3e lid luidde:

»dat de duitsche industrie ver genoeg is ontwikkeld, om de bescherming der invoerrechten te kunnen ontraden«.

Uit 't debat bleek, dat dit 3e lid weinig kans van aanneming had, niet, omdat er — *a contrario* geredeneerd — feitelijk in verklaard werd, dat *indien* de industrie nog niet ver genoeg ontwikkeld is, dat dan protectie geraden is, doch omdat men 't er *niet* mee eens was, dat de duitsche industrie reeds zoover ontwikkeld was. De motie-KAUTSKY werd dan ook eerst aangenomen, nadat BEBEL bij amendement had voorgesteld, dat na »industrie« ingevoegd zou worden, over «'t algemeen genomen«.

Merkwaardig was op dit congres vooral de rede van den sociaal-democraat SCHIPPEL, die er vooral voor waarschuwde, dat de Partij zich noch vóór noch tegen vrijhandel of protectie zou uitspreken, doch de handen vrij zou houden. (*Protokoll*, blz. 172).

Vroeger — zoo meende hij — waren wij voor vrijhandel, omdat wij meenden, dat deze een soort internationale volkerenverbroedering was. Tot voor '70 gingen dan ook de meeste Staten in de richting van den vrijhandel. Na '70 juist omgekeerd. »En dat kan toch geen toeval zijn: de menschheid loopt toch niet in haar geheel op haar kop rond. Er moeten diepere oorzaken voor een ontwikkelingsgang voorhanden zijn.» (blz. 174). Men zegt wel: voor protectie zijn, is reactionair, voor vrijhandel zijn is vooruitstrevend. Ook MARX dacht er zoo over: »Het protectie-systeem is conservatief, het systeem van de handelsvrijheid bespoedigt de sociale revolutie; in dezen revolutionnairen zin stemmen wij voor den vrijhandel." (blz. 174). Doch wie waren in de Vereenigde Staten voor den vrijhandel? De vooruitstrevende elementen? Neen, juist de groote plantage-bezitters, de groote slavenhouders! En wie

waren daar voor protectie? de mannen van 't noorden, de vooruitstrevende elementen, die van Noord-Amerika een krachtigen industrie-staat wilden maken! (blz. 174). En wie waren in Duitschland voor den vrijhandel? de reactionnaire, aarts-conservatieve landjonkers en groot-grondbezitters! En wie waren daar voor de protectie? De mannen uit de bourgeoisie, die tegen feodalisme en vorsten-absolutisme waren, die een krachtige industrie wenschten, de mannen, die de voortdrijvende en versnellende elementen in de ontwikkeling van Duitschland waren. »En wanneer wij hier heden zitten, dan danken wij dat ten deele aan de voorstanders van beschermende rechten!" (blz. 175). Wie waren voor den vrijhandel? De mannen, die meenden, dat de loonen der industrie-arbeiders veel te hoog waren, waardoor aan den landbouw de arbeidskrachten onttrokken werden. (blz. 176). Vast alle industrieën zijn groot geworden onder den invloed van beschermende rechten. Zoo in Engeland, Oostenrijk, Hongarije, Italië, Spanje. In Hongarije waren juist de revolutionnairen, KOSSUTH c. s. vóor protectie, (blz. 176). En wat heeft de sociaal-democraat FRIEDRICH ENGELS over protectie gezegd? »In onzen tijd kan geen groot volk bestaan zonder eigen industrie." Welnu, zoo meent ENGELS, die kon Amerika slechts krijgen in een betrekkelijk korten tijd door protectie (blz. 177). Derhalve moeten de arbeiders, zoolang de industrie zwak is, vóor protectie zijn, doch zoodra ze sterk is, voor vrijhandel. Dus kunnen wij, sociaal-democraten, geen propaganda voor den internationalen vrijhandel maken. »Wij zouden bij 't volvoeren van zulke eischen onze hongaarsche, poolsche, russische, rumeensche arbeidersbroeders eenvoudig den hals afsnijden." (blz. 177). Men spreekt zooveel over Australië, »dat is het land der staats-arbeidersbescherming, daar is de achturendag," enz. En . . . daar zijn alle arbeiders protectionist! Zoo ook vroeger de arbeiders in Duitschland. (blz. 178). Hoe staat nu de S. D. A. P. tegenover deze questie? »Op het congres van Gotha is 't afgestemd geworden, dat men de partij op vrijhandelsbodem zou vastleggen." (blz. 179.) Wie toch zijn thans voor den vrijhandel? »de mannen van den internationalen handel, de zeelieden, de kooplieden," (blz. 179) en . . . de consumenten. Doch wie zijn enkel-consumenten? Ambtenaren, beambten en dergelijke. De arbeiders zeker *niet;* ook voor hen is »het einddoel, de hoogere ontwikkeling van onze industrie." (blz. 179). Steeds hebben dan ook sociaal-democraten ten gunste van protectie gesproken. Zoo SCHWEITZER, toen de agrariërs de invoerrechten op garen wilden afschaffen. Hij — een knappe, practisch ervaren kop — sprak toen: »Van mijn partij-standpunt kan ik voor een opheffing van bestaande beschermende rechten of voor een vermindering ervan, slechts in twee gevallen opkomen: vooreerst nl. bij een tak van industrie, welke in den volsten bloei is, welke tegenover 't buitenland in alle opzichten *konkurrenzfähig* is; evenzoo in het omgekeerd geval, wanneer het een tak van industrie betreft, welke ten doode is opgeschreven, welke ongetwijfeld haar ondergang tegemoet gaat." (blz. 180). In gelijken geest sprak ook de sociaal-democraat BRACKE — »een der meest ervaren partijgenooten, die wij gehad hebben", — op 23 April 1877: »wij erkennen, dat er een aantal gevallen kunnen zijn, waarin het geboden is, de vaderlandsche industrie een bescherming door invoerrechten te verleenen." Hij noemt dan 't geval, dat de industrie bij die van het buitenland achterstaat, dat het afschaffen van een invoerrecht de vernietiging van een industrie ten gevolge zou hebben. Immers, dat is ook in 't belang van de arbeiders, die anders broodeloos zouden worden. Hier is er een harmonie van belangen tusschen werkgevers en werknemers. Een derde geval, waarin hij voor beschermende rechten was, is dit: »wanneer door sociale wetgeving de positie van de vaderlandsche industrie tegenover 't buitenland ongunstiger zou geworden zijn," bijv. bij groote beperking van den arbeid van kinderen en vrouwen, terwijl 't buitenland met goedkooper arbeidskrachten volstaat. En hij besloot: »ik zeg derhalve, dat wij in een dezer gevallen het heffen van beschermende invoerrechten als niet ongerechtvaardigd zouden beschouwen" (blz. 189.) Vervolgens citeert hij den sociaal-democraat KAYSER, die op 17 Mei 1879 verklaarde, dat de Duitsche ijzerindustrie de Engelsche ziekte had, reden waarom hij voor beschermende rechten was, wel verwachtte hij daarvan geen stijging der loonen, maar wel vermindering van werkloosheid. Heftig werd KAYSER hiervoor in een sociaal-democratisch blad aangevallen. SCHIPPEL vat deze aanvallen samen in deze — reeds vroeger al eens door ons geciteerde — zinsneden:

«Zit de vrijhandel op de regeeringswagen, dan wordt tegen den vrijhandel van leer getrokken, zit de protectie op de regeeringswagen, dan tegen de protectie. De hoofdzaak is, dat flink van leer wordt getrokken." (blz. 182).

Later verklaarde — zoo gaat SCHIPPEL voort — ook de sociaal-democraat HASENCLEVER zich voor protectie, als tijdelijke bescherming van de industrie, en hij sprak als zijne meening uit, dat «de vraag vrijhandel of protectie absoluut geen beginselquestie is voor de sociaal-democratie» (blz. 183). En SCHIPPEL zelf zegt in zijn conclusie: «Ik hoop u aangetoond te hebben, dat de vraag vrijhandel of bescherming nooit een klassevraagstuk van de arbeiders worden kan.» (blz. 183).

Ziedaar het oordeel van eenige sociaal-democraten.

En herlees dan, hetgeen MR. TROELSTRA in *Het Volk* van 21 Febr. 1907 schreef, dat de sociaal-democratie — ook in Duitschland! — «p r a c t i s c h e n p r i n c i p i e e l» is *tegen* protectie, door hem welluidend omschreven als «den honger der grond- en fabrieksheeren voor hooger prijzen op kosten des volks.»

MR. A.

SOCIAAL-DEMOCRATIE EN NEUTRALE VAKORGANISATIE.

In *De*(n) *Nieuwe*(n) *Tijd* (1907, no. 5) komt een artikel voor van den bekenden sociaaldemocraat TH. VAN DER WAERDEN, over de taktiek in de vakbeweging.

Enkele opmerkingen, daarin gemaakt, bevestigen volkomen, hetgeen wij in 't *K. S. W.* 1907, blz. 97, geschreven hebben over het enge verband tusschen de »neutrale« vakorganisatie en de Sociaal-democratie.

Zoo schrijft hij:

»De vakleiders zelf — h o e w e l s o c i a a l - d e m o c r a a t — pleitten nu eens uit de hoogte, dan weer vriendelijk, of betoogend, ook wel in de hoogste mate onbeschoft en onkameraadschappelijk, alnaar het bekje gevormd is, voor het zwijgen der kritiek der partijleiders die niet vakarbeiders zijn.

»Nu gebeurt dit alles met de beste bedoelingen. Zij zelf zijn immers ook sociaal-democraat en zij zullen, de vakbeweging dienende, w e l z o r g e n d a t d e s o c i a a l - d e m o c r a t i e n i e t t e k o r t k o m t.« (blz. 340).

»Vaak is het beeld der *strijdarmen* gebezigd, het zij zoo, mits men bedenke dat het hoofd dat denkt, de geest die richt en leidt, d e s o c i a a l - d e m o c r a t i e m o e t z i j n. De s o c i a a l - d e m o c r a t i e i s h e t g e w e t e n dat over het geoorloofd zijn van elke daad des klasse-arbeiders heeft te richten.« (blz. 343).

Wanneer wij beweren, dat *Katholieke* vakorganisatie noodig is, wijl onze beginselen aan de vakbeweging ten grondslag moeten liggen en in haar tot toepassing moeten komen, — dan lachen de sociaal-democraten ons uit! Wat hebben nu de beginselen met de zuiver economische vakorganisatie te maken!

Vergelijk hier nu mee, wat VAN DER WAERDEN schreef! Vergelijk dan ook weer, hetgeen hij op blz. 343 schrijft, waar hij eraan herinnert, dat de Mannheimer resolutie (1906) zeide, dat

»het noodzakelijk is dat »»d e v a k b e w e g i n g d o o r d e n g e e s t d e r s o c i a a l - d e m o k r a t i e b e h e e r s c h t w o r d t«; ««het is daarom de plicht van ieder partijgenoot, eindigt de resolutie, i n d e z e r i c h t i n g t e w e r k e n.««

»Tegen de geheelonthouding onzer partij ten opzichte der vakbeweging te ijveren, h a a r i n t e g e n d e e l t e d o o r g l o e i e n met o n z e b e g i n s e l e n, i s p l i c h t v o o r d e n s o c i a a l - d e m o c r a a t.«

In hetzelfde nummer komt voor een artikel van den sociaal-democraat DAVID J. WIJNKOOP, getiteld *Buitenstaanders over Vakbeweging*, waarin hij o. a. schrijft:

»De sociaaldemocratie heeft de vakvereenigingen daar [in Duitschland] doen geboren worden. Ze leven het leven van de sociaal-demokratie en zonder haar zouden ze heden nog sterven. Als men soms naar het positieve praktische werk vraagt van de Duitsche sociaal-democratie — dat gebeurt nog al eens, juist in onze rijen [zoo!!!] — ziet hier een stuk praktijk bij uitnemendheid: De Duitsche sociaal-demokratische vakvereenigingen.« (blz. 989).

Nog een derde artikel komt voor in hetzelfde nummer, n.l. van H. SPIEKMAN, getiteld *De nieuwe vakvereenigings-taktiek van Rosa Luxemburg*. Hij schrijft daarin o. a.:

»Wij *leeren*: dat organisatie en nog eens organisatie het parool moet zijn; dat stellig die organisatie moet gevoerd worden in het geestelijk milieu van de sociaal-democratie en de leer van den klassenstrijd, maar de organisatie, de discipline, op den grondslag van die leer, toch het eenige middel is tot machtsvorming." (blz. 397).

En verder:

«Wie verheugt zich niet van harte, dat na eenige jaren van verdrietige, soms zelfs nijdige polemieken over « «partij en vakbeweging" " in Duitschland, en na meermalen het gevaar eener noodlottige verwijdering onder de oogen te hebben gezien, het congres van Mannheim eendracht heeft gebracht, onder erkenning van de wederzijdsche gelijkberechtiging! Wie in ons land gevoelt thans niet bevrediging en lust, nu naast de Partij, het Vakverbond is gekomen, als het andere, noodzakelijke deel van het strijdbare proletariaat; gelijkberechtigd en zelfstandig, maar vervuld van wederzijdsch vertrouwen! Wie heeft niet steeds de verhouding in Denemarken, van wederkeerige vertegenwoordiging en wederzijdsche zelfstandigheid onder voorwaarde van samenwerking, een ideale gevonden!" (blz. 403).

Wat nu te zeggen van de klaarblijkelijke huichelarij, wanneer overigens de sociaal-democraten weer volhouden, dat de «moderne» vakvereenigingen niet-sociaal-democratisch, doch neutraal zijn??

Mr. A.

NEUTRALE VAKORGANISATIE.

Zonder twijfel hebben velen met groote belangstelling in het *Kath. Soc Weekblad* de artikelen van MR. AALBERSE over neutrale vakorganisatie gelezen.

Wat een schat van citaten!

Als litograaf lees ik het *Litografisch Vakblad*, orgaan van den »neutralen» Nederlandschen lito-fotografischen Bond, en stipte zoo nu en dan eenige bewijzen van hardgrondige neutraliteit aan.

Ziehier enkele voorbeelden:

In het nummer van April 1906 (no. 39) komt een artikel voor over de wet op het arbeidscontract, hetwelk aldus aanvangt:

»Met de ongevallenwet is de wet op het arbeidscontract zeker wel een van de belangrijkste wetten, die in het belang der arbeidersklasse worden uitgevaardigd.«

Zal die wet echter worden verslechterd? Bij de bespreking over den toestand van het spoorwegpersoneel en de postbeambten is »gebleken, hoe de heeren wettenmakers over de arbeidende klasse denken....... Als de S.-D. Kamergroep niet op de bres had gestaan om de arbeidersbelangen te verdedigen, dan hadden de heeren liefst nog ook het recht van bestaan der respectieve vakvereenigingen gekortwiekt, door invoering en uitsluitend erkenning der z. g. groepsvertegenwoordiging. En zoo ook met het arbeidscontract.«

»We kunnen dan ook zeer wel met de verklaring der S. D. Kamergroep accoord gaan, waar deze verzekerde, dit wetsontwerp slechts als afbetaling, op hetgene de arbeiders van rechtswege toekomt, te aanvaarden.«

Hier ziet men dus hetzelfde, als waarop MR. A. in andere „neutrale" vakbladen wees: het bij de leden wekken van de voorstelling alsof de sociaal-democraten alleen voor de belangen der arbeiders opkomen!

Wat zal die schrijver echter leelijk op zijn neus gekeken hebben, toen diezelfde sociaal-democraten als één man stemden *tegen* die wet, waarvan hij geschreven had, dat zij was „een der belangrijkste wetten, die in het belang der arbeidersklasse worden uitgevaardigd!"

In het nummer van Febr. 1907 (no. 37) lezen wij, naar aanleiding van een staking te Emmerich:

»De arbeiderspers — *Volk* en *Volksdagblad* — is op onze hand." *De* arbeiderspers!

In het nummer van Sept. 1905 *(Bijvoegsel)* lezen wij een oproep tot *alle* collega's om lid van dezen »neutralen» Bond te worden, doch in 't hoofdartikel wordt beweerd:

»Eerst was het de R. K. heer WIERDELS, die daar [te Krommenie] knollen voor citroenen verkocht, zou het thans de A. R. [= Anti-revolutionaire] heer VAN OOIJEN zijn, die het Hoofdbestuur bij de neus wil nemen?«

Die bijvoeging Roomsch-Katholiek en Anti-revolutionair is natuurlijk alleen ter wille van de »neutraliteit»!

In het nummer van Augustus 1905 (no. 31) werden de liberalen nog eens aangespoord, toch allen lid van den Bond te worden:

«Ook is er nog een andere categorie van arbeiders, die niet in de vakvereeniging gaan, omdat zij bang zijn zich op politiek terrein te begeven.»

Dit kan moeilijk iets anders beteekenen, dan dat deze »neutrale» Bond niet aan politiek doet.

Doch in het nummer van Juni 1905 (no. 29), toen de Kamerverkiezingen onder de leus »tegen 't christelijk ministerie» voor de deur stonden, was in ditzelfde »neutrale» vakblad het volgende te lezen:

„Als dit nummer verschijnt zijn de voorbereidende werkzaamheden op politiek gebied in volle gang.

Uitdrukkelijk wenschen wij hier te verklaren dat alle politiek buiten de vakorganisatie moet worden gehouden, doch het heeft nu een bizondere beteekenis. Betrekkelijk gaat nu de strijd tusschen dwang en vrijheid tusschen reactie en vooruitgang en gezien hetgeen de laatste jaren ons hebben gebracht op wetgevend gebied, wat voor ons als arbeiders beteekent nihil, in aanmerking nemende wat ons nog staat te wachten. zoo de bestaande toestand blijft gehandhaafd, zoo kan onze keus niet moeielijk zijn.

Om onze krachten te ontplooien hebben wij vrijheid van beweging noodig. Goede sociale wetgeving is een vereischte voor de verheffing van het zedelijk peil der arbeiders, goed onderwijs, vrij van dogma's moet de stuwkracht zijn voor onze ontwikkeling, en waar de zaak zoo staat en men wil zijn stembiljet als wapen gebruiken, keert het dan tegen hen die het er steeds op toe leggen U nog lager te doen zinken in den poel van onwetendheid en onrecht."

Alle politiek buiten de vakorganisatie, maar.... stemmen op een sociaal-democraat.! Immers, dat zijn de menschen »die altijd op de bres staan, om de arbeidsbelangen te verdedigen!»

Wie nu beweert, dat wij, katholieke litografen, in dezen »neutralen» Bond thuis hooren, die moet 't maar zeggen.

W.

HOOGLEERAREN VOOR SOCIAAL RECHT.

»Sociale politiek is de leus van onzen tijd," gelijk VON HERTLING schreef. Arbeids- en verzekerings-wetgeving, om maar iets te noemen, breiden zich meer en meer uit. Een steeds aangroeiend getal burgers staat bij de sociale wetgeving betrokken te worden. Naast het burgerlijk en het straf-recht is een nieuw recht in wording: het *sociaal* recht.

Des te dringender doet zich daarom de behoefte gevoelen aan afzonderlijke hoogleeraren over sociaal recht, om de toekomstige advocaten en rechters met de noodige kennis op dit gebied uit te rusten. Ook in *Duitschland* behoort dit nog tot de vrome wenschen. Op dit gemis werd onlangs nog gewezen door het bekende Centrumslid TRIMBORN, in de Pruisische Tweede Kamer (Abgeordnetenhaus). Bij de behandeling van de begrooting van Eeredienst, hoofdstuk „Universitäten", verzocht hij het Ministerie van Eeredienst „in overweging te nemen, of niet aan de een of andere universiteit een afzonderlijke leerstoel voor sociaal recht kon worden opgericht."

1. *Wat moet alzoo het leervak van het sociaal recht o. m. omvatten?*

Ik denk hier — aldus TRIMBORN — aan het wijdvertakte sociale

verzekeringsrecht. Ik denk vervolgens aan het gebied der arbeidswetgeving, verder aan het gebied van het arbeidsrecht, waaronder de beginselen samengevat kunnen worden, op welke de „Gewerbe-” en „Kaufmannsgerichte” gegrond zijn, de beginselen, die tegenwoordig in de beweging voor de collectieve arbeidscontracten aan het licht treden. Ook zou men hier kunnen bijvoegen de theorie en de practijk der vakvereenigingen, der arbeiders-organisaties, dezer rechten en plichten.

2. *Noodzakelijkheid van het onderwijs van het sociaal recht aan de hoogeschool.*

a. *Onbekendheid van de tegenwoordige rechtsgeleerden met deze rechtsstof.*

Op heel dit gebied, met name op het gebied der arbeidersverzekeringswetgeving, heerscht in de kringen der rechtsgeleerden dikwijls een verwonderlijke onbekendheid.

Er zijn knappe advocaten, die op het gebied van het burgerlijk- en het strafrecht groote autoriteiten zijn, maar van de eenvoudigste begrippen der ziekte-, ongevallen-, invaliditeits-verzekering geen flauw idee hebben. Komt op het kantoor van zulk een advocaat een of ander misdadiger, dan weet hij wat te zeggen. Komt er een man van zaken met het moeilijkste geval, dan kan hij hem met raad en daad helpen. Maar komt er een arbeider, of een man uit het volk, of een werkgever met een eenvoudige verzekeringskwestie, dan staat dat groote en practische licht daar en weet heelemaal niets.

De advocaten maken er zich dikwijls daarmee af, dat zij dergelijke onwelkome cliënten naar de bureau's voor rechtskundige adviezen, de volksbureau's verwijzen.

Dat is toch een schandelijke toestand. Dat is een gebrek in de opleiding van onze rechtsgeleerden, dat heel bedroevend is. En dit nog te meer, wijl het dezen heeren, nu zij zich met deze stof zoo weinig ophouden, dikwijls ook aan socialen geest en socialen zin ontbreekt, welke juist voor de practische rechtsgeleerden van zoo groote beteekenis is en door het bestudeeren van deze rechtsstof kon worden opgewekt.

b. *Belang van een groot aantal burgers.*

Aan den eenen kant dus een groote onbekendheid en aan den anderen kant een verbazend aantal burgers, die er belang bij hebben, dat het sociaal recht grondig onderwezen, grondig bestudeerd en grondig gehandhaafd wordt. Bij de Ongevallenverzekering in *Duitschland* zijn toch niet minder dan 18½ millioen burgers betrokken, bij de Invaliditeits-verzekering meer dan 14 millioen, bij de Ziekte-verzekering 10 tot 12 millioen. Deze rechtsstof interesseert dus de groote massa van het volk meer dan eenig andere; daarmee komen millioenen burgers dag aan dag in aanraking.

3. *Ontwikkeling van het sociaal recht.*

Er ligt tevens reeds een ontzaglijke massa wetenschappelijk materiaal gereed ter bestudeering en bearbeiding van rechtsgeleerde zijde. De verzameling uitspraken van den Rijksverzekeringsraad in *Duitschland* is al tot 21 banden uitgedijd. Ook van de gerechtshoven en rechtbanken zijn een aantal rechterlijke uitspraken aanwezig, die op het sociaal recht betrekking hebben. Het zou een verdienstelijk werk zijn, de menigte rechtsbeschouwingen, welke in die uitspraken zijn neergelegd, te verzamelen en te systematiseeren. Reeds is men hiermee begonnen. (Rosin, Prof. Hier-Somlo.)

»Hier groeit een wetenschap, die geroepen is om eens gelijkwaardig naast het privaat-recht in het stelsel der rechtswetenschap te treden,” Aldus wordt in een artikel van de *Köln. Volksz.* No. 500, 1906 gezegd. Daargelaten nu, of deze verwachting niet te ver gedreven is, gaat het in elk geval over een stof, op welker gebied in den loop der jaren een heele reeks van nieuwe rechtsbeschouwingen en daarmee van nieuwe rechtsbegrippen en rechtsbeginselen ontstaan zijn — rechtsbegrippen en rechtsbeginselen, die nog van jongen oorsprong zijn en op geheel nieuwe gezichtspunten wijzen.

Deze ontwikkeling kan de rechtswetenschap niet achteloos voorbijgaan; zij moet zich grondig met dezen tak van wetenschap bezig houden en hem stelselmatig verder ontwikkelen.

Daarom is het tijd, een afzonderlijken leerstoel voor het sociaal recht op te richten en wel in de faculteit der rechtswetenschap.

Aldus Trimborn.

In zijn antwoord op Trimborn's rede verklaarde de regeeringscommissaris Prof. Elster, het geheel met Tr. eens te zijn in diens beoordeeling van het groote gewicht, dat in een nauwkeurige kennis van de sociale wetgeving in het sociaal recht gelegen is. Maar, merkte hij op, deze stof wordt tegenwoordig reeds grondig behandeld aan de hoogescholen bij het tweede deel der volkshuishoudkunde (soc. economie), de volkshuishoudelijke (soc. ec.) politiek. In *Bonn* worden twee afzonderlijke colleges daarover gegeven, bij de rechten en bij de philosophie. Zoo is het ook ongeveer aan de overige hoogescholen. Als dus volgens Tr. de rechtsgeleerden »er dikwijls geen flauw begrip van hebben,” dan was het hun eigen schuld, wijl zij die colleges dan niet bezocht hadden. Het slot was, dat met den wensch van Trimborn zal rekening gehouden worden.

De hoogescholen in *Pruisen* zullen dus eerlang haar afzonderlijke hoogleeraren voor het sociaal recht krijgen.

Germania docet. (*Duitschland onderwijst.*)

Te wenschen is: *Neerlandia discit!* (*Nederland leert.*)

J. A.

SOCIALE CURSUS.

Vanaf 2 December tot 24 April is te Zutphen in de R. K. Werkliedenvereeniging door den Eerw. Adviseur een begin gemaakt met het geven van een zoogenoemden „kleinen Socialen Cursus”. Het doel is, volgens vaste orde een aantal personen te doordringen met sociologische en apologetische kennis en te vormen tot een kern van leiders, in staat, om de vereeniging met goed gevolg te helpen besturen en haar degelijk te vertegenwoordigen in verschillende commissies, die op de reorganisatie van den arbeid betrekking hebben. Het getal der, gedurende den afgeloopen winter, gehouden bijeenkomsten bedraagt tien; van hen, die (uit vrije keuze) eraan deelnamen, achttien. Ieder lid had gekocht, om herhaaldelijk te herlezen, het bekende werkje van Mr. Aalberse „*Volksontwikkeling*” en, om als leiddraad te volgen „*Sociale Cursus*” van Lambert J. J. M. Poell. Na het zingen van een der liederen uit den „Futura-bundel” werd telkens per loting, doch zoo, dat elk deelnemer zijn beurt kreeg, een Voorzitter en een Secretaris benoemd voor die bijeenkomst en een spreker, die den volgenden keer, zoo de tijd het dan toeliet, met een onderwerpje zou optreden. Behoudens goedkeuring door den leider, was de keuze van het te behandelen onderwerp vrij, maar toch werd reeds in de voorloopige vergadering erop aangedrongen, dezen winter, ondervonden of gelezen moeilijkheden tegen het geloof of Katholieke actie op sociaal gebied ten gehoore te brengen. Na opening door den benoemden president met den christelijken groet: „geloofd zij Jezus Christus!” werden de notulen van de vorige bijeenkomst voorgelezen, waarover de leden en daarna de Eerw. Adviseur zijn oordeel gaf. Er werd gelet op vorm, meer bijzonder op het juist en kort weergeven van het verhandelde, vooral van hetgeen de leider van den cursus op sociaal gebied had onderwezen.

Hierna zette de Eerw. Adviseur zijn lessen voort, waarop ieder der leden mocht debatteeren. Bleef er tijd over, dan kwam de benoemde spreker aan de beurt. De leden en daarna de Eerw. Adviseur maakten alsdan hunne op- en aanmerkingen omtrent

inhoud, voordracht en vorm van het gesprokene. Nadat de president ook het voorstel van leden en Adviseur omtrent zijn leiding van de bijeenkomst had vernomen, sloot hij weder met den groet »geloofd zij Jesus-Christus!" Behalve onderwerpen op godsdienstig gebied werden door twee leden behandeld: »Neutrale Vereenigingen" en »verhouding tusschen patroon en werkman." Door den leider van den cursus werden uit het werk van pater BRUIN S. J. «*Sociologische beginselen*» de eerste vier en negentig bladzijden uiteengezet, vooral uit CH. ANTOINE «*cours l'économie sociale*» en Artikelen van het *Katholiek Sociaal Weekblad.* Elke bijeenkomst duurde van half 9—10 uur 's-avonds en voor een weinig afleiding werd een sigaar aangeboden. Er bleek veel ijver te zijn, doordat de leden zeer trouw opkwamen, flink notities maakten, en toen de tijd van toetreden voorbij was, er telkens andere personen aan wilden deelnemen, wat echter werd geweigerd. Het door den Eerw. Adviseur behandelde zullen de leden in het kort op gehektografeerde blaadjes ontvangen. Den volgenden winter zal de cursus met nieuwen moed worden voortgezet in de vaste overtuiging, dat de vruchten ervan niet zullen uitblijven.

Wij meenden goed te doen een ander in het *K. S. W.* te publiceeren, misschien kan deze wijze van werken voor anderen een voorbeeld zijn ter navolging. J. v. O.

DE STAKING EN UITSLUITING TE EINDHOVEN.

De toestand duurt tot nog toe onveranderd voort. Er wordt door bevestigd de meening, die wij de vorige week uitspraken, dat het conflict wel niet zóó gauw zal eindigen.

Aan pogingen om tot een oplossing te geraken ontbreekt het anders niet.

De werklieden hebben voorstellen dienaangaande ingezonden, ten doel hebbende door middel van een scheidsgerecht de kwestie Aalfs en De Jongh op te lossen.

Als uitdrukkelijke conditie hadden zij er aan toegevoegd, dat geen der partijen door een mogelijke uitspraak der commissie in de toekomst, zich gebonden behoefde te gevoelen.

Verstandig geredeneerd zou men meenen. De patroons hebben echter juist op grond van deze bepaling geweigerd, zich met het scheidsgerecht in te laten. Ze zien hierin niets anders dan een tijdelijke beeindiging van het conflict er een bedreiging voor de toekomst.

Zij geven er dus de voorkeur aan nu de zaak afdoende uit te vechten, — alsof dat kon — en een stabielen toestand te scheppen, die hen voor jaren een rustigen toestand verzekerd.

Daartoe eischen ze van de arbeiders de erkenning dat zij — de patroons — het bij 't rechte eind hebben, en dat de loonen bij Aalfs en De Jongh zelfs nog hooger zijn dan elders in Eindhoven voor 't zelfde werk.

Ieder begrijpt dat op deze wijze van beeindiging geen sprake kan zijn en van rust in de industrie nog minder.

Alleen de patroons schijnen dat niet in te zien.

Over de houding der Geestelijkheid zijn ze dan ook alles behalve gesticht. In een onderhoud dat de heer MIGNOT aan den verslaggever van *de Telegraaf* toestond verklaarde deze heer dan ook »dat de patroons meer last hadden van de Geestelijkheid dan van de Socialisten."

Men zal deze uitdrukking wel op hare juiste waarde weten te schatten. Geleid door een ernstig streven om bij arbeidsgeschillen zich te plaatsen aan die zijde waar het recht zich bevindt, en zoo lang mogelijk vasthoudend aan de veronderstelling van goede trouw bij de patroons, heeft hare houding dikwijls wantrouwen gewekt bij de werklieden.

Dit wantrouwen openbaarde zich in antipathie tegen de katholieke vakbeweging en de Geestelijke adviseurs. Dat deze laatsten nu, waar bij het Eindhovensch conflict moeilijk aan goede trouw, doch veelmeer aan een lang beraamd opzet moet worden gedacht, met beslistheid de zijde der werklieden kiezen, verdient niet anders dan goedkeuring.

Het zal aan den zoo noodzakelijken geest van onderling vertrouwen tusschen Geestelijkheid en Volk ten goede komen.

Nooit geziene dingen, verklaart de *Tel*:-correspondent doen zich hier voor. Wel een bewijs van het nog altijd gemoedelijke der verhoudingen. Zoo worden een deel der uitgeslotenen door hun patroons gesteund; ze ontvangen half loon. Nooit eer vertoond. Dan wordt er gepost. De heer MIGNOT verklaarde: dat heen en weerloopen van de lui vond ik erg vervelend. Ik heb hun dus gezegd dat ze maar op de bank zouden gaan zitten. Daarna heb ik ze eenige sigaren gegeven, om al rookend den tijd wat op te korten.

Inderdaad het is erg gemoedelijk. Intusschen kan toch de zaak voor patroon en werklieden wel eens minder gemoedelijk eindigen. In dezen zin dat de industrie een gevoelige klap wordt toegebracht.

Hiervan zullen vooral de kleine patroons en de arbeiders de nadeelige gevolgen ondervinden.

Om hieraan te ontkomen schijnen de arbeiders te denken aan een coöperatieve sigarenfabriek. 't Idee is niet nieuw en misschien op 't oogenblik bij den huidigen stand der arbeiders-organisatie niet geheel onuitvoerbaar.

Voor de patroons 'n nieuwe waarschuwing.

Deze pogen nu de werklieden te verdeelen door hun fabrieken voor de ongeorganiseerden weer te openen. Zoo bericht de N. R. Ct. Of 't lukken zal staat te bezien. B.

KORTE BERICHTEN.

Z. H. De Paus over «Le Sillon.» — *De Tijd* meldt het volgende:

«In een brief, door den bisschop van Bayonne gericht tot den aartspriester van de Sint-Martinuskerk te Pau, en op verzoek van den prelaat gepubliceerd in het «Bulletin religieux» wordt medegedeeld dat Z. H. de Paus tot den genoemden kerkvoogd ter gelegenheid eener particuliere audiëntie, wat de leden van de politieke vereeniging der «Sillon» betreft, letterlijk gezegd heeft: «Viam sequuntur damnosam,» zij volgen een verkeerden weg. Ik heb niet gaarne dat de priesters van die vereeniging lid worden... Raad hun aan zich er niet mede te bemoeien. Ik heb de redevoeringen van den heer MARC SANGNIER gelezen en zij verontrusten mij.»

De *Köln. Volkszeitung* geeft een nog uitvoeriger lezing van 's Pausen woorden:

«Ik heb de redevoeringen en ook eenige artikelen van MARC SANGNIER gelezen; dat alles verontrust mij. Deze jongelieden zijn op een bedenkelijken weg. Ik zou niet wenschen, dat geestelijken lid werden van deze vereeniging; zij laten zich daar door leeken leiden, in plaats van zelf de leiding te hebben. Deze geheele beweging is zuiver wereldlijk en niet confessioneel. Die jonge lieden streven een politiek doel na, en stellen zich buiten de katholieke hierarchie. Daarin moeten geestelijken zich niet mengen. Ondertusschen, wees tegenover deze menschen zacht (*gütig*), want zij meenen het eerlijk en zijn edelgezind (*hochsinnig*).»

Daar onze „*K. S. A.*" wel eens met „*Le Sillon*" vergeleken is, is 't misschien niet ondienstig even op 't algeheel verschil te wijzen.

Le Sillon is de belichaming eener *politieke* gedachte: de politieke democratie, naar welker verwezenlijking hij streeft.

De *K. S. A.* staat *buiten* alle politiek, — is confessioneel, — stelt zich niet buiten de katholieke hierarchie, immers haar grondslag is diocesaan, — en wordt niet uitsluitend door leeken geleid, wijl alle Diocesane en Plaatselijke Comités, evenals het Centraal Bureau een door de Bisschoppen benoemden Adviseur naast zich hebben, terwijl hare Statuten en Reglementen vooraf door het Doorluchtig Episcopaat zijn goedgekeurd.

Afgunst. — Wanneer in vereenigingen ruzies voorkomen, is meerendeels de oorzaak: afgunst, persoonlijke afkeer.

Behartigingswaardig is hetgeen P. TILMAN PESCH S. J. schrijft in het niet genoeg aan te bevelen boekje *Het godsdienstig leven*:

»Lief en vriendelijk doen, zonder oprechtheid, is huichelarij en ijdele behaagzucht.

»Verheug u, wanneer het anderen goed gaat. Afgunst heeft nog niemand rijk gemaakt, de afgunstige is zijn eigen beul. Ja, zelfs maakt de afgunst den mensch aan den duivel gelijk. Deze ondeugd vereischt een bijzondere waakzaamheid; zij treedt op in de meest verschillende vormen; zelden naakt in hare ware gedaante; meestal verbergt zij zich onder den schijn van deugd en plichtsbetrachting. Een ieder volge de aansporing, die van het goede uitgaat, overeenkomstig de omstandigheden, waarin hij leeft. Het oog, dat ziet en niet hoort, mag niet toornig zijn op het oor, dat hoort en niet ziet. Gelijk Christus zegt: Hieraan zullen allen kennen, dat gij Mijne leerlingen zijt, indien gij l i e f d e hebt tot elkander, — zoo kan Satan zeggen: Hieraan zullen allen kennen, dat gij mijne volgelingen zijt, indien gij elkander b e n ij d t."

De achturendag. — De Sociaal-democraten ijveren voor den algemeenen achturendag. Dat 't nog geen uitgemaakte zaak is, dat deze sterke arbeidsduur-verkorting steeds in 't belang der arbeiders is, blijkt uit hetgeen de sociaal-democraat DAVID J. WIJNKOOP schrijft in *De Nieuwe Tijd* (1907, no. 5, blz. 384):

»Een groote schoenenfabriek in Hessen heeft, enkel om de arbeiders het bebouwen van hun grond mogelijk te maken, den 8-urigen arbeidsdag ingevoerd. Hiermede houdt ze de arbeiders vast aan het land, ver van de vakvereeniging en vast aan den leiband. Weer een voorbeeld dus, zij het ietwat anderssoortig, voor de juistheid van WIBAUTS konklusie, dat de verkorting van arbeidsduur als ondernemers-belang en de arbeiders-eisch, die zich uitspreekt in de leuze van den achturendag, in wezen niets met elkander gemeen hebben. Een dergelijke merkwaardige invoering van den 8-urendag heeft plaats gevonden bij mijnwerkers, eveneens in Hessen, daar ook *hun* patroons begrepen hen met den arbeidsdag op het land van de vakvereeniging af te houden."

Sociaal-democratie en Collectief Arbeidscontract. — Gelijk bekend waren de sociaal-democraten vroeger zeer tegen collectieve arbeidscontracten: het strijdkarakter der vakorganisatie ging daardoor te loor.

Dat zij nog niet allen er anders over denken, blijkt uit de uitlating van den sociaal-democraat TH. VAN DER WAERDEN in *De Nieuwe Tijd* (1907, no. 5, blz. 349) wanneer hij van den machtigen Duitschen Boekdrukkersbond verklaart, dat hij „meer den strijd vreest dan een tarief, dat een nederlaag beteekent."

Volksgezondheid. Op 5 en 6 Juli a.s. zal in den Bosch het 12de Congres voor openbare gezondheidsregeling worden gehouden. De toestand in de huisindustrie in Nederland en de middelen tot verbetering dier toestanden zullen besproken worden door de heeren C. ZAALBERG en IS. DE VOOIJS. De heeren Jhr. Mr. CHR. RUYS DE BEERENBROUCK en Jhr. G. DE GRAEFF zullen spreken over de handhaving der bouwverordeningen ten platten lande en de heer J. W. C. TELLEGEN zal spreken over het afbreken van oude en herplaatsen of bouwen van nieuwe arbeiderswoningen.

Bedrijfsongeval. Een werkman in een fabriek te Augsburg kreeg onlangs een muggebeet op zijn arm, waarvan bloedvergiftiging het gevolg was. In hoogste instantie is uitgemaakt, dat de man volgens de ongevallenwet recht op uitkeering had, omdat zoowel wegens den aard van het bedrijf als wegens de ligging van de werkplaats in de nabijheid van mestputten een muggebeet als bedrijfsongeval moest beschouwd worden.

Zondagsrust. Bij referendum is in het kanton Zurich de arbeid op Zondag in de meeste vakken verboden en in andere tot het noodzakelijke beperkt. Er waren uitgebracht ruim 51 duizend stemmen vóór en ruim 17 duizend tegen.

Spoorwegarbeiders. De Hongaarsche minister van handel heeft een wetsontwerp ingediend tot vaststelling van tractement en dienstregeling der spoorwegbeambten.

Het aanvangsalaris is bepaald op 1600 Kronen. (Een Oostenrijksche Kroon is 60 ct.).

Alle twee jaar krijgen zij verhooging.

Wie zich schuldig maakt aan staking of lijdelijk verzet wordt onmiddellijk ontslagen. Vakvereenigingen van spoorweg-ambtenaren mogen alleen met toestemming van den minister worden opgericht.

Brokkenhuis. Zooals reeds in meerdere plaatsen van ons land is ook in Leiden een Brokkenhuis opgericht. Dank zij het initiatief en de krachtdadige werkzaamheid van den WelEerw. Pater BOUTERS is een ruim pand gehuurd, waarin de werkzaamheden reeds in vollen gang zijn. DR. BROM beleefd wel genoegen van zijn mooi artikel in het *K. S. W.!* S.

ONTVANGEN BOEKEN.

Rapport van het Bestuur der vereeniging »Ziekenzorg" aan Z.E. den minister van Landbouw, Handel en Nijverheid, in zake ziekteverzekering, voor zoover betreft honoreering van artsen en apothekers.

Adres met bijbehoorende memorie van toelichting in zake het ontwerp van wet, regelende de wettelijke verplichting van vaste werklieden om zich en hunne gezinnen te verzekeren tegen geldelijke gevolgen van ziekte en bevalling.

DR. WILH. MEYER, *Zon en Sterren*, 108 bladz. uitgegeven door de vereeniging van natuurvrienden »Kosmos" te Amsterdam.

De Pausen en de Bartholomeusnacht, naar het fransch van E. VACANDARD, als no. 2 der vierde serie van »Studiën voor onzen Tijd". Haarlem, Drukkerij De Spaarnestad. 72 bladz. 35 ct.

Pro en Contra, betreffende vraagstukken van Algemeen Belang. *Militarisme*, Pro: JHR. F. A. G. BEELAERTS V. BLOKLANE; Contra: DR. LOUIS A. BAHLER. 36 bladz. per serie (10 nrs.) f 3 afz. f 0.40. Baarn, Hollandia-Drukkerij.

God Wil Het! Rede op den Tweeden Limburgschen Drankbestrijdersdag gehouden door GERARD BROM en *Propagandaclubs en alcoholcursussen*, inleiding op den Tweeden Limburgschen Drankbestrijdersdag door DR. P. TH. COEBERGH.

Elk per ex. 8 ct; 50 ex. à 5 ct. Uitgave van het secretariaat van Sobrietas, Maastricht 1907.

Alcohol, Alcoholisme en Onthouding, door MGR. AUG. EGGER. Tweede deel, 12 ct. Uitgave Sobriëtas. Maastricht 1907.

NIEUWE BOEKEN.

Handel en Nijverheid.

Smissaert, Jhr. Mr. H. — Staats-exploitatie van spoorwegen. Overdruk Onze Eeuw 1907, aflev. 3. Haarlem — Erven F. Bohn — 1907.

Gerlings, J. Th. — Spoorweg-exploitatie door den Staat. 's-Gravenhage — W. P. van Stockum & Zn. — 1907.

Sociaal-Technische Vereeniging van democratische ingenieurs en architecten — Staatsexploitatie onzer spoorwegen. Amsterdam — Maas en v. Suchtelen — 1907.

Heringa, A. — „Pro en Contra", Vrijhandel. Overdruk Economist, Maart 1907. Uitgave v. d. Vereeniging het Vrije Ruilverkeer no. 43. 's-Gravenhage — 1907.

Beroepen en bedrijven.

Office du travail et l'Inspection de l'Industrie (Ministère de l'Industrie et du Travail — Belgique — Monographies industrielles. Aperçu économique, technologique et commercial.

VIII. *) Industries textiles. Filature mécanique du coton, du lin, du chanvre et du jute. fr. 2.—.

VI. Industries chimiques. Fabrication des produits chimiques proprement dits. fr. 3.—.

XIV. Industries du papier. Fabrication et mise en oeuvre du papier et du carton. fr. 2.—.

IV. Industries céramiques.

Bruxelles — Office de publicité / Société belge de librairie — 1907.

Rathenau, Dr. Kurt — Der Einfluss der Kapitals- und Productionsvermehrung auf die Productionskosten in der Deutschen Maschinen-Industrie. Sammlung nationalökon. u. statistischer Abhandl. d. Staatswisschensch. Seminars zu Halle a. S. herausgeg. von Dr. Joh. Conrad. Jena—1906.

Rosenhaupt, Karl — Die Nürnberg-Fürther Metallspielwarenindustrie in geschichtlicher und sozialpolitischer Beleuchtung. Münchener Volkswirtsch. Studien, herausgeg. v. Lujo Brentano u. Walther Lotz. St. 82. Stuttgart & Berlin — J. G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger — 1907. *f* 2.85.

Greif, Dr. Wilfrid — Studien über die Wirkwarenindustrie in Limbach i. Sa- und Umgebung. Volkswirtschaftliche Abhandlungen der Badischen Hochschulen, herausgeg. v. Carl Johannes Fuchs, Eberhard Gothein, Karl Rathgen, Gerhard von Schulze-Gävernitz. Bd. IX. H. 2. Karlsruhe i. B. — Braunsche Hofbuchdruckerei — 1907. *f* 1.60.

*) De Romeinsche cijfers hebben geen betrekking op de volgorde der publicaties, maar uitsluitend op de plaats, die den groepen is aangewezen in de classificatie gevolgd door het Office du travail in zijn statistische uitgaven.

6e JAARGANG. ZATERDAG 8 JUNI 1907. No. 23

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Wetsontwerp ziekte-verzekering, door FERD. FRANSSEN. — Nieuwe Frontbeweging, door G. M. A. JANSEN. — Schetsen voor Sociale Voordrachten: Het Anarchisme. IX. — Uit Tijdschriften: Door volksontwikkeling tot maatschappelijken vrede. — Berichten en Mededeelingen: Sociaal-democraten als werkgevers. — De staking en uitsluiting te Eindhoven. — Korte Berichten: Afschaffing van den nachtarbeid in het bakkersbedrijf. — Herstellingsoorden. — Verkorting van arbeidsduur. — Ook al Pressie? — Een linzensoep-vereeniging. — Voor wie op zijn vak reist. — Coöperatie in België. — Overuren. — Zieke musici. — De beambtenbeweging. — Zondagsrust. — Ouderdomsverzekering van bestedelingen. — Woning-congres. — Hulp in het huishouden. — Bevordering van woningbouw. — De S. D. A. P. niet clericaal. — Hollanders in Duitschland. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

WETSONTWERP-ZIEKTEVERZEKERING.

De Verzekeringsdwang.

In een tweetal zeer lezenswaardige artikelen, geplaatst in het *K. S. Weekblad* (Dec. 1906), behandelt de heer M. v. VELZEN het ontwerp-VEEGENS, gewijzigd ontwerp-KUYPER, regelende de ziekteverzekering van vaste werklieden enz.

Wij lezen er: Terecht wijst MR. TREUB in zijn onlangs verschenen werkje: »*Over Sociale verzekering*", op het onloochenbare — weliswaar te betreuren — feit, dat wij in Nederland nog niet het stadium bereikt hebben, waarin wij slechts vragen: »hoe dient de verzekering ingericht te worden", maar dat nog altijd wordt betwist de vraag: »heeft de Staat het recht tot verzekeringsdwang en waaraan ontleent hij dit recht?"

Met het oog op het ingediende wetsontwerp een enkel woord over deze beginsel-vragen.

* *
*

Dat de Staat het recht heeft de verplichte ziekteverzekering in te voeren, wordt door voormannen der rechter- en linkerzijde erkend. Getuige bovengenoemd wetsontwerp, door DR. KUYPER ingediend, door MR. VEEGENS gewijzigd, waarin de *verplichte*. ziekteverzekering wordt geregeld.

Ook omtrent de vraag: Waaraan de Staat dit recht ontleent, schijnt weder vrij wel overeenstemming tusschen DR. KUYPER en MR. VEEGENS te bestaan. 't Is merkwaardig de Memorie's van Toelichting daaromtrent na te slaan en te vergelijken.

In die van DR. KUYPER lezen wij:

»Hij, wiens financieele omstandigheden niet van dien aard zijn, dat hij ingeval hij zelf of een lid van zijn gezin ziek wordt, zonder bezwaar zich de vereischte deskundige hulp kan verschaffen en desnoods gedurende eenigen tijd zijn arbeidsinkomen kan missen, *behoort zooveel mogelijk* door verzekering de geldelijke gevolgen van ziekte te ondervangen. De juistheid van dit beginsel wordt tegenwoordig *meer en meer* erkend."

Vandaar toenemende aansluiting der werklieden bij ziekenfondsen.

Wijl echter nog zeer velen onverzekerd blijven, wijl de uitkeeringen der ziekenkassen veelal onvoldoende zijn, terwijl de wijze van uitkeering aanleiding geeft tot klachten, en vele kassen bij gebreke van een voldoend reservefonds risico opleveren voor de toekomst:

»komt het den ondergeteekende (Minister KUYPER), voor, dat als gevolg van een en ander de meening vrij wel algemeen is geworden, dat de verzekering tegen geldelijke gevolgen van ziekte voor zooveel mogelijk bij de wet moet worden voorgeschreven en geregeld.»

De wijze, waarop DR. KUYPER zich hier uitdrukt, doet twijfel ontstaan of hij in plaats van het grondbeginsel der wet in deze Memorie neer te leggen, zich van 't aanwijzen van den rechtsgrond liever wilde onthouden en met de »algemeene meening, behoefte, en wensch van een wettelijke ziekteverzekering, de indiening van het wetsontwerp voldoende meende te kunnen rechtvaardigen.

Toch ligt er in de aangehaalde woorden een beginsel verscholen. 't Is in de Memorie van het tweede ontwerp, dat wij het uitgedrukt vinden. MR. VEEGENS wijzigt DR. KUYPER'S woorden en stelt aldus het beginsel op den voorgrond:

»Op hen, wier geldelijke omstandigheden niet toelaten, in geval van ziekte van hen zelf of van eenig lid van het gezin of van bevalling der vrouw, de vereischte deskundige hulp te bekostigen en zoo noodig tijdelijk de inkomsten uit den arbeid te kunnen ontberen, *rust de zedelijke verplichting* zich zelf en hun gezin tegen de geldelijke gevolgen van ziekte en bevalling te verzekeren

„De juistheid van dit beginsel wordt tegenwoordig vrij algemeen erkend . . . .

„Het komt den ondergeteekende dan ook voor, dat er alleszins reden is om de bovenbedoelde *zedelijke verplichting in eene wettelijke om te zetten* en de verzekering tegen geldelijke gevolgen van ziekte en bevalling voor zooveel noodig bij de wet te regelen.

„Immers alleen verplichte verzekering vermag de werklieden, tot welke zij zich uitstrekt, algemeen te vrijwaren tegen verarming ten gevolge van ziekte of bevalling, hun allen te waarborgen, dat zij op voldoende wijze den bijstand en de ondersteuning verkijgen, welke zij in die omstandigheden behoeven, en wel zonder dat hun gevoel van zelfstandigheid er door verzwakt wordt. Zij zelf toch hebben het grootste deel der daarvoor benoodigde premiën bespaard, waartoe ook de werkgever een deel bijdraagt, terwijl alleen de administratie-kosten ten deele ten laste van den Staat komen".

Ziedaar dan het beginsel, waaruit de Staat zijn recht afleidt den werkman te verplichten tot de ziekteverzekering toe te treden: op hem rust *de zedelijke verplichting* zich te verzekeren. Aan die zedelijke verplichting zal slechts algemeen en afdoende voldaan worden door invoering van een wettelijken dwang en regeling. Daarom bestaat alleszins reden die zedelijke verplichting in een wettelijke om te zetten.

* * *

Hoezeer wij ook den Staat het genoemde recht tot verzekeringsdwang wenschen toe te kennen, achten wij hem daartoe niet gerechtvaardigd met een beroep op het aangehaalde beginsel..

Moge MR. VEEGENS al schrijven, dat de juistheid er van »tegenwoordig algemeen erkend wordt,« — laten wij de juistheid der algemeene erkenning daar, — de juistheid van het beginsel ontkennen we stellig.

En tegenover het gezag van MR. VEEGENS stellen we dat van een onzer bekende sociologen, P. A. LEHMKUHL, S. J., die in zijn werkje: *De Staat en de Sociale questie* [1]) (blz. 15-16) zijn meening weergeeft:

«Maar is het niet een misbruik maken van den eigendom en een plichtvergeten verwaarloozing in het gebruik daarvan, wanneer door den bezitter van dien eigendom geen maatregelen getroffen worden, om de toekomst voor zich en zijn gezin te verzorgen? Kan in zulke gevallen de Staat niet noodzaken tot plichtsvervulling, door te dwingen tot het lidmaatschap van een verzekerings-instelling?

«*Dat die plicht zóó ver reikt, is evenwel niet te bewijzen.* De *geboden*, d. i. de zedelijk verplichte voorzorg voor de toekomst, beweegt zich binnen zeer beperkte grenzen, vooral wanneer het arbeidsloon en de dagelijksche verdiensten zóó gering zijn, dat zij nauwelijks toereikend zijn voor het allernoodigste levensonderhoud. Wanneer het mogelijk is door verstandige beperking van de behoeften een spaarpenning over te houden, dan is het zeker een daad van deugd, met het oog op vrouw en kinderen en op licht komende zorgvoller dagen iets ter zijde te leggen; doch wanneer iemand zich overdreven ontberingen niet oplegt, en door in geenen deele overdreven uitgaven en door het nastreven van edele en goede doeleinden zijn geheele inkomen verbruikt, is hij daarom nog niet te berispen. Hij kan integendeel door zeer deugdzame beweegredenen geleid worden, en de toekomst van zich zelf en van de zijnen, voor het geval van onvoorziene, noodlottige gebeurtenisseu in de handen der Goddelijke Voorzienigheid leggen en aan de Christelijke weldadigheid overlaten».

En de schrijver besluit dan ook: »Zeer zelden is derhalve de overheid gerechtigd, door verplichting tot sparen in die innerlijke verhoudingen in te grijpen. Nog zeldzamer is een ingrijpen door verzekeringsdwang geoorloofd. Wat gespaard is, blijft eigendom; wat als verzekeringspremie betaald wordt, gaat over in een kans, die voor zeer velen geen werkelijkheid wordt.«

* * *

Wanneer wij nu met MR. TREUB en den heer VAN VELZEN betreuren, dat in Nederland »nog altijd wordt betwist de vraag: »heeft de Staat het recht verzekeringsdwang en waaraan ontleent hij dit recht?« dan betreuren wij tevens, dat door voorstanders van verzekeringsdwang, en door de ontwerpers van de desbetreffende wetsontwerpen beginselen aangevoerd worden, die in eigen kamp bestrijding uitlokken, en hoewel niet verzwakking van medestanders, zeker verlenging van het strijdgeding zullen veroorzaken. [1])

Baardwijk. FERD. FRANSSEN.

[1]) Om misverstand te voorkomen, worde hier opgemerkt dat P. LEHMKUHL wel *dezen* rechtsgrond verwerpt, doch niet de verplichte verzekering. *Red. K. S. W.*

NIEUWE FRONTBEWEGING.

Er klinkt een nieuw »Maakt front« in de openbare schoolwereld. Thans uit alle gelederen, zoowel uit die waarvan 't *Nieuwe Schoolblad*, 't orgaan der Hoofden-vereeniging, als uit die, waarvan *Bode* en *Volksschool*, 'n paar organen van de Bonds-onderwijzers, de tolken zijn. Behalve in deze bladen vonden we den strijdroep o.a. ook in *De Vacature* — zoodat we wel mogen herhalen: uit alle gelederen klinkt, natuurlijk op verschillende stemhoogte, en met verschillende kracht, het »maakt front.«

Maar dat »maakt front« klinkt niet zoo onaangenaam in de ooren als 't vanouds bekende. Vooreerst omdat het niet tegen onze arme »sectarische« of »dogmatische« of »kerkelijke« school gaat; ten andere, omdat in deze frontbeweging veel gemotiveerds aanwezig is.

Het gaat n.l. tegen het jongste wetsontwerp, houdende wijziging van art. 26 der Wet op het L. O. — wijziging dus in de salariëering van hoofden en onderwijzers. Die voorgestelde wijziging wil — om 't eens kort te zeggen — noch de eene, noch de andere categorie bevallen, omdat uit elke dier categorieën een aanzienlijk ledental in de *oude ongunstige* conditiën blijft verkeeren. 't Zijn van de eerste categorie de hoofden ten plattelande — van de tweede de onderwijzers met minder dan 5 dienstjaren.

We zouden onbillijk zijn, als we niet het billijke van sommige klachten in de genoemde bladen beäamden.

Billijk vinden we b.v. deze klacht in het *N. Schoolbl.*: »Stonden de plattelandshoofden onder de wet-KUIJPER reeds beneden de onderwijzers *in hun omgeving, ja aan hun eigen school*, de *wanverhoudingen*, die ingevolge de voorstelde wijziging zullen ontstaan, springen in het oog door het volgende staatje:

[1]) Uitgave der Uitgevers-Vennootschap *Futura*, Leiden AUG. LEHMKUHL. *De Staat en de Sociale questie* 1906. — 96 blz., f 0.75.

A. Onderw. zonder hoofdacte		500—600—675—750— 825.
B. » met »		600—700—775—850— 925.
C. » » verpl. »		700—800—875—950—1025.
D. Hoofd eener school		**750—800—850—900—950.**

Van *A* tot *B* is een *stijging* van f 100 in elke periode van 5-jarigen dienst;

Van *B* tot *C* is een *stijging* van f 100 in elke periode van 5-jarigen dienst;

Van *C* tot *D* is een *daling* van f 25, f 50 of f 75.«

Reeds uit 'n vluchtige beschouwing van dit eenvoudige staatje blijkt, dat er voor de hierbedoelde hoofden niet veel van de gunstige bepalingen in het nieuwe wetsvoorstel overblijft.

Daar is vooreerst de periodieke verhooging, waardoor de hoofden «straks zullen staan beneden de onderwijzers in hun omgeving, ja aan hun eigen school»!

Dat is toch te mal — zou men zeggen.... Maar men meent wellicht, dat zoo'n wantoestand alleen komt te bestaan (ofschoon 't dan evengoed «niet in den haak» zou zijn) in de kleinste gemeenten, in die welke tot de laagste klasse behooren, en waar dus 't minimum-salaris gegeven wordt. Dat derhalve 'n oplossing niet zoo heel moeilijk zal zijn....

't Is echter volstrekt niet *alleen* met de minimum-lijders onder de hoofden zoo geschapen. In een ander, belangrijk artikel over dezelfde materie in hetzelfde nummer van hetzelfde blad wordt duidelijk beredeneerd, dat het voordeel alleen komt aan de centra des lands; dat zelfs van grootere plattelandsgemeenten, welke in hoogere klassen vallen, dat in zeer welvarende streken met flinke groote scholen de hoofden met 'n f 1000 à f 1100 salaris niet hooger «kunnen» — en meermalen, ondanks hun verantwoordelijkheid, hun dienstprestaties, hun bevoegdheden financiëel de gelijken, zelfs de minderen van de onderwijzers zullen worden. We lezen aan 't eind van 't hierbedoelde art. o. a.:

«Straks wees ik er al op, dat vele van deze schoolhoofden aan de classificatie van 1905 ook niets hadden. Neen, ze staan nog altijd op hetzelfde punt. Het *doode* punt. En dat zullen ze nog doen, als de door minister RINK voorgestelde wijziging onveranderd in het Staatsblad komt en 1 Jan. 1908 kracht van wet erlangt. Zulke hoofden, met heel wat administratie vaak ook nog, hebben dikwijls minder salaris dan hun eerste onderwijzers. Een hoofd met f 1000 salaris in het arrond. Winschoten, plus f 150 voor gemis van woning, had onlangs eenige promotie kunnen maken (dadelijk f 1175), als hij was gaan solliciteeren naar de betrekking van 1e onderwijzer aan zijn eigen school. Hij vroeg salaris-verhooging. Nul op het request. Zulke dingen zijn alleen mogelijk op het platteland van Nederland en dan liefst nog in de meest welvarende streken.»

Dat is toch ook te mal — zeggen we nu. Aan de hoofden van scholen, die gewoonlijk meer «werk aan den winkel hebben»: twee of meer klassen voor hun rekening, zoodat de administratie geheel buiten den schooltijd valt; die minder gelegenheid voor verdere ontwikkeling, voor conversatie, voor de voltooiing van de opvoeding hunner kinderen enz. enz. genieten — aan die hoofden van scholen komt zoo goed als niets van de voordeelen, welke het nieuwe wetsontwerp ongetwijfeld meebrengt.

Zoo goed als niets — want beschouwen we nu even 'n andere gunstige bepaling wat nader, dan zien we, dat er toch »iets» is: het meetellen van de dienstjaren als onderwijzer.

Door deze gunstige bepaling werd het in 't lijstje, zooeven geciteerd, mogelijk, 'n onderwijzer uit groep C, die b.v. 15 dienstjaren achter den rug heeft en dus f 950 minimum-salaris geniet, te zien optreden als hoofd eener school.... met f 900 traktement, terwijl hij volgens het nog bestaande stelsel.... f 750 zou kunnen genieten!

Maar is dat dan toch niet wat meer dan »iets»?

Och — 't is in ons gegeven geval f 150 op de f 750 — 't lijkt zeker 'n aardig sommetje, dat surplus door de dienstjaren — maar voor wie? Voor de onderwijzers met de verplichte hoofdakte, die, door hoofd te worden, toch vaak financieel achteruit gaan — hoogstens eenig geldelijk voordeel zouden erlangen, als ze er »al verbazend vlug bij waren»: binnen de 5 dienstjaren n.l., om echter dat meerdere bedrag later weer in te boeten?!

Die mannen van groep C, zelfs die van groep B, zullen wel zeer huiverig zijn om plattelandshoofd te willen worden — en de plattelandsscholen blijven dus wèl in slechter conditie.... Zou men nu zich willen voorstellen, dat volgens den *ouden* toestand 'n onderwijzer met b.v. f 850 salaris naar het hoofdschap van f 700 drong? of dat die onderwijzer met z'n f 950 een »hoofd«-betrekking met dat salaris van f 750 zou willen? Gemakkelijker is de voorstelling — omdat de *feiten* er al meerdere zijn — dat 'n schoolhoofd ten plattelande naar 'n stadsschool trekt als onderwijzer met hoofdakte; zich dus »degradeert« om financieel »promotie te maken"...

Is dan dat surplus van f 150 'n aardig sommetje voor degenen, die al schoolhoofd zijn? Misschien voor *'n enkele* van dezen. 'n Enkele n.l., die zich indertijd een opoffering getroostte, en »hoofd op een dorp" werd — omdat hij òf liever »buiten" woont, òf *meende,* dat het »buiten goedkooper leven was", òf zoo'n hoofd-zijn als een stijgbeugeltje voor hoogerstijgen beschouwde, of om welke andere redenen ook. Maar de meesten dezer groep zullen wel van de »ouderen" zijn, zullen wel uit 'n periode zijn, toen er ook voor de onderwijzers nog geen periodieke klimming bekend was, toen dienstjaren niets beteekenden — zullen dus wel zooveel dienstjaren als *hoofd* reeds hebben, dat ze op 't *doode punt* zijn gebleven, waarvan we zoo juist lazen.

Men zal ons dus wel willen toegeven, dat er inderdaad slechts »iets", nog liever: weinig meer dan niets van de voordeelen in de zakken van de plattelandshoofden terecht komt. 't Zal voor dezen maar 't beste zijn, dat ze voor hun minder-»waardig"-heid en hun opoffering worden schadeloos gesteld door de gemeentebesturen, die 't loffelijk voorbeeld van onze bisschoppelijke regelingen volgende, uit eigen beweging 'n paar honderd gulden meer geven.

Voor we van deze categorie afstappen, moet ons even de opmerking van 't hart, dat de Bondsmannen zich in

dezen eens leelijk hebben blootgegeven als menschen, die wel eens wat meer doen dan strijden alleen voor hun *beginselen*, strijden niet tegen de personen, maar tegen de principes. In een der vorige nummers van hun hoofdorgaan vinden we de opmerking, dat de hoofden *geen* reden hebben tot verzuchtingen als boven behandeld: wie het hoofdschap »ambiëert«, moet daar wat voor over hebben; er blijken steeds genoeg liefhebbers voor 'n hoofden-baantje te zijn. Ziedaar de beide stellingen, waarop der Bondsmannen »principe« in deze affaire rust. We hebben tusschen de regels gelezen: laat ze, wat ons, vijanden van het hoofdschap betreft, desnoods onbillijk worden behandeld, laat ze, op *welke wijze* ook, met hun »ambiëeren« moeten ophouden ... als ze maar opruimen, dan is 't doel bereikt, en voor de *beginselen* weer gestreden ...

Dan hebben toch die hoofden zelf zich flinker aangesteld. Zeer duidelijk en beslist — we komen hiermede tot onze andere categorie — hebben ze de onbillijkheid tegenover de onderwijzers met minder dan 5 dienstjaren verkondigd. Verondersteld, dat zij ook eens hadden opgemerkt: als 'n jongmensch het onderwijsbaantje »ambiëert«, moet hij of moeten zijn ouders er wat voor over hebben, — en: er zijn nog steeds liefhebbers genoeg voor onderwijzer-minimum-lijder! Wat 'n storm zou er boven de hoofden van zulke hoofden zijn losgebroken!

Maar ze zijn gelukkig verstandiger en billijker: ze nemen in hun klachten ook de bovengenoemde onderwijzers op. Zeer billijk vinden we dus ook de volgende klacht in het *N. Sch.*:

»Ik kan me geenszins vereenigen met de meening van den minister, dat degenen, wier diensttijd minder dan vijf jaar beloopt, buiten aanmerking behooren te blijven.« »Een wedde van f 500 mag toch voor een onderwijzer van gemiddeld 18- à 23-jarigen leeftijd in den regel, een uitzonderingen daargelaten, voldoende heeten.« »Bedoelt de minister, dat de ouders moeten bijspringen? Want rondkomen met f 500 kan een studeerend onderwijzer, die f 300 kostgeld moet betalen, beslist niet. Een boerenknecht, die f 150 — f 180 loon verdient — zoo zijn er in Groningen bij de vleet — en den kost en allerlei emolumenten toe heeft, heeft het ruimer dan de jonge opvoeder van onze spes patriae."

Uit de regelen, die erop volgen, blijkt, dat b.v. een belasting-kommies, die door »ieder onderwijzer in weinig tijds uit Jan en alleman« daartoe kan worden klaargemaakt, die »van achter den ploeg« tot die rijksbetrekking komen kan — met f 480 begint, en na 4 jaar al f 630 heeft! Wij willen een ons speciaal bekend geval er bijvoegen, dat 'n jongeman, in heel letterlijken zin »van achter den ploeg« en zonder examen of iets van dien aard tot brievengaarder verheven — na een paar jaren dienst reeds zijn ruim f 700 salaris opstrijkt.

De hierbedoelde categorie van onderwijzers heeft dus totaal *niets* van de nieuwe regeling te wachten, is er gewoon *buiten* gesteld. Van hoogerhand blijft de idee bestaan, dat 'n jongmensch van 18, 19, 20 jaar en ouder met f 500 jaargeld zich »geheel kan bedruipen.« Heel eigenaardig is de clausule in de Mem. van toelichting: »Uitzonderingen daargelaten«... Hier is 't niet: de uitzondering bevestigt den regel, maar: de uitzondering wordt tot regel.

Billijk zijn ook de klachten — natuurlijk hier en daar wat scherp, soms al te scherp — van *Bode* en *Volksschool* omtrent deze kwestie.

»Honderd guldens boven kost en inwoning« — zoo luidt het opschrift van een art. in laatstgenoemd blad; uit dat art. geven we de volgende zinsneden:

We konden nauwelijks onze oogen gelooven, toen we deze clausule, (n.l. dat f 500, enz.... voldoende mag heeten) lazen:

»Achteruitgang in plaats van vooruitgang. Erkende niet minister GOEMAN BORGESIUS dat de *minima* (dus ook het aanvangs-minimum) te laag waren, door te verklaren, dat ze slechts getolereerd mochten worden in de armste gemeenten?

»En nu komt minister RINK ons vertellen (en vele boeren-raadsleden zullen het in hun oor knoopen, als het te hunner kennisse komt) dat f 500 *genoeg* is, genoeg gedurende vijf jaren!

»En daarbij is nog niet eens in aanmerking genomen, dat sedert GOEMAN BORGESIUS het feitelijk bedrag, dat deze minimum-lijders ontvangen met 5 × f 5 = f 25 verminderd is, door *verplichte storting* voor weduwenpensioen, wat met de reeds vroeger verschuldigde 5 × f 2 = f 10, een aftrek van f 35 geeft. 465 gulden min f 5 voor belasting, geeft een som van f 460 om een vol jaar mee rond te komen.

»Als we nu rekenen, dat de plaatsen waar je voor minder dan f 30 per maand een kosthuis kunt krijgen, meer en meer tot de zeldzaamheden gaan behooren, dan blijkt, dat na betaling van kostgeld f 100, zegge honderd harde guldens overblijven om al je uitgaven te bestrijden.

»f 100 boven kost en inwoning. Waag het eens, die voorwaarden aan een boerenmeid, die zich komt «verhuren,» voor te stellen. En toch, die luttele bezoldiging wordt voor den onderwijzer, die onder zeer moeilijke omstandigheden zijn loopbaan gaat beginnen, voor vijf lange jaren, «an allerhöchster Stelle» voldoende genoemd."

't Is volkomen waar, wat daar gezegd wordt! Volkomen waar, dat de jonge onderwijzer met z'n salaris niet toekomen kan. Volkomen waar, wat in de volgende regelen werd uitgedrukt, dat 'n jongmensch, op kosten van zijn ouders grootendeels tot het begin van z'n carrière gekomen; voor 't *verder komen* in die carrière òf nog langer door die ouders moet geholpen worden, òf moet schulden maken.

»Hoe gauw zal hij ondervinden, dat de vier betaaldagen de pijnlijkste van het heele lange jaar zijn.

»f 100 boven kost en inwoning! «Of hij studeert voor de hoofdacte» is de eerste vraag, die tot hem gericht wordt.

«Natuurlijk! Nu gaat hij naar een cursus en betaalt daar minstens f 25 lesgeld. En als hij heel, heel gelukkig is, behoeft hij geen reisgeld te betalen; als hij niet heel ongelukkig is, wordt het zoowat f 25. Boeken.... ja boeken! Die kun je misschien wel voor half geld over krijgen van je bovenmeester (een BRUINS van jaren herwaarts of een stoffige JAN VERSLUIJS). En als je die niet op den kop kunt tikken, of wel, als je ze niet gebruiken kunt, in 's hemelsnaam, dan moet je maar weer f 25 offeren voor boeken ook.

«En als je dan viermaal in 't jaar naar huis toe gaat (naar Winschoten) à f 5.—, dan heb je nog een aardig zakcentje, waarvan je onderweg eens een sinaasappel mag koopen.»

Volkomen waar, dat studie en ook eenige ontspanning

noodig zijn als brood. (De arme «bovenmeester» die misschien wel eens wat anders voor zijn onderwijzers dan 'n stoffigen JAN VERSLUIJS ter beschikking stelde, en niet voor half geld, maar zoowaar voor niets dan 'n «dank u...!» ....moet maar eens lachen om de «Volksschool»-aardigheid; dat hoort er zoo bij: èèn marchandeerende «bovenmeester» encombreert tien royale «hoofden.»)

Ook eenige ontspanning, ja, — en volkomen waar dus ten slotte de humor, die in enkele vragen ligt opgesloten, als: je hebt toch geen fiets?... je hebt een gezond gestel, en maakt je nooit schuldig aan de economisch onverantwoordelijke fout ziek te worden?... je bent immers geheel-onthouder en rookt nooit een sigaar?... je stuurt je arme ouders toch nooit een cadeautje?... enz.

M. a. w.: de jonge man mag van den eersten dag, dat hij »verdienen« gaat — zich gelukkig achten, als — en van den eersten dag zich ernstig afvragen, hoe hij zich buiten schuld, buiten zorg en verdriet zal houden.

't Is toch te mal — zeggen we alweer. Al aanstonds de zorgen des levens bij 'n moeilijke taak — en dàt voor 'n 18 à 22-jarig jonmensch! Kregen wij onzen zin, we begonnen met minstens f 650 à f 700.., maar — ook niet voor 21 of 22 jaar — met deze *gewichtige carrière!*

De *Volksschool* eindigt haar spottirade met:

»f 100 boven kost en inwoning, f 8.94 (bijna) in de week! Groot is het volk, dat zoo zijn »meesters« eert. Arme schoolvossen!«

Ook de *Bode* heeft 'n artikel met billijke klachten en spottiraden. Billijk vinden we deze klacht:

»Ziet, als men dat (de bekende clausule: Een jaarwedde van f 500 enz.) leest van de man, die geroepen is de belangen van de onderwijzers te behartigen, die nota bene tot voor korten tijd voorstander van de Bond was, dan wordt men wel eens een oogenblik moedeloos en vraagt zich af: Is dan werkelijk al onze arbeid vergeefs geweest.

Als men zulk 'n voor-historische legende nog als hedendaagsche wijsheid in de Rotterdamsche Raad hoort verkondigen, zooals de vorige week 't geval was, dan verbaast men zich daarover niet, men weet nu eenmaal dat van dit college in z'n tegenwoordige samenstelling niets anders te verwachten is, maar als de minister zoo iets zegt, dan wordt 't bedenkelijk. Men zal z'n uitspraak o zoo graag als 'n gevleugeld woord tot in alle gehuchten van ons land verspreiden en onze minimum-lijders blijven 't slachtoffer en met hen 't volksonderwijs."

Als in 't vervolg van dit art. nog eens de »vernederende kruideniersrekening aan onze autoriteiten» wordt voorgelegd, waaruit blijkt, dat een ± 20-jarig onderwijzer voor »aller-aller-noodzakelijkste levensbehoeften» 'n f 650 noodig heeft, dan geven de spottiraden ook in dit blad 'n aardig beeld van de middelen, waaraan het tekort moet uitgezuinigd worden.

»Waaraan? Hij tracht 'n derde-rangskosthuis te krijgen voor f 25 of 27.50 per maand en woont met drie of vier collega's samen — wat zeer bevorderlijk is voor verdere studie. Hij krijgt van tijd tot tijd een postwisseltje van huis, wat natuurlijk lang geen regel is.

«Als 't slechts weinig vriest, stookt hij niet, wat een halve emmer kolen uitspaart. Hij rookt geen sigaren of tabak. Hij koopt geen boeken of tijdschriften, wel ten kosten van z'n verdere ontwikkeling — maar wat zal men daaraan doen? Hij scharrelt in een tweede-hands-winkeltje een oud-maak-nieuw pak op en doet vier winters met één jas, wat tenminste dit voordeel heeft dat de benaming «kale schoolmeester» niet in onbruik raakt.»

Wat scherp hebben we boven gezegd. Zoo wordt het nu in 't slot van 't art. een slot, waarin een en ander van de overbekende «geweldige actie» der Bondsmannen om den hoek komt kijken:

«En zoo krimpt 't triestige leven van de jeugdige volksopvoerder voort! Is 't niet diep-treurig, dat wij op 'n wijze als hierboven geschied is, onze autoriteiten van onze nood moeten trachten te overtuigen?

«Ministers en millionairs-raadsleden, die de liefhebberijen van hun kinderen op verre na niet betalen kunnen met het bedrag, dat gelijk staat met 't salaris van 'n minimum-lijder, zijn toch van meening, dat f 465 tot zijn 23 jaar «voldoende mag heeten». Laten wij 't toch die mensen in alle toonaarden net en onnet, bezadigd en onbezadigd, in en buiten de goede toon in 't oor schreeuwen, dat *'t minimum van f 500 een schandelik hongerloon is. Maak front tegen de legende van de f 500.*"

»Maakt front!« zoo klinkt 't dus weer. Van alle zijden — schoon hier in dezen, daar in dien vorm. »Maakt front« — tegen tweeërlei wantoestand — schoon van den Bondskant het billijkheidsgevoel tegenover alle »collega's« wel wat wordt gesmoord. »Maakt front« — nu eens niet een ongemotiveerde frontbeweging tegen de bijzondere school — maar 'n zeer gemotiveerde tegen een regeling, welke goed bedoeld is, doch een paar categorieën in de verdrukking brengt, welke zeer zeker in de eerste plaats voor gunstiger conditie en positie in aanmerking hadden moeten komen.

We willen besluiten met den strijdroep in een ingezonden stuk in het advertentie-schoolblad *De Vacature*. Die strijdroep is eenigszins eigenaardig; we durven van de klachten, daarin geuit, niet voetstoots de billijkheid erkennen. Dat de lezer oordeele:

»Het jongste wetsontwerp aangaande de periodieke verhoogingen der onderwijzersjaarwedden acht ik bekend. Ook het doel, dat er mee beoogd wordt. Hetzelfde n.l., wat indertijd Minister-GOEMAN BORGESIUS bedoelde: verbetering van de slechte positie der onderwijzers ten platten lande. Om dus te weten, welke de gevolgen zullen zijn van dit wetsontwerp is het slechts noodig na te gaan wat de gevolgen zijn geweest van de verhooging der jaarwedden in 1901. Zij waren deze:

1. Vele gemeentebesturen trachten door alle mogelijke trucs onderwijzers met eenige dienstjaren zooveel mogelijk te weren. Zij weten door allerlei machinatiën de vacatures zoo lang mogelijk onvervuld te houden en op het laatste moment van den wettelijken termijn voor een tijdje kunstmatig aan te vullen.

»Gevolg — voordeel voor de gemeentekas, schade aan het onderwijs, nadeel voor den onderwijzer.

»De onderwijzers met eenige dienstjaren, die van standplaats willen veranderen, de tactiek der gemeentebesturen kennende, wenschen niet het hoofd te stooten. Zij vermijden een teleurstelling bij het openbaar onderwijs en solliciteeren naar het bijzonder.

»Gevolg — overvloed van sollicitanten naar vacatures bij het bijzonder onderwijs, geen of weinig liefhebbers voor de betrekking van openbaar onderwijzer.

»Alzoo weer voordeel voor de gemeentekas, schade aan het onderwijs, nadeel voor den onderwijzer.

»In nog sterker mate zal dit alles het gevolg zijn van het jongste wetsontwerp.

»En vraagt men mij nu, wat ik dan zou wenschen, dan antwoord ik eenvoudig dit:

»De minima-jaarwedden met de wettelijke verhoogingen der openbare onderwijzers komen evenals bij het bij zonder onderwijs ten laste van het Rijk.

»Uit was het dan met alle machinaties!«

Het doet ons genoegen, dat de redactie bij dit stuk een naschrift gaf, waarin ze toont wat beter dunk van de gemeentebesturen te hebben, en tegenover de voordeelen van het »Onderwijs rijkszaak« ook de nadeelen voor den onderwijzer plaatst. Ze zegt onder meer: »Het Rijk zou dan wellicht veel overlaten aan particulier initiatief, en het komt ons voor, dat dan de betrekking van onderwijzer er niet onafhankelijker door wordt.«

't Was ook heel verstandig van de redactie, aan schrijvers »ontboezeming«, zooals ze 't noemt, iets toe te voegen, want — nu zou het toch al te mal zijn, als men zich eenvoudig voor 'n eerlijk aanwijzen van gebreken op 'n standpunt van wantrouwen plaatst; als men 't *welgemeende* van 'n maakt-front-strijdroep wil aantoonen door van trucs en machinaties van den kant der overheid, en daarvan alleen te gewagen.

Deze schrijver was dus ook wat scherp — wel wat *te* scherp. We hebben hier alle reden, nogmaals den wensch te uiten, dat de gemeentebesturen liever het voorbeeld onzer hoogwaardige kerkvorsten navolgen — opdat eerstens blijke, dat de «ontboezemingen» wat hard waren — en tweedens een gevaar worde afgewend.

Dat gevaar is: dat onze schrijver ook 't «bijzonder onderwijs» van trucs zou kunnen verdenken, van aftroggelmachinaties, van met-open-armen-ontvangen van degenen, die «een teleurstelling bij het openbaar onderwijs vermijden» en.... dus in 's Hemelsnaam maar! — solliciteeren bij het bijzonder!

Het gevaar, dat de nieuwe frontbeweging dan toch weer 'n puntje van overeenkomst met de oude zou gaan vertoonen....

Het «maakt front» blijve nu maar: maakt front voor 'n billijke regeling ten bate van de financiëel verdrukten onder — de onderwijzers!

G. M. A. JANSEN.

SCHETSEN VOOR SOCIALE VOORDRACHTEN.

HET ANARCHISME IX.

Elisée Réclus.

Ietwat tammer dan KROPOTKIN is zijn vriend ELISÉE RECLUS. Deze werd den 15en Maart 1830 te Sainte-Foy-la-Grande in Gironde geboren als zoon van een protestantsch godsdienstleeraar. Hij werd opgevoed in Rijnland, studeerde eerst te Montauban in Frankrijk, en later te Berlijn, speciaal in de geographie. Hij is een der bekwaamste Europeesche geographen. Van huis uit revolutionair [1]) werd hij wegens deelneming aan de Commune van 1871 tot deportatie veroordeeld; door tusschenkomst van DARWIN, WALLACE en Lord AMBERLEY werd de deportatie veranderd in verbanning. In 1892 werd hij professor in de geographie aan de Universiteit te Brussel, doch om zijn anarchistische beginselen verloor hij deze betrekking; later gaf hij les aan de vrije Universiteit te Brussel.

ELISEÉ RECLUS is in hoofdzaak de theorie van KROPOTKIN toegedaan. Het collectivistische stelsel van PROUDHON-BAKUNINE bevalt hem echter, vooral op argrarisch gebied, beter dan het negatieve communisme van KROPOTKIN. De russische Mir, het dorpscommunisme, komt eenigermate met zijn ideaal overeen. Volgens RECLUS moeten grond en bodem onder de individuen, familiegroepen en gemeenten verdeeld worden, naar de mate hunner individueele en collectieve arbeidskracht. 2)

Andere Fransche Anarchisten.

Van de overige beteekenende vertegenwoorders van het anarchisme in Frankrijk is nog te noemen de oud-schoenmaker JEAN GRAVE, die als redacteur der Parijzer *Révolté* de propaganda van de daad verheerlijkte; verder nog DANIEL SAURIN, ETIÉVANT, CHARLES MALATO, ZO D'AXE, SEBASTIEN FAURE, BERNARD LAZARE, OCTAVE MIRBEAU, FRANÇOIS GUIJ, EMIL DARNAUD, e. a.

Geen dezer mannen kwam met nieuwe theorieën. Het meerendeel der fransche anarchisten nam KROPOTKIN's leer aan. Alleen de Parijsche groepen weken wel eenigszins af. Als sprekers dienen van de fransche groepen nog vermeld EMILE GAUTIER en LOUISE MICHEL.

Oostenrijksche en Duitsche anarchisten.

In Duitschland en Oostenrijk kwamen ook enkele figuren op den voorgrond.

Vooreerst Dr. ARTHUR MÜLBERGER (gel. 1847, sinds 1873 dokter te Grailsheim), hij schreef een reeks artikelen in anarchistische en socialistische bladen, later tot een bundel vereenigd: *Studiën über Proudhon,* Stuttgart 1893. Hierin toonde hij zich aanhanger van PROUDHON's leer.

Een interessante figuur uit Hongarije THEODOOR HERTZKA mogen wij niet vergeten. HERTZKA werd in 1845 te Buda-Pesth geboren, studeerde eerst in de rechten en werd later journalist. Hij was achtereenvolgens redacteur aan de *Neue freie Presse* en de *Allgemeinen Zeitung* en sedert 1889 uitgever van het *„Zeitschrift für Staats- und- Volkswirtschaft"*. Zijn beginselen zijn nauw verwant aan die van PROUDHON; hij legde ze neer in het in vele talen overgezette en menigmaal herdrukte *„Freiland, ein sociales Zukunfstbild"*, dat voor 't eerst in 1889 te Leipzig verscheen.

Een Staat in de tegenwoordige beteekenis van het woord, een centrale macht, justitie, politie en militairisme vindt men in *Vrijland* niet, evenmin een straf- of burgerlijke wetgeving.

Eventueele geschillen worden door een scheidsgerecht beslecht, misdaden in de eigenlijke beteekenis van het woord komen in Vrijland niet voor, omdat normaal aangelegde menschen, in een gemeenschap, waar allen dezelfde rechten hebben, de rechten van anderen niet zullen aantasten. Wie dat toch zou doen moet als een geestelijk en moreel zieke beschouwd en behandeld worden. Toch had Vrijland een opperst bestuur, dat voor de gemeenschappelijke belangen moest waken; het werd door het volk gekozen. Dit bestuur is echter noch een centrale macht in den zin van het communistisch socialisme, noch een lichaam als de tegen-

[1]) Ook de broeder van ELISÉE RECLUS, een aanzienlijk anthropoloog, verschillende neven van hem en hun vrouwen zijn overtuigde anarchisten. De ingenieur PAUL RECLUS werd indertijd als medeschuldige vervolgd in 't proces Vaillant.

[2]) Geschriften van ELISÉE RECLUS zijn: *Produit de la terre et de l'industrie, 1885,— Richesse et Misère Evolution et Révolution; Paris 1885,— A mon frère le Paysan. Genève, 1894.*

woordige Staat. Het fungeert ook als algemeene Bank, waarmede ieder burger en iedere groep in rekening-courant staat, en door welks bemiddeling langs een ingewikkeld systeem alle betalingen geschieden. Het doel, waarnaar men in Vrijland streeft is de volle waarde van den arbeid uit te keeren aan ieder die werkt, zonder aftrek van iets voor kapitalistische ondernemers of grondbezitters en zonder eenige contrôle van een of andere macht over den arbeid der enkelen. Door een algemeene statistiek wordt in Vrijland iedere schommeling in verbruik, productie of prijs ter algemeene kennis gebracht en een ieder staat het vrij den meest loonenden of met zijn aanleg meest strookenden arbeid te verrichten.

Eigen voordeel zal de prikkel zijn om die goederen, welke het meest gevraagd worden, in voldoende voorraad te produceeren. De natuurkrachten en renteloos voorschot van kapitaal staan een ieder ter beschikking. Terugbetaling van geleend kapitaal uit de arbeidsopbrengst wordt echter geëischt. Onder de arbeiders vormen zich vrije groepen zonder dwang van toetreden en aanblijven. De netto-productie wordt onder de leden verdeeld, na aftrek van een gift voor de vrijlandsche gemeenschap en een deel afbetaling van geleend kapitaal; ieder der leden ontvangt naar den tijd en de intensiteit van zijn arbeid. In geval van opheffing eener associatie blijven de leden aansprakelijk voor de schulden, evenals zij aanspraak hebben op het voorhanden zijnde vermogens-aandeel. In hoogste instantie beslist bij geschillen de algemeene vergadering, de leiding der zaken is in handen van eene gekozen directie, welke door een Raad van Toezicht gecontroleerd wordt. De zorg voor hen, die niet kunnen werken is in Vrijland voorbeeldig. Invalieden, vrouwen, kinderen, zieken en mannen boven 60 jaar hebben recht van onderhoud, dat de gemeenschap hun waarborgt.

Een proef met het in praktijk brengen is, zooals wel te verwachten was, volkomen mislukt.

Een andere, nog al militante figuur uit de Duitsche beweging was de in Augsburg geboren boekbinder Johann Most. Oorspronkelijk was deze aangesloten bij de sociaal-democraten, doch door zijn consequente theorieën, door de uiterste richting, die hij voorstond en waarmee hij de propaganda der sociaaldemocraten schaadde, werd hij door hen uitgeworpen. In Berlijn door de politie bemoeilijkt, week hij uit naar Londen, waar hij de „*Freiheit*" stichtte, welk blad in Duitschland en Oostenrijk talrijke abonnés had.

Het anarchisme van Most eischt de omzetting van bodem en kapitaal in handen der gemeenschap, doch zóó dat vrij zich vormende groepen vrije beschikking over de productie-middelen hebben. De vervaardigde producten zijn het eigendom der groepen. Een bureau van deskundigen door de gemeenschap gekozen regelt den prijs der vervaardigde producten. De consumenten richten evenals de producenten vrije groepen op. De vrouw is vrij en sluit een vrij, ontbindbaar huwelijk. Vrije groepen zorgen voor de opvoeding der kinderen, wetten zijn overbodig. Toen Most op heftige wijze agiteerde voor propaganda door de daad en den moord op den Russischen Czaar (1889) verheerlijkte, moest hij Engeland verlaten, hij week naar Noord-Amerika uit, waar hij het vorige jaar stierf.

Nog vermeld moet worden de Oostenrijker Joseph Peuckert, die in de Buda-Pesther »*Socialist*" zijn oproerige theorieën uitte. Door het krachtdadig optreden der Regeering werd de propaganda onmogelijk gemaakt; het anarchisme, dat zich snel over Oostenrijk-Hongarije had verbreid, verdween weer even snel.

Engelsche en Amerikaansche anarchisten.

In Engeland heeft het anarchisme nooit vasten voet kunnen krijgen.

In Amerika traden als anarchistische woordvoerders Josiah Warren en sinds 1880 de Bostonner koopman Ed. Nath. Ganz op. Meer nog dan zij trad echter Benjamin R. Tucker als prediker van het anarchisme op.

Tucker wil het onrechtvaardige kapitalisme treffen door het bankbedrijf vrij te maken en een onbeperkte vrijheid tot het uitgeven van bankbilletten te geven. De banken leenen kapitalen en verleenen persoonlijke credieten op geëndosseerde bewijzen. Krachtens de vrije concurrentie wordt de prijs van het geldleenen gereduceerd tot een zeer lagen prijs, beneden 1 %. De voordeelen van het kapitaal zullen vervallen, omdat de kooplieden, zooals Tucker zegt, in plaats van tegen hooge prijzen op crediet, contant tegen lager prijzen zullen koopen, omdat zij geld beneden 1 % kunnen krijgen. Dat de prijzen der waren hierdoor zullen dalen spreekt van zelf. Het groote gemak waarmee kapitaal kan worden verkregen zal het getal onafhankelijke producenten op ieder terrein belangrijk vermeerderen.

Tucker bewijst met zijn leer opnieuw, dat de anarchisten gaarne met sommen en voorraden werken en bewijzen, die onmogelijk voorhanden kunnen zijn. Hij spreekt van onbeperkte credieten en vergeet, dat het onbeperkt zijn van het crediet het crediet zal vernietigen; met het verdwijnen der kapitaalsvoordeelen, verdwijnt ten slotte het kapitaal, met de credietmiddelen het crediet zelf. De vrije uitgifte van banknoten vermag niet werkelijke waarde te verplaatsen. Ieder waardebewijs verliest zijn beteekenis, wanneer het den weg tot waarde niet opent en wanneer de waarde niet aanwezig is.

Dat zal te meer gelden voor een anarchistische samenleving waar alle dwang is uitgesloten.

De propaganda van de daad deed haar intreê in Amerika met Most. De eerste uiting daarvan was het Chicager oproer in 1887. S.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

DOOR VOLKSONTWIKKELING TOT MAATSCHAPPELIJKEN VREDE.

1. *Ontwikkeling der arbeiders.*

Niet ten onrechte is dikwijls beweerd, dat het maatschappelijk vraagstuk dikwijls een *ontwikkelingsvraagstuk* is. Ongetwijfeld kan de huishoudelijke (econom.) en maatschappelijke strijd dermate in omvang en scherpte afnemen, als het gelukt de arbeiders tot een hoogeren ontwikkelingstrap te brengen. Hoe meer de arbeiders leeren, de huishoudelijke (econom.) verhoudingen in haar samenhang met rustig overleg te beschouwen, des te bedachtzamer zullen zij in hun eischen worden, des te minder zich tot overijlde en onrechtvaardige stappen laten voeren, des te eerder naar de uit hun eigen rijen voortgekomen bekwame en gematigde leiders zich voegen. Onmiskenbaar is in deze geestelijke verheffing van den arbeidersstand reeds een aanmerkelijke vooruitgang aan te wijzen. Wel blijft er nog oneindig veel te doen. De geestelijke verwaarloozing, waaronder de arbeiders langen tijd te lijden hadden, wordt nu op eenmaal niet weer goed gemaakt. Met de verdergaande verbetering van den huishoudelijken (econom.) toestand zal tegelijk ook voor de geestelijke ontwikkeling een gunstiger bodem tot stand komen, ook de gewichtige beschavingsarbeid, welke tegenwoordig onder de verblijdende deelneming van breede arbeiderskringen allengs voltrokken wordt, meer gevolg hebben. Zoo staan dus de stoffelijke en geestelijke verheffing van den arbeidersstand, ook de gesteltenis der maatschappelijke verhoudingen in de toekomst, met elkander in nauwe wisselwerking.

2. *Ontwikkeling der hoogere standen.*

Het maatschappelijk vraagstuk is een ontwikkelingsvraagstuk, doch niet louter met betrekking tot den arbeidersstand. Ook bij de

hoogere klassen der bevolking, bij de kringen der z.g. gegoeden en ontwikkelden ontbreekt het in niet geringen omvang aan een zekere *maatschappelijke ontwikkeling*, aan inzicht in de maatschappelijke toestanden en de behoefte aan het recht begrip van het wezen en het doel der arbeiders-beweging. Dit geldt nu niet alleen voor de breede kringen van de door den huishoudelijken (econom.) strijd ten slotte verbitterde ondernemers en andere in nijverheid en handel een gezaghebbende plaats innemende personen, maar ook voor andere, ook voor vele academisch-gevormden, als staatsambtenaren, rechters, artsen, enz. Dit is ten deele hieraan te wijten, dat gedurende den studietijd aan de hoogeschool door gebrek aan gelegenheid of andere oorzaken verzuimd werd, zich wat dieper met volkshuishoudkundige (soc. ec.) en maatschappelijke vraagstukken bezig te houden, ten deele daaraan, dat het dezer kringen aan de levendige voeling met de onderste volkslagen ontbreekt en hun daarom de levensbeschouwing en het streven dezer laatsten vreemd blijven. De maatschappelijke betrekkingen brengen het dan al mede, dat men zijn gedachte over de arbeiders-beweging geheel en al vormt naar het natuurlijk eenzijdig oordeel der ondernemers-kringen.

3. *Kringen tot bestudeering en bespreking der maatschappelijke vraagstukken.*

Dat het noodzakelijk is, om zich grondiger met de maatschappelijke vraagstukken bezig te houden, gaat men gelukkig in de kringen der meer ontwikkelden den laatsten tijd erkennen. Dit wordt niet slechts getoond onder de studenten b.v. door het oprichten van maatschappelijke studie-kringen, doch ook bij de in het practisch leven staande ontwikkelde personen openbaart zich de behoefte aan een meer volledige en diepe volkshuishoudelijke (soc. ec.) en maatschappelijke kennis. Aan dit verlangen komen in het bijzonder de *vereenigingen voor rechtsgeleerde en staatswetenschappelijke ontwikkeling* te gemoet, zooals te Berlijn en Keulen bestaan en die regelmatig druk bezochte cursussen van meerdere weken doen houden. De thans te Keulen plaatshebbende cursus b.v. telt over de 200 deelnemers, vooral rechtsgeleerden, waarbij artsen, ingenieurs, fabrieksdirecteuren, kooplieden, enz. Wel opmerkelijk en onder het bovengenoemd gezichtspunt, vooral verblijdend is het, dat men als leeraars naast erkende autoriteiten op het gebied der wetenschap, ook mannen van de practijk aan het woord laat komen. Zoo hield dezer dagen de arbeiders-secretaris GIESBERTS in den cursus te Keulen voor een talrijk gehoor een voordracht over de christelijke vakvereenigingen.

In een voordracht welke onmiddellijk aan die van GIESBERTS voorafging had de bekende Berlijnsche volkshuishoudkundige (soc. econoom) Prof. SCHMOLLER sprekende over den rechtelijken en huishoudelijken (econom.) toestand der arbeiders-klasse, vakorganisatie, collectief arbeidscontract en verzoeningsraad, *de beteekenis van knappe en gematigde leiders* van den arbeidersstand voor de verdere ontwikkeling onzer maatschappelijke verhoudingen met nadruk betoogd. Met rechtmatigen trots kon GIESBERTS, die gelijk bekend, zelf tot voor acht jaar als eenvoudig arbeider in de meest verschillende betrekkingen werkzaam was in dit verband er op wijzen, dat de jeugdige christelijke arbeidersbeweging reeds meer dan 100 bezoldigde vakvereenigingsbeambten heeft, die daaruit zelf zijn voortgekomen en zich geheel en al ook wel als kloeke en bezonnen mannen hebben getoond. Juist aan deze omstandigheid, dat het mogelijk was, een naar verhouding zoo groot aantal geschikte leiders binnen weinige jaren te vormen, moet de belangrijke vlucht der christelijke vakvereenigingen vooral worden toegeschreven. GIESBERTS kon deze ontwikkeling, waaraan hij van het begin af het werkzaamste aandeel heeft genomen, grootendeels op grond van eigen practische ervaringen schilderen — iets, wat de waarde zijner besprekingen voor de deelnemers aan den cursus zeker niet weinig verhoogde.

4. *Onbekendheid met het wezen en het doel der christelijke vakvereenigingen.*

Aangaande de *christelijke vakvereenigingen*, haar wezen en streven, heerscht nog altijd heel veel onklaarheid niet alleen in de kringen der ondernemers, doch ook in die der zgn. gegoeden en ontwikkelden. Nog altijd is men terecht geneigd te denken, dat het onderscheid tusschen de christelijke en de sociaal-democratische organisaties meer uitwendig is. Daarbij steunt men zich gewoonlijk door er op te wijzen, gelijk nog laatst in een artikel, dat door den arbeidgevers-bond voor de bouwvakken in het nijverheidsgebied van de *Rijn-provincie en Westfalen* aan de pers gezonden werd, te lezen stond: »dat tot nog toe niet het geringste onderscheid tusschen de eischen van de christelijke en van de soc. dem. arbeiders te vinden is." Tegenover dergelijke opwerpingen toonde GIESBERTS in zijn voordracht scherp de tegenstelling aan tusschen de christ. en de soc.-dem. organisaties.

5. *Tegenstelling tusschen de christ. en de soc.-dem. of zgn. «vrije» vakvereenigingen.*

Dat een innerlijke, *op de wereldbeschouwing berustende tegenstelling* aanwezig is, wordt reeds in het algemeen hierdoor bewezen, door dat de gedachte, om voor de aan christelijke en vaderlandsche beginselen vasthoudende arbeiders afzonderlijke organisaties op te richten, met zulk een gevolg is doorgezet. En dat deze afzonderlijke organisaties noodzakelijk waren, daarvoor kon GIESBERTS zich op den Breslauschen volkshuishoudkundige (sociaal-econoom) Prof. SOMBART beroepen, die op het congres der christ. vakvereenigingen in het vorige jaar toegaf: »Gij kunt de behartiging uwer belangen niet anders verwerkelijken dan in vereeniging uwer geheele wereldbeschouwing, en wijl gij anderen, de sociaal-democraten, als vakvereenigingsmannen vond, daarom moest gij ter zijde gaan en een afzonderlijke vakbeweging stichten.... Omdat de wereldbeschouwing in het midden werd geplaatst, kondt gij niet met de anderen samengaan.«

6. *Mogelijke samenwerking van de christl. met andere vakvereenigingen daarom nog niet uitgesloten.*

Wanneer nu, niettegenstaande dit verschil van wereldbeschouwing, de christl. vakvereenigingen met de sociaal-democratische bij verscheidene loonbewegingen gemeenschappelijk optreden, dan kan men haar hiervan alleen nog geen verwijt van maken. Een loonbeweging is toch niet daarom onrechtvaardig, omdat zij ook van soc. dem. zijde aangevangen wordt.

Overigens is het in het geheel niet juist, te beweren, dat de eischen der christl. vakvereenigingen steeds met die der soc. dem. samenvallen, of dat zij steeds gemeenschappelijk optreden. Integendeel. Meer dan eens hebben de christl. vakvereenigingen getoond, dat zij geneigd zijn, om haar *zelfstandigheid en vrijheid van besluit geheel te bewaren.* Hier kon GIESBERTS er op wijzen, dat nog niet lang geleden een christl. vakvereenigingen eerder honderden van haar leden prijsgaf, dan zich inliet met een tegen haar beginselen strijdende werkstaking.

De werkstaking is toch voor de christl. organisatie het laatste en uiterste middel en dezen kunnen de soc. dem. stakingstaktiek, welke meer uit den kunstmatig opgewekten en levendig gehouden haat tegen de maatschappij en de werkgevers ontspringt, volgens haar, geheel den klassenstrijd beslist afwijzend, program niet mede maken.

7. *Fouten der christ. vakvereenigingen,*

Hiermede is nu niet gezegd, dat ook door de christ. vakvereenigingen hier en daar geen *fouten* gemaakt worden. Nog kort geleden werd op den Bondsdag van de christ. bouwarbeiders toegegeven, dat hier en daar eenige overijling bij werkstakingen is voorgekomen, en zoowel door het centraal bestuur, als ook door de leden werd krachtig er tegen geprotesteerd, dat nog pas opgerichte plaatselijke afdeelingen reeds loonbewegingen in het

leven riepen, welker draagwijdte zij niet konden overzien; daartegen werd een betere schooling der leden en een onverbiddelijk ingrijpen van het centraal bestuur verlangd. Ook GIESBERTS ontkende geenszins, dat fouten voorkwamen. Maar wel bepleitte hij — o. i. met recht — verzachtende omstandigheden. Oordeelt niet te hard, zeide hij, naar deze onpleizierige verschijnselen van den tegenwoordigen tijd, over de vakvereenigingen als zoodanig, en vergeet niet, dat wij ons in een overgangstijdperk bevinden, welke de in verhouding nog jonge beweging eerst eens in zekere mate moet doormaken. En als bizondere verzachtende omstandigheid voerde hij aan, dat bij de voortdurende aanraking, waarin de christ. arbeiders met de soc.-dem. noodzakelijkerwijze dag aan dag komen, het geen wonder is, als ook op eerstgenoemden, minstens op menigeen onder hen, iets van de radicale gezindheid der laatsten wordt overgedrukt.

8. *De christ. vakorganisatie geen hinderpaal voor de ontwikkeling der volkshuishouding.*

In het kort weerlegde GIESBERTS ook de opwerping, welke dikwijls met verwijzing naar zekere toestanden in Engeland tegen de vakbeweging gemaakt wordt, dat zij namelijk een *hinderpaal is voor de ontwikkeling der volkshuishouding*, in het bijzonder naar een stelselmatige vermindering der arbeidsverrichtingen van den arbeider afzonderlijk streeft. Voor de christl. vakvereenigingen wees hij deze opwerping beslist af. Nimmer is daar zulk een gedachte zelfs opgekomen. In gelijken zin had GIESBERTS zich reeds op het Breslausche vakvereenigingscongres in een nu als brochure verschenen voordracht uitgelaten *(Die christlichen Gewerkschaften in der Arbeiterbeweging, der Volkswirtschaft und im öffentlichen Leben. Köln)*, welke om haar duidelijke en juiste verklaringen algemeene opmerkzaamheid en verspreiding verdient. Daarin wordt o. m. gezegd:

Wij gelooven niet aan de noodzakelijkheid van den klassenstrijd, gelijk de soc.-democratie hem volgens haar program houdt, wij gelooven veeleer, dat een geordend en harmonisch *samenwerken van alle klassen* des volks veel eerder den weg tot een volkomen maatschappelijke en huishoudelijke (econom.) ontwikkeling effent, in zoover hier van volkomenheid kan gesproken worden. De christl. vakbeweging houdt niet slechts de ontwikkeling der volkshuishouding niet tegen, maar draagt tot haar gezondmaking van die ontwikkeling bij. Wij wijzen den klassenstrijd en den klassenhaat met hun verlamming van arbeids- en beroepsvreugde af. Daar wij het zelfstandig en gelijkberechtigd samenwerken van de in de volkshuishouding werkende factoren: wetenschap, techniek, arbeid en kapitaal bevorderen en de beslechting van natuurlijk voorkomende belangen-verschillen langs den weg der collectieve arbeidscontracten en scheidsgerechten nastreven, dragen wij tot de ontwikkeling van alle krachten, tot den harmonischen arbeid in de volkshuishouding bij. Voorwaarde is daarbij altijd de erkenning van de arbeiders als gelijkberechtigde arbeids- en contracts-factoren. Onze eischen: kortere arbeidsduur, goed loon, zekere bestaansvoorwaarden (verzekeringswetten), arbeidersbescherming, zijn daarmee niet in tegenspraak. Sedert het bestaan der verzekering- en arbeidswetten is de voortbrengingskracht der Duitsche nijverheid niet alleen niet neergedrukt, maar onder haar bestaan heeft deze juist een bewonderenswaardige vlucht genomen en is de voortbrengingskracht der Duitsche arbeiders voortdurend gestegen.

Slot.

Verklaringen, als GIESBERTS in zijn voordracht te Keulen gegeven heeft, zijn — in verbinding met een grondige bespreking van de volkshuishoudelijke (soc. ec.) en maatschappelijke vraagstukken in het algemeen — zeker geschikt, menig misverstand, vooroordeel of bedenking weg te nemen, die nog heden met betrekking tot de arbeidersbeweging bestaan. Wanneer ook, gelijk Prof. SCHMOLLER in een van zijn bovengenoemde voordrachten met verwijzing naar Engeland aantoonde, nog een lang veranderingsproces van de thans heerschende denkwijze noodig is, eer dat wij in Duitschland tot een algemeene erkenning van de vakvereenigingen en daardoor tot vreedzamer maatschappelijke verhoudingen gekomen zijn; dan kan en moet toch die ontwikkeling bevorderd en bespoedigd worden. En daarbij is juist de overtuigde medewerking der academische kringen, der meer ontwikkelde geesten in het algemeen onmisbaar.

Aan hen valt vooral de taak ten deel, om eenerzijds bij de ondernemers een gunstiger gezindheid ten opzichte der arbeidersbeweging, in het bijzonder ten opzichte der christel. vakvereenigingen te bewerken, anderzijds ook, meer dan tot dusver geschied is, aan de geestelijke verheffing van den arbeidersstand mede te werken en aldus op dubbele wijze den weg te helpen banen tot den maatschappelijken vrede. J. A.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

SOCIAAL-DEMOCRATEN ALS WERKGEVERS.

Zoo ergens, dan komt bij de sociaal-democraten als werkgevers uit, dat theorie en praktijk niet altijd hand in hand gaan!

Onlangs verscheen een brochuurtje, waarin door een ex-sociaaldemocraat te Zwijndrecht van dit chapitre een bladzijde werd opengeslagen.

Het Volk was er aanstonds bij, om te beweren: de man is niet betrouwbaar, *want* hij is geen lid van de S. D. A. P. meer.

Hoewel er menschen zijn, die precies omgekeerd zullen redeneeren — en daar is reden voor! — zullen wij er ons bij neerleggen, en daarom alleen sociaal-democraten aan 't woord laten.

Lezen wij daarom eerst het verslag van 't Congres der sociaaldemocratische vakvereenigingen, dat in 1905 in Keulen is gehouden. Telkens zullen wij de bladzijden van 't officieel verslag opgeven, opdat men onze citaten behoorlijk kunne controleeren.

POETSCH, van Leipzig, sprak:

»De meeste coöperatie-mannen zijn vakvereenigingsmannen, maar zij hebben twee zielen in hun lichaam. Wanneer 't er om gaat, de eischen hunner werklieden en beambten in te willigen, dan toonen zij maar al te zeer werkgevers te zijn". (*Protokoll*, blz. 175).

VOELK, van Hamburg, uitte zich als volgt:

»Wij hebben nog bij geen coöperatie succes gehad met de eisch, dat zij haar waren niet zullen betrekken van firma's, die schandeloonen betalen, en hun arbeiders 't vereenigingsrecht ontzeggen. Vele coöperaties hebben eenvoudig geantwoord, dat zij geen reden hadden, om van leverancier te veranderen". (*Prot.* blz. 175).

ALLMANN, ook van Hamburg, verklaarde zelfs:

»Daar bestaan gedeeltelijk nog heden (in de coöperatieve bakkerijen) verhoudingen, die met iedere beschrijving spotten". (*Prot.* blz. 170).

En JOSEPHSOHN, uit Hamburg, deelde het volgende mede:

«Nog kort geleden, verzocht ons een coöperatie, dat onze Bond het «opwekken van ontevredenheid» onder haar personeel na zou laten. In Hamburg heeft men geweigerd, met de organisatie te onderhandelen. In Saksen, waar, gelijk bekend, de roodste sociaal-democraten groeien, viel onlangs de secretaris van een coöperatie op onzen gemachtigde aan, en toen hij in hem een anderen goeden partijgenoot herkende, verklaarde hij hem: «O, zijt gij het»: wanneer 't een uit Hamburg geweest was, dan ware hij subiet de deur uitgesmeten geworden. In de coöperatie, in welks bestuur de grootste theoreticus van de coöperatie-beweging zit, PEUS, werd aan de verkoopsters een aanvangssalaris betaald van f 12.— per maand Na langen strijd en krantenpolemieken verkregen wij een verhooging tot f 3.— per week.»

Zóó werd gesproken op 't sociaal-democratisch vakvereenigingscongres!

In 1905 brak een staking uit onder 't personeel van een onder sociaal-democratische leiding staande coöperatie van de Siemens-Schuckert-Werke.

De stakers verspreidden een manifest, waarin o. m. het navolgende te lezen stond:

«Het Bestuur van de coöperatie SIEMENS-SCHUCKERT heeft behoefte gevoeld, de allures van burgerlijke «Scharfmacher» aan te nemen, en evenals deze de stakende arbeiders en arbeidsters van hun bedrijf van onware beweringen tegenover de arbeiders der *Werke* te belasteren... Het weigeren van den negen-urigen arbeidsdag heeft de arbeiders van een door georganiseerde arbeiders bestuurde Coöperatie tot de staking gedreven. De arbeiders der *Werke* (Siemens und Schuckert) hebben zelf den negenurendag! Georganiseerde arbeiders, Partijgenooten! Ongehoord is het, dat georganiseerde arbeiders hier tot het laatste middel der vakorganisatie moeten grijpen, om zich de verkorting van den arbeidsduur te verwerven, die de andere arbeiders der *Werke* reeds hebben. De arbeidsruimte, de arbeidsverhoudingen dwingen ons, in 't belang der gezondheid van onze collega's, zoowel vrouwelijke als mannelijke, de eisch tot verkorting van den arbeidsduur onder alle omstandigheden vast te houden.

Thans wordt het bedrijf door eenige, geen solidariteitsgevoel bezittende mannelijke en vrouwelijke (4) bedienden, geholpen door den krachtigen medearbeid van georganiseerde bestuursleden, getracht gaande te houden. Onderkruiperij wordt in de oogen van de als vakvereenigingsman voelende arbeiders niet eerlijk, wanneer ze door georganiseerde arbeiders wordt uitgevoerd....

»Den negen-urendag willen wij, helpt ons dezen verkrijgen, en laat den roem, dezen belet te hebben, aan de in vakvereeniging georganiseerde bestuursleden uwer coöperatie."

Daar zit muziek in! zou de heer SCHAPER zeggen.

Wel aardig is, wat ik juist dezer dagen in het *Grafisch Weekblad, orgaan van den Nederlandschen Typografenbond* (23 Mei 1907) las. De Haagsche correspondent van dit «neutrale» vakblad was zoo eerlijk geweest om te schrijven:

»Teekenend is het m. i. dat juist aan het conservatieve dagblad *De Nieuwe Courant* de hoogste loonen worden uitbetaald, hooger dan aan onze Haagsche Arbeidersdrukkerijen.

Hiertegen komt een zichzelf sociaal-democratisch noemend typograaf — GRÜTER — krachtig op, o. m. met de verklaring (en die klinkt echt sociaal-democratisch!) „'n Grove leugen!" Maar, en dat is wel merkwaardig, hij voegt erbij: „Zelfs al was dit 't geval, dan nog moet men daarmee niet te koop loopen."

Blijkbaar is hier een waardig lezer van *Het Volk* aan 't woord!

H. L.

DE STAKING EN UITSLUITING TE EINDHOVEN.

In het laatst der vorige week hebben de patroons hun fabrieken voor niet-georganiseerde uitgeslotenen weer opengesteld.

Zooals te verwachten was, zonder veel succes. Op enkele uitzonderingen na zijn allen weggebleven, vast besloten om met de mannen der organisatie den strijd vol te houden, en niet op de lokstem der patroons als spelbrekers op te treden.

Inderdaad, deze menschen moesten toch ook alle eergevoel missen, wanneer ze anders zouden handelen. Ze hebben part noch deel aan de geheele beweging, en zijn desondanks door de patroons tot werkloosheid en een groot geldelijk verlies veroordeeld.

Wel hebben zij »die lid konden zijn van het Gilde en 't uit vrijen wil niet waren," tot dan toe hun halve loon ontvangen, — hetwelk nu ophoudt, — maar veel om 't lijf had dit niet. Het gold alleen voor de mannen boven 16 jaar, en zoo heel velen waren dit niet. De overgroote meerderheid bestond uit vrouwen, en minderjarigen, die voor 't lidmaatschap niet in de termen vielen.

Intusschen komen nu allen ten laste van het gilde, zoodat steun meer dan ooit gewenscht en dringend noodzakelijk is.

Reeds heeft het gilde minder moeten uitkeeren dan volgens reglement is vastgesteld. Te hopen is, dat het Manifest der *Federatie van Dioc. Werkliedenbonden* allerwege tot ruime bijdragen moge nopen.

Pogingen tot oplossing en voorstellen in die richting hebben tot nu toe nog niet veel succes. Alles stuit af op den onwil der patroons. Om dezen iets toeschietelijker te maken zal waarschijnlijk het beste middel blijken, dat men de positie der arbeiders zooveel mogelijk versterkt. De patroons behandelen de zaak als een zuivere machtsvraag. Wie op den duur de sterkste blijkt die wint het. Volhouden is dus de boodschap. Vooral na de verklaring der fabrikanten »dat ze niet *gemakkelijk* hun eenmaal ingenomen standpunt zullen verlaten«.

Nu, dit laatste hebben ze reeds bewezen. »De Gelderlander« noemde hun houding gewoonweg »ergerlijk«. In dit opzicht staat het blad niet alleen. Als een magere troost wijst het blad er op dat hier geen sprake is van een zwarte plek in 't donkere Zuiden, maar hoogstens van 'n blauwe, daar de organisatie der patroons zuiver *neutraal* is. Een Katholieke patroons-vereeniging zou zóó nooit gehandeld hebben.

Om den nood zooveel mogelijk te lenigen is intusschen de coöperatieve sigarenfabriek der werklieden in gang gezet. Men heeft een oude sigarenfabriek gehuurd, waar een deel der werklieden wordt bezig gehouden, terwijl een ander deel thuis werkt.

In een lang ingezonden stuk in de »N. Brabanter« onderteekend door de Burgemeesters en Gemeente-secretarissen van Woensel, Strijp, Gestel, Eindhoven en Stratum, wordt deze onderneming, die onder protectie van deze Heeren staat, het publiek sterk aanbevolen. Er wordt gezegd:

«Onze bedoeling is enkel en alleen, om zoolang de werkman niet kan werken op zijn fabriek, hem op deze wijze werk te verschaffen. Helpt ons nu met uwe bestellingen; schade zult U daardoor niet lijden. De werkman, dankbaar dat hem de reddende hand wordt toegestoken in deze voor hem zoo bange dagen, zal ongetwijfeld de meeste zorgen besteden aan de vervaardiging van die sigaren; met de meeste oplettendheid zullen de vaklui onder hen (meesterknechts) de mélanges bestudeeren om een geurige sigaar saam te stellen; aan verpakking zal geen geld worden verspild, deze zal eenvoudig, deugdelijk en netjes zijn. Zoo zal U een goede sigaar bekomen voor een lageren prijs dan de handel U kan aanbieden. Wat wij U vragen is dus niet te veel. Millioenen sigaren worden dagelijks opgerookt, honderde bestellingen worden gedaan op advertentie enz. omdat men denkt voordeelig te kunnen koopen. Welnu, geeft thans uwe orders aan onze onderneming, U steunt daardoor den werkelooze en U bevoordeelt U zelve.

U die dit leest van welke politieke richting U ook moge zijn, steunt ons werk. Het geldt hier geen politiek vraagstuk, het gaat hier slechts om armoede en broodgebrek te lenigen, niet door een werkman onteerende aalmoes, maar door werkverschaffing. Bedenkt ook dat, wat hier heden gebeurt, over eenigen tijd misschien onder een anderen vorm bij U gebeuren kan. Laat ons allen bedenken, dat de maatschappij er het grootste belang bij heeft dat deze krisis tusschen arbeid en kapitaal tegenwoordig overal aan de orde van den dag, zoo mogelijk kalm worde opgelost; niet door den angst van den honger; want zoo werkt men de maatschappij ten verderve."

De namen van de ondergeteekenden staan er borg voor dat de sigaren goed zijn en dat het geen zwendelhandel is.

Bestellingen te doen bij F. J. HENDRIKSEN te Strijp bij Eindhoven. Liefst tegen contante betaling.

***

Uit de latere berichten schijnt men te mogen opmaken dat er in den gedachtengang van sommige patroons een kentering plaats heeft. Althans nadat de commissie uit de Kamer van Koophandel haar poging zag mislukken, heeft op aandrang van een zeer geacht Eindhovensch ingezetene een voorloopige bespreking plaats gehad, tusschen een viertal patroons en een viertal bestuursleden van het Gilde met den adviseur. Er werden evenwel geene besluiten genomen.

Na een gecombineerde bestuursvergadering met de »Internationale" *zal aan de leden een voorstel worden gedaan.*

Deze laatste zin wijst er op dat er mogelijkheid bestaat op een oplossing.

Men blijve echter actief. Zoo ook dit mislukt, is men verder van huis dan ooit.

B.

***

Bij de Redactie van dit Weekblad werd in dank ontvangen voor de Eindhovensche uitgeslotenen, van B. C. te Roermond *f* 11.20.

KORTE BERICHTEN.

Afschaffing van den nachtarbeid in het bakkersbedrijf. — Zooals wij reeds kort geleden mededeelden bestaat bij het hoofdbestuur van den Brood- Koek- en Banketbakkersbond het voornemen een congres te organiseeren, waarop de questie der afschaffing van nachtarbeid in het bakkersbedrijf ernstig zal worden besproken. Wij kunnen omtrent deze zaak thans het volgende mededeelen. Door het hoofdbestuur van genoemden bond werd in zijn laatst gehouden vergadering een comité gevormd, waarin zitting namen de heeren J. E. v. d. GRAAF, voorz. Rotterdam, G. SLUYT, penningm. Beverwijk, van den Brood- Koek- en Banketbakkersbond, P. VELLINGA te Arum, Friesland en H. R. VOS te Jubbega, Friesche Bakkersbond, F. W. HUTTER Amsterdam en H. DIEMER Rotterdam, Chr. Bond van bakkersgezellen in Nederland, H. HEIJBLOM en A. G. RIETVELD, beiden te Rotterdam, „Bijstand zij ons doel", G. H. A. KOOL en H. B. F. VAN BOSSUM, secretaris Ned. R. K. Vaksecretariaat.

Dezer dagen hield het comité zijn eerste bijeenkomst in Krasnapolsky te Amsterdam. Besloten wordt aan alle sociaal economische vereenigingen in den lande te verzoeken adhesie te betuigen met het doel van het congres. Voorts werd het bureau opgedragen veel materiaal inzake de afschaffing van nachtarbeid te verzamelen. Besloten werd het congres gedurende twee achtereenvolgende dagen in de laatste week der maand September te Utrecht te houden. Elken dag zullen drie vergaderingen worden gehouden. De meest eminente sprekers zullen het vraagstuk van medische, hygienische en juridische zijde bespreken. Mannen uit de practijk zullen de mogelijkheid van oplossing van dit belangrijk vraagstuk van hun standpunt behandelen. Tot rechtskundig adviseur van het comité werd benoemd Mr. Th. Stuart.

Herstellingsoorden. — Z. D. H. Mgr. VAN DE WETERING, Aartsbisschop van Utrecht, heeft door een belangrijke gift, blijk gegeven van zijne hooge belangstelling voor deze Herstellingsoorden.

Verkorting van arbeidsduur. — Bij de Berlijnsche gasfabriek wordt — wijl een proef goed beviel — voor alle stokers den 8 urendag ingevoerd; de overige werklieden krijgen er den 9 urendag.

Te Kopenhagen zal bij de gas- en electriciteitswerken algemeen den 8 urendag worden ingevoerd, dien de stokers al sinds lang genieten.

Te Frankfort a. M. bestaan plannen om voor meerdere stedelijke bedrijven den 9 urendag in te voeren. Bij wijze van aanmoediging heeft een commissie uit den Raad becijferd wat dat kosten zal.

Zij komt tot groote bedragen, waarvan zij echter zelf zegt: «voor zoover dit bedrag niet door meer intensieven arbeid weder wordt uitgespaard." Maar hier zit juist de kneep, geachte commissie. Begin maar, de uitgaven vallen overal mee.

Ook al pressie? — Toen bij de wagenfabriek van LEUSCHNES t Berlijn de smeden en slotenmakers staakten, ontmoette de arbeidswillige smid MARTIN op een goeden dag bij 't verlaten der fabriek zijn stakenden collega SILIAN. Deze zeide hem: «Hier wordt gestaakt", waarop de ander antwoordde: »Staak maar raak." SILIAN, die tien jaar met MARTIN gewerkt had, repliceerde daarop boos: «Schaamt ge je niet?"

Deze uiting, welke hij nog eens herhaalde, kostte hem een week gevangenisstraf, wijl hij op MARTIN door 't aantasten zijner eer pressie tot medestaken had uitgeoefend.

Men kan daar ginds toch maar gauw tegen de lamp loopen!

Een linzensoep-vereeniging. — Neen, niet over schoolvoeding gaan we 't hebben, doch over fabrieksvereenigingen, die door 't beloven van geldelijke voordeelen de arbeiders brengen tot het verkoopen — als voor een schotel linzen — van hun vereenigingsrecht.

Een typisch voorbeeld daarvan levert een fabriek van landbouwwerktuigen (»Ruckert-Werke") te Berlijn. Sinds 1 April 1907 bestaat daar een spaar- en premie-vereeniging, waartoe ieder arbeider der fabriek kan toetreden voor zoover hij *niet* lid is eener vakvereeniging of eener ondersteuningskas bij staking en uitsluiting.

»De vereeniging beoogt de bevordering van de spaarzaamheid harer leden," die iedere week 40 Pfg. afdragen, welke door de fabrieksdirectie worden beheerd en waarvoor 6 pct. rente wordt gegeven. 't Gaat met die rente zelfs zoo royaal, dat de som, welke bij 't einde des jaars op 't boekje staat, beschouwd wordt als reeds bij den eersten inleg van 40 Pfg. in haar geheel te zijn ingeschreven." Wie vertrekt krijgt zijn geld terug (bij overlijden ontvangen het de erfgenamen), maar wie blijft erlangt nog meer voordeel. Wie bij 't begin van het boekjaar een jaar in dienst was der vennootschap, krijgt aan 't eind van dat jaar niet 6 pct. maar 50 pct. op zijn boekje bijgeschreven; na 3 jaar dienst ontvangt men in plaats van de renten een premie van 100 pct.; na 6 jaar dienst 150 pct., na 10 jaar dienst 200 pct. premie. Daarmee schijnt 't uit te wezen. Maar 't is dan ook prachtig, niet waar?

Sociale Praxis heeft evenwel becijferd, dat de eerste premie beduidt een loontoelage van 18 Pfg. per week, de volgende resp. 50 Pfg., 1 Mark en 1.75 Mark loontoelage per week. Dit laatste pas na 10 jaar dienst. En daarvoor moet men al dien tijd afstand doen van zijn vereenigingsrecht en heel zoet zijn bovendien, want anders mag je natuurlijk weggaan.

Zulke breekijzers-vereenigingen moesten verboden kunnen worden, want er zullen nog arbeiders genoeg invliegen.

Voor wie op zijn vak reist. — Wurtemberg gaat langs de hoofdwegen des lands informatie-bureaux inrichten ten bate van werklieden. die op stap zijn om arbeid te vinden, niet natuurlijk voor bedelaars en landloopers. Dezen kunnen nog steeds het best »onder den toren" terecht.

Er zullen 60 van die bureaux — ook een soort arbeidsbeurzen — komen; als eerste termijn is er voor op de begrooting uitgetrokken 20.000 Mark, wat men genoeg rekent voor 10 stuks.

't Is wel een aardige proeve van sociale vindingrijkheid.

Coöperatie in België. — Ook in België is het getal coöperatieve vereenigingen voortdurend stijgend. In de jaren 1901—1906 was het achtereenvolgens, 1706, 1849, 2001, 2172, 2314, 2443.

Overuren. — Twee arbeiders in de Roerstreek, die weigerden overuren te maken, werden op staanden voet ontslagen. Bij 't Gewerbegericht trachtten zij uitbetaling te verkrijgen van hun loon gedurende den opzeggingstermijn, maar zij kregen nul op het request. Het kan niet aan het welbehagen van de arbeiders worden overgelaten, of zij al dan niet willen overwerken. Wanneer in het arbeidscontract bepaald staat. dat overuren gemaakt *kunnen* worden, dan wil zulks — volgens 't Gewerbegericht — zeggen, dat de patroon ze in 't algemeen niet noodig heeft maar ze, als 't noodig is, tegen betaling van hooger loon eischen kan. Het overwerk mag echter de krachten der arbeiders niet overschrijden.

Zieke musici. — Deze hebben in Duitschland alleen een recht op ziekengeld, wanneer zij 't noten maken als bedrijf uitoefenen, maar niet wanneer zij tot een »hooger kunstinstituut" behooren. De muzikant, die tot deze uitspraak — door het Saksische »Oberverwaltungsgericht" na een *zesjarig* proces genomen — aanleiding gaf, behoorde tot een kapel, die hoofdzakelijk dansmuziek maakte en vreemde krachten inriep als er wat beters moest gespeeld worden. Toch kreeg hij geen recht op uitkeering, zoodat het «Oberverwalbungsgericht" op muzikaal gebied al spoedig in de wolken is.

De man in quaestie was natuurlijk al lang beter, maar of zijn collega's in 't algemeen in hun schik zijn met dit zonderlinge vonnis staat te bezien.

De beambten-beweging. — De groote beteekenis, welke de »Privat-beambtevereine" — vereenigingen van beambten in particulieren dienst, zooals ingenieurs, technologen, administratief personeel van kantoren, bankinstellingen, warenhuizen enz. — de latere jaren op sociaal gebied verkregen hebben, wordt in Duischland ook door de overheid erkend.

Het statistische jaarboek van het Duitsche Rijk zal over 1907 voor voor het eerst ook een overzicht geven van den stand dier vereenigingen naast die der arbeiders, terwijl ook het »Reichs-Arbeitsblatt" zich met de »Privat-beambtenbewegung« gaat bezig houden en de voornaamste feiten dienaangaande voortaan zal vermelden.

Men pleegt die particuliere ambtenaren wel eens aan te duiden als

»de nieuwe middenstand«. Wij betwijfelen zeer of die benaming juist zal blijken, want de handeldrijvende middenstand moge een crisis doormaken, verdwijnen zien wij dezen niet. Wel behooren de «Privat-aangestelden" meer bij den middenstand, dan bij dien der arbeiders. Als deze zijn zij werknemers, maar zij bekleeden toch een andere plaats in de maatschappij.

Hoe staat het met de beambten-beweging in ons land?

Zondagsrust. — Te Munchen, waar tot dusverre slechts gedurende twee maanden per jaar volledige Zondagsrust heerschte, beviel deze zoo goed, dat ze er thans van 1 Januari tot 31 Augustus is voorgeschreven, behoudens feestdag-uitzonderingen (3 Zondagen vóór Kerstmis b. v.).

Ouderdoms-verzekering van bestedelingen. Het Departement der Seine telt 19000 gemeentelijke bestedelingen van 6 tot 13, 20.000 van 13 tot 21 jaar. 't Zijn deels weezen, deels buitenechtelijke kinderen, deels kroost, dat door de ouders eenvoudig aan de armenverzorging wordt cadeau gedaan. Het aantal buitenechtelijke kinderen is zoo groot, wijl Parijs het groote aantrekkingspunt is van de ongehuwde moeders.

Die 39000 bestedelingen zijn over 't gansche land verspreid, deels bij pleegouders, deels bij patroons. Hun rijkgezegende vader, meer gemeld Departement der Seine, gaat nu hun ouderdomsverzekering ter harte nemen. Tot hun 14e jaar betaalt het voor hen 0.10 francs per week, van hun 14e tot hun 21e jaar wordt — door tusschenkomst eener speciale organisatie — dat bedrag van hun loon afgehouden, na hun 21e moeten zij 't zelf opdokken. Als dit alles braaf is geschied, ontvangt de 56-jarige bestedeling — dank zij ook een staatssubsidie — een jaarlijksche rente van 178.78 francs.

Indien het departement deze maatregel voor al zijn kinderen wilde invoeren, zou 't 72.000 francs per jaar kosten; daarom wordt slechts aangevangen met de verzekering der schoolgaande bestedelingen. Wie nu niet daartoe behooren schijnen maar te moeten zien dat zij klaar komen.

Bovendien: 't bovenstaande is nog slechts een ontwerp. De Departementale Raad moet het nog goedkeuren.

Woningcongres. Het internationale Woningcongres, dat in 1902 in Dusseldorf, in 1905 te Luik bijeenkwam zal begin Augustus te Londen vergaderen. De regeeringen van alle Europeesche landen, verder die van de Engelsche kolonien, Vereenigde Staten van Japan en evenzoo de gemeentebesturen aller voornaamste steden zijn tot deelneming per afgevaardigde uitgenoodigd. Drie dagen zal 't congres duren, waaraan verbonden is 't bezichtigen van gemeentelijken en vereenigings-woningbouw, van de tuinsteden Bourneville en Letchworth enz.

Minister John Burns zal de openingsrede houden.

«Hulp in het huishouden.» Deelden we onlangs een en ander mede omtrent de tweejarige Haagsche vereeniging van dezen naam, Berlijn bezit al sinds 20 jaar een organisatie, welke ten doel heeft de zieke huisvrouw door een geschikte hulpkracht te vervangen.

In 1898 telde deze vereeniging 33 werkende leden, in 1906 reeds 131. In 1898 bedroeg het aantal verpleegden 915 met 7942 verpleegdagen, in 1906 resp. 5322 en 35205.

Een groote stoot tot de ontwikkeling dezer vereeniging gaf in 1899 een overeenkomst met groot-industrieele ondernemingen, in wier arbeidersgezinnen de helpsters haar nuttigen werkkring uitoefenen; de kosten draagt òf de fabriek òf een bijzondere verzekeringskas. Overeenkomsten van dezen aard zijn gesloten met 65 fabrieken, met de «Kgl. Eisenbahndirection», met het ministerie van binnenlandsche zaken ten nutte der leden van de «Schutzmanns krankenkasse» en met het hoofdbestuur der posterijen ter wille der ondergeschikte beambten. Ook een weldadigheidsvereeniging, de «Beambten Wohnungsverein» en de ziekenkas der wasscherij-bedrijven heeft met de «Hauspflegeverein» een vaste overeenkomst gesloten.

De Haagsche vereeniging heeft het zoover nog niet gebracht.

Zou het intusschen voor de katholieken niet zaak zijn, zich op dit gebied te doen gelden? De Vincentius-vereeniging b.v. zou in deze richting wellicht prachtig kunnen werken. Geen liefdewerk is haar vreemd.

Bevordering van woningbouw. — Een eigenaardig middel om den bouw van arbeiderswoningen aan te moedigen wordt door het gemeentebestuur van Rastatt in practijk gebracht. De vestiging van nieuwe industrieën heeft aldaar woningnood doen ontstaan. Het gemeentebestuur verleent nu, om daaraan tegemoet te komen, een premie aan hen, die het aantal twee- en driekamerwoningen vermeerderen, hetzij door een verdieping op hun huis te zetten, hetzij door schuren en huizen af te breken en daarvoor zulke woningen in de plaats te bouwen. De premie bestaat in 100 M. per meter frontbreedte. Reeds zijn ruim 60.000 M. op deze wijze besteed en, naar gezegd wordt, zijn zij, die ze hebben verdiend, tot den bouw werkelijk door het vooruitzicht op de premie overgegaan.

Er is thans opnieuw door den Gemeenteraad een crediet van 20.000 M. voor dit doel toegestaen. (Z. f. W.)

„De S. D. A. P. niet clericaal!" — dat willen de sociaal-democraten wel eens beweren.

Welk een lief leugentje dit is, blijkt weer uit 't manifest, dat doo de Oostenrijksche sociaal-democraten bij de herstemmingen verspreid is.

Daarin geven zij dit parool uit:

«Wij zullen op de eerste plaats o v e r a l, waar wij kunnen, t e g e n d e n C l e r i c a a l, t e g e n d e n C h r i s t e l i j k-S o c i a a l partij kiezen, g e h e e l o n v e r s c h i l l i g, t o t w e l k e p a r t i j zijn tegenstander behoort."

Zoo ziet men, dat de „gezonde partijgroeping", waarnaar men in ons land zegt te verlangen, maar larie is.

In Oostenrijk waren de conservatieve Katholieken en Christelijk-Socialen afzonderlijk georganiseerd. Toch trekt, evengoed als bij ons, alles wat niet-katholiek is, als één man op tegen *beide* partijen.

De sociaal-democraten zullen ook daar zelfs op den meest conservatieven liberaal stemmen, indien hij zelfs staat tegenover een christelijk-sociaal!

Dit is wel leerzaam! F.

Hollanders in Duitschland. Reeds in 1902 werd geteld, dat er wel 60000 Hollanders in Duitschland werkten, welk aantal sinds dien ongetwijfeld nog is gestegen.

Erg vriendelijk is men onzen landgenooten niet genegen, waarbij o. a. als reden wordt opgegeven, dat de vreemde werkkrachten een hooger percentage aan ziekte en ongevallen hebben dan de Duitschers. Bij den mijnbouw zegt b. v. de statistiek, dat van de 1000 »Ausländer" er in 1904 niet minder dan 675, in 1905 625 ziek werden, terwijl dit bij de 1000 Duitschers (Littauers en Polen meegerekend) slechts resp. 472 en 437 was. Van de 1000 bedrijfsongevallen kwamen er in genoemde jaren 267 en 253 voor rekening van vreemdelingen, 144 en 195 op naam van landzaten.

Wij moeten toegeven, de verhouding is ongunstig. Men krijgt echter ziekte noch ongeval voor zijn pleizier, zoodat daarom onze landgenooten niet met een zwarte kool behoeven geteekend te worden.

Zou ook hier weer koning alcohol de schuldige zijn?...

8-urendag. Boffers zijn de metselaars te Leipzig, die zonder strijd den 8-urendag verworven hebben. Ze hadden reeds dien van $8^1/_2$ uur en nu is bij de hernieuwing van het collectief contract dat halve uur er af gegaan onder verhooging van het uurloon van 65 tot 70 Pfg., terwijl de overige loonen met 5 % verbeterd zijn.

ONS PROPAGANDAFONDS.

Tot ons genoegen kunnen wij deze week reeds de ontvangst van een tweetal postwissels voor het propagandafonds melden:

N. N. zond f 3.60
A. K. te M. f 1.—

Dringend blijven wij 't propagandafonds aanbevelen.

ONTVANGEN BOEKEN.

Inrichting en Beheer der Tuchtscholen en Rijks-opvoedingsgestichten, benevens de verpleging in particuliere zorg. Haarlem. H. D. Tjeenk Willink & Zoon, 48 bladz.

N. V. Drukkerij voorh. H. Berger, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 15 JUNI 1907. No. 24

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Kosthuizen voor werklieden, door CHR. STULEMIJER. — Geschiedeniskennis ook noodig voor den arbeider, door G. BULTEN. — Uit Tijdschriften: Katholieke Geloofsleer en Katholieke Sociologie. — Boekbeoordeeling: Militairisme. — Berichten en Mededeelingen: R. K. Middenstandsorganisatie. — Leesbroederschappen. — De katholieke pers in Duitschland. — Gemeentelijke arbeidsbeurzen. — Korte Berichten: Consumptie-coöperatie in Spanje. — Amerikaansche arbeidsbeperking. — Belasting op de waardevermeerdering. — Arbeidsters-restauraties. — Rijssen. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken. — **Gedenkt het Propagandafonds.**

KOSTHUIZEN VOOR WERKLIEDEN.

Eenigen tijd geleden troffen de volgende regelen uit een kunstkritiek in een dagblad mijne aandacht: »Maar waartoe dient toch eigenlijk al dat geschrijf over kunst? Per slot van rekening blijft dat alles toch maar reflexie, en beter toch dan een berg papier over schilderkunst is het kleinste mooie schilderijtje."

Met een variant zou ik willen zeggen: Waartoe dient feitelijk al het geschrijf over sociale actie, over bevordering van de belangen van den werkman? Per slot van rekening blijft dat alles maar reflexie, en beter dan stapels artikelen òver sociale actie is de practijk ervan: de actie voor den werkman door den werkman.

Immers actie is *geen praten*, maar *doen!* Doch er is een groot verschil; want, komt men door geschrijf òver kunst nooit tot het maken van het kleinste mooie schilderijtje, uit artikelen òver sociale actie, hoe reflexief ook op zichzelf, kan de practijk der sociale actie, *de daad*, wel degelijk ontstaan en groeien.

En het is juist om door beschouwing of reflexie te komen tot de practijk, tot *doen*, dat ik mij in deze regelen richt tot den R. K. Volksbond en c. q. de andere werkliedenvereenigingen in ons land, van wie ik *de daad* na deze beschouwing verwacht.

Twee vakvereenigingen van cement-ijzerwerkers in de hoofdstad des lands hebben zich onlangs met een adres gewend tot de patroons om verbetering te verkrijgen in enkele misstanden. Het verwonderde mij echter, dat zij zelfs met geen woord repten over een euvel, dat van zooveel meer belang is: nl. den onhoudbaren toestand in de *kosthuizen*.

De gewapend-beton- of cement-ijzer-industrie is een tak van nijverheid, die steeds meer en meer in omvang en bloei toeneemt in de laatste jaren ook in ons land. De werklieden in dat vak verkeeren echter in eene zeer eigenaardige positie, omdat zij meestal soms weken, ja, maanden zelfs achtereen buiten de plaats hunner inwoning aan het werk zijn. Vandaar dat werklieden van denzelfden patroon nu eens eenige weken te 's Hage, dan in Maastricht en later soms weer maanden in Rotterdam, Amsterdam of elders, maar in elk geval meestal ver van hun woonplaats hun vak uitoefenen. Een onvermijdelijk gevolg hiervan is, dat de werklieden gedurende den tijd, dat zij buiten hunne woonplaats werkzaam zijn, een onderkomen, een zoogenaamd «kosthuis» moeten zoeken; want ieder zal terstond inzien, dat telkens verhuizen een onbegonnen werk is.

Waren er nu in de voornaamste plaatsen des lands goed ingerichte Volkshuizen, waar de werkman tegen matigen prijs een nachtleger en een middagmaal kon vinden, dan was de zaak op eenvoudige, uitstekende wijze geregeld. Zulke Volkshuizen bestaan echter niet of minstens niet in voldoend aantal.

Daarom wenschte ik te dezer plaatse deze twee vragen te beantwoorden:

1°. Hoe is de toestand thans zonder die Volkshuizen? en 2°. Wat kan er gedaan worden om in dien toestand te voorzien?

De werkman, vaak een kerngezonde, onschuldige plattelandsbewoner gaat voor onbepaalden tijd naar een der groote steden van ons land zonder vriend of maag. Daar staat hij dan te midden van het roezemoezige gewemel van het drukke levensbeweeg te Amsterdam of Rotterdam geheel zonder steun, zonder vrienden, zonder leiding te midden van de gevaren, waaraan hij in die steden bloot staat en waarvan hij in zijn kalm en vredig boerendorpje zelfs het bestaan niet eens vermoedde.

Het zal wel overbodig zijn die gevaren nader te schetsen, of door voorbeelden uit het leven te illustreeren, daar iedereen ze kent en weet, dat ze juist voor den onervaren plattelandsbewoner grooter zijn. Ze zijn echter meer een gevolg van het leven in een groote stad dan eigen aan het zoogenaamde ›*leven in kosthuizen*‹. En ook wat dit laatste aangaat staan er voor den werkman mate-

rieele en zedelijke belangen op 't spel, zooals wij in 't volgende zullen zien.

Komt n.l. de werkman in een vreemde stad, waar hij voor eenige weken of maanden moet werken, dan zoekt hij »op zijn eigen houtje» een zoogenaamd »*kosthuis.*» Hij vindt dat bij de(n) een of andere(n) particulier, die met het oog op eene bijverdienste, kostgangers houdt, d. w. z.: hem een nachtverblijf met gelegenheid om zijn middagmaal te nuttigen aanbiedt. De wijze, waarop de werkman in die «kosthuizen» geherbergd wordt, laat vaak zeer veel te wenschen over, zoowel uit een oogpunt van *hygiëne* als van *zedelijkheid.*

Bovendien zal men licht begrijpen, dat er op het voedsel, hetwelk hij voor zijn geld bekomt, om de bijverdienste zooveel mogelijk, laat ons maar zeggen: *bezuinigd* wordt. De klachten der werklieden daarover zijn dan ook menigvuldig. Dan nog zijn die «kostbazen» of *erger nog:* «kostvrouwen» meestal zoo klein behuisd, dat de werkman in zijn vrijen tijd en vooral op zon- en feestdagen — als hij niet naar zijne woonplaats kan gaan — er geen onderkomen kan vinden. Het gevolg daarvan is, dat de werkman zijn heil zoekt in de kroeg, waar hij verleid wordt tot drankmisbruik of op andere plaatsen, waar hij, de onschuldige plattelandsbewoner, naar ziel en lichaam ten ondergang gevoerd wordt.

Men houde hierbij wel in het oog, dat ik alleen nog maar van «*kosthuizen*» spreek, omdat als bekend mag verondersteld worden de toestand in de zoogenaamde «*slaapsteden*», beslist nog veel ongunstiger, ja: verderfelijker is.

De heer BRUSSE heeft in zijne opstellen over landlooperij daarover een boekje opengedaan en ook in die «slaapsteden» neemt, helaas! menige werkman zijn intrek.

Boven zeide ik, dat ook uit een zedelijkheidsoogpunt de toestand in de «kosthuizen» zeer veel te wenschen overlaat. Voor eenigen tijd overkwam een werkman te Rotterdam op zijn werk een ongeval, waardoor de politie genoodzaakt was in zijn «kosthuis» navraag naar hem te doen. Toen den politiedienaar gevraagd werd, hoe hij oordeelde over den toestand in dat «kosthuis», gaf hij een deels dubbelzinnig, deels zeer bedenkelijk antwoord, dat in 't kort hierop neerkwam: «Bij onderzoek naar werklieden van buiten in kosthuizen komen wij in negen van de tien gevallen terecht bij «*zulke vrouwen*».

Het zou zeer gemakkelijk zijn hier eenige voorbeelden van onzedelijke verhoudingen en treurige toestanden ter illustratie aan te halen; maar ik meen, dat de welvoegelijkheid dat niet gedoogt en dat de enkele aanduiding van het euvel hier meer dan voldoende is.

Indien dan ook bevoegde mannen in deze zaak eens een onderzoek wilden doen, zou er zóóveel aan het licht komen, dat ieder, die iets voelt voor het zedelijk en stoffelijk welzijn van den werkman, er door zou worden aangespoord, om onverwijld pogingen in het werk te stellen tot verbetering van den huidigen toestand.

Met een eerste poging wend ik mij door dit artikel tot den *R. K. Volksbond* in ons land; want, heeft deze zich de zaak eenmaal aangetrokken, dan volgen de andere of andersdenkende werkliedenvereenigingen vanzelf.

Tevens is het wellicht niet ondienstig er hier op te wijzen, dat ook voor werklieden buiten het cement- ijzer- of gewapendbetonvak de kwestie der »kosthuizen» bestaat en verbetering behoeft. Voor de werklieden in dat vak is de kwestie echter meer algemeen en eigenaardig aan hun beroep.

Zoolang er nu geen voldoende en geschikte volkshuizen zijn, wenschte ik aan den R. K. Volksbond het volgende middel voor te stellen.

De patroon of werkgever, die buiten zijn woonplaats laat arbeiden geeft zijne werklieden eene aanbeveling — gedrukte kaarten b. v. — ter introductie mede aan den R. K. Volksbond of de werkliedenvereeniging der stad. Deze kaart geeft hun toegang tot het lokaal van den Bond. Het Bestuur der afdeeling draagt zorg, dat er in het lokaal steeds een lijst aanwezig is van aanbevelenswaardige adressen b. v. van leden van den Bond, waar de werklieden tegen bepaald tarief geherbergd kunnen worden. Wellicht kan de geestelijke adviseur der afdeeling met raad en daad zijn bijstand verleenen voor de samenstelling van de lijst der adressen, vooral door zich in verbinding te stellen met zijne Eerwaarde confraters in andere parochies.

Wordt dit voorstel door den Volksbond tot uitvoering gebracht, dan meen ik, dat de onhoudbare toestanden in de kosthuizen voor werklieden spoedig tot het verleden zullen behooren. Tevens zouden de werklieden op zon- en feestdagen of in vrijen tijd in het lokaal der vereeniging een onderkomen kunnen vinden, waardoor zij uit de herberg worden gehouden niet alleen, maar tevens door omgang en verkeer sociaal ontwikkeld worden, de broederband tusschen hen en hunne standgenooten der steden nauwer wordt aangehaald en zij elkander kunnen opwekken tot of temperen in den maatschappelijken strijd.

Daarom is het te hopen, dat onze R. K. Volksbond dit plan in overweging moge nemen en een ernstige poging wage om het tot uitvoering te brengen. Met dit doel voor oogen richt ik mij met dit artikel tot den Volksbond opdat hij onverwijld trachte te doen, wat in zijn vermogen is, om een eind te maken aan de uitbuiting van den werkman door de kosthuishouders en vooral -houdsters, maar bovenal aan de onzedelijke toestanden, welke in de kosthuizen voor werklieden zoo veelvuldig voorkomen.

Wanneer deze opwekking dat mocht bereiken, dan zou hier de *reflexie* onmiddellijk geleid hebben tot de *daad.*

Breda. CHR. STULEMEIJER.

GESCHIEDENISKENNIS OOK NOODIG VOOR DEN ARBEIDER.

Over maatschappelijke verbeteringen en de middelen er toe wordt veel getheoretiseerd. Niemand zal dit met reden kunnen ontkennen.

Wie het opschrift boven deze bijdrage leest, zal wellicht ook aan een stukje theorie denken. Opgevat in den zin, dat er geene of althans zeer minieme practische waarde aan de gedachten dezer beschouwing over het nut van geschiedeniskennis ook voor den arbeider kan worden toe-

gekend, wensch ik haar niet bij de theorie ingedeeld te zien. Het komt mij n.l. voor, en ik borg deze meening bij PROF. G. SCHMOLLER, dat voor de oplossing der sociale quaestie vooral de groote tegenstelling in beschaving opgeheven moet worden.

De vraag is nu of geschiedkennis van beteekenis is voor die beschaving. Dat is ze ongetwijfeld. Door beschaving toch, moeten wij de sleutels tot ontsluiting van groote levensraadselen machtig worden, en naar BILDERDIJKS woord moeten we het juist begrip der hedendaagsche samenleving opsporen in gebeurtenissen en toestanden der dagen, die geschiedenis geworden zijn. »Unser ganzes Leben ist mit Geschichte durchtränkt« zegt STÖCKERT in zijn *Bildungswert der Geschichte* (bladz. 41). Dat is waar voor ieder, ook voor den R. K. arbeider.

Als mensch, als christen en als Katholiek, maar vooral ook als lid van een stand, die zoo zeer in het openbare even en zoo nauw bij den gaanden maatschappelijken strijd betrokken is, moet hem de kennis van het verleden belangstelling inboezemen.

't Gaat verder. Door gemis aan zulke kennis zal de stand der werkers een wapen derven voor den strijd om opheffing tot betere levensvoorwaarden, in den kamp tot wering van het maatschappelijk gevaar.

Ik wensch alleen de noodzakelijkheid van historiekennis voor den arbeider als zoodanig nader te beschouwen. Toch kan ik niet geheel voorbijgaan, dat zij voor hem als mensch, en ook als christen en katholiek, al zal dit van mijn uiteenzetting niet te scheiden zijn, groote beteekenis heeft.

Als mensch, die niet leeft bij brood alleen, maar ook geestesvoedsel met de noodige verandering der spijzen tot etenslust behoeft, zal hij in de bladen der historie naar hartelust te gast kunnen gaan. Afgezien van het nut voor zijn sociale leven, vindt hij daarin hoog, edel genot en ontspanning.

En als christen zal hij in der tijden loop de hand der besturende Voorzienigheid kunnen vinden; zal het hem duidelijk worden, dat Gods molen, langzaam malende, voor de misdaden en ongerechtigheden van geslachten en volken en personen eenmaal verzoening van beleedigd Goddelijk recht vraagt. Langzaam, zoo langzaam, dat men geen beweging meent te zien, vordert de zegepraal van waarheid en recht. Als de Katholiek dat naspeuren kan in de lessen der afgesloten tijden, dan ligt daarin leniging van schrijnende pijn, die verdrukking zijner H. Moederkerk door haar felste vijanden hem veroorzaakt, maar tevens ook een altijd wellende bron van versterking in het geloof aan de overwinning door zijn Geloof.

. .
.

Om de noodzakelijkheid van historisch weten voor den arbeider aan te toonen, moet gelet worden op de plaats, die de stand der arbeiders in de huidige maatschappelijke tijdsomstandigheden inneemt, op de beteekenis der lessen uit de historie voor het heden en de toekomst en mag, neen moet ook rekening gehouden worden met de reeds bestaande practische toepassingen van historiekennis.

De practijk biedt zoo ongezocht, voor de hand liggend een begin — en aanknoopingspunt tot verdere ontwikkeling mijner gedachten, dat ik met de laatste der drie genoemde redenen zal aanvangen.

Als wij de practijk raadplegen, valt het gemakkelijk geschiedkundige feiten, toestanden, omstandigheden, personen, stelsels, en dergelijke, waarover de volksredenaar en de volksschrijver den gewonen, niet gestudeerden man uit het volk dikwijls zelfs als terloops spreken, naar voren te halen.

Gildewezen, middeleeuwen, leenstelsel, communaal grondbezit, nomadenvolken, HENDRIK IV, Paus GREGORIUS VII, CANOSSA, BISMARCK, WINDHORST, «das Centrum», de groote Fransche Revolutie, renaissance, ancien regime, restauratie, commune, machinewezen, strijd om het bestaan, MALTHUS, ADAM SMITH, Manchesterschool, individualisme, MARX en ENGELS, MANNING, reformatie, DARWIN enz. enz. zijn nog maar eenige der vele woorden, die ik hier opschreef, zooals ze mij 't eerst in de gedachte sprongen en die men bij volkssprekers en — schrijvers, in volksbladen betrekkelijk veelvuldig aantreft. Elk dier woorden roept, moet dat althans doen, roept met het eene begrip tientallen van andere wakker. Ze te mijden, is op den duur niet wel mogelijk.

Vakvereeniging en loonactie zijn een paar der vruchtbare onderwerpen voor een spreekbeurt of een dagblad- of tijdschriftartikel.

Wie over werkliedenorganisatie handelt, zal bij een weinig grondigheid, naar de middeleeuwsche gilden terug moeten. Hij komt dan vanzelf op de Fransche omwenteling van 1789, die de gilden voor goed ophief. Tot goed begrip van die groote revolutie moet men in de geschiedenisperiode tot aan den tijd der rénaissance niet volslagen vreemdeling zijn. Bij eenig doordenken zijn ancien regime, reformatie, leenwezen tevens min of meer aan de orde gekomen. En bij de ontwikkeling van den toestand na het historisch keerpunt op het einde der 18e eeuw, spreken machinewezen, individualisme, strijd om het bestaan en al die begrippen, die aan deze als vastgesmeed zitten, een woordje mee.

Bij een verhandeling over de loonvraag gaat het evenzoo. Zeer vele der in 't vorig voorbeeld genoemde onderwerpen komen ook hier aan de orde. Als dan, als van zelf sprekend, vrouwen- en kinderarbeid ten sprake komen, mag eenige uitweiding over het bevolkingsvraagstuk niet als met de haren er bij gesleept geacht worden. Zijn we dan tevens niet bij MALTHUS en DARWIN, en weer bij the struggle for live en individualisme aangeland?

Al geef ik toe, dat verschillende der mannen, die in de arbeidersbeweging vooraan kwamen te staan, in hun spreken en schrijven iederen schijn van geleerdheid, door het bezigen van zulke geleerdklinkende termen, trachten te mijden, toch zal men mij toegeven, dat ze gebezigd worden, moeten worden dikwijls, om eindelooze herhaling en omschrijving te ontkomen. Men is zoo langzamerhand zelfs gaan veronderstellen, dat bij het gehoor in volksvergaderingen de gedachte in de juiste richting gevoerd wordt door dergelijke uitdrukkingen. In dit opzicht zou nader onderzoek groote teleurstelling baren. »Fransche revolutie" bijv. zijn een paar woorden, die men nader te verklaren overbodig acht. En toch,

voor menigen man uit het volk zijn het niet meer dan woorden; hoogstens roepen ze in de gedachte een tijdperk van geweld en van veel onderdrukking en publieke moordpleging.

Uit de verschillende waarnemingen, die ik opzettelijk deed, een enkel voorbeeldje tot illustratie.

Een zeer gevierd en bemind volksspreker hoorde ik voor zeer korten tijd nog in een redevoering, door zijn gehoor als hoogst bevattelijk geroemd, de Fransche omwenteling aanroeren. De namen Voltaire en Diderot ontvloeiden bij de noodige nadere uiteenzetting der dieperliggende oorzaken zijn mond. Toen ik in het zelfde uur nog met eenigen der meest, en zeer bepaald ook vrij goed ontwikkelde arbeiders daar aanwezig sprak, speciaal ook over dien eenen zin en over de beide genoemde namen, bleek mij bij hen van geen besef over den oorzakelijken invloed der encyclopaedisten op de bekende omwenteling. Toch was zulk besef noodzakelijk tot alleszins goed begrijpen. De naam VOLTAIRE was hun niet vreemd, maar hij was hun een uiterst weinig begriphoudende klank.

***

De lezer, die mij tot hiertoe heeft willen volgen, zal misschien de objectie maken, dat er meer van sociaal-economische dan van historische kennis sprake is. De omstandigheid, dat een zelfde onderwerp deel van verschillende takken van wetenschap kan zijn, rechtvaardigt volkomen die opvatting. Op voorwaarde, dat ook de sociale economie voor de noodzakelijke kennis van den arbeider cijnsplichtig gesteld moet worden, doet het er feitelijk niets af of toe, dat sommige der bovengenoemde onderwerpen bij de zuiver sociaal-economische worden ingedeeld. Maar waar evenwel, en vooral in de laatste jaren het begrip geschiedeniskennis beter gekend en niet meer identiek geacht wordt met kennis van vorstenhuizen, veld- en zeeslagen, alles met de noodige jaartallen, meen ik een opvatting van geschiedenis als ik gaf niet te ruim. Zij is de wetenschap van het handelen en denken der menschen van alle tijden en waardoor de maatschappelijke en staatkundige toestand geworden is, zooals wij dien thans kennen. Zij is dus de wetenschap over de beschaving der menschheid. In deze beteekenis ligt de oorzaak der noodzakelijkheid van geschiedeniskennis ook voor den arbeidersstand.

Die stand heeft voor den gewenschten socialen vrede een taak te volbrengen. Hij moet krachtig medearbeiden aan het scheppen van een nieuwen toestand en dus bewust meehelpen, aan de tegenwoordige maatschappij richting voor de toekomst te geven. In dat voltrokken wordende, dus niet zich zelf voltrekkende wereldproces, is de arbeider een der zelfbewust ingrijpende krachten. Zijn stand heeft dus mede verantwoording voor de komende tijden te dragen. Zal de christelijke arbeider met gerustheid zijn daden aan het oordeel van die toekomst kunnen onderwerpen, dan moet hij zijn handelen inrichten naar de lessen, hem in het verleden gegeven.

Het verleden biedt werkelijk die lessen, legt oorzaak en gevolg en de daaruit weer voortspruitende nieuwe oorzaken bloot en verhoogt voor wien het verstaat, ze te lezen, het verantwoordelijkheidsbesef.

Enkele voorbeelden ter verduidelijking.

Daar is onder de meerderlei arbeidersbeweging, ook die, voor welke het revolutionair geweld het beste vrijheidsmiddel geldt. Is het verantwoordelijk gehandeld, als men zich door de geestverwarrende ophemeling der revolutiekracht laat begoochelen? De geschiedenis geeft in voorbeeld bij voorbeeld het antwoord en bewijs tevens, hoe onverantwoordelijk het is, zich door het bedrog van vrijheidsvoorspiegeling te laten vangen.

Zoo goed als iedere burgeroorlog der oude Grieken en Romeinen een anderen dictator bracht, een Engelsche omwenteling een eerzuchtig, onbeperkt heerschend protector in de plaats van den onthalsden koning stelde, iedere Spaansche, Portugeesche, Italiaansche, Fransche enz. omwenteling de plaats voor een nieuwen partijleider of een ander revolutionair comité-man ruim maakte, even zoo goed zal elke nieuwe revolutie naar den aard der omstandigheden een nieuwen Napoleon scheppen.

Revolutie breekt af, maar sticht geen deugdelijk gefundeerden, nieuwen toestand, want zij houdt geen rekening met de historie. Om uit de door het geweld neergeworpen puinhoopen weer op te bouwen is dictatoriale macht noodig. De heerscher, die opstaat, arbeidt reageerend, hij knoopt de doorgehakte historiedraad weer aaneen, m. a. w. voor het scheppen van den nieuwen stand van zaken, houdt hij het oog gericht op het verleden.

De maatschappelijke ongelijkheid onder de menschen is het socialisme als een doorn in het oog. Het spreekt van een gelijkheid voor allen en lokt er velen mee tot zich.

Toch getuigt het van zijn weinigen historischen zin. De gelijkheid voor de gemeenschap geraakt bij iedere nieuwe practische poging telkens zoek, en zoo werden *Walden's* en *Icaria's* en *New-Lanark's* als mislukkingen van niet te verwerkelijken ideeën in de geschiedboeken ingeschreven.

Hoogere motieven zullen den christelijken man ongetwijfeld afhouden van revolutiegeweld en socialisme, maar *versterking* vindt hij in geschiedeniskennis, die hem het onredelijke en onmogelijke leeren kan.

Met dat besef van verantwoordelijkheid rijst de vraag over het wezen der toekomst. Om die op te lossen is ontleding van het hedendaagsche maatschappelijk organisme noodig. Dat sociale organisme wordt niet begrepen zonder de voorlichting der geschiedenis. Men moet gaan vergelijken om te vinden, wat thans ontbreekt. En ieder, die, al zijn het slechts de groote historielijnen zien en volgen kan, zal begrijpen, wat groote geesten lezen in het boek, geschreven door al de jaren der wereld. In bladzijde bij bladzijde staat daar vereeuwigd, dat de geschiedenis van geheel het menschengeslacht is de geschiedenis van den strijd tusschen God en duivel.

GÖTHE, de groote heiden genoemd, schreef in zijn *West-östlicher Divan* (Israël in der Wüste): «Het ware, eenige en diepste thema der wereldgeschiedenis, waaraan alle andere ondergeschikt zijn, blijft het conflict tusschen geloof en ongeloof. Alle geschiedenistijdsperken, waarin geloof heerscht in welken vorm ook, zijn schitterend, hartverheffend en vruchtbaar voor tijdgenoot en nakomeling. Alle tijdperken daarentegen, waarin het ongeloof, in welke

gestalte het ook zij, een erbarmelijken zege behaalde, en een oogenblik met een schijnglans pronken mocht, waren voor den nakomeling verloren, omdat niemand zich gaarne kwelt door de eigen bekentenis van onvruchtbaarheid.»

Als er gezegd wordt tot den christelijken werker, dat het tijdsteeken een vraag van godsdienst en zedelijkheid is, dan gelooft hij dat. Maar als hij bij het vernemen zulker woorden, zich de droeve en donkere tijden van Israël en Rome, van Duitschland en Frankrijk tijdens geloofs- en zedenverval herinneren kan, als hij dan de schitterende perioden van rust, welstand, vrede maar ook van geloof en reine zeden bij die volken daartegenover kan stellen, dan valt het woord over godsdienst's kracht in een ziel, die het bewaren kan, omdat zij verdedigingskracht bezit.

Dan mogen er komen, de mannen die spreken van alleen een vraag der maag. Het weten uit de lessen der historie, onderkent den leugen en doet de goede leiders in de goede zaak trouw blijven. Alle tijdperken van ongeloof »verschwinden vor den Nachwelt," dat is de vrucht van geschiedeniskennis, dat schenkt levenskracht aan de tijdsleuze van den christenarbeider: Instaurare omnia in Christo.

* * *

Wat moet de arbeider kennen en *hoe* zal hij komen tot kennis van geschiedenis? 't Is een vraag, die in het verband dezer bijdrage nog wel onder de oogen gezien mag worden. Daarom een enkel woord er over.

Omdat de ontwikkeling van den niet-gestudeerden, van den arbeider in dit geval, zoodanig moet zijn, dat het wezen der hedendaagsche samenleving hem vrij duidelijk wordt, is het noodzakelijk *wat* van zijn geschiedkundig weten vrij nauwkeurig bepaald. De omvang der stof ligt opgesloten in de nieuwe geschiedenis en in die van zijn vaderland. De oude geschiedenis behoeft daarom niet geheel buiten beschouwing te blijven, maar zij komt pas op de laatste plaats in aanmerking.

Op welke wijze die geschiedkundige kennis het best zijn geesteseigendom kan worden is een belangrijke vraag.

Waar de volksschool de kennis der historie dikwijls zoo spoedig bij hare leerlingen vervloeid ziet of althans zeer onnauwkeurig ziet worden, dient er met een goede methode rekening te worden gehouden.

't Zij dat op cursussen of vergaderingen, 't zij dat door lectuur kennis van geschiedenis verkregen moet worden, het is gebleken, dat biografische behandeling zoowel in 't gesproken woord als in geschrift een succesvolle methode is, en een aanleiding dikwijls tot geregelde studie. Bij alle volken en in alle tijden is de geschiedenis met het leven van op den voorgrond tredende mannen samen geweven. In het biografisch materiaal ligt dus gewoonlijk de kern der geschiedenis opgesloten.

«*Futura*» heeft daar ten onzent eenige mooie voorbeelden van gegeven. WINDHORST's leven is de geschiedenis van het Duitsche Centrum en den kultuurstrijd.

DONOSO CORTES vertegenwoordigt een stuk geschiedenis van het onrustige Spanje uit de eerste helft der vorige eeuw.

Kardinaal MANNING's leven is meer dan een brok Engelsche sociale geschiedenis.

En zooals we in deze en andere Futura-boeken in biografischen vorm geschiedenis leeren, zoo kan men dat in meerdere, en zoo kan men dat ook uit voordrachten over historische figuren.

't Is een aangename studiewijze bovendien, want een levensbeschrijving wekt veelal groote belangstelling en voert ons in den geest naar de werkplaatsen, waar het geluk, dikwijls helaas ook het ongeluk, der volkeren voorbereid wordt.

Aldus opgevat, kan het voor den gewonen man uit het volk geen te groote moeilijkheid zijn, zich op een aangename wijze een dosis geschiedeniskennis eigen te maken, waarvoor men den hoed afneemt.

De grootste voorwaarde is, dat men het wil.

Zilk, bij Hillegom. G. BULTEN.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

KATHOLIEKE GELOOFSLEER EN KATHOLIEKE SOCIOLOGIE.

De Fransche Sociale Week, die, zooals aan de lezers van het *K. S. W.* bekend is, in 1906 te Dijon is gehouden, werd door den Voorzitter HENRI LORIN geopend met eene redevoering, welke ons onder verschillende opzichten merkwaardig genoeg voorkomt, om ze hier weer te geven.

Na de gewone plichtplegingen, waarbij hij o. a. hulde bracht aan de stad Dijon, waar eens de Bisschopszetel stond van BOSSUET, den man, die tot het glanzend hof van LODEWIJK XIV sprak over *de buitengewone waardigheid der armen in de Kerk van J. Chr.*, beschreef hij zijn hoorders, wàt de Sociale Week bedoelt te zijn voor de Katholieken, wàt voor de niet-Katholieken.

»Wij voor ons zullen hier redenen vinden tot hopen, ondanks alles, wat ons op het oogenblik doet vreezen, ondanks het goddelooze drijven eener minderheid vol haat, ondanks de schijnbare onverschilligheid der groote massa, ondanks de scheiding van Kerk en Staat, ondanks de officieele afkondiging, dat de Staat geen godsdienst meer erkent.

Wij zullen hier evenwel ook tot de erkenning komen, dat de dwalingen die ons omringen, haar invloed op ons hebben gehad, dat wij levend in een maatschappij, die geworden is zooals zij nu is, buiten en tegen de onderwijzingen der Kerk, onwillekeurig iets van die heidensche ideeën in ons hebben opgenomen, en dat wij, die ons Katholieken noemen en roemen, in onze daden aan de groote massa een onvolledig, onduidelijk, dikwijls zelfs onjuist idee hebben gegeven, van hetgeen eigenlijk het Katholicisme is.

Daarentegen zullen wij ook bemerken, dat in het streven naar hervorming, hetwelk op dit oogenblik de wereld beroert, een onbewust christendom werkt. Een voorbeeld daarvan zien wij o. a. in de nieuwe wet op de Zondagsrust. Een half jaar na de scheiding van Kerk en Staat, geeft de wet aan den Zondag zijn plaats terug in het sociale leven.

Wanneer wij er in slagen, om degenen, die buiten de Kerk staan, ervan te overtuigen, dat onze sociale ideeën logisch voortvloeien uit onze godsdienstige overtuiging, dat zij niet zijn een modeartikel, niet een politieke kunstgreep, om de volksgunst te winnen, dan zullen zij ons gemakkelijker hun vertrouwen schenken en inzien, dat de edelmoedige ideeën door anderen verkondigd, slechts naklank zijn van het geen hun nog rest van christendom, dat echter een maatschappij van sociale gerechtigheid slechts dan kan ontstaan, wanneer in vollen wasdom op-

bloeit het Rijk Gods, dat wij, Katholieken, ons droomen en hopen.

Het doel der sociale week is een krachtige poging om voor ons zelf vast te stellen, hoe volgens de leer der Katholieke Kerk, de onderlinge betrekkingen der menschen moeten zijn, welke volgens onze leer de eischen zijn der rechtvaardigheid, wat de werkelijkheid, die wij voor onze oogen zien en het geloof, dat ons geopenbaard is, vorderen.

Drie en twintig jaar geleden kwamen eenige katholieken van verschillende nationaliteit te Freiburg bijeen en in enkele stellingen spraken zij zich uit over de sociale vragen. Zij verklaarden zich voor een sociale wetgeving, gebaseerd op verplichting en onder den naam van beroepsorganisatie voor de vaststelling der arbeidsvoorwaarden door een gemeenschappelijk overleg tusschen twee standen van de georganiseerde beroepen. Weinige jaren later verscheen de encycliek »*Rerum Novarum*«, waarbij deze conclusies de hoogste goedkeuring verwierven, het ingrijpen der wet tot bescherming van het leven en de waardigheid der arbeiders als billijk en noodzakelijk aangegrepen en het oprichten van vakvereenigingen aangemoedigd werd.

Alle sociale hervormingen, die reeds tot stand zijn gebracht of nog in voorbereiding zijn, zijn niet anders dan toepassing en ontwikkeling van deze twee punten, die in volle overeenstemming zijn met de christelijke leer. Men kan dus zeggen, dat elke sociale hervorming in dezen zin van beteekenis is voor het Christendom en een vooruitgang is van individu en maatschappij in christelijken zin.

Wanneer deze hervormingen in de Kamer ter sprake kwamen, was het op voorstel of ten minste met steun van sommige katholieken, wier naam op onze lippen zweeft of diep in onze harten staat gegrift. Niet altijd werden zij evenwel goed begrepen, dikwijls vinnig zelfs door hun broeders in het geloof bestreden; in de oogen der groote massa had het allen schijn, alsof zij, door zich vóór die hervormingen uit te spreken alleen een eigen persoonlijk inzicht verkondigden, en niet, dat zij daardoor getuigenis aflegden van hetgeen hun godsdienst leert.

Het doel der sociale week is nu juist op te komen tegen het verkeerde begrip, dat economische en sociale vragen over de betrekking tusschen kapitaal en arbeid, op zich zelf kunnen behandeld worden; het gaat daarbij evenwel over den geheelen mensch, de oplossing dier vragen hangt voor een groot deel samen met hetgeen men denkt over den mensch, zijn oorsprong, het doel van zijn bestaan en zijn werken.

Daarom geven wij aan het begin der sociale week een samenvatting van de hoofdgedachten, die ons leiden.

De leer der Kerk, haar eeredienst, haar inrichting, die rust op den Paus, vertegenwoordiger van het Vaderschap Gods, getuigen, dat de menschen broeders zijn onder elkander, kinderen van den éénen Vader in den hemel, die hen allen zonder onderscheid geschapen en geroepen heeft om mede-erfgenamen te zijn van J. Chr., aan wie allen Hij dezelfde waardigheid heeft gegeven en een vrijen wil, die de daden der menschen kenmerkt, daaraan rechten verbindt, den mensch voor die daden verantwoordelijk maakt.

Het geloofstuk der erfzonde leert ons, dat ieder zijn wil moet beheerschen, hem niet den vrijen teugel moet vieren, dat zijn neigingen moeten geregeld, zijn uitingen moeten bestuurd worden, kortom, dat hij alleen waarlijk mensch is naarmate van de pogingen, die hij doet om meester van dien wil te blijven.

Het dogma der Verlossing leert, dat de Christus is gestorven voor alle menschen, dat zij door het offer des kruises hun volle waardigheid en hun hemelsche roeping hebben teruggekregen; daardoor is de strijd tegen zijn ongeregelden wil geheiligd en gericht tot een hooger doel, in het offer des kruises heeft de mensch bij zijn strijd een bron van kracht en een waarborg voor het einddoel van dien strijd.

De H. Schrift getuigt, dat God de aarde aan de menschen heeft gegeven in onverdeelden eigendom, opdat zij in de gemeenschappelijke behoeften zou voorzien. Daarbij werd den mensch de zending gegeven, met zijn verstand al het nut, al de kracht ervan te ontdekken, hem het recht gegeven dat nut en die kracht zich toe te eigenen als middelen tot hun doel en den plicht opgelegd door den arbeid, die bron is van alle productie, ze geschikt te maken voor het gebruik.

Uit deze feiten kan men afleiden, hoedanig volgens het goddelijk plan de betrekkingen onder menschen onderling behooren te zijn. Ieder moet geëerbiedigd worden in zijne vrijheid, die hij ontving van God, in de ontwikkeling van zijn persoonlijk werken, dat hem is opgelegd door zijn roeping van God tot een doel. De rechtvaardigheid steunt op het feit, dat allen broeders zijn en heeft ten doel aan alle menschen, door hun gelijkheid als broeders te beschermen, de gemeenschappelijke waardigheid te waarborgen. Deze rechtvaardigheid kan door vrije menschen, die naast elkander staan, alleen worden onderhouden, als zij zich neven elkander schikken onder een hoofd, want omdat de vrije wil door de erfzonde ten kwade is geneigd kan onmogelijk de goede orde zonder leiding bewaard. De rechtvaardigheid kan dus alleen heerschen in een verzameling van menschen, onder een organisatie, die alle afzonderlijke leden omvat en onder een gezag, dat hen verplicht, de maatschappelijke verhoudingen te eerbiedigen.

In dezen zin komt alle macht van God; hieruit volgt, dat geen enkel mensch uit zich zelf de macht heeft om over anderen te gebieden, dat, wanneer door de menschen aan een van huns gelijken, gezag verleend is, dit van hun kant geen geschenk is maar alleen aanwijzing, dat die macht nooit een onbeperkt recht is, maar alleen een functie met een bepaald aangewezen doel: het welzijn der maatschappij.

Door de Verlossing heeft de maatschappelijke orde een hoogere beteekenis dan het strikte handhaven der gelijkwaardigheid onder de menschen: de maatschappelijke orde móet zich steeds meer ontwikkelen, de waardigheid der menschen steeds meer en algemeener bevestigen, de onderlinge broederlijke gelijkheid steeds meer uitbreiden, ieders persoonlijkheid steeds meer tot haar waarde doen komen, door zijn werkzaamheid te verbreeden, door hem steeds meer aandeel te geven in het bestuur van die kringen, waarin hij moet leven.

Dit zijn de grondslagen van de sociologie volgens het geloof.

Het Katholicisme, dat altijd aan de werkelijkheid vasthoudt, heeft altijd het sociaal karakter der menschen op den voorgrond geplaatst; het heeft altijd erkend de onderlinge afhankelijkheid der menschen, die het gevolg is van den invloed, die de daden van den eenen mensch uitoefenen op die van den anderen, het heeft altijd beleden, dat evenals de Kerk noodzakelijk is voor de zaligheid der menschen, de maatschappij noodzakelijk is voor hun ontwikkeling en bestaan hier beneden.

Een mensch is niet maar zoo in de wereld komen vallen, zijn oorsprong ontleent hij aan een maatschappij; een mensch staat niet op zich zelf, hij kan alleen leven in een maatschappij; hij kan gaan wonen, waar hij wil, werken, wat hij wil, maar hij kan zich niet onttrekken aan de voortdurende gemeenschap van belangen (solidariteit), die hij noodzakelijk heeft, met degenen, die om hem wonen, die hetzelfde werken als hij. Door drie banden is hij dus noodzakelijk gebonden: door de banden van het huisgezin, waarin hij geboren wordt of opgroeit, de stad of den staat, waarin hij leeft, het beroep, dat hij uitoefent.

Dit zijn drie maatschappijen, waarin hij leven moet; zijn vrije wil kan daar niets aan veranderen, hij kan niet ontkomen aan datgene, wat het gevolg is van dit noodzakelijk samenleven met anderen in die maatschappijen.

Elk dezer drie noodzakelijke maatschappijen heeft een eigen

organisatie noodig, om daarin de rechtvaardigheid te doen heerschen, de belangen ervan te bevorderen.

Voor het huisgezin heeft God zelf in het oud en nieuw Verbond de groote grondwet gegeven: vrije overeenkomst van twee menschen om het leven voort te zetten in anderen, onontbindbaarheid van den huwelijksband, hierarchische orde en wederkeerigheid van diensten tusschen ouders en kinderen.

Staatkundige en beroepsorganisatie zijn in het goddelijk plan noodig, maar de samenstelling ervan en de wetten zijn werk van menschen, aan verandering onderhevige uitkomst der historische ontwikkeling en der economische toestanden. God heeft aan de menschen de taak overgelaten de wijze dier organisatie te regelen, met inachtneming van de eischen der christelijke rechtvaardigheid en den vooruitgang der maatschappij.

Daaruit volgt, dat elk systeem van toeeigening, van voortbrenging en verdeeling van stoffelijke goederen den arbeid moet eerbiedigen als de uitdrukking van eene bewuste werkende kracht; het moet aan hetgeen God gaf tot onderhoud van allen, tot dit doel dòen dienen, het privaateigendom zijn karakter en sociale rol, die zijn reden van bestaan zijn, doen behouden, elke voorwaarde in een contract, die in meerdere of mindere mate, den eenen mensch tot een werktuig van den andere maakt verhinderen. *Het Katholicisme is dus de levende tegenspraak van het individualisme* en van de liberale of daaruit afgeleide revolutionaire theorieen, die alle sociale banden beschouwen als voortkomende uit een contract, en dus instellingen van menschen. *Het Katholicisme is bij uitstek tegenstander der anarchie, die logisch uit het individualisme voortkomt.* Want de bewering, dat elk individu volkomen onafhankelijk is van ieder ander, omvat tevens de verbreking van elken band, die het bindt aan huisgezin, Staat of beroep. Het individualisme is een aanslag op de werkelijkheid, die zich daarover wreekt. Wordt het egoïsme systematisch ten top gedreven, dan is de broederschap onder de menschen een onzinnige leuze, dan maakt een voortdurend heen en weer slingeren allen vooruitgang onmogelijk. Dan verschijnt de praktische conclusie der anarchie: het despotisme.

Het Katholicisme is ook de tegenstelling van elke leer, die, steunend op de noodzakelijkheid van sommige sociale banden, die sterker zijn dan de individueele wil, het individu maakt tot niets anders dan de oercel van een sociaal geheel, gebonden aan haar plaats en bestemd tot een functie, die door zoogenaamde wetenschappelijke natuurwetten aangewezen wordt en vastgesteld wordt door de studie der economische feiten zonder rekening te houden met de geopenbaarde waarheid. Zulk een leer miskent den vrijen wil, houdt geen rekening met de Verlossing, maakt de broederschap tot een zinledig woord, leidt tot een onbeperkt recht, dat sommige uebermenschen zouden hebben om te heerschen over anderen, en loopt uit op de apologie van het Christendom.

»Vrees God, opdat uw broeder naast u kunne leven.» Dit woord der H. Schrift is in weinige woorden den korten samenhang der Katholieke Sociologie, het geeft ook aan, waarom alle andere systemen onsamenhangend en onlogisch zijn, zoodra zij met de feiten worden vergeleken en rekening willen houden met de strevingen, door twintig eeuwen van christendom in de harten nedergelegd.

Het Katholicisme is de levende en logische samenvatting van alles, waarvoor de menschheid streeft en verlangt, van alles, wat hem drijft in doen en denken; het houdt verband met de werkelijkheid en laat zich niet afleiden door afgetrokken beschouwingen.

Laten wij den schat des geloofs, die ons is gegeven niet verbergen in den grond, zoolas de dienstknecht van het Evangelie uit gebrek aan vertrouwen op zijn Meester; laten wij trachten dien schat door noesten, onafgebroken arbeid, vruchten te doen dragen, laten wij dien schat in omloop brengen.

Laten wij heel ons denken in overeenstemming brengen met onze godsdienstige overtuiging. Laten wij terwijl het geloof ons leert, dat een maatschappelijke band en organisatie noodig zijn, ons Katholiek verklaren door het hoog houden van het huisgezin in woord en in daad, door ons loyaal optreden als burgers, door het bestrijden der anarchie op elk gebied, door het bevorderen eener wettelijke orde in den arbeid, door het stichten en bevorderen van beroepsorganen, die de gerechtigheid kunnen doen heerschen boven de wanorde van de directe actie.

Dit is de zekerste weg om degenen, die buiten de Kerk staan er toe te brengen om ons als katholieken te behandelen, als leden eener rechtmatig bestaande, door God ingestelde maatschappij en hen aan de Kerk een plaats te doen toekennen en haar werking te doen eerbiedigen.

Laten wij God bidden, dat hun de oogen geheel mogen open gaan, dat zij zelf zich weer kinderen der Kerk mogen noemen; de Kerk toch is èn door haar wezen èn door haar roeping, de beste waarborg voor ware broederschap, zij brengt de ware ontwikkeling des menschen, zij maakt vrij van alle slavernij, zij spoort aan tot allen waren vooruitgang. A. C.

BOEKBEOORDEELING.

MILITAIRISME. *Pro:* Jhr. F. A. G. BEELAERTS V. BLOKLAND, Bibliothecaris aan het Departement v. Oorlog. *Contra:* Dr. LOUIS A. BÄHLER, Predikant in de N. H. Kerk te Oosterwolde. BAARN. HOLLANDIA-DRUKKERIJ. 1907.

Mengde de politiek zich in de laatste maanden in woorden en geschriften in het militaire vraagstuk, van bovenvermelde brochure kunnen wij constateeren, dat deze geen dusdanige strekking heeft, al zijn ook, zooals zal blijken, enkele gedeelten zeer tendentieus. Het wezen der zaak zelf, gelijk de titel aangeeft, is het onderwerp, dat besproken wordt.

Komen beide schrijvers voor het oogenblik tot eene tegenstrijdige slotsom, het standpunt, dat zij bij hunne beschouwingen innemen, is reeds dadelijk als grondoorzaak hiervoor aan te merken.

De Pro-schrijver betoogt, *niet* dat de oorlog een zegen is, maar dat wanneer een krijg, eenmaal niet te voorkomen, uitbreekt, het heilrijk is, dat de militaire organisatie, het militairisme leidt, beteugelt en alzoo beperkt: »jacqueries" gruwelen als gevolg van ochlocratie (gepeupel-regeering), massamoorden. Jhr. B. v. B. bewijst, dat zóó voorkomen worden, wat de geschiedenis der vorige eeuwen bij voortduren vertoonde: schrikwekkende tooneelen van het wreedste vandalisme, als gevolg van botsingen van onbeteugelde door hartstocht meegesleepte volksmassa's.

Dr. B. geeft ons het beeld van die Boeddhistische priesters, die zich in hun bid- en studeercel laten inmetselen en slechts met de wereld in gemeenschap willen blijven door het kleine luikje, juist groot genoeg om het karige voedsel te ontvangen van den zwijgzamen verzorger. Elke andere toenadering tot de maatschappij wordt verworpen tot de dood een einde maakt aan hun asceten-bestaan. Zoo ommuurde zich ook Dr. B., (echter geestelijk) en nam blijkbaar als hoofdvoedsel voor den geest: boeken over wijsbegeerte, tendentieuse bijbelteksten, lectuur van Tolstoi, van socialistische en anarchistische schrijvers, voor afwisseling, toekomst- verre toekomst-overpeinzingen.

De geschiedenis van het menschdom, zooals dit *was*; de praktijk van het leven, zooals de mensch *is*, met zijne tegenstrijdige eigen-

schappen van goed en kwaad, van hooge liefde, maar tevens zwart egoïsme, de zware strijd om het bestaan werden als het ware ter zijde gesteld. Hij zag door zijn ascetenoog schitterende visioenen, heerlijk nieuw licht, fata morgana, hij meende dat dit de werkelijkheid was en .... schreef.

Het niveau waarop hij zich (blz. 30) plaatst, is niet het heden, het is eene toekomst, die mogelijk eens *kan* bereikt worden, maar voor het tegenwoordige niet bestaat. Ergo is het uitgangspunt van zijn betoog eene theoretische ondeugdelijkheid.

Voor den enkeling predikt hij (blz. 34): „Weigering van dienst, »is het eenige, dat overschiet"; terwijl hij (blz. 35) de algemeene »militaire werkstaking een radicaal middel (noemt) om ééne oor»logsverklaring ijdel te maken".

Daarna stelt DR. B. (blz. 35) de vraag: „moeten 's lands wet»ten dan maar overtreden worden?" welke hij, na eenige bijbelteksten, bevestigend beantwoordt, zich aansluitende aan „SEBAS»TIAAN FRANK, een groot man uit den Hervormingstijd, gestor»ven 1545."!?

Logisch zijne redeneering vervolgende, voert zijn pleidooi tot eene omverwerping van alle wereldlijk gezag, tot: de enkeling heer en meester in alle opzichten van zich zelf, tot anarchie. Zou DR. B. de justitie en de politie alzoo eveneens willen afschaffen?

Geen lange beschouwingen zijn noodig om te betoogen, dat voor hen, die een zoo *één*zijdig standpunt innemen, die eene maatschappij willen opbouwen op het begrip: geheel zelfstandig levende éénlingen, geen plaats is in de bestaande wereldorde en zij elk voor zich hun ideaal moeten gaan zoeken op onbewoonde eilanden.

Terecht wordt door den Pro-schrijver op blz. 18 aangeteekend »zonder macht geen geregelde toestand. Slechts de macht maakt »de veelheid tot een samenwerkend geheel, tot eene eenheid. »Slechts de macht voorkomt een chaos, een bellum omnium »contra omnes. Anarchie vernietigt zich zelf."

JHR. B. v. B. beziet het vraagstuk ook hier en daar theoretisch, maar neemt als uitgangspunt de geschiedenis van het menschdom, en grondt zijne beschouwingen op het leven „onder de menschen."

Het »In het verleden ligt het heden, in het nu, wat worden zal" is de draad, die door zijn betoog loopt. Hij grijpt zijne motieven uit het werkelijke leven:

a. Zoo lezen wij blz. 3. »Wat de tegenstanders van elk leger »de sociaal-democratie betreft: zooals de anarchisten zijn anti»gezag, zoo zijn de socialisten .... ja, eigenlijk óók anti-gezag »(behalve de leiders in de partij zelf!), zij zeggen, dat alleen »maar niet zoo hard op. Zij noemen zich anti-militairistisch, doch »dat wil zeggen, dat zij zijn anti-àlles wat militair is, omdat zij »gevoelen dat dit nog eene organisatie is, waartegen die van hen »niet opgewassen is."

Op blz. 4 en 5 wordt uitvoerig de strijd geschetst tusschen Dr. SCHAEPMAN en den heer V. D. ZWAAG in de kamerzitting van 1901/1902, waarin na de sommatie van den beroemden katholieken afgevaardigde de socialist o. m. bekende »niet voldoende »over de aardrijkskundige ligging van Nederland (ten opzichte »van de bedreiging door onze naburen) te kunnen meêpraten." Toch, waarschijnlijk met het oog op tribune-effect, na de zoo ware woorden van Dr. SCHAEPMAN: »Het moet niet kunnen »geschieden, dat wegens onze gebrekkige organisatie of onze »slechte bewapening de nabuur ons naar recht en rede kan »zeggen: uwe zwakheid is voor mij een gevaar" zegt de heer V. D. ZWAAG: »Ik begrijp alweer niet, hoe dit ooit »naar recht »en reden" zou kunnen worden gezegd; het buitenland heeft met »onze binnenlandsche aangelegenheden niets te maken en als »men beweert, dat wij in een vrij land wonen, dan moet men »dergelijke argumenten niet gebruiken."

Alsof een buitenlandsche mogendheid zich een ondeelbaar oogenblik zou storen aan eene dusdanige opvatting van dezen socialistischen afgevaardigde en als uitvloeisel van zulke vage woorden ons volksbestaan, onze onafhankelijkheid in de waagschaal zoude mogen gesteld worden!

Goed gedocumenteerd ontleedt de schrijver o. a. op blz. 8 de socialistische ideeën omtrent anti-militairisme waar hij zegt: »'t Is »raar gesteld met het socialistische anti-militairisme; telken jare »verwonder, ja verheug ik me er over, hoe weinig of de socia»listische parlementsleden eigenlijk weg weten met die verfoeide »oorlogsbegrooting.

»De een zegt: geen man en geen cent — zooals we reeds »zagen een kinderpraatje —; de andere, dat hij, wanneer het »gevaar dreigde, een van de eersten zou zijn, die naar de grenzen »trok; de derde verspreekt zich en zegt een volksleger nog zoo »kwaad niet te vinden, omdat het heele volk dan geweren krijgt; »de vierde zegt, dat het leger er alleen is om tegen werkstakers »op te treden" enz. enz.

terwijl hij op blz. 11 vervolgt: »Men mag nu zeggen wat men »wil, maar — hoe goed van vertrouwen ik overigens ook ben — »wie mij zou willen doen gelooven, dat de sociaal-democra»tische partij er eene is des vredes, dien verwijs ik, ter genezing, »naar de verslagen van de voorbereidingen tot den heilstaat, de »scheld-, schimp- en dreigdagen (men noemt ze officieel partij»dagen), te Dresden, Jena, Hannover en Mannheim. Als dat niet »helpt, helpt niemendal!"

Nog vermelden wij van blz. 16: »Een oorlog ontstaat niet en »is nooit ontstaan .... zoo maar eens; ontstaat niet, »pour les »beaux yeux de madame", ontstaat niet om een futiliteit, niet »om een grensgeschil of troonsopvolging, niet om Marokko of »om een scherp telegram van een Rijkskanselier; men trekt niet »ten oorlog »voor de belangen en conflicten van de Regeeringen," »wanneer dit niet tevens zijn de belangen en conflicten der vol»keren!" waarbij zeer juist o. m. wordt aangeteekend: »En dat »zijn tegenwoordig uitsluitend economische belangen, wat zeggen »wil: belangen voor het geheele volk."

Hoewel het geenszins onze bedoeling was en ook ondoenlijk om in deze enkele regels den geheelen inhoud weer te geven, werden wij reeds uitvoeriger dan ons voornemen was. Slechts enkele punten konden wij releveeren.

Gaarne bevelen wij de brochure ter *ernstige* lezing en overdenking aan; dan, en ook dan alleen, zal men kunnen oordeelen en zijne leering trekken. Mogelijk voelt een lezer nog roeping het contra van Dr. LOUIS BÄHLER uit een theologisch standpunt te behandelen. O. i. geven de zoo talrijke bijbelteksten hiervoor voldoende aanleiding en zeker daar, waar hij tot de bedenkelijke uitspraak komt dat »de toevloed van barbaren tot het christen»dom te groot (is) geweest" enz. (blz. 36)!

Begrijpelijkerwijze viel dat echter geheel buiten onze sfeer.

H. C. A. DE BLOCK,
Kapitein der Grenadiers.

'S GRAVENHAGE.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

R. K. MIDDENSTANDS-ORGANISATIE.

Gelijk de dagbladen reeds bericht hebben is tot stand gekomen de Diocesane Bond van R. K Middenstandsvereenigingen in het Bisdom Haarlem.

In de aangenomen Statuten staat het doel van dezen Bond aldus omschreven: »de zedelijke en stoffelijke belangen van den handeldrijvenden en industrieelen middenstand *overeenkomstig de beginselen van den Roomsch-Katholieken godsdienst* te behartigen, en de aangesloten vereenigingen met raad en daad bij te staan."

In die Statuten is ook geregeld het instituut der »*hospitanten,*" d. w. z. niet-Katholieke middenstanders, die »in de economische voordeelen van den Bond wenschen te deelen."

Waarom is dat gedaan?

Om tweeërlei reden.

Vooreerst uit billijkheid. Stel, dat in een in overgroote meerderheid katholieke gemeente de katholieke kruideniers gezamenlijk gaan inkoopen. Zij kunnen dan lager prijzen bedingen, en zouden dus goedkooper kunnen verkoopen dan hun enkele niet-katholieke concurrenten, die door hun zeer klein aantal, zelfs al sluiten zij zich ook aaneen, daardoor ten gronde zouden gaan. Men begrijpt, hoeveel kwaad bloed dit in niet-katholieke kringen zou wekken; deze mogelijkheid wordt juist tegen de R. K. Middenstandsorganisatie aangevoerd als grief.

Welnu, zoo werd gezegd, er is geen bezwaar tegen om deze niet-katholieke kruideniers van deze *economische* voordeelen mee te laten profiteeren. Daardoor wordt 't principieel-katholiek karakter der vereeniging volstrekt niet aangetast.

En vervolgens: stel, de Diocesane Middenstandsbond gaat een crediet- of voorschotbank voor zijn leden oprichten. Dit is niet wel mogelijk zonder Staatssubsidie. Doch deze subsidie wordt door den Staat *niet* gegeven, indien zulk een bank alleen aan personen van één religie ten goede komt.

Ziedaar de twee voornaamste redenen, waarom ook hospitanten kunnen worden toegelaten. Zij kunnen van de *economische* voordeelen der vereeniging profiteeren, zonder op de *principieele* leiding en bestuurskeuze invloed te kunnen uitoefenen.

Een en ander is in de Statuten nauwkeurig omschreven.

Niet zonder eenige verwondering zagen wij dit in *De(n) Volksbanier* van 13 Juni door het Centraal Bestuur van den Ned. R. K. Volksbond krachtig afgekeurd, omdat deze regeling „ingaat tegen het karakter onzer kath. vereeniging en ook tegen den meermalen uitgedrukten wensch onzer Bisschoppen."

Wij lazen dit met verwondering, omdat het Centraal Bestuur deze afkeuring uitspreekt blijkbaar zonder van de Statuten kennis te hebben genomen, alleenlijk afgaande op een krantenverslag van de gehouden vergadering, waarin die Statuten werden vastgesteld.

Na het bovenstaande zal het, naar wij vertrouwen, echter duidelijk zijn geworden, dat het toelaten van hospitanten, *zooals dit in die Statuten geregeld is*, allerminst in strijd is, met het ondubbelzinnig uitgesproken katholiek karakter van den Dioc. Middenstandsbond.

En dus evenmin in strijd komt met de gememoreerde uitspraak van het Doorluchtig Episcopaat.

Dit laatste wordt des te krachtiger bevestigd door het feit, dat het bedoelde instituut niet in die statuten is opgenomen geworden, dan nadat men zich vooraf ervan vergewist had, of er bij Z. D. H. den Bisschop van Haarlem ook bezwaar tegen bestond.

Mr. A.

LEESBROEDERSCHAPPEN.

Onder bovenstaanden titel lezen wij in het *Börsenblatt für den Deutschen Buchhandel:*

«Waarde Lezer daar moet gij bij zijn!

Waarbij? Bij de St. Josephleesbroederschap, in haar soort de grootste kath. leesboeken-vereeniging van de wereld. 180.000 leden! Gij krijgt dan jaarlijks 5 uitgezochte, goede, nieuwe, heerlijk geillustreerde boeken, en zulke actueele boeken behooren heden ten dage tot het noodzakelijkste huisgerei van een Katholiek die niet zonder ontwikkeling en hulpeloos staan wil te midden van den modernen strijd.»

Zoo luidde de eerste zinnen van de opvallende en in reusachtige menigte verspreide, prospectus der St. Josephleesbroederschap te Klagenfurt, welke broederschap een zeer sterk voelbare concurrentie uitoefent tegen den kath. Sortiments boekhandel.

Jaar op jaar treden vele nieuwe duizenden katholieken als leden tot bovengenoemde vereeniging toe en de meeste bisschoppen steunen deze onderneming inderdaad zeer krachtig.

Doch niet alleen dit leesbroederschap als zoodanig maar ook vele andere godsdienstige vereenigingen en kloosters leggen zich vooral in den laatsten tijd bijzonder sterk toe zoowel op den eigenlijken boekhandel als op drukkerij, binderij en alles wat daarmede samenhangt, zoodat zij den boekhandel en de daarmee annexe bedrijven, welke hun bedrijfsbelasting betalen en alle andere lasten dreigen, die aan het eigenlijke handeldrijven verbonden zijn, niet weinig schaden in de levensbelangen van Patroons en employés gelijkelijk.

Die verdiensten zouden den boekhandel niet zoo onrechtvaardig ontnomen worden, wanneer onze wetgeving ook op dit punt meer volmaakt was en dergelijke godsdienstige Vereenigingen en kloosters zeker met evenveel recht ook in de bedrijfsbelasting aansloeg. Het zal voor den boekhandel wel een zeer behartenswaardig doel zijn om daarop te werken, dat dergelijke niet belaste vereenigingen wier toename in evenredigheid staat met hun ondeskundig geknoei (voortkomende gedeeltelijk uit volslagen gemis aan vakkennis en handelsgeest, gedeeltelijk ook uit verkeerd begrepen en te vergedreven propaganda) voortaan door wettelijke maatregelen krachtig worden tegengewerkt. Misschien dat deze regelen er aanleiding toe kunnen geven om dit brandend onderwerp in de aanstaande vergadering der Vertegenwoordigers van den Kath. boekhandel ter sprake te brengen.

OTTO HARTMANN.
Prokurist der Manzgesellschaft in Regensburg.

Alles juist zooals bij ons!

Amsterdam. C. SCHADE.

Naschrift. Nu de Heer C. SCHADE, lid der Firma C. L. VAN LANGENHUIJSEN, bereid was het bovenstaande stukje voluit te onderteekenen, en er dus zelf de verantwoordelijkheid voor te aanvaarden, bestond bij ons tegen de opname ervan geen bezwaar. Het was echter reeds ons voornemen, om het geheele vraagstuk, dat men zou kunnen noemen »Boekhandel en Propaganda" eens in een uitvoerig artikel onder de oogen te zien. Vanzelf komen wij dan ook te spreken over de leesbibliotheken, portefeuilles, propagandaclubs, enz., op welke in den laatsten tijd menig boekhandelaar de fiolen van zijn toorn heeft uitgestort.

Red. *K. S. W.*

DE KATHOLIEKE PERS IN DUITSCHLAND.

Het groote succes, dat de Duitsche Katholieken op politiek en sociaal gebied gehad hebben — in tegenstelling met onze Fransche geloofsgenooten — is oorzaak, dat wij tegenover de laatsten misschien wel eens onrechtvaardig zijn, en de eersten ál te hoog prijzen.

Een der dingen, waarom wij de Duitschers 't meest bewonderen, is hun krachtige Pers. Wij denken dan vooral aan de *Kölnische Volkszeitung*, dat inderdaad een modelblad is. 't Blijkt echter, dat de Duitschers zelven overtuigd zijn, dat hun Katholieke Pers nog volstrekt niet is wat ze wezen moest.

Zoo verscheen dezer dagen te Wiesbaden een brochure van Dr. VIKTOR NAUMANN, getiteld: *Die Katholische Presse.* Met groote vrijmoedigheid bespreekt hij de leemten bij de Katholieke Pers in Duitschland.

Allereerst beantwoordt hij de vraag, waarom «de katholieke pers

in verhouding tot de macht en de grootheid der Centrumspartij nog betrekkelijk weinig verbreid is, zoowel in aantal bladen als in het getal der abonnés, en opvallend weinig organen heeft, die in geheel Duitschland bekend zijn». Op grond van statistische gegevens komt Dr. NAUMANN tot dit resultaat: «Ongeveer 20 katholieke bladen hebben een aantal abonnés van meer dan 20.000, van welke echter slechts één (de *Kölnische Volkszeitung*) van internationale beteekenis». Daartegenover kan «de pers der liberale partijen, wier totaal aantal kiezers ongeveer even groot is als van het Centrum,» afgezien van een reeks bladen, met grooten provincialen, ten deele nog meer algemeenen, invloed in Duitschland, 16 bladen van algemeene, ja internationale, beteekenis aanwijzen. Terwijl nu bij het Centrum *Germania* en *Kölnische Volkszeitung* respectievelijk ongeveer 15.000 en 25.000 abonnés hebben, tellen de bedoelde 16 liberale bladen ieder van 30- tot 100,000 betalende abonnés.

Wat is hiervan de oorzaak?

De gewone tegenwerping, dat de liberale bladen meer lectuur bieden, welke de zinnen prikkelt, en daardoor hun lezerskring steeds meer uitbreiden, terwijl wij in dat opzicht natuurlijk nooit zullen kunnen concurreeren, acht de schrijver onvoldoende: »zij is gemakkelijk, doch .... niet waar." Neen, zegt hij, laten we onze tegenstanders niet de schuld geven, doch liever onze eigen fouten eerlijk nasporen!

En dan meent hij, dat behalve de *Koln. Volkszeitung* en misschien ook de *Germania* de katholieke bladen, wat redactie betreft, bij de groote liberale bladen achterstaan. Een blad, wil 't deugdelijk zijn, moet niet alleen trachten aan de politieke en zedelijke behoeften van zijn lezers-partijgenooten te voldoen, maar onze bladen moeten tevens den lezers op economisch en handelsgebied (beurs- en marktberichten, finantieele beschouwingen, verslagen over naamlooze vennootschappen, enz.) alles geven, wat ze noodig hebben voor hun zaken. Bovendien moeten ze voldoen aan den nu eenmaal bestaanden lust, om het nieuws niet eerst wanneer het oud geworden is te lezen, aan den zin voor ontspanningslectuur, sportnieuws, lectuur over kunsten en wetenschappen, enz.

»Het is natuurlijk, — zoo schrijft hij — dat een partij, die bijna uitsluitend uit leden van ééne geloofsbelijdenis bestaat, welke ten deele gesticht werd, om hun godsdienstige rechten te handhaven en te verdedigen, over kerkelijke vraagstukken een groote ruimte in de kolommen van zijne bladen zal afstaan. Maar die ruimte is thans te groot geworden: men kan niet elken dag kip eten. Die vergelijking klinkt wat frivole, maar 't is toch waar: men wil nu eenmaal niet elken dag in zijn dagblad godsdienstige vraagstukken behandeld zien«. Uit alle mogelijke plaatsen worden uitvoerige berichten opgenomen over nieuwe altaren, nieuwe kerkbanken, vaandel-wijding, enz. enz. Als de vasten gekomen is krijgt men avonden lang niets anders dan vastenmandementen te lezen. Erg gemakkelijk voor de redacteuren, die dan geen hoofdartikelen behoeven te schrijven, doch voor de meeste lezers is dat te veel koek op één boterham. 't Is natuurlijk uitstekend, dat men in een katholiek blad volop met 't kerkelijk leven meeleeft, maar men moet dat niet doen op een wijze, waarop men de lezers verveelt.

Zoo komt de schrijver aan een ander gebrek, dat z. i. niet te ontkennen valt: de redacteuren zijn veelal niet voldoende onderlegd. Mannen met een academische opleiding treft men er veel te weinig onder aan. Een voldoende studie van sociale economie en staatswetenschappen wordt maar al te dikwijls gemist.

Een der oorzaken hiervan is, dat velen van de jonge geestelijken gaarne gratis voor de pers werken; andere medewerkers worden hierdoor slecht betaald, en voor de redactie heeft de uitgever dan ook niet te veel over. Alle waar is naar zijn geld, ook een redactie. Zoolang de redacteuren niet flink gehonoreerd worden, zal men geen flink geschoolde krachten krijgen. Een degelijk jurist, die als advocaat 4 à 5 duizend gulden verdienen kan, gaat niet voor 1500 of 2000 gulden op een redacteursstoel zitten. Ook de medewerkers dienen behoorlijk gehonoreerd te worden.

't Is een temptatie voor onze wetenschappelijke mannen, die hun stand moeten ophouden en een gezin verzorgen, wanneer zij voor hetzelfde krantenartikel bij een groot liberaal blad gemakkelijk 30 à 40 gulden krijgen, doch wanneer ze het aan een katholiek blad ter plaatsing zenden met 5 of 10 gulden worden afgescheept. Ook hier ontstaat wisselwerking tusschen waar en geld.

En dan de berichten, vooral de handels- en beursberichten! 't Is een feit, dat de *Kölnische Volkszeitung* door honderden niet-katholieken als abonné ontvangen wordt, omdat... zijn handelsberichten ten deele vollediger zijn dan die van de *Frankfurter Zeitung!*

Hetzelfde geldt voor de feuilletons. Waarom geen boeiende romans en novelles met kunstwaarde? Waarom geen degelijke opstellen, over wetenschap, muziek, schilderijen-tentoonstellingen, tooneel, beeldhouwkunst, bouwwerken?

De oorzaak is te weinig durf bij de uitgevers der katholieke bladen. Zij willen hun krant wel beter maken, als er eerst maar meer abonnés en advertenties komen. Doch 't is duidelijk, die meerdere abonnés zullen er niet komen, vooraleer de uitgevers eerst beter aanpakken, niet bang zijn, om een flinkere som aan telegrammen uit te geven, de redacteuren en medewerkers goed te honoreeren, en daardoor eerste-rangs-werk te krijgen. En zijn er meer abonnés, dan komen er ook vanzelf meer advertenties, indien de uitgevers maar een paar flinke colporteurs willen aanstellen. Maar voor een krant met betrekkelijk weinig lezers krijgt ook de best bespraakte colporteur geen advertenties los.

Ziedaar in hoofdzaak den inhoud van Dr. Naumann's brochure. Zij is het lezen en.... overwegen ten volle waard.

Dit wil niet zeggen, dat wij 't ten volle met hem eens zijn, wel meenen wij, dat enkele zijner opmerkingen oók voor ons land van belang zijn.

Zoo klaagde dezer dagen *De Maasbode* er over, dat de *Futura*-uitgaven, speciaal de *Politieke Studiën*, veel te duur zouden zijn, gemiddeld f 1.— per aflevering van gemiddeld 100 bladzijden.

Feitelijk is dit onjuist: bij abonnement kosten zes deeltjes, tezamen ongeveer 500 bladzijden, f 2,50, dus ongeveer 1/2 cent per bladzijde.

Is dit voor wetenschappelijke geschriften te duur?

Zie eens enkele uitgaven van katholieke uitgevers (bijv. HERDER) in Duitschland, waar toch de oplagen veel grooter zullen zijn.

CATHREIN, *Der Sozialismus*, achtste druk, kost 2.80 M. = f 1.68; de hollandsche vertaling, door *Futura* uitgegeven, vermeerderd met een hoofdartikel over Nederland, kost f 1.—

CATHREIN, *Recht Naturrecht und positives Recht*, 184 blz. kost 2,80 M. = f 1.68, dus bijna 1 cent per bladzijde.

De deeltjes van *Die Social Frage (Stimmen aus Maria-Laach)* kosten gemiddeld 0.6 cent per bladzijde.

KROSE, *Konfessionsstatistik Deutschlands*, 210 blz. kost 3.60 M. = f 2.16, dus 1 cent per bladzijde.

PESCH, *Lehrbuch der Nationalökonomi*, 500 blz. kost 10 M. = f 6.—, dus meer dan 1 cent per bladzijde.

SITTEL, *Reform der Armenpflege*, 98 blz., prijs 1.40 M. = 92 cent, dus 1 cent per bladzijde.

Het blijkt, dus, dat de »zeer dure» uitgaven van *Futura* nog goedkooper zijn dan de duitsche van HERDER, met veel grooter afzetgebied.

Een vergelijking met wetenschappelijke uitgaven van niet-

katholieke uitgevers in ons land valt al evenmin ten nadeele van *Futura* uit; de gemiddelde prijs is bij hen 1 à 1½ cent per bladzijde.

Voeg hierbij, dat de *Volksbibliotheek* van *Futura* deeltjes bevat van gemiddeld 50 blz. (de brochure van Jhr. v. NISPEN telt zelfs 100 bladzijden!), welke 10 cent kosten, dan zal niemand kunnen volhouden, dat de prijzen van *Futura* buitensporig hoog zijn.

Wij wilden hierop in dit verband eens wijzen, omdat de niet gerechtvaardigde critiek van *De Maasbode* wijst op een wondeplek in onze katholieke pers. Men wil het te veel zoeken in de goedkoopte.

Daar zit het 'em *niet.*

Voor goede waar betaalt ons publiek ook gaarne goed geld. En beter één goed, degelijk werk voor f 1.—, dan tien flodderbrochures van een dubbeltje.

Dat men *volks*-uitgaven zoo goedkoop mogelijk verkrijgbaar stelt, wij hebben er vrede mede, **mits** de qualiteit er niet onder lijde. Maar dat men studie-werken, wetenschappelijke geschriften in prijs wil neerhalen, dat achten wij verderfelijk. Het gevolg zal zijn, gelijk bij de dagbladpers: de honoraria zullen dalen en dalen, totdat ten slotte alleen geestelijken, die 't voor niets willen doen, nog voor de pers werken kunnen.

In België is men dezen verkeerden weg reeds een heel eind op. Maar des te opmerkelijker is 't juist, dat, terwijl in België uitgegeven werken in den regel *veel te goedkoop* zijn, de «dure» *Futura*-uitgaven er gretig koopers vinden, wegens haar degelijken inhoud.

Dit geldt ook voor onze grootere pers.

Zoolang wij meenen den bloei van onze groote pers te bevorderen, door lage abonnements-prijzen en lage honoraria voor redacteuren en medewerkers, zullen wij niet behoeven te denken aan concurrentie met de groote liberale bladen.

Onze groote katholieke bladen behoeven volstrekt niet goedkooper te zijn dan de liberale gazetten, zelfs al zijn ze een klein beetje duurder, dan zal dit ze niet zoo erg in den weg staan. Maar ze moeten wat *redactie*, wat degelijkheid en actualiteit van *inhoud* betreft, de concurrentie kunnen doorstaan.

Wij hebben allen eerbied voor den arbeid van verschillende redacteuren onder den bestaanden toestand, maar zij zullen de eersten zijn om te erkennen, dat zij, met allerlei werk overladen, dat aan andere krachten moest kunnen overgelaten worden, niet kunnen geven, wat van een flink katholiek blad gevraagd moet worden.

En zoolang niet een ondernemend uitgever opstaat, die niet klagend vraagt: Katholieken, steunt me asjeblief! maar die eenvoudig een flink blad uitgeeft, dat alles geeft, wat men in onze dagen van een dagblad, dat met de groote liberale bladen concurreeren wil, vragen kan, — die een behoorlijke redactie aanstelt, ook voor de handelsrubrieken, en de redacteuren en medewerkers flink bezoldigt, — zoolang men de katholieke pers blijft beschouwen als een arme, die van aalmoezen en liefdadigheid leven moet, — zoolang men het wanbegrip koestert, dat een katholieke uitgever wel zijn vermogen mag wagen, doch ten slotte niets mag verdienen, — zoolang zal onze pers blijven, wat ze thans is: bij alle inspanning van krachten een gebrekkig instituut.

De uitgever van de *Kölnische Volkszeitung* is millionnair geworden. Maar het katholieke Duitschland heeft een groot dagblad, dat heel de wereld het benijdt, en waarop te Rotterdam Israëlieten geabonneerd zijn, omdat ze 't voor hun zaken noodig hebben.

Dit feit zegt alles, — maar het zegt ook, dat de Hollandsche afgunst en vitterij nog lang het opkomen van een groot katholiek dagblad zal tegenhouden. Want dat zij, die ons vooruit willen brengen, schier bij elken stap, dien zij doen, allerlei kleinzielige kritiek moeten vernemen, werkt op den duur verlammend, zelfs op den meest energieke. K. V.

GEMEENTELIJKE ARBEIDSBEURZEN.

Betrekkelijk kort, nadat te Rotterdam een particuliere arbeidsbeurs door gebrek aan middelen aan een regelmatigen te voorzienen dood was gestorven, staat daar een nieuwe geboren te worden. Zóó zeker mag men zich wel uitdrukken, nu het verzoek tot instelling van een gemeentelijke uitgaat van 9 Kamers van Arbeid te Rotterdam.

Het desbetreffende adres gaat vergezeld van een korte Memorie van Toelichting waarin hoofdzakelijk wordt verwezen naar de in het buitenland verkregen resultaten en de aansporing, in de volksvertegenwoordiging geuit, dat het initiatief voor het stichten van arbeidsbeurzen uitga van de gemeentebesturen.

Tot juiste omschrijving van het doel en om een helder beeld te geven is een schema van reglement aan het adres toegevoegd. Als voornaamste artikelen daarvan worden o. a. voorgesteld:

De kostelooze gemeentelijke Arbeidsbeurs te Rotterdam heeft ten doel, werkgevers en werknemers behulpzaam te zijn bij het zoeken naar werkkrachten en arbeid. Haar is tevens opgedragen statistische gegevens te verzamelen, omtrent aanbod van en vraag naar arbeid.

De arbeidsbeurs wordt, onder toezicht van het gemeentebestuur, beheerd door een Bestuur, bestaande uit een gelijk aantal patroons en werklieden, waartoe iedere Kamer van Arbeid te Rotterdam uit haar midden een patroons-lid en een werkmans-lid aanwijst.

Het gemeentebestuur benoemt een Voorzitter en een plaatsvervangend Voorzitter, die te Rotterdam woonachtig moeten zijn, en niet als patroon of werkman mogen werkzaam wezen.

De arbeidsbeurs is verdeeld in een afdeeling voor mannen (en jongens) en een voor vrouwen (en meisjes).

De dagelijksche leiding over de arbeidsbeurs berust in handen van den directeur, terwijl eene adjunct-directrice onder zijn toezicht de leiding heeft over de afdeeling voor vrouwen.

Het Bestuur stelt eene instructie vast voor den directeur, de adjunct-directrice en het verder personeel, welke aan de goedkeuring van het gemeentebestuur dat ook de ambtenaren en verder personeel benoemt moet worden onderworpen.

Aanvragen van personen in de gemeente gevestigd, hebben in het algemeen den voorrang.

In gevallen van werkstaking of uitsluiting wordt de werkkring der arbeidsbeurs ten opzichte der bij de werkstaking of uitsluiting betrokken partijen gestaakt, in afwachting van eene uitspraak der Kamer van Arbeid voor het betrokken bedrijf. Voor die bedrijven, welke niet in eene Kamer van Arbeid zijn vertegenwoordigd, wordt over de vraag, of de arbeidsbeurs haar werkzaamheden blijft staken, bij voorkomende gelegenheid beslist door het Bestuur.

Wellicht kan een nieuwere koers in Rotterdam de Kamers van Arbeid succes voorspellen op haar arbeid. R.

KORTE BERICHTEN.

Consumptie-coöperatie in Spanje. — Hoewel in dit land de consumptie-vereenigingen met de verouderde bepalingen omtrent het recht van vereeniging te kampen hebben, bestaan er toch 300 in de provincien Katalonië, Valencia en Estramadura. Ten deele zijn deze in twee provinciale Bonden bijeengebracht, terwijl een derde Bond, door pater Vincent S. J. gesticht, de katholieke vereenigingen omvat.

Amerikaansche arbeidsbeperking. — Men is in de Vereenigde Staten gaan vinden, dat er toch wel wat erg veel spoorwegongelukken plaats grepen en heeft zich daarbij afgevraagd, of het personeel soms ook overwerkt kon zijn. 't Was mogelijk, niet waar? Welnu, dan arbeidsbeperking voorgeschreven. En zoo is er nu een wet, die bepaalt, dat ieder beambte, die.... 16 uur onafgebroken in dienst was, een onafgebroken rusttijd van 10 uren moet hebben. Als er tusschen die 16 uren werken per etmaal rusttijden waren, behoeft na den arbeid slechts 8 uren gerust te worden. Het personeel van toezicht mag op stations met dag- en nachtdienst niet langer dan 9 uur — dit lijkt wel een drukfout — op stations met alleen dagdienst niet langer dan 13 uur per etmaal in dienst zijn. Zoo noodig

kan de verkeerscommissie verlenging van diensttijd toestaan. Nu, dat mag dan ook wel! Bij zoo'n enorme beperking, nietwaar.... Om de spoorwegmaatschappijen niet te zwaar te heffen wordt de wet ingevoerd op.... 8 Maart 1908. De ongelukken moeten maar zoolang wachten.

Belasting op de waardevermeerdering. Deze heffing op wat »slapende« verdiend wordt vindt in Duitschland snelle verbreiding. Ingevoerd is zij bereids te Frankfort a. M., Keulen, Dortmund, Gelsenkirchen, Essen, Bochum, Paderborn, Zoppot, Kneuznach, Liegnitz, Hanau, Emden en meerdere Berlijnsche voorsteden, terwijl zij te Berlijn in beginsel is aangenomen. Niet alleen staat de wet de gemeenten toe, de belasting op de waardevermeerdering in te voeren, ook de districten kunnen dit doen, van welke bevoegdheid de »Kreis« Blumenthal bij Hannover gebruik heeft gemaakt om die heffing in alle steden binnen zijn gebied verplichtend te verklaren.

In 't koninkrijk Saksen hebben alleen in het district Pirna gedurende de laatste maanden 9 gemeenten van 500 tot 5000 inwoners besloten tot invoering der waardevermeerderingsbelasting voor onbebouwden grond.

Voor 't groothertogdom Hessen is een algemeene regeling op komst; een commissie uit de Kamer heeft het regeeringsvoorstel reeds goedgekeurd. De aanneming ervan is verzekerd.

In 't groothertogdom Baden heeft de gemeenteraad van Mannheim besloten in vereeniging met meerdere vroedschappen bij de regeering op invoering van «wertzuwachssteuer» voor 't ongebouwd aan te dringen. De toestemming van alle steden, die in 1910 ten gevolge van dit «Zolltarif» een deel harer inkomsten verliezen, is zeker, terwijl de regeering deze aanvraag wel niet van de hand zal wijzen.

Ook in Elzas-Lotharingen is een gelijke beweging gaande, waarbij de stad Mülhausen aan de spits staat.

In Nederland..... hebben we een commissie voor de gemeente-financiën, welke wij bovenstaande dingen ter overweging aanbevelen. Of heeft zij er al aan gedacht? O.

Arbeidsters-restauraties. — Te Parijs heeft men in de rue Richelieu 47 een arbeidsters-restauratie en in de rue Saint Honoré le *Réchaud de Midi*, waar de arbeidsters tegen een entrée van 10 centimes gelegenheid hebben een medegebracht maal goed te verwarmen en aan helder gedekte tafels te gebruiken. De onkosten van deze laatste inrichting worden door 't gebruik gedekt. Winst wordt niet beoogd. R.

BIBLIOGRAPHIE.

Arbeidersbeweging.

Internationaler Sekretär der gewerkschaftlichen Landeszentralen — Dritter internationaler Bericht über die Gewerkschaftsbewegung 1905.
Berlin — Generalkommission Gewerkschaften Deutschlands. (C. Legien) — 1907. f 1.—

Wereldverbond van Diamantbewerkers — Maandrapport-Feb. 1907.
Antwerpen — Internationaal Bureau — 1907.

Frank, Dr. Ludwig — Die jugendlichen Arbeiter und ihre Organisation.
Berlin — Buchhandlung Vorwärts — 1906. f 0.35

Clark, Ph. D., Victor S. — The labour movement in Australasia. A study in social-democracy.
London — Archibald Constable & Co. Ltd. — 1907. f 4.20

Der organisierte Kampf der Unternehmer gegen die Arbeiter. — Flugschriften der Generalkommission der Gewerkschaften Deutschlands. no. 7. Berlin — C. Legien — 1906.

Forschner, C. — Der christliche Gewerkschaftsgedanke. Soziale Briefe, herausgeg. v. C. Forschner, Diözesan-Präses der Kath. Männer- u. Arb. Vereine der Diozese Mainz. no. III. f 0.90
Mainz — Kirchheim & Co. — 1907.

Heilborn, Dr. Otto — Die »freien" Gewerkschaften seit 1890. Ein Ueberblick über ihre Organisation, ihre Ziele und ihr Verhältnis zur Sozial-demokratischen Partei.
Jena — Gustav Fischer — 1907. f 2.60

Gros, Maurice — Etude du mouvement syndical ouvrier en France. Syndicats »jaunes ou indépendants."
Paris — Henri Jouve — 1905. f 4.—

Spiekman, H. — Open brief aan den Heer S. van den Bergh Jr., mede-directeur van de firma van den Bergh's Limited en vooruitstrevend liberaal lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal voor Rotterdam I. Uitgegeven door de Federatie Rotterdam van de S. D. A. P.
Rotterdam — Drukkerij Voorwaarts. f 0.05.

Jaarverslagen van den Amsterdamschen Bestuurdersbond en van het Bureau voor Arbeidersrecht over 1906, benevens een overzicht van Loon en Arbeidsduur in een aantal vakken te Amsterdam. Amsterdam — Drukkerij A. N. D. B. — 1907.

Kolsté, H. te — Het innerlijke onzer organisatie, wat zij is, en wat zij moet en kan zijn. Rede gehouden voor de Afdeeling 's-Gravenhage van den Ned. Bond van Post- en Telegraafbeambten »de Post", d.d. 11 November 1906.
's-Gravenhage — R. v. Gemerden (Secr. afd. 's-Gravenhage). — 1907.

Vrouwen- en kinderarbeid.

Jahresbericht über die Durchführung des Kinderschutzgesetzes im Jahre 1906. Erstattet von den Grossherzoglich Hessischen Gewerbeinspektoren und herausgeg. im Auftrage des Groshersz. Hess. Ministeriums-des Innern.
Darmstadt — Staatsverlag — 1906.

Women's Industrial Council — Labour laws for women in the United States. By Josephine C. Goldmark. Adelphi — 1907.
————, Labour laws for momen in Germany. Adelphi — 1907.
————, Labour laws for women in France. Adelphi — 1907.

Milhaud, Garoline — L'ouvrière en France.
Paris — Félix Alcan — 1907. f 1.40,

Arbeidsduur en -loon.

Untersuchungen über die Entlöhnungsmethoden in der deutschen Eisen- und Maschinenindustrie — Herausgeg. im Namen des Centralvereins für das Wohl der arbeitenden Klassen von dessen Kommission: G. Schmoller, L. Bernhard, V. Böhmert, E. Francke, Th. Harms u. G. Zacher — Heft 6. Jeidels, Otto — Die Methoden der Arbeiterentlöhnung in der reinisch-westfälischen Eisenindustrie.
Berlin — Leonhard Simion N. F. — 1907.

Black, Clementina — Sweated industry and the minimum wage. With an introduction by A. G. Gardiner.
London — Duckwort & Co. — 1907. f 2.50.

Bonnefoy, Gaston — Le repos hebdomadaire. Etude théorique et critique de la loi du 13 juillet 1906, avec la jurisprudence la plus récente. Avec une préface de M. Georges Desplas.
Paris — Librairie de la Cour de Cassation — 1907.

Simiand, François — Le salaire des ouvriers des mines de charbon en France. Contribution à la théorie économique du salaire.
Paris — Edouard Cornély & Co. — 1907. f 5.—.

Landbouwvraagstuk.

Schlegelberger, Dr. Franz — Das Landarbeiterrecht. Darstellung des privaten und öffentlichen Rechts der Landarbeiter in Preussen.
Berlin — Carl Heymanns Verlag — 1907. f 3.—.

Christoph. Dr. Franz — Die ländlichen Gemeingüter (Allmenden) in Preussen. Abhandl. d. staatswissenschaftlichen Seminars zu Jena, herausgeg. v. Prof. Dr. Pierstorff. Bd. III. Heft 2.
Jena — Gustav Fischer — 1906.

Masterman, C. F. G. — W. B. Hodgsoxand others — To colonise England. A plea for a policy. London — T. Fisher Unwin — 1906. f 1.75.

Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel — Verslagen en mededeelingen 1907. No. I. Verslag over het landbouwonderwijs over 1900/1906. II. Lijst van officieele personen, instellingen en vereenigingen op land- en tuinbouwgebied.
's-Gravenhage — Gebr. I. & H. van Langenhuysen — 1907.

RIJSSEN.

Ontvangen van een R. K. Pr. te Amsterdam voor de slachtoffers te Rijssen f 5.—.

ONTVANGEN BOEKEN.

Practische Handleiding voor Vakvereenigings-administratie, door J. OUDEGEEST en J. G. KEESING, 60 ct. Uitgave van den Amsterdamschen Bestuurdersbond.

Naast het Kruis de Roode Vaan? door Prof. MR. P. A. DIEPENHORST, Amsterdam H. A. v. BOTTENBURG.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 22 JUNI 1907. No. 25

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Wettelijke ziekte-verzekering door FERD. FRANSSEN. — Werkloozenfonds door J. KLOOSTERHUIS. — Uit Tijdschriften: Vakvereenigingen van Ambtenaren. — Berichten en Mededeelingen: R. K. Middenstands-organisatie. — De staking en uitsluiting te Eindhoven. — De strijd om de jeugd. — Over verkorten arbeidstijd. — Korte Berichten: Anticlericalisme en sociale wetgeving. — S. D. A. P. en Koningschap. — Aandeel in de winst. — Schoolartsen in Berlijn. — Concurrentiestrijd. — Spaarbankwezen. — Coöperatieve Koetsiersvereenigingen. — Kern van gemeentewerklieden. — Collectief contract. — De arbeidskracht in Pruisen. — Sociale tentoonstelling. — Verkorting van arbeidstijd. — De plicht van arbeidsbeurzen. — Zorg voor 't loon. — Huisuitbuiting. — Gemeentelijke bakkerij op de flesch. — Het concurrentiebeding. — Collectief optreden van ambtenaren. — Vrouwelijke kiezers en gekozenen. — Scheidsgerechten. — Sobriëtas-Lichtkogels. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

WETTELIJKE ZIEKTE-VERZEKERING.

De bijzondere Ziekenkas.

Tot bevordering van het algemeen welzijn trachte de Staat het particulier initiatief op te wekken en te sterken en slechts daar grijpe hij zelf in, waar dit initiatief uitblijft of te zwak blijkt.

Overeenkomstig dit beginsel werd in de twee bekende wetsontwerpen, regelende de verplichte ziekteverzekering, de stichting van ziekenkassen niet uitsluitend den Staat voorbehouden; doch werd door de beide ontwerpers de wensch geopenbaard, dat ook, en wel algemeen, van particuliere zijde tot de stichting van ziekenkassen zou worden overgegaan.

Wij lezen in de Mem. v. Toelichting, die het eerste ontwerp begeleidde: »In het ontwerp wordt den verzekeringsplichtige zooveel mogelijk vrijheid gelaten bij de keuze van de ziekenkas, waarbij hij zich wil verzekeren. Hij kan gaan naar een verzekeringsmaatschappij, of naar een vereeniging, welker doel ziekteverzekering is en welke door de overheid als zoodanig is erkend; hij kan zich ook aansluiten bij eene erkende verzekeringsvereeniging van beroepsgenooten. Vindt de verzekeringsplichtige geen particuliere ziekenkas, waarbij hij zich wil verzekeren, dan staat in elk geval eene van Rijkswege ingestelde ziekenkas voor hem open, waarbij hij aan zijn verplichting kan voldoen, deze ziekenkas is de districtsziekenkas.«

Mr. VEEGENS verklaart deze regeling aldus: »Voor een goede ziekteverzekering is het gewenscht, dat de bijzondere ziekenkas regel zij, de openbare ter aanvulling diene.«

En niet slechts ter wille van het algemeen beginsel, maar ook om praktische redenen bevordere men de opkomst en uitbreiding der bijzondere ziekenkassen. »Men vindt hier te lande vele ziekenfondsen, welker medewerking in het vervolg bezwaarlijk kan worden gemist..... »De medewerking van bijzondere en ondernemingsziekenkassen is vooral ook daarom zóózeer gewenscht, omdat zij in den regel nog beter dan de districtskassen de fraude zullen vermogen te keer te gaan, die als een schaduwzijde der ziekteverzekering moet worden erkend.«

Gaarne erkennend de goede bedoelingen van Dr. KUYPER en Mr. VEEGENS ten opzichte der bijzondere ziekenkassen, zoo meenen wij toch, dat in het eerste wetsontwerp bepalingen voorkomen, welke de stichting en het voortbestaan dier kassen bemoeilijken zullen; — wij verwijzen naar ons artikel in het *K. S. Weekbl.* 4 Jrg, blz. 458. En tevens, dat de veranderingen door Mr. VEEGENS in het ontwerp-KUYPER aangebracht, voor zoover zij de bijzondere ziekenkassen betreffen, op eene enkele uitzondering na, geen verbeteringen kunnen worden genoemd.

* * *

Een werkelijke verbetering noemen wij het, dat Mr. VEEGENS omtrent den *vorm* der te stichten ziekenkas eene duidelijke uitspraak heeft gedaan.

In het Ontwerp-KUYPER lazen wij: Art. 51. „Een naamlooze vennootschap of rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging, daaronder begrepen eene wederkeerige verzekeringsmaatschappij en eene coöperatieve vereeniging, kan op haar verzoek door ons worden erkend als eene ziekenkas, waar verzekeringen als bedoeld in art. 1 kunnen worden gesloten."

Opmerkelijk is het, zoo schreven wij in ons boven-aangehaald artikel, »dat door Dr. KUYPER werd voorbijgezien, of ten minste zelfs niet in 't voorbijgaan werd aangestipt, de eerste vorm van ziekteverzekering, waaraan het woord ziekenk*as*, zieken*fonds* herinnert. Bedoeld wordt de *Stichting*, d. w. z. een kapitaal, dat afgezonderd tot een bepaald doel (in casu verzekering tegen ziekte), bestuurd wordt volgens voorschriften en reglementen, die dit kapitaal afzonderden, welk kapitaal ipso facto rechtspersoon is. En toch een zoodanige kapitaalvorming (kas, fonds,) — onder een bepaald aangewezen bestuur, beheerd volgens vast-

gestelde reglementen, — waaraan door bepaalde categorieën van personen, of door enkelen, in zekere verhouding zou moeten worden gecontribueerd om recht te erlangen op uitkeering, dit zou vermoedelijk voor een »erkende ziekenkas« de meest aanbevelenswaardige vorm zijn.

Deze vorm werd dan ook in het ontwerp-Bossche Diocesane Ziekenfonds gekozen.

Was de toelating van dezen vorm in het eerste wetsontwerp twijfelachtig, in het tweede wordt alle twijfel dienaangaande weggenomen en art. 51 wordt gewijzigd in art. 59: »Een naamlooze vennootschap, een vereeniging of *stichting* kan op haar verzoek door ons worden erkend als ziekenkas.«

* * *

Omtrent een punt van groot belang worden wij door Mr. Veegens in onzekerheid gebracht, nl.: zijn zuiver-confessioneele ziekenkassen in het tweede wetsontwerp geoorloofd? m. a. w.: Heeft een bijzondere ziekenkas het recht iemand te weigeren om reden hij van een andere religie is?

In de beide Memorie's van Toelichting lezen wij: »Met de organisatie en administratie der bijzondere ziekenkassen bemoeit het ontwerp zich niet meer dan bepaald noodig is.«

Gelijkluidend zijn ook de art. 24-Kuyper en art. 28-Veegens: »Een erkende ziekenkas kan de verzekering weigeren in de gevallen in de statuten of in het reglement der ziekenkas bepaald.«

Maar nu worden door Mr. Veegens uit de eerste Mem. v. Toel. geschrapt de woorden: »In de statuten zal b.v. kunnen bepaald zijn, dat een persoon om bij de ziekenkas te kunnen worden verzekerd een bepaald beroep moet uitoefenen of *tot een bepaald Kerkgenootschap moet behooren*«.

In art. 20 schrijft hij: »Het verzekeringsgebied van een bijzondere ziekenkas omvat eene of meer aan elkander grenzende gemeenten en *kan beperkt zijn tot bepaalde bedrijven, vakken of beroepen*«.

Reeds werdt in het *K. S. Wbl.* 6 Jrg. blz. 125 door Alb. v. d. Kallen met verwijzing naar deze uitlating en de inlassing van het artikel 20 een betoog geleverd, dat het recht der erkende ziekenkassen door Mr. Veegens besnoeid is. En aldus »de Katholieke fondsen zullen openstaan voor allerlei slag van verzekeringsplichtigen, voor socialisten en anarchisten desnoods."

Hoewel wij verklaren moeten, dat de wijzigingen van Mr. Veegens te denken geven en twijfel wekken, zoo meenen wij toch, dat de mogelijkheid, om slechts b.v. katholieken op te nemen in katholieke fondsen, ook in het tweede wetsontwerp, bestaan blijft.

Wij nemen art. 20 »het verzekeringsgebied kan beperkt zijn," niet zóó absoluut, alsof hier de eenig-mogelijke en geoorloofde beperking wordt aangegeven.

Wij urgeeren het recht der bijzondere kassen in de statuten of reglementen redenen van weigering op te nemen.

Slechts die redenen van weigering moeten rechtens verboden zijn, wier doel is ongunstige risico's te weren.

En wenscht Mr. Veegens zijn wettelijke verzekering op *bestaande* organisaties te enten, dan kan het niet in zijne bedoeling liggen aan de vele *confessioneele sociale vereenigingen* een recht te ontnemen, dat bovenaan prijkt op haar program en in art. 1 harer statuten is omschreven.

Te betreuren is het, dat omtrent een zaak van zoo groot belang twijfel ontstaan moest, en in de wijzigingen, door Mr. Veegens aangebracht, vindt Alb. v. d. Kallen zeker goede aanwijzingen voor zijne meening.

In 't voorbijgaan zij er hier op gewezen, dat ook in het ontwerp-Kuyper op de niet-toelating van andersdenkenden in een katholieke ziekenkas een uitzondering gemaakt zal moeten worden.

De algemeene regel, geformuleerd in art. 20-Kuyper, art. 23-Veegens, luidt: »Wanneer twee personen, die met elkander gehuwd zijn en in dezelfde gemeente wonen, zich ingevolge art. I moeten verzekeren, zijn zij gehouden dit te doen bij dezelfde ziekenkas, (tenzij een der echtgenooten verplicht is zich bij de districtskas te verzekeren of vast werkman is in eene onderneming, waarvoor een ondersteuningsziekenkas is opgericht." Veegens).

Waaruit volgen zou, dat de protestantsche vrouw van den katholieken werkman in het katholieke fonds zou moeten worden toegelaten.

* * *

Van financieel standpunt beschouwd waren de bezwaren, welke men in het Wetsontwerp-Kuyper ontmoette bij het ontwerpen eener bijzondere ziekenkas, niet gering te schatten.

De verbeteringen, welke Mr. Veegens heeft trachten aan te brengen, zullen, vreezen wij, aan de goede bedoelingen van dezen Minister in de toekomst niet beantwoorden. Gaan we enkele der wetsbepalingen na.

Wat de premiën betreft, deze zijn in beide wetsontwerpen voor de districts-ziekenkassen laag, zeer laag gesteld. Mogen deze premiën ook al volgens erkende ziektetafels wetenschappelijk zijn vastgesteld, toch onbreken volgens getuigenis van deskundigen nog genoegzame statistieke gegevens en moet men tevens rekening houden met het feit, dat de schommelingen in ziekte groot kunnen zijn, — zoodat een bijzondere ziekenkas die met de vastgestelde tarieven zou willen werken zeker niet zonder zorg de toekomst kan ingaan. [1])

De bevoordeeling der districtskassen springt in het oog. Wij wezen er vroeger op bij de bespreking van Dr. Kuyper's ontwerp. »Voor de bijdragen in de administratiekosten der districtskassen samen zal jaarlijks waarschijnlijk een som van 350.000 gld. voldoende zijn«. Dit cijfer verandert Mr. Veegens in 600.000 gld.

Van subsidie voor de administratie en het toezicht der bijzondere kassen is noch bij Dr. Kuyper, noch bij Mr. Veegens sprake.

Deze kosten moeten door de leden zelf worden opgebracht in den vorm van verhoogde premie's.

De bepaling, dat een te stichten ziekenkas waarborg stelle, wordt door Mr. Veegens opgeheven, doch hij schrijft voor: «In het fonds wordt telken jare zoo mogelijk eene som gestort, gelijk aan het tiende deel van het bedrag, dat in het laatst verloopen kalenderjaar aan premiën is ontvangen. Wanneer en zoolang echter het reservefonds

[1]) *Het Diocesaan Ziekenfonds in het Bisdom van- 's-Bosch.* C. N. Teulings. 's-Bosch. blz. 12 enz.

het bedrag heeft bereikt, dat in de laatst verloopen drie kalenderjaren gemiddeld per jaar door de ziekenkas aan schadeloosstellingen is uitgegeven, heeft de bedoelde storting in het fonds niet plaats.»

Hier is de vraag gewettigd, wat de soliditeit der bijzondere ziekenkassen het meest verzekeren en zwendelkassen zal weren: het storten eener waarborgsom of het voorschrift der te vormen kleine reserve, die als waarborg zal dienstdoen. Wat er van zij: de reservekas moet uit de op te brengen premiën gevormd worden.

Mr. VEEGENS schrijft voor: «Ten einde het belang, dat de verzekerden bij eene bijzondere ziekenkas bij het weren van simulatie hebben, nog meer voelbaar te maken, wordt voorts bepaald, dat de premiën, voor zoover zij ten laste van de verzekerden komen, door dezen rechtstreeks, alzoo niet door tusschenkomst van den werkgever, aan de ziekenkas worden betaald.»

De kosten der inning, nemen hierdoor niet slechts «eenigszins» toe, maar zeer beduidend. Men zie slechts den post «bode-loon» in de jaarverslagen der ziekenkassen van uitgebreide gemeenten. Het voordeel der «voelbaarmaking» weegt tegen deze kosten niet op.

En ook dit bodeloon moet natuurlijk door de bijzondere ziekenkas uit de premiën getrokken worden.

Mr. VEEGENS bepaalt verder: «Voor de bijzondere ziekenkassen zullen de tarieven jaarlijks worden vastgesteld naar de uitkomsten, die worden verkregen door de brutokosten der verzekeringen in het vorig jaar over de verzekeringsplichtige verzekerden in dat jaar om te slaan.»

Wij stellen wederom eenige vragen: Wat is, op zich zelf beschouwd, te verkiezen, het stellen van vaste tarieven en omslag der winst, of schommelende tarieven?

Zullen die schommelende tarieven niet tot misbruiken en ongewenschte gevolgen aanleiding geven, daar iemand, die drie weken zijn premie niet betaalt bij de districtkas kan uitgelijfd worden, en men na een vijfjarige verzekering het recht heeft over te gaan naar een andere ziekenkas?

En hiervan afgezien: »Is het veilig met het oog op de geringe reserve en de sterk wisselende ziektekansen de kosten op te maken naar één jaar?

Wij eindigen met de slotvraag: Zullen de »verbeteringen" van MR. VEEGENS niet een tegenovergestelde uitwerking hebben en het oprichten van bijzondere ziekenkassen nog meer bemoeilijken en verhinderen?

Baardwijk. FERD. FRANSSEN.

WERKLOOZEN-FONDS.

Wie soms te pessimistisch, of te sceptisch aangelegd is, om de waarheid te erkennen van het spreekwoord: »er is geen ongeluk zoo groot of er is geluk bij,« zal wellicht door den aanhef der Memorie van Toelichting op de concept-verordening, welke het Haagsche gemeentebestuur ter bestrijding van de geldelijke werkloosheid-gevolgen in de laatste helft der maand April aanhangig gemaakt heeft, tot andere gedachten komen.

Ieder, die toch eenige studie van dit deel der sociale quaestie gemaakt heeft, zal n.l. gemakkelijk uit die inleiding de gevolgtrekking kunnen halen: De Haagsche arbeiderswereld heeft het voornamelijk aan de langdurig in de bouw- en andere vakken heerschende werkloosheidplaag te danken, dat zij naar alle gedachten binnen een niet te lang tijdsverloop de zegeningen van een tegen deszelfs geldelijke gevolgen gerichte verzekering deelachtig zal worden.

De eerste alinea dezer Memorie van Toelichting geeft toch te lezen:

»Burg. en Weth. staan op het standpunt, dat de werk-»loosheid, zooals deze zich tegenwoordig voordoet, een »verschijnsel is, waarmee de overheid zich heeft intelaten. »De gevolgen der werkloosheid worden natuurlijk in de »eerste plaats door de betrokken gezinnen gevoeld; doch »ook voor de gemeenschap zijn zij nadeelig.«

Deze laatste waarheid, welke op geen tegenspraak stuiten zal bij iemand, die overtuigd is, dat die thans door de werkloosheid aan armoede en gebrek ten prooi geworpen arbeidersgezinnen niet meer, zooals voorheen, het gezond maatschappelijk leven, of de welvaart van stad en land krachtdadig bevorderen, doch veeleer ze ten zeerste belemmeren, heeft blijkbaar in het gemoed van het Haagsche Dagelijksch Bestuur zoodanig vasten wortel geschoten, dat het niet aarzelt, tusschen de regels der volgende alinea door den goeden verstaander »*periculum in mora*« [gevaar in uitstel] te lezen te geven.

Immers hoewel zij de meening niet onder stoelen en banken steken, maar integendeel voorop zetten, dat er zeer veel te zeggen zou zijn voor het goed recht van de opinie dergenen, die het totstandkomen dezer verzekering als een der overheidsplichten van den Staat beschouwen, toch laten Burg. en Weth. hierop onmiddellijk aan het adres der Haagsche Vroede Vaderen het deugdelijk geargumenteerde advies volgen, niet op een oplossing van Staatswege te wachten.

Om den Raad te overtuigen van de waarheid, dat hij zelf de werkloosheid-koe bij de horens moet pakken voerden Burg. en Weth. eerstens aan, dat ook blijkens de in Engeland, Noorwegen en Frankrijk in het leven geroepen sociale wetten de verzekering tegen de geldelijke gevolgen van werkloosheid zich nog in het stadium der proefnemingen bevindt; terwijl zij tweedens te berde brachten, dat, dewijl hun voorstellen in de eerste jaren waarschijnlijk geen hooge uitgaven vorderen zouden, deze eveneens de aanvrage bij de regeering om financieelen steun ter verwezenlijking van het beoogde doel niet noodig hebben.

Wat moge Burg. en Weth. bewogen hebben in de onderhavige materie de zuinigheid voor te staan? Een antwoord op deze vraag ligt blijkbaar verscholen in hun waarschuwing, dat men, wat 's Gravenhage aangaat, geen te groote verwachtingen betreffende de resultaten van de invoering der bedoelde verzekering koesteren moet, omdat het getal dergenen, die wanneer zij werk hebben, geregeld een bijdrage kunnen, doch vooral willen storten, zelfs in Gent niet groot en in den Haag waarschijnlijk nog kleiner is. Met het gevolg, dat van den gemeentelijken steun in quaestie slechts een klein getal profiteeren, terwijl degenen, die hem het meeste noodig hebben, daaraan niet deelachtig worden, zoodat de uitgaven van het

werkloozen-fonds de armwezen-kosten niet met een gelijk bedrag verminderen zullen.

Meenden Burg. en Weth. op grond hiervan de financiëele gevolgen, welke de verwezenlijking van de onderhavige fonds-idee voor de gemeentekas na zich sleept, niet al te drukkend te maken, de te verwachten beperkte werkzaamheid van het fonds betrekkelijk het lenigen van door de werkloosheid veroorzaakte armoede en ellende mocht h. i. toch geen reden zijn, om de door hen voorgestelde maatregelen achterwege te laten. Hoogst waarschijnlijk zullen zij in de toekomst geen zeer bezwarende offers van de gemeentekas vragen; terwijl zij bovendien geen redelijk motief inhouden voor het koesteren der vrees, dat zij den Haag met een groot getal van elders komende minderwaardige personen zullen opschepen. Een dergelijke vrees achten zij nog des te minder gegrond, dewijl zij in de vestiging van werklieden, die zich tegen werkloosheid verzekeren willen, voor een gemeente veel eer vóór-, dan nadeel zien.

Bestaan er derhalve volgens de opinie van het Haagsch Dagelijksch Bestuur voor de betrokken gemeente geen gegronde redenen haar daadwerkelijke deelname aan de oprichting van een werkloozen-fonds te weigeren, in algeheele navolging van het Gentsche stelsel ziet het evenwel een gewichtig bezwaar. En wel in de werking der z.g. spaarinrichting; terwijl blijkens een in de Memorie van Toelichting geuite bewering deze evenmin in de oogen van het bestuur der Algemeene Arbeidsbeurs genade vinden kan.

De eenstemmigheid, waarvan deze laatste bij zijn veroordeeling blijk gaf, was echter volgens de zooeven genoemde bewering zoek geraakt, toen een antwoord gegeven moest worden op de vraag: Moet er ook wat voor in de plaats gesteld worden?

Achtte n.l. de minderheid van het bestuur dier arbeidsbeurs, door de openstelling van het fonds voor alle vereenigingen, welke aan de te stellen voorwaarden voldoen, de gelijkheid voor allen voldoende gewaarborgd, de meerderheid, die daarin slechts een gelijkheid op het papier zag, meende daarentegen, dat »een aanvulling als de »Gentsche spaarinrichting beoogde, ten behoeve van niet- »leden eener vereeniging noodzakelijk" was.

Hieraan knoopte de meerderheid als haar opinie vast, dat onder de vele pogingen, om niet-leden eener vereeniging aan de vruchten van een werkloozenfonds deelachtig te maken, de 1 Oct. '06 in Noorwegen in werking getreden regeling navolgenswaardig was.

Deze regeling houdt o. a. in, dat de vereenigingen, welke financieelen steun uit het fonds genieten willen, verplicht zijn, werklieden uit het eigen vak tot de verzekering toetelaten, al hebben dezen er ook geen trek in lid van de vereeniging te worden. In het laatste geval zijn echter de betrokken vereenigingen door datzelfde reglement gerechtigd verklaard ten behoeve der algemeene administratie-kosten de bijdragen, of contributies van dergelijke werklieden 10% en in sommige gevallen zelfs 15% hooger te stellen, dan die harer leden.

Naast deze vindt men nog als opinie der meerderheid van het bestuur der bovengenoemde Haagsche arbeidsbeurs in de Memorie van Toelichting vermeld, dat zij eerstens met het werkloozen-fonds een proef wenschte zien genomen. Tweedens dat van de werklieden, die met het oog op de verzekering naar den Haag trekken zouden, geen slechte risico's voor het fondste duchten zijn. Derdens dat een ingrijpen in de inwendige huishouding der vereenigingen beschouwt moet worden als een voorwaarde, welke een gemeente vrij aan de door haar te verleenen ondersteuning verbinden mag. Deze laatste idee valt ons niet te best in den smaak; omdat zij den broodnoodigen staart mist: «Dit ingrijpen mag zich echter niet uitstrekken over datgene, wat, evenals de ziel 's menschen lichaam, het leven en den wezensvorm van een vereeniging uitmaakt."

Het maken dezer aan-, of opmerking sluit echter niet uit, dat wij voorshands gaarne gelooven willen, dat zulks evenmin in de bedoeling der genoemde adviseurs, als in die van het Haagsch Dagelijksch Bestuur ligt; al aarzelt dit ook niet te concludeeren: »Dit denkbeeld der meerderheid verdient aanbeveling."

Grond voor dit geloof meenen wij toch te vinden in de daarop volgende zinsnede: »Burg. en Weth. vertrouwen, dat zij niet tevergeefs een beroep doen ook op de vakvereenigingen."

En wat de bedoelde bestuursleden der Arbeidsbeurs aangaat, achten wij het niet onmogelijk, dat zij zoowel bij het ten beste geven van hun ingrijpings-idee, als bij de »ruime bevoegdheid", welke zij aan het bestuur van het door de gemeente te scheppen fonds toegekend willen zien, om met alle middelen der Gentsche statuten toezicht uit te oefenen op de vereenigingen, welke subsidie uit het fonds genieten, er niet aan dachten, een aanslag op het leven der onderhavige vereenigingen te plegen, maar slechts beoogden, het binnendringen van *fraude* zooveel doenlijk te beletten.

Wat evenwel in de bedoeling noch van het Haagsch Dagelijksch Bestuur, noch van dat der arbeidsbeurs ligt, vinden anderen te mooi, om in tijd en wijle niet te trachten, het tot werkelijkheid te brengen. Getuige het tijdens de behandeling der jongste Staatsbegrooting (afdeeling »Landbouw") door het Kamerlid REIJNE ingediende en door tal van Linksche vrienden ondersteunde voorstel, om de Raiffeisen-, of boerenleen- en voorschotbanken, welke een confessioneel, of godsdienstig karakter dragen, geen deel te geven van de voor die banken in het algemeen op de begrooting uitgetrokken subsidie.

Doch, keeren wij thans terug naar de concept-verordening van Burg. en Weth. welk concept volgens het gecombineerd Gentsch-Noorsch model en ook anderszins overeenkomstig het prae-advies van het meergenoemd arbeidsbeurs-bestuur ontworpen is.

Overeenkomstig dit *prae*-advies stelt het concept als doel van het fonds vast de verzekering tegen de geldelijke gevolgen der onvrijwillige werkloosheid aan te moedigen. Wat men onder »onvrijwillige werkloosheid« te verstaan heeft? Men doet o.i. niet verkeerd voor een antwoord op deze vraag, bij gebrek van nadere aanduiding in de concept-verordening zelve, een kijkje te nemen in de bouwstoffen harer basis, of m.a.w. van het bekende *prae*-advies, waarin men lezen kan:

»De toeslag worde alleen gegeven bij werkloosheid, die »niet het gevolg is van ziekte, of lichamelijke ongeschikt»heid, werkstaking, of uitsluiting.«

Nog duidelijker geeft de concept-verordening haar overeenstemming met het prae-advies te kennen door de bepaling:

»Ook zal het fonds reisgeld kunnen verstrekken aan »personen, die elders werk kunnen vinden.«

Het slot van het prae-advies geeft n.l. te lezen, dat het arbeidsbeurs-bestuur de in het request der heeren MEIJROOS c. s. uitgesproken meening onderschrijft, dat het fonds ook door het verstrekken van reisgeld aan personen, wien door de Arbeidsbeurs elders werk aangewezen kan worden, met deze in nauwere verbinding behoort te worden gebracht.

Echter niet alleen uit de zooeven vermelde, maar ook uit de volgende bepalingen van het concept valt de gevolgtrekking te maken, dat dit denkbeeld bij het Haagsch Dagelijksch Bestuur in goede aarde gevallen is.

»Reisgeld kan worden voorgeschoten aan personen, die »hiervoor door de directie der Gemeentelijke Arbeids»beurs worden aanbevolen."

»Voor dit doel mag in één jaar ten hoogste een tiende »deel der inkomsten van het fonds worden bestemd."

Terwijl om het door dit denkbeeld beoogde doel zoo goed mogelijk te bereiken, ook de volgende bepaling wel een handje zal moeten meehelpen:

»De verzekerde is verplicht, gedurende de werkloos»heid zich dagelijks aan te melden op de Gemeentelijke »Arbeidsbeurs, uitgezonderd de dagen, waarop deze »gesloten is."

Immers op de vraag, waarvoor die dagelijksche presentmelding dienen moet, zal wel geen ander antwoord behoeven te worden gegeven dan: eenerzijds ter voorkoming van fraude en anderzijds om de werkloozen de mogelijke mededeeling te kunnen doen, dat er voor hen kans bestaat daar en daar werk te zullen vinden.

Zooals reeds uit het Gentsch-Noorsch karakter van het opterichten fonds valt op te maken loopen prae-advies en concept-verordening verder parallel, wat betreft de bepalingen:

De bijslag zal nooit grooter mogen zijn dan de uitkeeringen der vakvereenigingen. Deze moeten daarvoor een afzonderlijke kas hebben, en geen andere personen als deelnemers daaraan opnemen, dan degenen, die het desbetreffende vak uitoefenen. Ook niet-leden kunnen als deelnemers toetreden; maar van deze laatsten mogen de kasbijdragen 10 pCt. of, behoudens goedkeuring van het fonds-bestuur, 15 pCt. hooger gesteld worden, dan die der leden. De bijslag wordt slechts uitgekeerd aan personen, die bij het intreden der werkloosheid tenminste zes maanden geregeld hun bijdrage in de vereenigingskas gestort hebben.

Wat nu het bedrag van dien uit het fonds te verstrekken bijslag aangaat, dit mag volgens het ontwerp van Burg. en Weth. voor één persoon per dag nooit hooger zijn dan 50 cts; terwijl zijn uitkeeringsperiode eerst na verloop van drie werklooze dagen intreedt, en in een tijdvak van 12 maanden nooit langer duren mag dan 60 dagen. Volgens een andere bepaling der ontworpen verordening wordt dit bedrag maandelijks door het fondsbestuur vastgesteld.

Uit welke bronnen het fonds de bijslagen en andere uitgaven putten moet? Volgens het in hun ontwerp neergeschreven oordeel van Burg. en Weth:

a) Uit een door de gemeente te verstrekken kapitaal ad f 100. b) Uit een jaarlijks vast te stellen bijdrage uit de gemeentekas. c) Uit contributies, legaten en andere schenkingen.

De bepaling: het (fonds)bestuur is bevoegd, den bijslag »te weigeren« bij uitkeeringen van vereenigingen, die »handelen in strijd met de verordening«, houdt volgens ons bescheiden oordeel voor de vakvereenigingen, welke met behulp van den fonds-bijslag de verzekering denken klaar te spelen, een prikkel in het ontwerp in quaestie aan een deugdelijk onderzoek te onderwerpen, om daaruit alle duister- en dubbelzinnigheden, of m. a. w. alle zinsneden en bepalingen, welke later onaangenaamheden tusschen haar en het fondsbestuur verwekken kunnen, te doen verdwijnen. Tot deze soort behoort o.i. de aan het Noorsche stelsel ontleende bepaling, dat ook »niet-leden als deelnemers tot de kas eener vakvereeniging kunnen toetreden.«

Behalve toch tot de opmerking, dat wellicht tal van volbloed-vereenigings-mannen met haar niet bijster ingenomen zullen zijn, geeft zij aanleiding voor het stellen der vraag: Op welke vereenigingen kunnen de niet-georganiseerde werklieden terecht een beroep doen, als deelnemers aan haar werkloozen-kassen opgenomen te worden?

Een antwoord op deze vraag zoekt men toch te vergeefs, zoowel in het ontwerp van het Haagsch Dagelijksch Bestuur als in het prae-advies van het bestuur der Algemeene Arbeidsbeurs.

Wat daarvan de oorzaak is? Dewijl wij een vijand van ongemotiveerde, of op negatieve gronden steunende beschuldigingen zijn, meenen wij voorloopig te moeten aannemen, dat beide een dergelijke aanvulling onnoodig achten. En wel uit overweging, dat het voor de hand ligt, dat de niet-georganiseerde aspirant-deelnemers, zich aan het adres van de vereenigingen hebben te vervoegen, welker beginselen op godsdienstig en sociaal-politiek gebied de meeste overeenkomst met de hunne vertoonen.

Zooals wij reeds boven vermeld hebben, gaan Burg. en Weth. bij de geringe geld-aanvrage voor de verwezenlijking der onderhavige idee uit van de opinie, dat het getal dergenen onder de werklieden, die zich tegen de geldelijke gevolgen van werkloosheid kunnen en willen verzekeren, in 's Hage waarschijnlijk nog kleiner dan te Gent zijn zal. Hieraan is het dan ook gedeeltelijk toe te schrijven, dat zij de fonds-uitgaven voor dit jaar slechts op f 2000 begrooten. Voor het andere deel echter aan den tijd, welke de voorbereidende maatregelen in beslag nemen. Het is voorwaar treurig, dat Burg. en Weth. volstrekt niet verlegen behoeven te zijn om bewijsmateriaal, waarmee zij het goed recht van hun pessimisme vermogen te staven. Dit is allereerst in den Haag zelven te vinden.

Wat de bewering betreft, dat ook daar talloozen gevonden worden, wien het blijkbaar niet aan de macht

doch wel aan den wil ontbreekt, te zorgen voor den kwaden dag van morgen, welke hen zelven en de hunnen wellicht te wachten staat, voor de waarheid daarvan kunnen zij zich toch beroepen op het feit, dat tegenover de 1438 Haagsche gemeente-ambtenaren en dito werklieden, die toegetreden zijn tot de van gemeentewege voor hun vrouwen en kinderen opgerichte «weduwen- en weezenverzekering», er 2263 collega's staan, die zich daarin niet willen laten opnemen.

Dit laatste cijfer kan niet degenen in het gevlei komen, die niet alleen ter bestrijding van de weeën en naweeën der werkloosheid, maar ook voor den groei en bloei der vakvereenigingen heel wat schoone verwachtingen koesteren omtrent de werking van het onderhavig fonds. Doch al bestaat hiervoor nog minder reden bij het in oogenschouw nemen der waarheid, dat er nog een grooter getal dan dat der onwilligen en onverschilligen is, dat al evenmin, zoo niet nog minder gegronde hoop op toetreding tot het fonds geeft — n.l. dat der onmachtigen — toch mag aan het Dagelijksch Bestuur een woord van lof voor het ontwerpen van het plan niet onthouden worden.

Want afgezien van het feit, dat dit fonds velen voor armoede en gebrek, lombard en pandjeshuis vrijwaren zal, is dit in het ontwerp vastgelegde idee omtrent een harmonisch samenwerken van vakvereenigingen, werkloozenfonds en arbeidsbeurs ten zeerste geschikt, de werkloosheid-kwaal in haar waren aard en omvang te leeren kennen, wat niet weinig tot haar genezing zal bijdragen. Immers de kennis eener kwaal, of ziekte houdt dikwijls haar halve genezing in; omdat zij den dokter de noodige inlichtingen omtrent geneesmethode en geneesmiddelen verschaft.

Zulks mag men o. i. ook redelijkerwijs verwachten van het vereenigd optreden der zooevenvermelde drie machten tegen de werkloosheid-plaag. Hetgeen m. a. w. zeggen wil, dat de werking van het fonds het drietal besturen tot het inzicht kan brengen, wat er behalve die verzekering zoowel van staats- en gemeentewege als van particuliere zijde met bekwamen spoed behoort gedaan te worden, om de arbeiderswereld zooveel mogelijk van die plaag en haar noodlottigen invloed te verlossen.

Naast de hier besproken verzekering komen als voorvechtster en voorvechters in dezen bevrijdings-oorlog o. i. vooral in aanmerking: de Bevordering van den nationalen arbeid door alle redelijke wettelijke middelen, en een maximum arbeidsdag c. a. een minimum-loonstandaard, welke den werkman in staat stelt, zich zelven en zijn gezin een menschwaardig bestaan te verzekeren.

Heerenveen. J. KLOOSTERHUIS.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

VAKVEREENIGINGEN VAN AMBTENAREN.

In aansluiting bij en als aanvulling van het uit de *Revue Sociale Catholique* overgenomen artikel over vakvereenigingen van ambtenaren geven wij hier eene vertaling uit het vrijzinnig-democratisch tijdschrift »*Sociale Praxis*" van 25 April 1907, waarin W. KULEMANN, rechter te Berlijn, onder den titel »het stakingsrecht in publieke bedrijven" zijne meening omtrent dit brandende vraagstuk te kennen geeft. Wij vinden in dit opstel eene uitvoeriger uiteenzetting en nadere motiveering van de ook in 't *K. S. W.* van 3 Maart 1906 reeds verdedigde opvatting, dat in alle ondernemingen, onverschillig of ze door particulieren of door den Staat gedreven worden, en wanneer het algemeen welzijn door het stop zetten van het bedrijf in gevaar gebracht wordt, de Staat het stakingsrecht der arbeiders in die bedrijven mag, en zelfs moet inperken, doch van den anderen kant, dat hij dit niet mag doen zonder hiervoor iets anders in de plaats te geven, om te voorkomen dat de positie dier arbeiders door het stakingsverbod verslechterd worde.

De staking der Parijsche electriciteit-arbeiders heeft opnieuw een vraag op den voorgrond van het publieke belang geplaatst; een vraag, die vóór eenige maanden bij de toelichting van het wetsontwerp over de vakvereenigingen, voorwerp was van levendige besprekingen, en die bij de te verwachten nieuwe indiening van dit of van een gewijzigd ontwerp, moet beslist worden; de vraag namelijk in hoever het geoorloofd is om in bedrijven, die slechts met belangrijke benadeeling van 't algemeen welzijn kunnen onderbroken worden — men kan ze kortheidshalve onder den naam publieke bedrijven samenvatten — het vereenigings- en stakingsrecht der arbeiders aan beperkingen te onderwerpen. Indien het toenmalige ontwerp wet geworden was, en zich in Duitschland een geval voordeed gelijk in Parijs, dan zou de rechtsbevoegdheid aan bedoelde vakvereenigingen moeten ontzegd worden, want dit zou plaats hebben, wanneer eene vereeniging »eene werkstaking in het leven roept of bevordert, die uit hoofde van den aard of strekking van het bedrijf in staat is om de veiligheid van het rijk of van een Bondsstaat in gevaar te brengen, eene stoornis in de water- en lichtvoorziening der bevolking of een gemeen gevaar voor menschenlevens te veroorzaken.» Nog verder gaat een thans in den «*Tag*» gepubliceerd voorstel van den kantonrechter REINSCH in Greifenberg, die elke gemeenschappelijke, ongerechtvaardigde werkstaking «in een huishoudelijk bedrijf van den Staat of van eene onder staatstoezicht staande onderneming of in een privaat bedrijf, waarbij het algemeen belang gebaat is, of dat gericht is op de bevrediging van noodzakelijke levensbehoeften» met eene geldboete van ten hoogste 1000 M. of gevangenisstraf van ten hoogste een jaar wil bestraffen. In Frankrijk heeft de regeering, gelijk bekend is, den arbeid der stakers door soldaten doen uitvoeren en de Kamer heeft met overweldigende meerderheid hare instemming betuigd met de uiteenzettingen van den minister-president, te weten dat «het recht der arbeiders-klasse moet beperkt worden ten bate van het recht der gemeenschap.»

Het is opmerkelijk, dat eene regeering, waarin twee socialisten zitting hebben, van meening is, dat zij eene zoo moeilijke vraag met zulke holle woorden kan oplossen. De moeilijkheid is juist daarin gelegen, dat hier twee eischen tegenover elkaar staan, die beiden als gegrond moeten erkend worden, doch die elkaar wederkeerig schijnen uit te sluiten. Aan de eene zijde staat het recht der arbeiders om hunne positie te verbeteren en tot dit einde het meest doeltreffende middel der eigenrichting, de staking, te baat te nemen; aan de andere de eisch der gemeenschap, dat door oneenigheden tusschen werkgevers en werknemers geene publieke noodstanden in het leven geroepen worden. De vraag hoe men hier tot een vergelijk zou kunnen komen, schijnt van genoeg belang om haar tot voorwerp eener bespreking te maken.

Om te beginnen met de gevolgtrekking, houd ik zoowel het voorstel van het Duitsche wetsontwerp als de handelwijze der Fransche regeering ten eenenmale voor onjuist, want zij leiden beide niet tot een bevredigend vergelijk der beide eischen en tegenstrijdige belangen, maar tot eene eenvoudige onderdrukking van eene der beide strijdende partijen. Kan de Parijsche electri-

citeitsmaatschappij er op rekenen, dat bij staking harer arbeiders hun werk zonder meer door soldaten verricht wordt, dan is zij klaarblijkelijk meester van den toestand en in staat om de arbeidsvoorwaarden aan hare werklieden voor te schrijven. Deze laatsten zijn dan niet meer vrije arbeiders, die, van gelijke rechten voorzien, overeenkomsten sluiten, maar lijfeigenen zonder recht.

Laten wij eerst nauwkeuriger nagaan, van welke bedrijven er sprake is. Men spreekt van zoodanige bij welker instandhouding de gemeenschap belang heeft. Maar is dit niet bij alle het geval? Met alle werkstakingen gaat een verlies van het nationale inkomen gepaard en er bestaat geen tak van industrie wier stilstand gedurende langeren tijd, niet eene benadeeling der algemeene volkshuishouding tengevolge zou hebben. Klaarblijkelijk is er sprake van zeer vage grenzen en juist de onbevredigende formuleering van de alleszins noodzakelijke onderscheiding, was een van de met recht tegen het Duitsche ontwerp gemaakte bezwaren. Maar wanneer wij deze moeilijkheid geheel laten rusten en ons slechts bezighouden met het beginsel-standpunt, dan krijgen wij den volgenden gedachtengang:

De grondslag der tegenwoordige maatschappelijke inrichting steunt op de gedachte dat de voortbrenging der goederen — in den ruimsten zin des woords — aan de private werkzaamheid is overgelaten. Evenwel zijn er uitzonderingen op dezen regel, inzoover er bepaalde bedrijven zijn, die door den Staat en de gemeenten worden ter hand genomen. Waarom is dat geschied? Klaarblijkelijk omdat men van meening is, dat de gemeenschap bij deze bedrijven meer belang heeft dan bij anderen. Maar wanneer dit overwicht van 't publieke belang de reden is, dat men bepaalde werkzaamheden verwijst naar de staats- of gemeente-organen, dan is het eene klaarblijkelijke innerlijke tegenstrijdigheid, om bedrijven, waarbij dat belang een zoo groote rol speelt, dat men meent, om zijnentwil het stakingsrecht der arbeiders te moeten uitsluiten, over te laten aan de privaat-industrie. Uit het gezichtspunt, waaruit men de opheffing van het stakingsrecht eischt, is de staatsexploitatie van deze bedrijven de meest voor de hand liggende logische consequentie.

Maar er is nog eene andere oplossing der moeilijkheid mogelijk, die het privaatbedrijf niet aantast, en derhalve noodzakelijk is, wanneer men zijne toevlucht niet wil nemen tot staatsexploitatie. Houden wij ons aan het geval waarover het in Parijs ging. De arbeiders in de electriciteitsbedrijven hebben bepaalde eischen gesteld, die door de Directie niet werden bewilligd. Welke van beide partijen feitelijk in haar recht was, moeten wij als open vraag behandelen, daar er niet voldoende materiaal aanwezig is om haar te beantwoorden. Wat heeft nu de Fransche regeering gedaan? Heeft zij beslist omtrent 't recht of onrecht der stakers en is zij ten nadeele der arbeiders tusschenbeide gekomen, daar zij hunne eischen voor onbillijk hield? Geenszins. Ook de Fransche regeering neemt in het geschil feitelijk geen bepaald standpunt in, maar zij komt slechts door het feit, dat de Parijzenaars niet van electrisch licht mogen beroofd worden, tot de gevolgtrekking, dat de arbeiders tot toegeven moeten gedwongen worden.

Is dat niet eene ongehoorde onrechtvaardigheid? Waarom dwong men de directie dan niet tot bewilliging van de eischen der arbeiders? Dan zou immers de onderbreking van het bedrijf eveneens verhinderd zijn. Ik wil volstrekt niet beweren, dat de regeering dit had moeten doen, maar ik wil er slechts op wijzen, dat men hiertoe met evenveel of met even weinig recht zijne toevlucht had kunnen nemen, als tot de onderdrukking der arbeiders.

Wat van toepassing is voor het geval in Parijs, geldt voor de oplossing van dergelijke geschillen algemeen. Wanneer de Staat in den regel de beslissing van geschillen tusschen werkgevers en werknemers, voor zoover het niet gaat over de nakoming van bestaande overeenkomsten, maar over de toekomstige regeling der arbeidsvoorwaarden, overlaat aan de partijen zelf, dan moet klaarblijkelijk in de gevallen, waarin men meent dit niet te mogen doen wegens de belemmeringen, die het zou medebrengen voor het maatschappelijk leven, de beslissing door partijen vervangen worden door de uitspraak van staatswege.

Wanneer men de arbeiders tot toegeven dwingt door hen het stakingsrecht te ontnemen of onmogelijk te maken, dan wentelt men de offers, die voor het algemeen belang vereischt worden, eenvoudig af op één enkele klasse der bevolking, en dan moet bij deze klasse noodzakelijk verbittering tegen de »klassenheerschappij» worden opgewekt.

Zoo komen wij tot den eisch der »verplichte scheidsgerechten,» die, gelijk bekend is, in verschillende Staten van Australië bestaan, en door het ontwerp van minister MILLERAND in Frankrijk zouden ingevoerd worden. De reden dat het voorstel voorheen zoowel van burgerlijke als van sociaal-democratische zijde heftig bestreden werd, was de overweging dat het niet de taak van den Staat was de arbeidsvoorwaarden te bepalen, en dat het buiten zijne macht ging om werkgevers en werknemers tot nakoming dier voorwaarden te dwingen. Dit bezwaar berust op een verkeerden gedachtengang, namelijk op het vereenzelvigen van eene positieve en eene negatieve inmenging. Als de Staat de beslissing door scheidsrechters invoert, dan geschiedt dit niet zoo, dat hij de beide strijdende partijen dwingt zich daarnaar te gedragen, dat wil zeggen niet in dien vorm dat de werkgevers verplicht zouden zijn om tegen de gestelde voorwaarden te laten werken en de werknemers om onder hen te werken, maar de Staat verbiedt slechts, dat het bedrijf op een anderen grondslag wordt uitgeoefend. Wie zich niet wil schikken in de genomen beslissing, behoeft het ook niet, maar hij moet dan van de bezigheid, waarin hij tot dan toe werkzaam was, geheel en al afzien. Eene dergelijke inmenging is geenszins nieuw, want zij vormt de grondgedachte van de geheele wetgeving op 't gebied van arbeidersbescherming. Worden de daarbij voorgeschreven bepalingen niet in acht genomen, dan brengt de Staat het bedrijf tot stilstand, hetzij door onmiddellijke sluiting van overheidswege, hetzij onmiddellijk door strafoplegging. Die invoering van verplichte scheidsgerechten heeft derhalve geen andere beteekenis dan het toepassen van het in de wetgeving op de arbeidersbescherming gehuldigde beginsel, op den geheelen toestand der arbeiders.

Het is hier niet de plaats om te beslissen of er niet, niettegenstaande de onjuistheid van het bovenvermelde bezwaar, toch gerechtvaardigde bedenkingen zouden kunnen gemaakt worden tegen de *algemeene* invoering van verplichte scheidsgerechten; want wij hebben hier slechts te doen met *publieke bedrijven*. Voor dezen is, zoolang men van hunne staatsexploitatie niet wil weten, de eenig logisch te rechtvaardigen, en praktisch uit te voeren oplossing te vinden in dergelijke scheidsgerechten. Dat kunnen zelfs zij erkennen, die in beginsel de verplichte scheidsgerechten niet goedkeuren; immers er is sprake van bedrijven, die een buitengewone plaats innemen onder de bedrijven, en waarvoor derhalve eene buitengewone behandeling evenzeer gerechtvaardigd is, als wanneer men voor de huisindustrie den overigens verworpen eisch van een minimum-loon stelt.

Men heeft wel in het midden gebracht, dat een zoodanige scheidsrechterlijke uitspraak juist daarom geen waarborg biedt tegen het tot stilstand brengen van publieke bedrijven, omdat, gelijk reeds gezegd, noch de werkgevers, noch de werknemers tot nakoming kunnen gedwongen worden. Dat is inderdaad juist, maar ten eerste is dan de toestand in elk geval niet ongunstiger geworden dan tegenwoordig, en vervolgens is die toestand dan wel degelijk veranderd voor zoover er dan, wanneer de *arbeiders*

zich niet naar de scheidsrechterlijke uitspraak wenschen te gedragen, voor den Staat geen beletsel meer aanwezig is om tot instandhouding van het bedrijf al die maatregelen te treffen, die zich thans als onbillijkheden jegens de arbeiders doen gevoelen. Maar ook in dat geval bestaat er geen grond tot strafoplegging, zooals REINSCH dat voorstelt, zoolang men ten minste blijft vasthouden aan de tot nu toe getrokken grensscheiding tusschen burgerlijk recht en strafrecht en zoolang men het versmaadt om tegen het vrijwillig niet nakomen van andere burgerrechtelijke vorderingen straf te bedreigen.

Ik zeide boven dat er twee middelen waren om het vraagstuk der staking in publieke bedrijven op te lossen, te weten: staats-exploitatie of invoering van verplichte scheidsgerechten. Dat was eene in 't belang der beknoptheid gekozen onjuiste wijze van uitdrukking; immers ook in geval van staats-exploitatie kunnen dergelijke scheidsgerechten niet gemist worden.

Wanneer men den arbeiders in staatsbedrijven het stakingsrecht ontnam, zonder hen op andere wijze tegen willekeur te beschermen, zou men zich aan dezelfde onrechtvaardigheid schuldig maken als de Fransche regeering. Op de laatste algemeene vergadering van de vereeniging voor sociale hervorming werd door een redenaar betoogd, dat de Staat zich in geen geval zou kunnen onderwerpen aan de uitspraak van scheidsgerechten. Ik begrijp niet hoe men deze opvatting kan verdedigen tegenover het feit, dat de Staat zich tegenwoordig reeds dagelijks in geschillen met private personen aan de uitspraak van burgerlijke en administratieve rechters onderwerpt.

Zelfs is in staatsbedrijven bescherming der arbeiders nog noodzakelijker dan in de privaat-industrie, want de Staat is een veel machtiger maatschappelijke tegenstander dan de private werkgever. Men mag ook volstrekt niet beweren, dat in staatsbedrijven de tegenstelling tusschen de belangen der partijen geringer is. De Staat is een abstract denkbeeld, evenals de naamlooze vennootschap, slechts eene schepping der gedachte. Bij beide worden handelingen van de tot handelen aangestelde personen beschouwd als wilsverklaringen van het slechts in de gedachte bestaande rechtssubject. Op deze personen komt het dus alleen aan. Of nu mijnheer N.N. leider is van eene staatsonderneming, of directeur van een private maatschappij maakt volstrekt geen verschil, wat betreft zijne verhouding tot de arbeiders. Persoonlijk belang komt voor hem in beide gevallen niet in aanmerking, maar zijn positie als vertegenwoordiger van de belangen der werkgevers plaatst hem in eene natuurlijke tegenstelling tot de arbeiders. Deze tegenstelling nu moet noodzakelijk leiden tot eenzijdigheid van zijn oordeel. Wanneer derhalve om bijzondere redenen een meenigsverschil tusschen hem en de arbeiders in het bedrijf waarin hij aan 't hoofd staat, niet langs den natuurlijken weg der eigenrichting kan worden beslecht, dan is eene onpartijdige beslissing noodzakelijk, onverschillig of het bedrijf een publiek of een privaat karakter draagt.

Dat dit geenszins het resultaat van theoretische beschouwingen is, bewijst de dagelijksche ervaring. Inmengingen van de werkgevers in het private leven der arbeiders, alsook het invloed uitoefenen op hun politieke overtuiging, voornamelijk door het lezen van bepaalde kranten, het bezoeken van lokalen, het strijden tegen de economische organisaties der werkgevers te verbieden, onder het voorwendsel dat deze zaken voor den Staat gevaarlijk zijn, vindt men op zijn minst even dikwijls in ondernemingen van den Staat als in private ondernemingen. Maar bij de eersten zijn deze handelwijzen nog beslister af te keuren dan bij de laatsten, daar de ambtenaar er nog meer op uit diende te zijn, om alles te vermijden waardoor het belang van den Staat in gevaar zou kunnen gebracht worden, hetgeen juist daardoor geschiedt, dat de arbeiders door het hun toegevoegde onrecht tot verbittering tegen de geheele staatsinrichting worden aangezet.

In 't kort saamgevat: in geen geval, onverschillig of het gaat over private of publieke ondernemingen, mag, wanneer het publieke belang verbiedt een stilstand van het bedrijf door neerlegging van den arbeid te dulden, het stakingsrecht worden ontnomen, zonder eene vergoeding daarvoor te geven in den vorm van verplichte scheidsgerechten, en zonder eene geregelde beslechting van de ontstane oneenigheden te bewerkstelligen.

T.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

R. K. MIDDENSTANDS-ORGANISATIE.

In ons vorig nummer lichtten wij toe de bepalingen in de onlangs aangenomen Statuten van den R. K. Dioc. Middenstandsbond voor het Bisdom Haarlem en wezen duidelijk aan, dat die Statuten niet in strijd waren met de bekende verklaring van het Doorluchtig Episcopaat.

Wel het meest afdoende in dit opzicht was de vermelding aan het slot, dat de bestreden artikelen vooraf aan Z. D. H. den Bisschop van Haarlem waren voorgelegd, en bij Hem geen bezwaar hadden ontmoet.

Met genoegen zagen wij, dat de *Volksbanier* een deel van ons betoog overnam. Waarover wij ons echter ten zeerste verbaasden, is het feit, dat de *Volksbanier* niets mededeelt omtrent het vooraf gepleegde overleg met Z. D. H. den Bisschop van Haarlem, doch verklaart: Wij hebben onze meening er over gezegd *en blijven daarbij.*"

Men kan zich toch moeilijk voorstellen dat het Centraal Bestuur van den R. K. Volksbond ook thans nog zal willen volhouden, dat bedoelde Statuten in strijd zouden zijn met de verklaringen der Bisschoppen!

En daar toch ging 't vooral over. Mr. A.

DE STAKING EN UITSLUITING TE EINDHOVEN.

Wegens plaatsgebrek kon in 't vorig No. de gewone correspondentie over de staking en uitsluiting niet worden opgenomen.

Nieuws wat op een spoedig einde wijst, is er intusschen, helaas niet. Integendeel. 't Heeft er allen schijn van dat de patroons den strijd à la Rijssen zullen uitvechten — to the bitter end, al staan te Eindhoven de kansen voor de arbeiders heel wat beter.

Had men voor eenige dagen hoop, op een gunstige wending; het antwoord der patroons op de voorstellen der arbeiders, de zaak door 'n scheidsgerecht te doen uitmaken; toonde spoedig dat deze hoop ijdel was.

Het bestuur der sigarenmakers-organisatie ontving bericht, »dat de fabriekanten-vereeniging besloten heeft op geen bemiddelingsvoorstellen in te gaan."

Integendeel werd in de op 16 Juni gehouden vergadering van de uitgesloten werklieden in den R. K. Volksbond mededeeling gedaan van het volgende voorstel der patroons:

Volledige erkentenis der punten 1 en 2.

1. dat de loonen zooals die door de Vereeniging van Sigaren- en Tabaksfabrikanten bij de firma AALFS & DE JONGH zijn vastgesteld, geheel overeenkomstig zijn met die, welke op de overige fabrieken gegeven worden;

2. dat inzonderheid bij het merk no. 41 een 3 cts. sigaar gewerkt in 5 vormen het loon van 45 cts. althans 2 cts. hooger is dan gewoonlijk voor dergelijk werk in Eindhoven betaald wordt.

Bij volledige erkenning dezer punten 1 en 2 is:

3. de Sigarenfabrikanten-Vereeniging er toe genegen zoo spoedig mogelijk de loonen op fabrieken van aangesloten fabrikanten, welke loonen lager staan dan het standaardloon door de andere aangesloten fabrikanten gegeven te verhoogen op dien standaard en tevens een regeling der arbeidsvoorwaarden tot stand te brengen."

De heer VAN RIJSEWIJK wees er op, dat de erkenning van punt 1 en 2 een formeele leugen van den kant der arbeiders zou zijn, daar bij de berekening van het gemiddelde loon door de patroons, dezen met hooge loonen als 55 cts, zooals o. a. bij de firma KALKER & Co. werd gegeven, geen rekening is gehouden, en dat wat punt drie betreft het bestuur gemeend heeft hierop ook niet te kunnen ingaan, daar het genoemde standaardloon als te laag moet worden beschouwd.

Besloten werd op het gedane voorstel niet in te gaan.

Nog werd medegedeeld, dat door het bestuur der organisatie naar aanleiding van het boven voorgelezene een drietal voorstellen werden gedaan, nl.:

1. door een scheidsgerecht de quaestie tot een oplossing te doen brengen.
2. de drie merken waarom het loonsverschil bij de firma AALFS & DE JONGH is ontstaan te laten vervallen, opdat zoodoende deze quaestie van de baan zijnde naar middelen kan gezocht worden de uitsluiting te doen beëindigen;
3. aan de firma AALFS & DE JONGH zelf over te laten of zij geneigd is een hooger loon te geven dan wel een middenweg in te slaan. *Het bestuur van den Patroonsbond gaf echter te kennen zelfs niet geneigd te zijn deze voorstellen in een ledenvergadering te berde te brengen.*

Ook »*Ons Dekblad*" orgaan van den »R. K. Patroonsbond van Tabaks- en Sigarenfabrikanten," in 't Bisdom 's-Bosch ziet de toekomst niet rooskleurig in. In zijn No. van 13 Juni schrijft het blad:

»En zouden de fabrikanten stokstijf blijven staan op hun standpunt, dan zou wellicht de steun der organisaties door geheel het land grooter worden en een verzoening al langer hoe moeilijker. Wij kunnen dus nog volstrekt niet zeggen, hoe de afloop zijn zal. Doch nemen wij eens aan, dat ten slotte de honger en het gebrek de werklieden dwingen zou tot een overgave op genade of ongenade, dan zou die overwinning van de fabrikanten nog zeer goed kunnen blijken een Pyrrhus-overwinning te zijn. Want er is geen enkele waarborg, dat met dit gevecht de kracht der arbeiders-organisatie zal gebroken zijn. Men make zich niets wijs. De uitkomst kon wel eens leeren, dat ook hier het Latijnsche spreekwoord van toepassing is: Palma sub pondere crescit = de palm groeit tegen de verdrukking in. Wanneer de werklieden-organisatie na een (veronderstelde) nederlaag goed wordt aangepakt, dan zal zij met nieuwen moed van vorenafaan beginnen; de overtuiging zal gerijpt zijn, dat een flinke weerstandskas en dus een flinke contributie onmisbaar is, men zal op gevoelige wijze geleerd hebben, wat anders zoo traag begrepen wordt, nl. waar een krachtige, levenslustige vereeniging voor dient en waarom zij noodzakelijk is, men zal met stillen wrok in het hart zinnen op revanche, partij trekken uit de ervaring van dezen strijd, en later... zal opnieuw de twist ontbranden, om te verkrijgen, wat men nu in den steek moest laten, waarvan men nu tijdelijk heeft afgezien. De tijden zijn er nu juist niet meer naar, om een groote organisatie, die goed wordt geleid, zoomaar dood te drukken. Er zijn wel voorbeelden van, dat de actie tijdelijk is verlamd, en het heeft er allen schijn van, dat dit ook in Eindhoven de opzet der Fabrikanten-Vereeniging was; doch ieder geval dient op zichzelf beoordeeld te worden. En het zou wel eenige verwondering wekken, als met dezen strijd de sigarenmakers geheel en al verslagen waren."

Uit deze merkwaardige aanhaling uit een patroonsblad hetwelk de *neutrale* patroons goed zouden doen te lezen! — blijkt volkomen, waar eigenlijk de schoen wringt en waar de strijd om gaat.

En hoe langer het duurt, hoe vinniger de partijen worden. Bij de patroons openbaart zich dit in hun houding tegenover de Burgemeesters en Gem.-Secretarissen, die het manifest onderteekenden, waarbij de coöperatieve fabriek der werklieden bij het publiek wordt aanbevolen. Geen oogenblik komt bij de fabrikanten de gedachte op, dat deze mannen toch werkelijk wel eens eerst zullen hebben nagedacht, voor ze hun daad stelden. En wel innig moeten ze overtuigd geweest zijn van het goed recht der werklieden, dat ze er het offer voor over hadden wat ze hebben gebracht. Het offer van te breken met de kringen, waarin ze gewoon zijn te verkeeren. Op kleine plaatsjes als Eindhoven en omgeving wil dit werkelijk wat zeggen.

Hoe de verhouding op 't oogenblik is, blijkt uit de *Eindhovensche Courant* van 11 Juni. Daar wordt gezegd: »dat de onderteekenaars minder wenschelijk bejegend worden (om 't maar zacht uit te drukken) door de werkgevers."

Is dit soms eerbied voor 't Gezag? of erkennen de heeren alleen »Gezag« wanneer dit handelt in *hun* belang? In dit geval heeft hun handelwijze veel overeenkomst met die der stakende wijnboeren in 't Zuiden van Frankrijk. Alleen met dit verschil, dat de wijnboeren van de burgemeesters ontslagname eischen — en de sigarenfabrikanten verzoeken de Regeering de burgemeesters uit hun ambten te ontzetten.

Er zijn n.m. twee requesten verzonden; een naar den Com. der Koningin in N. Br. en een naar den Min. van Binnenl. Zaken, met verzoek de burgemeesters uit hun ambt te ontzetten, op grond van hun houding in de staking aangenomen.

Zouden de fabrikanten ook niet even protesteeren tegen den Burgemeester van Oosterhout, die volgens »*Het Huisgezin*", zou gezegd hebben »dat de arbeiders maar zwart moesten worden van honger, dan zouden ze zich wel buigen"? 't Gaat in een moeite door!

Intusschen is het misschien voor 't gezag maar 't best, indien de burgemeesters bij conflicten als deze zich zoo neutraal mogelijk houden, en noch voor den een, noch voor den ander partij kiezen.

Van hun kant doen ook de arbeiders, wat ze kunnen, om de patroons het leven zuur te maken.

De *Nieuwe Courant* meldt:

Door twee der uitgesloten welklieden zal tegen hun respectievelijke patroons op grond van schending van de in de sigarenindustrie alhier bestaande arbeidsovereenkomst — volgens welke patroons en werklieden wederkeerig verplicht zijn een 8-daagschen opzeggingstermijn in acht te nemen — een rechtsvordering tot schadevergoeding worden ingesteld.

Volgens bekende rechtsgeleerden o.a. MR. AALBERSE en MR. P. H. TRUYEN moet de eisch gewonnen worden op grond dat, zonder dat de termijn van opzegging is in acht genomen, de dienstbetrekking door de patroons eenzijdig is verbroken.

MR. P. H. LOEFF zal voor de eischende partij optreden.

Met spanning wordt de uitslag van dit geding tegemoet gezien, daar, wanneer deze voor de werklieden gunstig is, door alle uitgeslotenen een eisch zal worden ingesteld.

Ook de coöperatieve fabriek gaat goed vooruit. Begonnen met 8 man, werken er thans reeds 30. Er zijn zeer vele bestellingen uit alle deelen van 't land. De zaak kon wel eens levensvatbaar zijn. Den grooten patroon zal dit op den duur niet deeren, *maar de kleinen, die niet de aanleggers van dit spel zijn,* leggen het loodje.

Dit staat intusschen wel vast, dat ook de groote patroons in Eindhoven, als straks de kruitdamp is opgetrokken wel geleerd zullen hebben, dat men op *deze* manier geen arbeidsgeschillen moet oplossen.

Hoe beter men de werklieden steunt, hoe eerder *deze* overtuiging bij de patroons post zal vatten. Laat dus ieder, die sympathie gevoelt voor de Eindhovensche uitgeslotenen, zijn gift zenden aan de Redactie van dit Weekblad, en op vergaderingen collecteeren. Alleen dan kunnen de arbeiders hun rechtvaardigen strijd winnen.

B.

DE STRIJD OM DE JEUGD.

De oprichting van sociaal-democratische jongelings-vereenigingen, nu ongeveer een jaar geleden, te Berlijn, Halle en andere steden, zoowel in Noord- als in Zuid-Duitschland, trok bijzonder de aandacht. De vrees werd uitgedrukt, dat dergelijke jongelingsvereenigingen weldra over geheel Duitschland verspreid zouden zijn.

Die vrees is bewaarheid. De jongelings-vereenigingen der sociaal-democraten vindt men thans reeds in honderden plaatsen. In het Berlijnsche orgaan der christelijk-socialen: *Das Reich*, schrijft Ds. PAUL LE SEUR, dat die vereenigingen over Berlijn en de voorsteden als een net zijn uitgespreid en dat hun propaganda ijverig is. Opmerkelijk is welk een godsdiensthaat bij die jongelingen wordt aangekweekt en hoe zij dien trachten te verbreiden. Overal waar de gelegenheid zich biedt propageeren zij hun

atheïstische ideeën en trachten zij den godsdienst bespottelijk te maken.

Dringend is het daarom noodig *onze* jeugd te scholen en te onderrichten; opdat zij *onze* beginselen met succes kunnen verdedigen.

Ds. LE SEUR schrijft:

»Een feit is het, dat we thans in tegenstelling met vroeger het o n g e l o o f g e o r g a n i s e e r d tegenover ons zien. Men traint de jongelingen om later overtuigd-atheïstische mannen te hebben. Ik geef den dringenden raad deze beweging niet te onderschatten. Wij moeten ten volle de verantwoordiging begrijpen, die wij hebben tegenover onze jeugd, die op werkplaats, winkel of fabriek voortdurend met sociaal-democraten in aanraking komt. Wij moeten meer en beter dan vroeger onze jongens onderleggen, omtrent het geloof, zoowel kennis aanbrengen in de breedte als in de diepte. Jonge mannen worden voor een groot doel lichter begeesterd dan voor halfheid."

Niet enkel voor de protestanten is dit noodig, maar ook voor de katholieken, en niet enkel in Duitschland, maar ook in ons land, en niet enkel in de steden, maar ook op de dorpen, overal en overal.

Wie telt de katholieke plattelanders die in onze groote steden verongelukt zijn?

S.

OVER VERKORTEN ARBEIDSTIJD

in industrieele bedrijven maakt de Hessensche Inspecteur van den Arbeid voor het district Worms in zijn jaarverslag over 1906, eenige zeer opmerkenswaardige opmerkingen. Nadat hij gewezen heeft op de gunstige ervaringen, die men in het industrieele grootbedrijf met den verkorten arbeidstijd gemaakt heeft, stelt hij verder vast: Menige ondernemer kan het niet over zich verkrijgen den overmatig langen arbeidstijd te verkorten, omdat hij vreest, dat zijn arbeiders in een korter tijd ook minder arbeid zullen presteeren. Daartegenover merkt hij op:

»Hierbij wordt echter uit het oog verloren, dat gedurende den dag, door de overmatig lange arbeidstijden, door niet juist op tijd beginnen, door uitputting der krachten menig waardevol minuutje verknoeid wordt, terwijl door korteren arbeidstijd de mensch voortdurend zijn spankracht en arbeidslust kan bewaren, waarvan een stijgende arbeidsprestatie het gevolg is."

Veeltijds hooren deze ambtenaren ook de tegenwerping, dat de verkorting van den arbeidstijd een nadeel voor de arbeiders zijn zou, daar zij hun vrijen tijd slechts in herbergen doorbrengen, een verwijt, waarop genoemde ambtenaar antwoordt:

»Toegegeven mag worden, dat er menige arbeider is, die zijn vrijen tijd niet nuttig besteedt. Is echter deze ongeschiktheid om den vrijen tijd nuttig door te brengen, dikwijls niet een gevolg van te ver gedreven voortdurende inspanning, ja overspanning, en is een overmatig gerekte arbeidstijd een voorbehoedmiddel tegen losbandigheid of buitensporigheden?"

Ten slotte wordt dan ook nog in 't algemeen op de voordeelen voor de ondernemers van een verkorten arbeidstijd gewezen:

»De verkorting van den arbeidstijd brengt in 't algemeen ook mede een betere benutting der machines en gereedschappen, daar de perioden van slijtage (loop van riemen, raderen) korter worden of voor een deel wegvallen. De uitgaven voor verlichting der arbeidsruimten worden aanmerkelijk minder en kunnen zelfs op sommige tijden geheel opgeheven worden. De discipline op de fabriek is bij frissche arbeiders beter door te voeren dan bij vermoeiden, en ook de arbeidskracht der leiders wordt versterkt."

Zeer opmerkenswaardig is, dat overlange arbeidstijden van 14 tot 15 uren, zelfs met korte rustpoozen, volgens het verslag juist dáár voorkomen, »waar mooie arbeiderswoningen en tuinen getuigenis afleggen van de zorg der arbeidgevers voor hun werklieden." Men moet daarom aannemen, dat zulke overlange arbeidstijden minder berusten op de bedoeling om uit den arbeider »zoo veel mogelijk te halen," dan wel op het gebrek aan inzicht, dat een lange arbeidstijd daarom nog geen groote arbeidsprestatie met zich brengt, echter juist een verkorte arbeidstijd leidt tot grooter arbeidskracht dan een lange arbeidstijd.

R.

KORTE BERICHTEN.

Anticlericalisme en Sociale Wetgeving. — De Sociaal-democraten beweren altijd, dat wij godsdienstige leuzen voorop zetten, om de sociale wetgeving feitelijk tegen te houden.

Ieder weet, dat dit onwaar is.

Merkwaardig is echter, wat Prof. V. D. WIJCK in *Onze Eeuw* (Juni 1907, blz. 407) schrijft in een prachtig-onpartijdig artikel over de geloofsvervolging in Frankrijk:

»Gelukkig schijnt de socialistische partij, die hare krachten voor verder reikende doeleinden wil sparen, geneigd om den strijd met Rome te eindigen. De Jacobijnsche groep der blocards, die van anticlericalisme leeft en geen reden van bestaan zou overhouden, indien zij de wapenen moest nederleggen tegen » »de heerschzuchtige, aanmatigende, steeds de grenzen van het geestelijk gebied overschrijdende Kerk« «, is veel minder handelbaar.

»Enkel de uitkomst kan leeren, welke van die twee groepen ten slotte den doorslag geeft. Daarvan hangt op dit oogenblik het lot van Frankrijk af.

«De jonge geslachten, die de Staatsschool bezoeken, zijn in doorsnede vuurrood. Bij den gang naar de stembus wordt hun het parool gegeven: weg met de Kerk! Door de laatste verkiezingen heeft het algemeen stemrecht de scheidingswet bekrachtigd. De bourgeoisie, zegt een beroemd schrijver, gebruikt *le péril clérical* (het clericale gevaar) als een bliksemafleider. Het proletariaat heeft nu een vijand, waartegen het zijn woede kan keeren en zou, door de socialisten aangevoerd, anders de bezittenden te lijf gaan.

Hors de la haine de l'Eglise point de salut (buiten den haat tegen de Kerk geen heil), denkt de welgestelde burgerij.»

Zoo ook bij ons.

Door het «clericale gevaar», in Dr. KUYPER als boeman verpersoonlijkt, steeds voorop de zetten, speculeert de liberale burgerij op de anti-clericale hartstochten der socialisten, om zoo dezer steun, zelfs voor den verstoktsten conservatief te krijgen, terwijl omgekeerd, evenzeer uit anti-clericalisme, de grootfabrikanten van Enschede een sociaal-democraat naar de de Tweede Kamer afvaardigen!

't Is ook bij ons maar de vraag, hoelang nog de sociaal-democraten zich op 't anti-clericaal sleeptouw laten nemen.

S. D. A. P. en Koningschap. Onlangs deelden wij mede, dat *Het Volk* (31 Maart. 1907) in een artikel, getiteld *Vorsten* geschreven had:

»Het Koningschap is een stuk oud zeer in onze maatschappij dat de bourgeoisie niet heeft durven uitsnijden.....

»Snijdt uit dan toch dat oud zeer, dat bezig is, als een stuk bederf voort te woekeren in onze samenleving, zou men hun toeroepen......

»Het Koningschap is een schade voor de gezonde ontwikkeling van het volksleven, een schade die aanvreet al datgene, waarmede het in aanraking komt en dat slechts bestaat, omdat een gewetenlooze bourgeoisie het noodig heeft tot verblinding en knechting van het door hen uitgebuite en onderdrukte volk«.

En thans lezen wij weer in *Het Volk* van 9 Juni l.l.:

»Zoolang zij (de erfopvolging) de grondslag is van het staatsbestuur blijft alle land een soort gekkenhuis [En Frankrijk dan??] Maar de a f s c h u w e l i j k e r o l d e r v o r s t e n en van den adel is haast uitgespeeld. De tijd nadert snel, dat de volken het eigen lot in handen nemen gaan. De sociaal-democratie is de eenige republikeinsche partij van beteekenis. Ook op dit terrein is zij de eenzame strijdster voor zedelijkheid en w a a r h e i d«.

De sociaal-democratie en .... waarheid! Nu ja!....

Doch wij kunnen in ons monarchaal landje toch wel herhalen: 't zijn me toch rare bondgenoten welke onze liberalen er op na houden! Te Leiden brachten zelfs de liberalen reeds een sociaal-democraat op de voorloopige candidatenlijst voor de a.s. gemeenteraadsverkiezingen!

Aandeel in de winst. — Einde Juni van het vorig jaar (1900) werd in Engeland dit stelsel toegepast in 60 ondernemingen, met een personeel waarvan de sterkte naar de jaargetijden wisselde van 46,244 tot 48,309 personen.

Verhouding van het winstaandeel tot het loon	aantal gevallen	gemiddeld aantal werklieden	Daarvan deelden in het winstaandeel
nihil	11	2,289	—
1—2 percent	4	683	609
2—3 »	6	22,572	3,049
3—4 »	6	758	656
4—6 »	11	4,585	2,926
6—8 »	5	1.777	1,771
8—10 »	4	5,836	5,065
10—12 »	5	2,625	1,812
12—16 »	3	546	206
50—52 »	1	106	53

Schoolartsen in Berlijn. — In het verslag der Berlijnsche schoolcommissie lezen we dat er 46 schoolartsen zijn voor 225,237 kinderen. 32.902 kinderen werden geneeskundig onderzocht, 3056 werden wegens ziels- of lichaamsziekten van de school verwijderd. De ouders waren bij 't onderzoek tegenwoordig. Bij 't onderzoek bleek, dat 2 pCt. der schoolkinderen geregeld sterken drank gebruikten, 2.1 pCt. gebruikten geregéld wijn en 8 pCt. geregeld bier.

Concurrentie-strijd. — Wie wel eens met winkeliers over coöperatieve verbruiksvereenigingen spreekt, zal ervaren hebben, dat het overgroote deel der winkeliers geweldig sputtert tegen die coöperaties. Zij, en zij alleen zijn oorzaak, dat de winkeliers zoo'n harden strijd hebben. Wie dieper nadenkt zal echter niet in de coöperatieve vereenigingen *alleen* de concurrenten zien van den winkelier. De warenhuizen willen wij ditmaal laten rusten, doch eens met enkele cijfers aantoonen, hoe schrikbarend het getal winkeliers-zelve toeneemt.

Van 1882 tot 1895 steeg in Duitschland het getal handelsbedrijven met 40 %, hoewel de bevolking in dien tijd slechts met 13 % toenam. In 1882 had men in Duitschland op elke 100,000 inwoners 1354 handelaren, in 1895 1502. In Pruisen telde men in 1837 op iedere 10,000 inwoners 33 kleine winkeliers, in 1861 44 en in 1895 niet minder dan 77.

In Leipzig steeg het aantal kruidenierswinkels in 4 jaar tijds (1895—1899) met 60 %.

Spaarbankwezen. Dat ook in Amerika het spaarbankwezen een enorme vlucht heeft genomen bewijzen de volgende cijfers.

	Aantal spaar-banken	Aantal inleggers × 1000	Saldo te goed × 1000 dollar	Saldo per inlegger	Saldo per hoofd der bevolking dollars
1875	771	2360	924,037	391.56	—
1880	629	2336	819,106	350.71	16.33
1885	646	3071	1,095,172	356.56	—
1890	921	4259	1,524,845	358.03	24.35
1895	1017	4876	1,810,597	371.36	—
1900	1002	6107	2,449,548	401.10	31.78
1901	1007	6359	2,597,095	408.30	—
1902	1036	6667	2,750,177	412.53	—
1903	1078	7035	2,935,205	417.21	—
1904	1157	7305	3,060,179	418.89	—
1905	1237	7696	3,261,236	423.74	—
1906	1319	8027	3,482,137	433.79	—

Coöperatieve koetsiersvereeniging. Een dergelijke vereeniging werkt in Londen met veel succes. Hun vereeniging telt 292 leden met een kapitaal van 16572 gulden. In het tweede halfjaar van 1906 ontvingen zij f 123500. De vereeniging stelt de koetsiers in staat haver en verder voeder tegen billijke prijzen te bekomen en vele leden zijn door hare bemiddeling reeds eigenaar van hun rijtuig geworden. S.

Kern van gemeentewerklieden. Te Schöneberg bij Berlijn, is door den gemeenteraad goedgevonden de instelling van een »kern«, uit en door de gemeentelijke arbeiders(sters) gekozen en bestaande uit 7 personen. Doel: het houden van voeling tusschen werklieden en autoriteiten, ook ter richtige naleving van voorschriften en reglementen.

Dus wat wij met een onjuist woord plegen te noemen «groepsvertegenwoordiging."

Collectief contract. In Duitschland is weer een uitspraak gevallen, volgens welke de inhoud van een collectief arbeidscontract die der individueele contracten overheerscht, tenzij bij 't aangaan hiervan het tegendeel is bedongen.

De arbeidskrachten in Pruisen. 't Is opmerkelijk, hoezeer den jongsten tijd het aantal werklieden toenam. Ziehier een staatje:

	1906	1905
Volwassen mannelijke arbeiders . .	2.228.613	2.124,960
Arbeidsters van 16—21 jaar. . . .	225.926	214.571
Arbeidsters boven 21 jaar	312.374	265,391
Jonge mannen van 14—16 jaar. . .	143.410	132.597
Jonge meisjes van 14—16 jaar . . .	73.494	60.054
Knapen onder 14 jaren	1.523	1.500
Meisjes onder 14 jaren.	823	843
	2.986.173	2.838.925.

De kinderarbeid nam gelukkig niet erg toe: de ambtelijke inspectie helpt wel.

Sociale tentoonstelling. — Ter gelegenheid der invoering aan de Rijks-ongevallenverzekering zal van Augustus tot October te Buda-Pest een tentoonstelling van veiligheidsmaatregelen, van bevordering der gezondheid in fabrieken en werkplaatsen en van «Arbeiterswohlfahrt» gehouden worden.

Dat kan leerzaam wezen, vooral voor de patroons, die er kunnen leeren, hoe hun arbeiders 't best te beschermen.

Verkorting van arbeidstijd. — Bij de reeks zoo talrijke bewijzen, dat verkorting van arbeidstijd niet steeds tot vermindering van productie aanleiding geeft, is dezer dagen een nieuw gevoegd. In het *Jahresbericht der badischen Fabriksinspection für 1906* lezen we omtrent de Byouterie-industrie te Pforzheim:

»De overeenkomst, dat het 12de en dertiende werkuur met 50 pct. extra-loon moet betaald worden, schijnt naar de ervaring in den afgeloopen winter leerde, doel getroffen te hebben. De werkgevers verklaarden, dat zóó duur betaalde arbeid niet loonend meer voor hen was. Ze kwamen nu zonder overuren, en dat in een drukken tijd, toch klaar met hun werk. De ondervinding leerde, dat in elf uur evenveel geproduceerd werd als vroeger in 12 of 13 uur. Ook de verdienste naar stukloonen ging volgens de ervaring in dien tijd belangrijk vooruit.

De plicht van arbeidsbeurzen. — Het Hamburgsche »Oberlandesgericht" heeft uitgemaakt, dat een door werkgevers voor een groot district opgerichte arbeidsbeurs aansprakelijk kan gesteld worden voor schadevergoeding als zij een arbeider zonder voldoenden grond geen arbeid aanwijst. Een werkgever mag een werkzoekende naar believen afwijzen; hij kan daarbij van de onderstelling uitgaan, dat de arbeider wel bij een ander werk zal vinden. Een arbeidsbeurs echter, die het gansche bedrijf van een grooter district omvat, maakt zich schuldig aan misbruik van haar macht en aan een misdrijf tegen de goede zeden, als het een werkzoeker zonder voldoenden grond afwijst.

Zorg voor 't loon. — De Duitsche legerautoriteiten hebben sinds jaren in de bestekken van 't geen zij aanbesteden deze clausule:

«De arbeiders in mijn bedrijf ontvangen zoodanig loon, dat hun dagelijksche verdienste niet beneden de plaatselijk gebruikelijke blijft."

De clausule stemt overeen met de «current wages clouse" in de bestekken der Britsche overheid.

Thuis uitbuiting. — Op 't voorbeeld van Berlijn, Londen enz. hebben ook Philadelphia en Chicago een tentoonstelling van huisarbeid gehouden.

Een tentoonstelling van de achterlijkheid der Vereenigde Staten op 't gebied van sociale wetgeving zou daar voorloopig ook wel nut kunnen stichten.

Te Philadelphia is wel een verbruikersbond, die voor goede arbeidsvoorwaarden strijdt, maar wat helpt dat zonder wettelijken steun!

Gemeentelijke bakkerij op de flesch. — In 1902 werd in Italië een wet aangenomen, welke de gemeenteraden bevoegd verklaarde, particuliere bedrijven in stedelijke om te zetten. De stad Catania opende reeds in November van dat jaar een gemeentelijke bakkerij. Bij referendum bleken 5209 stemmen voor, slechts 145 tegen deze vergemeentelijking der particuliere bedrijven. De socialistische prosyndicus der stad, zekere DE FELICE, werd directeur en trachtte van de zaak een modelbedrijf te maken: achturendag, hooge loonen, best brood, lage prijzen.

Heel de bevolking juichte tot in 1904 bleek dat er.... een deficit was van 146989 Lire. Een tijdperk van bezuiniging en prijsverhooging trad in, maar baatte niet, zoodat de regeering, die ingevolge bovenstaande wet het oppertoezicht heeft, de zaak doet liquideeren.

Natuurlijk is hiermede nog niet uitgemaakt, dat zoo'n zaak niet bestaan kan, doch waartoe is 't noodig, den middenstand te verdrijven? De overheid bepale zich tot die exploitaties, welke een monopolie *moeten* zijn, — en overigens *goed toezicht.*

Het concurrentie-beding. — In Duitschland, waar men ons op sociaal gebied met alles voor is, bestaat onder de werknemers een sterke strooming tegen het welbekende concurrentie-beding, hetwelk den ondergeschikte nog na zijn ontslag belemmert in zijn vrijheid. Ook in werkgeverskringen begint die strooming zich te doen gevoelen, getuige een besluit, genomen door het bestuur der in de chemische industrie bestaande »Verein zur Wahrung der Interessen." Volgens dat bestuur moet een werknemer, wien bij contract verboken is binnen zekeren tijd bij een concurrent van zijn patroon in dienst te treden, onder alle omstandigheden gedurende dien gedwongen wachttijd òf zijn loon behouden òf minstens zoodanige schadevergoeding ontvangen, dat hij volgens zijn stand kan blijven leven.

Het bestuur is voorts van meening, dat een patroon, die op onrechtmatige wijze een ondergeschikte noopt ontslag te nemen geen aanspraak mag maken op naleving der concurrentie-clausule.

Eén zwaluw maakt geen zomer en zoo beteekent de opinie van dat werkgevers-beding nog niet den dood van het concurrentiebeding. De eerste zwaluw blijft echter nooit alleen.

Collectief optreden van ambtenaren. — Daar moet de Pruisische overheid niets van hebben!

De Regeeringssecretarissen en Hoofdkasboekhouders der regeering te Dantzig hadden collectief om loonsverhooging gevraagd en hun collega's in andere plaatsen verzocht, hetzelfde te doen, opdat de Minister van Financiën doordrongen worde van den ernst dier aanvrage.

Dat was dien minister, Vrijheer von Rheinhaben, echter alles behalve naar den zin. Hij schreef de Regeeringspresidenten aan, dat zoodanig gedrag der ambtenaren te laken viel. Ieder voor zich konden zij vrij hun belangen bij de autoriteiten bepleiten, maar zoo'n collectief optreden kan in 't belang der discipline en van den goeden geest onder het corps niet geduld worden.

Dit geval staat in Pruisen geenszins op zich zelf.

De Minister van Spoorwegen heeft zijn onderhebbenden ook al eens te verstaan gegeven, dat hij van een gezamentlijk optreden niets moet hebben; de Minister van Landbouw handelde desgelijks met de houtvesters, terwijl een aanschrijving van den Minister van Binnenlandsche Zaken, die het verkeer der ambtenaren met de afgevaardigden wil scheiden, gelijken geest ademt.

De beambten enz. moeten nu maar ieder voor zich een zegeltje er aan wagen, als zij een minister wat te vragen hebben. Als Z. Exc. dan een paar honderd gelijkluidende verzoeken krijgt... Of zou dat ook niet mogen?

Toch maakt deze vierkante houding beter en flinker indruk dan 't schipperen onzer Nederlandsche Regeering, die *zegt* de miliciens- en ambtenaren-organisaties »een goed hart toe te dragen«, doch ze feitelijk negeert! O.

Vrouwelijke kiezers en gekozenen. — Bij het Belgische parlement is een wetsontwerp op de scheidsgerechten aanhangig, hetwelk aan vrouwen dezelfde wetten toekent als aan mannen. Zij kunnen kiezen en gekozen worden, wat trouwens even billijk als natuurlijk is. Wie werkt hebbe stem in 't kapittel als er een conflict ontstaat. Het ontwerp beoogt voorts verlaging van den leeftijdgrens voor het kiezerschap, invoering ook voor de scheidsgerechten van evenredige vertegenwoordiging en stemplicht.

Scheidsgerechten. — De Canadeesche Minister van Arbeid heeft een wetsontwerp ingediend, waarbij werkgevers en werknemers verplicht worden bij openlijk geschil de quaestie aan een verzoeningsraad ter beslissing voor te leggen. O.

Sobriëtas Lichtkogels. Door het Secretariaat van »Sobriëtas« te Maastricht worden vlugschriften uitgegeven onder den algemeenen titel: *»Sobriëtas-Lichtkogels«.* Drankbestrijders-vereenigingen, die er prijs op stellen hare leden stelselmatig op de hoogte te brengen van het alcoholvraagstuk, kunnen niet beter doen dan geregeld die »Lichtkogels« te verspreiden. Vooral echter is deze nieuwe uitgave geschikt om op groote schaal te worden verspreid onder niet-drankbestrijders. Vele vooroordeelen tegen de drankweer zullen daardoor worden weggenomen en gezondere ideeën met betrekking tot het drankgebruik doordringen. De prijs is uiterst goedkoop: 1000 van deze vlugschriften kosten slechts f 2.—. Men vrage eenige exempl. op proef. In plaatsen, waar nog geen drankbestrijders-vereeniging bestaat kan deze niet beter worden voorbereid dan door om de veertien dagen, zoo'n aantal, telkens verschillende, maar aan elkaar aanpassende, Lichtkogels te verspreiden.

ONTVANGEN BOEKEN.

Waarom ben ik katholiek, door D. HUURDEMAN R. K. Pr. E. v. D. VECHT Amsterdam 116 bladz.

Het Procesrecht in ongevallen-geschillen, door mr. P. J. W. RIETER. W. v. D. SLOOT Venlo.

Het nationaal Bureau voor vrouwenarbeid, door DR. C. J. WIJNAENDTS FRANCKEN, overdruk uit vragen van den Dag. 18 bladz.

NIEUWE BOEKEN.

Grenzfragen des Nerven- und Seelenlebens. Einzel-Darstellungen für Gebildete aller Stände. Herausgegeben von L. Loewenfeld. 45. u. 46. Heft. Wiesbaden, 1906. 8°. 3 M. 40 sh.

D'AZAMBUJA, G., La Grèce ancienne, avec préface par Ed. Demolins. Paris, 1906. 8°. 5 fr.

CARROLL, B. H., Political History of Europe from 1815 tot 1848. Waco 1906. 8°. 221 pp. 2.00 dol.

ALEXANDER, DE ALVA STANWOD. A political History of the State of New-York. 2 vols. New-York, 1906. 8°. 8, 405, 4, 444 pp. 5.00 dol.

CLARE, I. S., Sixty Centuries of Progress; containing a Record of the human Race from the earliest historical Period to the present Time. Chicago, 1906. 8°. With Illustr., Portraits and Maps. 49.50 dol.

EMERICH, J. E., Lectures on modern History. Edited by J. N. Figgis and R. Vere Luzerne. London, 1906. 8°. 382 pp. 10 sh.

SANDERSON, E., Great Britain in Modern Africa. London, 1906. 8°. 388 pp. 5 sh.

BISOCCHI, C., Acquisto e perdita della nazionalità nella legislazione comparata e nel diritto internazionale. Milano, 1906. 8°. XXXIV, 616 pp. 9 l.

FOCKEMA ANDREAE, S. J., Het oud-Nederlandsch burgerlijk recht 2 dln. Haarlem, 1906. 8°. 4, 408, 4, 370 pp. 12 fl. 50 c.

Forschungen, staats- und socialwissenschaftliche, herausgegeben von Gst. Schmoller und Mx. Sering. XXII. Bd. 2. u. 3. Heft. (Der ganzen Reihe 102. u. 103. Heft.) Leipzig. 1903. 8°. 4 M.

LONCAO, E., Il regime economico dei Germani e le invasioni. Scansano, 1907. 8°. 164 pp. 5 l.

MAURER, Kr. Vorlesungen über altnordische Rechtsgesch I. Bd. Altnorwegischee Staatsrecht ud Gerichtswesen. 1. Hälfte. Altnorwegisches Staatsrecht. Leipzig, 1907. 8°. 450 pp. 14 M.

PRICE, W. H., English of Monopoly. Vol. I. London, 1906. 8°. sh.

SELLA, EM. Le trasformazioni economische del capitale fondiario. Torino, 1907. 8°. 198 pp. 5 l.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 29 JUNI 1907. No. 26

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00. fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

BERICHT.

Aan Abonné's wordt hiermede bericht, dat in het begin van Juli gedisponeerd zal worden over het abonnements-geld Eerste halfjaar 1907.

Aangezien velen onzer abonne's gedurende de vacantie op reis gaan, verzoeken wij beleefd, om incassogeld te voorkomen, het verschuldigd bedrag aan ons op te zenden.

Aan Besturen van Werklieden-Vereenigingen wordt herinnerd dat het abonnementsgeld over 1907, voor 15 Juli moet ingezonden zijn. Na dien datum wordt de toezending der abonnementen, waarvoor niet voldaan is, gestaakt.

De Administratie van het Katholiek Sociaal Weekblad.

'S HERTOGENBOSCH.

INHOUD: Geen klassenstrijd, door J. D. J. AENGENENT. — De Katholieke Kerk en het alcoholvraagstuk, door P. fr. ILDEFONSUS, *Ord. Cap.* — Uit Tijdschriften: De strijd tegen den alcohol. — Boekbeoordeelingen: Middenstandspolitiek. — Berichten en Mededeelingen: Volkskosthuizen door W. C. J. PASSTOORS. — De katholieken ten voorbeeld gesteld. — De staking en uitsluiting te Eindhoven geëindigd. — Over warenhuizen. — Tienurendag voor fabrieksarbeidsters. — Korte Berichten: Vrouwenarbeid. — De vrouw en de arbeid. — Sigarenfabrieken. — Landelijke scholen. — Speelplaatsen op het dak. — Spoorweginstructie. — Scheidsgerechten — 8 urendag. — Patroons tegen den thuisarbeid. — De Zondagsrust in Frankrijk. — Zondagsrust in Duitschland. — Premie op de voorzichtigheid. — Hannekemaaiers. — Dagschool voor handel en nijverheid. — Nieuwe Boeken.

GEEN KLASSENSTRIJD!

Naar aanleiding van de nog versch in het geheugen liggende staking te Rijssen en het pas beëindigd conflict te Eindhoven schrijft de heer D. POSTHUMUS een artikel in de *Vrije Socialist* van Woensdag 19 Juni, dat eigenlijk tegen mij is gericht. Hij schrijft:

Eén van hen is de heer J. D. J. AENGENENT, R. K. priester, die indertijd een brochure heeft geschreven, om het onzinnige van den z.g.n. klassenstrijd aan te toonen.

Maar vreeselijk moet mijns inziens de ontgoocheling zijn, dien hij in den laatsten tijd heeft moeten ervaren.

Is nauwelijks de staking van Rijssen achter den rug, waarin zoo zonneklaar is gebleken, dat de liberale patroons aldaar zich beschouwen als heerschers over het wel en wee hunner arbeiders, aan wien zij desnoods wèl als genade, maar niet als recht het leven gunnen — of daar openbaart zich in het donkere Zuiden een konflikt van zulk een omvang, als weinigen in den lande zouden hebben vermoed en verwacht, en waardoor voor goed een einde is gemaakt aan de legende, voornamelijk door katholieken nog wel eens gekolporteerd, dat de klassenstrijd slechts kan gedijen dáár, waar de godsdienst weinig of geen invloed heeft, m. a. w. een vrucht is van het ongeloof.

Woordelijk schrijft de heer AENGENENT het volgende op pag. 6 van de reeds aangehaalde brochure: »De Klassenstrijd.«

»Het is geen strijd van eene geheele *klasse* tegen een geheele *klasse*, het is een strijd tegen het misbruik, dat door meerdere *individuën* der hoogere klasse van hun macht is gemaakt, of liever nog, een strijd tegen de verderfelijke principiepen, die sinds de heerschappij van het liberale stelsel in de staathuishoudkunde aanleiding hebben gegeven tot velerlei misstanden."

Niet waar, de heer AENGENENT zegt het tamelijk duidelijk. De liberale principiepen zijn: 10. *het vrijhandelstelsel;* 20. het *ongeloof.*

Wat punt 1 betreft, zouden wij dus mogen veronderstellen, dat in landen, waar het protektionisme (bescherming der nationale nijverheid) in zwang is, zulke abnormale toestanden als geschetst door den heer A. tengevolge van de liberale vrijhandel-theorie, niet voorkomen. Maar het is toch werkelijk de onzin ten top, want in elk land, hetzij geprotegeerd, hetzij geschoeid op de leest van de Manchester-leer, komen precies dezelfde verschijnselen aan de oppervlakte, verschijnselen die internationaal erop wijzen, dat het *niet* is een strijd tegen het machtsmisbruik van meerdere individuën, maar dat het is een internationale strijd van klasse tegen klasse, van werkman tegen patroon, van arbeidersorganisatie tegen patroonsorganisatie.

Wat punt 2 betreft, als zou het een en ander het gevolg zijn van het ongeloof, is al even ongerijmd. Immers, ook hier zouden we weer met recht kunnen vragen: Is het in steden, gewesten of landen, waar het geloof over het algemeen nog ongeschokt is onder de arbeiders zoowel als onder de patroons, is dáár de toestand gunstiger wat betreft de harmonie tusschen patroon en werkman?

Het is waar, tot nu toe is er meesterlijk gemanoeuvreerd door de geestelijken, zoodat er weinig van het positieve klassenverschil bij een konflikt naar voren trad. Een kleine werkstaking van katholieke typografen bij een katholieken patroon, verleden jaar gepasseerd, zou men als uitzondering op den regel kunnen doen gelden. Maar zooals ik reeds in het eerste gedeelte van dit artikel schreef: Rijssen, en nu weer Eindhoven..... Eindhoven, waar het geheele fabrikantendom front maakt tegen hunne werkers; waar liberale en katholieke sigarenfabrikanten hand in hand gaan *in klasse* tegen de klasse der werklieden..... kom, mijnheer AENGENENT, verklaar u eens nader omtrent uw bewering hierboven geciteerd.

Wil ons, wij, die gaarne willen leeren, al zou het ook gaan ten koste van onze opvattingen — wil ons eens uiteenzetten, wat daar in Eindhoven plaats vindt! Of dat is, wat wij noemen: klassenstrijd, of wat u noemt: een misbruik maken van macht van enkele individuën.

Maar er is nog iets, en dat zet wel de kroon op alles!

De postbeambten in Eindhoven hadden op eene vergadering besloten de sigarenmakers te steunen.

Typisch voor de bewering van priester AENGENENT, is, dat de postbeambten (werklieden) als bij intuïtie gevoelden aan welken kant hun sympathie was.

Maar nòg typischer voor de bewering van priester A. is voorzeker het besluit van de Eindhovensche patroons, dat zij als straf voor hun solidariteit met de werklieden, nieuwjaarsdag etc. aan de postbeambten geen fooien meer zullen geven!

De brochure, welke ik heb vermeld, is een exemplaar van het zesde duizendtal. Misschien zijn er na dien nog wel zes duizend van verkocht. Maar al zouden er zestigduizend van verkocht of verspreid worden, dan kan dat nog niet beletten, dat de klassenstrijd zich zal doen gelden. Dat *moet*, omdat het ligt in de lijn der ontwikkeling. Dat is niet te keeren.

Al is de strijd tusschen kapitaal en arbeid tot op heden bij de katholieken gevoerd met glacé handschoenen aan, en had daardoor de bewering van den heer A, een schijn van waarheid, de laatste konflikten — Rijssen en Eindhoven — ze hebben met ruwe hand de hypothesen van den heer AENGENENT omver geworpen.

Dàt is de waardevolle bijdrage, die het Eindhovensche konflikt ons biedt. D. POSTHUMUS.

Er zijn twee redenen, die mij er toe gebracht hebben, op dit geschrijf te antwoorden. Vooreerst: de eerlijke bekentenis van den heer POSTHUMUS, om bij helderder inzicht zijn opvatting prijs te geven. Het lijdt geen twijfel, of iemand, die dagelijks in den haat tegen de bezittende klasse wordt opgevoed, moet noodzakelijk een verduisterde en onklare voorstelling hebben van de verhouding der maatschappelijke klassen. Het is daarom niet van belang ontbloot, te trachten het oordeel van dezulken te verhelderen. Doch daar is nog een tweede reden. Meermalen heeft het mij getroffen, dat ook door bladen, die den klassenstrijd verwerpen, van sommige feiten in het economisch leven een geheel verkeerde voorstelling wordt gegeven.

Wanneer door patroons een uitsluiting wordt geproclameerd en alle voorstellen tot onderhandeling met de organisaties der arbeiders door hen worden afgeslagen, dan kan men ook in onze bladen lezen: »die patroons stellen zich op het standpunt van den klassenstrijd!" Nu zal ik de laatste zijn om te beweren, dat zulk een handelwijze niet diep te betreuren is; ik zal de laatste zijn, om aan de couranten het recht te betwisten, het afkeurenswaardige dier handelwijze aan de kaak te stellen. Maar de voorstelling, alsof die handelwijze getuigt van het aanhangen der klassenstrijdtheorie is vlakweg onjuist. De socialisten trachten het wel aldus voor te stellen, ten einde de arbeiders tot haat tegen de patroons op te hitsen. Maar de voorstelling is geheel onzuiver.

Dergelijke patroons verlaten den aangewezen weg tot redelijke onderhandeling; zij kiezen den *strijd*, maar die strijd is *geen klassenstrijd*.

Evenzoo is het met de arbeiders. Wanneer zij om billijke redenen den arbeid neerleggen, dan voeren zij *strijd*, maar die strijd is *geen klassenstrijd*.

***

Wat nu is het verschil?

Waarom kunnen arbeiders tegen patroons een strijd voeren, zonder zich te stellen op het standpunt van den klassenstrijd? Waarom kunnen ook patroons tegen hun arbeiders den strijd aanbinden, zonder nu juist den klassenstrijd te voeren?

Om dit te begrijpen is noodig een korte uiteenzetting van de theorie van den klassenstrijd.

Deze theorie bevat twee dingen: 1°. een valsche beweging, en 2°. een groote overdrijving.

1°. *Een valsche bewering*. De theorie van den klassenstrijd bestaat niet in de erkenning van het feit, dat in vroeger eeuwen en veelmeer nog in onze dagen botsingen hebben plaats gehad tusschen personen van verschillende klassen. Deed zij niet meer dan dat, geen redelijk mensch zou er aan denken, haar in twijfel te trekken. Maar die theorie beweert veel meer. Zij beweert, dat botsingen — niet enkel van individuen tegen individuen — maar van geheele klassen tegen elkander het **NOODZAKELIJKE** middel zijn om de maatschappij tot een hooger stadium te voeren. Niet dus het feitelijk bestaan van botsingen tusschen individuen van verschillende klassen, maar de bewering der absolute *noodzakelijkheid* van botsingen tusschen geheele klassen als middel van vooruitgang vormt de kern van de klassenstrijdtheorie. Zij houdt dus in, dat een nieuwe maatschappelijke ordening telkens slechts kan worden geboren uit de gewelddadige omverwerping der oude.

In »*Die Klassenkämpfe in Frankreich*" noemt MARX die geweldige botsingen »de locomotieven der geschiedenis". En in het laatste nummer van de door de regeering verboden »*Neue Rheinische Zeitung*", het nummer van 19 Mei 1849 schrijft hij: »Er is maar één middel om de moorddadige doodsweëen van de oude maatschappij, de bloedige geboorte-weëen van de nieuwe te verkorten, te vereenvoudigen, te concentreeren, maar één middel: het revolutionaire terrorisme."

Ziedaar de valsche bewering van de klassenstrijdtheorie. Aanhangers van de wijsbegeerte van HEGEL, beschouwden MARX en ENGELS de geheele wereldgeschiedenis als één groot ontwikkelingsproces, dat zich met noodzakelijkheid afspeelde. Voor hen was de leidende factor van dat noodzakelijk proces evenwel een andere dan voor HEGEL. Zij vonden dien in de materieele, economische verhoudingen. Strijd tengevolge der historische wijzigingen in die verhoudingen was volgens hen onverbiddelijk noodzakelijk. Ontwikkeling en vooruitgang moet komen met ijzeren noodzakelijkheid, maar dan ook met dezelfde ijzeren noodzakelijkheid de strijd tusschen de verschillende klassen, daar die strijd het eenige middel is tot den vooruitgang. Gods leidende voorzienigheid in het verloop der wereldgebeurtenissen wordt dus radicaal overboord geworpen. Geen vaderhand leidt de historie der volken, maar de ijzeren knods van den strijd.

2°. *Een grove overdrijving*. Iedere theorie tracht steun te vinden in de feiten der ervaring. Zoo ook het Marxisme. De wereldbeschouwing van de vaders van het moderne socialisme leerde nu eenmaal, dat strijd tusschen de klassen het noodzakelijke voermiddel was der ontwikkeling. Welnu, de feiten moesten daarmee in harmonie worden gebracht. En werkelijk hooren wij hen dan ook verklaren, «dat alle geschiedenis tot nog toe niets anders geweest was dan de geschiedenis van aanhoudende klassenstrijden». Een blik in de geschiedenis — zoo leerden zij — toonde duidelijk, dat ook feitelijk iedere ontwikkeling, op welk gebied ook, zoowel op dat van den godsdienst, als van de wijsbegeerte, op dat van moraal, recht, aesthetica enz.—, het gevolg was geweest van klassenstrijd.

Nu noemen wij deze bewering een grove overdrijving; en wel om twee redenen.

Vooreerst is het voor een ieder, die onbevooroordeeld is, duidelijk, dat zeer vele andere factoren de ontwikkeling

der menschen hebben geleid. Men behoeft niet eens katholiek te zijn, om te erkennen den reusachtigen invloed, dien het Christendom op de beschaving gehad heeft. En welk een gewicht de godsdienstige, wijsgeerige, moreele en juridische opvattingen van een volk in de schaal leggen ook voor het economisch leven, is door de nieuwere anthropologie duidelijk aan het licht gekomen. En ten tweede, al is het niet te loochenen, dat ook botsingen tusschen verschillende klassen in de maatschappij hun invloed deden gelden, lang niet altijd waren die botsingen van een geheele klasse tegen een geheele klasse, maar dikwijls slechts van individuen tegen individuen.

In Rijssen bestond strijd maar niet van een heele klasse tegen een heele klasse. Bekend is, hoe mannen van de meest verschillende klassen openlijk de partij kozen van de arbeiders en hun steun gaven. De bemiddelingscommissie, die naar Rijssen trok om ten gunste der arbeiders te pleiten, bestond uit mannen van de hoogere standen.

In Eindhoven heerscht strijd, maar niet van een heele klasse tegen een heele klasse. Dat is opnieuw een strijd van individuen tegen individuen. Indien ooit, dan is dat hier wel duidelijk aan het licht gekomen. Zeker, het is een feit, dat daar »liberale en katholieke sigarenfabrikanten hand aan hand gaan." Doch dat *de* liberale en katholieke fabrikanten in ons land »als *klasse* tegen de klasse der werklieden" optreden, is toch al te zeer in strijd met de feiten. Onder alle standen, ook onder die van fabrikanten, vinden de Eindhovensche arbeiders steun. Dat *ook* standgenooten (o. a. de Eindhovensche postbeambten) de sigarenmakers steunden, daarin ligt toch niets bevreemdends. Wanneer wij hier zelfs *klassen*solidariteit aanschouwen, dan is het verschijnsel van *klassen*-solidariteit toch al zeer redelijk. En dat de Eindhovensche patroons uit wraak geen fooien meer zullen geven aan de postbeambten, dat is een voortzetten van hun strijd, maar daarom nog niet een klassenstrijd.

***

Resumeerende komen wij tot de conclusie, dat het een dwaasheid is te beweren, dat, wanneer ergens een staking of een uitsluiting heerscht, een stuk klassenstrijd wordt afgespeeld. Dan heerscht er strijd, wie zal het ontkennen? En dikwijls diep betreurenswaardige en afkeurenswaardige strijd. Maar dat men zich door dien strijd plaatst op het standpunt van den klassenstrijd, is een verderfelijke dwaling. Men stelt zich eerst op het standpunt van den klassenstrijd, als men beweert, dat de strijd onvermijdelijk en noodzakelijk, ja het eenige middel is tot ontwikkeling; wanneer men dus, zooals de socialisten, dien strijd voortdurend zoekt aan te hitsen en op te jagen.

Zoo doet ook de heer POSTHUMUS. Hij schrijft n.l.:

Ik behoef er zeker niet op te wijzen, dat ik den klassenstrijd in de gegeven omstandigheden niet alleen nuttig, zelfs noodzakelijk acht. Wij, die dagelijks de wrange vruchten plukken van de tegenwoordige wanverhoudingen, die als 't ware dag in dag uit onze tanden moeten laten zien aan het patronaat om verbeteringen af te dwingen en de bestaande te behouden, wij weten en ervaren het, dat wij steeds als klasse van geknechten en beroofden hebben te ageeren en op te staan, om niet geheel te worden neergedrukt, in den poel van onwetendheid van een 60 en méér jaren terug.

Dat is: zich plaatsen op het standpunt van den klassenstrijd. Dat is lijnrecht in strijd met de leer van LEO XIII:

»Een hoofdfout in het behandelen van het arbeidersvraagstuk is gelegen in de veronderstelling, dat de stand der rijken en die der armen uit hun aard tegenover elkander staan en de natuur heeft hen gevormd, om elkander in een onverzoenbaren tweestrijd te bekampen. Dit nu is tegen alle recht en waarheid; het tegendeel is ten volle waar. Gelijk de onderscheidene ledematen des lichaams in volmaakte evenredigheid en verhouding aan elkander passen, zoo ook heeft de Schepper gewild, dat de twee klassen (der armen en der rijken) onderling eendrachtig zouden samengaan en evenwicht vormen.« (LEO XIII *Rerum Novarum*).

De verschillende klassen staan dus niet onverzoenlijk tegenover elkander. Dat er toch van tijd tot tijd botsing ontstaat, pleit volstrekt niet voor het tegendeel.

***

Nog een enkel woord over de oorzaken, waaraan ik volgens den heer POSTHUMUS toeschrijf de minder gunstige toestanden in onze maatschappij. Hij noemt als zoodanig: 1⁰. het vrijhandelstelsel; 2⁰. het ongeloof.

Dit is absoluut onjuist. Zeker, als een der hoofdoorzaken beschouw ik het liberalisme op economisch gebied. Doch dit is volstrekt niet eensluidend met het vrijhandel-systeem. Nimmer heb ik dan ook beweerd, dat de vrijhandel de oorzaak is van den tegenwoordigen toestand, en dat het protectionisme redding zou brengen in den nood. De heer POSTHUMUS geeft blijk, dat hij van het economisch liberalisme een totaal valsch begrip heeft.

Wanneer wij beweren, dat het economisch liberalisme moet worden verdreven, dan bedoelen wij daarmede, dat de teugellooze vrijheid, welke heerscht op het terrein van den arbeid en van verdere economische verhoudingen in een land, aan banden moet worden gelegd; dat de Staat te waken heeft, dat de belangen der economisch-zwakkeren worden beschermd door krachtige sociale wetgeving; dat niet langer de prikkel van het eigenbelang als de eenige drijfveer van het economisch leven moet worden beschouwd, maar dat de uit elkander gerukte maatschappij, die door het liberalisme beschouwd wordt als een groep naast elkander staande individuen, moet worden omgevormd tot een organisch geheel, dat de beroepsstanden moeten worden erkend als de organen, waaruit het geheele organisme opgroeit, en die dus gemeenschappelijke belangen bezitten. Onder het vrijhandelstelsel wordt verstaan de vrijheid van handel met het *buitenland;* en daartegenover staat het protectionisme, hetwelk ter bescherming van den binnenlandschen handel invoerrechten eischt. Onder vrijhandel wordt dus geheel iets anders verstaan dan de toestand van wetteloosheid op het gebied van industrie en nijverheid in het binnenland.

Nu is het waar, dat verreweg de meeste oud-liberalen ook aanhangers zijn van den vrijhandel. Doch de begrippen dekken elkander niet. ADAM SMITH, de vader van het economisch liberalisme, schonk wel de voorkeur aan den vrijhandel, maar drong in Engeland toch niet onvoorwaardelijk op de uitvoering ervan aan. MALTHUS, ook een der eerste coryphеën van het liberalisme, behoorde zelfs tot de partij der protectionisten. Eerst in 1848 wist de Manchesterpartij onder aanvoering van RICHARD COBDEN en JOHN BRIGHT den vrijhandel te doen zegevieren. Verkeerdelijk heeft men later den naam dezer vrijhan-

delspartij, het Manchesterdom, overgebracht op het economisch liberalisme. Daar is geen enkel land in Europa, of het economisch liberalisme zwaait er nog den schepter, niettegenstaande de streving naar verandering die overal begint op te komen, — maar het eene land huldigt het vrijhandelsysteem, het andere het protectionisme. Onder de meest heftige bestrijders van het economisch liberalisme werden er dan ook ten allen tijde gevonden, die niet afkeerig waren van den vrijhandel.

De eerste oorzaak van den heer POSTHUMUS heb ik dan ook volstrekt niet aangewezen; en zijn beroep op het feit, dat het met de arbeiders eveneens gesteld is in protectionistische als in vrijhandelsstaten, raakt dus onze quaestie niet.

Wat de tweede oorzaak betreft, het ongeloof, ongetwijfeld is dit de grootste bron van ellende voor onze maatschappij.

Dat daarom onder de Katholieken alles even rooskleurig zou zijn, volgt daaruit nog geenszins. Ook onder de katholieken hebben de beginselen van het economisch liberalisme, jammer genoeg, maar al te diep wortel geschoten. Sommigen meenen als katholiek genoeg te hebben gedaan met hun kerkelijke plichten te vervullen, terwijl zij dan in hun economisch handelen volmaakt op liberalistischen grondslag staan.

Dat is het treurig gevolg van de heerschappij, die het liberalisme in de laatste eeuw heeft uitgeoefend, en waaraan verschillende katholieken zich ook niet hebben kunnen onttrekken.

Maar dit staat vast, dat langzamerhand de oogen van hen opengaan. Het getal der katholieken, die liberaal zijn op economisch gebied, wordt dagelijks kleiner. En wanneer het zoover zal gekomen zijn, dat alle katholieken zich daaraan hebben ontworsteld, wanneer alle katholieken werkelijk ook in hun economisch handelen overeenkomstig hunne beginselen leven, dan zal blijken, dat het geloof een veel minder vruchtbaren bodem biedt voor misstanden dan de natuurlijke ethische beginselen van andersdenkenden.

J. D. J. AENGENENT PR.

DE KATHOLIEKE KERK EN HET ALCOHOLVRAAGSTUK.

»'n Mooie tijd tegenwoordig«, wordt vaak gezegd, doelend op de Katholieke Sociale Actie, die zich alom begint te openbaren. En inderdaad! De Katholieken weren zich goed, zóó dat in den laatsten tijd door andersdenkenden daarover reeds menig waardeerend woord gesproken of geschreven werd.

Niet het minst wordt een verbazende werkkracht ontwikkeld op het gebied der drankbestrijding. Dat getuigt het wakkere Sobriëtas-leger, welks strijdsters en strijders zoetjesaan de 50.000 naderen. Dat getuigt de organisatie. Dat getuigt de krachtige propaganda, die men op alle manieren maakt.

Ofschoon er alle reden bestaat tot tevredenheid, kon het echter nog beter gaan. Velen, die dapper mee konden vechten en de overwinning helpen verhaasten, blijven op een eerbiedigen afstand van het oorlogsveld. Dit heeft natuurlijk zijn oorzaken. En een hoofdoorzaak is wel, dat men, hoewel overigens zeer goed ontwikkeld, niet met het alcoholvraagstuk op de hoogte is en de drankbestrijding niet begrijpt.

Onbekend maakt onbemind, zeggen wij. Waarom zou de bestrijding van het alcoholisme op dezen regel een uitzondering maken?

Het is dus van het hoogste belang, de drankbestrijdingsideeën zoo ruim mogelijk te verspreiden.

In deze richting wenschte ik een bescheiden poging te wagen.

In het verslag van het Xe Internationaal Congres tot bestrijding van het alcoholisme, vóór ongeveer twee jaar gehouden in Budapest, vond ik een korte rede, waarin het katholieke standpunt in de drankbestrijding wordt uiteengezet. Ik heb mij de moeite getroost ze te vertalen, en geef hier thans het zakelijke eruit weer.

Onze drankbestrijders zullen er geen nieuwe gezichtspunten in aantreffen; want het is een algemeene beschouwing der hoofdbeginselen. Maar, zooals ik zeide, deze regelen zijn voornamelijk bestemd voor nog-niet-drankbestrijders.

De rede werd gehouden door den heer NISZIELOWSZKY.

«Als iemand gerechtigd is bij de oplossing van het gewichtig maatschappelijk vraagstuk, hetwelk alcoholvraagstuk heet, een woord mee te spreken, dan is het onze Kerk. Vooreerst mag zij vertrouwen, dat God, waar 't om het heil der lijdende menschheid gaat, haar nooit de noodige middelen zal laten ontbreken, en verder kan de Katholieke Kerk zich met het volste recht beroepen op de geschiedenis van 19 eeuwen, een tijdperk, waarin het menschdom, door velerlei sociale stormen omvergeworpen, met behulp der Kerk steeds in staat was weer op te staan.

Ik wil hier slechts spreken over de verhouding der Kerk tot het alcoholvraagstuk in het algemeen en tot de onthoudingsbeweging in het bijzonder.

De dronkenschap is al van de eerste tijden af onder de menschen bekend. Deze ondeugd heeft de Kerk steeds bestreden. Zoo wordt b. v. de onmatigheid onder de hoofdzonden gerekend, en de matigheid als deugd verkondigd en aangeprezen. Nooit heeft het ook der Kerk aan dienaars ontbroken, die het zich bijzonder tot taak stelden, de dronkenschap met alle hun ten dienste staande middelen te bestrijden.

Een ieder kan zich daarvan uit de werken van mannen de H. CHRYSOSTOMUS, HIERONYMUS, ORIGENES, LODEWIJK van Grenada, ABRAHAM A STA CLARA en vele anderen gemakkelijk overtuigen.

Maar al heeft de dronkenschap ten allen tijde bestaan, in de laatste eeuw is de smaak voor alcoholhoudende dranken zoo toegenomen, dat voor de menschheid het ergste te vreezen is, wanneer de kwaal niet tot stilstand wordt gebracht. Het geeft tegenwoordig weinig, alleen de ondeugd te bestrijden en drinkers te redden; want in onzen tijd treden voor tien geredde drinkers honderd nieuwe slachtoffers van het alcoholisme in de plaats. En geen wonder ook! De alcohol is de meest geliefde drank in alle volkslagen geworden. Hij wordt zoo goedkoop aangeboden, dat het ten huidige dage ook aan de armsten

niet moeilijk valt zich door bier, wijn of jenever te bedwelmen.

Intusschen zijn de gevaren, die het alcoholgebruik met zich medebrengt, bijna niet bekend; de drinkgewoonten, die altijd door nieuwe slachtoffers van het alcoholgenot maken, zijn overal doorgedrongen en machtig. Dit alles moet men in aanmerking nemen, wanneer men de beteekenis van het alcoholvraagstuk wil verstaan. Daarom is het zaak, de drinkgewoonten te bestrijden, het volk te ontwikkelen, wetten te maken, die den handel in alcoholhoudende dranken beperken.

Zeker, zal men zeggen, dit zijn allemaal zuiver profane middelen; en daarom kan men de bestrijding van het alcoholisme aan de mannen der wetenschap en aan den Staat overlaten, en is het niet noodig, dat de Kerk zich daarin mengt.

Wie zoo spreken zouden zeker gelijk hebben, als niet een gewichtige factor in het spel kwam, de godsdienstige factor. Dezen mogen wij in den strijd tegen den alcohol niet uit het oog verliezen. Wanneer menschen met een sterk geloof ook zedelijk krachtige individuën zijn, dan kunnen wij ons ook overtuigd houden, dat door verlevendiging van het christelijk geloof een zedelijke omkeer van den mensch ook in betrekking tot het alcoholvraagstuk mogelijk wordt.

Wanneer wij dan naar het standpunt der Kerk in zake het alcoholvraagstuk zoeken, dan luidt het antwoord: de Kerk verwerpt geenszins de middelen, welke de wetenschap ter bestrijding van het alcoholisme in de laatste tientallen jaren aanbeveelt; integendeel, volksontwikkeling, bestrijding der drinkgewoonten, een nauwkeurig onderzoek van de werking van den alcohol, uitvaardiging van wetten, die het alcoholisme bestrijden, dat zijn zaken, waaraan iedere Christen mag deelnemen, zoo goed hij kan.

Maar de Kerk gaat dan verder en zegt: dit alles is alleen niet voldoende. Vóór alles moeten wij trachten, de menschheid weder terug te voeren tot de heerlijke christelijke idealen, dat zij hun leven gelijkvormig maken aan het leven van Christus. Dan zal men het niet als het grootste geluk beschouwen, de ellende van het dagelijksch leven in alcoholbedwelming te vergeten.

In den strijd tegen den alcohol speelt tegenwoordig een steeds grootere rol de zoogenaamde onthoudingsbeweging, die zich op algeheele onthouding van alcoholhoudende dranken baseert. Aan deze beweging behoort naar alle waarschijnlijkheid de toekomst.

Aanvankelijk heeft de Kerk hieromtrent een afwachtende houding aangenomen. Nooit echter heeft zij zich daartegenover vijandig getoond. Waarom ook?

De algeheele onthouding is immers even goed een deugd als ware matigheid. Nergens vinden wij haar veroordeeld. Voorbeelden van zoo vele Heiligen maken integendeel de onthouding aanbevelenswaardig. De beweegredenen tot onthouding zijn de edelste. Daarom keurt de Kerk in den laatsten tijd deze beweging goed. LEO XIII prijst in een schrijven aan den Bisschop van St. Paul in Minesota het streven der onthoudingsvereenigingen. PIUS X verleent aflaten aan het Katholiek Kruisverbond, dat in zijn statuten het beginsel der onthouding heeft opgenomen. Er bestaat reeds een katholieke Priesters-Geheelonthoudersvereeniging. Men kent Bisschoppen-Geheelonthouders. De namen van een kardinaal MANNING, van een Bisschop EGGER, zullen wel aan geen enkelen Katholiek onbekend zijn. Daarom mag zich niemand laten wijsmaken, dat de onthoudingsbeweging van katholiek standpunt onverdedigbaar is. Geen katholiek mag zich ook hierdoor van de onthoudingsbeweging laten afschrikken, dat zij van Protestantsche landen is uitgegaan. Want ik geloof, dat wij zóó liberaal behooren te zijn om toe te geven, dat ook door andersdenkenden goede ideeën kunnen worden verspreid.

Wij kunnen zeer goed met andersdenkenden samenwerken, waar het gaat om de menschheid van de drankellende te bevrijden. Maar vóór alles moeten wij helder inzien, welk standpunt onze Kerk omtrent het alcoholvraagstuk inneemt.

Het zou mij verheugen, besloot NISZIELOWSZKY, wanneer mijne woorden ertoe hadden bijdragen om mijn hooggeachte toehoorders te overtuigen, dat de katholieke Kerk de moderne Anti-alcoholbeweging niet vijandig tegenover staat, doch dat het integendeel haar vurige wensch is, dat alle katholieken toch zooveel zij maar kunnen, meehelpen om het menschdom te ontrukken aan zijn vreeselijksten vijand, het alcoholisme."

* * *

Wat Nederland betreft, de kerkelijke Overheid hier verlangt niets anders. Reeds meerdere malen heeft het Nederlandsch Episcopaat zijn hooge sympathie met de drankbestrijding te kennen gegeven en krachtig tot actieve deelname aangespoord. Z. D. H. MGR. V. D. WETERING o. a. schreef indertijd:

»Wat kan er door ons gedaan worden, om dat verderfelijk kwaad zooveel mogelijk te keeren? Zullen wij wetend, welk een *ontzettende ramp* het is, *lijdelijk toezien*? Neen, dat *kunnen*, dat mogen wij *niet*. *Laat ieder in zijn eigen kring zich zooveel mogelijk beijveren om het drankmisbruik tegen te gaan*... De vereenigingen tot bestrijding van het drankmisbruik zijn *een weldaad voor ons volk*."

»Het is meer dan tijd," getuigde nog 't vorig jaar de Kerkvoogd van Roermond, »om met dieper overtuiging, met nog grooter krachtsinspanning en vooral met nog meer volhardende samenwerking van een toenemend aantal welgezinden, dat verderf te keer te gaan en, zoo mogelijk, op den duur den boom des kwaads met wortel en tak uit te roeien."

Mogen daarom spoedig onze gelederen verdubbeld zijn!

Wij beleven een mooien tijd. Het zal er nog mooier op worden, hoe meer men zich gaat scharen onder het vaandel van »Sobriëtas". Niet alsof alle heil moet komen van de drankbestrijding. In de verste verte niet. Maar het alcoholisme doet zijn verwoestende werking op elk gebied des levens zeer sterk gevoelen. Wordt derhalve deze oorzaak niet weggenomen, dan kan het niet anders, of de andere pogingen, die tot verbetering van den maatschappelijken toestand worden aangewend, zullen minder goed slagen, ja dikwijls heelemaal mislukken. Heeft de ondervinding dit niet duidelijk geleerd?

Vooruit dus, Vincentianen, Dames van Elisabeth, Volksbonders, Boerenbonders, Middenstanders, leden der vakorganisatie, der kiesvereeniging, leden van »Eer en Deugd" van het patronaat en der gezellen-vereeniging, leden der H. Familie, van een congregatie van de Derde Orde of welke vereeniging dan ook, die een godsdienstig of stoffelijk doel nastreeft, het ligt op U aller weg om drankbestrijder te worden.

Babberich. P. fr. ILDEFONSUS, *Ord. Cap.*

UIT TIJDSCHRIFTEN.

DE STRIJD TEGEN DEN ALCOHOL.

De anti-alcoholbeweging heeft vasteren voet gekregen. Haar voortgang is echter nog niet zooals 't wezen moest. Wij staan nog aan 't begin der ontwikkeling. Die langzame gang komt voort uit drie oorzaken. Eerstens is de propaganda en practische werkzaamheid nog niet overtuigend en krachtig genoeg. Vervolgens ontmoeten wij in den strijd tegen het alcoholisme de diepst ingewortelde vooroordeelen, een licht schouderophalen, te weinig ernst en wil, om de feiten nauwkeurig onder de oogen te zien. Ten derde heeft het alcoholkapitaal zijn stevige burchten en torens; en 't kost ontzettende moeite die te bestormen. Het volk zou niet de helft aan alcoholverbruik uitgeven, als 't niet in alle hoeken, op alle uiteinden in stad en land daartoe gelegenheid vond. In den strijd tegen den alcohol moet het gewicht der feiten krachtig aan 't woord komen. Het is geen roemrijke getuigenis voor het volk der denkers en der drinkers, dat jaarlijks een niet te misduiden deel des volks in den muil van den demon alcohol ten gronde gaat. Hoeveel gezondheid, hoeveel menschengeluk wordt jaarlijks vernietigd om wille van den alcohol. Drie milliard mark geeft het Duitsche volk jaarlijks uit aan alcohol, twee milliard daarvan is zeker boven den noodwendigen dorst uitgedronken. Ongeveer 30000 menschen voert de alcohol in de krankzinnigengestichten, voor tuchthuizen en gevangenissen is hij de beste leverancier. Moord en doodslag teekenen zijnen weg. Ongeluk en ontevredenheid zijn zijne begeleiders. SHAKESPARE heeft gelijk als hij zegt »Geest des wijns, als gij nog geen naam hebt, zoo heet duivel!"

Bij de bestrijding van de alcoholpest komen vele factoren in beschouwing: ouders, opvoeders, leeraren, geestelijken, leiders des volks. Onder deze aangewezen baanbrekers zijn er echter, helaas, nog zoo velen, die aangaande de nadeelen van 't alcoholisme niet de noodige inzichten hebben, die, zelve hun morgen- en avondborreltje lief hebbend, zich niet bewust worden van hun plicht, om tegen het alcoholgevaar op te treden. En toch, welk een heerlijk leven zou het zijn voor leeraren en geestelijken in 't bijzonder, voor ouders, rechters, staathuishoudkundigen, wanneer de troebele bronnen van den alcohol met haar slijk den zoo zorgvuldig bewerkten bodem niet zouden doordringen. De onderwijzers in de school, de geestelijken op den kansel, de vrienden der stoffelijke verbetering en zedelijke verheffing van ons volk, zouden veel geluk, veel stoffelijke en geestelijke vooruitgang bezorgen kunnen als overal de alcohol, niet hinderend en verlammend in den weg trad. Wij willen daarom trachten aan de hand der jongste literatuur, het probleem van 't alcoholisme, zijne uitwassen, feiten en nadeelen, nader te belichten.

Velen dergenen, die er om hun ambt, positie of anderszins belang bij hebben, zullen misschien, in 't bewustzijn hunner nauwgezette plichtsvervulling een gewetensonderzoek overbodig oordeelen. Anderen zullen een minachtend lachje toonen, omdat zij aan de vraag niet zoo'n hooge beteekenis geven. Welnu, men ziet meermalen in den spiegel, terwijl men zich van geen enkele ongeregeldheid bewust is, en ontdekt dan toch fouten en gebreken. Met de houding tegenover de alcoholquaestie is het evenzoo. Het zou goed zijn, als juist de beschaafden, de ontwikkelden van alle standen zich ten opzichte van het alcoholvraagstuk eens in hart en nieren onderzochten. Dan waren excessen als 't volgende naar het rijk der fabelen te verwijzen. In 't jaar 1890 gaf de stad Berlijn een feest aan de deelnemers van het internationale congres van medici. De 4000 deelnemers dronken 15382 flesschen wijn, 22 H.L. Beiersch bier, 300 glazen cognac, en verbrijzelden voor 3000 M. glas en porselein. Dat waren allen lieden van hooge wetenschap en ontwikkeling. Wij moeten alzoo van boven en van onderen onze drinkzeden hervormen. Wij kunnen eerst dan van beschaving en fijnere zeden spreken als ons volk den alcohol beheerscht, niet omgekeerd, zoolang koning alcohol zijn scepter zwaait over de verdwaasde massa.

De nieuwste literatuur heeft ons uitmuntend bruikbare wapens gesmeed. Een priester (Johannes) heeft onder den titel »*Der Katholische Klerus und eine moderne Frage*» (Ravensb. FRIEDR. ALBER, 40 pag. 8⁰ 50 pf.) een zeer warmen oproep tot zijne medebroeders gericht. In kleine ruimte een welvoorzien materiaal van overtuigende bewijskracht!

Wij schatten den klerus zeer hoog. In den tijd der brandingen van omwenteling en revolutie staat hij daar als een toren en schutse voor geest en lichaam. Alleen in de anti-alcoholbeweging staan er nog zoovelen langs de kanten. Daar bestaat 't volgend ondeugend fabeltje. Een oude duivel zat bedroefd en ontmoedigd in een hoek van de hel, omdat de menschen den dienst van zijn kollega Alcohol hoe langer hoe meer gingen verlaten. Toen kwam een jonge duivel bij hem en trooste hem met 't vooruitzicht op spoedige veranderingen, omdat de geestelijken niet mee zouden doen. Ondeugend maar niet zonder pittigen kern.

Kardinaal KOPP oordeelde hierover in een decreet van 5 Nov. 1904. „Terwijl de matigheidsbeweging in wereldlijke kringen steeds meer veld wint, kan men niet ontkennen dat op kerkelijk gebied hare gevolgen verre beneden de gehoopte verwachtingen blijven; en terwijl zelfs socialistenleiders in het klassenbelang ijverig voor de zaak der onthouding werken en ten deele zelf geheel-onthouders zijn, ontbreekt in kerkelijke kringen daarvoor dikwijls nog het belang en juiste begrip". Wij doen een oproep aan den herderlijken ijver der Katholieke priesters, ook hier hun steun te verleenen.

De Katholieke kerk toch is het, die den *grootsten matigheidsapostel der wereld* heeft voortgebracht in den persoon van P. MATHEW, den Ierschen kapucijn. Door de macht van zijn persoonlijkheid en zijn meesleepende redevoeringen gelukte het hem, in weinige jaren twee millioen menschen tot geheelonthouding te bewegen. Het gevolg was, dat, terwijl in 1838 nog 12096 zware misdaden in Ierland gepleegd werden, in 1841 dit getal op 773, het zestiende deel was gedaald. Kardinaal MANNING liet bij zijn dood 28000 Katholieke geheelonthouders achter. Van de 60.000 Polen in Opper-Silezië zeiden er 50.000 hun borrel vaarwel, tengevolge van het begeesterde optreden der matigheidsapostelen FITZECK en P. BRZOWSKI. De staathuishoudkundige Prof. Dr. CONRAD laat het voortdringen der Polen in Duitschland van dien tijd der Jesuitenmissies dateeren. Het sterke alcoholisme onder de Polen werd gebroken, matigheidsbeweging ontwikkeld, spaarzaamheid der Poolsche arbeiders georganiseerd. »Het is daarom«, aldus JOHANNES, »van de hoogste beteekenis dat wij, Katholieke priesters, in deze geweldige kultuurbeweging mede optreden. De atheïstische wereldbeschouwing dreigt haar te beheerschen, tengevolge van onze tot nu toe betoonde terughoudendheid". JOHANNES toont dan middelen en wegen, wederlegt opwerpingen en spoort aan tot lidmaatschap van den priester-onthoudersbond. Het kleine geschriftje werkt meesleepend en begeesterend en moet door iederen Katholieken priester worden ter hand genomen.

Dat ook de »Volksverein für das Kathol. Deutschland« de teekenen des tijds juist verstaan heeft, bewijst het in tweede oplage verschenen werkje *Mässigkeitsbestrebungen* van Dr Aug. Pieper (40 pag. 35 Pf.). Deze brochure, zeer geeigend voor wijde propaganda, houdt zich streng aan geneeskundige en hygiënische feiten, beschouwt van alle zijden de oorzaken van het alcoholmisbruik en stelt de *onnadenkendheid* van de overmatige drinkers in 't volle licht. Het idealisme der geheelonthouding mag men hoogachting niet onthouden, vereischt is echter slechts de matigheid.

Pieper wijst op de aansluiting bij matigheidsvereenigingen en meent met recht, dat de Katholieke, sociale en kerkelijke organisaties op het veld der matigheidsstrevingen nog veel terrein braak hebben liggen.

Een boek, waarin de beteekenis van het alcoholvraagstuk, duidelijk erkend wordt, is «*Das Verbrechen und seine Bekämpfung*» van Prof. Dr G. Aschaffenburg (Heidelberg, Winters Univers. boekhandel, 8 M.) Hier speekt een vakman een welsprekende taal. Alcohol en misdaad zijn zusters. De dag des Heeren is de oogstdag van den alcohol-duivel. Men overzie nauwkeurig de reeks der weekdagen voor drie verschillende statistieken van lichamelijke verwondingen.

Zondag	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderd.	Vrijdag	Zaterd.
121	32	9	9	5	4	25
254	125	69	62	62	48	103
502	182	95	67	62	82	94

De samenhang van kriminaliteit en alcohol treedt met deze getallen in 't volle daglicht. Aschaffenburg voegt hierbij »zoolang het den arbeider, den jongen koopman, den daglooner niet mogelijk is, zijn Zondag doelmatig door te brengen, zoolang hem als éénig genoeglijk verblijf slechts de kroeg wenkt, zal het treurige beeld bestaan blijven." Pag. 197 zegt hij: »aangenomen dat het gelukt, met één slag het alcoholmisbruik aan kant te zetten, dan zullens wegens gevaarlijke lichamelijke verwondingen jaarlijks 50.000 menschen minder den strafrechter in handen vallen, ongerekend de tallooze geringe kwetsingen, beleedigingen enz. die uit dezelfde bron voortkomen. Dit is geen fantastische droomerij, het is een proefondervindelijk bewezen ervaring." Met recht wijst Aschaffenburg op P. Mathew en geeft hem eere. Wij moeten onze drinkzeden hervormen, het alcoholisme den regel voorschuiven. Aschaffenburg verlangt onderricht en goed voorbeeld, belasting van brandewijn en verhooging op wijn en bier, verzwaring der tapperij-vergunningen, verhindering der huisbranderijen, verbod van 't brandewijnverkoop van Zondag-namiddag tot Maandag gelijk in Noorwegen, verhindering van het drinken op werkplaatsen, uitbetaling van 't weekloon in 't midden der week. Wie zou den schrijver met deze verstandige voorstellen niet bijvallen? Eenige grootindustrieelen aan den Rijn, als Brandts, hebben met de uitbetaling in 't midden der week goede ervaringen opgedaan.

J. Z.

(Slot volgt).

BOEKBEOORDEELING.

MIDDENSTANDSPOLITIEK.

Dr. J. Wernicke. *Kapitalismus und Mittelstandspolitik.* (Fischer, Jena 1907, 20 Mrk. 1009 p.)

Over 't algemeen kan men zeggen, dat de denkbeelden over »Middenstandspolitiek» nog zeer vaag en verward zijn, en dat daardoor juist een groot deel van den middenstand zich niet voelt aangetrokken tot den strijd, die hoofdzakelijk in zijn eigen belang gevoerd wordt.

Natuurlijk dat onder deze omstandigheden nog al waarde gehecht wordt aan het verschijnen van een werk, dat er aanspraak op maakt, de middenstandspolitiek juist en volledig te overzien.

En al is 't hier aangekondigde werk ook een Duitsch, het feit, dat we voor zooveel op sociaal gebied moeten putten uit hetgeen Duitschland heeft verzameld, maakt dit verschijnen voor ons van niet minder belang.

Doch ook wat van bevoegde Duitsche kritici omtrent dit werk gezegd wordt, mag onze opmerkzaamheid niet ontgaan.

Geven we daarom het woord aan de Duitschers:

»Rechtvaardig evenwicht" is het politieke slagwoord van den dag. Het kan als titel dienen voor een zeer onwaardige politiek: de politiek van marchandeeren met de heeren kiezers. Aan allen belooft men iets »tot bevrediging" en verdeelt dan de gaven naar de mate van ongeduld, waarmede de verlangens en eischen worden te berde gebracht en van het gewicht dat door de vragers bij de stembus kan in de schaal worden gelegd. Voor den eerlijken politicus, die het algemeene volksbelang zoekt en dient, mag dit geroep der belanghebbenden niets meer zijn dan materiaal, dat hij critischer moet beschouwen, naar gelang het meer opdringerig wordt vóórgelegd. Rechtvaardig evenwicht beduidt alleen dàn meer dan politieke huichelarij, als het bedoelt te zeggen, dat de politicus moet zoeken een evenwicht, *aan de eene zijde* tusschen de belangen der consumenten en die der producenten, dus tusschen hen, om wier wille de maatschappelijke goederen gemaakt worden en hen, die ze voortbrengen; *anderzijds* tusschen den voortgang der maatschappelijke ontwikkeling — welke reeds alleen met het oog op het stijgend bevolkingscijfer een noodzakelijkheid is — en de lessen, welke de geschiedenis ons leert. In dezen zin naar een rechtvaardig evenwicht te trachten is vóór alles taak der middenstand-politiek.

Het verzekeren en vestigen van een stand, die evenver is verwijderd van afhankelijke armoede als van overmachtig grootkapitaal, is zeker een zeer schoone taak van den politicus, maar toch zeker ook te samengesteld en te ernstig om die te vervullen, zoo maar op 't gevoel of wel op goed geluk, al naar de aanwijzingen der directe belanghebbenden. Kennen en kunnen moet hier oplossing brengen. Kennen moet men in 't bijzonder de bestaansvoorwaarden van den middenstand en diens afzonderlijke deelen, waartoe in 't bijzonder weder noodig is kennen van den gang, welken de maatschappelijke ontwikkeling neemt en van de oorzaken, die deze laatste beheerschen. Maar deze kennis moet practisch den vorm aannemen van een politiek van mogelijkheden, die op te merken heeft, dat er naast de technisch-economische ontwikkeling nog een organisatorisch-intellectueele ontwikkeling der menschen is, die niet zoo maar met den slag van een tooverroede verandert.

Met dit dubbele probleem moet een wetenschappelijke »Middenstandspolitiek" rekening houden. In dézen zin behoeft de middenstandspolitiek niet in de breedte, maar in de diepte, een grondiger wetenschappelijke bewerking dan haar tot nu toe sinds lang ten deel viel. Dr. J. Wernicke nu heeft laatst onder den titel »*Kapitalisme en Middenstandspolitiek*" een boek uitgegegeven, dat wij ter hand namen in de verwachting, het standaardwerk der Duitsche middenstandspolitiek open te slaan. Het klinkt zoo veelbelovend in het voorwoord: »Moge dit boek — het eerste uitgebreide wetenschappelijke werk op dit gebied — er toe dienen, om eindelijk ook de zoogenaamde middenstandspolitiek uit het bereik der slagwoorden, phrasen en utopieën te trekken in het helle licht van verstand en critiek, en daarmede een einde gemaakt worde aan de nuttelooze vermorsing van zooveel tijd, kracht en geld, zooals de tegenwoordige middenstandspolitiek beteekent."

En dan meer dan 1000 bladzijden! Daarmee is ons eindoordeel niet geheel en al in overeenstemming: »Velerlei, maar niet veel," zoo ongeveer moet het luiden. Men vindt veel moois en interessants in het boek, maar meestal slechts in de al te talrijke uittreksels uit werken van anderen. Geheele redevoeringen en brochuren

zijn meer of minder woordelijk weergegeven. De talrijke citaten en de 15 bldz. lange litteratuuropgave, waaraan de uitgever — volgens den wensch van den schrijver — nog eene van 16 bldz. heeft toegevoegd, laten vermoeden, dat de schrijver de op zijn onderwerp betrekking hebbende litteratuur grondig kent.

Echter, als we die opgave nauwkeurig bezien, is er ook reden aan die grondige kennis te twijfelen. Gewichtige arbeid als van FREESE over »*Bauhandwerkerschutz*", van JUL. BACHEM over »*Oneerlijke concurrentie*", van LINDEMANN over »*Aanbesteding en aangenomen werk*", van GRUNENBERG over het »*Handwerkersvraagstuk*", e. a. zijn noch in den text noch in de litteratuuropgave genoemd.

De inleiding dient aan WERNICKE, om onder den titel van »Die moderne Kultur" in zekere mate zijn sociaal-economische geloofsbelijdenis af te leggen: »De vrijheid, zoowel de innerlijke als de uitwendige, is het tooverwoord, dat de binnenste kern en het eigenlijke wezen der moderne kultur vormt." Het »technische kapitalisme", zoo verzekert WERNICKE, »maakt de politiek, maatschappelijk en sociaal geworden menschen ook geestelijk vrij." En zoo deze theorie in de praktijk niet geheel beantwoord wordt, dan ligt dit in hoofdzaak hieraan, dat nog te veel »brokstukken uit den vroegeren tijd van onvrijheid" zijn overgebleven. Het loflied, dat de schrijver wijdt aan het technische kapitalisme, verhindert hem niet, op een andere plaats te spreken van »den wassenden invloed van de kapitalistische kringen", van de »verder gaande ontwikkeling der ondernemers-autocratie."

Het grondaccoord van het boek is dus in geenen deele zoo harmonisch als men wenschen zou. De erkenning, dat zich in het tijdvak van het vrijheid brengende technische kapitalisme een ondernemersautocratie voortontwikkelt, had den schrijver tot het inzicht moeten brengen, dat de »innerlijke en uiterlijke bevrijding" van den mensch niet in die mate aan het *laisser faire*, *laisser aller* mag blijven overgelaten, als hij wel gelooft. Tot hetzelfde resultaat had hem echter ook reeds een andere zeer juiste gedachte moeten voeren, welke hij zóó formuleert: »Natuurlijk is het niet aangenaam, dat door het voortdringen van het kapitalisme zekere elementen uit hunne tot nu toe ingenomen positie verdrongen worden, en het zou wel *taak van den Staat* zijn, voor deze bedreigde elementen, volgens de mate van zijn krachten, maar op rechtvaardige wijze den overgang lichter te maken." Tevergeefs echter zoekt men in het omvangrijk werk naar nauwkeurige aanwijzingen voor deze Staatstaak, dat is dus, voor de eigenlijke positieve middenstands*politiek*. Wel is waar worden de overigens talrijke eischen der handwerkers- en middenstandsvereenigingen gecritiseerd, maar slechts om ze met een zekeren toorn als ondoelmatig af te wijzen.

Niemand, die in de staathuishoudkunde de kinderschoenen ontwassen is, zal kunnen ontkennen, dat veel van hetgeen in dit boek is neergeschreven, zeer juist, hoewel ook niet nieuw is. Ook met menig goede raadgeving, die WERNICKE aan den Middenstand geeft, kan men instemmen, zooals: de middenstand moet zich aan de moderne toestanden, onder zorgvuldige bestudeering daarvan, aanpassen, meer initiatief en zelfvertrouwen ontwikkelen, enz. Maar dit is niet voldoende, om het negatieve deel van zijn arbeid aan te vullen met het noodige positieve.

Alles te zamen: Een schrijver, die in hoofdzaak slechts de vruchten van lectuur aan elkander rijgt en voor 't overige veel redeneert en weinig onderzoekt, mag niet met zulk een aanspraak optreden als WERNICKE doet. Als materiaal-verzameling mag het boek zijn waarde hebben, als wetenschappelijke arbeid is het niet veel meer dan een »nuttelooze vermorsing van veel tijd, kracht en geld." R.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

BETROUWBARE KOSTHUIZEN VOOR WERKLIEDEN.

Naar aanleiding van het artikel van den heer CH. STULEMIJER te Breda, in het nummer van 15 Juni j.l. over *Kosthuizen voor werklieden*, waarin de schrijver zich speciaal richt tot den R. K. Volksbond, meen ik goed te doen, met hier nog eens te herinneren aan hetgeen de *Volksbanier* van 20 dezer vermeldde, waaruit men kan zien, dat door verschillende onzer afdeelingen reeds een bescheiden stap is gedaan in die richting, welke, naar wij hopen, ook door meerdere afdeelingen zal gevolgd worden.

W. C. J. PASSTOORS.

Den Haag, 21 Juni '07.

Informatie-Bureaux, waar Katholieke werklieden adressen kunnen bekomen tot het verkrijgen van kost en inwoning bij betrouwbare Katholieken.

Naar aanleiding der in de jongste vergadering van Afd.-Besturen uitgesproken wenschen in zake bovenstaande bureaux, hebben de navolgende Afdeelingen zich daarvoor disponibel gesteld en zijn de noodige inlichtingen te bekomen aan onderstaande adressen:

Haarlem, W. B. GUSKENS, Groote Markt 4.
Krommenie, P. P. MOLENAAR, Vermaningspad 22. (voor *Assendelft* bij S. VROUWE, p./a. C. VROUWE aldaar; voor *Wormerveer* bij W. VLOON, Markstraat aldaar).
Loosduinen, L. S. MOOIJMAN, Willem IIIstraat.
Purmerend, S. RIJSER, Kerksteeg nabij de Kaasmarkt.
Schiedam, TH. GROENENDAAL, Kethelstr. 8, en G. H. HUISKENS, Mariastraat 45.
Schoten, B. BURGER aldaar en J. P. HANDGRAAF te *Jan Gijs en Vaart.*
Vlaardingen, W. HOUDIJK, Krügerstraat 34.
Watergraafsmeer, R. VAN DER MEER, Schoollaan 5.
Weesp, J. DE VRIES, Slijkstraat.
Woerden, G. W. VAN EYK, 2e penningm. der afdeeling.
Zaandam, H. J. C. DUPON, Jassijkofstraat 37.

Deze mededeeling zal maandelijks in de *Banier* worden opgenomen. Afdeelingen, die eveneens tot vestiging van een bureau mochten besluiten, worden derhalve beleefd verzocht, daarvan kennis te geven aan den Secretaris, Langendijkstraat 28, Amsterdam.

Het Centraal-Bestuur.

Amsterdam, 17 Juni 1907.

DE KATHOLIEKEN TEN VOORBEELD GESTELD.

Vroeger heette het altijd, de katholieken komen achteraan.

Toen ten vorigen jare het programma van de eerste *Sociale Week* gepubliceerd was, schreef echter *Patrimonium:* »de katholieken streven op eenmaal alle partijen vooruit."

En zelfs in sociaal-democratische en anarchistische bladen werd met lof over dit werk geschreven.

Thans weer eens een andere uiting.

In *Het Volk* van 25 Juni l.l. staat een stukje, getiteld »*De schriftelijke propaganda*."

Daarin lezen wij:

«Het gaat met de schriftelijke propaganda voor onze beginselen nog altijd niet zooals het gaan kan en gaan *moet*. Nog altijd zijn er tal van afdeelingen en daaronder vrij groote, die aan de schriftelijke propaganda weinig of niets doen. Onze tegenstanders en vooral de lui van de Katholiek-Sociale Actie (de firma Aalberse en Co.) verstaan dat beter.

«Zoo kon men b.v. in een der *Mededeelingen* der Uitgeversvennootschap «Futura" (het lichaam dat zich bezig houdt met de exploitatie van Roomsche propagandalectuur) dezer dagen het volgende lezen:

»Sinds ons vorig nummer verscheen, zijn in verschillende steden des lands wederom nieuwe clubs opgericht, die zich speciaal er op toeleggen met de Futura-uitgaven te werken.

»Sommige werken alleen nog op katholieke vergaderingen; andere colporteeren onze roomsche boeken en brochures ook op vergaderingen en meetings van niet-katholieken.

»In sommige plaatsen pakt men de zaak nog practischer aan: in Amsterdam b.v. is een nieuwe club opgericht, zetel

Heerengracht 489, die zich speciaal op huisbezoek zal toeleggen. De Haagsche club werkte ook reeds met succes op deze manier. Enkele leden dier club kan men bovendien iederen Zaterdagavond met hun boekenstalletje op de markt zien.

»Welke verrassende resultaten soms bereikt worden in kleinere plaatsen bewijst Groenlo, waar de kranige propagandist, de heer HASSING, een maandlijst van f 23.76 inleverde.

«Zeg, partijgenooten, kunnen wij niet evenzoo doen? Een goed voorbeeld doet goed volgen! Moest eigenlijk ook niet bij ons elke afdeeling een propaganda-club benoemen die zich uitsluitend bezig houdt met het voeren der schriftelijke propaganda? Zeker, er zijn afdeelingen die doen wat ze kunnen, maar er zijn er ook die *niets* doen! Is dat eigenlijk geen schandaal?

«Men vergete niet dat een doelmatige verkoop en verspreiding van onze geschriften van zeer groot belang is voor onze propaganda in het algemeen. Niet zelden van grooter nut en minder kostbaar dan de mondelinge propaganda.".

En in een advertentie, voorkomende in *Het Volk* van 25 Juni l.l., waarin de 2e druk werd aangekondigd van dominé BAKKER's brochure *Naast het kruis de roode vaan,* leest men dezen noodkreet:

«Partijgenooten, werkt met onze lectuur op alle mogelijke vergaderingen. Het gaat lang niet hard genoeg!

«Onze tegenstanders, en vooral de katholieke propaganda-clubs, zijn ons de baas! Mag dat?"

Een hartelijk bravo voor onze kranige propagandisten, die maken, dat onze felste tegenstanders zóó over hen schrijven!

H. L.

DE STAKING EN UITSLUITING TE EINDHOVEN GEEINDIGD.

Trouw heeft het K. S. W. elke week een plaatsje ingeruimd, om de lezers met het verloop der zaak op de hoogte te houden.

Thans — gelukkig voor 't laatst — doen we nogmaals beroep op eenige plaatsruimte.

De staking is dan geëindigd. Even plotseling als ze opkwam, even onverwacht verdween ze.

Onderhandelingen in 't laatst der vorige week begonnen, leidden tot algemeene voldoening wel tot een goed einde. Waaraan de kentering in de houding der patroons te danken is, is moeilijk uit te maken.

Een feit is intusschen, dat ze hun eisch, tot dan toe hardnekkig gehandhaafd en waarop alle onderhandeling afstuitte, hebben prijsgegeven. Die eisch betrof, dat de organisatie's zouden erkennen, dat de loonen bij AALFS & DE JONG waar de strijd omging, hooger waren dan de loonen bij andere fabrikanten voor dezelfde soorten werk.

Die moeilijke klip is thans door beide partijen, die onomwonden erkenden, beide naar het einde te verlangen, behendig ontzeild.

Aan de leiders der patroons en werklieden komt voor dezen strategischen zet een woord van lof toe.

Met wederzijdsche goedkeuring, treedt over een maand een *geheel nieuwe loonregeling in*, voor bijna alle fabrieken. Hierdoor verdween het kwestieuse punt op den achtergrond.

Daar de nieuwe loonregeling, voor niet vakmenschen niets aantrekkelijks heeft, in dien zin dat men toch moeilijk een juist begrip er zich van vormen kan, volstaan we met te zeggen, dat naar algemeen beweerd wordt deze regeling sommige groote patroons een f 9000 per jaar meer loon zal kosten.

Voorwaar geen kleinigheid.

Verwondering wekt de afwezigheid van een der leiders der »Internationale« op het kritieke moment. Deze, de heer BRUENS bevond zich in Amsterdam. Telegrafisch werd hij opgeroepen doch liet niets van zich hooren. Met het nemen der beslissing heeft de Katholieke Vakvereeniging nog een halven dag gewacht; toen de heer BRUENS echter niet verscheen, heeft men zonder hem besloten de zaak te beëindigen.

Nu is de »Internationale« erg verstoord; als ze redelijk is, het meest op zich zelf. Als heftige strijders voor den vooruitgang, zullen ze toch niet verlangen dat tijdens hun afwezigheid de wereld zoolang stil moet staan. Dat zou te veeleischend zijn, zelfs voor socialisten.

Schoon er op 't oogenblik dus reden is tot tevredenheid met de verkregen overeenkomst, gesloten tusschen de vereenigde patroons en de vereenigde werklieden, blijve men op zijn qui vive.

Ook daar is reden toe.

Boven de nieuwe loonregeling toch, steken sommige der oude bestaande loonen, eenigermate uit. Door de arbeiders werd voor de beëindiging gevraagd de schriftelijke verklaring van de patroons, dat deze loonen niet zullen worden verlaagd!

Het bestuur der patroonsvereeniging verklaarde echter geen schriftelijke zekerheid te kunnen geven. Tien der voornaamste patroons hadden echter te kennen gegeven, de loonsverlaging niet te zullen toepassen, en zich *zedelijk te verplichten* het ook bij de anderen te verkrijgen.

De arbeiders namen hiermede genoegen, en gaven hiermede een blijk van vertrouwen in hun patroons, dat waardeering verdient.

Te hopen is nu, dat de patroons in staat zijn hun zedelijke verplichtingen ten uitvoer te leggen.

De tweede reden is deze, dat toen Maandagmorgen de arbeiders zich aan de fabrieken aanmeldden, de firma Tinchant haar werkvolk mededeelde, dat ze haar bedrijf in Eindhoven ophief. Hierdoor komen een 80 personen zonder werk.

Slachtoffers der staking dus. Moge de coöperatieve fabriek hen spoedig aan arbeid helpen. In ieder geval schijnt het voortbestaan dier onderneming door dit feit een noodzakelijkheid te worden; en vinden zij, die tot nogtoe de werklieden zoo krachtig steunden, gelegenheid, deze katholieke huisgezinnen verder aan brood te helpen.

Over den afloop der zaak toont onder velen ook het »*Dagblad van Noord-Brabant*" zich zeer verheugd. Het blad schrijft o. a.

»Het blijkt, dat de sympathie voor de katholieke organisatie er alreeds zoo diep inzit in het katholieke Nederland, dat 2800 werklieden zonder weerstandskas den strijd zes weken kunnen volhouden enkel door steun van buiten.

»Dat is zeer bemoedigend.

»De overwinning der organisatie en de wijze waarop deze viktorie bevochten is, bewijzen, dat de denkbeelden omtrent katholieke vakorganisatie in Nederland vooruitgaan."

Geheel eens zijn wij het daarmede niet.

Trouwens, er is reden voor het vermoeden, dat de Redactie haar pen wat te vroeg heeft opgeborgen en een aansporing tot de werklieden om in de eerste plaats zelf voor munitie te zorgen tot later heeft bewaard.

Er zijn er die den slotzin van bovenstaand stukje voor zeer uiteenloopende uitlegging vatbaar achten en die in plaats van vooruitgang, hierin juist zullen zien de groote zwakte der Katholieke vakbeweging.

Zeker er wordt krachtig gesteund. Maar door velen, — vooral neringdoenden die niet goed kunnen weigeren als de werklieden met lijsten komen — met de hardgrondige verzuchting, »dat het nu maar haast ophoude«.

Te hopen is daarom dat de Eindhovensche werklieden — en over 't algemeen ook alle anderen — toch eindelijk mogen inzien, dat men door 't betalen van een flinke contributie zich zelf moet verzekeren voor mogelijke moeilijkheden. Dan spaart men zich heel wat angst en zorg uit, dan dwingt men eerbied af bij anderen, dan bevordert men het eergevoel en zelfrespect bij de arbeiders,

en voelen ook de patroons zich genoopt tot iets meer voorzichtigheid.

Het is goed dat de katholieke vaklui weten dat zij kunnen rekenen op den steun hunner geloofsgenooten, wanneer hun recht wordt gekrenkt, en de nood dringt. Maar zeer in het belang der vakbeweging is het ook, dat de Pers er telkens op wijze, dat alleen dan de vakvereeniging haar taak goed kan vervullen, wanneer haar leden zich doordrongen toonen van de gedachte, dat een betere toekomst zooveel te eerder komt naarmate men er groote offers voor brengt. B.

OVER WARENHUIZEN.

Men vertelt wel eens, dat een groot deel der verloren veldslagen, gewonnen zou zijn, wanneer de inlichtingendienst beter georganiseerd was geweest. Zoo is het o. i. van zeer groot gewicht voor onze winkeliers, wanneer zij op de hoogte zijn der werkwijzen der groote magazijnen.

Tot dit doel hebben wij een onlangs uitgekomen brochure »*Geschichte und Entwickelung der Warenhausen* (O. E. von Wussow) en een aantal afleveringen van het *Zeitschrift für Waren- und Kaufhauser*, doorlezen en enkele opmerkenswaardige feiten, die wij aantroffen, hier weergegeven.

Von Wussow begint met bespreking der vraag wat nu eigenlijk het best is: specialiteits-magazijnen of algemeene bazaars.

Een afdoend antwoord hierop is moeilijk te vinden: de beste wijze voor den kleinhandel is die, welke aan de eischen van tijd en omgeving beantwoorden. Wat vandaag het beste is, zal morgen misschien niet meer aan de eischen beantwoorden en wat geschikt is voor een landelijk magazijn, zal niet beantwoorden aan de eischen, welke men aan stadsmagazijnen stellen mag.

In sommige steden kunnen de algemeene magazijnen geprefereerd worden, over 't algemeen echter zal men aan de speciale magazijnen den voorkeur geven. De loop der dingen bevestigt dit. Naarmate de smaak bij 't publiek vooruitgaat, naarmate zullen ook de specialiteits-magazijnen toenemen. Misschien zullen de kooplieden daardoor de voordeelen missen van den massa-inkoop, maar zij zullen een enkele branche meer grondig leeren.

Over den invloed van het kapitaal op de groote magazijnen schrijft von Wussow, dat de eerste bazaars bijna zonder kapitaal zijn begonnen. De bankiers hebben hen zóó lang steun onthouden, dat zij zouden verdwenen zijn, als 't succes afhankelijk zou geweest zijn van het kapitaal. Om de waarheid van deze stelling te bevestigen haalt hij, aan hoe de bekende directeur van Le Printemps, de heer Jaluzot, een fout beging juist door het kapitaal van zijn magazijn te groot te nemen. Het kapitaal was 35 millioen, terwijl een derde voldoende en beter zou geweest zijn.

Een vraag is echter of de tegenwoordige oprichters van bazaars echter ook zonder kapitaal zouden kunnen beginnen.

Dr. Wernicke, de secretaris van de vereeniging van bazaarhouders zegt, dat het succes evenredig is met de hoeveelheid kapitaal waarover beschikt kan worden.

De kracht van een bazaar, zegt Oscar Tietz, zit hierin, dat hij de tusschenpersoon is voor den producent, die in het groot wenscht te verkoopen en den verbruiker, die in 't klein koopt.

Wil een bazaar slagen, dan moet hij een zeer uitgebreide clientèle hebben.

Hoe komt de clientèle?

Von Wussow geeft de volgende oorzaken.

1. Gestadige reclame. Reclame door den uitwendigen bouw en de ontzettende hoeveelheid waren en reclame door onophoudelijk adverteeren.

2. De vermindering van algemeene onkosten, doordat deze omgeslagen worden over een grootere hoeveelheid waren, maakt de waren zeer goedkoop.

3. Het vrije entrée, waardoor men de goederen kan bezichtigen, kwaliteit en prijzen kan vergelijken, zonder daarover met den verkooper onmiddellijk te moeten praten.

4. De contante betaling, waardoor schadeposten worden voorkomen, en de productiviteit van het kapitaal wordt vermeerderd, hetgeen gemakkelijker crediet bij de bankiers zal bezorgen.

Een groot deel van het succes hangt echter af van het doorzicht en het genie der oprichters. O. i. schuilt daarin wel de hoofdfactor van 't slagen.

De eerste Fransche bazaars werden opgericht onder de regeering van Louis-Philippe. Onmiddellijk werd van hen een speciale belasting gevorderd, waardoor de uitbreiding van het bazaarsysteem natuurlijk bemoeilijkt werd.

De duitsche bazaars zijn van later oorsprong. De eerste werd er nauwelijks twintig jaar geleden opgericht, bijna allen dagteekenen ze van 't laatste 10-tal jaren. Hun aantal neemt echter snel toe, men telt er reeds meer dan 100.

De speciale belasting treft alleen de kapitaal-zwaksten.

In de Vereenigde Staten begon Marskall Field in 1865 te Chicago, hij heeft dagen dat hij 3 millioen francs ontvangt; Siegel-Cooper te New-York heeft 3500 employés.

De onlangs te Londen vermoordde Whiteley heeft een personeel, naar dé jaargetijden varieërend tusschen 5 en 6000 personen.

Aan elke bazaar, aan ieder warenhuis is bijna een of andere naam verbonden. De persoonlijkheid van den ondernemer was steeds de machtigste factor tot bloei der inrichting. Wat deze mannen deden, hoe zij handelden, is beslist de beste leerschool voor iederen winkelier. Men vertelt van een der Amerikaansche warenhuishouders, dat hij op zijn kantoor in groote letters de spreuk had opgehangen:

> Vandaag moet ik iets doen,
> Wat ik tot heden nog niet deed.

* * *

Een der gewichtigste punten is het doen van inkoopen. Hoewel ieder van hen afzonderlijk reeds groote hoeveelheden van elk artikel tegelijk kan inkoopen, hebben de verschillende bazaar- en warenhuishouders de handen in elkaar geslagen en koopen gezamenlijk. Het vastlandsch inkoopssyndicaat telt 264 eigenaars van 402 bazaars. Met het Amerikaansche syndicaat van bazaarhouders staat het bovendien in zeer nauwe connectie. Namen en tarieven van alle fabrikanten worden verwisseld en eventueele kortingen aan elkaar gemeld.

Om hun gewone leveranciers nauwer aan zich te verbinden heeft het syndicaat ook toegelaten niet-werkende leden tegen een jaarlijksche contributie van 15 francs; hun getal is reeds gestegen tot 1822.

Het syndicaat organiseert tentoonstellingen, waar de leveranciers met hun monsters komen. Deze zijn uitsluitend toegankelijk voor leden en fabrikanten. Soms worden de fabrikanten van een bijzondere branche opgeroepen om hun »stalen" te presenteeren. Zoo waren b.v. alle zweepenfabrikanten bijeengeroepen den 26 Nov. l.l. in Hotel de Russie te Berlijn.

Een zeer actieve inlichtingsdienst meldt de aankomst van fabrikanten of hun agenten in havens of hoofdsteden. Over hun voorraad, over hun nieuwe producten, ja over de plaats waar zij logeeren, worden de leden ingelicht. Men licht in, welke producten in andere landen »trekken" en waar zij verkrijgbaar zijn.

* * *

Hoewel iedere bazaar zijn eigen methode volgt om clientèle te trekken is er een inlichtingenbureau ten dienste der aangesloten leden. Het schijnt ook, dat de driemaandelijksche vergaderingen dienen om elkaar voor te lichten over de verkoops-methoden.

Whiteley had voor ieder artikel een afzonderlijke kamer, stelde voor elk artikel een chef aan, die moest zorgen dat »zijn" artikel

ging. Feitelijk dus een klein magazijn in een groot; ging de afdeeling niet, dan kon de chef vertrekken.

De duitsche bazaars volgen een ander systeem, niet ieder artikel behoeft steeds winst op te leveren, wanneer 't geheel maar winst geeft.

De periodieke uitverkoopen komen uit Amerika. Achtereenvolgens krijgt iedere afdeeling zijn uitverkoop.

In de voornaamste steden wonen agenten, die belast zijn met voorkomende mededeelingen te verstrekken omtrent nieuwtjes op het gebied van etalages, etc. S.

TIENURENDAG VOOR FABRIEKSARBEIDSTERS.

Weldra zullen we in Duitschland de wettelijk ingevoerde 10-urendag voor arbeidsters krijgen, in plaats van den thans vigeerenden 11-urigen, aldus graaf POSADOWSKY tot onlangs Staats-secretaris aan het Ministerie van Binnenlandsche Zaken in Duitschland.

Daarmee zal aan den zoo herhaaldelijk gestelden eisch van het Centrum voldaan worden. De Arbeidsinspecteurs zijn meerendeels van gevoelen, dat de 10-urige dag voor vrouwen reeds lang wettelijk had vastgesteld behooren te zijn. Van de 84 inspecteurs spraken zich 66 vóór en 18 uit tegen het wettelijk vaststellen op 10 uur van den arbeidsduur. Die 18 tegen, waren van oordeel dat het particulier initiatief voldoende zou zijn om den 10 urigen arbeidsdag algemeen ingevoerd te krijgen.

In de onlangs uitgekomen verslagen der inspecteurs van den arbeid in Pruisen wordt al meer luider aangedrongen op verkorting van den arbeidstijd, zelfs in de Pommersche pannenbakkerijen, die bekend waren om hun lange werktijden, is de arbeidsdag nu bijna overal tot 10 uur teruggebracht. In Liegnitz is de 11urige arbeidsdag met een half uur en meest met een heel uur verkort, vooral voor de gehuwde vrouwen is de arbeidstijd schier overal beperkt. In Berlijn is thans in $2^1/_2$ pCt. der bedrijven de 11urigen arbeidsdag, in 1902 was dit nog het geval in 6 pCt. der bedrijven. Opmerkelijker is deze daling nog, wanneer men in aanmerking neemt, dat 1906 een bloeiend en 1902 een zeer slecht jaar voor de industrie was. Ook de arbeidstijd voor mannen wordt in Berlijn gaandeweg korter. In verschillende bedrijven heeft men reeds den 8 urigen!

In Westpruisen is de toestand eveneens verblijdend veranderd. In Munster wordt nergens meer dan 10 uur door vrouwen gewerkt. Behalve bij de textielindustrie wordt in Dusseldorf sinds 1902 nergens meer dan 10 uur door de vrouwen gewerkt. Den tienurigen arbeidsdag in de textielindustrie hadden in 1902 slechts 52,6 pCt. der mannen en 43.1 pCt. der vrouwen, thans zijn deze cijfers respectievelijk 72 pCt. en 61.3 pCt. De spinnerijen maken in Dusseldorf nog een ongunstige uitzondering.

De werkgevers, die nog tegen de invoering van den 10-urigen arbeidsdag zijn, wijzen op de mindere verdienste. De ervaring heeft in Luneburg en Stade echter geleerd, dat bij verkorting van den arbeidsdag met één uur de loonen niet daalden. Sommige fabrikanten waren tegen verkorting omdat hun machines geen verhoogde productie zouden kunnen geven. Dat is natuurlijk geen grond, daar het algemeen belang niet behoeft opgeofferd te worden aan een fabrikant, die bij gebrek aan doorzicht verzuimd heeft te rechter tijd nieuwe machines aan te schaffen.

Een wettelijk voorschrift is daarom te wenschen. 't Oordeel der arbeidsinspecteurs verhoogt de kansen. Het belang der industrie kan overgangsbepalingen noodig hebben, misschien zijn zelfs uitzonderingen noodig. Doch de groote voordeelen worden door deze kleine opwerpingen niet te niet gedaan. S.

KORTE BERICHTEN.

Vrouwenarbeid. In de vereenigde Staten van Noord-Amerika zijn belangwekkende regeeringsmededeelingen verschenen over vrouwenarbeid. Ze zijn ontleend aan de antwoorden ingeleverd bij de algemeene volkstelling van 1900. Van de 23.485.559 vrouwelijke personen, boven 16 jaar, waren er 4.833.610 die in een of ander beroep of bedrijf werkzaam waren. Beneden 35 jaar was 68,4 pCt., beneden 25 jaar 44.2 pCt., beneden 21 jaar 25.9 pCt.— 15.9 pCt. der arbeidende vrouwen waren gehuwd, 17.7 pCt. waren weduwen.

Omtrent den aard der bedrijven of beroepen vindt men eigenaardige mededeelingen. Stuurman of loods waren 5 vrouwen. Bij spoorwegen waren in dienst 10 vrouwen als kruiers, 31 als remmers, 7 als conducteuren, 45 als machinist of stoker, 26 als wissselwachter. Voorts waren er in 1900 in de Vereenigde Staten 43 vrouwen werkzaam als vrachtrijdster of koetsier, 6 als scheepstimmerlieden, 2 als leidekkers, 185 als smeden, 508 als machinisten, 8 als ketelsmeden, 31 als kolenbranders, 11 als putboorders, 32 als motorrijders.

Een vierde van het aantal arbeidende vrouwen was werkzaam als dienstboden. S.

De vrouw en de arbeid. Volgens de wet van 8 Januari 1907 is in Spanje aan vrouwen verboden te werken binnen 4 weken na haar bevalling, welke tijd tot 5 en zelfs 6 weken kan worden uitgebreid, zoo ze in 't bezit zijn van een geneeskundig attest, dat ze binnen dien tijd haar werk niet kunnen hervatten zonder gevaar voor haar gezondheid.

Gedurende al dien tijd moet de patroon de plaats dezer arbeidsters in de fabriek open houden, althans slechts tijdelijk door een ander bezetten.

Bovendien kan de vrouw, die in de negende maand van haar zwangerschap is getreden, zoo haar dokter dit nuttig oordeelt, verlof vragen haar arbeid te onderbreken. Dit verlof kan niet geweigerd worden.

Vrouwen, die hun zuigelingen zelf voeden, hebben recht om 's morgens en 's middags haar arbeid een half uur te onderbreken om die zuigelingen van voedsel te voorzien. R.

Sigarenfabrieken. Een aanschrijving van de Duitsche Bondsregeering, d.d. 17 Februari regelt den arbeid in sigarenfabrieken.

Daarbij is verboden de werklokalen te bezigen als slaap- of woonkamers, of als keukens of provisiekamers. De lokalen moeten voorzien zijn van zich hermetisch sluitende deuren en voldoen aan bepaalde voorschriften voor de hoogte, de inrichting van den vloer en de luchtverversching.

De tabak mag slechts vochtig verstrekt worden en niet binnen de lokalen gebracht worden in grootere hoeveelheid dan voor een dag noodig is. De werklieden moeten kasten hebben om de kleederen weg te sluiten, welke zij uitdoen alvorens te gaan werken.

Wat vrouwen en kinderen betreft, zij moeten direct door de patroons worden aangenomen, die aan haar zelf het loon zullen uitbetalen, behalve als haar echtgenoot of hun vader op de fabriek werkt.

«Landelijke scholen.» — Heeft Duitschland zijn «woudscholen« voor ziekelijke kinderen, die daar een half jaartje blijven, te Knolls Green, 13 K. M. van Manchester staat een landelijke school, bestemd voor gezonde kinderen, die er 14 dagen vertoeven. Doel is voornamelijk, de kinderen van Manchester, waar nauwelijks een boom of struik groeit, in de gelegenheid te stellen, kennis van de natuur en van het leven op het land op te doen.

De kinderen moeten hun eigen reisgeld betalen, terwijl kost- en leergeld voor die 14 dagen 7 Mark bedraagt. Wijl dat veel te weinig is om de kosten te dekken, steunen particulieren de inrichting.

In 1906, het derde jaar van het bestaan der school, was deze 24 weken geopend; 1175 kinderen en 43 onderwijzers bezochten haar toen.

Speelplaatsen op 't dak. — Amerika kent dit reeds, maar nu gaat men er in de Duitsche stad Schöneckzy ook over denken. Bij den Raad is een voorstel aanhangig om op de daken der nieuw te bouwen scholen speelplaatsen aan te leggen. 't Gaat best, verklaarde architect KUTZNITZKY — wat hij makkelijk zeggen kon, want wat in Amerika mogelijk is, kan daar ook wel.

Spoorweginstructie. — Bij de Hongaarsche Kamer is een regle-

ment voor het spoorwegpersoneel aanhangig, dat de positie der beambten verzekert en dezen — wat voor onze ooren vreemd klinkt — de vrije uitoefening hunner politieke rechten toekent, maar daarnevens ook eenige andere eischen stelt dan plichtvervulling enz.

Zoo mag men geen lid zijn of blijven van een vereeniging, welke naar 't inzicht van den minister niet met de belangen van den spoorwegdienst vereenigbaar is. Staking en lijdelijk verzet worden als anarchistische daden beschouwd. Wie weigert zijn verboden lidmaatschap op te zeggen, wie staakt of zich leidelijk verzet, ja wie hiertoe aanspoort kan direct worden ontslagen met verlies van alle rechten.

Die Hongaarsche regeering houdt niet van halve maatregelen.

Scheidsgerechten. — Dank zij onderhandelingen tusschen de vereenigingen van spoorwegdirecteuren en van dito personeel in Zweden is daar een stelsel van scheidsgerechten ingevoerd. Drie zijn er: te Stockholm, Malmö en Göteborg, van wier uitspraak men in beroep kan komen bij een vierde college, dat te Stockholm zetelt. Zoowel dit gerecht als de overige drie worden samengesteld uit door de vereenigingen, ieder evenveel, aangewezen personen, die dan gezamenlijk een onpartijdigen voorzitter kiezen.

8 uren-dag. — Alvorens een wet betreffende den 8 urendag te ontwerpen, heeft de Engelsche regeering advies gevraagd van een commissie, wier rapport zeer gunstig jegens bedoelde arbeidsverkorting gezind is. Bij den mijnwerker zou de vermindering van den werkduur, thans gemiddeld 9 uur 3 minuten, wel een vermindering in productie van 25.783.000 ton geven, maar de commissie is van oordeel, dat zulks door meer intensieven arbeid en verbeterde techniek best ingehaald kan worden. De concurrentie met het buitenland vreest zij niet, want over 't algemeen heerscht daar reeds een korter werkdag dan in Engeland.

Patroons tegen den thuisarbeid. — De afgevaardigden van 64 vereenigingen, aangesloten bij twee Berlijnsche bonden van kooplieden en industrieelen, hebben beraadslaagd over den huisarbeid en kwamen daarbij tot conclusiën, welke toezicht op allen, bij dien arbeid betrokkenen noodig noemen; een voorschrift betreffende schriftelijke loonregeling niet bezwarend achten; verzekeringsdwang en arbeidsbeurzen voor thuiswerkers gewenscht vinden, maar waarschuwen tegen in 't algemeen te stellen voorschriften, wijl daarbij niet met aller belangen rekening is te houden. Dit laatste klinkt wel verzwakkend, maar er is toch in ieder geval een gunstige kentering in de opinie.

Ter «Schuhmacher Fachkonferenz», door patroons gehouden te Halle a/S., werd door een der inleiders nadrukkelijk op het verderfelijke van den huisarbeid gewezen.

De Zondagsrust in Frankrijk. — De Minister van Arbeid heeft ten aanzien der «Rustwet» een rondschrijven gericht tot de prefecten, waarin hij hen machtigt tot de volgende verzachtingen der wet: 1o. de rust naar een anderen dag dan den Zondag te verzetten; 2o. rust verleenen van Zondag-middag tot Maandag-middag; 3o. op Zondagmiddag met een vollen rustdag alle veertien dagen; 4o. het personeel bij beurten rust te doen genieten. De prefecten moeten in de grensplaatsen hunner departementen handelen in overeenstemming met het naburige departement. De burgemeesters mogen de rust op plaatselijke feestdagen opheffen, maar zijn van een al te vrijgevige toepassing van deze bevoegdheid verantwoording schuldig aan de prefecten. In logementen enz. zal voorloopig rekening worden gehouden met de moeilijkheid om plaatsvervangers te vinden.

En zoo zijn er meer nieuwe overgangsbepalingen, die feitelijk verzachtingen zijn. Op deze manier blijft er van die sociale wet niet veel over.

Zondagsrust in Zwitserland. — De kantons Zurich en Bern hebben beiden een nieuwe verordening op de Zondagsrust uitgevaardigd, waarbij — met inachtneming van noodzakelijke uitzonderingen de bereids vigeerende bepalingen worden uitgebreid en verscherpt.

Premie op de voorzichtigheid. — Een groote fabriek te Trier heeft het volgend stelsel ingevoerd om de arbeiders tot medewerking aan te sporen bij 't voorkomen van ongevallen: de ongevallenstatistiek neemt men aan als grondslag bij de vaststelling en verdeeling der jaarlijksche premiën aan opzichters, bazen en arbeiders.

Dit gaat zoo: die opzichters en bazen, in wier afdeeling in den loop van het boekjaar de minste en lichtste ongevallen plaats grepen, ontvangen de hoogste premie, in welk voorrecht die arbeiders deelen, welke zich door omzichtigheid op opmerkzaamheid ter voorkoming van ongevallen hebben onderscheiden. Bij een en ander wordt rekening gehouden met de «gevarenklasse», waartoe de verschillende afdeelingen kunnen geacht worden te behooren.

Deze instelling is in goede aarde gevallen en heeft gunstige resultaten opgeleverd.

Dagschool voor handel en nijverheid. — Hier te lande vindt men zulke inrichtingen schaarsch, maar die te Aken bestaat al twintig jaren. Zij werd 1 April 1887 met 23 leerlingen geopend, welk aantal na een tienjarig bestaan reeds tot ver over de 200 was gestegen. Duizenden jongelieden, zoo schreef onze consul aldaar aan «*Handelsberichten*», hebben aan het aldaar genoten onderwijs den grondslag hunner theoretische opleiding te danken.

Opgenomen worden jongens, die den leeftijd van $13^1/_2$ jaren bereikt hebben en met vrucht lager onderwijs hebben genoten. De opneming heeft, naar gelang van het gekozen beroep, plaats in de technische afdeeling of in die voor den handel.

In de technische afdeeling wordt onderwezen in Duitsche en Fransche taal, rekenen, wis-, natuur- en scheikunde, hand- en rechtlijnig teekenen, modelleeren en gymnastiek. De vakken van onderwijs in de handelsafdeeling zijn: Duitsche, Engelsche en Fransche taal en handelscorrespondentie, schoonschrijven, boekhouden, handelsrekenen, staathuishoudkunde, handelskennis, kantoorwerkzaamheden, handelsaardrijkskunde, warenkennis, machineschrijven, stenografie en gymnastiek. Het onderwijs wordt door 15 leeraren gegeven.

Na afloop van den tweejarigen cursus wordt een getuigschrift uitgereikt. Het bestuur der school is leerlingen, die in het bezit zijn van een zoodanig getuigschrift, behulpzaam bij het zoeken van eene betrekking in het gekozen vak.

De ondervinding heeft dikwijls geleerd, dat jongelieden, die met moeite het onderwijs der eerste drie studiejaren eener middelbare school konden volgen, op de dagschool flink vooruitkwamen en een goed eindgetuigschrift behaalden.

De dagschool is voorts de beste voorbereidingsinrichting voor jongelieden, die niet in bezit konden komen van het diploma, recht gevend op den éénjarigen militairen dienst en die later de Koninklijke Machinebouwschool of de school voor het bouwvak wenschen te bezoeken. Het schoolgeld bedraagt Mk. 60 per jaar. Behoeftige, doch ijverige leerlingen, van goed gedrag, worden ook voor half geld of geheel kosteloos opgenomen.

Deze school wordt ook druk bezocht door kinderen uit Nederland, die van alle kanten gelegenheid hebben zich per tram dagelijks en gemakkelijk naar Aken te begeven. O.

RIJSSEN.

Van een Kapelaan in Twente voor de slachtoffers te Rijssen f 5.—

NIEUWE BOEKEN.

Sammlung nationalökonomischer und statistischer Abhandlungen des staatswissenschaftlichen Seminars zu Halle a. d. S., herausgegeben von J. Conrad. LII. u. LV. Bd. Jena, 1906. 8⁰. 9 M.

Statistik, österreichische. Herausgegeben von der k. k. statistischen Zentralkommission. LVI. Bd. 4 Heft u. LXVI. Bd. 2. Heft. Wien, 1903/4. 4⁰. 8 M. 50 pf.

Statistik, schweizerische. Herausgegeben vom statistischen Bureau des eidgenössischen Departements des Innern. 141. Lfg. Statistisches Jahrbuch der Schweiz. — Annuaire statistique de la Suisse. 12. Jahrg. 1903. *Bern*, 1904. 8⁰. II, 334 pp. 6 M.

Studiën, Münchener volkswirtschaftliche. Herausgegeben von L. Brentano und Wth. Lotz. 61. u. 62. Stück. *Stuttgart*, 1904. 8⁰. 8 M. 80 pf.

Toniolo, Gius. Trattato d'economia politica. *Firenze*, 1906. 8o. XVI, 376 pp. 3 l. 50 c.

Wengler, A.. Handwörterbuch der Krankenversicherung. *Leipzig*, 1906. 8⁰. V, 211 pp. 5 M.

N. V. Drukkerij voorh. H. Berger, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 6 JULI 1907. No. 27

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00. fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Wettelijke ziekte-verzekering, door FERD. FRANSSEN. — Het Woningvraagstuk en de Woningwet I, door J. W. RATTÉ. — Uit Tijdschriften: De strijd tegen den alcohol. — Boekbeoordeeling: Waarom bloeit het socialisme in Amerika niet. — Berichten en Mededeelingen: Het Ariënfonds. — Nationaal congres voor afschaffing van nachtarbeid in het Bakkersbedrijf. — Collectief arbeidscontract in de bouwvakken te Amsterdam. — Sociaal-democratische Belastingpolitiek. — Excellentie HAECKEL. — Korte Berichten: De sociaal-democratie in 10k. — Warenhuis-idylle. — De staking te Rijssen en de Politiek. — Marx contra Engels. — Hannekemaaiers. — Coöperatie in de kazerne. — School-artsen. — Pastoorsvereeniging. — Huisindustrie. — Staatswerkloozenverzekering. — Inspectie in Frankrijk. — Zondagsrust. — Vervroegde winkelsluiting. — De Fransche verzoeningsraden. — De geldigheid van collectieve contracten. — Ontvangen Boeken. Nieuwe Boeken.

WETTELIJKE ZIEKTEVERZEKERING.

Ziektebehandeling en uitkeering bij ziekte.

De «schadeloosstellingen», welke DR. KUYPER in zijn wetsontwerp aan de «vaste werklieden» toekent, worden tot drie klassen herleid:

1°. De verzekeringsplichtige en de tot zijn gezin behoorende personen hebben aanspraak op geneeskundige behandeling, en genees- en heelmiddelen, in geval van ziekte; in geval van bevalling op verloskundige hulp;

2°. De verzekeringsplichtige kan recht doen gelden op zieken- of kraamgeld,

3°. Begrafenisgeld wordt uitgekeerd aan hem, die de begrafenis van den verzekerde heeft bekostigd.

De districts-ziekenkas, of der wettelijk erkende ziekenkas der toekomst, zou aldus in zich vereenigen drie, tot dusver meestal gescheiden, fondsen, nl.: het eigenlijke ziekenfonds, het ondersteuningsfonds, en het begrafenisfonds.

In het tweede ontwerp zijn deze schadeloosstellingen beperkt in zóóverre, dat MR. VEEGENS de uitkeering bij overlijden uit het Ontwerp-KUYPER heeft verwijderd.

Zoodat wij daarin alleen de genees- en heelkundige behandeling, en het ondersteuningsgeld bij ziekte en kraam als schadeloosstelling terugvinden.

De vereeniging der drie verscheiden kassen, ziekte-, ondersteuning- en begrafeniskas, tot éène kas, waarin zij niet meer financieel en administratief gescheiden zouden zijn, werd in het Ontwerp-KUYPER sterk afgekeurd. Werd het plan der overlijdens-uitkeering ook al door MR. VEEGENS losgelaten, juist tegen de financieele en administratieve verbinding van ziekte- en ondersteuningsfonds, welke in zijn Ontwerp gehandhaafd is, rijzen de meest bedenkelijke bezwaren.

«Deze wijze van samenkoppeling, — zoo lezen wij in het Adres door het Hoofdbestuur der Ned. Maatschappij tot bevordering der geneeskunst, — «noodlottig voor het verleenen eener behoorlijke, voortgezette geneeskundige hulp, dient te vervallen.»

En het Rapport der R. K. Werkliedenorganisaties vermeldt:

«Wij willen het niet ontveinzen, dat naast blijde ingenomenheid met het doel van het ontwerp, in al onze afdeelingen vele grieven zijn gerezen omtrent de regeling er van. De voornaamste oorzaak van dezen grievenvloed schijnt ons gelegen in de poging van het ontwerp, om de verzekering voor geneeskundige behandeling en geldelijke uitkeering in één verband te leggen.»

Ook o. e. is de opzet om een wettelijke ziekte- en ondersteuningskas te regelen naar dezelfde, gelijkvormige bepalingen, in 't algemeen een verkeerde; en komt het vicieuze van dien opzet niet weinig uit in de wettelijke bepalingen der beide ons bekende wetsontwerpen.

Een verband te leggen tusschen de wettelijke ziekenkas (verzekering van genees- en heelkundige hulp en middelen) en ondersteuningskas (geldelijke uitkeering), zóó nauw, dat beide door dezelfde bepalingen wettelijk worden geregeld, moet worden afgekeurd in 't algemeen.

Immers bepalingen en maatregelen, welke voor *het bestaan en de goede werking* eene ondersteuningskas noodzakelijk zijn, zijn niet zelden beletselen voor het bestaan en de goede werking van een ziektekas.

Ten bewijze enkele voorbeelden. In de reglementen van een ondersteuningsfonds moet nauwkeurig worden omschreven, wie als lid kan worden aangenomen. En bij die nauwkeurige omschrijving zullen als lid velen worden geweerd, die in een ziektekas wel op hun plaats zouden zijn, o. a. zij, die lijden aan chronische ziekten, of door eenig gebrek van geregelden arbeid worden teruggehouden.

Is het niet in het belang van deze, juist meest hulpbehoevende werklieden, in het belang ook der volksgezondheid, dat die lijders in een wettelijke ziekenkas worden toegelaten? En springt niet hier reeds de noodzakelijkheid

eener verschillende regeling voor wettelijke ziekte- en ondersteuningskas in 't oog?

Bij de opname van een werkman in de ondersteuningskas zal men bij benadering moeten kunnen vaststellen de hoeveelheid van zijn loon, dat dan verband houdt met de te-betalen premie en de te-ontvangen uitkeering.

Verschillende categorieën van arbeiders, als kleine bazen, neringdoenden, enz., met veranderlijke, niet te bepalen verdiensten, worden hierdoor van de ondersteuningskas uitgesloten. Lascht men deze, voor een ziektekas geheel onnoodige loonsvaststelling, in een ziektekasreglement, dan wordt aan de algemeenheid der wettelijke verzekering opnieuw noodeloos afbreuk gedaan.

Om de hoogte der premie en om de zekerheid, dat deze geregeld zal worden betaald, zullen alleen degenen in de gelegenheid gesteld kunnen worden aan de wettelijke ondersteuningskas als lid deel te nemen, van wie die premie met zekerheid kan worden geïnd. Slechts zij, die zekeren welstand bezitten en een vaste betrekking hebben, kunnen in aanmerking komen. Wordt dus de wettelijke ziektekas met de ondersteuningskas verbonden, dan wordt wederom een groot aantal werklieden buiten de wet gesteld. De vrijwillige toetreding wordt door de hoogere premie, welke de „losse" werklieden zelf geheel hebben op te brengen, verhinderd.

Voor het voortbestaan van een ondersteuningsfonds is noodig, dat in het reglement bepaald worde, hoe langen tijd een lid het ondersteuningsgeld ontvangen zal.

Zonder verder betoog zal ieder inzien, dat een wettelijk-bepaalde tijdduur van geneeskundige behandeling een haast niet menschelijke bepaling en beperking zijn zou. Van de nauwe samenkoppeling van ziekte- en ondersteuningsfonds zou deze bepaling toch wederom het gevolg zijn.

Uithoofde dezer zelfde verbinding zou door het overlijden van den verzekeringsplichtige en het gevolglijke verlies van het lidmaatschap van het ondersteuningsfonds, het gezin van geneeskundige hulp verstoken kunnen worden.

Ziedaar reeds groote bezwaren, die op de te verzekeren werklieden zullen gaan drukken, welke bezwaren nog te vermenigvuldigen zijn, wanneer wij acht slaan op het nadeel, dat de volksgezondheid in 't algemeen en de artsen in hun praktijk ondervinden zullen; bezwaren welke, gelijk wij aantoonden, het gevolg zijn der nauwe samenkoppeling van ziekte- en ondersteuningskas.

Terwijl wanneer geklaagd wordt, dat in sommige ziekenkassen »de geldelijke uitkeering, hoog opgevoerd, als lokaas werd gebruikt ten koste van ziektebehandeling", dit euvel in 't verleden zijn ontstaan dankt en in de toekomst ontstaan zal uit het niet-financieel en administratief gesplitst zijn der beide genoemde kassen.

*
* *

Gelijk wij slechts in 't algemeen op ernstige moeilijkheden wezen, die voortspruiten uit de verkeerde samenkoppeling van ziekte- en ondersteuningskas, gaan we ook niet in 't bijzonder na, welke artikelen der beide verzekerings-ontwerpen een illustratie leveren op ons korte betoog. Wij kunnen volstaan met eenige bepalingen der wetsontwerpen aan te stippen.

Beide ontwerpen regelen slechts de wettelijke verzekering van *vaste* werklieden, d. i. van hen, voor wie de duur der arbeidsovereenkomst ten minste zes dagen is, of die in een tijdvak van veertien dagen op ten minste tien dagen tegen loon in dezelfde dienstbetrekking zijn geweest. Losse werklieden, kleine bazen, neringdoenden enz. zijn door deze bepaling buiten de wettelijke verplichting gesloten. Willen zij zich toch vrijwillig verzekeren, dan wordt het tarief voor hen hooger en de wet trekt zich van een verplichting des werkgevers, om voor deze werklieden $^1/_3$ der premie te betalen, niets aan.

Niet verzekeringsplichtig is hij, die lijdt aan verminkingen, chronische ziekten of gebreken, bij algemeenen maatregel van bestuur te bepalen.

Genees- en heelkundige behandeling zijn beperkt tot 180 dagen.

Houdt een werkman op «vast werkman» te zijn, dan eindigt ook zijn recht op geneeskundige hulp voor zich en zijn gezin, behoudens enkele tegemoetkomingen enz.

Wij besluiten daarom: wil de wettelijke ziekteverzekering algemeen zijn, wil zij de geneeskundige behandeling van den werkman tot haar recht laten komen, wil zij de volksgezondheid bevorderen en bedenkelijke misstanden voorkomen, dan worde er tusschen ziekte- en ondersteuningskas administratief en financieel een scheiding gemaakt.

Eene scheiding, die echter elk verband niet verbreekt. Zoo zouden wij niet wenschen, dat iemand in een ondersteuningsfonds kan opgenomen worden, die niet in een ziekenkas verzekerd is. Zoo achten wij het noodelooze kosten maken voor administratie enz., als een dubbel bestuur, n.l. voor ziektekas en voor ondersteuningskas, zou moeten worden aangesteld. Maar geheel onafhankelijk van het ondersteuningsfonds worde allereerst een algemeene ziektekas gesticht, geheel onafhankelijk worde deze verder beheerd.

Slechts van de onafhankelijkheid der ziektekas uitgaande zal men tot een redelijke, wettelijke ziekteverzekering der werklieden komen.

Baardwijk. FERD. FRANSSEN.

HET WONINGVRAAGSTUK EN DE WONINGWET. I.

Ontkend kan niet worden, dat te langen tijd het belang van een goede woning is over 't hoofd gezien. Niet juist dóór degenen, en voor zich zelf, die ruim met aardsche goederen waren gezegend, maar wel dóór dezelfde personen voor hen, die niet zóó ruim door fortuna begunstigd waren. Wel zag men in, dat een goede, ruime, frissche woning bevorderlijk was voor een geregeld gezond leven, maar binnen zijn gedachtenkring opnemen de overweging, dat dit *voor allen* zoo gewenscht, ja noodzakelijk was, zóóver kon men niet komen.

Wel stichtte de Christelijke liefde reeksen en blokken van woningen voor ouden van dagen, maar deze woningen waren dan ook hoogstens geschikt voor het doel, waarmeê ze neergezet waren, d. i. voor een rustig tehuis voor den ouden mensch.

Men kende het woningvraagstuk niet in den geest, zoo-

als wij het *nu* kennen. Wel brak men zich het hoofd, hoe de steeds zich uitbreidende menschenmassa onder dak te brengen binnen de stadsmuren, maar de woning op zich zelf met haar eischen te zamen, vroeg nog niet zóó de aandacht als thans, ten minste niet de woning der groote massa.

Eerst toen men den cirkelgang ontdekte tusschen slechte woning en ziekte, slechte woning en verwaarloosde opvoeding, slechte woning en zonde, toen eerst ging men zich afvragen, of het niet tijd werd méér aandacht te wijden aan de vraag, hoe het volk woont. Toen gingen er stemmen op, die spraken, dat het bouwen en zetten van woningen voor den minderen man niet alleen mocht zijn voor een groote massa louter »soliede geldbelegging,« — voor zeer velen zelfs, en we denken aan de »huisjesmelkers«, een bron om niet alleen »geld«, maar zelfs »goud« te winnen.

Er waren er, die de daad bij 't woord voegden en bouwden met 't doel, den arbeider een goede woning te geven voor niet te veel geld, doch 't bleek, dat 't particulier initiatief niet bij machte was, het euvel te verhelpen. Men stuitte op moeilijkheden, welke zonder inmenging van den Staat niet te overwinnen waren.

Alleen 't overwinnen van die moeilijkheden was 't doel van de Woningwet. Welke waren die moeilijkheden?

1°. Het blijven voortbestaan van ongezonde, bepaald slechte woningen.

2°. De mogelijkheid om bij voortduring slechte woningen te blijven bouwen.

3°. Het gebrek aan geschikt terrein voor woningen.

4°. De duurte van bouwkapitaal.

Die moeilijkheden zijn niet in dien zin opgelost, dat de Staat de geheele zorg voor de oplossing van het woningvraagstuk op zich nam. Regel bleef: De woningbouw blijft overgelaten, in hoofdzaak, aan particulieren, maar de Staat maakt het den particulieren, die *goed* willen, gemakkelijk, en hun, die *niet goed* willen, moeilijk. En behalve door zijn bepaalde ambtenaren, oefent de Staat zijn weldoende werkzaamheid hier uit door de gemeenten.

Maar deze regeling wil nu in geenen deele zeggen, dat de Staat en de gemeente zoo lang mogelijk met hun vingers van den woningbouw moeten afblijven, en eerst dáár moeten optreden, waar particulieren het slecht hebben laten liggen. Neen, ons dunkt veeleer, dat de bedoeling van den wetgever is, dat de gemeente in de eerste plaats zoo veel mogelijk aanmoedigend zal te werk gaan. Anders kunnen we ons niet voorstellen, waarom aan de gemeente zooveel macht in deze is gegeven. Toch niet om remmend te werken!

Waarom, zal men zeggen, is 't groote werk dan juist aan de gemeenten overgelaten? Omdat juist de gemeenten het best kunnen oordeelen over wat noodig is te doen, over de wijze, waarop particulieren moeten worden aangemoedigd en gesteund. Zou de Staat zelf de taak op zich hebben genomen, we zouden in een keurslijf zijn geraakt, waarin de beweging zeer moeilijk was. De behoeften in verschillende gemeenten loopen te veel uiteen om daarvoor te zoeken in Staatszorg een algemeen afdoend geneesmiddel. Zoo is er b. v. in de groote steden over 't algemeen geen behoefte aan goede woningen, er zijn er genoeg, er staan er zelfs veel leeg, maar..... ze zijn te duur of te ver van de plaats, waar de huur verdiend moet worden. In kleinere plaatsen daarentegen heerscht dikwijls gebrek aan woningen, en buiten, op 't frissche land, is dikwijls voor den woningzoekende niet veel meer te vinden dan een krot.

Natuurlijk staan de gemeenten bij haar zorg om tot oplossing van 't woningvraagstuk mede te werken onder 't oog van haar gewone controleurs, nl. de Gedeputeerde Staten en de ondervinding heeft reeds bewezen, dat die staten die contrôle niet als een sinecure opvatten. Maar 't is, dunkt ons, niet de taak van de voorstanders eener liefst spoedige verbetering van woningtoestanden, te veel nadruk te leggen op de mogelijkheid, dat Gedeputeerde Staten een spaak in 't wiel steken, evenmin als we ons bevreesd behoeven te toonen voor te veel actie der gemeenteraden. Als het zóó ver mocht komen — wat we ons niet kunnen voorstellen — dan is een rem spoedig genoeg gevonden.

Welke macht hebben de gemeenten nu gekregen om de hinderpalen te overwinnen? Vooreerst:

A. *De onteigening van slechte woningen.*

Art. 26 der Woningwet handelt geheel over de onteigening, en het bevat alleen maar de bepaling, dat aan de Onteigeningswet van 1851 (gewijzigd 1886) een IVe Titel wordt toegevoegd:

»Over onteigening in 't belang der volkshuisvesting«, zoodat art. 77 van die wet dan ook luidt:

«Zonder voorafgaande verklaring bij de wet, dat het algemeen nut de onteigening vordert, kan in het belang der volkshuisvesting onteigening plaats vinden:"

1. ter ontruiming van oppervlakten, waarop ten gevolge van gebrekkigen toevoer van licht of lucht of gemis van andere voor bewoonbaarheid noodzakelijke vereischten in verband met den onderlingen samenhang of met de ligging der gebouwen, afdoende verbetering der woningen, langs anderen weg bezwaarlijk uitvoerbaar is;

2. ter verwijdering van één of meer woningen, waarvan afdoende verbetering in verband met hare ligging, onderling of ten opzichte van andere woningen of perceelen, bezwaarlijk uitvoerbaar is;

3. ter verwijdering van een of meer woningen of perceelen, die, niet geschikt ter bewoning of niet ter bewoning bestemd, beletten, dat aangrenzende of nabijgelegen woningen in bewoonbaren staat worden gebracht;"

(over 4 later).

Deze onteigening is nu wel het meest krasse middel om tot opruiming te geraken. Het is dan ook niet het éérste middel. Vóór men tot onteigening overgaat zal men natuurlijk trachten te komen tot *verbetering*, of zoo dit niet kan, of zoo de eigenaar niet wil, tot *onbewoonbaar verklaring, ontruiming, sluiting, afbraak.*

Over die onbewoonbaarverklaring is reeds veel gezegd. In 't algemeen staat men terstond gereed met de uitspraak: Als er niet tevens goedkoope woningen worden gebouwd, die de bewoners der afgekeurde woningen kunnen opnemen, dan gaat het niet aan, de armen uit hun woningen te verjagen. Nog beter een slechte woning dan géén woning.

Daar is, zoo oppervlakkig gezien, veel van aan, en als men eenmaal geneigd is, alles zooveel mogelijk maar bij 't oude te laten, komt de gedachte spoedig op, dat deze redeneering sluit als een bus. De practijk echter, een ding, dat al zooveel bezwaren heeft omvergegooid, wellicht al meer dan ze er heeft doen rijzen, de practijk

bewijst, dat het verdrijven van die arme ongelukkigen uit hun krotten niet zoo barbaars loopt. Uit het eenigen tijd geleden verschenen verslag over 1905, dat door B. en W. van Amsterdam ingevolge art. 52 der Woningwet is opgemaakt, blijkt dat in dat jaar aldaar »onbewoonbaar« zijn verklaard 275 woningen, voor de meerderheid één kamerwoningen met huurprijzen van *f* 1.— of lager. Wat blijkt daaruit? Dit: de onbewoonbaarverklaring is in de meeste gevallen voor de verdrevenen een zegen geweest. In 67 gevallen is een betere woning betrokken, in 27 gevallen een woning van ongeveer gelijk gehalte, in slechts 5 een slechtere. De rest van de 275 woningen was bij de onbewoonbaarverklaring onbewoond. Wat de huur betreft, in 64 gevallen wordt in de nieuwe woning een hoogere huur betaald, in 21 gevallen een gelijke, in 9 een lagere dan de vroeger betaalde. Zeker zijn er onder de verdrevenen, voor wie uit de samenstelling van het gezin en het beroep van den bewoner valt af te leiden, dat er in de oude woning, meer dan noodzakelijk was, op de uitgaven voor woning werd bespaard.

Dit pleit dus wel eenigermate voor de mogelijkheid van een opschuivingssysteem. En het geloof aan die mogelijkheid zonder schokken en zonder buitengewone machtsmiddelen wordt nog versterkt, als we kennisnemen van de belangrijke mededeelingen daaromtrent van den Inspecteur der Volksgezondheid, den Heer FABIUS. Uit de enkele plaatsen, waar de bouwvereenigingen haar werk hebben begonnen, kreeg deze ambtenaar dienaangaande gunstige berichten. »In Franeker zijn 20 woningen onbewoonbaar verklaard en 20 woningen beschikbaar gesteld; in de nieuwere woningen vindt men *geen* bewoners uit de afgekeurde krotten en er is *geen* gezin dakloos geworden. In Wonseradeel werden acht woningen aangeboden en volgens mededeeling van den Burgemeester waren daarvan tal van verhuizingen het gevolg en bleek het opschuivingssysteem uitstekend te werken.» Waar men onbewoonbaarverklaring en aanbouw niet hand in hand deed gaan, oordeelde men over het systeem minder gunstig, maar daaruit valt dus alleen het besluit te trekken, dat die samengang moet plaats hebben, kan 't niet door gemeente èn particulieren, dan door de gemeente alléén.

Nu hebben we tot nu toe nog slechts 't oog gehad op woningen, die, op zich zelf beschouwd, ongeschikt waren ter bewoning, en wel in die mate, dat verbetering niet wel mogelijk was. Maar zooals uit de door ons geciteerde woorden van art. 77 der onteigeningswet blijkt, kan die onteigening zich ook uitstrekken over geheele complexen en buurten. Zoo stellen te Amsterdam, 's-Gravenhage, Leiden en Leeuwarden vereenigingen zich voor ongezonde buurten op te ruimen en ze rekenen daarbij op een bijdrage van Rijk en Gemeente. Niemand, die bij een bezoek aan een vreemde plaats, of ook een wandeling in de eigen gemeente niet uitsluitend zijn blikken laat rusten op de villasingels of landhuisjeslanen en op de groote spiegelruiten der winkelstraten, zal ontkennen, dat niet in vele gemeenten dergelijke buurten zijn, die, als geheel genomen, niet anders kunnen genoemd worden dan vergaarbakken van besmetting, zoowel op zedelijk als op lichamelijk gebied. Zou het niet beter zijn die buurten op te ruimen en te vervangen door iets goeds, liever dan door ze door wallen of muren of grachten feitelijk af te zonderen van de overige stadsgedeelten?

Duidelijk is 't, dat vooral in dergelijke gevallen de steun van de gemeente onontbeerlijk is. Het kan zelfs op den weg der gemeente liggen, in deze het particulier initiatief op te wekken, en, zoo dit niet mogelijk blijkt, gebruik te maken van de bij art. 32.1 aan de gemeente gegeven bevoegdheid om door den gemeenteraad te laten beschikbaar stellen een bedrag »tot aankoop van gronden en aankoop, aanbouw of verbouw van woningen in het belang der volkshuisvesting voor rekening der gemeente."

Tot zoover het een en ander, wat de gemeente *kan*, en in zekeren zin, althans volgens de bedoeling van den wetgever, *moet* doen, om het woningvraagstuk op te lossen. We spreken hier nog niet van de taak der gezondheidscommissies, omdat ons dit, voor den omvang van een weekblad-artikel te ver zou voeren. Als we verder eenige beschouwingen wijden aan de oprichting van bouwvereenigingen, zal blijken, dat deze commissies, buiten de haar opgelegde taak, ook veel kunnen doen, wat, zoo al niet volgens de letter der wet, dan toch zeker volgens den geest, werkelijk zeer goed aan haar zou zijn toevertrouwd.

B. *De preventieve werking der wet.*

Als tweede bezwaar, dat bestond voor het wegnemen van verkeerde en slechte woningtoestanden, hebben we genoemd de mogelijkheid, dat bij voortduring slechte, althans onvoldoende woningen konden worden bijgebouwd. Ook dit bezwaar is grootendeels door de wet ondervangen.

§ 1 der woningwet bevat een achttal artikelen omtrent *voorschriften betreffende aan woningen te stellen eischen.* Wel vallen ook bestaande woningen binnen die eischen, b.v. omtrent trappen, daken, afvoer van faecaliën, brandgevaar, enz., doch het zwaartepunt voor onze beschouwing ligt vooral in de eischen, die gesteld worden bij nieuwbouw, omdat hieruit vooral blijkt, wat men *als minimum* voor een volkswoning noodig acht. Onder deze door de wet bedoelde voorschriften vallen nu de *bouwverordeningen.* Voor nieuwbouw moeten zij bepalingen bevatten betreffende:

a. de plaatsing van de gebouwen ten opzichte van den openbaren weg en van elkander,

b. het hoogtepeil van den vloer der beneden-woonvertrekken en de hoogte van de gebouwen,

c. de afmetingen der ter bewoning in te richten vertrekken en van trappen en portalen,

d. privaten,

e. beschikbaarheid van drinkwater,

f. voorkoming van brandgevaar,

g. voorkoming van vochtigheid,

h. hechtheid van fundamenten, muren, vloeren, trappen, zolderingen en dak,

i. verwijdering van rook, water en vuil,

j. toevoer van licht en lucht.

Over mogelijke, gelukkig en lastig te verkrijgen vrijstellingen, spreken we niet, wijl 't uitzonderingen zijn.

Genoemde bepalingen »worden« door den Gemeenteraad vastgesteld, zegt art. 3, 1°. der wet, maar »bij die voorschriften »kunnen« eischen worden gesteld,« zoo luidt

art. 2, »omtrent de zuivering van ongedierte, de afscheiding van slaapplaatsen, het aantal woningen in eenzelfde gebouw, alsmede omtrent het aantal bewoners in verband met de ruimte der vertrekken.«

Met deze voorschriften kan dus bereikt worden, dat niet meer gebouwd wordt met totale verwaarloozing van de eerste eischen der gezondheid. Voortaan zullen dus licht en lucht, twee groote levensstroomen voor den mensch, in voldoende mate moeten kunnen toevloeien tot de woning, zal er voldoende afvoer moeten zijn voor het verbruikte water, terwijl tevens de woning moet beschutten tegen de nadeelige werking van klimaat en bodem.

Het in art. 3 imperatief voorgeschrevene beperkt zich, om licht te bevroeden redenen van praktischen aard, tot de meest primitieve eischen, waaraan eene bruikbare bouwverordening heeft te voldoen. Bij verdere uitbreiding zou de kans niet gering zijn dat honderden gemeente-besturen tot het vragen van vrijstelling hunne toevlucht zouden moeten nemen.

En binnen den kring der bouwverordeningen zelf zal veel zich bepalen tot een doorlaatbaar minimum, zoodat men zich niet moet voorstellen, dat voldoen aan de bouwverordening nu juist altijd kan genoemd worden »woningen zetten, die goed zijn.«

Bij het vaststellen dier bouwverordeningen komen de verschillende opvattingen omtrent de eischen, die aan een goede volkswoning moeten gesteld worden, dan ook nog al eens met elkaar in botsing. Vooral omtrent de slaapplaatsen, het stelsel van alcoven of niet, loopen de meeningen nog al uiteen. In den grond is men 't eens. De slaapplaats moet toegankelijk zijn voor lucht en licht, maar bij hen, die nog niet tot het verbieden van bedsteden en alcoven durven overgaan, weegt nog zwaar de finantieele toestand der huurders, en ook de meer of mindere vrees voor koude.

Gevolg van deze bouwverordeningen is natuurlijk het bedoelde, dat de woningen over 't algemeen beter worden, maar een niet bedoeld resultaat, hoewel zeer natuurlijk en te voorzien tevens, is, dat de woningen duurder worden. Ofschoon de prijs der woningen ook nog van andere oorzaken afhankelijk is, waarover nader, staat het vast, dat een betere woning ook over 't algemeen méér kost. Wèl kan een meer practische indeeling, aangegeven door personen, die niet alleen van bouwen, maar ook van 't woningvraagstuk een studie maakten, méér ruimte en gemak geven zonder verhooging van kosten, doch regel is: betere waar kost meer. Als voorbeeld van wat breken met een oud systeem aan voordeel kan opleveren, zien we b. v. door den Inspecteur der Volksgezondheid, den Heer J. M. A. ZOETMULDER vermeld: »Zoo werden te Amsterdam op gemeente-terreinen, gelegen aan de Fagelstraat en aan de De Wittenkade Oz. twee typen van arbeiderswoningen gebouwd, welke geen van beide alkoven hebben; het eene type bevat bedsteden, doch bij het andere zijn de bedsteden weggelaten en is daarvoor in de plaats een slaapkamertje naast de achterkamer gebouwd. De woning met bedsteden heeft wat minder breedte aan straat noodig, 5.30 M. namelijk, terwijl de andere een gevelbreedte van 6.00 M. eischt. De bedstedentype daarentegen eischt grooter bebouwde oppervlakte, 61 M². namelijk, terwijl de andere woning slechts 58 M². oppervlakte beslaat.»

De groote vraag is nu: Moet om de meerdere kosten worden afgezien van het geven van een betere woning? Een beslist: neen! moet daarop het antwoord zijn. Het hebben van een goede woning is van tè groot belang, om hier terug te deinzen voor een uitgaaf, die voor sommigen zeer bezwaarlijk kan zijn, maar beslist nóódig is. Het verband tusschen woning en ziekte, vooral tuberculose, tusschen de zedelijke opvoeding en de omgeving, tusschen de zedelijkheid en de slaapplaatsen, tusschen drankmisbruik en krotten is zóó innig, dat verbetering van het eene zonder tevens verbetering van het andere onbegonnen werk is. De wisselwerking is hier uittermate sterk. Het zou ons te vèr voeren, als we hier in bijzonderheden en cijfers afdaalden, en we verwijzen daarom naar het zoo uitstekend vlugschrift No. 7: »*Het woningvraagstuk, oorzaken en gevolgen,*» uitgegeven door het Centraal Bureau van de Kath. Soc. Actie, dat dit verband aantoont met duidelijke woorden en sprekende cijfers. Wie in bepaalde kringen betere inzichten in het woningvraagstuk wil brengen, kan niet beter doen dan dit vlugschrift in massa verspreiden. De arbeider, die dit gelezen heeft, zal meer dan vroeger beseffen, dat hij aan het welzijn van zijn gezin verschuldigd is, beter te letten op zijn woning, hooger eischen te stellen aan zijn verblijf, ja, er desnoods wat voor over te hebben en naar een betere woning om te zien, zij het ook met opoffering van het een en ander, dat hij vroeger als een onontbeerlijk genot beschouwde. Hij zal inzien, dat een kwartje per week, aan een betere woning besteed, ruimschoots voordeelen geeft aan gezondheid, huiselijkheid en wellicht ook aan zedelijk genot.

Nu is het oordeel over deze preventieve werking der woningwet, dus over de bouwverordeningen, niet onverdeeld. Sommigen, wellicht velen, meenen, dat die bouwverordeningen eene belemmering zijn voor het bouwen. Doch deze stelling gaat in haar algemeenheid, veel te ver. Ten bewijze hiervan voert de Heer FABER aan, dat in verschillende Friesche gemeenten, met name in Leeuwarden, in de laatste twee jaren en dus na het in werking treden van de nieuwe bouwverordening, veel en veel meer arbeiderswoningen gebouwd werden dan in voorafgaande tientallen van jaren.

»Wanneer", oordeelt deze ambtenaar zeer klemmend, »wanneer de geringe resultaten op het gebied van de verbetering der volkshuisvesting te wijten zouden zijn aan de hooge eischen der bouwverordeningen, zou toch moeten blijken, dat in gemeenten, waar die voorschriften zeer slap zijn — en die zijn er — of waar de naleving niet gecontroleerd wordt en dus veelal achterwege blijft — en die zijn er maar al te veel — de volkshuisvesting sneller verbetert dan in gemeenten, waar een goede verordening krachtig wordt gehandhaafd. En wie zal die bewering voor zijn rekening nemen?»

Verkeerden we in een periode van dalende loonen, een hoogere uitgave voor woninghuur zou niet wèl te verdedigen zijn. Maar 't omgekeerde is 't geval. En waar de behoeften van den arbeider in 't algemeen stijgen, mag

men niet beweren, dat de verbetering van woningen in die behoeften niet mag en moet worden begrepen. Wij zouden liever verdedigen, dat naast en evenwijdig met de voeding, het de woning moet zijn, die 't eerst deelt in de voordeelen van een verbeterde sociale positie.

Het aanraden om naar een betere woning te streven, welk laatste in veel gevallen gepaard gaat met het betalen van méér huur, wil natuurlijk niet zeggen, dat dit betalen van méér woninghuur ons *doel* zou zijn. Het is veelal een niet te vermijden gevolg, ofschoon de Woningwet het hare er toe bijdraagt, om te trachten *niet* tot een verhooging te komen. Want de prijs van de woningen is, behalve van de inrichting en ruimte op zich zelf, ook afhankelijk van het verkrijgen van geschikt bouwterrein en van het bekomen van bouwcrediet.

(Slot volgt). J. W. RATTÉ.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

DE STRIJD TEGEN DEN ALCOHOL. (*Slot*).

Met een buitengewonen overvloed van statistisch materiaal behandelt Dr HUGO HOPPE de wisselverhoudingen van *Alcohol und Kriminalität* (Wiesbaden J. J. BERGMAN 1906. 208 pag. 4 M. Grenzfragen des Nerven- und Seelenlebens LXII)

Het boek is een breede monographische behandeling van het onderwerp, en ontdekt de meest ingewikkelde betrekkingen tusschen alcoholisme en kriminaliteit en den ontzettend grooten invloed welken de alcohol op de kriminaliteit uitoefent. »In alle beschaafde landen openbaart zich het diep treurige feit, hetwelk den wetgever en de regeeringen, de juristen en criminologen, de moralisten en iederen menschenvriend met bange zorg vervullen moet, dat de kriminaliteit voortdurend stijgt.» In 't bijzonder zijn 't de meer ruwe, dierlijke misdrijven welke een sterke, voortdurende stijging aanwijzen. Op gelijke wijze neemt ook het alcoholverbruik toe. Zoo is het biergebruik in Duitschland tusschen de jaren 1882—1901 ontzaglijk gestegen en wel van 85 L. op 125 L. per hoofd, dus bijna de helft. HOPPE levert verder het bewijs dat het samengaan van deze beide verschijnselen niet toevallig is, maar in de natuur der zaak ligt opgesloten. De alcohol werkt op den menschelijken geest. Het gevolg van zijn genot is de acute en chronische alcoholvergiftiging. De alcohol verzwakt de geestelijke werkkracht; de scherpte en zekerheid der denkfuncties wordt verminderd en vertroebeld. Het bewustzijn wordt zwakkér, woorden en handelingen worden niet in geheel hun omvang overzien. Het oordeel wordt verduisterd, de algemeen bekende opgewondenheid stijgt, en de roes in zijn verschillende graden van «licht aangeschoten zijn" tot zinnelooze beschonkenheid, voert tot 't begaan van strafwaardige daden. De beschonkene wordt ruw, gemeen, schaamteloos, de stijgende sexueele opgewondenheid voert tot bandelooze buitensporigheden. De roes wordt een bron van onzedelijkheidsmisdrijven. Grof onrecht en ruwe vernielingszucht zijn ook de gevolgen van dien toestand van dronkenschap. De beschonkene ziet een bel, trekt en waggelt lachende heen. De brandende lantaarn prikkelt hem tot uitdraaien, de cylinderhoed tot platdrukken, de vensterruit tot inslaan, het standbeeld tot afhouwen van ledematen, het boompje tot afknakken, de spoorweg tot 't opleggen van steenen. De gedachte aan de gevolgen der handeling is meer of minder weggewischt. De innerlijke psychologische samenhang van alcoholisme en misdaad onderzoekt HOPPE voorts uit een rij nauwkeurig onderzochte feiten van intiem gezelschaps- en familieleven. In het donker van deze betrekkingen kan de statistiek met hare hulpmiddelen meer of minder opheldering brengen. De opbouw der krimineele statistiek in alle kultuurstaten waarborgt een dwingende bewijsvoering. HOPPE heeft uit al die verschillende landen een zeer rijk feitenmateriaal saamgedragen. Zijne voorzichtigheid en nauwkeurige vergelijkingen geven de aanwijzingen zijner getallen een hooge waarde. Gelijktijdig geeft hij daarmede een interessant internationaal overzicht over de krimineele statistiek. In 't hoofdstuk, »*Ergebnisse der statistik über den Zusammenhang zwischen Alcohol und Verbrechen*" behandelt hij nauwkeurig alle mogelijke verschijnselen die op 't meer of minder alcoholverbruik van invloed kunnen zijn, bijv. Zon- en feestdagen, jaargetijden, bedelen en landloopen, herval (recidive), geslacht, prostitutie, beroep, nationaliteit, enz. Een uitvoerig hoofdstuk is ook den »Jugendlichen» gewijd. Zeer leerrijk is de geographische verbreiding van alcohol en misdrijf in Duitschland, Engeland, Frankrijk, Oostenrijk en Rusland. Op 6 tabellen zijn de betrekkingen tusschen alcohol en kriminaliteit zeer aanschouwelijk in beeld gebracht. HOPPE sluit met de woorden, die wij in volle overtuiging onderschrijven: »De macht der drinkgewoonten moet voor alle dingen gebroken worden en de overtuiging moet doordringen dat de strijd tegen het alcoholisme en de bevrijding van het menschelijk geslacht van deze pest tot de gewichtigste vraagstukken behoort, wier oplossing de twintigste eeuw is voorbehouden."

Ook in de toonaangevende regeeringskringen heeft men erkend dat 't alcoholvraagstuk een zeer voornaam deel der sociale quaestie uitmaakt. Het »Kaiserliche Statistische Ambt» heeft in aflevering 1—6 van het *Reichsarbeitsblatt* »*Beitrage zur Alkoholfrage*" onder verschillende gezichtspunten bearbeid. Het hoofddoel bestaat daarin, de arbeiderswereld over het alcoholvraagstuk, voor zoover het hunne levensbelangen raakt, eene objectieve voorlichting te geven.

Het *Reichsarbeitsblatt* begint met een uiteenzetting van het verbruik der drie alcoholische volksdranken — brandewijn, bier en wijn, sinds 1905 in Duitschland en andere beschaafde landen.

Het gemiddelde wijnverbruik in Duitschland bedroeg in de jaren 1889—1893 per hoofd jaarlijks 5.64 L., 1894—1898 6.25 L., 1899—1903 5.82 L. Een eigenaardig verloop had het bierverbruik. Van 88 L. in 't jaar 1885 steeg het snel en bijna ononderbroken totdat 't in 1900 met 125.1 L. zijn hoogsten stand bereikte, daarna ging 't weder merkbaar terug tot 116.0 L. in 1902 en 116.6 L. in 1903. Deze teruggang is in den grond te beschouwen als een terugwerking der toenmaals zeer gedaalde economische welvaart: volgens 't *Reichsarbeitsblatt* schijnt 't ongeoorloofd haar alleen aan de anti-alcoholbeweging toe te schrijven. Deze verbruikscijfers hebben betrekking op het geheele Duitsche rijksgebied. Voor enkele deelen des lands vertoonen zich nog veel hoogere cijfers.

In 't jaar 1903 bijv. werden per hoofd verbruikt in Beieren 231.9 L., in Wurtemberg 168.9 L., in Baden 157.2 L., in 't Brausteuergebied 97.7. Het brandewijnverbruik met ongeveer 8 L. per hoofd is door elkaar onveranderd gebleven.

In de vijf jaren 1899—1903 bedroeg in Duitschland gemiddeld per hoofd het jaarlijksche verbruik van wijn 5.82 L., bier 123.4 L. en brandewijn 8.52 L. Bij gebruikelijke vaststelling van den prijs van 1 M. voor 1 L. wijn, 0.30 M. voor 1 L. bier en 0.50 M. voor 1 L. brandewijn wordt per hoofd de jaarlijks gemaakte uitgave aan wijn 5.82 M., aan bier 37.02 M., aan brandewijn 4.26 M. tezamen 47.10 M. Bij een gezamenlijke bevolking van 60 millioen vormt dit dus een *jaarlijksche uitgave aan alcoholische dranken van 2826 millioen Mark.* Laat men zuigelingen, kinderen, meisjes, vrouwen, zieken en grijsaards buiten bespreking, dan krijgt men voor ieder mannelijk persoon boven de 15 jaren een jaarlijksche uitgave aan alcoholische dranken van ongeveer 157 M. Wij hebben dus een jaarlijksche uitgave van

ongeveer 3 milliarden M. aan alcoholische dranken. Deze som is even groot als de geheele *rijksschuld*, driemaal zoo groot als de uitgaven van onderhoud van *leger en vloot*, zesmaal zoogroot als de jaarlijksche uitgaven voor de gezamenlijke *arbeidersverzekering* en zevenmaal zoo groot als de uitgaven voor de openbare *volksscholen*. Het *Reichsarbeitsblatt* heeft deze interessante feiten door een grafische voorstelling verduidelijkt. Vervolgens wordt onderzocht, welke beteekenis de uitgaven aan alcoholische dranken hebben in de arbeidershuishouding. Om een zoo nauwkeurig mogelijk inzicht te verkrijgen werden »Haushaltungsbudgets« van Duitsche en Amerikaansche arbeidersfamilies tot grondslag genomen. Voor Nürnberger arbeidsverhoudingen bestaat een nauwkeurige onderzoeking van het plaatselijk arbeiders-secretariaat: »Haushaltungsrechnungen Nürnberger Arbeiter« (44 arbeidersfamilies). Vastgesteld werd, dat in de betrokken huishoudingen gemiddeld 9.53 pCt. der gezamenlijke uitgaven aan alcoholische dranken werden besteed (9.21 pCt. aan bier). Men kan 10 pCt. ongeveer als doorsneelinie voor alcoholuitgaven vaststellen.

Interessant is een vergelijking met 't levensonderhoud van Amerikaansche arbeiders. Het aandeel der uitgaven voor alcoholische dranken bedraagt voor 2567 onderzochte arbeidersfamilies, in doorsnee *slechts* 1.62 pCt. der totale uitgaven. Van die 2567 waren 1265 onthouders, zoodat voor de overige 1302 families de uitgaven aan alcohol 3.19 % bedragen. Het *Reichsarbeitsblatt* trekt de gevolgtrekking, dat ongerechtvaardigde uitgaven aan alcoholische dranken in 't arbeidershuishouden, zoowel bij geringe looninkomsten als bij hoogere, de ellendigste gevolgen na zich sleepen.

Dan beschouwt het *Reichsarbeitsblatt*, welke uitwerkingen overmatig alcoholgenot op gezondheid en leven van arbeiders kan uitoefenen. En daarmede wordt het gebied der medische onderzoeking betreden. Een lange rij van ziekteverschijnselen in de arbeiderswereld tengevolge van het alcoholisme wordt blootgelegd en de menigvuldigheid van ongevallen, voortgesproten uit alcoholmisbruik, wordt aangetoond. De meeruitgaven die de Duitsche arbeidersverzekering tengevolge van het alcoholmisbruik jaarlijks lijdt, worden door vakmannen op vele millioenen Mark aangeslagen.

Staat en gemeente lijden natuurlijk door de drankzucht groot nadeel, door de belangrijke stijging der uitgaven op het gebied van armenzorg, openbare zieken- en krankzinnigengestichten, krimineele statistiek, levensverzekering enz.

Het *Reichsarbeitsblatt* wijdt verder zijn aandacht aan de maatregelen, die voeren tot vermindering van het alcoholmisbruik. De matigheids- en onthoudingsvereenigingen hebben eene bijna honderdjarige geschiedenis. In de vereenigde Staten van Noord-Amerika ligt hare geboorteplaats. Reeds in het jaar 1845 waren er in Duitschland 1072 matigheidsvereenigingen met 425552 medeleden, terwijl het gezamenlijk aantal op ongeveer 1.650.000 geschat werd.

Deze oudere Duitsche anti-alcoholbeweging had echter geen duurzaam bestaan. De machtigste anti-alcoholbeweging van den tegenwoordigen tijd, die absolute geheelonthouding tot beginsel heeft, is de onafhankelijke »Guttemplerorden» met internationaal karakter. Zij telde in 't jaar 1905 ongeveer 500.000 leden. Vermeldenswaard is de »Weltbund abstinenter Frauen» met meer dan 500.000 leden, alsmede het Heilsleger, dat eenze genrijke werkkracht op dit gebied ontvouwt, verder het »Blauwe Kruis» op evangelischen grondslag. Sinds 19 Juli 1904 is werkzaam »Der Algemeine Deutsche Zentralverband zur Bekämpfung des Alholismus» dat een verandering in de algemeene toestanden, een ommekeer in de drinkzeden en drinkgelegenheden te weeg wil brengen.

Met een uitgebreide mededeeling over wettelijke bepalingen en politie-maatregelen sluit het *Reichsarbeitsblatt* zijne zeer gedetailleerde bijdrage. Wij zien er uit, dat Duitschland tegenover andere Staten bijv. Zweden en Noorwegen, met hun gunstig werkend «Gothenburger Schanksystem», ver achter staat. Naar de talrijke bijlagen en internationale overzichten van het *Reichsarbeitsblatt* zij nogmaals verwezen. Zij kunnen met zeer groot voordeel benut worden.

Uit den overvloed van geschriften ter bestrijding van het alcoholisme vestigen wij nog de aandacht op: »*Der Alkoholismus, seine Wirkungen und seine Bekämpfung*» uitgegeven door het «Zentralverband» tot bestrijding van het Alcoholisme in Berlijn (B. G. Teubner, Leipzig 1906. *Aus Natur und Geisteswelt*, Heft 103 en 104, 1 M. per deel). Wie zich inlichtingen verschaffen wil over de vele betrekkingen van den alcohol tot het leven in zijn verschillende wisselwerkingen, hij koope deze zeer goedkoope, keurig gebonden boekjes. Voor het gewicht der feiten en hun overtuigende bewijskracht moet ieder zich buigen, ook de minnaar van den alcohol. Elk der verhandelingen levert een monographie onder afzonderlijk gezichtspunt.

Velen zijn er nog, die zich met geweld en hardnekkigheid verzetten tegen de beperking en afschaffing van alcoholverbruik op rijperen leeftijd, maar die met heilige verontrusting ijveren tegen het alcoholmisbruik onder de jeugd. Voor de anti-alcoholbeweging is reeds veel bereikt als algemeen de overtuiging doordringt, dat de jeugd volkomen alcoholvrij leven moet, zoo niet groote gevaren in de toekomst zullen volgen. Voor dit niet zoo moeielijk bereikbare doel zijn ware goudgroeven van onderzoek, ervaring en onbevooroordeelde bewijsvoering de beide verhandelingen: »*Der Alcohol und das Kind*" van Dr. phil. et med. Prof. Wilh. Weygandt, en: »*Die Aufgaben der Schule im Kampf gegen den Alcoholismus*" van Prof. Martin Hartmann. Dr. Georg Keferstein behandelt het alcoholisme en den arbeidersstand, Emil Münsterberg de samenhang van alcoholisme en armenzorg. In het tweede deeltje geeft Prof. Dr. Max Rubner in de inleiding een heldere, warme studie over de algemeene nadeelen uit 't alcoholisme voortspruitende. Op alle tegenwerpingen laat hij 't licht vallen en met dwingende logica ontzenuwt hij alle verontschuldigingen en vooringenomenheden van 't alcoholgenot.

Op streng wetenschappelijke wijze schilderen de vakmannen (Dr. Max Baehr, Dr. Otto Juliusburgér, Dr. O. Rosenthal) het aandeel dat 't alcoholisme heeft aan de groote volksziekten, zenuwziekten, krankzinnigheid, prostitutie. De spoorwegdirekteur De Terra schetst de betrekkingen tusschen den alcohol en het verkeerswezen. Een rijk arsenaal van degelijke scherpe wapenen vormen de beide boekdeeltjes. Aan 't »Zentralverband" komt de volle lof toe voor de verdienstelijke levering van bruikbaar materiaal in den strijd tegen den grooten volksvijand »het alcoholisme«. Wie door deze uiteenzettingen niet overtuigd kan worden, blijft een verstokte vijand van alle menschlievend streven van het anti-alcoholisme.

Om de belangstelling voor den arbeid van de anti-alcoholbeweging steeds opgewekt en levendig te houden, om inlichtingen en opwekkingen te geven en voortgang aan te teekenen, bestaat er een aanzienlijk aantal tijdschriften. Zoo geeft de Duitsche vereeniging tegen het misbruik van geestrijke dranken de »Mässigkeitsblätter» uit, in 23sten jaargang.

In Hamburg bestaat sinds kort een »Verein abstinenter Katholiken«, welke vereeniging bij F. Alber in Ravensburg de »*Kreuzritter*« verschijnen laat. Ook een wetenschappelijk orgaan bezitten de Katholieken in de »*Rundschau in der Alkoholfrage*« (Freiburg, Charitasverband für das Kath. Deutschland, 2e jaarg.)

De middelen tot erkenning van het gevaarlijke van den alcohol zijn aanwezig in onderrichtenden, populairen, en zuiver weten-

schappelijken vorm. Het ontbreekt meestal nog slechts aan den wil en aan eigen hervorming tegenover den alcohol. Wie eenmaal de voordeelen en weldaden van alcohol-onthouding erkend heeft, die zal uit de aanwinst voor zijn gemoeds- en zieleleven ook de begeestering en de kracht putten, om tegen den alcohol werkzaam te zijn. De anti-alcoholbeweging is een kultuurwerk van den eersten rang. Laten wij hopen, dat het idealisme der beweging spoedig in de vooroordeelen en onheilen van het alcoholgenot breede bressen moge schieten tot heil van het volk.

J. Z.

BOEKBEOORDEELING.

DER SOZIALISMUS IN DEN VEREINIGTEN STAATEN VON NORD-AMERIKA, door WERNER SOMBART. *Tübingen, Mohr. 1906. 8⁰. 142 bladz.*

Naar het sociaal-democratische dogma volgt het socialisme onvermijdelijk het kapitalisme. Zoo deze theorie opging, zou hier, waar het kapitalisme zijn hoogtij viert, ook het socialisme zeer sterk moeten zijn. Noord-Amerika bevestigt de waarheid van dit dogma niet. De breede lagen van het Amerikaansche proletariaat en vooral de »bewusten» onder de arbeiders, hun leiders, zijn absoluut geen socialisten. WERNER SOMBART geeft over dit verschijnsel een recht interessante en leerrijke studie in zijn jongste geschrift.

In de inleiding (bladz. 7—24) schetst SOMBART de Vereenigde Staten als het Kanaän van het kapitalisme. In kapitaals-kracht, aan kapitaals-opeenhooping staan de Vereenigde Staten — ondanks haar jeugd — aan de spits van alle landen. De gezamenlijke kapitaalskracht wordt berekend op 13.826.000.000 Dollars, terwijl het gezamenlijke kapitaalcijfer der overige landen 19.781.000.000 dollar is. (bladz. 10—11). Daarbij heeft de concentratie van het kapitaal een hoogte bereikt, zooals MARX ze schetst in het voorlaatste hoofdstuk van zijn *Kapital*. Naast dit kapitalisme staat een ontzettend pauperisme. Het getal van hen, die armoede lijden, die niet de noodige voeding, kleeding en verwarming hebben, is thans in een tijd van betrekkelijken voorspoed, zelfs 10 millioen. Objectief beschouwd acht SOMBART dat in geen enkel land der wereld de arbeider zoo uitgebuit wordt door het kapitaal als in Noord-Amerika.

En toch loopt het er slecht met het socialisme. Volgens SOMBART zijn er verschillende gronden voor. Allereerst de scherpe partijstrijd met zijn gevolgen, waardoor alle betrekkingen van af nachtwaker tot Staats-secretaris door de winnende partij bezet worden, waardoor velen zich laten verleiden zich bij een der beide partijen aan te sluiten om een »baantje» te winnen. «De winnende partij tracht de meest op den voorgrond tredende aanhangers der socialistische partij te lijmen door betrekkingen.»

De hoofdgrond is echter de beslist betere economische toestand waarin de Amerikaansche arbeider verkeert. In de cijfers en feiten die SOMBART geeft van de Amerikaansche toestanden en die in andere landen (bladz. 81—126) ligt de groote waarde van het boek. Na vergelijk der loonen in de verschillende industriebranches komt SOMBART tot het resultaat: »de arbeidsloonen zijn in de Vereenigde Staten twee tot driemaal zoo hoog als in Duitschland.» (bladz. 93) En de prijs der levensmiddelen?

In woning, voeding en kleeding kan men den Amerikaanschen arbeider vergelijken met den gezeten middenstander in Duitschland. »Het eet driemaal zooveel vleesch, driemaal zooveel meel, viermaal zooveel suiker als de Duitsche arbeider.» (bladz. 118.) »Op biefstuk en appelpudding stuiten alle socialististische utopien af» (bladz. 120.)

Eindelijk de sociale positie van den arbeider. De Amerikaansche arbeider wordt als gelijkberechtigde burger behandeld, de niet-arbeiders zien dan ook niet met minachting op de arbeiders neer.

Ten slotte ziet SOMBART nog een reden voor het niet opkomen van 't socialisme in Amerika in het feit, dat werkloosheid er nagenoeg onbekend is.

Zal dat zoo blijven? SOMBART ziet reeds de teekenen, die er op wijzen, dat de omstandigheden, die den Amerikaanschen arbeider ver van 't socialisme hielden, zich zullen wijzigen. Dat strookt nu niet met den gezonden zin der Amerikanen, die erkennen, dat met behulp van den Staat met krachtig medewerken van de arbeiders, ook o n d e r h e t v i g e e r e n d e l o o n s t e l s e l, belangrijke verbeteringen zijn te bereiken.

Jammer dat SOMBART in zijn boek zoo'n beetje koketteert met de sociaal-democraten en met wantrouwen over de katholieken schrijft. Zoo vinden we deze passages.

»Bij ons is het de minderheid en zeker niet de elite der arbeiders, die voeling houdt met burgerlijke sociaal-politici» (bladz. 34.) »Natuurlijk moet dat boek (van JANNET-KÄMPFE) wegens het ultra-katholieke standpunt van den schrijver met voorzichtigheid gebruikt worden.» (bladz. 40.)

S.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

HET ARIËNSFONDS.

Gaarne voldoen wij aan 't verzoek, onderstaande circulaire in het *Kath. Soc. Wkbl.* op te nemen; 1) van harte hopen wij, dat velen, die nog niets voor 't Ariënsfonds afstonden, dat *deze* week zullen doen.

Aan de Katholieken van Nederland!

Onder de werken der Christelijke naastenliefde neemt de *verpleging der drankzuchtigen* meer en meer eene voorname plaats in. De ervaring zoo in den vreemde als in ons land heeft aangetoond, dat vele drankzuchtigen niet tot normale, voor de samenleving geschikte menschen kunnen worden hervormd dan wanneer zij voor eenigen tijd opgenomen worden in een bijzonder daartoe ingericht *Sanatorium.* Daar wordt door eene doelmatige, liefderijke verzorging, door eene omgeving, die den wilszwakke steunt en opbeurt, voor den verpleegde de grondslag gelegd voor een nieuw, beter leven.

Ook in Nederland werden reeds enkele Sanatoria voor drankzuchtigen opgericht en reeds velen dezer ongelukkigen vonden daar beterschap en opbeuring; maar wij missen in ons land nog altijd een specifiek katholiek Gesticht.

Het spreekt van zelf, dat tot de eerste factoren voor verbetering der drankzuchtigen — in geestelijk en zedelijk opzicht machtelooze of althans sterk verwakte individuën — voor den katholiek behooren de middelen van onzen H. Godsdienst. In een katholiek gesticht, waar de geheele omgeving den verpleegde voordurend aan zijne eeuwige bestemming doet denken, is de mogelijkheid van versterking van den wil, van genezing van geest en lichaam wel het grootst.

De behoefte aan een Nederlandsch Katholiek Sanatorium deed zich dan ook meer en meer gevoelen in de kringen van de Vincentianen, van de leden der St. Elisabeths-Vereenigingen, van de mannen en vrouwen die zich wijden aan de Katholieke drankbestrijding, in één woord bij de velen, die bij de beoefening van eenig werk der christelijke naastenliefde dag in dag uit als de oorzaak van onnoemelijk veel geestelijk en lichamelijk leed ontdekken: het alcoholisme.

De oproep voor eenige maanden door het Bestuur van Sobriëtas gedaan tot vorming van een fonds, noodig voor de oprichting van een Katholiek Sanatorium had reeds tot gevolg dat enkele grootere en meerdere kleinere giften voor dat doel werden ingezonden. En zoo bleek al spoedig de wenschelijkheid bij deze nieuwe uiting der

1) Slechts één bezwaar hadden wij, waar we ditmaal maar overheen gestapt zijn. Wij ontvingen deze circulaire ter opname op Zaterdag. Het gevolg hiervan is, dat de dagbladen haar reeds verleden Zaterdag en Maandag konden opnemen, en wij nu acht dagen later komen.

Dit pleegt meer voor te komen, waarom wij voortaan als regel zullen aannemen, dat stukken als deze, aan alle Kath. bladen gezonden, alleen dan voor opname in 't *K. S. W.* in aanmerking kunnen komen, wanneer wij ze ongeveer gelijk met de andere bladen kunnen opnemen, d. w. z. wanneer wij ze uiterlijk Donderdagochtend in ons bezit hebben.

Daar wel alle lezers van 't *K. S. W.* een kath. dagblad lezen, kunnen wij met deze stukken, nadat ieder ze al reeds onder de oogen kreeg, niet nog eens komen aanzetten. Red. *K. S. W.*

christelijke naastenliefde in te stellen eene afzonderlijke commissie, wier leden zouden vormen *de Vereeniging tot bevordering der verpleging van Katholieke Drankzuchtigen.*

Ondergeteekenden, overtuigd van het groote gewicht der zaak voor het katholieke Nederland, hebben op uitnoodiging van het Bestuur van Sobriëtas het lidmaatschap dier commissie aanvaard. Zij richten zich tot hunne geloofsgenooten van iederen rang en stand en vragen om groote en kleine giften; ieder geve in verhouding tot zijne krachten.

Zij doen dit met te meer vertrouwen nu hun de heugelijke mededeeling gewerd, dat *de Hoogwaardige Bisschoppen ten zeerste het edel streven van Sobriëtas waardeeren en het ongetwijfeld met ingenomenheid zullen begroeten, indien in de toekomst tal van drankzuchtigen in een op te richten sanatorium van hunne verderfelijke kwaal genezen worden.*

Overeenkomstig het in vele kringen uitgesproken verlangen is aan de nieuwe vereeniging den naam verbonden van een Nederlandschen Priester, die den 15en Augustus a. s. den dag zal herdenken, waarop hij voor vijf en twintig jaren de H. Wijding ontving, en wien *Zondag 18 Augustus bij de opening van het Tweede Katholiek Congres tot bestrijding van het Alcoholisme te Nijmegen* zal worden gezegd, hoeveel het Katholieke Nederland bereids gestort heeft in het fonds der Vereeniging tot bevordering der verpleging van katholieke drankzuchtigen in Nederland, naar hem genoemd »*Dr. Ariënsfonds*."

In verschillende plaatsen werden reeds inzamelingen gehouden door Vincentianen, werklieden-vereenigingen, drankbestrijders enz. Mogen zij, die daarvoor tijd en moeite ten beste gaven, met dien arbeid voortgaan en moge hun voorbeeld door velen worden gevolgd.

Ondergeteekenden verzoeken de ingezamelde gelden te willen zenden aan *den Secretaris-Penningmeester der Vereeniging Mr. F. O. J. M. Bon van Hövel tot Westerflier, Wittevrouwenstraat No. 10 te Utrecht.*

De reeds ingekomen gelden van particulieren en de bedragen, die in den vervolge zullen worden ontvangen, zullen verantwoord worden in »Sobriëtas«.

Bij het *Secretariaat van Sobriëtas* (Stichting de STUERS) is verschenen eene brochure (getiteld: *Een Sanatorium voor Katholieke Drankzuchtigen.* Prijs; 1 ex. 12 ct., 25 ex. à 8 ct., waarin het doel der vereeniging nader wordt uiteengezet. Voor verspreiding is zij uitnemend geschikt.

C. L. BRESSERS, Lid der Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant te Dongen (Bisdom Breda).
O. M. F. HAFFMANS, Notaris en Lid der Provinciale Staten te Helden (Bisdom Roermond).
Mr. E. O. J. M. Baron VAN HÖVELL TOT WESTERFLIER, Advokaat-procureur te Utrecht (Aartsbisdom Utrecht) *Secretaris-Penningmeester.*
J. W. JORISSEN, Arts te Amersfoort (Aartsbisdom Utrecht).
Mr. C. M. F. KNEEPKENS, Advokaat-procureur te Weert (Bisdom Roermond).
ERNEST LAANE, Bankier te Bergen-op-Zoom (Bisdom Breda).
W. PRINZEN FZN,, Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal te Helmond (Bisdom 's-Hertogenbosch).
Jhr. Mr. CH. RUIJS DE BEERENBROUCK, Voorz. van Sobriëtas te Maastricht, *Voorzitter.*
P. SPAAPEN LZN., Arts te Rotterdam (Bisdom Haarlem).
Dr. N. P. VAN SPANJE, Directeur van het Onze Lieve Vrouwe-Gasthuis te Amsterdam (Bisdom Haarlem).
Dr. P. M. J. M. E. WOLTERING, Hoofd-inspecteur der Volksgezondheid te 's-Hertogenbosch (Bisdom 's-Hertogenbosch) *Bestuurslid.*

NATIONAAL CONGRES VOOR AFSCHAFFING VAN NACHTARBEID IN HET BAKKERSBEDRIJF.

Op eene vergadering, den 13 Februari 1907 te Amsterdam gehouden, werd benoemd een Comité tot het organiseeren van een Nationaal Congres voor Afschaffing van Nachtarbeid in het Bakkersbedrijf.

Algemeen wordt geijverd voor verbetering van maatschappelijke toestanden.

Een zeldzaam en een gelukkig geval is, dat zoo wel werkgevers als werklieden in het Bakkersbedrijf, samen krachtdadig ijveren om aan den Nachtarbeid een einde te maken.

Maar de Regeering moet helpen door bindende voorschriften.

Drie wetsontwerpen zijn reeds ingediend geworden:

Het ontwerp PYTTERSE in 1897.

Het ontwerp Rustwet door het Ministerie PIERSON—BORGESIUS in 1898.

Het ontwerp Arbeidswet door het Ministerie KUYPER, in 1903.

Van alle kanten werd gestreefd naar het doel, maar de middelen en de vormen verschilden onderling.

Talrijke adressen volgden elkander op.

Uit zeer verschillende oogpunten kan het vraagstuk van de Afschaffing van Nachtarbeid bezien worden.

Een Congres zal gelegenheid geven om die afschaffing te bespreken in verband met absolute Zondagsrust, de rechten van het huisgezin, de kinderopvoeding, de gezondheid, de volksontwikkeling, het vakonderwijs en vooral ook ten opzichte van het algemeen belang en van de Wet.

Dit congres, waarvan de minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, Mr. VEEGENS, het beschermheerschap heeft aanvaard, zal te Utrecht in de maand September 1907 gehouden worden. Op Dinsdag 24 September des avonds, zal er een algemeene bijeenkomst zijn in «Tivoli»; op Woensdag 25 September te 11 uur 's morgens de eerste voordracht met debat. Te 3 uur de tweede zitting en 's avonds om 7 uur de derde. Donderdag 26 September te 9 uur, te 12 uur en te 3 uur zittingen.

Kaarten voor één persoon op naam, zijn te verkrijgen bij den Secretaris ad *f* 0.50 voor de drie dagen, of ook kaarten voor één dag ad *f* 0.25. De kaarten zijn op naam en moeten tevoren worden aangevraagd met het oog op de ruimte en op de orde. De onderwerpen en de namen der sprekers zullen nader bekend gemaakt worden; de onderwerpen zullen over de zes zittingen worden verdeeld.

Het bovengenoemd Comité is als volgt samengesteld:

J. E. VAN DE GRAAF, *Voorzitter.* (Centraal Bestuurslid v. d. Ned. Brood-, Koek- en Banketbakkersbond). — H. B. F. VAN BOSSUM, *Secretaris.* Da Costastraat 92, Amsterdam. (Secretaris van het Ned. R. K. Vaksecretariaat voor Bakkers). — G. SLAGT, *Penningmeester.* (Voorzitter van den Ned. Brood-, Koek- en Banketbakkersbond). — Mr. TH. STUART, *Rechtsk. Adviseur.* P. VELLINGA. (Lid van den Frieschen Bakkersbond). — H. H. DE VOS. (Lid van den Frieschen Bakkersbond). — H. DIEMER. (Voorzitter van den Bond van Christelijke Bakkersgezellen in Nederland). — F. W. HUTTER. Secretaris van den Bond van Christelijke Bakkersgezellen in Nederland). — A. G. RIETVELD. (Voorz. v. d. Broodbakkers-vereeniging «Bijstand zij ons Doel», Rotterdam). — H. HEIJBLOM. (Lid v. d. Broodbakkers-vereeniging «Bijstand zij ons Doel», Rotterdam). — G. A. H. KOOL. (Lid van het Ned. R. K. Vaksecretariaat voor Bakkers).

COLLECTIEF ARBEIDS-CONTRACT IN DE BOUWVAKKEN TE AMSTERDAM.

Voor enkele weken is tusschen de Algemeene Patroonsvereeniging tot vaststelling en handhaving van arbeidsvoorwaarden voor de Bouwbedrijven te Amsterdam — de onzen lezers van vroeger bekende *A. P. V.* — en de Federatie der Christelijke Timmerliedenvereenigingen een collectief arbeidscontract aangegaan, waarbij het volgende is bepaald:

1. Het uurloon der timmerlieden, in dienst bij patroons, leden der A. P. V., wordt vastgesteld op 28 cent.

2. De arbeidsduur wordt vastgesteld op 10 uur per werkdag in den zomer (zijnde van primo Maart tot ultimo October) en op 9 uur per werkdag in den winter (zijnde van primo November tot ultimo Februari.)

De werkdag zal geacht worden te loopen tusschen des morgens 6 uur en des avonds 6 uur, de schafttijden daaronder begrepen.

3. Indien het in spoedeischende gevallen — in burger- zoowel als in aangenomen werk —, ter beoordeeling van den patroon, noodig is, zullen de werklieden gehouden zijn langer te werken dan 10 uren in den zomer en 9 uren in den winter.

Daarvoor zullen hun de navolgende verhoogingen boven en van het uurloon worden uitbetaald:

voor de eerste twee uren 25 %; voor de volgende uren 35 %.

4. Indien het noodig mocht zijn, dat nachtwerk of Zondagsarbeid wordt verricht, zullen die verhoogingen bedragen:

voor nachtwerk 50 %; voor zondagsarbeid 100 %; voor arbeid gedurende den Zondagnacht 150 %.

Onder nachtwerk wordt verstaan de arbeid die verricht wordt tusschen des avonds 10 en des morgens 6 uur. De Zondag wordt geacht aan te vangen des Zaterdagsnachts 12 en te eindigen des Zondagsnachts 12 uur. Met Zondagsarbeid wordt gelijkgesteld de arbeid verricht op algemeen erkende Christelijke feestdagen.

5. De patroons zullen verplicht zijn zorg te dragen, dat aan hunne winkels goed drinkwater en reine privaten en op hunne werken bovendien, behoudens overmacht een behoorlijk schaftlokaal aanwezig zijn.

6. Geschillen van ondergeschikt belang, welke naar aanleiding van een der bepalingen dezer overeenkomst mochten ontstaan, zullen aan het oordeel worden onderworpen eener permanente commissie van vijf leden, die op de volgende wijze worden gekozen, t.w. twee door de Algemeene Patroons-Vereeniging, twee door de Federatie der Christelijke Timmerlieden-Vereenigingen en de voorzitter, die buiten het bedrijf moet staan, door de vier eerstgekozenen. Aan de commissie zal een secretaris, geen lid der commissie, worden toegevoegd.

De uitspraken dezer commissie zullen zonder voorbehoud voor beide partijen bindend zijn, en in den korst mogelijken tijd, nadat het geschil te harer kennis is gebracht, moeten worden gewezen.

7. Deze overeenkomst wordt aangegaan voor den duur van 12 maanden, ingaande 1 Mei 1907, en alzoo eindigende den 30en April 1908. Indien partijen deze overeenkomst na haar expiratie niet ongewijzigd mochten willen continueeren, zullen zij gehouden zijn, eventueele voorstellen tot wijziging, uitvoerig toegelicht en met redenen omkleed, uiterlijk drie maanden voor 't eindigen der overeenkomst aan de wederpartij te doen toekomen. Indien echter geen der contracteerende partijen uiterlijk drie maanden voor het tijdstip, waarop deze overeenkomst eindigt, aan de andere partij kennis heeft gegeven van haar voornemen om de overeenkomst niet te verlengen, zal zij geacht worden, telkens voor den tijd van twee jaren op dezelfde voorwaarden te zijn vernieuwd.

* * *

Dit collectief contract is zeker een stap in de goede richting! Mogen de andere bouwvakken thans spoedig volgen!

Punt 6 zal echter noodzakelijk een aanvulling behoeven, wijl thans niet bepaald is, wie te beslissen heeft, òf in een bepaald geval een geschil »van ondergeschikt belang" is. Wat een patroon van ondergeschikt belang acht, komt een werkman soms zeer gewichtig voor; en omgekeerd. Wordt nu niet uitdrukkelijk vastgesteld, dat de permanente commissie, indien partijen 't daar oneens over zijn, beslist, of een geschil »van ondergeschikt belang" is, dan zal een patroon of een werkman zich steeds aan 't scheidsgerecht kunnen onttrekken, door te verklaren: ik acht dit geschil *niet* van ondergeschikt belang. De commissie is dan niet competent.

Toch zal 't wel de bedoeling geweest zijn, dat in geval van geschil, de permanente commissie dit beslist. MR. A.

SOCIAALDEMOCRATISCHE BELASTINGPOLITIEK.

In Duitschland mogen de steden belasting heffen op sommige levensmiddelen, als vleesch, vruchten, enz.

Doch bij de nieuwe tariefwet van 1902 werd besloten, dat dit recht in 1910 zou eindigen.

Nu besloot de gemeenteraad van Breslau onlangs, deze belasting tot 1910 te blijven heffen.

Vol verontwaardiging schrijft nu het Düsseldorfer sociaal-democratisch orgaan, de *Volkszeitung*, een heftig artikel, waarin eraan herinnert wordt, dat de liberalen in den gemeenteraad van Breslau de meerderheid hebben. En dan heet het:

»Waar de vrijzinnigheid de macht heeft, toont het zich in den regel niet minder reactionair dan de leden van de andere burgerlijke partijen. In den Breslauschen gemeenteraad hebben de vrijzinnigen sinds jaren de meerderheid. Desniettegenstaande behouden zij de belasting op het geslacht voortdurend vast, opdat de lui, die het betalen kunnen, toch maar geen hoogere inkomstenbelasting behoeven te betalen.«

Edoch....

Te Straatsburg hebben de sociaaldemocraten de meerderheid in den gemeenteraad. En wat deden ze daar? De belasting op de levensmiddelen afschaffen? Althans niet tot 1910 handhaven!

Pardon! Deze gemeenteraad sloot zich aan bij een adres, tot de Regeering gericht, waarin verzocht werd deze »onsociale belasting" die alleen in het belang dergenen is, die inkomstenbelasting kunnen betalen, nog niet in 1910 te verbieden, maar de termijn nog een beetje te verlengen!!!

O, 't is toch zoo waar, wat 't Düsseldorfsche orgaan der sociaaldemocraten schrijft, dat het toch maar alléén de sociaal-democraten zijn, die voor de arbeidersbelangen ernstig zorgen!

Jongen jongen aan deze eigen lof is toch al een héél leelijk luchtje! W. A. Z.

EXCELLENTIE HAECKEL.

PROF. DR. HAECKEL, te Jena, deze hevigste bestrijder van de christelijke wereldbeschouwing en wijsbegeerte, is benoemd tot groothertogelijken Weimarschen werkelijken geheimraad.

Ziedaar de officieele erkenning van PROF. HAECKEL's verdienste op wetenschappelijk gebied, des te meer noodig, omdat zelfs niet-katholieke geleerden van naam, zijn wetenschappelijke verdiensten allesbehalve hoog aanslaan!

Zoo schrijft PROF. F. PAULSEN, te Berlijn, over zijn meest beroemd boek, waarvan ook een Nederlandsche vertaling uitkomt:

»Ik heb met brandend schaamtegevoel dit boek gelezen, met schaamte over den stand der algemeene ontwikkeling en der wijsgeerige vorming van ons volk. Dat zulk een boek mogelijk was — dat is smartelijk. Het was niet ingenomenheid met den inhoud, het was veel meer verontwaardiging, die mij tot verder lezen dreef, verontwaardiging met de lichtvaardigheid, waarmee hier over ernstige dingen gehandeld wordt." (PAULSEN, *Philosophia militans*. 5. 1901. blz. 147.)

Een ander niet-katholieke auteur, UEBERWEG-HEINZE, schrijft in zijne »*Geschichte der Philosophie*» (4 Band. 1902, blz. 268):

»Zonder diepere kennis van de ontwikkeling der wijsbegeerte, ook van onze hedendaagsche universiteits-philosophie, gaat HAECKEL hoewel van den beginne zich ervan bewust, dat zijne beweringen subjectief, en wegens de beperktheid van zijn kennis slechts ten deele juist zijn, toch met krachtig dogmatisme, dat ten slotte geen grenzen kent, aan het oplossen van de problemen, zoodat hem ten leste geene zoodanige meer over blijven."

Hooren wij verder nog den beroemden natuurkundige Prof. CHWOLSON, te St. Petersburg:

»Het resultaat van onze onderzoeking is ontzettend, men mag wel zeggen: de haren rijzen ervan ten berge! Alles, neen maar alles, wat HAECKEL bij het aanroeren van natuurkundige vraagstukken zegt, verklaart en beweert, is valsch, berust op misverstanden o getuigt van een nauwelijks te gelooven onbekendheid met de meest elementaire vraagstukken. Zelfs van de wet, welke hij zelf als de leids-sterre zijner wijsbegeerte proclameert, bezit hij niet de elementairste schoolkennis.... Staat HAECKEL nu alleen zoo tegenover de

natuurkunde? Met zekerheid mogen wij wel beweren, dat hij op gelijke wijze staat tegenover de talrijke andere takken van wetenschap, welke in zijn werk besproken of ook meer aangeroerd worden. Een kleine proef op de som hebben wij gemaakt, toen wij eenige zinnen, waarin over sterrenkunde gesproken werd, citeerden. HAECKELS *Welträtsel* zijn kenschetsend voor die werken, wier auteurs het twaalfde gebod verachten: Gij zult nooit over iets schrijven, waarvan gij geen verstand hebt." (HEGEL, HAECKEL, KOSSUTH *en het twaalfde gebod.* 1906, blz. 76).

Geven wij ten slotte nog het woord aan een vroegeren leerling van HAECKEL, Prof. HAMANN, te Berlijn:

»Het is de plicht van een ieder, die weet, in welke kringen HAECKEL'S werken gelezen worden, die weet, dat zij, te zamen met de boeken van een BÜCHNER, door hunne manier om vermoedens voor feiten te doen doorgaan, een onberekenbaar kwaad hebben gesticht in den kring van lezers, die deze vermoedens voor waarheid aannemen, — om deze boeken te bestrijden." (*Entwicklungsgeschichte und Darwinismus*, 1882).

Ziedaar hoe niet-katholieken over HAECKEL oordeelen.

Toch heeft zijn boek *Welträtsel* alleen in 't Duitsch een oplage van 200.000 exemplaren beleefd, terwijl de Engelsche uitgave reeds even ver gebracht heeft. Bovendien bestaan nog twaalf andere vertalingen, zoodat het aantal lezers van dezen bijbel van 't Monisme op rond een half millioen kan worden geschat!

H. L.

KORTE BERICHTEN.

De Sociaaldemocratie in rok. De Oostenrijksche sociaal-democraten, minder bang dan hun duitsche partijgenooten, zijn als leden van den Rijksraad aan 't hof geweest. De vertegenwoordigers van het petten-proletariaat hadden een hoogen »zijden" of te wel »kachelpijp" opgezet, en de werkmanskiel vervangen door een »stalen pen."

De sociaal-democraat SCHUHMEIER vond 't wel noodig, om hiervan een verklaring te geven, in een rede, welke hij in het nieuwe *Arbeiterheim* te Weenen hield.

Volgens de Oostenrijksche *Reichspost* zei hij o. a.:

»Wanneer men ons ook steeds als petroleurs heeft voorgesteld, — en er zijn idioten, die dat thans nog doen, — dan staat daar tegen over, dat er thans al reeds sociaal-democraten in rok zijn. En het wil mij voorkomen, dat de sociaal-democraat in rok voor de hoogere heeren minstens evenzoo gevaarlijk worden kan, als de sociaal-democraat met de petroleumkan. Wij zijn onzen weg gegaan; een weg, dien de arbeidersklasse wel begrijpt, wijl zij overtuigd is, dat, of de sociaal-democraat een deukhoed op heeft, of een rok draagt, de hoofdzaak steeds is het sociaal-democraat-zijn."

Nu, dat de Oostenrijksche sociaal-democraten dit begrijpen, is mogelijk; maar wij zouden bij ons 't gezicht wel eens willen zien van GORTER en petroleum-JET, wanneer TROELSTRA en SCHAPER, met een glimmende kachelpijp op, een stalen pen aan, en een deftige witte das op hun frontje, bij de Koningin aan 't Hof kwamen!

De sociaal-democratie wordt »hoffähig", — nu in Oostenrijk, later ook wel bij ons.

Daar zorgen de liberalen wel voor.

De staking te Rijssen en de politiek. — Toen bij de Firma TERHORST te Rijssen de bekende staking uitbrak, trachtten deze liberale fabrikanten het denkend deel der natie op hun hand te krijgen, door te verklaren, dat deze staking een politiek doel had: den te Markeloo als lid van de Staten van Overijssel aftredende Heer TETHORST onmogelijk te maken, en zóo een zetel voor de anti-revolutionairen te veroveren.

Dit praatje is maar al te gretig door liberale bladen en penvoerders geloofd en verspreid. Van ons krachtig protest, op kennis der omstandigheden in het district Markeloo gegrond, werd geen notitie genomen. Toch stond 't vast: deze staking had *geen* politiek karakter, want de zetel van den Heer TERHORST in Markeloo was bomvrij!

En wie heeft de uitkomst in 't gelijk gesteld.

Ofschoon de Heeren TERHORST schier niets hebben nagelaten, wat hun stakende arbeiders tegen hen kon innemen, — ofschoon zij elke bemiddeling bot afwezen, was toch in Markeloo de uitslag; dat de Heer TERHORST kreeg 1211 stemmen, en zijn anti-revolutionairen tegencandidaat slechts 716, — dus 500 *minder!*

Misschien, dat thans het *Handelsblad* c. s. hun vroegere beschuldiging zullen intrekken.

De stakers hebben er nu toch geen profijt meer van!

Marx contra Engels! — Te Leiden stond deze week, bij de verkiezing voor den Gemeenteraad de sociaal-democraat MARX tegenover ENGELS, den candidaat der katholieken.

MARX en ENGELS tegenover elkaar!

Daar hebben er zich deze deze week twee in hun graf omgedraaid!

Warenhuis-idylle. — Het beroemde warenhuis SIEGEL, COOPER & Co. te New-York heeft weer iets nieuws verzonnen, dat een gewone winkelier moeilijk na zal kunnen doen.

Wanneer moeders met kinderen iets komen koopen, loopen de kleinen maar in den weg. Wat hier aan te doen?

Er is bij den ingang een kinderlift gemaakt, die tot boven de 14 verdiepingen van het reuzengebouw uitkomt en de kleinen, op 't dak brengt in een idealen kinderspeeltuin.

Evenals men bij den ingang van een museum zijn parapluie afgeeft en daarvoor een nummertje ontvangt, evenzoo geeft nu moeder de vrouw haar kleintjes af; op hun rug wordt een nummer gespeld, moeder krijgt het zelfde nummer en floep!!! daar vliegt de kleine in een schommelbak 14 verdiepingen hoog, — gaat spelen — en als moeder na een uurtje klaar is, wordt naar boven om nummer zooveel getelefoneerd, de kleine daalt naar beneden en wordt tegen teruggave van 't nummer aan moeder wedergegeven met een kleur van 't dolheerlijke spelen op de wangen!

Inderdaad, 't is amerikaansch!

„Hannekemaaiers". — Dat Italië nog altijd een belangrijk contingent arbeiders aan andere landen levert toont een statistiek der «Ufficio del Lavoro» te Rome. Daar blijkt uit dat in 1905 niet minder dan 859.000 werklieden tijdelijk in 't buitenland gingen werken, voor 85 pCt. bij den landbouw. Bij 't oogsten in 't eigen vaderland komen soms arbeidskrachten te kort. Gemiddeld duurt zoo'n buitenlandsche «Studiereis» 50 dagen, gedurende welke genoeg wordt verdiend om geruimen tijd van te bestaan, want veel heeft een Italiaan niet noodig.

Coöperatie in de Kazerne. — In Frankrijk is een nieuw denkbeeld in toepassing gebracht, n.l. de vervanging der cantines door coöperaties. Aan de Fransche cantines werd vooral verweten, dat ze de onderofficieren met verlies bedienden, doch dit verlies terug verkregen door de winst op de vertering der gewone soldaten. In ieder geval, de cantinehouder stak aanmerkelijke winsten in den zak, voortvloeiend uit het alcoholverbruik der soldaten. Eenige officieren kwamen op het denkbeeld de cantines coöperatief te maken.

Op 't oogenblik bestaan er reeds vele coöperaties in de kazernen, die het den soldaat mogelijk maken zich bijna tegen den kostenden prijs, thee, koffie, wijn, bier, melk te verschaffen, alles van uitstekende kwaliteit. De winst betrekkelijk is gering, maar toch zijn reeds aanzienlijke sommen bijeenvergaard, welke tot drieërlei doeleinden worden besteed:

1°. Aankoop van spelen, zoowel voor binnen als in de open lucht, van boeken en tijdschriften om de kazerne huiselijker te maken en den soldaten gezonde en aangename afleiding te bezorgen;

2°. Instelling van een ondersteuningskas;

3°. Het voornaamste deel komt den soldaten persoonlijk ten goede, doordat hun bij het verlaten van de kazerne een pensioenboekje wordt verschaft met een eerste inleg van 10, 15 of 20 francs.

De administratie wordt gevoerd door administrateurs uit de manschappen zelf en daartoe door die manschappen zelf benoemd.

Schoolartsen. — In Duitschland, waar de schoolartsen zich al flink ingeburgerd hebben en veel waardeering vinden bij de schoolautoriteiten, streven zij ook naar steeds meer aanraking met de ouders. Te Leipzig worden steeds de ouders uitgenoodigd bij het geneeskundig onderzoek der kinderen tegenwoordig te zijn, bij welke gelegenheid de schoolarts dan tot de aanwezigen een onderrichtende toespraak houdt.

Te Hamburg houdt men «oudersavonden», waarop de schoolarts als spreker optreedt. Dat gaat daar best.

Pastoors-vereeniging, Op initiatief van abbé Soulange Bodin, pastoor der »Notre Dame de Plaisance«, een arme kerk in 't Zuiden van Parijs, is opgericht een »Syndicat des curés de Paris«, ten doel hebbend het gezamenlijk inkoopen van steenkolen en verdere benoodigdheden. Nu de Scheidingswet het inkomen der geestelijkheid zoo besnoeide, moeten wel alle middelen te baat worden genomen om het huishouden zoo goedkoop mogelijk in te richten. Bij de oprichting van het syndicaat — gebaseerd op de wet van 1884 — waren er 22 geestelijken lid van.

Staats-werkloozenvereeniging. In Denemarken is den 11 Mei 1907 afgekondigd, om drie maanden daarna in werking te treden, een wet, regelende de Staatshulp voor werkloozenverzekering. Die hulp bedraagt over 't geheele land(je) hoogstens 250.000 kronen per jaar: iedere verzekeringskas krijgt als bijslag $^1/_3$ van haar contributiën of premiën, wat alzoo niet overeenkomt met het Gentsche stelsel. Hierbij toch wordt de bijslag geschonken naar gelang der uitkeeringen aan de werklooze leden. 't Is duidelijk, dat volgens het Deensche stelsel de kassen aardig in goeden doen kunnen komen; er kunnen immers tijden zijn van weinig werkloosheid en toch gaat dan de staatshulp maar door. De wet bepaalt intusschen, dat de financien der kassen en vakvereenigingen streng gescheiden moeten worden gehouden; de kassen mogen aan deze vereenigingen zelfs nooit een voorschot of schenking doen. Op zoo'n manier kan men een flink reservefonds voor kwade tijden krijgen.

De wet stelt de noodige voorwaarden vast voor de organisatie der kassen, de eischen, aan de contribuanten te stellen enz. en zorgt tevens voor een centralisatie. Deze bestaat hierin, dat jaarlijks een bijeenkomst van vertegenwoordigers der kassen plaate vindt, waarin de verkiezing van het scheidsgerecht gehouden wordt. Dit bestaat uit 6 leden en plaatsvervangers; als voorzitter van dit college treedt op de inspecteur der werkloosheid-verzekering. Het scheidsgerecht moet er ook op letten of de kassen wel naar letter en geest der wet handelen. Van dit college bestaat — ook b. v. bij geschil om een wegens staking, uitsluiting, ziekte, weigering tot werken, bedeeling, onbehoorlijk gedrag op 't werk enz. geweigerde uitkeering — beroep op den minister van binnenlandsche zaken, die in hoogste instantie beslist. Spoedig komen wij in onze rubriek «*Uit Tijdschriften*" uitvoeriger terug op deze nieuwe wet.

Van het zoogenaamde »Noorsche stelsel« (hulp aan ongeorganiseerden) vinden wij in de wet niets; wel staat bepaald, dat personen wier maatschappelijke positie hen van het lidmaatschap uitsluit, toch deelgerechtigden kunnen worden als zij overigens aan de voorwaarden voldoen. Zou de praktijk van het Noorsche stelsel tot dit zwak overblijfsel ervan geleid hebben?

Inspectie in Frankrijk. Minister Viviani heeft zijn schitterend zoeklicht gericht op de arbeidsinspectie en uitgevonden, dat aan de ambtenaren arbeidersvertegenwoordigers zullen worden toegevoegd (délégués adjoints), echter slechts in de privaat-industrie en, lezen we wel, ook alleen in de groote ondernemingen. De eerste honderd arbeiders hebben recht op zoo'n vertegenwoordiger; voorts komt er een op ieder 200 arbeiders. Zij hebben tot taak de ambtenaren te wijzen op overtredingen der arbeidswetten, maar mogen niet zelf proces-verbaal opmaken. Zij worden gekozen uit de arbeiders van beiderlei kunne en genieten als honorarium: 10 francs per dag in Parijs, 5 fr. in landelijke gemeenten, van 5 tot 10 fr. in andere plaatsen. Deze kosten komen — o prachtuitvinding van het Viviani-licht — geheel ten koste der patroons.

Begrijpelijkerwijze zijn deze daar alles behalve mee ingenomen. Wil de Staat scherper toezicht, best, zoo redeneeren zij; maar dan betale hij het zelf, instede van zich aan alles, *ook aan dat scherper toezicht*, te onttrekken.

Een ander bezwaar is, dat voor de kleine-industrie 't nieuwe ontwerp niet geldt. En 't is juist in de kleine ondernemingen, dat de grootste misstanden voorkomen!

Als de Kamer eens tijd heeft, zal Viviani wel wat hooren over zijn uitvinding.

Vervroegde winkelsluiting. In meerdere Duitsche steden, die vervroegde winkelsluiting hebben ingevoerd, is 't aan sommigen geoorloofd later open te blijven. De ervaring leerde echter langzamerhand, dat 't publiek, uit gewoonte vroeger komend, daar niet op let, zoodat de latere sluiting eenvoudig een extra belasting van patroon en personeel beteekent.

Zondagsrust. De stedelijke overheid van Munchen heeft bepaald, dat handelspersoneel op Zon- en feestdagen tusschen 1 Januari en 31 Augustus behoudens enkele uitzonderingen, volstrekt niet, tusschen 1 Sept. en 31 December slechts van 10 tot 12 uur aan 't werk mag gezet worden. Joodsche kooplieden, die den sabbatdag houden, mogen altijd tusschen 10 en 12 uur laten werken, maar moeten zorgen, dat er geraas noch ergernis mede gepaard gaat.

De Fransche verzoeningsraden. De bekende *Conseils de Prud'hommes*, die tot dusverre slechts ten dienste stonden der eigenlijke werklieden, zullen voortaan ook rechtsprekend en bemiddelend tusschenbeide treden voor handelspersoneel, klerken enz. Was tot dusverre de oprichting dier raden de zaak der regeering, dit is nu overgedragen aan de gemeenten, gehoord de handelskamers, arbeidsraden enz. Het kiesrecht voor de *conseils* hebben alle 25 jarige mannen en vrouwen, die minstens 3 jaar bij 't vak zijn, den leertijd inbegrepen; verkiesbaar zijn echter slechts 30 jarigen, die minstens 3 jaar in 't betrokken district wonen.

Terwijl de Duitsche *Gewerbegerichte* een onpartijdigen voorzitter kiezen, wordt bij de *Conseils*, evenals bij onze kamers van arbeid, het voorzitterschap beurtelings door de leden waargenomen. Staken over een aangelegenheid de stemmen, dan moet dezelfde zaak nogmaals behandeld worden onder voorzitterschap van den vrederechter van 't district, wiens stem dan zoo noodig beslist.

De geldigheid van collectieve contracten. 't Volgende bericht is waarlijk om te schrikken voor den heer Waller, die ter Eerste Kamer zoo bang bleek voor collectieve contracten.

Een transportarbeider te Neurenberg klaagde zijn patroon aan wegens ontslag zonder inachtneming van den wettelijken opzeggingstermijn van 14 dagen. De patroon voerde echter aan, dat ten vorigen jare in het transportbedrijf, als gevolg eener staking, een collectief contract was vastgesteld dat voor het gansche bedrijf den opzegtermijn wederzijds uitschakelde.

De arbeider-aanklager voerde voor 't gerecht aan, van dat contract niets te weten.

De voorzitter: zijt gij niet georganiseerd?

Arbeider: Neen.

Voorz.: 't Was in ieder geval uw plicht, u van de toestanden in uw bedrijf op de hoogte te stellen. Ge wist toch wel, dat er een minimum loon was vastgesteld.

Arb. Ik lees geen politieke krant (waarmede hij bedoelde de sociaal-democratische arbeiderspers).

Voorz.: En Zondags? Komt gij dan nooit met collega's in aanraking, met wien gij over uw vakbelangen kunt spreken?

Arb. Daar heb ik geen tijd voor. Des Zondags ga ik naar mijn vereeniging, maar ik bekommer mij niet om politieke zaken.

Tot zoover het verhoor.

Na kort beraad wees het gerecht de aanklacht als ongegrond af, overwegende (we geven dit, als document in 't oorspronkelijke, wat trouwens na 't bovenstaande makkelijk genoeg is te verstaan):

«Vor dem Gewerbegericht ist im vorigen Jahre für das Speditionsgewerbe ein Tarifvertrag abgeschlossen worden, der auch heute noch gültig ist und wonach die Kündigung generell beiderseits ausgeschlossen ist. Der Einwurf des Arbeiters, er habe von diesem Tarif nichts gewuszt, kann nicht gelten, sonst hätten die nach oft schweren wirtschaftlichen Kämpfen zustande gekommenen Tarifverträge keinen Wert, wenn dann wieder einer daher komme und sage, er habe davon nichts gewuszt. Die Zeiten haben sich eben geändert und Pflicht eines Arbeiters ist es heute, bei Ankunft in einer fremden Stadt oder beim Uebertritt in einen anderen Beruf, sich um die in dem für ihn in Betracht kommenden Beruf, bestehenden Verhältnisse zu kümmern, gleichviel, ob er organisiert ist oder nicht.» O.

N. V. Drukkerij voorh. H. Berger, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 13 JULI 1907. No. 28

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

BERICHT.

Wegens afwezigheid van den Redacteur, gelieve men tot 15 Augustus a.s. alle brieven en stukken, voor de Redactie van het *K. S. W.* bestemd, te adresseeren aan den Heer ARN. SMITS, Kaiserstraat, Leiden.

INHOUD: Bericht. — Het Woningvraagstuk en de Woningwet, II, door J. W. RATTÉ. — Een handelshoogeschool, door A. KELLENAARS J.BZN. — Uit Tijdschriften: De Deensche wet van 9 April 1907 op de erkende werkloosheidskassen. — Berichten en Mededeelingen: De Katholieken ten voorbeeld gesteld. — Wie liegt? — Sociale gemeente-politiek. — Korte Berichten: Gemeentelijke steenkolenmijnen. — Gemeentelijke exploitatie. — Belasting op waarde-vermeerdering. — Schoolartsen. — Werkliedenreglement. — Schadevergoeding bij staking. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

HET WONINGVRAAGSTUK EN DE WONINGWET. II.

C. *De verkrijging van geschikt bouwterrein.*

Lange jaren is menigeen slapende rijk geworden door in de omgeving van vooruitgaande steden, groote terreinen te koopen, en kalm af te wachten, tot de woningnood der bijliggende stad hun het land zou afkoopen tegen schatten van geld. Wel is waar zijn er anderen, die te laat kwamen of die niet sliepen, achter 't net komen visschen en hebben hun geld verspeeld, doch de grondspeculatie is over 't algemeen niet zoo'n nadeelig vak geweest. 't Ergste hierbij is echter, dat de bouwgrond naar verhouding veel te duur werd en dus ook de huizen duur, zoodat, toen die dure huizen onbewoond bleven, velen arm werden, er gebrek bleef aan goede, voor een arbeidersbeurs bereikbare woningen en.... men moest zien, dat velen in krotten wonen, waar goede huizen leegstaan.

Eenigszins heeft de Woningwet daaraan een eind gemaakt. Eenigszins, en wel door Art. 27. 1 en 2.

»De gemeenteraad is bevoegd in het belang van stelselmatige bebouwing te verbieden, dat gebouwen worden gebouwd of herbouwd op grond, welke ingevolge een voorafgaand raadsbesluit in de naaste toekomst voor den aanleg van een straat, eene gracht of een plein bestemd is.

»2. Bij een raadsbesluit, hetwelk een verbod tot aanbouw of herbouw inhoudt, wordt aangegeven, op welk deel van den grond, aan een en denzelfden eigenaar toebehoorende, het verbod betrekking heeft en worden, ingeval het verbod meer dan één derde gedeelte van zijn in het plan begrepen grond betreft, de redenen medegedeeld, waarom niet tot aankoop of onteigening wordt overgegaan.«

Door art. 28 wordt deze bevoegdheid van den Raad zelfs verplichtend gesteld voor gemeenten van meer dan 10.000 zielen.

De vrije beschikking over allen grond kan dus aan de speculanten ontnomen worden.

Maar vooral, wanneer we deze beide artikelen beschouwen in verband met het reeds door ons genoemde art. der Onteigeningswet, nl. 77 en wel sub 4, dat inhoudt, dat de zoo gemakkelijk gemaakte onteigening ook kan plaats hebben:

»ter verkrijging van de beschikking over ongebouwde of gebouwde eigendommen, ten einde uitvoering te kunnen geven aan een in het belang der volkshuisvesting vastgesteld bouwplan of aan een plan van uitbreiding, vastgesteld in verband met § 6 der Woningwet.«

dan wordt de beteekenis daarvan nog sterker.

En zoo de gemeenteraad verder oordeelt, dat er gebrek aan goede niet te dure woningen is, kan hij, zoo men als gemeente niet zelf wil bouwen, gebruik maken van Art. 31. 1. dat zegt:

Bij besluit van den gemeenteraad kunnen gronden en gebouwen aan de gemeente toebehoorende, aan vereenigingen, vennootschappen of stichtingen, als genoemd in het voorgaand artikel (dus art. 30, waarin van »toegelaten« vereenigingen sprake is) in eigendom, erfpacht of opstal worden overgedragen tot aanbouw of verbouw van woningen in het belang der volkshuisvesting en kunnen met gelijk doel gronden en gebouwen worden aangekocht.

En het volle licht valt op de waarde van dit artikel door de woorden uit de Memorie van Antwoord aan de 1e Kamer:

Of de overdrachten zullen geschieden om niet, zal afhangen van omstandigheden. Tot overdracht om niet in eigendom, zal wel niet of hoogst zelden aanleiding bestaan, maar wel zal dit kunnen voorkomen met overdracht in erfpacht of opstal.

Maar.... vóór de gemeenteraden allen zóó over 't woningvraagstuk oordeelen, dat ze alle hun door de wet gegeven middelen zullen aanwenden om aan de grondspeculatie zooveel doenlijk een eind te maken, zal er nog wel een poosje voorbijgaan. Zoolang nog in veel kleinere plaatsen de wèlgesteldheid een der hoofdmotieven is, om iemand lid van den Raad te kiezen, moeten we niet tè veel verwachten. Het kan niet uitblijven, dat dáár, waar getracht wordt, dat de gemeente in een bestaand tekort aan goede woningen zal voorzien, hetzij door eigen bouw, hetzij door steun aan particulieren, zij daarbij zal stuiten op de belangen van de bezitters van de minste

soort woningen, vooral, als het huisjesbezit voor die menschen een levensbestaan is. Ons is een gemeente bekend, waar een machtig huiseigenaar beslist ontkent, dat het stichten van een woningbouwvereeniging of het doen bouwen van eigenwoningen voor de werklieden noodig is en hierbij wijst hij op de voldoendheid van de door hem in eigendom bezeten woningen. Dit zegt nu op zich zelf niets, hij kan gelijk hebben, maar tegenover zijn meening staat het oordeel van vele anderen in die gemeenten.

Hoe dit ook zij, het ligt voor de hand, dat in verschillende gemeenten botsingen van belangen niet kunnen uitblijven en bij de keuze van gemeenteraadsleden zal men in de toekomst steeds meer gaan letten ook op de »geloofsbelijdenis" van den candidaat ten opzichte van het woningvraagstuk, want zeer veel hangt in deze af van het gemeentebestuur en van den Raad. De inspecteur FABER meent dan ook te mogen zeggen, dat, ten plattenlande in elk geval, de invloed dien de woningwet ten goede heeft uitgeoefend, meer afhankelijk is van de belangstelling, die het hoofd van de gemeente er voor toont, dan van iets anders.

Men herinnere zich de actie, die te dezen opzichte is gevoerd te 's-Gravenhage bij de laatste verkiezingen voor den Gemeenteraad. De kiesvereenigingen ondersteunden daar de candidaten, die ten opzichte der gemeentelijke grondpolitiek voldoende verklaringen konden afleggen. Speciaal wilde men weren uit den Raad, allen, die bij bouwgrondmaatschappijen financieel betrokken waren.

Het ligt natuurlijk niet in den gedachtengang van hen, die van alle gemeentelijke exploitatie gruwen, dat de gemeenten van het recht, hun door de Woningwet gegeven, een ruim gebruik zullen maken. En toch, de practijk brengt de gemeenten er toe. Utrecht en Rotterdam geven ons het bewijs. De gemeenten *moeten* het grondbedrijf ter hand nemen, willen ze zich niet als in een ijzeren ring zien gesloten door de particuliere grondspeculatie, die de gemeenten op hooge kosten jaagt. En ook in ons land zal wel binnen niet te langen tijd het voorbeeld gevolgd worden van de Pruisische Regeering, die, gelijk blijkt uit een mededeeling van MR. BEK te 's Gravenhage in »*Gemeentebelangen*", de gemeenten in 1901 reeds volgenderwijze aanschreef:

»....Van ingrijpend belang voor eene betere ontwikkeling der woningtoestanden is eindelijk eene doelmatige grondpolitiek der gemeeenten.

»Een verkoop van gemeentegrond ter bestrijding van den woningnood kan wel tijdelijk het gevolg hebben, dat woningen in grooter getal en tot billijkeren prijs gebouwd en aangeboden worden, maar op den duur komt dit alleen der terreinspeculatie ten goede. Slechts dan zal de verkoop van gemeentegronden tot het bouwen van kleine woningen toegestaan kunnen worden, indien de gemeente zich het uitdrukkelijk recht van vóórkoop voorbehoudt, of indien voldoende zekerheid gegeven wordt, dat de grond aan de particuliere speculatie onttrokken blijft.

«In dit opzicht verwijzen wij naar de werkzaamheden van zoodanige bouwmaatschappij- en coöperatieve bouwvereenigingen, welke de huizen niet voor eigendomsverkrijging der bewoners bestemmen, maar uitsluitend voor huurhuizen.»

Waar de gemeenten, — en dit ten slotte over dit gedeelte van ons onderwerp, — èn door een verstandige grondpolitiek, èn door een billijke belasting op de waardevermeerdering van ongebouwde eigendommen, voordeelen in haar kas krijgen, zullen ze er ten slotte minder bezwaren tegen hebben voor den bouw van volksbuurten en volkswoningen eenigen steun te geven.

Gebrek aan geschikt, niet te duur bouwterrein is in sommige plaatsen de oorzaak geweest dat men, om toch maar verhuurbare arbeiderswoningen te zetten, zijn toevlucht moest nemen tot vèr buiten de eigenlijke stad. Gevolg daarvan was vooreerst, dat de huurders veelal verstoken waren van het genot van waterleiding en gasgebruik, dat de afvoer te wenschen overliet, dat er een soort vóórstad werd gebouwd, die, door te weinig toezicht, volkomen afsluiting, onbegaanbare wegen, duisternis, een ware poel werd van bederf, zoowel voor 't lichaam als naar den geest.

't Blijkt dus, dat de pogingen van de Woningwet om grond beschikbaar te doen stellen voor de volkshuisvesting ten zeerste zijn toe te juichen. Doch we komen nu aan niet 't minste van 't opbouwende werk der woningwet.

D. *De duurte van Bouwkapitaal.*

Het verkrijgen van bouwkapitaal is natuurlijk steeds óók afhankelijk van de duurte van kapitaal in 't algemeen. De Middenstander, die zich een huis laat bouwen, de kapitalist, die zich een woning bouwt naar zijn keuze en den graad van zijn kapitalisme, hij doet dit òf van zijn oververdiend of overgewonnen geld, desnoods aangevuld door een schappelijke hypotheek. Doch arbeiderswoningen worden gebouwd als geldbelegging, meestal zelfs door door personen, die geen of weinig geld hebben en bouwen om wat productiefs met hun vakkennis te doen, met op den achtergrond als hoop, dat het een goudmijn zal worden. En juist het feit, dat die bouwers geld *per se* noodig hebben, maakt voor hen 't geld zoo duur. In 't Rapport, uitgebracht door de commissie van onderzoek, benoemd door den Gemeenteraad van Amsterdam in zijne vergadering van 30 Juni 1897 wordt o. a. medegedeeld, hoe de Commissie een rekening onder de oogen kreeg, waarbij een groote credietvereeniging voor rente 5 % voor verlengingsprovisie 1 % per maand en voor waarborgpremie aan haren agent 2 % berekent. En dit was nu een groote credietvereeniging. Wat zullen de kleine dan niet doen, en particulieren! Zoo goed als zeker komt men nooit goedkooper te recht dan tegen 6 %.

De duurte van 't bouwkapitaal moest natuurlijk in de huren worden teruggekregen, doch, dank zij de woningwet, is er nu voor »toegelaten« vereenigingen goedkooper geld te krijgen. En dit wel door Art. 30 dier wet, dat luidt:

Bij besluit van den gemeenteraad kunnen onder nader bij algemeenen maatregel van bestuur te regelen voorwaarden aan vereenigingen, vennootschappen en stichtingen *uitsluitend in 't belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam* en als zoodanig door Ons, Gedeputeerde Staten gehoord, toegelaten, voorschotten en bijdragen worden verleend ter tegemoetkoming in de door die vereenigingen, vennootschappen en stichtingen ten behoeve van de volkshuisvesting aan te wenden kosten.

We hebben eenige woorden gecursiveerd, om goed te

laten uitkomen, dat het uitsluitend doel der vereeniging niet mag zijn *de huisvesting van haar leden.*

De voorschotten en de bijdragen, in dit artikel bedoeld, worden alleen verleend onder voorwaarde, dat het bedrag, hetwelk voor rekening der vereeniging, vennootschap of stichting blijft, uiterlijk in vijftig jaren, in gelijke jaartermijnen of bij wege van annuïteiten, wordt afgelost.

Van belang is hierbij te memoreeren, wat de Memorie van Toelichting bij dit artikel te lezen gaf n.l. «Hier wordt gesproken van voorschotten als van bijdragen. Geeft de gemeente een voorschot, welks aflossing geschiedt bij wege van annuïteiten en neemt nu de gemeente een deel der annuïteiten voor hare eigen rekening, dan is natuurlijk niet louter een voorschot ontvangen, doch is tevens, wijl terugbetaling niet ten volle geschiedt, geldelijke steun genoten.» Zelfs garantieleeningen zijn hierbij niet uitgesloten. Bovendien mag de gemeente zelfs deelnemen in een door eene vereeniging (een «toegelatene») gesloten geldleening.

Op velerlei wijze is dus mogelijk, dat de Gemeente de bouwvereenigingen financieel steunt, en dit is van te meer waarde, daar 't der Gemeente zelfs vrij staat, natuurlijk als de behoefte zich daaraan doet gevoelen, het benoodigde bouwkapitaal tegen lage, zeer lage rente te verschaffen, zelfs om niet. En omdat de mogelijkheid voorzien is, dat, vooral gedurende de eerste jaren, zelfs bij rentelooze leening het betalen der annuïteiten moeite zou kunnen kosten, kan de gemeente gedurende de eerste vijf jaren de helft daarvan, en verdere jaren een derde gedeelte nog voor haar rekening nemen.

Natuurlijk verkrijgt de gemeente, als zij als geldschietster optreedt, veel en velerlei rechten op die vereeniging, en dit is o. i. juist een groot voordeel tot oplossing van 't woningvraagstuk. Want juist door deze rechten, als hypotheekhoudster feitelijk, zelfs met naastingsrecht dikwijls, zal de gemeente er lichter toe overgaan voorschotten en bijdragen te verleenen, en bovendien gaat het bestuur der gemeente daardoor juist meer 't belang begrijpen, dat ze heeft bij goede bouwvereenigingen, die, zonder twijfel, de beste lichamen zijn, om in overeenstemming met de gemeente tot verbetering van de woningtoestanden bij te dragen.

Welke de verplichtingen der bouwvereeniging zijn, kunnen we hier onbesproken laten, niet alleen, omdat dit buiten 't kader van deze artikelen valt, maar ook omdat onze studie dan te uitvoerig zou worden. Wèl moeten we er nog den nadruk op leggen, dat de Woningwet nog meer doet, om de gemeenten als 't ware aan te moedigen, op practische wijze tot oplossing van het woningvraagstuk mede te werken door het steunen van bouwvereenigingen. Ze bepaalt n.l. dat het Rijk bevoegd is, om aan de gemeenten, voor wie dit als wenschelijk wordt aangetoond door het Rijkscollege van Bijstand, geldelijken steun te verleenen, ook weder in den vorm van voorschotten en bijdragen. (art. 33) Deze voorschotten worden wel niet renteloos gegeven, maar toch tegen lage rente, nl. zooveel als ongeveer de 3 percents Nationale Schuld op de beurs te Amsterdam oplevert. De bijdragen worden toegekend tot zoodanig bedrag, dat het geldelijk offer, door het Rijk en de gemeente te brengen, ongeveer gelijk sta. In buitengewone gevallen kan deze bijdrage echter nog hooger zijn, doch nooit stijgen boven de helft der door de gemeente verschuldigde annuïteit (eveneens voor 50 jaren.)

Een voorbeeld kan dit duidelijk maken.

Nemen we b. v., omdat het ons er om te doen was, aan te toonen, dat de woningwet *goedkoop* bouwkapitaal kan doen verschaffen, een zeer gunstig:

Een gemeente geeft gronden, die haar eigendom zijn, aan een vereeniging in erfpacht om niet. Voor 't bouwen is, stellen we, f 10.000 noodig. Dit geeft de gemeente als renteloos voorschot, nadat ze zich verzekerd heeft, dat 't Rijk in dit geval zal steunen. Nu zal de gemeente deze f 10.000 van het Rijk kunnen vragen tegen b. v. 4 % annuïteit, terwijl het Rijk evenveel bijpast als de gemeente. In de eerste 5 jaren betaalt dan het Rijk f 150, de gemeente f 150 en de vereeniging f 100, terwijl dit in de volgende 45 jaren voor Rijk, gemeente en vereeniging f 133.33 wordt.

Kom dáár eens om bij 't gewone bouwcrediet!

In sommige gevallen kan de Rijksbijdrage nog hooger worden en zou de verdeeling zóó kunnen worden, dat voor rekening van het Rijk 2 %, voor de gemeente 0.06 % en voor de vereeniging 1.33 % blijft.

En als we hier nu nog bijvoegen, dat er reeds sprake is om de 50 annuïteiten te veranderen in 80, zoodat de terugbetaling over nog langer tijdsverloop kan loopen, zal men toch moeten toegeven, dat de wetgever zéér veel heeft gedaan om het woningvraagstuk een belangrijke schrede nader te brengen tot oplossing.

Dat in ons land noch Rijk noch gemeente meewerken om de woningen eigendom te doen worden van de huurders persoonlijk, is in 't algemeen toe te juichen, eveneens als de beperking op de kapitaalwinst der vereenigingen tot hoogstens 4 %, waarin men een middel moet zien om van bouwvereenigingen geen zaakjes te maken.

Tot zóóver over de pogingen der woningpolitiek om tot goedkoop bouwkapitaal te geraken. Nu ook eenige feiten, waaruit blijkt, dat dit deel van de wet evengoed als de andere deelen op practische resultaten kan bogen.

In 't jaarverslag over 1904, van Regeeringswege opgesteld, vinden we omtrent voorschotten niets vermeld, in dat over 1905 wordt vermeld:

1e dat de gemeenteraad van Het Bildt aan de woningstichting aldaar een renteloos voorschot toekende van f 68,000 ten behoeve van het bouwen van 46 woningen en het onbewoonbaar maken van een gelijk aantal krotten.

2e dat de gemeenteraad van Menaldumadeel besloot aan de Woningvereeniging «Menaldumadeel» aldaar een voorschot van f 16000,— te verleenen, indien het Rijk dit bedrag aan de gemeente verschafte.

Jammer genoeg, moesten we er bij lezen, dat het eerste besluit de goedkeuring van Gedeputeerde Staten van Friesland niet kan verwerven; en dat hetzelfde college aan het 2e besluit zijne goedkeuring onthield.

Of er in de tweeërlei redactie van deze weigering nog iets ander zit dan een stijlverschil, kunnen fijne onderscheiders wellicht opmerken.

Meer positiefs is echter ook te melden, zoo als blijkt uit bijgaande tabel, welke de Heer ZOETMULDER bij zijn

voortreffelijke verhandeling te 's-Gravenhage voor 't Diocesaan Comité der K. S. A., over het woningvraagstuk aan zijn hoorders deed verschaffen.

NAAM DER VEREENIGING	Dagteekening van het Kon. Besluit.	BEDRAG VAN HET VOORSCHOT.	DOEL	OPMERKINGEN.
Vereeniging „Volkshuisvesting" *Schiedam.*	11 Dec. 1906.	f 60000.	Stichting van 24 woningen.	De gemeente geeft een voorschot ten bedrage van 5 maal het door aandeelhouders gestorte bedrag.
Vereeniging tot verbetering van de Volkshuisvesting te *Tietjerksteradeel.*	8 Jan. 1907.	f 7600.	Stichting van 8 arbeiderswoningen.	Kapitaal der vereeniging f 2000.—
Bouwvereeniging „St. Servatius." *Maastricht.*	12 Jan. 1907.	f 140400.	Bouw van 40 huizen bevattende 80 woningen.	De gemeente geeft een voorschot van 90 pct. der bouwkosten.
Vereeniging tot verbetering woningtoestand in *Deventer.*	23 Jan. 1907.	f 180000.	Bouw van 92 arbeiderswoningen en aflossing van een tijdelijk opgenomen som van f 7000, besteed tot verbetering van woningen.	Eigen kapitaal der vereeniging bestaande in door haar verbeterde woningen. f 10000.
Stichting der Departementale woningbouw te *Wildervonk.*	11 Febr. 1907.	f 21500.	Stichting van 13 woningen.	Kapitaal der stichting: f 1500 bestaande in onroerende goederen.

Na dit alles kunnen we dus niet beter doen dan de mannen der K. S. A. vooral aan te sporen al 't hunne te doen om dit deel der sociale questie, — want zóó moet men 't woningvraagstuk beslist noemen — te helpen oplossen. Hoe zal men te werk dienen tegaan? Door een vereeniging te stichten. Ja, maar niet te snel, niet een te groote vereeniging. Men beginne met eenige mannen, die hart voor de zaak hebben, bijeen te roepen. Daarbij moeten beslist mannen zijn van invloed, van plaatselijken invloed. Men verzuime niet, daarbij een of meer leden der gezondheidscommissie te vragen; liefst ook zoeke men mannen, die door hun maatschappelijke positie borg kunnen blijven voor een richtig beheer. Kan men het zóóver brengen, dat ook Raadsleden zich voor de zaak interesseeren, zooveel te beter. Maar vooral wake men er tegen, dat te vroeg openbaarheid worde gegeven aan de plannen; zeker houde men geen openbare vergaderingen. Want het eerste werk is en blijft, niet het maken van statuten, maar het zich trachten te overtuigen van de mogelijkheid, of er van 't Gemeentebestuur hulp zou te krijgen zijn. Want mèt den steun van den Raad staat of valt ook het plan. Dus éérst het terrein verkennen, en zoo dit gunstig is, dan moeten de personen gevonden worden, die bereid zijn de eerste gelden vóór te schieten, wat weer te gemakkelijker gaat, als men officieus van de voorwaardelijke toestemming van 't Gemeentebestuur zeker is.

Is men zóóver, dat men de toezeggingen heeft, dan vrage men om advies b.v. aan het Centraal Bureau der K. S. A. te Leiden, dat reeds meer met dit bijltje gehakt heeft en dus den kortsten weg wijst om tot het doel te geraken. Het kan de aanvragers voorzien van statuten, het geeft een goed adres van deskundigen, die, in samenwerking met de bevoegde ambtenaren, plannen ontwerpen na een plaatselijk onderzoek, enz.

Wil 't gemeentebestuur er totaal niets van weten, dan behoeft men echter nog niet alle hoop op te geven, dan staat de weg van adresseeren aan den Raad nog open. Dan kunnen de vereenigingen hun zedelijke macht in de waagschaal werpen, dan — ten slotte — zal meer dan ooit blijken, dat de woningpolitiek een hartig woordje zal gaan meespreken in de sociale gemeentepolitiek.

En mocht het eerste geld niet te vinden zijn, wat toch zoo noodig is, omdat men niet mag verwachten, dat de gemeenten alles voorschieten, dan — dan zijn de spaarbanken der vereenigingen er nog, die met gerust hart hun geld in bouwvereenigingen kunnen deponeeren, zonder vrees voor faillissment. Want van huurders is de bouwvereeniging zeker.

Het is dus wenschelijk, dat onze mannen alom het initiatief nemen, om van de Woningwet het vele nut te doen trekken, waartoe ze gelegenheid geeft; goed voorgaan doet goed volgen. Laten we allen toonen, dat het ons ernst is om practisch te arbeiden aan dit belangrijk deel van de sociale questie: het Woningvraagstuk.

J. W. RATTÉ.

EEN HANDELS-HOOGESCHOOL.

De behoefte eener goed ingerichte handels-hoogeschool doet zich meer en meer voor ons land gevoelen. Geen wonder dan ook, dat de wakkere voormannen der bekende *Nationale Vereeniging voor Handelsonderwijs* reeds sinds jaren met onvermoeiden ijver naar de verwezenlijking van dit ideaal gestreefd hebben.

En in zekeren zin is dit streven niet zonder succes gebleven.

Aan de Nationale Vereeniging voor Handelsonderwijs in verband met de Vereeniging voor Voortgezet Handelsonderwijs is het vooral te danken, dat reeds thans te Amsterdam en Rotterdam geregeld openbare voordrachten gehouden worden voor meer uitgebreid handelsonderwijs.

Zoo werden in den laatsten tijd te Amsterdam, door de eerste vakspecialiteiten uit het land cursussen gehouden, die betrekking hadden op handelsrekenen, boekhouden, handelsrecht, stenographie, Spaansche-, Italiaansche-, Zweedsche-, Russische- en Duitsche taal, handelspraktijk. Verder over de voornaamste bestaansmiddelen van ons land, over accountancy, instrumenten en wetenschappelijke hulpmiddelen bij de scheepvaart, over bijzondere warenkennis der belangrijke koloniale producten, kartels, trusts, zee-assurantierecht, munt- en bankwezen, mijnwezen, Nederlandsch recht, wisselhandel, hypotheekbanken, crediet in-, uit- en doorvoerhandel.

Deze cursussen mochten zich, ook waar 't aankomt op de deelneming, in een bijzondere belangstelling verheugen.

Doch volgens het getuigenis van Dr. J. H. H. Hülsmann, Directeur der openbare handelsschool van Amsterdam, moet de bekroning van het werk gevonden worden door de oprichting eener handels-hoogeschool.

In het *Maandblad voor Handelsonderwijs en Handelswetenschappen* do. 25 Februari 1907, schrijft de Heer Hülsmann o. m.

»Eene handelshoogeschool is eene openbare of bijzondere inrichting, waaraan planmatig onderwijs gegeven wordt, meestal natuurlijk op de uren van den dag, in alle vakken, waarvan de kennis den koopman in staat stelt zijn bedrijf op de hoogte van den tegenwoordigen tijd en met het oog op het internationale verkeer, uit te oefenen. De vakken, welke daartoe behooren, zijn in de eerste plaats de eigenlijke handelsvakken als: handelsbedrijfsleer, kantoorwerkzaamheden, bestaande uit boekhouden en correspondentie, handelsleer van den goederen-handel, van het bank-, transport- en verzekeringswezen, staathuishoudkunde, handelsrecht, warenkennis, technologie, handelsaardrijkskunde, handelsgeschiedenis, talen, als Engelsch, Duitsch, Fransch, Spaansch, Italiaansch, Zweedsch, Russisch, Chineesch, Japanneesch, Maleisch, enz., stenographie en machineschrijven. Dit is wel het minimum, dat aan eene handelshoogeschool kan gedoceerd worden. Het is geen kleinigheid. Het behoeft nauwelijks een betoog, dat dit minimum nòch door de Amsterdamsche Vereeniging voor voortgezet handelsonderwijs, welke ten minste eenige geregelde cursussen in het leven heeft geroepen, nòch veel minder door de Rotterdamsche Vereeniging ook maar eenigszins is bereikt. Het zal wel voor den denkenden lezer niet noodig z ij n a l w a t e r n o g ontbreekt in bijzonderheden op te noemen. .... De taak is zoo groot en veelomvattend, dat een particuliere vereeniging, bestaande uit een beperkt aantal ijverige en energieke kooplieden zich moeilijk naar eisch daarvan zal kunnen kwijten."

Hoe omvattend dan ook de taak van het stichten eener handelshoogeschool moge zijn; en welke eigenaardige moeielijkheden zich hierbij ook moge voordoen, wij kunnen ons nu eenmaal niet aan deze taak onttrekken. Ja, voor 't belang en de eer van onzen handel zijn wij verplicht de pogingen tot het stichten eener handels-hoogeschool op de krachtigste wijze te ondersteunen.

* * *

Toen men in 't naburige Duitschland, waar intusschen de handels-hoogescholen tot opmerkelijk grooten bloei gekomen zijn, de propaganda ten gunste van het handelshoogeschoolwezen begon, heeft men op niet minder moeilijkheden en oude vooroordeelen gestooten.

Het was een eigenaardig verschijnsel, dat in de meeste Duitsche staten wel hoogescholen voor theologen, juristen, geneeskundigen, onderwijzers, kunstenaars, technici en voor bosch- en landbouw bestonden, terwijl zij voor den koopman geheel ontbraken.

Bestond dan, zoo vroeg men zich in Duitschland af, geen handelswetenschap, geen handelsgeschiedenis, geen handelsaardrijkskunde?

Waren dan de boekhouding en het handelsrekenen niet geschikt voor wetenschappelijke behandeling?

Was niet de studie der volkshuishoudkunde, van het geldwezen, het handels-, wissel- en zeerecht eene noodzakelijkheid voor den groothandelaar van onzen tijd?

Moest niet de geest van een volmaakten koopman bij de steeds toenemende onderlinge betrekkingen der volkeren ruimer zijn dan die van andere standen?

Deze overwegingen hebben, ondanks menig vooroordeel, tot de stichting der Duitsche handels-hoogescholen geleid, en gelden in niet mindere mate voor ons land, dat zich toch zoo gaarne de bakermat van den handel noemt, en in geheel zijn geschiedenis bewezen heeft, hoe nauw het met den handel samenhangt.

De Duitsche handels-hoogescholen hebben in den betrekkelijk korten tijd van haar bestaan door hare uiterlijke en innerlijke ontwikkeling op de glansrijkste wijze getoond, hoe noodzakelijk zij zijn.

De waarschuwingen der pessimisten bleken zonder grond te zijn; ja de hoopvolle vooruitzichten der optimisten zijn door de feiten verre overtroffen. Ziehier daarvan het bewijs:

* * *

Volgens het bekende tijdschrift *Die Welt* komt de eer, het handelshoogeschool-vraagstuk, in Duitschland het eerst op practische wijze behandeld te hebben, toe aan eene vereeniging genaamd »*Deutscher verband für das Kaufmännische Unterrichtswesen*" te Brunswijk, waarvan de bekende regeeringsraad Dr. Stegemann voorzitter is.

Practisch opgelost werd dit vraagstuk het eerst te Leipzig.

Volgens eene brochure van prof. H. Raydt hebben de Saksische regeering, het Leipziger gemeentebestuur, de universiteit, de handelskamer en de openbare handelsschool eenparig en practisch samengewerkt, zoodat Paschen 1898 de handels-hoogeschool te Leipzig als de eerste instelling van dien aard kon geopend worden.

En de practijk heeft bewezen, hoe uitstekend hare inrichting is.

Het bezoek dezer school is van 97 studenten in het eerste studiejaar tot 720 in het laatste studiejaar gestegen.

Zij hangt in zooverre samen met de universiteit te Leipzig dat de studenten der hoogeschool de wetenschappelijke lezingen der universiteit volgen.

De Leipziger handels-hoogeschool is echter voor 't overige eene geheel *zelfstandige* instelling, die door een uit elf leden en den directeur bestaanden senaat geleid wordt.

De practische handelslessen worden door leeraren der Leipziger openbare handelsschool gegeven.

Men ziet dus, dat Leipzig aanvankelijk in nagenoeg denzelfden toestand verkeerde als thans Amsterdam. Ook daar bestaat eene bekende openbare handelsschool, waaraan uitstekende krachten verbonden zijn, en waarvan er zelfs verschillenden bekwaam zouden zijn voor de leiding eener handels-hoogeschool.

* * *

Een half jaar na de Leipziger handels-hoogeschool, in den Herfst van 1898, ontstond de handels-hoogeschool te *Aken* onder den naam van «tweejarige cursus voor handelswetenschappen.»

Zij dankt haar ontstaan aan de *industrieëlen* en *kooplieden* van Aken, die aan het jonge geslacht gelegenheid wilden geven om zich voor de leiding van groote handelszaken en industriëele ondernemingen academisch te vormen.

Men meende door de aanpassing aan de sedert 1870

bestaande en zoo bekend geworden technische hoogeschool niet slechts onkosten te besparen, maar vooral een wederzijdsche aanvulling van het aan beide instellingen gegeven vakonderwijs tot stand te brengen. Zoo sluit zich ook nog heden de handels-hoogeschool bij de technische hoogeschool aan, doordat zij hare lokalen, leermiddelen en bibliotheken, alsook hare leerkrachten gedeeltelijk mede gebruikt, doordat verder de studenten der handelshoogeschool ook als leerlingen der technische hoogeschool ingeschreven worden en dat veelal studenten der handelshoogeschool de lezingen der technische hoogeschool volgen, terwijl de toekomstige ingenieurs de lessen der handelshoogeschool bezoeken.

Ter aanvulling der leerkrachten der technische hoogeschool, waarvan 15 voor de jonge kooplieden lezingen houden, zijn 7 leeraren, deels vast, deels facultatief aan de handels-hoogeschool werkzaam. De jaarlijksche reeks der lessen bevat 45 lezingen en oefeningen. De aan de handels-hoogeschool studeerende jonge kooplieden worden naar hunne voorbereiding in studenten (met eindexamen) en toehoorders (met minder voorbereidende kennis) verdeeld.

De leiding dezer handels-hoogeschool is in handen van een kuratorium onder voorzitterschap van den directeur der technische hoogeschool en heeft als leden de vertegenwoordigers der Akener handelskamer, der *Aachen-Müchener Feuerversicherungen* der *Verein zur Beförderung der Arbeitsamkeit* (deze zijn de geldschieters der instelling).

* *
*

Na de handels-hoogeschool te Aken, werd die te Keulen in 't jaar 1901 gesticht, en deze instelling heeft thans een hoogte bereikt, die eenig is in Europa.

Haar ontwikkeling mochten wij meermalen van nabij gadeslaan.

Zooals Dr. CHR. ECKERT, de bekwame directeur der Keulsche handelshoogeschool in zijn bericht over 't afgeloopen schooljaar 1905/6 mededeelt, telde deze instelling in 't laatste wintersemester niet minder dan ruim 1700 leerlingen en toehoorders.

Zij heeft een waar centrum van vakonderwijs thans aan den Ubierring te Keulen een gebouw neergezet, dat even *groszartig* is als de instelling zelve, en dat p. m. 3 millioen Mark kost.

Aan jongelui, zooals scholieren van handelsscholen, aan rijks- en consulaire beambten en aan practische kooplieden biedt de Keulsche hoogeschool gelegenheid tot wetenschappelijke vorming in den handel.

Twaalf hoogleeraren en docenten zijn vast, 18 docenten gedeeltelijk aan de school verbonden, terwijl een 20 tal heeren met de openbare voorlezingen belast zijn.

Het volgend staatje, waarop voorkomen de vakken, het aantal cursussen en de werkuren aan de verschillende vakken gewijd, kan bewijzen, hoe volledig het onderricht is.

	Aantal Cursussen.	*Aantal Weekuren.*
Volkshuishoudkunde.	26	36
Rechtsleer.	19	29
Handelsgeographie en Warenkennis	9	14
Nationale wetenschappen en techniek	10	22
Verschillende talen (Engelsch, Fransch, Italiaansch, Spaansch, Portugeesch, Russisch, Hollandsch, Duitsch, Scandinavische talen.	36	66
Handelstechniek	17	29
Algemeene Wetenschappen.	11	15
Paedagogisch en didaktisch seminarie	1	1
Stenographie.	4	8

Het program der openbare voorlezingen en oefeningen is niet minder belangrijk.

In 133 cursussen werden in 't laatste semester 220 weekuren aan deze voorlezingen en oefeningen gewijd.

De Keulsche instelling beschikt verder over een bibliotheek van p. m. 20.000 banden, en over een uitstekend warenmuseum.

De school werd in 't leven geroepen door de ijverige bemoeiingen van Keulen's burgemeester WILHELM BECKER; en de middelen werden hoofdzakelijk verschaft door 't legaat van een practisch Keulsch koopman GUSTAV VON MEVISSEN, waarbij de stad het niet aan financieelen steun liet ontbreken.

* *
*

De in October 1901 te *Frankfort a/M.* gestichte academie voor sociale en handelswetenschappen wil voornamelijk aan personen uit de kringen van industrie en handel, de voor *leidende* posten noodige kennis op 't gebied der sociale en handelswetenschappen, staatswetenschappen enz. verschaffen; en tegelijk aan beambten, rechters, notarissen e. d. gelegenheid geven tot meer uitgebreide volkshuishoudkundige, rechts-wetenschappelijke en sociaal-politieke studiën. Zij wordt door een raad van 19 leden beheerd; en heeft zooals men ziet een hoogst wetenschappelijk karakter.

Op uitstekende wijze legt zij zich toe, om juristen in de handelswetenschappen te bekwamen; want ook deze hebben groot belang bij handelskennis.

Ten slotte bestaat er nog eene handels-hoogeschool te Berlijn, die in October 1906 geopend werd, en die zich in zooverre van de bovengenoemde instellingen onderscheidt, dat zij in 't leven geroepen en uitsluitend beheerd wordt door een vereeniging van kooplieden n.l. »*Die Aeltesten der Berliner Kaufmanschaft*" (een aloude en machtige organisatie).

* *
*

Ziedaar dan in 't kort de ontwikkelingsgeschiedenis en de inrichting der Duitsche handels-hoogeschool.

Zeker, er zal op echt Hollandsche wijze nog lang moeten overwogen en beraadslaagd worden, vooraleer wij zelfs maar één enkele handels-hoogeschool in ons vaderland zien verrijzen. Doch daar staat ook tegenover, dat juist het goede voorbeeld wel eens aanstekelijk, op ons kalm Hollandsch gemoed, werken kan.

Het goede voorbeeld, dat anderen ons boden, heeft in den loop der geschiedenis vaak met wonderlijke kracht gewerkt.

En mocht ook hier datzelfde voorbeeld iets aan de ontwikkeling van ons handelsonderwijs kunnen bijdragen, dan zou dit onzen handelstand en allen, die bij de ontwikkeling van onzen handel belang hebben zeker ten goede komen.

A. KELLENAERS JBZN.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

DE DEENSCHE WET VAN 9 APRIL 1907 OP DE ERKENDE WERKLOOSHEIDSKASSEN.

Sinds vele jaren hebben in Denemarken de industrie-arbeiders, vooral in de ijzer-industrie, veel te lijden gehad onder werkloosheid. Derhalve hebben de deensche vakvereenigingen, naar gelang zij krachtiger werden, ook de ondersteuning van werkloozen onder het bereik hunner werkzaamheid getrokken; [1]) maar het is steeds duidelijker geworden, dat zelfs de meest werkkrachtige, invloedrijke organisaties, zooals b.v. de Bond van smeden en machine-arbeiders en de Typographenbond, wanneer zij hunne andere werkzaamheden niet willen verwaarloozen, nauwelijks in staat zijn om aan hunne leden in geval van werkloosheid eene werkelijk toereikende uitkeering te verschaffen, terwijl de resulten van zwakkere organisaties, voorzoover deze zich in 't algemeen met uitkeering in geval van werkloosheid bezig houden, geheel en al onvoldoende zijn, en er in dit opzicht voor ongeorganiseerde arbeiders in 't geheel niet gezorgd is.

Sinds langen tijd heeft men derhalve de wensch geuit, dat de Staat in geval van werkloosheid zou te hulp komen. Hij heeft dat van tijd tot tijd ook wel gedaan, door b. v. bij de wet van 10 Maart 1879 renteloozе voorschotten ter beschikking der gemeenten te stellen en door bij de voor 3 jaren van kracht zijnde wet van 29 Maart 1904 een derde gedeelte van hetgeen de gemeenten aan de »vrije armenkassen" (welker ondersteuning niet de bijzondere rechtsgevolgen van de publieke armenkassen heeft) binnen bepaalde perken ten laste van de staatskas over te nemen. De eerste maatregel was echter van zuiver voorbijgaanden aard, en bleef absoluut zonder beteekenis, terwijl de tweede slechts indirect betrekking had op de werkloosheid.

De sociaal-democratische partij in den deenschen Rijksdag had evenwel reeds sedert een aantal jaren eene regelmatige en voortdurende ondersteuning van de werkloosheidskassen der vakvereenigingen uit de staatsmiddelen geëischt. Toen nu bij de wet van 27 Maart 1903 eene commissie benoemd werd, om het vraagstuk eener algemeene invaliditeits- en ouderdomsverzekering in overweging te nemen, wisten de sociaal-democraten het door te zetten, dat de commissie zich ook met de vraag der werkloosheid-verzekering zou bezighouden. De commissie nam deze taak het eerst ter hand, en bood in 't begin van 1906 een »wetsontwerp over erkende werkloosheidskassen" aan; de Rijksdag heeft het ontwerp in den winter 1906/07 behandeld en met onbeduidende wijzigingen aangenomen, en het is vervolgens als »wet op erkende werkloosheidskassen" den 9 April 1907 door den Koning bekrachtigd, en den 1 Mei in het Staatsblad afgekondigd.

De werkloosheidskassen zijn volgens § 1, 1 van die wet vereenigingen van personen, die als loonarbeiders in één of meer bepaalde takken van bedrijf (b.v. handel, kantoorwerkzaamheid, industrie, handwerk, landbouw, hotel- en restauratiebedrijf, transportbedrijf enz.) werkzaam zijn, en zich aaneengesloten hebben, om elkaar, door middel van bepaalde bijdragen, wederkeerige hulp te verzekeren in die gevallen van werkloosheid, welke niet op de in § 13 genoemde oorzaken (zie beneden) berusten. Er is derhalve sprake van vereeniging en van onderlinge verzekering.

Onder bepaalde voorwaarden kunnen deze werkloosheidskassen erkenning en tevens ondersteuning door den Staat eischen. Deze voorwaarden zijn: vooreerst mogen zij geen ander doel hebben dan het in § 1, 1 genoemde (§ 1, 2). Vervolgens moeten zij een reglement hebben. (§ 19), dat bepalingen moet behelzen omtrent naam, zetel, doel en gebied der kas, omtrent het aannemen en de rechten en plichten van leden, en hunne aansprakelijkheid, omtrent de organen der kas en hunne bevoegdheid, omtrent administratie en toezicht, omtrent verdeeling van het overschot bij ontbinding der kas (verdeeling onder de leden is uitgesloten, § 19, 2), alsook omtrent wijziging van het reglement (welke wijziging steeds de goedkeuring moet hebben van den inspecteur der werkloosheid; tegen zijne beslissing staat beroep open bij den minister van binnenlandsche zaken). Vervolgens moet de kas 50 leden hebben; slechts onder bijzondere omstandigheden kan de minister van binnenlandsche zaken aan kleinere kassen »erkenning» verleenen. Ook moet de werkloosheidskas beperkt zijn tot een of meer bepaalde bedrijfsgroepen en dan minstens een deel van het land omvatten, of plaatselijk begrensd zijn (§ 4). Eindelijk moeten zij garandeeren een zeker minimum te zullen uitkeeren.

Voldoet de kas aan de bij de wet gestelde eischen, dan wordt haar door den minister van binnenlandsche zaken, op voorstel van den inspecteur der werkloosheid bij wien zij het verzoek met de noodige bescheiden moet indienen, en die de zaak onderzoekt, de erkenning verleend en tevens de aanspraak op deelname aan de ondersteuning van staatswege. Bestaat er echter voor een vak of voor een plaatselijk gebied reeds een kas, dan kan eventueel aan een nieuwe kas voor hetzelfde vak of hetzelfde gebied de erkenning worden geweigerd (§§ 2, 3).

Slechts degene, die volgens zijn maatschappelijken staat de staatshulp door middel van een erkende ziekenkas kan deelachtig worden, kan tot ondersteuning gerechtigd lid eener werkloosheidskas zijn (§ 5, 1). Dat nu zijn volgens § 6 van de wet van 12 April 1892 op de erkende ziekenkassen: onbemiddelde arbeiders, kleine boeren, handwerkers en nerigdoenden, ondergeschikten met gering loon en andere met de genoemde in maatschappelijk opzicht gelijkstaande mannen en vrouwen. De leeftijdsgrens voor de aanneming tot lid, wordt bepaald in het reglement, maar niemand kan beneden de 18 en boven de 60 jaar (op dezen leeftijd begint het recht op ouderdomsondersteuning volgens maatstaf van de wet op de ouderdoms-pensioenen van 9 April 1891) worden aangenomen, in het laatste geval echter afgezien van het geval van overplaatsing van de eene klas in de andere (85, 2). Dengene, die aan deze voorwaarden voldoet, en bovendien behoort tot een der vakken, waarvoor de kas bestemd is, of, als de kas plaatselijk begrensd is, in haar gebied zijn woonplaats heeft, kan als regel de opname niet worden geweigerd. (§ 5, 3). Evenwel is het geoorloofd (§ 6) bepalingen in het reglement op te nemen, volgens welke het bestuur gerechtigd is om personen, die om lichamelijke of moreele redenen moeten beschouwd worden als ongeschikt tot het verrichten van geregelde werkzaamheid, of tot het samenwerken met de leiders der arbeiders of met hunne kameraden, het lidmaatschap te weigeren, en om ze, wanneer zij reeds lid mochten zijn, als zoodanig te schrappen; over de bezwaren hiertegen is de beslissing in eersten aanleg bij het scheidsgerecht voor werkloosheid (zie beneden), en in tweeden en laatsten aanleg bij den minister van binnenlandsche zaken.

Of, afgezien van deze gevallen, de algemeene vereischten voor het lidmaatschap aanwezig zijn, wordt, voor zoover er sprake is over de vraag naar de geschiktheid voor 't lidmaatschap eener erkende ziekenkas, beslist door de in § 7 van de wet op de ziekenkassen genoemde commissie, voor de rest door den inspecteur der werkloosheid in eersten, door den minister van binnenlandsche zaken in tweeden en laatsten aanleg.

Niemand mag tegelijkertijd lid zijn van meer dan één erkende werkloosheidskas. Wordt een lid van een erkende werkloosheidskas ook lid van een niet erkende, of is iemand die als lid van

[1]) Bijzonderheden hierover zijn te vinden in een voor korten tijd bij C. L. HIRSCHFELD in Leipzig verschenen boek: *De sociaal-democratische- en vakvereenigingen-beweging in Denemarken,* van Helms.

de erkende wil toetreden, reeds lid van eene niet erkende, dan moet hij hiervan het bestuur onverwijld in kennis stellen; in geen geval echter kan hij zich door de dubbele verzekering eene hoogere dagelijksche geldelijke uitkeering verschaffen dan twee derde van het gemiddelde arbeidsloon bedraagt in het vak waarin hij werkzaam is of in het gebied der kas. Overtreding van deze voorschriften of benadeeling van de (erkende) kassen heeft verlies van het lidmaatschap der kas ten gevolge (§ 7).

Wie volgens zijne maatschappelijke positie niet mag worden opgenomen als lid met 't recht op uitkeering, kan, als hij aan de overige eischen voldoet, betalend lid worden met 't recht op uitkeering, zoodra alle voorwaarden daarvoor in zijn persoon aanwezig zijn; eveneens kan een tot uitkeering gerechtigd lid, dat niet meer aan de voorwaarden voldoet, betalend lid van de kas blijven, zoodra weer alle voorwaarden hiervoor in zijn persoon aanwezig zijn. (§ 5, 3).

De uitkeering wordt verstrekt in geval van werkloosheid. Maar niet elke werkloosheid zonder meer levert grond op tot uitkeering; de wet somt integendeel eene reeks gevallen op, waarin eene erkende kas geene uitkeering mag doen, namelijk (§ 13):

1. gedurende eene staking of uitsluiting aan de personen, die daarbij betrokken zijn;

2. aan leden, die tengevolge van ziekte of ongeschiktheid tot werken werkloos zijn, zoolang de ziekte of de ongeschiktheid tot werken duurt;

3. aan leden wier werkloosheid ontstaan is doordat zij zonder voldoende reden hun werk verlaten hebben, of die hunne werkloosheid hebben te wijten aan het bovenmatige gebruik van sterken drank of aan hunne onverdraagzaamheid tegenover werkgevers of kameraden;

4. aan leden, die eene straf ondergaan;

5. aan leden, die zich in voorloopige bewaring vinden;

6. aan leden die eene voortdurende armenbedeeling genieten;

7. aan leden die weigeren om een door de kas aangewezen arbeid, welke met hunne bekwaamheden in overeenstemming is, te verrichten;

8. aan leden die in militairen dienst zijn.

Indien om een van bovengenoemde redenen de uitkeering geweigerd wordt, wordt over bezwaren hiertegen in eersten aanleg door het scheidsgerecht voor werkloosheid (zie beneden), in tweeden en laatsten aanleg door den minister van binnenlandsche zaken beslist.

De uitkeering wordt ook slechts gedaan aan die leden, die 12 maanden lid geweest zijn, en de premie betaald hebben.

Bovendien wordt, afgezien van vergoeding van reiskosten, voor de eerste 6 tot 15 dagen der werkloosheid (volgens nadere bepaling van het reglement) geene uitkeering gedaan (§ 11, 4). De minister van binnenlandsche zaken kan voor kassen, die seizoenarbeiders onder hunne leden tellen, bepalen, dat gedurende bepaalde tijden van het jaar aan de leden of aan de werklooze seizoen-arbeiders, eerst na een bepaald tijdperk van werkloosheid, van meer dan 15 dagen, uitkeeringen mogen gedaan worden (§ 11, 5).

De uitkeering aan werklooze leden geschiedt in den vorm van: ten eerste vergoeding van reiskosten, of ten tweede: bijdrage in 't betalen van den huurprijs, of ten derde: daggelden, of ten vierde: tegemoetkoming in natura; in een van deze vier vormen of alle gezamenlijk.

Het bestuur bepaalt voor elk bijzonder geval omvang en soort der uitkeering (§ 11, 1). De dagelijksche gemiddelde uitkeering van elke soort mag bij kassen, die naar het vak begrensd zijn niet meer bedragen dan $^2/_3$ van het gemiddelde arbeidsloon in het bewuste vak, bij plaatselijk begrensde kassen niet meer dan $^2/_3$ van het gewone arbeidsloon in het gebied der kas, maar het moet dagelijks minstens 50 Oere bedragen en hoogstens 2 Kronen [2]) (§ 11,2). Wanneer een lid dat recht heeft op uitkeering, hetzij op aanraden der kas, hetzij uit eigen beweging werk aanneemt, waarvoor het loon minder bedraagt dan het genoemde maximumbedrag der uitkeering, dan kan de kas het verschil bijpassen (§ 11, 3). Vergoeding van reiskosten mag het hoogste bedrag, dat gedurende een jaar aan daggelden mag worden uitgekeerd, niet te boven gaan.

Het bedrag van de uitkeering, die jaarlijks kan gedaan worden moet in het reglement bepaald worden en minstens gelijk zijn aan de som van het in het reglement bepaalde daggeld voor 70 dagen (§ 14, 1); bij hooge uitzondering kan de minister toestaan dat 50 dagen voldoende zijn, maar slechts dan wanneer de dagelijksche uitkeering minstens 75 Oere bedraagt (§ 14, 2). Wanneer een lid 3 jaren achtereen eene uitkeering verkregen heeft, die overeenkomt met daggelden voor 210 dagen (of eventueel het bij uitzondering toegelaten geringer getal), dan moet hij weer gedurende een jaar lid zijn en premie betalen, voordat hij weer uitkeering kan krijgen (§ 14 3).

De middelen, die tot het doen van deze uitkeeringen noodig zijn, worden gedeeltelijk door de leden zelf, gedeeltelijk door den Staat bijeengebracht; de gemeenten zijn niet verplicht, wel gerechtigd tot bijdragen. Het bedrag van de door leden te betalen premie wordt in het reglement bepaald. Vervolgens verleent de Staat aan de erkende werkloosheidskassen een jaarlijksche som ten bedrage van een derde van de premiesom, maar in 't geheel hoogstens 250.000 Kronen; de Staatsbijdrage wordt verdeeld onder de kassen naar evenredigheid van hun premiebedrag, en zij wordt na afloop van het jaar betaald; vóór einde Mei van ieder rekeningsjaar (1 April—31 Mei) moeten de werkloosheidskassen hunne rekeningen benevens verschillende lijsten toezenden aan den inspecteur der werkloosheid; deze onderzoekt ze dan, en bewerkstelligt de betaling aan iedere kas van de haar uit de Staatsbijdrage toekomende som (§ § 9, 1; 10).

De gemeente waar een afzonderlijk lid woont of uitkeering geniet, is zonder toestemming van de commissie van toezicht gerechtigd om voor dat lid jaarlijks hoogstens een zesde van de premie te betalen, waarbij echter de rechtsgevolgen van de publieke armenverzorging zijn uitgesloten. Ook mogen gemeenten, waarin werkloosheidskassen, of afdeelingen ervan hunnen zetel hebben zonder toestemming van de commissie van toezicht eene bijdrage verleenen aan de kas tot een bedrag van hoogstens een zesde van de premieën van die leden der kas, die op den laatsten 31 Maart in die gemeente woonden (§ 9, 2). Wanneer de gemeenten, gelijk de wet stilzwijgend verwacht, gebruik maken van deze bevoegdheid, dan zouden dus de leden de eene, Staat en Gemeente de andere helft der benoodigde gelden ($^1/_3 + ^1/_6$) verschaffen.

Overigens is er een algemeen voorschrift (§ 8), dat de jaarlijksche premie (met inbegrip van de staatsbijdrage) zoo moet vastgesteld zijn, dat zij volgens alle waarschijnlijkheid voldoende is, om aan de leden de uitkeeringen overeenkomstig het reglement te verzekeren, welke uitkeering in elk geval zoo hoog moet zijn, dat zij voor de leden van belang is. Eventueel kunnen extra-bijdragen, naar gelang van de behoefte der kas, worden verlangd.

De geldmiddelen der kas moeten volgens uitdrukkelijke bepaling der wet (§ 8, 2), van de geldmiddelen van andere vereenigingen — er is voornamelijk gedacht aan vakvereenigingen — streng gescheiden blijven en zij mogen aan deze vereenigingen noch ter leen verstrekt noch ten geschenke gegeven worden, noch mogen zij in het algemeen besteed worden voor een niet in het reglement omschreven doel.

De uitvoering der wet en het toezicht op de kas zoowel wat

[2]) Een Kroon is 100 Oere = f 0,66$^2/_3$.

betreft de rechtmatigheid als de doelmatigheid van haar beheer, wordt opgedragen aan een inspecteur op de werkloosheid. Jaarlijks moet hij de rekening der kas onderzoeken, en hij heeft het recht om tot dit doel inzage te nemen van de boeken der kas. Van den anderen kant is hij verplicht de kassen met raad en inlichtingen ten dienste te zijn. Jaarlijks moet hij den minister verslag doen over de werkzaamheid der kassen; een uittreksel van dit verslag moet gepubliceerd worden. Wanneer de inspecteur misbruiken aanwijst, en deze niet worden opgeheven, kan de minister op zijn voorstel aan de kas de erkenning ontnemen (§ 21). Voorloopig is voor de betrekking van werkloosheidsinspecteur het oog gevallen op den verdienstelijken inspecteur der erkende ziekenkassen, Dr. Th. Sörensen; voor later is gerekend op eene vereeniging met het inspectiewezen der ziekenkassen (§§ 15, 20.)

Jaarlijks wordt eene vergadering gehouden van vertegenwoordigers der kassen (§ 16); ieder kas mag een vertegenwoordiger zenden, en een kas met meer dan 1000 leden mag er twee en voor ieder verder vol duizendtal nog een zenden; de vertegenwoordigers moeten gekozen worden uit de leden [3]); de inspecteur der werkloosheid is voorzitter. De vergadering moet beraadslagen over de verrichtingen en het samenwerken der kassen, en uit haar midden 6 personen kiezen, die zitting hebben in het scheidsgerecht voor werkloosheid; benevens 6 plaatsvervangers voor deze. Zij worden gekozen voor 6 jaren, maar zóó dat om de 3 jaren de helft aftreedt. De zitting-hebbenden en hunne plaatsvervangers verliezen hun ambt, zoodra zij hebben opgehouden lid te zijn van eene erkende werkloosheidskas; de keus hunner plaatsvervangers heeft dan plaats in de volgende jaarvergadering. De zitting-hebbenden ontvangen vergoeding (§ 18, 3).

De inspecteur der werkloosheid is voorzitter van het scheidsgerecht. Behalve de rechterlijke taak in de reeds genoemde gevallen, moet het scheidsgerecht werkzaam zijn als band tusschen de kassen, voorschriften geven voor hunne samenwerking, voornamelijk met 't oog op 't overgaan van leden van een kas in een andere, en zorgen dat de regels betrekkelijk de uitkeering zooveel mogelijk gelijk zijn. Is het scheidsgerecht van oordeel, dat een kas, zonder nu juist de wet te overschrijden, toch werkt op een voor de geheele instelling ongunstige wijze, dan moet de inspecteur der werkloosheid den minister de vraag ter beslissing voorleggen, of de erkenning aan de kas zal ontnomen worden (§ 18).

De wet treedt in werking 3 maanden na de publiceering in het *Staatsblad*, (die op 1 Mei heeft plaats gehad). In 1912 moet zij aan den Rijksdag ter herziening worden voorgelegd. Hoe groot hare praktische beteekenis zal zijn, moet de toekomst nog leeren. Van den kant der vakvereeniging is zij niet met onvoorwaardelijke instemming ontvangen. Van dien kant wilde men dat de Staat die kassen van vakvereenigingen, die uitkeering voor werkloosheid geven, zou ondersteunen; ook vindt men het vastgestelde maximum-bedrag der staatsbijdrage te gering — een omstandigheid waarin immers door de wet gemakkelijk te voorzien is, wanneer het bedrag inderdaad zou blijken niet voldoende te zijn; bovendien houdt men, nu bepaald is, dat de jaarlijksche uitkeeringen minstens moeten overeenkomen met de daggelden van 70 dagen, dit bedrag voor te hoog, daar men vreest, dat in vakken, die minder kunnen opbrengen, de vorming van werkloosheidskassen daardoor al te zeer bemoeilijkt wordt. Evenwel zijn de vakvereenigingen toch voornemens om naar beste krachten aan de uitvoering der wet mede te werken. Eene zekere scheiding van werkloosheidskassen en vakvereenigingen wordt door de wet inderdaad noodzakelijk gemaakt; de vakvereenigingen van hun kant doen hun best om met de kassen zoo nauw mogelijk in betrekking te blijven; men wil de kassen derhalve 't liefst inrichten als paralelorganisaties van de vakvereenigingen, en wel als kassen voor 't geheele land, maar begrensd door het vak, met vrijheid van toetreden voor alle leden van het vak, en niet verplicht, door de statuten der vakvereeniging voorgeschreven lidmaatschap voor leden van de vakorganisatie in kwestie.

De wet op de werkloosheidskassen sluit zich wat haar wezen betreft aan bij de Deensche wet op de ziekenkassen van 1892, waarmee zij voornamelijk ook het grondbeginsel: »Staatshulp naast eigen hulp", gemeen heeft. Dat daarmede veel te bereiken is, hebben de Deensche ziekenkassen bewezen; men mag derhalve verwachten dat ook aan de werkloosheidskassen en uitgebreide en nuttige werkzaamheid zal ten deel vallen. T.

[3]) Volgens het vóór korten tijd verschenen laatste Jaaroverzicht tellen de Deensche vakvereenigingen ongeveer 98,000 leden, waarvan ongeveer 78,000 tot den Centralen Bond behooren; in 1906 betaalden 57 organisaties met 56,560 leden, 306,863 kronen aan uitkeeringen voor werkloosheid en reiskosten.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

DE KATHOLIEKEN TEN VOORBEELD GESTELD.

Onder dezen titel deelden wij onlangs mede, wat *Het Volk* geschreven heeft over de vlugschriften van de *K. S. A.* en de uitgaven van *Futura*.

Thans kunnen wij weer een andere uiting opnemen, voorkomend in het protestantsch orgaan *Ons Beginsel*, van 5 Juli ll.:

«'t Is nog zoo heel lang niet geleden, dat de Roomsch-Katholieken nog al eens moesten hooren, dat ze op sociaal gebied niet «bij» waren. Ofschoon het nog wel eens gebeurt, dat hun hetzelfde voor de voeten wordt geworpen, is men hen over 't algemeen toch met andere oogen gaan aanzien. Met recht. Onder een deel der Katholieken toch is eene nieuwe strooming, een frisscher geest ontstaan, men begon «meer democratisch te voelen.» Zij, die vroeger werden geacht niet «bij» te zijn, zijn thans méér dan dat: groepen, die eertijds de Katholieken *achter* zich zagen, zien deze nu *vóór* zich. Als de sociaal-demokraat met een geval verlegen zit, begint hij er mee te spotten. Welnu, aan de Kath. Sociale Actie heeft hij zijn spotlust bot gevierd; die Kath. Sociale Actie was — zeide hij — niets meer dan Kath. Anti-sociaal-demokratische actie. Geen beter getuigenis voor de deugdelijkheid der Kath. Soc. Actie, dan dat de sociaal-demokraat den spot met haar stak.

Werkelijk, als we letten op hetgeen die nieuwe strooming onder de Katholieken in de laatste jaren deed en thans bezit, dan kan het òns niet anders dan tot jaloerschheid verwekken.

Een Sociaal Weekblad, zooals de Katholieken bezitten, missen wij nog steeds. Op een Bureau, zooals de Kath. Soc. Actie te Leiden bezit, dat inlichtingen verstrekt, aan sprekers helpt, het middelpunt is, waar alle, in alle richtingen gespannen draden samen komen, kunnen wij niet wijzen. De Katholieke boeken en vlugschriften op sociaal gebied, die, dank zij de ijverige bemoeiingen der Uitgevers-Vennootschap «Futura» te Leiden, geregeld het licht zien, mogen er zijn. En wat komt er bij òns uit, dat op de Futura-uitgaven maar eenigszins gelijkt? Verleden jaar had te Utrecht eene Kath. Sociale Week plaats; wij hunkeren naar iets dergelijks voor òns. Maar wanneer zal die eerste Prot. Sociale Week worden gehouden?

Dit jaar heeft wederom eene Kath. Sociale Week plaats, nu te Breda van 1 tot 8 September. Behandeld zullen worden de volgende onderwerpen: Het Katholicisme als levens- en wereldbeschouwing; De sociale kwestie (in 't algemeen); Het middenstandsvraagstuk (in verband met de sociale kwesie); Het arbeidersvraagstuk (in verband met de sociale kwestie); Het landbouwvraagstuk (in verband met de sociale kwestie); De Staat (als factor bij de oplossing der sociale kwestie); De Kerk (als factor bij de oplossing der sociale kwestie); Landbouworganisatie, middenstandsorganisatie, arbeidersorganisatie, (als factor bij de oplossing der sociale kwestie); Werkstaking (principieel); Het voorkomen van werkstaking (collectieve arbeidscontracten, scheidsgerechten); De vrouwenbeweging (historisch); Het vrouwenvraagstuk (principieel); Alcoholisme, criminaliteit en armoede;

Alcoholisme en arbeidsduur; Arbeidsduur voor volwassenen; Sociaal-demokratie en Godsdienst; Sociaal-demokratie, Anarchisme en Vakbeweging; de Kath. Sociale Actie *a.* in de steden, *b.* op het platte land.

Ook voor ons zou een sociale week van onberekenbaar nut zijn. Onze arbeiders moeten doordringen in de vraagstukken van onzen tijd; telkens weer blijkt het, hoe weinig zij over die vraagstukken goed hebben doorgedacht, dat zij niet weten hòe tegenover de verschillende vragen, die zich opdoen, te staan, hòe te denken, hòe te handelen. In onzen tijd wordt waakzaamheid vereischt, de geest van den anti-christ waait overal rond, dringt overal door, tracht ook de christ. arbeiders in het net te krijgen. En hoe menigmaal gebeurt het niet, dat deze zich *laten* vangen, dat zij zich laten meesleepen, dat zij denken en doen alsof zij geen *christel.* arbeiders waren, omdat zij nog niet met juistheid zien wat goed en kwaad is.

Wij hebben ook in deze een roeping, vrienden. Wij behooren tot de christel. arbeiders; onze plicht is onze mede-arbeiders vóór te gaan, te trachten hen op het goede pad te houden, te zorgen, dat zij denken als een christen, doen als een christen betaamt, ook op maatschappelijk terrein.

Maar *kunnen* wij dat? Ja, mits gewoekerd worde met de ons van God geschonken talenten.»

Zie daar een eervol getuigenis, waard om hier te worden opgeborgen voor de toekomst.

H. L.

WIE LIEGT?

Wie liegt? zoo vraagt *Het Volk* brutaalweg, naar aanleiding van mijn stukje «*Sociaal democratische Belastingpolitiek*» in 't vorig nummer van het *Kath. Soc. Weekblad.*

Het Volk is zoo eerlijk, er geen letter van over te nemen. Ik zal het zakelijk deel van des *Volks* antwoord geheel overnemen: de scheldwoorden aan 't adres van MR. AALBERSE kunnen we gevoegelijk achterwege laten!

Ik schreef dan:

In Duitschland mogen de steden belasting heffen op sommige levensmiddelen, als vleesch, vruchten, enz.

Doch bij de nieuwe tariefwet van 1904 werd besloten, dat dit recht in 1910 zou eindigen.

Nu besloot de gemeenteraad van Breslau onlangs, deze belasting tot 1910 te blijven heffen.

Vol verontwaardiging schrijft nu het Düsseldorfer sociaal-democratisch orgaan, de *Volkszeitung*, een heftig artikel, waarin eraan herinnert wordt, dat de liberalen in den gemeenteraad van Breslau de meerderheid hebben. En dan heet het:

»Waar de vrijzinnigheid de macht heeft, toont het zich in den regel niet minder reactionnair dan de leden van de andere burgerlijke partijen. In den Breslauschen gemeenteraad hebben de vrijzinnigen sinds jaren de meerderheid. Desniettegenttaande behouden zij de belasting op het geslacht voortdurend vast, opdat de lui, die het betalen kunnen, toch maar geen hoogere inkomstenbelasting behoeven te betalen.«

Edoch....

Te Straatsburg hebben de sociaaldemocraten de meerderheid in den gemeenteraad. En wat deden ze daar? De belasting op de levensmiddelen afschaffen? Althans niet tot 1910 handhaven!

Pardon! Deze gemeenteraad sloot zich aan bij een adres, tot de Regeering gericht, waarin verzocht werd deze »onsociale belasting» die alleen in het belang dergenen is, die inkomstenbelasting kunnen betalen, nog niet in 1910 te verbieden, maar de termijn nog een beetje te verlengen!!!

Het Volk van 10 Juli l.l. antwoordt hierop:

Het *Kath. Soc. Wbld.* discht een verhaal op van den in meerderheid *sociaaldemokratischen* gemeenteraad van Straatsburg, die besloot tot in 1910 stedelijke belasting te blijven heffen op levensmiddelen. [Onjuist weergegeven! Zie boven!]

Het blad jokt weer eens of praat over dingen waar het niets van weet. De gemeenteraad van Straatsburg is nl. in 't geheel niet sociaaldemokratisch. Het bovenbedoelde besluit werd genomen door een meerderheid van liberalen en... Centrumsmenschen te zamen.

Volgen eenige hiepen aan 't Duitsche Centrum en MR. AALBERSE.

Wat kan ik hierop antwoorden?

Het Volk sla eens op de sociaal-democratische Düsseldorfer *Volkszeitung*, de bijlage van nummer 132 van 11 Juni ll., waarin dit blad erop stoft, dat er te Straatsburg door den gemeenteraad zooveel voor de arbeiders is gedaan, en dit verklaart door t o t t w e e m a a l t o e t e v e r m e l d e n, d a t d e s o c i a a l d e m o c r a t e n i n d e n g e m e e n t e r a a d v a n S t r a a t s b u r g d e m e e r d e r h e i d h e b b e n!

Ik vermeldde dus eenvoudig een feit, hetwelk ik ontleende aan een sociaaldemocratisch orgaan.

Indien dus *Het Volk* vraagt: W i e l i e g t? dan antwoord ik, met 't volste recht:

òf *Het Volk*,

òf de sociaaldemocratische Düsseldorfer *Volkszeitung.*

Dat moeten die twee partijgenooten nu maar eens samen uitvechten.

Ik sommeer echter *Het Volk*, dit antwoord van mij aan zijn lezers mee te deelen.

Of durft het niet?

W. A. Z.

SOCIALE GEMEENTEPOLITIEK.

Te Straatsburg in den Elzas is 22 Mei een Evangelisch-sociaal congres gehouden, dat om het aldaar gesprokene, van veel belang is te noemen ook voor ons. Niet alleen omdat het daar ging over sociale gemeentepolitiek, maar ook om de richting, waarvan 't uitging, en om hetgeen door mannen van die richting werd gezegd over de sociale politiek van het Duitsche Centrum. Ook kan men uit het verslag van die vergadering zien, dat een samenwerken met andere christelijke partijen volstrekt niet behoeft te beteekenen, afstand doen van sociale hervormingen, zooals enkelen onzer tegenstanders wel eens trachten te beweren.

Het Congres werd door Professor HARNACK geopend met de volgende toespraak: «In het afgeloopen jaar was in sociaal opzicht wel de gewichtigste gebeurtenis, het verwisselen van de meerderheid in den Duitschen Rijksdag en het achteruitdringen van de sociaal-democratie. De zoogenaamde blokpartijen hebben de erfenis van het Centrum overgenomen *cum beneficio inventarii.* Tot dezen inventaris behoort vóóral de eisch van sociale wetgeving, welke laatste uitgebreid moet worden. Gaarne erkennen wij, hoewel die partij ons niet van nabij aangaat, dat het C e n t r u m z i c h v o o r d e s o c i a l e w e t g e v i n g v e r d i e n s t e l i j k g e m a a k t h e e f t en dat nu aan de vereenigde bloc-partijen een taak ten deel gevallen is, waarvoor ze niet allen op gelijke wijze toegerust waren. Aan goeden wil ontbreekt het zeker wel niet, maar het faalt hun aan het juiste inzicht. Daarbij schijnt de machine, die onze wetten maken moet, steeds langzamer te gaan. En toch zijn er nog patriotten, voor wie de zaak nog altijd te snel gaat, die de Regeering en het Parlement toeroepen: langzamer! langzamer!

»Ik heb me vergeefs afgevraagd, op welke feiten toch wel die meening, dat we met een sociaal-politieke haast voorthollen, rust. Geen van de antwoorden rechtvaardigt dit verwijt van overdreven snelheid. *(Zeer juist!)* Wij ontkennen de groote bezwaren niet, maar wij komen door die bezwaren toch niet tot een *laissez aller!* Doordat wij op den bodem onzer Maatschappelijke orde staan, weigeren wij uitsluitend voor één bepaalden stand op te treden. De leidende gedachte bij onzen geheelen arbeid is: Eenheid, gezondheid, kracht voor het geheele volk en den Staat *(stormachtige bijval).*"

DR. CURTIUS, die vooral met demonstratieven bijval ontvangen werd, betoogde, dat een sociale politiek slechts mogelijk was op christelijken grondslag. De Evangelische geestelijken, zeide hij, zijn bijzonder geroepen om sociale politiek te voeren, omdat zij tot geen enkele politieke partij behooren. (*Levendige bijval)* (Deze zin is voor Hollanders slecht te begrijpen).

Van veel belang was de rede van DR. LEONI over:

De taak der gemeente als werkgeefster. Deze voordracht trok

te meer de aandacht omdat juist Straatsburg in betrekking tot de sociale gemeente-politiek onbetwist bovenaan staat. [1])

Meer en meer, zeide Dr. LEONI, groeit tegenwoordig het aantal der gemeentebedrijven. Daardoor is de positie van den gemeentearbeider geworden tot een gewichtig vraagstuk van sociale politiek.

Wat *den arbeidstijd* betreft, hebben in Engeland de gemeenten den achturendag ingevoerd. In Duitschland is de tienurige arbeidstijd nog regel. Het ligt daarom voor de hand dat we, als overgang tot den achturigen, naar den negenurigen arbeidstijd moeten streven. In voortgaande bedrijven, dat zijn zulke, waarin met afwisselende ploegen 24 uren onafgebroken gearbeid wordt, is de achturige werkdag terstond door te voeren. Een verdere verkorting van arbeidstijd zijn nog de verlofdagen. Reeds nu geven 56 Duitsche steden van 3—10 dagen verlof.

Aangaande het *loonvraagstuk* is de eerste eisch van sociale politieke gelijkmatigheid van 't loon. Het loon, dat de gemeente betaalt, moet in den winter hetzelfde zijn als in den zomer. Voor die gelijkmatigheid van het loon is verder bevorderlijk de betaling voor feestdagen, die in de week vallen en de onverkorte betaling van loon gedurende ziekte en invaliditeit. Daartoe kan men komen, als de gemeente de door den Staat uitgekeerde rente ingeval van ziekte en invaliditeit, aanvult met het verschil tusschen die rente en het loon.

De tweede eisch is, dat gelet worde op de persoonlijke behoefte van het arbeidersgezin. De vrije arbeidsmarkt regelt het loon naar de beroepen en eventueel ook naar de bekwaamheid van den arbeider persoonlijk. Daardoor ontvangt de ongehuwde arbeider een loon, dat voor hen rijkelijk, wellicht te rijkelijk is, terwijl hij later als vader van een gezin niet méér verdient en dan afstand moet doen van weeldeuitgaven, welke hij eens gewoon was te bevredigen. Daarom is de stad Straatsburg er toe overgegaan te letten op het gezin van den arbeider. Zij betaalt aan de gehuwden meer dan aan de ongehuwden, en de getrouwden ontvangen een toelage, welke aangroeit als het aantal kinderen grooter wordt.

De derde vraag eindelijk is deze: Hoe hoog moet in 't algemeen het loon van den gemeentearbeider zijn in verhouding tot het loon, zooals de vrije markt dit bepaalt? De eisch is, dat de gemeentewerkman een hoog loon bereikt, en wel hooger dan het gemiddelde loon bedraagt in de private bedrijven. Ten minste in Zuid-West-Duitschland is die algemeen bereikt door de t o e l a g e n i n v e r b a n d m e t d e n d i e n s t t i j d, de toeslag op de rente bij uitkeering van Rijkswege en de ook reeds gedeeltelijk doorgevoerde gezins-toelagen. De verheffing van den gemeentewerkman boven 't niveau van zijn collega's in de particuliere industrie moet algemeen worden. En dit kan, zonder de gemeentebedrijven in gevaar te brengen. De gemeente moet hare arbeiders beter betalen en kan dit, omdat hare bedrijven niet concurreeren, doch een monopolie hebben.

De zelfstandigheid van den arbeider wordt beïnvloed door de arbeidsovereenkomst, in 't bijzonder wanneer deze de o p z e g g i n g s t e r m ij n uitsluit, zoodat het ontslag van dag tot dag volgen kan. Deze regeling verschaft, bij de bestaande machtsverhoudingen in de grootindustrie en bij de coalitie der ondernemers, aan dezen de mogelijkheid, den arbeider te ontslaan om redenen, die met de arbeidsovereenkomst niets te maken hebben. Deze invloed van den ondernemer op het particuliere leven van den arbeider ligt niet in de bedoeling van het arbeidscontract en is ook niet wenschelijk. *(Toestemming)*. Daarom moeten de gemeenten de opzegging òf geheel buitensluiten, òf, zoo ze toegelaten moet worden, een zoo lang mogelijken termijn vaststellen.

[1]) Merkwaardig is, dat *Het Volk* nu juist beslist o n t k e n t, dat in den gemeenteraad van Straatsburg de sociaal-democraten de meerderheid hebben! Zie hierboven het artikel *Wie liegt?*

Verder is voor de vrijheid van meening voor den arbeider van belang, welke positie de gemeente inneemt tegenover het vraagstuk der o r g a n i s a t i e. De stad Straatsburg erkent de organisatie als de vertegenwoordigster harer arbeiders en onderhandelt met haar. *(Bijval)*. Af te keuren is de vergelijking van de gemeentewerklieden met de beambten, aan welke laatste men op grond van hun rechten als beambte het vereenigingsrecht ontzeggen wil. Wij wenschen integendeel de beperking der persoonlijke vrijheid tot een minimum terugbracht. *(Bijval)*.

Niettegenstaande stoffelijke zekerheid moet de gemeentearbeider onverkort het recht behouden, zich buiten het arbeidsverband te kunnen bewegen.

Slechts wanneer we de organisatie als zoodanig erkennen, kunnen ook de *arbeidsraden* winnen aan beteekenis. Zij moeten alle wenschen der arbeiders en al hun bezwaren betreffende bestaande misstanden aan het stadsbestuur bekend maken, zonder meer, zonder eenige bedenking kan men hun ook het beheer van alle ondersteunings- en hulpkassen ter vrije beschikking overlaten. Het alles beheerschende punt is echter of men hun bij de regeling van de arbeidsovereenkomst een beslissende stem moet geven. Het is in 't algemeen te wenschen, dat de gemeenten op dit gebied verder doorgaan, maar het tempo van dezen voortgang moet van het moreel en verstandelijk peil der arbeiders in iedere stad afhangen. Alles komt er op aan dat iedere gemeente weet, wat zij aan haar arbeiders toevertrouwen kan. In Straatsburg is voorloopig het ontslag van arbeiders, die recht op een gemeentelijken toeslag hebben, en iedere verandering in de arbeidsregeling afhankelijk gemaakt van de toestemming van den arbeidsraad, en bovendien tracht het stadsbestuur de rechten der arbeidsraden nog uit te breiden. Het hoopt, dat de andere Duitsche steden dit voorbeeld zullen volgen. *(Levendige bijval)*.

Bij het debat verklaarde de «stadtverordneter» Professor DREISMANN van Heidelberg: »De stad, eens de moeder der politiek, is nu ook de h o o g e s c h o o l d e r s o c i a a l - p o l i t i e k geworden, wijl de gemeentelijke toestanden minder samengesteld en gemakkelijk te overzien zijn en dus den socialen vooruitgang minder moeilijk waren. Veelal beperkten de patriarchale magistraten de vooruitstrevende burgemeesters. Zoo werd het zomerverlof in veel gemeenten slechts als weldaad, niet als een recht der arbeiders beschouwd, en de keuze der voorzitters van de arbeidsraden werd van de goedkeuring der magistraten afhankelijk gemaakt. De hoofdzaak is de arbeiders zedelijk te bevredigen in hun behoefte aan zelfstandigheid." *(Bijval.)*

Dominé LEHMANN (Hornberg) kwam levendig op voor het *vereenigingsrecht* der rijks- en gemeentewerklieden. Men vreest, zoo zeide hij, het gevaar van staking, maar stakingen worden het lichtvaardigst ondernomen door de ongeorganiseerde arbeiders. Alleen het verzekeren van de bestaansvoorwaarden der arbeiders maakt staking onmogelijk, doordat dan de stakenden teveel op 't spel zetten. Achter het ontkennen van de vrijheid van vereeniging voor de arbeiders staat veelal de wensch om onbeperkt over de arbeiders te heerschen. Deze *overdrijving van het begrip discipline* karakteriseert bijzonder Pruisen. Waar Pruisen komt, houdt het recht der arbeiders op, *(zeer waar!)* zooals het vereenigingsrecht der spoorwegarbeiders in Elzas-Lotharingen bewijst. Zoo moet het Zuiden zedelijke veroveringen in het Noorden en stadsbesturen moeten zedelijke veroveringen bij het Staatsbestuur maken. *(Bijval)*.

Professor ADOLF WAGNER (Berlin): Het gemeentebedrijf, waarover men vroeger lachte, is na nauwelijks een menschenleeftijd als van zelf sprekend geworden. Evenals in de grondpolitiek staan ook in de zorg voor de gemeentearbeiders de steden van het Westen en het Zuid-Westen vóóraan. In gemeentezaken is *Berlijn*

de achterlijkste en meest achteruitloopende stad der wereld. (Levendige instemming). Nog altijd heerscht de beurs en het privaatkapitaal op de Berlijnsche straten en pleinen, terwijl in andere steden reeds de vraag naar centrale verwarming en centrale verlichting opduikt. Om mij te plagen, zoo vertelde deze debater onder uitbundige vroolijkheid riep, voor vijf en twintig jaar mijn vriend, de statisticus EDUARD ENGEL bij een dergelijk debat als nu mij toe: »Ja, ge zult nog den tijd beleven, dat van den stadhuistoren wordt afgeblazen: »Vandaag algemeene snert!" Ik heb toen reeds geantwoord: »Zou die snert wellicht niet beter zijn dan de watersoep, die we nu in de restaurants voorgezet krijgen?" In ieder geval, we zullen op dit gebied van sociale gemeente politiek nog groote vorderingen maken. Een eeresaluut voor Straatsburg voor zijn initiatief. Moge Oud-Duitschland volgen! R.

KORTE BERICHTEN.

Gemeentelijke steenkolenmijnen. — In enkele Engelsche gemeenten, Leeds en Liverpool b.v. is voorgesteld tot gemeentelijke exploitatie van steenkoolmijnen over te gaan. Een meerderheid konden die voorstellen nog niet verkrijgen, men vreesde voor te hooge kolenprijzen. Maar dit gevolg hadden de voorstellen toch, dat in Manchester en Glasgow de ondernemers de prijzen lager hebben gesteld.

Gemeente-exploitatie. — Rotterdam gaat, om 't betere en 't goedkoopere, een gemeentelijke wasscherij stichten voor de stedelijke ziekenhuizen. Dat hoort zoo bij groote ziekenhuizen!

Over eenigen tijd zal men wellicht ook gaan inzien, dat bij gemeentelijke havens en kranen en dokken, ook gemeentelijke elevators behooren.

Belasting op waardevermeerdering. — In Berlijn heeft de Raad zich *in beginsel* voor deze belasting verklaard. Wellicht zal men ook voor de praktijk niet terugschrikken, als men daar ziet, wat te Keulen de opbrengst dezer belasting meeviel. De raming was 20.000 Mark en de werkelijke opbrengst? *Het tienvoudige,* 200,000 Mark. Men heeft nu maar geraamd op 80.000 M. en is zeker, dat het zeer zal meevallen. De opcenten op de inkomsten-belasting konden nu worden vastgesteld op 135 in plaats van 143.

Streng is deze belasting toch niet. Men verwachtte blijkens de raming niet veel. Maar nu blijkt die waardevermeerdering toch niet zoo denkbeeldig!

In Weissensee, voorstad van Berlijn, kon na een jaar van deze belasting de opcenten op de Rijksinkomstenbelasting eveneens verminderd worden n. l. van 155 op 130, te Plankow, ook bij Berlijn, volgde een vermindering met 10 en te Reinickendorf met 40.

Zoo hebben alle belastingbetalers wat aan de waardevermeerdering.

Schoolartsen. — Utrecht zal, zoo de raad het voorstel van B. en W. aanneemt, ook zijn schoolartsen krijgen. De schoolcommissie wenschte in haar praeadvies 7 artsen, die belast zouden zijn behalve met het onderzoek van kinderen, ook met het toezicht op de gebouwen, meubelen, speelplaatsen, het adviseeren in schoolbouw, de regeling der schooltijden en vacantien, enz.

De gezondheidscommissie wilde ook paedagogische eischen stellen en wenschte één schoolarts op f 3500.— salaris.

B. en W. stellen echter voor in hoofdzaak de Leidsche verordening te volgen en de salarissen te bepalen op f 800.— Het aantal te regelen naar de behoefte. R.

Werklieden-reglement. — In Gouda komt binnenkort in behandeling een ontwerp van B. en W. voor een werkliedenreglement, dat o. a. voorstelt te bepalen, dat de minimum- en maximumloonen en het overgeld zullen worden vastgesteld door B. en W., de commissie van bijstand gehoord.

De max.-werktijd zal zijn 11 uur behalve voor nacht- en Zondagsarbeid. Een uurloon is $^1/_{60}$ weekloon. Bij ziekte (geen ongeval) wordt 16 weken loon uitgekeerd (behalve de eerste 3 dagen) aan de vaste werklieden, tijdelijke werklieden $^3/_4$ van het loon gedurende hoogstens de helft van de reeds dat zij in 't werk geweest zijn. Bij ongevallen, die ziekte ten gevolge hebben, wordt zes maanden 't volle loon uitgekeerd na aftrek der uitkeering van de ongevallenwet. Ook de straffen worden geregeld, doch B. en W. doen geen uitspraak zonder de te straffen werkman in de gelegenheid te stellen zich persoonlijk te verantwoorden.

Als vaste werklieden kunnen worden aangesteld personen tusschen 21 en 35 jaar. Zij mogen in hun vrijen tijd niet voor anderen werken. Alle vaste werklieden krijgen 6 dagen verlof per jaar met behoud van loon.

Schadevergoeding bij staking. — 't Is wel eens aardig te weten, hoe de fabrikanten elkaar steunen. Het »Streikentschädigungsgesellschaft» van den Beierschen industrieelenbond heeft de volgende bepalingen vastgesteld:

Lid kan ieder Beiersch werkgever worden. De contributie oftewel premie bedraagt 3 Mark per 1000 Mark loon per jaar. Daarvoor heeft een lid het recht bij staking zijner arbeiders een verzoek om schadevergoeding tot de vereeniging te richten. Of vergoeding zal verleend worden, wordt beslist door een commissie van twee bestuursleden der vereeniging, waarvan een gekozen door den verzoeker, en een aangewezen door den directeur van de vereeniging, terwijl het bestuur buiten zijn midden een voorzitter voor die commissie aanwijst. Van de beslissing dezer commissie bestaat beroep op een onpartijdig scheidsgerecht. De schadevergoedingen worden aan 't eind des jaars betaald en bedragen 25 pCt. van het arbeidsloon per dag en per staker. Desverlangd — deze bepaling werd ingevoegd op verlangen der kleinere werkgevers — wordt voorschot op die vergoeding verleend.

Om echter te zorgen dat dit niet te hoog oploopt, zoodat de kas te zeer zou worden uitgeput, mag per dag niet meer dan $^1/_{400}$ van hetgeen in kas is worden voorgeschoten. Van wat op 't eind des jaars na uitkeering aller vergoedingen overblijft wordt 20 pct. gestort in 't reservefonds, dat ten doel heeft: 1e hoogere vergoeding te geven indien zulks noodig mocht blijken; 2e. in de toekomst de premie zoo mogelijk te verlagen.

't Ligt in 't plan ook bij uitsluiting vergoeding te geven en wel: tot voor 250 uitgeslotenen het volle loon; van 250 tot 7000 uitgeslotenen $12^1/_2$ pct. van 't loon, bij nog meer uitgeslotenen nog geringer percentage.

De vereeniging is voornemens samen te werken met het stakingsfonds van den Duitschen werkgeversbond te Berlijn.

't Wil ons voorkomen, dat dit bericht een krachtig middel kan zijn tot bekeering van tegenstanders der arbeiders-vakorganisatie.

ONTVANGEN BOEKEN.

Kinderzegen, behartenswaardige wenken voor Christelijke Echtgenooten. (Naar het Duitsch) door N. v. H., O. P. 25 cent. 32 bladz. A. J. DE WILT, Nijmegen.

A. J. STILTING, *Werkloosheid*. 188 bladz. Amsterdam, J. H. DE BUSSY, 1907.

Een Sanatorium voor Kath. Drankzuchtigen. 34 blz. 1 ex. 12 ct., 25 ex. 8 ct., 50 ex 7 ct. per ex. »Sobriëtas« Maastricht.

AUGUSTINUS EGGER, *Alcohol in kleine hoeveelheden en geheelonthouding*, 44 bladz. 1 ex. 12 ct., 25 ex. 8 ct. per ex. «Sobriëtas» Maastricht.

Jaarverslag over 1906 van den Bond van Ned. Gemeentewerklieden.

NIEUWE BOEKEN.

ZOCCOLI, E.. L'anarchia. *Catania*, 1906. 8°. 552 pp. 14 l.

ASH, E.. Hypnotism and Suggestion. *London*, 1906. 8°. 144 pp. 4 sh.

PAGLIANI, L.. Trattato di igiene e di sanità pubblica, colle applicazioni all'ingegneria e alla vigilanza sanitaria. Vol. I, parte 2. *Milano*, 1906. 8°. p. 305—656. *Con fig. e 3 tav.* 9 l.

V. SCHWEIGER-LERCHENFELD, A. Kulturgeschichte. Werden und Vergehen im Völkerleben. 2 Bde. *Wien*, 1907. 8°. VIII, 648 u. 744 pp. *Mit 41 Taf. u. 614 Abbildgn. in Text.* 25 M.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 20 JULI 1907. No. 29

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

BERICHT.

Wegens afwezigheid van den Redacteur, gelieve men tot 15 Augustus a.s. alle brieven en stukken, voor de Redactie van het *K. S. W.* bestemd, te adresseeren aan den Heer ARN. SMITS, Kaiserstraat, Leiden.

INHOUD: Bericht. — Vereeniging tot verbetering van den Woningtoestand in de Gemeente Deventer, door G. KOEKKOEK. — Uit Tijdschriften: Lijkverbranding I. — Berichten en Mededeelingen: Belasting op verbruiksvereenigingen. — Twee belangrijke collectieve arbeidscontracten. — Korte Berichten: Werkstakingen in Duitschland. — Dalend geboortecijfer. — Schoolartsen. — Ziekte en loon. — Arbeidsduur. — Vervroegde winkelsluiting. — Gemeente en woningbouw. — Verkorting van arbeidstijd. — Premie voor Geheelonthouders. — Overal Bonden. — Gevangenisarbeid. — Collectief contract en huisarbeid. — Iets over landverhuizing. — Een onderkruiper veroordeeld. — Een staking van 37 jaar! — De Engelsche fabrieksinspectie. — Besparingspremie. — Vereeniging van bankbeambten. — De christelijke vakvereenigingen in Zwitserland. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

VEREENIGING TOT VERBETERING VAN DEN WONINGTOESTAND IN DE GEMEENTE DEVENTER.

In het nummer van 6 April jl. van het *K. S. W.* schrijft de Heer C. D. WESSELING te Den Haag o. a. het volgende: »Ik acht het wenschelijk, dat vrienden van goede volkswoningen elkaar op de hoogte houden van wat er in verschillende plaatsen van ons land in deze materie gebeurt. Tot onderlinge voorlichting en opwekking."

Ten volle stem ik daarmede in en voldoe ik gaarne aan dien wensch wat betreft de gemeente Deventer.

De vereeniging van bovengenoemden naam werd opgericht 1 Maart 1895, door het bestuur van de afdeeling «Deventer» van den Volksbond. Het bestuur bestaat uit minstens 7 en hoogstens 12 leden. Een hiervan wordt benoemd door den Gemeenteraad, één door de gezondheidscommissie, één door de afdeeling «Deventer» van den Volksbond, de overigen door de leden der vereeniging. Leden zijn zij, die eene jaarlijksche contributie betalen van minstens f 1.— of zij die f 50. in eens hebben gegeven.

Bij de oprichting stelde de vereeniging zich voor haar doel te bereiken door aanbouw van doelmatige arbeiderswoningen en verbetering van bestaande; de benoodigde gelden daarvoor trachten te verkrijgen uit leeningen tegen lage rente, de woningen tegen matige huurprijzen te verhuren en eventueele winsten aan te wenden om krotten op te ruimen.

Zij begon hare werkzaamheden met den aanbouw van 36 woningen, de kosten werden bestreden uit eene 3 % obligatieleening. In latere jaren heeft zij menige groep woningen aangekocht en verbeterd of opgeruimd en is het haar telkens gelukt het benoodigde kapitaal tegen eene lage rente te leenen. In 1904 kocht zij de zoogenaamde «Kraton,» een complex van 27, totaal verwaarloosde, vervuilde en slechte arbeidersverblijven, deze werden herschapen in een 20-tal doelmatige en nette woningen. De gelden hiervoor werden gedeeltelijk verkregen door tusschenkomst van de Gemeente uit een fonds dat de Gemeente in beheer heeft, als eerste hypotheek, tegen eene jaarlijksche rente van 3½ %; een gedeelte uit eigen middelen en een gedeelte (f 7000) bleef alsnog ongedekt, waarover straks nader. In 1905 werden de statuten gewijzigd in overeenstemming met art. 26 en 30 van de woningwet en behoorde zij thans tot de zoogenaamde toegelaten vereenigingen, uitsluitend werkzaam in het belang der volkshuisvesting.

Om als zoodanig krachtig werkzaam te zijn, heeft zij van de Gemeente voorwaardelijk aangekocht twee blokken bij elkander gelegen bouwterrein, om daarop te bouwen 92 ruime, degelijke arbeiderswoningen van drie typen. De wekelijksche huurprijs zal moeten bedragen f 2.40, f 2.—, f 1.60. De woningen zullen allen gelijkvloers worden gebouwd en voorzien zijn van gas- en waterleiding. Achter iedere woning komt een tuintje. De vereeniging besloot tot aankoop der bouwterreinen en niet tot in erfpachtneming, omdat de gemeente geen lagere canon vaststelde dan tegen eene jaarlijksche rente van 4 % der grondwaarde, en aangezien de gelden, benoodigd voor dit plan, in zijn geheel door tusschenkomst van het gemeentebestuur van het rijk zullen worden verkregen tegen eene rente van 3¼ % 's jaars, zal de annuïteit moeten bedragen 3.07 %; voor die 0.07 % 's jaars wordt de vereeniging na verloop van 50 jaren ook eigenares van den grond. Voor de vereeniging is dit een groot voordeel en voor de Gemeente niet schadelijk.

Dit werd dan ook door alle leden van den gemeenteraad ingezien; zelfs de voorstanders van het erfpachtstelsel hebben zich daarmede vereenigd.

Het geheele benoodigde bedrag, geraamd op f 173.000, werd bij de regeering aangevraagd, alsook het tekort van f 7000 tot dekking der kosten van aankoop en verbouwing van de «Kraton.» De regeering beschikte hierop goedgunstig.

Uit een en ander blijkt dat het niet noodig is eerst een grondkapitaal te vormen en dat het voor eene vereeniging schadelijk is, wanneer van dit grondkapitaal eene rente van 4 % 'sjaars moet worden opgebracht.

Het plan zoude reeds in uitvoering zijn geweest, indien bij de aanbesteding niet gebleken was dat het aangevraagde bedrag niet toereikend was. De vereeniging zal nu een verhoogd voorschot aanvragen en om de huurprijzen niet hooger te behoeven te stellen dan de geraamde ook eene jaarlijksche bijdrage door Rijk en Gemeente, voor de helft te voldoen, van f 1000. De bijdrage wordt hier in verband gebracht met de aannemingsom; blijkt dat er minder noodig is, dan zal de vereeniging zich met minder tevreden stellen. Van regeeringswege is reeds te kennen gegeven dat tegen dezen vorm van aanvrage geen bezwaren bestaan.

Onze vereeniging stelde zich eerst op het standpunt van bij nieuwen bouw geen bijdrage aan te vragen, om met meer aanspraak eene grootere bijdrage van Rijk en gemeente te verkrijgen bij opruiming van krotten in de oude stad en tot verbetering van den toestand aldaar, maar in de praktijk bleek dat het aanhangige plan niet kon worden uitgevoerd, tenzij de huurprijzen werden verhoogd, waartegen groote bezwaren bestaan.

Tot nog toe bestaan er weinig bouwvereenigingen, als bij de Woningwet bedoeld, maar bij oprichting daarvan stuit men dan ook al dadelijk op de bezwaren, om bij de bestaande meestal scherpe bouwverordeningen arbeiderswoningen te bouwen die aan redelijk gestelde eischen voldoen en waarvan de huurprijzen in overeenstemming zijn met den loonstandaard; houdt men daarmede geen rekening, dan moet er op voedsel en kleeding bezuinigd worden. Gaan de bouwvereenigingen over tot het bouwen van minderwaardige woningen, dan zal daardoor voorloopig misschien worden voorzien in eene groote behoefte, maar op den duur brengt dat geene verbetering en dat is juist waarnaar de vereenigingen moeten streven. Ruimen aanbouw van goede woningen zal ook de te hoog opgevoerde huurprijzen van bestaande minderwaardige woningen doen dalen.

De groote moeilijkheid zit echter m. i. in den korten termijn van aflossing. Van meerdere zijden moet reeds bij de regeering zijn aangedrongen deze te verlengen tot 75 jaren. Komt eene dergelijke wetswijziging tot stand, dan zal de annuïteit ruim $^1/_2$ % verminderen. De Vereenigingen zullen dan bij nieuwen bouw geen bijdragen meer behoeven en kunnen bij opruiming van krotten, sloppen en stegen met meer aanspraak grootere bijdragen vragen. Hier vooral is voor de vereenigingen een schoone taak te verrichten. Want het groote kwaad schuilt in den bestaanden slechten toestand; dwingt de menschen beter te wonen en de welvaart gaat vooruit, de arbeider wordt huiselijker, hij zal zich meer aan zijn woning hechten.

Voor de Gemeenten behoeft het geen bezwaar te zijn de vereenigingen financieel krachtig te steunen. Zij geven wel geld uit, maar het is inderdaad ten algemeene nutte, Zij bevorderen immers ook daardoor hare bezittingen, althans bewerken, dat zij schoone instellingen in het leven roepen, die na verloop van eenige jaren financieel sterk worden en daardoor met kracht kunnen blijven werken aan de verbetering der volkshuisvesting.

Deventer. G. KOEKKOEK.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

LIJKVERBRANDING. I.

Eenigen tijd geleden kon men in Duitsche sociaal-democratische bladen het bericht lezen, dat de Bisschop van Luxemburg de lijkverbranding als »anti-kerkelijk en door de vrijmetselarij ingegeven," bestempeld had; natuurlijk was deze uitlating gereede aanleiding tot de heftigste aanvallen aan het adres der kerlijke overheid wegens hare houding tegenover de lijkverbranding.

Van den inhoud dezer verklaring van den Bisschop van Luxemburg is ons niets bekend: wel echter is ons de geschiedenis van de lijkverbrandingsbeweging bekend, en uit een eenvoudig overzicht daarvan moge de lezer zelf opmaken of de lijkverbrandings-beweging *anti-kerkelijk* is, ja dan neen.

Geschiedenis der lijkverbrandings-beweging.

Ontegenstrijdig is het, dat het begraven der dooden in den nauwsten samenhang staat met het geloof aan een hiernamaals en een opstanding, en dat daarom het Christendom de ter-aarde bestelling aannam en overal de verbranding verwierp. Op de synode van Paderborn in 't jaar 785 werd den streng aan het oud-germaansche heidendom vasthoudende Saksen, onder bedreiging met doodstraf, de verbranding hunner lijken verboden. (Vgl. HEFELE, *Konziliengeschichte* III² pag. 636 enz.) Nog vroeger wilden de Perzen, de Egyptenaren, de Mahomedaansche volkeren, de Israelieten niets van de crematie weten. De Talmud spreekt van de verbranding als van een heidensch gebruik. Eveneens staat vast, dat de moderne godloochenaars de lijkverbranding als een uitstekend propaganda-middel voor de materialistische ontkenning van een toekomstige opstanding, gretig hebben aanvaard. De moderne lijkverbranding heeft zijn oorsprong te danken aan de woelige toestanden der Fransche revolutie en de eerste lijkverbranding had in 1794 op het Champ de Mars te Parijs plaats. Ter loops zij hier nog herinnerd aan den Engelschen dichter SHELLEY, een vriend van BYRON, die in 1822 bij een zeetocht verdronk en door BYRON op een houtstapel werd verbrand. Zijn asch werd in Rome op het protestantsche kerkhof nabij de bekende pyramide van CELSIUS bijgezet.

Langen tijd echter duurde het, voordat de verbranding officieel door de regeeringen werd erkend. Een halve eeuw later was er een strooming ten gunste der crematie in Duitschland merkbaar. Toen volgde Italië, Engeland, Amerika, Oostenrijk en ook naar ons land waaide de nieuwigheid over. Het jaar 1874 zag vereenigingen ter bevordering van de lijkverbranding in Holland, Duitschland en Brittannie ontstaan.

Ongeveer terzelfder tijd begon men met den bouw van lijkovens.

De gemeenteraad van Weenen nam eene motie aan, om bij den aanleg van een nieuw kerkhof ook de zaak der crematie ter harte te zullen nemen. In 1876 vond de eerste verbranding te Milaan plaats, Gotha volgde in '78, Engeland bouwde daarop een oven te Woking, en in 1892 werd een nieuw crematorium te Manchester ingewijd. In 't laatst van 1897 telden Italie,

Engeland, Zwitserland, Frankrijk, Denemarken en Zweden 33 ovens, terwijl in Duitschland 5 steden (Gotha, Heidelberg, Mannheim, Jena en Hamburg) er elk een bezaten. Uit ons land werden tot nog toe de meeste lijken ter crematie naar Gotha getransporteerd: 't schijnt echter, dat ook hier pogingen tot oprichting van een lijkverbrandingsoven worden gedaan.

Als *theoretisch* verdediger der lijkverbrandingsbeweging deed zich in Duitschland kennen Jacob Grimm, die in het revolutiejaar 1849 een verhandeling hield over het verbranden der lijken. Veel gelach verwekten de woorden van den beroemden Germanist: »Uit het vuur van den brandstapel verheft zich de ontbonden geest tot den vader." Want er zullen toch *lijken* d. i. dooden verbrand worden, bij welke dus reeds *te voren,* door den dood, de geest ontbonden is. Desniettemin is deze frase gemeengoed geworden van de crematie-rhetoriek.

Het optreden van J. Grimm, wat niets anders was dan een romantische dweperij met oud-Germaansch en oud-Grieksch heidendom, een dweperij, die, gelijk weleer bij de Renaissance, tot een vervreemding van het Christendom leiden zou, was echter nog niet in staat een beweging ten gunste der crematie in het leven te roepen.

Een poging, daartoe te geraken, werd ondernomen door Moleschot, als woordvoerder van het platte materialisme.

Het is de cynische voorstelling, dat het menschenlichaam door begraving op kerkhoven, die aan de landbouwbedrijven geen enkel praktisch voordeel bieden, niet genoeg als ... mest tot zijn recht komt. Als natuurlijken, en van zelf allerbesten mest beveelt hij daarom de asch der verbrande menschenlijken aan.

Een massa-beweging kon eerst ontstaan, als een organisatie zich aan de zaak wijdde en dit geschiedde, toen de Italiaansche vrijmetselarij door de agitatie van den rusteloozen Dr. Gaetano Pini, de zaak tot een loge-zaak maakte, met de openlijk-uitgesproken bedoeling om tegenover de religie des kruises te stellen de *religie der urn.* Onder Pini's invloed wierp de loge »La Ragione" in Milaan zich als hoofd der lijkverbrandingsbeweging op.

Den 9 Juni 1877 begonnen in Milaan de zittingen van de algemeene bijeenkomst der loges van het Groot-Oosten van Italie. Bij deze gelegenheid werd het voorstel van de loge van Milaan: »de vrijmetselarij neme het lijkverbrandingsvraagstuk onder hare bescherming", met groote instemming aangenomen. Overal werden lijkverbrandingsvereenigingen in het leven geroepen. Ook in het buitenland werden comité's opgericht en bij het in 1880 te Milaan gehouden derde internationale hygienisten-congres werd een internationale lijkverbrandings-commissie benoemd, die reeds vóór 1887 een internationaal congres van de vereenigingen en vrienden der lijkverbranding, eveneens te Milaan, samen riep. Uitdrukkelijk was de opdracht van dit congres om de nieuwe religie der urn een zelfde algemeen kosmopolitisch karakter te geven, als de Kerk heeft, welke de lijkverbranding bestrijdt.

Welke ideeën de leidende kringen beheerschten moge blijken uit een zinsnede die in de »*Neue Flamme*" (1887 Januari) voorkwam, naar aanleiding van de oprichting van een crematorium te Rome. In dreigende taal spreekt daar een dame, Hedwich Henrich:

«Dat in Rome zelf, de groote papenmetropool, trots huilen en tandengeklapper en woede en weegeschrei der klerikale pers, de lijkverbranding plaats heeft, is een triomf des geestes, die in de annalen van alle landen opgeteekend moet worden."

Tot wilde uitvallen van haat tegen de Katholieke Kerk kwam het, toen den 19 Mei 1886 het besluit van het H. Officie bekend werd, waardoor zoowel het toetreden tot een lijkverbrandingsvereeniging als zijn eigen lijk te laten verbranden, verboden werd.

Broeder Pini antwoordde daarop met een woedende rede, vol van de hatelijkste uitvallen tegen de Kerk. Uit den toon dier rede klinkt duidelijk het geheele vrijmetselaars-credo door:

«Een onvermijdelijke natuurwet, *niet een straf voor ingebeelde schuld*, veroordeelt den mensch ter dood. De menschengeest, door de wetenschap verlicht, verzet zich niet tegen die wet en begroet den dood als *symbool eener eeuwige levenslente. Tegenover het paradijs, het vagevuur, de hel, de kerk stellen wij de verheerlijking, de vergetelheid en den vloek der geschiedenis.* Een onwetende, dweepzieke geestelijkheid stelt tegenover de vorderingen der wetenschap de gebruiken van een godsdienst, die geen godsdienst meer is, doch slechts een nietswaardige sekte. *Tegenover de leer der ervaring stelt zij de dogma's van een geloof, dat geen geloof meer is, doch een leugen.*»

De loge »La Ragione" te Milaan richtte tot alle loges den oproep om de lijkverbranding tot wettelijk voorschrift der vrijmetselarij te maken. Volgens Pini zelf moest de lijkverbranding de grondslag worden van den nieuwen godsdienst, vrij van vooroordeelen en bijgeloof.

* * *

Na in 't kort de geschiedenis der lijkverbranding te hebben geschetst, zullen we in 't kort de gronden aangeven, die door hare voorstanders worden aangevoerd. Duidelijk werden die gronden uiteengezet in het protest der gezamenlijke vereenigingen tot hervorming van het begrafeniswezen en vrijwillige lijkverbranding tegen het kerkelijk verbod der crematie. Van de doorslaande kracht hunner bewijzen schijnen echter de heeren zelf niet overtuigd te zijn geweest. Want zij vorderen de facultatieve (vrijwillige) verbranding. Daarmede wederspreken zij zich zelf. Want als de begraving moreel en hygiënisch te verwerpen is, dan moeten zij de obligatorische (verplichte) lijkverbranding vorderen. De laatste is echter *ondoorvoerbaar*, zooals de aanhangers der crematie zelf toegeven. Facultatieve verbranding is ten volle waardeloos. Terwijl zij zich dus met hun vordering tot de facultatieve verbranding bepalen, geven zij toe, dat zij zelf niet sterk aan de bewijskracht der voorgebrachte gronden gelooven.

1. *Hygiënische gronden.*

Van hygiënische zijde wordt aangevoerd, dat de kerkhoven een voortdurend gevaar opleveren voor de gezondheid der nabijwonenden, eerstens door de schadelijke gassen en miasmen welke van de kerkhoven opstijgen en vervolgens door de bedorven bestanddeelen, waardoor het grondwater en indirect ook het drinkwater wordt geïnfecteerd. Uit de onderzoekingen nu, door bekwame mannen naar aanleiding dezer beweringen gedaan, bleek het volgende:

a. De gassen, die ontstaan door de ontbinding der lijken, vermengen zich slechts in minimale quantiteiten met de buitenlucht en zijn bij vereischten aanleg van normale kerkhoven niet in 't minst in staat de lucht te bederven.

b. De in de kerkhofslucht aanwezige miasmen en mikroörganismen zijn juist gelijk op andere plaatsen.

c. De grond oxydeert volkomen alle schadelijke stoffen, welke het verrottingsproces voortbrengt. Dientengevolge behooren verontreinigingen van water in de nabijheid van kerkhoven tot de zeldzaamste gevallen, welke slechts ontstaan door slechten aanleg of verzorging der kerkhoven.

Reeds in 1865 had Pettenkofer, zeker een allereerste autoriteit, in zijn geschrift »*Ueber die Wahl der Begräbnisplatze*" de lucht op de kerkhoven tot voorwerp zijner onderzoekingen gemaakt, en op het internationaal congres voor gezondheidsregeling in Weenen verklaarde diezelfde geleerde:

»Hoe lichtgeloovig heeft men de oorzaken van groote sterften gezocht in de graven der afgestorvenen, op de kerkhoven!

»Sedert men echter water, lucht en bodem in de nabijheid dier kerkhoven nauwkeuriger onderzocht heeft en met de aldaar voorkomende ziekteverschijnselen en sterfgevallen rekening is gaan houden, is men geheel en al van inzicht veranderd. Het water

uit bronnen, welke op kerkhoven gegraven zijn, is in den regel veel helderder dan dat uit bronnen in de omgeving van levenden. MIQUEL heeft op verscheidene kerkhoven in Parijs buizen in den grond aangebracht, de graflucht opgevangen en haar steeds vrij van mikro-organismen bevonden. Professor HOFFMAN en SIEGEL uit Leipzig hebben op de vergadering der Duitsche vereeniging voor publieke gezondheidsregeling, tot verwondering van velen, misschien ook tot ergernis van enkelen, als resultaat medegedeeld, dat men van geen enkel kerkhof in geheel Saksen, een schadelijkheid voor de gezondheid op een of andere wijze kon bewijzen.«

Doch niet alleen PETTENKOFER, doch vele andere professoren en artsen A. WERNHER in Giessen, K. FISCHER in Nordhausen, REINHARD in Dresden, K. v. NÄGELL in München, P. MANTEGAZZA, H. PISANI en H. ROTA in Italië, A. BOUCHARDAT, P. DUBUISSON en A. LACASSAGNE in Frankrijk, D. J. ADMIRAAL in ons land, PH. H. HOLLAND in Engeland, ja zelfs voorstanders der lijkverbranding als A. BAGINSKY te Berlijn en P. GORINI te Lodi, artsencongressen als te Zurich in 1875 en de »Münchener Gesundheitsrath" in 1873 hebben getuigenis afgelegd, dat de kerkhoven, wanneer zij goed zijn aangelegd, geenszins gevaar opleveren voor hen die in de nabijheid wonen. Wanneer dan ook waar was, zooals door voorstanders der lijkverbranding beweerd wordt, dat bij een sterken wind myriaden van bakteriën van een kerkhof over een stad kunnen worden uitgestrooid (!), waarom ontstond er dan nog nimmer vergiftiging der lucht of van het water als gevolg der lijkenbegraving, b. v. te Parijs, waar *binnen de grenzen* der stad minstens 22 kerkhoven zijn en waarvan de drie grootste, Père Lachaise, Montmartre en Montparnasse, alléén *anderhalf millioen* lijken bergen? En waarom is Duitschland dan niet één lazaret, waar, volgens getuigenis van Dr. TH. K. VAN LISSA, nagenoeg geen enkel kerkhof aan de eischen voldoet? Daarenboven is het van algemeene bekendheid, dat van alle beroepsklassen juist de lijkgravers — als een levende reclame voor de kerkhoven! — gemiddeld het langste leven. Als de lijkverbranding zoo wenschelijk is uit hygiënisch oogpunt, waarom dan niet evenzeer, ja méér nog geijverd voor crematoria voor honden, katten en duizenden andere dieren, welke toch ook aan de aarde worden toevertrouwd, dikwijls zelfs, op akker of in sloot, open en bloot hun verrottingsproces ondergaan?

Tot welke dolzinnige argumenten zich de voorstanders der crematie gewend hebben om hun streven ingang te doen vinden, bewijst een in het jaar 1868 verschenen werkje van LIEBALL: »*Der Weltverderb durch Todtenbegrabung, das neue Paradies durch Todtenverbrennung*« Bij een opsomming van de voordeelen der lijkverbranding wordt gezegd dat de welriekende, van opgeloste vleeschatomen doortrokken lucht veel meer voedt, dan de stinkende vetlooze, dorre en drooge lucht. Het bewijs hiervan zien wij in de koks en keukenmeiden, die in den regel een gezond en welgedaan uiterlijk hebben, ofschoon zij gewoonlijk niet veel eten maar meer met de gezonde uitdampingen der gebraden en gekookte vleeschspijzen zich voeden!....

Van de doodenbegraving meent dezelfde LIEBALL dat zij in hooge mate onchristelijk is daar Christus meermalen gesproken heeft »Laat de dooden hun dooden begraven« gelijk Hij ook den knecht *bestraft* die den hem toevertrouwden penning in de aarde begraaft en het opsieren der graven als een pharisaeische huichelarij, onzin en ongerechtigheid verklaart.....

Voorzeker, een beweging die zulke argumenten behoeft en zulke mannen nog eert als haar groote geesteshelden, moet wel arm zijn aan eigen innerlijke waarde!

(Slot volgt). J. Z.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

BELASTING OP VERBRUIKSVEREENIGINGEN.

De nieuwe regeling der inkomstenbelasting op verbruiksvereenigingen in Pruisen heeft in belanghebbende kringen een levendige onrust gewekt. Terwijl de kritieken uit de christelijke kringen zich binnen de grenzen der zaaklijkheid beperken, grijpt de sociaal-democratie deze gelegenheid aan om eens duchtig af te geven op de middenstandspolitiek van het Centrum. Zeer op den voorgrond treedt bij die bestrijding een zekere mijnheer RIEHN, die wel boos zou worden als wij hem sociaal-democraat zouden noemen, maar in zijn manier van schrijven de sociaal-democraten al aardig evenaart.

Zijn artikelen tegen het Centrum in de *Konsumgenossenschaftlichen Rundschau* (no. 14, 15, 1907) doen in felheid tegen het Centrum niet onder voor de scherpste sociaal-democratische pers-artikelen. Zoo zou het Centrum voorgesteld hebben om een belasting te heffen van de verbruiksvereenigingen van 5 pCt. van hun omzet. Dat het Centrum een dergelijke belasting wilde voor de warenhuizen was bekend, doch dat het Centrum de verbruiksvereenigingen juist wilde treffen was tot nog toe het geheim van mijnheer RIEHN. Nu hij uitgepraat is, is het misschien goed hem er eens even aan te herinneren, wat hij in 1904 schreef. Dan zal hem duidelijk worden, tot welke dwaze dingen zich het fanatisme tegen het Centrum laat leiden. In no. 24 der *Konsumgenossenschaftlichen Rundschau* (1904) beweerde hij, dat de pruisische verbruiksvereenigingen in de toekomst door de warenhuisbelasting niet getroffen zouden worden. Zóó schreef RIEHN in Juni 1904, nadat het Centrum zijn voorstel tot verhooging der warenhuisbelasting reeds lang had ingediend.

Met lieden, die van dergelijke wapenen gebruik maken, te discussieeren, treft geen doel. Wij doen dat liever met hen, die objectief en zakelijk kunnen oordeelen. Dat men daarbij steeds tot een gelijke opvatting behoort te komen is heelemaal niet noodig. Ook de leden der centrumspartij denken niet allen gelijk over de belasting op verbruiksvereenigingen.

Zakelijke meeningsverschillen kunnen ook zonder nadeel in de partij geduld worden, wanneer allen slechts van den goeden wil bezield zijn, het juiste te zoeken, en zich daarbij niet laten leiden door het belang van een stand, maar door het algemeen welzijn, waaraan stands- en privaat-belangen ondergeschikt zijn.

Wat is nu feitelijk geschied? Door het wetsontwerp op de inkomsten-belasting van 19 Juni 1906 worden alle verbruiksvereenigingen belastingplichtig verklaard, terwijl vroeger slechts die verbruiksvereenigingen in de inkomstenbelasting konden aangeslagen worden, welke een open winkel hielden en rechtspersoonlijkheid hadden. Als belastingplichtig geldt die winst, welke als aandeelrente of dividend onder de leden verdeeld wordt. Nu ligt het voor de hand, dat de verbruiksvereenigingen hun wekelijksch inkomen trachten te verminderen, door de waren goedkooper van de hand te doen, waardoor de winst vanzelf kleiner wordt.

Hieruit volgt, dat het tot op zekere hoogte van de verbruiksvereeniging zelve afhangt hoeveel belasting zij wil betalen. Dientengevolge heeft reeds enkele jaren geleden — niet een centrumsman — maar de sociaal-democraat PEUSCH het voorstel gedaan, de verbruiksvereenigingen aan te slaan, naar hun omzet.

Moeten verbruiks-vereenigingen in de belasting worden aangegeslagen?

Deze vereenigingen komen in de plaats van particuliere winkeliers. Waar vroeger van deze belastingen geheven werden, zou de Staat schade lijden, wanneer hij nu geen belasting hief van vereenigingen, die in de plaats van particulieren kwamen. En

juist waar de behoefte aan meerdere belastingopbrengst met den dag stijgt.

't Motief van om deze reden de verbruiksvereenigingen te treffen zal natuurlijk slechts daar wezen, waar de belasting merkbaar is teruggegaan.

Tegen de bewering der verbruiksvereenigingen, dat zij wat belasting betreft een geheel afzonderlijke plaats innemen, daar de vereenigingen tot aankoop van grondstoffen en gereedschappen der ambachtslieden en de coöperatieve vereenigingen der boeren geen belasting betalen, kan nog langs anderen weg betoogd worden. Neemt men dat alle bovengenoemde vereenigingen en dus ook de verbruiksvereenigingen een gelijk doel hebben, dan heeft de verbruiksvereeniging recht te protesteeren tegen de belasting. 't Is echter niet juist het gemeenschappelijk karakter in deze zaak den doorslag te doen geven, men kan niet zeggen, dat een vereeniging tot gezamenlijken aankoop van grondstoffen gelijk is te stellen met een verbruiksvereeniging. Een ambachtsman koopt de grondstoffen, die hij voor eigen rekening bewerkt, terwijl hij de bewerkte producten op de markt brengt. De verkoop der producten behoort bij zijn bedrijf, zij is er een deel van. Werkt een ambachtsman b. v. voor een meubelmagazijn, dan is hij een thuiswerker. De coöperatieve verkoopsvereeniging der ambachtslieden zorgt nu voor gezamenlijken verkoop der producten. Iets dergelijks is de coöperatieve verbruiksvereeniging niet. Zeker doet zij ook voor allen, wat anders één doet. Doch daarmee is de coöperatieve verbruiksvereeniging niet voldoende gekarakteriseerd. Een aantal verbruikers vereenigt zich niet om gezamenlijk bij den kleinhandel hun waren in te koopen, maar zij scheppen een organisatie, die de overbrenging der waren van uit de handen der grossiers in die der verbruikers, zelf overneemt, die dus in de plaats van de kleine winkeliers treedt, dus iets doet, wat eigenlijk tot de taak van anderen hoort.

In het feit dat de verbruikscoöperatie zelf de warenverdeeling ter hand neemt ligt haar verdere strekking. Daardoor maakt zij lieden overbodig, die in den waren-omzet hun levensonderhoud verdienen en door de uitoefening van dit werk belastingplichtig waren.

Na deze uiteenzetting zal men toegeven, dat er rechtsgronden bestaan voor de heffing eener inkomsten-belasting van de verbruiks-coöperaties. Wanneer men op deze gronden de belastingplichtigheid der verbruiksvereenigingen betoogt, moet men echter ook andere vereenigingen belasten: Ook de vereenigingen tot aankoopen van grondstoffen der ambachtslieden en van meststoffen der boeren. Zeer zeker. Al staan zij niet op één lijn met de coöp. verbruiksvereenigingen, zij maken toch ook personen overbodig. Het verschil zit echter in den verbazenden omvang dien de coöperatieve verbruiks-vereenigingen nemen, zoo zelfs dat Staat en Gemeente een gevoelig verlies lijden door het derven der belastinggelden van overbodig geworden middenstanders.

Ten slotte willen wij nog vermelden wat de sociaal-democraat Peusch vóór twee jaar schreef over het beginsel der belasting-heffing van verbruikscoöperaties: Onomwonden schreef hij de stelling neer: »Geen verbruikscoöperatie en geen lid ervan kan belastingvrijstelling verlangen voor de coöperaties, zij zou onrechtvaardig, onpractisch en utopistisch zijn." Hij verdedigde zich volgenderwijs:

»Gemeente en Staat moeten menige uitgave doen voor de coöperaties evengoed als voor particuliere bedrijven. De straten slijten evengoed van de wagens der coöperaties als van de wagens van anderen. De moderne duur ingerichte brandweer beveiligt de gebouwen der coöperaties evengoed als de particuliere gebouwen. Iedere vereeniging is een maatschappelijke onderneming waarvan de leden zich bij elkaar aansluiten om voordeelen te behalen, met het einddoel zich te onttrekken aan de kapitaalsuitbuiting door vreemden, zoo zij het benoodigde kapitaal zelf bij elkaar brengen, wat echter ten gevolge heeft, dat de leden hun saamgebracht kapitaal uitbuitend werken laten op hun eigen bedienden en arbeiders. De zuivere winst wordt eenigszins anders behaald, dan in particuliere ondernemingen, doch winst is ook hier doel. Zij wordt behaald a) door de winst op de arbeidskrachten, b) door het verlies te ontgaan, dat de leden zouden hebben zonder vereeniging, door de winst, die het vreemde kapitaal zou eischen. De opwerping, dat de groot-inkoop van den grossier ook niet aan belasting-betaling onderhevig is, staat zwak. Of 3 familiën brood in éénen oven bakken is den fiscus onverschillig, doch anders wordt het, wanneer 3000 of 30.000 of 300.000 dit gaan doen.

Een korrel is geen hoop, twee of drie zijn 't ook niet, ten slotte echter vormen vele afzonderlijke korrels hoopen."

De geëischte belastingvrijheid is ook onpractisch, voert Peusch aan, »wat geen belasting betaalt, heeft geen politieke beteekenis.» »Zij is ten slotte een Utopie, daar zij nooit toegestaan kan worden.»

Dat alles wat Peusch hier zegt onverstandig is, zal men moeilijk kunnen beweren. 't Steekt ten minste gunstig af bij 't moordgeschrei dat de sociaal-democratie doet hooren, wanneer deze kwestie ter sprake komt; voor haar is de hoofdzaak te kunnen ageeren tegen het Centrum.

Het doel van het Centrum is echter te handelen zooals rechtvaardigheid eischt. S.

TWEE BELANGRIJKE COLLECTIEVE ARBEIDSCONTRACTEN.

Schier tegelijkertijd zijn in de Britsche machine-nijverheid en in het Duitsche scheepsbouwbedrijf »gewerbliche Friedensverträge" — om met de »*Soziale Praxis*" te spreken — tot stand gekomen, die ten zeerste de aandacht verdienen.

Beginnen we met de Engelschen, wijl we van hen nog niet zooveel gewoon zijn op dit gebied als van onze oostelijke naburen.

Na de groote uitsluiting der machinebouwers in 1897 kwam in Januari 1898 in Engeland tusschen de patroonsvereeniging der machinefabrikanten en de drie voornaamste vakvereenigingen (de Amalgamated Society of Egineers, de Steam Engine Makers' Society en de United Machine Workers' Association) een overeenkomst tot stand, die op de rust in het bedrijf een zeer gunstigen invloed had; uitsluitingen en stakingen kwamen in het machinevak slechts in geringen omvang voor.

Het aantal der door staking en uitsluiting verloren arbeidsdagen bedroeg in de jaren 1898—1906 voor de machine- metaal- en scheepsindustrie gemiddeld 500.000 per jaar, maar de eigenlijke machinebouw was daarbij slechts voor een laag cijfer betrokken. Bij deze industrie werd, naar het Londensche financieele blad *The Statist* opmerkt, »weliswaar niet zonder wrijving, maar dan toch zonder conflict gewerkt".

De inderhaast gesloten overeenkomst had intusschen verschillende gebreken, zoodat thans na langdurig overleg een nieuw contract is tot stand gekomen, waarbij beide partijen verklaren dat hare belangen het best gediend, hare rechten het best gewaarborgd zullen worden door een verdrag, dat tot vermijding van arbeidsgeschillen zal moeten leiden.

Scherp wordt in het nieuwe contract het beginsel omschreven — ook in de oude overeenkomst minder scherp gepreciseerd opgenomen — dat de patroons zich niet zullen mengen in de zaken der vakvereenigingen, de vakvereenigingen daarentegen zich niet zullen bemoeien met de leiding der zaken.

De vrijheid van den arbeid wordt hooggehouden. Er bestaat noch voor den werkgever, noch voor den arbeider de verplichting tot zijn organisatie te behooren. De verbonden werkgevers zullen van den arbeider geen verklaring eischen omtrent diens al of niet

aansluiting bij een organisatie, de vakvereenigingen op haar beurt bevelen al haar leden aan het samenwerken met ongeorganiseerden niet te weigeren.

Het stelsel der »non-union-shops" werd alzoo door de ondernemers in den ban gedaan.

Bij den strijd in 1897/98 ging het o.a. ook om de vraag of de werkgever het recht hebben zou bekwame werklieden te betalen zonder rekening te houden met de tarieven der vakvereeniging. De vakvereenigingen ontkennen dit, daar hierdoor haar contrôle werd bemoeilijkt. Thans is deze quaestie zoo geregeld, dat enkele arbeiders volgens «een wederzijds bevredigende loonstandaard» in dienst mogen worden gesteld, mits die loonregeling geschiedt naar den maatstaf der bestaande tarieven (predominate rates). De vakvereenigingen hebben echter het recht loontarieven vast te stellen, volgens welke de vakvereenigingsleden alleen arbeid mogen verrichten. Zij mogen zich echter niet mengen in de loonregeling voor de ongeorganiseerden. Wijzigingen in de loonen kunnen alleen na gemeenschappelijk overleg worden aangebracht.

De vakvereenigingen stellen voorts geen vast getal leerlingen vast in verhouding tot het aantal gezellen, maar behouden zich het recht voor, zoo noodig ook dat vraagstuk in behandeling te brengen.

De werkgevers krijgen het recht arbeiders die hun voor de bediening der machines geschikt lijken, uit te zoeken en te vormen en de arbeidsvoorwaarden hiervoor vast te stellen. Maar te gelijker tijd beveelt de patroonsorganisatie (Engineering Employers' Federation) haar leden aan, bij de invoering van nieuwe machines, welke ontslag van arbeiders ten gevolge zouden kunnen hebben, of den arbeider in andere positie zouden brengen, zooveel mogelijk dezen arbeiders anderen arbeid — liefst gelijkwaardigen — te verschaffen.

Overwerk zal zooveel mogelijk worden beperkt en georganiseerde arbeiders zullen niet verplicht zijn tot meer dan 32 overuren in vier weken. Alleen in geval van nood kan hiervan worden afgeweken.

Stukloon kan worden betaald volgens wederzijds vastgestelde regelen, maar daarbij dient den arbeider in elk geval een minimumdagloon gewaarborgd te worden.

Ten slotte worden nog verschillende maatregelen getroffen om arbeidersconflicten te voorkomen. Alle questies zullen in gemeenschappelijk overleg, hetzij tusschen patroons en werklieden rechtstreeks, hetzij tusschen de besturen der wederzijdsche organisaties, worden geregeld. Indien de plaatselijke vertegenwoordigingen van patroons en arbeiders niet tot een schikking kunnen komen, moeten de hoofdbesturen der organisaties geraadpleegd worden. Het werk mag niet worden neergelegd eer in alle instanties de zaak is onderzocht en overwogen. Hierbij moet evenwel spoed worden betracht.

The Statist is met deze overeenkomst hoogelijk ingenomen en meent dat patroons- en arbeidersorganisaties in het machinevak hier aan »kapitaal en arbeid, een practische aanschouwelijke les van blijvende waarde hebben gegeven." En andere Engelsche bladen oordeelen evenzoo, o.a. de *Times,* die de overeenkomst niet alleen van nationale, maar ook van wereldbeteekenis acht.

Van eenige overdrijving is dit oordeel intusschen niet vrij te pleiten; Engelschen plegen over 't algemeen nog al erg met wat zij tot stand brengen ingenomen te zijn.

Nu naar Duitschland.

Den 2e Mei van dit jaar kwam te Hamburg, op iniatief van den Bond van Duitsche scheepswerven een vergadering bijeen, waaraan, behalve dit bestuur, deelnamen een commissie uit de arbeiders op scheepswerven, benevens de besturen van de bonden der metaalbewerkers, houtbewerkers, smeden, kopersmeden en scheepstimmerlieden. In deze vergadering werden besprekingen gevoerd over een regeling van den arbeidstijd, het overwerk, de loonen, het stukwerk en de bescherming der arbeiders.

Men kwam hierbij tot de volgende resultaten. Uiterlijk van 1 October 1908 af zal de arbeidstijd op de scheepswerven tot 57 uur per week worden verminderd. In Hamburg zal met goedkeuring der leden van den werkgeversbond deze vermindering van werktijd reeds met 1 October van dit jaar worden ingevoerd, terwijl daar bovendien des Zaterdags één uur vroeger zal worden gestopt (de werktijd zal dus hier 56 uur per week bedragen). De vroegere invoering van den verkorten arbeidstijd te Hamburg mag geen aanleiding geven die invoering ook elders vóór 1 October 1908 af te dwingen. De directies der werven houden het recht van beslissing over het overwerk, dat de arbeiders verplicht zijn uit te voeren. Alleen mag den arbeiders, die om geldige redenen geen overwerk kunnen verrichten, hierom geen nadeel treffen.

De loonen zullen in verband met de verkorting van den arbeidstijd worden verhoogd; de betaling van het overwerk blijft ter beslissing der afzonderlijke ondernemingen.

Er zal een regeling worden getroffen voor de betaling van het stukwerk, maar hieromtrent zijn alleen in de bedoelde vergadering algemeene beginselen opgesteld, waarbij uitgesproken werd, dat het stukloon zóó dient te worden vastgesteld, dat de arbeider bij vlijtig werken een hoogere verdienste kan maken dan bij uurloon; een waarborging van het uurloon werd geweigerd.

Ten aanzien van maatregelen in het belang van gezondheid en veiligheid verklaren de directies zich bereid verbeteringen, door de arbeiders verlangd, in overweging te nemen.

Men ziet, dat hier feitelijk slechts een algemeene regeling werd getroffen, welke bij 't vaststellen der afzonderlijke contracten tot richtsnoer kan dienen. Deze overeenkomst is intusschen toch daarom van groote beteekenis wijl zij toont, dat de groote industrieelen in het scheepsbouwbedrijf in beginsel geneigd zijn gebleken met de arbeiders over een regeling der arbeidsvoorwaarden in overleg te treden. Zij geven daarmede een goed voorbeeld aan de overige groote werkgevers in hun land, die dergelijk overleg bij voorkeur aan de kleine industrie plachten over te laten. Ook dit blijkt nu een verouderd standpunt.

Geen wonder dat de organen der vakvereenigingen juist op deze beteekenis der Hamburgsche overeenkomst de aandacht vestigen. De »*D. Arbeitgeber Ztg.*" vindt dit wel niet juist, maar zij heeft de feiten in den jongsten tijd niet op haar hand.

A. J. O.

KORTE BERICHTEN.

Werkstakingen in Duitschland. Dezer dagen is de statistiek, omtrent het getal en den omvang der werkstakingen in 1906 verschenen. Enkele hoofdcijfers laten wij hier volgen:

	1906	1905
geëindigde stakingen	3,328	2,403
door staking getroffen ondernemingen	16,246	14,480
daarvan stonden geheel stil	5,068	3,665
aantal stakers	272,218	408,145
werklieden zijdelings door de staking werkloos	24,433	12,015
stakingen door de arbeiders gewonnen	613	528
» » » » verloren	1,217	904
» bij de beschikking geëindigd	1,498	911
stakingen voor loonsverhooging	2,343	1,558
» » betaling van overwerk	352	328
» » andere looneischen	355	356
» » verkorting van werkduur	864	482
» » erkenning der vakvereeniging	202	170
» » weer in dienst nemen van ontslagen	512	331

Zoowel wat het aantal stakers (79,076) als het aantal stakingen

(1079) betreft, treedt het bouwvak in 1906 op den voorgrond. Daarna volgt de groep der metaalbewerking en van den machinebouw met 516 stakingen en 41,770 stakers. Vervolgens komen, naar het aantal stakers, de textielnijverheid (29,215), de mijnbouw (21,391) en de houtbewerking (21,141). Het aantal stakingen in 1906 geëindigd is voor deze drie groepen resp. 154,106 en 436. De uitsluitingen zijn in al deze cijfers niet medegerekend.

Dalend geboortecijfer. Ook in Berlijn neemt het getal wettige geboorten beduidend af.

In 1876 kwamen op 100 echtparen 24 geboorten, in 1906 slechts 10. De onwettige geboorten nemen echter toe, waren er op 100 geboorten in 1875 12, in 1906 waren er 17.

Schoolartsen. Dr. Pigeaud heeft op uitnoodiging van Burg. en Weth. van 's-Gravenhage een verordening ontworpen, regelende de instelling van schoolartsen, en wel: a. een schoolarts; b. één of meer assistent-schoolartsen; c. een amenuensis.

De onder a en b genoemde geneeskundigen mogen geen geneeskundige praktijk uitoefenen; wel kan hun door B. en W. worden toegestaan de consultatieve praktijk uit te oefenen, mits niet in de school noch in ambtslokalen, slechts op bepaalde uren en overigens onder daarbij te bepalen voorwaarden.

Deze vergunning kan door B. en W. worden ingetrokken, indien naar hun oordeel de dienst daaronder lijdt.

De schoolarts is belast met:

1. het hygiënisch toezicht op de openbare lagere scholen en op de gemeentelijke bewaar- of voorbereidingsscholen in den ruimsten zin;

2. het geneeskundig en het hygiënisch toezicht op de schoolbevolking;

3. het geneeskundig onderzoek der onderwijzers, die hem door B. en W. worden aangewezen;

4. het aan B. en W. desgevraaagd geven van advies, in zake verloven aan onderwijzers verleend of te verleenen wegens ongesteldheid.

Ziekte en Loon. — De H. IJ. S. M. heeft besloten aan personeel, dat wegens ziekte den dienst niet kan vervullen, drie maanden lang het volle loon uit te betalen, daarna drie maanden $^2/_3$ en eindelijk nog een halfjaar lang het halve loon.

Arbeidsduur. De Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen heeft voor de bovenbouwwerkplaats te Utrecht als normalen arbeidsdag voorgeschreven 10 uur in plaats van $11^1/_2$.

Vervroegde winkelsluiting. — Volgens de *Reichspost* sluiten reeds een groot gedeelte der Weener winkeliers reeds 's avonds om 7 uur hun winkels. De Nationale Bond voor Winkelbedienden tracht de doorvoering nu ook voor allen te verkrijgen, in 't bijzonder voor de confectiemagazijnen. De groote firma ESDERS b. v. is er in beginsel voor, maar zijn concurrenten, meestal Israelieten, dwingen hem vooralsnog na 7 uur geopend te blijven.

Ook in twee gemeenten in Thuringen is de 8 uur-sluiting verzocht door de overgroote meerderheid der winkeliers.

En bij ons.... R.

Gemeente en Woningbouw. Hellendoorn krijgt van 't Rijk f 5000, voorschot à $3^2/_3$ pCt. annuïteit voor den bouw van een zestal woningen.

Verkorting van arbeidstijd. — 't Wordt eentonig. Luister:

In de byouterie-industrie te Pforzheim, waar de patroons voor het 12e en 13e arbeidsuur 50 pct. toeslag moesten geven, werden «de drie uren» afgeschaft, onder verhooging der gewone uurloonen. 't Beviel wederzijds best.

Verschillende Duitsche mijnbesturen hebben — soms pas na staking! — den arbeidstijd verkort. 't Bevalt best.

De firma KEIJL, te Worms (lederwerken) bracht de dagtaak van 9½ op 8½ uur. Haar 3800 arbeiders waren er eerst op tegen, vreesden loonsvermindering, maar nu: 't bevalt wederzijds best.

Zoo zouden we door kunnen gaan, maar: 't wordt eentonig.

Premie voor geheelonthouders. — De directe der „Röcklingschen Eisen-und Stahlwerke" te Völklingen a/d. Saar heeft — overtuigd dat geheelonthouders van sterken drank de beste werklieden zijn — het volgende bepaald:

Arbeiders, die langer dan een jaar lid der „Guttempler-Loge" zijn, — Zou 't lidmaatschap van andere vereenigingen uitgesloten zijn of is daar geen andere dan deze „Loge"? — ontvangen per kwartaal een premie van 10 Mark; terwijl voor ieder jaar, dat zij langer lid zijn, die premie met 5 Mark stijgt.

Het niet-drinken wordt daar dubbel voordeelig.

Overal bonden. — De thuiswerkende houtsnijders in het Thuringer-Wald hebben een bond gevormd om hooger prijzen voor hun fabricaat te bedingen. 't Ga hun wel!

Gevangenisarbeid. In Italië sukkelen ze daar ook mede. Geen wonder, als men verneemt dat b.v. in 't jaar 1903 bezig gehouden moesten worden 26033 mannelijke en 1083 vrouwelijke gevangenen. Nu is wel bepaald, dat een vak, hetwelk in een streek veelvuldig beoefend wordt, in de daar staande gevangenis niet wordt uitgeoefend, maar waar moet men dan heen, met b.v. de schoenmakerij, die overal uitgeoefend wordt! En zoo is er meer, weshalve de klachten der burgerij ook ginds rijzen.

De gevangenen werken òf voor rekening van 't land, òf voor een ondernemer, die 't materiaal levert, òf op karwei bij boeren enz. Natuurlijk worden hiervoor de heilige boontjes uitgekozen. De volgende vakken worden uitgeoefend: landbouw en ander werk in de open lucht, bakkerij, bouwwerken, schoenmakerij, stoffeeren, drukkerij, stroovlechten, wolwerk enz. en voor de vrouwelijke gevangenen bovendien wasschen.

Collectief contract en huisarbeid. Bij 't contract, gesloten tusschen den directeur en de 4000 arbeiders der 26 conservenfabrieken in Brunswijk, verplichten de patroons zich, voor voldoende kleed-, eet- en waschgelegenheden te zorgen; nog zullen zij zorgen voor verband- en andere hulpmiddelen bij ongevallen, terwijl de arbeidsters zitplaatsen krijgen.

De thuiswerksters ontvangen volgens het contract gelijk loon als de fabrieksarbeidsters, met dien verstande echter dat zij niet meer materiaal naar huis mee krijgen dan zij per 10 urige dagtaak verwerken kunnen.

Iets over landverhuizing. — Canada vraagt op dit gebied tegenwoordig wel de aandacht. Ook dit land biedt echter slechts geringe kansen aan hen, die geen speciaal vak verstaan. Landbouwers en spoorwegwerkers en ook kundige bankwerkers zouden er een plaats kunnen vinden. Voor de spóorwegen zullen in 1907 ongeveer 50.000 man noodig zijn. Hunne bezigheden zullen daarbij niet uit het ruwste werk bestaan. Er is een voortdurende vraag naar werkkrachten voor de vele boerderijen tegen een maandgeld van 15 p.st. tot 25 p.st. met den kost; echter kan men het geheele jaar door niet van werk verzekerd zijn. Voor hen, die op kantoren eene positie als klerken zoeken, of die in magazijnen eene soortgelijke positie wenschen, is geen plaats, daar de arbeidsmarkt op dit gebied geene vraag vertoont en elk aanbod van die werkkrachten dus het te veel daarvan vergroot. De loonen voor dit werk zijn bovendien laag en het leven in Canada is duur. Het is bekend, dat tal van zakenmenschen bij herhaling dienstaanbiedingen krijgen van menschen, die blijkbaar eene goede opvoeding genoten, doch die niet voor eene bepaalde werkzaamheid geschikt zijn en geen ruwen handenarbeid kunnen verrichten. Hierop dient bijzonder de nadruk te worden gelegd. Evenzoo op de noodzakelijkheid van kennis der Engelsche taal.

Behalve aan personen voor de genoemde kantoorwerkzaamheden moet emigratie naar Canada worden ontraden aan de volgende categorieën: winkel- en magazijnbedienden, vrouwen boven den stand van dienstboden (als: gouvernantes, typewristers, telefoon- en winkeljuffrouwen, kinderjuffrouwen, enz.) en verder personen, die geen bepaald vak uitoefenen, tenzij hun een positie wordt aangeboden, of dat zij middelen bezitten, om van te leven.

Chili ziet graag landverhuizers komen. De Regeering heeft zel twee groote kazernes ter herberging van immigranten ingericht, waarvan de eene, in de havenstad Talcahuano, bestemd is voor hen, die zich in de Zuidelijke gedeelten van het land aan landbouw

wijden willen, terwijl de andere, te Valparaiso, is voor arbeiders in de bouwvakken. Deze kazernes zijn echter uitsluitend bedoeld, om de immigranten gedurende hoogstens ca. 14 of 20 dagen te huisvesten, tot zij zich zelf helpen kunnen. Vooral werkkrachten voor den landbouw worden hier gevraagd. De Consul-Generaal, zoo deelt het regeeringsweekblad *Handelsberichten* mede, raadt echter Nederlanders, die voornemens mochten zijn naar Chili te emigreeren, zulks af, wanneer zij er slechts in geringen getale heen willen gaan, daar de zeer dun bevolkte en uitgestrekte streken van Zuid-Chili tamelijk onveilig zijn, terwijl de politiedienst er uiterst gebrekkig is ingericht. Een ander geval zou het zijn, zoo door immigratie »en masse», b.v. van 300/500 lieden met vrouwen en kinderen, koloniën konden worden gevormd en daardoor wederzijdsche bescherming zou kunnen worden verleend. De Regeering zou aan deze lieden de noodige landerijen op gunstige betalingsvoorwaarden kunnen toewijzen.

Arbeiders voor de bouwvakken worden vooral te Valparaiso gevraagd en ontvangen hooge loonen, maar (en dit is voor Europeanen een punt van het grootste belang) de kwestie der huisvesting is eene zeer moeilijke, terwijl bovendien de kosten voor levensonderhoud in dit land (en vooral te Valparaiso) zóó hoog zijn, dat de goede loonen daarvoor bijna geheel benoodigd zijn. Arbeiderswoningen bestaan er eenvoudig niet. Er zijn slechts eenvoudige barakken van hout of plaatijzer, die alleen tegen zeer hoogen prijs zijn te huren. Het ziet er voorts niet naar uit, dat spoedig lokaliteiten, ter bewoning door Europeanen geschikt, gebouwd zullen worden.

De hooge loonen zullen waarschijnlijk niet lang gehandhaafd worden, want uit Spanje, Italië en Japan verwacht men een groot aantal immigranten, die, zooals bekend is, veel goedkoopere werkkrachten zijn en eene soberder levenswijze volgen dan West- en Noord-Europeesche emigranten.

Immigratie uit Nederland is zeer onbeteekenend. Wel hebben de Nederlanders, die zich er vestigden, allen werk gevonden, maar gelezen het bovenstaande, zouden wij niemand durven aanraden het erop te wagen zonder voorafgaand onderzoek. O.

Een onderkruiper veroordeeld. — Een arbeidersvereeniging te Genf (Zwitserland) had tegen zekeren MÜLLER een aanklacht ingediend, wijl deze, ondanks zijn schriftelijk gegeven belofte, gedurende een staking onderkruipersdiensten had verricht. Het gerecht veroordeelde hem wegens contractbreuk tot betaling van 100 francs schadevergoeding aan de vereeniging. Het Bondsgerecht, waarbij MÜLLER in beroep ging, bevestigde niet alleen het vonnis maar veroordeelde hem bovendien tot teruggave van zijn onderkruipersloon.

Een staking van 37 jaar! — Ten jare 1870 weigerde te Solingen de firma KARL OHLINGER het stukloontarief der scharenslijpersvereeniging te erkennen, waarop deze vereeniging haar leden verbood voor die firma te werken. De firma behielp zich sindsdien met ongeorganiseerden, maar het staakbevel bleef van kracht. Dit bleek nu de arbeidersvereeniging zich aansloot bij een bond, die zich met het besluit solidair verklaarde, tengevolge waarvan er geen ongeorganiseerden genoeg waren. De firma aan 't onderhandelen! Zij erkende het tarief, betaalde een »krijgskostenvergoeding" en zag toen, anno 1907, de staking opgeheven!

De Engelsche fabrieksinspectie. — Deze schijnt niet best in orde. Een honderdtal vakvereenigingen hebben er ten minste bij minister BURNS op aangedrongen, personen van meer practische ervaring bij dien tak van dienst aan te stellen, wat op 't oogenblik niet geschiedt; er wordt meer op theoretische bekwaamheid dan op kennis van feiten en toestanden gelet. Dat moet anders worden, zeggen adressanten, niet alleen voor de lagere maar ook voor de hoogere rangen.

Besparings-premie. Ten einde een zuinig beheer bij den post- en telegraafdienst in de hand te werken heeft de Hongaarsche handelsminister bepaald, dat aan het personeel bij die takken van dienst jaarlijks 50 pCt. zal worden uitgekeerd van wat in hun ressort aan onkosten bespaard wordt. De verdeeling der gelden heeft niet plaats naar gelang der rangen, maar in verhouding tot arbeid en verantwoordelijkheid.

Omtrent dit laatste stelsel zouden we al de bijzonderheden wel eens willen kennen. Zoo op 't eerste gezicht lijkt het beter dan een systeem, gebouwd op de salarisverhoudingen.

Vereeniging van bankbeambten. Zoo iets kennen we in ons land nog niet. In Duitschland evenwel telt een dergelijke vereeniging reeds 12000 leden waarvan er gedurende de laatste 2 jaar 5619 bij kwamen, terwijl het aantal afdeelingen van 49 tot 60 klom. De vereeniging heeft ook een vertakking in Londen.

De Christelijke vakvereenigingen in Zwitserland. — Hierbij doet zich het merkwaardig verschijnsel voor dat er meer vrouwen georganiseerd zijn dan mannen. Er bestaan n.l. 53 arbeidersvereenigingen met 5200 leden, 47 arbeidstersvereenigingen met 8150 leden.

De door het Centraal Bestuur opgerichte «Genossenschaftsbank» te St. Gallen had in 1906 een omzet van $13^1/_3$ millioen francs; de vereenigingen hadden $^1/_2$ millioen aan spaargelden bij haar staan. De pensioen- en sterfkassen hebben 36.000 francs vermogen.

't Ziet er waarlijk niet kwaad uit met die Zwitsersche organisatie 't Is hier nog lang niet zoo. O.

ONTVANGEN BOEKEN.

Officieel Programma van het Tweede Nederlandsch Katholiek Congres tot bestrijding van het Alcoholisme.

Ein Zollbündnis zwischen Belgien und den Niederlanden, Untersuchungen über die Handelsbeziehungen zwischen Belgien und den Niederlanden seit der Mitte des 19 Jahrhunderts, van Dr. OSKAR GUTHMANN. Tübingen 1907. Verlag der H. Lauppschen Buchhandlung. 112 S. Mk. 3.60 geheftet.

NIEUWE BOEKEN.

FERRERO, GGL. Grandezza e decadenza di Roma. Vol. IV. La repubblica di Augusto. *Milano*, 1906. 16⁰. 384 pp. 3 l. 50 c.

HEYCK, ED. Deutsche Geschichte. Volk, Staat, Kultur und geistiges Leben. III. Bd. *Bielefeld*, 1906. 8⁰. VIII, 658 pp. *Mit 16 Beilagen in Schwarz u. Farbendr., 2 farb. Karten u. 356 Textabbildgn.* 13 M.

HIRT, HM. Die Indogermanen. Ihre Verbreitung, ihre Urheimat und ihre Kultur. II. Bd. *Strassburg*, 1907. 8⁰. V. u. p. 409—772. *Mit 9 Abbildgn. u. 4 Karten.* 9 M.

PREUSS, HG. Die Entwicklung des deutschen Städtewesens. I. Bd. Entwicklungsgeschichte der deutschen Städteverfassung. *Leipzig*, 1906, 8⁰. XII, 379 pp.

LECANUET, R. P. L'Eglise de France sous la troisième République. *Paris*, 1907. 8⁰. 5 fr.

HARPER, J.. WILSON. Education and social Life. *London*, 1907. 8⁰. 332 pp. 4 sh. 6 d. net.

CLARK, V.. S.. Labour Movement in Australasia. *London*, 1907. 8⁰. 340 pp. 3 sh. net.

CUHEL, FR. Zur Lehre von den Bedürfnissen. Theoretische Untersuchungen über das Grenzgebiet der Okonomik und der Psychologie. *Innsbruck*, 1907. 8⁰. XXIV, 320 pp. 10 M.

EBERSTADT, RDF. Die Spekulation im neuzeitlichen Städtebau. Eine Untersuchnng der Grundlagen des städtischen Wohnungswesens. *Jena*, 1907. 8⁰. IV. 220 pp. 4 M.

HAINISCH, MCH. Die Entstehung des Kapitalzinses. *Wien*, 1907. 8⁰. 112 pp. 2 M. 50 pf.

NOEL, M. La limitation des heures de travail. *Paris*. 1907. 8⁰. XI, 452 pp. 6 fr.

OTTOLENGHI, C.. I. profitti industriali nella costituzione economica odierna. *Torino*, 1907. 8₀. VIII, 302 pp. 8 l.

PRENDERGAST, W.. A.. Credit and its Uses. *London*, 1907. 8₀. 6 sh. net.

SACHET, A. Assistance des vieillards, infirmes et incurables. *Paris*, 1907. 8₀. VI, 327 pp. 7 fr.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 27 JULI 1907. No. 30

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

BERICHT.

Wegens afwezigheid van den Redacteur, gelieve men tot 15 Augustus a.s. alle brieven en stukken, voor de Redactie van het *K. S. W.* bestemd, te adresseeren aan den Heer ARN. SMITS, Kaiserstraat, Leiden.

INHOUD: Bericht. — Congres der vijf Diocesane Werkliedenbonden, door ARNOLD SMITS. — De werkstakingen, hare politieke en economische toestanden I, door Jos. SUYS. — Uit Tijdschriften: Lijkverbranding II. — Berichten en Mededeelingen: Wie Liegt? — Armenzorg en Arbeidersverzekering. — Dr. Ariënsfonds. — Korte Berichten: Premiën voor ongeorganiseerden. — Landverhuizers. — Concurrentiebeding. — De duur van huisarbeid. — Minimum-loon en vakontwikkeling. — Huisarbeid en zindelijkheid. — Christelijke organisaties. — Kinderarbeid en huisindustrie. — Winkelsluiting. — Ouderdomspensioen. — De opvoeding der jeugd tot socialen arbeid. — Patroonsvakblad.

CONGRES DER VIJF DIOCESANE WERKLIEDENBONDEN.

Begin September van het vorige jaar kwamen afgevaardigden der vijf Diocesane Werkliedenbonden te Breda bijeen om de wenschelijkheid en mogelijkheid eener federatieve samenwerking tusschen de bestaande Diocesane Werkliedenbonden te bespreken.

Het resultaat dezer bijeenkomst was, dat eenparig tot samenwerking werd besloten en spoedig een tweede vergadering werd belegd, waarin een dagelijksch bestuur der Federatie werd gekozen en middelen werden besproken, die men zou aanwenden in het belang der aangesloten leden. Als een der eerste punten kwam op het program: het houden van een »Algemeen Katholiek Congres voor algemeene sociale belangen."

Met kloeke hand toog men aan het werk en het resultaat was, dat dit congres reeds op 10 en 11 Augustus a.s. te 's-Bosch gehouden zal worden.

Naar we in de dagbladen lezen [1]) zal dit congres verdeeld worden in 3 sectiën.

In de eerste sectie zal door den heer B. J. GROBBEN te Dordrecht worden behandeld: Het verzekeringswezen; in de tweede sectie door den heer A. v. RIJEN te Tilburg: De verkorte arbeidsdag; en in de derde sectie door den heer P. A. BOSCH te Gulpen: Vrouwen- en kinderarbeid in fabrieken en werkplaatsen.

[1]) Tot onze verwondering werden de berichten, dit Sociale Congres betreffende, *niet* aan het *Kath. Soc. Wkbl.* gezonden.

Red. K. S. W.

Deze drie onderwerpen zijn van het hoogste belang en het getuigt van gezonden kijk op de beweging, deze drie punten op dit congres te behandelen.

Dat dit congres zich dan ook in algemeene belangstelling mag verheugen, verwondert ons in geenen deele.

Reeds meer dan 100 vereenigingen in den lande gaven kennis, dat zij hun afgevaardigden zouden zenden; namens de Regeering zullen een speciaal gedelegeerde en meerdere Inspecteurs van den Arbeid dit congres bijwonen, terwijl de oud-minister MR. J. A. LOEFF, eere-voorzitter van dit congres, niet alleen tegenwoordig zal zijn, maar ook door zijn woord van zijn hooge belangstelling zal doen blijken.

Wanneer wij hier nog bijvoegen, dat het gemeentebestuur van Den Bosch vergunning heeft gegeven tot het houden van een optocht met vaandels en banieren, dan begrijpen wij volkomen dat de deelname tot dit congres groot zal zijn.

Wij zouden alle belangstellenden en belanghebbenden in de katholieke sociale beweging, die tot heden nog niet besloten hadden dit congres bij te wonen, willen opwekken daar heen te gaan.

Want dit congres zal in de allereerste plaats zijn een congres van getuigen, van getuigen voor de Roomsche beginselen op sociaal terrein. De aanblik van zoovele duizenden, die voor hetzelfde doel optrekken: te trachten langs geleidelijken, wettigen weg verbetering te brengen in de sociale misstanden, zal vele wankelmoedigen schragen in hun beginselen, zal anderen aanvuren tot harder en beter werken en zal bij allen het geloof in onze kracht doen stijgen.

Dit congres zal ook zijn een congres van leering.

De gewichtige vraagstukken, die hier aan de orde komen, zal velen een helderder en duidelijker inzicht geven in de naaste eischen, die onze arbeiders wenschen ingewilligd zien, die behandeling zal velen dringen tot diepere en zaaklijker studie der groote maatschappelijke vraagstukken en zal zoodoende veel kunnen bijdragen tot verhooging der ontwikkeling, tot verbreeding van den gezichtskring van hen, die dit congres zullen bijwonen.

* *

Onze tegenstanders beweren wel eens, dat er bij onze

werkliedenbonden veel oppervlakkigheid is, dat men zich blind staart op feesten, enz.

dat men te weinig voelt van de dringende noodzakelijkheid gezonde begrippen omtrent volksontwikkeling en vakorganisatie onder onze Roomsche arbeiders te brengen;

welnu van dit Congres kan een machtige stoot ten goede uitgaan, dit Congres zal het tegendeel bewijzen;

wij hopen, dat de verwachtingen omtrent het welslagen van dit Congres den kloeken mannen, die het initiatief namen, niet zullen beschaamd worden;

maar dat allen, die den goeden weg naar een krachtige arbeidersorganisatie en een gezonde ontwikkeling van ons Roomsche volk willen inslaan, deze poging zullen steunen.

Dat het 10 en 11 Augustus druk worde in Den Bosch!

ARNOLD SMITS.

DE WERKSTAKINGEN; HARE POLITIEKE EN ECONOMISCHE OORZAKEN. I.

Naar aanleiding van onlangs in de *Revue d'Economie Politique* openbaar gemaakte statistieken [1]) en van de daaraan vastgeknoopte beschouwingen, ten doel hebbende de meening voor te dragen en te verdedigen, als zouden vele werkstakingen, waarvan we de laatste jaren in verschillende landen getuigen zijn geweest, moeten beschouwd worden niet als bewijzen van storingen in het industrieele leven der Staten, maar als teekenen van welvaart; zou ik in de volgende bladzijden dit oordeel van den economist CHARLES RIST en diens motiveering aan een nader onderzoek willen onderwerpen en in verband daarmee het verloop der stakingen, die in de vier door hem besproken landen in de laatste twintig jaar zijn voorgekomen, nader bespreken.

De stelling, dat de werkstakingen als zoovele teekenen van welvaart moeten worden beschouwd, lijkt mij te algemeen en in haar zoo gestelden absoluten vorm onverdedigbaar.

Nemen wij een anderen economist, PIERSON bijvoorbeeld, in zijn Leerboek der Staathuishoudkunde, dan treffen wij daar een juist tegenovergestelde meening aan.

Bij het bespreken van een nu verouderd werk van THORNTON, dat dagteekent van 1896, lezen wij, dat in takken van bedrijf, waarin schier op gezette tijden groote depressie heerscht, in zulke bedrijven ook de werkstakingen het veelvuldigst voorkomen, wanneer de depressie een aanvang neemt. (PIERSON deel I. p. 202).

Tusschen beide meeningen zal gekozen moeten worden, indien echter geen derde meening, soms eerder, in de feitelijken toestand rechtvaardiging vindt.

De statistieken, zooals ze door den heer CHARLES RIST opgenomen en tot onderling verband gebracht zijn, wijzen wel aan, zonder dat eenige tegenspraak mogelijk is, dat het aantal werkstakingen afneemt in tijden van depressie en crisis, dit in strijd dus met de meening van PIERSON, echter geven daarom nog niet dezelfde statistische gegevens aanleiding te concludeeren, dat de werkstakingen bij meerdere welvaart toenemen.

[1]) Zie de *Bijlagen* op blz. 348.

Wat is eigenlijk de zaak?

Men staat voor het feit, dat in Frankrijk, in Duitschland, in Italië en in zoovele andere landen, uitgezonderd Engeland, het aantal werkstakingen in de laatste jaren aanmerkelijk is toegenomen. Beschouwt men alleen Frankrijk, dan ligt het voor de hand eenvoudig de toename der werkstakingen toe te schrijven aan algemeene politieke oorzaken.

Zijn de werklieden niet beter georganiseerd de laatste jaren en voelen zij zich niet sterker nu zij door het succes der parlementaire socialisten als het ware hunne eigene vertegenwoordigers hebben aan de regeeringstafel, al hielp hun dit niet veel tot nog toe?

Wordt in Frankrijk de werkstaking niet gebruikt als een middel tot uitoefening van politieken invloed?

Op al deze vragen is men geneigd een bevestigend antwoord te geven, doch noodwendig kan dit antwoord slechts voor Frankrijk alleen gelden.

Daar de politieke toestanden in Duitschland en Italië geheel anders zijn en het verschijnsel der toenemende stakingen hetzelfde blijft, moet er voor die toename een algemeener oorzaak gevonden worden. Inderdaad zijn in Duitschland en in Italië de werkstakingen naar evenredigheid even talrijk als in Frankrijk en toch zal moeilijk kunnen worden beweerd, dat in genoemde landen het meer en meer vóorkomen van werkstakingen kan worden toegeschreven aan den invloed, dien het socialisme op de regeering hebben kan, noch ook aan den drang tot werkstaking uitgaande van de vakvereenigingen.

Het zou getuigen van een verkeerd inzicht in de vakorganisatie, te meenen, dat deze tot veelvuldiger staken zou leiden. Dit is volstrekt niet noodzakelijk. Het tegendeel is soms juist het geval.

In Duitschland leiden de vakvereenigingen, nu ze sterker worden, er juist toe, om met de werkgevers te onderhandelen, en collectieve contracten te sluiten. En in Engeland, waarover dadelijk nader zal worden gesproken, zal blijken, dat de meeste werkstakingen worden voorkomen door de zoogenaamde Boards of Concilation, die een vast bestanddeel uitmaken der Engelsche vakvereenigingen.

Doch in Frankrijk zelf valt er op sommige omstandigheden te wijzen die den invloed der syndikaten voor een gedeelte ten minste te niet doen.

In dit gedachten-verband wil ik het feit vermelden, dat de beweging der Jaunes, op wier beteekenis ik enkele maanden geleden hier ter plaatse de aandacht mocht vestigen, steeds meer veld wint.

Het laat zich trouwens verklaren, dat naarmate de gevestigde syndikaten meer en meer een anarchistisch karakter aannemen of zich mengen in den politieken strijd, de vereenigingen, waar de onafhankelijke werklieden hun heenkomen hebben gezocht om op zuiver economische gronden hun belang te verdedigen, steeds talrijker en omvangrijker worden.

In Frankrijk, buiten de vakvereenigingen der Jaunes en enkele onafhankelijke vereenigingen, die een confessionneel karakter dragen, is de organisatie niet denkbaar buiten het socialisme van de roodste kleur. Een bewijs levert het bezwaar, dat zelfs deze regeering maakte de mindere

ambtenaren in staatsdienst te veroorloven syndikaten te vormen en zich in federaties te vereenigen.

Nochtans kan de vraag worden gesteld of niet veel eer het karakter der Fransche werstakingen dan wel haar aantal door het drijven der socialisten wordt beheerscht.

Doch men moet Frankrijk niet alleen ten voorbeeld nemen en voor een zoo algemeen en zich over een reeks van jaren zoo gelijkblijvend verschijnsel als dat der toenemende werkstakingen, moet een verklaring gevonden worden, die voor alle landen gelijkelijk gelden kan, en voor een weliswaar politiek, maar toch altijd economisch verschijnsel is het logisch te trachten een verklaring te vinden, die ook op economische gronden berust.

Want daar komt het eigenlijk op neer: hebben de toenemende stakingen de algemeene politieke of algemeene economische toestanden tot oorzaak, of indien beide, in welke mate de eene meer dan de andere?

Het ligt voor de hand, dat hier de statistiek het antwoord kan geven, mits voldoende en scherp genoeg omlijnde gegevens aanwezig zijn.

Charles Rist heeft nu in tabellen een schematisch overzicht gegeven van den loop der werkstakingen gedurende de laatste 20 jaar in Frankrijk, Duitschland, Italië en Engeland, terwijl ook aan België een tabel werd gewijd, doch daar strekken de gegevens zich slechts uit over de laatste tien jaar.

In die tabellen vinden wij een overzicht van drie economische verschijnselen, waarvan schrijver het oorzakelijk verband in het licht wil stellen.

Op de eerste plaats den loop der werkstakingen, haar aantal over de verschillende jaren, op de tweede plaats de bedragen van den uitvoerhandel over dezelfde jaren en eindelijk met betrekking tot hetzelfde tijdvak de verschillende hoogtestanden van de werkloosheid. Wij kunnen dus van die tabellen naast elkaar lezen den loop van de werkstakingen, van den uitvoerhandel en van de werkloosheid.

Het zal niemand verwonderen gegevens van verschillenden aard hier vereenigd te zien, daar de beteekenis der statistische gegevens niet gelegen is in enkele opsommingen, maar in onderlinge vergelijking van gegevens betreffende de meest uiteenloopende verschijnselen. In de keuze dier verschijnselen en in de groepeering der desbetreffende gegevens openbaart zich juist de kunst, cijfers te doen spreken.

De stelling, tot welker bewijs de bijeengebrachte gegevens nu moeten leiden, is deze, dat de werkstakingen, wat haar aantal betreft, recht evenredig zijn aan de bedragen van den uitvoerhandel, terwijl zij omgekeerd evenredig zijn aan den stand der werkloosheid. Of beter gezegd, omdat hier van geen absolute evenredigheid sprake kan zijn, dat er een oorzakelijk verband is tusschen den omvang van den uitvoerhandel en den stand der werkloosheid eenerzijds en het aantal werkstakingen anderzijds, met dien verstande, dat wanneer de uitvoerhandel toeneemt ook de werkstakingen toenemen, en dat indien de werkloosheid afneemt de werkstakingen afnemen.

Wordt dit door de statistische gegevens aangetoond, dan mag van de werkstakingen gesproken worden als van een teeken van welvaart, doch het is de vraag of de verzamelde opgaven voor genoemde landen en over geheel het tijdvak der laatste twintig jaar werkelijk het bewijs leveren waarnaar gezocht wordt. Het ligt toch voor de hand, dat indien afwijkingen zich voordoen en daarvan door bijzondere omstandigheden geen voldoende verklaring kan worden gegeven, van geen economische wet meer sprake kan zijn.

Wel echter is het voldoende, dat gelijktijdige vermeerdering of vermindering waar te nemen valt zonder dat, wat ook onmogelijk zou zijn haast, gelijkmatige vermeerdering of vermindering te vermelden zou kunnen vallen.

Wat bepaaldelijk betreft het oorzakelijk verband tusschen de werkloosheid en het aantal stakingen zijn de verstrekte gegevens overtuigend. Zonder uitzondering ziet men in Frankrijk, Engeland, Duitschland, Italië en België het aantal werkstakingen toenemen als de werkloosheid vermindert, klimt echter de werkloosheid, zooals de laatste jaren in Engeland het geval was, dan dalen daarentegen ook de werkstakingen.

Het ligt trouwens voor de hand, dat als er door werkloosheid grooter aanbod van werkkrachten is, het gevaarlijk wordt te staken, gevaarlijk en doelloos, omdat onmiddellijk in de opengevallen plaatsen door andere werkkrachten zou kunnen worden voorzien.

Doch hieruit alleen kan niet worden afgeleid, dat meerdere welvaart het aantal werkstakingen doet stijgen, omdat werkloosheid wel als het gevolg van een ongelijkmatige verdeeling van het maatschappelijk inkomen moet worden beschouwd, maar niet altijd als een teeken van minder inkomen en mitsdien mindere welvaart kan gelden. De straks te bespreken toestanden in Engeland bewijzen dat.

Voor het bewijs, dat werkelijk de werkstakingen toenemen bij meerdere welvaart, dienen de bedragen van den uitvoerhandel over verschillende jaren met den loop der werkstakingen te worden vergeleken. Daartoe dient de derde tabel, dat is: naast de werkloosheid, die der uitvoerbedragen.

De statistieken betreffende Duitschland leveren de meest treffende overeenkomst op. Van af het jaar 1890 stijgt de uitvoerhandel en neemt ook het aantal werkstakingen toe, waarna in 1900 een depressie komt, die samenvalt met een vermindering van het aantal werkstakingen. In de jaren 1901, 1902 en 1903 en volgende neemt de uitvoerhandel weer toe, daalt de werkloosheid en stijgt het getal werkstakingen.

Zoo zuiver als in Duitschland valt noch in Italië noch in Frankrijk een zich gelijkblijvende stijging van uitvoer en toename van werkstakingen naast daling van werkloosheid waar te nemen.

In vele gevallen wordt in beide laatstgenoemde landen het verband verbroken, dit blijkt reeds bij de eerste beschouwing der tabellen.

De uitlegging, die hiervan gegeven kan worden is deze: zoowel in Frankrijk als in Italië zijn er vele werkstakingen, die den landbouw of de wijncultuur betreffen en dus als het ware buiten den invloed staan van den internationalen industrieelen uitvoerhandel, waar het hier juist op aan komt, terwijl door invoering van sommige sociale wetten,

die te sterk ingrijpen in het arbeidsleven, als de onlangs uitgevaardigde wet op de Zondagsrust en de vroegere wetten op den arbeid van kinderen en vrouwen, er kort na de invoering der wetten een vermeerdering der werkstakingen kan plaats hebben, die geen andere oorzaken heeft dan de pas ingevoerde wetgeving.

Het wil me voorkomen, dat ook hier de in den aanvang besproken politieke oorzaken zich doen gelden en er een vermeerdering van werkstakingen kan intreden, die niet overeenkomt met een gelijktijdige toename van den uitvoerhandel. Het is echter opvallend, dat wanneer de uitvoerhandel een vermindering ondergaat, gelijktijdig daarmede of kort erop ook een vermindering van het getal werkstakingen plaats vindt.

De statistieken schijnen dus behalve voor Duitschland niet aan te wijzen, dat meerdere uitvoeren de werkstakingen doen toenemen, maar wel is bewijs geleverd, dat in tijden van handelscrisis of van depressie op de internationale markt de werkstakingen verminderen.

Dit is zooals men ziet in formeelen strijd met de zooeven aangehaalde meening van den heer PIERSON.

Het is echter de vraag, of het in dezen niet zaak is de werkstakingen niet alle gelijk te stellen en naast de zoo juist gemaakte onderscheiding in werkstakingen, die het algemeen industrieele leven van een land betreffen en die maar een lokale beteekenis hebben nog andere onderscheidingen te maken.

Ten deele werd met enkele nadere onderscheidingen in de door den heer CHARLES RIST opgemaakte statistieken wel rekening gehouden, maar daar er gebrek is aan vaste gegevens stuit men hier op bijzondere moeilijkheden, die eerst dienen te worden uiteengezet om tot geen misverstand te leiden.

Het is intusschen duidelijk, dat de zoo verschillende aard der werkstakingen, de oorzaken, die er onmiddellijk aanleiding toe gaven, beslissend zijn om te kunnen beoordeelen in welk verband de uitgebroken werkstakingen kunnen geacht worden te staan tot de algemeene industrieele welvaart der moderne staten.

Met het aantal werkstakingen alleen rekening te houden is niet beslissend genoeg. Dit zal trouwens nader blijken.

Soerabaja. JOS. SUIJS.

BIJLAGEN.

I. FRANKRIJK.

JAREN.	WERKSTAKINGEN.	WERKLOOSHEID IN PROCENTEN.	UITVOER IN MILLIOEN FRS.
1890	313		4840
1891	267		4730
1892	261		4551
1893	634		4326
1894	391	11.8	4124
1895	405	4.7	4589
1896	476	8.5	4593
1897	358	6.9	4803
1898	368	9.01	4673
1899	739	8.1	5533
1900	902	8	5528
1901	523	10.2	5219
1902	512	10.9	5597
1903	567	9.9	5577
1904	1026	11	5744
1905	830	9.9	6302
1906		8.5	

II. DUITSCHLAND.

JAREN.	WERKSTAKINGEN.	WERKLOOSHEID. Aantal aanbiedingen voor 100 vacante plaatsen	UITVOER IN MILLIOEN FRS.
1890			4500
1891	217		4400
1892	65		4300
1892	118		4250
1894	131		4073
1895	194		4577
1896	483	138	4891
1897	578	124	4943
1898	985	118	5011
1899	1336	107	5540
1900	1462	122	6200
1901	1071	154	5930
1902	1084	177	6243
1903	1405	147	6616
1904	1908	128	6956
1905	2329	117	
1906		107	

III. ITALIË.

JAREN.	WERKSTAKINGEN.	IN MILLIOEN FRS. UITVOER
1890	139	962
1891	132	939
1892	119	1012
1893	131	1058
1894	100	1058
1895	128	1059
1896	210	1072
1897	217	1114
1898	256	1223
1899	259	1447
1900	383	1354
1901	1042	1390
1902	810	1482
1903	549	1517
1904	531	

IV. ENGELAND.

JAREN.	WERKSTAKINGEN.	WERKLOOSHEID.	UITVOER IN MILLIOEN FRS.
1890		2	8277
1891	893	3.5	7795
1892	700	6	7354
1893	615	7.5	6988
1894	929	7.5	6905
1895	745	6.5	7205
1896	926	3.8	7475
1897	864	4	7419
1898	711	3	7413
1899	719	2.5	8310
1900	648	3	8938
1901	642	4	8744
1902	442	4.5	8806
1903	387	4.8	9089
1904	354	6.5	
1905	337	5.5	

V. BELGIË.

JAREN.	WERKSTAKINGEN.	WERKLOOSHEID. Aantal aanbiedingen voor 100 vacante plaatsen	UITVOER IN MILLIOEN FRS.
1890			1450
1891			1500
1892			1380
1893			1330
1894			1300
1895			1380
1896	139		1467
1897	130		1676
1898	91		1781
1899	104		1949
1901	146	154	1922
1902	154	188	1828
1903	73	210	1925
1904	71	160	2110
1905	85	110	2183
1906	130		

UIT TIJDSCHRIFTEN.

LIJKVERBRANDING II.

2. *Economische gronden.*

Op de tweede plaats worden door de voorstanders der lijkverbranding aan de Staathuishoudkunde gronden tot verdediging hunner beweging ontleend.

Beweerd wordt, dat het voor groote steden steeds moeilijker zal worden terrein te vinden voor begraafplaatsen : groote sommen geld gaan verloren voor den gemeente-rijkdom, wijl de begraafplaatsen groote stukken grond aan den landbouw onttrekken en daardoor veel grond, die anders vruchtdragend zijn kon, nu waardeloos gemaakt wordt; anderzijds blijven de in de lijken aanwezige phosphaten naast de andere substanties, welke voor het leven der plantenwereld onontbeerlijk zijn, op ééne plaats nutteloos opgestapeld, zoodat langzamerhand voor de plantenwereld gebrek aan voedsel moet ontstaan, terwijl de lijkverbranding èn deze èn de eerstgenoemde schade voorkomt. Bij nauwkeuriger toezien echter blijkt hoe weinig steekhoudend deze beweringen zijn. Feit is, dat de oppervlakte der kerkhoven van een land in verhouding tot de geheele oppervlakte slechts uiterst klein is; in Italie b. v. dat een oppervlakte heeft van 296.305 K. M². bedraagt de geheele kerkhof-oppervlakte slechts ongeveer 20 K.M². terwijl in den loop der jaren nauwlijks eene wezenlijke vergrooting noodig was en het nationaal vermogen standvastig bleef. Daarentegen zou bij algemeene invoering der lijkverbranding alleen reeds het bouwen van crematoria en columbaria, afgezien hiervan, dat daardoor eveneens een deel der oppervlakte van het land voor altijd aan den landbouw zou worden onttrokken, *enorme vermindering* van den nationalen rijkdom beteekenen; in Italië b. v., zooals men heeft uitgerekend een onherstelbaar verlies van 146.699.000 lire. Volgens Dr. SCHÜTZ kosten de lijkovens van f 10.000 tot drie ton! Door den Parijschen gemeenteraad werd voor het oprichten van een lijkoven op Père-Lachaise eene som toegestaan van 629.274 fr. en voor het jaar 1890 op de gemeentebegrooting een post goedgekeurd van 45.260 fr. voor het onderhoud en de bediening van het toestel. En zulk een post keer telken jare terug! Het is dan ook bekend dat de moeielijkheden der hooge kosten van lijkverbranding bij volkeren, die van oudsher dit gebruik bezigen, tot de grootste misstanden hebben geleid. Zoo laten de min-vermogende Balineezen, om kosten te sparen, de lijken hunner naastbestaanden *soms weken lang* in hunne huizen liggen; daarna worden dan een aantal lijken gezamenlijk onder religieuse ceremoniën op een grooten brandstapel geofferd.

Wat nu betreft de stoffen, welke door het begraven der lijken aan de plantenwereld zouden onttrokken worden, het volgende. Deze stoffen gaan voor de huishouding der natuur *volstrekt niet* verloren. Integendeel worden zij voor het grootste gedeelte door het van boven afzakkende water naar het grondwater gevoerd en daarmede naar alle kanten verspreid, terwijl de koolzuren, welke bij de lijkverbranding in de lucht uitstroomen met de daarbij zich ontwikkelende stikstof, voor den plantengroei *lang niet van zooveel nut zijn* als de gassen, welke zich met het grondwater vermengen en onder den vorm van salpeterzuur of ammoniak zich met andere stoffen verbinden. (Prof. WERNHER. »*Die Bestattung der Todten in Bezug auf Hygiène, geschichtliche Entwicklung und gesetzliche Bestimmungen*" Giessen 1880 pag. 85).

Prof. BUNGE zegt hieromtrent: »Zoolang er nog velden zijn, waarop het ammoniak zich in minimum bevindt, is iedere verbranding van planten en dierlijke lichamen een roof aan de levende natuur." Door verbranden van slechts 1 K.G. eiwit gaan 150 g. ammoniak verloren.

De aarde assimileert slechts zeer langzaam tot haar eigen voordeel de lijken van dieren en menschen. Zou echter de begraving algemeen door verbranding vervangen worden — en die *algemeene, verplichte* verbranding is het toch, die door de enthousiaste bewonderaars der lijkverbranding wordt nagestreefd: anders kunnen zij de door hen geschilderde economische en hygiënische voordeelen niet bereiken — dan zou zulk een groot aantal ovens opgericht moeten worden dat geen enkel stadsbestuur het gebruik dier ovens in de nabijheid der stad zou mogen toestaan. Zelfs op het platte land zou bij windstil weder een wezenlijke verslechtering der lucht in breede omgeving door de verbrandingsgassen veroorzaakt worden.

Als laatste weerzinwekkend argument uit economisch oogpunt wordt beweerd dat door begraving zooveel..... *mest* voor het land verloren gaat. De Engelschman, Sir HENRI THOMPSON schreef: »Engeland moet van den grond, dien het bebouwt, een summum van productie trekken, waarvoor telkens nieuwe bemesting noodig is. De hoeveelheid beenderen van dieren, voor dit doel uit andere landen ingevoerd, is zeer groot; zij bedraagt tegenwoordig 800.000 pond per jaar, hetgeen een groot kapitaal vertegenwoordigt. Wanneer wij nu nagaan de sterfgevallen in de stad Londen, zou men op het einde van ieder jaar, door middel der lijkverbranding, 200,000 pond menschenbeenderen kunnen verkrijgen om den grond te bemesten!"

En MOLESCHOTT (*Kreislauf des Lebens*, Mainz 1852 pag. 444). »Zeer benijdenswaardig zou het mij voorkomen, zoo de uiterlijke omstandigheden het mogelijk konden maken tot de gewoonten der ouden terug te keeren. Als wij onze dooden konden verbranden, zouden wij de lucht verrijken met koolzuur en ammoniak, en de asch.... zou onze velden in vruchtbare vlakten veranderen. Het kan niet uitblijven of de behoefte der menschen zal eenmaal neerzien op onze kerkhoven met gelijken blik, als wij op het geld, dat de beanstigde boer in den grond stopt, in plaats van rente te trekken van het zuur verdiende kapitaal."

Teekenend zijn ook de woorden van Dr. KRATER te Graz onlangs in een voordracht over lijkverbranding gesproken (*Arnh. Courant*, 24 Dec. 1906). »Wij hebben onze beenderen van de moederaarde bekomen, laat ons haar teruggeven, wat we van haar hebben gekregen. Zoo zou men kunnen zorgen dat onze asch in een bepaalde plant werd vastgelegd, door haar bijv. naar de wortels van een rozenstruik te brengen of ook van een lindeboom. Wanneer dan de linde in het zonnelicht ruischt, kunnen de nabestaanden zeggen: »Onze geliefde leeft, want de asch beweegt zich door de linde!"

Zóó wordt door voorstanders van de lijkverbranding gesproken. Waarlijk, het zou ons niet verwonderen, zoo bij overgang der landbouwstaten in industriestaten de voorstanders der lijkverbranding de noodzakelijkheid der crematie gingen bepleiten, omdat de moderne industrie de stoffen van het menschelijk lichaam noodig had, bijv. tot het fabriceeren van lijm of vet!!

3. *Aesthetische gronden.*

Van aesthetisch standpunt wordt beweerd, dat het meer overeenstemt met de schoonheid van het menschelijk lichaam door het reine louterende vuur te worden verteerd, dan opgelost te worden in de onreine aarde; en de poëtische gedachte, van de dierbare afgestorvenen in de urn met welriekende asch een werkelijk aandenken te bezitten en daarmede huiskamer en tuin te versieren, is slechts bij verbranding te verwezenlijken.

Ook hierin echter wordt schriklijk overdreven. Op alle mogelijke wijzen wordt het leelijke van een in ontbinding verkeerend begraven lijk geschilderd, niet echter het afschuwelijke van een brandend lijk in een crematorium. Het verteringsproces echter van een verbrandend en een verrottend lijk verschilt niet in *wezen en resultaat*, maar alleen hierin dat het verteringsproces van een verbrandend lijk vlugger en van een rottend lijk langzamer plaats heeft; en de verwerkelijking dier voorgewende poëtische gedachte van bewaring der aschurnen der dierbare afgestorvenen loopt nergens anders op uit dan op lichtzinnige ruwheid en weekelijke menschenvergoding!

Ook dit moet tegen de begraving aangewend worden, dat vele doodgravers zoo ruw en gevoelloos met de doodenbeenderen omgaan. Dat moge waar zijn en de doodgraver uit «Hamlet» die tot de uitgegraven schedels zijn spotternijen richt, moge vele navolgers gevonden hebben. Maar wat heeft dit met de zaak zelf te maken: alsof men ook niet gevoelloos en ruw met de aschurnen om zou kunnen gaan!

In ieder geval werkt een kerkhof met zijn kruisen, dit teeken van overwinning over doodsmacht en doodennacht, aesthetisch veel schooner dan de aanblik van een muur, gelijkend op een opgericht schaakbord, met op ieder vierkant namen en nummers, en er vóór een ladder op rails rollend voor de hoogere rijen.

En het strijdt zoozeer met het natuurlijk gevoel des menschen te zien of te weten dat men het lijk van een dierbaar bloedverwant of vriend binnen enkele dagen na het afsterven door middel van vuur brutaal geweld aandoet en dat het als een handvol asch naar alle windsstreken vervluchtigen zal, dat zelfs J. Grimm, de grootste voorstander der lijkverbranding, erkent hoe natuurlijk het van den mensch is en hoe weldadig het zijn hart aandoet, zich naar het graf van een geliefden afgestorvene te begeven, om in gedachten te kunnen zijn bij hem, die daar in dat graf na veel arbeid, zorgen en lijden een plaats van rust en vrede heeft gevonden.

Bij gelegenheid van Allerzielendag constateerde een anti-katholiek Parijsch orgaan dat tot het «bloc» behoort, niet zonder oprechtheid, dat op Allerzielen in de groote wereldstad, waar 40.000 menschen het kerkhof Père Lachaise bezochten, een enkele plek bijna onbezocht bleef, nl. het Columbarium, dat den lijkoven omgeeft.

Welke bekoorlijkheid of welke poezie zou er trouwens ook in schuilen kunnen om de kleine marmeren plaat te bezoeken in een muur aangebracht onder honderden andere, welke alleen de nagedachtenis aan den overledene voor den geest roept? «Wij hebben,» zegt het blad in nuchtere oprechtheid, «het beroemde Columbarium bezocht en er niet de minste emotie ondervonden."

Hoe kan het ook anders? De lijkoven van Père Lachaise heeft slechts gediend om een 75000 hospitaallijken tot asch te doen overgaan. De Parijzenaars, de anti-clericalen zelfs, blijven ver van dat heidensch gedoe.

(Slot volgt). J. Z.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

WIE LIEGT?

In het nummer van 6 Juli van het *Kath. Soc. Weekblad* schreven we:

In Duitschland mogen de steden belasting heffen op sommige levensmiddelen, als vleesch, vruchten, enz.

Doch bij de nieuwe tariefwet van 1904 werd besloten, dat dit recht in 1910 zou eindigen.

Nu besloot de gemeenteraad van Breslau onlangs, deze belasting tot 1910 te blijven heffen.

Vol verontwaardiging schrijft nu het Düsseldorfer sociaal-democratisch orgaan, de *Volkszeitung*, een heftig artikel, waarin eraan herinnerd wordt, dat de liberalen in den gemeenteraad van Breslau de meerderheid hebben. En dan heet het:

»Waar de vrijzinnigheid de macht heeft, toont het zich in den regel niet minder reactionnair dan de leden van de andere burgerlijke partijen. In den Breslauschen gemeenteraad hebben de vrijzinnigen sinds jaren de meerderheid. Desniettegenstaande behouden zij de belasting op het geslacht voortdurend vast, opdat de lui, die het betalen kunnen, toch maar geen hoogere inkomstenbelasting behoeven te betalen.«

Edoch....

Te Straatsburg hebben de sociaaldemocraten de meerderheid in den gemeenteraad. En wat deden ze daar? De belasting op de levensmiddelen afschaffen? Althans niet tot 1910 handhaven?

Pardon! Deze gemeenteraad sloot zich aan bij een adres, tot de Regeering gericht, waarin verzocht werd deze »onsociale belasting« die alleen in het belang dergenen is, die inkomstenbelasting kunnen betalen, nog niet in 1910 te verbieden, maar de termijn nog een beetje te verlengen!!!

Het Volk van 10 Juli l.l. antwoordde hierop:

Het *Kath. Soc. Wbld.* discht een verhaal op van den in meerderheid *sociaaldemokratischen* gemeenteraad van Straatsburg, die besloot tot in 1910 stedelijke belasting te blijven heffen op levensmiddelen. [Onjuist weergegeven! Zie boven!]

Het blad jokt weer eens of praat over dingen waar het niets van weet. De gemeenteraad van Straatsburg is nl. in 't geheel niet sociaaldemokratisch. Het bovenbedoelde besluit werd genomen door een meerderheid van liberalen en Centrumsmenschen te zamen.

Op deze bewering van *Het Volk*, dat de gemeenteraad van Straatsburg niet sociaal-democratisch was, antwoordden we 13 Juli:

Het Volk sla eens op de sociaal-democratische Düsseldorfer *Volkszeitung*, de bijlage van nummer 132 van 11 Juni ll., waarin dit blad erop stoft, dat er te Straatsburg door den gemeenteraad zooveel voor de arbeiders is gedaan, en dit verklaart door tot tweemaal toe te vermelden, dat de sociaaldemocraten in den gemeenteraad van Straatsburg de meerderheid hebben!

Ik vermelde dus eenvoudig een feit, hetwelk ik ontleende aan een sociaaldemocratisch orgaan.

Indien dus *Het Volk* vraagt: Wie liegt? dan antwoord ik, met 't volste recht:

òf *Het Volk*,

òf de sociaaldemocratische Düsseldorfer *Volkszeitung*.

Dat moeten die twee partijgenooten nu maar eens samen uitvechten.

Ik sommeer echter *Het Volk*, dit antwoord van mij aan zijn lezers mee te deelen.

Of durft het niet?

't Is nu 25 Juli, doch nog steeds bleef *Het Volk* in gebreke ons antwoord aan zijn lezers mêe te deelen.

Alle lectuur is niet geschikt voor onze lezers denkt waarschijnlijk het hoofdorgaan der partij, die zoo bij herhaling aan zich zelven het monopolie van »ontwikkeling aanbrengen" toekent.

Of schrikt *Het Volk* terug van de erkenning, dat wanneer de gemeenteraad te Straatsburg *niet* in meerderheid sociaal-democratisch is, al die goede sociale maatregelen dan aan liberalen en Centrumsmenschen te danken zijn? W. A. Z.

ARMENZORG EN ARBEIDERS-VERZEKERING.

Het verband tusschen armenzorg en arbeiders-verzekering wordt zeer verschillend beoordeeld. Heel dikwerf wordt beweerd, dat het absoluut zeker is, dat sedert invoering der arbeidersverzekering de armenlasten niet af- maar toegenomen zijn. In de Duitsche *Reichs-Anzeiger* van 12 Juli j.l. (no. 165) treffen we een weerlegging daarvan aan.

Sedert 1894 heeft de Verein für Armenpflege und Wohltätigkeit een uitgebreid onderzoek naar deze kwestie ingesteld.

Dr. Richard Freund geeft de resultaten van dit onderzoek weer in Heft 21 (1895) der Schriften des Deutschen vereins für Armenpflege und Wohltätigkeit. In de jaarvergadering der vereeniging 26 Sept. 1895 te Leipzig gehouden werd dit rapport breedvoerig besproken. Het meerendeel der deelnemers was 't met den inleider eens, dat sedert invoering der arbeiders-verzekering de Armenzorg belangrijk ontlast is.

Zonder tegenspraak werd toegegeven, dat de verzekering den levensstandaard van den arbeider heeft opgevoerd en daardoor over 't algemeen ook de onkosten voor Armenzorg opvoerde. Een rijksonderzoek neergelegd in het tweede kwartaal-Heft 1897 der *Statistik des Deutschen Reichs* zegt daaromtrent: verreweg het meerendeel der ondervraagde armbesturen constateert dat de arbeiders-verzekering hun uitgaven heeft doen verminderen. Het getal ondersteunde personen is wel niet verminderd, doch dit zou zonder de verzekeringen belangrijk zijn toegenomen. Een twaalfjarige ondervinding bevestigt dit.

In de *Conradschen Jahrbücher für national-oekonomie und statistik* vinden we in de jongste Januari- en Maartafleveringen daaromtrent belangrijke gegevens van David Grünspecht. Alle armbesturen bevestigen de gunstige werking der arbeidersverzekering. Alleen van 1885 tot 1903 is ruim 70 millioen aan doodengeld uitgekeerd.

De gunstige invloed der ongevallenverzekering op de armenzorg is moeilijk in cijfers weer te geven, doch zij bestaat ongetwijfeld.

Zonder deze verzekering zou het getal armen ongetwijfeld toenemen. In 1903 werd door de beroepsvereenigingen ruim 13 millioen mark uitgekeerd. De invalideits- en ouderdomsverzekering is van zeer groote beteekenis.

De ouderdomsverzekering komt vooral het platteland ten goede. In de groote steden wordt de arbeider slechts zelden 70 jaar; op het land echter heel dikwerf. De invalideitsverzekering daarentegen komt de stedelingen vooral te hulp. Aan onkosten voor genezing werden in 1904 uitgegeven 12.735.000 Mk. en voor de behandeling van tuberculose-lijders 8.474.281 Mk. Dit ontlast de stedelijke armbesturen natuurlijk belangrijk.

Overtuigend bewijzen deze cijfers derhalve dat de armenzorg door de verzekeringen wordt ontlast. S.

DR. ARIËNSFONDS.

Op het Katholiek Congres tot bestrijding van het alcoholisme, dat op 18, 19 en 20 Augustus a. s. te Nijmegen zal gehouden worden, zal aan Dr. Ariëns officieel worden medegedeeld hoeveel het Katholieke Nederlandsche volk reeds gestort heeft in het Dr. Ariënsfonds.

Gelijk men weet stelt het Dr. Ariënsfonds zich ten doel gelden bijeen te verzamelen tot de oprichting van een sanatorium voor Katholieke drankzuchtigen.

Toch zijn er nog velen, die het grootsche doel van zulk een sanatorium niet goed begrijpen.

Daarom heeft de onlangs opgerichte »Vereeniging tot bevordering der verpleging van Katholieke Drankzuchtigen" een goed werk verricht met de uitgave eener brochure getiteld: »Een Sanatorium voor Kath. Drankzuchtigen."

In deze brochure, geschreven door een belangstellende in het vraagstuk der verpleging van drankzuchtigen, en voor 12 cts. per ex. verkrijgbaar gesteld bij 't secretariaat van Sobriëtas te Maastricht, wordt het doel, de werking en de ontwikkeling der herstellingsoorden voor drankzuchtigen in binnen en buitenland, duidelijk beschreven.

Zoo treft het o. a. in dit werkje te lezen, dat binnen betrekkelijk weinige jaren door de 10 Zwitsersche herstellingsoorden voor drankzuchtigen meer dan 800 personen totaal genezen zijn, terwijl er in Duitschland en Engeland gestichten zijn, die zelfs op 70 tot 80 pCt. verbeteringen kunnen wijzen.

Na gewezen te hebben op den invloed, die de herstellingsoorden voor drankzuchtigen op het sociale leven van een volk kunnen uitoefenen beantwoordt de schrijver de vraag, in hoeverre de wetgever deze beweging dient te ondersteunen, en hij doet dit met eene verwijzing naar de wetgeving in Duitschland, Engeland en Zwitserland. Vervolgens haalt de schrijver het getuigenis aan van een bekwaam medicus betreffende de genezing der drankzuchtigen, waarna in een afzonderlijk hoofdstuk eenige Duitsche herstellingsoorden voor drankzuchtigen beschreven worden, zooals het sanatorium van Lintorf in de Rijnprovincie, het herstellingsoord der paters Camillianen te Werden-Heidhausen, benevens het herstellingsoord Bernardshof te Mariaveen (Westfalen), dat door Trappisten geleid wordt, en in 't bijzonder door schrijver wordt aanbevolen.

Ten slotte bevat het brochuurtje eene korte doch duidelijke beschrijving der reeds bestaande niet-Katholieke herstellingsoorden in Nederland, waarop een warme aansporing volgt om het Dr. Ariënsfonds zoowel moreel als stoffelijk te ondersteunen.

Wij bevelen dit merkwaardige brochuurtje gaarne ter lezing aan. H. M.

KORTE BERICHTEN.

Premiën voor ongeorganiseerden. — Een emailleer-fabriek te Edesheim heeft tot haar personeel de volgende aanschrijving gericht: «Naar aanleiding der pogingen van den Bond van christelijke metaalarbeiders verklaren wij bij deze, dat wij allen arbeiders, die tot de organisatie niet behooren, bij 't uitbreken van een staking het volle loon zullen uitbetalen, ook al kunnen wij van hun diensten geen gebruik maken. Wij zullen dit elken betrokken arbeider schriftelijk bevestigen.»

Die Bond van christelijke metaalarbeiders moet heel wat mans zijn om patroons tot zoo'n vrijgevigheid te brengen.

Dit geval staat intusschen niet op zichzelf. De «Röchlingschen werken» te Röchlingen heeft bekend gemaakt, aan iederen arbeider, die zich schriftelijk wil verplichten tot geen vakvereeniging toe te treden, een premie van 20 Mark te zullen uitbetalen.

De «Vereinigten Glashütten von Vallerysthal und Portieux» in Lotharingen kent aan alle leden de «Vriendschappelijke vereeniging van arbeiders der glasblazerij" een aandeel in de winst. Leden dier vriendschappelijke vereeniging kunnen echter slechts dezulken zijn, die.... van geen andere vereeniging lid zijn.

Geen beter bewijs voor de kracht, gelegen in de organisaties, dan zulke premiën, die intusschen wel reeds veelvuldig zullen worden uitgeloofd, dank zij diezelfde kracht.

Winkelsluiting. — In Weenen komt een reactie van 't volk tegen de beweging der winkelbedienden om een wettelijke sluttingsuur der winkels om 7 uur vast te stellen. Vooral voor den handel in levensmiddelen acht men die niet mogelijk, omdat op dat uur eerst het armere volk kan gaan koopen.

Als middel om aan aller wenschen te gemoet te komen, wordt genoemd het bepalen van een wettelijken sluitingstijd van eenige stille uren van den dag, b.v. in den namiddag.

Landverhuizers. — Te oordeelen naar het aantal landverhuizers zijn de oeconomische toestanden in Nederland niet vooruitgaande,

hoewel toch altijd nog beter dan in 't begin der negentiger jaren.

Ziehier ten minste, volgens »*Handelsberichten*," het aantal Nederlanders, in de jaren 1891—1906 uit Nederlandsche havens vertrokken ter vestiging in vreemde gewesten.

jaar	aantal	jaar	aantal
1891	4.075	1899	1.347
1892	6.290	1900	1.899
1893	4.820	1901	1.874
1894	1.146	1902	2.301
1895	1.314	1903	2.963
1896	1.387	1904	2.440
1897	792	1905	2.297
1898	851	1906	2.548

Ter beoordeeling der oeconomische verhoudingen zullen deze cijfers, inzonderheid in verband met den aanwas der bevolking, wel betrekkelijke waarde hebben, maar onwelsprekend zijn zij toch niet.

Concurrentie-beding. — De handelskamer te Berlijn heeft uitvoerige vragenlijsten rondgezonden om op de hoogte te komen van de concurrentie-bedingen door werkgevers in 't handelsbedrijf met hun personeel aangegaan. De antwoorden zullen moeten dienen om — in verband met een ophanden zijnde wetswijziging — het standpunt der kamer dienaangaande vast te stellen. Er mochten op dit gebied reeds misbruiken zijn ingeslopen, zoodat ook de handelskamers in andere steden gelijk onderzoek instellen.

De duur van huisarbeid. — Een strijdpunt tusschen patroons en arbeiders pleegt te wezen, hoeveel tijd aan thuis verricht werk is besteed. Hoe spoediger het klaar kan geweest zijn, hoe minder onvoldoend immers het loon kan geacht.

Een der leden van een groote confectiefirma te Berlijn heeft nu een «stekenteller» uitgevonden: een uurwerk, dat aan de naaimachine wordt bevestigd en aangeeft: 1°. hoe lang er op gestikt is, 2°. hoeveel steken gedurende dien tijd zijn gelegd. Een en ander kan men van een weeke plaat, waarin merkteekens komen, aflezen. Er staat echter niet op, van welke qualiteit garen en goed waren, noch of 't een makkelijk dan wel een moeielijk werkstuk was, zoodat deze verklikker een hoogst eenzijdig ding is, dat slechts miniem nut kan bewijzen.

Minimum-loon en vakontwikkeling. — Een bekend gevolg der vaststelling van een minimum-loon is, dat min-vaardige arbeidskrachten, die 't minimum niet meer kunnen verdienen, spoediger kans loopen ontslagen te worden. Hiertegenover staat echter, dat deze toestand voor jeugdige arbeiders een prikkel te meer is — ten minste behoort te zijn — om zich in hun vak zooveel mogelijk te bekwamen, ten einde het minimum-loon waardig te blijven. Ook in dit verband rust op de vakvereenigingen een gewichtige taak.

Huisarbeid en zindelijkheid. — Met medewerking van het bestuur der Brunswijksche Handelskamer hebben de voornaamste werkgevers in de conservenindustrie van Brunswijk al sinds 1 Mei 1906 een overeenkomst aangegaan, die toezicht waarborgt op den arbeid der thuiswerkers. Zij zijn gehouden namen en woonplaatsen aan hun thuiswerkende arbeiders op te geven, opdat over de inrichting der woningen en de wijze waarop de groenten, vruchten enz., welke daar worden bewerkt, behandeld worden geoordeeld kan worden. Vooral op de zindelijkheid en op voorzorgen tegen besmetting enz. wordt daarbij gelet. In één kamerwoning kan de arbeid niet worden uitgeoefend, want in slaapkamers mag geen werk vericht, terwijl de grondstoffen op een afzonderlijke, reine plaats moeten worden bewaard. Honden, katten, zieken en anderen mogen er niet mede in aanraking komen. De toezichthoudende beambte is bevoegd, ook 's Zondags de woningen binnen te treden.

Christelijke organisaties. — Meer dan 335 duizend Duitsche arbeiders zijn thans in Christelijke vakvereenigingen georganiseerd. Hebben we 't hier naar verhouding ook al zoover gebracht?

Kinderarbeid en huisindustrie. — De practijk der arbeidsinspectie in Wurtemburg leidde tot deze conclusie, dat, ondanks de medewerking van autoriteiten en onderwijzers, de doorvoering der wet op de kinderbescherming eerst mogelijk zal zijn als men de huisindustrie een wettelijke regeling zal getroffen zijn. O.

Ouderdomspensioen. — De Engelsche Minister JOHN BURNS bespreekt in een blauwboek de verschillende stelsels van ouderdomspensioen, ook het stelsel van algemeen staatspensioen voor ieder, waarvoor jaarlijks door den Staat zou moeten worden betaald, pst. 27,508,000, dus 330,096,000 gulden. Daarvoor zou ieder op 65-jarigen leeftijd f 3.60 pensioen hebben.

Een goedkooper plan, n.l om dit pensioen slechts te geven aan personen, die minder dan f 6.— inkomen hebben, zou jaarlijks kosten f 129,060,000.

Bij de verdere beschouwingen worden o. a. gezegd deze woorden, die, als ze waar zijn, een vreeselijke beschuldiging zijn tegen de maatschappij zelf:

»Dat dit bedrag in den loop der tijden zou stijgen, ware met reden te verwachten. *Door de goede verzorging in den ouderdom zou het sterftecijfer naar een hoogeren leeftijdgrens worden verschoven.*"

De opvoeding der Jeugd tot socialen Arbeid. — In een bericht over een voordrachtsavond der Katholieke vrouwenorganisatie in Stiermarken, vestigt de schrijver FRIEDRICH ENGEL, die zelf zeer groote verdiensten heeft op het gebied van sociale liefdadigheid, de aandacht op een redevoering over de uitbreiding der christelijke charitas.

De redenaarster, mejuffrouw HENRIETTE AUEGG, die in 't openbaar het groote belang van deze verstrekkende zaak behandelde, drong namelijk sterk aan op de deelneming der jeugd bij het liefdadige werken der ouderen.

Dit vraagstuk schijnt zoo eenvoudig en vanzelfsprekend en toch is het tot heden nog niet opgelost.

In zijn critiek over «*Das Jahrhundert der humanität*» (De eeuw der humaniteit) toont FRIEDRICH ENGEL aan, dat van de 1¾ millioen inwoners van Opper-Oostenrijk, Salzburg en Silezië niet meer dan 50,000 aan het leven der liefdadige vereenigingen deelnemen.

Een treurig cijfer. Daar hebben dus van iedere 100 menschen slechts een paar een warmen blik, een hulpvaardige hand voor de ellende van den naaste, onverschillig in welken vorm die zich toont! Dit cijfer bewijst echter ook tegelijk, dat de jeugd doorgaans geen deel daaraan heeft, en dat het dus hoog tijd is, ook aan die jeugd het veld aan te wijzen, waarop zij naar de mate harer krachten werkzaam kan zijn.

De opvoedende beteekenis van dezen eerste ligt zoo voor de hand, dat het niet noodig is, daarbij lang stil te staan. Mejuffrouw AUEGG wil de jeugd daardoor brengen tot een betere kennis van de eischen van onzen tijd, wat ongetwijfeld van hooge waarde is, niet alleen voor den jongen, die door den onmiddelijken blik in den nood onzer dagen rechtvaardiger, bescheidener, wijzer en ernstiger wordt, maar ook voor het jonge meisje, wier gevoelsleven op deze wijze wordt gelouterd en verdiept, wier vrouwelijke aandrang tot helpen vruchtdragender wordt, en die dus door een edeler doel van onwaardige beuzelingen en oppervlakkigheden wordt afgetrokken.

Het ware te wenschen, dat dit zoo juist op tijd komend denkbeeld spoedig tot zijn verwerkelijking kwam. In inrichtingen voor kinderbescherming en kinderverpleging, in de bureaux der liefdadige en sociale vereenigingen, en patronaten en spijskokerijen, overal is de jeugd op haar plaats, als het geldt volgens de leer van den Goddelijken Meester werken van geestelijke en lichamelijke barmhartigheid te verrichten.

Zóó schrijft P. in *Haus und Herd* voor Oostenrijkers.

Maar zou het lezen van deze vertaling voor ons, Hollanders, ook niet een uitbreiding van denkbeelden, wellicht van actie, kunnen geven? R.

Patroonsvakblad. Sinds eenige weken is onze Katholieke Sociale Beweging een nieuw vakblad rijker geworden en wel een van geheel bijzondere soort. Het is *Ons Dekblad* orgaan van den R. K. Patroonsbond van Tabaks- en Sigarenfabrikanten, Bisdom 's Bosch. Hoofdredacteur is Prof. L. VAN AKEN, Heeswijk. Veel nut kan dit blad ongetwijfeld stichten, vooral waar de redactie in zoo'n kundige handen is, het zal tevens een voorbeeld voor patroons in andere vakken zijn om den zoo flink ingeslagen weg te volgen.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

Redacteur: Mr. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00. fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

BERICHT.

Wegens afwezigheid van den Redacteur, gelieve men tot 15 Augustus a.s. alle brieven en stukken, voor de Redactie van het *K. S. W.* bestemd, te adresseeren aan den Heer ARN. SMITS, Kaiserstraat, Leiden.

INHOUD: De werkstakingen; hare politieke en economische oorzaken II, door Jos. Suys. — Uit Tijdschriften: Lijkverbranding III (Slot). — Berichten en Mededeelingen: Vrije dagen voor arbeiders. — Het concurrentiebeding. — Gemeentelijke arbeidsbeurzen. — Korte Berichten: Tweede Nederlandsch Katholiek Congres tot bestrijding van het alcoholisme. — R. K. Metaalbewerkers. — Een artsenstaking op politieke gronden. — Breekijzers gevraagd. — Schadevergoeding bij staking. — Collectief arbeidscontract. — Kost en inwoning. — Gebrek aan goede werkkrachten. — Huisindustrie. — Handelsonderwijs. — Berichten uit Nederland. — Nieuwe Boeken.

DE WERKSTAKINGEN; HARE POLITIEKE EN ECONOMISCHE OORZAKEN. II.

Aan het slot van ons vorig artikel hebben wij den vinger gelegd op het zwakke punt in de bewijsvoering van den economist Rist voor zijn stelling als zou de werkstaking als een teeken van welvaart moeten worden beschouwd.

Hoogstens bleek uit de verzamelde statistische gegevens, waarvan de belangrijkheid op zich zelf genomen onbetwistbaar is, dat in tijden van handelscrisis of depressie het aantal werkstakingen afneemt, zonder dat daarom moet worden toegegeven met de statistieken voor zich, dat het tegenovergestelde ook waar moet zijn.

Trouwens, en wij zeiden het reeds in ons vorig artikel, het aantal stakingen alleen is niet voldoende, de aard der verschillende stakingen moet met de bewegingen van uitvoer en werkloosheid vergeleken kunnen worden.

Doch hier schieten de statistieken te kort.

Onderscheidt men de verschillende werkstakingen zooals in Duitschland in Angriffstreiks en in Abwehrstreiks, in aanval en in verweerswerkstakingen, of zooals in Frankrijk, in werkstakingen om meer loon of tegen loonsvermindering, en vergelijkt men de verhouding, waarin deze soorten van werkstakingen onderling voorkomen met de jaarlijksche bedragen van den uitvoerhandel, dan treft men als een bewijs, dat de werkstakingen in eenig verband staan met de algemeene welvaart, dat de stakingen om loonsvermeerdering en de Duitsche Angriffstreiks, die trouwens het meest voorkomen, meer dan de andere gelijken tred houden met den toenemenden uitvoer, terwijl de beide andere soorten van werkstakingen, die meer als verweermiddel gelden, talrijker worden naar evenredigheid, wanneer de uitvoerhandel afneemt.

Doch hier moet worden opgemerkt, dat vooral wat Frankrijk betreft de verdeeling in werkstakingen om meer loon of tegen loonsvermindering niet goed te bepalen valt, omdat de statistieken die onderscheiding niet maken, maar alleen de verschillende oorzaken der stakingen vermelden en het aantal malen, waarin zij voorkwamen.

Bij elke werkstaking komen de stakers met een geheel stel eischen voor den dag, die het zeer bezwaarlijk maken elke werkstaking juist te karakteriseeren.

In de tabellen betreffende Frankrijk vinden wij, voor de jaren 1903, 1904 en 1905, eene vooral in het laatste jaar merkbare toename van den uitvoerhandel. Wat de werkstakingen betreft over hetzelfde tijdvak tellen wij er echter in 1903, 567 in 1904, 1026 en in 1905 weer een minder aantal, namelijk 830.

Houdt men er nu rekening mede, dat in het jaar 1904 er niet minder dan 222 werkstakingen waren met buitengewone zelden voorkomende oorzaak, dan vervalt de anomalie de werkstakingen te zien dalen in het jaar 1905 toen juist de uitvoer toenam.

Echter dient te worden opgemerkt, dat de werkstakingen haast verdubbelden, zelfs de buitengewone niet in aanmerking genomen, terwijl de uitvoer maar in betrekkelijk geringe mate toenam, van 5744 millioen francs namelijk op 6392 millioen. Zoodat beslist andere oorzaken dan de stand van den algemeenen uitvoerhandel hier haar invloed hebben moeten doen gelden.

Voor een land als Frankrijk kunnen het geen andere oorzaken zijn dan politieke, waaronder dan ook moet gebracht worden het zich uitbreidend syndicalisme onder socialistischen invloed.

Van de jaren 1893 tot 1899 is het aantal gesyndikeerde werklieden ongeveer stationnair gebleven en bedroeg het een 400.000, maar sedert het jaar 1900 treedt een plotselinge en snelle vermeerdering van het aantal gesyndikeerde werklieden in. Hun aantal bedroeg in 1905 781.000.

Vergelijkt men daartegenover de verhouding, waarin bij de verschillende werkstakingen, diegene voorkomen welke bij vakvereenigingen aangesloten werklieden omvatten, dan vindt men, dat terwijl dit, in 1896, maar voor de

kleinste helft, 40 % juist, het geval was, dit percent alle jaren geleidelijk toenam om eindelijk in 1905 tot 81 % te klimmen.

De heer RIST tracht de beteekenis van dit feit te ontzenuwen door te wijzen op een vroeger in de jaren 1890—1903 plaats gehad hebbende vermeerdering van het aantal syndikaten zonder dat daarmee een gelijke vermeerdering van werkstakingen is gepaard gegaan.

Dat wil echter zeggen, dat in het jaar 1893 de werkstakingen van 261 op 634 klommen, om weliswaar daarna weer te dalen tot 391, maar waaruit toch niet minder mag worden afgeleid, dat de syndikaten hun aandeel hebben gehad in de toename van 1893.

Doch het is niet het bestaan der vakvereenigingen alleen, en dit zal straks nader blijken, dat voldoende is om een stijging van het aantal werkstakingen te verklaren, volstrekt niet, het is de geest, die bij de gesyndikeerde werklieden voorzit. En nu zal het wel geen betoog behoeven, dat met uitzondering van de «Jaunes» die geest er de laatste jaren niet beter op geworden is.

Stellen wij echter het aantal werkstakingen over de jaren 1890—1905 naast elkaar, dan blijkt, welke plotselinge vermeerderingen en verminderingen van jaar tot jaar kunnen intreden, en is daarmede uitgemaakt, dat een gestadige verhouding met de veel minder wisselende bedragen van den uitvoerhandel zoo goed als niet valt waar te nemen.

Op het einde der jaren 1890 tot en met 1905 bedroegen de werkstakingen in de jaren 1890 331, '91 267, '92 261, '93 634, '94 391, '95 405, '96 476, '97 358, '98 368, '99 739, 1900 902, '01 523, '02 512, '03 567, '04 1026, '05 830.

Het is nu echter zeer merkwaardig, dat terwijl de vakvereenigingen ongetwijfeld zulk een invloed op het toenemend aantal stakingen hebben gehad in Frankrijk, in Engeland juist van het tegendeel blijkt.

Daar dalen van jaar tot jaar de cijfers der werkstakingen, terwijl de uitvoerhandel toeneemt. De statistische gegevens Engeland betreffende zijn bijzonder belangrijk, omdat daaruit op de eerste plaats volgt, dat de werkloosheid veel meer invloed op het aantal werkstakingen heeft dan de uitvoerhandel, terwijl door het verloop der werkstakingen en de rol door de vakvereenigingen in Engeland gespeeld, blijkt, dat het absoluut niet noodzakelijk is de werkstakingen te zien vermeerderen bij toenemende welvaart der industrie.

Bij de gegevens betreffende den uitvoerhandel, de werkstakingen en de werkloosheid, moet men in Engeland twee afzonderlijke goed onderscheiden tijdperken uiteenhouden.

Het zijn de jaren 1894—1899, als wanneer de uitvoerhandel begint toe te nemen na de jaren van depressie daaraan onmiddellijk voorafgaande. Met de toename der uitvoerbedragen neemt de werkloosheid, die in de crisisjaren 1890—1893 zeer was toegenomen geleidelijk en snel weer af.

Volgens de stelling van den heer RIST zou nu verwacht kunnen worden, dat in dit tijdperk de werkstakingen zouden toenemen. Dit is echter niet het geval.

De werkstakingen bedroegen in de jaren 1894, 1895, 1896, 1897, 1898 en 1899 respectievelijk een totaal van 929, 745, 926, 864, 711 en 719.

Dit is ten eenemale in strijd met de vooropgezette theorie. En terwijl nu de afwijkingen, die Frankrijk vertoont, en die daarin bestonden, dat de werkstakingen veel meer toenamen, dan de stand der werkloosheid en de bedragen van den uitvoerhandel zouden doen vermoeden, bleken te moeten worden toegeschreven aan de bestaande vakvereenigingen, is het merkwaardig, dat de andere afwijkingen, die Engeland aanwijst, en die daarin bestaan, dat de werkstakingen niet vermeerderen ondanks den toenemenden uitvoer en ondanks het dalen der werkloosheid, evenzeer moeten worden geweten aan de vakorganisatie.

Doch wanneer dit zoo is, dan blijkt niet alleen het groot verschil, dat tusschen de vakvereenigingen in Frankrijk en Engeland bestaat, maar ook dat de vakvereenigingen op zich zelf genomen niet aansprakelijk kunnen worden gesteld voor de gevolgen, die haar oprichting in Frankrijk heeft gehad, omdat het voorbeeld van Engeland uitwijst, dat deze gevolgen geen noodzakelijk karakter dragen maar aan een toevallige en betreurenswaardige ontaarding der vakorganisatie zijn toe te schrijven, nu deze in Frankrijk onder politieke invloeden is geraakt van het slechtste allooi.

Dat de werkstakingen in de periode van 1894—1899 niet toenamen moet worden toegeschreven aan de Engelsche *Trade Unions* en vooral aan de ter voorkoming van werkstakingen zoo goed werkende *Boards of Conciliation.* Wil dat zeggen, dat de Engelsche werklui zoet zijn gehouden en geen deel hebben gehad aan de grootere verdiensten der industrieele ondernemers? In het geheel niet.

De loonsvermeerderingen beliepen van 1896 tot 1900 de volgende bedragen in ponden sterling: 27.000, 32.000, 81.000, 90.000 en 209.000, wel verminderden de loonen in de volgende vijf jaren als volgt: 1901 met 77.000, 1902 met 73.000 in 1903 met 38.000 in 1904 met 39.000 en in 1905 met 2000 pond sterling, doch dit ligt aan de crisis van werkloosheid, die in de laatste jaren in Engeland heeft gewoed en nog haar invloed doet gelden. Daarom sprak ik zoo even van twee tijdperken, namelijk vóór en na 1900. Sedert het jaar 1900 neemt de uitvoer niet veel meer toe, dalen de werkstakingen en stijgt aanmerkelijk het aantal der werkloozen.

Dit laatste verschijnsel verklaart het verminderen der werkstakingen, wat de tweede periode betreft.

Om zich rekenschap te geven van de beteekenis van dezen crisis, is het voldoende op te merken, dat de uitgaven van hulpverschaffing door de Trade Unions gedaan in 1899 15 % van de totaal uitgaven bedroegen en in 1904 32 %.

In het jaar 1904 is de werkloosheid het grootst en daalt het aantal werkstakingen het laagst. Sedert dien, volgens de later door *de Labour Gazette* openbaar gemaakte cijfers, nam de werkloosheid af en vermeerderden daarentegen, wat ook in andere landen is waargenomen, het aantal werkstakingen.

Van het tweeledig verband, dat de heer RIST wil aan-

toonen tusschen de werkstakingen, den uitvoerhandel en de werkloosheid lijkt alleen dit laatste werkelijk de naam van een oorzakelijk verband te verdienen, al sluit dit niet uit, dat andere oorzaken naast de werkloosheid kunnen leiden tot vermeerdering of vermindering van het aantal werkstakingen.

Het is echter moeilijk uit te maken welke oorzaken de overhand hebben, dit kunnen zoowel politieke als economische en ook oorzaken van zedelijken en godsdienstigen aard zijn; dat onder die verschillen met de algemeene welvaart rekening moet worden gehouden ligt voor de hand, doch het blijft de vraag in welke mate.

Wanneer wij zien, dat de uitvoerhandel in Engeland, na een daling in de laatste jaren 1890—1894 van af dat laatste jaar geleidelijk is vermeerderd en zelfs in de jaren 1899 en 1900 zeer sterk vermeerderde, terwijl van af het jaar 1894 de werkstakingen afnamen, en de laatste jaren de werkloosheid toenam, dan kan daaruit worden afgeleid de overwegende invloed, die de werkloosheid op het aantal werkstakingen heeft, en voor het tijdvak 1894—1899 als wanneer de uitvoerhandel toenam, zonder dat de werkstakingen toenamen, en met vermindering van werkloosheid zelfs in dien tijd, de gunstigen invloed op den gang der stakingen alleen aan de gezonde werkliedenorganisatie kan worden toegeschreven.

Vat men nu de statistische gegevens samen en houdt men rekening met den politieken en economischen toestand van elk land afzonderlijk, dan kan de stelling, dat de werkstakingen een teeken van welvaart zouden zijn wel in zekere mate worden aanvaard, mits, in ieder geval eraan worde toegevoegd, dat daargelaten bijzondere invloeden, meest van politieken aard, en de storingen die aanhoudende werkloosheid samen vallende zooals in Engeland met vermeerderde uitvoeren in de verhouding van deze tot de werkstakingen brengen kan, het euvel vele werkstakingen te zien samen gaan met vermeerderde uitvoeren, wat feitelijk door de stelling als noodwendig zou moeten worden beschouwd, kan worden voorkomen door goed georganiseerde werkliedenvereenigingen, of door den geest, die onder de werklieden heerscht.

Het voorbeeld van Frankrijk waar de vakvereenigingen op enkele uitzonderingen na eerder een stoorende werking in het economische leven brengen, leert dat de groote verdienste der Duitsche en vooral der Engelsche vakvereenigingen hierin is gelegen, zich op zuiver economisch terrein te bewegen, en buiten de socialistische partijen te staan, welke partijen het eerder om politieke dan om economische resultaten te doen is.

De statistieken betreffende België zijn niet voorhanden over een gelijk tijdvak als die der andere Staten, doch valt het dadelijk op, en kan het na bovenstaande beschouwingen als een bewijs gelden, dat de veel vertoonmakende socialistische partij in dit land betrekkelijk weinig invloed heeft op de volksmassa, als in België naast een voortdurende toename van den uitvoerhandel, die van het jaar 1896 tot 1904 is toegenomen van 1467 millioen francs tot 2183 millioen, de werkstakingen het getal 150 per jaar niet aanmerkelijk te boven zijn gegaan, terwijl de werkloosheid, waarvoor de gegevens maar de jaren 1901—1905 betreffen na eerst te zijn gestegen, de laatste twee jaar met 50 % is afgenomen.

Volgens de theorie van den heer RIST zouden in België de werkstakingen vooral gedurende de laatste jaren in buitengewone mate hebben moeten toenemen.

Was dit het geval geweest, dan had het kunnen liggen aan socialistische invloeden, zooals in Frankrijk, zoodat alsnog de invloed der uitvoeren zou hebben moeten bewezen worden, doch dit is niet het geval geweest.

In vergelijking met de vlucht, die de uitvoerhandel in België heeft genomen, blijven de werkstakingen zoo goed als stationair.

Evenals in Engeland voor de periode van 1894—1899 moet dit daaraan liggen, dat de werklieden zich zonder het uiterste middel der werkstakingen in toepassing te brengen, door onderlinge verstandhouding met de werkgevers zich een aandeel in de industrieele welvaart van het land hebben weten te veroveren op vreedzame wijze.

Dat hier geen economische doch zedelijke en godsdienstige oorzaken toe hebben geleid, behoeft geen betoog. Daartoe hangt het politieke leven der arbeiders te zeer met hun zedelijk en godsdienstig leven samen.

Soerabaja. JOS. SUYS.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

LIJKVERBRANDING III. *(Slot).*

Kerk en lijkverbranding.

De Kerk heeft den Christenen verboden het lidmaatschap eener lijkverbrandingsvereeniging te aanvaarden en hun eigen lijk of dat van anderen te laten verbranden: tevens heeft zij de lijkverbranding zelve als een verfoeienswaardig misbruik (detestabilis abusus) geteekend [S. Offic. d.d. 19 Mei 1886, 15 Dec. 1886, 27 Juli 1892].

De grond van dit strikte verbod ligt niet in de dogmatisch-kerkelijke leer over het menschelijk lichaam en zijne opstanding, want God kan even goed de asch als de stof verzamelen en opnieuw beleven. Ook kan de kerkelijke begrafenisritus aan verkoolde of verbrande overblijfselen van het lichaam best voltrokken worden, gelijk bijv. met de door hevige branden verkoolde lijken geschiedt.

De oorzaak van dit kerkelijk verbod is veel meer hoofdzakelijk de christen- en kerkvijandige tendenz en de materialistisch nieuwheidensche wereldbeschouwing, waaruit grootendeels de geheele beweging ten gunste der crematie haar oorsprong heeft, alsmede het menschelijke en christelijk-religieuse gevoel. Want eerstens strijdt het tegen het menschelijk gevoel, in het natuurproces, waarin het menschelijk lichaam door den dood vervalt, eigenmachtig en gewelddadig in te grijpen, zonder dat eenige dwingende grond er voor pleit. Vervolgens kan de geloovige Christen, voor wien niet alleen Christus' leven het toonbeeld van *zijn* leven, maar ook Christus dood en graf het toonbeeld van zijn eigen dood en graf is, niets anders voor zijn sterfelijk deel verlangen, dan dat het, als het heilige lijk van Christus, begraven wordt, om, als zaadkorrel neergelegd in den akker Gods, eens op den dag der opstanding glorievol te verrijzen (Vgl. Dr. ANTON KOCH »*Lehrbuch der Moraltheologie* pag. 494 enz.).

Als bewijs van de verbluffende onkunde in katholieke zaken moge hier gelden een mededeeling uit een brochure van Dr. Med. en Phil. WOLFRUM: »*Flammengrab und Erdgrab.*" Met groote woorden wordt daar gemeld, dat »*door een dogma des Pausen van het jaar 1886* de handen (van de geestelijkheid der

Roomsch-Katholieke kerk) gebonden zijn" om namelijk de lijkverbranding te bevorderen.

Duidelijk is, dat hier bedoeld wordt het bovenvermelde besluit van de Congregatie S. Officii van 19 Mei 1886.

Welk een helder begrip omtrent Roomsch dogma moet echter wel zetelen in de hersenen van zulk een doctor med. en phil., waar gesproken over een dogma des Pausen!!

Ook van geloovig-Protestantsche zijde heeft men zich uit alle macht tegen de lijkverbranding verzet.

De hervormden zagen onder hun voorvechters mannen als Dr. Gunning, en dat onder een christelijk ministerie de lijkverbranding in ons land niet zou worden ingevoerd, bleek zeer duidelijk, toen tijdens het Kabinet-Kuyper bij de begrooting van binnenlandsche zaken de invoering der lijkverbranding ter sprake kwam.

In de Memorie van Antwoord op het voorloopig verslag 1903 werd gezegd: »De invoering der crematie wenscht het Kabinet niet te bevorderen."

Als nieuwste reclame voor de religie der urn werd in den laatsten tijd uitgespeeld, dat ook Katholieke geestelijken zich vóór de verbranding hebben uitgesproken en hun lijken hebben doen verbranden. Bij onderzoek vindt men echter wonderlijke dingen.

Als beroemd theoloog moest dan de professor in het kerkelijk recht aan de universiteit te Pavia, Dr. Ant. Buccellati, gelden, die in 1874 in een brief aan Prof. Polli, zijn vriend, een geestdriftigen voorvechter der crematie, geschreven had, „dat de verbranding der lijken niet met de belijding van den christelijken godsdienst in tegenspraak was." Elf jaar later herriep Buccellati deze bewering met verwijzing naar een toen verschenen werk (*Ob es erlaubt sei, die Toten zu verbrennen*" van G. Skurati, Milaan 1885). In een brief van 8 Nov. 1885 schreef hij: „Toenmaals was mijn bewering deze: er is geen *kanonieke wet,* welke de lijkverbranding uitdrukkelijk verbiedt. Wanneer men nu de vraag in breederen zin aldus stelt, of het volgens de leer der Katholieke Kerk geoorloofd is, de dooden te verbranden? dan is mijn antwoord ontkennend." Toen nu na het besluit van Rome van 1886 de logebroeder Dr. Pini met Buccellati's eerste verklaring schermen ging, antwoordde deze in een brief van 5 Nov. 1886, die in de *Osservatore Cattolico* gepubliceerd werd: »Ik zou de ideeën van Dr. Pini deelen? — Onmogelijk! Hij is Vrijmetselaar en ik Katholiek priester en als zoodanig.... aanvaard ik in alle onderdanigheid de beslissing van den H. Stoel." Daaruit was dus in het vervolg geen munt meer te slaan.

Daarentegen werd den 16n September 1884 een priester Sartorio verbrand, die bij testament zijn lijk aan het Crematorium te Milaan had vermaakt, en voor het geval van niet-voltrekking van dezen zijn laatsten wil, zijn nabestaanden met onterving had bedreigd. Op hem volgde in Dec. 1884 de kapelaan Savi. Tot verontschuldiging, dat zij zich door de agitatie hadden laten verblinden, zou men kunnen aanvoeren dat een officieele beslissing van Rome nog niet gekomen was. Men ziet hieruit, hoe hard noodig een dergelijke beslissing was, als de verwarring reeds zoo ver om zich had heengegrepen.

Bijbel en lijkverbranding.

Onder de veelvuldige misbruiken, die gemaakt worden met de H. Schrift, zijn ook te rangschikken de pogingen der lijkverbranders om uit den Bijbel bewijzen voor hunne strevingen te putten.

Dezelfde Dr. med. phil. Wolfrum, die de kapitale domheid over het Pauselijk dogma ten beste gaf, tracht ook met bijbelteksten zijn beweringen te staven. Hij voert aan I Sam. 31 en volg., waarin staat:

«Toen de burgers van Jabes in Galaad vernomen hadden, wat de Philistijnen Saul hadden [aangedaan zij hadden hem het hoofd afgehouwen en het lichaam opgehangen aan de muren van Bethsan] maakten alle krachtige mannen zich op en trokken voort den ganschen nacht en namen weg het lijk van Saul en de lijken zijner zonen van de muren van Bethsan: en zij keerden naar Jabes in Galaad terug en *verbrandden* ze daar."

Duidelijk als de dag is het nu, dat dit geval met de lijkverbranding niets te maken heeft; het gaat hier om een geval van nood: men wil verhinderen dat Sauls lijk nog meer beschimpt wordt. Op de tweede plaats moet als bewijs gelden 2 Paral. 21, 19, waar melding wordt gemaakt van den dood van koning Jehoram.... «en hij stierf aan een zeer afschuwelijke ziekte, en het volk deed voor hem geene uitvaart naar het gebruik der verbranding, gelijk het met zijne vaderen gedaan had.» De crematisten moeten echter weten, dat hier niet van een verbranding van het lijk sprake is, maar van een verbranding van reukoffers en specerijen als eereoffer aan den gestorvene gewijd!

Evenzoo is het met 2 Paral. 16 13—14 waar melding wordt gemaakt van den dood van koning Asa: »en men *begroef* hem in zijn *graf*, dat hij voor zich *uitgehouwen* had in de stad van David, en men legde hem op een bed, dat vol was van reukwerken en kostelijke zalven, die door de kunst der reukwerkbereiders vervaardigd waren, en men verbrandde ze *voor* hem met buitengewone plechtigheid.«

Uitdrukkelijk wordt hier het graf genoemd, dat de koning zich had laten uithouwen en uitdrukkelijk wordt gezegd, dat de brand niet hem d. i. zijn lijk betrof, maar de reukwerken, die *voor* hem, d. i. ter zijner eer, werden geofferd.

Hiermede vergelijke men de woorden des Heeren aan Zedekias, koning van Juda, bij Jerem. 34 5: »Dit zegt de Heer aangaande u; gij zult niet sterven door het zwaard; doch in vrede zult gij sterven en naar de verbranding bij uwe vaderen, de vroegere koningen, die voor u geweest zijn, alzoo zal men ook voor u branden (nam. reukwerken); en, ach heer! zal men over u weeklagen!« Ook hier is van lijkverbranding, zooals duidelijk uit den grondtekst blijkt, absoluut geen sprake.

Zoo zeer gold de begraving als het gebruik, dat alleen aan de waarde van een menschelijk lijk paste, dat zij zelfs aan degenen die ter dood veroordeeld waren, niet mocht geweigerd worden. Uitdrukkelijk stond in de wet: (Deuter 21 22—22) »Wanneer iemand kwaad heeft bedreven, dat met den dood gestraft moet worden en hij, ter dood veroordeeld aan eene galg is opgehangen, dan zal zijn lijk niet aan het hout overnachten, maar op denzelfden dag *zal hij begraven worden.*«

Uit verschillende andere teksten blijkt verder dat in het oude Testament uitsluitend de begraving gebezigd werd (Gen 23 19: 25 9 enz. 47 29: 49 30 enz: 50 2, 25) en dat verbranding slechts een enkele maal is voorgekomen in tijden van oorlog of pest (Amos 6, 10) of ter verscherping der doodstraf. (Gen. 38 24 Lev. 21 9).

Uit dit alles blijkt, dat de H. Schrift niet de minste aanleiding geeft om als bewijsmateriaal ten gunste der lijkverbranding aangewend te worden: en dat het derhalve een niet te rechtvaardigen misbruik is, als de lijkverbranders met den bijbel in de hand hun ideeën verkondigen willen.

Zoo zijn dan alle argumenten, waarmede de voorstanders der lijkverbranding trachten aan te toonen, dat de begraving afgeschaft diende te worden om er de verbranding voor in de plaats te stellen, tot niets teruggebracht. Integendeel, hoe meer men de zaken van alle kanten beziet, hoe duidelijker het blijkt, dat begraving de aangewezen vernietigingswijze is en blijven zal, en dat nooit de verbranding haar zal kunnen vervangen. Laten wij dus die hersenschimmen, die hun ontstaan en bestaan danken aan den haat tegen het christendom, wijselijk uit onze hoofden verwijderen, om ons te houden aan de oude deugdelijk-bevonden methode der lijkbegraving. J. Z.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

VRIJE DAGEN VOOR ARBEIDERS.

Langzamerhand heeft het verleenen van vrije dagen aan arbeiders vooral aan hen, die in dienst van Staat of Gemeente zijn, groote uitbreiding gekregen in Duitschland schrijft de *Soziale Praxis*. In 68 gemeenteraden is aan de stedelijke arbeiders een zomerverlof met (meestal) behoud van loon toegestaan. Dit verlof wisselt, wat den duur betreft, van eenige dagen tot twee weken en hangt meestal af van het getal dienstjaren.

In Freiburg i. Br. b.v. is de verloftijd na 5 dienstjaren 4 dagen, na 10 jaar een week; in Schöneberg bij Berlijn na 3 jaar 2 dagen, na 5 jaar 4 dagen en na 10 jaren 7 dagen; in Charlottenburg na 2 jaar 3 dagen, na 5 jaren 7 dagen en na 10 jaar 10 dagen; in Mülhausen i. E. na 1 jaar 6 dagen, na 3 jaar 8 dagen, na 7 jaar 12 dagen; in Koningsbergen na 5 jaar 5 dagen, na 8 jaar een week, na 15 jaar 10 dagen, na 20 jaar 14 dagen. Een enkele maal wordt de verloftijd ook in verband met den leeftijd gebracht, zoo is de vacantie in Halle voor arbeiders, die minstens 25 jaar oud en 5 jaar in dienst zijn een week, terwijl voor hen, die bijzonder zwaar werk hebben dit verlof langer is.

Op de Pruisisch-Hessische spoorwegen wordt een verlof van 4 dagen gegeven na 7 jaren diensttijd en een van 6 dagen na 10 jaar diensttijd, op de Saksische spoorwegen wordt aan ieder beambte, die minstens 35 jaar oud en 5 jaar in dienst is 3 dagen verlof gegeven. Bij de Posterijen krijgt ieder beambte na 5 jaar diensttijd een verlof van 7 en na 10 jaar diensttijd een verlof van 10 dagen.

Naar de berichten der inspecteurs van den arbeid neemt het verleenen van vrije dagen ook in de particuliere industrie toe. Een opgave van het getal vrije dagen, der omstandigheden waaronder ze verleend worden en waar zulks gebeurt bestaat niet. Alleen uit Beieren kunnen we er enkele geven. Deze zijn ontleend aan een geschrift over de inrichtingen ten bate der fabrieksarbeiders in 1906 te München bij Wolf & Sohn verschenen. Het verlof aan de particuliere fabrieken is meestal een week. De locomotievenfabriek van Kraus & Co. in München (421 werklieden) geeft na 10 jaar 6 vrije dagen; de snelpersenfabriek Albert & Co. in Frankenthal (930 werklieden) geeft na 10 jaar één week, na 20 jaar 2 weken vrij. De porceleinfabriek Rosenthal & Co. in Sell (800 werklieden) geeft na 10 jaar 14 vrije dagen. In Hanau aan een 6 tal fabrieken na 2 jaar 7 dagen. Soms is dit verleenen van vrije dagen in het collectief arbeidscontract vastgelegd, b.v. bij de drukkers en brouwers. Bijna altijd gaat behoud van het volle loon gepaard met het verleenen van vrije dagen. De duimstokkenfabriek van Schietrumpf & Co. in Jena, waar na 5 jaar een week vrijaf wordt gegeven; wordt slechts het halve loon uitgekeerd, terwijl de andere helft uit de fabrieksondersteuningskas wordt bijgepast. Meestal wordt echter om de vorige dagen genoegelijk te kunnen doorbrengen een extra-som bij betaald, deels door de patroons, deels uit daarvoor bestemde fondsen. Zoo b.v. bij Joachim & Sohn en Albert & Co reiskosten, bij Röckl te Munchen 20 Mk. reiskosten, aan de Porceleinfabriek van Gebr. Bauscher te Meiden 20 tot 75 Mk., naar gelang van den diensttijd; aan de Chemische fabriek Griesheim 1 Mk. voor elken vrijen dag. Ook komt een dubbel weekloon hier en daar voor.

In de fabrieken van Carl Zeisz en der firma Schott te Jena heeft men een zeer opmerkelijke regeling der vrije dagen. Alle arbeiders krijgen er vanaf hun 21ste jaar 12 vrije dagen, wanneer zij minstens één jaar in de fabriek zijn, waarvan er echter slechts 6 uitbetaald worden.

Een onderzoek bij de firma's ingesteld, die vrije dagen verleende, leerde dat allen over de resultaten tevreden zijn en het verzuim door grooter arbeidskracht en arbeidslust wordt ingehaald. Telkens wanneer dit onderwerp in een of ander tijdschrift behandeld wordt zien wij naar Engeland verwezen. 't Is beslist nuttig ook hier een en ander over de daar heerschende toestanden mede te deelen. Allereerst moeten wij vermelden dat men in Engeland geen wettelijke vastgestelde feestdagen heeft, zooals in ons land (algemeene christelijke feestdagen) en Duitschland.

Als feestdagen, welke nagenoeg algemeen gevierd worden, heeft men in Engeland, behalve de gewone zondagen: goede Vrijdag, Kerstmis (25 Dec.) de 4 beursvacantie-dagen waaronder: Paasch- en Pinkstermaandag en 2de Kerstdag. Volgens de Factory and Workschap Act van 1901 mogen jeugdige vrouwelijke arbeiders dan absoluut niet werken. Feitelijk hebben de arbeiders behalve de bovengenoemde 6 vrije dagen de arbeiders nog meerdere dagen vrij. Zoo blijven de meeste zaken Zaterdag voor Paschen ook gesloten, zoodat van Witten Donderdag tot Dinsdag na Paschen feitelijk niet gewerkt wórdt. Vele fabrieken blijven ook nog Dinsdag, ja sommigen Woensdag na Paschen gesloten. Dikwerf wordt ook Vrijdag en Zaterdag voor Pinksteren vrij gegeven. Ook met Kerstmis vallen er in den regel een paar vrije dagen bij; valt b.v. de eerste Kerstdag op een Donderdag, dan is de Vrijdag beursvacantiedag, het bedrijf voor den Zaterdagochtend nog te openen, daar het steeds Zaterdagsmiddags gesloten is, zou niet loonend wezen.

In dit geval staan de bedrijven dus stop van Woensdagavond tot Maandagmorgen. Omdat Kerstmis elk jaar op een anderen dag valt, wijzigt de Kerst-vacantie telken jare. Valt Kerstmis b.v. op een Dinsdag, dan wordt het bedrijf van Zaterdagavond tot Donderdagmorgen stop gezet.

Bij deze feestdagen komt in den regel nog een week zomervacantie, meest in Augustus. Sommige fabrieken sluiten ook gedurende de geheele Pinksterweek. Zoo lazen wij twee circulaires van electrische fabrieken, waarin de clientele werd medegedeeld, dat hun bedrijf gedurende de Pinksterweek dezes jaars (1907) zou stilstaan, bestellingen zouden in dien tijd niet worden uitgevoerd. De eene fabriek koos de dagen van Vrijdag 17 tot Woensdag 22 Mei; de andere van Pinkster-Maandag tot Zaterdag daarenvolgend.

Men tracht nu voor fabrieken eener zelfde branche in een zelfde streek op gelijke dagen de vacantie te houden. De katoenfabrieken in Lancashire hebben voor 't jaar 1907 een gelijk aantal vrije dagen gegeven. De regeling is als volgt:

Voor 't District Hyde.

Paschen (goede Vrijdag en Zaterdag voor Paschen)	2 dagen.
Pinksteren (Vrijdag en Zaterdag voor Pinksteren	2 »
Zomervacantie (tweede week van September)	7 »
Kerstmis	2 »
	13 dagen

District Bolton.

Nieuwjaar	2 dagen.
Paschen (goede Vrijdag en Zaterdag voor Paschen)	2 »
Pinksteren (Vrijdag en Zaterdag voor Pinksteren)	2 »
Zomervacantie (19 tot 24 Aug.	6 »
Kerstmis	1 dag.
	13 dagen.

District Haslingden.

Nieuwjaar	1 dag.
Paschen (goede Vrijdag en Zaterdag voor Paschen)	2 dagen.
Pinksteren (Vrijdag en Zaterdag voor Pinksteren)	2 »
Zomervacantie (27 Juli tot 5 Aug.)	6 »
September-beursvacantie (1ste Maandag in September)	1 dag.
Kerstmis	1 »
	14 dagen.

In Schotland wordt op beursvacantiedagen gewerkt. Voor de

regeling dezer kwestie in Schotland kan de firma WEIZLIM in Glasgow ten voorbeeld strekken. Deze firma, welke een groote ketelmakerij bezit, heeft de volgende vacantiedagen ingevoerd:

10 dagen in Januari.
1 dag » April.
10 dagen » Juli.
1 dag » Augustus.
1 » » September.

De tijd waarin de fabriek stil staat, wordt meest benut voor reparaties aan machines en gebouwen.

Loonen worden meesttijds op de dagen, dat niet gewerkt wordt, niet uitbetaald.

De volgende uitzonderingen zijns ons bekend:

1. De arbeiders bij de posterijen en telegraphie hebben na twaalf maanden dienst 12 vrije werkdagen met behoud van loon. De verloftijd wordt zoo geregeld, dat de dienst er niet onder lijdt.

2. De grootste der 3 Londener (particuliere) Gasmaatschappijen, de South metropolitan Gas Co., die tusschen twee haakjes met succes winstaandeel van de arbeiders uitkeert, verleent reeds sinds 1860 een geheele week vacantie; in 1872 werd dit zoo gewijzigd, dat ieder arbeider, die reeds 3 jaar in dienst was, kon kiezen tusschen 2 weken vrij met gewoon loon of één week met dubbel loon. De onkosten van dezen maatregel beliepen voor de maatschappij in 1904 14.640 pond sterling.

Onder invloed van dit mooie voorbeeld hebben nagenoeg alle Engelsche gasfabrikanten vrije dagen aan hunne arbeiders verleend. BÖHMERT schrijft in de *Arbeiterfreund* 1907 1ste heft naar aanleiding van een onderzoek bij de vereeniging van gasfabrikanten in Engeland, die ongeveer 300 leden telt: »op bijna alle fabrieken worden vrije dagen dagen gegeven, varieerende van 3 van 10 dagen per jaar met behoud van loon."

3. De chemische fabriek van BURROUGHS, WELLCOME & Co., die een groot getal arbeiders en arbeidsters in haar dienst heeft, geeft allen jaarlijks een week vacantie met behoud van loon. Wordt een tweede week verlangt, dan verkrijgt men ook die zonder echter behoud van loon. Voor arbeiders die minder dan een jaar in dienst zijn, is de vacantie korter. Fabrieksbazen krijgen twee weken vrij met behoud van loon. Het verlof valt in de zomermaanden, echter niet voor allen gelijk.

4. De chemische fabriek van BRUNNERMOND & Co. Lim. te Northwich verleent aan allen, die minstens een jaar in dienst zijn een week vrij, met dubbel loon.

Deze gevallen zijn uitzonderingen, daar over 't algemeen vrije dagen niet uitbetaald worden. Om de loonderving eenigszins goed te maken wordt voor de feest- en vacantiedagen meestal overwerk gedaan; ook bestaan dikwijls vacantie-kassen, waarin de arbeiders gedurende het geheele jaar wekelijks kleine bijdragen storten, welke door de patroons menigmaal worden aangevuld. De arbeiders brengen hun vrije dagen meestal op de Engelsche badplaatsen door; meestal bedingen de patroons goedkoopere reisgelegenheden voor hun arbeiders.

In Engeland wordt dus meestal de fabriek gesloten op arbeidersvacantie-dagen, in Duitschland niet. In Engeland wordt de vacantie dus meestal gelijktijdig aan 't geheele personeel verleend, in Duitschland worden de vrije dagen meestal zóó verdeeld, dat het bedrijf loopende blijft. Die gelijke, algemeene vacanties in Engeland hebben dit nadeel, dat het op die dagen in de Engelsche uitspanningsplaatsen overstelpend druk is, waardoor een groot voordeel van de uitspanning vervalt.

Intusschen is er ook daar een strooming onder de arbeiders om het Duitsche stelsel ook daar meer ingevoerd te krijgen.

S.

HET CONCURRENTIEBEDING.

In Duitschland blijkt vrij algemeen verzet te bestaan tegen de huidige gebruiken omtrent de concurrentie-bedingen.

Zoo werd te Mainz ter Bondsvergadering der Duitsche ijzerhandelaars door den rechtsgeleerden raadsman betoogd, dat die bedingen moesten beperkt zijn tot beambten, die f 1500 per jaar verdienen, maar overigens zag hij de bepalingen tegen het verraden van handels- en bedrijfsgeheimen gaarne verscherpt.

Verder gingen de handelskamers te Munchen en Frankfurt a.M., die van concurrentiebeding wilden vrijstellen wie geen 3000 Mark per jaar verdienen en overigens deze beperkingen wenschten: 1. het beding mag geen langer termijn stellen dan een jaar; 2. de overeen gekomen boete bij overtreding mag niet hooger zijn dan de helft van het jaarlijksch inkomen; 3. de patroon mag zich slechts dan op het beding beroepen als hij aan kan toonen, door de overtreding schade te hebben geleden.

Weer verder ging de Bond van Duitsche koopmansvereenigingen, die in zijn jaarvergadering bij motie te kennen gaf, dat concurrentiebedingen voor hoogstens een jaar mogen gesloten worden met wie meer dan 5000 Mark per jaar verdienen, terwijl de overeengekomen straf niet hooger mag zijn dan een jaar loon. Concurrentiebedingen met minderjarigen of hun vertegenwoordigers wil de Bond nietig verklaren.

De Pruisische minister van Handel en Nijverheid heeft aan de handelskamers verzocht hen eens van advies te dienen omtrent de meest wenschelijke wettelijke regeling, ook betreffende de leerlingen, die hier en daar ook al met een concurrentiebeding schijnen te worden belast.

Genoemde colleges — we hebben hieromtrent in een vorig nummer bericht — zijn bereids met hun onderzoek aangevangen.

Inmiddels maakt de vakpers der handelsbedienden enz. uitwassen van het concurrentiebeding openbaar. Zie hier een distellezing.

De Berlijnsche adressen-firma ROBERT TESZMAN vorderde van een controle-beambte, die 250 Mark per maand verdiende, dat hij zich 2 jaar na zijn ontslag verre zou houden van alle concurreerende firma's en ook zelfs geen dergelijke zaak zou oprichten. Waar de man gedurende die 2 jaar van moest leven, daarover bekommerde de firma zich niet.

Een bleekerij en ververij te Augsburg vorderde van een meesterknecht in de verfafdeeling, die 120 Mark per maand verdiende, maar eventjes 6000 Mark schadevergoeding omdat hij binnen twee jaar na zijn ontslag bij een Duitschen concurrent in dienst getreden was. De firma betoogde voor het gerecht, dat de man immers best in het buitenland een betrekking had kunnen krijgen. Het Landgerecht vond evenwel het beding — door den beambte niet als ernstig opgevat en uit broodsdwang geteekend — te kras en veroordeelde den meesterknecht tot 500 Mark schadevergoeding en in $^{1}/_{12}$ der kosten. De firma mocht de andere $^{11}/_{12}$ betalen.

Een winkeljuffrouw in een hoeden- en paraplui-winkel te Neurenberg, die 13 à 1400 Mark per jaar verdiende werd om 1000 Mark schadevergoeding aangesproken, toen zij — na quaestie te hebben gehad over den eisch der firma, om tijdens haar rusttijd uit eigen middelen een plaatsvervangster te stellen — een eigen zaak opende. De eisch werd afgewezen, omdat de patroon de dienstverhouding had verbroken, zonder dat de juffrouw daar voldoende aanleiding toe gegeven had.

A. J. O.

GEMEENTELIJKE ARBEIDSBEURZEN.

Onlangs deelden we in dit tijdschrift mede, dat de Rotterdamsche Raad door de gecombineerde Kamers van Arbeid

voor de vraag gesteld werd een gemeentelijke arbeidsbeurs op te richten; en hierbij werd tevens opgemerkt, dat een vroegere particuliere aldaar ten grave was gedaald.

Een dergelijk proces, van ziekte, wellicht kalm afsterven, maar daarna als gemeentelijke instelling verrijzen, zien we nu te Amsterdam.

Geheel 't zelfde is de gang echter niet. Te Amsterdam, waar de particuliere Arbeidsbeurs nu nog is in handen van de Maatschappij voor den Werkenden Stand, wil men 't sterven van de beurs voorkomen door haar aan de Gemeente over te doen, waartegen, zoo redeneert het Bestuur, wel te minder bezwaar zal bestaan, daar de Gemeente nu toch moet subsidieeren, jaarlijks met f 1800 en het nemen in gemeentebeheer van arbeidsbeurzen, geheel ligt in de richting van de ontwikkeling der Arbeidsbeurzen, zooals de oprichting van zulke beurzen te Arnhem, 's-Gravenhage, Groningen, Haarlem, Hilversum, Leiden, Schiedam en Venlo bewijst.

In 't adres, waarmee 't Bestuur zich tot den Raad richt, om de pogingen van 1891, 1894, 1896 en 1902 te herhalen, wordt afgeraden, dat de Gemeente, zoo ze tot instelling overgaat, de arbeidsbeurs te bureaucratisch inricht. Men wil ze feitelijk stellen onder bestuur van patroons en werklieden, onder oppertoezicht der gemeente.

Aan twee beginselen, die in een concept-verordening als art. 11 en 12 zijn neergelegd, hecht het Bestuur groote waarde, en o. i. karakteriseeren deze dan ook den aard van deze gemeentebemoeiing. Het eerste komt ook in 't Rotterdamsche ontwerp voor n.l.:

»Bij werkstaking en uitsluiting te Rotterdam verleent de Beurs geen bemiddeling in de door die werkstaking of uitsluiting getroffen tak van bedrijf, totdat aan deze werkstaking of uitsluiting een einde is gekomen."

Art. 12 wil trachten te voorkomen, dat de gemeentelijke arbeidsbeurs worde, wat vele particuliere zijn geweest, n.l. gelegenheden om tegen een laag loon arbeiders te krijgen.

Art. 12 dan wordt voorgesteld aldus:

»In die vakken, waarin:

1e. hetzij door de gemeente voor haar werklieden, of in de bestekken voor de voor haar rekening uit te voeren werken minimumloonen zijn vastgesteld,

2e. hetzij door patroons- en werkliedenvereenigingen onderling zulke loonen zijn vastgesteld, die als nagenoeg algemeen geldend kunnen worden beschouwd,

3e. hetzij een, zij het ook met overeengekomen standaardloon kan worden aangenomen, geschiedt voor volwassen niet invaliede en niet-minderwaardige werklieden geen bemiddeling tegen loonen die beneden het hoogste der genoemde loonen gaan." R.

KORTE BERICHTEN.

Tweede Nederlandsch Katholiek Congres tot bestrijding van het Alcoholisme. — Aan dit Congres zal worden verbonden een Tentoonstelling van alles wat met drankbestrijding in verband staat: lectuur, insignes, alcoholvrije dranken, enz. Deze tentoonstelling belooft zeer merkwaardig te zijn. Eenige belangrijke bibliotheken zijn er reeds voor afgestaan; de voornaamste fabrikanten van alcoholvrije dranken hebben hunne medewerking toegezegd en ook inrichtingen als die der firma Ivens en Co. (toestellen voor lichtbeelden) zullen exposeeren. — Het voornaamste echter is, dat deze tentoonstelling zal aanpassen aan de onderwerpen, welke op 't Congres besproken worden.

Betrekkelijk kindervoeding, kindersterfte en tuberculose zijn interressante grafische voorstellingen in bewerking en omtrent Sanatoria voor Drankzuchtigen in binnen- en buitenland worden belangrijke gegevens verzameld.

De commissie voor de Tentoonstelling bestaat uit de heeren: Kap. L. Simonis, te 's-Bosch, Henri Hermans te Maastricht en E. Janssen te Nijmegen, (v. Welderenstr. 63.)

R. K. Metaalbewerkers. Op de jaarvergadering van het Ned. R. K. Metaalbewerkers-secretariaat is besloten tot het aanstellen van een gesalieerd vertrouwensman. Deze persoon is aan het bestuur toegevoegd zoodat hij buiten de periodieke verkiezingen valt.

Tevens is besloten het vakblad St. Eloy tweemaal per maand te doen verschijnen, en werd eene motie aangenomen, waarin over de Kath. Pers werd geklaagd.

Een artsen-staking op politieke gronden. In de *Frankf. Zeitung* lezen wij het volgende: Dr. Schellenberg als arts bij de postbeambten in Wiesbaden werkzaam, had bij de laatste herstemming voor den Rijksdag op den sociaal-democratischen kandidaat Lehmann gestemd. De postdirectie uit Frankfurt, wie dit ter oore kwam, mengde zich in 't geval. Een hoogere postambtenaar kwam Dr. Schellenberg daarover een standje maken. Deze gaf echter te kennen, dat hij als burger vrij was. Spoedig daarop ontving Dr. Schellenberg de tijding, dat hij met 1 Oct. als geneesheer in dienst der posterijen ontslagen was. Op een vraag naar de reden van dit ontslag ontving Dr. Schellenberg als antwoord, dat dit kwam om zijn stemmen op een sociaal-democraat.

De vereeniging van artsen verklaarde zich echter solidair met Dr. Schellenberg en geen enkele arts solliciteert thans naar den vacante plaats, met belangstelling ziet van het verdere verloop dezer zaak te gemoet.

Breekijzers gevraagd. De Zutfensche barbiers en kappers waren na een langen van voorbereiding erin geslaagd om gezamenlijk hun winkels met ingang van 1 Augustus op Zondag te sluiten.

Om dit nu zoo mooie plan onuitgevoerd te laten, verscheen dezer dagen in de Zutfensche Ct. de volgende advertentie:

KAPPER.

Wordt gevraagd IEMAND, **volkomen met het vak bekend** en die genegen is zich te *Zutphen* te vestigen.

Veertig Heeren willen zich dadelijk abonneeren, onder voorwaarde dat de Salons **Zondags tot 11 uur 's morgens open zijn.**

Voor huur of koop van een huis kan desverlangd finantieelen steun verleend worden.

Br. fr. onder letters .... aan 't Adv.-Bur. van W. J. THIEME & Cie.

We hopen dat de solidariteit onder de kappers wel van dien aard zal zijn, dat geen enkele zich zoo onkameraadschappelijk zal aanstellen om op dit treurige aanbod in te gaan?

Misschien is de geheele advertentie een grap, maar dan toch zeker een heele flauwe. S.

Schadevergoeding bij staking. — Het op 1 Juli 1904 opgerichte »Gesellschaft des Gesamtverbandes deutscher Metallindustrieller für Entschädigung bei Arbeitseinstellungen« zag het aantal aangesloten firma's in 1906 stijgen van: 742 met 119.443 arbeiders en een loonsbedrag van 139 millioen Mark tot 1048 met 160.000 arbeiders en een loonbedrag van 185 millioen Mark per jaar.

Er bleek meer te moeten uitgekeerd dan waarop gerekend was: 235 firma's zagen haar aanspraken op vergoeding erkend en wel voor 313.539 mandagen door staking en 642.741 mandagen door uitsluiting. Een en ander vereischte 534.060 Mark, waarvoor noodig werd de jaar-contributie van 1 Mark tot 2 Mark per 1000 Mark loon te verhoogen, terwijl in 't vervolg 3 Mark zal geheven worden.

Bovengenoemde vereeniging, die op 1 Jan 1907 een reservefonds bezat van 42.305 Mark, vormde met nog 4 andere soortgelijke vereenigingen een »Gesellschaft des Vereins Deutscher Arbeitgeterverbande zur Entschädigung bij Arbeitseinstellungen«, van welken Bond het doel is, onderlinge herverzekering toe te passen, waardoor alzoo de risico over meerdere lichamen verdeeld wordt. De aangeslotenen betalen aan contributie 50 Pfg. per 1000 Mark jaarloon en ontvangen daarvoor bij staking of uitsluiting 12½ Pfg. per verloren mandag.

Deze vijf samenwerkende vereenigingen hebben 285.896 arbeiders met 308¼ millioen Mark loonuitkeering per jaar. De herverzekering kwam in 1906 te staan op 58.201 Mark voor 263.203 mandagen, terwijl een reservefonds is gevormd van 17.754 Mark.

Na sluiting van het boekjaar zijn nog 9 vereenigingen tot den Bond toegetreden, terwijl zulks van meerdere verwacht wordt.

De patroons zitten er alzoo in Duitschland ook niet stil bij, waar zij van hun standpunt natuurlijk gelijk in hebben. 't Voorkomen van stakingen en uitsluitingen moge intusschen hoofdzaak blijven.

Collectief arbeidscontract. — Met de »Tarifgemeinschaft» in het Duitsche typo-bedrijf gaat het maar prachtig. Men herinnert zich, dat tegen de hernieuwing ervan in 't begin van dit jaar wat oppositie was onder de socialistische gezellen, die natuurlijk niet tevreden waren. Zij moesten echter het loodje leggen, terwijl het aantal aangeslotenen gestadig toenam.

Ziehier een overzicht van den groei in de laatste 10 jaar:

Jaar.	Firma's.	Gezellen.	Plaatsen.
1897	1631	18,340	469
1898	2030	22,468	647
1899	2704	27,449	880
1900	3115	30,630	1002
1901	3372	34,307	1030
1902	3464	36,527	1043
1903	4250	39,464	1315
1904	4559	41,483	1382
1905	5134	45,868	1552
1906	5583	49,497	1659
1907	6254	54,553	1803

Bij deze cijfers is natuurlijk in aanmerking genomen, dat ook firma's afgeschreven moesten worden en wel: 137 (met 669 gezellen) wegens opheffing der zaken en 32 (met 254 gezellen) wegens niet naleving der voorwaarden van het contract.

Wat de gezellen betreft, hun bond telde 48447 leden (3971 meer dan verleden jaar) en bezat een gezamenlijk vermogen van 7½ millioen Mark.

Ze is wat mans, de typografische organisatie bij onze naburen!

Laten we hopen, dat deze goede voorbeelden bij ons mogen trekken!

Kost en inwoning. — De Barbiers- en kappersbedienden te Neurenberg hebben ook een collectief arbeidscontract gesloten en daarbij bepalingen getroffen omtrent kost- en inwoning. Het minimum-loon is vastgesteld per week:

in zaken 1e klas bij halve kost en inwoning	19	Mark.
» » » » » heele » » »	9	»
» » 2e » » halve » » »	8	»
» » » » » heele » » »	7	»
in alle andere zaken zonder » » »	18	»

Behalve de deftiger zaken worden ook die waar haarwerken vervaardigd worden, bij de 1e klas gerekend. Bepaald is voorts: dat voldoenden tijd moet worden gegeven voor 't achter een — dus zonder «even helpen" — nuttigen van 't middagmaal, dat bovendien nooit in 't werklokaal mag worden opgediend.

Gebrek aan goede werkkrachten. In het verslag van ons consulaat te Hamburg lezen we omtrent den toestand der industrie aldaar, dat »de toenemende eischen der werklieden eenigszins belemmerend werkten en gebrek aan goede werkkrachten zich deed gevoelen."

De zucht over die toenemende eischen kunnen we natuurlijk voor kennisgeving aannemen: als de eischen billijk zijn moet de industrie zich daar eenvoudig naar schikken.

Maar!

Als de werkkrachten niet goed zijn, ja, dan hebben de eischen groote kans onbillijk te wezen. En zoo wijst het zinnetje in het consulair verslag onwillekeurig weder op deze dringende noodzakelijkheid, dat de arbeiders steeds krachtiger aan hun vak-ontwikkeling moeten arbeiden.

Huisindustrie. De Badensche fabrieksinspectie heeft een statistiek gemaakt betreffende den huisarbeid in zijn geheel. Zij kwam daarbij tot de ervaring, dat er 18810 personen bij werkzaam zijn, als volgt verdeeld:

Jongens beneden 14 jaar	760
Meisjes » » »	1017
Vrouwelijke personen boven 14 jaar	11994
Mannelijke » » » »	5039

Dit stukje maakt weer eens duidelijk in hoe hooge mate het vraagstuk van den huisarbeid een vrouwenquaestie is.

Als een zeldzaamheid wordt in het verslag gewezen op de »Rheinische gummi en celluloidfabriek" te Mannheim, die haar thuiswerkers verbiedt, schoolplichtige kinderen te laten meewerken; bij overtreding van dit verbod wordt tijdelijk of voorgoed geen werk meer gegeven.

Handelsonderwijs. — Nu op dit gebied reeds meer wordt gearbeid, zij ook eens gewezen op een stukje ervaring, neergelegd in het rapport van ons consulaat te Hamburg, welke ervaring allicht van meer algemeene strekking is dan men zou vermoeden.

We lezen dan, dat in genoemde bedrijvige Elbestad een zoodanig leerling-systeem heerscht, dat de aankomende handelsbediende zich bij de betrokken firma voor een bepaalden tijd (meestal 3 jaar) moet verbinden. Na verloop van dien termijn, waarvan vaak een half jaar wordt geschonken, wanneer de «Lehrling» in elk opzicht reden tot tevredenheid geeft, wordt hem een getuigschrift verstrekt en kan hij als «Commis» bij hetzelfde handelshuis of elders geplaatst worden.

Is dit systeem dus wel aan te bevelen voor jongelieden, die voornemens zijn in Hamburg te blijven, en die, evenals de Hamburgers, op jeugdigen leeftijd (circa 15 jaar) kunnen beginnen, voor de meesten onzer jonge kooplieden, die op 18- tot 20-jarigen leeftijd naar het buitenland gaan, is het minder doelmatig, omdat aan de leerlingen nu juist niet die werkzaamheden worden toevertrouwd, waardoor zij zich voor de door hen gekozen loopbaan het best kunnen voorbereiden en waarvoor zij veelal, na afloop van zulk een termijn, reeds te oud zouden zijn.

Meestal is het dan ook maar beter, zoo lezen we, om ginds als volontair te beginnen, omdat men dan meer kans heeft van den gang van zaken op de hoogte te komen, terwijl bovendien niet uitgesloten is, dat na verloop van tijd eenig salaris wordt aangeboden en een vaste aanstelling volgt.

Doch ook de plaatsing als volontair bij handelshuizen, waar wat te leeren valt, is niet altijd gemakkelijk te verkrijgen. Een eerste vereischte daarvoor is een persoonlijk bezoek, terwijl men niet zonder eenige introducties zijn geluk moet beproeven.

Eene handelsopleiding te Hamburg verdient in ieder geval uitsluitend te worden gekozen door jongelieden, die niet terstond in hun eigen onderhoud behoeven te voorzien, vooral ook wijl het leven in deze stad zeer duur is; een jongmensch van 18 tot 24 jaar, dat weinigeischend is, heeft circa 200 mark per maand noodig.

Berichten uit Nederland. — De Heer LAMMERS, Secr. van den N. R. K. Volksbond, verklaart in *De Volksbanier*, dat hij aan 't *K. S. W.* geen berichten over 't Sociaal Congres zond, omdat niet steeds alle berichten, welke ons worden toegezonden geplaatst worden.

De juistheid van dit laatste erkennen wij gaarne. Reeds meermalen werd het opgemerkt, dat, wanneer men Vrijdags berichten aan de Kath. Pers zendt, welke niet meer in 't *K. S. W.* kunnen worden opgenomen, doch 's Zaterdags in alle Kath. bladen te lezen zijn, dat wij ze dan als regel, niet acht dagen later nog weer eens aan de lezers van 't *K. S. W.* kunnen voorzetten, wijl deze *allen* wel geacht kunnen worden een dagblad te lezen.

Overigens zijn wij den Heer LAMMERS zeer dankbaar voor de heusche wijze, waarop hij het *K. S. W.* in *De Volksbanier* besprak.

NIEUWE BOEKEN.

CUTTEN, G.. B.. Psychology of Alcoholism. *London*, 1907. 8₀. 376 pp. 5 sh.

MARÉCHAL, A. La tuberculose. *Bruxelles*, 1907. 12₀. 173 pp. 2 fr. 50 c.

TUCKER, T.. G.. Life in ancient Athens. *London*, 1907. 8₀. 226 pp. 5 sh.

GREVE, H.. E.. Openbare leesmusea en volksbibliotheken. *Amsterdam*, 1906. 8⁰. 10, 384 pp. 3 fl. 90 c.

JANSSENS, E. La philosophie et l'apologétique de Pascal. *Löwen*, 1906. 11₆. XI, 395 pp. 4 fr.

LANSON, G. Voltaire. *Paris*, 1906. 16⁰. *Avec Portrait* 2 fr.

ORESTANO, F.. I valori umani, *Torino*, 1906. 8⁰. 308 pp. 8 l.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 10 AUGUSTUS 1907. No. 32

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½: afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

BERICHT.

Besturen van Werkliedenvereenigingen, welke het abonnementsgeld over 1907 nog niet hebben ingezonden, ontvangen geen exemplaren meer totdat het verschuldigde is voldaan.

Administratie
Kath. Soc. Weekblad.

Wegens afwezigheid van den Redacteur, gelieve men tot 15 Augustus a.s. alle brieven en stukken, voor de Redactie van het *K. S. W.* bestemd, te adresseeren aan den Heer ARN. SMITS, Kaiserstraat, Leiden.

INHOUD: Bericht. — Het Dr. Ariënsfonds I, door P. fr. ILDEPHONSUS, *Ord. Cap.* — Uit Tijdschriften: Sociale Hervorming en Reform-Katholicisme. — Berichten en Mededeelingen: Wie Liegt? — Korte Berichten: Huurders en verhuurders. — Ouderdomsverzekering. — Thuiswerkstersbond. — Leerlingwezen. — Sociale wetgeving onder de zwarten. — Huisarbeid. — Ontvangen Boeken. —

HET DR. ARIËNS-FONDS. I.

Zijn Katholiek Sociale Beteekenis.

H. Petrus- en Paulusdag 1906 staat met gulden letteren opgeteekend in de geschiedrollen der Nederlandsche katholieke drankbestrijding.

MEJ. JACOBI, Presidente der Montfoortsche Mariavereeniging, deed toen te Zeist in de vergadering der Propaganda-Commissie »St. Martinus" voor het district Utrecht het voorstel: ter gelegenheid van het zilveren priesterfeest' van Dr. ALPH. ARIËNS (15 Augustus 1907) gelden in te zamelen tot stichting van een fonds ter verpleging van R. K. drankzuchtigen.

Met algemeene stemmen werd dit voorstel aangenomen, en men besloot, het plan ter kennis te brengen van het Kruisverbond in het Aartsdiocees. Ook daar vond het een allergunstigst onthaal en werd het door het Hoofdbestuur onmiddellijk doorgezonden naar het Federatief Bestuur van »Sobriëtas."

Op de eerstvolgende bijeenkomst van het Sobriëtas-Bestuur kwam het punt ter sprake en met niet minder succes. Er werd besloten een fonds te stichten, waarvan de rente (geheel of gedeeltelijk) kan dienen tot financieele hulp bij de verpleging van min- en onvermogende R. K. drankzuchtigen in herstellingsoorden of andere ziekenhuizen en waaruit met verloop van tijd een eigen R. K. Nederlandsch Sanatorium tot genezing van drankzuchtigen kan worden gebouwd.

Al heel spoedig ging een circulaire de wereld in, waarin drankbestrijders en niet-drankbestrijders werden aangespoord om door hun bijdragen dit nieuw liefdewerk tot stand te helpen brengen, en zoodoende ook den edelen Priester te huldigen, aan wien de katholieke drankweer niet alleen, maar de geheele katholieke sociale actie in Nederland onnoemelijk veel te danken heeft. En nog onlangs werd een tweede circulaire aan de katholieken van Nederland gericht, waarin, met een nieuw beroep op aller liefdadigheid, werd uiteengezet, hoe zich in de kringen der Vincentianen, der Dames van Elisabeth, der mannen en vrouwen, die zich wijden aan de katholieke drankbestrijding, in één woord bij de velen, die bij de beoefening van een of ander christelijk liefdewerk voortdurend stuiten op het alcoholisme als oorzaak van onnoemelijk veel geestelijk en lichamelijk lijden, meer en meer de behoefte doet gevoelen aan een *Nederlandsch Katholiek Sanatorium tot verpleging van drankzuchtigen*, en waarin de oprichting werd aangekondigd eener *Vereeniging tot bevordering der verpleging van katholieke drankzuchtigen;* deze laatste onder hooge goedkeuring van het Nederlandsch Episcopaat, hetwelk ten zeerste het edel streven van Sobriëtas waardeert en het met ingenomenheid zal begroeten, indien in de toekomst tal van drankzuchtigen in een op te richten Sanatorium van hun verderfelijke kwaal genezen worden.

Het Federatief Bestuur heeft niet te vergeefs aangeklopt. Reeds aanstonds stroomden giften, waaronder zeer aanzienlijke, van vereenigingen en particulieren toe. Vooral de Roomsche drankbestrijders openden terstond hunne beurzen. In zeer vele afdeelingen werden reeds groote feestvergaderingen en propaganda-avonden georganiseerd ten bate van het Dr. Ariëns-fonds en er zal bijna geen enkele katholieke drankbestrijdersvereeniging meer zijn, die niet op de een of andere wijze hare medewerking verleent. Maar ook buiten de kringen der drankbestrijders vindt men zeer veel steun, dank ongetwijfeld voor een groot gedeelte de propaganda der katholieke pers. Allerhande vereenigingen: werkliedenvereenigingen, volksbonden, vakvereenigen, Vincentiusvereenigingen, alles helpt mee aan het schoone, edele, katholieke, sociale

liefdewerk. Wie zich hiervan overtuigen wil, heeft slechts maandelijks het tijdschrift »*Sobriëtas*", het orgaan der Federatie van dien naam, in te zien, waarin geregeld de ingekomen giften worden verantwoord.

Doch er komt heel wat kijken. Dr. Ariëns heeft al eens gezinspeeld op de *47.732* leden, die onze drankweer telt, en gezegd, dat er minstens zooveel guldens moeten aanwezig zijn, wil men iets kunnen beginnen. Nu, die komen er zeker. Daar is geen kwestie van. Wie hieraan twijfelt, onderschat de milddadige offervaardigheid van Neerlands katholieken en den ijver onzer propagandisten. Ik denk zelfs, dat wij reeds a.s. Zondag, bij de opening van het Nederlandsch Katholiek Congres tot bestrijding van het alcoholisme uit den mond van den Voorzitter een verrassend cijfer zullen vernemen. Hoe eer het benoodigde kapitaal echter bijeen is, hoe beter. Daarom wenschte ik ook, gedachtig, dat alle beetjes helpen, een steentje bij te dragen, — tevens als een bewijs van oprechte hulde aan den Jubilaris! — niet in den vorm van klinkende munt — daar is een Kapucijn niet van thuis — doch door te wijzen in eenige artikelen op de *katholieke sociale beteekenis* van het Dr. Ariëns-fonds. De kolommen van dit weekblad schenen mij daarvoor de meest geschikte, ja de gezegende plaats.

Het Dr. Ariëns-fonds besluit in zich *een flink stuk katholieke sociale actie;* wat men kan afleiden uit *het doel* van het fonds.

Het wordt gesticht *om wille der drankzuchtigen.*

De katholieke Charitas heeft de drankzucht leeren kennen als een *ziekte,* die niet alleen haar slachtoffers uitput, maar waaronder ook de geheele *maatschappij* lijdt. En haar roeping getrouw: mede te werken tot leniging der groote *sociale* nooden, wil zij ook hier niet lijdelijk toezien.

Hoe? Zullen misschien nog eenigen verwonderd vragen; de drankzucht een *ziekte?*

Zeer zeker. Het moge vreemd, wellicht zelfs ongeloofelijk klinken; maar het is zoo. Daar valt niet meer aan te twijfelen.

In het *Alcoholvraagstuk* van Dr. Buring Boekhoudt, het met goud bekroonde antwoord op de prijsvraag, uitgeschreven door den *Volksbond*, Vereeniging tegen drankmisbruik, lees ik: »Onder degenen, die misbruik maken van alcoholische dranken, worden er velen gevonden, die bereid zijn, hun alcoholgebruik te beperken, zoodra ze tot het inzicht zijn gekomen, zich op een weg te bevinden, die tot hun zedelijken en lichamelijken ondergang leidt."

Hoe komt het nu, dat dit niet met allen het geval is? Hoe komt het, dat zooveel alcoholisten, zelfs wanneer ze nog genoeg gaven van verstand en hart bezitten, om te begrijpen en te gevoelen dat ze, op den ingeslagen weg voortgaande, zichzelf en hun huisgezin in het verderf zullen storten, niet in staat zijn, paal en perk te stellen aan hun droevigen hartstocht voor alcohol, zoodat men men ze tot dronkaards moet stempelen?

Tot voor betrekkelijk weinig jaren bracht deze vraag ieder, die gewoon was na te denken, in ernstige verlegenheid. Zeker, het was gemakkelijk genoeg, om den dronkaard slecht te noemen, maar was daarmede het verslaafd-zijn aan alcoholische dranken verklaard? En wat nog meer beteekende: was dit wel waar? Ieder, die de gelegenheid had, om dronkaards van nabij te leeren kennen, ontkende immers deze vraag, daar hij bij ondervinding wist, dat de dronkaard, mits hij nog niet zóólang en zóóveel had gedronken, dat bij hem het ethisch gevoel voorgoed was verdwenen, en in nuchteren toestand zedelijk niet hooger of lager stond dan de rest der menschheid. Al te vaak had hij vrouwen hooren zeggen: Zoolang mijn man nuchter is, is hij de beste man der wereld; eerst onder den invloed van den drank wordt hij een duivel.

De vraag, waarom er toch zooveel menschen worden gevonden, die, hoewel ze in nuchteren staat volkomen kunnen begrijpen, welke toekomst hen wacht, desniettemin voortgaan, zich door alcoholmisbruik te gronde te richten, bleef onbeantwoord tot op het oogenblik, dat de geneeskundigen en in 't bijzonder de krankzinnigenartsen den dronkaard tot het voorwerp hunner studie maakten. De waarnemingen door hen gedaan, leidden tot de volgende leer:

De meeste dronkaards behooren.... tot de zoogenaamde gedegenereerden, d. w. z. tot de breede rij van menschen, die, gesproten uit families, waarin ziekten van het zenuwstelsel veelvuldig voorkomen, zelf een zwak of, zooals men veelal zegt, een minderwaardig zenuwstelsel mee ter wereld brachten. De vele afwijkingen naar lichaam en geest (degeneratieteekens), die bij zulke personen zijn waar te nemen, maken het dikwijls mogelijk, de minderwaardigheid van het zenuwstelsel te herkennen....

Volgens het oordeel van het meerendeel der geneeskundigen.... heeft men het recht, om naast een aangeborene een verkregene degeneratie te onderscheiden en aan de hand daarvan de gevallen te verklaren, waarin uit volkomen gezonde families stammende lieden tot dronkaard worden. Als oorzaken, die tot *het minderwaardig worden van een zenuwstelsel* kunnen leiden, heeft men leeren kennen: een slag of val op het hoofd.... en — hetgeen vooral van belang is — *het dagelijks onmatig gebruik van alcoholische dranken....*

Evenals bij degenen, die dronkaards worden ten gevolge van verkregen degeneratie, berust ook bij den *periodieken* dronkaard het verslaafd-zijn aan alcoholische dranken op een *ziekte van het zenuwstelsel.* De periodieke dronkaard lijdt aan wat de krankzinnigenartsen noemen: een *periodieke zielsziekte.*

Het *Boek van den Alcohol* van de bekende en uitstekende firma Don en van der Woude, waarin de beroemde Prof. Dr. S. Talma, Hoogleeraar te Utrecht, een van hooge waardeering getuigend voorwoord schreef, leert: »Vaak worden zulke drankzuchtigen veracht of bespot. Het een zoowel als het andere is onbillijk en weinig menschlievend. Hetzij ze aan eigen drinken alleen hun tegenwoordigen toestand te wijten hebben, hetzij ze bij de geboorte reeds een zwak zenuwgestel, of wel, als erfenis van ouders of grootouders, den aanleg voor drankzucht mee ter wereld brachten, thans zijn zij *zieken*, die zorg en verpleging ten zeerste noodig hebben."

Dr. Polit. Matti Helenius getuigt in zijn *Alcoholfrage*,

»das Resultat jahrelanger Arbeit” zooals hij zelf zijn werk noemt: »de drinker is een *ziek*, door alcohol vergiftigd mensch. Hij kan erfelijk belast zijn, of ook zich door eigen schuld de *ziekte* op den hals gehaald hebben. In beide gevallen heeft hij behoefte aan verpleging.”

Ten overvloede willen wij nog eenige Medici zelf laten spreken.

Dr. Med. MAX NONNE, de knappe Oberarzt in het algemeen ziekenhuis te Hamburg-Eppendorf, waar hij reeds verscheidene jaren aan het hoofd staat der afdeeling-alcoholisten, wier aantal jaarlijks naar de 600 loopt, waaronder de ergste gevallen voorkomen, en sedert meerdere jaren tevens geneesheer-directeur van een herstellingsoord voor drankzuchtigen in de nabijheid van Hamburg, een man dus van buitengewoon gezag, schrijft: »Op de vraag, waarover vroeger hevig getwist is, of de drankzucht een ondeugd of een ziekte is, wil ik hier niet verder ingaan. De geneeskundige wetenschap kan de drankzuchtigen niet anders dan als *zieken* aanduiden; en de mannen van het vak zijn het hieromtrent tegenwoordig in alle opzichten eens. Men weet heden, dat de drankzuchtigen *zieke* menschen zijn, en wel *ziek* in dien zin, dat zij hun wilskracht hebben verloren en niet in staat zijn bij het drinken binnen de grenzen te blijven, die tegenwoordig nog algemeen voor »matig« gelden.«

Dr. W. P. Ruysch, die evenmin zijn wetenschap bouwt op leuzen, op wapenkreten, gaf ook reeds in 1901 op het Congres der Ned. Ver. tot afschaf. v. alcoh. dranken als zijn meening te kennen: »Drankzucht is een *ziekte*, die als alle andere ziekten geneeskundige behandeling en verpleging behoeft.”

In 1901 besloten de *Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst* en de *Nederlandsche Vereeniging tot Afschaffing van Alcoholhoudende Dranken*, op voorstel der laatste, aan een gemeenschappelijke commissie op te dragen, een onderzoek in te stellen naar de wenschelijkheid en mogelijkheid van gedwongen verpleging van Drankzuchtigen. Het Rapport dezer Commissie vermeldt: »Deze wilszwakte nu en deze zedelijke ontaarding (bij den drankzuchtige) zijn *ziekte*verschijnselen en de drankzucht is een *ziekte*, een *geestesziekte* .... De drankzuchtige is ook *lichamelijk ziek*. Allerlei *stoornissen in zijn lichamelijke functies* kunnen *geneeskundige behandeling* eischen .... Tegenover de opvatting, dat de ruwe eervergeten dronkaard, die vrouw en kinderen slaat en hen op de meest sluwe wijze besteelt om jenever te kunnen koopen, geen steun waard zou zijn, staat het feit, dat die drankzucht een *ziekte* is, ontstaan wel, als vele andere ziekten, dikwijls, schoon niet altijd, door »eigen schuld”, maar vatbaar voor herstel.”

En om allen twijfel uit te sluiten, volgen nog eenige citaten, ontleend aan de verslagen van 'n paar *Internationale Congressen* tot bestrijding van het alcoholisme. Zoo'n wereldcongres, dat de aanvoerders uit elk land samenbrengt, geeft den stand van zaken nauwkeurig aan.

Op het *Haagsche* Congres (1893) eindigde Dr. SCHMITZ zijn inleiding over de werking van alcoholhoudende dranken op het menschelijk lichaam aldus: »Ik vraag thans ieder verstandig, onbevooroordeeld mensch: Zijn drankzuchtigen misdadige of *zieke* menschen; verdienen zij ons medelijden of onze verachting; moeten zij gestraft of *genezen* worden? Het antwoord op deze vragen kan na de voorafgegane mededeelingen niet moeilijk zijn, en ik ben er zeker van, dat gij met mij zegt: »drankzuchtigen zijn *zieken*”. Ons Congres zal niet tevergeefs gehouden zijn, wij zullen niet vruchteloos gearbeid hebben, wanneer wij allen met deze overtuiging van hier vertrekken en ieder onzer tehuis hiervoor zorgt, dat deze leer omtrent het wezen der drankzucht overal verspreid wordt, dat zij gemeengoed worde van de geheele beschaafde wereld.” — DR. ARIE DE JONG uit den Haag verklaarde: „Sommigen hebben beweerd en beweren af en toe nog, dat de behandeling der drankzucht niet de zaak is van den geneesheer; dat de geneesheer zich slechts heeft te bemoeien met de lichamelijke stoornissen, die zich ontwikkeld hebben ten gevolge van het misbruik van alcoholhoudende dranken, en dat de behandeling der drankzucht, welke, zooals zij zeggen, niets dan een slechte gewoonte is, moet overgelaten worden aan de politie en aan de moralisten, die er zich mede bezighouden. Indien de drankzucht alleen maar een slechte gewoonte was, zoude ik het geheel en al met hem eens zijn; maar voor mij is de drankzucht meer dan een slechte gewoonte; de drankzucht is *een ongelukkige ziekte*, die ons medelijden en onze belangstelling verdient *even goed als alle andere zieken.* Wanneer wij de drankzuchtigen, die zich tot ons wenden, aandachtig bestudeeren, treffen wij bij verscheidenen hunner gegevens aan, die bekend staan als factoren, welke voorbeschikken tot geestesziekten en zenuwziekten, d. w. z. dat bij het voor- en nageslacht van een groot aantal drankzuchtigen lichamelijke afwijkingen en afwijkingen in het zenuwleven voorkomen. Deze erfelijke voorbeschiktheid, die nergens anders in kan bestaan dan in een ontaarding van het zenuwstelsel, is op zichzelf reeds een *ziekte*. Wanneer men den drankzuchtige zelf bestudeert, zijn tegenwoordigen toestand en de geschiedenis van zijn afgeloopen leven, ontdekt men over 't algemeen een verandering van zijn geheele persoonlijkheid; een verandering van karakter; een vermindering der verstandelijke vermogens; een vermindering tot totale uitdooving toe van het zedelijk gevoel; in één woord, een algeheelen omkeer van den geest, die niet te verklaren is tenzij door *pathologische* veranderingen in het orgaan van het intellectueele leven, in de hersens.”

»Mijne Heeren», sprak Prof. Dr. CRAMER op het Congres te Bremen (1903) »ik eindig mijn referaat met de volgende korte stellingen: de drankzucht is een *ziekte* .....” Bij de daaropvolgende besprekingen drukte Dr. A. SCHMITZ van Bonn zijn genoegen uit, dat tegenwoordig de vraag, of drankzuchtigen *zieken* zijn, *eenparig bevestigend wordt beantwoord.* *) Dr. A. WALDSCHMIDT van Charlottenburg achtte het onnoodig, nogmaals aan te toonen, dat drankzuchtigen *zieken* zijn. Ik kan u echter mededeelen, voegde

*) Dit is een feit, de eene dokter of professor zal misschien spoediger drankzucht constateeren dan de ander. Daar zijn er ook wel, die elkaars meeningen bestrijden; doch op slot van rekening blijkt dit meer woordenkibbelarij. In hoofdzaak zijn allen het eens, dat de drankzuchtige moet beschouwd en behandeld worden als een *zieke*

hij er bij, dat men zich nog onlangs in een geneeskundigen kring te Berlijn, waarin ik de ziekteverzekeringswet behandelde, *eenstemmig* in dien geest heeft uitgesproken.

Op het Congres van Budapest (1905) luidde een der algemeene regels van *Mme* LEGRAIN: »De drankzuchtigen zijn *zieken, niets anders dan zieken* en *moeten als zoodanig beschouwd worden,* wat ook de eerste oorzaak van hun vergiftiging moge wezen."

De *sociale* beteekenis nu van het Dr. Ariëns-fonds is op de eerste plaats hierin gelegen, dat men middelen wil aanwenden tegen een ziekte, die zeer juist genoemd wordt *de verborgen knagende beeneter der maatschappij.*

Het meest wezenlijke en kenmerkende verschijnsel der drankzucht is het langzaam verdwijnen der standvastige drijfveeren van het handelen, die men pleegt samen te vatten als »beginsel-vastheid», »karakter.» Op den voorgrond staat bij den drinker zijn wilzwakte, zijn onvermogen, om naar vaste levensregelen te handelen. Het herhaald aanspreken van de flesch heeft den wil geheel ondermijnd en maakt zijn zelfbeheer gelijk nul.

Wel leeft zoo nu en dan in nuchtere oogenblikken de herinnering aan vroegere tijden in hem op en komt het verlangen naar een soberder en gelukkiger leven bij hem boven; maar het met groot zelfvertrouwen genomen besluit, den drank te laten staan, wordt telkens omvergeworpen, ook door de geringste verleiding. Als een machtige magneet trekt de drank hem aan en drijft hem voort naar de kroeg, en hij houdt niet op met drinken, vóór hij totaal dronken is of geldgebrek hem er toe noopt.

Slechts zelden gelukt het nog den drankzuchtige ervan te overtuigen, dat hij ziek is en genezen moet worden. Het bedriegelijk gevoel van welbehagen, gevolg van den alcohol, maakt, dat de zaken hem niet zoo verschrikkelijk toeschijnen, als anderen het willen doen voorkomen. In uren van haarpijn alleen slaat soms de opvatting van zijn toestand in 't andere uiterste over, zoodat hij nu alles volkomen hopeloos inziet.

Door wroeging verteerd, doet hij zichzelf de gelofte geen alcohol meer te drinken, hij kan het toch laten, als hij maar wil. Reeds na eenige uren is met de haarpijn de pessimistische opvatting van zijn toestand verdwenen, hij ziet nu de zaak weer anders in. Met alle kracht gaat hij weer aan den arbeid, maar nauwelijks is hij begonnen, of de lust tot werken is weg, daar zijne kracht reeds lang niet meer tegen de moeilijkheden van zijn arbeid is opgewassen. Een vertwijfelde stemming maakt zich van hem meester, en hij grijpt weer naar de flesch.

De gewone sfeer zijner gedachten komt dichter bij 't gelijkvloersche; 't begrip van eer en zedelijkheid verdwijnt langzamerhand. Ordelijke, ijverige menschen, die vroeger een eer stelden in nauwgezette plichtsbetrachting, ontaarden tot luie leegloopers, die hun plichten verwaarloozen, het met de zedelijkheid zoo nauw niet meer nemen en licht op het pad der misdaad geraken. Hun taal en hun handelingen kenmerken zich door grofheid en ruwheid. In de keuze van hun gezelschap worden zij minder kieskeurig, en ten slotte is de gemeenste kroeg, mits er maar alcoholische dranken worden verkocht, altijd nog goed genoeg.

Als een onafwendbaar noodlot schikken zij er zich in, dat een goede betrekking verloren gaat, dat zij meer en meer verarmen, dat het eene stuk huisraad na het andere de deur uitgaat, dat vrouw en kinderen gebrek lijden.

De drankzuchtige verliest de bekwaamheid zijn zelfzuchtige neigingen ten offer te brengen aan den eerbied voor anderen en voor 't algemeen welzijn. Het gevolg hiervan is eigenzinnige gelijkhebberij en een gevaarlijk zelfbedrog over zich en zijne betrekkingen tot de buitenwereld. Het is een vaste regel, dat hij zijn eigen schuld vlakweg ontkent. Anderen dragen de schuld, dat het hem slecht gaat; al zijn ellende is 't werk van anderen. Zijn vrouw begrijpt hem niet en heeft hem nooit begrepen, zij heeft hem verbitterd en door verwaarloozing van haar huishouden aan den drank gebracht. Zijn bloedverwanten hebben in geen goede verstandhouding met hem geleefd, hem niet genoeg ondersteund. De dreigende ondergang van zijn zaak is het gevolg der trouweloosheid van zoogenaamde goede vrienden, die hem allen in den steek hebben gelaten. Zoo verwart hij voortdurend oorzaak en gevolg.

Bovendien heeft het geheugen geleden, en ook het ontvangen van nieuwe indrukken en het juiste oordeel over invallende gedachten is hem moeilijk of onmogelijk. Het éene oogenblik is hij zus gestemd, het andere oogenblik zoo. Even lichtzinnig als een nieuwe overeenkomst wordt gesloten, wordt een oude betrekking afgebroken.

Dikwerf toont zich de drankzuchtige een volleerd huichelaar: dezelfde man, die ternauwernood nog rekening houdt met de belangen en het geluk van zijn huisgezin en daarbij in staat is, om aan eigen gemakzucht, eigen levensgenot en in 't bijzonder aan zijn verlangen naar alcoholische dranken alles ten offer te brengen, speelt niet zelden tegenover de buitenwereld de rol van liefhebbend vader en teeder echtgenoot.

Daarbij komt nog eene steeds grooter wordende prikkelbaarheid, welke leidt tot ondoordachte impulsieve handelingen en vaak tot teugellooze drift met bedreigingen, zelfs mishandeling van zijn omgeving, als die den drinker van zijn verkeerde wenschen en plannen tracht af te brengen.

En al dieper en dieper zinkt de drankzuchtige. Zijn hartstocht ontziet op het laatst niets meer. Alle gevoel, ook het grofste, wordt verdoofd. Ik denk altijd aan het feit, dat DON en V. D. WOUDE vermelden in hun *Boek van den Alcohol,* van die moeder, die haar ziek, aan kroep lijdend kindje het eenige redmiddel, het zilveren buisje, hem door den dokter in de keel gestoken, ontstal.... om haar zucht naar drank te kunnen voldoen.

Dit zijn in flauwe trekken de dieptreurige gevolgen, welke de drankzucht na zich sleept. En wanneer wij nu dit beeld zooveel maal vergrooten als er drankzuchtigen worden aangetroffen, welk een vreeselijke wondeplek vertoont dan niet het lichaam der maatschappij!

Het aantal dronkaards in Nederland is zelfs niet bij benadering te schatten. Wanneer de drankzucht bij ons evenzeer verspreid was als in Pruisen, zouden er, gerekend naar den maatstaf van de grootte der bevolking, in ons land ongeveer **3000** dronkaards in verschillende inrich-

tingen zijn opgenomen. Dat zou wezen *gemiddeld bijna 3 per gemeente.*

Maar, wordt er gevraagd in het bovengenoemde rapport over de wenschelijkheid en mogelijkheid van gedwongen verpleging van drankzuchtigen, »*zou er in ons vaderland wel één gemeente zijn, waar slechts 3 drankzuchtigen leven? zonder eenigen twijfel is het gemiddelde* ZEER BELANGRIJK VEEL HOOGER."

Ik voor mij begrijp dan ook zeer goed, hoe DR. MAX NONNE heeft kunnen zeggen: »*Naast de tuberculose en de syphilis tast geen ziekte heel het maatschappelijk leven dermate aan als de drankzucht.*" Evenmin sta ik verwonderd over het woord van DR. BAER en DR. LAQUER: »*De drankzucht is een groot beletsel voor den vooruitgang van den Staat, een anti-sociaal element van vèr dragende beteekenis, vijandig aan en verderfelijk voor de algemeene zedelijke en stoffelijke welvaart;*" noch over het gezegde van VLEKKE z. g.: »*Wie zich bezighoudt met de overweging van den socialen toestand der maatschappij, komt gereedelijk tot de overtuiging, dat een der grootste hinderpalen, die de verheffing der maatschappij in den weg staan, wordt gevonden in de drankzucht.*"

En dit zal iedereen toegeven, die in ons volgend artikel aan de staaltjes van de ontzettende verwoestingen, veroorzaakt door drankzucht, nog even zijn volle aandacht wijden wil. *(Wordt vervolgd).*

Babberich. P. fr. ILDEFONSUS, *Ord. Cap.*

UIT TIJDSCHRIFTEN.

SOCIALE HERVORMING EN REFORM-KATHOLICISME.

In de «*Liberté*» van Freiburg publiceert GASPARD DESCURTINS onder den titel van «*Lettres à un ami*» een meesterlijk artikel van de allerhoogste beteekenis.

Men weet, welk een krachtigen stoot deze uitstekende socioloog in het kanton Freiburg gegeven heeft aan de studie der sociale vraagstukken en aan de Katholieke beweging in 't algemeen. Aan hem voornamelijk is het te danken, dat de universiteit, die te Freiburg gesticht is, een der krachtigste bevorderaarsters der Katholieke wetenschap geworden is. Ook is het bekend, dat DESCURTINS ontegenzeggelijk een der uitstekendste leiders der sociale beweging geweest is. Dit alles geeft een groot gewicht aan zijn woorden. En daarom willen we in den breede deze studie weergeven, waarin DESCURTINS uiteenzet het wezenlijke, onverzoenlijke verschil dat er bestaat tusschen de Christelijk-sociale hervorming en het Reform-Katholicisme.

DE GRONDSLAGEN VAN DE CHRISTELIJK-SOCIALE HERVORMING.

Hij begint met aldus het motief en het doel van zijn arbeid aan te geven:

»Meer dan ooit is het tegenwoordig noodzakelijk terug te keeren tot de grondidee, tot het *Leitmotiv* van de Christelijk-sociale beweging, daar van verschillende kanten pogingen in het werk gesteld worden om de sociale hervorming te vereenzelvigen met zekere intellectueele stroomingen, die in geen enkel verband met haar staan, en die zelfs, in wezen, lijnrecht tegen deze beweging ingaan.

In onze dagen hoort men herhaaldelijk, soms met gedempte en vreesachtige stem, dan weer openlijk en beslist, de meening uitspreken, dat de sociale beweging eenvoudig een deel uitmaakt van die geestesstrooming, welke men gewoonlijk »Reform-Katholicisme" noemt. Men beweert dat het lot van de katholiek-sociale hervorming zóó nauw met dat van het »Reform-Katholicisme" verbonden is, dat de groei of de ondergang van de eene noodzakelijkerwijze den groei of den ondergang van de andere na zich sleept. Deze vermetele bewering heeft reeds, zoowel bij vrienden als bij vijanden zulk een weerklank gevonden, dat men er niet ver meer van af is de nauwe overeenkomst der twee bewegingen als een voldongen feit te beschouwen."

Wie was nu »de vader der christelijk-sociale beweging"? Het was de bisschop van Mainz, EMMANUEL KETTELER. En toen KETTELER de christelijke oplossing der sociale quaestie voorstelde »waar had hij toen die oplossing gevonden"?

»Zeer eenvoudig in de oude leer der katholieke kerk en in 't bijzonder in de *Summa theologica* van den H. THOMAS VAN AQUINE. Toen KETTELER pastoor was te Hopsten, wijdde hij zijne vrije oogenblikken aan de studie van de scholastieke wijsbegeerte der groote meesters. En juist deze studie overtuigde hem, dat het moreel begrip van den eigendom, zooals dat geleerd werd door de Katholieke wetenschap der vervlogen tijden, onvereenigbaar was met het begrip, dat hij uitgedrukt vond in de werken der klassieke economisten.

De studies van het recht en van de politieke economie hadden MGR. KETTELER een juist inzicht gegeven in de waarde van de katholieke opvatting van den eigendom uit theoretisch en practisch oogpunt. En vast besloten, om de waarheid te doen kennen, vatte KETTELER de eerste gelegenheid, die zich vóór deed, aan, om in de Kathedraal van den H. BONIFACIUS de katholieke leer van den eigendom te prediken. En die redevoeringen zijn monumenten van christelijk-sociale leer gebleven.

Door de scholastiek zoo als 't ware weer uit haar graf op te graven, heeft de groote Bisschop van Mainz, op het terrein der sociologie den keten van den overlevering der katholieke idee, verbroken door de reformatie, de philosophie van de XVIIIe eeuw en de revolutie, weder hersteld. Zonder THOMAS VAN AQUINE zou KETTELER niet de groote hersteller van de katholieke sociologie geworden zijn."

Een weinig verder zegt DESCURTINS dat «voor KETTELER de katholiek-sociale hervorming een integreerend deel uitmaakte van de vernieuwing der christelijke ideeën.»

»Het was de herstelling van de christelijke opvatting der wereld», zoo vervolgt de eminente schrijver, «die hij nastreefde ook op ander gebied, met zooveel moed en succes. In de oogen zijner tijdgenooten kan men zeggen, dat Bisschop KETTELER doorging voor een der grootste vertegenwoordigers van het ultramontanisme. Ik behoef hier slechts te herinneren aan zijn polemiek met NIPPOLD, een onvermoeid kampioen voor 't *Reform-Katholicisme.* Men ziet er in, hoever KETTELER af stond van de pogingen, die door NIPPOLD zoo vurig werden nagestreefd."

Na KETTELER, noemt DESCURTINS Baron VON VOGELSANG, aan wien, zoo zegt hij, »de verdienste toekomt, met flinke hand de grondlijnen getrokken te hebben voor een katholieke sociologie."

»In de oogen van VOGELSANG, was de sociale orde van de middeleeuwen, ontsproten aan de Christelijke ideeën, het ideaal van de harmonie van alle economische krachten en van den socialen vrede, het einddoel van alle economische wetgeving." Dan geeft DESCURTINS een prachtige, grootsche pagina van VOGELSANG weer, die eindigt met de volgende alinea:

»De Christelijk-sociale orde van de middeleeuwen verschijnt voor onze oogen als een grootsch werk van den geest. Dit despotisme, toegepast op de maatschappij, overtreft de meest edele scheppingen van de oudheid, evenals de onvergelijkelijke majesteit van onze gothieke kathedralen, de begrensde schoonheid der Grieksche tempels verre beheerscht.

Maar ongelukkigerwijze laat de zonde der menschen de goddelijke scheppingen niet tot haar volmaaktheid komen. Voordat

de groote idee tot zijn volle ontwikkeling geraakt, komt het verderf er bij en misvormt, wat verwoestbaar is, nam. den uitwendigen vorm. Maar de geest, die geschapen heeft, blijft leven en tracht nieuwe vormen voort te brengen.»

Evenals KETTELER was ook VOGELSANG een groote tegenstander van het liberalisme.

»VOGELSANG", zoo schrijft DESCURTINS, »ontveinsde zich niet de onoverwinnelijke tegenstrijdigheid die er bestond tusschen zijn leerstellingen en de liberale ideeën. Niemand heeft zich helderder en met meer energie dan hij tegen het liberalisme uitgesproken. In zijn oogen is de onvermijdelijke voorwaarde voor de christelijke oplossing der sociale quaestie, de algeheele breuk met het liberalisme en de besliste terugkeer tot de katholieke grondbeginselen."

DE OORSPRONG VAN 'T REFORM-KATHOLICISME.

I. *Het Kantianisme.*

Na aldus de grondslagen der sociale hervorming te hebben bloot gelegd, zoekt DESCURTINS naar de wording van het *Reform-Katholicisme.* Een der eerste oorzaken vindt hij in de philosophie van KANT; en in heldere woorden toont hij de fundamenteele dwaling aan van de schrijvers, die in de Kantiaansche ideeën een herleving van 't Katholicisme meenden te zien.

»Het is hier de plaats niet om de geschiedenis van die vreemde poging te beschrijven.

Het zal voldoende zijn om te herinneren aan hetgeen A. LECLÈRE, in zijn studies over de kantiaansche philosophie zegt aangaande de phantastische verwachtingen, die men koestert over die opleving van 't Katholicisme door KANT en zijn philosophie.

Mocht het waar zijn, dat het werk, wat verricht wordt in Duitschland, Frankrijk en Engeland, om in den Katholieken bodem het zaad uit te strooien der Kantiaansche wijsbegeerte, slechts een Sysiphuswerk was geweest, zonder eenige betreurenswaardige gevolgen. Maar, door te breken met de traditie en de apologetiek in overeenstemming te brengen met den Kantiaanschen geest, heeft men den zuurdeesem van 't scepticisme binnengevoerd in het hart der studeerende jeugd.

Men kan haast niet begrijpen hoe een dusdanige beweging zich heeft kunnen verbreiden in den boezem van 't Katholicisme. Volgens KANT kan de mensch tot de eerste oorzaken der dingen niet geraken, omdat een metaphysieke zekerheid niet bestaat en noch het bestaan van God noch eenige andere religieuse waarheid door de Rede bereikbaar zijn.

KANT beweert dat het een noodlottige dwaling is, te spreken van godsdienstige waarheden, want die waarheden zijn noch bewezen noch bewijsbaar. Sinds de mensch in alle volheid de werkelijkheid en de proefondervindelijke waarheid heeft leeren kennen, hebben de godsdienstige waarheden alle karakter van geloofwaardigheid voor hem verloren.

In het systeem van KANT vindt de godsdienst slechts plaats naast de poëzie en de kunst, en is hij niets anders dan een door den mensch zelf geschapen ideëele wereld, waardoor hij zich verheft boven de werkelijkheid om voldoening te geven aan zijn religieus gevoel."

En hierbij voegt DESCURTINS nog een zeer ware opmerking:

»Bovendien, het streven naar een herstelling van het Katholicisme door het Rationalisme, is niet nieuw. Het einde van de 18de en het begin van de 19de eeuw hebben groote theologen hetzelfde zien beproeven. ZIRKEL, de coadjutor van den bisschop van Würzburg, om slechts één voorbeeld te noemen, stelde zich op 't standpunt der Kantiaansche philosophie om een Dogmatiek te schrijven, waarin hij de Godheid van CHRISTUS loochende en de Dogma's en Sacramenten als eenvoudige symbolen voorstelde. Wat hij leerde over den oorsprong der Evangeliën en der eerste Kerk heeft een treffende overeenkomst met de meest moderne verhandelingen van het Reform-Katholicisme. Later heeft ZIRKEL de ijdelheid van zijn streven ingezien en zijn afwijkingen hersteld door een werkzaam leven, gewijd aan de verdediging des geloofs."

II. *Het Reform-Protestantisme.*

Het is echter niet alleen het Kantianisme, dat het »Reform-Katholicisme" inspireerde. Het onderging eveneens den invloed van het moderne Reform-Protestantisme.

Na door een onwederlegbare redeneering te hebben aangetoond, dat het vrije onderzoek langzamerhand het Protestantisme moest voeren tot de loochening van CHRISTUS' Godheid, zegt DESCURTINS:

»Gedurende meer dan een halve eeuw heeft de moderne theologie getracht aan te toonen, met behulp van talrijke wetenschappelijke werken op het gebied der exegese en der geschiedenis van het dogma, dat het Christendom ontstaan is uit een samensmelting van de godsdienstige ideeën der Joden met de religieus-philosophische stelsels der Grieken. En hoe verschillend en tegenstrijdig de veronderstellingen, die uitgedacht werden om het Christendom te verklaren, ook waren, alle kwamen zij hierin overeen, dat zij de Godheid van CHRISTUS loochenden. Van die laatste veronderstelling ging men uit om de Evangelien en hunne geschiedenis te verklaren.

In katholieke kringen gaf men zich, tot voor korten tijd, wel rekenschap, dat er een onoverkomelijke afgrond bestond tusschen de katholieke leer en deze wijze van opvatting en behandeling der H. Schrift. Het is nog slechts weinige jaren, dat men zich een theologische richting heeft zien openbaren, die in werkelijkheid zijn uitgangspunt heeft in dezen voorloopigen arbeid der moderne Protestantsche theologie op 't gebied van exegese en dogma-geschiedenis."

Dan geeft de eminente schrijver in 't kort de ideeën weer van den »merkwaardigsten vertegenwoordiger van deze school" Abbé LOISY van wien hij zegt:

»Volgens LOISY kan de Godheid van JEZUS-CHRISTUS niet bewezen worden; de Zaligmaker heeft ook de Kerk niet gesticht: wel heeft later de overlevering der eerste Chistenheid erkend een Kerk, gesticht *op* den CHRISTUS, maar niet een Kerk gesticht *door* den CHRISTUS. De passages, waarin verhaald wordt de stichting der Kerk door den Verrezene, zijn niet anders dan de uitdrukking van het gevoel der eerste Christen-gemeente. De woorden: »Gij zijt Petrus en op deze steenrots zal ik mijne Kerk bouwen", beteekenen dan ook niet de stichting der Kerk, maar schijnen veelmeer te doelen op een *latere* stichting der Kerk, terwijl de woorden: »Wie de Kerk niet hoort, is gelijk aan een heiden en een publikaan" betrekking hebben op geheel andere tijden, dan waarin de Evangelist ze plaatst.

Bij zulk een opvatting van het Evangelie, is er natuurlijk geen sprake van dogma's, die CHRISTUS zou hebben verkondigd. Volgens LOISY heeft CHRISTUS geen enkel Sacrament ingesteld en voor elk Sacrament tracht hij hiervan het bewijs te leveren. De beschouwingen, die hij wijdt aan de Eucharistie, behooren tot de meest ijskoude, die geschreven zijn over dit Goddelijk onderwerp.

Als wij LOISY genoemd hebben en zijn opvatting van het Nieuwe Testament en de geschiedenis aangaven, dan is dit niet alleen om de eerste plaats, die hij in de rij der Reform-Katholieken inneemt, maar ook om de vrijmoedigheid zonder omwegen, waarmee hij zijn meeningen uitdrukt.

Met zijn neiging, om uit gestelde praemissen de logische consequenties te trekken, komt hij tot een serie conclusies, die hem plaatsen aan den uitersten linkervleugel der moderne protestanten.

Het doet weinig ter zake te weten welke gevolgtrekkingen LOISY voor zich zelf uit zijn onderzoekingen maakt. Dat heeft overigens hier niets te maken. Maar indien zijn wijze van opvatting der Evangelien, waaraan hij alle karakter van geschiedkundige bronnen

ontzegt, ingang mocht vinden bij de jonge geestelijkheid, dan zouden zij noodzakelijk geplaatst worden voor twee dingen, ofwel hun Christendom en Kerk te verlaten, òfwel het voorbeeld te volgen der moderne Protestanten, die in hun Kerk blijven, zonder te gelooven in de Godheid van den CHRISTUS.

Maar indien er werkelijk zouden gevonden worden, die, zonder te gelooven aan de Godheid van CHRISTUS, toch de trappen van het altaar zouden willen opgaan, dan zou in waarheid de gruwel der verwoesting van het heiligdom gekomen zijn."

En DESCURTINS vat zijn eindoordeel over dit punt aldus samen: »Wie kalm en zonder vooringenomenheid toeziet, zal tot de zekere overtuiging komen, dat het Reform-Katholicisme denzelfden weg volgt als 't Reform-Protestantisme, maar het gaat nog sneller af op zijn doel.

Evenals het moderne Protestantisme, zal het komen tot een Jezus zonder CHRISTUS, een CHRISTUS zonder Zoon van God, een Zoon van God zonder Kerk, een Kerk zonder dogma's, zonder Sacramenten, zonder Priesterschap. Dit alles was natuurlijk slechts een droom. Waarom zou dan die droom even als alle droomen niet vervliegen?

Wat de reform-beweging zoo uiterst verderfelijk maakt, is haar wijze van voortgang. Zij bestrijdt de hoofdwaarheden van het Christendom niet met open vizier, evenals haar verklaarde vijanden. De modernen gebruiken de oude taal, de traditioneele oude woorden, waaraan zij dan een vreemden, verdraaiden zin geven. Door haar wijze van handelen herinnert het *Reform-Katholicisme* aan het Arianisme en de Gnosis, die het Christendom wilden verzoenen met de wetenschap der eeuw, het wilden verbeteren en meer diepte geven.

BESLUIT.

Terugkeer tot de traditioneele philosophie.

Als conclusie van zijn werk komt DESCURTINS terug op zijn uitgangspunt namelijk: de Thomistische wijsbegeerte: »Vrienden en vijanden erkennen dat ST. THOMAS VAN AQUINE het toppunt van christelijke wijsbegeerte heeft bereikt en een intellectueel reuzenwerk heeft voltooid, waarop de volgende generaties van Christelijke denkers in alle veiligheid kunnen voortbouwen.

Wanneer een modern denker, in zijn geschiedenis van het Materialisme, bewonderend de majesteit der kathedralen, die hun koepels en klokketorens verheffen in de lucht, den uitleg van de werken zoekt in den heiligen eerbied waarmede men de mysteries verwelkomde, dan vergeet hij dat het imposante intellectueele gebouw van den H. THOMAS tijdgenoot is van die wonderlijke scheppingen, en dat de christelijke philosophie, zooals de H. THOMAS die heeft opgebouwd, ontsproten is uit de scheppingskracht van hetzelfde levende Christendom, dat zooveel nieuwe organismen op alle gebied heeft voortgebracht.

De geschiedenis van de christelijke philosophie is, voor het grootste gedeelte, de geschiedenis van den Katholieken geest. Haar oorsprong en ontwikkeling vallen samen met dien glansrijken opbloei van de Christelijke beschaving, terwijl de afval van de scholastieke philosophie ook het verval beduidt van die beschaving, de triomfantelijke intocht van de Renaissance en de strijd der reformatie die zou 't uiterlijk de Kerk verzwakken, ja haar zelfs schenen te zullen vernietigen.

Niets zou echter onzinniger zijn dan zich de hedendaagsche scholastieke philosophie voor te stellen als een eenvoudige overdruk van de philosophie van den H. THOMAS. Neen, wij gelooven aan de verrijking der Christelijke philosophie door de zekere resultaten der moderne onderzoekingen, bepaaldelijk op het gebied van geschiedenis en natuurwetenschappen.

Een voorbeeld van de juiste aanpassing der moderne wetenschap aan de ontwikkeling der Thomistische philosophie is ons aangeboden door den geleerde, die zeer veel heeft bijgedragen tot de herleving der scholastieke wijsbegeerte. De kardinaal-aartsbisschop van Mechelen, Mgr. MERCIER, heeft inderdaad in zijn psychologische studiën, de treffendste bewijzen geleverd dat de meest moderne onderzoekingen op het gebied van physiologie en psycho-physica er toe bijdragen om de waarheid van THOMAS' leer over de ziel en haar eigenschappen te bevestigen

Eénheid van leer. — Eén met den Paus.

Vervolgens eindigt de eminente socioloog zijn «lettres à un ami» met zijn raadgevingen, die wij hier weergeven met dezelfde cursiveeringen.

»De glorierijk regeerende Paus Pius X heeft niet opgehouden te doen uitkomen het belang der Katholieke overlevering, en hij heeft de Katholieken gewaarschuwd met groote energie, tegen een ongezond scepticisme.

Indien men wil weten, hoezeer de philosophie invloed kan hebben op de opvatting der sociale quaestie, behoeft men slechts te denken aan LAMENAIS. Dat vurig genie scheen, door zijn groote eigenschappen van geest en hart, geroepen om de vader te zijn der Christelijk-sociale hervorming. Zijn wijsgeerige afwijkingen hebben hem er toe geleid om de apostel te worden van 't Anarchisme. Dat is een verschrikkelijk voorbeeld, dat men niet genoeg kan overwegen.

Ik begrijp het, beste vriend, dat de katholieke jonge mannen van onze universiteiten belang stellen in de groote sociale quaestie, en ik ben ten zeerste verheugd hen zich te zien scharen onder de belangelooze strijders voor een beter sociaal recht.

Maar dat zij, op het voorbeeld der socialisten, leeren hóóg te schatten de waarde van de éénheid der geesten in de wijze van wereld- en levensopvatting. De aankomende Katholieke mannen zullen slechts dan met succes hun vaandel in den socialen strijd ontplooien, als hun actie gebaseerd is op het hechte fundament van de éénheid in leer.

De sociale quaestie is niet alleen een kwestie van de maag: het is een quaestie van beschaving in den meest breeden zin van het woord. Het werkelijk ideaal van Christelijke levensvoering, dat wij nastreven, is hetzelfde wat reeds in zulke warme kleuren en preciese lijnen door den vorst der scholastiek is afgeschilderd.

Het is niet een louter toeval, dat de Christelijk-sociale beweging weder teruggeleid wordt tot de studie der werken van den H. THOMAS VAN AQUINE, want wij kennen geen andere philosophie die, door haar moraal, in onverzoenlijker tegenspraak staat met liberale economie, dan de Thomistische. In tegenstelling met de moderne sociale philosophie, volgens welke het eigenbelang het economische leven regelt en waarbij dus alle moraal is uitgesloten, kent de scholastieke philosophie slechts ééne zedelijke wet, die èn voor het economische èn voor het individueele leven verplichtend is. En juist in die moreele opvatting der economie ligt het grondverschil van beide stelsels.

Het doel van de Christelijk-sociale hervorming kan in enkele woorden worden samengevat. Zij wil weder in eere stellen de christelijke beginselen van het recht, van de waarde van den arbeid, van het rechtvaardige loon. Zij wil de sociale rechtvaardigheid verwerkelijken.

Het was een treurig feit, dat op 't oogenblik, dat de machine een algeheelen ommekeer brengen ging in de arbeidsvoorwaarden, de christelijke opvatting van de sociale orde uit de geesten weggewischt was door een twijfelzuchtige lichtzinnige philosophie. Zonder dit noodlottige samenvallen zou de machine niet alleen een machtige beschavingsfactor geworden zijn, maar ook een weldaad voor allen.

Wanneer de ware christelijke sociologie de sociale moraal, uit de valsche philosophie en den stand der zaken, zooals het moderne industrialisme die heeft geschapen, ontsproten, weder tot

haar juiste waarde zal hebben teruggebracht, dan eerst zal de sociale vrede hersteld zijn.»

Maar om dat te bereiken, herinnert DESCURTINS er aan, dat wij in innige, krachtige éénheid met het hoofd der Kerk moeten verbonden blijven. Dat is zijn laatste woord. En ook wij, van onzen kant, willen hier niets meer aan toevoegen. J. Z.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

WIE LIEGT?

Het Volk is uit den hoek gekomen, thans met een schrijven van een sociaal-democratisch gemeenteraadslid van Straatsburg, die verklaart, dat daar van de 36 raadsleden er maar 16 sociaal-democraat zijn.

Het Volk acht 't dus bewezen, dat ik gelogen heb.

Wonderlijker logica is niet denkbaar. Ik constateer alleen deze feiten:

1. dat de sociaal-democratische *Düsseldorfer Volkszeitung* op de liberalen van Breslau gescholden had, wijl de liberale meerderheid aldaar gestemd had vóór het heffen der gemeentelijke belasting op levensmiddelen tot 1910;

2. dat de gemeenteraad van Straatsburg een nog verder reikend besluit genomen had, nl. om aan de regeering te verzoeken, die belasting nog *na* 1910 te mogen heffen;

3. dat hetzelfde sociaal-democratische orgaan (11 Juni ll.) er op stofte, dat de gemeente Straatsburg zooveel voor de arbeiders had gedaan, en dit verklaarde, door tot tweemaal toe te vermelden, dat de sociaal-democraten in de Raad te Straatsburg de meerderheid hebben.

Het Volk ontkende dit laatste.

Ik deelde dit onmiddellijk mee, en constateerde, dat dus òf het Nederlandsche òf het Duitsche Sociaal-democratische orgaan onwaarheid geschreven had.

En dit nu blijf ik volhouden, en kan ook *Het Volk* niet ontkennen.

Neen, *Het Volk* zal verder moeten *erkennen*, dat dus de bluf-ferij van 't Duitsche orgaan al zeer leugenachtig was en de goede sociale maatregelen te Straatsburg *niet* aan de sociaal-democratische meerderheid te danken zijn, om de eenvoudige reden dat deze — althans volgens *Het Volk* — daar niet bestaat!

't Werpt echter een eigenaardig licht op de waarheidsliefde van *Het Volk*, wanneer dit blad deze zaak weer eens aangrijpt, om... MR. AALBERSE voor leugenaar te schelden!

Die kan 't toch heelemaal niet helpen, dat de sociaal-democratische *Volkszeitung* van Düsseldorf, in strijd met de waarheid beweerd heeft, dat Straatsburg een sociaal-democratischen gemeenteraad heeft!

Wel liegt *Het Volk* tweemaal in zijn antwoord:

1°. wanneer 't zegt, dat ik mijn gegevens ontleend had aan »de *Kölnische Volkszeitung*, het bekende centrumsblad," — ik heb daar niets van gezegd en 't is ook niet waar! — en

2°. wanneer 't beweert, dat ik van *Het Volk* gezegd heb, dat het zou »gegeurd hebben met de sociale maatregelen, die in Straatsburg tot stand gekomen zijn," — dat heb ik niet gezegd, ik merkte dat op van den Düsseldorfer collega van *Het Volk*.

Het schijnt dus, dat *Het Volk* er na de geduchte aframmeling, bekend onder den titel *Wie liegt?* nog niet voorzichtiger op geworden is. W. A. Z.

KORTE BERICHTEN.

Huurders en verhuurders. — De vereenigingen van huisbezitters en van huurders werken te Solingen — nog al de stad der messenmakerijen! — eendrachtig samen. Eerst hebben ze gezamenlijk een huurcontract opgesteld, dat al heel gauw in 4000 gevallen toepassing vond. Thans hebben ze een Verzoeningsraad voor huurgeschillen in 't leven geroepen. De leden zijn verplicht bij eventueele meeningsverschillen tusschen huisbaas en huurder dien Raad daarin te kennen alvorens zij zich tot den rechter mogen wenden. Men hoopt hierdoor een vermindering te bereiken van het aantal hatelijke huurprocessen — zoodat tot dusverre de toestand niet zoo erg ideaal blijkt geweest te zijn.

Ouderdomsverzekering. — Het vorige jaar heeft de Fransche Kamer het ontwerp op de ouderdomsverzekering verworpen, maar men zal in Frankrijk de oude armen toch niet geheel en al aan hun lot overlaten. De ondersteuning van de ouden van dagen zal nu volgens de wet van 14 Juli 1905, aan de departementen en gemeenten worden opgedragen. Artikel 1 van deze wet luidt: Elk Fransch burger (man of vrouw) die zonder middelen is en niet in staat tot arbeiden en òf den leeftijd van 70 jaren heeft bereikt òf lijdende is aan een ongeneeslijke ziekte of ongeneeslijk gebrek, heeft recht op de door deze wet georganiseerde ondersteuning.

De ondersteuningen bestaan voor Parijs en het departement der Seine uit maandgelden of in onderbrenging in een gesticht. Zij gaan uit van het openbaar armbestuur, dat de aanvragen onderzoekt en van welks beslissingen beroep open staat bij den gemeenteraad, die ook het bedrag der ondersteuningen vaststelt.

Wie aanvragen indienen, moeten tegelijkertijd mededeeling doen van den economischen toestand waarin hun kinderen verkeeren, opdat het armbestuur zoo noodig bij deze stappen kan doen om terugbetaling van de verleende ondersteuning te verkrijgen.

Thuiswerkstersbond. — In Duitschland telt de «christelijke vakvereeniging der thuiswerksters» reeds 4500 leden; haar orgaan, het maandblad «*Die Heimarbeiterin*», geeft blijk van opgewekt vereenigingsleven.

Leerlingwezen. — De Brunswijksche regeering heeft officieel de leerling-regeling erkend, zooals die in het collectief contract der typo's staat omschreven.

Dit is de eerste erkenning van dien aard in Duitschland.

Sociale wetgeving onder de Zwarten. — De gouverneur van Kameroen heeft bij verordening den werkgevers de verplichting opgelegd, de loonen der kleurlingen, die bij hen in dienst zijn, in baar geld uit te betalen. De patroon mag wel met zijn onderhoorigen overeenkomen, dat zij vrij onderhoud genieten, maar hij mag geen waren op afrekening verstrekken.

Een en ander is in overeenstemming met de Duitsche Gewerbeordnung.

Wordt onze sociale wetgeving zoo ook in Indië overgeplant?

Huisarbeid. — De Zwitsersche afdeeling der vereeniging voor internationale arbeidersbescherming heeft besloten den Bondsraad te verzoeken, een volledige enquête in te stellen naar de Zwitsersche huisindustrie en daarbij de invoering van wettelijke registreerdwang in uitzicht te stellen.

Huisindustrie wordt er voornamelijk beoefend door: 32000 arbeiders in de zijde-industrie; 30.000 bij de uurwerk-industrie; 26000 bij 't stikken; 20.000 bij 't stroovlechten; 8000 bij de confectie; 7100 bij de katoenindustrie. 't Gezamenlijk aantal thuiswerkenden bedraagt 133.300, natuurlijk voor een zeer groot gedeelte vrouwen en kinderen, zoodat er nog wel iets meer mag geschieden dan eenvoudig registreeren van al deze werkkrachten. Een wet op den kinderarbeid is een noodzakelijk vereischte. O.

ONTVANGEN BOEKEN.

Programma van het Katholiek Sociaal Congres te houden op Zaterdag 10 en Zondag 11 Aug. 1907, te 's Hertogenbosch.

Het arbeidscontract met inleiding en aanteekeningen ontleend aan de gewisselde stukken en gevoerde beraadslagingen, door Mr. E. M. MEIJERS, eerste gedeelte, Haarlem. H. D. TJEENK WILLINK, 1907, — 86 bladz.

Werkloosheid, door A. J. STILTING, Amsterdam, J. H. DE BUSSY 1907. — 188 bladz. f 1.50.

Annuaire de la Législation du Travail publié par l'office du Travail, Belgique. 10e Année — 1906.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 17 AUGUSTUS 1907. No. 33

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

BERICHT.

Besturen van Werkliedenvereenigingen, welke het abonnementsgeld over 1907 nog niet hebben ingezonden, ontvangen geen exemplaren meer totdat het verschuldigde is voldaan.

Administratie
Kath. Soc. Weekblad.

INHOUD: Dr. Ariëns' Portret, door GERARD BROM. — Het Dr. Ariënsfonds II, door P. fr. ILDEFONSUS, *Ord. Cap.* — Berichten en Medeelingen: Reorganisatie van Unitas. — Katholiek Sociaal Congres. — Ouderdomsverzorging. — Uit de Vakbeweging. — Korte Berichten: Van een koopersbond, die als bemiddelaar optrad. — Leerlingwezen. — Naast minimum-loon minimum-arbeid. — Internationale reedersbond. — Ondersteuning en belasting. — Gemeentelijke Sociologie. — Het Janusgezicht der Sociaal-Democratie. — Nieuwe Boeken.

Dr. ARIËNS PORTRET.

De schilder BOTTICELLI werd door een boetprediker geboeid, de musicus PALESTRINA door een ordestichter, de dichter BRENTANO door een mystieke non. En de kunstenaar heet zoo vrij, zoo los, zoo licht; laat die zich vangen door een strengen geest?

Het raadsel is geen wonder en de verklaring wel gewoon: de kunstenaar en de heilige worden bezield door dezelfde vurige tongen van den H. Geest, beiden zien door de wolken in één licht; zij vereeren beiden het Goddelijk Woord en de heilige het Verlossend Woord; ja de artist heeft een roeping om te preeken, want op hem bijzonder is het woord van Petrus aan zijn glorie toepasselijk: »Gij zijt een koninklijk priesterschap."

In onze Kerk zijn ze beiden als broeders verwant. En door zijn aangeboren trek naar al wat echt en levendig is begrijpt een christen kunstenaar den apostel vanzelf, omdat hij even sterk de doode sleur verfoeit en 't volk wil omhoog trekken uit de middelmatigheid.

Zoo kan een sociale werker, die zijn gedachten op alles zet behalve kunst, de kunstenaars een voor een aangrijpen. Zij zijn voor zijn natuurlijke geestdrift gevoelig, zij vertrouwen zijn gulhartigheid, zij gelooven zijne verwachtingen. En ze bewonderen hem! Ja, dezen man! die alle wereldsche manieren verloren heeft in de achterbuurten, hij lijkt een artist, mooier dan de fijnste heer, wanneer hij met zijn gebaren verschijnt, eenvoudig omdat hij spontaan is als de natuur zelf, als een kind, het mooiste in de natuur; en hij is buitengewoon leelijk met dien grooten mond, dat slappe vel, niets dan botten en beenen immers? Neen, integendeel niets dan geest! Een denker heeft gezegd: »ik heb geen ziel, ik bèn een ziel en hèb een lichaam, want ik ben naar Gods evenbeeld geschapen en God is geest." Dat *zien* we aan ARIËNS en daarom is hij mooi. O, kijk hem, als hij spreekt voor het volk en je verblindt als de bliksem. Een scherpe stem, een mager lijf, een jas en een bril, wat is er aan? Hij draagt geen horens van vuur aan zijn voorhoofd als Mozes, maar wie oogen heeft in zijn kop, die herkent den profeet ook zonder teeken.

Begrijpt ge nu, waarom de bouwmeester JAN STUIJT, toen hij in Enschedé moest werken, 's avonds altijd ging luisteren naar dien democraat? En hoe de kunstkring de Violier geen spreker méér genoot dan onzen propagandist? En wat vondt de schilder TOOROP aan dezen dorpspastoor?

JAN TOOROP heeft Dr ARIËNS geteekend louter uit sympathie voor zijn streven. De schrijver VAN LOOY raadt met artistieke intuitie, dat de woorden koning en kunstenaar denzelfden oorsprong hebben. Ja ze komen beiden van *kunnen* en tegenwoordig is een kunstenaar veel sterker koning dan een vorst. Een koninklijke aalmoes geeft ten minste TOOROP aan de drankbestrijding met dit portret. Want zijn geschenk wordt op het Nijmeesche Congres tentoongesteld als een bijdrage aan het Dr. ARIËNS-fonds terwijl er reproductiies worden verkocht voor het edel doel.

Ik tracht geen kunstkritiek uit te oefenen, want iedereen leest hetzelfde uit deze strakke trekken, vooral uit dien ernstigen blik, vol idee en energie. We zijn een oude foto gewend, waar hij zoet op uit komt als een kind op visite, met alle plooien en rimpels oneerbiedig weggeveegd. Daar ziet men immers juist zijn leven in uitgedrukt, zijn zorg voor anderen, zijn offer van zich zelf. Dit is de priester uit de binnenkamer, die 't geweldige werk van organisatie bedenkt, dit is de leider in actie, de man van de daad.

Deze gedachte van TOOROP toelichten met een beschouwing over ARIËNS' wezen, is mijn plan.

Een bekend type als ARIËNS heeft zijn legenden. En zonder lachen kan niemand hooren, hoe hij op het groot seminarie werd behandeld om zijn grenzelooze naiviteit. Hij was jonger ook ergens anders groot gebracht dan zijn

kameraden, zoodat hij gold voor een nieuweling en een soort vreemdeling. Want, terwijl de meeste priesters worden geleverd door den kleinen burgerstand, had hij een advocaat voor vader, wat toen vooral merkwaardiger was, omdat er maar weinig roomsche juristen waren· Zijn beschaving gaf hem ontzag, maar een oorspronkelijke geest geniet dat goedkoope succes minder dan de kennismaking met een anderen stand. Na zijn broeikasopvoeding waardeerde hij de ruwe, maar sterke zoons van winkeliers en boeren dubbel. Hij voelde zich in de vacantie bij al zijn vrienden thuis; het hooghartig geslotene van een aristocraat was hem vreemd; hij snakte er naar om het volle leven te leeren kennen door veelzijdig verkeer. Nog houdt hij evenals de geniale volksman, generaal BOOTH, door alles heen iets fijns en teers over zich. Maar zelf zegt hij, van jongs af democraat te zijn geweest, de gelijkheid zat hem in 't bloed. Neen, hij heeft die denkbeelden niet als een modejas omgehangen — zooals menigeen, die meer democraat is uit nijd tegen de bezitters, dan uit liefde voor de armen en met den menschenhater DIOGENES zijn hoogmoed door de gaten van zijn mantel laat kijken.

Die omstandigheid is van 't grootste belang geworden voor zijn invloed. De vrienden, die hem naar de oogen keken, behoefden zich later niet te schamen midden in 't proletariaat. Als FONS het durfde, konden zij het zeker. Min of meer zien we hier 't zelfde van Mgr. VON KETTELER, die velen voor de democratie won als bisschop, maar eerder als baron.

In Rome gold hij voor een geboren theoloog. Zijn tijdgenooten stonden verstomd over het gemak, waar hij ze allemaal een tijdje vóór het examen mee inhaalde. Ook dat is een gewichtige factor in zijn leven. Zooals MÖHLER toevallig van de klasieke letteren aan de dogmatiek kwam, maar zijn kennis van het latijn en grieksch gebruikte voor het begrip der Kerkvaders. Zoo hebben de omstandigheden, van den godgeleerde ARIËNS een sociaal werker gemaakt, die zijn wetenschap voor de practijk niet behoefde weg te smijten, maar de moraal toepaste in de economie.

De voorzienigheid nazien is 't eenige wat wij kortzichtige menschen kunnen en dat nog gebrekkig. Wie ARIËNS als kapelaan in de fabriekstad Enschedé 't eerst leerde kennen, vindt het onmogelijk hem als kamergeleerde te denken en toch werd juist een professoraat aan 't groot seminarie door zijn kameraden voorgespiegeld.

De zuivere spiegel der historie vertoont een beter beeld. Ons verschijnt hij als de priester, die leerde voor het leven. En al heeft hij, God weet hoeveel, beschouwingen begraven in de werkelijkheid, hij heeft zich volgens de belofte van 't Evangelie verloren om zich te winnen, want wij danken den hemel, dat deze gezegende man zijn veelzijdigheid afsneed en zich eenvoudig gaf aan de propaganda. Als volksleider is ARIËNS groot geworden, omdat de Heer hem daarvoor had bestemd.

In VLIEGEN's »Dageraad der Volksbevrijding" staat beschreven, hoe de allereerste staking in Twente onverwacht werd uitgemaakt door een jong kapelaan. Wie 't was, begrijpt iedereen, want het kon er maar één wezen! Hij had de opgewonden arbeiders zoo volmaakt eronder gekregen, dat zij hun socialistische leiders in den steek lieten. »Kerels, jullie hebben gelijk, maar je pakt het verkeerd aan", had hij geroepen met zijn armen omhoog voor het woeste volk. En wil iemand bij dezelfde gelegenheid een andere kracht van hem kennen, dan moet hij weten, hoe de gehate burgemeester dadelijk op zijn verzoek verdween, omdat anders de werklui de fabriek niet in gingen.

Goddank is de geschiedenis van de roomsche arbeidersbeweging al onder handen, die ARIËNS tot zijn recht laat komen als volksleider. Maar twee namen vergeet geen mensch: De Eendracht en Concordia. De Eendracht was een fabriek in Haaksbergen, waar ARIËNS zijn bondsbroeders, om het recht van organisatie ontslagen, werk verschafte. Het kapitaal had hij gedeeltelijk gegeven, gedeeltelijk gebedeld. Het eerste ging hem beter af dan 't laatste, maar hij zette door en kreeg de duizenden bij elkaar. Wat hem dat heeft gekost, beseft geen ziel ter wereld; alleen bekent hij zelf, dat hij 't terugkomen met een teleurstelling niet zoo erg vindt, als het aanbellen met verwachting. En toch heeft hij 't klaar gespeeld, en nog was 't niet genoeg. Wie anders had de verantwoording dan hij, wie leed onder de concurrentie dan hij, wie moest de onderneming ten slotte liquideeren dan hij? Ik zie hem nog een winkel instappen met een pak stalen onder zijn arm als een handelsreiziger, en och het lukte zoo slecht!

Concordia geeft hem gelukkig meer voldoening. 't Is het gebouw van de katholieke werkliedenvereeniging in Enschedé, dat al weer te danken is aan ARIËNS. Bij zijn verplaatsing zei hij aan de leden van de Maria-vereeniging: »De toekomst van Concordia leg ik in jullie handen — mijn ziel is 't, en ik ga dood, als het sterft.« Leeft ARIËNS zoo lang als Concordia, dan weten we 't wel!

Waarom hij dat testament overgaf aan de vrouwen, dat verklaart zijn eigenlijke werk, want tot dusver was het allemaal nog voorspel. Zijn tegenwoordige volgelingen begrijpen nauwelijks, hoe hij de man is, die 't roode gevaar uit Twente, ja veel verder verdreef. Honderd levens heeft hij doorgemaakt, en alles in één lijn, den heiligen weg naar Rome. Of TROELSTRA een boekje schreef tegen »pater ARRIËNS", of hij zelf een pleidooi leverde voor SCHAEPMAN'S politiek, hij bleef altijd dezelfde. 't Is een heele kunst, van fabrikanten geld te krijgen voor arbeiders, maar hij heeft het gedaan. Zoo'n ernstig man is niet het eigendom van één stand, hij hoort aan de maatschappij.

Waarachtig is hij de grenzen der arbeidersbeweging uitgekomen voor die beweging zelf, zooals iemand een boot uitspringt om te trekken. Dat is hem langzamerhand eerst duidelijk geworden, schijnbaar toevallig al weer. Nu mag hij lid wezen van een enquête-commissie voor het trampersoneel of een studie leveren aan 't internationaal congres over den arbeidsduur, maar zijn hart hangt aan de drankbestrijding. Dat proces speelt zich af tusschen zijn koperen en zijn zilveren priesterfeest. Bij 't eerste gaf de wever ENGELS met een paar vrienden hem als geschenk de belofte van onthouding; bij 't tweede geeft Sobrietas hem een fonds voor een sanatorium — dat is het begin en 't voorloopig eind van zijn kruistocht. Wat daartus-

schen ligt, is zijn levenswerk, de organisatie van de roomsche drankbestrijders.

Geen grooter moeilijkheid voor den geschiedschrijver van Sobrietas — ik ben die gelukkige — dan een bladzijde te leveren zonder ARIËNS naam, want hoe hij zich ook terughield altijd, altijd werkte zijn geest.

Buiten zijn wil ging de redactie van *De Katholieke Werkman*, die hij had gesticht, aan een ander over en hielp hij voortaan *De Kruisbanier* alleen. Dat is het keerpunt in zijn werkkring. Het scheen, dat zijn taak werd besnoeid; achteraf weten wij, dat zijn invloed groeide met die bevrijding. Niet het ambacht van St. Jozef, maar het werk van St. Bernard kreeg hij te verzorgen. Zonder de ellende van 't fabriekswezen was hij nooit tot drankbestrijding gekomen, maar met de zorg voor de werklieden was hij nooit de drankbestrijder voor het heele land geworden.

ARIËNS is een intuitieve natuur, hij schijnt alles vanzelf te begrijpen. De kruistocht-prediker St. Bernard bestemde hij tot patroon voor het Kruisverbond — onbewust, hoe verwant zijn ziel was aan dien heilige. Hij met zijn verlegen lach trillend van toorn, levend op zijn zenuwen, zooals het heet, hij geeft zich met een Goddelijken hartstocht aan zijn zaak als de middeleeuwsche monnik.

Hij heeft het evangelisch genie van een mysticus. MAGDALENA, die haar reukwerk en de Samaritaan, die zijn wijn offerde, zijn voorbeelden van onthouding. Op een Zondagavond trad hij ergens op en zei, liever bij zijn schaapjes te zijn gebleven, maar de parabel van 't verloren schaap te komen vervullen. Hij dacht beslist aan 't feit, dat de Apostelen arme visschers waren, wanneer hij zijn arbeiders, de eerste kruisverbonders, leerde: »Het kwaad is gekomen van boven, van onderen zal de genezing komen; dat is een wet der geschiedenis."

Door en door praktisch sloot hij zich altijd bij bestaande instellingen aan, of liever hij duwde ze vooruit en zette ze om. Kruisverbond en Mariavereeniging werden de nieuwerwetsche Vincentius en Elisabeth, de propagandisten hielden hun streek op de hoogte van »geloof en wetenschap" in 't drankvraagstuk. Vooral het in de propaganda trekken van de vrouw bewijst zijn menschenkennis; zijn geheele stelsel is gebouwd op het moederlijk gevoel. Vandaar richten al zijn verwachtingen zich op de Annavereeniging, zooals ik later zal verklaren. Ook zijn kracht als denker, de logische ontwikkeling van zijn theorie over de onthouding wordt beschreven in de geschiedenis van zijn werk, dat van zijn persoon zoo moeilijk valt te scheiden, omdat hij immer een mensch van actie is.

Hier gaat het enkel om zijn eigen wezen. Is hij een dweper? Het wordt altijd gezegd, maar nooit bewezen. Misschien omdat verwijt te voorkomen, drukt hij zijn gedachten zoo puntig uit. De oude scholastiek herleeft, als hij aan het werken gaat met 1°, 2°, 3° — evenals St. Thomas, die de schilders het syllogisme op zijn vingers laat uittellen. Hoe zijn heele werk, het behouden van eenheid onder Katholieken, die nog nooit maatschappelijk waren georganiseerd, getuigt voor zijn beleid, laat ik er buiten. Maar één gewoonte teekent hem, de gewoonte om raad te vragen, wat de critiek ondervangt. Zijn leven lang was zijn stelregel, dat een leek in 't vak soms het meest onbevangen oordeelen kan; en daarom polste hij zooveel menschen, die verreweg zijn minderen waren, om meteen op de hoogte te blijven van ieders denkbeelden — een echt democratisch idee! Behalve dat pleizier gunde hij zich de weelde van vaste adviseurs en wel de nuchterste koppen, die hij vinden kon. Met zijn oude vrienden raadpleegde hij geregeld den bijbelgeleerde Pastoor SLOET, »het vijfde Evangelie", en later den moralist Pater RIJKEN, »het scheermes" dat alle kwesties opensnijdt.

Die keus pleit al voor zijn inzicht. Het naieve van ARIËNS is spreekwoordelijk, hoe is hij dan zoo critisch? Het geheim wordt heel natuurlijk opgelost, maar eenvoudig als de waarheid is de verklaring niet.

Onschuldig en onnoozel is niet gelijk, want Paulus leert ons te wezen: »een kind in de zonde en een man in de wijsheid". De ondervinding bewijst, hoe 't Christendom het leven veredelt, hoe 't Geloof ieder oogenblik te pas komt, hoe practisch onze krachtige zedeleer is. Zedelijkheid en wellevendheid zijn familie van elkaâr, ja in de naastenliefde zijn verschillende vormen van den omgang al begrepen. Takt en taktiek zijn ten slotte hetzelfde, zoodat een mensch, die de kardinale deugd van voorzichtigheid bezit, geen aparte handigheid behoeft aan te leggen. De kunst van 't leven vlot hem vanzelf, die kunst wordt immers een tweede natuur. Het wringen in de politiek kost hem geen krimpen, hij rolt er door. Hij doet zich geen geweld aan, omdat hij gevormd is door zelfbedwang. Deed een ander hetzelfde, dan was die misschien oneerlijk of tenminste zijn aard ontrouw. Het komt er met verdraagzaamheid en gehoorzaamheid; hij duldt een anders meening en volgt een anders leiding als het moet. Hij is meegaande niet in den zin van laf en slap, maar van zacht en kalm. Zijn geestdrift wordt geen razernij, zijn ijver geen koppigheid, de lust in zijn werk geen eigenliefde. Bijval overtuigt hem van zijn recht, niet van zijn verdienste; Gods zegen maakt hem dankbaar, niet zelfgenoegzaam.

In hoever dat op ARIËNS toepasselijk is weet God alleen. Maar wij allen ondervonden, hoe geleidelijk zijn leiding liep door gemis aan scherpte. Als jongen was hij geen plaaggeest en deed geen muisje kwaad; als man liet hij zich bij zijn fut niet verleiden tot een harden stoot of valschen lach. Hij kent dat gevaar niet van een komiekeling, die zijn vriend verraden zou voor een aardigheid. Telkens beriep hij zich op den zachtmoedigen H. Franciscus van Sales, die meer vliegen ving met één lepel suiker dan tien lepels azijn.

Goddank is ARIËNS voorzichtig, want de vermetelheid van een korporaal mag een generaal niet hebben, verantwoordelijk als hij blijft voor het leger en de zaak. De veldheer TILLY leed zijn eerste nederlaag door dien waaghals PAPPENHEIM, die er met de ruiters maar op los stormde. Zoo konden de geheelonthouders het lichtgewapende voetvolk van afschaffers aan hun lot overlaten door voorbarigheid. Vooruitgaan, niet uitdagen, was zijn wachtwoord.

Bij zijn natuur kwam nog iets van buiten om hem te temmen. Hij wist meer dan iemand, dat de menschen niet dadelijk met zijn plannen waren ingenomen en hij ze

langzamerhand moest winnen. Achteraf begrijpen wij de tegenwerking in verband met de heele wereldgeschiedenis. Zelfs de heiligen ondervonden van hun vrienden wantrouwen. Wij begrijpen dat als Christenen, want wij weten hoe God zijn leerlingen geen roeping zonder beproeving geeft, om ze te zuiveren van trots en hun bedoeling te heiligen. Geen liefdewerk mag gedaan worden in haat, de onthouding moet met matiging worden gepreekt. Geen apostolaat zonder martelaarschap, dat leert de naam Kruisverbond.

Ook — en hier ligt het zwaartepunt — blijft het gezag in eere, en wie een nieuwen weg wil wijzen, moet bescheiden wezen en bewust van zijn stand als de kerkhervormer FRANCISCUS VAN ASSISIË.

Dat besefte DR. ARIËNS en schreef herhaaldelijk, dat het katholieke volk alleen meegekregen wordt, als de vertegenwoordigers van den H. Geest spreken. Door aan de bisschoppelijke goedkeuring te hechten, maakte hij de wijsheid van den hemel en de wereld gelijk. Maar eenmaal vrijgelaten, gebruikte hij zijn vrijheid volop. Bij de opening van 't eerste Kath. Vakcongres sprak hij: »Houd je aan de perken, door de bisschoppen gesteld, maar ren daarbinnen ook zoo hard als je kan!"

Dit stichtend voorbeeld is het beste, waar wij den feesteling voor danken. Hij, die een nieuwe Kerk kon stichten, zooals iemand het noemde; die de harten van duizenden regeert, hij gaat, waar hij moet gaan, en komt, waar hij moet komen. Hij zelf is door zijn persoonlijke tucht het model van organisatie.

Er zijn er, die 't welbehagen van de menschen winnen zooals de jonge Jezus; er zijn er weinig, die 't welbehagen voor de menschen opofferen aan hun welzijn zooals de volwassen Jezus. Niemand is het gegeven het volk te verheffen en toch het publiek te bevallen. Ook DR. ARIËNS heeft ontelbare tegenstanders — vijanden geen een. Wanneer een diplomaat niet hetzelfde hoeft te beteekenen als een eeuwig buigend en eeuwig liegend wezen, dan noem ik ARIËNS een geboren diplomaat. Hij verstaat één kunst bizonder: het geheim om een ander wat in te fluisteren en dan te laten denken, of hij 't zelf gevonden had. JAN DE WITT stelde zijn eigen plannen aan de Staten altijd voor met de woorden: „Zouden de Heeren zóó niet doen?" En dan deden de Heeren zoo, maar hij had het 'm geleverd. ARIËNS gunt iemand graag het succes, als het maar gebeurt; de zaak kan hem meer schelen dan zijn persoon. Dit is zijn stelregel; om veel te doen, moeten er velen werken. Welnu overal liggen krachten klaar, die een enkel woordje noodig hebben om aan den gang te gaan. Door anderen op te wekken kan een mensch zich zelf vermenigvuldigen. Dat sociale denkbeeld van samenwerking openbaart zich buitengewoon in ARIËNS. Hij wil 't nooit alleen doen, hij wil 't nooit allemaal zelf doen. Wat een ander kan klaar spelen, laat hij hem graag over, want dat is kracht gespaard en kracht gewonnen. Natuurlijk moet iemand daar niet jaloersch voor wezen en 't talent hebben, om iedereen te bezielen!

Wie is er niet onder zijn invloed? Ja zijn werk gaat veel verder dan zijn naam, want hij geeft zijn weldaden in 't geheim. Hij heet de beste leerling van SCHAEPMAN, die de democratische gedachte van zijn meester in daden heeft omgezet. 't Is waar en toch niet de heele waarheid. Zonder een bepaald bewijs houd ik vol, dat SCHAEPMAN zelf onder ARIËNS' invloed stond. Een wenk in den vorm van een bescheiden vraag moest de groote Doctor meermalen te denken geven. Deze meening, die ARIËNS alleen zou kunnen bevestigen — maar hij is natuurlijk de eerste om het tegen te spreken, want hij geeft buiten zijn rechterhand om — deze meening valt met een voorbeeld te versterken. Toen de Twentsche kapelaan de arbeidersbeweging aan 't rollen had gebracht, werd de Rijzenburgsche professor bondsadviseur: de leeuwenklauw greep het vaandel van Rerum Novarum vast.

Als eenvoudig strijder ging ARIËNS in 't seminarie patent vragen voor zijn uitvinding van 't Kruisverbond, waar de doctor dadelijk zijn zegel op zette. En in de diocesane vergadering werd de drankbestrijding bepleit door SCHAEPMAN, en tegenwoordig wordt SCHAEPMAN als de eerste advocaat der onthouding geroemd — door ARIËNS!

Mag ik ten slotte zeggen wat mij 't meest trekt in onzen held? Hij is geen type van een jubilaris. Overal bemind, legt hij zich allerminst op populariteit toe. Hij is er ver vandaan om als een poeslief ijdeltuitje den scheldnaam te verdienen van »de Sympathieke", die studenten aan een strever geven. Hij verkoopt zijn gaven voor geen titel!

Deze man van de daad aanvaardt alleen gelukwenschen voor het werk, waar hij in opgaat. Zijn dorp doet er een aan de hand. Heel Nederland heeft immers voor een jaar of wat zijn aardrijkskunde vermeerderd met de naam Steenderen. In diezelfde plaats had de volksbeschaver St. LUDGER een kerk gesticht, om vandaar een klooster te bouwen in Werden, waar nu 't katholiek Sanatorium voor drankzuchtigen staat.

Dr. ARIËNS, vereer dien Patroon door hem tot het einde na te volgen!

GERARD BROM.

HET DR. ARIËNS-FONDS II *)

Zijn Katholiek Sociale Beteekenis.

Van 1895 tot en met 1897 werden in de algemeene ziekenhuizen van Duitschland **40.792** drankzuchtigen opgenomen, van wie **1201** stierven. JACQUET trof in 1899 onder 4744 patiënten der Parijsche hospitalen **1405** drankzuchtigen. In het stedelijk ziekenhuis te Kopenhagen werden in 1891 behandeld 558 mannen met longonsteking; van dezen waren **286** drankzuchtig. De jongste onderzoekingen en waarnemingen hebben aan het licht gebracht, dat drankzucht voorbeschikt tot *tuberculose*. Volgens DICKINSON komt tuberculose bij drinkers *driemaal meer* voor dan bij onthouders. De commissie tot bestrijding der tuberculose in Frankrijk gaf een kaart uit, waarop de verschillende streken, naarmate er de tuberculose heerscht, met min of meer zwarte kleuren zijn aangeduid. Groote donkerzwarte plekken ziet men rondom Parijs, Rouaan,

*) Stof voor dit artikel heb ik hoofdzakelijk geput uit «*Het Alcoholvraagstuk*" van Dr. BURING BOEKHOUDT, «*Het Boek van den Alcohol*" van DON en V. DER WOUDE, «*Die Alkoholfrage*" van HELENIUS, «*Die Trincksucht und ihre Abwehr*" van Dr. BAER en Dr. LAGUER, «*Die Tatsachen über den Alkohol*" van Dr. HOPPE.

Havre en Rijssel; terwijl Normandië en Bretagne als met een zwart rouwfloers bedekt zijn. Het zijn juist de streken, wier bewoners *het meest* door *drankzucht* zijn aangetast. Het grootste deel der overige provinciën steekt hierbij helderwit af, met uitzondering van een groote rouwstreep in het Zuidoosten van Belfort naar Marseille. Maar dit zijn weer de departementen der wijngaarden en der jeneverstokers van eigen gewas. — In de Zwitsersche steden veroorzaakt of verhaast de drankzucht den dood van *ruim het tiende deel der mannen boven 20 jaar,* — HERR, die gedurende een 17-jarige praktijk bijna **24** % van alle sterfgevallen door *drankzucht* veroorzaakt zag, schat, dat in Engeland jaarlijks **90.000** menschen *direct* en **30.000** indirect tengevolge van drankzucht bezwijken. — SULLIVAN ondervroeg **120** vrouwelijke alcoholisten in de gevangenis van Liverpool en vond, dat van de **600** kinderen dezer vrouwen **355** stierven vóór het 2e jaar. — »Van mijn standpunt als openbaar beambte van gezondheid", schrijft Dr. MILLIARD van Leicester »kan ik gerust beweren, dat ik, wanneer mij de keuze gesteld werd tusschen onderdrukking der drankzucht eenerzijds en ondermijning van alle schadelijke invloeden op de volksgezondheid, waarop tegenwoordig al het streven der geneesheeren gericht is, anderzijds, zonder aarzelen, de afschaffing van den drank, *als veel meer schadelijk dan al het andere te zamen,* zou verkiezen."

Met onderstaand lijstje voor oogen kan men zich een klein denkbeeld vormen, hoe de *maatschappij* onder de drankzucht lijdt op *geestelijk* gebied. Men zal zien, dat Dr. BAER en Dr. LAGUER waarheid hebben gesproken: „Onder de *sociale* invloeden van het moderne leven, welke voortdurend een toename der gevallen van *krankzinnigheid* veroorzaken, neemt de *drankzucht* een *voorname* plaats in."

	JAARTAL.	Verpleegde Krankz.	Drankzuchtigen.
Meerenberg	1889—1902	488	*205*
Pruisen (Ziekenh. . .	1878—1879	4013	*1088*
Frankrijk	1861—1885	79214	*9928*
Engeland en Wales .	1871—1875	32527	*3172*
Zwitserland	1897—1881	7362	*923*
Ierland.	1874—1879	27516	*3337*
Denemarken	1871—1880	5572	*630*
Italië	1891	23554	*771*
Oostenrijk.	1893	17855	*2194*
Bohemen	1897—1899	6739	*640*
Hongarije	1881—1892	6642	*1098*
Froidmont en Fourndi (België).	1876—1899	485	*187*
Tokio (Japan) . . .	1888	447	*89*

Deze cijfers stemmen goed overeen met de uitspraak van den Heidelbergschen psychiater, Prof. KRAEPELIN, die in zijn *Psychiatrie* na een veelomvattend onderzoek beweert: »De opgaven over het aantal malen, waarin alcoholmisbruik tot opname van een krankzinnigengesticht voert, schommelen, al naar de nationaliteit en de bijzondere omstandigheden, tusschen *10* en *30*, ja gaan tot *40* % van alle oorzaken van psychische ziekte.« En wanneer wij nu nog het feit in aanmerking nemen, dat het aantal krankzinnigen *doorgaans stijgt met het alcoholmisbruik*, en dat in hetzelfde land daar het *grootste* aantal lijders aan alcoholische krankzinnigheid wordt aangetroffen, waar het *alcoholverbruik* het *grootst* is, dan valt aan de groote beteekenis der drankzucht als oorzaak van krankzinnigheid niet meer te twijfelen.

Niet minder ernstig gevaar dreigt der maatschappij van den kant der drankzucht onder *godsdienstig-zedelijk* opzicht.

»De ervaringen in alle landen«, zegt HOPPE, »bewijzen, dat een zeer groot gedeelte der misdaden onder den invloed van dronkenschap of drankzucht plaats hebben.« Wij willen even zien, of de schrijver van *Alkohol und Kriminalität* overdrijft of niet.

In Duitschland wordt 54 % der *echtscheidingen* toegeschreven aan drankzucht, in Zwitserland 75 %. Van 1871 tot 1880 kwamen in Denemarken *3710* gevallen van echtscheiding voor, waarvan *838* veroorzaakt door de drankzucht. De Amerikaan CARROL D. WRIGHT heeft de oorzaak opgespoord van *328.716* echtscheidingen. In *13.866* gevallen vond hij drankzucht als oorzaak. In werkelijkheid was dit cijfer echter veel hooger, omdat in 9 der Staten, waarover hij zijn onderzoek had uitgestrekt, waaronder eenige der dichtstbevolkte, drankzucht geen wettelijke reden tot echtscheiding was. Door de waarheid te achterhalen stelde hij daarom een nieuw onderzoek in. Dit liep over *29.665* gevallen in 45 Provinciën of 12 Staten. In *5079* gevallen kon men niet achter de oorzaak komen. Van de overige *24.586* waren er *5966* veroorraakt dooz drankzucht. PRINZING een bekend statisticus, heeft tal van statistieken geraadpleegd en de oorzaken van *zelfmoord* nagespoord, en beweert, dat de hooge cijfers nog verre van een juisten blik op de verhouding tusschen drankzucht en zelfmoord geven, doch dat als vaststaand mag worden aangenomen, dat *minstens* $^1/_4$ van alle zelfmoorden bij mannen in het algemeen, en *zeker* $^1/_3$ van die welke voorkomen in den eigenlijken mannelijken leeftijd, het gevolg zijn van drankzucht.

MARAMBAT maakte twee statistieken op van *2950* en *5322 misdadigers.* Onder hen bevonden zich resp. *2124* en *3336* drinkers. DUCPÉTIAUX, Hoofdinspecteur der Belgische gevangenissen, verklaarde op grond zijner 25-jarige ondervinding dat *4/5* van alle misdaden zijn terug te brengen tot drankzucht. Volgens onze crimineele statistiek over 1902 werden in dat jaar *15.026* personen veroordeeld, onder wie *1101* drankzuchtigen. De Engelsche rechters houden de drankzucht voor de *belangrijkste* oorzaak der criminaliteit: Baron ZELLY schrijft *2/3* der gevallen aan drankzucht toe. Ook in Rusland wordt door ORCHANSKY de drankzucht als *hoofdoorzaak* der misdadigheid beschouwd. — Dr. BAER, eerste geneesheer aan de groote strafgevangenis Plötzensee bij Berlijn, getuigde na een veelomvattend onderzoek in de verschillende gevangenissen en tuchthuizen van Duitschland en na een uitvoerige studie der desbetreffende cijfers uit andere landen: „Een van de werkzaamste middelen voor het doen ontstaan en de vermeerdering van misdaden is het alcoholisme, dat misschien meer dan de armoede en de onwetendheid de misdadige neiging te voorschijn roept en verontschuldigt. Hoe minder de gemeenschap zich tegen de toeneming der drankzucht verzet, hoe meer zij er toe bijdraagt, het aantal misdaden en misdadigers te vergrooten." Dit oordeel heeft groote waarde, wijl het steunt op *32837* gevallen; daarvan

waren *13706* drinkers, onder wie *6437* gewoonte-drinkers of drankzuchtigen. Volgens GRIGORIEFF leden van de *28046* Russische tuchthuisgevangenen op 1 April 1894 *3279* aan drankzucht. — Onder *2000 prostituées* van New-York waren *995* door drankzucht aangetast. De ontzettende uitbreiding der prostitutie is dan ook volgens Kapelaan V. D. VENNE in zijn boekje „*Drankmisbruik en Onzedelijkheid*" voor een groot deel aan de drankzucht te wijten.

Wij betreden een ander terrein: het gebied der *erfelijkheid* en *algemeene ontaarding*. Ook hier, helaas, zijn de sporen der drankzucht duidelijk zichtbaar.

„Bij de typeering van het alcoholisme", leerde Dr ALPH. ARIENS, in zijn les over het alcoholisme, gegeven, in de Sociale week te Utrecht, „behoort nog ééne buitengewone eigenschap, zonder welke zijn beteekenis als *maatschappelijke* kwaal volstrekt niet begrepen zou worden, te weten de *erfelijkheid*. Het oude spreekwoord: „dronkaards verwekken dronkaards" gaat wel is waar niet altijd op, maar er is iets anders dat veel erger is omdat het zich uitstrekt over een honderdmaal grootere uitgestrektheid, en dat is *overerving* der physieke en psychische minderwaardigheid, die aan vele alcoholverbruikers eigen is. M. a. w. ouders, die door den drank hun zenuwen verslapten, hun hersens benadeelden, hun mensch-zijn in één woord verlaagden, deelen die minderwaardigheid vaak als een vloek aan hun nageslacht mede. Vroegtijdige kindersterfte, vallende ziekte, geesteszwakte, idiotisme en aanleg tot misdadigheid zijn daarvan veeltijds de gevolgen..... Zoo wordt het volksalcoholisme een *ras*alcoholisme, een kwaal namelijk, die *kiemen* bederft en daardoor *een ontaarding van het ras* met zich meebrengt." En inderdaad Prof. BOUREVILLE, te Parijs, stelde een onderzoek in naar de familiebetrekkingen van *2554 idioten en achterlijke* kinderen en bevond, dat *ruim 41 pCt.* drankzuchtige ouders hadden. Onder *1000 idioten*, die van 1880—1890 in Bicêtre werden opgenomen, trof hij er *471*, wier vader, *84* wier moeder, en *65* van wie beide ouders drankzuchtig waren, totaal dus *620* gevallen. Van de *406 idioten*, die in 1893—1898 werden verpleegd in Langenhagen, stamden er *136* af uit drankzuchtige families. KIND constateerde reeds in 1884 bij *923* verpleegde *idioten* van hetzelfde gesticht *105* maal drankzucht van ouders of grootouders. DAHL onderzocht *334 idioten*, HOWE *300* en FLETCHER BEACH *1133*. De eerste vond drankzucht der ouders *165* maal, de tweede *145* maal en de derde *430* maal.

Volgens de erfelijkheidsstatistiek der *krankzinnigen* in het kanton Zürich was *20%* dezer ongelukkigen afkomstig uit drinkersgezinnen. In de 5 *krankzinnigen*gestichten van Neder-Oostenrijk bevonden zich in 1896—1897 onder *1524* verpleegden *151*, die uit drinkersgezinnen voortkwamen. Prof. ANTON kon bij de *5000 geestes- en zenuwzwakke* patiënten die hij in den tijd van 5 jaar in zijn kliniek behandelde, *490* maal drankzucht als zekere oorzaak aanwijzen, waarvan *250* maal drankzucht der ouders. Onder *367* verpleegden in het *krankzinnigen*gesticht te Burghölzi werd onder de erfelijke momenten *163* maal de drankzucht aangegeven.

Een onderzoek, ingesteld door Prof. DEMME, bracht aan het licht, dat van *98 epileptische* kinderen *29* drankzuchtige ouders hadden. Onder *452 epileptici* in het gesticht Wuhlgarten bij Berlijn vond men *130* kinderen uit drinkersgezinnen.

FÉRÉ kon bij *308* mannelijke *epileptici 118* maal drankzucht der ouders constateeren, en bij *286* vrouwelijke *130* maal drankzucht der voorouders.

Van de *11039* mannelijke alcoholisten, die DR. BAER in de Duitsche gevangenissen aantrof, hadden bijna *24%* drankzuchtige ouders gehad. Mej. ROUBINOWITCH stelde vast, dat te Parijs *ongeveer de helft* der *misdadige* kinderen van drankzuchtigen afstammen. Van *81 moordenaars* die Dr. TSISCH op het eiland Sachalin aantrof, hadden *65* een dronkaard tot vader gehad; bij *4* was de moeder en bij *8* waren beide ouders aan den drank verslaafd geweest. In Elmira kon men onder *7168 veroordeelden 2694* maal drankzucht der ouders aanwijzen; terwijl een later onderzoek, dat liep over *11293* veroordeelden, *4442* maal drankzucht der ouders aan het licht bracht. Van de *36672 gevangenen* in Massachusetts hadden *15440* een drankzuchtigen vader, *5164* een drankzuchtige moeder. De Italiaansche rechtsgeleerde FERRIANI, die uitgebreide studiën maakte over *misdadige* kinderen, kwam tot de conclusie, dat van *100* dier ongelukkigen er *60* geboren werden in gezinnen, waar sterk gedronken werd. Een onderzoek naar de afkomst van *248 verwaarloosde* kinderen in het dwang-opvoedingsgesticht te Berlijn leerde, dat *145* verpleegden afstamden van een drankzuchtigen vader en dat *6* een drankzuchtige moeder hadden gehad. In New-York vond BAIRD onder *690 misdadigers 400* afstammelingen van drankzuchtigen. BENDA spoorde de afkomst op van *500 misdadigers* en MARRO van *507*. Zij ontdekten in resp. 30 % en 46 % der gevallen drankzucht bij de ouders. MÖNKEMÖLLER constateerde na een onderzoek van *250* kinderen in het *dwang-opvoedingsgesticht* te Lichtenberg *145* maal drankzucht van den vader, *12* maal van de moeder, *4* maal van de beide ouders, samen *161* maal. Onder 2.000 New-Yorksche *prostituées* waren er *596*, wier vader en *347*, wier moeder aan drankzucht leed.

Nog een groot aantal onderzoekingen zijn in deze richting ingesteld. Maar uit de een zoowel als uit de andere komt met onverbiddelijke zekerheid dezelfde diep-treurige waarheid naar voren: De kinderen van drankzuchtigen komen ter wereld met een organisme, hetwelk groote dispositie bezit voor allerhande lichamelijke en geestelijke afwijkingen.

Hierbij komt nog de voorbeschiktheid tot latere drankzucht met haar vreeselijken nasleep van ellenden, welke als een ontzettende droevige erfenis op deze arme kinderen rust. SCHMITZ constateerde geërfde drankzucht bij *100* drinkers *75* maal; KRÄPELIN *40* maal; HOPPE bij *451* drinkers *112* maal; CRÖTHERS bij *500* drinkers *225* maal en bij een andere groep van *1744* drinkers *1080* maal; KERR *755* maal bij *1500* drinkers en *134* maal bij een groep van *305* drinkers; LANCERAUX bij *813* drinkers *174* maal, en SOLLIER bij *350* drinkers *106* maal. In Fort Hamilton werd onder *600* gevallen *265* maal geerfde drankzucht geconstateerd. DODGE verklaart, dat *180* der *379*

drankzuchtigen van zijn sanatorium de ziekte van hun voorouders geërfd hadden.

Hoe degenereerend de drankzucht werkt, leert men vooral inzien, wanneer men eens de ontwikkeling nagaat eener familie met een drankzuchtigen stamvader. Geen treffender voorbeeld dan dat DUGDALE verhaalt. Het betreft de Amerikaansche familie JUKE.

Genoemde DUGDALE trof in het jaar 1874 in de gevangenissen van den Staat New-York 6 personen aan, die aan elkaar verwant waren. Dit vond hij zoo opvallend, dat hij een onderzoek ging instellen. De stamvader dezer 6 gevangenen was een jager en visscher van hollandschen oorsprong, een erge drinker. Een zijner zonen had achter elkaar 2 zusters getrouwd. Een daarvan was ADA JUKE, geboren tusschen 1740 en 1770, gestorven in 1825. De gezusters JUKE waren eigenlijk 6 in getal. Drie hunner hadden vóór het huwelijk onechte kinderen. 1 verliet het land. Onder de nakomelingen dezer zusters strekte DUGDALE zijn onderzoek uit over *540* personen + *169*, die door huwelijk of onwettige samenleving aan hen verwant waren, in het geheel alzoo over *709* verwanten en wel tot in den zevenden graad, wanneer de overgrootvader als eerste graad geteld wordt. Onder deze 709 nakomelingen waren *174 prostituées*. *18 bordeelhouders*. *77 misdadigers* (door wie o.a. *12 moorden* gepleegd waren); *142* waren gedurende een tijdruimte van tezamen *734* jaar buiten het armenhuis ondersteund, *64* waren samen *96* jaar lang in het armenhuis opgenomen; *85* waren met ziekten geslagen, welke de ontaarding kenmerken (*67* leden aan syphilis, anderen waren geesteszieк, blind, leden aan vallende ziekten enz.) waaronder *48*, die openbaar ondersteund werden. De meesten waren alcoholisten.

Welk een ontaarding! En dat in één enkele familie! Wèl met recht mag MATTI HELENIUS dit »die allertraurigste seite der Alkoholfrage" noemen. En nòg hebben wij onder dit opzicht alles niet gezegd.

»Met groote bezorgdheid," schrijft HELENIUS, »heeft men waargenomen, dat de moeders tegenwoordig in zekere streken meer en meer het vermogen verliezen om zelf haar kinderen te voeden. Afgezien van het tegennatuurlijke in het feit, dat een menschenkind kunstmatig gevoed wordt, daar men zooals BUNGE zegt, het machtig instinct der moederliefde niet vervangen kan door een Soxhlet-apparaat, is door de statistieken vastgesteld, dat de sterfelijkheid onder de kinderen, die met koemelk of kunstmatig gevoed zijn, veel grooter is dan onder de borstkinderen. »In ieder geval weten wij," zegt BUNGE, »dat in de beschaafde wereld jaar op jaar honderdduizend kinderen door voeding met koemelk eenvoudig vermoord worden. De heidensche volkeren der oudheid veroorloofden den kindermoord, de christelijke volkeren van den tegenwoordigen tijd martelen hun kinderen langzaam dood." Wat is de reden dan, dat de moeders tegenwoordig zelf hare kinderen niet voeden? Eenige laten het na uit gemakzucht, haar getal is echter naar verhouding gering. Iets grooter is het getal dergenen, die door stoffelijken nood of door haar beroepsarbeid verhinderd worden haar kind te voeden. Maar ook deze maken slechts een klein gedeelte van hen, die zelf niet voeden uit. De meeste moeders, die hare kinderen niet voeden, zijn daartoe physisch onbekwaam. BUNGE grondt op statistische gegevens zijn vermoeden, dat de grootste helft der moeders in de steden van Midden-Europa tegenwoordig onbekwaam zijn hare kinderen te voeden. De bekende kinderarts BREDERT is na een historisch onderzoek tot het resultaat gekomen, dat de kunstmatige kindervoeding in de oudheid geheel onbekend was, en dat eerst omstreeks het jaar 1500 de eerste gegevens over deze manier van kindervoeding opduiken. CHRIST, practiseerend geneesheer in Aziatisch Turkije, meldt, dat nog in onze dagen de kunstmatige kindervoeding onder de Turksche, Arabische, Armenische en Kurdische moeders onbekend is. De onbekwaamheid der vrouwen onzer beschaafde volkeren om haar kinderen te voeden schijnt derhalve pas in de laatste eeuwen ontstaan te zijn. Wij staan derhalve zooals BUNGE meent, niet al te ver van de oorzaak; en in de hoop deze te kunnen vinden, is hij, geholpen door een menigte artsen in Zwitserland, Duitschland en Oostenrijk, een onderzoek begonnen." In 1905 had hij ruim 3000 vragenlijsten ingevuld terug. Slechts 1629 verstrekten voldoende gegevens en hadden waarde voor zijn statistiek. In 1110 gevallen was de vrouw niet in staat, zelf haar kind te voeden, en tevens bleek duidelijk dat de ongeschiktheid der moeder tot voeding harer kinderen *erfelijk* is. *Kan een vrouw haar kind niet voeden, dan kan bijna zonder uitzondering de dochter het ook niet, en de bekwaamheid is onherroepelijk verloren voor alle komende geslachten.*

Nadat BUNGE de erfelijkheid had vastgesteld, beproefde hij de oorzaken dezer onbekwaamheid op te sporen. Eerst viel zijn vermoeden op de tuberculose en de erfelijke zenuwziekten. Een zorgvuldige bewerking van zijn materiaal bracht intusschen aan het licht, dat deze oorzaken geen wezenlijk rol konden spelen; zij schijnen veeleer als begeleidende verschijnselen der ongeschiktheid tot voeden op te treden. Hetzelfde was het geval met het bederf der tanden. Ook de syphilis kon niet als voldoende oorzaak worden beschouwd. Toen bleef hem nog over te onderzoeken, of het *alcoholisme* hiermede ook iets te maken had, en hij bevond, dat in 78 pCt. d. i. in nagenoeg $^4/_5$ der gevallen de onbekwaamheid der dochter om haar kinderen te voeden, terwijl de moeder daartoe nog in staat was geweest, moest toegeschreven worden aan drankzucht van den vader. BUNGE voegt er echter bij, dat dit cijfer waarschijnlijk nog niet hoog genoeg is, omdat de betreffende familieleden niet gaarne de drankzucht van den vader openbaren.

Maar wat heeft dit alles met het degeneratie-proces te maken, hoor ik iemand vragen.

Zeer veel, ja alles, zou ik haast zeggen. Immers, „de onbekwaamheid der moeder om zelf haar kind te voeden", zooals BUNGE getuigt, „is geen op zichzelf staand verschijnsel. Zij is verbonden met andere symptonen der *ontaarding*, vooral met gemis aan weerstandsvermogen tegen allerhande ziekten, met tuberculose, zenuwlijden, bederf der tanden. De kinderen worden niet voldoende gevoed, en zoo neemt de ontaarding van geslacht tot geslacht toe en voert ten slotte na mateloos lijden tot algeheelen ondergang."

Niet zoo treurig maar toch ook ontzettend zijn de verwoestingen, welke ten slotte ook nog aanricht op *economisch* gebied. „Wanneer wij het drankmisbruik nemen in de oude beteekenis van het woord", schrijft MATTI HELENIUS, „is dit alleen een der voornaamste oorzaken van armoede en andere economische wanverhoudingen. Daaromtrent zijn alle onderzoekers, die de oorzaken van het pauperisme en der sociale ellenden hebben nagegaan, het altijd tamelijk eens geweest". In denzelfden geest spreekt PICARD. „Overal waar onmatigheid heerscht, volgen spoedig armoe en ellende, evenals de schaduw het lichaam. Op den dag dat de drankzucht verdwenen zal zijn, zal meer dan de helft van het pauperisme hebben opgehouden." Ook zij overdrijven niet.

De drankzucht van ons volk, maakt jaarlijks de verpleging noodig van *2100* krankzinnigen. Dat beteekent ieder jaar een uitgave van minstens *630.000* gulden. — In het Wilhelmina-Gasthuis te Amsterdam, waar de verpleegdag iets meer dan fl. 1.50 kost, hebben de *141* zuivere alcoholisten der jaren 1900, 1901, 1902, de gemiddelde verpleegduur voor alcoholisten gesteld op 28 dagen, *fl. 5922* gekost. — De familie JUKE, waarvan ik boven melding maakte, heeft aan den Staat in een tijdverloop van *75* jaar *alleen aan directe uitgaven,* als gevangeniskosten, onderstand enz., gekost ruim *drie millioen gulden.* — »Ik heb," verklaart CAROLL D. WRIGHT, »in duizenden arbeiderswoningen van Europa en ik weet niet in hoeveel van ons land (Amerika) een blik geworpen. Ik heb getracht de beste en de slechtste op te zoeken, en, zoo dikwijls ik de slechtste binnentrad, zoo slecht als onder ieder ander systeem en op elk anderen tijd, had ik niets anders te doen dan haar bewoners aan te zien, om de oorzaak te vinden. In ieder afzonderlijk geval was, zoo ver mijn waarnemingen reikten, drankzucht de bron van alle ellende, niet het industrie-systeem of de industrieele verhoudingen, waaronder de mannen en hunne gezinnen leefden." — Volgens een Hamburgschen rechter, H. M. POPERT, beloopen de kosten der Armenzorg aldaar ten behoeve van dronkaards en hun gezinnen, matig berekend, per jaar rond *één millioen Mark.* — In de drankzucht is voor het grootste gedeelte de verklaring te zoeken, zegt HELENIUS, van het treurige feit, dat bijna *1$^1/_3$ millioen* menschen in Londen in armoede leven. — Een parlements-commissie in Engeland berekende reeds in 1834, dat $^1/_6$ van den arbeidstijd verloren ging door het drinken en dat dit in dien tijd aan de natie een jaarlijksch verlies veroorzaakte van *50.000.000 pd. st.* — De Ier MICHAEL DAVITT getuigt van zijn drankzuchtig vaderland; »Het feit dat Ierland bij al zijn armoe jaarlijks *over de 14 millioen pd. st.*, d. i. *3 pd. st. 4 sh.* per hoofd, aan alcoholhoudende dranken uitgeeft, is te treurig om er lang bij stil te staan. De helft van dit bedrag, tegenwoordig nutteloos verkwist, zou alle lakenfabrieken van Ierland aan den gang kunnen maken en daardoor het middel aan de hand doen, onze jongelui ervan terug te houden om buiten het land hun brood te gaan zoeken." — ROCHARD, lid der Academie Française, neemt aan, dat in Frankrijk jaarlijks *250 millioen* L. gedistilleerd gebruikt wordt door de gewoonte-drinkers. Neemt men verder aan, zegt hij, dat een halve L. noodig is om zich dronken te drinken, dan kunnen zij zich *500 millioen* maal schuldig maken aan dronkenschap. Deze 500 millioen dagen zijn verloren arbeidsdagen en zouden, per dag gerekend *2* Mark, een verlies opleveren van *1000 millioen M.* Stelt men nu slechts $^1/_{60}$ aller verwondingen en ziekten op rekening van den alcohol, dan zou men nog *20 mill. M.* moeten rekenen voor behandeling en arbeidsverlies; verder voor gevallen van krankzinnigheid, door alcoholgebruik veroorzaakt, *7$^1/_2$ mill.*, voor het verlies door zelfmoord *3 mill.*, voor gerechtskosten *80 mill.*; dat geeft een schadepost van *1158 mill. M.*, indirect door drankzucht veroorzaakt. — Volgens A. DESCHASEAUX bedragen de kosten voor de behandeling en het onderhoud der alcoholisten in de Fransche ziekenhuizen *72.842.000* fr. en de waarde der verloren arbeidsdagen tengevolge van dronkenschap 1.340.175.000 fr. — DE COLLEVILLE schatte in 1878 voor Engeland en Wales de som, die de misdaden, door drankmisbruik veroorzaakt, kosten (onderhoud van 30763 politie-beambten, 2205 gevangenbewaarders, 172.653 gevangenen, 1724 andere gevangenbewaarders, 12040 gevangenen in strafinrichtingen, 6498 jeugdige delinqnenten beneden de 16 jaar in verbeterhuizen, 11982 misdadige kinderen van 7—14 jaar, 867 krankzinnige misdadigers) op *108.580.000 fr.* — „Wie evenals ik", zeide in 1869 de afgevaardigde GUMBRECHT in een zitting van den Duitschen Rijksdag, „lange jaren verbonden is geweest aan het armwezen eener tamelijk groote stad, heeft de ondervinding opgedaan dat van de *10* gevallen van armoede *9* veroorzaakt zijn door den brandewijn (wijn en bier) en het overmatig brandewijngenot." Pastor KRONEMEYER rekende uit, dat tusschen de 90 en 100 % zijner kolonisten in de arbeiderskolonie Friedrichs-Wilhelmshof door den drank tot ellende vervallen waren. — Onder de 44.539 arbeiders, die van 1882—1891 in de Duitsche arbeiderskolonies verpleegd werden, dankten *77* % hun treurigen toestand direct of indirect aan den alcohol. — Het grootste getal der verwaarloosde kinderen, die op Staatskosten opgevoed moeten worden, zijn dronkemanskinderen. Van 1 October 1874 tot 1 April 1894 zijn in Pruisen *23.254* kinderen in een dwang-opvoedingsgesticht geplaatst en hebben tezamen aan den Staat een uitgave veroorzaakt van *17.724.999 M.* In Duitschland geldt de meening, dat $^1/_3$ der mannen, die voor zichzelf of voor hun gezin armenzorg behoeven, drankzuchtig zijn. Van de *159 mill. M.*, die de Duitsche armen aan het rijk kosten, staan derhalve *59 mill.* op rekening der drankzucht. — Volgens een nauwkeurig ingesteld onderzoek door „the Committee of Fifty" waren in de Vereenigde Staten van Amerika van *29.923* gevallen van armoede *7499* direct of indirect veroorzaakt door drankzucht, en onder *8420* gevallen van pauperisme *3120.* In Denemarken werden van 1871—1880 in de armenhuizen ondergebracht 64.248 personen, van wie 19.333 wegens eigen drankzucht der ouders. KULHANEK haalt het voorbeeld aan van 2 bierdrinkers, van wie de een, die dagelijks *10—15 L.* bier drinkt, van 1880—1906 ieder jaar ziek geweest is, in het geheel *779* dagen. Deze stortte in de ziekenkas *459,68 Kronen* en bekwam aan ziekengeld alleen *1358 Kr.* De andere, een 48jarige bierbrouwer,

was van 1885—1889 ook elk jaar ziek geweest, samen *356* dagen, en kreeg aan ziekengeld *742,72 Kr.*, terwijl hij slechts *395.44 Kr.* had bijgedragen. — Zooals SCHENCK meldt, bekwamen van de gemeente-ziekenkas te Leipzig in één jaar *54* drinkers alleen aan ziekengeld (geneesmiddelen en geneeskundige behandeling er buiten gelaten) *10176 M.* en één arbeider onder hen in 4 jaren tijd wegens rheumatiek alléén nagenoeg *900 M.* — In September 1892 meldde zich in Hamburg een prostituée aan ter opneming in de Magdalena-stichting. Uit een boekje, dat zij bij zich droeg, bleek dat zij in *6* maanden tijd met haar bedrijf *3500 M.* verdiend had. Welke enorme sommen worden er dus geofferd aan de prostitutie! In Berlijn b.v. zijn *50.000* à *60.000* meisjes, die van de ontucht leven. Dat maakt dus in één jaar tijd *350 mill. M.*, alléén voor Berlijn! En wie klopt dat geld uit den zak?

De drankzucht; want de drinker is ook in den regel een slaaf der ontucht.

En nu heb ik bijna nog niet gesproken van de hooge kosten van Politie en Justitie, die op rekening komen der dronkaards; noch van de groote sommen, die de drinkers met hun groote ziektekans verliezen aan loon, en die de maatschappij derft door ongebruikte en vernietigde arbeidskracht. „*Mutter der Armut*," zooals HELSINGIUS haar noemt, dit is dan ook niet te veel gezegd van een kwaal, die zóó aan de stoffelijke welvaart van het menschdom knaagt.

Welwillende Lezer, zie de kolommen nu nog eens over. Het Dr. Ariënsfonds beoogt de genezing der ziekte, die dèrmate de maatschappij ondermijnt. Voelt gij dus deszelfs *katholieke sociale beteekenis?*

(Slot volgt).

BABBERICH. P. FR. ILDEFONSUS, *Ord. Cap.*

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

REORGANISATIE UNITAS.

In het *Katholiek Soc. W.* 1906 bladz. 595 deelden wij een en ander mede over de plannen tot reorganisatie van *Unitas*.

Wij schreven ten slotte:

»Wordt dit voorstel aanvaard, dan kan getuigd worden, dat er na dezen strijd nóch overwinnaars, nóch overwonnenen zijn: dan is er gekomen een gemeenschappelijk akkoord, waarop wij *allen* ons vereenigen kunnen.

Brengt het Kerstfeest ons op deze wijze den vrede, dan past geen gejuich van dezen of genen slechts, dan betaamt ons *allen* het heerlijk gevoel, dat wij elkander hebben gevonden en verstaan.

Aan de kracht der organisatie kan deze herwonnen eenheid slechts ten goede komen. De wijze, waarop in *Het Volk* deze organisatie-plannen reeds zijn verdacht gemaakt, in de hoop, er de arbeiders afkeerig van te maken, bewijst voldoende hoezeer de Sociaal-democraten vreezen, dat in ons kamp op deze wijze de eendracht worde hersteld.

En inderdaad, voor *hun* vrees is alle oorzaak.

Maar juist daarom zullen de katholieke arbeiders, die dit spel doorzien, zich niet door het ophitsend en verdachtmakend geschrijf van *Het Volk* van den goeden weg laten brengen."

Helaas! De goede verwachting, welke wij hadden, is niet bewaarheid.

In *Unitas* van 8 Aug. l. l. lezen wij het volgende verslag van de vergadering van den Centralen Raad van Unitas, gehouden Zaterdag 3 Augustus in het Hotel Falkman te Hengelo.

»Het antwoord op de gewijzigde voorstellen werd door den Centralen Raad met op één na algemeene stemmen niet geaccepteerd.

Alleen de afd. Rijssen wilde er zich niet tegen verklaren, omreden zij bij al of niet reorganisatie toch in den tegenwoordigen vorm wilde blijven bestaan en zich het recht niet wilde toeeigenen om voor deze reorganisatie die het inwendige van den bond zoo nauw betrof een oordeel uit te spreken.

Met algemeene stemmen werd de volgende motie aangenomen:

De Centrale Raad van Unitas, besprekende het antwoord wat is ingekomen op de door de arbeiders gewijzigde voorstellen tot «Reorganisatie van Unitas";

brengt dank aan de personen die op de algemeene vergadering van «Unitas" werden belast, om de ingekomen voorstellen zoodanig te wijzigen en nader te omschrijven, dat daardoor de eenheid van organisatie voor alle Christelijke Textielarbeiders op vredelievende wijze kon worden bereikt, zonder dat de vakactie daardoor op eenige wijze zou worden belemmerd;

is overtuigd, dat er van de zijde van Unitas geen bezwaren meer tegen de doorvoering van deze reorganisatie zouden zijn gemaakt, indien deze voorgestelde wijzigingen en nadere omschrijving aangenomen waren geworden;

betreurt het ten zeerste, dat een antwoord op deze gewijzigde voorstellen is ingekomen, waarin het beginsel wat opgesloten lag, zoowel in de oorspronkelijke ingekomene als in de later gewijzigde voorstellen tot «Reorganisatie van Unitas", geheel wordt teniet gedaan en voorgestelde belangrijke wijzigingen in die voorstellen geheel verworpen zijn;

ziet geen kans om een flinke organisatie te krijgen van twee, met behoud van ieders zelfstandigheid, federatief samenwerkende Katholieke Diocesane Textielarbeidersbonden, die daarna weder federatief zouden kunnen samengaan met een Nationalen Protestantschen Textielarbeidersbond;

acht verder de niet-aanneming van de voorgestelde wijzigingen van dien aard, dat na daarover gehoord te hebben de ledenvergaderingen van al de afdeelingen, de «Reorganisatie van Unitas" niet kan worden geaccepteerd.

Betreurt verder de mislukking van de ernstige poging door «Unitas" beproefd om op vredelievende wijze te komen tot de zoo noodzakelijke eenheid onder de Christelijke Textielarbeiders en

draagt het Hoofdbestuur van Unitas op, om de propaganda voor den bond «Unitas" weer met kracht ter hand te nemen.

Teekenend voor de stemming, waarin dit besluit genomen werd is ook wat omtrent de afdeeling Tilburg vermeld wordt:

»Na eenige besprekingen wordt met algemeene stemmen besloten, aan het Hoofdbestuur mede te deelen, dat de afd. de voorstellen geheel en al verwerpt. Op voorstel van een der leden wordt nog besloten aan de afgevaardigden ter Centrale Raadsvergadering opdracht te geven, dat de afdeeling Tilburg *verklaart nimmer meer bereid te zijn tot een reorganisatie mede te werken.*"

Ten zeerste betreuren wij dezen einduitslag. Zeer ernstig is de verantwoordelijkheid, welke rust op hen, die het namen, èn om het besluit-zelve, èn om de gevolgen, welke niet *kunnen* uitblijven.

In de oorspronkelijke voorstellen (*K. S. W.* 1906, 595) werd het reeds voorspeld, waar, na erop gewezen te hebben, dat de geopperde bezwaren òf te ondervangen òf niet zoo ernstig waren als sommigen ze voorstelden, tenslotte betoogd werd:

«Maar al ware er tegen deze bezwaren niet zooveel in te brengen, dan nog zouden ze niet den doorslag mogen geven. Immers, wat is de toekomst, wanneer er geen vredelievende oplossing gevonden wordt?

»Dit vrage men zich ernstig af!

»De strijd, nu al zoo fel, zal steeds scherper worden. Zie thans reeds in Brabant, — zoo zal 't, misschien erger nog, ook elders worden."

En daarom vooral betreuren wij zoo diep het gevallen besluit.

Alleen door eendracht kan onze vakorganisatie sterk worden. De tweedracht zal haar nu blijven ondermijnen. Indien men dit voorkomen had, zou men niet alleen aan *Unitas*, doch aan geheel onze vakbeweging een grooten dienst bewezen hebben.

MR. A.

KATHOLIEK SOCIAAL CONGRES.

Het Zaterdag en Zondag te 's Hertogenbosch gehouden Congres der federatie van R. K. Diocesane werkliedenorganisaties heeft een schitterend verloop gehad.

Niet minder dan 213 R. K. vereenigingen uit den landen, vertegenwoordigende **veertig-duizend** leden, hadden afgevaardig-

den gezonden; bovendien was de Belgische R. K. volksbond, welke meer dan honderdduizend leden telt, op het congres vertegenwoordigd.

Verschillende leden der Tweede Kamer, tal van Zeereerw. heeren geestelijken, de burgemeester van den Bosch, een afgevaardigde der Regeering en een groot getal notabelen woonden dit congres bij.

Reeds bij de openingsrede door den algemeene voorzitter, den heer Pastoors was de zaal gevuld tot in de uiterste hoeken. Zoo was het ook toen de heeren GROBBEN, VAN RIJEN en BOSCH hun conclusies toelichten, terwijl de slotvergadering waar mgr. KONINGS, Rector BULT en Pastoor PRINSEN, eveneens de heeren mr. J. A. LOEFF, eerevoorzitter van het congres en mr. VERSTEEG, regeeringsafgevaardigde, spraken, een waardig besluit dezer schoone dagen waren. Wij twijfelen niet of deze wapenschouw der R. K. vereenigingen zal hij alle congres-bezoekers nieuwe geestdrift hebben gewekt voor de Roomsche zaak; de daar behandelde punten zullen meerdere en diepere belangstelling hebben gewekt voor de gewichtige vraagstukken, die de sprekers behandelden. Er zal van dit congres uitgaan een drang naar meer en betere kennis, van datgene wat onze volksbonden zal sterken en ontwikkelen.

Als eerste vrucht van dit Congres zijn te vermelden het drietal conclusies, daar aangenomen.

De eerste conclusie gesteld door den heer GROBBEN en handelende over verzekeringswezen luidt:

»Zich verzekeren tegen moeilijke omstandigheden des levens is een sociale eisch der hedendaagsche maatschappij.

»Verzekering door middel der organisatiën kan aan organisatie en leden voordeelen bezorgen en de samenwerking ten zeerste bevorderen.

»De samenwerking bij verzekering openbaart zich door een verzekeringsinstelling in het leven te roepen, waaraan alle kerkelijke goedgekeurde sociale en vakvereenigingen hare medewerking verleenen en hare leden aansporen zich bij de instelling te verzekeren.

Aan de federatie wordt opgedragen de noodige maatregelen te nemen en middelen te beramen om te geraken tot de oprichting eener verzekeringsinstelling voor de leden der K. Sociale en Vakvereeniging en waar de levensverzekering de meeste waarborgen voor welslagen aanbiedt, en deze verzekering of niet of op voldoende grondslagen berust, voor zoover zij in onze organisatie wordt beoefend.

»Is het wenschelijk dat de in het leven te roepen verzekeringsinstelling zich allereerst toelegge op de uitkeering bij overlijden om vervolgens die takken van verzekering ter hand te nemen als in den vervolge nuttig zullen blijken voor de medewerkende organisaties en hare leden."

De conclusie over de verkorte arbeidsdag, welk onderwerp werd behandeld door den heer A. VAN RIJEN luidt:

»1. De voortgaande ontwikkeling van ons maatschappelijk leven stelt het, ook in den arbeidsstand, tot plicht meer tijd te besteden aan vorming en opvoeding.

»2. Gezonde, niet overwerkte arbeidskrachten zijn industrie en maatschappij tot voordeel, omdat zij meer en beter zullen voortbrengen en lust en ijver zullen wekken en behouden tot hoogere ontwikkeling.

»3. Ons stelsel van voortbrengen, dat zeer verbeterd is en eene toenemende verbetering ondergaat, brengt overvloed van goederen op de wereldmarkt.

»4. Naast te langen arbeidsduur aan den éénen kant zien wij toenemende werkloosheid aan den anderen kant.

»5. Het streven naar verkorting van arbeidsduur is daarom niet slechts gewettigd, maar ook door hooge belangen geboden.

»6. Dat de naar eene gezonde hervorming strevende arbeidersbeweging dit streven op haar programma heeft geplaats, is even natuurlijk als dat de sociale wetgever haar daarbij zijn krachtigen steun biedt.

»7. Bij beschouwing van wat de arbeidersbeweging in de meeste industrieën reeds wist door te voeren en wat mogelijk bleek, en bij overweging van wat hierboven onder 1, 2, 3 en 4 is opgenomen, verschijnt het als een billijke eisch, dat de normale arbeidsdag voor volwassen personen de 10 uren niet mag overschrijden en dat verkorting van arbeidsduur niet mag gepaard gaan met vermindering van loon.

»8. De arbeidersbeweging is nog niet tot zóó krachtige ontwikkeling gekomen, dat zij hare billijke eischen algemeen kan doorvoeren; daarom vraagt zij steun van den wetgever, die bij wettelijk voorschrift bepale, dat de normale arbeidsdag voor volwassen arbeiders niet langer mag zijn dan 10 uur.

»9. Aan het Federatie-Bestuur wordt opgedragen, dit oordeel en deze wenschen ter kennis te brengen van Regeering en Volksvertegenwoordiging.

10. De aan dit congres deelnemende organisaties worden aangespoord deze conclusie meermalen aan een ernstige bespreking te onderwerpen en daardoor de actie van den verkorten arbeidsdag zoo levendig mogelijk te maken."

De derde conclusie, welke aangenomen werd en handelde over vrouwen- en kinderarbeid in fabrieken en werkplaatsen, was verdedigd door den heer P. A. BOSCH te Gulpen.

Zij luidt:

»De organisatie van de ongehuwde vrouw worde met kracht ter hand genomen;

»Het is in het belang eener goed georganiseerde samenleving, dat de vrouw ontrukt worde aan den arbeid in fabrieken en werkplaatsen;

»De ongehuwde vrouw worde als arbeidskracht niet geëxploiteerd. Voor gelijken arbeid moet haar loon gelijk zijn aan dat van den man. Haar arbeid geschiede onder vrouwelijk toezicht;

Wijl de natuurlijke bestemming der vrouw is, eenmaal huismoeder te worden, worde aan elke vrouw genoegzame gelegenheid gegeven, zich daartoe te bekwamen, zoo noodig gratis;

»De kinderen van heden zijn de mannen en vrouwen van morgen. Kinderen die geestelijk en lichamelijk nog onvoldoende ontwikkeld zijn, moeten afgehouden worden van fabrieksarbeid. Onze maatschappij vordert een gezond, energiek en sterk geslacht, en dat kan onmogelijk opgroeien, wanneer de vrije *ontwikkeling* wordt belemmerd.

»Deze bevorderen behoort tot de taak der vakorganisatie, die hierin den steun behoeft der wetgeving. Het congres draagt het Federatiebestuur op zich tot de regeering te wenden met het verzoek bij wettelijk voorschrift te bepalen:

a. dat de gehuwde vrouw geen industrieelen arbeid in fabrieken of werkplaatsen mag verrichten, terwijl in bepaalde bedrijven elke vrouwenarbeid dient verboden te worden.

b. dat arbeid der kinderen beneden den leeftijd van 14 jaar verboden is.

L.

OUDERDOMS-VERZORGING.

Minister BURNS zit in Engeland voor een lastig parket. Gelijk hier is ook daar de ouderdoms-uitkeering aan de orde van den dag, maar terwijl ten onzent het stelsel der verzekering, waarbij de toekomstige rentetrekkers de noodige fondsen helpen vormen, eenig houvast hadt, is men in Engeland op dat systeem niet bijster gesteld. Zooals we hier hebben een bond voor Staatspensionneering is Engeland begiftigd met een »Nationaal Committee of organised labour for promoting old age pensions for all",

welk comité van oordeel is, dat de Staat best voor pensioen kan zorgen: 't zal een slordige tien millioen pond kosten en dat kan er best van af.

Natuurlijk verwachten de voorstanders van dit staatsruifstelsel veel van den arbeider-minister BURNS. die echter de millioenen ook niet uit den grond kan stampen, te minder wijl wel bezien het plan van bovenstaand »National comittee" in plaats van 10 millioen pond maar eventjes $27^1/_2$ millioen pond zou kosten. De heer BURNS — misschien wel blij met dien voor de regeering onoverkomelijken tegenvaller — rekent dit zijn vrienden voor in een »Blauwboek," dat niemandal belooft. Integendeel: Z. Exc. laat in de voorrede verklaren, dat de inhoud van dat Blauwboek alleen kan worden beschouwd als studiemateriaal voor diegenen welke dieper in de quaestie willen doordringen (»as material for consideration by those who wish to examine fully into the matter"). En ongetwijfeld om tot vooral rustige, langzaam voortgaande studie op te wekken, wordt er bij herinnerd, dat bovenbedoelde 27.508,000 p. st. moeten vermeerderd worden met zeker niet onbelangrijke, administratiekosten. Ten gevolge van den aangroei van de oudere bevolking — door betere verzorging zou ook het sterftecijfer dalen — berekent men voorts de kosten van het algemeen pensioen in 1921 op 30,632,000 p. st. Pleizierige studie. Er is intusschen een goedkooper plan, van zekeren heer CHAPLIN, die het recht op pensioen beperkt en alleen een pensioen van 5 tot 7 sh. per week wil uitkeeren aan die Britsche onderdanen, die 65 jaar zijn, over geen hooger inkomen beschikken dan 10 sh. per week, in twintig jaren niet zijn veroordeeld en niet worden bedeeld. De kosten van deze ouderdomsverzorging zouden thans met inbegrip van de administratiekosten, 10.780.000 p. st. bedragen en in 1921 14.878,000 p. st.

Natuurlijk zullen in de kosten der armenverzorging besparingen worden verkregen; men berekent die op ten hoogste 2 millioen p. st., terwijl nog 3 millioen kunnen afgetrokken worden voor de 250.000 personen boven de 65 jaar, die thans reeds pensioen genieten van den Staat, vakvereenigingen, maatschappijen enz. Zoodra echter de algemeene pensioenen komen, zullen deze particuliere dito's wel gaandeweg verdwijnen, zoodat laatstbedoelde vermindering zelf vermindert.

En nu is dit alles slechts berekend op pensioenen boven 65 jaar. wat oud is; menigeen, of eigenlijk iedereen wil liever op zijn 60e jaar trekken. Wat dit kosten zal? Ziedaar iets voor hen, »who wish to escamine pully into the mattes"; tegen dat zij klaar zijn, heeft minister BURNS daar wel geen last meer van.

O.

UIT DE VAKBEWEGING.

Van de Red. van «*Het Rechte Spoor*» ontvingen we een door het hoofdbestuur te Tilburg samengesteld brochuurtje. Het boekje draagt tot titel «Wat wij vroegen.»

Datgene wat gevraagd werd; waren Wijzigingen in het Reglement der Dienstvoorwaarden 1905, voor het Personeel der Staatsspoorwegen, zooals die waren voorgesteld door het Ned. R. K. Secretariaat «St. Raphaël.»

Bij het lezen van het, van groote detailkennis getuigend boekje, komt een gevoel van voldoening over dengene, die de ontwikkeling onzer vakbeweging aandachtig volgt.

Jarenlang is het geweest een uiten van een onbestemd gevoel van wrevel. Een aanklagen zonder meer. In vele gevallen viel het den handigen tegenstander, hier de Directie, niet moeilijk, gemakkelijk zelfs, met een vloed van argumenten den klager te over stelpen.

En te overtuigen dat het niet anders kon?

Dit laatste nu juist niet. Mokkend trok men zich terug; weer aan den arbeid schoten allerlei argumenten voor den geest, wezen kameraden op allerlei punten die ook nog gezegd hadden kunnen worden; kwam men tot de conclusie dat de door de Directie afgezette «boom» van binnen erg hol was.

Deze toestand vormde echter de leerschool die «St. Raphaël» doorliep, om tot een wezenlijk ernstige vakvereeniging te groeien.

En daar «St. Raphaël» geleid werd door den ernstigen wil te werken aan de lotsverbetering van het personeel, misstanden uit den weg te ruimen en de rechtspositie te versterken, kwam men er toe een anderen en beteren weg in te slaan.

Van dien anderen en beteren weg levert «*Wat wij vroegen*» het bewijs.

Meer dan dat.

Het geeft meteen een helderen kijk op den toestand aan de spoorwegen. Het leert dat daar nog altijd ergerlijk machtsmisbruik plaats heeft. bij de toepassing van straffen, zelfs voor kleine vergrijpen.

Het doet zien dat de loonregeling van het mindere personeel nog zeer veel te wenschen overlaat.

Onder dit mindere personeel moeten niet uitsluitend verstaan worden sjouwers of menschen die geen vak kennen, doch integendeel mannen met voldoende vakkennis, en van een leeftijd dat een behoorlijk loon een dringend vereischte is.

Het toont aan, dat de rechtspositie van het Spoorwegpersoneel ondanks de beloften van 1903, nog niet tot overdadigen omvang is uitgedijd. Integendeel, dringend herziening en bevestiging noodig heeft.

Het vaksecretariaat, blijkbaar uitgaande van deze overtuiging, heeft met de uitgave van dit boekje, (dat nog door een tweede zal worden gevolgd), een degelijk stuk werk geleverd. Nogeens, getuigend van een groote kennis van den toestand; vrucht van ernstige studie. en een mate van vrijmoedigheid. die berustend op een eerlijke overtuiging met mannelijke flinkheid voor die overtuiging uitkomt.

Inderdaad, — waar een vakorganisatie zoo haar taak opvat, daar lijdt het geen twijfel dat zij het vertrouwen der vakgenooten, die het met lotsverbetering ernstig meenen op den duur moet winnen. En ook, dat zij, beschikkende over zulke uitstekende krachten op den duur haar doel moet bereiken.

St. Raphaël is goed op weg. Het boekje zij alle belangstellenden en spoorwegmannen aanbevolen.

E.

KORTE BERICHTEN.

Van een koopersbond, die als bemiddelaar optrad. — De vakvereeniging van kleermakers en naaisters in het Seine-gebied had in April 1906 een reeks groote confectie-firma's te Parijs eenigermate geboycot, door bij aanplakbiljetten het publiek er op te wijzen, aan welke besmettingsgevaren het zich blootstelde door kleederen te betrekken van die firma's, welke den arbeid door thuiswerkers deden verrichten, wat vaak op ongezonde plaatsen geschiedt.

De «Sociale koopersbond» had deze waarschuwing met een «open brief» in de bladen ondersteund.

De meeste der aangevallen huizen moesten zwijgen daar de geopenbaarde feiten juist waren. Slechts éene groote firma, die juist kort van te voren een atelier had ingericht voor 80 werknemers, klaagde de vakvereeniging aan, die in eerste instantie tot 5000 francs schadevergoeding werd veroordeeld.

Daar de betaling dezer som de organisatie zou hebben uitgeput. trad de koopersbond tusschenbeide en wist van de firma te verwerven, dat deze van de schadevergoeding afzag en er genoegen mede nam, dat de vereeniging in de bladen haar dwaling bekende.

Nu, na die reuzenreclame kon deze firma makkelijk zoo grootmoedig zijn.

De zaak zelve is intusschen een nuttige wenk ter versterking van het verantwoordelijkheidsgevoel der vakvereenigingen.

O.

Leerlingwezen. — Naast een collectief contract is in de industrie van lederwaren en reisartikelen te Offenbach tusschen de werk-

gevers en werknemersvereenigingen ook een overeenkomst betreffende het leerlingwezen gesloten.

De leermeester moet in het bezit zijner burgerlijke rechten zijn en moet den leerling of zelf onderrichten of aan een daartoe aangewezen vertegenwoordiger toevertrouwen. De meesterknecht en de gezellen, aan wien de opleiding der leerlingen wordt opgedragen, moeten minstens 24 jaar oud zijn en mogen in den regel slechts één leerling tegelijk onderrichten; slechts wanneer de eerste leerling in zijn derde leerjaar is, mag een tweede leerling aan denzelfden onderrichter worden toegevoegd. In werkplaatsen met tot 3 gezellen mag slechts 1 leerling aangenomen worden; bij 4 en 5 gezellen mogen 2 leerlingen zijn en verder op iedere 3 gezellen 1 leerling meer, maar dan toch hoogstens 10. Iedere leerling moet dagelijks 7 uren practisch werkzaam zijn, waarbij het bezoek van vak- en herhalingsscholen meegerekend is. De leertijd duurt 3 jaar. Als tegemoetkoming ontvangen de leerlingen in het eerste jaar 3 Mark per week, in het tweede jaar 4 Mark, in het derde van 5 tot 6 Mark.

Bij geschillen, uit deze leerlingsovereenkomst voortspruitend, beslist een scheidsgerecht.

Dit zoo lezende moet zelfs de jegens het vereenigingsleven meest onverschillige daarvoor toch wel iets gaan voelen, want het zijn dan toch maar de organisaties, nietwaar, welke zulke dingen weten te bereiken. O.

Naast minimum-loon minimum-arbeid. — Voor het «Gewerbegericht» te Breslau, optredend als verzoeningsraad, is volgend vergelijk getroffen in een geschil tusschen het gilde der «Steinsettzer» en de gezellenvereeniging:

1°. het gezellenbestuur verplicht zich, het zooveel mogelijk daarheen te leiden, dat aan den in het collectief contract van 12 April 1905 vastgestelde minimum-arbeid wordt voldaan;

2°. aftrek van het uurloon is slechts toegelaten, in zooverre de verrichtte arbeid meer dan $^1/_{10}$ beneden het vastgestelde minimum blijft en alleen van het resteerende bedrag.

Op deze condities werd de arbeid hervat. We kennen het verloop der quaestie niet, maar het schijnt dat de «Steenzetters» zich niet aan het minimum gehouden hadden.

Internationale reedersbond. — Nu de boot- en dokwerkers in verschillende steden zich zoo geducht roeren en daarbij internationaal te werk gaan, zoodat het lossen en laden vaak belemmerd wordt, heeft de «British Shipping Federation» het initiatief genomen tot stichting van een internationale patroonsvereeniging in het scheepvaartbedrijf, waarbij de nationale vereenigingen zich zullen aansluiten.

Reeds hebben den laatsten tijd de reedersvereenigingen van Engeland, Zweden, Noorwegen, Denemarken en Duitschland, in dezen zin samengewerkt, dat haar leden zich verplichten, zeelieden, die op onrechtmatige wijze bij een hunner den arbeid beëindigd hadden, niet in dienst te nemen.

Indien de collectieve contracten niet zoo'n opgang maakten, ware dit wederzijdsch organiseeren onrustwekkend. A.

Ondersteuning en belasting. — In Saksen is onlangs de vraag, of van stakings-ondersteuning belasting moet betaald worden, ontkennend beantwoord. Dit is in overeenstemming met de belastingwetgeving der meeste groote Duitsche staten. Alleen in Hessen kunnen de ontvangers van steungelden belastingplichtig zijn, omdat hier ook belasting wordt geheven van *alle* toelagen en ontvangsten, die het inkomen verhoogen en volgens de Hessische wet het wettelijk recht op zulke voordeelen niet voorwaarde voor den belastingplicht is.

Gemeentelijke sociologie. — De Duitsche stad Ulm heeft een gemeentelijke sociale commissie in 't leven geroepen, aan welke een ruimer werkkring is toegewezen. Niet alleen moet zij bij alle aangelegenheden van socialen aard haar medewerking verleenen, maar 't is ook haar taak het oog te houden op de arbeidsmarkt, te helpen bij de samenstelling van collectieve contracten en practisch te streven naar een goede verstandhouding in de arbeidswereld. Tot dit laatste doel is een stedelijke verzoeningsraad opgericht, wat sommigen oneerlijke concurrentie achten jegens het «Gewerbegericht.» De practijk zal hier uitspraak moeten doen. O.

Het Janusgezicht der Sociaal-Democratie. — Het komt, zooals bekend, nog al eens voor, dat de Sociaal-democratie het eene oogenblik den Middenstand als zelfstandige maatschappelijke schakel ten doode doemt, en 't andere oogenblik de stemmen der middenstanders noodigt heeft om er te komen.

Een gewoon mensch, zou zich dan wel wat in de engte voelen. Zoo niet de Sociaal-democratie. Ze zet eenvoudig een Janusgezicht, dus twee gezichten en de zaak is klaar.

Ter illustreering hiervan deelt de *Reichspost* van 24 Juli mede:

»Men herinnert zich nog, hoe vol ijver bij de laatste verkiezingen de sociaal-democratie zich bij den Handeldrijvenden en Industrieelen middenstand opdrong, en hoeveel welbespraaktheid werd uitgegoten om vroegere getuigenissen van haar vijandschap tegen dien middenstand, weg te praten. Maar nu gaat door de Sociaal-Democratische pers van Duitschland een uit het orgaan van den afgevaardigde BASSERMAN, de *Mannheimer Generalanzeiger* overgenomen uitspraak, die de algemeene opmerkzaamheid verdient, — hoewel hij volgende verkiezingen de sociaal-democratische pers ze wel weer zal trachten weg te liegen.

»Dit sociaal-democratisch blad zeide over de laatste bakkersstaking te Berlijn:

»»De patroons verklaren zich tegen den eisch der gezellen, op grond dat die de ruïneering van de kleine patroons zou bezegelen. Als dit werkelijk zoo zou zijn (wat wij niet gelooven) dan moet ieder wie van politieke en beschavingsvooruitgang beslissen: dan zijn deze kleine patroons niet te helpen. Maar dan is tevens het bewijs bijgebracht, dat zij p a r a s i t e n z i j n w i e r b e s t a a n w e l k s n o c h i n 't b e l a n g v a n 't m a a t s c h a p p e l i j k b e l a n g, n o c h i n d a t v a n d e n a t i e m a g b e h o u d e n b l i j v e n.««

Naar aanleiding hiervan herinnert het blad aan iets anders en het zegt:

»Als een zaak aan eene agitatorisch hooggestelde eisch niet kan voldoen, is zij daarom nog met een »parasitisch bestaan". Want dan waren voor alles de kleine sociaal-democratische verbruiksvereenigingen zulke parasieten; want nog pas, in de afgeloopen maand werden op de Düsseldorfsche partijdag van 't sociaal-democratische centraalverbond van Duitsche verbruiksvereenigingen de eischen der depôthouders en bedienden afgestemd, op grond, zooals de vroegere rijksdagafgevaardigde ELM zeide, dat het doorvoeren van de looneischen in de kleine verbruiksvereeniging zou beteekenen de ruïne van een groot getal dier vereenigingen.

»Waarom werden wegens het niet-vervullen van deze looneischen de verbruiksvereenigingen der partijgenooten niet als »parasieten" beschimpt, wel echter zelfstandige patroons?

Dit dubbele spel wordt verklaard uit den haat der sociaal-democratie tegen den patroonsstand, die altijd de zondenbok voor alles is — onder voorwaarde natuurlijk, dat men niet voor een algemeen verkiezing staat. R.

NIEUWE BOEKEN.

DAVID, A., et O. STAVE, Etude sur la législation minère en Norvège. *Bruxelles*, 1906. 8. 273 pp. 10 fr.

LANDRY, A. L'intérêt du capital. *Paris*, 1904. 8°. 7 fr.

LIMENTANI, L., La previsione dei fatti sociali. *Torino*, 1906. 16°. 424 pp. 5 l.

MUSILLAMI, G.. Dell'ingiuria collettiva e dei limiti fra la diffamazione el il diritto di pubblica cencura. *Palermo*, 1906. 16°. 100 pp. 2 l. 50 c.

NARDI-GRECO, C.. Sociologia giuridica. *Torino*, 1906. 8°. 520 pp. 12 l.

SCHÜTZ, J.. H.. Praktische Sozialpolitiker aus allen Ständen vom Throne bis zur Werkstätte, vom Palast bis zur Hütte. *Köln*, 1906. 4°. XII, 526 pp. *Mit vielen Illustr. nach Orig-Aufnahmen.* 30 M.

BESANT, W.. Mediaeval London. Vol. II and III. *London*, 1906. 1°. 446, 656 pp. 2 p.st. 10 sh. net.

Wegens den invallenden Feestdag is dit nummer van het K. S. W. niet geheel door de Redactie gecorrigeerd en gerevideerd kunnen worden.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 24 AUGUSTUS 1907. No. 34

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD. De Tweede Sociale Week, door ARNOLD SMITS. — De Keer in de Internationale sociaal-democratie. IV. Frankrijk, door JOH. C. AALBERSE. — De internationale tentoonstelling van Ambachtswerktuigen in Amsterdam, door A. KELLENAERS. — Uit Boeken. — Winstdeeling. — Boekbespreking. — Verslag van de Sociale week 1906. — Berichten en mededeelingen. — Internationale Sociaal-democratie. — Katholieke middenstandsorganisatie. — Verzekering tegen werkloosheid. — 't Onzekere der Duitsche collectieve contracten. — Korte Berichten. — Naäperij. — Sociale week. — Openbaarheid. — Arbeidsbeurzen. — Collectivistische strijd. — Dienstbodencontract. — Beambtenvereeniging. — Besteksbepalingen. — Russisch collectief arbeidsverdrag. — De opheffing der wettelijke scheidsgerechten in Nieuw-Zuid-Wales. — Kinderellende. — Collectief contract voor de bouwvakken. — Voor rondreizende werkzoekenden. — «Ouderlooze" kinderen. — Schoolvoeding. — Een fabriekskinderbewaarplaats. — Sociaal-democratie en vakorganisatie. — Een meisjeslyceum. — Verplichte winkelsluiting. — Arbeiderstuinen. — De verzekering van arbeiders in Amerika. — Nieuwe Boeken. — Briefwisseling.

DE TWEEDE SOCIALE WEEK.

Er zijn gebeurtenissen in ons leven, die een langblijvenden indruk op ons maken, die wij niet vergeten, maar die door hun nawerking telkens en telkens de herinnering er aan wakker schudden.

Zoo'n feit, zoo'n gebeurtenis was voor mij en ongetwijfeld voor velen de eerste Sociale Week.

Een jaar is sinds voorbij en nog helder leven in ons de indrukken dier dagen voort.

En telkens en telkens zijn ze hernieuwd en dieper in ons gegrift, wanneer wij de nawerking der feiten dier dagen zagen.

Wanneer wij lazen of hoorden van die tientallen cursussen tot volksontwikkeling, die sinds in ons land zijn opgericht,

wanneer wij week aan week de verslagen lazen van vergaderingen, waar de afgevaardigden ter Sociale Week de daar opgedane kennis uitwerkten voor de leden hunner vereeniging,

wanneer wij brieven ontvingen om meerdere sociale lectuur van hen, die wij spraken in Utrecht,

wanneer wij hoorden van den toenemenden studielust onder onze Roomsche arbeiders en middenstanders,

dan kwamen ons telkens de dagen dier Eerste Sociale Week te binnen,

dan zagen wij de zaaiers weer voor ons, die in de breede vore strooiden het zaad, waaruit ons krachtig Roomsche leger zal opgroeien.

Waar wij vroeger nog slechts hoopten, dat de Sociale Week zou zijn de ware weg, welken de Katholieke Sociale Actie moest inslaan, bevestigen de resultaten deze hoop tot een onweerlegbare waarheid.

Moesten zelfs onze tegenstanders en onder hen de meest principiëele niet toegeven, dat de Sociale Week hen verblufte, dat zij voor hen een openbaring was van nooit gekende kracht onder de Katholieken?

Zoo schreef de bekende sociaal-demoraat H. S.(PIEKMAN): »Wat nog géén andere partij in ons land, nog géén andere groep heeft kunnen tot stand brengen, dat doen thans de Katholieken. Zij organiseeren een socialen cursus, zóó uitnemend in elkaar gezet, zóó breed en grootsch van opzet, dat men er werkelijk eerbied voor moet hebben."

En DOMELA NIEUWENHUIS schreef 11 Sept. in zijn orgaan *De Vrije Socialist:*

»Wie getuige is geweest van hetgeen daar verhandeld is, moet zijn weggegaan met de overtuiging, dat daar aan die zijde, d. i. aan de zijde der Roomsche Kerk, in korten tijd zich een groep katholieken heeft gevormd, die een macht is, waarmede men of men wil of niet rekening heeft te houden.

»Het is altijd dom zijn tegenstanders te klein te achten."

In *Patrimonium* kon men lezen: »De Katholieken, lang als achterlijk versleten, streven met deze organisatie op eenmaal alle partijen voorbij," terwijl de *Stichtsche Courant* openlijk bekende »jaloersch te zijn geweest om zulk een ontwikkeling van kracht."

* *
*

En thans staan we voor de Tweede Sociale Week, welke ditmaal te Breda zal gehouden worden van 1 tot 8 September.

Zondagavond, 1 September wordt de week geopend door jhr. mr. O. VAN NISPEN TOT SEVENAER, voorzitter van de vereeniging tot bevordering van de Katholieke Sociale Actie in Nederland. Daarna spreekt prof. J. V. DE GROOT, O. P., Hoogleeraar te Amsterdam, over: »Het katholicisme als levens- en wereldbeschouwing."

Maandag, 2 September spreekt mgr. dr. W. H. NOLENS, Pr., over de Sociale quaestie in het algemeen; 's middags om 2 uur mr. E. R. H. REGOUT, over het Middenstandsvraagstuk in verband met de sociale quaestie, en des avonds prof. dr. G. J. LIESKER, Pr., (hoogleeraar aan de

Staatsuniversiteit te Freiburg in Zwitserland) over het arbeiders-vraagstuk, eveneens in verband met de Sociale quaestie.

Dinsdag, 3 September behandelt rector TH. VAN DER MARCK het Landbouwvraagstuk, in verband met de Sociale quaestie, terwijl 's middags prof. J. D. J. AENGENENT zal spreken over den Staat en 's avonds prof. dr. CH. VAN DAM, Pr., over de Kerk, beide als factor bij de oplossing der Sociale quaestie.

Woensdagochtend spreekt pater G. VAN DEN ELSEN over Landbouworganisatie, 's middags pr. dr. J. NOUWENS, O Praem., over Middenstandsorganisatie en 's avonds mr. dr. D. A. P. N. KOOLEN over Arbeidersorganisatie.

Donderdagochtend bespreekt mr. A. BARON V. WIJNBERGEN Werkstaking (principieel en practisch) en 's avonds jhr. mr. O. V. NISPEN TOT SEVENAER het voorkomen van Werkstakingen, en als middel daartoe: a. collectieve arbeidscontracten; b. Scheidsgerechten.

Vrijdag behandelt Mr. P. J. M. AALBERSE historisch de Vrouwenbeweging en 's middags Prof. AENGENENT, Pr., principieel het Vrouwenvraagstuk. 's Avonds Alcoholisme, Criminaliteit en Armoede, door Pater EMMANUEL, O. C., en Alcoholisme en Arbeidsduur, door Jhr. Mr. CH. RUYS DE BEERENBROUCK.

Zaterdag 7 Sept. bespreekt Mr. Dr. Ch. RAAYMAKERS, S. J., den Arbeidsduur van Volwassenen, 's middags de heer ALB. VAN DER KALLEN, sociaal-democratie en godsdienst, en 's avonds M. SOUREN, Pr,, sociaal-democratie, anarchisme en vakbeweging.

Zondag 1 Sept., den laatsten dag, is er een plechtige H. Mis, met Te Deum, terwijl 's middags de sluitingsvergadering zal gehouden worden. Dan zullen de ambtenaar ENGELS en de algemeene secretaris Mr. AALBERSE, over de Katholieke Sociale Actie spreken, de eerste over de K. S. A. in de steden, de tweede over de K. S. A. op het platteland, terwijl de voorzitter, Jhr. M. VAN NISPEN TOT SEVENAER, de sluitingsrede zal houden.

Zoo zullen in de komende Sociale Week de groote vraagstukken, die op zoo'n geweldige wijze onze maatschappij beroeren, worden behandeld door onze besten en knapsten. Nieuwe gezichtspunten zullen worden geopend, nieuwe prikkels tot zelfstudie worden gegeven, en nieuwe geestdrift zal worden ingestort aan hen, die niet als onverschilligen of beunhazen door onze maatschappij willen gaan, maar die begrijpen, dat kennis, diepe, grondige kennis der sociale questie, in haar geheelen omvang noodig is, om vrede te brengen aan onze door Individualisme en Materialisme zoo diep geschokte samenleving.

* *
*

Daar zijn er, die trachten den grooten invloed, welke van onze jonge beweging uitgaat, te verkleinen, die twijfelen aan het blijvend succes ervan.

Zoo schreef DOMELA NIEUWENHUIS o. a. in de *Vrije Socialist* van 14 Augustus j.l.:

»'t Ware verstandiger geweest van de Katholieken om de twee jaar een Soc. Week te houden, de belangstelling gaat er uit."

Hoewel wij menigmaal van dezen schrijver uitspraken noteerden, die van helderen kijk op de groote beweging getuigden, bewijzen deze regelen, dat aan de overzij absoluut niets begrepen wordt van de intensieve kracht onzer beweging.

Wij hebben de heilige overtuiging, dat ook deze Sociale Week getuigenis zal geven van krachtig gelooven in en krachtig werken voor onze Roomsche beginselen op Sociaal terrein.

Gelijk de dagbladen reeds berichten, staat reeds thans vast, dat ook te Breda de deelneming weer even groot zal zijn als te Utrecht. Uit alle deelen van ons land zal men er heengaan.

Zeker, ware 't er op de Sociale Week op de eerste plaats om te doen, geestdrift te wekken, men zou zeggen: kalm aan; om de twee, drie jaren, dat is genoeg.

Maar de Sociale Week is geen Congres, zij is een school voor hooger katholiek sociaal onderwijs.

Een school voor *hooger* onderwijs. Niet de beginnelingen, die nog in de lagere school — de sociale cursussen — de eerste beginselen moeten leeren, moeten naar de Sociale Week gaan, maar de voormannen in de arbeiders- en middenstandersbeweging, die daar uit den mond der meest bevoegden de uiteenzetting zullen vernemen der groote katholieke sociale beginselen, welke aan onze maatschappelijke beweging ten grondslag moeten liggen.

Evenals de recruten in de gewone kazerne geoefend worden, maar het kader aan de Militaire Academie studeert, zoo ook moeten zij, die tot het kader der katholieke sociale actie behooren, opgaan naar Breda, om althans gedurende deze acht dagen op de banken van onze Sociale Hoogeschool te gaan neerzitten.

Alleen als we kader te veel hadden, alleen als er geen mannen en vrouwen onder ons meer waren, die van dit Hooger Onderwijs willen profiteeren, zou er reden zijn, om naar den raad van den heer DOMELA NIEUWENHUIS te luisteren.

Mogen dus velen — zoowel vrouwen als mannen, — geestelijken als leeken, — onderwijzers als arbeiders, — middenstanders als landbouwers, — mogen er velen opgaan naar Breda, opdat in onze gelederen, in de voorste rijen er velen mogen plaats nemen, die »weten wat zij willen, en willen wat zij weten."

Zóo zullen deze jaarlijksche Sociale Weken een bron van onschatbare kracht worden voor onze Katholieke Partij, en zullen zij, die na ons komen, de vruchten plukken, gegroeid uit het zaad, dat thans wordt uitgestrooid.

ARNOLD SMITS.

DE KEER IN DE INTERNATIONALE SOCIAAL-DEMOCRATIE.

IV. FRANKRIJK.

1. *Ontstaan en ontwikkeling.*

Van haar ontstaan af doet de socialistische beweging in *Frankrijk* denken aan den heksen-ketel uit SHAKESPEARE'S *Macbeth.*

„Daar dampt en kookt het — schrijft SOMBART (*Sozialismus und Soziale Bewegung, Jena,* 1905 blz. 129) — daar borrelt en bruist het sedert de „glorierijke" Revolutie onafgebroken. In gestadige onrust vormen zich partijen en verdwijnen weder, versplintert zich de beweging in tallooze kleine fracties. De eene actie volgt schielijk op de andere. De strijd om de politieke macht wijkt op eens voor het

bloedige barricadegevecht, de samenwerking, den sluipmoord.... De sociale beweging heeft in *Frankrijk* altijd iets ziekelijks, koortsachtigs, convulsiefs gehad.... Wankelend in de keuze van middelen en wegen. Maar altijd vervuld van het geloof aan de kracht van het snel, plotseling handelen, met het stembiljet of den dolk; altijd vervuld van het geloof aan de wonderen der revolutie... In dit revolutionairisme liggen alle andere karaktertrekken als zaadkorrels in den bolster. Ik noem ze — men vergeve genadig de ontzettende uitdrukkingen — factionisme, clubisme en putchisme. Factionisme is de neiging. om zich in ontelbare kleine partijtjes te verbrokkelen; clubisme de zucht tot samenwerking in geheime genootschappen en bijeenkomsten; putchisme eindelijk het fanatisme voor het straatgevecht, het geloof aan de barricade. Historisch treden deze kenmerken in omgekeerde volgorde op: in een vroeger tijdperk [tot 1871] waren het clubisme en het putchisme overheerschend, in een later het factionisme."

Met deze karaktertrekken behept trad een socialistische beweging in *Frankrijk* al tegen het einde der 18e eeuw de wereld in. [1]) Niet ten onrechte wordt *Frankrijk* daarom de bakermat der socialistische beweging genoemd. Ofschoon reeds in 1793 BOISSEL een socialistisch ontwerp van de »*Droits de l'Homme*« in de Jacobijnen-club had voorgedragen, moet BABEUF als de eigenlijke vader van de socialistische beweging in Frankrijk beschouwd worden, wijl BOISSEL'S voorstel zonder practisch gevolg bleef. BABEUF wilde niet meer of niet minder dan het Staatsgezag bemachtigen en zoo een »nationale gemeenschap van goederen« invoeren. Om dit karwijtje klaar te spelen, stichtten de »*Egaux*« (»Gelijken«) — aldus noemden zich BABEUF en diens partijgenooten, die 17000 in getal zouden geweest zijn — in Maart 1796 een geheim »opstandscomité van het openbaar welzijn." Een formeele samenzwering dus! Een der deelnemers echter verried het plan. Onmiddellijk werden de samenzweerders achter slot en grendel gezet. Twee van hen, onder wie BABEUF zelf, stierven onder de guillotine. Na den dood van haar aanvoerder was ook de socialistische beweging in *Frankrijk*, tenminste voor de eerstvolgende dertig jaren, geguillotineerd!

Terwijl de socialistische stelsels van FOURRIER en SAINT-SIMON bij het volk weinig of geen ingang hadden gevonden, werd het werk van BABEUF in 1834 weer opgevat door BARBÈS en BLANQUI. Dezen stichtten de „*Société des familles*" en toen deze vereeniging door de politie ontbonden werd, in 1835 de „*Société des saisons*". Tevens verspreidden zij oproerige geschriften, waarin zij tot de maatschappelijke revolutie en den politieken moord aanspoorden. In 1839 wilden zij met 850 partijgenooten een zelfde poging wagen, als de „Gelijken" in 1796. Met hetzelfde gevolg. BARBÈS en BLANQUI werden eerst ter dood veroordeeld, maar kwamen er met levenslange gevangenisstraf af. De Februari-revolutie van 1848 bevrijdde hen echter uit de gevangenis. Zij konden hun oud handwerk weer beginnen.

Het baatte den socialisten al bitter weinig, dat twee van hun mannen LOUIS BLANC en ALBERT OUVRIER in de voorloopige Regeering van 1848 zaten en dat in het Luxembourg een commissie onder voorzitterschap van BLANC over diens denkbeeld: »de openbare organisatie van den arbeid door den Staat" beraadslaagde. Nog had de commissie haar werk niet voltooid, of het algemeen stemrecht bracht een verbazende anti-socialistische meerderheid in de Nationale Vergadering. BARBÈS en BLANQUI achtten weer hun tijd gekomen. In Mei 1848 trachtten zij de Nationale Vergadering te overrompelen. Dit mislukte. En de twee eeuwige samenzweerders gingen opnieuw de doos in. Tengevolge van de sluiting der nationale werkplaatsen kwam het in Juni van hetzelfde jaar tot een beslissenden slag tusschen het parijsche proletariaat en de burgerij. De burgerij overwon. De aanvoerders van de socialistische beweging waren dood, of in de gevangenis of verbannen. Het socialisme was voor langen tijd in *Frankrijk* gekist — velen geloofden toen: voor immer. REYBAUD schreef in 1856 zelfs: »Als men beweert, dat het socialisme uitgedoofd is.... heeft men geen démenti te vreezen, noch van den tijd, noch van de gebeurtenissen: spreken van het socialisme, is bijna een lijkrede houden." (*Dictionnaire de l'économie politique* II blz. 629).

»*Bijna*"! Niet zonder reden voorzichtig uitgedrukt! Na vijftien jaren zouden de feiten wel degelijk een »démenti" geven. In 1863 zien wij weer in *Frankrijk* een zelfstandige arbeiders-beweging met een bijzonder huishoudelijk (econom.) program optreden. Deze beweging werd sterk bevorderd, door de in 1864 opgerichte »*Internationale*." Doch daar kwam in 1871 de Parijsche Commune — de »glorierijkste daad van onze partij sedert de Juni-revolutie" en »een uitgangspunt van wereld-historisch gewicht," zooals MARX haar in zijn brieven noemde (*Neue Zeit.* 20 jg. 1 blz. 709, 710). Maar, hoe »glorierijk« en van welk een »wereld-historisch gewicht« volgens MARX ook, de Commune zette, evenals de Juni-slag in 1848, de socialistische beweging weer eenige jaren terug! »De Commune-opstand — zegt SOMBART (*Sozialismus und soziale Bewegung*, blz. 130) — sluit het tijdperk van geheime samenzweringen en gewelddadige beweging in *Frankrijk* af. Maar de revolutionnaire geest is daarmee nog niet uitgestorven.« Het »factionisme« kwam nu aan de beurt!

2. *Verschillende socialistische partijen en richtingen.* [1])

»De geschiedenis [der sociaaldemocratie in *Frankrijk*] — aldus SOMBART (t. a. p. 132) — is jaren lang een geschiedenis van scheuringen." De fransche sociaaldemocratie geleek zoodoende een repeteerende breuk! Vanwaar die verscheidenheid, als van een staalkaart?

»Afgezien van de houding tegenover de afzonderlijke vraagstukken der huishoudelijke (econom.) politiek — schrijft HERKNER (*Die Arbeiterfrage*, *Berlin*, 1902, blz. 348 — bood echter ook de algemeene politiek ruimschoots stof tot partijtwisten van allerlei aard."

Van 1880 tot 1901 tellen wij maar even *zes parlementair*-socialistische partijen: Guesdisten, Blanquisten, Indépendants, Broussisten, Allemanisten en Failletisten, behalve nog enkele op-eigen-beenen-staande groepen. In 1892 kwamen de revolutionaire *Syndicalisten* op het tooneel of — gelijk HUBERT LAGARDELLE (*Mannheim, Rome, Amiens* in *Mouv. Soc.* No. 180, Nov. 1906, blz. 256) zijn partijgenooten noemt — »noch parlementaire, noch antiparlementaire, maar *extra-parlementaire* socialisten d. w. z. die hun actie *alleen* op het *huishoudelijk (economisch)* terrein overbrengen." De *revolutionair*-gezinde elementen

1) Zie hierover meer uitvoerig, het art. van CARL GRÜNBERG, *Sozialdemokratie* in *Wörterbuch der Volkswirtschaft.* II. 510—512.

[1]) Zie, wat de *politieke* socialistische partijen in *Frankrijk* betreft: LEON DE SEILHAC, *Le monde Socialiste* (*Paris* 1904) blz. 1—89.

onder de parlementairen, namelijk Guesdisten, Blanquisten, Failletisten, vereenigden zich in 1901 tot ééne partij: *Parti Socialiste de France (F. S. d. A.)* Ook de *reformistisch*-parlementairen: Indépendants en Broussisten, sloten zich in 1902 aaneen in den *Parti Socialiste français*. Voor korten tijd gingen de Allemanisten, anders in hart en nieren revolutionair, met deze laatsten samen.

3. *Geschilpunten.* [1])

De *revolutionair*-parlementaire en *reformistisch*-parlementaire socialisten in *Frankrijk*, ja, met hen zelfs ook de revolutionaire *syndicalisten*, hoe verdeeld anders ook, kunnen gerust met den slimmen ULYSSES uit VONDEL'S *Palamedes* zeggen:

Wij doelen naar ons wit,
Het zij dan slincx of rechts.

Voor hen allen toch is het *einddoel* natuurlijk *hetzelfde*: de communistische maatschappij. De taktiek om daartoe te komen alleen verschilt: òf *omverwerping* der kapitalistische maatschappij, om op haar puinhoopen de communistische maatschappij te vestigen, òf *geleidelijke* omvorming van de tegenwoordige maatschappij in een communistische.

Het is het bekende verschil tusschen revolutionair en reformistisch socialisme of — wat op hetzelfde neerkomt — tusschen het socialisme in gala en het socialisme in cognito.

a. Verschil van taktiek: revolutie of hervorming.

Laten wij hier het woord aan eenige voormannen der verschillende fransche soc. partijen, om met hun eigen woorden dit verschil van taktiek te bewijzen.

Vooreerst JULES GUESDE:

„Men kan er zijn leedwezen over betuigen — schreef de leider der Guesdisten in zijn brochure *Collectivisme et Revolution* — het moge de bezorgdheid wekken van vreedzame naturen, wij hebben nu eenmaal geen ander middel dan *gewelddadig* aan enkelen te *ontnemen* wat aan allen toebehoort, laten wij het woord maar noemen: de *Revolutie*" (bij *De Seilhac*, t. a. p. 240).

Daarom moet volgens *G.* het proletariaat de macht veroveren, en alles is klaar:

»Gij hebt slechts te willen — sprak G. te *Roubaix* — slechts de macht te nemen en uwe republiek te stellen tegen de republiek uwer meesters en onmiddellijk kan de omvorming van het eigendom voltrokken worden" (*Christianisme et Socialisme*, blz. 23).

Geen langzame hervorming, maar revolutie. De »toekomststaat« was in aantocht, ja, was er al, meende G:

»Waarom — vroeg G. — de komst van de nieuwe maatschappij verdagen tot Sint Juttemis? Zij is al kant en klaar in den schoot der kapitalistische orde. Alleen een gordijn van wettelijkheid moet men verscheuren, om haar te zien verschijnen.... Men beschuldigt het socialisme van utopie: *neen, utopie is het te wachten, dat de perenboom pruimen draagt, dat de burgerlijke maatschappij zich vervormt onder de handen van hen, die er van profiteeren. De maatschappelijke revolutie is de eenige practische zaak*". (bij *De Seilhac*, t. a. p. blz. 42).

Even gebeten op het reformisme en nog feller verhit om revolutie te maken zijn de Blanquisten. Men hoore hun leider VAILLANT:

»Teruggekeerd uit de ballingschap — aldus beschreef V. het ontstaan van zijn partij in 1880 — hebben wij onze actie voortgezet door het stichten..... van een voorhoede-vormende en strijdende partij, een wezenlijk socialistische revolutionaire partij in voortdurende aanraking met het volk *om het op te hitsen, in beweging te zetten, te trekken tot een onafgebroken actie onder alle vormen en bovenal onder den politieken vorm d. i. den krachtigsten*" (bij *De Seilhac* t. a. p. 83).

Een verklaring van het Centrale Comité der Blanquisten zong in denzelfden toonaard:

»Het is in de eerste rijen van deze strijdlustige voorhoede, dat wij willen strijden en de reactie ontwapenen, *om de Revolutie te wapenen met dit almachtig werktuig — de macht* — die in de handen van den vijand, onze ellende en zwakheid veroorzaakt en die morgen [!] onze kracht en onze bevrijding zal bewerken" (bij *De Seilhac* t. a. p. 80.)

Hadden de Blanquisten maar één doel: de Revolutie, maar één zorg: de politiek, de Allemanisten mistrouwden de politiek en wilden de politieke actie alleen als agitatie- en propagande-middel accepteeren. Alle gewicht legden de Allemanisten in de huishoudelijke (econom.) strijdmiddelen, allereerst de *algemeene werkstaking*. Den eind-strijd tusschen patroons en arbeiders stelde zich ALLEMANE overigens al heel pacifiek voor, niet als een strijd van bloed en geweld, maar als een vreedzamen veldslag, waarin de overwonnen patroons wel genade zullen vragen en alle voorwaarden van hun overwinnaars zullen aannemen!

De revolutionaire Syndicalisten willen van de parlementaire actie heelemaal niets weten, zelfs niet als propagandamiddel. De arbeiders in de syndicaten sterk maken, hen door verschillende werkstakingen, bij wijze van repetities, tot de groote alg. werkstaking voorbereiden — dat is hun eenige zorg:

»Het syndicalisme — zegt de rev. synd. ED. BERTH — neemt het groote beginsel van de Internationale: »de emancipatie der arbeiders zal het werk van de arbeiders zelf zijn" ernstig op en de *directe actie* en de *algemeene werkstaking* zijn slechts de toepassingen van dit groote beginsel.

Het Syndicalisme gelooft niet aan de magische kracht van de macht.... *het gelooft aan de noodzakelijkheid om machtige arbeidersorganisaties op te richten, doordrongen van een diepen revolutionairen geest en geschikt, als zij voldoende ontwikkeld zijn om met succes de alg. werkstaking te beginnen*." (*Revolution sociale et evolution juridique* in *mouv. Soc.* 15 Nov. 1904).

Leg nu eens naast dit vuur-rood het rose socialisme van de vroegere Indépendants, als MILLERAND en JAURÈS en van de Broussisten.

In zijn program-rede te Saint-Mandé in 1896 verklaarde MILLERAND:

„Men maakt het collectivisme niet, men zal het niet maken: *het maakt zich elken dag*, het is.... de afscheiding van het kapitalistisch stelsel.... Geen socialist is m. i., alwie niet de noodzakelijke en voortschrijdende vervanging van het collectief eigendom in de plaats van het kapitalistisch eigendom aanneemt." (*Le Socialisme réformiste francais*, blz. 25, 26).

Op het Congres van Bordeaux in April 1903 ter verantwoording geroepen, verdedigde MILLERAND zijn houding als kamerlid en minister aldus:

„De houding, welke ik heb aangenomen, is die geweest van alle socialisten, *die aanhangers zijn van vreedzame en wettelijke hervormingen en de revolutie verwerpen*...." (bij *De Seilhac*, t. a, p. 207).

In hetzelfde jaar verklaarde JAURÈS het geheel met MILLERAND eens te zijn.

„Het is voor mij een levendige vreugde en tevens een groote kracht — schreef J. in de *Petit République* 15 Maart 1903 — te constateeren... *onze volle overeenstemming over alle essentieele kwesties, zoowel over de methode als over de beginselen..... Wij beiden, wij willen voor ons de vreedzame en wettelijke methode*."

Evenzeer zijn de Broussisten vijanden van geweldmiddelen, alsook van de alg. werkstaking. De overgang van het particulier tot het openbaar beheer, meent BROUSSE, zal *van zelf en geleidelijk* geschieden. Hij wijst op het aanleggen van wegen, straat-verlichting, post, telegrafie, enz. »Niemand — schrijft hij in de *Petite Republique* 24 Mei 1897 — spreekt er van, om deze dingen tot de particuliere nijverheid terug te brengen." Welnu, zoo zal het ook gaan met de overige takken van bedrijf. Eerst zullen deze openbare diensten tegen vergoeding van onkosten, later geheel kosteloos ten gebruike van ieder gesteld. Wanneer men dan al deze diensten kosteloos zal

hebben, dan bestaat het Communisme. *Simple comme bonjour!*

Een dergelijke rose tint nam somwijlen ook het Socialisme der Guesdisten zelfs aan. Vooral als de verkiezingen op handen waren! Na 1882 kwamen zij o. a. met een verkiezingsprogram, waarop de volgende eischen: minimumloon, wekelijksche rustdag, aansprakelijkheid der patroons in zake ongevallen, enz. Toen zij in 1892 besloten, den boer op te gaan, kwamen zij niet voor den dag met hun eigenlijk doel, wat door den eisch uit hun eerste program wordt weergegeven: *collectieve toeëigening*, zoo spoedig mogelijk en met alle middelen, *van den grond, den bodem* en de arbeidswerktuigen". Neen, zij dachten als MEPHISTOPHELES:

»Mit Sturm ist da nichts einzunehmen;
Wir müssen uns zur List bequemen."

en stelden zich aan... als de verdedigers van het *privaatgrondbezit.*

»Het is een niet minder gebiedende plicht [van het socialisme] — heet het in hun manifest aan de landarbeiders — om de zelf-bebouwende bezitters *in het bezit van hun lappen grond te handhaven* tegen den fiscus, den woeker en het indringen van nieuwe landheeren", (bij *De Seilhac* t. a. p. 65).

Inderdaad, bij de Guesdisten — doch bij deze socialisten heusch niet alleen — blijkt *de vreeze der kiezers het begin der wijsheid te zijn!*

(*Slot volgt.*)

Leimuiden. JOH. C. AALBERSE, *Pr.*

DE INTERNATIONALE TENTOONSTELLING VAN AMBACHTS-WERKTUIGEN IN AMSTERDAM.

Van den 15[en] Augustus tot den 1[en] October dezes jaars wordt te Amsterdam van wege de Maatschappij van Nijverheid eene internationale tentoonstelling van ambachtswerktuigen gehouden.

Deze tentoonstelling is voor ons land van des te grooter belang daar zij de eerste tentoonstelling van dien aard is, die op onzen vaderlandschen bodem plaats grijpt.

Reeds schreven de dagbladen, dat het aan belangstelling in deze tentoonstelling niet ontbreekt en dat niet alleen het binnenland, maar ook het buitenland door tal van merkwaardige inzendingen op velerlei gebied van zijn belangstelling in deze nuttige tentoonstelling heeft doen blijken.

Want *nuttig* is deze tentoonstelling in den volsten zin des woords.

En dat nut is niet alleen te bewijzen in theorie, maar ook duidelijk in praktijk.

Immers het buitenland — en vooral Oostenrijk, België en Duitschland — heeft reeds sedert jaren in verschillende hoofdsteden groote nationale en internationale tentoonstellingen voor het ambacht georganiseerd, die over het algemeen zoowel rechtstreeks als zijdelings de schoonste vruchten hebben afgeworpen.

Ieder belangstellende zal zich nog herinneren wat voor een bewondering er ook hier te lande opging voor de magnifieke internationale tentoonstelling van ambachtswerktuigen, in 't jaar 1904 te Gent gehouden.

En wie de officieele rapporten, benevens het lezenswaardig artikel over deze tentoonstelling (in den 4[en] jaargang van dit weekblad, door prof. AALBERSE) nagaat, die zal dra bevinden, welk een kracht ten goede de Gentsche tentoonstelling op den economischen toestand des volks en in 't bijzonder op den toestand der kleine burgerij heeft uitgeoefend.

En wat goeds de tentoonstellingen voor de kleinnijverheid in Oostenrijk en Duitschland gesticht hebben, is reeds vaak genoeg door verschillende medewerkers, benevens door ons zelven, in dit blad medegedeeld, zoodat wij er niet meer breedvoerig op behoeven terug te komen.

Wel zouden wij hier met een enkel woord willen aanhalen wat kort geleden (in de nummers van het *Kath. Soc. Weekbl.* dato 4 en 11 Mei l.l.) Dr. NOUWENS schreef over de kleinindustrie in Oostenrijk, waarbij deze schrijver o. a. wees op de machinehal van den Oostenrijkschen *Gewerbeförderungsdienst* te Weenen, waarin thans een voortdurende, doch steeds afwisselende tentoonstelling van ambachtswerktuigen plaats grijpt.

Deze voortdurende tentoonstelling is, evenals vele andere zaken, welke in de laatste jaren in Oostenrijk ten bate der kleinindustrie verricht zijn, de vrucht der vele tentoonstellingen voor ambachtsnijverheid, die in den loop der jaren in Oostenrijk in zoovele verschillende plaatsen des lands gehouden werden, en er in niet geringe mate toe hebben bijgedragen, dat het handwerk, wat ook in Oostenrijk dreigde onder te gaan, thans op een trap van ontwikkeling gekomen is, die met de ontwikkeling van 't ambacht in Baden en Würtemberg, als *eenig* in Europa mag worden aangeduid.

Is het dan te verwonderen, dat de Nationale Middenstandsbond met 't oog op de Amsterdamsche tentoonstelling aan de bestuurders der verschillende middenstandsafdeelingen een circulaire richtte, waarin o.a. werd medegedeeld dat »de sociale beteekenis dezer tentoonstelling niet gering moet geschat worden."

Immers deze tentoonstelling stelt zich ten doel »de aandacht van de beoefenaars van ambacht en kleinindustrie te vestigen op de verbeteringen, die in de laatste tijden zijn aangebracht in de verschillende soorten van gereedschappen en werktuigen, op de veranderde, meer voordeelige wijzen van werken, in het klein-bedrijf ontstaan."

»Het gevolg er van kan zijn, dat de kleine nijverheid beter in staat zal wezen de mededinging met de grootindustrie vol te houden en dat de strijd om het bestaan voor den kleinindustrieel, den ambachtsman, zal worden vergemakkelijkt. Tevens is 't van belang, dat aan deze tentoonstelling zal verbonden worden een groot nationaal congres voor de ambachtsnijverheid, dat den 11 en 12 Sept. a.s. te Amsterdam gehouden wordt en waarop als *voornaamste* punten zullen behandeld worden het credietwezen, het leerlingwezen en de vertegenwoordiging voor de kleinindustrie.

Zoo zal dan de theorie met de praktijk worden verbonden; en zullen op deze tentoonstelling de beste grondslagen gelegd worden tot meerderen steun van Regeeringswege voor onze kleinindustrie.

Het moet echter worden toegegeven, dat op de eerste

plaats de vereenigingen en gilden der kleinnijverheid aan de bevordering van het handwerk dienen te werken.

Zoo kan bijvoorbeeld het credietwezen door geen wetgever met vrucht geregeld worden, als op de eerste plaats de betrokkenen zelf niet op werkzame wijze aan de bevordering van het credietwezen deelnemen. Ditzelfde geldt voor de regeling van het leerlingwezen en de vertegenwoordiging der ambachten.

In Duitschland, waar men het leerlingwezen en de vertegenwoordiging der ambachten geregeld heeft door het veelbesproken *Handwerkergesetz* van 1897, vinden wij hiervan het bewijs.

In een onlangs bij de *Zentralstelle* te M. Gladbach verschenen brochuurtje over *Handwerker-Innungen*, waarin een duidelijke beschrijving en beoordeeling der wet van 1897 voorkomt, lezen wij, dat deze wet van de grondgedachte uitgaat, dat het ambacht meer dan andere vrije beroepen van wege de wet als een bijzonder vak moet handeld worden.

De natuurlijke gevolgtrekking dezer grondgedachte is, dat er een *vakorganisatie moet bestaan*, die, toegerust met een zeker recht van zelfbestuur, het recht en den plicht heeft, de uitgebreide taak van een dergelijke vereeniging te vervullen. Deze taak berust niet slechts in de bevordering der belangen van den zelfstandigen handwerker maar ook in die der *gezellen* en *leerlingen*.

Bij de organisatie der zoogenaamde *Handwerkskammer*, waarbij deze vertegenwoordiging berust, spelen weder de vereenigingen en gilden eene hoofdrol.

»De handwerkskamers vormen het hoogste punt in de vakorganisatie der handwerkers. Zij zijn de bemiddelaarsters tusschen Regeering en ambacht. Hare taak is eenerzijds de wenschen der handwerkers bij de Regeering en den wetgever te verdedigen, anderzijds op de ontwikkeling van het handwerk een verheffenden invloed uit te oefenen.

»In de handwerkkamers heeft de wet aan het handwerk gegeven, wat de handel in de handelskamers reeds bezit. De handelskamers wisten tot heden een grooten invloed uit te oefenen op de wetgeving en de regeering."

De wet toont dus een goed geregelden en wel doordachten bouw en eene juiste verdeeling der werkzaamheden. Bij de niet te ontkennen gebreken, waaraan ook deze Duitsche wet nog lijdt, is zij toch een groote vooruitgang met betrekking tot de vroegere toestanden en vormt zij voor de handwerkersorganisatie's een zeer bruikbaren grondslag, waarop men verder kan voortbouwen.

Maar keeren wij terug tot de tentoonstelling.

Deze zal er in niet geringe mate toe kunnen bijdragen dat het zoo hoogst noodige vereenigingsleven onder onze kleinindustrie bevorderd worde. Immers bij een bezoek aan deze tentoonstelling zal de handwerker zich de vraag stellen: hoe kan ik mij deze of gene machine het best en het voordeeligst aankoopen, hoe kan ik mij de voordeelen der moderne techniek der nieuwere uitvindingen enz. ten nutte maken? Zal dat kunnen, als die handwerker alleen blijft staan?

Misschien wel.

Maar in de meeste gevallen niet.

Welnu, dan staat den handwerker geen anderen weg open, dan dat hij op de eerste plaats de hulp zijner standgenooten inroept. Wat dan de eenling niet kan, zullen meerderen te zamen wel kunnen tot stand brengen.

En in navolging met België, Duitschland en Oostenrijk, zullen ook in ons land de kleinindustriëelen — wakker geschud door de tentoonstelling — met energie gaan deelnemen aan het vereenigingsleven en zullen op deze wijze de hechtste grondslagen gelegd worden voor eene bloeiende Nederlandsche handwerkersorganisatie, verbonden met eene verstandige middenstandspolitiek.

Meerlo (L.) A. KELLENAERS.

UIT BOEKEN.

WINSTDEELING.

Begrip en Wezen.

Onder winstdeeling is te verstaan eene regeling waardoor de ondergeschikten (arbeiders, bedienden enz.) eener huishoudelijke (econ.) onderneming, behalve hun bedongen loon nog een aandeel in de bedrijfswinst bekomen, en wel zóó dat niet alleen de grootte van dit aandeel bepaald is *vastgesteld*, maar dat ook de verdeeling onder de verschillende ondergeschikten naar juiste, rechtvaardige grondbeginselen geschiedt. Deze deelneming in de winst is door de praktijk deugdelijk bevonden en neemt reeds lang in 't hedendaagsche leven een groote plaats in. Echter is zij nog te veel beperkt bij grootere, voorn. handelsondernemingen, waar de beambten niet alleen over 't algemeen nauwer met den ondernemer verbonden zijn, maar ook, gelijk hij, een meer of minder invloedrijke werkkracht uitoefenen op den gang en den bloei der onderneming. Voor gewone loonarbeiders is daarentegen de deelneming in de ondernemingswinst een nog niet voldoende opgelost probleem van groote beteekenis, wat dan ook reeds aanleiding heeft gegeven tot nauwkeurige onderzoekingen.

Doel en taak.

Het behoort tot 't wezen van de samenstelling onzer volkshuishouding, dat de ondernemer de in zijn bedrijf werkzame arbeidskrachten niet naar de waarde der voortgebrachte producten loont, maar, zonder het eindresultaat der productie af te wachten, de arbeiders voor hunne diensten te voren reeds schadeloos stelt. Deze belooning der arbeiders vindt op huishoudelijke gronden hare volle rechtvaardiging.

De inkomsten toch eener onderneming zijn aan vele schommelingen onderhevig. De ondernemer nu heeft zoowel de gunstige als ongunstige gevolgen dier schommelingen alleen te dragen. En dit met alle recht. De arbeider toch heeft over 't algemeen op de vermeerdering of vermindering der inkomsten niet den minsten invloed. Zulk een invloed zou mogelijk zijn, als de arbeiders de hun opgelegde verrichtingen naar eigen goedvinden quantitatief en qualitatief konden vermeerderen of verminderen. Dit is echter in den regel niet 't geval, omdat 't veel meer zaak is voor den patroon om door goedgeregelde loonen, door doelmatige loonmethoden, door een juiste keuze van personeel en een goed toezicht daarover, te zorgen dat *'t normale* geleverd wordt. Bij een ongunstig voorval in 't bedrijf kunnen dan ook meestal de arbeiders er zich met recht op beroepen, dat zij geregeld hun plicht gedaan hebben en dat zij derhalve voor financieele mislukkingen niet verantwoordelijk zijn. Uit dit oogpunt beschouwd blijkt 't daarom zaak te zijn de arbeiders met een vast loon te vergoeden.

Dit systeem vermijdt ook een groot nadeel wat er in gelegen zou zijn als de arbeider aan allerlei rijzing en daling van inkomsten zou bloot staan. Dat zou zelfs bij de meest ideale spaarzaamheid een geregelde huishouding onmogelijk maken.

Echter aan dit loonsysteem zijn, trots zijn duidelijke voor-

deelen, die natuurlijk behouden moeten blijven, nog verbonden onmiskenbare nadeelen, die verbeterd moeten worden. Niet alleen dat de onverschilligheid bij den arbeider bevorderd wordt en de geheele bloei van 't bedrijf hem niets meer interesseert, maar daar ontstaat ook een scherpe strijd tusschen patroon en werkman onderling. De loonarbeider is er op uit bij zoo kort mogelijken arbeid een zoo hoog mogelijk loon te verdienen. De onderlinge belangenstrijd tusschen patroon en arbeider, zoozeer ten nadeele van beide partijen, is de schaduwzijde van het loonstelsel.

Welnu, die schaduwzijde *weg te nemen* of althans te *verzwakken* is het *doel der winstdeeling*.

Zonder den vasten bodem van het loonsysteem te verlaten zoekt zij op de boven aangegeven wijze tusschen arbeidgever en arbeidnemer als middelaar op te treden en zoo een belangrijken sociaal-politieken plicht te vervullen.

Praktische pogingen.

De vraag doet zich voor in hoever 't winstdeelingsysteem in de verschillende landen ingang heeft gevonden.

Toen in de jaren 1870 — 80 meerdere pogingen met blijkbaar uitstekend gevolg, grootere bekendheid kregen, werd deze wijziging in 't loonsysteem door velen (o. a. door ENGEL, BÖHMERT, J. St. MILL, JEVONS, LEROY-BEAULIEU, CHARLES ROBERT) aangezien als een ingrijpend middel tot herstel van de goede verhoudingen tusschen werkgever en werknemer. Sommigen gingen zelfs zoover hierin de »oplossing der sociale questie« te zien. Verschillende enquêtes werden ingesteld in Duitschland en Frankrijk om de praktische ervaringen omtrent winstdeeling en verwandte loonsystemen openlijk bekend te maken; en onder den invloed der voortgezette diskussie van ambtelijke, zoowel als van private zijde, werd in boeken en tijdschriften veel materiaal verzameld. Zoo in Frankrijk 't tijdschrift: »*Bulletin de la participation aux bénéfices*", in Duitschland: »*Arbeiterfreund*" door VICTOR BÖHMERT, in Amerika »*Employer and Employed.*"

Nadat nu in Frankrijk omtrent 1840 de eerste pogingen met goed gevolg waren aangewend, vond het systeem spoedig ook ingang in Duitschland, Engeland, de Vereenigde Staten, en eenige kleinere landen.

Het juiste getal der ondernemingen welke het systeem ingevoerd hebben laat zich moeielijk bepalen. Ongeveer 10 jaar geleden bedroeg het, volgens gunstige schatting 400, voorzeker nog geen groot getal. Vooral in Duitschland heeft 't systeem in de laatste tientallen van jaren slechts zeer trage voortgang gemaakt. BÖHMERT meent het toe te moeten schrijven eerstens aan de vijandelijke stelling der invloedrijke sociaal-democratische partij en tweedens aan de groote belasting der ondernemers door de Staats-arbeidersverzekering, een omstandigheid die zeker niet er toe bij zal dragen om de arbeidgevers tot grootere offers ten gunste van de winstdeeling der arbeiders te bewegen.

Overigens hebben deze 400 gevallen zich op de meest verschillende takken van groot en klein bedrijf op handel-, industrie- en landbouwgebied voorgedaan. Het oudste en beroemdste geval van winstdeeling is dat van REDOULY en Co., voorheen LECLAIRE in Parijs, een thans nog bestaande schilderszaak, welke reeds in 1843 voor hare beambten (schilders, behangers, glazenmakers, decorateurs etc.) de winstdeeling invoerde en wel met 't doel om deze arbeiders, die meestal in andere plaatsen werkten en derhalve moeielijk na te gaan waren, tot meerdere vlijt aan te sporen.

Uit den jongeren tijd verdient de sinds 1890 bestaande winstdeeling der Hallesche machinefabriek en ijzergieterij in Halle a. S. vermelding. Naar 't oordeel van den directeur heeft zij hoofdzakelijk dit voordeel gebracht dat de arbeiders deugdelijker werk leverden en over 't algemeen meer regelmaat en standvastigheid bij den arbeid zich voordeed. Ook de jalousiefabriek van H. FREESE in Berlijn heeft, naar 't getuigenis van den ondernemer, in den loop van 10 jaren goede ervaringen opgedaan. FREESE ziet in de winstdeeling »das wirksamste mittel zur Versöhnung zwischen Arbeitgeber und Arbeitnemern, und eines der wirksamsten zur Hebung der Lage der arbeitenden klasse.»

Moeielijkheden en nadeelen. — Voordeelen.

Zijn er dan in 't geheel geen bezwaren tegen de winstdeeling? Zeker. En een van de groote nadeelen is deze, dat 't zoo gemakkelijk kan voeren tot ontevredenheid en wantrouwen bij den arbeider. Door zijn onbekwaamheden zal hij niet in staat zijn over den toestand der zaken en de oorzaken van verlies een juist oordeel te vellen en ontevredenheid met 't uitbetaalde aandeel in de winst zal 't gevolg zijn.

Verschillende wegen staan echter open om die reden tot ontevredenheid zooveel mogelijk op te heffen. En dan staat daar tegenover 't boven reeds genoemde voordeel van de verhooging van 't plichtsgevoel bij den arbeider en van 't belang in den bloei der onderneming. Tegelijk wordt de band tusschen patroon en arbeiders sterker aangehaald en hoedt de patroon zich voor een herhaaldelijke arbeiderswisseling, wat veelal voor het bedrijf zeer nadeelig is.

J. Z.

BOEKBESPREKINGEN.

VERSLAG VAN DE SOCIALE WEEK 1906.

Verschenen is in boekformaat het *Officieel Verslag van de Sociale Week gehouden te Utrecht, 2—9 Sept. 1906.*

Dit is een zeer welkome uitgave.

Een sociaal lees- en leerboek als dit, bezaten wij in ons land nog niet. Zoowel voor sprekers, die hier prachtige schemata voor te houden redevoeringen vinden, als voor sociale cursussen bevat deze bundel een schat van materiaal.

Zie hier den inhoud:

Openingsrede. (Jhr. Mr. O. v. NISPEN TOT SEVENAER).
Volksontwikkeling. (Mr. P. J. M. AALBERSE).
Sociale cursussen. (Prof. J. D. J. AANGENENT, *Pr.*).
De Sociale Quaestie. (Mr. P. J. M. AALBERSE).
Het arbeidersvraagstuk. (Prof. Dr. G. J. LIESKER, *Pr.*).
Staat en Maatschappij. (Prof. J. D. J. AENGENENT, *Pr.*).
Het Landbouwvraagstuk. (TH. v. D. MARCK, *Pr.*).
Vakorganisatie. (Mr. P. J. M. AALBERSE).
Werkstaking. (Prof. B. P. AALBERSE, *Pr.*).
Het collectief Arbeidscontract. (Jhr. mr. O. v. NISPEN TOT SEVENAER).
Het Middenstandsvraagstuk. (DR. J. NOUWENS, *Pr.*).
Het Alcoholisme. (Dr. ALPH. ARIENS, *Pr.*).
De Drankbestrijding. (Jhr. mr. CH. RUYS DE BEERENBROUCK).
Arbeidsloon. (F. X. W. BULT, *Pr.*).
Arbeidsduur. (Mgr. Prof. DR. W. H. NOLENS, *Pr.*).
Sociale Gemeentepolitiek. (Mr. P. J. M. AALBERSE).
Sociale Gemeentepolitiek ten opzichte van de eigen ambtenaren der Gemeente. (Jhr. mr. CH. RUYS DE BEERENBROUCK).
Het Socialisme. (Pater fr. B. KRUITWAGEN. *O. F. M.*).
Het Anarchisme. (G. M. SOUREN, *Pr.*).
De Sociaal-democratie beschouwd uit economisch oogpunt. (Mr. Dr. D. A. P. N. KOOLEN).
De Sociaal-democratie beschouwd uit wijsgeerig oogpunt. (Prof. J. D. J. AENGENENT, (*Pr.*).
De K. S. A. beschouwd uit sociaal oogpunt. (A. H. J. ENGELS).
De K. S. A. beschouwd uit apologetisch oogpunt. (Pater H. ERMANN, S. J.).
Slotwoord. (Jhr. mr. O. v. NISPEN TOT SEVENAER).

De enkele opsomming van deze onderwerpen en namen is lofprijzing genoeg. Een boek van *160* bladzijden, met *dezen* inhoud, en dat voor *50* centen, — dat is inderdaad een evenement.

Ieder onzer lezers zal zich zeker onmiddellijk tot het *Centraal Bureau van de K. S. A.* te Leiden wenden met een postwissel van 60 cents (50 cts. + 10 cts. porto), om zich dit mooi uitgegeven en inhoudrijke werk aan te schaffen.

Doch, laat men 't vooral invoeren in de Sociale Cursussen en Debatingclubs. Als ieder lid dit boek voor zich heeft, behoeft de cursusgever zich slechts te bepalen tot voorlezing telkens van een alinea, om daar dan de z.i. noodige opheldering en uitlegging bij te voegen. Zóo zal men in waarheid een degelijken, vruchtdragenden socialen cursus krijgen. H. L.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

INTERNATIONALE SOCIÁAL-DEMOCRATIE.

Tegelijk met 't Internationaal congres komt te Stuttgart ook de Interparlementaire Conferentie van de Sociaal-democratie bijeen.

Uit ons land zijn er de heeren Troelstra en van Kol.

Merkwaardig is — wanneer men denkt aan de debatten over het Arbeidscontract in de Tweede Kamer, toen Jhr. v. Nispen (Arbeidscontract in 't B. W.) en Mr. Aalberse (fabrieksraden) telkens aantoonden, dat de duitsche Sociaal-democratie in de Rijksdag heel anders gesproken hadden, — merkwaardig is deze opmerking van Van Kol:

»In elk Parlement worden wij aangevallen met woorden, door onze kameraden in andere landen gesproken... Laat elke fraktie alle ontwerpen en debatten, die op den arbeid betrekking hebben, opzenden naar het internationaal bureau, opdat wij de beweringen onzer vijanden kunnen afweren en weerleggen." (*Het Volk* zie Aug. ll.).

Ook Mr. Troelstra deed zijn woordje. Hij sprak:

«Ons tegenwoordig program voor de politieke instellingen is niet meer dan de uiterste konsekwentie van het burgerlijk liberalisme, van de demokratie. Het oogenblik is gekomen, dat wij met ons eigen systeem voor den dag komen. Toen de bourgeoisie zoover was als wij thans, behoefde zij op de vraag naar haar systeem het antwoord niet schuldig te blijven. Wij moeten aanwijzen, hoe wij den burgerlijken staat in de socialistische maatschappij willen omzetten.

»De strijd tusschen revisionisme en radikalisme zou veel van zijn beteekenis verliezen, als wij het uitspraken dat wij alle middelen moeten aanwenden die ons ten dienste staan, maar dat onze eigen denkbeelden slechts in ons eigen systeem kunnen worden verwezenlijkt.

»Niet ontkend kan worden, dat de arbeid der soc. dem. in de Parlementen een groote, gerechtvaardigde teleurstelling heeft gewekt. — [Och kom! Lees hierbij eens de opgeschroefde verslagen van de Kamer-fractie, door Terlaan geschreven!!] Het anarchisme, het antiparlementarisme wint daardoor veld, in Frankrijk en ook in Duitschland. (*Tegenspraak*). Daartegen zijn wij eerst gewapend, wanneer wij kritisch staan tegen het parlementarisme van den burgerlijken staat. Wij willen meer en meer bedrijven in staatsexploitatie brengen; in de tegenwoordige omstandigheden wordt het ambtenarisme daardoor in de hand gewerkt; wij kunnen daarbij niet, naar ons systeem, aan de vakbeweging een grooten invloed toekennen." (*Het Volk*, 20 Aug. ll.).

Hij stelde dus voor, een niet te groote studiecommissie te benoemen.

Veel succes had hij er niet mee.

Vaillant merkte o. a. op;

»Een ontwerp als het bedoelde, dat van den toekomststaat spreekt, zal de partij bloot stellen aan een storm van burgerlijke kritiek, en ons in de noodzakelijkheid brengen, om het te desavoueeren."

Opmerkelijke uitspraak!

Mr. Troelstra wil eindelijk eens vaststellen, wat de Sociaaldemocratie nu eigenlijk wil doen, wanneer zij het heft in handen heeft.

Men zou zoo vragen: hé, weten de heeren dat zelf nog niet?

Doch o wee! Laat af van dat opzet roept Vaillant uit! Met die toekomststaat-fantaisiëen hebben we al leergeld genoeg betaald! Wat zullen we nu weer in dezelfde fout hervallen?...

Inderdaad, telkens kon de onmogelijkheid afdoende worden aangetoond.

Waaruit weer eens blijkt, dat de sociaal-democraten reuzen zijn in 't afbreken, maar kinderen in 't opbouwen!

H. L.

KATHOLIEKE MIDDENSTANDS-ORGANISATIE.

Nu in ons land een opmerkelijke opbloei van de katholieke middenstandsvereenigingen te constateeren valt, komt men wel eens vragen: waarom die afscheiding? Waarom niet allen in één vereeniging?

In dit verband is zeer merkwaardig een korte toespraak, welke de protestantsche *Oberpräsident* (ongeveer: onze Commissaris van de Koningin) von Jagow hield op de jaarvergadering van het »Verbond van kooplieden-vereenigingen," op 15 Aug. l.l. te Dantzig.

Hij sprak aldus:

»Men zou in het stichten van streng katholieke vereenigingen in den handeldrijvenden middenstand kunnen zien een zich afsluiten tegenover de andere godsdienstige gezindten, welke misschien een aanvallend karakter zou kunnen hebben. Ik zie deze aaneensluiting in katholieke vereenigingen niet aan als een afsluiting, noch veel minder als iets aanvallends. Ik heb de overtuiging, dat het confessioneel karakter van uwe vereeniging, welke gepaard gaat met uwe economische strevingen, slechts bedoelt een zich aaneensluiten, hetwelk gij voor noodig houdt, om het hoofddoel uwer vereeniging, het behouden van het ware christelijke geloof, beter te bevorderen.

»Ik heb echter niet alleen deze overtuiging, maar ik weet, dat niet alleen de mannen, die in uw vereeniging de leiding hebben maar ook de leden dezer vereeniging, welke toch met open oogen in het leven moeten staan — alleen al reeds indien ze als kooplieden vooruit willen komen — niet ontkennen, hoe ernstig de tegenwoordige toestanden zijn, en dat het de plicht is van iederen man, die trouw is aan zijn hemelschen en zijn aardschen Koning, te doen wat hij doen kan, om het materialisme en de revolutie te bestrijden.

»Al belijd ik ook een anderen godsdienst, in *dit* streven weet ik mij met u één, en ik weet, dat ook gij ervan overtuigd zijt, dat deze strijd alleen gevoerd worden kan, wanneer alle christelijke en vaderlandslievende mannen eenzelfde lijn trekken, en zóó vat ik het doel uwer vereeniging op, en houd ik dit ook voor het doel van alle gelijksoortige protestantsche vereenigingen: tegenover het groote, gemeenschappelijke doel dàt op den achtergrond te plaatsen, wat ons scheidt, en dàt op den voorgrond te stellen, wat ons vereenigt.

»Wij zijn het daarmede eens, dat het ons aller plicht is, misschien om gescheiden te marcheeren, maar om vereenigd slag te leveren, als het noodig is."

Deze woorden zijn om te onthouden, en... misschien ook wel eens om te gebruiken!

Het blijkt echter dat ook in Duitschland het denkbeeld, dat katholieken en geloovige protestanten, hoewel afzonderlijk vereenigd, toch trouw moeten samenwerken, meer en meer veld wint, ook buiten de katholieke kringen.

Men kan eruit leeren, dat de »antithese" nu toch juist niet een enkel Nederlandsche uitvinding is! H. L.

VERZEKERING TEGEN WERKLOOSHEID.

Door de regeering is bij de Tweede Kamer ingediend een wetsontwerp, waarbij *f* 6000.— worden toegestaan, om gemeenten te subsidieeren, die — gelijk te Amsterdam en te Utrecht — de

verzekering tegen geldelijke gevolgen van werkloosheid ter hand genomen hebben.

Aan de *Memorie van Toelichting* ontleenen wij het volgende:

Naar het oordeel van de ondergeteekenden zouden de gemeenten welke in de aangegeven richting werkzaam zijn, het best kunnen worden gesteund door haar na afloop van elk jaar de helft uit te keeren van de uitgaven, welke zij zich ter zake van de werkloosheidverzekering in dat jaar hebben getroost. Ten einde deze Rijksbijdrage reeds over het loopende dienstjaar te kunnen toekennen, wordt aanvulling van het Xde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1907 voorgesteld.

Hierbij moet op den voorgrond staan, dat de gemeenten, om op Rijkssubsidie aanspraak te kunnen maken, bij het nemen van maatregelen ter zake van werkloosheidverzekering met het noodige beleid zullen moeten te werk gaan. Nauwkeurig omschreven voorwaarden te stellen waaraan zij behooren te voldoen om subsidie te erlangen, schijnt niet raadzaam. Plaatselijke omstandigheden zullen grooten invloed kunnen hebben op de maatregelen, welke behooren te worden genomen. Bovendien is het vraagstuk der werkloosheid nog niet zoover tot oplossing gebracht, dat het volgen van een bepaald stelsel als voorwaarde aan de subsidieering kan worden verbonden. Wel bestaat er grond om aan te nemen, dat van een stelsel, berustend op samenwerking tusschen plaatselijke overheid en vakvereenigingen, goede vruchten kunnen worden verwacht, vooral met betrekking tot het voorkomen van simulatie en andere misbruiken; maar daarin ligt, naar het oordeel van ondergeteekenden, voor den Staat geene reden om a priori steun te onthouden aan pogingen om in nog andere richting eene oplossing van het vraagstuk te vinden, althans voor zoover voldoende gegevens aanwezig zijn om aan te nemen, dat ook langs dien anderen weg goede resultaten kunnen verkregen worden.

Of eene gemeente voor subsidie in aanmerking kan komen, zal derhalve in elk voorkomend geval naar omstandigheden moeten worden beoordeeld. Dat bij die beoordeeling van zekere beginselen moet worden uitgegaan, behoeft intusschen geen betoog. Deze beginselen zullen in hoofdzaak de volgende moeten zijn:

De gemeente zal bij haren arbeid op dit gebied in het oog hebben te houden, dat het doel der werkloosheidverzekering is, de gevolgen te lenigen van het maatschappelijk verschijnsel, dat op gegeven tijden en plaatsen gebrek aan arbeidsgelegenheid bestaat. Niet ieder arbeider die geen werk heeft, zal derhalve moge gesteund worden. Hoewel het niet wel doenlijk is een voor alle gevallen te gebruiken richtsnoer aan te geven, zal het toch behooren vast te staan, dat de gemeente niet medewerkt aan het geven van uitkeeringen aan werklieden die door ziekte, ongeval of invaliditeit niet kunnen werken, die onwillig zijn om te arbeiden, of die het werk hebben gestaakt of daarvan zijn uitgesloten. Behalve dat uitkeeringen aan laatstbedoelde werklieden in strijd zouden zijn met het karakter der werkloosheidverzekering, zou de Overheid het onpartijdig standpunt, dat zij bij werkstakingen en uitsluitingen behoort in te nemen. verlaten, indien zij in zoodanige uitkeeringen bijdroeg.

Hetgeen de gemeente tot leniging van de werkloosheid verricht zal niet het karakter mogen dragen van armenverzorging. Derhalve zullen de geldelijke bijdragen van de gemeente niet buiten verhouding hoog mogen zijn in vergelijking met hetgeen de belanghebbende personen of vereenigingen opbrengen ten behoeve van de uitkeeringen bij werkloosheid.

De bijdragen der gemeente zullen niet van dien aard mogen zijn, dat zóó langdurige en hooge uitkeeringen mogelijk worden, tengevolge waarvan geen voldoende prikkel voor de werkloozen blijft bestaan om werk te zoeken.

Tegen simulatie moet zooveel doenlijk gewaakt zijn, hetzij doordat de verzekering gegrond is op de medewerking van vakvereenigingen welker werkzaamheid voldoenden waarborg oplevert voor het tegengaan van simulatie, hetzij door andere middelen.

De trek van de arbeiders naar de steden mag door de verzekering niet worden bevorderd. Uitkeering aan werklieden die nog sedert kort in de gemeente gevestigd zijn, mag daarom in den regel niet worden gesteund.

Waar de gemeente het stelsel van samenwerking heeft aanvaard, mag de samenwerking met sommige vakvereenigingen niet worden afgewezen op grond van hare politieke of godsdienstige richting.

Ten slotte zal eene behoorlijke contrôle van de gemeente over de aanwending van de gelden, welke van Overheidswege worden verstrekt, moeten gewaarborgd zijn.

Voor bovenbedoelde bijdragen over het dienstjaar 1907 wordt bij nevensgaand wetsontwerp een bedrag van f 6000 aangevraagd. Bij de raming van dit cijfer is uitgegaan van de onderstelling, dat de gemeenten Amsterdam en Utrecht in elk geval voor de Rijksbijdrage in aanmerking zullen komen en is tevens rekening gehouden met de mogelijkheid, dat te 's-Gravenhage en te Arnhem nog in den loop van dit jaar maatregelen zullen genomen worden, waardoor die gemeenten aanspraak op de bijdragen zullen verkrijgen.

't ONZEKERE DER DUITSCHE COLLECTIEVE CONTRACTEN.

Het Gewerbegericht te Zittau, in Saksen, heeft een oordeel geveld, dat met de uitspraken der overige colleges van dien aard in strijd is en opnieuw aantoont, hoezeer een wettelijke regeling der collectieve contracten noodig is.

Te Zittau bestaat in het timmervak een collectief contract, dat het uurloon op 37 pfg. bepaalt en den opzegtermijn afschaft. Nu ontving een timmerman van zijn nieuwen baas den eersten Zaterdagavond den besten slechts 35 pfg. per uur, waarmede de gezel geen genoegen nam: hij vorderde het tariefloon. De patroon weigerde, waarop de knecht onmiddellijk ontslag nam. De werkgever diende — zich niet meer storend aan het collectief contract zonder opzegtermijn — een aanklacht in tegen den knecht, omdat deze op staande voet was weggeloopen; hij beriep er zich op, sinds *1* Januari geen lid meer te wezen der bazenvereeniging en alzoo niet gehouden te zijn zich aan de bepalingen van het contract te houden.

Het *Gewerbegericht* hechtte zwaar gewicht aan deze verouderde verdediging en veroordeelde den gezel tot een schadevergoeding van 2.10 Mark per dag voor den tijd van 8 dagen.

Deze uitspraak staat wèl op zichzelf. Tot dusverre toch beschouwden de Duitsche rechters de gebondenheid der collectieve contracten als geldend niet alleen voor de georganiseerden maar ook ook voor wie buiten de organisatie staan. Uit meerdere berichten in dit blad bleek zulks reeds en 't is duidelijk dat het dien kant uit moet, want anders houden de collectieve contracten een zeer zwakke plek.

In dit verband loont het wel de moeite, nog eens na te gaan hoe onze wet op het Arbeidscontract staat tegenover de collectieve contracten. Zooals men weet, worden deze erin erkend. De wet omschrijft nl., wat onder collectieve arbeidsovereenkomst is te verstaan en geeft voorts partijen een wapen in de hand om de naleving ervan te bevorderen.

Die omschrijving, welke het hier bedoelde sociale instituut voor het eerst onze wetgeving binnenleidt, zegt, dat onder collectieve arbeidsovereenkomst wordt verstaan, »eene regeling, getroffen door een of meer werkgevers en eene of meer rechtspersoonlijkheid bezittende vereenigingen van werkgevers, met eene of meer rechtspersoonlijkheid bezittende vereenigingen van arbeiders, omtrent arbeidsvoorwaarden, bij het aangaan van arbeidsovereenkomsten in acht te nemen."

En het wapen is hierin vervat, dat door ieder dergenen, die bij de collectieve arbeidsovereenkomst partij waren — met uitzondering evenwel van den werkgever zelven — bij den rechter nietig verklaring kan worden aangevraagd van bedingen, strijdig met een collectieve arbeidsovereenkomst. Indien b.v. een patroon, die lid is van een contracteerende vereeniging van werkgevers en dus gebonden om het contract na te leven, toch met zijn personeel anders overeenkomt, ten aanzien van loon of werktijd b.v., dan kan een der contracteerende vereenigingen bij den

rechter nietig-verklaring van die overeenkomst aanvragen, welke nietigverklaring rechtens volgen moet. Straf kan de rechter echter niet opleggen voor het aangaan of naleven van zulk een nietig beding.

Al gaat de wet zoover niet, het valt te verwachten, dat, nu de contrôle der vereenigingen wettelijke sanctie ontving, de collectieve arbeidscontracten in ons land toch op vaster grondslag zijn gekomen dan in Duitschland, waar zij in de wet geen basis vinden. 't Hangt verder van den inhoud dier contracten af, of partijen groote macht hebben om tot de naleving ervan te dwingen, door boete-oplegging b.v. en bedreiging met royement. En om nu ten slotte een vergelijking te maken met het geval te Zittau, 't is waarschijnlijk dat de Nederlandsche kantonrechter dien gezel niet zou veroordeelen, wijl immers het — niet eens met zooveel woorden gemaakte — beding waarop de patroon zich beriep, hier nietig zou zijn, ook al ware het wel overeengekomen. Eenvoudig ontslag nemen kan den patroon niet ontheffen van de eenmaal op zich genomen verplichting. 1)

Zoo hebben wij dus op dit gebied bij onze Oostelijke naburen een niet onbelangrijken voorsprong. A. J. O.

1) Dat is de vraag nog. Door de Heeren AALBERSE, RUIJS DE BEERENBROUCK en van WIJNBERGEN was een amendement voorgesteld, om deze zaak *in de wet* te regelen. Dit amendement werd echter *niet* aangenomen, wijl men meende, dat het te ver ging, en dat deze zaak in elk collectief contract afzonderlijk moet worden geregeld. RED. *K. S. W.*

KORTE BERICHTEN.

Naäperij? Zoo noemde *Het Volk* 't, toen verleden jaar aangekondigd werd, dat de scheurkalender *Rerum Novarum* zou uitkomen. Dat was naäperij van de Sociaal-democraten.

Wat bleek later? Dat de Roomsche Sociale Scheurkalender al gereed was, toen *Het Volk* moest mededeelen, dat de Sociaal-democratische dito *niet* verschijnen zou: men zag er niet veel heil in, en veel risico.

Enfin, van onzen Scheurkalender werden er ruim 20.000 verkocht. Die voor 1908 is reeds in druk, en thans lezen wij in *Het Volk* (15 Aug. 1907): dat er een »arbeiders-scheurkalender 1908" zal uitkomen, doch dat het schild, wegens ziekte van den teekenaar nog niet aan de afdeelingen kan gezonden worden.

't Schijnt dus, dat nu de Sociaal-democratische scheurkalender het volgend jaar toch ook zal verschijnen.

Doch waar is nu de naäperij?....

Sociale Week. — *Recht door Zee,* (17 Aug. l.l.), een vrij-socialistisch weekblad, onder redactie van B. LANSINK, wijdt een uitvoerig artikel aan de a.s. Sociale Week, natuurlijk met de noodige kritiek op de bedoelingen der katholieken.

Maar daarom is dit te opmerkelijker, dat, na mededeeling van het program van de Sociale Week, getuigd wordt:

«Men ziet het, nog al een omvangrijk werk. Verschillende onderwerpen zullen daar door bekwame mannen van naam worden behandeld. Zonder twijfel zal ook de bespreking van deze thema's zijn uitwerking niet missen, al zal 't maar alleen zijn, dat weer bij een groote schare van onverschilligen hun aandacht zal worden gevestigd op deze *sociale week.*"

Hoe het zij, wij vertrouwen, dat zeer velen naar Breda zullen opgaan. Van 1—8 Sept. a.s. moeten alle voormannen in de katholieke beweging elkaar daar ontmoeten.

Openbaarheid. — Te Stuttgart is, tegelijk met 't Internationaal Congres van de S. D. A. P., ook gehouden de internationale *Konferenz Sozialistischen Frauen.*

De Conferentie besloot, de burgerlijke pers *niet* toe te laten.

Toch »alles in openbaarheid!"

Waarom spreekt *Het Volk* hier nu niet van »domperstaktiek"??

Collectivistische strijd. Tegen het collectief arbeidscontract der Duitsche boekdrukkers wordt nog altijd oppositie gevoerd door een aantal patroons, die de bepalingen bezwarend vinden en zich hebben verbonden tot een »Arbeitgeberverband für das Buchdruckgewerbe«, welke de autoriteiten tracht te bewegen, het contract niet te erkennen. De »Deutsche Buchdruckerverein«, die 't contract sloot, heeft bij nieuwe reglementsbepaling haar leden verboden tevens lid te wezen van een vereeniging, die tegen het contract ageert. Overtreders worden uitgestooten.

Toch noemde *Het Volk* dit collectief contract een nederlaag voor de vakvereeniging!

Arbeidsbeurzen. In het Ministerialblatt der Handels- und Gewerbeverwaltung wordt een overzicht gegeven van de in Pruisen bestaande gemeentelijke of met gemeentelijke subsidie werkende algemeene arbeidsbeurzen.

Het aantal gevallen waarin bemiddeling werd verleend, dat in 1897 nog slechts 104.307 bedroeg, is steeds geleidelijk gestegen. In de laatste jaren waren de cijfers:

	vraag	aanbod	plaatsingen
1903	559.436	378.849	271.683
1904	602.418	456.969	322.134
1905	699.358	571.537	393.766
1906	760.916	678.428	463.948

Bemiddeling in meer dan 10.000 gevallen verleenden in de arbeidsbeurzen te Berlijn (107.398), Frankfort (37.896), Keulen (31,876), Dusseldorf (27.301), Maagdenburg (14,843), Breslau (14.452), Schöneberg, de Berlijnsche voorstad. (12.459), Kiel (11.650), Dortmund (11.318), Hannover (11.138), Charlottenburg (10.995), Posen (10.939) en Kassel (10 862).

Zoover heeft de Haagsche beurs, waarvan we dezer dagen het eerste jaarverslag ontvingen, het nog niet gebracht. Wat echter niet is kan nog komen: alle begin is moeilijk. Ze naderde al de helft van 10.000 plaatsingen.

Op 1 Januari 1907 bedroeg in Pruisen het gezamenlijk aantal der arbeidsbeurzen 216, van deze zijn 130 gemeentelijke instellingen, de overige 86 ontvangen subsidie der gemeenten. Van de gemeentelijke arbeidsbeurzen werden er 41 bestuurd met medewerking van werkgevers en arbeiders.

Dienstbodencontract. — In aansluiting aan de te Berlijn gehouden algemeene vergadering van den »Bond der R. K. vereenigingen van in betrekking zijnde vrouwen en meisjes" — welke in 1905 opgerichte bond 15000 leden telt met een verplicht eigen orgaan en meerdere maatschappelijke instellingen: rechtskundige bureaux, uitkeeringskassen enz. — had insgelijks ter Duitsche hoofdstad een groote dienstbodenvergadering plaats. In deze bijeenkomst werd een commissie benoemd, die met medewerking van een jurist een dienstbodencontract zal formuleeren, dat de volgende eischen zal bevatten:

1°. een niet-onderbroken minimum slaaptijd van $7\frac{1}{2}$ uur; in uitzonderingsgevallen (feesten enz.) bij minder dan 6 uur slapens een rusttijd overdag; 2°. telkens een half uur rust voor het gebruik van middag- en avondmaaltijd; 3°. wekelijks 3 uren vrijen tijd vóór 9 uur 's avonds voor 't verstellen van goed; 4°. iederen Zondag vrijen tijd voor het bijwonen der godsdienstoefening; 5°. acht dagen vrij per jaar, als de dienstbetrekking een jaar geduurd heeft.

Dat 's practisch werken! De dienstboden op haar vrije avonden nuttig bezig houden is lang niet genoeg. O.

Beambten-vereenigingen. Wie even rondziet in de maatschappij, ontwaart, dat het aantal beambten in dienst van particulieren en vennootschappen gestadig toeneemt: klerken, kantoorbedienden, boekhouders, ingenieurs, directeuren en hoe zulke functionarissen nog meer mogen betiteld zijn, wassen in aantal met de uitbreiding van handel, industrie, verkeer en groot-winkeliersbedrijf, de warenhuizen niet te vergeten.

Voor hen is 't juist nu in de opkomst van hun stand, de tijd, om door middel van organisatie hun positie in de maatschappij en tegenover het kapitaal af te bakenen. Velen van hen hebben natuurlijk geen klagen, maar voor de groote massa zal nog wel een en ander te doen zijn.

In Duitschland hebben de »Privatbeambten" dit begrepen, zoodat

vooral in de latere jaren vele vereenigingen door hen gesticht zijn. Ziehier een overzicht:

	Aantal organisaties.	Aantal leden op:		Vermeerdering.
		1 Jan. '06	1 Jan '07	
Kaufmännische Verbände . . .	14	394 073	412203	18 130
Techniker-Verbände	16	95 259	104316	9 057
Verbände der Bureaubeamten. .	5	8 765	10170	1 405
Verbände landwirtschaftlicher Angestelten	3	7 990	9215	1 225
Verschiedene	8	39 654	44102	4 448
	46	545 741	580006	34 265

Daar zit groeikracht in, nietwaar?

In aanmerking dient intusschen genomen, dat vele »Privatbeambten" van meerdere vereenigingen tegelijk lid zijn ... om de fondsen, arbeidsbeurzen enz., terwijl ook een groot aantal werkgevers tot de organisaties behooren.

Evenals men ten aanzien der arbeidersorganisaties aantreft, zijn er ook patroons, die hun beambten het lidmaatschap hunner vereenigingen verbieden. Natuurlijk komen deze en haar organen tegen deze inperking der vrijheid geducht in verzet. Hier en daar al met succes.

Besteksbepalingen. In de bestekken der Stad Brünn (Oostenrijk) wordt o. a. het volgende voorgeschreven:

De aannemer moet minstens het plaatselijk gebruikelijke vakloon betalen; hetzelfde geldt voor de overuren, terwijl de arbeidstijd aan gelijke voorwaarden moet beantwoorden; eventueel bestaande collectieve arbeidscontracten moeten streng worden nageleefd. Werk, dat de aannemer in de werkplaatsen kan laten vervaardigen, mag niet als huisarbeid uitgegeven worden. De aannemer is verplicht bij 't aannemen van arbeiders van de tusschenkomst der stedelijke arbeidsbeurs gebruik te maken. De Gemeenteraad is bevoegd, ondernemers, die na eenmaal zonder vrucht aangemaand te zijn, tegen deze bepalingen handelen, voor twee jaren van alle werk der gemeente uit te sluiten, ja reeds met hen gesloten verdragen te niet te doen.

Een andere bepaling behoudt den Gemeenteraad het recht voor, «in gevallen van overmacht en andere buitengewone gebeurlijkheden« geheel of ten deele opschorting van het werk toe te staan. Men wil daar in Brünn dus van onbeperkte stakingsbepalingen, zoo vaak door aannemers verlangd, niets weten.

Russisch collectief arbeidsverdrag. In het drukkersvak te te St. Petersburg is een collectief contract tot stand gekomen — 't eerste in het Rijk van »Vadertje«, indien men ten minste de Baltische en Poolsche typografische contracten uitzondert.

In het Petersburgsche bakkersbedrijf gaat men de drukkers navolgen.

De opheffing der wettelijke scheidsgerechten in Nieuw-Zuid-Wales. (Australië). Deze Engelsche kolonie bezit sinds 1901 een »Actitation-law" (wet op de scheidsrechterlijke uitspraak), ontworpen toen in 't gindsche Lagerhuis de arbeiderspartij op de politieke wip zat. Het Hoogerhuis was zeer tegen de wet gekant en wist haar duur tot 7 jaar te beperken, zoodat zij den 30 Juni 1903 haar kracht zou verliezen, tenzij haar nieuw leven werd ingeblazen.

Nu is die kracht niet bijster groot gebleken, zoodat vooral in arbeiderskringen herziening werd gewenscht.

De arbeiderspartij heeft echter in 't parlement haar invloed verloren: de geldverspilling van minister N. O'SULLEVAN, die millioenen pond sterling aan openbare werken besteedde om — 't waren dure tijden — de gunst dier partij te behouden, deed de stemming in 't land omslaan en zoo heeft de huidige regeering een meerderheid van 3/4 der stemmen, waardoor zij den steun van de arbeiderspartij missen kan.

Een gevolg hiervan is, dat er van de gewenschte wijzigingen niets komt; integendeel: minister CARRUTTERS — die SULLEMAN opvolgde — heeft de opheffing der wet aangekondigd, nog voor zij haar natuurlijken dood zal sterven.

't Is intusschen duidelijk, dat hiermede nog geenszins de onbruikbaarheid is gebleken van het beginsel der wet, wier verbetering door politieke invloeden wordt belemmerd.

Hierop lette men bij de beoordeeling van het geval.

Kinderellende. — In meerdere Engelsche plaatsen, waar de locale autoriteiten van haar bevoegdheid gebruik maakten om den leeftijd, waarop kinderen den ganschen dag in de fabrieken mogen werkzaam zijn, te verhoogen, deed zich het verschijnsel voor, dat .... de kinderarbeid toenam. Men liet de knapen en meisjes dan n.l. slechts halve dagen arbeiden, wat met de Engelsche wetgeving — die in dit geval dringend herziening behoeft! — vereenigbaar schijnt. Er zijn in 't Britsche Rijk maar eventjes 390869 kinderlijke halvedagwerkers, wat voor dit jaar alleen 30.000 meer is dan verleden jaar.

Al is die arbeid vaak niet zwaar, de gebruikelijke ongeschiktheid tot leeren is er toch het gevolg van, terwijl in de touwfabricatie alle kinderen bijziende worden; ze worden daarbij dan ook al op hun 4e of 5e levensjaar aan 't werk gezet.... voor halve dagen, wat echter nog geenszins halve schande is! Integendeel.

In een garenfabriek bestond het werk dier kinderen uit 't plakken der etiketjes op de klossen; geen zwaar werk, maar.... zij deden dat eenvoudig na bevochtiging met de tong, soms 30 gros per dag. Geen wonder dat de tongetjes dier arme kleinen verwond waren.

Het sterkst is de toeneming dier halfdagskinderen in de spinnerijen van Lancashire en in de Iersche vlasspinnerijen.

Collectief contract voor de bouwvakken. — Dit bestaat sinds 1905 in Rijnland en Westfalen, waar het in 500 plaatsen van kracht is. De hoofdbepalingen zijn overal gelijk, maar de loonen bewegen zich naar gelang der plaatselijke omstandigheden van 42 tot 55 pfg. per uur voor timmerlieden en metselaars. Er bestaan in het contractgebied 70 scheidsgerechten, terwijl strijdvragen, welke daarbij niet tot oplossing komen, onderzocht worden door het hoofdscheidsgerecht te Essen, dat alzoo in hoogere instantie beslist.

Voor rondreizende werkzoekenden gaat men in Wurtemburg »Wandererarbeitsstätten« oprichten, d. w. z. inrichtingen, waar onbemiddelde, werkkrachtige mannen, die buiten hun woonplaats op zoek naar arbeid zijn, in 't voorbijgaan, tegen eenige arbeidprestatie, gratis kost en logies kunnen bekomen; bovendien fungeeren die inrichtingen zooveel mogelijk als arbeidsbeurzen. Ter begrooting is daarvoor 20.000 Mark uitgetrokken, terwijl in Baden dergelijke plannen bestaan.

In Pruisen is afgekondigd de »Wanderarbeitsstattengezetz«, welke de provinciale landdagen machtigt, de locale- en districtsautoriteiten tot het stichten van dergelijke instellingen te verplichten; de kosten worden dan gemeenschappelijk door de verschillende colleges gedragen.

»Vaderlooze« kinderen. Te Leipzig is een stedelijk gesticht voor kinderen, wier papa's hier te lande in de termen zouden vallen der onlangs door de Tweede Kamer aangenomen wet op het Vaderschap. In 1905 ontving deze inrichting van bedoelde papa's niet minder dan 180.772 Mark, deels in groote bedragen in eens (55.560 Mark), voornamelijk afkoopsommen, deels in periodieke stortingen en kleine bedragen. 't Aantal dezer betalers bedroeg in genoemd jaar 1201, tegen 903 in 1904, 718 en 1903 en 38 in 1884. Een betreurenswaardige toeneming.

De vroedvrouwen zijn verplicht van onechte geboorten binnen 3 dagen kennis te geven aan 't gesticht; er wordt dan voor zoo'n spruit een stedelijke voogd aangewezen, wat voor de belangen der kleinen uitstekend blijkt.

Schoolvoeding. — Bij de voedselverstrekking op de Londensche scholen, eerst sinds 1906 — er kwam toen een wet — krachtiger aangevat, doet zich het merkwaardig verschijnsel voor, dat voor 80 pCt. der mee-etende kinderen de ouders de kosten dragen; voor de overige 20 pCt. zorgen verschillende weldadigheids-vereenigingen.

De oorzaken, welke de kinderen aan de schoolvoeding doen deelnemen, zijn: bij 30 pCt. te groote afstand tusschen huis en school; bij 20 pCt. huiselijke misstanden; bij 18 pCt. arbeid buitenshuis der ouders; bij 6 pCt. 't gemis der moeder; bij 20 pCt. onvoldoende voeding der kinderen; bij 6 pCt. andere oorzaken.

Een fabrieks-kinderbewaarplaats. — De »Bremer jutespinnerij" die 2000 arbeiders in dienst heeft en wier vrouwelijk personeel een jaarlijksch geboortecijfer van ongeveer 180 kinderen aanwijst, heeft een zuigelingen- en kinderbewaarplaats gesticht voor 250 kleinen, waar de werkende moeders haar kinderen tijdens den fabriekstijd

onderdak kunnen brengen. Diaconessen zorgen voor de verpleging der peuters, die 't er goed hebben.

Dezelfde fabriek heeft ook een »Knabenheim" gesticht, waar schoolgaande jongens gedurende de vrije uren door leermeesters worden bezig gehouden en verder ontwikkeld, terwijl ook een »Mädchenheim" gesticht zal worden, waar volwassen meisjes naaien kunnen leeren.

De kosten van grond, bouw en inrichting van dit alles bedragen 400.000 Mark, de jaarlijksche onderhoudskosten 40.000 Mark.

Als dat alles er af kan, ware het dan niet beter, de goedkoopere vrouwelijke werkkracht uit de fabriek te weren. Daar zouden de huishoudens wel bij varen, ook wijl dan meer mannelijke werkkrachten zouden noodig zijn. O.

Sociaal-democratie en vakorganisatie. Hoe de sociaal-democratie liebaugelt met de neutrale vakorganisaties blijkt weer duidelijk uit het voorwoord, dat de Belgische socialisten-leider VAN DER VELDE schrijft in zijn rapport over de ontwikkeling der sociaal-democratie in de verschillende landen, aan het dezer dagen te Stuttgart gehouden internationale socialisten-congres. Na even de parlementaire nederlagen in Italië, Zwitserland en Duitschland gememoreerd te hebben, tracht hij zijn partijgenooten te troosten met den groei der vakorganisatie; hij schrijft o. a.

«Vijf en zeventig procent der georganiseerde arbeiders in Duitschland zijn lid van vakvereenigingen die op het standpunt van den klassenstrijd staan. Het getal der aldus georganiseerden was in 1903: 887.698; in 1904: 1.052.108; in 1905: 1.344.803. Nu is 't voor iederen overtuigden socialist onweerlegbaar, dat de ontwikkeling der vakorganisaties voor de arbeidersklasse van oneindig grooter belang is dan de verovering van eenige parlementszetels. Er is een tijd geweest, dat — in verschillende landen — het politieke socialisme alles was, de vakorganisaties niets of bijna niets. Op 't oogenblik daarentegen komen de vakorganisaties op als wezenlijke factoren in den strijd van het proletariaat tegen het kapitalisme en in alle landen — het is verblijdend de rapporten van het Stuttgarter congres te lezen — zien wij gewaagd van een ongewonen groei der vakorganisaties. Dit is ongetwijfeld het gewichtigste feit in de socialistische wereld, sinds het Amsterdammer congres."

De groote beteekenis, die de socialisten hechten aan de vakorganisaties ter verovering der politieke macht, moge voor allen een spoorslag, zijn om onze katholieke organisaties krachtig te maken.

S.

De Verzekering van Arbeiders in Amerika. — De Amerikaansche arbeiders waren tot nu toe tegen ziekte en ongevallen bijna geheel onbeschermd. Het was aan ieder overgelaten, of zij zich wilden verzekeren tegen ziekte of ongevallen bij een particuliere bank of maatschappij. Veeltijds echter lieten de ondernemers hun geheele bedrijf verzekeren, doch de Staat hield zich er geheel buiten.

Nu begint echter de gedachte aan een arbeiders-verzekering van Staatswege wortel te schieten. Het groot aantal Amerikaansche Bondsstaten, de verscheidenheid der maatschappelijke toestanden en der wetgeving maken natuurlijk een uniforme regeling zeer moeilijk. Daarom hebben de afzonderlijke Staten zelfstandige wetsontwerpen uitgewerkt en hierbij aan gemeenschappelijke hoofdzaken vastgehouden, zooals: 1. Verzekering van vrije geneeskundige behandeling, 2. vergoeding bij ongevallen tot $^2/_3$ van het dagloon bij geheele ongeschiktheid tot werken en 3. eventueele weduwen- en weezenrente tot 20 % van de dagelijksche verdienste.

In de Staten Illinois, Massachusetts en Mississippi zijn deze ontwerpen reeds ingediend. R.

Verplichte winkelsluiting. — In den Groningschen Raad is een commissie van 7 raadsleden benoemd, om te onderzoeken of verplichte winkelsluiting uit sociaal en uit practisch oogpunt noodig en mogelijk is, en dit, nadat B. en W. naar aanleiding van een adres van een winkelvereeniging, hadden verklaard, dat zij noch op juridische gronden, noch uit het oogpunt van beperking van vrijheid principieel bezwaar tegen verplichte winkelsluiting hebben. R.

Arbeiderstuinen. — De gemeente Caen heeft 40 arbeiderstuinen beschikbaar gesteld. Na een 10-jarige huur van 25 fr. 20 worden de huurders eigenaar tegen betaling der overdrachtskosten.

Bij overlijden ná 5 jaar worden de erfgenamen eigenaar en binnen 5 jaar tegen betaling der nog te betalen huur van 5 jaar.

De gemeente zorgt voorloopig voor water, kruiswegen, enz.

Een meisjes-lyceum. — De zusters Urselinnen, die zoo lang reeds met geschiktheid en verstand gezorgd hebben voor hoogere vrouwelijke vorming, hebben door de stichting van een moderne inrichting opnieuw getoond een goeden blik te hebben op de vragen van onzen tijd.

Sinds drie jaren bestaat in Innsbrück onder hare leiding een meisjes-gymnasium, dat op een zesjarigen studietijd ingericht is, thans reeds een vijftigtal leerlingen telt en het volgend schooljaar de vierde klasse beginnen zal.

Door welken geest deze inrichting in 't leven is geroepen, naar welk doel zij streeft, en van welke beteekenis zij is voor de ontwikkeling blijkt uit een jaarverslag van een der professoren J. A. HEYL.

Onder de door hem ontwikkelde argumenten zijn er enkele zoo dwingend, dat zij zelfs de tegenstanders van hoogere ontwikkeling der vrouw zullen winnen. Aangehaald wordt o. a. de statistiek over het bezoek van vrouwelijke studenten aan de hoogeschool te Berlijn. Daar zijn van 443 studeerende vrouwen 290 protestant, 110 israëlitisch (samen 400!) 21 zijn van nog andere belijdenissen en slechts 22 zijn... Roomsch-Katholiek! Het is dus hoog tijd, dat de vrouwelijke Katholieke jeugd dit getal kome versterken, wil men niet komen voor het geval, dat alle hoogere Staatsbetrekkingen, die voor de concurrentie openstaan, met geslachtgenooten uit andere godsdienstige belijdenissen worden bezet en voor het katholieke element ook hier weder (door eigen schuld) iedere invloed verloren wordt. R.

NIEUWE BOEKEN.

BROICHER, C.. John Ruskin und sein Werk. Sozialreformer, Professor, Prophet. 3. Reihe. Essays. *Jena*, 1907. 8o. VIII. 278 pp.

BUSSELL, F.. W.. Christian Theology and social Progress. *London*, 1907. 8o. 384 pp. 10 sh. 6 d. net.

MACDONALD, F.. Jean Jacques Rousseau. 2 Vols. *New York*, 1907. 8o. 11, 418, 10, 405 pp. *With Illustr.* 6.50 d.

v. SCHELLING, F., Vorlesungen über die Methode des akademischen Studiums. Herausgegeben von *O. Braun. Leipzig*, 1907. 8o. XXIII, 170 pp. 2 M. 60 pf.

Abhandlungen zum schweizerischen Recht, herausgegeben von *Mx. Gmür.* 18.—20. Heft. *Bern*, 1907. 8o. 7 M. 80 pf.
Inhoud: 18. Die Kommandit-Aktiengesellschaft nach schweizerischem und deutschem Recht. Von R.. A.. Iklé. XII, 210 pp. 3 M. 50 pf. — 19. Der strafrechtliche Schutz der schweizerischen Eisenbahnen. Von Rdf. Hofmann. VII, 98 pp. 2 M. — 20. Die Patentierbarkeit chemischer Erfindungen. Von Wth. Stuber. IV, 138 pp. 2 M. 30 pf.

CAHN, ADF. Der Aufsichtsrat der Aktiengesellschaft. *Berlin*, 1907. 8o. XVI, 272 pp. 5 M. 60 pf.

Forschungen, staats- und socialwissenschaftliche, herausgegeben von *Gst. Schmoller* und *Mx. Sering.* 124. Heft. Die Bozener Märkte bis zum dreissigjährigen Kriege. Von *Gh. Bückling. Leipzig*, 1907. 8o. VIII, 124 pp. 3 M.

BRIEFWISSELING.

Aan verschillenden. — Blijkbaar heeft u over 't hoofd gezien, de vermelding aan 't slot van 't vorig nummer, dat het door den Redacteur niet was nagezien. Wegens den invallenden Zondag, en het nog onverklaard gebleven te laat aankomen der proeven, is 't nummer afgedrukt, zonder dat wij de proef hadden nagezien.

Iets dergelijks zal in 't vervolg niet meer gebeuren, evenals het, zoolang 't *K. S. W.* bestond, ook nog niet gebeurd was. RED. *K. S. W.*

* * *

In verband met het schitterend geslaagd Drankbestrijderscongres, kon Pater ILDEFONSUS deze week nog niet het slot van zijn degelijke artikelen over het DR. ARIËNS-fonds geven.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 31 AUGUSTUS 1907. No. 35

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: De keer in de internationale sociaal-democratie IV Frankrijk. *(Slot.)* door JOH. C. AALBERSE. — Crediet of contant, door G. BULTEN. — Uit Tijdschriften: Geschiedenis van de ontwikkeling der schoolgezondheidszorg. — Berichten en Mededeelingen: P. L. TAK. — Middenstandsstudiën. — Korte Berichten: Christelijke vakorganisatie. — Kellners en Kellnerinnen. — Het collectief contract in Oostenrijk. — Handelsrechtbanken. — Verzekering tegen werkloosheid. — Arbeidsbeurzenbond. — Nieuwe Boeken.

DE KEER IN DE INTERNATIONALE SOCIAAL-DEMOCRATIE. IV. FRANKRIJK. *(Slot).*

b. De zaak Millerand.

Uit dit verschil van opvatting omtrent de taktiek volgt, dat de revolutionaire parl. en reformistische parl. partijen scherp tegenover elkander moesten komen te staan, als het een onderdeel dezer kwestie betrof: *de deelneming van een socialist aan een burgerlijke regeering.* Zoo geschiedde. In 1898 trad MILLERAND, toenmaals nog wel de leider der Indépendants, in het burgerlijk Ministerie WALDECK-ROUSSEAU. De »zaak-MILLERAND", het groote geschilpunt tusschen de fransche soc. partijen, dat onder haar een scheiding maakte tusschen »ministerieëelen" en »anti-ministerieëelen" was er.

De zaak-MILLERAND werd *de* kwestie op de soc. congressen in de eerstvolgende jaren. Dit begon reeds in 1899. Het slot van de rumoerige congres-besprekingen over deze zaak was tot 1901 immer een motie volgens socialistisch recept, waarin zoowel voor- als tegenstanders van MILLERAND bevredigd werden. Op het internationaal soc. congres van *Parijs* in 1900 geschiedde hetzelfde, toen de »internationale Partij-paus", KAUTSKY, zijn licht over deze zaak liet schijnen. In 1901 op het Congres van *Lyon* kwam het tot een scheuring. Twee moties werden voorgesteld: in de eerste verklaarde het Congres, dat MILLERAND zich door zijn ministerschap «*buiten de partij*" gesteld had; in de tweede dat hij zich daardoor «buiten de *contrôle* van de partij" gesteld had.

De eerste motie werd verworpen. Toen verlieten de Blanquisten en Failletisten — de Guesdisten waren heelemaal niet verschenen — de vergaderzaal. De »Ministerieelen" bleven zoo wat alleen over. De tweede motie werd dan ook met overgroote meerderheid aangenomen. MILLERAND dus »buiten de contrôle van de partij" gesteld! Dat is anders iets, waar meer socialisten zin in zouden hebben.

Op het Congres van *Bordeaux* in 1903 kon MILLERAND, die inmiddels als minister was afgetreden, in eigen persoon zijn zaak verdedigen. JAURÈS kwam hier M. tegen diens aanklagers te hulp, maar op een heel eigenaardige wijze. Hij begon met M'S. houding af te breken! Het bedrijf van iemand, die een drenkeling zal redden, maar hem eerst nog eens flink kopje onder duwt. Ten slotte dreef JAURÈS de aanneming van een motie door, waarin »het Congres.... verklaart, dat de Soc. Partij een partij is van vrije gedachte [dit is gedurende deze heele geschiedenis inderdaad gebleken!] en van voortdurend wetenschappelijk onderzoek.... en acte neemt van de verklaringen, door burger MILLERAND in dezen zin gedaan" (bij *De Seilhac*, 214).

»De overwinnaars van het Congres van *Bordeaux* — schrijft HUBERT LAGARDELLE (*Mouv. Soc.* 15 April, 1903) — hebben onherroepelijk met het socialisme gebroken, om met pak en zak naar het reformisme over te loopen. Buiten de soc. partij, wordt een parlementaire partij gevormd, in wezen en doel anti-revolutionair. MILLERAND keert uit het strijdperk, noch uitgesloten, noch gelaakt, maar zegevierend."

Met dit succes was echter de zaak-MILLERAND nog niet afgeloopen. In 1904 werd MILLERAND buiten de Socialistische Federatie van de Seine gesloten en kwam het ook voor het oogenblik tot een verwijdering tusschen JAURÈS en MILLERAND. Wat hiervan de reden is, zien wij in het volgende.

4. *Pogingen tot vereeniging van de verschillende fransche soc. partijen.*

Van het oogenblik, dat JAURÈS in de socialistische beweging trad, had hij het plan opgevat, om eenheid te brengen tusschen de soc. partijen.

De verschillende congressen, waarop de zaak-MILLERAND met zooveel levendigheid behandeld werd, waren juist belegd.... om tot die eenheid te komen. Op het eerste Congres, namelijk dat van *Parijs* in 1899, hetwelk met dit doel gehouden werd, slaagde inderdaad de poging tot vereeniging. Besloten werd een »*Comité Général*" op te richten, waarin afgevaardigden der verschillende partijen zitting hadden. Het *C. G.* liet in den beginne niets van zijn werkzaamheid hooren; het had een hekel aan »openbaarheid in alles." Maar, niet ten onrechte! Want, toen het *C. G.* besloot, voortaan zijn werkzaamheid aan het

publiek bekend te maken, bleek, dat dit »alles" ook ruzie was. Al spoedig lag het *C. G.* met de soc. kamer-groep overhoop, die niet onder de contrôle van het *C. G.* wilde staan. Na het Congres van *Lyon* 1901 bleven de »ministerieelen" met de afgevaardigden van enkele Federaties in het *C. G.* alleen achter. Doch dit maakte de zittingen van het *C.G.* niet vreedzamer. Verschillende Federaties scheurden zich nu van het *C. G.* af en reeds in 1902 op het Congres van *Tours* werd het *C. G.* weer opgeheven, doch, om toch een band te hebben tusschen de verschillende Federaties, waaruit de in *Tours* opgerichte *P. S. F.* zou bestaan, vervangen door een ... Bureau van vrouwelijke telephonisten. Wellicht had de ondervinding met het *C. G.* opgedaan, geleerd, dat het geraden was, een dergelijke veiligheidsmaatregel, om elkander wel te spreken, maar... op een afstand, toe te passen?

De uitslag van het Congres van *Lyon* 1901 was ook niet één soc. eenheid, maar wel twee soc. eenheden: de *P. S. de F.* en de *P. S. F.* Het internationaal socialisten-congres van *Amsterdam* in 1904 veroordeelde de scheuring en besloot: »Het is absoluut noodig, dat in alle landen tegenover de burgerlijke partijen slechts ééne socialistische partij bestaat, gelijk er maar één proletariaat is."

Zoo geschiedde — tot schade van de reformisten:

»Er zijn — schrijft EUGÈNE FOURNIÈRE *(Geht die französische Sozial-demokratie einer Krise entgegen? in Soz. Monatshefte,* Aug. (1907 II. blz. 601) — in het fransche Socialisme twee stroomingen: de *reformistische* en de *revolutionaire,* dus ook twee methoden: doordringing en oppositie. *In zijne onbekendheid met het fransche terrein heeft het Amsterdamsche Congres bevolen, ons bij de laatste methode aan te sluiten. Talrijk, zeer talrijk zijn degenen onder ons, die aan de eenheid hunne methode opgeofferd en de opperheerschappij van de linker-zijde verdragen hebben."*

[Het Amsterdamsche Congres] — aldus JOSEF BLOCK *(Sozialistische Bewegung* in *Soz. Monatshefte* Aug. (1907 II. blz. 675) is wellicht de schuld van de verwarring, welke nu in de fransche soc. dem. heerscht en heeft zeker tot het zinken van dezer politieken invloed bijgedragen."

In hetzelfde jaar 1904 kreeg ook de meer radicale vleugel in den *P. S. F.* op het Congres te *Saint-Etienne* de overhand. JAURÈS brak toen met MILLERAND. Zag hij in deze wending zijner Partij naar links wellicht een middel, om zijn lievelingsdenkbeeld: de eenheid der soc. partijen, te verwezenlijken? Misschien! In 1904 werd een commissie benoemd om over de vereeniging van den *P. S. F.* met den *P. S. de F.* te beraadslagen. De commissie stelde een vereeniging voor op de volgende grondslagen:

1. De Partij constitueert zich als klasse-partij. — Doel: vergemeenschappelijking der voortbrengingsmiddelen. 2. Vorming van een gelijkgezinde soc. groep in het parlement, die de regeering de middelen weigert, om de heerschappij der bourgeoisie te kunnen handhaven. 3. Elke afgevaardigde staat onder de contrôle van zijn comité, het geheel der gekozenen onder die der centrale organisatie. 4. Vrijheid van meeningsuiting in de soc. bladen. De eenheid van actie moet echter partij-regel zijn in overeenstemming met de congres-besluiten. 5. De kamerleden kunnen niet persoonlijk tot de centrale organisatie behooren, maar worden daarin als geheel vertegenwoordigd overeenkomstig hun aantal. 6. Imperatief mandaat en verplichte bijdrage der gekozenen (10 fr. maandelijks). 7. Spoedig wordt een Congres belegd, om de eenheid te verwezenlijken op den grondslag der besluiten van het Amsterdamsche Congres.

Dit voorstel der commissie beduidt niets meer of niets minder dan de veroordeeling der reformistische richting. JAURÈS ging met deze afmaking van zijn eigen ideeën mede. Voorloopig! Om later zijn schade in te halen, als hij eerst maar de links-staande broeders aan zijn snoer had! Op het Congres van *Rouaan* 22 Maart 1905 nam de *P. S. F.* op voordracht van JAURÈS het voorstel der commissie aan. In April had dan eindelijk het vereenigingscongres te *Parijs* plaats.

Het Congres bekrachtigde de beslissingen, die bereids genomen waren en betrekking hadden op de breuk met de burgerlijke partijen. Verder werd de partij-leiding opgedragen aan een „*Conseil National.*"

Op een tweede Congres te *Chalons* in October werd het werk van *Parijs* voortgezet. Daar hield men zich o. a. bezig met de gewichtige kwestie van de verkiezingstactiek. GUESDE wilde ook daarin de breuk met de burgerlijke partijen geheel doorvoeren: bij de eerste stemming socialistische candidaten in alle kiesdistricten en bij de herstemming geen socialistische stem op een burgerlijken candidaat.

Een dergelijk consequente houding was velen niet naar den zin: men kwam dan tot het volgende accoord: bij de eerste stemming overal candidaten van de thans Vereenigde Partij, waar kans op overwinning was, — bij de herstemming vrijheid der plaatselijke afdeelingen om naar goeddunken te handelen: of onthouding of stemmen op een linkschen candidaat.

Het reformisme was gedoken voor het revolutionairisme. Tenminste een deel der reformisten! Een ander deel wilde niet onder het revolutionnaire juk doorgaan, het had »maling« aan de »eenheid« ten koste van hun denkbeelden en organiseerde zich afzonderlijk. Evenmin wilde het Syndicalisme zich bij de vereenigde soc. partijen aansluiten. 1905 was voor de revolutionnair-parlementaire elementen onder de socialisten een voorspoedig jaar, ook in *Frankrijk*. Doch 1906 zou daar weinig anders leeren, in tegenstelling met *Nederland*, *Duitschland* en *Italië*.

5. *Het Congres van Limoges.*

Dat de reformistische richting in de fransche soc. partij, na in 1905 een weinig te zijn teruggedrongen, weer in 1906 de overhand begon te krijgen, kan men eenigszins opmaken uit het feit, dat op het Congres van *Limoges* niet GUESDE, de leider van den vroegeren revolutionnair-parlementairen *P. S. d. F.*, maar JAURÈS, het hoofd van den ouden meer reformistisch-gezinden *P. S. F.*, *de groote man* was. Dit bleek vooral bij de behandeling van de twee kwesties, die o. m. op het Congres ter sprake kwamen: houding van de Partij ten opzichte van de Regeering (CLEMENCEAU-BRIAND-VIVIANI) en verhouding tusschen Partij en vakorganisatie.

a. Houding der Partij ten opzichte van de Regeering,

Twee moties werden op het Congres voorgesteld, waarvan de eerste aan de soc. groep in de Kamer »een onverzoenlijke oppositie ten opzichte van de Regeering ook voor de toekomst« oplegde, de tweede haar »het geven van een vertrouwens-votum« verbood. Geen van beide moties was JAURÈS naar den zin. Wat er in gezegd werd, meende hij, was absoluut overbodig. Geen enkel afgevaardigde was hierin tekortgeschoten of zou er in tekortschieten. Natuurlijk geen voorafgaand votum van vertrouwen! Maar, vroeg JAURÈS, waarom geen votum van algemeene goedkeuring? Waarom onze steun niet aan de Regeering gegeven?

»Ik zal niet ophouden te zeggen — sprak J. — niet dat men een voorafgaand vertrouwen aan dit of dat gouvernement moet toezeggen, maar *als het binnen de grenzen van zijn beperkt program hervormingen aanbrengt*, dat wij ons dan niet zullen vereenigen met de intriges

van links, met de intriges van degenen, die letten op de personen en niet op de zaken, en *dat wij zullen helpen niet het gouvernement, maar de verwerkelijking der hervormingen.*" (*3e Congrès National, tenu à Limoges. Compte rendu analytique.* Au Siège du Conseil National. *Paris* blz. 50, 51).

GUESDE wilde, dat het Congres zich over deze kwestie zou uitspreken en een dagorde zou aannemen, welke, naar hij zeide, »in den geest kon wezen van hetgeen JAURÈS had gezegd« (*Compte rendu*, 54), ofschoon hij van een vertrouwens-votum in de Regeering op geenerlei wijze wilde weten. Nu kwam JAURÈS met de volgende dagorde aandragen:

a. »Het Congres, de soc. groep van het Parlement in herinnering brengende, dat haar houding ten opzichte van de andere partijen en van elk gouvernement, alleen geregeld moet worden door de verklaringen en beginselen der Partij, door het eenheidsverdrag bepaald, waarschuwt het proletariaat tegen de onvoldoendheid van zelfs het meest vooruitstrevende program der burgerlijke democratie. — b. Het herinnert het proletariaat dat zijn geheele bevrijding slechts mogelijk is door de komst van het *maatschappelijk* bezit, dat er geen socialisme is dan in de georganiseerde en vereenigde Soc. Partij, en dat de Partij, *terwijl zij haar krachten inspant om de hervormingen te verwezenlijken, welke de kracht der actie en der eischen van het proletariaat zullen kunnen vermeerderen,* zonder ophouden tegenover alle beperkte en maar al dikwijls illusoire programs, de volledigheid van het soc. ideaal moet stellen." (*Compte rendu*, 57.)

Gelijk men ziet, vertrouwens-votum, steun aan de Regeering zijn niet woordelijk uitgesloten, soms stilzwijgend ingesloten, als het op genoemde hervormingen — en wat valt daar al niet onder volgens de socialisten! — aan komt! Wat J. met zijn dagorde bedoelde, verklaarde hij, als volgt:

»De *eenige* bedoeling, die ik gehad heb, is: de twee gezichtspunten van de verklaring zelf, welke het eenheids-verdrag uitmaakt, in herinnering te brengen; fundamenteele oppositie ten opzichte van elke burgerlijke partij, klassen-strijd, volledigheid van het soc. program; *en tegelijkertijd, als een middel van dien klassenstrijd, om de krachten van het proletariaat te vermeerderen, het streven om* **zelfs onvoldoende** *hervormingen te doen slagen.* Het is aldus, dat ik den tekst heb geformuleerd, welke ik u voorleg." (*Compte rendu*, 57.)

Zelfs *onvoldoende* hervormingen niet willen afwijzen — dat sluit toch indirect in: de Regeering, die ze brengt, steunen en vertrouwen schenken, als zij bij geval daarover mocht struikelen! — Teekenend is ook, dat in de dagorde van JAURÈS dood-leuk *maatschappelijk* bezit (propriété *sociale*), in de plaats van *gemeenschappelijk* bezit (propriété *collective*) wordt geschoven en aldus *het* fundament van het socialisme wordt losgerukt.

En het Congres? Bedankte het voor een dagorde, waarin indirect aan de Regeering steun en vertrouwen werd toegezegd, als het met zekere hervormingen den socialisten in het gevlei kwam, — een dagorde, waarin een fundamenteel beginsel: het *collectief* bezit, werd verloochend? *Neen.* Een tot behandeling van de voorgestelde dagorden benoemde commissie wijzigde alleen het eerste gedeelte (a) van J's motie aldus:

«Het Congres, overwegende dat geen verandering in het personeel van het burgerlijk gouvernement in iets de fundamenteele politiek der Partij zou kunnen wijzigen, waarschuwt het proletariaat enz." (*Compte rendu*, 121.)

Een weinig beteekenende wijziging dus. Verder zette zij in het tweede deel het woord: «*werkelijkheid*» van het soc. ideaal. Ja, dat mocht noodig gereleveerd worden! *Met algemeene stemmen* werd nu de dagorde door het Congres *aangenomen.* Hiermede heeft de vereenigde Soc. partij toch een kleine stap in de reformistische richting gezet.

b. Verhouding tusschen Partij en vakorganisatie.

Wat wij met betrekking tot deze brandende kwestie *Partij en vakorganisatie* onder de socialisten in *Nederland, Duitschland* en *Italië* hebben zien plaats grijpen, geschiedde ook in *Frankrijk: les extrêmes se touchent.* Zoowel rev. Syndicalisten als reformisten willen *zelfstandigheid* der vakvereenigingen, terwijl de rev. parlementairen de vakorganisatie meer als *aanhangsel*, als *bijwagen* van de soc. Partij beschouwen. Deze drie stroomingen deden zich ook gelden op het Congres van het Verbond der arbeiders-syndicaten of vakvereenigingen (*Confédération Générale du Travail*) te *Amiëns* in 1906. (Vgl. E. POUGET, *Le Congrès syndicaliste d'Amiens* in *Mouv. Soc.* No. 182. Jan. 1907 blz. 37 evg.)

Te *Limoges* bepleitte Jaurès de *zelfstandigheid* van het Verbond der arbeiders-syndicaten ten opzichte van elke politieke partij, ook van de soc. partij. Waarom ook niet. Partij en vakorganisatie willen toch beiden hetzelfde:

«Wanneer zelfs de arbeiders-klasse, in syndicaten georganiseerd, *slechts onmiddelijke hervormingen zou nastreven,* — zeide J. — wanneer zij niet anders dan een hervormings-actie zou bedoelen, zou zij daardoor zelfs *in meer onmiddelijke verbinding staan met de soc. Partij* dan met de andere partijen, want *de soc. Partij is het alleen, die, bij elke gelegenheid, zonder voorbehoud en onvermoeid, de hervormingen voorstelt en ondersteunt, welke nuttig zijn aan de arbeiders-klasse* [**Wie liegt?**]. Maar de vakorganisatie gaat volgens het besluit van *Amiens* verder en zij zegt, dat het einddoel van het syndicalisme is de *volledige emancipatie der arbeiders door de kapitalistische onteigening...* daardoor heeft zij de bruggen met de andere partijen afgebroken en *de brug met de soc. partij gebouwd.*" (*Compte rendu*, 168.169.)

Daarom verdedigde J. in een door hem voorgestelde motie »*vrije samenwerking tusschen beide organismen* [partij en vakorganisatie] *zonder ineensmelting, noch ondergeschiktheid, noch wantrouwen*« (*Compte rendu*, 165).

Tegen de onafhankelijkheid van de vakvereenigingen ten opzichte van de soc. Partij kwamen de Guesdisten met kracht in verzet. Vakorganisatie is volgens hen alleen onvoldoende. Slechts wanneer de actie der vakvereenigingen nauw verbonden wordt met de actie der Soc. Partij, kan het Soc. ideaal: de vervorming der kapitalistische maatschappij verwerkelijkt worden. In dezen zin stelde de Federatie van het Noorden (Guesdisten) een motie voor, welke echter niet in stemming kwam. Bij de stemming gaven nu de Guesdisten hun stem aan een andere motie, waarin het Congres verklaarde, te zorgen «dat naar omstandigheden de actie der vakvereenigingen en de politieke actie der arbeiders zich met elkander konden verstaan en vereenigen.» (*Compte rendu*, 201). Deze motie viel. De motie van JAURÈS echter werd *aangenomen.* Kwam JAURÈS hier niet in het vaarwater van het rev. Syndicalisme? «Zonder twijfel — zegt HUBERT LAGARDELLE (*Le Congrès de Limoges* in *Mouv. Soc.* No. 180. Nov. 1906, blz. 294) — kan men opwerpen, dat JAURÈS en zijne vrienden *uit diplomatie* de stijgende macht van *Confédération du Travail* aldus bekrachtigd hebben.»

In zijn motie sprak JAURÈS van «het syndicalisme *gaande tot de algemeene werkstaking.*» Dus *J.* verklaarde zich voor de alg. werkstaking. Echt revolutionair, niet waar? Ja, luister, hoe J. dit bedoelde:

«Wanneer het zelfs *onuitvoerbaar, onmogelijk* zou zijn, aan dit plan [der alg. staking] een volledige verwerkelijking te geven, is het *voldoende* dat het altijd voor den geest en de actie der strijders staat, dat het de krachten opwekt, organiseert en gericht houdt, *opdat het kapitalisme leve met het schrikbeeld van een gapenden afgrond naast zich.*" (*Compte rendu*, 167).

De alg. werkstaking een goede boeman voor de bourgeoisie — ziedaar, wat J. van de alg. staking houdt. Een oogenblik later zeide hij nog:

«Als het socialisme niet gegaan is tot de kleine handelaars en kleine industrieelen om hun de nieuwe orde te leeren, *dan zal er wellicht op aen dag na de gewonnen algemeene werkstaking, verwarring en onmacht zijn.*" (*Compte rendu* 175.)

De alg. werkstaking dus uitgesteld. . . tot den tijd, dat klein-handelaars, klein-industrieelen enz. socialist geworden zijn! — uitgesteld. . . . tot St. Juttemis!

GUESDE was ook allesbehalve over de alg. staking te spreken. Dat haalt niets uit, meende hij:

«Ook, als een werkstaking de overwinning behaalt, *blijven na de staking de loonarbeiders, loonarbeiders en houdt de kapitalistische exploitatie stand.* ... Geen actie der vakvereenigingen, hoe geweldig ook, *gedeeltelijke of algemeene staking, zou het eigendom kunnen veranderen,*.... Na de staking zullen de titularissen van het kapitalistische eigendom veranderd zijn, het eigendomstelsel zal hetzelfde blijven." (*Compte rendu,* 186. 191).

e. Antimilitairisme.

Zoowel JAURÈS als GUESDE stelden zich tegen het anti-militairisme van HERVÉ (*Hervéisme*). GUESDE ging zelfs nog heftiger daartegen te keer dan JAURÈS:

«Men kan praten tegen den oorlog — zeide G. o. m. — *men zou hem niet kunnen onderdrukken* in een maatschappij, gebaseerd op de klassen en dezer antagonisme..... Als de opstand op één oogenblik onmogelijk is, dan is het *op het oogenblik van een oorlogsverklaring, wanneer het algemeen gevaar alle andere belangen doet zwijgen.....* Tot het proletariaat zeggen, dat het geen vaderland heeft, is het beliegen; *het heeft er een....* Onze *nationale* plicht is, de maatschappelijke revolutie bij ons te maken. Het proletariaat van *Frankrijk* heeft niet den kijk op het Duitsche kapitalisme, maar het heeft den kijk op de Fransche fabrieken en patroons". (*Compte rendu* 240. 241. 243. 244.)

Werd alzoo door JAURÈS c. s. getracht de vereenigde soc. Partij in *Frankrijk*, gelijk uit het bovenstaande is gebleken, voorzichtig en geleidelijk op de reformistische banen te voeren, de onafhankelijk gebleven socialisten gingen op hun Congres te *Lyon* (Paschen 1907) radicaler te werk: de algemeene staking en de directe actie werden door dezen voor goed in den ban gedaan, het anti-patriotisme veroordeeld, het samengaan met de radicale groepen in de Kamer aangenomen. (Vgl. *K. S. W.* 1907 blz. 200.)

Al gaven de Congres-besprekingen te *Limoges* althans eenigen grond tot het vermoeden, dat de reformistische richting ook in de vereenigde Partij weer eenigzins aan macht en invloed had gewonnen, de gebeurtenissen na het Congres tot heden toe leerden echter het tegenovergestelde:

»De socialistische Partij — zegt FOURNIÈRE (t. a. p. 602) is nu *de gevangene van de Confédération générale du Travail, die zelf een gevangene der Anarchisten is.* In plaats van hun afschuw uit te spreken voor het overdragen der anarchistische middelen op het gebied der vakorganisatie, in plaats van te bewijzen, dat de *Sabotage* een onrecht is aan de eerlijkheid van den arbeid en dat de onwettige en gewelddadige *directe actie* in tegenspraak is met de ontwikkeling en organisatie der arbeiders, *hebben onze sprekers deze even gevaarlijke als boosaardige middelen in een milder licht gesteld en verontschuldigd.*"

»De Partij — schrijft BLOCK (t. a. p. 679) — is nu reeds zoo ver, dat zij bijna de grenzen tot het Anarchisme overschreden heeft.... Men heeft maar een enkelen regel: men werpt de Regeering omver, onverschillig, met of zonder reden, en alle menschen en alle handelingen worden slechts volgens dezen stelregel beoordeeld. Zoo is het daartoe gekomen, dat de socialistische pers nu bijna den toon aanslaat van de anarchistische: dezelfde uitdrukkingen, dezelfde ongerijmdheden. *En dit alles geschiedt, opdat de Anarchisten, die in de Confédération générale du Travail nog altijd het heft in handen hebben, de socialistische Partij niet kunnen voor werpen, dat zij te gematigd zou zijn.*"

1) Van het Congres der fransche Soc. Partij te *Nancy* (11—15 Aug.) schijnt BLOCK ook al geen hooge verwachtingen te hebben: »Het eenige gewichtige punt der dagorde — zegt hij — vormt het volksschoolonderwijs. Voor het overige schijnt de Partij nu andere, merkwaardige zorgen te hebben: Men zal beraadslagen over de medewerking aan burgerlijke bladen en over het verbod aan de Partijleden om verleening van orden en andere onderscheidingen te verzoeken.... Men kan onze fransche broederspartij slechts wenschen, dat zij gauw moge ophouden met het misschien schoone, maar nuttelooze gedoe der intransigentie en tot de politieke werkzaamheid moge terugkeeren, welke op het internationaal congres te *Amsterdam* de zedelijke autoriteit van een JAURÈS ook diengenen tot bewustzijn bracht, die voor het Dresdensche besluit meenden te moeten stemmen." (t. a. p. 679).

Het blijf, nog altijd waar: »Dáár dampt en kookt het, dáár borrelt en bruist het onafgebroken"! Een heksen-ketel!

De »*Los-van-*MARX-*beweging*" — gelijk SOMBART den keer in de sociaal-democratie aardig typeert — is dus in vollen gang. Voor *Nederland, Duitschland, Italië* en *Frankrijk* meenen wij dit met de eigen woorden der soc.-dem. voldoende te hebben aangetoond. Ook in andere landen is een zelfde beweging waar te nemen, o. m. in *Zwitserland, Oostenrijk, België* (Vgl. hiervoor *Soz. Monatshefte,* 1906, II. 1005), *Rusland* (Vgl. hiervoor *Soz. Monatshefte,* 1906. II. 1001), enz.

Niemand late zich echter door deze beweging bedotten!

De reformistisch-gezinde sociaal-democraten — zegt SOMBART (*Sozialismus und Soz. Bewegung.* 99, 100) — »*zijn geen afvallingen van* MARX, doch zij hebben de historische beperktheid van het Marxisme ingezien. Zij staan niet tegenover MARX, zij willen niet achter MARX terug: *zij willen over* MARX *uit: amicus* MARX, *sed magis amicus socialismus.* Zij willen het werk, dat MARX zelf heeft gesticht, niet door MARX laten verwoesten."

Deze meening van SOMBART vinden wij door een soc. dem. schrijver zelf bevestigd:

»Waarin wij van MARX afwijken — zegt RUDOLF GOLDSCHEID (*Probleme des Marxismus. I. Verelendungs-oder Meliorationstheorie? Berlin,* 1906, blz. 53) — *dat is niet de grondslag van zijn leer, en ook niet de innigste beteekenis zijner methode, maar wij beproeven slechts het Marxisme verder te ontwikkelen in zoodanige richting, dat wij zijn stelsel daar verder doorvoeren, waar het zich in den nevel verliest.*"

Leimuiden. JOH. C. AALBERSE.

CREDIET OF CONTANT?

Crediet is in de samenleving onmisbaar. Immers, als er het rechte gebruik van gemaakt wordt, is het een middel om bekwaamheid, ijver, aanleg, energie tot groote productiviteit en vruchtbaarheid te brengen. Dat zal tot individueel voordeel strekken, ongetwijfeld, maar ook tot onberekenbaar nut voor de gemeenschap.

„Menschen van geld," die om een of andere reden, 't zij dat ze zakenlui zijnde, toch geld over de hand hebben, 't zij dat ze geen zaken willen of kunnen doen, uit welke oorzaak dan ook, hun rijkdom niet in eigen ondernemen productief maken, zijn dikwijls bereid een ander in de gelegenheid te stellen met hun bezit te werken.

Op deze wijze kan iemand die weinig bezit, — ook wel eens als hij niets dan alleen zijn werkkracht, werklust en kunde zijn eigendom kan noemen, maar door zijn persoonlijkheid, door zijn bekendheid te goeder naam en faam goede verwachtingen doet bouwen op zijn karakter en eerlijkheid — geld in leen krijgen. Daarmee kan hij zich

bijv. de benoodigde grondstoffen, machines, gronden en gebouwen koopen, overgaan tot fabricatie tot ontginning of gaan handel drijven.

Uit de vraag, hierboven geplaatst, zal men echter direct wel gelezen hebben, dat het in dit artikel over zulk crediet, het moge handels- of landbouwcrediet heeten, niet gaat. Ik durf me vleien, dat terstond de gedachte kwam voor te zitten, dat er gehandeld zou worden over het crediet, dat bekend staat als borgen, poffen, op de lat halen of welken naam men er meer voor heeft. Misschien zullen er zelfs onder de lezers zijn, bij wie op het zien van den titel, iets als van open deuren intrappen in de gedachten schiet. Men zal op de lippen gekregen hebben de bewering, dat het verkeerde van crediet *en detail* ten nadeele van neringdoende middenstanders, en ambachtsbazen e. d. zoowel als van credietnemers door tamelijk groot publiek erkend wordt.

Ik geef me op dit punt onmiddellijk gewonnen, maar toch zij het me toegestaan, in 't midden te brengen, dat nog immer betrekkelijk zoo heel velen die open deuren voorbijgaan, en zoo heel weinigen er door binnentreden in den beteren toestand. Het borgsysteem acht de menigte iets zóó gewoons, zóó van-zelf-sprekend, is in veler ideeën en gewoonten zoo ingeweven, dat niet alleen vele credietnemers, maar evenzeer vele credietgevers zich eén geregeld verloop van zaken zonder het pofsysteem niet kunnen denken. Een enkel woord er over is m. e. daarom niet van onpas.

Noemde ik het crediet, in de sociaal-economische beteekenis, voor de maatschappij onmisbaar, achtte ik het dan zelfs een zegen, niet aldus denk ik over het crediet als pofsysteem. Als zoodanig is het verwerpelijk en van hoogst stoffelijk- en moreel-nadeeligen invloed op de sociale omstandigheden en verhoudingen.

Bij alle dagelijksche uitgaven voor levensbehoeften, kleeding, meubileering, huisvesting, bij alle uitgaven voor genotmiddelen en ontspanning, dus bij alle koopen *en detail* moet het eenig antwoord op de vraag: *crediet of contant?* onvoorwaardelijk luiden: *contant.*

Ik stel me voor na te gaan welke al zoo de groote nadeelen van het borgstelsel zijn, om daartegenover de vèr reikende zegenrijke gevolgen van koopen à contant te laten zien. Er zal bij een en ander gelegenheid te over zijn, de oorzaken voor het gebruik van een borgboek na te speuren.

Bovendien zal blijken, dat er niet enkel sprake is van het *koopen* op de pof, maar dat wel degelijk ook de gewoonte van het *verkoopen* op crediet onder de oogen moet worden gezien, m. a. w. dat credietnemer en — gever beide deliquenten in het geding zijn. Eveneens zal uitkomen, dat ook ambachtsbazen, die zelfs werkloon op het credietboek schrijven, daardoor meedoen aan bestendiging van de borggewoonten. Ten laatste zal dan nog gesproken worden over middelen, waardoor in deze de gewenschte en noodige verbeteringen verkregen kunnen worden.

De nadeelen van het klein-credietstelsel vallen naar twee kanten, naar de zijde van den kooper en naar die van den verkooper. Is deze een man van financiëelen *Ausdauer*, heeft hij daarbij ook nog een cliëntèle van geldelijke kracht, dan zal alleen het nadeel van grooter benoodigd bedrijfskapitaal hem treffen, maar hem niet hinderen, te meer niet, daar de cliëntèle wel voor voldoende percenten winst zorgt.

Is de kooper in gunstige geldelijke omstandigheden en koopt hij dan op crediet, — men denke aan de lang loopende modistenrekeningen e. d. — dan zal hij zich zelf ontegenzeggelijk financiëel benadeelen, maar zijn portemonnaie kan die weelde dragen.

De werkmansstand, de kleine ambtenaar, in 't kort samengenomen, de laagste klasse en de burgerstand als koopers, de ambachtsbaas en de gemiddelde winkelier als verkoopers voelen den druk van het borgstelsel in zijn volle zwaarte.

Het gezin, dat op crediet haalt, moet meer betalen, het kan niet anders. De leverancier beloopt risico en heeft renteverlies en de goede betalers moeten op de eerste plaats tegenwicht vormen voor de wanbetalers. Bepaalt de credietnemer zich bij zijn inkoopen tot lageren prijs, dan moet die vergoeding voor risico en renteverlies gevonden worden in de mindere qualiteit.

Oneerlijke practijken in gewicht en maat e. d. roer ik maar niet verder aàn.

Eenmaal met dat borgen begonnen, heeft de kooper tegenover zijn leverancier verplichtingen gekregen, hij zit aan hem vastgeketend. En verkeert hij zelfs in het gunstige geval, dat het genomen crediet de inkomsten niet overtreft, dan nog boet hij voor zich zelf en zijn gezin een zekere zelfstandigheid en onafhankelijkheid er bij in.

Er ontstaat gemis aan gereed geld, en daardoor is iedere gelegenheid tot bevoordeeling tevens niet bereikbaar.

Maar op crediet halen gaat zoo gemakkelijk; een kind haalt het, maar een paard brengt het niet terug. Zonder nog aan dubbel krijt en abuizen te mogen denken, valt een rekening veelal tegen. Het crediet is daardoor oorzaak, dat men spoedig zijn koopkracht te boven gaat, men raakt achter en de termijnen van betaling beantwoorden geheel niet meer aan die van de inkomsten. Hoe gaat het in zoo'n geval? Wat men verdient, moet voor schuld terstond weer afgedragen worden.

In het gezin hangt een zekere moedeloosheid; geluk en tevredenheid en opgeruimdheid heerschen er niet meer. Zoo heel velen hebben in zulke omstandigheden niet de wilskracht het hoofd rechtop te houden. De treurige toestand wordt wel begrepen, maar men acht hem niet meer te verbeteren. In zoo'n gezin is een toestand gekomen, dat de man alle energie verspeelt en vergetelheid zoekt, dat bij de vrouw des huizes de moed er uit is. Dat gezin heeft een moreelen knak gekregen; de zedelijke opvoeding der kinderen lijdt er schade; van zuinigheid en spaarzaamheid is geen beoefening te bespeuren. En uit zulk gezin groeien niet zelden weer andere dergelijke, niettegenstaande het voorbeeld zijne waarschuwing dagelijks heeft herhaald.

De verkooper deelt niet zelden in de treurige gevolgen van het pofsysteem. De mooie winkelpuien en de groote ruiten, waarin men zich spiegelen kan van kruin tot teen,

wekken niet het vermoeden, dat de man er achter zoo heel dikwijls gebukt gaat onder zware financiëele zorgen, die het crediet hem bezorgt. Van zijn cliëntèle ziet hij niet op tijd en niet voldoende geld. Hij *moet* op tijd zijn wissels enz. betalen, hij *moet* geld hebben. hij *moet* geld, *duur* geld nemen dikwijls, hij *moet* zich zelven er op die manier onder werken, totdat een faillissement hem verlossing en verlichting brengt, maar dan is hij tevens ten gronde gericht.

En hier staan niet alleen schuldig de wanbetalers uit de smalle gemeente, vooral ook de meergegoeden en de rijkeren dragen veel schuld.

Het koopen op rekening, het laten verrichten van reparaties enz. door den ambachtsbaas op jaarrekening, brengt uit den middenstand menigen man in moeilijkheid.

De in het oog van den schuldenaar zoo kleine bedragen, zijn voor den winkelier en den ambachtsbaas dikwijls redding; de achteloosheid, waarmee deze kleine zaken door den gegoede behandeld worden, is hun schuldeischers zeer verderfelijk. Concurrentie sanctionneert hier helaas en 't is dezelfde concurrentie, die een percentje korting toestaat op de rekening, waarvan de betaling pas na een jaar of langer volgde.

Hoe geheel anders ziet het er in de gezinnen uit, die koopen à contant als regel stellen. Men is er om deze reden niet vrij van geldzorgen, volstrekt niet, maar ze gelden over 't algemeen niet meer het verleden.

Het financiëele verleden wordt iederen avond afgesloten. Men koopt en betaalt wat noodig is, maar er is niet meer noodig, dan wat men betalen kan, d. w. z. de behoeften worden naar de inkomsten geregeld, de tering naar de nering gezet.

Daarmee is in zoo'n gezin een waarborg voor huiselijk geluk en tevredenheid gesteld; daarmee is aan een eerste voorwaarde tot welvaart voldaan; daarmee komt het gezin in gunstiger condities om aan zijn behoeften te kunnen voldoen; en daarmee kan het per slot van rekening ook hoogere eischen aan zijne behoeften stellen.

Immers van al de nadeelen, die het credietstelsel aankleven, blijft het bevrijd. Al de voordeelen, die de practijk van het pofsysteem doet missen, komen het ten goede.

Als men dan toch het klein crediet in ons maatschappelijk leven ziet invreten, dan ligt de veronderstelling voor de hand, dat er diepliggende oorzaken voor aangewezen kunnen worden. Bij verdere ontleding van het verschijnsel blijkt dat ten volle.

Menschen uit den ouden tijd — want wij leven zoo snel, dat 60- en 70-jarigen onze wereld een geheel nieuwe noemen in vergelijking met die hunner jeugd — menschen van den ouden stempel weten ons te vertellen, hoe eenvoudig »men" in hun jonge dagen leefde. Zij hebben den mond vol van de overdreven weelde, die in kleeding en opsmuk in dezen tijd wordt ten toon gespreid.

In den grond der zaak hebben deze »ouderwetsche" zeggers gelijk. Pronkzucht en te weelderige levenswijze kankeren aan onze samenleving; zij zijn een euvel, in alle standen waar te nemen. De hoogere standen kunnen het geldelijk dragen. Laat dat zijn. Zedelijk is hun die te weelderige levenswijze toch niet ten voordeel en door het aanstekend voorbeeld, door de opgewekte ijverzucht is die overvoerde weelde een groot sociaal nadeel door de terugwerking op de andere maatschappelijke standen.

De kleine burgerstand en de arbeidersklasse worden echter het meest door de weeldezucht gedrukt.

Moeten deze dan verstoken blijven van de geneugten, die dit leven kunnen veraangenamen? 't Zij verre. Zij moeten ze in passende mate kunnen genieten, zij mogen het zelfs als een eisch voor 't leven stellen en 't moet zelfs als een der voorwaarden voor de gezondheid van het sociale leven gesteld worden.

Maar de kleine burger en de arbeider moeten die geneugten nog niet in de volle mate opeischen, als de strijd om het noodzakelijke nog niet volstreden is, als zij dien strijd voor zich en hun stand er door benadeelen en verzwakken zullen en hun emancipatie nog in verder verschiet houden.

De grootst mogelijke eenvoud van levenswijze moeten zij beoefenen, de ouderwetsche degelijkheid steeds gedachtig zijn. Zij moeten gedenken, dat POTGIETERS Jannetje allerzuurst kijkt, als zij den opschik gadeslaat, die de dochteren van haar Jan en Alleman «om de teêre leedjens bengelt.» Heeft zij vergeefs haar kroost van kindsbeen de spaarzaamheid ingeprent?

Spaarzaamheid. Het is een der andere oorzaken, dat het jonge geslacht die niet meer kent, als hun jeugdjaren zoo goed gelegenheid bieden een aardig sommetje over te leggen voor den dag, dat ook zij de huwelijksboot zullen instappen.

De jonge menschen ze kennen die deugd zoo weinig meer. En dat zij haar niet beoefenden, voelen zij pas als het veel, veel te laat is.

Het wordt zoo gemakkelijk, zoo verderfelijk gemakkelijk gemaakt voor de jonge trouwlustigen.

Ook op afbetaling, op crediet kan het noodige voor de vestiging van een gezin ingeslagen worden. Alsof geen zorgen zullen volgen en daardoor de aflossing bij den eenen crediteur, niet uit crediet bij den anderen gevonden moet worden? Alsof aldus de schuldzorgen in een gezin op schuld gebouwd ooit zullen wijken? Alsof dat familieleven een grondslag heeft en men later energie genoeg zal hebben tot den arbeid, om met dure onderstutting eerst, een fundament onder dien wankelen bouw in te metselen?

Die weinige spaarzaamheid en die vele weelde gaan haar gang. Want als in een gezin vader en zoons in den zomer veel geld verdienen, dan wordt in goeden sier geleefd en vergeet men de ellenden, die men 's winters leed, en weer zal moeten dragen. Men vergeet, dat men den winter door op den pof leefde, en weer op de lat zal moeten halen als de tijd van veel verdienen en veel verteren voorbij zal zijn.

Ik spreek niet over de gevallen, die buiten 's menschen wil liggen. Ziekte en tegenspoed, die spotten met alle voorzorgen, zij kunnen natuurlijk ook oorzaak zijn, dat een gezin er onder raakt. Maar toch zal daar heel dikwerf het er weer opgehaald kunnen worden, als de nare tijd voorbij is.

Maar dit zijn niet als zoo vele anderen, de het niet

nauw nemende lui, die speculeeren op de goedheid van den winkelier, want iets anders is het van den kant veler koopers niet.

Van de zijde der winkeliers zelf komt evenzeer de bevordering van het pofstelsel.

Onderlinge concurrentie, gepaard met gewetenloosheid van, laat ik zeggen, sommige verkoopers is een andere oorzaak.

Men wil veel omzetten, men wil een klandizie hebben. Daarom moeten eerst klanten aan den haak geslagen worden.

Eenmaal zoover, zijn er middelen genoeg, het zaakje gaande, en door hooge prijzen en slechte waar het hoofd boven water te houden. Maar niet allen zijn zoo „slim" en opgewassen tegen de „slimheid" der cliëntèle. De onderlinge wangunst tusschen neringdoenden is zoo groot, dat zij zich zelf vergeten.

Heel velen dènken er niet meer om, hoe noodzakelijk contante betaling voor het instandhouden eener zaak is, en dat zij door het concurrentiemiddel van poffen wegzinken. Hoe gaat het in werkelijkheid?

Dr. August Engel zegt daarvan: [1]) Ein Geschäft, das seinen Kunden borgt, ist bald genötigt, selbst von seinem Lieferanten zu borgen. Damit verliert es seine Bewegungsfreiheit, musz sich höhere Preise over schlechtere Ware gefallen lassen, verliert die Möglichkeit, günstige Kunjunkturen auszunützen, musz Verzugszinsen zahlen während es selbst von seinen Ausständen keine Zinsen einholen kann, und erleidet schlieszlich noch direkte Kapitalverluste."

Ik zei reeds, dat vele koopers op de goedheid der winkeliers speculeeren, maar omgekeerd doen deze het op de verkeerde neigingen van het publiek, zooals weeldezucht, of koopzucht. Ook op de drankzucht wordt gebouwd. Op werken, waar gedronken wordt, maar waar de werkers geen baar geld meer hebben, daar zijn toch dikwijls nog drankverkoopers, die het geld van den Zaterdagavond voor een groot deel naar zich toehalen voor den drank, op den pof geschonken, gevolg van welgelukte speculatie op ongelukkige zucht naar alcoholgenot (?)

Zoo drukt het klein-credietsysteem loodzwaar op ons toch al zoo sterk belaste, sociale leven; »das Borgsystem (ist) die Quelle aller Uebel wirtschaftlicher Abhängigkeit." [2])
Als tegen alle sociale euvelen, moeten ook hiertegen middelen bedacht worden.

Afdoende middelen te vinden, is moeilijk. Het meest afdoende zou ongetwijfeld zijn, als bij wettelijk verbod het pofsysteem verboden werd. Daargelaten of het in onze rechtsorde thuisbehoort, lijkt me de uitvoerheid niet wel mogelijk.

De inkrimping, de beperking, de verdwijning van het klein-crediet moet uit het volk zelf komen. De neringdoende middenstand is er op aangewezen het eerst de hand aan den ploeg te slaan. Hij kan dat doen door de vereenigingsmacht. Maar dan moet er een solidariteit en een discipline voorzitten, als zijn weerga niet vindt.

Die solidariteit en die discipline zullen geboren worden uit de meerdere ontwikkeling der middenstanders zelf.

Zij prediken van den zwaren strijd om het bestaan, dien zij te strijden hebben. Zij roepen ach en wee over de consumptievereenigingen, over de warenhuizen. Deze geven hun echter lessen, die zij ter harte moeten nemen.

En verbruikscoöperaties èn warenhuizen hebben op den winkelier in verkoop à contant een voorsprong, een der voorwaarden tot succes, een der middelen van veelvuldigen kapitaalomzet.

Het is ook opmerkelijk, dat zaken, onverschillig van welke branche, maar die nooit dan à contant verkoopen, steeds vooruitgaan en grooter worden. En dat is niet alleen het geval met de bekende groote winkels die in verschillende groote steden binnen- en buitenslands hun magazijnen en filialen hebben, het valt ook op te merken in kleinere winkels, die zich aan contante betaling houden. Opvallend is, en ik ken er, die bovendien ook nog volkomen Zondagssluiting toepassen, dat die à contant-zaken vrij goed beklante zijn.

De neringdoende middenstanders moeten samenspannen en het publiek gaan *leeren*, contant te koopen.

Hoe kunnen zij dat? Ik ontleen een middel aan het reeds aangehaalde nummer der Soziale-Tages-Fragen, aan *Detaillisten-Fragen* von Dr. Engel.

Hij noemt er, als hij wil aanwijzen middelen tot selfhelp, *Rabatsspaarvereenigingen*, als een »sehr bedeutsames, wenn auch noch nicht allbekanntes Mittel zur Hebung der materiellen Lage des Detaillistenstandes." [1]) Hier worden dan niet bedoeld spaarzegelmaatschappijen, die we ook ten onzent kennen. De schrijver strijkt er een streng en een afkeurend vonnis over. Hij bedoelt vereenigingen van winkeliers zelf, die rabatzegels uitgeven, vertegenwoordigende 5 pCt. korting bij een zeker bedrag in baar geld te ontvangen. Ook in ons land bijv. te Rotterdam en te Den Haag wordt op die wijze reeds met succes gewerkt.

De voordeelen vat bij kort aldus te zamen:

»Forderung des Bareinkaufs und Beseitigung leichtfertigen Kreditgebens, Unabhängigkeit von Rabattgesellschaften (spaarzegelmaatschappijen), Stärkung der Konkurrenz gegenüber den Konsumvereinen, Förderung der Einigkeit, Hebung des Geschäftsansehens, ev. gemeinsame Reklame und vor allem Hebung des Umsatzes." [2])

Om te *leeren* koopen à contant, het publiek er aan te gewennen, is in mijn oog zulk middel zeker doeltreffend; het moet echter zich zelf overbodig maken. Doet het dit niet, dan treft het geen doel.

Een verstandig kooper zal toch begrijpen, dat de korting moet komen uit de lengte of uit de breedte. Hij krijgt wel 5 pCt. terug, doch de kosten aan het kortingsysteem verbonden, moet hij toch betalen. Hij zal dus prefereeren te koopen in een winkel, waar zonder rabatzegels toch 5 pCt. korting gegeven wordt in den vorm van lageren prijs. Voor zulk een is het stelsel overbodig geworden, maar bij dezen zullen ook nog wel andere factoren werkzaam zijn. Dergelijk kooper heeft n. l. inzicht.

Arbeiders- en andere sociale organisaties zijn er op uit

---

[1]) *Detaillisten—Fragen. Neue Aufgaben des Kleinhandels* von Dr. August Engel. — M. Gladbach 1905 — Zentralstelle des Volksvereins für das Kath. Deutschland pr. 80 Pfg. pag. 21.

[2]) t. a. p. bladz. 21.

[1]) t. a. p. blz. 66.

[2]) t. a. p. blz. 68.

tot leniging van sociale nooden op de middelen er toe te wijzen, *ontwikkeling, inzicht* onder het volk te brengen. Bij die verspreiding van kennis moet de middenstandsorganisatie zich aansluiten.

In 't algemeen is er nog een middel, dat machtig zal blijken in de bevordering van koopen à contant, dat middel is *de bevordering der spaarzaamheid.*

Hoe kan die spaarzaamheid onder het volk bevorderd worden? Alweer door het sparen te *leeren*. Dat *leeren* moet beginnen in de jeugd, moet reeds geschieden door de school. [1])

Voor deze en andere middelen en daarmee voor koopen à contant een algemeene propaganda te voeren, dat is de aangewezen manier voor den neringdoenden middenstand.

De massa, de publieke opinie moet bewerkt worden.

Aan verschillende sociale verbeteringen wordt hard gearbeid. De eene verbetering hangt nauw samen met de andere. Bij alle sociale vereenigingen zal voor de propaganda tot contante betaling bij koopen en verkoopen en detail sterken steun gevonden worden. Voor de verspreiding dier mooie idée, van onberekenbaar groot nut in het maatschappelijk leven, is de pers zeker te vinden.

Allen, die zich bezig houden met of die geroepen zijn voor het werk der sociale opheffing, zijn er van overtuigd, dat het noodzakelijke van contante betaling diep moet worden ingedrukt in het volksgeweten.

Heeft daar eenmaal de gedachte postgevat, dat contante betaling »*de voorwaarde voor iedere maatschappelijke vrijheid, het borgsysteem daarentegen de bron van alle onheil der maatschappelijke afhankelijkheid is*" [2]) dan is het pleit voor contante betaling schitterend gewonnen.

Zilk, bij Hillegom. G. BULTEN.

[1]) Men leze: *Schoolspaarbanken* door Baron VAN WIJNBERGEN. 45 ct. — Uitgave Futura. Leiden.

[2]) *Jahrbuch deutscher Konsumvereine Hamburg* 1904 — aangehaald in *Detaillisten Fragen* pag. 21.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

GESCHIEDENIS VAN DE ONTWIKKELING DER SCHOOLGEZONDHEIDSZORG.

Behoort de toekomst aan de jeugd, een *goede* toekomst dan ook alleen aan een *goede, gezonde* jeugd. De zorg van Staat en Gemeente tot behoud en versterking van de gezondheid der schoolkinderen en onderwijzers kan daarom niet groot genoeg zijn. Hoe de schoolgezondheidszorg zich in den loop der eeuwen ontwikkeld heeft, beschrijft ALFRED BAUR met eenige korte trekken in *Soziale Kultur.*

1. *Woorden en daden.*

a. De zorg voor de gezondheid der schoolkinderen is nu heelemaal niets nieuws. Om hare geschiedenis vast te stellen, moeten wij maar even 500 jaar terug. Wie alles maar »nieuwigheden" noemt, toont zich veelal een domoor in de geschiedenis! Zoo ook hiermee.

Reeds in het midden der 15e eeuw vorderden de Italianen FILELFO en VEGIUS de afschaffing van het namiddag-onderwijs, terwijl zij verlangden, dat de namiddag zou besteed worden aan spel en beweging, om den geest van den morgenarbeid te doen uitrusten. In *Duitschland* waren het LUTHER en CAMERARIUS, in de 16e eeuw RATICHIUS, HELWIG, JUNGE, vooral COMENIUS, in de 17e eeuw BASEDOW en diens leerlingen, in de 18e eeuw in *Engeland* BACO en LOCKE, in *Frankrijk* MONTAIGNE en ROUSSEAU, in *Zwitserland* PESTALOZZI, die hun opmerkzaamheid aan de schoolgezondheid wijdden en hun waarschuwende stemmen lieten hooren, daarbij betoogend, dat de lichamelijke ontwikkeling niet onder het schoolonderricht mocht lijden, gelijk toen reeds geschiedde.

b. Het waren echter stemmen van roependen in de woestijn! De zin voor gezondheidszorg bleek over het algemeen niet al te groot. Eerst de 18e eeuw werkte door de scholen der Jezuieten ook op dit punt hervormend. De Jezuieten-colleges beperkten het dagelijksch aantal school-uren, zij voerden het *non multa sed multum* praktisch door, hielden bij hun eischen rekening met de kracht en het vermogen der leerlingen, maakten hun schoollocalen en andere gebouwen zoo gezond mogelijk en zorgden ook er voor, dat door goede verzorging, genoegzame ontspanning in den schooltijd en tijdens de vacantie, geregeld wandelen, spelen, enz. het lichamelijk welzijn hunner leerlingen bevorderd werd. Het voorbeeld der Jezuieten werd door andere scholen meer of minder nagevolgd.

Een groote daad van schoolgezondheidszorg werd ook door GUTS-MUTS gesteld met de invoering van het turnen en spelen op de scholen.

2. *Begin van een meer stelselmatige schoolgezondheidszorg.*

Eerst aan het einde van de 18e eeuw begon de schoolgezondheidszorg meer stelselmatig beoefend te worden, toen zij wetenschappelijk bearbeid werd. JOH. PETER FRANK, een dokter van *Weenen* (1745—1821), was het, die in zijn boek »*System einer vollständigen medizinischen Folizei*" de gezondheidszorg der schoolkinderen voor het eerst als een afgerond geheel behandelde, op die te vroege en te eenzijdige inspanning der jeugdige ziels- en lichaamskrachten de aandacht vestigde en, om de jeugd tegen geestelijke en lichamelijke verzwakking te bewaren, de wederinvoering van de gymnastiek der oudheid verlangde. Verder stelde hij in het licht, wat voor goede schoolgebouwen en zitbanken vereischt werd, gaf hij de hooge waarde aan van goede luchtverversching en verlichting, waarschuwde hij tegen een onoordeelkundig toepassen van straffen, enz. in één woord, geen punt van de schoolgezondheidszorg werd door hem onaangeroerd gelaten. Wanneer dan het zaad, door FRANK uitgestrooid, voor het grootste gedeelte niet ontkiemde, dan droegen de tijdsomstandigheden aan het einde der 18e en in het begin der 19e eeuw daarvan de meeste schuld. Door de maatschappelijke beroering en den lateren rusteloozen arbeid kwam de zorg voor de gezondheid op den achtergrond.

3. *Voorbereiding tot de hedendaagsche schoolgezondheidszorg.*

Een opzienbarend geschrift verscheen in 1836 »*Zum Schutz der Gesundheit in den Schulen*" van Dr. KARL IGNAZ LORINSER. Vele schoolautoriteiten werden er door uit hun slaap wakkergeschud. En dit nog te meer, daar ook vele onderwijzers en dokters de waarheid van LORINSER's boek bekrachtigden en verbeteringen voorstelden. Niettegenstaande dit alles trad weer een tijd van reactie en stilstand in, die langer zou geduurd hebben, indien niet de stichting van het duitsche Rijk nieuw en frisch leven gebracht had en de wetenschap met haar exacte onderzoekingsmethoden in onverbiddelijke gestrengheid aan de school haar zondenregister had voorgehouden. Mannen als PAPPENHEIM, FALK, GRUBER, COHN, BAGINSKY, WASSENFUHR, PETTENKOFER e. a. wonnen door geschriften en congressen langzamerhand de openbare meening voor de grootendeels thans nog geldende gezondheidsmaatregelen.

Ook andere staten bleven niet achter. Zoo maakte *Hongarije* in vele dingen voorbeeldige instellingen, waarbij de medewerking der ouders evenwel heel wat te wenschen overliet. In *Denemar-*

ken werkte Axel Hertel, in *Zweden* Axel Key wezenlijk baanbrekend onder velerlei opzicht.

Aan den scholenbouw werd verder door Erismann en Guillaume alle opmerkzaamheid gewijd. Door te wijzen op ruggegraat-verkromming als gevolg van het zitten in ongeschikte banken of van een verkeerde houding bij het schrijven, betoogde Fahrner en Mijer het nut van goede schoolbanken. Op een goede luchtververshing in de scholen werd door Pettenkofer en Becher gewezen, terwijl de veelvuldige hoofdpijn der kinderen door hen geweten werd aan het inademen eener bedorven schoollucht. Plannen tot goede verwarming en luchting werden bearbeid en voorslagen tot verbetering gedaan. Cohn en. Schubert bewezen, dat door het verkeerd vallen van het licht in de schoollocalen verzwakking der oogen en bijziendheid veroorzaakt werd. Storingen in groei en ontwikkeling, zenuwachtigheid werden door Schmidt-monnard, Griesbach enz. in verband met de school gebracht.

Ten slotte kwam het geneeskundig toezicht op de school, het schoolartsen-vraagstuk, meer en meer aan de orde. Bij wijze van proefneming werden reeds door enkele steden schoolartsen aangesteld. Deze proefnemingen slaagden overal uitstekend.

Zoo nam de zorg voor de schoolgezondheid in de laatste 25 jaren allerwegen toe. Jammer dat men ook hier wel eens in ijver te ver ging en aldus de goede zaak schaadde. Het was namelijk verkeerd, om, zooals de *Natuurvorschers- en Artsen-vergadering* te *Danzig* wilde, voor den schoolarts een soort dictatoriale macht, op te vorderen, of, gelijk sommige specialiteiten, in elk hoekje van de school een bron van ziekte te willen opsporen. Verkeerd ook, om eischen te stellen, als de volgende: de schoolarts *moet* het recht hebben, elk oogenblik de leerlingen te onderzoeken, de scholen te sluiten, als het hem goed dunkt of als hij ze te donker of te bedompt vindt; de schoolarts *moet* bij de opmaking van het leerplan op de eerste plaats beslissen; de gezondheidsmaatregelen met betrekking tot het onderwijs, door den schoolarts voorgeschreven, *moeten* uitgevoerd worden. Want het gevolg was, dat vele schoolmannen de schoolgezondheidszorg den rug toekeerden en er een tegenstand kwam ook tegen het goede der schoolgezondheid — een tegenstand, welke heden nog niet geheel overwonnen is. Het was ook in deze waar: Blinde ijver schaadt. Nu de eischen echter wat milder en gematigder zijn, wordt de stemming ten opzichte der schoolgezondheidszorg ook langzamerhand weer beter en gunstiger.

4. *De hedendaagsche schoolgezondheidszorg.*

a. *Bouw en inrichting der schoool.*

Afgezien van de schoolpaleizen in de groote steden, waarbij meer over geldverspilling dan over al te groote spaarzaamheid te klagen is, kan men wel zeggen, dat over het algemeen bij den schoolbouw vrij goed op de gezondheid gelet wordt. De zorg voor de gezondheid kon zeker grooter zijn, als architect en arts hierbij hand in hand gingen. Meestal ontbreekt het minder aan goeden wil dan wel aan geld.

Eveneens wordt bij de inrichting der school de gezondheid niet uit het oog verloren. Voorbeelden van goede en geschikte schoolbanken bestaan er tenminste in overvloed. Alleen diende er eens een exemplaar van een goede schoolbank te komen, die zoo eenvoudig was, dat zij door iederen dorpstimmerman kon vervaardigd worden.

b. *Het onderwijs in het algemeen.*

De inrichting van het onderwijs volgens de regelen der gezondheid heeft in den laatsten tijd buitengewone vorderingen gemaakt. Er blijft in dit opzicht altijd nog veel te doen, namelijk aan gymnasia en hoogerburgerscholen enz., voor welke de inrichting van het onderwijs volgens de gezondheid toch even noodzakelijk is als voor de volksscholen.

Menige vordering op dit gebied heeft natuurlijk een Janus-kop, een dubbel gezicht, of heeft veel van een Pandora-doos, waaruit kwaad en goed te voorschijn komt. Men denke hier b.v. aan de afschaffing van het huiswerk, van het namiddag-onderricht enz.

Overigens worde bij het onderwijs goed voor de gezondheid gezorgd. Men zij er ook in de toekomst op gelijke wijze, als tot nu toe, op bedacht, slechts gezonde, oogen-sparende, stofvrije leermiddelen aan te schaffen.

Met een gezonde inrichting van het onderwijs staan de onderzoekingsmethoden, die in den laatsten tijd zooveel worden aangewend, in het nauwste verband. De vermoeidheids-metingen b.v. zijn reeds dikwijls kostbare wegwijzers geweest, om de individueele geestelijke draagkracht van een schoolkind te schatten, om geschikte rusttijden en vacanties vast te stellen, om zenuwziekten, achterlijkheid, enz. te erkennen. Men voere deze onderzoekingen nog verder door en make de methoden zoo nauwkeurig en eenvoudig mogelijk.

c. *Onderwijs in de gezondheidsleer.*

Zijn de onderwijzers grondig in de gezondheidsleer onderricht, dan is dit nog hooger te schatten, dan de medewerking van den arts bij de schoolgezondheidszorg. De onderwijzers toch hebben de kinderen elken dag onder het oog, zij zijn de uitvoerende organen van de schoolgezondheidszorg. Ontbreekt het hun aan goeden wil of aan kennis, dan zijn alle voorschriften van den schoolarts totaal nutteloos. Daarom is het zoozeer toe te juichen, dat aan een degelijke vorming der onderwijzers in de gezondheidsleer reeds praktisch begonnen is. In *Württemberg* b.v. is het onderricht in de gezondheidsleer sinds langen tijd al ingevoerd. Wanneer dit onderwijs door platen e. d. aanschouwelijk wordt gemaakt, zal het nog dubbel zooveel vrucht dragen.

Ook wordt aan de schoolkinderen zelf meer en meer onderricht gegeven in zaken, welke de gezondheid betreffen altijd met aanzien van den leeftijd en het bevattingsvermogen der kinderen. In de hoogere klassen van gymnasia en hoogerburgerscholen kan een afzonderlijk onderricht in de gezondheidsleer heel nuttig werken. Anders zal het genoeg wezen, wanneer onder de andere leervakken zaken betreffende de gezondheidsleer worden ingevlochten. Sexueele »Aufklärung" en elke vroegtijdige »Aufklärung« in de school, is ten sterkste af te keuren. Doch groot gewicht is te leggen op verharding van het lichaam en het doen van lichaamsoefeningen.

d. *Schoolartsen.*

De voortdurend voorkomende ziekten onder de schoolkinderen, voor welke de oorzaak niet alleen in het ouderlijk huis te vinden was, brachten den arts noodzakelijk er toe, een onderzoek naar de schooltoestanden en de daaruit voortkomende »schoolziekten« in te stellen.

Verbazend hooge ziekte-cijfers kwamen daarbij aan het licht, waaraan men zelfs niet gedacht zou hebben, als de arts hier niet had mede te spreken gehad. Allengs is men dan ook het nut van schoolartsen gaan inzien.

Wiesbaden was de eerste stad in *Duitschland*, welke schoolartsen aanstelde. De ervaringen, daar met de schoolartsen tot heden toe opgedaan, zijn heel goed.

Dat het aantal schoolartsen, in meer dan 300 steden aangesteld de 700 reeds overschreden heeft en altijd nog grooter wordt, is wel een bewijs zoowel voor de deugdelijkheid als voor de noodzakelijkheid dezer instelling. De vrees, welke men voor het school-artsen-stelsel duchtte heeft zich niet verwezenlijkt; schier overal werken de school-artsen met de onderwijzers, huisartsen, ouders en autoriteiten in de beste verstandhouding samen. Of echter aan het school-artsen-stelsel nu niets meer te wijzigen of te verbeteren valt, is een andere vraag. Het is vooral in groote steden b.v. wel de overweging waard, of de dokters, die uitsluitend

schoolartsen zijn, niet met meer en beter gevolg hun taak kunnen uitoefenen dan degenen die den post van schoolarts als »bijbaantje" hebben, zooals in *Mannheim.* [1])

e. Achterlijke, zwakke en gebrekkige kinderen.

De allengs gebruikelijk geworden scheiding onder de schoolkinderen maakte afzonderlijke klassen en scholen noodzakelijk (hulpklassen, scholen voor gebrekkigen, voor ziekelijke en zwakke kinderen enz.) Wat de verzorging van minderbegaafde kinderen aangaat is vooral *Mannheim* te noemen, waar het door PROF. SIHINGER opgerichte school-stelsel zeer bevredigende resultaten geeft.

Wijl een scheiding tusschen begaafde en minderbegaafde en achterlijke kinderen natuurlijk alleen in groote steden door te voeren is, blijft men hiermee van zelf bij de landbevolking ver ten achter. Het ware daarom te wenschen, dat er ook voor de mindergestelde klassen »opvoedingsgestichten" werden opgericht, gelijk er voor de welgestelde reeds bestaan.

f. Invloed van de schoolgezondheidszorg.

Zal de schoolgezondheidszorg niet half werk doen, dan moet zij ook een heilzamen invloed op het ouderlijk huis uitoefenen. Het ouderlijk huis, dat uit de gezondheidszorg der school voor zich zelf nut en voordeel trekt, moet die voortzetten en voltooien. Ouders, school en onderwijzers moeten met den schoolarts eendrachtig samenwerken, wanneer het gewenschte gevolg zal bereikt worden. Ouders-avonden kunnen de gelegenheid bieden, om den ouders hun plichten ten opzichte van de gezondheid hunner kinderen op het hart te drukken. Dat de kinderen in en buiten de school lichamelijk genoegzaam ontwikkeld en gesterkt worden, daarvoor is grootendeels gezorgd. Het turnen echter kome, meer dan tot dusver in gebruik. Ook mogen daarbij lichaamsoefeningen en wandelingen vooral niet worden vergeten.

5. *Slot.*

Jammer, erg jammer, dat de schoolgezondheidszorg veel tegenstand, misschien nog meer onverschilligheid ontmoet en niet de waardeering vindt, waarop zij waarachtig toch aanspraak mag maken. Het gaat hier toch waarlijk om de kinderen, om de jeugd, om de toekomst! De schoolgezondheidszorg zorgt alleen voor het lichaam. Zeker, maar door het lichaam ook voor de ziel. Het woord der ouden is altijd nog waar: »Mens sana in corpore sano. Een gezonde ziel in een gezond lichaam."

J. A.

[1]) Zie over dit onderwerp de zeer actueele brochure van Mr AALBERSE, *Schoolartsen*, uitgave van de Mij. de Katholieke Illustratie, te 's-Bosch. — 25 cts.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

P. L. TAK.

De Heer P. L TAK is verleden week te Domburg plotseling overleden.

Met hem heeft de S. D. A. P. een harer vaardigste strijders verloren.

Keurig stylist als hij was, werden zijn artikelen in *De Kroniek* door velen, die den inhoud niet konden onderschrijven, toch met graagte gelezen.

Als Redacteur van *Het Volk* heeft hij niet voldaan. Hij miste die eigenaardige capaciteiten, die noodig zijn om gepeperde *volks*artikelen te schrijven. In de oogen der tegenstanders was hij er daarom niet minder om.

Ook als kamerlid viel hij velen niet mee, wat hen, die èn TAK èn de kameratmospheer kenden, niet vreemd viel.

Veel meer voelde hij zich thuis in den Amsterdamschen Raad, waarin zijn woord, ook bij tegenstanders, vaak ingang vond. Zijn rustige, ietwat vaderlijke, betoogtrant wist velen te pakken.

In de S. D. A. P. nam hij een bemiddelende stelling in. Bij heftige partijtwisten trachtte hij door zijn gemoedelijk woord, vaak niet zonder succes, te bemiddelen. GORTER'S uitroep op 't congres te Enschede: »TAK, wij kunnen u niet missen, gij hebt een groote taak in onze partij te vervullen," gaf hieraan welsprekende uiting.

Niemand heeft wellicht meer met hem gepolemiseerd dan wij. Tòch is dat, bij alle scherpte, in den regel zoo geschied, dat persoonlijke rancune niet achterbleef. Zelfs was het kruisen van den degen met zulk een vaardig schermer vaak een genot. En bij het graf van zulk een tegenstander verdwijnt ook dat, wat, toen het tijdens 't leven trof, wel pijn deed.

MR. A.

MIDDENSTANDSSTUDIËN.

Sinds een 5 jaar, kan men zeggen, dat de studie van toestanden in den Middenstand georganiseerd is. Dit geschiedde 't eerst door de oprichting van het *Internationale Verband* tot dit doel. Jaarlijks komen uit de verschillende landen van Centraal- en West-Europa, waar de middenstand zijn organisatie kan aanwijzen, afgevaardigden bijeen. Daaronder ook Regeeringsafgevaardigden.

Innsbrück genoot dit jaar het voorrecht te genieten van de openbare vergaderingen, welke men na de besloten bijeenkomsten pleegt te houden.

In deze laatste worden de besluiten door het lichaam genomen. Op deze vergadering was óók aanwezig Dr. NOUWENS, zooals de *Tiroler Stimmen* zeggen: Prof, JOSEF NOUWENS, Prämonstr. Chorherr von Berne-Heeswijk, Gründer von mehr (dan) 40 Mittelstandsvereinen (Rohstoff Einkaufgenossenschaften, gewerbliche Kreditkassen u dgl.)

Dinsdag 13 Aug. had de eerste zitting plaats. Daar werden de volgende besluiten genomen:

1. Het Maandschrift van het *Verband*, dat nu zijn derden jaargang doormaakt en tot nu toe in het Fransch verscheen, zal voortaan ook in het Duitsch verschijnen.

2. Als prijsvraag voor 1908 werd uitgeschreven: «Een doelmatige beroepskeuze.» Wie der lezers van 't K. S. W. durft 't aan? Er is 1000 frs. aan te verdienen. De jury zal zijn: De President van 't *Verbond*, DR. EXNER, Prof. DR. BLONDEL (Parijs), Prof. DR. FRANKEN (Berlijn), en Minister FRANCOTTE (Brussel).

3. Uitgegeven zal worden een Encyclopedie, waarin voorkomen alle wettelijke bepalingen, welke in de verschillende wetgevingen te vinden zijn omtrent den Middenstand. Holland, België en Frankrijk zullen het werk doen en wel: Holland met AALBERSE, België met LAMBRECHTS en DE GERARD, en Frankrijk met BLONDEL.

4. De Commissie voor het Middenstandscrediet diende zeer waardevolle rapporten in omtrent het crediet in België, Frankrijk en Italië. Deze rapporten zullen worden uitgegeven in afwachting van wat later daaromtrent zal worden gerapporteerd in de overige deelnemende landen, waar de studiën nog in gang zijn.

5. Voor 't volgend congres te Weenen, zou een tentoonstelling voorbereid worden, terwijl dan o. a. zal besproken worden de inwendige T e c h n i e k d e r W a r e n h u i z e n.

Tot zóóver over wat wij, Hollanders, noemen, de huishoudelijke vergadering.

Van wat den volgenden dag voor 't groote publiek bestemd was is er veel, dat zéér ook onze aandacht moet trekken. In 't kort zullen we 't trachten weer te geven.

Dr. STEVENS sprak over de *Woningpolitiek* in België.

Een door de Regeering benoemde Bouwcommissie geeft daar »aanbevelingscertificaten" af aan arbeiders, die zich een eigen woning willen verschaffen en daarbij willen ondersteund worden door een directe bijdrage van den Staat en een indirecte door vrijdom of vermindering van belasting. Tot nu toe, in de laatste

5 jaar, werden reeds 141.000 van die certificaten uitgegeven. De groote nationale spaarkas, onze Rijkspostspaarbank, geeft daartoe hypotheken à $3^1/_3$ pCt. Zoo'n huis met grond kost in kleinere plaatsen 5500 francs, in de grootere steden 6500 francs, waarop $^9/_{10}$ kan verhyphotheekt worden. De arbeider behoeft dus slechts $^1/_{10}$ te storten, en als hij dit niet kan, wendt hij zich tot credietvereenigingen, welke hem, om in 10—15 jaren terug te betalen, geld leenen. Dan betaalt hij maandelijks van 9,6 tot 13 fr. Sterft de credietnemer, dan betaalt de verzekeringsbank, die aan de spaar- en credietkas verbonden is, het gezamenlijk nog schuldig bedrag aan de familie uit, zoodat deze bezitster wordt.

Tot nu toe heeft de groote spaarkas reeds $72^1/_2$ millioen voor dit doel geleend. Daarvoor zijn gebouwd 36.000 huizen, gemiddeld 2000 per jaar; 't laatste jaar zelfs 3000.

117 vereenigingen bevorderen dit sociale werk, waarvan er 161 zijn maatschappijen op aandeelen. Ze lijken echter veel op 't Engelsche type, dat geen hoogere aandeelen kent dan van 1 pond (f 12.—) en dit wel om beurszwendel te voorkomen.

De arbeiders zijn lid van credietvereenigingen, welke door eigen inspecteurs gecontroleerd worden. Doch die inspecteurs doen nog meer: ze houden ook een oog op de «huurkazernen,» waarin arbeiders wonen. Als die blokken hygiënisch niet deugen, klaagt men die stomme getuigen van kapitaal-broeizucht bij de overheid aan.

Ook zijn er maatschappijen, die zulke gebouwen opkoopen, verbeteren, en de woningen tot den vroegeren prijs verhuren, waarbij dan nog 4 pCt. rente gemaakt wordt.

Een nieuwe wet zal ook mogelijk maken, dat het bouwen van woningen voor beambten, ter waarde van 10,000 fr. zal vergemakkelijkt worden. Te Antwerpen zijn tot nu reeds 89 woningen voor beambten gebouwd, ter waarde van 1 millioen francs.

Professor BLONDEL deelde 't een en ander mede over den toestand van den *kleinhandel* in Frankrijk.

De redenaar toonde aan, dat wel alle politieke partijen de instandhouding en verheffing van den Middenstand in hun program hebben staan, maar dat daaromtrent zeer duistere denkbeelden bestaan.

De Katholieke volkspartij houdt zich te zeer gereserveerd en onbeslist. Zij staat meer aan de zijde der arbeiders, voornamelijk in zake de wet op de Zondagsrust, welke, dank zij de pogingen van den Middenstand, zooveel uitzonderingen toelaat. Door hare sympathie voor de arbeiders staat de katholieke partij in zekere tegenstelling tot de kleinhandelaars. (Zou Professor BLONDEL door deze zijne uitspraak de illustratie hebben willen leveren, hoe duister wel de denkbeelden in Frankrijk zijn?)

Het meeste leven maken de Radicalen, die zich radicaal-sociaal noemen om den socialisten het gras voor de voeten weg te maaien en de kleinhandelaars in den strijd tegen de wettelijke zondagsrust te ondersteunen. Ieder die hun adressen onderteekent, welke bij deze beweging over 't land stroomen, wordt als lid van hun partij genoteerd, zoo komen ze tot 200,000 leden, hoewel ze er in werkelijkheid maar een 800 tellen.

Een andere, uit 3 groepen bestaande vereeniging van kleine kooplieden telt 27,300 leden in 104 plaatselijke vereenigingen. Ze richt zich hoofdzakelijk tegen de huizen voor groothandel en tegen de warenhuizen. In 't geheel genomen is er echter van een intensieven arbeid tot verheffing van den kleinhandel niets te merken.

De middenstandspolitiek dient, zóó — zegt deze Franschman over Frankrijk —, hoofdzakelijk tot een politiek deel. Voor 't crediet zorgen de credietbanken van den Middenstand maar weinig: 42 millioen tegen 14 milliard in Pruisen alléén! De Zondagsrust bestaat tot nu slechts op papier, daar van de 15000 verzoeken om verlof tot openblijven der winkels 11,000 verzoeken zijn ingewilligd.

Dr. LAMBRECHTS sprak over de vrije *handwerkersvereenigingen*, dat zijn: productiecoöperaties, in België.

In Antwerpen en 6 andere steden vereenigden zich 1073 bakkersbazen tot zulk een coöperatie om het brood voor ieder in een gemeenschappelijke fabriek te bakken. Thuis worden dan slechts de specialiteiten gebakken.

De oprichting dier fabrieken was hóofdzakelijk een gevolg van de groote concurrentie der 5 politieke consumptie-cooperaties. In België is n.l. iedere verbruiksvereeniging een politieke agitator. Er is daar zoogenaamd rood, blauw-groen brood, enz. Iedere verbruiksvereeniging tracht voor zijn partij zooveel mogelijk verbruikers te krijgen en door mindere kwaliteit de winst voor 't politieke doel zoo groot mogelijk te maken. De nieuwe coöperatie der bakkerspatroons nu bereikte reeds door de kwaliteit van haar brood een toename van klanten van 50 tot 200 pCt.

In Brussel vereenigden winkeliers zich en waren door het bestellen van 200,000 frs. aan artikelen in staat aan een bazar het hoofd te bieden. De schoenmakers leggen botje bij botje en vinden een goed loon door alleen schoenwerk van goede kwaliteit te vervaardigen. De warenhuizen hebben slechts het publiek tot klant, dat tevreden is met slechte waar.

Zoo heeft de middenstand 19 machinevereenigingen, een étalagefabriek, de suikerbakkers een chocoladefabriek, en dit alles zonder de hulp van eenige wetgeving. R.

KORTE BERICHTEN.

Christelijke vakorganisatie. Zeer opmerkelijk is, wat de Heer VERVELD op het Internationaal Congres van Christelijke Textielarbeiders, gehouden van 12 tot 15 Augustus te Zürich, sprak;

„Het kan ook zijn, dat in ons land de godsdienstige verhoudingen anders zijn. dan in andere landen. Wanneer ik tenminste deze vergadering rondzie, bemerk ik, *dat ik de eenigste protestant ben, die op dit Congres tegenwoordig is.*"

Wanneer de Duitschers ook in ons land er steeds heendrijven, dat wij ook, gelijk in een deel van Duitschland, inter-confessioneele vakvereenigingen zullen oprichten, hebben wij daar even onvermoeid op geantwoord: de verhoudingen zijn bij ons geheel anders dan in Duitschland. In ons land zouden interconfessioneele vereenigingen, ook al werden ze opgericht, nooit lang stand houden.

En nu willen wij toch ieder, die Holland en de Hollanders kent, vragen: zou 't hier geduld worden, dat als afgevaardigden naar een congres van interconfessioneele vereenigingen uitsluitend Roomschen of uitsluitend Protestanten gezonden worden?

In Duitschland schijnt dit wel te kunnen. Het beste bewijs, dat daar de menschen en de verhoudingen geheel anders zijn dan bij ons!

Kellners- en Kellnerinnen. — De Beiersche Hotelhouders Vereeniging heeft op hare laatste vergadering er op gewezen dat in de wereldsteden de agenten met het »weggeven« van betrekkingen honderdduizenden verdienen. Daarbij gaan die agenten dikwijls met zeer bedenkelijke middelen te werk.

In Leipzig, Berlijn, Keulen enz. houden zij er personen op na die den sollicitanten mededeelen dat voor een zekere vacature zich zeer vele sollicitanten hebben aangemeld en voor de verkrijging dezer positie een zeker bedrag van bijv. 200 Mark hebben aangeboden.

Daardoor worden de sollicitanten genoopt evenveel of nog meer te bieden.

Het wordt als woekerhandel en uitzuigerij betiteld, dat een sollicitant, die zich in verlegenheid bevindt, zich zijn recht op arbeid moet koopen.

In eene aangenomen resolutie wordt er op gewezen, dat de door de verschillende bondsregeeringen verscherpte wet tegen het verhuren van betrekkingen in geenerlei wijze voorziet, het personeel tegen den woeker en uitzuigerij der placeurs te beschermen, waarom de verbonden regeeringen aangezocht worden om spoedig eene ontwerpwet op te stellen in den geest van de Fransche wet van 1903, waarbij bepaald is dat de verschillende placeurs na verloop van een zekeren tijd met hunne beroepen moeten ophouden. De arbeidsbeurs zal van

regeerings- of gemeentewege op pariteits-grondslagen moeten worden ingericht.

Deze inrichtingen zullen in verschillende vak-afdeelingen moeten gesplitst worden, en elke afdeeling door een vakman worden bestuurd.

Aan deze mededeelingen uit 't »Wochenschrift des Internationalen Hotelbesitzer-Vereins« voegen wij nog het volgende toe uit de »Sociale Praxis« over de Duitsche kellnerinnen. Ook deze ondervinden veel nadeel van de plaatsingbureaux. De waard krijgt zijn personeel vrij geleverd, terwijl de kellnerinnen hooge prijzen voor de tusschenkomst aan het bureau moeten betalen. En hier komt nog bij, dat deze kantoren zich vaak, openlijk of verdekt, ook met.... koppelarij bezighouden. Inzonderheid in Noord-Duitschland, waar de kellnerinnen bijna uitsluitend in de beruchte »Animierkneipen« voorkomen, is haar vak bijna identiek met prostitutie; in Zuid-Duitschland fungeeren zij ook in betere lokalen en staat haar beroep hooger aangeschreven, maar helaas: ook daar verflauwen de grenzen, zoodat het beter ware het kellnerinnenwezen zooveel mogelijk den kop in te knijpen. Minstens moest voorgeschreven, dat zij vast loon moeten ontvangen, opdat zij niet langer afhankelijk zijn van het immoreele fooiensysteem.

Het collectief contract in Oostenrijk. — Den 16en Augustus is in dit land van kracht geworden de novelle der Gewerbeordnung, waarbij o. m. rechtskracht wordt verleend aan collectieve arbeidscontracten, mits tot het aangaan hiervan door de betrokken vereenigingen met 2/3 der stemmen besloten is. Dit besluit moet in de werkplaatsen worden aangeplakt, terwijl het besluit de goedkeuring behoeft der politie-autoriteiten. Ieder der aangesloten vereenigingen kan, weder met 2/3 der stemmen, besluiten uit het contract-verband te treden, tenzij dit voor bepaalden tijd is aangegaan. Voor zoover geen rechtsgeldige afwijkende bedingen zijn gemaakt, heeft het contract rechtskracht.

't Is opvallend, dat Oostenrijk, waar vóór drie jaar de collectieve verdragen in de practijk nog onbekend waren, thans Duitschland reeds voorbijgeschoten is met een wettelijke regeling.

Naar men weet, zijn wij in dit opzicht ook bij Duitschland vooruit.

Handelsrechtbanken. — Van de nieuwe rechtsinstellingen in Duitschland, welk een belang voor handel en nijverheid zijn, kan als voornaamste het «Handelsgericht» worden genoemd.

In het eerste jaar van zijn bestaan — van 1 Juni 1905 tot 31 Mei 1906 — zijn bij het «Handelsgericht» te Berlijn niet minder dan 4178 klachten aanhangig gemaakt, en sinds dien is daarin zelfs eene toename te constateeren, zoodat het aantal kamers, aanvankelijk twee, spoedig op vier gebracht moest worden, terwijl ook deze indeeling nog niet als afdoende kan worden beschouwd. Reeds zijn besprekingen over de oprichting van een 5de en eventueel een 6de Kamer gehouden.

Volgens de wet van 6 Juli 1904 is de Rechtbank van Koophandel, ongeacht het bedrag, waarover het rechtsgeding loopt, bevoegd tot beslissing in geschillen voortvloeiende uit verhoudingen tusschen kooplieden eenerzijds en hun bedienden of leerlingen anderzijds, wanneer deze geschillen betreffen:

1°. het sluiten, het voortzetten of het ontbinden van de dienst- of leerovereenkomst, zoomede het verstrekken van getuigschriften en den inhoud daarvan:

2°. de werkzaamheden uit de dienst- of leerovereenkomst voortvloeiend;

3°. de teruggave van borgstellingen, getuigschriften en legitimatiepapieren, welke naar aanleiding van de dienst- of leerovereenkomst, gegeven zijn:

4°. de aanspraken op schadevergoeding of op betaling van een contractueele boete wegens niet nakoming of niet behoorlijke nakoming van de verplichtingen, welke sub 1—3 zijn aangegeven, zoomede wegens onwettelijke of onjuiste bijschrijving in getuigschriften, boeken van ziekenkassen of kwitanties der ongevallen-verzekering;

5°. de berekening en het in rekening brengen der door handelsbedienden en -leerlingen te storten bedragen voor ziekteverzekering en contributie-gelden;

6°. de vorderingen, voortvloeiend uit een overeenkomst, waarbij de handelsbediende of -leerling voor den tijd na afloop der dienst- of leerverbintenis in zijne beroepswerkzaamheid wordt beperkt.

In de eerste 10 maanden van het bestaan dezer rechtbank werden 3614 processen behandeld over bedragen van M. 1,50 tot M. 10.000.

Het onderwerp, waarover het proces liep. was in verreweg de meeste gevallen betaling van achterstallig salaris of aanspraken op salaris en schadevergoeding wegens ontslag vóór den gecontracteerden tijd en zonder voorafgaande opzegging.

Door kantoorbedienden werden 3498 aanklachten ingediend, waaronder 867 klachten door vrouwen en meisjes, 37 door leerlingen, daarentegen door kooplieden slechts 116.

Te betreuren blijft, dat zooveel arbeidskracht verspild wordt om te beslissen, of een categorie ondergeschikten voor het handels-, bedrijfs- of beroepsgerecht behoort te verschijnen. Zulke beslissingen zouden door de rechtbanken genomen moeten worden, vóór zij tot het eigenlijk proces overgingen.

Al blijft er nog veel te verbeteren over, toch hebben de handelsrechtbanken gedurende den korten tijd van haar bestaan bewijs van levensvatbaarheid gegeven en vooral dank zij de medewerking van het leekenelement een zegenrijke werkzaamheid ontwikkeld.

Wij ontleenden 't bovenstaande aan het verslag van onzen consul te Berlijn. De aandacht zij er op gevestigd, dat het leekenelement bij de rechtspraak ginds goed voldoet en dat men er niet schroomt, de beslissing over zelfs groote bedragen in handen te geven aan deze colleges. Dit laatste moge meehelpen om het bezwaar weg te vagen in onze Tweede Kamer gemaakt tegen het opdragen aller arbeidsprocedures aan den kantonrechter. O.

Verzekering tegen werkloosheid. — De Keulsche had voor den winter 1906-07 met 1255 personen (937 vakarbeiders en 318 nietvaklieden) een verzekeringsverdrag gesloten (78 aanvragen waren afgewezen). Vóór den 1 December — aanvraag van den uitkeeringstijd, die voortduurt tot 1 Maart — waren 100 dier verzekeringen alweer afgebroken. Van de 1155 overige kwamen zich 980 d. i. 84.8 pCt. als werkloos aanmelden met te zamen 43331 dagen van niets doen. Van deze bekwamen er 23 werk voor samen 772 dagen, terwijl 8 verzekerden met 235 dagen geschrapt werden omdat zij door vergrijpen tegen het reglement hun aanspraken verloren. Er bleven dus nog 42324 daggelden uit te betalen, maar de arbeidsbeurs verkleinde dit getal ook weer: voor 806 verzekerden vond deze 18238 dagen werk, zoodat er slechts 143 totaal werkloozen overbleven, terwijl het aantal «leêge» dagen nog 24086 bedroeg. Daarvoor werd uitgekeerd 40014 Mark.

De gestorte contributie bedroeg slechts 17194 Mark, maar met de gemeentelijke bijdrage van 20.000 Mark en den steun van patroons en eereleden, wist men toch zoo mooi de onkosten te bestrijden, dat het stamkapitaal steeg van 138.258 tot 139.939 Mark.

Een mooi appeltje voor den dorst.

Arbeidsbeurzenbond. — Op 't voorbeeld der Zuid-Duitsche beurzen hebben ook die in het Duitsche Rijn-Main-gebied een overeenkomst aangegaan tot het wederzijds mededeelen van vacante betrekkingen en aanvragen, terwijl den werkzoekenden in alle opzichten de taak zooveel mogelijk door onderlinge samenwerking zal worden verlicht.

NIEUWE BOEKEN.

HASENKAMP, ADF. Die Geldverfassung und das Notenbankwesen der Vereinigten Staaten, *Jena* 1907. 8°. III, 213 pp. 5 M.

HERR, P. Das moderne amerikanische Besserungssystem. Eine Darstellung des Systems zur Besserung jugendlicher Verbrecher im Strafrecht, Strafprozess und Strafvollzug (The Reformatory System) in den Vereinigten Staaten von Amerika. *Stuttgart*, 1907. 8°. VII, 455 pp. *Mit 3 Taf.* 9 M.

Abhandlungen, volkswirtschaftliche, der badischen Hochschulen, herausgegeben von C. JOHS. FUCHS, EBH. GOTHEIN, K. RATHGEN GH. v. SCHULZE-GAVERNITZ. IX. Bd. 2. Heft u. 2. Ergänzungsheft. *Karlsruhe*, 1907. 8°.
Subskr.-Pr. 3 M. 40 pf. *Einzelpr.* 4 M. 40 pf.
Inhoud: IX. 2. Die Gemarkungs-, Boden-, Bau- und Wohnungspolitik der Stadt Mannheim seit 1892. Von W. Weis. III, 83 pp. Subskr.-Pr. 1 M. 60 pf.; Einzelpr. 2 M. — 2. Ergänzungsheft. Studien über die Wirkwarenindustrie in Limbach in Sachsen und Umgebung. Von W.. Greif. VII, 118 pp. Subskr.-Pr. 1 M. 80 pf.; Einzelpr. 2 M. 40 pf.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 7 SEPTEMBER 1907. No. 36

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Weenen's Armenpflege-Anstalt: Een Model-Armhuis, door DR. DRIESSEN, Or. Carm. — Geldduurte en werkloosheid, door J. KLOOSTERHUIS. — Uit Tijdschriften: Von Ketteler en Lassalle I. — Berichten en Mededeelingen: Het parlement der volken. — Katholieke Sociale Beweging in Portugal. — Korte Berichten: Collectief optreden van ambtenaren en beambten. — Phosfornecrose. — Wettelijke Scheidsrechters. — De Haagsche arbeidsbeurs. — Handelsonderwijs. — Huisarbeid en loon — Japansche staking. — Neutrale vakorganisatie. — Belgische Boerenbond. — 't Resultaat van Sociale Wetgeving. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

WEENEN'S ARMENPFLEGE-ANSTALT: EEN MODEL-ARMHUIS.

»LUEGER'S groote werken voor zijn Weenen« schrijft in een der laatste afleveringen van »*Heimgarten*« de Oostenrijksche dichter PETER ROSEGGER, »worden door niemand meer ontkend of bestreden.« Dr. LUEGER vertegenwoordigt, gelijk bekend is, in Weenen de christelijk-sociale idee tegen het machtige, haast overmachtige, joodsch-liberalisme en staat als voorvechter daarvan vooral tijdens zijn tien-, elfjarig burgemeestersschap, voor geen enkele hinderpaal stil, zelfs niet voor de soms niet met de zijne strokende wenschen des Keizers. Dank de stalen energie, waarmede hij haar doorzet en de heerlijke vruchten, welke het volk noodzakelijk daarvan plukt, wordt zijn invloed steeds grooter en draagt het volk hem op de handen; hoezeer men ook den ouden Keizer vereert, LUEGER'S populariteit is veel grooter. Bij hem blijkt duidelijk, dat de doorzetting van het christelijk program het volk dit ten laatste doet beminnen. Onder zijn vele werken herinneren wij slechts met een enkel woord aan de uitmuntende zorg, welke hij wijdt aan het bouwen van de best ingerichte scholen; de goede salarieering en verbetering der positie van het gemeentepersoneel; de instelling van gemeentelijke arbeidsbeurzen, de krankzinnigen-verpleging, de verbetering van het gevangeniswezen, de wijkverpleging en, wat niet het minst waardeering verdient, de zorg voor de vondelingen. Ter regeling dezer netelige zaak heeft LUEGER een geheel andere oplossing gevonden, als in de meeste groote steden is getroffen. De gemeente geeft aan geschikt erkende kinderlooze echtparen een hoeve ten geschenke, waarin deze een bepaald aantal vondelingen kosteloos moeten opnemen en in den boerenstand opvoeden; de vondelingen worden aldus van de steden naar het platteland gebracht en lichter in staat gesteld later als zelfstandige menschen, vooral als een goede plattelandsbevolking, hun weg te vinden. Ook zouden we nog melding kunnen maken van verschillende andere nuttige bepalingen en instellingen, welke meer hoofdzakelijk voor Weenen gelden, waar het joodsche kapitaal alle macht in handen had en dikwijls op grove wijze het volk uitzoog. Het dikwijls gehekeld antisemitisme van DR. LUEGER komt door deze omstandigheden in een geheel ander daglicht en vindt verklaring. Om aan die volksuitbuiting een einde te maken schrok LUEGER voor de grootste offers niet terug en aarzelde hij niet de vriendschap met de kapitalisten tot zelfs des keizers op het spel te zetten en groote sommen uit de gemeentekas uit te trekken of groote leeningen te sluiten. Zoo kocht hij tegen hooge sommen het eigendom der straatverlichting en het tramverkeer, stichtte gemeentelijke slachthuizen en brouwerijen met geen andere bedoeling dan het volk voor redelijke prijzen het noodzakelijke te verschaffen. Niet slechts is aldus alles veel beter geworden en zijn de groote sommen, door de gemeente ervoor uitgetrokken daardoor reeds goed besteed te noemen, doch ook finantiëel is de gemeente er goed bij gevaren.

Waarop we echter vooral den nadruk wenschen te leggen is de heerlijke stichting, welke LUEGER heeft gebouwd voor de armen en hulpeloozen zijner groote gemeente.

In de naaste omgeving van Oostenrijk's hoofdstad, het schilderachtig gelegen dorpje Lainz, heeft het genie van Weenen's burgemeester een asyl gesticht tot huisvesting en verzorging van armen, meestal bejaarde lieden die brood- en dakloos zijn geworden, het »Versorgungshaus." 5 Juli 1901 kwam het voorstel daartoe bij den gemeenteraad in, 13 Mei 1902 werd het gedetailleerd ontwerp door dezen goedgekeurd. 4 October van hetzelfde jaar werd de eerste steen gelegd en 15 Juni 1904, nog geen drie jaar na het eerste voorstel, was de reuzenbouw voltooid en werd hij in tegenwoordigheid des Keizers ingewijd. Reeds bij den eersten aanblik maakt het front van den bouw, die zich over een breedte van circa 1000 meter uitstrekt, een machtigen indruk en brengt tevens een aangename gewaarwording te weeg. Men staat voor een rij paviljoenen,

welke alle van elkander onderscheiden in modernen stijl zijn opgetrokken. Middenin bevindt zich, in baseliekstijl gebouwd, de kerk, die het geheel beheerscht en als een echt-christelijke instelling kenmerkt. Als we er binnentreden, zien we langs de wanden gansche rijen wapens van onderscheiden, meest werklieden- of vak-vereenigingen, welke het hare er toe bij brachten de kerk te sieren en haar vooral tot een tempel van den God van den armen werkman te stempelen. In het hoofdaltaar trekt een prachtige groep onze aandacht. Daar ligt aan de voeten van Maria met haar Goddelijk kind Burgemeester LUEGER met zijn eenvoudige ouders neergeknield; naast hem staat de Weener Maagd, die een arme bij zich heeft. Door tusschenkomst van zijn H. Patroon, den H. Karel Borromeus, draagt de Burgemeester in naam der stad Weenen haar zorg voor hare armen op aan Maria en door Maria aan God. Het herinnert ons aan de Middeleeuwen, uit welke we nog vele altaarbeelden bezitten in denzelfden geest gemaakt.

Achter en aan weerszijden der kerk strekken zich de andere gebouwen uit, alle, zooals gezegd is, verschillende paviljoenen, naar de onderscheiden doeleinden, waarvoor ze bestemd zijn, in anderen trant gebouwd en toch een schoon harmonieus geheel vormend. De architect ervan was LEOPOLD STEINER, eens ververe en behanger, die zich echter door zijn energie tot een der eerste architecten in Oostenrijk heeft opgewerkt. Gewerkt werd aan den bouw uitsluitend door burgers der gemeente, de benoodigdheden van 170 firma's eveneens alle uit de gemeente betrokken, zoodat het geheel daar staat als een toevluchtsoord door Weenenaren vooı Weenenaren gebouwd, en ook de geldelijke offers, welke zich de stad voor zulke grootsche inrichtingen getroost, ook slechts de stad ten goede komen. Wel kunnen in het huis of liever in de stichting ook burgers van andere gemeenten worden ondergebracht, doch dit is feitelijk uitzondering en geschiedt slechts tegen betaling. De Weenenaren echter worden allen vrij opgenomen, wanneer ze slechts arm zijn, geen onderkomen of middelen van bestaan hebben en hun gedrag geen hinderpaal daaraan in den weg stelt. Reeds meer dan drie duizend genieten er thans de uitstekendste verzorging en bewonen reeds de 10 groote paviljoenen. Voor de nog steeds komende armen worden weer nieuwe paviljoenen bijgebouwd. Men vindt er mannen, vrouwen en kinderen en — dit is weer iets bijzonders — ook in huisgezin. Wat men bijna nergens elders aantreft, heeft men daar als noodzakelijk beschouwd en verwezenlijkt; een heel paviljoen is voor gehuwde personen gereserveerd en wordt door hen uitsluitend bewoond.

De inrichting der paviljoenen is geheel modern. Niets ontbreekt, electrisch licht noch koud- en warm-waterleiding, private badkamers zoomin als groote badinrichting, centraal-verwarming noch lift, alle comfort is aanwezig. Voor de zieken is weer een afzonderlijk paviljoen gebouwd, waar kloosterzusters hen verplegen. In de overige paviljoenen is de zorg aan leeken toevertrouwd. De keuken staat geheel op zichzelf in het centrum der inrichting en driemaal per dag gaan vandaar uit de verschillende railwagentjes met spijzen beladen naar de onderscheiden paviljoenen, waar ze met liften naar de gewenschte verdieping worden gebracht. De kost zoomin als de verzorging laat iets te wenschen over, zoodat, behalve natuurlijk eenigen, die vroeger in het geheel niets hadden, de opgenomenen over het algemeen buitengewoon tevreden zijn. Het menu, dat voor iederen dag van de maand verschillend bepaald is, is trouwens zoo, dat het menigen niet armen burger tevreden zou stellen, vooral als de bereiding geschiedt als daar. Behalve op de drie vaste eeturen kunnen de opgenomenen, als zij dit wenschen, eveneens spijzen bekomen, dan echter tegen betaling. Wat den arbeid aangaat, het reinigen van het huis, de zorg voor de tuinen enz. wordt den verpleegden niet opgedragen, doch door beambten verricht. Overigens tot geen arbeid wordt een der verpleegden aangezet. Iets anders is het, als een verpleegde uit eigen beweging arbeid verlangt. Aan de inrichting zijn alle soort werkplaatsen verbonden, zoodat allen, die wenschen te werken, ofwel de beambten helpen ofwel in deze werkplaats hun eigen arbeid kunnen verrichten. Uiteraard beteekent die arbeid niet zoo heel veel, wijl de meesten invaliden of bejaarde lieden of kinderen zijn, die nog niet werken kunnen. Het werk geschiedt voor het huis, dat den arbeid door kost, verzorging en woning ruimschoots vergoedt, doch ter aanmoediging dengenen, die werken, een klein daggeld geeft, dat zij ten eigen bate kunnen besteden. Ook zijn er die buiten of in de stad gaan werken en slechts 's nachts in de inrichting zijn.

Zoo is aan alle onderscheiden behoeften gedacht en is het huis een modelinrichting geworden, waarop de Weenenaren met recht groot gaan; als ze Lainz bezichtigingswaardig noemen, hebben ze slechts die inrichting op het oog en zelfs zeggen ze, dat, als men daar niet geweest is, men Weenen eigenlijk nog niet goed gezien heeft. En dat zegt iets in Weenen, een der schoonste steden der wereld.

Nog verder in details de inrichting te beschrijven zou te ver voeren. Het was alleen de bedoeling er de aandacht op te vestigen en vooral voor plaatsen waar verbetering der armenzorg noodig en uitvoerbaar is te wijzen op het voorbeeld Weenen. Natuurlijk kan niet elke gemeente een 10 millioen kronen uittrekken voor een armhuis en haar armen een verzorging geven als Weenen den zijnen, doch verschillende gemeenten konden hier, wat in Duitschland meer en meer geschiedt en in den tegenwoordigen tijd meer en meer noodzakelijk wordt, samenwerken, coöpereeren en een intercommunaal armhuis bouwen, dat aan de verschillende behoeften der armen, zooals dat in den tegenwoordigen tijd mogelijk is voldoet. Uit verschillende landen werden reeds afgevaardigden ter bezichtiging en ter bestudeering gezonden, misschien dat ook voor onze armenzorg een bezoek van burgemeesters of gemeenteraadsleden uit Nederland goede gevolgen zou hebben.

DR. H. DRIESSEN Ord. Carm.

Weenen, Juli 1907.

GELDDUURTE EN WERKLOOSHEID.

Op het in de eerste dagen der laatste Juli-helft te Nijmegen gehouden vierde congres van den »Ned. Bond

van Vereenigingen van den Handeldrijvenden en Industriëelen Middenstand" werd het hoofdbestuur opgedragen een onderzoek in te stellen naar het hooge disconto der Ned. Bank. Wij willen op dit onderzoek niet vooruitloopen, en derhalve ons evenmin inlaten met de polemiek en critiek, welke eenigen tijd geleden in het *Handelsblad* en *Utr. Ct.* over dit disconto uitgelokt zijn.

Ons doel is, niet alleen het feit te constateeren, dat sinds ettelijke maanden het geld met name in ons vaderland duur is, maar ook naar best vermogen een uiteenzetting van de oorzaken en gevolgen dier duurte te geven.

Evenals het duur- of goedkoop- zijn der artikelen van de handelsmarkt, en helaas tot op den huidigen dag maar al te dikwijls ook van de werkkrachten der arbeidswereld, innig samenhangt of een uitvloeisel is van de verhouding tusschen vraag en aanbod, zoo komt ook de geldduurte voort uit geldschaarschte.

Aan het huidig bestaan der geldschaarschte zal niemand redelijkerwijs twijfelen kunnen, die wel eens gelezen, of gehoord heeft van de vele honderdduizenden guldens, welke gedurende de laatste twaalf maanden uit de branden geldkasten der in ons vaderland levende en lijvende groote en kleine kapitalisten naar de zakken van buitenlandsche beursspeculanten verhuisd zijn.

Zoo zijn alleen gedurende de maand Mei aan de beurs van Chicago met tarwe-speculaties tweehonderd millioen dollar, of zegge vijfhonderd millioen gulden, gewonnen, of verloren.

Eveneens zijn millioenen en nog eens millioenen verloren met het speculeeren in Amerikaansche »sporen". Men heeft te New-York eens opgeteld de waarden der aandeelen-kapitalen van 80 Amerikaansche spoorwegmaatschappijen, en dit totaal naar de tegenwoordige koersen vergeleken met de waarde volgens de hoogste koersen in 1906. Uit deze vergelijking kwam men te weten, dat die gezamelijke aandeelen sedert verleden jaar ruim 5300 millioen in waarde verminderd waren. Staat het eenerzijds als een paal boven water, dat tal van Nederlandsche groote en kleine kapitalisten die daling ook in eigen brandkast, of portefeuille gewaar geworden zijn, anderzijds zal men moeilijk op goede gronden medelijden met de slachtoffers koesteren kunnen.

De speculatie komt toch blijkbaar uit de zelfde bron voort, als waaruit de kerkvaders den woeker laten ontspringen n. l. uit een hartstochtelijk jagen naar het steeds meerder bezit van aardsche goederen. Hetgeen m. a. w. zeggen wil: speculatie en woeker stoelen op den gemeenschappelijken wortel van hebzucht en onverzadelijken honger naar het bezit van steeds meer geld, of „dingen welke door roest en mot verteerd worden."

Bovendien herinnert de speculatie, niet alleen wat haar oorzaak, maar ook wat haar gevolgen betreft, ons aan de anathema's welke de Kerkvaders tegen den woeker losgelaten hebben.

En wel zoodanig, dat men, als ware 't, geneigd zou zijn, de speculatie een soort woeker te noemen. Vooral wanneer men leest, dat op de beurs te Chicago de strijd tusschen de tarwe-speculanten gedurende de maand Mei zoo geweldig geweest is, dat volgens schatting de geheele tarwe-oogst van alle landen der wereld meer dan duizendmaal gekocht, verkocht, weer gekocht en weer verkocht is. Immers twee wezensdeelen der maatschappij, de boerenstand en de lagere volksklasse, worden van dat koopen en verkoopen in het oneindige de dupe, of loopen groot gevaar, daarvan de dupe te werden. Want indien langs den natuurlijken weg door het tegen elkaar opwegen van vraag en aanbod de handelsprijzen vastgesteld worden, dan kan de speculant noch aan den producent, of den boerenstand, noch aan het broodetende menschdom, of den consument, nadeel berokkenen. Maar de graanspeculaties, of de termijn-handel op beurzen, als die te Chicago, welke niet als tusschenpersonen in betrekking tot procudent en consument fungeeren, omdat daar geen enkele werkelijke leverantie, doch slechts verrekening van koersen-verschillen plaats vindt, hebben in den boerenstand en in de arbeiderswereld reeds zeer veel jammer en ellende veroorzaakt. En wel wat den boerenstand aangaat, door het plotseling op de markt werpen van enorme voorraden graan deszelfs prijzen een geweldigen benedenwaartschen duw te geven, waardoor den boer de gelegenheid benomen wordt, zich van zijn verplichtingen jegens landheer en fiscus te kwijten, en genoegzaam in zijn eigen levensonderhoud en in dat van zijn gezin te voorzien. Wie nu meenen mocht, dat de boer in vroegere en latere prijsverhoogingen voldoende schadeloosstellingen vindt, of vinden zal voor de tengevolge dezer dalingen te lijden verliezen, ziet over het hoofd: Eerstens het opkoopen of achterhouden van graanvoorraden door degenen der speculanten, die daarmee niets anders beoogen, dan de prijzen in de hoogte te jagen, geschiedt zoo geheimzinnig mogelijk, en bovendien op tijdstippen, dat men er niet op bedacht is.

Tweedens indien onder het opkoopen al eenige prijsstijging mocht intreden, gaan de speculanten niet rechtstreeks bij de boeren zelven, maar bij andere graanhandelaars ter markt.

Heeft de boer derhalve bij de door het schandelijk beursgedobbel veroorzaakte stijging der graanprijzen betrekkelijk geen voordeel, het broodetende menschdom en met name de lagere volksklasse lijden er geducht onder, wat men tegenwoordig in menig arbeidersgezin gemakkelijk te weten komen kan. Want aan welke andere oorzaak, dan aan beursgedobbel in graan, kan men naar waarheid de sinds ettelijke weken heerschende broodduurte wijten?

Nog eerder zal men geneigd zijn over het beursgedobbel in het algemeen en de graanspeculaties in het bijzonder een veroordeelend vonnis te vellen, wanneer, zooals tegenwoordig, naast brooddduurte werkloosheid en bijgevolg geldloosheid in een groot deel der arbeiderswereld op het zondenregister der beursspeculanten geboekt moeten worden.

Voor de waarheid van het bestaan der zooevengenoemde werkloosheid kan men zich beroepen op het overzicht, dat de 6e aflevering anno 1907 van het maandschrift van het »Centraal Bureau voor de Statistiek" omtrent den stand der arbeidsmarkt gedurende de maand Mei ten beste gegeven heeft.

Uit dit overzicht blijkt toch, dat de algemeene toestand in de bouwvakken nagenoeg gelijk was aan dien gedurende de April-maand. Hetgeen m. a. w. zeggen wil: Constateerden sommige der Kamers van Arbeid, welke de stof voor deze maandelijksche publicaties leveren, dat Mei haar »bloeimaand"-reputatie ook eenigermate tegenover timmerlieden, metselaars en opperlieden, alsmede tegenover de aan het bouwvak verwante bedrijfstakken opgehouden had, de meesten dier »Kamerverslagen» brachten daarentegen een in dit deel der arbeiderswereld heerschende blijvende slapte voor het voetlicht.

De waarheid dezer blijvende slapte wordt geenszins door de maanden Juni en Juli gelogenstraft; veeleer dient het tegendeel geconstateerd te worden.

Wij zetten boven de stelling op, dat de sinds ettelijke maanden heerschende werkloosheid in de bouw- en aanverwante vakken eerstens haar oorzaak vindt in den uit het rampzalig beursdobbelspel voortgesproten geldcrisis. En wel niet alleen *direct*, maar ook *indirect*.

Direct; omdat wegens de door de mislukte speculaties veroorzaakte verhuizing van een groot deel van Nederland's rijkdommen naar het buitenland eerstens de vaderlandsche soliede bouwondernemers de gelegenheid benomen werd en wordt, tegen een redelijke rente de voor het bouwen van huizen noodige gelden te leenen, en tweedens de geplukhaarde beursspelers gedwongen waren, aan heel andere dingen te denken dan aan het bouwen en verbouwen van huizen.

Indirect; omdat evenals de bouwondernemers ook het overige deel van den industriëelen en den geheelen handeldrijvenden middenstand, voor zoover hij niet door zijn eigen wieken, maar, wat wel met een groot deel zijner leden het geval zal zijn, min of meer door die van groote en kleine geldschieters aan zijn zaken grooter vlucht geven kan. Waaruit volgt, dat de fabrikant, of winkelier, die tot deze categorie behoort, aan het verbouwen van fabriek, winkel en magazijn redelijkerwijs niet denken kan, tenzij hij voor het te leenen benoodigde kapitaal behalve een soliden borgtocht een rente mocht willen praesteeren, welke feitelijk het financiëel productie-vermogen van zijn bedrijf ver te boven gaat. Een waarheid, welke een zakenmensch nog duidelijker aan het verstand gebracht zal worden door den hoogeren interest, welke hij ten behoeve van voor de grondstoffen, machinerieën en handelsartikelen mogelijk eveneens geleende kapitalen te betalen heeft.

Overvloedig bewijsmateriaal voor de waarheid van het oordeel, dat de geldcrisis der laatste maanden de wereld van arbeid, handel en nijverheid onder volle bange zorgen heeft doen en thans nog gebukt doet gaan, wordt met name door Amsterdam geleverd.

Zulk een geheugenis ligt ook opgesloten in de volgende mededeeling van Amstel's burgervader bij gelegenheid eener audiëntie, hem door H. M. de Koningin tijdens Haar jongst jaarlijksch bezoek aan de hoofdstad des lands verleend.

»Verhelen mag ik het niet» — aldus de heer VAN LEEUWEN — »dat de toestand der geldmarkt bezorgdheid »wekt, omdat de gevolgen daarvan zich in ruime kringen »in den toestand der gemeente financiën kunnen doen »gevoelen. Het is dan ook plicht, dien toestand ernstig »onder de oogen te zien en door kalm beleid de na»deelen, welke er uit voortvloeien, zooveel mogelijk te »beperken.»

Dat deze burgervaderlijke getuigenis alleszins op waarheid aanspraak maken mag, en nog geenszins haar actualiteit verloren heeft, blijkt eerstens uit het feit, dat in de laatste tijden uit Amsterdam meer menschen vertrekken dan er zich vestigen. Alleen gedurende de maand Mei vertrokken er 1300 personen meer uit, dan er hun tenten in opsloegen. Een groot deel dier verhuizers zijn werklieden, die, na eerst week in, week uit allerwege in de stad, doch overal te vergeefs om werk aangeklopt te hebben, ten langen leste dikwijls mede door den honger gedwongen werden, hun geluk, wat het vinden van werk aangaat, elders te beproeven.

Behalve de uit de IJ-stad naar andere streken in den lande overgebriefde en geenszins onredelijke klachten van winkeliers en in het bijzonder van kleinhandelaars, dat de ontvangsten wegens geringeren omzet kleiner en de uitgaven mede tengevolge van de prijsverhoogingen der eerste levensbehoeften steeds grooter worden, wordt als bewijs-materiaal voor de waarheid der getuigenis dat het leven in Amsterdam sedert geruimen tijd hoe langer, hoe minder »schön» wordt gewezen op den voortdurenden teruggang van spaargelden. Deze vermindering bedroeg toch alleen voor de beide groote spaarbanken van Amsterdam, stedelijke en rijkspostspaarbank, honderdduizend gulden.

Echter niet alleen in Amsterdam, maar ook elders in den lande kan men in meerdere, of mindere mate gewaar worden welken nadeeligen invloed de geldcrisis, of geldduurte in de wereld van handel, nijverheid en arbeid uitgeoefend heeft. Wat genoegzaam blijkt uit het feit, dat ook de jongste opgaven der Rijkspostspaarbank een nadeelig verschil tusschen gebrachte en teruggehaalde gelden aanwijzen.

Gelijk wij reeds boven lieten doorschemeren, zijn de mislukte beursspeculaties wel de eerste en voornaamste, maar niet de eenige oorzaak der huidige geldcrisis of geldduurte.

Een andere oorzaak, welke evenals dit beursgedobbel niet zelden staking van betaling en faillissementen na zich sleept, zijn de schromelijke misbruiken, welke in de handelswereld zoowel bij het verleenen als het nemen van crediet sinds jaar en dag te constateeren vallen. Of juister niet alleen in de handels-, maar ook in de nijverheids- en niet het minst in de financiëele wereld.

Dat de roekelooze wijze waarop men bij het geven en gebruik-maken van crediet te werk gaat, lang niet vreemd is aan de huidige geldcrisis en malaise op het gebied van industrie en arbeid, is onlangs voor de zooveelste keer gebleken, toen door het faillissement der kassiersfirma DIKKERS te Almelo de Enschedesche firma THEMANS & ZN. in moeilijkheden geraakt was. Deze laatste stond n.l. bij de eerstgenoemde firma als debiteur te boek voor de kleinigheid (?) van.... f 360.000.

Hetzelfde veel te ruime en onvoorzichtige crediet-nemen en -geven, neemt men ook bij vele winkeliers waar.

Vraagt men nu, wat deze winkeliers drijft, halsbrekende toeren op het crediet-koord te verrichten, dan kan,

wat hun crediet-nemen betreft, daarop moeilijk anders antwoord gegeven worden, dan reclame-zucht, of hartstocht, om tegen hun concurrenten te willen opboeren; terwijl concurrentie eveneens de voornaamste drijfveer van hun teugelloos crediet geven genoemd moet worden. Gedreven door vrees, dat collega's concurrenten later zullen verkoopen, wat de een, of andere klant uit financiëele overwegingen thans meent niet te moeten koopen, laten zij niet zelden dezen de sirenen-zang in de ooren klinken:

»Het geld, dat u mij nog schuldig is, behoeft u mij »niet dadelijk te betalen. En al zou u zulks thans willen »doen, dan zou ik het toch niet in ontvangst willen nemen. »U kan mij thans alleen met een flinke bestelling blij »maken. De betaling zoowel van het een, als van het »andere komt later wel terecht.»

Dat dergelijke handelspractijken door haar veelvuldigheid faillissementen en geldcrisissen met den aankleve van dien in het aanzijn roepen kunnen, behoeft o. i. geen verder betoog.

Het ergste is echter, dat er o. i. nog een heel wat water door den Rijn zal moeten loopen vooraleer zoowel het teugelloos, of onredelijk crediet-geven en nemen als het beursgedobbel tot het verleden behooren.

Deze profetie krijgt nog des te meer recht van bestaan, uit hoofde van het feit, dat het crediet-nemen, of poffen, wel is waar maar al te dikwijls echter toch lang niet altijd zijn grond heeft, of wortelt in »leven boven zijn stand", grove verkwisting en sleur. Neen niet zeldzaam heeft het crediet-nemen tot oorzaak *force majeure*, geboren of voortgesproten uit de rampen en tegenspoeden des levens, als b. v. ziekte en werkloosheid. Want dat behalve in de bouw- en aanverwante vakken ook in andere deelen der arbeiderswereld de werkloosheid heden ten dage weer geducht haar noodlottigen invloed gevoelen doet, valt genoegzaam op te maken uit het onlangs door het *Dev. Dagblad* gemelde ontslag, dat 13 in de »Eerste Ned. Rijwiel- en Machinefabriek" te Deventer werkzame arbeiders tegen eind Aug. aangezegd is. Op de vraag, waarom deze arbeiders, van wie de meesten gedurende vele jaren reeds in de fabriek werkzaam, bovendien gehuwd en huisvader waren, hun *congé* gekregen hebben, valt toch geen ander antwoord te geven dan: *Overproductie*.

Dit ontslag roept in verband met het heerschen der werkloosheid-plaag in andere deelen der arbeiderswereld voor de zooveelste maal in onzen geest terug de volgende *passus* uit het advies, dat het Kamerlid dr. DE VISSER op het Nijmeegsch middenstandscongres ten behoeve van »Vakorganisatie» gegeven heeft:

»Het feit, dat onze werklieden op menig gebied achter»gezet worden bij arbeiders uit het buitenland, vindt zijn »parallel in de lievelingsgewoonte van velen, om ten »koste van onze winkeliers goederen uit den vreemde te »betrekken. De ongeregelde gang der productie schept »zoowel rijzing als daling in loonen en prijzen en dien»tengevolge crisissen èn onder de werklieden èn in den »middenstand. Breede slagschaduwen vielen dientengevolge »op het veld onzer maatschappelijke welvaart. Onder »deze was zeker wel de grootste, dat het gevoel van op»gewektheid, de kracht der energie dreigden te verzwak»ken, omdat voor menigeen het besef van zekerheid van »bestaansmiddelen in de toekomst te loor ging. Alles »werd *précair*, veranderlijk en wisselvallig. Zelfs doemde »hierdoor in sommige gemoederen bitterheid op. Een »donkere floers kwam alzoo over een groot deel der ar»beiderswereld en over een groot deel onzer neringdoenden.»

Zooals uit dit aan het *Nw. Rott. Ct.* verslag ontleend citaat blijkt, had Dr. DE VISSER slechts het oog op den verleden tijd gevestigd. Wij meenen echter met zeer veel grond van waarheid te mogen veronderstellen, dat wanneer iemand den geachten referent vroeg, of zijn economische schildering niet even schoon, of juist, den huidigen, als den verleden toestand van werklieden- en middenstand weergegeven had, hij niet aarzelen zou op deze vraag een bevestigend antwoord te geven.

Wat voor ons een reden te meer is, als ons beslist oordeel uit te spreken, dat het meer dan tijd is, dat niet alleen de betrokken wezensdeelen onzer maatschappij maar ook regeering en volksvertegenwoordiging met bekwamen spoed de noodige maatregelen nemen waardoor aan dezen onhoudbaren en voor individu, huisgezin, Staat en maatschappij hoogstgevaarlijken toestand zooveel mogelijk een eind gemaakt wordt.

Maatregelen als: bevordering onzer nationale welvaart b. v. door middel van een gezond protectie-stelsel, billijke belastingregeling plus afschaffing der *handicap* voor »vliegende winkels«, strafbepalingen tegen oneerlijke concurrentie en beteugeling of inkrimping van den gevangenisarbeid. En wel, wat dit laatste aangaat in dier voege dat deze soort arbeid in de toekomst niet meer als tot dusver, als concurrent tegen onze vaderlandsche nijverheid optreedt.

Heerenveen. J. KLOOSTERHUIS.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

VON KETTELER EN LASSALLE. I.

Wie het tegenwoordige verschil in de meeningen op sociaalpolitiek gebied overweegt, dien kan het niet verborgen blijven, dat het vóór en tegen van beide zijden zich niet zóó maar eens op een goeden morgen ontwikkeld heeft. Inderdaad stonden dan ook reeds aan de wieg der sociale beweging vertegenwoordigers der meest verschillende partijen, aan wie men een grooten invloed op de ontwikkeling en op den groei, op de zwakte en op de ziekten van het kind niet ontkennen kan. Algemeen is men nù nog overtuigd, dat het sociale vraagstuk het probleem der toekomstige tijden is en men ook thans nog — niettegenstaande reeds belangrijke vorderingen — over het begin van deze oplossing nog niet heen is. Daarom heeft het altijd zijn nut, nog eens een blik op de reeds afgelegde baan te werpen, en te bestudeeren het leven en werken der mannen, die als weinig anderen, op hun richting beïnvloedend werkten. Daarom is het doel van deze regels eenige gedachten te geven over verschillende punten van overeenkomst en scheiding in het leven en in de inzichten van VON KETTELER en LASALLE.

WILHELM EMMANUEL VON KETTELER kon reeds in 1838, toen hij zijn bekende predikaties over de sociale questie hield, zich er op beroemen, geen nieuweling op dit gebied te zijn; hij had reeds sinds lang veel gelezen van wat de wereld tot oplossing der questie voorstelde. Bovendien had hij zich als pastoor in

Hopsten en als proost van Berlijn ook practische kennis verworven. Zoo kon hij na de XVe Algemeene Vergadering der Duitsche katholieken, in Frankfurt met blijden moed als een der eersten beginnen om in daden om te zetten de op dien Katholiekendag vastgestelde resolutie: »De algemeene vergadering beveelt den katholieken dringend aan, zich met de studie (der groote sociale tijdvragen) bezig te houden." Maar toen hij met een omlijnd program optrad, was hij zich daarbij ten volle bewust de groote verantwoording, die hij als bisschop en als man, naar wien reeds sinds lang vriend en vijand gewoon waren te zien, op zich nam.

Daarom trachtte hij zich nog tijdens zijn arbeid aan zijn geschrift: »*Het Arbeiders-vraagstuk en het Christendom* bijzonder nauwkeuriger te oriënteeren over de »productieve coöperaties voor arbeiders." Tot dit doel had hij besloten, zich ook tot LASSALLE te wenden, die in Mei 1863 tot voorzitter van den »Allgemeinen deutschen Arbeiterverein" gekozen was. V. KETTELER kon het echter niet wagen, zich tot dezen man, die door zijn vroeger leven slecht befaamd was, te wenden, zonder zich nieuwe aanvallen van alle zijden op den hals te halen, en daarom deed hij het in een anonymen brief van 16 Januari 1864. [1]) In de inleiding verklaart hij, niet geheel met LASSALLE op denzelfden bodem te staan, daar hij onbeperkte vrijheid van beroep verwerpt en van oordeel is, dat ook godsdienstige menschen bij de oplossing der sociale quaestie moeten medewerken. Doch hij kent ook aan alle ondernemingen van SCHULZE-DELITSCH slechts een betrekkelijke waarde toe, daar hij in overeenstemming met LASSALLE het wàre heelmiddel alleen kan zien in productieve-associaties. Daartoe hulp van den Staat te verlangen, schijnt hem niet geheel onbedenkelijk toe. Hij wilde echter uit eigen middelen ongeveer 50.000 gulden aanbieden om een proef te nemen, waarbij dit geld voor 5 verschillende associaties als beginkapitaal zou aangewend worden. Hij stelde nu aan LASSALLE de vraag, of deze dit plan voor uitvoetbaar hield; of hij geneigd was, daartoe een plan uit te werken of daartoe een geschikt persoon aan te wijzen. Tot slot verklaart hij, dat de reden zijner anonymiteit ligt in de positie welke hij in het leven inneemt.

LASSALLE antwoordde hierop uit Berlijn den 21en Januari:

Wanneer de schrijver geloofde, dat hij, LASSALLE, voor onbeperkte vrijheid van beroep was, dan kon dit slechts op een misverstand berusten. Nadat hij op twee zijner geschriften ter nauwkeuriger oriënteering had verwezen, verklaarde hij zijne terughouding met een beroep op de voorzichtigheid, waartoe hij verplicht was. Dan looft hij de goede bedoeling van den schrijver en belooft zijnerzijds voor het noemen van den naam 't volste stilzwijgen.

Dit kon echter Bisschop VON KETTELER niet doen en zoo bleef het bij deze enkele poging. Latere verhalen over een bedoelden doop van LASSALLE of van betreurde uitingen over diens dood zijn òf geheel verzonnen, òf op phantastische wijze opgesmukt.

Veel gewichtiger echter dan deze episode uit een zoo werkzaam leven, is de positie, welke VON KETTELER innam in zijn sociale geschriften en redevoeringen. En het is hoogst interessant om te zien, hoe hij de meeningen van den agitator in zich opnam en verwerkte, terugwees en verbeterde, en hoe hij er naar streefde, voor zoover zijn positie als bisschop toeliet, overal de christelijke beginselen te doen gelden.

De hoofdstelling van LASSALLE bestaat in den nadruk, dien hij legt op de ijzeren loonwet welke hij van RICARDO overnam, maar in een veel meer afgebakenden, scherperen vorm vatte. Hij zegt in zijn »*Openlijk antwoord*" [2]) aan de Arbeidersvereeniging te Leipzig: »Het is de liberaal-oeconomische school, welke zelf deze wet ontdekt en aangewezen heeft," en verder gaat hij er dan toe over, dit nader te ontwikkelen. Reeds in zijn in 1861 verschenen werk: *System der erworbenen Rechte,* waarin hij »den vasten burcht van een wetenschappelijk rechtssysteem voor revolutie en socialisme" willen opbouwen, bevindt zich de stelling: [1]) »In sociaal opzicht staat de wereld thans voor de vraag,.... of.... aan den ondernemer als zoodanig, afgezien van de vergoeding voor zijn geestelijken arbeid toekomt den eigendom op de arbeidswaarde van anderen (kapitaalpremie, kapitaalvoordeel, dat gevormd wordt door het verschil tusschen den verkoopsprijs der producten en de som van loon en vergoeding van den gezamenlijken, ook den geestelijken arbeid, welke op eenigerlei wijze tot het totstandkomen van het produkt heeft bijgedragen)." Hier eischt hij voor den eersten maal voor den arbeider op, niet alleen net loon, maar ook de rest van den verkoopsprijs, afgezien van alle onkosten van den fabrikant, met één woord, de volle opbrengst van den arbeid. Tot dusver is van de opbrengst ter verdeeling onder de arbeiders slechts zooveel afgetrokken, als tot hun l e v e n s o n d e r h o u d noodig was, terwijl de geheele rest aan den ondernemer moest toevallen. »De menschelijke arbeid wordt wel betaald," zegt hij in *Bastiat-Schulze,* »maar niet de arbeiders; de opbrengst van den arbeid wordt opgezogen door de kapitaalzwam, dat van den plasregen onzer productie op het volk, altijd slechts overlaat de vochtigheid, welke vereischt is om h e t n o o d i g e v o o r t b e s t a a n te verzekeren. [2])

De stelling, dat het arbeidsloon regelmatig in evenwicht is met de uitgaven voor levensonderhoud, is het tweede gedeelte van zijn loonwet. »Het gemiddelde arbeidsloon blijft a l t ij d beperkt tot het noodzakelijke levensonderhoud, dat uit kracht der gewoonte in een volk vereischt wordt tot onderhoud van het bestaan en tot voortplanting. Dit is het punt, waarlangs het werkelijke dagloon als een slinger heenslingert. Zonder zich ooit lang noch ter eener, noch ter anderer zijde te kunnen blijven. [3]) In een korte stelling dus: »Onder de huidige productie-voorwaarden is het gemiddelde arbeidsloon door een ijzeren noodzakelijkheid beperkt tot het noodige levensonderhoud, zooals dit door het volk uit gewoonte is geschapen." [4]) Zelfs wanneer de som der voor het leven noodwendige voorwerpen steeds toegenomen was, in vergelijking met andere lagen der maatschappij, zou dat niets veranderd hebben; de toestand der arbeiders is altijd dezelfde gebleven, n. l. steeds zich te beperken tot den laagsten trap van de voor iederen tijd geëischte noodzakelijke levensbehoeften, reeds spoedig een weinig daar boven, reeds spoedig een weinig daar onder. Om dit verschijnsel te verklaren schetst hij de gevolgen, welke zich voordoen, als de wet gestoord zou worden.

Bij een beteren toestand zou namelijk het getal der huwelijken vermeerderen, daardoor zou ook een vermeerdering plaats hebben van de arbeidersbevolking en van het aanbod van handen, waardoor het loon weder op en beneden de vroegere hoogte zou neergedrukt worden [5])

Reeds in zich zelve zijn dergelijke opwaartsche slingerbewegingen zeldzaam en wanneer ze echter toch plaats hebben, dan dienen zij door den straks genoemden groei tot niets anders dan om den toestand der arbeiders dikwijls nog treuriger te maken dan vroeger. [6])

---

[1]) OTTO PFÜLF, *Bisschof v. Ketteler* — Mainz, Kirchheim 1899, II Bld. 183 en v.v.

[2]) BERNSTEIN, *Gesamtausgabe* II. 395—455. Berlin 1892/93.

[1]) BERNSTEIN, I. 214.

[2]) BERNSTEIN. *Ges. Werke,* III, 217.

[3]) BERNSTEIN. *Lassalles Werke. Offenes Antwortschreiben* II, 421.

[4]) BERNSTEIN. *Bastiat-Schulze.* III. 198.

[5]) *Offentliches Antwortschreiben* II. 421.

[6]) BERNSTEIN III, 198.

Evenzoo zouden bij een te gering loon, landverhuizing, weinig huwelijken en ellende de rijen der arbeiders dunnen, waardoor het aanbod van arbeidskracht zou verminderen en het loon weder omhoog zou gedreven worden.

Fundament van dit geheele theoretische gebouw is de stelling, dat de arbeid geheel gelijk zou staan met iedere andere waar en dat daardoor het loon evenals de prijs van een waar slechts afhankelijk zou zijn van de hoeveelheid aangeboden en gevraagden arbeid. »De arbeid is slechts een waar geworden en zijn prijs wordt vastgesteld door de wet der markt, door aanbod en vraag, die wederom op hun beurt beïnvloed worden door de productiekosten der artikelen... De arbeid heeft slechts *één* maatstaf en *één* geweten: vraag en aanbod, wier verhouding in laatste instantie door de noodzakelijke productiekosten bepaald wordt; deze stellen dus voor den arbeider en diens familie het noodige levensonderhoud vast."

Dit is LASSALLE's veelgenoemde ijzeren loonwet met al zijn agitatorische voortreffelijkheden en theoretische onjuistheden, welke zich reeds sedert de vaststelling van het Eisenacher program niet meer bevindt onder de leerstellingen der sociaal-democratie, doch in zijn tijd werd gehouden voor een der voortreffelijkste strijdmiddelen. Zij was als de tooverstaf, die onder de roerige handen van LASSALLE de nieuwe partij in het leven riep.

Hoe stelde zich nu daartegenover de christelijke sociaal-politieke Bisschop v. KETTELER?

Hij zegt in het hoofdstuk der *Arbeiterfrage und Christentum*, in hetwelk hij de leer der radicale partij beoordeelt, eerst zijn meening over de winst, welke ligt in het verschil tusschen arbeidsloon en den prijs van een produkt, en nadat hij de stelling van LASSALLE, dat het eigenlijke voordeel niet den arbeider, maar slechts den ondernemer toevalt, heeft aangenomen, gaat hij voort:

»Deze bestemming van de overschietende winst schijnt echter zeker niet geheel in overeenstemming te zijn met de natuurlijke rechtvaardigheid en is daarom in zich zelf geen juisten maatstaf. De arbeider geeft zijn vleesch en bloed en verbruikt daarbij tevens het kostbaarste, wat de mensch aan aardsche goederen bezit, zijn gezondheid; hij verwerkt dagelijks een stuk van zijn leven. De kapitaalgever daarentegen wendt bij dezen arbeid slechts een doode som gelds aan. Het schijnt daarom onbillijk, als de overschietende winst u i t s l u i t e n d (reeds bij v. KETTELER gespatieerd) aan het doode kapitaal en niet ook aan het gebruikte vleesch en bloed ten deel valt."

Wel is waar werken verschillende factoren mede om den prijs te bepalen, waarom een geheel rechtvaardige verdeeling onmogelijk is, maar »niettemin blijft de besproken verdeeling in tegenspraak met een zeker rechtvaardigheidsgevoel, en daarom, als men een in zich zelf rechtvaardig middel kon uitvinden, waardoor de arbeider van de bedrijfswinst een deel ontving, dat méér overeenkwam met zijn deel in de productie... dan was inderdaad de verdeeling van de winst billijker en zou de toestand der arbeiders werkelijk verbeterd zijn.

VON KETTELER geeft hier dus toe, dat de arbeider een werkelijke rechtsvordering op een deel van de winst toekomt. Wanneer er ook maar het geringste bewijs van een blijkbare tegenspraak met het rechtvaardigheidsgevoel is aan te wijzen, mag men wel zeggen, dat voor den arbeider een alleen-maar-zedelijk recht op de mildheid van den werkgever niet voldoende is. Volgens v. KETTELER moet dus naar een zuiver looncontract gestreefd worden.

Nog meer echter treedt de overeenstemming met LASSALLES kritiek naar voren, als hij den slechten toestand der arbeiders vermeldt. Hij zegt: »Het arbeidsloon richt zich in o n z e n t ij d (bij v. KETTELER gespatieerd) naar de l e v e n s b e h o e f t e n. g e n o m e n i n d e n s t r e n g s t e n z i n d. i. naar datgene, wat de mensch aan voeding, kleeding en huisvesting onontbeerlijk noodig heeft, opdat niet zijn physisch bestaan onmogelijk zal worden. De waarheid van deze stelling is door de bekende controversen tusschen LASSALLE en zijn tegenstanders zoo évident geworden, dat slechts de bedoeling, om het volk te bedriegen, zulks bestrijden kan." [1])

»Door het geven van den arbeid aan de minsteischenden, waar in de door den honger veroordeelden arbeider, door de concurrentie gedreven, toestemt, gebeurt het, dat het arbeidsloon i n d e n r e g e l slechts de oogenblikkelijke levensbehoefte afwerpt. z o n d e r d e n a r b e i d e r v o o r z ij n t o e k o m s t e e n i g e z e k e r h e i d t e g e v e n." [2]) (spatieering van v. KETTELER). V. KETTELER is dus evenals LASSALLE overtuigd van den tegenwoordigen slechten toestand der arbeiders, maar hij bestrijdt, dat dit een voortdurende, onveranderlijke toestand is, zooals LASALLE beweert. Terwijl men op vele plaatsen zegt, dat in den loop der tijden de toestand der arbeiders niet veranderd is, dat het a l t ij d hun treurig lot geweest is, zich te moeten vergenoegen met het voor het leven allernoodzakelijkste, heeft v. KETTELER die in het boven geciteerde reeds ingevoegd had »in o n z e n tijd," in de verklaring van dezen toestand nadrukkelijk uitgesproken: »Zóó was het niet altijd. Deze toestand van den arbeidersstand is grootendeels eerst in de moderne staten algemeen geworden". [3])

De oorzaak van dit verschillend oordeel ligt voor de hand. De eene muntte uit als democratisch agitator en kòn en wilde voor zijn doel ook niet anders. »Juist de onverbiddelijke geforceerde formuleering van LASSALLE kwam overeen met wat menig arbeider aan het eigen lijf als een hopelooze kwelling ondervond.... het bijna aan de onmogelijkheid grenzende, geringe uitzicht dat de arbeider had, zich door eigen kracht boven den meest bescheiden levensstandaard te verheffen, de hopeloosheid van de proletarische ellende tegenover een druk, die zich in de overgangsperiode tot de grootindustrie, ook in Duitschland, dikwijls op onmenschelijke wijze uitte.

»Het kwam er bij LASSALLE op aan, dit doffe ondervinden van den afzonderlijken arbeider, door het aanbrengen van een inzicht in de »ijzeren« loonwet te doen aangroeien tot een bewustzijn van den toestand in de geheele arbeidersklasse". [4])

Geheel andere beweegredenen vinden we bij v. KETTELER. Hij wil den arbeiders een richtsnoer aanbieden voor de beoordeeling der te stellen eischen, waartoe hij als mensch en als Christen het recht heeft en bovendien den plicht als katholiek Bisschop, aan wien de Kerk bij de wijding de vraag stelde: Wilt gij voor de armen en alle behoeftigen in den naam van God, liefdevol en barmhartig zijn?

Doordat hij den huidigen toestand als een noodzakelijke conclusie uit voorafgaande praemissen begreep, stond hij op een geheel ander standpunt bij de verklaring der oorzaken.

Zoo vindt hij de hoofdoorzaak in de onbeperkte vrijheid van bedrijf: »Onbeperkte en algemeene vrijheid van bedrijf moet met mathematische noodzakelijkheid, met dezelfde consequentie als dat twee maal twee vier is, onder de arbeiders de meest algemeene concurrentie te voorschijn roepen, en den hoogsten trap van concurrentie moet met dezelfde noodzakelijkheid het arbeids-

---

[1]) KETTELER, *Arbeiterfrage und Christentum*. III, 17.

[2]) KETTELER *Soziales Programm für die Katholiken Deutschlands*. Bladz. 85.

[3]) VON KETTELER. *Arbeiterfrage und Christentum.*

[4]) HERMAN DUKEN, LASSALE, Stuttgart, Fromanns Verlag 1904. Bldz. 269, 270.

loon tot den laagsten trap naar beneden drukken"[1]) Want daardoor geraakt de arbeider, afgezien van het dalen der loonen, in de gestadige vrees, of hij in de toekomst ook nog arbeid vinden zal en of niet een ander zich lager dan hij zal aanbieden. Van even grooten invloed op het leven is dan ook de macht van het kapitaal. Want eerstens vermindert daardoor het aantal der zelfstandige arbeiders en vermeerdert de massa der eigenlijke daglooners en loonarbeiders.

Ten tweede drukte dit in verbinding met de machine, den prijs der waren meer en meer omlaag. Daardoor richtte zich de prijs der waren niet meer naar het levensonderhoud der arbeiders, maar naar de koopprijs der machine en haar bedrijfskosten, en ook daarmee moest nu de arbeider concurreeren.[2])

Ook bij v. KETTELER is het uitgangspunt het verschijnsel, dat de arbeid een wáár geworden is, die daardoor ook aan alle wetten voor waren onderworpen is. Hij billijkt dezen toestand wel is waar niet, — want hij verklaart, dat ook de godsdienst eischt den menschelijken arbeid niet als een wáár te behandelen en dien alleen door aanbod en vraag te laten waardeeren[3]), — maar het is onmogelijk het feit te loochenen. »Arbeid is koopwaar geworden, beide koopt men bij de meest algemeene concurrentie voor den geringsten prijs van den minsteischende. Welk verstandig mensch kan dit loochenen?" vraagt hij[4]): Het kon dan zóó ook geschieden, dat de arbeid zelfs als een waar beneden inkoopsprijs verkocht werd.

Aan het slot van zijn uiteenzettingen over den toestand van onzen arbeidersstand vat hij alles nog eens samen in de woorden: »Dat is de toestand van onzen arbeidersstand; hij is afhankelijk van het arbeidsloon, is een koopwaar; zijn prijs wordt dagelijks bepaald door vraag en aanbod; de as, waarom die prijs zich beweegt, is de levensbehoefte; is de vraag grooter dan het aanbod, dan stijgt hij wat boven deze as; is het aanbod grooter dan de vraag, dan daalt hij er onder; de algemeene strekking is echter evenals bij waren; de verkoopbaarheid der producten is hier beperking der levensbehoeften."

Dat is de »ijzeren loonwet" naar v. KETTELERS opvatting, of beter gezegd, niet zoozeer wet als wel kritiek op den toestand van de toenmalige arbeidsmarkt. En het is niet te loochenen, dat zij in haar wijze beperking tot »onzen tijd", zooals hij steeds weer vóóropzet, veel waars bevat. Hij neemt niet aan de onbewezen stelling van LASSALLE, dat vermeerderde huwelijken en versterkte concurrentie de hoofdoorzaak is, maar voor hem is de hoofdoorzaak, waaruit al dit ongeluk volgt, de onbeperkte vrijheid van bedrijf. Van de door LASSALLE in het veld gebrachte numerieke veranderingen in de arbeidersbevolking is in de geschriften van v. KETTELER geen woord te vinden, een klaar bewijs, hoe zeer hij van haar onjuistheid overtuigd was. Evenmin laat hij er zich toe verleiden, om uit het feit, dat in zijn tijd de arbeid een koopwaar geworden was, nu ook te besluiten, dat het ook vroeger zóó was en in de toekomst zóó zal zijn: het is hem voldoende, den armzaligen toestand der arbeiders te schetsen, om in aansluiting daaraan aan te sporen en op te roepen tot energieke hulp. Het was hem er niet om te doen, theoretische wetten vast te stellen. Het is waar, dat ook langs dezen weg beperking tot de gehuwde niet-vakkundige arbeiders ware aangewezen. Bovendien was wel noodzakelijk er meer den nadruk op te leggen, dat beter en scherper werden

[1]) *Arbeiterfrage und Christentum* IV, 23.
[2]) Idem. IV, 28, 29.
[3]) *Die Arbeiterbewegung und ihr Streben im Verhältnis zu Religion und Sittlichkeit.* Rede auf der Liebfrauenheide. Mainz Kirchheim 1869. Bldz. 7.
[4]) *Arbeiterfrage und Christentum,* IV, 23.
[5]) Idem III, 19.

omschreven, de voorwaarden en omstandigheden, waaronder arbeid werd opgenomen, want toenmaals bestonden die voorwaarden niet of zoo goed als niet. Men kon den arbeiders steeds ontslaan, terwijl er een volkomen vrijheid, of liever bandeloosheid en isoleering bestond bij het aangaan en opzeggen van het arbeidsverband. Dat echter VON KETTELER den toestand der arbeiders in zijn tijd doorgaans niet met te zwarte kleuren schilderde, getuigt RATZINGER die in 1881 schreef: »In deze »ijzeren loonwet" is slechts zooveel waar, dat zij de uitdrukking is van een treurige werkelijkheid; maar een noodzakelijk verschijnsel is zij in geenen deele, daar ook hier de menschelijke wil een veel beter lot bereiden kan en zeker ook zal, wanneer de kapitalisten zich lieten leiden door christelijke beginselen in plaats van door grenzelooze geldgierigheid en goudhonger,"[1]) woorden, welke KETTELER, die niets anders dan deze werkelijkheid wilde uitdrukken, volkomen rechtvaardigen. Overigens erkende dit ook LASSALLE zelf, die in zijn te Leipzig gehouden redevoering »zur Arbeitersfrage«[2]) over de loonwet opmerkt: »De wet van arbeidsloon heerscht onder de tegenwoordige omstandigheden met dezelfde noodzakelijkheid als een natuurwet: wij kunnen echter zijn voorwaarden opheffen en dan is de wet veranderd, bijgevolg is het geen natuurwet. Zij berust op de volgende voorwaarden:

indien de Staat als beginsel beschouwt, dat hij op geenerlei wijze in de arbeidsverhoudingen en in de wisseling der productie mag ingrijpen;

indien de productie slechts voor rekening van private ondernemers geschiedt en wanneer de vrije concurrentie overheerscht, dan is zij zoo noodzakelijk als een natuurwet en eenvoudig niet te vermijden.

Heft men echter ééne dier voorwaarden op, dan valt ook op hetzelfde oogenblik de natuurwet."

Men kan er daarom aan vasthouden dat het, zooals v. HERTLING schrijft, geen onverbiddelijke »ijzeren" natuurwet is, »maar dat het zeer goed de formule is om den toestand te schetsen, onder het zich uitbreidende industrialisme; overal, waar dit niet tegenover zich heeft een wetgeving, die gericht is op de bescherming der zwakken en een organisatie die de ieder voor zich ontoereikende krachten de geïsoleerde, afzonderlijke personen vereenigt tot een groote macht,[3]) — en sociale wetgeving en organisatie ontbraken in v. KETTELER's tijd.

(Slot volgt.). R.

[1]) Dr RATZINGER. *Die Volkswirtschaft in ihren sittlichen Grundlagen*, Herder 1881. Bldz. 181.
[2]) *Zur Arbeiterfrage.* BERNSTEIN, Lassalles Werke II. 463—484.
[3]) Hist.-Polit. Blätter 1897, II 860.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

HET PARLEMENT DER VOLKEN.

Zoo noemde de *Vorwärts* het internationale socialisten-congres, dat gedurende zeven dagen te Stuttgart vergaderd is geweest.

Thans is het gesloten; het schitterend vuurwerk der toostende verbroederingsspeeches is in rook opgegaan; de groote praatveldslagen — nu en dan onderbroken door geweldige ruziespektakels — zijn geleverd; moties van beangstigende lengte en met door vele woorden weggedoezelde gedachten zijn min of meer eenstemmig aangenomen, om de »eenheid" van de »proletariërs aller landen" in het helste licht voor de verbaasd starende oogen der »fabrieksslaven" te laten schitterblinken.

Zóó was 't uiterlijk verloop van het Stuttgarter congres.

Dat de sociaal-democraten, indien ze voor éen keer eens eerlijk de waarheid zouden willen zeggen, ook innerlijk over 't resultaat

van dit zevendagig samenzijn zoo bijster tevreden zich gevoelen, gelijk zij bij 't slot ervan 't air trachten aan te nemen, dat is aan rechtmatigen twijfel onderhevig.

In een begroetingsartikel had de *Vorwärts* de hoop uitgesproken, dat het Congres zou toonen, hoezeer de volkerenverbroedering in stijgende richting voortschreed. Want — zoo meende hij — »de rassen-, taal- en nationaliteits-verschillen, welke de kapitalistische maatschappij splijten, zijn niet meer in staat de proletariers-lagen der verschillende staten en naties te scheiden. Zij zijn tot 't bewustzijn gekomen, dat zij van de heerschende klassen in de eigen nationaliteit door veel grooter tegenstellingen gescheiden zijn, dan van de onder gelijksoortige economische levensvoorwaarden levende klassegenooten aan gene zijde der grenzen.'"

Edoch, het Stuttgarter congres heeft deze verwachting n i e t vervuld! In de belangrijkste vragen is slechts met de grootste moeite een uitwendige eenheid bereikt. De »volkeren-verbroedering" is geen schrede verder gekomen, geen graad inniger geworden.

En zoo is dan ook de waarde van dit congres voor het internationale Socialisme even gering, als dat der vroegere congressen, wier formulieren van eenigheid niet hebben kunnen verhinderen, dat steeds meer de scherpe tegenstellingen tusschen de socialistische partijen der verschillende landen, en ook binnen die landen aan den dag kwamen.

Dat bleek op 't Stuttgarter congres al bij het koloniale vraagstuk. Daarbij kwamen niet alleen de vertegenwoordigers der verschillende landen, maar speciaal ook de duitschers zelfs onder elkander met hunne meeningen in de heftigste botsing. Terwijl de eenen niet principieel elke koloniale politiek verwierpen, maar een »socialistische koloniale politiek" wilden vaststellen, wezen anderen alle »koloniale politiek" vierkant af, daar zij »volgens haar innerlijke wezen tot ontrechting, dwangarbeid of uitroeiing der inlandsche bevolking moet leiden."

Van Kol, die als woordvoerder der eerste groep in de commissie de meerderheid had, keerde zich zeer scherp tegen de duitsche sociaal-democratie, welke hij verweet, dat zij op koloniaal gebied haar plicht niet had gedaan.

Kautsky, die aan de zijde van den door Van Kol aangevallen Ledebour stond, en beweerd had, dat de gedachte aan een socialistische koloniale politiek een *contradictio in terminis* was, werd door Van Kol als utopist belachelijk gemaakt.

Doch ook de duitsche sociaal-democraten, Ledebour en Kautsky eenerzijds, en Bernstein en David anderzijds, vlogen elkaar danig in de haren, en verweten elkaar onder meer: domheid, onlogische redeneering, en — iets waarvan een sociaal-democraat nu eenmaal altijd een ander beschuldigt, zelfs als die ander een partijgenoot is — woordverdraaiing.

Nadat 't tot heftige discussies en spektakelscènes gekomen was, verloren Van Kol en de zijnen, met 127 tegen 108 stemmen den slag.

De eenheid was hersteld.

Als een katholiek gelooft, wat de Kerk leert — dan heet dat onzinnig. Maar Van Kol en de zijnen nemen geloovig aan, wat 't congres decreteert.

Dan is de eenheid schitterend hersteld.

***

Een andere moeielijke quaestie was het vraagstuk de e m i g r a t i e en i m m i g r a t i e.

De arbeiders der landen met groote emigratie, zooals Italië, Japan, en andere, streven er, onder het doen van een beroep op de »internationale solidariteit van het proletariaat," natuurlijk naar, dat de vrijheid der emigranten niet beperkt worde.

Daarentegen wijzen de arbeiders in landen met groote immigratie, vooral Amerika, op het feit, dat de immigranten, vooral de chineesche koelies, dikwijls als loonbedervers komen en de actie der vakvereenigingen in de wielen rijden. De Amerikaansche arbeiders zijn daarom ten deele tot een afsluitingspolitiek niet ongezind.

Ten opzichte van deze tegenover elkaar staande meeningen kwam het congres in een moeilijke positie. Men heeft nu getracht zich uit deze moeilijkheid te redden, door — rekening houdend met de »proletarische solidariteit" — wel de uitsluiting van bepaalde naties of rassen van de immigratie te verwerpen, anderzijds echter toch de gevaren, die »uit bepaalde vormen van immigratie" ontstaan, erkennende en daarmee rekening houdende, daarvoor maatregelen te eischen.

Met het in stemming brengen van deze motie werd enorme haast gemaakt. Nadat drie sprekers het woord hadden gevoerd, werd besloten ... dat de overigen niet meer aan 't woord mochten komen. Hierdoor ontstond een geweldig spektakel, zoo groot, dat men waarlijk niet krasser dan op dit congres geschiedde de »volkeren-verbroedering" kon hoonen! Onder hevig geschreeuw en lawaai protesteerden de Engelschen, die niet aan 't woord hadden kunnen komen, en trachten de verdere behandeling onmogelijk te maken.

Eerst na lange inspanning van stem en bel gelukte het den voorzitter Singer de stemming over de motie te doen plaats hebben. De Engelschen stemden niet mee, doch waren nu wel overtuigd van welk een heerlijke vrijheid van het woord men *in* de S. D. A. P. geniet!

***

Wat kalmer was de beraadslaging over het *vakvereenigingsvraagstuk.*

Toch bleek ook hier alles behalve eenstemmigheid te bestaan. De door de meerderheid aangenomen motie verklaarde eenerzijds, dat partij- en vakvereenigingsorganisatie ieder op haar gebied volkomen zelfstandig moeten zijn, maar eischt anderzijds — 't lijkt op een redevoering van onzen afgetreden Minister van Marine! — toch meer innige betrekkingen tusschen deze beide en het vervullen van de vakorganisatie met den socialistischen geest.

Deze motie was een deel der Franschen en der Amerikanen niet naar den zin. De laatsten verklaarden, dat de Amerikaansche vakvereenigingen ten deele slechts »bolwerken van het kapitalisme" zijn, en met de sociaal-democraten niet onder een hoed te vangen. De Franschen gaven een aparte verklaring af, dat de ontwikkeling van Partij en Vakorganisatie in Frankrijk een bijzondere richting had genomen, en dat de wederzijdsche onafhankelijkheid een noodzakelijke voorwaarde was voor hare werkzaamheid en ontwikkeling en voor de verdere toenadering.

Ook hier bleken dus nog nationale verschillen bij het internationale proletariaat te bestaan!

***

Maar de grootste oneenigheid heerschte ten slotte over het gewichtigste vraagstuk, waarmee 't congres zich bezig hield, over de houding ten opzichte van het M i l i t a i r i s m e en de internationale conflicten. Dit bleek vooral uit de verschillende voorgestelde revoluties en de daarop ingediende amendementen.

Een week lang heeft men er in een commissie en in een subcommissie (als op de vredes-conferentie!) gestreden, over de middelen tegen het Militairisme.

't Radikaalst was de bekende fransche socialist Hervé die de Duitsche sociaal-democraten bespotte als »kies- en telmachines", »tevreden en verzadigde spiesburgers", die zulk een »kadaver gehoorzaamheid" betoonden, dat zei den »Keizer Bebel" zelfs in den oorlog zouden volgen, en hunne bajonetten zouden richten op de borsten der Fransche proletariers.

Ook Jaurès, die de meer gematigde richting onder de franschen

vertegenwoordigde, verlangde »verhindering van een oorlog door alle middelen, van de tusschenkomst in het parlement en de openbare agitatie tot de algemeene werkstaking en den opstand."

Bebel daarentegen sprak van het »algemeene werkstakings-geknutsel," waarmee men zich in geval van oorlog volstrekt niet zou kunnen bezig houden. Ook von Vollmar trad scherp tegen de ideeën der franschen op, en zei o. a.: »de liefde voor de menschheid zou hem nooit beletten een goed duitscher te zijn."

Doch ook in deze moeilijkheid wisten de Heeren de »eenheid" te herstellen. Men kwam op 't slimme denkbeeld, om in de motie in 't geheel niet te spreken van hetgeen men tegen het militairisme moest doen, maar alleen te vermelden, wat de sociaaldemocraten in de verschillende landen tot durven gedaan *hebben*.

Op die motie konden zij zich natuurlijk allen vereenigen, zonder dat men de geheel tegenstrijdige denkbeelden daarom behoefde op te geven.

Voorzichtigheidshalve liet men 't in de openbare zitting in 't geheel niet meer tot een bespreking komen, »om de indruk van de machtige demonstratie niet te verzwakken" (!!!), en nam — terwijl alleen Hervé en de zijnen protesteerden, de resolutie »einmütig" aan!

De internationale „volkeren-verbroedering" had een heerlijk slottableau gevonden!

Zoo heeft dan de kreet »Proletariërs aller landen, vereenigt u!" wel een uiterlijke vereeniging kunnen tot stand brengen, maar tot een innerlijke vereeniging is 't niet gekomen, en zal 't ook niet komen, zoolang werkelijk de volkeren en naties hunne eigenaardigheden zullen behouden.

Maar op de aanstaande sociaaldemocratische Europeesche Republiek hebben we nog geen kijk gekregen! K. V.

KATHOLIEK-SOCIALE BEWEGING IN PORTUGAL.

't Is een verblijdend verschijnsel, in alle landen van Europa geleidelijk te zien dóórdringen een opbloeiend Katholiek leven, een hechte aaneenschakeling der Katholieken onderling en onverdeelde toewijding voor sociale werkzaamheid. Zeker is dat te danken aan de wereldoproep van onze groote Pausen in hun Encyclieken, waarin zij het »Vereenigt U" den Katholieken als modernen plicht toeriepen. Ook in Portugal heeft zich dat Katholiek leven, niettegenstaande den druk der omstandigheden, tot grooten bloei ontwikkeld.

Reeds in 1891 werd het Congres van Braga bijgewoond door *3000* personen. Daar werden reeds de zaden gelegd die de vruchten in zich droegen voor de toekomst. Interessant is het, in 't kort te overzien de onderwerpen die daar behandeld werden: het nut van Congressen; Katholicisme en beschaving; opvoeding der vrouw; goede invloed van het Pausdom op de volkeren en noodzakelijkheid van Pauselijke arbitrage bij internationale geschillen; over het zoogen. antagonisme tusschen Katholieke waarheid en de wetenschap; over verbetering van het lot der werklieden, enz.

Ook blijkt de opbloei van het Katholicisme door de uitgave van een nieuw Katholiek algemeen tijdschrift »*Revista Contemporanea*" te Coimbra en vooral door de oprichting van het groote Katholieke blad: »*Correio Nacional*". In het eerste nummer van dat blad spreekt Ferd. de Souza over de eigenschappen van een goede pers; »vóór alles is noodig, zoo zegt hij, vrijheid en onafhankelijkheid der Kerk, bevrijding van den Clerus van het juk van onwettige invloeden. Wij willen een geestelijkheid gelijk die is in Duitschland en Holland, die algemeene achting heeft om haar deugd, wetenschap en wijzen ijver. De katholieke pers moet de intellectueele werkzaamheid der Katholieken en den geest van initiatief aanwakkeren.»

Zoo heeft 't Katholicisme in Portugal ook de pers als een der machtigste wapenen die het ten dienste staan, weten te waardeeren. En een gevolg daarvan is dan ook geweest dat de heftige anti-clericale beweging wat bedaard is.

Men vindt geen Jesuïten en monniken van stroo en vodden meer aan de telegraafdraden (een manifestatie in Portugal gebruikelijk), geen kolommen van lastertaal in de liberale couranten, geen gegooi met steenen of opstootjes. Maar de keerzijde van de medaille!.... Het volk heeft door het geschreeuw: »Weg met de Jezuïten!» *niet* gehoord de klachten van duizenden arbeiders, getroffen in hun bestaan door de wijn- en de katoencrisis en door verhooging van belasting.

En toen die kreten van anti-clericalisme dan ook wat verstomden, toen daarbij kwam de *Correio-Nacional*, het groote katholieke blad, dat zijn lezers wees op de bestaande misstanden, toen de oogen geopend werden van eminente katholieke mannen op sociaal gebied, toen is men ook in Portugal gaan begrijpen dat er ook nog een arbeidersvraagstuk, een sociale quaestie bestond. De Staat moest zorg dragen voor de werklieden, in gelijke mate als hij zorgt voor de andere burgers.

De werkliedenvereenigingen, de arbeidsbeurzen, de scheidsgerechten, de arbeidsregelingen zijn alle middelen, die helpen om het leven te verbeteren van zoovele werklieden, die met den arbeid het dagelijksch brood voor zich en hunne gezinnen moeten verdienen. Zulke instellingen is men overal gaan vestigen in de Portugeesche steden en het economische leven is er zeer door bevoordeeld.

De schoonste vrucht van 't katholieke ontwikkelingsproces bestaat echter in de stichting van de ééne groote katholieke nationale partij, die haar program vaststelde op het congres van Porto 1, 2, 3 Juni 1903.

Die katholieke partij ontstond tengevolge van den religieusen strijd die eenige jaren gevoerd werd tegen de Congregaties. Daar kwam als economische oorzaak bij, de finantieele overeenkomst door het Gouvernement onder Ribeiro gesloten met vreemde schuldeischers waardoor Portugal geheel en al aan Israelitische groot-bankiers werd overgeleverd. Groot was de verontwaardiging over dit dubbel motief. Katholieken en patriotten stonden op als één man om tegelijk èn den godsdienst èn het vaderland te ontrukken aan de gevaren waardoor beiden bedreigd werden.

De Katholieke-nationale partij stelde als basis aan haar program, zooals dat op 't Congres te Porto werd vastgelegd, haar volledige algeheele trouw aan 't Katholiek geloof, en de noodzakelijkheid om het godsdienstig beginsel te handhaven in de opvoeding.

Zij erkent in de verwerkelijking der werkliedenorganisaties een der meest vruchtbare elementen ter bevordering van het geluk van den werkman en dringt aan op het bevorderen en steunen van dezen eenvoudigen, wettelijken vorm van verdediging tegen het kwaad dat de positie der werkende klassen bedreigt en bemoeielijkt.

Zij betoogt de noodzakelijkheid van officieele scheidsgerechten tusschen patroons en arbeiders om elk conflict op te lossen, elke moeielijkheid uit den weg te ruimen, elke crisis te vermijden. En de verhouding tusschen patroons en arbeiders moet niet steunen op eigen belang maar op rechtvaardigheid, getemperd door liefde en een juist inzien van wederkeerige belangen en diensten.

Behalve den industrieelen werkman, die alléén de aandacht trekt van de publieke opinie, moet men zich ook met den landarbeider en klein-grondbezitter bezig houden.

De nationale partij erkent daarom de noodzakelijkheid van oprichting van landbouwbanken om eerlijke landbouwers te helpen bij de aanschaffing van werktuigen, vee en nieuwere machineriën.....

Deze enkele grepen uit het program van Porto zijn ongetwijfeld

om te doen zien welke noodzakelijke verbeteringen de Katholieke partij wil aanbrengen.

Pius X heeft die edele nationale onderneming geprezen en groot was het enthousiasme dat het gevolg was van deze goedkeuring.

Een der hoofden der partij is de Staatsminister en Senaatslid Jacinto Candido. Algemeene bewondering heeft hij verworven van de zijde der meeste invloedrijke politieke leiders van alle partijen. De Kerk en het Vaderland bezitten in hem een der meest beroemde verdedigers.

De graaf De Berhandos is een andere groote leider der Katholieken. Ook hij geniet de algemeene achting en verwierf zich reeds groote verdiensten. Geen twijfel of met zulke leiders en met zulk een program zal het Katholieke centrum ten volle verwezenlijken de verwachtingen, die men koestert. De strijd tegen den geest van den leugen is algemeen geworden. Laten wij dan vereenigd staan op het gebied van godsdienst, rechtvaardigheid en liefde. Dan is de overwinning aan ons. J. Z.

KORTE BERICHTEN.

Collectief optreden van ambtenaren en beambten. — Het Pruisische ministerie heeft kort geleden den Staatsbeambten collectief optreden verboden, in 't belang van de instandhouding van de discipline en den goeden geest onder de beambten.

De financieele commissie der Tweede Kamer van Wurtenberg denkt er echter anders over. Die stelt n.l. voor, de regeering te verzoeken het collectief optreden van beambten niet alleen toe te staan, maar hen zelf te waarborgen, dat zij binnen zekeren tijd antwoord krijgen, in geval van afwijzing gemotiveerd. De Kamer zal echter op tot haar gerichte ambtenaar-verzoeken eerst dan ingaan, als deze eerst bij het betrokken ministerie zijn ingediend en daar geen of afwijzend antwoord bekwamen.

Als discipline en goede geest in Wurtenberg nu maar niet op den loop gaan.....

Phosfornecrose. — Wat in ons land — dank zij den Arbeidsinspecteur Dr. Kuyper — sinds lang verboden is: het verwerken van witten phosfor in de lucifersfabrieken, geschiedt nog al te veelvuldig in sommige andere landen, met name Oostenrijk. Kortelings is voor dit land een studie over dit onderwerp verschenen van den Weenschen Dr. Teleky, die statistisch becijfert, dat er in de laatste 10 jaren 350 à 400 gevallen zijn voorgekomen van phosfornecrose, de vreeselijke ziekte, welke de arme lijders zoo afzichtelijk maakt.

Er bestaan wel wettelijke voorschriften ter fnuiking van het necrosegevaar, maar die worden niet, of onvoldoende nageleefd, vooral in de kleinere bedrijven, wier financieele krachten te kort schieten voor het nemen van afdoende maatregelen. Natuurlijk mag hieraan het welzijn der arbeiders niet worden opgeofferd, waarom Dr. Teleky machtig pleit voor 't eenig afdoende voorschrift: 't verbod van den witten phosfor. O.

Wettelijke scheidsrechters. — Een nieuwe methode van scheidsrechterlijke tusschenkomst bij arbeidsgeschillen is in Zweden ingevoerd bij een wet, die 1 Januari 1907 van kracht is geworden.

Deze wet verdeelt het land in zeven districten, voor ieder waarvan door de regeering een «Vrederechter» wordt benoemd, die in het district zijn woonplaats moet hebben. Zijn taak bestaat hierin, dat hij nauwkeurig op de hoogte moet blijven van de arbeidsverhoudingen in zijn district en op grond zijner wettelijke bevoegdheid moet medewerken tot oplossing van gerezen geschillen. Op verzoek van werkgevers of werknemers moet hij ook in de verschillende bedrijven dusdanige instellingen zien te bevorderen, welke ten goede komen aan den maatschappelijken vrede.

Is in zijn district een staking of uitsluiting ingetreden, dan moet de vredesrechter zich met beide partijen in verbinding stellen en naar verzoening streven. Hij moet de vertegenwoordigers der partijen tot mondeling overleg te zijnent noodigen, om zoo mogelijk een vergelijk tot stand te brengen. Kan hij hier alleen niet in slagen, dan kunnen op zijn initiatief of op verlangen van partijen deskundigen worden uitgenoodigd, die met den vredesrechter een scheidsgerecht vormen. Ook kan op verzoek van partijen nog een soort opperscheidsrechter benoemd worden, die in tweede instantie oordeelt.

Als de strijd zich niet tot één district bepaalt, maar zich ook in een of meer andere districten uitstrekt, moet de vredesrechter hiervan kennis geven aan de regeering, die dan beslist, aan welker der betrokken rechters de afwikkeling der zaak zal worden opgedragen.

De vrederechters moeten om de drie maanden verslag hunner werkzaamheden uitbrengen aan het Zweedsche arbeidsbureau. O.

De Haagsche arbeidsbeurs. — Het eerste jaarverslag is verschenen van deze gemeentelijke instelling. Laten we eens zien, wat er uit te leeren valt.

In het eerste jaar van haar bestaan zijn door bemiddeling van de beurs 6947 plaatsingen geschied, een cijfer, dat in vergelijking met de opgaven van andere arbeidsbeurzen, hoog mag genoemd worden. Intusschen wordt niet verhaald, dat onder die 6947 plaatsingen zijn begrepen aanstellingen bij de Reiniging voor sneeuwopruimen, bij de werken in de Westduinen, bij de Z.-H. IJsvereeniging voor baanveger, alle dus voor korten tijd. Zulke dingen zullen echter ook bij andere beurzen wel voorkomen.

De plaatsingen van als vaklieden beschouwde personen bedroegen: bij de afdeeling voor mannen 1989 of ongeveer 45 pct.; bij de afdeeling voor vrouwen 1115 of ongeveer 45 pct.

Het bijkantoor te Scheveningen werd slechts bezocht door 28 werkgevers en 232 werkzoekenden. Dit bijkantoor is dan ook opgeheven.

Het bestuur merkt op dat het streven van de Arbeidsbeurs thans in de eerste plaats gericht moet zijn op verbetering van het gehalte der werkzoekenden en van de soort betrekkingen, die door haar bemiddeling vervuld worden. Op beide punten was reeds in den loop van het jaar vooruitgang merkbaar. Krachtig kan hiertoe medewerken het voorbeeld van de gemeente om van de Beurs gebruik te maken. Sedert de onderscheidene takken van gemeentedienst hiertoe meer overgaan, laten zich meer vaklieden inschrijven. Ook werd voeling gezocht met de besturen van vakvereenigingen. Het vooroordeel dat een arbeidsbeurs alleen is voor de minderwaardigen, waarvan men in andere landen reeds lang is teruggekomen, kan natuurlijk eerst langzaam overwonnen worden.

Het bestuur trachtte de instelling ook dienstbaar te maken aan het plaatsen van jongens en meisjes, zóó dat zij een vak kunnen leeren.

Naast de werkzaamheden binnen de grenzen der gemeente verdienen vermelding die daarbuiten. Het bestuur richtte zich reeds in den aanvang van 1906 tot andere arbeidsbeurzen met het voorstel om elkander mededeeling te doen van openstaande plaatsen, waarvoor binnen de gemeente geen geschikte personen waren te vinden. Hieruit kwam voort eene regeling, die op 1 December in werking trad tusschen de arbeidsbeurzen te Amsterdam, Haarlem, Maastricht, Tilburg, Venlo en de 's-Gravenhaagsche.

Het bestuur slaagde er niet in arbeidsbeurzen, die eenigszins als bijkantoren van de Haagsche zouden kunnen werken, opgericht te krijgen te Loosduinen, Voorburg en Rijswijk. De ondervinding met Scheveningen lijkt ons ook niet erg moedgevend in deze richting.

Tengevolge van de groote vraag naar arbeidskracht in het westen van Duitschland, kreeg de arbeidsbeurs ook aanraking met daar gevestigde werkgevers. Hierbij werd van den aanvang af met groote voorzichtigheid te werk gegaan. Nimmer werd iemand naar een buitenlandschen werkgever verwezen zonder dat vooraf bij den consulairen ambtenaar ter plaatse inlichtingen werden ingewonnen aangaande de volgende punten:

1°. of er werkstaking of uitsluiting was; 2°. aard van het te verrichten werk, loon, vergoeding van reisgeld; 3°. of er tegen redelijken prijs een behoorlijke woning was te vinden.

Ofschoon het bestuur dus meent het mogelijke gedaan te hebben, om teleurstellingen te voorkomen, zijn deze niet uitgebleven.

In het geheel werden 248 personen buiten 's lands geplaatst, allen in Duitschland. Alle plaatsingen buiten de gemeente, zoowel buiten als binnen 's lands, betroffen nagenoeg uitsluitend de afdeeling voor mannen.

Het totaal der aanvragen van werkgevers bedroeg 10,357, dat der

aanbiedingen van werkzoekenden 16,533, dat der plaatsingen 6947. De uitgaven bedroegen totaal f 4279.06½, d. i. ruim 0.60 per plaatsing. Ongetwijfeld zeer weinig, in aanmerking genomen, dat natuurlijk — zie 't cijfer — der aanvragers — ook veel noodelooze moeite werd verricht, wat op de kosten van invloed was. O.

Handelsonderwijs. — Gelijk bekend, bezit Duitschland lagere en middelbare handelsscholen en handels-hoogescholen.

Terwijl de beide eerstgenoemde soorten voor de vorming der lagere en middenklassen van de handelswereld bestemd zijn, is het doel der handelshoogescholen om degenen, die eenmaal een leidende positie in handel of industrie willen innemen, van de noodige wetenschappelijke kennis te voorzien.

De lagere handelsscholen van Berlijn worden van jaar tot jaar uitgebreid. Het leerplan omvat thans reeds: 1. Duitsch en handelscorrespondentie, 2. handelsrekenen, 3. schoonschrijven, 4. stenografie, 5. machineschrijven. 6. boekhouden, 7. handelskennis, 8. handels- en wisselrecht, 9. kennis der koopmans-procedure, 10. handelsaardrijkskunde, 11. staathuishoudkunde, 12. talen (Engelsch, Fransch, Spaansch Russisch, Italiaansch).

Een ingrijpende verandering in de organisatie der lagere handelsscholen is de bepaling, dat het bezoek van deze inrichtingen niet meer facultatief, doch sedert ca. twee jaar verplicht is.

Wat de handelshoogescholen betreft, strekt het programma zich hoofdzakelijk uit tot: handelsbedrijfsleer, systematisch en theoretisch boekhouden, balansbeoordeeling, handelsrekenen, algemeene en speciale staathuishoudkunde, economische geschiedenis, vennootschapsleer, statistiek, de verschillende takken van het verzekeringswezen, de meeste takken der rechtswetenschap, economische geografie, warenkennis, technologie, zuivere en toegepaste natuurwetenschappen en talen. Voor dit omvangrijk programma, waarvan het grootste gedeelte door iederen student voor het afleggen van het examen en ter verkrijging van een diploma, gevolgd moet worden, is een tijdperk van 2 jaren aangewezen.

Het is de taak der handels-hoogeschool in alle vakken theorie en practijk zooveel mogelijk te verbinden, d. w. z.: zij moet de studenten met alle betreffende wetenschappen grondig vertrouwd maken, doch daarbij steeds het einddoel. de toepassing in de handelspractijk voor oogen houden. Zij moet dus alle practisch nuttelooze formules. wetenschappelijke spitsvondigheden en dergelijke, als overtollige ballast over boord werpen en zich alleen tot de mededeeling der vastgestelde resultaten beperken, Daarin ligt ook het principeele onderscheid tusschen de universiteiten en handels-hoogescholen. terwijl de eerste veel ruimte aan de voorbereiding tot onderzoeken toestaan, valt dit punt bij de laatste geheel weg.

De Berlijnsche handelshoogeschool, die in October van het vorige jaar geopend werd, is niet de eerste in Duitschland. Frankfurt a/M., Keulen, Leipzig en Aken zijn de hoofdstad des Rijks vóór geweest. Daarvoor is thans dan ook in Berlijn eene instelling voor handelsonderwijs opgericht, die, wat den omvang van het leerplan en de wetenschappelijke beteekenis hare docenten, alsmede hare geheele organisatie betreft, gerust geacht mag worden aan de spits der Duitsche handelshoogescholen te staan.

Reeds in het eerste semester werden 212 studenten ingeschreven, een resultaat, dat de verwachtingen verre overtrof.

Zoo spant de Duitsche koopmansstand niet alleen in de practijk, doch ook met het oog op de vorming van jonge kooplieden zich buitengewoon in, om den strijd op de wereldmarkt met succes te kunnen doorstaan.

Huisarbeid en loon. — Het Berlijnsche «Gewerbegericht» velde in een gerezen loonquaestie — er was timmermanswerk aan thuiswerkers opgedragen tegen loon beneden den standaard van het collectief contract — het volgende oordeel: «Arbeid mag aan thuiswerkers niet tegen geringer loon worden opgedragen dan in de bedrijven betaald wordt.»

Zoo werken dus vele thuiswerkers op een bepaling van minimumloon.

Japansche staking. — Hoewel de klassenstrijd in Japan nog geen fellen omvang heeft, geniet de zich ontwikkelende industrie van dit land ook reeds braaf van stakingen. Bij een der laatste, in de kopermijnen van Besshi in de provincie Iyo, kwam het tot gewelddadigheden. De ruim 2000 werklieden werden geholpen door lui uit de streek en zoo hielden zij met 6000 man geweldig huis: de mijninrichtingen werden vernield en verbrand, de 700 bureaubeambten met hun familien ten getale van 2000 personen verjaagd. De militaire macht moest er aan te pas komen om de orde te herstellen,

Dat belooft iets voor de industrie van dit licht ontvlambare gele ras. O.

Neutrale vakorganisatie. — Mevr. ROLAND HOLST heeft in een rede, die zij hield op 't Stuttgarter internationaal Sociaal-democratisch Congres, weer opnieuw aangetoond, dat het «neutrale» vakverbond socialistisch is. Volgens het verslag van *Het Volk* van 21 Aug. j.l., zeide ze er: «Tusschen vakverbond en Partij bestaat een goede verstandhouding, maar dat is bij lange na niet genoeg. De vakbeweging moet vervuld zijn van den socialistischen geest, moet in groote algemeene vraagstukken zich schikken naar de partij, die de geheele maatschappij overziet.»

Belgische Boerenbond. — In de tweede week van September houdt de Belgische Boerenbond een vijfdaagsche «leergang.» Alle vraagstukken, den landbouwer belangende, worden door bekwame leeraars behandeld. Hollanders, die er aan deel willen nemen kunnen zich wenden tot Kan. E. LUYTGARENS te Leeuven, die gaarne inlichtingen verstrekt.

't Resultaat van sociale wetgeving. — De koopersbond in de Vereenigde Staten — al sinds 1891 bestaande, toen hij te New-York werd opgericht — verleent, evenals alle dergelijke vereenigingen, aan de fabrieken en werkplaatsen, waar goede arbeidsvoorwaarden heerschen, een kenteeken, dat aan de waren gehecht mag worden.

Dat merkteeken mogen thans 61 fabrieken, verdeeld over 13 Staten, voeren — wat niet veel is. De Bond schijnt niet gemakkelijk; hij eischt dan ook dat de sociale wetten goed onderhouden worden, geen thuiswerk verricht wordt, geen overuren worden gemaakt en geen kinderen beneden 16 jaar gebezigd worden (om het loon bekommert de Bond zich niet, wijl de minima in de verschillende Staten zoo uiteenloopend zijn.)

Ziehier nu hoe de arbeid van dezen Bond tevens de goede resultaten van sociale wetgeving aantoont: van de 61 «gewaarmerkte» fabrieken liggen er niet minder dan 27 in den Staat Massachusetts, die ook de beste wet heeft ter bescherming van arbeidsters.

Daar vond de scherpziende Bond ook 't meest goede toestanden.

ONTVANGEN BOEKEN.

P. F. HOCKENMAIER, O. F. M. — De Biechtende Christen. Bewerkt door A. A. W. WATERREUS, Pastoor te Hansweerd. Missiehuis te Steil, 1907, 512 blz., f 1.

NIEUWE BOEKEN.

NOTO SARDEGNA, G.. L'abuso del diritto. *Palermo*, 1906. 8⁰. 110 pp. 3 l.

SERRIGNY, B. La guerre et le mouvement économique. *Paris*, 1906. 18⁰. 222 pp. 3 fr. 50 c.

ZINI ZINO. Giustizia. *Torino*, 1906. 16⁰. 190 pp. 3 l.

MANSION, A. Notre système d'impôts directs. *Paris*, 1907. 8⁰. 48 pp. 2 fr.

MOMBERT, P. Studien zur Bevölkerungsbewegung in Deutschland in den letzten Jahrzehnten mit besonderer Berücksichtigung der ehelichen Fruchtbarkeit *Karlsruhe*, 1907, 8ˢ. VI, 280 pp. *Mit eigendr. Kurven*. 8 M.

PIERCE, F.. Tariff and the Trusts. *London*, 1907, 8ˢ. 6 sh. 6 d. net.

PRIBRAM, K. Geschichte der österreichischen Gewerbepolitik von 1740 bis 1860. Auf Grund der Akten. I. Bd. 1740—1798. *Leipzig*, 1907. 8⁶. XIX, 614 pp. 14 M.

SCHWECHLER, K.. Die österreichische Sozialdemokratie. Eine Darstellung ihrer geschichtlichen Entwicklung ihres Programms und ihrer Tätigkeit. *Graz*, 1907. 8ˢ. VI, 208 pp. 1 M. 80 sh.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 14 SEPTEMBER 1907. No. 37

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD; Het Apostolaat van den H. JOHANNES CHRYSOSTOMUS, door Prof. B. P. AALBERSE, Pr. — Regeling van bedrijf en kleinhandel in Oostenrijk-Hongarije, door J. W. RATTÉ. — Uit Tijdschriften: Von Ketteler en Lassalle II. — Berichten en Mededeelingen: De tweede Sociale Week. — Woningbouw. — Ouderdoms- en Invaliditeitsverzekering in Oostenrijk. — Korte Berichten: De organisatie van patroonswege verplichtend gesteld. — Leerlingwezen. — Opeenhooping van bestellingen. — Sociale Actie. — Collectief contract en leerlingwezen. — Vak-secretarissen. — Bestrijding werkloosheid. — Boycot door koopers. — Aandeel in de winst. — Het concurrentiebeding. — Nieuwe Boeken.

HET APOSTOLAAT VAN DEN H. JOANNES CHRYSOSTOMUS † 14 SEPTEMBER 407.

Wanneer men de apostolische werkzaamheid van den H. JOANNES CHRYSOSTOMUS, vooral gedurende de 12 jaren, welke hij in Antiochië predikte, met een enkel kort woord zou moeten teekenen, dan zou men het niet beter kunnen doen dan met het woord van den H. PAULUS, dat PIUS X als devies van zijn regeering aangaf: »omnia instaurare in CHRISTO, alles hernieuwen in CHRISTUS."

Het Christendom was ondanks de eeuwenlange, bloedige vervolging over de wereld verspreid, de regeerende machten hadden het hoofd gebogen onder het kruis; maar al waren de *personen* christen geworden, de *maatschappij* was nog niet van de christelijke beginselen doortrokken; de openbare zeden moesten nog worden verchristelijkt, het openbare leven moest in overeenstemming gebracht worden met de nieuwe leer. De heidensche maatschappij was bezweken, de nieuwe christelijke maatschappij moest worden opgebouwd; de bouwstoffen waren er, nu moesten kundige handen ze samenvoegen tot een heerlijk geheel. Alles moest hernieuwd worden in CHRISTUS.

In de dagen, waarin de H. JOANNES CHRYSOSTOMUS optrad, was Antiochië een stad van omstreeks 180.000 inwoners, waarvan de helft ongeveer Christen was. Die christenen, welke er zich met fierheid op beroemden, dat in hun stad het eerst het Evangelie aan de heidenen was verkondigd, en dat hun vaderen zich het eerst «christenen» hadden genoemd, hadden tijdens de Ariaansche woelingen en de vervolging van JULIAAN den afvallige genoegzaam getoond, dat zij aan hun geloof gehecht waren; dit wil evenwel niet zeggen, dat zij daarom allen even braaf waren, de inwoners van Antiochië waren een wuft volkje, dat zich gemakkelijk zoowel tot het kwade als het goede liet meesleepen; bovendien heeft de H. JOANNES CHRYSOSTOMUS, bij al den lof, dien hij geven moet aan de standvastigheid van hun geloof, al te veel gebreken in zijn christenen te laken; nu eens moet hij hen prijzen, om den ijver waarmede zij ter kerke komen, maar dan ook weer klagen over het kleine getal van zijn hoorders.

De meeste inwoners genoten een middelmatigen welstand, $1/_{10}$ behoorde tot de zeer rijken, en tot de uiterst armen behoorde eveneens $1/_{10}$ gedeelte der bevolking.

Door samenvoeging van verschillende plaatsen uit CHRYSOSTOMUS' homiliën is het leven dier verschillende klassen duidelijk na te gaan. [1])

De rijken hadden hunne woningen, zoowel in de stad als daarbuiten aan de oevers van den Orontes overdreven weelderig ingericht. Aan alle kanten straalden die huizen van goud en marmer: de plafonds waren verguld, de kolommen bekleed met gouden platen, de wanden versierd met mozaiek of fresco-schilderingen, de vloer bedekt met marmeren tegels of kostbare tapijten. De meubelen waren van ivoor, goud of zilver, versierd met edelgesteenten. De feestmaaltijden, welke zij hielden en die dikwerf na overvloedig gebruik van wijn, in de grofste tooneelen eindigden, getuigden evenzeer van de hebbelijkheid aan parvenu's eigen, om elkaar zooveel mogelijk in uiterlijken glans te overtreffen.

De meesten waren inderdaad parvenu's, die door den handel in purperen en zijden stoffen hun geld hadden verdiend, of fortuin hadden gemaakt door te hooge pachten, welke zij de landbouwers lieten opbrengen. De oude adellijke families waren uitgestorven of elders heengetrokken om de zware lasten, die in Antiochie op hen drukten. Die rijken in Antiochie hadden over het algemeen een slechten naam. JULIAAN de Afvallige spreekt over hun geldzucht, hoe zij de prijzen der levensmiddelen kunstmatig opdreven, en de H. HIERONYMUS noemt hen kortweg: de meest geldzuchtigen,. die ter wereld te vinden zijn.

Als bewijs hoe duur en verspillend hun leven was, diene het feit, dat zij voor een uitstapje naar hun buitenplaats

[1]) MONTFAUCON heeft in zijn 13e deel de meesten dier teksten bij elkaar gevoegd.

voor een paar dagen, een heel leger van slaven, 1000 of 2000 man, medenamen; dezen omringden hen, als zij in hun gouden, met edelgesteenten versierde karossen zich naar buiten begaven.

Begrijpt men het, als de H. JOANNES CHRYSOSTOMUS tegen zulk slag van menschen menig hartig woordje moest spreken?

Over de patroontjes en hun werklieden vernemen wij niet zooveel; het loon der werklieden was zeer gering, en de enkele bizonderheid, dat de patroons, niet zoozeer uit ijver voor den godsdienst als om andere redenen, er zeer voor bezorgd waren, dat de werklieden de kerkelijke vastendagen nauwkeurig onderhielden, bewijst genoeg hoe dat karige loon werd beknibbeld.

Evenmin benijdenswaardig was de toestand der landbouwers. CHRYSOSTOMUS prijst hun eenvoudig leven en hun deugden, noemt hen gelukkig om hun frisch buitenleven in Gods vrije natuur, maar beklaagt hun harde lot. Hardvochtige opzichters drijven hen voort, zonder ophouden moeten zij werken om de zware lasten te kunnen opbrengen; zij werken als ezels, maar komen met leege handen thuis, geraken hoe langer hoe dieper in schuld.

Dan komen de eigenlijke armen, de bedelaars. Men ziet hen bedelend aan de deuren der kerk, in uiterste armoede, tot alles in staat. Het is alsof CHRYSOSTOMUS het moderne bedelaarsdom van het laagste soort uitteekent. Zij traden op als goochelaars en kunstenmakers, degenslikkers, vuureters, liedjeszangers die het met den zedelijken inhoud hunner zangen niet zoo nauw nemen, zij verminken hun kinderen om het medelijden op te wekken, men stak ze zelfs de oogen uit. Uit armoede komen zij tot diefstal en andere misdaden; zoo waarschuwt hij zelf o. a. tegen zakkenrollers in de kerk.

Over de verlaging en verdierlijking van redelijke menschen, gevolgen van armoede spreekt CHRYSOSTOMUS meerdere malen met de meeste heftigheid.

Practisch als de H. JOANNES CHRYSOSTOMUS altijd is in de hoogste mate, geeft hij in zijn preeken de middelen aan om den nood der armen te lenigen. Hij raadt zijn hoorders aan om door *legaten* de Kerk, die de meeste armen voedt, in staat te stellen haar verplichtingen na te komen; hij stelt hun voor in hunne huizen busjes op te hangen en daarin telkens vóór het gebed een kleinigheid te werpen om zoo volgens den raad der H. Schrift gebed en aalmoes te vereenigen; aan geneesheeren vraagt hij kostelooze hulp, aan advocaten gratis rechtsbijstand voor de armen. Het brokkenhuis moge zich iets nieuws noemen, oude kleederen en dergelijke zaken, die onnut op zolder liggen, vraagt CHRYSOSTOMUS evenzeer voor de minder bedeelden. Vooral vraagt hij, dat men gastvrijheid zal beoefenen; in elk huis moest een vertrekje zijn voor het herbergen van vreemden, »wilt gij den arme al geen »plaats geven aan uw haard, gunt hem dan ten minste »een hoekje in uw stal. Ja, ontvangt CHRISTUS in den stal! »— Gij huivert er voor? — Maar het is toch veel erger, »als gij Hem de deur wijst."

Hij weet zeer goed, wat zijn gehoor heeft in te brengen tegen zijn vragen; het zijn dezelfde opwerpingen, die men ook nu maakt; in dit opzicht is de wereld al zeer weinig veranderd. Laten zij werken! — er is zooveel bedrog onder, — als zij de lievelingen zijn van God, laat God dan zelf voor hen zorgen, ik heb geen geld bij de hand

Met zijn vurige welsprekendheid weerlegt hij dit alles, vooral den nadruk er op leggend, dat de aalmoes eigenlijk geen weldaad is voor den arme, maar veel meer voor den rijke zelf, die daardoor God tot schuldenaar krijgt. Wie ooit in een liefdadigheidspreek de bezwaren der hoorders wil overwinnen, hij vindt bij CHRYSOSTOMUS, meer dan elders een overvloed van plaatsen, die hem tot model kunnen dienen?

Maar bij al die praktische werken, hoe denkt CHRYSOSTOMUS principieel over rijkdom en armoede?

Voorop staat, dat CHRYSOSTOMUS nooit een handboek over sociaal-economie heeft geschreven, dat hij redenaar is, die zich in het vuur van zijn rede laat meesleepen, die sprak voor dat bizonder gehoor in Antiochië.

Vroeger hebben wij reeds zijn woorden aangehaald, waardoor hij zoo uitdrukkelijk mogelijk verklaart niet tegen de rijken te zijn, niet de rijken, niet den rijkdom te veroordeelen, maar het verkeerd gebruik dat van den rijkdom gemaakt wordt.

Oorspronkelijk was er gelijkheid, dit herhaalt hij dikwijls genoeg, en ware er nog gelijkheid hoeveel twist en tweedracht zou er uit de wereld verdwijnen! Over dingen, waarvan ieder gelijkelijk kan genieten, heeft men geen strijd. Trekt hij daaruit het besluit, dat men die gelijkheid moeten trachten te herstellen? Volstrekt niet, alleen komt hij door die oorspronkelijke gelijkheid tot de conclusie, dat de rijken van hun bezit rijkelijk aan hun arme broeders moeten meedeelen.

Maar hij zegt toch, dat de rijke òf zelf slecht òf de erfgenaam van een slecht mensch is? Ja maar, vooreerst is die sententie een oud citaat, zooals wij vroeger nawezen, en vervolgens, als men nagaat, hoe de rijken van Antiochië over het algemeen hun fortuin verkregen, door bedrog in den handel, door het kunstmatig opdrijven der korenprijzen, waarvan somtijds hongersnood het gevolg was, door woeker, door uitbuiting van weduwen en weezen, dan is dit oordeel, zelfs in zijn algemeenheid, voor de bepaalde omstandigheden in Antiochië niet te hard. Toch zegt hij niet, dat zij daarom van hun bezit afstand moeten doen, wel dat zij door vele aalmoezen de zonden van hen zelf en van hun vaderen moeten uitboeten.

Aan de armen stelt hij rijkdom niet als iets begeerenswaardig voor, hij spreekt hun van de lasten van den rijkdom. Rijkdom beschouwt hij als een groot beletsel ter zaligheid, om de verplichtingen, welke hij den bezitter oplegt, een beletsel, hetwelk alleen door aalmoezen een hulpmiddel ter zaligheid kan worden.

De rijken zijn er om de armen en zijn van hen afhankelijk. Zoo spreekt hij, in de 34ste homilia op den 1sten brief aan de Corinthiers, van twee steden, de eene alleen door rijken, de andere alleen door armen bewoond. De stad der rijken moet ten gronde gaan. Niemand meent zijn buurman noodig te hebben, niemand helpt zijn buurman. Maar hoe zullen zij hun huizen bouwen? Wie zal hun brood bakken? enz. Willen zij hun stad in stand houden, dan hebben zij de armeren noodig, die al die

bezigheden voor hen zullen verrichten. De stad der armen schildert hij aantrekkelijk, nijd en afgunst vinden daar geen plaats, al de noodige werkzaamheden worden er verricht.

Als hij dus een ideaal had op dit punt, dan zou het geweest zijn een stad van armen. Dus geen gemeenschap van goederen? Neen, maar afwezigheid van goederen, die nijd en twist verwekken.

Met geestdrift spreekt hij over de eerste christen-gemeente in Jerusalem, maar wat hij daar vooral bewonderde, was de onderlinge liefde, die de leden ervan aan elkaar verbond, een liefde, die nu verdwenen was en vervangen door grove zelfzucht bij de rijken. Tegen hun hardvochtigheid en gevoelloosheid met het lot der armen komt hij met heftigheid op. «Houdt gij dan nooit op tegen de rijken te spreken?» laat hij zijn hoorders zeggen, en zijn antwoord is gereed: «Houdt gij dan nooit op met hard te wezen tegen de armen?» «Ik ben niet *tegen* de rijken, maar *voor* hen, ik spreek niet zoo om hen aan te vallen, maar om hen te genezen van hun kwalen.»

Slechts vluchtig hebben wij hier een greep gedaan in zijn homiliën, genoeg echter, meenen wij, om op dit eene punt zijn werkzaamheid te teekenen als een apostolaat van liefde. «Het Christendom heeft vele kenmerken, maar het voornaamste is de liefde.»

Om het *alles* herstellen in CHRISTUS als kenmerk van heel zijn werken te schetsen, zouden wij op dezelfde wijze moeten nagaan, hoe hij werkte voor de reinheid des huwelijks, voor het huisgezin, de opvoeding der kinderen, enz.; maar dit zou ons te ver voeren voor een weekbladartikel.

Moge elders, naar aanleiding van zijn eeuwfeest, de welsprekendheid van den H. JOANNES CHRYSOSTOMUS gevierd worden, met het gevolg, dat zijn homiliën niet alleen veel geprezen, maar ook meer gelezen worden.

Hageveld. B. P. AALBERSE, PR.

REGELING VAN BEDRIJF EN VAN KLEINHANDEL IN OOSTENRIJK-HONGARIJE.

Verschillende onderwerpen, die bij ons vallen onder het begrip »Arbeidswet" en die ook in het ontwerp-KUIJPER meer of minder in bijzonderheden bepaald waren, zijn in Duitschland en Oostenrijk-Hongarije geregeld onder den verzamelnaam »Gewerbeordnung", dus regeling van het bedrijf en den kleinhandel.

Voor ons, die hetzij uit eigen waarneming, hetzij uit litteratuur, nog helder kennis hebben van wat vreugde in Nederland opging, toen de patentwet werd afgeschaft, is het wel eigenaardig eens te vernemen, hoe men, — teleurgesteld door het vrijheidssysteem-in-alles der liberale economie, — in Oostenrijk-Hongarije weer teruggaat tot wat men eens noemde het muffe overblijfsel der oude gilden.

Den 16en Augustus van dit jaar is de nieuwe Gewerbeordnung van 5 Febr. 1907 in werking getreden. Het was een der laatste werkstukken van het vorig parlement en welks totstandkoming heel wat bezwaren had. Zooals zij nu is, kan men ze noemen een compromis tusschen het streven der christelijk-sociale partij en den geweldigen invloed van het groot-kapitaal en der groot-industrie.

Dat de christelijk-sociale partij niet zal nalaten deze gewerbeordnung in den loop der tijden nog te verbeteren, de groote sociale werkzaamheid dier partij is daarvoor borg.

Vele bijzonderheden dezer nieuwe »gewerbeordnung" — gemakshalve zullen we ze zóó maar blijven noemen —, kunnen we voorbijgaan. 't Méést licht zullen we echter laten vallen op enkele nieuwe hoofdzaken.

I. *Ambachten.*

We ontmoeten in de eerste plaats het »getuigschrift van bekwaamheid", in 't Duitsch genaamd »Befähigungsnachweises", in onze ontwerpen ook wel voorgesteld als »diploma als gezel".

Zéér na komt dit diploma bij de oude »gezellenbrieven", door de gilden uitgegeven en door de Revolutie verscheurd. Want dit getuigschrift blijft niet, wat het vóór 16 Augustus was, een eenvoudige verklaring, dat men zóó of zóó lang als leerling of als »hulp" was werkzaam geweest, maar iederen keer, dat een gezellenbrief wordt aangevraagd, moet deugdelijk bewezen worden, dat voor het aangevraagde beroep de *werkelijke bekwaamheid* aanwezig is.

We spraken boven van een compromis, en we kunnen ons zeer goed voorstellen, dat dit niet anders kan. De tegenwoordige inrichting der industrie maakt een uniforme regeling voor alle bedrijven onmogelijk. Daarom is dit gezellendiploom ingevoerd voor al die bedrijven, welke met de hand en klein gereedschap worden uitgevoerd, dus voor 't kleinbedrijf en verder voor den kleinhandel en voor den handel in koloniale waren, specerijen en grondstoffen.

Het ligt voor de hand, dat de bepaling, wat men onder dit klein bedrijf, dit handwerk verstaat, aanleiding zou geven tot zeer veel geharrewar en ontduiking. Daarom zijn de beroepen, die onder deze bepaling vallen, alle in de wet genoemd.

Wie in de toekomst zulk een bedrijf zelfstandig wil uitoefenen, moet niet alleen aantoonen, dat hij — en dit was vroeger reeds zóó — daartoe in het algemeen het recht heeft, dus leeftijd, vrijheid en onbesproken gedrag — maar hij moet ook zijn werkelijke bekwaamheid aantoonen. Alleen geld, zooals in ons vrije Nederland, is niet voldoende. Hij moet 't bewijs leveren, dat hij dit handwerk v e r s t a a t.

Bij zijn aanmelding moet hij inleveren: 1°. zijn gezellenbrief, waaruit blijkt, dat hij zijn leertijd ordentelijk volbracht heeft, 2°. de acte, die aantoont, dat hij een proefstuk heeft afgeleverd, en ten 3°. het bewijs, dat hij minstens drie jaar als »hulp," — dus als »gezel" zouden wij zeggen —, heeft gewerkt.

Het spreekt van zelf, dat een wet, die een voorbereidingstijd eischt, overgangsbepalingen bevat. Zoo ook hier voor hen, wier leertijd vóór 16 Augustus ll. verstreken was. Zij behoeven noch gezellenbrief noch bewijs van bekwaamheid in te leveren. Vóór hen is dus het verkrijgen van deze machtige heiboomen om het toekomstig maatschappelijk

bestaan met grooter zekerheid te veroveren, geheel facultatief gelaten. Eerst den 16 Februari 1908 treden de voorschriften over het »proefstuk" in hun volle kracht.

Wie tusschen 16 Aug. 1907 en 16 Februari 1908 zijn leertijd voleindt, staat voor een feit, waarin de wet niet uitdrukkelijk voorziet. Volgens de interpretatie echter zullen zij als »gezel" aan den arbeid kunnen gaan om later, zoo ze dat wenschen, als voorwaarde voor het zelfstandig uitoefenen van een bedrijf, hun »proefstuk" af te leveren.

De normale ontwikkelingsgang van een ambachtsman is dus in Oostenrijk-Hongarije deze: De leertijd bedraagt minstens *twee*, hoogstens *vier* jaren; ze kan echter door de »gewerbe"-rechtbank om disciplinaire redenen of wegens het niet bestaan van een gezellenproef verlengd worden, doch hoogstens met een *half* jaar.

Dat de leerling gedurende dien tijd de ter plaatse bestaande vakschool moet bezoeken, spreekt van zelf. Dat was reeds zoo bij de oude gewerbeordnung.

Die leerlingen, die hun leertijd doormaken bij een patroon, die lid is van een vakvereeniging, hebben nog dit voordeel, dat de vakvereeniging den leertijd bepaalt, natuurlijk binnen de grenzen van twee tot vier jaren. Dezelfde vakvereeniging vormt een commissie, waarvoor het proefstuk moet worden afgelegd.

De gelijkenis met de gilden is dus hier zeer sprekend. Het gilde, — laten we dien naam nu maar weer overnemen, onze gilden in de Hanze doen 't immers óók, — het gilde dan verleent de acte van bekwaamheid, den titel als »gezel" en den »gezellenbrief."

Voldoet de leerling niet, welnu, een herhaling is toegestaan na weer een *half* jaar leertijd. Het gaat er dus mee als met onze onderwijzers, echter niet zoo onbeperkt.

Zoolang de arbeider den titel van »gezel" niet verworven heeft, blijft hij »hulp."

En hoe is de regeling voor fabrieksarbeiders en voor hen, die arbeiden bij een patroon, die niet van een gilde lid is?

Als de leertijd om is, een leertijd, die bij vrije overeenkomst bepaald wordt, binnen de wettelijke grenzen, benoemt de »gewerbe"-rechtbank een commissie en deze verleent de noodige stukken na een examen. Het volbrengen van den vereischten arbeidstijd blijkt eenvoudig uit getuigschriften van fabrikant of patroon.

Nu is een uitstekend middel gevonden, om voor hen, wien deze tijd van leerling en hulp te lang viel, verkorting te verkrijgen. Dit middel helpt vooreerst den leerling zelf en verder in niet geringe mate het vak.

Het bestaat n. l. hierin, dat reductie op leertijd en »hulptijd" gegeven wordt voor hen, die een vakschool bezoeken, waaraan ook een practische cursus verbonden is.

Voor de meeste handwerken, en dit is een goed gevonden oplossing — geeft het treden in actieven militairen dienst geen onderbreking van leertijd of »hulpentijd", want als compagnies-werkman kan men daar zijn tijd dóórtellen.

Nu zal men zeggen, dat men er bij de tegenwoordige wijze van produceeren op uit is, uit één grondstof zoovelerlei producten mogelijk te maken. Denken we er slechts eens aan, wat de suiker-, de margarine-, de gist- en spiritusfabrieken al niet als nevenproducten fabriceeren. Hoe kan een fabrikant aantoonen, dat hij van dit alles in bijzonderheden op de hoogte is? En hoe gaat met het uitvinden van nieuwe producten?

Ook hierin voorziet de nieuwe gewerbeordnung. Ieder die een bedrijf uitoefent, mag in arbeid nemen personen, die zijn gebouwen, werktuigen en machines, maken, instandhouden, herstellen, verbeteren en ook al die personen die noodig zijn voor het vervaardigen van nevenproducten en alles, wat voor de exploitatie, verzending en verkoop der producten noodig is.

Men ziet dus, dat voor belemmering van groot-industrie niets te vreezen is. De klaarblijkelijke bedoeling is alleen den vakman een bestaan mogelijk te maken en hem niet te laten worden het slachtoffer van de exploitatiezucht van 't kapitaal. Geld alléén zal daar dus niet meer zijn *het* middel om zaken te doen.

II. *Kleinhandel.*

Er zijn in ons landje van vrijheid, maar ook van malle buitensporigheid, reeds heel wat grappen gemaakt op het »opzetten" van winkels. VLEKKE deed het 't eerst heel aardig, anderen zeiden 't hem na, en we weten 't nu allen wel. Hadden wij een »gewerbeordnung" gehad als deze nieuwe Oostenrijkste, de aanleiding tot het belachelijk maken van óverloopende vrijheid zou niet hebben bestaan.

De nieuwe Oostenrijksche kleinhandelaar in de branches, boven reeds genoemd, kan geen winkel opzetten zonder doorgemaakt te hebben een *vijf*jarigen leertijd en een *twee*jarigen diensttijd, hetzij in winkel of in fabriekskantoor of gedeeltelijk in beide. Heeft hij zich de weelde van een handelsschool kunnen veroorloven, dit verkort hem leer- en diensttijd.

Hoe de moeilijkheden geregeld zijn, die zich bij het bewerken van een dergelijke zaak moeten voordoen in het confectievak, blijkt uit de bepalingen, die het handwerk feitelijk in bescherming nemen tegen de confectie. Men weet, hoe ook ten onzent door den handwerksstand tegen de confectie is getoornd.

Ieder handelaar heeft het recht de door hem aangeboden of te leveren waren overeenkomstig de behoeften van den kooper, *aan te passen* of te *veranderen*. Hier is dus alleen sprake van het aanpassen van reeds vervaardigde kleedingstukken. Verder mogen de handelaars, met uitzondering van die in de kleeder- en schoenbranche, bestellingen aannemen en *maat nemen* onder voorwaarde, dat zij de bestelde waren door zelfstandige arbeiders laten maken. Met dezelfde beperking mogen zij ook *veranderingen* en *herstellingen* der door hen *geleverde* waren aannemen. De schoen- en kleedingconfectionisten, die met hun zaak nà 1 Januari van dit jaar begonnen zijn, hebben dit recht niet. Zij mogen slechts in zooverre maatnemen, als dit tot het maken van een keus uit de te passen artikelen, die in hun winkel voorradig zijn, noodig is. De praktijk moet natuurlijk leeren, of een dergelijke bepaling is door te voeren. Voor geen der wetsartikelen vreest men zooveel wetsovertreding als van dit.

Voor de vrouwenberoepen, die als zoodanig door den Minister van Handel worden aangewezen, gelden eenigszins andere bepalingen. In 't algemeen heeft hier de vak-

vereeniging den grootsten invloed bij het beoordeelen van het »arbeidster" zijn of »leerling" zijn.

Ook de handel in dranken is aan afzonderlijke bepalingen onderworpen, veel overeenkomende met wat onze drankwet wil, bijzonder wat het »verlof" aangaat.

III. *Arbeidsbeurzen, Vakvereeniging, Meesterproef.*

Onze besteedsters zouden in Oostenrijk niet op haar plaats zijn; ze zouden er, naar haar meening, te veel op de vingers worden gezien. Het misbruik dat steeds van particuliere arbeidsbeurzen gemaakt is — men denke bijv. aan den krachtigen tegenstand der Fransche handelsbedienden, koks en kappers tegen de »bureaux de placement" — heeft ongetwijfeld aanleiding gegeven, dat ook de Oostenrijksche gewerbeordnung deze zaak regelt en wel volgenderwijze:

Voor het houden van een arbeidsbeurs is concessie noodig, welke alleen wordt verleend, zoo niet van Overheidswege zelf in de behoefte wordt voorzien, en de aanvrager aan heel wat gerechtvaardigde eischen kan voldoen. Hij moet in zijn lokalen een duidelijk reglement ophangen en mag geen voorschot of waarborgsom vragen.

Het zal velen onzer, Nederlanders, wel wat gewaagd voorkomen, de regeling van bedrijf en handel zoo ten slotte geheel te leggen in de handen van een bedrijfs- of handelsrechtbank, we zouden daarvan vreezen, en te recht, op veel plaatsen een verkorting van aloude vrijheden. Maar vooreerst moet toch opgemerkt, dat die vrijheden niet zoo »aloud" zijn, of de heugenis aan den gildentijd is nog over. En vervolgens is bij dit stelsel van toezicht en reglementeering de noodige plaats ingeruimd aan het organisch bestanddeel van de maatschappelijke nijverheid, n.l. de beroepsvereenigingen. Deze hebben groote en vele rechten, vooral hierin bestaande, dat ze feitelijk de controleerende lichamen zijn en zelfs het recht hebben van verwerping, als de overheid een beroep verkeerdelijk zou indeelen, of concessies en dispensaties zou verleenen, welke nadeelig zijn voor de groote massa der beroepsgenooten. Ook hier dus is de goede oude kracht van het gildewezen bewaard.

Boven hebben we gezien, dat deze nieuwe gewerbeordnung de gezellenproef verplichtend heeft gesteld, zoodat ieder, die zich zelfstandig maken wil, deze moet afleggen. Bovendien wordt nu aan de beroepsvereenigingen het recht verleend, ook voor het afnemen van »meesterproeven" de noodige beschikkingen te treffen, doch deze meesterproef zal steeds facultatief blijven, dus nooit verplichtend worden.

Deze meesterproef moet worden afgelegd voor de beroepsvereeniging zelf. De candidaat moet het bewijs leveren, dat hij bekwaam is om zelfstandig den arbeid te doen, ook zelfstandig de kosten kan berekenen en bovendien de noodige kennis bezit voor de boekhouding, deze laatste natuurlijk voor zoover noodig is in 't betrokken bedrijf.

Wie bij dit onderzoek slaagt, heeft recht op den titel van meester en mag over vijf jaren overgaan tot het aannemen van leerlingen.

Alles bijeen genomen, zien we in deze nieuwe verordening veel overeenkomst met hetgeen in Dr. KUIJPERS Arbeidswet daaromtrent werd bepaald, en voor een gezond leven van onzen nijveren burgerstand en van de vakontwikkeling in 't algemeen, is 't zeker te betreuren dat politieke veroveringszucht er in is geslaagd, den eersten ontwerper van een uitgebreid plan van arbeidswet te verdringen van de plaats, van waar uit hij er wellicht in ware geslaagd onze sociale wetgeving te verrijken met werkelijk gezonde doeltreffende voorschriften.

J. W. RATTÉ.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

VON KETTELER EN LASALLE. II. (*Slot.*)

II. *De oplossing.*

Met de in 't vorige artikel geschetste toestanden voor oogen is de eerste vraag ongetwijfeld deze:

Hoe kan men ten spoedigste afdoende hulp verschaffen?

Bezien we ook hier weer eerst het voorstel van LASSALLE, om daarna dat van zijn tegenstander te beschouwen.

»Den arbeidersstand tot zijn eigen ondernemer te maken — dat is, zooals zij nu zelf inzien, het middel — en het éénige middel — om iedere ijzeren en gruwzame wet ter zijde te stellen," [1]) heet het zelfbewust verder in het open antwoord, nadat de loonwet behandeld is.

Daardoor zou de ondernemerswinst aan de arbeiders ten goede komen; en zoo de arbeiders niet zelf het vereischte kapitaal zouden kunnen bijbrengen, dan moest de Staat helpen. Voor de tegenwerping van SCHULZE, waar men de duizenden van millioenen voor dergelijke plannen vinden zal, weet hij goeden raad. Duizenden zijn niet noodig, want 100 millioen thaler zouden in den aanvang voldoende zijn. Door rente- en crediet-garantie tusschen verwante industriegroepen zouden de arbeidersassoçiaties vermeerderd kunnen worden. De 100 millioen echter konden door een Duitsche bank dubbel en drievoudig opgebracht worden.

Opdat echter de Staat werkelijk daarin zou kunnen medewerken, moeten de volksvertegenwoordigingen, waarin tot dan toe slechts vertegenwoordigers van burgers en rijken waren, veranderd worden door invoering van het algemeen stemrecht. »De arbeiderspartij moest zich als zelfstandige, politieke partij constitueeren en het algemeen, eenvoudig en direct stemrecht als de voornaamste leuze plaatsen op de banier der partij.

De vertegenwoordiging van den arbeidersstand en de wetgevende lichamen van Duitschland — dit alleen is het, wat in politiek opzicht de wettige belangen van den arbeidersstand bevredigen kan." [2]) Daartoe moest men een onvermoeide agitatie voeren, want alleen langs dezen weg zou men den Staat tot vervulling van zijn taak kunnen brengen.

»Heeft de Staat het recht," vraagt v. KETTELER, »op deze wijze over dit staatsmiddel te beschikken?.... Grijpt dit plan niet in in de rechtmatige grenzen van den eigendom?" [3]) En dan ontwikkelt hij de opvattingen, welke hij in de eerste der zes predicaties over »de groote sociale vragen van den tegenwoordigen tijd," [4]) heeft uitgesproken.

Met den H. THOMAS erkent hij geen absoluut eigendoms-, maar slechts een gebruiksrecht volgens den wil en de ordening Gods. Dit gebruiksrecht bestaat uit twee deelen, n.l. het recht van beheer en van voorzorg, en het recht van vruchtgebruik; ten opzichte van het eerste deel bestaat het volle eigendomsrecht, en in betrekking tot het tweede deel bestaat echter de

[1]) BERNSTEIN *Gesammelte Werken.* II, 422.

[2]) *Offenes Antwortschreiben,* BERNSTEIN, Gesammelte Werke. II. 413.

[3]) *Arbeiterfrage und Christentum,* VI, 68.

[4]) *Die groszen sozialen Fragen der Gegenwart.* I, 8. v.v.

zedelijke verplichting, ook aan anderen mede te deelen. Ook behandelt hij hier in den breede de verschillende leerstellingen over den eigendom en verklaart openlijk en helder: »de stelling: Eigendom is diefstal, is daarom zonder twijfel een loochening van een der eerste en noodzakelijkste natuurwetten. 1)

Maar de afzonderlijke vormen, waaronder het eigendomsrecht optreedt, zijn voortbrengselen van den menschelijken geest, en daarbij komt het er op aan, hoe degenen, die tot de wetgeving geroepen zijn, deze hunne wetgevende taak opvatten in beginsel en in uitvoering.

Of de wet is de wil van het volk of van een Koning, is ten slotte hetzelfde; »de vraag, die alles beslist, is echter, of...... de menschen, die belast zijn met de taak der wetgeving,...... bij het uitvoeren van die taak alleen handelen volgens hun wil en den wil van hen, dóor wie ze zijn gekozen, òf wel dat zij daarbij handelen in de overtuiging, dat zij slechts de roeping en den plicht hebben, om een uitdrukking te geven aan een wil, die zijn oorzaak vindt in de eeuwige ordening Gods". 2)

En hier gaan noodzakelijkerwijze de opvattingen van hen, die nog aan een persoonlijken God gelooven, en van hun antipoden, uit elkaar: »Van het standpunt der liberale partij..... is, wat de rechtvaardigheid der door LASSALLE voorgeslagen maatregelen betreft, zeker wel in het geheel geen bezwaar of bedenking te maken." 3)

Geheel anders is 't bij hen, die in God gelooven, »die dus niet alleen vragen: wat heeft de meerderheid besloten? Maar ook: w a a r t o e t e b e s l u i t e n i s z i j g e r e c h t i g d? Wij gelooven namelijk, dat het besluit, om zulk een tusschenkomst om den arbeidersstand te helpen, buiten de door God gestelde rechtmatige grenzen der wetgeving van den Staat gaat en ingrijpt in een gebied, waar de Staat geen recht meer heeft." Ter motiveering van zijn stelling wijst hij op het onderscheid tusschen de plichten van rechtvaardigheid en die van naastenliefde. Afgezien van het grootste gebrek aan middelen van bestaan, kent de theologie geen eigenlijke dwingende plicht om den nood van den naaste te lenigen, maar slechts een plicht van christelijke naastenliefde. »De door den Staat gedwongen rechtvaardigheid gaat slechts op binnen zekere grenzen, voor zooverre die tot aller bescherming en voor de orde noodig zijn. Maar verder begint het gebied der vrijheid, ook der vrijheid van eigendom, hetwelk echter weder geheel een g e b i e d v a n p l i c h t is.... waarop de mensch.... in 't volle bewustzijn van zijn verhouding tot God, zich ten behoeve van den naaste of diens belangen, ontdoet van een gedeelte van zijn vermogen, om het werk der naastenliefde te beoefenen." 4)

Het voorstel van LASSALLE moge ook nòg zoo menschlievend schijnen, in den grond is het niet rechtvaardig en daarom ook niet in waarheid menschlievend.

Wat den Bisschop echter geheel in 't bijzonder tot deze stelling bewoog, waren de consequenties, welke uit de eenmaal ingewilligde Staatshulp zouden moeten volgen. Hij gelooft, »dat, wanneer een vergadering eenmaal besloten heeft, den arbeidersstand door voorschotten op deze wijze te helpen, spoedig andere vergaderingen zouden volgen, welke bij meerderheidsbesluit nog dieper in den eigendom zouden ingrijpen." Dat v. KETTELER daaromtrent een goed inzicht had, bewijst een brief van LASSALLE aan den Staatssocialist RODBERTUS, waarin hij de door den Staat te ondersteunen productie-associaties eenvoudig als een voorbereiding beschouwt van «verstaatlichung» van den eigendom: »Dat grond- en kapitaaleigendom op te heffen is," schrijft hij, »dat is, sedert ik economisch denk, de binnenste kern van mijn bedoeling; .... wel is waar durft men dit thans nog niet zeggen.... maar ik geloof echter, dat, wanneer wij het staatscrediet voor de associaties hebben, dit de kleine vinger is, welke met de consequentie van het zich zelf langzamerhand ontwikkelende leven, wellicht eerst over 100 of 200 jaren.... tot de geheele hand moet voeren."

En in het openbaar bekende hij het in *Bastiat-Schulze*, dat hij de arbeidersassociaties niet als een »oplossing van het sociale vraagstuk" beschouwde, maar alleen als een zacht en gemakkelijk overgangsmiddel tot den toekomststaat. Over de rechtvaardigheid van zulk een meerderheidsbesluit verkeerde LASSALLE, een leerling van HEGEL, niet in twijfel; voor hem toch was de Staat de eenige schepper van het positieve recht!

Maar KETTELER huldigde andere beginselen dan de Liberalen, en kwam hun daardoor met geen enkelen stap tegemoet. Terwijl de vrijzinnige partijen in de eischen van LASSALLE slechts de »ijzeren" consequentie van hun eigen grondbeginselen moesten zien, viel het hem gemakkelijk, ze af te wijzen omdat ze onrechtvaardig waren door hun tegenspraak met de Christelijke denkbeelden over positief- en natuurrecht.

Maar ook, beschouwd uit het oogpunt van doelmatigheid, verklaarde hij zich tegen deze ondersteuning van Staatswege. LASSALLE had zich reeds sedert lang genoodzaakt gezien te verklaren, dat slechts een langzame ontwikkeling mogelijk was. Maar daartoe is toch, merkt v. KETTELER op, afgezien van al het andere, noodzakelijk een ongestoorde, rustige en normale ontwikkeling van alle verhoudingen in den Staat. Doch hoe zou dit te verwachten zijn, als het volk de overtuiging bezat, dat altijd ieder besluit der volksvertegenwoordigingen, van welken aard het ook zij, een rechtvaardig en gerechtigd besluit was? »Ieder arbeider, iedere vak- en arbeidersvereeniging zou zich zelf het eerst en vóór alles en het meest gerechtigd achten, om een ondersteuning van Staatswege te ontvangen." Dat voor deze tegenwerping volkomen reden is, is reeds in Frankrijk in 1848 aangetoond; want toenmaals waren tot 600 verzoeken om ondersteuning door den Staat ingekomen, en onder deze kon men de eigenlijke arbeidersassociaties niet onderscheiden van de vereenigingen, die slechts in schijn waren opgericht. Wie maar een weinig practischen zin bezit, kan zich voor zulk een zonderlinge aansporing om de staatskas te plunderen, onmogelijk warm maken.

Ofschoon v. KETTELER ook bijna tegen alle voorstellen van LASSALLE meer of minder bezwaar had, in de waardeering van het algemeen kiesrecht voor de Volksvertegenwoordigingen kwamen zij overeen. En dit is van te grooter belang, nu in den laatsten tijd wederom diepgaande stroomingen ten gunste daarvan zijn aan te wijzen. Als voornaamste stelling zet hij op, dat de »standenvergadering een *ware* volksvertegenwoordiging moet zijn." Dit is echter veeltijds niet meer het geval; »zij komen nu reeds in de meeste gevallen niet meer overeen met het denkbeeld, dat bij haar instelling was voorop gezet; zij stellen zeer dikwijls niet meer het volk voor, maar slechts een partij, welke verre staat van het eigenlijke volk in zijn geheele wijze van denken." »Dit groot zedelijk bederf, waardoor ons staatkundig leven in de moderne Staten bedreigd is, zit in de moderne kiesstelsels." 1)

Ofschoon hij de bezwaren niet ontkent, die men ook tegen het directe kiesrecht kan aanvoeren, en hij de gevaren hiervan niet onderschat, geeft hij er toch de voorkeur aan boven de tegenwoordige verderfelijke kiesstelsels.

Na deze lange, bijna slechts negatieve kritiek op LASSALLE's voorstellen, wenden wij ons nu met VAN KETTELER tot de door hem aanbevolen heilmiddelen.

In tegenstelling met LASALLE, die zich, althans in het open-

1) *Arbeiterfrage und Christentum..* VI, 70.
2) *Arbeiterfrage und Christentum,* VI, 73.
3) Idem VI, 77.
4) *Arbeiterfrage und Christentum.* VI. 80.

1) *Arbeiterfrage und Christentum* VI 95.

baar, uitliet, alsof alleen van productie-vereenigingen een algemeene verbetering te wachten was en die derhalve ieder ander hulpmiddel, zooals organisatie, verzekering, gebruikscooperaties, enz. versmaadde, was hij in het geheel niet exclusief, maar begeesterd voor iedere inrichting, die werkelijk kon zijn tot nut van den arbeider. Zoo gewaagt hij dan ook van verschillende werken, welke de christelijke Charitas voor de arbeiders tot stand bracht; daarna gaat hij over tot de productie-vereenigingen voor welk denkbeeld hij 't, afgezien van als onontbeerlijk gevorderde staatshulp, met warmte opneemt. Men wist weliswaar niet, of ooit de voordeelen der coöperaties geheel of voor het grootste deel zouden kunnen worden aangeboden aan de arbeiders, »maar er ligt een heerlijk idée in, dat onze medewerking en ondersteuning in den allerhoogsten graad verdient» [1])

Hij erkent echter het groote bezwaar, dat er bestaat om de groote bedrijfskapitalen bijeen te brengen, die toch noodig zijn om naast de concurrentie der ondernemers te kunnen bestaan. Daarom zegt hij dan ook: »Ik vrees, dat het met de middelen, welke de wereld kan aanbieden, nimmer zou gelukken om het heerlijke denkbeeld van coöperatieve associaties zoo tot uitvoering te brengen, dat het in eenige verhouding zou staan met de massa van den arbeidersstand en met de grootte van den nood der arbeiders." [2]) Maar niettegenstaande dat, behoeft men niet te versagen, dank zij de kracht, welke schuilt in het Christendom, en die reeds grootere werken glorievol tot een goed einde heeft gebracht. En hij twijfelt er niet aan, »dat alles, wat waar en goed en uitvoerbaar is in het denkbeeld van productie-vereenigingen, door het Christendom kan worden volbracht." [3])

Hierna schildert hij nogmaals de ellende der arbeidersbevolking, om te besluiten, dat het voor alles noodzakelijk is, het denkbeeld van productie-cöoperatie zelf, zoowel als de soort en de wijze van mogelijke uitvoering, veelzijdig te bespreken.

Ook nà de uitgave van *Arbeiterfrage* hield von KETTELER zich nog veel met de productie-vereenigingen bezig. [4]) Eerst wilde hij een groote vereeniging stichten tot bevordering van alle hoofdrichtingen van het vereenigingswezen; daarna echter beperkte hij zich tot een maatschappij, tot stichting van fabrieken of handwerkers-genootschappen, welker doel was, »voor de daarbij werkzame arbeiders boven het dagloon de geheele bedrijfswinst aan te wenden."

Het kapitaal zou voor het bedrijf gebruikt worden, echter zonder aan de arbeiders aandeelen in den eigendom te verzekeren. Maar het ontbrak aan de middelen, om deze gedachte uit te voeren, en zoo was hij dan ook later niet meer zoo afkeerig van een eisch om staatshulp. »Ten slotte productie-vereenigingen, door christelijke liefde! Het kapitaal moet verschaft worden door den Staat of door de christelijke liefde!" [5]) En den 24en November 1865 zeide hij in de feestrede ter gelegenheid van het stichtingsfeest der Gezellenvereeniging: »Wanneer de Staat het zijn plicht acht, groote en gewichtige ondernemingen door Staatshulp te ondersteunen en te bevorderen, dan mag hij zich ook aan de ondersteuning van den arbeidersstand niet onttrekken." Later trad het zoo warm gekoesterde plan, om een productie-coöperatie te stichten, meer en meer op den achtergrond [6]) en in zijn in 1873 verschenen *Programm für die Katholiken Deutschlands*, waardeert hij wel is waar de nieuwe wet op de beroeps- en bedrijfsvereenigingen, maar gewaagt hij van den eisch van Staatshulp met geen woord.

[1]) *Arbeiterfrage und Christentum* VII 14 c.
[2]) *Arbeiterfrage und Christentum.*
[3]) Idem VII 142.
[4]) PFÜLF, II. 197. v.v.
[5]) PFÜLF, KETTELER. II, 203.
[6]) Dezelfde III, 289.

Daarvóór verklaarde hij, dat de arbeidersvereenigingen slechts één der vele sociale strevingen zijn, daar tot deze vereenigingen steeds slechts maar een deel der goed onderwezen en welgestelde arbeiders kan toetreden. In zijn laatste ontwerp voor een geschrift over de positie der christelijke arbeiders tegenover de socialistische arbeiderspartij, — welk geschrift dagteekent uit het jaar 1877 —, verlangt hij o. a. »welwillende ondersteuning vanwege den Staat volgens billijke en geregelde grondslagen, en niet naar oogenblikkelijke verlangens; doch daarbij moet vermeden worden, dat de Staat verplicht zou zijn om àlle arbeiders te ondersteunen; dit laatste zou verkeerd wezen." [1])

Onder deze ondersteuning kan KETTELER echter niet verstaan en bedoeld hebben wetten ten gunste der arbeiders, — want deze verlangt hij uitdrukkelijk door het verbod van vrouwen- en kinderarbeid —, maar stoffelijke ondersteuning, zooals hij zich reeds in 1865 in een ontwerp verklaarde voor geldelijke hulp, althans als uitzondering. [2])

Uit al deze uitingen kan men het besluit trekken, dat KETTELER in latere jaren niet meer zoo vierkant stond tegenover de ondersteuning van staatswege, in beperkte mate, wellicht als aanmoediging tot stichting of als garantie, ofschoon hij ze als beginsel, als rechtsvordering of als uitsluitend middel steeds verwierp. Een tegemoetkomende reden zal hem de overweging geweest zijn, dat het in dit vraagstuk zulke belangrijke goederen betrof, dat ook een dergelijk middel nog op rechtvaardigheid aanspraak kon maken. Zóó was v. KETTELER's positie in het vraagstuk der productie-vereenigingen.

Wellicht is het van belang, iets mee te deelen over de wederzijdsche waardeering dezer beide mannen.

Van LASSALLE is eigenlijk geen uitlating bekend, welke men kan beschouwen als de uitdrukking van zijn innerlijke overtuiging. Tweemaal noemt hij v. KETTELER: ééns voor de Kamer van Appel te Düsseldorf, toen hij wegens zijn redevoering: »De gevangenis, de pers en de Frankfurter »Abgeordnetendag" aangeklaagd was, en wel om te bewijzen, dat hij algemeene waardeering gevonden had. Den anderen keer in zijn laatste rede te Ronsdorf, waarover een toehoorder aan den Bisschop schreef: »Een Rijnlandsch Kerkvorst", zoo was hij begonnen, »heeft niet kunnen vermijden, eindelijk ook getuigenis te geven van de waarheid; in een boek, getiteld *Die Arbeiterfrage* (de rest van den titel noemde LASSALLE niet, wat tevens mijn opmerkzaamheid trok) deelt hij geheel mijn inzicht." Daarna las LASSALLE verscheidene plaatsen uit uw geschrift voor; LASSALLE was hierbij geheel in extase, het publiek gaf aanhoudend zijn bijval; iemand riep zelfs *der Bisschof von Mainz lebe hoch!* doch geen enkele stem stemde daarmee in." [3]

Wat LASALLE beide malen uitsprak, kan voor een deel zijn eigen meening geweest zijn, in ieder geval moest de eerste vermelding er toe bijdragen, hem te verdedigen voor het gerechtshof, terwijl de tweede een agitatorisch stempel draagt.

Daartegenover staat een uitspraak van KETTELER, die zijne meening over LASSALLE werkelijk wéérgeeft.

In Mei 1866 hadden namelijk drie arbeiders uit Dünwald, die van hun pastoor geen absolutie konden verkrijgen, omdat ze lid waren van de Allgemeinen deutschen Arbeiterverein, in een door den pastoor onderteekenden brief aan den Bisschop de vraag gesteld, of zij als Katholieken al of niet lid konden zijn van die vereeniging. In het antwoord van den Bisschop staat o. a.

»In 't algemeen vind ik, voor zoover ik het oorspronkelijk doel

[1]) PFÜLF, KETTELER III, 300.
[2]) Dezelfde II, 204.
[3]) Dr. RAICH. *Briefe von und an Wilh. Em. Freihernn* v. KETTELER. Mainz, Kirchheim 1879 Bldz. 297.

van den Allgemeinen Deutschen Arbeiterverein ken, en voor zoover dit openlijk is uitgesproken, het lidmaatschap niet onvereenigbaar met de plichten van een oprecht katholiek Christen. De poging om den troostloozen toestand te verbeteren, waarin de beginselen der moderne volkshuishoudkunde den arbeider gebracht hebben, een toestand, waardoor deze talrijke stand, waartoe een zoo groot deel der huisvaders en kostwinners van ons volk behooren, dagelijks in zijn geheel bestaan afhangt van den marktprijs van het loon, is zeker niet in tegenspraak met den geest des Christendoms, maar volkomen daarmede in overeenstemming. Bovendien hebben de opvattingen van LASSALLE, in haar oordeel over de staathuishoudkundige leerstellingen, die slechts zijn ten nutte der geldmannen, wel redenen van bestaan en ook in hun positief deel bevatten zij zonder twijfel veel waars, hoewel ook, gelijk ik in mijn brochure: *Arbeiterfrage und Christentum* heb aangetoond, veel gevaarlijks, dat tot gevolgtrekkingen leiden kan, welke met de waarheid van het Christendom in tegenspraak zijn! Wat in het bijzonder betreft de persoonlijke verhouding van LASSALLE tot de geloofsstellingen van het Christendom, hij was zelf, zooals wel is waar bekend is, geen geloovig Christen, maar ook, althans in den laatsten tijd, dat hij zich met de arbeidersquestie bezighield, geen blind partijman, geen hevig vijand van een christelijk katholieke denkwijze. Het heeft mij verheugd, in zijn geschriften een zekere onafhankelijkheid van religie aan te treffen, welke hem er voor bewaarde mee te zingen in het dolle koor der partijen tegen alle Katholieke beginselen en bedoelingen, en die het hem ook mogelijk maakte, menig goed begrip te hebben van het katholicisme en voor zijn diepsten inhoud een zekere achting te gevoelen. Onder zijn leiding zou, geloof ik, de »Allgemeine Arbeiterverein" niet van zijn doel, n.l. voor het welzijn der arbeiders te zorgen, zijn afgebracht, noch misbruikt zijn als middel ter bestrijding van het Katholicisme. Hij stond wel verre van het Christendom, maar er niet vijandig tegenover. Zijn opvoeding en opleiding had hem er toe gebracht, af en toe met eigen oogen een blik te slaan in de zuivere bronnen van het Christendom. Daardoor kon hij zich een zelfstandige meening vormen, en vermeed hij, zooals de groote massa onzer zoogenaamde ontwikkelden wel doet, alle oude vooroordeelen en leugens van anderen blindelings nà te zwetsen." [1])

Dat is zeker een gunstige beoordeeling van den agitator, beduidend beter dan ze is uitgevallen van de zijde van andere tijdgenooten. Overigens schijnt dit geheele eerste deel van den brief, over LASSALLE en zijn streven verzwegen te zijn en slechts het tweede deel van den brief, waarin v. KETTELER zich over het toenmalige doel van den »Allgemeinen deutschen Arbeiterverein.» veel scherper uitsprak, aan de arbeiders te zijn medegedeeld. [2])

Dat het hier medegedeelde oordeel door velen niet geduld werd, is te begrijpen, en in bijna alle besprekingen en beoordeelingen van *Arbeiterfrage* is dan ook duidelijk gezegd, dat men tegenover LASSALLE een sterkere kritiek had gewenscht.

Werpen wij nogmaals een korten blik op de positie, welke beide mannen ten opzichte van het Sociale vraagstuk innamen. Gelijk reeds te voren vermeld is, was voor LASSALLE de drijfveer van zijn geheelen arbeid niet zoo zeer dat hij overtuigd was van den nood van den vierden stand, dan wel zijn persoonlijke eerzucht. Dit is dan ook de reden, dat zijn ware beteekenis niet ligt in zijn sociaal-politieke oordeelen, maar in de stichting van een partij. ONCKEN zegt dan ook in zijn oordeel over het *Arbeidersprogram:* »Niet in zijn inzicht en theorie,

[1]) DR. RAICH. *Kettelers Briefe*. Bldz. 333.
[2]) PLÜLF. KETTELER. II. 191. v.v.

maar in de dáád van den politieken kop ligt zijn zwaartepunt." [1]) En op een andere plaats: »Het eerste blijft voor dezen man de daad, de politieke actie, en niet het half utopische socialisme."[2])

KETTELER echter vatte het vraagstuk naar hoogere beginselen op, bij hem waren de bewegende krachten de rechtvaardigheid van de arbeiderszaak, en de christelijke naastenliefde. Dat de resultante, die uit deze beide krachten voortkwam, anders was dan bij LASSALLE, is natuurlijk niet anders dan consequent. De eene wil de arbeiders wakker schudden uit hun tevredenheid, uit hun »verdoemd gemis aan behoeften," zoodat men hun eerst bewijzen moet, dat het hun ellendig gaat. Kan men zich daartoe een beter middel denken dan zijn onbeperkte, onvoorwaardelijke, ijzeren loonwet? Daardoor zouden de mannen van den arbeid tot een partij worden gedreven, die pochend op aantal en recht zegt: »De Staat, dat zijn wij!" en daarom ook moet de Staat ons helpen, niet met kleine middelen, maar door een diepgaande verandering van de kapitalistische productie. Als de steen eenmaal aan het rollen was, wie zou hem dan nog tegenhouden?

Zoo was het niet bij v. KETTELER.

Ook hij erkent den nood van het volk, maar die stamt voor hem uit andere, diepere oorzaken. Zijn diepste wortel zijn het gebrek aan christelijke gezindheid, de ongeregelde zucht naar winst, zooals deze zich teekent in de volkomen vrijheid van bedrijf en in de overmacht van het kapitaal, waardoor het arbeidsloon inderdaad gewaardeerd wordt naar vraag en aanbod en een dergelijke loonwet wordt gevormd. Zeker een heerlijk denkbeeld daartegen zijn de coöperatieve associaties, waarvoor echter de Staat niet uitsluitend, de ondersteuning verzekeren kan. Want dit ware weder nòch rechtvaardig, nòch uitvoerbaar. Maar gewichtiger dan dit alles is de wederopleving der christelijke gezindheid, waarmede spaarzaamheid en zedelijkheld, arbeidslust en naastenliefde, welke laatste het kapitaal voor arbeiders-vennootschappen moet bezorgen, zich vereenigen moeten.

KETTELER waardeert het goede overal, waar hij het vindt, ook bij den tegenstander. Dat men hem dit — ofschoon hij later zijn veel scherper veroordeeling over de nieuwere socialistische arbeiderspartij niet verborg — zeer euvel duidde en hem zelfs in 't openbaar, in de zitting van den Rijksdag, van ophitsing der massa beschuldigde, daarover kan men zich niet verwonderen, als men in aanmerking neemt, dat er zooveel vooroordeelen bestaan tegen wat katholieken willen en tegen veler sociale opvattingen. Vooroordeelen, welke ook thans nog niet geheel verdwenen zijn.

Gelijk men hem echter niet alleen van deze, maar ook van radicale zijde hoonde — de *Sozialdemocrat,* het orgaan van de »Arbeiterverein" maakte zich vroolijk over den »Hern Bischof von Mainz", die met »kleine middelen groote gevolgen" wilde, — geschiedde en geschiedt het ook met zijn erfenis, welke hij aan de Duitsche Katholieken achterliet: nl. de in christelijken geest werkzame sociale politiek.

Doch gelijk v. KETTELER zich daardoor niet op een dwaalweg liet leiden, maar vóórtging in zijn werken tot welzijn van den arbeidersstand, zoo is ook zijn erfenis *gebleven* en *zal* zij *blijven,* dank zij de kracht en de sterkte, welke beiden vinden in de leer van het Katholieke Geloof; derhalve zal ook de geschiedschrijver van de Katholieke Sociale politiek eens kunnen schrijven: Pertransivit benefaciendo. R.

[1]) LASSALLE van HERMAN ONCKEN, Fromann 1904, Bldz. 229.
[2]) Dezelfde. Bldz. 326.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

DE TWEEDE SOCIALE WEEK.

De Tweede Sociale Week is weer ten einde.

Mocht de onderneming verleden jaar een waag heeten, — ook

thans was niet bij voorbaat *zeker* succes te voorspellen. Men kon eenigszins optimistisch gestemd zijn, — doch dat het pas voorafgaan van het Katholiek Sociaal Congres van de Federatie der Diocesane Arbeidersbonden, te 's-Bosch, en het Drankbestrijders-Congres te Nijmegen, en het spoedig volgen van den Katholiekendag te 's-Bosch en het Congres van den Boerenbond te Nijmegen, bovendien de priester-retraite in het aangrenzende Bisdom 's-Bosch, en de R. K. Studenten-retraite in het seminarie te Warmond, beide in dezelfde week vallende, — dat al deze factoren een minder gunstigen invloed zouden hebben op 't aantal bezoekers van de Tweede Sociale Week, — dat viel te vreezen. Voeg daarbij de minder gunstige ligging van Breda, in vergelijking met Utrecht, en het valt toe te geven, dat zelfs een vrij aanzienlijk minder bezoek van de Tweede Sociale Week nu juist nog niet 't bewijs zou geleverd hebben, dat dit nieuwe instituut reeds aanstonds de eerst gewekte belangstelling verloren had.

Welnu — de optimisten hebben ook nu weer, gelijk zoo dikwijls, gelijk gehad. Zelfs wanneer men de genoemde ongunstig werkende factoren *niet* in aanmerking neemt, kan men 't bezoek prachtig noemen. Neemt men ze wel in aanmerking, dan kan gerust gezegd worden, dat 't buiten alle verwachting groot is geweest. De juiste cijfers zullen wel spoedig in de *Mededeelingen* van 't Centraal Bureau van de K. S. A. gepubliceerd worden. Doch nu reeds kan gezegd worden, dat het aantal bezoekers slechts weinig minder is geweest dan dat te Utrecht.

Wat kunnen wij dan niet verwachten, wanneer het volgende jaar de Sociale Week wellicht in een onzer groote steden gehouden wordt?...

Doch... niet alleen het aantal bezoekers, ook en vooral het gesprokene en de wijze, waarop het wordt opgenomen, zijn maatstaf voor 't succes. En dan mag wel getuigd worden, dat deze Tweede Sociale Week voor haar voorgangster niet de vlag behoefde te strijken. De meeste voordrachten stonden op hoog peil. En wat is op de vorige Sociale Week te vergelijken geweest met de magistrale rede thans van Prof. DE GROOT?

Indien werkelijk het goede begin beslissen zou over 't verder succes, dan kunnen wij gerust zeggen, dat de Sociale Week te te Breda vèr uitsteekt boven haar voorgangster, en dat hare nakomsters 't haar nimmer zullen kunnen verbeteren, zelfs niet... als ook dan Pater DE GROOT den eersten avond of laatsten middag spreekt.

Zoo zijn wij allen van Breda weer teruggekomen, rijker in kennis, en als pas geladen menschelijke accumulatoren vol enthousiasme-electriciteit, dat zich, in heel ons land weer uitstroomende, in anderen verspreiden zal.

Wat vooral weldadig aandeed, was het echt Roomsche karakter van deze achtdaagsche Sociale Retraite. Zonder overdrijving, zonder aanstellerij, kwam dat uit in schier elke vergadering. Sociaal onderwijs hebben wij er allen ontvangen, maar ook allen zijn wij teruggekeerd met dat heerlijke warme gevoel, dat men steeds meeneemt, als men eens eenige dagen, ongedwongen, vrij uit zich gevende aan elkaar, zooals wij innerlijk zijn, in een kring van gelijkgezinden en gelijkgestemden heeft mogen doorbrengen. Daar komt ten slotte zoo'n niet te beschrijven gevoel van hooge overeenstemming, van ongedwongen gezellig verkeer, van al meer aangroeiend onderling vertrouwen, en van die echt Roomsche blijheid, gelijk die een leek altijd zoo treft bij kloosterlingen, dat men steeds dieper gevoelen gaat de waarheid van Dr. POELS' woord: »Hoe zalig is het, in merg en been Roomsch-Katholiek te zijn..."

Dàt hebben wij te Breda allen gevoeld. Dàt gaf ten slotte in de laatste vergadering zulk een heerlijke stemming, die in gezang en gejuich haar uiting zocht, en sommigen tot tranen bewoog, toen ten slotte uit aller borst en hart opsteeg ons Hollandsch *Te Deum:* »Aan U, o Koning der eeuwen, aan U blijft de zegekroon!"

En 's middags weer terugstoomende, om 's avonds nog thuis te kunnen zijn, hoorde men, als de trein even aan een tusschenstation stilstond, uit sommige wagens onze liederen nog opstijgen, als keerde men van een beëvaart naar Kevelaar terug, Gods Moeder ter eere.

MR. A.

OUDERDOMS- EN INVALIDITEITSVERZEKERING IN OOSTENRIJK.

Indien men het tegenwoordige geslacht, zegt de *Reichspost* van 28 Juli, dat een uitgebreide ouderdoms- en invaliditeits-verzekering wil van staatswege, deze nog wil doen beleven, dan blijft er niets anders over, dan eindelijk in afzienbaren tijd, het gebied der studiën te verlaten en dat der werkelijkheid te betreden. Dat in den loop der eerste tientallen van jaren enkele onderdeelen verkeerd aangepakt zullen worden, zal onvermijdelijk zijn, al studeert men nog zoo lang. Dat heeft zich voorgedaan in Duitschland, en ook de Oostenrijksche Regeering, die in 1904 een zoogenaamd »Programma voor de hervorming en uitbreiding der arbeidersverzekering" deed verschijnen, zegt daarin, dat ten opzichte der premiën voor ouderdoms- en invaliditeitsverzekering, de gegeven berekeningen slechts voor een periode van tien tot vijftien jaar met eenige zekerheid als voldoende kunnen genoemd worden, doch dat echter de verdere ontwikkeling thans reeds onmogelijk kan overzien worden.

In genoemd *Regeeringsprogram* van 1904, dat gedetailleerde, mathematische berekeningen bevat, werd de bijdrage van den Staat in de gezamenlijke kosten der verzekering, zooals ze daar ontworpen was, als volgt berekend: In 't eerste, tweede, derde en vierde jaar 2 millioen kronen, in 't vijfde 4,1, in 't zesde 8,1, in 't zevende 11,4, in 't achtste 14,4, in 't negende 17,3, in 't tiende tot het veertiende 20, in 't vijftiende 29,6 millioen.

Deze 100 millioen vormen dus een welkom waarborgfonds, waarboven de Staat in die periode van 15 jaren niet behoeft te gaan, althans, als de berekeningen juist zijn.

Maar nu heeft DR. LUEGER, de bekende aanvoerder der christelijk-socialen, overeenkomstig den wensch van de overwegende meerderheid der bevolking, den kring der te verzekeren personen veel verder getrokken dan in het regeeringsprogram was bedoeld. Wil men nu deze uitgebreider verzekering opvatten louter als een uitgebreider toestaan van een lijfrente, dan moet men weer op nieuw gaan bestudeeren, maar dan is 't zeker, dat 't tegenwoordige geslacht het resultaat dier studiën weer niet zal zien.

Natuurlijk moet dan de bijdrage verhoogd worden. Maar er is ook nog een andere weg. Men zou met een uitgebreider verzekering kunnen beginnen, als er een fonds is, dat over, zeggen we, de eerste tien jaren heen helpt.

Het moge wellicht als een gewaagde onderneming toeschijnen een dergelijke zaak eerst in zekere mate als proef in te voeren, maar op iets anders zal 't practisch toch niet uitloopen. Dat toont de ondervinding, welke men in Duitschland met de ouderdoms- en invaliditeitsverzekering, en ook in Oostenrijk met ongevallenverzekering heeft opgedaan, n.l. dat het geheel onmogelijk is, met den eersten worp een absoluut juiste richting te geven. Steeds blijft 't gevaar bestaan, dat de Staat komt voor onverwachte uitgaven, ja voor niet voorziene tekorten, en voor deze eventualiteiten is dan ook het geraamde crediet.

De antipathie van de sociaal-democraten tegen het voorstel LUEGER is, afgezien nog van overwegingen van partijpolitieken aard, wel te verklaren. Wil men, dat de Ouderdoms- en invaliditeits-verzekering niet den Staat de verplichting oplegt om een enorme en practisch zeer nuttelooze regie als bron van inkomst in 't leven te roepen, dan moet zij met een hervorming en ineensmelting der bestaande sociale

verzekeringen hand in hand gaan. Het Regeeringsprogram van 1904 heeft hieromtrent reeds den voorslag overgenomen, welken Geheimraad Bödeker — de eerste autoriteit op dit gebied — sedert jaren in Duitschland en op de internationale verzekeringscongressen gedaan heeft, n.l. dat de ziekenkassen als onderste dragers, in zekere mate als éérste verzekeringstakken zullen werken, waarop de overige verzekeringen verder kunnen groeien. Maar dan moet noodzakelijk voorafgaan een hervorming der ziekenkassen, zóó, dat niet alleen de arbeiders, maar ook de werkgevers daarin invloed hebben en ze verder komen onder controle van den Staat. Daartegen weren zich de sociaal-democraten weder om redenen van partij-politiek, zooals reeds op het internationaal verzekeringscongres in 1905 Dr. Verkauf verkondigde.

Als nu, zooals na het krachtig inititiatief van burgemeester Lueger te verwachten is, de sociale verzekering die groote uitbreiding verkrijgt, dan kan dat niet anders dan — en dat weten de sociaal-democraten zeer goed — met bovengenoemde hervorming der ziekteverzekering. Maar daardoor worden juist de ziekenkassen onttrokken aan het spel der politiek en daaruit moet te verklaren zijn, dat niet alleen het voorstel Lueger bestreden wordt, maar ook de ouderdoms- en invaliditeitsverzekering wordt voorgesteld als iets, wat nog lange studie vereischt.

R.

WONINGBOUW.

Terwijl we in ons land nog zóó sukkelen met verbetering der volkshuisvesting, dat een hier of daar met goed succes bekroonde poging als een bewonderenswaardigheid door de kranten circuleert, is men ons in Engeland op dit gebied reeds lang vooruit.

Nu zullen we hier niet spreken over de parken, door de zeep- en cacao-fabrikanten Lever Brothers (»Sunlight") en Cadbury voor hun personeel gebouwd, want daarbij ging alles uit een royale beurs — de winnende hand is mild — terwijl het noodige terrein ruimschoots voorhanden was en dus geen moeilijkheden opleverde.

Neen, we wilden eens wijzen op wat te Liverpool in de meest ongunstige toestanden geschiedde. Door grooten toevloed van Ieren in het midden der 19e eeuw en sterke toeneming der bevolking in het algemeen waren daar in den loop der jaren bij gemis aan eene goede bouwverordening een ellendig soort van buurten ontstaan. In het bijzonder waren verrezen zoogenaamde »courts", hofjes, sloppen, d. i. minder dicht opeen staande rijen arbeiderswoningen, die n.l. door een tunnel in een pakhuis bereikt konden worden. Het aantal woningen in dergelijke courts bedroeg in 1890 ongeveer 15,000, doch was in 1900 reeds verminderd tot ongeveer 7500.

De groote moeilijkheid, die zich bij plannen om in den toestand van deze buurten verbetering te brengen voordeed, was als overal: dat daar de armste bevolking van Liverpool woonde en tevens dat aan verplaatsing van de bevolking niet gedacht kon worden, omdat zij grootendeels uit bootwerkersgezinnen bestonden, die in de buurt der dokken moesten blijven wonen. Het gemeentebestuur heeft echter aan die moeilijkheden kranig het hoofd geboden en ziehier met welk resultaat. Sedert 1869 zijn op zestien plaatsen 2044 woningen (waarvan 193 met één kamer, 965 met 2, 719 met 3 en 167 met 4 kamers) met een gezamenlijk aantal kamers van 4961 opgericht en dat meestal op dezelfde plaats, waar de vroegere woningen waren gesloopt. De gezamenlijke kosten van den aankoop of de onteigening van de oude buurten en van den bouw hebben bedragen £ 405,122, terwijl over de gebouwde woningen jaarlijks aan huur wordt ontvangen een bedrag van £ 20,154. De stedelijke belasting behoefde voor de bestrijding van rente en aflossing slechts met 2 penny op 't pond te worden verhoogd.

Een corr. der *N. R. Ct.*, die er een kijkje nam, vertelt het volgende omtrent de woningen in de Upper Manstreet, een verbazend arme buurt.

De woningen hadden 1 of 2, soms 3 kamers, waren 3 verdiepingen hoog en door een stelsel van balcons, die door ruime, brandvrije en goed geventileerde trappen, bereikt konden worden, was verkregen, dat iedere woning een buitendeur had. Het door een flink hek omgeven dak was ingericht als speelplaats voor de kinderen. Aan den voorkant was de rooilijn belangrijk achteruit gezet, zoodat de straat een voldoende breedte had gekregen en langs de achterzijde van de woningen, die in een aangesloten rij waren gebouwd, liep een vrij breede gemeenschappelijke plaats met cementen vloer. Opmerking verdient nog, dat de privaten in een afzonderlijk bij elk huis gebouwd gedeelte geplaatst waren en dat door dit gedeelte van de hoogste verdieping tot beneden een steenen tunneltje liep, dat bestemd was voor de berging van asch en vuilnis, welke er door het overhalen van een aan de benedenachterzijde van het huis aangebrachte klep uit verwijderd konden worden.

De woningen in de Hornby Street geleken in vele opzichten op die in de Upper Mann Street. Een speelplaats op het dak was hier echter niet aanwezig. De toegang tot elke 8 à 10 woningen had hier plaats door een aan den voorkant gebouwd, open en goed geventileerd steenen trappenhuisje.

De geheele Hornby-Street-buurt omvat 23 blokken met 453 woningen, waarin 2446 menschen wonen; 50 woningen hebben 4, 221 3, 173 2 kamers en 9 1 kamer. De hoogte van ieder kamer bedraagt 9 voet, 10 inches en de oppervlakte der woonkamer is 150 voet of meer, van de slaapkamer 120 voet, van de tweede slaapkamer 100 voet en van de derde 90 voet. Iedere woning heeft een waschhok en een kleine ruimte voor het drogen van waschgoed. De huurprijs bedraagt, voor de woningen met één kamer, gelijkvloers 2 sh. 6 p., op de 1ste verdieping 2 sh. en op de 2de verdieping 1 sh. 9 p.; vóór de 2-kamerwoningen, gelijkvloers 3 sh. 6 p., 1ste verdieping 3 sh. en 2de verdieping 2 sh. 9 p.; voor de 3-kamer-woningen, gelijkvloers 4 sh. 6 p., 1ste verdieping 4 sh. 3 p. en op de 2de verdieping 4 sh., en voor de 4-kamerwoningen, gelijkvloers 5 sh. 3 p., 1ste verdieping 5 sh. en op de 2de verdieping 4 sh. 6 p. Bedenkt men, dat een groot deel der bewoners niet meer verdienen dan 15 sh. per week en zelfs velen niet meer dan 10 sh., dan moet die huur niet te laag worden geacht.

Van de oude bevolking was 71 pct. in de nieuwe terecht gekomen. De gemeentelijke woningcommissie constateerde, dat de moreele vooruitgang der nieuw behuisde bevolking reeds duidelijk te bespeuren viel, doch dat wat de zindelijkheid der bevolking aangaat, de verbetering nog niet zoo viel op te merken. Ook in dit opzicht waren echter in de woningen, die reeds eenigen tijd in gebruik waren,, reeds resultaten verkregen.

Ook de stad Sheffield geeft zich veel moeite voor woningbouw, eveneens met goeden uitslag, zoodat we ons hier nu maar eens wat krachtiger aan Engeland moeten gaan spiegelen. »Where is a will, there is a way.» We zien het ginder. Vooruit dan!

A. J. O.

KORTE BERICHTEN.

De organisatie van patroonswege verplichtend gesteld. — Deze nieuwigheid doet zich voor te Ammsweil (kanton Thurgau, Zw.), waar de «Stickfabrik» met haar arbeiders een collectief contract heeft aangegaan en daarbij bepaald: «Alle mannelijke en vrouwelijke arbeiders moeten behooren tot het «Vérband Schweizerischer Stickerei-Arbeiter,» met welke vereeniging dan ook het contract is gesloten.

Deze erkenning der organisatie gaat intusschen wel niet ver, want zij doet te kort aan de vrijheid der arbeiders omtrent de keuze hun-

ner vereeniging. Dat «Verband» kon wel eens een verkeerde strekking hebben of krijgen, zoodat het lidmaatschap geenszins voor ieder ware aan te raden.

Leerlingwezen. — De sociale ideeën gaan wel vooruit. Zoo schrijft thans *Ons Blad*, geïllustreerd maandblad voor kookkunst, hôtelwezen en aanverwante nijverheid te 's-Gravenhage, een prijsvraag uit, niet voor een nieuwe pudding of een fraaien schotel, wat men allicht zou verwachten, maar voor: «De beschrijving en volledige uiteenzetting van een plan tot introductie van het leerlingen-stelsel in het koksvak in Nederland." Een uitmuntend denkbeeld!

De leerlingentijd moet vallen tusschen volle 15 en volle 19 jaren (vanaf 16 tot en met 19). Overigens worden inzenders geheel vrij gelaten in de behandeling van het onderwerp. Hun antwoord behoeft dus, voor wat de uitsluitende vakopleiding betreft, volstrekt niet te loopen over den termijn van volle vier jaren. Deze leeftijden zijn enkel genomen om een norm te behouden die gemakkelijk kan zijn bij de beantwoording.

Uitgekeerd wordt als eerste prijs honderd gulden, als tweede prijs een kookboek, ter waarde van 30 gulden, zoodat de redactie nog al wat over heeft ook voor een goede uiteenzetting. Wij zien met belangstelling den uitslag te gemoet.

Opeenhooping van bestellingen. — De New-Yorksche koopersbond heeft verleden jaar met succes geageerd tegen de «Christmascyeltru» (Kerstmis-wreedheden), waaronder men dit moet verstaan: de menschen wachten met hunne bestellingen zoo lang, dat aan het gereedmaken ervan met koortsachtigen ijver moet worden gearbeid, waarbij, om klaar te kunnen komen, ook van kinderarbeid misbruik moet worden gemaakt.

Dank zij de agitatie der koopers-liga, gesteund door de werkgevers en de pers, zijn toen metterdaad de Kerstmisbestellingen over een langer tijdperk verdeeld dan eerst.

Natuurlijk was de actie jaarlijks herhaald, wil het publiek niet in den ouden sleur vervallen. O.

Sociale Actie. — Onder dit opschrift schrijft de (a.-r.) *Bevelander* eenige zeer waardeerende regelen over den socialen arbeid der Katholieken, die we hier overnemen, met spatiëering onzerzijds van sommige woorden:

«Een lust is het, de reuzen-actie waar te nemen, welke in de laatste tijden de Roomsch-Katholieken ter voorlichting van het volk en ter belichting van de moeilijke vraagstukken van den tegenwoordigen tijd ten toon spreiden.

«Onder hunne leiders treft men tal van niet alleen geleerde en wetenschappelijke, maar ook diepernstige mannen aan, die den nood des volks op het hart dragen, en die weerstand bieden aan den Sirenenzang van het verleidelijk socialisme, dat ons volk, behalve met een wreedaardig knechtschap, ook met godsdienstloosheid bedreigt.

»Dat verheugt ons. Dat doet ons weldadig aan. Het verwijt trof dikwijls de anti-revolutionairen, dat zij, door met de Roomsche Christenheid in bond te gaan, haar eere als democratische partij te grabbel gooide.

Maar nu, als het ons past op bondgenooten fier te zijn, nu vragen wij, noem ons een partij welke op meer praktische en voor uitvoering vatbare wijze dan de Roomsche de sociale kwestie in het hart grijpt. Zij doen stappen in de richting van de verbetering der maatschappelijke toestanden, veel meer dan tien ruziecongressen der sociaal-democraten te zamen."

Collectief contract en leerlingwezen. — De meeste der vele Duitsche «Tarifverträge" hebben geen of zeer onvoldoende voorschriften betreffende het houden van leerlingen. Een uitzondering vormen de grafische vakken en een enkel contract in de metaal industrie, waarbij het leerlingwezen in bijzonderheden wordt geregeld.

Een tiental contracten bij het bouwbedrijf houden zich met het leerlingwezen slechts in zooverre op, dat omschreven wordt wie onder jonggezellen worden verstaan; meestal blijft men dit nog 1 of 2 jaar na den verstreken leertijd. Slechts een enkel verdrag bij dit bedrijf drukt duidelijk uit, dat de bepalingen slechts gelden voor volleerde arbeiders. 't Werd gesloten te Stuttgart en bepaalt: «Het loon voor volslagen metselaars en timmerlieden bedraagt enz."

De metselaarspatroons van Reutling streefden ook naar zoo'n bepaling en wel om er van verzekerd te zijn, dat zij tegen het voorgeschreven minimum-loon ook minstens minimum-arbeid ontvangen zouden. Daarom verzonnen zij deze bepaling, om in 't contract in te lasschen:

«Voor arbeiders, die na 1 April 1890 geboren zijn, zullen de bepalingen van dit contract slechts geldig zijn als zij een geregelden leertijd doorloopen hebben en de gezellenproef afgelegd hebben."

De vertegenwoordigers der werknemers verklaarden er mede in te stemmen, dat tusschen volslagen metselaars en onvoldoend-opgeleide hulpkrachten onderscheid werd gemaakt, maar gaven deze lezing aan:

«Arbeiders, die na 1 April 1890 geboren zijn, worden door de patroons slechts dan aangesteld als zij een geregelden leertijd doorloopen en de gezellenproef afgelegd hebben."

Deze formuleering was in zooverre voor de werkgevers minder gunstig, dat zij bij gebrek aan werkkrachten geen jonge onvoldoend onderlegde werkkrachten kunnen aanstellen.

Vak-secretarissen. — Op 't Ruskin-college in Oxford zijn op 't oogenblik 50 werklui-studenten n.l.: twintig mijnwerkers, zeven machinebouwers, vier wevers, vier spoorwegmannen, twee ketelmakers en dertien van even zoo veel andere vakken. Die zullen mettertijd de Secretarissen der vakvereenigingen worden, na eerst praktisch te hebben gewerkt. Dat kan goed worden! Als men bij ons maar alvast eens begon met de Sociale Week goed te volgen.

Bestrijding werkloosheid te 's-Gravenhage. — Ter bestrijding van de werkloosheid trachten B. en W. zooveel mogelijk de daarvoor in aanmerking komende van gemeentewege uit te voeren werken te doen verrichten gedurende de wintermaanden. Zal dit ook dezen winter geschieden, dan verdient het aanbeveling tijdig gegevens te verzamelen omtrent de personen, die op deze wijze te werk zullen worden gesteld. Behalve aan de voorwaarde toch, dat zij minstens een jaar in de gemeente woonachtig zijn, moet voldaan worden aan zekere eischen van geschiktheid, opdat zooveel mogelijk aan werk worden geholpen zij, die daarvoor het eerst in aanmerking komen. Een onderzoek hiernaar zal tevens bevorderlijk zijn aan de kennis van omgang en aard der heerschende werkloosheid.

B. en W. hebben zich dit onderzoek, naar het voorbeeld met name van Woolwich in Engeland, als volgt gedacht:

Van zekeren dag af worden verkrijgbaar gesteld gedrukten, waarop ieder die beweert werkeloos te zijn een aantal vragen moet beantwoorden en deze antwoorden eigenhandig onderteekenen. Gevraagd wordt o. a. naar het gezin, enz. en naar den laatsten en voorlaatsten baas. Deze formulieren moeten terugbezorgd worden en op grond daarvan stelt één persoon (een betaalde ambtenaar) een onderzoek in. De ambtenaar brengt verslag uit aan een commissie, die zoo noodig nadere inlichtingen inwint en beslist over het al dan niet in aanmerking komen van den werklooze voor indienststelling.

Kan de Raad zich hiermede vereenigen, dan zouden B. en W. het bestuur van de Arbeidsbeurs willen verzoeken op te treden als de hier bedoelde commissie, terwijl zij tot bestrijding van de kosten van een tijdelijk aan te stellen ambtenaar, druk-, advertentie- en wellicht nog andere kosten, voorstellen de begrooting voor 1907 aan te vullen met een nieuw volgnummer 187bis; «Onderzoek in verband met werkloosheid" en uit te trekken op een bedrag van f 1000.—

Boycot door koopers. — Een belangrijke quaestie is aanhangig bij het Supreme Court te Washington, n.l. een proces van de «Buck Stove and Range Company" te St. Louis tegen de «American Federation of Labour", welke arbeidsbond genoemde maatschappij boycot, omdat zij in hare werkplaatsen tien in plaats van negen uur liet arbeiden. De bond heeft de leden van de aangesloten vereenigingen opgewekt niet meer de koopen in de winkels der maatschappij of bij die kleinhandelaars, welke artikelen, door de maatschappij vervaardigd, verkoopen.

De directie der maatschappij acht het optreden van het Bonds-

bestuur onwettig. Zij redeneert aldus: De Sherman-wet verbiedt elke Amerikaansche maatschappij eenige handeling te verrichten die den handel kan beperken en dat is dan ook de reden dat aan de Standard Oil Trust, die beschuldigd werd de Sherman-wet te hebben geschonden, een zoo reusachtige boete is opgelegd. Maar dan moet het ook aan een arbeidersbond verboden zijn een beweging op touw te zetten om door plaatsing eener maatschappij of firma op de zwarte lijst en door boycot zulk een onderneming ten gronde te richten. Men moet niet alleen het publiek en de arbeiders tegen misbruiken beschermen, maar ook de handelsmaatschappijen.

Het geval wekt te meer belangstelling omdat de president van de «Buck Stove and Range Company", de heer Van Cleave, tevens president is van de «National Association of Manufacturers", de groote patroonsvereeniging.

Aandeel in de winst. — Ten jare 1873 begonnen in Frankrijk 10 firma's hun personeel aandeel in de winst toe te kennen, thans doen het er ongeveer 100.

De uitbreiding van het systeem werd zeer in de hand gewerkt door de in 1879 gestichte »Société pour faciliter l'étude pratique de diverse méthodes de participation du personnel dans les bénifices," die op de Parijsche tentoonstelling van '89 bekroond werd. Ze is intusschen meer tevreden over haar theoretische resultaten dan over haar practische, al dient erkend, dat de firma's, die de winstdeeling invoerden, alle aan dit systeem trouw bleven en er zich zeer wel bij bevinden. (De firma LADAIRE heeft een verzekeringskapitaal van 3 millioen en betaalt een jaarlijksche rente van 1500 frs; en de firma LAROCHE bezitten de deelhebbers in de winst thans meer dan $^1/_8$ van het aandeelenkapitaal, enz.) De winstdeeling komt vooral veelvuldig voor bij verzekeringsmaatschappijen, spoorwegen en drukkerijen. Een uiteenloopende combinatie!

De hoop, dat de winstdeeling een krachtige bescherming tegen stakingen zou zijn, heeft zich *niet* verwezenlijkt. In overweging is dan ook de invoering van een verval-clausule bij stakingen (clause de décheance), die de deelhebbers bij overschrijding van zekeren duur bij ongerechtvaardigde stakingen van hun recht op winst vervallen verklaart. Vroeger heeft men over invoering van zoo'n bepaling ook al eens gedacht. zonder haar in te voeren. Thans bestaat er meer neiging toe, »wijl de positie der ondernemers verminderd is." Een vast besluit is echter nog niet genomen.

Het Concurrentiebeding. — Een schroevenfabrikant te Berlijn vorderde van den vroegeren chef zijner expeditie een schadevergoeding van 500 Mark, omdat deze binnen twee jaar na zijn ontslag in dienst was getreden van een concurreerende firma.

De aanklacht was juist; de ontslagene was zelfs onmiddellijk van de eene betrekking in de andere overgegaan. Men moet echter weten, dat zijn eerste patroon hem wel een verlokkende aanbieding had gedaan, doch slechts 115 Mark per maand betaalde, ontwijkend antwoordde op verzoeken om loonsverhooging en botweg zijn toestemming tot verandering van dienstbetrekking binnen den contracttijd weigerde, hoewel de bediende in quaestie 25 Mark meer kon gaan verdienen. Hierbij komt nog, dat deze van expeditie-che reiziger werd.

Een en ander deed den voorzitter van het koopmansgerecht beproeven, of de schroevenfabrikant van zijn eisch wilde afzien, maar deze weigerde, ja vorderde ook nog, dat zijn ex-bediende zou verplicht worden ontslag te nemen uit zijn nieuwe betrekking. Dit weigerde echter het gerecht: geen dubbele straf, zei het, en.... veroordeelde den bediende tot betaling der volle 500 Mark. Er zat niets anders op.

Laten we nu eens zien hoe dit geval had kunnen afloopen onder vigueur van onze wet op het Arbeids-contract.

Concurrentie-bedingen kunnen ook hier te lande worden aangegaan, mits schriftelijk en slechts met een meerderjarigen arbeider, terwijl de wet zorgt voor beschermende bepalingen. Vooreerst kan de rechter ingrijpen; hij kan, zoowel op de vordering des arbeiders, als wanneer deze — in rechten door zijn patroon aangesproken — zich behoorlijk weet te verweren, het beding geheel of gedeeltelijk te niet doen op grond dat, in verhouding tot het te beschermen belang der werkgevers, de arbeider er onbillijk door wordt benadeeld. De arbeider kan dus niet alleen trachten van een z. i. te veel eischend beding af te komen, maar kan het er ook op wagen met de overtreding ervan; doet de patroon hem in zulk een geval een proces aan, dan nog zal de rechter niet louter letten op den gepleegden contractbreuk maar in aanmerking nemen de belangen des arbeiders, wat het Berlijnsche «Kaufmanns-gericht» blijkbaar niet doen kon.

Voorts kan de patroon aan het beding geen rechten ontleenen, indien hij de dienstbetrekking onrechtmatig heeft doen eindigen of de arbeider door opzet of schuld een dringende reden heeft gegeven, op grond waarvan deze zijn dienst of zelf opzegde of door den rechter de dienstbetrekking ontbonden zag verklaren. Deze beschermende voorschriften zijn daarom van groote beteekenis, wijl zij van het concurrentie-beding de scherpe kanten afslijpen of ten minste kunnen verhoeden, dat tusschen partijen een verstandhouding ontstaat, welke een van beiden het leven vergalt.

Ten slotte zegt de wet nog: indien door den werkgever van den arbeider eene schadevergoeding is bedongen voor het geval, dat deze in strijd handelde met het concurrentiebeding, zal de rechter steeds bevoegd zijn die schadevergoeding op een kleinere som te bepalen, zoo de bedongene hem bovenmatig voorkomt. M. a. w.: een schadevergoeding mag de patroon wel bedingen, maar als hij te veel eischt, mag de rechter ingrijpen.

Summa Summarum: die expeditiechef had onder de werking van ons Arbeidscontract alle kans gehad er beter af te komen.

We merken hierbij op, dat het teugellooze concurrentiebeding in Duitschland alles behalve algemeen instemming vindt. De Bond van Katholieke koopmansvereenigingen sprak dienaangaande in zijn jaarvergadering volgende wenschen uit:

a. een concurrentiebeding met personeel, dat niet meer dan 2400 Mark per jaar bedraagt, is nietig;

b. de overeengekomen schadevergoeding mag de helft van het jaarlijksch inkomen niet te boven gaan;

c. de duur van het dienstverbod mag hoogstens een jaar bedragen.

Bovenbedoelde Berlijnsche schroevenfabrikant was klaarblijkelijk geen lid van dezen Roomschen Bond. A. J. O.

NIEUWE BOEKEN.

ROBIQUET, P. Histoire et droit. 2 vol. *Paris*, 1907. 16°. 7 fr.

SMIT, M.. De grondslagen van ons verkeersrecht in theorie en praktijk. *Kampen*, 1907. 8°. 440 pp. 6 fl. 90 c.

Studien, Münchener volkswirtschaftliche. Herausgegeben von *L Brentano* und *With. Lotz.* 80.—82. Stück. *Stuttgart*, 1907. 8°. 18 M. 50 pf.

Inhalt: 80. Die Eissenhüttentechnik und der deutsche Hüttenarbeiter. Von Hs. Ehrenberg. IX, 204 pp. 4 M. 50 pf. — 81. Die Bedeutung der Binnenschiffahrt für die deutsche Seeschiffahrt. Eine Studie über Deutschlands Seeverkehr in seiner Abhängigkeit von der Binnenschiffahrt im Zeitraum 1890—1903. Von Th. M.. Cords. VIII, 429 pp. 9 M. 20 pf. — 82. Die Nürnberg-Fürther Metallspielwarenindustrie in geschichtlicher und sozialpolitischer Beleuchtung. Von K. Rosenhaupt. X, 219 pp. 4 M. 80 pf.

VAN WISSELINGH, E.. J.. De grootboeken en de wetten en besluiten op het stuk der nationale schuld bestaande. 2 dln. *Amsterdam*, 1907. 8°. 8, 393, 8, 156 pp. 4 fl. 90 c.

BONNIOLS, G.. La suppression des conseils de guerre. *Paris*, 1907. 8°. 6 fr.

GROBER, J.. Einführung in die Versicherungsmedizin. *Jena*, 1907. 8°. VII, 187 pp. 3 M. 60 pf.

MARX, HG. Einführung in die gerichtliche Medizin für praktische Kriminalisten. *Berlin*, 1907. 8°. VII, 130 pp. *Mit 14 Abbildgn.* 2 M. 40 pf.

DE FRANCISCI, G.. G.. Commercio internazionale e politica commerciale. *Palermo*, 1907. 8°. XV, 475 pp.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: De opleiding van den onderwijzer, door G. M. A. JANSEN. — Het DR. ARIËNS-fonds III, door fr. ILDEPHONSUS Ord. Cap. — Uit Tijdschriften: De Duitsche sociaal-democratie en het Internationale socialisme. — Berichten en Medeelingen: Katholieke Dienstboden-vereenigingen. — Korte Berichten: Vacantiedagen. — Gemeentelijke arbeidsbeurs en werklooze verzekering. — Bier en ongevallen. — Sociaal-democraten als werkgevers. — Hongaarsche landarbeiders. — Onderlinge arbeidsbeurs. — Rechtskundige bijstand. — Portugeesche rustwet. — Wie een ambacht heeft geleerd. — Stijging van loonen. — Nieuwe Boeken.

DE OPLEIDING VAN DEN ONDERWIJZER.

't Is in den laatsten tijd weer uit verschillende hoeken, dat, — zooal geen klachten rijzen, dan toch stemmen zich verheffen in zake de opleiding onzer *mannen en vrouwen*, die belast worden met het onderwijs aan onze kinderen. We lazen in de kranten weer eens over de zoo noodige samenwerking van huis en school, opdat het kind toch in eene goede richting geleid worde.

We lazen weer van de noodzakelijkheid, dat bij het vervullen van een zoo verheven en moeilijke taak geen broodzorgen drukken. We lazen van kringen, waaruit de aanstaande opvoeder der jeugd moeten voortkomen, en in verband daarmee over al of niet kostelooze opleiding. We lazen van groote bezwaren, om aan zoo jeugdige menschen een »akte van bekwaamheid" te zien uitgereikt, waar van bekwaamheid in zake de eigenlijke kwestie der opvoeding in 't geheel geen sprake kan zijn. We lazen van de opruiming der normaallessen, en de oprichting van kweekscholen, met de noodzakelijke gelegenheid tot practische vorming voor de aanstaande opleiders tot christelijke en maatschappelijke deugden.

De laatste twee punten vooral interesseeren ons bijzonder. En wel, omdat naar onze bescheiden meening dáár de schoen wringt.

Te *jong* onderwijzer — te *vroeg* en te *gemakkelijk* »bekwaam" is de opgeleide, die zich met het laatste ook heel »geschikt" acht. Nog steeds genoodzaakt tot *klaarmaken*, nog steeds verhinderd om de *wezenlijke geschiktheid* aan te brengen is de opleider, die het laatste toch zoo noodzakelijk oordeelt!

In de *Nieuwe Courant* van 11 Febr. vonden we een ingezonden stuk, waarin een tegenstander van het oprichten eener nieuwe kweekschool o. a. het volgende schrijft:

»Beschouwen we de eischen, gesteld aan de (hulp)acte, wat van naderbij, dan is de kennis van de geslaagden *niet veel van beteekenis*, evenmin als de *algemeene ontwikkeling*, terwijl de ondervinding leert, dat de *praktische bekwaamheid van bijna allen zeer* veel te wenschen overlaat

»*En toch* geeft de regeering den geslaagden een »acte van bekwaamheid." Is het te verwonderen, dat *bescheidenheid niet in aller tuintjes wast?* Kan het bevreemding wekken, dat de jongelui zoo gaarne *het hoogste woord voeren* in alle schoolzaken? En volgt daaruit niet, dat ze zich te »knap" voelen, om van anderen te leeren? M. i. deugt het niet, dat zulke ondrwijskrachten (?) een salaris ontvangen (ik zeg niet »verdienen") van f 500 en daarboven.

Maar evenmin deugt het, dat ouderen, in de practijk meer bedrevenen, moeten *zoeken naar bijverdiensten* om als personen van dertig jaar en daarboven op bescheiden voet een gezin te kunnen onderhouden. Is het te verwonderen, dat *ontevredenheid veler gemoedsstemming beheerscht?*

»Was de gelegenheid, om onderwijzer te worden, niet zoo gemakkelijk, desnoods niet zoo goedkoop, maar waren dan ook de vooruitzichten oneindig veel beter, wat zou ons onderwijs *daardoor gebaat zijn*."

Ziedaar woorden, die wèl nadere overweging verdienen! Daar zijn eenige regelen neergeschreven, die èn harde waarheden èn behartenswaardige wenken bevatten.

We lezen, dat de kennis van de geslaagden niet »van veel beteekenis" is. Helaas — na het te hebben beâamd, moeten we er aanstonds, op grond van ervaring, bijvoegen, dat toch aan die schijnkennis, aan de theoretische geleerdheidjes nog maar al te veel tijd en moeite moet worden besteed. Zooveel, dat de noodige tijd ontbreekt voor wat het zwaarst moest wegen: de *algemeene ontwikkeling*, en de *praktische vorming*. Dat de laatste zaken »*zeer* veel te wenschen overlaten" — moet dus eveneens worden beâamd, terwijl we daar terstond de opmerking aan toevoegen, dat het slechts een natuurlijk gevolg is van de noodzakelijkheid, in zoo *korten* tijd van »studie" *zooveel* weinig-beteekenende kennis aan te brengen.

Zijn hier dan geen contradicties? Zeer zeker: verscheidene. Een korte tijd van «studie» voor veel «kennis»: deze contradictie vraagt als oplossing *meerdere studiejaren*, of liever studie- + oefenjaren. Veel kennis, die echter zoo weinig beteekent: dat is een contradictie, die de praktische kennis, de kennis van *opvoeden*, vóór alles als bewijs van geschiktheid verlangt.

En: voor algemeene ontwikkeling en praktische vorming ontbreekt de noodige tijd... Maar deze contradictie wordt allicht door den niet-ingewijde al zeer belachelijk gevonden... Hij vraagt: neemt men dan niet voor wat het zwaarst weegt *allereerst* den noodigen tijd? En hij krijgt van den ingewijde ten antwoord: 't is de *grootste* der contradicties, welke ons dat belet; immers we lazen: «En toch geeft de regeering den geslaagden de akte van bekwaamheid»?

En toch — ja, dat is: al mankeert ook nog veel, al mankeert misschien nog *alles* aan de algemeene ontwikkeling en de praktische geschiktheid — *toch* krijgt hij de akte van «bekwaamheid», dat is: hij wordt na een voldoend examen in veel zaken, die in 't geheel niet «van beteekenis» voor het eigenlijke doel zijn, en al heeft hij in dat geval ook heel niet «voor de klas gestaan» — als *geslaagd* onder de «bekwamen» opgenomen,.... en de jeugdige, die het *opvoeden* nu feitelijk *moet gaan leeren* — acht zich ook daarin vanzelf *bekwaam*, dat is: acht zich *geschikt* om kinderen verstandelijk en zedelijk voor het leven te vormen; hij schaart zich met zelfbewustheid in de rij der *mannen* en *vrouwen*, wien de zware taak van verantwoordelijk opvoeder wordt op de schouders gelegd, gedrukt....

En toch — ja, na dat veelzeggende «en toch» is het zeer begrijpelijk, dat de inzender eenige harde waarheden verkondigde, of beter: eenige oude waarheden herhaalde, in den vorm van een paar vragen, waarin we van »bescheidenheid" en van »het hoogste woord voeren", en van zich »knap voelen" lezen — en dat hij smalend van zulke onderwijs-*krachten* gewaagt.

Waar we zooeven zeiden, dat de geciteerde regelen ook behartigenswaardige wenken bevatten, daar hadden we allereerst op 't oog de Staatszorg zelve. En nu we zien, dat die Staatszorg ons niet van de oude gebreken zal verlossen — immers, er werden reeds eenige »rijksnormaallessen 1e klasse" opgericht, met 3 vaste en 'n paar »losse" leerkrachten, alwaar hoogstens wat meer les gegegeven kan worden, doch van »opleiden voor het vak" alweer geen sprake is — nu mogen we ook hier ter plaatse een enkel woord voegen bij de meerdere wenken en wenschen, die tot heil onzer kinderen, omdat het *hunne* opvoeding betreft, in den laatsten tijd weer werden en worden ten beste gegeven.

De inzender in de *N. Ct.* — een lid van de Haagsche (?) schoolcommissie — gaf ons duidelijk te verstaan, dat de Staat niet zoo gemakkelijk een »acte van bekwaamheid" moest uitreiken, niet zoó'n brevet moest geven, als er slechts van eenige »niet veel beteekenende" kennis, en geenszins van algemeene ontwikkeling en praktische geschiktheid sprake was.

Wij denken er ook zoo over. Reeds zou de algemeene ontwikkeling worden beproefd, indien de kennis, welke men op het examen vroeg, wat *meer beteekende:* indien men bijv. vele regels, regels en nogmaals regels, door denk- en redeneerstof, indien men veel gememoriseerde boekentaal door het levende woord, indien men een flinken dosis theorie door praktijk verving.

Men zou, wat ons betreft, in 't examenprogram kunnen behouden, wat men erin heeft staan — maar, waar dat program reeds zoo menigmaal vrij rekbaar bleek, moest men dat rekbaar thans eens gaan aanwenden door de praktische toepassing in 'stede van voor *zoogenaamde* toepassingen, welke we vaak met den klein-burgerlijken naam van «loopjes» of «kunstjes» hooren betitelen; voor de toetsing aan denk- en zegkracht; voor waardebepaling der algemeene verstandsontwikkeling.

En wat is hiertoe reeds allernoodigst? Een langere oefentijd voor den opgeleide. *Oefentijd* zeggen we: studietijd niet alleen, maar tijd voor verwerking der studie en voor het praktisch leeren-doen daarbij.

De reeds genoemde inzender gaf in 't vervolg van zijn stuk zijne oplossing der kwestie. Hij wilde den studietijd op 12-jarigen leeftijd doen aanvangen; op den 15-jarigen moest de kweekeling een eind-examen ongeveer gelijk aan dat der H. B. S. met goed gevolg ondergaan; hij kon dan de volgende 3 jaren praktisch worden geoefend. Wie het eind-examen niet met gunstig resultaat aflegde, moest worden ontslagen.

Daarmee is dus een langere opleidingstijd, ook een flinke oefentijd gevonden. Voor studietijd neemt de schr. een jaar minder dan thans, terwijl hij waarschijnlijk met de karakteriseering van het eind-examen ook een aanbrengen van wat meer »beteekenende" kennis wilde voorbereiden.

In die richting kan inderdaad goed worden gewerkt. Het denkbeeld van een 3-jarige praktische oefening juichen wij vooral toe, maar... ons groote bezwaar zou blijven, dat toch op te *jeugdigen* leeftijd de opvoeder *der jeugd* zijn *zelfstandig-verantwoordelijk* opvoedingswerk moest aanvangen!

Neen — niet een langere opleidingstijd door vroeger te beginnen — maar door later te eindigen!

Of bovendien zoo'n tweemaal driejarige periode de gewenschte zou zijn, — of 't eerste drietal jaren weer niet uitsluitend 'n examen-dressuur zou worden, — of de aangegeven richting voor het verkrijgen van meer beteekenende kennis en algemeene ontwikkeling bevorderlijk zou zijn, — of 't billijk zou zijn den theoretisch minder «bekwame», maar praktisch misschien zeer *geschikte,* te verwijderen: ziedaar vragen, die allicht velerlei antwoord zouden uitlokken. Er kan in die richting goed worden gewerkt, hebben we dan ook gezegd: wij twijfelen geen oogenblik, of voor 'n meer praktische opleiding zal de Staat, zoodra hij tot dat punt zijn zorgen uitstrekt, genoegzaam praktische voorlichting kunnen erlangen, om tot een door alle partijen gewenschte oplossing te geraken.

Is *die* Staatszorg echter weer op de lange baan geschoven? Zullen de nieuwe inrichtingen alleen haar bestaan ontleenen aan de omstandigheid, dat de opleiding aan vele normaallessen al te treurig was? Zal het minder treurige dan nu bestaan in het geven van wat meer zorg

aan.... de examen-dressuur, het klaarmaken voor de gewraakte, maar nog onveranderde akte van «bekwaamheid»? Wat geven die nieuwe inrichtingen, welke men geen kweekscholen *mag* en geen «kweekschooltjes» *wilde* noemen — voor algemeene ontwikkeling en praktische opleiding?

Helaas — weinig of niets vermogen ze, en evenmin trouwens vermogen 't de reeds bestaande, al willen deze alle nog zoo gaarne — als de akte van *bekwaamheid* niet tevens een brevet van *geschiktheid* zal zijn. Als de opleidingstijd niet verlengd en verlegd wordt, met het oog op *het* examen. En als de positie van den onderwijzer-opvoeder niet wordt verheven!

Verlengd met een paar jaar — ter voldoening aan een examen-eisch in zake *opvoedkunde*, maar heel anders begrepen dan tegenwoordig, nu men met het opdreunen van wat boeken-pedagogiek ruim volstaan kan.

Verlengd — ter verbreeding van den studietijd tot oefentijd — ter verkrijging van een algemeene ontwikkeling, welke men van Staatswege moet verlangen alvorens een akte van *bekwaamheid* wordt uitgereikt.

Verlegd — maar naar boven, naar 20-, 21-jarigen leeftijd, opdat de «geslaagde» reeds voor zijn slagen, voor zijn verwerven van een bekwaamheids-bewijs, »in zijn klasse thuis» was.

Verlegd — opdat er werkelijk een onderwijs-*kracht* voor de klasse kome, van wie de kracht eener goede leiding, van beheersching en tucht en takt, in één woord: van wie waarlijk *opvoedende kracht* kan uitgaan.

En dan voor *het* examen. Voor het éene examen, dat den candidaat een brevet van bekwaamheid en geschiktheid beide moet geven. *Het* examen, dat hem geen onderwijzer noemt, alvorens hij heeft bewezen het te *zijn*, niet *misschien te worden* — niet door 'n simpel getuigenis van een paar jaar »voor de klas gestaan te hebben," maar door een serieuze verklaring van zijn bevoegde beoordeelaars, en — zijn proefstuk. *Het* examen, dat na dit krachtige en praktische onderzoek geen verder geëxamineer meer noodig acht, wijl meerdere theoretische bekwaamheid *voor* »de school" onnoodig is, en meerdere geschiktheid *door* »de school" wordt verworven.

Eindelijk — een meer *verheven positie*. Dat is: een positie niet van »bekwame," zich »knap" wanende jongmaatjes, maar van werkelijk knappe en pedagogisch ervaren menschen, die van de noodzakelijkheid worden ontslagen »om bijverdiensten te zoeken." Een positie, die de gelegenheid beneemt, door »ontevredenheid zijn gemoedsstemte doen beheerschen", en die goede vooruitzichten verschaft, »waardoor het onderwijs gebaat wordt", omdat zich ervaren mannen en vrouwen geheel en met volle toewijding eraan zullen geven.

Reeds veel is er over die zaken geredeneerd en gedelibereerd, door mannen van praktijk en ondervinding, door mannen van verschillende »politieke« richting. Al vele malen is over de opleiding onzer aanstaande onderwijzers en onderwijzeressen gesproken en geschreven; uit vele hoeken hebben de stemmen over de gebreken van ons examen-stelsel geklonken, en die stemmen klinken nu alweer en krachtiger. »En toch« — geeft de regeering nog steeds de akte van »bekwaamheid« aan — onbekwamen in overvloed. Onbekwamen, omdat voor hun zware taak noch de vereischte ontwikkeling, noch de vereischte kracht, noch de vereischte ervaring kunnen bestaan. Omdat zij voor het laatste *te jong*, voor het eerste *te groen* zijn. Omdat zij te veel boekengeleerdheid moeten verzwelgen, en te weinig tijd en gelegenheid overhouden om praktische kennis en ondervinding op te doen. Omdat de »opgeleide« door den Staat tot drilvleesch, de »opleider« door den Staat tot dresseur gemaakt wordt....

Men kan over deze kwestie nog redeneeren en delibereeren, en misschien ook philosofeeren en... excuseeren zooveel men wil — 't is zooals we daar zeiden, en niet anders! Zien we daar — en we *zagen* 't meermalen — den kweekeling voor zijn klasse ontluiken tot een flink opvoeder — wat moest het ons bezorgd maken, of die persoon »zijn akte wel halen zal,« omdat hij zoo moeilijk zijn spraakkunst leeren, of zijn sommen maken of zijn geschiedenis onthouden kan? Is zijn studiemakker, bolleboos in »rekenen«, in »aardrijkskunde«, in — *alle* »vakken« — zoo'n sukkel in de school, dat de onderwijzer den moed opgeeft »er iets van te maken« — wat moeten wij met zijn akte van »bekwaamheid« en hooge puntenlijst een »pluimpje van den Voorzitter« uitvoeren?... Bovendien moet de man, als hij zijn eerste *bekwaamheid* heeft, voor de hoogere bevoegdheid werken, studeeren — het »studeeren« voor »de school« bevalt hem trouwens maar zoo zoo, en... de verheven positie wordt er, zoo mogelijk, voor hun nog treuriger mee, terwijl de arme kinderen zeer wèl-opgevoed worden...!

't Is dus wel een zaak van belang, die we hier bespreken. Onze overtuiging is, dat er *wisselwerking* moet zijn tusschen Staat en opleidings-instituut. De opvoeder der jeugd moet, als hij als zoodanig zal optreden, in de eerste plaats op den leeftijd gekomen zijn, dat hij het verhevene van zijn taak kan beseffen, kan *voelen*, in de tweede plaats een flinke, praktische studie achter den rug hebben, waarvan hij door zijn examen de bewijzen zal geven; in de derde plaats een ruimen oefentijd hebben doorgemaakt, waardoor over zijne geschiktheid voor zijn taak voldoende kan worden geoordeeld.

Alzoo: hij ontvange een paar jaar, van 14—16 jaar bijv., uitsluitend onderricht voor 't examen, als nu; hij zette die studie een paar volgende jaren voort, maar oefene zich een groot gedeelte van dat tijdperk onder een kundig onderwijzer in de praktische onderwijskunde; hij verwerve zich na dien oefentijd een attest, waaruit niet zijn praktisch werkzaam geweest-zijn zonder meer, maar zijn al of niet voor de carrière berekend-zijn moet blijken, een attest, dat hem ook reeds *recht geeft* op aanstelling en bezoldiging — maar *verplicht* tot voortzetting van oefening en studie; eindelijk onderwerpe hij zich aan een theoretisch en een praktisch examen, bijv. in twee opeenvolgende jaren, en trede op 20- of 21-jarigen leeftijd de wereld in met zijn brevet van *bekwaam* èn *geschikt* opvoeder, dat hem een eervolle en goed bezoldigde loopbaan opent.

(Het zal den lezer duidelijk zijn, dat wij niets voelen voor een zich onderwerpen aan de examens, wanneer het

voorafgaande attest alle hoop op «wat waard zijn voor de onderwijzers-carrière" benemen mocht — en dat we in de *ontslag*-kwestie van den opgeleide dus tamelijk tegenover den schr. in de *N. Ct.* staan).

En de Staat — van den anderen kant? Die moet een zoodanige leiding en opleiding mogelijk maken, o. a. door ruime subsidiëering van de opleidings-inrichtingen; door bezoldiging van de jongelui, die op 18-jarigen leeftijd voor de verdere studie en praktische vorming worden geschikt bevonden; door het invoeren van het eene examen, gesplitst in het theoretische deel: beoordeeling van *kennis* en *ontwikkeling*, en het praktische deel: de *proefles;* door het examen in de eigen »school" — in beide beteekenissen — natuurlijk onder zijn behoorlijke contrôle; door een flink aanvangssalaris voor den inderdaad »geschikten" opvoeder, met flinke periodieke verhoogingen — »ten bate van het onderwijs."

Wisselwerking. Een onderzoek naar wezenlijk nuttige kennis en naar degelijke ontwikkeling en naar praktisch bekwaam-zijn; als *dat* onderzoek naar wensch uitvalt, dan ook een flinke positie met flink loon. Een opleiding, berekend op zoo'n onderzoek; berekend op het vormen van ernstig-kundige, en praktisch-taktische, en verantwoordelijkheid-voelende opvoeders en -opvoedsters natuurlijk ook.

Welk program er nu ook kome, nummer 1 blijve — of liever *worde!* — praktische bekwaamheid. Al zou ook degene, die zich als »opvoeder« van den aanvang af openbaart, eens niet in alle opzichten voldoen aan de theoretische examen-eischen; al zou hij nu eens niet »bekwaam« zijn in 't »sommen-maken«, of in 't »taalregels-kennen« of in 't »geschiedenis-onthouden«; al zou hij zelfs geen akte voor deze bekwaamheden kunnen verkrijgen... dan moet nòg de mogelijkheid bestaan, dat een praktisch mensch voor de school behouden blijve. Dan moge het bezit alleen van een attest van *geschiktheid* hem beletten, de »hoogere« betrekkingen te vervullen — *geen* beletsel mag het zijn in de school te blijven en zijn eigenlijke taak te *blijven* verrichten op een wijze, die menig knap taal- of rekenman hem niet verbeteren zal...

We denken er niet aan, te beweren, dat dit nu *de* oplossing is, al lacht ze ons als zoodanig natuurlijk zeer toe. We denken eer aan de mogelijkheid van wijzigingen, praktische wijzigingen eener »proeve».

Maar wel herhalen we onze stellige overtuiging, dat deze of andere «proeven» tot een «plan» moeten komen, dat de bestaande toestanden verbetert. Eveneens herhalen we onze meening, dat zonder wisselwerking geen heilzame veranderingen kunnen komen, — terwijl we heel aan het eind nog het vertrouwen willen uitspreken, dat — nu de wind toch uit zoo verschillende hoeken waait — ook de Staat zal gaan inzien, dat een verbeterd systeem èn van examen èn van opleiding moet worden ingevoerd, — misschien wel een geheel *nieuw* systeem, gebouwd op de grondslagen van *praktijk* en *volksbelang!*

G. M. A. JANSEN.

HET DR. ARIËNS-FONDS. III.

Zijn Katholiek Sociale Beteekenis.

Mijn vorig artikel (in No. 33, 17 Aug. l.l.) hetwelk ten doel had een klein denkbeeld te geven van de ontzettende verwoestingen, die de drankzucht onder menig opzicht in de maatschappij aanricht, eindigde met de vraag aan den lezer: voelt gij dus de *Katholiek Sociale beteekenis* van het Dr. ARIËNS-fonds?

Al vreesde ik geen tegenspraak, streng logisch geredeneerd, behoefde het antwoord nog niet bevestigend te luiden. Want laat staan, dat ook al beoogd wordt de genezing eener kwaal, die, zooals gezegd, volkomen juist genoemd wordt de *verborgen knagende beeneter der maatschappij*, dit zou op slot van rekening nog niets beteekenen, indien men dwaas en dom genoeg was om slagen in de lucht te doen. Doch neen; er wordt geen kwakzalverij gebruikt, geen behandeling à la Coza-poeder toegepast, maar men wil den waren weg op: den R. K. drankzuchtige bezorgen een *stelselmatige* behandeling in een *speciale, Katholieke* en *Hollandsche* inrichting. En hiermede staat de *Katholiek Sociale beteekenis* van het Dr. ARIËNS-fonds vast.

In haar circulaire aan de Katholieken van Nederland zegt de Vereeniging tot bevordering der verpleging van Katholieke drankzuchtigen: »De ervaring, zoo in den vreemde als in ons land, heeft aangetoond, dat vele drankzuchtigen niet tot normale, voor de samenleving geschikte menschen kunnen worden hervormd, dan wanneer zij voor eenigen tijd opgenomen worden in een bijzonder daartoe ingericht *Sanatorium.*"

Ik heb getracht mij van de waarheid hiervan zoo grondig mogelijk te overtuigen en laat de resultaten van mijn onderzoek hier thans volgen.

Ds. EDUARD HIRSCH, de »berufenste Lehrer der deutschen Trinkerheilkunde" en directeur van het oudste en zeer bekende herstellingsoord voor drankzuchtigen *Lintorf*, zeide altijd: »De gewoonte-drinkers zijn allen geneeslijk; natuurlijk niet door schelden en vermanen, maar wel door opname gedurende voldoenden tijd in een *herstellingsoord voor drankzuchtigen.*"

»Vroeger tijd", schrijft de bekende Dr. Med. MAX NONNE, een groot gezag op dit gebied, »werd in geneeskundige kringen de duurzame genezing van een drinker voor onmogelijk gehouden, en men zal moeten toegeven, dat het de geheelonthoudersvereenigingen waren, die het eerst den waren weg hebben aangewezen: de drinker moet uit de tegenwoordige, de drinkgewoonten huldigende kringen worden *verwijderd,* in een *volkomen alcoholvrije* omgeving geplaatst en hier onder *zaakkundige* verpleging naar lichaam en geest voor levenslange onthouding van alle alcoholhoudende dranken worden gewonnen. Deze *voorwaarden* zijn aanwezig in de *inrichtingen der moderne herstellingsoorden voor drankzuchtigen*".

»Het heet", getuigt MATTI HELENIUS in zijn beroemd standaardwerk, »dat reeds HIPPOCRATES een *bijzondere* geneeskundige verpleging voor drankzuchtigen heeft aanbevolen en dat bereids in 1749 CONDILLAC in Frankrijk den eisch stelde, dat de Staat *bijzondere herstellingsoorden* voor drankzuchtige krankzinnigen zou oprichten.... Het zou ons te ver voeren hier in bijzonderheden te treden. Ik wil mij slechts veroorloven, de volgende hoofdpunten

in het kort te memoreeren: De drinker is een ziek, door alcohol vergiftigd mensch. Hij kan erfelijk belast wezen, of ook door eigen schuld zich de ziekte op den hals gehaald hebben. In beide gevallen heeft hij verpleging noodig. Het is mogelijk, dat hij geneest. Hoe het ook zij, men moet het in alle geval probeeren hem te genezen. Dit kan echter het best in *bijzondere inrichtingen* geschieden, waar hij een *bijzondere* verpleging zal kunnen vinden."

In het jaar 1871 diende Dr. DONALD DALRYMPLE, Arts en Parlementslid, in het Engelsch Lagerhuis een wetsvoorstel in tot behandeling van gewoontedrinkers. Om deze vraag nauwkeurig te onderzoeken, was DALRYMPLE krachtens besluit van het Lagerhuis naar Amerika gereisd om in de sanatoria aldaar een onderzoek in loco in te stellen. Een commissie van 15 leden onder præsidium van DALRYMPLE ondervroeg een groote menigte zaakkundigen, onder wie 2 Directeuren van Amerikaansche herstellingsoorden, de bekende Dr. PARRISH en DODGE.

De commissie spreekt zich in haar zeer breedvoerig rapport uit voor *de noodzakelijkheid van Sanatoria*, welke gewoonte-drinkers zullen opnemen en verplegen.

Een der hoofdpunten, waarin Prof. Dr. CRAMER op het Internationaal Congres tot bestrijding van het alcoholisme te Breslau (1903) zijn referaat samenvatte, luidde:

»De genezing van den drankzuchtige is alleen maar mogelijk bij *een lang genoeg verblijf in een herstellingsoord voor drankzuchtigen.*"

»Het wordt algemeen erkend," zeggen Dr. BAER en Dr. LAQUER in hun werk: *Die Trunkzucht und ihre Abwehr*, »dat de drankzuchtige, die zijn weerstandsvermogen en wilskracht heeft ingeboet en zich of zijn familie blootstelt aan het gevaar van den staat van onvermogen, als een zieke te beschouwen is, voor wien de openbare armenzorg verplicht is beschermend op te treden. Drinkers van dit soort moet men zulk een onderkomen bezorgen, dat de maatschappij voor hun schadelijkheid en gevaarlijkheid voor de gemeenschap gevrijwaard zij en dat hun zelf de kans op genezing of verbetering gegeven wordt. *Dit is alleen te bereiken* wanneer de drinker reeds *bijtijds in een Sanatorium* wordt geplaatst, hetwelk *speciaal* voor de *behandeling van drankzuchtigen* is ingericht."

Op het voorlaatste Congres (Budapest 1905) was dit punt ook aan de orde. Mme. LEGRAIN van Parijs sprak toen als volgt:

»Hoe komt ge er toch in Godsnaam op te beweren, dat gij in uw sanatorium het alcoholisme geneest?" zeide ons op zekeren dag een prins der wetenschap, Professor aan een universiteit.

» *Wij genezen het alcoholisme niet*," antwoordden wij, »*wij leeren de alcoholisten water drinken.*"

En inderdaad, dáár bestaat de heele behandeling in. Evenals een groot Fransch geneesheer heeft kunnen zeggen: »Er bestaan geen ziekten, er zijn slechts zieken," zouden wij kunnen zeggen: »Er is geen alcoholisme, maar er zijn alcoholisten."

De behandeling van den drinker is individueel; men kan onmogelijk a priori een algemeene systematische behandeling vaststellen.

Er bestaan nochtans zekere vaste regels, welke de behandeling van alle alcoholisten gemeen heeft, regels, die steunen op de ondervinding en die zichzelf aanwijzen, wanneer men eenvoudig den drinker gadeslaat; maar deze regels vragen zelf een verschillende toepassing voor iederen zieke. En indien wij hebben kunnen zeggen, dat de behandeling hierop neerkomt: de drinkers water leeren drinken, dan wil dit zeggen, dat de behandeling niet alleen geneeskundig, maar ook en bovenal zedekundig is; waaruit volgt, dat aan drinkers water leeren drinken veel ingewikkelder kan zijn dan een typhus-lijder genezen; en daar het alcoholisme vóór alles een zedelijke ziekte is, moet derhalve haar behandeling individueel zijn.

Men kan ons onmiddellijk tegenwerpen: indien de behandeling individueel en zedelijk is, kan de zieke haar thuis ondergaan; zijn familie kan inwerken op zijn goede gevoelens. Wie zijn meer geschikt om hem goeden raad te geven dan zijn naastbestaanden? En waar zijn dan uw herstellingsoorden goed voor, waar gij, paradoxaal genoeg, zieken samenbrengt, die een individueele verzorging behoeven?

Het antwoord op deze objectie is zeer eenvoudig. De eigenlijke kwaal van den alcoholist zit in de verzwakking van zijn wil. Daar zit 'm de knoop. Hij heeft dan een bijzonderen invloed noodig, een wil, die den zijnen suppleert; vandaar de noodzakelijkheid eener voortdurende tucht, niet in schijn maar in werkelijkheid. Alles moet van den *zieke* komen; tenminste dien indruk moet hij hebben. Het is een ongelukkige, die dikwijls, ja bijna altijd, bezield is met goede voornemens en nochtans niet of moeilijk weerstand kan bieden aan zijn verderfelijke neiging. Het is een kreupele, die krukken noodig heeft, dikwijls zelfs een lamme, die een wagentje moet hebben.

Wij geneesheeren en directeuren van herstellingsoorden zijn het, die de kruk moeten wezen en die het wagentje van den lamme moeten voortduwen.

Gij zult zeggen, waarom kunnen de naastbestaanden dit niet? Wij beweren luidop, dat hun dit niet mogelijk is. Een vader, zelfs al is hij geneesheer, een moeder, ondanks haar groote teederheid, zullen nooit het noodige gezag hebben en de kracht, die vereischt wordt om den drinker te bedwingen. Het is juist ter oorzake dezer ijzeren, hoewel zachte, tucht, dat geschikte en ervaren tusschenpersonen noodig zijn.

De zieke moet heelemaal *verwijderd worden uit zijn omgeving*, uit het dagelijksch leven, uit alle mogelijke zorgen, uit de bekoringen, die hem van alle kanten overvallen. En wie ook, hetzij koning, keizer, of president der Republiek, zullen zeggen, dat zij den alcoholist kunnen gebieden water te drinken, wij dagen hen uit.

»De zieke moet leven in een omgeving van geheelonthouders, *voldoende voorwaarde om de noodzakelijkheid onzer bijzondere herstellingsoorden te verklaren.*"

Tot zooverre stemmen uit den vreemde. Maar ook in ons land luiden de getuigenissen niet anders.

In hun »*Boek van den Alcohol*«, een werk van prima qualiteit, leeren DON en V. D. WOUDE: »Daar drankzucht in zeer veel gevallen nauw samenhangt met een reeds bestaande minderwaardigheid, of een door drankmisbruik te voorschijn geroepen minderwaardigheid,

zal voor het herstel noodig zijn, dat die minderwaardigheid, geen voedsel ontvangt, — dat dus volledig met alle alcoholgebruik gebroken wordt. De ervaring, overal met de genezing van drankzuchtigen opgedaan, heeft dan ook geleerd, dat volledige onthouding een besliste voorwaarde voor blijvend herstel is. De drinkgewoonten en de aanwezigheid van drankhuizen maken het uiterst moeilijk, te midden der samenleving het herstel van drankzuchtigen te bewerken. Daarvoor is *afzondering uit de maatschappij* zeer wenschelijk. De genezing geschiedt het best in *herstellingsoorden*."

De commissie tot onderzoek naar de wenschelijkheid en mogelijkheid van gedwongen verpleging van Drankzuchtigen schrijft in haar Rapport:

»Eerste eisch der therapie is volstrekte onthouding van alle alcoholische dranken, die, ook in de zwaarste gevallen, bijna altijd zonder eenig gevaar plotseling kan worden doorgevoerd. Het spreekt van zelf: om de ziekte te genezen, neme men de oorzaak weg. Maar dat moet radicaal gebeuren; onthouding is gemakkelijker dan »matigheid", en van den verzwakten wil van den dronkaard het moeilijkste te verlangen is theoretisch even dwaas, als het in de praktijk onmogelijk is gebleken. Hoe men ook denkt over de geheelonthouding als leefregel voor gezonde menschen, verschil van meening over haar waarde voor den drankzuchtige bestaat bij de bevoegde beoordeelaars niet.

»Met de geheelonthouding van alle alcoholica gaat voor den vroegeren dronkaard gepaard een geheele verandering in leefwijze, *een volstrekt breken met vroegere vrienden en kennissen:* blijft hij in zijn oude omgeving, dan is zijn herstel des te moeilijker bereikbaar.

»Maar met »geheelonthouding" is nog niet alles gezegd, Meer dan iemand anders behoeft de drankzuchtige een *individueele psychische behandeling*: het liefdevol verkeer met een belangstellende, die zijn berouw in goede banen leidt, hem in zijn moedeloosheid moed inspreekt, zijn eerzucht prikkelt, zijn goede voornemens aanvuurt, hem zijn gevoel van eigenwaarde weergeeft, in één woord hem opheft en steunt. En daarbij hem inzicht geeft in het wezen der alcohol-vergiftiging, hem doet begrijpen, hoe de »zorgenbreker" de oorzaak werd van zijn »ellende."

»En nog is niet alles gezegd. De drankzuchtige is ook lichamelijk ziek. Allerlei stoornissen in zijn lichamelijke functies kunnen geneeskundige behandeling eischen. Goede lichamelijke verpleging is noodig, goede voeding, beweging in de buitenlucht, geregelde arbeid.

»*Al deze voorwaarden vindt men bijeen in een goed ingericht, goed geleid Herstellingsoord.*

»Hier is mogelijk een streng doorgevoerde geheelonthouding en contrôle van den lijder op dit punt; de geestelijke atmosfeer, waarin hij ademt, is opwekkend en prikkelend, zijn persoonlijke betrekking tot den Directeur wordt hem een steun en aan de lichamelijke verpleging kan alle zorg worden besteed."

Ziedaar een kort doch, naar wij hopen, zeer zakelijk overzicht van wat de wetenschap en de ondervinding betreffende de behandeling van drankzuchtigen leeren. De conclusie kan geen andere zijn, dan dat een *stelselmatige* verpleging in een *speciale* inrichting, zooals met het Dr. ARIËNS-fonds wordt beoogd, de ware is.

Nu komt het zeer dikwijls voor, dat drankzuchtigen worden geplaatst in *ziekenhuizen*, *krankzinnigengestichten*, *sanatoria vaor zenuwlijders*, *werkinrichtingen* en dergelijke. Uit het voorafgaande volgt reeds duidelijk, dat de drankzuchtige, wil hij genezen, daar niet op zijn plaats is. Om het hooge gewicht der zaak lijkt het nu echter der moeite waard, dit punt nog even nader toe te lichten. *Dr. med.* S. GANSER, die van rijke ervaring spreken mocht, — hij behandelde in 10 jaar tijd *1668* drankzuchtigen — zeide in 1901 te Döbeln op de jaarvergadering der vereeniging tegen het misbruik van alcoholhoudende dranken in Saksen: »De drankzuchtige verdient als ziek mensch ons medelijden en in ieder geval, wanneer wij dit niet van ons kunnen verkrijgen, onze hulp. Wat doen wij tegenwoordig echter om de drankzuchtigen te helpen? Wij brengen hen, wanneer zij het delirium krijgen, naar de *ziekenhuizen*, en is de aanval voorbij, dan ontslaan wij hen na korten tijd met hun drankzucht en in de overtuiging, dat daarbuiten het vroegere leven wordt voortgezet; en wanneer zij, uitgeput naar lichaam en geest, niet meer in staat zijn voor zich en hunne familie te zorgen, en de openbare armenzorg in handen vallen, dan brengen wij hen naar de *werkinrichting* en, als zij daar een tijdlang onder tuchthuis-discipline geleefd hebben, worden zij, zedelijk niet verbeterd, veel meer verbitterd en nog dieper neergedrukt dan zij tevoren waren, weder vrijgelaten. Het lijdt geen twijfel: dit heele systeem is niet alleen onrechtvaardig, daar het van een miskenning van den toestand uitgaat, maar het is ook onzinnig daar het noch den drinker helpt noch de maatschappij vrijwaart tegen de gevolgen der drankzucht. Wat moet dan eigenlijk gebeuren? Met de erkenning dat drankzucht een ziekte is, zien wij den weg, dien wij te volgen hebben, duidelijk afgeteekend: ziekten moet men voorkomen en, als zij zich toch ontwikkeld hebben, zoeken te genezen. Met zedepreeken en straffen echter kan men noch het een noch het ander bereiken.

»Of een ziekte geneeslijk is of niet, beslist de ervaring. Wat de drankzucht aangaat, is de quaestie al opgelost. Had men reeds in vroeger tijd, toen de strijd tegen den alcohol nog niet georganiseerd was, heuglijke genezingen waargenomen van drankzuchtigen, die door verplaatsing in andere omstandigheden en meestal onder vreemde hulp voor goed van hun ziekte genazen, de ondervinding op dit gebied is nog grooter geworden, sedert men in het wezen der ziekte is doorgedrongen en de methoden bestudeerd heeft, hoe men haar te lijf moet gaan, en het is zeker, dat, wanneer eerst de hulpmiddelen welke de ervaring van den jongsten tijd ons aan de hand heeft gedaan, in den noodigen omvang zijn aangewend, de vooruitzichten op de genezing van drankzuchtigen veel mooier worden, dan men nu nog vermoeden kan.

Er bestaat maar één geneesmiddel voor de drankzuchtigen; dat is de voortdurende algeheele onthouding van elken alcoholhoudenden drank, ook in de geringste hoeveelheid. Wat men vroeger dikwijls, zelfs in kringen, die de questie bestudeerd hadden, hooren kon, en wat tegen-

woordig nog dagelijks uit onwetendheid verkondigd wordt: de drankzuchtigen moesten leeren matig te zijn, heeft men al lang erkend als een dwaling, welke in het geheel geen acht slaat op het wezen der drankzucht, n.l. de onbekwaamheid der drankzuchtigen om maat te houden.

»Zoo eenvoudig echter ons middel luidt, zoo moeilijk is de toepassing daarvan.

»Wie mij gevolgd heeft, zal dit van zelf verstaan; hij zal weten, dat het niet alleen aankomt op het voornemen van den drankzuchtige, zich voor altijd alle alcoholgenot te ontzeggen, maar veel meer hierop, hem bekwaam te maken dit besluit ten uitvoer te brengen, het blinde zelfvertrouwen, waarmede hij dikwijls op eigen kracht steunt, te vervangen door een werkelijke erkenning zijner eigen zwakte, en dan eerst van lieverlede in hem de uitgedoofde wilskracht weder op te wekken en te laten aangroeien.

»Dit alles kan alleen bereikt worden door een langdurige lichamelijke behandeling onder invloed van een geneesheer-pædagoog. Hiervoor is noodig, dat men de drankzuchtigen in omstandigheden plaatst, waarin de geheelonthouding hem geen moeilijkheden baart, maar tot een bepaalde levenswijze behoort, in een omgeving, waar geen alcoholhoudende dranken te bekomen zijn en waar de neiging voor geheelonthouding door alles wat hem omringt, gevoed en bevorderd wordt; met andere woorden: *de drankzuchtige behoort op de eerste plaats en voor langeren tijd thuis in een herstellingsoord voor drankzuchtigen.*"

»De zorg der armbesturen», schrijft Statradt SAMTER van Charlottenburg in zijn zaakrijk verslag over de taak der armenverzorging ten opzichte van drankzuchtige personen, »heeft zich in hoofdzaak hiertoe bepaald, de alcoholzieken in de algemeene *ziekenhuizen* te laten behandelen en hen, wanneer hunne verdere behandeling aldaar niet mogelijk is, te verwijzen naar een *krankzinnigengesticht.* De ondervinding heeft geleerd, dat deze wijze van behandeling wel een voorbijgaande verbetering van den oogenblikkelijken toestand kan teweegbrengen, maar niet in staat is een werkelijke genezing te bewerken. Over het doel, dat bij de behandeling van drankzuchtigen moet worden nagestreefd, bestaat tegenwoordig bij de geneesheeren geen verschil van gevoelen meer. Is de drankzucht een door alcohol veroorzaakte, van lieverlede altijd grooter wordende vergiftiging der hersenen, dan kan als de eenige manier van behandeling slechts de algeheele onthouding van het gift in aanmerking komen.

In verreweg de meeste gevallen echter laat zich, daaromtrent zijn alle bevoegde beoordeelaars het eens, de drankzucht, evenals iedere alcoholvergiftiging der hersenen slechts genezen, wanneer men den drinker uit zijne omgeving wegneemt en hem in een gesticht, sanatorium, en wel het beste in *een bijzonder herstellingsoord voor drankzuchtigen plaatst.*"

De reeds meer genoemde Dr. Med. MAX NONNE vraagt: »Waar komen deze zieken nu tot heden terecht?«

En hij antwoordt: »Een gedeelte dat tot de bemiddelde klassen behoort, bevolkt de *badplaatsen* of de *herstellingsoorden* voor zenuwlijders (Bade-und Kurorte, oder die Nervenheil-und Kaltwasseranstalten). Zij komen er hier lichamelijk wel weer boven op, maar de grondoorzaak van hun lijden wordt niet weggenomen, daar de noodzakelijke voorwaarde, het leven in geheelonthouding, ontbreekt.

»Van de behoeftige alcoholisten zoekt een deel, vooral bij gebrek aan werk, de *arbeiderskoloniën* op. Hier moeten zij, wel is waar, aan elk alcoholgenot verzaken, doch na ontslag halen zij hun schade dubbel in.

Weer een ander gedeelte komt wegens in dronkenschap gepleegde misdrijven terecht in de *strafinrichtingen*, die zich natuurlijk niet op de eerste plaats met de genezing der drinkers kunnen bezighouden. De *werkinrichting* is voor vele dezer drinkers het eind-station (wanneer tusschen de werkinrichting en de gevangenis geen circulur vitiosus ontstaat) of zij komen ten laste van het *armbestuur.*

Een zeer groot aantal alcoholzieken en drankzuchtigen wordt jaarin jaaruit in de *algemeene ziekenhuizen* behandeld. Zij worden daar meestal binnen gebracht, wanneer zich ernstige orgaansafwijkingen, vooral in maag of darmen, vertoonen, of wanneer hun in den roes een ongeluk overkomen is, of wanneer een delirium is uitgebroken.

Vele, vooral grootere ziekenhuizen, hebben ook afzonderlijke afdeelingen voor alcoholisten ingericht. Deze kunnen hier wel herstel voor hun lichamelijk letsel vinden, maar niet van hun ziekelijke alcoholzucht worden bevrijd, zij kunnen, als alles goed gaat, wel is waar als drinkers volkomen ontnuchterd worden, doch van *genezing* is geen sprake.

Hetzelfde is het geval bij de opname in een *krankzinnigengesticht* van den drinker in geval eener acute alcoholpsychose. Na korter of langer tijd wordt hij wederom ontslagen, daar, wanneer de psychose voorbij is, het motief voor een langer verblijf in het krankzinnigengesticht ontbreekt. De Weener Psychiater FILKOWSKY was op het Congres te Weenen zelfs van meening, dat een langer verblijf der alcoholisten in krankzinnigengestichten het gevaar voor herval vergroot. Daarenboven zijn deze personen een zeer hinderlijk element in de inrichting, zoodat ieder directeur van een krankzinnigengesticht hen weer graag kwijt is.

Nu moet op de eerste plaats volledig erkend worden, dat door de verschillende onthoudersvereenigingen *(Goede Tempelieren*, *Blauwe Kruis*, *Katholieke Kruisverbond* enz.) jaarlijks een recht groot aantal drinkers genezen wordt; en op de tweede plaats moet worden toegegeven, dat het zelfs hier en daar gelukt, door energiek optreden en een krachtdadige aansporing een drinker tot levenslange geheelonthouding te bekeeren.

Maar dit zijn zeer zeldzame uitzonderingen, die niets veranderen aan de billijkheid van den eisch, dat een chronisch alcoholist een langdurige behandeling behoeft. Men kan heden zeggen: niettegenstaande deze feiten en ervaringen valt op te merken: 1e. dat de onthoudersvereenigingen tot heden op zeer veel plaatsen nog niet vervangen zijn, en 2e. dat bij een groot aantal drinkers de wilskracht reeds te zeer verzwakt is, om een besluit tot geheelonthouding te midden der hen omringende drinkgewoonten ten uitvoer te brengen.

Deze overwegingen hebben daarom reeds vroeger geleid tot de oprichting van *bijzondere herstellingsoorden* voor drinkers, die des te noodzakelijker bleken, hoe meer men

begon in te zien, dat een drinker slechts door opvoeding tot levenslange geheelonthouding genezen kan worden, wat *noch in het ziekenhuis noch in het krankzinnigengesticht* mogelijk is."

In haar rede, gehouden voor de vereeniging van armbesturen te Amsterdam, waarin zij de taak uiteenzette der armverzorging tegenover de drankzuchtigen, zeide Mevr. M. O. MULLER-LULOFS o. m.:

»Men zal mij toevoegen, dat reeds thans de drankzuchtige, wanneer hij aan de gevolgen zijner drankzucht lijdende is, in *ziekenhuis* of *krankzinnigengesticht* kosteloos opname vindt. Zoo is 't; de arme lijder keert zoogenaamd hersteld naar zijne woning terug, maar de oorzaak van zijn lijden is niet weggenomen; en na korter of langer tijd zal 't ziekenhuis hem opnieuw moeten opnemen, en 't armbestuur opnieuw voor hem betalen.

Wat de alcoholist behoeft, dat is niet de tijdelijke genezing van de gevolgen zijner drankzucht, maar dat is de genezing van de drankzucht zelve. Wat de alcoholist behoeft, dat is de onafgebroken invloed van den geneesheer-geheelonthouder-paedagoog; dat is de onafgebroken invloed van den mensch wiens karaktereigenschappen, wiens wilssterkte hem evenwicht geven over den wilverlamde; die gelooft in zijn beterschap; die 't gevoel van eigenwaarde weer weet op te wekken; een nieuwe toekomst in uitzicht weet te stellen; die met ontferming over hem bewogen is; die hem wil maken tot een in alle opzichten beter mensch.

Een dergelijke ideaal-verpleging kan slechts in 't Asyl verwezenlijkt worden."

En betreffende de opzending naar een *rijkswerkinrichting* vroeg zij:

»Is deze behandeling doeltreffend?

»De straf moet voldoen aan een tweeledig doel.

1. de beveiliging der maatschappij; 2. de verbetering van het individu. Wordt inderdaad de maatschappij voor den misdadigen drankzuchtige beveiligd? Geenszins. Integendeel. De kortere straf stelt de maatschappij des te eerder opnieuw bloot aan de vergrijpen van den drankzuchtige tegen de zeden, den eigendom of zelfs tegen 't leven zijner medemenschen. En dit is te bedenkelijker, daar de alcoholist door de ondergane straf in geen enkel opzicht verbeterd zal zijn. Hij is dezelfde gebleven die hij was, omdat de oorzaak zijner misdadigheid niet is weggenomen. Na zijn invrijheidsstelling zal aan den zoo lang ontbeerden drank meer dan ooit geofferd worden, waardoor aanstonds al weer een strafbaar feit gepleegd, en hij opnieuw voor korten tijd aan de samenleving onttrokken zal worden, om steeds gevaarlijker dan voorheen daarin terug te keeren. De *gevangenis* of *rijkswerkinrichting* is dan ook een eigenaardig soort ziekenverpleging, en zeer zeker de plaats, die de drankzuchtige voor zijne genezing behoeft. Omdat de alcoholist zijn misdaad in dronkenschap pleegde, behoort hij niet *korter* maar op *andere* wijze te worden gestraft."

Ook in het bovengenoemde Rapport der Commissie tot onderzoek naar de wenschelijkheid en mogelijkheid van gedwongen verpleging wordt deze quaestie besproken:

«Is het *krankzinnigengesticht* een geschikte plaats voor de verpleging van drankzuchtigen?

Van de *12* Gestichts-geneesheeren, die ons hun oordeel over deze vraag mededeelden, waren er 5 van meening, dat de drankzuchtigen wèl, 7 dat zij niet in een krankzinnigengesticht thuis behooren of bij voorkeur moeten worden verpleegd.

De *bezwaren* nu tegen de verpleging van drankzuchtigen in een *krankzinnigengesticht* zijn de volgende:

De verpleging is *niet in het belang van den patiënt*, want, bij de gedwongen onthouding van alcohol «herstellen de lijders in den regel spoedig van die verschijnselen, die tot hun interneering aanleiding geven en in dien toestand kan het voor hen niet anders dan onaangenaam en ten slotte ook nadeelig zijn, wanneer zij gedurende langeren tijd voortdurend onder krankzinnigen verkeeren.» Aan hun weldra sterk wordenden aandrang tot ontslag kan ten slotte geen weerstand worden geboden, indien althans de ethische of de geheugen-defecten niet zóó belangrijk zijn, dat op grond van dien verlenging van machtiging tot verpleging aan de Rechtbank kan worden gevraagd en verkregen.

Een alcoholist zonder belangrijke defecten, zonder complicatie wordt door den rechter, maar ook door vele psychiaters, niet als «krankzinnig» beschouwd. In hoeverre dit nu juist is, daarover valt te twisten: de natuur doet geen sprongen, en zoo is ook een grens tusschen krankzinnig en niet-krankzinnig niet te trekken. Maar ieder zal toch moeten toegeven, als hij drankzuchtigen na een maand of 3 in een Herstellingsoord waarneemt in hun rustig ordelijk gedrag, met hun volkomen ziekte-inzicht en hun zich opheffend zedelijk peil, dat zulke personen nog krankzinnig te noemen, te ver gaat, en dat voor hen het verblijf in zulk een Herstellingsoord verre te verkiezen moet zijn boven dat in een gesticht.

Want, en zeker een tweede bezwaar, het verkeer onder krankzinnigen, waaronder verscheidenen met moreele defecten, *kan toch weinig gunstig op hen werken*. Ook voelt de drankzuchtige, die het beheer over zijn verstandelijke vermogens heeft herkregen, zich te midden van krankzinnigen niet ziek meer en zal dit de verbetering van zijn inzicht in eigen toestand niet bevorderen.

Het krankzinnigengesticht kan, practisch gesproken, niet voldoen aan de eischen, die de verpleging van drankzuchtigen stelt. Hoofdvoorwaarde voor de genezing van een dronkaard is, dat hij worde gebracht in een *omgeving van geheelonthouders*. Hij moet als het ware aanschouwelijk onderwijs ontvingen in de nuchterheid. Hij moet door het voorbeeld van zijn verzorgers de overtuiging erlangen, dat men door geheelonthouding zijn vreugde aan het leven eerder verhoogen dan verlagen kan. Waar is nu het krankzinnigengesticht, dat in opzicht aan de behoefte van den dronkaard voldoet? In sommige gestichten is bier b. v. als feestdrank geschonken. Deze omstandigheid, of zij gunstig werkt op de genezing der andere patiënten, laten wij in het midden, maar dat zij zeer ongunstig is voor den drankzuchtige, schijnt ons buiten twijfel.

Moeilijker wordt bovendien de verpleging van drankzuchtigen in een krankzinnigengesticht, gemaakt door de belangrijke omstandigheid, dat, terwijl in het algemeen het *wekken van het gevoel van verantwoordelijkheid voor*

eigen daden, bij de krankzinnigenverpleging zeer op den achtergrond staat, dit bij de behandeling van drankzuchtigen een *hoofdzaak* is. En niet ongewichtig, zij het ook niet principieel, is ten slotte het bezwaar, dat in onze krankzinnigengestichten niet alleen de verhouding van het aantal geneesheeren tot het aantal patiënten een diepgaande *individueele* behandeling van alle patiënten eenvoudig onmogelijk maakt, maar dat deze in vele gevallen zelfs *onnoodig* of *ongewenscht* is, terwijl zij bij de verpleging van drankzuchtigen *beslist noodzakelijk* is,

Over de *Ziekenhuisbehandeling* van drankzuchtigen kunnen wij kort zijn. Algemeen wordt erkend, dat zij niets anders dan *onvoldoende* kan zijn. Het ziekenhuis mist de noodige lokaliteit, de gelegenheid tot arbeid, vooral ook in de open lucht, veelal de gelegenheid voor individueele behandeling in de gewenschte mate. Wordt een drankzuchtige in een ziekenhuis ingebracht, dan is dit meestal om bijkomende redenen (delirium tremens, pathologische roes, plotseling uitbreken eener alcoholpsychose, of optreden van een lichamelijke ziekte) en de behandeling stelt zich geen ander doel dan de betering der acute verschijnselen. Zoodra mogelijk wordt de patiënt als »hersteld« ontslagen of, als hij krankzinnig blijkt, naar een gesticht overgebracht.«

De conclusie dus blijft: een *stelselmatige* verpleging van den drankzuchtige in een *speciale* inrichting zij het ideaal.

Wat de Nederlandsche katholieke drankzuchtigen betreft, deze zijn hiervan niet per se uitgesloten. In het buitenland worden Katholieke en in het vaderland neutrale sanatoria tot herstel van drankzuchtigen aangetroffen. Tegen de opneming echter in een buitenlandsche inrichting bestaan van zelf altijd zeer groote bezwaren, en in een zoogenaamd neutraal sanatorium, hoe goed overigens ook bestuurd en ingericht, is de Katholieke patiënt nooit volkomen vrij in de uitoefening van zijn godsdienst. Daarom wil men door middel van het Dr. ARIËNS-fonds ook komen tot de oprichting van een Hollandsch *Katholiek* Sanatorium. Doch over het *godsdienstig* element in de verpleging van drankzuchtigen, in ons slotartikel.

(Slot volgt).

Babberich. P. fr. ILDEFONSUS, Ord. Cap.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

DE DUITSCHE SOCIAAL-DEMOCRATIE EN HET INTERNATIONALE SOCIALISME.

De *Kolnische Volkszeitung* gaf naar aanleiding van het internationale socialisten-congres in Stuttgart onder dezen titel een uitvoerige, zeer belangrijke beschouwing, waaraan het volgende is ontleend.

Den 18 Augustus is voor het eerst op Duitsch grondgebied, en wel te Stuttgart het internationale socialisten-congres gehouden op welk congres afgevaardigden uit alle werelddeelen zijn bijeengekomen. Juist met het oog hierop, dat het congres dit jaar in Duitschland gehouden werd, is van bijzonder belang een opstel van den Duitschen, als de meest radicale MARXIST bekenden en op 't oogenblik in Turijn als privaat-docent werkzamen sociaal-democraat Dr. R. MICHELS, in de Juli-aflevering van SOMBART'S *»Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitiek,"* en waarin hij tracht aan te toonen het »verval van de hegemonie der Duitsche sociaal-democratie in het internationale socialisme."

Tot dit doel beweert MICHELS, dat gedurende vele jaren en tot voor korten tijd de leiding van de aangelegenheden van 't internationale socialisme in handen geweest is van de duitsche sociaal-democratie, en dat men haar algemeen, in zake van internationaal socialisme was gaan beschouwen als model voor de beweging. Maar dat er vooral in de laatste jaren een verandering had plaats gehad in die richting, dat de duitsche sociaal-democratie, niettegenstaande menigvuldige grootspraak van radicale zijde, was beland aan den uitersten rechtervleugel van heti nternationale socialisme, en dat men thans kon spreken van een verval van de duitsche sociaal-democratie:

»De erfelijke ondergeschiktheid van de overige socialistische partijen in Europa ten opzichte van de Duitsche sociaal-democratie, kon natuurlijk geen verschijnsel van blijvende beteekenis zijn. Hoe meer de meerderheid van de overige socialistenpartijen in Europa toenam in parlementaire kracht en in geschiktheid om actie te voeren buiten het parlement, des te meer moest de duitsche sociaal-democratie tegenover die partijen noodzakelijkerwijs verliezen. Daarbij kwam nog, dat het ook steeds duidelijker werd, dat de partij, niettegenstaande alle schitterende uiterlijke resultaten, *sinds verscheiden tientallen van jaren in een tijdperk van stilstand* bleef verkeeren, waaruit het haar niet gelukte, ondanks bij verschillende gelegenheden aangewende pogingen, een uitweg te vinden. Toen verloor men zoo langzamerhand het vertrouwen in de modelpartij. En hoe kon het anders?

Verreweg de grootste, machtigste, rijkste en 't best georganiseerde partij van het internationale proletariaat, had zoo weinig invloed op den gang van zaken en op de richting van de politiek des lands waarin zij werkzaam was, dat de buitenlander, wanneer hij niet van tijd tot tijd in de kranten las, dat een duitsche sociaal-democraat, en wel meestal BEBEL, een redevoering van beteekenis in den duitschen Rijksdag gehouden had, naar den gang en de stemming van de buitenlandsche politiek van Duitschland te oordeelen, nauwelijks zou kunnen vermoeden, dat er in Duitschland ook maar een arbeiderspartij bestond!"

Dr. MICHELS herinnert er verder aan, dat LASSALLE eens heeft uitgeroepen: »Als ik een half millioen georganiseerde arbeiders achter mij heb dan ben ik de koning van Pruisen!"

Een feit is echter, dat LASSALLE nu reeds sinds meer dan 40 jaar dood is, dat er veel meer dan een half millioen georganiseerde arbeiders zijn, dat er meer dan drie millioen hunne stem uitbrengen op sociaal-democraten; maar dat BEBEL nog geen »koning van Pruisen" is! De diepste oorzaken hiervan ziet MICHELS in het volgende:

»De duitsche sociaal-democratie, gebonden aan de strenge vormen van een met autokratisch, militair geweld bestuurden Staat, zonder grondwettelijke of gewoonterechtelijke vrijheid van bewegen, tegenover een dicht op elkaar gedrongen, nagenoeg onaantastbaren tegenstander, is met vele vraagstukken, die de andere partijen op de sterkst mogelijke wijze bezighielden, in 't geheel niet in aanraking gekomen. Voor andere vraagstukken, waarvoor zij geplaatst werd, kon zij om taktische en psychologische redenen de oplossing niet vinden. Zelfs theoretisch was de duitsche sociaal-democratie, vroeger de aanvoerdster op 't gebied der theorie, gedurende langen tijd zonder belangstelling voor de nieuwe vragen, die buiten Duitschland de geheele socialistische wereld naar gelang der omstandigheden met bange vrees of met blijde strijdlust vervulden en in twee groepen verdeelden. Door de bijzondere omstandigheden in Duitschland, maar niet minder door hare theoretische en praktische tevredenheid, alsmede door de logge, voor het opnemen van nieuwe ideeën nagenoeg geheel ongeschikte partij-inrichting, die zij heeft tot stand gebracht, is

zij, die eenmaal was de voorhoede, geworden de *achterhoede van het internationale socialisme.*

De houding van de duitsche sociaal-democratie tegenover de twee nieuwe groote vragen, die zich aan het georganiseerde proletariaat opdringen, bewijst voldoende de juistheid dezer stelling."

Deze vragen zijn de *algemeene werkstaking* en het internationale *anti-militarisme.* Met betrekking tot de eerste vraag is de duitsche sociaal-democratie — met uitzondering wellicht van de deensche — de eenige partij in het internationale socialisme gebleven, wier taktiek de algemeene werkstaking, en in 't algemeen iedere vorm van direkte aktie, zelfs de vreedzame open-lucht-betooging, uitsluit. En eveneens is Duitschland het »eenige land gebleven, waar nog geen spoor eener anti-militaristische beweging in de sociaal-democratische partij is te bekennen".

Uitvoerig bespreekt MICHELS de houding der duitsche sociaal-democratie in de Marokkaansche kwestie, alsmede in 't algemeen haar standpunt ten aanzien van de vragen betreffende oorlog en vaderland, om ten slotte te constateeren: »De houding van de duitsche sociaal-democratie in de oorlogs-vraag verwekte overal patriotisme, en bracht de buitenlandsche partijen — die zich de duitsche partij als voorbeeld van een echt vaderlandslievende partij konden voor oogen stellen, — tegenover de burgerlijke partijen in de moeilijkste positie."

Dit passief zijn van de duitsche sociaal-democratie kon volgens MICHELS tengevolge hebben, dat men in de buitenlandsche sociaal-democratie van de laatste verkiezingsnederlaag in 't algemeen meer met voldoening dan met teleurstelling kennis nam, en dat de toestand van de partij op 't oogenblik de volgende is:

»Tegenwoordig, nu er in de partij een gapende scheur ontstaat tusschen theorie en praktijk en eene lange reeks van mislukte pogingen en toestanden van machteloosheid — waarvan wij eenige in den loop van ons onderzoek met name konden noemen, terwijl andere nagenoeg geheel voor waarneming verborgen blijven — de duitsche sociaal-democratie tot zekere hoogte internationaal gediscrediteerd hebben en de Belgen en Oostenrijkers haar op haar gebied bij uitnemendheid, namelijk 't parlementarisme, zelfs zijn voorbijgestreefd, is de positie van de duitsche sociaal-democratie in den internationalen bond in de hoogste mate geschokt. Het getal dergenen, die er openlijk voor uit komen, dat de fransche arbeidersbeweging de duitsche als internationale model-partij reeds lang heeft verdrongen, groeit aan. Men lacht er om, als de internationale secretaris HUYSMANS de duitsche sociaal-democratie nog durft betitelen met den naam van de »oudste en schoonste dochter van de roode Internationale."

»Men kan wel zeggen dat er alom een wind van verzet waait tegen hare opperheerschappij. Wanneer wij buiten rekening laten eenige weinige kleine groepen in kleine staten, [zooals in Nederland!] wier voornaamste glorietitel juist daarin bestaat, dat zij zelf stekken zijn van de groote duitsche broederpartij, dan heerscht er in alle socialistische partijen van Europa en, wat van meer beteekenis is, in alle schakeeringen in deze verschillende socialistische partijen, eene volstrekt afkeurende gezindheid jegens haar."

Verder zegt hij, dat het heele mechanisme van de duitsche sociaal-democratie slechts berekend en ook slechts geschikt is om overwinningen te behalen bij de stembus. Daarom is alles wat hare organisatie kan bedreigen tegen haar gekant:

»Zij wordt traag van gedachte en lui, alsook ongeschikt tot alles wat afwijkt van de banen der »roemvolle taktiek," d. w. z. van hare werking bij de verkiezingen, en zij is er afkeerig van om hare partijgenooten tot hoogere plichten dan tot eene bij slot van rekening vrijwel onbeduidende en initiatief-looze discipline, op te leiden. Zij heeft bovenal een afkeer van opoffering, en in gevallen, die zedelijke kracht eischen, predikt zij hare aanhangers lafhartigheid, hiervan zijn voorbeelden te over. Zij brengt niet menschen tot ontwikkeling, maar zij houdt zich bezig met het gieten van machine-onderdeelen voor hare ingewikkelde machine, gedisciplineerde partijgenooten, wier hoogste eigenschap bestaat in het groote plus — of minus? — van het duitsche volkskarakter: de kudde-eigenschap om geschikt te zijn voor organisatie, de stipte gehoorzaamheid, de ondergeschiktheid in zaken van bestuur."

Dr. MICHELS mag wel beschouwd worden als een van de beste kenners van de duitsche sociaal-democratie en hare leiders.

Zijne uiteenzettingen berusten op een verpletterend materiaal van uitspraken uit de jongste internationale sociaal-democratische literatuur en persoonlijke waarnemingen in het buitenland. En het Congres van Stuttgart bewees, dat hij gelijk had! T.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

KATHOLIEKE DIENSTBODEN-VEREENIGINGEN.

Reeds meermalen werd er in dit blad op gewezen, dat ook hier te lande wel degelijk een dienstbodenvraagstuk bestaat, en dat in verschillende streken van ons land dat vraagstuk dringender vormen aanneemt.

Aan de oplossing van dit gewichtig vraagstuk te werken is zeker de plicht van allen, wie het volkswelzijn ter harte gaat.

Toch geschiedt in dezen zin nog maar zeer weinig.

Er heerschen in verschillende kringen nog maar altijd zekere vooroordeelen ten opzichte der medewerking van de vrouw aan de katholieke sociale actie.

En vele kalme huismoeders zouden waarlijk in staat zijn, uit haar vel te springen, als gij haar spreken durft van deelname harer dienstbode aan de Katholieke sociale beweging.

Probeert het maar eens, waarde lezers, in uwe eigen omgeving; en wij wedden, dat gij in tal van kringen lieflijkheden zult te hooren krijgen als deze: „Wat wilt gij met uw bondengedoe, zijn onze meisjes nu nog niet brutaal genoeg, moeten die moderne vereenigingen haar nog brutaler, nog wijzer maken!"

En vaak zult gij onverrichter zake moeten wederkeeren, vanwaar gij gekomen zijt.

Waaraan ligt dat?

Wel omdat vele meesteressen niet het minste begrip hebben van het doel en het wezen onzer sociale actie.

Zij klagen over hare dienstboden, maar zij begrijpen niet, dat juist de domheid en niet zoozeer de »wijsheid" der dienstboden, het meeste heeft bijgedragen aan het dienstbodenvraagstuk.

Zij begrijpen niet, dat de totale onbekendheid veler dienstboden met de hedendaagsche toestanden, hare onvoldoende ontwikkeling op 't gebied van godsdienst en zedeleer, oorzaak geworden zijn, dat zoovele — overigens werkzame en vlijtige dienstboden — door gewetenlooze monsters bedrogen worden, en tot schade en schande strekken van volk, maatschappij en huisgezin.

Ja, velen klagen er over, dat de bonden en vereenigingen de menschen maar wijzer maken, maar zij beseffen het niet, dat de katholieke en christelijke vereenigingen er juist zijn om het volk en ook de dienstboden in den *goeden* zin wijzer te maken, om haar te ontwikkelen in godsdienst en zedeleer, om haar de maatschappij te doen kennen, voor zooverre zij die behooren te kennen.

Wij gelooven dan ook in 't belang van meesters en dienstboden te schrijven als wij ten krachtigste op de wenschelijkheid van de oprichting van Katholieke dienstbodenvereenigingen aandringen, en daarbij, zoo mogelijk, de medehulp inroepen onzer Katholieke Sociale Actie.

En als nieuw bewijs, dat wij in 't bepleiten eener Katholieke dienstbodenorganisatie op den goeden weg zijn, moge dienen, dat de kort geleden te Würzburg gehouden Duitschen Katholie-

kendag in een zijner algemeene vergaderingen, den wensch uitsprak van de noodzakelijkheid eener organisatie van dienstboden, welken wensch hij in eene conclusie neergelegd heeft.

De Katholieke dienstbodenvereenigingen behooren zich volgens deze conclusie ten doel te stellen:

1e. Godsdienstige, zedelijke verheffing van den dienstbodenstand.

2e. Vorming en opvoeding der dienstboden tot de aanstaande taak van echtgenoote en huisvrouw.

3e. Opheffing van sociale misstanden, vooral van verouderde bepalingen der dienstbodenwet, tegengaan van onwaardige behandeling, onvoldoende verpleging en huisvesting.

4e. Uitbreiding der ziekte- en ongevallenverzekering tot de dienstboden.

5e. Plaatsing der dienstboden en vaststelling der bepalingen van het dienstcontract, hetwelk tusschen huisvrouwen en dienstboden door bemiddeling van het plaatsingcomité gesloten wordt.

(Vooral dit laatste verdient onze volle belangstelling.

Want als straks de nieuwe wetgeving op 't arbeidscontract in werking zal getreden zijn, dan zal weldra ten duidelijkste blijken, hoe noodzakelijk het is, dat de dienstboden zich vereenigen.

Want in de uitvoering dezer belangrijke wetgeving zal het op den duur in hoofdzaak van 't werk der vereeniging afhangen, of de wetgeving beantwoorden zal aan het doel, waartoe zij werd tot stand gebracht).

Verder keurde de Katholiekendag goed, en begroette met vreugde de aaneensluiting van alle plaatselijke dienstbodenvereenigingen tot een grooten bond en de uitgave van een geschikt bondsorgaan. Ten slotte sprak de Katholiekendag de hoop uit, dat de patroons tegenover de dienstbodenorganisaties een welwillend standpunt innemen en zooveel mogelijk met deze organisaties samenwerken.

M. Anna K. D.

KORTE BERICHTEN.

Vacantiedagen. — Terwijl het verleenen van eenige jaarlijksche verlofdagen aan arbeiders — sporadisch met een bijslag op 't loon erbij — gaandeweg veld wint, hebben werklieden van de militaire werkplaatsen te Spandau, toen zij voor 't eerst zoo'n verlof met behoud van loon kregen, de voortzetting daarvan in gevaar gebracht. Zij gingen n.l. gedurende dien tijd arbeid voor particulieren verrichten. De directie der werkplaatsen nam dit zoo kwalijk dat die werklieden ontslagen werden. In de arbeiderspers wordt deze straf terecht te zwaar genoemd, maar de handelwijze der betrokkenen toch gebrandmerkt als vijandig jegens den werkenden stand, welks streven om het verlof uit te breiden door dergelijk misbruik van dit instituut in discrediet wordt gebracht.

Gemeentelijke Arbeidsbeurs en Werkloozenverzekering. — Een reeds in September 1903 te Dordrecht samengestelde commissie richt zich nu namens 30 lichamen en vereenigingen tot den Dordschen Raad met het verzoek:

a. in afwachting van het beramen van maatregelen voor de ongeorganiseerde arbeiders, op de begrooting voor 1908 een post uit te trekken voor bijslag voor die vakvereenigingen, die reeds in het bezit eener werkloozenkas zijn, of tot de stichting daarvan alsnog mochten overgaan;

b. òf de door haar opgerichte arbeidsbeurs in gemeente-exploitatie te nemen, òf eene subsidie te verleenen, ten einde het voortbestaan der arbeidseurs te verzekeren.

Bier en Ongevallen. — Blijkens de statistiek kwamen in brouwerijen meer ongevallen voor dan in de meest gevaarlijke bedrijven. Waardoor? Wijl de brouwersknechts vrij bier hadden.

Let wel: bier, En dan waren 't nog wel volwassenen, die 't dronken. Gaandeweg neemt het misbruik van dat vrij-bier-drinken af en waar dit afgeschaft is daalde terstond het aantal ongevallen. Zoo bedroeg in 10 brouwerijen te Frankfort, die gemiddeld 225 ongevallen per jaar hadden, het aantal nog maar 174, zoodra het «Freibier" werd vervangen door 15 Pfg vergoeding per Liter, zoodat de werklieden en passant nog meer loon ontvingen ook. En steeds minderde nog het aantal ongelukken.

Geen wonder, dat in de collectieve arbeidscontracten der brouwers de vervanging van den «Freitrunk" door een bijslag op 't loon meer en meer regel wordt.

Sociaal-democraten als Werkgevers. — De *Leipziger Volkszeitung*, wellicht het radicaalste sociaal-democratische orgaan, is er steeds ijverig op bedacht, de rechten en vrijheden der arbeiders tegenover de ondernemers ten scherpste te verdedigen. En dat is zijn recht en zijn plicht. Maar ook hier gaan theorie en praktijk niet samen. Een redacteur van genoemd blad, die als nevenbetrekking het ambt uitoefent van voorzitter eener bank, heeft volgende ukase aan de beambten en arbeiders dier instelling uitgevaardigd: «Wij wijzen elk looncontract af. Met den arbeidsraad uit het personeel onderhandelen we niet. Daarentegen hebben we besloten, te gelegenertijd en wel met volle vrije (!) beslissing, eenige verbeteringen door te voeren. Arbeiders echter, wien onze proefregeling niet aanstaat, zullen wij ontslaan."

Afgezien nog er van, dat de redacteur van een sociaal-democratisch blad eischen afwijst, die tegenwoordig bijna ieder niet-sociaal-democratisch werkgever als het vanzelfsprekend recht der arbeiders beschouwt, verlangt hij nog, dat de arbeiders zich zóó maar onderwerpen aan een regeling, die hun van boven af voorgelegd wordt, zonder daartegen bezwaar te mogen hebben en dat alles op straffe van ontslag. R.

De Hongaarsche landarbeiders. — Deze schijnen tot dusver al zeer weinig benijdenswaard te zijn geweest. Hun sociale positie is thans geregeld bij een wet, die werkgevers en arbeiders gelijk stelt en straf bedreigt tegen mishandeling van ondergeschikten. Opgeheven wordt het recht van tuchtiging der dienstboden en bepaald wordt dat aan het arbeidende personeel goede woning en goeden kost moet worden verstrekt. Gehuwde vrouwen en kinderen beneden twaalf jaren moeten in geval van ziekte op kosten van den werkgever gedurende ten minste 45 dagen geneeskundig worden verpleegd. De arbeiders krijgen het recht bij niet goede behandeling, ongeregelde loonbetaling en slechte verzorging onmiddellijk het arbeidscontract te verbreken.

Daar zijn bepalingen bij, die wijzen op ongehoorde toestanden, welke al lang uit de wereld hadden moeten zijn. Dat recht van tuchtiging met name hoorde nog alleen in een rariteiten-museum thuis.

Maar nu wil de regeering dan ook opeens een heelen sprong voorwaarts doen. Een tweede wet toch betreft de ondersteuning van staatswege van landarbeiders en bedoelt, die arbeiders door betaling van de huishuur in het bezit van de woning te doen komen.

Onderlinge arbeidsbeurs. — De Bond der Duitsche houtbewerkers heeft met den patroonsbond in het houtbedrijf een overeenkomst gesloten betreffende het vervullen, in 't gansche Rijk van vacante plaatsen. Deze mogen — in 't belang der contrôle over de loonregelingen — slechts vergeven worden door tusschenkomst van de gemeenschappelijke arbeidsbeurs, waarvan de kosten door de betrokken vereenigingen worden gedragen. Eerst als de beurs na een week niemand leveren kan, staat het den patroon vrij, elders werkkrachten te zoeken. Wanneer ergens een geschil uitbreekt, waarvan aan de beurs schriftelijk kennis wordt gegeven, dan levert deze, om de scheidsrechterlijke uitspraak niet te bemoeilijken, aan den betrokken patroon tijdelijk geen werkvolk. Diens knechts mogen echter tijdens het onderzoek het werk niet neerleggen; doen zij 't wel, dan zorgt de beurs voor geschikt nieuw personeel. De patroon mag intusschen gedurende het onderzoek ook niet ontslaan.

Werkgevers en -nemers behoeven niet georganiseerd te zijn om van de beurs gebruik te mogen maken — een bepaling, welke er op wijst hoe krachtig de organisaties zich gevoelen. 't Werk wordt eenvoudig naar volgorde der inschrijving aangewezen en moet, bij voldoende geschiktheid, aanvaard worden. Hetzelfde geldt voor de patroons ten aanzien der hun toegewezen werkkrachten.

't Zal nog veel jaren duren voor we in ons land zoo iets te zien krijgen!

Rechtskundige bijstand. Het openbare kostelooze bureau voor rechtskundige adviezen te Lübeck, eerst in Mei 1905 gesticht, is sinds lang druk bezig, bij eventueele processen zijner clientèle deze ook practisch ter zijde te staan. Het jaarverslag wijst al op een honderd gevallen — wat de advocaten, die veel pro-deo-diensten mogen verrichten, wellicht niet ongaarne zien. 't Is voor de rechtzoekenden bovendien wel zoo aangenaam, dat zij niet slechts gratis advies, maar tevens aan 't zelfde kantoor gratis bijstand kunnen bekomen. Enkel adresseeren is trouwens maar 't halve werk. Als men zoo'n bureau sticht, moet 't maar in eens goed gebeuren.

Portugeesche rustwet. — De Portugeesche regeering bereidt een wetsontwerp voor om de Zondagsrust te regelen, met dien verstande, dat zekere bedrijven een anderen dag in de week tot rustdag mogen stempelen. De regeering tracht door rondvragen op de hoogte te komen van de wenschen en voorstellen der betrokkenen.

Als 't met die wet maar beter loopt dan met de Fransche «rustwet"!

Wie een ambacht heeft geleerd.... In de *Nort American Review* wijst de heer THOMAS SPEED MOSBY er op, dat van de misdadigers in de Vereenigde Staten 70 pCt. geen ambacht kennen of van eenig werk, dat men leeren moet iets af weten. Van de 52,894 *convicts*, in één jaar waren 31,426 lieden, die nooit hadden leeren werken.

In de verbeterhuizen van de Vereenigde Staten zeiden de directeuren tot den heer MOSBY: »Alleen jongens, die nooit als leerling hebben gearbeid op werkplaats of fabriek, worden hier gevonden."

In de grootste strafgevangenis van de Vereenigde Staten, waar steeds een twee duizend gevangenen bijeen zijn, hebben 65 pCt. der in dit tuchthuis gestraften nog nooit eenige opleiding tot arbeid genoten. In deze gevangenis leert men elk der »convicts" eenig vak of handwerk. En slechts 14 pCt. van hen vervallen opnieuw tot misdaad.

Een Fransche statistiek, door 't *Hbld.* opgediept, toont hetzelfde aan, maar op nog krasser wijze.

Van de 100,000 landbouwers stonden 8 terecht,,... van de 100,000 landeigenaars, renteniers en gediplomeerden 9..... van de 100,000 fabrieksarbeiders 14..... van de 100,000 kantoorpersoneel, chefs en bedienden 18..... van de 100.000 dienstboden 29...., van de 100.000 lieden zonder vaste bezigheid, vak, beroep of arbeid 405!

Wie een ambacht heeft geleerd krijgt dus niet alleen den kost maar blijft nog uit de gevangenis ook.

Laten we dus zorgen, dat de jeugd flinke handen aan 't lijf krijgt.

Stijging van loonen. — Al gaat misschien deze of gene lezer hier niet mank aan, 't is toch pleizierig te lezen dat iets goed gaat, want het druppelt altijd na.

Zoo heeft dan de statistiek der Duitsche «Berufgenossenschaften» uitgemaakt, dat bij de industrie het gemiddelde arbeidsloon van 1905 op 1906 met 58.36 Mark steeg of in een rond cijfer 6 pCt. Dat is een vrij aanzienlijke verhooging in vergelijking met die van 1904 op 1905. Toen n.l. steeg het arbeidsinkomen met slechts 2.9 pCt.; in 1904 bedroeg de gemiddelde verdienste 936.31 M. en steeg tot 936.29 M. in 1905.

Bij deze beschouwingen zijn de mijnwerkers buiten rekening gelaten, daaromtrent waren nog geen voldoende gegevens verstrekt; maar die schijnen het toch ook goed te maken.

Veel droeg bij tot de loonsverhoogingen de ijzer- en metaalnijverheid. De verschillende ondernemingen in deze nijverheid betaalden in 1906 aan 1.469,252 arbeiders aan loon 1729.50 millioen Mark, in 1905 aan 1,347,838 arbeiders echter 1505.04 millioen Mark. Zoo verdiende dus in 1905 een arbeider gemiddeld 1116.63 Mark, in 1906 echter 1177.13 of 5.4 pCt meer.

Nog sterker was de verhooging van het gemiddelde loon in de textielnijverheid. Blijkens de gegevens van Saksische en Rijnsch-Westfaalsche textielindustrie, die in 1906 gezamenlijk aan loonen 29,027 millioen Mark betaalden, steeg het loon per hoofd met 8.9 pCt.

De loonbeweging was in de volgende takken van industrie in 1905 en 1906, gerekend naar 't gemiddeld loon per hoofd, aldus:

	1905. M.	1906. M.
IJzer- en metaalindustrie	1116.63	1177.13
Textielnijverheid	735.29	800.61
Steen- en aardewerkers	738.68	782.84
Houtnijverheid	950.62	985.85
Handel- en transportbedrijf	1117.96	1122.79

Overal dus stijging der loonen, maar niet in dezelfde mate.

Hoe is 't in ons dierbaar vaderland met deze dingen?

BIBLIOGRAPHIE.

Arbeidshygiëne.

Vogelsanger, Dr. Ernst — Gewerbliche Bleivergiftungen. Vortrag gehalten 3 März 1903 in der Schaffhauser Lokalsektion der Schweizerischen Vereinigung zur Förderung des internationalen Arbeiterschutzes R. M. f 0.50.
Aurau — H. R. Sauerländer & Co.

Verbod van het gebruik van loodwit en zijne vervanging door het zinkwit. Uitgegeven door de »Syndikale Kamer der Werklieden Schilders" van Brussel. Vertaald uit het Fransch door de »Onafhankelijke Schilderskring" van Antwerpen.
Antwerpen 1904.

Katalog der Ständigen Ausstellung für Arbeiterwohlfahrt — Charlottenburg. Berlin — Leonhard Simion Nf. — 1907.

Der Kampf gegen die giftigen Bleifarben. Herausgegeben vom Vorstand der Vereinigung der Maler, Lackieren, Anstreicher, Tüncher und Weissbinder Deutschlands, R. M. f 0.25.
Hamburg — A. Tobler — 1904.

Roth, Dr. E. — Kompendium der Gewerbekrankheiten und Einführung in die Gewerbehygiene. R. M. f 6.—.
Berlin — Richard Schwetz — 1904.

Sommerfeld, Dr. med. Theodor — Handbuch der Gewerbekrankheiten. Mit statistischen Uebersichten und den Bekanntmachungen des Bundesrates. Bd. I. R. M. f 16.—.
Berlin — Oscar Coblentz — 1898.

Breton, Jules Louis — Rapport fait au nom de la Commission chargée d'examiner le project de loi sur l'emploi des composés du plomb dans les travaux de la peinture en bâtiments. Chambre des Députés — Huitième législature — Session extraordinaire de 1902 no. 515, annexe au procès-verbal de la séance du 28 Nov. 1902. Paris — Imprimerie de la Chambre des Députés — 1902.

——, Rapport supplémentaire, fait au nom de etc. sur l'emploi des composés du plomb dans les travaux de la peinture en bâtiments. Chambre des Députés — Huitième législature — Session de 1903, no. 941, annexe au procès-verbal de la séance du 28 mai 1903.
Paris — Imprimerie de la Chambre des Députés — 1903.

Freille, Aleide — Rapport fait au nom de la Commission chargée d'examiner le projet de loi, adopté par la Chambre des Députés, sur l'emploi des composés du plomb dans les travaux de la peinture en bâtiment. Sénat — Session ordinaire de 1905, no. 135, annexe au procès-verbal de la séance du 20 avril 1905. Paris — P. Mouillot 1906.

Pédebidou, M. — Rapport supplémentaie, fait au nom de la Commission, chargée d'examiner le projet de loi, adopté par la Chambre des Députés, sur l'emploi des composés du plomb dans les travaux de la peinture en bâtiment. Sênat — Session ordinaire de 1906, no. 282, annexe au procès-verbal de la séance du 8 juin 1906. Paris — P. Mouillot — 1906.

Bonneff, Léon — et Maurice — Les métiers qui tuent. Enquête auprès des syndicats ouvriers sur les maladies professionnelles. Préface de Abel Craissac. Bibl. d'études ouvrières. no. I. Paris. Bibliografie sociale. f 0.45.

Association nationale française pour la protection légale des travailleurs — L'interdiction de la céruse dans l'industrie de la peinture. Rapport de J. L. Breton.
Paris — Féliy Alcan — 1905. fr. 0.60.

Chamaillard, Etienne — La question de la céruse et la protection ouvrière. Thèse pour le doctorat.
Paris — Henri Jouve — 1906. f 2.75

Sociaal-Technische Vereeniging van democratische ingenieurs en architecten — Verbod van loodhoudende verven.
Amsterdam — Maas en v. Suchtelen — 1907.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 28 SEPTEMBER 1907. No. 39.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12$^1/_2$; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen $7^1/_2$ Cent.

INHOUD: Het tweede congres van den Ned. Boerenbond te Nijmegen, door A. KELLENAERS, J.BZN. — Het DR. ARIËNS-fonds, IV. door p. fr. ILDEFONSUS, Ord. Cap. — Uit Boeken: Arbeidsduur. — Boekbeoordeeling: Middenstand en Coöperatie, door DR. J. NOUWENS. — Berichten en Mededeelingen: De nieuwe Encycliek. — Ziekteverpleging op 't platteland. — Unitas. — Korte Berichten: Woord en daad. — Arbeidsinspectie en gevangenis. — Vervroegde winkelsluiting. — Arbeidstijd bij de Binnenscheepvaart. — De bindende kracht van collectieve contracten. — Stakingsstatistiek. — De coöperatie in Duitschland. — Katholiek Sociaal Gongres, 's-Hertogenbosch. — De achturendag. — Stadsvleeschhal. — De Duitsche Brouwersgezellen. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

HET TWEEDE CONGRES VAN DEN NED. BOERENBOND TE NIJMEGEN. (2 EN 3 OCTOBER 1907).

Wij leven in 't jaar der congressen.

Onder de vele belangrijke congressen van dit jaar, zal ook een congres zijn van den Ned. Boerenbond, dat den 2^{en} en 3^{en} October a.s. te Nijmegen gehouden wordt.

Dit zal het tweede groote congres zijn, dat onze Ned. Boerenbond sedert zijne stichting houdt.

En daar deze machtige organisatie nu elf jaar bestaat, kan zeker niet van haar gezegd worden, dat zij er te veel congressen op na houdt.

Doch niet alleen om deze reden is het tweede congres van den Ned. Boerenbond ten zeerste gewettigd.

Wanneer wij nagaan, wat de boerenbond sedert zijn laatste congres van 't jaar 1904 tot heden, op practisch sociaal gebied gepresteerd heeft, dan moet men het toejuichen, dat door 't houden van een tweede congres, waarop weder verschillende nieuwe besluiten ter uitvoering zullen worden aangeboden, de Ned. Boerenbond zijn practischen arbeid nog verder uitbreiden en voltooien wil.

Op het eerste congres van den Ned. Boerenbond werden behandeld: de landbouworganisatie, de landbouwcoöperatie, het landbouwcrediet, het landbouwonderwijs, de pachtkwestie, de tariefkwestie, de jachtkwestie, de boterkwestie en de verzekeringen. En men kan gerust zeggen, dat de Boerenbond alle besluiten, welke hij over de bovengenoemde onderwerpen gesteld heeft, uitvoerde; voorzooverre tot de uitvoering dier besluiten de *boeren zelf* geroepen werden.

Zeker een succes, dat wellicht geen enkele andere organisatie, die een congres hield, in de laatste jaren ten deel viel, en waarop de Ned. Boerenbond dan ook met recht trotsch mag wezen.

Laat ons dit met een enkel woord bewijzen.

Vooreerst de landbouworganisatie.

Omstreeks 1904 telde volgens het jaarboekje van den Ned. Boerenbond, deze organisatie ruim 33000 leden in 350 afdeelingen, verdeeld als volgt:

Noordbrab. Chr. Boerenbond	14700	leden
Limb. Landbouwbond	11000	»
Prov. Noorholl. Boerenbond	1000	»
» Overijselsche »	1400	»
Geldersch-Utrechtsche »	4500	»
Prov. Zuid-Holl. »	500	»
	33100	leden

Thans telt de Ned. Boerenbond volgens laatste officieele opgave 48000 leden in 470 afdeelingen verdeeld als volgt:

Noordbrab. Chr. Boerenbond	20001	leden
Limb. Landb. Bond	13895	»
Geldersche Boerenbond	6619	»
Overijselsche »	2050	»
Stichtsche »	1505	»
Noord-Holl. »	2223	»
Zuid-Holl. »	809	»
Zeeuwsche »	1154	»
	48256	leden

Men ziet dus, welk een grooten vooruitgang dezer organisatie in betrekkelijk korten tijd in ledental gemaakt heeft.

Maar wat al deze leden tot stand hebben gebracht, is van niet minder belang. Moesten wij hier in cijfers gaan aantoonen, welk een vooruitgang de landbouw-coöperatie (d. w. z. de gemeenschappelijke aan- en verkoop van alles, wat tot het bedrijf behoort), gemaakt heeft, wij zouden hier van *ééne enkelen* provincialen bond (de Limb. Landbouwbond, waarvan de gegevens is ons bezit zijn) een lijstje kunnen publiceeren, dat menige pagina van dit blad vullen zou en waaruit ten duidelijkste blijkt, dat de Boerenbond ook op dit gebied eene macht is geworden, waarnaar iedere andere organisatie wel met eerbied mag opzien, maar welke zij bij lange na niet in werkkracht nabij komen zal.

En wat voor Limburg geldt, dat geldt niet in mindere mate voor de provincie Noordbrabant. Ja sommige Noordbrabantsche afdeelingen, zooals o. a. de bloeiende afd. *Deurne*, staan op 't gebied van den coöperatieven aankoop bovenaan!

Ook het landbouwcrediet heeft zich in de Raiffeisenbanken, met krachtige medewerking der boerenbonden, in de laatste drie jaren op verbazende wijze ontwikkeld. Met tientallen zijn de plaatselijke boerenleenbanken sedert 1904 in verschillende dorpjes en vlekken vermeerderd. En zelfs in dorpen, waar voor enkele jaren van organisatie zoo goed als niets te bespeuren was, heeft de boerenbond door de stichting eener boerenleenbank reeds onmiddellijk burgerrecht verkregen.

Wat ons kort geleden een pastoor van een vrij groot dorp zeide, dat er namelijk in zijne, kort aan de Duitsche grens gelegen, eenigszins verwilderde parochie, sedert de oprichting van den boerenbond en der daarmede verbonden leenbank, veel meer welvaart, tevredenheid en spaarzin onder de landbouwende bevolking gekomen was, zullen ons honderden geestelijke en wereldlijke autoriteiten met dezelfde woorden bevestigen.

En toen wij verder onzen Eerwaarden zegsman opmerkten »mijnheer pastoor, u hebt met uwe leenbank misschien evenveel goed gedaan als met uwe Zondagspreek", toen lachte de goedige zielzorger en .... knikte bevestigend.

Van niet minder groote beteekenis is het landbouwonderwijs geworden.

In meer dan 150 landelijke gemeenten zijn in de laatste twee jaren landbouwwintercursussen gehouden en weder is het de boerenbond, die in samenwerking met de plaatselijke overheid meestal tot 't houden dezer cursussen 't initiatief neemt en daarbij ook meer en meer den steun ondervindt der hooge Regeering, die op dit gebied in de laatste jaren werkelijk veel voor den landbouw gedaan heeft.

In de uitvoering der andere besluiten van 't eerste congres over de pacht-, de tarief-, de jacht-, de boterkwestie en 't verzekeringswezen is de boerenbond evenmin werkeloos gebleven. Door 't zenden van requesten en rapporten, heeft hij zooveel mogelijk getracht, om invloed uit te oefenen op de Regeering; en wanneer hij op dit gebied niet geheel bevredigd werd, dan is dat zeker niet aan hem te wijten.

Dankbaar moet echter erkend worden, dat de Boerenbond in zake botercontrôle zijne wenschen door de invoering van het rijksmerk op de boter voor een goed deel verwezenlijkt zag, maar van den anderen kant mag er de Regeering een ernstig verwijt van gemaakt worden, dat zij tot heden nog geen tijd heeft weten te vinden om het verzekeringswezen voor den landbouw (vooral de ongevallen-verzekering) wettelijk te regelen; en zulks niettegenstaande het feit dat de georganiseerde boeren zoo menigmaal en met zooveel klem, op eene practische regeling dezer, voor den landbouw zoo gewichtige materie hebben aangedrongen.

Ditzelfde zou in zekeren zin mogen gezegd worden van het pachtcontract, dat de boeren civiel-rechtelijk willen geregeld zien, een wensch, die met 't oog op de onhoudbare toestanden in zake het pachtcontract, in alle opzichten gerechtvaardigd en gewettigd is.

Maar gedachtig het spreekwoord »de aanhouder wint" hebben de boeren de beide punten weder op 't program van hun congres gebracht, en is het te hopen dat ditmaal de Regeering aan de rechtmatige eischen onzer landbouwers, binnen een niet al te lang tijdsverloop, zal weten te gemoet te komen.

De jachtkwestie, die ook nog niet is opgelost, schijnt de Boerenbond voorloopig althans te hebben losgelaten en van de tariefkwestie willen wij hier liever niet spreken. Wij zouden dan noodzakelijkerwijze onze eigen meening over dit vraagstuk moeten neerschrijven. Dit zou, — daar de meeningen over dit punt, ook in de kringen der belanghebbenden, zoover uiteenloopen, — wellicht tot polemiek aanleiding kunnen geven. En daar over dit onderwerp al zoo ontzettend veel nuttelooze polemiek gevoerd is, willen wij er maar verder over zwijgen.

* * *

Maakt men nu de balans op van hetgeen in de laatste drie jaar de Ned. Boerenbond naar aanleiding van zijn eerste congres tot stand bracht, dan zal ieder onbevooroordeelde met ons willen getuigen, dat die balans zeer ten gunste der boeren overhelt en dat zij derhalve met vertrouwen hun tweede congres mogen tegemoet gaan. Zeer gelukkig is men geweest in de keuze der onderwerpen, die op 't aanstaande congres zullen behandeld worden.

Vooraan staat de zedelijke verheffing van den boerenstand, met welk onderwerp 't congres zal worden ingeleid.

Dan zal er gesproken worden over de vervalsching van veevoeder en levensmiddelen, de ongevallenverzekering, de bescherming der landverhuizers, het arbeidscontract, vervolgens over den invloed van de Ned. Tarief- en Accijnswetgeving op de volksvoeding, het christelijk karakter der leenbanken, het pachtcontract en de landbouworganisatie.

Onder de sprekers treffen wij mannen aan van groot gezag. Op de eerste plaats DR. A. KUIJPER, oud-Minister van Binn. Zaken, die eene redevoering zal houden over de landbouworganisatie en wiens verschijnen op het Ned. Boerencongres zeker met groote vreugde mag begroet worden. Ook trekt het zeer de aandacht, dat over de pachtkwestie op dit congres een professor der vrije universiteit van Amsterdam, MR. P. A. DIEPENHORST, het woord voeren zal; terwijl na de opening van 't congres de bekende Baron VAN WIJNBERGEN zal spreken over de zedelijke verheffing van den boerenstand, een onderwerp waarover Z.H.W.Geb. bij de sluiting van 't eerste boerencongres in 1904 eveneens gesproken heeft.

Onder de andere sprekers ontmoeten wij nog enkele voormannen van den Ned. Boerenbond; terwijl de reeds bejaarde, doch immer ijverige RIDDER DE VAN DER SCHUEREN weder als algemeen voorzitter van 't congres zal optreden, ter zijde gestaan door den algemeenen secretaris van den Ned. Boerenbond, pater G. V. D. ELSEN, de spil, waarom eigenlijk geheel de Ned. Boerenbond draait.

Wij twijfelen er dan ook geen oogenblik aan, of bij eene dergelijke flinke regeling zal ook het tweede congres van den Ned. Boerenbond schitterend slagen, en zal er ook

van dit congres in 't belang van den boerenstand, en daarmede in 't belang van 't geheele vaderland, eene beweging uitgaan, die in hare practische resultaten niet voor de organisatie van 1904 zal behoeven onder te doen, ja die haar in sommige opzichten misschien nog overtreffen zal.

Meerloo (L.) A. KELLENAERS JBZN.

Naschrift.

Wij ontvingen nog de volgende mededeeling:

Daar het officieel program eerst op het einde dezer week zal gereed zijn, zijn wij genoodzaakt door middel der pers op wier hulp wij vertrouwen, eenige mededeelingen te doen.

Het Congres wordt geopend in de groote zaal der *Vereeniging* te Nijmegen Woensdag voorm. 10 uur en gesloten Donderdag nam. half vier. In dien tusschentijd worden in dezelfde zaal achtereenvolgens acht vergaderingen gehouden. De boerenbonders met grijze en groene kaarten worden geplaatst in het midden der zaal, doch de stemgerechtigden voorop; die niet lid zijn van den boerenbond en een witte kaart hebben, nemen plaats in de zijgangen en op de galerij, waar ook eene afzonderlijke plaats bestemd is voor de dames. Grijze en groene toegangskaarten voor de leden zijn te verkrijgen bij de Heeren secretarissen der provinciale boerenbonden, witte die een gulden kosten voor niet-leden bij den algemeenen secretaris G. v. D. ELSEN te Heeswijk en bij TH. TACKEN voorz. v. d. Boerenbond te Nijmegen, perskaarten alleen bij eerstgenoemde.

In de voorzaal van gemelde vereeniging is te krijgen, koffie, bier, broodjes met kaas of vleesch enz. Een diner van f 1.50 zal gereed staan in het naburige hotel *Du Soleil* des Woensdags en Donderdags van half een tot drie uur. Voor logies zorgt de gemelde voorz. v. d. Boerenbond, als men het hem vragen wil vóór aanstaanden Zondag.

Voor de reis zijn *gezelschapskaarten* te verkrijgen aan alle stations, als een der reizigers ze aanvraagt daags voor het vertrek. In de eerste klas moeten minstens zes, in de tweede minstens acht, in de derde minstens tien personen samenreizen en wel minstens 25 kilometer of vier uren gaans. Men heeft niet juist tien personen noodig, maar moet toch voor tien betalen. Met zulke kaarten heeft men belangrijke korting, retour voor niets. Men lette op, dat den eersten October de winterdienst begint.

Officieele programs en andere boekjes zullen te Nijmegen verkocht worden.

De Secretaris v. d. Ned. Boerenbond,
Heeswijk, 21 Sept. 1907. G. VAN DEN ELZEN.

HET DR. ARIËNS-FONDS. IV. *(Slot).*

Zijn Katholieke Sociale Beteekenis.

Het Dr. ARIËNS-fonds, wij maakten er aan het slot van ons vorig artikel reeds met een enkel woord melding van, beoogt meer dan den katholieken drankzuchtige in een speciale inrichting een stelselmatige behandeling bezorgen. Het wil hem bovendien in een *katholiek* Sanatorium den *machtigen steun* bieden van *zijn godsdienst.* En dat is goed gezien. Allen immers, die tot oordeelen bevoegd zijn, stemmen overeen, dat voor de genezing van den drankzuchtige van den *godsdienst* alle heil te wachten is.

Zoo o. a. leeren DON en V. D. WOUDE: »Naast de algeheele onthouding van alcoholica wordt *groote waarde* toegekend aan *den invloed van den godsdienst....* Enkele vereenigingen (Blauwe kruis en Orde der Goede Tempelieren) maken van het redden — »bekeeren" — van drankzuchtigen bijzonder veel werk. Dit werk eischt van de leden dier vereenigingen zeer veel toewijding en heeft meer dan eens verrassende resultaten. *De godsdienst* is vooral daarbij een *machtig wapen.*"

»Wanneer men het er over eens is," *Dr. med.* MAX NONNE is wederom aan het woord, »dat het leven in een herstellingsoord voor drankzuchtigen het karakter van een familieleven hebben moet, dan mag ook het *godsdienstig* karakter niet ontbreken, en wanneer men verder moet toegeven, dat het alcoholisme wel is waar een ziekte is, maar ook daardoor juist verderfelijk inwerkt op het karakter, dan mag bij deszelfs bestrijding het *zedelijk* gewicht, dat in de *godsdienstige* verpleging ligt, niet over het hoofd gezien worden.

FORET zeide hierover op het Congres tot bestrijding van het alcoholisme in 1899: »Het kan niet ontkend worden, dat voor zekere naturen de *godsdienstige* invloed tot een goed gevolg leidt, en dat men daar tot geheelonthouding komt, waar men zonder hem wellicht fiasco zou hebben gemaakt."

De resultaten, waarop het Blauwe Kruis betreffende de redding van drinkers wijzen kan, bevestigen deze meening. Ook de Orde der Goede Tempelieren met haar nog heerlijke resultaten mist in haar ritueel den *godsdienst* niet, al sluit zij daarbij ook het confessioneele uit.

Het is natuurlijk, dat in Sanatoria, welke onder leiding staan van geestelijken, een geheel bijzondere waarde wordt gehecht aan de godsdienstige verpleging.

Mag ook al in alle herstellingsoorden de invloed van den godsdienst niet zoo hoog worden aangeslagen als in die van de »inwendige zending," toch geloof ik, dat *geen sanatorium hem ontberen kan of mag.*

Den 19en April 1877 stelde Dr. WERNER NASSE in een conferentie te Duisburg het program vast der herstellingsoorden voor drankzuchtigen. Dit program gaf later leiding en stuwkracht aan alle Duitsche instellingen van dezen aard, 'n veertigtal. Ik ontleen daaraan het volgende:

»Het inwendige leven moet zooveel mogelijk het karakter van een familieleven dragen, geregeld door een huisorde, waarnaar een ieder zich moet voegen, met een huisvader of inspecteur aan het hoofd, voor wien een hoogere graad van ontwikkeling dringend gewenscht is.

Behalve het onderhouden van de algemeene regels der behandeling als: onthouding van alcoholische dranken, gelegenheid tot allerhande bezigheden, het verschaffen van bijzonder krachtigen kost, opwekking tot afleidend en leerzaam onderhoud, *zedelijk-godsdienstig inwerken door huisgodsdienstoefeningen, toespraken, lectuur enz.*, moet hoofdzakelijk een individuëele behandeling, een ingaan op de menigvuldige verscheidene lichamelijke en geestelijke abnormale toestanden en dezelver oorzaak de taak zijn van hen, die in zoodanig herstellingsoord de leiding hebben. *Geestelijke en geneesheer* zullen onder dit opzicht *gemeenschappelijk en in wederzijdsche verstandhouding* te werken hebben."

Een der huisregelen van het herstellingsoord voor drankzuchtigen *Lintorf*, het eerste sanatorium, dat in Duitschland werd gesticht, luidt:

»Des Zondags wordt door alle verpleegden de Evangelische *Godsdienstoefening* bijgewoond; alleen in geval van ziekte mag van deze bepaling worden afgeweken. Aan *katholieke* verpleegden *staat het bezoek hunner* kerk vrij, voor zooverre dit met de orde van het huis vereenigbaar is. De leiders van het huis zijn diep overtuigd, dat in den hevigen strijd tegen den hartstocht *het woord Gods het*

eenige wapen is en een zekeren waarborg voor de overwinning biedt."

»Ik ben geen Directeur van een herstellingsoord, verkoop geen middel tegen drankzucht, ik begunstig niemands affaire. Ik ben noch geneesheer, noch natuurheelkundige; maar ik ben sinds 15 jaar vakman in het alcoholvraagstuk en heb mij veel beziggehouden met alle pogingen tot genezing van drankzuchtigen." De man, die deze openhartige bekentenis van zichzelf aflegt, Dr. WILHELM BODE, de bekende Duitsche drankbestrijder, die de anti-alcoholische litteratuur met menig degelijk geschrift verrijkte, schrijft aan het slot van zijn werk: »*Die Trunksucht als Krankheit und ihre Behandlung.*" »In dit boek is aangetoond, dat op velerlei manieren drinkers genezen worden. In hoofdzaak komt het altijd op hetzelfde neer: de bovenste korst der ziel moet doorgebroken, het *betere ik* bereikt worden; de meer *krachtige, edele, goddelijke mensch*, die achter den afgematten, besmeurden, ongeloovigen alledaagsmensch ligt, moet ontwaken, hij moet aan een nieuw leven gelooven en een nieuw leven willen. Een ander, moet door woord of geschrift, door blikken of gebaren dezen dieperen, meer genialen mensch opwekken, aan wiens tegenwoordigheid misschien de bezitter zelf niet gelooft. CHRISTUS gebruikte voor de noodzakelijke hervorming het beeld: *opnieuw geboren worden*. De ongeloovigen zeiden toen: een volwassene kan toch niet weder klein worden en in den schoot zijner moeder terugkeeren.

Zoo maken ook thans degenen, die over den grond kruipen, allerlei domme bedenkingen. Wie echter een hoog ideaal nastreeft, zal ook thans spoedig de stem vernemen: »*Uw geloof heeft u gezond gemaakt.*"

De commissie tot onderzoek naar de wenschelijkheid en mogelijkheid van gedwongen verpleging van drankzuchtigen, richtte een 75-tal circulaires aan *drankbestrijders-vereenigingen* en de afdeelingen van de *Vereeniging tot Bevordering van het Herstel van Drankzuchtigen*. Uit de ingekomen antwoorden bleek: »dat van den *Godsdienst machtigen invloed ten goede* kan uitgaan, als die tot den dronkaard komt in eenvoudigen vorm en vol van de praktijk der Liefde." »Zoo kunnen wij begrijpen," zegt het Rapport, »het goede wat het Leger des Heils onbetwistbaar meermalen aan dronkaards wrocht."

»Aan de verpleging van drinkers," meent P. KRUSE, »mankeert veel, wanneer op haar opvoedende zijde niet wordt gelet. Er moet naar gestreefd worden, de geheele persoonlijkheid van den patient op te heffen. Een verstandige, van allen dwang en drijven vrije *godsdienstig-zedelijke* verpleging moet de opvoeding tot een allergeregeldst, werkzaam leven, en vooral de opvoeding tot levenslange onthouding ter zijde staan."

In de brochure van L. G., »*Hoog-Hullen, herstellingsoord voor drankzuchtigen*", lees ik in een noot: »Om de 14 dagen komt Ds. H. geheel belangloos in het Sanatorium een *godsdienstoefening* leiden, terwijl met toestemming of liever op *aandringen* van den geneesheer-directeur, de patienten van andere gezindten hun *godsdienstplichten* te Groningen kunnen waarnemen. De *godsdienst* wordt in het systeem van Dr. POSTHUMUS (geneesheer-directeur) niet beschouwd als quantité négligeable."

Dr. POSTHUMES zelf verklaart in het 16e jaarverslag: »De R. K. patienten en de Protestanten, die te Groningen hun *godsdienstplichten* wenschen te vervullen, *werden daartoe ten allen tijde in de gelegenheid gesteld*. Zij hebben van deze gelegenheid ook veel gebruik gemaakt; 't welk wij gaarne zagen, overtuigd als wij zijn, dat *ernstige godsdienstzin* nuttig kan werken, den patiënt van zijn alcoholismus te genezen."

In denzelfden geest werd gesproken op het Internationaal Congres tot bestrijding van het alcoholisme te Bremen (1903). Een der bekende leiders der Duitsche Katholieke anti-alcoholbeweging sprak voor de vergaderde Besturen van drinker-asyls als volgt: »Evenals het geheele alcoholvraagstuk heeft vooral de behandeling van drinkers een *zedelijk-godsdienstige* zijde. De behandeling van drinkers, opgevat als genezing of redding, hetzij in arbeiderskolonies, wier bewoners zelfs voor 90 % drinkers zijn, hetzij in algemeene ziekenhuizen of bijzondere herstellingsoorden in onthoudersvereenigingen of in den familiekring kan zoo weinig het *zedelijk-godsdienstig element* missen, als wij in onze zieken zedelijke wezens erkennen met een ziel, die niet alleen van nature christen is, maar bovendien leeft in den tijd eener twintigste eeuw van christelijke jaartelling en beschaving. Juist geneesheeren zijn het (NORMANN KERR), die met nadruk verklaren, dat er in de heele geneeskunde geen middel is, dat bij de drinkers zoo krachtig werkt als *het geloof aan een persoonlijken God*. Dat de *zielzorger* bij de behandeling van drinkers, n.l. gedurende den tijd van het herstel een *zeer gewichtige, ja onmisbare factor* is, merkte nog onlangs een geneesheer-directeur op in de Saksische Provinciale Vereeniging tegen het misbruik van alcoholhoudende dranken.

»De ondervinding bij de behandeling van alcoholzieken in vereenigingen en herstellingsoorden is hiervoor een bewijs. Daar vinden wij het hoogste percentage van werkelijk duurzame gevolgen, waar het gelukte den geheelen mensch te pakken, waar de geneeskundige en *godsdienstig-zedelijke* behandeling elkaar aanvullen. Een directeur van een Sanatorium verklaarde kort geleden, dat bij een succes van 50 % genezenen, van die 50 de genezing duurzaam was bij hen, die gedurende hun verblijf in het Sanatorium nauwgezet de *godsdienstig-zedelijke* middelen hadden aangewend.

Wanneer ik mijn ondervinding in zake behandeling door vereenigingen of in den familiekring raadpleeg, moet ik hetzelfde constateeren. Wij hadden indertijd in een *godsdienstige* vereeniging van ongeveer 1800 man een menigte gewezen drinkers, die sedert 30 tot 40 jaar geen druppel brandewijn meer geproefd hadden en zonder eenige geneeskundige behandeling, door *godsdienstige* beweegredenen, door de *genademiddelen der Kerk* gesteund en behouden werden. Toen eens bij een optocht dezer vereeniging iemand den commissaris van politie der stad de opmerking maakte: »Daar komt de compagnie geredde drinkers," antwoordde deze: »Stil maar! De *Geestelijken* hebben mij daarin meer geholpen dan mijn heele politiemacht."

Biedt echter de godsdienst aan den drankzuchtige zulk een krachtig medicijn, dan moeten de *katholieke* slacht-

offers der drankzucht zooveel mogelijk in een *katholiek* sanatorium worden ondergebracht. Alleen daar immers kan hij volop den steun van *zijn* godsdienst genieten. In een neutrale inrichting of in een sanatorium van andere confessie is de katholiek nooit zoo vrij, ook al wordt hem de gelegenheid geboden om in eigen kerk de godsdienstoefeningen te gaan bijwonen. En zeer juist wordt ook in de brochure van Sobriëtas: »*Een Sanatorium voor Kath. Drankzuchtigen*" opgemerkt: »Een andersdenkende zielzorger zal doorgaans niet in staat zijn eenigen zedelijken invloed van beteekenis op den patiënt uit te oefenen; wat reeds voortkomt uit het wantrouwen, dat de patiënt ten opzichte van zulk een zielzorger heeft."

Vandaar dat in de circulaire aan de Katholieken van Nederland door de *Vereeniging tot bevordering der verpleging van Katholieke Drankzuchtigen* wordt gezegd: »Het spreekt vanzelf dat tot de eerste factoren voor verbetering der drankzuchtigen — in geestelijk en zedelijk opzicht machtelooze of althans sterk verzwakte individuën — voor den katholiek behooren *de middelen van onzen H. Godsdienst.* In een *katholiek* gesticht, waar de geheele omgeving den verpleegde voortdurend aan zijn eeuwige bestemming doet denken, is de mogelijkheid van versterking van den wil, van genezing van geest en lichaam wel het grootst." En de *Catechismus voor Bestrijders van het Drankmisbruik* noemt onder de middelen, welke ter genezing van drankzucht worden aangewend, »de *godsdienstige* middelen, welke de *H. Kerk* aanbiedt, en die zoozeer de eerste plaats moeten innemen, dat daaruit de *noodzakelijkheid* van een *R. K. Sanatorium* duidelijk blijkt. Indien ooit (lees ik verder) iemand behoefte heeft aan *deze godsdienstige* middelen, dan is het toch zeker de drankzuchtige, wiens wil is verzwakt, en die niet meer den moed bezit om uit den poel van zedelijke en stoffelijke ellende op te staan. Die zwakke wil van den drankzuchtige moet gesterkt worden, wat, behalve door natuurlijke middelen, inzonderheid moet geschieden door *bovennatuurlijke* middelen. door *gebed*, door het *dikwijls ontvangen der H.H. Sacramenten*, door het overwegen der *geloofswaarheden*, door *godsdienstige opwekkingen*, door het *stipt naleven* der *katholieke* plichten. Daarom moeten de drankzuchtigen in een *katholieke* omgeving worden geplaatst, waar zij *voortdurend* opwekkende voorbeelden van *deugd* en *zelfverloochening* voor oogen hebben, waar hun *die godsdienstige middelen aanhoudend aan de hand worden gedaan*, waar zij met liefde voor al hun plichten worden bezield, zoodat zij ten slotte om God, om hun eigen ziel te redden, om hun huisgezin geestelijk en tijdelijk geluk te bezorgen, van het gebruik van den alcohol afzien."

Gode zij dank, heeft het idée der stichting van een fonds tot verpleging van R. K. Drankzuchtigen in een *eigen* Sanatorium bij het Katholieke Nederland aanstonds ingang gevonden. Reeds kwam zelfs een *Vereeniging tot bevordering der verpleging van Katholieke drankzuchtigen* tot stand, onder hooge goedkeuring van onze Bisschoppen, die het edel streven van Sobriëtas op den allerhoogsten prijs stellen en het met ingenomenheid zullen begroeten, wanneer tal van drankzuchtigen in een op te richten Sanatorium genezing hunner treurige kwaal zullen vinden.

Hulde, eerbiedige hulde daarom aan de vrouw, van wie het denkbeeld van dit *modern Katholiek Sociaal liefdewerk* uitging; maar niet minder aan het Federatief Bestuur van Sobriëtas, dat het idée terstond overnam en naar beste krachten propageerde.

Moge nu echter ook *ieder* Katholiek Nederlander dit werk van naastenliefde en barmhartigheid steunen: de arme met zijn koper, de meergegoede met zijn zilver, de rijke met zijn goud; ieder naar zijn vermogen!

Op het 2e Nederlandsch Katholiek Congres ter bestrijding van het alcoholisme te Nijmegen hebben wij onlangs de heugelijke tijding vernomen, dat de Katholieke Charitas voor dit doel circa *11.000* hollandsche guldens geofferd heeft. Voorwaar al een aardig bedrag in zoo betrekkelijk korten tijd; maar, gelet op de gevormde plannen: de bouw van een R. K. Sanatorium, nog niet veel meer dan een begin.

Vooruit dus, Katholieken van Nederland, handhaaft uw roem en ontfermt u over uwe noodlijdende broeders en zusters in het geloof. Het was en bleef tot heden tirailleurswerk; maar de beweging van het Dr. ARIËNS-fonds moet een algemeene worden, waaraan heel het Katholiek Nederland deelneemt.

Wij kunnen vele drankzuchtigen redden. Volgens het gemeenteraadslid SAMTER uit Charlottenburg in een bericht aan de Duitsche vereeniging »für Armenpflege und Wohlthätigkeit", zijn de resultaten der behandeling in de herstellingsoorden tegenover den vroegeren troosteloozen toestand der drankzucht buitengewoon gunstig te noemen. De cijfers hieromtrent door de verschillende asylen verzameld, geven de hoopvolste verwachtingen. In 't algemeen spreekt men van minstens $^1/_3$ *tot* $^3/_4$ *genezingen* en van vele *verbeterden* (verbeterd worden zij genoemd, die matig gebruiker zijn geworden).

Hoog-Hullen wijst gedurende de jaren 1894 — 1900 op gemiddeld *30.9* % *genezingen* en *14.1* % *verbeteringen.* Van *1900* tot *1904* steeg het aantal *genezingen* tot ongeveer *69* %. Van de *31* patiënten, die in *1905* werden opgenomen, overleed er *1*, *2* werden wegens wangedrag weggezonden en *1* vertrok met een ongeneeslijk maaglijden, zoodat er *27* overbleven. *20* van hen zijn tot dusver *onthouder* gebleven (ruim *74* %), *3* van hen zijn *verbeterd.*

Engelsche en *Amerikaansche* asylen geven een cijfer van *30—38* % *genezenen* en *evenzooveel verbeterden.* De *Duitsche* Sanatoria constateeren in het algemeen *25* % duurzame *genezingen.* In het gesticht *Lintorf* echter werden bij de meer dan zes maanden in het gesticht behandelde patiënten *60* % *genezingen* bewerkt. Het meest bekende buitenlandsche herstellingsoord is het Zwitsersche »Ellikon." Dr. F. OBERDIECK heeft in 1896 de statistiek opgemaakt over de jaren *1889* — *1894.* Van de *346* opgenomen patiënten werden in dien tijd *286* mannen en *31* vrouwen afgevoerd. Voor de berekening dier resultaten komen in aanmerking *254.* Daarvan waren in het begin van 1896 nog *geheelonthouder 117* of *46.1* %, nog *matig 59* of *23,2* %, tezamen *69.3* %. In de jaren *1894* — *1898* bedroeg in hetzelfde gesticht het getal der *genezingen 62* %. Het 17e jaarverslag over *1905* deelt mee, dat van de in *1900* — *1904* afgevoerden *59,5* % *abstinent* zijn (136 van de

262), *19.4* % (= *75*) zich, ofschoon niet abstinent, *goed houden*. Dr. SMITH, leider van het Engelsche gesticht *Marbach*, beweert, dat *70* % van alle drinkers te *genezen* zijn en komt in zijn sanatorium, waar hij naar het schijnt ongeneeslijken niet opneemt, tot *80* % *genezingen*. »In de gezamelijke Zwitsersche herstellingsoorden voor drankzuchtigen", aldus de Heer STEIGER, Minister van Binnenlandsche Zaken, in zijn redevoering voor den Hoogen Raad van Bern, »werden ruim *2400* drankzuchtigen opgenomen. Gewoonlijk duurt het oponthoud in 't gesticht zes maanden, soms ook iets langer. Wat het resultaat betreft, zoo heeft de navorsching over alle eens in de gestichten opgenomen drankzuchtigen in Zwitserland aangetoond, dat *minstens* 1/3 *volkomen* en *duurzaam genezen* is, zoodat dus van de 2500 alcoholkranken *800* weder goede burgers en familieleden geworden zijn." Volgens opgave van *Pfarrer* MARTHALER *genazen* in *Pilgerhütte* van de *678* verpleegden *339*, in *Frélex* van de *542 81*, in *Nüchtern* van de *179 67*, te *Blumenau* van *77 33*, in *Weinhölzli* van de *55 30*, in *Vonderfluh* van de *63 44*. Van de *89* eerst ontslagen patienten uit het Katholiek herstellingsoord der paters Camilianen te *Werden* zijn er *33 geheelonthouder*, *25 afschaffer* geworden. Uit het Gesticht *Walfrieden* werden gedurende 1902 en 1905 *138* patienten ontslagen; *60 genazen* en *23 verbeterden*. »Op grond van langdurige ondervinding," verklaart Pastor KRUSE, een vakman, »moet de *helft* der verpleegden als *genezen* beschouwd worden," en hij merkt daarenboven op, dat het succes met de drankzuchtigenverpleging *grooter* wordt, hoe meer het gelukt hun verblijf in het Sanatorium te verlengen.

Men ziet dus, dezen Samaritanen-arbeid loont de moeite wèl. Moge dit dan ook nog een reden te meer zijn om ons menschen van onzen tijd te toonen, die open oog en open hart hebben voor den voorzeker niet geringsten der sociale nooden.

Het *Huisgezin* schreef indertijd: „In de Vereeniging tot bevordering der verpleging van Katholieke drankzuchtigen, waarin ieder Bisdom door twee leden vertegenwoordigd is, hebben geneesheeren van naam en naast hen andere mannen van aanzien en invloed zitting. Maar zij kunnen hoe achtenswaardige vertegenwoordigers van het Katholieke Nederland zij geacht worden te zijn, niet alles alleen af. Zij moeten krachtdadig worden ter zijde gestaan. Het best en het meest algemeen is dit wellicht te verwezenlijken door het vormen van plaatselijke commissies, waartoe het initiatief het meest eigenaardig uitgaat van de plaatselijke drankbestrijdersvereenigingen, maar waarin zitting hebben te nemen *geestelijken* — omdat geen menschlievend werk hun vreemd kan zijn — *geneesheeren* en *leden van gezondheidscommissies* — omdat het verplegen en gezond maken van drankzuchtigen uiteraard hun belangstelling bezit — *Vincentianen* — omdat zij de ellende, door den drank aangericht, voortdurend onder allerlei vorm voor oogen hebben — *onderwijzers* — omdat ook zij zoo van nabij met de treurige gevolgen van het drankmisbruik in aanraking komen — *rechterlijke ambtenaren* — omdat ook hun ambt hun telkens weer al den jammer van de drankellende voor oogen brengen."

Te Maastricht werd reeds een aldus samengestelde commissie gevormd en een aardige som bijeengebracht. Wanneer dit voorbeeld allerwege wordt gevolgd, kan het succes niet uitblijven; vooral wanneer ook allerhande sociale vereenigingen, gelijk tot heden het geval was, blijven toonen, dat zij de *Katholiek Sociale beteekenis van het* Dr. ARIËNS-*fonds* en hun hoogere roeping begrijpen en niet ophouden dit maatschappelijk liefdewerk te steunen. Dan *is* het R. K. Sanatorium tot verpleging van drankzuchtigen er binnen niet lange jaren. Dan zal deze moderne ziekeninrichting weldra prijken als een heerlijk monument der katholieke liefdadigheid en van onzen oprechten socialen zin.

Daar komt nog iets bij, wat de *katholiek sociale beteekenis* van het Dr. ARIËNSfonds niet weinig verhoogt. Laat staan dat het een bijkomende omstandigheid is; het is in ieder geval een zeer voorname.

Men heeft door deze nieuwe stichting den man willen huldigen, *naar wien dit fonds is genoemd*. 25 Jaren is katholiek Nederland getuige geweest van Dr. ARIËNS' priesterlijken arbeid. 25 Jaren heeft hij gewerkt in het zweet zijns aanschijns en de hitte van den dag gedragen, 25 jaar gestreden vooraan op de bres in het heete van den strijd, zichzelf vergetend, God zoekend, de Kerk dienend, om den naaste zich bekommerend.

Zou de hulde ook verdiend zijn?

Geen katholiek Nederlander, die hieraan twijfelt. Alleen de bescheiden man wil er niets van weten. »What is a name?" (Wat is een naam), heeft hij gezegd. »Het kind moest een naam hebben, en ik stel 't natuurlijk op prijs, dat het Federatief Bestuur er den mijnen voor uitgezocht heeft; maar ieder begrijpt, dat dit een bijzaak is van geen beteekenis."

Een bijzaak? Het zij zoo. Van geen beteekenis? Een dankbare hulde n.l. aan den Priester-baanbreker der katholieke drankweer in Nederland, den stoeren werker op drankbestrijdersgebied niet alleen maar op het breede veld der *geheele sociale actie*.

Babberich. P. fr. ILDEFONSUS, Ord. Cap.

UIT BOEKEN.

ARBEIDSDUUR. 1)

In 't algemeen.

Onder arbeidsduur verstaat men gewoonlijk de som van de door de arbeidenden dagelijks werkelijk met arbeid doorgebrachte uren, dus den arbeidsdag, niet medegerekend de rust- en schafttijden. Dit is de arbeidsdag in engeren zin in tegenstelling tot den arbeidsdag in ruimeren zin, ook wel dienstverband genoemd, die den geheelen tijd van den dagelijkschen arbeid van het begin tot het einde omvat. Maar ook de uitdrukking dienstverband wordt niet altijd in dezen zin gebruikt. Er bestaan werkplaatsen, waar nog een bijzonder tijdverlies ontstaat daardoor, dat de arbeider eerst moet gebracht worden naar de plaats waar de arbeid moet verricht worden, en dat hij na 't eindigen van den arbeid naar 't uitgangspunt moet worden teruggevoerd. Een belangrijk voorbeeld hiervan is de arbeid in de mijnen. Rekent men den heen- en terugtocht mede in het dienstverband, dan kan men spreken van een bruto-dienstverband, in 't andere geval heeft men te doen met een netto-dienstverband, meestal met

1) BIERMER, *Wörterbuch der Volkswirtschaft*. — I blz. 220.

inbegrip van de ontbijt- en namiddag-pauzen. (In den mijnbouw is het wel gebruikelijk niet het verband van den enkelen werkman, maar dat van de geheele ploeg als verband in den zin der arbeidsregelingen en der bepalingen van arbeidersbescherming te beschouwen).

De duur en de regeling van den arbeidstijd is naast het loon de voornaamste bepaling van het arbeidscontract. De geheele arbeidsverhouding, de geestelijke en lichamelijke ontwikkeling, achteruitgang en stijging van den arbeiders-stand, de verhouding van de arbeiders tot hunne gezinnen en dikwijls ook de toestand hunner woningen, hangt er van af. Toch is de dagelijksche arbeidsduur niet alleen beslissend voor de vraag, wanneer hier de grenzen der humaniteit, hygiëne en zedelijkheid overschreden worden, noch ook wordt de hoogte van het loon alleen bepaald door het aantal arbeids-uren. De arbeid gaat, naar gelang van zijn aard, met verschillende lichamelijke inspanning gepaard, d. w. z. het periodieke verbruik van arbeidskrachten is verschillend naar gelang van den aard van het arbeids-proces, van de levenswijze, in 't algemeen de voeding des arbeiders, van de hygienische gesteldheid op de werkplaats, naar gelang van leeftijd en geslacht des arbeiders, en eindelijk naar gelang van het even moeilijk in de statistiek als in de wet te bepalen verschil van de lichaamsgesteltenis, van de geschiktheid en lust tot arbeiden van ieder individu. Deze laatste eigenschappen zijn zeer uiteenloopend bij verschillende naties en rassen, en blijkbaar een product van de algemeene beschaving. De lust tot den arbeid is ook, overeenkomstig de gewoonte in de afzonderlijke bedrijven, verschillend, en men zal wel niet kunnen ontkennen, dat het ten slotte ook van belang is, of men al dan niet den arbeiders de lust in den arbeid, en het belang bij het resultaat ervan bederft, door een klassenstrijd-agitatie, die in den ondernemer niets anders ziet dan den uitbuiter.

Elke arbeid vernietigt kracht. De som van kracht, waarover het subject op bepaalden tijd beschikt, zou spoedig opgebruikt zijn, wanneer het hem niet mogelijk was het krachtverlies door 't aankweeken van nieuwe kracht te neutraliseeren. Deze reproductie van verbruikte kracht heeft plaats door voeding, rust en slaap. De hoeveelheid herwonnen kracht is afhankelijk van arbeidsduur en arbeidsloon. De arbeider echter is lid van eene zedelijk-maatschappelijke gemeenschap. Om zich evenwel als zoodanig te kunnen voelen en om niet slechts den physieken maar ook den psychischen lust tot arbeiden te behouden, moet de duur van den dagelijkschen arbeidstijd een redelijke zijn, dat wil zeggen, verlies van kracht en aanwinst van nieuwe kracht moeten elkaar dekken en de arbeider moet voldoende vrijen tijd over houden voor de regeling zijner huiselijke aangelegenheden, voor het familieleven, en in het algemeen voor al die genietingen des levens, waarop hij overeenkomstig de maatschappelijke inrichting, gerechtvaardigde aanspraak heeft. Met andere woorden de arbeider mag niet tot een arbeids-instrument, tot een machine verlaagd worden. Behalve de physieke en psychische ontspanning, die den eenen arbeidsdag van den anderen scheidt, en arbeid laat afwisselen met rust, heeft het beschaafde menschdom de gewoonte aangenomen om nog een andere periodieke rust te nemen, die de eentoonigheid van geregelde bezigheid onderbreekt. Dit is de wekelijksche rust, de onderbreking van den arbeid op Zon- en Feestdagen. Eene zoodanige onderbreking van den dagelijkschen arbeid is inderdaad een noodzakelijk middel om de gezondheid van geest te onderhouden, hierin stemt de ervaring, dit humaan en sociaal postulaat, overeen met het kerkelijk gebod, dat de naleving beoogt van een onmiddellijk goddelijk gebod. De menschen zouden niet in staat zijn zich los te rukken uit de werktuiglijke eentoonigheid des levens, met verstandig na te denken over de oneindige menigte van dingen te midden waarvan zij leven, en zich met zich zelf bezig te houden, wanneer zij alle dagen doorbrachten in denzelfden tredmolen van den arbeid.

De ondervinding leert, dat de wekelijksche rustdag een doelmatige begrenzing is van den arbeid der werkdagen. Bij de uitbreiding van het gebod der rustdagen tot de niet op Zondag vallende kerkelijke feestdagen, treedt weliswaar het godsdienstige gezichtspunt op den voorgrond, maar zoover er sprake is van eenige extra-rustdagen in het jaar, biedt deze instelling uit sociaal oogpunt een niet te miskennen voordeel: hierdoor wordt de vermoeiende en afstompende eentoonigheid van het dagelijksche leven nog meer door uitzonderingen onderbroken, en wordt aan de arbeidende klasse eene soortgelijke afwisseling gegeven als de gegoeden en ontwikkelden hebben in hunne vacanties, waarin zij ontspanning moeten vinden voor de eentonigheid van hun beroep en de overspanning van den geest.

Evenals de dagelijksche arbeid is ook het aantal rustdagen verschillend naar gelang van de gewoonten, beschavingstrap, geboden van Kerk en Staat, techniek, seizoen, samenloop van omstandigheden in de verschillende luchtstreken, naties, landstreken en bedrijven. Een bovenmatig aantal rustdagen, zooals wij dit bij een lagen trap van beschaving gedeeltelijk tot op onzen tijd vinden, moet worden aangemerkt als een verschijnsel van slechte arbeids-discipline, van vrees voor arbeid en lamlendigheid der volkshuishoudelijke gewoonten, welke ook hunne bevestiging plegen te vinden in de andere gebruiken in zake den arbeid. Een bovenmatig aantal feestdagen en feesten, die den natuurlijken plicht tot arbeiden gestadig onderbreken, is steeds een bewijs van een achterlijke volkshuishouding. Het totale economische resultaat, waarvan ten slotte de stand der beschaving afhangt, vindt op de eerste plaats zijne uitdrukking in den lust tot arbeiden. Hierdoor wordt de arbeidskracht eerst in beweging gebracht en onstaat en groeit het geestelijke in den arbeid, alsmede de handigheid in de geringere soorten van arbeid, en de vindingrijkheid en 't inzicht in de hoogere.

Niettegenstaande den dagelijkschen harden en gedwongen strijd om het bestaan, houden de klachten over de misbruiken van genotzucht, uithuizigheid en 't overdreven toenemen van heele en halve rustdagen, nog steeds niet geheel op; weliswaar hebben ze nog meer betrekking op den zoogenaamden »burgerlijken middenstand", voornamelijk in kleine steden, dan op de klasse der loonarbeiders.

Dat hierbij niet alleen gilde-gewoonten en kerkelijke gebruiken van invloed zijn, bewijst het verschil tusschen Noord-Oost-Duitschland en het Westen en Zuiden (Vastenavondtijd). Het feitelijk aantal arbeidsuren per jaar hangt echter niet slechts af van de meer of minder vrijwillige gebruiken en misbruiken, maar ook van de hoeveelheid noodzakelijke Zondagsrust, die den arbeiders gegund wordt, en van de schommelingen van de vraag naar arbeid. Het is zeker, dat daar, waar geen vaste en volledige wekelijksche rustdag gegeven wordt, waar door een te lang gerekten dagelijkschen arbeid, door overwerk en nachtarbeid de nachtrust en de verfrissching van geest en gemoed belemmerd wordt, de bekoring om extra-rustdagen (»blauwe Maandag") te houden, bijzonder groot is.

Behalve de bedrijven, die geregeld in gang zijn, zijn er ook seizoen-bedrijven, en wel zoodanige, die uit den aard der zaak periodieke seizoen-bedrijven zijn (b. v. het bouwbedrijf, de veldarbeid) en ook zoodanige, die ongeregeld al naar gelang van de toevalligheden van de markt, onderhevig zijn nu eens aan een buitengewoon groote vraag naar, dan weer aan een buitengewoon groot aanbod van arbeid. Zulke omstandigheden zijn des te meer veranderlijk, naar gelang de groot-industrie meer onder den invloed staat van de schommelingen der wereldmarkt, en juist de jongste ontwikkeling van groot-industrieele landen is op

de meest onverkwikkelijke wijze gekenmerkt door eene periodiek optredende, voelbare werkloosheid.

Wil men derhalve den feitelijken arbeidsduur tot onderwerp maken van sociaal-politieke studie, en er gevolgtrekkingen uit afleiden voor de taak van Maatschappij en Staat, dan zou het juister zijn, niet alleen met den dagelijkschen arbeidsduur, maar met dien van het geheele jaar rekening te houden. Deze laatste nu wordt bepaald, van den eenen kant door den dagelijkschen arbeidsduur in engeren zin, van den anderen kant door het aantal rustdagen, het seizoen en de schommelingen van de markt; maar ook zoo blijven er nog talrijke verschilpunten over, al naar gelang van het arbeids-subject, de hoedanigheid van het arbeids-object, en den aard der bezigheid. Wat dit laatste punt betreft vergelijke men b. v. de verschillende arbeids-inspanning van vrouwelijke winkelbedienden in kleine en groote steden, bij een betrekkelijk gelijken arbeidsduur. De gezonde, met nagenoeg geen gevaren verbonden arbeid van volwassen daglooners in het landbouwbedrijf, welke arbeid bovendien nog seizoenarbeid is, is nauwelijks te vergelijken met den arbeid in fabrieken en mijnen.

T.

BOEKBEOORDEELING.

»MIDDENSTAND EN COOPERATIE", DOOR DR. J. NOUWENS. — Uitgave van de Uitgevers-Vennootschap Futura, Leiden. Tweede druk; 50 ct. fr. p. p. 57½ ct.

Eigenlijk is dit boekje te bekend, om er nog wat over te zeggen. Maar ziet: juist een goede kennis wordt met ingenomenheid bejegend, als hij weer eens ten bezoek komt. En dit doet DR. NOUWENS' studie nu: in vernieuwd gewaad meldt ze zich ten tweeden male aan. Welkom! De lezers van de eerste uitgave moeten zich deze tweede editie ook aanschaffen: ze lijkt op de eerste als een winterjas op een demi-saison. 't Is een geheel nieuw boek geworden, totaal omgewerkt.

Dit werkje is ook daarom zoo aanbevelenswaard, wijl het niet louter aanprijst en lofzingt, maar zoowel den middenstand als de coöperatie precies vertelt waar het op staat. Schrijver zegt het bijv. prof. POTTIER met grage instemming na: »De onderlinge broodnijd der middenstanders berokkent hun honderdmaal meer schade, dan alle arbeiders-coöperatie 't hun ooit zal kunnen doen." En waar hij voorts schrijft: »door middenstands-coöperatie (zal men) die der arbeiders overbodig maken," daar doet hij zulks niet dan na eerst met feiten en cijfers te hebben beredeneerd, dat »verbruiks-coöperatie *niet* is het middel tot coöperatieve vakorganisatie" en dat »productie-coöperatie der arbeiders wel nooit regel zal worden." M. a. w.: de middenstand mishandelt volstrekt niet de belangen der arbeiders als hij hun coöperatie tracht te weren. Te minder doet hij zulks, wijl »de productie-coöperatie der arbeiders in het klein- en middenbedrijf voor de massa der arbeiders geen toekomst-ideaal moet zijn," aangezien »altijd, naast den patroon, die met eigen kapitaal en eigen arbeid zijn eigen zaak drijft en beheert, de ambachtslieden, bedienden en knechts, als ondergeschikten zullen werkzaam zijn, en dit niet als uitzondering, doch als algemeene regel."

Dit zijn eenige aan 't boek ontleende stellingen, welke aantoonen hoezeer DR. NOUWENS het veelomvattend vraagstuk der coöperatie in zijn vollen samenhang beziet. En van feiten en cijfers gesproken: het heele boekje door stormen die op u aan, luid uitroepend de onmisbare voordeelen en de opperbeste mogelijkheid der verschillende vormen van samenwerking, welke de middenstand kan toepassen om zich te sterken in den zwaren strijd om het bestaan.

Wie moedeloos achter zijn toonbank of op zijn kantoorkruk zit, in den geest starend naar de warenhuizen en filialen, hij beginne met DR. NOUWENS' moedgevende brochure te bestudeeren. Hij zal zich dan zeker opgewekt gevoelen om den weg, daarin aangewezen, te gaan bewandelen. Velen onder den middenstand willen dien weg reeds op, maar kennen elkaar nog niet voldoende, stappen nog niet koen genoeg over vooroordeelen en aarzelingen heen. Dien allen zij deze »Futura"-uitgave een prikkel ten goede.

Wel, het eerste duizental ervan is nu reeds verkocht, het tweede en derde duizendtal zijn hun weg aan 't zoeken onder belanghebbenden, een weg, dien zij zeker zullen vinden, wie weet hoe spoedig zelfs. Het coöperatie-zaad, merk NOUWENS, zal dan breed zijn uitgestrooid, zoodat nog slechts wat middenstands-energie noodig is om den wasdom te bevorderen en later den oogst binnen te halen.

Toont die energie, duizenden lezers van »Coöperatie en Middenstand." Dit boekje heeft u alom medestrijders bezorgd. Zoekt elkaar!

A. J. O.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

DE NIEUWE ENCYCLIEK.

In de dagbladen hebben onze lezers 's Pausen jongste Encycliek *Pascendi dominici gregis* gelezen, en vermoedelijk herlezen.

En dat met smartelijke verbazing.

Want hoevelen onder ons, die dag in dag uit zitten in 't al meer zich ophopende werk, en steeds minder tijd voor veel en velerlei lectuur over kunnen houden, hoevelen zullen niet met ons zijn opgeschrikt, als een man, die eensklaps ziet een gapenden afgrond, waarin menschen zich storten.

Voor velen van ons is deze Encycliek de openbaring geweest van een kwaad, waarvan wij 't bestaan vermoedden, waarvoor wij instinctmatig vreesden, maar waarvan volle diepte en omvang ons onbekend gebleven waren.

En al maar doorlezende, klom steeds meer de smartelijke verbazing, ten slotte zich uitend in de vraag: Wie had ooit kunnen denken, dat zulke leerstellingen kunnen worden aangehangen door geestelijken en leeken, die nog meenen katholiek te zijn?!

Want dit blijkt wel uit heel de geweldig ernstige toon van deze Encycliek, dat de Paus zich niet richt tot eenige enkelen. Juist de omvang immers die het kwaad reeds aannam, dwingt hem tot spreken....

't Is nu ongeveer een jaar geleden, dat ik, sprekende in de Katholieke Studentenvereeniging te Utrecht, waarschuwde tegen de ziekelijke neiging van sommigen onder de sociale werkers, vooral in 't buitenland, om bij voorkeur op het gevaarlijke randje te loopen, om liefst op 't smalle kantje te balanceeren. Een liefhebberij, gevaarlijk voor hen zelf, wijl wie 't bemint allermeest in 't gevaar vergaat, — doch hoogst schadelijk ook voor onze sociale werkzaamheid, omdat 't prikkelend gewaag van enkelen, velen, die valschelijk generaliseeren, het vertrouwen in de jongeren zullen doen verliezen...

Laat het eerlijk gezegd zijn: had ik toen als nu het kwaad, waartegen ik waarschuwde, in vollen omvang gekend, wat slechts een dringende raad was, zou een luide smeekbede geworden zijn.

En zóó is 't begrijpelijk, dat, vooral bij 't herlezen van deze Encycliek, eerbiedige dankbaarheid zich van ons meester maakte: nu zóó het kwaad is bekend, nu zóó krachtig en luid de Paus zelf heeft gesproken, nu mogen wij vertrouwen dat velen, die wellicht zich tot het half-begrepen nieuwe eenigszins aangetrokken hebben gevoeld, thans, opgeschrikt, ziende 't gevaar, dat zij geloopen hebben, als groote les voor heel hun leven zullen hebben meegenomen het woord van 't Evangelie: Wacht u voor de valsche profeten.

In ons land was het, gelukkig, nog niet zoo, doch in 't buitenland, speciaal in Italië en Frankrijk, waren 't vooral ook de

mannen der sociale actie, die tevens begeesterd schenen voor de modernistische denkbeelden op wijsgeerig en theologisch gebied, welke de Paus thans met zooveel nadruk veroordeeld heeft.

Reeds meermalen merkten wij op, hoe zij door die vermenging van sociale, wijsgeerige en theologische problemen aan de sociale beweging onder ons grovelijk afbreuk deden, ook door terugwerking in ons land.

Thans mogen wij verwachten, dat dit bij die schrijvers anders zal worden, en indien niet, dat men dan toch ten onzent met hun denkbeelden onze sociale actie niet meer verwarren zal.

Moge dit een der vele vruchten zijn van de jongste Encycliek *Pascendi dominici gregis.* Mr. A.

ZIEKENVERPLEGING OP HET PLATTELAND.

Bij de beantwoording van de vraag: wat kan de *Katholieke Sociale Actie* op het platteland doen, noemden wij onder meer het vraagstuk der ziekenverpleging. Hoe is zij op 't platteland geregeld? Kan daar niet iets georganiseerd worden als de dusgenaamde »wijkverpleging» in de steden? Zou een, door verschillende landelijke gemeenten gezamenlijk op te richten, ziekenhuis niet kunnen bestaan?

Reeds bleek ons, dat in ons land op dat gebied al een en ander tot stand gekomen is, dat onze volle opmerkzaamheid verdient. Wij hopen daar spoedig uitvoeriger op terug te komen.

Om echter over zooveel mogelijke gegevens te kunnen beschikken, zouden wij tot onze lezers graag deze vraag richten:

»Is er bij u reeds iets gedaan, om een behoorlijke ziekenverpleging te verkrijgen? Indien ja, wat, met welk resultaat, en met welke kosten?»

Zeer zal men ons met een antwoord op deze vraag verplichten; wij zullen ze — indien de schrijver of schrijfster ons daartoe verlof geeft — gaarne met vermelding van hun naam, dan zoo spoedig mogelijk verwerken tot een artikel over de *ziekenverpleging op het platteland.*

In Duitschland is deze ziekenverpleging enorm verbeterd door den invloed der ziekenkassen, die er belang bij hadden, om ook op 't platteland voor een goede verpleging harer zieke leden te zorgen. Dezelfde reden die hen dreef, om kostbare sanatoria voor teringlijders op te richten, leidde hen er ook toe, voor ziekenverpleegsters op 't platteland te zorgen.

De hoofdfout, die aanvankelijk overal gemaakt werd, was deze: men wilde 't op 't platteland precies zoo doen als in de stad. En men vergat, dat de omstandigheden er totaal verschilden. Bij de dichte stedelijke bevolking heeft de wijkverpleegster slechts voor een bepaalde buurt te zorgen. Al hare patienten wonen dus dicht bij elkaar.

Vergelijk dit met de verre afstanden op 't platteland! Zou de verpleegster alleen voor de bebouwde kom der gemeente worden aangesteld, dan heeft ze veel te weinig werk. Strekt zij hare werkzaamheid ook over de veraf, afzonderlijk, liggende woningen, dan heeft ze uren per dag noodig, om zich van den eenen zieke naar den anderen te begeven. De verpleegsters uit de stad bleken dikwijls tegen deze vermoeienissen niet bestand.

Men heeft getracht — en naar 't schijnt, met aanvankelijk vrij goed gevolg — om nu meisjes van 't land, en vooral weduwen, de ziekenverpleging te leeren. Daarmee was veel gewonnen. Deze boerinnetjes waren veel beter aan 't buitenleven gewend, en aten den landkost met smaak. Ze zijn beter met de dorpsgewoonten op de hoogte, — praten niet hègsch, maar spreken t' dialect van 't volk, — worden niet met zooveel wantrouwen begroet als de stadsche juffers, terwijl ze, indien ze met haar beroep als ziekenverpleegster niet genoeg verdient, wijl 't aantal patiënten te klein is, desnoods ook haar vroeger landelijk beroep nog kan aanhouden.

Een voordeel is ook, dat we wat beter betaalde vrouwenberoepen op 't platteland krijgen: de meer gegoede meisjes, maar die toch ten deele in hun onderhoud zelf moeten of wenschen te voorzien, behoeven zich niet aan de altijd voor haar eenigszins gevaarlijke stadslucht te wagen.

Wat de kosten aangaat, deze zouden gevonden kunnen worden als bij de stedelijke wijkverpleging: ten deele zullen de verpleegden, die 't kunnen, wat moeten betalen, — tendeele zal men donateurs voor dit schoone werk moeten vinden, — terwijl ten slotte de gemeente eenige subsidie kan geven. Te Leiden bijv. betaalt de gemeente per wijk f 500.— 's jaars.

Zoo waren er in 't Duitsche Rijnland in 1906 al 160 katholieke en 70 protestantsche meisjes op 't platteland werkzaam.

Zou ook in ons land in deze richting niet 't best kunnen gewerkt worden? Mr. A.

»UNITAS.”

't Verloop van de *Unitas*-reorganisatie is allerbedroevendst.

Wie er gunstiger over denken mocht, leze slechts de vreugdekreten in de socialistische pers.

»De arbeiders keeren den Bisschoppen den rug toe,” — dat is 't juichend refrein.

En 't valt, van hun standpunt, te begrijpen.

Dat dit nu 't resultaat is van een jaar werkens!...

Eén ding echter in dit alles is onbegrijpelijk.

Dat men de reorganisatie anders zou gewild hebben, — dat men niet inzag, dat beslissende stemming *in* de federatie, en niet in de twee gefedereerde Bonden, de zelfstandigheid dier bonden van den aanvang af vermoord zou hebben, — dat alles is desnoods te begrijpen, ook al is men 't er niet mee eens.

Doch wat wij *niet* begrijpen kunnen is dit: dat men nu, staande *niet* voor de keus: òf Unitas onveranderd laten, òf de voorgestelde reorganisatie, met hare toch waarlijk zéér groote concessies, aanvaarden, — neen, maar staande voor deze geheel andere keuze: òf een gereorganiseerd *Unitas,* òf een inwendig verdeeld *Unitas*, openlijk in strijd met de Bisschoppen, — dat men staande voor *die* keuze het laatste koos, ziet, dat begrijpen wij niet.

De vraag, waar 't ten slotte om ging. was toch deze: hoe wordt de vakbond het sterkst, èn door moreele kracht, èn door leden-aantal.

En gelooft men nu werkelijk, dat *Unitas*, zooals 't *nu* wordt, hooger moreele kracht, en *op den duur* grooter leden-aantal zal hebben, dan *Unitas,* na de Reorganisatie?

Wij gelooven, dat zij, die zich niet door een opwelling van 't oogenblik leiden laten, maar met kalm hoofd rustig de toekomst overwegen, en eens nagaan, hoe de toestanden van nu zich binnen een of twee jaren zullen ontwikkeld hebben, — wij gelooven, dat zij, die zóó doen, ten slotte aan een gereorganiseerd *Unitas* de voorkeur zullen geven boven een *Unitas*, dat zich openlijk tegen de Bisschoppen verzet.

Wie elken dag bidt tot God: Uw wil geschiede op aarde! — hij mag zich toch werkelijk wel eens met vollen ernst afvragen: werk ik er aan mee, dat *Die* wil geschiede, wanneer ik met volkomen bewustzijn en degelijk wetende wat ik doe, datgene doe, wat zij, die toch door God boven ons zijn gesteld, met nadruk ons *verbieden*?

Welk een onheil zal deze strijd niet baren? Onheil niet alleen in Twente, dat door broedertwist verdeeld zal worden, doch ook elders in ons land. En waar zal men belanden?

Laat men dit toch bedenken: nog nergens, in geen enkel land, is een sociale beweging onder katholieken goed verloopen, wanneer zij inging tegen de Bisschoppen.

Denk aan DAENS in België, — aan MURRI in Italië, — wat is er van hun beweging gekomen? 't Ging steeds van kwaad

tot erger. En wie houdt zijn hart niet vast voor *Le Sillon* in Frankrijk?

Wie dezen weg inslaat, hij weet niet waar het einde ligt. Maar, tenzij hij terugkeere, ligt het zeker niet aan de goede zijde. En terugkeeren wordt zoo moeilijk, als men een heel eind al is voortgegaan.

Laat men daarom thans, nu het kwaad nog te voorkomen is, laat men zich thans nog eens ernstig bedenken, — de gevolgen overwegen, — en al acht men dan de reorganisatie een kwaad, men zij dan toch zoo verstandig, om van twee kwaden *het minste* te kiezen!

En wat hier voor ons, katholieken, als het *minste* kwaad moet beschouwd worden, valt daar nog over te twisten?

Maar de voorgestelde reorganisatie is, naar onze heiligste overtuiging, *geen* kwaad. Zij is voor ons land de eenige, de zekerste en de veiligste weg, om te komen tot e e n k r a c h t i g e v a k o r g a n i s a t i e v a n c h r i s t e l i j k e a r b e i d e r s.

Om Gods wil, in 't belang van onze katholieke vakorganisatie, die om krachtig te worden, eendracht eischt, in 't belang van geloof en godsdienst die, de ervaring elders heeft 't toch geleerd, door scheuring op sociaal gebied zoo ernstig gevaar loopen, — mannen van Twente, kiest toch den rechten weg, nog voor 't te laat is!

Mr. A.

KORTE BERICHTEN.

Woord en daad. — *Het Volk* van 22 Sept. l.l. bevatte het navolgend stukje:

„De Cozazwendel verboden. Onder dit opschrift meldt de *Blauwe Vaan*:

Na sinds meer dan twee jaar voortgezette pogingen van het Duitsche Centraal Comité voor Drankbestrijding en een groot aantal volksvrienden is het thans gelukt, wettelijke maatregelen te nemen tegen den verkoop van Coza-poeder en dergelijke middeltjes ter beteugeling van drankzucht. Niet minder dan negen telden we er — dat zijn al de door het Centraal Comité genoemde —, die door de keizerlijke gezondheidsinspectie op de lijst van de «geheimmiddelen» geplaatst zijn d. w. z.: a l l e r e c l a m e v o o r d e z e d u i t e n k l o p p e r i j z a l v o o r t a a n v e r b o d e n z i j n.

De verordening treedt 1 October in kracht.

Nu Holland!"

Mooi gebruld, leeuw!

En sla nu de bladzijde om, en... gij vindt precies aan de andere zijde van dit bericht, in 't zelfde nummer van *Het Volk*... een groote advertentie voor hetzelfde schandelijke Cozapoeder!

Dat is dan *geen* «duitenklopperij!»

In 't zelfde nummer van *Het Volk* worden de Sociaal-democratische arbeiders uitgenoodigd hun goeie geld aan Foster's nierpillen uit te geven!

Alles, ten bate der «arbeidersbeweging»!

Dat *Het Volk* nu in deze dingen nog bij het *Kath. Soc. Weekbl.* en *De Voorhoede* in de leer moet gaan!

Arbeidsinspectie en gevangenis. — De Pruisische minister van justitie vertrouwt zijn eigen staatswerkplaatsen in de gevangenissen niet. Hij heeft tenminste de wenschelijkheid geuit, dat de arbeidsinspectie daar ook eens zou gaan kijken, speciaal om te zien, of de veiligheidsmaatregelen bij de machines wel op de hoogte van hun tijd zijn. Zijn collega, onder wien de inspectie ressorteert, had daar natuurlijk dadelijk ooren naar.

Vervroegde winkelsluiting. — Te Berlijn is thans een nieuwe beweging begonnen ten gunste van de winkelsluiting des. avonds te acht uur. Er wordt n.l. een enquête gehouden onder de winkeliers en eigenaars der groote winkelzaken.

De firma GERSON verklaarde daarbij o. a. dat het niet wenschelijk zou zijn de verplichte winkelsluiting te vervroegen. De groote zaken, ook die van de firma GERSON, sluiten toch reeds den langsten tijd van het jaar te acht uur, maar de verplichte sluiting om acht uur zou vele kleinere winkeliers, die afhankelijk zijn van een clientele, die meest de avonduren voor inkoopen gebruikt, benadeelen.

Dat 's mooi van de firma GERSON. «Leven en laten leven, zegt ze. Ik heb het druk genoeg, de kleintjes gun ik ook wat». En vele kleintjes zitten dan 's avonds nog op klanten te wachten, terwijl de firma GERSON al geen licht meer brandt en haar bedienden vrij zijn. Van betrekkelijk meer onkosten en beslist minder ontspanning en dus minder frissche bedienden zijn die kleintjes al vast zeker!

De firma JANDORF, die in verschillende deelen der stad groote verkoophuizen bezit, is tegen een vervroegde verplichte winkelsluiting, wijl die haar in de volkswijken groote schade zou brengen en ongetwijfeld zou leiden tot het ontslag van een aanzienlijk deel van het personeel, daar door een op deze wijze verkregen bezuiniging de toegebrachte schade zou moeten worden ingehaald.

Ziedaar een groote concurrent, die weer van de kleine winkeliers komt weghalen, wat GERSON hun gunt. Zouden die kleineren wel zoo kwaad af zijn, als zij en natuurlijk ook JANDORF te gelijk met GERSON sloten?

Dat personeel-dreigement van JANDORF beteekent natuurlijk niemendal. De bedienden die er zijn, blijven overdag wel noodig.

Arbeidstijd bij de binnenscheepvaart. — Wat des heeren SMEENGE'S veel adresseerende vereeniging «Schuttevaer" nog niet heeft gedaan: ons op de hoogte stellen van de werktijden bij de binnenscheepvaart, is thans in Duitschland geschied. Echter ook niet door het particulier initiatief, maar van wege het Keizerlijk bureau voor de Statistiek. Het verzond 3903 vragenlijsten, waarvan er niet minder dan 3635 terugkwamen. Helaas: Slechts 1925 hiervan boden bruikbaar statistisch materiaal, waarvan 450 voor stoombooten en 1288 voor zeilschepen; allen bijeen betroffen de bruikbare biljetten 5118 personen, waarvan 2122 op stoombooten, 2614 op zeilschepen.

Ziehier nu het resultaat dier enquête:

Op de stoombooten bedroeg de dagelijksche werkdag, rusttijden niet meegerekend:

Van iedere 100	In 't winterhalfjaar.						in 't zomerhalfjaar.						
	gedurende de vaart.				gedurende het laden en lossen.		gedurende de de vaart.				gedurende het laden en lossen.		
	tot 12 uur.	12—14 uur.	14—16 uur.	meer dan 16 uur.	tot 12 uur.	12—14 uur.	tot 12 uur.	14—16 uur.	12—14 uur.	meer dan 16 uur.	tot 12 uur.	12—14 uur.	14—16 uur.
Stuurlieden . .	83,0	11,3	3,8	1,9	100	—	46,8	17,5	16,1	19,6	87,9	12,1	—
Bootslieden onder 16 jaren. .	87,9	12,1	—	—	100	—	56,8	27,8	5,4	10,8	50,8	50,8	—
Bootslieden boven 16 jaren. .	76,6	15,1	8,1	0,8	100	—	45,9	19,8	13,7	20,6	83,3	14,2	2,5
Machinisten . .	72,5	18,9	6,0	2,6	90,5	9,5	44,5	22,4	14,1	19,8	76,9	19,2	3,9
Stokers	80,6	10,4	7,8	1,8	100	—	45,8	13,8	16,8	25,2	88,8	5,6	5,6

Des zomers heeft dus meer dan de helft van het personeel een daadwerkelijken arbeidsdag van meer dan 12 uur. Een vierde der stokers moet meer dan 16 uur werken!

Per 100 zeilschepen was 't zoo:

	In 't Winterhalfjaar.		In 't Zomerhalfjaar.	
	gedurende de vaart.	gedurende het laden en lossen.	gedurende de vaart.	gedurende het laden en lossen.
8 uren en minder.	20,2	19,4	1,7	2,3
8—10 uren. . .	45,3	60,1	22,2	42,8
10—12 » . . .	17,9	19,1	26,9	46,2
12—14 » . . .	8,4	1,2	15,0	7,0
14—16 » . . .	5,8	—	12,7	1,3
meer dan 16 uren .	2,4	0,2	21,5	0,5

Op drukke dagen komen daar nog wel een uur of drie bij, terwijl arbeidstijden van 24 uur op zeilschepen geen zeldzaamheid zijn. Wat moet ook de veiligheid daaronder lijden!

Men werkt nu aan een wet, maar makkelijk is zoo iets niet. Wel noodig!

De bindende kracht van collectieve contracten. — Het Zwitsersche kanton Genève heeft in 1900 een wet ingevoerd (gedeeltelijk herzien in 1904), welke collectieve contracten onder zekere voorwaarden voor 't algemeen verbindend verklaart en tevens voor geschillen, daaruit voortvloeiend, de definitieve uitspraak opdraagt aan de »Centralkommission der Prudhommes," wier tusschenkomst moet ingeroepen worden voor alle gevallen, waarin men voor den staatsraad niet tot overeenstemming kan komen.

In 't eerst hadden zoowel patroons als ondergeschikten op deze wet veel tegen, maar gaandeweg heeft zij zich toch ingeburgerd, zoodanig zelfs, dat de geschillen, welke het tot voor de «Commissie van wijze mannen" brengen, steeds zeldzamer worden.

Stakingsstatistiek. — Dit staatje is samengesteld door het keizerlijke bureau voor de statistiek te Berlijn:

Jaren.	Geëindigde		Aantal der stil gelegde bedrijven door		Aantal der		Verloren werkdagen door	
	sta-kingen	uitslui-tingen	sta-king	uit-slui-ting	stakers	uitge-slotenen	staking	uitsluiting
1899	1288	23	1890	356	99 338	5 298	3 265 881	115 438
1900	1433	35	2733	192	122 803	9 085	3 188 654	523 340
1901	1056	35	1178	60	55 262	5 414	2 311 573	115 379
1902	1060	46	849	63	53 912	10 305	1 326 833	624 014
1903	1374	70	1634	433	85 603	35 273	2 815 491	1 343 028
1904	1870	120	2101	435	113 480	25 760	3 622 998	1 662 127
1905	2403	254	3655	834	408 145	118 665	14 536 233	4 448 320
1906	3328	298	5068	545	272 218	77 109	8 176 337	3 391 281

Conclusie: het aantal stakingen en uitsluitingen is wel toegenomen, maar ze waren minder omvangrijk en duurden korter dan in 't jaar te voren. Eerlijk gezegd valt het ons toch niet mee, dat de collectieve contracten niet nog sterker hun invloed hier doen zien. Wel is 't een bemoedigend feit, dat steeds meer conflicten met gedeeltelijke toewijzing der eischen eindigden, zoowel van de stakingen als de uitsluitingen betreft: dit wijst op een meer in kracht aan elkaar gelegd worden der organisaties, wat trouwens ook in 't sluiten der collectieve contracten zijn uiting vindt.

't Gaat op het arbeidsveld als op 't wereldtooneel: de vrede komt langzaam!

Van de Duitsche stakingen en uitsluitingen in 1906 was 't resultaat aldus:

De werknemers hadden succes bij hun stakingen:

geheel	gedeeltelijk	geen
613 is 18 %;	1498 is 45 %;	1217 is 36 %,

De werkgevers hadden succes bij hun uitsluitingen!

geheel	gedeeltelijk	geen
88 is 29 %;	174 is 58 %;	36 is 12 %.

Meer dan twee derde aller stakingen en uitsluitingen (67,6 pct. met 72.5 pct. der betrokken arbeiders) werd door overleg beëindigd, en wel 35 pct. door rechtstreeks overleg tusschen partijen, 4.8 pct. voor 't gewerbegericht, 28.5 pct. door tusschenkomst van derden.

De coöperatie in Duitschland. — Het Duitsche *Reichsarbeitsblatt* geeft uitvoerige statistische mededeelingen over den stand van de coöperatie in Duitschland.

Men kan de Duitsche coöperatieve vereenigingen in vier groote groepen onderscheiden, n.l.: 1. den algemeenen bond van de coöperatieve productie- en verbruiksvereenigingen, gesticht door Schulze-Delitsch; 2. den centralen bond van Duitsche verbruiksvereenigingen; 3. de Raiffeisen-organisatie van Neuwied, en 4. den rijksbond van Duitsche coöperatieve landbouwvereenigingen.

In het geheel bestonden in het Duitsche rijk op 1 Januari 1906 24,652 ingeschreven coöperatieve vereenigingen met 3,658,437 leden tegen 23,221 vereenigingen met 3,208,324 leden op 1 Januari 1905. Ruim twee derde van dit aantal vereenigingen heeft »ünbeschränkter Haftung," d. w. z. dat daar de leden met al hun vermogen aansprakelijk zijn voor de schulden der vereenigingen; de overgroote meerderheid der overige vereenigingen bestaat uit »Genossenschaften mit beschränkter Haftung," waar dus de financieele aansprakelijkheid der leden tot een zeker bedrag is beperkt.

De voornaamste plaats in de coöperatie wordt ingenomen door de credietvereenigingen (15,108, d. w. z. 61.3 proc. van alle coöperatieve vereenigingen) met 2 millioen leden; dan volgen de productieve landbouwvereenigingen (3264) met ongeveer 240,000 leden, daarop de verbruiksvereenigingen (1922) met 977,000 leden en eindelijk de landbouw-inkoopvereenigingen (1702) met 141,800 leden.

Van de bovengenoemde vier voornaamste groepen telt de eerste, de algemeene bond, 1419 aangesloten vereenigingen, waaronder 953 credietvereenigingen, 276 verbruiksvereenigingen, 116 bouwvereenigingen, 64 vakcoöperaties en 10 banken.

De centrale bond van verbruiksvereenigingen, waartoe ook het gemeenschappelijk bureau van inkoop behoort, telde op 31 December 1906 in het geheel 929 aangesloten vereenigingen met 781,369 leden, tegen 855 vereenigingen met 719,239 leden aan het eind van 1905.

De derde groote groep in de Duitsche coöperatie, de »Generalverband ländlicher Genossenschaften für Deutschland" te Neuwied telde aan het einde van het vorige jaar 4657 (in 1905: 4522) aangesloten vereenigingen, waaronder 4063 Raiffeisenkassen en 594 bedrijfscoöperaties.

In den loop van het jaar kwam een vereeniging van de Raiffeisen-organisatie met den Rijksbond van Duitsche coöperatieve landbouwvereenigingen tot stand, waardoor de samenwerking van al deze coöperatieve vereenigingen verzekerd is.

't Zijn cijfers, die klinken als een klok. En ze roepen: ter navolging.

Katholiek Sociaal Congres, 's-Hertogenbosch. — In de jongstleden gehouden vergadering van het Bestuur der »Federatie« werden in zake de door bovengenoemd congres aangenomen conclusies de navolgende commissiën benoemd, teneinde met den meesten spoed uitvoering te kunnen geven aan de genomen besluiten:

a. Ie Sectie. *Het Verzekeringswezen.* De heeren H. BROUWER, voorzitter van den Bond van R. K. Werkliedenvereenigingen in het Aartsbisdom, te Hilversum; B. J. GROBBEN, voorzitter van den Ned. R. K. Volksbond, afd. Dordrecht, inleider van genoemd onderwerp, en den WelEerw. heer F. J. C. FRANSSEN, kapelaan te Baardwijk.

b. IIe Sectie. *Verkorte Arbeidsdag.* De heeren W. C. J. PASSTOORS, voorzitter van den Ned. R. K. Volksbond, te 's-Gravenhage; A. VAN RIJEN, secretaris van den Arbeid van den Centralen R. K. Werkliedenbond in het Bisdom 's-Hertogenbosch, te Tilburg, inleider van genoemd onderwerp, en HENRI HERMANS, secretaris van den Arbeid van den Limb. R. K. Volksbond, te Maastricht.

c. IIIe Sectie. *Vrouwen- en kinderarbeid in fabrieken en werkplaatsen.* Den heer P. A. BOSCH, voorzitter van »Credo-Pugno", te Gulpen, inleider van genoemd onderwerp, en den WelEerw. heer J. M. SOUREN, Aalmoezenier van den Arbeid, te Maastricht.

De achturendag. — Talrijk zijn de proefnemingen met verkorting van arbeidsduur, waarbij de productiekosten, ondanks den korteren werkduur bij gelijk loon, niet bleken gestegen te zijn. Dat intusschen in dit opzicht natuurlijk zekere grenzen bestaan, die bij invoering van den achturendag wellicht, althans voor sommige bedrijven reeds wordt overschreden, is onlangs gebleken uit een rapport van het »Office du Travail" te Parijs, nopens de werking van den achturendag in sommige staatsbedrijven in Frankrijk.

Dit is bij ministerieele besluiten ingevoerd voor alle werklieden der marine-administratie, in het geheel ongeveer 30.000; in de bouw- en reparatiewerkplaatsen der posterijen, de postzegeldrukkerij en in verschillende werkplaatsen voor de onderzeesche kabels, te zamen voor 3725 werklieden en bij wijze van proef in een werkplaats van het ministerie van oorlog te Tarbes met 1371 arbeiders. In den regel ging met de invoering van den verkorten werktijd gepaard de vervanging van stukloon door tijdloon. Men hoopte zoo, bij handhaving van het oude loonbedrag, de productie op gelijke hoogte als vroeger te kunnen houden.

De uitkomsten waren echter doorloopend ongunstig. De directeur van Lorient verklaarde, dat de productie per uur die aanvankelijk gelijk was gebleven of geklommen was, een neiging tot dalen vertoonde. De directeur van de genie maritime te Cherbourg schreef dat, terwijl door den maatregel de werkduur met 13 à 14 pCt. verminderde, hetzelfde met de productie het geval was, die met 13 à 14 pCt. daalde, zoodat de aanbouw in gelijke verhouding duurder werd. In Toulon heeft de maatregel den toestand der arbeiders wezenlijk verbeterd — gelijk loon bij minder werkduur — maar de

uitgaven van den Staat belangrijk verzwaard. De werkelijke arbeidsduur, na aftrek van schafttijden bleek er maar 7 uur 10 minuten te bedragen. Het productieverlies wordt op 19 pCt. geraamd en de vergrooting van algemeene kosten, door verlenging van den duur van den bouwtijd op 24—32 pCt. geraamd. Te Brest constateerde men een vermindering der productie met 15 pCt. en een kostenvermeerdering van 10—15 pCt. Te Lorient becijfert men deze voor de vuurwerkerijen op 7.20 en in de overige afdeelingen op 13.60 percent. Het ministerie van Oorlog deed te Tarbes dezelfde ervaringen op en constateert sterke vergrooting der uitgaven. Bij de werkplaatsen der posterijen eindelijk is evenzoo een doorloopende vermindering der productie gebleken, met 20 pCt. in de telephoonwerkplaatsen en van 10—20 pCt. in de postzegeldrukkerij ondanks meer economisch gebruik der machines.

Heeft men misschien op eens te groote verkorting van den werkdag ingevoerd? Hoe 't zij, de moeilijkheid, die alleen langs proefondervindelijken weg is op te lossen, blijft: het juiste equatiepunt te vinden tusschen werktijd en productie. Stellig ligt dit in verschillende bedrijven op zeer ongelijke hoogte.

Stadsvleeschhal. — Om in den vleeschnood te voorzien heeft de overheid van Buda-Pest den 13 October 1905 een paardenvleeschhal opgericht, wier omzet tot de stichting van nog 5 zulke inrichtingen voerde. Gedurende 1 1/2 jaar werden 5867 paarden geslacht en 1.222.394 K.G. paardenvleesch verkocht. Het ongemotiveerd vooroordeel tegen paardenvleesch wordt daardoor tevens flink bekampt. O.

De Duitsche Brouwersgezellen. — Statistiekjes zijn altijd de moeite waard. Ziehier dan een overzicht der jaarlijksche vacantiedagen zonder loonaftrek, welke de Duitsche brouwersgezellen, — dank zij hun georganiseerd optreden — genieten:

	in bedrijven	met werknemers		in bedrijven	met werknemers
14 dagen	1	65	4—5 dagen	1	30
8 »	2	36	3—5 »	40	2252
3—8 »	1	18	2—5 »	2	44
1—8 »	1	12	1—5 »	2	58
7 »	3	166	4 »	5	99
5—7 »	15	127	3—4 »	42	2050
4—7 »	1	25	2—4 »	15	981
3—7 »	49	1070	3 »	88	2074
2—7 »	54	8155	2—3 »	31	884
3—6 »	30	790	1—3 »	1	24
1—6 »	20	1085	2 »	9	120

Dat begin: 14 dagen, is om te watertanden! 't Heele eerste kolommetje ziet er trouwens niet kwaad uit. Men krijgt in den regel na een jaar arbeidens recht op de minimum-vacantie, terwijl het maximum van hoogstens 6 dagen meestentijds vroeger, verleend wordt.

De Duitsche brouwersgezellen hebben 't ook in ander opzicht reeds ver gebracht. Niet alleen wordt hun — zoo bepaalt het collectief contract — bij verzuim wegens door de overheid opgelegde verplichtingen en wegens gewichtige familieomstandigheden geen loon gekort, maar bij militaire oefeningen en bij ziekte krijgen zij zelfs nog een bijslag op hun loon, meestal gedurende 15 dagen, soms korter, ook wel langer, bij ziekte een enkele maal zelfs gedurende 26 weken. Dit zal wel wezen bij dat eene bedrijf, hetwelk 14 dagen vacantie geeft.

Onnoodig te zeggen dat ook loon, arbeidsduur, Zondagsrust, hygiënische maatregelen enz., bij zoo gelukkig optreden der organisatie lang niet kwaad waren.

ONTVANGEN BOEKEN.

MR. S. v. HOUTEN, *Staatkundige Brieven* serie 1907, No. 1. Bij ab. van 10 nummers, fr. p.p. f 1. H. W. TJEENK WILLINK & ZOON Haarlem.

Activités Sociales, par MAX TURMANN Paris, VICTOR LECOFFRE 1907, 393 blz. 3.50 fr.

Encycliek van Z. H. Paus LEO XIII *Rerum Novarum,* over het arbeidersvraagstuk, 4e druk, Amsterdem, C. L. v. LANGENHUIJZEN, 1907, 44 blz.

Hoe Jezus predikte door J. P. v. KASTEREN. No. 3 van serie IV van *Geloof en Wetenschap.* Haarlem Drukkerij De Spaarnestad.

A. KELLENAERS JBzn. *De Ontwikkeling der Volkshuishoudkunde* naar het Duitsch. 1 ex. 20 ct. 25 ex. f 4.50 50 ex. f 8.—, 100 ex. f 14. G. MOSMANS ZOON, Den Bosch.

Boekenschouw voor Godsdienst, Wetenschap en Kunst. No. 8. Tweede jaargang, per jaar f 5.50. E. v. D. VECHT, Amsterdam.

Catechismus van den vereenigden werkman door JOZEF ARENDT. Uit het Fransch door F. DE MUNNYNEK. Algemeen Secretariaat der Christen Beroepsvereeniging, Gent.

ENGBERS. *Verklaring der Kerkplechtigheden.* 13de Druk. Almelo J. P. SOMMER 1907.

NIEUWE BOEKEN.

Arbeidswetgeving.

Snellman, G. R. — Ofversikt af Lagstiftningen angaende Arbetare Skydd i Europa's Förnämsta Stater samt i Australien. Enligt Uppdrag af Komitén för Revisún af Lagstiftningen angaende Arbetarestrydd. Helsingfors 1906.

Dochow, Dr. Franz — Vereinheitlichung des Arbeiterschutzrechtes durch Staatsverträge. Een beitrag zum internationalen Verwaltungsrecht. Berlin — Carl Heymanus Verlag — 1907. f 1.65.

Handbook to the Labour Laws of New-Zealand — Compiled under the direction of the late Right Hon. R. J. Seddon, P. C., Minister of Labour. New Zealand Internationaal Exhibition Christchurch, 1906—07. 6 d.

Wellington, New Zealand — John Mackay, government printer — 1906.

Die Gewerbe-Ordnung mit den gesamten Ausführungsbestimmungen für das Deutsche Reich und Preussen. Erläutert von Dr. F. Hoffmann Heymanss Taschengesetzsammlung 36. sechste Aufl. Berlin — Carl Heymanns Verlag — 1907 f 2.60.

Grossh. Hessische Gewerbeinspektion — Jahresbericht für das Jahr 1906. Herausgegeben im Auftrage des Grossh. Ministeriums des Innern. Darmstadt — Staatsverlag — 1907.

Chief Inspector of factories and workshops — Annual report *) for the year 1906. Reports and statistics. London — Darling & Son — 1907.

A. — Bescherming van Nederlandsche arbeiders in het Buitenland. 's-Hertogenbosch — G. Mosmans Zoon — 1907.

Schweizerisches Industriedepartement — Berichte der Kantonsregierungen über die Ausführung des Bundesgesetzes betreffend die Arbeid in den Fabriken 1905 und 1906. Aarau — H. R. Sauerländer & Co. — 1907.

Arbeidersbeweging.

Wereldverbond van Diamantbewerkers — Algemeen Verslag nopens de werking van het Bestuur van het Wereldverbond, aangeboden aan het 2e Internationaal Congres te St. Glaude, 24 Juni 1907. f 1.90

Gleihauf, W. — Geschichte des verbandes der deutschen gewerkvereine (Hirsch-Duncker). Berlin Schöneberg — Buckverslag der «Hilfe» — 1907.

Pannekoek. Ant. — Der Kampf. der Arbeiter, Sieben Aufsätze aus der Leipziger Volkszeitung. Leipzig — Leipziger Buchdruckerei Aktiengesellschaft — 1907. f 0.15

Bernstein, Eduard — Die Geschichte der Berliner Arbeiter-Bewegung. Ein Kapitel zur Geschichte der deutschen Sozialdemokratie. Tl. I. Vom Jahre 1848 bis zum Erlass des Sozialistengesetzes. Illustriert mit Bildern und Dokumenten aus der Zeit. Berlin — Buchhandlung Vorwärts — 1907. f 3.25

Bell, M. P., Richard — Trade Unionism. The Social Problem Series, edited by Oliphant Smeaton, M. A., F. S. A. London & Edinburgh — T. C. & E. C. Jack — 1907. f 0.70

Centraal Bureau voor de Statistiek — Statistiek der vakvereenigingen van werklieden in Nederland. Deel I. Vakbonden en andere centrale organisaties. Bijdr. v. d. Statist. v. Nederland. N. V. no. LXXXIII. 's-Gravenhage — Gebr. Belinfante — 1907.

Gedenkboek ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van den Algemeenen Bond van Nederlandsche Marine-matrozen, 1897-1907. Amsterdam — Drukkerij Vooruitgang — 1907.

Oudegeest, J. — en I. G. Keesing — Practische handleiding voor vakvereenigings-administratie. Uitgave van den Amsterdamschen Bestuurdersbond. Amsterdam — J. J. Bos K. Azn. — 1907. f 0.60

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 5 OCTOBER 1907. No. 40.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00. fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Eerste Jaarboek van de Katholieke Sociale Actie in Nederland, door H. M. H. BARTELS, Pr. — De Duitsche Katholieke Vrouwenbond, door H. C. VAN ROGGEN-BLOMHERT. — Sociale Wetenschap, door TITUS BRANDSMA, O. C. — Uit Boeken: Invloed van den arbeidsduur op productie en loon. — Berichten en Mededeelingen: Geen verweer. — Katholieke Vrouwenbond in Engeland. — Hoe men liegt. — Verzekering tegen werkloosheid. — Arbeidsbeurzen. — Korte Berichten: Christelijke Vakorganisatie. — Sociale Week in Italië. — Sociale Wetgeving in Frankrijk. — Zondagsrust. — Roode dienstboden. — Woningbeurs. — Kinderarbeid op school. — Verkorting van arbeidstijd bij slapte. — Fabrieks-kinderbewaarplaatsen. — Woningbouw. — Vereenigingsuitgaven. — Nieuwe Boeken. — Propagandafonds.

EERSTE JAARBOEK VAN DE KATHOLIEKE SOCIALE ACTIE IN NEDERLAND.

Zelden of nooit heb ik een boek met zoo'n groote belangstelling en onverdeelde vreugde gelezen als het bovengenoemde verslag. Meermalen werd mij op de vraag: »Hoe staat het met de K. S. A?" geantwoord: »Een doodgeboren kind," »een compleet fiasco," »een plant uit Duitschland, waar de katholieke sociale actie welig tiert, overgebracht op den nog zoo schralen bodem van ons kleine Nederland, waar de sociale actie nog in windselen ligt."

Ik kon 't niet gelooven, en toch..... de Jobsboden waren mannen, die 't beter konden en moesten weten dan ik, mannen, die werkten in 't midden van de sociale beweging. Er moest dus wel iets, wel veel waars wezen in hun beweren en van maand tot maand verwachtte ik de voor mij zoo treurige tijding, dat de K. S. A. na een kortstondig en pijnlijk bestaan, zacht en kalm was heengegaan.

In mijne verbeelding zag ik de oogen der onheilsprofeten fonkelen van zelfvoldoening; zij hadden goed gezien; zulke onderneming, door edele idealisten, maar dan toch idealisten, op touw gezet, moest op een jammerlijk fiasco uitloopen! 't Kon niet anders!

Het »*Eerste jaarverslag van de Katholieke Sociale Actie in Nederland*," een lijvig boek van 296 bladzijden, heeft, Gode zij dank! de ongeluksprofeten gelogenstraft, en deugdelijk, met onwraakbare getuigenissen bewezen, dat de mannen van het initiatief waren mannen met een warm hart, doch een koel hoofd, mannen met een stalen wil en eene verbazende werkkracht, en, vóór alles, mannen van een rotsvast geloof en een onwrikbaar vertrouwen in den steun van den Verlosser der wereld, aan Wiens goddelijk Hart zij hun onderneming hadden toegewijd.

Op 1 Januari 1907 had de K. S. A. in één organisatie vereenigd 64.300 Katholieken, allen leden, niet van de slapende, maar van de *strijdende* Kerk.

Wat het »Centraal Bureau" der K. S. A. in één jaar gewerkt heeft, wekt verbazing en stemt tot dankbaarheid. Dit alles is mogelijk geweest, omdat, zooals het jaarboek-verslag zegt, er onder het kleine personeel van het Centraal Bureau heerschte een uitstekende geest van kameraadschap, en vooral een groote liefde voor het werk, voor het *doel*.

Het Centraal Bureau is, naar het woord van den ZeerEerw. HoogGel. Heer PROF. J. D. J. AENGENENT, geworden: Het brandpunt der Katholieke sociale beweging van ons vaderland, — de plaats, waar het zaad van het Katholieke openbare leven rijker en hooger opbloeit, van waar de stuwkracht, het tintelend leven stroomt, de weldadige warmte uitgaat, die koesterend werkt, ook onder hen, die nog koud bleven, — de plaats, waar het licht der wetenschap het terrein verlicht, waar voortdurend gestreefd en gearbeid wordt om door de Katholieke Actie een nog breeder ontwikkeling te geven.

Wat Professor AENGENENT 16 October 1905 wenschte en verwachtte, is thans werkelijkheid gebleken.

Op initiatief van het »Centraal Bureau" traden in vele plaatsen sprekers op, behandelende het »Woningvraagstuk," de »Katholieke Pers" of, voor nieuw ingerichte plaatselijke comité's, de »K. S. A." En deze sprekers waren, mede door toedoen van het »Centraal Bureau," op de hoogte gesteld van de locale toestanden, zoodat ze geen slagen in de lucht hadden te doen, tegen geen windmolens stonden te strijden en zich konden hoeden voor uitdrukkingen en uitspraken, die te dier plaatse niets dan kwaad konden stichten.

En de vruchten dezer lezingen?

»Verschillende plaatselijke comité's namen het initiatief tot oprichting eener woningbouwvereeniging."

»Velen zagen hun gloedvol woord tot resultaat hebben de oprichting van een perscomité. Eenige duizenden katho-

lieken abonneerden zich op een katholiek blad, in één gemeente b. v. niet minder dan ruim 300."

Nog heerlijker voorzeker zijn de vruchten der »schriftelijke propaganda", uitgaande van het Centraal Bureau : *a.* door de »*Mededeelingen van het Centraal Bureau van de K. S. A.*", *gratis* toegezonden aan de leden der Diocesane en Plaatselijke Comité's, en voor ieder verkrijgbaar gesteld à f 1.— per jaar (franco per post). Deze Mededeelingen halen den band tusschen de Comité's en het Centraal Bureau nauwer toe, en wekken op tot practische actie, door mede te deelen, wat andere Comité's doen, en alles te publiceeren, wat voor en van de K. S. A. van dadelijk belang is.

b. Door vlugschriften, vliegende blaadjes enz.

Van de vlugschriften werden 427.873 exemplaren verspreid, van de drie vliegende blaadjes 64.735.

Gemiddeld per maand ongeveer 36.000 exemplaren.

Moge dit gemiddelde in 1907 nog aanmerkelijk stijgen!

In 1906 gaf het Centraal Bureau meer dan vijfhonderd adviezen.

»Wie bedenkt", zegt het Jaarverslag, »dat hierbij adviezen waren van 10 à 15 bladzijden machine-schrift, — dat vele dezer adviezen vooraf uitvoerige correspondentie of besprekingen vereischten, — zal beseffen, welk een som van nuttigen arbeid door deze beide getallen wordt uitgedrukt."

Verder had het Centraal Bureau te zorgen voor het bijeenbrengen van een groote wetenschappelijke bibliotheek.

Op 31 December 1906 besloeg deze bibliotheek van 't Centraal Bureau reeds twee flinke, dubbele kasten, terwijl de van den Algemeenen Secretaris in bruikleen ontvangen boeken ruim vijf kasten vulden.

De knipsels-collectie en Statuten-verzameling is reeds zeer rijk. De merkwaardige artikelen en berichten uit alle dag- en weekbladen van eenig belang worden uitgeknipt, opgeplakt en over ongeveer 100 mappen verdeeld. Vele daarvan zijn reeds zoo lijvig, dat zij spoedig moeten worden onderverdeeld. Vooral voor de sprekers bevatten deze knipsels een materiaal zóó rijk, als vermoedelijk nergens in ons land te krijgen is.

Last not least: de Sociale Week, een achtdaagsche *cursus*, waar sociaal *onderwijs* door de meest daartoe bevoegden zou worden gegeven.

De eerste Sociale Week, van 2 tot 9 September 1906 te Utrecht gehouden, slaagde buitengewoon, en de tweede Sociale Week, dit jaar te Breda gehouden, had voorzeker een zelfde succes als de eerste van Utrecht. De woorden, waarmede het Jaarverslag (blz. 56) van het Centraal Bureau afstapt, maak ik gaarne tot de mijne.

De eindindruk, welke dit verslag over 't eerste jaar maken zal, moet wel deze zijn: dat in dien betrekkelijk korten tijd ontzaglijk veel werk is verricht, te meer, wijl in dien tijd alles van den grond op georganiseerd moest worden, en, om finantieele redenen, het personeel in verhouding tot het te verrichten werk beslist *veel* te klein was. Mogen velen, die dit gelezen hebben, er alsnog toe besluiten, het Centraal Bureau in 't bijzonder en de K. S. A. in 't algemeen krachtig finantieel te steunen. Dan zal in de toekomst niet alleen het bestaan van het Centraal Bureau verzekerd zijn, doch zijn werkzaamheid nog meer kunnen worden uitgebreid tot heil van ons volk, tot zegen in 't bijzonder van de Katholieken van Nederland.

H. M. H. BARTELS,
Pastoor te Mook.

DE DUITSCHE KATHOLIEKE VROUWENBOND.

In Duitschland is in 1905 een Katholieke Vrouwenbond tot stand gekomen, en toen die een jaar had bestaan, was het een lust om te zien, hoeveel ze in dat ééne jaar al gevorderd was, hoeveel er in dat ééne jaar al was tot stand gekomen.

In 1903 begon men met het uitgeven van het tijdschrift »*Die christliche Frau*,« *Zeitschrift für höhere weibliche Bildung und Christliche Frauen-Thätigkeit in Familie und Gesellschaft*, en in 1905 werd daaraan toegevoegd: »*Mitteilungen herausgegeben vom Vorstande der Kath. Frauenbunden.*»

Dit zeer belangrijke tijdschrift is het orgaan van de geheele R. K. Sociale Actie der vrouwen in Duitschland De kerkelijke overheid billijkt haar streven, en op de generale vergadering der katholieken van Duitschland werd haar bond als goed-werkend erkend. [1]) Ze voelen zich *één* met de ernstig-denkende katholieke mannen in zake hun streven naar sociale hervormingen. Gesteund door de katholieke pers, gedragen door de belangstelling en sympathie van verstandige mannen, daardoor hebben zij een veel minder moeielijken weg te begaan en een veel aangenamer werk te doen dan hun andere bondszusters, die meer hebben moeten vechten, ook al veel omdat ze zich plaatsen tegenover de mannen. Het tegendeel nu dat doet de katholieke vrouwenbond, ze wil geen strijd tegen de mannen, maar een vereend samenwerken met hen.

Maar niet zooals zooveel andersdenkenden meenen als onzelfstandig, willoos werktuig der mannen arbeiden ze, maar als zich hunner plichten en verantwoordelijkheid ten volle bewuste medearbeidsters staan ze hen ter zijde en in alles. Ze treden alleen naar voren om mede te werken aan de verbetering der sociale nooden, voor wier leniging noodig is de vereende arbeid van man en vrouw. Omdat man en vrouw elkaar in hun aanleg aanvullen, daarom moeten ze ook in hun socialen en charitatieven arbeid samenwerken om een goed, een compleet goed geheel te kunnen krijgen.

Het werk, dat de man moet doen, daarin zou de vrouw te kort schieten en omgekeerd kan de vrouw dingen doen, waarvoor bij den man de capaciteiten ontbreken.

Als haar hoogste ideaal hebben ze gesteld: »het werken en meehelpen aan de maatschappelijke en geestelijke verheffing van haar geslacht; het ernstig pogen om de vrouw te veredelen en te volmaken.»

Het behoeft wel geen betoog, dat deze bond niet is tot stand gekomen zonder hard en moeitevol werken en dat nog steeds onafgebroken moet volhard worden om verder te gaan op den eenmaal ingeslagen en als beproefd

[1]) Zie ontstaan en werking van dezen Katholieken Vrouwenbond uitvoerig geschets in het K. S. W. 1906, bladz. 562.

goed bevonden weg. Maar wat nood! om te werken voor een verheven doel, dat is een genot, al komen er ons dan ook nog zooveel moeilijkheden tegen, al prikken en bezeeren we ons nog zoo aan doornen en distels, die er langs den weg groeien.

In Duitschland heeft zich al een heel leger gevormd van katholieke vrouwen en meisjes, die dicht aaneengesloten vast besloten zijn om dapper en trouw te werken voor het heil der sociale en charitatieve nooden.

In gesloten rijen, aaneengesloten door hun zelfde vaste geloofsovertuiging en hun heilig willen en streven om wèl te doen, overal waar ze maar kunnen, trekken ze op met energischen moed en volharding. De ondervinding heeft haar geleerd dat de eenling zeer weinig kan doen, maar dat velen, die van eenzelfden goeden wil zijn, op den duur zeer veel vermogen.

Dat we in Nederland ook zoo 'n katholieken vrouwenbond mochten rijk zijn, hoe zegenrijk zou hij kunnen werken! Alle bestaande bonden en vereenigingen zouden zich dan in één algemeenen bond moeten vereenigen en die bond moest dan een eigen orgaan hebben, waarin ieders belangen konden behartigd worden. In onzen tijd is dringend noodig een nauw-aaneensluiten om zóó gezamenlijk in dichte, vastaaneengesloten rijen te kunnen werken.

Alleen, wanneer we allen in liefde en trouw samen arbeiden, kan er iets goeds, iets duurzaam-goeds tot stand komen.

Nijmegen. H. C. v. ROGGEN-BLOMHERT.

SOCIALE WETENSCHAP.

De moderne maatschappij ontwikkelt zich met stijgende snelheid in democratische richting; telkens sterker dringen de lagere standen erop aan, iets meer te zijn dan zij tot nu toe waren, met telkens meer nadruk vorderen zij wat zij meenen, dat hun toekomt. Een eisch maakt echter nog geen recht. Het recht veronderstelt men wel, òf omdat de mensch zeer licht gelooft, hetgeen hij gaarne ziet, òfwel omdat door volksbedriegers rechtsbeginselen worden verdedigd en geleerd, welke geen rechtsbeginselen zijn maar veeleer rechtsverkrachtingen. 't Is niet mijn bedoeling uiteen te zetten in welke dwalingen de sociologen van ouden en nieuwen tijd vervielen, beproeven wil ik in korte woorden, te verklaren hoe eigenlijk de sociologie moet worden opgevat, waarover het eigenlijk gaat bij de studie der sociale wetenschap. Voor een begrip van sociologie, zegt Pater WEISZ, moeten we ons twee zaken afvragen: vooreerst wat wij verstaan onder het begrip „maatschappij" en ten andere hoe wij de verhoudingen van het individu tot de maatschappij moeten opvatten [1]). Mr. AALBERSE vat het in deze woorden samen: Het sociale vraagstuk is het vraagstuk van de grensbepaling tusschen privaat- en publiek-recht. [2])

De meeningen hieromtrent loopen echter tusschen wijde grenzen. Twee uitersten vooral waarschuwen ons op onze hoede te zijn en niet op blind gevoel een oordeel uit te spreken. Zien wij aan de eene zijde de rechten van het individu bijna geheel ontkend en in het staatsrecht opgelost, te anderer zijde straalt ons datzelfde individu tegen bekleed met alle machten en rechten. De eerste theorie is die der Grieksche en Romeinsche wijsbegeerte, het beste weergegeven door de woorden van PLATO: Gij behoort niet aan uzelven, laat staan dan uw huisgezin, uw huis en hetgeen gij bezit. De Grieksche sociologie neemt eenvoudig alles wat de mensch bezit, zijn geestesgoederen zoowel als die van zijn lichaam, in beslag; de Romeinsche wijsbegeerte moge iets minder sterk spreken, dezelfde theorie werd ook door haar gehuldigd. En zoodra de loop der geschiedenis den ouden geest des heidendoms terugvoerde en de Grieksche wijsbegeerte in Renaissance en Humanisme tot nieuwen bloei geraakte, doken ook haar sociologische begrippen weer op, werden zelfs nog scherper vastgesteld. De Staat, zegt HOBBES, heeft alle rechten; tegenover den Staat kan het individu geen enkel recht doen gelden. In den Staat ligt dus het recht; slechts in zoover kan de mensch van menschelijke rechten spreken, als hem van den Staat, de maatschappij, recht wordt toegekend. Eigen recht is hem vreemd; wijl hij al zijn rechten aan den Staat ontleenen moet, is hij in zich niet gerechtigd op iets aanspraak te maken. Het volgt vanzelf, dat waar aldus slechts het publiek-recht is geregeld en met het privaat-recht geen rekening wordt gehouden, het recht feitelijk niets anders wordt dan de machtsuitoefening van den sterkere, want wat beoogde in het oude heidensche recht een staatswet? Al werd soms de verhouding tusschen de leden der maatschappij eenigermate geregeld, het geschiedde eigenlijk niet, omdat de leden onderling rechten konden doen gelden of omdat het recht van den eene een grens had in het gelijk recht van den andere, zulke rechtsbegrippen waren aan de oude Grieken en Romeinen, eenige uitzonderingen daargelaten, niet bekend; alles werd geregeld in het belang van de algemeene orde en rust; was deze verzekerd, dan was het Staatsrecht volledig, onverschillig of het individu in slavenboei lag dan wel in rijkdom en weelde andere individuen daarin knelde. De vraag naar meer gelijke berechtiging stond gelijk met een daad van oproer tegen de maatschappelijke orde. Is het wonder, dat zulke theorieën, waar ten minste de zwakkere niet geheel lam geslagen was en machteloos gemaakt, tot opstand dreven? De rechten van den mensch spreken te luide, dan dat ze door Staatswetten tot zwijgen zouden worden gebracht.

Tegenover deze willekeurige rechtsbeperking staat een ander uiterste, dat hoewel op andere gronden steunend tot veelal dezelfde misstanden leidt. Hier is het individu tot alles gerechtigd. De Staat is een noodzakelijk kwaad geworden, dat de individuen door onderling contract weliswaar op zich hebben genomen, doch waarvan zij zoo min mogelijk den drukkenden last willen dragen. Het is meer de opvatting van het oude Germaansche recht, vernieuwd en toegepast op de huidige maatschappij. Het Protestantisme dreef het »ieder is zijn eigen meester» door in den godsdienst, de logische praktijk bracht het over op de staatkundige, ROUSSEAU formuleerde het in een wetenschappelijk stelsel, de liberalen beleden en verdedigden het; de gevolgen ervan ondervinden wij.

[1]) *Soziale Frage* blz. 1149.

[2]) *Kath. Soc. Weekblad* 1905, bl. 40.

Zulke tegenstrijdige meeningen stemmen ons tot nadenken en maken de veronderstelling geoorloofd, dat een juist inzicht in de maatschappelijke verhoudingen niet zoo heel gemakkelijk is en het bepalen ervan een voorwerp is van studie en van wetenschap. Wil de wetenschap echter die verhoudingen bepalen, dan vraagt zij vóór alles naar de elementen en factoren van het lichaam, waarin die verhoudingen bestaan, om uit dezer aard en natuur hun onderling verband af te leiden en op dien grond een door de natuur gevorderde en dus goede staatsorde op te bouwen.

*
* *

Geen lichaam, dat is samengesteld, vernietigt in zijn bestaan de elementen, uit welke het is opgebouwd en geen resultante heft in haar werking ooit de krachten harer componenten (= samenstellende deelen) op, integendeel, juist dat elementen en componenten bestaan en in een bijzondere verhouding samenwerken, is voor het samengestelde lichaam of de samengestelde kracht levensvraag. Wel kan het schijnen, dat van een of ander element of component de kracht vernietigd wordt, doch in werkelijkheid is dit nimmer het geval; een botsing kan er zijn van krachten en daarmee geheele of gedeeltelijke opheffing, doch dan bewijst die juist de aanwezigheid ervan. Het evenwicht tusschen de onderscheiden componenten doet de samenstelling bestaan.

Geldt die wet voor de physieke orde, zij geldt eveneens voor de zedelijke. Ook daarin treft men samengestelde lichamen aan en ook evenals in de physieke orde noodzakelijke naast vage of toevallige, of zoo men dit onderscheid niet aanneemt, eenieder zal moeten toegeven, dat door samenstelling zedelijke lichamen zijn ontstaan en het wezen dier lichamen door den onderscheiden aard dier samenstelling bepaald wordt, m. a. w. dat het begrip dier lichamen een verhouding insluit. Ook hier dus mag het saamgestelde lichaam, de resultante, de componenten niet opheffen; ook hier moet slechts door tusschen de elementen een bepaalde verhouding te bewaren de levensvraag in gunstigen zin worden opgelost, de levensstrijd gestreden.

De samenstellende factor is in deze orde noodzakelijk de mensch. Doordat de menschen in bepaalde verhoudingen tot elkander staan, van afhankelijkheid of, als deze niet bestaat, van absolute gelijkheid of, als ook deze niet aanwezig is, van gelijkheid ten opzichte van eenige eigenschappen, van afhankelijkheid ten opzichte van andere, en zij naar die verhoudingen worden samengebracht, ontstaat er een vereeniging van menschen in een bepaalden vorm.

Eerst is dus de mensch: «est homo senior quam respublica.» Het is dus ook noodzakelijk eerst den mensch te beschouwen en zoo de verhoudingen, welke onder de verschillende individuen van het menschelijk geslacht bestaan, te leeren kennen, vooraleer men den aard van welke vereeniging ook wetenschappelijk kan vaststellen. De aard der verhouding bepaalt den aard der vereeniging. De vereeniging is noodzakelijk als het menschelijk bestaan verhoudingen vertoont, welke zonder samenwerking van individuen niet kunnen worden geschapen of bewaard. Zoo is ten opzichte der voortplanting samenwerking van één man en één vrouw noodzakelijk en staat bij ontvangenis en geboorte een bepaalde man en een bepaalde vrouw tot het ontvangen en geboren kind in een noodzakelijke verhouding; ten andere staat het kind in een noodzakelijke verhouding tot den man en de vrouw, uit wie hij is geboren. Hoe men die verhouding ook noeme en hoe sterk men den band ook achte, ieder mensch is noodzakelijk zoon of dochter, niet dat zijn individueel bestaan daarbij niet intact zou blijven of in die verhouding zou worden opgelost, integendeel, juist dit individueel menschelijk bestaan eerst als kind, later als volwassene, stelt hem ten opzichte zijner ouders in een bepaalde verhouding, welke gewijzigd wordt in verschillende tijdperken zijner ontwikkeling en op de eerste plaats door zijn ontwikkelingsbehoefte wordt bepaald.

Maakte de natuur hem bij de ontvangenis afhankelijk van de moeder, de natuur der moeder bewijst, dat die afhankelijkheid bij de geboorte niet eindigt: van nature biedt zij het kind de borst om het de eerste voeding te geven; en lang nog blijft de mensch in zelfongenoegzaamheid, in een staat van afhankelijkheid van anderen. Die door de natuur bepaalde verhoudingen geven het bestaan aan een vereeniging, welke wij het huisgezin noemen, en nu moge men verschillen over den aard dier vereeniging en den band, die haar vereenigt, meer of minder hecht noemen, het bestaan van de huwelijksvereeniging als zoodanig wordt niet geloochend; zij is een eisch der natuur. Eerst nadat men in de verschillende elementen dier vereeniging de onderlinge verhoudingen heeft leeren kennen, kan men tot de wetenschappelijke en juiste formuleering van den aard dier vereeniging overgaan en de wetten der huwelijksvereeniging wetenschappelijk vaststellen. Zooveel is intusschen van die verhoudingen door een ieder gekend, dat men niet loochenen kan, dat de heterogene elementen van het menschdom, man, vrouw en kind, een bepaalden tijd in een natuurnoodzakelijke verhouding tot elkander staan en deze hen vormt tot een natuurlijk samenwerkende kracht, welker componenten, zoolang de onderlinge verhouding bestaat, verbonden moeten blijven. Nogmaals, men kan verschillen over den tijd, waarop het kind de ouderlijke zorgen kan ontberen, over het losgaan van den band, welke het huisgezin bijeenhoudt, over den graad van afhankelijkheid, waarin de leden onderling tot elkander staan, vast staat, dat omtrent den tijd der ontvangenis en geboorte van het kind tusschen man en vrouw en kind een verhouding bestaat, welke niet door willekeur of vrije keus, maar door de natuur zelve wordt bepaald, en dit triplex tenminste in dien tijd één samengestelde factor is in het maatschappelijk leven.

Is de mensch eerst en vooral zich zelf, individueel, hij blijft dit heel zijn leven. Kind echter blijft hij niet, en tredend uit de verhouding van kind tot ouder, treedt hij nog niet noodzakelijk in die van ouder tot kind, maar kan hij zonder een bepaalde verhouding tot een huisgezin op zich zelven staan en kunnen wij ons hem, althans wat zijn bestaan betreft, denken in geen verhouding tot anderen, alleen. Als zoodanig is hij dan lid der samenleving, een factor en wel een enkelvoudige factor van de maatschappij.

Of de mensch echter alleen leeft, of als lid van een huisgezin deel uitmaakt van de maatschappij, nog een andere verhouding treedt in zijn leven op den voorgrond. Wat zijn bestaan en de rechtstreeksche instandhouding van dat bestaan betreft, staat de mensch weliswaar niet altijd in een natuur-noodzakelijke verhouding tot anderen en wat het bestaan betreft, staat ook het huisgezin als zelfgenoegzaam in het leven, niet echter, en hierop valt thans de nadruk, wat zijn werkzaamheid en de vervolmaking van zijn bestaan betreft. Den mensch is het ingeschapen in verkeer met anderen te leven, want daar hij hetgeen voor een leven overeenkomstig zijn natuur noodzakelijk is, alleen staande, niet kan vinden, draagt hij in zich de natuurlijke neiging tot samenleving en vereeniging om van anderen te bekomen, waartoe hij zelf niet in staat is en wat toch tot de zedelijke en natuurlijke levensbehoeften behoort. Niet alleen de enkeling gevoelt die zelfongenoegzaamheid, niet alleen de zelfstandige man of vrouw, maar ook het huisgezin. Zeker, de private persoon, zoowel als het huisgezin, zijn mogelijk zonder maatschappelijk leven en hebben, zelfs vóór van maatschappelijk leven sprake kon wezen, bestaan, doch te anderer zijde, hun bestaan is, althans in eenigszins volmaakten vorm, niet mogelijk zonder maatschappelijk verkeer. De natuur eischt het samenleven of liever het samenwerken der menschen en vordert, dat de maatschappij als een hooger zedelijk lichaam de menschen vereenigt en hun arbeid in hun onderscheiden behoeften doet voorzien. De factoren der vereeniging verliezen natuurlijk bij dat samenwerken het bestaan niet, in geenen deele, juist hun bestaan, hun ongenoegzaamheid brengt hen tot elkander in een bepaalde verhouding en slechts in zooverre zij in die verhouding tot elkander staan zijn zij formeel en feitelijk lid der samenleving. Slechts omdat hun individueel bestaan van die betrekking niet te scheiden is, zijn zij persoonlijk daarvan de samenstellende factor; hun arbeidskracht en hun arbeid blijft echter daarvan het eigenlijk element; op de verhouding daardoor geschapen is de maatschappij gegrond.

Nu ligt het voor de hand, dat in die samenvoeging de samenstellende krachten niet altijd alle in de gewenschte richting werken, en zoodra er tegenstrijdige elementen zijn, volgt ook, dat collisie (botsing) plaats heeft en er krachten wel niet opgelost, maar toch gewijzigd worden, tenminste moeten worden. In hoeverre in het huisgezin het individueele bestaan der onderscheiden leden en tevens hoe in de maatschappij het individueel, zoowel als het huiselijk leven met de rechten van het maatschappelijk leven botsen, worden besnoeid, opgeheven en gewijzigd, en daarnaast individueel, huiselijk en maatschappelijk leven zonder botsing kan worden ontwikkeld, is thans niet het onderwerp der bespreking. Het is voldoende vast te stellen, dat de maatschappij als zoodanig is gegrond op de noodzakelijke samenwerking van die onderscheiden zelfstandige factoren. Die samenwerking is ten opzichte van verschillende dingen noodzakelijk en eenvoudig een eisch der natuur. Er zijn nu eenmaal vele zaken, welke niet één mensch kan verrichten, en wil de samenleving volmaakt zijn, dan is het noodig, dat de menschen onderling elkander helpen, en ieder in ruil voor de overvloedige vruchten van zijn arbeid aan de vruchten van anderer arbeid kan deelachtig worden. De samenwerking moge vrij zijn ten opzichte van ieder individu, wat de keuze van den arbeid betreft, in het geheel genomen is zij een eisch der natuur. Evenals tot het huwelijk niet iedereen verplicht is of zelfs kan medewerken en dit toch een natuur-noodzakelijke instelling is, is tot een bepaalden arbeid niemand gehouden en eischt toch de natuur, dat die arbeid wordt verricht en dit niet door één of ander, maar door velen in min of meer nauwe vereeniging. Natuurlijk kan iemand zijn behoeften en zijn persoonlijken arbeid met elkander in overeenstemming brengen en dus zichzelven eenigszins plaatsen buiten eenige verhouding tot de maatschappij, doch het is duidelijk, dat de behoeften van een volmaakt of althans zedelijk leven en eveneens de vruchten van een volmaakten arbeid ten opzichte van één persoon of één huisgezin niet dezelfde kunnen zijn en de mensch er toe gedwongen wordt één bepaalden arbeid te verrichten en voor de vruchten daarvan de vruchten van den arbeid van anderen in te ruilen. Hij arbeidt voor zichzelven doordat hij werkt voor anderen. Of de mensch dezen socialen arbeid alleen verricht of in vereeniging met anderen, een bepaald deel daarvan verricht of zich dan tot den eenen, dan tot den anderen arbeid begeeft, is slechts een verschillende vorm voor hetzelfde begrip. De arbeid is in zoover niet rechtstreeks voor zichzelven verricht, heeft vruchten opgeleverd, welke in het maatschappelijk verkeer aan de behoeften van de maatschappij voldoen.

Beschouwen we deze sociale, door de natuur bepaalde verhoudingen der menschen in zooverre zij elkander behoeven en elkander kunnen helpen, nader, dan zien we aanstonds, dat voor vele vormen van maatschappelijk leven, standen en beroepen, in den aard dier verhoudingen rechtsgrond bestaat. Wijl echter die verhoudingen geen scherpe lijnen trekken en bewaard blijven als aan de verschillende behoeften op voldoende wijze wordt voldaan en het doel des levens op stoffelijk en geestelijk gebied kan worden bereikt, is het geen eisch der natuur, dat alle mogelijke vormen van samenleving en samenwerking bestaan, maar slechts dat overeenkomstig tijden en plaatsen voldoende maatschappelijke arbeid wordt verricht. Hieruit volgt intusschen tevens, dat volgens de wet der natuur de leden van de maatschappij, die dezen maatschappelijken arbeid verrichten en in zoover zij die verrichten een wezenlijke zelfstandige factor in het maatschappelijk leven zijn en dat in het maatschappelijk verkeer krachtens de natuur te dezen opzichte wetten en rechten moeten worden erkend, ook voor menschelijke wilsbepalingen worden vastgesteld.

Zoo hebben we dan in de maatschappij verschillende factoren onderscheiden, eerst en vooral den individuëelen mensch als radix socitas, als eerste element van samenstelling, met welks aard en eigenschappen bij de samenstelling steeds moet worden rekening gehouden. Verder hebben we gezien, dat die mensch, wat zijn bestaan betreft, òf als volwassene in een zelfstandige positie verkeert òf lid is van een huisgezin en in zoover hij daarvan lid is, met de leden daarvan één samengestelde factor van

het maatschappelijk leven vormt. Eindelijk, dat het bestaan van den mensch in een dezer twee betrekkingen wel aan de maatschappij haar bouwstof geeft, haar echter nog niet vormt, haar wel in haar materieel bestaan, doch niet in haar formeel wezen constitueert, dat eerst de sociale arbeid de maatschappij het wezen geeft. Eerst als de mensch in het maatschappelijk verkeer voldoet aan de behoeften van het leven, treedt hij op als factor, die de maatschappij doet worden wat ze zijn moet: een samenwerken.

Het bewaren der tot hiertoe vastgestelde verhoudingen is nu voor de maatschappij, juist wijl zij daarop gebouwd is, levensvraag. En deze levensvoorwaarde zoo goed mogelijk te waarborgen is haar eerste plicht, is voor haar een onafwijsbare eisch, een dwang der natuur. Alwat noodzakelijk is om de verhoudingen, waarop zij gegrond is, tenminste te handhaven, de samenwerking welke haar wezen is mogelijk te maken, is even noodzakelijk als zijzelve. Wat waarborgt echter, dat de verhoudingen, waarop zij steunt, niet worden verbroken en de samenwerking in voldoende mate plaats heeft? De mensch, de elementaire factor van het maatschappelijk leven is niet een standvastig in dezelfde richting werkende kracht, doch een wezen met vrijheid van wil begaafd, dat zeker de verhoudingen, waarin hij tot zijn medemenschen staat, kan onderhouden, en ook moet onderhouden doch door gebrek aan inzicht of geleid door verkeerd gerichte hartstochten daarvan kan afwijken. In zoover hij dit doet in zijn individueel leven, schaadt dit niet de maatschappij, komt hij alleen te kort in het bewaren der verhouding tot zijn doel en stelt hij zich dus er aan bloot dat doel niet te bereiken. Maar schendt hij ook in het maatschappelijk leven de door de natuur gestelde verhoudingen, dan schendt hij de rechten van anderen, die op het bewaren dier maatschappelijke verhoudingen recht hebben. Die schending kan plaats hebben zoowel onder de leden van het huisgezin ten opzichte der wederzijdsche rechten, zij kan eveneens plaats hebben onder de verrichters van den maatschappelijken arbeid en onder de laatste vooral, omdat daar de rechten minder scherp zijn bepaald en dus gemakkelijker worden ontkend en verwaarloosd. Die schending kan plaats hebben verder door leden van een huisgezin zoowel als door zelfstandig levende menschen, door dezen afzonderlijk of in vereeniging werkend. De macht van den rijkdom, de macht van het getal zijn wisselend; de eene mensch is niet slechts physisch sterker dan de ander, ook in het maatschappelijk leven in zijn onderscheiden vormen is sterkte en zwakte. En als nu een mensch of een vereeniging van menschen door boozen zin geleid de rechtsorde verbreekt en den anderen mensch onderdrukt, zeker, dan kan de andere zich daartegen verzetten en strijden voor zijn recht, maar is dat wenschelijk? Zou zoo niet spoedig het leven van de maatschappij een strijd zijn zonder einde en zou niet tevens de macht het recht bepalen? Ten anderen, de plichten van het huisgezin kunnen worden verwaarloosd, de maatschappelijke arbeid, niet min noodzakelijk, kan ten opzichte van sommige bedrijven niet voldoende worden verricht, in een woord steeds zal in menig punt de maatschappelijke verhouding, overgelaten aan den loop der dingen, verbroken worden en dus de schending om bescherming en herstelling roepen. Wie handhaaft dan de rechten der onderscheiden factoren van het maatschappelijk leven, wie zorgt, dat alle factoren de goede verhouding bewaren en in de juiste verhouding worden geplaatst en dus zich kunnen ontwikkelen tot de hoogte, waarop ze moeten staan? Dit is niet anders mogelijk dan doordat de maatschappij zelf de noodige waarborgen daarvoor stelt en erkent op een of andere wijze, naar het haar wenschelijk toeschijnt, overeenkome om naar een vaste rechtspraak te luisteren en de algemeene belangen van de maatschappij toe te vertrouwen aan een afgevaardigd Lichaam of een afgevaardigd persoon, wiens wetten om het algemeen belang, dat ervan afhangt, voor allen in zoover ze lid zijn van de gemeenschap, gebiedende en bindende kracht hebben m. a. w. dat de maatschappij zich een gezag stelt en boven zich de noodzakelijkheid en de wettelijkheid van den Staat erkent. Het moge echter de maatschappij vrij staan den vorm van dit gezag te bepalen en te kiezen, zij is niet vrij hem niet te kiezen, zij is zelfs niet vrij hem willekeurig te bepalen; het is uit de noodzakelijkheid van den gezagsvorm duidelijk. Die gezagsvorm moet bepaald worden naar de omstandigheden, waarin zich de onderscheiden factoren van de Maatschappij bevinden en eenmaal wettig bepaald of aangenomen is het een dwaasheid, zoo de omstandigheden niet algeheel veranderd zijn, dien vorm te veranderen. Gezag is immers geen gezag meer, als het, wanneer het niet bevalt, kan worden ontkend, opgeheven en vervangen.

Wat anderszijds de macht en de plichten van den Staat betreft, men moet ze afleiden uit dezelfde noodzakelijkheid van bestaan. In zoover hij noodzakelijk is, heeft hij onbetwistbaar macht en tevens plicht aan zijn bestemming te beantwoorden. De juiste omschrijving van die macht kan niet gegeven worden, dan nadat die noodzakelijkheid streng is bepaald, want het is met den Staat als met de Maatschappij, hij bestaat niet uit zichzelven noch om zichzelven, doch berust op bestaande verhoudingen, welke hij heeft te erkennen en te handhaven. Ook in den Staat worden de opbouwende elementen niet vernietigd, niet ontkend maar eer volmaakt en in hun verste wederkeerige verhoudingen beschermd.

De grenzen te trekken voor al deze rechten en plichten, voor het individu zoowel als voor het huisgezin, voor de maatschappij zoowel als voor den Staat is eigenlijk niets anders dan het voortdurend scherper preciseeren van de rechten en plichten van den enkeling en door de eene verhouding naast de andere te plaatsen daaruit logisch de wetten, welke het maatschappelijk leven moeten beheerschen, af te leiden.

Dat preciseeren en steeds nader omschrijven, dat trekken van de daaruit noodzakelijk volgende conclusie is de taak der sociale wetenschap.

Het algemeen voorwerp der Sociale Wetenschap is dus de mensch, het eigenlijk en nader omschreven voorwerp de mensch in de verhoudingen, waarin hij in dit leven staat ten opzichte van zijn medemenschen.

Noodzakelijke voorwaarde voor die wetenschap is dus de kennis van den mensch, van zijn verhoudingen tot

zichzelven en zijn doel, waarmede geen andere in botsing kunnen komen, van zijn ongenoegzaamheid, van zijn vermogens, van zijn neigingen, van zijn ontwikkeling, van zijn daden in het verleden, van zijn beloften voor de toekomst, van zijn kracht en van zijn zwakheid, van zijn invloed en van zijn ontvankelijkheid. En op de kennis van al dat positieve bouwt de Wetenschap haar stellingen, en sterker zal het gebouw zijn en hooger zal het kunnen worden opgetrokken, naarmate op breeder terrein en dieper is doorgedrongen in den bodem om er het fundament te leggen.

Dus niet het huisgezin, niet de vormen van het maatschappelijk verkeer, de maatschappij, niet de Staat is als zoodanig voorwerp van de Sociale Wetenschap, maar eerst en rechtstreeks de mensch, met wiens natuur en met wiens rechten eerst en vooral moet worden rekening gehouden.

Die natuur bepaalt de noodzakelijkheid van onderscheiden verhoudingen tot anderen en naarmate die verhoudingen meer rechtstreeks volgen uit die natuur moeten zij, vóór andere, het voorwerp van studie zijn en worden in aanmerking genomen bij de bestudeering van meer verwijderde.

Als men de kracht eener resultante berekent, meet men eerst de kracht en de richting der componenten. Het zou dwaas zijn een begrip van huisgezin, van maatschappij of van Staat vast te stellen, als men niet eerst de elementen ervan heeft beschouwd en de verhoudingen nagegaan, welke deze elementen tot leden van een huisgezin, van een maatschappij of tot onderdanen van een Staat vormen. Uit den rechtsgrond kent men het recht. Voor de sociale wetenschap is het dus noodig, dat eerst de wetten, welke het individueel leven beheerschen, worden vastgesteld, vervolgens de wetten, welke het huisgezin regelen en aldus de rechten worden gekend van de verschillende factoren, die aan de maatschappij het bestaan geven. Eerst daarna kan men die factoren in hun maatschappelijk verband beschouwen en is dit verband naar ieders onderscheiden aard vastgesteld, zich een begrip vormen van maatschappelijke orde en de wetten bepalen, welke de maatschappij beheerschen. Daaruit eindelijk leidt men af de noodzakelijkheid van een staatsvorm en de macht en de rechten welke daarmede overeenkomen.

Scientia ex causis, voor wetenschap eischt men, dat wordt begonnen met hetgeen eerst is en zoo uit de oorzaken de gevolgen worden berekend. Wil dus de sociale wetenschap werkelijk wetenschap zijn, dan is het duidelijk dat zij verre van eenvoudig is en er misschien geen wetenschap is, welker grondstellingen zooveel voorstudie vragen en welker ontwikkeling zooveel omzichtigheid eischt. Dit moge een waarschuwing zijn niet al te spoedig in de oplossing mede te spreken, velen moge de diepte en de breedte van het onderwerp bekoren er hun leven aan te wijden.

Rome. TITUS BRANDSMA O. C.

UIT BOEKEN.

INVLOED VAN DEN ARBEIDSDUUR OP PRODUCTIE EN LOON.

Over de verhouding van arbeidsduur en arbeidsloon tot het arbeidsvermogen zijn in de sociaal-economische literatuur reeds vroeger beschouwingen te vinden, die er den nadruk op leggen, dat hoogere loonen en kortere arbeidsduur van invloed zijn op het grootere arbeidsvermogen. Tot een grondiger, schoon nog geenszins volledige, behandeling van dit vraagstuk is men eerst in lateren tijd gekomen.

Vooral de navorschingen van BRENTANO, van den Amerikaan SCHOENHOFF en van den Zwitserschen fabriekinspecteur SCHULER hebben opzien gebaard en waardeering ondervonden.

Er staan tegenwoordig nog drie meeningen vrij vijandig tegenover elkaar. De eene, oudere, die vroeger zoowel de praktijk als de individualistische theorie beheerschte, maar tegenwoordig wordt beschouwd als verworpen door de sociaal-economische leer, maar overigens in hare uiterste consequenties zelfs door A. SMITH nooit aanvaard is, redeneert als volgt: de arbeidskosten doen zich voor als een product van de betrekkingen, die tusschen arbeidsduur, arbeidsloon en arbeidsvermogen bestaan. Hoe langer de arbeidsduur is, des te grooter is het den ondernemer ten goede komende arbeidsvermogen. Maar van dit laatste hangt de grootte van de vergoeding voor den arbeid, namelijk het arbeidsloon, af. Eene verlenging van den arbeidsduur heeft derhalve, daar van het bedrijfskapitaal vruchtbaarder gebruik kan gemaakt worden, vermindering van de productiekosten der waren en verhooging van de rente en van het amortisatiecijfer ten gevolge; zij komt echter niet slechts den ondernemer, maar ook den arbeider ten goede, daar deze een hooger loon ontvangt; want ook zijn arbeidskracht wordt in hoogere mate opgebruikt. Wordt echter eene verkorting ingevoerd van den arbeidsduur, dan heeft juist het tegenovergestelde plaats: verhooging van productiekosten, vermindering van ondernemerswinst en arbeidsloon. Daar aan eene internationale regeling van den arbeidsduur binnen afzienbare tijden niet te denken is, benadeelt eene zoodanige verkorting, in een enkel land ingevoerd, den ondernemer in zijn productie- en concurrentie-vermogen en drukt zij ook de loonen. Door eene op deze wijze veroorzaakte verhooging van de productiekosten worden echter niet slechts arbeiders en ondernemers, maar ook de groote verbruikers-menigte gevoelig getroffen; want zij moeten voor de artikelen hoogere prijzen betalen. Met andere woorden: de geheele volkshuishouding lijdt onder de verkorting van arbeidsduur. Dat deze opvatting niet alleen door belanghebbenden wordt voorgestaan, maar dat zij nu en dan ook groote staatslieden voor oogen heeft gezweefd, kan men besluiten bovenal uit de houding die v. BISMARCK aannam ten opzichte van de wettelijke Zondagsrust. In den Rijksdag (9. I, I. 1882) wierp hij de vraag op, wie dan, bij de afschaffing van Zondagsarbeid, den ondernemers en arbeiders $^1/_7$ deel van hun wekelijksch inkomen moest vergoeden?

Een tweede opvatting, die in de laatste tientallen jaren steeds meer aanhangers gevonden heeft, formuleert de stelling op de volgende wijze: hoe hooger het loon en hoe korter de arbeidsduur, des te grooter wordt ook het quantitatieve en qualitatieve arbeidsvermogen. Door beiden wordt de ontwikkeling en kracht van de arbeidersbevolking verbeterd, en de ervaring leert, dat in die landen waar de arbeiders de hoogste loonen ontvangen, en den kortsten arbeidsduur hebben, de grootste arbeids-prestaties bereikt worden. Deze opvatting heeft men voornamelijk trachten te staven door Engelsche en Amerikaansche voorbeelden, en ook de ervaringen van die staten, welke den maximum-arbeidsduur wettelijk hebben ingevoerd, moeten de stelling op verrassende wijze bevestigen.

Een derde opvatting eindelijk, die hare verbreiding hoofdzakelijk gevonden heeft in socialistische arbeiderskringen, maar die ook door verscheidene theoretici gehuldigd wordt, sluit zich aan aan de Marxistische leer van het »Reserveleger.” Zij laat

de vraag, of het arbeidsvermogen bij korteren arbeidsduur hetzelfde blijft, in het midden. Of wel, zoo zegt zij, de productie blijft dezelfde en dan verliest noch ondernemer, noch arbeider er bij, òf wel de productie vermindert, en dan moeten er, om de gapingen aan te vullen, des te meer nieuwe, tot dan toe werklooze arbeidskrachten (het Reserveleger) aangenomen worden, dat wil zeggen 't aanbod van arbeid wordt geringer, de vraag naar arbeid grooter, en deze wisselwerking weegt op tegen de dreigende loonsvermindering.

Het is duidelijk, dat slechts in het eerste geval de verkorting van arbeidsduur den ondernemers geen schade zou toe brengen.

Naar onze meening is geen van deze theorieën in hare algemeenheid juist, en kan ook geene onvoorwaardelijk veroordeeld worden. Maar in elke dezer leerstellingen komen momenten voor, die onder omstandigheden de richting kunnen aangeven voor een betrouwbaar onderzoek van de feiten, waarover de vraag loopt. Zoo hebben nauwkeurige afzonderlijke waarnemingen met nagenoeg volstrekte zekerheid geleerd, dat inderdaad bij matige verkorting van arbeidsduur, vooral wanneer deze laatste bijzonder lang en inspannend was, alsook bij hooger loon, de intensiteit van het arbeidsvermogen zoodanig gestegen is, dat er niet slechts evenveel, maar veelal zelfs meer arbeid verricht wordt (Engelsche katoen-industrie).

In zekere mate hebben de ervaringen van landen met eene algemeene wettelijke bescherming van den arbeid (Zwitserland, Oostenrijk), deze merkwaardige waarnemingen ook algemeen bevestigd. Men wijst verder niet ten onrechte op het bekende feit, dat Noord-Amerika en Groot-Brittannië met korter arbeidsduur en hooge loonen veelal goedkooper produceeren, dan dit op het vasteland bij omgekeerde verhoudingen mogelijk is. Al lijken deze feiten op het eerste gezicht ook vreemd, toch zijn zij zeer eenvoudig te verklaren; de verkorting van arbeidsduur heeft hier namelijk eene grootere lichamelijke en geestelijke frischheid van de arbeiders ten gevolge gehad, en hieraan beantwoordde weer een naar evenredigheid grooter arbeidsvermogen.

Het is een feit, dat arbeidsduur en arbeidsvermogen volstrekt niet altijd in gelijke verhouding tot elkaar staan. Overwerk brengt geenszins altijd de verwachte meerdere productie, en van den anderen kant heeft vermindering van arbeidsduur vaak geene evenredige vermindering van arbeidsvermogen ten gevolge gehad. Ja, het is zelfs mogelijk, dat de arbeid voor de ondernemers goedkooper wordt, daar bij vermindering van arbeidsduur een deel van de algemeene kosten geringer wordt. Het is waar, hervormingen op dit gebied bevorderen den invloed van het groepaccoord [1]), waartegen vele arbeiders een onoverwinlijken afkeer hebben. (Groep)accoord-loon is moordloon, aldus luidt een even vaak gebruikt als onjuist gezegde. Het is natuurlijk, dat bij een dienstverband van negen uren de rust- en schafttijden korter kunnen zijn, dan bij een dienstverband van twaalf uren. Het is echter ook beter en gezonder, wanneer men de ontspanning geniet buiten en in de huiselijke omgeving, in plaats van in de warme en stoffige fabriekslokalen. Onder bepaalde omstandigheden wordt het door een later begin en een vroeger einde van den arbeidsdag mogelijk gemaakt, dat de arbeider op grooter afstand van de fabriek in voorsteden en op het land leeft, en eene goedkoopere en gezelligere woning kan betrekken. Wordt echter de uitoefening van een bedrijf door inkrimping van de rusttijden, en verkorting van den arbeidsduur intensiever, dan neemt het betrekkelijk verbruik van steenkolen, machineolie, poets- en verlichtingsmateriaal, waarvan men het verbruik dikwijls tracht te beperken door 't uitloven van bezuinigingspremies, af, en dit voordeel komt uitsluitend den ondernemer ten goede. De onkosten worden er geringer door en vaak draagt het bij tot meerdere goedkoopte van het product.

Maar even waarschijnlijk als de genoemde eigenaardige wisselwerking is, binnen bepaalde grenzen, even gevaarlijk zou het zijn deze werking buiten die grenzen te willen uitstrekken. Vooreerst kan de intensiteit van den arbeid niet naar willekeur grooter worden. Zij kan dit het minst daar, waar de arbeider in zijne bezigheid de minste lichamelijke en geestelijke inspanning noodig heeft, dus daar waar hij de machine in werking stelt en verzorgt, zonder daarbij noemenswaard zijn eigen krachten te gebruiken. Beter kan zij het daar, waar het voornamelijk aankomt op een nauwkeurig en met overleg arbeiden, waar de machines van eene ingewikkelde samenstelling zijn, en er een bijzondere kennis en groote zorgvuldigheid vereischt wordt om die machines te besturen. Hieruit is het verschijnsel te verklaren, dat in die industrieën, waarin ontwikkelde en intelligente arbeiders noodig zijn, de arbeidsduur het veiligst kan verkort worden zonder schade voor de productie.

Daarmee is het volmaakt te rijmen, dat de arbeiders in andere industrieën en bedrijven, waar minder ontwikkelde arbeidskrachten worden gebruikt, niet zoo bijzonder gesteld zijn op verkorting van arbeidsduur, omdat zij — waarschijnlijk met een juist instinct — vermindering van hun inkomen vreezen. Dit zal in elk geval vooral daar zeer sterk ondervonden worden, waar stukloon en uurloon gebruikelijk is, gelijk in het algemeen de verkorting van arbeidsduur zeer licht tot de wederinvoering van de verschillende systemen van stukloon zal leiden. Daarbij komt nog, dat slechts een deel van de bedrijven, die in eenzelfde productie-gebied worden uitgeoefend, voldoende voortbrengingsvermogen bezit, om de meerdere intensiteit van het arbeidsvermogen nuttig te kunnen besteden voor het productieproces.

Overigens zijn geenszins alle navorschingen, ingesteld om de verhouding tusschen arbeidsduur en arbeidsvermogen te bepalen, even nauwkeurig en onwederlegbaar, en volstrekt niet alle feiten, die zijn bekend geworden, bevestigen den regel, dat bij verkorting van arbeidsduur het arbeidsvermogen even groot zou gebleven zijn.

Nu is het weliswaar bewezen, dat in de bedrijven, waarin de meer geoefende arbeiders werkzaam zijn, de productie, ook na verkorting van den arbeidsduur dezelfde blijft, maar dikwijls zijn de oorzaken hiervan niet te zoeken in de meerdere intensiteit van den arbeid, maar in technische verbeteringen, nieuwe machines, andere grondstoffen en arbeidskrachten. Ook kan het gebeuren, dat het sneller afwerken van een hoeveelheid, geschiedt ten koste van de hoedanigheid. Ten slotte staat het ook niet volkomen vast, of inderdaad de vermeerdering van arbeidsvermogen bij korteren arbeidsduur, zonder eenig gevaar voor de gezondheid der arbeiders, mogelijk is; de meest bekwame en werkkrachtige arbeiders zullen de grootere inspanning hunner krachten kunnen uithouden, maar de anderen niet. En zoo kan een gedwongen verkorting van arbeidsduur het uit sociaal-politiek oogpunt geenszins onbedenkelijke gevolg hebben, dat de bedrijven met de meeste draagkracht en arbeiders met de grootste werkkracht toch op gelijke hoogte zullen blijven, terwijl de ondernemingen met minder voortbrengingsvermogen en de zwakkere arbeiders er bij verliezen.

Wat nu het beschikbare materiaal betreft, mag men niet uit het oog verliezen, dat meestal de gunstige resultaten, die men met verkorting van arbeidsduur verkregen heeft, in ruimen kring zijn bekend geworden, terwijl de minder aangename ervaringen, die men natuurlijk ook heeft opgedaan, onopgemerkt zijn gebleven, te meer daar men aan dergelijke mislukte proefnemingen meestal op verzoek van beide partijen zoo spoedig mogelijk een einde gemaakt heeft.

[1]) ook wel genoemd: collectief stukloon, d. i. een ploeg werklieden neemt aan, een bepaald werk voor een bepaald bedrag te verrichten, (veelal gebruikelijk in de diamant-industrie).

Men ziet, dat voor het vraagstuk van de verhouding tusschen arbeidsduur en arbeidsloon geene absolute en mechanische oplossing kan gevonden worden; slechts de ervaring kan leeren, bij welke vermindering van arbeidsduur, het arbeidsvermogen even groot blijft. Men kan wellicht, door eene geleidelijke aanpassing en oefening der arbeiders, welke door technische verbeteringen van het productie-proces waarschijnlijk nog aanzienlijk kunnen verhoogd worden, den arbeidsduur nog veel belangrijker dan tot nu toe, althans op het vasteland, geschied is, verkorten, zonder kapitaalrente en loon te verminderen, maar men kan nooit het verschil van arbeidskracht in verschillende bedrijven of bij verschillende bevolking geheel opheffen. Terwijl Engeland met zijne bezadigde, taaie en elastische arbeidersklasse, wier voortreffelijke eigenschappen weer een product zijn van het klimaat, en de eigenaardige, sinds verscheidene generaties bestaande, industrieele ontwikkeling, zelfs gedacht heeft aan de mogelijkheid der invoering van een achturendag, zal men zich in Duitschland bijvoorbeeld reeds tevreden moeten stellen, wanneer men, wellicht ondersteund door ondernemers-combinaties, den 11-urigen arbeidsdag in een 10-urigen kan veranderen.

De verdere geleidelijke verkorting is waarschijnlijk slechts een kwestie van tijd en zij zal, wanneer zij binnen redelijke grenzen gehouden wordt, blijken te zijn een groote sociale vooruitgang, een middel tot verbetering van de gezondheid, zedelijkheid en levensstandaard en een bijdrage tot den socialen vrede.

Proefnemingen zijn, zelfs wanneer zij gewaagd zijn, leerzaam en kunnen niet schaden. Daarom is het wenschelijker, dat de georganiseerde belanghebbenden er werk van maken, dan dat de Staat er zich mee bemoeit. Daar de theorie, die hierboven als derde genoemd is, en waaruit niet slechts de strekking van beschermings-politiek, maar ook die van loon-politiek blijkt, vooropstelt, dat de maximum-arbeidsduur door den Staat geregeld wordt, lijkt zij in hare consequenties bijzonder twijfelachtig. Door de algemeenheid en kortstondigheid van den maximum-arbeidsduur, zooals de socialisten die verlangen, willen zij eene kunstmatige vermindering van aanbod van arbeid, en tengevolge daarvan loonsverhooging bereiken. Zelfs wanneer wij zouden aannemen, hetgeen zeer twijfelachtig is: vooreerst, dat alle naties, of ook slechts hunne toonaangevende arbeiderskringen, het er over eens werden, dat een algemeene zeer verkorte normaal-arbeidsdag zou kunnen worden ingevoerd, vervolgens, dat een arbeidsdag denkbaar zou zijn, die in dezelfde bedrijven nagenoeg even lang was van duur, ten slotte, dat men naar gelang van de minder of meer ontwikkelde techniek verschil in arbeidsduur zou kunnen verkrijgen, dan zou het toch nog de vraag blijven, of de verhouding tusschen kapitaal en arbeid wel zou toelaten eene algemeene en terstond beginnende belangrijke verminde ring van ondernemerswinst en rente ten bate van het loon. Want de mogelijkheid bestaat nog, dat het kapitaal ongebruikt blijft, naar elders verplaatst wordt, door coalitie de prijzen opdrijft en op die wijze de vermeerderde koopkracht van de verhoogde loonen weer te niet doet, of ook dat het eenvoudig bijwijze van strijdmiddel tracht te verhinderen, dat er meer arbeiders werk vinden, dan tot nu toe het geval was. Maar zelfs, wanneer de ondernemers besloten hadden, voor goed een korteren arbeidsduur in te voeren, zou het twijfelachtig zijn, of zij hunne toevlucht moesten nemen tot het industrieele reserve-leger. Naar gelang van omstandigheden zouden zij arbeiders nemen uit het landbouwbedrijf, en op die wijze de landbouw-crisis en het gebrek aan werkkrachten in den landbouw nog sterker doen gevoelen. In elk geval zal het kapitaal zijn uiterste best doen, om door meer voortdurend bezighouden van den arbeider, door scherper toezicht en verbeterde en talrijker machines in korteren tijd meer te laten voortbrengen, dan tot nu toe het geval was. Eene eventueele loonsverlaging echter, als gevolg van de verminderde productieviteit van nationalen arbeid, zou het industrieele reserve-leger van werkloozen niet kleiner maar grooter maken. Bij vermindering van de nationale productie, zou ook de consumptie verminderen; en weliswaar op de eerste plaats de consumptie van niet noodzakelijke artikelen, waarnaar de vraag zou verminderen, daar zij te duur zouden geworden zijn. Door deze vermindering van consumptie zouden de arbeiders, die werkzaam zijn bij de productie van dergelijke niet noodzakelijke artikelen, bedreigd worden. Nu zou er eene menigte van arbeiders ontstaan, die het industrieele reserve-leger noodzakelijkerwijze moest doen aangroeien, en hiermede zijn alle gegevens aanwezig voor een foutieve cirkel-redeneering. T.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

GEEN VERWEER.

Daar zijn aanvallen, zoo grievend grof en van zoo geniepige oneerlijkheid, dat men zichzelf zou beleedigen door er zich tegen te verdedigen.

Tot dit soort reken ik, hetgeen sommige katholieke bladen naar aanleiding van de Encycliek *Pascendi dominici gregis* over mij schreven.

Waar daden trouwens geen bewijskracht meer hebben, wat zullen woorden daar vermogen? MR. A.

KATHOLIEKE VROUWENBOND IN ENGELAND.

Evenals in Duitschland, bestaat ook in Engeland reeds een Katholieke Vrouwenbond (*Catholic Women's league*). Deze bond, tot welks stichting eerst 15 maanden geleden 't plan rijpte, hield dezer dagen te Preston een groote vergadering, onder voorzitsterschap van Mevr. ARNOUX. De presidente van den Bond, Miss MAGARET FLETCHER, hield een krachtige toespraak over het karakter van het werk, dat de Bond had ondernomen. Het doel van den Bond is de katholieke vrouwen te vereenigen in één bond, ter bevordering van haar godsdienstige, intellectueele en sociale werkzaamheid. De Bond bemoeit zich in 't geheel niet met politiek.

Reeds werd 10 Juli 1907 te Westminster, S. W. Ashley Place 28, een Centraal Bureau gevestigd, waarin een arbeidsbeurs of informatie-bureau. Een register wordt daar gehouden van hen, die voor liefdadige werken zich beschikbaar stellen. Ook wordt er een register gehouden voor betaald werk, waardoor de arbeidzoekenden met werkgevers in contact worden gebracht. Bovendien worden adviezen gegeven en geschriften verspreid omtrent alle zaken, op de opvoeding van het meisje en de vrouw betrekking hebbende.

Ook organiseert deze Bond cursussen, waarin godsdienstigwijsgeerige, letterkundige, sociale, industrieele en economische onderwerpen besproken worden, in zooverre zij betrekking hebben op practisch-liefdadige werkzaamheid.

Gelijk reeds opgemerkt is Miss MARGARET FLETCHER presidente, de Eerw. Pater B. VAUGHAN, S. J. adviseur, en Miss STREETER (bij wie aan huis het zoo evengenoemde Centraal Bureau gevestigd is) is secretaresse.

In December 1906 schreef Z. D. H. de Aartsbisschop van Westminster aan haar:

»Wij wenschen de stichters van den Katholieken Vrouwenbond allen zegen, en wij zullen gaarne onze formeele goedkeuring aan het ontwerp geven, indien het, vaster vorm aangenomen hebbende, verwezenlijkt de verwachting, die wij van de toekomst koesteren."

De Bond wil niet steeds bestaande godsdienstige of liefdadige

vrouwenvereenigingen verdringen, doch deze steunende, overal nieuw werk, wat te doen valt, ter hand nemen.

Met 15 leden begonnen, telt deze Kath. Vrouwenbond thans reeds over de 300 leden. Mr. A.

HOE MEN LIEGT.

In *De Eendracht* »Orgaan van de afdeelingen der S. D. A. P. in Noordbrabant», van 26 Sept. l.l. wordt uit de *Osservatore Romano* een uitspraak over wettelijke beperking van den arbeidsduur aangehaald, en daarbij dit commentaar gevoegd:

»Dit smakelooze, afgezaagde praatje, is dus de hoogste wijsheid op maatschappelijk gebied van den leider der katholieke christenheid.

»Wanneer men het hoofd der katholieke kerk zich aldus hoort uiten over de verhouding van den arbeidsduur, dan behoeven de katholiek-georganiseerde arbeiders waarachtig niet te hoopen op een krachtig streven hunner organisaties naar arbeidsduur-beperking."

Wat hier 28 September aan de Noordbrabantsche S. D. A. P.-ers wordt voorgelezen, had al 15 Maart l.l. in *Het Volk* gestaan, en was al reeds in het *Kath. Soc. Wkbl.* van 30 Maart, blz. 152, als gelogen gesignaleerd!

't Nieuwste nieuws krijgen dan de Brabantsche partijgenooten ook al niet opgedischt!

Herhalen wij nog eens, dat 't bedoelde hoofdartikel van de *O. R.*, *zooals uit den inhoud zelf bleek*, zeer duidelijk niet bedoelde 's Pausen meening weer te geven. 't Was een gewoon redactioneel hoofdartikel. Ten allen overvloede is dit later door den schrijver ervan nog eens uitdrukkelijk verklaard!

De heeren sociaal-democraten liegen er maar op los, de »arbeiders» gelooven 't wel!

Waarom, is duidelijk!

Zóó moeten de arbeiders van de katholieke Kerk worden vervreemd.

Lees slechts 't slot van 't bedoelde artikel in de Noordbrabantsche *Eendracht*:

»Maar als eene wet dat kapitalisme komt beletten den arbeiders langer dan een bepaald aantal uren te gebruiken, dan heet dat een aanslag op de persoonlijke vrijheid, eene beperking van 't kostbaar vermogen der menschen, handen en geest bezig te houden. O, wat is het treurig.

»Katholieke arbeiders wat zal er terecht komen van uwe actie voor wettelijke arbeidsduurbeperking, indien ge u niet bij de moderne vakbeweging of de sociaal-democratie aansluit? Immers, alles wat de Paus zegt ook op maatschappelijk gebied, geldt voor u als een gebiedend voorschrift, waarvan gij nimmer moogt afwijken. IJveren de kath. kamerleden en ijvert gij, voor die wettelijke beperking van arbeidsduur, dan doen zij en gij iets waarmede het de Paus absoluut niet eens is. De katholieke kamerleden zullen zich gaarne op deze uitspraak van den Paus beroepen als eene wettelijke regeling van den arbeidsduur ter tafel komt en de kapitalisten zullen, over 't algemeen, het met den Paus roerend eens zijn.

»Arbeiders hoort en ziet toch goed om u heen en treedt zelfstandig op in den economischen en politieken strijd."

Zoo wordt 'n doodgewoon krantenartikel omgegoocheld in een onfeilbare uitspraak van den Paus! En den arbeiders wordt voorgepreekt: verlaat de katholieke Kerk, anders moet gij dat ook gelooven, gelijk de Kamerleden 't gelooven. Kom dus in de S. D. A. P.!

De heele redeneering is onzinnig, omdat 't uitgangspunt onjuist is. Maar de schrijver is toch positief van meening, dat men geen lid van de S. D. A. P. kan worden, zonder in strijd met onfeilbare uitspraken van den Paus te komen! m. a. w. dat een goed katholiek geen sociaal-democraat kan zijn.

En daarin — dat erkennen we gaarne — heeft hij schoon gelijk!

Mr. A.

VERZEKERING TEGEN WERKLOOSHEID.

In verband met het ten onzent ingediende wetsontwerp kunnen eenige mededeelingen belangstelling wekken, die ontleend zijn aan een artikel van J. I. Kronström over »Arbeiderbescherming" in het Deensche tijdschrift *Varden* van 1 Aug. 1907.

In Denemarken is met 1 Aug. j.l. eene »Wet op de erkende werkloosheidskassen" in werking getreden, die door den schrijver een mooi voorbeeld wordt genoemd van den heilzamen invloed van het vereenigingswezen.

Onder werkloosheidskassen verstaat die wet: vereenigingen van personen, die als loonarbeiders tot één of meer bepaalde vakken behooren, als handel, nijverheid, handwerk, landbouw enz. en zich hebben aaneengesloten om elkander door vaste bijdragen wederkeerigen bijstand te verzekeren in geval van werkloosheid, die *niet* voortspruit uit werkstaking, uitsluiting, ziekte of eigen schuld (dronkenschap, weerspannigheid, vrijheidsstraf enz.). Aan de erkende werkloosheidskamers wordt van staatswege een jaarlijksche bijdrage verleend tot een derde van het door de kassen bijeengebrachte premiebedrag, doch niet boven 250.000 Kronen. De ondersteuning aan den enkelen arbeider mag in geen geval minder bedragen dan 50 Oere of meer dan 2 Kr. per dag, volgens regels in de wet neergelegd. Het toezicht op de erkende kassen is opgedragen aan een werkloosheids-inspecteur, die jaarlijks verslag moet geven aan den Minister van Binnenlandsche Zaken.

De schrijver hoopt, dat dit stuk sociale wetgeving zijn doel zal bereiken: want het beginsel is gezond, daar hulp tot zelfhulp de bedoeling is. De schrijver voegt er ondeugend aan toe: »Natuurlijk mocht men deze gelegenheid niet ongebruikt laten voorbijgaan, zonder ons nog een »Inspecteur" op den hals te schuiven. Alsof het nog niet wemelde van »Inspecteurs" in het Koninkrijk Denemarken!" G.

ARBEIDSBEURZEN.

In het zooeven genoemde artikel van *Varden* vindt men eenige cijfers over de Gemeenschappelijke Arbeidsbeurs van Kopenhagen, die sinds 5 Juli 1901 werkt: haar bestuur bestaat uit een voorzitter, door den magistraat aangewezen, (thans een burgemeester) en 10 leden, waarvan 2 gekozen door de vertegenwoordiging der burgerij (gemeenteraad?) 4 gekozen door werkgevers-vereenigingen, en 4 door de vakvereenigingen, benevens voor elk plaatsvervangers; de directeur wordt door het gemeentebestuur aangesteld.

Door bemiddeling der Arbeidsbeurs werden plaatsen vervuld:

in 1901	:	8.669
1902	:	19.348
1903	:	23.721
1904	:	23.916
1905	:	26.985
1906	:	35.213

Van degenen die de bemiddeling der Arbeidsbeurs inriepen, waren er:

	werkgevers	werknemers
in 1901	7.513	11.228
1902	17.393	35.822
1903	22.511	39.470
1904	23.220	37.015
1905	26.422	40.764
1106	33.009	49.263
Totaal	130.068	213.562

Voor enkele beroepen worden nog cijfers gegeven van de vermelde plaatsen over 1906 met splitsing van skilled labour en unskilled labour.

	Mannen, vakkundig.	Mannen, niet vakk.	Vrouwen vakkundig.	Vrouwen niet vakk.
Boerenarbeiders	1	1.321	—	33
Kleermakers	85	—	16	33
Naaisters	—	—	193	—
Schrijnwerkers enz.	687	55	1	13
Schilders enz.	1.169	54	—	9
Grofsmids	215	8	—	—
Fijnsmids	297	147	—	—
Boekbinders	7	14	13	49
Loopjongens	—	849	—	—
Waschvrouwen en Schoonmaaksters	—	—	—	10.390

In die statistiek komen natuurlijk een aantal »terugkomers" voor die meer dan eens geteld worden: het bestuur schat hun getal niet hooger dan 39 % van het totaal.

De schrijver van het artikel wijst op het in het oog vallend groote cijfer voor loopjongens en schoonmaaksters: hij vraagt of hierbij geen bedenking tegen de werking der beurs moet rijzen. De instelling wil de werkloosheid bestrijden en de arbeiders, die een vak kennen, steun bieden. Wanneer telkens losse arbeiders vóór een toevallig en tijdelijk werk worden verschaft, kan dit de vakmannen op den duur meer schaden dan helpen: ook kundaardoor loontarieven (collectieve contracten) te gemakkelijk worden ontdoken. Daarom zal de Arbeidsbeurs zekere waarborgen moeten eischen van de werkgevers. G.

KORTE BERICHTEN.

Christelijke vakorganisatie. — De *Nieuwe Limburger Koerier* meldt dat Z. D. H. Mgr. DREHMANNS, bisschop van Roermond, heeft goedgevonden aan de Limburgsche mijnwerkers, bij wijze van uitzondering, de vrijheid te laten zich te organiseeren op gelijken voet als de Gewerbeverein Christlicher Bergarbeiter Deutschlands, — dus op interconfessioneelen grondslag.

Sociale Week in Italië. — Te Pistoia is een sociale week gehouden onder voorzitterschap van kardinaal MAFFI De H. Vader heeft aan den kardinaal een brief gezonden, waarin wij de volgende passages vinden:

»De nieuwe organisatie, [de Italiaansche K. S. A.] die, dank zij eenige »wakkere katholieken, dezer dagen onder ons heeft plaats genomen »in het strijdperk, draagt in zich de kiem van een apostolaat dat het »volk weder zal opheffen. Zij is een bode van heil en overwinning, »omdat zij geschikt is om onder het volk, in een gezonden en naar »den tijd geëigenden vorm, de christelijke beginselen te verspreiden, »die alleen geschikt zijn voor de tegenwoordige sociale behoeften.

»Wij vertrouwen, dat zij vruchtbare gevolgen zal hebben, omdat »wij haar hebben zien beginnen en zich ontwikkelen niet alleen in »het toepassen van deze beginselen, maar bovendien in het opvolgen »der regelen en raadgevingen, die door de opperste apostolische lei»ding zijn aangegeven.»

Sociale wetgeving in Frankrijk. Tusschen de anti-clericale droppeltjes door heeft het Fransche parlement dit jaar ook nog een paar sociale maatregelen genomen:

aan de gehuwde vrouw werd de vrije beschikking gegeven over wat ze met werken verdient, zoodat een plichtverzaker-gemaal haar dit niet meer kan afnemen;

voor niet-verzekeringsplichtige bedrijven werd vrijwillige ongevallenverzekering ingevoerd, hierin bestaande, dat patroons en gezellen in ieder bedrijf zich onder vigueur der ongevallenwet kunnen stellen en dan natuurlijk ten volle aan de voorschriften dier wet moeten voldoen;

den prefecten en den vertrouwenslieden der arbeiders werd grooter macht gegeven om te kunnen controleeren de naleving der gezondheids- en reinheidsvoorschriften bij den mijnbouw;

bijzondere veiligheidsvoorschriften werden gegeven voor de arbeiders in het electriciteitsbedrijf;

voorgeschreven werd, dat in magazijnen en werkplaatsen schriftelijk te lezen moet hangen, hoe — bij geval er geen volledige Zondagsrust heerscht — de wekelijksche rustdag voor 't personeel geregeld is.

Nu, als 't Fransch parlement met zijn ministerieele en andere beslommeringen voor zulke dingen nog tijd vindt, mogen andere parlementen wel wat harder met hun sociale wetgeving gaan opschieten.

Zondagsrust. — De Duitsche »Reichsgewerbe-ordnung« stelt als maximum verkoopstijd op Zondag 5 uren, het aan de gemeenten overlatend, verdere regelingen te treffen. Nu, deze zijn dan ook in bonte verscheidenheid voorhanden. Eenige Saksische steden zijn er zoowaar in geslaagd, de goede bedoeling van den wetgever, om het handelspersoneel zooveel mogelijk Zondagsrust te geven, illusoir te maken. Zij verdeelden n.l. de 5 verkoopsuren aldus: van 7—9, van 1—2 en van 6—8. Nu, aan wat overschiet heb je als bediende niet veel. Stukjes en brokjes! Beter is 't alvast daar, waar de 5 uren geheel naar den voormiddag zijn geschoven; meest vóór tweeën, vaak echter ook voor vieren, wat ook al weer verslapping is. 't Best gaat 't in gemeenten, welke naar inperking van het wettelijk maximum streven: 18 steden staan $4^1/_1$ uur toe; 25 steden 4 uur; 7 steden $3^1/_2$ uur; Aken $3^1/_4$ uur; 10 steden 3 uur; Danzig en Stettin $2^3/_4$ uur; 11 steden, waaronder industrie-plaatsen als Barmen en Elberfeld 2 uur. Volledige Zondagsrust — uitzonderingsgevallen natuurlijk daargelaten — hebben Frankfort a. M., Munchen, Neurenberg, Dresden, Leipzig, Stuttgart en Offenbach.

Dit is natuurlijk wel zeer navolgenswaardig, maar toch scharrelen wij nog maar voort met de Zondagswet van 1815, zorgvuldig ingepakt en verzegeld met het stempel: Vrijheid, blijheid.

Roode dienstboden. — In ons land hebben die nog geen eigen organisatie, maar in Duitschland vormen zij reeds een bond met 5000 leden, verdeeld over de volgende steden: Neurenberg, Hamburg, Mannheim, Berlijn, Munchen, Leipzig, Bremen, Königsberg, Frankfort a. M., Jena, Keulen. Eenige dezer afdeelingen, b.v. die te Hamburg, Frankfort, Neurenberg en Bremen, bezitten haar eigen arbeidsbeurs, die te Berlijn en Munchen haar eigen vakblad. De overige hebben een verplicht abonnement op het socialistische vrouwenblad »*Die Gleichheit*«.

We moesten hier in Nederland de socialisten op dit gebied maar eens flink vóór zien te komen.

Woningbeurs. Te Graz is sinds 1902 aan de arbeidsbeurs een woningbeurs verbonden, die nauwkeurig bijhoudt, welke woningen beneden de 500 kronen te huur zijn. De eigenaren komen dit natuurlijk al heel gauw uit zich zelf meedeelen, maar bovendien worden door een specialen ambtenaar ook de couranten en de huurkantoren geraadpleegd. Deze beambte bezoekt alle woningen en schrijft nauwkeurig op, hoeveel en welke vertrekken er aan zijn; voorts berekent hij hoe hoog de huur is per vierkanten en per kubieken Meter, noteert hij de voornaamste bijzonderheden op bouwkundig en hygienisch gebied en neemt hij inzage van het huurcontract. Met woningen boven 500 kronen bemoeit de beurs, die alles gratis doet, zich niet. Zoodanige woningorganisatie is niet alleen een groot gerief voor de ingezetenen eener stad en vooral voor hen, die er zich komen vestigen, maar zij komt ook ten goede aan de inrichting der huizen, aan 't naleven van wetten en veranderingen en geeft op den duur een juist beeld van den woningnood; de bouwers kunnen er door ervaren, aan welke huizen 't meest behoefte bestaat, zoodat zij met meer kans op welslagen den bouw van nieuwe kunnen beginnen. 't Spreekt voorts vanzelf, dat te dure of verwaarloosde woningen weinig of geen kans hebben, aan den man te komen, zoodat de beurs krachtiger werkt dan het bouw- en woningtoezicht.

Kinderarbeid ... op school. — Blijkens het jaarverslag der Saksische arbeidsinspectie worden bij de huisindustrie aan het bloemen maken kinderen vanaf hun *derde* levensjaar aan 't werk gezet. »'t Heeft opvoedkundige waarde," zeggen de ouders, zij het dan in minder paedagogische termen.

Is dit al erg genoeg, erger is nog, dat de gemeentebesturen van Grimma, Wurzen en Mittweida er net zoo over denken als de ouders. Die gemeenten houden er n.l. zoogenaamde vakscholen op na, waar leerplichtige kinderen, wier ouders hun buiten de gewone scholen

niet thuis kunnen velen, worden beziggehouden met... stoelenvlechten en dergelijk werk. Hoe is 't mogelijk! Laat die kinderen hun schoolwerk afmaken en verder spelen. Dat heeft nog grooter opvoedkundige waarde.

Verkorting van arbeidstijd bij slapte. — Het collectief arbeidscontract in de verlichtingsindustrie te Mainz bepaalt o. a. dat bij slapte in 't bedrijf ter voorkoming van ontslag verkorting van den dagelijkschen arbeidstijd zal intreden.

Ziedaar een uitstekend systeem van verzekering tegen werkloosheid. Wat minder verdienste bij slapte is de premie.

Fabrieks-kinderbewaarplaatsen. — De Portugeesche wet op den vrouwen- en kinderarbeid, reeds dateerend uit 1894, bepaalt in art. 21, dat fabrieksondernemingen, die meer dan 50 vrouwen aan 't werk hebben, moeten zorgen voor een gezonde kinderbewaarplaats, niet meer dan 300 M. van de fabriek gelegen. Meerdere fabrieken mogen samen één zoo'n inrichting hebben, mits deze groot genoeg is en ook niet meer dan 300 Meter van ieder dier fabrieken ligt.

Volgens art. 23 dierzelfde wet moeten moeders op overeengekomen uren gelegenheid hebben, haar kinderen te gaan zoogen.

Ook Spanje en Italië hebben wettelijke bepalingen, welke fabrieksarbeidsters, die haar kinderen zelf voeden, tijd en gelegenheid daarvoor waarborgen.

Woningbouw. — 't Wil er in ons land maar niet best mee vlotten, d. w. z. dat men voor matigen prijs goede woningen kan krijgen. 't Schijnt een moeilijk probleem, zoowel voor de overheid als voor vereenigingen.

Laten we eens zien hoe 't elders gaat, ditmaal in Saksen. Daar bestaan in 15 steden 6407 woningen, door weldadigheidsondernemingen gebouwd. Schijnbaar een mooi getal, maar zie nu de huren eens. Deze bedragen:

	tot 100 *M.*	100 tot 150 *M.*	151 tot 200 *M.*	201 tot 250 *M.*	251 tot 300 *M.*	301 tot 350 *M.*	boven 350 *M.*
Aantal woningen	384	775	1636	1947	867	338	172
Procent	6,27	12,67	26,74	31,83	14,16	5,52	2,81

Nu, een jaarhuur van 200 Mark komt al neer op f 2.40 (Hollandsch) in de week. En dit kost meer dan 1/4 der huizen, terwijl bijna 1/3 zelfs f 3 moet doen. Van de hoogere huren zullen we verder maar zwijgen. 't Komt ons intusschen voor, dat 't op zoo'n manier makkelijk huizenbouwen is, tenzij wellicht de grondprijzen zeer hoog zijn.

De meeste dezer »goedkoope« woningen staan in Dresden en Leipzig, resp. 2209 en 2745. We moeten 't hier eens gauw beter zien te doen.

Vereenigingsuitgaven. — Ziehier een welsprekend lijstje der uitgaven van de voornaamste Duitsche vakbonden gedurende het jaar 1906:

Doel der uitgaven.	Aantal Bonden	Mark
Bondsorgaan	66	1.394.009
Agitatie	65	1.820.713
Stakingen in 't eigen bedrijf	57	8.051.251
» in andere beroepen	53	481.479
Uitsluitingen	57	5.315.682
Rechtsbijstand	56	342.349
Ondersteuning aan »Gemaszregelten	49	795.209
» » werkloozen	43	2.653.296
» » zieken	43	3.281.741
» voor reizen	46	758.224
» » invaliden	9	351.181
» bij sterfgevallen	44	416.177
» in geval van nood	45	514.368
Kosten van optochten	42	250.737
Arbeidsbeurzen	28	26.559
Boekerijen	24	255.203
Andere doeleinden	59	3.279.041
Vergaderingen en congressen	48	283.772
Bijdragen aan het hoofdbestuur	59	220.754
» » 't buitenland	21	21.417
» » secretariaten	40	420.709
Proceskosten	14	26.516
Salarissen	66	548.648
Bestuurskosten	66	764.357

In kas hadden de gezamenlijke vereenigingen per 31 Dec. 1906 niet minder dan 25.312.634 Mark, terwijl haar ledental bedraagt 2.215.165. Dat groote bedrag komt dus nog maar neer op een goede 11 Mark per man.

Bekijken we bovenstaande tabel goed, dan moeten we betreuren, dat stakingen en uitsluitingen zooveel geld verslonden. Wat zal er meer aan ontwikkeling en steun kunnen worden besteed, als de collectieve contracten dat gestaak eens eindelijk uit de wereld zullen geholpen hebben. O.

NIEUWE BOEKEN.

SERGENT, E. Syphilis et tuberculose. *Paris*, 1907. 8°. 316 pp. 5 fr.

TONZIG, G.., e G.. Q.. RUATA. Manuale pratico dell'igienista, per uso degli ufficiali sanitari, degli aspiranti ad ufficii nella amministrazione sanitaria dello stato e dei comuni, degli allievi dei corsi complementari di igiene e degli studenti di farmacia e veterinaria. *Milano*, 1907. 8°. XI, 373 pp. *Con 243 incis.* 5 l.

HETTINGER, PH. L'évolution de la terre et de l'humanité. 2 vol. *Paris*, 1407. 8°. 20 fr.

MAC CUNN, J.. Six radical Thinkers: Bentham, J. S. Mill, Cobden, Carlyle, Mazzini, T. H. Green. *London*, 1907. 8°. 274 pp. 6 sh. net.

PERSCHINKA, FR. Das alte Rom. Eine Geschichte und Beschreibung der Stadt in 88 Bildern mit erläut. Texte. *Wien*, 1907. 8°. 62 pp. 1 M. 70 pf.

SCHILLER, F.. C.. S.. Studies in Humanism. *London*, 1907. 8°. 510 pp. 10 sh. net.

DEWSNUP, E.. R.. American Railway Organisation and Working. A Series of Lectures. *London*, 1907. 8°. 9 sh. net.

CATHREIN, VKT. Die katholische Moral in ihren Voraussetzungen und ihren Grundlinien. Ein Wegweiser in den Grundfragen des sittlichen Lebens für alle Gebildeten. *Freiburg i/Br.*, 1907. 8°. XIV, 545 pp. 6 M.

COMMER, E. Hermann Schell und der fortschrittliche Katholizismus. Ein Wort zur Orientierung für gläubige Katholiken. *Wien*, 1907. 8°. VI, 246 pp. 3 M.

Hochschul-Vorträge für Jedermann. 39. u. 40. Heft. Deutschtum und Weltpolitik. Von *Thdr. Sommerlad. Leipzig*, 1907. 8°. 48 pp. 30 pf.

KIEFER, O.. Zur Frage der köoerlichen Züchtigung bei Kinderpn. *Leipzig*, 1907. 8°. 54 pp. 1 M. 50 pf.

BLACK, CL. Sweated Industry and the Minimum Wage. *London*, 1907. 8°. 306 pp. 3 sh. 6 d. net.

BLACKMAR, F.. W.. Economics, *London*, 1907. 8°. 6 sh. net.

BOVERAT, R. Le socialisme municipal en Angleterre et ses résultats financiers *Paris*, 1907. 8°. 686 pp. 10 fr.

DOCHOW, FR. Vereinheitlichung des Arbeiterschutzrechtes durch Staatsverträge. Ein Beitrag zum internationalen Verwaltungsrecht. *Berlin*, 1907. 8°. VII, 111 pp. 2 M. 50 pf.

DÜHRING, E.. Sociale Rettung durch wirkliches Recht statt Raubpolitik und Knechtsjuristerei. *Leipzig*, 1907. 8°. VIII, 315 pp. 6 M.

EVOLI, F.. Manuale teorico-pratico dell'asistenza obbligatoria: commento alle leggi sui ricoveri ospitalieri d'inabili al lavoro, sui manicomi e gli alienati, per la cura della pellagra ecc. *Roma-Torino*, 1907. 8°. 797 pp. 10 l.

MACROSTY, H.. W.. The Trust Movement in Britisch Industry. *London*, 1907. 8°. 416 pp. 9 sh. net.

ONS PROPAGANDAFONDS.

Perscomité van den R. K. Volksbond te Amsterdam. f 5.—

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 12 OCTOBER 1907. No. 41.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: De plaats der waardeleer in de Economie, door MR. DR. L. GEELEN. — Ondeugd en Ziekte, door H. J. WEEVER, Pr. — Bedelarij en Landlooperij. — Uit Boeken: Arbeidsduur. — Boekbespreking: Vakorganisatie en Maatschappelijke Hervorming. — Berichten en Mededeelingen: Schandelijke Persmanieren. — Christelijke of Katholieke organisatie. — Italiaansche Sociale Week. — Korte Berichten: Jaarboek van de K. S. A. — Sociale School te Antwerpen. — Russische vakvereenigingen. — Stadsvoeding. — Geen opzegtermijn. — Collectieve bedragen. — Werkloozenverzekeringen. — Een collectieve loonquestie. — Woningbouw. — Woninginspectie. — Spoorwegarbitrage. — Zondagsrust, — Vrouwenverzekering, — Huisarbeid. — Arbitrage. — Kinderarbeid. — Christelijke of Katholieke Vakvereenigingen. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

DE PLAATS DER WAARDELEER IN DE ECONOMIE.

„*Grundbegriff der Nationaloekonomie ist unbestritten der Wert,*" »het grondbegrip der volkshuishoudkunde is buiten tegenspraak de waarde," schreef V. SCHAEFFLE. (¹)

En VON BÖHM-BAWERK, in een citaat dat te vinden is bij A. DIEPEN, *De Waarde en de Waarde van den Handenarbeid* (²), noemt het kardinale punt van zijne waardeleer tegelijkertijd het punt, waar de geheele verklaring van de economische handelingen der menschen en dus de geheele theorie der volkshuishoudkunde om draaien.

GIDE verklaart bij den aanvang van zijn werk (³) dat de theorie (van den rijkdom en) der waarde de geheele volkshuishoudkunde beheerscht, en zij als wetenschap is gegrondvest met de beschouwingen over de waarde.

De opvatting dezer drie schrijvers dunkt mij juist. Toch is het «unbestritten» van den eerste misschien niet zoo heel zeker. Eenige opmerkingen mogen in dit Weekblad aan het onderwerp gewijd worden: voor een beetje theorie is er vermoedelijk plaats nu in den loopenden jaargang de Sociaal-economische Hoofdstukken nog niet tot de beloofde behandeling van de waarde schijnen te zullen komen. Indien dit onderwerp hier reeds stelselmatig behandeld was, zouden de volgende opmerkingen allicht overbodig zijn, en bij verschil van opvatting zouden twee uiteenzettingen dicht naast elkaar gevaar brengen of voor verwarring of voor een ongewenschten schijn van polemiek. Dit opstel wil overigens niet de waardeleer zelf behandelen, doch alleen een paar zijpaden der theorie betreden,

¹) *Tübinger Ztschr.* 1864, bl. 196. (De samenhang is mij onbekend.)
²) bl. 157.
³) *Princ. d'Ec. pol.* (2e ed.), bl. 2.

die bij een »betrekkelijke *zeer* korte behandeling der Volkshuishoudkunde" (¹) wel voorbijgegaan zullen worden.

Wat ik zou wenschen te weten, en wat ik wellicht ooit te anderer plaatse hoop te onderzoeken, is niet: Wat is waarde? en welk zijn hare wetten? Maar dit: wat bedoelt de economische wetenschap als zij van waarde spreekt? in welken zin gebruikt zij de uitdrukking, en waartoe dient haar het begrip?

De zeer uiteenloopende »waardeleeren" die thans heerschende zijn, en die elkander vaak zelfs niet schijnen te begrijpen moeten wel een zonderlingen indruk maken bij eene toch zoo veelvuldig en krachtig beoefende wetenschap, vooral op wie in de waardeleer juist de kern en den grondslag dier wetenschap ziet.

De vraag: waartoe dient het begrip »waarde" in de economie? die mij sinds lang plaagde, is in de eerste plaats een vraag van technische terminologie. Terminologie is altijd eenigszins willekeurig, maar een welbewuste keuze voorkomt menigerlei misverstand.

Toepassende het gezegde van GIDE, is de gevolgtrekking gewettigd, dat de evolutie der economische wetenschap zal moeten samengaan met, en zal moeten gekenmerkt zijn door de ontvouwing van het waardebegrip en alzoo kan het mogelijk worden in de historische lijn een wegwijzing te zien naar het waardebegrip dat in het stelsel behoort, en zoo tusschen de straks bedoelde »waardeleeren" tot een keuze te komen.

Dit onderzoek is nog niet aan de orde.

Hier wordt eenvoudig gevraagd naar de al of niet juistheid van de drie uitspraken in den aanvang aangehaald. Gemakkelijk kan men er meerdere vinden; beweringen van het tegendeel zijn mij niet bekend, doch wel bestaan de schrijvers die practisch toonen, dat zij van de overtuiging van V. SCHAEFFLE niet doordrongen zijn.

De vraag mag dus gesteld worden.

Vooraf echter dient uitgemaakt, of een theoretische Volkshuishoudkunde bestaat, en recht van bestaan heeft.

Met den Redacteur van het K. S. W. kan men het eens zijn, dat de tegenstelling tusschen *theoretische* en *practische* Volkshuishoudkunde, nl. als twee zelfstandige onder-

¹) *K. S. W.* 1906 bl. 29.

deelen, grondslag voor een indeeling, principieel onhoudbaar is. [1]) Daarom is het nog niet onmogelijk, noch soms onpractisch wanneer iemand de Volkshuishoudkunde alleen van de theoretische zijde wil bezien, of omgekeerd, meer bepaald van den practischen kant zonder zich om theoretische verklaringen sterk te bekommeren,

Een fout zou 't zijn, voor wie de geheele economie omvatten wil het theoretische en het practische uiteen te halen en tot twee deelen te groepeeren. Hij rukt uiteen wat bij elkaar hoort, en is veroordeeld tot afbrekingen en herhalingen.

Een voorbeeld van een ander gebied, dat meer verwant is dan 't wel schijnt. De nog onvoltooide doch reeds welbekende *Allgemeine Kunstgeschichte* van Dr. P. ALBERT KUHN, O. S. B. (kunstgeschiedenis behoort tot de sociologie, en biedt voor de historische economie de fraaiste illustratie) heeft als geheel wellicht slechts eene fout, doch eene zeer ernstige, zelfs voor den leek te voelen. De schrijver heeft namelijk zijn werk verdeeld in drie deelen Baukunst, Plastik en Malerei.

Geen mensch zal betwisten, dat het mogelijk is en zeer wel uitvoerbaar eene zelfstandige geschiedenis van de bouwkunst te schrijven, of van de schilderkunst of van de beeldhouwkunst. Bij de behandeling van eene dier drie zullen dan aanknoopingspunten met elk der zusterkunsten gevonden worden, de behandeling zal hier of daar de grens overschrijden om op vergelijking, verband of analogie te wijzen.

Neemt ge dan over elke kunst een op zich zelf staand boek ter hand, geschreven door met elkaar onbekende schrijvers, dan zult ge onvermijdelijk over menig onderwerp, hetzij kunstwerk of kunstenaar, of tijdstrooming, eene twee- of ook drievoudige bespreking bijeengebracht hebben, telkens van eene bijzondere zijde bezien. Daar is niets tegen. Doch bij de lezing van een werk, als het bovengenoemde, dat één geheel moest bieden, hindert het telkens dat de schrijver om niet in herhaling te vallen, door zijne indeeling gedwongen wordt naar een ander deel te verwijzen, en ge bij brokstukken moet bijeenrapen wat ge als eenheid zoudt wenschen te ontvangen.

Wie zijn onderwerp begrenst mag die grenzen overschrijden, waar dat noodig wordt. Doch wie zijn onderwerp indeelt, moet voor de willekeurig geplaatste hekken halt houden om later eerst langs een omweg het terrein aan de andere zij te verkennen.

Teekenend is het voorbeeld in de straks genoemde »*Beginselen der Volkshuishoudkunde*" ([2]) aan MR. N. G. PIERSON ontleend: het toont hoe onlogisch het ware, wanneer de theorie uitsluitend nadeelen als gevolg van een bepaalden maatregel aanwijst, het practische besluit »laat dus dien maatregel na" uit te stellen tot een volgend boekdeel. Ofschoon dezelfde economist in den eersten druk van zijn *Leerboek* ([3]) de stelling verdedigde, die hij in den inhoud aldus resumeert »Licht te verspreiden over moeilijke vraagstukken, doch niet het geven van voorschriften, is hare roeping," eene stelling die niet in praktijk te brengen is, al moge men bedenken, dat onze wetenschap niet altijd tot voorschriften kan komen, en dat ook de meeste voorschriften, die zij geven kan, voorwaardelijk zijn.

Zoo is het dan denkbaar dat iemand de theoretische ontleding der verschijnselen in het bijzonder nastreeft en zich om de practische toepassing voorloopig niet bekommert, waar ze niet dadelijk voor 't grijpen ligt. De theorie, die toch ten slotte het eigenlijk wetenschappelijke der economie uitmaakt is nog lang niet waar ze wezen moet.

Wat zeker niet zeggen wil, dat de Volkshuishoudkunde tot zoolang geen practische voorschriften mag geven. Waar zou het met den mensch heen als zijn practische gedragslijn moest wachten op een afdoend of bevredigend theoretisch inzicht, dat altijd voor vervolmaking vatbaar blijft!

Dat de een het leerstellige, de ander de toepassing bij voorkeur beoefent, zal vaak aan persoonlijken aanleg liggen. Hier geldt wat AD. WAGNER [1]) zegt van de detuctieve en de inductieve methode, die beide nuttig en beide onmisbaar zijn.

Alleen de ultra-historische school ontkent alle theorie en wil enkel feiten verzamelen [2]): dat kan wetenschappelijk werk zijn, nl. als voorbereiding, doch echte wetenschap wordt het nooit, daargelaten nog het gevaar, dat een onbewuste en daarom ongecontroleerde theorie toch binnengesmokkeld wordt.

In de economische theorie kan de waardeleer een groote beteekenis hebben. Voorbeelden daarvoor liggen voor het grijpen. Zoo is het geheele *Leerboek* van Mr. N. G. PIERSON grootendeels een deductie uit de vooropgezette waardeleer. Bij GIDE, in 't reeds genoemde werk, springt dit niet in 't oog, doordat zijne redeneeringen niet voortdurend in syllogismen, maar in een beschrijvend en verhalend betoog zijn gekleed; toch blijft de gedachtegang onder den invloed der waarde-deductie voortloopen, zooals hij zelf in de noot op bl. 3 uitdrukkelijk verklaart.

LIBERATORE stelt in zijne *Grondbeginselen* den Rijkdom en in verband daarmede de nuttigheid en de waarde voorop: doch aan het feit dat hij van den samenhang tusschen nuttigheid en waarde geen juiste voorstelling wist te verkrijgen, meen ik te mogen toeschrijven het vele dat in zijn werkje geheel onbevredigend moest blijven.

Ook op de toepassing in de samenleving zal de opvatting van de waarde niet zonder invloed blijven.

Heeft MR. PIERSON niet op de grenswaarde-theorie een belastingstelsel weten te bouwen? Voor de beoordeeling van de »meerwaarde" als een der voornaamste grondslagen van het Socialisme is een juist waardebegrip onmisbaar. En een man van de praktijk, als ARMAND DIEPEN, toen hij het loonvraagstuk wilde onderzoeken, achtte het noodig aan de uiteenzetting van de waarde een groot deel te wijden van zijne boven reeds genoemde studie, die (ofschoon ik in meer dan een opzicht mij met de uitkomsten niet kan vereenigen) nog altijd meer lezing en overweging waard is, dan haar schijnt te beurt te vallen.

[1]) *K. S. W.* 1906 bl. 294.
[2]) *K. S. W.* 1906 bl. 294.
[3]) I bl. 23.

[1]) *Grundlegung der pol. Oek.* I (3. ed) bl. 167.
[2]) Zie daarover A. WAGNER, t. a. p. bl. 46.

De vraag is echter, of de rol daarbij telkens aan de waarde toebedeeld, haar noodzakelijk toekomt? Is het mogelijk eene economische theorie op te bouwen, waarbij dit onderwerp op den achtergrond zal treden? Aan een concreet voorbeeld moge het antwoord getoetst worden.

Tilburg. L. GEELEN.

ONDEUGD EN ZIEKTE.

Ondeugd en ziekte staan dikwijls met elkaâr in nauw verband en hebben veel punten van gelijkenis met elkander, doch zijn toch niet hetzelfde.

Verschillende ziekten zijn maar al te duidelijk gevolg van zonde. De gramschap, die het gestel van streek maakt of soms een beroerte veroorzaakt, de ontucht, die vaak tering en nog leelijker ziekte ten gevolge heeft, de dronkenschap, die stoornis verwekt aan verschillende lichaams-organen en vele kwalen doet ontstaan, zijn als oorzaken van ziekte gemakkelijk te herkennen. Ook omgekeerd kan eene ziekte zoo niet de oorzaak, dan toch de aanleiding tot ondeugd zijn, niet alleen in zooverre zij bekoort tot ongeduld, maar ook doordat de gestoorde gezondheid vatbaarder maakt voor sommige ondeugden. Vergelijkingen tusschen ziekte en ondeugd zijn ons in 't geheel niet vreemd; en inderdaad is er tusschen beiden: in hunne werking op lichaam of ziel, in hunne aanstekelijkheid, in de voorwaarden ter genezing, enz. niet zelden een treffende overeenkomst. Er is daarom niets tegen, ondeugd in figuurlijken zin ziekte te noemen.

Doch alleen in figuurlijken zin. Ondeugd en ziekte kunnen wel met elkander worden vergeleken, maar niet gelijkgesteld. Er is toch groot verschil tusschen beiden, het zijn zaken van verschillende orde: ondeugd is een zedelijk, ziekte een natuurlijk kwaad. In hunne betrekking tot 's menschen wil, zijn zij dus geheel onderscheiden; ziekte is op zich genomen iets onvrijwilligs, ondeugd iets vrijwilligs. Wel wordt ziekte soms door moedwil veroorzaakt, maar dit is niet noodzakelijk het geval, terwijl bij ondeugd altoos eigen schuld aanwezig is. De ziekte is dikwijls onvermijdelijk, van de ondeugd kan dit nooit stellig gezegd worden. Verschillende invloeden kunnen zeker tot de ondeugd brengen: de aangeboren overgeerfde slechte neiging, de verkeerde omgeving, de verwaarloosde opvoeding kunnen een soms sterke prikkel tot het kwaad zijn, maar zij hebben ten slotte geen dwingende macht om iemand slecht te maken die dit niet zijn *wil*.

Een ongeloovige, materialistische wereldbeschouwing ontkent de schuld in den mensch die misdoet: deze wordt tot het kwade gedreven met noodzakelijkheid; hij heeft organische gebreken die niet te verhelpen zijn; komt de gelegenheid, dan keert zijn hartstocht zich natuurlijkerwijze en onvermijdelijk tot diefstal, ontucht of andere zedelijke afwijkingen; van eigenlijke bestraffing is dus geen spraak, want er is geen schuld; zulk een mensch kan wel gevaarlijk zijn voor anderen, moet daarom soms worden afgezonderd, opdat hij niet kan schaden; maar hij is niet toerekenbaar.

Strijdt zoodanige opvatting met de christelijke zedeleer door de ontkenning der menschelijke wilsvrijheid, zij wordt ook gelogenstraft door de ondervinding. Deze doet ons zien, dat zij die zich aan de ondeugd overgeven, wel degelijk een geweten hebben, tegen welks waarschuwingen zij zich verzetten voor hun misdrijf, welks wroeging zij daarna zoeken te verdooven. Zij handelen dikwijls met veel overleg en berekening, en misdoen alleen dan, als 't hun naar hunne meening voordeelig is. Zij zoeken hunne misdrijven te verbergen en met allerlei verontschuldigingen goed te praten. Dit wijst echter op bewustzijn van schuld, hetwelk zeker door de kwade gewoonte kan worden verzwakt, maar in den beginne er altoos is, en geheel en duurzaam niet wordt weggenomen. In het openbaar houdt men zich soms ongevoelig daarvoor, maar in de vertrouwelijke gesprekken en in de eenzaamheid openbaart zich dit bewustzijn van schuld. Tot zware misstappen komt men bovendien bijna altoos eerst langzamerhand; was in den beginne de hartstocht tegengewerkt en onder bedwang gehouden, dan zou men er niet door overheerscht worden. Men *laat* zich dus overheerschen; en dezelfde mensch, die nu slecht is, zou in dezelfde omstandigheden goed kunnen zijn, als hij *wilde*.

Bij de bestrijding van het kwaad door de christelijke liefde mag dit verschil tusschen ondeugd en ziekte niet worden voorbijgezien. Daar de een met de andere niet kan worden gelijkgesteld, kunnen zij beiden ook niet met dezelfde middelen worden bestreden. Wat ter bestrijding van ziekte toereikend is, kan ter bestrijding van ondeugd onvoldoende zijn. Natuurlijke, wetenschappelijke middelen kunnen dikwijls meêhelpen om eene ondeugd tegen te gaan, doch zijn daartoe nimmer voldoende. Iemand onttrekken aan de verleidende omgeving, hem zelfs eenigen tijd in de onmogelijkheid stellen om aan zijn hartstocht toe te geven, kan een uitstekende voorbereiding zijn tot beterschap. Dan eerst beseft hij dikwijls zijn toestand en neemt des te gewilliger aan wat hem kan verbeteren. Daar dikwijls ook het lichaam geschaad is door de ondeugd en hij daardoor minder weêrstandsvermogen bezit tegen de bekoring, zal het aanwenden van geneesmiddelen e. d. dikwijls volstrekt niet mogen worden uitgesloten. Toch moet zoo iemand niet worden behandeld als een zieke in den eigenlijken zin, die wel moet meêwerken met de geneeskundige behandeling, maar toch vooral door de toegediende middelen genezen moet worden. De wil is dan immers te passief; de medewerking van een zieke is eigenlijk meer een *niet-tegen-werken*, meer een zich-*laten*-behandelen, dan zelf handelen.

Om nu genezen te worden van een ondeugd is dit onvoldoende. Hoofdzaak is daarbij de omkeer van den wil, welke door zedelijke middelen moet worden bewerkt. Bepaalt men zich tot natuurlijke middelen als bij een zieke, dan is het te vreezen, dat na tijdelijke beterschap eene reactie volgt, om het verbodene na den tijd van onthouding nog meer dan vroeger te willen smaken of soms voor de verlaten ondeugd een andere in de plaats te stellen.

Het spreekt van zelf dat als zedelijke middelen bovenaan staan de godsdienstige middelen, en werken met deze samen sommige natuurlijke middelen, als verwijdering der

gelegenheid, herstel der gestoorde lichaams-organen, enz., dan is er de meeste kans op beterschap. Dit is dan ook de groote reden, waarom van gestichten voor veroordeelden, voor gevallen vrouwen, voor drankzuchtigen e. d. voor ons zulke de beste zijn, die door en door katholiek zijn, waarin de andere hulpmiddelen niet worden verwaarloosd, maar deze niet alleen en voornamelijk worden aangewend, waarin echter de invloed van onzen H. Godsdienst voortdurend en krachtig werkt op het verkeerde en bedorven hart.

Het zou goed zijn bij al onze bestrijding van de ondeugd — zoowel voor anderen als voor ons zelven — den waren aard van dit zedelijk kwaad wel in het oog te houden.

Een bloot-natuurlijke wetenschap, die tegenwoordig dikwijls maar al te veel steunt op niet-christelijke beginselen, mag voor ons niet de eenige of meest vertrouwde gids zijn. De mensch is toch al genoeg er op uit, om zich vrij te pleiten met een beroep op zijne zwakheid, het »ik kan het niet helpen" komt van jongs af al zoo gemakkelijk over zijne lippen; zou het niet eenigszins verslappend werken op de goede zeden, als de ondeugd — niet bij wijze van spreken — maar in letterlijken zin wordt voorgesteld als eene ziekte? Dit moet het besef van schuld meer of minder wegnemen en tegelijk ook den moed ter verbetering, dientengevolge de beteugeling der slechte hartstochten tegenhouden, de gewoonte van het kwaad vergemakkelijken, de verbetering daarentegen op menige wijze moeilijker maken.

H. J. WEEVER, Pr.

BEDELARIJ EN LANDLOOPERIJ.

Van wege het Departement van Justitie is openbaar gemaakt het verslag der Staatscommissie met opdracht der Regeering te dienen van advies over de vraag, welke aanvulling en wijziging het in het wetboek van strafrecht aangenomen stelsel van bestraffing van bedelarij en landlooperij en de toepassing daarvan in de praktijk behoeven om eene meer doeltreffende bestrijding van dat maatschappelijk euvel te verzekeren, onder bevoegdheid tevens haar gevoelen te doen kennen omtrent de bij dat wetboek getroffen voorziening ten aanzien van habitueele dronkenschap.

Aan het rapport is het volgende ontleend:

De Staatscommissie kwam samen in plaatsen waar zich eene rijkswerkinrichting of particuliere inrichting voor bedelaars en landloopers bevindt. Ook te Veenhuizen, Hoorn, Leiden en Beekbergen.

Ook bracht de commissie geheel of voor een deel bezoeken aan de Belgische gestichten te Hoogstraeten—Wortel, Merxplas en Brugge en aan de Duitsche gestichten van Graaf von Bodelschwing te Bielefeld.

De rijkswerkinrichting Veenhuizen, die te Hoorn en te Leiden werden weder bezocht, ook „het Hoogeland" van de Vereeniging tot Christelijke Verpleging van Bedelaars en Landloopers en „het Groote Woudhuis" van het Nederlandsch Genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen.

Eene verdeeling van de bedelaars en landloopers in twee hoofdgroepen kwam der commissie rationeel voor.

Deze verdeeling is de volgende:

A. Zij die bedelen of landloopen, omdat zij niet kunnen werken;
a. de invaliden;
b. de onvrijwillig werkloozen;
B. Zij die bedelen of landloopen, omdat zij niet willen werken.
Zij die onder B vallen zijn de arbeidsschuwen.

Naar de bovengemaakte onderscheiding kwamen in behandeling maatregelen ter voorkoming en ter bestrijding van invaliditeit, van onvrijwillige werkloosheid en van hetgeen leidt tot vrijwillige bedelarij en landlooperij.

De invaliditeit kan voor een deel worden voorkomen door verbetering der volksgezondheid.

Onder maatregelen ter bestrijding van invaliditeit verstaat de commissie dezulke, die de nadeelige gevolgen van de ingetreden invaliditeit kunnen wegnemen, waardoor voorkomen wordt dat invaliden tot den bedelstaf vervallen.

Een tweede oorzaak van onvrijwillige bedelarij, de werkloosheid, kan zijn van tweeërlei aard: seizoen- en conjunctuur-werkloosheid.

Wil men bedelarij voorkomen, men voorkome zoo mogelijk de werkloosheid of neutraliseere hare gevolgen voor den arbeider.

In verband hiermede is overwogen in hoeverre de werkloosheid kan worden voorkomen.

De commissie waardeert het werk van de Arbeidsbeurs zeer en erkent de voordeelen aan een georganiseerd arbeidsbeurzenstelsel verbonden, al is zij niet blind voor de nadeelen.

Bij de bespreking van de beteekenis, welke de Arbeidsbeurs heeft voor werkzoekenden, nam de commissie in het oog, dat zij zoo goed als zonder nut is voor één categorie, nl. voor die der pas ontslagen gevangenen.

Om dat tegen te gaan trachte men het terugkeeren in de maatschappij van hen, wier straftijd is afgeloopen, te vergemakkelijken.

De commissie meent bezwaar te moeten maken zoowel tegen het erkennen van een recht op onderstand als tegen het aanvaarden van het recht op arbeid.

Naar middelen ter bestrijding van de nadeelige gevolgen van de seizoen- en conjunctuur-werkloosheid omziende, trekt de werkverschaffing op het land de commissie zeer aan.

Wat betreft de verzekering tegen werkloosheid ziet de commissie in het Gentsche stelsel geen afdoend middel ter bestrijding van de gevolgen der werkloosheid.

In het algemeen is emigratie een doeltreffend middel om werkloosheid te bestrijden, althans het aantal werkloozen te verminderen.

Voor het aanwenden der omschreven maatregelen oordeelt de commissie het van groot belang de grenzen vast te stellen van de bemoeiing der maatschappij en van de Overheidszorg.

Naar de meening van de commissie moet in de eerste plaats de maatschappij zelf trachten te zorgen voor haar gezond leven en is het de taak der Overheid vrijheid van beweging aan de organen der maatschappij te verzekeren en dezen het vervullen hunner taak mogelijk te maken.

Volkomen oplossing van het bedelarijvraagstuk is h. i. ondoenlijk zonder herziening der Armenwet.

Vervolgens pale de wetgever het terrein af van zuiver armenzorg en werkverschaffing. Geen ondersteuning aan invaliden zonder contrapraestatie hunnerzijds zij regel.

Inmenging der Overheid en steun van harentwege zal op het gebied der werkverschaffing noodig zijn.

Onder de maatregelen ter voorkoming om bestrijding van de oorzaken van vrijwillige bedelarij en landlooperij worden genoemd:

Poging tot sterking van de moreele persoonlijkheid van lieden, die door opvoeding, omgeving en tal van levensomstandigheden dreigen over te gaan tot een vrijwillig werkloos bestaan.

Eensdeels dient luiheid te worden bestreden en moet eene uitgebreide zorg worden besteed aan hen, die door ziekelijke afwijkingen van physieken en psychischen aard tot minderwaardigheid en energieloosheid worden gebracht, anderdeels moet door krachtdadige hulp aan ontslagen gevangenen en verpleegden ter verkrijging van werk, tegenzin in den arbeid en aldus beroepsbedelarij worden voorkomen.

Ook worde bestreden de verkeerde goedgeefschheid van het publiek, die, uit menschlievendheid of uit angst voortspruitende, de vrijwillige bedelarij zoozeer in de hand werkt.

Naar de vaste overtuiging van de commissie is uit het oogpunt van billijkheid en rechtvaardigheid ons vigeerend strafstelsel op het stuk van bedelarij en landlooperij niet verdedigbaar.

Wijziging is dus naar hare meening dringend noodzakelijk.

Een rechtvaardig stelsel is dan alleen te verkrijgen, wanneer men de scheidingslijnen anders trekt, en wel ten aanzien van bedelaars, zoowel als van landloopers, tusschen hen die leven ten koste van het algemeen omdat zij het willen en hen die dit doen omdat zij het wel moeten!

Verschillende repressieve maatregelen tegen het euvel van bedelarij en landlooperij worden aanbevolen.

Het publiek onthoude zich ervan, tenzij in gevallen, waarin het volledig is ingelicht, zelf aan armenzorg te doen, maar late dit aan bevoegden over.

Door te geven aan de deur wordt de regel «geen ondersteuning zonder voorafgaand onderzoek» meestal buiten toepassing gelaten.

Bedelaars en landloopers moeten van de straat worden verwijderd; ook niet-openbare bedelarij moet worden tegengegaan.

Voor het straffen van onvrijwillige bedelaars en landloopers acht de commissie geen grond aanwezig.

Daarentegen eischt het openbaar belang en vordert de gerechtigheid, dat degenen die door arbeid in hun onderhoud kunnen voorzien, maar, dit nalatende, leven op kosten hunner medeburgers, door van hen aalmoezen te vragen, gestraft worden.

Met bedelaars en landloopers dienen anderen, die niet bedelen of landloopen, maar niettemin leven ten koste van het algemeen, te worden gelijkgesteld.

In de eerste plaats zij, die vermomde bedelarij plegen.

In de tweede plaats zij, die kinderen exploiteeren door hen te laten bedelen.

Welk systeem dient aangenomen te worden om ongelukkige bedelaars en landloopers te schiften van kwaadwillige?

De commissie geeft in overweging, het criterium aan de strafbaarheid van bedelaars en landloopers te zoeken in de arbeidsschuwheid. Door strafbaar te stellen het bedelen en landloopen, gepleegd uit arbeidsschuwheid, worden kwaadwilligen van ongelukkigen geschift.

Op welke wijze dienen de ongelukkigen geholpen en met welke straf moeten de kwaadwilligen gestraft worden?

De commissie geeft in overweging degenen, die het feit van bedelen of landloopen of hetgeen daarmede gelijk gesteld is, hebben gepleegd en die niet vallen onder bepalingen der strafwet, ter beschikking van de Regeering te stellen.

Dit doel kan worden bereikt door de ter beschikking van de Regeering gestelden hetzij ter reclasseering over te dragen aan particuliere vereenigingen, welke aan door de Regeering te stellen eischen voldoen, hetzij hen in Rijkswerkinrichtingen voor het vrije maatschappelijke leven geschikt te maken.

De commissie geeft de voorkeur aan de verpleging door particulieren boven die door het Rijk in rijkswerkinrichtingen.

Naast zedelijke opheffing moet technische ontwikkeling worden beoogd.

De commissie is van oordeel dat de overheid, indien zij zelf tot de verpleging overgaat, de ter harer beschikking gestelden behoort te plaatsen in Rijkswerkinrichtingen.

Naar de voorgestelde regeling zal, indien blijkt, dat de ter beschikking gestelde anders dan door tijdelijke ziekte niet tot werken in staat is, deze op last van den Minister van Justitie, gehoord den nader aan te duiden raad van indeeling, op kosten der betrokken gemeente in een rijksinvalidenhuis worden verpleegd.

De op te leggen straf moet volgens de meening der Commissie zijn gevangenisstraf.

De Commissie meent, dat het ondergaan van gevangenisstraf tuchtigend op de arbeidsschuwe bedelaars zal werken, doch dat dan eerst de ondergane straf aan de gestelde verwachtingen zal beantwoorden, indien na afloop der straf den arbeidsschuwen het arbeiden wordt geleerd.

Zij wenscht daarom, dat de wegens bedelarij of landlooperij gestraften bij hunne veroordeelden ter beschikking van de Regeering kunnen worden gesteld, ten einde na het ondergaan der straf te worden geplaatst in een werkinrichting.

Den politiemaatregel van plaatsing in een werkinrichting wil de Commissie ook zien toegepast, indien de rechter daartoe termen aanwezig acht, op hen die wegens andere misdrijven tot gevangenisstraf zijn veroordeeld.

De Commissie ontwikkelt overwegende bezwaren tegen het vigeerende stelsel der rijkswerkinrichtingen. Naar de meening van de Commissie laat de zedelijke opheffing te wenschen over.

Het stelsel der rijkswerkinrichtingen dient derhalve te worden gewijzigd, om de verwachting te kunnen koesteren, dat zij, die ter beschikking van de Regeering zijn gesteld en niet aan particuliere vereenigingen zijn overgedragen, weder nuttige leden der samenleving kunnen worden.

Dat doel kan naar het oordeel der Commissie worden bereikt op bovengenoemde wijze nl. door bevordering van:

1°. zedelijke opheffing;
2°. technische ontwikkeling;
3°. reclasseering;

De zedelijke opheffing moet naar reeds bleek worden verkregen:

a. door triage naar zedelijken maatstaf;
b. door goede geestelijke verzorging;
c. door sterken prikkel om vooruit te komen;
d. door goede tucht.

De Commissie is van gevoelen, dat het aanbeveling verdient voor de nieuwe gebouwen het paviljoenstelsel in te voeren.

De Commissie geeft de voorkeur aan ambachts- en fabrieksarbeid boven landbouwarbeid in de rijkswerkinrichtingen, maar zij beschouwt dezen toch als onmisbaar.

De Commissie maakt den wensch kenbaar dat, in afwachting van latere wetswijziging reeds bij voorbaat hare denkbeelden omtrent de inrichting der rijkswerkinrichtingen in toepassing zullen worden gebracht voorzoover de bestaande wet zich daartegen niet verzet.

Slechts in zooverre meent de Commissie de particuliere zorg voor bedelaars en landloopers te moeten bespreken, als deze met de Regeering in aanraking komt.

De Commissie is van gevoelen, dat het in de eerste plaats op den weg der maatschappij ligt hare burgers die tot bedelarij en landlooperij zijn vervallen weder te reclasseeren en dat dan eerst de overheid die taak op zich moet nemen als de pogingen van particulieren te zwak en ontoereikend gebleken zijn die taak naar behooren te vervullen.

Het komt der Commissie voor, dat ten aanzien van het inrichtingen stichten door het verschaffen aan een renteloos voorschot op een voorschot tegen matige rente het particulier initiatief het meest zal worden gebaat.

Behalve door financieelen steun te verleenen kan de Regeering met particuliere inrichtingen in aanraking komen door de te harer beschikking gestelden over te dragen.

Behalve financieelen steun in eens moet de Regeering de particuliere vereenigingen, die ter beschikking gestelden verplegen, daarvoor eene vergoeding geven.

Een ontwerp van wet tot beteugeling van bedelarij en landlooperij wordt met toelichting door de Commissie achter haar rapport gevoegd.

Het tweede gedeelte van de taak der Commissie is gewijd aan de woonwagens en woonschepen.

Met den wensch, om bedelarij en landlooperij te weren gaat noodzakelijkerwijze het verlangen gepaard eene regeling te treffen, die paal en perk stelt aan het toenemend euvel te geweeg gebracht door de bewoning van woonwagens en woonschepen. Zoo ergens, dan kon hier preventief tegen bedelarij worden opgetreden, woonwagens zijn kweekplaatsen zijn van ten koste der gemeenschap levende nietsdoeners.

De Staatscommissie heeft dan ook gemeend bedoeld euvel tot punt van bijzondere overweging te moeten maken en kwam tot de overtuiging dat wettelijke bepalingen, waarvan zij een ontwerp aanbiedt, te dien aanzien niet kunnen worden gemist.

De commissie behandelt de volgende punten:

Io. de talrijkheid en de soorten van woonwagen en woonschepen;
IIo. den aard der bevolking; den last en de kosten, door hun bezoek in de gemeenten veroorzaakt;
IIIo. de verband houdende wetten;
IVo. de vraag, of wettelijke regeling wenschelijk is te achten.

Volgens de Commissie is de talrijkheid eerder toegenomen dan verminderd.

Met nadruk wordt gewezen op het gevaar, dat deze rondtrekkende bevolking oplevert voor de overbrenging van besmettelijke ziekten van de eene gemeente naar de andere.

De Commissie wijst op de meening, dat bij epidemieën, niet alleen het houden van kermissen en jaarmarkten, maar ook het vervoer van woonwagens ingevolge een wetsbepaling moet kunnen worden verboden en op het feit, dat de bewoners van doortrekkende woonwagens en van de meeste woonschepen buiten de Leerplichtwet

vallen en op de mogelijkheid, dat de werking van de Woningwet zal meebrengen, dat velen, uit onbewoonbare krotten verdreven, meer en meer een tehuis gaan zoeken in niet minder verwerpelijke woonwagens en woonschepen.

Terwijl de commissie aanvulling van leemten als boven bedoeld een vereischte acht, heeft zij voorts ernstig de vraag overwogen, of wettelijke regeling van het gebruik van woonwagens en woonschepen wenschelijk is, en zoo ja, hoe ver het ingrijpen van den Rijkswetgever zich zou moeten uitstrekken.

Zij acht het niet alleen wenschelijk, maar ook noodzakelijk, dat van Rijkswege regelen worden gesteld. De Rijkswetgever moet de noodige eenheid scheppen. Een algemeen toezicht is voorts zeer gewenscht.

Slechts in het belang der openbare orde en zedelijkheid, als preventieve maatregel tegen bedelarij en andere misdrijven, mag de vrijheid van het gebruik van deze vervoermiddelen worden beperkt en is een toezicht van Rijkswege noodig.

Dit is het standpunt, waarop de Commissie zich bij het ontwerpen van haar wetsvoorstel heeft geplaatst.

Het beoogde doel is naar haar inzien het best te bereiken door de invoering van een vergunningstelsel.

De vergunning moet kunnen worden ingetrokken, als niet meer voldaan is aan de eischen bij hare verleening gesteld.

In een ontwerp van wet op woonwagens en woonschepen worden de denkbeelden der Commissie belichaamd.

De Commissie heeft tevens haar gevoelen doen kennen omtrent de bij het wetboek van strafwet getroffen voorziening ten aanzien van habitueele dronkenschap.

Waar de Commissie zich vereenigt met de uitspraak, dat drankzucht als een ziektetoestand is te beschouwen, daar wil zij onmiddellijk als hare meening daaraan toevoegen, dat zij dien toestand in in zeer vele gevallen voor herstel vatbaar acht; dat zij de zorg voor den drankzuchtige ook uit een philanthropisch en maatschappelijk oogpunt als noodzakelijk beschouwt, en dat zij voor den drankzuchtige den meest aangewezen weg om tot herstel te geraken gelegen acht in een individueele behandeling in daartoe ingerichte herstellingsoorden voor drankzuchtigen.

De Commissie kan zich evenwel niet vereenigen met de leer, dat drankzuchtigen in medisch, sociaal en juridisch opzicht zijn gelijk te stellen met algemeen schadelijke psychopathen; zij wijst er op, dat de «gemeengevaarlijkheid" voor elk geval in het bijzonder moet worden uitgemaakt, terwijl zij in het algemeen wel als vaststaande aanneemt, dat de drankzuchtige een psychopathisch persoon is, die in mindere of meerdere mate onder den invloed zijner geestelijke minderwaardigheid verkeert.

Het gevolg hiervan zal moeten zijn: 10. dat den drankzuchtige onder bepaalde omstandigheden zijn algeheele vrijheid van handelen kunne worden ontnomen en 20. dat bij de strafmaat voor het plegen van strafbare handelingen met zijn geestestoestand worde rekening gehouden. Hierbij zal niet mogen uitblijven dat 30. geheel naar de individualiteit van den drankzuchtige op zijne verbetering of genezing worde aangestuurd.

In dat verband zou de Commissie aan den rechter de bevoegdheid willen geven tot onder curateelesteling van den drankzuchtige die niet in staat is zijne zaken te beheeren, zich of zijn gezin aan ondergang blootstelt of ten onder gebracht heeft, of de veiligheid van anderen in gevaar brengt. Doch te gelijk zou zij daarbij de mogelijkheid willen geopend zien, dat hij in een gesticht voor drankzuchtigen kon worden geplaatst. De Commissie nam in haar wetsontwerp de bepaling op, dat hangende het rechterlijk onderzoek voorloopige plaatsing in een herstellingsoord voor drankzuchtigen kan worden bevolen. Daar de Commissie voorshands niet durft adviseeren om elken drankzuchtige, ook tegen zijn wil, te doen overbrengen naar een herstellingsoord, meent zij dat niet steeds aan den strafrechter die bevoegdheid moet zijn gegeven, doch dat deze wet tot bepaalde gevallen moet zijn beperkt.

De Commissie wil de mogelijkheid geopend zien het verblijf in het gesticht door den rechter telkens voor één jaar te doen verlengen, doch meent, in overeenstemming met de ervaring in haar ontwerp te moeten bepalen, dat uiterlijk na verloop van anderhalf jaar en bij recidive als ook bij opneming na herroeping van 't hier te noemen verlof, na verloop van drie jaren de drankzuchtige door een hem te verleenen verlof in de gelegenheid moet worden gesteld, om in het maatschappelijke leven te toonen òf en in hoeverre hij gelezen of verbeterd is.

Voorts is de Commissie van meening, dat geheelonthouding in herstellingsoorden voor drankzuchtigen als het eerste en noodzakelijkste middel tot zijne genezing moet worden beschouwd;

dat psychiatrische leiding zeer gewenscht is en dat de gestichten voeling moeten houden met de verschillende drankbestrijdersvereenigingen.

Ten slotte komt het der Commissie wenschelijk voor, dat door wijziging der Drankwet de mogelijkheid worde geschapen om op te richten gestichten voor drankzuchtigen verboden kringen te trekken waarbinnen vergunningen niet worden verleend, aangezien herhaaldelijk de klacht wordt gehoord, dat het eene groote moeilijkheid is te voorkomen dat verpleegden zich sterken drank verschaffen.

UIT BOEKEN.

ARBEIDSDUUR.

STATISTIEK EN WETGEVING.

Ofschoon er slechts in de huisindustrie en in de kleinindustrie belangrijke moeilijkheden bestaan wat betreft het geven van een volledig overzicht van den arbeidsduur, terwijl er ten aanzien van de grootindustrie betrekkelijk gemakkelijk dergelijke gegevens te verkrijgen zijn, hebben toch tot nu toe zelfs landen met eene goed ontwikkelde statistiek over den arbeid, slechts op ontoereikende wijze gegevens over den arbeidsduur in de verschillende industrieele bedrijfstakken gegeven. Helaas zijn ook de in de statistieken gebruikte eenheden niet steeds dezelfde. Zoo is het b.v. zeer twijfelachtig of en waar inderdaad de werkelijke arbeidsduur zonder pauzen enz. aan de statistieken is ten grondslag gelegd.

Daar waar stuk- en uurloon in zwang zijn, worden de pauzen op zeer uiteenloopende wijzen gehouden, maar dit blijkt niet voldoende uit de statistieken. 't Best kan men zich een denkbeeld vormen van de in Engeland bestaande verhoudingen. In Frankrijk is men sinds eenige jaren bezig met het bewerken van eene groote statistiek der loonen en van den arbeidsduur, waarvan de gedeeltelijke resultaten over een aantal departementen een bevredigende uitkomst geven. In Zwitserland en Oostenrijk bestaat sedert geruimen tijd een wettelijke maximum-arbeidsdag van 11 uren, en de fabrieksinspecteurs, die de handhaving van dien maximum-arbeidsdag leiden en controleeren, hebben in hunne jaarverslagen heel wat belangrijk materiaal verzameld. In de Vereenigde Staten van Noord-Amerika zijn niet alleen de wettelijke bepalingen, maar ook de feitelijke toestanden zeer uiteenloopend. Uit de verslagen van den »commissioner of Labor" krijgt men een vrij goede voorstelling van den arbeidsduur, welke voorstelling nog, evenals in Engeland, belangrijk wordt aangevuld door de medegedeelde aanleidingen, die aan de werkstakingen en uitsluitingen ter grondslag liggen. In Duitschland is de beste, schoon nog zeer onvolledige bron, die eenig licht verspreidt over den arbeidsduur in de verschillende bedrijfstakken: de verzamelde rapporten der fabrieks-inspecteurs. Bovendien heeft de »Commissie voor Arbeiders-statistiek" den arbeidsduur in de volgende bedrijven vastgesteld: Brood- en banketbakkerij (1892), handelsbedrijven (1892), graanmolens (1893), hôtel- en restauratiewezen (1894), kleeren- en ondergoederen-confectie (1896-1897). Daarop volgden onderzoekingen over den arbeidsduur in kantoren, en over de arbeidsverhoudingen in het slagers- en voerlieden-bedrijf en in de rivierscheepvaart. In 1885 heeft men een aanloop genomen tot een algemeen onderzoek naar den arbeidsduur; den fabrieksinspecteurs van alle Bonds-regeeringen werd toen opgedragen, hunne aandacht voornamelijk te weiden aan den dagelijkschen arbeidsduur in fabrieken.

Het gevolg van dezen maatregel was, dat de rapporten van de fabrieksinspecteurs sindsdien belangrijker gegevens over den arbeidsduur bevatten. Door de novelle der »Gewerbeordnung"[1]) van 1 Juni 1891 en door afzonderlijke verordeningen van den Bondsraad is er sindsdien in den feitelijken toestand menige verandering gekomen.

In 1894 werden de ambtenaren, belast met het toezicht op de bedrijven door de Rijksregeering uitgenoodigd rapport uit te brengen over de mogelijkheid van wettelijke verkorting van den arbeidsduur voor volwassen arbeidsters, in 't jaar 1897 werd eene gelijke uitnoodiging gedaan met betrekking tot den maximum-arbeidsdag uit 't oogpunt der gezondheid (§ 120e Abs. 3 d. Gew. O.) De uitslag van de rapporten in Pruisen is, dat voor vijftig soorten van bedrijven een maximum-arbeidsdag geëischt wordt, voor een-en-twintig zelfs een van acht, en voor acht een van zes uur en in één bedrijfstak (gummi-fabrieken) een van vijf uur. Uit de mededeelingen van 1897 blijkt, dat de gemiddelde arbeidsduur in de Duitsche bedrijven schommelt tusschen negen en elf uur, en de latere berichten wijzen op een niet te betwijfelen strekking om langzamerhand het tot nu toe elfurige dienstverband te verkorten. Van den anderen kant toont de arbeids-statistiek van de Duitsche vakvereenigingen aan, dat de arbeidsduur in de verschillende takken buitengewoon uiteenloopend is, en wel het langst is in de handwerksbedrijven en in de huisindustrieën. Onder de grootindustrieën springt de textielindustrie nog steeds in het oog met een betrekkelijk langen arbeidsdag van gemiddeld tien tot tien en een half uur. Nog niet lang geleden was daar de arbeidsdag van elf uren nog heel algemeen. Ter gelegenheid van de laatste reuzenstaking in het Ruhrgebied (1904) en van de in werking treding van de novelle op de pruisische mijnwet, waarbij bepaald werd, dat de arbeidsduur naar gelang van de temperatuur in de werkplaatsen geringer wordt, zijn van ambtswege belangrijke mededeelingen gedaan betreffende het dienstverband der mijnwerkers.

De dagelijksche arbeidsduur is niet slechts in de afzonderlijke takken van mijnbouw maar ook in den mijnbouw van dezelfde soort belangrijk verschillend. Terwijl bij steenkolenmijnen in 't Ruhrgebied en in Saarbrücken, alsook kort geleden in Beneden-Silezien en vervolgens bij de bergzoutmijnen, bijna algemeen voor eigenlijke mijnwerkers de zuivere acht-urendag (dat is zonder berekening van heen en terugtocht), is ingevoerd, bestaat in de bruinkolenmijnen en in de steenkolenmijnen in Boven-Silesiën voornamelijk, alsook in de ertsmijnen voor een deel nog een langere arbeidsduur. In de bruinkolenmijnen duurt het dienstverband nog ongeveer elf en is de zuivere arbeidsduur omtrent tien uur. Het werk wordt hier echter, in tegenstelling tot de steenkolenmijnen veelal niet onder de aarde, maar boven de oppervlakte in gebouwen verricht, of, wanneer het onder de aarde geschiedt, is dit meestal op zoo geringe diepte, dat de werklieden voor de schaft- en rusttijden naar buiten kunnen komen.

In de steenkolenmijnen in Boven-Silesiën, waar vóór de staking in 't jaar 1889 algemeen het dienstverband van twaalf uur bestond, met inbegrip van den heen- en terugtocht en een gebruikelijke pauze van een uur, is dit verband in den loop der jaren in de meeste mijnen door een zuiveren arbeidsduur van tien, in een enkelen zelfs van acht uur vervangen. In die mijnen, welke nog hebben vastgehouden aan een dienstverband van twaalf uur, werkt ongeveer een derde deel van de onder de oppervlakte werkende arbeiders. De langere arbeidsdag in sommige ertsmijnen is in hoofdzaak een gevolg van de gewoonte der daar werkende mijnwerkers, om het werk met lange tusschenpauzen uit te voeren.

De arbeidsdag van de boven de oppervlakte werkende dagarbeiders in de mijnen, schommelt tusschen negen en twaalf uur, al naar gelang van den af te leggen afstand naar het werk en de daarbij gebruikelijke pauzen. Slechts voor enkele klassen van arbeiders, zooals de bestuurders van de vervoermachines, de seingevers voor 't vertrek enz. wier werkzaamheid eene bijzondere inspanning vereischt en groote verantwoordelijkheid meebrengt, is in vele mijnen een acht-urendag ingevoerd.

Ook in de meeste buitenlandsche staten is de regeling van den arbeidsduur in de mijnen overgelaten aan de vrije overeenkomst tusschen werkgevers en werknemers. Wettelijke bepalingen voor den arbeidsduur van volwassen mijnwerkers bestaan in Europa, voorzoover betreft landen met belangrijken mijnbouw, slechts in Oostenrijk.

Daar is door de wet van 1884 voor alle arbeiders, zoowel die onder als boven de oppervlakte werken, voor den geheelen mijnbouw het dienstverband tot twaalf, en de werkelijke arbeidstijd tot 10 uren beperkt. Het dienstverband wordt gerekend van af het begin van de heenreis tot aan 't einde van den terugtocht. Tengevolge van het onderzoek, dat, naar aanleiding van de staking der werklieden in de steen- en bruinkolenmijnen in Mährisch-Ostrau en Bohemen, in 't begin van 1900 werd ingesteld over de mogelijkheid van een verkorten arbeidsduur in de mijnen, heeft voornoemde wet eene wijziging ondergaan met betrekking tot de werklieden in de kolenmijnen voorzoover zij in de mijn zelf werkzaam zijn. De wet van 1901 bepaalt namelijk, dat het dienstverband voor deze werklieden niet langer mag duren dan negen uren.

In den laatsten tijd worden ook in Frankrijk plannen gemaakt om een wettelijken maximum-arbeidsdag voor de kolenmijnen in te voeren. Volgens het in 1902 door de kamer van afgevaardigden aangenomen wetsontwerp, mag de dagelijksche arbeidsduur voor werklieden die in de kolenmijnen onder de oppervlakte der aarde werkzaam zijn, 6 maanden na afkondiging der wet niet meer dan 9, na verloop van twee jaar sinds dit tijdstip niet meer dan $8^1/_2$ en vervolgens weer na twee jaar niet meer dan 8 uur bedragen. De arbeidsdag wordt daarbij berekend van af het oogenblik dat de laatste arbeiders in de mijn afdalen tot 't oogenblik van de terugkomst der eerste arbeiders aan de oppervlakte. Het ontwerp heeft in den Senaat, waar het in 1904 verworpen werd eenige veranderingen ondergaan, waarvan de voornaamste deze is, dat de wet beperkt wordt tot die personen, die bij het houwen der kolen onder de aarde werkzaam zijn.

In België bestaat in den mijnbouw voor 't grootste deel nog een arbeidsdag van tien uren.

In Groot-Brittannië is het dienstverband met inbegrip van heen- en terugtocht, en ook de zuivere arbeidsduur, in de verschillende districten nog zeer verschillend. Terwijl in Northumberland en Durham de arbeiders in de kolenmijnen slechts een dienstverband hebben van 7 tot $7^1/_2$ uur, bedraagt het in andere districten 8, $8^1/_2$, $8^3/_4$, 9, $9^1/_2$, 10 of $10^1/_2$ uur. De door een groot deel der arbeiders in het werk gestelde pogingen tot het verkrijgen van een algemeenen 8-urendag, zijn tot nu toe mislukt.

Men is omtrent de overige gemiddelde arbeidsduur in Duitschland minder volledig op de hoogte dan omtrent dien in de mijnen. Vrij algemeen wordt er medegedeeld, dat de arbeidsduur in de groote steden en in de echte industrie-centra korter is dan op andere plaatsen. Dit geldt voornamelijk voor Berlijn, en ook heel in 't algemeen voor West-Duitschland, terwijl in 't Oosten en Noord-Oosten de arbeidsduur langer is. In het industrieele Saksen zijn de verhoudingen zeer verschillend. Gedeeltelijk bestaan ook hier korte arbeidsdagen, zelfs ook nu en dan in de textiel-industrie. Maar dat zijn uitzonderingen. Bij de saksische glas- en metaalbewerkers en in de graphische bedrijven is de arbeidsduur in elk geval nog betrekkelijk lang. In 't geheele rijk, met uitzondering van Berlijn, werken de handwerks-

[1]) Bij ons: arbeidswet, doch deze omvat meer.

lieden in 't bouwbedrijf en de metaalbewerkers ongeveer 10 tot 11 uren, eveneens de meubel- en zadelmakers en de bontwerkers. Ook bij de pottenbakkers bestaat gemiddeld een arbeidsdag van 10 tot 11 uren. De sigarenmakers zijn eveneens dagelijks 10 tot 11 uren aan 't werk. De kleermakers meestal 11 uren, vaak ook langer. De schoenmakers 11 tot 12 uren. Zeer onregelmatig en soms zeer lang is de arbeidsduur voor bakkers, kelners, in de handelsbedrijven met open zaken en in de kleeder- en ondergoederenconfectie. De handelsbedienden op kantoren werken volgens de statistieken van 1901 in 33 pCt. van de bedrijven 8 uur of minder, in 43 pCt. 8 tot 9 en in 24 pCt. meer dan 9 uren.

Wat betreft den arbeidsduur van jeugdige personen en vrouwen, deze wordt, gelijk bekend is, geregeld door wettelijke maximum-arbeidsdagen [1]). Dank zij deze wettelijke bepalingen geven de rapporten der fabrieksinspecteurs nu over deze toestanden uitvoerige mededeelingen. Verblijdend is het feit, dat de elfurendag voor vrouwen steeds zeldzamer wordt. Van ongeveer 800.000 arbeidsters was de grootste helft niet langer dan 10 uren werkzaam, 11 pCt. werkten 10 uren of minder, 42 pCt. 9 tot 10 uren, 47 pCt. 10 tot 11 uren. Belangrijk gunstiger worden de cijfers, wanneer men textielarbeidsters, waarvan een kwart millioen, d.i.: 65 pCt. langer dan 10 uren werkt, buiten berekening laat. Doet men dit, dan blijkt, dat van 570.000 arbeidsters in de overige fabrieken 434.000 geen langeren arbeidsdag hebben dan van 10 uren; dat is dus 76 pCt. Deze getallen zijn het resultaat van een onderzoek in het jaar 1902, dat op last van den rijkskanselier werd ingesteld en later in het departement van binnenlandsche zaken uitgewerkt. Volgens deze resultaten is het aan geen twijfel meer onderhevig, dat men niet langer meer behoeft te talmen, om den maximum-arbeidsdag voor vrouwen van 11 op 10 uur te verminderen.

In *Groot-Brittannië* kwam reeds sinds geruimen tijd een langere fabrieksarbeid dan 10 uren nog slechts voor in de textielindustrie, in de overige belangrijke industrieën is de negen-urendag doorgevoerd. Sedert de wet van 1901 is in de katoen- en wolindustrie de arbeidsweek van $55\frac{1}{2}$ uur (op Zaterdag $5\frac{1}{2}$ op de overige weekdagen 10 uren) ingevoerd.

In de linnen- en jute-industrie is die duur een weinig korter. Weliswaar komen in vele industriën, zooals b. v. die van den machinebouw, talrijke overwerk-uren voor. De strijd, die daar losbrak om den 8-urendag en een crisis onder de vakvereenigingen te weeg bracht, is zonder gevolg gebleven.

In de transportbedrijven is de arbeidsduur zeer verschillend. De arbeid in de dokken is veelal seizoenarbeid. Onder normale omstandigheden wordt er des zomers 10, des winters 8 uren gewerkt. Hier wisselen echter tijden met talrijke overwerk-uren (welk kwaad echter sedert de groote staking van 1889 niet onbelangrijk moet verminderd zijn) af met perioden van werkloosheid, aan welk laatste euvel vooral Londen lijdt. Het spoorweg-omnibus- en trampersoneel en huurrijtuigkoetsiers hebben nog een betrekkelijk langen arbeidsdag. De 10-uren beweging van 't jaar 1890 heeft het spoorwegpersoneel eenige verbeteringen bezorgd, bij de overige inrichtingen van vervoer bestaat nog de arbeidsdag van 12 tot 14 uren. De werklieden in het bouwbedrijf werken per week 50 tot 52 uren, de winkelbedienden, al naar gelang van het seizoen 78 tot 96 uren, dit laatste ongeveer gedurende 3 maanden. Ook in Engeland, gelijk overal elders is de huisindustrie (kleermakers en schoenmakers) aan groote schommelingen onderhevig, al naar gelang van 't seizoen, en aan tijdelijke overlading der arbeiders. Een arbeidsdag van 14 tot 16 uur behoort hier niet tot de zeldzaamheden.

Dank zij de arbeidersorganisaties en dank zij eene wetgeving der afzonderlijke staten (Zondagsrust), die hare op verkorting van den wekelijkschen arbeidsduur gerichte vakvereenigingen-politiek ondersteunt, is ook in de *Vereenigde Staten* eene geleidelijke verkorting van den arbeidsduur gebruikelijk geworden. Toch zijn de toestanden er geenszins zoo regelmatig als in Engeland. In 't algemeen bestaat er de 10-urendag; in eenige Staten bestaan er wettelijke bepalingen, die den 10-urendag of liever de 60-urenweek voorschrijven. Veelal, voornamelijk in Massachusetts en Ohio, vindt men zelfs den 9-urendag, althans in eenige belangrijke takken.

In de katoenindustrie schijnt nog in hoofdzaak de arbeidsdag van 10 tot 11 uren te bestaan. Zoo is het ook in de papierindustrie, terwijl in de linnen-, jute- en zijde-industrie de 10-urendag bestaat. In de kolen- en ertsmijnen schommelt de arbeidsduur tusschen 9 en 11 uren, maar tevens is het gemiddelde aantal jaarlijksche arbeidsdagen (200—230) geringer dan in de meeste andere bedrijven. Terwijl in de transportbedrijven, bij de bakkers, hotelbedienden enz. de arbeidsduur, niettegenstaande verscheidene met goeden uitslag bekroonde stakingen, nog steeds betrekkelijk lang gebleven is, hebben de in de bouwbedrijven werkzame personen (timmerlieden, schilders, verder sigarenmakers, meubelmakers enz. in het laatste 20-tal jaren blijvende verkorting van arbeidsduur (de laatstgenoemden 52 uren per week) weten te verkrijgen.

In *Frankrijk* leert de statistiek, dat er in de groote steden gemiddeld 10—10 $\frac{3}{4}$ uur per dag gewerkt wordt. Overwerk is hierbij niet mede gerekend. Zelfs naaisters in de groote kleederconfectie-huizen, die elders over bijzonder langen arbeidsduur klagen, hebben thans in Parijs den 10-urendag. Overigens is in de confectie ook in Frankrijk stukloon het meest voorkomende, en bestaat er, naar gelang van 't seizoen nu eens gebrek aan arbeid, dan weer tijden van overwerk. Eveneens gaan arbeidsdagen in de bouwbedrijven, bij de koper- en ijzergieters, porcelein- en brons-, chocolade- en suikerwerkers, enz., die als normaal-arbeidsdagen van 10 uren bedoeld zijn, sterk op en af, naar gelang van de periodieke werkloosheid. In de provincie schijnt de arbeidsduur nagenoeg algemeen langer te zijn dan in Parijs, waar inderdaad in een groot aantal bedrijven niet meer dan gemiddeld ongeveer $10\frac{1}{2}$ uur gewerkt wordt. Het gemiddelde aantal arbeidsdagen wordt voor het geheele departement van de Seine aangegeven met 290, en het getal schommelt tusschen 253 en 321 dagen. Met goed gevolg is een vermindering van arbeidsduur in de Fransche textiel-industrie doorgevoerd; daar schijnt tegenwoordig een arbeidsdag van meer dan 11 uren tot de zeldzaamheden te behooren. De arbeidsduur der bakkers is daarentegen buitengewoon lang, en de arbeid geschiedt hier vooral des nachts, maar hij wordt dan ook bijzonder goed betaald. Ook het spoorwegpersoneel verkeert nog in betrekkelijk ongunstigen toestand, maar een ministerieel besluit, dat den maximum-arbeidsdag van 12 uren voorschrijft, schijnt tot verbetering geleid te hebben; in het departement van de Seine tenminste is nu als gemiddelde arbeidsduur in de verkeers- en transportbedrijven $9\frac{1}{2}$ uur aangegeven, en de arbeidsdag in de staatsbedrijven is niet langer dan 10 uren. Daar uur- en stukloon het dagloon in Frankrijk steeds meer vervangen hebben, en de grenzen van den arbeidsduur tengevolge daarvan bijzonder elastisch geworden zijn, vindt men er, vooral in de kleinere industrie, en in de meer uit handwerk bestaande bedrijven dikwijls een arbeidsduur, die de genoemde gemiddelde cijfers ver te boven gaat.

In 't algemeen is de verscheidenheid van de in aanmerking komende toestanden veel te groot, dan dat gemiddelde cijfers een eenigszins betrouwbaar beeld van den toestand zouden kunnen geven.

Het ministerie Waldeck-Rousseau, waartoe de socialist Millerand behoorde, heeft de fransche wetgeving met betrekking

[1]) Vergelijk hierover het in een volgend nummer verschijnend artikel over den maximum-arbeidsdag.

tot de bescherming van arbeiders opnieuw in gang gebracht. In 1900 werd een wet afgekondigd, volgens welke de dagelijksche duur van den arbeid in fabrieken en werkplaatsen in de 2 eerste jaren na afkondiging der wet op 11, in de daaropvolgende 2 jaren op 10½ en van af 't vijfde jaar na de afkondiging op 10 uren als maximum-duur wordt vastgesteld. Frankrijk behoort dus tot de Staten, die een algemeen bedrijfs-maximum-dag hebben ingevoerd. Den 31 Maart 1904 werd de 10-urendag van kracht. 't Is te hopen, dat dit wettelijk voorschrift meer uitwerking heeft dan dat van 't jaar 1848, hetwelk den arbeidsduur tot 12 uur beperkte, maar zonder eenig gevolg. Van groote beteekenis zal de nieuw ingevoerde verkorting zijn voor de spinnerijen.

De verhoudingen van den arbeidsduur in *Oostenrijk* hebben veel overeenkomst met die in Duitschland. Sedert 1885 bestaat daar de elf-uren-maximumdag voor fabrieken, waarop echter vrij grooten inbreuk gemaakt is door de talrijke toestemmingen tot overwerk. Veelal wordt er echter ook minder dan 11 uren gegewerkt, zooals in de metaal- en machine-industrie, in de leer-industrie, boekdrukkerijen enz. In de klein-industrie komt vaak een arbeidstijd voor van 11 tot 12 uren en bijzonder langen arbeidsduur hebben de kleer- en schoenmakers, door wie dikwijls zelfs geen Zondagsrust wordt gehouden. Van de groot-industrieën blijft de textiel-industrie steeds nog op den 11-urendag staan; bij drie vierde van de bedrijven bestaat hij. Overigens is het streven, om den fabrieks-arbeidsduur te verkorten, in de laatste jaren ook in Oostenrijk niet geheel zonder gevolg gebleven. In 53 pCt. van de bedrijven wordt nu minder dan 11 uren gewerkt. De wettelijke maximum-arbeidsdag is in 1902 uitgebreid tot de bouwbedrijven en de staatsbouwwerken van de spoorwegen.

Ook *Zwitserland* heeft den maximum-arbeidsdag van 11 uren. In de eerste jaren zijn er echter zóóvele toestemmingen tot overwerk gegeven, dat er tijdelijk, gemiddeld op ieder arbeider per jaar, 11 uren overwerk moesten gerekend worden. Juist de beide voornaamste industrieën, de textiel- en de metaalindustrie, hebben in den beginne van de toegeeflijkheid van wet en overheid overvloedig gebruik gemaakt. In de laatste jaren is dit beter geworden, zoodat men kan zeggen, dat Zwitserland zich hoe langer hoe meer aan de fabriekswet van 1877 gewend heeft. Weliswaar stuit het brengen van de kleine werkplaatsen onder de fabriekswet, ook nu nog op hardnekkigen tegenstand. Ook in Zwitserland wordt thans in de grootste helft der bedrijven minder dan 11 uren gewerkt.

Men is den 10-urendag het meest nabij in *Denemarken*, waar in 1895 pas 56,6 pCt., in 1902 al 92 pCt. van de bedrijven en 95,4 pCt. van de arbeiders een korteren arbeinsdag hadden, dan 11 uren. Weliswaar speelt de textiel-industrie hier geen rol. Hetzelfde geldt, al is 't ook niet in gelijken omvang van *Nederland*. Hier hadden in 1900 47,4 pCt. van de bedrijven een korteren arbeidsduur dan 10 uur. Kort geleden is er voor fabrieken en werkplaatsen de maximum-arbeidsdag van 11 uren ingevoerd. Wanneer meer dan 4 uren van 't werk in den nacht vallen, dan geldt de maximum-arbeidsdag van 10 uren. In *Italië* is de arbeidstijd in de spinnerijen 10 tot 10½ uur, hier en daar echter 12 uren. Vrouwen en kinderen zijn er wettelijk beschermd. Daar de vrouwelijke arbeiders bijna 95 pCt. van het geheele arbeiderspersoneel in dezen tak van industrie bedraagt, en zij voor 't grootste deel minderjarig zijn, geldt praktisch voor de spinnerijen reeds volgens de wet de elfurendag. In de zijdeweverij is de arbeidsdag een weinig korter. Hij bedraagt 10 tot 11 uren. *Belgie* had na de laatste bedrijfstelling ongeveer 600,000 arbeiders. Hiervan hadden 70,000 minder dan 10 uren per dag werk, van 215,000 was de arbeidsdag ongeveer 10, van 95,000 10½, van 100,000 11 uren en eindelijk werkten 125,000 arbeiders, waaronder 85,000 mannen, 25,000 vrouwen en 15,000 kinderen beneden 16 jaar langer dan 11 uren. Slechts 4 pCt. van de arbeiders verheugden zich in den ook door de Belgische socialisten geëischten 8-urendag. In *Rusland* eindelijk is door de wet van 1897 de arbeidsduur in fabrieken en mijnwerken op 11½ uur en vóór Zon- en feestdagen, die daar, gelijk bekend is, zeer talrijk zijn, op 10 uren en ook de nachtarbeid op 10 uren als maximum vastgesteld. T.

BOEKBESPREKING.

»VAKORGANISATIE EN MAATSCHAPPELIJKE HERVORMING", door Prof. G. TONIOLO. 60 Ct. — Uitgave van „*Futura*".

Er zijn nog altijd menschen — meer wellicht dan wij vermoeden — volgens wien »die vakorganisatie" eigenlijk een noodzakelijk kwaad is. »Nu ja, de lui krijgen er wel 'ns wat meer loon en wat korter werkdag door en meer van die dingen, maar over 't algemeen zijn ze lastig en toch van weinig of geen nut." Wie zoo redeneeren moeten deze Sociale Studie maar eens lezen. Zij zullen daarin betoogd vinden, dat »de wederoprichting van de vakvereenigingen der arbeiders een feit is, hetwelk spontaan ontstond en zich ontwikkelde", zoodat »de hoogere klassen en de regeeringen, wel verre van de zoogenaamde physiologische ontwikkeling der vakvereenigingen tegen te houden en in haar groei te verhinderen, integendeel hun beste krachten moeten inspannen, dat zij spoedig (haar) drie doeleinden en functies op maatschappelijk, huishoudelijk (economisch) en zedelijk gebied duidelijk en volledig mogen inzien en erkennen."

Welk is dat drieledige einddoel? Ziehier de omschrijving.

a. door middel der vakvereenigingen aan de menigte van het proletariaat een organische eenheid te geven en het bestaan ervan als autonome klasse tegenover de andere klassen en den Staat te vertegenwoordigen (maatschappelijk doel);

b. voor deze klasse en in haar naam te handhaven de haar toekomende bijzondere en openbare rechten (rechtelijk-burgerlijk doel);

c. met haar steun voor de stoffelijke en zedelijke verheffing dezer klasse te zorgen (huishoudelijk [economisch] doel).

De onwillige tegenstrevers, waarvan we boven spraken, staan natuurlijk paf van zoo'n drievoudig doel. »Nooit van gehoord." 't Wordt dan ook hoog tijd, dat zij ervan hooren en daarbij tevens vernemen, dat »naarmate het begrip, de erkenning en de toepassing van die drie doeleinden der vakorganisatie langzamerhand duidelijker en meer algemeen worden, men tevens ziet, dat de vakvereenigingen in haar leven en werken het oproerig, aanvallend en ziekelijk karakter beginnen af te leggen om een redelijke houding aan te nemen en een functie van bijzondere en openbare orde te vervullen."

Best mogelijk, dat onze straksbedoelde vrienden, die natuurlijk de orde minnen, *nu* wat voor de vakorganisatie gaan gevoelen — een gesteltenis, waarin we hen juist moeten hebben. Want thans komen bij prof. TONIOLO aan de orde de macht en de levenskracht der autonome arbeidersklasse, dingen, welke allicht weer hoofdschudden verwekken bij de zoo pas bekeerden. Als zij echter maar doorlezen zullen zij het volgende bewezen zien:

»Door de oprichting van (de) machtige arbeidersvereenigingen wordt nu ieder, die maar zien wil, gedwongen, om de belangrijkheid en eerbiedwaardigheid op maatschappelijk gebied te erkennen, welke naast de klassen, die het grondbezit en het kapitaal vertegenwoordigen, de arbeidende klasse en wel de christelijke arbeid, de eigenlijk gezegde handenarbeid, waardoor de wedergeboorte der heidensche maatschappij in Christus reeds aanving, bezit. In den boezem dezer vereenigingen zal nu bij de arbeiders het klassebewustzijn gewekt en ontwikkeld en, tengevolge van de

gebruiken en overleveringen eener christelijke solidariteit in het maatschappelijk leven, zelfbeteugeling en gematigdheid gebracht worden. Daar zal dan niet slechts het gevoel van eigen numerieke macht en eigen recht, maar ook het gevoel van plicht aangroeien, om de taak, het recht en tevens de macht te erkennen en te eerbiedigen der andere klassen, die zich op gelijke wijze en even wettig georganiseerd hebben. Aldus zullen de arbeiders er aan gewoon raken, om hun eigen klasse en organisatie niet meer te beschouwen als een pathologische factor van opstand en een werktuig van maatschappelijke omwenteling, maar wel als een fysiologisch middel van hun welvaart en als een normaal orgaan der maatschappij-orde."

Om kort te gaan: heel zijn boek door toont prof. TONIOLO aan, dat de belangen der goed geordende vakorganisatie en die der maatschappij, wel verre van antipoden te zijn, hand in hand gaan, terwijl hij hieraan weloverwogen toevoegt de stelling: »Den godsdienst buiten de maatschappelijke beweging te houden is onmogelijk". Daarbij zijn evenwel noodig: leiding en ontwikkeling van het volk en wel in dezen zin, dat het werk der volksontwikkeling er een zij van christelijke volksopvoeding. »Het is alleen op deze gebiedende en dringende voorwaarde, dat een hernieuwing der maatschappij door middel van de vakvereenigingen duurzaam en krachtig zal wezen, omdat zij dan vergezeld gaat van een hervorming en verheffing der geesten en harten."

Met deze slotwoorden van het hoogst nuttige boek bevelen wij de nauwlettende lezing ervan dringend aan, vooral voor hen, die over de vakorganisatie oordeelen naar de onvolkomenheden, welke ook haar, als alle menschenwerk, aankleven. Zij zullen er door worden opgewekt, niet de organisaties, maar de onvolkomenheden te bestrijden. En als zoodanig zullen zij welkom wezen in onze rangen. A. J. O.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

SCHANDELIJKE PERSMANIEREN.

In een onzer katholieke bladen werd, naar aanleiding van de Encycliek *Pascendi*, op een katholiek persoon met de vinger gewezen, en onder de valsche leuze »de vooruitstrevendheid is nu veroordeeld" (!!) een smet op hem, op zijn katholiciteit, geworpen.

Natuurlijk zonder zijn naam te noemen.

Dat is veiliger, en iedereen begrijpt toch wel, wie bedoeld wordt. En komt de nood aan den man, dan kan men altijd nog zeggen: »gunst neen, hem bedoelde ik niet!"

De aldus aangevallene wilde echter zich in het blad zelf verweeren. In de *Correspondentie* van dat blad staat nu, met zijn voorletters er bij, dat zijn stuk naar de prullemand is verhuisd. Doch, zoo heet het:

»Wie de schoen past, trekt hem aan," terwijl het »qui s'excuse, s'accuse" ook in deze waar schijnt te zijn. Ook zal de inzender — naar wij vertrouwen — ons zeer dankbaar zijn, dat wij zijn stukje niet plaatsen, wijl hij anders het levend bewijs zou zijn voor de waarheid van het spreekwoord: »qui se fache, a tort."

Schandelijker journalistiek is moeilijk denkbaar.

Openlijk randt men iemands katholiciteit, dus zijn eer en goeden naam aan. Wil hij zich verweeren, dan antwoordt men: »wie de schoen past, trekt hem aan, — wie zich verontschuldigt, beschuldigt zich zelf. — Wie boos wordt heeft ongelijk." En — men weigert 't verweer op te nemen.

Had de aangevallene gezwegen, — dan zou dezelfde nobele redactie misschien even triomfeerend uitgeroepen hebben: »wie zwijgt, stemt toe!"...

Zóo verschaft men zichzelf altijd het grootste gelijk van de wereld. Ook een gerust geweten?...

Maar in alle geval moesten dergelijke onchristelijke persmanieren toch niet onder ons voorkomen. MR. A.

CHRISTELIJKE OF KATHOLIEKE VAKVEREENIGINGEN.

Onder dit opschrift meldt de *Nieuwe Koerier*:

»Naar aanleiding van hetgeen wij in ons nummer van jl. Dinsdag 1 October, schreven, over de door Z. D. Hoogw. Mgr. J. H. DREHMANNS, Bisschop van Roermond, aan de Limburgsche mijnwerkers verleende machtiging, om *christelijke* mijnwerkersvereenigingen op te richten, werd ons de vraag gesteld of daaruit volgde dat voortaan de katholieke arbeiders in Limburg en Nederland zich in *christelijke* vakbonden zullen mogen organiseeren.

»Om die vraag zoo juist mogelijk te beantwoorden, hebben wij ze ter meest bevoegde plaats voorgesteld, en ontvingen wij ten antwoord, dat wegens de geheel bijzondere verhoudingen der Limburgsche mijnwerkers voor hen, maar ook voor hen alleen, een *uitzondering* is gemaakt, tengevolge van welke het hun is toegestaan, zich te organiseeren op gelijken voet als de *Gewerkverein Christlicher Bergarbeiter Deutschlands*, zoodat hunne organisatie zich desvereischt daaraan (zooveel mogelijk federatief) kunne aansluiten, zonder echter hare zelfstandigheid te verliezen of iets te bewilligen, wat met de katholieke beginselen in strijd zoude wezen.

»Daar genoemde bijzondere verhoudingen voor de andere katholieke arbeiders niet bestaan, blijft voor hen de door het gezamenlijke Nederlandsche Episcopaat aangewezen regel van kracht, en zullen zij zich hier te lande uitsluitend in *katholieke* vakbonden moeten blijven vereenigen.

»Ook hier wordt dus door de *uitzondering* de regel bevestigd. Beide werden na gemeenschappelijk overleg door het gezamenlijk Episcopaat vastgesteld en bekrachtigd."

ITALIAANSCHE SOCIALE WEEK.

Gelijk wij reeds bericht hebben, is onder leiding van Prof. TONIOLO en met hooge goedkeuring van Z. H. den Paus, door de *K. S. A.* in Italië ook een Sociale Week georganiseerd.

Thans, na afloop, zond Mgr. ENDRICI, Prins-Bisschop van Trente, aan Prof. TONIOLO het navolgende schrijven:

»Hooggeachte en Hooggeleerde Heer!

»Ik heb uw telegram, zoo hoffelijk gesteld, ontvangen en ik gevoel mij verplicht, u te bedanken voor de vriendelijke wijze, waarop gij aan mijn geringe persoon hebt gedacht.

»Overigens, ik erken het, steeds heb ik althans de goede wil gehad, om het volk christelijk te organiseeren. Steeds heb ik de diepe overtuiging gehad, dat de organisatie, onder de omstandigheden, waarin zich het maatschappelijk en zedelijk vraagstuk in onze dagen aan ons voordoet, een onmisbare factor is, om bij het volk het christelijk leven te bewaren en, waar noodig, een werk van redding voor het volk te verrichten.

»Wat vervolgens de Geestelijkheid betreft, is de christelijke organisatie van den arbeid een noodzakelijke aanvulling van haar pastorale werkzaamheid; een belangrijk hoofdstuk moet haar worden gewijd in de nieuwe leerboeken der pastoraaltheologie.

»Ik heb vertrouwen in de »Sociale Weken", omdat haar vorm is eenvoudig, plooibaar, practisch en geschikt, om de nevelen te verdrijven, om den zekeren weg voor de toekomst te wijzen voor de werkzaamheid der Italiaansche Katholieken op het sociaal terrein.

»Ik wensch u, Hooggeleerde Heer, geluk; gij hebt op zoo edelmoedige wijze uwe uitstekende kennis en uw rijke ervaring in deze moeilijke stoffen gesteld ter beschikking voor de menschen van goeden wil.

»Ik hernieuw mijne dankbetuiging aan allen en heb de eer mij te noemen,

Uw dienstwillige

† CELESTINUS ENDRICI,

Bisschop.

KORTE BERICHTEN.

Jaarboek van de K. S. A. — Naar aanleiding van het mooie artikel van pastoor BARTELS in ons vorig nummer, werd ons gevraagd, of het *Jaarboek van de K. S. A.*, door hem zoozeer geprezen, ook voor niet bij de K. S. A. aangeslotenen te verkrijgen was.

't Is daarom misschien goed, er hier nog eens aan te herinneren, dat dit *Jaarboek*, 296 bladzijden groot, à f 0,50 (+ 10 cts. porto's), te verkrijgen is bij 't Centraal Bureau van de K. S. A., te Leiden waarheen men slechts een postwisseltje van f 0,60 te zenden heeft, om 't onmiddellijk franco thuis te ontvangen.

In dit jaarboek zijn opgenomen, behalve het Algemeen Jaarverslag van den Algemeenen Secretaris, ook de vijf jaarverslagen van de Diocesane Secretarissen. Bovendien alle Vlugschriften en vliegende Blaadjes, die voor 1 Jan. 1907 door de K. S. A. verspreid zijn.

't Is een hoogst interessant en leerzaam boek, dat voor 60 centen waarlijk zéér goedkoop is.

Sociale School te Antwerpen. — Door de Katholieke Vlaamsche Hoogeschool-uitbreiding is besloten tot de oprichting eener Sociale School, gelijk onze sociale week ten doel hebbende, degelijk onderricht in de maatschappijleer en volkshuishoudkunde volgens christelijke (katholieke) beginselen.

Zijne Eminentie Kardinaal MERCIER, Aartsbisschop van Mechelen, dezelfde hoogwaardigheidsbekleeder, die kortelings geleden zoo mildelijk inteekende voor de gedwongen werkstakers te Antwerpen, komt in het begin van November het schooljaar der Hoogeschooluitbreiding openen en van dan af, tot einde Maart 1908, zullen 3 maal per week 3 lessen op sociaal gebied worden gegeven.

Deze lessen zijn hoofdzakelijk bestemd voor:

Heeren geestelijken, studenten van de hoogere klassen der colleges en inrichtingen van hooger onderwijs, leeken die zich reeds toewijden of willen gaan toewijden aan patronaten, werkmanskringen, vakvereenigingen enz., ontwikkelde werklieden, personen der hoogere standen. die zich in verbinding wenschen te stellen met de volksklasse.

Voorwaar een schoon werk, waarmede den ontwerpers God's besten zegen zij toegewenscht! M.

Russische vakvereenigingen. — Onder benefice van inventaris deelen de Russen zelf — zij kennen hun land! — volgend staatje mee omtrent het vakvereenigingswezen in 't Rijk van Vadertje:

	Aantal Bonden	Aantal Leden		Aantal Bonden	Aantal Leden
Mijnen	5	2 475	Bouwvakken	43	12 396
Houtindustrie	38	9 927	Levensmiddelindustrie	78	24 848
Lederindustrie	85	12 066	Textilindustrie	25	37 214
Metaalindustrie en Maschinenbouw	81	54 173	Handel en Bediening	101	32 475
Kleedingsindustrie	59	15 039	Andere vakken	65	17 005
Drukkerijen	72	28 654			

Samen is dat 652 vereenigingen met 246 272 leden, maar de »organisatie-commissie«, die dit resultaat met vragenlijsten bijeenzamelde, trekt er zelf al een goede 150.000 man af, wijl zij de opgaven geflatteerd acht, voegt er nog wat bij voor de vergeten vereenigingen en komt zoo tot een totaal ledental van 123 000.

Een mooie statistiek!

Schoolvoeding. — Zeer uiteenloopend zijn de bedragen, welke verschillende steden voor dit doel uitgaven.

Parijs besteedt er 120.000 francs per jaar voor en draagt zoodoende verreweg het grootste deel der kosten; de organisatie van de spijsregeling laat de stad echter aan 't vereenigingswezen over.

Weenen doet al net zoo en heeft er jaarlijks 80.000 kronen voor over.

Rome behoefde er in 't afgeloopen jaar slechts 18000 Lire voor uit te tellen. Ieder kind, dat mee wil eten, moet bij 't begin van den schooltijd 5 Ct. betalen voor een spijskaartje, dat behoeftige kinderen — nadat omtrent de maatschappelijke gesteltenis hunner ouders een onderzoek is ingesteld — echter kosteloos krijgen. Ongeveer 10.000 kinderen, d. i. zoowat de helft der schoolbevolking, koopen regelmatig die kaartjes; de graties-porties bedragen, zelfs in de armste wijken, slechts 3 pCt. van 't geheele aantal. Aangezien de kostende prijs der porties niet 5 maar 10 Ct. is, wordt de rest bijgepast door de stad en door particulieren.

Brussel ondersteunt een schoolvoedingsvereeniging met 5000 francs per jaar.

Berlijn kan voor dit doel slechts 6000 mark per jaar missen, welk bedrag twee vereenigingen gelijkelijk deelen. De eene verstrekt melk en brood, de andere middageten, hetwelk de kinderen, evenals in Rome ook tegen betaling van 5 Pfg. kunnen bekomen. Van 3 tot 10 Pct. der schoolbevolking komt voor gratis voeding in aanmerking, zoodat de vereenigingen flink wat te kort zouden komen, indien particulieren, weldadigheidsuitvoeringen enz. niet uit hun slof schoten.

Andere Duitsche steden zijn scheutiger voor de arme schooljeugd dan Berlijn. Zoo legde Mannheim den vorigen winter 21.322 Mark voor kostelooze ontbijten uit; Hannover geeft per jaar 15000 Mark; Hamburg 12000 Mark; Darmstadt, hoewel veel kleiner dan Berlijn, nog 4000 Mark.

Stuttgart komt het royaalst voor den dag: 91.000 Mark legde deze stad aan de magen der arme schoolkinderen ten koste. Niet-behoeftige kinderen mogen ook mee eten, maar tegen den kostenden prijs.

Dit systeem, om ook tegen betaling de schoolmaaltijden verkrijgbaar te stellen, lijkt ons uitstekend. Kinderen, die te ver weg wonen of wier ouders in 't middaguur niet thuiskomen zijn daarmede en passant onderdak.

Geen opzegstermijn. — Een orgelmaker te Mannheim trachtte langs gerechtelijken weg schadevergoeding te krijgen van een schrijnwerker, die zonder inachtneming van den opzegtermijn bij hem was weggegaan. De schrijnwerker beriep zich op het collectief arbeidscontract der houtbewerkers, hetwelk den opzegtermijn ter zijde stelde, waartegenover de firma aanvoerde, dat zij eerstens niet behoorde tot de betrokken patroonsvereeniging, tweedens dat beklaagde bij haar niet alleen schrijnwerk maar ook allerlei anderen arbeid verrichtte.

Het gerecht won advies in der contracteerende vereenigingen, die verklaarden, dat het niet in acht nemen van den opzegtermijn plaatselijk gebruikelijk was geworden. De firma werd toen in 't ongelijk gesteld, omdat zij geen opzegtermijn bedongen had.

Collectieve contracten. — Als hier te lande ergens een collectief arbeidscontract wordt gesloten, komt het met groote letters in de krant, zóó zeldzaam is het nog. In Duitschland echter behoort zoo iets tot de orde van den dag. Alleen in 1906 zagen de metaalbewerkers hun aantal contracten van 157 met 6269 aangesloten bedrijven en 41490 daarvan profiteerende arbeiders stijgen tot resp. 299, 9186 en 82207. Geen kleinigheid!

Het grootste aantal dezer contracten telt Munchen, n. l. 23. Daarop volgen Berlijn met 21, Solingen met 11, Mannheim met 10, Mainz en Neurenberg met ieder 9, Frankfort a. m., Hannover, Karlsruhe en Rathenow met ieder 7, Söppingen, Luckenwalde en Stuttgart met ieder 6, Dresden en Wilhelmshofen met ieder 5 enz.

De meeste contracten betreffen nog het handwerk, maar zij planten zich nu toch ook voort naar de grootere en grootste bedrijven.

De overeengekomen arbeidstijd is meest 9 uur of minder, slechts een enkele maal voor een klein bedrijf 10 uren.

Het geldig worden van het collectief contract tusschen de coupeurs en een aantal confectiefirma's te Berlijn hing af van het vóór 1 Sept. toetreden van 70 % der voornaamste firma's. Dat aantal is bereikt! Het contract geldt voor 53 firma's met 375 coupeurs en coupeuses.

En zoo gaat het ginds maar voort!

Werkloozen-verzekering. — Straatsburg is de eerste Duitsche stad, die een verzekering tegen werkloosheid heeft ingevoerd, natuurlijk volgens het Gentsche stelsel en in samenwerking met de arbeidsbeurs. Bereids hebben sedert 1 Januari 1907 — toen de verzekering aanving — zich 17 vereenigingen tot deelneming aangemeld.

Een collectieve loonquaestie. — Het collectieve confectie-tarief voor de steden Frankfort a. M., Mainz, Darmstadt, Heidelberg, Mannheim, Speyer en Worms stelde voor stukwerk 4 à 6 loonklassen vast, waarvoor een minimumloon werd bepaald. Gaandeweg betaalden de patroons geringe bedragen boven dat minimum, zoodat tusschenklassen ontstonden. Dat was contractontduiking, zeiden de gezellen, die geen geringe verhooging, maar terstond plaatsing in een andere loonklasse verlangden.

Het scheidsgerecht stelde evenwel de patroons in 't gelijk, waarop men 't merkwaardig verschijnsel zag, dat deze — maar nu ongedwongen — toch de knechts hun zin gaven en bij de hernieuwing van 't contract de tusschenklassen uitsloten.

Zóó best konden partijen het na 't sluiten van het collectief contract met elkaar vinden.

Woningbouw. — De regeering van Oldenburg wil twee millioen mark toestaan voor den bouw van goedkoope arbeiderswoningen.

Dat is werken!

Woninginspectie. — In het hertogdom Gotha is bij wet de mogelijkheid geopend om — wat niet te vlug komt! — plaatselijke woningcommissies te vormen, wier leden — allemaal eershalve werken, dus kosteloos — de huizen zullen inspecteeren. Zij mogen dit doen van 9 uur 's morgens tot 6 uur 's avonds, in huizen met kostgangers van 6 uur 's morgens tot 9 uur 's avonds. Door raad, voorlichting en aanmannig moet de commissie op verbetering van misstanden aandringen. Helpt het niet, dan natuurlijk... *die Polizei!* Moet er straf uitgedeeld worden dan zullen niet alleen de eigenaars der woningen maar ook hun vertegenwoordigers hun deel ontvangen.

Spoorwegarbitrage. — Tusschen de vereeniging van Zweedsche Spoorwegondernemingen en den Bond van Spoorwegpersoneel is dit jaar een contract gesloten, dat een brug spant om bij geschillen tot overeenstemming te komen. Steeds zullen partijen terstond met elkaar onderhandelen; vertegenwoordigers der vereenigingen *kunnen* steeds bij de onderhandelingen betrokken worden, terwijl dit het geval *moet* zijn, indien de strijd loopt over een nieuwe loonregeling. Voor 't geval dat men op eene wijze niet tot overeenstemming komt zijn drie districts-scheidsgerechten benoemd, n.l. te Stockholm, Malmö en Göteborg; in hoogste instantie beslist voorts een college in Stockholm. De scheidsgerechten worden samengesteld uit een gelijk aantal vertegenwoordigers der organisaties, die zelf een onpartijdigen voorzitter kiezen.

Zondagsrust. — De Zwitsersche kantons zijn den laatsten tijd druk bezig met wetgeving op dit gebied. In het kanton Aargau zijn verboden op Zon- en feestdagen: arbeid in de open lucht, bezigheden in werkplaatsen, verkooplokalen en bureaux van allerlei aard, goederenvervoer over straat. Slechts zijn eenige uitzonderingen toegestaan voor dagelijksche benoodigdheden en noodzakelijke bezigheden. In het kanton Soloturn wordt den werknemers verboden — zij mochten eens uit z.g. «vrijen wil« aan den slag gaan — op de in de wet genoemde dagen te arbeiden. Ook de kantons Bern, Zürich en Neurenberg hebben dergelijke wetten.

Nederland heeft zoo iets niet noodig. Wij hebben al sinds 1815 een Zondagswet.... Wie lacht daar?

Vrouwenbescherming. — Niet tevreden met de algemeene Zwitsersche arbeidswet streeft het kanton Zürich naar een uitbreiding daarvan wat de bescherming van vrouwen en meisjes betreft. Een wet is daartoe bij den kantonnalen Raad aanhangig, die eenvoudig toepasselijk is op «alle in de eedgenootschappelijke fabriekswet» niet genoemde bedrijven, waarin vrouwelijke personen tegen loon en tegen 't aanleeren van het beroep werkzaam zijn en tevens uitbreiding geeft aan de daarin getroffen voorschriften. Alleen landbouwbedrijven benevens het koffiehuis- en logementsbedrijf — voor dit laatste bestaat trouwens reeds een wet — zijn uitgezonderd.

't Zijn practische lui. daar in Zürich.

Huisarbeid. — De Zwitsersche arbeidersbond wil ook de publieke opinie en voor zooveel nog noodig de wetgevers wakker schudden met een tentoonstelling van de ellende der huisindustrie. Zij zal het volgende jaar in Zürich plaats hebben.

Arbitrage. — Niet alleen ter Vredesconferentie heeft men last met het arbitrage-idee, maar ook in de arbeidswereld kan men er nog niet vlot mee overweg. Dit slaat weer eens op het Congres der Engelsche vakvereenigingen. Daar kwam de vraag ter sprake, of het wenschelijk is verplichte arbitrage in arbeidsgeschillen in te voeren. Dit is een quaestie die op elk congres ter sprake kwam, steeds met een negatief gevolg. En ook ditmaal werd een desbetreffende motie met 1.003.000 tegen 343.000 stemmen verworpen. De meerderheid was ditmaal zelfs grooter dan ooit te voren. De socialisten en de zwak georganiseerde arbeiders-vereenigingen zijn voorstanders van het stelsel der verplichte arbitrage. Tegenstanders zijn de mijnwerkers en textielarbeiders, die sterk georganiseerd zijn en over groote financieele middelen beschikken. Zij moeten nog door schade wijs worden.

Na de verwerping dezer motie kwam een voorstel ter tafel om vóór het uitbreken eener staking het inroepen van de bemiddeling van een verzoeningsraad verplicht te stellen. Maar ook hiervan wilde de meerderheid niet weten — verplichte verzoening was een belachelijkheid meende een der sprekers — en met 740,000 tegen 654,000 stemmen werd het voorstel verworpen.

Nu, deze meerderheid is alvast kleiner dan de eerste. En dat die eerste grooter was dan ooit is ongetwijfeld een gevolg van het feit, dat de «Amalgamated Society of Ingeneers» — de vakvereeniging der werktuigkundige arbeiders, die heel wat in de melk heeft te trekken — niet aan het congres deelnam.

(Deze «Society» bleef weg, omdat zij dit congres overdaad vindt naast de parlementaire werkzaamheid der arbeiderspartij).

Kinderarbeid. — Op een dorpje in Lotharingen vond de arbeidsinspectie van de 58 schoolkinderen er 52 met stroovlechten bezig tot 10, 11 uur 's avonds, ja soms tot middernacht, terwijl nog kinderen, die nog te jong waren om ter school te gaan, aan 't werk werden gezet.

In het verslag der inspectie wordt geklaagd, over de geringe straffen welke het gerecht bij overtredingen der arbeidswetten pleegt op te leggen.

Die klacht schijnt wel internationaal.

ONTVANGEN BOEKEN.

Jos. Schrijvers, C. ss. R. — Les trois grandes écoles d'Économie Politique. École libérale. École socialiste. École catholique. — Roulers, Jules de Meester, 1907. — 65 blz.

P. Theobald Mathew, — de Matigheidsapostel van Ierland, door Mgr. Aug. Egger. Bisschop van St. Gallen, Maastricht, Sobrietas 1907. — 26 blz. 12 cts. 25 ex. en meer 8 cents.

NIEUWE BOEKEN.

Passow, Rch. Die wirtschaftliche Bedeutung und Organisation der Aktiengesellschaft. *Jena*, 1907. 8°. VII, 238 pp. *Mit I Tab.* 6 M.

Pistolese, A.. Alcoolismo e delinquenza: studio sociologico-giuridico, con prefazione di N. Colajanni. *Torino*, 1907. 8. XV, 235 pp. 5 l.

le Rossignal, J.. Orthodox Socialism. *New York*, 1907. 8°. 7, 147 pp. 1.00 doll.

Sartorius v. Waltershausen, A.. Das volkswirtschaftliche System der Kapitalanlage im Auslande. *Berlin*, 1907. 8°. III, 442 pp. 10 M.

Scharling, W.. Grundrids af Nationaolokonomiens Theori. *Kjobenhavn*, 1907. 8°. 216 pp. 3 kr.

Scheie, Jon. Af den norske ekspropriations- og stats-ret. *Kristiania*, 1907. 8°. 162 pp. 2 kr. 75 ö.

Schone, L. La politique coloniale sous XV et Louis XVI. *Paris*, 1907. 16°. 5 fr.

Statistik des Deutschen Reichs. Herausgegeben vom kaiserl. statistischen Amt. CLXX. Bd. Die Krankenversicherung im Jahre 1904. *Berlin*, 1907. 4°. XII, 52 u. 192 pp. S. Nr. 931. 5 M.

Thomas, W.. J.. Sex and Society. Studies in the social Psychology of Sex. *London*, 1907. 8°. 334 pp. 6 sh. 6 d. net.

Robertson, F.. D.. S.. Practical agricultural Chemistry. *London*, 1907. 8°. 220 pp. 7 sh. 6 d. net.

Drummond, J.. The Life and Work of Richard John Seddon, Premier of New Zeeland, 1893—1906, *London*, 1907. 8°. 494 pp. 15 sh. net.

N. V. Drukkerij voorh. H. Berger, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 19 OCTOBER 1907. No. 42.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Drankbestrijding en Patronaten, door A. J. CLARIJS. — Het Tweede Congres van den Nederlandschen Boerenbond te Nijmrgen I, door A. KELLENAERS J.BZN. — Negen-urendag ter Stadsdrukkerij te Amsterdam. — Uit Boeken: Maximum-Arbeidsdag. — Katholieke Sociale Actie: De K. S. A. en *De Voorhoede*. — Berichten en Mededeelingen: Rectificatie. — Sociaal-Democratie en Wetenschap. — Korte Berichten: Kath. Soc. Congres te 's-Hertogenbosch op 10 en 11 Aug. — R. K. Vakorganisatie. — Huisverzorging. — Vakonderwijs. — Woningbouw en Huur. — Arbeidsbeurzen. — Zondagsrust. — Werkloozentelling. — Briefwisseling.

DRANKBESTRIJDING EN PATRONATEN.

»Niemand zal zich verwonderen over de combinatie van deze woorden. Er bestaat immers een allernauwst verband tusschen beiden. Zij behooren bij elkander, zóó, dat men geen duurzame drankbestrijding zonder opvoeding der jeugd, zonder patronaat — maar ook geen vruchtbaar patronaat zonder drankbestrijding denken kan."

Zoo schreef ik in no. 12 van den 3n jaarg. van »*Het Patronaat*," en deze stelling wil ik hier wat verder uitwerken en bewijzen. Ik kies daarvoor bij voorkeur het *K. S. W.* boven een der twee periodieken, »*Sobriëtas*" of »*Het Patronaat*," die misschien daarvoor meer aangewezen schenen. In het eerste tijdschrift zou mijn woord wel de drankweer-mannen bereiken, maar door vele patronaats-vrienden en juist door de niet-drankbestrijders onder hen ongelezen blijven; in het tweede tijdschrift, »*Het Patronaat*," liep ik gevaar alléén tot de patronaats-besturen en niet tot de drankbestrijders in 't algemeen te spreken. En 't is juist mijne bedoeling om aan deze laatsten de noodzakelijkheid te bewijzen van de hulp der patronaten bij hun strijd tegen het alcoholisme en om voor de eersten, de patronaats-werkers, te betoogen, dat drankbestrijding een noodzakelijke factor is bij hun verzorging der jeugd. Dit dubbel doel meende ik te bereiken door het *K. S. W.* als voertuig mijner gedachten te gebruiken.

Ik meen, dat beide categorieën van personen over 't algemeen elkanders werken en streven veel te weinig begrijpen, terwijl zij uit den aard der zaak in hun streven dan alleen zullen slagen, wanneer zij niet alleen elkander zullen waardeeren, maar met vereende krachten zullen optrekken tot hun gemeenschappelijk doel.

Hoe is de toestand èn in de drankbestrijders-vereenigingen èn in de patronaten? en hoe moet het zijn?

Vooreerst in de drankbestrijdersvereenigingen. Op het congres te Nijmegen, waar zulk een heerlijke wapenschouwing der Katholieke drankweer plaats had, was er een zeer groot deel der besprekingen gewijd aan het kind in betrekking tot den alcohol. In 5, 6 sectiën werd er op gewezen welk een innig verband er moest bestaan tusschen drankbestrijding en opvoeding. Alle factoren bij de opvoeding zijn daar besproken en aan alle opvoeders: ouders, priesters, onderwijzers van lager-, middelbaar- en hooger-onderwijs, aan allen is op hun plicht gewezen om het kind anti-alcoholisch op te voeden. Alleen de patronaten en jongelingsvereenigingen zijn door den inleider niet genoemd.

Bij het Eere-Comité zie ik de namen van de Voorzitters der verschillende vereenigingen, die gerekend kunnen worden invloed uit te oefenen op drankgebruik en drankbestrijding: R. K. Journalisten-ver., Vincentius-ver., ver. van hoofden van R. K. bijzondere scholen, R. K. Secretariaat van Spoor- en Tramwegpersoneel, ver. tot bevordering der Katholieke Sociale Actie, Federatie van R. K. Werkliedenver., R. K. Militairenver., Apologetische ver,, ver. tot bevordering der wetenschap — van de patronaten en jongelingsver., St. Jozefs-gezellen en derg. vind ik geen enkelen vertegenwoordiger.

Zouden wij door deze verschijnselen niet mogen besluiten, dat er door de drankbestrijders weinig, al te weinig rekening met de patronaten wordt gehouden? Van invloed op jongelingsver. door Kruisverbond of andere drankbestrijdersver. uitgeoefend is dan ook nooit of minstens hoogst zeldzaam sprake.

En hoe is 't, omgekeerd, in de patronaten ten opzichte der drankbestrijding?

De verschijnselen wijzen ook hier niet op een al te innige verhouding. Inderdaad vele, zeer vele Bestuurders van jongelings-ver. en dgl. staan verre van de zakelijke drankbestrijding af. Zóó verre, dat op sommige van die vereenigingen nog datgene geschiedt, wat door een bevoegden inleider op 't Nijmegens-congres, door Dr. AUSSEMS »een misdaad« werd genoemd: n.l. aan de leden der

patronaten worden bij sommige gelegenheden, op sommige zelfs geregeld, alcoholische dranken geschonken. Ik ken zelfs een jongelingsver. waar aan jongens boven de 16 jaar *sterken drank* wordt verschaft.

Neen, voorwaar, de patronaten zijn tot nog toe niet algemeen de bondgenooten in den strijd tegen den alcohol. En 't is juist daarom zoozeer te betreuren, dat 't 2e Ned. R. K. Congres tot bestrijding van het Alcoholisme, de gelegenheid niet beter heeft te baat genomen om daarin de *noodzakelijke* verandering te bewerken. Noodzakelijk voor beiden. Want uit hun aard en hun wezen moeten drankbestrijders-ver. en jongelings-ver. elkander steunen en helpen, met elkander streven naar eenzelfde doel.

De patronaten zijn gelukkig in onze dagen niet meer enkel maar bewaarschooltjes voor de aankomende jeugd, bedoelen niet alleen maar de jongens te bewaren voor de gevaren der straat — allen hebben in hun statuten als doel geschreven: de godsdienstige, zedelijke en maatschappelijke vorming der jeugd.

De patronaten moeten opvoeden. Wat de school is voor het kind van 't 6e—12e, dat moet 't patronaat zijn van 't 12e—18e jaar. Gelijk van den beginne der Christelijke beschaving af de school beschouwd werd als de natuurlijke medehelpster van de ouders en de Kerk bij de opvoeding, of liever nog, gelijk de Kerk de school steeds beschouwd heeft als *hare* instelling om de taak der opvoeding, door Christus zelf aan de kerk opgelegd, te vervullen, in zooverre het de jeugdige kinderen tot hun 11e jaar betreft — zoo moet inderdaad in onze dagen het patronaat beschouwd worden als het instituut, het orgaan, waardoor de Kerk haar taak der opvoeding volvoert ten opzichte van de aankomende jeugd, van de kinderen tot hun 16e of 18e jaar.

Volgens VINCENT en VERBEETEN, in hun leerzaam boek »*Opvoeding en Onderwijs*", moet de school aanvullen »wat de ouders door gebrek aan tijd en ontwikkeling niet aan hunne kinderen kunnen geven". Maar na het verlaten der school is de opvoeding nog niet voltooid. Immers, volgens dezelfde schrijvers: »de geestelijke opvoeding .... eindigt, wanneer de jonge mensch zelfstandig genoeg is geworden om met eigen krachten zijn levensdoel na te streven." Dat is zeker niet het geval op het 12e of 13e jaar. Neen, 't zijn dán juist de jaren waarin moet worden bevestigd en bekrachtigd, en voor een gedeelte ook nog aangevuld, wat de opvoeding in huis en in school is begonnen; 't is dán de tijd, waarin over de resultaten der opvoeding wordt beslist.

Maar ook voor de opvoeding in déze jaren ontbreekt aan de meeste ouders »tijd en ontwikkeling". En dus ook voor dezen tijd moet den ouders hulp worden geboden.

In dien geest heeft onze H. Vader Pius X onze patronaten geprezen en aanbevolen. Op eene audientie, waarbij Z. D. H. Mgr. CALLIER de inrichting en de werking der patronaten in het Bisdom Haarlem had verklaard, schreef Z. H. met eigen hand:

»Het liefdewerk der patronaten ... prijzen wij ten zeerste en wij bevelen het aan als een nuttig en **voor deze tijden noodzakelijk middel** om het geloof en de godsvrucht in de harten der jongelingen te bewaren en aan te kweeken". En van hoeveel invloed de opvoeding der patronaten is, bewijst wel het woord van den Bisschop van Angers: »als ik kiezen moest tusschen een bijzondere lagere school of een patronaat, dan nam ik een patronaat".

Uit dit alles volgt dus, dat de patronaten moeten opvoeden. »De opvoeding", aldus Mgr. DUPANLOUP, »bestaat in de veredeling, ontwikkeling en versterking van alle natuurlijke, zedelijke en godsdienstige vermogens: zij geeft aan die vermogens hun hoogstmogelijke volmaaktheid en daardoor hun volle kracht".

Maar dan begrijpen wij ook, hoe de hedendaagsche drankbestrijding op haar wetenschappelijken grondslag ook aan de opvoeding den weg wijst en eischen stelt.

»Door wetenschappelijke onderzoekingen is met dagheldere klaarheid bewezen, dat kinderen geen alcoholische dranken noodig hebben, ... dat 't drankgebruik voor 't kind erger is dan drankmisbruik voor de volwassenen, dat het voor kinderen is een hersenvergift en een vergift voor de zenuwen, dat de zedelijkheid der kinderen door 't gebruik van alcohol lijdt, dat dergelijke dranken den eetlust der kinderen in een valsche richting sturen, dat de kinderen door een vroegtijdig gebruik groot gevaar loopen tot drinkers op te groeien ..." zoo verzekerde de Eerw. Pater ERMANN op gezag der beroemdste geneesheeren aller landen in zijn inleiding op het Nijmeegsch congres en Dr. AUSEMS begon zijne inleiding aldaar met deze woorden: »Alcohol is voor het kind vergift". En volgens het verslag in »*De Tijd*" haalde spr. tal van getuigenissen aan — hij heeft er een driehonderdtal ter zijner beschikking — waarin geneesheeren verklaarden, dat de alcohol voor het kind een groot kwaad is ... Overbodig is het, de werking van den alcohol op de verschillende lichaamsdeelen en zintuigen van het kind uiteen te zetten. Er zijn met kleinere hoeveelheden alcohol herhaaldelijk proeven genomen, die de verderfelijke werking van alcohol bij de kinderen, vooral op hun hersenen, bewezen".

Om misverstand te voorkomen, moet ik er hier aan herinneren, dat alle sprekers op het bedoelde congres 't eens waren met 't geen DR. AUSEMS in *het Centrum* van 12 Aug. l.l. zeide: «men heet *kind*, zoolang men den mannelijken leeftijd nog niet heeft bereikt, dat is dus voor ons ras en ons klimaat zoowat 15 à 17 jarigen leeftijd; zoodat een jongeling van 15 jaar evengoed een kind moet genoemd worden als een zuigeling van 5 maanden.»

Welnu, als de Patronaten moeten opvoeden, als zij dus «de veredeling, ontwikkeling en versterking van alle natuurlijke, zedelijke en godsdienstige vermogens bij het kind moeten nastreven, als het alcoholisme van dit alles *de* groote vijand is, het groote beletsel — dan volgt daaruit noodzakelijk, dat de Patronaats-Besturen ten opzichte van de drankbestrijding niet onverschillig mogen blijven, dat zij ook in dit opzicht een zware verantwoording hebben. De opvoeding moet in onze dagen anti-alcoholisch zijn; *de* opvoeding in het algemeen. En als Mej. C. J. VETTER in haar conclusies op het Nijm. Congres spreekt van «de plicht der ouders» dan zou ik daarvoor in de plaats willen zetten «de plicht der opvoeders,» de plicht n.l. van ouders, Geestelijken, onderwijzers, *patronaats-besturen*, patroons, i. e. w. van allen, die met de opvoeding

zijn belast en zóó gewijzigd, stem ik gaarne met hare conclusies in: «1⁰. Het is de plicht der opvoeders de kinderen op te voeden tot gezonde, verstandige, zedelijke, krachtige menschen. 2⁰. Daartoe is vooral in onze dagen noodig, het kind te behoeden voor den invloed van het alcoholisme, dat het lichaam verzwakt, het weerstandsvermogen vermindert, den geest afstompt, de kiem der drankzucht in het lichaam legt, den aanleg voor verkeerde hartstochten ontwikkelt.»

Als ik dan bij overdenking van deze bovenstaande beschouwingen, verwonderd mij afvraag, hoe 't toch komt, dat het Bestuur van »Sobrietas«, op zijn standpunt en bij de alzijdige toelichting van het alcohol-vraagstuk op het Congres, niet aan de patronaten heeft gedacht, dan vind ik slechts één antwoord: door het onderwerp: »jongens- en meisjesbonden«, ingeleid door Kap. VAN BERKEL uit Arnhem, heeft het gemeend aan deze categorie genoeg aandacht te hebben geschonken.

En, zoo mogen we dan vragen, was deze meening gerechtigd? 't Is natuurlijk in de verste verte mijne bedoeling niet eene aanmerking te maken, nog veel minder critiek uit te oefenen op 't beleid van 't Congres-Bestuur, wiens eminente mannen zoo verre staan boven mijn blaam of mijn lof. Ik wil alleen wijzen op een m.i. verkeerde algemeene opinie ten opzichte der patronaten, waarvan de gemaakte achterstelling eene uiting is en waardoor ook de drankbestrijding een krachtige factor in hare actie mist.

De jongens- en meisjesbonden, zooals ze door het Nijm. Congres zijn besproken, wenschelijk en noodzakelijk zijn genoemd, mogen dan de recruten vormen voor 't actieve leger der drankbestrijders, zij zullen toch steeds een beperkt getal jongens en meisjes onder hun vaan vereenigen. Door onderricht en opwekking mogen zij opgroeien tot een keurbende vervuld van strijdenskracht en strijdensmoed, het blijft uit den aard der zaak een betrekkelijk klein getal.

De drankweer wil echter niet alleen strijders vormen voor de toekomst; zij heeft nu reeds den machtigen koning Alcohol den oorlog verklaard, nu reeds wil zij hem bestoken in al zijn verschansingen.

Reeds in de openingsvergadering van het Congres heeft Pater DE GROOT het in zijn magistrale rede gezegd: »de priester kan, terwijl hij biddend arbeidt, voor*lichten* de nog drankvrije jeugd ...." Verder doet hij een beroep »op ouders en onderwijzers of leeraren; huisgezin, school, hoogere burgerschool en gymnasium helpen in de jeugd dat weerstandsvermogen vormen, waardoor de mensch veiliger zijn levensweg volgt en zich door de verleiding heenslaat .... Voorzien en voorkomen zijn hier wet."

Ook in de vergadering der Maria-vereenigingen werd er door beide spreeksters op gewezen, dat de geheele opvoeding, [niet alleen dus de opvoeding eener keurbende] anti-alcoholisch zijn moest. »Alle particuliere en openbare machten werken samen aan de opvoeding van een gezond geslacht .... De invloed van het alcoholisme op de opvoeding is zoo, dat alle opvoedsters moeten medewerken met de Mariavereenigingen in den strijd tegen het alcoholisme .... De werkzaamheid van St. Elisabethsvereenigingen, van meisjes-patronaten, van de bestrijding van den handel in blanke slavinnen zal zonder vrucht blijven, als ons volk geketend blijft aan het alcoholisme."

In zijne inleiding over »den alcohol als genot- en geneesmiddel zeide dr. BOEKELMAN: »het is noodig de menschen te wijzen op 't nadeel van den alcohol; ze te overtuigen, dat 't een dwaling is te verkondigen, dat alcoholische dranken versterkend en voedend zijn en kracht en lust tot den arbeid geven. *Vooral het kind moet men van deze waarheid doordringen*."

»Zij (de drankbestrijding) zoo zeide Pater ERMANN met overtuigenden gloed, »zij heeft vooral ten doel een matig geslacht te kweeken." »Er moet — zei Dr. ARIËNS — een ander geslacht komen, dat meer normaal is, en daarom moet de jeugd vrij van alcohol opgroeien.«

»Welnu dat toekomstig geslacht groeit uit het kind. Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. En het woord van de groote drankbestrijdster MIS. HUNT, tot de Amerikaansche senaatscommissie gesproken, is van levende waarheid: »als wij vandaag de kinderen redden, zullen wij morgen de natie gered hebben.«

Maar na deze krachtige uitspraken, uitspraken van mannen en vrouwen van gezag, met klinkende namen op allerlei gebied, mag ik dan toch ook ernstig vragen: heeft de drankbestrijding voor de aankomende jeugd dan werkelijk genoeg gedaan, als zij hier en elders, als zij desnoods overal jongens- en meisjesbonden heeft opgericht?

Het antwoord kan m.i. niet twijfelachtig zijn.

Immers niet alleen moet er een keurbende van drankbestrijders gevormd, de *geheele* jeugd moet opgevoed in gezonde begrippen over het alcoholisme. Daartoe moeten *alle opvoeders*, ook en niet 't minst de opvoeders in de patronaten, medewerken. Op welke wijze dit behoort te geschieden, heb ik in No. 1 van den 4^en^ jaargang van «*Het Patronaat*» aangegeven en daaruit haal ik hier de volgende wenken aan:

«Men moet op het patronaat den jongen onderwijzen in het alcoholisme. Zoover zijn leeftijd en zijn verstand het toelaat, moet hij de schadelijke gevolgen van het drankmisbruik voor het lichaam en den geest, voor familie en huisgezin, voor Staat en maatschappij, voor kerk en godsdienst leeren kennen. Is er op 't herhalingsonderwijs [van het patronaat] een leesboekje noodig, dan kan het zeer verdienstelijke, «*Koning Alcohol*» daarvoor dienen. Eenige eenvoudige proeven met alcohol, over bereiding, eigenschappen enz. zullen bij den jongen zeer in den smaak vallen. Platen, o. a. de verschillende zeer goede door de drankbestrijders in België uitgegeven, maken steeds een diepen indruk op het ontvankelijke jongensgemoed. Brochuurtjes, kranten en geschriften tegen het drankmisbruik zullen bij de jongens hunne uitwerking niet missen. Zoo moet men trachten aan *al* de jongens van het patronaat degelijke kennis bij te brengen van het drankvraagstuk en ze zoo tot overtuigde strijders voor later vormen.»

Verder heb ik daar nog aangegeven hoe ook de praktische drankbestrijding op 't patronaat kan worden toegepast.

En als de drankbestrijders mij nu toevoegen: zóó móest 't

zijn op de patronaten, maar zóó is 't bij lange na niet; dan wil ik dit gaarne toegeven maar dan voeg ik er bij; welnu dan is het de taak der drankbestrijders om het zoover te brengen. Ook in het huisgezin, in de school, of fabriek en werkplaats doen ze hun invloed gelden, laten ze dit dan misschien evenzeer doen op het patronaat. Door dien invloed moge de opvoeding in die beslissende jaren zóó worden, dat de wensch van Dr. ARIËNS in vervulling ga en worde: een ander geslacht gekweekt »dat alleen in staat is geheel en al de leuze te vervullen: »dat we handhaven het erf onzer vaderen."

Moge deze beschouwingen, voorkomend uit belangstelling evenzeer in het werk der patronaten als in dat der drankbestrijdersvereenigingen, medewerken om die noodzakelijke samenwerking tot stand te brengen, waarvan de bloei der patronaten en het succes der drankbestrijding evenzeer afhangt.

A. J. CLARIJS.

HET TWEEDE CONGRES VAN DEN NEDERL. BOERENBOND TE NIJMEGEN. I.

Eene Nabetrachting.

Toen in 1904 het eerste congres van den Ned. Boerenbond te Nijmegen gehouden was, schreef de heer Mr. AALBERSE naar aanleiding van dit congres in het *K. S. W.* dat de groote beteekenis van dit eerste boerencongres zoowel op politiek als op sociaal gebied moeilijk kon overschat worden.

En thans, nu wij over het tweede congres, den 2en en 3en October ll. te Nijmegen gehouden, een en ander in 't midden zullen brengen, meenen wij niets beters te kunnen doen, dan de woorden, die indertijd op 't eerste congres werden toegepast, ook op het tweede van toepassing te brengen. Want ook van dit tweede congres mag gezegd worden, dat het zoowel op politiek als sociaal gebied van beteekenis is. Weliswaar is door de menigvuldige congressen, die er in den laatsten tijd in ons vaderland op schier alle gebied gehouden zijn, de aandacht min of meer van 't boerencongres afgeleid. Maar dit neemt niet weg, dat 't congres op zich zelf geenszins voor dat van 1904 behoeft onder te doen. In de goede verwachtingen, die wij ten opzichte van dit tweede congres koesterden (zie artikel van het *K. S. W.* dd. 21 Sept. ll.) zijn wij niet teleurgesteld; ja in sommige opzichten zijn de verwachtingen nog overtroffen.

* * *

De eerste afdeelingsvergadering, die plaats greep, handelde over 't belangrijke onderwerp de vervalsching van veevoeder en levensmiddelen.

De behandeling van dit onderwerp was den Limburgschen zuivelconsulent den heer AMENT uit Roermond toevertrouwd.

Minder sterk echter was deze inleider in zijne motiveering betreffende de volgorde van 't onderwerp.

Bij den eersten oogopslag misschien een punt van ondergeschikt belang, maar toch van verstrekkende beteekenis.

Er was in *de Tijd* opgemerkt, dat de bestrijding der vervalsching van levensmiddelen, de bestrijding der vervalsching van veevoeder dient vooraf te gaan.

Want men moet zelfs den schijn vermijden, als zoude de boer meer gevoelen voor de gezondheid van zijn vee, dan voor zich zelven en zijn gezin.

De heer AMENT beriep zich op de geschiedenis en zeide, dat de controle op veevoeder ouder is dan die op levensmiddelen, en dat hij in dezen denzelfden weg wenscht te volgen als de Regeering, die ook 't eerst spreekt van controle van veevoeder. O. i. was dit geen argument.

Moesten de boeren in alles de Regeering volgen, zij zouden vaak met zich zelven en hun bond in strijd komen.

Als de Regeering eerst haar aandacht geschonken heeft aan de controle van veevoeders en daarna aan die der levensmiddelen — iets wat wij bij de laksheid der Regeering om de groote knoeierijen in levensmiddelen te bestrijden, gaarne willen aannemen — dan heeft de Regeering een geheel verkeerden weg ingeslagen.

Een weg, waarop de georganiseerde boeren haar niet volgen mogen. En daar de stellingen van den heer AMENT ook al werden zij in omgekeerde volgorde gelezen, niets in waarde verminderden, hebben wij het betreurd, dat die stellingen niet veranderd werden in den geest van een voorstel, dat luidde: bestrijding der vervalsching van levensmiddelen vóór de bestrijding der vervalsching van het veevoeder te noemen.

* * *

De tweede sectievergadering, die plaats greep, was over de ongevallenverzekering.

Na de vergadering over het pachtcontract was deze vergadering zeker de merkwaardigste van 't geheele congres.

Wij meenen hem nog te zien, dien kranigen Stichtschen boer, die met zijn boerenpet in de hand in 't debat zoo flink zijne meening over de ongevallenverzekering zeide, ook al bleek die meening eigenlijk onjuist.

Want waar onze geachte Stichtsche vriend VAN KLOOSTER verklaarde, dat 't eigenlijk beter ware voor den boerenstand maar geen ongevallenwet in 't leven te roepen, daar stond de heer JHR. DE WIJKERSLOOT DE WEERDESTEIJN uit Utrecht in zijn gedocumenteerde inleiding, zeer sterk tegenover deze redeneering.

De heer DE WIJKERSLOOTH wilde ongevallen-verzekering voor den landbouw geregeld zien in den geest van 't bekende rapport van den Ned. Boerenbond.

Wij zijn 't volkomen met dezen inleider eens, dat de zaak voor den landbouw totaal zou bedorven worden, als men de ongevallenwet voor den landbouw op dergelijke wijze zoude regelen als voor de industrie. Het gaat niet op, den landbouw op dezelfde lijn te stellen met de industrie.

En de miserie's met onze woningwet, waarbij men dezelfde fout beging, zijn daar om dit te bewijzen.

Ook wegens de groote kosten en de omslachtigheid in administratie bij de uitvoering der huidige ongevallenwet, is aansluiting van landbouw bij industrie af te raden.

De heer DE WIJKERSLOOTH was dan ook van meening, dat voor den landbouw van onderlinge verzekeringen en van provinciale ongevallenverzekeringen het meeste succes te wachten is, mits de groote posten weder bij eene centrale herverzekering herverzekerd worden.

Ten slotte bracht de inleider de bekende questie ter sprake in zake aansluiting der boerenverzekeringen bij de centrale Werkgevers-risico-bank. Hij wees deze aansluiting verre van zich af, vooral omdat deze bank eene neutrale instelling is, waarbij de Ned. Boerenbond niet past.

* * *

Op de derde afdeelingsvergadering werd gesproken over de landverhuizing. Pater v. d. ELSEN, die dit onderwerp op verdienstelijke wijze inleidde, had o.i. nòg beter gedaan, het te noemen »de landverhuizing naar Amerika,« want hij had het bijna uitsluitend over Amerika. Toen hem in 't debat er op gewezen werd, dat men toch ook moest denken aan de landverhuizing naar Duitschland, die voor den boer van grooter beteekenis is dan de landverhuizing naar Amerika, maakte de Eerwaarde inleider zich wel wat al te gemakkelijk van de zaak af, zoo zelfs, dat de goedige capucijner pater ILDEFONSUS uit Babberich min of meer over 't antwoord van pater v. d. ELSEN ontstemd bleek. Ondertusschen zeide pater ILDEFONSUS een waar woord met te verklaren, dat juist het drankmisbruik een der hoofdoorzaken is van den zedelijken en stoffelijken achteruitgang van velen onzer landverhuizers.

En waar in een andere sectievergadering deze ijverige Capucijn aankondigde, dat er weldra pogingen zullen aangewend worden tot de oprichting van een centraal bureau tot bescherming van Nederl. arbeiders in het buitenland, daar zal deze mededeeling zeker door het Katholiek Nederlandsch volk met instemming begroet zijn.

Na al hetgeen over zoo'n centraal bureau ook in dit blad reeds geschreven werd, zullen wij daarover verder kunnen zwijgen.

* * *

De laatste afdeelingsvergadering van den eersten congresdag ging over het arbeidscontract.

Op zeer duidelijke wijze werd de beteekenis van dit contract voor den landbouw door den heer A. J. OOSTDAM uit den Haag uiteengezet.

De heer OOSTDAM is een aangenaam spreker, die ondanks het droge onderwerp, de boeren van 't begin tot 't einde wist te boeien.

De moeilijkheden, die men zich ook in landbouwkringen bij de uitvoering van de wet op 't arbeidscontract voorstelt, blijken vaak overdreven te zijn, al moet worden toegegeven, dat er indertijd door de Regeering te weinig rekening gehouden is met 't request van den Ned. Boerenbond in zake het arbeidscontract.

Dit werd ook door den heer OOSTDAM toegegeven.

En toen hem er in 't debat op gewezen werd, dat hij niet van het collectieve arbeidscontract gesproken had, werd ook de waarde van dit contract voor den landbouw erkend.

Maar hier kwam 't congres voor eene eigenaardige moeilijkheid te staan. Eene moeilijkheid die ook door den inleider zelf werd ingezien.

Wij hadden namelijk de eer te vragen, hoe een collectief arbeidscontract onder de tegenwoordige boerenorganisatie mogelijk is?

Immers de wet op 't arbeidscontract zegt, dat een collectief arbeidscontract gesloten kan worden tusschen een of meer patroons of eene rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging van patroons of werkgevers eenerzijds en eene rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging van arbeiders anderzijds.

En nu zijn de boeren en de landarbeiders vereenigd in een zelfden bond.

De heer OOSTDAM zeide: »Dan zullen de boeren en de arbeiders afzonderlijk moeten vereenigd worden, maar dan komen wij voor moeilijkheden te staan.»

De voorzitter dezer afdeeling de heer DE WIJKERSLOOTH, die klaarblijkelijk de moeielijkheid inzag, waarin 't congres gebracht werd, wilde zich van de zaak afmaken met de opmerking, dat een collectief arbeidscontract voor den boerenstand van minder belang was.

Deze meening deelden wij volstrekt niet, we stelden ten slotte voor, dat de landarbeiders zich bij 't sluiten van een collectief arbeidscontract buiten den boerenbond om zouden vereenigen in eene vereeniging, die zich uitsluitend ten doel stelt, *het sluiten van een collectief arbeidscontract* maar dat zij overigens (omdat zij er eens ingebracht zijn) maar bij den boerenbond moesten blijven.

Het congres kon zich met dat voorstel vereenigen; en de heer DE WIJKERSLOOTH beloofde, dat de Ned. Boerenbond met dit voorstel zou rekening houden.

(Slot volgt). A. KELLENAERS JBZN.

NEGEN-URENDAG TER STADSDRUKKERIJ TE AMSTERDAM.

B. en W. hebben praeadvies uitgebracht op een voorstel van het Raadslid VLIEGEN, strekkende om met ingang van 1 Januari 1908 ter Stadsdrukkerij den 9-urendag in te voeren.

B. en W. zeggen:

Daar de heer VLIEGEN zich in zijn voorstel bepaalt tot de Stadsdrukkerij en dit voorstel voornamelijk motiveert met een beroep op de onhygiënische toestanden, waaronder de typografen moeten werken, kunnen de voor- en nadeelen, verbonden aan een algemeene invoering van den 9-urendag voor alle gemeente-werklieden, thans onbesproken blijven. De Raad heeft thans slechts te beslissen over deze vraag: of de bijzondere omstandigheden, waaronder de typografen arbeiden, van dien aard zijn, dat voor hen kortere arbeidsduur dan voor de gemeentewerklieden als regel geldt, gewenscht is.

Terwijl wij hieronder nog zullen terugkomen op de sterftecijfers, door den heer VLIEGEN in het debat gebracht, willen wij er allereerst op wijzen, dat de gezondheidstoestand der werklieden ter Stadsdrukkerij niet alleen niet slechter, doch zelfs gunstiger is dan in andere takken van gemeentedienst.

Terwijl toch in 1906 het gemiddelde aantal ziektedagen per hoofd bedroegd bij de politie 7.83, bij de brandweer 8.45, bedroeg het aan de Stadsdrukkerij slechts 2.44.

Dat dit cijfer voor 1906 niet abnormaal laag is, kan blijken uit de volgende cijfers:

In 1902 bedroeg aan de Stadsdrukkerij het gemiddeld aantal ziektedagen per hoofd 2.09, in 1903 2.65, in 1904 1.76, in 1905 3.89 in 1906 2.24.

Zijn deze cijfers dus reeds in tegenspraak met de meening, dat het typografenvak — ook onder de omstandigheden, waaronder het ter drukkerij wordt uitgeoefend — een nadeeligen invloed heeft op den gezondheidstoestand der werklieden, niet minder stellig is de verklaring van Dr. VAN WAYENBURG. Deze gemeente-arts, die met de controle bij ziekte van het personeel der Stadsdrukkerij belast is, heeft ons verklaard steeds naar de aanwezigheid van loodvergiftiging een speciaal onderzoek in te stellen, doch nimmer eenig daarop duidend verschijnsel te hebben gevonden. Evenmin heeft hij ooit bespeurd, dat de van de zetters gevorderde inspanning tot zenuwstoornissen aanleiding gaf.

Dit is dan ook geenszins te verwonderen.

Het gevaar voor loodvergiftiging, dat onder sommige omstandigheden voor de typografen bestaat, is namelijk in goed ingerichte drukkerijen, gelijk de Stadsdrukkerij, afdoende ondervangen. Immers deze omstandigheden kunnen volgens deskundigen slechts bestaan eenerzijds in het verblijf in een met looddeeltjes bezwangerde atmosfeer, anderzijds in de voortdurende aanraking van looden letters.

Het bestaan van eerstgenoemd gevaar wordt door anderen ontkend. Deze deskundigen meenen, dat het soortelijk gewicht van het lood veel te groot is, dan dat het in de atmosfeer kan blijven zweven. In ieder geval echter is dit gevaar, indien het bestaat, afdoende te bestrijden door voor een goede ventilatie en doelmatige reiniging der werklokalen zorg te dragen. De Stadsdrukkerij verkeert in dit opzicht in zeer voldoenden toestand. Ook voor de binders en linieerders is daarmede het mogelijke gedaan, want ook voor deze arbeiders wordt de slechte atmosfeer, waarin zij veelal werken, de voornaamste oorzaak van het hooger sterftecijfer geacht.

De andere gevaar-veroorzakende omstandigheid is het voortdurend hanteeren van looden letters en het werken met werktuigen, waaraan looddeelen kleven. Hierdoor blijven ook aan de vingers en handen der werklieden looddeelen achter en ontstaat het gevaar, dat deze bij het nuttigen van het medegebrachte brood in het lichaam worden opgenomen. Ook dit gevaar is te bezweren, indien de werklieden voor het gebruik van eetwaren de handen goed wasschen. Daartoe bestaat ter drukkerij volop gelegenheid, en daarvan wordt geregeld gebruik gemaakt.

Waarop wij echter vooral willen wijzen is, dat de juiste wijze om dit gevaar, voor zoover het bestaat, te bestrijden niet is verkorting van den arbeidsduur. De hygiënische inrichting der drukkerij en het gebruik van de geboden waschgelegenheid door de werklieden zijn de eenige maatregelen, waardoor het gevaar voor loodvergiftiging kan worden bezworen. Op de Stadsdrukkerij is de hygiënische inrichting zeer goed — een der best ingerichte drukkerijen werd zij door een deskundige genoemd — en geconstateerd kan worden, dat ook de werklieden, door trouw gebruik te maken van de aanwezige waschgelegenheid, het belang van groote zindelijkheid toonen te beseffen.

Wij mogen dus constateeren: 1o. dat de gezondheidstoestand van de werklieden der drukkerij gunstig is; 2o. dat dit ook niet kan verwonderen, gezien de goede inrichting van het gebouw en de zorg voor de hygiëne door de werklieden zelf gedragen; 3o. dat de gevaren voor de gezondheid der werklieden, indien zij dan ter drukkerij mogen geacht worden nog te bestaan, in ieder geval niet verminderen door verkorting met één uur van den normalen arbeidsduur. Bovendien echter moeten wij er nog eens met nadruk op wijzen, dat op het oogenblik invoering van den 9-urendag wegens plaatsgebrek zelfs onmogelijk zou zijn. Werd de arbeidsdag normaal op 9 uur gesteld, dan zou, daar het niet mogelijk is meer werklieden te werk te stellen, toch in den regel 10 uur moeten worden gewerkt. Het eenige verschil met den tegenwoordigen toestand zou dan zijn, dat de betaling voor overwerk een uur vroeger aanving.

De heer Vliegen beweert wel is waar het tegendeel, doch zonder voldoenden grond.

Wilde men toch, gelijk de heer Vliegen aan de hand doet, in de zetterij meer zetbokken plaatsen, dan zou een gedeelte der zetters met den rug naar het licht moeten staan en bij kunstlicht hun arbeid moeten verrichten.

Dat dit juist bij een arbeid, die nauwkeurig toezien vereischt, weinig in overeenstemming zou zijn met de eischen der hygiene, behoeft wel geen betoog.

Ten aanzien van de drukkerij meent de heer Vliegen, dat zeer voldoende ruimte te verkrijgen ware, indien een paar, volgens hem, verouderde machines door nieuwe werden vervangen. Deze meening kunnen wij niet onderschrijven. De persen, waarop de heer Vliegen doelt, zijn oud doch geenszins verouderd. Terwijl dan ook in de laatste jaren gaandeweg al het verouderde materieel is vernieuwd, bestond tot dusverre geen aanleiding ook deze persen door nieuwe te vervangen. En moet tot aanschaffing van nieuwe machines worden overgegaan, dan ware het toch nog oneconomisch deze werktuigen door Amerikaansche snelpersen te vervangen, daar deze laatste machines wel tweemaal zooveel arbeid verrichten als de tegenwoordige persen, doch alleen met voordeel te gebruiken zijn bij groote oplagen, die ter Stadsdrukkerij zelden voorkomen.

Wat de binderij betreft, geeft ook de heer Vliegen het gebrek aan plaatsruimte toe. Ook hier ware echter, naar zijne meenlng, door aanschaffing van meer machines een betere toestand te verkrijgen.

Hoewel wij door het uittrekken van een post op de begrooting van 1908 tot het aanschaffen van een naai- en een vouwmachine meenen getoond te hebben het oog gevestigd te houden op verbeteringen, die door uitbreiding van het materieel in de binderij zijn te verkrijgen, kunnen wij toch niet nagaan, op welke machines de heer Vliegen het oog heeft. Voorloopig meenen wij dus ook in dit opzicht onze meening ten volle kunnen handhaven.

Voorts vestigen wij naar aanleiding van de door den heer Vliegen overgelegde lijst van drukkerijen waar de 9-urendag reeds is ingevoerd, er uwe aandacht op, dat dit alle drukkerijen zijn, die met een betrekkelijk gering personeel arbeiden. Van de 2500 beoefenaars der graphische vakken, hier ter stede gevestigd, zijn er slechts ongeveer 250 bij genoemde firma's werkzaam. Onder de grootere drukkerijen is er geen, waar de 9-urendag is ingevoerd.

Ten slotte wijden B. en W. een korte bespreking aan de sterftecijfers van de typografen in het algemeen, door den heer Vliegen ook in debat gebracht. B. en W. geven cijfers ontleend aan de Bijdragen tot de Statistiek, maar wijzen er op, dat deze cijfers zeer onbetrouwbaar zijn. Zij zeggen dan:

De wijze toch, waarop de gegevens worden verzameld, die aan deze statistiek ten grondslag liggen, is zeer onvolkomen. Door alle deskundigen op dit gebied wordt dit erkend en in de publicaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek wordt dan ook steeds tot groote omzichtigheid bij het gebruik dezer cijfers gemaand.

Bovendien is er nog een andere reden, waarom uit deze statistiek voor het drukkers- en bindersbedrijf geen conclusie kan worden getrokken.

De meening is toch zeer verbreid, dat het typografenvak geen groote krachtsinspanning vordert. Het wordt daarom vaak gekozen door personen, die voor andere vakken de noodige lichaamskracht missen. Daar deze personen een abnormaal geringen weerstand kunnen bieden, zal reeds uit algemeene oorzaken het sterftecijfer onder hen boven het gemiddelde zijn. Daarnevens zullen zij echter ook minder weerstand kunnen bieden aan de bijzondere gevaren, welke aan het beroep verbonden zijn, en zullen zij daarvan spoediger het slachtoffer worden, dan met personen van gemiddelde lichaamskracht en gemiddelden weerstand het geval zou zijn.

De zaak ligt dus niet zoo, dat de toestanden in het typografenvak zooveel slechter zijn, dan in andere bedrijven, doch het typografenvak trekt een groot aantal zwakke individuen tot zich, die in andere vakken even snel of sneller zouden zijn gestorven.

Juist dit verschijnsel echter kan zich aan de Stadsdrukkerij niet in gelijke mate voordoen ten gevolge van de keuring, waaraan alle werklieden vóór hun indiensttreding worden onderworpen. Daarom mag speciaal voor de Stadsdrukkerij uit bovenstaande cijfers geen conclusie worden getrokken.

Op grond van het bovenstaande komen wij tot de conclusie, dat in de hygiënische toestanden ter Stadsdrukkerij geene aanleiding gelegen is, om, terwijl voor de overige gemeentewerklieden de 10-urendag als de normale is aangenomen, voor deze instelling eene uitzondering te maken en aldaar een korteren arbeidsduur in te voeren, terwijl buitendien daartegen voorshands overwegende practische bezwaren bestaan. Wij hebben derhalve de eer uwe vergadering te adviseeren tot verwerping van het voorstel van den heer Vliegen.

UIT BOEKEN.

MAXIMUM-ARBEIDSDAG. [1])

I. *Begrip en soorten.*

Onder maximum-arbeidsdag verstaat men de wettelijke beperking van den dagelijkschen arbeidsduur tot een maximum aantal uren voor de afhankelijke, in een arbeids- of dienstverhouding staande personen. Twee dingen behooren hier tot het

[1]) Biermer, *Wörterbuch der Volkswirtschaft* X—XI. blz. 478.

wezen der zaak, vooreerst, dat de bepaling beruste op wettelijke basis en vervolgens, dat hare strekking zij: bescherming der arbeiders. De maximum-arbeidsdag, zooals hier bedoeld, is dus in beginsel verschillend van die beperkingen van den arbeidsduur, zooals die als eischen worden gesteld in de programma's der arbeiders-partijen en organisaties en die door gemeenschappelijk optreden van de belanghebbenden, maar door vrije overeenkomst, dus zonder wettelijken dwang, moeten verkregen worden. Hiertoe behoort b.v. de zoogenaamde acht-uren-beweging. Hier is de strekking behalve die van arbeiders-bescherming, evenzeer eene van loonpolitiek. De hierbedoelde maximum-arbeidsdag is verder ook verschillend van den zoogenaamden normalen arbeidsdag, als bedoeld door RODBERTUS en andere socialisten. Volgens dezen wordt wel de bepaling van den arbeidsduur door den Staat, dus door de wet, verlangd, maar overeenkomstig den gewichtigen eisch, die »aan een ieder arbeid toekent naar gelang van zijn arbeidskracht en genot in overeenstemming met zijne redelijke behoeften". Bij dezen normalen arbeidsdag treedt het hygienische element en dat der arbeidersbescherming op den achtergrond, terwijl in hoofdzaak hervorming der loontoestanden beoogd wordt. Het loon moet een rechtvaardig loon zijn en eene werkelijke vergoeding voor den binnen den normalen tijd verrichten arbeid. De normale arbeidsdag van RODBERTUS is ook daardoor onderscheiden van dien, zooals onze sociaal-democraten hem verlangen, dat hij niet een voor alle arbeiders gelijken arbeidsduur moet zijn, maar trapsgewijze opklimmend naar gelang van de intensiteit en de eigenaardigheid van ieder werk afzonderlijk. RODBERTUS wil de hoeveelheid arbeid, die een gemiddelde arbeider met gemiddelde vaardigheid en vlijt gedurende een arbeidsdag kan verrichten, als grondslag nemen voor zijn hervormingsplan, en daarvan tevens het loon doen afhangen. Brengt de arbeider op den vollen normalen dag slechts een deel van het normale dagwerk tot stand, dan ontvangt hij zooveel loon minder; van den anderen kant komt hem voor meerdere arbeidsverrichting een extra vergoeding toe. Men ziet, dat dit plan een ingewikkeld werktuig in den socialistischen dwangstaat veronderstelt, en geheel buiten het bereik van de tegenwoordige sociale problemen valt.

In de dagelijksche spreektaal worden de uitdrukkingen »maximum-arbeidsdag" en »normale arbeidsdag" geregeld door elkaar gebruikt. Zoo hebben onze sociaal-democraten, bij 't doen van voorstellen tot 't invoeren van den normalen arbeidsdag van 9, resp. 8 uren, in den Duitschen Rijksdag, nooit den normalen arbeidstijd, in verband met een »rechtvaardig" normaalloon, op 't oog gehad, maar slechts een maximum arbeidsdag, d. w. z. de wettelijke vaststelling van een uitersten grens voor den dagelijks toe te laten arbeidstijd. Dit blijkt duidelijk uit de nadere bepaling, welke zij in de novelle op de »*Gewerbeordnung*" wilden invoegen, en die luidt: »aan de vrije afspraak der contracteerende partijen wordt overgelaten, kortere arbeidsovereenkomsten te sluiten."

Gelijk reeds gezegd werd, is de maximum-arbeidsdag in dezen en in den door ons bedoelden zin een maatregel van arbeidersbescherming, die noodzakelijk is uit 't oogpunt van zedelijkheid, gezondheid en volksopvoeding, op soortgelijke wijze als de bescherming van de arbeidsrust met hare onderverdeelingen in rusttijden overdag, nachtrust, een rust op feestdagen (Zondagsrust), door 't verbod van een bovenmatigen arbeidsduur, de lichaamskracht en gezondheid der arbeidende klasse wil in stand houden en voor hun maatschappelijk welzijn zorgen en het verhoogen. De maximum-arbeidsdag kan voor alle loonarbeiders eener geheele natie worden vastgesteld; ook internationale, volkenrechtelijk gewaarborgde overeenkomsten van dezen aard zijn denkbaar en dikwijls geëischt. De duur van den arbeidstijd kan echter ook slechts voor afzonderlijke bedrijven aan een grens gebonden worden, of ook slechts voor afzonderlijke soorten van arbeiders, die een bijzondere bescherming noodig hebben (jeugdige personen en vrouwen), onverschillig in welk bedrijf zij werkzaam zijn. Ten stotte kunnen deze beide gecombineerd worden. Veelal heeft men van een maximum-arbeidsdag in den engsten en eigenlijken zin gesproken, wanneer de bescherming van den arbeidstijd is uitgebreid tot alle volwassenen, die in fabrieken of soortgelijke bedrijven werkzaam zijn. Dezen vorm van de wettelijke bescherming van den arbeidstijd noemt men ook wel »fabrieksarbeidsdag.»

II. *Beoordeeling van den maximum-arbeidsdag uit staathuishoudkundig en sociaal-politiek oogpunt.*

De sociaalpolitieke ontwikkeling der Kultuur- en industriestaten is in de laatste tientallen van jaren overal in 't bijzonder gekenmerkt door twee feitenreeksen, namelijk vooreerst door georganiseerden strijd der arbeidersklasse ten gunste van de verbetering hunner maatschappelijke positie, vervolgens door eene, uit particulier initiatief geboren staatsbemoeiing en wel ten aanzien van eene wettelijke bescherming der arbeidende klassen. De Staat en de maatschappij willen in beginsel geen directen invloed uitoefenen op het arbeidsloon. De loonpolitiek laten zij over aan degenen die er bij betrokken zijn. Zij bemoeien zich echter wel mèt de zelfstandige pogingen der arbeiders tot het verkrijgen van betere hygiënische toestanden, en met de regeling, d. w. z. gedwongen verkorting van den arbeidsduur. Ook in die landen, waar men, dank zij eene vrije ontwikkeling van de wetgeving op het vereenigingswezen, gewoon was aan de georganiseerde arbeidersklasse zelf de verbetering van hunnen socialen toestand door eigen kracht over te laten, kon men niet buiten eene subsidiaire wetgeving tot bescherming van fabrieksarbeiders.

In die Staten echter, waar de geschiedkundige ontwikkeling er steeds weer toe leidde om vast te houden aan het idee, dat de zorg voor de volkswelvaart behoorde tot de taak van het van staatswege gedwongen vereenigingswezen, kwamen geheel van zelf veelomvattende en diep ingrijpende doeleinden van de sociale wetgeving aan de orde. In dit opzicht is langzamerhand de eene Staat den anderen gevolgd, hiertoe gedwongen door de macht der feiten en onder den invloed van de bij alle deelen der natie vermeerderde sociaal-economische kennis. De wetgever zelf nam hier de eigenlijke hervorming ter hand. Hiermede ging gepaard de opmerkelijke verandering van de sociaal-economische opvattingen der wetenschappelijke kopstukken. Op geen gebied was dit duidelijker merkbaar, dan op dat van de verkorting van den arbeidsduur. Terwijl men vroeger zoowel in de praktijk als in de theorie aannam dat elke verkorting van arbeidsduur, wanneer overigens de productiefactoren dezelfde bleven, noodzakelijk een vermindering van arbeidsvermogen en daardoor ook van arbeidsloon moest tengevolge hebben, weten wij tegenwoordig, dat deze stelling slechts zeer voorwaardelijk juist is. Talrijke nauwkeurige waarnemingen hebben bewezen, dat bij eene matige, niet te plotselinge vermindering van arbeidsduur, vooral wanneer deze tot dan bijzonder lang en inspannend was, de intensiteit van het arbeidsvermogen zoodanig kan toenemen, dat niet slechts evenveel, maar dikwijls meer arbeid kan verricht worden. Gelijk van zelf spreekt geldt dit, zooals in het artikel over «arbeidsduur» (zie *Kath. Soc. Weekbl.* van 5 October 1907, blz. 460) is uiteengezet, slechts binnen bepaalde, niet al te ruime grenzen. Maar binnen deze grenzen is eene verkorting van arbeidsduur dan ook bepaald mogelijk zonder bedenkelijke gevolgen voor de vorming van het loon. Hoe ver men hierin kan gaan, is a priori in 't geheel niet vast te stellen. De in aanmerking komende verhoudingen zijn naar gelang van het technische proces, de hoedanigheden van de arbeiders en den duur van den arbeidstijd zooals die tot dan toe was, veel te uiteenloopend, dan dat men een ook slechts eenigszins algemeen geldenden regel

zou kunnen opstellen. Zoo heeft de ervaring geleerd, dat vooral in bedrijven met eene primitieve wijze van werken, slechts dan evenwicht kan verkregen worden, wanneer men tegelijk met de verkorting van den arbeidsduur overgaat tot 't in gebruik nemen van betere machinale werktuigen, waardoor arbeid bespaard wordt. Dikwijls heeft men aangetoond, dat verkorting van den arbeidsdag langs dezen weg op eene voor alle belanghebbenden weldadige wijze, geleid heeft tot eene verbetering van de techniek in het bedrijf. En inderdaad eischen samengestelde machinerieën een nauwkeurig en met overleg werken, eene zaakkundige en omzichtige behandeling. Hieruit kan men het verschijnsel verklaren, dat de arbeidsduur het best in die industriën zonder nadeel voor de productie kan verkort worden, waar de meerderheid der arbeiders intelligent zijn en kennis bezitten. Daarmee is het volmaakt te rijmen, dat de arbeiders in andere industrieën en bedrijven, waar minder ontwikkelde arbeidskrachten worden gebruikt, niet zoo bijzonder gesteld zijn op verkorting van arbeidsduur omdat zij met juist instinct vreezen òf wel vermindering van hun inkomen — dit is vooral daar waar stukloon gebruikelijk is — òf wel zich er door bedreigd zien, dat zij zullen vervangen worden door arbeiders met meer kennis. Zelfs in Engeland met zijne technisch zoo hoog staande industrie en met zijne bezadigde taaie en elastische arbeidersklasse kan men nu en dan dergelijke stemmingen opmerken; vooral de arbeiders met minder kennis hebben weinig sympathie voor eene nog verdere verkorting van den arbeidsduur. In elk geval is bij verkorting van arbeidsduur eene geleidelijke aanpassing en oefening noodig, wanneer de arbeiders in minder uren werkelijk eene grooter arbeidskracht moeten ontwikkelen. Bovendien is het niet volmaakt zeker of de verhooging van arbeidsvermogen in korteren tijd geheel zonder gevaar voor de gezondheid kan plaats hebben; de meest bekwame en werkkrachtige arbeiders zullen de grootere inspanning hunner krachten beter kunnen verdragen dan de anderen. En zoo kan een gedwongen verkorting van arbeidsduur het uit sociaal oogpunt geenszins wenschelijke gevolg hebben, dat de bedrijven met de meeste draagkracht en de arbeiders met de grootste werkkracht toch op gelijke hoogte zullen blijven, terwijl minder draagkrachtige ondernemingen en zwakkere arbeiders het onderspit zullen delven.

Het lijdt geen twijfel, dat men, in aanmerking nemende de nationale verscheidenheid van arbeidsvermogen en productievoorwaarden, bij de regeling van den arbeidsduur ook rekening moet houden met de geschiktheid van de industrie om op de wereldmarkt te kunnen mededingen. Zoolang eene internationale hervorming geen kans op slagen heeft — en dit is reeds met 't oog op de belangrijke nationale verschillen zoo goed als zeker — is elke gedwongen en mechanische verkorting van arbeidsduur door den Staat met belangrijke gevaren voor de volkshuishouding verbonden. Engeland was, dank zij de verrassende resultaten van de georganiseerde arbeidersklasse op dit gebied, eenigen tijd goed op weg om de geschiktheid tot concurreeren van zijne industrieën ernstig in gevaar te brengen. In elk geval wordt de beweging daar nog uitgevochten door de belanghebbende vereenigingen, binnen de grenzen van hetgeen mettertijd bereikbaar is, en het wijselijk vermijdend daarbij verder te gaan, dan hetgeen met de markt in overeenstemming was. Veel bedenkelijker is het, wanneer de Staat met geweld ingrijpt. Dit nu doet hij, wanneer hij één enkelen algemeen geldenden maximum-arbeidsdag voorschrijft. Het zwaartepunt van de zaak ligt niet in den duur zelf, maar in een duur die naar gelang van den aard van ieder bedrijf moet worden vastgesteld. Het is een feit, dat er bedrijven zijn, waarin nu reeds zonder wettelijke inmenging als regel 8 of 9 uren gewerkt wordt, en er zijn ook bedrijven waarbij het, overeenkomstig den aard van het werk, volstrekt geen bovenmatige inspanning vereischt om er 10 of zelfs 11 uren in werkzaam te zijn. Deze beide feiten toonen duidelijk aan, dat er slechts sprake kan zijn van een maximum-arbeidsdag, die naar gelang van den aard der bedrijven bepaald wordt, of liever nog van verschillende maximum-arbeidstijden voor verschillende bedrijven en jaargetijden. Eene dergelijke trapsgewijze begrenzing is intusschen, langs wetgevenden weg, zoo goed als onmogelijk. 't Is hier echter wel mogelijk om, met inachtneming van de omstandigheden, bij wege van verordeningen regelingen voor afzonderlijke bedrijfstakken voor te schrijven. Min of meer hebben alle Staten, die op zijn minst een uiterste grens hebben bepaald, waarboven in 't algemeen niet mag gewerkt worden, dit moeten ondervinden. Van den eenen kant moesten zij de uiterste grens zoo ruim maken, dat verschillende bedrijven er in 't geheel niet door getroffen werden, van den anderen kant moesten in geval van een gunstige markt en van eene groote menigte bestellingen, zoowel in 't belang van de ondernemers als van de arbeiders, talrijke toestemmingen tot 't verrichten van overwerk gegeven worden. Hierdoor werd op het systeem van den maximum-arbeidsdag tijdelijk een groote inbreuk gemaakt, en veelal wordt er over geklaagd, dat er al te ruimschoots gebruik gemaakt wordt van de toegeeflijkheid van de wet en de overheid.

Er is reeds op gewezen, dat velen met den eisch van een maximum-arbeidsdag, behalve beschermings-politiek, ook loon- en algemeene sociale politiek beoogen. De socialistische arbeiderskringen en ook verscheiden theoretici brengen de marxistische leer van het «reserveleger" er mee in verband. De vraag of inderdaad bij korteren arbeidersduur het arbeidsvermogen hetzelfde blijft, komt daarbij niet ter sprake. Of wel, zegt men, de productie blijft dezelfde, en dan verliest noch de ondernemer noch de arbeider er bij, òf wel het productievermogen wordt geringer en dan moeten er, om de gapingen aan te vullen, zooveel meer nieuwe, tot nu toe ongebruikte arbeidskrachten (het »reserveleger") worden aangenomen, d. w. z. het aanbod van arbeid wordt geringer, de vraag naar arbeid grooter en deze wisselwerking compenseert de dreigende loonsvermindering. Dus zoowel door de algemeenheid als door de kortheid van één algemeenen maximum-arbeidsdag moet een kunstmatige vermindering van aanbod van arbeid en ten gevolge daarvan eene werking ten gunste van het loon bereikt worden. Dit plan is eene utopie en in zijne consequenties niets minder dan socialistisch. Bij verkorting van arbeidsduur zou inderdaad het arbeidsvermogen hetzelfde kunnen blijven — maar slechts indien alle bedrijven met minder productievermogen op een en hetzelfde gebied, wat dit productievermogen betreft tot gelijke hoogte als de krachtiger bedrijven werden opgevoerd. Dit is eene mogelijkheid, maar zij wordt ook door 't invoeren van een wettelijken maximum-arbeidsdag nog geenszins werkelijkheid; hiertoe zouden bijzondere organisatievormen van bedrijven en van maatschappelijken aard vereischt worden, die wij tot heden nog niet hebben. Te recht is er, in aansluiting aan de ervaringen die Amerika en Groot-Brittannië met 't verkorten van den arbeidsduur in fabrieken hebben opgedaan, op gewezen, dat er bij verkorting van den arbeidsduur steeds moet worden nagegaan of zij de productie vermindert, gelijk laat of verhoogt. Daar de beantwoording verschillend uitvalt naar gelang van de gesteldheid der industrie, kan in elk geval met eene algemeene op alle industrieën toepasselijke wetgeving ternauwernood iets bereikt worden wat regelmatige werking heeft. Een zelfde verkorting van arbeidsduur heeft zoowel in verschillende bedrijven als in verschillende landen eene geheel verschillende uitwerking.

Men vergist zich ook, wanneer men meent, dat het kapitaal machteloos is tegenover de gedwongen invoering van korteren arbeidsduur. Want ook het kapitaal kan ongebruikt blijven, naar

elders verplaatst worden, door coalitie de prijzen opdrijven en daardoor de vermeerderde koopkracht der verhoogde loonen weer te niet doen, of ook eenvoudig bijwijze van strijdmiddel trachten te beletten, dat er meer arbeiders werk vinden, dan tot nu toe 't geval was. Maar zelfs dan, wanneer de ondernemers hebben besloten, om voor goed rekening te houden met een korteren arbeidsduur, is het twijfelachtig of zij hunne toevlucht moeten nemen tot het industrieele »reserveleger.» Zij zullen onder omstandigheden arbeiders nemen uit het landbouwbedrijf, en aldus de landbouwcrisis nog verscherpen. In elk geval zal het kapitaal zijn uiterste best doen, om door meer voortdurend bezighouden van den arbeider, door scherper toezicht en door verbeterde en meerdere machines, in korten tijd meer te produceeren dan tot nu toe. Eene eventueele loonsverlaging echter, tengevolge van verminderde productiviteit van den nationalen arbeid, zou het industrieele reserveleger van werkloozen niet kleiner, maar grooter maken. Bij vermindering der nationale productie zou ook de consumptie verminderen, en dat wel op de eerste plaats de consumptie van niet noodzakelijke artikelen, waarnaar de vraag vermindert, omdat zij te duur geworden zijn. Door deze vermindering van consumptie zouden de arbeiders, die werkzaam zijn bij de productie van dergelijke niet noodzakelijke artikelen, bedreigd worden. Er zou nu eene menigte arbeiders ontstaan, die het industrieele reserveleger noodzakelijk moest doen aangroeien en hiermede zijn alle gegevens aanwezig voor een foutieve cirkel-redeneering.

Het meest doelmatig is, dat de Staat de regeling van den arbeidsduur in eersten aanleg overlaat aan de werkzaamheid van de organisaties der personen, die er belang bij hebben. Op de tweede plaats kan hij door middel van verordeningen een verbod vaststellen voor de takken, waarin nog een bovenmatig lange arbeidsduur regel is. Na grondig onderzoek van de omstandigheden, die hiervoor van belang zijn, kan hij eene reeks speciale maxima vaststellen en hij behoeft zich hierbij geenszins tot de fabrieks-industrie te beperken. Deze regel heeft natuurlijk slechts betrekking op den arbeid van volwassen personen. Beperkende bepalingen betreffende den arbeidsduur van jeugdige arbeiders en vrouwen moeten uit geheel andere gezichtspunten beoordeeld worden. Van het standpunt der zedelijkheid en der volks-opvoeding wordt hier een krachtdadig ingrijpen door de wetgeving en een scherpe contrôle van de met toezicht belaste organen, onvermijdelijk. Tegenover hoogere gezichtspunten moet hier minder rekening gehouden worden met de productie en het loon bij die arbeidersklassen, die bescherming behoeven en genieten. [1])

III. *Wetgeving in verschillende landen.*

In *Duitschland* bestaat geen algemeene maximum-arbeidsdag voor volwassen personen. Bij de beraadslagingen over de op 1 Juni 1891 wet geworden wijziging van de »Gewerbe-ordnung", dienden de sociaal-democraten een amendement in, volgens hetwelk de 10-urendag voor fabrieken wettelijk kan worden vastgesteld. Vanaf 't jaar 1894 zou de 9-urendag en van 1898 af de 8-urendag hiervoor in de plaats komen. Van conservatieve zijde stelde men een maximum-arbeidsdag van 11 uren voor de textielindustrie voor. Beide amendementen werden verworpen. De wet bepaalde echter, dat voor alle fabrieksarbeidsters beneden 16 jaar een maximum-arbeidsdag van 11 uren zou gelden. 't Is zeer waarschijnlijk, dat hij binnenkort tot 10 uren zal verminderd worden. Daarnaast werden beschermende bepalingen met betrekking tot den arbeidsduur gesteld voor kinderen en jeugdige personen, bepalingen, hetzij ter verzekering van pauzen gedurende den arbeid, hetzij ter regeling van den arbeidsduur, hetzij ter afschaffing of beperking van den nachtarbeid. De voornaamste bepaling van de gewijzigde »Gewerbeordnung" is die van § 120 e Abs. 3, die den Bondsraad de bevoegdheid geeft om voor die bedrijven, waarin de gezondheid der arbeiders benadeeld wordt door den bovenmatig langen duur van den arbeidstijd, den duur, het begin en het einde van den dagelijks veroorloofden arbeidstijd voor te schrijven en de tot handhaving van deze voorschriften noodzakelijke verordeningen te geven. Naar aanleiding van deze bepalingen is in 1896 de — in den beginne door de belanghebbenden heftig bestreden — regeling betreffende den maximum-arbeidsnacht in de bakkerijen en aanverwante bedrijven tot stand gekomen.

Andere regelingen van den Bondsraad hebben betrekking op de kleeder- en ondergoederen-confectie, mijnwerkers, graanmolens, hôtel- en restauratiewezen, enz. Over het onderzoek van de met toezicht op de bedrijven belaste ambtenaren en van hunne voorstellen betreffende een aan de eischen der gezondheid beantwoordenden maximum-arbeidsdag, is reeds gehandeld in het artikel over »arbeidsduur" (zie *Kath. Soc. Weekblad* van 12 Oct. blz. 470).

In *Oostenrijk* is de maximum-arbeidsdag van 11 uren ingevoerd voor fabrieken (1885) en voor bouwondernemingen en staats-bouwwerken der spoorwegen (1902). Voor de kolenmijnen is in 1901 de duur van het dienstverband, voor personen binnen de mijnen werkzaam, beperkt tot 9 uren. Voor de overige mijnen geldt vanaf 1884, dat hoogstens een dienstverband van 12 uren en een werkelijke arbeidstijd van 10 uren geoorloofd is. In *Frankrijk* was in 1892 bepaald, dat de werkelijke arbeidstijd van personen van 16 tot 18 jaar niet meer dan 60 uren in de week en de arbeidstijd voor deze personen en voor arbeidsters niet meer dan 11 uur per dag mocht bedragen. Uit een rapport van de Office du Travail bleek, dat er tusschen 1890 en 1900 in de private ondernemingen op de 1000 arbeidsdagen 215 langer duurden dan 11 uren, 180 korter dan 9, 296 tusschen 9 en 10 en 309 tusschen 10 en 11 uren. Hinderlijk was het verschil in arbeidsduur voor jeugdige personen (beneden 18 jaar) en vrouwen, hetgeen in de praktijk leidde tot talrijke overtredingen van de voor deze personen geldende beschermende bepalingen. In 1900 werd hieraan een einde gemaakt, toen, na eene overgangs-periode de arbeidsduur voor jeugdige personen en vrouwen algemeen op 10 uren gesteld, en dit maximum tegelijkertijd toepasselijk verklaard werd op mannen, die met bovengemelde personen in hetzelfde bedrijf werkzaam waren. Sinds 1904 bestaat de 10-urendag. Hij is van toepassing op meer dan de helft van alle bedrijven en op bijna 40 pCt. van alle industrie-arbeiders. Deze wet omvat ook de klein-industrie. Zij is niet zonder hindernissen, maar over 't algemeen toch met goed gevolg gehandhaafd. Voor de fransche mijnwerkers werd in 1905 de maximum-arbeidstijd van 9 uren voorgeschreven, die na twee jaren door een maximum-arbeidstijd van 8½ uur en vervolgens na nog 2 jaren door een van 8 uren zou vervangen worden. In *Zwitserland* is reeds sinds 1877 de maximum-arbeidsdag van 11 uren ingevoerd voor fabrieken, in 1903 is de arbeid op Zaterdag echter verkort tot 9 uren, met sluitingsuur om 5 uur. In *Rusland* is bij wet van 1897 de dagelijksche arbeidsduur in fabrieken, smeltovens en mijnen bepaald op 11½ uur, vóór Zon- en feestdagen op 10 en de nachtarbeid ook op 10 uur als maximum. De *Zweedsche* wetgeving gelijkt vrijwel de Duitsche. In *Noord-Amerika* hebben eenige staten een zoogenaamden wettelijken arbeidsdag van 10, resp. 8 uren, hetzij voor alle arbeiders of slechts voor die in bepaalde fabrieken. Maar deze beschermende bepalingen gelden slechts dan, wanneer niet bij overeenkomst een langere arbeidstijd is bepaald. Sinds 1892 is de maximum-arbeidsdag van 8 uren voor de arbei-

[1]) Het komt ons voor, dat de in deze § gevoerde redeneering niet steekhoudend is tegenover den eisch van den wettelijken tienurendag, welke ons volkomen gerechtvaardigd voorkomt.

ders in publieke bedrijven ingevoerd. *Groot-Brittannië* heeft, gelijk bekend is, de oudste wetgeving tot bescherming van arbeiders, maar geen maximum-arbeidsdag. De vroegere wetgeving van 1878 voor fabrieken en werkplaatsen is met de aanvullingswetten van 1883, 1889 en 1891 en met de wet van 1895 opnieuw in één wetboek verschenen.

De voornaamste bepaling geldt de textielfabrieken, die op Zaterdag om 12 uur moeten gesloten zijn. Twee en een half millioen arbeiders kregen op deze wijze den vrijen Zaterdagmiddag, terwijl in de overige fabrieken de gewoonte het reeds van te voren tot regel gemaakt had. Engeland is ook zonder omvangrijke wettelijke medewerking tot bevredigende toestanden gekomen. Bovenmatig lange arbeidsduur komt nog slechts voor bij de middelen van verkeer, het handwerk en de huisindustrie. In *Zuid-Australië, Nieuw-Zeeland* en *Victoria* bestaat de 8-urendag. In *Queensland* is door een verordening de arbeidsduur van arbeiders in de werkplaatsen der Staats-spoorwegen bepaald op 48 uren in de week. In *Oost-Indië* is in de textielfabrieken door een fabriekswet de arbeidsduur van 11 uren ingevoerd en aan de mannen is gedurende dezen tijd een pauze van $^1/_2$ uur verzekerd.

Sedert 't internationale socialistencongres in Parijs (1889) en de internationale bijeenkomst tot bescherming der arbeiders in Zürich (1897) is de beweging voor de algemeene verkorting van den arbeidsduur levendig in gang gebleven. Het door theoretici en politici druk bezochte congres te Zürich verlangt van de regeeringen, »bij den tegenwoordigen stand der wetgeving en, nadat in alle mogelijke bedrijven en landen met de verkorting van arbeidsduur tot 9 en 8 uren, de beste ervaringen zijn opgedaan, dat op den 8-urendag het oog moet gericht zijn als op een doel, dat dient nagestreefd te worden. Waar de overgang tot den 8-urendag nog niet mogelijk blijkt, moet men trachten hem met de verbetering van de techniek en door 't invoeren van een maximum-arbeidsdag die hem zoo dicht mogelijk nabij komt, te verkrijgen. De wetgeving moet daar, waar niet heel bijzondere omstandigheden een anderen weg voorschrijven, voor alle industrieën denzelfden maximalen arbeidsduur vaststellen. Voor zoover de wetgeving uitzonderingen op den regel van den maximum-arbeidsdag toelaat, moeten de voorwaarden hiervoor in de wet zelf nauwkeurig bepaald en de geoorloofde maximum-duur van overwerk per dag en per jaar vastgesteld worden. T.

KATHOLIEKE SOCIALE ACTIE.

K. S. A. EN VOORHOEDE.

In de jongste aflevering van de *Mededeelingen van het Centraal Bureau van de R. S. A.* treffen wij onder bovenstaanden titel het navolgende aan:

In sommige katholieke bladen is, bij besprekingen, aan het nieuwe, door *Futura* uitgegeven, weekblad *De Voorhoede* gewijd, herhaaldelijk ook de *Katholieke Sociale Actie* genoemd.

Tweeërlei grief troffen wij daarbij aan: 1°. dat er verwarring zou in de hand gewerkt worden tusschen *K. S. A.* en *Futura*, — en 2°. dat de organen van de *K. S. A.* zich door *Fntura* zouden laten misbruiken om propaganda voor *De Voorhoede* te maken.

Beide grieven zijn geheel ongegrond.

Dat er hetzij door de *K. S. A.*, hetzij door *Futura* verwarring zou in de hand gewerkt worden, is beslist onwaar.

Meermalen, na de oprichting van het Centraal Bureau van de *K. S. A.*, is er in de *Mededeelingen* met nadruk op gewezen, dat de Uitgeversvennootschap *Futura*, evenals de Maatschappij *De Kath. Illustratie*, niets met de K. S. A. had uit te staan, doch dat beide, als particuliere ondernemingen, geheel van haar onafhankelijk waren.

En ook *Futura* deed alles om deze verwarring te voorkomen, immers in 't eerste nummer van *De Voorhoede* werd het uitdrukkelijk verklaard:

»*De Voorhoede* is niet een uitgave van *K. S. A.*, doch van »de Uitgeversvennootschap *Futura*... De *K. S. A.* draagt dus »niet de minste verantwoordelijkheid, noch voor de uitgave, »noch voor den inhoud van *de Voorhoede*."

Dat deze verklaring aan duidelijkheid niets te wenschen overlaat, blijkt wel uit 't feit, dat, toen *De Voorhoede* mededeelde, 6 Oct. l.l., dat zij reeds 10.000 abonné's had, van deze allen niet een zich bij het Centraal Bureau van de *K. S. A.* had opgegeven.

Blijkbaar bestaat de verwarring, waarvoor men vreest, dus hoegenaamd niet; in elk geval blijkt uit 't boven medegedeelde, dat beslist onwaar is, dat die verwarring door de *K. S. A.* of *Futura* zou zijn in de hand gewerkt.

Blijft de tweede grief: dat de organen van de *K. S. A.* zich door *Futura* zouden hebben laten misbruiken, om propaganda voor *De Voorhoede* te maken.

Ook dit kunnen wij, na ingesteld onderzoek, met de meeste beslistheid ontkennen.

De organen van de *K. S. A.* zijn de *Plaatselijke Comité's*.

Welnu, *GEEN DEZER heeft voor of met De Voorhoede gewerkt of laten werken.*

Wel is dit in ongeveer 80 van de ruim 900 gemeenten, waarin *De Voorhoede* verspreid is, door Propagandaclubs geschied, waarvan echter verschillende niet eens bij een *Pl. Comité* zijn aangesloten.

Had de *K. S. A.* — het Centraal Bureau of 't Diocesaan Bestuur — dit dan niet aan die Propagandaclubs kunnen verbieden?

Neen.

1. Omdat de *K. S. A.* daartoe, volgens hare Statuten, *onbevoegd* is. In de Officiëele Toelichting (§ 1, blz. 13) staat uitdrukkelijk: »*De autonomie aller bestaande en op te richten vereenigingen blijft ongeschonden.*" Steeds is hier dan ook streng aan vast gehouden.

2. Omdat de *K. S. A.* daardoor zeer inconsequent zou handelen. *De Voorhoede* is een *Katholiek* weekblad; dit waarborgt ons ten volle het feit, dat door Z. D. H. den Bisschop van Haarlem als censor aan dat weekblad is toegevoegd Prof. J. D. J. Aengenendt, van Warmond. Waar nu de Propagandaclubs, ja zelfs verschillende Plaatselijke Comité's, in den afgeloopen winter krachtig propaganda voor allerlei Katholieke bladen hebben gemaakt, (ook voor die bladen, die zich nu tegen hen keeren), zonder dat daartegen eenig protest opging, zou er toch waarlijk geenerlei motief zijn, om hun dit nu alleen ten opzichte van *De Voorhoede* te gaan verbieden.

Volgens de gegevens, aan 't Centraal Bureau verstrekt, is in de afgeloopen winter-campagne door de Plaatselijke Comités of de Propagandaclubs o. a. in de navolgende gemeenten gewerkt voor de daarbij vermelde bladen, met bijvoeging tusschen haakjes van 't aantal abonné's dat ze voor die bladen verwierven.

Oudewater: *Stichtsche post* (60), *Morgenpost*, (48), *Centrum* (2), *Huisgezin* (1).

Veendam: *Centrum* (3), *Huisgezin* (3). *Stemmen v. h. Noorden* (3).

Ulft: *Morgenpost* (20).

Borne: *Centrum* (pl.m. 50).

Dussen: *De Tijd, Noordbrabantsch Dagblad, Echo v. h. Zuiden.*

Venlo: *Centrum, Nieuwe Koerier, Limburger Koerier.*

Winterswijk: *Geldersche Bode* (28), *Huisgezin* (8), *Centrum* (1).

Gouda: *Goudsch Nieuwsbl.*, *Centrum*, *Morgenpost* (bij elkaar 200).

Dordrecht: *Maasbode* (100).

Delft: *Maasbode, Residentiebode, Centrum* en de *Nieuwe Delftsche Courant* (40).

Rotterdam: *Maasbode* (pl.m. 75), *Centrum* (pl.m. 25), *Morgenpost* (pl.m. 10).

Nijverdal: *Nieuwe Raaltensche Courant* (is *Deventer Weekbl.*) (90).

Baarn: *Gooische Post* (50) *Kath. Werkman* (50).

Wij doen slechts een greep uit ons materiaal. Er blijkt uit, dat de verschillende Comité's en Clubs met prijzenswaardige onpartijdigheid voor allerlei bladen gewerkt hebben. Waarom zij 't nu alleen niet zouden mogen doen voor *De Voerhoede*, is niet duidelijk.

De *K. S, A.* ondersteunde deze actie voor de Kath. Pers door de verspreiding van niet minder dan 35310 Vlugschriften »*De Katholieke Pers*", — van welk getal er ruim 34000 verspreid werden van 1 Januari tot 31 April, — dus zeker *niet* ten bate van *De Voorhoede*, van welks toekomstige verschijning toen nog niets bekend was.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

RECTIFICATIE.

Naar aanleiding van het in ons vorig nummer vermelde geval, dat een katholiek blad, waarin ter gelegenheid van de Encycliek *Pascendi* op de katholiciteit van een met de vinger aangewezen persoon een smet was geworpen, terwijl de Redactie van datzelfde blad later in de »Correspondentie" mededeelde een ingezonden stuk van denzelfden persoon niet te willen opnemen, onder bijvoeging van eenige bekende spreekwoorden, als »wie zich verontschuldigt, beschuldigt zich", enz., — naar aanleiding van dat geval verzocht de Redacteur van het bedoelde blad, mede te deelen:

»dat bedoelde correspondentie geen gevolg is geweest van het niet-plaatsen van een verweer van den aangevallene door ons artikel over de Encycliek, maar verband hield met andere ingezonden stukken, welke ook niets gemeen hadden met ons artikel over de Encycliek *Pascendi*".

Hiermede vervalt dus onze opmerking omtrent het op de medegedeelde wijze openlijk weigeren van een verweer op een persoonlijken aanval op iemands katholiciteit.

Wij blijven echter afkeuren, wanneer redacties van bladen zich tot rechter verheffen over de katholiciteit van bepaald aangewezen personen, a fortiori wanneer zij dit doen met een beroep op een pauselijke beslissing, waaraan zij een geheel averechtsche uitlegging geven. Mr. A.

SOCIAAL-DEMOCRATIE EN WETENSCHAP.

De Duitsche sociaal-democratie heeft er van den beginne af veel waarde aan gehecht, haar geheel van leerstellingen met den mantel der wetenschap te omhangen, dat is: haar eischen voor te stellen als noodzakelijkheden, die voortvloeiden uit de ontwikkeling der economische en sociale verhoudingen. Ze gaven ze dus een wetenschappelijken grond. Ze verwachtten daarvan — en niet zonder een zeker recht — een groote zuigkracht op de arbeidersmassa en vooral ook op de meer of minder ontwikkelden. Uitgaande van dit denkbeeld, heeft ze speciaal in het laatste jaar twee bijzondere instellingen voor onderwijs opgericht, zoogenaamde »Bildungsinstitute", n.l. den »Bildungsausschusz" en de »Parteischule".

De omstandigheid nu, dat deze beide onderwijsinrichtingen in dit jaar voor 't eerst onderwerp zouden zijn van bespreking op den onlangs te Essen gehouden sociaal-democratischen partijdag, heeft den aanvoerder der revisionisten, Bernstein, aanleiding gegeven, zich in het Maartnummer der »*Socialistischen Monatshefte*" weder eens bezig te houden met het thema: »Onderwijs, wetenschap en partij". Bernstein maakt er in 't geheel geen geheim van, dat hij, speciaal van die »Parteischule" niet zeer veel verwacht. Niet, dat hij in beginsel tegen zulk een inrichting zou zijn, maar wijl hij er niets anders in ziet dan »het gevaar van een opleving eener orthodoxie."

Daarbij maakt Bernstein een opmerking, welke aan de »genossen", die zoo gaarne praten over de »achterlijkheid der burgerlijke wetenschap", minder aangenaam in de ooren zal klinken. Bernstein verwijst speciaal naar het gebied der politieke economie (staathuishoudkunde), het terrein, waarop de sociaal-democraten volgens hun beweren onbeperkt den voorrang verdienen. Hij geeft aan, wat de staatswetenschappelijke seminaries der universiteiten als »zeer beachtenswaard" hebben bewezen, en vraagt daartegenover: »Wat kan, behalve wat populariseering en wat Marxscholastiek de sociaal-democratie daartegenover stellen?"

En hij antwoordt:

Zoo vruchtbaar als zich de arbeidersbeweging getoond heeft in het oprichten van nieuwe organen en inrichtingen, zoo onvruchtbaar heeft zich — ik spreek nu in geenen deele slechts een persoonlijk of alleen maar bij revisionisten te vinden inzicht uit — met zeer weinig uitzonderingen de theoretische werkzaamheid der sociaal-democratie getoond. En dat is geen toeval. De ophef makende theoretische arbeid van Marx dateert bijna uitsluitend uit de jaren vijftig of zestig der vorige eeuw, toen de arbeidersbeweging, zelfs in Engeland, nog overwegend met nederlagen rekende en worstelde om haar erkenning. Sindsdien hebben zich op dit evenals op ander gebied van het economisch leven de beduidendste veranderingen voltrokken, de machtsverhoudingen zijn wezenlijk verschoven, en mèt deze verschuiving zijn nieuwe vragen op den voorgrond getreden. In plaats van deze opmerkzaam na te gaan en er — natuurlijk van het gezichtspunt der arbeidersklasse — objectief de sociaal-politieke draagwijdte van te onderzoeken, heeft men in het leger der, — laten we, om niemand te kwetsen, zeggen — strengmarxisten daaraan slechts in zooverre aandacht geschonken, als ze de overgeleverde leer (Doktrin) schenen te bevestigen, doch verder hebben zij ze òf geignoreerd of er over heen trachten te praten.

Dat beteekent dus, in 't kort gezegd: de veelgeprezen sociaal-democratische wetenschap heeft tot nu toe geteerd op het vet van Marx en wat haar van de in den loop van tijd zich voltrekkende veranderingen in haar kraam paste, heeft zij bij haar »systeem" ingelijfd, doch al 't overige als dwaling en ketterij verworpen. Slecht te véél ten koste van 't welzijn des arbeiders; want:

Er is nauwelijks een enkele schepping der maatschappelijk strijdende arbeiders, welke niet in den aanvang stootte op tegenspraak van die zijde, een tegenspraak, welke gedicteerd werd door de vrees, dat de zuiverheid van den klassenstrijd er wel eens onder zou kunnen lijden. De zich voor radicaal houdende genossen toonden zich in dit opzicht als de dragers van een onvruchtbaar conservatisme: trouwens dit is een psychologisch verklaarbaar verschijnsel. Zelfs de zoo onaanvechtbare instelling der arbeiderssecretariaten ontmoette in het centrum van het radicalisme, in Leipzig, langeren tijd hardnekkigen tegenstand, en hoe heftig daar en bij gelijkgezinden de eindelijk verkregen collectieve arbeidscontracten bestreden werden, is te bekend, dan dat wij hier daarbij langer zouden moeten verwijlen.

Bernstein verlangt, dat in de sociaal-democratische »Bildungsanstalten« zuivere wetenschap geleerd wordt, en dat »niet de feiten zullen verbogen worden om een vooropgezette leer te believen.» Nu, dan kan hij nog lang wachten! Hij zelf heeft toch op den partijdag te Lubeck in 't jaar 1901 moeten ondervinden, hoe toen socialistische wetenschappelijke grooten van 't slag der »tien geboden» van Hoffman zijn eigen wetenschappelijke onderzoekingen betitelden als haarkloverijen. Hij moest daar hooren, hoe men aan de theoretici »die de wetenschap slechts beoefenen als doel der wetenschap», zeide, dat de wetenschap niet om haar zelfs wil moet beoefend worden, maar dat zij slechts dàn haar doel nabijkomt, als zij de socialistische agitatie dient.

Bovendien hebben de regeerende lui in de partij er tijdig voor gezorgd, dat hun beschermelingen bij de bezetting der leerstoelen aan de partijschool, voor wat de theorie aanbelangt, niet te kort gekomen zijn. Het prospectus van den op 1 October begonnen cursus noemt hier als leeraars voor theorie louter lui, wier medearbeid aan den *Neuen Zeit* hen beschermt tegen alle verdachtmaking, als zouden zij eenige revisionistische neiging huldigen. Op de eerste plaats Franz Mehring, de getrouwe schildknaap van Karl Kautzky en tevens de galant van Rosa Luxemburg; dan A. Pannekoek, wiens vastheid in den geloove zoo sterk is, dat hij in de *Leipziger Volkszeitung* schrijven mag,

en R. Hilferding, wiens naam te vinden is in de heilige schriften der *Neuen Zeit.*

Men klaagt in de sociaaldemocratie in den laatsten tijd zoo zeer over het gebrek aan toestrooming van academisch gevormde mannen tot de partij, in tegenstelling met vroegere tijden. Ziet men dan niet in, dat dit ten nauwste met de practijk der orthodoxen te zamen hangt, iedere wetenschap in het prokustusbed van het Marxisme uit te strekken, dat is als de wetenschap niet in het bed past, ze eenvoudig pasklaar te maken?

Herr Bernstein en zijn getrouwen zullen echter nog lang geduld moeten hebben, tot ze, althans voor de theorie, eens waardig zullen bevonden worden voor een leerstoel aan de sociaaldemocratische volks-»universiteit."

R.

KORTE BERICHTEN.

Kath. Sociaal Congres te 's-Hertogenbosch op 10 en 11 Aug. — Zondag vergaderde de commissie der 2e sectie van dat congres, nl. de heeren van Rijen, Hermans en Passtoors te Tilburg, om volgens de laatste alinea der conclusie gevolg te geven aan het genomen besluit van het congres inzake regeling van den wettelijken arbeidsduur.

De commissie kwam tot het ontwerpen van een adres aan de Regeering, met bijvoeging der door het congres aangenomen conclusie. Vervolgens werd in verband met genoemde conclusie een circulaire ontworpen, welke binnenkort aan de aangesloten vereenigingen, vaksecretariaten en vakbonden zal worden toegezonden.

R. K. Vakorganisatie. Zondag werd te Hengelo opgericht de diocesane bond van R. K. Textiel-arbeiders-vereenigingen in de bisdommen Utrecht en Haarlem. Er waren afgevaardigden uit 14 plaatsen, vertegenwoordigenden ruim 750 leden. 't Is te hopen, dat nu in Leiden, waar meer dan 1000 R. K, Textiel-arbeiders zijn, in Assendelft, in Haarlem, in Den Haag, in Rotterdam, de organisatie der R. K. Textiel-arbeiders-vereeniging krachtig ter hand zal genomen worden, en de daar op te richten vakvereenigingen zich spoedig bij den Diocesanen Bond zullen aansluiten!

Huisverzorging. Voor de Amsterdamsche vereeniging voor huisverzorging, die zorgt voor hulp in de huishouding der gezinnen, waarvan de huisvrouw ziek is, stellen B. en W. voor f 500 jaarlijksche subsidie te verleenen. De gemeente, zeggen B. en W. heeft finantieel belang bij het werk der vereeniging, want door het werken dier vereeniging zal herhaaldelijk worden voorkomen, dat vrouwen in een ziekenhuis zullen moeten worden genomen, tengevolge waarvan dan de kinderen onverzorgd zouden moeten achterblijven en ook van gemeentewege moeten worden verpleegd.

Maar al was dit finantieel belang niet groot, het voorkomen van verellending van een gezin argumenteert reeds zeer sterk voor zoo'n voorstel.

Zulk een vereeniging moest eigenlijk overal een aanhangsel zijn van onze St. Elisabethsvereenigingen. Zij kunnen veilig voor dit doel aankloppen bij de gemeente om subsidie.

In Katholieke gezinnen moeten we Katholieke verzorgsters trachten te krijgen!

Vakonderwijs. — B. en W. van Amsterdam stellen voor aan een door patroons opgerichte vakschool voor behangers f 1200 subsidie te verleenen, mits ook het Rijk jaarlijks bijdraagt f 1200 en de provincie f 500. Voor een ditoschool voor schoenmakers is het voorstel: f 1050, 1100 en f 300, doch dit is geen nieuwe post, doch slechts een verhooging.

Woningbouw en Huur. — Een woningbouwvereeniging te Leeuwarden heeft aan de Gemeente een voorschot gevraagd voor den bouw van 300 woningen. De gemeente wilde dit toestaan. De plannen werden tengevolge de opmerkingen van Gedeputeerde Staten en den Inspecteur der Volksgezondheid zeer besnoeid. De regeering heeft thans besloten ook staatshulp te verleenen, doch slechts onder voorwaarde, dat de bijdrage in de annuïteit van het voorschot niet voor 50 jaar wordt verleend, doch elke vier jaar zal worden verminderd om na 20 jaar op te houden, en de woningen niet beneden het bedrag mogen worden verhuurd, dat in den regel kan worden bedongen voor dezelfde soort huizen, tenzij het personen betreft, die tengevolge van maatregelen in het belang der volkshuisvesting hun woning moeten verlaten en niet den vollen huurprijs kunnen betalen.

Bij de discussie in den Raad wees een der leden er op, dat de opneming der huurdwang-clausule van Mr. van Gijn, nadat zij uit de statuten der vereeniging verdwenen was, het twijfelachtig maakt, of de vereeniging wel iets voor de verbetering der volkshuisvesting zal kunnen doen. Daar is wel iets van aan, maar daar tegenover staat, dat er toch iets gewonnen is door het goedkooper bouwcrediet.

Het is jammer, dat de niet onbestreden opvatting van Mr. van Gijn zoo lang de instemming heeft van de «zeggende» mannen. Hetzelfde raadslid stelde dan ook voor, — en de Raad nam zijn voorstel aan —, een advies aan de Tweede Kamer te zenden om haar invloed aan te wenden een ruimere toepassing der wet te verkrijgen, n.l. door het laten vervallen van den huurprijsdwang.

Arbeidsbeurzen. — Iets nieuws is te melden omtrent de arbeidsbeurs te Schaerbeek bij Brussel. Daar werkt een maatregel, die nog al aan critiek wordt onderworpen. De werkliedenvereenigingen hebben aldaar de bevoegdheid aan de beursdirectie aan te wijzen, in welke volgorde hare werklooze leden geplaatst moeten worden, zoodra er aanvraag om werkkrachten is.

Er is natuurlijk dit voor, dat de werkloosheid om zoo te zeggen, wat verdeeld wordt over de arbeiders, maar daartegenover staat ook dat de patròons wenschen de hun 't meest passenden werklieden.

Aan de Gemeentelijke arbeidsbeurs te Stuttgart is een afzonderlijke afdeeling opgericht voor *unskilled labours,* omdat de gewone dienst door de vele bemoeiingen voor deze stakkers in de war werd gebracht.

Zondagsrust. — Stuttgart heeft, zoo meldt *de Hanzebode* onlangs volledige Zondagsrust ingevoerd voor de handelsnijverheid. Het is verboden bedienden, leerlingen en werkvolk op Zon- en feestdagen te laten werken en op die dagen zijn winkel of magazijn open te houden. Overtredingen worden gestraft met een boete van ten hoogste 600 Mark, in geval van onvermogen met gevangenisstraf.

Voor den verkoop van genot- en voedingsmiddelen en levende bloemen zijn voor enkele morgen- of avonduren uitzonderingen toegestaan.

Werkloozentelling. — Te 's-Gravenhage wordt thans een vrijwillige telling der werkloozen gehouden. Van gemeentewege zijn in verschillende arbeidersgebouwen formulieren gratis beschikbaar gesteld, welke men verzocht wordt in te vullen en binnen acht dagen terug te bezorgen bij de Arbeidsbeurs, Prinsegracht 63 (of te Scheveningen: Badhuiskade 25). Een speciaal ambtenaar is belast met het controleeren der formulieren (waarboven 't woord »vertrouwelijk" gedrukt staat) en 't opmaken der statistiek.

De volgende inlichtingen vraagt het formulier:

Naam en Voornamen. Adres. Sedert wanneer in deze gemeente? Leeftijd. Beroep. Hoe lang waart ge in Uw laatste betrekking? Op welken dag hebt ge die betrekking verlaten? En waarom? Naam en adres van laatsten werkgever. Waar zijt ge het langst in betrekking geweest? Hoe lang zijt ge daar geweest? Op welken dag hebt ge die betrekking verlaten? En waarom? Hoe lang zijt ge zonder werk? *a.* voortdurend. *b.* bij tusschenpoozen. Gemiddelde verdienste wanneer ge werk hadt. En thans? Zijt ge lid van een vakvereeniging? Zijt ge gehuwd? Leeft Uw vrouw? Hebt ge kinderen, en hoeveel (leeftijden)? Andere personen, door U onderhouden. Verdiensten van leden van Uw gezin, uitwonende, inwonende. Huishuur. Wie kunnen inlichtingen omtrent U geven? Lichamelijke gebreken. Opmerkingen.

Wanneer de biljetten goed ingevuld worden zal men inderdaad een wetenswaardig overzicht der heerschende werkloosheid en haar oorzaken krijgen, terwijl tevens een stevige basis wordt gevormd voor gemeentelijke maatregelen ter bestrijding van het maatschappelijk euvel.

Een P. S. zegt: «Wanneer Uwe werkeloosheid ophoudt, wordt ge verzocht hiervan aan de Arbeidsbeurs kennis te geven." Dit zal nog wel eens vergeten worden.

O.

BRIEFWISSELING.

Artikel over de staking in de Rotterdamsche haven moest tot het volgend nummer blijven liggen.

N. V. Drukkerij voorh. H. Berger, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 26 OCTOBER 1907 No. 43.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Een Economie zonder waarde, door MR. DR. GEELEN. — De staking in de Rotterdamsche Haven, door A. H. J. ENGELS. — Het tweede Congres van den Ned. Boerenbond te Nijmegen, door A. KELLENAERS. Berichten en mededeelingen: Arbeidsduur. — Patronaten in het Bisdom Haarlem. — Huisindustrie. — Korte Berichten: Gemeentezorg voor parken. — Gemeentelijke keuringsdienst. — Gemeentepensioenen. — Zorg voor de Gezondheid. — Dienstbodennood. — Belasting op waardevermeerdering. — Informatie- en Incassobureau. — Gemeentelijke keuringsdienst. — Woningbouw. — Zaterdagmiddagrust of «de Engelsche week.» — Gemeentelijk rechtskundig bureau.

EEN ECONOMIE ZONDER WAARDE.[1])

Bij het onderzoek naar de functie van de uitdrukking en het begrip »waarde" in de theoretische Volkshuishoudkunde, heb ik gemeend mij in de eerste plaats te moeten wenden, niet tot de uitgebreide werken, die een uitvoerige uiteenzetting aan het onderwerp wijden, of tot zelfstandige verhandelingen over deze bijzondere stof: want deze hebben natuurlijk een bepaalde partij gekozen in den vroeger aangeduiden strijd der verschillende theoriën, hetgeen zoolang ik voor mezelf niet tot klaarheid ben gekomen, een bevooroordeelenden invloed zou kunnen uitoefenen; doch ik wendde me liever tot kleinere samenvattingen, die van den samenhang der Volkshuishoudkunde een overzicht trachten te geven.

Er wordt dus afgezien van de tallooze résumé's en samenraapsels uit de tweede hand, waarvan de middelbare scholen haast elk een ander boekje in haar program vermelden: ofschoon 't misschien ook niet nutteloos zou zijn, eens een kritische bespreking van al die school- of volksboekjes bijeen te brengen.

Zoo kwam ik tot het werk van den Leuvenschen hoogleeraar VICTOR BRANTS, dat in het *K. S. W.* [2]) in de boekenlijst »voor meer gevorderden" op de eerste plaats genoemd wordt: »*Les grandes lignes de l'Economie politique*". Het trok mij aan, omdat de schrijver eerst een heel eind ver in zijn boek, ongeveer op de helft, de waarde kent en daarbij onscherp (ook onzuiver?) bepaalt: hij schijnt ze dus te kunnen of te willen missen. Hij behandelt de *Valeur* eerst, en in verband met, als aanloop tot den ruil, na de factoren der voortbrenging, en nadat hij aan elk dezer reeds hun inkomen heeft aangewezen. Vroeger zagen we, hoe b.v. PIERSON, m. i. theoretisch juister, loon en pacht als toegepaste waardeleer behandelt.

Is nu mijne opvatting (nl. dat de waarde de kern vormt van de economie) goed, dan zal BRANTS ofwel genoodzaakt zijn het waardebegrip (met of zonder het woord) reeds bij rente- en pachtleer aan te wenden, òf hij zal een vage of heelemaal geen wetenschappelijke theorie kunnen bouwen.

Bij het doorbladeren van *Les grandes lignes* is 't eerste wat ik tegenkom, de beschouwingen over *le facteur nature* en hare *dons gratuits.* [1])

Er is goede reden om het eerst op de pachtleer te letten. Dat is toch de aardigste, minst gecompliceerde en overtuigendste vinding van de klassieke staathuishoudkunde; verrassend omdat wie er nooit economisch over gedacht heeft, vanzelf meent, dat een stuk grond, dat bij gelijken arbeid dubbel zooveel vruchten oplevert als een ander, ook dubbele waarde zal hebben; en dat is nu klaarblijkelijk niet zoo.

Die beschouwingen nu van BRANTS zijn heel fraai als overwegingen, of als een stuk philosophie, maar »ce n'est pas notre rôle" zegt hij zelf. [2])

Die *dons gratuits*, wel 't is waarachtig geen kunst, dat weet een kind, goed beschouwd, dat we de natuur niet behoeven te betalen. (Het zaad, de mest zijn wel offers maar zij worden deel van het voortbrengsel.)

BRANTS onderscheidt bij de *utilités gratuites,* die welke niemand zich toeëigenen kan of wil (voornamelijk omdat ze in overvloed zijn) en die welke een eigenaar hebben. De eerste blijven altijd om niet voor iedereen beschikbaar; om de laatste, ofschoon door de natuur om niet gegeven, te verwerven zal men den eigenaar moeten betalen. Die tegenstelling komt dus neer op de al of niet betrekkelijke zeldzaamheid, m. a. w. of die natuurgaven al of niet tot de economische goederen behooren. Ook de laatste kunnen we technisch dankbaar aanvaarden, doch economisch spelen ze geen rol. Natuurkrachten werken in alles,

[1]) Zie *K. S. W.* 12 Oct. 1907 bl. 465.
[2]) Jg. 1906 bl. 29.

[1]) Bl. 212 v. *(de natuur als factor* en hare *gaven om niet).*
[2]) bl. 212. (Dat is onze roeping hier niet.)

in en buiten ons, maar beschouwingen daarover maken hier de zaak noodeloos verward en leiden ook BRANTS op dwaalwegen.

Reeds op bl. 212 voert BRANTS eene zonderlinge redeneering, waar hij het recht betwist om bij de voortbrenging en verdeeling den factor natuur te stellen tegenover kapitaal of arbeid, in welke beide ook natuurlijke krachten, eigenschappen, nuttigheden zijn opgenomen en medewerken. »Sans doute, dans le capital, dans l'homme surtout, ces forces ont un autre caractère; elles sont devenues capital ou travail, ce qui est autre chose; il est donc très rationnel, de faire rentrer sous le nom de ces deux facteurs, les agents naturels incorporés en eux; mais il n'en reste pas moins légitime de les y découvrir par l'analyse, car il y a toujours quelque chose »*en sus* du capital en du travail." [1])

Hoe is het mogelijk, mag men vragen, dat iets wat deel van een zaak is geworden, dat er in begrepen is, toch nog bovendien er buiten staat, zooals BRANTS door cursiveering en aanhalingsteekens met klem verzekert? De mensch heeft toch niet enkel eenige natuurkracht in zich opgenomen, maar hij behoort zelf met geheel zijn wezen tot de natuur. Dat neemt niet weg dat men hem niet alleen van economisch maar ook van menig ander standpunt beschouwd als tegenstelling tegenover de (overige) natuur mag en moet stellen.

De Katechismus leert ons dat God hemel en aarde geschapen heeft met al wat er in is, dus ook de boomen, door menschenhand geplant, de huizen door hem gebouwd. Maar desniettemin is het huis tegelijk het werk van den metselaar. Het een sluit het ander niet uit.

Beschouwingen over het aandeel, dat de natuur ook in den menschelijken arbeid heeft, kunnen nuttig zijn om tot dankbaarheid tegenover den Schepper te stemmen. Tot eene verklaring van de samenwerking van twee factoren natuur en arbeid bij de economische voortbrenging kunnen zij niet dienen: in de volkshuishoudkunde behooren ze niet thuis, tenzij als tegenststelling, ter waarschuwing om het andere gezichtspunt niet uit het oog te verliezen.

Van de *utilités appropriées* zegt BRANTS dan, dat hun aandeel in de verdeeling aan den eigenaar ten goede komt, maar dat toch b.v. bij een stuk van het vruchtbaarste land iedereen er voordeel van heeft: puisque l'effort est diminué pour lui (den eigenaar), le prix de revient baissera au profit de tout le monde. [2])

Dat lijkt toch lijnrecht in strijd met de zoogenaamde wet, dat de kostende prijs bij goederen, die niet willekeurig te vermenigvuldigen zijn, wordt bepaald niet door de voortbrenging onder de gunstigste maar onder de ongunstigste omstandigheden: niet de voortbrengingsmoeite op het beste maar op het slechtste land, waarvan de bebouwing noodzakelijk is, bepaalt den prijs der landbouwvruchten. Die wet wordt door BRANTS in het geheel niet behandeld.

En later bl. 215, zegt hij, dat 't publiek den wijnbergbezitter betaalt, en toch aan den natuur dankt, dat ze 't product *kon* krijgen. Ja dat is nu wel waar, maar wat beteekent dat? 't Publiek, of liever, de consument betaalt de waarde aan den eigenaar: goed maar wat krijgt hij dan gratis? Natuurlijk als er geen natuur, geen zon, geen druiven waren dan was er geen wijn!

Maar wanneer men zoo spreekt, dan heeft men ofwe in het oog de waarde van wijn in het algemeen, voor de menschheid in het afgetrokkene, ofwel de totale (geld)waarde van den over de geheele wereld bestaanden voorraad wijn. Het eerste is echter niet «waarde» in den eigenlijken zin, want bij waarde denkt men altijd aan een bepaalde hoeveelheid: wat men in dezen zin «soortwaarde» noemt is eigenlijk nuttigheid, utilité.

Daar wordt derhalve gevraagd, of wijn nuttig is voor den mensch, en of wij de natuur dankbaar moeten zijn voor deze gave, en die dankbaarheid is natuurlijk van een geheel anderen aard als de vergoeding die de eigenaar van den wijnberg. als zoodanig, ontvangt, wanneer hij daarvan een aantal Hectoliters wijn oogst en op de markt brengt.

Wil men derhalve weten, hoeveel alle bestaande wijn te samen waard is, dan heelt men wel te doen met echte «waarde», maar de hoegrootheid is onmogelijk berekenbaar en de berekening zou ook volmaakt nutteloos zijn. Wat echter de waarde van dezen concreten wijnberg van X. H.A. aangaat, dat wil zeggen, de concrete beteekekenis van dezen wijnberg voor de behoeftebevrediging der menschheid hic et nunc, 't gemis dat zijn verdwijning zou doen voelen, komt ten volle aan den eigenaar.

Nu zal BRANTS zeggen, dat hij niet van waarde spreekt; neen, maar hij noemt naast elkaar en telt bij elkaar op het *profit* betaald aan den eigenaar (een waarde) en de schuld aan de natuur *(grâce à lui, doivent à la nature)* wat een nuttigheid is. Zulk een optelling of maar naastelkaarstelling geldt niet, ware voorkomen, of tot duidelijke tegenstelling (door BRANTS in de verte aangeduid in directement—indirectement) geworden bij een goed waardebegrip.

Ook 't slot van § 2 op bl. 216 is al even verward. *Rente* is niet bestaanbaar, als ze niet waarde heeft, ook al zij dan die waarde moeilijk of niet in geld uit te drukken: de eenzame tenor, dien BRANTS in de wildernis een solo laat zingen, geniet *rente*, als hij zich bewust is, dat z'n stem iets bijzonders is, maar anders, of als alle menschen in zijn omgeving een even mooie of mooiere stem hebben, geniet hij van de natuur, maar niet van een economisch goed. 't Voorbeeld is te gezocht om als duidelijke illustratie te dienen. Het tweede voorbeeld zegt meer, maar weerlegt dan ook den schrijver.

De eigenaar van een stuk grond, dat hij zelf bewerkt (stel eenvoudigheidshalve voor eigen gebruik) trekt daarvan net evenveel vruchten, of er rondom honderd even vruchtbaar om niet liggen, of dat anderen naast hem op slechten grond veel harder moeten werken om er te komen.

Zeer waar. Maar dat bewijst dat *rente*, *la part de la*

[1]) »Voorzeker hebben die krachten in het kapitaal, en nog meer in den mensch, een ander karakter; ze zijn kapitaal of arbeid, dus iets anders geworden; onder de termen voor deze twee factoren zijn dus de natuurkrachten mede begrepen, die er een deel van geworden zijn; maar toch heeft men nog het recht om ze ook daar door ontleding der begrippen aan te wijzen, want er is altijd nog iets «buiten en behalve kapitaal en arbeid." (Zelfde bl.)

[2]) Bl. 214: »doordat de moeite voor den eigenaar vermindert, daalt de kostende prijs ten bate van iedereen."

nature, d. w. z. 't aandeel niet dat de natuur in de productie bijdraagt, maar dat haar van 't product wordt toegekend of toegeschreven, niet is een technische, 'n botanische, ('n natuurkundige?) grootheid, doch 'n economische, die van economische verhoudingen afhangt.

BRANTS heeft dus niet het recht om te besluiten, dat bij overvloed van vruchtbare gronden, de bewerker van een dergelijk stuk grond »touchera sa rente *en nature* car elle existe, mais ne pourra se la faire payer par autrui celui-ci n'en ayant cure" [1]). Daarentegen is ruilverkeer of voortbrenging voor de markt geen vereischte voor het ontstaan van pachtwaarde, bij betrekkelijke schaarschte van vruchtbaren grond. Wie dan de beschikking heeft over een stuk van den besten grond, zal ook zonder handel of verpachting een gemakkelijker en beter leven hebben (dat is: rijker zijn) dan zijne buren: een deel van hetgeen hij verwerft zal hij, als hij 't goed beschouwt, moeten toeschrijven, niet aan zijn arbeid — want zijne buren werken voor 't minst even hard als hij — maar aan zijn eigensdomsrecht. Een bewijs alweer, dat ook zonder ruil de waarde bestaat, en invloed heeft,

't Aandeel van natuur en arbeid in de productie zijn onvergelijkbaar, want het zijn beiden ongelijksoortige factoren, beiden even onmisbaar voor 't geheel en dus *in solidum* voor de uitkomst noodig; hetzelfde geldt voor de onderlinge verhouding van natuur, arbeid en kapitaal, waarom een absolute regeling tusschen loon en interest b.v. niet denkbaar is.[2])

Ware 't anders, dan zou de eigenaar—boer van BRANTS *als rente* krijgen 't verschil in opbrengst met hetgeen ooit te eeniger tijd na eeuwen zal voortgebracht worden door den slechtsten grond, die dan in bewerking zal moeten worden genomen. Dan is de *rente* eene onbepaalde grootheid, die als eenige limiet de totaal bruto-opbrengst heeft. En als men er dan nog bij bedenkt, dat later de bewerking verbeterd kan en zal worden, is het denkbaar, dat die bruto-opbrengst nog maar de helft is van de werkelijke *rente* over honderd jaar: BRANTS zou dan zeggen: »il touchera la moitié de sa rente en nature car elle existe" en derhalve trekt die man heelemaal geen opbrengst uit zijn a r b e i d; hij kan immers niet meer »toucher à la fois *part* de rente et de salaire"[3]): 't geheel zou in solidum *rente* en *salaire* tegelijk zijn.

Zal men op die manier de economische wetenschap vooruitbrengen? Ik ben verlangend zijn pachttheorie te leeren kennen.

Toch moet ik me nog even bij § 3 ophouden. Vooreerst omdat men daaruit *haast* zou afleiden, dat de zooeven besproken *rente naturelle* van § 2 heelemaal geen pacht zou zijn; maar wat is 't dan wel en wat heeft het in de economie te maken?

De veranderingen door de *vie sociale* zijn werkelijk bestaand, doch hij smijt daar dooreen dat de soortnuttigheid door de samenleving kan ontstaan of vermeerderen, bijv. bij het verkeer, dat de zeldzaamheid ontstaat of toeneemt, omdat elke samenleving een meervoud van personen onderstelt: twee elementen, die men van ouds als elementen der concrete waarde of als daarop van grooten invloed heeft erkend; eindelijk dat de samenleving, als zoo niet theoretisch dan toch factisch samenvallend met zekeren trap van beschaving, nieuwere, andere of grootere behoeften doet ontstaan: een wetenschappelijke verwarring dus, waardoor als gevolg der samenleving wordt aangeduid iets wat niet daaraan maar aan den beschavingstoestand te danken is.

In de tweede plaats, om aan te teekenen dat BRANTS daar op bl. 217 de woorden «valeur» en zelfs «plus-value» (beterment) niet missen kan, althans bezigt. En dat hij dan ook, hier tot afwijzing van hetgeen hij houdt voor dwalingen (en terecht) moet vooruitloopen op en verwijzen naar de latere «wet» der «appréciation,» «d'estimation,» «des valeurs en un mot, que nous exposons ailleurs. (Livre IV, Ch. 1).» [1])

Als hij bl. 218 de betterments-belasting en dergelijke bestrijdt met de minor «la variété est un fait naturel et nécessaire" vertoont de daarbij onuitgesproken major «men moet de *faits naturels et nécessaires* hun gang laten gaan, en ingrijpen is onrechtvaardig» een zeer bedenkelijken familietrek met 't meest beruchte »laisser faire" of »physiocratie". Zoo onuitgesproken ontsnapt die gelaatstrek licht aan schrijver en aan lezer.

Overigens erkent BRANTS dan weer implicite bl. 217 onderaan en 218 v., dat er essentieel geen verschil of giens is tusschen de *rente sociale* en de *rente naturelle*. Neen waarlijk 't is een en 't zelfde, hoogstens van twee zijden beschouwd: de resultante van twee oorzaken, beperktheid van de natuur, groei der bevolking of der behoeften, beschouwd beurtelings in verband met een van beide, of met een van beide hoofdzakelijk.

In de volgende paragraaf verdedigt BRANTS dan de légitimité van de rente des dons naturels, *voordat* hij er 't wezen en ontstaan van uiteenzet. 't Is een deel der ongelijkheid: alle ongelijkheid kan niet en mag niet worden weg genomen (God wil ze), ergo: men mag de ongelijkheid ook niet trachten te verminderen!!!

Ook 't beroep «les idées générales, .. appartiennent au droit et à la philosophie» lijkt bl. 222 hier misplaatst. Want 't recht en de philosophie moeten hier hun reëele, materieele onderlaag in de economie zoeken!

Nog dit: waar BRANTS voortdurend als dons naturels te zamen behandelt, die welke in den grond en die welke in 'n persoon vastliggen (genie, talent, stem) daar speculeert hij erop, dat men aanstonds erkenne, dat de groote menschelijke gaven de medemenschheid niet uit-

---

[1]) hij zal eene *rente* genieten in natura, want zij bestaat eenmaal, maar hij kan ze niet door een ander laten betalen, want niemand geeft er iets om.

[2]) Verg. ook de volgende opmerking van F. PRIMS in zijne Sociologische Kroniek *(Dietsche Warande en Belfort*, 1907, bl. 565): De volle rechtvaardigheid zou vereischen dat het loon ten volle het gevolg vertegenwoordigde, dat de daglooner al arbeidend, veroorzaakt heeft. Maar die causaliteit kan niet juist bepaald worden. 's Menschen bedrijvigheid is onvatbaar voor rechtstreeksche en volmaakte afmeting: de mensch heeft die causaliteit te »schatten".

[3]) T. a. p. bl. 216 bovenaan.

[1]) Zoo zal BRANTS ook bl. 232 bij de pacht van landerijen zeggen: «c'est tout simplement la loi des valeurs, 't is doodeenvoudig de waardewet!"

zuigen, belasten, maar dienen. Zeker geldt dat ook voor de natuur: niet de vruchtbaarheid der beste grondstukken benadeelt, belast de menschheid, maar hunne zeldzaamheid of de mindere qualiteit van de rest.

Er is overigens wel eenige overeenkomst tusschen de beide soorten van natuurgaven: het is dezelfde die Mr. N. G. PIERSON [1]) aanwijst tusschen ondernemerspremie en pacht. In al die gevallen is er een premie voor dengene die werkt onder de gunstigste omstandigheden. Tusschen vruchtbaarheid van den grond en natuurlijke talenten houdt echter de parallel spoedig op, vooral wanneer men vraagt naar het aandeel in de opbrengst, dat aan iederen factor toekomt: en dat is toch hetgeen BRANTS in het hier besproken hoofdstuk onderzoekt. De pachtwaarde gaat geheel op in een dergelijke premie, en de pachtleer veronderstelt dan ook (althans naar de eenvoudigste voorstelling) dat er gronden zijn die voor den eigenaar als zoodanig niets opleveren. Daarentegen de arbeid van den minst begaafde kan niet en mag niet waardeloos zijn: en voor den meer begaafde is het noch mogelijk noch nuttig uit te maken hoeveel hij aan zijn arbeid, hoeveel hij aan bijzondere gaven dankt. Hier wachtte men zich ook voor de fout, die Professor M. W. F. TREUB [2]) bij MARX aanwijst, als deze de waarde van den arbeid verwart met die der arbeidskracht.

Over de pachtleer is BRANTS merkwaardig. Hij geeft heel goed weer de uiteenzetting van RICARDO, maar alleen omdat 't is »le seul (système) qu'il y ait importance à rencontrer» (d. w. z. bestrijden). [3]) Hij ziet er waar en valsch in, met reden, maar de heele waarheid ervan is meer dan »si une terre d'une certaine ualité rapporte quelque chose, une terre de meilleure qualité rapportera plus», [4]) want dan blijft de vraag: hoeveel meer? en die vraag *kan* de economie beantwoorden; de niet-economist zou denken, evenredig met de qualiteit, en dan heeft hij 't mis, of hij moet de economische qualiteit bedoelen en dan is 't een »begging of the question.»

BRANTS' kritieken op RICARDO zijn juist, maar doen van de waarheid der kern niets af. De historische voorstelling is niet essentieel, geeft BRANTS overigens toe. De verdere kritieken wijzen z e e r t e r e c h t op het misverstand, te licht en te veelvuldig in 't leven geroepen door de wijze van voorstelling van RICARDO, de historische inkleeding en de abstractie van omstandigheden wier bestaan en werking RICARDO overigens uitdrukkelijk erkende [5]) en waardoor hij MALTHUS meer steun gaf dan de realiteit veroorlooft.

Maar dan breekt BRANTS ook de antipoden van RICARDO (BASTIAT, CAREY) af en zou men verwachten de ware leer te hooren. In plaats daarvan leest men, en dat in een handboek der economie:

»Nous ne faisons pas un traité de la rente"! Heb ik van me leven!

[1]) *Leerboek* (1e ed.) I bl. 233.
[2]) *Het Wijsgeerig-economisch stelsel van Karl Marx* I bl. 369.
[3]) T. a. p. bl. 226.
[4]) Bl. 227.
[5]) Zie b.v. zijne *Principles of Pol. Ec. and Tax.*, Ch. II (3. ed. bl. 68.)

En toch had BRANTS reeds bl. 226, voor hij aan RICARDO begon de kern (wat vaag) weergegeven:

»La rente appartient à tout sol susceptible d'un usage productif plus fécond qu'un autre. La loi est générale".

En dat is dezelfde man, die bl. 225 nog kon schrijven: »En réalité toute terre a une rente, puisqu'elle a une fertilité naturelle" lijnrecht in strijd met de zg. wet der onverschilligheid, in casu ten aanzien van de belooning (vrucht) van den arbeid.

De lezing van dit stuk van BRANTS heeft me meer dan ooit bevestigd in de opvatting, dat een goed ingeleefd begrip der waarde moet doorwerken in elk onderdeel der economie, en derhalve voorop moet staan.

Ook elders ontvangt men denzelfden indruk. Zoo in de paragraaf over Les problème de l'entreprise, waar de schrijver de onderneming behandelt als den vorm waarin de hedendaagsche voortbrenging geleid wordt naar haar economisch doel. [1]) De helderheid en de juistheid der uiteenzetting beiden zouden gewonnen hebben, indien gesproken ware van waarde, inplaats van alleen op de voortbrenging van nuttigheden, utilite's, te wijzen: De schrijver stelt drie onderscheiden vragen, wat, hoeveel en hoe moet voortgebracht worden. Zoodra de voortbrenging gericht is op de waardeschepping of waardevermeerdering blijkt ten duidelijkste dat die drie vragen één zijn, althans volstrekt niet onafhankelijk naast elkander staan: thans kan BRANTS dien samenhang slechts aanduiden, niet in zijn wezen doen gevoelen. Het zoude te ver voeren en en voor het beoogde doel onnoodig zijn, ook dit wederom in bijzonderheden uit te leggen: de belangstellende lezer moge in het boek zelf de proef op de som nemen.

De billijkheid tegenover Professor BRANTS schijnt ten slotte nog de opmerking te eischen, dat deze E c o n o m i e z o n d e r W a a r d e daarom nog niet noodzakelijk als eene w a a r d e l o o z e E c o n o m i e te beschouwen is Integendeel, het hier besproken boek bevat vele zeer lezenswaardige gedeelten, doch de theoretische zijde is niet de sterkste. De beschouwingen, hoe de Economie onderworpen behoort te zijn aan hoogere beginselen van godsdienst en zedeleer zijn zeer verdienstelijk: en evenzeer die over den invloed dien de hedendaagsche levensomstandigheden op voortbrenging en verdeeling uitoefenen, hetgeen de schrijver noemt «l'hypothèse économique moderne.» En het blijkt ook uit zijn Voorwoord dat daarin vooral doel en aanleiding voor het werk gelegen waren. Deze *grandes lignes* zijn dus meer te verstaan als de ietwat vage en ruwe o m t r e k k e n dan wel als de strenge h o o f d l i j n e n der volkshuishoudkunde: wie deze zoekt, en het aanvullende mondelinge onderwijs van den Leuvenschen hoogleeraar moet missen, moge derhalve naast diens boek nog andere meer theoretische werken leggen.

Tilburg. L. GEELEN.

[1]) T. a. p. bl. 92 v.

DE STAKING IN DE ROTTERDAMSCHE HAVEN.

De opeenvolgende stakingen in onderscheidene groote

Europeesche havens, zijn feiten, wel waard er de aandacht op te vestigen.

Werkstakingen zijn gewoonlijk, uit hun aard, slechts van plaatselijk belang en van plaatselijke beteekenis. Wel zijn ze altijd schadelijk, worden altijd onschuldigen mede de dupe; wel kan de nood in vele gezinnen ook dán hoog stijgen, en worden vele neringdoenden, — althans bij stakingen van eenigen duur en omvang — dikwijls gevoelig in hun zaken benadeeld, maar — het is en blijft veelal een crisis van plaatselijke beteekenis.

Niet zoo is het met stakingen, die tot doel of gevolg hebben, het stilleggen van het verkeers- of van het vervoerwezen.

Spoorwegstakingen — 1903 heeft het geleerd — leggen bij eenigen duur en omvang, het geheele verkeerswezen stil; tasten de voornaamste levensorganen van den handel en de nijverheid aan; doen gebrek ontstaan aan grondstoffen wat geheele fabrieken tot stopzetten dwingt; of door gebrek aan vervoer stapelen zich in korten tijd de producten zoodanig op, dat het gevolg hetzelfde blijft, stilleggen van het bedrijf.

In fabriekssteden of distrikten leidt dit noodzakelijk tot onnoemelijke schade, en tot een ontzettende ellende. Een geheele bevolking, in al haar lagen wordt dan het slachtoffer. En eveneens worden in steden en dorpen duizenden en duizenden op ontzaglijke wijze in hun belangen benadeeld.

Het lichaam onzer moderne samenleving kan haar middelen van vervoer niet meer missen; deze zijn voor haar geworden een der edele organen; die men niet aantasten noch beleedigen mag, zonder het geheele lichaam in gevaar te brengen.

Daarom is dan ook terecht de spoorwegstaking in 1903, een misdaad genoemd.

Hoewel van minder omvang en beteekenis, zijn toch ook van zeer groot belang voor vele tienduizenden, de opeenvolgende stakingen in onderscheidene zeehavens.

Ook hier worden de belangen van den handel en de nijverheid geducht geschaad; ook hier lijden neringdoenden groot verlies, doordat in de beurzen der stakende bootwerkers groote gaten ontstaan, die hun koopkracht geheel of gedeeltelijk verlammen.

Wordt bij een spoorwegstaking het land tot militair machtsvertoon gedwongen en op groote kosten gejaagd, hier is het de gemeente en indirect het belasting-betalend publiek dat het kind van de rekening wordt.

Groote belangen staan dus ook hier op het spel. Te grooter, wanneer daar nog bij komt, wat in Rotterdam het geval is, dat het verkeer en de rust in zoo'n haven een zaak is, zelfs van Internationaal belang.

Rotterdam en Antwerpen zijn dezer dagen genoemd, »de groote longen waardoor West-Duitschland aan zee adem haalt".

Stop deze luchtkanalen dicht, niet lang duurt het of in West-Duitschland wordt men kortademig, wat weer 'n licht kuchen in Berlijn ten gevolge heeft; hetwelk aan onze dokters in den Haag reden tot groote bezorgdheid geeft.

Materiaal tot een mogelijk operatief ingrijpen wordt dan ook reeds in gereedheid gehouden.

Bij alle ziekten, is voorkomen echter beter dan genezen. Is de kwaal er echter eenmaal, dan kan de vooroogenstelling van een juist ziektebeeld veel tot de kennis der juiste geneesmiddelen bijdragen.

Wat is nu de kwaal in Rotterdam?

Waren de stakingen in Hamburg en Antwerpen meer rechts- en loonbewegingen, in Rotterdam komen daar nog twee factoren bij, die den toestand zeer ingewikkeld en moeilijk maken.

De eerste dezer factoren is: de invoering van den z.g. Elevator. Door haar gunstige ligging aan de Maas, die een goedkoop vervoer over water mogelijk maakt, is Rotterdam geworden een eerste klas haven in het transito verkeer. Zij is o. a. geworden het ontvangstation van reusachtige hoeveelheden graan, die aangevoerd worden uit Amerika en van de Zwarte Zee.

Zij heeft zich hierop dan ook geheel ingericht. Kolossale havens maken het mogelijk, dat ook de grootste schepen direct van uit zee, daar kunnen ankeren. Dito dokken geven gelegenheid die schepen, zoo noodig daar te kunnen nazien en herstellen.

Aan vele duizenden wordt hierdoor gelegenheid geboden hun brood te verdienen en aan Rotterdam verschaft het een belangrijken groot- en tusschenhandel.

Het lossen dezer groote, en steeds grooter wordende, schepen maakt evenwel noodig een zeer groot aantal arbeiders en neemt veel tijd in beslag.

Twee eigenschappen die in onzen tijd van haast-je-rep-je en van vóór alles goedkoope productie-methoden, het kapitaal deden zinnen op middelen, dit alles goedkooper en vlugger te doen geschieden.

Als altijd, bood hier de machine uitkomst.

Een groep geldmannen in het havenbedrijf schafte een Elevator aan, die alleen het werk van honderd man doet. Deze machine zuigt door lange slurven, die in het ruim worden neergelaten, het graan uit de schepen, op dezelfde wijze als onze moderne stofzuigers alle stofdeeltjes uit tapijten en canapé's wegzuigen.

Deze machine heeft ook nog dit voordeel, dat ze nacht en dag door kan werken, en dat ze voor voedsel steenkool gebruikt, die altijd nog goedkooper is dan het brood, waarmede de mensch zijn krachten onderhouden moet.

De mensch zag evenwel met vijandig oog dezen concurrent, die hem meedoogenloos zou verdringen, zijn intrede in de haven doen. De gedachte aan werkloosheid, aan honger van vrouw en kind, deed in 1905 bij de invoering een storm onder de bootwerkers in de haven ontstaan.

Zij weigerden met de machine te werken, en tot groot ongerief der Duitsche graanimporteurs werd de arbeid stil gelegd.

De graanimporteurs kozen ten slotte de zijde der werklieden. Zij weigerden om verschillende redenen, het met behulp van den Elevator gelost en gewogen graan te ontvangen.

De Elevator lag sinds dien werkeloos en renteloos in de Rotterdamsche haven te roesten.

De opgerichte Elevator-Maatschappij zag haar in deze machines gestoken kapitaal langzaam vergaan, en peinsde

natuurlijk op middelen, algeheelen ondergang te voorkomen.

Daartoe had ze maar twee middelen. Of de machines verkoopen, of te trachten ze opnieuw in 't werk te stellen.

Ze besloot tot het laatste.

En zoo is in 1907 de strijd van de levende werkkracht, den bootwerker, tegen de hem verdringende machine op nieuw begonnen. Over het hopelooze van den strijd tegen den »Vooruitgang" van de zijde der werklieden is veel geschreven. Men heeft er aan herinnerd dat de Engelsche wevers ook de eerste stoomweefgetouwen stuksloegen, het werk staakten, zelfs fabrieken vernielden, en dat toch het stoomweefgetouw zijn triomftocht over de wereld heeft gehouden.

Zoo zal het ook waarschijnlijk met den Elevator gaan, n.m. dat hij op den duur algemeen ingevoerd zal worden.

Wanneer de machine wordt aangewend waartoe ze, in een goed geregelde maatschappij, eigenlijk moest dienen, dat is: tot verlichting van den menschelijken arbeid, tot het verzekeren van een menschwaardig bestaan, tot het verkorten van arbeidsduur, en dus tot het mogelijk maken van meer ontwikkeling, meer beschaving, meer levensgeluk voor den arbeider, dan zou hier geen strijd, geen verbittering heerschen, maar vrede en geluk.

Dit laatste is echter niet het geval vandaar staking en strijd. (Doch alleen partieel, op graanbooten, waar met Elevators zou worden gewerkt).

De werklieden trachten het dreigend gevaar te keeren, en door overeenkomsten met de Elevator-Maatschappij, hun eigen bestaan te verzekeren.

In Juli van dit jaar was dit bijna gelukt. Er kwam zelfs een voorloopige overeenkomst tot stand tusschen de Elevator-Maatschappij en de wegers-vereenigingen, met voor de bootwerkers aannemelijke voorwaarden, en waarop deze zich bereid verklaarden met Elevators te werken.

De Elevator-Maatschappij verbond zich o.a. gedurende de eerstkomende jaren niet meer dan 10 pct. van den graanaanvoer te verwerken, — een beperking dus van het a a n t a l machines — en bovendien een belangrijk aantal arbeiders daarop aan het werk te stellen.

De kwestie was dus bijna opgelost. Maar, — nu vorderde de Maatschappij dat de werklieden zich zouden verplichten samen te werken met de z.g. Prinswegers en de Calandstraters.

Dit is een categorie wegers en bootwerkers die door de E.-M. tijdens de staking zijn aangenomen, om het bedrijf voort te zetten.

Aan deze werklieden heeft de E.-M. dus groote verplichting. Moeilijk, dat voelt men, kan ze dezen direct ontslaan. De arbeiders weigeren evenwel beslist met deze mannen samen te werken, ze beschouwen hen als »onderkruipers."

Bovendien beweren ze dat in gewone omstandigheden er reeds wegers te veel zijn, dat deze groep dus overbodig is, doch dat de E.-M. ze alleen handhaaft om bij voorkomende gelegenheden, — partieele stakingen bij een of ander patroon, of op een of ander schip, — direct een stelletje plaatsvervangers te hebben.

Bij de dikwijls voorkomende plotselinge stakingen, vaak om allerlei kleinigheden is deze houding van de zijde der patroons trouwens zeer begrijpelijk.

De arbeiders eischten evenwel wegzending, de patroons weigerden, en de onderhandelingen sprongen op dit punt af.

Hiermede trad de staking een nieuw stadium in. De Elevator-kwestie was feitelijk van de baan, het ging nu om de wering der «onderkruipers».

De E.—M. dreigde nu met intrekking der door haar toegestane gunstige voorwaarden, zoo de arbeiders deze, plus de bepalingen omtrent Prinswegers en Calandstraters niet binnen acht dagen aanvaarden.

De arbeiders vroegen uitstel van een maand; de E.—M. bleef evenwel onverzettelijk, en na den door haar gestelden termijn trok ze de voorstellen in.

Intusschen had zich de beweging uitgebreid over de havens. Ook de handbootwerkers, zij die werken op graanbooten die met de hand gelost worden, en zij die arbeiden op stukgoedbooten eischten loonsverhooging.

De eersten vorderden verschillende verhoogingen per last meer, de anderen wilden hun loon van 25 op 30 cts. per uur gebracht zien.

De graanfactors in Rotterdam verklaarden deze verhoogingen niet te kunnen toestaan, daar zij afhankelijk waren van de ontvangers in Duitschland, vooral die van den Boven-Rijn.

Dit zijn dezelfden waarmede de arbeiders reeds in 1905 omtrent de Elevators een overeenkomst sloten. Dit adres zochten ze nu weer op. Drie bestuursleden trokken naar Duitschland, en op Zaterdag den 14 September keerden ze van de korte onderhandeling met 'n geteekende verklaring terug, waarbij de Duitsche graan-importeurs, de volgende loonsverhoogingen voor hunne rekening namen: als vast tarief zou voortaan gelden, 40 cts. per last, hiervan zou ontvangen de beëedigde weger 25 cts., de niet-beëedigde bijweger 15 cts. Het loon van de z.g. vrijlieden steeg van $7^1/_2$ tot 10 cts. per last, dat van de ophouders van $12^1/_2$ tot 15 cts. per last. Een belangrijke loonsverhooging die een paar duizend man omvatte.

De andere groepen bootwerkers die niet voor deze i m p o r t e u r s werken, doch meer voor de v e r z e n d e r s van het graan, en die ook hun eischen hadden gesteld, vergaderden op het hooren van bovengenoemd resultaat onmiddellijk, en besloten, om hun eisch kracht bij te zetten Maandagmorgen onmiddellijk t e s t a k e n.

Waarom men nu onmiddellijk ging s t a k e n, en niet nog eens eerst, evenals de andere groep met zooveel succes gedaan had, ging onderhandelen, is niet recht duidelijk voor 'n buitenstaander.

Op dit feit voelt men de neiging opkomen de staking af te keuren, als onnadenkend geproclameerd.

Of wat nog erger is, ze te beschouwen als een zuiver socialistische manifestatie. Als een krachtproef, waarvan de inzet is, wie de toonaangevers in de haven zullen zijn; de reeders of de arbeiders, de scheepvaartvereeniging of de Alg. Hav. Arb. Vereeniging.

Dat dit misschien de juiste opvatting is, valt op te maken uit hetgeen de H. S. correspondent van »*Het Volk*" schreef, dat door de staking te proclameeren, de A. H. A. V. bedoeling had de patroons te doen voelen

dat deze organisatie zich nog geenszins zwak gevoelde."

Ook wilde men door dezen dwangmaatregel de patroons tot een spoediger toegeven dwingen.

De drie Christelijke Havenarbeiders-vereenigingen hebben zich tegen de plotselinge staking verklaard. Zij hadden liever gehad, dat men de onderhandelingen nog hadde voortgezet, in de hoop dat meerdere patroons het goede voorbeeld hun door de Duitschers gegeven zouden hebben gevolgd.

Hun invloed is intusschen zeer gering, zooals uit hetgeen nu volgt blijken zal.

Naar ruwe schatting werken er in de haven, als vast en los werkman, circa 14000 man. Hiervan zijn georganiseerd: in de beide katholieke Bootwerkers-vereenigingen een 200 man. In de prot. Christelijke Bootwerkers-vereeniging »Toenadering" eveneens een 200 man.

Samen dus een 400-tal personen.

De Neutrale (?) Alg. Havenarb. Vereeniging telt 1600 leden. Deze vereeniging is een afdeeling van den Ned. Scheeps- en Bootwerkersbond.

Dit is de organisatie die in de Rotterdamsche haven, onder de arbeiders althans, het hooge woord voert. Als leiders dezer organisatie treden op o.a. een erkend anarchistisch colporteur als Van den Berg. Dit is een gewezen controleur uit de haven. Verdere leiders zijn een zekere Kalter en Molendijk.

Alles te zamen genomen is het aantal georganiseerde bootwerkers dus zeer gering. Vele duizenden loopen er rond die nergens bij zijn aangesloten. Overschilligen, die van de organisatie niets verwachten, maar die in kritieke momenten de losse massa der meeloopers vormen en zich in hoofdzaak scharen rondom de vaste kern der Algem. Haven-Arb. Vereeniging.

Dit vindt in hoofdzaak zijn reden in vrees voor sommige elementen, die in deze organisatie aanwezig zijn.

Een groote rol speelt hier de vrees voor nadeelige gevolgen wanneer men niet meedoet en dat men na de staking, als alles weer aan 't werk gaat, als onderkruiper zal worden aangezien en behandeld.

Dat wil zeggen dat men dan vreest, den een of anderen dag door een »ongeluk" armen en beenen te breken, of zelfs het leven te verliezen.

Deze overwegingen zijn het vooral geweest, die de drie Christelijke organisaties er toe gebracht hebben, aan de staking indirect mee te doen, althans niet doortewerken.

Van eenig verband met de Alg. Havenarb.-Vereeniging is in 't geheel geen sprake. Integendeel, is de verhouding zoo vijandig mogelijk.

De eischen, die overigens door de A. H. V. gesteld worden, worden door de Christelijke organisaties als volkomen billijk erkend. Alleen keurt men af, dat zonder nogmaals hervatte onderhandelingen, men, na het succes door een groep bootwerkers behaald, plotseling den arbeid neerlegde.

Dat er vele, waaronder zeer groote, grieven bestaan wordt door de Christelijke Bootwerkers-Vereenigingen erkend.

Als eenige der voornaamste noemen we:

Dat aan de z. g. »Winch", de machine, die de graanmanden gevuld uit het ruim naar boven haalt, bij voorkeur jongens van een jaar of 14 worden geplaatst.

Dat kost aan arbeidsloon veel minder, doch het cijfer der ongelukken stijgt er aanmerkelijk door. Onoplettendheid en speelschheid bij deze kinderen, — want dat zijn het toch — spelen hier een groote rol.

Als tweede zeer voorname grief, geldt de Elevator. Wanneer een groot schip met de hand wordt gelost, werken er licht een 140 man op. Wordt het gelost met den Elevator dan werken er hoogstens een 20 man aan. Deze cijfers geven een helderen kijk op de zaak, en verklaren toch ook het hevig verzet der arbeiders.

Vele honderden, die nu aan de graanbooten hun bestaan vinden, worden op deze wijze werkloos. Aan tijd spaart het den reeders, aldus werd ons verzekerd, niet veel uit. De Elevator werkt er even lang over. Het voordeel zit hem hier in de zeer verminderde arbeidskrachten, en dus in een zeer belangrijk minder uit te betalen arbeidsloon.

Dat de E-.M. dit zelf ook terdege gevoelt, bewijst wel de o. i. groote concessie, die ze den arbeiders indertijd deed, — dat ze zich de eerste jaren verbond niet meer dan 10 pct. van het aangevoerde graan met den Elevator te lossen, en bovendien een belangrijk aantal arbeiders daarbij aan 't werk te stellen.

Een grooter aantal misschien dan noodig was.

Ten slotte nog iets omtrent de positie der Katholieke en Christelijke werklieden in de haven. Er werd ons uitdrukkelijk verzekerd dat, zoo alle Christelijke mannen hun plaats innamen in de organisatie, waarin ze thuis hooren, dat dan morgen aan den dag de kracht der socialisten was gebroken.

Vele duizenden loopen ongeorganiseerd rond, en — wat veel droeviger is — de A. H. A. V. telt onder hare leden vele katholieken. Mannen zelfs die hun godsdienstplichten vrij goed waarnemen, doch met geen mogelijkheid uit de A. H. A. V. te halen zijn.

Om deze redenen niet:

De A. H. A. V. biedt vele voordeelen; 1e. allerlei fondsen; 2e. hooger uitkeering bij staking; 3e. heeft ze vlak bij de havens een schaftlokaal ingericht waar de arbeiders-leden hun vrijen tijd kunnen passeeren, kranten kunnen lezen, en — wat voor deze menschen meer zegt, — hier kunnen ze alle berichten omtrent binnenkomende schepen, en de plaats waar deze zullen meeren, zeer vlug ontvangen.

Dit bureau is telefonisch aangesloten, en zoo zijn deze bootwerkers altijd de best ingelichten, en krijgen de anderen hun berichten pas uit de tweede hand.

Een breed arbeidsveld ligt hier voor de onzen open. Ook zij moeten zich op deze wijze inrichten, en aan alle behoeften van de katholieke werklieden kunnen voldoen.

Geen enkel redelijk verlangen moet er zijn, waar de onzen hun steun moeten zoeken bij de tegenpartij.

Integendeel.

Voor alle ware arbeidersvrienden ligt hier een prachtig terrein braak, waarop ze hun krachten kunnen beproeven.

Wij moeten onze mannen, die hier vooral zoo'n zwaren strijd moeten strijden, die hier vooral steun noodig hebben, krachtig terzijde staan.

Dat eischt het belang der katholieke organisatie; maar dat eischt ook het belang van den handel; dat eischt de rust in de haven, dat eischt het belang der Gemeente.

Alleen op deze wijze is te breken de dikwijls ondulddbare tyrannie die door de roode arbeiders-vrienden (?) hier over de werklieden wordt uitgeoefend.

Wie een goed werk wil doen, zende vast een postwisseltje aan den heer C. J. Couwenberg, Breedestraat, Rotterdam, tot steun van de onvrijwillige werkloozen, die op 't oogenblik een harden dobber en aan steun zéér groote behoefte hebben.

Het zal den mannen, die in de Rotterdamsche haven, zoo ongemeen moeilijk hun vaan moeten hooghouden, een riem onder het hart steken.

Mgr. A. J. CALLIER, Bisschop van Haarlem, zond reeds een gift van f 25.—.

Vraagt men nu, wat geschieden moet om aan dezen strijd een einde te maken, dan lijkt het ons toe, dat er verschillende wegen open staan.

Onder gegeven omstandigheden is misschien de eenige oplossing, dat de bootwerkers zich met de Elevator-maatschappij verstaan.

Gemakkelijk is dit evenwel niet.

Door de voortdurende woelingen in onderscheidene Europeesche havens, zijn de patroons op het idee gekomen het voorbeeld der arbeiders te volgen, en zich te vereenigen.

Gesticht werd een Internationale Organisatie van reeders, op initiatief der British Schipping Federation. Deze organisatie heeft ten doel zich met kracht tegen de eischen der arbeiders te verzetten.

De vrees is niet ongewettigd, dat deze organisatie zich, van haar groote kracht bewust, trachten zal de alleenheerschappij der reeders in de havensteden te handhaven.

Tracht zij dit inderdaad, — hetwelk men afwachten moet — dan komt zij noodzakelijkerwijze in botsing, met het steeds krachtiger wordend vereenigingswezen onder de werklieden, en met de eischen, die deze organisatie's zeer terecht, dikwijls stellen.

Het wordt dan een krachtproef in 't groot, die niet anders dan hoogst nadeelig werken kan. Samenwerken en een open oor voor de billijke vorderingen der werklieden is een der eerste eischen, zal er vrede komen.

Een tweede oplossing, ook niet gemakkelijk ofschoon ze afdoend zou kunnen werken, zou deze zijn: dat de gemeente de Elevators ging exploiteeren.

Dat deze hiertoe niet bevoegd zou zijn, is niet recht duidelijk.

Waar ze aanlegt in 't belang van handel en scheepvaart havens en kaden, dokken en kranen, die millioenen kosten, en enorme sommen uitgeeft aan gemeentegeld om deze hulpmiddelen voor den handel in bruikbaren staat te houden, waar ze allerlei andere bedrijven exploiteert, als tramlijnen en havenstoombooten, lijkt het ons toe dat de grens niet willekeurig hier getrokken kan worden en men den invoer van andere machinerie, die een wezenlijke levenskwestie voor de haven uitmaken, zou *moeten* overlaten aan particuliere exploitatie.

Vooral wanneer blijken zou, dat deze exploitatie op willekeurige wijze plaats heeft, en men bij de jacht naar geld, de ooren voor de redelijke verlangens van den arbeid sluit.

De positie, die Rotterdam inneemt in het Internationale verkeer, maken het dringend noodig dat er zoodanige maatregelen genomen worden, dat er een vaste toestand van rust en vrede ontsta.

Voorshands is evenwel het meest dringend de versterking der organisatie's, die de Christelijke vaan hoog houden.

Als element dat krachtig zal willen medewerken aan den vreedzame oplossing der kwestie zijn zij onmisbaar.

A. H. J. ENGELS.

HET TWEEDE CONGRES VAN DEN NEDERL. BOERENBOND TE NIJMEGEN. II.

Was de eerste congresdag, die door ruim 200 afgevaardigden bezocht werd, over 't algemeen schitterend geslaagd, de tweede dag was van niet minder beteekenis.

Van betrekkelijk kleine plaatsen uit Noordbrabant waren de boeren zelfs bij tientallen opgekomen.

Vele heeren geestelijken (en zelfs enkele dames) woonden de vergaderingen bij.

In de eerste afdeelingsvergadering sprak de heer J. C. E. SLOTEMAKER uit Amsterdam over den invloed der Ned. tarief- en accijnswetgeving op de volksvoeding.

Zij die reeds eene ernstige studie van het tariefvraagstuk gemaakt hebben, zouden zeker gaarne gezien hebben, dat deze deskundige spreker nog dieper op het onderwerp ware ingegaan, toegegeven moet nochtans worden, dat de heer SLOTEMAKER er over 't algemeen uitstekend in slaagde, de groote leemten en inconsequentie's van ons huidige tarief aan te toonen.

Hier was een man aan 't woord, die de gave om zijne toehoorders tot zich te trekken in hooge mate bezat.

Het was een echte rede voor een boerencongres, en ofschoon de spreker langer dan een uur sprak, was na diens inleiding niemand luisterens moede.

Zeer trekt het de aandacht, dat de eisch betreffende een hoog graanrecht over 't algemeen door de boerenbonders wordt losgelaten.

* * *

Na het smakelijk gerecht, ons door den heer SLOTEMAKER bereid, volgde een geanimeerde afdeelingsvergadering over het christelijk karakter der boerenleenbanken.

In een korte inleiding behandelde de heer A. J. VAN BENTHEM uit Alkmaar dit onderwerp.

Het daarop volgend debat was zeer interessant, en liep vooral over het vraagstuk, of het christelijk beginsel der boerenleenbanken niet alleen in de daad, maar ook in 't woord moet gehuldigd worden.

Drie sprekers, waaronder ook pater V. D. ELSEN meenden, dat dit beginsel in woord en daad dient gehuldigd, terwijl de heer Notaris VAN DALSUM uit Hulst de daad alleen voldoende achtte en zich gunstig uitliet over de »neutrale« boerenleenbank van Utrecht. Het ware echter verkeerd, hieruit op te maken, als zoude de Hulster notaris over 't algemeen meer naar »neutrale« zijde overhellen.

Wij zouden dit teer punt niet hebben aangevoerd, zoo ons na 't congres niet gebleken was, dat eenige bezoekers deze meening waren toegedaan.

Wij gelooven dat ten opzichte van een man, die er zoo op staat het christendom *in de daad* te huldigen, zulk eene veronderstelling ongewettigd is.

De debater, die zich niet zeer duidelijk uitdrukte, werd aanvankelijk niet goed verstaan.

En ten slotte draaide alles toch ten beste bij.

Ons wil het voorkomen, dat het christelijk karakter der boerenleenbanken tot in alle mogelijke hoofd- en onderdeelen moet behouden blijven.

Want van dit karakter is geheel de stichting van Raiffeisen doordrongen.

Gaat men aan 't Christelijk karakter der boerenleenbank tornen, dan wordt dit schoone monument geheel ontsierd dan neemt men er het beste bestanddeel uit, dan moet op slot van rekening geheel de stichting bedorven worden, en zal zij nooit kunnen leiden tot het schoone doel, dat RAIFFEISEN met zijn meesterwerk voor oogen had.

De volgende afdeelingsvergadering was de belangrijkste van alle.

Zij ging over het pachtcontract.

Eere aan Mr. P. A. DIEPENHORST, professor aan de Vrije Universiteit van Amsterdam, die dit onderwerp op zoo treffende wijze wist te behandelen.

De inleiding getuigde van eene diepe studie, eene grondige kennis vooral ook van de geschiedenis van het pachtcontract.

In vorige tijden hebben geleerden het pachtcontract afgekeurd. Maar de heer DIEPENHORST toonde ons aan, dat dit stelsel principieel niet was vol te houden.

De professor wil o.a. bij de regeling van het pachtcontract de verplichtingen van den pachter meer verband doen houden met de opbrengst van den bodem.

Wellicht, dat de heer DIEPENHORST ook bekend is met hetgeen op de algemeene vergadering der Vereeniging voor Staathuiskunde en Statistiek van 't jaar 1896 over het pachtcontract werd gezegd.

Daar verklaarden zich verschillende geleerden, waaronder ook Universiteitsprofessoren, tegenstanders van dat stelsel, daar het de goede verhoudingen tusschen pachter en verpachter niet bevorderen zou. Daarbij moest men volgens dien geleerde wel in 't oog houden, dat de producten, (dus ook de prijzen van den bodem) aan vele schommelingen onderhevig zijn, zoodat men hier reeds dadelijk voor eigenaardige moeielijkheden zou komen te staan.

Wij zien de zaak niet zoo duister in.

Met professor DIEPENHORST zijn wij 't eens, dat de boeren bij eene betere regeling van het pachtcontract, vooral naar dat groote middel ter verbetering van hun toestand nl. eene goede landbouwboekhouding moeten grijpen.

En wij zouden daaraan willen toevoegen, wat een ander hoogleeraar Dr. Freiherr VON DER GOLTZ, in leven professor der landbouwacadenie te Bonn, daarover gezegd heeft met te verklaren: »Men heeft den boeren vroegtijdig ingeprent de spreuk »bidt en werkt», maar men heeft vergeten er aan toe te voegen »rekent en houdt boek». »Van een goede boekhouding is geheel het boerenbedrijf afhankelijk.»

Volgens professor DIEPENHORST dient het pachtcontract civielrechterlijk geregeld te worden; hij keurt echter de pachtcommissie's niet af.

En met verheffing van stem roept de protestantsche hoogleeraar uit: »Wat baten echter goede wetten als er geen goede zeden zijn.»

Treffend juist gezegd.

Dan volgde een improvisatie zoo schoon, zoo gevoelvol, dat geheel de vergadering er als 't ware door werd medegesleept. Wat was het mooi, toen professor DIEPENHORST wees op 't gezin van den boer!

Een vrijzinnig schrijver heeft van den boer gezegd, dat zijn stoffelijke welvaart moest gezocht worden in zijn huwelijk uit berekening en het twee-kinderen systeem.

Spreker hoopt, dat nooit zulk een zedeleer het gezonde platteland binnendringe.

Ja zelfs de aanwezige Directeur-Generaal van Landbouw de heer LOVINK, was door 't woord van den Amsterdamschen hoogleeraar zoo in geestdrift geraakt, dat hij 't bestuur van den Ned. Boerenbond verzocht, deze rede op ruime schaal bekend te maken.

Na 't congres bleek ons echter, dat dit verzoek bij allen niet in goede aarde gevallen was.

Men merkte op: »Zijn de redevoeringen der andere inleiders dan minder goed, is het niet pijnlijk voor de andere inleiders als juist de rede van professor DIEPENHORST op zoo ruime schaal verspreid wordt en de hunne niet?»

Ons dunkt, dat deze zorg voor de andere inleiders en hun werk te groot is.

Geen enkel hunner behoeft er ook maar 'n oogenblik over ontstemd te wezen, dat zijne rede niet zoo hoog stond als die van een professor eener universiteit, die over 't algemeen op wetenschappelijk gebied *zeer* hoog staat.

Van professor DIEPENHORST werd ook meer verwacht dan van de anderen.

En nu hij die verwachtingen niet beschaamde, kon hem na zijn inleiding veilig dit pluimpje door den heer Directeur-Generaal van Landbouw worden toegedeeld.

* * *

In aansluiting met de slotvergadering vond daarop de laatste afdeelingsvergadering van 't congres plaats, waar Baron VAN WIJNBERGEN, lid van de Tweede Kamer der S.-G. sprak over de zedelijke verheffing van den boerenstand.

Op meesterlijke wijze behandelde deze inleider dit schoone onderwerp, en wees er terecht op, dat met zedelijke verheffing van den boerenstand vooral moet gestreefd worden naar spaarzaamheid en een goed christelijk familieleven.

Treffende waarheden voorzeker, die in onze dagen ook op 't land ook wel eens mogen gehoord worden, want ook daar wordt de uithuizigheid steeds grooter en.... in vergelijk met andere landbouwlanden spaart Nederland nog veel te weinig.

De slotvergadering was kort.

Daar deed de Voorzitter van den Nederl. Boerenbond, RIDDER DE VAN DER SCHUEREN, de opvallende mededeeling, dat hij 't volgend congres niet meer zou mede maken.

Wij hopen in 't belang van den Ned. Boerenbond, dat deze donkere voorspelling niet uitkome, want naast pater

v. d. Elzen, wien wij (ook al zijn wij in andere opzichten 't niet altijd met hem eens) gaarne hulde brengen voor 't werk, dat hij ten gunste der boeren verricht heeft, staat Ridder de van der Schueren aan 't hoofd der grootste boerenorganisatie. Hij is als 't ware de kroon van den Nederl. Boerenbond. En als de goede God hem nog een lang leven geeft, dan blijve hij ook nog lange jaren voor den Nederl. Boerenbond behouden.

En ten slotte — doch zeker niet het minste — zij 't ons vergund te wijzen op de krachtige medewerking, die de Boerenbond ondervindt van de zijde des heeren Lovink, Directeur-Generaal van Landbouw.

Deze hooge ambtenaar, die verschillende vergaderingen met zijne tegenwoordigheid vereerde, verdient de algemeene dankbaarheid van den Nederlandschen boerenstand.

En inderdaad, de boer, die van nature dankbaar is, draagt dan ook den Directeur-Generaal van Landbouw op de handen.

Nergens beter dan op een congres kan men zulks merken.

* * *

Moge dan onder Gods zegen ook weder na dit congres het werk van den Ned. Boerenbond gedijen.

Reeds thans heeft de bond met zijn bijna 50.000 leden het tot een respectabele hoogte gebracht.

Maar men vindt er toch nog velen, die buiten zijne gelederen staan. En zelfs onder de georganiseerden zijn er nog verschillenden, die de juiste beteekenis der sociale beweging niet begrijpen. Dit komt omdat zij niet voldoende sociaal ontwikkeld zijn.

Voor hen staat, voor zooverre zij tot de katholieke boerenbonden behooren, geen betere weg open, dan zich aan te sluiten bij de Katholieke Sociale Actie, die reeds thans in vele landelijke streken van ons vaderland plaatselijke comité's heeft opgericht, en die vooral in de aanstaande wintercampagne al 't mogelijke doen zal om de volksontwikkeling, ook op het platteland, te bevorderen.

Meerloo (Limb.) A. Kellenaars JBzn.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

ARBEIDSDUUR.

Door het Bestuur der Federatie der vijf Diocesane Werklieden-Organisaties in Nederland is bij request aan de Tweede Kamer het navolgende meegedeeld:

dat door genoemde Federatie op 10 en 11 Augustus 1907, te 's-Hertogenbosch, een Katholiek Sociaal Congres gehouden werd, waarop met eenparige stemmen de hieronder volgende conclusie werd aangenomen:

1°. De voortgaande ontwikkeling van ons maatschappelijk leven stelt het, ook in den arbeidersstand, tot plicht meer tijd te besteden aan vorming en opvoeding.

2°. Gezonde, niet overwerkte arbeidskrachten zijn industrie en maatschappij tot voordeel, omdat zij meer en beter zullen voortbrengen en lust en ijver zullen wekken en behouden tot hoogere ontwikkeling.

3°. Ons stelsel van voortbrengen, dat zeer verbeterd is en eene toenemende verbetering ondergaat, brengt overvloed van goederen op de wereldmarkt.

4°. Naast te langen arbeidsduur aan den éénen kant zien wij toenemende werkloosheid aan den anderen kant.

5°. Het streven naar verkorting van arbeidsduur is daarom niet slechts gewettigd, maar ook door hooge belangen geboden.

6°. Dat de naar eene gezonde hervorming strevende arbeidersbeweging dit streven op haar programma heeft geplaatst, is even natuurlijk als dat de sociale werkgever haar daarbij zijn krachtigen steun biedt.

7°. Bij beschouwing van wat de arbeidersbeweging in de meeste industrieën reeds wist door te voeren en wat mogelijk bleek, en bij overweging van wat hierboven onder 1°, 2°, 3° en 4° is opgenomen, verschijnt het als een billijke eisch, dat de normale arbeidsdag voor volwassen personen de 10 uren niet mag overschrijden en dat verkorting van arbeidsduur niet mag gepaard gaan met vermindering van loon.

8°. De arbeidersbeweging is nog niet tot zóó krachtige ontwikkeling gekomen, dat zij hare billijke eischen algemeen kan doorvoeren; daarom vraagt zij steun van den wetgever, die bij wettelijk voorschrift bepale, dat de normale arbeidsdag voor volwassen arbeiders niet langer mag zijn dan 10 uur, en in die bedrijven of vakken, waarin *nachtarbeid* verricht wordt, slechts 8 uur.

9°. Aan het Federatiebestuur wordt opgedragen, dit oordeel en deze wenschen ter kennis te brengen van de Regeering en Volksvertegenwoordiging.

10°. Alle aan het congres deelnemende organisaties worden aangespoord, deze conclusie meermalen aan eene ernstige bespreking te onderwerpen, om daardoor de actie voor den verkorten arbeidsdag zoo levendig mogelijk te maken.

Verder nemen adressanten eerbiedig de vrijheid aan bovenstaande conclusie nog het volgende toe te voegen;

1°. Dat de beweging voor den wettelijk geregelden 10-urigen arbeidsdag, die in ons land vóór jaren reeds door de katholieken werd begonnen, thans zooveel partijen voor zich gewonnen heeft, dat men met gerustheid mag zeggen, dat zij wortelt in eene algemeene volksovertuiging.

2°. Dat, waar eene zoodanige volksovertuiging is gegroeid, de wetgever zonder aarzelen kan optreden, daar de te nemen wettelijke maatregelen krachtigen steun zullen vinden in de sympathie van het volk.

3°. Dat ook practisch de doorvoering van een wettelijk geregelden 10-urigen arbeidsdag mogelijk gebleken is; want waar de vakorganisatie tot eenige beteekenis geworden is, daar overschrijdt de normale arbeidsduur de 10 uren niet en blijft op sommige plaatsen zelfs daar beneden.

4°. Dat de vakorganisatie, die hier den wetgever vooruitgeloopen is, dezelfde bezwaren heeft ontmoet, die thans tegen den wettelijk geregelden 10-urigen arbeidsdag worden aangevoerd, doch dat die bezwaren, ten slotte van zeer geringe beteekenis bleken te zijn.

PATRONATEN IN HET BISDOM HAARLEM.

De patronaten in het Bisdom Haarlem blijken vooruitgaande. Het aantal aangesloten afd. bedraagd thans 68, met 1294 leden. Ook finantiëel is, evenals op het Maandblad, dat 457 abonneés telt, een batig saldo te boeken.

In ieder patronaat wordt thans godsdienst-onderwijs gegeven, en in bijna ieder ook maatschappelijk onderricht.

Op de jaarvergadering werden twee degelijke inleidingen gehouden. De eerste door Kapelaan B. Möller over den strijd tegen het alcoholisme in de Patronaten, waarbij de volgende conclusies werden gesteld:

I. Het Patronaat strijde mee den strijd tegen het alcoholisme.

II. Daartoe is o.m. noodig,

a. dat het Patronaat geve geregeld anti-alcoholisch onderricht;

b. dat de jongens beneden de 16 jaar zich (vrijwillig) verbinden de herbergen niet te bezoeken:

c. zich minstens te onthouden van alle gedistilleerd (en wat daarmee gelijk staat.)

De voorzitter wenschte, dat allen zich zouden regelen, naar hetgeen in de conclusies was voorgesteld.

Door Kapelaan G. VAN RIJT werd een inleiding gehouden over het vakonderwijs op de Patronaten. Door eigen werkzaamheid en veel studie, bleek deze spreker goed op de hoogte.

In Limburg worden 9 van de 11 vakteekenscholen door Patronaten gegeven.

Het onderwijs op de werkplaats is uit zijn aard zeer gebrekkig; de avondscholen die 2 à 3 jaar theoretisch vakonderricht geven beantwoorden niet aan hun doel. De jongens, die ze bezoeken hebben een te langen werkdag achter den rug, om nog met vrucht te studeeren.

De meeningen over dit onderwijs loopen dan ook zeer uiteen. De een wil de jongens tot 17 à 18 jaar een theoritische vakopleiding geven, terwijl anderen liefst dadelijk de jongens bij een patroon geplaatst zien, en 's avonds de jongens de ambachtsavondscholen willen doen bezoeken. Dit laatste als het minst kostbare, en zich beter aanpassende aan de finantieele behoeften en de draagkracht der gezinnen.

Weer anderen zoeken het in een verbeterd leerlingstelsel, bij den patroon op de werkplaats.

Men achtte ambachtsscholen, die theoretisch en practisch onderricht geven, de beste. De jongens, die van deze instellingen komen, winnen het altijd verre boven hen die hun opleiding gedeeltelijk in de werkplaats en gedeeltelijk op de ambachtsschool kregen.

E.

HUISINDUSTRIE.

Het comité voor de Tentoonstelling van Huisindustrie verzoekt ons opname voor het volgende:

»Neen, mijn waarde heer, daarvoor krijgt ge mijn hulp niet; al dat gefineerzaag en doosjesgeplak maakt maar prutsers en daarmeê kan de maatschappij nooit vooruitkomen; onze jongens en meisjes moeten flink worden en niet leeren zich met beuzelarijen af te geven; — als u een w e r k e l i j k maatschappelijk belang wilt bevorderen, maak u dan niet druk met die huisvlijt, waardoor ons volk verslapt. Voor iets goeds kunt u altijd bij mij aankloppen."

Ongeveer zóó luidde het antwoord van een zeer goedwillig man, die door ons werd aangespoord om mede te werken aan de T e n t o o n s t e l l i n g v o o r H u i s i n d u s t r i e, welke het volgend jaar zomer in Amsterdam zal worden gehouden.

Helaas moesten wij vooral in den laatsten tijd meermalen ervaren dat er velen in den lande huisindustrie en huisvlijt met elkaar verwarren en daardoor worden teruggehouden van medewerking aan een onderzoek, hetwel van het hoogste maatschappelijk belang is en van de meest ingrijpende gevolgen kan zijn voor ons volksleven.

Huis-industrie en huisvlijt!

Hoe dicht naderen zij elkaar en toch — welk een enorm verschil ligt er tusschen die beide begrippen.

O zeker! Er is voor beide een huis en ook vlijt noodig, doch hiermede houdt de overeenkomst op.

* * *

Zie de blijmoedige, vroolijke jongen in de gezellige huiskamer met fineerzaag of mes bezig een vogelkooi te maken met kunstige krullen of schoone figuren; zie hem dan in de goed verlichte kamer nadat zijn werk voor de school is afgeloopen, terwijl het uur van slapen nog niet heeft geslagen.

Zie het jonge meisje met een haak- of borduurwerkje bezig of zich inspannend een filigrainwerkje samen te stellen, terwijl de volle schijn van het gaslicht haar den arbeid gemakkelijk maakt.

Is dat geen alleraardigst gezicht?

Als het gure weêr eene wandeling of het spelen in den tuin onmogelijk maakt, dan is het goed, wanneer de jonge hoofden en handen bezig zijn om iets fraais te vervaardigen, want.... »ledigheid is des duivels oorkussen."

Dat is huisvlijt.

* * *

Een ander beeld, waarde lezer en lezeres.

Kent gij het bestaan der huisindustrie?

Niet? — Kom mee!

In de kamer $3^1/_2 \times 4^1/_2$, vader, moeder en 4 kinderen om de ruwe, vuile tafel bij de kleine olielamp.

Ja, natuurlijk, het is reeds over elven en die kinderen, nog geen dertien jaar, moesten allang op bed liggen, maar het gezin is naarstig en de kinderen worden vroeg aan arbeid gewend. Ze moeten vlijtig zijn, ook te huis.

Voor de jongens geen fraai snij- of cartonnagewerk; voor de meisjes geen handwerkjes of brandwerk: de kinderen doen precies wat vader en moeder doen; geen ruime, gezellige kamer, geen brandende kachel, geen heldere gasvlam; niets dan de kale, vale wanden van het armelijk vertrek, waarin gehuisd, gekookt, geslapen wordt, en als ge de gordijnen der bedstede in den hoek even open slaat, zult ge er den uitgeputten grootvader zien liggen, die voor een paar uur ook zijn deel aan *deze* soort huisvlijt genomen heeft, doch het door overgroote vermoeienis heeft moeten opgeven.

Het is geen pleizierwerkje, dat dit gezin verricht; het is niet voor het genoegen, dat de arme kinderen uit den slaap gehouden worden; — het is bittere, bittere armoede, welke de moeder dwingt hare kinderen, die ze zoo gaarne tijdig naar bed zou laten gaan, aan te sporen steeds sneller en sneller de erwten te lezen, waaraan het geheele gezin met koortsachtigen spoed bezig is.

Want er gaan vele duizenden erwten in een hectoliter en er worden maar weinig tientallen centen betaald om de vuile erwten uit te zoeken, opdat de klanten van den grutter niet te klagen zullen hebben over het onooglijk aanzien en de slechte sorteering zijner waar.

Dàt is huis-industrie!

De huis v l ij t wordt beoefend voor de aardigheid, om het jonge geslacht kunstvaardigheid te leeren en aan geregelden arbeid te gewennen.

De huis v l ij t kost den beoefenaren doorgaans geld, en brengt nimmer iets op, behalve een prijsje op eene tentoonstelling.

De huis i n d u s t r i e wordt uitgeoefend door werklooze mannen, die het krachtige lichaam moeten leenen voor den verslappenden en versuffenden arbeid.

De huis i n d u s t r i e wordt uitgeoefend door hongerende en wegkwijnende vrouwen, die hun tijd beter voor het huisgezin konden besteden, — om althans nòg niet meer te kort te komen dan anders.

De huis i n d u s t r i e wordt uitgeoefend door grijsaards en kinderen, wier krachtelooze lichamen niet anders in staat zijn eenige verdiensten te maken dan door erwtenlezen, tabakstrippen, touwpluizen, garnalenpellen.

De huis i n d u s t r i e krabt dag na dag den blos van de kaken onzer jonge meisjes, die in dienst van den sweater, dasjes en blousjes maken voor een schamel loon en drijft ook de deugdzaamste niet zelden naar de prostitutie.

In het kort: de huis v l ij t kan een zegen zijn voor menschen, die zich tot geen anderen arbeid geroepen voelen en door eenig werk hun tijd althans beter besteden dan door kwaadspreken van anderen of door lanterfanten.

De huis i n d u s t r i e is een der zwaarste bezoekingen van den arme, die uit nooddruft zich en zijn gezin, tot zelfs de jongste

kinderen moet pressen tot diep in den nacht den meest geestdoodenden arbeid te verrichten, meestal voor een loon, dat het leven van den mensch niet mogelijk maakt.

* * *

Geachte lezer! Wij willen u nu en dan iets mededeelen uit de huis-i n d u s t r i e, in de hoop, dat ook gij iets moogt gaan gevoelen voor het lijden der talrijke slachtoffers, welke daarin gevonden worden.

Wij willen u nu en dan cijfers geven; feiten mededeelen, waaruit ge kunt zien hoe noodlottig deze industrie moet werken in zedelijk, geestelijk en lichamelijk opzicht, op het tegenwoordig, maar bovenal op het toekomstig geslacht.

Ons zijn schrikkelijke staaltjes bekend van de verwoestingen, welke worden aangericht door den slecht betaalden arbeid in daartoe niet geschikte lokalen, door daartoe niet geschikte vrouwen- en kinderlichamen.

Wij willen nu en dan uwe aandacht vragen voor deze f e i t e n, in de hoop, dat gij niet slechts het verschil zult leeren kennen tusschen huis-i n d u s t r i e en huis-v l i j t, maar dat gij ook zult medewerken om de kwade gevolgen der eersten te bestrijden, door het streven onzer vereeniging te bevorderen.

De keizerin van Duitschland en de koningin van Engeland hebben op de tentoonstelling van voorwerpen, in huis-industrie vervaardigd, welke te Berlijn en Londen gehouden zijn, versteld gestaan over de ongehoorde toestanden, welke daar aan het licht gebracht zijn.

Hier te lande is de toestand niet minder erg.

Welnu, — het volgende jaar hopen wij ook u te doen zien, hoe de toestanden in Nederland zijn.

Doch er is veel geld noodig om ons werk goed te volbrengen

Zal onze tentoonstelling slagen, zal bovenal de uitgebreide enquête, waarmede eenige der meest bekende mannen in den lande bezig zijn en waarvoor de steun der regeering reeds is toegezegd, goed worden gevoerd, dan moet ons waarborgfonds geheel volteekend worden.

Vrouwen en mannen, die in staat zijn ons te helpen, wij doen een beroep op u.

Neemt in ons waarborgfonds een aandeel van *f* 50 of *f* 100, opdat ons werk voortgang kan hebben.

KORTE BERICHTEN.

Gemeentezorg voor parken. — Omdat in den laatsten tijd verschillende landgoederen met mooie bosschen in de nabijheid der gemeente Amersfoort zijn gesloopt en omdat het gewenscht is het natuurschoon, waardoor de stad steeds meer inwoners trekt te behouden: heeft de Raad besloten een groot deel van een buitenplaats aan te koopen van 93 H. A.

Zoodoende behoudt ook de arbeidersbevolking een gelegenheid om van 't natuurschoon te genieten.

Gemeentelijke keuringsdienst. — Voor den Haagschen keuringsdienst is in hoofdzaak het Leidsche stelsel overgenomen, zoodat verboden is eet- of drinkwaren ten verkoop voorhanden te hebben, af te leveren, binnen de gemeente in te voeren, in het openbaar uit te stallen, rond te venten, te koop aan te bieden of te vervoeren, die ondeugdelijk van samenstelling zijn of tengevolge van bederf, vermenging met schadelijke bestanddeelen of eenige andere oorzaak in ondeugdelijken toestand verkeeren en dat deze waren op aanvrage aan de betrokken ambtenaren zijn te vertoonen.

Gebruiksartikelen als lepels, pannen enz. zijn voorloopig buitengesloten, omdat art. 174 en 175 van het W. v. S. daartegen behoorlijk waken.

Gemeentepensioenen. — De ambtenaren betalen te Leiden 5 % voor 't pensioenfonds voor weduwen en weezen. De gemeente droeg tot nu toe jaarlijks f 14000 bij. Dit blijkt niet noodig, en nu is besloten voortaan die subsidie terug te brengen tot f 5100 en de pensioenen met 15 % te verhoogen, zoodat ze nu gelijk zijn aan Rijkspensioen.

Zorg voor de gezondheid. — Te Altona (200,000 inwoners) mag men, op straffe van hoogstens 30 Mark, subsidiair hechtenis, niet meer de onverpakte vleeschwaren of gebak, of ander direct te eten waren die ten verkoop gereed liggen, aanraken.

Het walgelijk uitzoeken van kluifjes bij den spekslager is daar dus uit.

Beschreven of bedrukt papier mag niet voor de eerste verpakking gebruikt worden en honden mogen in die winkels niet zijn.

Dienstbodennood. — Te Essen heeft de Raad, om in dien nood te voorzien, besloten onderscheidingen te verleenen wegens langdurigen dienst. Na 10 jaar van een waarde van 25 Mark.

Alsof de oorzaak niet dieper ligt dan eenige marken!

Belasting op de waardevermeerdering. — In den laatsten tijd is deze belasting ook ingevoerd in Herford, Rüdesheim, Witzenhausen, Freiburg i, s. terwijl ze in meer dan 50 gemeenten in behandeling is.

Ze is ook allernatuurlijkst!

In Dortmund heeft ze in de eerste 4 maanden (September—December) 1906, van haar bestaan 140,000 Mark opgebracht. Een niet te versmaden voordeel voor de gezamenlijke belastingbetalers! Maar het rechtvaardige in die belasting is wel het meest dringend argument.

Informatie- en Incassobureau. — Naar de *Hanzebode*, het officieel orgaan van de Hanze in de Bisdommen 's-Bosch, Breda en Haarlem, mededeelt is het Informatie- en Incassobureau van de Hanze den 1en October jl. te 's-Hertogenbosch in werking getreden. 't Adres is Ant. Willemse, Hinthamerstraat D 39.

Gemeentelijke keuringsdienst. — Ook Nijmegen heeft nu zijn keuringsdienst. Over 't algemeen is de omvang van het verbod gelijk aan die in andere gemeenten. Bij de discussie werd oppositie gevoerd tegen het verbod van vervoer van ondeugdelijke waren, doch het bleef gehandhaafd. Het doen van keuringen op verzoek van particulieren, gelijk deze te Leiden reeds bestaat, werd wel bepleit, maar alsnog niet ingevoerd. De dienst der keuring wordt in het abattoir gevestigd, daardoor kan men volstaan met toelagen aan den directeur en diens plaatsvervangers, terwijl alleen maar verder uitbreiding van personeel noodig is.

Door een aantal handelaren was bij Gedeputeerde Staten bezwaar gemaakt tegen de bepaling over de verplichte aansluiting bij de waterleiding als te belemmerend; zij wenschen ander goed drinkwater als voldoende beschouwd te zien. De Raad handhaafde echter den eisch en wees er Gedeputeerde Staten op, dat van 15 adressanten 14 zeer slecht water hebben en veel anderen in buitengemeenten eveneens. R.

Woningbouw. — De Pruisische Staat heeft reeds 89 millioen Mark verbouwd aan woningen voor zijn arbeiders en mindere beambten en stelt daar nu weer 15 millioen voor beschikbaar. Het uitgegeven geld is deels besteed aan den bouw van Staatswoningen, deels aan bijdragen voor bouwvereenigingen. Meer dan 21000 huisjes zijn op die manier gezet, meerendeels voor het personeel der spoorwegen en van het departement van binnenlandsche zaken.

Zaterdagmiddagrust of „de Engelsche week". — In de zijdeweverijen te Lyon is de Engelsche week van 60 uren ingevoerd. Gedurende de zomermaanden wordt niet later gewerkt dan Zaterdagmorgen 11 uur. Dit is niet alleen voor de wevers van belang, maar het waarborgt ook voldoende Zaterdagmiddagtijd aan allen, die met de zijdefabrieken en wat ze afleveren in betrekking staan, zooals apprêteurs, emballeurs, spoorwegpersoneel, enz.

Na een dreigende staking om dit resultaat te verkrijgen, hebben de patroons en arbeiders de overeenkomst gesloten voor een maand; de patroons zouden hunne vrijheid herkrijgen, als binnen die maand niet alle fabrieken den maatregel zouden hebben ingevoerd.

Gemeentelijk rechtskundig bureau. — Dit is opgericht te Worms, in 't Raadhuis. 't Staat kosteloos met raad- en daad bij: echter onder afwijzing van alle verantwoordelijkheid. O.

N. V. Drukkerij voorh. H. Berger, 's-Hertogenbosch.

9e JAARGANG. ZATERDAG 2 NOVEMBER 1907 No. 44

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Het Sociale Vraagstuk, Ontstaan en Oplossing, door JOS. KLEIJNTJES, S. J. — Ouderdomsverzekering door J. W. RATTÉ. — De Inlander en zijn geschiktheid tot besturen en het voeren van beheer, door F. P. V. D. MADEN. — Uit Tijdschriften: De Londensche Huisindustrie en de hongerloonen der vrouwen. — Katholieke Sociale Actie: Centrale vergadering van de Kath. Soc. Actie. — Berichten en Mededeelingen: Scheidsgerechten. — Middenstandactie. — Korte Berichten; Voorschriften volgens de woningwet. — Contractenoogst. — Ploegenstelsel. — Werkdwang. — Uit Zuid-Amerika. — Drankbestrijding. — Woningbeurs. — Cholera een bedrijfsongeval. — Bond van Scheidsgerechten. — Nieuwe Boeken.

HET SOCIALE VRAAGSTUK, ONTSTAAN EN OPLOSSING.

De volgende korte opmerkingen zochten wij tot heden tevergeefs in de boeken, die over bovenstaande vraag ex professo handelen. Daarom meenen wij, dat het in dit tijdschrift niet misplaatst zal zijn, er de aandacht der lezers op te vestigen. Vooreerst zij er hier op gewezen, dat het sociale vraagstuk, gelijk iedere andere levensvraag, van bovennatuurlijk standpunt moet beschouwd worden. Want feitelijk leven wij in de bovennatuurlijke orde en daarom moeten wij ook alles van dit standpunt uit beoordeelen; ieder ander standpunt is valsch. Daarenboven biedt ons dit bovennatuurlijk standpunt alleen het ware inzicht in het ontstaan en de eenige middelen tot oplossing van het sociale vraagstuk.

I.

Het sociale vraagstuk heeft zijn diepsten en laatsten grond in de erfzonde. Door de zonde had zich Adam van God, zijn laatste doel, verwijderd en daardoor den band verbroken, die hem met God door een hechten liefdeband verbond. Dientengevolge concentreerde zich zijn geheele liefde op ongeregelde wijze op zijn eigen *Ik*.

Het egoisme, de ongeregelde zelfzucht, onstond. »Amor inordinatus sui ipsius causa est et principium omnius peccati." Thom. 1, 29, 77 a. 4.

»De zonde is zelfzucht, daar zij het eigen *Ik* tot middelpunt van het heelal maakt; zij bestijgt den troon, die God alleen toekomt, om *haar* concentreert zich alles, aan *haar* moet alles dienstbaar worden. De zelfzucht is de onzichtbare ziel in iedere zonde, alle andere nog zoo verscheiden namen, vormen en gedaanten der zonden zijn slechts verschillende wijzen, waarop zij zich openbaart. De zelfzucht is de gemeenschappelijke grond, die den drievoudigen wortel van het kwaad draagt." [1])

[1]) HETTINGER, *Apologie* IV 7 p. 15.

De vruchten der zelfzucht toonden zich maar al te spoedig. Toen God Adam wegens zijn zonde ter verantwoording riep, wierp hij alle schuld op Eva, die toch vroeger been van zijn been, vleesch van zijn vleesch was. »De vrouw, die gij mij gegeven hebt, gaf mij van de vrucht en ik at ze." Kain doodde zijn broeder Abel uit nijd, die de wrangste vrucht van het egoisme is.

Het zou ons te ver voeren, wilden wij deze beschouwing in details verder uitvoeren. Wie de wereldgeschiedenis en de geschiedenis van het individu van dit gezichtspunt uit beschouwt, zal boven vermeld feit stap voor stap bevestigd zien.

Toen verscheen de tweede persoon der H. Drievuldigheid als mensch en boette aan het kruis voor de schuld van Adam en van ons. En nu werd weder de band, dien Adam zoo misdadig verbroken had, nog op wonderbaarder wijze dan vroeger aaneengeknoopt en de menschen werden met God, hun laatste doel, verbonden. Degelijk verbond de goddelijke Heiland ieder afzonderlijk werk met zijn medemensch en stelde aan het egoisme, dat schrikbarend was toegenomen, paal en perk met de woorden: »Gij zult uwen naasten beminnen gelijk of u zelf," en »wat gij den minsten mijner broeders gedaan hebt, hebt gij aan mij gedaan."

De H. CHRYSOSTOMUS maakt bij de woorden van den H. PAULUS (Col. 1,20.) »Vrede gemaakt hebbende door het bloed zijns Kruises, hetzij wat op aarde, hetzij wat in de hemelen is" deze opmerking: »wat op aarde is" was immers de aarde vol vijandschappen en verdeeldheid. Bijna iedereen leefde in tweedracht met zich zelf en met zijn evenmensch. Ach hoe kon hij in den hemel vrede stichten? Heerschte ook daar oorlog en strijd?... Dat beteekent: Hij verplaatste den mensch daarheen, voerde den vijand van de hemelbewoners, het voorwerp van hun haat, tot hen; hij bracht dengene, die tot dan toe met de bewoners des hemels in vijandschap en oorlog geleefd had, in den hemel. Nu bestaat op aarde vrede in dubbel opzicht: met den hemel en wederzijds met elkander." (S. CHRYS. Hom. 3 in Ep. ad. Col. c. 3.)

Op onvergelijk schoone wijze drukt de H. Bonaventura dezelfde gedachte aldus uit: »Christus is de vrome her-

steller," vandaar in Ep. 34, 11. Want dit zegt de Heere God: »Zie ik, Ik zelf zal mijne schapen opzoeken en naar hen omzien."

God ziende dit en God is het Woord, die onze herder is en ons weidt. Zijn schapen waren verstrooid; hij is slechts gezonden tot de schapen, die van het huis van Israël verloren waren (Mt. 15, 24). Gelijk Jacob zijn zoon Joseph tot zijn broeder zond en gelijk de herder tot de verstrooide kinderen gezonden wordt; zoo is Christus gezonden tot hen, die verstrooid waren, om hen weer te verzamelen.

De menschen waren verstrooid en oneenig wegens de tweedracht tusschen:

den Schepper en het schepsel;
de engelen, de natuur en de menschen;
den wil en het geweten;
de zinnelijkheid en de rede;
den mensch en zijn evennaaste;
den zondaar en de geheele wereld.

Wij waren verstrooid, niet vereenigd, maar Hij heeft ons in zijn landen vereenigd. (S. Bon. serm. 2, Dom. 3en Adv.)

De Godmensch stichtte eene Kerk, die het verlossingswerk zou voortzetten tot aan het einde der tijden. Zij zou de verdiensten van Jesus Christus, die in de genademiddelen der Kerk opgestapeld liggen, aan alle menschen uitdeelen.

Die genademiddelen zouden het mogelijk maken, de ongeregelde zelfzucht te vernietigen en het gebod der naastenliefde te vervullen. Zoo zien wij dan ook van toen af, het nooit voor mogelijk gehouden wonder der christelijke naastenliefde. Dit lievelingsgebod van den Heiland maakte de eerste christenen als het ware tot één ziel, het hief de slavernij op, waarin $^2/_3$ der menschheid zuchtte, het richtte ontelbare zieken- en armenhuizen op en ontwikkelde in één woord de christelijke Charitas.

De geschiedenis der christelijke tijden biedt ons een schouwspel, dat na het bovengezegde niet meer bevreemden kan; hoe nauwer de christenen zich aan de Kerk aansloten, hoe getrouwer zij het gebod der naastenliefde onderhielden, des te meer verdween »de sociale vraag"; en hoe meer zij der Kerk den rug toekeerden, en de beoefening der naastenliefde verwaarloosden, des te dringender verhief zich het spook der »sociale vraag." Toen nu de Ketters der 16de eeuw zich geheel en al van de heilbrengende instelling der Kerk losscheurden en de geboden der naastenliefde als onnutte werken der zelfheiliging verwierpen, toen toonde zich de sociale vraag aanstonds in haar schrikwekkendste gedaante. Luther, de patriarch der Ketterij, moet zelf bekennen: »onder het pausdom, sneeuwde het onder, door de aalmoezen, stichtingen en testamenten, onder het Evangelie wil niemand een duit geven." (Sämmtl. Werke 43,164).» Onder het Pausdom waren de menschen milddadiger en gaven gaarne, maar nu onder het Evangelie geeft niemand meer, maar de een plukt den ander en ieder wil alles hebben. En hoe langer men het Evangelie predikt, des de dieper verdrinken de menschen in gierigheid, trots en weelde (l. c. V, 264, Op. 13, 123; 14, 389; 13, 224).

»Overal, schrijft DÖLLINGER (*Kirche und Kirchen* p. 198) is benadeeling, achteruitstelling, berooving der arme klassen; alles is gemerkt met het teeken der omwenteling, die men Hervorming noemt." »Het valt niet te ontkennen, merkt de protestant ARNOLD op, dat met de Hervorming de tirannie, afpersing en onrechtvaardigheid haar toppunt bereikt hebben." (DÖLLINGER l. c. p. 121.)

Hoe in Engeland de slavernij door de reformatie ingevoerd werd, behandelen de protestantsche geschiedschrijver HYNDMAN, *The historical basis of Socialism* in England en BURNET, *History of the Reformation* II, 144 29; vergelijk ook MERZ (Protestant) *Staatliche Armenpflege.*

De ongeloovige philosophie der 18de eeuw maakte slechts de laatste gevolgtrekkingen, die de ketters niet hadden durven trekken en verkondigde de meest krasse zelfzucht als het eenige middel, om orde en geluk in de menschelijke maatschappij te brengen. Het is het »liberalisme" op het gebied van handel en industrie. En nu zien wij weer dezelfde verschijning, van de laatste tijden van het wegkwijnend heidendom ten tijde der Romeinen: Opeenhoping van fabelachtige rijkdommen in de handen van enkelen en de bitterste nood en armoede der groote menigte. Vgl. ALBERTUS, *Sozialpolitiek der Kirche* p. 139 sqq., 148 sqq.

Rom und London, in Lebensbildern gegenübergestellt v. J. DE MARGOTTI, übers. v. Dr. SCHIEL. Wien 1860. Cfr. Sociale Revue 1902. p. 460 sgg.

»Geen stad ter wereld is rijker dan Londen, maar geen bergt zooveel ellende in zich. Men zegt, dat de totale rijkdom der stad zoo groot is, dat men de geheele uitgestrektheid van 2000 mijlen bestrating, die de straten te samen uitmaken, voor het grootste deel met goud zou kunnen beleggen. En toch zijn volgens de statistieken in deze wereldstad, in een tijdruimte van 10 jaren, 3,292 menschen den hongerdood gestorven. Zeer dikwerf echter worden de doodsoorzaken bij de armen niet duidelijk aangegeven. — En gelijk in oude tijden de slavernij, zoo bloeit nu daar en in andere steden de handel in kinderen en meisjes; de kindermoord breidt zich op schrikbarende wijze uit."

»Alle uitvindingen van den tegenwoordigen tijd, de grootste ontwikkeling der machinen en vervoermiddelen hebben de ellende niet verminderd, maar slechts verscherpt en vermeerderd. Dit is het resultaat van de egoistische concurrentie, dat is de door het liberalisme zoo hoog geprezen gelijkmaking der individueele belangen! Het egoisme heeft zich in den laatsten tijd als een alles verdelgend element door de treurigste feiten doen kennen. Macht gaat boven recht. Voordeel en genot is alles, de mensch en zijn arbeid tellen niet meer mee. Het is een terugzinken in de ergste tijden van het heidendom." RATZINGER. *Volkswirtschaft* 2 p. 216.

»Gelijk de liefde de ziel is van alle deugden, zoo is de eigenliefde de vloekwaardige bron van alle kwaad. Alle ergernis, alle wreedheid, alle haat en ellende ontspringt aan deze vergiftige bron. Dit afschuwelijk egoisme brengt de geheele wereld doodelijke wonden toe en brengt ziektekiemen in het mystieke lichaam der H. Kerk, wier schoonheid in de liefde haar oorsprong heeft." *S. Catharina Siena. Dial.* tr. 1. c 7.

Het Egoisme verandert alles, wat het aanpakt, in gift voor zich en voor anderen. Hoezeer toch gelden de woorden van BOHMER over FREDERIK II, Keizer van Duitschland (1212—1245), ook van het egoistische streven der meeste menschen in onze dagen:

»De staatkunde van FREDERIK II was oostersch-tiranniek en alleen op persoonlijke voordeelen gericht. Iedere roeping, hoe verheven ook, ieder talent, hoe schitterend ook,

kwam in zijn zelfzuchtige hand niet tot haar recht. Onverschillig voor de middelen, leverde hij het afschuwelijke schouwspel, van iemand die het verstond den huichelaar te spelen en vermeed noch bedrog noch geweld. Maar op het einde was toch alles vergeefs; niets bereikte hij, van hetgeen hij had nagestreefd, wat hij bezeten had, ging nog verloren. Hij van wiens jeugd de volkeren zulke groote verwachtingen gekoesterd hadden, was op het laatst alleen nog de schrik en geesel van hen, die zijn arm bereiken kon, namelijk de zwakken, over wie hij roof bracht, en brand en ellende van alle soort." ALBERTUS, *Socialpolitik der Kirche III*, 1. C 15 n. 3 p. 540.

De kapitalistische, zelfzuchtige productie gaat volgens haar eigen consequenties te gronde. De exploitatie van de natuur en den arbeid bereikt langzamerhand hare uiterste grens. De natuur wordt uitgeput en de arbeider verliest steeds meer van zijn arbeidsvermogen.

»De exploitatie van den arbeid heeft hare verderfelijke keerzijde in de overproductie. In »krach" en krisissen wordt reeds meer kapitaal verloren dan in de exploitatie van den arbeid gewonnen wordt. In plaats van de natuur vruchtbaar te maken en den arbeid te ontwikkelen heeft het zelfzuchtige kapitalisme zich alleen op de kunst van het exploiteeren toegelegd en de vruchtbaarheid van den bodem en de koopkracht van de produceerende klassen vernietigd." RATZINGER, *Volkswirtschaft* 2 C. 4 p. 249 sqq.

Katwijk a/R. JOS. KLEIJNTJENS, S. J.

(Slot volgt).

OUDERDOMSVERZEKERING.

Bij Koninklijke Boodschap van 16 October 1907 is aan de leden der Tweede Kamer ter overweging aangeboden een ontwerp van wet tot »Wettelijke verplichting van werklieden om zich en hunne weduwen te verzekeren tegen geldelijke gevolgen van ouderdom".

Zooals bekend, had reeds de vorige regeering een dergelijke wet aangeboden, die zelfs van nog verdere strekking was, doordat ze voorstelde de verplichting tot verzekering tegen de geldelijke gevolgen van, op de eerste plaats invaliditeit, en op de tweede plaats, ouderdom.

De Memorie van Toelichting, welke dit wetsvoorstel vergezelt, is om twee redenen zeer merkwaardig. Vooreerst om de soberheid, waarmede het beginsel der wet wordt verdedigd. Het moet iedereen, die haar leest, treffen, hoe eenvoudig en als bij axioma dat in zijn werk gaat. Is dit een verwijt? In geenen deele. Een lange uiteenzetting zou »uit den tijd" geweest zijn, zóó algemeen is men thans wel overtuigd van het noodzakelijke, althans van 't behoorlijke, van een dergelijke regeling. Te voorzien is dan ook wel, dat het beginsel: *verplichte verzekering* wel niet op veel tegenstand zal stuiten.

De argumentatie is geheel vervat in 't volgende schema:

»Op hen, die hun eenig middel van bestaan vinden in het loon van hunnen arbeid in dienst van anderen, rust de zedelijke plicht gedurende de jaren, waarin zij over hun volle werkkracht beschikken, het noodige terzijde te leggen voor den tijd, waarin door den last der jaren die werkkracht zal zijn verminderd of opgeheven. Gelijke zedelijke verplichting rust op de werkgevers tegenover de arbeiders, die zij in den tijd hunner volle werkkracht in dienst hebben."

Verder wordt, onder een beleefd woord aan hen, die tot nu toe hun arbeiders vrijwillig pensioneerden, geconstateerd, dat het particulier initiatief in deze heeft gefaald, zoowel bij werkgevers als arbeiders.

»Intusschen", zoo gaat de redeneering verder, »intusschen vordert het algemeen belang, dat een talrijke klasse van personen niet op gevorderden leeftijd vrij algemeen, geheel of ten deele, ten laste komt van wie dien last bezwaarlijk kunnen dragen, hetzij van eveneens weinig vermogende verwanten, hetzij van de bijzondere of openbare armenzorg. Het bewustzijn, dat in de toekomst het een of het ander (van 't hiervoor genoemde tweetal rampen n. l.) voor hen kan zijn weggelegd, oefent op de arbeiders een bij uitsrek neerdrukkende werking uit. Zij zouden in hooge mate worden opgebeurd, en in zedelijken zin versterkt, indien een organisatie bestond, krachtens welke hun op hun ouden dag een rente werd verzekerd, waarvoor de middelen uit hun eigen bijdragen en die hunner werkgevers werden bijeengebracht."

De tweede merkwaardigheid vinden we in het feit, dat de Algemeene Beschouwingen in de Memorie van Toelichting een ruime plaats geven aan een verdediging. Aan een verdediging, niet van het voorgestelde, maar aan een verdediging om het verwijt te ontgaan, dat de verzekering tegen invaliditeit niet mèt die tegen den ouderdom is geregeld.

Men herinnert zich uit de laatste groote verkiezingen, dat de liberale pers en de liberale propagandisten met het leukste gezicht maar net deden, alsof een verzekering tegen invaliditeit niet was voorgesteld. Men tuurde alleen maar op den leeftijdsgrens voor pensioen en men maakte zich vroolijk om 't befaamde: »Wat heit nou een dooie aan pesjoen!" een verkiezingsui, waartegen we van rechtschen kant nu zouden kunnen zeggen tot een lamme van 35 jaar: »Wacht maar, jongen, over 30 jaar krijg jij je pensioen."

Wat blijkt nu echter? Dat die invaliditeitsverzekering in 't geheel niet zoo maar een peulschilletje is, om weg te redeneeren.

Minister VEEGENS althans doet heel wat moeite, om aan te toonen, dat hij die verzekering er niet bijnam, omdat ze hem te moeilijk scheen. Van 't groote belang dier invaliditeitsverzekering is hij zéér overtuigd, hetwelk blijkt uit deze zijne woorden:

»Dat ook in de geldelijke gevolgen van werkelijke vroegtijdige invaliditeit behoort te worden voorzien, staat overigens vast,"

In groote lijnen wordt al vast aangegeven hoe dit zou moeten geschieden, en wel: invaliditeit door ziekten of gebreken, uit het beroep voorkomend, moet verzekerd worden door den werkgever naast de ongevallenverzekering; invaliditeit door ziekten of gebreken, buiten 't beroep ontstaan, moet verzekerd worden door de belanghebbenden zelf, naast de ziekteverzekering,

Of de voorstanders van gelijktijdige regeling van ouderdoms- en invaliditeitsverzekering met deze »regeling in de lucht" genoegen zullen nemen, ligt buiten ons weten.

Minister VEEGENS geeft voor de niet-regeling der invaliditeitsverzekering verschillende redenen op. Een er van ware, dunkt ons, reeds voldoende geweest, n.l. deze, dat ze te duur zou zijn. Voor zulk een argument moet men altijd eerbied hebben, al belet die eerbied ook niet, dat de becijfering mag nagerekend worden.

De andere argumenten zijn zeer naief. Zoo zegt de Minister:

»Bovendien komt een ouderdomsrente, onder bepaalde voorwaarden aan de betrokken personen verzekerd, aan allen te baat, *die den daarvoor gestelden leeftijd bereiken*, en heeft zij derhalve een veel meer algemeene werking dan een invaliditeitsrente, waarvan slechts een deel der verzekerden het genot krijgt."

Alsof allen oud genoeg worden voor hun pensioen. Alsof bij de ouderdomsverzekerings niet slechts een deel der verzekerden het genot krijgt. Indien men bij de invaliditeitsverzekering een dergelijk zinnetje tusschen voegt, als wij gecursiveerd hebben, staan beide verzekeringen gelijk.

»Voor hen, die in het leven blijven, is het zeker," zegt de Minister, »dat zij aan ouderdom, onzeker, of zij aan vroegtijdige invaliditeit onderhevig zullen worden."

Is het dan voor iemand, die *ouder wordt*, dan ook *zeker*, dat hij eens *oud* zal *zijn?*

Neen, wat bij deze zaak het zwaarste weegt is dit: Wat leeren de feiten? Ontstaat de meerderheid der arbeidersellende door ouderdom of door invaliditeit? En dit heeft Minister VEEGENS niet aangetoond.

Hoe dit ook zij, het indienen van deze ouderdomsverzekering is een gewichtige stap, die lang reeds gedaan had moeten worden, die jaren al is verwacht.

Het belangrijkste ervan willen we hier meedeelen: het àllerbelangrijkste slechts, want het wetsvoorstel bestaat uit 307 artikelen.

De verzekeringsplicht bestaat voor iedereen (man of vrouw), die zestien jaar oud is en niet meer dan *f* 1000 per jaar verdient. Worden de verdiensten hooger, dan kan ontheffing worden aangevraagd, dalen ze weer onder *f* 1000, dan kan de oude verzekering weer worden opgenomen.

Invalide verzekerden worden voor den duur hunner invaliditeit vrijgesteld van premiebetaling.

Wie *f* 200,— trekt uit kapitaalrente althans voor dit inkomen minstens is aangeslagen in de vermogensbelasting, is niet verzekeringsplichtig.

Wien particuliere ouderdomsrente is toegekend is evenmin verzekeringsplichtig.

De werklieden worden ingedeeld in vijf loonklassen:

Klasse	I	jaarlijksch loon . . .	beneden 240 gulden.
„	II	„ „	240 gulden tot 400 „
„	III	„ „	400 „ „ 600 „
„	IV	„ „	600 „ „ 800 „
„	V	„ „	800 „ of hooger.

De verzekering wordt bekostigd door bijdragen van werkgever en werklieden, welke bijdrage gestort worden in een fonds, dat beheerd wordt door de ouderdomsrentebank.

Zij, die zelfstandig werken, storten hun premie zelf in de Ouderdomsrentebank.

Door het Rijk wordt ten behoeve van de verzekering van het tegenwoordig geslacht de eerste 75 jaren, in het Ouderdomsfonds gestort een som van 6,400,000 gulden.

Over elke kalenderweek, wordt geheven een premie, ten bedrage:

in loonklasse	I	van	20 cent.
» »	II	»	24 »
» »	III	»	32 »
» »	IV	»	40 »
» »	V	»	48 »

Het recht op ouderdomsrente vangt aan op 't 65e jaar. nadat minstens 1248 weekpremiën zijn betaald, wat voor een nooit-werklooze beteekent: 24 jaar, voor iemand, die die gemiddeld maar de helft van den tijd werkt, 48 jaar.

De rente bestaat uit een grondslag en een verhooging.

De grondslag is: $\dfrac{345 \times \text{de totaal betaalde premiën.}}{\text{'t aantal weekpremiën}}$

De verhooging bedraagt 15 % van het totaal bedrag der betaalde premiën.

Er wordt voldoende in voorzien, dat uitkeeringen volgens de ouderdomsverzekering niet vallen boven op renten uit de ongevallenverzekering. Tegen overlading met renten is dus voldoende gewaakt.

Ook met de toekomstige ziekteverzekeringswet is in dit opzicht rekening gehouden.

De weduwe van een verzekerde heeft, in 't algemeen, als zij 65 jaar oud is, recht op weduwenrente (104 gulden) indien:

a. aan haar echtgenoot een rente was toegekend, welke niet ingetrokken werd. *b.* haar echtgenoot over den geheelen duur der verzekering, of, zoo hij bij zijn overlijden langer dan 10 jaren verzekerd was, over de laatste 10 jaren gemiddeld 1 of meer premieweken per maand had.

Geen rente wordt toegekend aan de weduwe van hem, aan wien ontheffing van den verzekeringsplicht werd verleend, ook niet na hernieuwde verzekering.

Wat de betaling der premie betreft, in 't algemeen moet deze wekelijks geschieden. De werkgever betaalt de premiën vóór of gelijktijdig met de betaling van het loon in geld aan den werkman. De premiën worden betaald door het plakken op een rentekaart van rentezegels, die in 't algemeen slechts voor 1 weekpremie dienen en welke na hun opplakking van een datum moeten voorzien worden. Die zegels zullen te koop zijn aan de districtskas en aan de postkantoren, en zoo dit niet voldoende blijkt, ook bij de controleerende beambten, zoodat ieder ontdekt verzuim onmiddellijk kan hersteld worden.

Om een overzicht der voorgestelde resultaten te hebben is dienstig een tabel over de uitkeering per jaar.

Bij geregelde premiebetaling is de grondslag der rente:

in de 1e	loonklasse	f 69.—;
„ „ 2e	„	„ 82.—;
„ „ 3e	„	„ 110.40;
„ „ 4e	„	„ 138.—;
„ „ 5e	„	„ 165.60;

terwijl de verhooging voor elke betaalde weekpremie bedraagt:

in de	1e	loonklasse	3.0	cent
„ „	2e	„	3.6	„
„ „	3e	„	5.8	„
„ „	4e	„	6.0	„
„ „	5e	„	7.2	„

Hieronder volgen eenige rentebedragen voor de 5 verschillende klassen, nadat gedurende b. v. 30 jaar jaarlijks 40 weken premie is betaald.

Klasse.	Aantal premies per jaar	Grondslag.	Bedrag der rente (grondslag en verhooging) na premiebetaling gedurende			Premie per jaar.
			16 jaren.	30 jaren.	49 jaren.	
I	40	53.08	65.08	89.08	111.88	8.—
	52	69.—	84.60	115.80	145.44	10.40
II	40	63.69	78.09	106.89	134.25	9.60
	52	82.80	101.52	138.96	174.53	12.48
III	40	84.92	104.12	142.52	179.—	12.80
	52	110.40	135.36	185.28	232.70	16.64
IV	40	106.15	130.15	178.15	223.75	16.—
	52	138.—	169.20	231.60	290.88	20.80
V	40	127.38	156.18	213.78	268.50	19.20
	52	165.60	203.04	277.92	349.06	24.96

Deze tabel geeft voldoende overzicht, de uitkeeringen voor tusschen de 10 en 30 jaar en tusschen de 30—49 jaar zijn wel zóó te schatten, eveneens voor premiejaren van tusschen 40 en 52 weken.

Dit is zoowat 't voornaamste van deze „Ouderdomswet," zooals ze zal heeten. Dat er overgangs- en strafbepalingen zijn, ligt natuurlijk voor de hand. Veel is zóó overgenomen uit de „Invaliditeitswet" van Minister KUIJPER, o.a. ook de argumentatie om de verzekering verplichtend te stellen bij de Ouderdomsrentebank.

Van de overgangsbepalingen zijn voor de nu levende ouden van dagen zeker wel 't belangrijkst, deze, dat hij, die bij 't in werking treden van art. 1, 70 jaren of ouder is een direct ingaande rente van f 104 krijgt, indien hij kan aantoonen, dat hij in de 5 jaren, onmiddellijk voorafgaand, hetzij aan het tijdstip, waarop art. 1 in werking treedt, hetzij aan de vervulling van zijn 70ste jaar, ten minste 208 weken verzekeringsplichtig zoude zijn geweest, indien de verplichte verzekering bij den aanvang dier 5 jaren reeds ingevoerd waren.

Dat is voor de ouden een goede boodschap, als nu maar . . . . . die wet aangenomen was!

De invaliden moeten nog maar wat wachten, tot ook hun uitkomst wordt beloofd.

Zou deze sociale bloesem vrucht zetten of moet ze óók afvallen, als de bloesem van Dr. KUIJPERS arbeid? Zou er tijd voor rijpen zijn?

Met 't oog op de komende grondwetsherziening, kan veilig voorspeld worden, dat dit ontwerp wel geen wet zal worden voor 1909. En daarna??

J. W. RATTÉ.

DE INLANDER EN ZIJN GESCHIKTHEID TOT BESTUREN EN HET VOEREN VAN BEHEER.

Als reactie op den staat van onderworpenheid, waarin het Bestuur der O.-I. Compagnie en daarna ons Gouvernement den Inboorling gebracht en gehouden had, ontstond in de vijftiger jaren het streven van de zoogenaamd Indische Radicalen om hem te leiden tot zelfstandigheid.

Hoewel allen ditzelfde doel beoogden, golden niet bij allen dezelfde motieven en terwijl de een zich algeheele onafhankelijkheid als ideaal stelde, bepaalde de ander zich ertoe om, uit rechtvaardigheidszin, voor den Inlander op te eischen het recht en de gelegenheid om te worden opgeleid en gevormd tot een wezen waard en in staat om deze gewesten vrij en onafhankelijk te bezitten en te besturen, indien de omstandigheden er toe mochten leiden, dat het gezag over deze Koloniën voor ons verloren ging.

Hoewel dus beiden in dezelfde richting werkzaam waren, bestaat er een principieel verschil in streven en doel.

Duidelijk en ongereserveerd vinden wij het ideaal der laatsten omschreven in een brochure: *Het streven der Indisch-Radicalen;* Een woord aan Nederlandsche Christenen door Mr. H. A. DES AMORIE VAN DER HOEVEN. (Amsterdam 1869).

Het doel door den schrijver met zijne brochure beoogd, was zich te verdedigen tegen sommiger meening alsof het streven zijner geestverwanten niet was overeen te brengen met hun christelijke beginselen.

Die meening was goeddeels ontstaan door de benaming die hun gegeven was.

Hij zegt daaromtrent: »Overigens is de naam van »Indisch-Radicalen een zeer onvolledige uitdrukking van »de richting dergenen aan wie deze naam gegeven wordt. »Maar omdat hun richting *ook* radicaal is, in zooverre zij de »geheele omkeering beoogen van het beginsel naar 't welk »Ned.-Indie door Nederland wordt geregeerd en omdat zij »wenschen zich onderscheiden te zien van de koloniaal-»liberalen in Nederland, hebben zij nooit bezwaar gemaakt »tegen een titel, waarin op zich zelf niets beleedigends ligt. »Op Java weet ieder zeer goed, dat de benaming »radicaal" »niet synoniem is met »bloedrood", »republikeinsch", »revo-»lutionair" of dergelijke; en mocht (wat ik reden heb te ver-»moeden) bij sommigen mijner Nederlandsche lezers zulk »een dwaling bestaan, dan vertrouw ik dat zij na de lezing »dezer bladzijden daarvan teruggekomen zullen zijn."

Het lijdt geen twijfel of het vertrouwen dat hier wordt uitgesproken, moet zijn verwezenlijkt; trouwens niemand, die den eminenten schrijver in later tijdvak, speciaal als Kamerlid, bij zijn streven naar het beoogde doel heeft werkzaam gezien, zal hem die genoegdoening onthouden.

Zijn doel wordt samengevat in de volgende bewoordingen:

»Het einddoel der Nederlandsche heerschappij over Indië »moet zijn om Indië op te leiden tot onafhankelijkheid.”

Hij laat er op volgen:

»Men versta mij wel. Ik zeg niet dat het Nederland's »roeping zoude zijn om zoo spoedig mogelijk den band »los te maken, die het met Indië verbindt, noch zelfs om »die losmaking voor te bereiden en te bevorderen. Inte- »gendeel, ik acht het zeer wenschelijk voor Nederland en »Ned.-Indië beide, dat de vereeniging, mits gegrond op »recht en daaruit voortvloeiende harmonie van belangen, »nog gedurende eeuwen blijft bestaan..... wanneer aan »die heerschappij een einde mocht komen, dat wij niet »verlangen en niet trachten te bespoedigen, dan behoo- »ren wij althans een eervol ontslag van ons mandaat als »overheerschers te kunnen vorderen, dan behoort onze »heerschappij aan Indië tot *zegen* te hebben gestrekt, dan »behooren wij jegens Indië een werk van opvoeding en »beschaving naar ons best vermogen te hebben volbracht.

»De inboorlingen van den Indischen Archipel moeten »dan aanzienlijke vorderingen hebben gemaakt in de ge- »schiktheid om zich zelve te regeeren en het groote voor- »recht der nationale onafhankelijkheid meer waardig »geworden zijn. Wij moeten voorkomen het gevaar, dat »wij onze heerschappij over Indië te eeniger tijd verlie- »zende, daar een horde tijgers of een kudde schapen, ten »schrik of ten prooi hunner naburen, in plaats van een »beschaafd en ontwikkeld volk zouden achterlaten. Wie »de duivelskracht van het Mohamedaansch fanatisme kent, »zal niet zoeken hoe de schapen ooit in tijgers te veran- »deren zouden zijn.”

Deze eenigszins lange aanhaling was noodig om een afgewerkt beeld te kunnen geven van den aard van streven en doel.

Men dient hierbij in het oog te houden, dat niet a priori de geschiktheid van den Inlander tot zelfbestuur wordt aangenomen.

Uit het streven zelf, bleek reeds, dat men hem op *dat* tijdstip althans nog niet geschikt ertoe achtte.

Ware dit wel het geval geweest, zoo zoude opleiding onnoodig geweest zijn.

Uit rechtvaardigheidszin echter, achtte men zich verplicht hem de daartoe noodige opleiding niet te onthouden.

Welk resultaat zou worden verkregen, moest worden afgewacht.

Men verkeerde in den toestand van een weldenkend ouder, die er naar streeft om zijn kind een zoodanige opleiding te geven, dat het, als het tot den daarvoor bestemden leeftijd gekomen is, zich op zijn beurt tot een zelfstandig wezen zal kunnen ontwikkelen.

Bij den aanvang der opleiding valt echter niet met zekerheid te zeggen of het doel zal worden bereikt, ook al zal met den meesten ernst daarnaar worden gestreefd.

Niettegenstaande alle moeiten en zorgen, zullen er gevallen voorkomen, dat het wordt gemist, omdat aan het kind de noodige karaktereigenschappen ontbreken die ervoor vereischt worden.

Erger wordt het indien de opleiding een ondoelmatige is; dan wordt de kans geloopen, dat, al is de kiem dezer eigenschappen aanwezig, deze niet tot ontwikkeling zullen komen en het kind dus, ondanks zijn natuurlijken aanleg niet tot het nuttig gebruik ervan zal geraken.

En wat hier geldt voor het kind als individu, geldt voor den ander als volk.

Deze beschouwing leidt als van zelve tot de vraag hoedanig de toestand was ten tijde der beweging waarvan in den aanhef sprake was, of en op welke wijze naar het doel is gestreefd en met welk resultaat. Raadpleegt men andere geschriften uit dien tijd, dan wordt men bevestigt in de meening, dat de Inlander zich te dezen opzichte nog in het oer-tijdperk der opleiding bevond.

Een enkel voorbeeld uit vele:

B. HELDRING, in *Koloniaal Beheer* (Amsterdam 1868), zegt o.a.: »Aan onafhankelijkheid van Java kan niet wor- »den gedacht, vóór de Javanen op gelijken trap van be- »schaving en ontwikkeling staan met den Europeaan en »dit tijdstip is *nog zoover verwijderd*, dat men zich om »de gevolgen thans niet behoeft te bekommeren.”

Hoeveel tijd de toenmalige strevers dan wel voor die opleiding noodig achtten?

Op blz. 13 van »Een woord over Koloniale Vraagstuk »in Nederland in den aanvang van 1869” (*Gorinchems Weekblad*) leest men:

»En wat is er van dat zelfbeheer? Onderwijst eerst de »Javanen en zorgt, dat zij van natuurmenschen, die lei- »ding behoeven, opwassen tot beschaafde lieden, bekwaam »om zich zelven te besturen, wacht dan voor het minst »nog voor den tijd van een menschengeslacht, aleer van »zelfbeheer te gewagen.”

Wij naderen het tijdstip waarop die menschenleeftijd (er verliepen seder een veertigtal jaren en meer) zal zijn bereikt en daarom mag thans met recht de vraag worden gesteld: In hoeverre is het ideaal bereikt of voor verwezenlijking vatbaar gebleken?

Is het bereikt? Wie zou in ernst durven beweren, dat de Inlander van heden, als volk genomen, in staat is tot zelfregeering?

Rijst niet veeleer dengene, die den toestand in zijn tegenwoordigen vorm beschouwt, de vraag naar de lippen: Valt er wel vordering te constateeren en dan wordt niet bedoeld vordering die het einddoel nabij is, doch zulk eene waardoor ook maar eenig merkbaar verschil tusschen den stand van zaken van toen en thans aangetoond wordt.

Weliswaar vindt men nu, maar die vond men ook voorheen, voornamen onder het volk, die geschikt gerekend mogen worden om onder leiding van het oppergezag, aan het bestuur van het volk deel te nemen, maar het gaat hier over *zelf*bestuur.

En nu bestaat er geen enkele waarborg, dat die medebestuurders van heden, werden zij tot onafhankelijk beheer geroepen, niet, evenals hunne voorgangers zouden overgaan tot tyrannie, een regeeringsvorm, waartoe tot dusverre nog ieder zelfstandig inlandsch bestuur geleid heeft.

Op een zelfbestuur van dit karakter is natuurlijk nooit het streven gericht geweest en daarom dient het dan ook als een verwezenlijking van het doel te worden uitgesloten.

Is het voor verwezenlijking vatbaar gebleken?

Al draagt men in zich de persoonlijke overtuiging, dat

de inlander door onveranderlijkheid van zijnen aard, ongeschikt is om het ideaal tot werkelijkheid te brengen, dan nog beletten de feiten de vraag, in dezen vorm gesteld, in absoluut ontkennenden zin te beantwoorden.

Dit zou zoo niet voorbarig, dan toch onbillijk zijn.

En waarom? Omdat den Inlander over dit gansche tijdsverloop, eigenlijk zoo goed als niets is gegeven tot zijne ontwikkeling.

Als eischen om hem geschikt te doen zijn tot het voorgestelde doel, vind ik genoemd: Geestkracht, Volharding Schranderheid en Kennis, gepaard met een onverzettelijk besef van zich zelven te kunnen ontwikkelen.

't Is niet weinig, maar zal men kunnen zeggen dat het te veel is?

En op welk middel zou men nu kunnen wijzen waardoor men getracht heeft den Inlander deze eigenschappen bij te brengen?

Onderwijs dat hen de kennis moet verschaffen?

Men is reeds zoo ver, dat men *hoopt* hem dessascholen te kunnen bezorgen.

Is men daarmede nu het einddoel nabij of is het de allereerste stap in de afgepaalde richting?

En het overige.

Zien wij het zorgelooze wezen uit den vroegeren tijd ook maar eenigszins veranderd in een beter, dat in zich heeft voelen ontwaken de neiging en het verlangen om in zich te ontwikkelen die karakter eigenschappen, welke tot een meer zelfstandig bestaan voeren?

Maar is het ook wonder, dat het zoo is en niet anders?

Zelfs indien den Inlander de eigenschappen voor zelfstandigheid als natuurlijke gave niet ontbraken, dan nog zou men, den toestand in zijne werkelijkheid beschouwende niet verwonderd erover kunnen zijn, dat deze niet tot ontwikkeling zijn gekomen.

En wederom waarom niet?

Die vraag vindt hare beantwoording in eene andere.

Dat ter verkrijging van de gevorderde eigenschappen naast Onderwijs, en in nog grootere mate, Karaktervorming noodig was, wie zal het ontkennen en wat is er nu in dien tijd aan de karaktervorming van den Inlander gedaan?

Misschien dat het anderen mogelijk is hierop een antwoord in gunstigen zin te geven, voor zoover mij bekend, zijn er geen feiten die in algemeenen zin daartoe aanleiding kunnen geven.

Wil hiermede gezegd zijn, dat het belang van den Inlander in al zijn vormen verwaarloosd is? geenszins; wanneer men niet behoort tot degenen die, om welke reden dan ook, altijd aanleiding vinden om te laken en op tekortkomingen te wijzen, zonder tevens oog te hebben voor het goede dat is verricht, dan zal men moeten erkennen, dat al blijft er niet weinig te doen over, reeds veel is gedaan in het economisch belang van den Inlander.

Maar het is ook al weer in dit geval dat gemis aan karakter, hetzij dan door eigen schuld of als gevolg van de verwaarloosde opleiding, dat zoovele overigens goed ingezette maatregelen in hun gevolg zoo weinig vruchtbaar doet zijn.

De Inlander is op *dit* oogenblik *nog* een indolent wezen en ik hoor als het ware opnieuw de verzuchting van een Regent die, bij de bespreking van hetgeen in het belang van den Inlander op dit gebied gedaan wordt, zeide: Er wordt werkelijk door Residenten en ons, Regenten, meer gedaan in het belang van den dessaman dan men, te oordeelen naar het resultaat, zou vermoeden, maar het is dan ook een hopelooze arbeid; men moet den man in werkelijkheid dwingen om althans eenigszins mede te werken tot hetgeen in zijn belang verricht wordt.

Het is hier als elders de totale afwezigheid van energie bij den Inlander, waardoor ieder pogen om hem op te heffen uit zijn toestand van apathie zal falen.

En hierdoor kom ik als vanzelf tot de behandeling van de vraag, of de Inlander geschikt is tot het voeren van beheer in den meer beperkten i. e. oeconomischen zin.

Breed opgezet zou daarbij dienen te worden onderzocht, welke kwaliteiten verlangd worden in dengene, die tot het voeren van beheer geroepen wordt, doch dit lijkt mij in dit geval niet bepaald noodig, om de eenvoudige reden, dat wel nooit iemand daarvoor in aanmerking zal komen, wien zorgeloosheid als een hoofdkenmerk moet worden aangerekend.

Wat voelt een Inlander, wiens zorg zich niet verder uitsteekt dan tot den dag van heden, voor het »prévoir" als noodzakelijke voorwaarde voor het »gouverner"?

Als behartiger zijner belangen, heeft hij nog nooit anders dan in strijd daarmede gehandeld; alles offert hij op, onvoorwaardelijk stelt hij zijn bezit in handen van woekeraars, indien een tijdelijke behoefte of het involgen van een begeerte hem tot uitgaven noodigt.

Men zal zoo iemand toch kwalijk tot het voeren van beheer geschikt verklaren, tenzij men zich beheer voorstelt als een wijze van doen, die tot ondergang moet voeren.

Wel zal men kunnen wijzen op enkele voorbeelden van spaarzame Inlanders, doch deze zijn in verhouding zoo hoogst zeldzaam, dat zij in werkelijkheid de uitzondering vormen, die den regel bevestigt.

Verder zal men mogelijkerwijs in aanmerking willen brengen de vele hadjis, die welvarend zijn.

Het kan niet worden ontkend, dat bij deze een mate van spaarzaamheid gevonden wordt, die hen verkregen bezit doet behouden, maar men zal toch moeilijk de wijze waarop dit bezit als regel verkregen wordt, kunnen aanmerken als het resultaat van het beheer van een oorspronkelijk bezit.

Naast Chineezen en vooral Arabieren, is de hadji de harteloozе uitzuiger van zijn rasgenooten; woeker bezorgt hem zijn bezit en voor wie woeker en diefstal synoniemen zijn, geldt ook de redeneering dat, evenmin als van den dief gezegd kan worden, dat hij bewijs heeft gegeven een goed beheerder te zijn, omdat hij door diefstal bezit heeft weten te verwerven, die kwalificatie toepasselijk is op den hadji die het door »woeker" verkreeg.

Het erlangen van bezit toch wijst niet bepaald op de capaciteit tot beheeren; maar zelfs aangenomen dat van den hadji in het algemeen gezegd moest worden, dat hij het verkregene wist te bewaren en productief te maken, is daarmede dan bewezen, dat hij een goed beheerder zoude zijn?

Hadden wij tot dusverre alleen het oog op die ééne kwaliteit, de »zorg" in tegenstelling van zorgeloosheid, thans moet een tweede (nog lang niet de laatste) en wel de eerlijkheid in het geding gebracht worden. Zal men deze vinden bij den hadji-woekeraar waar hij beheer voert?

En als criterium van geschiktheid tot beheer voeren in algemeenen zin kan toch niet uitsluitend worden aangenomen het resultaat van de handelingen van den privaatbezitter ten opzichte van zijn eigendom.

Moet men zich ook niet denken den beheer-voerder belast met het voeren van beheer over andere eigendommen en bezittingen, en wat zouden dan de gevolgen zijn van het beheer van zoo'n hadji-woekeraar? Het antwoord kan, dunkt me, gerust achterwege blijven.

Doch genoeg om te doen zien, dat de Inlander in al zijn rangen, noch tot besturen in meer staatkundigen, noch tot beheeren in meer economischen zin geschikt is.

Ik heb zooeven erop gewezen, dat zij, die de hoop om den Javaan eenmaal als zelfbestuurder te zien ontwikkeld, nog immer koesteren, kunnen wijzen op het feit, dat uit den tegenwoordigen toestand nog niet onvoorwaardelijk tot zijn onvermogen mag worden besloten, omdat aan een eigen opleiding nog zoo goed als niets is gedaan.

Maar er zijn er velen, waaronder alleszins tot oordeelen bevoegden, die van meening zijn, dat hij, ook al ontbreekt die opleiding niet, het nooit tot de vereischte bekwaamheid zal brengen en zij baseeren in hoofdzaak hun gevoelen op zijne bijzondere, als het ware door natuur en klimaat gevormde eigenschappen.

Zoo schrijft bijv. M. VAN GEUNS (*Soer. Handelsblad* van 15 Juni jl.)-

»... Kunnen occulte wetenschappen in Oostersche landen »tot ontwikkeling komen, voor de politieke en econo-»mische zijn de Westersche landen de bakermat. De »staathuishoudkunde berust op den grondslag der logica, »de occulte wetenschap op den grondslag der bespiege-»ling. In de logica nu zijn enkel de westerlingen sterk; »van hen is de fantasie minder ontwikkeld. Aangezien »nu voor de inrichting van de staathuishouding slechts »de lijnen kunnen worden gevolgd, die het denkvermogen »aangeeft met toetsing aan de ervaring, is het klaar dat »slechts Westerlingen bekwaam zijn een Staat op deugde-»lijke grondvesten te doen rusten. *Ziedaar waarom een »kolonie den Europeaan noodig heeft.*"

»Trekt de Europeaan zich terug, dan valt als het ware »het fundament van den Staat weg en komt er geleide-»lijk voor in de plaats de *gebrekkige en slordige grondslag »die de fantasierijke, maar onlogische en bovendien trage »oosterling weet te leggen.*"

En Dr. KOHLBRUGGE in »*Het Indische kind en zijn karaktervorming*":

»... Daarom kan de Javaan ... slechts zijn een machi-»naal werktuig en meer of minder een getrouw uitvoerder »van bevelen."

»De drijvende gedachte, het initiatief, kan slechts uit-»gaan van Europa of van de versch uit Europa geimpor-»teerden."

Hoe men de zaak dan ook keert of wendt, men zal steeds tot het besluit moeten komen, dat de bekwaamheid tot zelfstandig onafhankelijk bestuur alsnog wordt gemist.

Behoort men tot hen, die nog de illusie koesteren, dat de Inlander door opleiding ertoe te brengen is, dan kan men het aangevangen streven voortzetten, doch iedere beschikking die, zoolang de tegenwoordige omstandigheden bestaan, zou beoogen om hem tot zelfstandig bestuurder te promoveeren, zal schipbreuk lijden niet alleen, doch ook niet in zijn belang.

Men bewijst toch iemand geen dienst ermede indien men hem een last op de schouders legt, dien hij niet torschen kan.

Intusschen kan de opleiding, die hem verstandelijk ontwikkelt en tot zijn karaktervorming leidt, niet anders dan tot zijn voordeel strekken. Blijkt het dan, dat niettegenstaande de opleiding het ideaal der Indisch »Radicalen" niet valt te verwezenlijken, dan zullen hem toch als gevolg van die opleiding de goede eigenschappen zijn aangebracht, die hem in algemeenen zin tot een meer ontwikkeld en karaktervoller wezen stempelen en hem tot beheerder zijner bezittingen geschikt maken, zoodat in het belang van den Inlander mag worden gehoopt, dat in de toekomst meer aandacht aan die opleiding zal worden geschonken en krachtdadiger daaraan zal worden gearbeid.

Soerabaja. F. T. v. d. MADEN.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

DE LONDENSCHE HUISINDUSTRIE EN DE HONGERLOONEN DER VROUWEN.

Trots alle bemoeiingen van particuliere en philantropische vereenigingen, trots de door den Staat ter bescherming van armen en kleinen uitgevaardigde wetten, neemt de door de hebzucht en zelfzucht der kapitalisten en groothandelaren veroorzaakte ellende der massa nog steeds toe.

Het zijn helaas! niet alleen de onwaardigen, de tragen, de drankzuchtigen, de verkwisters, die door de zwaarste ongelukken getroffen worden, maar ook de werkzamen, zij, die trotsch zijn op hun onafhankelijkheid, die den strijd om 't bestaan met heldhaftige volharding uitstrijden, en bedelen beschouwen als den grootsten smaad.

Onze moderne beschaving reikt zich zelf 't ergste getuigenis van armoede uit, doordat 't haar nog niet gelukt is, een rechtvaardig loon vast te stellen voor de huisindustrie.

Dank aan onze ongezonde toestanden, den hoogen huurprijs der woningen, de rijzingen en dalingen in handel en bedrijf, de toename van directe en indirecte rechten, van rijks- en gemeentebelastingen, voelen de werkgevers zich gedwongen, den maakprijs hunner artikelen naar omlaag te drukken, vooral in den confectiehandel, waar de waren, die in 't seizoen niet van de hand gaan, tot een spotprijs later moeten opgeruimd worden. Bij den grooten afzet, waarop de koopman rekenen moet, is een halve stuiver, die aan de arbeiders een dragelijk bestaan zou mogelijk maken, reeds veel en die zou voor hem een groot verlies nà zich sleepen. Een veel betere methode om de armen te helpen dan door verhooging van loon, zou zijn: de oprichting van goedkoopere en gezonder woningen, de opening van warenhuizen, waar de armen de noodige levensmiddelen tot den kostenden prijs konden verkrijgen, en verder in 't algemeen verhooging van 't loon der vrouwen.

Alle bemoeiingen om den woningnood te verminderen, zijn tot nu afgestuit op de hoogte van den grondprijs, de hooge

bouwkosten der woningen en den eisch van 5 pCt. rente voor bouwkapitaal. Daar men voor soliede staatspapieren niet meer dan 3 pCt. bekomt, en de risico, dat goedkoope woningen leeg staan, gering is, kon men aan de rijken voorstellen, dat zij de gelden voor den bouw van arbeiderswoningen leenden tot 3 pCt. De 5—6 shilling (f 3.— à f.3.60) die voor twee armelijke kamertjes als huur moeten betaald worden, maken niet zelden de helft van de wekelijksche verdienste uit. Welk een verlichting zou het voor die armen zijn, als zij slechts 3 shilling (f 1.80) betaalden, als men aan de evenmenschen der armen, d. i. aan de kooplieden, niet veroorloofde, dier armen armoede ten eigen bate uit te buiten!

Hoe hoog zou de huurprijs van vorstelijke verblijven, van adellijke sloten niet moeten zijn als zij een prijs moesten betalen, evenredig met die van de woningen der armen.[1]) Hoeveel zouden zij niet moeten betalen voor hun levensmiddelen!

Hoe ver is onze moderne, op hare democratische instellingen zoo trotsche maatschappij nog verwijderd van gelijkheid en broederlijkheid! Het slechtste is voor de armen goed genoeg: de straten van de armenbuurten, de wachtkamers in de stations, de huizen, de ligging, de omgeving zijn zoo slecht mogelijk; voor reinheid wordt zoo weinig mogelijk gedaan en dan verlangt men, dat de armen de grootste acht geven op de zindelijkheid. Men verdrukt en vernedert ze bij iedere gelegenheid en dan is men verwonderd over hun onverschilligheid en dofheid, die ze maakt tot automaten, tot machine-menschen.

De uiterlijke schijn bedriegt: deze verouwelijkte vrouw, dit jonge meisje, dat haar zieke moeder door haar arbeid onderhoudt, beoefent dagelijks heldendeugden, zooals wij bij menigeen onder de »betere« klassen vergeefs zoeken — een wonderbaar geduld, tevredenheid, werkzaamheid en opoffering.

Deze Londensche vrouwen werken dagelijks 14—15 uren, verlaten hunne ongezonde kale woningen, die sinds jaren niet meer zijn gelucht, niet anders, dan om hun werk in het warenhuis, af te halen. Hoe jammer, dat zij zich veelal niet door bovennatuurlijke beweegredenen laten leiden, dat zij het gebed en het ter kerke gaan verleerd hebben. Slechts zelden stijgen in 't gemoed dezer zoo hard beproefde vrouwen gedachten van ontmoediging op, slechts zelden verneemt men klagen uit haar mond, — meestal slechts dàn, als men hun een weldaad aanbiedt, als zij haar armoede en verlatenheid niet loochenen kunnen. Wat, zoo zeide een priester, kon men met dit materiaal niet doen, als het gelukte tot deze harten toegang te vinden om ze tot God te voeren! Hoe zeer heeft de moderne maatschappij zich aan deze ongelukkigen bezondigd.

Het getal der vrouwen, die in de huisindustrie arbeiden, is zéér groot, want de ouders in de armenwijken hebben de meisjes reeds van haar 7e jaar af opgeleid tot vervaardiging van kunstbloemen, doozen, borstels, kleederen enz.; vele van deze meestal vroeggetrouwde meisjes verliezen haar man, òf door een vroegen dood, òf wijl deze zijn gezin in den steek laat: zóó ziet de jonge moeder zich genoodzaakt, haar ouden arbeid weer op te nemen om zich en haar kinderen te onderhouden. Dikwijls ook is de man tengevolge van een of ander ongeluk invalide geworden en kan hij bij den besten wil tot het onderhoud van het gezin maar weinig of niets bijdragen.

De kinderen dezer arme gezinnen kunnen slechts in enkele gevallen zich opwerken tot een dragelijke positie; want tengevolge der onvoldoende en slechte voeding moeten zij verkommeren en hebben geen weerstandsvermogen om ziekten te overwinnen en bovendien ontbreekt hun de noodige verpleging.

In de zooveel gesmade middeleeuwen, in andere deelen van Europa, ja, in de provinciesteden van Engeland zouden zulke toestanden onmogelijk geweest zijn; in Londen echter zijn ze gemakkelijk te verklaren door den grooten aanwas der wereldstad, het geringe aantal parochies, en door de sekten, die door haar manier van doen in de oogen der massa den godsdienst zijn waardigheid ontnemen. Op deze wijze zijn vele vrouwen, die de meest gegronde aanspraak op de sympathie der rijken hadden, over 't hoofd gezien, tot de Londensche magistraat THOMAS HOLMES de openbare opmerkzaamheid op haar vestigde.

Deze uitgelezen man heeft, dank zij de ondersteuning van edele vrienden, aan de zeekust, in een heerlijke omgeving, een huis gebouwd, waarin de door eentonigen harden arbeid uitgeputte vrouwelijke verschoppelingen eenige dagen of weken konden verblijven om op haar verhaal te komen. Hij had verwacht, dat zij werkelijk zouden gestreden hebben, om aan dezen gunst deelachtig te worden.

Hoe verwonderd was hij echter, dat velen dit aanbod afsloegen, dat anderen slechts met moeite tot aannemen bewogen werden. Hooren we het HOLMES zelf vertellen in zijn *Church Quarterly Review* 1907 p. 140: »De vrouw, die ik bezocht, was een mantelmaakster, een oude juffer. Een geestelijke had mij haar aanbevolen. Toen ik in haar donkere kamer trad, gevoelde ik mij door diep medelijden aangegrepen, want in haar trekken las ik den bitteren strijd om 't bestaan. Ik bood haar aan een verblijf van twee weken aan zee en daarna een maandelijksche toelage van 10 shilling (f 6.—). Ik zag, hoe zij verbleekte en hoe kort daarop haar oogen fonkelden. Van haar stoel voor de machine stond ze op en zeide:

»Wie heeft u mijn naam en mijn adres gegeven?"

Toen ik den geestelijke noemde, antwoordde ze: »Heb ik hem om iets gevraagd?"

»Neen" zeide ik.

»Ook van u verlang ik niets. Als 't u blieft, verlaat mijn kamer."

Ik kon niet uitspreken; treurig verliet ik 't huis. Toen ze mij de deur, die naar de straat voerde, geopend had, zeide ze:

»Het is nòch den pastoor, noch u ingevalllen, dat mijn werk beter betaald moest worden en dat mijn huur te hoog is."

Een vrouw met haar zoontje vervaardigde lucifersdoosjes. Zij woonde in een kleine, rookerige, slecht geventileerde ruimte, waarin twee morsige bedden. Haar huid zag er uit als rimpelig geelbruin perkament. Gedurende haar gesprek met mij zette zij haar arbeid onverdroten voort en vertelde mij, dat zij reeds 13 jaar daar woonde, geen ondersteuning van de Kerk had en die ook niet begeerde, zij kwam wel alleen door de wereld en had niet noodig in het »werkhuis« te gaan. Zij gaat niet naar de kerk, daar heeft ze geen tijd voor, want ze krijgt twee *pence farthing* (bijna 11 centen) voor het gros = 144. Zij werkt 14 tot 15 uur en verdient, den zondagsarbeid méégerekend, zoowet f 6.—. Ze gaat nooit uit en krijgt ook niemand bij haar. Zij weet niet, wanneer de kamer voor 't laatst schoongemaakt is, de huiseigenaren vragen voor het witten een halven shilling (f 0.30) meer huur. Zij noemde allerlei redenen op, waarom zij haar woning niet verlaten kon. Ten slotte zeide ze, dat het haar niet schikte, om naar het huis aan zee te gaan.

Dit mechanische routinewerk had de energie en de gedachten dezer luidjes zóózeer in beslag genomen, dat slechts weinigen in staat zijn de ketenen hunner omgeving te verbreken. Als ze aan ons verlangen toegeven en in ons huis een poosje geweest waren, gevoelden zij zich als door een tooverroede aangeraakt en werden ze gewaar, dat er een nieuw leven door hun aderen stroomde. Men is niet ver van de waarheid, als men deze armen van Londen vergelijkt met de holbewoners, die PLATO ons schildert, of met de bewoners eener onderwereld, waaruit het licht, de vreugde,

[1]) Zie hieromtrent ook vlugschrift No. 7 der Katholieke Sociale Actie: »*Het Woningvraagstuk.*"

de stroomende levenskracht geweken is en waar slechts automatische beweging en zin voor 't duistere gebleven is.

Deze wezens bezitten menige goede eigenschap, zij zijn eerlijk, matig, voortdurend werkzaam en zouden, als hun de gelegenheid geboden werd, sieraden worden der Maatschappij. Zij hebben recht, te verlangen, dat de hoogere klassen hun de helpende hand reiken en hun omhoog trekken naar het licht. »Het hart der menschheid," zegt HOLMES »is goed, maar de hersens zijn zoo vreeselijk verward." (I Cap. 145). Inderdaad, men neemt zijn toevlucht tot allerhande middelen, in plaats van een beroep te doen op de klassen, die alleen helpen kunnen — de werkgevers, de huiseigenaren, de klanten —, die konden tot overeenstemming komen en vereend waken voor de doorvoering van eene nieuwe arbeidswetgeving. De openbare meening geeft in dit opzicht meer hoop dan voor een twintig jaren. Menigeen heeft erkend, dat de arbeider slechts dan het beste leveren kan, als hij in zijn arbeid, zooals de Duitscher zegt, leeft en weeft, daarvoor begeesterd is, zich verheft boven het denkbeeld van een loondienaar te zijn.

Eenige hervormers hebben de afschaffing van de huisindustrie voorgestaan, of verlangd, minstens, dat voor ieder, die werk naar huis nam, een verlof daartoe werd gegeven. Beide voorstellen zijn ondoelmatig. Door de huisindustrie kunnen honderdduizenden oude mannen, vrouwen en kinderen, die in fabrieken en werkplaatsen nooit en nimmer een plaats zouden krijgen, hun onderhoud vinden, hun kinderen opvoeden, hun huislijken haard onderhouden, die anders in het werkhuis van kommer zouden omkomen en voor zich zelf en voor anderen een plaag zouden worden.

De eischen, welke men omtrent flinkheid, geschiktheid en gezondheid van den arbeider stelt in fabrieken en werkplaatsen, zijn zóó groot, dat slechts jonge en krachtige personen daar hun taak ten genoege van den werkgever kunnen vervullen. Geen wet kan de arbeidgevers dwingen, oude lieden aan te stellen, of de normale arbeidsprestatie te verminderen. Te huis kunnen de verschillen door een langeren arbeidstijd uitgewischt worden, maar niet in de werkplaatsen. De van nature vreesachtige vrouw zou, zelfs al bestonden de strengste wetten tot regeling van het arbeidsloon, niet bewogen kunnen worden, om als getuige tegenover den werkgever op te treden. Het verdient dus aanbeveling, dat allen, wien de welvaart der tot huisarbeid genoodzaakte vrouwen, ter harte gaat, te zamen werken om in de eerste plaats het aan die vrouwen begane onrecht goed te maken en haar arbeid, ook reeds omdat die zoo goed is als die der mannen, hooger te schatten.

De andere grond, die dikwijls wordt aangevoerd, om aan de mannen hooger loon te geven dan aan de vrouwen, n.l. het argument, dat de mannen grootere behoeften hebben, moet eveneens vervallen. De behoeften der vrouwen zijn inderdaad, omdat zij zeer dikwijls veel meer dan de mannen, ouders en kinderen moeten ondersteunen, veel grooter. Het is niet anders dan rechtvaardig en billijk, dat men de vrouwen uit de arbeidsklasse zoo goed behoude als die der middelbare en hoogere klassen en haar niet met arbeid overlade.

Evenals welwillende fabrikanten voor hun eigen arbeiders geheele dorpen gebouwd hebben, moeten de gemeenteraden eigen buurten bouwen voor de ongehuwde vrouwen en weduwen, en haar den huisarbeid voor een deel ontnemen of wel die verlichten door de inrichting van eigen werkkamers- en eetzalen voor den gemeenschappelijken hoofdmaaltijd, waarvoor elk haar bijdrage betaalt; de thee of koffie konden ze thuis wel gereed maken. Een dergelijke buurt zal door den heer HOLMES gebouwd worden; hij hoopt, dat zijn voorgaan vele volgers zal vinden.

Zoo is 't, volgens een opmerkzaam toeschouwer of toeschouwster, in Londen.

Zou 't in onze groote steden veel anders zijn? Zouden ònze vrouwen hier ook niet eens kunnen uitgaan op verkenning en zekere ontdekking van ergerlijke afbeuling van ongelukkige vrouwen? Van vrouwen, hetzij slachtoffers van de zelfzucht der mannen, hetzij geslagen door het harde noodlot, zonder dat een mensch hoofdelijk daarvoor verantwoordelijk is, maar dan toch allen vrouwen, die, trots alle ellende, zijn gebleven op het pad der deugd.

Zoekt, vrouwen! zoekt en helpt.

Helpt, niet alleen met ondersteuning, maar vooral door goed betaalden arbeid te geven, door een goedkoope goede woning beschikbaar te stellen, door haar kinderen te laten leeren, opdat ze rijzen boven het niveau, waarop ellende hen tot nu toe houdt. L.

KATHOLIEKE SOCIALE ACTIE.

CENTRALE VERGADERING VAN DE KATH. SOC. ACTIE.

Maandag 21 Oct. ll. vergaderde te Utrecht de Centrale Vergadering van de K. S. A. Alle leden op twee na (Mgr. KONINGS en Mr. REGOUT) waren aanwezig.

Besloten werd een prijsvraag uit te schrijven voor een Katholiek Volkslied, dat zou kunnen gelden als officieel lied van de K. S. A.

Nadat eenige nieuwe vlugschriften en vliegende blaadjes waren vastgesteld, werd behandeld de vraag van een der Diocesane Besturen, dat de Centrale Vergadering van advies zou dienen omtrent de bekende questie, of ook onderafdeelingen tot de Plaatselijke Comité's van de K. S. A. kunnen toetreden. Het uitvoerig advies, waarin verschillende gevallen onderscheiden worden, zal aan de vijf Dioc. Besturen worden medegedeeld, waarna bij eventueele instemming daarmee, de diocesane secretarissen aan de Plaatselijke Comité's bericht zullen zenden. Het advies der Centrale Vergadering komt hier op neer: dat zooveel mogelijk het *status quo* zal worden gehandhaafd, doch dat, om niet vooruit te loopen op de komende Statuten-wijziging, voorloopig geen nieuwe onderafdeelingen meer zullen worden toegelaten, tenzij de hoofdvereeniging verklare, dat zij niet wenscht toe te treden.

Eveneens was de meening van de Centrale Vergadering gevraagd door een Diocesaan Comité omtrent de vraag, welke moet de houding zijn van de K. S. A. bij werkstakingen?

Geadviseerd zal worden, dat hier *onthouding* noodzakelijk is, omdat het niet op den weg der Plaatselijke Comité's ligt, maar op die der vakvereenigingen, om te onderzoeken welke stakingen al of niet gerechtvaardigd zijn, en een tegenovergestelde handelwijze noodzakelijk leiden moet tot tweedracht in de K. S. A.

Wel werd het geacht op den weg van de Plaatselijke Comité's of Besturen te liggen, om, indien beide partijen dit verlangen, als bemiddelaars op te treden.

Hierna werd overgegaan tot de behandeling der Begrooting voor het jaar 1908.

Naar aanleiding van het in de laatste weken in verschillende bladen over den Algemeeneu Secretaris en de K. S. A. geschrevene, ontspon zich een breede gedachtenwisseling, waarvan het slot was, dat, nadat eenstemmig de Algemeene Adviseur en de vier aanwezige Diocesane Adviseurs, hunne instemming ermee hadden betuigd, met algemeene stemmen (de Algem. Secr. nam aan deze discussie en stemming geen deel,) de navolgende motie werd aangenomen:

»De Centrale Vergadering van de Katholieke Sociale Actie in »Nederland, bijeen te Utrecht op Maandag 21 October 1907,

»gezien de artikelen van enkele katholieke bladen in zake de »beginselen van den Algemeenen Secretaris,

»overtuigd, dat de feiten aantoonen, dat de Algemeene Secretaris

»van de K. S. A. de richting door Paus en Bisschoppen in de »sociale beweging aangegeven, steeds volgt en verdedigt,

»spreekt haar leedwezen uit over de verdachtmaking, waaraan »hij heeft blootgestaan,

»en verklaart volkomen vertrouwen te stellen in zijne beginselen."

Wat de quaestie-*Voorhoede* betreft, verklaarde de Centrale Vergadering, dat de Katholieke Sociale Actie geenerlei voorkeur heeft voor eenig katholiek blad.

Hierna werd de Begrooting voorloopig vastgesteld op een bedrag van *f* 16.670 aan uitgaven en *f* 14.800 aan inkomsten. Er werd dus een tekort geraamd van *f* 1870.

Het geraamde tekort over 1906 was *f* 5200, dat over 1907 *f* 3400, — terwijl echter uit de vastgestelde rekening over 1906 reeds gebleken is, dat het tekort gelukkig ver beneden de raming gebleven is. Ook voor het jaar 1907 kan dit reeds nu verwacht worden.

Al is er dus een gunstige gestadige vooruitgang in de financiën te bemerken, dat ook de begrooting voor 1908 nog met een geraamd tekort moet sluiten, bewijst voldoende, dat meerdere financieele steun dringend noodig blijft, — temeer wanneer men bedenkt, dat bijv. de post voor de bibliotheek — waarvan de catalogus in den aanvang van 1908 zal beginnen uit te komen (in de *Mededeelingen*) — dit jaar uit geldgebrek met *f* 500 verminderd is geworden.

Wij mogen echter vertrouwen, dat, nu het *Eerste Jaarboek van de K. S. A.* verschenen is, en men daarin de uitvoerige Jaarverslagen over 1906 heeft kunnen lezen en daardoor leeren kennen het vele werk, dat reeds in het eerste jaar door de K. S. A. is verricht, — wij mogen vertrouwen, ook na het groote succes wederom van de tweede *Sociale Week*, dat steeds meerderen aan de K. S. A. hun financieelen steun zullen gaan geven.

Wie als donateur wenscht toe te treden, kan zich wenden tot het bestuur van het Plaatselijk Comité in zijn gemeente, of ook tot het Centraal Bureau van de K. S. A. te Leiden. De donateurs ontvangen *gratis* de door de K. S. A. uitgegeven Vlugschriften en Vliegende Blaadjes.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

SCHEIDSGERECHTEN.

Door den R. K. Patroonsbond in het Bisdom van den Bosch zijn vier commissiën benoemd tot het behandelen van voorkomende geschillen met de werklieden: eene voor Nijmegen—Maastricht en tusschengelegen plaatsen; eene voor Eindhoven en omstreken, Helmond en Gemert; eene voor 's-Hertogenbosch, Boxtel en Tilburg; eene voor Breda en Geertruidenberg. Ook zal deze bond in onderhandeling treden met den R. K. Tabaksbewerkersbond om een overeenkomst te treffen tusschen deze beide bonden waarbij wordt vastgesteld, dat de uitspraak van een ingesteld scheidsgerecht voor beide partijen bindend zal zijn.

In *Ons Dekblad,* het orgaan van den R. K. Patroonsbond, wordt wel instemming betuigd met het plan, maar toch wordt daarin gewezen op een moeilijkheid, n.l. deze:

Het geval kan zich voordoen, dat de eene helft der scheidsrechters niet het vertrouwen heeft harer eigen partij, welker belangen zij te verdedigen hebben. Niet als personen, maar als concurrenten. Bij een loongeschil kan het voorkomen, dat de fabrikant uit een stad meer loon betaalt dan een fabrikant op een dorp. Als bij deze laatste nu 't geschil bestaat, is niet weg te redeneeren dit feit: Voor hen, die meer loon betalen, zou het gemakkelijker concurreeren zijn, wanneer hunne collega's evenveel loon betaalden als zij en *dus niet dien voorsprong hadden van een lageren loonstandaard.* Krijgt de dorpsfabrikant nu scheidsrechters uit de stad, die hooger loon betalen, dan zal misschien bij hem achterdocht ontstaan en zal hij gaan vreezen, dat te gemakkelijk aan den looneisch der werklieden zal worden toegegeven door die scheidsrechters, die zelf daarbij eenigszins gebaat zijn. En dit voorziende of zich althans daartegen niet beveiligd achtende, zou hij tegen *verplichte* arbitrage kunnen gekant zijn en *daarom* weigeren, lid te worden of te blijven van den Bond.

R.

MIDDENSTANDSACTIE.

De Middenstands-vereenigingen te 's-Gravenhage hebben haar ontstemming te kennen gegeven, dat de Gemeenteraad een huis, behoorende aan de Gemeente en gelegen op een der beste winkelstanden, voor *f* 500.— heeft verhuurd aan een »vliegenden winkel", een boekverkooper, die nu juist tegen den drukken Sint Nicolaastijd den anderen boekverkoopers enorme schade toebrengt. Immers, hij kan zooveel goedkooper verkoopen, daar zijn installatiekosten gering zijn en de verkoop juist kort genoeg duurt om den belastingplicht te ontwijken.

Een ander bezwaar voor den Middenstand is het feit, dat de wachthuisjes voor de tram, die door de Gemeente gebouwd worden, nu ook winkels zijn geworden, die een ongelijke concurrentie aandoen en bovendien een beletsel zijn voor doorvoering van vroegere sluiting en Zondagssluiting.

De Middenstanders zijn van oordeel, en o. i. zéér terecht, dat de Gemeente in deze geen ongelijke concurrentie mag in 't leven roepen, immers, bij dergelijke exploitatie wordt geen acht geslagen op de gemeentebelasting, welke de particuliere winkeliers wèl hebben te betalen.

N.

KORTE BERICHTEN.

Voorschriften volgens de woningwet. — De *St.-Ct.* no. 247 bevat een Kon. Besl., waarbij wordt bepaald, dat aan de gemeente Enschedé, ten einde deze gemeente in staat te stellen een voorschot van gelijk bedrag te verleenen aan de vereeniging »de Volkswoning" aldaar, ten behoeve van den aanbouw van arbeiderswoningen, zal worden verleend een voorschot van ten hoogste zeshonderd vijftig duizend gulden (650,000), met bepaling:

1. dat het juiste bedrag van het voorschot door Onze Ministers van Binnenlandsche Zaken en van Financiën zal worden vastgesteld, zoodra na de aanbesteding der bedoelde woningen het daarvoor vereischte bedrag zal vaststaan;

2. dat voor rente en aflossing van dit voorschot gedurende 50 jaren eene annuïteit moet worden voldaan groot 4,168 ten honderd van het werkelijk verleende voorschot.

Contractenoogst. — Er gaat in de Oostenrijksche metaalindustrie geen dag voorbij of er wordt weer een bedrijf gewonnen voor het beginsel der collectieve contracten. Dit resultaat is te danken aan het even onvermoeid als bezadigd werken der arbeidersorganisatie.

Ploegenstelsel. — De Hamburgsche bootwerkers hebben een regeling verworven van den nachtarbeid bij middel van een ploegenstelsel. De nachtploeg werkt van 9 tot 12 uur en van $12^1/_2$ tot $5^1/_2$, bij drukte hoogstens tot $6^1/_2$ uur. Om een strenge afscheiding te houden tusschen dag- en nachtploeg en te voorkomen dat wie overdag of 's nachts arbeidt zich ook 's avonds of 's morgens komt beschikbaar stellen, is in het loontarief bepaald, dat iedere nieuwe ploeg moet worden aangeworven, terwijl de oude nog werkt. Zoo wordt het doel der nieuwe regeling bereikt: 't voorkomen van afbeulen, al geschiedt zulks met eigen goedvinden. Slechts wanneer met grond wordt verwacht, dat het laden of lossen vóór middernacht zal afloopen, mag de dagploeg zoolang in dienst blijven.

Hoe denkt men hier in Rotterdam over?

Werkdwang. — Met 1 Januari 1908 wordt in Hamburg werkdwang ingevoerd voor de uit de publieke kas bedeelden. De nieuwe armenwet bepaalt eenvoudig het volgende:

»Wie zelf of in den persoon zijner gezinsleden uit de openbare

armenkas ondersteund wordt, kan, voor zoover zulks strekt ter voorkoming of vermindering van behoefte aan arbeidskrachten, door een besluit der commissie voor het »Armenarbeitswezen" tot het verrichten van met zijn krachten overeenkomenden arbeid aangewezen worden. Weigert de ondersteunde den hem aldus opgedragen arbeid te verrichten, dan kan het besluit der Commissie met dwang worden ten uitvoer gebracht. Tot dit doel kan de ondersteunde ook tegen zijn wil in een »Armenarbeitsanstalt" onder dak gebracht worden."

't Is Pruisisch! Uit de woorden, die wij onvertaald lieten blijkt, dat de organisatie voor deze nieuwerwetsche leendiensten al gereed is ook.

Ware het niet beter, in dergelijke gevallen de bedeeling tijdelijk te doen ophouden en den opgecommandeerden arbeider loon naar werken te geven?

Uit Zuid-Amerika. — Argentinië heeft al een arbeids-bureau ingericht en nu gaat Uraguay het ook doen. Het opmaken van een volledige sociale statistiek is de eerste taak van dit officieele lichaam. De sociale politiek is op haar wereldrondreis.

Drankbestrijding. — In Noorwegen is met Augustus j.l. een nieuwe wet ter bestrijding der drankzucht in werking getreden. Zij bedreigt openbare dronkenschap niet louter met geldboete maar ook met vrijheidsberooving, dit laatste bij tweede recidive binnen 't jaar. Het gerecht kan dan zelfs dwangarbeid opleggen, de eerste maal 8 maanden, bij recidive 3 jaar. Wie tengevolge van drankzucht de verzorging van zijn gezin verzuimt, wordt met gevangenisstraf bedreigd (hoogstens 3 jaar). Wie een nuchter persoon, in 't openbaar of privatim, tot alcoholgebruik verleidt of een reeds beschonkene tot verder drinken aanzet kan ook met boete of gevangenis worden gestraft. Bij recidive in 't openbaar heeft de rechter geen keus, maar moet hij gevangenistraf opleggen. Personen beneden 18 jaar mogen niet vertoeven op openbare plaatsen waar geestrijk vocht geschonken wordt. Sterke drank mag niet door personen beneden 18 jaar van de eene plaats naar een andere verzonden of bezorgd worden. Schuldvorderingen wegens geestrijke dranken worden behandeld als speelschulden en mogen niet met gerechtelijke hulp ingevorderd worden.

Wat zeggen onze drankwetbestrijders hier wel van? Dr. Kuijper is toch nog heel wat minder ver gegaan!

Woningbeurs. — In Straatsburg bestaat een stedelijke woningbeurs, die haar werkzaamheid zoover uitstrekt, dat zij van alle bij haar als te huur aangegeven woningen nauwkeurige schetsteekeningen maakt. Zoo komt zij prachtig achter de woningtoestanden. Huiseigenaars, die dit niet toestaan — en zoo zijn er! — kunnen van de beurs geen gebruik maken. Voor woningen met minder dan 5 kamers biedt de beurs kosteloos haar diensten aan; eigenaars van grootere huizen behoeven slechts 1 pCt. van den huurprijs te betalen.

Cholera een bedrijfsongeval. — De vrouw van een aan cholera overleden schippersgezel vroeg in Duitschland de gebruikelijke uitkeering. Neen, zei het »Binnenschiffahrts-berufsgenossenschaft", cholera is geen bedrijfsongeval. Jawel, besliste het »Reichsversicherungsambt", de man zal de ziektekiemen waarschijnlijk wel op 't water, bij de uitoefening van zijn beroep, hebben opgedaan. Uitkeering dus.

Dat kan bij cholera-epidemie een duur antecedent worden.

Bond van Scheidsgerechten. — Dat lijkt wel 't allernieuwste. En toch bestaat het al drie jaar in Zwitserland voor het typografenvak. Patroons- en gezellenvereenigingen zijn — door ernstige arbeidsconflicten wijs geworden — toegetreden tot dien Bond, volgens welks reglement in iedere plaats, waar 4 drukkerijen met minstens 12 arbeiders bestaan, een scheidsgerecht wordt ingesteld, dat uitspraak doet in alle geschillen, waarbij het om niet meer dan 300 francs gaat. Ontstond er conflict om een grooter bedrag dan moest dit gebracht worden voor den algemeenen verzoeningsraad, die ook in hooger beroep kan optreden als partijen zich niet vereenigen met de uitspraak van een scheidsgerecht.

Een uitspraak van den verzoeningsraad is terstond van kracht, een uitspraak van een scheidsgerecht pas na 3 dagen. Samenstelling, rechten en verplichtingen dezer colleges zijn natuurlijk nauwkeurig omschreven.

Er zijn nu al een 30 scheidsgerechten en in 't algemeen bevalt deze nieuwe Bond goed. Stakingen en uitsluitingen zijn niet meer voorgekomen. De arbeiders hebben zich steeds aan de uitspraken onderworpen. Tweemaal weigerde een patroon aan een uitspraak gehoor te geven, wat het als lid royeeren van den betrokkene ten gevolge had.
O.

Rijkswerklieden. — Onderstaand bericht werd dezer dagen verzonden aan een groot aantal Rijkswerklieden-vereenigingen in het land:

Den Haag, October 1907.

Mijnheer,

Namens de commissie, ingesteld tot onderzoek in zake »Rijkswerklieden-belangen," heb ik de eer u te berichten, dat de motie-Troelstra c.s. niet eerder in de Tweede Kamer in behandeling komt dan in Februari 1908.

Zoo noodig zal aan de aanvragen worden voldaan om, 't zij in de maand Januari of Februari, door afgevaardigden der betreffende vereenigingen de schriftelijk gezonden mededeelingen nader te doen toelichten.

Het ligt in het plan der commissie, met daartoe eventueel te bekomen verlof der betrokken ministers, nà de behandeling der Staatsbegrooting een bezoek te brengen aan nog enkele Rijks-instellingen.

Namens de Commissie voornoemd:
W. C. J. Passtoors.

NIEUWE BOEKEN.

Smissaert, Jhr. Mr. H. — Ziekte- en Ongevallenverzekering volgens de jongste ontwerpen. Overdruk »Onze Eeuw» 1907. Haarlem — Erven P. Bohn — 1907.

Pinkhoff, Dr. H. Ondergeschikte of medewerker? Iets over de verhouding van de artsen en apothekers tot de organen der wettelijke ziekteverzekering. Utrecht — V. d. Heide & Leydenroth — 1907. f 0.25

Denker, Dr. Ing. Wilhelm — Unfalverhütung bei Sprengarbeiten Steinbrüchen, mit besonderer Berücksichtigung der wichtigsten Spreng- und Zündmittel und der in Frage kommenden gesetzlichen Bestimmungen. Berlin — Carl Heymanus Verlag — 1907.

Firminger, F. L. — The workmen's compensations Act. 1906 and the County Court rules relating thereto, with notes. London — Eyre & Spottiswoode — 1907.

Knowles, L. L. B., C. M. The law relating to compensation for injuries tot workmen, being an exposition of the Workmen's compensation act, 1906 and of the Case law relevant thereto. London — Stevens & Sons Lmd. — 1907. f 4.50

Komitén för revision af arbetarelagstiftningen — Betänkande rörande lagstiftningen angaende Arbetsgifvares Ansvarighet för Kroppsskada som drabbar Arbetarc. Helsingfors — Frenckellska Tryckeri-Aktiebolagot — 1907. f 4.50

Loubat — Traité sur le risque professionnel on commentaire de la loi du 9 avril 1898, concernant les responsabilités des accidents, dont les ouvriers sont victimes dans leur travail et des lois de 24 mai 29 et 30 30 juin 1899, 22 mars 1902, 31 mars 1905 et 12 avril 1906. T. I—II. 3me édit. Paris — Librairie générale de droit et de jurisprudence — 1907. f 9.90

Ministère du Commerce (Direction de l'assurance et de la prévoyance sociale) — Recueil de documents sur les accidents du travail.
I. Lois, règlements et circulaires (juillet 1906). f 0.85
II. Loi du 9 avril 1898 (modifiée pas les lois ultéricures) et règlement d'administration publique. Paris et Nancy — Berger Levrault & Co. 1906. 0.65

Fuster, Edouard — Les accidents du travail dans l'agriculture d'après la statistique allemande. Paris et Nancy — Berger-Levrault & Co. 1907.

Boverat, Raymond — Le socialisme municipal en Angleterre et ses résultats financiers. Paris — Arthur Rousseau — 1907. f 5.50.

Verslag van den toestand der gemeente Arnhem over het jaar 1906. Door Burgemeester en Wethouders den Raad dier gemeente, volgens art. 182 der Gemeentewet aangeboden. Arnhem — G. J. Thieme — 1907.

N. V. Drukkerij voorh. H. Berger, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 9 NOVEMBER 1907 No. 45.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12$^{1}/_{2}$; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7$^{1}/_{2}$ Cent.

INHOUD: Het Sociale Vraagstuk, ontstaan en oplossing, door JOS. KLEINTJES, S. J. — De maximum-arbeidsdag, door MR. A. TEPE. — De patronaten in het Aarts-Bisdom. — Uit Boeken: De Economisch-Juridische toestand der arbeiders-klasse in den tegenwoordigen tijd. Berichten en Mededeelingen: Aanbestedings-voorwaarden. — Vervalsching van levensmiddelen. — Korte Berichten: Vakorganisatie. — Volksontwikkeling. — Volksgezondheid. — Werkloozenverzekering. — Gemeente-coöperatie. — Besteksbepalingen. — Volkshuisvesting. — Belasting op waardevermeerdering. — Keuring van levensmiddelen. — Loodwithoudende verven. — Schoolartsen. — Nieuwe Boeken.

HET SOCIALE VRAAGSTUK, ONTSTAAN EN OPLOSSING.

Nadat wij het ontstaan van het Sociale Vraagstuk in zijn diepsten oorsprong hebben nagegaan, willen wij hier nog kort de middelen ter oplossing aangeven.

Volgens de woorden van een heilige: »Verwijder de eigenliefde en gij hebt de hel voor altijd gesloten," kunnen wij op grond onzer voorafgaande beschouwingen beweren: »Verwijder het egoisme en gij hebt het sociale vraagstuk voor altijd opgelost."

»Alleen met het ondersteunen van werkloozen en het oprichten van arbeidssecretariaten, met beschermende rechten en nieuwe belastingstelsels wordt weinig bereikt. De maatschappij moet in de waarheid van het Christendom vernieuwd worden; de zedelijke opvattingen moeten volgens de leer van den Verlosser verbeterd en overeenkomstig daarmee in het praktische leven bij arbeid en gewin, in het besturen en gebruiken van het bezit, gehandeld worden. In één woord de maatschappij moet zich uit het slijk van het egoisme tot de hoogte van de christelijke liefde opheffen.»

Ratzinger, Volkswirtschaft 2 p. 461 sqq.

»Hierin ligt het heil van den Staat: geen waarlijk goede Staat wordt gegrondvest en in stand gehouden, tenzij op den grondslag en door den band van het geloof en de hechte eendracht, wanneer het algemeene goed (en het beste en waarachtigste goed is God) bemind wordt, wanneer in Hem allen elkander beminnen."

S. Aug. Ep. 136 ad Volusian.

Hieruit blijkt duidelijk, waarom de goddelijke Heiland zoo groot gewicht hecht aan de beoefening der naastenliefde, dat Hij ze met de liefde tot God op één lijn stelt en zegt: »Dat is *mijn* gebod en daaraan zal men erkennen, dat gij *mijne* leerlingen zijt, wanneer gij elkander liefhebt."

De ware naastenliefde is de dood van het egoisme en zij verbindt ons weer met den naaste, gelijk de liefde tot God ons met God verbindt. *Vgl. C. Chrys. Hom. 9 in Ep. ad Eph. c. 243 en Hom. 25 in I Ep. ad Cor. c. 3 sqq.*

»Duurzame vooruitgang is dus alleen mogelijk, wanneer de menschelijke geest, gevolg gevend aan zijn innerlijken drang van een niet te stillen verlangen, het middelpunt van zijn bestaan niet in zichzelf, maar in een hooger wezen, in zijn Schepper en God zoekt. Wanneer de mensch wil heerschen, dan moet hij te voren zijn egoisme, de bron van alle kwade neigingen, die hem tot slaaf van het genot maken, overwinnen...."

Wanneer de mensch met eigen vrijen wil dezen niet te stillen drang naar God volgt, dan verheft hij zich door het ten offer brengen van zijn zelfzucht tot een hooger geestelijk leven.

»Een hervorming van onze maatschappelijke betrekkingen vordert dus offers, maar slechts *zulke* offers, die tot ontwikkeling en beschaving, tot welstand en bloei voeren. Het zijn die offers, die de christelijke liefde, de zorg voor het heil en welzijn van den naasten ons opleggen. En daarin ligt het bewonderenswaardige dezer naastenliefde, dat zij *een* is met de welgeregelde eigenliefde. Datgene, wat uit liefde tot den naasten geschiedt, legt ook den grondslag tot ons eigen geluk."

Ratzinger, Volkswirtschaft [2] p. 511 en 461.

Zeer juist is daarom het gezegde: »Wanneer het in *ons* binnenste rustig en kalm geworden is, bedaart de storm in het heelal van zelf."

Ook in de H. Schrift wordt deze waarheid duidelijk uitgesproken: *Is. 48, 18:* »Och, haddet gij op mijne geboden acht gegeven, als een stroom ware uw vrede geworden en uwe gerechtigheid als de diepten der zee," en *Bar. 3,9 sqq.* »Hoor, Israel, de geboden des levens, luister er naar, opdat gij wijs moogt worden.

»Waarom, Israel, zijt gij in het land der vijanden?

»Gij zijt verouderd in een vreemd land, gij zijt verontreinigd met de dooden, gij zijt gerekend bij hen, die afgedwaald zijn in de onderwereld! Gij hebt de bron der wijsheid verlaten. Want indien gij den weg van God bewandeld hadt, zoudt gij voorzeker gewoond hebben in eeuwigdurenden vrede."

Wie leert de volken echter waar de ware wijsheid en de kracht te vinden is, en wie kan ze ons geven? Het is niemand anders dan de door Christus ingestelde Kath. Kerk.

«Het onvergankelijke werk van een medelijdenden Godmensch, dat de Kerk is, ofschoon het op de eerste plaats en uit den aard der zaak het heil der zielen en hun geluk in den hemel op het oog heeft, brengt toch zoovele en zoo groote voordeelen aan het stoffelijk welzijn der menschen, dat deze niet grooter konden zijn, wanneer het op de eerste en voornaamste plaats daartoe gesticht ware, om het geluk op deze aarde te bevorderen.» *Aldus Leo XIII in zijn Encyeliek: De Civitatum constitutione christiana.*

Zelfs een Montesquieu moet de getuigenis afleggen: «Chose admirable, la religion chrétienne, qui ne semble avoir d'autre objet que la félicité de l'autre vie, fait encore notre bonheur dans celle-ci.» Esprit des Lois XXIV, 3.

Daarom zegt dan ook bisschop EGGER met het volste recht:

«De geheele gespannen toestand, waaraan de hedendaagsche maatschappij ten gronde kan gaan, zou niet bestaan, wanneer allen eerst het rijk Gods zochten, wanneer alle kapitalisten zich in den geest van het Evangelie alleen als rentmeesters beschouwden, die strenge rekenschap aan God schuldig zijn. De wet van het Evangelie is ook de wet van de aardsche welvaart. Hoe meer de menschelijke maatschappij door haar beheerscht wordt, des te beter zal het met haar gesteld zijn. Hoe meer zij het rijk Gods vergeet, des te minder zal zij van het overige ontvangen."

DR. EGGER. *Der Katholicismus und das 20 Jahrh. Freib. 3 Aufl. p. 46.* [1])

Alleen door de nauwste aansluiting aan de Kath. Kerk en door het opvolgen harer leer kan het »Sociale Vraagstuk" feitelijk opgelost worden. Welke zijn nu die leeringen der Kath. Kerk? Wij willen ze hier kort aanstippen.

De rijken en kapitalisten mogen de armen niet verachten, maar moeten hen hoogschatten; zij moeten zich op de armoede des geestes (nederigheid en onthechting van aardschen rijkdom) toeleggen en ten slotte den armen van hun rijkdom mededeelen. De armen moeten onderricht worden hoe zij tevreden moeten zijn met hun lot en in den arbeid de grootste goederen voor tijd en eeuwigheid kunnen verwerven.

Cf. VEUILLOT, *Historiettes et Fantaisies* p. 323 sqq.

Waar nu kan men de stof voor deze onderrichtingen vinden?

Wij antwoorden: bij de Kerkvaders. De Kerkvaders, zooals een H. BASILIUS, AMBROSIUS, CHRYSOSTOMUS, hadden met dergelijke sociale vragen te kampen als wij heden: Opeenhooping van onmetelijke rijkdommen in de handen van enkelen, onleschbaren dorst naar geld en goed, verdrukking en verachting der armen, oproer der armen tegen de verdrukkers, zijn de kentrekken van die tijden. Men leze slechts KURTH, *Les Origines de la civilisation moderne* en CHAMPAGNY: *Les Antonius* en men kan dikwerf trek voor trek alles op onzen tijd toepassen. Wat nu bovengenoemde Kerkvaders over rijkdom en armoede, gierigheid en hebzucht, vernedering en trots, over de verplichting en het nut van de aalmoezen, over den arbeid en den lediggang, over de eeuwige bestemming van den christen gezegd en geschreven hebben, is van zulke overweldigende schoonheid en kracht, dat zij tot heden nog door geen kanselredenaar geëvenaard zijn.

Wij laten hier een korte lijst van preeken en verhandelingen der Kerkvaders volgen, waarin overvloedig rijke stof voor voordrachten over dit thema te vinden is en die wij tot heden, nog bij geen enkelen schrijver vermeld vonden.

1. EPISTOLA AD DIOGNET. (*Funk P. A.* I 310 sqq.)
2. S. CLEMENS ALEXANDR. (*Paedagogus* libr. 3)
   Quis dives salvetur; Expl. Mt. 19, 21—24.
3. S. AMBROSIUS. *De Elia et jejunio.*
   De Nabuthe Israelita (tegen de verdrukkers der armen.)
   De Tobia (veroordeeling van den woeker.)
   De interpellatione Job et David (schijnbaar geluk van den booze en ongeluk van den rechtvaardige), M. 14. [1])
   Libri 3 de virginibus, liber de instit. virg. et exhortatio virginitatis M. 16.
4. S. AUGUSTINUS. *De doctrina Christiana. De vera religione. De genesi ad litt. De sermone Domini ad montem.* } M 34.
   Tractatus 124 in Ev. S. Joan. Tractatus 10 in Ep. S. Joan. } M 35.
   Enarrationes in Psalmos M. 36, 37.
   Sermones 362 M. 38, 39.
   De civitate Dei (vooral l. 20-22) M 41.
   De fide et operibus. Enchir. ad Laurent. De agone christiano, De continentia, De bono conjugali, De virginitate, De opere monachorum, De patientia. } M. 40.
5. S. CHRYSOSTOMUS. *De Lazaro et aliae Hom.* M. 48.
   Hom. 21 de Stat. et Hom. 9 de Poen. M. 49.
   Expositiones in Psalmos M 55.
   Hom. 90 in Evang. Matth. M. 57, 58.
   Hom. 88 in Evang. Joann. M. 59.
   „ *55 in act. Apost.* M 60.
   Hom, 246 in epist. S. Pauli M. 61—63.

Katwijk a/R. JOS. KLEIJNTJENS, S. J.

[1]) Van dit uitstekende werk verscheen een Nederlandsche vertaling bij «*Futura*», *Leiden.* 166 pag 90 cent.

[1]) M = Migne.

DE MAXIMUM-ARBEIDSDAG.

Over dit ontwerp werd door den heer BERNHARD HARMS op het evangelisch-sociaal congres te Jena eene rede gehouden. In deze in druk verschenen rede wordt, uitsluitend ten aanzien van *industrie-arbeiders*, na uiteenzetting van den bestaanden toestand in 't algemeen, de vraag behandeld, of meerdere verkorting van arbeidsduur dan tot nu toe bereikt werd, wenschelijk is en, zoo ja, waar de grens dezer verkorting moet liggen. Ten slotte wordt nagegaan, op welke wijze men moet geraken tot eene noodzakelijk of wenschelijk gebleken verkorting. De met den arbeidsduur in betrekking staande beschermingspolitiek ten aanzien van Zondagsrust, regeling van pauzen, vroeger sluitingsuur op Zaterdag, is buiten beschouwing gelaten. Eveneens komt de kinderarbeid niet ter sprake.

Nu zoowel in Nederland als in Duitschland, vooral ook in den laatsten tijd, van katholieke en van sociaal-democratische zijde steeds klemmender de wenschelijkheid wordt betoogd van een wettelijken maximum-arbeidsdag, is het stellig niet van belang ontbloot ook eens kennis te nemen van hetgeen er van orthodox-protestantsche zijde over dit vraagstuk gedacht wordt.

Een kort overzicht van den inhoud der genoemde rede moge hier volgen:

Uit eene door 't *Reichsarbeitsblad* in 1904 gepubliceerde verhandeling over de regeling van den arbeidsduur in collectieve arbeidscontracten blijkt, dat er in 544 van de 600, dit is dus 91,1 pCt., een dagelijksche arbeidsduur van 10 uren of minder, in 53, dus 8,9 pCt., een van meer dan 10 uren was overeengekomen. Een zuiver beeld van den gemiddelden dagelijkschen arbeidsduur in de duitsche industrie, geven deze cijfers echter niet, daar het collectief arbeidscontract in de groot-industrie nog, althans betrekkelijk, niet veel voorkomt.

Een beter overzicht krijgt men derhalve uit het in 1902 naar den dagelijkschen arbeidsduur van *fabrieksarbeidsters* ingestelde onderzoek, daar haar arbeidsduur in Duitschland in de meeste bedrijven aan dien der mannen gelijk is. In 38,706 bedrijven werd onderzoek gedaan, en dit bracht de volgende cijfers aan het licht: in 6768 bedrijven (17,5 pCt.) werd 9 uren of korter gewerkt, in 18,267 (47,2 pCt.) tusschen 9 en 10 uren; dus in 't geheel vond men in 25,075 bedrijven (64,7 pCt.) een arbeidsduur van 10 uren of korter, in 14,033 bedrijven (36,3 pCt.) een arbeidsduur van langer dan 10 uren.

De 11-urendag kwam, behalve in de textiel-industrie, zelden voor; vrij vaak daarentegen nog een van $10^1/_2$ uur, terwijl de 8-urendag slechts in uitzonderingsgevallen werd aangetroffen.

In jong opkomende industrieën nu heeft, dit is een algemeen waargenomen verschijnsel, steeds een bovenmatig lange arbeidsduur bestaan. Tegen deze uitbuiting van menschelijke arbeidskracht, met haren nasleep van zedelijke en lichamelijke ellende, is 't eerst in Engeland eene reactie ontstaan; het staatsgezag trad er op ten gunste van vrouwen en kinderen, terwijl de mannen er door organisatie langzamerhand eene aanzienlijke verkorting van arbeidsduur wisten te verkrijgen.

In Duitschland ontstond deze reactie veel later. Toen Duitschland's industrie opkwam, was de engelsche reeds tot hoogen bloei gekomen. Om nu de concurrentie tegen het reeds zoo ver vooruit zijnde Engeland te kunnen volhouden meende men, dat de langst mogelijke arbeidsduur beslist noodzakelijk was. Slechts door de productiemiddelen zoo intensief mogelijk te gebruiken scheen men de prijzen der producten laag te kunnen houden, en slechts lage prijzen maakten de concurrentie mogelijk.

Dit uitbuiten nu van arbeidskrachten mag men niet op de eerste plaats en uitsluitend wijten aan de fabrikanten, maar voor een groot deel waren de omstandigheden er de oorzaak van: onvolmaakte techniek, machines met gering voortbewegingsvermogen, ongeschoolde arbeiders; hoe zou hiermede concurrentie tegen het zoo veel verder gevorderde Engeland mogelijk geweest zijn?

Doch met den voortgang der techniek, verbetering der machines en grootere bekwaamheid der arbeiders, tengevolge ook van wetgeving, organisatie en juister en dieper inzicht in de huishouding van 't volk en in 't wezen van het technische productie-proces, geschiedde ook in Duitschland, wat in Engeland reeds veel vroeger geschied was. Gaandeweg, te beginnen met de mijnen, werd de arbeidsduur belangrijk korter.

Intusschen is ook nu nog een zeer lange arbeidsduur gebruikelijk in het kleine handwerk, waar het nog meer geldt voor den meester dan voor den leerling, vervolgens voor bedienden in winkels, kantoren, banken, hotels, enz., ofschoon ook hier neiging tot verkorting is waar te nemen.

Om te kunnen geraken tot beantwoording van de vraag: moet, nu eenmaal de algemeene neiging tot verkorting van den arbeidsduur geconstateerd is, de Staat nog verder ingrijpen, zal men eerst de vraag dienen te beantwoorden: is nog meerdere verkorting van arbeidsduur in het algemeen wenschelijk, en zoo ja, waar is de grens?

Of iemand, die gedurende langen tijd achtereen een zekeren arbeid verricht, hierdoor een gevoel van onbehaaglijkheid en lusteloosheid zal voelen ontstaan, dan wel of hij daarin bevrediging zal vinden, zoodat het werk zelf zijne werklust doet groeien, zal in hoofdzaak afhangen van den aard van den te verrichten arbeid. De tegenwoordige fabrieksarbeid nu kweekt in 't algemeen geen arbeidslust. Tengevolge van de groote arbeidsverdeeling en 't medewerken van den arbeider meestal slechts aan een klein onderdeel van het product, is er weinig gelegenheid om zich door het onmiddellijk resultaat van den arbeid bevredigd te voelen, alsook om persoonlijke bekwaamheden tot hoogere ontwikkeling te brengen; zoodat, weliswaar niet overal even sterk, maar toch als regel de industrie de persoonlijke levensbevrediging, die arbeid in 't algemeen kan verschaffen, meer en meer doet verdwijnen. 't Eenige, wat de fabrieksarbeider als resultaat van zijn arbeid ziet en op prijs stelt, is 't loon. Al is het nu ook waar, dat ook het verdienen van loon een zekere bevrediging kan geven, niet minder waar is het, dat de arbeider, hoe hooger hij staat in ontwikkeling, des te minder in dit materieele resultaat van zijn arbeid alléén bevrediging zal kunnen vinden en des te meer eene last en kwelling zal zien in de eentonigheid van zijn mechanisch werk. Dit eenmaal toegegeven, moet men reeds in beginsel een

voorstander zijn van verkorting van arbeidsduur in fabrieken.

Naast deze ethische gronden komt op de eerste plaats in aanmerking de *gezondheid*, te meer nu een steeds grooter deel van de bevolking in de fabrieken werkt en het dus meer en meer een vraag wordt van algemeene nationale gezondheid. Men dient dan rekening te houden vooreerst met den aard der bedrijven en vervolgens met de verschillende soorten der daarin werkzame personen, met name jeugdige personen en vrouwen. Ten aanzien van de eerste categorie kan men aannemen, dat 14 tot 16-jarige menschen nagenoeg evenzeer behoefte hebben aan een arbeidstijd, die voor hunne lichamelijke ontwikkeling niet nadeelig is, als kinderen; bovendien mag de duur van den dagelijkschen arbeid niet zoo lang zijn, dat hij aan hunne geestelijke ontwikkeling in den weg staat, daar de in een volksschool opgedane kennis niet voldoende mag geacht worden om hen tot menschen te vormen, die tot den hen wachtenden maatschappelijken strijd voldoende zijn uitgerust.

De nadeelige invloed van fabrieksarbeid op de gezondheid van volwassen ongehuwde vrouwen wordt vaak sterk overdreven; het werk van vrouwen in het landbouwbedrijf en in de meeste handelsbedrijven alsmede dat van dienstboden eischt in den regel veel meer van de krachten, waarover de vrouw te beschikken heeft, dan het werk van de fabrieksarbeidster, althans van die welke niet in eene voor de gezondheid in 't algemeen bijzonder schadelijke industrie werkzaam is. De fabrieksarbeidster toch heeft na een werkdag van 10 tot 11 uren de vrije beschikking over den restenden tijd, terwijl dienstboden en arbeidsters op het land vaak van 's morgens vroeg tot 's avonds laat ter beschikking van hun meester moeten zijn. Maar niettegenstaande dat is het wenschelijk, ja noodzakelijk, dat men een lager maximum van arbeidsduur ook voor de ongetrouwde volwassen vrouw trachte te verkrijgen, en dat de dagelijksche arbeidsduur voor haar niet meer bedrage dan 10 uren, zelfs al mocht het volkomen bewezen zijn, dat ook een arbeidsdag van 11 uren hare gezondheid niet zal benadeelen. En wel om de volgende redenen: vooreerst omdat haar de tijd moet gelaten worden om zich te bekwamen in die kundigheden en zich geschikt te maken tot het waarnemen van die plichten, welke noodzakelijk zijn om eventueel hare roeping als huisvrouwen en moeders naar behooren te kunnen vervullen, en vervolgens omdat in de verkorting van arbeidsduur althans eenigszins een behoedmiddel kan gevonden worden tegen de zoo diep betreurenswaardige en veel verspreide zedeloosheid onder de fabrieksarbeidsters.

De ellende, die voortvloeit uit den fabrieksarbeid van de getrouwde vrouw, is niet met woorden te beschrijven; dat vooral hier te lange arbeidsduur voor de arbeidster zelve, voor haar huishouden en haar kroost en derhalve voor de geheele maatschappij de noodlottigste gevolgen heeft, behoeft geen betoog. Toch is ook hier een radicaal geneesmiddel, helaas niet te vinden. Wanneer men de getrouwde vrouwen het werken in fabrieken geheel zou verbieden, zou men haren toestand nog slechter maken, terwijl het ook nog om andere redenen ongewenscht zou kunnen zijn. Maar derhalve moet men onvermoeibaar zijn waar het geldt korteren arbeidsduur voor haar te eischen; en men verkorte dien arbeidsduur niet slechts een half of zelfs een heel uur, maar zoodanig dat zij steeds in staat is de plichten van haren staat naar behooren te vervullen.

Verkorting van arbeidsduur blijkt dus noodzakelijk zoowel uit 't oogpunt van zedelijkheid als van gezondheid en dat niet alleen voor arbeiders, die in bijzonder ongunstige omstandigheden verkeeren, maar voor den fabrieksarbeider in het algemeen. Hoever nu mag en kan deze verkorting gaan?

Wanneer gevoel en verstand zeggen, wat wenschelijk is, is de kwestie nog geenszins opgelost; want juist de collisie (botsing) tusschen dit als wenschelijk erkende en het economisch mogelijke, maken dit vraagstuk zoo uiterst moeilijk. Slechts dan moet men onvoorwaardelijk verkorting van arbeidsduur trachten te bereiken, zelfs zonder met economische overwegingen rekening te houden, wanneer de bestaande arbeidsduur tengevolge heeft onmiddellijke ondermijning der gezondheid, beroeps- en algemeene ziekten, volslagen of gedeeltelijke ontzenuwing van arbeidskracht, Van welke industrieën dit geldt, moet door medici worden uitgemaakt, voor jeugdige personen moet verder beslissend zijn de vraag of zij kunnen opgroeien tot goede, krachtige arbeiders; ook hier mogen andere economische gezichtspunten niet in aanmerking komen, of liever nog: de ondernemer, die rekening houdt met de noodzakelijke ontwikkeling van den jeugdigen arbeider, handelt tevens ook economisch het meest rationeel, want 't kleine verlies, dat hij voor 't oogenblik wellicht zal te boeken hebben, zal hij na korten tijd ruimschoots zien gedekt, wanneer hem een rijpe, krachtige arbeidersbevolking ten dienste staat.

Behalve in deze uitzonderingsgevallen is derhalve bij verkorting van arbeidsduur naast gezondheids- en zedelijkheidsargumenten, mede beslissend de vraag: welke economische gevolgen heeft die verkorting voor ondernemer en arbeider.

Verschillende bekende theorieën worden hieromtrent gehuldigd. Van den eenen kant de theorie: hoe langer men machine en arbeid in beweging houdt, des te meer winst behaalt de ondernemer, des te meer loon ontvangt dus ook de arbeider; lijnrecht daar tegenover de theorie: hoe korter de arbeidsduur, des te meer productie en des te hooger loon en wel ten gevolge van de verhoogde intensiteit van het arbeidsvermogen; daarnaast de socialistische theorie van 't »reserveleger": vermindert de productie niet door de verkorting van arbeidsduur, dan zijn zoowel ondernemer als arbeider er bij gebaat, vermindert de productie wel, dan is de ondernemer genoodzaakt meer, tot nu toe werklooze krachten, het »reserveleger" in dienst te nemen; 't argument voor korteren arbeidsduur is hier dus niet: meer rust, maar: meer werk, d. w. z. meer arbeiders kunnen werk vinden.

De in Duitschland tegenwoordig 't meest algemeen geldende opvatting is: dat er ongetwijfeld wel een wisselwerking bestaat tusschen arbeidsduur en intensteit van den arbeid, maar dat dit in verschillende industrieën geheel verschillend kan zijn, en er dus op dezen grond onmogelijk een algemeene regel kan worden opgesteld.

De zaak is dus deze: slechts dan zal verkorting van arbeidsduur geene vermindering van productie en loon ten gevolge hebben, wanneer de intensiteit van den arbeid er door verhoogd wordt.

Men mag de eventueel nadeelige gevolgen voor de productie niet afwentelen op de verbruikers, door de prijzen der producten te verhoogen; hierdoor zou concurrentie op de wereldmarkt onmogelijk worden; maar bovendien is dit in beginsel niet goed te keuren; wel mag loonsverhooging de ondernemerswinst verminderen, maar verkorting van arbeidsuur mag dit slechts dan, wanneer de verkorting om redenen van gezondheid bepaald noodzakelijk, niet wanneer zij slechts wenschelijk is.

(Slot volgt). Mr. A. Tepe.

DE PATRONATEN IN HET AARTSBISDOM.

Op de jongste vergadering van de Foederatie van Parochiale Patronaatscommissies en Besturen van R. K. Jongelingsvereenigingen in het Aartsbisdom Utrecht, bracht de Secretaris, Pastoor Dr. M. J. Schräder, een uitvoerig verslag uit over de werkzaamheden der Patronaten die aangesloten zijn bij genoemde Foederatie, en wel over het afgeloopen jaar Aug. 1906. Aug. 1907.

Wij verheugen ons aan deze zeer interessante en leerzame mededeelingen — zij werden verzameld uit de antwoorden op een vragenlijst, die door het Foederatie-bestuur aan de aangesloten vereenigingen jaarlijks ter invulling wordt toegezonden — het navolgende te kunnen ontleenen:

Na eene korte inleiding, bracht de Secretaris dezer Foederatie in herinnering het 2de No. van »*Het Patronaat*" waarbij de lijst van Patronaten en Patronaats-commissies, werd gepubliceerd die in ons dierbaar Vaderland bestaan en al blijft het waar, dat aan het verzoek in de *Prosynodus van 13 Dec. 1904* tot alle Pastoors van het Aartsbisdom gericht nog niet is voldaan, toch behoeft het Aartsbisdom in die lijst zich nog niet voor de andere bisdommen te schamen, onbekendheid met de wijze hoe het aan te pakken, zal velen nog weerhouden om te beginnen, moge ons werken met beslistheid en kracht ook een wegwijzer zijn op deze vroeger ongebaande wegen.

De Foederatie van het Aartsbisdom telt alzoo 26 aangesloten patronaatscommissies, en evenals er in ieder groot huisgezin onder de kinderen een paar tobbers zijn, zoo schijnen er ook onder deze 26 eenigen te zijn, die ons liever niet over hun muurtje laten kijken, ten minste van 6 Ver. mocht ik geen antwoord ontvangen. Deze vereenigingen zijn die van Arnhem, »St. Jan"; Groningen, Het Liefdewerk »Ambachtsleerlingen"; Groningen, »Patronaat St. Joseph"; Montfoort; Soest en Steenwijk.

Telde onze Foederatie

in 1904, 733 beschermelingen en 64 bestuurders
» 1905, 1196 » » 142 »
» 1906, 1503 » » 129 »

thans in 1907 zijn de bestuurders van 129—150 geklommen doch het getal beschermelingen is gedaald tot 1194. Wanneer wij de cijfers hadden van de zes Patronaten, die geen bericht zonden, zouden we zeker niet ver beneden het getal beschermelingen blijven van het vorige jaar, doch zeker is, dat we op dit punt geen grooten sprong vooruit gedaan hebben.

Toch trek ik uit deze cijfers de conclusie dat wij vooruit gegaan zijn en wel omdat het getal menschen die zich aan de zaak wijden grooter werd. Er zijn mannen bijgekomen, die het offer van hun tijd en hun persoon willen brengen aan de opkomende jeugd, en hoe breeder de schaar van werkers wordt des te overvloediger de oogst. Met vreugde begroeten wij zeker in onze gelederen de katholieke onderwijzers, die reeds ten getale van 15 lid zijn onzer Foederatie. Aangenaam is het dit te kunnen constateeren in tegenstelling met onze alg. vergadering in 1904 te Arnhem gehouden, waar kapl. Huser toentertijd klaagde over het gemis aan medewerking van den katholieken onderwijzer, en waar die spreker eene motie voorstelde, steunende op de overweging, dat de godsdienstige en zedelijke opvoeding niet alleen niet ophoudt met de schooljaren, maar juist dan nog meer zorgen eischt. — Die motie opgezonden aan de besturen der onderwijzers-vereenigingen heeft dus hare uitwerking niet gemist. Ook op den kath. dag in Limburg is dit jaar in de sectie der H.H. Onderwijzers het liefdewerk der Patronaten besproken en op de Algem. Vergadering van de Lebuinus-vereeniging te Utrecht werd voor deze zaak door een spreker de aandacht gevraagd. Moge de R. K. Onderwijzer steeds meer zijne talenten en gaven aan de zaak wijden van onze opkomende jeugd.

Uit het minder groot aantal beschermelingen mogen we geen ongunstig teeken voor ons werken zien. Het is altoos nog geen verlies voor een patronaat als het getal wat slinkt — en vooral die patronaten, die met een groot getal in eens begonnen zijn, — het is een vaste regel — zien we de volgende jaren in getal slinken. Wie alles wil redden, redt niets. Alleen is dit de ware weg, met een kleine keurbende van goede jongens beginnen, en langzaam maar zeker met groote omzichtigheid nieuwe leden er bij toelaten. Men kweeke aan een ander geslacht, dat duidelijk geprononceerd durft afsteken bij het gros van hun soort, dat front maakt tegenover de wereld. — Maakt eerst de *qualiteit* beter en de *quantiteit* komt van zelf. —

In nagenoeg alle patronaten — Abcoude, Deventer en Zwolle uitgezonderd — worden trouw alle maanden de bestuursvergaderingen gehouden, doch algemeen ook in alle patronaten worden *geene* vergaderingen gehouden met Commissarissen, uit de jongens benoemd en gekozen. En toch vinden we dit laatste in de stichtingen van Kolping bijna overal en kan niet anders dan warm worden aanbevolen. Uit den aard der zaak staat een bestuur altoos *boven* de jongens, doch wanneer de Eerw. Directeur op geregelde tijden met 3 of 4 commissarissen uit de jongens vergadert, dan komt Hij te staan, niet boven, maar *onder de jongens*, aan deze jongens doet Hij zeer gemakkelijk begrijpen den ernstigen ondergrond, die de vereeniging heeft, zij zullen gaarne den priester-Directeur in zijn priesterlijk werk helpen en geven, zonder klikzucht, *uit hoogere beweegredenen*, alle inlichtingen en mededeelingen, die de Directeur hebben moet Het succes dezer instelling is natuurlijk dan alleen verzekerd, als men door vertrouwelijke besprekingen den commissarissen den ernst der zaak goed doet inzien en begrijpen.

Het aantal beschermelingen, dat uit onze patronaten overging in de R. K. Werkliedenvereenigingen was wederom zeer gering. De Patronaten in *Arnhem* leverden te zamen ± 20 leden af aan de jeugdige gezellen-vereeniging aldaar en bijna al de Patronaten moesten eenige rotte appelen wegwerpen uit den mand. Te *Enschedé* kwamen er 32 bij en gingen er 57 weg en de meesten om *niet-naleving der Statuten*, de nieuwe Eerw. Directeur schijnt dus niet gemakkelijk te zijn — te *Groningen* (St. Martinus) had er eene reorganisatie plaats, waarbij er 30 sneuvelden en in *Utrecht* (O. L. Vr. Hemelvaart) zijn er 25 bijgekomen doch 43 weggegaan en 27 of weggebleven of weggestuurd. In *Zwolle* werden er van de 27 die heengingen 16 minder eervol ontslagen, in de andere patronaten bleef het getal weggezonden tot enkelen beperkt. Te *Velp* werden er 2 afgeleverd aan een kostschool — te *Hilversum* (St. Vitus) stapten van uit de vereeniging 2 jongens het huwelijksbootje in, terwijl er één naar 't Klooster ging.

Het godsdienst-onderricht wordt in onze patronaten als een

noodzakelijk integreerend onderdeel beschouwd. — Bijna bij de helft wordt dit Zondags gegeven, bij anderen in de week, eenigen beperken zich tot de wintermaanden Oct.—April doch de meesten gaan met het onderricht ook in den zomer door. *Enschedé* geeft iedere week driemaal, *Deventer* zelfs viermaal onderricht. Daar nagenoeg al de patronaten, die hunne beschermelingen in twee afdeelingen hebben gesplitst, voor iedere afdeeling afzonderlijk les geven, kan men gerust als regel stellen dat in onze patronaten tweemaal per week minstens godsdienstonderricht gegeven wordt.

Over de indeeling der te behandelen stof loopen de verschillende gegevens erg uiteen. Bijbelsche geschiedenis en godsdienstonderricht is de gewone materie, in *Laren* en *Enschedé* wordt aan de ouderen ook sociologie gegeven; in *Deventer* wordt van de drie eerste jaren 1 jaar besteed aan de *geloofsleer* één jaar aan de *zedeleer* één jaar aan de *Sacramenten;* op de II afdeeling herhaling, doch alleen van de meer moeilijke punten; terwijl *Enschedé* 12 en 13 jarigen O. en N. T. geeft, 13—16 afwisselend geeft, 1 jaar uitgebreid Catechismusleer, 1 jaar alg. kerkel. en 1 jaar vaderl. kerkel. geschiedenis en eindelijk de eerste sociale beginselen. In *Zwolle* 1ste jaar, O. T.; 2de N. T.; 3de kerkel. gesch. 4de, 5de, 6de jaar apologie, terwijl in *Groningen* (St. Martinus) na een voorbereidenden cursus van 6 maanden catechismus onderwijs, telkens afzonderlijke stoffen worden behandeld, die door de leerlingen worden opgeschreven òf onder de les òf daarna bij het herhalingsonderwijs in het schrijven. Om de zooveel weken wordt hun een schriftelijk examen afgenomen en vooral het aflezen van de behaalde plaatsen schijnt een groote aantrekkelijkheid te bieden. — In het afgeloopen jaar werden behandeld de 4 kenmerken der kerk, — Pauselijke onfeilbaarheid, — het wonder, — het wonder der verrijzenis, — de onsterflijkheid, — de vrijheid van den menschelijken wil, natuur en genade, — het bestaan van God, — verschillende ornamenten (kerkramen) onzer Groninger kerken, enz.

De indeeling van *Zwolle* en *Enschedé* heeft dit zeker voor, dat de jongens, na van hun 7de jaar af catechismus gehad te hebben, in de patronaten liever beginnen te luisteren naar de Bijbelsche geschiedenis dan weer op nieuw dadelijk Godsdienst-onderricht te krijgen. Zijn ze eenmaal een paar jaar ouder dan is de band met den gewonen catechismus wat gebroken.

Uit de verschillende antwoorden bleek echter ook hoe wenschelijk het is dat de bewuste commissie, dat systeem zou trachten te brengen in het onderricht in de patronaten, spoedig met haar arbeid gereed moge komen en laten we hopen dat nog dit jaar het resultaat van haar arbeid in «*Het Patronaat*» verschijnen moge.

In al de patronaten wordt ook controle uitgeoefend op het geregeld ontvangen der H.H. Sacramenten, ofschoon dit bijna overal nog beperkt bleef tot de maandelijksche H. Communie.

In *Arnhem*, het patronaat van St. Martinus, vond ik een maatregel, wel waard om bijzonder vermeld te worden. De 4de Zondag der maand is daar de Communiedag en nu roepen zij vrijdagsavonds te voren om *9 uur* heel het patronaat te zamen om door eene korte instructie de beschermelingen daarop voor te bereiden. Deze maatregel zou wellicht nog beter werken als men niet den 4en Zondag maar de derde daarvoor nam. Des te eerder nog zouden verschillenden dan nog den 1sten Zondag uit eigen devotie kunnen gaan om zoo de jongens te brengen tot de 14-daagsche, misschien tot de wekelijksche H. Communie.

Bijzondere geestelijke oefeningen werden dit jaar gehouden te *Arnhem* (St. Walburg) een Triduum, te *Hilversum* voor de beide patronaten gezamenlijk een Triduum, te *Lichtenvoorde* met het patroonsfeest (St. Antonius) 's avonds preek en Zondags d. a. v. algem. communie, te *Lobith* een Triduum, te *Ulft* een Triduum met algem. communie, te *Utrecht* O. L. Vr. parochie de zes zondagen van Aloysius en een Triduum voor het patroonsfeest, te *Velp* wordt éénmaal 's jaars (omstreeks Kerstmis) een *retraite* gegeven, terwijl de andere patronaten het patroonsfeest vierden met algem. Communie en zooals te *Zwolle* bovendien met plechtig lof en predicatie, terwijl te *Groningen* tegen Kerstmis een Triduum in vooruitzicht is gesteld.

Op de vraag welk aandeel onze vereenigingen nemen in de drankbestrijding en de vereeniging van «Eer en Deugd» wordt geantwoord: *Abcoude* stelt *als voorwaarde van toelating* onthouding van sterken drank en verbod van herbergen en bierhuizen te bezoeken en geeft onderricht over het alcoholisme.

Andere patronaten beperken zich er toe om de beschermelingen aan te sporen lid te worden van Kruisverbond of jongensbond, met meer of minder succes; Groenlo en Ulft antwoorden, allen lid van het Kruisverbond; sommigen gaven op deze vraag maar liefst geheel geen antwoord; terwijl *in* de vereeniging eene onderafdeeling bestaat van het Kruisverbond te *Bolsward*, *Laren* en *Zwolle.*

Op de bijeenkomsten wordt bijna nergens bier verkrijgbaar gesteld; alleen te Lichtenvoorde en te Laren, Hilversum en Enschede waar het voor de hoogste afdeeling verkrijgbaar is, doch zelden en spaarzaam gebruikt wordt. In de andere patronaten zijn het alcoholvrije dranken en chocolade, ook bij feesten.

In Velp wordt veel geschonken het merk «Pompenheimer».

In Arnhem (Eusebius) zijn 40 beschermelingen lid van «*Eer en Deugd*», in Groenlo en Ulft allen en te Enschede en Lobith eenigen, in de andere patronaten schijnt dit arbeidsveld nog braak te liggen.

En nu komt aan de orde *het sparen.* De gegevens door de vereenigingen verstrekt zijn de volgende:

NAAM DER PLAATS.	Aantal leden.	Spaarders.	Getal inlagen.	Totaal ingelegde som.	Terug.
Abcoude.	25	23	—	83.48	14.36
Arnhem (Eusebius).	80*a*	80	247	76.28	28.20
Arnhem (Mart.)	107	90	488	107.48	21.28
Arnhem (Wilb.)	35	30	441	71.95	27.37
Bolsward.	45	42	1307	312.18	141.17^{5}
Deventer.	65*b*	65	1943	92.82	88.06
Enschedé.	122	27	35*e*	135.—	165.—
Groenloo.	33	18	261	55.23^{5}	—
Groningen (Mart.)	30	7	—	15.—	0.75
Hilversum (Vitius.)	90	75	49	5476.96 .708.71	862.28
Hilversum (O. L. Vr.)	27	22	256 141	219.60^{5} 19.90 4.03	124.41
Langeveen.	9	9	13		—
Laren.	84	80	—	240.—	70.—
Lichtenvoorde.	80	3	7	342.—	—
Lobith.	46	46	*f*	240.—	43.—
Ulft.	30	28	452	112.83	26.—
Utrecht.	95	78	797	241.04^{5}	158.78
Velp.	38*c*	38	28	103.14^{5}	2.58
Zwolle.	153	*d*	—	—	—
Amersfoort.	?	5	—	38.—	8.—

a verplicht, *b* verplicht 3 cent, *c* verplicht 3 cent, *d* bijna allen op de postspaarbank, *e* sinds Januari, *f* elken Zondag.

Op de vraag: *welke middelen worden aangewend om het sparen te bevorderen?* antwoordt *Arnhem* (St. Mart.) dat men door huisbezoek der bestuursleden bij de ouders op het sparen aandringt en op het jaarfeest de goede spaarders eene loffelijke vermelding geeft: *Arnhem* (St. Walburg), *Laren*, *Zwolle* en *Ulft* geven aan de goede spaarders eene belooning, andere patronaten sporen geregeld tot sparen aan, *Deventer*, *Velp* en *Arnhem* (Eusebius) hebben het zelfs verplichtend gesteld, terwijl te *Ulft* bij de bijeenkomsten alle jongens even bij de spaarkas moeten verschijnen om of te storten of de reden op te geven, waarom zij dien avond niet sparen.

En nu: *hoe handelt het bestuur, als er geld opgevraagd wordt, om te weten of het geschiedt met of zonder voorkennis der ouders?*

Eenige patronaten houden in dezen geen rekening met de ouders, doch de meesten vereischen een *schriftelijk bewijs* van

de ouders geteekend, te Amersfoort en Velp wordt het geld door de ouders persoonlijk afgehaald, te Groningen (St. Mart.) spreekt het Bestuur de ouders persoonlijk aan, Bolsward geeft bij geldopvraging kennis er van aan de ouders en komt er geen tegenbericht van de ouders dan betaalt men uit; in Laren moeten de jongens een briefje van de ouders meebrengen, waarop hun een formulier wordt verstrekt en op vertoon van dat formulier betaalt de spaarkas der werkliedenvereeniging eerst uit. Lobith licht niet alleen de ouders eerst in, doch raadt hen sterk af om het geld terug te nemen en blijven dan nog de ouders bij hun verlangen, dan keert men uit. — In Arnhem (St. Mart.) moeten de jongens het briefje van de ouders meebrengen, waarop eene kwitantie wordt medegegeven en tegen overgave van deze geteekende quitantie wordt het geld eerst uitbetaald. — Enschedé vertrouwt de ouders ook nog niet al te veel en laat daarom de spaarboekjes der jongens onder berusting van den Eerw. Directeur.

Intusschen, 766 van onze beschermelingen, d.w.z. bijna drievierden leggen zich op sparen toe. In het afgeloopen jaar legden zij in ± 3215 gulden, een som die tienmaal zooveel daden van zelfbeheersching en zelfoverwinning vertegenwoordigt.

Uit deze praktijk blijkt, 1e dat het *verplicht sparen* niet mee valt. Men brengt weinig meer dan men verplicht is, en haalt het er weer uit, zoodra men kan. Moreele dwang schijnt nog het best te werken, sparen is trouwens een *doad van deugd* en om deugd aan te kweeken blijkt altoos het beste middel nog te zijn: overtuigen en den wil bewerken.

2e dat om deze deugd er tn te brengen de *medewerking der ouders noodig is* en daarom geeft Groningen een loflijk voorbeeld, waar de ouders *persoonlijk* er over worden aangesproken.

Verreweg de meeste patronaten geven geen geld terug of schriftelijk moeten de ouders er in toestemmen — dit is best — men voorkomt daardoor dat de jongen het geld verkwist en handhaaft het beginsel, dat de jongen ook finantieel onder zijne ouders staat, doch zijn de ouders wel diep genoeg overtuigd hoe nuttig het voor de karaktervorming der jongens is, dat zij leeren sparen? Dooden zij die eerste kiemen van deugd niet, door het geld ongemotiveerd op te doen vragen? De vrees hiervoor is zeker de reden, dat de Directeur van Enschedé zelf de boekjes onder zijn berusting houdt, doch moeten wij tevens hieruit niet de conclusie trekken: zonder medewerking der ouders redden wij het nooit en is de vraag niet urgent, hoe krijgen wij de ouders hier toe?

Misschien zou het Centraal Bureau van de K. S. A. te Leiden door een vliegend blaadje ons hierin groote diensten kunnen bewijzen. Zulk een vliegend blaadje, waarin de medewerking der ouders gevraagd wordt en dat er geheel op ingericht moet zijn om de ouders duidelijk te maken het nut van het sparen voor hunne kinderen, zouden de besturen van Patronaten, Spaarkassen en Schoolspaarbanken aan de jeugdige inleggers mee kunnen geven voor vader of moeder om eens te lezen.

Zoo zijn we dan eindelijk genaderd aan ons laatste punt, n.l. het onderwerp, dat verleden jaar de hoofdschotel onzer bespreking uitmaakte, dat onze voortdurende aandacht overwaard is, maar niet door een enkele conclusie is op te lossen. n.l. de verhouding onzer vereenigingen tot de mannenvereenigingen.

In onze meeste patronaten is de leeftijdgrens bepaald op 18 jaar, in Enschedé op 17 jaar en in Groenlo zelfs 16 — Lobith houdt ze tot na het loten, Hilversum St. Vitus tot 23 jaar. — De leeftijdgrens 18 jaar wordt door bijna allen verdedigd met de beschouwing dat oudere en grootere jongens zich niet meer thuis gevoelen met de jongeren van 16 jaar. Een vast verband nu met de mannenvereenigingen bestaat er bijna nergens — en zoo men *Enschedé* en *Ulft* uitzondert, dan blijkt bijna overal, dat de mannenvereenigingen maar voor een klein gedeelte de vruchten plukken van onze boompjes. Toch luiden de antwoorden op onze laatste vraag: *acht uwe patronaats-commissie een tusschenschakel als gezellenvereeniging of iets dergelijks noodig of nuttig tusschen patronaat en werkliedenvereeniging* nog niet onverdeeld bevestigend.

De vereenigingen, die de jongens tot 23 jaar houdt (Hilversum St. Vitus) antwoordt beslist «*niet gewenscht*". De commissies van *kleinere plaatsen* als *Laren, Lobith en Ulft*, waar een gemakkelijk te controleeren mannenvereeniging bestaat, zien ook het nut of de noodzakelijkheid er van *niet* in. Huiverend is het antwoord van *Deventer*: om finantieele redenen, van *Utrecht* om locale redenen. In de *geheele* stad Utrecht (horribile dictu) is n.l. slechts één patronaat en mijns inziens wordt zeer juist begrepen dat er geen goede gezellen-vereeniging mogelijk is, zoo niet een flinke, in patronaten gevormde kern van jongens de kracht ervan uitmaken. Al de andere patronaats-commissies spreken als hun oordeel uit: *nuttig*, *noodig*, *noodzakelijk.*

Bijzonder gewicht legt in de schaal het oordeel van de patronaats-commissies van *Arnhem*, omdat zij met ondervinding, tot oordeelen bevoegd, kunnen spreken en eensluidend roepen de Arnhemsche commissies ons toe: *noodzakelijk, noodzakelijk.* In het afgeloopen jaar heeft Arnhem het eerste 20-tal gezellen uit de patronaten afgeleverd en met belangstelling blijven wij allen zeker het werken in die stad gade slaan. Daär is met eere baanbrekers werk verricht!

Doch *Arnhem* staat in ons Aartsbisdom niet meer alleen. Op eene prachtige organisatie kan ook de stad *Groningen* wijzen.

In *Groningen* bestaan twee *parochiale jongens*-patronaten en twee *parochiale meisjes*-patronaten, plus een *plaatselijk* patronaat voor St. Josephs-Ambachts-leerlingen bestuurd door de St. Vincentiusvereeniging, plus een plaatselijke *jonge garde*, eene vereeniging van jongelingen van 17—20 jaren. [1])

De vijf eerste patronaten hebben zich tot eene Centrale Commissie gevormd, die gemeenschappelijke belangen, gemeenschappelijk behandelen.

Op het Patronaat van de Ambachtsleerlingen worden de beschermelingen reeds aangenomen voor het aannemen op 10 à 11 jarigen leeftijd. De zorg er over is opgedragen aan kapl. KONING en kapl. v. D. HENGEL, verder staat daarover een commissie van 8 leden Vincentianen en 15 werkende leden, die ieder 2 of 3 jongens onder hun leiding hebben. Elk werkend lid beperkt zijne zorgen tot die 2 of 3 jongens. Aan dezen moet hij catechismusonderwijs geven d.w.z. vragen leeren, overhooren, gebeden leeren, kerkelijke plichten controleeren enz. enz. en verder de gewone patronaatszorgen, als opleiding in vakken enz. Zondagsmiddags hebben deze jongens een afzonderlijk lof met preek, door de week op verschillende dagen godsdienstonderricht. Bijzonder wordt dit patronaat aanbevolen om de andere patronaten zuiver te houden en het wordt een veel, veelvuldig werk genoemd, maar ook met *heel veel* voldoening.

Uit het verslag kon ik niet opmaken of de Jonge Garde zoo aansluit aan de Patronaten en de werkliedenvereeniging als de Gezellen-vereeniging te Arnhem, doch mocht dit zoo zijn, dan komt aan beide plaatsen een eere-saluut toe.

[1]) Op de alg. vergadering van de Foederatie in het bisdom Haarlem kon de secretaris aangaande dit punt de mededeeling doen dat in den loop van dit jaar te *Groote broek, Bovenkarspel* en *Lutjebroek* eene Gezellenvereeniging is opgericht, in *den Haag, Rotterdam* en *Amsterdam* wordt de oprichting ernstig overwogen, terwijl te *Haarlem* de jongens van de drie patronaten allen in de bestaande St. Joseph-gezellenvereeniging overgaan, die op haar beurt ze later weer aflevert aan den R. K. Volksbond aldaar.

UIT BOEKEN.

DE ECONOMISCH-JURIDISCHE TOESTAND DER ARBEIDERSKLASSE IN DEN TEGENWOORDIGEN TIJD I. [1])

1. *Vrijheid van arbeid.*

Bij de afschaffing der gilden werd de meest uitgebreide vrijheid van arbeid geproclameerd, welke voornamelijk bestond uit deze drie punten;

a) Vrijheid in de keuze van een vak, zonder dat het noodig was zich vooraf aan een examen te onderwerpen of tot een of andere vereeniging te behooren.

b) Bevoegdheid om zich te vestigen, waar men wil.

c) Volledige vrijheid om te werken op zulk een manier, als men dit zelf het beste vindt.

Deze principen stelde men tegenover het machtsmisbruik en de verdrukking, waartoe het verval en het bederf van het systeem van corporaties (gilden) geleid had; daarop steunde de industrie, die zich in de negentiende eeuw op zoo buitengewone wijze ontwikkeld heeft, en die wij met den naam van groot-industrie plegen aan te duiden. Uitvoerig uiteenzetten hoe men daartoe gekomen is, zou ons te ver voeren. Alles in het kort samenvattend kan men zeggen, dat een reactie tegen het monopolie der gilden noodzakelijk was, en dat een hervorming, wenschelijk geworden door de talrijke nieuwe ontdekkingen, de nieuwe machines, enz. een eisch des tijds was. En een derde oorzaak was gelegen in dien krachtigen dwang, welke zoowel bij de menschheid in haar geheel als bij elk individu afzonderlijk aanwezig is, in dien drang nl. om meer en beter te doen, als een nieuwe horizon zich opdoet, als nieuwe, nog onbegane wegen zich openen, als in éen woord een maatschappij, die zich van haar kracht bewust is, zich inspant om beter werk te gaan leveren, vol verlangen om te gaan genieten van voorrechten, waarvan zij vroeger verstoken was.

2. *De groot-industrie.*

De beweging, die tot het nieuwe regiem van industrie voerde, wordt gekenmerkt door de ontdekking en de ruime toepassing van nieuwe krachten, als stoom en electriciteit, op de verschillende takken van industrie. Terzelfder tijd trad in de plaats van den arbeid der personen afzonderlijk, van den arbeid in de kleine werkplaats, de gezamenlijke arbeid in de groote fabrieken, waarbij het principe der arbeidsverdeeling veel beter tot zijn recht kwam, wat een zeker teeken van vooruitgang is, en waarbij groote besparing van krachten plaats vond. Het kapitaal kreeg een nieuwe en zeer gewichtige taak, daar het werd vastgelegd in machines, kolossale voorraden materiaal, ontzaglijke gebouwen, enz., waardoor verklaard wordt, hoe het deel der winst, dat aan loon wordt uitbetaald, steeds kleiner wordt, in vergelijking met het bedrag, dat besteed wordt aan rente voor het kapitaal. Het groote kapitaal, dat er insteekt, verklaart ook, hoe een staking in het bedrijf, die in de kleine industrie veelvuldig en betrekkelijk onschadelijk is, in de groot-industrie met de uiterste zorg vermeden moet worden. Wordt daar niet meer geproduceerd, dan is dit een zeer groot nadeel voor de machinerieën, en tevens lijdt daardoor het crediet der instelling in zeer hooge mate. Om dit te vermijden, komt men er dikwijls toe, zelfs zeer langen tijd, met verlies te werken. Daardoor kiest men van twee kwaden het minste, en wacht zoo den tijd af, waarop de industrie een nieuwen bloei zal nemen. 't Heeft ook 't goede gevolg, dat de arbeider zijn werk niet kwijt is, wat voor hem een groote ramp zou zijn.

Als een gevolg van de groote ontwikkeling der industrie in onze tijden, en van de toepassing der machines, zoowel in de fabriek als in den landbouw, komen wij dikwijls tegenover een verschijnsel te staan, dat van geheel anderen aard is. als die, welke in vroegere eeuwen zich voordeden. In vroegere tijden gebeurde het door verschillende oorzaken niet zelden, dat hetzij bij den landbouw, hetzij bij de industrie, de productie stilstond, wat duurte en gebrek aan eerste levensbehoeften tengevolge had. Tegenwoordig daarentegen vertoont zich dikwijls een tegenovergesteld feit, nl. overproductie. Nu is overproductie niet zoo'n ramp als gebrek; integendeel, in 't bijzonder bij eerste levensbehoeften is het eerder een voordeel, daar een daling van den prijs er het gevolg van is, waardoor die artikelen onder het bereik van een grooter aantal personen komen, dan anders het geval zou zijn. Maar toch is het onder sommige opzichten weer nadeelig, wijl het ook artikelen van louter weelde en genot in prijs doet dalen en in handen van personen brengt, die zich daardoor allengs nieuwe behoeften gaan scheppen. Ook maakt de groote gemakkelijkheid der middelen van gemeenschap en vervoer, dat groote voorraden spoedig en goedkoop kunnen overgebracht worden naar die plaatsen, waar de behoefte en de vraag grooter zijn, waardoor het evenwicht spoedig weer hersteld is. Nochtans gebeurt het toch van tijd tot tijd, dat de overproductie den arbeid tot stilstand brengt, welke stilstand dan allernadeeligste gevolgen heeft voor de arbeidersklasse, en misstanden in het leven roept, die wel eigen zijn aan ieder tijdperk van overgang, maar toch bijzonder aan het onze.

De gevolgen daarvan ondervindt geheel de arbeidersklasse, land- zoowel als fabrieksarbeiders. In vroegere dagen liepen die twee klassen, om zoo te zeggen, voor een gedeelte in elkaar over, daar zij, die in het gunstigste jaargetijde op het land werkten, gedurende de maanden, dat de arbeid daar stil stond, een of ander ambacht uitoefenden, of wel in hun dorp zelf, of wel in de stad, waar zij dan 's winters woonden. Maar thans zijn de toestanden zoozeer gewijzigd, dat hij die voorheen landbouwer en handwerksman tegelijkertijd was, thans den landarbeid moet laten varen, daar hij geheel en al door den anderen arbeid in beslag wordt genomen.

Terzelfder tijd deed de ophooping der bevolking in de steden een groot verschil ontstaan tusschen de ideeën, gewoonten, behoeften, neigingen en levenswijze der stadsbevolking en der bevolking van het land, die er slechts langzaam den invloed van ondergaat en slechts langzaam die beweging meemaakt. En nergens trad dit verschil zoo op den voorgrond, als bij het handwerk, waar de bezitters van het kapitaal geheel en al gescheiden werden van de werklieden, die niet meer, zooals vroeger het geval was, konden hopen een onafhankelijke positie te verwerven, m. a. w. zelf patroon te worden, maar die, behoudens buitengewone uitzonderingen, voortdurend afhankelijk moesten blijven van degenen, die het kapitaal en daarmee de werktuigen, waarmee de arbeid verricht moet worden, in handen hadden, welke toestand van afhankelijkheid nog verzwaard wordt door verschillende andere omstandigheden, die ontstaan zijn door den tegenwoordigen toestand der nijverheid en vooral door redenen van psychologischen aard, waardoor een radicale verandering gekomen is in de zedelijke wereld, waarin tegenwoordig de arbeider zijn taak volbrengt.

3. *De loonen.*

Het is zeker waar dat in onze dagen de loonen meer dan verdriedubbeld zijn in vergelijking met de loonen der achttiende en het begin der negentiende eeuw, maar door deze vermeerdering is de koopkracht dergenen, die zich vroeger slechts weinig meer dan het noodzakelijke konden aanschaffen, slechts schijnbaar grooter geworden. Slechts schijnbaar, want bij de vroegere productiewijze was de productie nooit veel grooter dan het verbruik, en behoefde men geen vrees te koesteren voor

[1]) Uit: PROF. BOGGIANO, *L'organizzazione professionale e le rappresentanze di classe.*

plotselinge arbeidsonderbreking, die tegenwoordig zoo dikwijls voorkomt. Wanneer bij het wisselend spel van vraag en aanbod een kapitaal geen voldoende winsten meer afwerpt in een bepaalde onderneming, dan wordt dit er zeer zeker uitgenomen en aldaar geplaatst, waar men grootere voordeelen hoopt te verkrijgen; maar slechts in theorie gebeurt dit zoo spoedig, practisch gaat dit slechts langzamerhand, en in den tijd van overgang is de klasse, die er het meest onder lijdt, juist de klasse dergenen, die door het dagelijksch werk het dagelijksch brood verdient, en van het eene beroofd zijnde, ook het andere moet missen. Verder zijn de prijzen der eerste levensbehoeften zeer zeker heel wat gedaald, maar daartegenover staat weer, dat door de toeneming der beschaving en de gewijzigde levensomstandigheden de behoeften ook heel wat grooter zijn geworden. Het werk is zwaarder geworden zonder dat de arbeidsduur in evenredige mate verminderd werd. Daardoor wordt de physieke kracht spoediger verbruikt, wat weer hersteld moet worden. Dan is ook de behoefte aan ontspanning grooter geworden, ontspanning, die gezocht wordt of wel in laag zingenot, of wel in misbruik van sterken drank, of in dure amusementen. Zoo leerde de arbeidersklasse grootere uitgaven doen dan noodig was, en van het hoogere loon werd maar weinig of in 't geheel niets gespaard voor de dagen van gedwongen werkloosheid of loonsvermindering.

Het bewijs hiervan vinden wij in het geringe bedrag aan geld, dat door de arbeiders naar de spaarkassen gebracht wordt, van welke instellingen veel drukker gebruik gemaakt wordt, door personen, die niet tot de eigenlijk gezegde arbeidersklasse behooren. Zeer zeker kan de lage rente, die wordt uitgekeerd, een der oorzaken zijn, waarom het bespaarde bedrag er niet heen wordt gebracht, maar de hoofdoorzaak is dit zeker niet; die moet gezocht worden in hetgeen wij hierboven hebben aangegeven.

4. Spaarkassen en credietinstellingen.

Wel bestaan er heel wat vereenigingen tot onderlingen steun, vereenigingen, die haar fondsen krijgen door periodieke bijdragen en die een zeer groot aantal leden tellen. Maar in het algemeen is de inrichting daarvan onvolmaakt en eenzijdig. Gewoonlijk is de onderlinge steun slechts het bijkomend doel, dat op de tweede plaats staat, en al wordt maandelijks of wekelijks de bijdrage gestort, die dient om het fonds te vormen, waaruit in geval van ziekte of sterven hulp wordt geboden, zoo is er toch geen eigenlijk gezegde kas voor spaarpenningen. Men zal de opwerping maken, en gedeeltelijk volkomen naar waarheid, dat dit, voor een deel ten minste, een gevolg is van een andere, meer algemeene oorzaak, n.l. dat er (en hier hebben wij in het bijzonder het oog op Italiaansche toestanden) zoo weinig gelegenheid is om kleinere kapitalen voordeelig te beleggen. Dit is een niet te loochenen feit, maar toch geen algemeene regel. Sinds eenigen tijd bestaan er nl. en wel vooral in Noord-Italië, talrijke kleine instellingen voor landbouwcrediet, die haar kapitaal voor een deel bijeenbrengen door kleine inlagen. Zoo bijv. de landbouwkassen, waarvan er meer dan drie duizend bestaan en die in bloeienden toestand verkeeren, zoo de kleine banken, die in Rome, Milaan en Bergamo zijn opgericht. Al deze instellingen hebben tot grondslag de coöperatie, die ondanks mislukte pogingen en teleurstellingen, toch haar weg gaat en steeds meerdere toepassing vindt.

Nu wij toch hierover spreken, willen wij er nog even op wijzen, dat, al zijn er, onder bescherming en begunstiging der regeering, talrijke coöperatieve vereenigingen opgericht, en al neemt haar getal nog voortdurend toe, de vereenigingen voor productie-coöperatie heel wat minder talrijk zijn dan die voor verbruiks-coöperatie, en dan ook maar heel weinig gedaan hebben om de arbeidersklasse te verheffen.

5. Het deelen der arbeiders in de winst.

Allereerst was zeker het pogen om den arbeider aan den economischen druk, waaronder hij leeft, te onttrekken door hem direct te doen deelen in de winst, die behaald wordt.

Ook al zijn de voordeelen, die men er van verwachtte, niet altijd zoo groot gebleken.

Alle middelen moeten altijd aangewend worden om den ijver en de vlijt van den arbeider te vermeerderen, om hem meer belang te doen stellen in het werk, om te zorgen dat hij het niet behoeft te beschouwen, als iets wat gelijk staat met een veroordeeling ad metalla (met slavendienst in de mijnen), doch als iets noodzakelijks en edels, en als een middel om zijn eigen toestand te verbeteren.

Het stelsel om den arbeider deel te geven aan de winst werd uitgevonden en 't eerst toegepast door LECLAIRE, een eenvoudig huisschilder, omstreeks 1842. Hij bereikte er schitterende resultaten mede, wijl hij er in slaagde het werk te verdubbelen en aan de arbeiders belangrijke bedragen boven het gewone loon uit te keeren. Evengoed slaagde men in de toepassing van het systeem bij de spoorwegen in Orleans, bij de Briggsmijnwerken te Witwood en die van Kethley Junction bij Normanton, en in nog andere gevallen. Maar men moet daarbij rekening houden, dat er in die gevallen sprake was van inrichtingen, waar de handenarbeid een groote rol speelde, terwijl er betrekkelijk weinig kapitaal in zat, en dit gebruikt werd op zulk een wijze, dat het behoud ervan afhing van den goeden wil en den zorg van den werkman. Vervolgens was hier toezicht moeilijk of tenminste lastig, en de bekwaamheid der directeurs op handelsgebied was niet beslissend voor den bloei der onderneming. Maar het staat volstrekt niet vast, dat men tot eenzelfde conclusie zou komen, waar de onderneming van zulk een aard was, dat de productiewijze meer ingewikkeld was, het kapitaal een grootere rol speelde, het toezicht gemakkelijker was, en het succes voor een goed deel afhing van de bekwaamheid der bestuurders om de producten te plaatsen en te profiteeren van de steeds wisselende condities der markt. Heeft de arbeider recht gekregen op een deel van de winst, dan zal hij dit willen doen gelden, langzamerhand zal hij controle willen gaan uitoefenen op den gang der zaken, en zich niet tevreden stellen met de resultaten, die de patroon hem zegt dat bereikt zijn. En wat een verwarring en storing daarvan de gevolgen zijn, begrijpt men. Wat een band moest zijn tusschen patroon en werkman, wordt een aanleiding tot ernstige en voortdurende twisten. En wil de patroon het systeem toepassen zonder zich eenig toezicht, direct of indirect, te laten welgevallen dan verandert de zaak geheel en al van aard, dan wordt het een louter gunstbetoon, in plaats van een middel om de arbeiders op te heffen door hen deelgenoot te maken in de onderneming, en dan gaat alle moreel voordeel weer verloren. En ten slotte blijkt nog, dat in vele inrichtingen, waar het systeem is toegepast, het aandeel in de winst op weinig of niets neerkomt, bv. zeven gulden per jaar of wel een paar centen per dag, zooals in de fabrieken van STEINHEIL en DIETERLIN te Rothan, die van PREENING te Middlesborough, die van FOA en HEAD te Calford, enz.

Het deelen der arbeiders in de winst kan dus in sommige gevallen en onder bepaalde omstandigheden meehelpen om den toestand der arbeidersklasse merkelijk te verbeteren, maar de wijze in aanmerking genomen, waarop tegenwoordig de industrie wordt uitgeoefend, waarbij enorme kapitalen gebruikt worden en de arbeid in groote fabrieken verricht wordt, zal het systeem nooit algemeen toegepast kunnen worden, en dus ook onmogelijk het afdoend middel kunnen zijn om den socialen crisis onzer dagen te verhelpen.

(Wordt vervolgd.) v. H.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

AANBESTEDINGS-VOORWAARDEN.

Door het R. K. Timmerlieden-Secretariaat wordt ons opname verzocht van de navolgende circulaire:

Aan alle Geestelijken en Leekenbestuurderen van Religieuse- en Wereldlijke Instellingen, Gestichten en Vereenigingen. alsmede aan alle R. K. Werkgevers in Nederland.

M.M. H.H.

In opdracht van de 31 afdeelingen aangesloten bij het Nederlandsch R. K, Timmerlieden-Secretariaat en op verzoek van een 3...tal niet aangesloten R. K. Houtbewerkersvereenigingen, allen door hunne gedelegeerden vertegenwoordigd op de te Utrecht in het St. Josephhuis op 13 en 14 Juli 1907 gehouden Jaarvergadering, veroorloven ondergeteekenden, uitmakende het dagelijksch bestuur van voornoemd Ned. R. K. Timmerlieden-Secretariaat, zich beleefdelijk de vrijheid, de navolgende wenschen en verlangens onder Uw aller welwillende aandacht te brengen.

Van algemeene bekendheid mag het geacht worden, dat de betrekkelijk nog jeugdige R. K, Vakorganisatie een uiterst moeilijken strijd heeft te strijden tegen de vijanden en belagers van allerlei aard. Slechts met de uiterste krachtsinspanning wordt voorkomen, dat zij, die zich het Kruis tot hun banier en schild kozen, willens of onwillens worden ingedeeld en medegesleurd in de gelederen der strijders onder de roode vaan, terwijl van den anderen kant moet gestreden worden tegen den modernen reus, het harteloos egoïstisch kapitaal. Bij deze twee zich openlijk verklarende vijanden, voegt zich, hoewel misschien onbewust, een derde, dien wij zouden willen aanduiden als een negatieven vijand en deze is in vele gevallen helaas de gevaarlijkste, omdat, niet door openlijk of daadwerkelijk tegenwerken, maar door niet-medewerken, niet te steunen, door eenvoudig te negeeren, de strijd tegen de twee met open visier aanvallende vijanden, zelfs al werden die vijanden overwonnen en onschadelijk gemaakt, geen enkel positief voordeel zou behaald zijn. Immers de R. K. Vakorganisatie heeft ten doel, binnen de grenzen der billijkheid en rechtvaardigheid voor den werkman te verkrijgen betere levensvoorwaarden zoowel op geestelijk als op stoffelijk gebied.

Daarvan moeten op de eerste plaats overtuigd zijn of worden, onze medestanders, onze geloofsgenooten. Tot hen meenen wij ons dus met volle recht te mogen wenden met een verzoek op hulp, steun en medewerking.

Hebben de R. K. Vakorganisaties in het algemeen van geloofsgenooten nog niet dien steun en medewerking ondervonden, waarop zij aanspraak meenen te mogen maken; onze organisatie, het Ned. R. K. Timmerlieden-Secretariaat, heeft behoudens enkele loffelijke uitzonderingen, zeer weinig medewerking ondervonden. Niet zelden moesten wij zelfs een behandeling ondervinden die ons met verbazing en droefheid deed afvragen of wij te doen hadden met Katholieken, dan wel met heidensche despoten.

Dit deed in meerdere afdeelingen het voornemen rijpen, om door eene algemeene adresbeweging, te ondernemen door de nationale organisatie, onze verlangens in uitgebreiden kring kenbaar te maken, en wij wisten geen beter middel, dan ons voor dat doel te wenden tot de R. K. Geestelijkheid in den uitgebreidsten zin, en voorts tot alle R. K. werkgevers, om hunne medewerking in te roepen overal, waar zij in hunne qualiteiten van Bestuurderen invloed ten onzen gunste kunnen oefenen, weshalve wij van Bestuurderen eerbiedig doch met aandrang verzoeken in de bestekken van de te bouwen Kerken, Scholen, Kloosters, Gestichten, enz. bepalingen te laten opnemen, waardoor het volgende gewaarborgd worde:

1. Dat den werklieden bij een arbeidstijd van ten hoogste 10 uur per dag gewaarborgd worde een loon, als waarop zij volgens christelijke rechtvaardigheid aanspraak mogen maken, nader gedefinieerd in de Encycliek »Rerum Novarum," dus niet een loon, gebaseerd naar vraag en aanbod;

2. Dat aangenomen of stukwerk verboden worde, wanneer daar geen overwegende bezwaren tegen bestaan.

3. Dat tengevolge van het vieren der Katholieke en Christelijke feestdagen geen loondervíng worde toegepast.

4. Dat willekeurig uitsluiten van werklieden om redenen van persoonlijken of organisatorischen aard, alsmede ontslag om andere dan gegronde redenen, door desbetreffende bepalingen voorkomen worde.

5. Dat ten opzichte van zedelijkheid en gezondheid die maatregelen worden voorgeschreven, welke daaraan afdoende tegemoetkomen.

6. Dat steiger- en klimmateriaal zich in zoodanigen staat moet bevinden, dat wegens ondeugdelijkheid gevaar voor ongelukken buitengesloten is en dat bij eventueel niet te voorkomen ongevallen, de finantieele nadeelen voor de werklieden tot een minimum beperkt worden.

7. Dat zedelooze gesprekken, vloeken en drankgebruik ten strengste verboden worden, en tot straf onmiddelijk en voorwaardelijk ontslag ten gevolge hebben.

8. Dat er op de nietnakoming der eventueel op te nemen bovenstaande en nader te omschrijven bepalingen, als straf een boete bepaald worde, te verhalen op de(n) eventueele(n) Aannemer(s).

9. Dat door het zichtbaar op bouwwerk of werkplaats ophangen van een afschrift der desbetreffende bovenstaande bepalingen, de werklieden kennis kunnen nemen en controle kunnen oefenen, dat ze tot uitvoering komen,

Dit voorzoover de timmerlieden of liever de werklieden in de bouwbedrijven betreft.

Onder onze afdeelingen hebben wij er echter eene, met name de stoelenmakers en aanverwante meubelmakers te Oirschot; ook ten dien opzichte veroorlooven wij ons, uw aller gewaarden steun in te roepen. Ook daar valt nog heel wat af te keuren, hetwelk met een weinig goeden wil en medewerking van de zijde der koopers kon verbeterd worden.

Door een ter plaatse ingesteld onderzoek, door conferentie te houden met de Fabrikanten hebben wij reeds enkele verbeteringen voor de werklieden verkregen, doch ten opzichte van de loonen zijn wij tot de overtuiging gekomen, dat de Fabrikanten onder de tegenwoordige omstandigheden vrijwel tot de grenzen van het mogelijke zijn gegaan.

Toch is ook hierin verandering te brengen, en wel eene verandering welke verbetering inhoudt voor Fabrikanten en werklieden beiden, en wel op de volgende wijze.

Als slechts diegenen die meubilair noodig hebben voor Vereenigingslokalen, Patronaatsgebouwen en soortgelijke, welk meubilair veelal uitsluitend te Oirschot gefabriceerd wordt, er toe konden besluiten, voortaan die meubelen rechtstreeks van de Fabrikanten te betrekken, dan zou er zeer veel gewonnen zijn. De eventueele koopers behoeven dan volstrekt niet meer te betalen, maar daar er alsdan geen procenten, en tamelijk beduidende procenten dikwijls, aan tusschenpersonen behoefden uitgekeerd te worden, zouden èn de Patroons, èn de werklieden beiden, de vruchten kunnen plukken. Hierbij komt nog dit, dat bij gebreken aan het meubilair, men dit onmiddellijk kan verhalen op de Fabrikanten zelve, terwijl bovendien de kosten van emballage en vervoer, dientengevolge minder zullen worden dan thans.

Dringend bevelen we dus in de naaste toekomst, Patronaatsbesturen, alsmede Bestuurderen van Vakbonden en Werkliedenvereenigingen en houders van vergaderlokalen aan, ook in dit opzicht van hun goeden wil, om de sociale questie tot oplossing te brengen, te doen blijken.

Wordt zooveel doenlijk rekening gehouden met de in dezen open brief geuite verlangens, dan zal daarmede gebaat worden een breede schare van werklieden, het zal bevorderen de Katholieke sociale actie in het algemeen en de R. K. Vakorganisatie in het bijzonder, hetwelk ten slotte de geheele maatschappij en niet het minst de Katholieke Kerk zal ten goede komen.

Dat onze dringende bede weerklank en verhooring moge vinden, dat geve God.

Hoogachtend.

Namens de aangesloten Afdeelingen, het Dagelijksch Bestuur van het Ned. R. K. Timmerlieden-Secretariaat «St. Joseph."

TH. RUTJES, *Voorzitter.*

C. A. v. ZEELAND JNR. *Secretaris,* Beverstraat 24 Utrecht.

J. H. v. D. PAVERT, *Penningmeester.*

Gezien en aanbevolen door

G. W. KONINGS, *Geestelijk Adviseur.*

VERVALSCHING VAN LEVENSMIDDELEN EN VEEVOER.

Op het Boerenbondscongres bleek van meeningsverschil omtrent de vraag, wat de voorrang verdiende voor de boeren: de bestrijding van de vervalsching van levensmiddelen of van veevoer.

De een zegt: de mensch gaat toch voor het dier, en dus eerst de strijd voor de levensmiddelen.

Deze meening is reeds in het *K. S. W.* verdedigd, evenals in *De Tijd.*

Die volgorde is door den geachten inleider, den heer AMENT, in het nemen zijner stellingen niet gevolgd, en is zelfs na het debat door het bestuur van den Nederl. Boerenbond niet in dien geest gewijzigd.

De geachte heer AMENT sprak op de eerste plaats over vervalsching van veevoeder, met aanhalingen van onderzoekingen, aan de rijksproefstations verricht, toonde spreker welke ergerlijke vervalschingen soms plaats grijpen.

Tevens werd den aanwezigen onder het oog gebracht dat zulks eveneens geschiedt met levensmiddelen, en soms zelfs op schandelijke manier, daar niet alleen waardelooze bijmengsels, maar soms zelfs voor de gezondheid schadelijke stoffen worden toegevoegd.

Door beide soort van vervalschingen nu lijdt de afnemer of de verbruiker schade; maar welke schade hebben wij nu het meest te duchten, welke soort van vervalsching wenscht de boer het eerst te zien bestrijden? zoo was de vraag.

Met het beantwoorden dezer vraag verdedigen wij dan meteen de stellingen van den heer AMENT, en de houding van het bestuur van den Nederl. Boerenbond en de op het congres aanwezig geweest zijnde boeren.

Vele burgers in Nederland zullen zeggen: zorg toch eerst voor onze levensmiddelen, en waarom? Wel omdat het vast en zeker is, dat vervalsching van levensmiddelen kan plaats hebben en ook wel degelijk plaats heeft.

En waarom niet eerst het veevoeder? Omdat die personen zullen zeggen: ik heb maling aan veevoeder, ik houd geen vee, en koop derhalve nooit veevoeder.

De boer evenwel zal zeggen: mijn arbeider en ik eten brood, gebakken van ons eigen koren, wij mesten ons eigen varkens, wij verkoopen de duurste en behouden de dikste. Wij melken ons eigen koe of geit, verbouwen ons eigen aardappelen en groenten, laat ze in de stad maar schreeuwen over vervalsching van levensmiddelen, de onze zijn onvervalscht, en dit weegt mij het zwaarst.

Konden de boeren dit ook maar zeggen van hun veevoeder, dat zij hiervan evenmin schade te duchten hadden, ook dan was het nog niet zoo erg, of de bestrijding der vervalsching van levensmiddelen die der bestrijding der vervalsching van veevoeder vooraf gaat, maar dit is helaas niet het geval.

Zaak was het derhalve ook op het congres het eerst dien vijand te weeren, die ons het gevaarlijkst leek, en dat nu de boeren, door aldus te handelen, den schijn op zich zouden hebben geladen, dat de gezondheid van hun vee hen nauwer ter harte gaat, dan de gezondheid van zich zelf en de zijnen, zie ik niet in, en het hoeft voor de boeren en voor den Nederlandschen Boerenbond nog geen reden te zijn, om het te betreuren, dat in de eerste afdeelingsvergadering van het 2e Congres van den Nederl. Boerenbond de stellingen van den geachten heer AMENT ongewijzigd zijn aangenomen.

A. H. DE MILLIANO.

KORTE BERICHTEN.

Vakorganisatie. — De R. K. Mijnwerkersbond heeft op zijn in October gehouden centrale vergadering een belangrijke ingrijpende beslissing genomen. Met 12 tegen 6 stemmen werd, na de Bisschoppelijke toestemming, het besluit genomen den R. K. Mijnwerkersbond te veranderen in een christelijke.

De motieven voor dit besluit zijn bekend: Men gevoelt zich in dien vorm — want anders dan een vormquestie is het voor *Limburgers* niet — sterker om samen te werken met de Duitsche en Belgische en Fransche christelijke mijnwerkersorganisaties.

Maar in dit besluit zijn twee dingen toch zéér teekenend.

Vooreerst dit, dat het besluit eerst een meerderheid kon vinden, nadat de Bisschop van het betrokken diocees toestemming had gegeven, een feit, dat eenigen van meening, althans van hun stem deed veranderen.

En vervolgens, dat tòch nog een sterke minderheid, n.l. 6 van de 18 afgevaardigden, vasthielden aan Katholieke organisatie, waaronder ook de voorzitters.

Volksontwikkeling. — Een goed denkbeeld is opgekomen bij den sigarenmaker BEAUDOUX, die door de afdeeling 's-Bosch van den Ned. R. K. Tabaksbewerkersbond naar de Sociale Week te Breda is afgezonden geweest. Hij roept de leden op om allen op te komen naar de cursusvergaderingen, waarin hij verslag zal geven van het op de Sociale Week behandelde.

Zóó zonder twijfel brengt het geld, dat een vakvereeniging aan de Sociale Week besteedt, groote rente op.

Volksgezondheid. — Bij het krankzinnigengesticht van Vaucluse, in Frankrijk, zijn gedurende eenige jaren proeven genomen met biologische reiniging van rioolwater. Daar ging alle afval van de groote bevolking naar het riool en vandaar naar de vloeiweiden, waar het melkvee graasde, dat het gesticht van melk voorzag.

In den aanvang der proefneming, in 1901, kwam onder het rundvee veel tuberculose voor, en vooral onder de kudden die haar voedsel zocht bij de keukens, waar het ongezuiverde afvalwater wegliep. Het besmette vee en de besmette stallen werden naar eisch behandeld en toch dóórgevoerd met het gras van de vloeiweiden. Tegen het einde van 1901 bleek de ziekte geheel genezen. Wel werd in 1902 en 1903 telke jare nog één geval van tuberculose geconstateerd, maar het is hoogst waarschijnlijk, dat dit een gevolg was van onvoldoende desinfectie der stallen. Voortgezette proefnemingen in 1904, 1905 en 1906 hebben aangetoond, dat het vee vrij was en bleef van tuberculose.

Men mag uit die proeven afleiden, dat inspuitingen met tuberculine en krachtige desinfectie van de stallen, in staat is op goedkoope en afdoende wijze de tuberculose te bestrijden en dat de tuberculose niet op het rund is over te brengen door gebruik van besmet voedsel.

Het is dus onwetenschappelijk zooveel bezwaar te maken tegen het gebruik van melk van vee, dat op vloeiwijden graast.

De melk is vrij van pathogene kiemen en buitengewoon vet, ze mag het gesticht benijd worden door consumenten die veel geld moeten betalen voor melk van bedenkelijke zuiverheid en veel geringer voedingswaarde. In de vloeiweiden met voorafgaande grove reiniging bezitten de gemeenten een kostelijk middel om hun rioolvocht kwijt te raken zonder de open- of ondergrondsche waterstroomen te verontreinigen en daarnaast kunnen ze er met voordeel de exploitatie van het melkbedrijf aan verbinden. Een voordeel, zegt de Heer FABER in *Gemeentebelangen*, dat niet alleen in geldelijk gewin behoeft te worden uitgedrukt, maar dat ook gevonden wordt in de redding van tal van kinderlevens. Jaarlijks sterven in Frankrijk 50,000 kinderen door het gebruik van met tuberculose besmette koemelk, welk cijfer aanmerkelijk kan dalen indien de gemeenten gecontroleerde melk van vloeiweiden beschikbaar stellen.

Zooals bekend, zijn in 't Oosten van ons land kale heidevelden binnen korten tijd in graslanden veranderd, doordat ze gebezigd werden als vloeiweide, waar het fabriekswater op liep, nadat het van de ruwste bestanddeelen was gezuiverd.

Voor lage terreinen in de omgeving kan het wel meer toegepast worden. Bij vlakke terreinen komt natuurlijk de onkosten van malen.

Werkloozenverzekering. — Men is het er nu over eens, dat in het beheer van een gemeentelijk werkloosheidsverzekeringsfonds, ook niet-raadsleden mogen deelhebben.

De werkloosheidverzekering te Arnhem geeft over 1 Sept. 1906—1 Sept. 1907 de volgende cijfers:

Van de uitkeeringen ad f 668,58[5] en den bijslag ad f 578,02, of samen f 1264,60[5] werd aan timmerlieden f 488,15, aan metselaars f 429,42[5] en aan schilders f 217,73 uitbetaald. Het overgroote deel der werkloosheid komt dus voor in de bouwvakken.

Op 1 Sept. 1906 (begin) waren tot de verzekering toegetreden 5 vakvereenigingen met 229 leden. Na een jaar waren dit 12 vakvereenigingen met 589 leden.

Voor Amsterdam vinden we de cijfers van 1 Jan.—1 Oct. van dit jaar. Daaruit blijkt, dat uitgekeerd is:

Door een timmerliedenvereen. f 1879 met f 1256,85 v. d. gemeente.

Door een timmerliedenvereen. (7 mdn) f 519,90 met f 1256,85 v. d. gemeente.

Door een typografenvereen. (8 mdn) f 632,22 met f 349 v. d. gemeente.

Door een typografenvereen. (7 mdn) f 84 met f 42 v. d. gemeente.

Door een typografenvereen. f 0.

Door een schildersvereen. (3 mdn) f 956,25 met f 548 v. d gemeente.

In Groningen adviseeren B. en W. in beginsel gunstig omtrent een werkloozenverzekering van gemeentewege. Noodig is echter eerst een onderzoek door een commissie naar de mogelijkheid en wenschelijkheid eener regeling, zooals die elders wordt gevonden en wel door een raadscommissie.

Gemeente-coöperatie. — Tusschen Laren en Blaricum wordt onderhandeld over den aanleg eener gemeenschappelijke gasfabriek.

Besteksbepalingen. — Nu te Leiden voor gemeentewerklieden de maximale arbeidsdag op 10 uren is gebracht, stellen B. en W. voor ook in de besteksbepalingen het 11-urige maximum tot 10 uur terug te brengen, terwijl ook de loonen met die der gemeentewerklieden in overeenstemming worden gebracht en dus met 1 cent per uur verhoogd.

Een loonregeling voor de bestekken van het drukwerk, zooals de Typografenbond die wenschte, achten B. en W. echter niet gemotiveerd en ook niet uitvoerbaar. Hoofdzakelijk omdat openbare aanbesteding wel niet goed doenlijk is.

Er zal echter een onderzoek worden ingesteld in enkele gemeenten, die, gelijk bijv. Deventer, voor hun drukwerk wel aanbesteding houden.

Te Wormerveer is aangenomen een verordening op het opnemen van minimumloon in de besteksbepalingen.

Volkshuisvesting. — B. en W. van Tiel stellen voor 59 krotten te amoveeren na aankoop of onteigening, ten einde terrein te krijgen voor nieuwe goede woningen. De kosten worden geschat op f 21.000, waardoor met den te verwachten steun van het Rijk in de eerste 10 jaar f 880 en daar f 300.— voor rekening der gemeente komt.

Belasting op de waardevermeerdering. — Te Berlijn was de Raad wel, al vroeger reeds, in beginsel vóór een dergelijke belasting, maar het voorstel tot invoering was zóó onbeduidend, dat het voorstel met 119 tegen 2 stemmen werd verworpen. Het zou de vermeerdering van waarde eerst berekenen vanaf 1 Januari 1907, zoodat de verbazende vermeerdering van de laatste jaren er buiten viel, en dan nog, zou de belasting eerst kunnen worden geheven bij bebouwden grond, die binnen 5 jaren na den koop verkocht wordt, als de waarde met 20 pCt. is toegenomen, bij onbebouwden bij verkoop binnen 10 jaar met 40 pCt. Dat was de moeite van een regeling niet waard.

Keuring van levensmiddelen. — Te Alkmaar is een verordening op de keuring van vee en vleesch aangenomen. Ook hier was de bepaling opgenomen, dat vonnissen wegens overtreding zouden worden gepubliceerd, maar ingevolge de opmerking van Gedeputeerde Staten, dat dit in strijd met de wet was, is die bepaling weer geschrapt.

Ten opzichte van de melkverordening te Leiden was dezelfde opmerking gemaakt, maar de Raad aldaar handhaafde dezelfde bepaling. De Regeering heeft echter geen maatregelen genomen om deze bepaling te vernietigen, althans heeft zij den tijd, waarbinnen ze dit had kunnen doen, voorbij laten gaan, zoodat de regeering een *dergelijke bepaling niet als strijdig met de wet* aanneemt.

Alkmaar kan dus deze bepaling, welke de meest nuttig werkende van de geheele verordening is, weer opnemen.

Loodwithoudende verven. — Te Bussum is het verzoek van den schildersgezellenbond om het gebruik van loodwithoudende verven voor werken van de gemeente te verbieden, in zooverre toe, gestaan, dat dit voor binnenwerk verboden is. Voor buitenwerk zal eerst het oordeel van deskundigen worden ingewonnen. Zooals bekend, is de schilderspatroonsbond het met de loodwitcommissie niet eens. De eerste wil het loodwit handhaven. Het dekt beter, zegt een door dien bond ingediend rapport. Maar is dit dekken nu *alles*, en de gezondheid der ververs *niets?*

Schoolartsen. — In Engeland is een wet aangenomen, welke de gemeentebesturen *verplicht* te voorzien in het medisch toezicht van kinderen, onmiddellijk vóór en op het oogenblik van, of zoo spoedig mogelijk na de toelating op een openbare lagere school en verder zoo dikwijls als het schooltoezicht dit noodig vindt. R.

NIEUWE BOEKEN.

Sociale Verzekering

Deutscher Verein gegen den Missbrauch geistiger Getränke — Arbeiterversicherung und Alkoholismus. Vortrag gehalten von Dr. Weyman. Berlin, 18 Oct. 1905. Berlin — Mässigkeits-Verlag d. Deut. Vereins etc. — 1907. f 0.20

Lindner, K. — De sociale verzekering en het particulier initiatief. Overdruk Vragen des tijds — Dec./Jan. 1907.

Brill, A. M. van Schenk — Is verzekering noodzakelijk en ingrijping door den Staat noodig? Een overzicht van het verzekeringswezen in Duitschland, Oostenrijk-Hongarije, Frankrijk, België Denemarken, Engeland en Nederland, benevens een korte schets der Ongevallenwet 1901 en een overzicht van het wetsontwerp Ziekteverzekering 1907. Amsterdam — J. H. van Dam — 1907. f 0.30

Internationaler Arbeiterversicherungs-Kongress. Siebente Tagung. Wien 17—23 Sept. 1905. Bd. I—II. Wien — Verlag des Organisationskomitees — 1906.

Turksma, Dr. B. — Rapport betreffende ambtenaarspensioenen, uitgebracht aan Burgemeester en Wethouders van Amsterdam. Amsterdam 1907.

Nationale Levensverzekeringbank Rotterdam — Eenige mededeelingen aan H.H. Werkgevers en aan besturen en vereenigingen inzake het pensionneeren van groepen van personen. Rotterdam 1907.

Loeper, Dr. H. von — Die Versicherung der Arbeiter-Witwen und -Waisen in Duitschland. Berlin — Karl Heymans Verlag — 1907. f 2.60

Pensioenfonds van weduwen en weezen van burgerlijke ambtenaren — Derde wetenschappelijke balans. Opgemaakt ingevolge art. 20 der Weduwenwet voor de ambtenaren 1890. Met 16 staten en 4 grafische voorstellingen. 's-Gravenhage 1906.

Kaiserliches Statistisches Amt — Die Krankenversicherung im Jahre 1904. Statiestik des Deutschen Reichs. Bd. 170. Berlijn — v. Puttkammer & Mühlbrecht — 1907. f 3.—

ONTVANGEN BOEKEN.

Prof. Victor Brants. — La Lutte contre l'Usure dans les lois modernes. Loivain, Peeters, 1907. 190 blz.

Heinrich Pesch. S. J. — Solidarisme, of de Grondslagen der Volkshuishoudkunde (Sociale Economie), met eene Inleiding van Joh. C. Aalberse. Pr. — Leiden. Futura, 1907. — 76 blz. f 0.60. (*Sociale Studiën*, Derde Reeks, n. 2. — per reeks van 6 deeltjes f 2.50).

Nederlandsche Aannemersbond. Rapport der Commissie in zake het Middelbaar Onderwijs. — 46 blz.

Het Democratisch beginsel, en zijne verwezenlijking en toepassing in den Nederlandschen Staat. Amsterdam, P. N. van Kampen & Zn. — 1907. — 94 blz.

De Grondwet van het Koningrijk der Nederlanden en de Regeeringsvoorstellen tot wijziging der Grondwet. Haarlem, M. D. Tjeenk Willink & Zn. 1907. — 62 blz. — f 0.40.

N. V. Drukkerij voorh. H. Berger, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 16 NOVEMBER 1907 No. 46.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Volkshoogescholen, door J. W. RATTÉ. — De maximumarbeidsdag, door Mr. A. TEPE. — Uit Tijdschriften: De Economisch-jurisdische toestand der arbeiders-klasse in den tegenwoordigen tijd II. — Verplicht scheidsgerecht. — Berichten en Mededeelingen: De volksvermeerdering in stad en land. — Andere Taktiek? — Sociaal-democratische leiders als vrijmetselaars. — Korte Berichten: Industrie en sociale politiek. — Het eerste katholieke arbeidershuis in Oostenrijk. — Woningbouw. — Werkloozenverzekering. — Veiligheidstentoonstelling. — Arbeidsinspectie. — Kinderarbeid en kinderloon, — Zondagsrust. — Staatswerkloozenverzekering. Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

VOLKSHOOGESCHOLEN.

Toen we eenigen tijd geleden te dezer plaatse (Bldz. 243 v.v. en 253 v.v.) iets zeiden over »Volkshoogescholen", maakten we een vergelijking tusschen wat op dit gebied geschiedde in Denemarken, in Engeland en in Frankrijk. De wijze van werken was daar, zoo we zagen, zeer verschillend. Het doel, dat men met die volkshoogescholen beoogde, bepaalde de inrichting, en dit doel was zeer verscheiden naar den aard van het volk.

We zagen de Denen dit onderwijs beschouwen als hulpmiddel voor landbouw en als graadverhooger van de vaderlandsliefde. De practische Deen zag in volkshoogeronderwijs een verheffing van den Deen als Deen, een versterking van het nationaliteitsgevoel, een weerbaarmaking van sluimerende krachten.

De Engelschman, eveneens staande op den bodem der praktijk, zag er in, een verheffing als mensch, een verlevendiging en vruchtbaarmaken van sociale krachten. De Volkshoogeschool moest dáár zijn de hefboom, om den toestand van het proletariaat, zoowel stoffelijk als zedelijk, omhoog te werken.

En in Frankrijk? Dáár, in het land van wufte eloquentie, bij 't volk van gestes en warrelende en dwarrelende idealen, zou de volkshoogeschool zijn ontwikkeling van 't verstand, zonder méér, ontwikkeling tot in 't ijle, in 't luchtledige toe, zóóver, dat 't bestaan van een wereld, met de haar door een God gegeven wetten, niet meer werd opgemerkt. Philosophie zonder kern.

Er was echter nog méér verschil.

In Denemarken en Engeland kwam men om gevormd te worden. In Frankrijk, speciaal in Parijs, ging men om te philosofeeren.

In Denemarken en Engeland werkte men aan de hand en onder leiding van wetenschap, in Frankrijk oefende men kritiek op wetenschap.

Maar bij alle verschil in die drie landen, was er toch deze overeenkomst: De godsdienst was niet basis van den arbeid. De wereldbeschouwing trachtte men, òf te verontzijdigen, of men kende, zooals in Frankrijk, slechts die ééne, die staat buiten 't centrum van een Almogenden God.

Men kan zich voorstellen, dat dit laatste verschijnsel wel in staat is, vrees in te boezemen voor Volkshoogescholen, maar daartegenover staat gelukkig het feit, dat dit niet-godsdienstige niet is een bestaanselement van volkshoogeronderwijs.

* * *

Dat blijkt in België.

Het volgend jaar zal het tien jaar geleden zijn, dat te Antwerpen door de „Hoogstudentenafdeeling" der Gilde *Eigen Taal Eigen Zeden*, werd gesticht, de *Katholieke Vlaamsche Hoogeschooluitbreiding*. In 1901 werd zij als zelfstandige vereeniging ingericht onder den naam: „*Hooger Onderwijs voor 't Volk.*"

Het is dus niet een allernieuwste plant, die mogelijk alleen bij broeikaswarmte kan opschieten, maar waarvan nog niet is aangetoond, dat ze kan gedijen in vollen grond bij natuurzonneschijn.

Het doel, dat deze *katholieke*, — laten we op dit woord drukken —, dat deze *katholieke* instelling beoogt, is dat der „University Extension" van andere landen, namelijk hoogere kennis en wetenschap onder het volk te verspreiden, natuurlijk op den grondslag van 't Katholicisme.

Als lid der vereeniging kunnen toetreden al degenen, die hoogere kennis bezitten en in staat zijn tot het doel der Vereeniging mede te werken.

Volgens den aard hunner kennis behooren de leden tot de eene of andere afdeeling.

Tot nu toe bestaan er 4 afdeelingen, te weten: van Geneeskunde en Biologische Wetenschappen, van Rechten en Handelswetenschappen, van Wijsbegeerte, Letteren en Kunsten, en van Wis- en Natuurkundige Wetenschappen.

De arbeid der leden is tweeërlei: Vooreerst volmaken de leden hun kennis op louter wetenschappelijk gebied, ook met het oog op verspreiding van Wetenschap, en

vervolgens bestudeeren zij wat aan het volk moet vóórtgeleerd worden en hoe zulks 't best geschieden kan.

't Is dus niet louter een beweging „van boven naar onder", maar het blijven verwijlen in den eigen hoogen kring gaat vooraf, om daarna ook andere, lager zich bewegende kringen te doen genieten van wat studie vermag te geven.

Maar welke waarborg is er, dat die eigen volmaking op wetenschappelijk gebied werkelijk is een volmaking, en niet een ronddolen op dwaalwegen, althans niet een moeten blijven binnen beperkten kring, evenals de wandelaar, die op 't vlakke veld, zonder doelaanwijzing, op eigen kracht steeds rechtuit wil, tòch den cirkel neemt en uitkomt wáár hij begon?

Die waarborg wordt gevormd door een raad, uit Katholieke Vlaamsche Hoogleeraren samengesteld. Deze raad verleent aan deze »Hoogeschooluitbreiding" zijne bescherming en helpt de leden in hunne werking.

Zóó is de inrichting der Vereeniging.

* *
*

Nu haar werking.

Deze bestaat hoofdzakelijk in het geven van voordrachten en leergangen over allerlei punten van Recht, Geschiedenis, Wijsbegeerte, Letterkunde, Geneeskunde, Natuurwetenschappen, Kunst, enz.

Steeds wordt getracht die leergangen en voordrachten zoo aanschouwelijk en practisch mogelijk in te richten en daarom wordt er ruim gebruik gemaakt van teekeningen, toestellen, proefnemingen en lichtbeelden.

De spreker is immer ten dienste der toehoorders, om verdere inlichtingen of verderen uitleg te verstrekken en den weg tot zelfstudie aan te duiden.

Over de behandelde punten verschijnen gedrukte verhandelingen van ongeveer 40 bladzijden, tegen den prijs van 25 centiemen. Zoo komen er ieder jaar 12 van de pers, zoodat de vereeniging nu reeds met trots kan wijzen op haar honderd nummers.

Gedurende het winterseizoen worden wekelijks uitgegeven de *Tijdingen van de Katholieke Vlaamsche Hoogeschooluitbreiding*. Dit weekblad levert de aankondiging en den korten inhoud van de voordrachten en lessen der week en een wetenschappelijk artikel. Op aanvraag wordt het kosteloos en regelmatig toegezonden. Het van te voren bezitten van den korten inhoud van lessen en voordrachten blijkt dus een practisch middel te zijn om de belangstelling te wekken en het vruchtbare der lessen te verhoogen. Zooals bekend, is deze methode ook toegepast in de Programmaboeken, welke het Centraal Bureau van de Katholieke Sociale Actie uitgegeven heeft ter gelegenheid van de beide door de K. S. A. georganiseerde «Sociale Weken» te Utrecht in 1906 en te Breda in 1907.

Zóóver voor wat het eerste deel van de taak betreft, het werken in den eigen kring, hetzij voor eigen vorming hetzij als voorbeiding voor de mededeeling der wetenschap en ontwikkeling buiten.

De arbeid naar buiten bestaat in het geven van voordrachten en leergangen in andere vereenigingen, als deze het aanvragen en wanneer het nuttig blijkt.

Ook vereenigingen buiten Antwerpen kunnen de aanvrage tot de Vereeniging richten: De aard dezer vereenigingen is geen principieel beletsel, want de Vereeniging voorziet Werkmanskringen, Patroonschappen Vakvereenigingen en andere Maatschappijen, van doceerende krachten.

Buiten deze werkende leden kent de *Hoogeschooluitbreiding* nog *ondersteunende leden*, die door een jaarlijksche bijdrage van minstens 5 franken toonen, dat zij het goed meenen met de verstandelijke ontwikkeling van het volk.

Een blik in het program van dezen winter toont echter, dat de arbeid niet uitsluitend beperkt blijft tot onder de leden, dat onder genoemde rubrieken af en toe ook wel een sociaal onderwerp valt.

Zoo lazen we als aangekondigd voor Maandag 18 November *Het Vrouwenvraagstuk* door MR. P. J. M. AALBERSE, van Leiden, en voor Maandag 23 Maart. *De noodige beperking aan de Onderneming der Gemeentebesturen*, door Advocaat DE WINTER.

* *
*

Dit is in 't algemeen genomen, de schets van wat de *Katholieke Vlaamsche Hoogeschooluitbreiding* is en bedoelt, een teekening in ruwe lijnen van de inrichting en wijze van werken.

Het ligt echter voor de hand, dat in den loop der tien jaren, dat dit werk reeds verricht wordt, de behoefte is gebleken aan uitbreiding. Het lichaam groeide met den tijd mee. Vandaar dat in het nu komende jaar, d. w. z. dezen winter, weer een groote stap vooruit wordt gedaan. Want twee nieuwe takken groeien aan den stevigen stam.

Ten eerste: De Sociale school.

Ten tweede: De school voor Handelswetenschappen.

De aard van het *Kath. Soc. Weekblad* vraagt, dat we in hoofdzaak spreken over de eerste.

Volgens de inzichten der ontwerpers richten de leergangen der Sociale School zich vooral tot de priesters, die zich met sociale werken bezig houden of willen bezighouden, tot de studenten van de hoogste klassen der colleges, tot de Katholieken die zich toewijden aan patronaten, werkmanskringen, vakvereenigingen, enz., tot de meest ontwikkelde werklieden der vakvereenigingen, enz. Is het niet, of we hier het plan voor onze Sociale Week ontvouwd vinden?

Die sociale school is tot stand gebracht, omdat men overal een dringende behoefte gevoelde aan degelijk onderricht van „maatschappijleer en volkshuishoudkunde" volgens Christelijke begrippen. Dat onderricht was noodig in alle kringen, bij den werkman, den kleinen burger en den landman.

De lessen worden gegeven Dinsdags, Woensdags en Vrijdags van half negen tot half tien 's avonds, van begin November tot einde Maart.

De drie leergangen worden als volgt gegeven:

Iederen Woensdag door E. P. ROOVER, professor in de moraal bij de E.E. P.P. Missionarissen van het H. Hart, te Heverlee-Leuven, over »*Maatschappijleer* of *Sociologie*:"

De mensch als individu en als sociaal wezen.

Het privaat eigendomsrecht, met zijne natuurlijke rechtstelsels en natuurlijke grenzen. De dwalingen hieromtrent.

Het **huisgezin.** De socialistische opvatting. Het Nieuw-Malthusianisme.

De **Staat.** Dubbel doel: bescherming der rechtsorde, bevordering van het algemeen welzijn. Verschillende regeeringsvormen. Kiesrecht. — Dwalingen: Anarchisme en Volkssouvereiniteit.

De **Kerk.** Verschillende mogelijke verhoudingen tusschen Kerk en Staat.

Het **Maatschappelijk vraagstuk** van sociologische zijde beschouwd. — Staatsmiddelen. Socialistische en vrijzinnige politiek. — Individuëele hulpmiddelen. — Het vereenigingsrecht. — Gezamenlijk Arbeidsverdrag. — Werkstaking en Lockout. — Hebben de staatsambtenaren vereenigingsrecht? — De sociale taak der vrouwen. Feminisme — Algemeene beweging naar hooger ontwikkeling. —

De **Christelijke Toekomststaat.**

Dinsdag door den Heer ADOLF RUTTEN, van het Ministerie van wetenschappen en kunsten, over *Volkshuishoudkunde* of *Economie*:

De historische ontwikkeling der volkshuishoudkunde. De volkshuishoudkundige scholen. — De methode en de wetten der wetenschap.

De **Voortbrenging.** De Rijkdom. Natuurlijke en kunstmatige rijkdom. Het kapitaal. — De voortbrenging van den rijkdom. —

De **Arbeid.** De historische ontwikkeling. De verdeeling. — Machinen en machinisme. Voor- en nadeelen. — De bevolking.

De **Ruil en de Omloop.** De waarde. — Het geld. —

De **Handel.** Handelspolitiek. Vervoermiddelen. Ontwikkeling van den handel. De concurrentie.

Het **crediet.** De wisselhandel. De Bank. — De Beurs. —

De **verdeeling.** — De eigendom. Historische ontwikkeling. Erfrecht. Winst. Loon. —

Het **verbruik.** Bijzonder verbruik. Openbaar verbruik. — De weelde. De belastingen. De openbare schuld. Het budget. De economische vooruitgang in de verschillende standen.

Vrijdags spreekt de Heer VERHEES, Afdeelingschef in het Ministerie van Nijverheid en Arbeid over: *De Belgische Sociale Wetgeving*, en de *Internationale arbeidswetgeving.*

Opzettelijk, vooral om de vergelijking met onze *Sociale Weken* gemakkelijker te maken, hebben we twee dezer leergangen uitvoerig in schema gegeven. En wat zien we dan nu?

Vooreerst: In België worden in 21 à 22 lessen van 1 uur elk een 30tal onderwerpen behandeld. In onze *Sociale Week* iets minder lessen, maar langere, van $1^1/_2$ à 2 uur, over veel minder onderwerpen. En toch bleek voor sommige onderwerpen bij ons de tijd nog te kort. De gevolgtrekking ligt dus voor de hand, dat de *Vlaamsche Hoogeschooluitbreiding,* niettegenstaande haar meer geleerden naam, niet, — althans niet voor de sociale school, — zoo diep ingaat als onze Sociale Week.

Vervolgens: Het Belgische onderwijs zit meer systematisch in elkaar, ten minste in uiterlijken schijn. Men begint met de beginselen, om daaraan de toestanden te toetsen, om daaruit, wellicht, lessen voor de practijk af te leiden. Onze *Sociale Week* bespreekt de verschijnselen, de feiten, toetst die aan de beginselen, keurt af, geeft een practischen weg.

Voor elk van beide wegen is natuurlijk vóór en tegen te zeggen, maar 't komt ons toch voor, dat het gemakkelijker en aangenamer is om van bestaande toestanden uit door afleiding en vergelijking te komen tot de beginselen.

* * *

Op nog een enkel punt willen we wijzen, ofschoon er veel is, waarvan de kennisname tot zeer vruchtbare resultaten zou leiden, zooals b.v. de leergang over godsdienstverdediging.

We bedoelen dit: Dat er zoo groote overeenkomst valt te constateeren tusschen den gang, dien de Belgische Volksontwikkeling genomen heeft en dien, welke bij ons wordt aangewezen als de goede weg, althans als een bruikbare, n.l. Eerst ontwikkelingsavonden, verbonden met lectuur, en dan daarnà *Sociale Cursussen*, een wijze van doen, waarvan het wenschelijke wordt aangetoond in de brochure: *Volksontwikkeling* door MR. AALBERSE. Ook het vlugschrift no. 14 *Volksontwikkeling*, uitgegeven door het Centraal Bureau van de Kath. Soc. Actie pleit voor het volgen van dien weg.

* * *

Het 10e jaar in België is begonnen met een Congres op 2 November, hoofdzakelijk gewijd aan Volksontwikkeling, terwijl tevens een Tentoonstelling is georganiseerd van Nederlandsche boeken, waarvan de kataloog kosteloos wordt toegezonden.

No. 100 der Verhandelingen zal zijn een Gedenkboek, waarin naast een algemeen verslag een reeks artikelen opgenomen staat over de meest actueele punten van Wetenschap.

De verspreiding van dit Roomsche Licht doet weldadig aan. Wel kunnen niet allen van dichte bij de groote lichtbron genaken en de groote helderheid zien, die door het Katholicisme verspreid wordt over de vraagstukken van den dag, welke landen en volken beroeren, maar de stralen, die uitschieten in wijden kring, — zij mogen àl zwakker worden, hoe vèrder ze reiken —, zijn toch stralen van het goede, het wàre licht, zoodat het Katholieke volk, moge 't dan ook slechts op vèrren afstand zijn, voor dwaallicht wordt behoed. J. W. RATTÉ.

DE MAXIMUM-ARBEIDSDAG. II.

Hoe is het nu met de verhooging van arbeids-intensiteit gesteld in fabrieken? Behalve van voldoende voeding (hetgeen hier buiten beschouwing blijft) is ze afhankelijk van de noodige rust, van de hoeveelheid tijd die den arbeider gegeven is om zijne verbruikte arbeidskrachten door nieuwe te vervangen. Van economisch standpunt kan derhalve zonder aarzelen eene zoodanige verkorting van arbeidsduur worden toegestaan, die tengevolge heeft verhooging van de intensiteit van den arbeid en dus ook van de productie.

In industrieën met automatische machines is de verhooging van die intensiteit veel geringer dan in die met minder automatische machines. De laatsten toch hebben meer het karakter van een werktuig en zij passen zich als het ware aan, aan de energie en bekwaamheid van den mensch, terwijl de eersten hem voorschrijven hoeveel van zijne kracht hij binnen bepaalden tijd zal kunnen besteden.

Uit menig voorbeeld blijkt dan ook, dat in die industrieën, waar de werkkracht en bekwaamheid van den arbeider mede in aanmerking komen, belangrijke verkorting van arbeidsduur, b.v. met 1 uur, vermeerdering van productie ten gevolge had. 't Spreekt wel van zelf, dat de langere rust, door de verkorting van arbeidsduur verkregen, slechts dan dit voor de productie gunstige resultaat oplevert, wanneer die inderdaad tot herstel van krachten en voor ontspanning gebruikt wordt; besteedt de arbeider

dien tijd om met werken zijn inkomen te verhoogen of brengt hij dien door in uitspattingen, dan kan natuurlijk van verhoogde intensiteit van den arbeid en van gelijke of vermeerderde productie geen sprake zijn.

In industrieën, die met automatische machines werken, bestaat, gelijk gezegd, voor verhooging van arbeids-intensiteit slechts zeer weinig gelegenheid: 't werk van den arbeider hangt hier nagenoeg geheel af van de snelheid en het voortbrengingsvermogen van de machine. Hieruit is het ook te verklaren, dat de textielindustrie in het algemeen de langste arbeidstijden heeft, schoon natuurlijk ook hier meerdere of mindere handigheid wel in aanmerking kan komen, maar toch veel minder dan in de bovengenoemde industriën. Het feit, dat in den loop der 19e eeuw ook en juist in de textiel-industrie zeer aanzienlijke verkorting van arbeidsduur tot stand kwam, is dan ook hieraan toe te schrijven, dat het voortbrengingsvermogen der machines zoo zeer toenam: de arbeider paste zich aan aan de volmaaktere machine, die meer voortbracht, maar ook intensere krachtsinspanning eischte van dengene die haar bediende, zoodat de meerdere rust, die hierdoor voor den arbeider noodzakelijk werd, werd gecompenseerd door 't grootere voortbrengingsvermogen der machine. [1])

Conclusie: verhoogde intensiteit van den arbeid kan in niet-automatische bedrijven bepaald worden door den arbeider zelf in verband met korteren arbeidsduur, in automatische bedrijven zoo goed als uitsluitend door 't voortbrengingsvermogen der machines. Verkorting van arbeidsduur in verhouding tot de toenemende intensiteit van den arbeid kan echter slechts consequent worden doorgevoerd in de eerstgenoemde bedrijven; in de anderen toch moet een deel van de vermeerderde productie besteed worden voor de rente en amortisatie van het voor de verbetering der machines aangewende kapitaal.

Op welke wijze moet nu de binnen de aangegeven grenzen wenschelijk gebleken verkorting van arbeidsduur worden verkregen? Moet de Staat medewerken om die verkorting tot stand te brengen?

Voor die industrieën, die zóózeer voor de gezondheid nadeelig zijn, dat er, zelfs zonder acht te slaan op de economische gevolgen, verkorting van arbeidsduur moet worden ingevoerd, is het zonder eenigen twijfel taak van den Staat, om gebiedend en verbiedend op te treden; immers, zonder hulp van den staat zal men hier niet veel kunnen bereiken, daar de hier bedoelde groote beperking van arbeidsduur zoo diep ingrijpt in de vrijheid van beweging der individuen, dat men niet kan verwachten, dat de belanghebbenden uit vrijen wil tot de noodzakelijke verkorting zullen besluiten. Het is zeer wenschelijk dat voor alle bedrijven, waarin om reden van de gezondheid beperking van arbeidsduur noodzakelijk is, zoo spoedig mogelijk een zoogenaamde sanitaire of hygienische maximum-arbeidsdag worde ingevoerd.

Evenzeer is het de taak van den Staat er voor te zorgen, dat de arbeidsduur van jeugdige arbeiders zoozeer beperkt worde, dat hun voldoende vrije tijd overblijve voor hunne lichamelijke en geestelijke ontwikkeling, terwijl in 't bijzonder voor jeugdige vrouwelijke arbeiders eene zoodanige verkorting van arbeidsduur van staatswege dient te worden ingevoerd, dat niets haar in den weg staat, om zich voor hare specifiek vrouwelijke taak te kunnen bekwamen. Een wettelijke maximum-arbeidsdag van 9 uren voor jeugdige mannelijke arbeiders tot hun 16e en voor vrouwelijke tot het 18e jaar is het minste wat men eischen kan.

Uiterst moeilijk is de vraag te beantwoorden wat betreft de invoering van een algemeenen maximum-arbeidsdag voor volwassen personen ook in die industrieën, die niet uit hunnen aard voor de gezondheid bijzonder schadelijk zijn. Reeds in 1884 stelde in Duitschland het Centrum de invoering van een algemeenen maximum-arbeidsdag voor, evenwel zonder een bepaald cijfer te noemen. Een jaar later wilden de Sociaal-Democraten den 10-urendag. Telkens kwam de zaak weer ter sprake, 't Centrum wil nu een wettelijken 10-urendag, de Sociaal-Democraten den 8-urendag. Echter waren tot nu toe noch de Rijksdag, noch de regeering er voor te vinden, terwijl de groote meerderheid der Duitsche ondernemers sterk gekant is tegen een wettelijken maximum-arbeidsdag.

Ook de Heer HARMS behoort tot de tegenstanders van den algemeenen maximum-arbeidsdag. Wij zullen hier de argumenten doen volgen, die hij er tegen aanvoert:

1. Uit het voorheen betoogde betreffende de verhouding tusschen arbeidsduur en intensiteit van den arbeid volgt, dat het economisch noodzakelijk zou zijn, óf wel voor iederen tak van industrie afzonderlijk een maximum aantal uren te bepalen, óf wel één algemeen maximum, dat dan echter om dezelfde reden weer zóó hoog zou moeten zijn, dat het praktisch niet veel zou te beteekenen hebben. Wat het eerste betreft, dit schijnt gemakkelijker uit te voeren, dan het in werkelijkheid is. Immers met een maximum voor iederen afzonderlijken tak van industrie is de zaak nog geenszins opgelost. In elken tak toch kunnen weer geheel verschillende toestanden in aanmerking komen. Zoo vooreerst in die industrieën waar de bekwaamheid der arbeiders een zeer belangrijke factor is bij 't bepalen van de intensiteit van den arbeid, bij 't bepalen dus ook van productie en loon.

Hier kan het voorkomen, en komt het inderdaad niet zelden voor, dat in verschillende fabrieken van één en dezelfde industrie het gehalte der arbeiders zeer uiteenloopend is, en, gelijk in Duitschland het geval is, naast zeer ontwikkelde zeer laag staande arbeiders werkzaam zijn. Waar dit nu het geval is, zou bij de beperking van den arbeidsduur de praestatie van de minderwaardige arbeiders als maatstaf moeten dienen; legt men dezen maatstaf niet aan, dan zouden slechts die industrieën benadeeld worden, die dergelijke min onderlegde arbeiders laten werken, terwijl ook deze arbeiders zelf in een hoogst netelige positie zouden geraken. Want zij zouden òf wel geheel uit het bedrijf verdrongen worden, òf zich eene zoodanige loonsvermindering moeten laten welgevallen, die den ondernemer zou in staat stellen zijn bedrijf winstgevend voort te zetten.

Hetzelfde, wat ten aanzien van de arbeiders gezegd is

---

[1]) Aldus de Heer HARMS. Geheel juist komt ons deze beschouwing van de textielindustrie niet voor. De eene arbeider haalt meer uit dezelfde machine, als de andere.

van de industrieën, waar het productieproces niet in hoofdzaak afhangt van automatisch werkende machines, geldt voor industrieën, waar dit wel het geval is, ten aanzien van die machines. Voor de voortdurende verbetering van machines is een kapitaal noodig, waarover kleine bedrijven niet op gelijke wijze kunnen beschikken als groote. Dus ook hier moet de machine met minder voortbrengingsvermogen maatstaf zijn bij 't bepalen van een maximum-arbeidsduur, wil men niet de kleinere bedrijven ten bate van de grootere geheel te gronde richten. Weliswaar zou hierdoor de algemeene ontwikkeling van het productieproces bevorderd worden, maar regeling van den arbeidsduur mag voor den Staat géen reden zijn om deze ontwikkeling te bevorderen ten koste van talrijke ondernemers.

De Staat zou dus òf eene sociale regeling voor elk bedrijf afzonderlijk moeten geven, hetgeen onmogelijk is, òf, bij een algemeene regeling als maatstaf nemen de minder ontwikkelde arbeiders en de minst productieve machines, tengevolge waarvan het algemeene maximum zóó hoog zou worden, dat het praktisch van weinig of geen beteekenis zou zijn.

De hier gebezigde redeneering geldt volgens den heer HARMS in Duitschland niet alleen wanneer er sprake is van een bijzonder korten maximum-arbeidsdag, zooals de 9- of 8-urendag, maar evenzeer bijv. voor dien van tien uren. Dit tracht hij op de volgende wijze aan te toonen: wel is waar wordt in de meeste industrieën niet langer meer gewerkt dan 10 uren. Maar er zijn toch nog verscheidene, waar dit het geval is. Zoo heeft de textielindustrie in den regel nog een arbeidsdag van 10¼ tot 10¾ uur, niet zelden ook van 11. Maar zoo zijn er ook verscheiden andere industrieën, waar in eenige bedrijven langer dan de gemiddelde arbeidstijd gewerkt wordt — en dit zijn juist de bedrijven met weinig kapitaal, met minder goede arbeidskrachten. Hier is (de heer HARMS beweert dit op grond van praktische navorschingen) het «laatste uur» geenszins zonder beteekenis, en door het verbod om dit laatste uur te werken, zou de concurrentie voor deze bedrijven zeer bemoeilijkt, zoo niet onmogelijk worden. Bovendien: in bijzonder krachtige bedrijven bestaat nu reeds een verkorte arbeidsduur en de hoogere productiekosten, die voor kleinere bedrijven 't gevolg zouden zijn van den verkorten arbeidsduur, zouden derhalve den voorsprong, die de eerstgenoemde bedrijven op laatstgegenoemden hebben nog vergrooten; zoodat dezen, in plaats van tot technische vervolmaking in staat te zijn, geheel zouden te gronde gericht worden. En zelfs indien men voor deze consequentie niet zou terugschrikken, dient men het te doen voor die andere, dat namelijk de levensstandaard van de minder intelligente, minder ontwikkelde en geschoolde arbeiders niet weinig zou omlaag gaan. [1])

De schrijver noemt verder de volgende redenen, die hem tegen den algemeenen maximumarbeidsdag doen zijn:

2. In bedrijven, die van het seizoen afhankelijk zijn, kan gedurende het seizoen een arbeidsdag van 10 of 11 uren onmogelijk voldoende zijn om het bedrijf winstgevend te maken — Hiervoor zouden dus ontelbare uitzonderingsbepalingen noodzakelijk zijn.

3. Zelfs wanneer men terstond een zeker maximum-aantal uren voor overwerk wettelijk zou vaststellen, zou het toch onvermijdelijk zijn, in zeer vele gevallen verlof te vragen voor nog meerdere overwerk-uren. Dit zou de vrijheid van beweging in de industrie op zeer bedenkelijke wijze in den weg staan.

4. De wettelijke verkorting van den arbeidsduur zal ten gevolge hebben: bevordering van de huisindustrie, tenzij ook voor deze eene wettelijke regeling worde ingevoerd, waaraan echter voorloopig niet te denken is.

5, Wettelijke regeling van den arbeidsduur is volgens den heer HARMS ten slotte niet aan te bevelen, omdat het wenschelijk is, dat de arbeiders dien door eigen organisatie trachten te verkrijgen. De opvoedende kracht en het verhoogde zelfbewustzijn, die het gevolg zijn van een door goede organisatie verkregen voordeel der arbeiders, zijn sterke argumenten tegenover de vele ondernemers, die zich liever door de inmenging van den Staat, dan door de organisaties der arbeiders gedwongen zien den arbeidsduur te verkorten.

Men moet hierbij het volgende in aanmerking nemen: vele ondernemers verkiezen niet een korteren arbeidsdag in te voeren, zelfs wanneer dit economisch zeer goed mogelijk is; de arbeiders van hunnen kant stellen veelal eischen, die onmogelijk kunnen bewilligd worden zonder de concurrentie onmogelijk te maken. De ervaring nu heeft steeds geleerd, dat, wanneer twee partijen beide naar het uiterste streven, meestal als resultaat het tusschen beide liggende verkregen wordt. En volgens dit beginsel zou men dan juist datgene bereiken wat economisch mogelijk is, door beide partijen geheel aan zich zelf over te laten.

[1]) Daar deze geheele redeneering gebaseerd is op het groot verschil van de ontwikkeling der arbeiders en van 't voortbrengingsvermogen der machines in verschillende bedrijven, die tot dezelfde industrie behooren, volgt hier m. i. uit, dat zij voor ons land veel van hare kracht verliest; van den eenen kant toch is bij minder uitgebreide industrieën in een klein land als het onze, dit verschil minder belangrijk, en van den anderen kant zal het er veel minder bezwaar opleveren om daar, waar zulks nochtans noodig mocht blijken, in bijzondere gevallen concessies te doen, zonder gevaar te loopen, dat de uitzondering regel zal worden, of althans aan den regel belangrijke afbreuk zal doen; terwijl op deze wijze aan de behoefte van kleinere bedrijven wordt tegemoet gekomen en ze daardoor in staat gesteld worden winstgevend te blijven produceeren en de concurrentie te blijven volhouden.

Kan derhalve voor ons land van economisch standpunt tegen een wettelijken 10-urendag geen overwegend bezwaar bestaan en neemt men daarbij in aanmerking, dat de arbeidsdag van langer dan 10 uren, zoowel om redenen van gezondheid als van zedelijkheid, met het oog ook op de intellectueele en maatschappelijke belangen der arbeidersklasse en derhalve op de algemeene volkswelvaart, absoluut ongewenscht is, dan mag men zich zeker zonder aarzelen vereenigen met de conclusie, genomen op het in den Bosch gehouden Katholiek Sociaal Congres, welke luidt:

1e. «Dat spoedig een wettelijk voorschrift tot stand kome, waarbij bepaald wordt, dat de normale arbeidsdag voor volwassen arbeiders niet langer mag zijn dan 10 uur en in die bedrijven of vakken waarin nachtarbeid verricht wordt, slechts 8 uur.»

2e. «Dat intusschen onze R. K. arbeiders en vakorganisaties èn voor de verkorting van den arbeidsdag èn voor de gedachte van wettelijke maatregelen hieromtrent zullen ijveren."

(Men zie verder het door het bestuur der Federatie der vijf Diocesane Werkliedenorganisaties aan de Tweede Kamer gericht request in het *Kath. Soc. Weekblad* van 26 Oct 1907).

Verkorting van arbeidsduur zal op deze wijze zonder twijfel verkregen worden, en wel zóó, dat die telkens in overeenstemming is met de ontwikkeling en het toenemende voortbrengingsvermogen der arbeiders. De conclusie is: dat de medewerking van den Staat, wat betreft de algemeene verkorting van arbeidsduur voor volwassen arbeiders, in industrieën die niet schadelijk zijn voor de gezondheid, zich moet beperken tot de erkenning van onvoorwaardelijke vrijheid van vereenigen en tot het oprichten vervolgens van kamers van arbeid.

Ten aanzien van verkorting van arbeidsduur van ongetrouwde vrouwen betoogt de heer HARMS vervolgens, dat deze niet zóó noodzakelijk is, dat economische overwegingen geheel buiten beschouwing zouden moeten blijven. Ook hier moet de middelweg gevonden worden tusschen het uit sociaal-politiek oogpunt wenschelijke en het economisch mogelijke. Uit de boven vermelde statistiek (van 1902) was gebleken, dat 53,3 pCt. van de Duitsche fabriekarbeidsters, werkzaam in 64,7 pCt. van de Duitsche bedrijven een arbeidsduur hadden van 10 uren of minder. Van de fabrieksarbeidsters, die langer dan 10 uren werken, zijn 65 pCt. werkzaam in de textiel-industrie. Terwijl in 't algemeen in zeer vele industrieën de verhouding tusschen arbeidsters die 10 uren of minder en die welke langer dan 10 uren werken vrij gunstig is, zijn er eenige anderen, waar dit niet het geval is en wel op de eerste plaats de textielindustrie, waar slechts 29,2 pCt. der arbeidsters 10 uren of minder en 70,8 pCt. langer dan 10 uren werkzaam zijn.

Hieruit wordt de gevolgtrekking, gemaakt, dat eene plotselinge algemeene verkorting van arbeidsduur op 10 uren, ook voorzoover het ongetrouwde vrouwen betreft, zeer bedenkelijke nadeelen voor de industrie zou ten gevolge hebben. Wel mag de wetgever, overwegende, dat hier, gelijk boven gezegd, hoogere belangen, dan enkel economische, in het spel zijn, den belanghebbenden offers opleggen, maar hij moet zeer voorzichtig te werk gaan, en daarom mag hij den 10-urendag voor vrouwen voorloopig alleen vaststellen voor die industrieën, waarin ook nu reeds door de meerderheid 10 uren of korter gewerkt wordt. Voor de andere industrieën, met name de textiel-industrie dient de Staat lange overgangstijdperken toe te staan.

Ten slotte wordt nog een enkel woord gezegd over den fabrieksarbeid der gehuwde vrouw. Werd in het begin betoogd, dat beperking van arbeidsduur allerdringendst gewenscht, doch absoluut verbod van fabrieksarbeid der gehuwde vrouw vooralsnog onmogelijk is, thans wordt als minimum-eisch en tevens als voorloopige oplossing genoemd: dat de gehuwde vrouw slechts een halven dag op de fabriek zal werken. Om tot dit doel te geraken zal niet de Staat mogen medewerken, want door elk ingrijpen van den Staat in dit opzicht, wordt de positie der gehuwde vrouw op de arbeidsmarkt zeer verzwakt, terwijl menig man zal terugschrikken van het huwelijk, wanneer zijne vrouw niet meer of slechts kort in de fabriek zal mogen werken en dus niet tot het onderhouden van het huishouden zal kunnen bijdragen.

Daarom moet de oplossing daarin worden gezocht, dat de ondernemers er toe overgaan om de facultatieve halve arbeidsdagen voor de gehuwde vrouwen in hunne fabrieken in te voeren; informaties in verschillende bedrijven (speciaal in de textiel-industrie) deden de mogelijkheid van dezen maatregel inzien; men dient hiervoor derhalve, volgens den heer HARMS, zijne beste krachten in te spannen, omdat dit voorloopig het beste en eenig mogelijke is, wat voor de gehuwde fabrieksarbeidster kan worden verkregen.

Gelijk men ziet, deze beschouwingen van den Heer HARMS zijn zeer interressant, ook voor hen, die gelijk wij in verschillende punten met hem van meening verschillen.

MR. A. TEPE.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

DE ECONOMISCH-JURIDISCHE TOESTAND DER ARBEIDERSKLASSE IN DEN TEGENWOORDIGEN TIJD II.

6. *De arbeidswetgeving in Italië.*

De geneesmiddelen, die men heeft voorgesteld, de systemen, die men heeft uitgedacht, de middelen, die men beproefd heeft om de arbeidersklasse te verheffen en verbetering te brengen in den toestand, waarin zij sinds ruim een eeuw verkeert, zijn dus niet afdoende gebleken, en evenmin hebben de pogingen gebaat, die men met name in Italië heeft aangewend, om een goede sociale wetgeving te verkrijgen.

In 't bijzonder in Italië is wat er op het gebied van sociale wetgeving tot stand is gekomen, bijna nooit het resultaat geweest van een ernstig en zorgvuldig onderzoek naar de oorzaak der misstanden, en evenmin het resultaat eener bijzondere zorg der leidende klassen voor de lagere, maar eerder het resultaat van de vrees, die eenige der politieke partijen bekroop, door de energieke wijze, waarop de andere partijen haar soms overdreven, maar toch dikwerf gegronde eischen stelde, en meer nog door de onlusten, die op verschillende plaatsen dreigden. Geen wonder dan ook, dat die wetten een bijna tegenovergestelde uitwerking hadden, en door het volk met wantrouwen ontvangen werden, daar het ze enkel als partijwetten beschouwde. En niet weinig werd het in die meening versterkt, door het feit, dat meerdere wetsontwerpen, die in rumoerige tijden waren opgedoken, in het vergeetboek raakten, zoodra de lucht wat opklaarde en de conservatieve partijen haar stem wat luider durfden doen hooren.

Toch werd er iets gedaan, en tot de sociale wetgeving kan men rekenen de wet van 8 Juli 1883 tot stichting van een verzekeringsfonds voor arbeidsongevallen. Ook behoort daartoe de wet van 11 Februari 1886, waarbij de kinderarbeid in fabrieken en mijnen geregeld werd. Verder de wet van 15 April 1886, die rechtspersoonlijkheid verleende aan de werkliedenvereenigingen tot onderlingen steun; de wet van 15 Juni 1893 over de instelling van de raden der »Probiviri",[1]) ten slotte de wet van 17 Maart 1898 over de arbeidsongevallen. Wij zullen al deze wetten niet uitvoerig bespreken, doch enkel een overzicht geven der twee laatste, om den geest te kennen, waarin deze wetten vervaardigd zijn.

7. *Scheidsgerechten.*

In Frankrijk werden de Conseils de prud'hommes (raden van vroedlieden) ingesteld bij de wet van 18 Maart 1806, die vervolgens gewijzigd werd door de keizerlijke decreten van 11 Juni en 3 Augustus 1810, de wetten van 27 Mei en 6 Juni 1848 en die van 7 Augustus 1850, van 1 Juni 1853, 4 Juni 1864, 7 Februari 1880, 23 Februari 1881 en 24 November 1884. Iedere Conseil de prud'hommes bestaat daar uit een gelijk aantal vertegenwoordigers van de werklieden en van de werkgevers; uit

1) 't Fransche prud'hommes, »wijze mannen".

hun midden vormen zij een bureau, dat tot taak heeft zijn bemiddeling aan te bieden tot het bijleggen van twisten, en een ander, dat beslissende uitspraak kan doen in kwesties, die geen hooger bedrag dan tweehonderd francs vertegenwoordigen. Loopt de zaak over een hooger bedrag, dan komt de beslissing toe aan de gewone handelstribunalen. De conseils kiezen haar voorzitter en vice-voorzitter.

In België werden in 1859 eveneens conseils prud'hommes ingesteld, welke echter weer gewijzigd werd door de wet van 31 Juli 1889. Een bijzonderheid waarop wij de aandacht willen vestigen, is deze, dat in eenzelfde district afzonderlijke raden opgericht kunnen worden voor verschillende vakken en bedrijven, of eenige groepen van vakken, zoodra het blijkt, dat zij belangrijk genoeg zijn om de instelling van afzonderlijke raden te wettigen.

In Engeland bestaan scheidsgerechten, wier leden voor een gelijk getal benoemd worden door de patroons en de arbeiders. Het is hun taak om zonder hooger beroep beslissingen te geven in kwesties, die de twistende partijen uit eigen beweging aan hun oordeel onderwerpen.

In Duitschland bestonden reeds lang voor den 29en Juli 1899, op welken dag de nieuwe wet gepubliceerd werd, de Gewerbegerichte, wier bevoegdheid door die nieuwe wet geheel werd gewijzigd. Ook bleven de scheidsgerechten bestaan, die volgens de wet van 6 Juli 1884 op de verzekering tegen arbeidsongevallen waren opgericht.

Oostenrijk stelde bij wet van 15 Mei 1869 Gewerbegerichte in. Daarnaast bestaan nog arbitrage-commissies, benoemd door de vakvereenigingen; de regeering moet de statuten goedkeuren.

In Hongarije werd door de wet van 21 Mei 1884, waarbij de vakvereenigingen weer ingesteld werden, in iedere vakvereeniging een scheidsgerecht ingesteld, bestaande uit patroons zoowel als werklieden.

In Spanje zijn reeds verschillende wetsvoorstellen hieromtrent ingediend, maar de zaak is er nog niet geregeld.

De Vereenigde Staten geven ook hierin het voorbeeld van een verstandige regeling in deze zoo allerbelangrijkste kwestie. Men moet daar onderscheid maken tusschen hetgeen op particulier initiatief geschied is, de wetten der afzonderlijk staten en die van het Bondsbestuur.

Omstreeks 1876 beproefden de Ridders van Sint Chrispijn een poging om op vriendschappelijke wijze twisten te beslechten, die bij arbeidskwesties ontstaan waren. Ze stelden toen een commissie van arbitrage aan, die uit elf werklieden bestond, en zoodra er moeielijkheden ontstonden in overleg moest treden met een commissie der patroons. Het aantal minnelijke schikkingen en voorkomen stakingen was zeer belangrijk maar verminderde gaandeweg bij den achteruitgang der orde. Andere pogingen in denzelfden geest hadden weinig succes.

In 1883 werd in Pensylvanië een wet aangenomen, waarbij de gewone rechtbanken de bevoegdheid kregen om, op verzoek van 50 werklieden of minstens 5 patroons, vaste scheidsgerechten aan te stellen in ieder district en voor sommige bepaalde takken van nijverheid. Deze Raden kregen het recht om uitspraak te doen in conflicten tusschen die patroons en arbeiders, welke deze wijze van arbitrage aanvaard hadden. De Raad moest bestaan uit vier leden, waarvan twee patroons en twee werklieden, die, zoo men het niet eens kon worden, een derden scheidsrechter konden aanwijzen. In Kansas en in Iowa werd dezelfde wet, met slechts geringe wijzigingen aangenomen.

In Massachusetts werd de arbitrage geregeld door de wet van 2 Juni 1886 met wijziging van 1887, 1888 en 1890. Een commissie werd benoemd, bestaande uit drie leden, die voor een jaar door den gouverneur worden aangewezen. Eén daarvan wordt gekozen uit de patroonsvereenigingen., een tweede uit de werkliedenvereenigingen, een derde wordt voorgesteld door de twee eerstgekozenen, of bij verschil van meening direct benoemd door den gouverneur. De staat New-York nam in Maart 1887 eenzelfde wet aan, en legde den rechtbanken als plicht op om bij werkstakingen tusschen beide te komen. Ook de wetgeving van New Jersey (1892) en van Ohio (1893) is in denzelfden geest. In 1895 richtte Connecticut een commissie op, bestaande uit personen, die voor den tijd van twee jaren door den gouverneur in overeenstemming met den Senaat benoemd worden. Waar een staking dreigt moet deze haar diensten aanbieden om te trachten tot een vergelijk te komen, en zij wordt scheidsgerecht, wanneer de twee partijen dit vragen. Alles bij elkaar waren er in 1896 achttien Staten die een wetgeving op dit punt hadden. Montana was de eenige Staat, waar de arbitrage verplichtend was; in de andere was zij vrijwillig, maar werd uitgeoefend ofwel door Staatscommissies, ofwel door locale commissies, ofwel door scheidsrechters uit beide partijen gekozen. In 1888 ten slotte nam het congres een wet aan, die een scheidsgerecht instelde, maar dit beperkte tot de spoorwegen en de kanalen, die meerdere Staten doorloopen.

Zooals wij reeds zeiden is de verplichte scheidsrechterlijke uitspraak slechts doorgevoerd in één der Amerikaansche Staten, en is in Europa nergens in de wetgevig opgenomen. Daartegen bestaat dan ook een zeer groot bezwaar: zoodra de arbitrage verplichtend wordt, houdt de taak der scheidsgerechten op verzoenend te zijn, en krijgt zij dezelfde taak als de een of andere gewone rechtbank, nl. te verklaren, welke de rechten van beide partijen zijn, waarbij dan nog komt, dat in dit geval de waarborgen, die een gewone procedure biedt, ontbreken. Volgens onze meening kan een scheidsrechterlijke uitspraak slechts dan afdoende zijn en in ruimen kring toepassing vinden bij den strijd tusschen kapitaal en arbeid, zoo beide partijen innig overtuigd zijn van het voordeel, dat een verzoening aanbiedt boven een strijd door staking of lock-out, en zoo beide partijen een volledig vertrouwen stellen in de eerlijkheid harer vertegenwoordigers, een vertrouwen, dat de arbeiders zeer gemakkelijk zullen stellen in diegenen, die de gewone vertegenwoordigers zijn van hun belangen, in de bestuursleden hunner vakvereenigingen. Een der gewichtigste deelen van de taak, die de vakvereenigingen te vervullen hebben, is dan ook te waken voor datgene, wat voor den arbeider van het hoogste belang is, nl. voor de juiste uitlegging der arbeidscontracten, het eerbiedigen der verplichtingen, die daaruit voortvloeien, de eerlijke toepassing der strafbepalingen, die het niet-onderhouden dier verplichtingen meebrengt.

In Italië trachtte de wetgever tegelijkertijd twee zaken te bereiken. De raden der probiviri moesten op de eerste plaats een taak van verzoening en bemiddeling vervullen, maar vervolgens moesten zij ook, binnen de grenzen hunner bevoegdheid een eigenlijk gezegde rechtsspraak kunnen uitoefenen. Ieder collegio wordt daarom èn een verzoeningsraad èn een jury. Tot den verzoeningsraad neemt men zijn toevlucht om op vreedzame wijze geschillen bij te leggen, die betrekking hebben op het loon, den prijs voor den arbeid, die reeds verricht is of die nog verricht wordt, den arbeidsduur, het onderhouden der bijzondere bepalingen, die voor den te verrichten arbeid zijn vastgesteld, de gebreken van het werk, de vergoedingen voor aangebrachte veranderingen in de hoedanigheid der materialen of in de wijze van arbeiden, het nadeel, dat de arbeider heeft toegebracht of geleden heeft, de schadeloosstelling, verschuldigd door weggaan of wegsturen binnen den bepaalden tijd, het verbreken van het arbeidscontract of het contract omtrent den leertijd, in een woord voor alles, wat betrekking heeft op de contracten van arbeid of leertijd, of wat met overtredingen of tekortkomingen in verband staat. De jury heeft de bevoegdheid om te beslissen in kwesties, waarbij het bedrag niet hooger is dan tweehonderd lire en waar-

bij sprake is van het bedongen loon, den arbeidsduur en de andere zaken, die tot de competentie van den verzoeningsraad behooren. Alvorens zich tot de jury of de gewone rechtbanken te wenden, is men verplicht zijn zaak aan de verzoeningsraden voor te leggen.

De candidaten moeten gekozen worden voor de helft uit de industrieelen, directeurs of administrateurs van fabrieken, en voor de andere helft uit de arbeiders; in beide gevallen moeten zij tot die bepaalde klas behooren of behoord hebben. De lijst der kiezers wordt opgesteld door de Giunta comunale. [1]) De president wordt echter door den koning benoemd op voorstel van den Minister van Landbouw, Handel en Nijverheid, en wordt gekozen buiten de lijst der kiezers, terwijl de benoeming moet plaats hebben vóór de verkiezing. Het aantal leden moet meer dan tien bedragen, maar blijft beneden de twintig, en zij worden niet bezoldigd. Voor de oprichting moet de belanghebbende partij aanvrage doen bij de Regeering, die verplicht is, alvorens het desbetreffend besluit uit te vaardigen, daaromtrent het oordeel in te winnen van de Kamers van Koophandel, de wettig erkende vakvereenigen en de Gemeenteraden, die er mede te maken hebben.

Zoo ziet in hoofdtrekken de wet er uit die den 15n Juni 1895 eindelijk werd afgekondigd, nadat reeds in 1878 een Commissie van enquête voor werkstakingen op de instelling van zulke Raden had aangedrongen, en nadat er al jaren lang over gesproken en aan gewerkt was naar aanleiding der verschillende wetsvoorstellen, als dat van Berti in 1883, van Maffi in 1890 en van Chimirri en Ferraris in 1891.

Natuurlijk is de wet niet boven critiek verheven, maar toch kunnen wij zeggen, dat het een stap is in een goede richting, in de richting der sociale wetgeving, waaraan in Italië nog zooveel ontbreekt. Op één gebruik meenen wij echter te moeten wijzen, en wel, dat zij slechts gezorgd heeft voor een gedeelte der arbeiders, terwijl er geen notitie is genomen van een andere, zeer groote categorie van arbeiders, die waarlijk ook wel belangstelling verdient, nl. van de landbouwende bevolking. Wij moeten echter erkennen, dat korten tijd nadat het wetsontwerp was aangenomen, een nieuw ontwerp werd aangeboden door den Minister van Landbouw, Handel en Nijverheid en den Groot-Zegelbewaarder, waarbij met behoud van eenige bepalingen omtrent de probiviri voor de industrie, bijzondere bepalingen voor die van den landbouw werden vastgesteld.

De jury zou bevoegdheid hebben in kwesties over arbeidscontracten, verpachtingen, enz. De plaatsen, waar deze Raden gevestigd zouden zijn, zouden door de Regeering worden aangewezen, na advies te hebben ingewonnen van den gemeenteraad, de Landbouwvereeniging en de werkliedenvereeniging, waartoe de landarbeiders behooren. Dit ontwerp echter is niet tot wet verheven, wat jammer is, daar het een aanvulling zou geweest zijn van het vorige en aan een werkelijke behoefte voldaan zou hebben, al ware het alleen maar van de verbetering in de onderlinge verhouding der verschillende klassen van de landbouwende bevolking, en de vermindering van het aantal stakingen.

(Slot volgt). v. H.

[1]) Eenigszins gelijkstaande met ons college van wethouders.

VERPLICHT SCHEIDSGERECHT.

Een der redacteurs van de *In Attesa* [1]) E. J. (Ernesto Vercesi) had dezer dagen een interview met Fillip Turati, den leider der reformistische socialistische partij in Italie. Dit belangrijk onderhoud is een zeer toevallige aanvulling van het voorafgaande artikel.

Te midden der hedendaagsche verwarring van denkbeelden, zoo schrijft Vercesi, van polemieken van allerlei aard, van beschuldigingen van verraad en andere beleedigingen, door de tegenpartij met nog grootere schimp- en smaadredenen beantwoord, constateeren wij eindelijk een belangrijke gebeurtenis! Het was voor den ernstigen denker, die zich boven de gewone feiten der kroniek wil verheffen, om te zoeken een middel, dat het steeds verder om zich grijpend anarchisme kan tegengaan. Zeker 'n verrassend feit te zien, dat Filippo Turati en Enrico Ferri, twee leiders van het Italiaansche socialisme, vertegenwoordigers ook van twee socialistische richtingen, het met elkaar volkomen eens waren, dat verplicht scheidsgerecht een absolute noodzakelijkheid was geworden.

Ik voor mij was innig er van overtuigd, dat het hoofd der socialistische reformistische partij in Italie voorheen het verplicht scheidsgerecht weinig genegen was geweest. Hoe kwam hij er nu toe om zoo van meening te veranderen? Deze vraag wilde ik hem voorleggen, met nog de twee volgende: »Hoe stelde hij zich het verplicht scheidsgerecht op zich zelf voor, en welke straffen achtte hij toepasselijk op die arbeiders, die hun contract breken, of zich niet houden aan de uitspraak der scheidsrechters?"

Ik vond afgevaardigde Turati aan zijn schrijftafel in de houding van iemand, die zijn werk naziet.

Geachte heer, begon ik, ik vraag slechts vijf minuten van uw kostbaren tijd. En ik wil het er maar gauw bijvoegen, mijn bezoek is niet zonder baatzuchtige bedoelingen.

Zoo, een interview? vroeg Turati, mij een stoel aanwijzend.

Noem het liever een verzoek om opheldering, antwoordde ik.

En zonder meer kwam ik met mijn vragen voor den dag, Op de eerste vraag, of hij ten opzichte van verplicht scheidsgerecht, van zienswijze was veranderd, antwoordde Turati, dat hij over het scheidsgerecht op zich zelve en in het algemeen, nooit ongunstig had geoordeeld. Wat ik afkeur, verklaarde hij, is het te willen opdringen aan een maatschappij, die niet rijp is voor deze hervorming. De werkman moet vrij zijn. Vrij in zijne bewegingen, vrij om te staken, al is er zijn dagelijksch brood mee gemoeid, tot op het oogenblik, dat hij de noodzakelijkheid inziet van verplichte vereeniging en daaropvolgend verplicht scheidsgerecht.

U op het oogenblik zeggen, hoe ik mij de statuten denk, is mij totaal onmogelijk. En evenmin kan ik vaststellen, welke straffen men zou kunnen toepassen op hen, die de bepalingen van het scheidsgerecht overtreden. Dat zijn gewichtige vraagstukken, die men maar niet voor de vuist weg behandelt. Hunne oplossing vordert ernstige en grondige studie. Iets heel positiefs kan ik u dus niet zeggen. Alleen dit, zooals de zaken nu staan, dunkt mij dat verplicht scheidsgerecht onvermijdelijk en noodzakelijk moet komen. De politici moesten er zich dan ook maar kalm bij neerleggen.

Hier onderbrak ik Turati, met hem te herinneren aan hetgeen indertijd Millerand in Frankrijk deed.

Millerand was Minister van Koophandel en een voorstander van verplicht scheidsgerecht en zijne vrienden beweerden, dat hij niets meer of minder beoogde, dan verplicht syndicaat. George Sorel, individualist en voorstander van het syndicaat, verweet hem zelfs dat hij hand in hand ging met de sociaal-katholieken van de school van graaf de Mun en van La Tour-du-pin, d. w. z. met Goijau en Lemire.

Nu, zei Turati, tot verplicht syndicaat bracht Millerand het toch niet. Dat geef ik gaarne toe, antwoordde ik. In het land van revolutie en vrijheid zou het ook op zijn minst genomen gevaarlijk zijn geweest van »verplicht» te spreken. Millerand zocht het syndicaat te omringen met een stralenkrans zoo schit-

(1) »*In Attesa*" (in afwachting) is de naam van het blad, hetwelk tijdelijk verschijnt in de plaats van de *Csservatore Cattolico*, in afwachting dat de *Unione*, het grootere katholieke dagblad, te Milaan, zal verschijnen.

terend en aanlokkelijk, dat de werklieden van zelf wilden toetreden. En daar, meestal, slechts het begin moeilijk is, en het eene toch het andere voortbrengt, zoo hoopte MILLERAND, binnen niet al te langen tijd, verplicht syndicaat en verplicht scheidsgerecht te zien ontstaan. Hij zag zich evenwel bedrogen in zijn verwachtingen; de zaken liepen mis. Maar om op Italië terug te komen. Denkt gij, geachte heer, dat hier 't verplicht scheidsgerecht niet zou kunnen ingevoerd worden?

Dat geloof ik wis en zeker. Het is het streven der gematigde en conservatieve bladen, om vandaag het spoorwegpersoneel, morgen en overmorgen deze en gene categorie van werklui te drillen als soldaten. Maar ik meen, dat men beter zou doen te stevenen naar het syndicaat en wel naar het verplicht syndicaat. Het is zoo heel moeielijk niet, als men wel denkt, een accoord te treffen met verschillende vereenigde arbeiders, vooral als economische belangen in het spel komen. Indien dat geen uitkomst geeft, dan kan men zijn toevlucht nemen tot het scheidsgerecht. Ik geloof zeker, dat men hiertoe zal moeten overgaan. De laatste gebeurtenissen hebben er luide genoeg toe aangemaand.

Maar waarom wakkert gij dan niet allen aan, zoowel de mannen uwer partij als die er buiten staan, om als het ware een veldtocht te organiseeren ten einde tot dit doel te geraken? Het zou toch al te dwaas zijn een reformist het Syndicaat te zien bevorderen, terwijl de Syndicalisten het met alle macht zouden tegenwerken.

Gij hebt goed praten, sprak TURATI weer. Ik pleitte er voor in het Parlement: ik schreef er verschillende artikels over, maar het gaf mij niets. Vruchtelooze moeite, ik sta geisoleerd. Niemand heeft tijd om zich aan ernstige studie te wijden. Maar niettegenstaande dát, zullen de zaken toch langzaam, in de door mij gewenschte richting drijven, én door de noodzakelijkheid om het hoofd te bieden aan het steeds toenemend anarchisme, én door de Federatie van den arbeid.

Uit welke elementen is bij U die Federatie samengesteld? In Frankrijk verkondigt die Bond geheel andere denkbeelden als de uwe, daar hij in handen is van anarchistisch getinte Syndicalisten.

Dat weet ik, maar bij ons is op het oogenblik juist het tegenovergestelde het geval.

Ik stond op om afscheid te nemen, en terwijl hij mij uitliet, scheen het mij alsof in FILIPPO TURATI, weer opnieuw de geestdrift opvlamde voor verplicht scheidsgerecht.

Gij hebt gelijk, zei hij, wij moeten een veldtocht organiseeren, en daarvoor ook mannen van buiten ons kamp aanwerven.

Ook zij, die niet van onze partij zijn, moesten begrijpen dat wij dan gemakkelijker kunnen strijden tegen het anarchisme, en dat het verplicht scheidsgerecht het zekerste middel is om dat doel te bereiken.

Toen ik op m'n eentje de trappen afdaalde, en naar het bureau der redactie ging, had ik behoefte even mijn gewaarwordingen en gedachten te luchten.

Verplicht syndicaat, verplicht scheidsgerecht, zoo klonk al voor 20 jaar de leus der sociaal-katholieken. Op de vergadering te Freiburg, welker invloed zich deed gevoelen in de encycliek *Rerum Novarum*, noemde men het het denkbeeld van verplicht syndicaat en scheidsgerecht een hoeksteen, in tegenstelling met het klassieke Manchesterianisme.

Dit laatste is zoo goed als ondergegaan, maar in zijn plaats verrees een anarchistisch syndicaat, dat dezelfde beginselen van volkomen, individueele vrijheid huldigt, en naar het zelfde doel streeft.

Tusschen deze twee stroomingen, die nauwer in verband staan dan men op het eerste gezicht zou meenen, landen de reformisten, die hun taak ernstig opnemen, aan, bij verplicht syndicaat en verplicht scheidsgerecht. Nog eens, de school der katholieken heeft het vooruit geweten en vooruit geleerd. Wij willen van deze nieuwe richting, die overal meer veld wint, geen godsdienstzaak maken (misschien werpt een of ander antagonistisch blad het ons toch wel voor), maar het is niet meer dan billijk te wijzen op het groote deel, dat onze partij bijdroeg aan de geschiedenis en de ontwikkeling der Sociale Actie. N.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

DE VOLKSVERMEERDERING IN STAD EN LAND.

Bij onbevooroordeelde beschouwing kan er geen twijfel bestaan, of de bevolking der steden en industrie-centra hebben steeds opnieuw noodig toevoer van versch bloed van het land, wil zij op den duur niet teruggaan in haar lichamelijke en bijgevolg geestelijke geschiktheid en opdat daardoor niet een toestand zal intreden, die voor haar zelf en voor het bestaan van den Staat verderfelijk is.

Het haastige en inspannende bedrijf en het vrije en ongebonden leven der groote stad brengen deze gevaren voor een groot deel voor de stedelijke bevolking mede.

Daartegenover rust op de landelijke bevolking de buitengewoon gewichtige taak, door het afstaan van gezonde, onbedorven levenskracht aan de stedelijke bevolking voor die bloedverfrissching te zorgen en daardoor het voortbestaan en de verdere ontwikkeling van de bevolking der steden te verzekeren.

Het groote gewicht dier taak is niet minder hoog aan te slaan dan de beteekenis van den landbouw voor de voeding der steden. Gewoonlijk schenkt men aan dit laatste punt alleen aandacht, waar tegenover men dan de beteekenis der landelijke bevolking als regenator (geslachtsvernieuwer) der stedelijke en industrieele bevolking niet genoeg waarde hecht, ja die zelfs ontkent.

Hoe gunstig echter, — wat een gezonde volksvermeerdering als bron voor deze hernieuwing aanbelangt —, de landelijke bevolking staat tegenover de stedelijke, toonen de statistieken uit den laatsten tijd. Door een ruim materiaal van cijfers wordt in de *Soziale Kultur* van September bewezen, dat gemiddeld in de jaren 1902/05 op één huwelijk op het land 5,3 geboorten, in de industrie en in 't handwerk 4,0, bij handel en verkeer 3,4 en bij de staatsbeambten en de vrije beroepen 3,2 dood en levend geboren kinderen voorkwamen. Voor de zelfstandige buitenlui bedroeg 't getal zelfs 6,8.

Wat menigvuldigheid van geboorten betreft, staat dus de landelijke bevolking op de eerste plaats. Een dergelijke uitkomst kreeg ook PAUL MOMBERT in zijn kort geleden verschenen werk: »*Studien zur Bevölkerungsbewegung in Deutschland in den letzten Jahrzehnter, mit besonderer Berucksichtigung der ehelichen Fruchtbarkeit.*" Volgens hem vielen op 1000 Pruisische huwelijken in den leeftijd tot 50 jaren, gemiddeld in de jaren 1899—1902:

In Berlijn	152	geboorten.
In andere groote steden	224	»
In middelbare steden	236	»
In kleine steden	265	»
Op 't platte land	287	»

Ook de opgemerkte achteruitgang der geboortecijfers valt overwegend op in de steden. Op 1000 huwelijken in den leeftijd van 15—45 jaar was 't verloop in Pruisen van de echtelijke geboorten:

	in de steden.	op 't land.
1880—81	305	329
1890—91	297	347
1900—01	266	337

Ook op 't land toont zich een kleine achteruitgang voor de tijdruimte 1900—01, toch beteekenen deze getallen tegenover 1880—81 nog een toename. De achteruitgang voor 1900—01

moet voor een deel worden toegeschreven, dat juist de beste ouderdomsklassen van 't land naar de stad en naar de industriecentra trekken. Wezenlijk is daarentegenover de voortdurende achteruitgang in de steden.

In Berlijn zonk het geboortecijfer van 307 in 't jaar 1876 tot 172 in 't jaar 1901; in Leipzig van 296 op 209; in Hamburg van 304 op 184 in denzelfden tijd.

Op de oorzaken van den grooteren of geringeren achteruitgang in echtelijke vruchtbaarheid in stad en land behoeven we te dezer plaatse niet in te gaan. Dit ééne staat vast: de groote beteekenis, die voor het geheele maatschappelijke leven in een talrijke landelijke bevolking ligt en de groote schaduwzijde van een oversterke grootsteedsche en industrieele ontwikkeling!

Op ieder, die het goed meent met de welvaart van een volk en met een gezond maatschappelijk leven, rust daarom de taak, naarmate zijner krachten, er voor te zorgen, dat het getal der personen, die in den landbouw hun bestaan vinden, niet alleen niet afneemt, maar eer toeneemt.

Men moet aannemen, dat eens de tijd zal komen, dat de beteekenis van de plattelandsbevolking in dit opzicht zal ophouden door de groote verplaatsing van die bevolking naar de industrieele centra. Daarom moet men des te meer bedacht zijn op een versterking van het landelijk element. K.

ANDERE TAKTIEK?

Zou de sociaal-democratie in den strijd tegen de christelijke arbeiders een anderen weg opgaan?

Zooals bekend is, heeft Bebel in zijn gewetensonderzoek na den ongelukkigen uitslag der Duitsche verkiezingen, — ongelukkig voor de sociaal-democraten dan —, op den Partijdag te Essen aan de partijgenooten den raad gegeven, in de christelijke arbeiders niet juist alleen tegenstanders, maar medearbeiders te zien en hen als zóódanig te behandelen. De nadruk moest gelegd worden op hetgeen de arbeiders vereenigt en niet op wat hen scheidt, — als men de christelijke arbeiders wil winnen. Men moet ze leeren. En de heer v. Vollmar voegde er den raad bij, dan men ze niet voor dom moet houden.

Bebels raad nu schijnt ingeslagen te zijn. Want hetzelfde agitatiedoekje weeft een partijgenoot uit Elberfeld op den laatsten Neder-Rijnschen partijdag der sociaal-democraten te Dusseldorf. (20 en 21 Oct.) Verder, door volgens de Keulsche sociaal-democratische »Rheinische Zeitung" (nr. 243) aan te bevelen, dat de partijgenooten zich moeten bevlijtigen, in persoonlijk verkeer de christelijke arbeiders op slimme wijze »voor te lichten," hun »bij te brengen" wat de sociaal-democratie is en waarnaar zij streeft."

»Het moet eens gezegd worden, dat in dit opzicht niet alle partijgenooten en vakvereenigingen altijd met den noodigen takt handelen. Voor vele partijgenooten is het feit, dat iemand lid is van de christelijke vakvereeniging, reeds voldoende, om dien persoon als verrader of van minder karakter, minstens als domkop aan te spreken. Op deze manier kunnen wij geen aanhangers winnen, want zij, die wij winnen moeten om voorwaarts te komen, worden teruggestooten. Wij mogen nooit vergeten, dat de christelijke arbeiders onze klassegenooten zijn."

In een slotwoord fluit dezelfde partijgenoot nog eens dit zoete liedje; naar aanleiding van de discussie zeide hij:

«Wij kunnen de katholieke arbeiders niet winnen, als wij hen van te voren zeggen: jullie bent ezels. Ook de Katholieke Kerk heeft niet weinig knappe groote mannen voortgebracht."

Heel snel zullen de naloopers niet van taktiek veranderen, want de oude phrasen zitten zoo diep in 't vleesch en bloed, hun fanatisme is zóó groot, dat veranderen uiterst moeilijk gaat.

De christelijke arbeiders weten nu echter, wat het beteekent, als de sociaal-democratische vogelaars hun voortaan mooie liedjes en lieve tonen voorfluiten. R.

SOCIAAL-DEMOCRATISCHE LEIDERS ALS VRIJMETSELAARS.

Kort geleden deelde het Brusselsche blad »*Le Patriote*" mede, dat de voornaamste aanvoerders der sociaal-democraten in België, n. l. Van der Velde, Grumard, Furnèmont, enz. vrijmetselaars waren en als zoodanig verplicht, zoowel in hun particulier, als in hun politiek leven vóór alles te gehoorzamen aan de wetten der vrijmetselarij. En de redactie maakte daaruit de gevolgtrekking, dat, òf het sociaal-democratische program overeenkwam met de wetten der loge, òf dat dit sociaal-democratisch program ondergeschikt is aan de wetten der vrijmetselarij.

De hoofdleider der Belgische sociaal-democraten, Van der Velde, richtte nu een schrijven tot *Le Patriote,* waarin hij wèl meedeelt, dat hij werkelijk lid dèr loge is, doch beslist ontkent, dat er in de loge statuten zijn, die hem dwingen, daarnaar zijn particulier en openbaar leven in te richten. »Als gij mij bewijzen kunt," zegt hij, »dat er in onze broederlijke gemeenschap statuten zijn, die ik niet ken, en die mij in mijn privaat en vooral in mijn publiek leven tot gehoorzaamheid dwingen, dan neem ik de verplichting op mij, de loge te verlaten."

Als antwoord daarop publiceert nu *Le Patriote* een beslissing der loge, die door den grootmeester Br.·. Verhaegen getroffen werd. Het origineel van die acte bevindt zich in handen der redactie van *Le Patriote*. Daarin wordt de vraag gesteld: »Heeft de loge het recht, van een lid, dat in 't politiek leven optreedt, rekenschap over zijn daden te eischen?" — Zonder aarzelen nu beantwoordt het Groot-Oosten deze vraag bevestigend en het zegt, dat de loges niet alleen het recht, maar ook den plicht hebben te waken over de openbare handelingen van die leden, die door hare hulp politieke ambten hebben bekomen; zij hebben bovendien den plicht, verklaringen te eischen en te vermanen, wanneer deze niet voldoende zijn en zelfs den leden uit de loge te sluiten, die vrijwillig en in gewichtige zaken de plichten verzuimd hebben, die op op hen, als vrijmetselaars en vooral in het openbaar leven, rusten." Hiermede zijn dus de plichten van een vrijmetselaar in zijn publiek leven voldoende geteekend en gekarakteriseerd.

Wat het particulier leven van een logebroeder betreft, is het voldoende, te herinneren aan wat de Belgische gedelegeerde der loge op het laatste internationale vrijmetselaars-congres te Parijs sprak. Dr. Cocq, die door het Groot-Oosten van België naar Parijs was gezonden en die vroeger grootmeester-nationaal was, verklaarde op het congres, dat het noodzakelijk was, het geloof aan het dogma te vernietigen.

Hij zegt daarover verder:

»Doch de plicht van een vrijmetselaar... »gaat nog verder; »hij beschouwt den godsdienst als een kwaad; hij moet dien »daarom eerst bij zich zelven bestrijden, hem uitrukken uit zijn »geweten, uit zijn hart, uit zijn herinnering, zijn opvoeding »vernieuwen, zoo die godsdienstig is geweest, en verder in »denzelfden geest inwerken op zijn vrouw en zijn kinderen. Wij »moeten onze levensgezellinnen door overtui»ging tot vrijdenksters maken. In België handelen »de meeste vrijmetselaars in dezen zin. Wij noodigen onze vrouwen »uit tot de feesten der vrijmetselaars. Wij nemen aan en zorgen »voor kinderen van vrijmetselaars, die zich verplichten, »hunne kinderen zonder eenigen godsdienst »op te voeden. De loge moet de opvoeding van hun kinderen »in den geest der vrije gedachte bewerken: dat is een plicht.

»Als *venerable* der loge »*Union et Progres*" vraag ik aan ieder »intredende, voor 't geval hij gehuwd is, of hij moeite doet »zijn — vrouw te bekeeren en of hij zijn kinderen »buiten iederen godsdienst opvoedt, en ik eisch van hem »verplichtingen voor de toekomst."

* *
*

Duidelijker kan het wel niet gezegd worden, wat een vrijmetselaar in zijn particulier leven te doen heeft. En toch, VAN DER VELDE zal zijn ontslag niet behoeven te nemen. Het staat immers niet in de «statuten», althans dit blijkt nog niet uit het aangevoerde. Maar tusschen «statuten» en de practijk is nog al eens verschil. Denken we alleen maar eens aan de «statuten» van zooveel «neutrale» vereenigingen, die in practijk sociaal-democratisch zijn.

Met dit al, de vrijmetselaars hebben hard noodig aan ons, katholieken, het verwijt te doen, dat wij aan een leiband loopen en niet «vrij» zijn. Hun vrijheid blijkt niet anders dan «slavernij.»

En welk heerlijk gevoel moet het zijn een slafelijk lid van een partij te zijn, die zulke «slaven» als aanvoerders heeft. R.

KORTE BERICHTEN.

Industrie en sociale politiek. — Het «heerenstandpunt» in de sociale politiek is 29 October bij een feestmaal dat naar aanleiding van de jaarvergadering van het *Zentralverbandes deutsches industrielles* plaats had, het onderwerp geweest van een opmerkenswaardige discussie. De geheim-Kommerzienrat KIRDORF begroette daarbij de eeregasten. Hij legde in zijn rede er den nadruk op, dat de industrie zich vast moest aaneensluiten, vooral tegen de omwentelingspartij. Die omwenteling gaat niet alleen van de sociaaldemocraten uit, beweerde hij, maar ook van de andere arbeidersorganisaties (!) wier doel het is vijandschap te zaaien tusschen werkgevers en arbeiders. Moge, zoo vervolgde hij, de regeeringen overtuigd zijn, dat de vertegenwoordigers der industrie juist handelen, *als ze den socialen stroom niet volgen,* en dat ze zich moeite geven, het leven der industrie te bewaren.

De Minister van Handel DELBRÜCK antwoordde daarop, dat de Regeering zich „niet door de opvattingen van KIRDORF moest laten dwingen". De minister van finantiën moet niet alleen een trouw beambte zijn der industrie, maar ook van de arbeiders. De woorden van KIRDORF: „Wij willen baas in huis blijven" hebben in de openbare meening meer schade gedaan dan menige bittere daad. Als KIRDORF zou zeggen: het zij ver van iederen ondernemer, het middeleeuwsche heerendom tegenover onze arbeiders te stellen, wij willen kameraden zijn van onze arbeiders, dan was daarin het vereenigingspunt gevonden."

Het Eerste Katholieke Arbeidershuis in Oostenrijk. — Zondag 10 November, heeft de inwijding plaats gehad van het eerste katholieke «Arbeiterheim» te Weenen.

Het bestaat uit 3 gebouwen, waarvan twee 50 arbeiderswoningen bevatten en het 3e de groote en de kleine zaal. De woningen bestaan uit kamer, kabinet en keuken of zitkamer en keuken en worden tot uiterst billijken prijs verhuurd. Geen enkele woonruimte komt uit op een gang, overal is lucht en licht genoeg. De in gewapend beton uitgevoerde gebouwen zijn geheel brandvrij.

Behalve de woningen en de beide zalen is er aan verbonden een goed voorziene bibliotheek, verder een jongens-, een tooneel- een zang en een muziekafdeeling. Verschillende vakvereenigingen hebben er hun kantoor, evenals een spaarkas en een zieken- en een begrafenisfonds. Ook is er een restauratie, waar de arbeiders tot billijken prijs spijzen en dranken kunnen bekomen. Uitdrukkelijk wordt vermeld, dat deze inrichting van geen enkele brouwerij afhankelijk is, zooals verschillende van dergelijke socialistische inrichtingen.

Het geheel werd gezet door de bouwvereeniging »Katholische Arbeiterheime", een onderafdeeling van de katholieke arbeidersvereeniging.

In dit Arbeiterheim worden ook wetenschappelijke cursussen, sociale cursussen, debatingavonden, stenographiecursussen enz. gegeven. R.

Woningbouw. — Dat 't hiermede zoo grif niet gaat als 't goedkoope huizen geldt, blijkt duidelijk in den Haag. Twee vereenigingen »ex de Woningwet" zijn er al sinds jaren met de Gemeente aan 't onderhandelen zonder dat ze vooruit kunnen komen: »Volkswoningen", die het blok tusschen Lange-gracht en St. Jacobstraat wil verbeteren, maar wier aanvankelijk plan den autoriteiten niet voldeed, en »de Goede Woning", die te Scheveningen bouwen wil. En dan is er een derde, tot welker oprichting de Burgemeester indertijd den stoot gaf, — een vereeniging, die er eigenlijk nog niet is, nog maar zeer officieus met het Gemeentebestuur in verbinding trad, en om redenen buiten den invloed der ambtenaren nog altijd pas in staat van wording verkeert. Toch ondervindt zij al moeilijkheden. Eenerzijds was bij haar — zoo deelt de *H. Crt.* mede — »le mieux l'ennemi du bien": het streven nl. om, inplaats van wat aanvankelijk was ontworpen, iets beters tot stand te brengen, maar in verband daarmede dan ook weer de nog grootere moeilijkheid om het benoodigde geld te verkrijgen, — een moeilijkheid, die zich alreeds ernstig deed gevoelen bij het verzamelen van de aanvankelijk voldoende gerekende f 200.000 stamkapitaal. De geheele bouw liep over een geraamde som van ongeveer 1 millioen — en de heel andere, veel grootere plannen, inmiddels in overweging genomen, zouden dus, naar men begrijpt, nog heelwat meer stamkapitaal en overheidsbijdragen vorderen.

Bovendien was er nog dit bezwaar. Aanvankelijk was het plan, een stel woningen te bouwen, waarvan het grootste deel, bij de matige rente die de Woningwet voorschrijft en bij beschikbaarstelling van Gemeentegrond tegen niet te hoogen prijs, zich-zelven bedruipen zou. Een goed beginsel; want de gezeten werkman heeft ook in zijn woninghuur geen bedeeling aan te nemen; hij moet niet gevild worden door huisjesmelkers, maar betaalt overigens, als ieder ander, den prijs dien zijn woning kost, zonder bijslag van menschlievenden.

Daarnevens is er echter een zeker aantal menschen, — de bewoners van huisjes, die voor afkeuring in aanmerking komen of moeten komen, — die wegens de grond- en bouwprijzen onmogelijk voor den gulden of 24 stuivers, die ze verwonen kunnen, een behoorlijke woning, hoe eenvoudig dan ook, kunnen bekomen. En ook dezulken te helpen stond aanvankelijk bij deze vereeniging op den voorgrond.

Er is intusschen gebleken, ten-eerste dat die twee soorten woningen niet te combineeren zijn, omdat de gezeten werkman niet gezind is, met zulke personen in één complex te wonen, en voorts dat de financieele vermenging van die twee doeleinden een groote moeilijkheid zou veroorzaken voor de goede exploitatie.

En dan kwam hierbij ten-slotte de vraag, of er wel op dit oogenblik — als een paar jaren geleden — gebrek is aan goede arbeiderswoningen van de eerstbedoelde soort: een vraag, die door menigeen ontkennend wordt beantwoord en die nu weer eens eerst door de statistiek moet worden opgelost.

Zoo ziet men: woningwettelijk bouwen is niet zonder moeilijkheden. Deze zijn er evenwel om overwonnen te worden en dus... Desespereert niet!

Werkloozenverzekering. — In Frankrijk geeft de Staat 16°/₀ toe op de uitkeeringen van locale, hoogstens 24°/₀ op die van districtsuitkeeringskassen bij werkloosheid. Het aantal kassen steeg van 47 op 64. In 1905 werd uitbetaald 176.713 francs aan 6645 arbeiders voor 90700 dagen; in 1906 218.000 francs aan 10.302 arbeiders voor 107667 dagen werkloosheid. De Staat had daaraan te betalen 27690 en 42495 francs.

Veel is 't niet over 't geheele land. De arbeiders mochten wel wat meer kassen vormen.

Veiligheidstentoonstelling. — De arbeidersorganisaties in de bouwvakken te Breslau hebben — door het gemeentebestuur gesteund met 500 Mark en een kosteloos lokaal — eenige modellen van groote bouwwerken tentoongesteld, voorzien van de nieuwste veiligheidsmaatregelen. De modellen zijn een paar meter hoog en toonen zoowel aan patroons als gezellen wat er gedaan kan worden om ongevallen te voorkomen.

Arbeidsinspectie. — In Spanje wordt thans de arbeidsinspectie georganiseerd, wier eerste taak zal wezen, de doorvoering der wet op den vrouwen- en kinderarbeid. Deze dateert al uit 1900, maar kan nog best zoo'n officieel stootje velen.

Kinderarbeid en kinderloon. — Laten we eerst eens gruwen van Amerika.

In Pennsylvanië staan kinderen van 10 en 11 jaar dag aan dag de steenkolen van slakken en steenen te reinigen, acht uur per dag.

In Illinois, op de fabrieken, waar de verduurzaamde-vleesch-blikken vandaan komen, staan kinderen tot aan de knieën in 't bloed, om de ingewanden etc. te sorteeren enz.

In Massachussets ziet men heele *scharen van kinderen* in *sommige textielfabrieken* aan 't spannen van geweven stukken om ze te bleeken, de kinderen staan daar naakt in dat bad waar de stukken *scheikundig* gebleekt worden en hun lichamen zien er dan ook bleek en wit uit als van melaatschen.

't Is niet te gelooven, maar 't staat toch geschreven in een Duitschen graveurskrant, dat in 't geheel genomen 't getal der in fabrieksarbeid werkende kinderen van 10 à 14 jaar een zesde zou zijn der heele bevolking.

In de zuidelijke staten zijn er tegenwoordig zesmaal zooveel kinderen in de fabrieken als twintig jaar terug.

En 't meest treurige in deze zaak is, *dat men kinderarbeid beschouwt als een niet te ondervangen staathuishoudkundige noodzakelijkheid!*

't Is bar!

Maar laten we geen al te hooge borst opzetten, want ziehier wat het goed geschreven Tilburgsche orgaan *Het Hoogambacht* medegedeelt:

Van een Tilburgschen patroon ontving een 16-jarige jongen voor een uur overwerk van 7 tot 8 uur maar 4 cent per uur, terwijl zijn gewoon uurloon 7 cent was. Toen hij weigerde om voor 4 cent overwerk te verrichten, werd hij weggezonden, hoewel hij 167 overuren gewerkt had.

Ja, 't is in Amerika bar. Maar ons verhoovaardigen moeten we toch ook niet.

De Pruisische Minister van Onderwijs heeft gelast bij wijze van proef den schoolkinderen in industriedistricten vragenlijsten mee te geven, waarop moet ingevuld of, voor wie en hoe lang die kinderen werk verrichten. De ingevulde lijsten worden door de onderwijzers ingezameld, zoo noodig van aanmerkingen voorzien en aan de politie doorgezonden. Deze zoekt het dan verder wel uit.

In Italië is zoo juist het arbeiden van kinderen beneden 12 jaar bij de industrie verboden, de leeftijdsgrens voor bergwerken op 13 jaar, voor bijzonder zware verrichtingen op 14 of 15 jaar gebracht.

Zondagsrust. — Bij de Duitsche posterijen is voor 't gezamenlijk personeel de dienst zoodanig geregeld, dat ieder in een tijdruimte van twee weken een vrijen Zondag heeft, zoo geen heelen dau toch twee halve dagen. Minstens moet om de vier weken een heele vrije Zondag gegeven worden. Waar de dienst het toelaat, moet nog scheutiger Zondagsrust gegeven worden.

Staatswerkloozenverzekering. — De regeering van het Zwitsersche kanten Basel-stad bereidt een zoodanige verzekering tegen werkloosheid voor, dat ze door de overige kantons en de Bondsregeering kan worden overgenomen. 't Zal een vrijwillig fonds worden, waarvan de Staat de oprichtings- en bestuurskosten draagt, terwijl deze bovendien voor bijslag op de uitkeeringen gedurende drie jaren een krediet van 30.000 francs opent.

't Is nuttige pioniersarbeid van dat kanton. O.

ONTVANGEN BOEKEN.

Verslag aan de Koningin betrekkelijk den dienst der Rijkspostspaarbank in Nederland over 1906.

Gustaaf Eilenbosch, Inzichten, leiden, optreden een Beroepsvereeniging, Gent. Drukkerij «Het Volk», Oudbrug, 342.

NIEUWE BOEKEN.

Coöperatie.

Webb, Catherine — Industrial Co-operation. The story of a peaceful revolution, being an account of the history, theory and practice of the co-operative movement in Great Britain and Ireland. With a preface by L. L. Price, M. A. — Prepared for the Co-operative Union by the Southern Co-operative Education Association.
Manchester—Co-op. Union lmd. — 1906.

Fédération des Sociétés coopératives Belges — Compte-rendu du Congrès de Gand. Gand — Volksdrukkerij — 1907.

Co-operative Wholesale Society lmd. — Annual 1907.
Manchester & Glasgow — 1907.

Jonelli, Hans — Die ersten Konsumvereine in Basel. Sonderdruck aus Schweiz. Konsumverein. Jahrg. VII. no. 24 en 25.

Co-operative productive federation — Co-operative year-book 1907.
Leicester—Coop. prod. federation — 1907.

F. N. Z. (Algemeene Nederlandsche Zuivelbond) — Verslag over het jaar 1906. Door het bestuur uitgebracht in de eerste algemeene vergadering over 1907. 1907.

Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland — Verslag over het jaar 1906. Leeuwarden 1907.

Crediet- en Spaarbanken.

Sassen, Armand P. Th. — Rijkspostspaarbank — Eenige belangrijke feiten, grootendeels uitgedrukt in cijfers. — 1 April 1881— 1 April 1907. — Overzicht, verband houdende met het 25-jarig bestaan der instelling, samengesteld met het oog op het, in 1906 te verwachten, vorstelijk bezoek. Thans — dáár, waar noodig — gewijzigd en aangevuld.

Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Bank — Verslag over 1906, het achtste boekjaar. — Uitgebracht in de algemeene vergadering, Utrecht 4 Mei 1907. Utrecht — Drukkerij Hoonte — 1907.

Coöperatieve Centrale Boerenleenbank Eindhoven. — Verslag over het achtste boekjaar 1906.
Roermond — Roermondsche Stoomdrukkerij — 1907.

Drankbestrijding.

Rolffs. Lic. E. — Der Beitrag des Alkoholismus zu den Kommunalen Armenlasten. Vortrag gehalten auf dem IV Deutschen Abstinententag in Elberfeld, 6 Okt. 1906.
Jena — Gustav Fischer — 1907. f 0.30.

Schmidt, F. U. — De Volksbond, vereeniging tegen drankmismisbruik en de Ned. vereeniging tot afschaffing van alcoholhoudende dranken.
St.-Anna Parochie — J. Kuiken Jzn. — 1906.

Hoop der Toekomst. — Handleiding voor leiders en leidsters van onthouders-vergaderingen, volkssamenkumsten, etc. Dl. I—III. Uitgegeven door de Ned. Vereen. »Hoop der Toekomst."
Arnhem — H. B. Breyer & Zn. — 1898—1903.

Rubenson, S. — Das Gotenburger System und seine Anwendung in Stockholm, nebst geschichtlicher Uebersicht über die Branntweingesetzgebung in Schweden. Uebersetzt von Ernst A. Mijer.
Stockholm — Hugo Gebers Förlag — 1907. f 3.70.

Hygiëne.

Grotjahn, A. und F. Kriegel. — Jahresbericht über Soziale Hygiëne, Demographie und Medizinalstatistik und alle Zweige des sozialen Versicherungswesens. Bd. VI. Bericht über das Jahr 1906. Jena — Gustav Fischer — 1907. f 6.60.

Prinzing. Dr. med. Friedrich — Handbuch der medizinischen Statistik. Jena — Gustav Fischer — 1906.

Diopter (A. Keppler C. I.) — Het Staatstoezicht op de volksgezondheid. Dl. I—II.
Rotterdam — W. L. & J, Brusse — 1906/07.

Sch(aper), J. H. — De tering en het arbeidende volk. Uitgegeven door den Brochurenhandel der S. D. A. P.
Amsterdam — April 1907.

Gorkom, W. J. van — Over Tuberculose-ziekenhuizen. Met opmerkingen over Armenzorg en Tuberculosebestrijding.
Amsterdam — F. van Rossen. — 1907.

Het Centraal Genootschap voor Kinderherstellings- en vacantiekolonies en zijne afdeelingen. Uitgegeven door het Hoofdbestuur. Doetinchem — C. Misset — 1907.

ONS PROPAGANDAFONDS.

Postwissel A. K. te M. . . . . f 1.—

6e JAARGANG. ZATERDAG 23 NOVEMBER 1907 No. 47.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Scheiding van Sociale Actie en Politiek, volgens Pauselijke voorschriften, door Prof. J. D. J. AENGENENT, Pr. — De sociale instellingen aan de fabriek der firma FR. BRANDTS te M. Gladbach, door A. KELLENAERS J.BZN. — Zandsteen. Een betreurenswaardige stap terug. — Uit Tijdschriften: De Economisch-juridische toestand der arbeiders-klasse in den tegenwoordigen tijd. III. — Berichten en Mededeelingen: Bestrijding van den woeker. — Wetsontwerpen op de Huisindustrie. — Korte Berichten: Loonbeschermende belasting. — Gemeente-werklieden. — Financieele basis voor de verzekering. — Landbouwongevallenverzekering. — Stedelijk werkliedenreglement. — Waardevermeerdering. — Ontslag bij aangenomen werk. — Overheid en arbeidsvoorwaarden. — Zoet gefluit. — Warenhuizen. — Bond van rechtsbureaux. — Ook een veiligheidsmaatsregel. — Arbeidscontract. — Nieuwe Boeken.

SCHEIDING VAN SOCIALE ACTIE EN POLITIEK, VOLGENS PAUSELIJKE VOORSCHRIFTEN.

Langen tijd heb ik geaarzeld, gevolg te geven aan het verzoek van verschillenden, om toch eens uiteen te zetten, wat eigenlijk de bedoeling is van de pauselijke voorschriften omtrent de scheiding van sociale actie en politiek. Men hoort wel beweren: de paus heeft verboden politiek en sociale actie te vermengen; maar wat is daarvan de juiste beteekenis? Het komt mij voor, dat op het oogenblik de gemoederen kalm genoeg zijn, om een objectief betoog met vrucht te lezen. De reden van mijn aarzelen is voorbij.

* * *

Het feit, dat zoowel LEO XIII als PIUS X voorschriften hebben gegeven omtrent de scheiding van sociale actie en politiek staat onomstootelijk vast.

Maar wat de Pausen daarmee bedoeld hebben, is beperkt tot de twee volgende punten:

1. Voor de katholieken der geheele wereld geldt: De sociale actie mag niet op haar program zetten het streven naar een republikeinschen regeeringsvorm. Zij mag niet meenen, dat alleen in een politieke democratie de gezonde begrippen eener katholieke volksactie of christelijke democratie te verwerkelijken zijn. Iedere regeeringsvorm (hetzij een monarchale, hetzij een aristocratische, hetzij een democratische) is in zich goed. Geen enkele staat uit den aard der zaak aan een goede sociale actie in den weg. Het is verkeerd, om op grond van te streven naar een katholieke actie ten bate van het volk, de omverwerping te eischen van bestaande staatsvormen. De pausen hebben dus verboden, om de lofwaardige pogingen der christelijke democratie (m. a. w. der katholieke sociale actie of der katholieke volksactie) te vermengen met het streven naar een politieke democratie.

Ziedaar het verbod der pausen voor de katholieken der geheele wereld. Het bevat niets minder, maar ook niets meer.

2. Voor de Katholieken van Italië alleen geldt bovendien, dat zij zich bij hun sociaal werken moeten onthouden van alle politieke actie, dus niet alleen — zooals de katholieken van andere landen — van het streven naar een republiek, maar in het algemeen van iedere politieke bemoeiing.

* * *

Deze twee stellingen eischen bewijs. En om dit te leveren, beginnen wij met te verwijzen naar het bekende *Motu proprio* van PIUS X van 18 December 1903.

Het *Motu proprio* bevat 19 stellingen en is de grondwet van onze katholieke sociale actie. Het bevat geen nieuw program; het zijn alle stellingen, die getrokken zijn uit een der vier volgende documenten van LEO XIII: de encycliek *Quod apostolici muneris* van 28 Dec. 1878, de encycliek *Rerum Novarum* van 15 Mei 1891, de encycliek *Graves de communi re* van 18 Jan. 1901 en de particuliere Instructie voor Italië van 27 Jan. 1902, getiteld: *Nessuno ignora*. Bij ieder der negentien stellingen geeft dan ook PIUS X het pauselijk document aan van zijn voorganger, waaraan de stelling ontleend is.

Stelling 13 luidt als volgt:

»Daarenboven mag de christelijke democratie zich nooit mengen in de politiek, noch ooit dienstbaar gemaakt worden aan politieke partijen of doeleinden. Dit is niet haar arbeidsveld. Zij moet zijn een weldadige actie ten bate van het volk, gegrondvest op het natuurrecht en de voorschriften des Evangelies.« (*Graves* en *Instructio part.* 1903).

»De christen-democraten in Italië moeten zich geheel en al onthouden van het deelnemen aan iedere politieke actie, wijl dit om redenen van het hoogste gewicht iederen katholiek in de tegenwoordige omstandigheden verboden is.» (*Instr. part.* 1902).

Gelijk men ziet, bevat deze stelling twee alinea's. En

het is zaak, hierop aanstonds de aandacht te vestigen.

Hoe komen wij nu met deze 13e stelling voor oogen tot de dubbele conclusie, die ik boven aangaf? Door de drie volgende redeneeringen:

1°. In de tweede alinea der 13e stelling wordt als iets bijzonders voor Italië de volstrekte onthouding van *alle* politieke actie voorgeschreven; en dat om redenen van het allerhoogste gewicht. Deze zijn natuurlijk geen andere dan die, welke de Pausen er toe bewogen hebben het *Non expedit* voor de katholieken van Italië uit te schrijven en te handhaven. Is het nu denkbaar, dat de Paus als iets eigenaardigs voor Italiaansche toestanden verbiedt, wat hij reeds in de eerste alinea van hetzelfde artikel zou verboden hebben aan alle sociale werkers over de geheele wereld? Een aandachtige vergelijking van de twee alinea's brengt dus reeds de vergelijking, dat de eerste alinea minder verstrekkend moet zijn dan de tweede. Anders had immers de tweede geen zin meer.

Dit wordt nog duidelijker, als wij de eerste alinea afzonderlijk beschouwen. Waarom verbiedt de Paus daarin aan alle katholieken de vermenging van sociale actie en politiek? Omdat de sociale actie moet zijn een weldadige actie ten bate van het volk, gegrondvest op het natuurrecht en de voorschriften des Evangelies.

Welnu, zal nu iemand beweren, dat iedere politieke bemoeiing in strijd is met het natuurrecht of met het Evangelie? Hieruit volgt dus, dat de Paus volstrekt niet iedere inmenging van de sociale actie in de politiek afkeurt.

2°. De documenten, waaraan de 13e stelling van het *Motu proprio* ontleend is, zijn de Encycliek *Graves de Communi re* en de Instructie voor Italië *Nessuno ignora*. PIUS X nu wilde geen nieuwe voorschriften geven. Hij wilde alleen bekrachtigen, wat zijn voorganger bepaald had. In den aanhef van het *Motu proprio* schrijft hij: »Wij willen, dat die zoo wijze voorschriften ten volle worden onderhouden, en dat niemand zich vermete in het minst daarvan af te wijken. Daarom, met het doel om ze gemakkelijker en levendiger te onthouden, hebben wij gemeend ze te moeten verzamelen en samen te vatten in de volgende artikelen." Geen andere bedoeling zat dus voor dan de leer van LEO XIII te handhaven.

Welnu, noch in *Graves* noch in *Nessuno ignora* verbiedt LEO XIII alle inmenging van de sociale actie in de politiek, behalve voor Italië.

Dus verbiedt ook PIUS X het niet.

Vooreerst *Graves* verbiedt het niet. Herinneren wij ons de wordingsgeschiedenis dezer encycliek.

Verschillende katholieken, vooral in België, hadden met een wantrouwend oog den socialen arbeid van hun katholieke medebroeders gadegeslagen, die zich sedert het verschijnen van *Rerum Novarum* in 1891 zoo krachtig ontwikkelde. Zij veronderstelden bij de voormannen der christelijke democratie, m. a. w. van de katholieke sociale actie, den geheimen toeleg om de volksregeering te verkiezen boven elke andere, en dus den bestaanden regeeringsvorm te willen omverwerpen, zooals de sociaaldemocratie dat doen wil.

Hevige polemieken waren in verschillende katholieke bladen in België gevoerd tegen ARTHUR VERHAEGEN, den leider der Ligue démocratique. Om nu het wantrouwen van de katholieken weg te nemen, en hun te beduiden, dat de *christelijke democratie* of sociale actie niet gelijk gesteld moet worden met een streven naar *politieke democratie* of volksregeering, om dus te bewijzen dat christelijke democratie iets geheel anders is dan sociaaldemocratie, schreef LEO XIII in 1901 zijn encycliek *Graves*.

Letterlijk luidt het daar aldus:

»Nu gebeurt het, dat de naam *christelijke democratie* bij vele goedgezinden aanstoot geeft, wijl dezen van meening zijn, dat aan dien naam iets dubbelzinnigs en gevaarlijks eigen is. Zij hebben van die benaming om meer dan een reden afschrik: te weten, dat onder zulk een dekmantel de volksheerschappij wordt aangekweekt of de voorkeur wordt gegeven aan zekere regeeringsvormen; dat de kracht van den godsdienst wordt beperkt ten bate van het volk, terwijl de overige standen der maatschappij op zij worden geschoven; eindelijk, dat onder een bedriegelijke leuze zich een zeker streven verbergt, om afbreuk te doen aan elk gezag, hetzij burgerlijk of kerkelijk. Aangezien tegenwoordig hierover veelal maar al te zeer en soms heftig getwist wordt, worden Wij door het bewustzijn van ons ambt vermaand, om dat geredetwist te matigen en om te bepalen, waaraan de Katholieken zich in deze zaak hebben te houden."

En verder:

»Ten onrechte wordt de benaming: christelijke-democratie, op het politiek terrein overgebracht. Want ofschoon het woord *democratie*, volgens de letter en volgens het gebruik der wijsgeeren beteekent volksregeering, moet het tegenwoordig toch zóó worden gebezigd, dat het met verwijdering van alle staatkundig begrip niets anders te verstaan geve dan een weldadige christelijke actie voor het volk. Want aangezien de natuurwetten en de voorschriften van het Evangelie uitteraard boven de wisselvalligheden van het menschelijke uitgaan, is het noodzakelijk, dat zij van geen enkelen burgerlijken regeeringsvorm afhankelijk zijn, doch met iederen kunnen samengaan, mits niet strijdende tegen de eerbaarheid en rechtvaardigheid. Derhalve zijn en blijven zij te eenenmale vreemd aan partijstrevingen en afwisselende gebeurtenissen, zoodat in elke inrichting van het staatsbestuur de burgers zich naar dezelfde wetten kunnen en moeten richten, waardoor zij verplicht worden God boven alles en hun naasten gelijk zichzelven te beminnen. Dit is altoos de leer der Kerk geweest, en dienovereenkomstig hebben steeds de Roomsche Pausen gehandeld ten opzichte der burgerlijke maatschappij, onder welken vorm van bestuur deze zich ook mocht bevinden.

»Terwijl het aldus gelegen is, kan de bedoeling en de actie der Katholieken, die op bevordering van het welzijn des volks gericht is, voorzeker allerminst daarop uit zijn om den eenen regeeringsvorm boven den anderen te verkiezen en in te voeren."

Zietdaar, wat de paus bedoelt, wanneer hij zegt, dat de sociale actie zich niet mag vermengen met politieke actie.

»*Algemeen verboden* — aldus *De Tijd* van 12 Jan. 1904 — *is alleen het revolutionair streven naar een anderen regeeringsvorm.*»

De Tijd is het geheel en al met deze argumenten eens. In haar nummers van 10 en 12 Jan. 1904 vindt men, wat de essentie betreft, precies dezelfde redeneering.

Practisch kan het zeer te ontraden zijn, dat de sociale actie zich met politieke vraagstukken bezighoudt. Maar »de vraag, welke om antwoord vraagt — (*De Tijd* »10 Jan, '04) is een geheel andere: bedoelde belgische »organen gaven als hun meening te kennen, dat het *Motu* »*proprio* van PIUS X de inmenging van de christelijke »democratie in de politiek *in beginsel* afkeurde en als »zoodanig de handelwijze der christen-democratie afkeurde.

»Deze gevolgtrekking is o. i. dóór en dóór valsch. Tot »zulk een conclusie kunnen zij alleen komen, die òfwel »door partijhartstocht verblind zijn, òfwel den zin van 's Pausen schrijven niet begrijpen.»

En verder:

»Zonder in 't minst met de pauselijke voorschriften in »verzet te komen, kon ARTHUR VERHAEGEN de christelijk- »sociale beweging in België dienstbaar maken aan de »versterking van de katholieke verkiezingsactie en aan »het bevorderen van sociale wetgeving; konden LUEGER »en de zijnen in Oostenrijk verovering van de politieke »macht op de liberalen en socialen als hoofdnummer op »hun christelijk-democratisch program schrijven en zege »op zege behalen op de anti-katholieke partijen."

»Aangezien het in den tegenwoordigen tijd voor een »groot deel afhangt van de samenstelling der volksver- »tegenwoordiging, of door een wijze, christelijke wetge- »ving de sociaalpolitieke vraagstukken een gewenschte »oplossing erlangen, is het streven van de christelijke »democratie, om in die richting haar invloed te doen »gelden, het tegendeel van afkeurenswaardig."

Duidelijker kan het niet gezegd, wat nu juist te verstaan is onder het verbod van den Paus, dat de sociale actie niet aan politiek mag doen. Daarom heb ik de woorden van *De Tijd* in hun geheel overgenomen.

Evenmin als *Graves* verbiedt *Nessuno ignora* iedere iedere inmenging in de politiek. Alleen doet die Instructie dat voor de katholieke sociale actie in Italië. Dit blijkt duidelijk uit het feit, dat deze Instructie alleen tot de Italianen is gericht, waar het *Non expedit* van zelf iedere politieke bemoeiing van de katholieken verbiedt. Om dit aan een groep Murristen, bij wie zich een vrij krachtig streven openbaarde om het *non expedit* te doen opheffen, nog eens in te scherpen, vaardigde LEO XIII de *Instructio particularis* uit.

30. Als derde argument voor de bovenstaande stellingen, en wel als een zeer krachtig argument, moge gelden een artikel van de *Osservatore Cattolico* van 2 Februari 1904.

Blijkbaar is dit stuk van hoogerzijde geinspireerd. Men leze den aanhef:

»Door lezers en vrienden aangezocht, waren wij sedert eenigen tijd van plan om op deze zaak terug te komen door een woord te zeggen, hetwelk de misverstanden, die als gevolg der kantteekeningen, door sommigen bij het nieuwe *Motu proprio* van Z. H. PIUS X over de katholieke actie gemaakt, waren ontstaan uit den weg te ruimen. Wij stelden het uit met het oog op het nut van geen twistgeschrijf uit te lokken, meer nog in de hoop, *dat wij ons die gegevens zouden verschaffen, welke ons zouden veroorloven, om met een kalm gemoed een juist oordeel uit te drukken. Wij zijn nu in staat te spreken, en wij doen het zeer gaarne.*"

De Tijd, die in haar nummer van 6 Februari 1904 dit artikel met groote instemming bespreekt, teekent hierbij aan:

»Als dit niet beteekent, dat de door de *Osservatore* overgelegde »gegevens« van het Vaticaan afkomstig zijn, of ten minste van personen, die van de Vaticaansche opvatting omtrent deze quaestie volmaakt op de hoogte zijn, beteekent het niets, en zou een formeele logenstraffing van die zijde niet uitblijven. En aan het laatste zal — moeten wij veronderstellen — een zoo hoogstaand blad als de *Osservatore Cattolico* zich niet blootstellen."

Wat nu zegt dit gewichtig ducoment? Wij doen slechts een paar grepen.

»Het rechtmatig verbod om de bescherming der volksklasse en de daaruit volgende sociale hervorming aan een partijbelang ondergeschikt te maken, sluit waarlijk niet uit, dat de christelijke democratie geen politieke actie moet uitoefenen, want de politieke vraagstukken worden niet teruggebracht tot dat van den regeeringsvorm. In zoover dus de christelijke democratie er naar streeft, om ook door rechtstreeksche deelneming, waar deze toegestaan is [alleen in Italie is deze niet toegestaan], een wetgeving der openbare machten overeenkomstig haar program uit te lokken, overschrijdt zij de aangewezen grens niet."

»Die meening heeft na het *Motu proprio* niets afkeurenswaardigs, daar ook de instructies van PIUS X, waarin de encycliek *Graves* wordt aangehaald, niets in de leer der Kerk hebben vernieuwd. Wij meenen integendeel te weten, dat de uitleggingen, die aan het verbod van politieke actie gegeven zijn, in den zin dat elke actie om de wetten en publieke instellingen te verbeteren, moest uitgesloten, niet overeenkomstig zijn met den wil van den H. Vader. Het verbod om politiek te voeren is door de H. Stoel tot deze twee punten beperkt: verbod om aan politieke verkiezingen deel te nemen om redenen van allerhoogste orde, waardoor het *non expedit* werd ingegeven en waarop het steunt" — (en dit kan alleen voor Italie gelden) — »en het verbod om de politieke instellingen aan te vallen van een Staat, die geordend is en door de Katholieken moet beschouwd worden als een concrete vorm der maatschappelijke orde."

Terecht mocht *De Tijd* (6 Februari) na deze aanhalingen schrijven: »Voorgoed mag het thans uitgemaakt heeten, dat corporaties als arbeidersvereenigingen, de Boerenbond, de Hanze enz. wel degelijk hun invloed mogen aanwenden, zoowel op de afgevaardigden als op de Regeering tot het verkrijgen van een wetgeving, welke — binnen de grenzen van het *algemeen* belang — de belangen van de standen, die zij vertegenwoordigen, voorstaat en bevordert. En o. i. mogen zij het niet alleen doen, maar moeten zij, het doen, aangezien het particulier initiatief en de staatsbemoeiing elkander completeeren en de volksactie slechts dan haar doel volkomen zal bereiken, wanneer zij door den wetgever wordt gesteund."

*
* *

Uit deze drie argumenten zal, dunkt mij, duidelijk zijn, dat de Katholieken buiten Italië, die bij hun sociale actie ook aan de politiek doen, niet misdoen tegen pauselijke voorschriften, niet schuldig staan aan afwijking van de zuivere beginselen, mits zij met die politiek niet bedoelen het revolutionair streven naar een anderen regeeringsvorm.

Of het daarom practisch te verkiezen is, dat de sociale actie zich mengt in de politiek?

Ook hierin ben ik het met *De Tijd* geheel eens, dat dit »niet is een quaestie van beginsel, maar van opportuniteit en tactiek." Al zou het niet indruischen tegen de pauselijke beginselen, dikwijls kan het de aanleiding wezen tot verdeeldheid en strijd in den boezem van de katholieke partij. Wanneer bvb. de Boerenbond als zoodanig zich ook ging bemoeien met verkiezingen, dan mag zulks principieel niet te veroordeelen zijn, dan mag dit misschien somtijds ook niet op ernstige practische bezwaren stuiten. Maar in zeer vele gevallen zal zulks practisch sterk zijn te ontraden, om de verdeeldheid die volgen zou. Er zou wellicht door ontstaan een agrarische groep, welke natuurlijk op haar beurt weer andere groepen in het leven zou roepen.

Wanneer wij dan ook zien, dat door de statuten van den Limburgschen Boerenbond alle rechtstreeksche inmenging in de politiek verboden wordt, dan waardeeren wij dit als een bewijs van uitstekend beleid.

Wanneer wij in art. 1 der algemeene statuten van de Katholieke Sociale Actie lezen, dat zij er naar streeft de »Katholieke Sociale Actie, in den zin der Encyclieken *Rerum Novarum* en *Graves de Communi re*, in gehoorzaamheid aan H.H. D.D. H.H. den Aartsbisschop en de Bisschoppen van Nederland, op de krachtigste wijze te bevorderen, met uitsluiting van alle zuiver-politieke actie,« dan hebben wij hierin wederom te zien een zeer wijze formuleering, waardoor het ten eenemale onmogelijk zal zijn, dat in de Katholieke Sociale Actie ooit een wig zal worden gedreven, waardoor die instelling in het leven zou worden geraakt. Gevaar voor splitsing in de Kath. Soc. Actie ten gevolge van politiek is daardoor gelukkig voor goed uitgesloten. Dit zal nimmer strekken tot schade van de K. S. A., want de politiek behoort volstrekt niet tot haar wezen. »Door de pauselijke definitie van de christelijke democratie wordt de politiek wel niet uitgesloten, maar nog minder aanbevolen.» (*De Tijd*, 6 Febr. '04).

J. D. J. AENGENENT, *Pr.*

Warmond.

DE SOCIALE INSTELLINGEN AAN DE FABRIEK DER FIRMA F. BRANDTS TE M. GLADBACH.

Talrijk zijn te M. Gladbach de sociale instellingen, die haar ontstaan te danken hebben aan de bekende Duitsche vereeniging *Arbeiterwohl*. Reeds in 't jaar 1890 zeide WINDTHORST op de algemeene vergadering dezer vereeniging te Koblenz: »Juist in M. Gladbach heeft men op verdienstelijke wijze en met den grootsten ijver naar de oplossing van 't sociaal vraagstuk gestreefd. Daar gaat het niet slechts om theoretische behandeling van 't sociaal vraagstuk, maar ook om zijn practische oplossing'

Nu is er echter onder deze sociale instellingen eene, die onze bijzondere belangstelling verdient.

Het is de fabriek der firma F. BRANDTS, aan wier hoofd staat de algemeene voorzitter van *Arbeiterwohl*, de werkgever en sociaal oeconoom F. BRANDTS, wiens naam ook in ons vaderland een goeden klank heeft.

De instelling is des te merkwaardiger, omdat zij de practische sociale actie reeds toepaste in een tijd, dat van bonden en vereenigingen nog weinig of geen sprake was.

Wanneer wij in dit artikel eene korte beschrijving zullen geven van de sociale instellingen dezer fabriek, dan zal daaruit o. m. blijken, dat aan BRANDTS' fabriek reeds bij 't begin der 70er jaren instellingen bestonden, die thans nog voor menige moderne fabriek tot voorbeeld mogen gesteld worden.

Het zij ons vergund een woord van dank te brengen aan den heer BRANDTS en de *Zentralstelle des Volksvereins für das katholische Deutschland* te M. Gladbach, door wier toedoen wij in staat werden gesteld de volgende beschrijving te geven.

* * *

Wanneer wij het arbeidsreglement der fabriek van BRANDTS openslaan, dan trekken daarin wel 't eerst onze aandacht de zedelijke bepalingen van dat reglement.

Uit deze bepalingen spreekt een echt christelijke sociale geest, die ons meteen doet denken aan den geest, die andere bekende katholieke werkgevers, zooals een VLEKKE, een HARMEL e. d. bezielde, een geest waardoor Paus LEO XIII en zijn roemvolle opvolger PIUS X zoo vaak in hunne geschriften en toespraken geleid werden.

Wanneer de christelijke democratie — een woord, waarover zoo velen gevallen zijn, en nog voortdurend vallen — overal op eene dergelijke wijze werd toegepast, voorwaar het sociale vraagstuk zou een niet zoo moeilijk op te lossen vraagstuk zijn.

Zoo wordt van alle personen, die in BRANDTS' fabriek werken, geëischt, dat zij niet alleen naar best vermogen de belangen der fabriek behartigen, maar dat zij ook de *christelijke zeden* hoog houden. Zij moeten in kleeding en manieren fatsoenlijk zijn en onder elkaar den vrede bewaren. Het hun opgedragen werk moeten zij verrichten naar de voorschriften hunner meerderen.

De werkmeesters moeten in de vervulling hunner zedelijke plichten door nauwgezetheid en vlijt bij den arbeid het goede voorbeeld aan hunne ondergeschikten geven. Slecht gedrag, zedelooze gesprekken en liederen, twist en tweedracht mogen zij bij 't werkvolk niet dulden. Hun gezag moeten zij op hoffelijke en onpartijdige wijze doen gelden. Zij moeten niet slechts de belangen der fabriek bevorderen, maar ook de belangen *aller* arbeiders. Zij moeten vooral door grondig vakonderricht er voor zorgen, dat de nieuwe en ongeoefende arbeiders spoedig hun werk kennen.

De jongere arbeiders moeten tegenover hun oudere vakgenooten bescheiden en beleefd zijn, de oudere arbeiders daarentegen mogen door hunne gesprekken aan de jongeren geen ergernis geven.

De vrouwelijke arbeiders moeten gedurende den arbeid zooveel mogelijk van de mannelijke arbeiders gescheiden

zijn; en ook in den vrijen tijd is elk onderling verkeer verboden.

Gehuwde vrouwen worden niet als arbeidsters toegelaten.

Bij overtreding der bovengenoemde voorschriften en vooral bij lichtzinnige en onchristelijke verkeering der jongelieden van beiderlei geslacht worden de betrokken personen door de arbeiderscommissie gewaarschuwd; en als zij deze waarschuwingen niet nakomen, worden zij ontslagen.

Ongehuwde minderjarige arbeiders — zooals ook alle arbeidsters, onverschillig of deze laatsten minderjarig zijn of niet — worden, als zij *tegen* den wil der ouders en zonder verlof van den patroon of de arbeiderscommissie zich buiten de ouderlijke woning gaan vestigen, onmiddellijk ontslagen.

* * *

Zooals uit het bovenstaande reeds blijkt bestaat in genoemde fabriek een *Arbeiderscommissie (Arbeiterausschus)*, bij ons gewoonlijk genoemd: *Fabrieksraad.*

Deze commissie is de middelaarster tusschen patroon en arbeiders, desnoods ook tusschen de arbeiders onderling. De taak dezer commissie is de onderlinge verstandhouding, de goede orde, de rechtvaardigheid en de goede zeden in de fabriek te bewaren en te bevorderen. De rechten en plichten dezer commissie zijn neergelegd in de statuten die van 't jaar 1881 dateeren.

Buiten het beheer over de verschillende fabrieksfondsen en klassen heeft deze commissie het toezicht op de naleving van het fabrieksreglement en heeft zij het recht, bij overtreding te waarschuwen en te straffen.

Zij mag voorstellen doen betreffende verandering of uitbreiding van het fabrieksreglement. Bij onderlingen twist der arbeiders fungeert de commissie als scheidsgerecht, tevens heeft elk arbeider het recht ook bij particuliere twisten onder vakgenooten de commissie als scheidsgerecht in te roepen. De commissie mag in de verschillende afdeelingen der fabriek zoogenaamde *Vertrauensmänner* kiezen, die over alles, wat de belangen der fabriek of arbeiders aangaat, aan de commissie bericht geven, zooals o. a. over de regeling van het werk, de instandhouding van het materiaal, het gebruik van zekerheidsinrichtingen, onderzoek naar de toestand in de familie's der jeugdige arbeiders ook *buiten* de fabriek.

* * *

Thans komen wij aan de verschillende sociale instellingen der fabriek, die zoo veelvuldig in getal zijn, dat wij ze allen slechts in 't kort kunnen bespreken.

Op de eerste plaats het *Ziekenfonds (Krankenkasse)*, dateerende van 't jaar 1874.

Behalve de voorschriften van de in Duitschland van staatswege vastgestelde statuten in zake particuliere ziekenfondsen bevatten de statuten van het fonds van BRANDTS de volgende voorschriften.

Het fonds wordt, zooals boven gezegd beheerd door de arbeiderscommissie. Als ziekengeld ontvangen de leden gedurende de twee eerste ziektedagen $^1/_4$, en verder de helft van hun werkelijk loon (hoogstens 5 M.) en wel voor den duur van 26 weken.

Verder hebben zij vrije geneeskundige behandeling en medicijnen voor geheel den duur hunner ziekten, ook al is deze langer dan 26 weken.

Bij sterfgeval wordt het twintigvoud van het dagloon uitgekeerd, minstens 50 Mark. Voor 't geval de zieke in het ziekenhuis moet gebracht worden, ontvangen de van de verdienste van den zieke levende familieleden de helft van het ziekengeld.

Heeft de arbeider zulke familieleden niet, dan worden voor hem de kosten in het ziekenhuis betaald en ontvangt hij $^1/_4$ van het ziekengeld.

De bijdrage der arbeiders in 't fonds bedraagt $2^2/_3$ pCt. van 't loon.

De zieke mag onder *acht* geneesheeren van 't fonds eene vrije keuze doen. De artsen ontvangen hun honorarium per consultatie. Als legitimatie ontvangen de arbeiders eene kaart, die voor de Zondagen en de nachten geldt, in andere gevallen krijgen zij een apart briefje.

Ingeval van nood mag ook een ander geneesheer, die niet aan 't fonds verbonden is, geconsulteerd worden.

Verder bestaat aan de fabriek een *gezinsziekenfonds (gezinsverzekering) Familiën-Krankenkasse*, welk fonds in 't jaar 1881 in werking trad.

Alle gehuwde arbeiders zijn verplicht, lid van dit fonds te worden, zij betalen buiten hunne bijdrage in 't ziekenfonds nog 1 % van hun loon. Deze bijdragen worden door den patroon met 50 % verhoogd.

Dit fonds heeft ten doel:

1°. Ingeval van ziekte der vrouw of der nog niet verdienende kinderen van den arbeider de kosten voor het geneeskundige behandeling, verpleging in 't ziekenhuis en geneesmiddelen geheel of gedeeltelijk te bestrijden.

2°. Bij de geboorte van een kind aan den vader een ondersteuning te doen toekomen van 10 Mark.

De ondersteuning bij ziekte wordt in den regel gedurende 26 weken betaald.

* * *

Van nog ouderen datum dan de ziekenfondsen is eene instelling aan de fabriek, die men zou kunnen noemen *arbeidersleenbank* (*arbeiterkasse*). Deze leenbank werd in 't jaar 1873 opgericht, en alle arbeiders en arbeidsters zijn verplicht lid dezer leenbank te worden, maar ze behoeven niets te betalen voor dit lidmaatschap, want sedert 1 October 1902 heeft de patroon een kapitaal van M. 50.000 beschikbaar gesteld uit welks interest de ondersteuningen bij voorkomende gevallen plaats vinden.

De kas geeft aan leden rentelooze voorschotten, zoo bijvoorbeeld als de arbeider door ziekte in nood geraakt; en regelt de terugbetaling in gemeenschappelijk overleg met den arbeider. Verder geeft de kas ondersteuning in den vorm van geldgeschenken aan de leden, hunne vrouwen en kinderen, zij doet en gros inkoopen van levensmiddelen, brandmaterialen enz. Voor zooverre de middelen het toelaten dient de kas ook tot doeleinden van genot, gezondheid, en ontwikkeling.

Als vaste ondersteuning geeft de kas bij het overlijden der vrouw van een lid 20 M., bij 't overlijden van een kind boven één jaar 10 M., en beneden één jaar 5 M.

Verder is deze kas ook verplicht het nadeelig saldo der ziekenfondsen te dekken.

Alle geldstraffen der arbeiders (zooals boeten) komen in deze kas terecht; en tevens alle geschenken, die aan 't personeel der fabriek gedaan worden.

Ook geeft de patroon van de in de kas aanwezige gelden een interest van 5 pCt.! . . . .

* * *

Van niet minder beteekenis is de in de fabriek bestaande *spaarbank*. Deze biedt aan alle arbeiders en arbeidsters gelegenheid om ook in kleine hoeveelheden hun bespaard loon rentegevend te beleggen, de geringste inleg bedraagt 1 M. en de geheele bespaarde som mag slechts bij uitzondering hooger zijn dan 500 M. De interest bedraagt bij een som tot 100 M. 6 pCt., tot 300 M. 5 pCt., tot 500 M. $4^1/_2$ pCt. per jaar.

De arbeiders kunnen hun bespaard geld elken dag inleggen en geven dit aan den kassier, die hiervoor is aangesteld, waarvoor zij onmiddellijk voorloopige quitantie ontvangen. Eens per maand wordt het geheele ingelegde bedrag van een arbeider in zijn spaarboekje overgeschreven, en geeft hij de voorloopige quitantie's terug.

Over 't algemeen worden terugbetalingen onmiddellijk gedaan.

De kas heeft verder het recht, het geheele bespaarde bedrag onmiddellijk terug te betalen, zooals bij overlijden van de inlegger of bij 't verlaten der fabriek.

Daarnaast bestaat sedert 1880 *eene spaarvereeniging voor gehuwde arbeiders* met het doel goedkoope levensmiddelen te verschaffen.

Dit is eigenlijk een consumptievereeniging, welker leden elke week een bedrag van minstens 30 cts. inleggen. Deze inlage wordt in den regel slechts na verloop van een jaar terugbetaald. Voor inlagen tot een bedrag van 300 M. wordt door den patroon 5 pCt. interest vergoed. De aldus verkregen kapitalen worden dan verder besteed voor den aankoop van levensmiddelen, die de leden tegen contante betaling kunnen koopen. De verkregen winst wordt in verhouding tot de gekochte waren onder de leden verdeeld.

De vereeniging wordt bestierd door vier door de algemeene vergadering der vereeniging te benoemen leden, door drie gevolmachtigden uit het bestuur van het ziekenfonds en de arbeidersleenbank, door den werkmeester en een kassier.

* * *

Verder zijn nog aan de fabriek verbonden eene *kinderbewaarschool* en eene *naaischool* die beiden door Zusters geleid worden.

Elke arbeidster onder 18 jaren is tot 't bezoek der naaischool verplicht, en zulks eens in de week gedurende $1^1/_2$ uur, welke tijd in de arbeidsuren begrepen is. Deze inrichting bestaat sinds 1876.

Eveneens bestaat ten gerieve der arbeiders eene *badinrichting* en eene *leesbibliotheek*.

Tevens wordt de ver afwonende arbeiders en arbeidsters in het *St. Josephshuis* gelegenheid gegeven tot een goedkoop middagmaal. Dit kost per persoon slechts 15 cts.

Het doel van het St. Josepshuis bestaat verder hierin om aan de arbeiders in hun vrijen tijd een gezond en aangenaam verblijf te geven. In den vrijen tijd staan de zalen van dit huis en de daarbij behoorende tuin ter beschikking van arbeiders en hunne familie.

Verder zijn door de firma *53 arbeiderswoningen* aangelegd, waarvan 44 nieuw gebouwde huizen voor één gezin en 3 gekochte huizen elk voor drie gezinnen. Deze huizen worden door 326 personen bewoond. Elke woning heeft gemiddeld 5 vertrekken. De huur bedraagt 100—165 Mark 37 woningen hebben een tuin. Verder zijn nog 40 tuinperceelen tegen matigen prijs aan arbeiders-gezinnen verpacht.

* * *

Ook deelt de patroon voor lange jaren van trouwen arbeid beloningen uit, en wel na 10 jaar een spaarbankboekje van 50 M. en na 25 jaren een van 100 Mark.

Arbeiders en arbeidsters, die minstens 3 jaren in de fabriek gewerkt hebben, ontvangen, als zij trouwen en als zij zich steeds goed gedragen hebben een huwelijksgeschenk.

* * *

Uit de bepalingen van het fabrieks-reglement stippen wij nog de volgende bijzonderheden aan:

Een exemplaar van het reglement wordt iederen arbeider ter hand gesteld, en een exemplaar wordt op eene voor allen toegankelijke plaats, aan den hoofdingang der fabriek opgehangen.

Als werkdagen gelden alle werkdagen in 't jaar en als rustdagen de Zondagen en een 14-tal verplichte en niet verplichte Christelijke feestdagen, verder vastenavond- en kermis-Maandag en Dinsdag; terwijl op eenige andere dagen de arbeid later begint, om de arbeiders in de gelegenheid te stellen, de kerk te bezoeken.

De gemiddelde arbeidstijd is $57^1/_2$ uur per week, dus 9 uur per dag.

Ten slotte zijn nog van 't hoogste gewicht de bepalingen in 't reglement betreffende het gebruik van sterken drank. Reeds in 't jaar 1884 richtte de firma het volgende merkwaardige rondschrijven betreffende deze zaak aan de arbeiders:

„Het fabrieksreglement bepaalt: arbeiders, die in beschonken toestand in de fabriek worden aangetroffen kunnen onmiddellijk ontslagen worden.

Bij herhaaldelijke dronkenschap, ook buiten de fabriek, wordt de arbeider gewaarschuwd en als dit te vergeefs blijkt wordt hem de arbeid opgezegd."

Volgens § 24 van 't reglement is het medebrengen, halen en laten halen van brandewijn streng verboden. Voor den goeden naam der fabriek en vooral in 't belang van 't welzijn der arbeiders en hunne familie zal voortaan aan deze bepalingen streng de hand worden gehouden.

Het is een feit, dat vele familie's groot gebrek lijden omdat de man aan den drank is.

Het is een feit, dat de liefde voor familie en tehuis vermindert als de man en de zoons een langeren tijd in de herberg doorbrengen dan betamelijk is.

Het is een feit, dat jonge arbeiders zich reeds aan het alcoholgenot kunnen gewennen, en zoo een hartstocht voeden, die hun verderfelijk wordt.

Het is een feit, dat het alcoholgebruik in de fabriek vooral een oorzaak van verleiding der jeugdige arbeiders tot den drank is.

De alcohol is de ondergang van velen. Hij verstoort in zoo menige familie de welvaart en den huiselijken vrede.

Waar brandewijn gedronken wordt, daar staan gezondheid, eer en familiegeluk op 't spel.

Van één borreltje komt men aan meerdere borrels, en vervolgens aan den drank.

Het beste middel hiertegen is de geheelonthouding van sterken drank.

Om nu aan de arbeiders, die zich reeds vroeger van 't gebruik van sterken drank onthielden, een bewijs van algeheele instemming te geven en in de hoop, dat in de toekomst nog meerdere arbeiders zich van sterken drank zullen onthouden, worden de navolgende bepalingen getroffen: *Ieder mannelijke arbeider boven 16 jaar, die zich geheel onthoudt van 't gebruik van sterke dranken ontvangt een belooning van 1 Mark per maand.*

Dit bedrag wordt op elken eersten betaaldag der maand bij 't loon gevoegd.

Ter controle, of de arbeider werkelijk in de afgeloopen maand geen sterken drank gebruikt heeft noch in de fabriek, noch in de herberg, noch tehuis, moet hij op den laatsten dag der maand de volgende formule met zijn naam onderteekend in een gesloten bus werpen:

»Ik ondergeteekende verklaar in geweten, dat ik in de afgeloopen maand.... geen brandewijn, geen likeuren, maagbitter of eenige anderen sterken drank gebruikt heb."

Vervolgens zegt de circulaire, dat hij die van bovengenoemde formule een frauduleus gebruik maakt onmiddellijk ontslagen wordt.

Maar deze maatregel heeft men tot heden nooit behoeven toe te passen.

Meer dan een *vierde* der arbeiders ontvangen de bovengenoemde premie; en zoo blijkt BRANDTS' schoone modelinstelling ook een uitstekende leerschool te zijn tot bestrijding van het drankmisbruik.

Is het dan te verwonderen, dat men meermalen uit den mond der werklieden van BRANDTS' fabriek de veel beteekenende woorden hoorde:

»Het is ons eene eer, werklieden van BRANDTS te zijn"!

Meerloo (L). A. KELLENAERS J.BZN.

ZANDSTEEN. — EEN BETREURENSWAARDIGE STAP TERUG.

DR. C. J. P. ZAALBERG, adj. inspecteur van den Arbeid schreef onlangs in *Het Handelsblad* het volgende lezenswaardige artikel.

»De plicht om te werken voor het welzijn van den arbeider moet dus door anderen worden vervuld, en daartoe zijn dan geroepen de overheden zoowel als particuliere bouwheeren en hunne raadgevers, de architecten en ingenieurs". Aldus schrijft de architect-ingenieur JOSEPH CUYPERS in *Architectura* van 21 Juli 1906 naar aanleiding van een beweging onder de Arnhemsche steenhouwers om hooger uurloon bij het bewerken van zandsteen. En dan geeft deze bij uitstek deskundige weer, hoe zijn jarenlange ondervinding hem de oogen geopend heeft voor de ellende, die het gevolg is voor de steenhouwers van het bewerken der Bentheimer (Gildehauser) zandsteen. Hierin vond hij aanleiding om een desbetreffend rapport tot den Minister van Binnenlandsche Zaken (dr. A. KUYPER) te richten, waarin hij er de aandacht op vestigde, dat alle zandsteen min of meer, maar de zoogenaamde *Bentheimer (thans Gildehauser) in bijzonder hooge mate gevaar oplevert voor de longen der steenhouwers.* Uit dit lezenswaardige opstel haal ik thans ook nog de slotwoorden aan, die vooral van belang zijn in verband met hetgeen *thans* te *Groningen* gebeurt. CUYPERS schrijft: »Verder werd door den Minister van Binnenl. Zaken de aandacht gevestigd op het nadeel voor de gezondheid der arbeiders, verbonden aan het gebruik van sommige zandsteensoorten en ter kennis gebracht dat zijnerzijds maatregelen zijn genomen *dat in bestekken van zijn Departement uitgaande, het gebruik van Bentheimer steen en die van andere soortgelijke veel schadelijk stof verwekkende gehouwen steensoorten zooveel mogelijk worde beperkt.* Als practisch resultaat kan worden vermeld, dat op verschillende werken de Gildehauser steen vervangen werd door Luxemburgsche zandsteensoorten (Maufanger, enz,), die eenigszins kalkhoudend en dus minder scherp zijn".

Na al hetgeen den heer CUYPERS zoo kon doen schrijven, was er bij de belangstellenden en belanghebbenden in deze zaak een begin van hoop dat de strijd tegen de zandsteen een goed einde gevorderd was. Werkelijk werd dan ook in vele bestekken van het Rijk uitgaande, de zandsteen geweerd; enkele gemeenten toonden reeds neiging dat goede voorbeeld te volgen en met vertrouwen werd een wettelijk verbond van zandsteen tegemoet gezien.

In de Tweede Kamer was reeds meermalen de quaestie aangeroerd, het eerst door Helsdingen, en aan de ingenieurs werd er ook de belangstelling voor gewekt door het optreden van den heer BAKKER SCHUT, o. a. in de Vakafdeeling voor Bouw- en Waterbouwkunde, waar hij deelname bepleitte in een commissie, die eenige vraagpunten in verband met de hygiëne van het steenhouwersbedrijf zou onderzoeken. (Zie «*De Ingenieur*» van 19 Januari 1907 no. 3). Ook uit de medische wereld kwam belangstelling. De Rotterdamsche arts ELIAS onderzocht de steenhouwers in zijn woonplaats en gaf in een lezing de voorloopige resultaten van zijn nasporingen. In Dordrecht spande dr. STOOP zich er voor met BERGMEYER van den D. D. B., die hierover een vlugschrift, terecht gedoopt «Een Noodkreet,» verspreidde. Van de uitvoerige mededeelingen door de inspecteurs van den arbeid over dit onderwerp in hun verslagen gedaan, werd reeds vroeger te dezer plaatse het belangrijkste medegedeeld, waarop ik echter aanstonds nogmaals zal wijzen.

Zoo stonden de zaken toen velen werden opgeschrikt door een advertentie in een der groote dagbladen, waarbij steenhouwers gevraagd werden voor zandsteenwerk aan de te bouwen universiteit te Groningen. In «*Het Volk*» van van 28 Aug. schrijft in verband daarmede iemand uit Groningen dat «van bevoegde zijde wordt medegedeeld, dat de *grootste* hoeveelheid te verwerken steen bestaat uit *zandsteen en nog wel van de kwaadste soort*, nl. Gildehauser en Bentheimer. Daarvan moet circa 350 kub. M. worden verwerkt. De oude kolommen, ook uit dit materiaal bestaande, worden weer gebruikt en bovendien worden ongeveer 200 kub. M. van deze specie *nieuw aangevoerd.* Voor die 200 kub. M. had men in elk geval ander soort steen kunnen nemen.»

Onder deze omstandigheden, acht ik het wenschelijk in ruimen kring eenige kennis te verspreiden over dit treurige onderwerp. Boven bedoelde commissie, in het leven geroepen door de Sociaal-Technische Vereeniging zal zeker meer waardevol materieel verschaffen, dan waarover wij nu beschikken en de daaraan voorafgegane onderzoekingen van drs. ELIAS zullen ook de kennis van het onderwerp zeker vermeerderen, maar daarop wachten mag niet, nu er menschenlevens op het spel staan.

Dat het steenhouwen een ongezond werkje is, laat zich licht begrijpen, wanneer men zich even indenkt, dat een steenhouwer voortdurend lucht inademt, die bezwangerd is met het uiterst fijne, maar toch scherpe steenstof, dat hij met hamer en beitel zelf te voorschijn roept. In een werkje over bedrijfsziekten uit het jaar 1744 (al de derde druk) leest men: «Seer curieus is het dat DIEMERBROEK verhaalt van verscheidene Steenhouwers van Aemborstigheyt gestorven, welker Lighamen hij segt geopent te hebben, en daz hij in hare Longen hele Hoopen Zant had gevonden, so dat terwijl dat hij de Long-Blaasjens met zijn Mes van een sneed, hij zich scheen in een sandachtig Lichaam te snijden".

Tot op den huidigen dag is in alle werken en tijdschriften op bedrijfshygiënisch gebied aan het steenhouwersvak een eerste plaats toegekend wat de schadelijkheid betreft. En zonder nu nogmaals vele, van die ellende zoo sterk sprekende, cijfers hier hun getuigenis der waarheid te doen afleggen, wil ik toch even een klein deel dier

werkelijkheid met getallen uitbeelden. Wie niet van cijfers houdt, bedenke dat ieder getal een groep menschen voorstelt.

Van de 1000 steenhouwers stierven in Nederland in 1896—1900 per jaar gemiddeld 16.07, terwijl dit verhoudingscijfer voor metselaars 10.20, voor timmerlieden 10.86, voor glasblazers 8.81, vóor papiermakers 7.61, voor textielarbeiders 10.63 voor alle in een beroep werkzame mannen 11.52 was. Van die 16.07 was bij 11.46 de doodsoorzaak keel- en longtering en ziekten der ademhalingsorganen, terwijl dit slechts bij 4.61 op die 11.52 het geval was. Of nog duidelijker: van de steenhouwers stierven 72 pCt. aan de genoemde kwalen, van alle werkzame mannen 40 pCt.. D. w. z. dat van 1000 steenhouwers in ons land er 320 tering krijgen uitsluitend als gevolg van hun vak, de andere 400 zouden het, statistisch geredeneerd, toch gekregen hebben. Bedenke men nu nog, dat deze statistiek bijeengooit alle in het vak werkzame, dus ook zij die als polijsters, sjouwers, zagers enz. niet zoo veel van het stof te lijden hebben. dan moeten we tot de wanhopige conclusie komen, dat nagenoeg iedere steenhouwer veroordeeld is. Daar er volgens de laatste beroepstelling 2390 man in dit vak werken, kunnen we ons eenige voorstelling maken van den treurigen stoet die hiervan te vormen zou zijn. Van de 192 in die 5 jaar gestorvenen waren 61 nog geen 36 jaar oud en 67 tusschen 36 en 50 jaar.

Doch ik beloof u spaarzaam met cijfers te zijn. De meeste lezers zullen nu wel gelooven, dat een bouwwerk in gehouwen steen menschenlevens kost. Wellicht geeft dit hun aanleiding tot de vraag: «Maar is er dan geen verbetering in te brengen?" En het antwoord kan gelukkig bevestigend zijn. De middelen zijn zelfs bekend genoeg. De voornaamste zijn: verkorting van den werkdag tot ten hoogste 9 uur, [1]) verbod van arbeid voor jeugdige personen en voor mannen met (vatbaarheid voor) longtuberculose, goed ingerichte werkplaatsen, geen stukloon *en bovenal verbod van zandsteen*. Dit laatste mag niet meer in twijfel getrokken worden; niet alleen de ingenieurs CUYPERS en BAKKER SCHUT zijn van die meening, maar ook prof. SOMMERVELD, die uitgebreide onderzoekingen deed in het zandsteenrijke Duitschland en vele mindere grooten met hem zijn tot de overuiging gekomen, dat meer dan eenige andere steensoort, de zandsteen een stof verspreidt dat allerfataalst voor de longen is.

Ik zelf hoorde het in bijna evenveel droeve verhalen van meer dan 100 steenhouwers. Ziehier een »bloem"lezing over zandsteenwerken, genomen uit het verslag der arbeidsinspectie;

»Bij de restauratie der Groote Kerk te Zwolle zijn ruim 10 steenhouwers beneden 30 jaar bezweken, die gezond begonnen.

»De restauratie van de Groote Kerk te Deventer duurde 1 jaar; hieraan zijn 10 man bezweken.

»Aan de fabriek »Richtersbleek" (VAN HEEK te Enschede) werkten 20 steenhouwers; 7 man zijn kort daarna gestorven tusschen 30 en 40 jaar oud.

»Aan het Musis Sacrum te Arnhem (1887) werkten circa 50 steenhouwers in Oberkirchner zandsteen; 12 zijn kort daarop gestorven.

»Een patroon, die veel in het buitenland als werkman in zandsteen had gewerkt (Dom te Keulen, Mariakerk te Aken) zag daarbij zoovelen tering krijgen en jong sterven, dat hij nu geen zandsteen verwerken wil en niet meedingt naar aanbestedingen van bestekken, die zandsteen bevatten. Wie er vijf jaar in werkt is naar zijn oordeel op."

»Een patroon, die als werkman 9 maanden zandsteen bewerkte (station Nijmegen) begon toen al op te geven.

»Een werkman begon op te geven toen hij een jaar in zandsteen werkte; daarna hardsteen bewerkende had hij er geen last meer van.

»In de groeven te Gildehaus werd mij medegedeeld dat na 5-jarigen arbeid als steenhouwer de gezondheid verdwenen is, en allen weten niet veel ouder dan 35 jaar te worden. Velen gaan dan ook eerst door den nood gedrongen er toe over dit werk te doen in de hoop er bij de eerste gelegenheid de beste weder mede te kunnen eindigen."

In een vroeger verslag schreef reeds de inspecteur Raven uit Utrecht:

»Een der meest schadelijke bedrijven is zeker het steenhouwersbedrijf, vooral wanneer zandsteen verwerkt wordt. In een steenhouwerij, waar gemiddeld 8 personen arbeid verrichten, deelde de baas mede, dat hij in een tijdsverloop van 8 jaren zeven kameraden had begraven, van wie de oudste 37 jaar was. Hij zelf was 42 jaar en noemde dit een hoogen leeftijd vòor een steenhouwer. *Zoover mij bekend, zijn er geen afdoende middelen om het inademen van het schadelijk stof te voorkomen.*"

Dit is alles barre waarheid. Maar nog geen waarheid is, dat als na een jaar of vijf van voortgezette regeerings-onthouding de arbeidsinspectie weer eens een steenhouwers-onderzoek heeft gehouden, in haar verslag zal staan: »*Aan de Universiteit te Groningen, een Rijksgebouw, werd in 1907 en '08 een zeer groote hoeveelheid van de erkendschadelijkste zandsteen verwerkt en nog wel in stukloon; van de steenhouwers stierven er kort daarna een tiental tusschen 30 en 40 jaar aan longtuberculose.*" Maar het kan waarheid worden. En dat mag niet

Wat dan gedaan moet? Die zandsteen weer op spoorwagens geladen, naar Stavoren gereden en daar bewaard om onbewerkt te dienen bij het droogmaken der Zuiderzee. Tenzij vóór dien tijd een onschadelijke bewerkingswijze gevonden en toegepast werd, maar zoo ver zijn we nu nog niet.

Maar het geldelijk nadeel dan? Moeten daarvoor menschenlongen opgeofferd worden? Wat doet men met voor de gezondheid schadelijke levensmiddelen? Wat een oprecht bekeerde dronkaard met zijn jenevervoorraad? — Onschadelijk maken!

---

[1]) Dit is een schatting. Na eenige proefjaren met 9-urendag blijkt misschien dat nog verder gegaan moet.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

DE ECONOMISCH-JURIDISCHE TOESTAND DER ARBEIDERSKLASSE IN DEN TEGENWOORDIGEN TIJD. III.

8. *Verzekering tegen bedrijfsongevallen.*

Niet minder langdurig is de wet op de verzekering tegen bedrijfsongevallen in Italië voorbereid geworden. Een eerste ontwerp werd in 1883 aan de kamer aangeboden door minister BERTI. Daarop volgden andere van de ministers GRIMALDI en MICELIE. Het wetsontwerp van LACAVA, dat in 1892 werd ingediend, kwam in de Kamer in behandeling, maar werd evenmin tot wet verheven. Gelijk de twee vorige ging het uit van het princiep van verplichte verzekering, die werd opgelegd aan dengene, die de industrie uitoefent, en eveneens werd tot rechtsprinciep verheven, dat de kosten der verzekering voor ongevallen, door en tengevolge van den arbeid voorgekomen, ten laste komen van den ondernemer, die ingeval de private verzekeringsmaatschappijen haar verplichtingen niet nakomen, uit eigen bezit moet betalen. Niet grooter was het succes van het ontwerp van BARAZZUOLI, die zich aansluit bij het voorstel van LACAVA. Hij breidde echter de kring dergenen, op wie de wet kon worden toegepast, heel wat meer uit, door in dit opzicht als arbeider te beschouwen ieder, die vast of tijdelijk, met vast loon of met loon per stuk, buiten zijn woning voor een werk gebruik wordt. De Parlementaire Commissie voegde aan dit ontwerp nog belangrijke toevoegingen toe, waaronder bijzonder gewichtig was de bepaling omtrent de vereenigingen voor onderlinge verzekering dergenen, die verwante vakken van industrie uitoefenen; welke vereenigingen op dezelfde wijze zouden werken als de Duitsche van dien aard en zeer voordeelig zijn voor de verbonden ondernemers. Het ontwerp BARAZZUOLI ontging echter het lot der andere niet. Ofschoon het vorige ontwerp in Maart 1892 bijna alle stemmen der Senatoren verworven had, werd het wetsvoorstel van BARAZZUOLI, dat toch bijna juist hetzelfde gaf, den 7 December 1896 door den Senaat voor een nieuw onderzoek teruggestuurd. Een nieuw jaar discussie en meer nog een betere voorlichting der opinies, waren noodig om ten slotte in 1898 de kwestie geregeld te zien.

Wij zullen niet spreken over de gewichtige kwestie, die door de wet niet uitgemaakt wordt, wanneer en in hoever de patroon verantwoordelijk is voor de ongevallen, die den arbeider treffen

bij het uitvoeren van het opgelegde werk, zoo deze bij en door het werk voorkomen. Deze vraag wordt verschillend beantwoord en terwijl men van den eenen kant volhoudt, dat de patroon volgens contract verplicht is den arbeider te garandeeren, dat hij levend en heelhuids van het werk afkomt, waardoor dus de schuld van den werkgever gepresumeerd moet worden, beweren anderen, dat de schuld niet verondersteld, maar eerst bewezen moet worden. Hierop zullen wij echter niet ingaan, maar enkel er op wijzen, dat de wet van 17 Maart 1898 aan de werkgevers wel de verantwoordelijkheid oplegt voor ongelukken, die niet door kwaadwilligheid van den arbeider veroorzaakt zijn, maar dit niet doet in den vorm van verantwoordelijkheid, die uit contract voortspruit, maar in den vorm van verplichte verzekering.

Ofschoon de gevallen, waarbij deze wet toegepast kan worden, heel wat talrijker zijn, dan bij de vorige wetsontwerpen het geval was, zoo zijn er nog verschillende klassen van arbeiders, zoowel fabrieks- als landarbeiders uitgesloten. [1])

Zooals wij reeds zeiden, is verzekering verplichtend, en moet plaats hebben door en ten koste van dengene, die hoofd of bestuurder der onderneming is. (Art. 7). De verzekering kan geschieden bij de Rijksverzekeringsbank of bij particuliere banken. (Art. 16). De Minister van Landbouw, Handel en Nijverheid zal verordeningen uitvaardigen ter voorkoming van ongevallen. (Art. 3). Bijzondere inspecteurs zullen op de handhaving dezer verordeningen letten. (Art. 5). Boeten, die tot 4000 lire kunnen bedragen, zijn gesteld op het niet-nakomen binnen den bepaalden tijd van de verplichting tot verzekering. (Art. 21). De schadeloosstelling wordt berekend naar het loon, maar in gevallen van blijvende ongeschiktheid voor den arbeid, geldt 3000 lire als minimum. (Art. 9).

9. *Practische moeielijkheden bij de toepassing van deze wetten.*

Ondanks de gebreken hebben wij met deze wetten een stap gezet op een langen weg, die lang niet vrij is van hinderpalen. Maar willen deze wetten inderdaad het voordeel verschaffen, dat wij ervan verwachten mogen, dan moet eerst een groote moeielijkheid uit den weg worden geruimd, nl. de moeielijkheid om ze uit te voeren. Wij spreken er over omdat er maar al te veel gevallen ook officieel bekend zijn geworden, dat de geheele wet een doode letter is gebleven, en wel niet alleen door de kwaadwilligheid der industrieelen, maar in veel hoogere mate door de nalatigheid dergenen, die voor de uitvoering hadden moeten waken. Dit feit vindt zijn logische verklaring hierin, dat er bij het systeem, dat in Italië en in de meeste andere moderne Staten geldend is een soort Staatssocialisme in tegenovergestelden zin gekomen is en dat de klassen, waar men zich het minst om bekommert, juist die zijn, welke het meest behoefte hebben aan de bescherming der andere.

Het bureaucratisch systeem, dat tegenwoordig heerscht, is feitelijk niets anders dan een systeem om een zoo groot mogelijk aantal menschen aan openbare ambten te helpen, wat dikwijls op niets anders neerkomt dan om een zoo groot mogelijk aantal menschen aan een inkomen te helpen. Al die personen nu, tevreden tot dezen of genen trap der maatschappelijke hierarchie te zijn opgeklommen, en er door het groot aantal concurrenten aan wanhopend om nog hooger te klimmen, tenzij door minder mooie intriges en steun van buiten, al die personen nu houden op juist daar, waar hun energie zich het krachtigst moest toonen, en leggen zich neer bij den gewonen gang der zaken, niets zoozeer vreezend dan op de groote machine een cachet van iets persoonlijks, en iets energieks te drukken. En die menschen komen er van zelf toe om de eischen van diegenen, die het zoo ver nog niet gebracht hebben als zij, als onberaden en ongemotiveerd te beschouwen, en alles voor gevaarlijk te achten, wat de lagere klassen in de hoogte kan helpen. 't Is die vooringenomenheid tegen de sociale wetgeving, dit wantrouwen tegen de lagere klassen, dit eigenbelang der meer begunstigde en meer bevoorrechte klassen, die oppositie, welke dan uit traagheid en werkeloosheid door de bureaucratie wordt uitgeoefend, die maakt, dat de vruchten, waarop men meende te mogen rekenen, uitblijven, dat men zoo weinig ziet van de verbeteringen, waarop men meende te mogen hopen.

Men zal de opwerping maken, dat er voldoende tegenwicht aanwezig is voor deze betreurenswaardige overmacht der bureaucratie en wel in het feit, dat het grootste deel der burgers direct of indirect meewerkt aan het maken der wetten en aan de leiding der staatszaken. Maar niemand zal tegenwoordig wel durven volhouden met zooveel goede trouw als CESARE BALBO dit een halve eeuw geleden durfde, dat door de uitbreiding van het stemrecht en doordat de partijen tegen elkaar opwegen, verkregen kan worden, dat de wil van de meerderheid den weerstand der bijzondere belangen overwint en dat de stem van het land de afzonderlijke personen tot zwijgen brengt. Al is daarom de uitbreiding van het kiesrecht voordeelig voor de kiesvereenigingen, die weten wat zij doen en welke macht zij in handen hebben, zoo is zij eer schadelijk dan nuttig voor die menigte van kiezers die geen begrip hebben van het doel, waarmee zij hun recht uitoefenen en van het nut eener goede keuze van vertegenwoordigers. Is het daarom reeds een moeilijke taak voor vereenigingen die uit een beperkt aantal personen bestaan en over alles beschikken, wat tot het openbare leven voorbereidt, om zich juist rekenschap te geven van de eischen, die het gemeenschapsleven meebrengt, van de steeds wisselende behoeften der maatschappij, zoo is dit bijna onmogelijk voor individuen, die er aan gewend zijn om enkel en alleen van de openbare macht de bescherming hunner gewichtigste belangen af te wachten. Daarbij wordt de kracht, die er van de kiesvereenigingen uitgaat, licht gebroken door de slimheid van diegenen, die behendig genoeg zijn om door allerlei vleierijen en beloften de goede trouw te misbruiken ten eigen voordeel en in de verste verte niet van plan zijn het algemeen belang te dienen. 't Is duidelijk, dat dit een oorzaak is van steeds grootere zwakheid van af het oogenblik, dat het gebrek aan voorbereiding der velen verandert in voortdurende en volledige slaafsche onderworpenheid van weinigen, die noodzakerlijkerwijze hiermee eindigen, dat zij enkel de vertegenwoordigers worden der klasse die het geld in handen heeft, in wie de macht gecentraliseerd wordt. Vandaar dat logisch en natuurlijk wantrouwen, dat er bij de kiezers bestaat tegenover de gekozenen, een wantrouwen, dat bij de verkiezingen bedekt wordt door nieuwe beloften en door het uitdeelen van geld.

Daaruit vloeit een volledige en algeheele slaafsche onderworpenheid voort van een groote menigte vrije burgers, die hun stem geven aan dengene, die er het meeste voor biedt, zonder zich te bekommeren om de overtuigingen, de precedenten of de politieke richting van dengene, die in hun naam zal spreken, die hun wil zal uitvoeren. Men kan begrijpen, hoe dit, wat zelf een gevolg is van moreele verlaging, op zijn beurt de oorzaak wordt van nieuw verval, en meewerkt tot het verminderen, ja zelfs tot het wegnemen van alle vertrouwen in een verandering of verbetering langs een anderen weg, dan dien van geweld, en hoe daardoor

---

[1]) Onverklaarbaar is zeker, dat de zoo talrijke klasse dergenen, die werkzaam zijn bij het laden en lossen in de havens, en van allen, die werkzaam zijn bij het vervoer over zee, uitgesloten is. Dit is des te vreemder, daar er in de wet wel gezorgd is voor degenen, die werkzaam zijn bij het vervoer op meren en rivieren. In Februari 1901 werd op het congres der Società di Previdenza, te Sampierdarena gehouden onder voorzitterschap van CHIESA, hierop de aandacht gevestigd, waarop CHIESA een wetswoorstel indiende tot aanvulling van de wet van 1898.

meer en meer de overtuiging zich gaat vestigen, dat het eenige middel om te besturen en te heerschen de rijkdom is. Zoo schijnt volgens de opmerking van LORIA, het feit, dat de macht altijd in handen is der bezittende klasse, een wet, waaraan niet te ontkomen is, waaruit als noodzakelijke gevolgtrekking voortvloeit, dat de rijken altijd vooruitgaan en steeds rijker worden, terwijl de armen steeds armer worden. (De ervaring weerspreekt dit echter).

10. *Isolement van den arbeider tegenover den Staat en de kapitalistische klasse.*

De uitbreiding van het stemrecht is dus niet in staat om de overgroote macht der bureaucratie er onder te houden, werkt niet mee om het bewustzijn der zwakkere klassen te verhoogen en is evenmin in haar handen een werktuig om een billijke vertegenwoordiging van haar belangen te verkrijgen, doch brengt haar integendeel in steeds diepere slaafsche onderworpenheid. Maar wat blijft er in onze tegenwoordige maatschappij dan wel over ter bescherming van de rechten dier klasse?

Welke nog bestaande instelling uit vroegere tijden, welke nieuwe instelling, in plaats van de oudere getreden, neemt op zich voor haar te zorgen? En toch staan tegenover het overwicht van het kapitaal, dat in alle openbaringen van het gemeenschapsleven zijn macht openbaart, tegenover de buitengewone organisaties van industrie, handel en bankwezen, die elkaar steunen en aanvullen, maar toch slechts een enkelen stand vertegenwoordigen, andere standen, andere klassen, van welke zich soms een of ander individu door talent, werkzaamheid of gelukkige omstandigheden kan losmaken, maar die toch altijd allertalrijkst blijven, en de groote basis vormen van het prachtvolle gebouw, naar welks top sommigen met bewondering, de meesten met nijd opzien. Tegenover de bezitters van het kapitaal staan de legers der loontrekkenden, die leven van den eenen dag in den anderen, onzeker van de toekomst, daar zij van alle hulpbronnen beroofd zijn, daar hun zelfs de kennis ontbreekt om nieuwe wegen aan te wijzen, om een ruimeren horizon te toonen, om plannen en voorstellen te vormen, waardoor zij in beteren toestand geraken.

Isolement, dat is het juiste woord, isolement, zoo volledig, als het maar kan, dat is de toestand, waarin de arbeidende klasse zich bevindt, sinds het corporatieve systeem is afgeschaft, en in het moreel, staatkundig en economisch leven het moderne kapitalisme regeert, sinds de wetgeving, onder den invloed van het Romeinsch Recht, op de maatschappij een cachet van individualisme heeft gedrukt, sinds de opvatting der maatschappij als organisch geheel verloren is gegaan, en daarvoor een atomistische opvatting weer in de plaats is getreden. Een eeuw lang zijn er, los en gescheiden van elkander, menschen geweest, die in naam alle rechten bezaten, maar feitelijk onmachtig waren om ook maar eenigermate de verworven rechten te doen gelden. Zij hebben de illusies gehad, en de verleiding ondergaan van de veranderde levensomstandigheden, maar voor de keuze gesteld of zij zich aan onrechtvaardige overeenkomsten wilden onderwerpen en nadeelige voorwaarden wilden aanvaarden, dan wel zich het werk geweigerd wilden zien, moesten zij het afleggen tegenover de concurrentie van het groote aanbod van werkkrachten, een gevolg van de zoo snelle toename der bevolking. Toen begrepen zij, welke bescherming zij behoefden en welke hulp zij noodig hadden, welke instellingen in de tegenwoordige maatschappij ontbraken tot steun van diegenen, die wel door arbeid hunner handen, maar toch met bewuste ontwikkeling hunner activiteit meewerken aan den menschelijken vooruitgang.

In andere landen is er reeds veel gedaan om door sociale wetgeving den werkman uit zijn isolement te trekken, zelfs in die landen, waar men, als in België, eerst laat dien weg is opgegaan. Van Italië kan dit echter niet gezegd worden. De wetten, die daar gemaakt zijn tot steun der arbeiders zijn daar gebrekkig en onvoldoende. Daar ontbreken de organen om het noodige materiaal tot voorbereiding te verkrijgen; daar ontbreken informatiebureau's, bureau's van statistiek, commissies van toezicht, enz. Vooral ontbreekt daar de overtuiging, dat men voor een sociale wetgeving moet werken als plicht van rechtvaardigheid, en dat alle klassen der maatschappij, en ook handel en nijverheid, er voordeel uit trekken.

Een vergelijking der wetgeving in Engeland en de Vereenigde Staten met die in Italië is daarom voor dit land allerongunstigst, al steekt er dit voordeel in, dat het Italië op zijn hoede kan doen zijn voor fouten en ontgoochelingen. v. H.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

BESTRIJDING VAN DEN WOEKER.

Zooals bekend, hebben eenige mannen ingezien, dat ter bestrijding van den woeker, het werken van afzonderlijke personen niet voldoende was, want niettegenstaande de meest krasse afkeuring bleef de woekerplant, haar natuur getrouw, voortwoekeren en uitzuigen, wat zij omgroeide.

Het middel om doelmatiger te strijden, lag voor de hand: organisatie, d. w. z. de krachten van velen vereenigd tot één, onder één doelbewuste, practische, zaakkundige leiding.

Zóó ontstond te 's-Gravenhage de «Nationale Vereeniging tot Bestrijding van den woeker,» die 2 Maart 1907 Koninklijk werd goedgekeurd.

't Doel dezer vereeniging is in haar statuten aldus omschreven:

«De vereeniging stelt zich ten doel door alle wettige middelen den woeker in elken vorm te bestrijden en het krediet der behoeftigen op betere wijze te regelen.»

Zoo men ziet, is het doel dus tweeërlei.

Vooreerst bestrijding van den woeker.

Vervolgens voorkoming van den woeker.

Men heeft, o. i. zeer terecht, ingezien, dat bestrijding alléén niets zou uitwerken, want de woeker kàn bestaan door ongelukkige sociale toestanden. Niemand gaat voor zijn genoegen naar den woekraar. Wilde men vruchtbaar werken, dan moest er iets gevonden worden, dat den woeker het terrein betwistte. Dat iets is: betere regeling van het krediet van behoeftigen.

Hoe zal de vereeniging nu trachten haar doel te bereiken?

Daaromtrent zeggen de statuten:

a. door het verbreiden van kennis omtrent den omvang en de gevolgen van den woeker in het volksleven en van de juiste beteekenis der voorwaarden, waaronder krediet wordt verleend;

b. door het in het leven roepen van kredietinstellingen ten behoeve der mingegoeden en door bij openbare besturen en philantropische instellingen aan te dringen, zoowel op het oprichten van dergelijke kredietinstellingen als op het zoo doelmatig mogelijk inrichten van bestaande;

c. door propaganda te maken voor wettelijke bepalingen ten einde het kwaad van den woeker te beteugelen; aan de werking van dergelijke bepalingen voortdurend hare aandacht te schenken en deze krachtig te steunen.

Men ziet dus, dat het programma der Vereeniging zeer uitgebreid is.

Dat voor het uitwerken van zulk een program veler hulp noodig is, behoeft geen betoog.

Vooreerst finantieele hulp door toetreding tot het lidmaatschap der Vereeniging, voor particulieren à f 1.— per jaar, voor vereenigingen (1—100) (101—1000) (boven 1000) f 1.— f 2.— of f 3,—. Voor andere lichamen f 2.—. Bovendien kan men de Vereeniging als begunstiger steunen door minstens f 2.50 per jaar.

Maar ook kan die hulp bestaan in het geven van inlichtingen

aan het Bestuur (voorz. Mr. Joh. J. Belinfante, den Haag, Sec. J. M. Maury, 121 Groot-Hertoginnelaan, den Haag).

Ieder, die in zijn omgeving menschen weet, die reeds slachtoffers zijn van den woeker, — d. w. z. passieve slachtoffers, — of het bijna zijn geworden, die zoo'n woekerplant zelve kent, hij lichte het Bestuur in. Alleen kennis van de vijand maakt bestrijding mogelijk.

Ten krachtigste sporen we iedereen, zoowel personen als Vereenigingen aan, zich op te geven voor het Lidmaatschap of als begunstiger, want het plan dat de Vereeniging ontvouwd heeft, verdient aller sympathie en aller steun.

Mocht men door deze uiteenzetting, nog niet overtuigd zijn, men vraagt bij de secretaris aan No. 1 van het Blaadje *Weg met den Woeker*, dat zal u meedeelen door een practisch voorbeeld, wat en hoe uitgestrekt de woeker is. Velen weten 't zoo niet. En ze verbazen er zich over, als ze in de advertenties geld zien aangeboden. Hoe is 't mogelijk, zeggen ze, dat die menschen hun geld zóó maar weggooien. Daarvan komt toch niets terug.

Ja, 't komt wèl terug, want zonder voldoende zekerheid geeft men 't geld niet. Men geeft 't zoogenaamd tegen 6 pCt., maar die rente wordt van te voren reeds afgehouden, ook, al wordt de schuld in termijnen afbetaald, zoodat het pCt. ontzaglijk rijst, wel tot 40 pCt. 's jaars. Daarbij komt dan nog f 2.50 voor informatie, 2½ pCt. afsluitpremie, zoodat de leener een ontzaglijke som kwijt is en de woekeraar een enorme winst heeft, want 't pas teruggeven geld moet weer anderen »gelukkig" maken.

Dit overkomt nu wel juist niet de allerbehoeftigsten, waarvoor de vereeniging wil optreden, maar zeker is 't wenschen, dat de Vereeniging ook omtrent zùlke credietbanken haar zorg uitstrekt.

Onze aansporing om lid te worden, doen we met te méér aandrang, omdat nog zoo weinig vereenigingen, althans zoo weinig Katholieke, dit werk in *dezen* vorm hebben gesteund

En die Vereeniging verdient het toch zoo ten volle, want ze heeft haar ontstaan te danken aan het medelijden van mannen, die een diepen blik hadden geslagen in de ellende, onder het volk veroorzaakt door den woeker. Zij hebben gezien, dat de woeker niet alleen grijpt naar geld, maar ook zijn vuile kromvingers uitstrekt naar de eer en de onschuld van den arme.

R.

WETSONTWERPEN OP DE HUISINDUSTRIE.

Bij het Oostenrijksche parlement is een wetsontwerp aanhangig tot »regeling der arbeidsverhouding bij het thuiswerk voor de kleeder-, linnengoed- en schoenindustrie." Deze takken van huisarbeid zijn genomen als de voornaamste; later komen — als men meer ervaring heeft — ook andere aan de beurt.

De aansprakelijke persoon — hij zij industrieel of koopman — noemt het wetsontwerp »Hoofdondernemer." De regeling is gebaseerd op het registreeren der tusschenpersonen »Stückmeister" en thuiswerkers, voor welk registreeren de rechtstreeksche werkgever moet zorgen. De thuiswerkers krijgen loonboeken, de »stückmeister" leveringsboeken, waarin zij de noodige aanteekeningen moeten maken, opdat kunne blijken in hoeverre hun toestand overeenkomt met de »Arbeitsordnung." De vakvereenigingen krijgen medezeggenschap over te sluiten collectieve arbeids-contracten. Verboden wordt de huisarbeid voor personen beneden 18 jaar, terwijl kinderen beneden 12 jaar er ook op geen enkele wijze bij behulpzaam mogen zijn. De arbeidsinspectie erlangt uitgebreide bevoegdheden. Ook wordt voor de thuiswerkers verzekeringsplicht ingevoerd, maar bij gebrek aan ervaring is het ontwerp in dit opzicht nog zeer vaag.

Ook aan de Duitsche »Gewerbeordnung", die herzien wordt, worden scherper bepalingen betreffende den huisarbeid toegevoegd. Zij hebben betrekking op werkplaatsen waar: 1° de werkgever uitsluitend gezinsleden bezig houdt; 2° een of meer personen arbeiden, zonder rechtstreeks in dienst van een werkgever te zijn. Als werkplaatsen gelden ook woon-, slaap- en kookvertrekken benevens schuren, waarin, arbeid verricht wordt. Voor bepaalde bedrijven kan de Bondsraad voorschrijven, dat loontabellen moeten worden opgehangen in de vertrekken, waar arbeid aan thuiswerkers wordt afgegeven of door hen wordt afgnhaald. Voor bedrijven, waaraan bijzonder gevaar voor leven of gezondheid verbonden is, kan de Bondsraad beschermingsmaatregelen voorschrijven; vooral thuiswerkers beneden 18 jaar moeten daarbij beschermd worden. Bij den huisarbeid voor voedings- en gezondheidsmiddelen moet het bedrijf zoo geregeld zijn, dat gevaar voor de openbare volksgezondheid buitengesloten is. Huisarbeid, waaraan belangrijk gevaar voor leven, gezondheid en *zedelijkheid* van arbeiders en consumenten verbonden is, kan verboden worden. Verantwoordelijk voor de naleving der voorschriften zijn de *werkgevers*. De verplichting van aangifte en registreering wordt opgelegd. Met het toezicht op de uitvoering is de arbeids-inspectie belast, terwijl verscherpingen der strafbepalingen worden voorgesteld.

Men ziet: in 't buitenland is men weer druk in de weer ons modellen van wetgeving te leveren. En de practische ervaring krijgen we er dan later ook nog bij.

O.

KORTE BERICHTEN.

Loonbeschermende belasting. — De Australische Minister van Financiën heeft een wetsontwerp ingediend, dat alle door inkomende rechten beschermde artikelen wil onderwerpen aan een belasting ten bedrage van de helft der grensbelasting, tenzij de fabrikant kan aantoonen, dat hij laat werken voor het door een looncommissie (»Board of Excise") te bepalen minimum-loon. In dit geval wordt hij van de belasting vrijgesteld. Bedoelde commissie treedt op in gevallen van strijd over de hoogte van het loon. Zij bestaat uit drie leden, heeft het recht zich deskundigen toe te voegen, de koopmansboeken na te zien, getuigenis te hooren en dezen wettelijk te beschermen als wat zij verklaarden nadeelige gevolgen voor hen heeft.

't Is wel een nieuw denkbeeld: arbeidsbescherming door belasting. Ontduikingen van het minimum-loon zullen, gaat het plannetje door, wel niet veel voorkomen, want de belasting, toch al niet bemind, draagt dan bovendien het karakter van een publieke aanklacht.

Gemeentewerklieden. — Wie 5 jaar als arbeider in dienst is der stad Thorn krijgt, ingevolge raadsbesluit, een spaarkaspremie van 50 Mark, na 10 jaar een van 100 Mark, een stuk land voor tuin, een jaarlijksch verlof van 4 tot 6 dagen en uitkeering bij overlijden. Deze bedraagt voor de nabestaanden 5 pCt. van het jaarloon der overledenen.

't Is daar een dorado! Als er maar geen addertje schuilt onder dat hooge gras, in den vorm b. v. van een inperking van het vereenigingsrecht.

O.

Financieele basis voor de verzekering. — In Zwitserland wordt de sociale verzekering finantieel voorbereid. Sinds 1906 bedroeg het hiervoor aangelegde fonds 15 millioen Mark; in de begrooting voor 1908 werden er 4 millioen aan toegevoegd, zoodat aan 't einde van dit jaar, dank zij ook de rente, ongeveer 21 à 22 millioen voor de zieken- en ongevallenverzekering beschikbaar zal zijn.

't Is wel een goede manier van doen zoo, maar beter is toch wat voort te maken met de regeling zelf.

Laten wij, Nederlanders, echter maar zwijgen.....

Landbouwongevallenverzekering. — In Frankrijk is deze ook aan de orde, mede in den vorm eener aanvulling van de bestaande ongevallenwet. Reeds sinds November 1906 is een wetsontwerp bij de Kamer aanhangig, dat sindsdien in handen eener commissie is gesteld, die eerst nog wel eens een enquête wenscht ingesteld te zien.

Vlug gaat het daar ook niet.

Stedelijk werkliedenreglement. — Bij referendum werd te Zurich met 16217 tegen 6921 stemmen goedgekeurd de nieuwe arbeidsverordening, welke het loon voor vaklieden in minimum vaststelt op 5.50 Francs per dag, voor niet-vaklieden op 5 francs, terwijl de arbeidsdag 9 uren bedraagt. Na ieder dienstjaar treedt een loonsverhooging in van 60 francs, tot het maximum bereikt is. Na een jaar werkzaamheid moeten de werklieden voor vast aangesteld worden.

Waardevermeerdering. — Terwijl per slot van rekening te Berlijn de invoering van een »Wertswachsteuer" duikelde omdat vooren tegenstanders het maar niet eens konden worden, heeft de gemeenteraad van Potsdam tot invoering besloten voor zoover het de grondwaarde betreft. Ieder jaar zal het percentage opnieuw worden vastgesteld. Voor grond, waarop door arbeiders enz. bewoonde huizen staan, behoeft echter slechts 3/4 van den aanslag te worden betaald.

Ontslag bij aangenomen werk. — Het Gewerbegericht te Charlottenburg heeft — in tegenstelling met een Berlijnsche beslissing doch in overeenstemming met andere Gewerbegerichten — beslist, dat een overeenkomst, aldus luidende: »Een opzegtermijn wordt wederzijds niet in acht genomen, maar aangenomen werk moet eerst worden afgemaakt," deze laatste voorwaarde nietig is. Bij dergelijke overeenkomsten moet aan beide zijden het recht gelijk wezen: aangezien nu voor de arbeiders wel de plicht, maar niet het recht was bedongen tot afmaken van aangenomen werk, werd de bepaling nietig verklaard.

Overheid en arbeidsvoorwaarden. — In de Beiersche Kamer van afgevaardigden hebben meerdere leden van het Centrum voorgesteld, Staatswerk slechts aan dusdanige patroons te gunnen, die kunnen aantoonen, «dat zij met hun arbeiders de loon- en arbeidsvoorwaarden door een wederzijdsch verdrag geregeld hebben." Prachtiger prikkel tot het aangaan van collectieve arbeidscontracten is niet wel denkbaar.

In Duitschland wordt bereids op meerdere plaatsen door de overheid aldus gehandeld.

Zoet gefluit. — Op de ijzerfabriek Krämer (St. Ingbert in Westfalen) was onlangs de volgende bekendmaking aangeplakt:

»G e m e e n s c h a p p e l i j k e   a a r d a p p e l - a a n k o o p.

»Gelijk het vorig jaar stelt de directie ook dit jaar voor, een groote partij aardappelen aan te koopen. Ze worden tegen kostenden prijs uitgereikt aan de arbeiders, die niet bij de organisaties zijn aangesloten. Aanmeldingen worden ingewacht, enz."

Brutaler zagen wij nog zelden een wig in de organisatie drijven.

Warenhuizen. — De Duitsche »Warenhuizen" vormen een bond, die de behartiging der sociale belangen van het personeel in handen heeft gesteld eener speciale commissie. Deze heeft een uitvoerig sociaal program gepubliceerd, dat er goed uitziet en waarin we lezen: «We willen door 't voelinghouden met personeelvereenigingen den weg banen tot gemeenschappelijke sociale werkzaamheid."

Goed zoo.

Bond van rechtsbureaux. — Alles vormt in Duitschland terstond een bond. Zoo ook de bureaux voor kosteloozen rechtsbijstand, die daar in verblijdend aantal bloeien. De bond telt als lid al 80 bureaux, meest door gemeenten opgericht, terwijl meerdere in voorbereiding zijn.

't Jaarverslag van dien bond kan een levendig beeld geven van wat er omgaat in arbeidskringen.

Ook een veiligheidsmaatregel. — Na 1 Januari a.s. mag niemand aan boord van Britsche schepen, op de Britsche eilanden of op het vasteland tusschen de Elbe en Brest, worden aangemonsterd, tenzij hij voldoende met het Engelsch bekend is om de hem gegeven bevelen te begrijpen, ten blijke daarvan een onderzoek naar die kennis heeft doorstaan en daarvan aanteekening is gemaakt op het monsterboekje.

Arbeidscontract. — Aan de Afdeelingen en Vakvereenigingen brengt het Centraalbestuur ter kennis, dat het in zijne vergadering van 13 Oct. jl. besloot — met het oog op de binnen korten tijd te verwachten in werking treding van de Wet op het *Arbeidscontract* — eene commissie uit zijn midden te benoemen, welke zich uitsluitend zou belasten met de samenstelling van een Concept-Arbeidscontract ten behoeve der werklieden.

De commissie is thans met haren arbeid gereed, zoodat zeer spoedig de afdeelingen en vakvereenigingen in het bezit er van zullen worden gesteld.

Een en ander is vergezeld van eene toelichting,

NIEUWE BOEKEN.

Ver. »Ziekenzorg" — Rapport van het Bestuur aan Z. E. den Minister van Landbouw, Handel en Nijverheid inzake Ziekteverzekering, voor zoover betreft honoreering van artsen en apothekers. Amsterdam, 31 Maart 1906.

—— Adres met bijbehoorende memorie van toelichting inzake het ontwerp van wet, regelende de wettelijke verplichting van vaste werklieden om zich en hunne gezinnen te verzekeren tegen de geldelijke gevolgen van ziekte en bevalling. Amsterdam, April 1907.

Duyl, Mr. H. L. van — en Mr. Dr. A. Heringa — Litteratuur en rechtspraak betreffende de Ongevallenwet 1901 en de Beroepswet. Vervolg no 1 (Bijgewerkt tot Januari 1907). Haarlem — H. D. Tjeenk Willink & Zn. — 1907. f 1.90

Verein für Socialpolitik.

Bl. 120/1. Verfassung und Verwaltungsorganisation der Städte. Bl. IV. Heft I. Königreich Sachsen. Berichte von Dr. jur. Georg Häpe; Dr. Rudolf Heinze; Leo Ludwig-Wolf und Dr. Johannes Hübschmann; mit Nachtrag zum Aufsatz über Dresden.

Bd. 120/2. — Bd. IV. Heft II. Königreich Württemberg von Dr. E. Springer.

Bd. 121. — Bd. V. Die Schweiz. Berichte von Dr. E. Escher und Prof. Dr. Max Huber; Dr. A. Im Hof; Henry Fazy; Dr. jur. Alphons Baudelier.

Bd. 122. — Bd. VI. Oesterreich. Berichte von Prof. Dr. Ludwig Spiegel; Prof. Dr. Josef Redlich; Dr. Lodwig Vogler; Prof. Dr. C. Horácek; Dr. Oskar Gluth; N. N.: Dr. Bruno Kafka; Dr. Karl Vogel. Leipzig — Duncker u. Humblot — 1905-07.

Favaro, A.. Galileo e l'inquisizione: Documenti del processo Galileiano, essistenti nell'Archivio del S. Uffizio e nell'Archivio segreto Vaticano. *Firenze*, 1907. 4°. 7 l.

Melano, A.. L'arte nell'industria. Vol. I, fasc. 1—6. *Milano*, 1907. 4°. p. 1—144. Con 18 tav. à 2 l.

Conseil Supérieur du travail. (Min. de l'Ind. et du Travail, Belgique). Huitième session, 1906. — Fascicule I. Travail des ouvriers dans les ports. Bruxelles — M. Weissenbruch — 1904/06.

Linderberg, Fernando — Det Sociale Sekretariat & Bibliothek i Femaaret 1900—1904. Köbenhavn — Silkeborg ny Bogtrykkeri — 1905.

—— Beretning om Virksomheden i det sociale Sekretariat og Bibliothek i 1905. Köbenhavn — Silkeborg ny Borgtrykkeri — 1906.

—— Beretning om Virksomhaden i det sociale Sekretariat og Bibliothek i 1906. Silkeborg — Silkeborg ny Bogtrykkeri — 1907

Fortegnelse over Skrifter i det sociale Sekretariat og Bibliothek, 1905. Silkeborg — Silkeborg ny Bogtrykkeri — 1905.

Kaiserliches Statistisches Amt, Abteilung für Arbeiterstatistik. — Protokolle *) über die Verhandlungen des Beirats für Arbeiterstatistik.

Verhandlungen des achtzehnten Evangolisch-sozialen Kongresses, Strassburg i. E., Mai 1907.

Schulze-Gaevernitz, Dr. von — Kultur und Wirtschaft. Die neudeutsche Wirtschaftspolitik im Dienste der neudeutschen Kultur.

Verhandlungen no. 18. — Berichte des Ausschusses über die Ergebnisse der Erhebungen im Fuhrwarksgewerbe, Tl. II; im Fleischergewerbe, Tl. II; in Plätt und Waschanstalten und und Beschlussfassung über die weitere Behandlung der Angelegenheit (Vernehmung von Auskunftspersonen). Idem betreffs der Erhebung im Binnenschiffahrtsgewerbe.

N. V. Drukkerij voorh. H. Berger, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 30 NOVEMBER 1907 No. 48.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Katholieke Vakorganisatie, door J. D. J. AENGENENT, Pr. — Over Coöperatie (naar de lessen door Prof. DR A. POTTIER gegeven in het Leonijnsch Instituut te Rome) door TITUS BRANDSMA, Pr. — Vakorganisatie onder eigen banier. — Uit Tijdschriften; Het collectief arbeidscontract in het wetsontwerp van de Fransche Regeering. — Berichten en Mededeelingen: Hoe een liberaal-sociaal-democratisch verbond ontstaat. — Kindersterfte en drinkwater. — Boekbeoordeeling: In den strijd onzer dagen. — Godsdienstige beschouwingen door F. A. L. SMIT, S. J. — Korte Berichten; Gemeentelijke cursus. — Kinderarbeid. — Drankbestrijding. — Feestbestellingen. — Kinderrechtsverpleging. — Handelsonderwijs. — Wekelijksche rustdag. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

BERICHT.

Over het abonnementsgeld 2e halfjaar 1907 wordt in de eerste helft der maand December bij de binnenlandsche abonné's gedisponeerd.

Met het oog op de a. s. feestdagen verzoeken wij die abonne's, welke met vacantie gaan, ons het abonnementsgeld per postwissel over te zenden vóór *10 Dec.*

H.H. Abonne's in het Buitenland, die zich voor den 7den Jaargang van het Katholiek Sociaal Weekblad, eene geregelde toezending willen verzekeren, worden beleefd verzocht ons het abonnementsgeld zijnde *f* 4.50 voor België,
f 5.30 voor andere landen
vóór 1 Januari 1908 in te zenden.

Abonnementen, waarvoor ons het bedrag niet is overgemaakt, worden als *opgezegd beschouwd.*

De Administratie van het Katholiek Sociaal Weekblad.
St. Jorisstraat G 147. 's-Hertogenbosch.

KATHOLIEKE VAKORGANISATIE.

Twee jaar geleden schreef de redacteur van dit *Weekblad* een artikel, waarin hij als zijn stellige, langoverwogen en onwrikbaar vaststaande overtuiging uitsprak: *in ons land is in de gegeven omstandigheden als regel voor ons de aangewezen vorm:* KATHOLIEKE *vakorganisatie.*

Drie redenen werden aangegeven tot staving van deze overtuiging. Katholieke vakorganisatie is in ons land noodig:

1. als eisch van *gehoorzaamheid.*
2. als eisch van *beginsel.*
3. als eisch van *goede taktiek.*

Wat de twee laatste redenen betreft, daarvoor verwijzen wij naar het vermelde artikel (*K. S. W.* 1905, blz. 337). Noodig echter komt het mij voor, de eerste reden wat meer uit te werken. In enkele vakbladen las ik vooral in den laatsten tijd zulke vreemde meeningen, dat men er zich ten zeerste over verbaast, die door Katholieken te zien verdedigd. Het waren er maar enkele; doch dat is reeds treurig genoeg, vooral als men daarbij weet, dat die vakbladen door velen gelezen worden en vrij wat invloed uitoefenen.

De eenige reden ter verklaring, die ik vinden kan, is deze: dat in de hoofden van de redacteurs dier bedoelde bladen waarschijnlijk onbewust verkeerde begrippen zich hebben vastgezet aangaande *de verhouding van het kerkelijk gezag tot de tijdelijke dingen.* En die verkeerde begrippen *moeten* eruit! Want eerst dan, wanneer allen eendrachtig zich organiseeren volgens den wensch van het Doorluchtig Episcopaat, kan er van een bloeiende vakactie sprake zijn. Anders verbrokkeling en noodlottige broedertwist.

De eerste maal, dat de Bisschoppen van Nederland zich voor katholieke vakorganisatie uitspraken, was in 1903 op het R. K. Vakcongres, dat 20 en 21 September te Utrecht werd gehouden. Mgr. de Aartsbisschop, die daar door den voorzitter werd begroet, »niet als Aartsbisschop van Utrecht, maar ook als vertegenwoordiger van het Doorluchtig Episcopaat, dat aan het Congres zijn zegen had geschonken," sprak deze woorden:

»Het is soms wenschelijk en noodig, dat ter bereiking »van de een of andere zaak samenwerking met anders»gezinden verkregen wordt. Maar als Katholieke vereeni»gingen mogelijk zijn, moet men geen christelijke vereenigingen »oprichten."

Drie jaar later, 7 Juli 1906, bevatte *De Tijd* de navolgende verklaring van het Doorluchtig Episcopaat:

»Meermalen werd in den laatsten tijd èn in Katholieke »bladen èn in brochares geschreven over de vraag of het »al dan niet ook voor Nederland wenschelijk zou zijn, niet »Katholieke maar christelijke vakvereenigingen op te richten, »resp. de bestaande Katholieke veereenigingen in christelijke »te hervormen; en het is gebleken, dat voor laatstgenoemde »propaganda wordt gemaakt onder de Katholieken van »Nederland.

»Hiertegen hebben de Bisschoppen van Nederland ge»meend openlijk te moeten optreden — gelijk zij doen bij »dezen — met de verklaring, dat het hun ernstig en uit»drukkelijk verlangen is, de hun onderhoorige katholieken »te vereenigen en vereenigd te houden in katholieke organi»satiën; omdat van den eenen kant alleen in deze de ka-

»*tholieke beginselen tot hun volle recht kunnen komen; en* »*van den anderen kant eene samenwerking met andere ver-* »*eenigingen voor bepaalde, wenschelijk geachte doeleinden,* »*in zoover de katholieke beginselen die toelaten, noch onmo-* »*gelijk gemaakt, noch bemoeilijkt wordt.*"

De voornaamste bezwaren, die door sommigen hiertegen gemaakt zijn, zijn de volgende drie:

1°. De Bisschoppen hebben slechts een *zijdelingsch*, en niet een *rechtstreeksch* gezag over de vakvereenigingen. Dus hebben zij slechts een zijdelingsche, en niet een rechtstreeksche leiding daarover uit te oefenen; en behoeven de katholieken niet een rechtstreeksche gehoorzaamheid te betoonen.

Deze redeneering lijdt aan jammerlijke begripsverwarring; of liever zij is er geen, tengevolge van de onzuiverheid der begrippen.

Waar is, dat de bisschoppen over tijdelijke aangelegenheden slechts een zijdelingsch gezag bezitten. De Kerk is een geestelijke maatschappij. Haar Goddelijke stichter heeft dus aan de machthebbers in Zijn Kerk alleen over geestelijke zaken rechtstreeksche of directe macht (potestas directa) gegeven. Maar vallen nu de tijdelijke zaken geheel en al buiten haar rechtsgebied? Neen, het is de algemeene leer der theologanten en canonisten, dat de Kerk ook daarover bevoegdheid heeft. Wel niet direct vallen zij onder haar rechtsmacht; krachtens haar aard en natuur vallen zij er buiten. Maar, zoo dikwijls zij verbonden zijn met een geestelijk belang, vallen zij hierom er onder. Dus om het geestelijke, waaraan zij vastzitten. Niet direct dus, maar indirect of zijdelings. Vakvereenigingen nu [1]) behandelen wel hoofdzakelijk stoffelijke belangen, quaesties van economischen aard. Deze vallen dus uit haar aard niet onder de rechtsmacht der Kerk. Maar geen economische actie is denkbaar zonder de toepassing van een godsdienstig of zedelijk beginsel. Derhalve, zoo redeneeren terecht zelfs degenen, die op dit oogenblik in de verdere conclusies nog niet met ons meegaan, bezit de Kerk krachtens dat verband met godsdienstige beginselen *zijdelings* de bevoegdheid over de vakvereenigingen.

Tot zoover gaan wij accoord. Doch nu komt de conclusie: derhalve hebben de Bisschoppen niet meer dan een *zijdelingsche* LEIDING en behoeven wij niet *rechtstreeks* te gehoorzamen.

Ziedaar de begripsverwarring.

Gezag en *leiding* is niet hetzelfde. Ik kan over een zaak zijdelings *gezag* bezitten en toch krachtens dat zijdelingsche *gezag* rechtstreeksche *leiding* uitoefenen of rechtstreeks *ingrijpen*. De Staat bijv. heeft niet een rechtstreeksch *gezag* over het eigendom van zijn onderdanen. Uit den aard der zaak, dus rechtstreeks of direct, valt mijn eigendom onder mijn eigen macht, die ik van nature daarover bezit. Alleen in zoover mijn particulier bezit in overeenstemming of in botsing kan zijn met het algemeen belang, waarvoor de Staat rechtstreeks te zorgen heeft, heeft de Staat er iets over te zeggen; dus indirect of zijdelingsch gezag, nl. om de zaak (het algemeen belang) waarmee het verband houdt.

[1]) Wij spreken hier niet over algemeene arbeidersvereenigingen, waar de godsdienstige en moreele ontwikkeling van zelf meer op den voorgrond staat.

Wil dat nu zeggen, dat de Staat niet rechtstreeks mag ingrijpen en dat ik niet rechtstreeks behoef te gehoorzamen? Immers neen. Krachtens die *zijdelingsche macht grijpt hij rechtstreeks in*, m. a. w. oefent hij *rechtstreeksche leiding* uit, als hij mij beveelt zooveel en zooveel belasting te betalen. Dat is niet indirect ingrijpen, maar direct. Krachtens *indirecte* macht grijpt hij *direct* in, als hij een mijner eigendommen ten algemeene nutte onteigent. Zal nu iemand beweren, dat hij in de twee genoemde gevallen slechts een indirecte *leiding* uitoefent? En toch bezit hij maar indirecte *macht*.

Bovendien moet ik in die twee gevallen niet *rechtstreeks gehoorzamen?* Ben ik niet verplicht, de belasting te betalen en de onteigening toe te staan? Niemand, die bezwaar zal maken.

Blijkt dus zonneklaar, dat *macht* en *leiding* niet hetzelfde is, dat dus het kerkelijk gezag indirecte macht over tijdelijke zaken kan bezitten, en toch krachtens die indirecte macht direct kan ingrijpen.

2. In Duitschland keuren de Bisschoppen de christelijke vakorganisatie toch goed; waaruit blijkt, dat de zaak in zich niet ongeoorloofd is. Waarom verbieden het dan onze Bisschoppen?

Vooreerst is de opzet in zijn algemeenheid niet waar. Niet *de* Bisschoppen van Duitschland keuren de christelijke vakorganisatie goed. De Bisschoppen van Pruisen, in 1901 te Fulda vergaderd, vaardigden zelfs een mandement uit, waarin zij eveneens aandrongen op katholieke vakorganisatie.

En de Bisschop van Regensburg, over de juiste beteekenis van dit mandement ondervraagd, heeft daarna in een openlijk stuk verklaard, dat de *Fuldaër Pastorale* wel degelijk bedoelde katholieke organisatie niet alleen van algemeene arbeiders-vereenigingen, maar ook van vakvereenigingen.

Alleen in sommige streken van Duitschland, vooral in de Rijnprovincie, hebben enkele Bisschoppen zich wel eens ten gunste van de »Christliche Gewerkschaften" uitgelaten. Doch daarbij houde men in het oog, dat de bevolking in die streken toch overwegend katholiek is, en ten tweede, dat de historische groei der vakvereenigingen daar anders was dan bij ons. De christelijke vakvereenigingen hadden zich in die streken reeds lang met kracht ontwikkeld, alvorens men eraan dacht, katholieke op te richten.

En ten laatste, al blijkt dus natuurlijk uit het feit, dat sommige Bisschoppen christelijke vakorganisatie niet afkeuren, dat zij in zich niet een ongeoorloofde zaak is, daaruit volgt nog volstrekt niet, dat zij voor ons land geoorloofd is. Een zaak, die in zich niet slecht is, kan in sommige omstandigheden geoorloofd, in andere omstandigheden ongeoorloofd zijn. Over de omstandigheden nu, waarin wij leven, hebben zij te oordeelen, die door God zelf daarvoor zijn aangesteld. Oordeelen zij, die veel meer dan de gewone man de toestanden van ons land kunnen overzien, dat de omstandigheden een in zich niet-ongeoorloofde daad verderfelijk maken, dan is het hun taak, en niet die van de leeken, om daaromtrent te oordeelen en te bevelen. Men redt zich daaruit niet door een beroep op bisschoppen, die in andere om-

standigheden levende iets tolereeren, wat hier verboden wordt. Bovendien, wanneer men blijk wil geven van zijn eerbied voor de bisschoppen, door op hen een beroep te doen, dan dient men allereerst een beroep te doen op die Bisschoppen, aan wie men onderworpen is.

3. De Paus heeft toch in 1904 zijn goedkeuring aan de Christliche Gewerkschaften gegeven, evengoed als aan de Katholische Fachabteilungen in Duitschland.

Hierop moet het antwoord beslist luiden, dat deze bewering valsch is. Immers, wat is het geval?

De *Osservatore Romano* bevatte in 1904 het volgende communiqué:

»In de Duitsche katholieke pers is in de laatste dagen een heftige polemiek ontstaan over de vraag, welke van beide instellingen de voorkeur verdient: die der christelijke of die der katholieke vakvereenigingen.

Daar nu eenigen zich beroepen hadden op het gezag des Pausen, alsof deze de laatste geprezen en aangemoedigd zou hebben in tegenstelling met de eerste, zijn wij gemachtigd te verklaren, dat de Paus zoowel deze als gene prijst en aanmoedigt met gelijke welgezindheid, daar hij zeer goed weet, DAT DE BIJZONDERE BEHOEFTEN DER VERSCHILLENDE BISDOMMEN *in provincies van Duitschland het noodig kunnen maken, aan de christelijke vakvereenigingen de voorkeur te geven boven de katholieke vakvereenigingen.*"

Wanneer men dit stuk oppervlakkig leest, zou men in de meening kunnen geraken, dat de Paus absoluut geen voorkeur heeft voor katholieke vakorganisatie.

Hierop antwoorden wij drieërlei:

Vooreerst, dit communiqué is alleen bedoeld voor Duitschland. Waarlijk te heftig was de strijd, die daar gestreden werd door de voormannen der katholieke vakorganisatie tegen de christliche Gewerkschaften, die toch door enkele bisschoppen in sommige streken getolereerd werd. Om daaraan een einde te maken, liet de Paus dit stuk uitvaardigen.

Ten tweede, ook al aanvaarden wij dit stuk als een leiddraad voor de vakorganisatie in andere landen, dan volgt daaruit volstrekt niet, dat men naar verkiezing christelijke of katholieke organisaties mag oprichten. Meermalen immers heeft LEO XIII en nog veel sterker PIUS X verklaard, dat hij iedere sociale actie afkeurde, die niet stond onder de leiding der Bisschoppen. Liever in het geheel geen sociale actie, aldus PIUS X op verschillende audiënties, dan eene, die niet de goedkeuring van den Bisschop van het diocees wegdraagt. Christelijke vakorganisatie is dus te verwerpen, als de diocesaan bisschop die niet wil.

En ten derde, zelfs in dit communiqué spreekt de Paus deze meening opnieuw uit. Ik heb met opzet enkele woorden onderstreept. De Paus keurt christelijke en katholieke vakorganisatie beide goed. Waarom? »Omdat hij weet, *dat de bijzondere behoeften der verschillende diocesen*" een verschillende regeling kunnen wenschelijk maken. Welnu, uit deze woorden blijkt opnieuw, dat hij christelijke vakorganisatie alleen dan billijkt, wanneer de Bisschoppen van enkele diocesen die goedkeuren. Dezen immers alleen hebben te oordeelen over »*de bijzondere behoeften van verschillende diocesen,*" omdat zij alleen daarvoor door God zelf zijn aangesteld.[1])

Overweegt men dus de woorden van het communiqué met aandacht, dan blijkt daaruit, hoe hoogst oppervlakkig het is, dat ook in ons land dit stuk ten gunste der christelijke vakorganisatie is aangevoerd.

* * *

Moge de gewenschte eenheid op het gebied van vakorgonisatie spoedig onder alle Katholieken een feit zijn! Ook hier geldt het woord der H. Schrift: »Vir obediens loquetur victoriam. Alleen de gehoorzame zal gewagen van zegepraal."

J. D. J. AENGENENT, Pr.

Warmond.

1) Paus PIUS X verklaarde in een particuliere audiëntie aan Dr. NOUWENS, dat dit beslist zijne bedoeling was.

OVER COOPERATIE. (naar de lessen door Prof. DR. A. POTTIER gegeven in het Leonijnsch Instituut te Rome.)

In het kort wordt hier in eenige artikelen weergegeven, wat de bekende Belgische Socioloog als Professor in de Sociale Wetenschappen aan het Leonijnsch Instituut te Rome gedurende dit jaar over de verschillende vormen en toepassingen der Coöperatie heeft voorgedragen. Waarschijnlijk verschijnt van de hand van Prof. POTTIER binnenkort een meer uitvoerig geschrift over hetzelfde onderwerp waarin meer uitvoerig, dan in dit kort verslag kan worden gedaan, met meer historische en statistische gegevens dit interressante maar moeilijk onderwerp wordt behandeld. Hoewel we hier dus het voornaamste over Coöperatie van de lessen van Prof. POTTIER weergeven ten nutte van hen, voor wie diens boek reeds om de taal alleen gesloten zal blijven, raden we allen aan zich niet met dit besnoeid en kort verslag tevreden te stellen. Vele bijzonderheden en cijfers, welke hier onvermeld moeten blijven, zullen voor hen nieuw licht werpen op dit duistere vraagstuk, dat vooral in dezen tijd niet genoeg bestudeerd kan worden. Hun, die de brochure van POTTIER over Coöperatie bij Futura uitgegeven, gelezen hebben, zullen deze artikelen onnoodige herhaling schijnen. Daar echter de behandeling verschillend is, is dit in betrekkelijk geringe mate het geval.

I. *Recht en nut van verbruikscoöperatie.*

Coöperatie in het algemeen is de verbinding van meerdere op zich zelf staande krachten om ze in vereeniging en samenwerking sterker te maken en beter haar doel te doen bereiken; verbruikscoöperatie is derhalve de vereeniging van degenen, welke goederen verbruiken of koopen met het doel aldus vereenigd deze beter of goedkooper te verkrijgen. Zij gaan daarbij de vele middelaars tusschen den voortbrenger en den verbruiker voorbij en trachten voor zichzelve de winst te hebben, welke anders den tusschenhandel ten deel valt.

In zich moet dat streven, zeker van stoffelijk standpunt beschouwd, een vooruitgang heeten wijl het nuttelooze raderen uit het maatschappelijk raderwerk wegneemt en vele nuttelooze uitgaven van den kant der verbruikers

onnoodig maakt. Dit verminderen van onnutte uitgaven is voor een ieder, die ze te doen heeft, iets goeds, dan echter zeker voor de groote menigte der verbruikers, die, arm en behoeftig, alle niet-strikt-noodzakelijke uitgaven moet vermijden. Het succes der verbruikscoöperatie is dan ook niet het gevolg van een oogenblikkelijke vereenigingszucht, van mode of reclame, maar van het niet te miskennen voordeel, dat er voor de verbruikers uit volgt. Een onderdrukken ervan zal haar des te sterker doen opkomen, omdat zij te natuurlijk en te nuttig is om onderdrukt te worden.

Nu vreest men echter, dat deze groote verbetering eenerzijds in ander opzicht grooter nadeel aan de maatsehappij berokkenen zal, doordat zij namelijk den middenstand tot het proletariaat zou brengen en zou doen verdwijnen. De middenstand is echter niet alleen de stand van hen, die verbruikswaren verkoopen, tot hem behooren ook nog anderen; en nu moge het waar zijn dat de zoogenaamde winkeliersstand een groot deel uitmaakt van den middenstand, niemand zal beweren dat het wenschelijk is, voor den winkeliersstand zelven zoomin als voor de verbruikers, dat iedereen die niets meer kan, winkelier wordt. Door al die door onkundigen gehouden winkeltjes worden de prijzen hoog bij slechte waar, terwijl een gezonde toestand het tegendeel eischt. Dat het door de coöperatie onmogelijk wordt, dat elk die er onder is gekomen, een winkel begint, is haar niet als grief aan te rekenen. En deze zullen toch wel de eerste slachtoffers zijn. De goede winkels zullen echter tengevolge der coöperatie eveneens ten gronde gaan, vreest men, en aldus zullen velen van den middenstand tot het proletariaat vervallen. Dan neemt men echter aan, dat rijken en armen, allen op eens gaan coöpereeren, wat niet het geval zal zijn. Steeds zullen er ontelbaar velen zijn, die zich aan de condities van de coöperatie, neem slechts het contant betalen, niet wenschen te onderwerpen; nog meerdere die er eenvoudig niet toe komen. En dan vervormt zich het maatschappelijk organisme ook niet zoo op eens, doch geleidelijk en langzaam. Zij die van zulke vervormingen te vreezen hebben, hebben tijd genoeg zich ofwel nog tot iets anders te bewegen of anders ten minste door hun kinderen in andere richting werkzaam te doen zijn, den ondergang hunner familie te voorkomen. De Coöperatiebeweging is al tachtig jaar oud en al is zij nu bijna overal doorgedrongen en heeft ze zelfs hier en daar buitengewone afmetingen aangenomen, van ondergang van den middenstand is nog niets te zien geweest, integendeel, het getal der middenstanders is gestegen. Het is echter in het algemeen niet waar, dat de cöoperatie den goeden winkeliersstand doodt. Was de winkeliersstand goed geweest de coöperatie zou waarschijnlijk niet in bloei zijn gekomen; juist doordat deze bedorven was is de coöperatie ontstaan om hem te dwingen goed te zijn of heen te gaan. De tijden zijn veranderd, het verkeer en het vervoer is duizendmaal gemakkelijker geworden in de laatste halve eeuw. Niettemin deed de winkeliersstand alsof niets veranderd was en paste zich niet aan aan de moderne toestanden, ofwel wegens gebrek aan kennis of wegens versnippering van zijn bedrijfskapitaal, totdat eindelijk door energieke personen uit zijn midden of door maatschappijen met een kundigen directeur de winkels kwamen, zooals we die thans zien en bewonderen. Waar de winkeliersstand zelf daartoe niet overging, vereenigden zich de vaak ontevreden verbruikers en door deskundigen voorgelicht gingen zij den onkundigen winkelier voorbij en kochten zonder hem goedkooper en beter dan met hem, soms tot 20 % en 35 %, zoodat het verlichting gaf aan de arme bevolking. Het vonnis, dat op verschillende plaatsen over den winkeliersstand werd uitgesproken, had hijzelf geteekend. Had hij zich tijdig georganiseerd, kapitaal gevormd en zich opgewerkt tot de hoogte waarop hij met de tegenwoordige middelen kan staan, dan had hij zelf beter en onder gunstiger voorwaarde verkocht en had geen coöperatie het spoedig beproefd hem voorbij te gaan of op zij te streven, want onder overigens gelijke omstandigheden zal een privaat persoon beter en nauwkeuriger zijn eigen zaak drijven dan een collectieve administratie. De winkeliersstand heeft dus iets anders te doen dan te klagen, en bescherming te eischen van zichzelven en onderdrukking zijner concurrenten, hij moet zich organiseeren opdat hij geld hebbe, crediet, voorlichting, kortom alle middelen welke hij noodig heeft om zich op te werken tot de hoogte, waarop hij alleen nog leven kan. Het geheim van het succes der verbruikscoöperatie is juist, dat zij nog met het verlagen der prijzen veel beter aan de behoeften der klanten heeft kunnen voldoen, terwijl de winkeliersstand dit verwaarloosde en hoe meer de laatste te kort schoot, hoe weliger de eerste heeft gebloeid en nog bloeit.

Men zou hieruit kunnen besluiten, dat de verbruikscoöperatie geen bestendige toekomst heeft en reeds ten doode is opgeschreven of slechts tijdelijk nuttig is. Echter ten onrechte verondersteld, dat het den winkeliersstand gelukte de verbruikscoöperatie als eigen winkel onnoodig te maken, dan zijn er nog andere omstandigheden, welke haar verwezenlijking en bestaan naast de winkels voor de maatschappij zoo niet van groot nut maken dan toch rechtvaardigen en billijken. Nu reeds zien we dit in verschillende groote steden bewaarheid. Vooreerst is er reeds geen reden voor van economische instellingen van gelijke waarde doch van verschillende aard een bepaalde te veroordeelen en ten ondergang te doemen, doch ten anderen een groote coöperatie eens gesticht kan niet dan met groote schade liquideeren en verder is haar bestaan een waarborg, dat de winkeliersstand niet opnieuw in dezelfde euvelen zal vervallen, welke eens de oprichting der coöperatie noodzakelijk maakten. Vooreerst is echter de winkeliersstand die euvelen nog niet te boven gekomen en is dus de verbruikscoöperatie daarom alleen reeds gerechtvaardigd, zoo niet een dringende eisch, vooral voor die verbruikers, die erop uit moeten zijn voor hun schaarsche penningen zoo goed en zoo goedkoop mogelijk hun dagelijksche benoodigdheden te koopen.

Echter niet slechts van economisch standpunt moeten wij de verbruikscoöperatie beschouwen ook van zedelijk standpunt heeft zij haar nut. De verbruikscoöperatie is een krachtig middel van sociale opvoeding van den werk-

man. Zij schept in hem een zekere mate van eigenwaarde, de werkman beschouwt zich niet langer als proletarier, hij drijft mede een zaak, hij heeft er belang bij, dat zij goed gaat. Bovendien moet hij de voorwaarden er van vervullen, contant betalen enz., hij begint onwillekeurig beter zijn weekgeld te beheeren, vooruit te zien, te sparen. Geleidelijk groeit hij daardoor op tot een tevreden kleine burger, zooals reeds de praktijk het volgens getuigenis der beste sociologen bewezen heeft. De werkman beseft ook daardoor daadwerkelijk het nut en de voordeelen van het vereenigingsleven in het algemeen. De verbruikscoöperatie kan velen vereenigen die overigens onverschillig tegenover het vereenigingsleven staan, door het nut, dat zij er van ondervinden, beginnen deze echter geleidelijk ook andere belangen gemeenschappelijk te behartigen en de grond voor het vereenigingsleven is gelegd. Dit gevolg van de verbruikscoöperatie is ongetwijfeld een niet minder groot voordeel dan het stoffelijke.

Daarbij komt nog dat de verbruikscoöperatie zonder nieuwe offers van den werkman te vorderen de ontwikkeling van het vereenigingsleven mogelijk maakt. Niettegenstaande de werkman in de coöperatie zijn dagelijksche behoefte nog beter en goedkooper bekomt dan zonder haar, stelt zij door haar winsten den werkman in staat de kosten van andere trappen van het vereenigingsleven te dragen. Enkel door lid te zijn van een verbruikscoöperatie heeft hij grootendeels zijn contributie betaald. Het geld in de verbruikscoöperatie gewonnen drijft voor een aanzienlijk deel de sociale beweging. In België trekken de socialisten van de nettowinst hunner verbruikscoöperaties alleen reeds meer dan 100.000 frs. uit voor ondersteuning van hun pers, voor propaganda en steun bij stakingen. De socialisten zelve hebben verklaard, dat hun beweging daar vooral aan de coöperatieven haar ontwikkeling en voortbestaan te danken heeft, wijl deze het vereenigd blijven der leden waarborgen. De verbruikscoöperatie is de eerste trap, welke eens overschreden gemakkelijk leidt tot de hoogere trappen van het vereenigingsleven. Men onderschat de waarde der verbruikscoöperatie, als men meent, dat zij slechts bedoelt stoffelijk voordeel te bereiken, zij kan de grondslag zijn van een sterke sociale beweging en een sterken band, die, wijl zij meteen stoffelijke belangen verbindt, te gemakkelijker de personen in één richting bijeenhoudt. Men moet hierbij echter in het oog houden, wat de Belgische socialist BERTRAND zegt, dat de verbruikscoöperatie in dit opzicht zooveel waarde heeft als de personen die haar leiden. Als nu de katholieken zich niet meester maken van de coöperatie, tenminste van die onder hun geloofsgenooten, en de leiding ervan den socialisten laten, spreekt het vanzelf dat door velen onder ons, door het onbetwistbaar voordeel der verbruikscoöperatie verlokt, zal worden bijgedragen de kracht der socialistische partij te versterken, terwijl wij toch alle krachten moeten inspannen de sociale beweging in christelijke richting te leiden. Het moet trouwens voor ons een schande zijn, dat het vele goede, dat door de verbruikscoöperatie bereikt wordt, niet door ons maar door de socialisten het eerst moet worden nagestreefd. De christelijke liefde eischt, dat wij dit machtig middel tot sociale verbetering, dat niet alleen niet strijdig is met recht en zeden, doch een maatschappelijke vooruitgang en een verlichting van het lot van den arme is, niet verwaarloozen, te minder omdat het ons zoo gemakkelijk verder brengt tot het katholiek vereenigingsleven. Vooral de hoogere standen en meer ontwikkelden, die het groote nut ervan beter inzien, hebben in het steunen en bevorderen der verbruikscoöperatie een geschikt middel, de weldadigheid, welke zij ten opzichte hunner arme medemenschen verplicht zijn, te beoefenen. Wij mogen niet achterblijven bij een werk, dat zoo bij uitstek een werk is van liefde, beslist rechtvaardig is voor de maatschappij, zoowel als voor de groote menigte der verbruikers een vooruitgang moet heeten en op stoffelijk, zoowel als op zedelijk gebied groote voordeelen oplevert.

Rome. TITUS BRANDSMA, pr.

VAKORGANISATIE ONDER EIGEN BANIER.

Onder dezen titel bevatte *De Standaard* een drietal artikelen, welke klaarblijkelijk van Dr. KUYPER — zelf afkomstig zijn.

Hoewel verschillende dagbladen er reeds enkele uittrekkels van gaven, meenen we goed te doen, deze artikelen in hun geheel over te nemen. Er blijkt duidelijk uit, dat Dr. KUYPER bijna geheel staat op het steeds ook door ons verdedigde standpunt. Bovendien is 't goed, deze artikelen voor de toekomst te bewaren.

I.

Een mededeeling uit Rotterdam, dat men daar overging tot oprichting van een Protestantsche Vereeniging van Post- en Telegraafbeambten, en voor deze vereeniging tot devies koos: *Door plicht tot recht,* toont, dat de actie om tot volledige »vakorganisatie onder eigen banier" te geraken, nog steeds doorgaat, en ook onder de lager geplaatste *ambtenaren* veld wint.

De ernstige bedenking, herhaaldelijk tegen zulk een speciale vakorganisatie ingebracht, heeft blijkbaar op belanghebbenden geen vat meer, en we verheugen ons hierin.

Op zichzelf genomen, en buiten de practijk van het leven gerekend, zou ongetwijfeld een vakorganisatie, die alle gegadigden van eenzelfde bedrijf, dienst of betrekking in zich sloot, veel sterker staan. Uit eendracht kon ook hier een hoogere macht opkomen. En mits die hoogere macht, naar eisch van goede beginselen en met de maat der zelfbeheersching, in actie werd gezet, zou men het doel, dat alle vakorganisatie zich voorstelt, te sneller en te beter kunnen bereiken.

Maar die weg *kan* en die weg *mag* niet worden ingeslagen, en zelfs is het plicht, voor zoover men op dien weg reeds zijn schreden gericht had, hoe eer hoe beter er van terug komen. *Federatief* kan men met andere vakorganisaties saamwerken, maar *fusie* is voor het levensbeginsel, waaruit onze Christelijke actie opkomt, de dood.

Het is niet zoo, dat een vakorganisatie *alleen* stoffelijke belangen raakt, en alsof men, uit dien hoofde, van wat geestelijke herkomst of geestelijke overtuiging ook, voor lotsverbetering zonder hinder in één gelid kon optreden.

De ultra's in het radicale kamp treden zelf met de bewering op den voorgrond, dat het stoffelijk van het geestelijk belang niet is af te scheiden, en drijven de leer, dat alle geestelijke ontwikkeling uit de oeconomische beweging opkomt.

De samenhang tusschen ziel en lichaam, tusschen ons geestelijk en stoffelijk bestaan, en dus ook tusschen ons geestelijk en stoffelijk uitgangspunt, is niet te loochenen.

Men spreekt, tot zelfs in de kringen van het onderwijs, gedurig van *krachten,* in plaats van *personen.* »Onderwijskrachten" is zelfs in staatsstukken een gangbare uitdrukking geworden. Dat is de taalverwringing waarop het materialisme ons onthaalt.

Zelfs de slaven oudtijds waren geen bloote machines. Het menschzijn zelf belet dit. Overal waar de mensch optreedt, treedt een eigen

ik op, met een eigen besef en een eigen neiging en een eigen wil en eigen verantwoordelijkheid. Tot op zekere hoogte moet zelfs van 't raspaard en van den rashond gezegd, dat deze hoogere dieren meer zijn dan machines. En hoever het Anarchisme ook afdoolde van de eenig goede paden, waarlangs een volk zich naar hooger gelukstaat voortbeweegt, hierin stond het tegenover de Sociaal-democratie steeds sterk, dat het de vrijheid van het individu tegenover de tyrannie der gemeenschap in bescherming nam.

Het is zoo, er zijn tal van menschen, die, vergeleken bij wat ze zijn moesten, zich tot machines verlagen, eigen besef smoren en eigen wil op nonactiviteit zetten, maar zelfs bij dezulken is dat nog alleen *vergelijkonderwijs* waar. Zelfs bij het kleine kind, en bij de eenvoudige dienstbode, die onze kleinen verzorgt, hebt ge altoos met *den mensch* te doen, en wat den mensch tot mensch maakt, stond en staat altoos lijnrecht tegen het machinebegrip over.

Ook in het bedrijf, in het vak, in allen dienst en in elke betrekking spelen de zedelijke, hoogere ordinantiën een uiterst gewichtige rol. Het is onwaar, het is populaire leugen, zoo men zegt dat het lot en de positie van den loontrekkende uitsluitend door oeconomische wetten wordt beheerscht.

Telkens, als het op actie aankwam, keurde de één in zulk een kring scherp af, wat de ander voor geoorloofd hield en aanprees. Hoogere beginselen raakten gedurig de conscientie, en maakten scheiding tusschen man en man.

In de Middeneeuwen drukte men dien band van het bedrijf aan hoogere beginselen uit door het Gild te verbinden met de Kerk. Dit nu was, hoezeer in zijn oorsprong natuurlijk, toch te *unvermittelt*, gelijk onze naburen zeggen. De band zelf aan het hooge kwam hierdoor wel tot uitdrukking, maar zonder dat het eigenaardig karakter van dien band tot aller besef doordrong.

De zoo noodige verheldering van inzicht kwam ook hier eerst tot stand door het opkomen van een antithese, die keer op keer den werkman voor het dilemma plaatste van wat in zedelijken zin geoorloofd en van wat naar zedelijken maatstaf onverantwoordelijk zou zijn.

Eerst toen het syndicalisme vasten voet kreeg, en zich van radicale zijde tot uitingen liet bewegen, die tot verkrachting der conscientie zouden leiden, begon men in te zien, dat ook in het vraagstuk der vakorganisatie geestelijke elementen een woord hadden mee te spreken.

Zelfs bleef dit niet bij de keuze tusschen de twee eischen van het gestelde dilemma, zoo dikwijls men voor bepaalde quaesties van actie kwam te staan.

Veeleer ontwaarde men al spoedig, hoe in de radicale vakorganisatie zich een geheel eigenaardige levensbeschouwing indrong; hoe er in deze radicale vakorganisatie een bepaalde scherp belijnde geestesrichting begon te heerschen; en hoe hierdoor de radicale vakorganisatie dienst begon te doen als instrument, om op staatkundig en maatschappelijk terrein een geest te dienen, die vlak tegen de Christelijke wereldbeschouwing overstond.

Men bleef in 't minst niet binnen den oeconomischen kring, maar maakte dien kring dienstbaar aan de propaganda van een geestelijke overtuiging, die een gansch andere orde van zaken in het leven wilde roepen, en zoo op het gebied van de religie en van het onderwijs, als op het terrein van de politiek en de ethiek, het bestaande onderstboven wilde keeren, om een *geheel andere geestelijke* zienswijze te doen triomfeeren.

Niet alleen dus, dat wij, van Christelijk standpunt, niet kunnen toegeven, dat de stoffelijke positie van den loontrekkende ooit geheel los kon worden gemaakt van zijn *zedelijke* overtuiging en van zijn *geestelijk* bestaan als *mensch;* maar ook de tegenpartij, onder alle radicale fracties, protesteerde minstens even sterk tegen zulk een ondenkbare en onmogelijke afscheiding van het geestelijke en van het stoffelijke, door in heel haar optreden reeds de syndicale actie voor een ommekeer op politiek en geestelijk terrein te misbruiken.

II.

Het radicale element in de vakorganisatie stelt een stoffelijk doel op den voorgrond, maar bedient zich, om dat doel te naderen, niet van louter stoffelijke, maar meer zelfs nog van geestelijke middelen, en vergoelijkt ten slotte in den anarchist elk middel, zelfs de »propaganda door de daad", d. w. z. door moord.

Alle zedelijke vastigheid wordt losgewoeld, en als stelsel geproclameerd, dat recht en zedelijkheid wisselen met de wisseling der volksovertuiging, zoodat ook de ethische begrippen aan het stuivertjewisselen geraken, en morgen goed heet, wat gisteren nog algemeen als onzedelijk werd afgekeurd.

Het radicalisme voelt steeds dieper, dat een loswrikken van den zedelijken standaard niet denkbaar is, zoolang de religie de conscientie aan Gods wil bindt, en kan daarom niet aflaten van de poging om den band die de conscientie aan Gods wil bindt, los te scheuren.

Zoodoende komt het, om zijn doel te bereiken, vlak tegenover de religieuse en zedelijke overtuiging van elke Christennatie te staan. Internationaal sterkt het zich, om dien nationaal-geestelijken tegenstand te breken. Het verstoort den burgervrede, door op te roepen tot een niets sparenden klassenstrijd. En in het eind wacht het 't opkomen van de morgenster, die den grooten dag der Revolutie zal brengen, die, nadat leger en politie antimilitaristisch zullen verzwakt zijn, heel den Staat en de maatschappij in handen zal leveren van een op buit beluste menigte, onder leiders die hunkeren naar tyrannieke machtsbeschikking.

Hoe wil men nu, dat mannen van Christelijke belijdenis zich bij zulke syndicaten, bij zulke vakorganisaties zullen aansluiten?

Het is zoo, ze konden in zulke organisaties hun protest laten hooren, en hun Christelijke ethische en politieke belijdenis tegen die van het Radicalisme over stellen. Maar wat anders dan spot en hoon zou daarvoor hun deel zijn? En als dan de besluiten tòch doorgingen, zouden zij er dan niet mede voor verantwoordelijk staan?

Men kan in een kring, die tegen onze overtuiging ingaat, blijven, zoo het verschil van overtuiging zich slechts nu en dan, en in afgeleide stellingen openbaart. Maar wie bleef ooit zitten in een gezelschap, dat schier altoos, dat als regel, dat op de hoofdpunten bleek stelselmatig tegen zijn diepste levensovertuiging in te gaan?

Niemand met ongekrenkte hersenen, die 't beweren zal.

Scheiden is hier plicht.

Plicht reeds, om niet door de giftige atmosfeer zelve vergiftigd te worden. Kwade samensprekingen bederven goede zeden. En het aanhooren van de uiteenzetting van onheilige beginselen, die, alsof ze mathematisch vast stonden, keer op keer, met aplomb worden voorgedragen, verzwakt eigen overtuiging en breekt de geloofskracht. Iets wat vooral sterk uitkomt, zoo men in zulk een kring slechts een kleine minderheid vormt.

Velen nu, die dit na bittere ervaring inzagen, trokken zich lijdelijk terug, en veroordeelden, om het misbruik door het Radicalisme van de organisatie gemaakt, elke organisatie als zoodanig. Ze konden zich van een organisatie op den grondslag van hun eigen Christelijke levensovertuiging geen denkbeeld vormen, bleven daarom van verre staan, en lieten de actie uitsluitend aan het Radicalisme over.

Alsof juist hierdoor het kwaad, dat ze veroordeelden, niet bevorderd werd! Zoo toch bleef het Radicalisme meester op het terrein. Zijn actie, zijn optreden, zijn pers gaf het wachtwoord uit. De meesten der besturen werden door deze pers meegesleept. En in het eind kon de *bravoure* zich lucht geven, dat de radicale woordvoerders de eenige en de eigenlijke tribunen van den werkman waren, alsof zij, in en buiten het Parlement, zij alleen en zij als door den geheelen arbeidersstand nageloopen, voor de rechten van den arbeider opkwamen.

In meer dan één land is het dan ook zoo. Zie maar op Italië en Spanje, op Engeland en Amerika. Van een Christelijke sociale actie hoort men in die landen niet dan zeer sporadisch, en van een gewicht in de schaal werpen is voor de Christelijke actie in deze landen geen sprake.

Niet genoeg kan er daarom in geroemd, dat dit ten onzent anders is; dat de Christelijke sociale actie hier te lande zelfs aan de radicale in tijdsorde voorafging; dat ze zich nog steeds uitbreidt; en dat ze in 1903 gebleken is, de radicale actie te kunnen weerstaan.

Toch moet ze voort en verder. Ze is nog lang niet wat ze wezen kon en worden moet, en daarom verheugen we ons in elke nieuwe vakorganisatie, die onder de banier van den Christus optreedt.

De vraag of men daarbij niet *alle* Christelijke elementen in ééne

formatie verbinden kon, is van meet af door de practijk in ontkennenden zin beantwoord. Drie formaties traden feitelijk op. Van den kant van Patrimonium het eerst. Toen van Roomsch-Katholieke zijde. En het laatst onder leiding van Dr. De Visser.

Zoo is het uit 't leven opgekomen, en men zal wel doen in deze beslissing, die uit het leven zelf opkwam, te berusten; mits men niet verzuime onderlinge verstandhouding te zoeken, en naar buiten zooveel doenlijk in gelijke richting werke.

Het terrein is breed en groot genoeg, om aan elk dezer drie formatiën een eigen kring te verzekeren en hoe inniger de overtuiging is, die in elke organisatie de leden saambindt, hoe krachtiger ze werken kan en zal.

Maar dan ga deze vakorganisatie onder eigen banier ook rusteloos en onverdroten door. Dan verhaaste men het oogenblik, waarop ze in volledige ontplooiing van haar kracht tegenover de radicale organisatie positie kan nemen. Dan blijve niemand van verre staan, alsof de organisatie van onze kracht hem niet aanging. Dan spanne men zich vooral in, om op elk terrein zijn inzichten te verdiepen en daardoor te verhelderen. Dan spreke men zich uit, en late men zich hooren. en toone ook de beteekenis en kracht van de pers in te zien. En bovenal streve men dan naar een onderling verband van alle organisatiën, die onze banier omhoog heffen.

Wij staan nog pas aan het begin van de ontwikkeling onzer kracht. Veel meer dan één verdieping heeft ons huis nog niet. En daarom rusteloos voortgebouwd, en met warme sympathie elke nieuwe vakorganisatie begroet, die zich onder de banier van onzen Koning aandient.

Iets wat natuurlijk geldt van *elke* vakorganisatie, zoowel van de zijde der *arbeiders* als van die der *patroons,* die met ons Jezus' Koningschap eeren. *(Slot volgt).*

UIT TIJDSCHRIFTEN.

HET COLLECTIEF ARBEIDSCONTRACT IN HET WETSONTWERP VAN DE FRANSCHE REGEERING.

Onder dezen titel schreef RAOUL JAY, professor in de iuridische faculteit aan de Parijsche universiteit een artikel in de »Soziale Praxis" (van 19 September 1907).

Wij doen hier de vertaling van dit artikel volgen:

De wettelijke regeling van het arbeidscontract (in Duitschland genoemd: »Arbeitstarifvertrag"), houdt tegenwoordig in Frankrijk allen die belangstellen in den voortgang der sociale wetgeving, levendig bezig. Reeds sinds het jaar 1904 hield de »Société d'Etudes Législatives" zich bezig met de bewerking van een voorbereidend ontwerp. [1]) Het wetsontwerp op het arbeidscontract, dat den 2 Juli 1906 door de Fransche regeering aan de kamer van afgevaardigden werd voorgelegd, wijdt een afzonderlijke aideeling, nl. Titel II, artikel 12 tot 21 aan de collectieve contracten, die betrekking hebben op de regeling der arbeidsvoorwaarden. In de Fransche afdeeling van de internationale vereeniging voor wettelijke bescherming der arbeiders, werd deze Titel II tot voorwerp van twee verhandelingen gemaakt. MR. PERRETU behandelde de vraag van rechtskundig standpunt, terwijl de heer FAGNOT zich hiertegenover op economisch standpunt plaatste. Beide uiteenzettingen hebben uitgebreide besprekingen tengevolge gehad. Nagenoeg ter gelijker tijd stond de vraag op het program van de vergadering, die door den Bond van Fransche industrieelen en kooplieden in April 1907 gehouden werd. Ten slotte heeft ook de reeds genoemde commissie van de »Société d'Etudes Législatives" haar eerste ontwerp van 1904 nog eenmaal omgewerkt en nu een eigen wetsontwerp voorgelegd, dat in eenige punten van een absoluut anderen geest bezield is als het regeerings ontwerp. [2])

[1]) Bulletin de la Société d'Etudes Législatives 1904, 465 en 466. Rundstein: die Tarifverträge im französischen Privatrecht. 1905 p. 119.

[2]) Zie het verslag, door MR. COLSON in opdracht van de Commissie uitgebracht. Bulletin de la Société d'Etudes des Législatives, 1907. No. 2.

De samenstellers van het regeeringsontwerp stemmen met de verslaggevers van de Fransche Vereeniging voor wettelijke bescherming van arbeiders en met de »Société d'Etudes Législatives" overeen ten aanzien van de definitie van het begrip »collectief arbeidscontract." Beide groepen zien daarin voornamelijk een van te voren *bij overeenkomst getroffen regeling van de arbeidsvoorwaarden.* De »Société d'Etudes Législatives" heeft de gedachte in den volgenden vorm weergegeven: »De vertegenwoordigers van eene vakvereeniging of van eenige andere organisatie van personen in dienstbetrekking, kunnen met een werkgever of met den vertegenwoordiger eener patroonsvereeniging of met eenige andere organisatie van werkgevers collectieve overeenkomsten sluiten, die bepaalde voorwaarden vaststellen, waaraan de individueele arbeidsovereenkomsten moeten beantwoorden, welke iemand, die bij de collectieve overeenkomst betrokken is, mocht sluiten." [3])

De fransche wetenschap en jurisprudentie hebben sinds lang eenstemmig de geldigheid van dergelijke overeenkomsten erkend, maar de rechtsgeleerden wijken terstond ver van elkaar af, wanneer zij trachten het rechtskarakter der overeenkomst te verklaren. Sommigen zien er een lastgeving in, anderen een beding ten behoeve van een derde of ook een van de zoogenaamde onbenoemde overeenkomsten. [4])

De samenstellers van het regeeringsontwerp behoefden zich in deze theoretische beschouwingen niet te verdiepen. Zij stelden zich tevreden met wettelijke *gevolgen* van het collectief arbeidscontract vast te stellen.

De collectieve overeenkomst kan voor twee soorten van personen verplichtingen medebrengen: ten eerste voor de vakvereeniging, die volgens de wet van 1884 rechtspersoonlijkheid bezit, wanneer namelijk die vakvereeniging de collectieve overeenkomst gesloten heeft; ten tweede voor de natuurlijke personen, voor de arbeiders en werkgevers, die onmiddelijk of door hunne vertewoordigers partij zijn in de collectieve overeenkomst.

Met betrekking tot de vakvereenigingen bepaalt art. 19 van het wetsontwerp op het arbeidscontract: »De verplichtingen, welke ontstaan voor de vakvereenigingen, die het sluiten eener collectieve overeenkomst over arbeidsvoorwaarden bewerkstelligen, worden door de collectieve overeenkomst vastgesteld." Zoo kan dus de vakvereeniging naar gelang van omstandigheden in min of meer ruime mate voor de naleving van de collectieve overeenkomst door hare leden, aansprakelijk zijn, ja zelfs bij overtreding boete betalen, enz. Volgens de opvatting van de »Société des Etudes Legislatives", zijn de vakvereenigingen, die aan de overeenkomst deelnemen, in elk geval »verplicht, niets te ondernemen, wat in staat is om de uitvoering van den inhoud der overeenkomst te belemmeren."

De persoonlijke verplichtingen der arbeiders en werkgevers, die rechtstreeks of door vertegenwoordiging partij zijn in eene collectieve overeenkomst, zijn ook verschillend naar gelang van den inhoud der overeenkomst. Art. 12 van het regeeringsontwerp maakt nauwkeurig een onderscheiding: »de werkgevers kunnen zich verbinden, om de overeenkomst tijdens haren duur toe te passen op bepaalde groepen der arbeidende klassen, of

[3]) Art. 12 van het regeeringsontwerp omschrijft de collectieve overeenkomst op soortgelijke wijze. De bepalingen van art. 13: «De collectieve overeenkomst over de arbeidsvoorwaarden moet schriftelijk worden aangegaan en in het ambstlocaal van het industrieele scheidsgerecht, of, in geval er geen «conseil" aanwezig is, ter griffie van den kantonrechter van de plaats waar zij gesloten is worden neergelegd, op straffe van nietigheid", zijn op voorstel van de «société d'Etudes Législatives" ingevoegd en o. i. terecht, al is het ook overdreven, om eene overeenkomst, die niet in het ambtslocaal of ter griffie gedeponeerd is, terstond nietig te verklaren.

[4]) Zie Raynaud, Le contrat collectif du travail. 1901. blz. 272. v.

slechts op die arbeiders, die rechtstreeks of door hunne vertegenwoordigers deel hadden aan de verhandelingen. De arbeiders kunnen zich verbinden om de bepalingen der overeenkomst hetzij slechts bij de afzonderlijke werkgevers, die onderteekend hebben, na te komen, hetzij bij elke overeenkomst, die gedurende den duur van het collectief contract in een bepaald district met welken werkgever ook, gesloten wordt, van kracht te doen zijn."

Volgens het wetsontwerp moet in ieder collectief contract de tijd worden aangegeven gedurende welken de door de partijen op zich genomen verplichtingen zullen gelden. De overeenkomst mag niet voor langer dan 5 jaren gesloten worden. Wordt de overeenkomst door geene der partijen binnen den overeengekomen tijd of bij gebreke van een zoodanigen tijd vóór den afloop opgezegd, dan duurt zij gedurende een zelfde tijdvak als er verstreken is, voort. Ontbreken er bepalingen omtrent den duur van de geldigheid, dan wordt het collectief contract gedurende een jaar voor partijen verbindend geacht.

In welke mate en onder welke voorwaarden zijn nu de leden van vakvereenigingen, die een collectief contract gesloten hebben, hierdoor verbonden? Over dit punt is een levendige strijd ontbrand, zoowel in de »Société d'Etudes Legislatives" als in de fransche vereeniging voor wettelijke bescherming van arbeiders. Volgens art. 15 van het regeeringsontwerp gelden, indien geene tegenovergestelde bepalingen in de statuten der vakvereeniging of in het collecief contract zelf uitdrukkelijk zijn opgenomen, de verplichtingen uit het collectief contract voor die arbeiders en werkgevers, die op 't oogenblik van het sluiten der overeenkomst leden zijn van de vakvereeniging of van de aan het contract deelnemende vereeniging van personen, of later tot de vereeniging of tot de overeenkomst toetreden.

De uit den tekst der wet afgeleide gevolgtrekkingen hebben besliste tegenstanders gevonden. Op de hoofdvergadering van de Fransche vereeniging voor wettelijke bescherming van arbeiders op 18 Januari 1907, zeide PERREAU: »Wat betreft degenen, die later tot de vakvereenigingen toetreden, schijnt deze gevolgtrekking mij geene moeilijkheden op te leveren. Bij hunne intrede in de vakvereeniging zal het bestaan der collectieve overeenkomst hen zeer zeker bekend zijn; zij moeten de voorschriften kennen en zij erkennen die stilzwijgend door lid te worden van de vakvereeniging. Maar veel moeilijker is de vraag, of de oudere leden der vakvereeniging, die er reeds lid van waren, toen zij de overeenkomst sloot, moeten geacht worden er door gebonden te zijn. In dit opzicht bestaan er zeer ernstige bezwaren tegen de voorgestelde uitlegging. Men mag niet vergeten, dat de tekst der wet aan de besuurders der vereenigingen de bevoegdheid toekent, om de leden, arbeiders of werkgevers, voor een tijd van 5 jaren te binden aan de bepalingen van een contract, die wellicht zeer ongunstig voor hen kunnen zijn. Ten aanzien der arbeiders nu lijkt dit bezwaar praktisch niet onoverkomelijk, van den eenen kant omdat het tegenwoordig moeilijk is, op diegenen, die van plan zijn zich aan de overeenkomst te houden, vat te krijgen, van den anderen kant omdat de vakvereeniging, als vertegenwoordigster der arbeidersbelangen vermoedelijk wel de belangen van geene enkele groep zal verwaarloozen. 't Zou echter toch denkbaar zijn, dat de collectief overeengekomen arbeidsvoorwaarden voor de beste arbeiders ongunstig waren.

»Maar in ieder geval lijkt de voorgestelde uitlegging uiterst bedenkelijk, voorzoover betreft de werkgevers. Een collectief contract, dat gesloten is door het bestuur eener patroonsvereeniging, zou sommige leden dier vereeniging in een positie kunnen brengen, waarin hun om hun ondergang te voorkomen, niets anders overblijft, dan hun bedrijf te staken." [1])

[1]) Publicaties van de fransche vereeniging voor wettelijke bescherming van arbeiders: de arbeidsovereenkomst blz. 33.

Wij kunnen deze vrees niet deelen. Het komt ons bijzonder onwaarschijnlijk voor, dat een industrieel ondernemer, met koopmans-talent en een man van zaken, lid zou worden van eene vereeniging, zonder zich van te voren er van op de hoogte te stellen, onder welke voorwaarden het bestuur der vereeniging hem zou kunnen binden. Hoogstens zou men kunnen verlangen, dat het bestuur der vereeniging slechts dan het recht zou hebben om collectieve overeenkomsten te sluiten, wanneer de statuten het daartoe uitdrukkelijk de bevoegdheid verleenen.

Maar de tegenstanders van art. 13 van het regeeringsontwerp laten het hierbij niet. Eerst hadden zij voorgesteld, dat degenen, die binnen de 14 dagen na het onderteekenen der overeenkomst door de vereeniging hadden te kennen gegeven, dat zij uit die overeenkomst wenschten uit te treden, er ook niet aan zouden gebonden zijn. 't Wil ons voorkomen, dat eene dergelijke bepaling niet slechts een algeheel negeeren van het collectieve arbeidscontract, maar ook van de geheele arbeidersorganisatie zou beteekenen. Tevens zou zij de deur open zetten voor de meest betreurenswaardige ontduikingen van overeenkomsten. Zouden niet bepaalde ondernemers er hun voordeel mede doen en pas op het uiterste tijdstip uittreden uit de vereeniging, om dan hunne door de overeenkomst gebonden vakgenooten oneerlijke concurrentie aan te doen?

De tegenstanders van art. 15 hebben overigens, en, naar het wil voorkomen voor goed, ten minste eenige onmogelijkheden en gevaren erkend, die in hunne eerste voorstellen lagen verscholen; velen beperken zich tegenwoordig derhalve tot den eisch, dat de wet, in plaats van zich tevreden te stellen met de algemeene bevoegdheid, die uit de wet van 1884 of uit de statuten der vereenigingen voortvloeit, het beginsel vaststelle, waaruit dan een algemeen gebonden zijn van de leden der vereenigingen zou voortvloeien: het collectief contract moet gesloten worden krachtens een bijzondere volmacht, die in collectieven vorm, b.v. als gevolg eener stemming, kan verleend worden; daarbij behouden de leden der vereeniging het recht, de verplichtingen van het collectief contract voor zich persoonlijk niet te aanvaarden, en wel door vóór het sluiten der overeenkomst uit de organisatie te treden. [6]) Zou het niet beter zijn om aan de vereenigingen zelf de oplossing dezer vragen over te laten?

De verplichtingen, die uit de collectieve overeenkomst voortvloeien, moeten volgens het regeeringsontwerp in dubbelen vorm wettelijk worden vastgesteld:

Volgens art. 16 moeten de bepalingen van een collectieve overeenkomst, zonder rekening te houden met tegenovergestelde bijzondere bedingen, de voorwaarde der individueele arbeidsovereenkomst regelen, wanneer deze individueele overeenkomst gesloten is tusschen een werkgever en een arbeider, die beide door de collectieve overeenkomst gebonden moeten geacht worden. Daardoor is iedere uitzonderingsbepaling in de individueele overeenkomst nietig, wanneer werkgever en arbeider rechtstreeks of door vertegenwoordiging bij de collectieve overeenkomst betrokken zijn. Deze gevolgtrekking is zeer belangrijk. Zij is noch door de fransche vereeniging voor wettelijke bescherming van arbeiders, noch door de »Société d'Etudes Législatives" bestreden.

Deze gevolgtrekking zou echter niet mogen gemaakt worden, wanneer slechts ééne der partijen in de individueele overeenkomst aan de collectieve overeenkomst onderworpen is. Art. 17 van het regeeringsontwerp bepaalt, dat in dit geval de bepalingen der collectieve overeenkomst slechts bij gebreke van bijzondere bedingen op de individueele overeenkomst toepasselijk zullen zijn. Maar is deze bepaling niet, zelfs met deze beperking, nog over-

[6]) Verslag van PERREAU op de vergadering van den Bond van Fransche industrieelen en kooplieden. Bondsverslagen Maart 1907 blz. 488.

dreven? M. Colson schrijft in de verhandeling, waarin hij de besluiten van de »Société d'Etudes Législatives" uiteenzet: »Hoe kan de werkgever, bij wien zich een arbeider aanbiedt, weten of deze tot de eene of de andere organisatie behoorde, ten tijde dat ergens een collectieve overeenkomst gesloten werd, die den werkgever geheel onbekend gebleven is, ofschoon de contractanten zijn bedrijf mede ingesloten hebben binnen den plaatselijken grens, binnen welken zij zich tot nakoming van bepaalde arbeidsvoorwaarden verplichten?"

In elk geval kunnen zoowel werkgevers als arbeiders, die door een collectieve overeenkomst gebonden zijn, tot schadevergoeding veroordeeld worden, wanneer zij hunne verplichtingen niet nakomen. De vordering tot schadevergoeding kan tegen hen door de wederpartij in de collectieve overeenkomst of door één of meer van de medecontractanten van de eigen partij worden ingesteld (art. 20 § 3). Stel, dat één van meerdere werkgevers, die door eene collectieve overeenkomst tegenover eene groep arbeiders verbonden zijn, de overeengekomen bepalingen niet nakwam, dan kan òf wel die groep arbeiders als tegenpartij een vordering tot schadevergoeding tegen hem instellen, òf één of meer van de werkgevers, die zich tegelijk met hem tegenover de groep arbeiders verbonden hebben. Het belang, dat deze werkgevers hebben bij de naleving van de collectieve overeenkomst door een hunner concurrenten, behoeft geene nadere toelichting.

Welke maatregelen staan nu ten dienste van de vereeniging om de collectieve overeenkomst ten uitvoer te doen brengen? dat is de vraag, die bij de meeste rechterlijke beslissingen, welke in Frankrijk in zake de collectieve arbeidsovereenkomst genomen zijn, ter sprake komt. Ofschoon het nog niet geheel zeker en definitief vaststaat, schijnt toch de fransche rechtspraak er toe over te hellen om aan de vereeniging eene zelfstandige persoonlijke vordering toe te kennen om de nakoming van de collectieve overeenkomst te eischen. Zoo kende in 1892 de handelsrechtbank in het Seine-gebied de vereeniging van Omnibus-beambten te Parijs het recht toe om eene vordering in te stellen tegen de omnibus-maatschappij, om de nakoming van eene tusschen haar en de vereeniging der beambten gesloten collectieve overeenkomst te verkrijgen. In 't jaar 1897 verklaarde de rechtbank te Cholet, dat de Kamers van Arbeid in processen betreffende de naleving van collectieve overeenkomsten op *eigen* naam en niet voor derden de vordering instelden, daar zij handelen in belang van het beroep, dat zij moeten verdedigen en in welks belang zij de collectieve overeenkomst gesloten hebben. En staan niet inderdaad de belangen van het beroep, tot welker verdediging de vakvereeniging gesticht is, op de eerste plaats en onmiddelijk bij het collectief contract op het spel? Hoe zou men mogen toestaan, dat de vereeniging als zoodanig, partij kan zijn in de collectieve overeenkomst, wanneer men haar naderhand de bekwaamheid om zich door middel van proces de nakoming van de collectieve overeenkomst te verzekeren, zoude ontzeggen? Tegen dit standpunt voert men vaak de alleenstaande uitspraak aan, die het hof van cassatie in deze zaak gedaan heeft. Maar naar mijne meening heeft dit oordeel van de civiele kamer van het hof van cassatie van 1 Februari 1893 volstrekt niet deze verre strekking. Het hof van cassatie bevestigde daarin de uitspraak van het gerechtshof te Dijon, dat de vordering van de vakvereeniging slechts afwees op grond dat, volgens de door de rechtbank van Dijon als bewezen aangenomen feiten, *de vereeniging niet zelfstandig voor zich zelf de overeenkomst gesloten, maar slechts de rol van een middelaar gespeeld had.* [1])

Het fransche wetsontwerp matigt zich de oplossing aan van de vraag, die naar onze meening beantwoord wordt door de heerschende rechtswetenschappelijke opvatting. Het laat bovendien toe, dat de vereeniging, onafhandelijk van haar zelfstandig, persoonlijk vorderingsrecht tot nakoming vnn het collectief contract, uit naam van hare leden met hunne toestemming de uit het collectief contract voortvloeiende vorderingen kan instellen. »De vereenigingen", zegt art. 20 van het ontwerp, »die als contracteerende partij bij de collectieve overeenkomst over de arbeidsvoorwaarden zijn opgetreden, kunnen alle vorderingen, die uit deze collectieve overeenkomst voortvloeien, *in haar eigen naam of uit naam harer leden* met hunne toestemming, instellen. Het vorderingsrecht komt haar in het bijzonder toe om de nakoming van de overeenkomst te verkrijgen of om de aanspraak of schadevergoeding ingeval van niet-nakoming zoowel tegen de tegenpartij (afzonderlijke personen of vereenigingen) met wie zij de overeenkomst gesloten hebben, als ook tegen die leden der tegenpartij, welke de in het collectief contract neergelegde voorwaarden niet hebben nagekomen, [1]) te doen gelden."

Al de bepalingen, die wij tot nu toe besproken hebben, hebben alleen betrekking op den invloed van de collectieve overeenkomst op die individueele overeenkomsten, waarbij minstens één der partijen aan de verplichtingen van de collectieve overeenkomst gebonden is.

Art. 18 heeft iets anders op het oog. Het sluit zich aan bij de gedachte van de wetgeving van Genève van 1900 en tracht de regelen der collectieve overeenkomst te verheffen tot algemeen gebruikelijke voorwaarden in het bedrijf voor een district. Art. 18 luidt: »Wanneer er slechts één enkele collectieve overeenkomst voor den bedrijfstak of het district bestaat, en wanneer deze overeenkomst in het ambtslocaal van het industrieel scheidsgerecht of ter griffie van den kantonrechter overeenkomstig de bepalingen van art. 13 is neergelegd, geldt behoudens tegenbewijs het vermoeden, dat de werkgevers en arbeiders tijdens den duur van het collectief contract, de regelen daarvan ook ten aanzien van de tusschen hen gesloten arbeidsovereenkomsten erkennen."

Deze bepaling heeft heftige bestrijding gevonden. De commissie van de »Société d'Etudes Législatives" heeft geweigerd deze bepaling in haar ontwerp op te nemen. De vergadering van den Bond van fransche kooplieden en industrieelen heeft den 20 April 1907 voorgesteld »art. 18 in zijn geheelen omvang te verwerpen" en zij heeft »elke bepaling" geweigerd, »welke de verplichtingen van een tusschen eene vakvereeniging en een industrieel gesloten collectieve overeenkomst uitbreidt tot andere bedrijven in hetzelfde district, zonder toestemming en medeweten van de betrokken personen." [2])

Toch blijf ik van meening, dat juist de grondgedachte van art. 18 de aandacht verdient, al geef ik ook toe, dat de vorm veranderd moet worden en de voorwaarden, onder welke een collectieve overeenkomst als maatstaf van hetgeen in een bedrijf voor een district gebruikelijk is, nauwkeurig omschreven. Voorwaarden dus, die waarborg geven voor het belang, het openlijk erkend zijn, enz. der collectieve overeenkomst.

Dit is in groote trekken de wettelijke regeling, die de Fransche regeering als grondslag van de collectieve overeenkomst wil leggen. Men mag zeer zeker de beteekenis, die eene dergelijke

[1]) Zie Rundstein: De collectieve arbeidsovereenkomsten in het Fransche privaatrecht — blz. 103.

[1]) De door de commissie der »Société d'Etudes Législatives" voorgestelde tekst gaat in dit punt nog verder en staat de vereenigingen toe, de uit de collectieve overeenkomsten voortvloeiende vorderingen uit naam van één harer leden in te stellen, »zonder dat zij zich op een lastgeving van den belanghebbenden behoeft te beroepen, onder voorwaarde slechts dat deze er van verwittigd is en zich er niet tegen verzet heeft."

[2]) Bulletin de la Fédération des Commerçants et Industriels français, Mei 1907. blz. 554.

regeling heeft op de betrekkingen tusschen werkgevers en arbeiders, niet overdrijven. Maar in elk geval zou de opheffing der onzekerheid en van de tegenstrijdige beslissingen in de rechtspraak en de wettelijke erkenning en omschrijving van de bedoelingen der contracteerende partijen, die deze regeling medebrengt, de ontwikkeling der collectieve arbeidsovereenkomst bevorderen, en daarom moest zij met vreugde begroet worden door al degenen, die zich bezighouden met de belangen van de arbeidswereld. T.

BOEKBEOORDEELING.

IN DEN STRIJD ONZER DAGEN. GODSDIENSTIGE BESCHOUWINGEN DOOR F. A. L. SMIT S. J. LEIDEN, G. F. THÉONVILLE.

Meer dan onze voorvaderen zijn wij, kinderen der twintigste eeuw, »bezorgd en bekommerd over vele dingen", en toch, maar één ding is noodzakelijk. En het is juist dat éene noodzakelijke, dat wij bij onze bemoeiingen op sociaal gebied zoo gemakkelijk vergeten, als we niet diep en innig doordrongen zijn van onze Christelijke beginselen. De schrijver van bovenstaand werk heeft dat gevaar gezien en gevoeld, en heeft getracht ons daartegen te wapenen in den strijd onzer dagen. Zijne »godsdienstige beschouwingen" zijn in hooge mate actueel, geheel berekend op de behoeften van onzen tijd.

Vooruitgang door het Christendom, Christelijke levenstaak, Evangelisatie der mannen, Plicht-behartigen, Strijdvaardigheid, Belangloosheid, Arbeidzaamheid, Katholieke actie, Sociale belangen, Eendrachtig streven, — ziedaar eenige titels van hoofdstukken.

In tegenstelling met zoovele godvruchtige boekjes, die, meest vertaald, geen andere godsvereering schijnen te kennen dan die van vrouwen binnenshuis en in de kerk, is dit een werk, frisch en oorspronkelijk, voortgekomen uit een mannelijk gemoed en geschreven voor mannen, die den Christus willen huldigen, dienen en volgen, óók in het openbaar leven, in het woelige en bedrijvige leven onzer hedendaagsche maatschappij. Een werkman kan het begrijpen, zoo eenvoudig is het; een meer ontwikkelde kan het tienmaal herlezen en telkens nieuwe schoonheden ontdekken, zoo rijk is het aan diepe gedachten.

Daar staat in dit boek geen woord te veel, geen woord te weinig; geen zin kunt ge weglaten zonder schade voor het geheel, geen woord er tusschenlasschen, dat niet overtollig zou zijn. Op eder bladzijde vindt ge een of ander, dat treft en bijblijft; iets waaraan ge vroeger nooit hadt gedacht of dat ge, zóó kort en schoon gezegd, nooit ergens anders hadt gevonden. Wat is er meer alledaagsch dan dat we allen op deze wereld veel te lijden hebben. Pater SMIT zegt het zóó; »Ieders leven is een lijdensweg; niemand ontsnapt aan het kruis. Uit eigen gestel en gemoedsaard wast het leed omhoog; van elders wordt het ons opgetast. Pijnen zijn er voor het lichaam, nog hardere voor de ziel. En eer nog de wederwaardigheid treft, brengt reeds het gevaar kwelling van nijpenden angst. (blz. 81.)

En is dit geen gedachte, die bijblijft als ge ze eens aandachtig gelezen hebt: »Diep moet bij de Katholieken het besef zijn, dat het hachelijk staat met de hoogste belangen van het menschdom; dat een geweldige strooming onze maatschappij terugdrijft naar het heidendom. Dit moet ons, indien wij waarlijk onzen heer JESUS en zijne Kerk en de menschen liefhebben, erger ontstellen en verdrieten dan louter persoonlijk leed." (blz. 149.)

Dit is een boek, dat tegelijkertijd opwekt, bemoedigt, waarschuwt, vermaant, onderwijst. Wie gaarne zou willen werken voor de goede zaak, maar meent dat niet te vermogen, zal er uit leeren, dat allen zonder onderscheid kunnen bijdragen tot de overwinning. Wie aan mannen godsdienstige onderrichting moet geven zal er veel uit kunnen putten. Een ieder die zich wijdt aan sociale actie, moet het zich aanschaffen en het met aandacht overwegen, in zijn eigen belang, maar vooral in het belang van de Katholieke Sociale Actie. De prijs is vijftig cent. C. R.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

HOE EEN LIBERAAL-SOCIAAL-DEMOCRATISCH VERBOND ONTSTAAT.

De sociaal-democratische leider van België, VANDERVELDE, heeft eenige maanden geleden in de Kamer den liberalen de veelzeggende woorden toegeroepen: „Vous nous suivrez, ou vous ne serez plus". (Gij zult ons volgen, of anders zult gij er niet meer zijn). Wel hebben vele liberale bladen van België dit trotsche woord van den sociaal-democratischen leider als een fanfaronnade beschouwd, maar toch ligt er in deze woorden een groote waarheid. Wat bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen in België gebeurd is, bewijst dit duidelijk. De liberalen en sociaal-democraten hadden in veel gemeenten een verbond gesloten om de gemeenschappelijken vijand, de christelijke partij, omver te gooien. Hoe de liberalen er toe kwamen om ook hùn vijand de hand te reiken? De *Patriote* lost deze vragen op, doordat zij, uit de acten der loge zelf bewijst, *dat de vrijmetselarij de liberalen er toe gedreven heeft* een verbond te sluiten met de sociaal-democraten om de katholieken te verpletteren. Op een vergadering, die den 28en Februari 1902 te Brussel plaats had, zei de toenmalige grootmeester GUSTAV ROYER:

«Het eerste besluit bedoelt, *dat de vrijmetselaars der verschillende politieke partijen zich bij de verkiezingen vereenigen moeten.*" De broederlijke vrijmetselarij moet allen vrijmetselaars hand in hand doen gaan. Aan den vooravond der verkiezingen streeft de loge naar deze zeer wenschelijke vereeniging niet alleen onder de wetgevers, maar onder alle andere aanvoerders en soldaten van dat groote leger, dat zich dagelijks opoffert om de beginselen der loge de overwinning te bezorgen."

Br.·. MAGNETTI, de spreker op die vergadering las daarop zijn referaat voor, waaraan het volgende ontleend is:

Er bestaat op dit gebied een vrijwillige discipline, een vrijwillige onderwerping, welke dengene eert, die zich dankbaar daarnaar voegt. Als het niet gaat om philosophische overtuigingen, wanneer het integendeel alleen maar de wijze van doen geldt of wel wanneer er meer of minder elastische vormen op het spel staan, dan bestaat de ware discipline daarin, dat men de algemeene wenschen volgt om een gemeenschappelijk, door allen gewenscht doel te verkrijgen. *Dit doel is de omverwerping der Theocratie.* (regeering van God), en het middel is de éénheid, waarnaar zooveel harten wenschen, *de eenheid van alle anticlericalen en vrijmetselaarskrachten.* (Bulletin van het Gr.·. O.·. 5901 p. p. 254, v. v.)

»Laten we dus één zijn," zoo sprak nog op dezelfde vergadering Br.·. GUÉGUER, »om de eerlooze [de Kerk] te bestrijden en te verpletteren. Laten wij de meeningsverschillen vergeten die voor den waren broeder der loge, die met hart en ziel de groote beginselen van zijn orde erkent, maar geringe beteekenis hebben."

De inzichten der vrijmetselarij zijn natuurlijk in Nederland geen andere dan in België. In dit licht wordt menig feit uit onze geschiedenis duidelijk. N.

KINDERSTERFTE EN DRINKWATER.

Het nauwe verband tusschen deze beide zaken is eens nauwkeurig aangetoond in een onlangs verschenen Belgisch werk van den heer CAM. JACQUART. (*La mortalité enfantile en Flandre*, Brussel, A. DEURT.)

Dat er tusschen drinkwater en sterfte in 't algemeen een nauwe betrekking bestaat, het was algemeen bekend. Maar onderzoekingen en statistieken wijzen aan, dat een slechte hoedanigheid van het drinkwater zich het eerst wreekt op de kinderen, die kunstmatig worden gevoed, dus de moedermelk missen.

Hoe komt de schrijver aan zijn conclusie?

Over het geheel is de kindersterfte in België niet normaal; te minder, daar, in het laatste kwart der 19e eeuw, de sterfte voor de bewoners tusschen 4 en 40 jaar, ongeveer met 33 pCt. is afgenomen.

Vooral onder de zeer jonge kinderen — beneden 1 jaar — is de sterfte verschrikkelijk, maar bepaaldelijk in zekere gedeelten des lands. In het arrondissement Oostende bv. bereikt zij 28 op 100 geboorten; te Philippeville slechts 10.

Zij is in 't algemeen hooger in Vlaanderen dan in de Waalsche gewesten. Talrijk zijn er de arrondissementen, waar een vierde gedeelte der zuigelingen ieder jaar bezwijkt. Minstens een vierde gedeelte, want JACQUART noemt menige gemeente op met een hooger percentage. Aldus bv. Meenen, 29; Wulveringhem, 32; Lombartzijde, 36; Westende, 30; Hooglede, 29; Roeselare, 29: Wondelghem, 30.......

Het onder de zuigelingen normale cijfer van de sterfte bij behoorlijke behandeling is 7 à 8 pCt., welke kunnen worden op rekening gesteld van de niet te vermijden kinderziekten.

De Belgische Ardennen zijn niet rijk, alles behalve; en toch stijgt er de kindersterfte niet hooger dan 11 à 12 pCt. Eveneens laten zich arme landen aanwijzen, zooals Ierland, waar zij beneden de 10 pCt. blijft. En, terwijl Vlaanderen zich in dit opzicht zoo ongunstig onderscheidt, laat zich opmerken, dat dit gewest in het opzicht der sterfte onder volwassenen, geen hooger cijfers heeft dan de overige Belgische provinciën.

Er moeten derhalve in dit verschijnsel bijzondere factoren werken.

Uit de bij het aangehaalde boek gevoegde kaartjes blijkt, dat de kindersterfte het hoogst is in het laagste gedeelte van Vlaanderen, nl. in dat gedeelte van het gebied, begrepen tusschen den zeespiegel en een hoogte van 5 meters.

De sociale en economische factoren benevens de onwetendheid des moeders moeten dus, voor dat gedeelte althans, niet heel alleen in aanmerking komen. Er is er ook een van geographischen aard: de lage ligging van den bodem en de slechte hoedanigheid van het drinkwater, welke er het natuurlijk gevolg van is. Zij vormt als het ware een geheel met de streek, die als de duinen er niet waren, door de zee zou worden ingenomen: overal stijgt er de kindersterfte hoog, tusschen 20 à 30 pCt.

Nog in menig ander opzicht is de lage streek verschillend van de hooger gelegen landsgedeelten: is de grond er anders, ook in de lucht- en weersgesteldheid laten zich afwijkingen constateeren en zelfs zeden en levenswijze hebben er eigen vormen.

In het lage, doch vette polderland woont namelijk een bevolking, welke op den vruchtbaren bodem welvarend, niet zelden rijk is geworden. Zij ziet met minachting neer op den bewoner der meer in 't binnenland gelegen streken, die hard moet wroeten op zijn dorren grond; en deze op zijn beurt, gevoelt slechts nijd en haat jegens den man uit de vlakte.

En nu is het juist bij den lager wonende, die er beter aan toe is, en zich ook door grooter ontwikkeling onderscheidt, door gezonder uitzicht mede, dat het groote aantal zuigelingen worden weggemaaid.

De bijzondere oorzaak van het kwaad in deze streek hebben wij te zoeken in het drinkwater: langs geheel onze kuststrook wordt geen bruikbaar drinkwater aangetroffen. Overal is het brak, en dit slechte water, aangewend in de voeding der zeer jonge kinderen, vaak beroofd van de heilzame moedermelk, heeft tot gevolg, dat er zeer velen bezwijken.

Tal van verslagen der provinciale commissies vermelden het feit, dat het onzuivere water van kanalen, vaarten en beken, van stilstaande poelen, gedronken wordt, en dat er bijna al de drinkputten verontreinigd zijn. Kan het anders of vooral bij den zuigeling moet deze misstand nadeelig werken?

De strook langs de kust, en die gedeelten waar vooral in fabrieksarbeid het dagelijksch brood wordt gezocht, zijn dus het meest de prooi van den geesel, waarop door dit boek de aandacht wordt gevestigd.

Dat ook de Regeering inziet, dat de door JACQUART aangetoonde oorzaak de ware is, blijkt wel hieruit, dat door de Regeering een wetsontwerp is ingediend, strekkende om de gemeenschap te besturen te machtigen, op coöperatieven grondslag waterleidingen in te richten.

Zou dit voorstel, gevoegd bij de cijfers, door JACQUART gepubliceerd, ook niet een aanwijzing kunnen en moeten zijn voor zoovele onzer gemeenten? R.

KORTE BERICHTEN.

Gemeentelijke cursus. — Het gemeentebestuur van Kiel heeft besloten door een rechtsgeleerd lid van het stedelijk bestuur wekelijks voordrachten te doen houden over arbeidersrecht, welke kosteloos door werkgevers en arbeiders zullen kunnen worden bezocht. Behandeld zullen worden de in het practisch leven telkens voorkomende bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, de verzekeringswetgeving, het arbeidscontract en dergelijke onderwerpen. Het gemeentebestuur is tot dezen zoo nuttigen maatregel, die wellicht elders wel navolging zou verdienen, gekomen, door deze ervaring — welke de behandeling van rechtsquaesties voor de nijverheidsrechtbank leerde — dat zoowel bij werkgever als bij arbeider nog zoo vaak een zeer te betreuren onbekendheid met wettelijke bepalingen bestond.

Nu de sociale wetgeving in ons land gestadig toeneemt, verdienen voor de vakvereenigingen dergelijke cursussen aanbeveling. Droge kost, zal men zeggen. Ze kan echter best smakelijk behandeld en waar noodig geve men een comische voordracht of een tooneelstukje na, dan komen de lui wel. Dit noodzakelijk doel wettigt volkomen het comische middel.

Kinderarbeid. — De nadeelige gevolgen van kinderarbeid op de ontwikkeling van het opkomend geslacht komen weer eens duidelijk uit in België. Immers, juist in die provinciën waar de industrie den hoogsten bloei bereikt, vindt men het hoogste percentage van om lichamelijke redenen afgewezen miliciens. De cijfers hieromtrent zijn leerrijk.

In Luxemburg, de provincie waar nagenoeg geen industrie bestaat, werden er in 1905 van de honderd 20.96 afgewezen; in Luik en Henegouwen echter, de twee provinciën waar de nijverheid het meest ontwikkeld is, waren er onderscheidenlijk 29.55 en 34.29.

Ook bleek daar, hoe schadelijk het vroegtijdige kinderwerk is voor de ontwikkeling van den geest. Het percentage der ongeletterden onder de miliciens was in Luxemburg slechts 1.66, in Henegouwen echter 12.28!

Er is thans bij het parlement een wet aanhangig om de grens tot welke geen kinderarbeid in fabrieken zal toegelaten zijn, uit te breiden van 12 tot 14 jaar, welke laatste leeftijd tot dusverre alleen voor de meisjes geldt. Voorts bestaat er, sinds 15 Maart 1893, totaal verbod van allen mijnarbeid voor minderjarige meisjes; ook van allen nachtarbeid voor jongens beneden de 14 jaar; en alleen bij zekere soorten van werk, en met bepalingen omtrent duur en rust, is de arbeid toegelaten voor jongens tusschen 14 en 16 jaren.

Ziehier eenige cijfers betreffende de kinderbescherming in andere landen:

Op 12-jarigen leeftijd krijgt het kind toegang tot de fabrieken in Engeland (met overlegging van een geneeskundig getuigschrft), Nederland, Oostenrijk, Rusland en België; ook in Frankrijk, mits het in 't bezit is van zijn *certificat d'études*.. Anders op 13 jaar. Eerst op 13 jaar in Duitschland, op 14 in Zwitserland. In Italië mede op 12 jaar, doch eerst op 14 voor ondergrondsche werken, op 15 voor gevaarlijk en als ongezond erkend werk.

Beschermd is de kinderarbeid tot 15-jarigen leeftijd in Italië en Rusland en in beide landen beperkt tot 8 uren: tot 16-jarigen leeftijd in Nederland (10 uren), Duitschland (6 uren) en Zwitserland (10 uren); tot 18-jarigen leeftijd in Frankrijk (10 uren).

Slechts tot 14-jarigen leeftijd strekt zich de beperking uit in Engeland, in Oostenrijk en in België. Doch, terwijl Engeland tot dezen leeftijd slechts een halven arbeidsdag toelaat, en het kind den anderen halven dag dwingt de school te bezoeken; terwijl Oostenrijk de grootindustrie voor kinderen beneden de 14 jaar totaal ontoegankelijk stelt, is in België zelfs voor kinderen van 12 tot 14 jaren een twaalfurige arbeidsdag niet verboden. Dit gaat nu veranderd worden. 't Voorstel is afkomstig van het kamerlid Bertrand.

Drankbestrijding. De Pruisische gemeente Suhl heeft een concessiebelasting ingevoerd. Bij het uitreiken eener vergunning tot bestendige uitoefening van het bedrijf van logementhouder, herbergier, kleinhandel in sterkendrank en dergelijken, wordt van nieuwe zaken 200 tot 2500 Mark extra-belasting geheven. Wanneer reeds bestaande zaken aan anderen overgaan, wordt 25 pCt. geheven van het voor nieuwe zaken van dien aard geldende tarief. Deze laatste heffing vervalt, wanneer de zaak overgaat aan de weduwe of aan een der erven van den vroegeren eigenaar.

Volgens *Kommunale Praxis* moet deze nieuwe belasting in elk opzicht anti-sociaal werken. Het gevolg daarvan moet zijn een kunstmatige waardevermeerdering van bestaande bedrijven en van de perceelen waarin zij uitgeoefend worden, een duurder maken van het bedrijf en van de daarin verkrijgbaar gesteld waren en bovendien een begunstiging van de reeds bestaande bedrijven tegenover nieuwe concurreerende ondernemingen, waarvan alleen de eigenaars der oude bedrijven — niet hun eventueele huurders — het voordeel zullen hebben.

Alles goed en wel, maar het vestigen van nieuwe bedrijven wordt alles behalve vergemakkelijkt en daarin zit 'm juist de kneep.

Feestbestellingen. De Amerikaansche Koopersbond heeft verleden jaar veel succes gehad met een oproep aan het publiek, om de Kerstbestellingen niet zoo kort op den tijd te doen, ten einde de arbeiders — speciaal de thuiswerkers — niet op 't laatste oogenblik met arbeid te overladen. Vele patroons konden gunstig gevolg dier circulaire bewerken.

De Duitsche «Käuferbund" heeft thans een dergelijke aanmaning tot het publiek gericht. Moge het helpen!

Kinderrechtspleging. In dit opzicht zijn we Duitschland voor. We lezen toch telkens van pogingen, die hier en daar worden aangewend, om de terechting en bestraffing van kinderen meer paedagogisch te doen geschieden. Men schijnt er nu over een wettelijke regeling te denken.

Handelsonderwijs. — Hiervan is in ons land nog niet veel te vinden. Laten we, ter aanmoediging, eens jaloersch worden op Duitschland.

Handelshoogescholen zijn er daar vijf: te Aken, Berlijn, Keulen, Frankfort a. M. en Leipzig. Pogingen om er ook op te richten worden aangewend te München, Mannheim, Breslau, Koningsbergen en andere steden, doch het Pruisische Handelsministerie moet weinig geneigd zijn die pogingen te bevorderen. Overdrijving schaadt trouwens.

Handelsscholen, d. w. z. inrichtingen, die of slechts leerlingen opnemen, gerechtigd tot eenjarigen vrijwilligen militairen dienst, of ten doel hebben het daarvoor noodige diploma te doen verwerven zijn er 36; de meest bekende daarvan vindt men te Leipzig, Dresden, Frankfurt a. M., München, Zera en Mannheim. Naast deze eigenlijke handelsscholen zijn er nog 49 inrichtingen, die zich met het militaire diploma niet bezig houden, maar toch een volledigen cursus van een jaar geven.

Eindelijk zijn er nog 650 »Handelsleerlingscholen," waarvan 356 met directen leerplicht, 155 met indirecten leerplicht en 139 zonder leerplicht.

Voor vrouwelijk personeel bestaan er 29 verplichte voorbereidende scholen 173 zonder dwang,

Nederland.... Enfin, we zijn bezig!

Wekelijksche rustdag. — In Bornië en Hersegowina is bij wet een wekelijksche rustdag voorgeschreven voor industrieele arbeiders. 't Toezicht zal nogal lastig wezen, want behalve christenen en joden, die resp. Zondags en Zaterdags willen rusten, zijn er ook Mohammedanen, voor wie Vrijdag de rustdag is.

ONTVANGEN BOEKEN.

J. N. HENDRIX, *Vakopleiding voor den Middenstand.* Praeadvies voor het 5e Congres van den Middenstand, 1908. — DALFSEN ERFHUIS & Co. 1908. 27 blz.

F. B. F. STRATUM, *Godsdienstontwikkeling.* Sittard, CLAESSENS, 1907. — 58 blz. — 10 cts.

JOS. P. H. HAMERS. *De Katholieke kerk in het licht der Wetenschap en der Geschiedenis.* Amsterdam. DUFOUR & Co. 1907. — 24 blz.

E. VAN NOOTEN, Pr. — Fabriek van L. F. A. LEGRAND, of het *Kantfabriek van Vilmonden.* Leuven, Vlaamsche drukkerij, 1907. — 38 blz.

NIEUWE BOEKEN.

Verhandlungen no. 17 — Mitteilungen über den Stand der laufenden Erhebungen: *a.* betreffend Arbeitszeit im Fleichergewerbe; *b.* im Fuhrwerksgewerbe; *c.* im Binnenschiffahrtsgewerbe; *d.* in Plätt- und Waschanstalten.

—— Erhobung über die Arbeitszeit im Binnenschiffahrts-Gewerbe. Erhebung no. 7.
Verder zie men Verhandl. no. 8a; 15; 16; 17; 19; 20; 21 en 22 der Kommission für Arbeiterstatistik, zoowel als Verhandl. no. 1, 3, 4, 6, 7, 14, 16, 17 en 18 des Beirats für Arb. Statistik). Berlin — Carl Heymanns Verslag — 1907.

Leoni. Dr. W. — Die Aufgaben der Städte als Arbeitgeber.

Wegener. H. — und Frau Prof. Marianne Weber — Die Bekämpfung der Unsittlichkeit mit besonderer Beziehung auf den Schutz der Jugend.
Göttingen — Van den Hoeck & Ruprecht — 1907. f 1.20

Levasseur, E — Questions ouvrières et industrielles en France sous la troisième république.
Paris — Arthur Rousseau — 1907. f 7.50

Roguenant, A. — Patrons et ouvriers. Ouvrage couronné par l'Académie des Sciences morales et politiques.
Paris — Victor Leoffre — 1907. f 1.10

Bericht über die Tätigkeit des K. K. Arbeitsstatistischen Amtes im Handelsministerium während des Jahres 1906.
Wien — K. K. Hof- und Staatsdruckerei — 1907.

Förslag om inrättande af est socialt sekretariat vid namden for arbetare angelägenheter, till stadsfullmäktige i Helsingfors stad af Oskar Rosenqvist — Alexander Frey ock Leo Ehrnrooth.
Helsingfors — Tidnings- & Tryckeri — Aktiecbolagetstryckeri — 1907.

Campmann, Karl — Die Wertzuwachsteuer. Zeitschrift f. d. ges. Staatswissenschaft, herausgeg. v. Dr. K. Bucher. Erg. heft XXIV. f 1.70.

Beck, J. Jurling — De melkverzorging onzer steden. Bekroond antwoord op een prijsvraag van de Ned. Melkh. Ver., uitgeg. d. d. Ned. Melkhygiënische Vereeniging. 1907.

Rapport omtrent de melkvoorziening van Amsterdam, uitgebracht aan de Gezondheidscommissie, in hare vergadering van 18 Februari 1907 door eene subcommissie. Amsterdam 1907.

Handel en Nijverheid.

North, Sir Dudley — Discourses upon Trade.
Jacob H. Hollander, Ph. D. — 1907.

Illinois Bureau of Labor Statistics — Twenty-Fourth Annual Coal Report. 1905. Also the Seventh Annual Report of the Illinois Free Employment Offices for the year ended. September 30. 1905. Springfield — Illinois State Printers — 1907.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e JAARGANG. ZATERDAG 7 DECEMBER 1907 No. 49.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Sociale Week, door ANT. MUTSAERS, Pr. — Over Coöperatie, door TITUS BRANDSMA, Pr. — Vakorganisatie onder eigen banier. — Uit Tijdschriften: Het Vrouwenvraagstuk en de Christelijke Zedeleer. — Berichten en Mededeelingen: Dure Tijden. — Een Katholieke Vrouwendag in Weenen. — Over Arbeidsbeurzen. — Korte Berichten: Loodvergiftiging. — Invordering van kleine schulden. — Internationale Ongevallenverzekering. — De sociale politiek in Frankrijk. — Stedelijke Slagerij. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

BERICHT.

Over het abonnementsgeld 2e halfjaar 1907 wordt in de eerste helft der maand December bij de binnenlandsche abonné's gedisponeerd.

Met het oog op de a. s. feestdagen verzoeken wij die abonne's, welke met vacantie gaan, ons het abonnementsgeld per postwissel over te zenden vóór *10 Dec.*

H.H. Abonne's in het Buitenland, die zich voor den 7den Jaargang van het Katholiek Sociaal Weekblad, eene geregelde toezending willen verzekeren, worden beleefd verzocht ons het abonnementsgeld zijnde *f* 4.50 voor België,
f 5.30 voor andere landen
vóór 1 Januari 1908 in te zenden.

Buitenlandsche abonnementen, waarvoor ons het bedrag niet is overgemaakt, worden als *opgezegd beschouwd.*

De Administratie van het Katholiek Sociaal Weekblad.
St. Jorisstraat G 147. 's-Hertogenbosch.

SOCIALE WEEK.

Wanneer door ons, Katholieken, op sociaal gebied een degelijk stuk werk verricht wordt, dan is het niet zeldzaam, dat zulk werk bij hen, die buiten onze partij staan, meer waardeering en bewondering ondervindt dan bij eigen partijgenooten. Bij het lezen, wat in sommige bladen door »de onzen" geschreven werd over de Sociale Week heb ik mij afgevraagd, of er wederom geen gevaar dreigt voor eene herhaling van bovenbedoeld feit.

Immers van verschillende niet-katholieke zijden hoorde ik de Sociale Week prijzen als een »prachtig, degelijk en systematisch stuk werk"; — wederom van andere zijde vernam ik, dat men het wilde navolgen als iets, wat noodzakelijk een grooten invloed op het denken en willen der partij moet uitoefenen. — Daartegenover hoorde men van onze zijde iets geheel anders. Zeker tijdens en onmiddelijk na de Sociale Week te Breda hoorde of liever las ik uitsluitend lofreden, maar ziet, in het midden der maand October komt eensklaps de critiek te voorschijn. — Nu heeft critiek, vooral wanneer ze komt van personen, aan wier goede bedoelingen zelfs niet mag getwijfeld worden, eene goede zijde, hoewel het dikwijls de voorkeur verdient dit werk binnenkamers af te doen. Zulke critiek kan veel bijdragen tot verbetering van het goede wat bestaat. Nu wil het mij echter voorkomen dat de critiek geleverd op het werk der Sociale Week deze niet zoozeer *verbeteren* wil maar ze eenvoudig zal *afmaken.* Dit nu zou m. i. zeer te betreuren zijn. Waar ik in aanraking kom met werklieden van het gansche land en waar ik gedurende een drietal jaren wekelijks een sociale cursus geef, die *geregeld* door 120 à 130 werklieden wordt bijgewoond, daar meen ik nu juist geen vreemdeling te zijn èn in de arbeiderswereld èn in datgene wat zoowel theoretisch als practisch voor de volksontwikkeling wordt verlangd.

Welnu met die ondervinding toegerust zoude ik het niet gaarne zien, dat de Sociale Week, gegeven onder leiding van de voormannen der K. S. A., verdwijnen zou. Ik weet wel, dat dit zoo vierkant niet *gevraagd* wordt, maar ik meen, dat dit zeker *volgen* zal, als de voorstellen van reorganisatie (?) zooals die door sommigen gedaan worden, zouden in vervulling gaan.

Zien wij de critiek en de reorganisatie-voorstellen even onder de oogen. We kunnen ze terugbrengen tot de volgende punten:

1°. De lessen der Sociale Week waren van dien aard, dat ze niet geschikt konden geacht worden voor werklieden, die niet eens voldoende lager onderwijs genoten.

2°. Die lessen waren te oratorisch wat den vorm aangaat.

3°. De Sociale Week worde, voorloopig althans, omgezet in driedaagsche cursussen speciaal voor werklieden, middenstanders, landbouwers enz.

4°. Mocht, wat te verwachten is, de toeloop te groot worden, dan geve men die cursussen op meerdere plaatsen.

5°. Men late bij die cursussen geen debat toe, maar geve wel gelegenheid tot het stellen van vragen enz.

6°. Men kieze als inleiders voor deze werklieden-cursussen mannen, die meer met de praktijk der arbeidersbeweging in aanraking komen.

7°. Het verdient misschien aanbeveling deze werklieden-cursussen te doen houden onder leiding van de Federatie der Werkliedenbonden.

8⁰. De Sociale Week worde eene driejaarlijksche cursus van »herhalingsonderwijs."

Hiermede meen ik te hebben samengevat wat van meer dan *eene* zijde op dit stuk is gezegd en gevraagd. Bij ieder dezer onderdeelen wil ik een oogenblik stilstaan.

Ad 1um. Gaarne geef ik toe, dat de lessen *over het algemeen* te hoog stonden »*voor werklieden, die niet eens voldoende lager onderwijs genoten hebben*." Maar wanneer de leiders *dezer* werklieden goed begrepen hadden, wat de Sociale Week is, dan zouden ze met de Mededeelingen der K. S. A. (n. 10, 1906) in de hand, hun gezegd hebben dat door de Sociale Week bedoeld wordt een cursus van acht dagen bestemd voor »**de meer ontwikkelde** ..... werklieden die in onze Katholieke sociale actie meer op den voorgrond treden of vermoedelijk zullen treden."

Aan bovenbedoelde werklieden had men dus den raad moeten geven: »Blijft stil thuis!" Met deze menschen zal men ook op driedaagsche cursussen niet veel bereiken.

Maar ik ga verder en beweer, dat *sommige* lessen èn te Utrecht èn te Breda ook voor de *best-ontwikkelden* onzer werklieden nog te hoog stonden, hoewel ik van werklieden vernam dat onder dit opzicht de Bredasche Cursus reeds beter was dan de Utrechtsche. Ik ga dus volkomen accoord met hen, die onder dit opzicht om verbetering vragen en ik twijfel er ook niet aan, of de leiders der K. S. A. zullen in die richting willen werkzaam zijn. Men vergete ook niet, dat alleen de ondervinding leeren kan, wie tot *lesgeven* onder alle opzichten al of niet geschikt is.

Ad 2um. Weder volkomen waar in zijn algemeenheid! Maar als men hier verbeteren gaat, dan hoop ik in het belang der zaak dat de droog-stoppelachtige leermeesters met evenveel zorg zullen geweerd worden als waarmede nu gevraagd wordt het stilzwijgen op te leggen aan handgeklap-wekkende redenaars. Maar ook hier is het misschien meer dan ooit waar, dat de critiek gemakkelijk, maar dat de kunst moeilijk is. Eenige welsprekendheid mag den leermeester van *volwassenen* niet ontbreken, anders wordt de leszaal òf eene slaapzaal òf een woestenij. 'k Zou hier voorbeelden van sprekers op Kath. Congressen of van de Sociale Week kunnen aanhalen: maar ik vermijd met zorg alle persoonlijkheid. — Men wete ook dat bij de keuze van personen een bestuur zijn oordeel vormen moet naar overwegingen, die nu juist niet altijd voor publiciteit geschikt zijn.

Ad 3um. Het groote doel der K. S. A. is eenheid te bevorderen tusschen *alle* individuen en *alle* vereenigingen, die op het Katholiek-Sociale veld werkzaam zijn. Daardoor wordt het onheilstichtende denkbeeld weggenomen, dat de Sociale Quaestie is uitsluitend een Vraagstuk van Werklieden, — of van Middenstanders enz. — Daardoor wordt bevorderd het gezonde denkbeeld, dat de eene stand belang moet stellen in het sociaal werken van de andere standen. Daardoor wordt een machtige uiting gegeven naar buiten betreffende alles wat de Katholieken op sociaal gebied willen en durven en kunnen. Ook dit laatste is van groot belang: maar daarvoor is noodig dat dit door eenheid op tastbare wijze te voorschijn kome.

»Hoe demonstratie bewerkstelligd zonder associatie?", zeide Minister VAN SON reeds in 48. De Sociale Week is waarlijk de meest tastbare uiting van alles, wat de K. S. A. bedoelt. Daar voelt de werkman, dat er nog andere belangen te behartigen zijn dan de zijne. Daar heeft men een middel de Katholieke patroons te bereiken en hen te doen begrijpen, dat de sociale arbeid niet *tegen* hen is gericht maar ook hun ten slotte tot voordeel zal wezen. Daar voelen de ijverige mannen der praktijk, dat men (om met Abbé MILLOT te spreken) bij het strijden voor de sociale belangen gevaar loopt een »economische Don-Quichotte" te worden, als men ook in theorie althans niet eenigszins onderlegd is. Daar kunnen zij, die geroepen zijn anderen te leiden in den grooten strijd, voorkomen, dat niet van hen behoeft gezegd te worden wat LEON GRÉGOIRE van DE MUN zegt: »Il fut chef d'école avant d'être savant." [1]) Maar de Sociale Week zal dezulken integendeel maken tot navolgers der sociale leiders in Duitschland, Oostenrijk en Zwitserland, die juist zooveel konden doen, omdat, zooals dezelfde schrijver zegt: »ils sont savants avant d'être chefs d'école." [2]) — De Sociale Week biedt den minderbedeelden en minder-ontwikkelden onder de strijders gelegenheid broederlijk om te gaan met de meer-bedeelden en de meer ontwikkelden, juist omdat in de Sociale Week de strijd niet op den voorgrond treedt! Ongelooflijk is het, wat goeds dit in menig werklieden-hart uitwerkt! — Eindelijk als Jhr. O. v. NISPEN TOT SEVENAER, de zoo hooggevierde President der K. S. A., getuigt »dat bij tal van geestelijk hoogstaanden onder onze andersdenkende landgenooten eene toenemende waardeering over onzen eerlijken arbeid op sociaal gebied is waar te nemen," dan geloof ik dat juist de Sociale Weken deze waardeering aan die zijde zullen doen stijgen. Ook zal dit het geval wezen bij hen onder de »onzen", die zelven geen actief deel in den arbeid kunnen of willen nemen, maar die toch hun geldelijken steun niet willen onthouden. Zou de Sociale Week niet een machtig middel zijn om het getal van zulke donateurs te vermeerderen? Ook zij willen iets tastbaars zien en, gelijk »De Tijd" d.d. 9 Sept. jl. schreef: »Hier heeft men iets wat wij het neusje van den zalm der katholieke sociale beweging noemen. Al deed de Kath. Soc. Actie niets anders dan zulk een sociale retraite organiseeren, zij zou daarmede den dank verdienen van allen, die ons katholieke volk wilden aangespoord hebben tot studie, tot ontwikkeling, tot het vormen van een rechtzinnig en bezonken oordeel in zake de sociale quaestie en wat daarmede samenhangt. Het is daarom onze oprechte meening dat, wat ook verflaauwen moge, de belangstelling in deze rogatoire katholieke Academie niet **mag** en niet **zal** verminderen." Gaarne sluit ik me hierbij aan en moet daarom het plan van driedaagsche cursussen voor *afzonderlijke* groepen beslist afraden.

Ad 4um. Men brenge toch op eene les, als door de Sociale Week bedoeld wordt, niet dat *overgroote* getal menschen bijeen. Zij, die over de Sociale Week geschreven hebben, behooren tot de meest practische werkers op sociaal gebied. Maar dan moeten ze toch weten, hoe

---

1) «Hij was leider eener school voordat hij geleerd was."
2) «Zij waren geleerd voordat zij leiders eener school werden."

men zelfs op een gewonen wekelijkschen cursus moet handelen als GEDEON d. i. een betrekkelijk kleine kudde behouden en de rest naar huis zenden. Dan kan er nog een gelijk getal komen als tot nu toe de Sociale Weken bezoeken.

Ad 5um. Geen debat maar wel in het publiek vragen stellen? Ziet, dat klinkt wel aardig; maar zou het uitvoerbaar zijn op eene Sociale Week of een driedaagschen cursus? 'k Heb het altijd zulke leukers gevonden, die het woord vragen »niet zoozeer om met den spreker in debat te treden dan wel om eenige vragen te stellen." Die onschuldige vragenstellers ontpoppen zich gewoonlijk in handige debaters, die den spreker en den leider der vergadering dikwerf heel wat meer last bezorgen dan zij, die »zich opgeven voor debat." — Als men nu zoo eenigszins op de hoogte is van sommige doornige quaesties in het vereenigingsleven onzer katholieke arbeiders, dan zou ik wel durven vragen, of de voorzichtigheid wel gedoogen mag zulke vragenstellers op eene Sociale Week toe te laten. En daarenboven: Wie zullen vragen mogen stellen? Katholieken. Goed! Maar ziet Gij ze niet binnensluipen de katholieke werklieden, die hun katholiek-zijn met niets kunnen bewijzen dan met hunne doopacte? Dat dezulken worden toegelaten: uitstekend! Maar vragen stellen? 'k Denk dat er wel zullen komen niet om in een les te *leeren* maar wel om als ondeugende jongens met hunne vragen enz. de les overhoop te zetten. [1])

Ad 6um. Over de keuze van inleiders wil ik niet veel zeggen, omdat men, hoe voorzichtig de uitdrukking ook moge zijn, men bijna altijd eene vingerwijzing meent te ontdekken naar den een of ander bepaalden persoon. Alleen dit: practische volks*redenaars* zijn nog niet practische volks*onderwijzers*. En wel vooral om deze reden: De laatsten moeten vóór alles bezitten datgene, waarop iedere goede praktijk steunen moet nl. soliede theorie. Men leze hierover de Inleiding der Sociologische Beginselen van Pater BRUIN nog eens na en houde dan ...... een gewetensonderzoek.

Ad 7um. Reeds om hetgeen ik schreef sub 3⁰. zal voldoende blijken, dat de K. S. A. de leiding der Sociale Week aan de leiders eener organisatie eener afzonderlijke klasse niet *mag* afstaan.

Over het al of niet nuttige der Federatie zelve geen woord. Zij is er en heeft reeds bepaald goede dingen gedaan ten bate van den werkman. Maar of de massa der werklieden de Federatie als *leermeesteresse* zou willen aanvaarden, is iets waarover ik de voormannen der kath. vakorganisatie wel eens zou willen consulteeren. Met de meeste bescheidenheid mag ik er ook wel heel even aan herinneren, dat de grootste katholieke vakorganisatie bij die Federatie niet is aangesloten. Ten slotte: zouden de stoere onvermoeide leeken-voormannen der Federatie zich de eerlijke getuigenis durven geven, dat zij behooren tot hen, van wie ik boven sprak: »savants avant d'être chefs d'école." 't Is eene getuigenis, welke velen met mij liever aan de hoofdleiders der K. S. A. zullen geven: Welnu dan blijve ook bij dezen de leiding der Sociale Week.

Ad 8um. Een driejaarlijksche Sociale Week! Maar dan zal toch één van beiden moeten geschieden: In zulke week wil men het gansche program der Katholieke Sociale Actie afhandelen of telkens zal men een gedeelte ervan nemen. Welnu het eerste is in ééne week eene onmogelijkheid en het tweede moet noodzakelijk de eenheid verbreken. Drie jaren duren zoolang! Heb ik de leiders der Sociale Weken goed begrepen, dan hebben zij in de twee eerste weken een algemeen overzicht willen geven der geheele Sociale Quaestie, terwijl het de bedoeling is in de toekomst te behandelen bijzondere zaken, die ook meer onmiddelijk de practijk der verschillende groepen raken.

Laten wij allen in onzen kring blijven werken aan de groote zaak der volksontwikkeling. Dat er geene gemeente zij van eenige beteekenis zonder eenen wekelijkschen of veertiendaagschen socialen cursus. Dat op de kleinere plaatsen de Eerwaarde Heeren Adviseurs die vaak zeggen »niet te weten, hoe de menschen bezig te houden in de sociale vereenigingen," zich de moeite getroosten *zeer eenvoudig* en *zeer duidelijk* aan die menschen de Sociale Quaestie en de middelen tot oplossing ervan uit te leggen. Zenden wij dan de **allerbesten** van dezen naar eene **geheele Sociale Week**, dan zullen wij voor het gansche land vormen een kern van goedonderlegde werkers en leiders en, geloof mij, niets hebben we voor den bloei onzer organisaties meer noodig. Eén flinke *goedbeslagen* kerel houdt het opgewekte leven in eene vakvereeniging: de ondervinding leert het mij op zoovele plaatsen.

Nu weet ik wel dat sommigen òf geen tijd òf geen geld hebben om eene *gansche* week ter school te gaan, welnu de leiders der Sociale Weken kunnen dezulken tegemoet komen door de stoffen, welke bij de verschillende groepen vooral belangstelling wekken, zooveel mogelijk op een dag of op twee opeenvolgende dagen te behandelen. — 'k Heb me ook wel eens afgevraagd, of het niet mogelijk zoude zijn de Sociale Week midden in eene week te beginnen: dan vallen de Zaterdag, Zondag en Maandag, drie dagen waarop de werklieden het gemakkelijkst verlof kunnen krijgen, midden in de Sociale Week. Men zou dan op die dagen bij voorkeur de stoffen kunnen behandelen, die voornamentlijk de werklieden interesseeren. Maar nog eens: dit blijve slechts eene tegemoetkoming voor hen, die niet anders kunnen. Het ideaal is: dat iedere bezoeker zooveel mogelijk de gansche week blijve. Als men alleen den allerbeste of de besten zendt, dan is dit voor de kas niet *te* zwaar.

Laten wij hopen, 't was trouwens mijn eenig doel, dat in deze zaak volkomen eenheid kome en dat het nu weder niet waar zal blijken wat, helaas, in 't verleden maar al te dikwijls waar bleek: het gezegde van Kardinaal DE RETZ: »Wat moeilijk is? Dat is niet vijanden te bestrijden, maar dat is .... in vrede te leven met zijne beste vrienden."

ANT. MUTSAERS.

's-Bosch 26 November 1907.

[1]) Zeer wijs was 't dan ook gezien, dat op de Sociale Week gelegenheid tot vragenstellen gegeven werd na afloop der voordrachten, *in particulier gesprek met den spreker*. Zoo werden misbruiken voorkomen.

OVER COOPERATIE.[1])

II. *De practische toepassing der verbruikscoöperatie.*

Hoewel de verbruiks-coöperatie over het algemeen niet moeilijk te verwezenlijken kan heeten, is het toch dringend noodzakelijk voorzichtig met de oprichting te zijn en niet zonder goede voorbereiding en waarborgen daartoe over te gaan.

* * *

Op de eerste plaats moet men niet beginnen vóór men de drie onmisbare elementen ervan in handen heeft: 1⁰. het kapitaal noodig voor de oprichting, de salarieering en het, zoo dit eenigszins mogelijk is, contant of tenminste op vaste termijnen betalen der in te koopen waren; 2⁰. tenminste zooveel klanten, dat de in het groot opgeslagen waren, vóór zij bederven of in prijs dalen, kunnen worden verkocht. De ondervinding heeft geleerd, dat men niet mag tevreden zijn, dat iemand zich als lid eener coöperatie laat inschrijven, doch dat men om van een klant eenigszins zeker te zijn, diens aandeel moet hebben ontvangen. Bovendien moet men op de leden kunnen rekenen, al te dikwijls toch komt het voor dat leden, om welke kleinigheid dan ook, elders koopen; dit blijkt alleen reeds uit het verschil der waarden, waarvoor op de verschillende plaatsen wordt ingekocht, terwijl toch de behoeften ongeveer gelijk zijn; in Duitschland was voor een paar jaar de gemiddelde waarde 150, in Engeland daarentegen 350 gulden. De voorzichtigheid eischt dus, dat men meer zekere klanten heeft, dan strikt noodzakelijk schijnt. 3⁰. Een eerlijke en kundige administratie. Op de kennis der administratie wordt dikwijls te weinig gelet en toch, wil de coöperatie bloeien, dan is het noodzakelijk, dat aan haar hoofd iemand staat, die voldoende vakkennis, theoretisch en praktisch, heeft opgedaan. Is de coöperatie niet groot, dan behoeft diens salaris niet veel hooger te zijn dan duizend gulden, is zij grooter dan is een salaris tot drie, vier duizend gulden niet af te keuren, in Engeland zelfs als een noodzakelijke eisch beschouwd.

* * *

Op de tweede plaats moet de verbruiks-coöperatie uitsluitend à contant verkoopen, dit is voor haar een levensvraag. Uitstel van betaling is altijd schade, welke hersteld moet worden en dus de prijzen opdrijft; het gegeven crediet ontneemt verder aan de coöperatie haar kapitaal, dat zij, wil zij haar roeping vervullen, juist voortdurend moet omzetten; eindelijk verliest de coöperatie als zij aan deze voorwaarde niet voldoet, vooral het zedelijk voordeel aan het contantbetalen verbonden. Men kan weliswaar het bedrijfskapitaal redden door niet meer crediet te geven, dan het gestorte aandeel bedraagt, doch de andere nadeelen ondervindt men zeker. Is de bevolking wezenlijk te arm om steeds contant te betalen dan is het toch beter, dat de verbruikscoöperatie niet van haar eisch afgaat, doch een afzonderlijke leenbank in het leven wordt geroepen, waar kleine voorschotten worden gegeven, iets waartoe wellicht de Vincentiusvereeniging bereid zou zijn.

Op de derde plaats moet de winstverdeeling zoo zijn geregeld, dat na aftrek der onkosten een matige rente wordt gegeven op de aandeelen, een flinke som wordt gestort in het reservefonds, voldoende wordt ter zijde gelegd voor schulddelging en het overige onder de leden wordt verdeeld naar de waarde, waarvoor zij hebben ingekocht. De verdeeling moet niet geschieden naar de aandeelen, de verbruikscoöperatie is op de eerste plaats een gezamelijke inkoop, niet het drijven van een gemeenschappelijke zaak. Het als aandeel gestorte kapitaal moet dus slechts de gewone rente opleveren, niet meer. Wat het reservefonds aangaat, als de leden er eenigszins toe te bewegen zijn, moet de eerste jaren na aftrek der onkosten en der rente op de aandeelen bijna alles in het reservefonds worden gestort. Om hierbij de rechtvaardigheid in acht te nemen, kan men de volgende regeling treffen. Veronderstel, dat den leden 10 % van hun inkoopen nog als winst of wil men liever als te veel betaald toekomt en ieder tenminste voor 100 gulden heeft gekocht. Dan begint men eerst voor hen die meer dan het minimum hebben ingekocht, de winst uit te keeren en storten dus alle leden van hun eerste 100 gulden de percenten in het reservefonds. Hoe beter dit fonds is, des te vaster en bloeiender staat de vereeniging. 't Is een zeker offer de eerste jaren, de toekomst is er door verzekerd. Wat de verdeeling in de volgende jaren aangaat, de beste coöperaties doen als volgt: 10 tot 15 % voor het reservefonds, verder voor schulddelging van gekochte landerijen 2, 5 %, van eigen fabrieken 5 %, van andere eigendommen 10 %.

* * *

Op de vierde plaats moet de verbruikscooperatie verkoopen tegen den gewonen marktprijs van de streek, waar zij is opgericht. Dit schijnt tenminste het meest praktisch. Verkoopt zij duurder dan loopt zij gevaar niet tot bloei te komen en de vooroordeelen, welke tegen haar bestaan, te verdubbelen. Men kan dit alleen doen, als zij bestaat onder lieden, die om hooge percenten van haar inkoopen te ontvangen, gaarne iets duurder betalen en op deze wijze sparen, of onder hen die in het vereenigingsleven geschoold iets meer willen betalen om aldus uit de veel grootere winsten beter het vereenigingsleven te steunen en te bevorderen. Tegen inkoopsprijs verkoopen is steeds te veroordeelen en leidt tot den ondergang, wijl men hierbij op geen onvoorziene schadeposten kan voorbereid zijn. Boven inkoopsprijs doch beneden marktprijs verkoopen is, hoewel in zich niet te veroordeelen en zelfs in sommige opzichten aan te bevelen, toch niet het meest praktisch gebleken en is dan ook bij de tegenwoordige verbruikscoöperatie uitzondering. Bij buitengewoon arme bevolking, vooral in Rusland, heeft men er zijn toevlucht toe moeten nemen, meer echter om het volk voor zijn geld nog eenig goed voedsel te verschaffen, dan tot bloei van de cöoperatie zelve. Hetzelfde geschiedt, als op geen andere wijze een onontwikkelde bevolking tot verbruikscoöperatie kan worden gebracht, dan echter steeds tijdelijk. De ondervinding heeft geleerd, dat de verbruikscoöperatie als zij niet tegen den gewonen marktprijs verkoopt, de stoffelijke en zedelijke voordeelen, in het vorig artikel vermeld, niet oplevert en juist dat aan het vervullen van

[1]) Naar de lessen door Prof. Dr. A. POTTIER gegeven in het Leonijnsch Instituut te Rome, — met diens medeweten en toestemming.

deze voorwaarde — regel van ROCHDALE genoemd — de Engelsche coöperaties haar hoogen bloei danken. Bovendien stoot een dergelijk handelen minder den plaatselijken handel en de publieke meening, zij stempelt de verbruikscoöperatie meer tot een gewonen nieuwen concurrent, die wel klanten rooft, doch niet de prijzen drukt.

Zulk een verkoop eindelijk doet de coöperatie goede en voldoende winst behalen, in het algemeen op minstens 10 % te berekenen. Zoo sparen de leden geheel ongemerkt, alleen doordat zij de uitgaven, welke zij gewoon waren, thans in de coöperatie doen.

* * *

Op de vijfde plaats mag men niet nalaten de verbruikscoöperatie te benutten als een geschikt middel om veel goeds op sociaal gebied te bereiken, m. a. w. men moet de verbruikscoöperatie niet oprichten om haar zelve alleen doch nog verder gaan, want ofschoon de verbruikscoöperatie in zich genoeg stoffelijk en zedelijk voordeel biedt en men dus met de waarborging harer directe voordeelen tevreden kan zijn, biedt zij toch van den anderen kant een te geschikte gelegenheid veel goeds tot stand te brengen, dan dat men ze kan laten voorbijgaan. De winst kan natuurlijk als door de leden bespaard dezen worden teruggegeven, doch oneindig beter is het, dat met een groot deel der algemeene winst of met bepaalde percenten van de winst van ieder lid in het bijzonder verschillende voor den werkman nuttige instellingen in het leven worden geroepen en onderhouden, en die winst dus op nog verder strekkende wijze den leden voordeelig is. Door die gelden kan men bijv. een leenbank oprichten, werkmanswoningen bouwen, verzekeringen geven, de vakvereeniging bevorderen enz. Men behoeft zich hierbij niet slechts tot maatschappelijke doeleinden te bepalen, doch ook voor politieke actie, propaganda voor de partij, steun van de pers of zedelijke doeleinden als scholenbouw, vakonderricht kan men van dit vrije geld gebruik maken. De socialisten in België hebben aldus, gelijk reeds gezegd is, de verbruikscoöperatie tot den steun van hun partij gemaakt. Als men de hooge winsten nagaat, welke de coöperatieven met tegen marktprijs te verkoopen maken, ziet men aanstonds welk een kracht daarvan kan uitgaan en dit zonder dat de verbruikers iets meer betalen dan zonder verbruikscoöperatie, maar alleen doordat de winst, welke anders den handel te beurt valt, nu tot hun nut blijft. De »Vooruit", een socialistische verbruikscoöperatie in Gent met ruim zeven duizend leden won in 1901 ruim 250.000 gulden, de »Wholesales", nationaal voor Engeland, met bijna 1.500.000 leden, in 1903 ruim drie en een half millioen gulden.

* * *

Een enkel woord dient nog gezegd over het verkoopen aan niet-leden. Men moet wel in het oog houden, dat hier de coöperatie van inkoop in coöperatie van verkoop overgaat. Onrechtvaardig kan dit niemand noemen, iedereen mag verbruikswaren te koop aanbieden en kan dit ook doen in vereeniging met anderen. Men neemt er soms zijn toevlucht toe, als door ontrouw der leden of anderzijds de inkoopen te gering zijn om de coöperatie op de been te houden. Men gaat zelfs zoover, dat men onder den marktprijs gaat verkoopen of een of ander reclameartikel beneden inkoopsprijs van de hand doet. Ook laat men soms, hoewel voor minder, de klanten deelen in de winst der coöperatie. Van sociaal standpunt kan men dit niet laken, kan het soms zelf goed zijn, men moet er echter voorzichtig voor zijn, vooral om de volksgunst niet te verliezen en geen onnoodige vijanden te maken.

Wat de aandeelen betreft, deze moeten niet te groot zijn en door hen onder wie de coöperatie wordt opgericht, gemakkelijk kunnen worden genomen, tenminste geschikt in termijnen worden betaald, bijv. voor werklieden slechts van 10 gulden. Het nemen van meerdere aandeelen kan worden toegestaan, mits geen houder meer heeft dan alle anderen samen en dus meester is. Trouwens moet de coöperatie steeds het recht hebben zelve die meerdere aandeelen over te nemen en op gemeenschappelijken naam te schrijven en eveneens is het aanbevelingswaardig, dat, al heeft iemand ook meerdere aandeelen, hij toch niet meerdere stemmen in de algemeene vergadering heeft.

In Italië wordt dikwijls de verbruikscoöperatie onder leden van eenzelfde beroep opgericht. Wat de stichting aangaat, is dit dikwijls goed, men brengt ze gemakkelijker tot stand; allengs kan zij zich, als ze slechts eens bestaat, uitbreiden over de andere beroepen, van beroeps-coöperatie als zoodanig kan bij verbruikers toch feitelijk geen sprake zijn, in het verbruiken staan de leden der verschillende beroepen vrijwel gelijk.

* * *

Om den geest der vereeniging levendig en de leden van de voordeelen hunner coöperatie op de hoogte te houden is het goed, hoewel niet te dikwijls toch van tijd tot tijd, in vergadering bijeen te komen en daarin over hetgeen men door de verbruiks-coöperatie zou kunnen bereiken te beraadslagen. Op het verzuimen dier vergadering moet een flinke boete gesteld. Wordt dit niet gedaan, dan vervalt de coöperatie langzamerhand en levert zij zeker de voordeelen niet op, welke zij op kan leveren.

* * *

Hier en daar wordt soms eene verbruiks-coöperatie in vereeniging met de winkeliers ter plaatse tot stand gebracht; op het internationaal Sociaal Congres te Luik in 1887 werd dit zelfs, hoewel niet met uitsluiting der gewone verbruiks-coöperatie, aanbevolen. Practisch heeft zich dit echter niet getoond en nergens is zulk een vereeniging tot bloei kunnen komen.

* * *

Het zal onnoodig zijn hier aan toe te voegen, dat bij de oprichting eener verbruiks-coöperatie moet worden rekening gehouden met de wettelijk aan zulke vereenigingen gestelde voorwaarden, om aldus erkenning, rechtspersoonlijkheid, bescherming en andere voordeelen deelachtig te worden. Subsidie vragen kan niet worden afgekeurd, hoewel de Engelsche verbruiks-coöperatie strikt weigert daartoe over te gaan en ook geen leening wil sluiten. Indien de coöperatie niet door haar leden kan bestaan en op hun aandeelen niet kan worden opgericht, achten zij het beter daartoe niet over te gaan, tenzij zij

kunnen leenen bij een vereeniging, waartoe hare leden behooren en zij dus nog indirect op dezen steunt. Overigens moet men bij alle gestelde voorwaarden rekening houden met plaatselijke omstandigheden, zonder echter zoover te gaan, dat men de levensvoorwaarden der verbruiks-coöperatie niet meer vervult.

TITUS BRANDSMA, O. C.

VAKORGANISATIE ONDER EIGEN BANIER. *Slot.*

Het laatste der drie *Standaard*-artikelen luidt alsvolgt:

Op eigen vakorganisatie onder eigen banier moet aangedrongen: 1. om te niet te doen den valschen schijn alsof de radicalen heel den arbeidersstand vertegenwoordigen; 2. om wie den Christus belijdt uit alleszins verkeerd en gevaarlijk gezelschap te houden; maar ook ten 3. om hen die den Christus belijden, saam te brengen, te vereenigen, daardoor sterker te maken, en hen zoodoende in staat te stellen zich op eigen terrein beter te bekwamen, en tot het opkomen voor gemeenschappelijke belangen in staat te stellen.

Niets ware verkeerder, dan in deze organisaties in hoofdzaak een instrument te zien ter bestrijding van het Socialisme. Dit zou aan deze organisatiën den schijn geven, alsof ze opkwamen voor anderer en niet in de eerste plaats voor haar eigen belangen. De vakorganisatie moet voor alle dingen aan haar eigen leden ten goede komen. Ze moet zich in de positie van het vak helder indenken. Ze moet zich beijveren om de bekwaamheid van het vak te verhoogen. Ze moet een wakend oog houden op al wat de publieke opinie, in gemeentelijke en provinciale regeling, in Besluiten en wetsontwerpen aan het vak schade zou kunnen toebrengen. Ze moet zich op de hoogte stellen van wat in andere landen voor het eigen vak ten goede wordt verricht. Ze moet de jongeren in het vak tot zich trekken. Ze moet op de gedragingen van haar leden toezien, opdat niet allerlei maatschappelijk kwaad in stilte voortwoekere, met name wat het misbruik van den drank betreft. Ze moet enkelen uit haar kring bewegen om speciale studie van het vak te maken, en daardoor de organisatie innerlijk sterker te maken. Ze moet niet alleen op het vak in de groote steden letten, maar zich ook de verstrooiden in het vak ten plattelande en in de kleinere steden aantrekken. En dan ook heeft ze toe te zien, dat ze eenerzijds, gelijk het Christenen betaamt, een geest van onafhankelijkheid en zelfstandigheid aankweeke, en anderzijds de verhouding waarin men tot zijn patroon staat, naar Christelijken maatstaf regele.

Toen *Boäz* is opgericht, werd allereerst hierop aangedrongen, dat de Christen-patroon zichzelven gedurig weer onderzoeken zou, of hij zijn werklieden zoo bejegende, als onze God het wil. Maar ditzelfde geldt natuurlijk, en wel even sterk, voor de leden eener vakorganisatie van arbeiders. Ook zij hebben een verantwoordelijke positie tegenover hun patroon. Ook die verhouding mag niet afhangen van willekeur, maar moet geregeld worden naar Gods ordinantiën. En waar nu in andere kringen gedurig de opruiende taal wordt vernomen, alsof een werkman zich schier alles tegenover zijn patroon veroorloven mag, en nooit anders dan op voet van gewapenden vrede met hem mag leven, is het eisch van onze banier, dat patroon en werkman zich beiden saam voor Gods aangezicht stellen, met de vraag op de lippen: Heere, wat wilt Gij, dat ik doen zal?

Dit geldt bovenal waar men een patroon vond, die zelf onze banier omhoog houdt, maar gaat even goed door, waar men een patroon dient die zelf naar geen hooger ordinantiën vraagt. Ook in de vakorganisatie moeten onze mannen een aanbeveling voor den Christus zijn, en steeds meer moet aan geheel het publiek de erkentenis worden afgedwongen, dat onze mannen op de hoogte van hun positie zijn, moedig en vereend voor hun belangen durven opkomen, maar tegelijk voor hoogere zedelijke beginselen den strijd aanbinden, dat ze een element van burgerzin en orde in onze maatschappij vormen.

Doch dan blijve men ook in niet één vak, in niet één dienst achter. Dan moet welhaast heel het terrein van bedrijf en van dienst door organisatiën onder onze banier gedekt zijn; niet alleen generaal, maar ook plaatselijk. Iets wat evenzeer voor het gewone bedrijf, als voor den dienst van Staat, gemeente of provincie geldt. Gevaar dat organisatie van ambtenaren tot ondermijning van het gezag of van de tucht zou leiden, is onder onze banier nooit te vreezen. En waar dit vaststaat, is het in hooge mate gewenscht, dat men zich bij alle vakken van 't bedrijf niet alleen, maar ook bij alle vakken van dienst organiseere. Organisatie geeft aan stille belijders hooger moed en deugdelijker kracht om voor hun beginselen uit te komen, en juist het bestaan van zulke organisaties maakt, dat ouders, die dusver den Staatsdienst voor hun zonen meden, eerlang in grooter aantal jonge mannen van Christelijken huize aan den Staatsdienst zullen toevertrouwen.

En staat men zoo sterk in eigen organisatie, dan belet niets, dat men, waar gemeenschappelijke belangen op het spel staan, ook met iedere organisatie samenwerken, mits op vast accoord, zonder ooit genoodzaakt te worden tot het meedoen aan wat onze banier bezoedelen zou. Wie, om saam te werken, zijn zelfstandigheid prijs geeft en trouw aan eigen beginselen verzaakt, maakt zichzelf machteloos, wordt een speelbal in anderer handen, en ondermijnt het leven in eigen kring.

Juist om dit te voorkomen, is aaneensluiting van vele, kon het zijn in het eind van *alle* organisatiën, mits afzonderlijk voor het bedrijf, en afzonderlijk voor den dienst in zoo hooge mate gewenscht.

Herhaaldelijk riep men om een tweede Sociaal Congres; maar zal zulk een Congres nut stichten dan moet het uitgaan van de vakorganisatiën, en dit kan niet, zoolang de vakorganisatiën elk op eigen spil blijven draaien, zonder onderling verband te zoeken.

Locale organisatiën van eenzelfden dienst of in eenzelfde bedrijf moeten zich vereenigen in nationale organisatiën, en deze onderscheiden organisatiën moeten zich doen vertegenwoordigen in een Raad van vakorganisatiën, en van dezen Raad moet een initiatief en de leiding uitgaan voor een jaarlijksch of tweejaarlijksch saamkomen in Congres, ten einde de gemeenschappelijke belangen te overwegen.

Dat in vroeger jaren, toen onze organisatie onder eigen banier nog in haar kinderschoenen stond, het Centraal Comité of eenige heeren het initiatief namen tot zulk een Congres, was geheel natuurlijk.

Thans daarentegen verkeeren we in dien primitieven toestand niet meer. Tal van organisatiën onder Christelijke banier bestaan reeds. Telkens breidt haar aantal zich uit. En aan het hoofd van deze organisatiën staan allerwegen mannen die zelf de handen uit de mouw kunnen steken, en van wie, met behulp van anderen, zeer wel ook dat sociaal onderricht kan uitgaan, dat de Roomsch-Katholieke actie zoo uitnemend wist in te richten.

Zorge men daarom voor vierderlei: 1. Dat elk vakman zich aansluite bij de reeds bestaande organisatie voor zijn vak. Der meesten ledental is nog veel te klein. En we mogen geen vrede hebben, eer allen, die bij ons hooren, lid van onze organisatie zijn. 2. Dat voor elk vak, dat nog geen organisatie bezit, hoe eer hoe beter de organisatie kome. 3. Dat alle locale organisaties van eenzelfde vak of dienst zich aaneensluiten tot het vormen van een nationale organisatie. En 4. Dat uit deze organisatie eerlang een centraal lichaam gevormd worde, dat waken kan voor de gemeenschappelijke belangen van elk lichaam, dat onder de banier van onzen Koning optreedt.

Dit alles zal inspanning, het zal tijd en strijd, het zal veel toewijding vergen. Het is een groot stuk werks, dat nog op afdoening wacht. Maar het hooge doel, waarvoor we opkomen, is het waard. Het mag niet langer geduld, dat de organisatiën onder de banier van den Christus, zwakker in het land staan, dan de organisatiën, die, bewust of onbewust, de Christelijk levenskracht van ons vak ondermijnen.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

HET VROUWENVRAAGSTUK EN DE CHRISTELIJKE ZEDELEER. I.

Onder dezen titel schrijft Dr. FRANZ WALTER, *professor aan de Universiteit te München*, in de *Köln. Volkszeitung* een opmerkelijk artikel, waaraan het navolgende is ontleend:

Het is mogelijk, dat menigeen er aanstoot aan zal nemen uit de hand van eenen ordes-geestelijke *(Het vrouwenvraagstuk van*

het standpunt der natuur, der geschiedenis en der openbaring, van P. Augustin Rösler C.SS.R. Tweede geheel omgewerkte oplage, Freiburg, B. Herder 1907. gr 8° XIX en 567 fol. M. 8.00 geb. 9.40.) een boek over het vrouwenvraagstuk te ontvangen. Men maakt wel de zwarigheid, dat priesters en ordesgeestelijken, die echteloos leven, de natuur en het hart der vrouwen veel te weinig kennen. In menige dingen moge dit juist zijn. Maar het belet daarom niet, zich over den aard van de sociale bestemming der vrouw een wetenschappelijk oordeel te vormen en dit door ondervinding in de praktijk op de proef te stellen en aan te vullen. Het vrouwenvraagstuk is immers geene geheime wetenschap of mysterie, maar een vraagstuk, dat dagelijks in litteratuur en pers behandeld wordt, dat in kunst en schoone letteren altijd weer van een nieuw gezichtspunt beschouwd wordt, en er bestaat bijna geen dagblad van beteekenis meer, zonder de rubriek: Uit de vrouwenwereld.

Gelijk de vrouw hare zedelijke verheffing en de verbetering harer sociale positie aan het christendom te danken heeft, zoo is de vrouwenbeweging er ook toe aangewezen om zich aan het christendom aan te sluiten, indien zij den historischen ononderbroken voortgang wil handhaven, en zich vrijwaren voor uitersten.

Dat de moderne vrouwenbeweging nog in veel opzichten duister en vaag is, weten wij uit het oordeel van deskundigen, en uit eigen dagelijksche ondervinding. Het is een treffend woord van Mevrouw Gnauck-Kühne (de Duitsche vrouw ten tijde der eeuwwisseling 1904.): »Wie zich ernstig op het vrouwenvraagstuk toelegt, zal moeilijk een beklemmend gevoel kunnen afweren. Het is een sprong in zee, verschillende meeningen golven om hem heen en stortzeeën van geschriften overstroomen hem."

En gelijk de verschillende moraalsystemen, de stelsels der bloote humaniteitsmoraal, zich aan het vrouwenvraagstuk opdringen, om er invloed te winnen, ja daarin gaarne de leiding zouden nemen, gelijk ook het geroep naar eene nieuwe zedeleer, om de geslachtsverhouding opnieuw te regelen, op den geheelen uitersten vleugel der moderne vrouwenbeweging, van Ellen Keij en andere grootheden af tot de kleinere geesten toe, weergalmt, zoo mag men ook der christelijke moraal niet euvel duiden, indien zij harerzijds een vast standpunt inneemt met betrekking tot dit groote cultuurprobleem. Zij heeft daartoe des te meer recht, daar zij zich legitimeert als de zedeleer van Jezus-Christus, die de vrouw uit de diepte der geestelijke, zedelijke en sociale verdrukking verhief en deze zedelijke gelijkwaardigheid en gelijkheid als grondslag zijner blijde boodschap verkondigde. Zelfs de socialiste Lilly Braun moet bekennen, dat het Christendom den meest gepijnigden menschen uit dien tijd, den vrouwen, behalve den troost, dien het allen onderdrukten schonk, nog iets bijzonders bracht: het gelijke recht der vrouw met dat van den man als zedelijk wezen, als kind van God. *(Die Frauenfrage*, 1901, bl. 26).

Hiermede schijnt het recht en de plicht van den katholieken theoloog om hier mede te spreken, duidelijk bewezen. De wereldbeschouwing zal ook hier tot haar volle recht komen en het is slechts een lichtzinnig gesproken woord van Lilly Braun: »Theoretische uiteenzettingen over het vrouwenvraagstuk hebben noch wetenschappelijke waarde noch practische beteekenis, wanneer zij slechts van vooraf opgevatte meeningen of algemeen zedelijke beginselen uitgaan. Om belangrijke resultaten te verkrijgen, is het veeleer noodig op feiten te steunen." (*Frauenfragen* b. 99).

Maar hoe nadrukkelijk wij ook ons gevoelen verdedigen, dat ook omstandigheden buiten het vrouwelijk geslacht om, in deze zaak mede in aanmerking komen het recht der vrouwen tot energieke verdediging harer belangen wordt daardoor niet aangetast. Want slechts daardoor, dat de vrouw zich hare positie te binnen bracht en erover nadacht, is de vraag ontstaan.

Indien men reeds de tegenwoordige sociale vraag geschetst heeft als de tot bewustzijn gekomen tegenspraak der volkshuishoudelijke ontwikkeling met het als ideaal beschouwde en in het politieke leven zich verwezenlijkende beginsel van gelijkheid en vrijheid, dan zal dit ook met dat deel der sociale vraag zoo gaan, dat wij het vrouwenvraagstuk noemen. Ook hier is de tegenspraak tusschen dat wat is en dat wat moest zijn, tusschen werkelijkheid en ideaal, levendig tot bewustzijn gekomen en niet het minst in de vrouwenwereld zelf. De vrouwen hebben nu zelven haar lot in handen genomen Zij willen hare opvattingen en wenschen omtrent de toekomst van haar lot bekend maken, doen gelden. De vrouw denkt over hare positie na, zij wil niet meer lijdelijk het slechter worden of de verbetering van haar bestaan afwachten, maar daarop zelfstandig invloed verkrijgen.

Deze algemeene beschouwingen zijn niet geheel overtollig, om aan de bespreking van een nieuw boek over het Vrouwenvraagstuk te doen voorafgaan.

Kenmerkend voor Röslers opvatting is de opdracht van zijn werk aan de moeder Gods en de H. Theresia. Daardoor wil de schrijver te kennen geven, dat het vrouwenvraagstuk volgens hem in hoofdzaak van godsdienstigen aard is. Daarmede wordt blijkbaar gezegd, dat de oorzaak van het vrouwenvraagstuk voornamelijk in de verzwakking en vermindering van het godsdienstige leven en het uitstekendste heelmiddel en middel ter oplossing, in de godsdienstige kracht van het Christemdom gezocht moeten worden. In zekeren zin kan men dit onmiddelijk toegeven, maar men mag daarbij de groote maatschappelijke beteekenis van het vraagstuk niet uit het oog verliezen. In het maatschappelijk leven van onzen tijd ligt zonder twijfel de bron van het leed en de moeilijkheden waaronder een groot gedeelte van het vrouwelijk geslacht gebukt gaat, van maatschappelijken aard zijn vele misbruiken, die den toestand van vele vrouwen zeer benadeelen, en veranderingen dezer maatschappelijke inrichtingen moeten dezen toestand verbeteren, zoo als afschaffing van ongelijke loonsberekening voor man en vrouw bij gelijkheid van geleverd werk, uitsluiting van getrouwde vrouwen resp. moeders uit de fabrieken enz. En het komt ons haast voor, alsof Rösler deze oorzaken der vrouwenbeweging te weinig in aanmerking neemt, oorzaken, die, al komen zij ook eerst in de tweede plaats, toch onmiddelijk de velerlei misbruiken hebben doen ontstaan. De maatschappelijke zijde der vraag resp. hare behandeling in het besproken werk, moet nog verder besproken worden.

In het eerste gedeelte van zijn boek tracht Rösler — na eene vrij lange inleiding — de stem der natuur over de verhouding der geslachten en de stelling der vrouw in de maatschappij, den lezer duidelijk te maken en men moet toegeven dat de schrijver het natuurlijk kalm en zakelijk zonder vooroordeel en hartstocht behandelt.

Rösler gaat van de bestaande verscheidenheid der geslachten uit, tracht de uitwerking der verdeeling in twee geslachten in alle opzichten, het menschelijke wezen betreffend, te bewijzen, zoowel op lichamelijk als geestelijk gebied. Met betrekking tot het laatste, gaat hij, en mijnsinziens terecht, verder dan vele katholieke schrijvers, die van meening zijn, dat het verschil van geslacht op den geest niet van invloed is. Rösler daarentegen neemt gewichtige verschilpunten aan op intellectueel, zedelijk en aesthetisch gebied. Hij zegt, dat een verschil tusschen mannelijke en vrouwelijke deugden betrekkelijk te rechtvaardigen is, (blz. 40 v.) en behandelt de godsdienstigheid der vrouw, die zich eenigszins anders openbaart, dan die van den man, maar hij legt er onmiddelijk den nadruk op, dat de godsdienst zoowel voor den man als voor de vrouw noodzakelijk is (blz. 48). Licht- en schaduwzijden van den natuurlijken aanleg der beide geslachten worden toegelicht en vergeleken. Van minderwaardigheid der vrouw tegenover den man is geen sprake.

Hier had nu, mijns inziens, Rösler ook de stellingen van Otto Weininger in *Geslacht en Karakter* moeten bespreken. Hij haalt hem slechts eenmaal oppervlakkig aan. Al moet Weininger's boek ook als het werk van een psychisch abnormaal mensch bestempeld worden, daardoor verliest het nog niet zijne verleidelijke uitwerking. Zijne begoochelende stelling, de klassieke vorm, het schijnbare meesterschap in alle in aanmerking komende wetenschappen, maakte op duizenden een verbluffenden indruk. Dat hij kort na de voleinding van zijn boek, vrijwillig het leven verliet, verhoogde dien indruk nog. In een ommezien waren talrijke oplagen uitverkocht en door bevoegde en onbevoegde lezers verslonden. Maar niet dit alleen veroorzaakte het succes van zijn boek; maar het is tevens die typische uitdrukking van verachting der vrouw als persoonlijkheid, die tegenwoordig in sommige kringen niettegenstaande alle schijnbare verheerlijking heerscht. Alle persoonlijkheid immers ontzegt Weininger consekwent en volkomen aan de vrouw. Uit verkeerde veronderstellingen, die voornamelijk voortvloeien uit 't opstellen van schematische formules, trekt hij rechtstreeks zijne gevolgtrekkingen, zijne vooropgestelde beweringen door krasse, meestal eenzijdige, verkeerdelijk generaliseerende waarnemingen versterkend, door een handig omgeworpen wetenschappelijk gewaad den argeloozen lezer misleidend, den meer oordeelkundigen voor kwellende vragen plaatsend. Volgens hem heeft de vrouw geen wil, eerbaarheid en deugd. Zij is geene persoonlijkheid, maar een zedeloos wezen. Zij is òf moeder òf lichtzinnige deern, en zelfs de hoogste en edelste gevoelens der moederliefde, de wonderen van liefde der bij de verpleging der zieken zich geheel opofferende liefdezuster, zijn slechts zinnelijke opwellingen van dit geheel tot het sexueele vervallen wezen.

Het boek is in zooverre van groote beteekenis, als het het laagst denkbare standpunt van vrouwenverachting bereikt heeft. Deze nog te overtreffen is niet meer mogelijk. Daarom was er meer over te zeggen geweest.

Aan de vergelijking der talenten der beide geslachten voor de kunst, laat Rösler eene lange onderrichting over de voorstelling der menschelijke schoonheid door man en vrouw, voorafgegaan. Vele lezeressen zullen wel protesteeren, dat de prijs der schoonheid niet aan de vrouw, maar aan den man toegekend wordt. Ook in de beoefening der kunst bereikt de vrouw niet de hoogte van den man, niettegenstaande talrijke hoogst verdienstelijke werken. Dat wordt door de objectieve vrouwen zooals A. Gerhard en H. Simon *(Moederschap en geestelijke arbeid)* volkomen toegegeven. Het zoude echter verkeerd zijn, hieruit de gevolgtrekking te maken, dat de vrouwen daarom van dezen arbeid moeten uitgesloten worden.

Nadat zoo het verschil der geslachten grondig besproken werd, behandelt Rösler de zoowel voor het individue als voor de menschheid zoo oneindig gewichtige daaruit ontstaande wederzijdsche beïnvloeding en aanvulling van man en vrouw.

In een volgend hoofdstuk bespreekt de schrijver de „aan hare natuur beantwoordende meisjesopvoeding en de positie der vrouw".

De vraag, die tegenwoordig de gemoederen algemeen bezig houdt: over afzonderlijke of gemeenschappelijke opvoeding van jongens en meisjes, beantwoordt hij in 't algemeen ten ongunste van de gemeenschappelijke opvoeding; eene vraag, waaraan op de laatste algemeene vergadering van den katholieken vrouwenbond, besloten werd de grootst mogelijke aandacht te schenken.

(*Slot volgt*). T.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

DURE TIJDEN.

Overal — niet alleen in alle streken van ons land, maar ook in alle andere landen — hoort men klagen over het stijgen van alle prijzen, in 't bijzonder die der levensmiddelen.

Voor verschillende soorten graan bedraagt die prijsstijging bijv. in Argentinië 35 pCt., in Amerika 41 pCt., in Weenen 49—54 pCt., in Odessa 44—49 pCt., in België 30 pCt.

De Duitsche sociaal-democraten maken uit deze prijsstijging in Duitschland een slaatje tegen de invoerrechten op graan. Toch is 't duidelijk, dat ook in andere landen met veel lager invoerrechten toch ook de prijzen even sterk of zelfs nog sterker gestegen zijn.

Bovendien, niet alleen de levensmiddelen, bijna *alles* is duurder geworden.

't Is begrijpelijk, dat velen zich afvragen, wat hiervan toch wel de oorzaak mag zijn?

Voor de graanprijzen is de hoofdoorzaak ongetwijfeld de minder goede oogst in Amerika en Rusland.

Doch wat is de oorzaak der stijging van de prijzen der andere goederen?

In den regel zal de oorzaak zijn: het goedkooper worden van het geld. In zulke tijden wordt alles — in geld uitgedrukt — schijnbaar duur: er zijn meer geldstukken noodig, om een bepaalde zaak te koopen. De prijsstijging is dan slechts schijnbaar; eigenlijk zou men moeten spreken van een goedkooper worden van het geld.

Doch ieder weet, dat 't geld ook juist duur is geworden: 5, 7 ja 8 procent heeft men op de beurs moeten betalen!

Komt 't dan door 't speculeeren, omdat er teveel geld naar Amerika is gegaan? Zoo meenen anderen, doch zij hebben het ook mis. Immers, doordat er meer kapitaal 't land uitgaat, is de koopkracht hier minder. Dat zou juist *daling* der prijzen tengevolge moeten hebben. En ook in Amerika zijn de prijzen gestegen!

Stijging der prijzen heeft in den regel drie oorzaken: vermindering van de voortbrenging, of vermeerdering van de vraag, of verhooging der productiekosten bij weinig dalende vraag.

Naar mijne meening hebben alle deze drie oorzaken gewerkt.

Vermindering van de voortbrenging is er vooral ten opzichte van het graan. Vandaar ten deele de stijging der graanprijzen.

Doch ook vermeerdering van de vraag heeft zeker grooten invloed gehad. Deze is vooral veroorzaakt door de stijging der loonen, welke in de laatste 10 jaren overal te constateeren valt. Doordat de talrijke arbeidersklasse over een grooter inkomen te beschikken kreeg, werd haar koopkracht grooter, waardoor de vraag naar verschillende goederen, vooral levensmiddelen, steeg, zoodat het aanbod in dezelfde verhouding toenam. In zooverre is de tegenwoordige prijsstijging volstrekt geen slecht teeken. Landen met lage levensmiddelen-prijzen, als bijv. China en Indië, zijn waarlijk voor de arbeiders geen ideaal!

Ten derde de verhooging der productiekosten. Ook deze valt te constateeren, juist door de stijging der loonen. 't Zou een illusie zijn, dat het meerder bedrag, aan loon uitbetaald, steeds op de ondernemerswinst gekort zou worden; vaak zou dit zelfs onmogelijk zijn.

Deze drie factoren hebben m. i. overal de stijging der prijzen veroorzaakt.

Weet iemand een betere oplossing, laat hij 't dan zeggen. E. C.

EEN KATHOLIEKE VROUWENDAG IN WEENEN.

Op de Katholiekendagen hebben katholieke vrouwenvereenigingen in de laatste jaren dikwijls de gelegenheid te baat genomen om haar belangen te brengen bij de vragen van den tegenwoor-

digen tijd, en door het bekend maken van hun streven in 't algemeen, en op sociaal-liefdadig gebied in 't bijzonder, begeestering voor dat werken te brengen in wijdere kringen.

Ook aan de Katholieke vrouwen van Oostenrijk, wier werken in haar vaderland zooveel zegen brengt, bood de pas gehouden zesde Oostenrijksche Katholiekendag aanleiding, om in een geweldig-druk bezochte vergadering van vrouwen voor den dag te komen met het reeds lang in uitzicht gestelde plan, n.l. de stichting van een Katholieken Vrouwenbond voor 't geheele Rijk.

De vergadering was bijeengeroepen door een voorbereidend comité, onder presidium van Gravin Melanie Zichy-Metternich. Vice-presidenten waren de »oberlehrerin" Karoline v. Ambros en Emilie Dr. Mathoy. De toeloop tot de huishoudelijke vergadering van afgevaardigden, die op Zondagmorgen 10 uur was uitgeschreven, was zóó groot dat men tot een grootere zaal zijn toevlucht moest nemen.

Sterk vertegenwoordigd was de Weensche aristocratie, zoowel als de adel uit de verschillende kroonlanden en graafschappen van het Rijk. Bijzonder bleek de warme belangstelling, welke ook katholieke mannen van rang en ijverige leden der mannenorganisaties gevoelden voor de jonge katholieke vrouwenbeweging. Tot deze laatsten behoorde in 't bijzonder de algemeene secretaris van den katholiekendag, Abbin Freiher v. Spinatte, die meer dan eens aan 't woord was, en de aartsbisschop Tedorowicz van Lemberg, die de vrouwenbeweging sinds langen tijd reeds met zeer groote belangstelling volgt.

Nadat gravin Zichy-Metternich met een humoristisch getinte aanspraak de vergadering geopend had, trad als eerste spreekster op Frl. Karoline v. Ambros. Zij begon met de inleiding, dat het Centraal-comité der 5e algemeene Oostenrijksche Katholiekendag gekomen was tot een niet-politieke organisatie der mannen. Men was echter tot het inzicht gekomen, dat hiermee pas half werk was verricht. Wilde men een geheél, dan moest dit ook de vrouwenorganisatie omvatten. Dit inzicht was de aanleiding tot het vormen van een vrouwencomité, dat stappen zou doen tot stichting van een K a t h o l i e k e R i j k s-v r o u w e n o r g a n i s a t i e. Het comité trad nu voor de vrouwen met de bede, deze groote gedachte der Rijks-vrouwenorganisatie te helpen verwerkelijken. De oplossing van het vrouwenvraagstuk in 't algemeen, welke oplossing veelal reeds zeer bedenkelijke wegen is ingeslagen, behoort tot de problemen, tegenover welke de k a t h o l i e k e vrouw al te lang met tegenzin heeft gestaan. Het gevolg is geweest, dat vrouwen van a n d e r e richting reeds lang de rol van aanvoerdsters tot zich getrokken hebben. D a t m o e t a n d e r s w o r d e n ! De afkeer van de buitensporigheden eener valsche vrouwenemancipatie, welke er op uit is, de door God gewilde ordening der dingen aan te tasten, mag voor de K a t h o l i e k e vrouw geen aanleiding zijn zich af te wenden van het *vrouwenvraagstuk.* De ware belangensfeer der vrouw blijft wel het huis, het gezin, maar juist in 't belang van dit l a a t s t e moet de katholieke vrouw haar opbloeienden invloed leeren uitoefenen buiten den kring van 't gezin, in 't openbare leven.

De zusters vrijmetselaars, evengoed als ook de sociaal-democratische »Genossinnen« kennen de waarde van het aaneengesloten zijn slechts te goed. De door Marie Deraimes weinige jaren geleden gestichte v r o u w e n l o g e omvatte, reeds voor een jaar om was, 40000 zusters. Een van haar, die in alle richtingen voor de belangen der vrouw werkzaam is, kon er zich op beroemen: »Sinds den dag, dat de vrouwen een loge stichtten, is er in de republiek iets anders geworden." Mogen dan de k a t h o l i e k e vrouwen nog langer een a f w a c h t e n d e houding aannemen?

Duitschland ging ons met een goed voorbeeld voor. Het stichtte een Katholieken Vrouwenbond, die in November 1904 schitterend voor den dag trad. De Katholieke vrouwen van Oostenrijk bezitten in Stiermarken, Neder-Oostenrijk en Salzburg reeds vrouwenorganisaties. Maken wij nu ook een a l g e m e e n e katholieke vrouwenorganisatie zonder te letten op nationaliteit of grenspalen voor geheel Oostenrijk, dan hebben wij een groote schrede voorwaarts gezet. De katholieke R ij k s-v r o u w e n o r g a n i s a t i e bedoelt de Katholieke vrouwen van Oostenrijk te verzamelen tot gemeenschappelijken afweer zoowel als tot gemeenschappelijken arbeid. Op Gods hulp bouwend willen wij moedig ten arbeid gaan!

Op dezen warmen oproep volgde een langdurige bijval.

A a r t s b i s s c h o p T e o d o r o w i c z deelde mede, dat in Gallicië reeds het begin bestaat van een katholieke vrouwenorganisatie, welke belooft al spoedig machtiger te worden dan de sociaal-democratische. Ook Z. D. H. wenscht, dat de vrouw haar stem in 't openbaar late hooren; de voorkeur verdient z. i. een organisatie overeenkomstig met de verschillende landen.

Daarop werd in aansluiting aan deze eerste inleiding de volgende resolutie aangenomen.

«De op 17 November te Weenen bijeenzijnde vergadering van afgevaardigden van Oostenrijksche Katholieke vrouwen, acht het, met het oog op 't steeds toenemende ongeloof en de voortdurende aanwakkerende zedeloosheid, en lettend op de maatschappelijke en sociale nooden der tijden, die met hun gevolgen ook voor de vrouw optreden, voor noodzakelijk, dat een Katholieke Rijks-vrouwenorganisatie geschapen worde.

1. Wijl zulk een organisatie geëigend schijnt, om tot afweer te dienen tegen de aanvallen, welke op de Kerk en haar leeraars worden gericht en in het volk verstoren geloof en zedelijkheid, twee deugden, welke de Katholieke vrouwen, als de daartoe geroepen behoedsters, in 't bijzonder moeten verdedigen.

2. Wijl de noodzakelijkheid eener op den bodem van de Katholieke wereldbeschouwing staande vertegenwoordiging van de belangen der vrouwen op sociaal en economisch gebied ook aan de Katholieke vrouw als plicht oplegt, er aan mede te werken, dat de Katholieke beschavings- en ontwikkelingsidee hare volle uitdrukking vinde."

In het tweede referaat van Mevrouw Toni Schmolek werd de inrichting der organisatie uiteengezet. Voorgesteld werd het inrichten van een nauwe gemeenschap tusschen een Centraal Bureau en de afzonderlijke organisaties, de vereenigingen en de in de beweging werkende afzonderlijke personen. Dit contact moet verkregen worden door regelmatige publicaties van het Centraal Bureau, stichting van subcomité's, het winnen van vertrouwenspersonen enz.

De in druk voorgelegde statuten komen grootendeels overeen met die van den K a t h o l i e k e n D u i t s c h e n V r o u w e n b o n d; zij werden in een resolutie, die op deze inleiding volgde, voorloopig aangenomen, tot de practische ervaring het raadzaam zou doen schijnen, ze definitief vast te stellen.

»Freifräulein" Isabella v. Carnap, Algemeen secretaresse van den K a t h o l i e k e n V r o u w e n b o n d i n D u i t s c h l a n d. wenschte de vergadering in warme woorden geluk met dit verblijdend resultaat en bracht de hartelijke groeten over van den Duitschen katholieken vrouwenbond.

In de discussie kwam een jonge dame, gravin Rostiz, zeer nadrukkelijk op voor het noodzakelijke van é é n h e i d, welke niet door het verschil van nationaliteit mag verzwakt worden. En zeer warme bijval getuigde er van, dat deze woorden in goede aarde waren gevallen.

Als bondsorgaan van de nieuwe Oostenrijksche vrouwenorganisatie sloeg Mgr. Klimsch, Directeur van de »St. Josefs-Bücherbrüderschaft," voor te nemen een geïllustreerd vrouwenblad, door deze vereeniging uitgegeven, dat reeds in een oplage van 70000 ex. gedrukt wordt. Dit voorstel werd goed ontvangen.

Op de gewichtige beraadslagingen van 's morgens volgde 's avonds een feestvergadering van ongeveer 600 personen. Als eerste

spreekster sprak »Freïin v. Carnap (Keulen) over »vrouwenbeweging en vrouwenorganisatie." Onder ademlooze stilte volgde het gehoor, dat uit verschillende standen was samengesteld, de belangrijke uiteenzetting der spreekster, die in de eerste plaats een beeld schetste van den stoffelijken nood der vrouwen, zooals die uit de wijziging in de arbeidsverhoudingen noodzakelijk ontstaan moest. Wel behoort de vrouw volgens haar natuur in huis, maar als de beschermende muren haar niet meer vermogen te onderhouden, mag het haar niet euvel geduid worden, dat zij naar buiten om brood gaat. Door die verandering der productiewijze zijn sociale vraagstukken ontstaan. Voor een deel der vrouwenwereld gaat het er nu om, een oplossing te vinden voor de vraag om het bestaan, aan de andere is de plicht opgelegd alles te doen om de bronnen, waaruit de nood voortkomt, te stoppen.

Als een net moet de Katholieke vrouwenbeweging zich over geheel Europa uitbreiden. Een arbeidsveld kan de vrouw niet zoeken in de interconfessioneele vrouwenbeweging, want zij kan zich niet als een los blad door den wervelwind der ethiek laten meedraaien. Ging het om economische, dus vakvragen alleen, men zou zich nog bij de interconfessioneele vereeniging kunnen aansluiten, maar alle groote vragen van dezen tijd zijn ten nauwste verwant met de godsdienstige wereldbeschouwing. In haar geloof vindt de katholieke vrouw een sterke schuts, die haar beschermt tegen alle uitwassen der moderne vrouwenbeweging.

Zeer uitvoerig ging spreekster verder over den veelsoortigen arbeid van een Centraal Bureau, dat zou zijn als de stam van een wijdvertakten boom. Zijn taak is vooral, éénheid te brengen in de actie, wrijving te verhinderen, de verantwoordelijke leiding met liefde en vaste hand te voeren.

Na stormachtigen bijval en den dank der voorzitster voor deze veelomvattende rede sprak »Fraulein" Maria Pauzer, over de eisch van Sociale en economische ontwikkeling der vrouw op katholieken grondslag.

Deze spreekster verdedigde niet alleen de uitbreiding van de wetenschappelijke ontwikkeling der vrouw, maar ook de meer *algemeene* ontwikkeling, welke het meisje, de toekomstige moeder der geslachten, geschikt maakt, om een ruimeren blik te hebben, een vermogen, waardoor zij wint aan invloed op de mèt haar levende gezinsleden, hoofdzakelijk echter op de opgroeiende jeugd Ook beval spreekster warm aan landbouwcursussen voor vrouwen en de door de fabrieksarbeidsters zoo gezochte huishouden kookscholen. Uitvoerig gaf zij de taak aan, welke thans den socialen plicht oplegt aan iedereen tegenover de arbeidsters, dienstboden, hulpbehoevenden, enz.

De schitterende Vrouwendag, welke de vertegenwoordigsters der edele Katholieke vrouwenschaar in 't leven geroepen had, had op den laatsten dag een schitterende sluiting met een rede van den Rijksdagafgevaardigde Seminarie-directeur August Kemetter (Weenen) die in een mannenvergadering sprak, waarbij de dames toegang hadden. Deze spreker behandelde eveneens de Vrouwenorganisatie en sociale gevaren op scherpe, populaire en humoristische wijze. Hij legde er nadruk op, dat de vrouw door de thans te haren gunste in het leven getreden beweging zich de waarde van haar eigen persoonlijkheid meer bewust wordt — een bewustzijn, dat er toe moet bijdragen, dat zij zich hooger leert schatten en voor vernedering leert bewaren.

Oostenrijks katholieke vrouwen hebben lang geaarzeld, eer zij in de volle openbaarheid zijn getreden, maar toch lieten zij den wachttijd niet onbenut voorbijgaan. Zij zijn toegerust voor den strijd om een goede zaak, welke strijd haar niet gespaard blijven zal door *die* partijen, die lang geloofden alléén het monopolie te hebben van de ware denkbeelden over vrouwenrechten en vrouwenplichten. N.

OVER ARBEIDSBEURZEN.

In het tijdschrift *De Economist* komt een bijdrage voor van mr. J. A. N. Patyn, Voorzitter van het bestuur der Haagsche Arbeidsbeurs, getiteld: »De Staat en de Arbeidsbeurzen in Nederland."

Eerst geeft schrijver eenige beschouwingen over de wijze van beheer en werking der beurzen. Men heeft zich z. i. op vele plaatsen de oprichting van een arbeidsbeurs wat al te gemakkelijk voorgesteld. Wil men een dergelijke instelling op deugdelijke grondslagen vestigen, dan moet er zijn een bestuur, dat door zijn samenstelling bekend is met plaatselijke toestanden, in het bijzonder met wat er omgaat in de plaatselijke werkgevers- en arbeidswereld; dat voortdurend aanraking zoekt met die kringen; dat vertrouwen geeft in de onpartijdigheid der leiding. Ook moet er minstens één lid zijn dat zich op de hoogte houdt van de elders opgedane ondervindingen en van wat er over wordt geschreven. Alle beginselvragen moeten door het bestuur worden opgelost. Het beginsel moet zijn onpartijdige bemiddeling; staatkundige en staathuishoudkundige onzijdigheid dus. Daarnevens staat de dagelijksche leiding door de ambtenaren der beurs. Behalve ijver, toewijding, voortvarendheid, het voortdurend bedacht zijn op kleine verbeteringen, vraagt deze werkzaamheid bovenal de eigenschap, die met het onvertaalbare woord »tact wordt aangeduid.

Aanvankelijk was de Amsterdamsche arbeidsbeurs de eenige wier werkzaamheden omvang van eenige beteekenis bereikten. Toch meent schrijver zich niet aan stedelijk chauvinisme schuldig te maken met te zeggen, dat de beweging haar krachtigen stoot kreeg door het besluit van het Haagsche gemeentebestuur om een gemeentelijke arbeidsbeurs op te richten.

Nu het bestuur der Amsterdamsche beurs het verzoek tot den gemeenteraad aldaar richtte, om die instelling in gemeentebeheer te nemen, is een ontwerp regeling aanhangig gemaakt, die in twee opzichten van die in Den Haag afwijkt. Te Amsterdam wil men bij staking of uitsluiting geen bemiddeling verleenen. De toekomst zal leeren of die bepaling kan worden gehandhaafd. In Duitschland is dat doorgaans niet het geval geweest. De ondervinding heeft daar geleerd, dat deze, van socialistische zijde gewenschte oplossing van de moeilijke vraag: hoe te doen bij werkstaking? de werkgevers van de beurs vervreemdde. En ook omdat men het zonder dezen niet kan stellen, eindigden de socialisten zelf met voorstanders te worden van de bepaling, die ook de Haagsche verordening behelst, om van werkstaking en uitsluiting altijd mededeeling te doen, maar geen aanvraag van arbeidskracht of werk op grond van die omstandigheden af te wijzen. Aan schrijver wil het voorkomen, dat de bezwaren tegen de Haagsche regeling zuiver theoretisch zijn, die tegen de in Amsterdam voorgestelde oplossing meer practisch zullen blijken.

Dan in de tweede plaats wil men in Amsterdam zijn bemiddeling slechts verleenen waar loonen worden aangeboden, die als nagenoeg algemeen geldend kunnen worden beschouwd. Dat klinkt wel fraai, maar in de practijk waar het geldt menschen aan den arbeid te helpen, die broodeloos zijn, is dat beginsel onuitvoerbaar. Geen directeur van een arbeidsbeurs zal zich ontzien tot een werkgever te zeggen: tegen dàt loon kan ik u geen goeden werkman bezorgen, of tegen een werkzoekende: ge moet zelf weten of ge met dàt loon genoegen neemt, het is minder dan voor zulk werk gegeven wordt. Maar verder kan men niet gaan. In 't algemeen is verbetering der arbeidsvoorwaarden en handhaving van bedongen voordeelen de taak der vakvereenigingen, niet der arbeidsbeurs.

Uit een en ander blijkt reeds, dat de arbeidsbeursbeweging in ons land nog pas in haar eerste begin is. Nog veel te weinig wordt de beteekenis dezer nuttige instellingen op de juiste waarde

geschat, veel vooroordeel moet nog overwonnen, meer vertrouwen gewonnen worden. Zoowel werkgevers als werknemers zien in de beurzen nog te veel een liefdadigheidsinstelling. Ook weigeren de meeste werkgevers te gelooven dat zij er bekwame werkkrachten door zullen krijgen. De arbeiders hebben achterdocht tegen een instelling die onzijdigheid in haar vaan schrijft (en moet schrijven). Behalve met wantrouwen en velerlei misverstand, heeft de arbeidsbeurs te kampen met den Nederlandschen landaard, die zich nu eenmaal moeilijk aanpast aan orde-maatregelen, welker naleving in het belang van een goed beheer moet worden geeischt.

Ongetwijfeld zullen deze meeningen zich wijzigen zoodra er meer goed beheerde arbeidsbeurzen komen en eenigen tijd gewerkt hebben, en nu meent schr., dat in dit tijdvak harer ontwikkeling de Staat de arbeidsbeurzen aan zichzelf kan overlaten. Het zijn uit den aard gemeentelijke instellingen, doch de Staat zou, gelijk in Duitschland, de arbeiders zijdeling kunnen steunen. De arbeidsbeurs is wel vóór alles de trechter voor vraag en aanbod op de plaatselijke arbeidsmarkt, maar daarnevens breiden zich haar bemoeiingen al zeer spoedig uit buiten de grenzen der gemeente. Iedere arbeidsbeurs krijgt aanvragen van elders, en wanneer er veel werkloosheid is, wordt werk gezocht tot over de grenzen van het land. Door samenwerking der arbeidsbeurzen kan ontzettend veel worden bereikt. Bekend is het geval van de Straatburgsche beurs, die het geheele personeel eener groote fabriek, die afgebrand was, binnen enkele dagen op verschillende plaatsen onderbracht. Gelijk ook het bestuur der Haagsche beurs in zijn verslag over 1906 opmerkt, bestaat er in ons land aan de wisseling van vraag en aanbod van plaats tot plaats zeer bijzondere behoefte; de Nederlandsche werkman is zeer weinig geneigd uit eigen beweging werk te zoeken buiten de plaats zijner inwoning. Deze meening vindt nadere bevestiging in de groote loonverschillen, ongeëvenredigd aan de verschillende prijzen aan bestaansmiddelen, die soms tusschen dicht bij elkaar gelegen plaatsen bestaan. Zij wordt eindelijk gestaafd door de maandelijksche opgaven omtrent den stand der arbeidsmarkt van de Kamers van Arbeid. Bij een beschouwing van die mededeelingen, in onderling verband, dringt zich de overtuiging op, dat een organisatie van de arbeidsmarkt in Nederland ten eenenmale ontbreekt, en dat op de eene plaats een sterke vraag naar arbeidskracht kan ontstaan, zonder dat de arbeidsmarkt elders er eenigen invloed van ondervindt. De voorbeelden van deze tegenstellingen, die de schrijver uit de maandelijksche verslagen aanhaalt, bewijzen natuurlijk, naar hij opmerkt, niet, dat in al de genoemde gevallen een werklooze slechts van de eene plaats naar de andere zou behoeven te gaan om een goed bestaan te vinden, maar toch zou bij een geregelde inwisseling van vraag en aanbod een dergelijke toestand van groote slapte hier en drukte daar niet kunnen voortduren, en zeker niet voorkomen, zooals telkens wordt vermeld, dat op één plaats gebrek aan werk en in dezelfde maand op een plaats in de nabijheid gebrek aan werkkracht bestond. Een stap tot verbetering zou zijn vraag en aanbod op verschillende plaatsen bekend te maken, waartoe onderlinge samenwerking der arbeidsbeurzen noodig is. Al wat daartoe behoort valt buiten de plaatselijken bemoeiingskring der beurs. Voor dit deel harer werkzaamheid maken de arbeidsbeurzen, naar schrijver betoogt, aanspraak op steun van staatswege. De Staat zou z. i. moeten vergoeden de kosten der intercommunale telefoon en vrijdom van port moeten verleenen voor de talrijke stukken, die de arbeidsbeurzen ter zake hebben te wisselen.

Ook zou de Staat gemakkelijk kunnen vergoeden de reiskosten van hen, voor wie de arbeidsbeurs werk in een andere gemeente weet en die niet over het noodige reisgeld kunnen beschikken. Eindelijk zou de Staat geldelijken steun kunnen verleenen aan een vereeniging van arbeidsbeurzen. De oprichting van een dergelijke vereeniging is voorwaarde voor een behoorlijke samenwerking.

Hoeveel nut Rijkssteun hier kan stichten toont de heer Patijn aan met volgend voorstel uit Duitschland:

In den zomer van 1903 waren er in Elzas-Lothartngen nog slechts drie arbeidsbeurzen, die ieder op zichzelf werkten en zeer weinig uitrichtten. In dat jaar bracht de landsregeering een verbinding tusschen genoemd drietal tot stand, nam de kosten van intercommunale telefoon, van eenige drukwerken, van de jaarlijksche bijeenkomsten der bestuurders voor haar rekening en stelde een inspecteur aan. Onmiddellijk verrezen 7, 8 nieuwe beurzen, die het, met de bestaande, in 1905 tot ongeveer 27,000 plaatsingen brachten. Wanneer men nu weet, dat de kosten, die de regeering vergoedt, tezamen 7000 mark in 't jaar bedragen, dan zal men moeten toegeven, dat zich hier een gelegenheid biedt om tegen een geringe uitgave een werkelijk nuttige zaak te bevorderen.

Tot zoover het zaakkundig artikel in »*De Economist*" dat mede in herinnering brengt het vele, wat bereids in dit blad over het belangrijke onderwerp arbeidsbeurzen in geschreven. Wij voegen hieraan toe, wat de Regeering ten deze juist mededeelde in de Memorie van Antwoord van Hoofdstuk X der Begrooting. Er wordt daar geconstateerd, dat reeds verband is gelegd tusschen de werkzaamheden van verschillende arbeidsbeurzen, terwijl B. en W. van 's Gravenhage op voorstel van het bestuur der arbeidsbeurs aldaar eene uitnoodiging hebben gericht tot gemeentebesturen en eenige vereenigingen, die eene arbeidsbeurs beheeren of geldelijk steunen, tot het houden van eene bijeenkomst met het doel eene vereeniging van Nederlandsche arbeidsbeurzen op te richten. Een en ander doet verwachten, dat, zonder inmenging van den Staat, een goede organisatie van de samenwerking der arbeidsbeurzen zal tot stand komen. De minister acht dan ook geen redenen aanwezig om thans de oprichting van een centrale arbeidsbeurs van Rijkswege te bevorderen.

Voorts blijkt, dat een der voornaamste hulpmiddelen bij de samenwerking tusschen de verschillende arbeidsbeurzen is, het gebruik van de interlocale telephoon. Ten behoeve van die samenwerking schijnt niet zoodanig gebruik van post en telegraaf gemaakt behoeven te worden, dat de daaruit voortvloeiende kosten voor de arbeldsbeurzen te bezwarend zouden zijn. »Tegemoetkoming in die kosten is dan ook niet gevraagd," zegt de Regeering — uit welke woordschikking wel mag opgemerkt, dat een eventueel verzoek niet zou worden afgewezen.

O.

KORTE BERICHTEN.

Loodvergiftiging. — *Het Nationaal Bureau van Vrouwenarbeid*, naar aanleiding van de openbare beraadslagingen, gevoerd in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, betreffende de kwestie der *loodvergiftiging* in de *aardewerkfabricage*, wijst op No. 6 der Goedkoope Uitgaven van het Bureau: »Waarom Halverwege", een bijdrage tot de kwestie der loodvergiftiging in de Aardewerkfabricage, door Marie Jungius, Directrice van het Nationaal Bureau van Vrouwenarbeid, overzicht van de uitkomsten van een eigen onderzoek door het Bureau, bevattende de navolgende hoofdstukken: Onderzoek naar loodvrije aardewerk-artikelen.

Onderzoek bij fabrikanten in binnen- en buitenland naar hunne pogingen in dezen.

Onderzoek bij Regeeringen in andere landen naar hunne pogingen in dezen.

Onderzoek naar onvoldoendheid der Veiligheidsmaatregelen.

Onderzoek naar uitwerking dier maatregelen op den toestand der ontslagen arbeidsters.

Onderzoek naar gevolgen van loodvergiftiging des vaders op kinderen en moeder.

En spreekt bescheidenlijk doch dringend den wensch uit, dat met het oog op de moeders en kinderen, die met het bovengenoemd gevaar in aanraking komen, het nieuw te verwachten veiligheidsbesluit in dezen niet zal gaan »Halverwege", doch zal omvatten alle in genoemd bedrijf werkzame personen, zoo mannen als vrouwen.

Mogen de vrouwen meer vatbaar blijken voor loodvergiftiging, voor een deel toe te schrijven, naar het schijnt, aan kapsel en kleeding, die een ampele en veilige, doch minder gewenschte rustplaats aanbieden voor alle mogelijke schadelijke stofdeeltjes, daartegenover staat, dat loodvergiftiging des vaders altijd *drie* slachtoffers maakt in plaats van twee, wat naar zijne bescheiden meening ruimschoots opweegt tegen de meerdere vatbaarheid der vrouwelijke arbeiders.

Invordering van kleine schulden. — 't Is meest alles over geldverdienen, wat men leest in de »Handelsberichten" van minister VEEGENS departement. Maar nu vinden we er ook eens wat in van meer sociaal belang, nl. iets over de wettelijke regeling tot invordering van kleine schulden in Portugal.

Sedert 15 Juni '07 (was toen het parlement al naar huis gezonden?) is daar eene nieuwe wettelijke regeling van kracht waarvan het doel is, de gerechtelijke invordering van kleine schulden minder kostbaar en minder omslachtig te maken. Daartoe wordt bijv. in art. 24 bepaald, dat voor de in de regeling opgenoemde zaken, partijen zelf in rechten kunnen optreden en niet noodzakelijkerwijze door een advocaat of zaakwaarnemer behoeven vertegenwoordigd te worden. En art. 23 bepaalt, dat, met ééne uitzondering, alle emolumenten en verdere kosten aan de onder de nieuwe regeling vallende rechtszaken verbonden, slechts de helft zullen bedragen van het gewone tarief.

Onder de nieuwe regeling vallen, krachtens art. 1, alle vorderingen, roerende of onroerende goederen betreffende, wanneer het bedrag der vordering niet hooger is dan Rs. 200 (voor Lissabon of Oporto) of Rs. 1000 (voor de overige arrondissementen) (Rs. 1 à pari = ca. f 2,62); terwijl volgens art. 13 ook vorderingen, niets hooger dan de genoemde bedragen, en berustende op wissels, cheques en andere onderhandsche geschriften, op dezelfde wijze kunnen berecht worden.

Dat ziet er nog zoo kwaad niet uit. De middenstand kan daar, dunkt ons, wel mede gebaat zijn.

Internationale ongevallenverzekering. — Gelijk bekend, hebben wij met Duitschland bereids een tractaat gesloten, waardoor beide landen aan elkaars arbeiders voor zoover deze tijdelijk in den vreemden Staat werken, de voordeelen der Ongevallenwet verzekeren zonder dubbele premiebetaling.

In Oostenrijk is thans bij het parlement een wetsontwerp aanhangig, dat de regeering machtigt, met andere landen dergelijke overeenkomsten aan te gaan.

De sociale politiek in Frankrijk. — VIVIANI, de socialistische lantaarnuitdoover, ondervindt ook al dat critiseeren makkelijker is dan doen. Hij werd ten minste in de Kamer door zijn partijgenoot VAILLANT in gebreke gesteld ten aanzien van een heele reeks sociale maatregelen, waaromtrent VIVIANI inderdaad slechts slappe zelfverdediging kon voeren.

We zullen aanklacht en verdediging eens tegenover elkaar stellen. VAILLANT klaagde over:

1°. Gebrekkige invoering van het verbod van het zweetstelsel. (VIVIANI antwoordde: Ik heb al een ontwerp uitgewerkt, maar kon het wegens de moeilijkheden nog niet indienen.)

2°. Onvoldoende arbeidsinspectie bij gebrek aan personeel. (VIVIANI: Inderdaad konden de 130 beambten slechts 27 pCt. der voorgeschreven bezoeken afleggen, maar meer dan 6 nieuwe kan ik toch niet aanstellen.)

3°. Onverschilligheid ten opzichte van den huisarbeid. (VIVIANI: de bestaande wettelijke voorschriften zijn niet toereikend om de misstanden te keeren.)

4°. Nalatigheid ten aanzien van het werkloozenvraagstuk. (VIVIANI: een commissie overweegt maatregelen.)

Verder werd nog geklaagd over: traagheid en de regeling der arbeidsvoorwaarden van spoorwegpersoneel en mijnwerkers; gebrekkige doorvoering der sociale wetten, zooals betreffende het arbeidscontract, den wekelijkschen rustdag enz. Minister BARTHOU antwoordde: »Overweging en onderzoek."

Ja, ja, critiseeren is makkelijker dan doen. Dat ondervindt bij ons ook minister VEEGENS. O.

Stedelijke slagerij. — In den afgeloopen zomer heeft de gemeenteraad van Diedenhofen (een Duitsch stadje van 12000 inwoners) een stedelijke slagerij met daaraan verkooplokaal geopend om zoo de slagers der stad te dwingen hun onevenredig hooge prijzen te verlagen. Speciaal de minder bemiddelden waren met die inrichting ingenomen, zoodat er 18 á 20 varkens per week geslacht werden. De slagers zetten zich schrap en bleven 15 à 30 Pfenning per pond meer vragen dan de stedelijke vleeschhal, maar zij hielden dit slechts twee maanden vol. Zij beloofden toen een behoorlijke prijsverlaging, waarop de gemeenteraad, die zijn doel bereikt had, de stadszaak stop zette. (Pionier op dat gebied is de stad Freiburg in Br. geweest, die in 1895 de te dure slagers gedurende 3 weken beconcurreerde).

De stad Bonn gaat nu ook zoo iets ondernemen, doch naar het schijnt met meer definitief karakter, terwijl ook in Eberswalden sinds Augustus 1907 een stedelijk slachthuis is geopend.

Andere steden, zooals Leipzig, Dresden, Chemnitz, Neurenberg en Stuttgart, hebben hun slagers aangeschreven, hun prijscouranten zichtbaar op te hangen, terwijl te Diedenhoven van stadswege wekelijks de marktprijs van het vleesch wordt gepubliceerd — een maatregel welke mede reeds sinds 1895 in Freiburg toepassing vindt.

ONTVANGEN BOEKEN.

JOHANNA BREEVOORT, *Van velerlei Begeerten*. Amsterdam, firma B. VAN DER LAND, P. VAN DER KAMP, 1907. — 227 blz., f 1.50, geb. f 1.90.

LUISE ALGENSTOEDT, *In het Land hunner Vreemdelingschap*. Naar het Duitsch door J. LENS. Amsterdam, Firma B. v. D. LAND, 1907. 360 blz., f 1.90, geb. f 2.40.

Negende Limburgsche Katholiekendag, Maastricht 19-20 Mei 1907, Verslag. Maastricht, Stichting DE STUERS 1907. 66 blz., 25 cts.

NIEUWE BOEKEN.

Internationale Vereinigung für gesetzlichen Arbeiterschutz. — Verhandlungsbericht der vierten Generalversammlung des Komitees, abgehalten zu Genf vom 25—29 Sept. 1906, nebst Jahresberichten der Internationalen Vereinigung und des Internationalen Arbeitsamts mit synoptischen Ueberschriften. — Schriften d. Intern. Ver. f. gesetzl. Arb. Schutz, herausgeg. vom Bureau d. Intern. Ver. No. 5.

State of Maine Bureau of industrial and labour statistics — Twentieth annual report, 1906.
Augusta — Kennebe Journal Print — 1907.

State of New Jersey Bureau of Statistics of labor and industries — Twenty-ninth annual report for the year ending October 31 st. 1906.
Camdem, — Sinneckson Chew & Sons Co. — 1907.

Western Australian Labour Bureau — Report by the superintendent of government for the year ending 31 December 1906.
Fremantle — Horace J. G. Edwards — 1907.

New Zealand Departement of labour — Report 1906. Session II.
Wellington — John Mackay — 1906.

II. Travaux à la Tâche, à la pièce ou à l'entreprise, indication des bases de la rémunération. (Projet de modification à la loi du 15 juin 1896 sur les réglements d'atelier).

Engel, Dr. August — Detaillisten-Fragen. Neue Aufgaben des Kleinhandels. Sociale Tages-Fragen, Zwanglose Hefte, herausgeg. v. Volksverein. f. d. Kath. Deutschland. Heft 33. 2 verm. Aufl M. Klein Scheepje Gladbach.
Centralstelle d. Volksver. f. d. Kath. Deutschland — 1907. f 0.65.

Kamer van Koophandel en Fabrieken te Amsterdam — Verslag over den toestand van Handel, Scheepvaart en Nijverheid in 1906. Amsterdam — Ellerman, Harms & Co. — 1907.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Ziekenverpleging op het Platteland, door MR. P. J. M. AALBERSE. — Sociale Antiquiteiten, door MR. H. J. W. PELSTER. — Over Coöperatie, III, door TITUS BRANDSMA, O. C. — Uit Tijdschriften: Het vrouwenvraagstuk en de Christelijke Zedeleer, II. — Boekbespreking: Wellevendheid. — Berichten en Mededeelingen: Sociale cursus voor Handwerkers. — De Katholieke Sociale beweging in Spanje. — Middenstands beweging. — Korte Berichten: Rechtspositie van Gemeente-Ambtenaren. — Geloof en Wetenschap te Amsterdam. — Herstelbonden. — Schoolzuinigheid. — Kinderbescherming. — Portugeesche Zondagsrust. — Stakende knapen. — Patroonsbonden. — Eenheid in de collectieve contracten. — Overheid en arbeidsvoorwaarden. — Arbeidsbeurs opgeheven. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

BERICHT.

Over het abonnementsgeld 2e halfjaar 1907 wordt in de eerste helft der maand December bij de binnenlandsche abonné's gedisponeerd.

H.H. Abonne's in het Buitenland, die zich voor den 7den Jaargang van het Katholiek Sociaal Weekblad, eene geregelde toezending willen verzekeren, worden beleefd verzocht ons het abonnementsgeld zijnde *f* 4.50 voor België,
f 5.30 voor andere landen
vóór 1 Januari 1908 in te zenden.

Buitenlandsche abonnementen, waarvoor ons het bedrag niet is overgemaakt, worden als *opgezegd beschouwd.*

De Administratie van het Katholiek Sociaal Weekblad.
St. Jorisstraat G 147. 's-Hertogenbosch.

ZIEKENVERPLEGING OP HET PLATTELAND.

Tot het vele goede, dat de Katholieke Sociale Actie op het platteland doen kan, behoort niet op de laatste plaats: het bevorderen eener goede ziekenverpleging.

Zoo schreven wij in het *K. S. W.* van 28 Sept. ll.

Wij vroegen toen: wat is in dit opzicht reeds gedaan?

Op deze vraag ontvingen wij van verschillende kanten, soms zelfs zeer uitvoerige, antwoorden.

De navolgende gegevens zijn daaraan ontleend. Wij hebben er met groote dankbaarheid jegens hen, die ons inlichtten, gebruik van gemaakt.

Te Berchem (bij Oss) verspreidt de Maria-vereeniging lectuur, om gezonde begrippen omtrent ziekenverpleging te wekken. Een geneesheer is er een lezing komen houden over de eerste beginselen der ziekenbehandeling. Een R. K. Ziekenhuis is in opbouw. Doch men stelt zich voor daarna ook de huisverpleging beter te organiseeren.

Te Lutjebroek (N. H.) is door het initiatief van den ZeerEerw. Pastoor GRIBLING en de weldadigheid der parochianen en eenige anderen een ziekenhuis gebouwd. 't Is 27 meter lang; bevat een zaal van 12 bij 6 meter, en twee kleinere zaaltjes van ongeveer 6 bij 7 meter. Zoo beneden. Boven is het verblijf der Eerwaarde Zusters, vier kleinere en drie grootere kamers, een waranda op 't Zuiden en een badkamer.

Er is plaats voor 12 zieken. In Oct. 1904 kwamen hier 3 Eerw. Zusters van het Hypolitus-Gesticht te Delft, — thans is dit getal reeds uitgebreid tot 8.

De bevolking beschouwde dit ziekenhuis als een groote zegen. Bij ongevallen is steeds de loop naar »de Zusters.« Er komt zóó een klein polikliniekje. Ook gaat steeds een der zusters — bij afwisseling — uit voor wijkverpleging, men kan daar een week of een maand een zuster in huis krijgen voor voortdurende verpleging of nachtwaken.

Ook de omliggende dorpen profiteeren reeds van haar goede diensten. Zelfs is er nu een zuster in Wervershoef.

Het ziekenhuis — 't eenige katholieke in 't heele Noorder-kwartier, is een kerkelijk en koninklijk goedgekeurde stichting, en wordt bestuurd door den ZeerEerwaarden Pastoor en eenige heeren uit de parochie.

Voor de armeren verleenen de zusters hunne diensten pro Deo. De meergegoeden dragen iets bij in de kosten der stichting.

Aan 't ziekenhuis is bovendien verbonden een soort van Meisjes-Patronaat. De Zusters geven aan die meisjes een knip-, naai- en verstelcursus. Boven is een mooie ruimte gemaakt voor strijkinrichting; terwijl het plan bestaat ook met een kookschool te beginnen.

Ten slotte is er ook een bewaarschool bij.

De gemeente geeft geen subsidie, doch, naar 't schijnt, kan de inrichting zich wel zoo ongeveer bedruipen.

Lutjebroek is een parochie van 740 communicanten.

Misschien ware het gewenscht, het ziekenhuis uit te breiden voor alle tusschen Hoorn en Enkhuizen liggende parochien; ze liggen allen aan éen weg van 3½ uur gaans.

Sinds Januari 1904 bestaat te Veendam een afdeeling van de Vereeniging *Het Groene Kruis*, welke zich ten doel stelt:

a. het verleenen van hulp bij de verpleging van zieken,

b. het nemen en het bevorderen van maatregelen ter voorkoming van ziekten.

Dit doel tracht zij te bereiken door:

a. het aanschaffen en beschikbaar stellen van materiaal voor ziekenverpleging ten dienste der leden, hunne huisgenooten en onvermogende niet-leden;

b. het aanstellen van een of meer wijkverpleegsters ten dienste der leden, hunne huisgenooten en onvermogende niet-leden;

c. het ondersteunen van maatregelen, die door het openbaar gezag in het belang der volksgezondheid worden genomen;

d. het bevorderen van reinheid en ontsmetting;

e. het vestigen, exploiteeren en in stand houden van stichtingen ter bevordering van het doel der vereeniging;

f. het houden van voordrachten en cursussen ter bevordering van het doel der vereeniging.

De finantiën worden bijeengebracht door de contribueerende leden, (*f* 1200.—) bovendien door een Gemeentesubsidie (*f* 1000.—).

De vereeniging schafte zich aan een magazijn voor verplegingsbehoeften, en stelde twee pleegzusters aan, op een salaris van elk *f* 850.— 's jaars.

Over de werking der vereeniging is maar één roep. Arme zieken worden voor rekening der gemeente kosteloos verpleegd in het Ziekenhuis te Groningen. Zijn die armen katholiek, dan kunnen zij desverkiezend ook opgenomen worden in de R. K. Ziekenverpleging te Groningen.

Frappant is het, dat bij een oproeping voor verpleegsters, zich nooit katholieke meisjes aanmelden. Onze berichtgever schrijft daaromtrent: »Om hier bepaald ook R. K. Pleegzusters voor de Vereeniging *Het groene Kruis* te laten werkzaam zijn, zouden onze kath. meisjes zich meer op dit werk moeten toeleggen.... En naar mijn bescheiden meening is dit juist een zaak, waarop niet genoeg aangedrongen kan worden. Laten onze kath. meisjes zich toch aan deze zaak meer wijden, niet alleen, dat dit velen een zelfstandige positie zou kunnen verschaffen, doch bovenal een positie, waarin zij het *katholiek zijn* zóo in daden kunnen omzetten, dat zij bij God en de menschen kunnen zijn een voorwerp van welbehagen."

Ziedaar een drietal berichten.

Mogen wij thans aan anderen lezers nog eens vragen: *»Is er bij u — op 't platteland — reeds iets gedaan, om een behoorlijke ziekenverpleging te verkrijgen? Indien ja, wat, met welk resultaat en met welke kosten?"*

Hoe goed het is, een en ander eens te publiceeren, moge blijken uit een klein feit.

Toen wij in 't *K. S. W.* ons eerste stukje over *Ziekenverpleging op 't Platteland* geschreven hadden, werd in enkele Plaatselijke Comité's van de K. S. A. dit onderwerp aanstonds besproken, en werden de eerste stappen gedaan, om op dit punt tot eenige practische Actie te komen.

Voorbeelden wekken!

Mr. P. J. M. AALBERSE.

SOCIALE ANTIQUITEITEN.

Bij het bestudeeren van sociale toestanden in vroegere tijden vond ik menigmaal iets vermeld, dat mij tot mijzelven deed zeggen: hé, deed men dat toen ook al, bestond dat toen reeds, wat was dit eene goede regeling, wat een dwaas gebruik was dat, of iets anders van dien aard.

En dan vaak doordenkend, meende ik, dat deze merkwaardigheden meer bekend moesten zijn.

Zou ik er de aandacht eens op vestigen? Goed! Door middel van het *Katholiek Sociaal Weekblad*? Wel zeker! Maar in welken vorm?

Wat ik vond, heeft betrekking op verschillende zaken in verschillende tijden en in verschillende landen. Het is eene verzameling van losse deelen en deeltjes, waarvan geen geheel is te maken; eene verzameling van allerlei antiquiteiten, sociale antiquiteiten.

Juist! Eene verzameling van sociale antiquiteiten, dat moest het zijn! Iedere antiquiteit een nummer en een eigen titel; algemeene titel: sociale antiquiteiten! Basta!

Ik sprak er den Redacteur van dit blad over. Nu, die vond het plan goed, en was terstond bereid mijne verzameling op te nemen.

Met het aandragen van antiquiteiten kan ik dus beginnen. Maar eerst toch nog een enkel woordje over twee punten.

Wat beoog ik met deze verzameling van sociale antiquiteiten?

In eene stationswachtkamer hangen groote biljetten met mooie kiekjes van Zwitserland, Schotland, België. Werden die er nu alleen maar hierom neergehangen, dat gij deze kiekjes zoudt bekijken en aardig vinden? Of is het eigenlijk er om te doen, bij u den lust op te wekken, naar die streken heen te gaan? Welnu, zoo worden de sociale antiquiteiten ook niet slechts daarom in het *K. S. W.* geplaatst, om ze even te lezen en aardig te vinden. Begrepen? Ik zal dan ook steeds het boek vermelden, waaraan de antiquiteit werd ontleend.

Tweede punt. Het verzamelen zal niet systematisch gaan. Dan zal er eene heel oude antiquiteit worden aangebracht, dan weer eene vrij jeugdige; dan eene groote, dan eene kleine; dan zal het eene werkstakingsantiquiteit zijn, dan weer b.v. eene begrafenisvereenigingsantiquiteit.

Mocht de verzameling ooit zoo rijk worden, dat zij van allerlei goed is voorzien, dan denken we wel eens over systematisch indeelen en in boekvorm uitgeven.

En nu aan den slag!

* *
*

I. *Verbintenis tot uitleenen van werklieden bij staking,*

Men zal zich herinneren, dat er in de tweede helft van 1905 veel te doen is geweest over de bepalingen van de statuten der Algemeene Patroonsvereeniging te Amsterdam, tengevolge waarvan werklieden door hun patroon afgestaan of uitgeleend moesten worden aan een anderen patroon, bij wien werd gestaakt.

Niets nieuws, ook niet in Amsterdam!

Volgens den gildebrief der hoedenmakers te Amsterdam van 28 Juli 1621 mochten de meesters twee leerjongens hebben. De gezellen vorderden, dat de meesters er slechts één zouden houden.

Op 13 October 1633 nu kwamen negen voorname hoedenmakers overeen, het geoorloofde aantal leerjongens te houden en verplichtten zich jegens elkander, om aan dengene hunner, wiens gezellen dientengevolge zouden staken, hulp te zenden uit de gezellen der anderen. Hij, die deze verplichting niet nakwam, beliep eene boete van honderd gulden voor de armen.

Ontleend aan A. J. M. BROUWER ANCHER, De gilden, 's-Gravenhage, LOMAN & FUNKE 1895. Blz. 54.

* * *

II. *Wijze waarschuwing voor adspirant-leden.*

Tu qui novos in hoc collegio intrare voles, prius legem perlege et sic intra, ne post modum queraris aut heredi tuo controversiam relinquas.

Vertaling: Gij, die van deze vereeniging lid zoudt willen worden, leest eerst hare statuten goed door en treed slechts daarna als lid toe, opdat gij niet later klachten moogt hebben of aan uw erfgenaam een geschil nalaten.

Deze wijze waarschuwing stond boven de statuten (lex collegii) van eene begrafenisvereeniging te Lanuvium, genaamd collegium salutare cultorum Dianae et Antinoi (heilzame vereeniging van vereerders van Diana en Antinous).

Bedoelde statuten werden vastgesteld in het jaar 133 na CHRISTUS en in 136 gegrift in eene marmeren plaat, die vastgehecht werd aan den tempel van Antinous. Deze plaat werd in 1816 in stukken teruggevonden.

Ontleend o. a. aan TH. MOMMSEN, De collegiis et sodaliciis Romanorum, Kiliae 1843 in libraria Schwersiana, blz. 98 en aanhangsel.

Breda, MR. H. J. W. PELSTER.

OVER COOPERATIE. [1])

III. *Aard, nut en toekomst der Productiecoöperatie.*

Gelijk haar naam uitdrukt beoogt productie-coöperatie gezamenlijke productie of voortbrenging. Al aanstonds treedt hierbij dubbelzinnigheid op en vindt men productie-coöperaties, waarin men gezamenlijk opgedragen werk verricht naast andere, waarin men gezamenlijk nieuwe producten maakt en verkoopt. Bovendien worden verschillende coöperaties, welke feitelijk de productie raken onder verbruikscoöperatie gerekend, zooals coöperatieve bakkerijen, slachterijen, weer andere onder landbouwcoöperatie als coöperatieve kaas- en boterfabrieken.

Daartegenover vindt men onder productie-coöperatie gerekend, wat eigenlijk verbruiks-coöperatie is zooals coöperatie tot inkoop der grondstoffen voor een of ander bedrijf of tot inkoop der werktuigen enz. In Engeland heeft men meerdere zoogenaamde productie-coöperaties welke het geheel niet zijn. Ze gaan van een coöperatie uit, bijv. van een groote verbruiks-coöperatie, doch de productie geschiedt niet coöperatief en er wordt gewoon tegen salaris gewerkt, terwijl tot het wezen der productie-coöperatie behoort, dat zij die werken een bepaald aandeel en hun arbeid bijeenvoegen en zoo vereenigd produceeren. Wel heeft men hier en daar eenige deelname in de winst van de zijde der werklieden, maar dit is eer een gratificatie. In de productie-coöperatie moeten de werklieden-leden recht hebben in de geheele winst te deelen, gelijk zij ook voor alle verliezen aansprakelijk zijn. De beste klassificatie, waardoor de productie-coöperatie onder de verschillende coöperatie-vormen een eigen plaats inneemt, schijnt wel te zijn onder haar slechts te verstaan het coöperatief werken of uitvoeren van een opgedragen werk (arbeids-coöperatie) en de coöperatief gedreven industrie (eigenlijke productie-coöperatie.)

De eigenlijke productie-cooperatie absoluut genomen is nog zeer zeldzaam. Al heel licht treft men er aandeelhouders die niet mede produceeren. Dit is gewoonlijk de eerste stap om een productie-coöperatie te doen ontaarden in een naamlooze vennootschap of maatschappij. Hetzelfde geschiedt als een betrekkelijk klein getal leden ook nietleden tegen salaris mede doet werken. Het is dan ook zeldzaam, dat een productie-coöperatie in haar eigen karakter lang bestaat; gaat zij goed dan wordt de lijst der leden gesloten en geen nieuwe werklieden-leden meer toegelaten. Het best blijft het coöperatief karakter bewaard, wanneer men slechts op bestellingen arbeidt en zich dus tot arbeids-coöperatie beperkt, doch ook hier is bij grooten bloei eenzelfde ontaarding te vreezen.

Dat productie-coöperatie rechtvaardig is, zal wel niemand ontkennen. De werklieden behoeven hun bedrijf met de winst er aan verbonden niet onder uitvoering van een patroon te laten, doch kunnen dit ook ten eigen bate uitoefenen. Het is zelfs in eenige opzichten als vooruitgang te beschouwen, wanneer zij dit laatste doen, inzoover namelijk daarbij het kapitaal is in dienst van den arbeid en wederkeerig de arbeid in dienst van het kapitaal. Als we hier spreken van arbeid dan is daronder zoowel de leiding als de uitvoering begrepen en zijn de directeurs, de technische adjuncten, opzichters, enz., evenzeer als leden van een productie-coöperatie te beschouwen als de eigenlijke werklieden; natuurlijk moet bij de uitkeering worden rekening gehouden met het verschil van de waarde, welke de arbeid der onderscheiden leden heeft. De natuurlijke strekking der productie-coöperatie in aanmerking genomen, kan men niet zeggen, dat de formule, waaronder zij wordt geeischt »la mine aux mineurs": »de mijn voor de mijnwerkers" niet als socialistisch kan worden veroordeeld. De eisch van productie-coöperatie is een zeer rechtvaardige eisch, waaraan zonder schending van iemands rechten kan worden voldaan. Dat ze door de socialisten misschien het eerst werd gesteld, verandert aan de zedelijke strekking ervan weinig. Slechts dat deze alles onder-ordenen aan hun partijdoel en haar bevorderen uit beginsel van klassenstrijd is veroordeelenswaardig. Verschillende hunner werken kunnen in zich beschouwd aanbevelenswaardig heeten en het succes door hen met sommige werken behaald berust op de noodzakelijkheid, dat deze door iemand werden begonnen. Het beste middel dus de socialisten te bestrijden is de werkelijk goede middelen, welke zij bevorderen, nog sterker te bevorderen en zich van de goede richting in deze meester te maken. Productie-coöperatie schijnt in dit opzicht velen het meest geschikte

[1]) Naar de lessen door prof. Dr. A. POTTIER gegeven in het Leonijnsch instituut te Rome, — met diens medeweten en toestemming.

middel, temeer nog wijl zij het getal der bezittenden vermeerdert.

Hoe goed en rechtvaardig echter de productiecoöperatie ook zij, zooals gezegd is, is zij op den duur tenminste niet zoo licht te verwezenlijken. Hoe eenvoudiger de productie of de arbeid is, waarvoor tot coöperatie wordt overgegaan, hoe meer voor allen gelijk, gemakkelijker af te meten of zonder veel proeftijd te leeren, des te beter en zekerder resultaten men kan verwachten. Men heeft dan niet veel getwist over de verschillende waarde van ieders arbeid, minder verschil van rang onder de werklieden, minder naijver, in één woord meer waarborg voor het bewaren der goede verhouding. Zoo ziet men dan ook tot nu toe meest werklieden als steenhouwers, straatwerkers, kolenbranders, slagers, metselaars, vrachtrijders, koetsiers, ververs, behangers, krantenverkoopers, pakjesdragers tot echte arbeidscoöperatie, waarbij alle aandeelhouders tevens werklieden zijn, vereenigd. In deze coöperaties behoeft men geen of bijna geen reservefonds en stijgen de aandeelen niet licht tot zulk een hoogte, dat na eenige goede jaren de coöperatie voor nieuwe werklieden-leden niet meer toegankelijk is en deze in een kapitalistische onderneming met gesalariëerde werklieden ontaardt. Als men de statistieken over de verschillende landen nagaat, ziet men, dat nog slechts zelden eigenlijke en volledige productiecoöperatie wordt gevonden, gedeeltelijke en onvolledige productiecooperatie echter, vooral in Frankrijk, een hooge vlucht genomen heeft. Bijna overal vindt men naast de werklieden-leden andere werklieden met of zonder deelname in de winst en dikwijls ook zijn de eerste werklieden-leden eenvoudig de kapitalistische ondernemers van een groot bedrijf geworden, dat van coöperatie weinig meer heeft dan den naam.

Uit dit alles moet men besluiten, dat hoewel de productie-coöperatie met geen beginsel van recht of zeden strijdt, de werklieden in het algemeen genomen nog niet de noodige sociale ontwikking hebben bereikt om ze op groote schaal te verwezenlijken, dat daarom arbeidscoöperatie, zoowel als de eigenlijke industrie-cooperatie voorloopig, ten minste in het algemeen, slechts te verwezenlijken zijn bij gelijkvormigen, eenvoudigen, licht af te meten arbeid, waarvoor weinig of geen kapitaal of reservefonds noodig is, dat echter een betere opleiding in techniek en handel en de ontwikkeling van het gevoel van verantwoordelijkheid en solidariteit den werkman in staat kan stellen ook voor andere werken tot coöperatie over te gaan. Vandaar dat instellingen, waarin de werklieden zelfstandig optreden, over hun belangen spreken, met de economische toestanden op de hoogte worden gebracht, als sociale conferenties, studiekringen, debatteerclubs, als ze tenminste onder kundige leiding staan, in dit opzicht niet genoeg aangeprezen kunnen worden, en de vakvereeniging, onderlinge verzekering, crediet- en verbruikscoöperatie, ook met betrekking hiertoe van groot nut zijn. Daar verder behalve technische kennis, bij de werklieden-leden geen geringe deugd, geest van opoffering en naastenliefde wordt gevorderd, verdient ook de godsdienst als een gewichte factor in dezen meer te worden gerekend.

Is de sociale opvoeding en ontwikkeling van den werkman eenmaal hoog genoeg, dan kan een zeer groote uitbreiding der productie-coöperatie in de industrie mogelijk worden. Een utopie echter schijnt het de kapitalistische productie tot nu toe in zwang geheel in coöperatieve productie om te zetten. De grootste hinderpaal zal niet zijn, zooals sommigen meenen, dat het noodige kapitaal ontbreekt; mettertijd kan dit bezwaar zeer goed verdwijnen, maar veelmeer, dat er zoo groote technische bekwaamheid, sociale ontwikkeling en zedelijke deugd van den werkman voor wordt gevorderd. Als men voor iedere onderneming, zegt de belgische socialist ANSEELE, een geschikt persoon kon hebben, begaafd met verstand, deugd, kennis der techniek, energie enz.... maar vindt eens zulke personen voor iedere productie-coöperatie.... in ieder dorp, in iedere wijk, in ieder bedrijf. Tot zulke hooge ontwikkeling, we moeten het vrij bekennen, is de werkman nog niet gekomen." En trouwens die nog zoo weinig-eigene hoedanigheden zullen wel nooit allen eigen worden.

Desniettemin zien velen in de productie-coöperatie het middel tot het socialistisch collectivisme te komen, m. a. w. de productie-middelen, de groot-industrie en het machinebedrijf niet uitgesloten, tot algemeen bezit te maken. Het kan zijn nut hebben deze mogelijkheid eenigszins nader te beschouwen om aldus beter de waarde der productie-coöperatie te kunnen schatten en over haar toekomst en toepassing te oordeelen. Want als zij ons werkelijk den socialistischen heilstaat brengen zou, zou alle aanbeveling ervan uit den booze zijn; verondersteld wordt dat een productie-cooperatie goed gaat en in staat is alle oprichtingskosten te delgen; de leden zien dan af van de dividenden hunner aandeelen, waardoor deze steeds in waarde stijgen; de coöperatie koopt die lasten voor de gestorte nominale waarde van de leden af en schrijft ze op gemeenschappelijken naam, zoodat zonder verlies of direct offer van de zijde der leden een groot gemeenschappelijk kapitaal is gevormd, onvervreemdbaar bezit van de groep, ondeelbaar eigendom van allen en van niemand. De socialiseering van het kapitaal omvat dan echter nog slechts de groep der coöpereerende werklieden, een enkele bepaalde werkliedenorganisatie, men moet verder gaan; deze mag dit kapitaal niet voor zich behouden, het zou even goed kapitalistisch egoisme zijn als het privaat-bezit. Omdat men nu ten opzichte van het verbruik gelijk is, is het noodzakelijk dat allen gelijk in verbruikscoöperatie bijeenkomen en door het gestorte kapitaal lid worden van één groote algemeene verbruikscoöperatie, welke eveneens tot bloei gekomen de gestorte aandeelen afschrijft op algemeenen naam; den leden wordt daarvan een bewijs gegeven, waardoor zij mede-lid zijn van de nieuwe maatschappij, waarin alles, tenminste de productiemiddelen, gemeenschappelijk eigendom zijn. Zonder strijd, zonder schokken zou door zulk een »onteigening uit overtuiging" de socialistische maatschappij te voorschijn treden.

Theoretisch kan men over zulk een omschepping der maatschappij weliswaar spreken, doch weinigen zullen aan de practische mogelijkheid er van gelooven. Er zal nog heel wat moeten veranderen in de neiging der menschen en de sociale ontwikkeling zal onbegrijpbaar

hoog moeten worden, vooraleer organisaties met duizend, tienduizend en meer werklieden er toe besluiten de kapitalen door hun vlijt en zorg bijeengebracht en algemeen eigendom geworden, ineens de geheele maatschappij af te staan, terwijl zij daarmede voor haar eigen groep alle mogelijke sociale instellingen konden bekostigen en aldus direct voordeel van hun spaarzaamheid en vereeniging kunnen genieten, te meer nog, wijl ze dit doende, de zelfstandigheid hunner coöperatie verliezen; deze toch moet worden ondergeordend aan de maatschappij in haar geheel. Doch al zouden we ook veronderstellen, dat, wanneer de productie-coöperatie algemeen was geworden, ook tot zoodanige socialiseering der productie-middelen kon worden overgegaan, de gestelde voorwaarde zal, zooals boven gezegd is, nooit vervuld worden. Daarom moeten we, zonder dit nadeel te vreezen, de productie-coöperatie zooveel mogelijk verbreiden en bevorderen als het beste en meest geëigende middel, om de rechten van het kapitaal en den arbeid met elkander in overeenstemming te brengen en de werklieden meer tot de klasse der bezittenden te doen overgaan. Door ontwikkeling vooral en sociale opvoeding van den werkman moeten we daartoe den weg banen.

TITUS BRANDSMA. O. C.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

HET VROUWENVRAAGSTUK EN DE CHRISTELIJKE ZEDELEER. (*Slot.*)

Wat de »positie der vrouw van opvoeding in het openbare leven" aangaat, die wordt door RÖSLER correct, maar overdreven kort besproken. Aan de loonkwestie hecht hij lang niet genoeg waarde. Bij de vraag omtrent de wettige positie der echtgenoote, hadden wij ook gaarne een oordeelkundig onderzoek der »reformplannen" gezien, zooals FOREL die aan het slot zijner wijdverspreide »Sexueele vraag" voorgesteld heeft. In de beoordeeling der politieke werkzaamheid der vrouw ben ik het in beginsel met RÖSLER volmaakt eens. Ook ik geloof, dat de invloed der vrouw op de wetgeving en het staatkundige leven meer indirect is, en voldoende gehandhaafd wordt, door de in hare hand rustende zedelijke vorming en opvoeding van den aanstaanden kiezer en »wetgever". De moeder prent, (of moet prenten) de eerst sociale neigingen, godsdienstzin en zedelijkheid in het hart van den jongen man en de richting, die de geest der jeugd daardoor ontvangt, laat ook een duidelijk kenmerk in het openbare leven en in de wetgeving achter. En zoo komen de draden, langs welke deze dingen geleid worden, toch weer in de hand der vrouw bij elkaar.

Maar de vrouwen, die, gelijk hare gezellinnen in het engelsche parlement, den strijd voor het politieke kiesrecht hebben opgenomen, wijzen in weerwil van alle «ouderwetsche» bezwaren daartegen, op de reeds bestaande feiten in Australië en eenige Staten van Noord-Amerika, waar de vrouw — sedert eenige jaren — in het volle bezit der staatkundige rechten gesteld is. Zij pralen er mee, dat men daar van geen slechte gevolgen voor familie en maatschappij gehoord heeft, zooals de tegenstanders der staatkundige emancipatie der vrouwen die vreezen of zeggen te vreezen.

Wat daar goed gebleken is, zal ook elders niet den ondergang der wereld veroorzaken.

Het zoude goed geweest zijn, indien RÖSLER tegenover deze «op ondervinding» pochende vrouwen, zooals ELIZA ICHENHÄUSER, wier geschrift over het vrouwenkiesrecht hij toch kent, ook zijne meening gesteld had; want dergelijke «ondervindingen» zouden ook kalmer denkende vrouwen in de war kunnen brengen. Het ware misschien raadzaam geweest op te merken, dat deze ervaringen toch nog te jong en sporadisch zijn, om daaruit bepaalde gevolgtrekkingen af te leiden. Daarbij had gezegd kunnen worden, dat wellicht in landen zonder geschiedenis, d. w. z. die volstrekt geene historische traditie hebben, zooals in de koloniën van Australië en sommige Staten van N. Amerika — want het kiesrecht der vrouwen is volstrekt niet overal in de Vereenigde Staten ingevoerd, — de tegenspraak met de algemeene overtuiging hier niet bestaat, zooals in het oude Europa. Verder had men er nog kunnen bijvoegen, dat ten opzichte van eene verstandige waardeering der vrouwenrechten, Amerika geenszins als navolgenswaardig voorbeeld kan gesteld worden. Want het is het land van een klaarblijkelijk feminisme en van eene noch voor den man, noch voor de vrouw heilzame vrouwenvereering. Deze uit hare gewone maatschappelijke positie verplaatste vrouwen, weigeren hare moederplichten ten bate van het algemeen welzijn te vervullen; en vandaar de bekende waarschuwing van president ROOSEVELT, dat die natie, waarin de vrouw weigert haar beroep als moeder te vervullen, haar eigen graf delft.

Op uitgebreide studiën berust het tweede deel van het werk, waarin de getuigenis der geschiedenis over de positie en werkzaamheid der vrouw opgeroepen wordt. Alles wat uit mythologie, uit letterkunde, uit maatschappelijke inrichtingen aan bruikbare elementen aanwezig was, is tot een totaal beeld der vrouw in het leven der volkeren uit het verledene bijeengevoegd. En hier ontstaat de gewichtige vraag: Heeft het Christendom op het lot der vrouw eenen beslissenden invloed gehad? Waar geen vooroordeel en wangunst het oordeel vervalschen, zal het antwoord niet twijfelachtig zijn. En het is beschamend, dat onlangs een geleerde — de Innsbrücker professor WAHRMUND in huwelijksrecht — de zegeningen van het Christendom zoo zeer miskennen en minachten kon. Het schijnt RÖSLER niet meer mogelijk geweest te zijn, op de aanvallen van WAHRMUND tegen de positie der vrouw in het Christendom te antwoorden.

Bij de beschouwing der christelijke oudheid brengt RÖSLER een veel misbruikt woord van den H. AUGUSTINUS over de prostitutie tot de ware beteekenis terug, een woord, dat men gaarne zoo uitlegt, alsof de Heilige de prostitutie voor een noodzakelijk kwaad gehouden had. Van groot belang is het hoofdstuk over »maagdom en huwelijksstaat in hunne wederkeerige betrekking" (blz. 223 v.) Een rijk patristisch materiaal is hier opgestapeld en verwerkt.

Het beeld der middeleeuwen zal in enkele deelen menigeen te gunstig geschetst schijnen; want hoe zoude anders de snelle ondergang te verklaren zijn? KARL BUCHER, professor in de Volkshuishoudkunde te Leipzig, dien RÖSLER met gerechtvaardigde ironie tegenwerpt, dat hij de bekende lofspraak der huisvrouw in het »Boek der Spreuken« voorstelt als gedachten, »die in de diepte van den Duitschen volksgeest sluimerden, waaraan LUTHER in zijn lofspraak eener vrome vrouw een zoo warme uiting gegeven heeft", (blz. 188 Aanm. 2), had met zijn bekende verhandeling over de vrouw in de middeleeuwen meer in aanmerking genomen moeten worden; vele zijner stellingen maakten een dieper oordeelkundig onderzoek noodig.

Zeer juist is de opmerking van RÖSLER, dat de vrijheid der vrouw in de middeleeuwen ten aanzien van beschaving en wetenschappelijke vorming bijzonder groot was en dat, ofschoon er in en buiten de kloosters geen gebrek aan hoogbeschaafde vrouwen was, het geen harer gelukte, de beteekenis van een der groote scholastieken te bereiken. Met verbazing ziet men,

welke liefderijke zorg toen reeds aan de vraag der meisjesopvoeding, die ons thans zoovele bezwaren veroorzaakt, besteed werd. Sedert de dagen der kerkvaders tot aan FÉNÉLON's beroemde boek over meisjesopvoeding, loopt als een gouden draad de warme zorg des Christendoms voor de geestelijke ontwikkeling van de vrouwen, door de geschiedenis der kerk. En eene objectieve geschiedschrijver moet ook hier den palm der prioriteit aan het Christendom toekennen. Alles te zamen vormt dit historische gedeelte eene krachtige apologie van het Christendom ten aanzien van de waardeering der vrouw en van het huwelijk. Hoe nietig schijnen tegenover eene zoo overweldigend algemeen getuigenis, de pogingen van sommige moderne pleitbezorgers der vrouwen, om toevallige gezegden, die daarenboven nog uit hun verband gerukt zijn, ten ongunste der kerk te verklaren. Dat het dikwijls te veel steunen op antieke autoriteiten mede de oorzaak was, als er eens eene verkeerde uitdrukking insloop — wat overigens voor de opvatting van den christelijken denker in kwestie van geen groot belang is, — toont RÖSLER aan Thomas van Aquine.

Zeer grondig is de verhouding van Luther tot het vrouwelijk geslacht onderzocht. Het behoort immers tot de zich steeds herhalende beweringen, dat eerst door Luther het Duitsche christelijke vrouwenideaal ontstaan is, en zelfs BÜCHER is in dit punt een slachtoffer der »Traditie" geworden. Intusschen vergeet men hierbij, dat LUTHER's opvatting van het huwelijk eene te stoffelijke was en dat door het toestaan der echtscheiding de positie der vrouw veel slechter geworden is. Waardeering verdient de voorzichtigheid van RÖSLER om juist dit gedeelte aan een zoo kundigen LUTHER-onderzoeker als NIK. PAULUS ter inzage voor te leggen. Is het citaat (blz. 355) dan juist, dan toont het aan welk een ruwe opvatting der vrouw den hervormer bezielde.

Het historische gedeelte is zeer uitvoerig behandeld, maar de behandeling van het maatschappelijke leven in zijne verhouding tot het vrouwenvraagstuk ontbreekt bijna geheel. Slechts enkele toevallige aanwijzingen worden gedaan. Dat is het grootste gebrek van het boek. Want de veranderingen op maatschappelijk gebied hebben hoofdzakelijk het vrouwenvraagstuk veroorzaakt en het lot der vrouwen veranderd, en wel op verschillende wijze, in de kringen van den kapitalist, van den in zijn bestaan door het kapitalisme bedreigden middenstand, en in de klasse van het proletariaat. Ik zou gaarne gezien hebben, dat het den geachten schrijver mogelijk geweest ware van SOMBARTS klein maar belangrijk geschrift »het Proletariaat,« — als het ware een sociaal treurspel — gebruik te maken. Maar ook in de schetsen van POHLE: «fabrieksarbeid der getrouwde vrouwen» en van WILBRANDTS: «de vrouwenarbeid een probleem van het kapitalisme» had hij gemakkelijk aanleiding kunnen vinden om zijn eigen werk naar deze zijde aan te vullen en uit te breiden. Nu echter wordt men in dit opzicht zeer teleurgesteld. Bijzonder zuinig is het met de statistieke bewijzen, waaruit de positie der vrouw en de richting der ter verbetering der misbruiken aangewende middelen, zouden blijken.

Ook het werk van Prof. STEPHAN-BAUER «de beroepsnachtarbeid der vrouwen,» blijft onbesproken. (Jena 1903). Gewichtige punten zooals de beroepsbezigheid der vrouw, de vrouwenloonen, de mededinging der beide geslachten, worden òf maar terloops, òf in het geheel niet aangestipt. Eene bekorting op andere punten ware ons aangenamer geweest — zooals bij de voorstelling der hedendaagsche vrouwenbeweging, waar de schrijver somtijds te veel in bijzonderheden treedt — in plaats van het bijna geheel gemis dezer maatschappelijke zijde van het vrouwenvraagstuk.

De geheele voorstelling wordt al te zeer door de gedachte beheerscht, dat het verdwijnen van den christelijken geest den grooten nood der hedendaagsehe vrouwenwereld veroorzaakt heeft. Dit is ook wel de oorzaak der overdreven uitvoerigheid, die zich bij de optelling en karakteristiek der talrijke godsdienstige vrouwenvereenigingen van den tegenwoordigen tijd openbaart. Daarmede wil ik niet beweren dat de katholieke vrouwenordes bij de bespreking der vrouwenvraag geen plaats moesten vinden. Niemand is er meer van overtuigd dan ik, dat de vrouwenordes der middeleeuwen aan het vrouwenvraagstuk de grootste hardheid ontnamen, en ook thans nog in haren kring de beste oplossing der vrouwenvraag vormen; dat zij verder ook door de daarin gegeven verwezenlijking van het christelijke ideaal des maagdoms (waarvan de voortreffelijkheid overigens ook door den modernen tijd met het oog op de numerieke meerderheid der vrouwen boven de mannen en de daaruit ontstaande vermindering van het huwelijkscijfer, erkend zal moeten worden, indien hij niet den weg der vrije liefde opgaat) de meest volmaakte vrijmaking der vrouw van den man veroorzaken.

Maar desniettegenstaande geloof ik dat eene kortere behandeling van dit gedeelte, het boek tot aanbeveling zoude strekken en plaats zoude verschaffen aan de noodzakelijke grondslag der vrouwenvraag van de maatschappelijke zijde.

De maatschappelijke beroepsstrijd, door het moderne kapitalisme aan een groot gedeelte der tegenwoordige vrouwenwereld opgedrongen, mag niet ter zijde gelaten worden. Wij mogen niet vergeten: Het vrouwenvraagstuk raakt met zijn geheele zwaarte en dikwijls hartverscheurenden nood toch in de eerste plaats slechts de vrouwen buiten de kloosters en op de lotsverbetering van deze vrouwen moet hoofdzakelijk gelet worden. Maar hoe fragmentarisch en kort zijn de opmerkingen van den schrijver over vrouwenloonen, over organisatie der voor hare kostwinning werkende vrouwen en hare moeielijkheid enz. Het is te betreuren, dat het bijzonder uitstekende boek van ALICE SALOMON: »De oorzaken der ongelijke loonen voor mannen- en vrouwenarbeid" (1906) daarbij niet meer besproken kon worden.

Wat de verdeeling van het onderwerp aangaat, zooals die op het titelblad aangekondigd is, deze schijnt mij niet streng en helder genoeg doorgevoerd te zijn. Zeer veel van hetgeen de goddelijke openbaring en de kerkelijke overlevering over de positie der vrouw in familie en maatschappij en hare bestemming leeren, is reeds in het tweede (historische) gedeelte besproken. Dat gedeelte daarentegen, wat specifiek uit de bronnen der openbaring moet putten — het derde deel — handelt slechts van het aandeel der vrouw aan de eerste zonde en de verlossing en brengt tevens de uitmuntende vergelijking tusschen de menschelijke familie en het drieëenheidsleven in God, waarin de werking der vrouw met de werking van den heiligen Geest vergeleken wordt, in verband met de diepzinnige bespiegeling van groote godgeleerden, eene vergelijking die de grootst mogelijke hoogachting der vrouw en van het huwelijk door het Christendom in zich sluit. Prijzenswaardig is de door RÖSLER gevolgde methode, van de natuur der dingen, dat wil zeggen van den natuurlijken aanleg en het natuurlijke verschil van man en vrouw uit te gaan, dan aan de historische feiten, de juistheid der aldus verkregen stellingen te toetsen en de positie der vrouw in het historische leven der volkeren aan te toonen, om eindelijk den harmonischen drieklank door de stem der openbaring te voltooien.

Over eenige kleinigheden wil ik met den schrijver niet twisten. Zoo schijnt het mij eene eenigszins eigenaardige opvatting der goddelijke Voorzienigheid, als hij op blz. 111 schrijft: »Als regel mag men aannemen dat de goddelijke Voorzienigheid, de aan de moeder ter opvoeding harer dochter geschonken gaven en genaden slechts dan op anderen overdraagt, als de omstandigheden de moeder noodzaken haar kind aan anderen toe te vertrouwen."

Zal het kind er dus voor moeten boeten en volgens «den regel» de opvoeding mislukken, indien soms eene moeder zich lichtzinnig van harte opvoedingsplicht ontdoet en hare dochter aan een klooster-instituut toevertrouwt?

RÖSLER spreekt (blz. 143) van het herstellen der christelijke maatschappij, van «de volkomen oplossing van het sociale vraagstuk.» Daarover zonder beperking te spreken schijnt mij, in aanmerknig genomen de onvolmaaktheid der menschelijke verhoudingen en inrichtingen, die ook de christelijke geest niet geheel doet verdwijnen, niet oorbaar te zijn. Op blz. 431, spreekt RÖSLER van «eene soort zending van boven» van uitstekende protestantsche vrouwen. Ook deze zijn toch werktuigen in de hand der goddelijke Voorzienigheid.

De gemaakte aanmerkingen zijn niet in staat de vreugde over het weder verschijnen van RÖSLERS vrouwenvraagstuk te verminderen. In wijde kringen zal men de nieuwe bewerking gaarne ter hand nemen. Wie het boek in zijne eerste gestalte van 1893 gekend heeft, zal het nu nauwelijks herkennen; zoo zeer is het veranderd. Niet slechts uiterlijk door verdubbeling van zijnen omvang, maar ook innerlijk door degelijkheid en verrijking van zijnen inhoud. De nauwelijks meer te doorlezen geschriften zijn nauwgezet bestudeerd, en ook met den nieuwsten stand der vrouwenbeweging van katholieke zijde is rekening gehouden. Moge het boek voor zijn deel er toe bijdragen de belangstelling der katholieke vrouwen aan deze beweging te onderhouden en de krachten, die wij bezitten te ontwikkelen en vruchtbaar te maken.

T.

BOEKBESPREKING.

DE WELLEVENDHEID.

Wat kan dit werkje van den HoogEerw. heer A. F. DIEPEN, Rector der Bisschoppelijke Kweekschool voor R. K. Onderwijzers te maken hebben met de kolommen van het *K. S. W.*?

Welke reden kan er zijn om aan de bespreking van den vierden druk van dezen naar het Duitsch bewerkten arbeid een plaats te gunnen te midden van allerhande op sociaal gebied?

Deze, dat het nette boekje de aandacht ten volle verdient, niet het minst ook om zijn sociale waarde.

De wellevendheid wordt er in behandeld, niet als een vorm, die alleen waarde heeft in het oog der wereld, maar als een deugd, als niets anders dan de uiterlijke uitdrukking van »de nederige, offervaardige en welwillende gevoelens ... welke de eene mensch voor den anderen koestert."

Daarom is het wel van belang, dat zij, die geroepen zijn om in het sociale leven een rol te vervullen, in de eerste plaats, maar ook allen, die de behoefte en de kracht in zich gevoelen om voor verbetering van sociale verhoudingen te werken, bovendien, kennis nemen van dit werkje.

Het zal hun wellicht een verklaring kunnen geven, waarom hun arbeid tot nog toe zoo onvruchtbaar was, hun misschien meer vijanden dan vrienden bezorgde. Wij noemen wel eens de menschen boos en harteloos, omdat ze niet het oor leenen aan onze zoo-goed-bedoelde opwerpingen tegen wat *is*, omdat ze niet met ons instemmen, waar wij zoo helder voor oogen meenen te hebben alles, wat gedaan moet worden om den socialen vrede nader te komen. Wij beschuldigden de wereld van harteloosheid ... En toch, als we het werkje van Mgr. DIEPEN lezen, kan het zijn, — is het zelfs waarschijnlijk, dat ons een licht opgaat en dat we in het schijnsel daarvan zien, hoe onze houding, onze manieren, ons geheele optreden oorzaak was van ons niet-slagen. Wij hadden afgestooten, waar we hadden moeten áántrekken. Door .... onwellevendheid.

Als twee menschen hetzelfde doen, *is* het nog niet hetzelfde. Zoo wijd de deuren ons kunnen geopend worden door de wellevendheid, niet alleen de huisdeuren, maar ook de deuren tot het hart, zoo gesloten blijven ze voor den onwellevende. Dat zegt Mgr. DIEPEN b.v. 266:

»Ook bedenke men wel, dat het gemis der uiterlijke wellevendheid, die in de beschaafde wereld gevorderd wordt, dikwijls allen invloed doet verliezen, dikwijls de edelste gaven van deugd en wetenschap en godsvrucht nutteloos maakt voor de eer van God en het welzijn van den evenmensch, omdat de man van de wereld die gaven niet van een onbeschaafd mensch wil aannemen, of in de onwellevende manieren van dengene, die hem dat alles aanbiedt, een voorwendsel zoekt om die gaven zelve te minachten en te versmaden. Hier past het den ontwikkelden katholiek zich het woord te herinneren van den grooten Apostel: »Aan niemand geven wij eenigen aanstoot, *opdat onze bediening niet gelasterd worde*, maar in *alles* bevelen wij ons zelven aan als dienaren Gods."

Zoo zou er nog veel uit dit werk zijn aan te halen, bijzonder uit de verleiding, om de groote waarde der wellevendheid, óók uit sociaal oogpunt, aan te toonen, maar deze bespreking zou te uitgebreid worden. Vertellen we liever iets van den inhoud.

Een inleiding van 39 bladzijden behandelt de wellevendheid in het algemeen, omschrijft haar aard, geeft de voordeelen er van aan, om ten slotte de middelen aan te geven, welke gebruikt moeten worden om ons in de wellevendheid te volmaken. Dit alles is zeer overtuigend geschreven.

Daarna volgen vijftien hoofdstukken, tezamen 240 bladzijden, waarin de bijzondere beleefdheidsvormen behandeld worden, voor den een zullen deze bladzijden een openbaring zijn, voor den ander een toetssteen.

Maar nu denke men niet, dat de bespreking dezer beleefdheidsvormen zich bepaalt tot «kleine zaken» alleen, tot de alleruiterlijkste uiterlijkheid, neen, — waar het vooral op aankomt, op het *naaste zijn* in zijn geheel wordt de nadruk gelegd. Het is een handleiding om in omgang en verhouding zijn plaats te leeren en die plaats met eere te vervullen.

Het boek hoort in handen van ieder, die met menschen omgaat, niet alleen om te leeren, maar ook, om veraangenaming van den omgang te schenken.

Besluiten we onze besliste aanbeveling van dit werk, dat we reeds na zijn eerste verschijnen in 1901 als een waardevol boek hebben leeren kennen, met deze naar beide zijden bedoelde waarschuwing uit «De Wellevendheid.»

»Met al te licht denken dat sommige gebruikelijke beschaafde manieren of plichtplegingen door ons zouden mogen verwaarloosd worden." en

»Eindelijk niet vergeten, dat gegoeden, oversten of geleerden zich niet verlagen door zich jegens armen, onderdanen en minder ontwikkelden wellevend te gedragen.

»Uitmunten ook in dit opzicht past den meerderen: «*Noblesse oblige*,» en waar minderen en meerderen beiden de wetten der volmaakte wellevendheid onderhouden, daar zullen beiden gemakkelijker hunne plichten vervullen en nader tot elkander gebracht worden."

R.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

SOCIALE CURSUS VOOR HANDWERKERS.

In Februari van dit jaar werd te M. Gladbach, door 't Centraal Bureau van de *Volksverein* de eerste sociale handwerkerscursus georganiseerd, welke acht dagen duurde, en door ongeveer 50 handwerkers uit alle oorden van Duitschland werd bezocht.

Thans is besloten, dezen handwerkerscrusus voortaan *alle jaren*

te houden, en dan niet gedurende 8, doch gedurende *veertien* dagen.

In 't orgaan van 't Centraal Bureau, de *Kath. Sozialpolitische Korrespondenz*, lezen wij, ter motiveering van dit besluit, dat men overtuigd is, dat zelfs 14 dagen nog te kort zijn. Want: »zoo wondervol als gewis de kennis was, welke de deelnemers aan den cursus gedurende 6 dagen opdeden, zoo drong zich toch ook aan hen de overtuiging op, dat zulk een korte termijn niet voldoende is, om het doel te bereiken, dat men zich met zulk een cursus voorstelt. De sociale cursussen toch, welke de *Volksverein* voor de vorming van arbeiders en gezellen organiseert, duren 8 tot 10 *weken*. Dat het vraagstuk der handwerkers, het vraagstuk van den industrieelen middenstand, op zichzelf aanleiding geeft, zulk een korten cursus te houden, zal men wel niet zeggen. Het handwerkersvraagstuk behoort integendeel tot de moeilijkste sociale vraagstukken."

Men is daarom van meening, dat ook voor de handwerkers zelfs een cursus van 14 dagen nog te kort is, doch men wil hem geleidelijk langer maken, ook om langzamerhand de handwerkers-vereenigingen ertoe te brengen, enkele leden finantieel in staat te stellen, den cursus te volgen. Daarom moet 't vooral in 't begin niet te veel kosten.

In Duitschland zien we dus de cursussen langzamerhand langer worden en grooter van omvang. In Italië, Frankrijk en Spanje worden sociale weken georganiseerd, met klimmend succes. In België heeft men 't plan, dit voorbeeld na te volgen.

In ons eigen land is nu tweemaal een Sociale Week gehouden, waarvan zelfs onze tegenstanders met lof en bewondering spraken.

En thans komt in 't eigen kamp de altijd rondsluipende critiek en zegt: wat? sociale week? acht dagen is veel te lang! cursussen van drie dagen, alleen van arbeiders of middenstanders. dat is veel beter!

Onlangs sprak Minister VEEGENS in de Tweede Kamer een waar woord, dat wel de overweging waard is:

»'t Is een zwak van ons Hollanders, om, wanneer iemand iets op touw zet, niet zich af te vragen: hoe kunnen we mee helpen dat tot stand te brengen, maar: hoe kan men het nog *anders* doen? En 't gevolg hiervan in 't verleden is geweest, dat er vele plannen werden gemaakt, doch dat er weinige werden uitgevoerd,"

Zouden wij niet verstandig doen, dit zwak althans onder ons katholieken met kracht te bestrijden?

K.

DE KATHOLIEKE SOCIALE BEWEGING IN SPANJE.

De *Univers* bevatte onlangs over de Katholieke Sociale beweging in Spanje een artikel van don RAFAEL RODRUGUEZ DE CEPEDA, professor aan de Hoogeschool te Valencia, senator en een der grootste sociologen in Spanje. Door zijn vele werken, zijn medewerking aan verschillende tijdschriften en niet minder door zijn onderwijs staat hij reeds sinds lang in de voorste rijen der sociologen. In de verleden jaar voor de eerste maal gehouden Spaansche sociale week werd hij gekozen om in een reeks lessen te ontwikkelen het begrip en de grondslagen van het eigendomsrecht.

Dit op verzoek van de *Univers* geschreven artikel heeft als hoofd het volgende schema:

Het beginsel; de geestelijkheid; de sociale leerstoelen in de seminaries; tijdschriften; boeken; de Sociale Weken.

De Actie en de Organisatie: de nationale Katholieke Werkliedenbond; de diocesane bonden; de Katholieke Werkliedenvereenigingen; de patronaten; de vakvereenigingen; volksbanken; coöperaties; gewestelijke en diocesane vergaderingen.

Om de eenvoudige sobere voorstelling en het gezag van den schrijver is een getrouwe vertaling van het artikel wenschelijk, zoo dat de lezers van het *K. S. W.* hierdoor een juist beeld zich kunnen vormen van de K. S. A. in Spanje.

Spanje, dat zich altijd onderscheiden heeft door zijn levendig geloof en door toewijding aan den H. Stoel, kon zijn ooren niet sluiten voor de wenken en voorschriften, vervat in de encyclieken *Rerum Novarum*, *Graves de communi re* van Z. H. LEO XIII en het *Motu proprio* van Z. H. PIUS X. Reeds lang werkten de katholieken om de werklieden te trekken naar het onderwijs der Kerk en om onder hen te zaaien het goede godsdienstige en sociale beginsel. In de lente van 1894 staken onder aanvoering van den tegenwoordigen aartsbisschop van Toledo, Zijne Eminentie kardinaal SANCHA, van den apostel der werklieden in Spanje, pater VINCENT S. J., en van een der verdienstelijkste Katholieken van Spanje, zijn Excellentie den markies DE COMELLAS, 18000 werklieden de Middellandsche Zee over en wierpen zich aan de voeten van Z. H. LEO XIII. Het was een der schoonste en meest roerende pelgrimages, die Rome gezien heeft. Zij toonde dat er reeds een sociale beweging was en tevens een zeer ontwikkelde katholieke organisatie.

* * *

Om een juist denkbeeld te vormen van de Katholieke Sociale beweging in Spanje, moet men onderscheiden het beginsel, de sociale organisatie en de sociale actie.

Voor het Katholiek sociaal beginsel is propaganda gemaakt door de hoogere geestelijkheid, de katholieke congressen, door sociale uitgaven en de Sociale Weken. Wij noemen in de eerste plaats de geestelijkheid, omdat zij zijn de leeraars der leerstellingen en omdat zij van den beginne af aan de sociale beginselen alle waarde hebben toegekend, welke die verdienden. Wij zagen dan ook in de katholieke Spaansche congressen, zelfs vóór de verschijning van de Encycliek *Rerum Novarum*, dat de bisschoppen, — om met name te noemen het congres van Saragossa — een zeer werkzaam aandeel namen in de redactie der conclusiën in de sectie der sociale vraagstukken en deze laatste van een zeer groot belang achtten. De zeer belangrijke congressen van Saragossa in 1890, van Sevilla in 1892 en van Tarragona in 1894 gaven een uitdrukking aan het katholieke sociaal beginsel.

De hoogere geestelijkheid begreep dan ook het groote belang der sociale vraagstukken van onzen tijd en zij stichtte in een groot aantal seminaries leerstoelen in de sociale economie. Een der eersten, die den weg baande door de invoering van dit onderwijs was Mgr. SANCHA, de tegenwoordige Kardinaal-aartsbisschop van Toledo, die, zooals we boven zeiden, de werklieden-pelgrimage in 1894 geleidde. Er zijn dan ook geestelijken van hoogen rang, die zich hebben gewijd aan de bestudeering van die vraagstukken en wij kunnen onder hen noemen de bisschoppen van Ovilmela, Jaen, Vich, Madrid, Alcala en Astorga. De eerste dezer bisschoppen, Mgr. MAURA heeft reeksen pastorale brieven gepubliceerd, die daarna vereenigd zijn uitgegeven in 1902 onder den titel: *La cuestion social.*

Bovendien is voor de sociale idée propaganda gemaakt door tijdschriften. Er zijn tijdschriften, die uitsluitend aan de sociale vraagstukken zijn gewijd. Het oudste daarvan is de *Revista de cuestiones sociales*, onder het toezicht van den markies van Comillas. Het is een maandblad, wordt te Madrid uitgegeven en behandelt meer de theorie dan de practijk. — Te Barcelona geeft men een ander maandschrift uit, *La Reforma social*, geredigeerd door een zeer bevoegd schrijver op sociaal gebied, don RAMON ALBO. Dit tijdschrift staat in nauw verband met de sociale organisaties van Barcelona, het beweegt zich dan ook meer op het terrein der practijk dan het vorige. Kort geleden

heeft men te Madrid een ander maandschrift gesticht, bestuurd door don SEVERINO AZNAR, hoogleeraar in de Sociale economie aan het seminarie te Madrid. Dit tijdschrift, dat tot titel heeft *La Paz social* heeft een nog meer practisch karakter dan de andere en is bestemd om sociale propagandisten te vormen en te leeren. Een ander tijdschrift, dat van zeer veel belang is om de sociale beweging in Spanje te volgen, en door de inlichtingen die het geeft, vooral betreffende de wetten, die in verband staan met de sociale vraagstukken en de werklieden-organisaties, is het *Boletin del consejo nacional ke las corporaciones catolico-obreras de Espana.* — Onder de wetenschappelijke katholieke tijdschriften noemen we dat van de paters Jesuieten, dat men maandelijks uitgeeft onder den titel *Razon y Fë*, en dat, in bijna ieder van zijn nummers, een artikel bevat over de sociale questie en het arbeidersvraagstuk.

Ook zijn er nog boeken en brochures. Ik zal u geen catalogus leveren van de boeken over sociale onderwerpen, die in Spanje zijn uitgegeven. Maar ik kan wel zeggen, dat men reeds jaren geleden de uitgave bezorgd heeft van de vertaling van een der werken van HITZE, en wel door een van onze groote katholieke schrijvers, den nu overleden don JUAN MANUEL ARTI Y SARA. Uit onzen tijd zijn te noemen de vertaling door don SEVERINO AZNAR, den directeur van het tijdschrift *La Paz social,* van het zeer bekende werk van MAX TURMANN, *Le développement du catholicisme social depuis l'Encyclique Rerum Novarum.* Dat zijn wat de vertaligen betreft, de oudste en de meest moderne. Wat de oorspronkelijke Spaansche uitgaven aangaat, is *Spaansche y anarguismo* van pater VINCENT het best om de sociale vraagstukken te leeren kennen.

De Sociale Weken zijn in Spanje ingevoerd en zijn bestemd om een der machtigste middelen te worden ten einde het katholiek sociale beginsel te verbreiden. De eerste van die Weken is te Madrid gehouden in Mei 1906. Mgr. de Aartsbisschop van Astorga heeft den cursus geopend met een zeer opportune en welsprekende rede over het sociale vraagstuk. De lessen gingen over: Het christelijke begrip van den eigendom; arbeid en loon, christelijke werkliedenorganisatie, vakvereenigingen, ambachtsvereenigingen, verzekering en onderlinge hulp, het landbouwvraagstuk, landbouwcrediet, sociale verzekering, landbouwkassen, arbeidswoningen.

Onder de sprekers moeten we noemen in de eerste plaats pater VINCENT, den meester en den Apostel der katholieke sociale Spanjaarden; don. AMANDO CÁSTROVIÈGO professor in de economie aan de Universiteit van Sevilla; graaf DEL RETAMOSO, graaf d'EZA (nu directeur-generaal van Landbouw) en CHAVES een der voorstanders van boerenleenbanken. De sociale week werd gesloten met een rede van den vicaris-generaal van het diocees Madrid, Mgr. VALES Y TAILDE, die zeer bevoegd is in sociale vraagstukken. Het is een nog jong priester maar »d'une grande valeur."

De tweede Sociale Week wordt dit jaar gehouden in December te Valencia, onder voorzitterschap van Mgr. GUISASOLA, aartsbisschop van dit diocees, voor wien door zijn sociale studiën en zijn wetenschappelijkheid de poorten geopend zijn van de Koninklijke Academie van zedekundige en politieke Wetenschappen.

. . .

Naast de verbreiding en propaganda van het beginsel staan de sociale organisatie en sociale actie. Aan het hoofd dezer organisatie staat de »nationale raad van katholieke sociale vereenigingen in Spanje" waarvan voorzitter is graaf de SOTOMAYOR, en geestelijk adviseur pater VINCENT S. J. Een zeer invloedrijk lid van dezen Nationalen Raad is de markies van COMILLAS, die een groot deel van zijn machtig fortuin gebruikt voor door hem gestichte en onderhouden sociale instellingen.

Aan den Nationalen Raad zijn ondergeschikt de Diocesane Raden, die, onder het hooge bestuur van den Nationalen Raad, staan aan het hoofd der sociale beweging in hun diocesen en een centrum van propaganda vormen voor de sociale werken en tevens daarom een band leggen. Volgens de laatste statistiek, door den Nationalen Raad openbaar gemaakt, waren er op den 1en Mei van dit jaar in Spanje 2 Gewestelijke Raden en 21 Diocesane Raden.

Weer ondergeschikt aan de Diocesane Raden en aan den Nationalen Raad zijn de Katholieke werkliedenvereenigingen, de patronaten, de vakvereenigingen, de coöperatieve vereenigingen en alle katholieke sociale instellingen, die in Spanje bestaan.

De katholieke werkliedenvereenigingen zijn in Spanje zeer talrijk geweest, (de dit jaar gepubliceerde statistiek vermeldt er 227) maar men moet bekennen, dat zij niet hebben beantwoord aan de bedoelingen van haar stichters, noch aan de verwachtingen, welke in den beginne werden opgewekt door de geestdrift, waarmede haar oprichting werd ontvangen door alle sociale klassen. Het succes is in de groote steden en in de groote middelpunten van industrie nog minder geweest dan in de dorpen en landelijke gemeenten.

Er zijn redenen, die dit gebrek aan succes verklaren, maar naar mijn meening is de eerste en voornaamste der oorzaken het gebrek aan leiders, die voldoen aan alle noodzakelijke voorwaarden om den geest in die vereenigingen te houden en om de mannen te overtuigen, die deze vereenigingen vormden of moesten vormen. Ik ben van meening, dat de sociale instellingen in Duitschland haar groote ontwikkeling hebben kunnen krijgen, doordat de geestelijkheid daar uitstekend is voorbereid en vol toewijding om leiders te worden van die inrichtingen voor het volk. Het is een punt van veel belang voor ons, Katholieken der Latijnsche landen. De dag, waarop onze geestelijkheid zal hebben geleerd en in praktijk gebracht, die afdaling tot het volk, welke te vinden is bij de Duitsche geestelijkheid, die dag zal de dag van overwinning zijn voor de kerk in Frankrijk, in Italië en in Spanje.

In de groote steden bereikte men beter resultaat met de patronaten dan met de werklieden-vereenigingen. Die patronaten hebben, vooral in de groote steden, Madrid, Barcelona en Valencia, uitstekende christelijke werklieden gevormd. Als de jonge lieden der patronaten mannen worden en huwen, blijven ze ernstige katholieke mannen, maar zijn te veel verspreid en zij begeven zich niet in de organisaties der katholieke werklieden.

Om deze moeilijkheden te voorkomen, wijden de propagandisten der sociale werken zich sedert enkele jaren om vakvereenigingen op te richten in plaats van algemeene werkliedenvereenigingen. Die beroepsvereenigingen zijn zeer verbreid bij het landvolk. De groote stoffelijke voordeelen, welke zij aan de boeren bieden, zijn wel de voornaamste oorzaak van hunne snelle propaganda, zoowel in het Noorden als langs de Middellandsche zee. In de streken, waar de landbouw meer intensief is en waar de boeren kunstmest behoeven, bieden de beroepsvereenigingingen aan den boer een onmiddellijk voordeel, wat zij te meer kunnen waardeeren, doordat de verstrekte meststoffen van de beste qualiteit en goedkooper zijn. Die beroepsvereenigingen vormen in sommige streken, zooals in Valencia, een federatie, die haar veroorloofd in grooter hoeveelheid en bijgevolg goedkooper, de meststoffen aan te koopen, die daarna verdeeld worden onder de vereenigingen. Op dezelfde wijze wendt men pogingen aan om sommige artikelen, die in 't buitenland hun markt hebben, direct uit te voeren om zoodoende misbruiken en de hooge winsten van tusschen-personen te

vermijden. Verschillende van deze pogingen hebben reeds uitstekend gevolg gehad.

De Spaansche boeren werden zeer dikwijls de prooi van den woeker, die ze in een ongelukkigen toestand bracht en alle vruchten van den meest moeizamen arbeid opslokte.

De Spaansche katholieken volgden daarom het voorbeeld van de katholieken in Duitschland, Frankrijk en Italië, en stichtten Raiffeisenbanken, en zelfs kwam op het initiatief van den nationalen Raad der katholieke sociale vereenigingen tot stand de bank Leo XIII, waarvan het doel is om tegen zeer matige rente geld te leenen aan de landbouwkassen. Kort geleden verdeelde de Regeering een som van 25,000 pesetas onder de volksbanken, waaronder veel katholieke landbouwbanken.

Voor te eindigen, moeten we iets zeggen over de vergaderingen der katholieke werkliedenvereenigingen, die van veel belang zijn, zoowel uit het oogpunt van beginsel en propaganda als uit dat van organisatie en actie.

Die vergaderingen zijn gewestelijk en diocesaan. Zooals de naam reeds aanwijst, is de bedoeling der eerste de katholieke werkliedenvereenigingen van een provincie of gewest te vereenigen, dus twee of drie bisdommen bij elkaar. Deze vergaderingen, welke worden gepresideerd door de bisschoppen en waarbij de priesters en ijverigste leeken tegenwoordig zijn, zijn een machtig middel voor propaganda van de katholieke sociale beginselen en tevens een kracht voor de organisatie. Uit deze vergaderingen, die meestal een zeer practisch karakter hebben, zijn de federaties van vakvereenigingen en de coöperaties voortgekomen, zoowel als de aandrang voor de stichting van een groot aantal sociale werken.

* * *

Na het eindigen van deze schets der katholieke sociale beweging in Spanje, moeten we constateeren, dat we voor de toekomst de beste verwachtingen van deze beweging hebben, omdat onze verwachtingen berusten op de aandacht en de belangstelling, welke de Spaansche bisschoppen hebben voor de studie der sociale vraagstukken en voor den machtigen stroom, die in die richting begint zich af te teekenen onder de priesters en de geestelijke orden. De Orde der Jesuieten b.v. heeft een zeker aantal van haar bekwaamste leden naar Duitschland en België gezonden om de sociale instellingen dier landen te bestudeeren.

Wij moeten dan hopen, dat onder de bescherming van de H. Maagd en van de groote Spaansche heiligen, zooals Dominicus, St. Ignatius, St. Theresia en zooveel andere, de katholieke Spanjaarden zullen zegevieren op het gebied der sociale werken en dat dáár, op dat terrein, de vereeniging zal plaats hebben van alle Spaansche katholieken, een eenheid, zoo vurig gewenscht door de Pausen en zoo noodzakelijk voor de overwinning van de sociale heerschappij van onzen Heer Jezus Christus in Spanje.

* * *

Tot zoover de Spaansche schrijver.

Bij de beoordeeling van het bovenstaande zal men rekening moeten houden met de speciale Spaansche toestanden. Doch alleropmerkelijkst is zeker de groote overeenkomst in organisatie, middelen en einddoel met onze Nederlandsche »Katholieke Sociale Actie.”

N.

MIDDENSTANDSBEWEGING.

In de *Dietsche Warande* schreef Jan Belpaire een artikel over de middenstandsbeweging, waaraan wij het volgende ontleenen:

»Vóor enkele jaren grepen de Middenstandsvragen zoo intiem niet in het publieke leven, tenzij misschien in Duitschland, Oostenrijk en Zwitserland. Heden komt er ook een opbloeien van Middenstandstrevingen in België, Holland en misschien in Frankrijk.

»De Belgische regeering is den Middenstand genegen — zoo schijnt het toch — want sedert 21 Januari 1906 ontstond in den schoot van het Ministerie van Nijverheid en Arbeid, een sectie die den heilvoorspellenden naam draagt van *Dienst der Middenstanden.* Eerst gedoopt en dan gewerkt, kon hier misschien tot leuze dienen. Al zouden zekere feiten dat gezegde komen loochenen, toch blijft het waar dat werk en werk, twee zijn: een speciale dienst veronderstelt reeds een zeer uitgebreid arbeidsveld... en dat schijnen de dappere en hardnekkige leaders van den dienst zich te willen veroveren. Alzoo, naar de ministerieele verordeningen zal de dienst zich n.l. bezighouden met de bevordering der middenstandsbelangen »in globo”: men hoort er over wijd en zijd strekkende inlichtingen en onderzoekingen, technisch en beroepsonderwijs, propaganda, aanleiding tot samenwerking en coöperatie, beroepsvereeniging, enz. Alle vormen van staatshulp aan den privaten ondernemingsgeest worden door al deze middelen geleidelijk beproefd. Welsprekender dan eene recensie zijn in dien zin de officieele uitgaven: het *Rapport* over Middenstandsactie en het *Bulletin* dito voor ons tweetalig land.

»Verder is ook nog een gewichtig werk zooveel als geëindigd, n.l. het breedvoerig onderzoek over den toestand der kleine burgerij, door eene staatscommissie, die vijf jaar geleden, door koninklijk besluit ingesteld werd. Om goed werk te verrichten moest de toestand ernstig onderzocht worden. Dit deed het enkwest (enquête): eerst door monografische studiën, dan door schriftelijk en mondeling onderzoek. De bespreking der onderzochte punten volgde in de vijf ingestelde secties, en op de algemeene vergaderingen, om thans tot de besluitselen over te gaan. Dit alles werd geboekt. Er mag opgemerkt worden dat er weinig over de practische uitslagen tot nog toe gesproken wordt, maar wat men reeds zeggen kan is dat de geschreven uitslagen zwaar wegen in hun 17 boekdeelen.

»In Duitschland en Oostenrijk staat de Middenstand op gansch anderen voet geschoeid. In die twee Germaansche keizerrijken, zijn de ambachtslieden eerst en vooral in algemeene en verplichte gilden vereenigd, met hunne gasten en leerlingen: te zamen maken zij de corporatie uit.

»In Oostenrijk hangt het hooger bestuur van die Corporatie van het Handelsministerie af. Verder valt het verplichte en officieel beroepsonderwijs in de bevoegdheid van het ministerie van Godsdienst en Onderricht. Deze twee openlijke besturen werken hoogstverdienstelijk tot het doorvoeren van hun program van opbeuring, maar met gansch officieele en administratieve middelen. En nochtans de afdoende uitslag, sedert jaren en jaren afgewacht, is nog aan ’t worden. Integendeel wat veel meer de aandacht trekt, is de *Gewerbeförderungsdienst*, ook eene staatsinrichting maar uitsluitelijk tot het beter uitrusten der vrije middenstanden op nijverheids- en handelsgebied. Het middeninstituut van dezen staatsdienst heeft reeds filialen in de verschillige provinciën en koninkrijken van het land, en maakt kranige propaganda. Het invoeren van mechanische gereedschappen, het vormen van handelsmaatschappijen tusschen de kleine burgers, het geven van inlichtingen en technische lessen aan de bazen, zijn ginder ook aan de orde van den dag: met een woord, de Oostenrijksche dienst tot bevordering van het ambacht, doet in ’t groot en met millioenen, hetgeen bij ons in het klein en met duizenden door onzen kleinen dienst der middenstanden wordt gedaan. Overal, zoo men ziet, treedt men den weg op van systematische aanwakkering der persoonlijke werking bij de burgers, en vooral in de zoo diep gezonken stielen.

»Dit gebied schijnt wel de bestendige vorm te moeten wezen van de Staatshulp in de burgersklasse, in alle landen waar de middenstand in aanmerking komt.

»Edoch, staatshulp alleen is geene redplank. Stevige organi-

satie is veel taaier van duur, wanneer die organisatie doelmatig is. In België is de inrichting van den Middenstand nog heel wat ontoereikend: hoe wil eene groepeering haren invloed doen gelden, wanneer zij eene dappere maar kleine minderheid uitmaakt.

»Maar thans hebben wij nog op theoretisch gebied eene meer volledige uitvoering van een algemeen organisatie-plan, dat wij aan den kloeken voorvechter der Middenstandsbelangen K. VAN DER CRUYSSEN te danken hebben. Het werd voorgedragen in Oogst ll. op het Middenstands-Congres te Sint-Truiden. Ook luidden de besluitselen der tweede sectie van het Congres in den zin van den verslaggever o. a. intense werking vergt plaatselijke beroepsvereenigingen voor de meest uitgeoefende vakken; deze moet ter plaatse onderlinge betrekkingen aanknoopen. Dat zijn »Ortskartelle" zouden de Duitschers zeggen. Hooger dan is er plaats voor nationale federatiën van elk beroep, en eindelijk zal een algemeen vrij Belgisch middenverbond met bijgevoegd bestendig bureel de gezamenlijke belangen van den Middenstand ter harte nemen. Een wensch maar over dit plan: Mocht het meer zijn dan een droom, en aan de bereikbare mogelijkheid grenzen."

Schr., die ook den arbeid onzer Staatscommissie voor den middenstand niet vergeet, wijst dan op onzen *Bond van Vereenigingen van den Handeldrijvenden en Industriëelen Middenstand* waarvan »de bijzonderste aangesloten vereenigingen zijn de *Hansa* in de Zuider-provinciën en de *Algemeene Vereeniging voor Klein-Handelaars.* Het nationaal verbond weet hoogst practisch zijne werkzaamheden te leiden tot het nut van allen, zegt de heer BELPAIRE, die dan voortgaat:

»Deze weg, waarop de Hollanders ons voor zijn, schijnt wel voor ons een goed spoor te wezen, de plaatselijke vereeniging moet vrij en zelfstandig in haren werkkring blijven, en enkel van hooger hand de voordeelen van algemeenen aard ontvangen in ruil voor haar federatief meewerken.

»De laatste jaren, waarin al deze inrichtingen voor onze middenstanders zijn ontstaan, waren een tijdperk van ernstigen vooruitgang op het gebied der belangenverdediging, tijdperk van trusts der kapitalen en van coaliti der arbeidersbelangen, nietwaar, over de verouderde nationale grenzen heen. De middenstand vond ook zijne formule van internationalisme in den (laat toe dat ik éen Duitsch woord uitspreek) *Internationalem Verband zum Studium der Verhältnisse des Mittelstandes.* Dit heeft wel niets te stellen met de *Internationale* van Marx, maar is meer een wederlandsche vereeniging in den aard van de *Internationale Vereeniging voor Wettelijke Arbeidersbescherming.* 't Was in 1904 te Stuttgart, de hoofdstad van de moderne middenstandsbeweging, dat men tot het stichten kwam van het bedoeld internationaal middenstandsverbond. België mocht er roemen op zijn beslissenden invloed tot de stichting. Deze vereeniging bestaat essentieel uit een middencomiteit, waarin twee leden elk der deelnemende landen vertegenwoordigen. Verder uit enkele afgevaardigden van verschillende regeeringen; eindelijk uit een onbeperkt getal gewone en briefwisselende leden. Om het jaar vergadert de vereeniging, 't zij op een congres, 't zij op eene comiteitszitting. Het tweede internationaal middenstandscongres, dat in 1907 te Weenen moest opdagen, kwam niet tot stand. In Oostenrijk weet men wel wat er in den weg staat, maar daar de vereeniging niet in de Oostenrijksche aangelegenheden betrokken is, vergaderde haar middencomiteit op 14 Oogst te Innsbrück in Tyrol. Dat er veel werd gedaan op die vergadering kan wel niet beweerd worden; het bestendig secretariaat (te Brussel) van het middenstandsverbond leverde nochtans een bondig verslag over zijn werk in het verloopen jaar: verzameling van inlichtingen en dossiers, schriftenuitgaven, uitschrijven van prijskampen, enz." O.

KORTE BERICHTEN.

Rechtspositie van Gemeente-ambtenaren. — Op 5 December nam de Raad der Gemeente Leiden, nadat in een vorige vergadering de stemmen hadden gestaakt, met 15 tegen 13 stemmen een door Mr. AALBERSE voorgestelde motie aan, aldus luidende:

»De Raad der gemeente Leiden van oordeel, dat de rechtspositie, hieronder begrepen de salarissen der ambtenaren in dienst der gemeente, bij verordening behoort geregeld te worden,

noodigt Burgemeester en Wethouders uit, aan den Raad voorstellen aan te bieden, en gaat over tot de orde van den dag."

Zoo zal dus Leiden spoedig Maastricht volgen, waar, gelijk men weet, zulk een verordening te danken is aan het initiatief van Jhr. Mr. CH. RUIJS DE BEERENBROUCK.

«Geloof en Wetenschap» te Amsterdam. — De Vereeniging «Geloof en Wetenschap» te Amsterdam heeft zich door tusschenkomst van den Assistent van den HoogEerw. Pater-Generaal der Jezuiten te Rome tot Z. H. Paus Pius X gericht om doel en streven dier Vereeniging uiteen te zetten. Zij gaf in eene uitvoerige memorie een overzicht van haar arbeid, bestaande in Conferentiën over de groote apologetische vragen van den dag; Bibliotheken voor Dames en Heeren, die niet enkel aan Amsterdams inwoners doch aan ontwikkelden door het geheele land haar boeken uitleenen; in Studiekringen harer leden, waarin deze onder elkander de wijsgeerige, sociale, historische wetenschap beoefenen. Bij deze memorie was gevoegd eene suppliek, waarvan de inhoud mondeling door den Assistent, Pater WLADIMIR LEDOCHOWSKI, werd toegelicht, en welke beknopt het verzoekschrift bevatte. Deze suppliek, op perkament geschreven, luidde:

De Voorzitter en de leden der Vereeniging «Geloof en Wetenschap» aan de voeten van Uw Heiligheid neergeknield, innig verknocht aan de leer en de bevelen van den H. Stoel, vragen voor zich zelf en hun weldoeners den Apostolischen Zegen, die hen moge bevestigen in de verdediging der Katholieke waarheid tegen de moderne dwalingen. 25 October 1907.

Eigenhandig heeft op dit perkament Paus Pius X onder de suppliek deze woorden geschreven:

Aan mijn beminde zonen, die den goeden strijd des geloofs strijden en hun weldoeners geven wij uitterharte den Apostolischen Zegen.

Uit het Vaticaan 5 Nov. 1907. Pius X, Paus.

Deze hooge onderscheiding werd Maandag 2 Dec. l.l. in plechtige bijeenkomst meegedeeld aan de leden der Vereeniging, door Mgr. M. J. A. LANS, Deken van Amsterdam, en door de Vergadering met groote geestdrift ontvangen.

Herstellenden. — 't Is zoo klaar als de dag, dat — evenals bij gewone ziekten — ook bij beroepsongevallen gestadig beterschap intreedt, voor zoover de patient niet sterft of ongeneeslijk blijkt. Nu is het in verband met de wettelijke ongevallenverzekering — wil men omtrent dezer financieele resultaten eenige zekerheid hebben — van groot belang, het percentage dier wetenschap te kennen.

Hier te lande weet men daar natuurlijk niets van, maar in Duitschland, waar men van alles statistieken maakt, des te meer. Ziehier b. v. een welsprekende tabel van het verloop van ongelukken bij de »Gewerbl.-Berufs-genossenschaften":

Jaren	Totaal aantal getroffenen	Van 100 gekwetsten was de rente wegens herkrijging der volledige arbeidsgeschiktheid ingetrokken na			
		1 jaar	2 jaar	3 jaar	4 jaar
1897	41,746	21.29	29.20	33.12	35.39
1898	44,881	21.38	29.39	32.92	35.05
1899	49,175	21.93	28.70	32.53	35.41
1900	51,697	19.67	27.32	31.78	34.53
1901	55,525	19.83	28.73	33.24	36.88
1902	57,244	21.11	29.94	35.58	39.49
1903	69,555	21.35	31.72	37.87	—
1904	65,205	22.59	33.59	—	—
1905	68,360	23.49	—	—	—

Er zijn dus heel wat werklieden, die blijvend ongeschikt worden, want wie na 4 jaar nog niet volkomen is hersteld, mag de hoop wel opgeven.

Schoolzuinigheid. — Een eigenaardige manier om op de kosten van schoolbouw te bezuinigen volgt men tegenwoordig bij wijze van proef te Kopenhagen. Daar wordt in de morgenuren aan een deel van de leerlingen onderwijs gegeven en in de namiddaguren aan het andere deel, zoodat daar de school van 8 uur 's morgens tot 6 uur 's namiddags onafgebroken in gebruik is.

Men begrijpt dat door zoo te handelen scholen worden uitgespaard, maar men begrijpt ook, dat de schoolcommissie te Dusseldorf, die dit systeem in Kopenhagen is gaan bestudeeren, de atmosfeer in de klassen, vooral wat later op den dag, zoo weinig gezond oordeelde, dat zij voor navolging van het stelsel weinig gevoelt.

Kinderbescherming. — Te Chemnitz heeft zich een «Kinderschutz-commission» gevormd. Ieder, die ergens ongewettigden kinderarbeid waarneemt, behoeft hiervan slechts kennis te geven aan de commissie om verzekerd te zijn van een nauwgezet onderzoek met desnoodig inlichting der autoriteiten.

Portugeesche Zondagsrust. — Bij wet en regeeringsdecreet van 3 Augustus 1907 werd in Portugal de eerste schrede gezet op den weg ter bevordering van de Zondagsrust. Maar welk een schrede! Omdat in andere landen — met name in Frankrijk — de Zondagsrustwetgeving tot moeilijkheden pleegt te leiden, heeft de regeering zich tot zeer rekbare voorschriften bepaald. Eigenlijk bevat de wet slechts de machtiging der plaatselijke autoriteiten, om »naar traditie, omstandigheden en gewoonten" de Zondagsrust in haar ressort te regelen. Weliswaar bepaalt de wet in artikel 2, dat fabrieken, werkplaatsen en handelsbedrijven de Zondagsrust moeten onderhouden, maar artikel 3 staat zooveel uitzonderingen toe, dat het wèl zoo makkelijk en duidelijk ware geweest, die weinige bedrijven op te sommen, voor welke het voorschrift werkelijk verbindend is.

Stakende knapen. — Te Alburg bij Straubing in Beieren heeft een groot aantal knapen van 10 tot 12 jaar... gestaakt. Deze jongens waren in dat dorp bij het rietdekken op de daken, tegen 60 Pfg. per dag. Dat vonden ze niet genoeg. 't Moest 80 Pfg. worden! De patroons weigerden, waarop de knapen eenparig besloten, geen dak meer te bestijgen, terwijl zij terstond posten uitzetten om onderkruipers te weren. En ze hadden waarlijk succes. Wilden de ondernemers hun huizen tijdig onder dak hebben, dan moesten zij wel onderhandelen en... toegeven. Eerst toen zij volledig hun zin kregen hervatten de jongens den arbeid.

Een mensch beleeft wat tegenwoordig!

Patroonsbonden. — De 15 patroons-vereenigingen in de bouwvakken te Berlijn en Voorsteden hebben zich tot een bond vereenigd om des te krachtiger te kunnen optreden. De arbeiders moeten niet gesticht wezen over deze eensgezindheid.

Uit meerdere streken van Duitschland komen berichten omtrent breedere aaneensluiting van de patroons.

Eenheid in de collectieve contracten. — Den 30 November hebben de gezamenlijke tot den «Deutschen Arbeitgeberbund» behoorende vereenigingen de collectieve contracten, die in 1908 afloopen, opgezegd onder gelijktijdige toezending van een nieuw ontwerp-verdrag, dat voor alle leden van dien Bond eensluidend is. Ook het «Mitteldeutsche Arbeitgeberverbond» voor de bouwvakken, zetelend te Frankfort a. Main, en de «Verein der Arbeitgeberverbände» voor de bouwvakken in Rijnland en Westfalen hebben de loopende contracten opgezegd, teneinde tot een gemeenschappelijke regeling te kunnen geraken, waarbij beide bonden in alles hand in hand zullen gaan.

Tot dusverre was er in de Duitsche bouwvakken nog geen contract, dat zijn uitwerking over zoo groot gebied uitstrekte. De positie der patroonsbonden tegenover die der arbeiders wordt daardoor ontegenzeggelijk versterkt.

Hoe groot het aantal collectieve verdragen is moge hieruit blijken, dat alleen reeds de sociaal-democratische timmerliedenbond er dit jaar op 318 kon wijzen, ten goede komen aan 32004 leden.

De nieuwe verdragen toonen geen bijzondere verbeteringen. De normale arbeidsdag zal 10 uren bedragen en mag niet verder verlaagd worden. Het loon blijkt, gelet op de ongunstige tijdsomstandigheden, onveranderd.

Overheid en arbeidsvoorwaarden. — De gemeenteraad van Frankfort a. M. heeft besloten het leveren der bakkerswaren, voor de stedelijke inrichtingen benoodigd, slechts aan die patroons te gunnen, welke het met de gezellen gesloten collectieve contract onderhouden.

Arbeidsbeurs opgeheven. — De Tilburgsche Algemeene Arbeidsbeurs, in 1903 te Tilburg opgericht op initiatief der toenmalige Kamer van Arbeid voor de Wolindustrie wordt weder opgeheven naar aanleiding van het niet verleenen van subsidie door de Gemeente. De bijdragen van particulieren en organisaties alleen waren blijkbaar niet in staat de onkosten te dekken. G.

ONTVANGEN BOEKEN.

Officieel Verslag van den 6en Diocesanen Katholiekendag in het Bisdom van 's-Hertogenbosch, gehouden op 22 Sept. 1907. — 's Bosch, 1907. — 240 blz. — 50 cts.

P. ALBERS, S. J. Handboek der Algemeene Kerkgeschiedenis. Tweede Deel. — Nijmegen, L. C. G. MALMBERG, 1907. — 680 blz. — f 3.— gebonden f 3.90.—

NIEUWE BOEKEN.

Centraal Bureau v. d. Statistiek — Statistiek der gemeentelijke en provinciale financiën over 1904. Bijdr. t. d. Statist. v. Nederland. N. V. No. LXXXII.
's-Gravenhage — Gebr. Belinfante — 1907.

Conférence nationale des Sociétés d'habitations à bon marché, Paris, 3 Mars 1907 — Rapports et compte-rendu sténographique des séances.
Paris — Société franç. d. hab. à b. marché — 1907.

Siegert, Dr. jur. Rudolf — Die Wohnungsfürsorge im Grossherzogtum Hessen. Nach juristischen und national ökonomischen Gesichtspunkten bearbeitet.
Giessen — Alfred Töpelmann — 1907. f 1.95

Algemeen over Sociaal- en Arbeidsvraagstuk.

Métin, Albert — Exposition internationale de Saint-Louis. Délégation ouvrière française aux Etats-Unis et au Canada. — Rapports des délégués recuellis conformément aux instructions de M. le Ministre du Commerce publiés et complétés par deux études sur le Travail aux Etats-Unis et le Travail au Canada par —
Paris — Edouard Cornély & Co. — 1907. f 3.30.

Opvoeding en onderwijs.

Schook-Verboom, T. — De goed-ingerichte bewaarschool is noodig. Lezing gehouden voor de Afdeeling Vlaardingen van de Ver. Volksonderwijs, 1 Maart 1906.
Uitgeg. d. h. Hoofdbestuur van Volksonderwijs — 1907.

S. D. O. V. — Het klassekarakter der volksschool. Brochure van de Soc.-Dem. Onderwijzersvereeniging aan de Nederlandsche arbeiders. Amsterdam — Drukkerij A. N. D. B. — 1907.

Hoorn, J. van — De Nederlandsche Schoolwetgeving voor het lager onderwijs, 1796—1907. Wetten, instructie's, koninklijke besluiten enz. Groningen — P. Noordhoff — 1907. f 4.—

Bureau van Statistiek der gemeente Amsterdam — Statistische mededeelingen No. 18: Openbaar en bijzonder onderwijs te Amsterdam, 1903 en 1904 (en ten deele 1905).
Amsterdam — Johannes Müller — 1907.

Werkloosheid.

Stilting, A. J. — Werkloosheid. Amsterdam — J. H. de Bussy — 1907. f 1.90.

Le chômage — Rapports publies a l'occasion du premier congres international pour la lutte contre le chômage, sous les auspices de la Società Umanitaria (Milaan).
Paris — V. Giard & E. Brière — 1907. f 2.75.

Imle, Dr. Fanny — Kritisches und Positives zur Frage der Arbeitslosen fürsorge. Jena — Gustav Fischer — 1907. f 0.80

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

6e Jaargang. ZATERDAG 21 DECEMBER 1907 No. 51.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.00, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: Het Middenstandsvraagstuk in Beijeren, door FELI BEX. — Over Coöperatie, door TITUS BRANDSMA. — Statistiek van de sterfte. — Uit Tijdschriften: Neutrale Vakvereenigingen. — Boekbeoordeeling: Catechismus van den vereenigden werkman. — Berichten en Mededeelingen: Het Spaansche socialisme. — Gedwongen Winkelnering en het Arbeidscontract. — Korte Berichten: Pachters van verantwoordelijkheidsgevoel. — Verbod van loodwithoudende verven. — Keuring van levensmiddelen. — Verzekering tegen werkloosheid. — Gemeentelijke exploitatie. — Winstaandeel voor het personeel bij gemeentebedrijven. — Gemeente en Werkloozen. — Arbeidscontracten. — Machinale flesschenblazerij. — Ouderdomsverzekering in Frankrijk. — Afschaffing van nachtarbeid. — Ons Propaganda-fonds.

HET MIDDENSTANDSVRAAGSTUK IN BEIJEREN.

De verschillende partijen in Duitschland beginnen tegenwoordig als om strijd zich te interesseeren voor het Middenstandsvraagstuk. Beieren vooral, geeft groote en duidelijke bewijzen van belangstelling in een klasse van menschen, die het grootste deel der maatschappij vormen, in wie vaderland en kerk hun trouwste zonen moeten zoeken en die toch met ondergang wordt bedreigd, indien haar geen behulpzame hand wordt toegestoken.

Bij de opening van den Landdag in Beieren werd aan die welwillende gevoelens uiting gegeven, en, het dient gezegd ter eere der partijen in Duitschland, hoe uiteenloopend van richting ook, eensgezind waren allen de meening toegedaan: voor den handeldrijvenden en industrieëlen middenstand moet hulp en steun verkregen worden.

Dat hierachter niet wat politiek steekt, wie zou het durven ontkennen. En het is zeker jammer, dat de partijpolitiek hier in troebel water tracht te visschen. De ware middenstandspolitiek (d. w. z. het behartigen van de middenstandsbelangen door den Staat) zou hierdoor schade kunnen lijden. Misschien is het nuttig voor den middenstand zelf, en leerzaam voor hen, die hem willen steunen, te hooren wat er in Beieren zooal gevraagd en voorgesteld wordt, om handwerk en kleinindustrie te bevorderen. De *Allgemeine Handwerkerzeitung* en verschillende andere bladen zijn allen het erover eens, dat het Centrum in de eerste rij stond, toen het gold een lans te breken voor den Middenstand.

* *
*

Comme de droit, is het Centrum het eerst aan 't woord, en doet een 10tal voorstellen en aanvragen, welke ik hier met een korte toelichting aan de lezers van het *Katholiek Sociaal Weekblad* wensch mede te deelen.

Zoo zou het Centrum willen, dat de Regeering buiten het reeds verleende subsidie van M. 100.000, nog een bedrag van M. 400.000 tegen matigen interest, ter beschikking stelde van de *Zentralkasse der Handwerkergenossenschaft.*

Het is niet weinig wat het Centrum vordert. Een subsidie van M. 100.000 en dan nog het ronde sommetje van M. 400.000. Maar die vordering heeft recht van bestaan, wil de centrale bank van de Middenstands-credietvereenigingen het leven behouden. Die centrale bank heeft, niettegenstaande haar zeer jeugdigen leeftijd, toch veel bijgedragen tot den groei en bloei der Middenstands-credietbanken in Beieren. Het aantal leden en de omzet zijn meer dan verdubbeld, en ook de vereenigingen op het land breidden haar werkkring uit. Dat is wel een verblijdend verschijnsel, en de centrale kas zou zich zeker in den vooruitgang harer telgen nog meer verheugen, indien er niet telkens, en met het volste recht, werd aangeklopt om geld.

De door het Centrum terleen gevraagde M 400.000 vertegenwoordigen het minimum, dat de centrale kas noodig heeft, wil zij de plaatselijke banken, volgen haar statuten te hulp komen.

Gelukkig dat de liberale partij het Centrum hierin flink ter zijde staat. Wel noemt die partij geen bepaald bedrag, maar het laat zich aanzien, dat zij het hier met het Centrum volkomen eens is en dat het pleit zal gewonnen worden. Want de regeering zal toch niet durven aankomen met het aloude argument, dat er geen geldmiddelen beschikbaar zijn. De schatkist wijst een overschot van eenige millioenen aan. En als men meer dan 8 millioen besteedt aan tractementsverhooging der ambtenaren, dan zal er toch zeker ook wel een half millioentje overschieten, om als leening aan de centrale kas overgelaten te worden. Het verhoogen van tractementen is een kostbaar iets. Elk jaar moeten de daarvoor benoodigde millioenen opnieuw in de schatkist vloeien. Het halve millioen, dat de centrale kas vraagt (en nog wel tegen matige rente) wordt maar eens gegeven. Het is mijn innige overtuiging, dat een credietvereeniging voor den Middenstand ten slotte met eigen kapitaal haar zaken moet kunnen drij-

ven. Doch in den beginne moet zij steun en flinken steun van de regeering ondervinden.

Nederland mocht hier wel eens een voorbeeld aan nemen, daar in de Kamer n. b. al bezwaren werden gemaakt, toen voor het eerst.... f 5000 werd aangevraagd tot steun bij de oprichting der Middenstandsbanken. Het moet echter ter eere der regeering gezegd, dat zij ook dit jaar weer eenzelfde som op de begrooting heeft uitgetrokken. De Handwerkersbond in Beieren zou dus voor een onoplosbaar raadsel staan, indien het Centrum aan doovemans deur klopte, en zijn voorstel niet dadelijk in zijn geheel werd aangenomen. Ik zeg in zijn geheel. Gewoonlijk moet er nog wat onderhandeld en afgedongen worden.

***

Een ander voorstel van het Centrum is, dat de bepalingen over het aanbesteden van Staatswerken en leveringen in dier voege veranderd worden, dat, in plaatsen waar handwerkersbonden bestaan, dusdanige leveringen, uit de hand, aan die vereenigingen worden gegund. Te dien einde ware het wenschelijk voor het gunnen van het werk met die vereenigingen een schikking te treffen, door het geven van gedétailleerde voorwaarden en door mondelinge onderhandelingen. Tot openbare aanbesteding zou alleen dan mogen worden overgegaan, wanneer met de vereenigingen geen accoord te treffen was.

En het Centrum vordert ook, dat, waar voor de Regeering handwerk moet geleverd worden, dit niet voor staatsrekening en onder staatsbeheer worde uitgevoerd, maar gegund worde aan bekwame, zelfstandige ambachtsbazen, leden van vereenigingen. En districten en gemeenten moeten aangespoord worden, insgelijks te handelen.

Deze twee voorstellen van het Centrum, die ná aan elkaar verwant zijn, behoeven haast geen toelichting. Dat het handwerk het tot den huidigen dag nog houdt met de oude spreuk: »Praatjes vullen geen gaatjes", behoeft geen betoog. De schitterendste voordracht kan den bekwaamsten ambachtsbaas, niets baten, als hij geen werk krijgt. Het is dus zeker nuttig en goed, dat de Staat onmiddelijke voeling houde met de handwerkersvereenigingen, en trachte met haar accoord te treffen. Ook dat de aanbestedingen tot het noodzakelijke beperkt worden.

Maar *im guten Gauhen* lijkt mij deze maatregel toch wel wat al te Oostenrijksch. De vrije mededinging moet m. i. de grondslag zijn.

Werd het voorstel van het Centrum aangenomen, dan zouden die handwerkers, die om een of andere reden niet aangesloten zijn, in het ongelijk worden gesteld. Steun voor de vakvereenigingen acht ik zeer gewenscht, doch die steun moet geen »bevoorrechting" worden met uitsluiting van de niet-georganiseerden.

***

Ook wilde het Centrum verscherpt toezicht op vliegende winkels en uitverkoopen, rondreizende venters en marskramers, en het spoorde den Bondsraad aan te willen zorgen, dat de staatswet daarop stipt werd gehandhaafd en toegepast. Nog scherpere maatregelen verlangde het Centrum ter bestrijding der marskramerij. Ieder bestuur der afzonderlijke Bondsstaten moest voor zich de volmacht hebben de marskramerij te verbieden of te beperken naar mate dit voor hun gebied noodzakelijk of wenschelijk werdt geacht.

Op marskramers, rondventers etc. schijnt het Centrum dus niet gesteld. De Beiersche *Handwerkersbund* ook niet. Want hij diende een petitie in over het hierbovenvermelde met tevens het dringend verzoek, de wetten uit te breiden om de oneerlijke concurrentie en uitverkoopen tegen te gaan. Die petitie verdient zeker gehoor te vinden, want, voor een braaf, eerlijk winkelier is het een heel ding geduldig toe te zien, hoe zoo'n venter zijn klanten weglokt en — misschien nog bedriegt op den koop toe. Ik ben er van overtuigd, dat vele klein-industrieëlen in Nederland zich ook van harte zouden verheugen, indien de Regeering eindelijk nog eens wilde aan het voorstel daaromtrent gedaan door den heer VAN HOUT op het 3de internat. Middenst. Congres te Amsterdam. De vergadering nam het voorstel aan, maar de regeering laat lang, heel lang op zich wachten. Het is echter ook niet zoo heel gemakkelijk doeltreffende maatregelen te nemen. De marskramerij geheel en al verbieden, is volgens het Centrum het eenig afdoend middel. Maar dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Zoolang er in den een of anderen, van de wereld afgescheiden achterhoek menschen wonen, die meenen zonder marskramer niet te kunnen leven, is dat onmogelijk. Oneerlijke uitverkoopen of oneerlijke concurrentie, dat is wat anders. Die moeten strafbaar zijn voor de wet.

Het *Centrum* vraagt eindelijk gehoor voor de zoo dikwijls geopenbaarde wenschen van den georganiseerden Handwerkersbond, n.l. dat bij voorkomende wetsontwerpen, die meer speciaal het handwerk betreffen, de Kamer der Handwerkers tijdig worde gehoord, en dat van hare adviezen *nota* zal genomen worden. Dat is een vordering, waarmee de Middenstand overal wel zal instemmen. Het is ook het eerst noodige, vóor al het andere. En gelijk men in Duitschland de officiëele *Handwerkskamer* en *Handelskamer* heeft, en Nederland zijn Landbouwraad, moet het ook zijn eigen Middenstandsvertegenwoordiging hebben. Maar men houde er dan ook rekening mee. Deze waarschuwing schijnt niet geheel overbodig.

***

En *last but not least* wil het *Centrum* dat die grootindustrieëlen, die vakkundig gevormde werkkrachten op hunne werkplaatsen gebruiken, ook hun stuiver zullen bijdragen om de onkosten der vakscholen te dekken.

Dat dunkt mij recht en billijk. Wie het nut en de verdiensten geniet, mag zich ook aan de onkosten niet onttrekken.

Op haar beurt komt nu de liberale partij voor den dag met eenige voorstellen ten bate van den kleinhandel en de ambachten. Wij zeiden het reeds hier boven, dat deze partij het met het *Centrum* volkomen eens was, omtrent de aanvrage van geldelijken steun ten behoeve der *Zentrale Handw. Genossenschaftkasse*, zoodat er, gelukkig, veel kans bestaat dien wensch vervuld te zien.

***

De vraag om verscherpt toezicht op marskramers, oneerlijke concurrentie en uitverkoopen, sluit ook aan bij die van het *Centrum*. De liberale partij wil verder wettelijke regeling der *Handwerksfortbildungsschulen*.

Daar valt voorloopig niet veel van te zeggen, omdat er nog zoo heel weinig omtrent die wettelijke regeling bekend is.

De aanvrage voor subsidie tot aanschaffing van kleinmotoren en machines ten gerieve van handwerkers enz. wordt met vreugde begroet. Ook het voorstel om een fonds op te richten, ten einde die vakscholen, welke hulp noodig hebben, te kunnen steunen. Dit zijn alle mooie, vrome wenschen, als ze maar niet tot de »*pia vota*" blijven behooren. Maar wat nu gevraagd wordt, wordt wellicht later toegestaan .... omdat het nu reeds gevraagd wordt.

* * *

Het voorstel der lib. partij van het patroons-examen verplichtend te stellen voor hen, die leerlingen willen houden en opleiden, zal heel wat gewaarwordingen opwekken.

Patroons die hun plicht beseffen, zullen het rechtvaardige en noodzakelijke van dat examen wel inzien. Maar de anderen? Zou er eindelijk een beter tijdperk aanbreken voor de leerlingen. Vroeger is er reeds op gewezen, in de *Hanzebode* en elders, dat leerlingen opleiden dikwijls omkeert in leerlingen uitbuiten. Een betere regeling van het leerlingwezen, is dus voor de verschillende standen van het grootste belang.

* * *

De grootste aandacht trekt evenwel de eisch, dien de lib. partij stelt, n.l. het verkrijgen van een diploma voor bouwbedrijven verplichtend te maken. Wel een verandering! Tot nu toe stond dat zeker niet op het liberale program. De Beiersche Handwerkersbond mag tevreden zijn; hij was het, die het steentje aan het rollen bracht in de hoop dat binnen korten tijd de partijen alle overtuigd zouden zijn, dat het verkrijgen van een diploma zeer nuttig en voordeelig is, in alle vakken.

Indien nu de regeering, op aanvraag der lib. partij, ook nog een wet uitvaardigt om de vorderingen der bouwhandwerkers van rijkswege te waarborgen, dan is er heel wat voor dat vak gedaan. Doch mij dunkt dat dit laatste indien het geen verscherping is van de bestaande wet op het betalen van schulden, een wassen neus zijn zal. De achterstallige schulden, waarvan men het bestaan bewijzen kan, kunnen nu van rechtswege opgevorderd worden. En verder zal de regeering toch wel niet gaan.

De oprichting van een Staatsblad voor handwerk en bedrijf, waar het Centrum ook op aandringt, lijkt ons overbodig. Het bureau van Kamers van ambachten geeft een blad uit, hetwelk hun ten naastenbij alles brengt, wat men in dat opzicht kan verlangen.

Een verder voorstel der lib. partij spreekt ten gunste van handelsbedienden en particuliere beambten, en eischt wettelijke regeling der Zondagsrust in kantoren en andere koopmansbedrijven, die geen openbare verkooplokalen zijn. Evenzeer het vaststellen van verloftijden voor diezelfde beambten. Zeker mag de liberale fractie hier op den steun van het Centrum rekenen. Gelukkig het land dat reeds zoover gevorderd is, dat alleen nog »aanvulling" noodig blijkt.

Ook wordt de regeering aangemaand de verzekering van particuliere beambten zoo spoedig mogelijk, volgens een uit te vaardigen wet te regelen.

* * *

Zoo zien wij, dat er heel wat voorstellen gedaan zijn, en door verschillende partijen naar beste vermogen gesteund. Zullen zij alle in góede aarde vallen en vruchten voortbrengen? Ik geloof er niet veel van.

De meeste worden gewoonlijk al dadelijk op zij gelegd en de andere worden later door deze of gene »commissie" in een doofpot fatsoenlijk begraven. Maar dat treurig uiteinde mag de partijen niet weerhouden om steeds weer met voorstellen voor den dag te komen. Zijn er van de vele maar eenige die ingang vinden, dan is er al veel gewonnen. En het is toch ook een verblijdend teeken, als de partijen overflauwde belangstelling toonen in het wel en wee van den Middenstand.

Het is dus zaak, die sympathie en deelneming te onderhouden en aan te wakkeren. De aanhouder wint.

FELI BEX.

OVER COOPERATIE. [1])

IV. *Aard en Toepassing der Credietcoöperatie.*

Tot het wezen van crediet behoort, dat van twee onderhandelende personen de een den ander belooft in de toekomst een verplichting af te doen, welke hij strikt genomen op het oogenblik kan vervullen, en de andere dit aanneemt. Als aan de verplichting op het oogenblik niet kan worden voldaan is van crediet geen sprake bijv. bij een huurcontract; hier zijn de wederzijdsche verplichtingen onmogelijk gelijktijdig vervulbaar: de huur komt vóór of na het gebruik, maar als iets gekocht wordt en het den kooper, die strikt genomen zou kunnen betalen, beter past later te betalen en dit door den verkooper wordt toegestaan heeft men crediet of als iemand geld leent van een ander en door dezen wordt goedgevonden, dat hij dit niet aanstonds teruggeeft, doch belooft het later terug te geven. Hierbij wordt gewoonlijk onderscheid gemaakt, wat de regeling der voorwaarden betreft, of het te leenen geld dient om te worden verbruikt ofwel om nieuwen rijkdom te verwerven, waarbij dan nog de aard van het bedrijf, handel, landbouw, industrie in aanmerking komt; verder of men leent tegen een mondelinge of schriftelijke verklaring ofwel een pand als waarborg wordt gegeven, waarbij weer onderscheid wordt gemaakt tusschen roerende en onroerende goederen. Roerende goederen worden in de banken van leening beleend, onroerende onder hypotheek gezet. Bij landbouwcrediet verder wordt bijna altijd en zeer terecht in aanmerking genomen of er sprake is van grond te koopen ofwel van zijn gronden beter te bewerken.

Het crediet speelt tegenwoordig een zeer groote rol; zoowel de industrie en de handel als de landbouw en het klein-bedrijf steunen er op en zijn zonder crediet bijna niet meer denkbaar. Hoevelen, ook onder de lagere stan-

[1]) Naar de lessen door Prof. Dr. A. POTTIER gegeven in het Leonynsch instituut te Rome, met diens medeweten en toestemming.

den, hebben voor hun ambacht, voor hun winkel in één woord voor hun bedrijf niet het kapitaal voorhanden, dat noodig is voor aankoop van nieuwe zaken, inkoop bij een onverwachte gunstige gelegenheid enz. enz. en kunnen zonder crediet onmogelijk hun zaak drijven? Hoeveel kleine boeren ontbreekt het geld als zij op gestelden tijd zaad, werktuigen, vee enz. moeten koopen. Zeer velen *moeten* geld leenen, in welk bedrijf ze ook zijn. Wil hun dit echter voordeel opleveren, dan moet de op te brengen rente niet het voordeel, dat zij er in hun bedrijf van hebben, overtreffen. De groote banken denken er echter niet aan, aan lieden, die geen roerend of onroerend bezit als waarborg kunnen stellen geld te leenen of aan lieden, die dit desnoods zouden kunnen het te leenen op voor hun bedrijf gunstige voorwaarden, deze vallen dan al te dikwijls in handen van woekeraars, die van hun afhankelijkheid gebruik makend te hooge rente van hun kapitaal vragen. Het crediet brengt den leener geen voordeel meer op, maar voert hem langzaam maar zeker ten gronde. Om dit te voorkomen heeft men op verschillende wijzen getracht, door coöperatie vooral, het kleincrediet te regelen.

FERDINAND LASSALLE wilde, dat de Staat crediet zou geven aan de werklieden, die zich in productie-coöperatie vereenigden; Mgr. VON KETTELER verwachtte, dat productie-coöperatie der bezittende burgers dezen spontaan tot het verleenen van kleincrediet aan den werkenden stand kon brengen. Beider verwachtingen werden niet vervuld, de eerste was te socialistisch, voor de tweede was de sociale opvoeding, zoowel bij de rijken als bij de werklieden, niet algemeen genoeg.

Een groote schrede voorwaarts was de oprichting der coöperatieve banken van SCHULTZE-DELITSCH. Zijn bedoeling was vooral kleine patroons en werklieden te helpen en van de woekeraars af te houden. Hij richtte voor hen maatschappijen op, op gemeenschappelijken naam met onbeperkte en gezamenlijke verantwoordelijkheid en het lijdt geen twijfel, dat zijn instellingen een zeer groot nut hebben opgeleverd. Vooral als eerste regeling heeft het stelsel groote verspreiding gevonden en nog steeds, ondanks de betere vormen welke later ontstonden, telt het vele aanhangers, die het trouwens vervolmaakten en verbeterden.

De aandeelen zijn aanzienlijk groot en de operaties met het kapitaal door niets beperkt. Over het algemeen is het stelsel te kapitalistisch; de winst bijv., een klein, te klein bedrag voor de reserve uitgezonderd, komt als bij een kapitalistische onderneming aan de aandeelhouders als dividend. Bovendien is omdat alle operaties geoorloofd zijn de contrôle moeilijk en de instelling steeds min of meer onzeker. Ook geeft zij nog niet het wezenlijk kleincrediet en is zij tezeer nog bankiersinstelling om eigenlijke armen en kleinen te helpen. Eindelijk bleven om haar, tenminste oorspronkelijk, sterk anti-godsdienstigen geest, zeer veel goede elementen haar vreemd.

Meer aanbeveling verdienen de banken van LUZZATI. Deze stichtte in Italië op meerdere plaatsen banken in den vorm eener naamlooze vennootschap op aandeelen tot een onbeperkt kapitaal, waarvan de verantwoordelijkheid tot het ingeschreven kapitaal is beperkt. De aandeelen zijn persoonlijk en mogen niet hooger zijn dan 50 gld. Meer dan 50 aandeelen mag één lid niet hebben en ondanks meerdere aandeelen heeft ieder lid slechts één stem. Tegen een gegarandeerden wissel kan men leenen tot het dubbel bedrag van zijn aandeel; wil men meer leenen, dan is een pand of voldoende borgstelling vereischte. De bank kan een of ander harer fondsen reserveeren over premieleeningen tegen weinig of geen rente. De uiterste vervaltijd voor de leeningen is zes maanden. Behalve beursspel zijn alle operaties met het kapitaal geoorloofd, 20 pCt. der winst wordt in het reservefonds gestort, het overige wordt gedeeltelijk uitgekeerd als dividend, gedeeltelijk voor goede doeleinden besteed.

Ook dit stelsel beantwoordde niet aan alle verwachtingen. Zijn nut bleef alleen beperkt tot de kleine burgerij, den kleinhandel en het kleinbedrijf. Velen waren niet in staat een aandeel te betalen en op de door deze banken gestelde voorwaarden te leenen. Door de geëischte borgstelling was bovendien de gelegenheid tot woeker niet weggenomen. Volmaakter en beter aangepast aan de nooden, vooral van het arme volk, bleken de klein-creditbanken door de katholieken in Italië opgericht. Die van BERGAMO kan als model ervan worden gesteld. Ook deze heeft den vorm eener naamlooze vennootschap met onbeperkt kapitaal, doch de aandeelen zijn slechts van 10 gld. en dan nog in termijnen betaalbaar. Men kan meerdere aandeelen hebben, niet meer echter dan 100 en men heeft altijd slechts één stem. Haar doel is niet slechts afzonderlijke personen der lagere klasse te helpen maar ook vereenigingen van onderlingen bijstand, landbouwkassen en coöperaties. Zij erkent als pand ook koopwaren, onbetaalde rekeningen, nog niet betaalbare wissels of te wachten salaris. Tegen een wissel gegarandeerd door een solvent medelid wordt aan de leden der vereenigingen van onderlingen bijstand 10 tot 50 gld. geleend, dat zij in maandelijksche of wekelijksche termijnen, maar binnen 3 maanden, moeten terugbetalen. Voornamelijk worden kleine bedragen geleend, doch voor den landbouw zijn ook aanzienlijke sommen tegen voldoende borgstelling geoorloofd, in driemaandelijksche of halfjaarlijksche termijnen terug te betalen. Is voor een half jaar geleend en in dit half jaar een tiende teruggebracht, dan kan de tijd met nog vier maanden worden verlengd. Met het ingelegde geld wordt niet gespeeld, wel mag het in solied-erkende ondernemingen worden gestoken; of de geldbelegging al dan niet beursspel is moet door den raad van beheer worden uitgemaakt, de raad van toezicht heeft daarbij raadgevende stem. Er is een bijzondere commissie voor de credietverleening, die de ingekomen vragen heeft te onderzoeken en daarvoor minstens driemaal in de week samenkomt. Wat de winstverdeeling betreft, de helft wordt aan de leden uitgekeerd, 20 % gestort in het reservefonds, 10 % uitgekeerd aan de beambten, waarvan 5 % rechtstreeks en 5 % als bijdrage in hun pensioenfonds; verder gaat 5 % naar een fonds voor invaliditeits- en ouderdomsverzekering der aandeelhouders, 5 % wordt nog verdeeld onder degenen, die geld hebben geleend en wel naar de door hen betaalde rente, en eindelijk wordt 10 pCt. besteed voor goede doeleinden door den raad

van beheer te bepalen. Aan lieden, die in hun bedrijf de Zondagsrust niet onderhouden, woeker drijven of speculeeren wordt niet geleend.

Bijzondere vermelding verdienen ook de klein-credietbanken door MGR. CERATTI in Italië gesticht, voornamelijk voor werklieden, die dikwijls als pand niets hebben dan hun eerlijkheid. Omdat de grondslag dezer banken is de zedelijke deugd der leden en deze dus elkander moeten kennen, worden de banken slechts gesticht voor een beperkten kring, gewoonlijk voor de leden van één parochie. De leden moeten iedere week minstens 50 ct. sparen en in de bank brengen en kunnen in verhouding tot hun spaargeld leenen. Wie 30 gld. heeft ingebracht kan tot 50 gld. leenen, bij 50 gld. kan hij leenen tot 75, bij 75 tot 110, bij 110 tot 150, bij meer dan 110 tot een bedrag van 50 gld. hooger dan hij heeft ingebracht. Het geld wordt in wekelijksche termijnen terugbetaald; de rente ervoor te betalen is iets hooger dan de rente, welke voor het ingelegde geld wordt gegeven. Ook deze banken zijn gesticht als vennootschappen met onbeperkt kapitaal.

Eindelijk heeft men de banken van RAIFFEISEN, thans over bijna alle landen van Europa verspreid, zij het ook met eenige wijzigingen hier en daar. De stichter had op de eerste plaats de landbouwende bevolking op het oog. De katholieken hebben groot aandeel in haar verbreiding en over het algemeen dragen zij, zoo niet een beslist katholiek, meest toch een christelijk karakter en zijn bij haar godsdienstig leven en goed gedrag meestal noodzakelijke voorwaarden voor het opnemen der leden. Vandaar ook haar soliditeit. Zij bepalen zich gewoonlijk tot parochies. Door haar onbeperkte verantwoordelijkheid der leden wordt een sterke band van solidariteit gevormd en de belangstelling bij de leden levendig gehouden, bovendien wordt de speculatie erdoor geweerd en heeft in haar de instelling een waarborg, dat bij het beleggen der gelden, zoowel als bij het leenen met groote voorzichtigheid wordt te werk gegaan. De onbeperkte verantwoordelijkheid moge sommigen afschrikken, in de praktijk is zij zeer nuttig gebleken; trouwens de verantwoordelijkheid is, daar ieder jaar wordt afgerekend, niet geheel onbeperkt. Daar verder spoedig een reservefonds bijeen is, komt verlies uiterst zelden voor. Een bijzondere eigenschap der Raiffeisenbanken is verder dat voor de gewone werkzaamheden door de leden voor de bank verricht geen vergoeding of salaris wordt gegeven, verder geen kapitaal door aandeelen wordt gevormd en dus ook van dividend geen sprake is. Hierdoor zijn de uitgaven uiterst gering en kan de rente voor het geleende geld slechts weinig hooger gesteld worden dan de rente voor het ingelegde geld. Tevens is aldus spoedig een reservefonds gevormd. Dit is gemeenschappelijk echter niet verdeelbaar kapitaal, bij opheffing van de bank komt het aan een of andere nuttige instelling ten goede.

In bijna alle landen van Europa heeft het stelsel van Raiffeisen zijn praktische werking getoond en is het een der meest verbreide vorm van leenbank geworden. In Duitschland vooral, hoewel minder dan het oudere stelsel Schultze-Delitsch, heeft het een zeer ruime toepassing gevonden. Daar heeft zich echter de groote centrale van Neuwied (stelsel Raiffeisen) in 1905 vereenigd met die van Darmstadt (stelsel Schultze-Delitsch). De fusie was evenwel in het voordeel van het stelsel van Raiffeisen, voornamelijk wat betreft den zedelijken grondslag, waarop dit is gebouwd. De school van Schultze-Delitsch heeft daarbij het den stichter zoo dierbaar beginsel van neutraliteit prijsgegeven en een aantal ethische (christelijke) stellingen, door de Centrale van Neuwied voorgesteld, als grondslag der coöperatie aangenomen. [1]) In Augustus 1905 waren bij de aldus gevormde groote centrale van Darmstadt 11.533 banken aangesloten.

In Nederland is de coöperatieve regeling van het klein crediet, voornamelijk het werk van den R. K. Boerenbond, geschied naar het stelsel Raiffeisen en hoewel niet uitsluitend, toch voornamelijk voor de landbouwende bevolking. [Die beperking heeft in den laatsten tijd ook andere coöperatieve leenbanken (bijv. de Hanzebanken) doen verrijzen, doch steeds is het stelsel Raiffeisen in Nederland nog de meest verspreide vorm van klein-credietbank gebleven.] Men heeft thans de Centralen van Eindhoven, Utrecht en Alkmaar met ± 360 banken. Op het laatst van 1904 waren bij Utrecht 129, bij Alkmaar ongeveer 40 aangesloten, terwijl Eindhoven op het einde van 1906 192 aangesloten banken had. Het nut dezer leenbanken is niet uitsluitend gelegen in haar wijze van verleenen van klein crediet en het regelen van rente en terugbetaling, doch zijn deze ook in ander opzicht van het grootste nut, op de eerste plaats als coöperatieve spaarbank, doch verder kunnen zij voor de aangesloten leden het geschikte middel zijn om te komen tot alle soort van verzekering, wijl door haar de premiën voor de leden kunnen worden betaald, om te komen, ook tot aankoop van gemeenschappelijke machines en daardoor tot eenige productiecoöperatie. Eindelijk kunnen zij nuttig werkzaam zijn door het aankoopen van groote landerijen, vee enz. welke door haar dan op geregelde afbetaling (zonder woekerwinst) aan de leden worden overgedaan. Op sommige plaatsen, waar door woekeraars groote perceelen waren aangekocht en in deelen verkocht, liep de door hen behaalde winst van 40 tot 95 en hooger percent. Bij aankoop door een Centrale werden de landerijen onder de kooplustigen verdeeld en het geld op afbetaling tegen

[1]) Bekend is, dat ook in ons land op een der constitueerende vergaderingen een dergelijke christelijke grondslag als bepaling in de de Statuten der Centrale van Eindhoven is opgenomen vooral op aandringen van DR. SCHAEPMAN, die o. a. zeide: »Laten we dus in art. 3 lezen: »dat men als de noodzakelijke grondslagen der Maatschappij erkenne God, huisgezin en eigendom," en dienovereenkomstig ook art. 2 wijzigen als volgt: »De Nederlandsche Boerenbond, het christendom als grondslag der maatschappij erkennende en huldigende"". In Utrecht heeft men dit later wel laten wegvallen doch voor hoelang? Reeds kreeg een voorstel het weer op te nemen een beduidend aantal stemmen. Zal de praktische ervaring Utrecht in dezen wellicht niet spoedig de Centrale van Darmstadt doen volgen? Opmerking verdient hier tevens, dat toen 24 Dec. '06 de heeren REIJNE, ROESSINGH, SCHAPER, SMEENGE, TIJDEMAN tegen die bepaling opkwamen en de rijkssubsidie aan de Raiffeisenbanken met het bewuste art. 3 geweigerd wilden zien, Minister VEEGENS alleszins gemotiveerd verklaarde, »dat genoegen wordt genomen met de bepalingen, dat men lid zij van den Boerenbond, ofwel dat men godsdienst, huisgezin en eigendomsrecht in christelijken zin als de grondslagen der samenleving erkenne en zijn gedrag daarnaar regele."

de gewone rente voorgeschoten. In het algemeen bedenke men, dat de coöperatieve leenbanken instellingen zijn, gesticht *ten bate* der leenende personen en de vindingrijke liefde ze in zooveel mogelijk opzichten voor dezen voordeelig doet zijn. Een degelijk en kundig beheer maakt haar een zegen voor allen, die er bij zijn aangesloten.

Rome. TITUS BRANDSMA.

STATISTIEK VAN DE STERFTE.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek publiceert in No. LXXXVIII der Bijdragen de statistiek van de sterfte naar den leeftijd en naar de oorzaken van den dood over 1906. Aan de inleiding tot deze publicatie, waarin thans voor het eerst een overzicht is opgenomen voor het geheele Rijk en in totaal voor de twee jaren 1905 en 1906 van de sterfte naar de meest uitgebreide lijst der doodsoorzaken in verband met leeftijd, geslacht en kerkelijke gezindte, wordt het volgende ontleend:

Per 1000 zielen van ieder geslacht stierven in 1906 15.18 mannen en 14.39 vrouwen, totaal 14.98 personen. De hoogste verhoudingscijfers werden waargenomen in de provincien Noord-Brabant en Limburg, resp. 17.69 en 17.27 per 1000, de laagste in Friesland, Groningen en Noord-Holland, resp. 12.99, 13.05 en 13.45 per 1000. In de groepen van gemeenten naar de grootte der bevolking is de relatieve sterfte in de laatste jaren grooter naarmate de bevolking kleiner wordt. In 1906 vertoont zich een geringe afwijking, doordat de sterfte in de groep van op een na de kleinste gemeente iets hooger is dan die der groep van op een na de grootste gemeente. In den loop der totale sterfte-verhoudingen is sedert vele jaren een geregelde daling waar te nemen. Van een gemiddelde sterfteverhouding van 24.80 per 1000 in de jaren 1860/69 daalde deze bijna onafgebroken tot op 14.78 per 1000 in 1906. Een vermindering dus van 100 op circa 60. De vermindering is (althans in de jaren na 1889) bij de mannen grooter dan bij de vrouwen. Omdat de vrouwen doorloopend een lagere sterfte-verhouding hebben dan de mannen, worden de verschillen der sterfte-quotiënten van beide geslachten hoe langer hoe kleiner. In de jaren 1880/9 bedroeg het verschil dier quotienten gemiddeld 1.80 per 1000, in 1906 is dit verschil gedaald tot 0.79. De grootste verschillen in die quotienten worden aangetroffen in de grootste gemeenten (voor 1906: 1.50) en verminderen naarmate de gemeenten kleiner worden (voor de kleinste gemeenten bedroeg het in 1906: 0.41).

Uit de cijfers van de sterfte naar den leeftijd blijkt, dat de hooge sterftecijfers van Noord-Brabant en Limburg voornamelijk veroorzaakt worden door de grootere kindersterfte. In Noord-Brabant stierven in de jaren 1895—1904 per 1000 levenden beneden 1 jaar 228.10 en op 1000 levenden van 1—14 jaar 19.79. Voor Limburg waren die cijfers resp. 200.68 en 18.41, terwijl deze verhoudingscijfers bijv. voor Friesland 107.70 en 13.68, voor Groningen 127.81 en 16.67 en voor Noord-Holland 147.09 en 19.39 waren. Groote kindersterfte schijnt nauw verband te houden met groote relatieve geboortecijfers. Kwamen toch in Noord-Brabant 34.2 en in Limburg 32.9 geborenen gemiddeld in de jaren 1902—1906, voor Friesland was dit cijfer 27.2, voor Groningen 30 en voor Noord-Holland 27.9.

Bij de sterftecijfers naar de oorzaken van den dood treedt diarrhee en gastroenteritis bij kinderen beneden 2 jaar het meest op den voorgrond: per 10,000 zielen van elk geslacht stierven daaraan gemiddeld in de jaren 1902—1906 15.53 jongens en 12.10 meisjes; meer dan $^1/_4$ der sterfte van kinderen beneden 2 jaar komt voor rekening dezer doodsoorzaak. Een in verhouding bijna even groot aantal individuen wordt door longtuberculose weggenomen: gemiddeld jaarlijks 13.37 per 10,000 mannen en 13.17 per 10,000 vrouwen. Hier zijn echter niet de jongeren, maar meest menschen in de kracht van hun leven, tusschen 20 en 50 jaar, de slachtoffers. Meer dan 1/3 gedeelte van de gestorven in die leeftijdsklasse stierf aan longtuberculose. Onder de andere vormen van tuberculose is de belangrijkste de hersentuberculose, waaraan gemiddeld jaarlijks 2 per 10,000 stierven. Tuberculose van de buikingewanden maakt ongeveer half zooveel slachtoffers als de hersentuberculose; de algemeene tuberculose en scrophulose te zamen eveneens.

Aan kanker en andere kwaadaardige gezwellen stierven in de laatste 5 jaren gemiddeld per 10.000: 10,02 mannen en 9.74 vrouwen. De toeneming der relatieve sterfte aan deze, zoo gevreesde ziekten, die in 1904 gestuit scheen, heeft in de beide laatste jaren weder voortgang genomen. De meest voorkomende vorm van carcinvom is kanker van maag en lever. Van alle aan kanker gestorvenen, stierven in de laatste 5 jaren ruim 61 pCt. aan maagkanker, waarbij de relatieve sterfte der mannen ongeveer $1^1/_2$ maal zoo groot is als die der vrouwen. Van de andere kankervormen, die bij beide geslachten voorkomen, is ingewandskanker de veelvuldigste en komt meer bij vrouwen dan bij mannen voor, terwijl kanker in de mondholte in veel sterker mate bij mannen wordt aangetroffen (gemiddeld per 10,000 0.59 mannen en slechts 0.15 vrouwen). Aan kanker van de geslachtsdeelen der vrouw stierven gemiddeld 21 pCt. van alle aan kanker gestorven vrouwen. Het is vooral deze laatste, die de totale sterfte aan kanker bij vrouwen zoo hoog doet zijn.

Pneumonie, welke ziekte op kanker in belangrijkheid volgt, deed gemiddeld in de jaren 1902—1906 9.21 mannen en 7.23 vrouwen per 10,000 van elk geslacht sterven. Opmerkelijk is hier vooral het betrekkelijk groot verschil tusschen de sterftecijfers der beide geslachten; de oorzaak kan gelegen zijn in het bij de uitoefening van het beroep meer aan wind en weer blootstaan der mannen.

Aangeboren zwakte en gebreken, die uitteraard bijna uitsluitend in het eerste levensjaar voorkomen, veroorzaakten een gemiddeld sterftecijfer van 7.64 jongens en 5.94 meisjes per 10.000. In hoeverre het verschil der cijfers voor beide geslachten het gevolg is van nawerkende overeenkomstige oorzaken, die het betrekkelijk groote jongensoverschot bij de levenloos aangegevenen beinvloeden, kan niet worden nagegaan. De doorloopend gunstiger sterfte der vrouwen in de hoogste leeftijdsklassen brengt vanzelf een belangrijk grootere sterfte der vrouwen in de hoogste leeftijdsklasse mede, en wel voornamelijk bij de sterfte ten gevolge van ouderdomszwakte. In de jaren 1902—1906 stierven aan die oorzaak 10.52 per 10,000 mannen en 13.03 per 10,000 vrouwen.

Voor de voornaamste besmettelijke ziekten kon niet alleen berekend worden de mortaliteit, maar ook de morbiditeit (dat is de verhouding van het aantal ziektegevallen tot de bevolking) en de letaliteit (dat is de verhouding van het aantal ziektegevallen tot de sterftegevallen). De cijfers volgen hieronder gemiddeld voor de jaren 1897—1906.

Op 10,000 der gemiddelde bevolking worden ziek aan pokken 6.21 en stierven 0.015, aan roodvonk resp. 6.10 en 0.29, aan typhus en febris typh. 5 en 0.93, aan diphteritus 6.40 en 0.92. Het aantal sterfgevallen op 100 ziektegevallen bedroeg gemiddeld bij pokken: 13,89, bij roodvonk 4.74, bij typhus enz. 18.55 en bij diphteritus 14.33.

Vooral de letaliteit by typhus en bij diphteritis is gelukkig zeer aan het verminderen. Waren de cijfers in 1897 voor typhus 28.43 en voor diphteritis 18.25 per 100, regelmatig dalende kwamen zij voor 1906 op resp. 16.47 en 9.86.

Het relatief aantal levenloos aangegevenen neemt in de laatste jaren schier onafgebroken af. De verschillen, die in die cijfers voor de onderscheidene provinciën bestaan, schijnen, evenals de sterfte beneden het jaar, verband te houden met het relatief aantal geborenen. Komen in den regel bij geboorten 105 jongens tegen 100 meisjes voor, bij de levenloos aangegevenen is die verhouding heel anders. In de laatste 10 jaren kwamen daarbij ruim 127 jongens tegen 100 meisjes voor. Meer dan een vierde gedeelte der levenloos aangegevenen had geen levensvatbaarheid.

In de jaren 1903—1906 was dit gemiddeld het geval met $27^1/_2$ pCt. der bevallingen, waarbij een geneeskundige hulp gaf, bij circa $29^1/_2$ pCt. der bevallingen met behulp eener vroedvrouw, en met 26 pCt. bij bevallingen zonder verloskundige hulp.

Van circa $^2/_5$ der levenloos aangegevenen was niet bekend waaraan de levenloosheid te wijten was. Onder de oorzaken van levenloosheid valt bij syphilis der ouders, die in de grootste gemeenten in driemaal grootere mate voorkomt, dan in de kleinste gemeente, eene, zij het dan geringe toeneming te bespeuren, terwijl de cijfers van ondergaan geweld op eene vermindering wijzen.

In de jaren 1904—1906 stierven gemiddeld 7.70 pCt. mannen en 6.18 pCt. vrouwen zonder geneeskundige behandeling bij de laatste

ziekte. De hoogste cijfers komen voor bij de aan onbekende doodoorzaken gestorvenen en bij de zelfmoordenaars, waarbij er in die drie jaren geen enkele meer geneeskundig behandeld werd vóór het overlijden. Ook bij hen die een anderen gewelddadigen dood stierven, kwam bij 25 pCt. geen geneeskundige behandeling meer voor.

Ten slotte rest nog het overzicht van de sterfte naar den leeftijd en de doodsoorzaken in verband met de kerkelijke gezindten, waartoe de gestorvenen behoorden. De kerkelijke gezindten zijn hier in 5 hoofdgroepen bijeengevoegd t.w. Protestanten, Roomsch Katholieken, Israëlieten, personen behoorende tot geen kerkelijke gezindte en overigen. Verschillende omstandigheden maakten, dat de beide laatste rubrieken buiten beschouwingen moesten blijven.

Uit de daaromtrent berekende cijfers blijkt dan in de eerste plaats, dat de sterfte onder de Israëlieten per 10,000 levenden het geringst is en bij de Roomsch-Katholieken het hoogst. Stelt men de relatieve sterftecijfers der Protestanten is 100, dan is dat cijfer bij de Katholieken 118 en bij de Israëlieten 78. Bij de drie hoofdgroepen van kerkelijke gezindten was overal de relatieve sterfte onder de mannen grooter dan die onder de vrouwen. Bij de Protestanten bestaat het grootste verschil tusschen de sterfte-quotiënten der beide geslachten, bij de Israëlieten het kleinste.

De verschillen in de totale sterfte-quotiënten spreken zich, op eene enkele uitzondering na, in alle leeftijdsklassen uit, doch het meest in de jeugdigste. Tegen 100 Protestanten per 10.000 van beide geslachten beneden 20 jaar, stierven 138 Roomsch-Katholieke mannen en 136 R.-K. vrouwen tegen 59 Israëlietische mannen en 47 vrouwen.

Bij eene vergelijking van de sterfte aan verschillende doodsoorzaken onder de Christenen met die onder de Israëlieten, worden bij de laatsten lage, soms zeer lage sterftecijfers aangetroffen bij de volgende doodsoorzaken: de infectie-ziekten behalve roodvonk dat vrij hoog is; de verschillende vormen van tuberculose (vooral longtuberculose), verschillende kankervormen (behalve die der ingewanden en der niet genoemde organen), alcoholisme, insephalitis, meningitis, epilepsie, stuipen, embeli en tromboze, bronchitis en pneumonia, emphisema pulmonum, maagzweer, enteritis bij jonge kinderen (zeer laag) en bij ouderen, hernia, levercirrhose, peritonitis, ziekte van zwangerschap, beenziekte, in het algemeen ziekten der jonggeborenen, ouderdomszwakte en verdrinking.

Hooge sterftecijfers werden daarentegen bij de Israëlieten aangetroffen bij rondvonk, erysipelas, pyaenie en septichaemie, syphilis (zeer hoog), suikerziekte (zeer hoog), dementia paralitica, organische hartgebreken (zeer hoog), acute nephritis, Brightsche ziekte en ziekten der mannelijke geslachtsorganen.

Wat de vergelijking tusschen de sterfte onder de Protestanten en die onder de Katholieken betreft, springen de volgende verschillen in 't oog: Lage cijfers worden bij de Katholieken aangetroffen bij de ziekten der hersenen en de hersenvliezen en ook eenigszins bij de verschillende kankervormen, terwijl hooge cijfers voorkomen bij scrofulose, stuipen (bij kinderen), ziekten van het hart of de vaten, bijna alle ziekten der ademhalingswerktuigen, diarrhoea en enteritis bij jonge kinderen (zeer hoog cijfer hetwelk met die van stuipen en aangeboren lichaamszwakte voor het grootste deel oorzaak is van de zeer hooge sterfte onder de katholieken in de meest jeugdige leeftijdsklasse).

De verhoudingscijfers der zelfmoorden verhielden zich als: 100 bij de Protestanten tegen 48 bij de Katholieken en 148 bij de Israëlieten.

Ten slotte wordt nog vermeld dat tegenover 15.80 per 10,000 Protestanten, die aan onbekende doodsoorzaken stierven staan 29.60 Katholieken en 8.30 Israëlieten.

* * *

In aansluiting bij het bovenstaande is ook deze mededeeling van belang:

De *Semaine Médicale* ontleent aan de door het Fransche Ministerie van arbeid samengestelde *Statistique internationale du mouvement de la population* o. a. de volgende bijzonderheden betreffende de verschillende landen van Europa.

De laagste mortaliteit gedurende de 10-jarige periode 1891—1900 heeft Zweden: 164 en Noorwegen: 163 per 10.000 inwoners; de hoogste Europeesch Rusland 334 (d. i. dubbel zooveel als Zweden en Noorwegen.) Spanje telde in dat tijdperk jaarlijks 300 sterfgevallen per 10 duizend inwoners; Hongarije 299; Rumenië 293; Servië 270; Oostenrijk 266; Italië 242; het Duitsche rijk [1]) 222; Frankrijk 219; Portugal 213; België 192; Zwitserland 190; Schotland 187; Nederland 184; Engeland met Wales 182; Denemarken 175; Noorwegen 163; Zweden 164.

Vergelijkt men deze sterftecijfers met die van het decennieum 1871—1880 dan zal men overal, behalve voor Ierland, een min of meer belangrijke verlaging kunnen vaststellen, des te lager naar mate het sterftecijfer zelf hooger is (wat, trouwens, van zelfs spreekt, daar de verbetering van het sterftecijfer des te moeilijker wordt, naarmate het meer de laagste grens bereikt, die het niet zou kunnen overschrijden). Zoo is het sterftecijfer in ons land in bovengenoemde tijdperken gedaald van 210 tot 184; in Hongarije van 325 tot 299; in Oostenrijk van 295 tot 266; in Italië van 271 tot 242; enz.

In alle landen is het sterfte-cijfer voor mannen hooger dan voor vrouwen.

Wat de mortaliteit betreft der kinderen beneden het jaar, zoo is deze in de Scandidavische landen het gunstigst. In 1896—1900 stierven op dien leeftijd per 1000 levend geboren kinderen jaarlijks in Noorwegen 96, in Zweden 100, in Denemarken 132, en in Finland 139. De analoge cijfers zijn voor Zwitserland 143, Nederland 151, Engeland 156, België en Frankrijk 158, Italië 168, Pruisen 201, Hongarije 219, Oostenrijk 296, Wurtenburg 233, Beijeren 257, Saksen 266.

Het sterfte-coëfficient der onwettige kinderen, die beneden het jaar overleden, overschrijdt dat der wettige kinderen in een verhouding die wisselt van 40 tot 100 pCt. Zoo stierven in het tijdperk 1896—1900 per 1000 levend geborenen in Frankrijk jaarlijks gemiddeld 255 onwettige en 149 wettige kinderen beneden het jaar, d. i. een verschil van 71 pCt. Dit verschil is voor Zwitserland 62 pCt; voor België 56 pCt.; voor Italië 47 pCt.; voor Oostenrijk 36 pCt.; Wurtenburg 38 pCt.; Beijeren 39 pCt.; Saksen 45 pCt.; ons land 58 pCt.; Pruisen 87 pCt.; Zweden 78 pCt.; Noorwegen 99 pCt.

Bestudeert men het sterftecijfer der kinderen, die de eerste levensmaand niet voltooien, dan kan ons land met Zweden op de laagste cijfers bogen. t. w. 334 en 333 sterfgevallen per 10.000 geboorten.

Wat de mortaliteit volgens de ziekten betreft, vinde hier nog het volgende een plaats.

Aan t y p h u s is de mortaliteit overal zeer dalende. Vergelijkt men de periode 1871—1875 met het decennium 1896—1900 dan is per millioen inwoners het gemiddelde jaarlijksche sterftecijfer aan febris typhoïdea voor Engeland resp. 374 en 175; voor Noorwegen 475 en en 150; voor Zwitserland 377 en 84; voor ons land 298 en 182.

P o k k e n, eene ziekte, die tot 1870 talrijke sterfgevallen veroorzaakte, zijn in vele landen zoo goed als volkomen verdwenen.

K i n k h o e s t veroorzaakt in alle landen een vrij groote mortaliteit. In Engeland over de jaren 1896—1900: 359, Noorwegen 182, Oostenrijk 520, Duitschland 353, Nederland 262, België 480, Italië 228 per millioen inwoners.

T u b e r c u l o s e vertoont in de verschillende landen een mortaliteit, die varieert van 1/10 tot 1/6 van de totale sterfelijkheid. Per millioen inwoners stierven in de jaren 1896—1900 aan tering of longtuberculose in Engeland 1322, Noorwegen 2062, Duitschland 1943, Nederland 1946, België 1420, Italië 1060 menschen.

---

[1]) Voor de verschillende deelen van Duitschland loopt het sterftecijfer zeer uiteen, zoo is het voor Beieren 254, Saksen 250, Pruisen 219 per 10,000 inwoners.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

»NEUTRALE" VAKVEREENIGINGEN?

De aanvoerder der Revisionisten, EDUARD BERNSTEIN, heeft in het Augustusnummer der *Sozialistische Monatshefte* een artikel geschreven; waarin hij beschouwingen geeft over: »Vakvereeniging en partij in 't licht van internationale ervaring." Uit deze beschouwingen blijkt ten duidelijkste hoe niet alleen van radicaalsocialistische zijde, maar ook van den kant der revisionisten, de vakvereeniging gehouden wordt voor het natuurlijk terrein, waarop gestreden moet worden voor de verovering der politieke macht

en voor de vervanging der tegenwoordige kapitalistische wijze van produceeren in een manier, welke men wil noemen vóór en dóór de Maatschappij.

Bernstein schildert hier de betrekkingen tusschen de socialistische partij en de vakvereenigingen in verschillende Europeesche landen. Voor Denemarken, Zweden en Oostenrijk komt hij tot 't resultaat, dat hier het nauwere verband tusschen beide voor de vakvereenigingen in den hoogsten graad bevorderlijk is geweest. Doch dit zelfde verband is elders daarvoor een zeer gemengde zegen geweest, en wel zóó in Nederland, België en Frankrijk. De Duitsche toestanden, als tè bekend voor zijn lezers, behandelt hij niet Het slot van zijn beschouwingen wordt gevormd door een reeks stellingen over de verhouding van de partij en de vakvereeniging.

De eerste stelling loopt hierop uit, dat, «in alle landen op een zou nauw mogelijke verbinding tusschen de politieke arbeidersbeweging en de vakvereeniging moet gewerkt worden.» En deze eisch stelt Bernstein, niettegenstaande hij uitdrukkelijk heeft aangetoond, dat in verschillende landen de verbinding tusschen partij en vakvereeniging voor de laatste eer schadelijk dan nuttig is geweest. Wel wijst hij, om dat verschijnsel te verklaren, op de tweespalt in de sociaal-democratie in die landen, een tweespalt, die terugwerkte op de vakvereenigingen, maar dit is voor zijn stelling evenmin een verontschuldiging als dat de toestand in Zweden, Denemarken en Oostenrijk iets ten gunste van die stelling bewijst. Want hier is de sociaal-democratie wezenlijk anders ingericht dan in Pruisen—Duitschland en in de andere genoemde landen, zoodat een regel, die gebaseerd is op de toestanden in deze landen, niet te geven is. Speciaal voor Duitschland is er in 't geheel niet aan te twijfelen, dat de vakvereenigingsbeweging thans veel machtiger en meer aaneéngesloten zou zijn, als de «vrije», d. i. sociaal-democratische vakvereenigingen niet b e l a s t waren met de drukkende zorg voor het welzijn der sociaal-democratische partij.

Bernsteins stelling, in 't algemeen ook de stelling der revisionisten, bewijst hoogstens, hoe zeer ook h i j gewoon is de v a k v e r e e n i g i n g te beschouwen als een m a c h t s m i d d e l voor de p a r t i j p o l i t i e k.

Ofschoon Bernstein voor een nauwe coalitie tusschen partij en vakvereeniging optreedt, mag deze verbinding echter geen van beide verhinderen tot volle ontwikkeling te komen. »Reeds daarom moet het regel zijn, den strijd in de vakvereenigingen niet in de politieke beweging, en innerlijke aangelegenheden der politieke beweging niet in de vakvereenigingen binnen te laten dringen.” Hoe Bernstein zich de practische doorvoering van dezen eisch voorstelt, zal hij zelf wel niet kunnen uitleggen. Want, wil men een coalitie tusschen beide bewegingen vol houden en wil men, dat die tot het werkelijke doel voert, dan moet de tactiek van deze beide factoren ook in wezen overeenstemmen. Daarvan kan echter zoo min met het oog op de partij als op de vakvereeniging, sprake zijn. De woorden »Algemeene Staking” en »Meifeest” zeggen in dit opzicht reeds genoeg! En al de tegenstrijdigheden, die zich sinds jaren tusschen partij en vakvereenigingen hebben voorgedaan, ja, trots alle verband en verbonden tot op heden nog voortduren, wortelen deze ten slotte niet in de verschillende opvattingen, welke partij en vakvereenigingen hebben omtrent de tactiek? Altijd zullen deze verschillen blijven bestaan, zoolang men het over het vraagstuk der tactiek niet eens is, — altijd, niettegenstaande de theorie van Bernstein!

Doch Bernstein geeft de onhoudbaarheid van zijn stellingen halverwege toe, wanneer hij tweeërlei klassenstrijd onderscheidt, n.l. éene zooals de politieke beweging die moet voeren, en een andere, die wordt verlangd van de vakvereeniging, om daarna te zeggen: «Iedere poging, om de taktiek der vakvereenigingen ondergeschikt te maken aan politieke doeleinden en politieke slagwoorden, is verwerpelijk, en kan, zooals de ondervinding in de verschillende landen toont, slechts voeren tot vervreemding tusschen partij en vakvereeniging?

Voor een dergelijke onderscheiding echter hebben de leiders der politieke beweging geen oog. Zij verlangen eenvoudig, dat de vakvereenigingen *den* klassenstrijd gewoonweg voeren. Hoe bij deze opvatting en tactiek de vakvereenigingen groeien moeten, kunnen we laten zeggen door het orgaan van den sociaal-democratischen timmerliedenbond, de *Zimmerer*, die in zijn nummer van 5 Mei 1906 betoogde, dat de strevingen der vakvereenigingen verwaarloosd werden, als men die vereenigingen engageerde voor den klassenstrijd. «Het doel der vakbeweging,» zoo zeide dit orgaan, «is de verzekering en verbetering van de maatschappelijke beroepsbelangen der arbeiders....

»De vakvereenigingen hebben zich dit gebied niet willekeurig uitgekozen, het is hun ook niet door iemands macht of beter inzicht voorgeschreven, maar de natuur der burgerlijke maatschappelijke orde en hare ontwikkeling wijzen aan de vakvereenigingen dit gebied aan. De vakvereenigingen zijn — en wel in hun tegenwoordigen vorm, e e n n o o d z a k e l i j k e s c h a k e l d e r b u r g e r l i j k e m a a t s c h a p p e l i j k e o r d e n i n g. W i e a a n h a a r g r o n d s l a g b r o k k e l t o f z e t r a c h t t e b e p e r k e n i n h u n w e r k i n g, m a a k t d e v a k v e r e e n i g i n g e n l a m, v e r n i e t i g t z e.”

Als Bernstein zeer voorzichtig bij alle aansporing tot een nauw verband tusschen vakvereeniging en sociaal-democratische partij, toch omtrent de tactiek nog menig onderscheid wil, ja zelfs een verschillende behandeling verlangt van partij en vakvereeniging, wil hij daarmede volstrekt niet zeggen, »dat zij tegenover elkander onverschillig moeten zijn..... Voor de vakvereeniging, die er naar streven moet, alle arbeiders zonder onderscheid van partij te omvatten, mag echter het begrip van politieke neutraliteit niet tot onverschilligheid tegenover de groote politieke belangen der arbeidersklasse voeren.”

Daarmee zal hij toch wel willen zeggen, dat de vakvereenigingen de verdediging van hare politieke belangen in de sociaal-democratische partij moeten zoeken, want volgens de sociaal-democratische leer kan geen andere partij voor werkelijke arbeidersbelangen ijveren en dus als partij ook niet voor den arbeider in aanmerking komen.

Maar dat de politieke neutraliteit eener vakbeweging tot onverschilligheid tegenover te groote politieke belangen der arbeiders voeren moet, heeft nog niemand van haar verlangd. Van niet-sociaal-democratische zijde, van Katholieke zijde niet 't minst, is er de nadruk op gelegd, dat de vakvereenigingen als vereenigingen geen politiek moeten drijven noch hare leden aan een bepaalde partij moeten vastbinden, doch wel, dat omgekeerd, deze laatsten den ernstigen plicht hebben, voor een werkzame behartiging hunner belangen met nadruk op te komen. In deze beteekenis zou men de neutraliteit der vakvereenigingen moeten opvatten, niet echter als hulptroepen voor de sociaal-democratie!

Leest men tusschen de regels, dan komt men tot het resultaat, dat Bernsteins bedoeling ten slotte is, dat de vakvereenigingen eenerzijds onder het manteltje van neutraliteit moeten trachten, »alle arbeiders zonder onderscheid te omvatten,” maar dat zij anderzijds verplicht zijn, dezen tot aanhangers der politieke partij op te voeden; want, zegt hij:

»Het doordringen van de vakvereenigingen met den socialistischen geest is niet slechts in 't belang der politieke arbeidersbeweging, maar ook in dat der vakvereenigingen zelf.”

Daarmede bewijst Bernstein, dat, wat neutraliteitshuichelarij betreft, tusschen revisionisten en radicalen niet 't geringste onderscheid is, en dat zij het volkomen eens zijn in de opvatting,

dat de vakvereenigingen moeten zijn recrutenscholen en gevechtstroepen der partij.

Mogen zij, wat de tactiek betreft, ook wel eens verschillen, het doel, de arbeidersbeweging met socialistischen geest te doordringen, ze aan socialistische doeleinden dienstbaar te maken, is bij beiden gelijk.

Mogen daarom de arbeiders, die niet van plan zijn, om langs den omweg over de «neutrale» vakvereenigingen zich onder het caudijnsche juk der politieke partij te begeven, hieruit de leer trekken, dat zij aan de verlokkingen van *alle* sociaal-democratische vakvereenigingen moeten weerstaan, ze mogen dan van radicale of van revisionistische zijde komen! N.

BOEKBEOORDEELING.

CATECHISMUS VAN DEN VEREENIGDEN WERKMAN, door JOZEF ARENDT. Uit het Fransch vertaald door F. DE MUNNINCK, Hoofdopsteller van het dagblad »*Het Volk*".

»*Het Volk*" is hier het Belgische Katholieke Orgaan, zoodat we hier te doen hebben met een boekje van een der onzen. De titel is minder gelukkig gekozen. Ons, Hollanders, klinkt ze althans niet aanlokkelijk genoeg; waarschijnlijk doordat we gewend zijn aan het beperkt begrip, dat wij van kindsbeen af, van catechismus hebben, misschien ook wel, dat de vorm van een catechismus ons niet bijzonder aanstaat.

Wat het boekje dan eigenlijk is? We zouden zeggen: het geraamte van een socialen cursus. Het is bestemd om de aandacht der werklieden te vestigen op de denkbeelden, die ontwikkeld worden in de voordrachten en leergangen, welke het *Algemeen Sekretariaat der Christen Beroepsvereenigingen* in België geheel het land door inricht.

Het is dus een beknopte samenvatting van de voornaamste denkbeelden, welke de Belgische propagandisten moeten ontwikkelen en met feiten en cijfers steunen. Bovendien geeft het werkje zeer beknopt de antwoorden, welke men moet geven op de aanmerkingen, die dagelijks onder de werklieden gemaakt worden.

Een Belgisch propagandist moet zoo'n boekje dus steeds in den zak hebben. En voor onze Hollandsche vereenigingsmannen zou het geen overbodige weelde zijn.

Achtereenvolgens worden behandeld:

§ I. De toestand der werklieden. (Met de Belgische sociale wetten).

§ II. De oorsprong der misbruiken (gilden, gewijzigde productie, verwaarloozing der zedelijke beginselen, liberale staathuishoudkunde).

§ III. De socialisten.

§ IV. De vakvereenigingen, economische verhouding tusschen patroon en werkman, arbeidscontract, staking, voordeelen alcoholisme, onderlinge hulp, vakbonden.

§ V. De Christen-Vakvereenigiging. (De gelen, neutrale vereenigingen).

De invloed der geestelijken en der Kerk.

§ VI. Een aansporing om lid te worden van een vakvereeniging.

Bij dit alles moet natuurlijk hierop gelet worden dat 't voor Belgen is geschreven.

De prijs is ons niet bekend, maar duurder dan 5 cent zal 't wel niet zijn.

Uitgeefster is bovengenoemd secretariaat, Holstraat 32 Gent.

R.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

HET SPAANSCHE SOCIALISME.

Voor eenige weken ging het gerucht door de pers, dat de bond van Vakvereenigingen voornemens was het trotsche oude paleis der hertogen van Bejar in de Calle Relatores te koopen om het voor zijn doel in te richten en te verbouwen. Dit gerucht verwekte niet weinig opschudding. Dat voorname adellijke paleis, waarin zich in vroegere eeuwen zoo dikwijls de Spaansche adel verzamelde, om naar tijd en behoefte, vóór of tegen den koning, vóór of tegen den derden stand te intrigeeren, zoo al niet samen te spannen, dat paleis zou nu het centrum worden der beweging van den geëmancipeerden vierden stand? Velen meenden zelfs deze bepaalde bedoeling te zien in de keus juist van dit »lokaal", dat toch voor het doel van den bond veel minder geëigend was dan een nieuw gebouw met groote zalen; men zag er zelfs in een bedreiging, gericht tegen de bourgeoisie en de aristocraten.

De koop is intusschen een feit geworden en de partijgenooten zijn reeds begonnen, zich daar huiselijk in te richten. Ook de anarchisten hebben daar hun »lokaal" bekomen, en eveneens zal de onvermijdelijke »Escuela laica", de aan de kerk vijandige school, daar ingericht worden. De koopprijs van het paleis der Bejars bedroeg 328000 pesetas, bijna 150000 gulden en werd contant betaald. De som werd over de 80 verschillende vakvereenigingen verdeeld, en het verslag, dat de *Socialista*, het persorgaan der socialisten er over geeft, doet zien, over welk een kapitaalkracht, een eenheid en samenhang die bond beschikt. Het geeft tevens een blik in de socialistische agitatie, aan welker hoofd staat de lithograaf en 't Madridsch gemeenteraadslid PABLO IGLESIAS, de BEBEL van Spanje, die den Duitschen BEBEL in welbespraaktheid nabijkomst, maar overtreft in bezonnenheid en rustigheid.

Uit dit verslag blijkt tevens, dat de sterkst vertegenwoordigde arbeidersklasse die der Mooren is, die handwerkslieden, die reeds in de Middeleeuwen wegens hunne ontvankelijkheid voor nieuwe denkbeelden bekend waren, toenmaals reeds geheime bonden en geheim schrift bezaten en door hun verplaatsbaarheid zeer veel bijdroegen tot de verbreiding van moderne opvattingen.

De Mooren alleen betaalden twee derden der som, dus zoowat 100000 gulden, dan volgen in sterkte de koetsiers met een bijdrage van 25000 gulden en de boekdrukkers met een bijdrage van 5000 gulden; dan in een lange rij de bakkers, gas- en electriciteits-arbeiders, metaalbewerkers, krantenloopers (800 pesetas) en ten slotte de modisten met de bescheiden bijdrage van 50 pesetas. Ook de waschvrouwen hebben bijgedragen en zelfs voor het aanzienlijk bedrag van 500 pesetas. In de nog overblijvende rest deelen dan nog de »officieel" socialistische vereenigingen, zooals kiesvereenigingen, verbruikscoöperaties en jongelingsvereenigingen en, last not least, de »escuelas laica" en de socialistische vrouwenbond.

Men vraagt zich natuurlijk af: Zijn deze vakvereenigingen dan werkelijk sociaal-democratisch? Naar het aantal »werkelijk doelbewuste partijgenooten" nog niet, naar den geest wel! De aan het hoofd van vele vakvereenigingen staande »partijgenooten" laten de arbeiders bij het lid worden politieke en godsdienstig vrijheid, daar zij zich wel bewust zijn, dat het meerendeel van hen, die lid worden, spoedig de socialistische opvattingen van zelf in zich zullen opnemen. Daarvoor zorgen de rijkelijk voorgezette »cursussen" en de uit socialistische geschriften samengestelde bibliotheek. Niet het minst echter zijn het de stoffelijke en beroepsvoordeelen, die den arbeider er toe brengen lid dier vakvereenigingen te worden, en die hem ook ontvankelijk maken voor de socialistische ideeën der aanvoerders. Bijna alle verbeteringen in het lot der Madridsche arbeiders zijn van de vakvereenigingen uitgegaan en dikwijls eerst na harden loonstrijd

verkregen. Terwijl vroeger de metselaars dagelijks 11 uren werkten, arbeiden zij tegenwoordig maar 8 tot 9 uur per dag. Verdienden ze vroeger van 3 tot 3,50 pesetas, nu halen ze tot 4,70 pesetas per dag. Men ziet, de berekening der »partijgenooten" is zeer verstandig: Eerst het materieele lot der arbeiders verbeteren, dan komen ze van zelf bij ons, aan wie zij dat te danken hebben.

Als men anderzijds bedenkt, dat het aantal der arbeiders, die lid zijn van den bond te Madrid 30.000 bedraagt, het aantal sociaal-democratische kiezers daarentegen slechts 7000, dan lijkt dit verwonderlijk. Het socialistisch partij-orgaan heeft het nog niet tot een wekelijks verschijnen gebracht. Ook zitten in den Gemeenteraad slechts drie vertegenwoordigers der sociaal-democratische partij, en het parlement heeft in 't geheel nog geen socialisten onder zijne leden. Het is moeilijk, voor dit feit een bevredigende verklaring te geven. Eenerzijds mag men wel aannemen, dat het rustige overleg van den over 't geheel zeer realistisch gezinden Spaanschen arbeider een verwerkelijking van de socialistische toekomstplannen in dit hoofdzakelijk landbouwend rijk voorloopig wel niet mogelijk maakt, want de sociaal-democratie bezit buiten Madrid slechts nog in Bilbao, het Spaansche »Essen", in Barcelona en Valencia noemenswaardige centra. In de hoofdindustriestad van Spanje, in Barcelona, ontnemen hun de regionalistische strevingen der Cataloniërs naar zelfbestuur, in Valencia, de daar zoo oude republikijnsche aspiraties alle levensvatbaarhaid. Madrid en Bilbao blijven hun slechts over. En ook hier hebben de partijgenooten het maar tot een paar gemeente-raadsleden gebracht. Het idealistisch deel van het programma schijnt minder aanhangers te vinden dan de punten, die een verbetering van den maatschappelijken toestand beoogen. Zelfs onder de anders zoo revolutionaire Mooren zijn er volgens verzekering van de socialistische aanvoerders van de 7000 leden slechts 500 doelbewuste sociaal-democraten.

Bovendien mag men ook den invloed van de vaderlandsliefde en den godsdienst op den Spaanschen arbeider niet onderschatten. Anti-militairistische en anti-patriottische strevingen à la Hervé kunnen hier niet duurzaam vasten voet krijgen. Daarvoor bemint de Spanjaard te zeer zijn door den laatsten Amerikaanschen oorlog zoo diep verdeemoedigd vaderland te zeer. Ook de invloed der Kerk is niet te onderschatten. De kerken in de voorsteden, waar de arbeiders wonen, worden niet slecht bezocht door de mannelijke bevolking.

Wat den Spaanschen arbeider verder aanleiding geeft lid te worden van de socialistische vakvereenigingen is het volkomen gebrek aan dergelijke bonden, die op christelijken bodem staan, en die hem dezelfde voordeelen kunnen bieden als de socialistische. De hier bestaande katholieke arbeidersvereenigingen kunnen niet in aanmerking komen; zij staan volkomen onder den invloed van den adel, welks protectoraat meer tot decoratie dient dan wel ontspringt in belangstelling voor die vereenigingen. Buitendien hebben deze vereenigingen geen belangstelling getoond voor het streven naar verbetering van den maatschappelijk-stoffelijken toestand van den arbeider.

Er is een christelijke-sociale beweging ontstaan, aan welker hoofd staat Senor Severin Aznar, die, ofschoon leek zijnde, door den tegenwoordigen bisschop van Madrid, die een zeer ruimen blik heeft, is benoemd tot professor in de sociale wetenschappen in zijn nieuw gesticht seminarie.

Afgezien van de stichting van boerenbonden zijn de zichtbare gevolgen dezer beweging voorloopig nog klein, maar toch heeft men het reeds tot een practisch-socialen cursus gebracht, die dit jaar in Valencia plaats had en veel belangstellenden trok. Verder is gesticht een tijdschrift: »*La Paz Social*", dat maandelijks verschijnt. De grondslagen tot een stelselmatige bestrijding van het socialisme zijn dus gelegd. L.

GEDWONGEN WINKELNERING EN HET ARBEIDSCONTRACT.

Er is beweerd, dat de wet op het Arbeidscontract de »gedwongen winkelnering" onmogelijk maakte, dat zij ze werkelijk verbood. En in bijna alle berichten, die omtrent het al of niet of ten deele op zij zetten van de »gedwongen winkelnering" in de pers de ronde deden, waren eenige woorden gewijd aan waardeering van het arbeidscontract, of wel, men betreurde het, dat die »gedwongen winkelnering" niet geheel verdwenen was op een enkel woord van onze Wetgevende Vergadering. Dit laatste nu is een onmogelijkheid, omdat de »gedwongen winkelnering" nooit is geweest een door de wet erkende instelling. Zij was toch niets anders dan het ongelukkig uitvloeisel van zedelijke pressie en een tastbare uiting van het afhankelijksgevoel van den werkman. Daarom kon *De Noordbrabanter* dan ook in een hoofdartikel van 13 Maart schrijven:

«Een treurig bedrijf is dat gedwongen winkelen door bazen; treurig om de arme daglooners, die er hun levensbehoeften, waarvoor ze zoo hard moeten werken, zooveel duurder moeten betalen dan andere werklieden; die er in een toestand van slavernij door gebracht worden, welke hun, handen en voeten gebonden, overlevert aan de willekeur van een patroon, die hen broodeloos kan maken als hij wil, en dat doen zal als ze hem niet een woekerwinst geven op zijn waren, die hij verkoopt in zijn winkel".

Deze woorden zijn streng maar verdiend.

Of er dan ook geen stemmen opgaan, om de zaak te verdedigen? Neen, zoover durft men niet. Wel hoort men vergelijkende stemmen.

Zoo schrijft b. v. dezelfde *Noordbrabanter* in hetzelfde hoofdartikel:

«Niet streng genoeg kan dit winkelen door werkbazen afgekeurd worden, hoewel de uitoefenaren van dat bedrijf soms toch eenig medelijden verdienen, het medelijden der zondaren, die het slachtoffer werden van oorzaken, die zij niet direct stelden, maar waaronder ze gebracht werden door een samenloop van omstandigheden. Wij bedoelen de bedrijfs-concurentie, die met het vooruitgaan der industrie geboren werd en snel opgroeide, en die de kleinere bazen, die over weinig kapitaal beschikten, niet veroorloofde met deze bedrijfsontwikkeling gelijken tred te houden, en hen deed afdwalen op zijpaden, waar het verdienen buiten het bedrijf een middel werd van bestaan".

En het *Dagblad van Noord-Brabant* zegt bestraffend aan het adres van lui, die zeker voor zijn Redactie geen onbekende zijn:

«Och, sommigen zien daar zooveel kwaad niet in. — De werkgever is nu eenmaal de weldoener zijner werklieden en wat is er dan op tegen, dat de arbeiders op hun beurt den patroon begunstigen?

Nu, daar is inderdaad niets op tegen.

Mits men eerstens dat woord weldoener goed versta. De werkgever is geen weldoener in den zin van iemand, die een aalmoes geeft; hij loont den verrichten arbeid, betaalt den werkman het loon, waarop deze recht heeft.

Echter kan weer niet worden ontkend, dat de ondernemingsgeest en de werklust van een werkgever een geheele streek tot welvaart brengen kan, en al kan men in vele gevallen dan weer loochenen, dat de werkgever aan zijn onderneming werkt uit pure zucht naar 't brengen van welvaart in zijn omgeving, het feit. dat hij zulks doet, staat niettemin vast.

Dus is er niets op tegen, dat de arbeiders zulk een werkgever met hun klandisie begunstigen.

Doch daarmee wordt dan ook niet het kwaad der gedwongen winkelnering geschapen. Het kwaad zit niet in de nering, maar in den dwang. En dat zulks over het hoofd wordt gezien is oorzaak, dat men het kwaad niet bemerkt en »te goeder trouw" (dat mooie woord wordt zoo veelvuldig misbruikt) het euvel in bescherming blijft nemen."

Wat is er nu van aan, dat de wet op het Arbeidscontract invloed heeft op de »gedwongen winkelnering"? Alleen dit dat deze wet het voor den patroon 1e onmogelijk maakt de bekende

woekerwinst direct in het laatje te krijgen. Immers de knechts of hun vrouwen haalden bij den baas in den winkel en het verschuldigde bedrag werd van het weekgeld afgehouden. Dit laatste is door de wet op het Arbeidscontract, aan bepaalde voorwaarden verbonden, waardoor het winstgevende van de exploitatie verloren gaat en de baas een »gewone" winkelier wordt.

De wet geeft zeer duidelijk op, welke schulden van den arbeider het loon mogen worden afgehouden. Daaronder vallen *óók* de koopprijzen van door den patroon geleverde gewone en dagelijksche benoodigdheden der huishouding, (daaronder niet begrepen alcoholhoudende drank), alsmede de prijs van insgelijks van patroonswege verkochte grond of hulpstoffen, door den arbeider **in eigen bedrijf** gebruikt, mits van die levering blijkt uit een schriftelijk, door den arbeider afgegeven verklaring en mits de werkgever niet meer berekene dan den kostenden prijs, welke bovendien niet hooger mag zijn dan die, waarvoor de arbeider zich **een en ander** elders kan aanschaffen.

En *Het Hoogambacht* verzekert, dat er honderden middelen zijn om den werkman te dwingen op een bepaalde plaats zijn benoodigdheden te koopen, ook zonder dat zulks in de arbeidsovereenkomst is omschreven. Zoo zegt een correspondent in dit vakblad, dat het eigenbelang de werklieden dikwijls drijft om voor de zedelijk pressie te zwichten. (Dit is natuurlijk verkeerd begrepen eigenbelang.) Voorbeelden worden aangehaald van »zoeken" en uit 't werk dringen, welke alles plotseling ophield nadat aan den Directeur de klandizie was gegund. Zelfs wordt wel gekocht wat niet noodig is, en naderhand met verlies weer van de hand gezet, alleen maar om den wil te toonen om bij baas te koopen.

Tot zoover over het loon *afhouden*.

Maar, zal men zeggen, de baas kan ook *beslag laten leggen* op het loon, wegens bij hem gemaakte schulden.

Zien we, hoe de wet daarin voorziet.

De wet bepaalt, dat op loon van f 4 of minder per dag slechts voor $^1/_5$ kan worden beslag gelegd, en voor zoover op het verschuldigde loon geen beslag gelegd kan worden, (dit zijn dus de overige $^4/_5$) kan de arbeider zijn vordering tot uitbetaling ervan noch aan een derde overdragen, noch in pand geven, noch op een andere wijze uit handen geven, tevens zij dan dat hij dien schriftelijk machtigt het loon voor hem te beuren. Zoo'n machtiging is echter ten allen tijde opzegbaar.

Nu ligt in dit laatste (die machtiging wel te verstaan) wel een addertje onder het gras, maar toegegeven moet toch worden, dat er een zeer belemmerende bepaling voor beslag leggen bestaat. Zou echter de zedelijke pressie op den werkman zoo groot zijn, dat hij bereid is, die machtiging schriftelijk bij voortduring te geven, dan zou het er al zeer treurig uitzien.

Nu slechts $^1/_5$ onder beslag kan vallen, ligt het voor de hand, dat het directe poffen niet meer zoo'n vaart zal loopen.

Nu echter zoekt men uitwegen.

Zoo vinden we b. v. aan de *Tilburgsche Courant* uit Kaatsheuvel gemeld, dat een knecht ontslagen werd omdat hij weigerde zijn brood niet bij een bepaalden bakker, dien hij nagewogen had, te koopen. Een ander vermindert het loon, omdat »de bakker" er af is. En dat werkt weer aanstekelijk op een ander, die »de bakker" houdt, maar tòch het loon verlaagt.

Wat is tegen dit alles te doen?

Vooreerst publiciteit.

Vervolgens organisatie der werklieden.

Zij moeten hun organisatie zóó sterk maken, dat zij aan den patroon den eisch zullen stellen, dat geen bazen of directeuren een winkel mogen houden. Zij moeten hun organisaties zóó sterk maken, dat een arbeider, die ontslagen zou worden, blijkbaar omdat hij niet bij den patroon of bij den met dezen contracteerenden winkelier koopt, door de organisatie gesteund wordt.

En zouden vele der patroons niet kunnen bestaan zonder die exploitatie, — wat we vooralsnog niet kunnen gelooven, — dan nòg ware het beter, dat er meer centralisatie in de industrie kwam en de arbeiders van onder dit juk uitkwamen.

Er moet gestreden worden »totdat dit misbruik", zegt het *Dagblad van Noord-Brabant* »zij uitgeroeid."

»En de werklieden", zegt een ander Noord-Brabantsch Blad, n. l. *De Noord-Brabanter,* »moeten hun tegenover (d. i. de zedelijken pressie of verleiding) solidair zijn, en elk hunner moet er diep van doordrongen zijn, dat een enkelen voet gezet in zulk een winkel, ook gezet is op den nek zijner medearbeiders, die de vrijheid liefhebben als een der hoogste goederen van den mensch."

Maar hoe zal die solidariteit groeien zonder krachtige, goed voorgelichte organisatie?

Daarom, *krachtige* vakvereenigingen. R.

KORTE BERICHTEN.

Pachters van verantwoordelijkheidsgevoel. — Volgens *Het Volk* van 24 Oct. en den heer WIBAUT (Amsterdamsche gemeenteraad) wordt door sociaal-democratische gemeenteraadsleden de verantwoordelijkheid *natuurlijk* zwaarder gevoeld dan door iemand anders. Zij wordt door hen altijd zéér zwaar gevoeld.

Anders niet!

Verbod van loodwithoudende verven. — B. en W. van Delft willen, naar aanleiding van bij den Raad ingekomen adressen en in afwachting van Regeeringsmaatregelen bepalen, dat het loodwit in olie gemalen op gemeentewerken moet worden aangevoerd in verzegelde vaten of bussen met overlegging van een door den fabrikant onderteekend certificaat van oorsprong. Blijkt uit een te nemen proef, dat loodwit in plamuur en stopverf door zinkwit kan worden vervangen, dan zal aan de diensten worden opgedragen zich van het laatste te bedienen.

Keuring van levensmiddelen. — Ook B. en W. van den Haag stellen voor, de onherroepelijk geworden vonnissen wegens overtreding der verordening te publiceeren, daar de vrees van publiciteit velen zal terughouden van opzettelijke vervalsching.

Verzekering tegen werkloosheid. — Te Weesp is een post op de begrooting uitgetrokken voor werkloozenverzekering.

Meer dan een beginselverklaring is dit niet, want de post was maar f 1.—

Gemeentelijke exploitatie. — Te Buda-Pest zal van gemeentewege worden opgericht een broodbakkerij om de hooge broodprijzen te doen verlagen.

Winstaandeel voor het personeel bij gemeentebedrijven. — Schiedam levert een practisch voorbeeld, hoe het deelen in de winst door de werklieden ook uitvoerbaar is voor gemeentewerklieden. In de verordening van 1 October 1907 is daaromtrent het volgende bepaald:

«De zuivere winst wordt tot een maximum voor de gasfabriek van $1^1/_4$ cent per M^3 in het boekjaar afgeleverd gas en voor de waterleiding van $1^1/_2$ cent per M^3 in het boekjaar afgeleverd water aan de gemeente uitgekeerd, en als gewone ontvangst beschouwd. Is er meer winst gemaakt dan wordt deze voor 75 pCt. op een buitengewone reserve gebracht tot een bedrag van hoogstens f 35,000 voor de gasfabriek en f 20,000 voor de waterleiding. Is dit bedrag bereikt, dan wordt deze 75 pCt. aan de gemeente uitgekeerd als buitengewone ontvangst.

De overige 25 pCt. zijn voor het personeel, 8 pCt. ontvangt de directeur en 17 pCt. het overige personeel.

Van deze som wordt aan het vaste personeel te hoog en 4 pCt. van het grondloon over het jaar uitgekeerd.

Van het restant wordt een fonds gevormd gevormd voor het personeel en nagelaten betrekkingen. Dit fonds wordt medebeheerd door 2 werklieden, uit en door de werklieden gekozen.

Gemeente en werkloozen. De gemeente 's Gravenhage heeft 't tegenwoordig op sociaal gebied lang niet kwaad voor. Zoo heeft thans weer de Arbeidsbeurs een goed geslaagde proef genomen met de uitzending van arbeidersgezinnen naar Duitschland.

In November n.l. werd een vijftal gezinnen gezonden naar de mijn Rheinpreusen, nabij Duisburg, nadat — en dat toont den ernst van het streven aan — was voorafgegaan een onderzoek ter plaatse door den directeur der beurs, waarbij gebleken was, dat de levensomstandigheden en vooruitzichten voor arbeiders zeer gunstig waren. Een werkman-lid van het bestuur der beurs en de directeur gingen nog eens zien, eenige weken nadat de gezinnen waren vertrokken.

De vijf gezinnen, bestaande uit 10 volwassen personen en 10 kinderen (van 5 weken tot 12 jaar), bleken gehuisvest te Mörs in uitstekende woningen tegen een huur van 13.50 Mk. in de maand (ongeveer f 1.84 in de week). Bij iedere woning is een groote lap tuin. Deze woningen maken deel uit van een kolonie, door de directie der mijn gesticht. De kinderen gaan ter school. Er is een kerk in de buurt.

Aanvankelijk wordt slechts bovengrondsch werk gedaan, dat niet te zwaar is. Het loon is dan 4 Mark per dag. Bovendien mogen zij brandstof meenemen (afval van de mijn). De werktijd is van 6.30 v.m. tot 5.30 n.m. met tweemaal een kwartier en eenmaal een half uur schafttijd.

Na eenigen tijd kunnen zij in de mijn werken. De arbeidsduur is dan 8 uur. Wegens het hoogere loon en andere voordeelen verlangen de menschen naar aanstelling voor ondergrondschen arbeid. Volgens ter plaatse verkregen inlichtingen is de inrichting der mijn van dien aard, dat het werken daarin niet ongezond noch bijzonder zwaar is.

Over de behandeling werden geen klachten vernomen.

Ofschoon bij de beoordeeling van bovenstaande cijfers rekening moet worden gehouden met den iets duurderen levensstandaard, werden degenen, die het onderzoek gedaan hebben, bevestigd in de meening, dat de vooruitzichten voor werkzoekenden aldaar beslist gunstig zijn. Dit was ook de meening van de uitgezonden personen zelf, voor zoover men die heeft kunnen te spreken krijgen (de vrouwen en twee der mannen).

Er is nog voor honderden werk en huisvesting op genoemde mijn. Vakbekwaamheid is geen vereischte. Ook van andere Nederlandsche gemeenten zijn velen daarheen gegaan; terwijl het voornemen bestaat, dat ze één Nederlandsche kolonie zullen vormen.

B. en W. meenden, dat deze gelegenheid om werkloozen arbeid en een goed bestaan te verschaffen, zij het dan ook buiten de grenzen, niet onbenut mocht worden gelaten en dat de uitzending op grooten schaal verantwoord is. De kosten zouden voor een veertigtal gezinnen, bij ploegen van vijf te zenden, op een f 1500 zijn te ramen.

Teneinde ook naar andere plaatsen, waaromtrent gunstige inlichtingen worden verkregen, personen te kunnen laten reizen, gaven B. en W. den Raad in overweging, het bedrag iets hooger te ramen en in het algemeen beschikbaar te stellen voor uitzending van werkzoekenden naar elders. Door geen reisgeld te geven doch voor te schieten, wordt het karakter van bedeeling daaraan ontnomen. Met de uitkeering en terugbetaling ware de Arbeidsbeurs te belasten. Kosten van begeleiding (voor zoover noodig), telegrammen e.d., stellen B. en W. voor, dat de Gemeente voor hare rekening zal nemen.

Arbeidscontracten. Professor HUMMEL, te Karlsruhe heeft een onderzoek ingesteld naar de dienstvoorwaarden van de technisch-industrieele beambten en ambtenaren en kwam daarbij tot de conclusie: hoe grooter het bedrijf is, hoe grooter ook het aantal bepalingen, die niet in overeenstemming zijn met billijkheid en goede zeden. Zoo spreekt de firma KRUPP niet eens meer van arbeidscontract, maar van het «Generalregulativ» voor haar personeel; de welbekende electrische «Siemens-Schukertwerke" te Berlijn betitelde de arbeidsovereenkomst met «Dienstordnung». Deze weinig welwillende benamingen zijn in overeenstemming met den inhoud. Er zijn concurentie-clausulen tot een duur van 15 jaren toe; zoogenaamd «overeengekomen» straffen tot 30.000 Mark en dat bij een jaarlijksch inkomen van 2400 Mark. De dwang, waaronder de beambten staan, voert zelfs tot comische voorschriften. Zoo verlangt de «Rheinische Gummi- en Cellulose-fabriek» te Mannheim van haar personeel, dat het «geene kennis van de inrichting der fabriek zal trachten te verkrijgen". Vaak wordt den beambten daarop het «eerewoord» gevergd.

Zeer terecht is prof. HUMMEL over zulke bepalingen niet best te spreken en raadt hij de «privat-beambten aan, door krachtige organisatie betere voorwaarden te bedingen.

Machinale flesschenblazerij. — Te Dusseldorf is een «Europeesche bond van flesschenfabrieken" gesticht, waarbij aangesloten zijn de nationale patroonsvereenigingen van dat vak van België, Denemarken, Duitschland, Engeland, Frankrijk, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk en Zweden. De nieuwe bond, die een productie van 140 millioen Mark beheerscht, heeft in hoofdzaak ten doel het verwerven van het «Owens-patent», d. w. z. het recht tot exploiteeren der Owens-machine, welke het handwerk of liever mondwerk bij de flesschenfabricatie onnoodig maakt, tenzij dan voor speciale vormen en soorten, welke nog altijd met de menschelijke longen zullen moeten geblazen worden.

Deze nieuwe, zeer vernuftige machine maakt dus alweer de arbeid veler werlieden onnoodig, zoodat het inzicht te prijzen valt van den nieuwen Bond, welke haar slechts geleidelijk wil invoeren om zoo een crisis te vermijden. Slaagt dit goede voornemen, dan rest slechts de voldoening, dat een ongezond bedrijf steeds minder menschen zal sloopen.

Den glasarbeiders zij aangeraden, zoo tijdig mogelijk de bakens te verzetten.

Ouderdomsverzekering in Frankrijk. — Volgens het jaarverslag van de commissiën van toezicht op de ouderdomsverzekeringskassen voor 1906, maakt de verzekering voor den ouden dag in Frankrijk goede vorderingen.

Het jaar 1906 bracht 4.247.344 stortingen tot een gezamenlijk bedrag van 88.758.182 francs, en wel 4.241.132 stortingen met 68.799.902 fr. op grond van de wet van 20 Juli 1886 en 6212 stortingen tot een bedrag van 19.933.279 fr. op grond van de wet van 9 April 1898. Vergeleken met het jaar 1905 is het aantal stortingen toegenomen met 5340.860 tot een gezamenlijk bedrag van 7.150.442 fr.

De contribuanten worden in 8 groepen verdeeld: kinderen beneden de 16 jaar; arbeiders in staatsbedrijven of industrieele bedrijven; spoorwegbeambten; geëemploieerden bij leger en vloot; vrije beroepen en renteniers; handwerkslieden en kooplieden; landarbeiders; dienstboden.

Reeds op de scholen wordt bij het onderwijs de kinderen gewezen op de waarde der verzekering, en het aandeel van de kinderen in in de stortingen is dan ook in het afgeloopen jaar weer gestegen.

Uit de nationale verzekeringskas ontvingen in 1906 totaal 577.841 personen uitkeeringen: 42.66 pCt. uitkeeringen tot aan 50 francs; 38.89 pCt. tusschen 51 en 200 fr.; 7.97 pCt. tusschen 201 en 360 fr.; 5.79 pCt. 361—600 fr.; 3.84 pCt. 601—1200 frs.; 0.86 pCt. 1201—1500 frs.

Afschaffing van nachtarbeid. — Te Bodegraven wordt de nachtarbeid van de bakkers afgeschaft. Een comité heeft zich indertijd tot de burgerij gewend met de vraag, of men zich verbinden wilde tot het ontvangen van versch brood 's ochtends na tien uur. Slechts dertig personen weigerden mede te werken, zoodat met nagenoeg algemeene instemming besloten is, aan den wensch van de bakkers te voldoen. Eén bakker heeft zich niet aangesloten, doch daar de burgerij zich tevens verbond, om niet van andere bakkers brood te nemen, zal deze eene bakker wel spoedig moeten volgen. De maatregel is reeds ingevoerd.

ONS PROPAGANDAFONDS.

Van P. P. v. d. M. te Soerabaja, (honorarium). f 9.30.
Van A. V. te Z., (postwissel). f 5.—.

N. V. DRUKKERIJ VOORH. H. BERGER, 's-Hertogenbosch.

KATHOLIEK SOCIAAL WEEKBLAD.

REDACTEUR: MR. P. J. M. AALBERSE.

Alle stukken voor de Redactie te adresseeren, Oude Singel 78, Leiden, — Alles wat de Administratie betreft, aan de Uitgeefster, de Maatschappij de Katholieke Illustratie, St. Jorisstraat G. 147, 's-Hertogenbosch.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Prijs per drie maanden f 1.60, fr. p. post f 1.12½; afzonderlijke nummers 15 Cent. — Advertentiën per regel 15 Cent. Boekaankondigingen 7½ Cent.

INHOUD: De Beginselen der Katholieke Drankbestrijding, door G. BRUNA. — De Ambachtsnijverheid en het Crediet-vraagstuk, door J. KLOOSTERHUIS. — Over Coöperatie, door TITUS BRANDSMA. Uit Tijdschriften: Kredietvereenigingen voor den Middenstand. Berichten en Mededeelingen: Industrie en Landbouw. — Vaststelling van prijzen door vereenigingen. — Collectief Arbeidscontract. — Aandeel in de winst. — Subsidie ingevolge de Woningwet. — Arbeidscontract. — Werkloozenverzekering. — Korte Berichten: Roomsche bestekbepalingen. — Coöperatieve R. K. Bakkerij. — »Zwarte lijst«-schade. — Handels- en Kantoorbedienden. — Gemeentelijke Arbeidsbeurs. — Ontvangen Boeken. — Nieuwe Boeken.

DE BEGINSELEN DER KATHOLIEKE DRANKBESTRIJDING.

Toen nu negen jaren geleden het eerste Katholiek Congres voor drankbestrijding was gehouden, bleef de totaal-indruk bij meer dan een der daar aanwezigen, dat we een tijdvak van krachtige actie tegemoet gingen, dat er arbeidslust en arbeidsvermogen op dit deel van den socialen akker kon worden geconstateerd, maar ook, dat aan de helderheid der begrippen wel iets ontbrak. Men wilde voorwaarts, maar waarheen dan eigenlijk wist men niet precies, men riep om aaneensluiting, maar de een trok rechts en de ander links, men had het sterk gevoel, dat er iets moet worden gedaan, maar niet het juist begrip, wàt er dan eigenlijk moest worden verricht; de bedoelingen waren uitstekend, maar de klare kennis ontbrak.

Dat was de indruk, waarmee velen van het eerste congres naar huis terugkeerden.

Nu is het tweede gehouden, en daar is een reusachtige vooruitgang geconstateerd, op de eerste plaats in het getal dergenen, die nu deelnemen aan den strijd, dan ook in de meerdere volkomenheid der organisatie, waarover we thans beschikken, zelfs wel in waardeering van elkander bij verschil van opvatting en methode — maar als nu iemand na al die conclusies te hebben gelezen en al die debatten te hebben gevolgd, zich afvraagt: wat is dan nu eigenlijk de leidende gedachte, het principieel motief der Katholieke drankbestrijding, dan zou het niet gemakkelijk vallen daarop een antwoord te geven.

We hebben gebouwd en versierd, maar nog steeds vergeten te zorgen voor een stevig fundament. En wijl zonder zulk een grondslag het geheel gebouw gevaar loopt ineen te storten, of topzwaar geworden, om te vallen, schijnt het mij een een ernstige plicht, tot het vastmaken van den grondslag der Katholieke drankbestrijding aan te manen en op te roepen.

Ik spreek van de *Katholieke* drankbestrijding, want behalve dat ons het gevaar dreigt, een gebouw te bezitten *zonder* goeden grondslag, is er ook de nog meer te duchten kans, dat we op een *verkeerden* grond onze dranbestrijding zullen plaatsen, en die mogelijkheid ligt dichter bij dan velen wellicht vermoeden.

Is het niet een merkwaardig, ik mag wel zeggen: een verontrustend feit, dat door een blad als de *Blauwe vaan* met genoegen werd geconstateerd, hoe weinig thans de katholieke drankbestrijding van die door anderen wordt voorgestaan, blijkt te verschillen? Wanneer ze daarvan slechts weinig verschilt, staat ze ook niet veel hooger en toch: ze moet, ze kan veel hooger staan, veel mooier zijn, veel meer krachtig. Maar het is mij niet te doen om zwart te kijken en ook anderen zwart te laten kijken; niets liever zou ik willen, dan dat mijn bezorgdheid ongegrond bleek, maar waarlijk, ik meen en ik meen het nu reeds jaren aaneen, dat er reden bestaat van ongerustheid, dat onze drankbestrijding gevaar loopt te verdwalen, wanneer niet tijdig èn het einddoel èn de weg daarheen nauwkeurig worden bepaald.

Het was onder den indruk van het eerste congres en van de leemte, die daar moest worden geconstateerd, dat ik een poging waagde, eenige lijnen van een fundament der Katholieke drankbestrijding aan te geven. Dit denkbeeld, in mijn brochure: »*Vriend en Vijand*« [1]) aangegeven, zijn voor mij nog wat ze toen waren: stellingen waarover kan worden gedebatteerd, waarop amendementen kunnen worden ingediend, maar die toch in 't algemeen uitdrukken, wat naar mijne meening de uitgangsbeginselen der Katholieke drankbestrijding moeten zijn. Ik raadpleegde daar ter bepaling van waar wij ons einddoel moeten zoeken eerst en vooral de ervaring der eeuwen.

> »Wanneer we met het oog op het gebruik van bedwelmenden drank onze kennis der geschiedenis en der volkenkunde raadplegen, dan zijn het vooral twee feiten, die onze aandacht vragen. Vooreerst het feit, dat alle volken in alle tijden de kunst verston-

[1]) Utrecht. VAN ROSSUM 1900.

den en toepasten om uit vruchten of andere plantendeelen of ook wel uit melk en honig gegiste dranken te bereiden, waarbij steeds gevallen voorkomen van een overmatig gebruik, van dronkenschap.

En vervolgens, dat dit drankgebruik bij geen enkel volk en in geen enkel tijdvak zoo sterk was of zoo sterk toenam als bij de beschaafde volken van het eind der negentiende eeuw, zoodat het alcoholvraagstuk werkelijk een geheel nieuw vraagstuk mag worden genoemd."

Inderdaad een geheel nieuw vraagstuk, waarbij we de oude toestanden en die van dezen modernen tijd niet als gelijksoortig naast elkander stellen mogen.

Laat ik het diepgaand verschil tusschen de onmatigheid der vroegere eeuwen en het alcoholisme van den nieuweren tijd nog even mogen toelichten met te wijzen naar de plaatsen, waar ze thans plotseling naast elkaar komen te staan.

Men weet, dat de Afrikaansche negervolken, evenals wel ongeveer alle naties die ter wereld worden gevonden, steeds de kunst hebben verstaan om door gisting van plantensappen, bedwelmende dranken te bereiden. Die kunst hebben ze ook altijd in beoefening gebracht en van den aldus verkregen drank vaak een overmatig gebruik gemaakt. Toch bleef dat misbruik uitzondering en waren die menschen krachtig, flink, gezond.

Maar nu komt de Europeesche zakenman met Schotsche whisky, Fransche absinth, Hollandsche jenever, met graagte worden die dranken gekocht en gedronken en . . . binnen weinige jaren zijn deze volken geheel gedemoraliseerd, soms zelfs voor een goed deel aan allerlei kwalen bezweken. Niet de gegiste, maar de gedistilleerde drank heeft hen vermoord.

In mijn brochure heb ik ook gewezen op een aantal omstandigheden, die de productie van gegiste dranken met physische noodzakelijkheid beperken, terwijl het voortbrengen van ontzaglijke hoeveelheden gedistilleerd aan ongeveer geen enkele limiet is gehouden. Maar nu na zooveel jaren van studie en praktijk, zal een betoog tegen den sterken drank wel niet meer noodig wezen; met kracht kan en zal en moet worden gewerkt, om het gebruik van deze dranken, dat wel nadeelen maar geen voordeelen biedt, in te perken.

Mits met beleid en met liefde gevoerd, kan mijns inziens de progaganda voor afschaffing van *sterke* dranken niet anders wezen dan een werk van algemeen welzijn.

Tot zoover kunnen allen, die aan het vraagstuk studie en arbeid hebben gewijd, zonder aarzeling samengaan.

Maar nu komen we voor de vraag, in hoeverre geheelonthouding is aan te bevelen.

Men kan terstond zien dat het geval hier geheel anders ligt, omdat men dit maar vaak nog niet ziet, vestig ik daarop de bijzondere aandacht.

Indien het waar is en het valt moeilijk te weerspreken, dat de productie van *sterken* drank een nieuw vraagstuk heeft geschapen, dan is bestrijding van dien binnengeslopen indringer niets anders dan herstel van den toestand, die steeds heeft bestaan. Maar geheelonthouding is iets geheel anders, is feitelijk iets abnormaals, dat alleen in bepaalde omstandigheden en bedoelingen rechtvaardiging vinden kan en moet. Wie zich van sterken drank onthoudt, leeft zooals alle volken in bijna alle eeuwen hebben geleefd, maar wie ook de gegiste drank laat staan, wijkt af van het gewone en moet daarvoor gegronde reden hebben.

Welnu: er zijn zulke redenen.

Daar is, om eens laag bij den grond te blijven, de overweging van den werkman dat ook steeds een gering bedrag, aan enkele glazen bier uitgegeven, het weekbudget tot een wekelijksch tekort zou maken en iemand die nu wel over wat nieuwe inkomsten te beschikken heeft, maar toch scherp moet rekenen om dan nog maar precies rond te komen, kan worden beangst door het schrikbeeld eener rekening van den wijnhandelaar.

Naast de zorg voor de gezondheid der portemonnaie mag ook de zorg voor de gezondheid des lichaams een woord meespreken, vooral wanneer het abnormale gestellen of jeugdigen leeftijd betreft. En het allerhoogst en mooist motief is wel datgene, waaraan Paus PIUS X bij de acta S. Sedis van 29 Maart 1904 een deel van den kostbaren schat der Kerk toezegde, als hij een aflaat van 300 dagen verleende voor dit gebed:

»God, mijn Vader, om mijne liefde te toonen jegens u, om eerherstel te doen voor de beleedigingen, U aangedaan, om het heil der zielen te verwerven, maak ik het vaste voornemen, vandaag noch wijn te drinken, noch eenigen bedwelmenden drank.

»Deze versterving draag ik U op in vereeniging met het Offer van Uwen Zoon Jezus Christus, die Zich tot Uwe glorie dagelijks slachtoffert op het altaar."

Ziedaar de geheelonthouding in haar allerhoogste karakter.

Maar — en nu beginnen mijn bezwaren, maar waarom dan naar andere motieven gezocht?

Waarom dan dit fundament van devote penitentie vervangen door iets wat misschien anderen noodig hebben, maar dat wij toch kunnen ontberen?

Waarom toch telkens weer de nadruk gelegd op wat de wetenschap leert?

Zeker, wat de medici aan waarheid ontdekken, is ook waarheid, maar het meeste wat ze vinden is slechts hypothese en wordt straks weer door anderen weer weggeredeneerd. Als waarschuwing kan 't dus dienen, maar niet als grondslag van leven en denken, waarvoor wij katholieken liever een andere vastere wetenschap raadplegen, die der christelijke moraal.

Vele jaren, bijna reeds de helft van mijn leven, ben ik geheelonthouder en dankbaar ben ik daarvoor wegens meer dan een voordeel mij geschonken, maar nooit heb ik gemeend daarmee een *plicht* te vervullen, nooit heb ik hen, die andere wegen volgden geoordeeld en veroordeeld, zooals ik zou moeten doen, wanneer inderdaad de wetenschap het gebruik van alle gegiste dranken als nadeelige bestanddeelen verbood.

Het verschil tusschen de beide soorten van geheelonthouding met haar ver uiteenliggend fundament wordt het best geteekend in de beide spreuken, die men in een neutraal en in een christelijk geheelonthouders-koffiehuis

met reuzenletters aan den wand kan vinden. In het eerste leest men: *Alcohol is vergif*, met als gezag van dit gezegde den naam van een hoogleeraar eronder. Maar in het gebouw der Christ. nat. Ver., dat ik bedoel, is 't allereerste wat men ziet: »De liefde van Christus dwingt ons» en daaronder de naam van een Apostel.

Welk van beide grondslagen het dichtst bij 't fundament der Katholieke drankbestrijding ligt, zal zeker wel duidelijk zijn.

De z.g.n. medische grondslag der drankbestrijding is een zeer onvast fundament. Ik wees daarop reeds voor jaren in mijn boven aangehaalde brochure.

> »Wat moeten wij aan het publiek duidelijk maken? Het antwoord der geheelonthouders is alweer: we moeten hen goed laten zien alle statistieken en de uitkomsten van alle physische proeven, waaruit blijkt, dat het drankgebruik schadelijk is voor lichaam en geest; we moeten hen doen gevoelen, hoeveel gevaar de matige drinker loopt, om zijn zelfbeheersching te verliezen en onmatig te worden.
>
> Daartegen komt de «matige» drankbestrijder natuurlijk op en antwoordt terecht, dat men toch werkelijk niet alles kan nalaten, wat eenigszins schadelijk is, daar temperatuursverandering en ongeregelde slaap en dergelijke omstandigheden ook wel met statistieken tot verkeerdheden zijn te maken en toch voorkomen behoeven te worden, omdat ons lichaam het vermogen bezit om zich van zulke storingen te herstellen. En verder geeft de matige dadelijk toe, dat alle ontspanning en verdooving een onmiddelijke schade toebrengt aan den arbeid, maar op den duur door 't verschaffen van rust wellicht toch weer die schade vergoedt. Terwijl de matige eindelijk wijst op de reeks van groote mannen, die matige gebruikers waren en toch reuzenwerken hebben verricht."

Neen, sterk staan we alleen wanneer we het offer der onthouding brengen tot eer van God en uit liefde tot den naaste. En dan ook zullen we ons van dwaasheden bewaren.

Dan zullen we zien, dat diezelfde liefde of diezelfde godsvrucht ons *kunnen verhinderen*, geheel-onthouder te zijn. Een vrouw die haar man uit de kroeg kan houden door thuis met hem een glas bier te drinken begrijpt van de katholieke drankbestrijding niets, wanneer zij meent haar beginsel te handhaven door geheel-onthoudster te zijn.

Maar men zal mij niet afbrengen van de meening, dat de katholieke drankbestrijding rusten moet op de katholieke grondslagen, door den apostel saamgevat in de woorden: Sobrie et juste vivamus in hoc saeculo. Daar ligt een fundament dat eeuwen trotseert.

G. BRUNA.

DE AMBACHTSNIJVERHEID EN HET CREDIETVRAAGSTUK.

Wie zich de moeite getroost heeft, òf het van den 10en tot 12en Sept. jl. in Amsterdam's »Bellevue" gehouden »Nationaal Congres voor de Ambachtsnijverheid" bij te wonen, òf de verslagen, welke de dagbladpers van die bijeenkomst gegeven heeft, te doorworstelen, zal moeilijk, zoo niet onmogelijk, recht van bestaan ontzeggen kunnen aan de opinie, dat over het credietvraagstuk nog lang niet het laatste woord geschreven, of gesproken is. Hetgeen o. m. zeggen wil, dat niemand redelijkerwijs een spoedige en gemakkelijke oplossing van dit onderdeel der sociale quaestie verwachten kan.

De waarheid van dit oordeel verrijst zonneklaar niet alleen uit de verklaring in de welkomstrede van den congrescommissie-voorzitter, den heer TUTEIN NOLTHENIUS: »Het »credietwezen is het moeilijkste van alle moeilijke vraag»stukken, en eischt daarom de meest frissche krach»ten"; maar ook uit het onthaal, dat deze Egyptische plaag op het onderhavig congres ten deel gevallen is op welks agenda zij den voorrang innam, en in de volgende vragen-vormen opgedischt werd:

I. Verdient voor de ambachtsnijveren het stelsel-Raiffeisen, of het stelsel Schulze-Delitsch de voorkeur?

II. Moeten de ambachtsnijveren zich vakgewijs vereenigen, of hebben de voorkeur meer uitgebreide vereenigingen, en wel vereenigingen, waarin behalve ambachtsnijveren ook winkeliers, landbouwers enz. worden opgenomen?

III. Wat leert de ervaring hier te lande en elders omtrent inrichting en werking van coöperatieve vereenigingen: *a*) Tot aankoop van grondstoffen? *b*) Tot aanschaffen van werktuigen? *c*) Tot bewerken van grondstoffen? *d*) Tot verkoop van producten?

IV. Zijn wijzigingen en aanvullingen noodig in de wet op de coöperatieve vereenigingen?

V. Door welke andere maatregelen kan het credietwezen der ambachtsnijveren bevorderd worden?

Immers zoowel uit de nota's en prae-adviezen, welke van te voren op dit crediet-vragen-lijstje ingediend waren, als uit den debating-stroom, welken zij tijdens het congres uitlokte, valt de gevolgtrekking te maken, dat door de belanghebbenden omtrent het credietvraagstuk nog geenszins een *communis opinio* gehuldigd wordt.

Vooraleer wij de waarheid dezer gevolgtrekking voor het voetlicht brengen, meenen wij den samenhang te moeten belichten, welke tusschen sub 2, 3 en 4 en sub 1 van de bovenstaande vragen-trits, of het crediet-vraagstuk bestaat.

Wat dezen samenhang aangaat meenen wij als ons oordeel te moeten uitspreken, dat zijn erkenning in de congres-agenda gezocht moet worden ook in de nota betreffende punt 2 van den heer TUTEIN NOLTHENIUS gehuldigde en moeilijk of juister onmogelijk, op goede gronden te logenstraffen waarheid, dat ook 'n productie- en bedrijfs-coöperatie het geld en derhalve het crediet eene groote rol speelt. Zij het dan ook dat de credietquaestie niet indirect, of onafscheidelijk in verband staat met het doel, dat coöperatieve vereenigingen voor den aankoop en het bewerken van grondstoffen, voor het aanschaffen van gereedschappen en den verkoop van producten uiteraard op de eerste en voornaamste plaats nastreven.

Overeenkomstig deze in zijn zoo even genoemde nota vastgelegde idee, diende de heer TUTEIN NOLTHENIUS een conclusie in, welke luidde:

»Het is wenschelijk, dat, wat het credietwezen betreft,

»de ambachtsnijveren zich vereenigen met alle andere »belanghebbenden, en zich niet afgescheiden houden.

»Wat de coöperatieve samenwerking betreft, die een »ander doel beoogt, zooals b.v. het aankoopen van grond»stoffen, wordt aanbevolen het zich vereenigen van alle »ambachtsnijveren, die eenzelfde plaatselijk belang hebben. »Later bij voldoende ervaring kan alsdan worden over»gegaan tot het vormen van vereenigingen, welke zich »over het geheele land, of over groote deelen daarvan »uitstrekken.»

Aangaande de crediet-materie bleef het echter niet in zake het beantwoorden der sub 2 gestelde vraag bij des heeren T. N. conclusie, welker eerste alinea de blijkbare strekking had, de credietvereeniging als een afzonderlijke coöperatie te beschouwen.

Onder de moties, door welke zij voorafgegaan, en gevolgd werd, verdient o. i. eerstens genoemd te worden de aangenomen motie-Citroen, welke door de uitspraak, dat «aan *vaksgewijs gegroepeerde* vereenigingen» de voorkeur gegeven moet worden, met haar op voet van *contradictie* leeft.

Lang zooveel formeel verschil bestaat er niet ten opzichte van hetzelfde punt tusschen de eveneens na amendeering door dr. DE VISSER aangenomen motie-DE VRIES en den inhoud der motie ingediend door prof. Dr. J. NOUWENS en Dr. DE VISSER.

In de laatstgenoemde motie ontbraken n.l. alleen de woorden »centrale" en »enz." der als volgt luidende motie-DE VRIES:

»Het congres overwegende, dat het gewenscht is, de »ontwikkeling van het credietwezen voor de ambachts»nijveren en neringdoenden enz. te bevorderen — noodigt »het hoofdbestuur van de »Mij. van Nijverheid' en het »bestuur van den »Ned. Bond van Vereenigingen van den »Handeldrijvenden en Industrieëlen Middenstand" uit, deze »aangelegenheid nader te onderzoeken, en zoo mogelijk »de oprichting van een of meer Coöp. Centrale Banken »voor ambachtsnijveren, neringdoenden enz. voor te be»reiden"; terwijl zij bovendien in plaats van »zoo mogelijk", »zoo noodig" te lezen gaf.

De reden, waarom wij boven het eerst melding maakten van de motie-CITROEN, schuilt echter slechts voor een klein deel in de *contradictorische* tegenstelling met die van den heer TUTEIN NOLTHENIUS. In hoofdzaak is zij gelegen in het feit, dat de heer CITROEN ze vooraf liet gaan door de eveneens aangenomen motie, welke het congres als zijn besliste meening liet uitspreken, dat vraag I, of voor de ambachtsnijveren het stelsel-RAIFFEISEN, of het stelsel-SCHULZE-DELITSCH de voorkeur verdiende, door vakmannen niet voldoende besproken en toegelicht was, om daarover een conclusie te nemen.

Trekt men een parallel tusschen de nota van den heer TUTEIN NOLTHENIUS en de beschouwing, welke de oud-minister PIERSON als congres-voorzitter in zijn openingsrede eveneens aan deze voorkeur-quaestie gewijd heeft, dan zal men o. i. zelfs tegen wil en dank moeten erkennen, dat, wat zakelijkheid betreft, de nota van den eerst-, boven de critiek van den laatst-genoemden referent ver de kroon spande.

De heer TUTEIN NOLTHENIUS liet zoowel aan het stelsel SCHULZE-DELITSCH als aan dat van RAIFFEISEN recht wedervaren. En wel niet alleen door de congressisten een helder inzicht te geven omtrent de overeenkomsten en verschillen, welke de levensbeschouwing en de ideeën dier beide economen kenmerkten; maar ook door de conclusie voor het voetlicht te brengen:

»Beide stelsels zijn levensvatbaar. Het zal van omstan»digheden afhangen, welke van beide het meest aan de »behoeften voldoen zal. Zooveel mogelijk zal echter de »ethische geest van het eene stelsel met het voor den »ambachtsnijvere meer passende handelskarakter van het »andere zijn het verbinden.»

Daarentegen was blijkbaar de bovengenoemde critiek van den heer PIERSON bezield door geen andere idee dan alleen het systeem-SCHULZE in het zonlicht te plaatsen. Wie met de economische denkbeelden van den heer PIERSON en van diens »*Leerboek der Staathuishoudkunde*" voldoende op de hoogte is, kan zich evenmin hierover, als over des heeren PIERSON'S enthousiaste ontboezemingen nopens de ideeën van den huidigen directeur de Schulze-banken, DR. H. CRÜGER, en diens papieren kind »*Vorschuss- und Creditvereine als Volksbanke*" verwonderen. Immers »les amis se rencontrent" zegt men reeds onwillekeurig, wanneer men den heer PIERSON, zooals in zijn onderhavige congres-rede, den lof hoort verkondigen van DR. CRÜGER'S afkeer van staatshulp en solidarisme, alsmede van diens groote ingenomenheid met »*Selbsthülfe*" (zelfhelp.)

Den heer PIERSON moge men ook al niet het recht kunnen ontzeggen te beweren dat »Duitschland nog maar »een klein deel verschaft heeft van al de millioenen »marken, welke de Duitsche volksbanken aan credieten »uitstaan hebben"; maar met minstens evenveel recht kan hiertegen aangevoerd worden: Eerstens dat dit »nog maar een klein deel" blijkbaar alles behalve vreemd is aan al de millioenen marken, welke door de volksbanken omgezet worden"; tweedens dat, naar wij vroeger eens vermeld vonden, de Raiffeisen-Kassen blijkens de omgezette millioenen bij de resp. belanghebbenden, of aanhangers, meer in tel zijn dan die van Schulze-Delitsch.

Wie de voorliefde des heeren PIERSON voor het systeem-SCHULZE-DELITSCH deelt, zal wellicht aan de hand van diens openingsspeech hiertegen aanvoeren, dat aan de opname als coöperator en debiteur van de SCHULZE-banken veel meer financieële bezwaren verbonden zijn, dan aan het *partnership* der RAIFFEISEN-kassen.

De heer PIERSON liet n.l. op de SCHULZE-banken de volgende zonnestralen vallen: »Hoe weinig het ook zij, »op de aandeelen moet jaarlijks iets bijgestort worden. »En dat niet alleen; omdat daardoor de banken krachti»ger worden, maar ook dewijl elk nieuw-aangekomen lid »nu zijn credietwaardigheid bewijst, en tot het betrachten »van goede gewoonten aangezet wordt. Laat het zijn, dat, »gelijk men zegt, hij door de voldoening aan zijn ver»plichtingen zich soms eenig genot moet ontzeggen, dan »zal hem dat zedelijk sterker maken. Men krijgt door »hier aan vast te houden betere leden. Zoo werken de »volksbanken niet alleen gunstig in stoffelijken zin, maar

»zij verhoogen ook het peil der personen ten wier behoeve »zij opgericht zijn."

Uit het bovenstaande citaat blijkt genoegzaam, dat de SCHULZE-banken een handels- of commerciëel karakter dragen, louter een stoffelijk doel nastreven, en bij gevolg haar directie slechts voor de stoffelijke, of financiëele credietwaardigheid der geld-aanvragers oog en hart doen hebben.

Geheel anders is de idee der Raiffeisenkassen, waaromtrent de heer PIERSON dank zij zijn geestdrift voor de Schulze-stichting, het gehoor in zijn welkomstrede niets vertelde.

RAIFFEISEN liet zich bij de oprichting zijner kassen n.l. leiden door het ideaal, dat deze den leden niet alleen financiëel, maar ook moreel sterker maken moesten; zoodat zoowel de uit een zedelijk als de uit een financieel oogpunt minderwaardig zijnde personen geweerd en geroyeerd werden. Als middel om alle als slecht ter naam en faam bekend staande personen te weren, dient de wederzijdsche aansprakelijkheid. Hetgeen m. a. w. zeggen wil: A, moet instaan voor de zedelijke en geldelijke soliditeit van B., B. moet die van C. waarborgen enz. Om dit te kunnen doen is het natuurlijk noodig, dat de leden eener Raiffeisen-kas elkaar onderling goed kennen, wat, zooals gemakkelijk te begrijpen is, alleen ten plattenlande en dan nog slechts in dezelfde streek, of in hetzelfde dorp en gehucht het geval is. Daarom werd het door RAIFFEISEN wenschelijk geacht, dat de sfeer van eenzelfde kas niet meer dan een bevolkingskring van ongeveer 1500 inwoners omsloot. Met het kleine kassenstelsel beoogde RAIFFEISEN nog iets anders. N.l. de administratie zoo eenvoudig en goedkoop mogelijk te maken; zoodat voor het beheer der verschillende Kàssen geen mannen met groote administratieve kennis, doch met toewijding en liefde voor de hen opgedragen taak bezielde menschen noodig zijn. Behalve de betrekking van boekhouder worden dan ook alle functies bij de Raiffeisen-Kassen *pro Deo* waargenomen.

Zooals wij reeds boven vermeldden beoogen de Raiffeisen-Kassen niet alleen het financieel, maar ook het godsdienstig en zedelijk weerstandsvermogen harer leden te versterken; waaruit noodzakelijkerwijs volgt, dat zij op positief Christelijken grondslag rusten moeten. Dat deze waarheid aan geen gegrònden twijfel onderhevig is, blijkt o. i. helder uit den volgende *passus* der nota van den heer TUTEIN NOLTHENIUS:

»De ethische grondslag kan aan de Raiffeisen-banken »niet ontnomen worden, zonder het geheele stelsel te »doen vallen."

De leden moeten derhalve metterdaad de Christelijke Geloofs- en Zedeleer huldigen; terwijl blijkens deze zelfde en nog een andere passus der onderhavige nota slechts in streken, waar niet alleen de Christelijke Geloofs- en Zedeleer nageleefd wordt, maar waar ook een zelfde Geloofsband de bewoners omstrengelt, de Raiffeisen-Kassen welig tieren, en steeds in groei en bloei toenemen kunnen.

»De »Hanze" in Nrd.-Brabant en Limburg" — aldus de evenbedoelde nota-*passus* — »toont aan, dat het aan de Raiffeisen-banken ten grondslag liggende denkbeeld, zeer wel vruchtbaar werken kan. Elders echter, waar de religie of eenige »politieke band de vakgenooten niet omsluit, zal het Schulze-Delitsch-stelsel meer ter plaatse »zijn. B. v. in de steden en groote plaatsen, waar de be»volking door haar vlottend karakter, haar vele stroo»mingen op godsdienstig en politiek gebied en haar zeer »uiteenloopende belangen, weinigen samenhang en even »weinig solidariteitsgevoel bezit. Allemaal gebreken welke »het voor het bestaan eener coöperatie wenschelijk maken, »dat het uittreden van den een door het toetreden van »den ander goedgemaakt kan worden."

Indien de heer PIERSON in zijn openingsrede een soortgelijke belichting der Raiffeisen-Schulze-quaestie ten beste gegeven had, zou men hem niet terecht van eenzijdigheid en partijdigheid hebben kunnen beschuldigen, terwijl men hem evenmin onder de neus had kunnen duwen, dat hij in zijn congres-speech verstoppertje of juister struisvogelpolitiek gespeeld heeft met de in de nota des heeren TUTEIN NOLTHENIUS vermelde financieele operaties zonder welke de Schulze-Delitsch-banken uiteraard niet in het leven geroepen, of liever, in stand gehouden kunnen worden.

N.l. eerstens uit hoofde van haar grooteren omvang en grooter ledental dan de RAIFFEISEN-kassen moeten zij bestuurd worden door mannen, die doorkneed zijn in de administratie-kunst, en die men behalve door hooge tractementen, ook door het in het vooruitzicht stellen van *tantièmes* moet overhalen zich aan het hoofd der onderneming te plaatsen.

Tweedens dewijl haar geldschieters niet zooals die der RAIFFEISEN-kassen, uit godsdienstige en zedelijke overwegingen de noodige specie beschikbaar stellen kunnen, de SCHULZE-banken alleen aan het noodige werkkapitaal geholpen worden door middel van den gewonen geldprikkel, of m. a. w. door het uitloven van hoogere interesten en dividenden.

De hooge tractementen en *tantièmes* voor de directeuren en de hoogere interessen en dividenden voor de geldschieters, alsmede de hieruit voortvloeiende grootere omzet en bijgevolg meerdere risico moeten natuurlijk in den vorm van de noodige procenten mede betaald worden door degenen, die voorzien van de vereischte borgstelling bij de onderhavige coöperatie een geldleening willen sluiten. Zoodat zij voorzeker menigmaal de verzuchting zullen slaken: Bestond hier ter plaatse een RAIFFEISEN-kas, waar alles op veel eenvoudiger en goedkooper voet ingericht is, dan zouden wij wegens het betalen van minder rente voor te leenen bedrijfsgelden ons zakenschip met veel minder moeite en met veel meer gerustheid en opgewektheid dan thans door de concurrentie-zee sturen. Deze verzuchting houdt meteen de wel door geen een zakenmensch te loochenen waarheid in, dat het dure geld een der oorzaken is, waarom de industrieële en handeldrijvende middenstand heden ten dage een wanhopigen strijd om het bestaan te voeren heeft, en moeilijk het hoofd boven water houden kan.

Dat het rijk en de gemeenten zulks ook over korter of langer tijd in den vorm van mindere belastingopbrengst gewaar zullen, of kunnen worden, zal wel eveneens zoo waar zijn, als dat twee maal twee vier is. Waaruit volgt,

dat Staat en gemeenten groot belang hebben bij het bestaan en in stand blijven van een welvarenden middenstand, en derhalve een daad van welbegrepen eigenbelang verrichten, indien zij subsidies en voorschotten verleenen aan instellingen als de Raiffeisen-Kassen, welke o. a. door het verschaffen van goedkoop geld den middenstand in den strijd om het bestaan willen rugsteunen.

De mogelijkheid is toch geenszins uitgesloten, dat bij verwezenlijking van het aan dat goedkoop-geld-verschaffen ten grondslag liggend ideaal, n.l. het weerstandsvermogen en de welvaart van den middenstand te bevorderen — de publieke Kassen die subsidies en voorschotten reeds in den vorm van meerdere opbrengst der bedrijfs-, personeele- en andere belastingen met woekerrente terugkrijgen zullen.

Of de Schulze-Delitsch-banken hier te lande zonder financiëele hulp van regeeringswege er in zullen slagen, in de wereld der ambachtsnijverheid, of m. a. w. van den industrieëlen middenstand, haar rol van werkelijken redder in den nood naar behooren te vervullen? Wanneer men deze vraag belichten laat door de bovenvermelde aan de nota van den heer TUTEIN NOLTHENIUS ontleende waarheid, dat haar directie en geldschieters niet, evenals die der Raiffeisen-kassen, gedreven worden door de Christelijke naastenliefde en andere eveneens uit de Christelijke Geloofs- en Zedeleer voortkomende stuwkrachten, om hun persoon en geld aan haar te wijden; maar hiervoor alleen te vinden zijn, wanneer zij beïnvloed worden door geldprikkels als: hooge salarissen c. à *tantièmes* en hooge procenten alsmede dividenden van het te leenen werkkapitaal, dan zal men het wel niet wagen, op deze vraag een bevestigend antwoord te geven.

En dat nog desteminder indien het waar is, wat verleden jaar in een door de »Handelsvereeniging Rotterdam" belegde vergadering beweerd werd; n.l. dat zelfs een coöperatieve voorschotbank zegge *negen* pCt. van de door haar uitteleenen gelden eischte.

Ons dunkt, dergelijke eischen van ware woekerrenten maken het gebiedend noodzakelijk, dat de verschillende afdeelingen van den »Ned. Bond van vereenigingen van den Industrieëlen en Handeldrijvenden Middenstand" met bekwamen spoed zich ernstig en ijverig toeleggen op het vinden eener redelijke en gezonde of m. a. w. practische oplossing van het credietvraagstuk, en zich in deze materie laten leiden niet alleen door de op het »ambachtsnijverheids"-congres aangenomen motie-DE VRIES maar ook door de Raiffeisen-Schulze-conclusie van de nota des heeren TUTEIN NOLTHENIUS:

»Beide stelsels zijn levensvatbaar. Het zal van omstan»digheden afhangen welke van beide het meest aan de »behoeften voldoen zal. Zooveel mogelijk zal echter de »ethische geest van het eene stelsel met het voor de »ambachtsnijveren meer passend karakter van het andere »te verbinden zijn." [1])

Heerenveen. J. KLOOSTERHUIS.

[1]) De opmerkzaamheid van den lezer wordt gevestigd op het artikel, in dit nummer op blz. 604 voorkomende.

Red. K. S. W,

OVER COOPERATIE. [1])

V. *Nut en vormen van landbouwcoöperatie.*

De coöperatie is in het landbouwbedrijf van zoo groot nut gebleken en zoozeer verspreid, dat aan haar een bijzondere plaats onder de verschillende vormen van coöperatie toekomt. Behalve de buitengewoon groote voordeelen welke het coöpereeren den landbouwstand heeft opgeleverd, heeft het klein-crediet hem in staat gesteld eerstens niet slechts veel goedkooper alles te koopen wat voor zijn bedrijf noodzakelijk is, maar ook veel beter en onder voor zijn bedrijf veel gunstiger voorwaarden, verder door gemeenschappelijke machines en andere wijzen van samenwerking beter zijn bedrijf uit te oefenen en door verzekeringen betrekkelijk groote verliezen te dragen. Ook wat den verkoop zijner producten betreft, heeft de coöperatie hem groote diensten bewezen. Geen wonder dus, dat de landbouwende bevolking de coöperatie in alle mogelijke vormen heeft toegepast en steeds meer begint toe te passen en men ten opzichte van alle aan het landbouwbedrijf verbonden zaken en werkzaamheden coöperatie vindt: voor aankoop der gewone benoodigdheden, het koopen van machines voor beurtelings gebruik, het bereiden en verkoopen van boter, kaas, wijn, honing, voor den verkoop van graan, eieren, hout, voor rasverbetering van koeien, paarden, eenden, kippen, geiten, konijnen, voor verzekering tegen schade door ziekte en sterfgeval onder het vee, door brand, door hagel, door overstrooming, enz., enz. Soms treden deze instellingen op als Maatschappijen, soms hebben ze geen juridischen vorm, doch over het algemeen zijn het wezenlijke coöperaties met alle voordeelen eraan verbonden. Een groot voordeel ervan is, dat zij onder de leden een heilzamen naijver opwekken en hen doen wedijveren in de goede uitoefening van hun bedrijf. Men kan zeggen, dat in het landbouwbedrijf het vereenigingsleven, eens begonnen zich als van zelf en door zich zelf ontwikkelt, zoozeer voert het behaalde voordeel van den eenen vorm tot den anderen. Aan een boterfabriek bijv. wordt de melk van iederen boer gemeten en al spoedig ziet men of men van zijn vee naar verhouding meer of minder, slechter of beter melk bekomt. Zij, wier melk slechter is, zoeken onwillekeurig naar de oorzaak daarvan, welke bijv. in de veesoort, in het voeder, in de stalling of weiding zal gelegen zijn, en zullen trachten, zoo dit gevoegelijk gaat, dezelfde volmaaktheid te bereiken der anderen en die oorzaak weg te nemen. Wanneer dan door het bestuur der bestaande coöperatie of door anderen een geschikte gelegenheid wordt benut, zal gemakkelijk worden overgegaan tot coöperatief verbeteren bijv. van den veestapel, te eer naarmate van de eerste coöperatie meer nut wordt getrokken; zij beginnen bijv. met gezamenlijk een uitmuntenden stier te houden, enz. De ontwikkeling der landbouwcoöperatie is daarenboven ook daarom gemakkelijker, dat door haar slechts weinigen rechtstreeks in hun belangen worden benadeeld, slechts eenige kooplieden, handelaars enz., in het geheel genomen te weinig om een beweging ertegen gaande te

[1]) Naar de lessen door Prof. Dr. A. POTTIER gegeven in het Leonijnsch instituut te Rome, met diens medeweten en toestemming.

maken. Daar verder de landbouwbevolking de talrijkste klasse is, neemt onder haar al zeer spoedig de coöperatie een beduidende afmeting aan. De verschillende toestanden, de verschillende voortbrengselen hebben op den vorm der coöperatie natuurlijk veel invloed; die verschillende vormen zijn echter over het algemeen met slechts kleine wijzigingen ook elders te verwezenlijken en van nut. Zoo hebben zich op meerdere plaatsen in Italië coöperaties gevormd om collectief groote landerijen te huren en deze onder elkander verder te verhuren of ook collectief te bewerken. Dit coöperatief huren of koopen wordt hoofdzakelijk gedaan om de hooge huurprijzen van kleine perceelen. Vooral in Sicilië was dit verschrikkelijk. De rijke grootgrondbezitters, welke dikwijls op andere plaatsen wonen, geven hun landerijen tegen een vaste rente aan tusschenpersonen ter verpachting; deze speculeeren daarmede, verdeelen de landerijen in kleine perceelen met het gevolg dat de huurprijzen steeds hooger stijgen. Eindelijk hebben de boeren ten getale van 50, 100 tot 200 zich vereenigd en eenigen uit hun midden rechtstreeks met de grondbezitters doen onderhandelen met het gevolg, dat de daling der huurprijzen een verlichting was voor de uitgezogen bevolking. Dit coöperatief huren kan soms ook een middel zijn om het opkoopen der gronden, dikwijls het begin van het opdrijven der huurwaarden, te voorkomen. Ook kan soms door dit coöperatief huren worden tegemoet gekomen aan bestaande werkloosheid, doordat de coöperatie door ontginning of betere bewerking het aantal benoodigde arbeidskracht doet vermeerderen. Eindelijk worden door dergelijke coöperatie velen, die anders tot landverhuizing hun toevlucht zouden moeten nemen, voor het vaderland en voor den landbouw behouden en zelfs is door het stichten van zulke coöperaties op sommige plaatsen in Italië voorkomen, dat alle arbeidskrachten wegtrokken en de gronden geheel onbebouwd bleven. Over het algemeen wordt door het bestuur der coöperatie met de grondbezitters een gewoon huurcontract gesloten en wordt voor een vasten jaarlijkschen huurprijs overeengekomen; ook komt halfpacht, waarbij de huurder de helft of althans een groot deel van de opbrengst aan den bezitter moet geven, voor; erfpacht, hoewel bij zulke coöperatie volstrekt niet onmogelijk, schijnt tot nu toe nog niet te worden toegepast. Soms wordt, vooral als de coöperatie van socialisten uitgaat, gemeenschappelijk gehuurd en ook gewerkt en is het dus volledige productie-coöperatie; dikwijls echter bepaalt zich de coöperatie slechts tot het gemeenschappelijk huren en worden de perceelen door de leden voor het daaraan geëvenredigd deel van den huurprijs overgenomen en voor eigen rekening bewerkt. De eerstgenoemde vorm, waarin nl. coöperatief wordt gehuurd en bebouwd, is, zooals men dit noemt, ofwel gesloten ofwel open, naargelang zij een bepaald en beperkt aantal leden heeft en in verhouding tot dezen terrein wordt gehuurd, ofwel voor een onbepaald aantal leden wordt gehuurd en de leden, als voor allen geen arbeid aanwezig is, den grond beurtelings bebouwen, of als er meer arbeid is dan zij verrichten kunnen den grond door anderen tegen loon ten bate der coöperatie doen bewerken.

Behalve door coöperatie ten opzichte van huren, koopen of bebouwen hunner landerijen, kunnen de boeren zich ook groot voordeel verschaffen door coöperatief en aldus rechtstreeks en onder deskundig toezicht de onderscheiden benoodigheden voor hun bedrijf te koopen, mest, zaad, werktuigen, voeder enz., enz. In Duitschland bestonden in 1905 alleen hiervoor 1867 coöperaties.

Verder is voor de landbouw-coöperatie de verkoop van landbouwproducten een ware zegen. Het aanbod overtreft maar al te dikwijls de vraag. De concurrentie vooral met het buitenland is uiterst moeilijk; de geheven rechten beschermen den handel des lands dikwijls nog onvoldoende. Een coöperatie kan dikwijls nog concurrentie mogelijk maken en een afzetgebied doen vinden, vooral doordat de handel met meer kennis kan geschieden en de vele tusschenpersonen tusschen voortbrenger en verbruiker worden weggenomen en deze rechtstreeks met elkander handelen. De regeering van Pruisen heeft dit zoo goed ingezien, dat zij om den handel des lands te steunen 3.000.000 gld. uittrok voor het bouwen van korenbeurzen, om deze aan de coöperaties te verhuren; de regeeringen van Beieren, Würtemberg, Baden e. a. gingen niet zoover, doch bevorderden en steunden door op gunstige voorwaarden geld beschikbaar te stellen en ruime subsidie te verleenen, ten zeerste den coöperatieven verkoop der landbouwproducten. In het bijzonder heeft in Duitschland de coöperatieve verkoop van eieren een uitgebreide toepassing gevonden en een hoogen bloei bereikt. De opbrengst der eieren is op vele plaatsen met een vierde vermeerderd.

Ook verheugen zich de coöperatieve kaas- en boterfabrieken met coöperatieven verkoop van melk in hoogen bloei. Hier gaat de coöperatie reeds weer een schrede verder dan tot gewone verkoop, de voortbrengselen worden coöperatief bewerkt en in meer volmaakten vorm in den handel gebracht; wat hier geldt van kaas- en boterfabrieken wordt eveneens verwezenlijkt in de coöperatieve graanmolens, bakkerijen, wijnpersen, enz. Wat de bereiding van het graan betreft, Dr. NJEMETZKI heeft uitgerekend, dat van den broodprijs, dus van den prijs van het graan in zijn laatsten vorm, de boer iets meer ontvangt dan de helft en door den tusschenhandel, den molenaar en den bakker de andere helft wordt ontvangen; door dezen wordt die helft natuurlijk wel niet geheel gewonnen, de kosten van het bedrijf moeten worden gerekend, doch die kosten bedragen bij lange niet 50 pCt.; door coöperatie komt die winst den boeren zelven ten goede. Om dezelfde reden hebben de wijnbouwers in Duitschland en Italië coöperatieve wijnpersen opgericht. Door de hoogere winsten was men op vele plaatsen in staat den wijnbouw te verbeteren en tot nieuwen bloei te brengen. Hier en daar bepaalde men zich tot slechts coöperatieven verkoop der druiven en ook hierdoor was reeds veel gewonnen, al was het slechts dat aan de concurrentie door alle mogelijke tusschenpersonen en opkoopers een einde was gemaakt. Elders werden coöperatief slechts de aangevoerde druiven geperst en aan de leden de nog ongegiste wijn teruggegeven, weer elders werd de wijn terstond coöperatief verkocht, terwijl op sommige plaatsen bepaald wijnhandel werd georganiseerd. Het meest

voorkomend is, dat men zoodra de wijn is uitgegist dezen in het groot verkoopt. In vele opzichten is dit het meest praktisch gebleken en men heeft er alle voordeelen, aan de coöperatie verbonden, door behaald. De tusschenpersonen zijn er door geweerd en de prijs van den wijn komt den boeren, slechts met de kosten der bereiding verminderd, in handen; daar een overgroote menigte druiven wordt aangevoerd kunnen voor de bereiding alle mogelijke technische hulpmiddelen worden aangewend en zal de wijn veel beter zijn dan wanneer zij door ieder afzonderlijk moet worden gemaakt. Opmerking verdient nog, dat, hoewel het doel is coöperatief wijn te maken, de boeren niet behoeven te wachten tot de wijn klaar is, doch aanstonds voor de druiven den gewonen marktprijs ontvangen; bij den verkoop van den wijn wordt het ontbrekende aangevuld. Een ander voordeel dezer coöperatie bestaat, zooals van andere coöperatie reeds gezegd is, hierin, dat de boeren steeds op mogelijke volmaking van den wijnbouw worden opmerkzaam gemaakt en over het algemeen ook bedacht zijn; verder dat door haar zuivere wijn wordt geleverd. Door verbetering van de kwaliteit der druiven en door de zuivere en volmaakte bereiding hebben meerdere wijnboeren in Duitschland de opbrengst hunner wijngaarden verdubbeld.

Niet echter slechts ten opzichte van boter, kaas, graan en wijn, ook ten opzichte van andere producten, welke een bereiding behoeven, vóór zij voor den handel geschikt zijn, is coöperatie mogelijk; ook het bereiden, drogen, inleggen van andere voortbrengselen kan coöperatief geschieden; zoo heeft men in Duitschland niet-onbeduidende coöperaties voor het bereiden en verkoopen van zuurkool.

Trouwens op alle gebied is in het landbouwbedrijf coöperatie te verwezenlijken en is zij ook tot stand gebracht, het aanleggen van verbindingsspoorwegen electrische centralen en waterleiding niet uitgezonderd; en dit niet uit een voorbijgaande coöperatiezucht, doch omdat het vooral den landbouwstand de grootste voordeelen oplevert.

Rome. TITUS BRANDSMA pr.

UIT TIJDSCHRIFTEN.

KREDIETVEREENIGINGEN VOOR DEN MIDDENSTAND.

Beperkte of onbeperkte aansprakelijkheid.

In Duitschland is men het er nog altijd niet over eens, of men voor de kredietvereenigingen voor den middenstand de beperkte of de onbeperkte aansprakelijkheid moet vorderen. De boerenleenbanken, die volgens het systeem-Raiffeisen zijn opgericht, hebben over het algemeen onbeperkte aansprakelijkheid. Daarentegen hebben het meerendeel der kredietvereenigingen, die volgens het stelsel Schulze-Delitsch zijn georganiseerd, en meer in het bizonder voor de steden, en dus ook voor den middenstand, werkzaam zijn, de beperkte aansprakelijkheid.

Een der groote voorstanders van de Schulze-Delitsch-vereenigingen, de z.g. opvolger van SCHULZE-DELITSCH, Dr. H. CRÜGER, heeft in de *Blätter für Genossenschaftswesen* van 23 Nov. l.l. een belangrijk artikel geschreven over de beperkte of de onbeperkte aansprakelijkheid der middenstandskredieten.

Nu men er ook bij ons ernstig aan denkt, om voor den middenstand kredietvereenigingen op te richten, en men vrij algemeen van oordeel is, dat men voor deze banken de onbeperkte aansprakelijkheid niet vorderen kan, is het goed eens te vernemen, hoe Dr. CRÜGER hierover denkt.

Wij laten daarom zijn artikel uit genoemd weekblad hier volgen, te meer, wijl het een ander artikel, in dit nummer aan het zelfde onderwerp gewijd, op merkwaardige wijze aanvult.

Alleen meenen wij te moeten opmerken, dat hij, bij het getal der vereenigingen, die de onbeperkte aansprakelijkheid hebben, ook rekent de boerenleenbanken. En deze vormen het overgroote meerendeel. Vrij algemeen kan men zeggen, dat in Duitschland de banken volgens het systeem Schulze-Delitsch beperkte aansprakelijkheid hebben, en hoofdzakelijk voor den middenstand werkzaam zijn; terwijl de Raiffeisenbanken onbeperkte aansprakelijkheid vorderen, en hoofdzakelijk dienen voor de plattelandsbevolking.

Des te eigenaardiger is het Dr. H. CRÜGER nu een lans te zien breken voor de onbeperkte aansprakelijkheid.

* * *

Hij schrijft dan:

»Voor den handeldrijvenden middenstand komen alleen de kredietvereenigingen met beperkte aansprakelijkheid in aanmerking.» Deze woorden zijn, helaas! nog al te dikwijls het *Leitmotiv* der vele redevoeringen, die over den aard der kredietbanken gehouden worden. Het is wel te betreuren, dat men den kleinindustrieel met allerlei kunstmiddeltjes tracht te overtuigen, dat onbeperkte aansprakelijkheid niet noodzakelijk is. De belanghebbenden zijn er natuurlijk op uit, de credietbasis en dientengevolge ook het risico heel laag te schatten. De redenaars verwijzen dan naar de Pruisische *Zentral Genossenschafts-Kasse.* Naar zij stout beweren, is de *Zentral-Kasse* het middelpunt van het geldverkeer voor de vereenigingen, en zal zij dus ook zorgen voor het noodige bedrijfskapitaal. Heel waarschijnlijk zouden wij ons om deze misstanden niet verder bekommeren, indien deze manier van propaganda-maken voor het vereenigingswezen van de handwerkers niet zoo verderfelijk was.

Een blik op de statistieken leert ons trouwens, hoe onjuist de bewering is. Wij willen het graag gelooven, dat de heeren, die als wandelleeraren nog steeds het land doorkruisen, nog nooit tijd of aanleiding hebben gevonden een dieper inzicht in de zaken te nemen.

Op 1 Januari 1907 bestonden bestonden er 15602 credietvereenigingen met 2.113.653 leden. Daarvan zijn 13.713 vereenigingen met 1.671.670 leden, die onbeperkte aansprakelijkheid eischen, terwijl maar 1838 vereenigingen met een ledental van 429.987, de beperkte aansprakelijkheid hebben. En tot de eerste behooren nog 51 bankinstellingen met 11.996 leden, met de onbeperkte aansprakelijkheid voor eventueel later bij te storten gelden. Deze getallen spreken luider dan de mooiste theoretische uitleggingen. Niettegenstaande alle betoogingen ten gunste van beperkte aansprakelijkheid, in weerwil van het verdacht maken van de onbeperkte aansprakelijkheid, zal voor de kredietvereenigingen, die de overgroote meerderheid vormen, de onbeperkte aansprakelijkheid toch de grondslag blijven. Wij zijn geen tegenstanders van onbeperkte aansprakelijkheid. Een aantal credietvereenigingen met beperkte aansprakelijkheid, aangesloten bij het algemeene Duitsche verbond, kunnen gerust geplaatst worden naast de vereenigingen met onbeperkte aansprakelijkheid. Zij zijn meestal voortgekomen uit vereenigingen met onbeperkte aansprakelijkheid, en de verandering werd aangebracht toen het eigen vermogen tot een aanzienlijk kapitaal was gegroeid. Toch zijn ook bij het algemeene verbond vereenigingen aangesloten, die van den beginne af slechts beperkte aansprakelijkheid hadden. Maar door gelukkige omstandigheden begunstigd, waren die vereenigingen in staat voldoende crediet te vinden. Men kan niet alles op een leest schoeien, vereenigingen wel het allerminst. Ook met beperkte

aansprakelijkheid kan men een deugdelijke credietvereeniging oprichten. Dat geven wij toe. Maar o. i. is het een verkeerde stelling, die de voorzitter van den Bond der Duitsche middenstandsvereenigingen verkondigt, als hij beweert: »voor den industrieelen middenstand zijn banken met beperkte aansprakelijkheid voldoende.»

Dan ontstaan, om HUGENBERGS woorden te citeeren, die wangedrochten, die vanaf hunne geboorte een kwijnend bestaan sleepen. Op eigen krachten teren kunnen zij niet zonder staatshulp, d. w. z. zonder het naar een vasten maatstaf berekende crediet der *Verbandskasse*, en daarmee der Pruisische *Zentral Genoss.-Kasse*, zouden zij zeker geen levensvatbaarheid hebben en een vereeniging stelt natuurlijk eischen aan hare leden. Zij die crediet noodig hebben en een credietvereeniging oprichten of er zich bij aansluiten, moeten voor hun deel zelf ook iets aanbrengen. Zoo komt bij de economische taak ook de sociale. Het is de grootste onzin een credietvereeniging op te richten, als de deelnemers er niet toe willen overgaan een evenredig risico op zich te nemen."

Tot zoover Dr. CRÜGER. Men leze nu eens onze inleiding op dit artikel. En men zal bemerken, dat beperkte of onbeperkte aansprakelijkheid nog een »gedisputeerde kwestie» is.

Dr. N.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

INDUSTRIE EN LANDBOUW.

De redevoering, welke de Katholieke Oostenrijksche minister van landbouw Dr. EBENHOCH in een vergadering van kiezers te Mariahilf heeft gehouden, is van zulk een algemeen belang, dat het niet ondienstig is mede te werken, om die in wijden kring bekend te maken.

De minister sprak aldus:

»Het zal wel de eerste maal zijn, dat de Minister van Landbouw in een kiezersvereeniging te Weenen optreedt. *Schijnbaar* toch is er een tegenstelling van belangen tusschen de industrieele bevolking eener groote stad en den landbouw. S c h i j n b a a r, want ik zal bewijzen, dat tusschen de verschillende produceerende takken feitelijk geen onderscheid en tweespalt bestaat. Het is mij gemakkelijk, voor u over den landbouw te spreken, daar gij hier om de machtige grootsteedsche industrie in uwe onmiddellijke omgeving een landbouw hebt, waarheen gij zelf, Weeners, op de Zon- en feestdagen heentrekt, om mede te genieten van den landbouw, nadat gij zes dagen zwaren arbeid hebt gehad.

Wat beteekent de landbouw? Welke is zijn taak? Die taak is in hoofdzaak tweeërlei in de maatschappij. Eerstens is zijn taak, h e t v o l k t e v o e d e n, de voedingsmiddelen voor het volk te voorschijn te brengen, en tweedens, a a n d e i n d u s t r i e i n h e t b e d r ij f d e g r o n d s t o f f e n t e l e v e r e n, welke zij bearbeiden. Deze dubbele taak van den landbouw maakt hem tot grondslag van iederen Staat en juist doordat die landbouwende stand de grondslag is, staat hij in samenhang met de andere standen der maatschappij, in 't bijzonder met grootindustrie en kleinbedrijf. De verstandige landeigenaars en een verstandige landbouwpolitiek zullen dezen samenhang tusschen industrie en landbouw niet ontkennen, maar integendeel op dien samenhang aandringen, dien steeds verdedigen en slechts in aansluiting aan beide takken van bestaan een goede oplossing zoeken voor alle maatschappelijke vragen.

Waarheen we onzen blik ook wenden, niet alleen in het heerlijke Weenen, maar in de steden der Kroonlanden, naar de rivieren en beken, waaruit de electrische kracht omhoog stijgt, om de industrie en de bevolking te dienen, overal zien wij de machtige takken der industrie hoog uitsteken. Maar ook de diepwortelende beteekenis van het klein bedrijf treedt in de steden en in vele dorpen zeer machtig voor den dag, niet alleen, doordat een groot deel der bevolking daartoe behoort, daardoor wordt gevoed en op andere wijze wordt onderhouden, maar ook, omdat die stand de machtige en voor elken anderen stand zoo noodzakelijken middenstand vormt, welke, als hij in een Staat ontbreekt, slechts de ruïne van het vaderland beteekent.

Van de beteekenis van dezen industrieelen middenstand is de landbouwstand evenzeer overtuigd als zij, die zelf leden en verdedigers van dien stand zijn. De landbouw ziet in de industrie en in het bedrijf, als het dezen goed gaat, een vasten afnemer van zijn landbouwproducten, evenals omgekeerd weder industrie en bedrijf in een welvarenden boerenstand ook de vaste afnemers zien van hun producten. Dat is de s a m e n h a n g tusschen de beide takken van productie en deze is te machtiger, daar nog in geen enkelen Staat, zooals de geschiedenis leert, die samenhang verbroken is, zonder dat het bestaan van den Staat in gevaar werd gebracht. Daarom is het b u i t e n g e w o o n b e d e n k e l ij k, g e v a a r l ij k, j a o n v e r a n t w o o r d e l ij k, als men er toe overgaat een wig tusschen de verschillende standen der maatschappij in te drijven; als men tracht den een tegen den ander uit te spelen en zegt: »wat bekommer ik mij om den boer, als het mij maar goed gaat," of omgekeerd. Wel is juist, dat er wel eens schijn is van tegenstelling, welke op het eerste gezicht geëigend lijkt, op eene innerlijke tegenstelling tusschen de produceerende standen te wijzen, doch welke tegenstelling bij een objectieve beschouwing niet bestaat.

Wanneer nu de landbouw zulk een groote beteekenis in het openbare en maatschappelijke leven van den Staat heeft, wanneer de landbouw feitelijk de leverancier van de voedingsmiddelen is, wanneer hij anderzijds de grondstoffen levert voor industrie en bedrijf ter bearbeiding en wanneer hij den eerlijken handel gelegenheid geeft, de producten, die hij verschaft, in de verschillende kringen der maatschappij te verdeelen, dan is het ook duidelijk, dat het geen slecht werk is, als men d e n l a n d b o u w i n d e z e z ij n t a a k o o k w e z e n l ij k o n d e r s t e u n t, en deze hulp en ondersteuning behoeft de landbouw op bepaalde tijden werkelijk. Die hulp is noodig in 't bijzonder wanneer een geweldige buitenlandsche concurrentie de prijzen der landbouwproducten zóó buitengewoon begint te drukken, dat de boer van zijn grond eigenlijk niet meer kan bestaan, wanneer hij dus in 't gevaar verkeert zijn dubbele taak niet meer te kunnen vervullen, dus niet meer het volk kan voeden en de ruwe producten leveren voor industrie en bedrijf.

Het is voor iederen Staat van buitengewoon gewicht, dat hij zijn behoeften en voedingsmiddelen z o o m o g e l ij k v o o r t d u r e n d b i n n e n h e t e i g e n S t a a t s g e b i e d opbrengt, dat hij voor tijden van storm en gevaren, en voor oorlogstijden verzekerd is. Wij moeten trachten, dat wij de inwendige behoeften dekken kunnen en onze eigen Oostenrijksche landbouw minstens zóó bestaan kan, dat hij hetgeen hij tot nu toe kon verschaffen, ook in de toekomst kan blijven verschaffen. Nu zijn er tijden, dat het noodzakelijk is, dat men den landbouw beschermt, zelfs wanneer een klein offer daaraan zou verbonden zijn, en die bescherming bestaat in i n k o m e n d e r e c h t e n, (Zöllen) waardoor men de groote, voor den landbouw van beteekenis schijnende overconcurrentie van landbouwproducten zóóver afweert, dat men ze niet meer als gevaarlijk, als den dood veroorzakend, behoeft te beschouwen. B l ij v e n d m o g e n d i e i n v o e r r e c h t e n e c h t e r n i e t z ij n, want dan zouden ze tot een privilegie worden, dat niemand op de wereld gegeven mag worden. Het privaateigendom op grond en bodem, dat aan den landbouwstand uit zijn natuur als privilegie gegeven is, moet niet

alleen zijn een privilegie van rechten, van aanspraken, maar het moet tevens en gelijktijdig zijn een privilegie van plichten, van arbeid voor het vaderland, den staat en andere standen. Door de tolpolitiek, welke in alle Europeesche Staten is ingevoerd, door het gevaar der groote overzeesche concurrentie, zijn verschijnselen voor den dag getreden, die een groote duurte der levensmiddelen in de steden hebben veroorzaakt, en men heeft niets onbeproefd gelaten om van deze duurte aan den landbouw de schuld te geven, teneinde een tegenstelling tusschen de produceerende standen te maken, voor deze ingedreven wig de maatschappij te ontwrichten, om dan zooveel te gemakkelijker als «lachende derde» de overwinning te behalen.

De landbouw heeft echter aan de duurte geen schuld. Er moet tusschen de consumenten en producenten blijkbaar een derde bestaan, niet de reëele koopman, maar een onzichtbaar en ongrijpbaar tusschenlid. Bij de veeprijzen treedt de tegenstelling het duidelijkst aan het licht. In het begin van 1906 zien we het verschijnsel, dat de veeprijzen waren 78 kronen per 100 kilo levend gewicht, in Mei waren ze reeds 6 kronen per 100 kilo gedaald, terwijl de vleeschprijzen op gelijke hoogte gebleven zijn. Dus kan onmogelijk de boer, die zijn vee tot lageren prijs moest afgeven, de schuld zijn, dat de vleeschprijzen zóó hoog werden. Daarvoor zijn verschillende andere oorzaken aan te wijzen. Eerstens wijl tegen den herfst den aanvoer steeds geringer is en de stedelingen van badplaatsen en buitenverblijven weer naar de stad komen, zoodat de behoefte grooter wordt. Natuurlijk is met de stijging daarvan de veeprijs niet parallel gegaan.

In Januari stonden de veeprijzen per 100 kilo levend gewicht op 84 kronen, begin Juni waren ze 10 kronen gedaald: De vleeschprijzen zijn niet alleen niet gelijkgebleven — van dalen was in 't geheel geen sprake — maar zij zijn gestegen. Uit deze vergelijking volgt, dat de landbouw geen schuld heeft aan de stijging van prijzen. Wij hebben in de laatste week van October en eerste week van November 1906 een veeaanvoer gehad van 5106 runderen; toen was de prijs 84 kreuzer. De gemiddelde prijs van het rundvleesch bedroeg 1 kroon 61 heller. In dezelfde week van dit jaar was er een aanvoer van 5400 runderen, de prijs is 5 kr. gedaald, de vleeschprijs is gestegen. Het zou interessant zijn, de oorzaken na te vorschen, welke dit groote verschil deden ontstaan. En al kunnen we ook niet alles achterhalen, het Ministerie van Landbouw zal alles doen, om aan dien onhoudbaren toestand een eind te maken.

Handel en industrie, ambachten en boerenbond vormen de sterke machtige grondslagen van het Vaderland, dat wij sterker willen maken. Niet een enkelen stand willen wij sterker maken, maar alle vóór en dóór elkander. L.

VASTSTELLING VAN PRIJZEN DOOR VEREENIGINGEN. *)

Wij lezen in de *Allgemeine Handwerker Zeitung:*

Op 22 November l.l. heeft de Rijksdag zijne werkzaamheden hervat. Reeds dadelijk in de eerste zitting werd een vraag op het tapijt gebracht, die voor het handwerk van het hoogste belang is: nl. de verandering van §§ 100 q. der rijksverordening op de bedrijven.

De bond der Duitsche barbiers- kappers- en pruikenmakersgilden had een petitie ingediend, waarin wordt verzocht: 1° om opheffing der hygienische maatregelen voor het barbiers- en kappersbedrijf, terwijl tevens concessie voor deze bedrijfstakken wordt aangevraagd. 2° om verandering van § 100 q der rijksverordening op bedrijven, in dien zin, dat de verplichte vereenigingen de bevoegdheid zullen hebben een minimum prijs te bepalen voor zekere werkzaamheden.

De met het toelichten der petities belaste commissie stelde voor, dit verzoekschrift den Rijkskanselier ter behandeling voor te leggen. Maar gelukkig kwam het anders. Had de Rijksdag met die beslissing genoegen genomen, dan had weer een belangrijke eisch der handwerkerspartij een vroegtijdig graf gevonden. In de rijkskanselarij zou deze petitie in vrede zijn gaan rusten bij al de andere, die door den rijkskanselier nooit in aanmerking zijn genomen. Dat er in den Rijksdag anders over werd beslist, is voornamelijk te danken aan onzen vriend, den afgevaardigde Irl.

Hij deed het voorstel, dat de Rijksdag nummer 2 der petitie den rijkskanselier ter overweging zou aanbieden. Afgevaardigde Irl stelde zijne motie voor op een zeer kundige en handige manier en hij vond een flinken en actieven steun in afgevaardigde Göring (centrum) uit Zweibrücken, wiens naam zoo'n goeden klank heeft bij de leden van den Beierschen handwerkersbond.

Verder stemden nog met Irl mee de geheele centrumspartij Latlmann en Raab (Wirtschafl. Ver.), Malkecoith (conserv.) en Fahrsmann (nat. lib.)

Tegen het voorstel Irl verzetten zich heftig de afgevaardigde Dr. Mugden (vrijz. Volksp). Wieland (Duitsche Volksp.) en natuurlijk de Soc. democraten. De afgevaardigde Dr. Mugden kwam er beslist tegen op, dat iets aan §§ 100 q zou veranderd worden, waarop de afgevaardigde Göring zeer snedig antwoordde, dat het toch vooral de artsen zijn, (Dr. Mugden is een geneesheer) die door vereeniging ervoor zorgen, dat hun honorarium voldoet aan de eischen van hun stand. Want wie zondigt tegen het door den artsenbond bepaalde tarief, wordt voor een raad van eer (scheidsgerecht) gedaagd. De wijziging Irl werd eindelijk aangenomen. Maar de handwerkers mogen er wel op letten wie tegen stemden. Sedert maanden verkondigen alle politieke bladen, dat de houding van het »Block" toonaangevend is, als er sprake is van het tot stand komen van nieuwe wetsontwerpen. De tegenwerking evenwel, die de motie Irl ondervond, doet duidelijk blijken, dat bij wetsontwerpen, die handwerk en middenstand betreffen, heel andere partijvormingen zich voordoen. Vóór de motie Irl stemden nl. het Centrum in zijn geheel, de heele Wirtschaftliche Vereinigung, de conservatieven en eenige Nat. liberalen. Maar het grootste deel der nat. liberalen en de overige blokpartijen, vrijz. Volkspartij, Deutsche Volkspartij enz. heulden mee met de doodsvijanden van het handwerk, de soc. democraten, en stemden tegen het voorstel Irl.

Mij dunkt, de handeldrijvende middenstand moest zich deze stemming eens goed in het geheugen prenten.

Intusschen kan de Duitsche Handwerkersbond trotsch zijn op het behaalde succes, daar het vooral aan het kranig optreden van twee zijner leden Irl en Göring te danken is, dat een zaak die voor het handwerk van het grootste belang is, misschien binnen niet al te langen tijd, werkelijkheid zal worden. F. B.

*) § 100 q. Van de Duitsche *Gewerbeordnung* luidt als volgt: »De vereeniging mag hare leden niet beperken wat betreft het vaststellen van prijzen der waren of leveranties of het aannemen van klanten. »Besluiten hiermede in strijd zijn ongeldig."

VERBREKING VAN EEN COLLECTIEF ARBEIDSCONTRACT.

Een staking bij de lossing van de «Secundo», te Amsterdam is zeer belangrijk, door hetgeen aan dit conflict vastzit, n.l. dat het collectieve arbeidscontract er door is gevallen.

Deze overeenkomst werd 29 November 1906 gesloten tusschen de «Vereeniging van Werkgevers op Scheepvaartgebied» en de scheeps- en bootwerkersvereeniging «Recht en Plicht», ten einde een geregelden toestand in de haven te scheppen en te voorko-

men, dat door de tallooze partieele directe-actie-stakingen, telkens de rust in de geheele Amsterdamsche haven werd in gevaar gebracht. Ze was tevens een erkenning van de organisatie »Recht en Plicht», die lang door deze gewenscht was, en schiep de gelegenheid om in onderling overleg kwesties uit den weg te ruimen en arbeidsvoorwaarden te regelen. Een nieuwe regeling voor het lossen van kolenbooten kwam zoo nog zeer onlangs tot stand.

Thans is dit alles uit. De collectieve arbeidsovereenkomst, die voor 1908 was verlengd, is gevallen, doordat de partij ter andere, in casu de werknemers, niet langer aan de bepalingen voldoet, en wel wat artikel 72 betreft, dat ter zake (van partieele stakingen) o. m. het volgende zegt:

«Eene partieele staking door leden van partij ter andere, welke door deze partij niet wordt goedgekeurd, maar door haar niet kan worden belet, doet de overeenkomst te niet gaan, indien niet binnen 24 uur de werkzaamheden ten volle zijn aangevangen of hervat, onverminderd de straf van onmiddellijke en onherroepelijke intrekking van de werkboekjes der arbeiders, die alsdan nog bij de staking volharden».

Aan den eisch om den arbeid binnen 24 uur te hervatten, is niet voldaan en «Recht en Plicht» scheen niet bij machte de contractueele bepalingen te doen naleven. Dientengevolge bepaalden, de werkgevers, dat het collectieve arbeidscontract is vervallen.

De oude, ongeregelde toestand, die zoovele conflicten baarde, keert nu niet alleen in de haven terug, maar de Werkgevers-vereeniging zal de bootwerkers-organisatie «Recht en Plicht" niet langer erkennen, omdat aan overeenkomsten met deze vereeniging geen genoegzame waarde kan worden toegekend, en een collectieve arbeidsovereenkomst met «Recht en Plicht» (waarop »R. en Pl.» zelf jaren heeft aangestuurd), niet eenigen waarborg biedt, tot handhaving der rust en geregelden gang van zaken in het havenbedrijf.

Te vreezen staat, dat de «directe-actie» in de Amsterdamsche haven, van stonde af aan, weer de hoofdrol zal vervullen. S.

AANDEEL IN DE WINST.

De Parijsche Gemeenteraad bespreekt thans de concessie-voorwaarden voor de omnibuslijnen.

Om de werklieden en beambten der toekomstige omnibus-maatschappijen te bevoordeelen heeft de Katholieke heer Duval-Arnould, die rapporteur der commissie en dus als zoodanig de voornaamste samensteller van het rapport is, voorgesteld om in die voorwaarden op te nemen de bepaling, dat, wanneer de winst meer is dan 5 pCt. het personeel in dit meerdere moet deelen.

Men zou zoo zeggen, dat zulk een bepaling door de socialisten met warmte moest worden ontvangen. Maar ze is integendeel ten sterkste door hen bestreden.

Waarom?

De Heer Duval-Arnould geeft daarom de volgende verklaring:

»Dat aandeel in de winst, heeft men ons gezegd, ofschoon in 't voordeel der beambten en werklieden, vormt een band tusschen hen en de directie. De klassenstrijd wordt er minder scherp door, ze zou er wellicht door kunnen verdwijnen, daar dan werklieden en patroons slechts één doel hebben: het succes van de onderneming."

Dus de socialisten zoeken minder het welzijn van den arbeider dan den klassenstrijd, die hun tot macht kan brengen.

Het kan hun weinig schelen, of verbeteringen de arbeidende klas voordeel aanbrengen, als de weg, die naar den gouden berg leidt, maar niet wordt afgesneden.

Het is het eenige argument, waarom de leidende socialisten tegen »het aandeel in de winst" oppositie voeren. R.

SUBSIDIES INGEVOLGE DE WONINGWET.

Zooals bekend is, is een der bezwaren, die tegen de uitvoering der woningwet worden ingebracht, deze, dat de Regeering in de statuten der toegelaten vereenigingen zou eischen de zoogenaamde »huurclausule", n.l. dat bepaald wordt, dat de woningen niet zoo goedkoop mogelijk, maar tegen den bestaande huurstandaard moeten verhuurd worden.

Dat dit *moet* voorkomen in de statuten blijkt een legende te zijn, die haar ontstaan te danken heeft aan doordrijverij van enkelen. De Minister althans deelde daaromtrent mede in het voorloopig verslag:

»De zoogenaamde huurprijzen-clausule is bij het verleenen van voorschotten tot dusver slechts éénmaal van de zijde der Regeering gemaakt, n.l. ten aanzien van het voorschot, dat de gemeenteraad van Leeuwarden vroeg. Zij kwam overigens in de statuten der te steunen woningvereenigingen voor, wat echter van Regeeringswege in geen geval ten slotte als voorwaarde van toelating gevorderd is."

Van toelating, ja.

Maar als voorwaarde van subsidie?

Behalve de Regeering is de Rijkscommissie van Advies er ook nog.

En die deelt de lakens uit. L.

ARBEIDSCONTRACT.

Een nuttig werk heeft het Centraal Bestuur van den »N. R. K. V." verricht door aan een commissie uit zijn midden op te dragen, het ontwerpen van een model-Arbeidscontract in verband met de welhaast in te voeren wet op dit gebied. Met bekwamen spoed heeft die commissie haar taak verricht en haar ontwerp, vergezeld van een toelichting in »*De Volksbanier*" gepubliceerd, terwijl natuurlijk mag verwacht worden, dat andere R. K. arbeidersbladen zich zullen haasten, hun lezers ook met die leiddraad voor de te sluiten arbeidsovereenkomst in kennis te stellen.

»Wie meer wenscht te weten," zoo lezen wij in de toelichting, dan in het formulier staat; wie wenscht te weten de bijzondere omstandigheden, waardoor een arbeidsovereenkomst geëindigd kan worden, wat een onrechtmatige daad is, of en in hoeverre boete of staangeld kunnen gegeven worden, of ge genoodzaakt kunt worden tot arbeid waartoe ge niet verplicht zijt, raadplege het bestuur zijner organisatie." Voorts verwijst de toelichting naar de bij *Futura* verschenen brochures van den heer A. J. Oostdam over de wet op het *arbeidscontract* (in vragen en antwoorden) en over »*staking en staangeld*" Men ziet: het ijverige bestuur van den »N. R. K. V." laat niets onbeproefd om de arbeiders zoo volledig mogelijk toe te rusten met het oog op den ras komenden wettelijken toestand. Hier is een degelijk stuk werk verricht. L.

WERKLOOZEN-VERZEKERING.

Bij 't noemen dezer sociale instelling denkt men natuurlijk terstond aan het Gentsche stelsel. Er is evenwel nog een tweede systeem, dat in de practijk niet kwaad werkt: het Keulsche. Men heeft daar eene stedelijke instelling, werkende zonder hulp en bemiddeling der vakvereeniging, hetgeen een gemakkelijke regeling geeft ten aanzien van de ongeorganiseerden. Ieder arbeider boven de 18 jaar kan er lid van zijn, mits hij eene geregelde werkzaamheid heeft. Ieder verzekerde moet per jaar 34 weekpremies voldoen. Het bedrag der weekpremiën is voor ongeschoolde arbeiders 35 pf. (21 ct.), voor geschoolde arbeiders 45 pf. (27 ct.). De verzekerden die hunne verplichtingen tegenover de kas hebben vervuld, zijn gerechtigd bij werkloosheid buiten

hun schuld en zoolang hun geen arbeid wordt aangewezen, in den tijd van 1 December tot 1 Maart daggelden te ontvangen uit de kas. De werkloozen, die zich aanmelden, moeten zich op verlangen van het bestuur der kas dagelijks twee malen op vastgestelde uren ten kantore der kas vervoegen. Wordt aan den verzekerde arbeid aangewezen in overeenstemming met zijn beroep en zijn tot dusver verdiend loon, dan is hij verplicht dezen aan te nemen. Hij is echter *niet* verplicht een door eene staking opengevallen plaats in te nemen. Ongehuwde arbeiders, die voor geen betrekkingen in de gemeente hebben te zorgen, moeten ook buiten de stad werk aannemen, indien hun het reisgeld wordt vergoed.

De betaling van het daggeld gaat in met den derden werkdag na de aanmelding en wordt gedurende acht weken voortgezet. In de eerste twintig dagen bedraagt het twee mark, voor den verderen tijd een mark. Herhaaldelijke tijden van werkloosheid in de periode van 1 December tot 1 Maart worden beschouwd als een voortzetting van de eerste werkloosheid.

De verzekeringskas te Keulen bestaat thans reeds elf jaren. Zij sloot in dien tijd ruim 10.000 verzekeringen; van de verzekerden werden meer dan 7300 werkloos en ongeveer 240.000 mark werd aan daggelden uitbetaald. Een groot aantal werkloozen kreeg door bemiddeling van de kas weder werk. Sedert jaren draagt de gemeente jaarlijks 20.000 mark aan de kas bij.

Dit stelsel wil men ook te Schöneberg (een der Berlijnsche voorsteden) toepassen. Het heeft echter — de heer A. J. Stilting stelt dit in zijn bekend boek over dit onderwerp in 't licht — een groot gebrek. Het bestuur van de Keulsche kas kan n.l de aanneming van nieuwe leden schorsen, indien zij dit noodig oordeelt. Het is hiertoe echter verplicht, wanneer het aantal aangenomen leden zooveel bedraagt, dat als allen de maximum-uitkeering ontvingen, de uitgaven twee derden der kasfondsen zouden eischen. Sedert 1901 werd door toepassing van dezen maatregel aan een aantal werklieden het lidmaatschap geweigerd.

Dit nu is zeer jammer en verkleint niet weinig de verdiensten van het Keulsche Systeem. 't Is te hopen dat men er te Schöneberg iets op vindt, anders zal de navolging een veel te gemakkelijk karakter dragen.

KORTE BERICHTEN.

Coöperatieve R. K. Bakkerij. — Door een aantal leden van den »N. R. K. V." te 's-Gravenhage is een R. K. Coöperatieve Broodbakkerij en Verbruiksvereeniging gesticht, genaamd »De Arbeid." Zij zal op eigen beenen staan, los van den Bond. Kort na 't oprichtingsbesluit waren er al een goede 150 leden, zoodat het bestuur vol goeden moed is om spoedig met succes te kunnen aanvangen. Dat wij deze jonge coöperatie veel voorspoed toewenschen, behoeft geen betoog. Maar al te veel Bondsleden zijn lid van de roodgetinte »Volharding". Voor dezen wordt nu een veilig toevluchtsoord geopend.

Roomsche bestekbepalingen. — Blijkens het bestek voor den bouw der St. Marthakerk aan de Hoefkade te 's-Gravenhage zullen de werklieden op de Katholieke en algemeen erkende Christelijke feestdagen toch 75 pCt. van hun loon ontvangen, de werkdag gerekend tegen 10 uren, wat trouwens ook volgens het bestek de maximum-arbeidsduur is. Voor overwerk moet 25 pCt., voor nachtwerk, dat tusschen 10 uur 's avonds en 6 uur 's morgens valt, moet 50 pCt. loonsverhooging worden toegekend.

We brengen hierbij in herinnering, dat in het bestek voor den bouw der R. K. Stichting »Maris Stella" te Scheveningen gelijke bepalingen voorkwamen.

Gemeente en Werkloozen. — De gemeenteraad van Den Haag heeft zeer spoedig na het inkomen van het voorstel, in ons vorig nummer vermeld, zijn goedkeuring daaraan verleend, doordat de Arbeidsbeurs spoedig de handen aan 't werk kon slaan.

«Zwarte lijst»-schade. Het bestuur der mijn «La Houve» bij Kreuzwald en Lotharingen had een aantal stakende arbeiders zoodanig in den ban gedaan, dat zij in geen enkele groeve in de buurt werk konden bekomen. Een van hen heeft daar een rechtszaak van gemaakt en zag zich door het «Oberländesgericht» schadevergoeding toegewezen. Meer dan 50 collega's gaan nu het mijnbestuur ook in rechten aanspreken om 5 à 500 Mark schadevergoeding.

Handels- en Kantoorbedienden. Onder goedkeuring en aanmoediging van Z. D. H. den Bisschop van Haarlem is te Amsterdam den 29 November 1907 opgericht »De Diocesane Vereeniging van R. K. Handels- en Kantoorbedienden in het Bisdom Haarlem," waarvan het Secretariaat gevestigd is bij den Heer J. G. Th. Lobry, Ter Haarstraat 9 te Amsterdam. Sympathie-betuigingen worden gaarne aan dat adres ingewacht, terwijl spoedig eene oproeping ter vergadering zal geschieden, waarop alle R. K. Handels- en Kantoorbedienden worden uitgenoodigd. Verdere gewenschte inlichtingen worden gaarne op aanvrage verstrekt.

Gemeentelijke arbeidsbeurs. — Ook Haarlem gaat een dergelijke inrichting krijgen, nadat een proef-beurs levensvatbaar was gebleken. Ze zijn daar voorzichtig!

De beurs zal worden ingericht gelijk de Haagsche. Ze krijgt een bestuur, en komt onder de dagelijksche leiding van een directeur, wiens jaarwedde zal bedragen f 800 tot f 1200. De bestuursleden zullen voor elken vergadering f 1 presentiegeld ontvangen.

Het bestuur zal bestaan uit een voorzitter, die nòch werkgever, noch werknemer is, drie leden-werkgevers en drie leden-werknemers. Een gelijk getal plaatsvervangers zullen er zijn. De benoeming (van den voorzitter en plaatsverv. voorzitter door den Raad, van de anderen door B. en W.) geschiedt voor drie jaren: de directeur is de secretaris van het bestuur en heeft een adviseerende stem.

In de verordening komt ook deze bepaling voor: «Indien aan de arbeidsbeurs bekend is, dat een plaats door werkstaking is opengekomen, wordt van die omstandigheid, zonder meer, mededeeling gedaan aan den werknemer wien die plaats wordt aangewezen.» Eenzelfde bepaling over uitsluiting is opgenomen terwijl bovendien is gesteld: «Werkstakingen en uitsluitingen worden aan de arbeidsbeurs ter algemeene kennis gebracht.» O.

ONTVANGEN BOEKEN.

Een en ander over het *Absinth*, door J. W. R. Koch, Arts. Verkrijgbaar bij het Secretariaat van »Sobriëtas" te Maastricht, 1 ex. 3 ct., 25 ex. 65 ct., 50 ev. f 1.10, 500 ex. f 10.— 1000 ex. f 17.50.

W. Devivier, S. J., *Apologie des Christendoms.* Vrij bewerkt naar de 20e Fransche uitgave, 2e veel vermeerderde druk. Nijmegen L. C. G. Malmberg, 1907. — 613 blz. — f 2.25, geb. f 2.90.

Officieel Verslag van het Katholiek Sociaal Congres, gehouden op Zaterdag 10 en Zondag 11 Augustus 1907, te 's-Hertogenbosch. — 139 blz.

NIEUWE BOEKEN.

Centraal Bureau voor onderwijsadviezen — Rapport over vacantieregelingen in het Binnen- en Buitenland. 1907.

—— Rapport over de werking van het instituut schoolartsen. In opdracht van het Hoofdbestuur van den B. v. N. O. samengesteld. 1907.

Leach, R. A. — The unemployed workmen act, 1905. With the orders and regulations issued by the Local Government Board under the provisions of the Act, and notes. Rochdale — Local government printing and publishing Company 1907

Erman, Heinrich — Erbbaurecht und Kleinwohnungsbau. Münster i. W. — E. Obertüschen's Buchhandlung — 1907. f 1.07

Kaufman, M. A., M. — The housing of the working classes. Social problems Series. No. 11. London & Edinburgh — T. C. & E. C. Jack — 1907. f 0.70

N. V. Drukkerij voorh. H. Berger, 's-Hertogenbosch.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 069850953